Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De complete werken van Joost van Vondel

https://hdl.handle.net/1874/236395

Vak 151

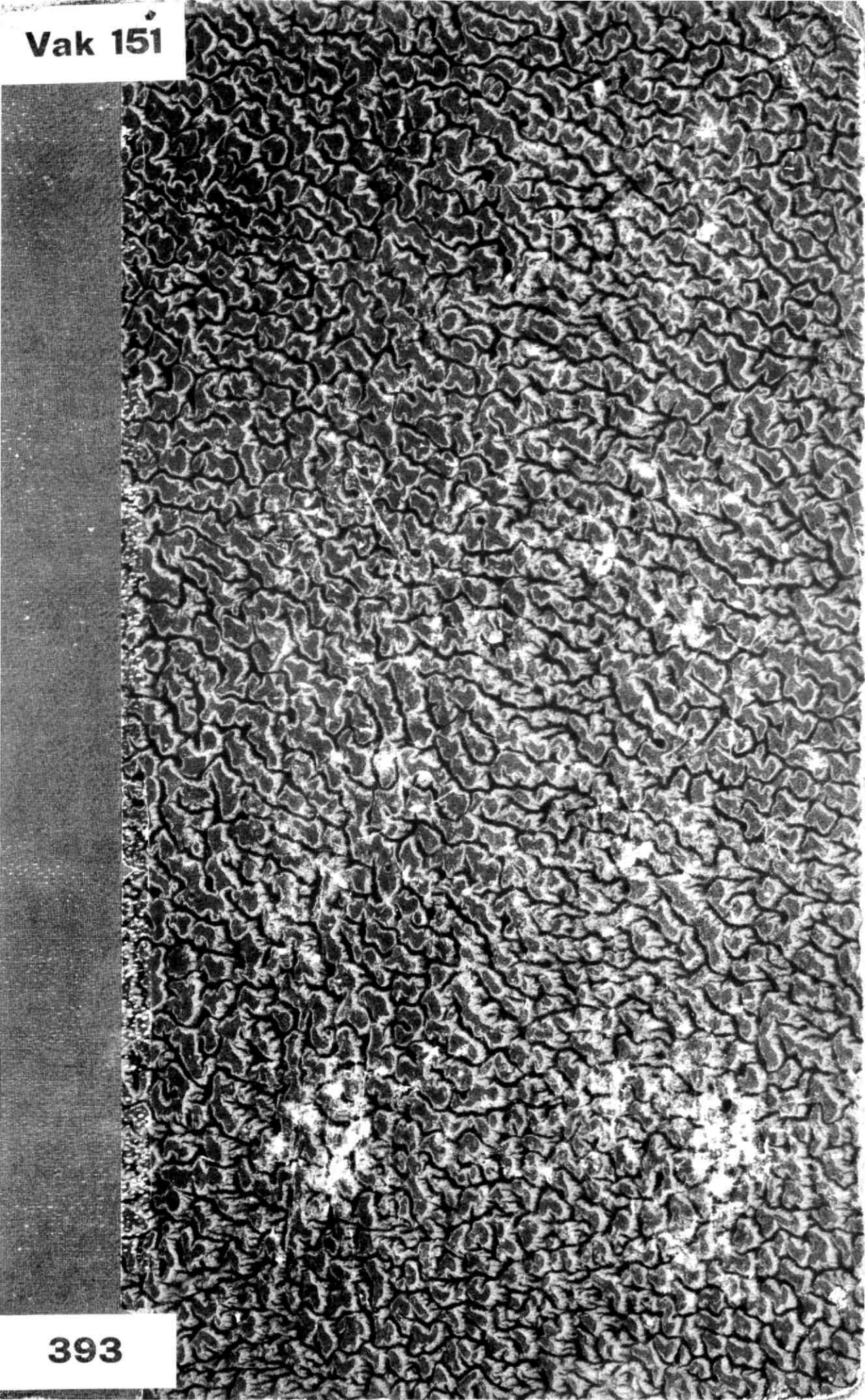

mm 13444

A. J. de Meijer.

Student Venraai

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT
3149 317 8

JOOST VAN VONDEL.

Vak 151
393

DE COMPLETE WERKEN

VAN

JOOST VAN VONDEL.

MET EENE VOORREDE

VAN

BIBLIOTECA

H. J. ALLARD,

LEERAAR AAN 'T SEMINARIE TE KUILENBURG.

EERSTE DEEL.

's-Hertogenbosch. — Amsterdam.
HENRI BOGAERTS, opvolger van P. N. VERHOEVEN.
1870.

VOOREDE.

Geheel Nederland door is het overbekend, hoe verdienstelijk de Heer HENRI BOGAERTS zich gemaakt heeft ten opzichte der katholieke pers, door zijne talrijke en goedkoope uitgaven van echt-katholieke of althans onschadelijke werken.

Door aankoop in 't bezit geraakt der Vondel-editie, in de jaren 1864 tot 66 bij H. A. M. ROELANTS te *Schiedam* verschenen, deed hij mij het heusch verzoek, om eene Voor- en Narede te schrijven tot dat werk, ten einde het aldus in te leiden bij de katholieke huisgezinnen, waar hij zich voorgenomen heeft het tegen een uiterst geringen prijs te verspreiden.

Dat verzoek heb ik met gretigheid aangenomen.

Aan alle Nederlanders, maar inzonderheid aan Neêrlands Katholieken moet, om genoegzaam bekende redenen, de grootste onzer Dichters, de reinste glorie van ons vaderland, de katholieke *Joost van den Vondel* bekend en dierbaar zijn.

Doch, daartoe is niet voldoende, dat men met zijn naam voor de buitenlanders brageere — gelijk N. BEETS zich eigenaardig uitdrukt; — daartoe is niet voldoende, dat men de vaak vernomen lofspraken, uit den mond van Vondel-kundigen opgevangen, verder naprate en voortvertelle; daartoe is niet voldoende, dat men eenige stukken — doorgaans dezelfde — in deze of gene verzameling hebbe gelezen of zelfs zich in 't geheugen hebbe geprent: daartoe is ook noodzakelijk, dat men den edelhartigen man, in geheel zijne persoonlijkheid, leere kennen uit geheel zijn levensloop, en hem, in al zijne voortreffelijkheid, leere waardeeren uit al zijne werken 1).

En wie kent Vondel? Wie kent den koning van den Nederlandschen Zangberg? Wie kent hem — 't zijn de woorden van een deskundige — in al de waarde zijner poëzij? Wie heeft de maatgedichten zijner „oorspronkelijke" snaren in al hun kracht gesmaakt? Wie kent den ganschen omvang zijner dichtgaaf, in haar heiligen ernst, in haar lachende soms bijtende scherts, hare oneindige diepte en haar spelenden kinderzin, haar goddelijken eenvoud, ook bij de stoutste verheffing en de schrikwekkendste waarheid, haar verkwikkende frischheid, haar bezielenden gang, den natuurlijken rijkdom harer treffende beelden, en de zuivere volheid harer keurige kunst? Wie kent haar, in één woord, zoo als zij gekend moest worden, en zoo als haar te kennen, haar te genieten is?

Dit geldt voor allen: — gansch bijzondere redenen gelden voor de Katholieken.

Zij alleen zijn volkomen in staat, beter dan hun protestantsche medechristenen, om een aantal meesterstukken van Vondel te kunnen begrijpen en smaken.

Immers Vondel, die in het tijdperk der volle kracht van zijn krachtvol genie en leven tot den schoot der Moederkerk is wedergekeerd, de katholieke Vondel heeft met zijn gouden luitstift bijna alles aangeroerd, wat aan Katholieken vooral, en soms uitsluitend, de hoogste belangstelling inboezemt en hun bij uitstek dierbaar moet wezen.

Hij heeft het hoog-rijzende Vaticaan bezongen en de Stad,

Die door de zorg der Hoofdapostelen bevrijd
Gelijk een steenrots staat, daar 't al op stuit en splijt.

Hij heeft de graven dier Hoofdapostelen der Roomsche Kerk, en tevens Petrus' nazaten, de voorzaten van onzen PIUS, in talrijke gedichten gevierd; hij heeft in eene dramatische Elegie het bloedig uiteinde betreurd eener gemartelde Majesteit, eener Maria Stuart, die roomsche bloedgetuige, die

1) Hiermede wil ik niet zeggen, dat Vondel i n z i j n g e h e e l, aan iedereen, op elken leeftijd, mag in handen gegeven worden. Om zich zelven te oefenen in de klassieke talen, heeft Vondel sommige voorbeelden ter vertolking uitgekozen, die voor menigeen gevaarlijk zouden kunnen zijn. Daarbij heeft zijn argelooze deugd, die nimmer kwaad in anderen vermoedde, en zijn echte kunstenaarsziel zich eenige al te vrije schilderingen veroorloofd; dat was 't gebrek van zijn tijd. Overigens — 't is ook het gevoelen der Eerw. Heeren G. F. Drabbe en J. W. Brouwers — overal waar Vondel, volkomen vrij, zijn aangeboren zangdrift volgt, *„is hij gewoonlijk, tot stichtens toe, kiesch en zedig."*

katholieke doode, „over welke tranen zullen gestort worden, zoolang er tranen op aarde zijn"; hij heeft de ijverige priesters herdacht, die, te midden der felste beproeving, onder onze katholieke voorvaderen het heilig geloof behielden en aanwakkerden; hij heeft aan bijna alle katholieke vermaardheden van zijn tijd de hulde zijner bewondering en hoogschatting gebracht, van de Spaansche Aartshertogin Isabella-Clara-Eugenia en de Zweedsche Koningin Christina-Maria-Alexandra, tot de Hoornsche „arme Klarisse" Anna Bruyningh en het Amsterdamsche Jezuïeten-klopjen Dina Noordijck; hij heeft aan de „Feniksmaagd", aan de Moeder des Heeren, een aantal schoone dichtregels gewijd; hij heeft het hoogheilig Altaarsakrament verheerlijkt in een voortreffelijk leerdicht, dat èn den wetenschappelijken zin van een godgeleerde, èn den fijnsten kunstsmaak van een letterkundige, èn het vroom gemoed van den eenvoudigen Christen gelijkelijk bevredigt; hij heeft de „Heerlijkheden" der Roomsch Katholieke Kerk bezongen, en in dat gedicht een klemmend betoog geleverd van haar goddelijken oorsprong, goddelijke wording, goddelijke uitbreiding; hij heeft „Bespiegelingen" over Gods wezen en Gods inwendige eigenschappen, over Gods werken naar buiten en Gods liefdewonderen op aarde, neêrgeschreven, die, ontleend aan den H. Thomas van Aquino, den grootsten wijsgeer en godgeleerde der Middeleeuwen, ons Dante Allighieri in herinnering brengen, en ook aan de diepste denkers een onverdeeld kunstgenot verschaffen; hij heeft eindelijk in tal van schitterende kleinigheden — 't zij bijschrift, 't zij hekelvers, 't zij treurzang, 't zij dankdicht, 't zij vreugdelied — schier al het lief en leed zijner katholieke tijdgenooten bezongen.

Vooral sinds het dankbaar nageslacht, onder algemeene deelneming en toejuiching, den grooten Nederlander, in het hem zoo dierbaar Amsterdam, een standbeeld heeft opgericht, en den Dichterkoning ten troone heeft verheven, is de Vondel-literatuur — en dat verschijnsel is verblijdend — ook van katholieke zijde meer en meer beoefend.

Ik heb hier niet in bijzonderheden te vermelden, wat wij ook in dezen, aan onzen wakkeren, onzen moedigen, onzen kundigen J. A. ALBERDINGK THIJM, te danken hebben: eene meer bevoegde hand heeft zich reeds, op hare wijze, van die taak gekweten en ALBERDINGKS verdiensten op een en dezelfde lijn geplaatst met die van den grooten Protestantschen Vondelverklaarder J. v. LENNEP 1).

Ondankbaar zou het wezen, de goede diensten te miskennen of te vergeten, die de Eerw. Heer J. W. BROUWERS ten opzichte van Vondels herstelling en herleving bewezen heeft.

Onze hoogstbegaafde dichter, H. J. A. M. SCHAEPMAN, heeft 's lands oudsten en grootsten Poëet op eene, zijner en Vondel waardige, wijze bezongen — menig jeugdig hart heeft hij met geestdrift voor onzen puikdichter vervuld:

Vondel! — zie de polsen zwellen
Van het warmer kloppend bloed;
In de handen beeft de veder,
Die dien naam hergeven moet;
Vondel! — duizend duizend stemmen
Geven antwoord, zingen 't lied,
Dat den dichter roemt en huldigt
Als monarch op 't kunstgebied.

Vondel! — dichter boven allen,
Dichter met uw gansche ziel,
Echo van het eeuwig loflied,
Dat der englen harp ontviel,
Dichter, die in aardsche vormen
't Hemelsch ideaal hergeeft,
Waar de mensch, de wereldkoning
In verrukking henenstreeft.

De Eerw. Heer G. F. DRABBE heeft voor eenige jaren het inwendig proces van Vondels bekeeringsgeschiedenis met zeer veel talent uit de schriften, 't karakter en de lotgevallen des grooten mans opgemaakt 2), en zijne opvatting en voorstelling daarvan met even veel talent tegen J. VAN LENNEP verdedigd 3).

De Katwijksche Leeraar, wijlen P. J. KOETS, heeft eene voortreffelijke en belangrijke inleiding geschreven tot het onlangs wederom uitgegeven treurspel „Peter en Pauwels" 4), het eerste gedicht

1) E. J. Potgieter, voorrede der *Studiën en schetsen over vaderlandsche geschiedenis en letteren* door R. C. Bakhuysen van den Brink.
2) De Katholiek, Dl. LI. blz. 352.
3) t. a. p. Dl. LIII. blz. 20.
4) C. L. van Langenhuyzen. 1869.

van Vondel, na zijn openlijken overgang tot de R. K. Kerk in 't licht gegeven, en te beschouwen »als het *ex-voto* van dien overgang, op het roemrijke graf der Apostelen neêrgelegd."

In „de Katholiek" 1) heeft verleden jaar een zeer begaafd Leeraar aan het Seminarie Hageveld, onder den titel „een kunstbeeld", zelf een verrukkelijk kunststuk geleverd, waarin hij ons de Maagd *Ifis* schetst uit Vondels *Jeftha of offerbelofte*, een treurspel, dat de 72-jarige grijsaard, met reeds bevende hand, aan jeugdige schrijvers als een toonbeeld heeft toegereikt.

Ongetwijfeld hebben wij binnen kort iets zeer uitmuntends te verwachten van den Eerw. Heer J. A. de Rijk, den uitmuntenden spreker en schrijver, die ons Vondels »Maria Stuart" heeft toegezegd.

Eindelijk heb ik zelf, naar best vermogen, getracht het mijne bij te dragen, om Vondel te populariseeren onder de Katholieken door de uitgave van *Vondels gedichten op de Societeit van Jezus* (1868); *Vondel en de Moeder des Heeren* (1869); *Vondel en de Paus* (1870), een werkje, dat mij den apostolischen zegen heeft verworven uit het Vaticaan, waar Vondel, omstuwd van onze Hoogeerwaarde Bisschoppen, onlangs „als Koning" zijn intrede heeft gehouden. 2)

Hebben al die studiën van Katholieken op Vondel en Vondels gedichten niet geheel hun doel gemist, dan is de tijd daar, om nader en grondiger kennis te maken met de complete lettervruchten van den man, wiens levensschets, tot gereeder verklaring zijner geschriften, ik hier in het kort zal mededeelen.

VONDEL 3) werd ten jare 1587, op den 17den November, feestdag van Gregorius den Wonderwerker »zijn geboorte-heilige," uit Nederlandsche ouders geboren in het Duitsche Keulen, de »trouwe dochter van de Roomsche Kerk, in wier halve-maan men de zon van Rome kon aanschouwen." Aan dat Keulen ontleende hij meermalen den naam van A g r i p p i j n e r en 't verschafte hem bij het dankbaar nageslacht den eeretitel van A g r i p p i j n s c h e z w a a n.

Een Antwerpsch hoedenstoffeerder, Joost van den Vondel en Sara Kranen, de dochter van een insgelijks uit Antwerpen herkomstigen Rederijker, Peter Kranen — beiden met hunne doopsgezinde familiën uit hun geboortestad ontweken — schonken hem het eerste levenslicht in een huis *zur viole* of *zur Fyolen benennt*, de zevende woning, ter rechterzijde gelegen, wanneer men uit de keulsche St. Matthijsstraat de *grosze Witschgasse* 4) inwandelt. Die *viole* beteekent hier de b l o e m van dien naam en helaas! niet het s n a a r i n s t r u m e n t, wat toch zoo passend zou wezen bij de wieg van den grooten Nederlandschen Zanger.

Als negenjarige knaap (1596) kwam de toekomstige Dichterkoning met zijne ouders, en met eene oudere en jongere zuster, Clemensken 5) en Sara, 6) over Frankfort en Bremen, eerst naar Utrecht, waar hij het lager schoolonderricht genoot, en in 't volgend jaar naar Amsterdam, waar de oude Joost in 1597 in 't poorterboek is ingeschreven en de jonge in 't ouderlijk vak, den kousenhandel, werd opgeleid. Het Vondelgezin woonde er in de Warmoesstraat, waar *de Trouw* in den gevel prijkte, en werd er in 1599 met een tweeden zoon, Willem 7), in 1602 met eene derde dochter, Catharina 8), gezegend.

Niemand zal beweeren dat juist de kousennering bijzonder geschikt is, om de gave der Poëzij gunstig te ontwikkelen, vooral wanneer, gelijk met Vondel het geval was, de opvoeding niet meer dan burgerlijk geweest is — doch een genie weet zich, in welke omstandigheden ook, een eigen weg te banen. Zoo geschiedde het met onzen Dichtervorst.

Reeds in 1605 trad de jeugdige Vondel met zijn eerste dichtproeve op; 't was een wansmakelijk bruiloftslied in den gebrekkigen trant der Rederijkers van zijn tijd. Die Rederijkers bezaten destijds te Amsterdam drie vereenigingen: twee Brabantsche kamers, de *Lavendelbloem*, onder de zinspreuk »uut levender jonst »en het *Vijgenboomken*, met het devies »het zoet vergaeren," waarbij een derde eerlang de voornaamste, te voegen is, de *Eglantieren*, gewoonlijk »de oude Kamer" geheeten of de kamer »in liefde bloeyende." Aanvankelijk sloot Vondel zich vooral bij zijne brabantsche landgenooten

1) Dl. LVI. blz. 69.

2) Zie het Pius-Album. blz. 433.

3) Het woord *Vondel*, ook *vonder* of *vlondel*, beteekent eigenlijk een *brugje*. De dichter zelf en zijn tijdgenooten schrijven nu eens VONDEL, VAN VONDEL, VAN DEN VONDEL, dan weer VAN VONDELEN, VAN DER VONDELEN of ook wel VONDELENS, VAN VONDELENS.

4) Dus noch de *Weingasse* van G. Brandt, noch de *Weisgasse* van V. Lennep, noch de *Waisenhaus-gasse* van Mr. H. J. Koenen, noch de *Waisengasse* van Dr. Eelco Verwijs. Zie D. Warande D. IX blz. 86.

5) In 1607 met Hans de Wolf, een te Keulen geboren Amsterdamsch passement- en linthandelaar, gehuwd.

6) In April des jaars 1614 gehuwd met Joost Willemz van Nyenkerke.

7) Deze, Mr. in de rechten, stierf ongehuwd ten jare 1628 in Italië. 't Is niet onwaarschijnlijk dat hij Katholiek is geworden. Zie mijn *Vondel en de Paus* blz. 47 en 48.

8) In Juni des jaars 1624 met Arie Bruyningh gehuwd. Zij werd Katholiek met al hare kinderen. Zie: *Vondels gedichten op de Societeit van Jezus*, in de *Studiën*, eerste jaargang, I. blz. 18.

aan, wat toch niet belette, dat hij naast de Protestanten Coster, Brederoo, Hooft en de Katholieken Vechters of Victorijn, Spieghel en Roemer Visscher, lid was van het hollandsch Rederijkersgilde. Daar oefende hij zich in de Dichtkunst.

Zijne handelsbelangen leden niet bij zijne blijkbare voorliefde tot de Poëzij, toen hij op 21-jarigen leeftijd, na den dood zijns vaders (1608), de kousennering alleen begon te drijven. Want spoedig daarop, in 1610, had hij in Mayken (Maria) de Wolf, zuster van zijn zwager Hans, eene voortreffelijke echtgenoote gevonden, die de winkelzaken trouw behartigde, die om »haar vriendschap en gedienstigheên »door den Dichter hoog wordt geprezen en hem vader maakte van vier kinderen. De oudste dezer was de uitmuntende en rijkbegaafde Anna (1611), het toekomstig klopjen, dat eens de grootste troost van den zwaarbeproefden grijsaard zou uitmaken: op haar volgde (1612) een zoon, die wel den naam des vaders droeg, maar niet zijne schoone hoedanigheden van hoofd en hart bezat, — een verkwistende losbol, die wellicht den diepbedroefden vader den smartkreet ontperste:

Och! d'ouders telen 't kind en maken 't groot met smart;
De kleine treedt op 't kleed, de groote treedt op 't hart!

Een tweede zoon, Konstantijntje »'t zalig kijntje" en eene tweede dochter, Saartje, zoo hartelijk door vader beweend en bezongen, stierven op zeer jeugdigen leeftijd.

Het eerste gedicht, dat veler aandacht op zich trok en ook verdiende, was het *Pascha of de Verlossing der kinderen Israëls*, waarin de Dichter ten jare 1612 de wording der Republiek bezong, gelijk hij in het *Lof-Gezang over de wijdberoemde scheepvaart der vereenigde Nederlanden* de heerschappij harer vloten over de zeeën verheerlijkte. Na eenige, vrij ongelukkige, dichtproeven — meestal vertalingen — verscheen in 1620 het *Hierusalem verwoest*, een drama, dat, hoe gebrekkig ook, de meest doorslaande bewijzen leverde van hetgeen Vondel eenmaal worden zou.

Omstreeks dezen tijd, uit een kwijnende ziekte opgestaan, scheen hij een ander mensch geworden In de Kerk- en Staatspartijen, die ons volk in twee groote afdeelingen gescheiden hadden, had Vondel de zijde der minderheid gekozen. Na het bloedig uiteinde van Oldenbarneveld en de gevangenneming van zijn vriend Huig de Groot, greep hij naar de hekelroede, om de verdrukte Arminianen tegen de vervolgzieke Gommaristen te verdedigen, en in 1625 gaf hij een zijner talrijke meesterstukken in 't licht, getiteld: *Palamedes of vermoorde onnoozelheid* — eene vrucht van zijne studie der oudheid (hij had intusschen vlijtig de latijnsche taal bestudeerd) en van zijn onverzoenlijken wrok tegen het geweld van Maurits en der grimmige Contra-remonstranten. Heerlijk blonken bij die gelegenheid zijn moed en overtuiging uit: hij toonde zich waarlijk ridder zonder vrees.

Om 't schrijven van bovengenoemd treurspel ter kerkering gezocht door de gerechtsdienaars, begaf hij zich heimelijk, — zoo luidt het verhaal van G. Brandt, zijn oudste levensbeschrijver »ten huize van Hans de Wolf, Troeder zyner huisvrouwe, en met zyne zuster, Klementia van den Vondel getrouwt: maar deze vrienden wilden zich met zyne zaken niet bemoeyen; hem begraauwende over zyne schryfzucht. Zy verstonden, dat hy zyn huis behoorde voor te staan, op zyn neering te passen, en al dat schryven en wryven, dat hem in gevaar bracht, te staaken. Hy zeide: *Ik zal dat volk de waarheid nog scherper zeggen*, en schreef daar ten huize nog steekender heekeldichten, die hy echter op zijn zusters aanhouden in 't vuur smeet, 't welk hem namaals roude." [1]) Op 't landgoed Scheibeek bij de familie Baeck werd hij hartelijker ontvangen; Vondel zou 't nooit vergeten.

Slechts de gehechtheid der Amsterdamsche vroedschap aan hare Privilegiën bewaarde den schuilenden Dichter voor 't verlies zijner vrijheid, en deed hem ontkomen met eene boete van 200 gulden en eene scherpe vermaning. Die vermaning baatte luttel; want de verboden *Palamedes* werd in weinige jaren dertigmaal herdrukt, en spoedig daarop verschenen de vinnigste hekelverzen: *de Rommelpot van 't Hanekot* (1626) ten gunste van den afgezetten predikant Hanekop en tegen zijne contra-remonstrantste ambtsbroeders te Amsterdam; *het sprookje van Reintje de Vos* (1627) tegen den oud-burgemeester Reinier Pauw; *de Medaellie van den Gommaristen Ketterneester en Inquisiteur te Dordrecht; de Roskam; de Harpoen; een otter in 't bolwerk* tegen Otto Badius (allen in 1630); en eindelijk het van verontwaardiging gloeiend *Decretum Horribile* (1631) tegen de predestinatie-leer van Calvijn. — Vondel scheen onvermoeibaar en onuitputtelijk.

Vijf zangen van een historisch heldendicht: *de tocht van Keizer Konstantijn naar Rome*, waren ook reeds afgewerkt, toen helaas! de dood hem zijn diepbetreurde echtgenoote in 1635 ontrukte, en den n zijn moed geknakten dichter dwong zijne grootsche onderneming te staken. Slechts op 75-jarigen leeftijd keerde hij in »Joannes de Boetgezant" tot de epische dichtsoort weder.

Algemeenen bijval en groote verdiensten verwierf hij in 1637. Samuel Costers Academie, vroeger slechts een houten loods, was destijds in een schouwburg herschapen, welke, bij de opening, door

[1]) G. Brandt, *Leven van Vondel*.

Vondel werd ingewijd met een overheerlijk treurspel *Gijsbrecht van Aemstel*, eene gedramatiseerde navolging van 't tweede boek van Virgilius, waarin hij den »ondergangk" van het doorluchtige Amsterdam bezong. Aan de omstandigheid, dat de handeling op Kerstnacht wordt voorgesteld, hebben wij het hemelsch lied te danken:

O Kerstnacht schooner dan de dagen.

Het is overbekend dat nog jaarlijks de Gijsbrecht ten tooneele wordt gevoerd.

De tijd naderde, waarop een geheele ommekeer in de denkwijze en de levensbetrekkingen van den grooten en edelhartigen man zou plaats grijpen. In 't gevoelen van Menno Simons opgevoed door zijne ouders — ofschoon zijne Roomsch gedoopte moeder wellicht tot de Roomsche Kerk is teruggekeerd en daarin gestorven — was hij altijd godsdienstig en vroom van gemoed geweest en zelfs diaken der Waterlandsche-Doopsgezinde gemeente, eene betrekking nogtans, die hij door ziekte of zwakte verhinderd en door de veelvuldige twisten ontstemd, reeds lang had laten varen. Eerst meende men in den Oud-diaken eene zekere overhelling, en spoedig daarop eene sterke voorliefde tot de R. K. Kerk te bespeuren.

Negen jaren na zijn openlijken overgang tot het Roomsch geloof, getuigde de warme Katholiek van zich zelven:

Mijn jonkheid bond door erref-leer
Zich aan één Secte en geene meer,
Tot dat me, door een klaarder blijk
Van 't Wereldlijk en Kerkelijk,
Ontdekt wierd, in een schooner dag,
De Perle, die verborgen lag,
Waarvoor men ' al met winst verliest.
Gelukkig die het beste kiest!

De dichter dezer versregelen was een hoog ernstig man, die, wars van halve overtuiging, niet plotseling tot dien gewichtigen stap was overgegaan. Lang, zeer lang had hij de »verborgen perle" gezocht. Reeds in 1621 of 22 had hij, op verzoek van Anna Roemers, *tot lof der kuische Martelares Agnes* met den diepsten eerbied over de relieken der Heiligen en hunne jaarlijksche gedachtenisviering gesproken. Of het echt-katholieke kunstjuweel *de kruisberg* tot het jaar 1624 behoort, hebben wij hier niet te beslissen, daar een gedicht van 1625 of 26 op Paus Urbanus VIII, uit het Latijn zijns broeders vertolkt, nog duidelijker eene katholiseerende strekking verraadt en luide genoeg datgene huldigt, wat een gruwel moest zijn in het oog van ieder Protestant, te weten: het kerkelijke of liever het pauselijk oppergezag in het Katholicisme:

Dees is de groote Sleutelvoogd
Van 's Hemels poorte; rust nu, poogt
Niet meer te weten: buig uw knien
En kus zijn voeten wijd ontzien.

Dat klinkt al vrij roomsch, zelfs ultramontaansch. En was hij niet aan 't twijfelen, stelde hij geen redelijk onderzoek naar de waarheid in, bestond er geen zielestrijd bij hem, die in 1630 schreef:

Ziet, onze Joost
Die zoekt, maar vindt geen troost?

Of ook, was hij geen geestverwant van den katholiseerenden Huig de Groot, toen hij, onder andere, 't volgend vers van hem in 1632 vertaalde:

Zie naarstig van onze eeuw terug na de oude jaren!

Eene frissche, geheel katholieke kleur ligt er verspreid over 't grafschrift, waarin de katholieke rechtsgeleerde C. G. Plemp, in 1638, aldus sprekend door Vondel wordt ingevoerd:

Doch boven Poezy en snaar
Omhelsde ik ijvrig 't Roomsch autaar,
En hing, om staat, noch snood genot,
Mijn hart aan niemand dan aan God
En Jezus' nimmer feilbre stem.
Hier rust nu Plemp: ay, bid voor hem!

Een gebed voor de zielen in 't vagevuur!

In 1639 verscheen het treurspel *Maagden* en G. Brandt legt de gulle bekentenis af: »hoe prijswaardig het treurspel der Maagden was ten opzicht van de kunst, men vondt er evenwel zaaken in, die veelen bedroefden: des Dichters zucht tot de stellingen en gewoonten der Roomsche Kerke, en zyne afwyking tot haare dwaalingen, die hy welhaast in andere zyne dichtwerken ten volle open-

baarde. Men hielt dat hy, Gysbrecht van Amstels treurspel dichtende, toen alreede aan 't wag gelen was." 1)

Brandt en zijn tijdgenooten hadden juist gezien. Het jaar 1640 zal Vondel in ernstige overpeinzing hebben doorgebracht, tot dat hij, in 1641, het voorbeeld zijner beminnelijke Anna volgend, de »verborgen Parel" eindelijk meester werd en openlijk tot de Moederkerk wederkeerde. — Dat was een keerpunt in zijn leven en dichterlijke strekking. Over de beweegredenen en de uiterlijke toedracht dier gewichtige gebeurtenis schrijft de Eerw. Heer W. Everts: »Vondel had de onhoudbaarheid van het beginsel der individueele vrijheid van onderzoek, niet slechts uit de onderlinge twisten en tegenstrijdige leerstukken der Protestanten, maar vooral uit de inconsequente besluiten der Dordsche Synode, ingezien, en daaruit besloten tot de noodzakelijkheid van een onfeilbaar leergezag. Daarbij komen, als menschelijke beweegreden, de aesthetische aanleg, de echte kunstenaarsziel des dichters, die hem, naar de uitdrukking van prof. G. F. Drabbe, *vóór alle redeneering, als door louteren natuurdrang*, tot de Katholieke Kerk trok; verder zijn omgang, niet alleen met zijne reeds vóór hem Katholiek geworden dochter Anna, wier deugdzaam leven en edelmoedig hart hem stichtten aan den huislijken haard, maar ook met Vechters, Plemp, Tesselschade en den schranderen pastoor en overste van het Bagijnhof, Leonardus Marius, van wien men tot dusverre algemeen geloofd heeft, dat hèm het geluk ten deel viel, Vondel in de Moederkerk op te nemen, en die dan ook ongetwijfeld, hoe groot het aandeel der P.P. Jezuïeten in dit gewichtig werk geweest zij, er veel aan heeft toegebracht." 2)

Deze laatste bijzonderheid is natuurlijk eene bijzaak: ware geen ander de hoofdbewerker van Vondels bekeering geweest, waarom zouden we die eer niet schenken aan den schranderen pastoor en overste van 't Begijnhof? Doch ik geloof dat de kundige schrijver der aangehaalde plaats, hadde hij 't groot aandeel van L. Marius op degelijke gronden te bewijzen, ongetwijfeld vruchteloozen arbeid zou ondernemen. Ik meen voldingend bewezen te hebben 3), dat de Zuid-belgische Jezuïet, Pater Petrus Laurens, het nederig werktuig is geweest, door de goddelijke genade uitgekozen om den braven en edeldenkenden man in de R. Kerk in te lijven.

Op d' Afbeelding van den Eerwaardigen Petrus Laurèntius, *door Holstein* gesneeden, plaatste de katholieke Dichter-glazenmaker Jan Vos het volgend bijschrift: 4)

Dus leeft Lauwrens, die ons de kruisleer, door zijn leven
En lessen, onder 't kruis, op hoop van heil verbreit.
Zoo kan hy d' Afgrondt, die de ziel bestormt, doen beeven:
Het zaadt van Godt wordt best door leer in 't hart gezeit.
Hoe moet men zulk een man, tot loon van deugd versieren?
Lauwrens verdient een krans van hemelsche lauwrieren.

»Eens Roomsch geworden" zegt J. van Lennep 5), »was het klaar, dat Vondel, als alle bekeerlingen, de meest rechtzinnig gehouden leer voorstond, en alzoo veel meer overhelde tot de partij, die men nu gewoon is de ultramontaansche te noemen, dan tot hare tegenstanders." De groote man telde destijds 54 jaren en had in de kunst het toppunt bereikt, waarop hij zich nog 37 jaren lang met nimmer kwijnenden gloed zou handhaven. Men herinnere zich het schoone woord van onzen Alberdingk Thijm »dat Vondel, die alleen meer poezij in zijn ziel had dan al de nederlandsche dichters van zijn tijd. ... zijn slechtste vaerzen niet heeft geschreven, nadat hij tot den Godsdienst van Isabella-Clara-Eugenia was te-rug-gekeerd." 6)

Vondels *ex-voto*, gelijk wij reeds aanmerkten, was het in 1641 verschenen treurspel *Peter en Pauwels;* hij viert er de hoofdapostelen der Roomsche Kerk en roept zijn tijdgenooten toe:

ziet, hoe 't al wat haar de kroon benijdt
Zijn hart knaagt en vergeefs op diamantsteen bijt.

In het volgend jaar gaf hij de *Brieven der Maagden en Martelaressen* in 't licht, opgedragen aan de Feniksmaagd:

Gij spant de kroon, o puikkroon aller vrouwen!
De loftrompet van uw benijde faam
Vult hemel, aarde, en zee met uwen naam —
Een naam, waarin wij Kristus' kerken bouwen.

1) *Leven van Vondel.*
2) *Geschiedenis der Nederlandsche letteren* II. blz. 51.
3) *Vondels gedichten op de Societeit van Jezus* blz. 5—6 en 12—16.
4) *Alle de gedichten van J. Vos* I. blz. 304.
5) *De werken van Vondel*, XII. blz. 148.
6) *Volks-Alm. voor Neerl. Katholiek*, 1859 blz. 146.

Om niet te gewagen van een aantal gedichten meest van godsdienstigen of polemisch-godsdienstigen aard, wijzen wij hier slechts op het *Eeuwgetij der H. Stede* (1645), dat zooveel opspraak en verbolgenheid verwekte bij zijne vroegere geloofsgenooten. »Vondel — zoo schrijft Hooft in volstrekt geen gloeiende verontwaardiging — heeft een veirs gemaakt op het wonder, waar af de Heilige Stee haar naam draagt, ende laat het openbaarlijk voor de boekwinkels ten toon hangen, gelijk de voorvechters de messen in de luifels steeken, om de oogen der voorbijgangers te tergen, als met zeggen: wie 't hart heeft pluike. My deert des mans, die geenes dings eerder moede schijnt te worden, dan der ruste. 't Schijnt dat hy noch drie hondert guldens in kasse moet hebben, die hem dreigen de keel af te byten. Noch weet ik niet, oft hem niet wel dierder mogte komen te staan: ende d' een oft d' andre heethersen, by ontyde, de handen aan hem schenden, denkende, dat er niet een haan na kraayen zou."

't Baatte al wederom niet: de onvervaarde en strijdlustige Vondel kende geen halfslachtigheid. »Het gedicht op het Eeuwgetijde, en het *Kenteecken des Afvals* waren maar voorloopers geweest, lichte troepen uitgezonden om den weg te banen voor een krachtig leger, met voor-en middeltocht- en achterhoede, met andere woorden, voor een doorwrocht leerdicht, even uitmuntende door zaakrijkheid en fiksche dialektiek, als door gloed van poezy en vernuftige gedachten" 1) 't luidde:

Ik zing van Gods Altaargeheimenissen
Van d' Offerspijs der heilige offerdisschen
Van Offereere, en eeuwige Offerand.

De tegenschriften en lasterverzen, bij deze gelegenheid verschenen, stoorden de kalmte niet van Joost den Rechtvaardige, levend van de snaren en door het geloof. Want na *de vierbaak van Ignatius Loyole* en *Grotius' Testament*, ontboezemde hij even gerust zijn katholiek hart in een treurspel, getiteld *Maria Stuart of Gemartelde Majesteit* (1646). Wel haalde 't hem een vloed van scheldwoorden op den hals en een boete van honderd tachtig gulden, waarmede »die paapsche stoutigheid" betaald moest worden; maar Vondel bleef het woord getrouw, eens door zijn kunstverwant, den Muider Drost, op hem toegepast:

Virtutis est domare quae cuncta pavent
Hetgeen, daar alle man voor zwicht,
Te temmen, is manhaftheits plicht.

En zoo hebben we Vondel begeleid tot het jaar 1647, toen hij in zijn *Geboortezang aan Gregorius Thaumaturgus* nogmaals bezong:

De beste paerle, die zoo diep
Begraven lag, bestulpt met aarde,
Eer Hij ons tot zijn Waarheid riep,
Uit geen verdienste, maar genade.
Gelukkig zijn ze, die vóór 't end
Met vleesch noch bloed niet gaan te rade,
Noch dit vergankelijk element.
De melk der voêster, slimme wennis
En d' eerste plooi van erref-leer
Wordt spa verleerd door beetre kennis,
Zoo lang men d' ootmoed nog ontbeer':
Die schiet te traag haar eedle wortlen
In steen van 't eigenzinnig hart,
Hetwelk verhardt in tegensportelen,
En bij zijn opzet blijft verward.
Geboorteheilig, die in 't midden
Der zaligen uw zetel hebt,
Volhard voor mij en elk te bidden
Bij Hem, die licht uit duister schept!

In de Voorrede van 't volgende deel zullen wij onzen Dichter van den Munsterschen vrede tot het jaar 1679 volgen.

Mogen deze vluchtige levenstrekken onzen Dichterkoning welkom doen zijn bij Neerlands Katholieken! want Vondel is de glorie van Nederland, de glorie tevens der Katholieke Kerk.

H. J. ALLARD, R. K. Pr.

Seminarie Kuilenburg, 1ste *der Meimaand* 1870.

1) J. V. Lennep, *De werken van Vondel* IV, blz. 451.

Schriftuurlijk Bruilofsreferein

OP HET HUWELIJK VAN

JACOB HAESBAERT

MET

CLARA VAN TONGERLO.

JUNIJ[1] 1660.

Verheugt, o Febi jeugd![2] door dezen zoeten tijd:
De Zomer, door zijn deugd, vertoont zijn groene blaâren;
't Gevogelt' zich vervreugt, 't gediert' in 't Bosch verblijdt;
't Veld lacht elk toe verjeugd; vliedt weg alle bezwaren!
Droefheid, neemt[3] fluks uw keer! nijd, strijd, wilt henenvaren!
Voor u de Bruiloft wijkt, zoo gij daar komt omtrent.
Klein, groot, ja wie 't mag zijn, jong' jeugd of grijze haren,
Zijt welkom in 't gemeen; weest gegroet hier present,
Die om[4] vergad'ren hier, u zoo ootmoedig[5] kent,
In liefd' sticht'lijk verheugd, bij een met rein manieren.
Dus zeg ik nog: vliedt fluks van hier, gij nijdig tieren!
Laat jonst[6] begeerig zijn, gelijk eens Herts bestieren,
En d' Haas-baart[7] zijn kracht snel, om loopend d' Hond
t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar[7]; 'k en kan 't[8] beter gelijken?

Geenszins en laat in zang Hymenaeus[1] zijn verhoogd
Noch Thalassus[2] geelangh, maar Godes lof voortbringen,
Hoe hij overvloed schank[3], en 't water gansch verdroogd,
Zonder iemands bedwang, betoond' zoo vreemde dingen,
Uit 't water, wijn zeer klaar, als een fontein deed springen,
Vervuld' zes kruiken vol, in 't Galilesche land;
Te Cana in de Stad, een Bruiloft zonderlingen,
't Eerste teeken Christi, men elk maakte bekand[4].
Door zulks ons merk'lijk leert[5], dat in 't Huwlijks-verband
Alleen men eerlijk hoort te houden goed' geruchten:
Den getrouwden hij meest behoeden zal voor schand':
Wie hem met lust bemint, en derft[6] voor niemand duchten,
Zoo liefd' begeerig haakt, als 't Hert doorsnelt gehuchten
En d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d' Hond
t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar; 'k en kan 't beter gelijken.

Wat Christus, met zijn Bruid, elkeen te kennen geeft,
Laat ons, met goed beduid, elkander daarin stichten,
Die hij met zoet geluid, zoo vriend'lijk roept beleefd:
Komt, overschoone spruit, die mijn hart kan verlichten!
Mijn paarl, mijn edelgrein[7], ter weiden komt bedichten!
Schoon' bloem en Roos in 't dal, nooit minnaar mijns gelijk,
Voor niemand zijt bevreesd, Rein' Duivelwilt niet zwichten,
Die uitverkoren zijt! Mijn jonst zonder afwijk,
Al laagt gij hier veracht, in 't bloed, op 't veld, in 't slijk,
Vertreden van elkeen, nochtans u niet begeven[8],
Maar wiesch uw aanschijn schoon, welriekend met praktijk,
Balsemd' uw zoeten reuk, boven al waard verheven[9];
Als gij schier waart vernield, mijn liefd' vurig gedreven,
Als d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d' Hond
t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar; 'k en kan 't beter gelijken.

Gods kerke de Bruid recht, 't lichaam Christi eenpaar
Van Christo, haren echt[10], werd zij zalig naar reden,
Zeer liefljk hij beslecht al haar zaken eerbaar,
Mint, naar reden en recht, alleen zijns lichaams leden,
Die al ter Bruiloftsfeest lieflijk werden gebeden,
Verkoren volk alleen, uit goedaardig geslacht;
't Bruiloftskleed zij ontfaân[11] door dezen Vorst vol vreden,
Zijn' Bruid wordt bovenal a'daar waardig geacht,

---

[1] Eigenlijk de tweede naamval van 't Lat. Junius (even als Julius, Augustus, enz.), en dus zonder voorafgaand dageijfer minder juist gebezigd. De ij staat (gelijk steeds in dezen tijd) voor ii, en zou thans dus best door een y vervangen worden, sedert de ij als ei uitgesproken wordt, en dus in dezen slechts tot wanspraak (Junei, Julei, enz.) verleidt. — [2] Verheugt u, zonen van den dichtgod. — [3] Thans, minder juist, neem; daar, sedert het verdringen van 't tweeden persoons voorn. w. (du) door 't meerv. (gij), natuurlijk ook het werkw. in 't meerv. diende te staan. Wij zullen dit daarom ook in deze uitgave steeds behouden. — [4] Thans om te, dat eigenlijk tweemaal 'tzelfde uitdrukt. — [5] Minzaam. — [6] Gunst. — [7] Zinspeling op de namen van bruidegom en bruid, naar den smaak des tijds, die echter (gelijk meer) tot gedwongenheid aanleiding geeft. Versta: Laat gunst zich genegen toonen, gelijk een hert naar 't klare water snakt, en de haas zijn snelheid toont, om de honden te ontkomen. — [8] Ik kan het niet; — en (niet met het verbindend en, eig. ende, te verwarren) staat met het Fransche ne gelijk, en had dan (even als dit pas) gewoonlijk niet bij zich, maar heeft dit allengs geheel zijn plaats geruimd. Verg. ook in den volg. regel en laat.

[1] De (Gricksche) huwelijksgod. — [2] De Gr. bruiloftsgod. — [3] Thans schonk. — [4] Voor bekend. — [5] leert hij nam. Kristus. — [6] behoeft. — [7] edelgesteente. [8] Versta: begeven zou. — [9] waardig, verheven te worden boven alles. — [10] echtgenoot. — [11] Thans ontvangen; welke verlengde vorm allengs den oorspronkelijken ontva-en geheel verdrongen heeft.

Zittend' in Haar Troon na de genooden wacht[1],
In witte zijd' gekleed, met paarlen fraai behangen;
Een kroone zij ontvangt, van den Bruid'gom gewracht[2],
Een Trouwring, haar bedacht, Zijns geests, heeft zij ont-
Hierom spoedt u ter feest, begeerig met verlangen (vangen.
Als d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d' Hond
t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar; 'k en kan 't beter gelijken.

PRINCE[3].

Prinsen, de Bruid present, voor al die zijn vergaârd,
Laat ons voor 't slot en end, 't geluk haar lieflijk bieden;
Dat God zijn zegen wendt, als David ons verklaart,
In zijn Psalm maakt bekend, klaarlijk voor alle lieden:
Wel, die den Heere vreest! Geluk zal hem geschieden,
In al zijn wegen zal[4] verleenen overvloed.
Uw wijf zal gelijk zijn den wijnstok, na 't bedieden[5],
Die vrucht draagt t' zijner tijd, zij zal ontvangen spoed[6];
Aan den Disch, als een kroon, uw kinders lieflijk zoet,
Als olijfranken schoon, zult gij ze klaar aanschouwen,
Met veel weldaden meer, van God verkrijgen goed:
De Heer geev' haar doch kracht, om in liefd' niet te flaauwen,
Maar Jonst hen voege t' zaâm, begeerig na vreeds-dauwen,
Als d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d' Hond t'
ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar; 'k en kan 't beter gelijken.

LIEFDE VERWINNET AL.

Nieuwjaarslied,

A°. 1607.

gesteld op den toon van den 2den Psalm.

De Dood, zeer snood, d'[7] Aarde haar pijlen bood,
D' Ondeugd verheugd was met haar Helsche scharen,
Deugd vlood door nood, durfd' haar[8] niet geven bloot,
Haar vreugd, verjeugd, veranderd' in bezwaren,
Omdat, het pad der Waarheid, werd bestreden;
De Trouw, met rouw, zeer deerlijk was verplet;
Liefd's schat, Gods stad, de vrucht in 't lustig Eden —
Een vrouw, (te flaauw, helaas!) elk waas besmet.

Maar 't Licht, 't Gezicht der Blinden, die 't al sticht,
Bekleedt met vreed' een spruit wiens TROUW MOET BLIJKEN[9],
Wiens plicht opricht elks Heil, met Liefdes schicht,
Bestreed het wreed' geslacht, 's vijands praktijken:
D' Ootmoed hem voedt, in Davids stad onrustig:
Een kroon, zeer schoon, hij biedt, van God gewracht:
Doet boet, met spoed, voor deez' Ziel-Rust wellustig:
Gods Zoon, tot loon, 't Leven uit Sion bracht.

Dit Lam, Gods stam, 't welk Satans macht benam,
Zijn' bruid, de spruit, die zijn hart heeft ontstolen,
Waarnam, en kwam tot haar, der Jonsten vlam,
Om uit 't besluit der feest[1] niet meer te dolen.
Haar deel, 't Juweel, 't nieuw Paradijs verheven,
Schonk haar, 't Nieuw-Jaar, Christus d' Opperste pand;
Een eêl prieel, Gods Geest, der Eng'len leven,
Alwaar dit paar[2] des levens Boom herplant.

Het kind bemint[3] de Liefd', die 't kwaad verwint,
Elk noodt, minioot[4]: kiest mijn eenvuldig[5] wezen;
Die blind gezind, u tot 's Doods vruchten bindt,
Ontbloot[6] devoot, uw eigen wil misprezen,
En tracht, bedacht, om[7] zuiveren inwendig
Uw Hart, verward, bevlekt, van 't Aardsch gekwel;
Verwacht d' Eendracht, na dit Leven ellendig;
Gij werdt van smert vrij, door Emanuël.

PRINSE.

Verlaat dan 't kwaad, gij Prinsen metter daad
Ontziet verdriet noch kruis om[7] zijn herboren,
Al staat vleesch-raad, en[8] poogt naar 's wer'lds onmaat,
Rust niet, maar vliedt naar Bethlehem verkoren,
Beschreidt uw leid[9], zoo komt u mild te baten,
't Kind klein, 't welk pleyn[10] u heerschen[11] moet vooral;
Want scheidt Goedheid van u (door 's Deugds verlaten)
Deez' rein' Fontein uw Hart niet zuiv'ren zal.

LIEFDE VERWINNET AL.

De Jacht van Cupido.

In het zoetste van den tijd,
Als Zefyrus Flora vrijdt[12],
Als Febus[13], met helder stralen,
Taurus[14] snel ging achterhalen,
Kwam Cupido, Venus' zoon,
's Morgens tot zijn moeders troon,
Eer Titons bruid[15], met verlangen,
Vertoont haar bloeyende wangen.
Venus lag in ruste zoet,
Die door Lethes[16] werd gevoed;
Cupido, met heuscher spraken[17],
Onverziens haar deed ontwaken:
„Moeder! (riep hij) slaapt gij zacht?
'k Neem oorlof, ik ga ter jacht."
Zij ontsprong[18], en goedertierig
Schoof op haar gordijntjens cierig[19]:
„Wel (sprak zij), mijn zone waard[20]!
Aanvangt[21] gij uwe dagvaart?
Ik wensch, uw kracht zoo vermeere,
Dat niemand uw pijlen keere;
Keert in tijds tot mijn paleis,
Fortuin bejongstig' uw reis!"
Fluks heeft zich Cupido waardig
Tot de jacht snel gemaakt vaardig;

---

[1] Versta: wacht zij. — [2] Voor gewrocht. — [3] Naar den Rederijkerstraat, waarin dit geheele — meer gekunstelde dan kunstrijke — Referein gerijmd is, wordt in 't slotcouplet de Prins der Kameraangesproken. — [4] Nam. de Heer. — [5] Naar de beteekenis (van den bedoelden bijbeltext). — [6] Voor voorspoed. — [7] Daar men in Vondels tijd nog niet gewoon was, de stomme slot-e met den volgenden klinker te laten samensmelten, was deze afkorting van 't lidwoord (thans alleen voor den in zwang) noodig. Verg. ook in den volg. regel D' ondeugd, en later D' ootmoed. — [8] Thans zich. — [9] Naam der rederijkers-kamer, in welke Vondel dit lied dichtte.

[1] Buiten den kring van 't feest; dit laatste woord (naar den aard van 't lat. festa) oudtijds vrouwelijk, verscherpte alras, door de werking der f, de voorafgaande d, en werd daardoor allengs als onzijdig beschouwd. Evenzoo venster (beter fenster) voor 't lat. fenestra. — [2] Kristus en zijn kruis. — [3] Het beminde kind, nam. de Liefde. — [4] Minzaam, liefelijk. — [5] Eenvoudig. — [6] Verzaakt. — [7] Thans omte; verg. vroeger. — [8] niet. — [9] Voor leed. — [10] Volkomen. [11] Voor beheerschen. — [12] Als 't Westewindjen met de bloemen koost. — [13] De Gricksche Zonnegod. — [14] De Gricksch-Latijnsche naam van 't sterrebeeld de Stier. — [15] Aurora, 't morgenrood. — [16] de vergetelheid. — [17] met heusche taal. — [18] Sprong op. — [19] Anders sierlijk, fraai. — [20] Thans mijn waarde zoon. — [21] Thans vangt aan.

Niet, als Adonis, beangst[1]
Om der wilder[2] dieren vangst,
Maar om hemel en aard' tranig[3]
Zich te maken onderdanig.
Hij streelde zijn haar verguld,
Zijnen koker hij vervuld'
Met zijn pijlen, t'wreed bezuren[4],
Doch verscheiden van naturen,
Waarmêe hij, zonder geschil,
De minnaars pijnt naar zijn wil;
Hij ontsloeg[5] zijn wakkre vlerken,
Om zijn krachten te doen werken;
Eer hij toegemaakt[6] vol jonst
Was, door der Chariten[7] konst
Zag hij 's werelds lamp[8] verschijnen,
Nu hij tot de reis ging pijnen[9].
Aura[10] en Zefyrus beid'
Speurend, dat hij was bereid,
Als voorboden gingen zwieren,
Beekskens, blaadren deden beven;
Cupido haar volgde snel,
Om spelen 't gewoonlijk spel.
Beiden, menschen ende Goden,
Haast vernamen, door dees boden,
Wat kwale hen overviel,
Tot beroering van hun ziel;
Maar eer zij konden ontvlechten
Dezen schutter, 't pijnlijk zuchten,
Werden zij, in korter[11] stond,
Van zijn pijlen wreed doorwond;
Gelijk 't nachtegaaltjen jeugdig,
't Welk, in 't kwinkeleeren vreugdig,
Onverziens zich vindt bezet
In des vooglaars listig net,
Alzoo dees vrijen, in orden[12],
Moesten Liefdes slaven worden·
Jupiter[13], uit den Olimp,
Die voormaals, met spot en schimp,
Dezen jager ging begekken,
Moest nu Liefdes keten trekken;
Apollo, en Pluto rijk[14],
Mercurius, vol praktijk[15],
't Moest al onder zijn juk buigen:
Mars moest Venus borsten zuigen,
Niet de rechter borst vol wijn,
Maar de slinke vol venijn;
Lyaeus[16], voor zijn zoete druiven,
Moest van Liefdes spijze kluiven;
't Kind hield d' overhand in 't perk[17]
Over menschen, Goden sterk,
Ving en schoot stadig vol kwalen,
't Waar te lange om verhalen;
En, gelijk 't vermoeide hert,
'tWelk in strikken is verward,
En 's jagers list is beproevig[18],
Schreyet bittre tranen droevig,
Alzoo ook met tranen elk
Moest vervullen Venus' kelk;
Deze schutter, naar zijn wenschen,
Trefte[1] Goden ende menschen.
Den tijd, die (steeds onvermoeid)
Gedurig voortvaart en spoeit,
Liet Hesperus[2] zien, terwijlen
Cupido verschoot zijn pijlen;
D'avond dekte 's werelds oog,
't Weeldrig kind van Pafos vloog,
Om zijn moeder te verzellen,
En zijn avontuur vertellen;
Als Venus haar kind vernam,
Zij hem in haar armen nam.

Dedicatie

AAN DE JONKVROUWEN

VAN FRIESLAND EN OVERIJSEL[3].

Als Venus goedertier[4] de liefd' ter werelt bracht,
Werd Jupiter beroerd, die terstond alle Goden
In 's Hemels hoogste zaal liet dagen door zijn boden,
Die aan dit kinds gedeant'[5] oordeelden, met voordacht,
Dat hij de menschen zoû beroeren met tweedracht;
Dies zij bestemden[6] al dit dartel kind te dooden.
Venus dit haast[7] vernam, is met haar kind gevloden.
En bracht het om te voên bij u, o zoet geslacht! —
Dit kind hebdy[8] gevoed, geleerd, en bovendien
Met boog en pijlen straf gewapend en voorzien;
Het treft (naar uwen wil) ons met zijn scherpe stralen[9],
Dat wij, als zwanen droef, vóór onzen ondergang,
Met een treurig geluid u bieden ons gezang; —
Jonkvrouwen! uw gezicht laat minlijk daarop dalen!

Oorlof-Lied.[10]

(Op den toon: de rein liefde vierig.)

D'wijl Saturnus vluchtig, Die ons heeft vergaârd[11],
Ons nu scheiden zuchtig[12] Doet, geheel bezwaard,
Neem ik met verlangen Oorlof aan u, mijnen lust,
G'hebt mijn hart bevangen, Ik versmacht naar pijnen-rust[13].

Doch hoewel wij scheiden, Met droefheid en pijn,
Ja, met tranig schreiden[14], Zal uw zoet aanschijn,
't Welk mij heeft verwonnen Door Cupido's schichten fel,
Mij verheugen konnen, En mijn hart verlichten wel.

Ja, mijn liefde krachtig, Die ik t'uwaarts draag,
Als Piram[15] eendrachtig, Blijft u trouwe[16] staâg;

---

[1]bezorgd, er op uit om, begeerig, belust; 't laatste ware dan ook wel zoo juist geweest, en 't eerste waarschijnlijk alleen om het rijm gekozen. — [2]Naar den weggeslonken verbuigingsvorm; thans wilde. — [3]in tranen. — [4]Tot wreede kwelling. — [5]Sloegopen, ontvouwde.. — [6]klaargemaakt. — [7]De drie Graciën, Bevalligheden. — [8]De zon. — [9]Voor zich op reis ging begeven. — [10]zacht windjen. — [11]Thans (bij weggeslonken verbuigingsvorm) korte. — [12]Naar den rij af. — [13]De Gricksch-Latijnsche hoofdgod, die op den Olymp zetelde. — [14]Uit dit bijv. naamw. zou men een verwarring van den God des rijkdoms (Plutus) met dien der onderwereld (Pluto) vermoeden. — [15]vol sluwheid (als de God van handel en dieven). — [16]Bacchus. — [17]strijdperk. — [18]beproeft, ondervindt.

[1]Verkeerdelijk voor trof. — [2]De avondster. — [3]Onder dezen titel kwam dit klinkdicht in Den Witten verbeterden Lusthoff (Amsterdam bij Dirk Pietersz, in de Witte Persse, 1607) het eerst voor, en schijnt (naar Van Lenneps opmerking) uit een handelsreis van den jongen Vondel naar beide provinciën geboren. Later gaf hij het, onder zijne Oude Rijmen, met het opschrift Aan de Jonkvrouwen van Nederland uit. — [4]Thans de goede Venus. — [5]Uit de gestaltenis van dit kind wijselijk opgemaakt. — [6]Bepaalden; verg. over dit woord de juiste opmerkingen van Mr. A. Bogaers in den Taalgids IV, 1. — [7]ras, spoedig. — [8]Saamgetrokken uit hebt gij (of eig. gy. — [9]pijlen. — [10]Afscheidslied. — [11]Samenbracht. — [12]zuchtend. — [13]Verpoozing van leed. — [14]Voor schreyen. — [15]Piramus, de bekende minnaar van Thisbe. — [16]getrouw.

Dit zal ik doen blijken, Als die liefd' bestrijdet mij,
'k Zal geenszins bezwijken voor den dood; belijdet[1] mij.

Nooit minnaar gestadig Als ik, dijnen[2] knecht,
Mijn[3] Hero weldadigh! Die uw haren vlecht
Als Diana cierig; Mij van gelijken gerieft[4],
Groeit in liefd vierig! Troost mij laat blijken de liefd'!

Stort dijne gebeden, Als ik ben op reis,
Opdat ik met vreden Keer in dijn paleis;
Bid Neptunus jonstig, Dat hij zij behoedig mij,
En Aeool mij jonstig, Door Zefyr, voorspoedig zij.

Trouw als Penelope Mij, Ulysses, wacht!
Ik stel al mijn hope Op u, dag en nacht;
Als Oceaan woedig Het gantsche schip deyen doet,
Door golven onspoedig, Zal ik aan dij peizen vroed.

Lijdzaam wilt verwachten Mijn weêrkomst verheugd,
Met wankel gedachten Maakt geen ongenengt';
Geen Paris lichtvaardig, Ben ik, zoo gij merken moogt,
Oënone waardig! mij een vreugds versterken toogt[5].

Mijn Tempe verheven, Daar ik in vermei!
Mijn vreugd en mijn leven, Wiens trooost ik verbei!
Wie kan mij aftrekken Van uw lieflijk wezen zoet,
Gij kunt mij verwekken Door uw deugd geprezen goed.

Cyree's tooverkruiden[6] Hoef ik zoeken niet,
In 't Noorden of Zuiden, Met pijn en verdriet;
Gelijk Glaucus zwaarlijk[7] Om Scylla veel pijnen leed,
Gij troost mij eenpaarlijk[8] Zijt mijn medicijnen reed!

Oorlof, mijn Princesse! Waardig om bespien,
Voor de laatste lesse[9], Tot een wederzien,
Als mijn kwaal zal blusschen Uw bijwezen vreugdig tier;
Met een treurig kussen, Oorlof! gij, schoon jeugdig dier[10]!

Op het Twaalfjarig Bestand der Nederlanden.

De Hemel, krijgens zat, erbarmt zich onzer kwalen,
Kastiljen wordt beweegd[11] den Vrede ons aan te biên;
De Staten leenen 't oor, dies wij verwonderd zien
Het Vredemakend volk[12] genaken onze palen.
Na onderling gesprek, opschorsing, en lang dralen,
Vergunt men hun 't Bestand voor jaren twee en tien:
Op hope, of metter tijd een Vrede-zon misschien
De Nederlanden mocht geduriglijk bestralen.
Nassau ontwapent zich, om ruste te verwerven,
Steekt op zijn dreigend staal, geschaard van 't veel door-
kerven,
En 't Bondig Land[13] geniet de vruchten van zijn zweet.
Van vreugde golven vuurs ten Hemel opwaarts varen,
Men offert lof en dank den Heere der Heerscharen,
Die nu in lout're vreugd doet eindigen ons leed.

[1]bekent het. — [2]Thans uwen of liever uw. — [3]Zoo zal men wel lezen moeten voor het onverstaanbare Min. [4]Zoo lees ik voor gerieft', dat geen zin geeft, en wellicht alleen voor 'trijm op liefd' zoo gespeld werd. — [5]toont, schenkt. — [6]Zoo werd reeds door Mr. van Lennep voor Toonderkruiden gelezen. — [7]moeitevol. — [8]gelijkerwijs. — [9]maal, keer. — [10]meisjen. — [11]Thans minder juist bewogen. — [12]De gevolmachtigde onderhandelaars. — [13]De verbonden of Vereenigde Nederlanden.

Uitvaart en Treurdicht

VAN

HENRICUS DE GROOTE,

KONING VAN FRANKRIJK EN NAVARRE.[1]

Welaan, mijn Zang-Godin! 't is tijd, dat wij aanvangen
Te stellen op 't Tooneel, al zijn wij plomp en grof,
Het droevig Treurspel van 't Parisiaansche Hof,
Waarom de tranen nog bepaarlen onze wangen.
Gij wereld-Goden, o! die op uw groote kroonen,
Op uw Rijks-staven en verheven zetels pocht,
Wiens wortels in de Hel, wiens spitsen in de Locht[2]
Zich bergen, komt nu hier! komt hier, ik zal u toonen
Dit heerlijk schouwtooneel: komt, doet uw oogen open,
't Zij of gij heerscht, daar ons met zijn gespiegeld licht
De Morgen-wekker[3] roept, 't zij of gij hebt gesticht
Uw troonen, daar den dag ons afpunt[4] gaat ontloopen.
Ziet, in dit tafereel, van uwe heerlijkheden
Den wankelbaren stand; ziet, hoe eens Konings roem
En blijdschap eer verwelkt dan een versierde bloem,
Die 's morgens vrolijk bloost, en 's avonds ligt vertreden.
Schouwt 's tijds getuimel aan, die[5] als een gramme Leeuwe
Uw vluchtig leven scheurt, en hier in 't aardsch gewoel
Den Vader rukt in 't graf, den Zoon stelt op den stoel,
En wendt zoo stadig 't glas van Koning, Staat, en Eeuwe.
Zijn hooge Majesteit, de Kristelijkste Koning[6]
Zich nu gezegend vond, en Frankrijk in 't gemeen
Riep: tot verzeekring van dees' Monarchie, alleen
Ontbreekt onz' Koningin[7] de Koninklijke krooning.
De krooninge, wiens glans van 't Oosten tot het Westen
Gelijk de bliksem licht, en onzen Dolfijn[8] voedt
Zoo mann'lijk tot de Kroon, als wel zijn Edel bloed
Rechtvaardig' erfgenaam hem tuigt, en kan bevesten.
Dus rees tot Sint Denijs[9] den blijden dag besloten,
Tot Medicis[7] triumf, waar voor de schoone Mei
Haar bloemen allesins op 't aardrijk, als een sprei,
Had verwig uitgespreid, en rijkelijk gegoten.
De vuur'ge Zonne-kloot (die met een heet gebluister[10]
Naar 't Tweelings teeken liep) heeft zich van spijt gebergd[11],
En, van zoo veel gesteente en dierbaar goud getergd,
Verloor zijn heerlijkheid, en zijner stralen luister.
Wat pratter[12] pronkerij! wat zeldzaam' levereyen
Vertoonen zich alhier! hoe blinkt hier menigvoud
Den aardschen Hemel! ô, hoe ruischt en kraakt hier 't goud
Der kleedingen, waarin zich Zephyr komt vermeyen!
't Is Salomonis Eeuw, 't zijn d' Idumeesche stranden,
De Paarlen zijn gemeen, en 't Goud hier ongeacht;
Hier heeft Natuur en Kunst om 't kunstigste gewracht,
Zij off'ren samen hier de werken hunder[13] handen.
Maar wie in al 't gedrang zoo heerlijken van verre
Doch bovenal uitmunt, o, 't is de Koningin!
Henrici schoone Bruid, de sterflijke Godin,
Die men de Kroon opstelt[14] van Frankrijk en Navarre.
Die, met haar witte hand en vingeren ompeerelt[15]
Den Scepter Galliae, eenstemmig algelijk

[1]Die, gelijk men weet, den 15en Mei 1610, door Ravaillac vermoord was. — [2]Voor lucht. — [3]Nam. de Zon. [4]gezichtspunt. — [5]Nam. de tijd. — [6]Naar de bekende Fransche koningstitel van Allerkristelijke Majesteit. — [7]Hendriks tweede gade, Maria de Medicis. — [8]De welbekende naam van den Franschen kroonprins. — [9]De koninklijke begrafenis-abdij. — [10]Geblaak (verg. 't Eng. to blister). — [11]Thans geborgen. — [12]trotscher. [13]voor hunner (harer). — [14]voor opzet. — [15]Vleyend voor omvat.

Men Koninginne kroont van 't Fransche Koningrijk,
En wettelijk omdrukt[1] voor God en al de wereld.
Ai! ziet, wat grooter vreugd en vrolijkheid der Franschen
Gemoeden[2] rêe bevangt, nu met een luide stem
Des Hemels Echo roept: veel heils de Diadem,
Die op Maria's hoofd weêrlicht met helder glansen!
Leef lang, o Koningin! die door uw kinder-baren
Ons gelukzalig maakt, uit wier vruchtbaren schoot
De Dolfijn is verwekt, die na zijns Vaders dood
Den sleutel van dit Rijk zal houden en bewaren.
Ter goeder tijd en uur, Princesse! gij Florencen
Tot onzer baten liet, en braakt de blaauwe zee
Haar golven met de kiel uws vlottigs Schips in twee,
En landen[3] spoedig als een Venus aan onz' grenzen.
Dus eindigt deze Feest. Vive! o Vive la Reine!
De naklank al den nacht vast wederschalt verheugd,
Denijs[4] onwetens is op 't hoogste van zijn vreugd',
Met dat zich Febus weêr komt spieg'len in de Seine.
De Koning vindt Parijs met vrolijkheid bevangen,
En overgeven heel; hij ziet, naar zijnen lust,
Hoe vlijtig ieder zich siert, wapent, en toerust,
Om 's volgenden Sabbats[5] zijn' Koningin te ontvangen.
Henricus, die de deugd en 't heilig Evangelie
Zoo vuriglijk beschermt, helaas! denkt luttel, ach!
Dat met de Zon alreê gerezen is de dag,
Waarin zijn leven zal verwelken als een Lelie.
Als hij na middag doet den Koetsier zijnen wagen
Voorthalen met 't gespan, terwijl, aan 's Hemels glas,
De Zonne wederom gaat vallen in het gras,
Zoo heeft de klok zijns tijds de laatste uur geslagen.
Hij klimt ontijdelijk in zijn gewielde Koetse,
Om, volgens zijnen aard, in 't Heldisch Arsenaal
Zich spieglen in 't azuur van 't Oorlogs wapen-staal,
Daar van zijn vromigheid[6] blijkt de beproefde toetse.
Waar is de dapp're schild, daar zijn verwonnen Steden
Men in gebliksemd ziet? daar hij met 't bloedig zwaard,
Met roode sluyers, en veel krijgs-roof kwam te paard,
Zelfs uit den slag Ivry[7] triumfelijk gereden;
Daar 't bloed liep van zijn arm met karmozijnen stralen,
Daar hij stak in de lucht de bloedige Trofeên,
Waar met[8] de Ligue in 't vlak bestoven veld verscheen,
En meende van zijn hoofd de groote kroon te halen.
De blazers[9] liggen hier, daar zijn rebelle Gallen
Eer met gedwongen zijn tot onderdanigheid,
Waar met de dolle Mars ter neder is geleid,
Waar met beschoten zijn zoo veel versteende wallen.
Maar och! hij rijdt al voorts; lijf-wachters! wilt u scha-
Dat gij zoo traaglijk volgt; 't is tijd om toe te zien, (men,
Gij laat hem in zijn koets met weinige Edel-liên
Zijn einde vinden, en zijn duister tombe samen.
De Voerman, die hier stuurt de breidels en de toomen,
Den Stuurder recht gelijkt, die met 't gevlerkte schip
Loopt op een blinde klip, op een verrader-klip,
Op een gedoken Roots[10] in d' Oceaansche stroomen.
De Rossen doen 't gebit van hare breidels schuimen,
En weig'ren lui en traag te trekken hunnen last,
De toom die hun[11] bedwingt, de geesel-zweep die klast[12],
Doet hun het laatste pad van 's Konings rid opruimen.
't Plaveisel van de straat, d' oneffen harde steenen,
De Koetse weren wil in haren kwaden tocht:
Des Hemels oog verdompt[13], zijn fakkel in de locht,

[1]Voor omspant (met de kroon nam.). — [2]Thans gemoederen, met verkingden meervoudvorm. — [3]Thans landdet. — [4]Frankrijks beschermheilige; verg. [8]. — [5]op den volg. zondag. — [6]Wakkerheid, kloekheid, naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord. — [7]Door Hendrik op de Ligue gewonnen. — [8]Thans waarmeê; verg. ook drie regels later. — [9]De vuurwapenen. — [10]Voor rotse, thans rots. — [11]Thans hen. — [12]kletst. [13]dooft.

De blaauwe Hemel zich ontluistert al met eenen.
Gelijk men menigmaal de teekens en voorboden
Van 't aanstaande onweêr ziet, als over 's werelds kruin
Zich donder, bliksem, wind wroegt[1], dampig, mistig bruin,
Als Juno[2] krijgen zal met haren God der Goden;
Zoo ziet men hier alreê bewegelijk voorloopen
De bonte Regen-boog, der zwarte wolken val,
Die Frankrijks Horizont, met 't schreyende kristal
Van een stort-regen, zal in droeve tranen doopen.
François[3] (o, geen François, maar overgeven Moorder!)
Den wagen heeft in 't oog, welk bij Sint Innocent
Een Karre en Koetse[4] ontmoet, die met hun wielen, blend[5]
Weêrhouden 's Konings Koets, dat achterwaarts noch voorder
Geen van hun allen mag: 't zij dat de raders haken
In d' een en d' anders As, of 't zij elkanders rad
Malkanderen in 't spoor van eenen wagen-pad
Weêrhouden, en soo t' zaâm aan 't stille staan geraken.
De booswicht hierop loert, en ziet zijn zake schoone,
Dies wapent Satan hem: hij rukt uit zijne scheê
't Geblinddoekt hand-staal[6] daar hij met (o schriklijk weel)
Bourbon[7] twee wonden geeft, aldaar hij zit ten toone:
Beide in zijn linkerzijd', vervloekte Moorder-stukken!
D' een naar de schouder toe, niet dieper is gepriemd,
Dan recht door 't vliezig vel, en d' ander, al gevliemd[8],
Van 's Konings edel hart gaat d' ader diep doordrukken.
Beneên de zesde rib 't gepunte moord-mes krachtig
In 's Konings lichaam dringt, zoodat het met zijn spits
Den hollen[9] ader treft; o doodelijke flits!
De wereldsche Monarch zinkt in zijn koetse onmachtig.
Gelijk op Helicon[10] uitbortelende d' ader
Des Bergs ten Hemel sprong, toen met 't hoef-ijzer straf
Perseï lichten Hengst haar sloeg en oorsprong gaf,
Zoo spuit ook alsins 't bloed van dezen Franschen Vader;
Zijn Edelliên verbaasd, om 't edel bloed te stelpen,
Fluks wenden naar 't Palcis de Koninklijke koets,
Die stroomig overliep van een riviere bloeds:
Men riep, men kreesch om hulp; helaas! het mocht niet helpen.
Van alle kanten 't volk de straten kwam vervullen,
En bootsen[11] 't baar-gedrang van een vergramde Zee:
D' een, om den moordenaar te scheuren fluks in twee,
Men als een Leeuwe zag van toorne en gramschap brullen;
D' een loopt naar 't groot Paleis, en d' ander, met veel scharen,
Zich op de wallen geeft; d' een spoedt zich vlug en rad,
Om 't Capitolium van dees beroemde stad,
En d' ander om Loys, den Dolfijn, te bewaren.
Dus ondertusschen raakt de Koning in de Louvre,
Alwaar zijn bleek gelaat naar 't leven vast de dood
Afschildert, en betuigt den sterfelijken nood,
En star-oogt Hemelwaarts naar aller vromen oevre[12].
Zijn handen vlecht hij t'zaâm naar den gesternden Troone
En roept helaas! (zoo 't schijnt) den hoogsten Koning aan:
Wil tot een Offerande, o Heer! mijn Ziel ontfaan,
Als 't Lichaam zal ontlast zijn van deez' aardsche Kroone.
Driemalen schijnt hij nog adieu te roepen t' elken[13]:
Adieu, mijn Koningin, mijn Kinders, en mijn Hof!
Mijn leven nu verscheidt uit 's Lichaams brooze stof,

[1]Voor wringt. — [2]Mythologische vergelijking naar den wansmaak der eeuw. — [3]Klankspeling op den voor- en volksnaam van den moordenaar (Frans en Fransch). — [4]Eig. twee vrachtwagens. — [5]Voor blind. — [6]De verholen dolk. — [7]Hendriks stamnaam. — [8]Thans golvend, doorsnijdend. — [9]De zoogenoemde vena cava, door welke 't bloed naar 't hart vloeit. — [10]De welbekende Gricksche zangberg, op welken, naar de overlevering, door den hoefslag van Perseus'paard de zangbron (of Hippokrene) ontsprong. — [11]Thans nabootsen. — [12]Voor oever, boord. — [13]Thans telkens.

Onsterflijk zij mijn Ziel, 's Geest's hutte moet verwelken.
Daar werd zijn lijk beschreid met heet bewoegde tranen,
De droefheid overvloeit tot 's Hemels hoog gebouw,
't Geluid ten wolken klinkt; daar kleedt zich in den rouw
De Choor des Parlements[1], met al zijn onderdanen.
De duizend-tongsche Faam zij uw gerucht bevolen,
Beklaaglijke Monarch! aldus de Peleaan[2],
Met Cesar de Romein dy[3] lange is voorgegaan,
Doch huns naams Echo speelt nog heden in de polen[4].
Jaar-maanden zeventien, en elf Olympiaden[5]
Afgunstig heeft de tijd uw dagen afgemaaid,
En eindelijke 't wiel van dynen[6] loop gedraaid,
Na dat men heeft gezien de bliksems van uw daden:
Na dat men den Olijf heeft vredelijk zien bloeyen
Sinds gij den Traciër[7] hebt zijn wapenen beroofd,
En, onder 't lief ontzag van uw gelauwerd hoofd,
Navarre en Frankrijk tot één Ligchaam laten groeyen:
Nu slaapt, Henrice! slaapt; nu rust op der gedachten
Verheven Altaar-plat, na zoo veel Wapen-strijds:
Vermeluwt[8] dijn Colos door 't oud verloop des tijds,
Of wischt men 't grafschrift uit van mijn geveêrde schachten,
Uw vliegende gerucht kan tijd noch eeuw verrassen:
De Fenix beeldt dit af, die eindelijken[9] spijst
't Vuur met zijn sterflijkheid[10] waar uit de jonge rijst:
Zoo ziet men weêr verwekt den Dolfijn uit uw asschen.
O, snoode Ravaillac! God zal hier namaals eischen
Van u (die Jean Castel, La Barre, en Biron volgt
Welk Acherontis poel en Styx[11] heeft op gegolgd[12])
Het duur vergoten bloed met een gekromde zeisen.
Helaas! gij moordt uw ziele in droefheid en ellenden,
Met 's Konings sterflijk lijf te mayen in het graf,
En moet hier evenwel, door d' allerwreedste straf,
Treurspelig dijnen tijd met 's Konings eind' volenden.
[Hoe lange zuldy[13] nog den hoogsten rechter tergen,
Gij, Babylonsche hoer! die in de wereld zaait
't Vermaledijde zaad, waarvan men eindlijk maait
Dees vruchten: o, de val genaakt uw zeven bergen!
De waarheid schuift alsins de breê gordijnen open,
Waarachter gij boeleert met dijnen Helschen boel! —
Afgodisch knielt niet meer voor haren stoel,
Doet eens uw oogen op, gij, vorsten van Europen!
Ziet, hoe zij hare schaamt', met een onnut geweven
En ijdel spinneweb, nog te bedekken tracht,
Wat monster zij in 't licht der zonne heeft gebracht,
En hoe heur beelde Krist gelijkt als dood en leven!
D'onvastigheid aanschouwt van hare kerkpilaren,
Welk dreigen al van zelf te vallen onder voet,
Haar Evangelie-boek, bezegeld met het bloed
Des moorders, welk zij noemt haar heilge martelaren!][14]
De Hemel zij geloofd, die met zijn goedheids-vlerken
Heeft Frankrijk overschaâuwd, en met genade omarmd,
Die in zoo grooten storm den Dolfijn heeft beschermd
Met d'Eed'le Koningin; nu prijst Gods wonderwerken!
Veel heils en veel geluks, o schoone Morgen-sterre!
Die over Frankrijk licht, en in uw Vaders plaats
Met dijn Vrouw-Moeder heerscht, met zoo veel wijzen raads:
Io! Io! de Kroon van Frankrijk en Navarre!

Dolfijn (niet meer Dolfijn, maar Koninklijke Lelie[1],)
Loys! die stadig moet vertreden zien den kop
Zijns vijands, en alsins 't veldteeken richten op,
De roode Standaart-Vaan van 't dobbel[2] Evangelie! —
Tot eenen Gyges[3] groeit; dat, door uw kloek bestieren,
Des Ibers jalouzie[4] dy nimmer achterhaalt;
Als[5] 't Pyreneesch gebergt' dijn Rijk van Spanje paalt[6],
Schut zijn afgunstigheid ook zoo van uw frontieren!

I. V. VONDELEN.

Het Pascha,

OF

de Verlossing der kinderen Israëls uit Egypte;

TRAGICOMEDISCHER WIJZE, EEN IEDER TOT LEERING, OP 'T TOONEEL GESTELD.

De goede vind' mij goed,
De kwade straf en streng,
Wanneer ik d' een behoed',
En d' ander t' onderbreng'.

DE DICHTER WENSCHT DEN GOEDWILLIGEN LEZER HEIL EN ZALIGHEID.

De oude wijze Heidenen, aanmerkende den aard en de verdorvenheid des menschen, en ziende hoe traag vast[7] een ieder was, om langs de trappen der deugden op te klimmen, en omhoog te stijgen in al hetgene wat loflijk en heerlijk bij hun mocht genaamd worden, als zijnde eenen al te steilen berg; zoo hebben zij in alle manieren getracht, door zekere middelen een ieder te brengen tot een goed, zedig, en natuurlijk burgerlijk leven; hetzij door eenige poëtische fabelen en versierde[8] gedichten, of door andere bekwame regelen en wetten. Dan[9] onder andere hebben zij voor goed ingezien de manier van eenige oude historien of vergeten geschiedenissen wederom te ververschen, en vooral de wereld op het tooneel te stellen: om alzoo door zekere aardig toegemaakte[10] beelden en personen, levendig uit te drukken en na te bootsen hetgeen tijd en oudheid, met veel verloopen eeuwen en afgemaaide jaren, bijkans uit het geheugen gewischt hadden, in voegen alsof die eerst tegenwoordig geschiedden. Waarin zij betoonden, hoe in 't einde alle goed zijn belooning, en alle kwaad zijn eigen straf veroorzaakt, opdat zelfs plompe, ruwe en ongeleerde menschen, die al hoorende doof en al ziende blind waren, zonder bril mochten hun feilen als met den vinger aangewezen, en door sprekende letteren van gesierde figuren getemd en gezedigd werden, en alzoo volgens de spreuk Horatij[11] het profijt met genoegen leeren. Want nademaal zij bevonden dat eenigen te kreupel[12] waren, om te graven naar de kostelijke kleinodiën der leeringen en geheimenissen, die onder de schors van gedroomde fabelen weggescholen en verborgen lagen, en hun[13] van gretige zoekers en ijveraars gaarne wilden laten vinden, en dat den eenen op deze, den anderen op een andere wijze wilde geleerd en onderwezen zijn; zoo is het hun niet genoeg geweest, ofschoon de boeken van schoone

---

[1] Het bekende hooge Fransche staatslichaam van vóór 1789. — [2] Achilles (de zoon van Peleus). — [3] Derde en vierde naamval van 't verouderde voorn. w. van den tweeden persoon (d u). — [4] Versta: tusschen de polen, d. i. in de wereld. — [5] Wansmakelijke en onjuiste vermenging der Grieksche en latere jaartelling voor 56 j. en 5 m. — [6] Thans u w e n; verg. den vorigen regel. — [7] Den Turk, als bewoner van 't vroegere Thraciën. — [8] V e r m o l m t. — [9] Thans, met onverbogen vorm, e i n d e l i j k. — [10] Voor l i c h a a m. — [11] A c h. en S t y x de bekende wateren der onderwereld. — [12] U i t g e g o l p t. — [13] Saamgetrokken, voor z u l t g i j. — [14] De toespraak tot Rome, in de 16 voorafgaande regels vervat, wordt slechts in sommige uitgaven gevonden, en is wellicht niet van Vondel.

[1] Niet meer kroonprins, maar koning. — [2] Het O. en N. Verbond. — [3] Lees G i g a s d. i. r e u s. — [4] Spanjes naijver. [5] g e l i j k. — [6] Voor s c h e i d t. — [7] n a g e n o e g. — [8] V e r z o n n e n. — [9] M a a r. — [10] i n g e r i c h t e. — [11] Van (den Latijnschen dichter) Horatius. — [12] G e b r e k k i g (van geest nam.). — [13] Thans z i c h.

lessen al vervuld waren, en gheel dik opgehoopt op malkanderen liggende eenen heerlijken winkel maakten, en of veel gulden redenen in koperplaten en marmersteenen kunstig gegraveerd alsins in het voorhoofd van treffelijke gebouwen, de voorbijgangers al verbaasd ophielden; maar zij hebben ook daarbenevens, in groote bijzondere schouwplaatsen willen in het openbaar de schatten der filosofie in den schoot toewerpen dengenen die te achteloos waren om daarna[1] te arbeiden en te streven: zij hebben met dit doen ook den gheelen stand en de conditie der wereld willen afbeelden, en die een iegelijk als een levende schoonverwige schilderij voor oogen stellen. Want waarbij mag het gheele tafereel of theater dezer wereld beter vergeleken worden, als[2] bij een groot openbaar tooneel, daar vast een ieder gedurende den handwijlschen[3] tijd van zijn vliênde leven, zijn eigen rol en personagië speelt. De een vertoogt[4] zich daarop als koning, en neemt genoegen, met zijnen beparelden scheptер of rijksstaf, veel koninkrijken en landen te gebieden en te beheerschen, met een gouden kroon zijn koninglijk hoofd om te drukken[5], en bekleed met een glansig luisterende[6] purper zich te vertoonen op zijnen hoogen troon, voor wiens majesteit de onderdanen met grooten eerbied buigen en nedervallen. Een ander volgt den krijggod Mars, en al blaauw gehelmd steekt zijn paard met sporen, hebbende in de eene hand een tweesnijdend zwaard, in de andere een gevelde speer, rijdt alzoo midden onder de vijanden, ontziende noch leven noch dood, om met tien duizend Trofeën triumfelijk weder te keeren, of in het bestoven veld, onder de verslagen helden, zijn graf al met groenen palm en lauwer bestrooid te hebben. Dezen, met een verbleekt gelaat, kweelt van liefde, en doet met zijn beweeglijke klachten alsins den schallenden echo in 't holle gewelf van Veneris[7] tempel wedergalmen. Die berijdt den woesten Oceaan met een gevlengeld paard, niet ontziende stormen, winden, zeevlagen, noch Syrten[8], noch klippen, noch diepe afgronden, om van het Oosten in het Westen te geraken. Een ander beploegt met een paar jok-ossen den rug van onzer aller moeder, om te zijner tijd de godin Ceres de eerstelingen zijner vruchten toe te wijden, enz. Terwijl dus den eenen in dit, den anderen in een ander[9] bezig is, ontgaat hun den vluggen tijd, en eer den eenen na den anderen den laatsten zucht geeft, moeten zij alle met den wijzen man roepen, dat alles niet anders is dan „Al ijdelheid, Al ijdelheid," en worden alzoo door onverwachte dood, eer zij hun zelven hebben recht leeren kennen, van het tooneel des aardbodems achter de gordijne weggerukt: daar is den rijken en den armen, den wijzen en den zotten, den schoonen en den leelijken, den sterken en den zwakken, de een den ander gelijk; zoodat met recht over deze onze ijdelheid Heraclitus schreit, Democritus lacht, en Timon zich voor de menschen als voor eenen vloek versteekt, op hooge bergen, in diepe holen, in duistere wildernissen, en andere eenzame plaatsen. Dit aldus aangemerkt zijnde, kunnen wij lichtelijk vonnissen, wat de oude wijze Heidenen met deze manier van doen hebben willen te kennen geven, en dat zij daarin niet te vergeefs zoo vlijtig en bezig geweest zijn. Ja, dat meer is, wie zal durven ontkennen, dat de Wet met al heur ceremoniën en uiterlijke diensten, als offeranden, reinigingen, Sabbatten, nieuwe maanden, en al hetgene Aärons priesterschap en den tempel met alle zijn sieraden, gereedschappen, en toerustingen aankleeft, zoo ook het regiment[1] van het rijk Israëls; — wie zal (zegge ik) durven verloochenen, dat dit alles iets anders geweest zij, als een voorspel van hetgene men in den toekomenden Messias te verwachten hadde? Want toen dezen allerheiligsten Hoogepriester en Koning aller koningen kwam, toen hadden alle wettelijke letterlijke priesteren en koningen Judae hun rol volspeeld en uitgediend: want in Christus houden alle beelden, schaduwen, en figuren op. Ja, de bloote parabolen en gelijkenissen, die de Heere, onze Zaligmaker in het Evangelie voorstelt, „van den mensch, die onder de moordenaars gevallen was; van den verloren zoon, die al zijns vaders goed onnuttelijk verkwist had; van den rijken man, die met purper en kostelijk lijnwaad bekleed zijnde, lekker leefde en Lazarus vergat:" wat zijn het anders, als naakte Comediën en Tragediën, om daarmede te leeren die menschen, dewelke op geen andere manier de verborgen mysteriën van het Rijk der Hemelen verstaan kunnen? Ik ga voorbij de Boeken der Koningen: daar eenen hovaardigen woedenden Saul, al razende en troosteloos, in zijn eigen zwaard valt; daar eenen vlugtigen David, gedurende zijn ballingschap, hemel en aarde te naauw dunkt; daar eenen verwonnen Zedekia gevankelijk naar Babyloniën gevoerd werd; daar eenen tirannischen Nebukadnezar Jeruzalem en des Heeren tempel verwoest, en tot eenen steenhoop maakt, enz. Alle welke personen ons van den H. Geest tot leerachtige[2] voorbeelden (als op de s c e n a [3]) voorgedragen werden: zoo hebben wij voorhenen deze Tragi-Comedie voor eens ieders oogen willen op de stellagië[4] openlijk vertoonen. En alzoo wij bevonden hebben, dat vele daar smaak-lustig en begeerig naar geweest zijn, om hetzelve nog eens te overlezen, niet vernoegd zijnde, dat zij het gezicht en het gehoor daarvan genoten hebben, zoo heb ik, ten ernstigen verzoeke van eenigen, geoorloofd hetzelve (hoewel het gering is ten aanzien van hetgene ik daarin gedaan heb, nochtans groot en gewichtig van stoffe) door openbaren druk een iegelijk gemeen te maken: te meer, omdat het bij velen uit mijn originеel getogen zijnde, te zeer gekrenkt, en van zijnen luister te zeer beroofd en ontsierd werd. Wenschende, dat het met zoodanige vruchtbaarheid gelezen worde, dat het gedije tot prijs van den heiligen en gebenedijden name Gods, en dat, door het overdenken van deze Tragi-comedie of dit Blij-eindig-spel, de droeve Tragedie of het droevig Treurspel van ons ellendig leven mag nemen een vrolijk einde en gewenschten uitgang. Amen.

In Amstelredam, 1612, den 29en Maart.

Den al uwen
J. VAN VONDELEN.

Epistre

A MONSEIGNEUR

IEAN MICHIELS VAERLAER[5],

MON SINGULIER AMY.

L'encensoir odoreux de l'Arabie heureuse,
L'Attique miel sucré, la mine precieuse
De la riche Peru, les perles, les tresors
Que l'Inde Orientale a sur ses riches bords,
Ne pouvant presenter à vostre Seigneurie,
Ie vien l'Avant-coureur de mienne Poësie
Sacrer à ton honneur, en toute humilité,
La printaniere fleur de mon aage doré.

---

[1] Men zou hier verkeerdelijk het wanklinkende d a a r n a a r willen lezen; oorspronkelijk toch werd n a en n a a r (d. i. ei-genlijk n a d e r) dooreen gebruikt, en verdient dus in alle deze samenstellingen met w a a r, d a a r, enz. het eerste de voorkeur. — [2] Thans d a n. — [3] K o r t e n (verg. de uitdrukking s p a n n e t i j d s). — [4] Thans v e r t o o n t (d. i. eig. v e r t o o g e n t, met den langeren vorm, die den korteren geheel verdrongen heeft.) — [5] te o m s p a n n e n; verg. boven bl. 5, aant. [1]. — [6] b l i n k e n d e. — [7] Tweede naamval van Venus. — [8] b l i n d e k l i p. — [9] Thans i e t s a n d e r s.

[1] b e s t u u r, b e h e e r. — [2] l e e r r i j k e. — [3] Lat. voor t o o n e e l. — [4] p l a n k e n. — [5] J. Mz. Vaer (d. i. v a n d e r) Laer was een rijk Amsterdamsch lakenkooper, en van 1608–1616 Heer van Jaarsveld.

Ma Muse rit desia, se voyant amiable
Dessoubs l'ombre d'vn tel Mecene favorable,
Qui, fuyant le pavé des ruës, va les champs
Presser de ses talons: qui l'aage de son temps
Loing, loing hors l'emmuré d'vne Cité redouble,
Laissant des Citadins la peupuleuse trouble:
Qui pour les bords du Leck et son bord verdissant
Quitta le bleu Triton de l'Amstel ondoyant,
Et estant petit Roy de Iaersveldt, ne desire
Changer son libre estat pour vn plus grand Empire.
O trois fois bienheureux (a autre fois chanté
Horace et le Gascon Du Bartas renommé)
O mille fois heureux! qui voit tousiours Nature
Fleurir parmy les champs en eternel verdure!
Le maniement joyeux d'vn verd sion enté
Le lustre passe d'vn royal sceptre emperlé,
Les feuilles ombrageux d'vn florissant boscage,
Les doux tirelirants Rossignols en ramage,
Surpassent l'orgueilleux couronnement royal,
Et le chant mesuré des Chantres musical.
Si tost que le Soleil va peindre de dix milles
Couleurs le gay Printemps, par les pleines fertiles,
Le champestre Bourgeois voyt ores sur les fleurs
Aurore distiller les agreables pleurs,
Il voit les fleurs ployer soubs vn mignard Zephire,
Il oyt le doux Echo qui par le ciel souspire,
Il voyt les aime-fleurs d'Hymette banequetter,
Le sueux Laboureur la terre cultiver,
Et richement semer la nouvelle semence,
Pour moissonner apres les fruicts en abondance.
Le chaleureux Esté (qui brusle tout vermeil)
Luy monstre les espics, la vertu du Soleil
Luy monstre le coral des cramoisins cerises,
Et l'Automne a couvert de mille friandises
Son table, riche en fruict, en bled, en grain, en vin,
Verssant le bon Bacchus dedans vn crystalin.
Or estant de tous biens richement couronnée
Il sent desia en l'air les aisles de Borée.
He Dieu! qu'est-ce vn plaisir ainsi en liberté
Parmy les champs feconds, en toute seureté,
De talonner les pas de nostres premiers Peres,
Loing, loing laissant à dos les passions severes,
Fuyant le bruict mondain! ô, doux et sainct repos!
Qui de cupiditez n'as point chargé le dos,
Qui ne crains le malheur d'vne gauche fortune,
Ni l'azur ondoyant du barbare Neptune,
Qui portes dans ton coeur ta richesse et thresor,
Et ton bien souverain: qui pour argent ni or
Ne passeras la mer, ne tendras tant de toiles,
Pour borner tes desirs soubs l'ombre de tes voiles,
Qui d'vn Balaine fier ne crains d'estre englouti,
Mais qui dans ton berceau veux estre enseveli.
Durant l'aage doré que nos premiers Ancestres
Faisoint profession des ouvrages champestres,
Astrée florissoit, et la terre à chascun
Estoit avec ses fruicts en partage commun,
Les fifres ni tambours n'esveillerent l'orage
D'vn sanglant eschaffaut, ne Mars aime-carnage
N'exhortoit ses Souldats, on ne trouva Citez,
Chasteaux, ni tours pierreux, ni Remparts terrassez,
Neptune n'eust le dos ni ses ondes salées
Chargées de cent vaisseaux, car du fruict des vallées
Chascun se contentoit, et vivoit à Cerès,
Laquelle abondamment leur provida assez.
O celeste labeur! qui dans ton front empraincte
Portez la saincte loy, la justice, et la craincte
Du grand Dieu Zebaoth, comme Abel vertueux,
Noë, Moyse, Abram, et celuy qui les Cieux
Semble oreillier au son de sa harpe dorée,
Et triomphant se voyt vainceur d'vn Briarée.
Combien d'années les Romains sont sagement
Gouvernez soubs ceux ci, qui du coutre trenchant
La terre ont cultivé, je laisse vn Tite Live
Historier dessus le Tyberique rive.
Ie ne veux, ni ne puis mettre en jeu tous les Roys,
Porte-sceptres dorez, Demy-dieux, Donne-loyx,
Qui ont abandonnez leur Couronne invincible,
Pour vivre bien contents parmy le champ paisible;
Loing, loing des vanitez et troubles de l'esprit,
Pour laquelle ses pleurs Heraclite espandit.
La plus part qui cerchoynt les immortelles vivres,
Et qui diligemment ont feuilletté les livres
Du trois-fois sainct Esprit, sont aussi retiré,
Laissant arriere loing l'humaine vanité.
Car le vray Helicon, et Pernasse des Muses
Se plaist d'entre le son des douces cornemuses
Du haubois pastoral, soubs l'arbres ombrageux
Lesquels tous-jours croissant vont menaçant les Cieux.
Toy qui d'vn mesme feu et d'vne mesme flame
Bruslez divinement, c'est vers toy que je rame
Avec mon toible esquif, puis qu'vn vif jugement
Accompaigne tous-jours ton hault entendement,
Souffrez que soubs ton nom je vien le vieil Theatre
Icy renouveller, et Pharon l'Idolatre
Presenter obstiné, qui ses derniers sanglots
Et derniers pleurs noya dedans les rouges flots:
Souffrez que je despein icy la delivrance
Des enfans d'Israël, d'Abram juste semence,
Afin que par Zoyle au visage effronté
Les fleurs de mon printemps ne soyent violé.
C'est la cause pourquoy, Mecene tres-fidelle!
Que ma Muse dessoubs l'ombrage de ton aisle
Se cache volontiers. Ma Muse qui s'en va,
Sur le sacre sommet de l'Arabe Sina,
Le front pousser au Ciel jusqu'aux bigarres nuës,
Soubs l'Echo de ton nom jusqu'aux astres cornuës:
Recevez doncq ces vers, ces vers qu'à ton honneur
Vrayment meritent bien vn plus docte Sonneur.

De vostre Seigneurie le tres-affectionné
I. V. V.

KORT BEGRIP VAN DE TRAGI-COMEDIE:

Terwijl Mozes de schapen (zijns zwagers Jethro) hoedt in Midian, bij den berg Horeb of Sinaï, verschijnt hem de Heer in de gedaante eens Engels uit het vlammende bosch, en stelt hem tot een leidsman, herder, en verlosser over het Huis van Israël. Mozes ontschuldigt zich om zijne onbekwame tong, dies verzelt hem[1] de Heer met zijnen broeder, den schoontaligen en priesterlijken Aäron. Deze twee gebroeders, als gezanten van Gods hooge Majesteit, verzoeken de verlossing Jakobs aan den koning Farao, met bevesting[2] van het eerste wonderteeken, hun slangwordende roede; maar de hoogmoedige koning, verstokt (zoo door het ingeven en de goochelarijen van zijn droombeduiders en toovenaars, als door zijns zelfs obstinaatheid) verdrukt de Hebreën meerder als voor henen: waar op volgen de tien straffen Gods, als roeden en geeselen van zijne regtvaardigheid, dies hij bedwongen is hun te verlaten[3]. Doch de Heer verstokt hem tot uiterste straf van zijne hardnekkigheid, en tot grootmaking van zijnen heiligen Naam, dat hij, met zijn heerleger, ruiters, paarden en wagenen, de Israëlieten achterhaalt aan het Roode meer, daar de Heer zijne uitverkorenen droogvoets door brengt uit het geweld Farao's, die hun op het spoor navolgende, zijn droevig treurspel eindigt, en alle hoogmoedige Godverachters zijnen ondergang als een spiegel voor oogen stelt. De Israëlieten verlost loven (over hun triumphante verlossing) den Heer met lofzangen en dankzeggingen. Luistert toe, enz.

---

[1] Thans doet hem verzellen. — [2] bekrachtiging. [3] vrij te laten.

BEELDEN VAN HET BLIJ-EINDIG SPEL.

GOD DE HEERE.
MOZES, AARON, KORACH, JOZUA en KALEB. } De Oudsten der Hebreën.
FARAO, de Koning.
TIFUS, SERAX, } Droom-bedieders en Toovenaars.
ALBINUS, Veld-hoofdman met zijn Heir-leger.
De Rei der Egyptenaren.
De Rei der Israëlieten.
FAMA, of 't vliegende Gerucht.
KOOR, de leerlijkheid of moralisatie van 't Spel.

EERSTE DEEL.

MOZES, hoedende zijne schapen aan den berg Horeb, spreekt:

Weidt hier, mijn beestiaal[1]! weidt hier, mijn tierig vee!
Golft hier om dit gebergt', mijn witgewolde zee!
Scheert hier 't groenhaar'ge loof, spaart kruid, noch bloemkens geurig,
't Lacht hier doch altemaal, zoetrokig[2] en couleurig,
Nu wauwelt[3] zoo veel gras, zoo vet en graag bedijt[4],
Tot gij van Midian de schoonste kudde zijt:
Onnooz'le lammerkens, verstrooit u wijd noch verder,
Blijft al omtrent den staf van uwen trouwen herder,
De wolf (waar voor ik u zoo dikmaals heb beschermd)
Is d'onrust, die doch steeds naar u, mijn vliezen[5], zwermt;
Ontwijfelijk hij ligt hier al omtrent gedoken,
Want hij terstond den snof heeft van zijn aas geroken;
Dus blijft mij al omtrent, en loopt zoo niet verdeeld,
Terwijl de Echo hier met mijn gedachten speelt.
Och, of met dezen staf mijn jaren henen slipten!
Die staf mij waarder dan de scepter van Egypten;
Of ik mijn dagen sleet in deze weide schoon,
Veel heugelijker als 't gewelf van Memfis troon!
Veel liever wilde ik hier een zoeten bloemkrans plukken,
Als met de Nijlsche kroon mijn voorhoofd prat omdrukken,
Geen purper ruilde ik of koninklijk gesmijd[6],
Met mijn omgorden rok, mijn herderlijk habijt[7],
Geen wijnen liet ik in een gouden schale gieten,
Voor eenen koelen teug geschept uit deze vlieten,
Veel grager uit mijn maal smaakt deze spijze grof,
Als al de lekkernij van 't koninklijke hof:
Al schijnet 's konings hof te zwemmen in wellusten[8],
't Is wederom vermengd met zorgen en onrusten,
Nu zal de koning zijn met purper schoon bekleed,
En morgen toegerust met wapens dol en wreed,
Nu zal zijn waardig hoofd de groote kroon bedwelmen,
En morgen 't harde staal en 't blaauw van eender helmen[9],
Drukt nu zijn sterke hand den scepter hoog en waard,
't Verandert 's anderdaags ligt in een vlammig zwaard.
Zit nu zijn Majesteit in zijn gewelfde zalen,
Nu moet hij naar de grens en 't uiterst' van zijn palen.
Ik zie niet dan een zwaard aan eene zijden draad
Steeds hangen boven 't hoofd den Koninglijken staat.
Onz' Vaders hebben dus hun leven laten glijden,
En over 't Vee gezocht de zoetste heerschappijen:
Abel en Abraham, Izak en Jakob mild[10]
Zijn wel d' aanvangers van 't eenvoudig Herder-gild;
Geen van hun allen heeft gedreven ander woeker,
Als met de geiligheid van 't Vee, hoe langs hoe kloeker;
Hun Beesten waren meest hun werking en hun doen,
Ik volg hun stappen na, en langs de kusten groen,
Dus schuwe ik heel gerust 't gewoel van groote Heeren,
Doch meer dwingt mij de nood als[1] hertelijk begeeren.
't Bloed is nog versch en lauw, waar met ik deze wijl[3]
Eens laafde 't dorstig zand bij 't stroomen van den Nijl:
Mocht ik den Farao zoo lichtelijk begraven,
En rukken Jakobs huis uit dit gedurig slaven!
Tiran! och, of gij eens begrijpen mocht in 't minst,
Dat herderlijk beroep den Koninglijken dienst
Beteekent[2] t' eenemaal, gij bleeft niet zoo versteenigd,
Zaagt gij den Scepter met den Herder-staf vereenigd:
Het Herder-ambt vereischt, dat hij zijn kudde hoedt,
De Koning, dat hij 't volk heerscht met een wijs gemoed;
De Herder moet zijn kudd' voor des wolfs tanden vrijen,
De Koning weren al d' uitheemsche tirannijen,
Dat d' Herder-staf geen Lam voor d' ander stoot noch sla,
En elk Inwoonder hoort den Scepter even na,
D' een vlies voor d' ander komt de weide niet ten goeden,
Zoo hoort 't Rijk op[4] te staan, om iegelijk te voeden:
Maar Israël, helaas! gaat op een dorre heid',
Daar den Egyptenaar in 't grazig groene weidt,
D' een is een droeve slaef, en moet, och arm! ontbeeren,
Dat d' ander zal in weelde en overvloed verteeren:
De vloer, waarop zich den Egyptenaar verlust,[4]
Veel zachter is als 't bed van d' Isralietsche rust:
Farao's rijkstaf hun verstrekt maar eenen vlegel,
Zijn kroon een lastig juk, dat zonder maat of regel,
De Israëlieten drukt: zijn wedersnijdig[6] staal
Zal den Egyptenaar beschermen t' eenemaal,
En al hun vijanden verstrekken eenen prikkel,
Maar Jacobs vruchtbaarheid afmaayen als een sikkel.
Fy ongerechtigheid! Fy, koninglijke haaf!
Waarvan d' een burger is en d' ander eigen slaaf:
En of zij schoon[7] met graan al Memfis' zolders vullen
Het kaf is alden loon, die zij genieten zullen.
Mijn Isralieten, die zoo lange om vrijheid riept!
Gij graaft om elke stad een grondelooze diept,
Gij bouwt zijn muren op, en gaat den hemel tergen
Met torens, die hun kruin tot in 't gesternte bergen,
En hoe gij bouwt en slaaft, met truffel, spa, of ploeg,
En arbeidt in het zweet uws aanschijns, spade en vroeg,
Des morgens, eer de zon met zijne stralen luistert[8],
En 't manenzilver[9] met zijn gulden trots verduistert,
Tot dat de zwarte nacht beschaduwt berg en dal,
En dat 's doods zuster wiegt in slaap den grooten Al:
Noch razet[10] den tiran, Egypten leît[11] ten woesten,
En zal door ledigheid van dezen zwerm verroesten.
Heeft tijd en oudheid dus Josefs weldaden groot
Uit uw gemoed gewischt? denkt, hoe uit zijnen schoot
Egypten werd gespijst, toen over zijn limieten
Zijn horenen den Nijl maar jaarlijks twaalf cubieten
In zeven jaar verhief, en zelf de hemellocht
Die weigerden zoo lang haar tranen koel en vocht,
Toen u vrouw Ceres, laas! wat zij ook ploegde of zaaide,
Met geene zeissen krom in zeven oogsten maaide,
Toen t' elken in den oogst den droeven akkerman
Vervloekte ploeg, en zein[12], dorschvlegel, eg en wan,
Toen 't heele Ceresgild[13] schier niet dan stroo en stoppel
In schoven zamenbond, in bondels en gekoppel:
Toen loech[14] elk Josef toe, toen was hij 's Konings beeld,
Zoolang hij vaderlijk het graan heeft uitgedeeld,
Toen hij zoo vriendelijk de stralen van zijn oogen
Op iegelijken[15] wierp, en niemand heeft onttogen
De vrucht zijns overvloeds; toen zijne volheid p'ein,

[1] beesten (verg. 't Fr. bétail). — [2] welriekend. — [3] kaauwt en herkaauwt. — [4] Dijt uit. — [5] schapen (het deel voor 't geheel, en de vacht voor 't dier genomen). — [6] pracht (verg. 't Hoogd. geschmeide). — [7] kleed ('t Fr. habit). — [8] voor schijnt. — [9] Thans tot een helm geslonken. — [10] zacht.

[1] dan. — [2] dezer dagen. — [3] afbeeldt. — [4] open. [4] Voor verlustigt. — [6] tweesnijdend. — [7] Thans oschoon. — [8] luister, glans geeft, blinkt. — [9] 't zilver van den maan. — [10] Voor raast. — [11] legt; thans ligt. — [12] zeis. — [13] De landbouwende klasse. — [14] Thans tot lachte verzwakt. — [15] Een iegelijk.

Gelijk de zonneschijn, een ieder was gemein[1].
O Josef! al te slecht hebt gij gevoed te veuren[2]
De wolven, die nu 't schaap van Israël verscheuren;
Uw mild weldadig hart, dat gij hun hebt betoond,
Wordt ons met tyrannie al t' onverdiend beloond:
Hadt gij ons vaders toch geweigerd deze gaven,
En langen tijd met hun vóór onzen tijd begraven!
Ofschoon Abrahams zaad in vruchtbarigheid tiert,
Als 's Hemels mantel blaauw met loovers is geciert,
Ofschoon Isaaks geslacht in veelheid goederhandig
Beklijft, als[3] 't Roode Meer opwerpt zijn baren zandig,
Of Jacobs neven zich verspreyen in fatsoen,
Als loof groeit uit den schoot van dees valleyen groen:
Wat baat het, als hun dus verkeert met tirannije
t' Ondraaglijk eeuwig juk van droeve slavernije?
O, onzer vadren God! wanneer zal eens 't gesmook
Van onz' altaren, als een liefelijken rook,
Ten hemel stijgen op? werwaarts, en in wat landen
Zal u den wierook van ons heilige offeranden
Bevallen? och! gedenkt aan 't teeken des verbonds,
Bezegeld met het woord uws Goddelijken monds,
Dat gij den scepter nog zult paarlen in ons handen,
Die overheeren zal den trots van u vijanden;
Bevestigt uw beloft, onttrekt ons niet zoo licht
De heilge stralen van uw hemelsch aangezicht:
Of zijn wij dus gestraft om onze zwaar misdaden,
Wascht ons weer in de borne[4] en vloed uwer genaden!
Zoo wijd de morgenstond beschaamt het nachtzeil zwart,
Toont dat de gunste strekt van uw vaderlijk hart:
Treedt ons met uw gericht niet altijd op de hielen,
Werpt uwen bliksem niet op zoo veel duizend zielen:
Wij zijn Dijn handen werk. . . . .

(GOD verschijnt Mozes in het vlammende bosch.)

MOZES.

Aanschouwt dat heerlijk licht!
Hoe blikt in 't sterflijk oog dit wonderlijk gezicht!
'tBosch schijnt in vuur en vlam te sparken[5] en te gloeyen,
Nogtans in 's vuurs gegolf gebloemt en blad'ren bloeyen.
Ik wil mij derwaarts spoên.

GOD.

Zacht, Mozes! Mozes, beidt!

MOZES.

Hier ben ik.

GOD.

't Is hier van mijn tegenwoordigheid
Een driemaal heilig land, dus wacht u mij t' ontmoeten,
Eert mij en deze plaats, ontschoeit terstond uw voeten.
't Bosch, dat hier branden schijnt[6], en niet en wordt verteerd,
Daarmede is Israël naakt af gefigureerd:
't Vuur is een beeldtenis van mijnen Geest, die leerlijk
De kwaaddoender verteert, de goede loutert heerlijk,
En, g'lijk men op den toets het edel dierbaar goud,
Nadat het is doorvuurd, veel waardiger beschouwt,
Zoo zullen ook in 't kruis de twalef Joodsche stammen
Groen blijven,als 't geboomt', in 't golven dezer vlammen.
Ik ben Abrahams God, de God die 't al bezielt,
Waarvoren zich[7] Isak en Jakob heeft geknield[7].

MOZES.

Amy! waar zal ik vliên, in klippen of in kuilen?

GOD.

Ik was, Ik ben, Ik blijf.

MOZES.

Waar zal ik mij verschuilen?

GOD.

Den hemel is mijn troon, d' aard mijner voeten bank,
En 't Helsche keizerrijk 't wit van mijn pijlen strank[1],
Dit wonderlijk geheel van hemel en van aarde,
Ja, tot mijn evenbeeld, den mensche hoog van waarde
Ik in zes dagen schiep; de zon is maar een vonk
Van mijne heerlijkheid, die voor veel eeuwen blonk:
De God, die Abrams zaad in Izak wilde noemen,
Zoo vele als 't zand des meers of als de Lentsche bloemen;
Ik ben dezelfde God, die Isrels troebelzee
En groot heerleger met mijn vleugelen bespreê[2],
Werpt slechts op mijn beloft den anker van uw hoper,
Want over Jakobs huis staan steeds mijn oogen open,
Mijn oor beluistert hun gebed van woord tot woord,
Ik heb hun leed gezien, en hun geschrei gehoord!
Mijn zeisen maait nu eens den draad van hun ellenden,
Ik zal nu 't wankel rad van mijn beproeving wenden,
Nu zult gij zien wiens hand den Farao ontrukt
Mijn lelie, die zoo lang de doornen heeft gedrukt!
Gij zult de leidsman zijn, en brengen hun persoonig[3],
Met uwen staf, in 't land dat vloeit in melk en honig;
In 't land, daar Abraham zoo dikwijls zag de maan
Heur hoornen spieglen in de glazige[4] Jordaan;
Daar zijn gehoorzaamheid mij over had gegeven
Zijn eenig liefste kind, den spiegel van zijn leven,
Daar hij niet en ontzag, op Salems hoogte trots,
Te storten 't bloed zijns zoons, tot eenen offer Gods;
Daar hij te buiten trad de vaderlijke palen,
En zag op 't altaar-plat alreê ten hemel stralen,
(Met oogen des geloofs, van wil en van gemoed)
't Vuur van zijn offerand', en zijn verkoren bloed;
Daar hij, in asch en stof, op 't heilige gesteente,
Alreê begraven had zijn vleesch en zijn gebeente;
Daar hij zijn wandeling ten einde heeft gebracht[5],
En 't hemelsch burgerschap hier boven heeft gekocht;
Daar zijnen zoon Izak en Jakob, beî te gader,
Zijn pelgerims geweest, met hunnen onden vader;
In 't land, daar ik de kroon hun drukken zal om 't hoofd
Die Abraham, Izak, en Jakob is beloofd.
Gaat, boodschapt Farao, wie dat u is verschenen;
De weg is al bereid, dus trekt met vreden henen.

MOZES.

Ik ben een sterflijk mensch, ik ken mij veel te zwak.

GOD.

Hij maakt u machtig, die[6] nooit sterkheid en ontbrak;
En tot een teeken blij, na uw verlossing veilig,
Doet mij op dezen berg een offerande heilig
Van liefelijken reuk.

MOZES.

O God gebenedijd!
Hoe zal ik Jakob toch betuigen, wie gij zijt
Die mij gezonden hebt?

GOD.

Jehova, God almachtig,
Die hun met zijnen arm zal helpen sterk en krachtig:
Ik ben, die Ik zal zijn, die u de kroone biedt
Met uitgestrekte hand, en gij en grijpt ze niet:
Ik ben die 't al vermag, die uwen staf bepeerelt
Den dans-beleider wijs van d' een en d' ander wereld;
Ik ben de Heere zelf.

MOZES.

De vonk van hun geloof
Is zeer na uitgeblucht, in asschen bleek en doof.

GOD.

Met wonderdaden dan versterkt hun dwaasheid teder;
Wat hebt gij in uw hand?

MOZES.

Een staf.

GOD.

Wel, werpt hem neder.

---

[1]Voor gemeen. — [2]voren. — [3]gelijk. — [4]bron, water. — [5]vonkelen (verg't Eng. to spark). — [6]Thans schijnt te branden. — [7]Thans alleen geknield.

[1]sterk (verg. boven spark met ons sprank). — [2]bespiedde. — [3]in eigen persoon. — [4]spiegelgladde, effene. — [5]voor gebracht. — [6]aan wien.

MOZES.

Wat kronkelt hier alreê? hier wemelt, krolt[1] en drilt
Een slange, die mij in de hielen bijten wilt[2]:
O Heere, staat mij bij!

GOD.

Wel, grijpt den krommen worme.

MOZES.

Dit 's mijnen zelfden staf, weêr in zijn eerste vorme:
O, Heere wonderbaar!

GOD.

Opdat u niets ontbreekt,
Uw rechterhand nu eens in uwen boezem steekt,
En trekt ze weder uit.

MOZES.

Mijn hand is stijf en kromme,
Melaatsch, gelijk de sneeuw.

GOD.

Wel, drukt nu weder omme
Uw ongeloovig hart.

MOZES.

Ze is zuiver, rein en klaar.

GOD.

Gelooven zij dan niet dees teekens wonderbaar,
Met vochtig water sprengt de vloer die gij bewandert[3],
't Wordt in roodverwig bloed door mijne kracht veranderd.

MOZES.

Om voor den Farao verschijnen ik mij schaam,
Want, Heer! mijn tonge lispt, mijn stem is onbekwaam;
Kiest elders een gezant.

GOD.

Zal mij dan iets ontbreken?
Die 't alles schiep uit Niet, in d' eerste week der weken,
Den Hemel, die om u met zijne lichten wielt[4],
En al wat in 't begrijp[5] van nat of droge krielt,
't Gevogelt' in de locht, dat op de winden zwieret,
En 't waterzuchtig aas, dat naar 't vlietwater gieret,
't Viervoetig veldsch[6] gediert', 't geboomte, dat gekromd
Van zijne vruchten hangt, de dalen vol geblomt:
Wie heeft den mensch toch eerst 't gesuisel en 't gehoore
Van eenen zachten wind geblazen in zijn oore?
Wie heeft den appel klein van zijn gezicht bepaald,
Waarmede hij alsins mijn heerlijkheid bestraalt;
Wie heeft toch geconfijt zijn milde tong schoontalig?
Waar met den mond ontvloeit zijn rijpe woorden zalig;
En of ik schoon uw tong gebrekkelijken liet
Om uw hardnekkigheid; — wat dunkt u, kan ik niet
Gebruiken nevens u, voor Israël en Faron,
De zoetvloeyende taal van uwen broeder Aron?

MOZES.

Of[7] Farao blijft versteend, en drijft met ons den spot?

GOD.

Leeft met hem zoo gij wilt, tot eenen aardschen God
Zijt gij van mij gezalfd.

MOZES.

En blijft hij onbewogen?

GOD.

Zoo dreigt hem mijnen toorn, met mijn gespannen bogen;
Mijn pijlen hangen reê gescherpt in mijnen tros[8],
En naar mijn dreigement, zoo gaan mijn pezen los.

MOZES.

En of mijn haters mij nog in Egypte vonden?

GOD.

De dood heeft lang vernield die naar uw leven stonden:
Dus spoedt u.

MOZES.

Op uw woord zal ik mij henenspoên,
Mijn vliezen zijn hier vast verstrooid, verspreid in 't groen,
Wel op, mijn geilig vee! loopt huiswaarts voor mij henen,
Dit 's voor de laatste maal; den tijd die is verschenen,
Dat ik een herder ben van Jakobs huis bescheerd[1]:
Wat schaadt het, dat ik 't aan dees schaapkens heb geleerd?

KORACH, JOZUA, EN KALEB.

KORACH.

Hoe lang zal Jakob nog betreden deze pleinen?
Daar hij zijn oogen maakt tot schreyende fonteinen?
Hoe lange zullen nog, in zijne dagen oud,
Dees groene velden met zijn tranen zijn bedauwd?
Hoe lange zullen nog zijn klagelijke lippen
Bewegen berg en dal, de rotsen en de klippen?
Hoe lange zal hij hier gelijken ongestild
Een sneeuwen beeld, dat in de zonneschijn versmilt[2]?
Hoe blijft hij dus van God verworpen, droef en smartig?
Wien heeft de Hemel ooit geweest zoo onbarmhartig?
O, Heere! niet om ons, maar om uw vast verbond
En driemaal heil'gen naam, verstopt den lastermond
Der Heidenen, die stout en schimpig durven spreken:
Is dit 't verkoren volk, 't welk voert het Godd'lijk teeken?
Gij zijt toch onze God, wij kennen anders geen,
Wij hebben toch nooit beeld van koper noch van steen,
Gesternte, zon noch maan, noch schepsels creatuurlijk,
Nog nooit gouden kolos noch zilverbeeld figuurlijk,
Afgodisch aangebeên, noch zichtbaar beeldtenis;
In vuur noch in geboomt' wij nooit geheimenis
Verblind hebben gezocht, noch uw onsterflijk wezen
Den glans benomen van uw heerlijkheid geprezen;
Wij hebben[3] nimmermeer voor Isis onbezield,
De Egypter afgodin, devotelijk geknield;
Wij kennen Osiris niet met een blinde zotheid
Voor iets byzonders, of een drievuldige Godheid.
Met uw straffende hand en drukt ons niet altoos,
Gij kent onz' zwakheid teêr, en onz' nature broos,
Wij zijn toch aarde en stof, wij hebben niet te roemen,
Wij zijn niet anders dan vergankelijke bloemen;
Als gij het stralig licht uws aanschijns van ons wendt,
Zoo zijn wij arm en zwak, vol kommer en ellend'.
Ziet, hoe ons Gozen, laas! van droefheid overvloeit[4],
Hoe ons Farao heeft geketent en geboeid[5],
Wij zijn 't rookende vlas, wij zijn 't gekrookte riet,
Een ander eenen vloek, ons zelven een verdriet!
Met dat de ronde zon de hemelsche gordijnen
Van zijne koetse schuift, en doet den nacht verdwijnen,
Met dat de dageraad treedt haar slaapkamer uit,
Die van den witten[5] dag den draaiboom open sluit,
Met dat zij hare vlucht[6] gaat in den wagen spannen,
Zoo spant terstond in 't juk de Israëlitsche mannen
De slaafsche arrebeid, met een gezichtel eep[7],
Die steeds ons onvernoegd voortklatert met zijn sweep,
Dat elke druppel haars schijnt eenen stroom te zweeten,
Wanneer het zoncompas den dag heeft overmeten.
Scheldwoorden is het loon van al onz' dienstbaarheid,
Ons wordt naauw spijze en drank om[8] leven bij geleid.
Och! of de blecke dood onz' slavernije susten,
Wij hebben hier toch niet daar wij op mogen rusten:
Kom, aangename dood! en help ons uit dit krijt[9],
En overschrijdt het perk, het perk van onzen tijd:
Want onze slavernij schijnt eeuwig en gedurig,
Gelijk de zee de een' baar op de ander golft azurig,
Een ander roept: o dood! keert elders uwen boog,
Maar wij: o zoete dood! kom, dwaat[10] ons tranig[11] oog!
't Is onbestendig al: het planten en het zaayen

[1]voor krult. — [2]Thans wil. — [3]Bewandelt, betreedt. — [4]draait. — [5]perk, omvang. — [6]van 't veld. — [7]Zoo, indien. — [8]bundel, koker.

[1]Thans beschoren. — [2]voor versmelt — [3]erkennen. — [4]vloeit en geboeid, als vloei-et en geboei-ed te lezen; verg. beneden scheidet. — [5]helderen. — [6]voor vliegend span. — [7]sluw. — [8]Thans om te. — [9]Eig. 't Hoogd. kreitz, d. i. kring, perk; van daar (gelijk ook hier) strijdperk. — [10]veegt (van 't oude dwa-en, waarvan nog dweil). — [11]schreyend.

Men weder keeren ziet in plukken en afmaayen,
Nu ploegt men de aarde zwart met 't kouter om en om,
Nu scheert men weêr de vrucht met eene zeisen krom,
Nu bloeit de lieve Lent' met al haar bloempjens verwig,
Nu is de Herfst bekroond met gulden aren terwig[1],
Nu lacht de Zomer schoon, nu knort de Winter grijs,
De een spiegelt zich in 't groen, en de ander in het ijs;
Nu rijst de zon in 't Oost', nu daalt zij neêr in 't Westen,
Wanneer de bleeke maan klimt uit de watervesten,
De mane die heur[2] nu in volle rondte stelt,
En weder heuren glans en zilverschijn versmelt;
Ja, zelf der sterren loop, de hemel met zijn sferen,
Met de elementen steeds veranderen en keeren:
Maar onze droeve staat gelijkt een vaste Pool,
Die staâg uit een klimaat blijft pinken[3] als een kool.
Hetgeen God eens belooft, breekt God dat wederomme
Door wispelturigheid?

JOZUA.

Neen, God, als een kolomme
En pyramide sterk, blijft altijd vast gegrond.

KORACH.

Is hij 't niet die hem[3] aan onz' vaderen verbond?

JOZUA.

Door onz' misdaden is dit zegel weêr gebroken.

KORACH.

Hij heeft het toch beloofd, hij heeft het zelf gesproken,
Ook heeft hij wel voorzien onz' wankelmoedigheid,
Een kroon (geen lastig juk) heeft hij ons toegezeîd,
Noch geen Egypteland, maar Kanaän vruchtbarig,
Noch geen gehoornden[4] Nijl, maar een Jordane barig[5].

KALEB.

Hij heeft ons deez' beloft' in geenen tijd gesteld.

KORACH.

En heeft zijns waarheids mond niet Abrams zaad gemeld?

KALEB.

Dat strekt zich eindeloos op onz' nakomelingen.

KORACH.

Wat heugenis[6] is 't ons, als onze tijd gaat springen[7]?

KALEB.

Hij is in zachte rust, die ondertusschen sterft.

KORACH.

Waartoe is 't dan beloofd, als men de vruchten derft?

JOZUA.

God heeft het niet beloofd die zijn gebod versmaden.

KORACH.

Waaruit bewijst gij dat?

JOZUA.

God bindt hem[3] aan geen kwaden.

KORACH.

Is zijn belofte niet aan Abrams zaad verklaard?

JOZUA.

't Zaad, dat als Abraham oprechte vruchten baart,
In liefd', geloof en hoop, en in zachtmoedigheden,
In gehoorzamigheid, in ootmoed, en in vreden:
Dat God nu zijn belofte in ons niet en vervult
Daar zijn wij oorzaak van, om onzer zonden schuld:
Onze ongerechtigheid doet zijne liefd' veranderen,
De misdaad scheidet God en mensche van malkanderen
Als eenen sterken muur: want God is onbevlekt,
Hij heeft den hemel heel met wolken overdekt,
Hij wendt zijn aangezicht, verstoppende zijne ooren,
Ons krachteloos gebed en wil hij niet verhooren.

KORACH.

Wat staat ons dan te doen?

JOZUA.

Tot boete zijn bereid
Voor hem, die overvloeit rijk van barmhertigheid,
Misschien (wij mogen[8] toch zijn wijsheid niet begrijpen),
Opdat in ons gemoed vruchtbariger mocht rijpen
De vruchte des geloofs, heeft hij ons dus beproefd;
God kent onz' nuttigheid, en wat de mensch behoeft
Weet hij te voren wel.

KORACH.

Behoudens uw propoosten[1],
Beproeving, schijnt[2] nochtans, den mensche leidt ten boos-

JOZUA. (ten.

O neen, de rouwe, die ons God heeft toegeveugd[3],
Ontwijfelijk beklimt den steilen berg van vreugd;
Dat hij ons van hem[4] werpt geschiedt maar uit ontfermen;
Om vaderlijken[5] ons te omhelzen met zijn armen:
Wij zijn van oordeel blind, want 's Heeren wil en eisch
Meer onzer zielen rust zoekt, dan 't gemak des vleisch.

KORACH.

En schiep hij lijf en ziel niet in den Paradijze?

JOZUA.

De een tot onsterflijkheid, en 't ander tot een spijze
Der wormen in het graf, waarom hem ook gewis
Veel waarder onze ziel als 't sterflijk lichaam is:
De ziele keert tot God, maar na dit tijd'lijk slaven
Wordt 't lichaam weder in zijn zelfde stof begraven,
En moet, gelijk het graan in 't aardrijk eerst verrot,
Versterven, eer 't verrijst in heerlijkheid tot God:
Doch onz' ziele is een beeld zijns heerlijkheids zelfstandig,
Die geen tiran en mag verdrukken, hoe vijandig:
Gelijk ons teêre lijf, ellendig, naakt en bloot,
't Welk van den menschen boos werd lichtelijk gedood;
Maar de edel' ziele staat alleen in 's Heeren handen,
Al wordt ze hier bezwaard met veelderleie banden,
Terwijl ze in 't aardsche dal ons lichaam 't leven geeft,
En in 's lijfs hutte vast heur korte woning heeft:
En of ons lichaam schoon[6] in allerlei wellusten
En duizend weelden zwom: wat waar' 't, als niet en rustten
Onz' edel' ziele in God den Heere Sebaoth?
Wat baatten[7] ons deez' winst? wanneer wij namaals 't lot
En 't allerhoogste goed, den hemel, moesten derven?
't Wordt hier toch al op 't lest geëindigd met een sterven:
Gij ziet, hoe hier het glas van onze tijd verloopt,
Geen balling is hij die een burgerschap verhoopt
Hier namaals; zijt getroost, het dient ons al ten besten,
Dat wij, als wandelaars, ons herte niet en vesten
Op een vergank'lijk rijk; dwaas is hij, die verkiest
Het tijd'lijke, en daarvoor het eeuwige verliest.

KORACH.

Onz' vaders leefden wel voorspoedig en gelukkig,

KALEB.

God heeft ze ook al gesteld in zijn beproeving drukkig.

KORACH.

Nooit in zoo harden proef als nu is Jakobs huis.

JOZUA.

Een ieder dunkt zich 't zijn te zijn het zwaarste kruis.

KORACH.

Heeft God ons niet op 't strengst getreden op de hielen?

JOZUA.

Hij heeft een geesel nog, waarmeê hij na der zielen[8]
Den mensche harder straft, een onvergankljk wee;
Zijn allerscherpste staal steekt nog in zijne scheê.
Deez' waarschouwende straf ons ernstelijk te voren
Op een veel grooter wijst, dat niemand ga verloren;
Dus laat ons deze roê, waarmede hij ons driegt[9],
Waarnemen nog in tijds, eer onze tijd vervliegt:
Hij zal ons met zijn gunst en vleugelen bespreyen,
Indien wij niet te spade onz' zonden en beschreyen,
Gelijk als d' eerste weerld, die Noach al betraand[10]
Had zoo veel jaren tot boetvaardigheid vermaand,

[1]Voor tarwen-aren. — [2]Thans zich. — [3]flikkeren, vonkelen. — [4]hoekigen, kronkelenden. — [5]golvenden. — [6]voor verheuging. — [7]afloopt. — [8]kunnen.

[1]Met uw verlof. — [2]voor schijnt het. — [3]voor toegevoegd, opgelegd. — [4]voor zich. — [5]op vaderlijke wijs. — [6]ook (ofschoon). — [7]voor baatte (wegens den volg. klinker). — [8]Thans naar de ziel. — [9]dreigt. — [10]met tranen in de oogen, weenend.

Zij bleven onbeweegd[1], al zagen zij voor oogen
Zoo vele wolken zwart, zoo vele regenbogen,
Tot 't Goddelijk kompas verloopen was te vroeg,
En 's hemels groote klok de laatste ure sloeg;
Toen heeft God opgesteld[2] zijn groote waterspuyen[3],
En alle sluizen van zijn vochte regenbuyen,
De meeren liepen t' zaâm, met alle stroomen droef,
Tot eindelijk een zee den aardenkloot[4] begroef.

KALEB.

Ook toen 't boos wezen hem begonste te verdrieten
Van die van Gomorra en stoute Sodomieten,
Hij alzins op hun spoog vuurpijlen, damp en smook,
Zoo dat er niets van hen bleef over als de rook.

JOZUA.

Integendeel bleef Loth beschaduwd van de vlerken
Van 's Heeren Engelen, en Noach van der Arken[5]:
Dus bouwt uw hope op hem, die deez' twee heil'gen puur[6]
D' een vrijdt van 's waters vloed, en d' ander van het vuur.

KORACH.

't Is al vergeefs gehoopt.

JOZUA.

Vertwijfelt niet in hopen.

KORACH.

Ik zie toch geenen weg tot onz' verlossing open.

KALEB.

Aan duizend middelen 't hem nimmermeer en schort,
Zijn armen reiken wijd, zijn hand is niet verkort:
Toen Ammons vader Loth geraakt was in de handen
Van Kedor Lamors heir, en schenen niet zijn banden
Onbrekelijk te zijn? Maar God de Heere nam
Tot eenig instrument den ouden Abraham,
Die derwaarts henen met zijn knechten is getrokken,
Met keyen toegerust, met pijlen en met stokken:
Maar God was zijnen schild, de Hemel was zijn vaan,
Waar onder hij dan, bij den oorsprong der Jordaan,
Zijn vijanden aangreep, die alreê met versagen
De grootste kapitein had in de vlucht geslagen;
Wie niet ontvlieden mocht[7], viel in zijn eigen zwaard.
Aldus verloste d' een' den andren broeder waard,
Die heel verlaten scheen, naar aller menschen oordeel;
Want die de Heere helpt, heeft altijd 't grootste voordeel.

KORACH.

Wij hebben onzen last getrokken zoo veel jaar.

JOZUA.

Wanneer de tijd verschijnt, zoo is Gods hulpe daar;
De Heere Zebaoth mocht[8] wel Loths kommer stelpen,
Eer Abram ooit optrok had hij hem kunnen helpen.

KORACH.

Waarom en deed hij 't niet?

JOZUA.

Maar[9], vraagt gij den waarom?
Van zijn verlossing was de wijzer nog niet om:
Want Gods voorzienigheid, die eeuwiglijk zal duren,
Heeft haren tijd bestemd[8], haar dagen en haar uren:
Gelijk de akkerman 't goed' zaad in d' aarde zaait,
Waar van hij t' zijner tijd de rijpe vruchten maait:
God is de Bouwer ook, die, tegen ons genoegen,
Den akker van ons hart komt door Farao ploegen,
Al wat steenachtig is vermorzelt hij geheel,
Eer dat hij in ons zaait zijn goede zaden eêl;
Het zaad zijns godd'lijk woords daar na begraaft hij wakker,
En delvet met zijn eg het zaad in onzen akker;
Als nu de troebel zon van boven uit de locht
Haar stralen op ons schiet, op dat te rijker mocht
Zijn ingezaaide zaad in ons vruchtbarig groeyen,
Hij eenen regen laat van tranen ons bevloeyen,
Zoo waardig zijn wij hem; daar omme zijt getroost,
Gelijk de landman, die op hope van den oogst
Zoo vele kommers lijdt, zoo dikwijls moet verzuchten:
Hij bouwt en slaaft alleen op hope van de vruchten

KORACH.

Gij keeret[1] al in 't best.

JOZUA.

Geeft gij ons geen geloof,
Zoo proevet[1] bij u zelv', en achtet geenen roof
Dat God ons dus beproeft; wij hebben hem te loven,
Al zwermen wij, helaas! in droefenis verschoven:
Na slaven volgt de rust, na droefheid volgt de vreugt,
Wij moeten dankbaar zijn, 't zij wat ons God toevoegt[2].

KORACH.

Hoe onlangs is 't, dat nog de koning had vermeten
Ons te verdelgen heel.

KALEB.

Gelijk als aan een keten
De leeuw gesloten staat, dien zijne meester viert
Niet langer dan hij wil, zoo wordt van God bestierd
't Voornemen des tirans, die niet en kan volbrengen
Dan 'tgene God hem zal toelaten en gehengen;
Zijn voornemen heeft God ten uiterste beperkt,
Die door veel middelen voorzieniglijken werkt:
Den prins van Sinear, den[3] Nemrot, dacht tirannig
Met zijnen scepter wel te trotsen wederspannig
Het blaauwe firmament, eilasen! maar zijn hert
Rees, eer het groot gebouw, tot boven in 't gestert'[4],
En werd van schaamte rood, toen 't Babylons gestamer[5]
Leem, kalk, voor steenen bracht, de truffel voor den hamer;
Zijn willen hing aan God, gelijk 't hier merk'lijk bleek.
God leidt de koningen gelijk een waterbeek:
Niets is er zoo gering van al wat hier mag blikken[6],
Hij heerschet[7] t' zamen door zijn wijselijk beschikken
God is alleen het Roer daar 't heele schip na zeilt,
't Gerechtig Wijscompas dat nimmermeer en feilt!
Zoo weinig in een zaak geldt 't koninklijke spreken,
En of hij schoon iets bouwt, de Heer zal 't weder breken
Zoo 't hem niet en behaagt: hun woorden altemaal
Zijn krachteloos en ijl, indien zij in de schaal
Des Goddelijken wils niet even op en wegen.

KORACH.

Gij spreekt u zelven en de zuivre waarheid tegen.

KALEB.

Waarom?

KORACH.

Het goddeloos bestuur van een tiran
(Na uitwijs van uw reên), daar is God oorzaak van.

KALEB.

Geenszins, in't minste niet; 't kwaad, dat hij mag verschaffen,
Den goede strekt tot heil, den kwade t' zijnder straffen[8],
Niemand en is tot kwaad gedwongen, g'lijk men ziet,
Dat alle kwaad door Gods toelating maar geschiedt:
't Leed daar ons Farao met[9] pijnigt ongerichtig
(Op mijne woorden let, en oordeelt dan voorzichtig),
Hem t' zijnder straffe dient: maar ons, indien ons vroed[10]
Dees kastijdinge leidt tot rechte ware boet,
Die God hier mede eischt, ze is ons zoo nut en zalig,
Als zij den koning is verdoemelijk en dwalig[11].

KORACH.

Gij zegt nochtans —

---

[1]Thans onbewogen. — [2]zijn verlaten opengezet. — [3]Minder gelukkig voor aardkloot. — [4]Thans van de ark. — [5]zuiver. — [6]kon. — [7]wel. — [8]bepaald; verg. boven bl. 3.

[1]Voor keert het, proeft het. — [2]toevoegt. — [3]Dit aanwijzende den staat hier niet overbodig, maar op gelijke wijs als 't nog steeds in Overijsel en elders – voor 't Hollandsche die of dien onzer schrijftaal – gebezigd wordt. Evenzoo vroeger „den Farao". — [4]gestarnte. — [5]De spraakverwarring der Bijbellegende bij den torenbouw. [6]blinken (van daar onze metaalnaam blik en 't woord bliksem). — [7]voor beheerscht het. — [8]tot zijn straf. — [9]meê. — [10]wijselijk. — [11]Tot veroordeeling en dwaling leidend.

MOZES en AARON.

MOZES.

Ontluikt, gelijk een lustdal schoon,
Dat in den morgenstond zijn bloemen stelt ten toon;

AARON.

Vervrolijkt u, gelijk de vogelkens met lusten
De Zonne groeten, als zij stijgt uit heurder rusten,
Gij die verlaten scheent.

KORACH.

Wie of met vrolijkheid
Ons ongewoon begroet?

KALEB.

't Zijn Amrans zonen beid'.

JOZUA.

o Broeders, wellekom!

MOZES.

Uw voorhoofd wilt vervrooyen[1].

KORACH.

Waarin? in onzen druk en jammerlijk verstrooyen?

MOZES.

Verheft uw droef gelaat, o Israël! en steekt
Nu 't hoofd ten hemel op, die al uw banden breekt,
De Heer die is met u, die alle uw ellenden
En droevig treurspel komt met vreugd en blijdschap enden:
De God van Abraham, Isak, en Jakob zelf,
Die zijnen troon pilaart op 't brandende gewelf,
Is mij verschenen in een bliksemende klaarheid.

KORACH.

Ik denk 't is eenen droom.

MOZES.

Neen, broeders! in der waarheid;
Toen ik bij Sinai was hoedende mijn kudd'
Met deez' gedoornde mik[2], mijn herderlijke stut[3],
Zag ik 't groot Horebs bosch een blikkig[4] vuur omranden,
't Welk heel verteeren[5] scheen en t'zamen te verbranden:
Maar even vrolijk loech[6] blaên, bloemen, kruid en loof:
Eer deze bliksem nog voor mijn gezicht verstoof,
De donder van een stem, o wonderlijk spektakel!
Verklaarde mij den zin en eisch van dit mirakel,
Op deze wijze: 't bosch, waarin deez' vlamme speelt,
Daarmede is Israël naar 't leven afgebeeld,
Die in 't vervolgingsvuur zal als dit bosch ontluiken;
Ik wil mijn lelie schoon nu uit de doornen pluiken[7].
Toen dreunde 't heele bosch, ik stond geheel bedut[8],
Driemalen heeft de berg zich bevende verschud:
En als ik niet en wist waar henen te vervluchten,
Met een borstkloppig[9] hart, en met een zwaar verzuchten,
En schier van vreeze lag begraven in het gras,
Toen gaf de Heere mij te kennen wie hij was:
De God JEHOVA zelf, de God van onzen vader,
De Schepper van het al, alleen des levens ader,
De Herder Israëls, die in 't beloofde land
Ons nu vervoeren wil uit Faraonis[10] hand,
Uit al onz' slavernij.

KORACH.

En deed hij u geen teeken
Van zijn' almachtigheid, dat hij ons leed zal wreken,
Dat hij ontboeyen zal den zwerm van zoo veel duisd[11]
Die onder Farao dus lange zijn gekruist[12]?

MOZES.

Ja, haddy[13] 't zelf gezien, toen ik ontweek zoo bange
Voor dezen staf, die werd een kronkelende slange,
Een serpentijnig dier, in 't wezen, niet in schijn,
En spoog alzins op mij haar doodelijk fenijn
Met haar gesplitste tong, en lag in 't gras gescholen;
Haar oogen vlamden als twee gloeyendige kolen,
Azurig luisterde[1] haar vel, en in mijn oog
Geleek[2] de slang die onz' vooronderen bedroog
In 't weeldig Paradijs; want waar zij henen zwerfde[3],
De groenigheid van 't gras en 't kruid alzins versterfde[3]:
Als nu de stemme mij den worm te grijpen hiet[4],
Was 't weêr dezelfde stok, gelijk gij zelve ziet:
't En bleef hier nog niet bij, God smette boven dezen
Mijn hand met lazerij, en heeft ze weêr genezen,
En vastelijk beloofd, hoe dat ik 't water rein
Verkeeren zal in bloed, door zijne kracht allein:
Opdat, als elke daad mijn woorden volgt warachtig,
U en Farao maar een sterk geloove krachtig
En schort: deez' boodschap dan breng ik u metter spoed[5],
Met mijnen broeder die mij is op weg ontmoet,
Dien zelf de stemme Gods beval, tot mijn verschooning,
Te spreken nevens mij voor Farao, den koning,
En God heeft mij gezalfd een leidsman en een hoofd
Van zijn verkoren volk.

KALEB.

De Heere zij geloofd,
Die Jakobs aanschijn nu de tranen wil afwasschen,
En in 't beloofde land bedelven[6] eens onze asschen
In ons voorvaders graf.

JOZUA.

Den Heer zij lof en prijs!

KORACH.

Wij zullen niet meer zijn der dieren aas en spijs,
De wreede Farao zal ons niet meer verheeren,
De stamme Juda nu aanvanget te regeeren:
Kom, Juda, als een leeuw! klimt nu ten hoogsten staat!
Versiert u met een kroon en koninklijk gewaad,
Den gulden scepter grijp, want God is onz' Verzorger,
Wij zijn geen slaven meer, elk Hebree is een borger
In 't zoet beloofde land, daar de Jordane stroomt,
Daar ik in mijnen slaap zoo dik[7] van heb gedroomd:
Ach, lang gewenschte vreugd!

KALEB.

Ach, heugelijke tijding!
Nu straalt de blijde dag, de dag van onz' verblijding.

JOZUA.

En gij, twaalf-stammig volk! versmoort wel in uw vreugd,
Als gij dit hooren zult.

KORACH.

Hoe zal dan met geneugt
De donder van deez' stem zoet in uw ooren klinken,
Als gij alree den glans ziet van uw vrijheid blinken.

MOZES.

Gaat, boodschapt den Hebreën hun uitkomst; want in 't hof
Des konings gaan wij beid' verzoeken ons verlof.

KORACH.

En zoo hij 't u ontzegt?

AARON.

't En mag hem geenszins baten:
Want door Gods sterke hand zoo moet hij ons verlaten.

(Binnen.)

KOOR.

Als de zee vast ongestuimig
Stormt, en werpt haar baren schuimig
Naar den hemel al verbaasd,

---

[1]anders verfrayen, thans vervrolijken. — [2]een van boven gespleten stok. — [3]staf. — [4]blinkend; verg. boven op blikken. — [5]voor te verteeren. — [6]Thans tot lachte verzwakt. Het enkelvoud verklaart zich lichtelijk door vereenigende samenvatting der volgende opsomming. — [7]Thans tot plukken verdikt. — [8]bedwelmd. — [9]de borst doorbonzend. — [10]Lat. 2e naamval: van Farao. — [11]voor duizenden. — [12]gekweld. — [13]Saamgetrokken uit hadtghy: hadt gij.

[1]Glinsterde. — [2]versta: geleek zij. — [3]verkeerdelijk voor zwierf, verstierf. — [4]Thans tot heette verzwakt. — [5](Gelijk metterdaad, metterwoon, enz. saamgetrokken met derspoed) thans met spoed. — [6]begraven. — [7]vaak, dikwerf d. i. veelmaals.

Als de schipper hoort de buyen
Van den Noord-wind 't strand doorluyen,
Is de stilte eerst allernaast.

Zoo ook God, wanneer hij droeve
Stelt in 't hardste van zijn proeve
't Mensch'lijk schepsel t' eenemaal,
Is zijn gunste zoo veel nader,
En, gelijk een goedig Vader,
Zoo verzacht hij al hun kwaal.

Na zijn toornigheid ontsteken[1],
Zal hij weêr zijn pijlen breken,
En na zijn kastijding schier[2],
Na zijn straffinge weldadig
Werpt hij wederom genadig
Al zijn roeden in het vier.

Want in droefheid en ellenden
Zal de mensch tot God zich wenden:
Maar in weelde en voorspoed zat
Zal hij wederom vergeten
's Heeren goedheid ongemeten,
Wijkende van zijnen pad.

Dat ons God dan proeft ten lesten,
Dienet al tot onzen besten,
Of men 't schoon zoo niet begrijpt:
Zal de wijngaard vruchtbaar groeyen,
Och! men moet hem wel besnoeyen,
Eer zijn gulden vruchte rijpt.

Na een bitter sause scheele[3],
Zal de honig onze keele
Smaken zoeter en belust,
En na 't lang gedurig slaven
Ligt de moede zacht begraven
In den schoot van stille rust.

Die den[4] Hemel meest beminnet,
Dien hij allerliefst bezinnet,
Meest van droefheid werd bespoeld[5]:
't Moedig paard, dat in den stalle
Is uitmuntig boven alle,
Meest zijns heeren sporen voelt.

Is 't dan vreemd, dat God de Joden,
In de tranen van veel nooden,
Heeft gewasschen rein en klaar:
Nu de tijd ook is verschenen,
Keert in blijdschap al hun weenen,
Nu is hunnen trooster daar.

Want God voor veel jaren Mozen[6],
Amrams zone, heeft verkozen
Tot een trooster Israëls:
Ziet eens, hoe hij hem omermde,
Hem omhelsde en beschermde,
Voor Farao's gramschap hels[7].

Toen de afgunstigheid de zonen
Jakobs, zonder te verschoonen,
Zwaard en water overgaf;
Toen het moederlijke herte
Jochebeds zag, met veel smerte,
Mozes wieg aan voor zijn graf;

Toen de moeder heurs zoons leven
Moest de baren overgeven,
Als zij had heur kind gekust;
Toen de moederlijke zorgen
Lagen, met heur kind, geborgen
In het kistjen ongerust.

Toen zij moest heur zelf verliezen,
Van twee kwaden 't beste kiezen,
Met een droef adieu, te noô[1],
Riep: „ik hope in deze golven
Meer meêdoogen is gedolven
Als in 's konings herte snoô!"

God, hoe langs hoe goedertierder,
Van dit scheepken was de Stierder
Zelf, met eenen Wester wind,
Die het blies hoe langs hoe lochter[2],
In den schoot van 's konings dochter,
Voor een Engel en geen kind.

't Kind, dat zag men weder dorsten
Naar zijn eigen moeders borsten,
't Wies in alle schoonheid op;
In zijn voorhoofd stond geletterd,
Hoe 't den Farao verpletterd
Nog vertreden zou den kop.

't Groeide op in manlijkheden[3],
En, van harte heel besneden
Voor des hofs wellusten, hij
Koos in ballingschap te zwermen,
En den Hebree te beschermen
In zijn droeve slavernij.

Als hij hierom moest vervluchten,
En in Midians gehuchten,
Weiden 't herderlijke vee:
Als de tijd nu was voor handen,
Dat de Heer zijn offeranden
Eischen zou van den Hebree;

Zoo verschijnt hem van den Hemel,
Bij Sinaï, 't lichtgeschemel[4]
Van des Heeren heerlijkheid;
God laat hem zijn stemme hooren,
Op dat hij zijn uitverkoren
In het land Kanaän leidt.

Op dat zij daar, zonder smetten,
Onderhouden zijne wetten,
En hem lieflijk met wyrook
Eenen zoeten reuk toebrengen,
En met bokkenbloed besprengen
Zijn altaren met gesmook[5];

Op dat dankbaar, onverholen
(Wijder als tusschen de polen,
't Hemellicht den nacht beschaamt)
Al zijn groote wonderdaden,
En zijn goedheid vol genaden
Over al mocht zijn befaamd.

Dat de mensche steeds mocht haken,
Om hier boven te geraken
Daar 't hem alles looft en prijst. —
Acht het aardsch dan veel geringer

---

[1]Thans ontstoken. — [2]schielijk afgedane. — [3]het gelaat verwringende. — [4]Thans de. — [5]Minder gelukkig voor overstelpt of iets derg. — [6]Lat. vierde naamval van Mozes. — [7]Helsche, Duivelsche.

[1]Maar al te ongaarne geuit. — [2]vlugger. — [3]manlijke kracht. — [4]lichtgeschitter. — [5]walmend, smokend. — [6]enkelv.

Dan het Hemelsch, daar de vinger
Van zijn zoete wet op wijst.

TWEEDE DEEL.

FARAO de koning, TIFUS en SERAX, droombedieders en toovenaars.

FARAO.

De laatst geleden nacht (wat hoef ik mij te veinzen?)
Heeft mij belemmerd zwaar met velerlei gepeinzen,
Gelijk de groote kroon gemeenelijk aankleeft
De zorg, die altijd met veel zorgen om ons zweeft,
De zorg, die 's konings hoofd met haren zwerm verduizelt[1],
En met een sterk geblaas steeds in zijn ooren suizelt.
Wanneer de schaduw valt, en dat het sterflijk dal
's Nachts vleugelen bespreidt, zoo slaapt den grooten al.[2]
De zon in Thetis' schoot, 't gedierte met vermakken[3]
In zijne holen rust, 't gevogelt' in de takken
Zijn vlerk'n hangen laat: maar 's konings majesteit
Toch nimmer rust omhelst, of zoo hij werd verleid
Door eene zachten slaap, en d' oogen komt te sluiten,
Zoo waakt zijn zorge nog, en sluit zijn ruste buiten;
Als hij in 't bedde zwemt in Lethe's stillen stroom,
Zijn zorgen werden ijl[4] verkeerd in eenen droom.
Mij dacht in mijnen slaap, ik op den grooten wagen
Werd langs het RoodeMeers schuimachtig strand gedragen,
In volle wapening en rusting t' eenemaal,
Gelijk wanneer de Moor ontziet[5] mijn bloedig staal.
De hemel was gevaagd[6] blaauw, helder, en azurig,
En Febus zag in zee zijn spiegelstralen vurig,
Het weder loech elk toe, men hoorde geen geruisch;
Zefyrus nu verblies een golfjen met gedruisch,
De schepen lagen stil, dat nu Neptunus' gilden[7]
Voor 't windelooze weêr een zeil uitspannen wilden.
't Gespan van mijne koets den breidel gaf gehoor,
En telden, zoo het scheen, hun stappen op het spoor,
Als op het onverzienst het meer bestond te bruischen,
Dat geene kielen zich naar 't roer en lieten kruisen[8],
De sture Boreas begon fluks uit de zee
't Grijsschuimig baargebergt' te brengen op de ree,
De hemel werd bekleed met droeve duist're wolken,
En 't voorhoofd van de lucht omstort met zwarte kolken;
Een donker nachtzeil blind beschaduwde den dag,
Dat 't licht alzins verdween; of, zoo men schijnsel zag,
Was 't bliksem-wederlicht, dat met een slinksch[9] geflikker
Jupijn van boven wierp, met eiselijk[10] geklikker,
De donder dreunde met een dommelig geklak,
Dat Sirt, klip, rots, en strand Neptunus' gramschap brak,
Die met zijn spaffel[11] scheen den hemel te beklemmen,
En weder 't firmament in 't Roode diep te zwemmen;
De Tritons trompten[12] op hun groote waterschulp,
Dat ieder Palinuur[13] de Goden riep om hulp,
De schepen stegen op genade naar de polen
En hadden 't wijscompas en 't roer den wind bevolen.
De paarden zagen nu ook d' onweêrs stormen leep[14],
De voerman hoefde toom noch breidel, noch de zweep,
Zij vlogen even dol een langdurige wijle,
Als uit een Schytschen boog de onbedwongen pijle;
Veel snelder als de wind, veel sneller als de stroom
Schoof op vier raders de beslagen disselboom;
Hot, hot, al breideloos de wagen henen glipte,
Ontziende noch de kroon, noch scepter van Egypte:
Wat 's konings koetser[1] ook gebaarde[2] of luide riep,
De redelooze vlucht al even zwijmig liep,
Nu bin[3] nu buiten spoor, al zonder weg te peilen[4];
Geen schip ons volgen mocht met opgeblazen zeilen.
Dus stoof de voortocht vast, als eene watervliet
Die van 't gebergte valt, tot daar men Faros ziet
Weêrhoudeloos verbaasd in hunnen loop, ten vollen
Gelijk men eenen steen ziet van de klippen rollen:
Hoe 't grondelooze diep meer zand en water spoog,
Hoe heftiger verschrikt elk ros om 't zeerste vloog,
Tot door het storm geblaas een krokodille strandden[5],
De grootste, die hier ooit gezien mogt zijn te landen,
Dicht aan den boord des strands, in't minst van driemaal vijf
Kubieten[6], oversterk gewapend op het lijf
Met dubbel schelpen hart, 't hoofd zeldzaam om te aanschou-
Zoo eiselijk en groot dat het elk dede grouwen, (wen,
Scherptandig in den mond: zoo haast onz' jacht vernam
Dit zeldzaam monster, 't welk heel heftig naar hen kwam,
Zij hunnen loop op nieuw verdubbelden[7] vervolgen,
De koetse mocht gezwind haar op het snelste volgen,
Als 't koppel honden heet het hert volgt op den hiel,
Tot dat een holligheid den wagen wederhiel,
Waar door zij uit 't gespan van hun gareelen raakten,
En krak, krak! tot tweemaal, de groote wagen kraakte,
Die eindelijk verzwakt niet wederhouden mocht,
Met mij stak op het strand de beenen in de locht!
Hier lag de dissel, ginds het speek, en daar de raden,
Tot ik mij 's morregens van Morfeus vond verraden.
De droom beduidt wat vreemds (hoe wel hij somtijds
En met zijn Iden[8] als een schaduwe vervliegt); (liegt,
Want onlangs zijn gezien de dreigende komeeten,
Verscheiden beeldsels ook van bloedige planeeten,
En, tot drie nachten toe, een geestelijk gespook
Is voor mijn slaaps gezicht verswenen[9] als de rook:
De pyramiden van de koninklijke graven
Driemalen zijn beweegd; een vlucht van zwarte raven
't Meer opgeworpen heeft, grafvogels, die graf, graf!
Egypte dreigen gruw met de een' of de ander' straf;
De grootste zerken van de tomben zijn gereten,
En 't nare kerkhof heeft doodsbeenders opgesmeten,
Isidis[10] heilig beeld, tot voorspel van ons leed,
Heeft eenen regen vocht van bloedig zweet gezweet[11],
Osiris naar den Nijl heeft zich gekeerd verbolgen!
Ontwijfelijk hierna moet d' een of d' ander[12] volgen:
Gij zienders! mij den grond van deze zaak verklaart.

TIFUS.

De koning zij hier in bekommerd noch bezwaard.

SERAX.

De droom rijst uit een hart beslommerd met veel zorgen.

FARAO.

Hij rijz' waar uit hij wil, wat is er in verborgen?

TIFUS.

Gansch niet[13], grootmogend vorst!

FARAO.

Nochtans de droom bediedt
En wijst op 't geen daar na gemeenelijk geschiedt.

TIFUS.

Pilaar van 't grootste rijk, de droomen zijn verscheiden,
En eensdeels anders niet dan ijdelheid verbreiden;
Ten anderen profeetsch voorloopers, diens[14] gebaar
De komst boodschappen van de zuivre waarheid klaar;
Ten derden, twijfelijk en donker in 't aanschouwen,
Daar niemand, dan die wil, 't geloove op hoeft te bouwen:
Nu, 't beeld van 's konings droom, ten aanzien ongewis,

---

[1] Duizelig maakt. — het groote heelal. — [2] voor gemakkelijk. — [3] plotseling. — [4] vreest. — [5] Thans geveegd, gezuiverd. — [6] makkers (nam. de zeeluî). — [7] voor wenden. — [8] verradelijk. — [9] vreeselijk; thans verkeerdelijk ijselijk geschreven. — [10] vork ('t Hoogd. gabel), hier voor Neptunus' drietand. — [11] bliezen. — [12] d. i. stuurman (omdat die van Aeneas bij Virgilius zoo heet). — [13] boos (druipend).

[1] 't Hoogd. kutscher; thans koetsier. — [2] aanging. — [3] voor binnen. — [4] voor berekenen. — [5] voor strandde. — [6] ellen. — [7] dubbel snel. — [8] ydele beelden. — [9] voor verzwonden of verdwenen. — [10] Lat. tweede naamval van Isis. — [11] Thans vochtig. — [12] Thans een of ander. — [13] In 't geheel niets. — [14] voor dier, thans wier.

Van ijl en twijfel t' zaam in een versmolten is,
Zoodat er niet en waar iets zekers uit te ramen.

SERAX.

Belangende 't gespook met dees voorteekens t' zamen,
Ten deele schijnt het wel tot kwaad te zijn geneigd,
En acht[1] wij werden[2] van de Goden dus gedreigd,
Omdat wij zuimig[3] zijn, en werden[2] langs[4] hoe sloffer
In 't heilige gesmook en dienst van onzen offer,
Om de andre Goden straf t' ontslaan[5] en maken kwijt
Op den altaren, die den priesters toegewijd,
Bevolen zijn van ouds; de koning tot een teeken,
Van boet, hun heilig doc het offervuur ontsteken,
Opdat de Hemel (die ons dreigen[6] schijnt met wee)
Zijn staal mog wederom bekleeden metter scheê,
En de offeranden als een zoeten reuk ontvange,
Wegnemende de straf, die toornig schijnt te hangen
Ons allen boven 't hoofd: dat ook de koning weêr[7]
Den Godsdienst, die allengs vervallen meer en meer
Is in het gansche Rijk, op nieuw mocht wederbaren[8],
Geheel op 't oud gebruik van over vele jaren;
Dat ook des Heiligdoms hoogtijd bij ieder mocht
Devotig zijn gevierd, en alles wederbrocht[9]
Werd op den ouden voet —

MOZES en AARON tot FARAO.

MOZES.

Groot koning van de stranden
Des Nijls! de Koning, die den scepter voert in handen
Van hemel, aarde, en zee, die uwen glans verdooft,
Der koningen Monarch, en aller prinsen Hoofd,
Heeft ons gezonden hier.

FARAO.

Wiens scepter of wiens kroon is
Ontzienelijker[10] als den rijksstaf Faraonis?

MOZES.

't Onsterflijk Wezen zelf, de Heere Zebaoth.

FARAO.

Wie kent er nevens mij een grooter Heer of God?
Breidt zich mijn heerlijkheid niet uit aan alle kanten?

AARON.

Van een almachtig Heer wij beide zijn gezanten,
Van God, die zijnen troon op 's Hemels vout[11] pilaart.

FARAO.

Regeert hij in de lucht, ik heersch hier op der aard.

AARON.

Hij is, die 's Hemels loop stiert op de hooge polen.

FARAO.

Ik denk, gelijk de Nijl omdraait de watermolen.

AARON.

Hij is de Dondergod en 't bliksemende licht.

FARAO.

De donder is mijn stem, de bliksem mijn gezicht.

AARON.

Zijn Godd'lijk woord beweegt de blaauwe firmamenten.

FARAO.

Het aardrijk schudt en beeft van mijne dreigementen:
Wat is 't dat, gij verzoekt? Ziet, wien gij rebelleert!

AARON.

De God van Abraham op Farao begeert,
Dat hij van 't juk ontsla en buiten de limieten
Egypti[12] trekken laat de slaafsche Israëlieten,
Dat zij hem mogen doen een offerande, vrij
Van 't heidensche gezicht, die hem behaaglijk zij;

Daar Horeb 't voorhoofd bergt ten hemel in de wolken; —
Dus oorlooft[1] nu 't vertrek aan al d' Hebreeuwsche volken.

FARAO.

Genade, o Jupiter[2]! Wie zijt gij die zoo licht
Uw hielen tegen mij den grootsten koning licht?
Help Isis en Osir! Ik zweer u bij de sikkel
Saturni[3], dat gij 't hoofd zult steken aan den prikkel:
Wie is er die zich derf opwerpen tegen mij,
Dwingvolk[4], kroondrager van de grootste heerschappij!
Ik zweer bij 't hoog tooneel van mijn rechtvaardig leven,
Gij hebt uw eigen roê mij in de hand gegeven:
Als tegen zijnen heer de slave zich opwerpt,
Noodzakelijken moet de roede zijn gescherpt,
Het lastig juk verzwaard, de hals hem overwogen,[5]
En zijn hardnekkigheid gebroken en gebogen,
De stoute hoogmoed van zijn vlengelen gekort;
Hoe 't bedde zachter is, hoe hij veel trager wordt,
En hoe men hem meer recht en voordeel zal aanbieden,
Hoe hem veel meer te kort zal dunken te geschieden:
't Is weelde, die uw jeugd al lang genoeg verschoont,
Best dat men u verdrukt en houdt in de oud' gewoont';
De roede is van den neers en eerst in 't vuur gesmeten,
Nu 't langer niet en smart, de striemen zijn vergeten;
Gelijk de gladde hengst, die op den stal verkoelt,
Zijns heeren sporen niet in lange en heeft gevoeld,
Noch toom, noch breidels dwang, alreede kwaad om temmen
Te noô laat zijnen heer weêr op den zadel klemmen[6],
Het steigert en het briescht, van weelden ongezond;
Nu schort u ook 't gebit van ijzer in den mond,
't Is best, dat men u weêr deez' ziekte doet uitzweeten,
En voor een vette sop[7] geeft slagen voor uw eten:
Gaat henen in 't gareel, gaat henen, bouwt en slaaft,
Ik wil, dat gij den weg van uw vertrek opgraaft[8].

AARON.

Wij zijn de boden Gods, dus laat u niet verrukken[9],
Hoort gij zijn stemme niet, zijn hand die zal u drukken;
Daar ligt de roede tot een teeken opter eerd,
Ziet, hoe zij in een slang lichamelijk verkeert,
Zij kronkelt en zij kruipt: indien bij u ons spreken
Niet eene pluim[10] en weegt, gelooft ons bij dit teeken,
En looft Israëls God, die u 't geloof versterkt,
En door dees wonderdaad zoo krachtelijken werkt:
Gelooft dy[11] 't niet om 't eerst, gelooft dan, met den and'ren,
Het tweede, als in rood bloed het water zal verand'ren,
De visch versterven zal in der rivieren stank,
Die God de Heere slaan zal zeven dagen langk.

SERAX.

En dynen lieven God, vertoont hij zich zoo brave[12],
Om dat hij in een slang verandert uwen stave?
Is dit zijn hoogste kunst? Loopt met uw meersche[13], loopt,
En uwe kramerij al elders duur verkoopt,
Bij ons en geldt ze niet; gaat, gaat, vent ze aan de dwazen!

TIFUS.

Meent gij den koning zoo in de ooren wat te blazen?
Meent gij, dat onze prins zoo lichtlijk is getroost?
Wij hebben 't al te dik voor oogen hem gebootst[14]:
En of gij schoon in bloed verkeert de vlieten stormig,
Wij zullen 't water ook couleuren[15] gelijkvormig.

---

[1] voor acht ik. — [2] Thans worden. — [3] onachtzaam. [4] hoe langer. — [5] versta: ons te ontslaan van. — [6] voor te dreigen. — [7] Door 't twee regels later volgend weder- overtollig. — [8] wederbrengen, doen herboren worden. — [9] herbracht. — [10] ontzaggelijker. — [11] gewelf ('t Fransche voûte). — [12] d. i. van E.

[1] Geef nu verlof tot, veroorloof. — [2] Deze Jup. maakt hier al een zeer vreemde vertooning, en geeft slechts een blijk te meer van smakelooze verwarring aller Goden en Godenlegenden in Vondels eeuw. — [3] Van Saturnus (als Tijdgod genomen). — [4] Anders dwingeland, en een bewijs dat men verkeerd doet, dit saamgestelde woord van een vermeend dwingelen af te leiden. — [5] overladen. — [6] voor klimmen. — [7] Anders soep, spijs. — [8] wegneemt, belet. — [9] tot dwaling brengen. (verg. het Hoogd. verrückt.) — [10] een veêrtjen. — [11] gelooft gij. — [12] wakker. — [13] mars, koopwaar, [14] afgebeeld, voorgedaan. — [15] kleuren.

AARON.

Gij toovert, ik herschep; gij met den schijn bedriegt,
Den schijn, wiens wezen als een schaduwe vervliegt,
Uw goochelkunst en is maar forma en figure,
En 't mijne lijfelijk verandert van nature:
Want gij door Satan werkt, en ik door kracht gewis
Van Gods almachtigheid, die niets onmooglijk is:
Schort[1] dees hardnekkigheid en wilt zijn stemme hooren,
Die weder dezen staf maakt als hij was te voren.

FARAO.

Waar toe dit lang sermoen[2] preêkt elders al uw best,
En Faraonis eer niet door eens anders kwetst:
Gaat, boodschapt den Hebreën: mijn hand is veel geringer
Voordezen hun geweest dan nu mijn kleinste vinger.
Ik voel, ik voel het juk is hunnen last te licht,
Dies ik drie dubbel moet verzwaren hun gewicht:
Met schorpioenen wil ik hen voortaan kastijden,
En alle roeden 't vuur en uwen God toewijden
Tot eenen offerand. De koning is verleid,
Die de onderzaten meent tot zich met zoetigheid
Te trekken meer en meer, en ziet hij niet te veuren[2],
Zij zullen zijn gebied van hunnen halze scheuren,
En stellen 't rijk in roer[3], en roepen: „tza, wel aan!
Laat ons den zwaren last van 's konings kroon ontslaan,
Wat roert of gaan ons aan zijn ingestelde wetten?
Een ieder breek de boei en schakel van zijn ketten"[4].

MOZES.

Verheft uw harte niet, want 's Heeren straffe dra
Volgt u alreê, gelijk de schaduw 't lichaam, na,
Der bergen toppen, die zich in de lucht verheffen,
Afgrijselijk men ziet de slinksche[5] bliksems treffen:
Heer koning! luistert hoe Gods gramschap wederschalt!
Verschuilt, verschuilt u, eer de Hemel op u valt,
T'wijl u Gods goedheid noodt; zijn straf komt met vertragen
Naar den godd'loozen toe, maar komt met zware slagen
Op der tiraunen kop: dus uit den grootschen tred
Uws obstinaatheids wijkt, en van uw stout opzet
Haalt fluks de zeilen in! gij moogt[6] hem niet ontslippen:
Of gij hem schoon ontvlucht, zoo raakt gij op de klippen
Van uwen ondergang; en of gij u verschuilt,
In 't allerhelschte[7] diep, in 't donkerste gekuilt,
Geen duisternissen, daar zijn oog u niet zal merken,
Geen schilden mogen u voor zijnen schicht bevlerken[8],
Alzins vindt gij u in de kaken opgesperd[9]
Van zijn rechtvaardigheid, en in den strik verwerd
Van zijnen grimmen toorn, die altijd na der zielen[10]
En na het lichaam u zal treden op de hielen
Van uw versteend gemoed: wat baat toch kroon of staf,
Als Hij uw kroone breekt, die u den scepter gaf
Met zijnen sterken arm; dus neemt tot geen verschooning
Uw troetelende[11] macht, die steeds den hoogsten Koning
Moet onderworpen zijn; want Gods almogendheid
Belacht, helaas! den trots, die u omhelst en vleit
Met een vermomd gelaat.

FARAO.

Waar toe dees lange rollen?

SERAX.

Heer koning! laat den zot 't hart met zijn tong uitbollen[12].

TIFUS.

Wat werpt ons Pluto[13] op?

AARON.

Volgt tijdelijk den raad
Des Heeren, die u met onz' stemme wekken laat
Uit dezen diepen slaap; ontwaakt, eer u te spade
De held're Zon begeeft, het licht van zijn genade!

FARAO.

Help aarde! wonder is 't, dat gij u niet en belgt,
En dees trotseerders in uw zwarte keel verzwelgt! —
Past[1] fluks het groot gewelf van Memfis' hof te ruimen,
Eer 's konings gramschap als een zee begint te schuimen;
Hij heeft zijn planten[2] zwaar op 't aardrijk neêr gezet,
Verstapt hij, elke tred een koninkrijk verplet:
Zoo gij den bliksem zoekt, Jupijn is hier te vinden:
Dus wacht u wel den leeuw zijn keten te ontbinden.
Schuimboeven van mijn rijk! gaat, boodschapt den Hebreeuw
Dat 't glas verloopen is van zijne gulden eeuw;
De laatste ure is lang geslagen aan den wijzer,
En in Farao's hof is zijne kerfstok ijzer:
Gaat henen, maakt hem kond, wien dat uw fijn verstand
Den stok om hem te slaan gaf in zijn rechterhand;
Gaat, brengt dees blijde maar aan al de uitheemsche slaven
Dat lang voor hun vertrek de weg is opgegraven:
En is 't dat uwen God niet vast en zit geschroefd,
Hij doe zijn boodschap zelf, indien hij iets behoeft.

(Binnen.)

MOZES.

Zijn hart is onbeweegd veel grooter[3] dan de rotsen.

AARON.

Wie dorst den Hemel toch ooit obstinater trotsen?

MOZES.

't Hart ligt hem veel te hoog geschoten in den krop.

AARON.

Hij werpt den steen, die hem zal vallen op den kop.

MOZES.

Hij heeft God opgewekt met zijn grootmoedig[4] baffen.

AARON.

Tsa! gaan wij, want door ons zal hem de Heere straffen.

Binnen.

KOOR.

Steenen Farao! wilt zwichten,
Want zijn schichten
Haalt de Hemel uit den tros[5]:
Pyramiden! wacht uw spitsen
Voor zijn flitsen:
O, daar gaan zijn pijlen los!

Nylus schreit nu, al bedolven
In zijn golven,
Om de visch, die in zijn kruik
Sterft, om dat de waterbaren
Aldus varen
Bloedig over zijn parruik[6].

Vorschen, luizen, wormen krielen,
Waar zijn hielen
Den Egyptenaar verzet:
Heptanomis[7] groot geweste
Ook met peste
Doodelijken is besmet.

't Vluchtig vogeltjen, met ijlen,
Van haar pijlen
Onverziens werd achterhaald,
Dat zijn vleugels aan de sterren

---

[1] Schort op, staakt. – [2] is hij niet voorzichtig. [3] in beweging, beroerte. — [4] voor keten of ketting ('t Lat. catena). — [5] schuinsch geslingerde. [6] kunt. — [7] het meest Helsche. — [8] minder gelukkig voor onder hun vlerken, hun schaduw bedekken. — [9] Versta: de opgesperde kaken. — [10] Thans naar de ziel. — [11] streelende, vleyende. — [12] uitpraten. — [13] Verg. boven de aant. op Jupiter.

[1] zorgt. — [2] (voet-)zolen. — [3] Verkeerdelijk voor meer. — [4] Hier in slechten zin, voor hoogmoedig, overmoedig. — [5] bundel. — [6] voor hoofdhaar; eerst later werd het uitsluitend gebezigd voor 'tgeen men toen nog een „looze paruik" noemde. Verg. o. a. Hoofts Dichtjen aan Anna Roemers dienaangaande. – [7] Midden-Egypte.

Uit ging sperren,
In de baren nederdaalt.

't Lokkig schaapjen sterft in 't bleiten,
En de geiten
Vallen voor den herderstok;
Waar de bouwer ploegt al wakker,
Ziet hij 't akker-
Vee begraven onder 't jok.

Nu drukt hun de hand des Heeren
Weêr met zeeren,
Met onreinig puist gedoornt[1],
Menschen ende beesten woelen,
En bevoelen
's Hemels grimmigheid vertoornd.

Nu drukt hun den æther vierig,
Al wraakgierig,
Met zijn kromme bliksems rood;
Nu laat hij Egypte vallen
Van kristallen
Een diluvie[2] in den schoot.

Nu zoo dreigt hij hun afgrijzig,
Met een ijzig[3]
Donders dommelig geklak;
Nu jaagt God met hagels ronden,
Om hun zonden,
Al d' Egypt'naars onder 't dak.

De Eik en schijnet nu de elzen
Niet t' omhelzen,
De Aarde, droef en onbespreed[4],
Mist haar ranken en haar noppen,
Mist haar knoppen,
En haar groen geschilderd kleed.

Nu beschaduwt hij hun banen
Met sprinkhanen,
Die voorts rooven t' eenegaâr[5]
Al de vruchten, die zij zaaiden
En afmaaiden,
In den schoot van 't ronde jaar.

Nu houdt Febus[6] zich gescholen
In de polen,
En vertrekt[7] zijn blonde hoofd;
't Licht van zijnen gulden wagen
Hij drie dagen
Hunnen horizon berooft.

Noch blijft deze koning trotse,
Als een rotse,
Die geen golven en ontziet,
Als een klippe die gedurig
Klieft azurig
't Schuimsel van Neptunus' spriet.

Want God in zijn stoutheid kriegel,
Tot elks spiegel,
Heeft verstokt zijn steenig hart;
Niet, om met een welbehagen
Hem te jagen
In 's doods strikken al verward;

Maar om straffen zijn voorleden
Godd'loosheden,

[1]Gedoornde d. i. stekelige puisten. — [2]Voor een vloed van regendroppels, — [3]Rijmshalven voor eizig. — [4]onbedekt, dor. — [5]Anders altegaâr. — [6]voor de zon. — [7]houdt weg, verschuilt.

En om Israël bekwaam
Stof te geven, om te zingen
Zonderlingen
De Eer van zijnen heil'gen naam.

DERDE DEEL.

FARAO, de koning.

Hoe wel wij op den troon, als aardsche goden prachtig,
Een wereld buigen schier met onzen scepter krachtig;
Hoe wel onz' gouden kroon blinkt met den diadem,
Daar is een grooter Heer, daar is een hooger stem,
Daar is een Koning nog, die onzen glans verduistert,
En een beperlden staf, die heerelijker luistert[1],
Daar is een hemelsch rijk, 't welk 't wereldsch rijk omvangt,
Daar alle mogendheid den scepter van ontvangt:
't Is Hij die boven woont, en heerscht ook hier beneden,
Die onze zetels doet verschrikken[2] voor zijn treden,
Der prinsen overhoofd, der koningen Monarch,
Die 't alles overziet van zijnen hoogen berg,
Die op 't verhemelt rond gebouwd heeft zijnen troone;
De louter sterren zijn maar loovers van zijn kroone
Die met zijn donderstem den sterflijke verschrikt,
En met het vurig rood van zijnen bliksem blikt[3].
Meer pijlen heeft hij op Egypteland gescherpet
Dan zand en barig schuim het Roode meer opwerpet,
Dan korenaren rijp de vochte Nijl besproeit,
Wanneer van zijnen stroom de vlietkruik overvloeit.
Wat baat mij nu op 't hoofd de kroone van Afrijken?
Of dat ik 't derde deel van al des werelds rijken
Op mijne globe[4] zie? Wat baat dat ik alleen
Maak een triumfe van hoovaardige trofeên?
Of dat ik op den boord van mijnen vloed doe zwieren
Dees vendelen gekruist, dees bloedige banieren?
Of dat de Arabier of Moore martiaal[5]
Ontzie de punten scherp en sneden van mijn staal?
Wat baat het (als ik doe mijn oorlogs leger krielen),
Dat de and're wereld moet voor dezen scepter knielen?
Dat ik van Oost tot West gevreesd worde en geëerd,
Als deze groote Mars nog boven mij regeert?
O Delta[6], Delta schoon! die met uw graf pilaren,
Met uw Mausolen[7] schijnt de uitbreidselen te nâren[8],
Daar Faros met zijn kruin de firmamenten doet
Verschrikken, en vertreedt het aardrijk met den voet:
Wat baat het, of gij kunt met flitsen en met pijlen
Verdonkeren de lucht? of in zoo korte wijlen
Gij een bosschazië maakt van lansen uitgespeerd[9],
Of 's werelds aanzicht met uw krijgers eclipseert?
Wat baat het, of gij in uw waap'nen voert geschreven
De teekens van uw deugd en vromigheid verheven?
Wat baat, of uwen prins met slavernije strang
Zoo vele volken drukt? of dat den[10] Ondergang
Zijn roede nederwerpt, en offert voor mijn voeten,
Of met zijn kroone mij de Middag[11] komt begroeten?
Als heel Egypte dus, door bliksem, wind en storm,
Tot eenen chaos kruipt weêr in zijn ouden vorm.
Help Jupijn! wie gij zijt, die met uw oorlogswempel[12]
Ons boven 't hoofd braveert, komt over uwen drempel
In 't sterfelijk begrijp[13], en laat den Hemel staan,
Kom, plant op 't platte veld de stenge van uw vaan!
Geen koning is hier toch, die om de beste kanse
Met mij kroon tegen kroon durft zetten in balance.

[1]schittert. — [2]Hier nog meer in zijne oorspronkelijke beteekenis van verspringen. — [3]vonkt (zie vroeger). [4]rijksappel, als teeken der oppermacht. — [5]krijgshaftig. — [6]Neder-Egypte. — [7]voor grafteekenen in 't algemeen, hier de Pyramieden. — [8]het uitspansel te naderen. — [9]voor uitgespreid, uitgebreid. [10]Het Westen, in tegenoverstelling van den Levant (of Opgang) voor 't Oosten. — [11]Zuiden. — [12]voor wimpel, vaan, banier. — [13]binnen den kring der stervelingen.

Ik waag, om 't Hemelsch rijk, nog op een goede hoop
Den ronden cirkel groot van 's werelds ommeloop;
En brengt gij mij in 't graf op 't hoogste van mijn dagen,
Zoo is 't mij eerst genoeg van u te zijn verslagen:
Komt slechts op 't aardsch tooneel, zoo gij tornooyen wilt,
Op dat ik proeven mag de deugd van uwen schild;
En is 't, dat ik uw zwaard noch speere niet ontvliede,
Zoo wensche ik op mijn graf geen schooner piramiede.
Of gij al schoon d' Hebreën, die mijne scepter drukt,
Van hunnen halze scheurt en Farao ontrukt
'tJuk van hun dienstbaarheid, werwaarts wilt gij ze brengen,
Dat zij de hoornen van uw altaren besprengen?
Zij raken elders licht in dieper slavernij,
Of onder een gebied van strenger heerschappij.
Gansch Lybiën is woest, daar Atlas stijgt om hooge,
En 't ingezeten volk geneert[1] zich met den boge,
En oorloogt met de spriet gestadig tegen 't wild,
Daar ieder tot nooddruft zijn pijlen op verspilt[2].
Gaan zij zich bij den Moor of Etiopiër voegen,
Die heeft nog 't meeste deel wel van zijn rijk te ploegen;
Of hij ze schoon ontvangt, en loopt ze al in 't gemoet,
De Uitheemsche als een slaaf zijn akkers bouwen moet.
De ruige Barbaros ook binnen zijn limieten
Geen vreemdelingen lijdt, noch Meden, nochte[3] Scyten;
Noch over onzen vloed, noch over de Jordaan
En zal de Filistijn ook geen Hebreën ontvaân.
Den vrekken Arabier (zij passen op hun stukken)
Is ook genoeg bekend nog om zijn oude tukken,
Hij vilt, besteelt en plukt wie in zijn handen raakt,
En dien hij burger zalft, hij eigen slave maakt.
Noch daar de Assyriër der koninklijker[3] staten
Tooneel eerst bouwen dorst, bij 't stroomen der Eufraten,
Noch nergens waar het licht de duisternis verdooft,
Of de ingezeten is der vreemden overhoofd.
Of zoeken zij een land of zoeken zij een woning,
Daar ieder burger is, daar ieder is een koning,
Daar ieder rechter is, en 't mes trekt uit de scheê,
Diens bodem is gelijk de diepte van de zee,
Daar alle baargeschuim oprijzet met elkander;
Zoo wil een ieder hier ook heerschen boven d' ander,
En werden zij dan t' zaâm verdrukt in ongeval,
Wat koning is er die hun zake rechten zal?
Of trachten ze onder een klimaat zelf te heerschappen[5],
Daar sterflijk mensche nooit het spoor van zijne stappen
Geprent heeft laten staan, daar zonder arrebeid
De willige natuur het akkerveld bereidt,
Zij zullen menigmaal nog om Egypte wenschen,
Eer 't tot voldoening strekt voor zoo veel duizend menschen,
Die buiten Farao behoeven al ter nood[6]
Tot nooddruft eenen opgehoopten vollen schoot.

MOZES en AARON tot den koning.

MOZES.

Monarche Mitzraïms[7] hoe lang zult gij nog konnen
De oogappels sluiten voor de klaarheid eener zonnen?
Hoe lange, o Farao! zult gij beletten, dat
Israël smoken doet het heilig altaarplat
Des driemaal hoogen Gods? Ai, blind, versteenigd vorste!
Hoe priemt gij op uw hart, hoe stelt gij op uw borste
Zoo menig pijl en schicht, en welft u, stout en trotsch,
Hardnekkig over 't hoofd den strengen toorne Gods,
Die heel Egypte drukt; 't onsterflijk eeuwig wezen
Dus met zijn stemme roept: „Ik heb voor 't laatst mijn pezen
Nog eenmaal uitgerekt, en mijnen krommen boog
Gespannen; wee, o wee! 't wit van mijn grimmig oog
Is Heptanomis' kroon, die, trots mijn Hemelschichten,
Heeft negenmaal belet den Israliet te lichten
Zijn anker van den Nijl: wee, wee! indien zij stout
Nog dit twaalfstammig heir van hun vertrek ophoudt!
Van d' oudst geboren af uit Faraonis lenden,
Tot d' allerminste toe, die van de Egypter benden
Zich d' eerstgeboren roemt van vader-, moeder-lief,
Niet een zal zijn, dien niet de dood, gelijk een dief,
Zal rukken in het graf; geen hart, dat niet zal voelen
Mijn koude stralen in zijn heete bloed verkoelen!"
Dus loopt nog in 't gemoet des Hemels Koning preutsch[1],
Terwijlen hij u dreigt, zoo houdt u buiten scheuts
Van mijnen stalen boog, die weder is gespannen;
En oorlooft onzen tocht, dat de Israelietsche mannen
Op Horeb smooken doen hun altaren bebloed.

FARAO.

Gij zingt al eenen zang, gelijk de koekoek doet,
En of gij slaven trokt, om uwen God te spijzen,
Daar Horeb met zijn spits ten wolken gaat oprijzen,
En of mijn Majesteit gedoogde goedertier,
Dat gij opstijgen deed 't afgodisch offervier
Uit der woestijnen schoot, om ik en weet wat Goden
Vermaken, met het bloed des altaars opgezoden,
Zoudt gij mij zweeren dier[4] te keeren al met vliet[5]
Ter plaatse die gij met verlof te rugge liet:
Of veinst gij mij den tocht dien gij hebt voorgenomen?
Zegt, werwaarts hij zich strekt.

AARON.

Waaruit[6] wij zijn gekomen:
Het land van Kanaän, recht over de Jordaan,
Daar ons voorvadren eerst hun stappen lieten staan,
Dat God zelf heeft beloofd, dat God zelf heeft gezworen
Aan Izak zijnen knecht en Jakob uitverkoren.

FARAO.

Gij 't land van Kanaän verkrijgen in 't bezit?
Uw bogen zijn te slap om schieten na dit wit,
Meent gij met lijf en ziel zoo in dit land te treden?
Gaat heenen, vraagt te deeg naar zijn gelegentheden:
Hoort, Idumea! hoort, hoe acht men dy zoo licht,
Een ander heeft genoeg en schrikt van uw gezicht,
Die rondom afgepaald ligt midden in de bergen,
Die met uw muren trots den Hemel schijnt te tergen,
Waar voor zoo menig rijk zijn wapens heeft geschorst,
En daar de Filistijn uitsteekt zijn hooge borst;
Daar elk inwoner stout is eenen giges[7] hooge,
En gij, sprinkhanen teêr en musschen in hun ooge!
Te wijd zijt gij verdoold! en timmert in de locht,
En schildert, op Neptuuns azure golven vocht[8],
Dy[9] 't Filistijnsche rijk zoo wonderlijk voor oogen:
Help! 't geeft mij wonder, uit wat borsten gij gezogen
Hebt deez' hoogdragendheid, en hoe gij zoo verrukt
Dees stoute dwaasheid in uw hersens hebt gedrukt:
Wat rijk is u beloofd? Mij dunkt, gelijk de muggen
Gij om de kaarse zwermt, tot dat gij, bedelpluggen[10]!
Uw vleugelen verbrandt: ik rade, ik rade u: blaast,
Eer gij dit heete moes wilt proeven met der haast:
Of wilt gij banken in de Filistijnsche koken[11],
Eer hij u heeft genood, of zijnen haard doen smoken,
Zoo keert dan onverzaad: gij, kranen[12]! vliegt u mat,
Om gasten met[13] den vos, die al in schotels plat
De spijze toebereidt, en als gij meent te drabben
In zijn gestolen vet, zult gij u niet beslabben.
Zoekt vrij een ander aas, of zich uw keele belgt,
De brok is toch zoo groot, dat gij er aan verzwelgt:

[1] voedt, onderhoudt. — [2] Minder juist voor afschiet. — [3] Thans tot noch (gelijk ofte tot of) afgekort. — [4] Volle verbuigingsvorm van den tweeden naamval. — [5] den heer te spelen. — [6] opzijn minst. — [7] Hebreeuwsche naam voor Egypte.

[1] Hier in goeden zin: grootsch, edelaardig. — [2] niet. — [3] Thans te vermæken. — [4] met duren eede. [5] voor vlijt, dat toen nog zoo uitgesproken werd. — [6] Versta: daarheen, van waar. — [7] Gelijk reeds vroeger (bl. 6) voor reus. — [8] vochtige. — [9] voor u. — [10] bedelbrokken of liever benden. — [11] keuken. — [12] kraanvogels. — [13] Te gast te gaan.

Dus slaat dit in de wind, en laat vrij aan der eiken[1]
De schilden hangen, die gij niet en moogt bereiken
Met uwen lammen arm, al veel te kort en stram,
En, voor dien scepter eêl, van dijnen geitschen ram
De kromme hoornen grijpt, 'twelk beter u zal voegen,
Of 't kouter, om de borst des akkers te doorploegen,
Dan[2] 't Palestijnsche land.

MOZES.

Israël onbezorgd
Heeft God tot eenen Schild en tot een vaste Borgt,
Den grootsten Kapitein; dien Hij wil overvallen
En baat geen preuts[3] gebergt' van opgeworpen wallen,
Noch diepe vesting van een grondelooze zee,
Noch bogen, noch geflits, noch zwaarden uit der scheê,
Noch vele wapentuig, noch 's werelds oorlogsheiren
In een slagordening en mochten zich verweeren
Voor zijnen sterken arm, die naauw verheven schier
Om[4] strijden, al omvlecht[5] is met den lauwerier.

FARAO.

En of 't land openstond van alle Filistijnen,
Hoe raakt gij door de dorre Arabische woestijnen,
't Onvruchtbaar woeste veld, de doornen wildernis,
Daar niet min ruig gedierte' als wild geboomte en is;
Daar is noch vrucht tot spijs, noch vochtigheid om[6] laven,
't Waar pas[6] een kerkhof om u t' zamen te begraven.

AARON.

Die met zijn waterpas bepaalt de groote zee,
En heeft gecompasseerd[7] den boord van ieder reê,
Die 's hemels vouten[8] schoon te zamen heeft gewrongen,
En 't aardsche centrum[9] zwaar houdt allezins gedrongen,
Heeft lang den weg bereid, heeft lang het pad gebaand
Voor 't volk van zijn Verbond, die stoutlijk en verwaand
Gij aan uw opzet boeit, en durft nog 't hoofd opsteken
Als of het aan de macht des Hemels zoû gebreken,
Te bliksemen den trots van uw hardnekkigheid,
Daar u de vinger van Gods hooge Majesteit
Zoo streng heeft aangetast! eylaeen! wordt eens wijzer,
En nog de wraak verstompt van zijn rechtvaardig ijzer[10],
Waar mede hy u dreigt.

FARAO.

Rebellen altemaal,
Trekt henen, maar ik wil, ik wil uw Beestiaal
Hier blijf tot roof en buit. Trekt henen uwer streten[11].

MOZES.

Wij zullen van ons vee geen klaauw hier achter laten.

FARAO.

Zoo blijft dan die gij zijt! Hoe, zullen dees Hebreên
Ons trotsen? Neen, eer werd den alderleegsten[12] steen
Memfidis omgekeerd. Het vee dat zal hier blijven,
Trekt met uw kinders heen, uw hoeren en uw wijven!

AARON.

Waar 't vee blijft, blijven wij, grootmogende monarch!
Als wij gekomen zijn bij Sinaï den berg,
Wij God een offerand[13] van ossen ofte stieren
Op 't heilige gesteent dankbarig moeten vieren,
Tot eenen zoeten reuk, en tot een teeken blij,
Dat hij ons heeft verlost van al ons slavernij;
De palen zijnes wets wy niet en overtreden,
Dus oorloft[14] ons vertrek, en hoort zijn stemme heden!

FARAO.

In geenderlei manier.

MOZES.

Zoo blijft de straffe hand
Des Heeren over u, en over 't gansche land:
God zoude eer eenen berg of harde rots bewegen.

FARAO.

Is hij een rustig haan, hij kraai nog eens te degen;
Den sleutel van mijn rijk zij u voor 't lest ontzeid,
En welker tijd gij in mijn tegenwoordigheid
Hier weêr verschijnen dorst, ik zweer bij mijnen Throone,
Misraïms edel hof, en bij mijn groote Kroone,
Ik zweer bij dezen staf bepereld en verguld,
Dat gij van stonden aan uw kerkhof vinden zult.

(Binnen.)

MOZES.

O diamanten hart! o ijzeren nature!

AARON.

Het ijzer wordt gedweeg int gloeyen van den vure,
Den diamant, hoe hard, verzachtet[1] bokkenbloed.
Maar dezen blijft verstokt, versteend in zijn gemoed.

MOZES.

't Glas van ons slavernij is niettemin verloopen.
Ik zie, ik zie den weg tot ons verlossing open,
Egypten ziet om hoog, het zweerd is uit der schee,
Dies Jacob morgen licht zijn anker van dees reê.

(Binnen.)

KOOR.

Nu 't manen-schijnsel zich gaat ronden,
En met heur kromme hoornen naakt[2]
Vast eenen halven cirkel maakt,
Werd[3] den Hebree van druk ontbonden,
En van 't tyrannig jok ontlast:
Ziet, hoe elk juicht met blijden geeste,
Ziet, hoe zij nu hun Paasschen-feeste
Met vrolijkheid bereiden vast,
Hun jaar'ge lammerkens zij slachten,
Met dat de schaduw zich uitstrekt
En 's Hemels oog zijn licht vertrekt[4],
Om schuylen inde water-grachten.

Ziet, hoe zij, met de roode stralen
Van 't zuiver Lams verkoren bloed,
De dorpels ende[5] posten vroed[6],
Van hare poorten vast bemalen[7]:
O heilig klaar ken-teeken! om
Te vrijden[8] al uw eerstgeboren
Voor d'Engel, die in 's Heeren tooren
Gaat maayen, met een zeissen krom,
Al de eerstelingen vanden Nijle:
Al de eersten, die uit 's moeders schoot
Beschouwden Fœbi stralen rood,
Door-schicht[9] hij met een hemel-pijle.

De Israëlieten rusten twijlen[10]
Hun[11] toe naar 's Heeren wil en eisch.
Om hun[11] te geven op de reis
Van zoo veel stadiën en mijlen:
De lammerkens, die nu gedood
Zijn, zij gaan voor den vure speten[12]
Daarna met bitter sausse op-eten,
Met zurig[13] ongeheveld brood,

---

[1] Thans den eik. — [2] Zoo lees ik, voor 't onverklaarbare van. — [3] Trotsch, ontoeganklijk. — [4] Thans omtc. — [5] Verkeerdelijk voor omvlochten. — [6] naauwlijks. — [7] afgemeten. — [8] gewelven. — [9] middelpunt. — [10] voor strafzwaard. — [11] Thans uws weegs, sedert straat in den meer bepaalden zin van bestraten weg (via strata) gebezigd wordt. — [12] allerlaagsten. — [13] Fransche offrande, en dus verkeerdelijk meestal offerhand geschreven. — [14] Thans veroorlooft.

[1] verzacht het. — [2] ontbloote, zichtbare. — [3] Thans wordt. — [4] wegneemt. — [5] Thans tot en verkort. — [6] wijselijk. — [7] Germ. voor verwen. — [8] vrijwaren. — [9] Voor doorklieft. — [10] onderwijl. — [11] Thans zich. — [12] aan 't spit braden. — [13] zuur.

Omgord, geschoeid, den staf in handen,
Een ieder vlijtig 't lamken eet
Al staande, als wandel-gasten, reed[1]
Om scheiden van de Nijlsche stranden.

„Schoon morgen-rood; begint te blozen!"
Zij met verlangen roepen t' zaam;
„Komt, weest uw stralen aangenaam,
Eens in ons blijdschap over Gozen!
Blaauw hemels licht! doorschijnt de locht,
Beschaamt den zilver-schijn der manen[2],
En distilleert de pereltranen,
Die van ons wangen rollen vocht,
Niet meer van droefheid als voorhenen,
Maar al van blijdschap en van vreugd,
Om dat den Hebree met genengt
Zijn zoete vrijheid is verschenen."

O zoete vrijheid! wat een kroning
Dunkt u den genen, die verrukt[3]
Nu zoo vele eeuwen heeft gedrukt
't Slaafsch jok van een tirannig koning!
Ofschoon 't wild vogelken met lust
Int korfken tiereliert en fluitert
En inde traly, twijl[4] het tjuitert,
Verdient 't gekochte zaad gerust,
't Zou liever inde takskens schieten,
En klieven met zijn vlerkskens locht[5]
Den blaauwen hemel, zoo het mocht
Slechts mager zijnen kost genieten.

Waarom versteekt zich inde stoppels
Der bosschen 't boorn-getakte[6] hert?
De ranke hind', waarom zoo hard
En snel vlugt zij voor 's jagers koppels?
Waaromme vliedt het schuw konijn
En de achter-lamme[7] bloode hazen,
Die als een schaduw weggeblazen
Zoo fluks in hun zand-holen[7] zijn?
De azuren visschen, waarom duiken
Zij voor 't doorluchtig net zoo ras,
Int diepste van het water-glas,
Int diepste van Thetydis kruiken[8]?

Ach! om hun vrijheid, die zoo naakte[9]
Een ieder van naturen wis
Zijn voorhoofd ingeschreven is,
Van dat hij eerst int licht geraakte:
O driemaal eedle vrijheidskroon!
Die Isak d' hoofd-slapen omvlechtet,
Waarom de lieve Hemel vechtet,
Die met zijn vleugelen ten toon
Beschaduwt de Israëlitsche benden,
En helpt hen uit 't Egyptisch zand,
Int rijke Palestijnen land,
Uit al hun droefheid en ellenden.

Twijl Jacob dus van vreugden reyet[10],
De heldre witte dag aenbreekt,
De gulden zonne 't hoofd opsteekt,
Die over Nylus golven spreyet[11]
Het stralig licht van zijn flambeel[12],
Die haast ontdekt, hoe dees Comedie
Rijst uit de bloedige Tragedie
Van Delta's[1] schreyende tooneel,
Daar de oudst-geboren voor hun magen
Op 't bedde liggen koud en stijf,
En laten 't graf hun doode lijf,
Dies Isr'el werd van 't jok ontslagen.

[1] gereed. — [2] Thans maan. — [3] verbijsterd (verg. 't Hoogd. verrückt). — [4] Voor terwijl. — [5] luchtige, vlugge. — [6] Minder gelukkig voor met getakte hoornen. — [7] Verwarring van konijnen en hazen. — [8] de golven van Thetys, d. i. de zee. — [9] klaarlijk. — [10] den reidans opent. — [11] Thans spreidt. — [12] Anders flambouw ('t Fransch flambeau), gelijk bureel van bureau.

VIERDE DEEL.

FARAO, REI DER EGYPTENAREN.

FARAO.

Hij, die na mijnen tijd zou Memfis troon beklimmen
En als een kleine God dit aardsch tooneel beschimmen[2],
Hij, die[3] op 't hoog gestoelt van 's konings Majesteit
Deez dubbel groote kroon alreê was toegezeid,
Hij, die niet minder zou als zijn half-Godsch voorouders
In de edel schoenen treên: en, Athlas, deze schouders
Ontlasten van den last die mijnen ouden dag
Veel kommerlijker valt dan zij te voren plag:
Wiens opgang helder scheen, als 't licht der morgenzonnen[4],
Den middag grooter hitte en klarigheid te jonnen[5],
Wiens rijpe jaren mij veel heils hadden beloofd, —
Den eenen Farao den andr'en is ontroofd!
Driemalen zij vervloekt de nacht, die met zijn veêren
Bespreed[6] heeft Tisifone, Alecton, en Megeren[7],
Den Atropos[8], die meer sterflijken heeft ontzield,
Dan Astren[9] dezen nacht om ons hebben gewield[10]:
O Febus! hadt gij ons gewaarschuwd toch zorgvuldig
Eer gij uw blonde hoofd en uw paruike guldig[11]
Ter kwader tijd vertrokt van[12] onzen horizont,
Geheel Egypte waar zoo deerlijk niet doorwond
In zijnen eersten slaap: dat alletijd met tranen
Zij dezen nacht beschreit, dat nimmer 't licht der manen
Zijn duisternis doorstraalt: dat nimmermeer 't ghestert[13]
Verlicht met heuren glans zijn donker zeilen zwart.
O dieftelijke[14] dood! O pest, die ongenadig
Zijt op den boord van Styx of Acheron[15] beschadig[16]
Onzalig voortgebragt, wiens pijlen met vermengd
En doodelijk vergift venijnig zijn besprengd.
Vervloekt zij dees Belloon[17], die listig in de wapen[18],
Ons met een stille trom bekruipt, wanneer wij slapen
Den tijdelijken slaap, en komt verkeeren straf[19]
De slapers in een lijk, hun bedden in een graf.

REI DER EGYPTENAREN.

MAN.

Wij offeren ons leed, ons tranen aan de voeten
Van 's konings Majesteit, om onzen druk te boeten,
Met ons verscheurde kleed, en ons verbleekt gelaat,
Waar uit gij leest wat in ons hart geschreven staat:
Ons droeve klachten, laas! zijn hoogheid niet en belgen,
Den Hemel zal op 't lest ons 't eenemaal verdelgen.
Dus[20] lange heeft hij steeds ons vleugelen gekort,
En de een op de ander maal den bliksem neêr gestort
Van zijne gramschap; ach! ziet, hoe ons velden schijnen
Niet dan een wildernis en doornige woestijnen,
Ons boomen zijn niet meer met vruchten schoon bekleed,

[1] Neder-Egypte. — [2] overschaduwen. — [3] Thans dien. [4] Thans tot morgenzon geslonken. — [5] helderheid te gunnen. — [6] bespreid. — [7] De Griecksche Wraakgodinnen. — [8] De bekende Schikgodin, die 's menschen levensdraad afsnijdt. — [9] Voor sterren. — [10] gedraaid. — [11] gouden lokken. — [12] Thans onttroktaan. — [13] Voor gestarnte. — [14] verraderlijk (als een „dief" in den nacht ons besluipende). — [15] De bekende rivieren der oude wereld. — [16] Rijmshalven voor schadelijk. — [17] oorlogsmaagd. — [18] Thans wapenen. — [19] streng, wreed. [20] Thans zoo.

Noch de aarde met geen groen tapijten meer bespreed;
De bloemen zijn verwelkt, de kruiden en de loven[1]
Zijn met hun lieflijkheid en zoeten reuk verstoven,
Waar op Aurora eer met 't kricken van den dag
De tranen van den dauw te distilleeren plag;
Zefyris voert niet meer op zijne zachte vlogels
Den blijden Echo van de zorgelooze vogels,
Noch 't zoet gelureluur van Pans veelgaatsche pijp[2]
In langen niet gehoord is in dit rond begrijp[3],
Het veldsche beestiaal[4] is schielijken gestorven,
Den droeven akkerman zijn velden ziet bedorven,
Zijn ploegen is vergeefs, zijn zaaisel is onnut,
Zijn akkers liggen woest en mager uitgeput,
Den herder laat zijn vee, de jager 't wond gehuchtig[5],
De bouwer zijne ploeg, de visscher 't net doorluchtig,
De vooglaar zijnen strik, daar eertijds 't zorgeloos
Wild vogelken zoo dik zijn vrijheid in verloos[6].

VROUW.

Maar, och! ontijdelijk, met dat zich eerst uitstrekte
De schaduw dezes nachts, ontijdelijk ons wekte
Een jammerlijk geschrei, als een die onder 's leeuws
Grijp-klaauwen zich alleen verweert met veel geschreeuws;
Wij vlogen al verbaasd; ach! 't werd van tijd noch eeuwen,
Zoo lang de oudheid[7] ons grijsharig zal besneeuwen,
Uit ons gemoed gewischt · — wij vlogen al verbaasd
Naar 't bedde van die ons op 't harte lagen naast;
Te spade, eilaas! te spa, de dood ons hier verraste,
De pols was weg eer elk al bevende noch tastte
Naar 't leven van zijn kind, en ieder moeder zag,
Zoo haast als van de kaars scheen eenen lichten dag
In 't droefste van den nacht, in eenen slaap te vaste
Het wit ivooren beeld, het schepsel[8] van albaste
Zijns kinds in 't pluimig bed: elk kreesch[9], elk riep terstond
Des spiegels kristalijn op 's kinds verbleekten mond;
Maar ziel en leven was vervlogen met den asem,
Want 't glazige kristal bleef zuiver zonder wasem,
De rozen waren op de kaakskens al verwelkt,
't Koraal, waar met zoo dik dees borsten zijn gemelkt
Was van de lippen weg, de stralen zonderlingen[10]
Van de oogskens vriendelijk (die plachten te doordringen
Dit moederlijke hart, ach! dat zoo veel verliest!)
En flikkerden niet meer, maar waren al bevliesd[11]
Van twee winbrauwen droef: dat liever nooit dees ooren
En hadden 't zoete woord van Moeder mogen hooren!
Ach, ongevallig einde! ontijdelijke dood!
Gij treft met uwen spits die eerst uit 's moeders schoot
Beschouwden 's Hemels licht; — eilaas! voor al de smerte
En pijn, wats mijnen loon? niet dan 't doorschoten her'e
Van mijn verkoren bloed; ach! eer gij ooit verreest,
Had beter 's moeders buik uw donker tomb[12] geweest:
Hoe is dus mijnen troost, hoe is dus mijnen roeme
Op eenen nacht verwelkt, gelijk een dorre bloeme!

MAN.

Of dezen dooden mond nooit vader, vader! riep,
Dees wiens liefde in mijn hert begraven lag zoo diep,
Die letterlijken stond in mijn gemoed geschreven,
De zonne van mijn vreugd, de ziele van mijn leven,
Den rechten erfgenaam, en d'aldernaasten oor[13]
Van al mijn rijke haaf, van 't goud in mijn thresoor,
Ja, 't beeld mijns aangezichts, de wortel, die de vruchten
Mijns zaads beloofde voort te brengen met genuchten.
Wat is ons leven? ach! wat is ons leven ook?
Een liefelijke bloem, bel, bobbel, damp en rook
Of smook, die in de lucht verblazen en verzwenen,
Gelijk een schaâuw verstuift, en ijdel vliegt daar henen:
Het duurt een wijle maar, een tijdeloozen eeuw,
En smelt weêr lichter als een witgevlokte sneeuw,
Of als een ijzen[1] beeld, twelk spoedig overwonnen
Zijn statua[2] verliest met 't stralen eender zonnen[3],
't Is als een bliksemslicht[4], dat naauw om[5] schijnen poogt
En mist zijn heerlijkheid met dat het zich vertoogt[6],
Een torts[7], die durig schijnt en smeltet al bezweken,
Met dat haar lemmet sparkt[8], met dat zij is ontsteken:
Hoe vliên ons dagen weg, als waren zij gevlerkt!
Ons uren zijn bestemd en onzen tijd beperkt,
Ons wiege wordt ons graf, ons leven is verloren,
Wanneer wij naauwlijks zijn uit moeders schoot geboren.

VROUW.

Dus schreiden de ouders vast in zulken harden proef
Ons oogen vloeiden, laas! als twee fonteinen droef,
De zuster om haar zus, de broeder om zijn broeder
Riep, of nooit uit den schoot van een verkoren moeder
Wij beid' waren geteeld, och! of wij nooit met smert
En pijn hadden gedrukt een zelfde moeders hert;
Och! waren wij nooit beide uit éénen bloed geronnen,
Noch nooit door eenen ring geraakt int licht der zonnen,
Noch van een vader nooit in zijne liefde zoet
Gewonnen op een koets, noch met de melk gevoed
Die uit een ader vloot, noch samen opgevoedsterd;
Noch in een wankel wieg met pijnen opgekoesterd;
Zoo'n[9] had uw droevig einde, als 't ommers wezen most
Ons zoo veel zuchten (laas!) noch tranen niet gekost.
Wat hebdy meer misdaan als wij, dat 's doods verstaalden
Gescherpten schicht met-een dees borsten niet doorstraal-
O Helschen Atropos! Wie dacht, wien had gedacht[11],(den[10]?
Dat gij huns levens draad zoudt korten dezen nacht?
Wij hadden uwe komst wel vlijtig waargenomen,
En niet den zachten slaap met Lethes[12] laten stroomen
Op ons gesloten oog, en nog voor 't laatst adieu
Dees wangen eens gekust, eer uwe vlimme[13] hieuw
En scheidde ziel en lijf wraakgierig van den andren,
Voor eeuwig hadden wij nog eens omhelsd malkandren.
Ach! zaliger ist lijk 't welk hier ligt uitgestrekt,
Dat nu den rouwe met haar vleugelen bedekt,
Als wij, die treurig, om dees droefheid te verzachten,
Ons overstelpen in ons tranen en ons klachten.

MAN.

Tweemaal vijf straffen wij (eilaas!) hebben gevoeld,
En worden altijd meer van droefheid nog bespoeld,
Den Hemel even streng houdt zijnen boog gespannen;
Dies bidden wij: verlaat[14] d'Israelietsche mannen!
Verlatet den Hebreen, ontsluit Egyptenland,
Op dat zij hunnen God voldoen zijn offerand;
Ontslaat ze toch van 't jok van al hun slavernijen,
En wilt ons allen voor een grooter straf bevrijen.

FARAO.

Zij vluchten[15] metter ijl, van daar het morgenrood
Verrijst, tot daar het licht neêrdaalt in Thetys' schoot,
Voor Pluto trekken[15] zij zoo wijd ter Hellen neder,
Tot daar zij nimmermeer en keeren herwaarts weder,
Zij reizen[15] naar 't besneeuwd en 't koud behijzeld[16] Noord,
Tot daar men nimmermeer van hun vertrekken hoort,
Zij laten dan den Nijl, die overvloeit van 't goede,
Tot daar hun al gelijk moet drukken de arremoede:

---

[1]Rijmshalven voor het loof of lover. — [2]Thans voor het Fr. fluit verouderd (verg. echter nog ons pijper). — [3]ommekring. — [4]Voor de beesten van 't veld. — [5]dicht bewassen. — [6]Anders verloor. — [7]Voor ouderdom. — [8]Naar zijn eigenlijke beteekenis van vorm. — [9]gilde — [10]bovenal. — [11]overtrokken, overschaduwd. — [12]Gallicisme voor graf. — [13]erfgenaam, 't Fr. hoir.

[1]Van ijs. — [2]gestalte. — [3]Thans eener zon. — [4]bliksemflits. — [5]Thans te. — [6]Thans in verlengden vorm vertoont (d.i. vertoogent). — [7]toorts. — [8]vonkt.—[9]Voor zoo en (d.i. niet).—[10]door boorden. [11]Rijmshalven maar verkeerdelijk voor gedocht.—[12]vergetelheid. — [13]Voor vlijmen, of liever vlijmend zwaard. — [14]laat vrij. — [15]Laat ze vlugten, trekken, reizen enz. — [16]Voor be-ijzeld.

't Weêrspannig slaafsch gedrocht, zij loopen al hun best
Die ons gezond klimaat ontsteken als de pest;
Zij nemen al hun vee, zij nemen al hun have,
En worden op het veld een spijze voor de rave,
Zij ruimen 't gansche rijk, zij loopen naar hun dood,
En erven Pluto's nest voor eenen zachten schoot.

(Binnen).

De REI DER ISRAËLIETEN zingt:

Hebreên! speelt 's Hemels lof
Nu op uw luite schoone,
Adieu, Misraïms hof!
Adieu, Memfidis troone!

Adieu, Egypten-land!
Adieu, rijksstaf en kroone,
Die Nylus zandig strand
Beheerscht door Faraone.

Adieu, tyrannig jok,
Adieu, dienstbarig[1] Gozen!
Waar uit de Heer ons trok
Door Aaron en door Mozen.

Israël wil[2] 't beloofd
Canaän nu gelukken,
Daar Juda zijn voorhoofd
Zal met een kroone drukken.

Daar Juda, onder 't licht
En 't wankel rond der mane,
Zijn stoel en zetel sticht
Bij 't stroomen der Jordane.

Gij Filistijnen haast[3],
En gij o Jebuzieten!
Met Amalek verbaasd
Maakt plaats met de Ammonieten.

De koning Juda komt
Preutsch in uw schoenen treden;
O luistert! hoe hij tromt,
En nadert met zijn schreden.

Dat dijnen hoogmoed daalt
Voor die zijn rijk wil vesten,
Gelijk den bliksem straalt
Vant Oosten tot den Westen.

Uw grenzen open sluit
Voor onzen prins personig[4],
En laat tot roof en buit
Uw melk en uwen honig.

Jordaan, die van den top
Der heuvelen komt bruisschen,
Steekt uw blaauw hoornen op,
En laat uw bobbels ruisschen!

Golft in d'azuren zee,
Zegt de Oceaansche[5] baren,
Hoe Juda op uw reê
Komt zijnen troon pilaren.

Sinaï! maak dy[1] reê,
Want op uw hoogte steilig
Wil smoken doen d' Hebreê
Zijn brandofferen heilig.

Dat Horeb eeuwig staat
Gerezen onder 't maanschijn,
En tuigt wie heeft gedwaald[2]
De tranen van ons aanschijn.

Mensch-stappen[3] zullen eer
Des hemels cirkel meten,
Dan hunnes konings eer
Israël zal vergeten.

Den Engel maakt het spoor,
O, laat ons niet verslappen,
Ons leidslien treden voor,
Wij volgen hunne stappen.

FARAO de koning. ALBINUS, veldhoofdman met zijn heirleger.

FARAO.

Die niet ontziet den roem zijns scepters te bevlekken,
Mag doen als Farao, en laten henen trekken
De slaven van zijn rijk, die onder 's Hemels wiel[4]
Den koning eigen zijn met lichaam en met ziel,
Die steeds gehouden zijn den koning toe te wijden
De vruchten van hun zweet, en honger zelfs te lijden,
De slaaf, die 's princen hoofd met een gemarmerd dak
Moet overwelven 's daags, en onder 't hemelvlak
Zelf slapen al den nacht, en dubbel wordt vergouden[5],
Wanneer hij zijnen loon hij 't leven mag behouden,
Of rekent zijnen heer hem 't schuimsel van der aard,
En is hij op de helft naauw zoo veel eere waard,
Geen vrijheid komt hem toe, ten zij hij 't mag verwerven
Door zijnes konings gunst, of eindlijk door zijn sterven.
Vast hebben dees Hebreên, verdobbeld[6] snoô en valsch,
't Jok van hun dienstbaarheid geschoven van den hals,
Door tooverkunst huns Gods, die 't scheen ons zou verdel-
En heel Egypten in zijn toornigheid verzwelgen, (gen
Zoo nu zijn rechte hand verlamd is noch verkort,
Hij neem de handschoen op, die hem geboden wordt.
Zij zija wel uit 't gezicht, maar nog niet uit mijn handen,
Nog uit hun slavernij, al schijnen ze uit de banden
Van 't slaafsche juk te zijn: Zij werden[7] na gedraafd,
En eer den vluggen tijd de bleeke zon begraaft,
Zie ik hun achterhaald en onverziens bedrogen,
Gelijk de vogel 't net wordt over 't hoofd getogen,
En als in 't bladig bosch zoo schielijk 't bloode hert
Beschreit zijn vrijheid, alst in strikken is verwerd,
Zoo zal ook al betraand 't heirleger der Hebreeuwen
Hun vrijheid zien beroofd voor allen tijd en eeuwen.
Tsa, Hoofdman! werwaarts is 't, dat zij getogen zijn?

HOOFDMAN.

Ontziende 't bloedig staal des preutschen Filistijn,
Heer koning! al verbaasd begaf zich dezen zwerme
Daar 't rood Arabisch Meers gekromden woesten erme[8]
Dit rijk een deel omvangt, en de woestijne dreigt:
Gewapend naauwlijks, zij om[9] strijden niet geneigd
En scheuen, noch bekwaam ten minste, hun vijanden
Het half gelaat te bien, ik late staan hun tanden
Te breken met geweld: indien gij dezen rei
Vervolgt, genadig vorst! voor 't oorlogs veld-geschrei

[1]Mr. van Lennep is, in zijne nalezing en aantt.. te recht tegen deze noodelooze verlenging, en Vondels misbruik van den uitgang ig in 't algemeen te velde getrokken. — [2]Gelijk meer als zal (verg. ook 't Eng. to will).— [3]weldra.— [4]in persoon (verg. echter aant. 1). — [5]Verkeerdelijk voor van den Oceaan.

[1]Thans maak u. — [2]weggevaagd (zie vroeger).— [3]Verkeerdelijk en onwelluidend, maar maatshalven voor menschelijk ketreden. — [4]draai, ommezwaai.— [5]vergolden, betaald. — [6]Voor dubbel. — [7]Thans worden. — [8]arm. — [9]Thans om te, tot.

Zij raken in de vlugt, en reppen saam hun zolen,
Als schaapskudd', die de wolf het herte[1] heeft ontstolen,
Om geen beschermen denkt, maar van een bende haast
Wel honderd benden maakt en vluchtet al verbaasd.

FARAO.

Welaan, de rossen toomt, om geenen tijd verzuimen.

HOOFDMAN.

Zij briesschen, en 't gebit huns breidels doen zij schuimen,
En zijn met strijdschen moed gespannen int gareel,
De wagens toegerust; en 't leger, al geheel
Gehelmd, gestokt, gestaafd, vierkantig in slagorden,
Verlangt, wanneer de tocht zal aangevangen worden.

FARAO.

Zoo treed' de koning voor, op trommel en trompet!
De wapenroovers[2] noodt tot 't bloedige banket,
Dat elk zijn hielen ligt, 't is geenen tijd om hinken[3],
Nu in 't bestoven veld Mars zijnen schild doet blinken;
krijgt[4] onder zijn banier, hij leidt u aan den dans!
Des overwinners hoofd omvlecht den lauwerkrans.
Den weg is al gebaand, dus laat ons niet verslappen,
Zoo ver te vinden is het spoor van hunne stappen.
(Binnen).

KOOR.

Die den Hemel derft bekrijgen,
Zal wel voor een wijl opstijgen,
Even als Neptunus' vocht
Worpt[5] zijn baren na de locht,
Die van zelf in korter stonden[6]
Weder vallen in de afgronden,
Of gelijk een vlam gezwind[7],
Licht op naar den hemel klimt,
Die men wederom zich zelven
In zijn asschen ziet bedelven:
Want de groote goedheid Gods
Latet[8] wel den koning trotsch
Op het hoogste en even dolle
Woeden, doch wanneer hun rolle
Is ten uitersten volspeeld,
Op 't theatrum getoneeld,
En wanneer hij met berommen[9]
Meent ten hoogsten zijn geklommen,
Stoot de godlijke Monarch
Hem afgrijzig van den berg.
Hoe hij was den hemel naarder
Hoe den val hem is te zwaarder,
Hoe hij meerder opwaarts steeg
Hoe hij dieper valt om leeg.
Hoe hij meerder rees verkorseld[10]
Hoe hij platter valt vermorseld.
Dit blijkt aan Farao straf,
Die zoo blind'ling loopt naar 't graf;
Die in 's Heeren straffe tijdig
Blijft verstokt, versteend partijdig,
Daar een ieder roê, als vriend,
Hem tot beteringe dient:
Want de strengheid Gods ten lesten
Iedereen kastijdt ten besten,
En zijn geessel al begrijsd[11]
Op een grooter roede wijst.
Wie dan, in der zonnen luister,
Sluit zijn oogen in het duister,
Wie de aankloppers van 't gemoed
's Herten deur niet open doet:
Wie zoo vele donderslagen,
Luiden laat voor ijdel vlagen,
Op het onverzienste bald[1]
's Heeren bliksem overvalt:
Gelijk dezen koning prachtig,
Die[2] geen teekenen aandachtig
Mochten leiden uit den tred
Van zijn obstinaat opzet.
Dies de Heere t' eenenmalen
Hem onttrekt de helder stralen
Van zijn hemelsch aangezicht,
En verduistert hem in 't licht,
In verkeerdheid overgeven,
Tot hij eindelijk gedreven,
Even als een roerloos schip,
Drijft al blind'ling op de klip
Van zijn overgeven boosheid,
Van zijn stoute goddeloosheid,
In den afgrond en 't verleid[3]
Van zijn overgevenheid.

VIJFDE EN LAATSTE DEEL.

FAMA, of 't blazende gerucht.

't Heer-leger Israëls (dat God zelfs[4] had geleid
Onder zijn vleug'len uit de Egyptsche dienstbaarheid,
Dat God 's nachts voorging in een vierige colomme
En 's daags in eene wolk) Farao wederomme
Had eindlijk achterhaald, en met zijn oorlogs-heer
Omringd tusschen 't gebergt en tusschen 't roode Meer,
Dat, met de zonne kwam de duisternis verrassen,
Zich spiegelde verbaasd in zoo veel harrenassen,
In zoo veel ijzer-blaauw; dies riepen zij: 't en helpt[5],
Wij blijven samen hier in droefheid overstelpt,
Wij zijn besloten van 't gebergte en van de baren,
Van zoo veel oorlogs-volk en toegeruste scharen:
Ha, Amrams zonen snoô! die ons zoo onbedocht[6]
Vervoerd hier op een graf en kerk-hof hebt gebrocht:
O, zalig waren wij, in arbeid en in slaven,
Eer in Egypteland gestorven en begraven:
Verraders van den rei[7] en 't leger der Hebreën,
Een ieder wreek' zich zelf en worp'[8] den eersten steen!
Gelijk de reizigers (als in de azure golven
Van eenen waterberg bedekt wordt en bedolven
Het vlottig schip, wanneer zich Boreas verheft,
En 't golvig driftig[9] hout met groene baren treft)
Den schipper dreigen vast, zoo voor de stuure[10] winden
Hij 't opgeblazen zeil wil strijken noch ontbinden:
De een met een bleek gelaat naar 't leven vast de dood
Afschildert, de ander klaagt, dat in Thetydis schoot
Hij vindt zijn duister tombe, en de ander dat zijn leven
Ontijdelijk hij moet den baren overgeven,
Dat ondertusschen heeft den zeeman, al ontrust,
Genoeg te doen, eer hij d'een stilt en d'ander sust; —
Zoo ook in dezen storm de Israëlietsche hoeders
Aaron en Mozes beid' vertroosten hun gebroeders,
En roepen: „makkers denkt, dat uwen koning leeft,
Die midden in 's doods nood de zijne 't leven geeft,
't Is eenen vasten grond en twijfelt niet zoo wanker[11],
Vest uw geloove op hem, en worpt der hopen[12] anker
Op Gods almachtigheid, die 't steil gebergte kan

---

[1] D. i. den moed. — [2] D. i. de legerknechten (als die de wapens hunner vijanden vermeesteren). — [3] weifelen. — [4] oorloogt, strijdt. — [5] Thans werpt (even als, omgekeerd, thans wordt voor 't vroegere werd). — [6] In korten tijd. — [7] Voor gezwind. — [8] laat. — [9] Rijmshalven voor beroemen. — [10] kregel, wrevelig. [11] bejammerd (nam. door de Egyptenaren).

[1] Hoogd. voor spoedig. — [2] Thans dien. — [3] Waarschijnlijk bedoelt de dichter datgene, waartoe hem zijn hartstocht verleidde. — [4] Thans zelf. — [5] 't helpt niet. [6] voor onbedacht. — [7] Hier voor schaar. — [8] werpe. [9] golvend, drijvend. — [10] stugge, harde (gelijk nog in Overijsel stoer; verg. ook ons stuursch). — [11] wankel-, kleinmoedig. — [12] Thans hoop.

Tot dalen platten, en verdroogen d'ocean:
Den jongsten toont, hoe hun den Hemel is te goede,
En slaat, met zijne doode en levendige roede,
Het woeste baargeplots, dat zich verdeelet stuur,
En wederzijden maakt een roô robijnen muur,
Een schutsel van kristal, en nemet zijn afscheidsel
Zoo wijd, dat midden[1] blijft een guldig zand-plaveisel,
Een droogen vloer geschelpt, waar op dees leidsliên voor
't Gansch leger volgen doen hun stappen op het spoor.
O zeldzaam wonderwerk! wie zal ik best gelijken
Israël, die zoo haast een plaatse vindt om wijken,
Als bij de watervloed, die stroomig opgehoopt
Een leger[2] diepte vindt en snellijken verloopt!
Terwijlen dus d' Hebreên (spijt 't wezen[3] der naturen)
Vast dweerssen[4] deze straat van kristalijne muren,
Roep de een: „de zee is droog, en 't water even vocht
Hangt, ik en weet niet hoe, tot boven in de locht!"
En d' ander krijst: „wats dit? 't Roô meer schijnt opgebla- (zen,
Thetys siert heur paruik in deze spiegelglazen:
Waar toe met schepen meer gevloten over 't nat,
Wanneer men doorgaans[5] vindt zulk eenen droogen pad?
Waar toe dient doch 't kompas en de opgespannen zeilen,
Of 't grondloos[6] dieplood, om de diepten met te peilen?"
Dus in verwondering treedt vast 't heerleger voort,
En vindet zich droogs voets van de een op de ander boord
Behouden op het strand; dies Farao verbolgen
Verkiest den zelfden pad, om fluks hun te achtervolgen
Met al zijn wapentuig, met al zijn krijgs geweld,
En is naauw in 't gebied van 't zandig zeeusche[7] veld,
Of den Hebreeuschen God beginnet zich te belgen,
Die om hun in een graf te zamen te verzwelgen,
Een sliuksch[8] onweder van den hemel nederworpt,
Dat 't slibberig gebergt weêr in zijn holte slorpt,
Dat ieder over hoofd en hals in 't diepste sobbelt[9],
En komen door 't gegolf eens eindling[10] opgebobbeld,
Met eiselijk[11] geschreeuw, half levende en half dood:
De dooden zijn alreê meer als der golven vloot[12]:
De een roept: „Osiri, o! helpt mij te boven klemmen[13]!"
En de ander: „help, Isis! opdat ik 't mag ontzwemmen!"
De een is met 't harnas zwaar gezonken in den grond,
De een houdt zich aan de koets, of aan de wielen rond,
En de ander al verbaasd, om boven 't water wakker
Nog 't hoofd te houden op, grijpt zijnen naasten makker,
En zinken beidegaêr; de zee, die altijd woelt,
Wat nog te boven drijft voorts in den afgrond spoelt.
De prince van den Nijl, die, in zijn koetse deftig,
Werd voortgetrokken van sneeuwwitte hengsten heftig,
Vervloekt de troebel zee, de golven zout gezwind[14],
Den Hemel en de lucht, de bliksems en de wind,
En om ontijdlijk nog de bleeke dood te ontvlieden,
Durft hij den dullen[15] storm 't hoofd even dapper bieden,
En stijgt de baren op, en krijschet: „of gij schuimt,
Voor dezen gaffel spits den weg naar 't strand opruimt,
Ik ben Neptunus zelf, de God van deze stranden;
Ontziet mijn blaauwe spriet met drie gescherpte tanden:
Gij bruischt, gij zwalpt, en krielt; ziet, wie[16] gij rebelleert!
Ik ben't, die op het diep van uwen stroom laveert."
Den Oceaan en past op[17] vloeken noch op schelden,
Zijn dreigementen dweers[18] en mogen hier niet gelden;
Na dat hij zevenmaal met 't woest getuimel vocht[19],
Zijn voorhoofd heeft gebergd ten wolken in de locht,
En weder zevenmaal gedaald is in de vesten
Van 't grondelooze diep, hem eindelijk ten lesten
De vochtigheid verzwaart, ja alle hoop berooft,
En in heur grimmigheid delft over hals en hoofd.
Ik geef te denken voorts, de Hebreên, die 't aanzagen,
Hoe hunnen vijand lag zoo korteling[1] verslagen,
Hoe God zoo lichtelijk den pratten hoogen moed
Farao's had gedempt vertreden onder voet,
Of niet een ieders tong, van vrolijkheid ontsprongen,
Den driemaal hoogen lof des Hemels heeft gezongen,
Als zij aanschouwden, vrij van 's konings wreedheid straf,
Dat hun verlossing werd Farao tot een graf,
Diens korten ondergang, diens droevig treurspel even
En onverzienste[2] dood hun strekte tot den leven.
De winden en het meer goedjonstig[3] wierpen ruit[4]
De Egyptsche wapening[5] weêr aan den oever uit, (den,
Wierp harnas, schild en zwaard juist den Hebreên in han-
Daar zij eerst werden met[6] gedreigd van hun vijanden.
Dit heb ik zelf gezien, dit heb ik zelf gehoord,
En deel 't een ieder voor de zuiver waarheid voort;
Veel wijder als men ziet zon, maan en sterren blinken,
Zal ik dees nieuwe maar met mijne tromp[7] doen klinken.

(Binnen).

HYMNE OF LOFZANG

VAN DE ISRAËLIETSCHE REI.

Nu zingt, nu speelt, nu reit en danst,
Nu looft den Heer der Heeren,
Die ons met de overhand bekranst,
Vlecht hem een kroon van eeren;
Hij is, die al de banden van
Ons slavernije breken kan,
En onzen rouw in vrolijkheid verkeeren.

De Heer gedenkt aan zijn verbond
Over zijn uitverkoren,
Looft Hem met ziele, tong en mond,
Die Israël staat voren[8],
Die Jacobs huis, in dienstbaarheid,
Onder zijn schaduwe bespreidt[9],
Prijst zijnen naam, en wilt nu vreugd oorboren[10].

Hij is de God van Abraham,
Isak en Jacob machtig,
Die nu tot koning zalft den stam,
Den stamme Juda krachtig,
Die ons naar 't zoet beloofde land
Geleidet door zijn sterke hand,
Om[11] heerschen int land Canaän eendrachtig.

In 't land, daar melk en honig vloeit,
Daar de Jordaan beneven
Stroomt, die uit zoo veel beekskens groeit
Van 't steil gebergt verheven:
Daar, als de baren van der zee
Of 't zand der stranden, nu alreê,
't Zaad Israëls doet zijn vijanden beven.

Looft dezen krijgsheld onvervaard,
Die paarden, ros en wagen,
't Gewapend heer met schild en zwaard

---

[1] In 't midden. — [2] lager. — [3] tegen den aard. — [4] Dwars overtrekken. — [5] op den duur. — [6] Minder juist voor diepgaande, tot op 't grondelooze toe. — [7] D. i. van de zee. — [8] boos, verraderlijk. — [9] zakt. [10] Thans eindlijk. — [11] Thans veelal verkeerdelijk ijselijk. — [12] vloeyend tal. — [13] Rijmshalven voor klimmen. — [14] Voor snellende. — [15] Thans dollen, woedenden. — [16] wien, tegen wien. — [17] geeft om. — [18] dwarsch, stuursch. — [19] vochtig gewoel voor 't gewoel der golven.

[1] binnen zoo korten tijd. — [2] Voor meest onvervalschte. — [3] goedgunstig. — [4] ruw, woest. [5] Voor krijgswapens. — [6] Thans meê. — [7] trompet. — [8] voorstaat, beschermt. — [9] Voor met zijn schaduw overdekt. — [10] genieten (verg. nog ons órberen). — [11] Thans om te; verg. vroeger.

Heeft mannelijk verslagen,
Met den verstokten koning trotsch;
Bouwt op dees klip en sterke rots,
Die niet en zwicht voor stormen en zee-vlagen.

Den rood-scharlaken mantel breid[1]
Van 't roode meer hij scheurde,
En heeft guld-zandig geplaveid
Een effen straat, waar deur de
Hebreën ontweken hun misval,
Tusschen twee muren van kristal,
Daar Farao den laatsten zucht betreurde[2].

Farao, die ons op de hiel
Vervolgde met zijn scharen,
't Zee-water stormig overviel
Met 't zwalpen van de baren;
Die 't voorhoofd bergden int gestert[3],
In den afgrond vernederd werd:
Speelt 's Heeren lof op harpen en op snaren.

Farao's wimpelen ontdaan
En zag men niet meer zwieren,
Noch 't bloedzeil van zijn oorlogs vaan,
Noch al zijn roô banieren;
Zijn wapens en geslepen staal
Zonk met zijn rusting altemaal:
Wilt hem op 't plat van zijn altaren vieren.

Bouwt al uw hoop op dezen steen,
Bouwt uw geloove vaste
Op den monarche der Hebreën,
Die Farao verraste,
Die des tyrans voornemens schort,
Den hoogmoed van hun vleugels kort,
En met zijn sterke schouders ons ontlastte.

In koper, steen, noch ijzer hard
Alleen niet dees weldaden
En prent, maar schrijft ook in uw hart
Gods goedheid vol genaden,
Die ons 's doods muile heeft ontrukt:
Groen palm en myrtetakken plukt,
Kroont, siert, en vlecht uw hoofd met lauwer-bladen!

MOZES doet zijn offerande en spreekt:

Dwijl Israël ontrukt is uit zijn slaafsche banden,
Zoo stijg' ten hemelwaart ons harte met gesmook
Van dezen altaar, als een liefelijken rook,
Ontvangt o Heer! ontvangt dees heilige offeranden!
Ontvangt dees offerand tot een dankbarig teiken[4],
Of schoon de teêre mensch niets anders wedergeeft,
Dan 't gene hij (eilaas!) van u ontvangen heeft,
Zijn zwakke sterflijkheid niet[5] hoogers mag bereiken.
Gij zijt de volheid zelf, de spruitende fonteine,
Die overvloeit van 't goede; o mensch! die niet en hebt
Iet goeds, als tgeen gij uit dees zuiver borne[6] schept,
En zijt niet van u zelf als stof en asch onreine!
Wat offert gij den Heer? niet anders als den lof der
Oprechter[7] lippen vroom voor zijn weldadigheid,
't Welk God veel meer behaagt als bok, stier, kalf of geit;
Een dankbaar hart is hem den aangenaamsten offer.
't Is God, die 't al uit Niet heeft door zijn woord gescha-
Die 't wonderlijk geheel gegeven heeft den eisch, (pen,
Gewelfd, gebouwd, gesierd gelijk een schoon paleis,
De stieren hooren hem, de kalveren en schapen.

[1]Voor breed. — [2]Versta: treurend slaakte. — [3]Voor gesternte. — [4]Voor teeken van dankbaarheid. — [5]Thans niets. — [6]Thans bron. — [7]Tweeden naamvalsuitgang, thans oprechte.

Niets is er zoo gering, of 't is van hem gevloten,
Hij hevet[1] al gemaakt; — o, groot is uwen lof!
Die 't al hebt rijkelijk gebouwet[2] zonder stof,
Zoo gij in uwen raad verholen[3] hadt besloten.
Heer! dit bekennen wij nog eenmaal met verlangen,
Wat wij op den altaar in vier en vlammen rood
Ontsteken, is gevloeid uit uwen milden schoot,
Ja, hebben ziel en lijf van u, o God! ontvangen.
Den offer komt u toe, die[4], Heer! verteert tot asschen!
Neemt, dat u toebehoort: den altaar toebereid
Alleene zij 't bewijs van onze dankbaarheid,
Dat gij ons aanschijn van de tranen hebt gewasschen.
Dat ons gemoed u viert inwendig na den geeste,
En dat ons harte brandt, gelijk als in 's vuurs gloed
Op 't heilige gesteent ons offerande doet,
En dat wij uwe wet betrachten aldermeeste.
Zoo dikwijls als het bloed der bokken zal besprengen
Des altaars hooge plat, zal ik gedenken aan[5]
Hoe wij de straffe hand uws engels zijn ontgaan,
Waar door gij tzamen ons woudt uit Egypten brengen.
Ik zal gedenken, hoe, om Faraos verdinsten[6],
Al de eerstelingen van geheel Egypteland
Van menschen en van vee, door uwe sterke hand
Geslagen werden, van den meesten tot den minsten.
En hoe gij ons verlost hebt uit de tyrannye
Van dezen koning, die, om zijn hardnekkigheid,
Met zijnen hoogmoed nu in 't meer begraven leît,
Waar door wij zijn ontboeid van al ons slavernye.
O Heer! bereidt den weg, en trekt nog voor ons henen,
Gelijk gij tot nog toe gedaan hebt goedertier,
Des daags in eene wolk, 's nachts in een vlammig vier,
Waar in gij mij ook zijt op Sinaï verschenen.
Versaagt[7] voor onze komst de stoute Filistijnen,
Kwetst hunnen preutschen[8] moed! o Heer, blijft onzen
En onzen schild, op dat wij mogen onbezorgd (borcht
Geraken door de dorre Arabische woestijnen.
Op dat wij eindelijk eens mogen triumfeeren
In 't land van Canaän, en dat wij uwe wet,
Uw offeranden daar, rein, zuiver, onbesmet,
En ons beloft voldoen, tot uws naams prijs en eeren.

(Binnen.)

KOOR.

's Hemels goedheid, die voorhenen
Ons voorvaders heeft beschenen,
Is hier op 't tooneel herspeeld,
En naar 't leven afgebeeld.
Tijd noch de vergetenissen
Hoort[9] uit ons gemoed te wisschen
Dees weldaden overgroot,
Neêrgedaald uit 's Hemels schoot.
Doch wanneer wij zien veel milder,
Wat den goddelijken schilder
Hier met naakt afconterfeit,
Raakt dit in vergetelheid,
En vertoont zich veel geringer,
Wanneer ons dit met den vinger
Wijst op 't ware wezen blij
Van dees hemel-schilderij:
Op een grooter weldaad leerlijk,
Die door Jezum Christum heerlijk
Ons zoo rijkelijk beschijnt,
Dat de schaduwe verdwijnt:
Want wanneer de zonne luistert[10],

[1]heeft het. — [2]Voor gebouwd. — [3]geheime raad. — [4]Namelijk het offer. — [5]Minder gelukkig voor gedenken, mij herinneren. — [6]Rijmshalven voor verdiensten. — [7]Voor doet versagen. — [8]trotschen. — [9]Behooren. — [10]straalt; verg. reeds herhaaldelijk vroeger.

't Manen-zilver werd verduisterd,
't Bleekste voor het helderst zwijkt[1],
't Minste voor het meeste wijkt;
Om den zin hier van te mellen[2]
D' een wij tegens d'ander stellen:
Nu, het rijk Egypten is
Of beteekent duisternis,
Daar in zware slavernije
Jacob, onder d' heerschappije
Faraonis, met geklag
Droevelijk in boeyen lag:
Maar door 't goddelijk verweere[3]
Werden zij, door 't roode meere,
Saam verlost uit dees spelonk,
Als den Farao verzonk
Met zijn schilden en zijn zwaarden,
Met zijn ruiters, volk en paarden:
Even lagen wij verstrikt,
Leelijk in ons bloed verstikt,
Onder Satan, Hel en zonden,
In 's doods banden vastgebonden,
Maar door 's levens klaar fontein,
Onzen Zaligmaker rein,
Als Hij in het laatst der dagen
Aan het kruise werd geslagen,
Werden wij, door zijn bloed rood,
Vrij van zond', Hel, Duivel, dood,
Door zijn goedheid vol genaden
Afgewasschen ons misdaden:
Niet verlost, als Jacob, bloot[4]
Van een tijdelijke dood:
Maar door dezen Samson leeuwig
Vrij van d' Helsche pijnen eeuwig,
Van Gods onverganklijk wee,
Van het zwaard, dat uit der scheê
Boven 't hoofd ons dreigde grammig,
Met den brand des afgronds vlammig.
Israël trok al gelijk
Naar een aardsch verganklijk rijk,
Dat maar voor een tijd mocht bloeyen,
Maar, na ons gebroken boeyen[5],
Ons de Heere roept tot hem;
In het nieuw Jeruzalem,
Loopt dan, ijverig genegen,
Hebben wij door Christum kregen[6]
Eenen weg gebaand en plat
Naar de schoone hemel-stad.
Daar dood, ziekte, strijd noch tranen
Gelijk over der Jordanen[7]
Ons meer zal ontmoeten wreed,
Als 't den Isralieten deed.
Die zoo vlijtig hun[8] bewezen
In het uiterlijke wezen,
Ook om slachten 't zuiver Lam,
't Welk terstond een einde nam,
Als den godlijken Messias
(Daar den anderen Helias
Zijn verkoren Jongers vroed
Op wees met den vinger zoet,
Alder schatten kleinoodkoffer),
Toen die kwam en zijnen offer,
Als hoog-priester, dede spâ
Op den berg Calvaria;
Toen hij tegens Satan kampten,
Alle priester-dienst en ampten
Eindden met het Paasschen-feest,
Als de Joden jaarlijks meest
Posten, dorpels nog bestreken
Met 's Lams bloede, tot een teeken
Hoe hun God bevrijdde weerd[1]
Voor den slaanden Engels zweerd.
Voorspel, 't welk ons leert ten besten,
Hoe dat in den alderlesten
Dag der dagen, in 't gericht,
Voor Gods toornig aangezicht,
Jezus Christus ons zal vrijden
Door zijn heilig bitter lijden,
En, met 't rood onschuldig kleid[2]
Van zijn droeve sterflijkheid,
Ons onrein melaatsche vlekken
Voor des Heeren aanschijn dekken.
Eet dan geestelijker wijs
Nog dit Lam, der zielen spijs,
Met een bitter sausse spijtig;
Ware Israëlieten vlijtig,
Laat de kracht van zijne dood
U nog zijn een hemels-brood!
Weest omgordt, en staat alreede
Om te wand'len na den vrede,
Met den staf, alzoo 't behoort,
Van des Heeren heilig Woord
Opgeschort, omgord op vordel[3]
Met der liefden band en gordel.
Ook aanmerkt hier algemeen
Dees twee leids-lièn der Hebreên:
Mozes (onbespraakt voor Farons
Aanschijn) hoeft des priesters Arons
Reden-rijke tonge vocht[4]:
Doch geen van dees beiden mocht
Isak brengen eindelijken
In Canaäns koninkrijken:
Onder welke schorsse duikt
Als men dezen bast ontluikt[5],
De onvolkomen zwakheid teder
Van der wet te korten leeder[6],
Om in 't hemelsch vaderland
Op te stijgen uit den brand,
Uit den brand der zielen zweerdig[7],
Uit Gods toornigheid rechtveerdig,
Daar ons Christus, als gezeîd,
Heeft behouden uitgeleid.
Want in Christo woont bekwamig
Zelf de volheid Gods lichamig,
't Evangelische verbond
Vloeyet uit zijns wijsheids mond,
Der genaden fontein-ader[8],
Ons verbidder, bij den Vader.
Israël vertrok op hoop,
Maar voor ons heeft al den loop
Christus 't hoofd van zijne benden
Lang te voren gaan vol-enden,
En met 't kruis getriomfeerd
Boven Hemelen en eerd'[9].
Laat dit plaatse bij u grijpen,
Laat dit godlijk zaaisel rijpen,
Zoo zal te uwaarts 's Hemels gonst
Vloeyen UIT LEVENDER JONST[10].

---

[1]'Thans bezwijkt, zwicht. — [2]Rijmshalven voor melden. — [3]Voor verweren, beschermen. — [4]alleen (verg. 't hoogd. bloss). — [5]Latinisme voor nadat onze boeyen gebroken zijn. — [6]Maatshalven voor gekregen. — [7]Thans de Jordaan. — [8]Thans zich.

[1]Rijmshalven als stopwoord gebezigd. — [2]Voor kleed. [3]voordeel. — [4]vochtig en daarom vaardig. — [5]ontsluit. — [6]ladder. — [7]snijdend, fel. — [8]bronnâr. — [9]aarde. — [10]Uit levendige gunst; de leus der oude Rederijkers kamer te Amsterdam.

VERGELIJKING VAN DE VERLOSSINGE DER KINDREN ISRAELS

MET

DE VRIJWORDING DER VEREENIGDE NEDERLANDSCHE PROVINCIËN.

Hoewel den vluggen tijd de uitkomste der Hebreeuwen,
Spijt Moysi[1] gulde[2] pen, met veel verloopen eeuwen
Heel uit te wisschen dacht: zoo is het evenbeeld
Van Israëls triomf zoo aardig weêr volspeeld
Op 't Nederlandsch tooneel[3], dat geene van dees beiden
Naauw van den andren is met waarheid te onderscheiden:
Wien schildert Farao naar 't leven naakter af,
Als Flippo[4] den monarch? den eenen met zijn staf
Beheerscht den blaauwen Nijl; den andren draagt in handen
Den scepter, wiens gebied strekt over Tagus' stranden;
Den eenen Osiris eert met gebogen kniên;
Den ander zal den God des Tybers eere biên;
Den eenen maait int graf de onnoosle zuigelingen;
Den anderen, die nog aan 's moeders borsten hingen;
Den eenen Jacobs huis verdrukt met slavernij;
En d' ander 't Nederland verheert met tirannij;
Den wettigen godsdienst belet den eene duister,
En d' ander al verblind gehengt niet, dat de luister
Des Evangeliums gelijk een zon doorbreekt,
Noch dat de waarheid 't hoofd ten hemel ergens steekt.
Israël, zijnde dus in droefheid en in rouwe,
De vouten[5] schallen doet van 's Hemels hoog gebouwe;
„O Vader!" roepen zij, „wilt gij uit uwen tros[6]
De pijlen uwes toorns steeds op ons laten los,
Gedenkt toch aan 't verbond, dat gij met uwer knechten
Voorvaders goedertier hier voormaals woudt oprechten;
Of zoo gij onzer naar uw goedheid niet gedenkt,
Ten minste de eere uws naams, o Heere! niet en krenkt!
Gedoogt niet, dat wij (ach!) den tijd van onze leven
Den vijanden tot roof en spijze zijn gegeven!"
Belgica van gelijk, met zuchten en geklag,
Den droeven e c h o wekt, en stenet[7] nacht en dag:
„O Heere! laat op ons de liefelijke stralen
Uws aanschijns van den troon des hemels neder dalen;
Wij zijn, eilaas! bevlekt met ongerechtigheid,
Dus reinigt ons in 't bloed van Christi sterflijkheid;
Zijn eenige offerand' neemt aan, tot een voldoening
Onzer misdaden, en volkomene verzoening!"
God Jacobs stenen hoort, en tot voorvechters trouw
Wekt Amrams zonen beide, en die van 't huis Nasson
Den Nederlanders tot beschermeren en voogden,
Die samen hunnes volks verlossinge beoogden.
Die eer voor Memfis heeft gestreên als besten vriend,
Wordt eind'lijk haar partij[8], en die voorheen gediend
Heeft 't streng Borgoensche hof, zich rustet tegen Spanjen:
O, wonderbaarlijk schikt[9] zich Mozes met Oranjen!
Den een strijdt voor de wet, den and'ren slaat de trom
En vrijdt[10] met zijnen arm het Evangelium;
Den een gaat den Hebreën de roode golven banen,
En d' ander leidt de zijn door eenen vloed van tranen,
Al recht door 't golvig meer van klibber[11] brein en bloed;
De slaven de een ontslaat, en de ander steekt den hoed
Der Vrijheid in de lucht, en eind'lijk strekt zich[12] even[13]
Huns vijands ondergang te zamen tot den leven.
Farao voor een graf het roode meer beërft,
Filippus oud en grijs katijvig[1] henen sterft:
God wel verscheiden straft, d' een vroeg en d' ander spade,
Maar eindlijk overvalt hun beid' zijn ongenade.
Den zelven Koning, die 't rijk Israëls bevestten,
Heeft eindelijk uw zaak, o Belgica! ten lesten
Voleindigd in triomf: dies dy[2] niet langer kwelst[3],
Dewijl hij dijnen staat met zijne macht omhelst:
Hoe is de macht gegroeid van uw verbonden steden,
Sint dezen grooten held ging in de schoenen treden
Zijns vaders, welk (eilaas!) verraderlijk en straf
De zwarte nijdigheid geblixemd heeft in 't graf.
Help God! de wraak is u, gij zult hier namaals eischen
Het dier vergoten bloed met een gekromde zeissen.
Wat rest er nu, dan God te vlechten met bescheid[4]
Den loffelijken krans van ware dankbaarheid?
Vreest hem, die lichtlijk kan verstrooyen in der ijlen[5]
Het steunsel van uw zaak, den bos[6] geknoopte pijlen,
Peinst om den genen, die de volkren van Sion
Als slaven voeren liet geboeid naar Babylon.

[1]Voor Mozes'. — [2]Naar de Hollandsche wanspraak voor g u l d e n. — [3]D. i. op Nederlandschen bodem. — [4]Koning Filips II van Spanje. — [5]G e w e l v e n; zie reeds vroeger. — [6]Voor b u n d e l, k o k e r. — [7]s t e e n t, z u c h t. [8]Gelijk in het recht, voor t e g e n p a r t i j, w e d e r s t r i j d e r. — [9]s t e l t, p a a r t. — [10]b e v r i j d t. — [11]k l e v e r i g. [12]voor w o r d t. — [13]j u i s t.

[1]e l l e n d i g ('t Fr. c h e t i f, en 't Lat. c a p t i v u s, eig. g e v a n g e n e). — [2]Thans u. — [3]Rijmshalven voor k w e l. [4]v e r s t a n d. — [5]Thans ij l, door wegslinking van den verbuigingsvorm. — [6]Voor b u n d e l. — [7]De bekende rekenmeester, wiens Cijferboek nog in onze eeuw in gebruik is, en die zelf een klinkdicht op 't P a s c h a gerijmd had. — [8]I n h e m e l s b l a a u w g e d o s c h t. — [9]Die van den Zeegod nam. — [10]D. i. Y en A m s t e l. — [11]Anders v e r h e v e n. — [12]Thans v e e l r i j k d o m, daar v e e l allengs van zelfst. naamw. (gelijk het oorspronkelijk was) tot bijv. naamw. geworden is. — [13]Nam. s c h e p e n. — [14]Met misplaatsten klemtoon op de le lettergreep. — [15]Nam. de Levant, door den toenemenden handel daarop. — [16]Aurora. [17]l i n t e n. — [18]Voor v a n of v o l o v e r v l o e d. — [19]D. i. de zee.

LOFZANG,

TOEGEËIGEND AAN MR. WILLEM BARTIËNS[7].

Dees, die met haar blond versiersel,
Reikt aan 't uitgespannen zwiersel,
Die azurig[8] zit verschoond[8],
En van de astren wordt gekroond;
Die, tot eenen staf, in handen
Voert de scepter met drie tanden[9],
En op vloeden twee[10] ten toon
Heeft verhemeld[11] haren troon;
Dees, wiens speelgenoots, met minnen,
Zijn Zeegoden en Godinnen,
En wiens vloeden heel verguld
Met veel rijkdoms[12] zijn vervuld;
Waarin zwart bepekte vogels[13]
Zweven met hun lichte vlogels,
Die Caucasus'[14] Dochters roem
Lieflijk plukken als een bloem,
Ja, aan 't Ooster-eind der wereld[15],
Daar Tithonis Bruid[16] bepereld
Haar blond hair met spansels[17] tooit,
En haar roode rozen strooit; —
Dees beroemde Maagd verheven
(Zeg ik) schept haar lust en leven,
Dat hij in heur schaduw rust,
Aan haar overvloedsche[18] kust,
Op haar aangename stranden,
Daar de voedster van de landen[19]
Breede waters maakt te klein,

[7]Zie over hem de Inleiding. — [8]Thans a z u r i g, s c h o o n d. — [9]Thans d r i e t a n d e n. — [10]Thans t w e e. — [11]Thans v e r h e m e l d. — [12]Thans v e e l r i j k d o m. — [13]Thans v e e l v o g e l s. — [14]Thans C a u c a s u s. — [15]Thans o o s t e r e i n d e r w e r e l d. — [16]Aurora. [17]l i n t e n. — [18]Voor v a n of v o l o v e r v l o e d. — [19]D. i. de zee.

Om te drijven haren trein[1],
Haren trein, die uit uw konste
Schept haar leven en haar jonste[2],
Zonder welk zij onbedocht[3]
Nimmermeer beklijven mocht.
Gij, o Citon[4]! hoog verheven,
Van een hoogen Geest gedreven,
Boven 't algemeen verstand
Gij alleen de Kroone spaat.
In de cijfer-konst beraden[5]
Leert gij jeugd de rechte graden:
Hoe de groen-geloofde[6] krans
Kroont gerechtigheids Balans,
Om de rekening te slechten[7],
En Koophandel uit te rechten.
Bovendien, in Hollands veld
Gij de zuiver Lely[8] stelt.
Ziet ons bijkens eens getuigen,
Hoe zij Franschen honig zuigen,
Tot aan 't Pyreneesch gebergt,
Dat getopt den Hemel tergt:
Ziet eens, waar d' Hollander wandelt,
Hoe hij met den Franschman handelt.
Voorts dijn veder in den ink
Met de slang maakt eenen kringk,
Eenen kring in 't rond getogen,
Die ons 't eeuwig stelt voor oogen:
Gelijk zij op jaarsche maat
Haar verrimpeld kleed uitlaat,
En vernieuwt haar eerste wezen;
Alzoo zult gij hoog geprezen
Door uw konst onsterflijk zijn;
Want uw gulde letters fijn
Zal de schrijf-konst, als de sterren
Aan de uitbreidsels[9], wijd uitsperren:
Bovendien, o Hemels Licht!
Doet gij door uw konstig Dicht,
Beide ons vloeden[10] onbezweken
T' Hemelwaarts hun horen steken,
Boven Nylus, en den Taan[11],
Of den blonden Lidiaan[12].
Amsterdam zal u beklagen
Als zij u zal zien verslagen
Stout van de alvernielsche dood
In der aarden wijde schoot.
Nochtans zal men t'allen tijden
Uwen grooten lof belijden:
Hoe de Koopmanschap vermaard
Nutte vruchten heeft gebaard,
Door u en des Heeren zegen,
Die met zijnen gouden regen,
D' Amstel mildelijk besproeit,
Dat er nerings welvaart bloeit.
Adieu, Bartiëns, ik wil zwijgen,
Wijl gij gaat ten Hemel stijgen[13].
'k Wenschte, dat ik hier in schijn[14]
Slechts mocht uwen Echo zijn!

[1]sleep. — [2]gunst. — [3]Voor onbedacht in den zin van verwaarloosd. — [4]Wellicht Sidon, als de vermeende uitvinder van maten en gewichten. — [5]Voor ervaren. — [6]van groene blaren. — [7]vereffenen. — [8]die van Frankrijk, namelijk. — [9]het uitspansel, verg. reeds boven. — [10]Y en Amstel. — [11]Don (Tanaïs). [12]de goudvoerende Pactolus in Lydië. — [13]Voor: u verheffen (verg. 25 regels vroeger). — [14]kennelijk, blijkbaar.

Op Mr. Willem Bartiëns.

Gij ziet het zichtbre deel van Bartiëns hier naar 't leven:
Van zijn onzichtbren geest heeft hij u zelf gegeven
Een print in 't Rekenboek, dat nergens faalt noch suft,
Maar volgt, ten dienst der jeugd, Euclides spits[1] vernuft.

[1]scherp.

HYMNUS OFTE LOF-GEZANG

OVER

DE WIJD-BEROEMDE SCHEEPVAART DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

O bondigh[2] Nederland, die al des werelds perken
Beschaduwt, en doorvliegt met uw bepekte vlerken,
En om den aarden-kloot met uw meerminnen zweeft
Tot daar nature dy haar rijkste schatten geeft; —
Gedoogt, dat ik al-om den middel mag verbreeden,
Waar bij den welstand groeit van uw scheeprijke steden.
En gij, o Amiraal[3]! die op de winden zwiert,
En van 't lazurig veld[4] de zoute toomen stiert,
Mijn reize gunstig zijt: op dat ik met verblijden
Mag aan een goede kust het anker laten glijden,
Al-waar ik naauw geland zal mijn beloft voldoen,
En 't heilig altaar-plat met heeten wyrook voên.
Toen 't menschelijk geslacht hadde onder zijn bestieren
De vogelen gebracht, en de ongetemde dieren,
Wat rest'er (riepen zij), dan dat wij eindlijk meê
Vermeesteren in 't net de visschen van der zee? —
't Was niet zoo haast gezeid, de een ging de zoete stroomen
Berijden, half beangst, met uitgeholde boomen:
Een ander, met een vlot van schorsen al bemorst,
Zich naauwelijks in 't diep van strande geven dorst,
Die, met een lichte bark van barstig bokken-leder
Heel vremd te gaar gepast, vast golfden op en neder,
Zoo lange tot zij 't want optrokken met de visch,
En met een versche vangst bekroonden haren disch.
Maar de onverzaadlijkheid des menschen, niet te vreden
Met nooddruft zijnes lijfs, in zijn behoeflijkheden,
Hier mede niet vernoegd, dus bij zich zelven spreekt:
Wat is 't doch dat ons let? wat is 't dat ons ontbreekt?
Dat in een vreemd gewest wij elders niet en zoeken,
't Gene ons klimaat ontbeert, in de een of ander hoeken?
Of zal de schrik des doods, 't woeste opgeblazen meer,
Het ruischen van de wind, en 't bulderende weêr,
Van een zoo stoute daad ons eizen doen en beven?
Neen, neen! naar rijkdom streeft, of wenscht niet meer te leven,
Ontziet de diepte niet, al is haar aanzicht straf:
Zij helpe ons tot meer heils, of strekke ons tot een graf!
Heel weinig is 't verschil, of na dit tijdlijk slaven
Wij worden in der aarde, of in de zee begraven,
En ons en is voorwaar het aardrijk niet alleen,
Maar ook de vloeden zelfs gegeven tot een leen.
Elk rept van stonden aan zijn handen tot den werke,
De een timmert, klutst, en bouwt een tweede Noachs arke,
Een ander stijgt omhoog ten wolken met de mast,
Die maakt den wouwe-steert[5], het roer, van achter vast,
Den eenen 't anker smeedt, die draait de kenpsche[6] zeelen,
En d' ander 't vlakke zeil de winden gaat bevelen.
Doet een nieuw-wereld op, gaat bruisschen door het nat,

[2]Voor verbonden. — [3]De Godheid als beheerscheres der zee. — [4]De blaauwe zeevlakte. [5]Andersen gewoonlijk zwaluwstaart. — [6]Van hennep.

En keert fluks wederom met alderhande schat.
Van een zoo nutte kunst, krijgt haast de nieuwe maren
Sesostris, de monarch der oude Egyptenaren:
Die door 't Arabisch meer een vlote kielen sleept,
En met zijn oorlogs-heer naar Indus overscheept,
Keert veilig weder t' huis, als vele uitheemsche rijken
Hij onderworpen had den scepter van Afrijken.
Dit 's wel den eersten prince of koning, die de zeên
Heeft met een houten peerd betreden en bereên,
Die als een heldre toorts geluchtet[1] heeft voor-henen;
Welk zijn op 't spoor gevolgd de machtige Turrhenen[2],
Na dees de Tyriers[3], en zoo is voorts verbreid
Dees vinding meer en meer, om hare nuttigheid.
En wie erkent doch niet den grooten heil en zegen,
Die hier door werd bereikt, en lichtelijk verkregen?
Waar zij in zwange raakt, of uitsteekt hare borst,
Werd ieder dorp een stad, elk reeder eenen vorst,
Vruchtrijke markten van onnutte en dorre stranden;
Getuigen zuldy[4] zijn, vereende Nederlanden!
Wiens voorste[5] zee-steên, hier na 't leven afgemaald[6],
De aanschouwer al verbaasd met zijn gezicht bestraalt[7],
Verbaasd, omdat hij zoo veel toorens ziet gewassen
Uit laag verzopen[8] land, uit poelen, en morassen,
't Schat-geldrijk Amsteldam, Rotterodam 't beroemd,
Enkhuizen 't haring-rijk, 't kloek Middelburg, genoemd
Der Zeeuwen beste pand, en Vlissing, 't wel gelegen
Om raken af en aan, door de ongebaande wegen; —
In deze peerlenkreits voornamelijken gants
Of aldermeest bestaat de zee-vaart dezes lands.
Van ouder tijden staâg, in oorloge en in vrede,
Elk dezer steden was een wijd vermaarde reede,
Vermids den oceaan goed-jonstig tot haar vloeit,
Waar door zij meer en meer allengs zijn aangegroeid,
En, neffens veel tributs[9], niet weinig luisters gaven
Den vorstelijken naam van haar gehulde[10] graven,
Derwelker eer en roem zich spreidde wijd en zijd,
En hielden ridderlijk den zegen[11] in den strijd.
Waarom de Caesars[12] ook, en ander Potentaten,
Haar bond-genootschap lief en weerd was boven maten.
Twee Diederijken zijn (of immers als men[13] leest)
Gezwagers van de kroon der Franken eer geweest;
Arnolf, de derde, had twee keizeren te gader,
Tot eenen zwager d' een, den andren tot schoon-vader;
Wilhelm de tweede, graaf van Holland, werd alom[14]
Beroepen tot Monarch van 't Duitsche Keizerdom.
En waar door anders zijn dees graaffelijke heeren
Geklommen op den trap en hoogsten berg van eeren,
Als door de zegening der scheep-vaart, die den schoot
Der landen maakte rijk, en hare vorsten groot!
En Carolus, genaamd de vijfde van den rijke
Des keizerlijken stoels, die niemand zijns gelijke
Tot zijnen tijden heeft in mogendheid erkend,
Wien zelfs zijn heiligheid, der kerken hoofd Clement[15],
De pratte koningen van Frankrijk en Navecrne[16],
Zoo andre vorsten meer, zich onderwierpen geerne,
Voor wie eerbiedig heeft de Kleefsche vorst geknield[17];
Die gansch Europa niet alleen in vreeze hield,
Maar zelve ook alle vier de hoeken van der eerde
Zijn wapens voelen dede, en 't staal van zijnen zweerde;
Die als monarche droeg van 't driemaal heilig graf
De koninklijke kroon, den titel, en den staf;
Die (zegge ik) heeft geproefd[1] wat nut, in zijne tochten
En krijger, jaarlijks dees provincen aan hem brochten.
Waarom hij niet vergeefs, verstandig en bekwaam,
Philippum zijnen zone, en een'gen erfgenaam
Vermaande, geenzins niet den Iber toe te laten
Met zijnen trotschen kop 't beheerschen dezer staten,
De welke lange om 't lijf niet passen zou den rok
Van zulk een forsch gebied, als 't Spaansche ondraaglijk jok;
Maar 's vaders lesse heeft de zone haast vergeten,
Die 't uitheemsch bloed beveelt 's lands rechten en geweten;
Dies slachtet[2] Neder-land 't getergde Spaansche ros,
't Welk voelende zijn kracht, breekt al zijn toomen los,
Begeeft zich buiten spoor (de meester mag niet gelden),
En briesschende gewint den sleutel van de velden[3];
De ridder ligt vertreên, vermeesterd t'zijner spijt,
De meester is den hengst, de hengst den meester kwijt.
Enkhuizen is de burg, daar d' eere van Oranjen[4]
Langs over komt te lande, en schut[5] de macht van Spanjen,
De geld-kasse Amsteldam, in 't geven rijk en mild,
't Zeeuwsch Vlissingen, van 't land de grendel of den schild,
't Vermaarde Rotterdam, 't kloek Middelburg, en de ander,
Van de algemeene zaak voorstanders met malkander;
Meet hun vermogen af, en rekent, ik verzwijg
Wat al verslonden heeft de veertig-jaar'ge krijg[6];
Krijg, tegen dien monarch, die waagde tot den lesten
Wat zijn Thresoor verzwolg van Oosten, en van Westen,
Tot dat hij uitgeput, verpandet en verschuld,
Ons eind'lijk met den hoed der vrijheid heeft gehuld.
Gedurende den storm der dulle krijgs-rumoeren,
Zij veilig als voor-heen de stroomen staâg bevoeren,
Dewijle, 't beste deel der havens op haar zij,
Hun-lieden niets gebrak, als voor-wind en getij,
Beneffens dat zij, heer van de onbetuinde hoven[7],
In klockheid lagen meest haar[8] vijanden te boven,
Waarom zij af en aan, nu uit nu weder in,
Doorploegden 't vochte veld met voorspoed en gewin.
't Oneindelijk[9] getal van dees gevlerkte kielen,
Die in den woesten plas gelijk de visschen krielen,
Den Deenschen koning gaf verwondering genoeg,
Toen hij'r zes honderd sterk op zijnen stroom besloeg[10],
Behalven de ander die hun streken elders namen,
En tseffens uit het Vlie hun ankers lichten t' zamen,
Ik zwijg de reste nog, die mede al om profijt
In 't Westen liepen uit, op eenen zelven tijd.
Toen 't vliegende gerucht ons met een luid geschreye
Bracht tijding van de vlote, en groote scheeps-armeye[11],
Waar mede Quinti[12] zone alreê zich had beloofd
De kroon van Engeland te drukken om zijn hoofd,
De staten met der haast tot weder-stand begrepen
Te reeden tien maal tien gewapende oorlogs-schepen,
Om rustig op den Teems den pratten Castiljaan
Het aangezicht te biên, en zien alzoo te slaan,
En tellende hun macht, bevonden al verwonderd
Van weerbaar schepen meer als driemaal negen honderd,
Daar 't minste van geschat tienmaal tien vaten groot,
Gaat bruischen voor den wind, gereed in tijd van nood:
Ik laat de buizen staan, de krabbers, en de booten,
Die om den visch-vang nog op 't zoute water vloten,
Ik laat de binnen-vaart van de een tot de ander stad,
Van 't een in 't ander meer door 't schoon gemarmerd[13] nat,
Van heuden[14], pleiten, boots, smak-zeilen[15], ofte[16] stevens[17],

---

[1] geschenen (verg. nog ons luchten en luchter). [2] De naar Italië geweken Etruriërs. — [3] De zeevarende Fenicièrs. — [4] zult gij. — [5] Voornaamste, verg. 't Eng. first. — [6] Denkelijk op de prent, bij de eerste afzonderlijke uitgave — [7] Voor bekijkt. — [8] Thans verdronken. — [9] schatting. — [10] Verkeerdelijk voor gehuldigde. — [11] Voor zege. — [12] Keizers; zie vervolgens. — [13] althans gelijk men. — [14] algemeen. — [15] Paus Clemens VII. — [16] Rijmshalven voor Navarre. — [17] Willem van Gulik, 7 Sept. 1543 in 't kamp voor Venlo.

[1] ondervonden. — [2] gelijkt. — [3] Voor het open veld. — [4] Willem de Zwijger. — [5] afweert, stuit. — [6] Tot aan het Bestand nam. — [7] Nam. de wijde wateren. [8] Thans hun. — [9] Voor oneindig. — [10] met zijn blik, en dus bemerkte. — [11] de onoverwinnelijke vloot. — [12] Carolus Quintus of V. — [13] Voor effen, vlak. — [14] Kleine schepen. — [15] beter smakken. — [16] Thans of; zie vroeger. [17] Rijmshalven, het deel voor 't geheele vaartuig.

En duizend andre meer tot onderhoud des levens.
In 't gulden Jubel-jaar[1], doe[2] onzen held[3] met macht
Zijn overwonnen heer op 's vijands bodem bracht,
Men langs de Vlaamsche kust laveeren en verdeilen
Een vlote zag, bijna van dertig honderd zeilen,
Waar van het boots-volk vrank en veilig mocht aanzien
Twee legers aan de strand malkand'ren 't voorhoofd biên,
Daar Maurits aan de een zijde omringd is van de baren,
Aan de ander van den zwerm der toegeruste scharen,
Daar eenen donder roers[4] ten wolken weder-schalt,
Daar een blaauw hagel-bui van looden kogels valt,
Daar 't polver[5] van 't geschut gaat eenen bliksem geven,
Dat hemel, aarde, en zee, staan t' zitteren[6], en beven;
Help! wat een wonder was 't, toen langs de vlakke zee
Des vijands ordening gebroken werd in twee,
Zijn Hoogheid[7] al verbaasd het vlieden had verkoren,
En zijnen veldheer liet met 't gansche heer verloren:
Den Arragon[8] gevaên, zijn krijgs-volk in het zand
Begraven hier en daar, ons helden de overhand.
Al zacht, mijn Zang-godin! laat uwen ijver dalen,
Gij loopt al veel te wijd, blijft binnen dijne palen,
Laat slapen[9] dezen wolf, en niet den gene wekt
Die 't Neder-lands tooneel zoo bloedig heeft bevlekt.
Den visch-vang voor-geroerd[10] van zoo veel haring-bui-
(Die op den blaauwen rug des oceaans, als huizen (zen,
Gedreven hier en daar, op hoop van vrijen buit
Op Sint Jans nacht haar want met vreugden worpen[11] uit)
Ik niet verzwijgen kan: O wat een gulden nering
En voedsel brengt ons toe de koninklijke hering!
Hoe menig duizend ziel bij dezen handel leeft,
En, winnende zijn brood, God dank en eere geeft!
Oprechte Zebedeên[12]! die stadig op 't verbolgen
Zee-waters woesten plas[13] bespoeld wordt van de golgen[14],
Die Petrum volgt op 't spoor, en schier den meesten tijd
Uw vliênde leven op den diepen afgrond slijt,
Den Hemel zegen u, vermids gij zoo goed-aardig,
Uws lichaams nooddruft wint, onnoozel en rechtvaardig,
En van den lieven God met dankbaarheid ontvangt
't Zij weinig ofte veel, wat gij in 't garen vangt.
Toen Draak en Candisch[15] vast nieuw-werelden ontdekten,
Om 's werelds ommeloop haar[16] vleugelen uitrekten,
En keerden elk op 't lest van een zoo nutte reis
Met zijde-zeilen aan West-munster, 't groot paleis;
De bondgenooten[17] ook begonden te verlangen,
Om op een goede hoop van winning aan te vangen,
't Geen hun naburig volk nu meermaals had bestaan,
Te meer dewijl zij, vrank en niemand onderdaan,
Niet hadden om te zien naar 's Roomschen paus statuiten,
Dewelke af-gunstig haar van d' Indie-vaart uitsluiten.
Den yver daaglijks groeit, waarom den heelen rei
Der Cosmografen[18] fluks (en China en Cathay[19]
Langs 't Noorden op te doen) zich onderling beraden,
Daar om den doorgang elk te vinden is beladen[20].
De een acht het voorgebergt Tabin te Noordwaart ligt,
En de ander schijnt dit vremd, vermids hij is bericht
Dat vóór veel eeuwen lang, is, op de Duitsche stranden,
Den Indiaan gezien bij storm-wind komen landen.
De hope van gewin zoo wijd de zake brocht,
Dat tot tweemalen toe dees streke werd bezocht,

Wijd onder 't Beersche[1] licht: maar laas! met weinig bate,
Niet wijders op gedaan als der Nassouwen strate.
Maar Willem Barendszoon, als voogd en principaal,
Den Noord-pool, met nog een, gaat voor de derde maal
Bestoken op vier min als vier-maal twintig trappen[2],
En daalt ter Hellen waart, daar nergens menschen stappen,
Daar hem Corneliszoon[3] in nood en lijfsgevaar
Om al des werelds schat geensins wil volgen naar[4];
Dan Barendszoon, die niet vindt raadzaam zich te wenden,
Tot Nova-Zembla toe, verzeilt aan 's werelds enden.
Nature wordt beroerd: „zal ik dan gansch verkracht
(Zegt zij) ten lesten zijn vant menschelijk geslacht?
Zal dan een sterflijk dier de palen over-springen,
Die eenmaal heeft gesteld de moeder aller dingen?
Zal dan geen plaatse zijn op 's werelds aangezicht,
Daar dezen woesten hoop zijn zolen niet en licht?
Nature zal veeleer, veeleer als dit gedoogen,
Geheel ontwapend zijn van alle haar vermogen!"
't Is naauwelijks gezeid, een wonderbaar geweld
Van hagel, storm en wind de zee ten wolken welt;
De een schotse op de ander tast, tot eenen ijzen[5] toren
Of glinsterenden berg, daar 't schip op blijft verloren.
Geen deerlijk zien hier geldt, zij zijn int ijs geraakt,
Dies van gepijnden nood men fluks een deugde maakt;
Men klutst een houten hut, getroostet zich te erneeren[6]
Met witte vossen vleesch, te strijden met de beeren,
In dezen dooden hoek, vol ijs en sneeuwgebergt,
Daar 't licht drie maanden ruim zijn gulden toorts verbergt,
En t' zomers wederom, met uitgeworpen stralen,
Gaat honderd nachten lang zijn winter-schuld betalen;
Nog even wel en mag door geenen zonne-schijn
Die hard bevrozen kolk geensins ontdooyet[7] zijn,
Gezwijge, datmen hier zoude ergens loof of fruiten
Uit onzes moeders schoot zien groeyen ofte spruiten.
Na dat nu Barendszoon de kille Noordsche locht
Driemaal drie maanden[8] lang met sneeuw-jacht heeft be-
Hij, als in lijfs gevaar, zich zelven gaat te buiten, (zocht,
't Schip tot een bake laat, en keert met open schuiten,
Door zoo veel graauwe zeên, daar hem uit 's werelds kruis
God in zijn ruste haalt; zijn hulpers[9] komen 't huis.
De Batavieren[10], die terwijlen niet en rusten,
Met vier kasteelen[11] gaan bezoeken Indi-kusten,
De mid'lijn kruisen zij, en nemend haren loop
Vast door-gaans langs de Kape of kust van Goede Hoop,
Door Houtmans kloek beleid zoo nutten reis volstrekken,
Die keerende, andermaal gaat deze vaart ontdekken,
En, blijvende op den weg[12], laat 't lieve vaderland
't Geruchte zijnes naams, als een dierweerdig[13] pand.
't Beginsel zijnde aldus kloekmoedig aangegrepen.
Men schepen tweemaal vier gaat door de baren slepen,
Daar Neck[14] ter goeder tijd den gulden dageraad
Zoo spoedig mede groet, en wederom verlaat,
Dat in jaar-maanden zes en negen, met verblijen,
Hij 't land den offer biedt en reuk der speceryen,
Die één gewaget[15] heeft krijgt vier daar voren[16] weêr;
Dies ieder is verheugd, en geeft den Hemel de eer.
Mijn glas[17] te zeer verloopt, wat wil ik v[illegible] vermanen,
Hoe Olivier van Noord, de Straat der Magellanen[18]
Langs Chili en Peru bezeild heeft, en den kloot
Der aarden omgewield met een vier-scheepsche vloot.
Ik zwijg, hoe dikmaal 't Weste ontbloot is van gesteente,

---

[1]1600. — [2]Thans toen. — [3]Maurits, bij Nieuwpoort; zie vervolgens. — [4]Van vuurroeren. — [5]buskruid. [6]beter sidderen. —[7] Aartshertog Albert. —[8]Mendoça. [9]Tijdens 't Bestand. — [10]voormeld; zie een 30 regels vroeger. — [11]Thans werpen. — [12]Bijbelnaam voor vischers. — [13]Versta: op den woesten plas van 't verbolgen water, en verg. denzelfden zinbouw boven, in 't Pascha. — [14]Voor golven. — [15]De Engelsche zeevaarders Drake en Cavendish — [16]Thans hun. — [17]de Nederlanders. — [18]Wereldbeschrijvers.—[19]Middeleeuwsche naam voor N.-China. — [20]bezorgd, er op uit.

[1]van den beer. — [2]Voor graden. — [3]de achtergebleven Rijp. — [4]Thans na. — [5]Voor van ijs. — [6]voeden, geneeren. — [7]Thans ontdooid. — [8]Voor driemaal, telkens voor drie maanden. — [9]Anders helpers. [10]Voor Nederlanders. — [11]Voor groote schepen. — [12]Daar hij in 1597 vermoord werd. — [13]dierbaar of duur-waardig. — [14]J. Sz. van Neck. — [15]Voor gewaagd. — [16]voor. — [17]uurglas, tijd. — [18]Rijmshalven voor van Magellaan.

Van peerlen, en van goud, tot welstand der gemeente,
Castiliën zwelt van nijd, dat zoo een rijke leen
Als 't gulden Indus is, schier ieder wordt gemeen:
Dat deze gouden tuin in de allerzoetste luchten
Ons in den schoot verleent zoo veelderhande vruchten:
Dies schat noch moeit en spaart, om sluiten eens op 't lest
Den draai-boom vande vaart van Oosten, en van West.
De bondgenooten hier niet weinig op en letten,
Maar de eilanden alsins met wapenen bezetten,
Tot welken einde ook nu (om zijn ervarenheid)
Den kloeken Geraert Reynst gegeven is 't beleid,
Als opper-amiraal, om de Indische kwartieren
Ten besten van 't gemeen verstandig te bestieren;
De lieve Hemel hem doch zonder ongeval
Ter plaatsen brengen wil daar hij regeeren zal,
Op dat 't gezelschap mag door hem des Heeren zegen
Met dankbaarheid ontvaên, als eenen zoeten regen,
En wassen meer en meer, gelijk men groenen ziet
Den schoon gebloeiden eik aan eenen water-vliet.

Oud Gricken-land! treedt voort, treedt voort met uw zei-
Maar kinder-spel bij al ons drijvende bosschazieu[1], (laziën,
Die door 't gekrolde[2] blaauw gaan voeren haren last,
Getimmerd op een ree, daar nergens hout en wast,
En jaarlijks niet te min wel duizend werden sterker,
Gelijk berecknen mag den vlijtigen aanmerker[3].
Ulysses, Hercules, of Tyfis, wie gij zijt,
Die uw merk-teekens er hebt opgerecht zoo wijd
Of gij verrijzen mocht, hoe zoudy[4] u verwond'ren,
Zoo onze sloten[5] gij zoo verre hoorde dond'ren!
Zoo van de Noordsche baak[6] gij zaagt den grijzen tsop[7]
Van't Oosten tot int West ons krijgs-heir trekken op!
Zoo vele schatten ook den wankelen gebouwen,
Het avontuur der zee, en 's Hemels gunst vertrouwen!
Zoo gij de kusten zaagt van 't eene en 't ander veld,
Wiens streken zijn ontdekt, wiens namen zijn gesteld
Bij Houtman, Barentszoon, Spilberg, van Noord, Linschoten,
Van Neck, Heemskerck, en meer van haar vlies-genoten[8],
Waar van de Antipoden begroet zijn op de rij,
Die and're sterren zien en Hemel-locht als wij.

Naast Hem die 't al regeert, voert vander Staten stroomen
Nassau[9] als Amiraal de breidels en de toomen,
Wien weder, wind, en stroom, zoo vriendelijk toe-lacht,
't Zij als hij spelen vaart met zijn beschilderd jacht,
Het zij wanneer hij gaat zijns vijands heir verstrooyen,
Of ergens winnen Sluis, terwijl men krijgt voor Troyen[10],
Elk wil de voorste zijn, elk loopt hem te gemoet,
Een nieuws-gier zoel geblaas de vlaggen zwieren doet,
De zee al zachtlijk speelt, en schept een groot behagen,
Van zoo een dapper held op haren vloed te dragen:
Ligt[11], winden! (roept zij) ligt! niet al te zeer en ruischt,
Gij ziet wat grooter vorst mijn natte borst door-kruist!
Of zoo gij vullen wilt zijn zeilen en zijn wimp'len,
Wacht u mijn aangezicht met golven te berimp'len,
Op dat gelijkerhand wij dienen zonder nood
Den genen, die mijn glas beschaduwt met zijn vloot.

Gelijk als aan de strangh[12], de duinen ons ten goeden
Beletten met geweld den overloop der vloeden,
Wanneer het woeste meer uit zijnen afgrond braakt,
Waar door al 't leege[13] land in rep en roere raakt,
Zoo heeft Nassouwen ook (naast God), in onze allarmen,
't Vereenigd Nederland haar vrijheid gaan beschermen,
Haar palen uitgestrekt, en eind'lijk door zijn drift
Den vrede toe-gebracht, gelijk een rijke gift.

O onverwonnen prince! O, bloeme van Oranjen!
O grooten kapitein! O tegengift van Spanjen!
't Geruchte dijnes lofs zij nimmer uitgewischt,
Die t' onzen dienst tot nog uw leven hebt verkwist[1],
En door uw vroomheid nu zijt in Sint Joris orden[2]
Groot ridder van de kroon Britanniæ geworden.

Bestendig moet de vrede, O Nederlanders! duren,
O heimelijke schrik van uwe na-geburen!
Een ieder u bemint, een ieder u begeert,
Uw bond-genootschap is een ieder liet en weerd,
De uitheemsche laten zich van alle kanten vinden,
En onderling met u eendrachtig haar[3] verbinden,
De tulpand[4]-drager Turk, het Ottomansche zaad,
Die 't heele Kristen rijk dreigt met een wreed gelaat,
Zijn havens openstelt en, langer niet versteenigd[5],
Heeft zijnen scepter korts met uw gebied vereenigd,
Tot teeken van zijn gunst, maakt alle slaven vrij,
En toont hoe lief en weerd hem uwe vrundschap zij!

Wel aan, gij Bataviers! die, als op gouden straten,
Als vorsten henen treedt, wat zal u mogen baten?
Wat batet[6], of gij smaakt zoo veel weldaden Gods?
Wanneer gij die misbruikt, wellustig, prat, en trotsch?
Zoo gij te hooge vliegt, te lege[7] zuldy dalen,
Zoo gij den bliksem naakt, o wacht u voor zijn stralen!
De straffe in tijds ontvlucht, ziet 's Heeren goedheid aan,
Eer gij zijn strengheid voelt, wanneer gij meent te staan.
Van Tyriers, Sidoniers, en van Capernaïeten
Door ware boete wordt bekeerde Ninivieten!
Worpt al uw kroonen weg, uw purp'ren sluyers scheurt,
En met een droef gemoed om uwe zonden treurt!
Uwe ooren opensluit voor 't luid geschrei der armen,
En trekt goedwillig aan een hertelijk ontfarmen!
Volgt deze handelaars, van wiens Ofirisch goud
En zilver Salomon heeft Zions kerk gebouwd.
Gods tempelen voorwaar zijn de ar me Kristenleden,
Waar aan gij al uw goud en zilver moogt besteden:
Den wijzen koopman slacht, die 't beste deel verkiest
En om de schoonste peerle een weinig goeds verliest.
Men loopt, men woelt, men draaft met gierige gemoedren:
Men hoopt zich bergen op van tijdelijke goederen.
Veel zeên men vast doorkruist, veel hulken men uitreedt,
Maar 't scheepken des gemoeds men heel en al vergeet.
U zelven dan ontwordt, uw schatten treedt met voeten,
En met den blinden mol blijft niet in d' aarde wroeten;
Maar koopt een zeker rent, een eeuwig blijvend pand
In't nieuw Jeruzalem, der vromen vaderland,
Al waar te vinden is, naar[8] al dit pijnlijk slaven,
Naar al dit aardsch gewoel, een zoete en stille haven.

Gedurende, o mijn God! dat ik in 's werelds krijt[9]
Naar uwen heil'gen wil mijn brooze leven slijt,
Vergunt mij, dat ik mag, o Vader aller dingen!
Den uitgebreiden lof van uwe daden zingen,
Tot mijner zielen heil, mijn eenig oogen-merk,
Tot de eere dijnes naams, en bouwing dijner kerk.

KLINKERT[10]

OP DE WONDERLIJKE REIZE VAN DEN HOORNSCHEN MEERMAN[11] WILLEM CORNELISZ. SCHOUTEN.

Als over Hooren blies de faam haar gulden hooren,
Hoe Schouten d' aardenk'loot op nieuws was omgegaan[12],

[1] van masten nam. — [2] gekrulde, golvende. — [3] opmerker. — [4] zoudt gij. — [5] schepen (gelijk boven kasteelen). — [6] punt. — [7] top. — [8] tochtgezellen (zinspeling op die van 't gulden vlies der oudheid). — [9] Prins Maurits. — [10] Oostende, wegens 't driejarig beleg). [11] Legt u, gaat of blijft liggen. — [12] Naar de plat-Hollandsche uitspraak voor strand. — [13] Voor lage.

[1] Minder juist voor prijs gegeven, gewaagd. — [2] De Engelsche ridderorde van St. Joris. — [3] Thans zich. [4] Anders Tulband. — [5] versteend, doof. — [6] baat het. — [7] laag. — [8] Thans na. — [9] kring, perk. — [10] Anders Klinkdicht. Wij plaatsen hier dit gedicht om de gelijkheid van 't onderwerp, hoewel het anders eerst een vijf of zes jaar later volgen moest, daar het verhaal van Schoutens reis eerst in 1618 werd uitgegeven. — [11] Zinspeling op zijn scheepsbedrijf. — [12] In 1615 en vv.

Niet meer als andre, door de Straat van Magellaan,
Maar de engte van Lemair, zoo niemand deê te voren; —

„Nu is," sprak Ferdinand[1], „mijn eeren-krans verloren!"
Draak vuur en vlam uitspoog, en Thomas[2] zag men staan
Versuft door wangeloof; Van Noord sprak welberaân:
't Is oly in het vier[3], om na iets nieuws te sporen[4]!"

En Spilbergh naauwlijks nog 't gerucht en kwam verrassen:
„Nu leggen" (riep hij) „al mijn spillen in der asschen[5]!"
O, Magellaan! vaartwel, Draak, Candish, Olivier,
En Spilberg, die tot nog geweest zijt trouwe makkers;
't Is heel met ons gedaan; de Schout[6] komt met zijn rakkers[7],
Fluks jongens! op een zij, en pakt u weg van hier!"

De Gulden Winkel der Konstlievende Nederlanders,

GESTOFFEERD MET

VEEL TREFFELIJKE, HISTORISCHE,
FILOSOFISCHE, POËTISCHE,
MORALE EN SCHRIFTUURLIJKE LEERINGEN;

VERMAKELIJK EN STICHTELIJK

VOOR ALLE STANDEN VAN MENSCHEN.

(1613.)

DE DICHTER WENSCHT ZIJNEN Z[WAGER],

ABRAHAM DE WOLF,

GELUK ENDE EEUWIG WELVAREN.

De deugd, de witte[8] deugd, die altijd werd[9] verschoven,
De deugd, die 't edel goud en peerlen gaat te boven,
Is de alderschoonste kroone en 't heerlijkste cieraad,
Dat hier den mensche siert, waar dat hij henen gaat.
Wat is een deugdig mensche een siersel vander eerden!
Of schoon den[10] meestendeel hem acht van kleender weerden[11],
Zoo blinkt hij inden hoop van dit verkeerd geslacht,
Gelijk een gouden sterre in 't droefste vanden nacht:
Of als een schoone roos, die in de doornen-struiken,
Op haren groenen steel heur bladen gaat ontluiken,
Waar uit de Lentsche[12] bie (terwijl de zonne straalt)
Geen doodelijk venija, maar zoeten honig haalt.
Hoe heusch is zijnen mond! hoe heilig zijn zijn treden!
Hoe liefelijk zijn taal! hoe aangenaam zijn zeden!
Hoe statig van gelaat! hoe matig aanden disch!
Al wat men aan hem ziet aanmerkensweerdig is:
Gelijk een lely-bloem verspreidt hij zijne reuke;
Een lesse is elke daad, elk woord een gulden spreuke,
Die aan hem werd[9] gespeurd, die van hem werd gehoord,
Al zwijgt hij schoon[13], zoo spreekt al watmen aan hem spoort[14]:
Hij is een naakt voorbeelde, of spiegel, daar de gekken
Schaamrood in mogen zien hun schandelijke vlekken,
Daarmeed' zij zijn besmet, daarmeed' zij zijn besmeurd[15];
Hij is de rechte toets, waar aan de vrome[16] keurt
De deugd van zijne deugd, de vroomheid van zijn leven,
Hoe hoog hij klimmen moet, hoe leeg' hij is gebleven:
Vermits de berg, waar op de deugd stijgt inde locht,
En heur gelauwerd hoofd maakt inde wolken vocht,
Zoo hooge is en zoo steil, ja moeilijk om bestappen,
Langs eenen engen pad, met gladde en slimme[2] trappen;
Vermids van duizend naauw raakt eenen op den tsop[3]
Van dees verheven hoogte, alwaar hem zijnen kop[4]
Met palm bevlochten werd[5], tot teeken dat ten lesten
Een heerlijke kroon den klimmers is ten besten; —
Zoo hebben de ouden nooit noch vlijt noch moeit gespaard
Om wisselen[6] in deugd des menschen kwaden aard:
De filosofen of verstandige wijs-gieren[7]
Vervulden tot dien eind' het wit van hun papieren
Met meenge schoone les, welk, als een rijk kleinood,
Zij wirpen[8] ieder een, om niet, in zijnen schoot,
En door een god'lijk vuur des yvers voortgedreven
Bevestigden hun leer met een goed heilig leven,
Als penningen, die niet van heldre munte alleen
Maar oprecht van allooi ook blonken voor elk een.
Pythagoor, Samos' roem, ons leeret als de wijze
Gebruiken soberheid in drank en ook in spijze.
De goede Socrates, onnoozel, zonder schuld,
Leert ons het lastig kruis verwinnen met geduld.
Diogenes, in zijn vat, bespot het ydel wroegen[9]
Van onze onnutte zorge, en leeret ons genoegen.
De tijdelijke haaf, leert Crates, de Thebaan,
Om verd'ren inde deugd, ons al geheel ontslaan[10].
En Solon dadelijk, vermaant ons zonderlingen[11]
Met stille zedigheid ons losse tong te dwingen. etc.
Maar den verdurven mensche en wast noch niet genoeg,
Of zijn gemoed alschoon[12] met der wijs-gieren ploeg
Dus omgespittet was; dies veel Poëten abel[13],
Om leeren met genucht, verzierden[14] meenge fabel,
Die onder hunne schorss' gemeenlijk hielden in
Een schoon geheimenisse of leerelijken zin,
Daarmede 't woeste volk, al boerdig[15] en met jokken,
Als met een lokkende aas, goedwillig werd[5] getrokken
In 's wijsheids heilig net, den goddelijken strik,
Die ons gelukkig maakt op eenen oogenblik.
D' history-schrijvers, die benevens hun voortbrachten
Al d'oû geschichten[16] op den Altaar der gedachten,[17]
Betoonden ieder een, met menig voorbeeld schoon,
Hoe 't kwaad zijn straffe vindt en 't goede zijnen loon;
Hoe de eene om leege[1] valt, en de ander is geklommen,
Wanneer, waarom, waardoor dit al is bijgekommen[18]. etc.
Maar als ik nu te gaâr[19] het onderscheiden werk
Van alle schrijvers raap, zoo is hun oogen-merk
En doel-wit algemeen geweest, het schoon bekranste
Beeld van d' oprechte deugd, de bruid daar 't al om danste:
Ik, volgende als op 't spoor (hoe kwalijk het mij veugt[20]
Hier eenen winkel heb geopend, daar de jeugd

---

[1]Magellaan. — [2]Cavendish. — [3]Klankspeling op Van Noords voornaam. — [4]Voor speuren. — [5]Thans in de asch. — [6]Zinspeling op den naam Schouten. — [7]knechts (eigenlijk die des beuls, als rekkers op 't pijntuig). — [8]Thans blanke, reine. — [9]Thans wordt. — [10]Thans het. — [11]Thans kleine waarde. — [12]Voor indelente. [12]Al-ook: ofschoon. — [14]Rijmshalven voor speurt. [15]besmoezeld, bevuild. — [16]Thans brave.

[1]Gelijk reeds herhaaldelijk voor laag. — [2]slechte. [3]Thans top. — [4]Thans hoofd, dat het (even als in 't Hoogduitsch) in deftigen stijl verdrongen heeft. Men wachtte zich echter beiden — met Mr. van Lennep — voor 't zelfde woord te houden, daar 't een oorspronkelijk Germaansch, 't andere 't Romaansche en Middeleeuws-Lat. coppa is. [5]Thans wordt. — [6]om te veranderen. — [7]Rijmshalven voor wijsgeeren (verg. 't oude nieuwsgier (boven, bl. 33) en ons gierig). — [8]Voor wierpen (verg. elders gevil voor geviel, kil voor kiel). — [9]Hier voor kwellen. — [10]Thans ontslaan van; zie vroeger. [11]bovenal, inzonderheid. — [12]Thans ook al. — [13]bekwame, begaafde. — [14]verzonnen, verdichten. — [15]Thans boertig (van 't oude boerde d.i. grap.) [16]Voor oude geschiedenissen. — [17]Even zoo boven bl. 6: „nu rust op der gedachten Verheven altaarplat", zooveel als in het boek der herinnering. — [18]gebeurd. [19]bijeen. — [20]voegt.

Een kostelijk threzoor van veelderlei kleinoden,
Voor een kleinen prijs werd vrundlijk aangeboden:
De dicht-kunst vindt men hier vereenigd hupsch en fijn.
Met beelden, d'wijl zij beids[1] gezusters t'zamen zijn:
De een spreekt, en de ander zwijgt; de een klapt 't geen de ander heelde;
't Gedicht verklaart den zin en leerlijkheid van 't beelde;
De beelden zijn de stof van 't vloeyende gedicht,
En toonen ieder zoo een vrolijk aangezicht.
Maar als ik ommezie, wie met een milde ontfermen
Mijn slechte Musa voor de schempers zal beschermen,
Ik mijnen Abraham verkieze, knap en gaauw[2]
Die heur vergunnen zal een liefelijke schaauw':
Alreede is zij verblijd, misschien om dat den zegen,
Dien hij te Romen heeft zoo goedertieren kregen
Van zijne Heiligheid[3], hij, uit zijn goedheid plein[4],
Zal storten op heur hoofd en maken heur gemein[5]:
Ei! ziet eens hoe zij lacht, om dat zij valt in handen
Desgenen, die verliet des Rijns vermaarde stranden,
En kwam te Parthenoop'[6], daar Maro[7] uit der tijd
Heeft zijne sterflijkheid den marmor toegewijd.
Goedwillig dan aanvaardt, Mæcenas[8]! mijne gunste,
Die hier in meer uitmunt, als mijn geringste kunste,
Omhelst mijn Zang-godin, en bindt alzoo te hoop
Ons lieve zwagerschap in eenen vasten knoop.

Den al uwen Z(wager)

I. V. VONDELEN.

DIRK PIETERSZ.[9]

AAN ALLE DEUGD- EN KUNST-LIEVENDEN.

SONNET.

Liefhebbers! komt vrij aan, voor ieder een staat open
De Gulden Winkel hier: komt en beziet vrij, of
Veel liever koopt mij uit: ik heb hier nieuwe stof
Om voeden uwen geest; voorbij en wilt niet loopen.
Voor een geringe munt wilt eenen Winkel koopen
Van alderhande waar, of eenen schoonen hof
Van alderlei gebloemt, waaruit gij moogt met lof
U vlechten eenen krans; plukt bloemkens hier met hoopen,
Of zoo 't u niet en lust, wordt biekens[10], en met vlijt
Uit dit geschilderd dal zoet honigzeem confijt.
Hymettus staat hier schoon gebloeid als eenen ruiker.
Hier is des deugds trezoor; indien gij zijt belust,
Leergierigen! komt hier, en uwen honger blust;
De deugd bereikt de kroon, zij eindigt al in suiker.

DEUGD BEREIKT DE KROON.

I.

(ADAM IN 'T PARADIJS.)

Twee werelden ziet hier, d'een groot en d'ander kleen,
Die wonderlijk te zaam zich[11] dragen[11] overeen.

I Pet. 1:
A''s menschen heerlijkheid, al 's menschen pracht en roeme,
Is niet als gras en hooi, of als een veldsche[1] bloeme.

Aanschouwer, of het u een dwaasheid docht verwijtel[2]
Dat 't redelijke dier[3] onaardig met den tytel
Van Kleine Wereld[4] werd geciercd en afgemaald[5],
Ik bid's u, op dit beeld' eens met uw aanzicht straalt[6]
Den mensch, den kleinen mensch toont u in korter[7] stonde,
Kleen zijnde, 't heel begrijp van 's werelds groote ronde.
God heeft den grooten AL door 't eeuwig woord geteeld,
Hij is den Schepper ook van dit zoet-apig[8] beeld·
Zee, hemelen, en aard' bestaan in vier hoofd-stoffen,
Zoo doet dit schepsel ook; is dat niet juist getroffen?
Zijn gramschap is het vuur, zijn roode bloed de locht,
Zijn vochtige natuur het water koud en vocht,
En zijn zwaarmoedigheid is de aarde droef en duister.
Heeft 't koninklijk paleis des werelds, vol van luister,
Oost, Westen, Zuid en Noord, voor open poorten vier,
't Is even eens gesteld met dit twee-ledig dier:
Zijn rechter is het Oost, zijn slinker hand het Weste[9],
Zijn hoofd het Zuiden, en zijn voeten 't Noordsch geweste.
De groote wereld heeft twee wakkere oogen staan
In 't hoofd, de eene is de zon, en de ander is de maan;
De kleine van gelijk twee glinsterende kolen
In zijnen hemel draagt, om 's daags noch 's nachts te dolen:
Ja, niets en is het groot getimmer meêgedeeld,
Dat niet in 't aanzicht van het kleine boussel[10] speelt.
Den grooten Globus rolt, en werd[11] steeds voortgedragen,
Van lenten, zomer, herfst en winter, met zijn vlagen;
Den kleinen van gelijk zijn kindschheid wederom,
Zijn jeugd, zijn manheid heeft, en zijnen ouderdom.
Kort om, den grooten AL heeft zijn begin en ende,
Den kleinen komt met druk, en scheidt weêr met ellende,
En dus zij beidegaâr verdwijnen als een rook,
Want zoo de wereld is, zoo zijn de menschen ook,
Behalven dat den mensch zal worden nieuws-herboren,
En uit den grave opstaan, als alles is verloren.

II.

(DE ZILVREN WERELD-EEUW.)

Ziet, hoe Jupijn bestiert des werelds zilv'ren eeuwe,
Des zomers groen van 't loof, en 's winters wit van sneeuwe.
Gen. 3:
In 't zweet uws aangezichts zult gij uw brood bekomen,
Tot dat gij aarde werdt, waarvan gij zijt genomen.

Toen zich den gulden eeuw' het onderst' boven wendde
(Gelijk een wankel rad) met droefheid en ellende,
Den zilv'ren eeuwe kwam, daar Jupiter van droeg
Den scepter, die terstond op eenen and'ren boeg
Het groote wereld-schip deed wonderlijken zeilen,
Want hij 't twaalfmaandig jaar ging in vier deelen deilen[12]:
Toen werd men eerst gewaar des zomers heeten brand,
En 's winters strenge koû, de dorrigheid van 't land:
Toen liep eerst ieder een ontschuilen in de klippen,
't Rood zomers aangezicht, en 's winters blaauwe lippen,

---

[1] voor beiden (nam. Dicht- en Schilderkunst). — [2] Naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord: schrander. — [3] Vondels zwager was dus blijkbaar Roomsch, 't geen ons in de elders geuite meening versterkt, dat de opvoeding, in dat geloof, van Vondels dochter (waarvan in een brief van den dichter Antonides sprake is) haar bij haar te Keulen verblijf houdende moederlijke grootouders ten deele viel. Verg. van Lenneps Vondel IV, bl. 2 en vv., en het aanget. in de Dietsche Warande VI, bl. 141. [4] volle. — [5] gemeen. — [6] Napels. — [7] De Lat. dichter (Publ. Virgilius) Maro. — [8] Gelijk nog dikwerf voor kunstbeschermer. — [9] De ook als dichter bekende D. Pz. Pers of in de witte perse), bij wien de Gulden Winkel 't eerst werd uitgegeven. — [10] Thans bijtjens. — [11] Thans komen.

[1] van't veld (verg. boven in 't Pascha, en Lentsche in de Voorrede). — [2] laakbaar, berispelijk. — [3] De mensch. — [4] Naar deze eerste prent en hare benaming droeg zeker het geheele prentwerk, in zijn eersten vorm en vóór Vondel 't berijmde, zijn naam. — [5] afgebeeld, geschilderd. — [6] Rijmshalven maar vrij omslachtig voor bekijkt eens. — [7] Thans tot korte ingekort. — [8] lieflijk gelijkend. — [9] Rijmshalven voor Westen. — [10] Voor bouwsel. — [11] Voor wordt. Wij zullen dit voortaan eens vooral gezegd achten. — [12] Voor deelen (verg. den welbekenden naam van 't Huis ten Deil, halfweg Den Haag en Leiden).

En de ossen men in 't juk al hijgende en bezweet
Door onzes moeders[1] borst 't krom kouter trekken deed.

III.

(CUPIDO'S VAL.)

Ziet, hoe Cupido valt, en om zijn oude luimen
Zoo schandelijken moet den schoonen Hemel ruimen.
Jesai. 13:
Die boven 't hemelsch heir dacht stellen zijnen stoel,
Van Godes aangezicht viel in den helschen poel.

Cupido, Venus' wicht, ontstak met zijne stralen
Het heilig hemelsch koor, en al de hooge zalen:
't Een herte heeft hij voor, het ander na doorkliefd,
Het kweelden[2] al van min, het kweelden al van liefd:
Hij werd terstond ge-eerd van zoo veel groote joff'ren:
Nu ging hem de eene dit, nu de ander dat opoff'ren.
Jupijn die was bedacht, of wel (tot zijnder schand)
Den Hemel op het lest mocht raken inden brand,
Dies hij den bliksem nam, en, in een groot onweder,
Met eenen strale vuurs hem werp[3] van boven neder.
Die opgeklommen was tot 't alderhoogste wiel
Met eenen leegen kop weer inden afgrond viel.

IV.

(PALLAS' GEBOORTE.)

Aanmerkt, hoe Jovis baart Minervam uit zijn hoofd,
Naar dat den manken smid[4] zijn hersnen heeft gekloofd.
Jacob. 3:
De wijsheid, die van God daalt met haar witte vlerken,
Is reedlijk, ongeveinsd, en vol van goede werken.

Ziet, hoe de kreuple smid Jupijn voormaals geriefde,
En met een scherpe bijl van diamanten kliefde
Zijn zwang're hoofd, dat hem het harssebekken kraakt,
Waar door Minerva eerst in 't licht der wereld raakt.
Maar zegt, ô Musa! zegt, en leeren deze versen
Niet, dat de wijsheid ligt gescholen inde hersen[5]?
Dat 't kleinood des verstands, gelijk een heerlijk lot
Alleen van boven komt, alleene komt van God?
En dat dit godlijk zaad ontvangen werd te voren,
Daarna met smerte en pijn gewonnen en geboren?
Maar, lieve! zegt mij doch, waarom wordt wijd befaamd
De wijze Pallas ook Tritonia genaamd?
Is't niet, om dat (gelijk 't begrepen werd bij velen)
De wijsheid recht bestaat in driederleye deelen?
't Geen is, 't geen was, 't geen zal, volkomen alle driên
Verstaan, gedenken, en aandachtig te voorzien?
Waarna ten laatsten dan de koninklijke reden
Zijn macht en mogendheid weet wijslijk te besteden.

V.

(PROMETHEUS' STRAF.)

Ziet hier Japeti zoon om zijn vier-dieft[6] gebonden,
Wiens lever groeit des nachts, en werd des daags verslonden
Marc. 2:
Den worm (die niet en sterft in 't ongebluste vier)
Den boozen eeuwig knaagt, wanneer hij scheidt van hier.

Ey ziet, hoe Prometheus[7] van Jupiter verstooten,
Zoo jammerlijk en droef aan Caucaso[8] gesloten
Den Echo gaande houdt en, met een droef geween:
„Ah my! ah my! ah my!"[1] wekt driemaal achter een.
Den arend[2] niet en rust; ziet hem eens lever-pikken,
En als een gretig aas het rouwe vleesch inslikken:
De Goden lastert hij, en wenscht, in dezen nood,
Dat hij zijn leven hier mag einden met een dood.
Maar 't is vergeefs geklaagd, zijn lever, langs hoe wreeder,
Is 's daags des vogels roof, en groeit bij nachte weder.
Onzalig is te recht die 's Hemels gunste derft,
Die stervende altijd leeft, en levende altijd sterft.
O, mensche, spiegelt u! verzoent in tijds Gods toren[3],
Want als de booze sterft zijn straffe eerst werd geboren:
Al zwijgt God hier een wijl, zoo wordt nochtans het end
Des kwaden, op het lest, 't begin van zijne ellend.

VI.

(DE BOOZE NIJD.)

Ziet, hoe met heur een-ooghs[4] verlies de nijdigheid
Uit afgunst koopen wilt heurs naasten oogen beid'.
Proverb. 14:
Des lichaams leven is een goedig hert vol vreden,
Maar bittre nijdigheid is etter inde leden.

Den grooten Jovis zand[5] Apollinem op eerden,
Met zijn saffranig hoofd, en met zijn vuur'ge peerden,
Op dat hij Nymfen twee zoude ernstig dragen veur,
Dat hij uit louter gunst hun gaf den willekeur,
Dat de een zoude eischen wat heur herte mocht bedenken,
En de ander hij tweemaal zoo rijken gift zou schenken,
Als de eerste wenschen mocht. 't Was niet zoo haast gezeid,
Of d'herten-knaagster kwam, de zwarte nijdigheid:
„O, Febe! (zeide zij) spant uwen gouden boge
Met eenen stalen schicht, en van mijn rechter ooge
't Gezicht des appels kwetst, ô Febe! ik verkies't,
Ten minste de ander heur oog-appels beid' verliest."
Aldus schept nijdigheid (genegen tot den kwade)
Een wonderlijk' proffijt uit heures naasten schade,
Ze en spaart haar eene oog niet, hoe ook de zake loopt,
Wanneer zij daar meê slechts eens anders blindheid koopt.

VII.

('S MENSCHEN EINDPERK.)

Den Pijler, die gij ziet, van Godes schikking is
Een levendig patroon[6] en klare beeldenis.
Job. 14:
Den Heere heeft den Mensch, voor zijnen laatsten dag,
Gesteld een perk, 't welk hij niet overtreden mag.

Den marmeren pilaar staat vast en onbezweken,
Hij wijkt niet voor Jupijn, maar blijft een eeuwig teeken;
In spijt van weêr en wind, klimt hij ten Hemel op,
En stijgt hij inde locht met een trotschen kop:
Den paal staat daar hij staat, hij weet van geen verschrik-
Te recht hij een figure en beelde is van Gods schikking, (king,
't Gezet[7] welk is gesteld door 't Goddelijk beleed[8],
Hoe groot, hoe hoog, hoe diep, hoe lang, hoe wijd, hoe breed,
Wat was, wat is, en blijft, van gist'ren, heden, morgen,
O, dit ligt wonder diep in Godes raad verborgen!
Zoo diep, dat ik mij[9] eize, als ik dien afgrond naak;
Blijd' ben ik, blijd', dat ik daar weder uit geraak.

---

[1]Nam. de aarde. — [2]koosde, zoog (saamgetrokken uit kwedelen; verg. 't Eng. quoth). — [3]Voor wierp of eig. warp; zie reeds vroeger. — [4]Vulkaan. — [5]Thans hersenen. — [6]diefstal van 't hemelsche vuur. [7]Met verkeerden klemtoon, voor Prométheus. — [8]Naar de Grieksche Godenlegende was Prom. aan een rots in den Caucasus geketend.

[1]Lees ami, ami, ami, naar de uitspraak van den tijd. [2]Die overdag voortdurend aan zijn lever knaagde. — [3]Rijms- en maatshalven voor toorn. — [4]Voor van haar eene oog. — [5]Thans zond. — [6]afbeeldsel. — [7]Germanisme voor wet. — [8]Voor beleid. — [9]Overtollig pers. v.n.w.; verg. echter 't Hoogd. sich fürchten tegenover ons vreezen.

VIII.
(GODS WRAAK.)

Ziet hoe de wrake Gods (op dat wij niet en dolen)
Hier vergeleken werd bij eenen stillen molen.
Luc. 18:
Zal God niet wreken dan zijn lieve en uitverkoren,
Hoewel hij goedertier, en langzaam is tot tooren?

Den molen, die een wijl staat stille zonder wielen[1],
Gelijkt de wrake Gods die 't kwaad heel zal vernielen:
Den molen slapet wel een wijle windeloos,
Zoo doet ook Godes wrake, al zijn wij nog zoo boos:
Maar als den storm-wind blaast, als of hij waar verkorseld[2]
Den zwaren molen-steen al 't graan tot gruis vermorselt·
Zoo ook, als zich verheft de gramschap onzes Gods,
Werd al het kwaad vermaald, al zijn wij nog zoo trotsch.
Den stillen molen dan ons allen zij een bake,
Dat wij de goedheid Gods erkennen vóór zijn wrake:
Want of zij schoon vertoeft, zoo zal zij doch in 't lest
Gelijk den bliksem gaan van 't Oosten tot in 't West.
Die Gods lankmoedigheid dan hier, naar 's vleeschs behagen,
Heeft achteloos verzuimd, zal't veel te spa beklagen,
Wanneer dengene, die hem vriendlijk heeft genood,
Met een wreed aangezicht hem in den afgrond stoot.

IX.
(HEILZAAM KRUID.)

Ziet, hoe een zeldzaam kruid (o, wonderlijk bedrijf!)
Het leven weder brengt in een gesturven[3] lijf.
Sap. 16:
Geen kruid noch plaaster heeft Israël in 't gemeen
Genezen, dan, o Heere! uw eeuwig Woord alleen.

Twijl Esculapius vast wandelt op en neder,
En tot gezondheid zoekt de kruiden groen en teder,
Hij eenen herder ziet, die in een dal gezwind
Strijdt met den basilisk, welk hij op 't lest verwint,
Door kracht en middel van een deel gevlochten blaren,
Daar zijn hoofd-slapen beid met overschaduwd waren;
Dies Esculapius hem vurig daar om bad.
Maar naauw den herder hem dees gift geschonken had,
Den loozen basilisk, die haddet[4] haast vernomen:
Dies hij om strijden weêr is haastig aangekomen.
Maar, laas! den jongeling te zwak viel en te licht,
Hij stort, zoo haast hij zag 't wreed monsters aangezicht!
Het welk den grooten Arts naauw ziende, hem gewreven
Heeft met hetzelfde kruid[5], en bracht hem zoo ten leven.
't Welk, als ik 't overdenk, gaat boven mijn verstand,
Dat zulken grooten kracht het kruid is ingeplant.

X.
(GOD BACCHUS.)

't Is Bacchus die hier zit, naar 't leven uitgebeeld,
Die ons den geest verheugt, en alle zorge ontsteelt[6].
Syr. 31:
Den eedlen zoeten wijn verkwikt des menschen hert,
Wanneer hij matiglijk met smaak genuttigd werd.

Hier zit den Wijn-god zelf met zijnen platten kroes,
Op zijn gezadeld ros, en speelt al vast à-vous!
O Bacche! drinkt eens om, en laat ons ook à-moyen[7],
't Vat is niet hallefleêg, wij mogen noch wel poyen[8]:
Maar zegt mij, hoe uw hoofd dees lichte vleugels krijgt,
En Pegasus aldus gevlerkt naar boven stijgt?
Is 't niet, o geve-lust, wijn-vinder, licht-beloven[9]!
Omdat de wijn versterkt en stiert den geest na boven?
Maar waarom krunkelt dus dees wijnranke in uw hand?
Is't niet, omdat gij eerst den wijnstok hebt geplant?
Waaromme zijdy[3] dus geschilderd blij en jeugdig?
Is 't niet omdat de wijn den mensch maakt kinds[4] en vreugdig?
En waarom zijdy[3] naakt? is 't, om dat onbeschaamd
Den dronkaart niet en weet, noch acht wat hem betaamt?
O dat is wel geraân! dus drinkt uit mijnder[5] schalen
Eens lekker druiven-bloed, ik zal 't gelag betalen.

XI.
(DE VREDE.)

De vreed' veel overvloeds een ieder maakt gemeen,
Wanneer den dullen krijg met voeten ligt vertreên.
Job, 22:
Vereenigt u met God, hebt vrede in uw gemoeden,
Gij werdt uit zijnen schoot gezegend met veel goeden[6].

Ziet Cornucopia[7] met heuren vollen horen
Ontluiken, twijlen Mars, al schuimende van tooren,
Met zijn Bellona[8] ligt getreden met de voet:
Gekneusd is zijnen schild, en zijnen stalen hoed,
Zijn ijzer is verstompt, en zijne spies gebroken:
Zoo dapper heeft de vreed' zich over hem gewroken.
Duurt lange, o zoete vreed'! dat eeuwig voor dy buig'
Den dullen God des krijgs met al zijn wapen-tuig!
Verstikt zijn moord-trompet, en laat zijn vendels rotten,
Scheurt zijn banieren al, en werpt ze voor de motten!
Zijn woedige[9] trofeên vernielt, hoe schoon en weerd!
Maakt van zijn spies een zeyn[10], een kouter van zijn
Opdat den akkerman weêr met een goed genoegen (zweerd,
Mag onzes moeders rug doorvoren en doorploegen,
En Ceres wederom toewijden, met genucht,
Het eerste veld-gewas, het eerste van zijn vrucht.

XII.
(WELDADIGE WERKZAAMHEID.)

Ziet, hoe vrouw Venus' wicht, met zijn gevlerkte sprieten,
De onledige Diaan kan kwetsen, noch doorschieten.
Syr. 33:
Drijft stadig uwen knecht ten arbeid, vroeg en spaad,
Want luiheid ontucht baart, en alderhande kwaad.

Ziet, hoe Diana spoeit[11] met heure wakk're brooskens[12]
Langs 't schoon gebloeide veld bezaaid met roode rooskens;
Ziet, hoe zij rent en loopt door 't schaduwende bosch,
Geboogd, gepijld, geleersd, geladen met den tros[13],
De koppels hitsende aan[14] het wild met open kelen,
En geeft haar gouden haar de windekens om spelen:
Hier vangt zij eene hinde, en ginder een wild hert,
Dat met zijn hoornen inde takken is verwerd,
Hier eenen snellen haas, die met zijn ommekijken
Niet mocht in zijnen loop den ranken hond ontwijken,
Nu kruist zij 't donker woud, nu schuilt zij eens in 't
Dat ondertusschen zij Cupidoos doel-wit is, (lisch; —

---

[1] draayen. — [2] wrevelig, in drift ontstoken. [3] Voor gestorven (gelijk boven verdurven voor verdorven, en beneden krunkelt voor kronkelt.) — [4] had het. — [5] De wijnruit, volgens de overlevering. — [6] Rijmshalven, maar minder juist voor ontneemt. — [7] à moi drinken, ons zelf eens toe drinken.

[1] leppen, drinken (wellicht van 't Fransche boire verbasterd, maar verkeerdelijk dikwerf met poeyeren verward). — [2] Voor licht van beloven of lichtbelover. — [3] Saamgetrokken voor zijt gij. — [4] kinderlijk. [5] Thans tot mijne schaal geslonken. — [6] Voor goede dingen. — [7] Eig. de hoorn des overvloeds, hier voor 't beeld van den weldadigen vrede. — [8] De oorlogsnimf. [9] Voor zijne woede. — [10] zeil. — [11] Anders spoedt. [12] laarsjens. — [13] pijlkoker. — [14] aanhitsende op.

Zij niet eens merken kan, dewijl zij langs hoe stijver
Volherdigt[1] inde jacht, en groeit in dezen ijver;
Want wie de luiheid haat, en neerstigheid bemint
De liefde in zijnen vlijt en arbeid overwint.

XIII.

(MIN EN DOOD.)

Cupido en de Dood, die sliepen beiden t' zamen;
Ontwakende, zij blind elk anders schichten namen.
Rom. 6:
De dood, de bleeke dood (wanneer wij 't recht doorgronden)
Is den gerechten loon en straf van onze zonden.

Cupido en de dood zich leiden, om te slapen,
In een zacht bloemen-dal, met hun getuig en wapen,
Maar als zij beids te gaâr ontwaken uit den dut,
Onwetende nam de een des anderen geschut:
Het domme minne-wicht ging schieten met der ijlen[2],
De herten, die hij trof, haast storven vande pijlen;
De dood, de blinde dood, waar zij de borst doorklieft
Des grijzen ouden mars, daar kweelt[3] hij van de liefd'.
Daarom is 't, dat (hoe vreemd het schijnt in onzen zinne)
De jonge dikwijls sterft, en de oude kweelt van minne:
Daarom is 't, dat de jeugd, als eene bloem, valt af
Van heuren groenen steel, gebliksemd in het graf,
En dat het minne-vuur des ouden hert doorkruipet,
En pijnelijk hem 't merg uit zijn gebeenten zuipet;
Dat weg gerukket werd den jongling, als een dief,
En dat den ouden stok[4] vrijdt om zijns herten lief.

XIV.

(DOMME LASTER.)

In Momi scheel gezicht geen dingen zijn volmaakt,
Al schort maar aan den dans, dat Venus' toffel kraakt.
Jud. vs. 10:
De booze lasteraars (waar zij ook zijn gezeten),
Die lasteren het geen zij zelvers niet en weten.

De Goden kwamen t' zaâm in 's Hemels opper-zaal,
Om nutten met genucht een heerlijk avondmaal;
De rei was niet zoo haast vergaderd, of men dekt er
Des tafels breeden rug met Ambrosijn en Nectar;
Men schikten zich ten disch, men at, men dronk, men locch,
Geen ding hier en gebrak, daar was van als[5] genoeg:
Het maal was naauw gedaan, men ging de zinnen scher-
En, op den zoeten toon van fluiten en van herpen, (pen,
Aanvangen eenen dans: vrouw Venus, zoete snol[6],
Die maakte meen'gen spronk en luchte kabriol[7]:
Maar Momus inden hoek (die altijds klock en wakker
Eens anders hofken wiedt, en zijnen eigen akker
Van 't onkruid laat vertreên) riep, duidelijk en plat,
't Gekraak van Venus' schoen den dans bedorven had.
Dus, waar den spotter zit, men zijne tong hoort lispen,
Hij vindt in ieders doen iets, dat hij mag berispen.

XV.

(VERKOELDE MINNE.)

Hier zit de Minnemoêr[8], met heuren zoon verzeld,
Aan 't vuur, t'wijl Bacchus dwaalt met Ceres langs het veld.
1 Pet. 4: (pen)
Het geeft[9] den brassers vreemd (daar gij meê pleegt te loo-
Dat gij zoo nucht'ren leeft, en schouwt[10] der slempers hoopen.

Vrouw Venus en heur wicht, hier inden hoek gescholen,
Zich wermen aanden heerd en roosten voor de kolen,
Vermits[1] vrouw Ceres en heer Bacchus beidegaâr,
Al dwalende langs 't veld, gescheiden zijn van haar.
Maar wat beteekent doch, dat zij van een gescheiden
De moeder met heur kind hier laten met hun beiden?
Is 't niet, omdat het vuur der geile minne-lust
Door soberheid verkout[2], en gantsch werd uitgeblust?
Want daar van graan en wijn is alderhande volheid,
Men aldermeest bespeurt der liefden[3] brand en dolheid:
Dus wie de wellust haat, zijn lijf houde in bedwangk,
Door soberheid van spijs en matigheid van drank.

XVI.

(TOOVERKOLLEN.)

Der tooverschen[4] gespook u deze prent uit wijst,
Zoo eiselijk om zien, dat 't hair te berge rijst.
Apoc. 21:
Der toovenaren lot met solfer, vuur, en rook
Is inden Helschen poel, vol brands en vol gesmook.
De tooverschen ziet hier, t'wijl and're menschen slapen,
Met wonderlijk gebaar verkeeren al in apen,
En met een held're torts, van doode-smeer[5] gewracht[6],
Doen eenen lichten dag oprijzen inder nacht.
Wat brandt hier voor een Hel? wie of zij hier wyrooken?
Wat katten lollen dus? help Pluto! 't zijn al spooken;
Zou 't wel een kerkhof zijn? ik laat mij schier verleîn[7]!
Hierl igt zoo menig hoofd, en schedel zonder brein.
Wat maken zij gebaars? wat maken zij al kruisen!
Beroerende de locht, en doen de boomen ruischen.
Ginds staat een looden kelk vol doodelijk venijn,
Of zou 't Medea's sap, of Circes drank wel zijn?
Hola! zij wekken al de geesten hier ter banen,
De locht, die is vol vuurs, en vol gehoornde manen,
Ik derf naauw naarder treên, zij maken een geluid:
Plutonis[8] Hel-gedrocht, gij Furiën, komt uit!
Tisifone, Alecton, Megera, licht u hielen!
Ik dage u inden naam van dees verstorven zielen,
Bij Styx en Acheron! dat gij op dezen tijd
U t' zamen vinden laat in 't midden van dit krijt[9].
A my! wat zien ik daar in 't ronde perk vergâren?
De Helle ontledigt schier al heur verbannen scharen,
Zij werden mij gewaar, zij hebben mij gezien,
Waar loop ik alderbest, waar zal ik henen vliên?

XVII.

(HEIDENSCHE GODEN.)

Te Atheen' werd de Overhand[10], de strijdsche Mars in Spar-
En Foeb'[11] bij den Tyriêrs geëerd van gantscher harten. (ten,
1 Rom. 1:
In eenes menschen beeld zij hebben Godes wezen
Veranderd en verkeerd, ja, dienst en eer bewezen.

De Heidenen, hoe blind zij voor ons henen gingen,
Noch altijds droomden van een wezen alder[12] dingen,
't Welk als een eigenschap te aanbidden kwam alleen,
Dat heilig was van aard, en ieder algemeen:
De Atheners de Overhand devotig eere boden,
De Tyriêrs Febus als den grootsten alder Goden,
Den wapen-roover Mars werd, met veel offer-viers,
Geëerd devotig van den Lacedemoniêrs:
Maar ander blinder, en veel woester van manieren

---

[1]Anders volhardt. — [2]Thans met of in der ijl, ijlings. — [3]zingt; verg. boven. — [4]Anders stam. — [5]alles. — [6]Hier in minder ongunstigen zin. — [7]Eig. bokkesprong (van 't Lat. caper). — [8]Voor moeder van de min. — [9]Anders dunkt, lijkt. — [10]schuwt.

[1]terwijl. — [2]Thans verkoelt. — [3]Thans geheel zonder verbuigings-uitgang liefde. — [4]Anders tooveressen, heksen. — [5]lijkenvet. — [6]gewrocht (verl. deelw. van werken). — [7]verleiden, nam. om dat te denken. — [8]Voor Pluto. — [9]kring; zie vroeger. — [10]Voor Overwinning. — [11]Voor de zon. — [12]aller.

Godsdienstig offerden de[1] onredelijke dieren:
En 't alderdomste volk voor 't vuur heeft neêr geknield,
Of ander schepsel, 't geen dood was en onbezield.
Elk land had zijnen God eerbiedig in 't gezichte,
Dies in hunne blind'heid zij beschaamden veel verlichte,
Die, eenigzins verlicht, nog gaan in blindheid voort,
En vragen naar Gods-dienst, naar God, noch naar zijn woord!

XVIII.

(DE DRIE GRACIËN.)

De Liefdekens staan hier: ziet, hoe zij ons aanprijzen
Malkand'ren alle deugd en vriendschap te bewijzen.
1 Joan. 4:
God is de liefde zelf (de liefde is 't hoogste lot):
Wie inde liefde blijft, blijft eeuwig'lijk in God.

Of iemand vragen mocht, wat deze drie bedieden:
Gij ziet hier een de twee, en weder twee de een bieden
Elkanders aangezicht, dewijl men zegt gewis,
Dat eene vriendschap twee vriendschappen weerdig is.
Het zijn de Charites[2], die, met een mild ontfarmen,
Malkand'ren alle drie zoo liefelijk omarmen;
Met ware liefd' zij tot malkand'ren zijn gezind,
De liefd' den gordel is, die hun[3] te zamen bindt
In eenen vasten knoop: maar waarom en bekleeden
Zij niet het wit albast van hare naakte leden?
't Is omdat reine liefde, en vriendschap ongeveinsd,
Een open herte toont, dat nimmer kwaad en peinst.
Aglaja, Thalia, en Euphrosin' zij heeten,
Bevalligheid, Vermaak, en Blijschap ongemeten;
Want aangenaamheid en vermaak zij in 't gemeen
En rechte vrolijkheid voortsbrengen[4] bij elk een.

XIX.

(DE DRIE WELDADEN.)

De Weldaad driederlei (ons tot een goed exempel)
Werd heiliglijk geëerd te Romen inden tempel.
Heb. 13:
De weldaad nimmermeer uit uw gemoed en vaagt,
Want zulken offerhand den Heere wel behaagt.

Dees drie Goddinnen, hier dus op de rije staande,
En zijn niet ongelijk de beelden van 't voorgaande:
Dees schoone maagden zijn de drie Weldaden zelf
Hier voormaals opgerecht in 't heilig Roomsch[5] gewelf:
De een is Weldadigheid, die, met een open herte
En met een open hand, gedenkt heurs naasten smerte:
Ontvangende Geschenk de tweede Nymfe heet,
Daar steeds Weldadigheid heur giften aan besteedt:
De derde Dankbaarheid, in wiens gemoed begraven
Ligt den dankoffer van heurs naasten milde gaven.
D' een rijkelijken geeft, de tweede die ontvangkt,
De derde voor de gaaf eerbiedlijk bedankt.
Och! of dees Nymfen ons altzaam zoo wel bevielen,
Dat wij hun[6] plaatsten inden tempel onzer zielen[7]:
Want daar in 't herte blinkt dit schoone beeldewerk,
Daar is een heilig huis en welgesierde[8] kerk.

XX.

(PALLAS VERWONNEN.)

Ei ziet, wat grooter visch is hier in't net gevischt!
't Is Pallas, door 't bedrog van Gierigheid en List.
1 Timoth. 6:
Die zich bekoren laat van 't goud, dat hij ziet blikken[9],
Door Gierigheid geraakt in veelderhande strikken.

De klocke Listigheid, twee-aanzichtig en wakker,
En de arme Gierigheid (die van eens anders akker
Wel hare schuren vult, en in heur diefsche tasch
Bergt 't goud dat zij kabast[1] uit heures naasten kas)
De wijze Pallas zelf zoo aardig kosten[2] lokken,
Tot dat zij hadden 't net heur over 't hoofd getrokken.
Want dat de Gierigheid de Wijsheid wel bedriegt,
Is een gemeene spreuk, die door de monden vliegt.
Dit is wel eer gezien aan Midas, toen hij haakte[3],
Dat het al louter goud mocht werden dat hij raakte;
Dees bede hem gewerd, en was hem licht vergond:
Greep hij een stoksken op, het werd al goud terstond,
Of grijpt hij eenen steen, hij werd in goud herboren,
Neemt hij een hand vol graans, hij heeft al gulden koren,
En dobbert hij in 't nat, of grijpt hij eenen boom,
Hij heeft een gouden eik, en eenen gulden stroom:
Den gek, die is verblijd, hij lacht vast dat hij schatert,
En geeft den Echo werk, die al zijn doen besnatert:
Maar als hij aanden disch zal eten ('t is te vreemd!)
Wordt al de spijze goud, die hij in handen neemt,
En als hij drinken zal, (wel, hoe wil 't nu gelukken?)
Den wijn in goud verkeert, en met geheele stukken
Hem in het keelgat valt; dies roept hij weder aan
De Goden, die uit liefd' hem van dit leed ontslaan.
Dies dikwijls Gierigheid de Wijsheid heeft bedrogen,
En 't goud heeft in den nood nooit iemand helpen mogen[4].

XXI.

(HET RAD VAN AVONTUUR.)

Aanmerkt, hoe de Avontuur de huik hangt naar de winden,
En niet met allen vraagt naar vijanden, noch vrinden.
Psal. 91:
Mijn toevlucht is alleen den Heere der heerscharen,
Geen kwaad, noch ongeval en kan mij wedervaren.

Die de Avontuur vertrouwt, eerst overdenk' te voren
Dat zij, lichtveerdig als den weêrhaan op den toren,
Met alle winden waait, en dat hij is verleid,
Die in heur zoeken wil zijn rust en vastigheid:
Ziet, hoe zij staat en zwiert met vleugels gaauwe en vlugge,
D' een zij nu 't aanschijn biedt, nu d' ander weêr den rugge;
Ziet, hoe zij voeteloos op eenen ronden bal
Toont, hoe den hoogmoed gaat gemeenlijk voor den val.
Dees beeldenisse ontbreekt, dat zij niet wispelturig
Een wankel rad om draait, onstadig en gedurig,
Daar de een om hooge rijst met eenen trotschen kop,
En de ander inden grond valt boven vanden tsop:
Want dit is haren lust, dat zij in grooter weerden[5]
Den eenen hoog verheft, den andren worpt ter eerden.
Als ik in 't tafereel Cebetis[6] heur aanschouw,
Zoo zie ik (zoo mij dunkt) een Julle[7] en blinde vrouw,
Die voren inden hoop strooit eenen gouden regen,
Daar elk om 't meeste dringt: den eenen heeft gekregen
Een kostelijk thresoor, verzilverd en vergulд,
Den andren, om een kroon, van vreugden is vervuld,
Die eenen scepter draagt, en dezen heeft een keten,
Den andren is een schaal vol peerlen toegesmeten;
Maar achter deze nymfe, eilaas! wat zie ik hier?
De een heeft den bedel-zak, den andren heeft een lier,
Den eenen heeft een krukke, of van sint Jacobs schelpen[8],
Den andren steent en zucht, 't is al: „God wil u helpen!"
En t'wijl den eenen vast heur voor de gift bedankt,
Den andren om zijn lot vast treurt, zucht, weent, en jankt,

---

[1] Voor aan de. — [2] De drie Graciën of Bevalligheden. [3] Thans haar. — [4] Thans voortbrengen. — [5] Romeinsch. [6] Thans haar of ze. — [7] Thans tot ziel ingekort. — [8] fraai versierde. — [9] Thans blinken; verg. vroeger.

[1] zakt, opsteekt. — [2] Thans konden, wisten te. [3] Rijmshalven voor wenschte, begeerde. — [4] Thans kunnen. — [5] tot groote waardigheid. — [6] Het bekende schilderwerk van Theben, door Cebes beschreven en verklaard. — [7] onzinnige. — [8] Door de beêvaartgangers naar St. Jacob aan hun hoed of schouder gehecht.

Neemt zij den eenen 't zijne, en gevet[1] eenen andren,
En doet zoo vreugde in rouwe, en rouwe in vreugd veran- (dren.

XXII.

('T AVONTUUR VERWONNEN.)

Die arm is, en genoegt[2] met 'tgeen hij heeft ontvangen,
De wankel Avontuur heeft inden strik gevangen.
Job 1:
't Geen God gegeven had, dat nam hij t' zijnder tijd:
Des Heeren heil'gen naam zij hoog gebenedijd!

Daar in een biezen hut zich de armoede geneerde,
Daar 't hoofd de zoldering, en daar de voeten de eerde
Geraakten te gelijk, en daar een vuren plank
Te zamen was den disch en ook de zitte-bank,
Daar 't goudgeel kaf en stroo men op den vloer uitspreed- (den[3],
Om rusten inden nacht de moegeslaafde leden,
Daar 't water was den drank, en droogen visch het brood,
Daar lavenisse en spijs gehaald werd uit de sloot,
Daar aan den kouden heerd de tanden mosten knappen,
En daarmen liep bekleed met duizenderlei lappen,
Daar den huisvader (laas!) was eenen blinde-man,
En daarmen leven most van 't geen de vrouwe span[4],
Daar vijftien zonen en drie jonge dochters waren,
Daar 't al bij daag te bed most om de keers te sparen, (lamp
En daarmen naauwe een bieze, of daarmen naauwe een
Ontstak, wanneer daar 's nachts kwam 't een of 't ander
En daar nog niettemin 't genoegen werd gevonden, (ramp:
Aldaar lag de Avontuur, die lichte-schooi[5], gebonden.
Want daar 't genoegen is, al valt schoon de armoê zuur,
Daar vreest men geen Fortuin, noch wankele Avontuur.

XXIII.

(VERKEERDE GOUDDORST.)

Ziet, hoe Hippomanes At'lanta voren loopt,
Vermits zij om het goud den hoogsten prijs verkoopt.
1 Cor. 9:
Zij loopen alle wel ter banen dat elk hijgt,
Maar een van allen doch den prijs alleen verkrijgt.

Ruimbaan! Hippomanes loopt Atalanta na,
Het geldt hem zijnen kraag[6] indien hij komt te spa,
Zij loopen beide' om strijd, o bloed! wat zal ik zeggen?
Het schijnt gij nog een lijf hebt in de kiste leggen,
Dat gij u zelven voedt met zoo een ijd'le hoop,
En waant dees vlugge Nymfe (in heuren snellen loop
Die 't al verwonnen heeft) zoo lichtlijk te overwinnen:
Hippomanes, eilaas! wat moogdy[7] doch beginnen.
Men blaast'er de trompet, dies elk zijn hielen licht,
Eer ik eens ommezie zij zijn mij uit 't gezicht;
Den bloed komt achter aan, wel hoe! nu wint hij 't weder,
Ei, ziet eens wat hij doet! hij werpt ter eerden neder
Drie appels rood van goud, wel tot driemalen toe,
Daar t' elken zij naar bukt, het welk hem komt te goê;
Hij loopt, hij overwint, tot dat hij moed' geronnen,
De Nymfe in haren loop heeft eindlijk overwonnen.
Maar zegt, o Musa! zegt, geeft niet den Sulmoaan[8]
Met deze fabel ons uitdruklijk te verstaan,
Dat inden weg des deugds, zijn tweederleye hoopen,
Die vurig om den prijs op 't aldersnelste loopen,
Daar de een ten einde loopt, en de ander stille houdt,
Die zich verleiden laat van 't zorgelijke goud,

Daar de eene tot zijn lot den prijs is toegevallen,
En de ander komt te spade, en krijget niet met allen.

XXIV.

(DES ARMEN LES AAN DEN KEIZER.)

Hoe eenen armen man ('t is wel aanmerkens weerd)
Door een gelijkenis den keizer heeft geleerd!
Exod. 23:
Geschenken niet en neemt van vijanden noch vrinden,
Want zij des rechters oog, en 't ziende recht verblinden.

Den keizer langs den weg, aldaar hij ging spaceeren[1],
Zag eenen armen man vol puisten en vol zweeren,
Waar op de vliegen vast, al gretig en verwoed,
Zich mesten vet en dik, met etter en met bloed.
Den koning werd beweegd en mocht dit niet verdragen,
„T' sa, Pazie!" (zeide hij) „dees vliegen wilt verjagen;"
„Neen, "sprak den armen man, „ei lieve! laat doch dat!
Dees vliegen zijn verzaad, dees krekels zijn nu zat;
Verjaagdy dezen zwerm, zoo komter weer een jonger,
Met nieuwen appetijt, met gragen verschen honger,
En zullen van mijn vleesch en bloed hun zelven voên,
Met meerder pijn en smart dan mij nu deze doen.
Den keizer dedet[2] vreemd; deze antwoord met groot wonder
Hem in zijn ooren klonk, gelijk als eenen donder:
Hij mocht gedenken, of den rechter, die van goed
En gelden is verzaad[3], 't recht zoo veel hinders doet
Als eenen kalen vink, die eerst 't geding zal schiften,
En eet den armen op met gaven en met giften.

XXV.

(AENEAS EN NERO.)

Ziet, hoe Anchisis zoon den vader helpt in nood,
En Nero al verwoed zijn moeder brengt ter dood.
Proverb. 10:
In eenen wijzen zoon de vader zich verblijdt,
Maar in een godloos kind de moeder droefheid lijdt.

Toen Troyen onderging en stond in roode kolen,
Toen 't hongerige vuur steeg opwaarts naar de polen[4],
En toen het Grieksche staal (al razende en verwoed)
Geen dingen zoeter vond dan het Troyaansche bloed;
Æneas met zijn kind ontwijkt den brand te gader,
En neemt op zijnen halze Anchisen[5], zijnen vader:
Hij draagt den ouden man, dat hem den rugge kraakt,
Tot dat hij eindelijk uit 's doods perijkel[6] raakt.
Hoe draagt Æneas dus? — ik drage mijne krone;
En drukke levende uit het beeld van eenen zone,
Van eenen goeden zoon, die, heilig en beleefd,
Den genen weder draagt, die hem gedragen heeft.
Maar recht in 't jegendeel[7] is Nero veel verwoeder
Als een onreed'lijk beest, die 't herte van zijn moeder
Uit heuren lijve rukt, en ziet het enge graf
Van zijnes moeders buik, dat hem eerst 't leven gaf;
Hij doodigt[8] die, waar van hij 't leven heeft ontvangen,
En nóg loopt eenen traan niet langs zijn snoode wangen.
Dies als ik dezer twee hun vonnisse onderzoek!
D' een komt de zegen toe, voor l' ander is de vloek.

---

[1]Voor geeft het. — [2]genoeg heeft aan, zich vergenoegt. — [3]Rijmshalven voor uitspreidde. — [4]Thans spon (gelijk won voor 't vroegere wan, vand voor vond, enz.) — [5]wisselzieke schooister of zwerfster. — [6]hals. — [6]kunt gij. — [8]De Latijnsche dichter Ovidius, uit Sulmo geboortig.

[1]kuyeren. (verg. 't Hoogd. spatzieren.) — [2]Voor deed het (docht het). — [3]De voorstelling verplaatst ons in den thans gelukkig geheel vergeten tijd, toen de rechter niet van landswegen, maar uit de opgelegde boeten bezoldigd werd. — [4]Die van den hemel nam., naar de zegswijze der oudheid. — [5]Lat. vierde naamval van Anchises. — [6]'t Lat. periculum, gevaar. — [7]Thans tegendeel; verg. 't Hoogd. Gegentheil. — [8]Voor doodt (verg. ons noodigen en uitnoodigen naast nooden).

XXVI.
(BIAS' LES.)

Men hoort den filosoof den keizer hier verklaren,
Waarom de doode werd gesierd met lauwerblaren.
Eccl. 7:
Den sterf-dag is den mensch veel beter in zijn smert,
Dan zijnen eersten dag, als hij geboren werd.

De Heidenen voorheen den doôn[1] ter eerden brochten,
Wiens bleek besturven hoofd met lauwer was omvlochten;
De keizer, nieuwsgier om hier de oorzaak van verstaan,
Spreekt zijne honigbie[2], den wijzen Bias, aan:
Zegt, o wijsgieren! zegt, waarom men dies ten toone[3]
Den doôn ten grave brengt, omvlochten met een kroone?
„Heer keizer!" (zegt hij) „'t is omdat hij voor gewis
Van alderleye ellende en smerte ontslagen is;
Dat hij voleindigd heeft den loop met zijne voeten,
En afgeleîd de schuld, die wij betalen moeten;
Dat hij in zijne dood de dood verwonnen heeft,
En hier gesturven is, opdat hij elders leeft."

XXVII.
(SARDANAPALUS.)

Ziet hoe den Assyriêr, verwijfd gelijk een kind,
Zijn hand slaat aande spille, en zijnen rokken[4] spint.
3 Regum. 11.
Toen Salomon zoo veel boelaziën had verkoren,
Werd hij zoo gansch verwijfd, dat alles liep verloren.

Sardanapalus! o, wat helpen u drie mijten[5],
Daar gij de spille omdraait? het dient tot uw verwijten,
Dat gij zoo heel verwijft, en zelfs den rokken spint:
Dit harnas past u niet; wat zijdy dul of blind?
Den scepter voegt u best, om daar meê te bestieren
Uw onverwonnen erf, het rijk der Assyriêren:
Gij slacht Alcmenæ Zoon, die (hoe ontzien en trots)
De schoone Omfale geeft zijn pijlen, en zijn knods,
En wisselt al zijn tuig (o, zoete minne-grillen!)
Voor eenen spinrok, en een hand vol ronde spillen.
O, groote minne-kracht! die wonderlijk uitmunt,
Als gij een manlijk hert zoo heel verwijven kunt.
Als gij eens konings ziele in uwe boeyen kluistert,
Is al de majesteit van zijne krone ontluisterd,
Zijn wijsheid ongeacht, zijn mogendheid vervoerd,
En door zijn hoererij werd[6] 't gansche rijk verhoerd:
Daar 't hof van minne brandt, werd (eer men 't zoude wanen)
Het land een vuil bordeel, vol lichte Courtisanen.

XXVIII.
(VERDIENDE STRAF.)

Merkt, hoe rechtveerdig dat Perillus raakt ter dood
In zijnen kop'eren stier, die hij voor and'ren goot.
Psal. 7.
De goddelooze graaft den put naar zijnen zin,
Maar als hij 't heeft gedaan, valt hij daar zelver in.

De konstige Perill' (die op het alderblootste[7]
Den gieter[8] Myron zelf in zijne konst nabootste)
Goot eenen kopren stier, die hij om zijnder[9] konst
Den tyran Falaris (om raken in zijn gonst)
Eerbiedelijken schonk: maar, als hij voor den koning
Verscheen, om naar zijn werk te krijgen zijn belooning,
Sprak de tyran tot hem: „Zegt[1] mij, du kloeker[2] geest,
Wat zoû men mogen[3] doen met dit gehoornde beest?"
„Heer koning!" (zeide hij) „den stier, die heeft een wijde[4],
Vierkante venster in het midden van zijn zijde,
Waar in men werpen zal den boozen t' zijnder straf;
Wanneer de kwade nu in dit metalen graf
Met hitte werd gepijnd, zal hij den stier doen brullen,
En met een luid geloei de ruime locht vervullen." (zoekt[5];"
„Wel aan," (sprak den tyran) „'t is best, gij 't eerst ver-
Men greep hem bij den kop, zijn kunst heeft hij vervloekt,
Geen klagen hier en holp, men most het recht vervolgen,
Den dooden stier heeft hem al levende opgezwolgen.
Dies, o gij kunstenaars! denkt, dat in 's werelds perk
Een ieder werd geloond na[6] zijnder handen werk.

XXIX.
(GEVAARLIJK BEROEP.)

Ziet, hoe een stalen zweerd aan eenen zijden draad
Steeds hanget boven 't hoofd den koninklijken staat.
Psal. 55.
Mijn herte is in mijn lijf beangstet, ja, het beeft;
's Doods vreeze mijn gemoed aldus getroffen heeft.

De vleyer Damocles, pluimstrijker die uitsteket,
En nimmermeer (God wouds![7]) in 's princen hof gebreket[8],
Acht Dionysium, als eenen aardschen God,
Gelukkig over zeer[9], schier zonder mate of slot:
Waarom de koning hem, met purp'ren kleed'ren schoone,
Als eenen koning ciert, ja 't voorhoofd met een kroone
Hem heerelijk omdrukt, en hem in handen geeft
Den koninklijken staf, waar voor 't al schrikt en beeft;
Den nieuwen koning hij dus laat ter tafel zetten,
Diens[10] rug geladen is met allerlei banketten,
Men speelt een zoet muziek, en wekt den Echo zelf,
Met eenen zoeten toon in 't marmeren gewelf:
Maar twijlen[11] men dus juicht in 't midden der gezangen,
Laat Dionysius een stalen zwaard ophangen
Aan eenen zijden draad, recht boven 't hoofd gewis
Desgenen, die zich waant dat hij gelukkig is, (gen
Maar ziende naauw omboog, verschrikt hij zoo voor 't drei-
Van 't opgehangen zwaard, dat hij zijn hoofd moet neigen,
En roept: „Heer koning o! verlost mij uit den druk,
Ik kieze mijnen staat, en laat u dit geluk."
Aldus en mag hij niet geacht gelukkig wezen[12],
Die stadig is gepijnd met duizenderlei vreezen.
't Paleis, dat zijnen kop hoog in de lucht verheft,
Eer dan eens herders hut, de kromme blixem treft.

XXX.
(HOOGMOED KOMT VOOR DEN VAL.)

Nero's tuchtmeester ons hier schildert naar het leven,
Hoe hoogmoed wordt verkleend, en ootmoed hoog verhe- (ven.

---

[1]den doode. — [2]Wansmakelijke woordspeling met den naam van den wijze, Bias. — [3]met pronk en praal. [4]Het spinrokken. — [5]Voor rijks-grenzen of gebied (verg. Van Lennep's Nalezing). — [6]Thans wordt. [7]Voor naauwkeurigst. — [8]Den beroemden Griekschen beeldgieter uit de derde eeuw voor onze jaartelling. — [9]Thans zijne.

[1]Hier behoorde nu eigenlijk zeg te staan, daar het verouderde enkelv. du volgt. — [2]Thans tot kloeke geslonken. — [3]kunnen. — [4]venster ('tlat. fenestra) was oorspronkelijk vrouwelijk, en heeft, even als feest en beest, eerst door verscherping der d van 't lidwoord tot t, den onzijdigen vorm aangenomen. — [5]Thans tot zijne. — [5]Thans verouderd voor beproefd; verg. echter nog de Evangelische legende van Jezus verzoeking, en 't Hoogd. versuchen. — [6]Thans naar. — [7]Eig. God wonde des, d. i. God mocht het willen (niet, gelijk van Lennep schrijft, God wilde het zoo); thans zou men zeggen: God betere 't. — [8]ontbreekt. — [9]over en over. — [10]Nam. die van de tafel. — [11]Voor terwijlen, thans geslonken tot terwijl. — [12]gelukkig gerekend worden.

Math. 23.

Hij werd vernederd die zich te verheffen poogt,
Maar die hem zelf verkleent, wordt heerelijk verhoogd.

De wijze Seneca ons meldt en gaat vertoonen
Van eenen koning, die z'jn drie bedaagde[1] zonen
Heel van verscheiden aard drie vooglen stelde veur,
En gaf aan alle drie elk een den willekeur,
Opdat hij ramen mocht, wie 't beste van hen lieden
Het koninkrijk voorts aan[2] zou heerschen en gebieden,
En dragen zoo den last, die zijnen ouden dag
Veel kommerlijker[3] viel, dan zij te voren plag:
Den Arent de eerste koos, den koning aller vogels,
De tweede koos na hem den Sperwer, snel van vlogels,
De lang gebekte Snep verkoos de jongste zoon,
Dies hem de vader schonk de koninklijke kroon.
Hij, die door ootmoed en vernederdheid[4] van geeste
Verkoos het minste lot, verkreeg het aldermeeste.
Want wie door hoogmoed klimt, die nadert zijnen val,
En die zich zelf verkleent, gemeenlijk klimmen zal.
Dies, die in ned'righeid verslijt zijn vliênde[5] leven,
Al schijnt hij leeg[6] te zijn, zoo is hij hoog verheven;
Hij is den val nabij die hooge zich verheft,
En die zich houdt omleeg de blixem niet en treft.
Des werelds loop is twee put-emeren[7] gelijke,
Het leegste[6] klimt omhoog, het hoogste valt in 't slijke.

XXXI.

(DE IJZREN EEUW.)

Ziet hier den ijz'ren Eeuw, daar de eene d'ander tergt,
De Wereld is vol strijds, en heel in 't kwaad verergd.

Gen. 4.

Des werelds vierde deel sloeg Caîn, en was niet wijzer;
Hij bouwde de eerste stad, en Tubal vond het ijzer.

Toen 't ijzer kwam in 't licht, uit 't ingewand der aarden[8],
Klep, klep! het aanbeeld ging, men smeedde niet dan zwaarden;
Rechtveerdigheid uit vrees weêr naar den hemel trekt,
Het aardrijk werd terstond met menschenbloed bevlekt,
De krijg werd opgekweekt, men ging de zinnen scherpen,
En met den blinden mol een aarden wal opwerpen,
Het kalfs-vel werd gerekt, men maakte fluex een trom,
De mensch werd loos in 't kwaad, en in de wijsheid dom;
Men kreeg een bonten vlag gewonden om de stengen,
Men ging vierkantig 't heer in zijn slagorden brengen,
De horen onraad blies, de trommel sloeg alarm,
De vreeze werd verdoofd en 't bloed in 't herte warm;
Het eene heer verwan, het ander is gevloden,
Het veld, dat werd bedekt met menig duizend dooden,
Men riep er niet dan moord, daar werd een groot geschreeuw,
En zoo kwam op de hand de dullen[9] ijz'ren eeuw."

XXXII.

(WIJZE MATIGHEID.)

Pythagoras zit hier, de disch, die is hier knap[10]
Verzorgd met eenen weg[11], wat vruchts, en eenen nap.

Marc. 1.

De Dooper, die den weg voor Godes Zoon kwam banen,
Had anders geene spijze als honig en sprinkhanen.

Pythagor', Samos' roem, te wonderlijken[1] haten[2]
De onnutte gulzigheid, die niet en kan als vraten[3];
Met eenen sobren disch hij wel tevreden was,
Hij speende zich van vleesch, en visch; bij 't veldgewas,
In ware dankbaarheid hij heiliglijken[4] leefde,
En met der herten[5] aan een goed genoegen[6] kleefde.
O gulden soberheid! gij zijt u zelf een maat:
Als de ander eerst begint, zoo zijdy[7] al verzaad.
De spijze is niet zoo zeer om 't lichaam vet te mesten
(Gelijk een kermis-gans, die kruipen moet ten lesten[8]),
Als zij[9] geschapen is, dat elk een van heur proeft
Alleen zoo veel, als 't lijf tot onderhoud behoeft.

XXXIII.

(GEDULD OVERWINT ALLES.)

Ziet Socrates (eilaas!) besprongen van de boosheid
Der wijven, met geduld verwinnen hun godloosheid.

Syr. 25.

Veel liever wil ik nog bij leeuwen en bij draken,
Als bij een booze vrouw mijn rust en woonplaats maken.

Die een kwâ vrouwe heeft, genoeg heeft aan zijn wee;
Den armen Socrates (eilaen!) heefter twee,
Hij is er meê gescheept, hij moet er ook meê varen,
Door zoo veel holle zeên, door zoo veel waterbaren:
D' een tessche[10] is hallef blind, en de andre feeks is leep[11],
D' een slaat hem met de roede, en de andre met de zweep:
Nog was hij wel te vreên, hoe zeer zij op hem brulden,
Zijn herte is onbeweegd, en alles kan hij 't dulden·
Kneust de een hem met de vuist, en de ander met den voet,
Zoo houdt hij evenwel een ongekwetst gemoed:
Hij lijdt, zij slaan; hij zwijgt, zij voeren heuren snater;
Hij zit op 't drooge land, zij gieten hem met water;
Ten laatste zegt hij eens: „wanneer de locht verbolgt[12],
De regen in 't gemeen na eenen donder volgt."
Aldus geduldigheid met zoete en zachte zinnen
Heur kruis verlichten kan, en tegenspoed verwinnen:
Hij wreekt zijn leed genoeg, die stille, met verdrag,
Niet zijnen smaad en wreekt, daar hij 't aan wreken mag.

XXXIV.

(PLATO VERSCHALKT.)

Hoe dat Diogenes bewees (naar zijnen wensche),
Dat eenen naakten haan was een Platonisch mensche.

Jac. 3.

Wie met zijn tonge niet in woorden missen kan,
Is al geheel volmaakt, ja, een volkomen man.

Den wijsgeer Plato, om zijn jongeren te leeren,
Zeîde: een tweevoetig Dier naakt, bloot, en zonder veêren
Is de geschapen Mensch: dees voorgestelde les
Ter ooren al terstond kwam van Diogenes:
Den drol[12] en is niet slinksch, hij past[13] op deze stukken,
En gaat fluks eenen haan al levendig uit plukken
Zijn pluimen uit het lijf en daarmeê, slechten jool[14]!
Of hij geen vijf en kost[15], loopt naar de Atheensche school,
En werpt den naakten haan voor Plato's voeten henen:

---

[1] meerderjarig. – [2] Thans voortaan. – [3] zorgelijker, bezwaarlijker. – [4] Nederigheid. – [5] vluchtig. [6] laag en laagste. – [7] emmeren: niet, met Van L., van ee, water, af te leiden, maar van eenbaar (d. i. 't geen aan een handvat gedragen wordt). — [8] Thans aarde. — [9] dolle, woeste. — [10] sober. — [11] brood in puntigen vorm; verg. nog 't Overijselsche krente-wegge, voor krentebroodjen.

[1] verwonderlijk veel. — [2] voor haatte. — [3] Versterkte vorm van vreten. — [4] Verbogen naamval voor: op heilige wijs. – [5] Thans met het hart. – [6] tgeen voldoende is, vólstaat. — [7] zijt gij. — [8] Versta: die zoo lang vreet, dat ze niet meer gaan kan. — [9] Nam. de spijs. — [10] Anders tasch, en zoowel in goeden en kwaden als onzijdigen en eigenlijken zin gebruikt; verg. o. a. beneden XXXVI. Het door van Lennep in beteekenis gemaakte onderscheid tusschen tasch en tesch is geheel denkbeeldig. — [11] zeer-oogig. — [12] opzet. — [13] olijkert ('t Fransche drôle). – [14] let. – [15] onnoozele grappenmaker (verg. nog ons jolig). — [16] kon (nam. tellen).

„Dat's een Platonisch mensch, naakt (zegt hij) met twee bee-
(nen".
Nooit iemand zoo bespraakt, diens tong niet eens en lispt,
En niemand ooit zoo wijs, die niet mocht zijn berispt.

XXXV.
(BOOM EN MENSCH.)

Dees stomme beeltenis spreekt (als in eenen droom):
De boom is als de mensch, de mensch is als de boom.
Math. 3.
Een ieder boom, die niet draagt goede vruchten hier,
Ten leste werd gekerfd en dan verbrand in 't vier.

Het redelijke dier, den mensch verkeerd genomen[1],
Gelijkt wel eenen boom, hoe aardig wil dit komen:
Den boom spruit uit der aard, de mensch uit 's moeders
(graf;
De boom groent en verdort, de mensch komt en gaat af;
De boom zijn takken heeft, die hij zoo wijd uitspanden[2],
Den mensch zijn voeten ook, en zijne palmen-handen[3];
De wortel is de deugd, die al den boom aankleeft,
De mensche zonder hoofd ook nimmermeer en leeft;
Wanneer 's booms wortel treurt, zoo hangen al de bladen,
Ook 's menschen leden, als 't hoofd is met druk beladen:
De boom, die lange staat, op 't lest wordt oud en krom,
De mensch ziet naar het graf in zijnen ouderdom;
Waar de boom henen valt, daar zal hij liggen moeten,
De mensch na zijne dood heeft geenen tijd van boeten;
De boom zijn midden heeft met eene schorse omgord,
De mensch een ziele, die van 't vleesch bekleedet wordt;
's Booms midden, eindelijk, wordt met den boom verdorven,
Maar 's menschen ziel nog leeft als 't lichaam is gestorven.

XXXVI.
(WIJZE KEUS.)

Hier ligt Diogenes, en kiezet, in zijn vat,
Het vrolijk zonnelicht voor Alexanders schat.
Hebr. 11.
Voor al 't Egyptsche goed, voor Farao's threzoren,
Heeft Mozes met Gods volk het aldernutst verkoren.

De woonst[4] Diogenis was een boômlooze tonne,
Hij schuilde in heur schaâuw voor 't steken van de zonne,
Hij had geen and're hut, noch and're tent op d'eerd,
Dit vliênde leven docht hem luttel moeiten weerd:
Zijn tafel was het gras, op een bijzondre wijze
Hield hij zijn middagmaal, met ongekookte spijze:
Den aaszak[5], zijn schrappaai[6], hij altijd bij zich droeg:
Nature, meende hij, heeft lichtelijk genoeg;
De wijnen, die hij dronk, was 't water, daar hij zeker
Geen aconiet[7] in vond; zijn hand was zijnen beker:
Hij hadde geenen schat, of droeg hij om 't gemak
Een tesch[8], zoo was 't zijn hart dat vol genoegen stak.
Waarom de Macedoon[9], de treffelijkste koning,
Hem te bezoeken dacht; hij vond hem in zijn woning;
Diogenes, die lag en trok 't hem weinig an[10]
Of hij een koning zag, of eenen akkerman.
Dit docht den prince vreemd; dies, om zijn zeldzaam leven,
Zeide: „eysschet wat gij wilt, ik zweer, ik zal 't u geven."

[1]Versta: eigenlijk onredelijk te noemen. — [2]Niet (gelijk van Lennep wil) voor uitspannet, maar voor uitspande, uitgespannen heeft. — [3]Eig. zijn handpalmen. — [4]Niet met woonstede te verwarren, maar voor 't oude woonste, ons woning. — [5]eetzak, voederzak. — [6]Zooveel als kast, zaamgetrokken uit schaprade: schap wordt nog altoos in Overijsel voor de plank in een kast gebezigd. — [7]giftplant. — [8]Anders tasch; verg. boven XXXIII, aant. [10]. — [9]Alexander van Macedodië. — [10]Gelijk nog in de dagelijksche spreektaal voor aan.

Den wijsgeer naauwlijks sprak: „ei! Alexander vrund!
Gij neemt mij 't zonnelicht, dat gij niet geven kunt."
Dus is hij waarlijk rijk, die zich in niets bedroevet,
Die in all's[1] is te vreên, en weinig nooddrufts hoevet.

XXXVII.
(GENOEGZAAMHEID.)

Ziet, hoe Diogenes den kroes aan eenen kant
Weg werpt, dewijl hij kan drinken uit zijne hand.
1 Timoth. 6.
Een goed genoegzaam herte en goddelijke zin,
Is eenen grooten schat, en wel een rijk gewin.

Diogenes, die steeds arbeidde[2] om te mind'ren
Zijns lichaams nooddruft, zag, hoe twee onnoos'le[3] kind'ren
Het water met der hand vast schepten uit den vloed,
Dies nam hij zijnen nap en trad hem met de voet:
Wat mag ik (zeide hij) zoo vele huisraads nutten[4],
En dus beladen gaan, dewijle men kan putten
Den drank met zijne hand, en lesschen zoo den dorst?
Waar toe hebbe ik zoo lang d'onnutten kroes getorscht?
Daarom, wanneer wij 't doen der ouden wel beproeven[5],
Zij zochten hunnen schat in luttel te behoeven:
Want daar men veel behoeft, daar is vrij de armoê groot;
Maar waarlijk is men rijk, daar weinig is van nood.

XXXVIII.
(DIOGENES NOG EENS.)

Diogenes leert hier, dat zij, tot geenen dagen,
Niet allen menschen zijn, die wel den name dragen.
Iesai 1.
Den ezel kent zijn krib, den osse zijnen heere,
Maar Israël en weet van God noch van zijn leere.

Den drol'gen ouden poets[6], Diogenes ik meen,
Als op den middag 't licht 't schoonst van den hemel scheen
Met een lanteerne liep, om zoeken naar zijn wenschen.
Elk riep: wat zoekt gij hier? —'t zijn redelijke menschen,
Die ik dus zoeken ga; elk boerden[7], en elk loeg:
Wel, Diogeen'! zijn hier geen menschen nog genoeg?
Ik zieder hier niet een (sprak hij), want gij betoonet,
Dat geene reed'lijkheid in uwe herten woonet,
Uw beestlijk leven toogt, dat gij (het welk ik haat)
Zijt menschen met den naam, maar beesten inderdaad."
Die met Diogenes liep zoeken als de blinden,
Nog zoude hedensdaags naauw menschen kunnen vinden:
Want deze wereld is een woeste wildernis,
Die niet vol menschen, maar vol wilde dieren is;
Ja, nog den meestendeel[8] zijn woester van manieren
Als in het wilde woud de onredelijke dieren:
Want daar[9] den eenen wolf den anderen op eet,
Daar is de winter koud, daar is de winter wreed; (mer)
Maar dat den eenen mensch (al schijnt hij driemaal vro-
Den anderen verslindt, geschiedt wel in den zomer.

XXXIX.
(CRATES.)

Hoe den philosophus zijn goud wierp in de baren,
Dat zal u deze prent en dit gedicht verklaren.
Matth. 10.
Wie alles niet verlaat, en volgt mijn stappen veerdig,
Is mijn leerjonger niet, noch en is mijns niet weerdig.

[1]Gelijk veelal bij de dichters van Vondels tijd, voor alles. [2]werkzaam, er op bedacht, op uit was. — [3]onschuldige. — [4]bezigen. — [5]op de proef stellen, nagaan. — [6]grappenmaker (verg. nog ons poets) en zie boven XXXIV. aant. [15]. — [7]schertste (van 't oude boerde, een grap.) — [8]voor 't meerendeel. — [9]Zoo lees ik voor dat, 't welk hier geen zin geeft, en waarschijnlijk uit het twee regels later volgende is ingeslopen.

Ziet Crates, den Thebaan, hem zelven gaan te boven,
Verkoopende zijn haaf, zijn goederen en hoven;
Dewijl hem 's werelds goed behindert inden loop
Des deugds, verzaamt hij 't geld in eenen klomp of hoop,
En spoeyende daar meê recht naar den dorren oever
Van de ongetemde zee (als zijnde geen behoever
Van zulken overvloed) werpt zijnen schat heel veer
En al zijne ijd'le zorg met eenen in het meer,
En roept „o, ligstu[1] daar in 't midden vande golven!
Veel beter is 't dat gij ligt inden grond gedolven,
Dan dat gij nacht en dag mijn innerlijk gemoed
Met angst en zorge pijnt, of met veel kwelling voedt.
O, groote kemels! die hier met veel ongemakken
Zoo lastig gaat getrost[2] met 's rijkdoms zware pakken,
Aanmerkt, wat Crates doet, niet langer voorts[3] en draaft,
Ziet hoe hij al zijn goud in 't diepe meer begraaft.
Maar gij zijt veels[4] te gier, en zoudt veel liever drenken[5]
In 't midden vande zee, dan 't goud de baren schenken.
Ay, arme gierigaards! wat zal ik zeggen, dan
De heele wereld niet u herte vullen kan:
Driekantig is uw hert, dies, als ik met verkloeken[6]
Een ronde[7] daar in trek, daar blijven altijd hoeken
Nog leeg end' ydel staan; dus roep ik met beklag:
't Is eenen diepen put, die niemand vullen mag.

XL.

(WIJZE MATIGHEID.)

Ziet, hoe de filosoof hier aan de tafel dut[8],
En den gezonden wijn gespariglijken nut.
I Timoth. 5.
O, zone! ik rade dy (uit zorge, die ik drage):
Gebruikt een weinig wijns, om uwe kwade mage.

Hier zit de wijzeman[9], hij laat hem niet meer tappen
Tot 't noenmaal[10], dan alleen drie matelijke nappen;
Hij slacht den dronkaard niet, die nimmermeer en kan
Uitblusschen zijnen dorst, gelijk den Ocean,
Die, alhoewel hem steeds de bornen en de vlieten
Zoo vele waters in zijn glazen kruike gieten,
Nog nimmer is verzaad; zoo ook den dronkenbol:
Hoe vele dat hij drinkt, zoo'n[11] is hij nimmer vol;
Maar den wijs-gieren[12] heeft de soberheid verkoren.
En laat een druppelken onnut niet gaan verloren.
Die zoo den wijn gebruikt, die zoo de druiven leest,
Wordt van den wijn gevoed naar 't lijf en naar den geest;
De geest hij levend' maakt, het herte sterk en jonger,
De hersnen zuivert hij, en wekket gragen honger,
't Bleek aanzicht hij verdrijft, verwermt het koude bloed,
En ons teêr lichaam hij lange in gezondheid hoedt.

XLI.

(OEDIPUS EN DE SFINX.)

Het listig monster Sfinx stelt Oedipo te voren[13]
Een raadsel, 't welk hij raamt[14]; dies doodt het zich van to-
Job, 14. ren[15].
De mensch gelijk een bloem verwelket en vergaat,
En blijvet nimmermeer in eenen zelven[16] staat.

Het zeldzaam monster Sfinx (dat de Thebaners kwelde)
Dit raadsel Oedipo op 't alderscherpst voorstelde:
Vier voeten, twee, en drie, heeft ergens eenig dier,
Dat niet en heeft als stem, en stem veranderd schier[1],
Dat geen dier meer zoo doet, van al wat vliegt om hooge,
Of zwemt in natte zee, of wandelt hier op 't drooge;
Maar als op voeten veel dit dier begint te gaan,
Begint hem al zijn jeugd en al zijn kracht vergaan.
Dit dier (zegt Laji Zoon) ik zal 't u haast ontknoopen,
Dat is den mensche, die ter wereld komt gekropen,
Die eerst op hand en voet, als op vier beenen, gaat,
Zoo lange tot hij recht op zijn twee voeten staat:
Maar als den ouderdom, met zuchten en met stenen,
Aanbreekt, hij zwak en krank op eenen stoel moet lenen[2],
En als drie voetig gaan, met zijnen doornen staf,
Naar zijn eng kerkhof toe, op dat hij valt in 't graf.
De rader naauwlijks zwijgt, 't woord is naauw vande lippen,
Of Sfinx breekt zijnen hals, en[3] werpt zich vande klippen.

XLII.

(SPLINTER EN BALK.)

Ei! ziet, hoe Momus hier zijns naasten feilen teekent,
En al wat hij misdoet, vergeet en niet en rekent.
Math. 7.
Hoe ziedy[4] doch zoo licht de splinters, o, gij schalken!
In 't ooge uws broeders, en vergeet uw eigen balken!

Ziet den berisper hier naar 't leven afgeschilderd,
Hoe staat hij dus en grijnt[5]! hoe is hij dus verwilderd!
Twee tesschen[6] hij steeds draagt; o, zifter van een mug!
De een hangt hem voor de kniên, en de ander op den rug,
De grootste voren hangt, de kleinste draagt hij achter,
Van 's naasten feilen is hij een getrouwe pachter,
Want hij ontvanger daar de grootste tesch meê vult,
Maar achter is de buil leêg van zijn eigen schuld,
D'wijl hij die niet en ziet; van voren stelt hij kloeke
Zijns naasten misdaad net en zuiverlijk te boeke,
Hij heeft zijne oogen op een ander zoo gereed,
Dat hij hem zelfs verzuimt en t' eenemaal vergeet.

XLIII.

(WELSPREKENDHEID.

Den Walschen[7] Hercules hier aardig en perfekt
De lieden met zijn tong schoontalig tot zich trekt.
I Cor. 13.
Wanneer[8] ik liefdeloos schoon[8] spreke eens Engels taal,
Wat ben ik anders dan een luidende metaal?

Den Walschen Hercules (daar veel van is gezongen)
Met gulden ketenkens aldus aan zijnder[9] tongen[10]
De volk'ren had gehecht; 't welk zoo veel is gezeid,
Dat een schoontalig[11] man, door zijn welsprekendheid,
De menschen tot zich trekt, en vele groote scharen
Bestiert, als of zij aan zijn tong gebonden waren.
't Is daarom, dat men nog wel zegt naar de oude sloer[12],
Hij klapte mij zoo schoon, hij kreeg mij aan het snoer;
't Is daarom, dat men zegt, dat, met zijn zoete snaren,
Orfeus in 't wilde woud de dieren konde paren;

---

[1]Voor ligst du met het geheel vergeten voornaamw. van den 2en pers. enkelv.; ook Vondel verwart hier echter reeds den 2en pers. der gebiedende wijs van 't werkw. met die van de aant. wijs, ligst voor lig. — [2]beladen. — [3]Thans voort, gelijk altijd bij Vondel altijds; verg. boven XXX, aant. [3]. — [4]Gelijk nog in de Overijselsche spreektaal. — [5]Rijmshalve voor verdrinken. — [6]overleg. — [7]kring. — [8]dut kan hier geen goeden zin geven, en is alleen rijmshalve te verklaren. — [9]Verouderd voor wijsgeer. — [10]Bij 't middagmaal. — [11]Voor zooen; verg. boven bladz. 1 aant. — [12]Voor de wijsgeer; verg. boven XXVI. — [13]voor. — [14]oplost. — [15]toorn. — [16]Thans zelfden.

[1]Thans schielijk (dat eigenlijk voor schierlijk staat). [2]Anders leunen. — [3]Men zou hier liever hij lezen, daar nu de volgorde averechtsch is. — [4]ziet gij. — [5]Lees liever grijnst, daar het anders geen zin geeft. — [6]zakken; verg. boven XXXIII en XXXVI. — [7]Gallische; naar de oude overlevering had de zoogenoemde Tyrische Hercules, op zijne tochten door West-Europa, Gallië de eerste beschaving aangebracht. (Verg. desbelust Am. Thierry's Hist. des Gaulois I, p. 62.) – [8]Of-schoon. [9]Voor zijner; thans zijne of zijn. — [10]Thans tong. — [11]welsprekend. — [12]Anders sleur.

't Is daarom dat men zegt, dat Amfion in 't veld
Heeft Theben opgebouwd, een stad groot van geweld:
Welsprekendheid, verzeld met billijkheid en reden,
Het sterkste wapen is, dat iemand mochte smeden;
Het bindt de herten t'zaam, en maakt van velen een,
Gelijk het lijf bestaat uit veelderhande leên.

XLIV.
(DE TONG.)

De tong het kleinste lid (zoo Bias eens beveste[1]
Voor den Egyptschen prince) is't kwaadste, en ook het beste.
Proverb. 18.
Het leven en de dood, die liggen onbedwongen,
Vrijwillig in 't geweld en in de macht der tongen[2].

De koning en monarch der oude Egyptenaren
Tot Biam Brutum zand[3], op dat hij zou verklaren,
Welk doch van alle ding hem 't slimste en 't beste docht?
Zijn antwoord was: een tong, die hij den koning brocht.
Dit heeft Æsopus ook bevestigd, als de wijze:
Toen zijne meester hem de beste en slimste spijze
Hiet[4] koopen op de markt, hij bracht hem tongen t'huis;
Den meester werd vergramd en zeide: bij gans[5] kruis!
In zende u tweemaal heen, gij brengt mij altijd tongen.
Hoort meester (zeide hij) uw gramschap zij bedwongen,
Een goede tong is't best dat hier ter wereld is,
En weder 't slimste deel een kwade tong gewis:
De tong baart twist en krijg, de tong baart peis en vrede;
De tonge, die bedroeft, de tong vertroostet mede;
De tonge, die verdrukt, de tonge komt te baat;
De tong de liefde breekt, de tonge doodt den haat;
De tonge, die ontsticht, de tong baart nutte leere;
De tonge lastert God, de tonge looft den Heere:
Dus, alsmen de eigenschap der tongen wel verzint[6],
Zoo is zij 't kwaadste deel en 't beste dat men vindt.

XLV.
(ZWIJGEN.)

De wijze Solon (om 't veel spreken te vermijden)
Ging met een scherpe vlim zijn eigen tong afsnijden;
Men vraagde hem, waarom? hij schreef: omdat veel (kwaad
De tong ooit[7] heeft gewracht[8], en 't zwijgen nooit ge-
O jonkheid! luistert toe, het dient u zonderlingen, (schaad.
Om leeren uwe tong van veel geklaps bedwingen.
Wel-spreken is een deugd, wel-zwijgen ook een konst,
Die hier de mate in treft verkrijgt een groote gonst.
Natuur, zorgvuldig om ons hierin te versterken,
Heeft onzen mond verzorgd met dobb'le bollewerken,
Opdat de losse tong niet licht uitbarsten mocht
Met eenig schandlijk woord, dat boven in de locht
Als eenen vogel stijgt, en, als het is ontvlogen,
Niet licht'lijk wederom kan werden[9] ingetogen:
Dat ik ooit stille zweeg, mij nooit en heeft berouwd,
Maar wel dat ik te veel geklapt hebbe en gekout[10]:
De Heidenen, die steeds hier inne vlijtig leerden,
Harpocratem als God des stillezwijgens eerden,
Die met den vinger op den mond hun onderwees,
Inhoudende de stem, het zwijgen elk aanprees.
Pythagoras snijdt ook, als met een vlimme of messe,
Het vele sprekens af, als hij, voor de eerste lesse,
De jeugd vijf jaren lang leert zwijgen en verstaan;

't Is noodig, dat wij nog bij hem ter scholen[1] gaan;
Want zedig stilgezwijg, en niet het vele spreken,
Dat zie ik alle dag ons allen nog ontbreken.

XLVI.
(ZOEK VOOR 'T ALGEMEEN.)

Een leerrijk voorbeeld van een schipper (naar mijn oordeel),
Die met zijn schade zocht zijns naastens meeste voordeel.
Proverb. 11.
Die 't koren zoldert, heeft zijn vloekers en benijders,
Maar die het mild verkoopt heeft veel gebenedijders.

De magre dieren[2] tijd, schier tot in 't graf des doodes,
Verdrukte de gemeente, in de oude stad van Rhodes;
Waarom de mare[3] vast, met hare groote trom[4],
Opwekte 't naaste land, tot troost en hulp alom,
Tot dat'er eindelijk drie schepen, zwaar geladen,
Met terwe kwamen aan, om ieder te verzaden;
Maar naauwlijks raakten zij uit de ongestuime zee,
En wierpen 't anker uit, of kwamen op de reê,
Of de opper-stierman roept, zoo luide als hij mag brullen:
„O borgers! hier is graan, om uw gebrek vervullen;
Maar koopt niet al te dier, of immers maar ter nood[5],
Want daar komt achter mij nog een geheele vloot;
Dus houdt een leege[6] markt, en willet[7] niet opsteken,
Want daar is voor de hand meer als u mag[8] ontbreken."
Graan-koopers u vrij schaamt, als gij u niet verkloekt[9],
En met uw schade aldus 't gemeene beste zoekt,
Wanneer gij, gierig om een hooge markt verwerven,
Uw koren-zolders sluit, en latet graan verderven,
God geeft ook wieder vast[10] met kommer en geduld,
Als uwen aas-zak maar is tot de keel vervuld;
Peinst vrijelijken[11], dat des rechters ooren tuiten,
Die eens op 't lest voor u zal 's Hemels schuren sluiten;
Als gij dan klaagt en kermt, wordt ijdel uwe hoop,
Wanneer hij zeggen zal: „mijn graan is niet te koop!"

XLVII.
(NAAST AAN 'T HARTE.)

Aanmerkt dit vonnis doch, hoe aardig en hoe naakte
Een van drie broeders naast des vaders hert geraakte.
3 Regum, 3.
Den twist die Salomon kon scheiden t'geender ure,
Slist hij door middel van de levende nature.

De dood nam onverziens weg eenen anden vader,
Die in de wereld nog drie zonen liet te gader;
Twee waren al van één, maar van een ander bed
De derde zone was; waarom dat altemet
De twist hoe lang hoe meer oprees na 's vaders sterven,
Wie van hun drie gebroêrs des vaders goed zoude erven.
Maar als noch wet, noch lot hen scheiden mocht als vriend,
Zoo hebben zij hun zaak den rechter aangediend:
De rechter, om veel eer[12] hun twist-gekijf te slechten,
Deed 's vaders doode lijf aan eenen boom oprechten,
En sprak: het goed zal hem geworden met der ijl,
Die naast des vaders hart kan treffen met den pijl:

---

[1]Thans in den verlengden vorm bevestigde. — [2]Thans tong. — [3]Thans zond. — [4]Beval te. — [5]Basterdvloek voor Gods. — [6]bedenkt. — [7]altijd. — [8]gewrocht. — [9]Thans worden. — [10]Hier in den zin van gekald, waarmeê het trouwens in oorsprong één is (verg. 't Hoogd. wald en ons woud, enz.)

[1]Thans tot schole en school geslonken. — [2]Anders dure; gelijk vervolgens stierman voor stuurman. [3]Anders faam; verg. 't oude nieuw-mare voor ons nieuwstijding, en 't dichterlijke maar, mare voor bericht. — [4]Rijmshalve voor tromp, thans trompet. — [5]voor zoo ver noodig. — [6]Gelijk reeds herhaaldelijk voor lage. — [7]Zaamgetrokken uit wilt het. [8]kan. — [9]verstandig zijt. — [10]wie er — God betere 't — dan ook vasten moge; niet, gelijk Van L. schijnt te willen: God zorge maar voor hem, die vast. — [11]bedenkt, weet wel. — [12]Voor des te eer.

De twee die schoten heen, de jongste, met verblooden[1],
Sprak: liever dan zulks doen, ik sterve duizend dooden.
Nature toonde door dit medelijden ras.
Dat hij den erfgenaam, en ook met eenen was
Den genen, die het hart des vaders naast doorkliefde,
Met geenen stalen schicht, maar met een rechte liefde.

XLVIII.

(WIJZE KASTIJDING.)

De moeder, die de jeugd wil voor de roên verschoonen
Die schendt heur aangezicht, en worgt[2] heur eigen zonen.
Eccles. 30.
Die zijnen zone lieft, hem matig zal kastijden,
Op dat hij in den dag der oudheid[3] mag verblijden.

Eer de misdadige zal door een ken'pen[4] venster
Aanschouwen van het licht den laatsten straal of glenster[5],
Hij zijne moeder kust, en rooft voor 't hoog gericht
Met zijne tanden heur den neus van 't aangezicht:
„Omstanders!" (zegt hij) „hoort, want[6] d'oorzaak van mijn
Mijn eigen moeder is, vermids zij met kastijden (lijden
Nooit mijnen kwaden aard getemd heeft voor den val,
Zij altijd na mijn dood (tot ieders spiegel) zal
Dit teeken voeren, op dat a dere ouders leeren
Hun kind'ren op te voên in alle tucht des Heeren."
De moeder, die heur kind niet in de jonkheid temt,
Van een recht moeders hert is t' eenemaal vervremd:
Die 't kind geeft lossen toom in alle zijn wellusten,
Zal met der tijd allengs een monsterdier toerusten:
De stramen[7] in den neers van een kwaad kind gewis
Het recht merkteeken van een goede moeder is,
Die heuren zoon bemint, op dat, na al heur slaven,
Zij niet een galgen-aas gevoed heeft voor de raven.

XLIX.

(HERCULES AAN DEN TWEESPRONG.)

Terwijlen Hercles slaapt aldaar[8] hij is gelegen,
Figuurlijk hem vertoond zijn twee verscheiden wegen.
Math. 7.
De weg na d'eeuw'gen dood, is ruim, is wijd, en breed,
Maar enge en smal den pad, die tot den leven leedt[9].

Terwijl Alcides[10] lag, met Lethes zachte stromen
Besprenget[11] van den slaap, 's doods zuster, zag hij komen
Twee schoone nymfen, of goddinnen, met geneugt,
De een was Wellustigheid, en de ander was de Deugd:
De wellust kwam zeer zoet gelijk den morgen blozen,
De weg al waar zij liep beschilderd was met rozen,
Den ingang, die was breed: maar weêr in 't jegendeel[12]
Den uitgang naauw en scherp, vol droefheid al geheel.
De deugd, de witte deugd, door doornen en door struiken
Wees eenen engen pad, schier naauwlijks om gebruiken;
Maar, hoe men dieper zag, hoe blijder hij met lust
In 't einde mede bracht een aangename rust.
Dus stond van deze twee hem 't aldernutst te kiezen;
Die 't eene winnen wil het ander zal verliezen.

L.

(EERSTE INDRUKKEN.)

Een algemeene leer van 't nieuwe boter-vat,
Dat zijnen reuk behoudt naar 't eerste sap of nat.

Proverb. 22.
De leere, die het kind is in de jeugd gegeven,
Gemeenelijk zal het behouden al zijn leven.

Het is nog hedendaags een algemeene spreuke:
„'t Vat houdt naar 't eerste sap doch altijd zijnen reuke."
Dit heeft Lycurgus eer natuurlijk op het blootst[1],
Met eenen raaken wind- en huishond uitgebootst;
De windhond brij en pap had altijd in de koken[2],
De huishond op de jacht 't gevangen wild geroken;
Dees bracht hij beide op 't leste in 't openbaar ten toon,
Elk koos van stonden aan het geen hij was gewoon:
De windhond koos den brij, en de ander koos het wildbraad,
En eten 't t'zamen op, eer een van beiden stil staat.
O ouders! leert hier uit, eer gij u doet te kort,
't Kind aardt naar 't gene hem van jongs is ingestort,
Dus houdet[3] van der jeugd in eenen goeden regel,
En drukt hem in 't gemoed de deugd als eenen zegel,
Want 's kinds herte is als wasch, waar in gedweeg en mild
De meester prent en drukt de letter, die hij wilt[4].

LI.

(SEMIRAMIS.)

Gij ziet 't gebreideld ros hier met een vrouw beladen,
Die elk verwonderd heeft[5] met mannelijke daden.
Judith. 13.
Bethulia, door Gods en Judiths tegenweer,
Nam Holofernes 't hoofd, en sloeg het gansche heir.

Ziet, hoe een man'lijk hert schuilt onder vrouwenkleed'ren;
Ziet, hoe Semiramis stelt 't heer in zijn geleedren,
Ziet, hoe kloekmoedig z'j, gezeten op het peerd,
Grijpt met de een hand den toom, met de ander hand het
Hoe de afkomst van heur bloed, en koninklijken adel (zweerd;
Zij niet op 't bedde toont, maar op[5] den gouden zadel,
En rijst nog 's morgens vroeg, vóór 't blinken vande zon,
Als eenen bliksem op naar 't pratte Babylon;
Zij strijdt, zij overwint, zij slaat den vijand t'onder,
En, met veel wapen-roofs, keert weêr als eenen donder;
Ziet, hoe zij heur paruik[6] diep inde palmen bergt,
Hij ligt al onder voet, die heur ten strijde tergt.

LII.

(GELESCHTE BLOEDDORST.)

Tomiris Cyrum slaat, en zijnen dooden kop,
(Tot wraak van haren zoon) werpt in een bloedig sop.
Job, 15.
De goddelooze mensch leeft altijd in bezwaren,
Ook en weet de tyran 't getal niet van zijn jaren.

't Was Cyro[7] niet genoeg, dat zijne kroon bepereld
Was met den halven kreits of ommeloop der wereld,
Hij moest in Schyten[8] nog den klocken wapen-held,
Tomiris liefste zoon, begraven in het veld.
De moeder is bedroefd, heur oogen tranen leken[9],
Zij trekt het harnas aan om heurs zoons dood te wreken.
„O Cyre, wreed tyran! ziet, wie gij hebt getergd!"
(Zegt zij) „ik zal u biên het voorhoofd[10] in 't gebergt,
Daar gij het dorstig zand met mijnen bloede drenkten".
Zij trekt hem in 't gemoet, en slaat hem inder engten,

---

[1] schroomvallig. — [2] doodt (verg. 't Hoogd. würgen). — [3] ouderdom. — [4] hennepen (versta: aan de galg.) — [5] Anders glinstering. — [6] Gelijk vroeger steeds voor ons omdat. — [7] Anders veelal striemen. — [8] Thans alwaar. — [9] Voor leidt. — [10] Naam van Hercules, als kleinzoon van Alceus. — [11] Thans besprengd. — [12] Thans tegendeel; verg. echter ons jegens.

[1] naaktst, kennelijkst. — [2] keuken. — [3] houdt het; verg. boven XLVI, aant. 6. — [4] Thans wil. — [5] Anders en beter in, maar hier door de tegenstelling op 't bedde veroorzaakt. — [6] Gelijk steeds in Vondels tijd, voor 't natuurlijke haar; verg. vroeger. — [7] Lat. 3e naamv. van Cyrus, den bekenden Perzischen koning. — [8] Voor 't land der Scythen, (gelijk Zweden, Saxen, enz. voor 't land waar de menschen van dien naam wonen). — [9] storten (eig. doen lekken). — [10] staan, weêrstaan.

Met al zijn oorlogs-heer, in 't krieken vanden dag,
Dat niet een overblijft, die 't na vertellen mag.
De strijd is naauw ge-eind, of zij gaat heur verkloecken,
En onder zoo veel doôn den dooden Cyrum zoeken,
Zoo lange zij[1] hem vindt; en laat van stonden aan
Zijn bleek bestruven hoofd van zijn koud lichaam slaan:
Het konings-hoofd zij neemt met eenen grammen moede,
En worpet[2] in een vat, dat vol is vanden bloede
Van zijn verslagen volk; „ligt (zegt zij) daar in 't nat,
Du[3], bloed-tyran! die nooit waart van den bloede zat."
Aldus wie bloed vergiet ('t is zoo van God besloten)
Diens bloed wordt uitgestort, en wederom vergoten.

LIII.

(KRACHT DER ZONDE.)

Ziet hoe Ulyssis maats en makkers met malkand'ren,
Door Cyree's toover-drank, in wild gediert verand'ren.
2 Pet. 2.
De hond, die is gekeerd tot zijn uitspouwsel ras,
De zeuge weêr in 't slijk, als zij gewasschen was.

Ziet, hoe Ulyssis volk (in eenen storm versteken
Aan 't land Cyreeum[4] vast), door Cyree's looze treken
En boozen toover-drank, verliezen 's lijfs gedaant;
Die menschen waren eerst, zijn beesten eer men't waant.
Aanschouwer! zoo u dunkt, dat gij wel moogt[5] ontberen
Dees zeldzaam fabel, die (zoo 't schijnt) u niet kan leeren,
Hoort, hoe de wijsheid zelf zoo aardig hier op gloost[6],
Als inden kerker zij Boëthium[7] vertroost:
Zijn menschheid (zegt zij) is verdwenen en verslonden,
Die onderworpen is het juk der snoode zonden;
Die zich in 't kwaad verkeert[8], 't zij de eene of d'ander
Terstond daar door verliest zijn mensch'lijke natuur: (uur,
Wie door begeerlijkheid pleegt onrechtveerdig grapen[9],
Is eenen wolf die zich geneeret[10] op de schapen:
Die twist en tweedracht maakt, die is alreê gestraft,
En eenen hond gelijk, die ieder een aanblaft:
Die vrolijk is, wanneer hij iemand iets ontlorden[11],
Te recht met eenen visch mag vergeleken worden; (schreeuw,
Die toornig briescht en grimt, ja, maakt een groot ge-
Te recht inwendig draagt het hert van eenen leeuw;
Die stadig is bezorgd met vele onnutte vreezen,
Mag voor een blonde hinde of hert gehouden wezen:
Die trage is, lui en bot, in wezen en in schijn,
Dat moet in zijne huid wel eenen ezel zijn;
Die wispelturig is, met vele onstade[12] grillen,
Zal vande vogelen zoo vele niet verschillen;
Die in onreinigheid en vuiligheid opwast,
Is aan den snooden lust der vuiler[13] zeugen vast;
En aldus wordt den mensche (ik stemme met vele ouden)
Een beeste, of hij schoon 's lijfs gestalte heeft behouden.

LIV.

(PENELOPE'S TROUW.)

De daad Penelope's is een leerachtig[14] voorbeeld,
Want met heur kuischheid zij de onkuischeid heeft veroor-
Eccles. 26. (deeld.
Een deugdzaam fijne vrouw, die eerbaar is en kuisch,
Is 't beste goed des mans, en 't ciersel van heur huis.

Komt bij Penelope, o, vrouwkens! hier ter scholen,
Die, t'wijl Ulysses vast gaat twintig jaren dolen,
(Tien jaren om de blom van Menelai hof,
Waarom 't schoon Trojen werd geblixemd al tot stof;
En andre jaren tien door de ongestuime baren,
Waar meê hij stoffe geeft Homeri zoete snaren)
Heur zuiverheid behoudt; hoe lange hij vertoeft,
Zoo blijft zij hem getrouw; hoe hard zij wordt beproefd
Van zoo veel welpen[1], en ontstekende[2] benijders
Van heur sneeuwwitte vleesch, 't zijn al vergeefsche strij-
Hoe zij gepijnigd wordt: „Ulysses is lang weg, (ders,
Misschien door Hectors zweerd gevallen in 't beleg,
Of op zijn wederkomst (dit hebdy[3] licht te gissen)
Verzopen inde zee, en g'eten[4] vande visschen;"
Maar als zij nu op 't lest zal laten inden strijd
Het heiligst, dat zij heeft Ulyssi toegewijd,
Zij hen uitstelt zoo lang, tot dat zij 't fijne webben
't Welk zij begonnen heeft, zal afgeweven hebben.
Hier meê zijn zij gepaaid; dus, wat zij inden dag
Weeft, dat ontweeft zij 's nachts, als't niemanden[5] en zag.
O, pollen[6]! zijdy blind, gij meent den brand te blusschen,
Zict, wat zij 's nachts ontvlecht, zoo lang, tot ondertusschen
Ulysses weêr betreedt den dorpel van zijn huis,
En met zijn komst verlicht zijns vrouwen lastig kruis.
De minnaars druipen weg, zij zien haast wat daar thuis leît:
Dies komt de kroon heur toe van d' onverwonnen kuischeid.

LV.

(VRIENDSCHAP.)

't Oprechte Vriendschaps beeld drukt hier zijn eigenschap-
Op 't alderlevendst uit; o, volget zijn voetstappen! (pen
Proverb. 17.
Een trouw en oprecht vriend heeft lief tot allen tijden,
En als een broeder is altijd bereid tot lijden.

Een Statua tot Room was weerdig aan te merken:
't Oprechte Vriendschaps beeld, weldadig in zijn werken,
Was eenen jongeling, met een blijde aangezicht;
D'wijl ware vriendschap niet door oudheid en bezwicht[7]:
Zijn kleed was vrolijk groen: de vriendschap is steeds jeugdig
En elk een aangenaam; in zijn zoet voorhoofd vreugdig,
De grijze wintertijd en zomer was geprent, (trent[8];
D'wijl vriendschap in onspoed en voorspoed blijft on-
Op zijnes herten kolk gedrukt stond bij en verre,
D'wijl vriendschap verre en bij schijnt als een morgensterre;
In zijnder kleed'ren boord stond dood en leven beid',
D'wijl 't leven noch de dood geen ware vriendschap
(scheidt.

LVI.

(DAMON EN PYTHIAS.)

Hoe twee gemakkers[9] zijn malkandren trouw gebleven,
En hebben in 's doods nood de een d'ander niet begeven.
Joan. 15.
Waar zag men grooter liefd' (hoe vurig zij ooit brande!)
Dan daar men stelde 't lijf voor zijnen vriend te pande!

In eenen diepen put lag Damon vast gebonden,
Zijn borg bleef Pythias; hij werd na huis gezonden,
Mits dat hij keeren zoude, en uit de vangenis
Des kerkers zijnen vriend verlossen voor gewis:
De wederkomst vertrok[10], den tijd, die was verstreken,
Maar Pythias (eilaas!) bleef in de vreeze steken:

[1] Met dichterlijke vrijheid voor zoo lang tot zij. — [2] Thans werpt het. — [3] Thans gij. — [4] Lat. bijv. naamw. voor van Circe. — [5] kunt. — [6] de verklaring geeft; (van 't Grieksch-Lat. glossa, dat uit het midden-eeuwsch kerke-Latijn in 't Hollandsch overging.) — [7] Midden-eeuwsch Latijnsch schrijver. — [8] omgaat met. — [9] Versterkte vorm van grijpen. — [10] voedt. — [11] ontfutselde. — [12] wisselzieke, ongestadige. — [13] Thans vuile. — [14] Gelijk leerlijk (zie boven), thans door leerrijk verdrongen.

[1] Voor jonge, en wulpsche, snaken. — [2] ontvlamde. [3] vermoogt gij. — [4] Thans gegeten. — [5] Verkeerdelijk voor niemand; men zou daarom haast niemand aan willen lezen. — [6] vrijers. — [7] Voor bezwijkt; verg. echter 't enkele zwicht. — [8] nabij. — [9] Thans makkers (verg. echter gebroeders en gezusters.) — [10] werd uitgesteld, bleef achter.

Zijn vonnis was gemaakt, hij werd geleid ter dood,
Maar Damon t'wijlen komt, en ziet hem in den nood:
„Heer koning!" (zeide hij) „tast mij aan zonder zorge,
Ik, schuldenaar, ontsla hem van zijn trouwe borge!
Ik ben den rechten man, ik heb de dood verschuld[1],
Dies mijnen vrund ontslaat, en 't recht in mij vervult!"
De koning, al verbaasd bezag dees lieve vrinden,
Die trouw tot in der dood malkanderen beminden,
Dies hij verwonderd was, en in zich zelven loeg,
En om zoo trouwen daad hun beidegaêr ontsloeg.
Dus eenen trouwen vriend is beter als veel broedren,
En kostelijker schat dan al des werelds goedren.

LVII.
(KLUCHTIGE WIJSHEID.)

Empedocles bewijst hier, met een kluchte fijn,
Dat daar het vierschaar slaapt, de rechters ezels zijn.
Jerem. 22.
Om dat Josiæ zoon 't gerecht niet wil handhaven,
Als eenen ezel hij op 't veld zal zijn begraven.

Empedocles, voor 't recht of vierschaar, onversaagd
Als taalman kwam voor een, die hard was aangeklaagd;
Daar komende vand[2] hij de rechters t' zamen slapen,
Dies sprak hij kluchtig, om hun listig te betrapen[3]:
„Een reiziger, als hij om reizen was bedocht,
Huurde eenen ezel, die hem spoedig dragen mocht;
Maar onderwegen hij, amachtig[4] en schier flaauwe,
Koos voor des middags brand des ezels koele schaauwe:
Den eigenaar des muils[5] die van der zonnen vlam
Schier smolt, die zeide, dat 's beests lommer hem toe kwam;
Der andren wilde hem daarmede niet gerijven.
Dus om eens ezels schaauw' men twee zag heftig kijven"...
Hiermede Empedocles zweeg, of hij was vermoord;
De rechter hoorde toe, en sprak: „vertelt ons voort".
Doen loeg de filosoof, en voegde nog bij dezen:
„Recht eenen ezel gij moogt vergeleken wezen;
Want in eens ezels schaauw schept gij veel meer vermaak,
Als gij deedt, toen gij sliept in des misdaders zaak".
O, dat was recht gezeid! zij mogen't nog wel hooren:
Vrij, Musa! waar hij zit, daar vat hem bij zijn ooren!

LVIII.
(WAKE WELDADIGHEID.)

Archilla heeft uit liefde en broederlijker zorgen[6],
Goedhertig zijnen vriend geholpen in 't verborgen.
Matth. 6.
Werpt met uw rechterhand de gaven in Gods koffer,
Dat zelfs de slinker niets en weet van uwen offer.

Archilla (zoo men zegt), die, milde en rijk van goedren,
Stond de bedroefden bij als waren't zijne broedren,
Naauw speurende, hoe dat in grooten nood gebrocht
Was zijnen lieven vriend, hem vlijtig heeft bezocht,
En heim'lijk onder zijn zit-kussen weggescholen[7]
Een goede somme munts[8], als of hij 't had gestolen.
Hij heeft een rijk thresoor[9], die zoo zijn goed besteedt,
Dat hij 't naauw zelver speurt, noch zijnen vriend schier
De gifte blijft hem bij, zijn weldaad onvergeten (weet[10]);
Hem weder in den schoot wordt dobbel toegemeten.
Des armen dorstig hart, dat is des wijzen flesch,
Zijn gelden hij verspaart in zijnes naasten tesch[11],
Hem zelven hij besteelt, en maakt veel goede vrinden:
Die hier zijn goed verliest, die zal't hier namaals vinden.

LIX.
(BELOFTE MAAKT SCHULD.)

(Tempel
Hier ziedy 't schoon voorbeeld, den grooten Roomschen[1]
Van 't Menschelijk Verbond, ons tot een goed exempel.
Eccles. 5.
Het geen gij God belooft en wilt geenszins vertrekken[2],
Want een mishagen heeft den Heere aan de gekken[3].

Numa Pompilius liet stichten, binnen Romen,
Den tempel des Verbonds, zeer schoon en uitgenomen[4];
Hij was heel cirkel-rond in zijnen ommeloop,
't Gewelf te zamen hing gebonden knoop aan knoop[5].
De Romers kwamen hier, 't was eenen fijnen regel,
Al 'tgeen hier werd belooft hield vast als eenen zegel.
Fy! schamen moeten zich, die nu met hunnen mond
Beloven dit of dat, en breken 't weêr terstond.
Wie iemand iets belooft (past wel op deze leere!)
Is door zijn eigen woord verbonden aan den Heere.
Wie zijn beloft dan breekt, die breekt een heilig slot,
En spot met geenen mensch, maar met den hoogen God.
Dus als gij iets belooft, ziet of gij 't ook kunt boeten[6],
Want 't is een schuld, die gij zult God betalen moeten.
Wie zijn verbond niet acht, en zijn beloft vergeet,
Heeft een twee-snijdend zweerd voor zijnen hals gesmeed.

LX.
(IJDELE ROEM.)

Aanmerkt, hoe Firmius, gelijk de dwaze doren[7],
Ons zijne kracht laat zien, en zijne sterkheid hooren.
Jerem. 9.
De sterke wachte zich (hoe krachtig hij zich noeme),
Dat in zijn groote kracht hij niet te zeer en roeme.

Zoo sterk was Firmius van lichaam en van leden,
Dat, klits-klats, klits-klats, hij met hameren liet smeden
Op een zwaar aanbeeld, daar zijn lichaam onder lag;
Want nooit verstaalder mensch men immermeer en zag.
Maar of schoon zulken kracht hij hadde vande Godheid
Ontvangen, niettemin was 't wel eene groote zotheid,
Dat hij met zulk gevaar beproefde zijne kracht;
De wijze man[8] zijn doen bespottet en belacht:
De kracht des lichaams ons nature niet geschonken
En heeft, op dat wij daar meê heerlijk zoudeu pronken,
Noch om door ijdele eer daardoor te zijn beromd[9],
Maar nutten[10] dankbaar die, daar 't ons te passe komt.

LXI.
(MISBRUIKTE KRACHT.)

De sterke Milon hier een ieder wil ontluiken[11],
Dat elk verboeden zal zijn gaven te misbruiken.
Judic. 16.
Of schoon de Nazareen[12] had veel gewelds bedreven,
Zoo bracht zijn sterkheid hem ten laatste toch om 't leven.

De sterkheid Milons wordt gedacht van ons voorouders,
Die eenen grooten stier, geladen op zijn schouders,

---

[1]ben des doods schuldig. — [2]Thans vond — [3]Thans betrappen. — [4]onmachtig, en vooral niet van: aâm, adem af te leiden. — [5]muildier, muilezel. — [6]Thans broederlijke zorg. — [7]Voor verscholen, weggestopt. — [8]Voor gemunt geld. — [9]schat, beurs. — [10]Versta het weet. — [11]Tasch; verg. boven.

[1]Voor Romeinschen. — [2]uitstellen; verg. boven LVI. aant. [1] en vroeger. — [3]Hier rijmshalve voor ongedurigen. — [4]Anders uitnemend. — [5]punt aan punt. — [6]nakomen, vervullen. — [7]Thans verouderd voor dwazen, onzinnigen, maar oudtijds, gelijk nog in 't Hoogd., algemeen in gebruik. — [8]wijsgeer. — [9]Gelijk meer bij Vondel voor beroemd (verg. o. a. boven, bladz. 25). — [10]bezigen, gebruiken (verg. boven.) — [11]zal ontvouwen, (eig. ontsluiten.) — [12]Simson.

Licht op eens hoogen bergs verheven spitse droeg,
Alwaar hij met zijn vuist hem dood ter aarden sloeg,
En eindelijk zijn maal daarmede heeft gehouwen[1]:
D' hoofd-slapen hij bewrong met dik gedraaide touwen,
En zijn hoofd-zenuwen zoo krachtig hij verhief,
Dat alles brak in twee, het was dan leed of lief[2]:
Hoe geerne wilde ik zien, dat iemand hem ontrukte
Den appel, dien hij met vier vingeren omdrukte: (vroom[3],
Maar door verwaandheid (laas!) hem eindelijk, hoe
Zijn eigen kracht bedroog, toen eenen dikken boom
Om scheuren hij met beî zijn handen heeft gegrepen;
Want als de klove sloot bleef hij daar in genepen,
In 't woeste en eenzaam wond verlaten in zijn smert,
Tot hij een gretig[4] aas der wilder[5] dieren werd.
Dus wie zijn kracht misbruikt, gedijt ze nog in 't ende
Tot zijnes[6] meesters straf, met droefheid en ellende.

LXII.
(GIERIGHEID.)

't Is Tantalus, die hier in 't water werd gepijnd,
Die dorst en honger lijdt, en nimmermeer verdwijnt[7].
Sap. 11.
Daar hier de mensche in heeft gezondigd in dit dal,
Hij wederom zijn straf daarin ook dragen zal.

Eilaeen! Tantalus, die niet[8] en kan verwinnen[9],
Ligt inde Helle-vliet begraven totter kinnen[10];
Hem hongert en hem dorst, dat hij van smerten krijst[11],
En nimmermeer wordt hij gelavet[12] noch gespijsd,
Maar stadig aan getergd: hij staat diep inden gronde
Des waters, en de vrucht hangt boven zijnen monde:
Zoo hij naar 't water bukt, ontzinket hem de stroom,
En grijpt hij naar de vrucht, zoo wijkt den Appel-boom.
Maar, lieve! zegt mij doch, is niet des gier'gen herte
Als Tantalus gepijnd, en heeft gelijke smerte?
Vermits 't vervloekte goud, daar hij op is belust,
Nog nooit heeft zijnen dorst en honger uitgeblusch t;
Hij gaapt altijd naar goud, en hoe veel gele slijke
Hij vreet en inneslokt, zoo'n is hij nimmer rijke,
Maar in zijn goed verarmd: zoo dikwijls als hij hapt
Naar goud en zilver, hem 't genoegen wordt ontsnapt[13]:
Hij derf[14] naauw zijnen darm met 's lichaams nooddruft vullen,
En warmt hem bij den heerd naauw bij een hand-vol krullen:
Hij heeft altijd het goud als eenen wolf bij 't oor,
Hij rammelt nacht en dag in zijn vervloekt tresoor:
Het goud is zijnen God, dat eert hij langs hoe kloeker,
Hij kankert[15] de gemeent met overbaat[16] en woeker,
En als hij sterven zal, zoo is al zijn beklag,
Dat hij zijn geld hier laat, en niet meê dragen mag.

LXIII.
(DRONKENSCHAP.)

Een schaap, aap, zwijn, of leeuw de dronk maakt vanden man,
Als 't nat is in zijn lijf, zijn wijsheid in de kan.

Proverb. 23.
De wijn heel zoet en glad wel door de keele leekt,
Maar in den buik hij dan gelijk een slange steekt.

Men zegt, dat eenen boer of eenen botten kinkel,
Die woonden op het land, (hij heeten Eloog[1] Schinkel)
Met vierderleye mist van beesten heeft gevet
Den wijngaard: wie te veel van dezen wijn, ik wed[2],
Zal zuipen (zeide hij), ik wed dat van vier dieren
Hij één naar-apen[3] zal, in alle zijn manieren:
Het zij hij wordt gelijk een slecht, onnoozel schaap;
Het zij hij lustig bootst[4] als eenen drol'gen aap;
Het zij hij vuil, onnut, en onrein als een verken,
Of eenen grammen leeuw gelijk werde in zijn werken;
Want wie met vele wijns verladet[5] zijnen geest,
Wordt in zijn dronkenschap het een of 't ander beest.
Indien de dronkaart wist, of kon te dege ramen,
Hoe hem de dronk misstaat, hij zoud' hem[6] moeten schamen.

LXIV.
(ARION.)

De Dolfijn in het meer, bewogen vande snaren,
Den harper Arion[7] draagt door de blaauwe baren.
Jon. 1.
Drie dagen Jonas inden walvisch was gedolven,
Die eindelijken hem spoog uit de watergolven.

De herper[8] Arion[7] den Ocean ging kruisen
In een Corinthsche bark, ontziende niet het bruisschen
Des grondeloozen meirs, opdat hij aan het strand
Zijn stappen zetten mocht in 't schoon Hesperisch land:
Maar naauw en[9] is hij t' scheep, of heim'lijk hij en hoorden,
Dat hem het schip-volk 's nachts bestemde te vermoorden,
Dies hij van angst en vrees schier kroop in eene schulp,
Als hij verlaten zich, van alle menschen hulp,
Vond in zijns lijfsgevaar; wat raad in dees verbazing!
Hij gaat terstond (als door een Goddelijke inblazing)
Zijn lichaam cieren, en toemaken hupsch[10] en schoon,
Gelijk hij was gewoon, als hij den zoeten toon
Zijns gulden citers in een schouwplaats plag te wekken,
Opdat zijn ciersel nog tot zijns lijks eer mocht strekken,
En dat hij als de zwane, in zijnen lesten nood,
Met eenig droevig lied beklagen mocht zijn dood.
Dus zijnde toebereid, dus zijnde toeberustet[11]
Hij tot den schipliên zegt: „Matrozen, mij gelustet
Tot d' eere Apollinis[12] een lied te heffen aan."
Maar als hij naauwlijks nog ten halve heeft gedaan,
De zonne in Tethis schoot, met zijne vuur'ge peerden,
Daalt zachtelijken neêr, om daar zijn rust te aanveerden;
Het boots-volk, al verwoed, gelijkerhand toe treedt,
Eer nog zijn donker zeil de nacht hadde uitgespreed,
En komt gewapend aan, om zijnen draad[13] te korten,
Dies hij van boven neêr zich in de zee gaat storten:
Maar eer met zijn gansch lijf hij nog in 't water plost[14]
Hij van de dolfijns wordt gedragen en getrost[15],
De een neemt hem op den rugge, en de ander door de ba-
(Als of zij dezen dienst hem dobbel schuldig waren) (ren
Geleidden hem door 't nat: dies, eer hij ommekijkt,
Is't schip zoo wijd van hem, dat het een schelp gelijkt.
Hij heft zijn aanschijn op, en vrolijken[16] van verren

---

[1]Gelijk nog steeds in de dagelijksche spreektaal, voor gehouden. — [2]Versta niet hem persoonlijk, maar (naar de oude zegswijs: wien lief, wien leed) wie 't al of niet mocht wraken. — [3]wakker, kloek. — [4]Hier, geheel tegen 't gebruik, in lijdenden zin, als dat waarop men graag is. — [5]Thans wilde. — [6]Verbeter hares. — [7]Met overgroote dichterlijke vrijheid, niet van Tantalus, maar zijn dorst en honger te verstaan. — [8]Thans niets. — [9]meester wordt. — [10]tot aan de kin. — [11]Germ. voor schreeuwt. — [12]Voor gelaafd. — [13]Voor den mond als weggenomen. — [14]durft (of eigenlijk dert, door 't andere geheel ten onrechte verdrongen). — [15]plaagt of bezet als een kanker. — [16]overdadige winst.

[1]'t Fransche Eloy (Eligius). — [2]Rijmshalve misplaatst. [3]Thans na-apen. — [4]poetsen speelt (verg. vroeger bootse voor poets.) — [5]Thans overlaadt. — [6]Thans zich. — [7]Met verkeerden klemtoon, voor Arion. — [8]harpspeler. — [9]Niet met naauw als één woord te verbinden, maar als ontkenning te verstaan. — [10]Germ. (hübsch) voor net, fraai. — [11]Voor toegerust. — [12]Van Apollo. — [13]Die zijns levens nam. — [14]Klanknabootsend; gewoonlijk plast. — [15]Voor getorscht. — [16]op blijmoedige wijs, vrolijk gestemd.

Aanschouwt de zilv'ren mane en zoo veel gulden sterren,
Dies hij gedenkt, dat Gods gerechtigheid wijd zweeft,
En niet met één oog ziet, maar zoo veel oogen heeft
Als sterren in de lucht, daarmede hij bespiedet
Al 't geen wat op der eerde of in de zee geschiedet:
't Welk in dit groot gevaar hem een kloek herte maakt,
Tot hij behouden zoo t'wijl[1] aan den oever raakt.
O, domme mensch! leert hier; kruipt eens uit uwer schel-
Hoe uwen naaste gij in nood behoort te helpen. (pen[2];

LXV.
(POLYCRATES.)

Hier zit Polycrates, die der fortuinen rad
Gestadig mede liep, en[3] nimmer onspoed had.
Proverb. 1.
Der dwazen voorspoed mag haar[4] geenszins baten niet,
Maar zal ten leste hen nog brengen in't verdriet.

Men zegt Polycrates, gelukkig boven allen,
De onstadige fortuine is altijd toegevallen:
Als hij op eenen tijd in vriendschap zich verbond
Met zijnen goeden vriend, hij, boven hand en mond,
Om deze vriendschap vast en trouwlijk te bevesten
Nog zijnen gouden ring in 't water wierp ten lesten:
Maar als hij naderhand, naar koninklijken eisch[5],
Zeer aardig aan den disch zat binnen zijn paleis,
Vand hij den zelven ring, die was in 't meer geworpen,
In 't lijf van eenen visch zeer zeldzaam opgeslorpen[6].
O wonderlijk bedrijf! het schijnt wel voor gewis,
Dat menig mensche tot geluk geboren is:
Den eenen jaagt'er naar, en 't loopt steeds voor hem henen,
En't komt den and'ren t' huis, zelfs eer hij 't zoude mee-
(nen.
De ziende schiet naar 't wit en raakt een bonte kraai;
De blinde koning wordt, en treft den papegaai.

LXVI.
(KLEIN MAAR REIN.)

't Klein vischken Remora kan lichtelijk terstond
Bekrijgen een groot schip, en stooten't in den grond.
Jcb. 12.
Gaat, vraagt uw moeder de aarde, opdat zij 't u bediede,
De visschen zullen u vertellen het geschiede.

Het vischken Remora, lang eenen halven voet,
Heeft eenen hoorn in 't hoofd, daar 't groot geweld meê doet;
Want het Antonij[7] groot galioen verletten,
Daar 't opgeblazen kwam met volle zeilen zetten
In't Adriatisch meer, en boorde 't schier te grond:
Waarom Erasmus dit, met zijnen gulden mond,
Tot een gelijkenis gebruikt heeft, zonderlingen[8]
Bij 't kleine lid, de tong, die zulke groote dingen
In korten tijd beschikt, gelijk als 't roer, dat 't schip
In een goê haven stiert, of 't op een herde klip
Schip-breuke lijden doet. Laat ons hier altijd leeren,
Dat in't klein schepsel meest uitmunt de kracht des Hee-
(ren!

LXVII.
(WIJZE RAAD.)

Demosthenes hier bij gelijkenis verklaart,
Dat zonder wijzen niet een stad mag[9] zijn bewaard.

---

[1]onderwijl. — [2]Thans uwe schulp. — [3]Versta: en die. — [4]Thans hun of hen. — [5]Gelijk het bij een koning vereischt wordt. — [6]Rijmshalve maar verkeerdelijk voor opgeslorpt. — [7]Dat is van Antonius; over de ij in plaats van ii zie boven, bladz. 1, aant. [1]. — [8]in 't bijzonder. — [9]kan.

Sap. 6.
Veel beter wetenschap dan kracht in hare werken;
De wijze van gelijk is beter als den sterken.

Als Ph'lippus had verzocht de Atheensche wijze tolken,
Sprak bij gelijkenis Demostheen tot den volke:
„De schapen waren met de honden eens getreên
In een verbond, dies zij de wolven t' zaam bestreên:
Maar als de wolven nu, hoe krachtig inde wapen,
Het krijgen niet en holp[1], zij met de onnoos'le schapen
Besloten eenen vreed'; dies zij van stonden aan
De honden mosten hun[2] kwijtmaken en ontslaan:
De schapen deden zoo; maar als zij nu bloot zaten,
En hadden onbedacht de honden heel verlaten,
De wolven wederom aankwamen met geweld,
En hebben zoo de kudd' verslonden op het veld."
Hier meê Demosthenes bewees uit der naturen[3],
Dat hun niet baten mocht de sterkheid van haar muren,
Indien zij lieten gaan de wijzen van der Stad;
Want daar geen wijsheid is, daar zijn de wallen plat.

LXVIII.
(DWAZE OPHEF.)

Leergierige! leert hier, aan een gecierde rave,
Dat gij u niet verheft in iemands anders have.
Eccles. 11.
In cierlijk schoon gewaad verheugt u niet al t' seffen[4],
Noch wilt u in den dag der eeren niet verheffen.

De zwart geveêrde raaf, gecierd met veler vogels
Veel-verfde pluimen, aan zijn borst en om zijn vlogels,
Zich dwaselijk verheft, als hij in 't kristalijn
Van eene zilveren beek ziet zijnen schoonen schijn,
Gedenkende niet eens, hoe 't einde wil gelukken,
Als elken vogel komt zijn veêren weder plukken.
O zoete fabel! die op 't hoofd zoo dapper treft
Den geenen, die op 't goed eens anders zich verheft,
En niet gedachtig is, als elk het zijn zal halen,
Hij naakt zal wederom met schanden[5] moeten dalen.
Hoe menig vogel nog de dunne locht doorsnijdt,
Die, waar hij alle zijn geleende pluimen kwijt,
Die hij op woeker heeft, hij waar geen overvlieger,
Maar speelde bankeroet, gelijk een recht bedrieger.

LXIX.
(RECHTVAARDIGE STRAF.)

De moordsche[6] Harpy, gesteld tot ieders baak,
Hoe des verslaagnen bloed in 't einde roept om wraak.
Math. 26.
't Zweerd in uw schede steekt: want wie daarmede slaat,
In 't einde daar in valt, en jammerlijk vergaat.

De moordsche Harpy heur zelve gulzig mestten
Met menschen vleesch en bloed, zoo lang tot zij ten lesten
Kwam drinken uit een borne, en zag in kristallijn
Heur spiegelende schaâuw en held'ren wederschijn;
Dies, wanende dat daar heur zuster lag begraven,
Die inden zilvren vloed heur dorst had willen laven,
Zij haast van rouwe storf[7]. Doodslagers, spiegelt u!
Wanneer gij 't beelde Gods zoo eiselijk en gruw'
Maait in het duister graf, en onze moeder eerde
Bevlekt met 't roode bloed, dat druipt van uwen zweerde;
Gedenkt aan uwen loon, en ziet dit schouwspel aan! —
Daar in de mensch misdoet, daar zal hij in vergaan.

---

[1]Voor hulp; zie beneden storf voor stierf. – [2]zich. [3]naarde natuur. — [4]teffens, tevens; hier geheel als stoplap. – [5]Thans schande. – [6]German. voor moorddadige. — [7]Verg. boven holp.

LXX.
(MENSCH EN MUIL.)

Ziet Apulejus hier, met toover-zalve vuile,
Besmeeren zijn naakt lijf, en werden eenen muile[1].
2 Reg. 17.
Toen Satan Jacobs huis tot tooverije bracht,
Nam God hun midden weg uit 't menschelijk geslacht.

Toen Apulejus zich met toover-vet besmeerde,
In eenen ezel hij lichamelijk verkeerde,
En loopt zoo naar den stalle, om eten uit de krob,
Daar hij gestooten werd, op zijne magre reb[2],
Van zijn beslagen paard; dies vlucht hij tot Hippone
't Goddinnen beeld, 'twelk daar staat in den stal ten toone,
Opdat, door middel van de rozen (zoo hij waant),
Daar 't beeld mede is gecierd, zijn vorige gedaant
Hij dus bekomen mocht: maar naauw licht hij zijn voeten,
Of de stal-jongen komt hem met stokslagen groeten,
Zoo lange tot hij hoort een wonderlijk gedruisch
Van dieven, die terstond bezetten 't gansche huis,
En rooven zoo veel schats, en rooven zooveel goeden[3]
Dat neffens hunnen last zij dezen ezel loeden[4],
En stouwen hem zoo voorts, met kluppel-slagen vast[5],
Langs eenen steilen weg, met zulken zwaren last.
Philebum dient hij nu; nu vlucht hij gaauw en wakker
Voor 't mes van eenen kok; nu dient hij eenen bakker,
Nu eenen hovenier; nu draagt hij, op zijn ruig
En mager ruggebeen, eens krijgers wapen-tuig;
Nu zal den armen muil des ridders zadel vueren[6], enz.
En ondertusschen heeft[7] zoo duizend avonturen
In zijne beestelijkheid; den kommer en d' ellend,
De slagen, d'ongemak, den honger neemt geen end',
Daarmeê hij wordt bezwaard: nu kleunt men hem met stok-
Nu is hij in 's doods nood, nu rot hij vande pokken[8], (ken,
Zoo lange dat op t lest hem Ceres weder bald[9]
Door eenen rozen-hoed[10] brengt tot zijn mensch gestalt'.
Maar zegt mij, Zang-goddinne! als ik hier recht naar vors-
Wat voor geheimenis schuilt onder deze schorse? — (sche,
Die willig zijnen hals buigt onder 't snoode jok
Der zonden, wordt bekleed met eenen ezels rok,
Verliest zijn mensch'lijkheid, en met veel ongemakken
Door 's werelds wilde woud reist met veel zware pakken:
Zijn vrijheid is hij kwijt, en maakt, alzoo getrost,
Een ezel van zich zelf, die, om den magren kost,
Zoo grooten slavernij en dienst is onderworpen:
Hij dwaalt, hij rent, hij loopt, door steden en door dorpen,
In duizenderlei pijne, in duizenderlei smert,
Tot dat hij, moê geslaafd, in 't lest aandachtig werd[11],
Bedenkende, hoe hij zijn menschheid heeft verloren,
Dies hij de Godheid bidt om weder zijn herboren;
En als hij zoo 's vleesch lust (den schoonen rozen-hoed,
Die m' uit de doornen plukt) verslindt in zijn gemoed,
Hij tot zich zelven komt, en wordt, naar zijnen wensche,
Van eenen slaafschen muil zoo weder vrije mensche. —

LXXI.
(WATER EN VUUR.)

Van 't water en van 't vuur een kluchtige verhaling,
Waar uit wij naakt verstaan der Heid'nen blinde dwaling.
Sapien. 13.
Gansch ijdel is de mensche, en blind gelijk een rots,
In welke niet en is de kennis onzes Gods.

Het vuur bij den Perziêrs (als die niet[1] beters wisten)
Als God werd hoog ge-eerd; het welk met grooter listen
Van eenen priester werd zeer aardiglijk bespot:
Want hij met water vocht[2] gevuld heeft eenen pot,
Die al vol gaatkens was, gestopt met wasch te zamen,
En maakten hem een hoofd, zeer aardig na 't betamen.
Den Afgod, zoo hij was (ziet, dat gij niet en lacht),
Heeft hij voor 't heete vuur zeer kluchtig voorts gebracht.
Het wasch versmolt terstond, het water sprong daar henen,
En bluschte zoo geheel den God des Vuurs met eenen.
Dies werd de water-kruik (ô wonderlijk bestier!)
Voortsaan bij den Perziêrs ge-eerd in plaats van t vier.
't Gaat zoo nog hedendaags, wanneer wij daar op merken,
Elk een die houdet[3] vast[4] noch altijd met den sterken.

LXXII.
(SCHILDERKUNST.)

Hoe eenen herder eerst het levendige beeld
Der schoone schilderkonst in Grieken[5] heeft geteeld.
Ezech. 4.
Een effen tafel neemt, en luistert naar mijn stem,
Trekt daar naar 't leven op de stad Jeruzalem.

Terwijl, in Grieken-land, de herder gaat verknapen[6]
Zijn kudd', naar 't leven hij de schim van zijne schapen
Natuurlijk trekt in 't zand: als nu de schaâu vertrok,
Had hij een wollig vlies gemaald met zijnen stok.
Aldus werd aldereerst, met heur veel-verfde wieken,
De schoone Schilder-konst gebaard bij d' edel Grieken,
Pictura[7], die voortsaan[8] met een blijde aangezicht
De wereld heeft verheugd, en wonderlijk gesticht:
Die ons gezicht bedriegt, als 't platte schijnt verheven,
Het stomme spreken, en het doode schijnt te leven,
Het gene stille staat, als of het zich beroert;
Dies is zij weerdig, dat men heur ten Hemel voert.

LXXIII.
(APPELLES EN DE SCHOENMAKER.)

Schoen-makers! luistert, hoe de kloekste schildersgeest
U allen blijven leert bij uwen houten leest.
I Corinth. 7.
Een ieder blijve in 't geen (zoo lange als hij hier leeft),
Daar hem de lieve God zelf in beroepen heeft.

Apelles, schilders-prins, zijn naakte Venus schoone
Bracht voor 't gemeene volk in't openbaar ten toone,
Maar eenen schoeyer[9] heeft zijn werk berispet plat[10],
Om dat vrouw Venus schoe te weinig strikken had;
Den schilder al terstond zoo haast men hem dit anbracht,
(Dewijl't een zake was, die des schoenmakers ambacht
Betrof) heeft met 't pinceel geholpen[11] deze fout.
Waarom den ambachtsman hoveerdig werd en stout,
Als hij na dezen zag, dat 't gene was verbeterd
't Welk hij geoordeeld had te slecht te zijn geveterd:
Dies voer hij trotscher voort en voor een ieder sprak,
Dat aan vrouw Venus' scheen ook vrij al wat gebrak.
Apelles hoorde dit en sprak, met stillen geeste:
„Schoenmaker! ziet wel toe, en blijft bij uwen leeste,
Daar gij u op verstaat, en weest niet zoo gereed[12]".
Hij dwaalt, die vonnist 't geen, daar hij niet van en weet.

---

[1] muildier. — [2] Voor rib, ribbe. — [3] Thans goederen. — [4] Thans tot laadden verzwakt, en hier daarenboven voor belaadden. — [5] flinkweg. — [6] Voor voeren. — [7] Nam. de muil. — [8] booze zweeren. — [9] Germ. voor spoedig. — [10] krans. — [11] Thans wordt.

[1] Thans niets. — [2] Thans vochtig; een hier geheel overtollig bijvoegsel. — [3] houdhet. — [4] haast, bijna. [5] Gelijk vroeger steeds voor Griekenland (verg. ons Zweden, Saxen, Beyeren, enz.) — [6] Eigenl. tot knaap d. i. knecht zijn van; van daar verzorgen, hoeden. – [7] Lat. voor Schilderkunst. — [8] van toen af. — [9] schoen- of eig. schoe-maker. — [10] plompweg. — [11] Thans beter verholpen. — [12] voorbarig.

LXXIV.

(ZEUXIS EN PARRHASIUS.)

Ziet, hoe twee schilders hier, elk een om't beste deel,
Vast schilderen om strijd met 't verwige pinceel.
Eccles. 9.
Hun werken zullen in der konstenaren hand
Altijd geprezen zijn, van 't eene in 't ander land.

De schilder Zeuxis heeft zeer kunstig, met verstand,
Een kind met eenen tros[1] gemaald in zijne hand,
Waarna de vogelen al graag en hongrig vlogen;
Maar komende daar aan, zoo waren zij bedrogen.
Waarom Parrhasius hier over heeft gesmaald:
„Indien 't kind" (zeide hij) „waar levende afgemaald,
De vooglen hadden naar de druif niet dorven pikken,
Dewijl zij in 't gemeen voor menschen zich verschrikken:
En ging zoo al terstond (uit drijven der natuur)
Een plooyige gordija betrekken[2] op den muur,
Die zoo getroffen was, zoo levendig en milde,
Dat Zeuxis, als hij kwam, die zelfs oplichten wilde.
Aldus Parrhasius had, met een listig oog,
Verschalkt zijn meester, die de vogelen bedroog.

RAADSEL DES DICHTERS.

De vliênde, vlugge tijd, al toornig en verbolgen
Voorlooper, overlang, dat ik op 't lest zal volgen,
Gewisse tijding bracht, en dat, al wat men ziet,
Ik met mijn komste zal vermeluwen[3] tot niet.
Niets hier ter wereld is, al schijnet[4] nog zoo zoete,
Al blinkt het nog zoo schoon, of 't loopt mij te gemoete.
De zonne met zijn toorts, de mane met heur lamp,
De dag met zijn wit hoofd, de nacht met heuren damp,
De zomer groen van 't loof, de winter wit van 't sneeuwe,
Verliezen zich in mij, als met een luid' geschreeuwe:
Het jaar, het ronde jaar, dat op twelf[5] voeten gaat
Zich altijd tot mij wendt met een beweegd gelaat.
Te mijwaarts spoedet zich de gulden loop der sterren,
De mensche in zijn geboort beschouwt mij al van verren.
De tijd, die met zijn zeim[6] maait alles in dit dal,
Ik dapper eens in't lest zijn vleugels korten zal.
De mensch denkt minst om mij, daar meest aan is gelegen,
Dewijl ik roede of kroon, den vloek of ook den zegen,
Den Hemel of de Hel, het leven of de dood,
Hem eindelijken zal toewerpen in den schoot,
Wanneer ik 't wankel rad van alle dingen wende.
Nu denkt eens wie ik ben, en radet mij in 't

E N D E.

VORSTELIJKE

WARANDE DER DIEREN;

WAAR IN

de Zeden-rijke Philosophie,

POËTISCH, MOREEL, EN HISTORIEEL,

VERMAKELIJK EN TREFFELIJK WORDT VOORGESTELD[7].

TOT DE AANSCHOUWERS VAN DEES WARANDE.

Koomt vrij schouwen dese Beemd,
Ziet, hoe wonderlijk en vreemd,
Dat de dierkens t' zamen leven:
Hoe de trotsche leeuwe bralt,
't Reyntjen[1] loos in strikken valt,
Hoe 't schaap voor de wolf moet beven.
Waar den mensche in wordt geleerd,
Hoe des werelds hoogheid keert;
Hoe zich ieder heeft te dragen:
't Zij tot eerbaarheid en deugd,
't Zij tot tegenspoed of vreugd,
Wilt dat hier de beestjens vragen.

VOORREDEN

AAN

DEN KONSTLIEVENDEN LEZER,

AANGAANDE DE STICHTIGE

VERMAKELIJKHEID EN NUTTIGHEID DER FABELEN.

De treffelijkheid en nuttigheid der fabelen, verstandige lezer! is zoo groot, dat ze met geene woorden kan uitgedrukt noch beschreven worden; 't welk alsins door hem zelven[2] klaar is: want onder de zelven leît de wijsheid, als onder een schorse, verborgen. Waarover ook de ouden geoordeeld hebben, dat niemand ze te recht konde verstaan, ten ware hij met een doorluchtig verstand van God was begaafd. Want Plato, die onder de Heidenen de Godlijke genaamd wordt, oordeelde dat men van de eerlijke fabelen behoorde te beginnen: dat ook de voedsters de teêre en buigzame verstanden met zoodanige lieflijkheid meer behoorden te koesteren en op te kwecken, als zij hare lichamen gewoon zijn te cieren en op te pronken. Wie is het niet bekend, dat alle geheimnissen der ouden hier onder hebben gescholen? want zij gaven daar mede de domme wereld te verstaan, datter most[3] eenige Gods-dienst zijn, om alzoo de herten af te schrikken van de ondeugden, en ter wederzijden een spore of prikkel te geven, de deugden te omhelzen. Dionysius Halicarn. heeft zeer klaarlijk der fabelen noodwendigheid te kennen gegeven, als hij zeît: „wie is' er, die niet en zoude meenen, dat der Grieken fabelen den menschen hoognoodig zijn? eenige zijnder, die de werken der nature onder zekere verbloemde redenen voorstellen; andere, die der menschen droefheden en ellendigheden boven maten vertroosten, andere drijven van haar weg vreeze en allerlei verstoringen des gemoeds, en verjagen de oneerlijke gedachten; ja, een iegelijk is tot hare bijzondere nuttigheid gevonden." 't Is ook zeker, dat de fabelen den menschen aanbrengen een vaste overtuiginge tot scherpzinnigheid en opmerkinge des verstands, want zoo haast en wordt de fabel niet voorgesteld, of 't klocke vernuft let terstond op 't oogmerk. Zoo dat in't voorstellen en begrijpen een zonderlinge[4] aardigheid gelegen is.

Daar en is bijna geene zake, die iemand mocht overkomen, of men vindt daarinne stoffe, 'tzij ter leeringe of ter waarschouwinge voorgesteld: ja, met zoodanige vermakelijkheid, dat velen geoordeeld hebben, de vinding der zelve te wezen een lieflijke en verheuglijke confiture van 't menschen leven, en geen kleine vertroostinge onzer zwarigheden, waartoe die ook (zonder twijfel) vanden[5] ouden zijn bedacht en gevonden. De edele en treffelijke verstanden scheppen hier uit een groote nuttigheid en scherpzinnig-

---

[1]Van druiven nam. — [2]Maatshalve voor trekken. [3]Letterlijk tot meel of stof maken, doen verstuiven (van 'toude melo, melaw, ons meel.) – [4]schijnt het. – [5]Voor twaalf, naar Vondels gewonen tongslag. — [6]Anders seis of seissen. — [7]De eerste uitgave verscheen, in 1617, bij den uitgever van den Gulden Winkel, die onder ieder der „aardige afbeeldingen" waarmede zij „versierd" was, een „exempel uit de oude historiën", stelde (zie het slot der Voorreden). Sedert werd het boekjen herhaaldelijk herdrukt.

[1]Nam. de vos. — [2]uit zich zelf. — [3]Gelijk gewoonlijk bij Vondel voor moest. — [4]bijzondere. — [5]Latinisme voor door de.

heid: maar den genen, die slechts bij haar[1] neuze heenzien, schijnen deze dingen belachelijk, ja, kunnen[2] niet[3] godlijks daar uit merken en verstaan; gelijk de onverstandigen, die alleen op de schorse, en niet op de deugd en vruchten des booms letten: deze zijn den kinderen gelijk, die bij den viere[4] een deel poëtische kluchten vertellen, en letten niet eenmaal op de heilige en over-treflijke nuttigheid die daar onder verborgen is.

De oudheid dezer fabelen is zoodanig, dat de tijd daarvan schijnt haar register verloren te hebben. Zij worden gemeenlijk Aesopo toegeschreven (hoe wel die ook bij[5] veel andere geleerde mannen verdicht zijn), omdat zijne harssenen veerdiger en bekwamer waren, waarover hij ook, als de konstigste meester, daarvan alleene den naam heeft bekomen.

De H. Schrifture wordt van hare Godlijke heiligheid niet ontluisterd, als wij menschelijker wijze deze fabelen, naar 't zeggen der Ouden, verheffen; doch elke moet men in haren zin aanmerken: met een ander geest is deze, met een ander geest is de ander beschreven. De H. Schrifture voert ons met verscheiden exemplen en aanwijzingen, zoo tot dieren, vogelen, enz. als tot verbloemde en allegorische manieren van spreken, die niet als met eenen verlichten geest kunnen verstaan en begrepen worden, waar in de H. Geest zelve schijnt een vermaken genomen te hebben. Zoo dat men deze (zoo veel een zedelijk, burgerlijk en eerlijk leven belangt) niet behoort te verachten en onteeren.

Verzoeken daarom, dat niemand onze vlijt beschuldige, omdat wij deze Heidensche fabelen uit het boek der vergetenheid wederom voor den dag brengen, als zijnde genoegzaam van andere gedicht en beschreven, maar letten inzonderheid op de geest-rijke hand dezes konst-rijken schilders[6], die zoo aardig en levendig het wezen der dingen heeft nagebootst, dat de nature zelve schijnt ontluisterd te zijn. Waar over hij ook eenen onstoffelijken lof bij alle konst-beminders verkregen, en met den lauren-kroon, naar zijne waardigheid, vereerd is.

Van de dichten, zal aan den verstandigen lezer staan, die zelve naar zijne beleefdheid te verschoonen en ten besten uit te leggen: maar van den onverstandigen kan noch Apellis beeld, noch Homeri rijmen, niet ongelasterd noch ongetadeld[7] blijven. Tot meerder verlichtinge en verlustinge dezes werks, hebben wij op een ieder fabel gepast en geëigend een oude historie[8], zoo uit de Latijnsche als Grieksche schrijvers, om met de nieuwe historiën geene ergenisse of aanstoot te geven, alzoo dit tot niemands hoon noch smaad, maar alleen tot aller waarschouwinge geschreven is.

Neemt hiermede onzen arbeid in dank, en verwacht hierna (met des Heeren hulpe) wat anders.

VERMAKELIJKE INLEIDINGE

TOT DE

Vorstelijke Warande

DER

ONVERNUFTIGE[9] DIEREN.

Tsa, makkers! 't zeiltjen strijkt, en stieret[10] jacht te lande,
Op dat wij onzen geest ginds in die groen warande,
Een vorstelijke plaats, ververschen in de schaâuw:
De zonne steekt te zeer, haar hette maakt ons flaauw,
De schoot van 't binnen-meer is spiegel-glad en effen,
Het windeken dat slaapt, geen baren zich verheffen.
Koomt, volgt mij op het spoor, en houdt dit binnen-pad;
Van nuchtren morgen-dauw zijn nog de kruiden nat.
Wij nadren meer en meer, de lust-plaats loopt ons tegen:
Hoe aardig heeft natuur beschilderd deze wegen!
Hier is't, daar 't wezen most; hou, sluiter, open doet!
Hij wordt mijn stem gewaar, en loopt ons te gemoet.
Hof-wachter! oorloft[1] doch dees heeren en jonk-vrouwen,
Dat zij de cierlijkheid van deze plaats aanschouwen, (aan,
Uw mocit' vergolden werd[2]. Koomt, vrunden! treedt vrij
Ontschuilt der zonnen[3] brand in schaduwende blaân,
Dat ieder een van ons zich inbeelde inde zinnen,
Dat wij al graven zijn, baronnen, en gravinnen,
In 't nutten van haar weelde en haar wellustigheid,
Daar menig d' Hemel om zijn wellust heeft ontzeid[4].
Wat hagen, groen van palm, zijn hier zoo glad geschoren?
Die doolhoofs-wijs gestrekt, gekrunkeld, ons verloren
Doen dolen hier en daar, zoo datmen hier in 't groen
Van de eêl Cretensche maagd[5] wel 't klouwen[6] had van (doen,
Om volgen langs den draad, om eindelijk den blinden,
Bedriegelijken weg, en de open-poort te vinden.
Wij dolen heen en weêr, en worden staâg gestuit.
Wij zijn schier afgemat, hoe raken wij hier uit?
De doolhof schijnt met ons zijn spotternij te drijven. (ven.
Wat geest heeft ons vervoerd? 't gezelschap moet hier blijMen houdet[7] mij te goede, ik ken't[8]: het is mijn schuld;
Ik, ik zal de oorzaak zijn, zoo gij hier blijven zult.
't Gezelschap (zoo mij dunkt) vermoeid zou wel gelusten,
Te lesschen haren dorst en ergens wat te rusten.
Wat raad, hoe mogen wij ontsluipen zulk gevaar?
Of ergens een weerdin hier op te sporen waar,
Zoo waar 't gewonnen spel; doch, voor ons lijfs vermoeyen
Ziet aan de slinker zijde een schoon prieelken bloeyen:
Elk spoeye best hij mag[9]: Tsa, vrunden, zit hier om!
U aassem wat verbaalt, gij zijt ons wellekom.
Een aangename rust verversche den machteloozen;
En 't herte, door den reuk van leliën en rozen,
Daar 't roosmarijn[10] tapijt is rondsom meê bestikt,
Niet weinig wordt vermaakt, verlustigd, en verkwikt.
Maar wat Lucretia, van maaksel wel besneden,
Verbergt daar in het groen haar blanke en naakte leden?
En dreigt haar zelfs[11] de dood? zij dreigt niet, och, zij (steekt!
Zij kwetst haar zelve 't hart! Ziet, ziet, hoe 't bloed uit- (breekt,
Hoe 't bloed de wonde uitvloeit, en daalt met groot verlan-
Benedenwaarts, daar 't wordt behendelijk gevangen, (gen[12]
Door 's kunstenaars bedrijf. Verschrikt niet, 't is maar (schijn,
't En is geen vrouwen-bloed, 't is enkel rooden wijn,
Die Bacchus is gewoon te schenken voor de vorsten,
En andren, die vermoeid hier in de schaduw dorsten.
Nu, vrunden! drinkt eens om; ziet, hier is wel te pas
Op 't kunst-rijk goud geschroefd een kristalijnen glas.
A-voust[13] en doet bescheid, daar is nog in de tonne,
Laat omgaan met de maan, of liever met de zonne.
Gezelschap! brengt eens om, en koelt vrij uwen moed:

---

[1] Thans hun. — [2] Thans zij kunnen. — [3] Thans niets. [4] Thans bij 't vuur. — [5] Door (verg. 't Eng. by). — [6] De maker der platen bij de afzonderlijke uitgaven (verg. ook die van Van Lennep.) — [7] Germanisme voor onbeperkt. [8] Daar deze (naar Van Lenneps opmerking) blijkbaar niet van Vondel zelf, maar van Pers waren, zijn ze hier achterwege gelaten; de desbelustе lezer kan ze in zijne uitgave naslaan. – [9] redelooze (verg. het Hoogd. unvernünftig.) — [10] Voor stiert het.

[1] Thans veroorlooft. — [2] Thans wordt. — [3] Thans verkort tot zon — [4] Versta: door menig voor meer dan Hemelsch geacht. — [5] Ariadne, die Theseus, naar de oude legende, uit den doolhof op Creta (Candia) hielp. — [6] Anders kluwen (verg. waarschouwen, stouwen, enz.)– [7] Voor houde het. — [8] Voor erken 't. – [9] Voor zoo hij best mag (of kan.) — [10] Voor bloemrijk in 't algemeen. — [11] Thans zich zelf. — [12] Rijmshalve, maar anders vrij oneigenlijk, voor met spoed. – [13] Drinkt elkander toe; van 't Fransche à vous.

't Is niet Lucretia's, maar enkel druiven-bloed,
't Welk 't beeld besloten houdt van binnen in zijn adren,
Die wonderlijk geleid van elders haar vergadren.
Zoo iemand meerder lust, zoo nemen wij verlof[1];
Vaart wel, Lucretia! zoo iemand wat te grof
Of te tyranniglijk u 't bloed heeft afgezogen,
Denkt, dat versmachte dorst tot zulks hem heeft bewogen.
't Is lang genoeg gedwaald, wij laten den Labrint[2]:
Die hier ervaren is, wel fluks een uitkomst vindt. (pen,
De bloemhof ligt nu 't naast, wiens bedden zijn als schul-
Heel uitheemsch van begrijp[3], daar menigte van tulpen
Als in slagorden staan, en steken haren kop
Veelverwig na de locht en na de sterren op.
Mij lust niet al de rest der bloemen te verhalen,
Daar Flora prachtig schijnt op 't cierlijkst meê te pralen:
Als Zephyr haar omhelst, als zijn gezochtste bruid,
En violetten blaast met zijnen adem uit,
Zoo dikmaal hij haar kust in dalen en prieelen,
Wanneer zij onderling malkandren 't herte ontstelen.
Hier heeft zijn zetelstoel gebouwd de blijde Mei
Van thijm, van roosmarijn, en bloemen veelderlei.
Wat mengsels groeyen hier? daar d'hommelende bijen
Om zoeten honigzeem, haar wellust, komen vrijen.
Maar laat ons om wat nieuws te droomen zijn bereid,
Vermits 't vermaak gevoed wordt door verscheidenheid;
Tsa, opwaarts met mij stijgt, op dezen lagen toren,
Die uit een eikenboom is wonderlijk geboren,
En zeven transen draagt[4], een eere dezer steê:
Van waar gij ziet beneên ontstaan een wilde zee,
Door 't springen van een born, gegroeid uit groene planten,
Dat als een schreyend beeld versmelt, aan alle kanten,
In vloeyende kristal, en 't lijkt wel aan den schijn,
Als of 't de filosoof Heraclitus[5] woû zijn:
Die 't alles, wat beschijnt het wankel licht der manen[6],
Beschreyensweerdig acht, met uitgestorte tranen.
Gij ziet hier weêrzijds 't strangh[7] van eenen oceaan
Die op zijn glazen stroom voert kielen zwaar gelaân.
Walvisschen moogdy[8] hier en monsters zien wanschapen,
Die visschen rispen[9] uit en stroomen, als zij gapen:
Die 't water dobbren doen, dat Tifys[10] is verveerd,
En Palinurus[10] zelf voor 't slingren van haar steert.
Neptunus ziedy[11] 't hoofd en natten baard opsteken,
En dreigen met zijn vork de baren, die hem smecken.
Op zijn kinkhoren maakt de Triton heesch geluid,
Dat al de Water-Goôn en Nimfen kijken uit.
Maar, och! hij wordt verlust en bijster schier van zinnen,
Die dees Zeejuffren ziet, dees spieg'lende Meerminnen:
Die met haarstreelen[12] staâg bedrijven al haar pracht:
Dees snoert haar vlechten op, die om haar schaduw lacht;
Dees laat aan haar paruik 't goud en gesteenten blinken,
En peerlen, die zij raapt wanneer de schepen zinken:
Die, kemt haar gouden haar, en wast in 't zoute nat
Haar blinkende aangezicht en voorhoofd altijd glad.
Help, Nimfen! die u ziet, wie is't, die niet zou wenschen,
Dat gij mocht zijn geteeld van't bloed en 't zaad der men-
Wie ist, die niet beklaagt, dat uw gestaltenis schen?
Is boven navel mensch, en onder navel visch?
Maar ginder (zoo mij dunkt) uit een verburgen haven
Vliegt een galei in 't ruim, door 't roeyen van le slaven,
Randt een koopvaarder aan, die, op 't verbolgen meer,
Zijn boeve-netten[1] spant, en kloek zich stelt te weer.
Wacht mannen, 't geldt uw lijf! matrozen, houdt u onder!
Daar gaat een rookwolk op, gevolgd van eenen donder
En bliksem des geschuts, dat eislijk[2] van geluid
Vuur, water, aard, en locht blaast t' zijnder kelen uit[3].
Het ijzer plompt in 't nat, nadat het een geschreye
Heeft schielijk opgewekt, in 't midden der galeye,
Die alzins is geverwd, met klibber[4] brein en bloed:
Hier rolt een menschen hoofd, en ginder eenen voet;
In 't midden van den storm groeit 't herte van de Turken,
Die op haar halve maan en dikken tulband snurken[5];
D' Hollander onversaagd, bralt met zijn princen-vlag,
D' Hollander, die nog nooit verwonnen t' onder lag,
Eer zou de lont in 't kruid, in 't midden van de baren,
Met zijn en 's vijands hulk recht na de sterren varen,
Eer hij zich dwingen liet van een Mahumetaan,
En 't ijzer aan het been zoo schendelijk liet slaan.
Mars raast noch even dol; hoe zal die strijd zich enden?
De Turk het hert ontvalt, hij gaat het hoofd fluks wenden
Weêr na zijn roof-nest toe; hij reist weêr op een nieuw.
En d' Hollandsche kartouw, die schenkt hem den adieu,
Gewis eens menschen oog en kan zich niet verzaden;
De geest en 't herte zijn met wondren overladen.
Best dalen wij om laag en zien, waar zich nu rept
't Gevogelt, dat de locht met zijne vleuglen schept,
En hooger niet en stijgt als 't net en wil gedoogen,
Dat haar gevangen houdt en alzins overtogen.
Den arend krom gebekt is keizer van dit rijk,
Die Jupijns bliksem voert, daar elk voor knielt in 't slijk;
De kraan, de blanke zwaan, de roode kalikoenen[6],
De gier en paauw, dat[7] zijn de heeren en baroenen.
Den haan wil koning zijn, om dat hij is gekroond,
Omdat hij moedig zich in 't bloedig oorlog toont,
En zich met d' handschoen licht laat tot den kamp bekoren,
Vertrouwende op zijn moed en op zijn scherpe sporen.
Hij heeft der boelen veel, zijn geile min hij blusscht,
Recht of een koning mocht al doen wat hem gelust.
De papegaai is tolk, die aan de uitheemsche volken
Moet brengen 's konings wet en zijnen zin vertolken:
De struis zijn rechter is, die 't vierschaar steeds bedient,
En oordeelt in zijn naam, wie vijand is of vriend;
De valk als beudel[8] straft, die 't vierschaar heeft verwezen;
Verbidden hier niet geldt, als 't vonnis is gelezen.
De zwaluw, musch en gans, de duif, de nachtegaal
En de ekster brengen cijns den keizer al te maal.
De vleermuis en den uil, als bloedige tyrannen,
Zijn eeuwig uit het hof in ballingschap gebannen;
Wiens herte niet ontluikt[9], die zulken vlucht bijeen
Gevlerkte borgers ziet, van maaksel onderscheên?
Eenparig[10] de een verschijnt, en de ander bont van pluimen.
Hoe kan men hier zijn tijd verspillen en verzuimen!
Tsa! gaan wij nu bespiên, waar 't wild en on-gediert
Verschuilt in 't donker woud en ons voor de oogen zwiert:
Dien heuvel welbeplant verstrekt een 's princen woning
Voor d' onverwonnen leeuw, der dieren hoofd en koning,
Die hier zijn hof ophoudt, en, met een fier gemoed,
Na[11] zijn raad-kamer treedt, gevolgd van eenen stoet

---

[1]afscheid. — [2]Voor Labyrinth, d.i. doolhof. — [3]bevatting, inhoud. — [4]Terecht herinnert Van Lennep hierbij aan den zoogenoemden Muzentempel op Hendrik Laurentz. Spiegel's Meerhuizen; waarover verg. Drost's bevallige schets in zijne Schetsen en Verhalen, bladz. 203. — [5]Weder met verkeerden klemtoon voor Heraclítus, den bekenden diepzinnigen wijsgeer der oudheid, in de volksoverlevering tegenover den blijmoedigen Demoeritus gesteld. — [6]Thans maan. — [7]Gelijk reeds herhaaldelijk voor strand. — [8]kunt gij. — [9]werpen. — [10]Stuurlieden der oude overlevering bij den tocht der Argonauten en dien naar Latium. — [11]ziet gij. — [12]opmaken van 't haar.

[1]Netten tegen de zee-boeven of zee-schuimers gespannen. [2]vreeslijk (thans verkeerdelijk ijslijk gespeld; verg. vroeger.). — [3]Thans uit zijn keel of hals. — [4]klevérig. — [5]pochen. — [6]Thans kalkoenen (eig. kalikoensche of calicutsche haan of hen.) — [7]Geheel naar de Nederlandsche spreektaal; de boekentaal onzer dagen zou meenen hier het stijve, en meer Latijnsche dan Hollandsche die te moeten schrijven. — [8]Thans tot beul zaamgetrokken; eigenlijk de gerechts-bodel of bode, en in 't Middeleeuwsch Latijn met pedellus vertaald. — [9]opengaat. — [10]een (nam. van kleur), tegenover 't bontverwige der anderen. — [11]Gelijk men reeds her-

En uitgelezen hoop van wel-geboren dieren,
Die hoog geadeld zijn, en die zijn hoogheid vieren.
't Langhalzige kameel; Heer bokkaart lang-gebaard:
Het felle panther-dier, en 't welbeslagen paard;
Heer wolfaart en den heer zijn 's konings opper-raden,
Die letten wat het rijk kan voordren[1] en beschaden[2];
De tijger veld-heer is in 't ruim van dees vallei,
Daar hij het opzicht heeft van 's konings veld-armei[3]
Die vreeselijke dog, die de oogen wijd op sperde,
De trotsche kapitein is van des konings garde.
't Loos Reintjen is spion, die altijds op de straat
Doorsnuffelt, wat'er in de wereld ommegaat.
De brak is coertizaan[3], en d' hazen zijn lakeyen,
Die pronken aan 't paleis met 's konings levereyen.
Den afgejukten stier, den ezel, en het zwijn
Aan hofdienst, met de kat, van ouds verbonden zijn.
De baviaan, de sim[4], en de aap hier op tonneelen[5]
Comedianten zijn, die 's princen farcen[6] spelen.
Wie zag ooit schoonder jacht van alderhande wild?
Ziet, hoe de een in gedaante, in[7] verf van d' ander schilt,[8]
Hoe ruig[9] den eenen is, en de ander tam van zeden!
Zoo iemand maar wat tijds of uren wil besteden
In 't groen van dees warande, en ga slaan over al
't Gevogelte en 't gediert, eerlang hij worden zal
Een treflijk filosoof, vermits des wijsheids leesten[10]
Gevormd zijn na 't bedrijf van vogelen en beesten.
Wie dan leergierig is, die voeg' zich hier bij mij,
En laat geen leerenstijd onachtzaam gaan voorbij.

J. VAN VONDELEN.

I.

VAN 'T PEERD EN DEN VOERMAN

Het slaafsche lastbaar[11] peerd, afwijkende te verre
Van 't rechte wagen-spoor, geraakte met zijn kerre[12]
In 't diep van een moeras en slibberigen plas,
Alwaar 't bijna versmoord en heel verzopen was.
De voerman al vergramd, zijn geesel-zweep doet klassen[13],
En roept: „o kreng! ontslaat ons d' afgrond der morassen."
Het ongelukkig dier trost wat het trossen mag,
't Hijgt bijkans ademloos en voelt vast slag op slag;
Ten laatste spreekt het dus: „O beudel! wilt u schamen,
Dat gij zoo armen guil[14] (als ik) slaat 't lijf vol stramen,
Daar ik mij zelf niet spaar, maar hale tocht op tocht[15],
Op dat ik uit dees' gracht op 't droog geraken mocht."
„Zacht (zegt de voerman) zacht! zult gij mij wederstreven?
Ik zal u stokken-brood in plaats van haver geven!"
Zoo sprekend hij den zweep rept met een groot geraas,
En touwt[16] het taaye vel van 't mager honden-aas.

---

haaldelijk zal opgemerkt hebben, heeft Vondel steeds na voor ons naar, en wij meenden dit te moeten behouden. Omgekeerd heeft hij veelal naar, waar wij na bezigen (gelijk bijv. zelfs in 't wanluidende naarderen voor naderen); wij hebben ons daarin echter, ter liefde der welluidendheid, aan het latere gebruik gehouden.

[1] voordeelig zijn. — [2] leger, 't Fransche armée. [3] hoveling, kamerjonker of iets derg. — [4] Van 't Latijnsche simia, voor aap. — [5] Thans tooneelen. — [6] 't Fransche voor 't Nederlandsche zotternijen of zotte kluchten; thans alleen door dat laatste woord aangeduid. — [7] Men zou liever en willen lezen. — [8] Voor verschilt of scheelt. — [9] 't Zelfde als ruw, hier wild of woest. — [10] manieren, wetten. — [11] lastdragend. — [12] Voor karre; verg. tesch voor tasch, enz. — [13] Zooveel als kletsen, klappen. — [14] oud paard, thans veelal knol. — [15] òf van den adem en 't hijgen, òf (met Van Lennep) van het rukken (tocht voor trek, ruk) te verstaan. — [16] Onophoudelijk slaat (gelijk het leer).

Onzalig is het land, daar van een woest, verwaten,
Ondraaglijk wreed tyran verheerd zijn de onderzaten.
Hij zuipt haar 't vleesch en 't bloed, en knaagt tot op 't
't Versteken[1] overschot der schameler[2] gemeent. (gebeent
En zoo daar iemand kikt, die moet (wat boozer[2] plagen!)
Een driemaal zwaarder juk als ooit voor henen dragen.

II.

VAN DEN LEEUW EN DEN VOS.

Den onverwonnen leeuw, der dieren Opper-koning,
Zich veinsde doodlijk krank in zijn gewelfde woning,
En daagden al 't gediert ten hove, op groote peen[3]
Wie daadlijk niet verscheen tot voorstand van 't gemeen;
Vermits hij zaken had haar allen te verbreiden,
Nut tot den stand zijns rijks, als hij zou zijn verscheiden.
Elk volgt zijns konings last, al bevende, uit ontzag,
Verschijnt in 't groot paleis op den gezetten dag.
Elk komt' er, uitgezeid[4] de vos, de loost' van allen,
Die heeft in al dit spel een wonder kwaad gevallen[5],
Neemt op de stappen acht, die hij in 't zand ziet staan,
Verneemt dat niemand keert van al die derwaarts gaan;
Dies spreekt hij bij zich zelf, al toornig en verbolgen:
Te recht zij beesten zijn, die blindeling dus volgen.
De stappen die in 't zand, gestrekt[6] na 't groot paleis
Klaar toonen, waar toe wil gedijen zulken reis,
Vermits van veel niet een van onze meed-gezellen
Weêrkeerden veilig, om 't geschiede te vertellen.
Gelukkig is de man, die uit een rijp beraad
Van 's princen tiranny en wreedheid 't net ontgaat;
Die uit 't gevaar zich houdt van strikken opgehangen,
Daar 't arme slechte[7] volk te licht zich in laat vangen.

III.

VAN DEN EIK EN DEN OLMBOOM.

Den[8] schaduwenden olm bad d' eik, der boomen koning,
Dat, zonder lang verdrag[9], of eenige verschooning,
Hij 't bladerrijk geboomt, dat om hem stond gegroeid,
Ter aarden vellen zou: op dat hij, schoon gebloeid[10],
Zich heerlijk toonen mocht, en zonder eenig kommer
Zijn groente breiden uit en veel begeerde lommer.
Maar als den[8] rijpen eik zijn schalkheid werd gewaar,
Sprak hij: „waar blijve ik dan op 't strengste van het jaar,
Wanneer den[8] zuren herfst en winter met zijn buyen,
Als uitgelaten heel, zoo fel begint te luyen,
Dat mij volwassenheid noch dikte komt te sta,
Hoe diep in d' afgrond[11] ik mijn kromme wort'len sla;
Ten zij een dikke sel aar van beuken, elzen, linden,
Afschutten t' mijner baat 't gebulder van de winden;
Dies ik uw schalkheid spoor[12] wel tastelijk en grof,
En t' uwer straf verban u eeuwig uit mijn hof."
Gij vorsten! luistert toe, en wilt dees leering vaten,
Dat 's princen heil bestaat in 't heil van de onderzaten:
Dat hij gelukkig is, die 's vleyers tong ontgaat,
En van 't gezelschap der lof-tuiters zich ontslaat,
Diens eenig doel-wit is den plas-dank van haar heeren,
En, tot den bodem toe, de rijken om te keeren.

---

[1] verworpen, verschoven. — [2] Thans zonder verbuigingsvorm, schamele, boze. — [3] straf ('t Fransche peine). — [4] Anders uitgenomen. — [5] behagen, inzicht. — [6] die-gestrekt: Germ. voor die gestrekt zijn; ten zij men die wilde wegschrappen en lezen: De stappen in het zand, enz. — [7] eenvoudige. — [8] Voor de, gelijk reeds herhaaldelijk; men wachte zich echter wel dit den als dèn uit te spreken, gelijk ook thans nog velen doen. — [9] uitstel. — [10] Voor in schoonen bloei. — [11] voor benedengrond. — [12] Voor speur; verg. echter opsporen.

IV.

VAN DEN BASILISCUS EN 'T WEZELKEN.

Het wreede, onmenschlijk dier, dat, eislijk en straf,
De menschen blixemt met een oogenwenk[1] in 't graf,
De felle basilisk, beloerden en bewaakte
Een wezelken, 'twelk staag zijn duister hol genaakte;
Een wezelken, 'twelk staag zijn aas aldaar ontrent
En dagelijkschen roof te halen was gewend.
'tWelk, als het nu gewaar werd 's basilisken treken,
Zoo heeft het hem beraân om 's vijands macht te breken,
En met een taksken groen van ruiten[2] zich bedekt,
Van ruiten, 'twelk voor 't gift een tegen-gift verstrekt,
Ja, eindelijk vermag den basilisk te dooden,
Dies heeft het dagelijks zijn vijand 't hoofd geboden.
Het welk den zwakken leert, dat hij zijn zaak gewis
En wijs beleiden zal, om hem die sterker is
Met uiterlijk geweld zoo zeer niet te bespringen,
Als door voorzichtigheid en klockheid[3] te bedwingen.
Veeltijds de sterken zijn door klocker t' onderbracht[4],
Want list (gelijk men zegt) gaat dikwijls boven kracht.

V.

DE AAP MET HAAR JONGEN.

Der bavianen nicht vol klachtige praktijken,
Die baarde te eender dracht twee kind'ren haars gelijken,
Die welk zij ongelijk heeft t' zamen opgekweekt:
't Een zij met liefde omhelsde en lieflijk heeft gesmeekt[5]:
Het ander zij verwierp en liet het in groot lijen,
Als of het waar geweest onecht van bastaardijen[6];
Daar 't nochtans wetlijk, als het ander, dalen kwam
Van 't baviaansche bloed, den rechten apen-stam.
Het ander dertel dier zwom vast in duizend weelden,
Het buitelden op 't hoofd, het dansten en het speelden,
Tot dat, bij ongeval, o droevig apen-wee!
Het zijnen linker poot zeer deerlijk brak in twee;
De moeder simme was begaan om 't kind te sussen,
Maar laas! 't en holp al niet, 't en vraagde na geen kussen.
Zij drukte 't aan de borst, het was te zonderling!
Zoo lange tot de ziel het arme wicht ontging.
De moeder was bedroefd, zij huilden en zij schreiden,
Maar 't rechte wit-broods kind, dat was en bleef verscheiden.
Gij ouders, die uw vrucht met zotte liefde aankleeft,
Neemt hier een spiegel aan, en ziet wat loon 't u geeft:
Als gij uw kind opkweekt, wild, dertel, ongebonden,
Groeit in zijne ijdelheid, en lacht in zijne zonden.

VI.

DE LEEUW EN 'T PEERD.

De leeuw, 't ontzaglijk dier, 't peerd ziende 't gras aflezen,
Zeer listig tot hem trad, en veinsde zich te wezen
Een wel-ervaren arts, die, door kunst-rijke list,
Tot allerlei gebrek en krankheid hulpe wist.
Maar 't peerd, niet minder loos, riep: „o, ter goeder uren
Heeft u Apollo hier tot mijwaarts willen sturen!
O Æsculapi, komt, uitnemendste doctoor!
Treedt herwaarts met uw kunsten komt mijn kwale voor:
Want mijnen achtervoet mij bang maakt en verlegen,
Vermits een groot gezwel, daar onlangs aan gekregen;
Ontzegt uw hulpe niet, is 't anders in uw macht
Besmeeret[7] met uw zalve, opdat het wat verzacht."

[1]Anders oogwenk; evenzoo oogen-merk bij Cats voor ons oogmerk. — [2]Verbogen vorm van ruit, wijnruit. — [3]Van verstand namelijk (verg. 't Hoogd. klugheit en klug). — [4]Voor ten ondergebracht. — [5]gevleid (verg. 't Hoogd. schmeicheln). — [6]Verbogen naamval, thans tot bastaardij verkort. — [7]besmeert het.

De leeuw veinst zich gereed 's peerds achter-voet te heelen,
En schikt[1] zich achter aan: dan 't ros slacht niet den schelen[2],
Het slaat den loozen arts 't hoef-ijzer voor den kop,
Dat hij ter aarden ligt, een-slags, met éénen klop.
't Gaat zoo gemeenlijk, dat die andren meent te plagen,
Die wordt eerst zelf geplaagd en moet zijn straffe dragen;
Die anderen 't net voor-spant[3] of eenen kuil bereidt,
Eerlang zelfs in den strik of in den afgrond leidt.

VII.

DE VOS EN DE KRAAN.

De lang-gebekte kraan den schalken vos vergasten[4];
De vos, die op de komst van zijn vrundinne pasten,
De spijzen rechtten aan, in 't plat van een platteel[5];
Dies pronkte[6] juffrouw Kraan, maar Reintjen kreeg zijn
Dit heeft haar tot in 't hert verdroten en gespeten, (deel.
Doch heeft zij 't ongemerkt voor suiker opgegeten,
Ter tijd[7] zij om haar leed te wreken was gereed,
En Reinert ook genood haar tafel heeft bekleed;
Maar 's Kranen loosheid heeft hij haastelijk vernomen,
Toen hij 't eng-halzig vat met spijs ter disch zag komen.
De smetsende[8] weerdin spreekt 't looze vosken aan:
„Hoe, Reynaart! eet gij niet, laat gij mijn spijze staan?
Hoe smaakt mijn disch-gerecht?" de vos, die spreekt ten bes-
Die met een ander spot, wordt zelf bespot ten lesten (ten[9].
Want wie met andren schempt en houdt zijn spotgeral[10],
Denk' vrijlijk, dat hij weêr beschempet werden zal.

VIII.

PAAUW EN DE NACHTEGAAL.

De schoon-geveêrde paauw aanhoorde, met begeeren,
Het nachtegaalken in de wilgen quinkeleeren,
En werd bijna verliefd op 't liefelijk gezang,
En 't goddelijk muziek, dat uit de takken klank[11].
Ten laatste sprak ze aldus: „O moeder aller dingen!
Nature, die mij voor veel andren zonderlingen[12]
En heerlijk hebt geciert, hoe was ik zoo onweerd,
Dat gij welzingens[13] kunst met mijnen gouden steert
En eersleep niet te gaâr hebt willen huwelijken,
Op dat ik zoo alzins der vooglen roem mocht strijken!"
Nature toen terstond heeft 's paauws ondankbaarheid
Berispt, om dat met 't geen, haar rijklijk bijgeleid[14],
Zij niet en was vernoegd; gelijk, tot geenen tijden,
Het nachtegaalken niet 's paauws voordeel zal benijden,
Maar zich te vreden houdt met 't geen haar is gejond[15].
„Indien ook (zeide zij) het elkeen waar vergond,
Te hebben 't geen hij wenscht, 't stond grootelijks te vree-
Dat met vernieuwen ik alsteeds zou bezig wezen. (zen
Gij, die met uwen staat noch eens ontvangen lot
U nimmermeer vernoegt, maar opstaat tegen God
En der naturen wet, leert met vernoeging leven,
Noch wenscht niet na het gene een ander is gegeven.

IX.

VAN DE WOLVEN EN DE SCHAPEN.

De schapen hadden met de felle wolven t' zamen
Een heftig krijg-geschil; dies haar te hulpe kwamen
De wakker honden, die zich toonden al bereid,
Haar zaak t' handhaven en haar groote onnoozelheid[16].

[1]voegt, plaatst. — [2]Voor blind, onwijs. — [3]het boevenet; verg. boven bl. 55. — [4]Voor bezocht als gast. — [5]plat bord. — [6]prijkte (verg. ons te pronk staan.) — [7]Voor totter of tot den tijd. — [8]Germanisme voor tergende. — [9]Verschoont zich, zoo goed hij kan. — [10]geklap. — [11]Voor klank. [12]bijzonder. – [13]'t vroeger wellevens-kunst. Gelijk thans nog welsprekend- en wellevend-heid. – [14]toegelegd, beschikt. – [15]Thans gegund. – [16]onschuld.

De wolven, buiten hoop van de overhand te houden,
De schaapkens boden aan (indien zij 't haar vertrouwden)
Te handelen van vreed': mits dat, van stonden aan,
Zij d'honden zouden als in gijseling ontslaân,
En daar voor wederom de wolfkens tot haar zenden.
De schaapkens stemden zulks; o, droefheid! wat ellenden
Genaakten haar zoo fluks! van d'honden zij ontbloot,
Het een na 't ander van den wolfkens werd gedood,
Al d'honden waren van den wolventand verbeten[1]. —
Zoo varen zij, die licht der ouden leer vergeten,
Dewelk ons streng verbiedt[2], dat zich een ieder wacht
Te stellen zijn geweld[3] in 's vijands wil en macht;
Noch dat wij nimmer ons in slaap en laten wiegen
Van hem, die al van ouds gewoon is te bedriegen.

X.

VAN DEN LEEUW ENDE 'T MUISKEN.

'k En weet[4] bij wat geval de leeuw, met groot verschrikken,
Zich vond op 't onverzienst in toebereide strikken,
Het zij door 's jagers list, die 't ongediert belaagt,
Of ander ongeval in 't looze net gejaagd.
De sterke is in gevaar, hij worstelt naar vermogen,
Maar wordt hoe langs hoe meer daar dieper ingetogen,
Dies hij zijn stem verheft, en eiselijken brult,
Dat 't gansche bosch alom is van 't geroep vervuld.
Een muisken bij geval daar dicht omtrent geslopen,
Op 't schallende gekrijsch koomt t' zijnder[5] hulp geloopen,
En knaagt den strik in twee, met dankbaarheid en vreugd,
Vergeldende des leeuws heel korts[6] bewezen deugd.
Koomt herwaarts, spiegelt u, gij koningen en heeren!
En houdt zoo wel de kleinste als de aldergrootste in eeren,
Vermits hier niemand is zoo machtig noch zoo groot,
Of de allerkleinste kan hem oorbaar[7] zijn in nood.

XI.

VAN DE WIND, ZONNE, ENDE WANDELAAR.[8]

De sture Boreas[9] wel sterkelijk beweerde,
Dat hij de schoone Zon in mogendheid passeerde;
Zulk roemen Fœbo[10] docht een al te groote spijt,
Fluks dagende overzulks[11] den blaas-kaak uit ten strijd.
De Noord-wind was gereed, liet zich ter plaatsen[12] vinden,
En snorkte, dat hij was de sterkste van de winden.
Zij maakten een verdrag, de een voor en de ander naar[13],
Te proeven hare kracht op eenen reizenaar.[14]
De bulderaar began[15], en blies met volle kaken,
Wierp eike-boomen om en hoog-gerezen daken.
De reiziger terwijl hield zijnen mantel vast,
Spijt wat hij blazen mocht, wel stijf om 't lijf gepast.
De wind, na lang geruisch, niet[16] ziende te vermogen,
Gaf oorlof, dat de zon nu ook haar kracht mocht toogen;
De Zon, die zoetelijk uit 's Hemels gouden dak,
Op 't hoofd des reizenaars met heete stralen stak,
Dat, zwetende ademloos, zijn kleedren hem verdroten,
En zich[17] van 's mantels last genoodzaakt was t' ontblooten.
Gij, die te streng regeert, leert wat een macht, vermengd
Met reên[18] en zachtigheid, al nuttigheid toe-brengt.
Gematigd' heerschappij onbuigelijken lieden
Veel dragelijker valt, als al te streng gebieden;

[1]doodgebeten. — [2]Thans zou men schrijven gebiedt. — [3]macht (verg. vroeger). — [4]Verg. boven bladz. 1, aant. 8. — [5]zijner, thans tot zijn ingekort. — [6]voor korten tijd, thans kortelings. — [7]van nut, dienst. [8]Men vergelijke, des belust, de bevallige bewerking der zelfde voorstelling door den Westfrieschen boer Corn. Maerts, in 't Nederl. Liedeboek of de nieuwe uitgave zijner Gedichten, bl. 141. — [9]Noordewind. — [10]De zonnegod. — [11]mitsdien. — [12]Thans plaats, — [13]Thans na. — [14]Voor reiziger. — [15]Thans begon. — [16]Thans niets. — [17]Versta: hij zich. — [18]Thans rede.

't Gemeene volk, dat haat een al te korten lijn,
't Wil liever zacht geleid, als hard gedwongen zijn.

XII.

VAN DE MIER EN DE KREKEL.

De magre krekel, nu van 's winters koû besprongen,
Zocht aan 't kloek mierken heil, tot bedelen gedrongen,
En met een heesche stem viel 't bezig dierken aan:
„Erbermt u, juffrouw Mier! en om een weinig graan
Mij ongetroost niet laat, noch hongersnood bezuren,
Mijn armoê wat vervult, en opent uwe schuren."
Maar 't wakker beestjen, vrij van kommer en ellend,
Den krekel heeft aldus zijn traagheid voorgewend[1]:
Draagt nu verschulde[2] straf, draagt nu 't vermaledijden,
Die al den zomer sleet in wellust en verblijden,
Die de aangename tijd en zegen hebt veracht,
En slempende uwen oogst verkwist en doorgebracht."
Het kostelijke pand en kleinood uitgenomen[3],
Is de altijd vliênde tijd, die, huiden omgekomen,
Niet morgen weder keert; wijs is hij van beraad,
Die 's tijds gelegenheid beoogt en gade slaat;
Die op geen weelde steunt, noch die, hoe hoog gezeten,
De aanstaande zwarigheid lichtveerdig gaat vergeten.

X.

VAN DEN WOLF EN DE KRAAN.

De wolf, der schapen vrees, door 't al te gulzig slikken
Aan een verzwolgen been schier meende te verstikken;
Dies hij, op hoop van hulp, de langgehalsde kraan
Met veel beloften heeft verwil'gd[4], zijn leed t' ontslaan.
De kraan, op winst verzot, heeft stout en onverschrokken
Uit de opgesperde keel des wolfs het been getrokken;
Maar als zij nu om loon heeft (wel verdiend) getaald[5],
Heeft met deze antwoord haar 't geholpen dier betaald:
„Wat plompheid kleeft u aan, dat gij nog eischt belooning,
Of is niet loons genoeg de erbarmlijke[6] verschooning,
Zoo dadelijk betoond? toen ik, hoe wreed geaard,
Uw keel in mijne keel meêdoogend' heb gespaard.
Dus uwer straten gaat, gaat henen uwer straten,
En 't leven hebt te loon, dat ik u heb gelaten!"
De ondankbre nimmermeer t' erkennen is bereed[7]
De weldaad en de deugd, die aan hem is besteed;
Zich zelven kent hij niet, blijft trotsch, stout en hovaardig,
't Koomt (waant hij) hem al toe, en is nog meerder waardig.

XIV.

DE ESSCHEN-BOOM EN 'T RIET.

Een dik gegroeiden esch, wiens steile toppen gingen
Recht naar de sterren toe en 's Hemels zolderingen,
Trotseerde, dat hij stond verheven in 't foreest[8],
Spijt d' alderfelsten storm en allerlei tempeest:
Braveerde, dat hij was veel sterker van vermogen
Als 't riet, dat van den wind al stadig wordt gebogen;
Als 't wankelbare riet, dat siddert, schudt en beeft
Voor de alderminste koelt', die langs de velden zweeft.
Hij eindigt naauw, een bui ontstaat met sneller vaarden[9],
En velt den esschen-boom ontworteld uit der aarden.
't Riet, speurende de val desgenen, die terstond
't Gebladerd hoofd opstak en hoog verheven stond,
Dus bij zich zelven spreekt: „o, veilig wonderbaarlijk
Is nederigen staat voor[10] hoogheid, die gevaarlijk

[1]Rijmshalve voor voorgehouden. — [2]Thans verschuldigde, verdiende. — [3]uitgelezen kleinood. — [4]Voor verwilligd, er toe bewogen. — [5]gevraagd. — [6]Hier, in bedrijvenden niet lijdenden zin: barmhartig, niet arm zalig. — [7]bereid. — [8]woud ('t Fr. forêt). — [9]Voor met snelle vaart. — [10]boven, meer dan.

Het onderwerpsel is van[1] allerhande leed,
En schielijk wordt gedreigd te vallen eer men 't weet."

XV.

VAN DEN LEUGENACHTIGEN SCHAAP-HERDER.

Een, die met d' herder-staf de wit gewolde kudden
Voor 't ongediert op 't veld belast was te beschudden[2],
Uit schalkheid menigmaal zijn luide stem verhief:
„Help, wapen! wapen, help! en weert den schapen-dief!
De wolf mijn kudd' belaagt, en ligt hier bij geslopen!"
De land-lieên kwamen fluks tot onderstand geloopen,
Zoo lange tot, van hem bedrogen menigmaal,
Zij sloegen in de wind zijn schalke logen-taal.
Ten leste kwam degeen, die vast op[3] jonge lamren,
Dies d' herder deerlijk kreesch, het zou een mensche jammen:
„Help! nageburen, help! mijn kuddeken lijdt nood, (ren:
De wolf van 't beste vlies mijn schaaps-kudd' heeft ontbloot!"
Zijn roepen was vergeefs, vergeefs was 's herders weenen,
Zij dachten: 't is bedrog, hij liegt gelijk voorhenen.
Zulks en zoodanig is der logenaren loon,
Diens[4] goddeloozen tong te liegen is gewoon:
Al spreekt hij somtijds schoon[5] de waarheid zonder liegen,
Men geeft hem geen geloof, die lust heeft in 't bedriegen.

XVI.

VAN 'T ZWIJN ENDE DEN WOLF.

De wolf een vuile zog[6] ziende in den misthoop liggen,
Die zwanger nu bestond te steenen en te biggen[7],
Zich vroêmoer heeft gevoisd, en haar, in biggens smert,
Te helpen aangeboôn uit een meêdoogend hert;
Zulks heeft de vuile zeuge al morrende afgeslagen.
De wolf, om zulken roof te beter te belagen,
Erbood[8] zich minne-moêr te willen zijn van 't spek,
Dat nergens beter groeit als in zijn eigen drek.
Maar als de bigster nu bemerkte 's wolves treken,
Zij met deze antwoorde is der dieren schrik ontweken:
„Gaat henen, jonker wolf! uw smeer[9] en pelsen huid
Betuigen, wie gij zijt; zoekt elders uwen buit."
Gij, die nog menschen wilt in deze wereld schijnen,
En doodt de aanstaande vrucht uws lichaams met venijnen
(Ik laat 't opvoeden staan[10]); – komt herwaarts, en ontwaakt:
Ziet, hoe het vuilste beest, de zeuge, uw vonnis maakt!
't Zijn hoeren, die haar lief onechtelijk omarmen;
Maar Duivels, die de vrucht haars lichaams niet beschermen.

XVII.

VAN EEN HOVEERDIG MUIL-DIER.

De gladde muil, gestald aan eener voller kribben[11],
Zich mestte rond en bol, dat 't smeer kleefde aan de ribben,
Vermids hij noch met last noch arbeid was bezwaard,
Waarom hij weeldig werd en brieschten als een paard,
Beroemende[12] 't geslacht, waar van hij was gesproten,
Ja, van veel eedler bloed als al zijn tijdgenooten,
Verheffende zijn deugd en 's draf-geleerdheids kunst,
Waardoor hij t' hemwaarts trok zijns heeren oog en gunst,
Waardoor hij overtrof Ros-bayaard[1] in 't pikeeren[2],
In ren of in tornooi, in springen of in keeren.
Maar als de muil op 't lest werd voortgebracht in 't perk,
En op zijn traagheid-van-naturen naam gemerk[3],
Als de andre hengsten hem zoo wijd te boven gingen,
Het zij in wakkerheid van draven of van springen:
„Nu (sprak hij) merk ik licht, als ik mij zelven ken,
Dat ik van 't ezels bloed van oud gesproten ben."
De roemers varen zoo, die zot haar zelfs flatteeren,
En roemen van het geen zij in der daad ontberen;
Of iemand duizendmaal met roem zich zelf bekroont,
De ervarenheid betuigt, wat deugd bij iemand woont.

XVIII.

DE WOLF IN 'T SCHAAPS-KLEED VOOR DE KOOI VAN 'T SCHAAP.

De wolf kwam tot de kooi der wapenlooze schapen,
Vermomd met 't lammren-vel, om d' hamel te betrapen[4],
En bad hem, dat hij zich vervoegen wilde in 't woud,
Dat als een schoon prieel was loof-rijk opgebouwd;
Maar d' hamel zeide: „ik zou u geerne gaan verzellen,
Indien gij waart een wolf, die u te weer mocht[5] stellen,
Zoo eenig ongediert ons overviel in 't groen."
De wolf, gelijk verheugd om zulk een antwoord, toen
Van 't schaaps-vel zich ontsloeg, en sprak: „t'sa, gaan wij wakker!
Ik ben de wolf, uw vrund en aldertrouwste makker."
„Neen," sprak den hamel toen, „gaat uwer straten[6] heen,
En hebt met uwsgelijk uw lust en vreugd gemeen;
Mijn schaaps-kooi ik behoe[7], ter tijd ik, t' mijner bate,
Een trouw gezel bekoom, daarop[8] ik mij verlate:
Genoeg heb ik geleerd, aan deze uw vreemde pert[9],
Dat onder 't schapen-vel school 't wreede wolven-hert."
't Is al van ouds, dat, om de onnooslen te verlokken
De wreeden 't schapen-vel arglistelijk aantrokken;
De schijn veeltijds bedriegt, dus is hij wijs bedacht,
Die jonker Wolfaart vreest, en zich voor 't schaaps-vel (wacht.

XIX.

EEN HERDER ENDE EEN AFGOD.

Den ossen-harder, tot afgoderij genegen,
Aanbad een houten-God, om rijkdom en om zegen;
Hij lag op 't aardrijk neêr, en bad de Godheid aan,
Op dat hem 't heilig hout van armoê mocht ontslaan;
Maar, als hij moê gebeên, na[10] blinder[11] luiden zeden,
Noch schat noch rijkdom kreeg tot loon van zijn gebeden,
Hij, met een stalen aks, den afgod ging te keer,
Die brekende den hals viel van 't hoog altaar neêr,
Uitstortende een threzoor van schijven, die (uit zorgen)
Daar iemand voormaals in had bij geval verborgen. (mijn!
Dies d' herder sprong van vreugd', en riep: „o Godheid
Uw weldaad niet verbeên, maar woû gedwongen zijn!"
Wat weldaad iemand doet, met kracht daar toe gedwongen,
De zulke ontbeert den lof op des ontvangers tongen[12];
Wie willig als van zelf zijn naasten deugd bewijst[13],
Veroorzaakt, dat men hem voor zijne mildheid prijst.

XX.

DE VOS EN DE KATTEN.

De schalke vos op 't veld de katten vast verzelde,
En van zijn listigheid veel snorkende vertelde,

---

[1]onderworpen is aan. — [2]Rijmshalve voor beschutten. — [3]hongert naar. — [4]Thans wier. — [5]ook. — [6]Of zeug, zie 4 reg. lager. — [7]biggen te werpen, kramen. — [8]Germ. voor bood aan. — [9]vet, hier voor den vetten, welgevulden balg. — [10]Daargelaten, wat gij omtrent de opvoeding doet of niet doet. — [11]Volledige verbuigingsvorm voor het thans geheel ingekorte een volle krib. — [12]Roemende van.

[1]Het welbekende paard der vier Heemskinderen; zie de afbeelding, des belust, in Alberdingk Thijms Karol. Verhalen. — [2]berijden onder den man (verg. nog pikeur). — [3]acht gaf (verg. oog-gemerk, boven bl. 56). — [4]verschalken. — [5]komt, vermocht te. — [6]uws weegs. — [7]bewaar, behoud, blijf bewonen. — [8]Thans waarop. — [9]'t Fransche part voor poets. — [10]Thans naar. — [11]van blinde. — [12]Thans tong. — [13]deugd doet, weldoet.

Dat aller katten doen en hand-werk (hoe men 't acht)
Was muize-vangerij en enkel ratten-jacht.
Terwijl zij onderlinge aldus in 't twisten rezen,
En Reinert[1] boven haar de uitnemendste woû wezen,
Een koppel honden haar te schielijk overkoomt;
De simmen[2] klavren[3] in de takken van 't geboomt;
Maar Reintjen, in gevaar, niet wetende waar vluchten,
Is fluks der brakken roof, en spreekt met diep verzuchten:
„Hoe ijdel is de roem desgenen voor gewis,
Die op de katten smaalde en nu haar schouwspel is;
Wanneer hij in gevaar, ja, hoop en troost ten ende,
Haar vlijtigheid aanschouwt en zelfs blijft in ellende!"
Die schier vergodet schijnt en alles hier toelacht,
Zich voor 't beroemen hoed' en voor 't bespotten wacht';
't Geluk is wankelbaar; wel hem, die wijs beraden
Zorgvuldelijk zich wacht van andre te versmaden.

XXI.

'T SERPENT EN 'T AANBEELD.

't Scherptandige serpent belust was te vermalen
Een aambeeld, herd van staal en ijzer t'eenemalen,
Maar kon verwinnen niet[4] op zulken ijz'ren romp;
En maakte 't aambeeld niet, maar al zijn tanden stomp.
Als nu des diers gebit ten leste was bedorven,
Heeft het van 't aambeeld tot een antwoord dit verworven:
„Wat dolheid gaat u aan, dat, met een scherp gebit,
Gij om mijn herdheid te verbrijzlen zijt verhit!
Laat af, laat af in tijds, al waren uwe tanden
Van koper en van staal, ik maakte ze ter schanden."
Dees fabel wil de zulke aan-spreken zonderlingen,
Die zich aanmeten meer als menschelijke dingen.
Gelijk dat zotte volk, dat, met een ijdel hoop,
Een vaart langs 't Noorden zoekt, spijt der naturen loop:
Dat met een eiken plank, o stoute zee-gezellen!
Drijft door 't bergachtig ijs, gelijk als na der Hellen,
En blijfter al een schip in 't Noorden voor den tol,
Gelijk een toren, staan, zij varen even dol[5].

XXII.

DE OUDE ENDE JONGE KREEFT.

De schelpe-drager kreeft wild' haars gelijk aanwijzen,
Dat 't voorwaarts zwemmen meer als 't aarslen[6] is te prijzen:
Al was 't schoon, dat[7] nature haarluiden[8] in dit deel
In 't scheppen hadde ontbloot van schoonheid al geheel,
Vermits zij andren hadde op andre wijs gegeven,
Met vinnen door het vocht recht voorwaarts uit te zweven.
Maar de onderwezen kreeft sprak zijnen makker aan,
Dewijl hij 't had geleerd, hij zoudet[9] eerst bestaan,
En als een leerlijk beeld[10] het vochte veld doorploegen,
Hij wilde[11] recht op 't spoor hem na te volgen voegen[12].—
Gij, die 't voortrefflijk ambt eens leeraars vast bekleedt,
En andren haar gebrek te toonen zijt gereed,
U zelven eerst bestiert, wilt in u zelf genezen
't Geen gij in andren meent bestraffelijk te wezen;
Want als gij andren leert, en blijft van 't goede schuw,
Zoo blijft een dobbel zonde en grover vlek in u.

---

[1] Reintjen de vos. — [2] Eig. apen; wellicht dacht Vondel aan de meer-kat. — [3] Thans klouteren, maar eig. de verlengde vorm van klaven, dat de versterkte vorm van klieven is; verg. het Hoogd. klafter. — [4] Thans niets. — [5] Vondel rekende hier buiten de M'clures en Kanes onzer dagen. — [6] zich achterwaarts bewegen (naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord). — [7] Thans ofschoon ook. — [8] Hunlieden, hun. — [9] Hij zou't het. — [10] voorbeeld. — [11] zoo hij wilde. — [12] zich begeven.

XXIII.

DE KRAAI EN 'T SCHAAP.

De hongerige raaf, tot stelen altijd vlugge,
Vloog 't witgewolde schaap op zijnen bonten[1] rugge;
Uitplukkende van 't vlies de wol gelijk verwoed,
Doorpikt het blanke vel, en zuipt 't onnoosle bloed;
Het lammeken lijdt smert, doet niet dan droevig blaren,
Maar kan de vogel noch verschrikken noch vervaren.
Dies het ten leste spreekt: „bloed-zuipende tyran!
Gij zijt voorwaar op mij een dapper held en man;
Op mij, onnoozel dier en weerloos keel met allen[2]!
Maar, hebdy 't hert, bestaat den hond eens aan te vallen."
De raaf wordt noch beweegd noch luistert naar die zang,
Zuipt 't jonge lamren-bloed, gaat vlijtig haren gang.
De klachten zijn vergeefs, vergeefs zijn al de tranen,
Die voor een dwingeland uitstorten de onderdanen;
Hij lacht in hun verdriet, hij groeit in hunne smert,
En voedt met haren druk de blijdschap in zijn hert.

XXIV.

DE VOS EN DE BIJEN.

Den vos, in eenen strik geraakt in duizend lijen,
Besprongen eenen zwerm van hommelende bijen;
Die priemden[3] hem alsins op 't heetste van den dag
Met anglen in 't lijf, daar hij gevangen lag.
Zijn makker tot hem treedt, en raadt, dat hij te zamen
Dien zwerm af-schudden zal, die hem zoo deerlijk pramen[4];
„Neen," zegt de schalke vos, „dees biekens zijn nu zat
Van 't looze Reintjens bloed, dat liefelijke nat;
Verjage ik deze zwerm, zoo koomt 'er weêr een jonger,
Met nieuwen appetijt, met verschen gragen honger,
Die zouden van mijn vleesch en bloed haar-zelven voên,
Met meerder pijn en smert als mij nu deze doen."
Het is een oude sprook, de welk de natuur nog heden
In 's herten tafel heeft uitdrukkelijk gesneden,
Dat van twee kwaden 't beste altijd te kiezen staat:
Wel hem, die in 't verdriet het slimste nog ontgaat.

XXV.

DE AREND EN DE VOS.

Den arend krom-gebekt het vossen-nest beloerde,
Daar zij de jongskens uit bij haar gebroedsel voerde.
Die, veilig van 't gediert, van hagel, wind en stroom,
Gelegerd lagen inde top van eenen boom.
De vos, die is beleurd[5], is toornig en ontsteken,
Met eenen ook gezind, zijn leed op 't strengst te wreken;
Maar als[6] 't aan vlerken mist om stijgen in de locht,
Daar in den top des booms zijn jongskens zijn gebrocht,
Hij met een vuurge toorts 't gebladerd hout van onder
Aan lichter lagen[7] blaast en branden doet te wonder.
Laas! de arends schreyen vast in 't midden van 't ge-
De moeder hopeloos vast vliegt om vuur en rook; (smook,
Maar och! 't is al vergeefs, 't en houdt niet op van branden,
Of al 't gebroedsel is, met nest en al, ter schanden.
Gij, die in mogendheid, gelijk gebenedijd[8],
Tot op der eeren troon als Goôn verheven zijt,
U voor de minste ontziet, en wacht u haar[9] te krenken:
Gedenkt, dat de alderkleinst' zich zal te wreken denken[10].

---

[1] Voor gepelsden; bont (naar Van Lennep's juiste opmerking) in denzelfden zin, als in bont- of pelswerker genomen. — [2] Anders gansch en al, heelendal. — [3] priemen en pramen, gelijk striemen en stramen. — [4] bedrogen, in de luren gelêd. — [5] wijl. — [6] hapert. — [7] vlam (verg. nog ons lichter laaye d. i. met of in heldere vlam). — [8] als gezegend. — [9] Thans hen. — [10] Er op bedacht zal zijn, zich te wreken.

XXVI.

DE EZEL SPRINGT ZIJN MEESTER OP 'T LIJF.

't Lang-oorig lastbaar dier, jaloersch om al de weelde
Des honds, die inden schoot zijns meesters daaglijks speelde,
Die 't beste wildbraad at, dat vande tafel viel,
En smulden als de geen die altijd feest-dag hiel[1],
Werd eindelijk beraân zijn meester te feesteeren[2],
En sprong met luid gebulk op 's heeren zijde-kleêren.
Den huis-heer, al verbaasd, roept: „wapen, wapen[3], moord!"
't Gezin raakt op de been, de knechten komen voort:
En ziende 't woest bedrijf, en 's ezels vremde zeden,
Met kluppel-slagen hem bestreken al zijn leden:
Besmeerden hem zijn huid, en spoedden naar de stal,
Daar hij met droefheid mocht beklagen zijn misval.
Gij, die lichtveerdiglijk verandert wispelturig
Van 't een tot 't ander ampt, en zelden zijt gedurig
In 't opgeleid beroep, vernoegt[4] met uwen staat,
Op dat het u op 't lest niet als den ezel gaat,

XXVII.

DE WOLF EN 'T ONSCHULDIG LAMMEKEN.

Als bij geval de wolf en 't lammeken te zamen
Het zilver van een borne[5] of beek te drinken kwamen,
De wolf ter zijden zag, en riep, geheel ontsteld:
„Wie zijdy, die u hier zoo dicht bij mij verzelt?
Die 't water roeren dorft en 't nat van dees rivieren?
Gewis, al waardy schoon[6] een vande grootste stieren,
Die stoutheid waar te groot:" Het lammeken verbaasd
Zijn onschuld[7] heeft gemaakt; maar Wolfaart, als beraasd[8],
't Onnoosle dierken greep, en vatte 't bij der keelen[9],
En riep: „hoe, zuldy van uw ouders niet verschelen,
Maar volgen haren aard? ik zweere, voor die schuld,
Gij, eer de zonne daalt, mij 't leven laten zult!"
Wie brandt, om andren te verbijten en verslinden,
Licht iemand schuldig kent, en kan een oorzaak vinden.
Men slaat 't onnoozel lam om 't vet en om de rok;
Want wie den hond wil slaan vindt lichtelijk eenen stok.

XXVIII.

DE DIEF EN DE HUIS-HOND.

Den dief in 's borgers huis, bij duister nacht gebroken,
Van d' huis-bewaarder hond ontdekt werd en geroken;
Dies hij, in lijfs-gevaar, den hond aanbood ter nood,
Indien hij 't blaffen staakte, een lekker garsten-brood.
Maar 't aldertrouwste beest, zijn amps en plicht gedachtig,
Al blaffende verhief zijn stemme langs hoe krachtig[10];
Onwekkende 't gezin luids-keels met groot gerucht,
En dreef met deze stem den roover op de vlucht:
„Zoude ik, om 't snood genot, uw diefte een boosheid helen,
En trouweloos alzoo mijns heeren goeden[11] stelen?
Of door begeertens brand, om winst mij toegezeîd,
U veilen 't goed gerucht[12] van mijn getrouwigheid?
Vliedt, roover! pakt u weg; verziet u[13] voor mijn schelden;
Mijn eere is mij te weerd, uw munt wil[14] hier niet gelden."
Dees fabel stelt ten toon de schuld en plicht oprecht
Van een getrouw gemoed, en vroom, rechtvaardig, knecht,
Die 's heeren haaf beschut en voorstaat als zijn eigen,
Noch om geen giften zal tot trouweloosheid neigen.

XXIX.

DEN HOND OP 'T HOOI, EN DEN OS.

Het krom-gehoornde beest den hooi-berg hongrig raakte,
Daar eenen graauwen dog zijn bedde en nest af maakte;
Die, als hij werd gewaar de komst des grooten stiers,
Heeft hij hem afgeweerd van 't hooi met veel getiers;
Dies heeft 't verhongerd dier zijn droeve stem verheven:
„Hoe, makker! gun mij 't hooi, en houd mij bij den leven;
't Is eigenst[1], dat ik heb, gij hebt geen hooi van doen:
Hooi boet[2] uw honger niet, noch 't kan geen honden voên."
„Neen," zegt de blaffer, „neen; past fluks dees plaats te ruimen;
't Is waar, ik eet geen hooi, maar 't hooi is mij als pluimen[3];
't Hooi doet mij slapen zacht, 't is 't bedde van mijn kooi,
't Brengt rust en wellust aan; dus pakt u van mijn hooi."
Zulks is den boozen aard van veel brood-dronken menschen,
Die in wellustigheid, na haren lust en wenschen,
Onnuttelijk verdoen 't geen de arme ontbeert ter nood,
En weigren in haar weeld' den hongerigen 't brood.

XXX.

DE OVERLADEN EZEL EN 'T PEERD.

Den ezel, overlaân en met veel pakken zwanger,
Viel zijnen zwaren last op reize langs hoe banger;
Dies hij zijn reis-gezel, amachtig, moede en mat,
Het weeldig ros, om hulpe en wat ontlasting bad.
't Welk voerloos niet alleen hier door niet werd betogen[4],
Maar heeft den armen muil, van trossen krom gebogen,
In zijn ellend beschimpt, ter tijd[5] het slaafsche beest
Ter aarden nederviel en deerlijk gaf den geest.
De reiziger, die om zijn reis te spoeden pastei[6],
Bestond met 's ezels last 's peerds rugge te belasten;
't Welk weigerende, met veel slagen fel gegroet,
Het lachen werd verleerd in 's ezels tegenspoed.
Wie in eens anders kruis en lijden schept vermaken,
En onmeêdoogende is, mag ernstelijken waken:
Want, als hij zal verzaad zijn van zijn spot-geral[7],
Hij eindelijk zelver 't juk des onspoeds dragen zal.

XXXI.

DE PAPEGAAI EN DE VOS.

De klapper papegaai, op 't opperste eender eiken[8],
Met vette roof gelaân, kon Reinaart niet bereiken;
Dies hongrig naar de kaas, die zij genepen had
Met haren krommen bek, bedrieglijk tot haar trad:
„Geluk, (riep hij) geluk! o wiens gemaalde veêren
Al de andre vooglen wijd[9] in zuiverheid passeeren[10],
Indien uw schoonheid met 't wel-klinkende geluid
Van zingen waar gepaard, gij waart de braafste[11] bruid
Van al dat, licht-gewiekt, met uitgebreide schachten,
Het dunne locht doorsnijdt en 'taardrijk gaat verachten."
De papegaai, door 't lof[12] beweegd in hare ziel,
Stak op een heesche keel; dies haar de kaas ontviel;

---

[1]Voor hield (gelijk nog in de spreektaal). — [2]Thans fêteeren (van 't Fransche fêter). — [3]wee, wee! (niet met krijgswapens of derg. te verwarren); evenzoo boven XV, r. 4. — [4]weest te vreden, vergenoegt u. [5]bron. — [6]al waart gij ook. — [7]Voor verontschuldiging. — [8]verwoed. — [9]Thans de keel. — [10]hoe langer hoe krachtiger. — [11]Thans goederen. — [12]den goeden naam. — [13]ontziet u, hoedt u. — [14]Voor zal.

[1]meest naar mijn aard. — [2]stilt, voldoet. — [3]beddeveêren. — [4]Wel een bewijs, dat Vondel bewegen niet anders dan met zwakke verbuiging kende, daar hij anders hier zeker bewogen gebezigd had; versta thans: betrokken, getroffen. — [5]Tot den tijd toe, zoo lang tot; verg. vroeger. — [6]belangstelde. — [7]schimpend gesnap. — [8]Thans van een eik. — [9]Germ. voor ver. — [10]Te boven gaan. — [11]uitstekendste, schitterendste. — [12]'t Is met lof, als met beest, feest en andere derg.: de rad uitgesproken d van 't lidwoord is tot t verscherpt, en daardoor 't woord

Die 't slimme Reintjen nam; en leerde d' hoog gezeten,
Bedrogen vogel zoo welzingen voor zijn eten.
Zulks is der vleyers kunst, die van de wijste man,
Als hij haar 't oore leent, 't gehoor betoovren kan:
Schoon woorden geven zij, waar door z' hem achterhalen,
Wanneer hij die op 't diepste in 't reeknen moet betalen.

XXXII.

DE VORSCH, RAT, EN ADELAAR.

Der groener[1] vorschen heer bestond zeer fel te woelen,
En met den ratten krijg te voeren om de poelen;
Doch, eindlijk afgemat, besloten eenen vreê,
En hielden in 't moras te gaâr haar plaats en steê.
Der vorschen koning, nog des krijges niet vergeten,
Den velden-vorst belaagde en noodde hem ten eten, (rug,
Die peinsende om[2] geen wraak, beschreed des vorschen
Op dat hij over 't meer hem strekken moeht een brug;
Maar midden in den stroom gezwommen en gekropen,
De vorsch uit ouden haat de veld-rat heeft verzopen.
't Welk als den arend zag, heeft deze buit beloerd,
En vorsch en rat om hoog tot haren roof gevoerd. —
De moorders nimmermeer haar[3] straffe ontvluchten mogen;
De straffe treedt alzins den boozen onder oogen;
Zij volgt hem waar hij gaat, gelijk de schaduw 't lijf,
En altijds koomt hem voor zijn goddeloos bedrijf.
't Vergoten bloed roept wraak, waar dat hij is gevloden,
Ter tijd[4] de levende is begraven bij den dooden.

XXXIII.

DE OS EN DE VORSCH.

De vorsch benijdde, dat 't gehoornde beest af-snoeide
Het lisch en 't groene kruid, dat bij zijn poelen groeide,
En zwillende[5] onbedacht, van haat en af-gonst dul,
Bestond, hoe klein en teêr, te snorken op den bul,
Ter tijd[6] hij borst aan tween door grootsheid opgeblazen,
Besprengende met bloed en vochtigheid de grazen[7].
„O, (riep 't viervoetig dier) wat duller razernij
Bevangt u, dat gij u dus opstelt tegen mij!
Dat gij uw teêrderheid en zwakheid gaat vergeten,
En dorft u tegen mij het worstelen vermeten!"
Leergierige! leert hier, dat iedereen vooral
Een grooter sterkte voor[8] zijne zwakheid stellen[9] zal;
Dat minder tegen meerdre, in macht onvergeleken[10],
Zich wacht den hane-kam of pluimen op te steken[11].
Wie aan[12] den prikkel stoot, verplet zijn eigen hoofd;
Wijs is hij, die zich zelf niet al te veel gelooft[13].

XXXIV.

'T HART SPIEGELENDE AAN DE FONTEIN[14].

't Hart, ziende in 't kristallijn eens borns[15] zijn schaduw leven,
In schoonheid van gedaante heeft d' hoornen prijs[16] gege-
Die 't voorhoofd dienden tot een zonderling cieraad, (ven,
Daar zijn vier beenen bij verdienden niet als smaad,
Vermits zij, lang en dor, de aanzienlijkheid bevlekten
Der hoornen, die op 't hoofd hem als twee kroonen strekten.
Terwijl het hart dus op zijn beenen is gestoord,
Het onverziens geblaas van 's jagers horen hoort[17]:
Dies zich te ontvluchten spoedt de naderende brakken,
Maar blijft met d' hoornen vast verward in wilgentakken;
Wordt veler honden roof, en 's jagers rijken buit,
Waarom dees droeve klacht 't hart barst ter herten uit:
„O! die zoo menigmaal, uit 's jagers blinde lagen,
Mij 't lijf en 't leven hebt geweldelijk ontdragen,
't Was onrechtvaardigheid, dat ik voor u zoo snood
Den prijs aan d' hoornen gaf, een oorzaak van mijn dood."
Door kwâ gewoonte wij de reden zoo verliezen,
Dat wij het schaadlijkst meest voor 't aldernutst verkiezen,
Misprijzen 't opperst goed, verheffen 't hoogste kwaad;
En als wij nu geraakt zijn in een kwaden staat,
Dan gaan ons de oogen op, en moeten[1] spâ belijden:
't Geen ons behaaglijkst scheen, is de oorzaak van ons lijden.

XXXV.

DE VALKEN EN GIEREN VERSCHEUREN DE VOGELS.

De sperwer overviel al meer de onnoozle duiven,
En wist geen zoeter aas noch vogelen te kluiven;
De duifkens, om te ontgaan zijn hongerige krop,
Den valk tot haren voogd en koning wierpen op. (den,
Maar 't ging haar als de geen, die om d' een klip te ontglij-
Verzeild, weêr schipbreuk op een andre droogte lijden.
Want, in beschermens plaats, heeft haar de valk geplaagd,
En tot 't gebeente d' een na d' ander opgeknaagd.
Veeltijds, wanneer men om d' een tyrannij te ontvlieden
Een koning d' hulde opdraagt en schepter van gebieden,
Men onder 't juk geraakt van eenen strengen vorst,
Die naar het bloed zijns volks en onderdanen dorst.
Veel princen zweren veel, en houden niet met allen,
En leven met haar volk naar eigen welgevallen.

XXXVI.

'T PEERD ENDE 'T HART.

Geschil was tusschen 't ros en 't vluchtig hart gerezen.
't Ros, om door zoete wraak zijn wonde te genezen,
Een man om hulpe aanriep, die zulks beloofde vroom,
Indien 't zich onderwierp de sporen en den toom.
Het peerd, verhit om 't hart bloed-dorstig te bestrijden,
Liet zich uit lust tot wraak besporen en berijden;
En rent gezadeld heen, met d' opgezeten held,
Die 't hart met schichten kwetst en dood'lijk nedervelt.
Dies 't ros den ridder prijst, en zoekt te zijn ontslagen
Om langer niet den last des zadels meer te dragen.
De meester dit ontzegt, en houdet[2] onder 't juk;
Dus eindet[2] zijnen tijd katijvig[3] in veel druk.
Wie andren hindren wil of leed doet naar vermogen,
Zich zelven op het lest ellendig vindt bedrogen.
Hij werkt zijn eigen kwaad, die kwaad heeft in den zin;
Wie andren netten spant geraakt er zelver in.

XXXVII.

DE LEEUW MET D' ANDERE DIEREN.

De leeuw, der dieren hoofd, beval dat alle beesten
Zich rusten tot den krijg, de minste met den meesten[4].
't Langhalzige kameel, den ezel en den stier,
De beer, den haas, het zwijn, en 't wreede panterdier,
De luipaart, en de wolf, ten hove fluks verschenen,
Met al wat 't aardrijk drukt, en voorts treedt op vier beenen.
Toen sprak de ruige beer: „heer koning! zijdy dwaas,
Dat gij gedagvaard hebt den ezel en den haas?
Die onbekwaam ten krijg schier vluchten voor de doode?
Den ezel is te bot, den haas is veel te bloode.
Des ezels dommigheid is wijd en zijd berucht;
En 't haasken drijft de vreeze al stadig op de vlucht!"

---

schijnbaar onzijdig geworden. Met oorlog (hier door Van Lennep vergeleken) is 't anders, daar dit, in zijn laatste deel (log) oorspronkelijk werkelijk onzijdig was.

[1]Thans groene. — [2]denkende aan. — [3]Thans hun. — [4]Tot dat. — [5]zwellende. — [6]Tot dat. — [7]Rijmshalve voor het gras. — [8]boven. — [9]achten, — [10]ongelijk, niet gelijkbaar. — [11]zich te verzetten en haantjen de voorste te zijn. — [12]tegen. — [13]Rijmshalve voor vertrouwt. — [14]bron. — [15]Thans bron. — [16]Hier lof. — [17]Thans hoort hij.

[1]Thans moeten wij. — [2]Voor houdt het, eindt het. — [3]ellendig (zie vroeger). — [4]de grootsten met (of en) de kleinsten.

„Neen (sprak de stoute leeuw), die twee ons nut zijn zullen:
Den ezel schrik aanbrengt, vermids zijn eislijk brullen;
Het haasken vlug en snel, in 't loopen wel geleerd,
Boodschappen zal al 't geen wat in de krijg passeert."
Die, om 't gemeene beste eendrachtig te beleiden[1],
Zoo rijp is van beraad, zoo kloek en zoo bescheiden,
Dat zelf de onnutst' hem ook te passe komen kan,
Zulk eene 't beeld uitdrukt van een bijzonder man.

XXXVIII.

VOGELAAR ENDE SLANGE.

De vogelaar belaagde een tortel schoon van veêren,
En dacht haar in zijn net het vliegen te verleeren;
Zijn strikken hij bereidt, zijn netten spant hij uit.
Het duifken wordt beweegd, aanziende zulken buit
Van rijk en edel zaad, en daalde naar het garen:
Maar och, wat droefheid is den voog'laar wedervaren!
Zoo fluks hij trekken wil, hij op een slange treedt,
En voelt in 't linker been een doodelijke beet.
De tortel is verheugd, zij koomt tot hem gevlogen,
En roept: „nu moet gij zelf de bleeke dood gedoogen[2],
Die onze onnoozelheid bespied hebt en belaagd,
Die in 't bedrieglijk net mijn maagschap hebt gejaagd."
Wie andren wil verraân, zich zelven vindt verraden;
Hij jaagt zijn eigen schâ, die and'ren wil beschaden[3].
De kwade zijnen list op elk-een heeft gemunt,
Maar zulks[4] hij and'ren wenscht, zulks[4] wordt hem weêr (gegund.

XXXIX.

DE PAAUW EN DE EXTER.

Al wat op wicken zweeft vergaderde te zamen,
Op datze een braaf monarch en overheer bekwamen;
De een stemde, dat de zwaan van ouds de kroon toe kwam,
En de ander d' arend koos, van keizerlijken stam.
Ten lesten is de stem en uitspraak van haar allen
Op de opgepronkte paauw eendrachtelijk gevallen;
Vermids die om de glans zijns schoonheids was beromd,
Zij stemden, dat de kroon rechtveerdig hem toekomt.
Maar de exster snaterbek de waarheid niet kon zwijgen,
En sprak: „van waar of wij dan hulpe zullen krijgen,
Als ergens iemand ons heel te onderdrukken poogt?
Dewijl gij op 's paauws kracht al heel niet steunen moogt.
Of zou de vijand, voor de luister van zijn pluimen
En schoone schachten 't veld verbaasd[5] wel moeten ruimen?"
Een schoonheid, onverzeld van wijsheid en van macht,
Een vlek is in het bloed en koninklijk geslacht.
De schoonheid van een prins kan nergens de onderzaten,
In tijd van strijdensnood, noch helpen noch iet baten.

XL.

DE OS EN DE GEMESTE KOE.

Een os, die zwaar gejukt den tragen ploeg most[6] slepen,
En stadig werd gedreigd met 't luid geklats der zweepen,
Des avonds werd gestald, ameehtig[7], mat en moê,
En rustten naast de krib van een gemeste koe,
Die schamper dreef den spot met al zijn slavernije,
Omdat zij leefde in weelde en huppelde als de vrije[8],
Maar eind'lijk werd den os gewaar, en nam wel acht,
Dat dees gemeste veers werd met de bijl geslacht.
Waarom hij zijnen staat voor d'ander heeft geprezen,
Vermids hij niet en bad de slag des bijls te vreezen;
Dies koos[9] zijn slavernij nog liever, als een wijl
In wellust opgevoed te werden voor de bijl.

Wie 't einde gade slaat van goeden en van kwaden,
De korte wellust zal verfoeyen en versmaden;
De wellust is wel zoet in d' uiterlijken schijn,
Maar kan van druk en rouw niet afgescheiden zijn.

XLI.

ADELAAR ENDE RAVE.

Aan 't ongeruste[1] strand des zees, der duinen voêster,
Vond eenen adelaar een toegesloten oester,
Zoo vast gesloten schelp, dat hij vergeefs zijn best
En ijd'len arbeid deed, om t' openen op 't lest.
Een rave daar ontrent, om zulken buit te krijgen
Riep: „O, gij most om hoog recht na de wolken stijgen,
En brijzlen d' oester-schelp door 't vallen na beneên,
Op een verheven klippe en rotse of herden steen:
Want ijdel en vergeefs gij arbeidt, met bezuren,
Te breken deze schelp, die hard is van naturen."
Den arend dit geviel: steeg opwaarts na de locht,
Liet vallen d' oester-schelp op datze breken mocht:
De schelpe viel in twee, datze op de rotse klapte.
De rave daar omtrent den visch terstond opsnapte. —
De tafel-vrunden zijn zoodanig ook van aard:
Zij troetelen de weerd om eenen lekken-baard[2];
Maar als ten einde loopt het brassen en het smeeren,
Zoo wil[3] de vrundschap fluks in vijandschap verkeeren.

XLII.

DE RAVE EN 'T SCHAAP.

Den arend krom-gebekt belaagde en na ging sporen
De schaapkens wit gewold, die 't groene kruid afschoren,
En voerde op 't onverzienste een lammerken omhoog;
De rave 't spel aanzag met een begeerig oog,
En sprak dus bij haar zelfs: „is d' arend zoo onschamel,[4]
Wat hindert mij, dat ik niet roof den vetsten hamel
Van alle die de weide en 't groene kruid beslaan?"[5]
Zij daalde op 's hamels rug, om hem te grijpen aan:
Maar als haar klaauwen inde wolle zijn geslagen,
Zij veel te onmachtig is, zoo vetten vlies[5] t' ontdragen.
Den herder, op zijn luim, den rave ziet verwerd,
Die op haar dieft' terstond van hem gevangen werd.
Wie boven zijne macht zich iets derf onderwinden,
Zich eindelijken zal geheel bedrogen vinden.
Wie grooter pak op loed[6], als hij verdragen mocht,
Stak menigmaal in 't zand de beenen inde locht.

XLIII.

T' WILD VERKEN EN DEN EZEL.

't Wild ruig geborsteld zwijn prat[7] op den ezel smaalde,
Om dat hij alzins[8] schande en nergens lof behaalde,
Vermids hij, dom van geest en traag in zijnen gank,
Zijn leven slijten most omtrent der prijen[9] stank,
Als die onweerdig was gerekend te verkeeren
Bij de ander beesten, die zich onderling geneeren:
Waarom aan 't snoodste werk hij ook gehouden wierd:
„Maar ik (sprak 't wilde zwijn) ben d' eelste van 't ge-
Mijn eer klinkt over al; ja, inder princen hoven, (diert,
Daar hoort men mijne kracht en groote snelheid loven."
Den ezel, hoorens-zat en walgende van 't lof,[10]
't Welk d'[11] opgeblazen zwijn zich eigende te grof,

---

[1] beheeren. — [2] lijden. — [3] benadeelen. — [4] zoo. [5] Voor verbijsterd, verschrikt. — [6] Gelijk nog wel in de spreektaal voor moest. — [7] Verg. boven bl. 48, aant. [4]. — [8] in vrijheid. — [9] Thans koos hij.

[1] Voor onrastige of onveilige. — [2] likkebaard; gelijk de zich vergastende poesjes doen. — [3] dreigt te. — [4] Thans onbeschaamd (het tegendeel van 't nog gebruikelijke schamel of beschroomd). — [5] Voor 't dier zelf; verg. boven bl. 9 en later. — [6] Thans tot laadde verzwakt. — [7] Voor trotsch, verwaand. — [8] in allen deele. — [9] krengen. — [10] Voor den lof; verg. boven. [11] Welluidendheidshalve voor 't.

Riep: „willig ik ontbeere een snelheid onbedwongen,
Omdat mijn leven niet als 't uwe wordt besprongen."
Een glorie, steeds omringd van allerlei gevaar,
De wijze geerne mist al blinktze wonderbaar:
Die glans bekoort hem niet: en, liever als verheven,
Wil veilig slave zijn, en heel vergeten leven.

XLIV.

STRIJD DER VOGELEN EN DER BEESTEN.

't Viervoetig wildgediert streed met 't gevogelt heftig.
Men kwam van wederzijds te velde prat en deftig:
't Zij omdat veel te laag 't gevogelt dalen kwam,
En 't eigendom al meer des aardrijks tot zich nam,
Of ander oorzaak, verre (om[1] de oudheid) nog te zoeken
In 't ongekreukt[2] pampier van onbeschreven boeken.
De strijd ging dapper aan; een ieder deed zijn best
Opdat hij zijn partij verwinnen mocht in 't lest.
De vleermuis, half beducht, haast[3] tot den dieren neigde,
Om best in tijds te ontgaan 't gedierte, dat haar dreigde,
Maar als de vogles nu, door 't vliegende gerucht[4],
De dieren dreven met de vleermuis op de vlucht,
De vleermuis sichtent[5], om haar trouwloos onderwinden,
Haar[6] geenzins dorst int koor der vooglen laten vinden,
Maar sluipt bij duister nacht om 't kwaad, dat haar aan-
Haar schamende de daad die zij bedreven heeft. (kleeft,
Al die in d' open locht het voorhoofd op wil houden,
Zich wel van ontrouw wacht', die dobbel werd vergouden[7].
Wie eenmaal ontrouw pleegt, heeft altijd schande en
smaad,
En wordt van 't menschgeslacht verbeten[8] en gehaat.

XLV.

DE VORSCHEN EN HAREN KONING.

De vorschen Jovem[9] om een vorst of koning baden:
Den Hemel, om zich van haar klachten wat te ontladen,
Haar eenen hollen stronk toevoegde, als voogd van 't rijk,
Die voor fluweel aantrok een rok van 't fijnste slijk.
De kikkers, niet te vreên met dezen dooden koning,
Die noch bescherming bood noch straffe noch belooning,
Weêr Jupiter op nieuws aanriepen om een vorst,
Die ziel en leven droeg van binnen in zijn borst.
De Bliksem-voerder haar den reiger heeft gezonden,
Die d' een na d' ander heeft zeer jammerlijk verslonden.
Gij, die van dertelheid geen weelde dragen moogt,
Noch nimmer u vernoegt aan eenen vromen[10] voogd:
Ziet toe, en wacht u wel van licht te mutineeren,
Noch wilt zoo onbedacht verwerpen uw lands-heeren.
Zoo de eerste reedlijk is, of al wat strenge viel,
Een tweede koomt al haast, en neemt u lijf en ziel.

XLVI.

DE WOLF EN 'T GEITKEN.

De lang-gebaarde geite, om voedsel gaande uitdolen,
Eerst 't geitken heeft belast te blijven weg gescholen
Int diepste vande kooi, die zij met grendels sloot,
En geenszins op[11] te doen haar jonksken streng gebood.
De wolf, die bij geval daar lag omtrent geslopen,
Kwam, als de geit vertrok, fluks aande kooi geloopen,
En klopte zoetlijk aan, en riep tot zijn gewin[12]:
„Op, op! mijn geitken, op! en laat uw moeder in."

[1]wegens; 'tgeen mij natuurlijker voorkomt dan Van Lennep's vertaling verder dan. — [2]engerept, onbeduimeld. — [3]ras, ijlings. — [4]'t geruisch der vlerken (verg. Tesselschades bekenden versregel: een zingend vedertje en een gewiekt geluid). — [5]sedert. — [6]Thans zich. — [7]Voor vergolden. — [8]bits bejegend. — [9]Lat. vierde naamv. — [10]wakkeren. — [11]Thans open. — [12]om hem te winnen.

„Neen," zegt de jonge geit, „ik luister naar geen spreken,
Ten zij mij iemand brengt de loze[1] en 't rechte teeken."
„Doet op! mijn kind, doet op!" houdt Wolfaart stadig
„De loze mijn gedachte en hers'nen is ontgaan." (aan,
„Zoo hebbe ik," zegt de geit, „de sleutels ook vergeten;
Dus blijft vrij buiten staan, ik zie u door de reten."
Wie op de wetten acht, die billijk zijn en goed,
Zich vrank en veilig voor veel ongevals behoedt.
Wie 't oor der oudren tucht leent, vlijtig naar vermogen,
Niet licht van iemand werd verleid, noch ook bedrogen.

XLVII.

DE HOUTKLOVER EN 'T BOSCH.

Een landman, gaande in 't woud spanceeren en verlusten[2],
Een bijle zonder steel vond aan de groene kusten:
De welke, opdatz' hem nut en oorbaar wezen zou,
Zoo bad hij 't boomrijk bosch, wiens toppen aan 't gebouw
Des Hemels rezen op, dat hij een stok mocht snijden,
Om die int ijzer der gevonden bijl te vlijden[3].
't Bosch gaf den boer verlof: die eenen ronden tak,
Tot eenen steel, in 't hol van d' ijzren akse stak,
En kerfde fluks nu d' eik, nu de elzen, nu de linden,
Zoo dat eerlange 't woud niet meer en was te vinden.
Gij, die te licht gelooft, en hem die u beloert
De wapens overgeeft, die gij tot noodweer voert, (den
Denkt, hoe 't u zal vergaan, wanneer gij 't zweerd in han-
Den zulke geeft, die u vernielt en maakt tot schanden.

XLVIII.

D' EXTER MET PAAUWEN-VEÊREN.

Een exter, om in 't koor der paauwen, als de vrije[4],
Te komen, en met haar te houden maatschappije[5],
Van paauwe-pluimen heeft een heelen bos vergaard,
En heerlijk haar vercierd met eenen paauwenstaart,
Verschijnende in een dal, daar leeg en diep gezonken
De paauwen zijn gewoon haar[6] cierlijk op te pronken;
Die (speurende terstond, dat de exter, schoon voor 't oog,
In eenen paauwe-schijn haar listelijk bedroog,)
Haar vlogen op het lijf, en haalden elk zijn pluimen,
En dedenze met schande en smaad het lust-dal ruimen.
Wie zich bij heeren voegt, en niet van 't hooge bloed
Des adels dalen koomt, al is hij rijk van goed,
Zoo haalt hij niet dan smaad, dan schande en onbenoegen[7].
Wijs, die bij zijns gelijk zich schiklijk[8] weet te voegen.

XLIX.

'T HART EN DE OSSEN.

Des jagers koppels 't hart gezamentlijk besprongen.
't Hart vond zich van alzins[9] vervolgd en stijf gedrongen;
En, mat en afgejaagd langs beemd, bosch, berg, en dal,
Verbergt zich onverziens in eenen ossen-stal.
„O stieren! (roept het wild, beangst en half verslonden)
Beschermt hem, die bijna een prooye is voor de honden.
Het leven ben ik kwijt: den adem mij begeeft;
Der brakken honger mij bijna verbeten[10] heeft."
„Ellendige!" zegt d' os, „wat koomdy hier geronnen
Tot zulken, die helaas! u niet beschermen konnen?
Versteekt u hier in 't hooi, verbergt u, niet te min."
De meester juist op 't slag, die koomt ter stallen[11] in,
En vangt 't gehorend hart, dat, nat van 't zweet bedropen,
Den jager nu vergeefs ontvlucht was en ontloopen.
Wie hulp en troost verzoekt aan zulk een teder man,
Die zwak en weerloos is, en niemand helpen kan,

[1]leus. — [2]Thans in verlengden en wederkeerenden vorm: zich verlustigen. — [3]vlijen, voegen. — [4]Verg. boven bl. 57, aant. [a]. — [5]verkeer. — [6]zich. — [7]Voor ongenoegen. — [8]gelijk het past. — [9]van alle kant. — [10]doodgebeten. — [11]Thans stal.

Van 't eene lijfsgevaar in 't ander zal geraken.
Voorzichtig zijn de geen, die in 't perikel[1] waken.

L.

DE VOS EN DE DRUIVEN.

Oom Reintjen werd verliefd[2], een's wijngaards purpren druiIndien 't gelukken woû, smaaklustig op te kluiven. (ven,
De trossen hingen hoog verheven in de locht,
Zoo dat hij, na veel moeit, die niet bereiken mocht[3].
Dies toornig, dat hij niet de bezikens[4] mocht[3] krijgen,
Mits dat hij onbekwaam was, om zoo hoog te stijgen,
Bestond den wijnstok met zijn vruchten te versmaân,
Die, zuur en onrijp, smaak noch voedsel brachten aan.
Veel trachten naar het geen zij met 't gemoed begeeren:
Maar wanneer nu vergeefs 't gewenschte zij ontberen,
Versmaân en lastren zij het onverkrijg'lijk goed,
En blusschen zoo den brand des lusts in haar gemoed.

LI.

DEN AAP EN DE KATTE.

De sim, om 't huisgezin afwezig te verrasschen,
En snoepen de gebraân kastanjen uit der asschen,
Nam 's katten linker-poot, hoe zeer zij was vervaard,
En krabde de gebraân kastanjen uit den haard.
De puis[5] heeft luid gemauwd als zij haar klaauw verbrade[6],
En riep: „houd op, houd stil, mijn linker-poot lijdt schade;
Mijn vleesch is niet meer staal en ijzer als het dijn;
Wat tirannie is dit, ik lijde groote pijn."
Maar onze moeder sim niet afliet van verzengen,
Voor z' had de kolk ontbloot van gloeyende karstengen[7];
Belachende de kat in 't midden van 't verdriet,
En riep: „Hoe beerdy[8] dus! uw pijne voele ik niet."
Een koning, die zijn rijk en palen wil vergrooten,
Gebruikt zijn eigen volk en klocke rijksgenooten;
Hij houdt zich uit 't gevaar, en haalt als met haar[9] hand,
Al 't tgeen zijn herte wenscht, uit 's oorloogs fellen brand.

LII.

't JONGE PEERD EN DEN EZEL.

Het wulpsche en jonge ros was 't hert van rouw benepen,
Omdat het daaglijks most zijns heeren wagen slepen,
En of zijn meester schoon droeg een beleefd[10] gemoed,
En boven maten niet den wagen overloed,
Noch met veel slagen was gewoon den guil[11] te groeten,
Zoo kon zulks nog 's peerds rouw vermindren noch verzoe-
Vermits het liever los in vrijheid waar gesteld. (ten,
Maar, als 't nu bij geval ontmoetten op het veld,
Een ezel, krom en stijf van ouderdom gebogen,
En ziende, dat een ker[12] van d' ezel werd getogen,
Met overgroot gewicht en voeder overlaân:
„Nu staat mij mijne staat," sprak 't ros, „nog beter aan."
Gij murmereerders, wendt uw aanschijn hier en ginder,
Ziet naar de meerdre niet, maar na haar[13], die veel minder
En lager zijn als gij: ik wedde voor gewis,
Gij vonnist[14], dat uw staat, hoe klein, gelukkig is.

LIII.

VAN DEN SMIT EN DEN HOND.

Een smid zijn leven sleet in 't midden van de vonken;
Van 't krieken van den dag tot dat de sterren blonken,
Hij aan zijn smisse stond, en gansche dagen lang
Was bezig met het staal, de moker, en de tang.
Doch voor de ondraaglijkheid zijns arbeids zondertreuren[1]
Hem naauwelijks droog brood en water mocht gebeuren[2];
Terwijl zijn tragen hond, naar zijnen eigen lust,
Vast onder zijne smisse en blaas-balk nam zijn rust,
Die dagelijks om brood zijn meester kwam festeeren[3].
De meester, om den hond zijn traagheid te verleeren,
Riep moeyelijk[4] op 't lest: „Gij, rechten bedelaar!
Wat eischty brood van mij? gij ziet, hoe jaar op jaar
Ik naauwlijks onderhoud mag voor mijn zweet genieten,
Terwijl gij vet en grof u 't werken laat verdrieten!"
„Genoegt[5] u," zegt het beest, „ik ben zulks lang gewend
Uw leven loopt zoo wel als 't mijn zeer haast ten end."
De prachers, die met schijn haar pracherij verweeren,
Zich van eens anders zweet niet schamen te geneeren[6]:
Zij zuipen 's naasten merg en uitgeteerde bloed,
Verslempende al het geen hij dier[7] bezuren moet.

LIV.

DE STEERTELOOZE VOS.

De vos hadde[8] in een val zijn ruige steert verloren,
Liep overzulks zoo naakt van achter als van voren,
Gelijk een kale sim, die eer noch schaamte aankleeft;
Dies Reintjen zulks in 't diepst van 't hert gespeten heeft,
En veinzende zijn leed kwam tot zijn makkers treden:
„'k Heb," sprak hij, „mijnen steert heel kort van 't lijf ge-
De tijd is nu verkeerd[9]: het is der vossen eer (sneden,
Dat zij, van achter bloot, geen steerten dragen meer."
Maar als zijn makkers loos oom Reinaarts treken sporen:
„'t Is," zeggen zij, „geen tijd naar uwen raad te hooren,
Om[10] korten onze steert. Wanneer den uwen wast,
Ziet, dat gij wederom hem af te snijden past."
Die faam- en eerloos is, en heel geraakt tot schanden,
Zal, om zijn naasten ook te onteeren, dikwijls branden[11].
Wie boos is van gemoed, wanneer 't hem kwalijk gaat,
Wenscht andren, dat haar mag ontmoeten 'tzelve[12] kwaad,

LV.

DE HAVIK EN DE VOGELEN.

Den havik, om den dag en uur van zijn geboorte
Te vieren statiglijk, naar eisch en naar behoorte,
Heeft allerlei geslacht van vogelen ter feest
Zeer ernstelijk gebeên, met een beveinsden[13] geest:
Meest al wat wieken droeg verscheen en liet hem[14] vinden.
Een zaal was toebereid en tafel voor de vrinden.
Men brast, men is verheugd, men denkt 'er om geen leed.
Maar als den havik nu zijn aanslag ziet gereed,
Hij listelijk terstond den ingang sluit der deuren,
En vangt van voren[15] aan 't gevogelt te verscheuren.
Wie lichtelijk gelooft, schiet lichtelijk te kort,
Wanneer hij onverziens en snel bedrogen wordt.
Wie om een vette muil zich geeft in 's vijands handen,
't Is vreemd noch wonder, dat hij haast geraakt te schanden.

LVI.

BOK, LAM, EN WOLF.

De bok en 't witte lam zijn onderling verdragen[16],
Malkanders zoet en zuur gezamentlijk te dragen,
Malkandren bij te staan in allerhande nood,
En geenszins niet te vliên om leven noch om dood.

---

[1] gevaar (voor 't Lat. periculum. — [2] Voor verlekkerd, graag. — [3] kon. — [4] bezietjens, besjens. [5] Voor poes. — [6] Rijmshalve voor verzengde. — [7] Naar de Hollandsche volksspraak voor kastanjen. — [8] baart, tiert gij. — [9] Thans hun. — [10] minzaam. — [11] Anders knol. — [12] Voor kar (gelijk tesch voor tasch, enz.) [13] Thans hen. — [14] Doet uitspraakt, oordeelt.

[1] onverdroten. — [2] te beurt, ten deel vallen. [3] Hier voor vleemen, flikflooyen. — [4] boos, wrevelig. — [5] Stelt u tevreden. — [6] voeden. — [7] duur. [8] Thans tot had geslonken. — [9] veranderd. — [10] Thans om te. — [11] van begeerte nameliik. — [12] Thans hetzelfde. — [13] gehuichelden. — [14] Thans zich. — [15] even als vroeger. — [16] overeengekomen.

De wolf eerlange ontmoet dees lieve met-gezellen,
En wist zich tegen 't lam heel vrundlijk aan te stellen:
„Onnoozel schaapken!" zegt de wolf, „wat gaat u aan!
Wat wildy met een bok, dien vuilen stinkert, gaan?
Komt, voegt u neffens mij, ik kan u best bewaren
Voor allen, die u leed aanbrengen of vervaren." (gier[1]
De bok 's wolfs loosheid merkt, en spreekt: „gij, loozen
Koe-vreter, schapen-dief! fluks, pakt u weg van hier!"
Wie met de vromen zich verzelschapt t' allen tijden,
Blijft veiliglijk beschermd in alderhande lijden,
Geen goud zoo dierbaar is, noch geenderleye munt,
Als tot een reis-gezel is eenen trouwen vrund.

LVII.

DE VLIEGE EN DE MIER.

Der vliegen keizer zich veel lofs heeft toegeschreven,
Vermits hij, in 't paleis der princen hoog verheven,
Aan 's vorsten tafel at, daar 't mierken 's zomers vast[2]
Met arbeid was bezwaard en wonderlijk[3] belast;
Zoo datze meer een peerd of ezel was gelcken[4],
Die staag tot de ooren toe in slavernije steken.
„Den arbeid," zegt de mier, „kan niet zoo schand'lijk zijn,
Als leêgheid, die best past den hond of 't vuile zwijn.
Welks leven van ons tween ook waard is meerder eeren,
Zal ons de ervarentheid[5] des tijds heel kortling leeren."
't Was naauwelijks gezeid; de winter-tijd verscheen:
De vliege in armoê sterf[6] met droefheid en geween;
Maar de altijd klocke mier, verzorgd in hare schuren,
De winter wonder veil[7] in weelde kon verduren.
De luyaart, die de bloem van 's levens tijd verslaapt,
In plaats van vruchten niet dan stekel-doornen raapt,
Vergaat in zijn ellend; terwijl, door 's Heeren zegen,
De vrome[8] wel verzorgd en heerlijk is bedegen[9].

LVIII.

ADELAAR EN SCHORPIOEN.

Den arend, van 't venijn des schorpioens vergeven,
Hem[10] vond uit lust tot wraak zeer pijnelijk gedreven;
En greep 't veelvoetig dier van 't aardrijk in de locht,
Met zijnen krommen bek, op dat hij 't kwetsen mocht.
Maar laas! het was vergeefs: in plaats van zich te wreken,
Heeft 't schorpioen al meer hem met vergift bestreken,
En doodelijk gekwetst: de vogel lijdt vast smert,
Want 't werkende venijn bekruipt al meer zijn hert,
Ter tijd gansch afgemat hij viel in 't gras verslagen;
Liet[11] de ijdelheid zijn ziel aan zijner plaatsen dragen.
Wie brandt om eigen wraak van 't eens ontvangen kwaad,
Ziet toe, met wie hij zich het strijden onderstaat.
Lijdt liever ongelijk, als dat, tot wraak genegen,
Gij eenen sterker held trekt onder oogen tegen.

LIX.

DE HANGENDE WOLF IN 'T SCHAAPS-VEL.

De wolf, om alderbest de vliezen[12] te betrapen, (pen[13],
Zich met een schaaps-vel heeft vermomd en heel verscha-
En weidde met den[14] koor[15] der lammeren in 't gras,
Sliep in der schapen kooi; en als 'er niemand was,
Hij spoedig een verslond, en leefde in duizend weelden;
Maar, als hij lang genoeg zijn oude tukken[16] speelden,

Den herder eindelijk ontwaakte als uit den slaap,
Als hij, van dag op dag ontbloot van menig schaap,
De kooye al stil beloerde, en zag, hoe 's wolven tanden
Zijn kudde in 't stil verslond en bracht[1] geheel ter schanden:
Dies schietende onverziens, gelijk als uit den droom,
Heer-Wolfaart knoopen liet met 't schaaps-vel aan een
Als d' herders zagen, hoe hij eindlijk was bedegen[2], (boom.
„Recht heeft hij," zeiden zij, „loon naar zijn werk gekregen."
De schijn bedriegt'er veel, wanneer de schalke mensch
D' onnoozele beloert en lagen leît naar wensch.
Doch 't schaaps-vel mag een wijle een's wolven hert verste-
Maar wat hij waarlijk is, is altijd lest[3] gebleken. (ken;

LX.

WOLF EN EGEL.

Den hongerigen wolf een egel juist ontmoetten,
En wist niet, hoe hij mocht zijn honger aan haar boeten,
Vermits zij wrevlig stak haar borstels overend.
Dies sprak de wolf tot haar: „o nichte, wel bekend
Zijt voor mij onbevreesd, noch staat niet in slagoorden;
't Is onder al 't gediert (gelooft mij bij mijn woorden)
Bestand, ja, enkel vrede, en eendracht over al,
Zoo dat gij niet en hoeft te zorgen voor misval."
„Gij spreekt (zegt de egel) recht; ik weet, dat alle beesten
Staan in een vast verbond in velden en foreesten;
Doch voor de moordenaars, die lichtlijk in een haag
Gedoken mij bespiên, ik deze wapens draag:
En ben noch niet van zin, op reis die af te leggen,
Misschien wie[4] onverhoeds mij 't oorlog aan mocht zeggen."
Wijs is hij, die zich zelfs beschermt en wel bewaart,
Den vijand niet gelooft, die vriend zich openbaart[5];
Hij ligt maar op zijn luim, en zoude u geern betrapen,
Als hij u vindt ontbloot van 't uitgetogen wapen.

LXI.

SLANG EN EGEL.

Den egel bad de slang, met zuchten en met stenen,
Datz' haar doch herberg woû voor éénen winter leenen.
De slinger-slang, beweegd door 's egels droeve beed',
Om haar weerdin te zijn was willig en bereed;
Maar als in 't eng des hols den egel, dik gezwollen,
Zich krunkelde in een kloot, in cirkelen en rollen,
De slang misnoegen kreeg, om datze somtijds stijf
Met scherpe borstels vast haar prikkelden in 't lijf.
„Wel," sprak de slang, „is dit het loon voor al mijn deugde,
Dat ik u in mijn hol ontving met lust en vreugde?"
„Neen," zeide d' egel, „zwijgt, gij vuil, twistgierig dier!
Ben ik u inde weeg, zoo pakt u fluks van hier."
De slange bad vergeefs om rust en wat verschooning,
Dus, om 't geborsteld dier te ontgaan, verliet haar woning.
De ondankbaar' menschen, die geholpen zijn in nood,
Vergeten weldaad licht, al is zij nog zoo groot:
Als zij geholpen zijn, beschaden zij den genen,
Diens mildheid over haar heeft rijkelijk geschenen.

LXII.

'T CHAMÆLEON.

't Geschubt Chamæleon steeds bij[6] de locht moet leven,
De locht alleen dit dier kan spijze en voedsel geven.
't Heeft voeten scherp geklaauwd, het krunkelt zijnen
steert,
't Waakt 's daags zoo wel als 's nachts, 't is stout en on-
verveerd.

---

[1] vraat (verg. gierig). — [2] doorgaans, steeds. — [3] verbazend. — [4] geleek op. — [5] Anders ervaring. — [6] Thans stierf. — [7] Voor 't verlengde veilig. — [8] wakkere, vaardige. — [9] gedijt. — [10] zich. — [11] Thans hij liet. — [12] Gelijk reeds herhaaldelijk voor schapen. — [13] vervormd, naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord; verg. nog het Eng. shape. — [14] Thans het. — [15] Voor hoop, kudde; Vondel gebruikt het woord steeds in dien algemeenen zin; verg. vroeger en lager. — [16] streken.

[1] Maatshalve voor verslonden en brachten. — [2] Voor hoe 't hem vergaan was. — [3] ten leste. — [4] of wellicht iemand. — [5] vertoont, houdt. — [6] van, door.

Als[1] eenen Proteus veel gedaanten kan verwerven,
Zoo trekt dit dier tot zich van allerhande verwen
Het blinkende gestalt, maar weigert rood en wit.
Den logen-prater, die aan 's princen tafel zit,
Men bij 't Chamæleon gelijken mag met reden:
Hij vult des vorsten oor met vele nieuwigheden,
Verkoopt hem wat hij wil, smeedt d' een aan d' ander
Van allerlei gestrooid en wijd verzierd gerucht: (klucht
En blijft hij somwijl in zijn logentaal gevangen, (wangen.
Hij krijgt noch vrees noch schaamt, noch roô noch bleeke

LXIII.

STIER EN RAM.

De kromgehoornde ram begeerde, dat de benden
Der witgewolden hem als haren koning kenden,
Vermits zijn voorhoofd met twee hoornen was verzien,
Waarmede in tijd van nood hij dapper weer mocht biên.
't Ontwapend weerloos vee, de witgewolde vliezen,
Genoodzaakt, uit ontzag, den ram tot hoofd te kiezen,
Bestemden[2] zijnen eisch: de bok, uit hovaardij
Om te erven nog een rijk en grooter heerschappij,
Den stier ten strijde uitdaagde, en dacht hem te verkloeken.
Het groote beest, gereed, niet verre en was te zoeken,
Maar liep den ram op 't lijf, al wat hij rennen mocht,
Die fluks verslagen stak de beenen inde locht.
Wie, boven zijne macht, te stout en zeer vermeten,
Eens anders kracht bespot, en gaat zich zelf vergeten,
Veel lichter als hij waant, vernederd worden zal:
Want hoogmoed (zoo men zegt) gaat altijd voor den val.

LXIV.

DE HENNE METTE KUIKEN-DIEVEN.

Een groote kuiken-ren zeer heftig werd bestreden
Van kuiken-dieven drie, die grooten arbeid deden,
Opdat ze tot een roof verkregen 't jonge bloed,
Het malsch en lieflijk vleesch van naakt en kaal gebroed.
De moeder koomt op slag gevlogen, met verschrikken,
En ziet, hoe alle drie zij door de traliên pikken,
Ziet, hoe haar vlucht[3], in nood en grooten angst (helaas!)
Bijna geworden is der kuiken-dieven aas:
Dies stelt haar[4] fluks te weer, op dat zij, naar vermogen,
Afweren mocht de geen die om haar jongskens vlogen.
Zij vliegt rondsom de kouw[5], zij klaakt[6], en slaat geluid,
Zoo lang tot haar[7] ontjaagd is de gewenschte buit.
De klok-hen draagt[8] het beeld der trouwe magistraten,
Waarop de onnoozle zich standvastig mag[9] verlaten,
Die allen vromen zijn als eenen vasten burcht;
Wèl 't land, daar de overheid 't gemeene best bezurgt[10].

LXV.

BOER ENDE MUISKEN.

De ruige[11] dronken-bloed, die stonk van jopen-bieren,
Den dag van zijn geboort gewoonlijk[12] was te vieren:
En rechtte jaarlijks toe een groote Bacchus-feest[13],
Daar 't al ter maaltijd kwam, wat vrolijk was van geest.
Voor 't huis hij tot triumf een eiken vuur deed blaken,
Om al den heelen koor der slempers te vermaken;
Maar als eens bij geval de Noordewind op stak,
En de opgestegen vlam sloeg in het rieten dak,
De kermis was gesteurd, 't huis brandde lichter lagen[14],
De gasten vloden weg, verbaasd en heel verslagen.

Een muisken, om te ontgaan die hongerige vlam,
In 't midden uit den brand verbaasd gevloden kwam.
Den huis-heer, zat van bier, en vol en dol beschonken,
Greep 't muisken bij den steert, en werp[1] het inde vonken:
En riep: „o, ontrouw gast! waar hebbe ik ooit verschuld[2],
Dat gij in onspoed mij zoo haast verlaten zult?"
Die 't avontuur toelacht, geen vrunden en ontbreken,
Zoo lange als zijn planeet blijft een gelukkig teeken;
Maar als fortuin den nek op 't onverzienste wendt,
Hem naauwlijks eenen vrund van zoo veel vrunden kent.

LXVI.

VOGELAAR ENDE VINKEN.

Een vogelaar, in 't veld uitspannende zijn garen,
Gezeten onder 't bruin van schaduwende blâren,
Een wolke vinken tot zijn net afdalen zag,
Die 't zaad oppikken kwam, dat uitgespreidet[3] lag.
Maar ziende een ander schaar van vooglen elders vliegen,
Dacht haar met éénen slag te zamen te bedriegen.
De vinken, zat terwijl van 't zaad dat ligt gespreid,
Ontvliên den vogelaar, die op zijn luimen leît.
't Licht ondertusschen daalt; na moeite en groot verlangen,
Hij aanden avond maar één vinksken heeft gevangen.
De gierigaart, die naar het goed des werelds streeft,
En nimmermeer genoegt met 't gene dat hij heeft,
Maar naar 't onzeker tracht, het welk hem kwam te voren,
Heeft dikwijls 't geen hij hadde op 't onverzienst verloren.

LXVII.

SATYR EN BOER.

Een land-man vond in 't woud een ruigen Satyr dolen,
Die, dood van koude schier, zat in een hol gescholen,
Hij bracht hem in zijn huis en deed hem goede cier;
De Satyr, boven mensch en onder als een dier,
Gemerkt[4] nam, dat de boer, om d' handen te beschermen,
In zijne vuisten blies, op dat hij mocht verwermen
Zijn kneukels, schier verstijfd van koude op 't windig veld:
Ook zag hij, dat de spijze op 's tafels rug gesteld,
Door 's boeren adem d' hett' en brand werd afgeblazen:
Verwonderd overzulks, begon hij te verbazen,
En vlood ter deuren uit, beducht voor 's lijfs verlies,
Omdat m' er koude en hitt' met éénen adem blies.
Die in d' een hand het vuur in d' ander 't water houden,
De wijzeman bedacht[5] voorzichtelijk ooit[6] schouwden;
Want of haar wezen schoon niet toont als liefde en jonst,
Zoo zijnze doch niet vrij van booze toover-konst.

LXVIII.

HUIS-RATTE EN OESTER.

Een huis-rat, niet vernoegd, dat zij leefde als de vrije,
En in eens koopmans huis hadde alle lekkernije
Van suiker en banket, van wild en van gebraad,
En alles wat den disch eens handelaars beslaat:
Dies zij van dertelheid beraân werd te verhuizen
Aan 't dorre en vochte strang[7], daar steeds de baren bruisen.
Maar komende aan het meer en aan het natte zand,
Dat alzins[8] ligt verwaaid, zij fluks een oester vand[9];
Dies gretig naar den visch van binnen heeft gegrepen,
Maar de oester heeft de schelp al zachtkens toegenepen,
En 's ratten hoofd verplet, zoo dat het zwarte beest,
Op staanden voet verworgd, zeer deerlijk gaf den geest.

---

[1]gelijk. — [2]stemden bij, toe, in. — [3]Zeer oneigelijk voor een hoopjen pluimlooze kiekens. — [4]stelt zij zich. — [5]Gelijk nog in de spreektaal voor kooi. — [6]Anders klokt. — [7]hun. — [8]geeft. — [9]kan. — [10]Voor bezorgt. — [11]Anders ruwe. — [12]Voor gewoon. — [13]drinkgelag. — [14]lichter laaye (zie vroeger).

[1]Voor wierp (gelijk boven starf voor stierf.) — [2]mij schuldig gemaakt. — [3]Thans uitgespreid (verg. 't Hoogd. ausgebreitet.) — [4]waar. — [5]welberaden. — [6]steeds. — [7]Gelijk reeds herhaaldelijk, naar de Hollandsche volkstaal voor strand. — [8]in allen deele, naar alle kanten. — [9]Thans vond.

Wie in gerusten staat en in een weeldig leven
Zijn lusten niet bedwingt, maar naar iet nieuws wil streven,
Door dertelheid bekoord, al zelden wel beklijft,
Uit ongebondenheid, die hem tot weelde drijft.

LXIX.

SLAK EN ADELAAR.

De slek[1], met haren staat misnoegd, en gansch t' onvreden,
Vermids zij kruipen most, en werd van elk vertreden,
Bad d' arend, dat hij haar ten Hemel voerde om hoog,
Op dat zij 's werelds kloot, met een doorzichtig oog,
Eens overgapen mocht, en alle de rivieren,
Die vochtig hier en daar gekrunkeld henen zwieren;
Zij wild' hem voor dien dienst vereeren, met den schat
Eens perels, die zij korts op 't veld gevonden had.
Den arend, haast verbeên, haar op nam met zijn klouwen,
En deed haar d' ommeloop des aardrijks naakt aanschouwen,
Ten lesten hij verzocht van haar 't beloofde pand;
Maar als hij bij de slek noch bag noch peerle vand,
Hij haar den nekke[2] brak, en deerlijk bracht om 't leven.
Wie niet vernoegt met 't geen natuur hem heeft gegeven,
Maar steeds naar hoogheid tracht, perikel loopt voor al,
Dat hem genakende is een eiselijke val.

LXX.

KUIKEN-DIEF EN KOEKOEK.

De schampre kuiken-dief, die daaglijks met zijn kluiven
De kuikenen verscheurt en de arme tortel-duiven,
Den koekoek heeft beschimpt, omdat voor zijnen kost
Hij daaglijks zijnen buik met pierkens[3] vullen most;
Vermids hij, veel te bloode om iemand aan te randen,
Zijn zeen'wen[4] nimmer tot iet treffelijks uitspanden.
De vogel, die altijd zingt op een zelve maat,
Getroostte[5], dat hij dus veracht werd en versmaad,
Getroostte, dat hij zich met wormkens most erneeren[6],
Ter tijd hij onlangs[7] spoorde, en kenden aan zijn veêren,
Den kuiken-dief, door list des vogelaars gevaân,
Die hing aan 's torens top tot spiegel voor de kwaân.
„O! (sprak de koekoek toen) indien gij goedertieren
U sober hadt vernoegd met wormkens en met pieren,
Gij hadt uw vrijheid nog, en waart, niet min als ik,
Ontweken vrij en vrank der vogelaren strik.
Wie met een sobren disch vernoegd zich houdt te vreden,
Ontgaat 't perikel licht van veel gevaarlijkheden;
Maar wie behagen schept in weelde en overdaad,
Zich lichtelijken brengt in eenen droeven staat.

LXXI.

GIER ENDE NACHTEGAAL.

De hongerige gier, al toornig en verbolgen,
Een licht gewiekte schaar van vooglen ging vervolgen,
En ving uit al de vlucht een jonge nachtegaal,
Die al verbaasd den gier dus aan sprak op[8] zijn taal:
„O, aller vooglen heer! wilt u barmhertig toonen,
Wilt mijn onnoozelheid en weerloosheid verschoonen:
Ik zal u dankbaar zijn, de tijd mijns levens lang,
En voor die deugd uw geest vermaken met gezang."
„Mij lust niet," antwoordt hij, „naar uw gezang te hooren;
Den honger is te groot, den buik en heeft geen ooren
Om luistren naar 't muzick, of eenig lieflijk lied; (niet.
Dus zwijgt vrij, want die zang noch vreugd bekoort mij
Waar nood den mensch bekrijgt, daar achtmen op geen za-
Die 't oog behaaglijk zijn, noch ons't gehoor vermaken.(ken,
Veel dingen zijn wel nut en staan ons wonder aan,
Maar 't noodigst óverweegt, en steeds moet voren gaan.

[1]Anders slak. — [2]Thans nek. — [3]wormpjens. — [4]Voor spieren. — [5]Thans getroostte zich. — [6]Germ. voor voeden. — [7]weldra. — [8]naar, in.

LXXII.

SLANGE EN BOER.

De land-man bij geval vond, in een hage-doren,
Een krunkelende slang, schier dood en half vervroren,
Vermids de Noordewind, de bleeke zon in 't snee,
En 't ijs, op 't strengst van 't jaar, haar aanzicht spieglen deê.
Des huis-mans hert, geroerd met liefde en mededoogen,
't Serpent brengt in zijn hut, maar vond zich haast bedrogen;
Want als 'tondankbaar dier 's vuurs gloeyendheid ver-
En meer en meer allengs heel tot zich zelven kwam, (nam,
Het zijn venijn terstond aan alle kanten spreidde,
Dies hij haar met een aks terstond ten strijde ontzeide[1],
En kloof[2] haar 't hoofd in twee, en riep: „o, schendig
Is dit de loon en dank van mijn getrouwigheid?" (feit!
Daar is geen boozer dier als een ondankbaar mensche,
Die, als hem alles gaat naar zijnen lust en wensche,
De ontvangen weldaad niet alleen ter zijden stelt,
Maar den weldoender zelf met alle kwaad vergeldt.

LXXIII.

LEEUW EN WANDELAAR.

Een reizend wandel-gast en sterken leeuw te zamen,
Door 't schaduwende woud haar weg en voet-pad namen,
En hadden onderling haar praterij gemeen,
Ter tijd[3] zij zagen, uitgehouwen in een steen,
Een man en ruigen leeuw, die worstelende deden
Haar beste en arbeid om elkanderen te ontleden[4];
Daar, na veel strijds, de man ten leste meester wordt,
Zoo dat de leeuw (zoo 't schijnt) ter aarden nederstort.
De wandelaars hier op haar oogen b zig[5] sloegen,
En elk voor ander schiep hier in een goed genoegen.
De leeuw 's leeuws sterkheid prees, die 's menschen over-
De man gaf zijns gelijk der eeren krans en lof, (trof,
Vermits hij merkelijk den leeuw scheen te overwinnen:
De leeuw, hierom vergramd en razende van zinnen,
Zijn makker sprong op 't lijf, en sprak: „wel aan! laat zien,
Wie van ons tween de sterkste en grootste weer mag[6]
Wie zich te veel beroemt en zijnen kam opsteket, (biên!"
Niet lettende met wie of wat persoon hij spreket,
Komt lichtelijk ten val, gesneveld[7] onder voet,
En zijn verdiende straf ten laatste dragen moet.

LXXIV.

DE LEEUWE, EZEL, EN VOS.

Den ezel, vos, en leeuw zijn onderling verdragen,
Gelijkerhand[8] om roof en buit te gaan uit jagen:
Zij renden door het woud, en hielden nergens steê,
Ter tijd zij afgejaagd betrapten een jong rhee.
Toen sprak den ezel: „laat ons nu geenzins krakeelen,
Maar 't jonge rhee in driên voor ons te gader deelen."
De leeuw, hierom verstoord en eisselijken gram,
Den ezel fluks verscheurde, en daadlijk 't leven nam,
En spreekt het vosken aan: „'t zal nu met ons gelukken,
Deelt gij den verschen roof in twee gelijke stukken."
De vos verscheurde 't hert, en deelde 't beest van een,
Maar gaf zijn koning 't grootste en 't beste deel van tweên.
Dies zich der dieren vorst tot Reinaart spoedig keerde,
En vraagde, in wat school hij dees beleefdheid leerde?
„Eens anders ongeluk," sprak Reintiên heel beleefd,
„Des ezels droevig eind, mij onderwezen heeft."

[1]opriep (verg. nog ons ontbood). — [2]Thans kliefde. — [3]Totdat. — [4]Rijmshalve voor ontlijven. — [5]belangstellend. — [6]kan. — [7]Anders gesneuveld. — [8]Anders gezamenderhand, gezamenlijk.

Wie 's andren voorbeeld zich verstrekken laat een lesse,
En houdt de ervarentheid zijn voedster en meestresse,
Veel zwarigheids ontgaat, en 's levens tijd verlengt,
Terwijl de onwijze zich in druk en lijden brengt.

LXXV.

DE VOS EN DE LEEUWE.

De vos zag eenen leeuw van verr' hem nader komen,
Dies 't siddren hem beving, en zeer begon te schromen:
Verstak zich voor een wijl in 't diepste van het woud,
En heeft zijn leven in 's leeuws klaauwen niet vertrouwd.
Terstond daaraan is weêr hem 't ruige dier verschenen;
Toen was hij zoo beducht noch bang niet als voorhenen,
Doch vlood vast niet te min in 't dichtste van het lisch.
Ten lesten hem noch eens de leeuw ontmoetet is;
Toen heeft hij onbezorgd verzeld den schrik der dieren,
Die neffens Reinaart hem bewees zeer goedertieren.
Gewoonte veel vermag in 't kwade en ook in 't goed:
't Is de andere nature in 't redelijk gemoed.
Veel hebben 't zondig kwaad, dat ons nog aan mag kleven,
Verkeerdelijk natuur, niet aanwenst[1] toegeschreven.

LXXVI.

LEEUWE, VERKEN, EN GIER.

De leeuw en 't wilde zwijn malkanderen ontmoetten,
Met opgesperden muil de een d' ander fel begroetten.
De leeuw, wiens kracht bestaat in zijnen slingersteert,
Het wild geborsteld zwijn zeer eiselijk aanveert[2],
En scheurt het dikke spek met zijn geslepen tanden:
't Zwijns oogen ziet men fluks gelijk twee kolen branden,
En 't grijpt zijn vijand aan om tegenweer te biên:
Terwijl de vogel gier haar worstlen gaat bespiên
Van eenen groenen tak, waarop hij is gezeten,
En vast op[3] d' eerste die van tweên zal zijn verbeten[4].
Maar als zij strijdens moede opschorten haar gevecht,
En ieder loopt zijns weegs, en niemand onder legt,
Den hongerigen gier, door ijdel hoop bedrogen,
Versteken van zijn vreugde is elders heen gevlogen.
Wie zich te vroeg verblijdt op 't niet en 't ongewis,
En deelt den beeren-huid eer 't beest gevangen is,
Ten leste dikwijls rouwe en droefheid zal bespringen:
Zot is hij, die veel roemt in onverkregen dingen.

LXXVII.

DE WOLF, 'T VOSKEN EN DE HARDER.

De wolf in d' afgrond van een holle rotse speelden,
Van voorraad wel verzorgd, en zwom in duizend weelden.
De vos, die bij geval passeerde langs het gat,
Den wolf om weinig spijze en voedsel vruntlijk bad.
Maar Wolfaart, veel te gier[5], en vreemd van medelijden,
Liet Reinaart ongetroost, en zag hem aan ter zijden:
De looze vos, om zich te wreken van dien smaad,
Wees d' herder 't wolvenhol, uit doodelijken haat.
De wolf geraakt om hals, en Reintiën noodt zich zelven
Op 't wildbraad, dat hij vindt in 's hollen[6] klipgewelven:
Verbrast hem[7] aan het vet, zoodat hij zelfs (helaas!)
Ten leste deerlijk wordt der feller[8] honden aas.
Al wie uit nijdigheid een ander neemt[9] te plagen,
Een beudel[10] wordt zijns zelfs, en zal veel smerten dragen.
De nijdige zich zelfs noch andren deugd betoont[11],
Om andren leed te doen hem[7] zelven niet verschoont.

[1] gewoonte. — [2] aanpakt, -tast. — [3] wacht, hongert of hunkert naar. — [4] Zie vroeger. — [5] Voor den lateren verlengden vorm gierig; zie reeds vroeger. — [6] Maatshalve, maar minder juist voor hols. — [7] Thans zich. — [8] Thans felle. — [9] Voor onderneemt. — [10] Thans beul; verg. boven bl. 54, aant. 8. — [11] goed doet.

LXXVIII.

DE VOS, HOND EN HAZE.

't Loos Reintiën eenen dog op 't onverzienste ontmoetten:
De dog, die wilde aan hem zijn gragen honger boeten;
Dies Reinaart in gevaar, hield met hem deze spraak:
„Gelooft mij, jonker dog, van wonder kwaden smaak
Is 't harde vossen vleesch, en kwalijk om verdragen:
't Bezwaart, en kookt[1] gants niet in hongerige magen.
Maar zoo u vleesch gelust of eenig lekker aas,
Ziet, daar loopt wel te passe een lang-geoorden haas,
Zijn vleesch is delicaat, en laat zich lieflijk stoven;
Het is 't gezochtste wild in aller princen hoven.
De dog, hierdoor beweegd, naar 't haasken henen spoedt,
't Welk vluchtig hem ontspringt, gelijk ook Reinaart doet;
Die, veilig bij den haas in schaduwe gezeten,
Zijn ontrouwe en verraad van 't haasken wordt verweten.
„O Kort-steert! (zegt de vos) genoegdy kwalijk nog[2]?
Ik prees uw edel vleesch op 't hoogste voor den dog!"
Zoo handlen zulken, die haar naasten nog bezwaren,
Opdat ze in lijfs gevaar haar zelven slechts bewaren.
De schalk[3] heeft om de brand zijns nabuurs geen geklag,
Als hij zich veilig bij de kolen warmen mag.

LXXIX.

DE STIER EN 'T MUISKEN.

Den horen-drager stier hem[4] zelven koning noemde
Van al 't viervoetig vee, en al wat d' hoornen kromde;
Beroemde, dat hij 't al braveerde aan elken kant:
Ja, zelf te boven ging den sterken olifant,
Den leeuw, den beer, den wolf, en wreede panter-beesten,
En alles wat zich houdt in dalen en foreesten.
Terwijlen hij dus roemt, een muis kruipt uit haar hol,
En bijt den stier in 't been; dies hij, van gramschap dol,
Zijn leed te wreken tracht, en 't muisken wil vervolgen,
't Welk hem in 't hol ontvlucht: dies brult hij zeer verbolgen;
Want, t' elken als hij zich wil wreken van zijn leed,
Loopt 't dietken in zijn hol, dat hem zoo schendig beet.
Hoe groot een koning is, door al zijn heerlijkheden,
Al is hij schoon[5] het hoofd van menig duizend steden,
Zoo kan een onderzaat en minder onderdaan
Hem door zijn kloekheid nog veel hinders brengen aan.

LXXX.

DE AAP EN DE VOS.

De steertelooze Sim, den achter-kalen Marten[6],
Bad Reintiën, dat hij haar, uit liefde en goeder harten,
Een stuk van zijnen steert uit jonst mêe-deelen woû,
Opdat ze afschutten[7] mocht haar schande en ook de koû,
Vermits zijn steert te lang zulks lichtlijk konde ontbeeren.
Maar Reinaart heeft zich hier gants niet aan willen keeren,
En sprak: „Neen, juffrouw Sim! maakt mij het hoofd niet krank,
De steert mij niet ontciert, noch valt mij niet te lank,
Noch ook zwaar van gewicht, in slepen of in dragen;
Uw smeeken is vergeefs, dus houdt vrij op van klagen."
De rijke gierigaart (een zeldzaam wonder is't!)
Tot zijnes naasten troost, te noode ontbeert en mist
Iets van zijn overschot; hij keert zich aan geen kermen,
Noch ziet de nood niet aan van de aangevochten[8] armen.

LXXXI.

DE VOS EN 'T BEELD.

De vos, in 't rijk kasteel eens edelmans, aanschouwde (de[10]:
't Hoofd, dat een beeldenaar[9] zeer schoon na 't leven bouw-

[1] verteert. — [2] ben je nog niet voldaan? — [3] guit, schavuit. — [4] Thans zich. — [5] ook. — [6] Apen-naam. — [7] afkeeren. — [8] door den nood bestreden. — [9] beeldhouwer. — [10] Rijmshalve voor vormde.

Zoo dat in 't aanzien eerst hij vastlijk heeft geloofd,
't Was geen gegoten beeld, maar een natuurlijk hoofd;
Het welk hij om de kunst geloofd[1] heeft en verheven,
En sprak: „Wat ooge zag ooit schoonder beeld zijn leven?
Maar niettemin wat ligt hier aan bedreven nu?
O, schoon gebootste[2] kop! ik vinde niet in u,
Noch reden, noch verstand, noch hersenen, noch zinnen:
Uitwendig schijndy wat, maar niets en is er binnen."
Een welgeschapen lijf, en treffelijk gestalt,
Uitwendig menigmaal den mensche wel gevalt:
Maar ziet men op den geest, waar in alleen den prijs leît,
Zoo vindt men hem ontbloot van reden en van wijsheid.

LXXXII.

'T HERT, 'T SCHAAP EN WOLF.

Het rank gehorend hart 't onnoozel schaap beklaagde,
En voor den wreeden wolf vergramd ter vierschaar daagde,
Opdat het van de terwe en 't graan mocht zijn betaald,
De welk hem kwam van ouds en had tot nog gefaald.
De wolf, als rechter, heeft verhoord haar beider zeggen,
En heeft het weerloos schaap wel ernstig op gaan leggen,
Dat het aan 't klachtig hart het koren zou voldoen,
En op gezetten dag zich tot voldoening spoên.
't Onnoozel bevend schaap heeft alles aangenomen.
Maar als nu 't hart is ter gezetter tijd gekomen, (graan,
Heeft 't schaapken 't hart belacht[3] om 't vast beloofde
En zeide: „Ik dede uit vreeze al 'tgene ik heb gedaan."
De onnoozle moet uit schrik in der tirannen hoven,
't Geen hij niet schuldig is, uit angst en vrees beloven;
Want wie te schaffen heeft met eenig wreed tyran,
Opdat hij hem ontga, belooft al wat hij kan.

LXXXIII.

DE GEITE EN 'T JONGE WOLFKEN.

De langgebaarde geit een wolfken heeft gevonden,
't Welk op te voeden zij haar zelf heeft onderwonden,
Zij leîde 't aan de speen: 't jong wolfken ouder werd;
Al zoog het geiten-melk, 't behield een wolvenhert:
Begon zijns vaders aard te drukken uit naar 't leven,
Zoo dat de moeder geit bestond daarvoor te beven.
„Gaat, wolf-kind!" sprak zij, „gaat (ik wil mij uws ont-
Want voor de weldaad, die ik u heb aangedaan, (slaan),
Gij mij ten leste zoudt verscheuren en verslinden;
Gaat naar uw wolven toe, wilt uws gelijke vinden."
Deugd werkt hij, die in nood zijn vijand goed bewijst[4],
Die zijnen dorst uitlescht[5], en zijnen honger spijst:
Maar toezien moeten wij alzoo hem te onderhouwen,
Dat wij ons zelven niet hem al te veel betrouwen.

LXXXIV.

DE KATTE EN DEN HAAN.

De klauterende kat een haan hadde opgegrepen,
En in haar pooten hield hem vast en stijf genepen:
„Bloed-schender! (zeide zij) hoereerder, razebol,
Gij hebt, gij hebt nu uitgespeeld uws levens rol;
Gij hebt de dood verschuld[6]: deze oogen zuldy luiken,
En meer uw moeder noch uw zuster niet gebruiken,
Om uwen geilen lust met haar te blusschen uit.
Gij zult vroegmorgens[7] niet meer maken groot geluid.
Noch in haar[8] zoetste rust de slapers komen storen."
Dies Koppen[9] om t' ontgaan des katten heeten toren[10],
Zijn onschuld[11] maakte, dat hij 't niet en was alleen.
Maar zulks met al de rest der vooglen had gemeen.

De kat en luistert noch naar onschuld[1], noch geweten:
Maar heeft der hinnen[2]-boel op staande voet verbeten.
Wie iemand haten wil, er is tot wraak gezind,
Al lichtelijken een gevonden[3] oorzaak vindt.
Geen onschuld gelden mag in 't vierschaar der tirannen,
Daar reên en billijkheid van ouds is uitgebannen.

LXXXV.

DE KAT EN DE RATTEN.

Een stok-oud katten-vel met kreupelheid behangen,
Van oudheid ratten kon noch langer muizen vangen:
't Langsteertige gebroed, als 't hier de snuf[4] van kreeg,
Haar honger boetten aan het meel en aan den deeg.
Dit heeft die oude kol tot in het hert verspeten[5],
Om datz' haar wakkerheid door de oudheid[6] had vergeten;
Maar evenwel bedacht een raad vol arg en list:
Zij voegd' haer[7] bij het meel en school haar[7] in de kist.
De dieren, die bij nacht na haar gewoonte kwamen,
Zij d' een na d' ander heeft verslonden al te zamen.
De mager armoê verr' de zatte weeld' verkloekt,
En in den bittren nood en angst veel listen zoekt:
Al 'tgeen in weelde niet kan ons gedachten roeren,
Weet de armoê nog in nood scherpzinnig uit te voeren.

LXXXVI.

DE OUDE HOND, EN ZIJN MEESTER.

Een oude kranke brak, te traag om meer te jagen,
Werd dagelijks gegroet en afgesmeerd met slagen,
Omdat hij langer niet zijn jonker bracht ten hoof
Een afgeronnen hart, wild zwijn, of andren roof:
Gelijk hij voormaals plag de tafel zijnes heeren
Met lieflijk venezoen[8] op 't rijkste te stoffeeren:
Maar als hij eindlijk werd bejegend langs hoe straf[9],
En dat men stokken[10] hem in plaats van eten gaf,
Hij tot zijn heere sprak: „Mijn diensten zijn vergeten,
Ik heb mijns levens tijd ellendelijk versleten;
Men heeft mij om de buit getrocteld spade en vroeg,
En niet uit liefde en gunst, die iemand tot mij droeg.
Wie zijnen tijd verslijt in grooter heeren hoven,
Zich dwaselijken veel belooning gaat beloven.
Want als hij zijnen tijd onnut heeft doorgebracht,
Hij ijdel en vergeefs op zijn bezolding[11] wacht.

LXXXVII.

DE BOER EN ZIJN HONDEN.

Een huisman, hard gedrukt van 's winters sture vlagen,
Uit grooten hongers-nood zijn huis-vee heeft geslagen[12];
Maar laas! 't en holp al niet: de koude duurde lang,
De winter viel zoo streng, en maakte 't hem zoo bang,
Dat hij zijn ossen bij haar hoornen heeft gegrepen,
Die plachten zijnen ploeg te trekken en te slepen:
Dees heeft hij ook op 't lest ter slachtbank voortgebracht,
En met den scherpen bijl gezamentlijk geslacht.
Zijn honden hebben dit droef schoûspel waargenomen,
En eindelijk bestaan uit angst voor hem te schromen:
„O, laat ons, (zeiden zij) ontvluchten metter ijl!
Mag zijn jukdragend vee nog niet ontgaan den bijl;
Niet beters zal gewis op 't lest ons wedervaren:
Die zijn lief huis-vee slacht, en zal geen doggen sparen."
Wijs is hij, die in tijds is voor 't gevaar beducht,
Die veiliglijken nog de aanstaande dood ontvlucht.

---

[1]geprezen. – [2]gevormde (verg. nog ons boetseeren). — [3]Voor belachen. — [4]doet. – [5]Voor lescht. – [6]Zie vroeger. — [7]Germ. voor 's morgens vroeg. — [8]Thans hun. — [9]Hanen-naam. — [10]Voor toorn. — [11]Thans verontschuldiging.

[1]Thans verontschuldiging. — [2]Anders hennen. [3]Anders gezochten, verzonnen. — [4]Anders lucht. [5]verdroten, gespeten. – [6]Voor ouderdom. – [7]Thans zich. — [8]wildbraad ('t Fr. venaison). — [9]Hoe langer hoe strenger. — [10]Voor stokslagen. – [11]Thans bezoldiging — [12]Thans geslacht (verg. echter nog ons slager).

Die vonnist, dat hij is te vreezen en te mijden,
Die zijn zelfs huisgezin bezwaard met kruis en lijden.

LXXXVIII.

DE EZEL, BUFFEL, KAMEEL, EN MUIL.

't Lang-halzige kameel, den ezel afgedreven,
't Last-dragend muil-peerd, en de buffel, zat van leven,
Zich vonden t' zaam vergaârd in een gezonken[1] dal:
Elk klaagde zijn verdriet en daaglijksch ongeval;
Om dat elk volgen most zijns heeren last en wenschen,
En dienen tot gerief en slavernij der menschen.
Den ezel lang-geoord, die kreesch[2] uit ongeduld,
Hij was aan[3] zulken last noch arbeid niet verschuld,
Hij wilde 't zich ontslaan, en langer dus niet kruipen,
En voortaan oefenen niet als vreten, slempen, zuipen.
Dies straften de andre drie zijn domheid al te rouw,
En raadden[4], dat hij met dien staat vernoegen zoû.
Want willen slavernij ontgaan is moeit' verloren,
Om dat wij, (zeiden zij) tot slaven zijn geboren.
Hoe menig plompaart nog al stribbende[5] bepleit,
T' ontgaan het dienstbaar juk, dat hem is opgeleid;
Maar 't is vergeefs gewoeld, om 't voorschik[6] te verschrijven,
Want: die een ezel is, die moet een ezel blijven.

LXXXIX.

BAVIAAN ENDE AAP.

Den aap eens guichelaars[7] bedreef zeer vreemde dingen,
Met dansen in het perk[8], met beitelen[9], en springen,
't Nieuws-gierig malle volk zag vast de bootsen[10] aan,
Elk was van lachen schier de blijde ziele ontgaan.
Terwijl den aap vast juicht, en volgt op 's meesters roepen,
Hij een fraai hierlandsch[11] wijf ziet groote noten snoepen:
Dies hij, op 't onverzienst, na haren schoot zich maakt,
En voor een wijl met haar zoet-apig noten kraakt:
Ten leste krakens moede (o, zeldzaam wonderheden!)
Hij haren voorschoot licht, en toont haar naakte leden.
De omstanders lachen vast om zulk een vreemd bedrijf,
Dat haar[12] van schaamte moet versteken 't schaamrood
Nature wordt bedekt door de aangewende zeden, (wijf.
Maar nimmer uitgerooid door leeringe of door reden:
Barst altijd ergens uit, en brengt nog eens te pas
Hetgeen haar aangeërfd en aangeboren was.

XC.

DE ZWALUWE ENDE DEN KWIST-GOED.

Een dertle lichtmis al zijn goederen verkwistte,
Behalve zijnen rok, die hij ongeerne miste.
Doch als hij onverziens een zwaluw in de locht
Haar vleuglen roeren zag, hij bij zich zelven docht[13]:
Die vogel is gewis een voorbood' van de dagen,
Die 't alderlieflijkst zijn, en niet dan bloemen dragen:
Mijn hemde[14] mij genoegt; het opper-kleed moet zijn
Verdobbeld en vertuischt[15], 't hert vrolijk in de wijn.
Maar laas! hoe is 't vergaan? de Noordwind is gekomen,
En heeft met zijn geblaas den zwaluw 't lijf benomen!
De brasser, als hij nu den vogel liggen zag,
„Gij, (zeid' hij) de oorzaak zijt van alle mijn geklag,
Van koude ik nu verga; nu vinde ik mij bedrogen,
Om dat gij trouwloos zijt te vroeg de hette onvlogen."
Wie iets te spoedig doet, en volgt zijn eigen hoofd,
Al lichtelijken van zijn welvaart wordt beroofd;

[1]Voor laag, diep. — [2]schreeuwde. — [3]Men zou voor aan hier liever een willen lezen. — [4]Voor rieden. — [5]Thans in verlengden vorm stribbelende. — [6]voorbeschikte lot. — [7]Anders goochelaar. — [8]kring. — [9]Anders buitelen (verg. Reiter en ruiter). — [10]Thans potsen. — [11]Anders inlandsch, inheemsch. — [12]zich. — [13]Voor dacht. — [14]hembd. — [15]verspeeld.

Indien de kwist-goed dacht op huiden[1] om den morgen,
Hij zoude ontwijflijk meer voor 's levens welstand zorgen.

XCI.

DE VOGELAAR EN 't VELD-HOEN.

De vooglaar op zijn luim ving een patrijs in 't garen;
Het veld-hoen, in 's doods schrik ende uiterste gevaren,
Den vooglaar vrundlijk smeekte, en om zijn leven bad:
„O! (sprak het) rooft mij niet mijn alderweerdste schat!
Mijns levens doch verschoont; ik sta in duizend vreezen:
Mij weêr in vrijheid stelt, ik wil u dankbaar wezen,
En jagen u zoo veel patrijzen in den strik,
Als gij begeeren zoudt, in éénen oogenblik."
„Neen," zegt de vooglaar, „neen; zijt gij zoo boos van her-
Dat gij een ander wilt toebrengen zulke smerten, (ten,
Waar van gij hertlijk wenscht u zelven nu t' ontslaan,
De welverdiende straffe en zuldy niet ontgaan."
Die op zijn luimen ligt om andren te verraden,
Zal eenen zwaren vloek op zijne schoudren laden:
Die andren lagen leît, of onderstaat te doôn,
Werd[2] zelfs in 't net gejaagd, en krijgt verraders loon.

XCII.

DE HENNEN EN 't VELD-HOEN.

De landman een patrijs in 't looze net verstrikten,
De koppens[3] in de ren het arme hoen verpikten:
Zoo dat het zijnen tijd in rouwe slijten most,
Op hope, van 't verdriet nog eens te zijn verlost:
Doch eindlijk zag het, hoe vast vinnig met onvreden
De kamme-dragers steeds zoo nijdig t' zamen streden,
De een, met jeloersheids pest ontsteken en gekweld,
Omdat met zijn boelagie een ander was verzeld;
En d' ander, om den palm triumfelijk te voeren,
Hadde anders niet in 't hoofd als groote krijgs-rumoeren.
Als 't veld-hoen dit beoogde[4], en zag, hoe fel en wreed
Het een gekamd geslacht het andere bestreed,
Zoo heeft het zich getroost, en dacht: 't en is geen wonder,
Dat ik, arm vreemdeling! moet stadig duiken onder,
Daar borgers onderling malkanderen bestaan,
Op 't scherpste en 't alderfelst, zeer herd te grijpen aan,
En daar zij daadlijk zijn geneigd ten alderboosten, (ten.
In zijn versmaadheid zich een uitheemsch' licht kan troos-

XCIII.

DE VOGELAAR EN DE OOYEVAAR.

Eens landmans akker stond gelaân met gouden koren,
Maar 't werd van ganzen en van kranen afgeschoren;
Dies hij van toornigheid zijn strikken heeft gesteld,
Om dees roof-vooglen te verrasschen op het veld.
Hij lag op zijne luim met overgroot verlangen,
En heeft juist bij geval een klepelaar gevangen.
Den ooyevaar, uit angst, heeft zijne onnoozelheid
Den akkerman verbaasd tot onschuld voorgeleid:
„Den tijd mijns levens nooit beschadigde ik uw granen,
(Zegt d' ooyevaar) gelijk de ganzen en de kranen."
„Neen, (sprak de vogelaar) het lijf is u ontzeid,
Uw onschuld niet en geldt, ik vind u op het feit."
Wie veilig leven wil in stilheid uitgenomen[5],
Verzel zich daaglijks bij 't gezelschap van de vromen;
Want wie de kwaden volgt, die 't booze zijn gewoon,
Wordt eindlijk achterhaald, en krijgt der kwaden loon.

XCIV.

DE WOLF VERVOLGT HET SCHAAP.

Den hongerigen wolf, ter zijden weggescholen,
Zag een onnoozel schaap langs 't open veld gaan dolen:

[1]op heden. — [2]Thans wordt. — [3]hanen; zie boven bl. 69, aant. [9]. — [4]naging. — [5]uitgekozen rust.

Dies gretig naar het aas hij aangevlogen kwam,
En volgden op het spoor het weerloos vluchtig lam;
Het vlies zijn leven zocht op 't spoedigste te vrijden[1],
En ziende een oud gesticht, getimmerd wat ter zijden,
Ter poorten inne vlood; dies Wolfaart op de hiel
Zoo dapper metter vlucht ter deuren inne viel,
Dat, als hij binnen was, zij fluks is toegevallen: (len.
Dies spaard' hij 't vlies uit angst, en kwetste 't niet met al-
De booze niet verschoont het bloed van 't vroom geslacht,
Voor dat hij heeft zich zelfs in zwaar verdriet gebracht.
Zijn honger is zoo groot, dat hij ten langen leste
Vergeet al 'tgeen hem dient ten goeden en ten beste.

XCV.

JUPITER EN DE SLANGE.

De bliksem-drager heeft den koor der Hemel-goden
Op een zeer groot banket heel vrundlijk laten nooden:
Neptunus fluks ter feest met zijnen drietand kwam,
En Mars, nog vocht[2] van 't bloed, en van het krijgen
Apollo met de glans van zijn doorluchte stralen, (gram;
Met al de water-goôn en nymfen van de dalen.
Zoo fluks 't gediert vernam het heerlijk avondmaal,
Elk een zijn giften bracht op 'sHemels opper-zaal.
't Was Jupiter zeer lief, hij heeft ze in dank ontvangen.
Ten leste met een roos kwam een der water-slangen;
Maar Jupiter, beducht dat eenig boos venijn
Mocht onder 's rozen blaân en steel gestreken zijn,
Heeft dit geschenk ontzeîd[3]. Gij, die de Goôn wilt eeren
Met een oprecht gemoed, wilt u ten Hemel keeren;
Want ijdel is de dienst, die iemand hem bewijst,
Wanneer hij uit een boos en godloos herte rijst.

XCVI.

JUPITER EN DE HONIG-BIJ.

Der bijen koning trotsch van grootsheid uitgelaten,
Bood Jupiter beveinsd een gift van honig-raten,
En bad met eenen, dat 't hoog vierschaar van de Goôn
Hem gunde, dat hij mocht met zijnen angel doôn
Al wie van honig kwam ontblooten zijne korven; (worven:
Maar heeft van 's Hemels troon deze antwoord fluks ver-
„'tGeschenk, dat gij mij brengt, mij zonderling[4] behaagt,
Maar 'tgeen gij van mij bidt, en daar gij mij om vraagt,
Dat gij een ander met uw prikkel mocht doen treuren,
Dat overkome u zelfs, en moet u zelfs gebeuren;
Want als gij andren kwetst, 'tzij met 'tzij zonder schuld,
Zoo zweere ik dat gij fluks dit leven sterven zult."
Die naar de sterren zendt zijn vurige gebeden,
Om zijn wraakgierigheid aan iemand te besteden.
Zal missen niet alleen 'tgeen dat hij heeft gebeên,
Maar voelen zelfs op 't hoofd den opgeworpen steen.

XCVII.

'T PEERD EN 'T ZWIJN.

Het kuische Truitjen[5] Zogs zag 't ros, vercierd met plui-
Gezadeld en getoomd doen zijnen breidel schuimen, (men,
Ten oorloog toegerust, om dragen zijnen heer
In 't midden van 't gevecht, met zweerd, pistool, en speer.
„O!" riep zij, „armen guil! waar wildy u begeven?
Wat dolheid gaat u aan, dat gij van zelfs uw leven
In 's doods perikel stelt, en allerlei ellend?"
Toen heeft zich tot de zeug het ros aldus gewend:
„Gij, vuile morsebel! wat wildy al veel zeggen,
Die altijd in den drek en vuilen stank blijft leggen,
En eindlijk blijft vervreemd van alle onsterflijkheid,
Die in 't bestoven veld den hengst wordt bijgeleîd[6];

[1] vrij te maken. — [2] Thans vochtig. — [3] geweigerd. — [4] bijzonder. — [5] Zeugen-naam; verg. 't Fransche truie. — [6] Rijmshalve voor toegekend.

Als hij den ridder voert tot dooden en tot moorden,
En breekt door 't vierkant van der vijanden slag-oorden;
Behaalt veel wapen-roofs, en eenen heldren glans,
Als hij verwinner blijft en erft der eeren krans."
Die door zijn traagheid blijft van 't ware lof versteken,
Veeltijds op andren wil veel snorken en veel spreken.
Door ondeugds oefening werd[1] niemand ooit vermaard;
Wel hem, die door zijn deugd zijn naam van 't graf be- (waart!

XCVIII.

'T PEERD EN DEN EZEL.

Den ezel, met veel houts en pakken overladen,
Begon den droeven staat zijns levens te versmaden,
Als hij den gladden hengst zag briesschen over 't veld:
„O! (sprak hij) of ik ook in vrijheid waar gesteld!
Dat ik in weelde mocht mijn dagen laten vlieden,
En niemand over mij iets hadde te gebieden!"
Maar als nu, op het lest, het lang-gecorde dier (fier,
't Peerd draven zag ten strijd hoogmoedig, trotsch, en
In 't midden van 't gevaar, van spiesen en van zwaarden:
„O! (sprak het) mijnen staat ik liever houde in waarden!
Veel liever leve ik dus, met slavernij gedrukt,
Als midden in den krijg, daar 't zelden wel gelukt!"
Noch eer noch rijkdom mag den mensch gelukkig maken,
Wanneer men wel bemerkt den loop van 's werelds zaken;
Gelukkig is die geen, die hier genoegzaam[2] leeft,
En rust in 'tgeen, daar God hem toe geroepen heeft.

XCIX.

DE KALIKOET EN DEN HAAN.

Den koekeloeren[3]-haan zag op zijn mist-hoop treden
Een rooden kalikoet[4]; dies werd hij zeer t' onvreden,
Beriep hem tot den kamp, en liep hem in 't gemoet;
Dies hem verweeren most den grooten kalikoet.
Zij vochten beid' om strijd, dat 't roode bloed afdroopten[5],
Als zij de een d' ander fel met scherpe sporen noopten[6].
Den Kalikoet in 't eind zag, dat den Duitschen haan
Hem rust noch vrede liet: dus, om zich gants t' ontslaan
Van allerhande twist, verkoos in ander hoeken
Zijn dagelijkschen kost in vrede te gaan zoeken.
Veel volkren zijn zoo wild, zoo woest, en onbesuisd,
Dat de arme vreemdling niet bij haar mag zijn gehuisd.
Al hebben zij een land tot haar behoef gewonnen,
Een ander zullen zij het aardrijk nog misgonnen.

C.

HET VELD- EN STAD-MUISKEN.

't Bol[7] muisken van der stad de veld-muis kwam vergasten[8],
Maar vond zoo sobren disch, dat het zich niet verbrasten:
Want erwten, boonen, grut, en wortlen was de kost,
Daar 't lekker[9] diefken zich meê vrolijk maken most.
De stad-muis, ongewoon zoo sobre middag-malen,
Wil tot een zoete wraak bet[10] haar waardinne onthalen:
„Zwart-zuster!" zegt zij, „komt, verzoekt[11] uw oude
kaar[12]:
Vergast[8] mij, daar men smetst[13] of 't altijd bruiloft waar."
De veld-muis is gereed. Ter stadwaart zij zich haasten;
De stal-muis vindt haar woonst[14] en wilkoomt[15] haar ten
laatsten

[1] Thans wordt. — [2] voldaan, tevreden; naar Kamphuyzens spreuk: genoeg is meer. — [3] Hennen-naam. — [4] Verg. boven, bl. 54, aant. 6. — [5] Voor afdropte (thans met verlengden vorm afdroppelde. — [6] pikten. — [7] rond, welgedaan. — [8] Versta: gast zijn bij. — [9] verlekkerd (verg. lekkerbek). — [10] beter. — [11] Thans bezoekt. — [12] vriendin (van 't Lat. cara). — [13] Germanisme (schmatzen) voor smult. — [14] Verg. boven, bl. 43, aant. 4. — [15] verwelkomt.

In 's kelders diep gewelf, daar 't niet min was onvrij,
Als rijkelijk verzorgd van alle lekkernij:
Want 's tafelknechts verzoek[1] haar beven deed en ijzen,
Zoo dik hij voorraads haalde om 's meesters disch te spijzen:
En steurden 't muizemaal, nu met, nu zonder kaars,
Naar 't rispelen[2] jeloers. De veld-muis, vol gevaars,
Sprak: „Smaak noch zoetigheid aanbrengt mij 't lekker eten:
In 't veilig kies ik liefst raauw' bonen en erweten[3]."
Wie soberlijken leeft in 't vrije en open veld, (kwelt,
Die 's werelds pracht versmaadt, en[4] goud-zucht niet en
Smaakt droog brood suiker-zoet, als d' honger hem komt nooden,
Daar 't hof walgt van 't gebraad, noch smaak vindt in 't ge-
Want laagheids armoed' is het veiligste van al, (zoden[5].
Daar hoogheids weelde daalt, komt[6] plotselijk ten val.

CI.

OUDE MAN EN DOOD.

Een stok-oud[7] reiziger langs ongebaande wegen,
Met een zwaarwichtig pak zich vond geheel verlegen:
De last hem overweegt, hij ziet des weegs geen end:
Hij zucht, hij hijgt, hij steent, vol kommer en ellend.
Ten laatsten afgemat, aanvangt hij dus te klagen:
„Gebeurt u dan geen rust, zelfs in uw oude dagen?
Was 't daarom, dat gij voor veel andren overschoot,
Die lang verleten zijn van de onverwachte dood?
O aangename dood! leent 't oor tot mijn gebeden,
Helpt een onzalig man uit zijn katijvigheden!"
De dood verhoort zijn klacht, en voor zijn aangezicht
Haar schrikkelijk vertoont met eenen stalen schicht.
Dies schrikt den ouden-stok, en bidt, met groot vervaren:
„Erbarmt mijns ouderdoms, en wilt mij nog wat sparen:
Ik wenschte alleen om u, vermits mij hulp gebrak,
En mij te bange viel mijn zwaar-geladen pak." (oogen,
Zoo dwijnt[8] de een zwarigheid, die groot scheen in onze
Wanneer een grooter zich koomt levendig vertoogen.
Men roept wel om de dood, uit onkunde en verdriet;
Maar treedt ze voor den dag, zeer snel men voor haar
(vliedt.

CII.

VAN 'T DRONKEN HERT.

Een hert, gewend in weelde en alle lekkernijen,
Begaf zich tot den dronk en volle slempernijen:
Door de overstal'ge[9] maat en 't gulzige geslok,
Verbreekt zijn tengre been aan eenen eiken blok.
Let hierop, kittebroêrs[10]! dit zijn de waarde gaven,
Die Bacchus geeft zijn maats en Ceres hare slaven:
Wanneer hij van zijn vrucht[11], en zij van haren drank[12]
U schenkt de kroezen vol, dan zijn de beenen rank,
Dan krenken zij 't vernuft, betooveren uw zinnen,
Door dat gij van haar sap en nat te zoet wilt minnen[13];
Dan steigren zij in 't hoofd, en timmeren in 't brein:
Gij waant u een monseur, vast[14] wordt de beurze klein.
Gij speelt den goochelaar, oubollig[15] in manieren,
En bootst, zoo wreed, zoo vuil en slecht, na alle dieren.
De zinnen zijn van huis, door 't poyen dag en nacht;
Men kraauwt vergeefs den kop, als 't geld is door-ge-
Het hammeken is op: de beenen zijn gebroken: (bracht.
De goê gelegentheid en tijd is weg gesloken.

De leden zijn verstijfd: de lever, longe, en mild
Verzopen en verteerd. Dit 's loon van 't dronkaards gild.
Volgt dan des waarheids les: leert soberheid gebruiken,
En vliedt, als eene pest, zinlooze Bacchi kruiken.
Let vooral op de spreuk: Als 't bier is in de man,
Dan is al zijn verstand en wijsheid in de kan.

CIII.

DE BEER MET DE TWEE WANDELAARS.

Twee makkers op den weg al wandelende spraken
Van ware broederschap en vriendelijke zaken;
Zij sloten eenen bond, (hoe groot ook waar de nood)
Malkander bij te staan getrouwlijk totter dood.
Op 't onverzienst komt haar den honig-snoeper over,
Zoo vreeslijk, dat hij scheen des blijden levens roover:
Dies de een in snelder[1] ijl begeeft zich op een boom;
En de ander, als versuft, valt plots'ling in een droom,
Zoo 't scheen, en veinst hem dood, door 't rekken van zijn le-
Alleens[2], of met een vlim zijn draad waar afgesneden. (den;
Den beer snuift om en om, en ruikt vast hier en daar,
Hij vindt noch locht, noch geest; maar, of 't een krenge
Verlaat den bangen man. Dies de ander afgestegen (waar,
Verzoekt[3] zijn oude spits[4], die nog was gantsch verslegen[5]:
„Ei, zeg mij, eêlen baas! wat luisterd' hij in 't oor?"
„Hij sprak, dat ik dijn[6] vliede, en kies daar trouwer voor."
Zoo kent men ware liefd' in nare noods bedroeven,
Gelijk men 't goud in 't vier, en op de toets moet proeven;
Maar valsche vrienden zijn lieftallig in 't aanschijn,
Daar ware vrienden in der dood getrouwe zijn.
Gelijk de lichte sneeuw versmelt door Phoebi stralen,
Veel lichter stuift die weg als voorspoed komt te dalen:
Maar trouwheid blijft altoos, en wijkt om dit noch dat.
Dus is de oprechte vriend de kostelijkste schat.

CIV.

DE WOLF MET ZIJN GETUIGEN TEGEN 'T SCHAAPKEN.

't Onnoozel slechte[7] schaap was voor het recht gedaagd,
Van den deurtrapten wolf op 't heftigste aangeklaagd,
Dat het haar schulden zou vergoeden en betalen,
Zou 't anders zien van haar met macht of recht te halen:
't Eenvoudig schaapken, dat met waarheid was verzeld,
Zwoer hoog en dier, dat haar nooit stuiver was geteld.
De wolf omkocht[8] den hond, den gier, en wouw tot tuigen,
En loerden, hoe hij 't recht en rechters koude buigen:
Verdrukt 't onschuldig schaap door toog[9] van valsche blijk,
Dies 't vonnis tegen haar gesproken wordt gelijk[10].
Zoo wordt een kwade zaak, door Godvergeten guiten,
Met duizend eên[11] bevest. Meineedig dan besluiten
De rechters ook het recht: O, wee een zulke stad,
Daar 't recht een spinwebb' is! De sterke maakt een gat,
De teêre blijft'er met zijn vlogels in gevangen;
De rave werd[12] verschoond, het duifken werd gehangen,
De vrome werd verdrukt, de boozen houden 't veld.
Wee is op zulken land en koninkrijk gesteld! —

CV.

DEN EZEL EN ZIJN DRIE MEESTERS.

Den loomen ezel klaagt mistroostig en verslagen,
Dat hij most, door de stad, ooft, moes, en wort'len dragen,

---

[1] komst; verg. boven, bl. 71, aant. [11]. — [2] Men zou geneigd zijn ritselen te lezen, en 't van 't geritsel der muizen te verstaan. — [3] Rijmsh. voor erwten. — [4] Versta: en wien. — [5] gekookte. — [6] Versta: en komt. — [7] stok-oud · eig. verstijfd van ouderdom, gelijk stokmelk oudtijds voor dikke melk. — [8] Thans verdwijnt (verg. zwinden en verzwinden). — [9] meer dan het op de been kon houden. — [10] drinkebroêrs, liefhebbers van 't wijn- of bier-vat. — [11] de druif. [12] bier. — [13] leppen. — [14] haast. — [15] verdwaasd.

[1] Thans snelle (verg. echter nog ons in aller ijl. — [2] Even als. — [3] gaat naar; verg. boven, C, aant. [11]. [4] Voor spits-broeder. — [5] Naar den Hollandschen tongval voor verslagen. — [6] Voor dy (thans u), gelijk nog in de dagelijksche spreektaal dikwerf mijn voor mij. — [7] eenvoudige. — [8] Voor kocht om. — [9] betoon. — [10] evenzeer. — [11] Voor eeden. — [12] Steeds voor wordt.

En van de lekkers[1] zijn bespot en ook bejouwd:
„Watte' ooren heeft dit dier!" beschimpt zijn en be-
Hij biddet[2] Jupiter, dat hij hem wil verhooren, (spouwd.
En voor dees hovenier een beter meester sporen[3],
Daar hij geruster leeft; zijn beed' hem wordt vergund:
Hij krijgt een tichler[4] weêr, die d'ander wijd uitmunt[5]
In 's arbeids zwaren last. Hij smeekt om hulp de Goden,
Om eenen andren baas, die hem redd' uit dees nooden,
Krijgt een zeemtouwer, die hem zoo bezwaart met last,
Dat voor onwilligheid hem knuppels zijn gepast;
Bedenkt in zijnen zin: was ik niet gek vol zotheid,
Dat ik mij zelven streel[6] (door mijn te plompen botheid)
Dat licht vernieuwen baart veranderen van staat;
Ik heb het goê veracht, 't naklagen is te laat.
Dit is 't oprechte beeld van ongestade[7] menschen,
Die, nimmermeer vernoegd, altijd naar beter wenschen,
Geen ongemak gewoon, en, eer men daar op let,
Zij willen alle tijd van 't een op 't ander bed;
Verkrijgen dan haar wil, en van het kwaad in kwader
Vervallen voort, en voort: bedenken zich dan nader;
En prijzen in haar zin, het geen zij t' onbedacht
Eerst hadden wispeltuur versmeten en veracht.
Verwerpt geen oude schoên, leert uw geluk verdragen:
't Zijn sterke beenen, die de weelde konnen dragen.

CVI.

DE VOS EN DE BOK.

De spits-vinnige[8] vos, en ruig gehaarde bok,
Bespiedden eenen buit, of eenen vetten plok[9]:
En vonden bij geval een kelder, daar de wijnen
In overvloed getond vast lagen bij dozijnen:
Waarna den schrandren vos wel jankte zijnen darm[10],
Maar hij peinst op het eind: „Zegt, broeder bok! hoe warm
Verkwikken zoude ons borst door 't lieflijk pinteleeren[11]?"
De bok (hoe lang gebaard) dacht niet op 't weder keeren.
Zij daalden in 't gewelf, daar zij den hollen buik
Opvulden van het nat. De bok blijft in de fuik,
Na 't zoete volgde 't zuur. De vos ligt op zijn luimen,
En zegt: „Spits-broêr! 't is tijd, dat wij de kelder ruimen.
Laat mij eerst gaan bezien of nieuwers[12] eenen hond
Of luyen rekel ligt, die 't ruchtbaar maakt en kond.
Krom dy een weinig, bok! dat ik eerst recht aanschouwe
De vrucht van ons geluk, ons blijdschap los van rouwe."
Mits buigt hij[13] zijnen hals, en laat daar over gaan
Den slimmen loozen vos, die hem zocht te verraân.
Het schalke Reintjen loert op zijn deurtrapte treken,
En laat den wijzen baard dus in den pekel steken,
Die deerlijk roept om hulpe, en klaagt in zijn verdriet;
Hij ziet en hoort hem wel, begekt en acht hem niet.
Zoo wie zijn ooren wendt na[14] der verleiders smeeken,
Bij een gebaarden bok te recht wordt hij geleken.
Want zoo de brave[15] baard baart wijsheid en verstand,
Dan vindt men meer doctoors als zotten in het land.

CVII.

DE BEER EN DE BIJEN.

„Hoe jeukt mij mijne maag, hoe kittelen mijn zinnen,
Om ergens eenen buit of lekkren beet te vinnen[16]!"
Sprak de onbesuisde beer: „ik zie hier aan dees zij,
En val de korven aan, gelaân met lekkernij.
Gans dood! hoe prikkelt gij mij dus, ontelbre zwarmen?
En angelt mij ter dood! hebt over mij erbarmen!"
Den beer (om snoepen dol) bespiedde een nieuwe kans:
De bijkens (op haar hoed) verleeren hem althans[1]
Het snoepen beter af[2]: zij priemen hem zijn oogen,
Zijn ooren en zijn muil: en zonder mededoogen
Doorbooren hem zijn vel, met vlimmen[3] in zijn huid,
Dat hij verbolgen tiert, en krijscht gansch overluid:
„Ik heb te laat met schî mijn domheid ondervonden,
Ik worde recht gepijnd om mijn bedreven zonden:
Was ik niet eerst geleerd, dat ik nu andermaal
Moet klagen mijn verdriet, en lijde deze kwaal!"
Wiens herte brandt en blaakt, zijn naasten te beschaden,
Moet straffe, schande en smaad op zijnen halze laden.
Wie tijdelijken[4] keert, en houdt zulks voor gewis,
Dat dit een lesse tot zijn onderwijzinge is,
Zal namaals zijn gerust, en niemand meer bedroeven,
Genoegen met het zijn, en 's anders niet behoeven.

CVIII.

DE VROUWE EN DE HENNE.

Een arme, en slechte sloor, die eerstmaal kwam aan 't schrapen,
Bekwam een Lombaardsch'[5] hen, heel zonderling geschapen:
Die, zwanger dagelijks, haar gretige waardin
Een gulden ei in 't nest bracht tot bezolding[6] in.
Waar uit dan overvloed en rijkdom 't gretig herte
Van deze vrekke-zak[7] bezaten vol van smerte:
Die, met dees vaste rente en inkomst niet vernoegd,
Heeft tot der hennen[8] dus haar redenen gevoegd:
„'t Is waar, ik erf van u de dagelijksche vruchten;
Maar laas! zij knagen 't hert, en blijf[9] vol ongenuchten:
Ik moet zelf zien den grond, ik moet zelf zien den schat,
Daar in mijn droeve ziel steeds droefheid heeft gehad."
Zij keeltze met een mes, en hoopt met eender[10] vlagen
Den heelen schat en 't goud gelijklijk uit te dragen.
De gierig' haar bevindt bedrogen in haar zin:
Terwijl zij schatten zoekt, verliest zij haar gewin.
's Gelijks is menig mensch met de inkomst niet te vreden,
Maar tracht naar grooten staat, en ijdle heerlijkheden:
Waagt al zijns vaders haaf moedwillig op een bot[11],
Verliest zijn schat en hope, een onverwachte lot!
Wijs is hij die genoegt, of leert genoegen[12] leeren.
Die wikt eerst eer hij 't waagt, zal na-rouw van hem keeren.

CIX.

DE LEEUWE, KOE, EN 'T SCHAAP.

Een leeuwe, koe, en schaap, die togen op der jacht,
En hebben door haar vangst een hert daar van gebracht:
't Welk van den stouten leeuw verscheurd zijnde in vier deelen,
Heeft daar meê naar zijn lust dus weten om te spelen:
„Het eerste komt mij toe, alzoo ik koning ben;
En 't ander, nu ik mij in 't jagen meester ken;
En 't derde voor de moeite en arbeid van het scheiden[13],
Wie 't vierde deel begeert, die moet zoo lange beiden,
Dat hij 't uit mijne vuist en kluiven mij onttrek,
Of plokhaar tegens mij, en snoer' hier na den bek!"
Let hier op, roedlijk volk! met leeuwen of met beeren
In geenen bond te treên, of wreede over-heeren:

---

[1] kwâjongens. — [2] Thans bidt. — [3] opsporen. — [4] steen- of tichel-bakker. — [5] ver overtreft. — [6] vlei. — [7] Thans ongestadige, ongedurige. — [8] Anders en beter spitsvondig. — [9] pluk. — [10] wel hongerde. — [11] drinken. — [12] nergens (eig. nie-waarts, d. i. naar geen enkelen kant). — [13] De bok, wel te weten. — [14] Thans naar, maar welluidendheidshalve te verkiezen. — [15] Voor flinke, zware. — [16] Voor vinden.

[1] nu weder. — [2] Overtollig bij verleeren. — [3] vlijmen, snijden. — [4] in tijds. — [5] Het Paduaansche hoenderras was om zijn zwaarte en schoonheid vermaard. (Zie Buffon, Oiseaux VII, p. 108). — [6] Thans bezoldiging, verg. reeds vroeger. — [7] Anders vrekzak. — [8] Volle verbindingsvorm, thans: tot de hen. — [9] Thans ik blijf. — [10] Thans eene, een. — [11] in een slag. — [12] genoeg hebben, voldaan zijn. — [13] verdeelen.

Zij scheiden na[1] haar zin. De arme wordt verdrukt,
't Ga ook met haar zoo 't wil, der fellen doen gelukt.
O, woekenaars! gij speelt ook even deze perten:
Gij rooft der armen goed, en maakt haar droef van herten,
Neemt pand en hooge rent, drie dobbel interest,
En toont nog slechten schijn, al[2] waart gij van de best.
De onnoozle wacht zijn deel, en vindt hem heel bedrogen:
Vast is 't den woekenaar in zijne kaak gevlogen.
De leeuw rooft met geweld, de wolf door valsche schijn;
Zoo toont het kwaad gespuis, dat zij baat-zoekers zijn.

CX.

DE BARENDE BERG.

Een steigerende berg, wiens kruin de locht dorst tergen,
Uitmuntte[3] door haar steilt' de Pireneesche bergen,
Vermat haar stout en koen, dat ieder hoorde en zag,
Hoe zij een nieuwen berg zou brengen voor den dag;
Dus zwanger barst zij uit of 't fellijk hadd' gedonderd:
Dies liep de wereld toe, en ieder was verwonderd,
Verwachtende wat vreemds: door 't krakende gedruisch
Baartze uit haar zwangre lijf de lachelijke[4] muis.
„Is dit," riep elken een, „de vrucht van 't hooge roemen?
Het snorken is maar wind, uw krijten wij verdoemen."
Vergeefs en ijdel is, die stoft van groote konst,
Van macht, van heerlijkheid, als 't blazen is om sonst[5].
Pofhanzen zijn 't te recht, want iegelijk kan 't merken;
„Gekrijts genoeg, geen wol", zei d' Nikker, en schoor 't verken.
Den eenen van zijn haaf snorkt, d' ander van zijn boeken:
Hier is heer Calis t' huis, den doctor moet men zoeken
In zijne kamer, daar de doctors staan te pronk:
Dees is een man in 't veld, en de ander bij den dronk.
O, onbevaren volk! wilt op dees baken letten,
En leeren op 't klein schip geen groote zeilen zetten:
Vlagvoerders! strijkt de fok, en haalt de wimpels in:
Veel vlaggen (zegt matroos), 't schip heeft geen botter in.

CXI.

DE HAZEN EN VORSCHEN.

De hazen, eens ontvlucht der honden felle macht,
Hier hadden (bleek van vreez') haar leger-plaats gebracht,
Op 't onverzienst begint de Noorde wind te ruischen,
In 't midden van 't geboomt: de bloode hazen kruisen
Het boom-rijk eikenbosch, en komen aan de kant
Van 't drabbige moras met hoopen aangerand[6]
De vorschen, ongewoon zoo schielijke geruchten,
Beginnen ook uit schrik van dit geweld te vluchten.
Der hazen kapitein riep stout en onverzaagd:
„Spitsbroeders! wijkt niet meer, naar niemanden[7] en vraagt,
Gij ziet, wij zijn een schrik van vreeselijke dieren,
Waaromme zouden wij de rappe winden vieren?"
't Gaat nog zoo alle dag: wanneer de bloote guil
Zijn minder overmag[8], hij acht hem als een uil:
Hij is zoo in zijn schik, hij blaast zoo uit zijn darmen,
Hij kapt drie mannen af, met één houw, zeven armen.
Hij wijkt voor niemand niet: wanneer zijn vijand vliedt,
Dan is 't een man in 't veld, hij vreest noch acht hem niet;
Maar als die wederom zijn tanden gaat ontblooten,
Dan kiest hij 't haze-pad, loopt voor een blaas met koten[9].

[1]Thans naar. — [2]Thans als. — [3]overtrof, overschreed. — [4]Voor belachelijke. — [5]tc vergeefs. [6]Rijmshalve maar anders onjuist voor aangerend. — [7]Thans verouderde, verbogen naamval. — [8]de baas is. [9]Anders ook wel boonen; al wat nam. geraas maakt zonder vrucht.

CXII.

DE DRAAK EN OLIFANT.

Een ciselijken draak bevocht een olifant,
En heeft hem metter vlucht zeer schriklijk aangerand:
Omslingerd' hem zijn been, en, met vergifte steken,
Komt 't bloed als een riviere uit zijn grof lichaam leken,
Amachtig, slap en flaauw door de uitgemergde[1] kracht
Poft' hij den draak op 't lijf, doodd' hem met ganscher macht.
Dit is des werelds loop; wanneer de wreê tyrannen,
De vromen te vertreên en de armen, netten spannen,
Omringen haar gelijk, en zuigen uit haar bloed,
Dan valt de vrome op 't lijf, die hem de wreedheid doet.
Gelijk de snelle rhee, die op de steile klippen
Den jager had gejaagd, van meening hem t' ontslippen; –
Klimt, klautert, toegerust de jager streng en stijf,
De rhee ziet doods gevaar, springt bots[2] hem op zijn lijf;
De jager breekt zijn hals, zijn armen, en zijn beenen,
De rhee valt onversaagd te barsten op de steenen.
Zoo wie ook iemand meent te plagen naar zijn wil,
Die jaagt hem zelven meest, de jager staat niet stil.

CXIII.

DEN HOEN EN DEN DIAMANT.

De krijgsche en strijdbaar' hane, al krabbelend' met sporen,
Zoekt in het vuile slik, ontrent de Gooische kant,
Na haver of na kaf, na boek-weit of na koren;
Terwijl hij 't kostjen zoekt, vindt hij een diamant.
Sprak: „wat mag mij 't juweel, (dus cierelijk) vermaken,
Dat d' oogen wel verfraait[3], en lonkt mij lieflijk aan?
Ik zoek sleehts kaf en graan, om aan den kost te raken:
Dees pracht en overdaad, daar heb ik 't walgen van."
Gekroonde vogel wijs! kont gij dijn[4] meerder leeren,
Haar wulpsche dartelheid, en diere pronkerij
Verachten en vertreên? — dus, mensche! wilt u keeren,
En spiegelt doch aan hem uw praal en hoverdij.
De peerle' is ook de konst[5] der wijze en hooggeleerde,
Die van d' onwetend' haan verniet[6] wordt en verneêrd:
Uitwendiglijk en is cieraad van geender weerde,
Zoo gij inwendiglijk nooddruftigheid[7] ontbeert.

CXIV.

DE LEEUW, DEN HAAN EN DEN EZEL.

Den hoog verheven leeuw, vermoeid van 't stadig jagen,
Vand[8] eenen ezel staan, verloomd door 't zakke-dragen,
Daar bij een Lombaardsch' haan[9], die, door zijn luid gekraai,
Den trotschen leeuw verschrikt, dat hij, met eenen draai,
Zich op der vlucht begeeft. Den ezel overmoedig,
Waant, dat de leeuw bedeesd wordt door zijn felheid woedig
Hem op zijn hielen volgt met een gezwinden loop,
En t' onbedachtelijk brengt hij zijn vleesch te koop.
De leeuwe int zwingen[10] ziet den tragen ezel volgen,
Scheurt hem ter aarden straks, met een gemoed verbolgen,
En zegt: „dit is voor mij, voor 't welgeboren bloed,
En 't eedle konings herte, een doren in mijn voet,
Dat ik voor iemand wijk! dit is, o slechten broeder!
Dijn uiterste baaket; o, aller hazen moeder!"
Volg waanwijs niet dien raad, om, als dijn prince vliedt,
Hem smaad en spot te doen, om voeden zijn verdriet:

[1]Anders met verlengden vorm: uitmergelen. — [2]eenslags, eenklaps. — [3]vervrolijkt (zie vroeger). — [4]Thans uw, dat bij 't voorafgaande gij eigenlijk ook beter passen zou. — [5]Gelijk oudtijds veelal, voor kennis. — [6]Thans in verlengden vorm vernietigd. — [7]Maatshalve, maar anders minder juist, voor nooddruft. — [8]Thans vond. — [9]Zie boven CVIII, aant. [5]. – [10]Voor zwenken.

Of u schoon 't avontuur toont gunstig hare tuiten[1],
Zij draait te schielijk 't hoofd, en steekt u in de kluiten[2].
Verstonden zij te recht den korrel[3] van de zaak,
Dat onbedachtheid is 't verderf der dwazen vaak,
Zij zouden welbezind op beter kansen letten,
Den ezel zou den leeuw niet naar zijne eere zetten.

CXV.

DEN HAZE EN DE SCHILDPADDE.

Een ongeziene kans de schildpadd' heeft bestaan,
Als met den lichten haas zij gingk een wedspul[4] aan,
Die, met zijn snelligheid, en rassigheid van leden,
Dit loome dier verbaast, met alle schamperheden:
„Wat wilt gij, kruiper! doen? o, luyen rondassier[5]
En al te tragen prij! kruip, kruip, naar dijn manier.
Ik koom nog vroeg genoeg, schud van dijn harde schel-
Nog zoo veel beenen uit, en laat ze d' ander helpen: (pen
Ik ben doch morgen vroeg te Ronsen[6] voor de stad,
Eer gij ten einde zijt het geldelooze pad."
De schildpadd' haren weg spoeit stadig zonder dralen:
Geen slaap ontrooft haar vlijt, om eere' en prijs te halen;
En vindt den haze niet als op den avond spâ,
Die toen zijn daad verfoeit, meer om de schande' als schâ:
Koomt, rappen wispeltuur! die schijnt den baars t' ont-
Uw roem is al gedaan, uw spillen zijn ontvallen: (gallen,
Schouwt, hoe gestadigheid den lauwer-kroon ontvangt,
En 't wispelturig hert aan 's armoeds borsten hangt.
De een groote steden bouwt, verrijkt ze door haar wallen,
En d' ander werpt ze neêr, doet alle dingk vervallen.
De staâge jager jaagt, en wint ten leste 't veld,
Wanneer hij op den troon der eeren wordt gesteld.

CXVI.

DE SPIJS-DRAGENDE EZEL.

Hier, hier, gij vrekken! hier: schouwt d' ezel overladen
Met bouten, hoenders, taart, gezoden, en gebraden,
Saucijsen, hazen, wijn, capoenen, en pastei,
En hij eet distlen zelf op schrale en dorre wei.
Zoo gaat het ook met u, verschrookte[7] gier'ge slaven:
In rijkdom zijdy arm, bekommerd gaat gij draven,
Hebt stadelijken zorg, bezwaard met druk en klag,
Vindt geen gerust gemoed, en woelt schier nacht en dag:
Slurpt wei en water in, schroomt uwen buik te vullen:
Een ander heeft uw haaf, derf[8] lekkerlijken smullen.
Die 't goed heeft, zuigt de poot; die 't niet heeft, eet gebraad.
Dees loert op woekers-winst, en de ander op verraad:
En altijd heeft hij vrees, versmoord in ijdle zorgen:
Komt stadig brood te kort, bekommerd voor den morgen:
Onthoudt zijn lust het goed, en spaartet[9] uit zijn mond;
Dat in het eind verbrast wordt door de katt' of hond.

CXVII.

DEN HOND EN DE SCHADUWE.

Een flukschen[10] waterhond kwam uit een slagers hal,
En kreeg dit hachjen[11] voor zijn trouwigheids verval[12]:
Al wandelende voorts een treedjen over 't water (ter
Vergroot der zonnen schaâuw zijn aas zoo, dat 't gescha-
Van vreugde in 't herte sprang, mitsdien hij hongrig hapt
Naar den gewaanden brok; — doe[1] was hem 't vleesch ontsnapt.
Dit is een leerlijk beeld van bodemlooze menschen,
Die, nimmermeer vernoegd, naar groote schatten wen-
Gepijnigd strengelijk van d' helsche gierigheid, (schen,
Die nacht en dag ontrooft al haar gerustigheid;
Vergapen zich aan 't groote, en laten 't zekre varen,
En wilden, op een bot[2], dat zij de keizer waren.
't Waar beter, dat zij haar genoegden met den buit.
De valsche hoop bedriegt, en jaagt ter poorten uit.
Laat dit een bake zijn, onzadelijke[3] gieren[4],
't Zeil uws begeerlijkheids niet ruim te laten vieren.
't Genoegen is het al: 't is beter (hoe gij pocht)
Één vogel in de hand, als honderd in de locht.

CXVIII.

DEN WREEDEN VEROUDERDEN LEEUW.

De koninklijke leeuw, die in zijn frissche dagen
Al 't andere gediert plag wreedelijk te plagen,
Ontzien word[5] om zijn moord en strenge tyrannij;
Dies sidderde elk bevreesd voor zijne razernij:
Nu zijnde traag en zwak, van alle man verstooten,
Veracht wordt en beschimpt van al zijn rijks genooten.
Dies de een, uit ouden haat, wijst hem zijn stalen voet,
En de ander wrokkig toont hem zijn ivoren hoed[6].
Elk juicht, om dat hij moet in bittere armoê leven:
Nu leît hij hulpeloos, die 't eertijds al deed beven.
Zoo dat hij, zonder troost, verwacht in zijne nood
Zijn kwijnend' ouderdom te scheiden met de dood.
Zoo steunt de stoute mensch op rijkdom en op krachten:
Verdrukt en vilt bijna zijn minder met verachten:
Houdt, dien hij overmag[7], geduriglijk in angst,
En toont zich als den leeuw, heer in der dieren vangst:
Stelt 't recht naar zijnen zin, daar de arme moet om treuren,
En schraapt in zijnen zak, al wat hem komt te veuren;
Dies als hij komt in nood, dan is een ieder t' zoek:
Want hij laadt op zijn hals den welverdienden vloek.

CXIX.

DE STRUIS EN 'T NACHTEGAALKEN.

De staalverslinder struis en 't nachtegaalken t' zamen,
Elkandren haren roem trotzeerende benamen:
De vogel lang-gebeend zijn vederen verhief;
De nachtegaal zijn stemme, elk een om hooren lief.
„Monarchen (sprak de struis), die werelden bestieren,
Met mijne pluimen haar[8] veredlen en vercieren."
„Mijn liefelijk geluid, op welgestelde maat,
(Riep 't vogelken) verheugt een ieder in zijn staat."
't Zij versten, trotsch gehuld met purpre en zijde banden,
Of landliên, die 't gelust te ploegen de akkerlanden.
Een ieder die hier leeft, 't zij van wat staat, gewis
Getrokken wordt tot 't geen zijns herten wellust is:
Dàt dunkt hem alderschoonst, en mag[9] hem niet vervelen.
Elk zot heeft zijn marot[10], en tijdverdrijf om spelen.

CXX.

DE KRANKE GIER.

De kranke vogel Gier bad ernstig een gezonden, (den
Hij wilde' hem in 's doods nood zijns krankheids diepe won-
Doch helpen heelen nu, met goed en heelzaam[11] kruid,
„Of anders is 't met mij (sprak de arme zuchter) uit;

---

[1] gekrulde lokken. — [2] laat u in den modder steken. — [3] den kern, het fijne (gelijk men wel zegt). — [4] Voor wedspel, naar den platten tongval. — [5] rondas- of schild-drager. — [6] In Vlaanderen; zeker wel wat ver van 't geld. pad, maar denkelijk door den dichter uit het oorspronkelijke (dat te Antwerpen verscheen) aangehouden. — [7] verschrompelde. — [8] mag. — [9] spaart het. — [10] Gelijk oudtijds meer, voor vluggen. — [11] hapjen, beetjen. — [12] als loon voor zijn trouw.

[1] Thans toen. — [2] eensklaps. — [3] Voor onverzadelijke. — [4] vrekken; verg. vroeger. — [5] Thans werd (verg. 't Hoogd. wurde). — [6] Rijmshalve, maar anders minder gelukkig voor horens. — [7] de baas is; verg. vroeger. — [8] Thans zich. — [9] kan. — [10] zots-kolf of stokjen. — [11] Anders heilzaam, heelend.

BIBLIOTECA

't Is heel met mij gedaan, zal 't lijf niet houden mogen."
„Neen (sprak zijn makker) 'k heb met u geen mededoogen,
Gij hebt mij dik gebracht in al te veel gevaars,
'k En maak zoo licht geen roê voor mijnen eigen aars.
Mijn hulp is u ontzeid; kont gij u zelf niet helpen,
Ik zal in dezen nood uw lijden geenzins stelpen."
De erfvijand in den angst belooft al 't geen hij mag,
Vermits hij in zijn kruis zich geern geholpen zag;
Maar waar hij eens verlost uit al zijn ongevallen,
Van al 't geen hij beloofde, en hield hij niets met allen.

CXXI.

'T ONVERNOEGDE PEERD EN D' EZEL.

Een fier Deens peerdjen most somwijlen eens braveeren,
Met 't narrensleetjen en speelwagentjen zijns heeren:
Most somwijl over 't ijs, en scheuren 't spiegel-glas
Des Amstels, die alom glad toegevrozen was.
Het dertel kreng[1] werd boos, en wonder ongeduldig, (dig,
Want 't waande, 't was zijn heer niet zoo veel arbeids schul-
Ter tijd het eens ontmoette een wagen zwaar gelaân,
Daar eenen ezel rank voor was gespannen aan,
Die naauwlijks slepen mocht[2] den zwaar geladen wagen,
En dapper werd gegroet en afgesmeerd met slagen.
Het Dene kopken[3] dacht: „Nu zie ik hoe't er gaat,
'k Heb oorzaak om vernoegd te zijn met mijnen staat:
Vermids men andren vindt, in steden en in dorpen,
Die veel meer slavernije, als ik, zijn onderworpen."
Wie op zijn minder ziet, wanneer hem 't herte wroegt[4],
Kan lichtlijk in zijn staat zich vinden wel vernoegd:
Om dat men menschen vindt, 't zij waar wij de oogen wen-
Die onderworpen zijn nog tienmaal meer ellenden. (den,

CXXII.

DE ZWAAN EN DEN OOYEVAAR.

Des zomers voorbode eens de blanke zwaan ontmoetten,
En vraagde, waarom zij haar leven met zoo zoeten
En aangenamen lied hier eindigden op 't lest? (nest,
„O! (zegt zij) 't is van vreugd, dat ik van 't aardsche
Vol kommer en verdriet, ten laatste worde ontslagen,
En in de zachte schoot van ruste word gedragen."
Een arm katijvig[5] man, die vroom is van gemoed,
Valt 't leven wonder zuur, en 't sterven honig-zoet.
Den dood hij vreugdenrijk wil in zijn armen loopen,
Als die hem sluit de poort van 's levens kerker open:
Van 't leven, dat veel eer een durig[6] sterven is,
Een gasthuis vol verdriet, en vol bekommernis,
Een zee die altijd woelt, daar 's droefheids baren bruizen.
Gelukkig is de ziel, die vrolijk mag verhuizen.

CXXIII.

DE VOGEL FENIX.

Arabiën draagt moed, en gaat de roem afstrijken
Van de ander wereld wijd, en alle koninkrijken:
Om dat de Fenix staag haar zoele locht doorzweeft,
Die nimmer zijns gelijk ziet, noch gezien en heeft.
Die, na zelfs eeuwen, zat, en moê van hier te zwerven,
Zich willig en van zelf toe-rustet om te sterven,
Op eenen steilen berg, daar hij zijn dood-bed sticht,
Met zoet welruikend hout, 't welk 't heete zomer-licht,
Vermids[7] zijn stralen, komt ontstekende verasschen[8];
De vogel fluks verbrandt, en wordt verteerd tot asschen;
Waar uit allengs ontstaat en voortskruipt[9] eenen worm,
Daar uit een Fenix wordt vernieuwd, naar 's eersten vorm.

[1]Bij wijze van scheldnaam. — [2]kon. — [3]Denenhoofdjen, koppig Deentjen. — [4]Eig. beschuldigt; hier voor knaagt, kwelt. — [5]benepen, ellendig; zie vroeger. — [6]Anders gedurig. — [7]Door. — [8]tot asch maken. — [9]Thans voortkruipt.

Verstanden, die geleerd in wijsheid wijd uitsteken,
Die werden[1] hier bij niet onvoeglijk vergeleken,
Om dat zij zelden eens aantreffen haars gelijk,
En, door haar groote faam en eere onsterfelijk,
Ook andren prikklen, om, met uitgerekte veêren,
Te volgen, die geraakt zijn op den berg van eeren;
Te vliegen sterrenwaarts, verheven met 't gemoed,
Tot daar men erft te loon den groenen lauwer-hoed[2].

CXXIV.

DE OUDE OOYEVAAR.

In Godsdienst zal met recht de klepelaar uitsteken;
Vermids hij zijn gebroed, in liefde onvergeleken[3],
Getrouw tot in den dood, zijn hulpe en jonste[4] aanbiedt,
En stadig bijstand reikt in allerlei verdriet:
't Gebroedzel, dat van jongs zij oefnen en gewennen,
Zal deze ontvangen deugd in de oudren weêr erkennen,
En 't aas, verre opgespeurd, haar deelen wederom,
Wanneer haar overvalt den grijzen ouderdom.
Aan[5] oprechte oud'ren, die godzaligheid hanteeren,
De kind'ren niet dan deugd en ware wijsheid leeren:
De aankomers[6] slaan ze gâ, en nemen op haar[7] acht,
En hechten 't geen zij zien haar[8] zelven in 't gedacht:
Waar goê voorgangers zijn, daar zijn ontsteken lichten,
En goede boeken, die in deugd de jonkheid stichten.

CXXV.

GODSDIENST DES OOYEVAARS.

Ziet, hoe de klepelaar den Schepper aller dingen
Op-offert jaarlijks één van zijn vruchts eerstelingen;
En uit het hooge nest verpikt zijn kaal gebroed,
Ter tijd een vluggeloos[9] het lage kiezen moet.
O mensche, die noch groeit en lacht in uwe zonden,
En aan godsdienstigheid u niet en acht verbonden;
Ziet, hoe den ooyevaar u voor het vierschaar daagt,
En van ondankbaarheid voor' t aanschijn Gods verklaagt:
Vermids gij roekeloos nooit liet ten Hemel varen
Het wierook, dat hij eischt op zijn gewijde altaren,
Maar volgt uws wellusts pad, en danst op hare trom,
Betreedt de dorpels noch van kerk noch heiligdom:
En weidt uw beesten-ziel in haar wellustigheden,
Terwijl verbannen zijn de waarheid en de reden.
Doch 't is vergeefs gepreêkt, gij houdt het zelfde spoor,
Neemt op geen leering acht, geeft wijsheid geen gehoor;
Welaan, gij goddelooz'! God zal u niet verschoonen:
Gedenkt, gij dient u zelf, gij moogt u zelven loonen! — 1)

[1]Thans worden. — [2]-krans. — [3]in voorbeeldige, onvergelijkelijke liefde. — [4]gunst. — [5]Bij, door, 't aanschouwen van. — [6]Voor het aankomend geslacht. — [7]Thans hen. — [8]Thans zich. — [9]Voor onvlug, onmachtig te vliegen.

1) Het hier bij Van Lennep nog volgende — in de vroegere uitgaven vooraan geplaatste — Klinkrijm van Pers, laten wij, als niet van Vondels hand en daarbij geheel onbeduidend, achter. Wij teekenen hier daarentegen nog aan, dat, gelijk De Gulden Winkel eene vrije navolging van een Fransch werkjen van Goulard, de dichtjens dezer Warande, naar de Fransche klinkdichten van 't in 1578 te Antwerpen verschenen Ebattement moral des animaux gevolgd zijn. (Zie den brief van La Rue, meêgedeeld in den Navorscher, XI, bl. 11; verg. aldaar XIII, bl. 15). Vondel daarom (gelijk La Rue doet) van plagiaat te willen beschuldigen, ware wat al te bekrompen.

DE VADEREN,

OFTE

HET TWEEDE DEEL VANDE DERDE DAG DER TWEEDER[1] WEKE,

VERVATENDE[2]

ABRAHAMS OFFERANDE,

GEDICHT BY[3] WIJLEN

DEN E. GUILLAUME DE SALUSTE, HEERE VAN BARTAS[4],

DE FENIKS VANDE FRANSCHE POËTEN[5],

ENDE NU UIT HET FRANSCH IN NEDERDUITSCH VERTAALD[6].

Klinkert.

's Taals onkund' hield tot nog veel Nederlanders buiten,
Die in het Heiligdom[7] der Franken[8] wilden gaan,
Alwaar Salustius stak lieflijk reukwerk aan,
En volgde 't heerschaar Gods met duizend orgelfluiten;
Maar Zacharias, als Hoogpriester, kwam ontsluiten
Dees kerk, beschilderd met der ouder Vadren daân,
Waarvan de geest getuigt in zijn geschreven blaân,
En huwde aan Bartas' stem den weerklank zijner luiten[9].
Nu geven wij niet toe de geesten van Brittanjen,
Den smekenden[10] Tuskaan, noch ook 't hoogmoedig Spanjen,
Noch wijken voor de praal van het Latijnsche volk:
Wie lust heeft den Gascon in Nederduitsch te hooren,
Die leez' dit Godlijk boek, en leen zijn heilige ooren
Aan Heins, die ons verstrekt eens grooten dichters tolk.

Zacharias Heins.

Aldus aanschouwt hij 't licht, en gaat onze eeuw vercieren
En bergt zijn godlijk brein in heilige laurieren,
Die in zijn rijmen vloeit gelijk een gulde[11] beek,
En volgt Salustius in de een en de ander week.

Klink-veers,

OVER

ABRAHAMS OFFERANDE.

D' oud-vader zijnen zoon brengt, met bedroefder zielen[12],
Op 't rijzende gebergte, op dat hij 't altaar sprengkt[13]
Met 't bloed zijns lieven kinds, en 't vuur 't koud lichaam schenkt;
Hij bindt hem de armen vast, en doet hem nederknielen.

De liefde 't vuur ontvonkt, om 't slacht-schaap te vernielen,
'tGeloof, dat houdet[1] touw, daar 't lam mede is gestrengd[2],
D' hoop 't staal den Vader langt[3], die fluks den slag aan-
De dood is al gereed om Izaks ziel te grielen[4]. (brengt.

Maar 's Heeren engel (die om 's vromen leger waakt)
Abrahams arm verlet, en 't droevig treur-spel staakt
Van Vader en van Zoon, van twee bestorven[5] herten.

Nature bij geval van veers[6] zag 't schouw-spel aan,
En riep: o, sterk geloof! wat durfdy niet bestaan:
Een Vader slacht zijn kind, en derf de dood uit-terten!

Anagramma[7]:

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

INHOUD.

Dit stuk-werk vervat de verklaringe van 't gene Mozes verhaalt in 't 22. capittel Genesis: hoe God Abraham verzocht, ende hem beval zijne zone Izaäk te brengen op eenen berg, om aldaar geofferd, tot een Holocaustum, dat is: onthalsd, daarna ontledet[8], ende van zijnen vader Gode geofferd te worden. Onze dichter heeft zijn bedenkinge over zoo grooten geheimenisse, en teekent aan de voornaamste omstandigheden deszelfs: 1. stelt hij voor oogen, de goede onderwijzinge ende opvoedinge van Izaäk, Abrahams genegendheid nevens[9] zoodanigen zone. 2. de verzoekinge van den waren God, de welke de zijne grondeert gantsch op andre wijze, als wel de Satan den Mensche; ende overmits men uit den tekst verstaat, dat de vader was bevolen zijnen zoon te offeren, 's daags te voren, eer hij trok op om Gode te gehoorzamen, zoo vertoont de dichter 3. de groote aanvechtingen, die Abraham al den nacht in zijn gemoed hadde, in 't overdenken van 't gene hem belast was. Hier over worden dan wijdloopig voorgesteld alle de tegenwerpingen van de natuurlijke hertsneigingen, om Abraham af te keeren van Gods bevel te gehoorzamen; daarbij de verantwoordingen van den Geest Gods in zijn getrouwen dienstknecht, de welke overwinner blijft, besloten hebbende zijnen last te voldoen. 4. beschrijft hij zijn reize naar den berg, de nieuwe aanvechtingen van Abraham en Izaäk, daar na haar[10] beider geloove, ende de gelukkige uitgang van haar[10] vrijwillige gehoorzaamheid, de Heere haar[10] op 't uiterste te kennen gevende, de reste van zijn verborgen wille over zulk een verzoekinge. Sluitelijken, de dichter hebbende Abrahams geloove groot gemaakt, ende 'tzelve tegen-gesteld de wreede en mensch-verdichte Gods diensten der afgodische heidenen, dewelke hare kinderen den Duivel, ende niet Gode opgeofferd hebben, toont het ware wezen van deze schaduwe, ende de t' samen-stemminge die daar is tusschen Izaäk en Jesum Christum, het Lam Gods, voorgeschikt ten brand-offer tot kwijt-scheldinge onzer zonden.

---

[1] Thans twee de. — [2] Thans ver- of be-vattende. [3] door. — [4] Fransch edelman en dichter (1544—1590), in staats- en krijgsdienst van Hendrik IV, die, in twee zoogenoemde Weken, Schepping en Kindschheid der wereld beschreef, en voorts ettelijke andere gedichten van bijbelschen inhoud en in stichtelijken zin maakte. Zij werden (met uitzondering der beide brokken van Vondel) gezamenlijk vertaald door den Zwolschen boekdrukker en dichter Zacharias Heins (geboren te Antwerpen in 1570), en onder den titel van W. S. Heere van Bartas Werken, in 1621, door hem uitgegeven. — [5] Deze, alom beaamde, uitspraak van den tijdgenoot, bewijst op nieuw de juistheid van Starings zeggen, dat „de naneef menig vonnis anders wijst" dan gene. — [6] Wij laten deze navolgingen hier op de beide vorige fabel- en zede-rijmbundeltjens volgen, al werden de Vaderen een paar jaar vóór 't laatste gedrukt, in een door Van Lennep vermelde, afzonderlijke uitgave van 1616. — In 't boek van Heins, door Vondel tevens met een klinkdicht en een vers op zijn afbeelding vereerd (die wij hier beiden laten volgen), zagen zij voor de tweede maal het licht. — [7] Dat der Poëzy. — [8] Franschen. — [9] Thans luit. — [10] vleyende, naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord (verg. 't Hoogd. schmeicheln). — [11] Naar de Gewestelijk-Hollandsche wanspraak voor gulden, even als goude voor gouden. [12] Thans bedroefde zich. — [13] Voor besprengt.

[1] houdt het. — [2] Voor gestrengeld, gebonden. [3] geeft. — [4] Rijmshalve, maar anders min gelukkig voor kapen (verg. grabbelen). — [5] Dit bijv. n.w. is, uit een menschkundig en natuurlijk oogpunt, inderdaad wel zoo gelukkig gekozen, als dat, 'twelk Vondel er in een latere uitgave, met het oog op Abrahams geloofskracht en Izaäks onderwerping, voor in de plaats stelde: „twee onbestorven harten". — [6] Voor ver. — [7] Letterkeer (naar den smaak der eeuw) van Vondels naam en voornaam. — [8] Thans ontleed. — [9] Voor bij, omtrent, tot (verg. boven, bl. 68: „neffens Reinaart"). — [10] Thans hun.

ZEDIG OORLOFS VERZOEK DES VERTAALDERS AAN DEN DICHTER, WELKERS[1] GELEERDE VERZEN HIJ VERRE BOVEN DEZE VERTALINGE WAARDEERT:

O, Bartas! Frankrijks roem, onsterflijken Gascon[2]!
Duld dat ik, bleeke sterr' mijn licht scheppe uit uw Zon!
De bleekste sterre, hoe doof[3] en droef dat ze is van luister,
Hoe zeer zij 's daags haar[4] schaamt, zoo straalt ze nog in 't duister:
Zoo kan ook ergens ik (daar 's werelds aangezicht
Uw goude toortse ontbeert) nog lichten met mijn licht,
Ter tijd gij weer vergult met uwen glans de daken,
Wanneer mijn lampe uitgaat, en ophoudt van te blaken.
Ei, goddelijk poëet! mocht ik mijn dagen lang,
Onaangenaamste kraal[5], navolgen uw gezang,
Daar, in 't gewijde koor, gij priesterlijk den Heere
't Zoet reukwerk zijt gewoon t' ontsteken van zijne eere,
En daar met Jesses Zoon, zoo vuriglijk en kuisch,
U de ijver schier verslindt van 's Heeren heilig huis,
Hoe zou, gelijk een hert, mijn hart van vreugde springen!
Maar, arme dichter! zwijgt, en hoort zijn Musa zingen:

De Vaderen.

Zulk' heeft een hemelsch lot, die sproot uit vromen bloede,
Die 's vroeden[6] tuchtigaars onstrenge kinder-roede,
Van kindsbeen af ontzag, en bovenal de geen,
Die hing God-vruchtigheid onnoozel[7] aande speen.
Zulk heil heeft Izak wel, maar nog ('twelk is te loven,)
Zijn vlijt de opvoeding gaat en zijn geboort te boven:
Zijn wijsheid, zijn geloove, en zijns geests kloek begrijp[8],
Zijn met zijn wulpsheid[9] daar, en vóór zijn jaren rijp.
Nog jong en teder zijnde is Godsdienst zijn hanteering,
Met ijver houdt hij zich verplicht aan 's vaders leering,
Neemt op zijn voorbeeld acht, zijn daden hij bespiet,
En schept een nutte lesse aan 't minste dat hij ziet.
Elk woord is hem een roed', hij komt door vlijt al nader,
Ja, voorkomt d'heilge lust en wensch van zijnen vader;
En, ofschoon Abraham in al 't geen hij beoogt,
Zich schikkelijken, wijs, en welgematigd toogt,
Als of zijns zoons bedrijf hem nimmer kon vernoegen,
Zoo laat toch 't vaderlijk gemoed zich niet te wroegen[10]:
Zijn liefd' breekt ergens door, en 't oog staart ongerust,
En blijft gelijk gehecht aan Izak, zijnen lust.
De spiegel zijns gezichts is Izaks zoet aanschouwen,
En naauwlijks and'ren naam de vader heeft onthouwen.
Nu God, die dezes liefds volmaaktheid gade slaat,
Acht zulks bekwame stof, waardoor hij met der daad
Mag proeven zijn geloof, bekoort hem boven andren,
Doch niet als Satan doet, of menschen doen malkandren:
De erf-vijand alles goeds ons steeds ter Hellen trekt,
En God ter havenwaarts, die tot den leven strekt:
Dees, tot de wortel toe, ons hoop waant uit te rukken,
Die, van standvastigheid gaat 't zegel daar op drukken;
D' een vleit ons tot het kwaad, en de ander tot het goed,
D' een van 't Christ'lijk beroep[11] ontslaan wil ons gemoed,
En d' ander 't hert zijns kerks bevestigt langs hoe stijver,
Met een onleschlijk vuur van wonderbaren ijver.
En 's princen twijfel die zich geern verzekerd zag
Van 's knechts getrouwigheid, of hij 'r op steunen mag,
Ontwakende overlegt, of ook zijn woorden schillen[1],
Waar in zij met zijn doen en werken stemmen willen.
En om wel te doorzien de vroomheid zijns gemoeds,
Beproeft met 't aanbeeld hem, met hamer, en met toets.
Maar God de zijne niet door de engte laat passeeren
Van zijn bekorings[2] zifte, om 't hert haar te grondeeren,
Vermids hij ieder kent, en grondelijken weet
Elks doen, zelfs eer 't gedacht des menschen heeft gesmeed,
Dan wel om 't heilig zaad, haar sterk geloof, te toonen,
En haar standvastigheid, als zonderling[3] patronen[4].
Ook buitens tijds God niet haar overlast met kruis,
Noch zoo fluks als ze zijn dienstknechten van zijn huis;
Want, leerlings[5] noch te zwak, mocht haar de moed ontglijden
En zwakke scheepkens licht in de afgrond schipbreuk lijden;
't Geloove, naauw gelijk een teedre bloem in 't gras,
Zou stuiven over 't veld, voor 's eersten winds geblas[6];
Haar beukelaars[7] te dun voor zulken herden slagen,
En zijn te weeklijk nog tot zulken last te dragen;
Maar dan, wanneer allengs de Goddelijke loten,
Haar wortelen in 't hart diep hebben ingeschoten,
En als haar d'hals-kraag is strijdlustig aangepast,
Welks dikte schroomt noch kwaân noch geenderhande last,
Gelijk als Abraham, die in 't geloove ervaren,
In liefd', rechtvaardigheid en sterkte, voor veel jaren,
Zich zelfs onbuiglijk toont, en die, als hij de krans
(Na d' eenzaam ballingschap zijns[8] lieven vaderlands,
Na 's broeders[9] kluistering, na 't missen van zijn schoone[10],
En d' al te droeven ban van Agars zijnen zone[11])
Als overwinner draagt, verzocht wordt van de stem,
Die 's herders kruin vaak ciert met 's konings diadem,
O stemme! uw stemme dan mij niet en laat ontbreken,
Wilt met een Godlijk vuur mijn borst van nieuws ontsteken,
Verheft mij boven mij, dat de op- en de ondergang[12],
Verbaze om[13] Abrams daad, de stof van mijn gezang.
„O Abram, Abraham!" roept 't eeuwig Godlijk wezen,
„Ik ben uw God, uw loon, en Koning uitgelezen;
Klimt op naar Salems steilte en, van meêdoogen vreemd,
Vergiet 't rood bloed uws zoons en Izak 't leven neemt,
Doorkerft hem met uw staal en schenkt zijn vleesch t' vergrammen,
En 't teder jong gebeent te sparken[14] in de vlammen.
De geen die sluimrig droomde en 't oog ten halven look,
Zag, zoo hij waande, eens geests al t' eiselijk gespook,
Zich onder 't deksel school en angstig t' eenemalen,
Mocht voor een halve uur naauw den adem weêr herhalen;
Niet anders Abraham van zulk een stem zich haast
Met druk bevangen vindt, en is al heel verbaasd,
Zijn aanzicht is alreê doodverwig en t' onvreden,
Eens winters strenge koude ontstelt hem al de leden,
En zijgende ademloos ter aarden neêr van schrik,
Besturven en verbleekt wordt op een oogenblik;

---

[1]Thans welks, wiens. — [2]Bartas' heerlijkheid lag in Gasconje. — [3]Anders dof, maar geheel 't zelfde woord. [4]zich. — [5]Voor koraal-zanger, medezinger in 't koor. — [6]wijzen (verg. vroed-meester en -vrouw tegenover 't Fransche sage-femme; voorts vroedschap, vroedman, enz.) — [7]Als onschuldig wichtjen. — [8]begrip, verstand. — [9]jeugd (verg. welp, wulp voor jonge dieren). — [10]te beschuldigen, uit te komen (verg. 't Fransche s'accuser). — [11]roeping.

[1]Voor schelen of verschillen. — [2]keuring in den zin van beoordeelende beschouwing (gelijk men nog spreekt van iets keuren; en gelijk men oudtijds van koeren, en koer-huis, in den zin van waakzaam toezien en wachthuis sprak). — [3]bijzondere, uitstekende. — [4]voorbeelden. — [5]Maatshalve voor leerlingen. — [6]Gelijk reeds meer voor geblaas. — [7]Versta: zouden blijken of zoo iets, dat met wat al te groote dichterlijke vrijheid is weggelaten. — [8]Voor: uit zijn. — [9]Loth. — [10]Hagar. — [11]Ismaël; de zinbouw is echter, wanneer men zijnen op Abraham laat slaan, onduldbaar; en dat Vondel (gelijk nog in de platte volkstaal welgebeurt) Agars zijnen voor Agars haren zou gesteld hebben, onwaarschijnlijk; men leze dus: Agar en zijn. — [12]Oost en West. — [13]zich verbaze over. — [14]spatten; verg. bladz. 10, aant. [5].

Een dood-zweet hem al 't lijf bevochtigt door 't verstoren[1],
De spraak hem gantsch begeeft, hij kan noch zien noch hoo-
Maar als hij wat bekomt en schept des levens lucht, (ren,
Stort hij twee tranen uit[2], tot tweemaal hij verzucht,
En spreekt: „o wreed bevel! dat ik goeds moeds een teder,
Ontwapend jongeling zal wreedlijk slaan ter neder,
Dat ik een vriend zal doôn, dat ik mijn hart bespreng
In 't bloed mijns weerden zoons, moorddadig en te streng:
Van welken zone helaas! van Izak, Abrams éénen,
Die ooit[3] in vriendlijkheid een Engel heeft geschenen,
Van Izak, die in deugd verstrekt elks voorbeeld meest[4],
Van Izak, jong en wulpsch, maar oud en grijs van geest,
Van Izak, 't heil van de onze, en der naburen smerte,
Die 's vaders leven is, en 't herte van zijn herte!
Dat een vervloekt altaar ik wecke met 't bloed-rood
Des lendens, die wel eer uit mijne lenden sproot, (schen!
Ach! waar 't nog uit mijn dgye[5], o, klein verlies eens men-
O licht-vergeten schâ! hoe geerne wilde ik 't wenschen.
Ik, oud en vruchteloos, slacht d' hollen eik, die naakt,
Mismaakt en bladerloos, geen schaduw langer maakt,
En tot de wortel toe verdort, niet om verslimmen[6],
Alleen voor 't veil[7] verstrekt een ladder om te klimmen; –
Maar Izak zijnde ontzield, en misse ik niet alleen
De name, die mij was door 's Hemels gunst bescheên[8],
Maar vind mij ook ontbloot met een van zoo veel neven,
Als zands werd aan de strang[9] van Moria gedreven.
Vermoogt gij, wreeden arm! de snede van uw zweerd
Te vellen in 't teêr hert van Izak lief en weerd?
Verzeker[10], ik waar dood van angst en van benouwdheid,
Ontweldigde ik mijn kind de krukke van mijn oudheid[11],
Mijn troost, mijns herten lust, mijn wit, daar ik naar schiet,
Met d' hand eens fellen beuls, in 't midden van 't verdriet.
Maar laas! zal ik verdoen — o wreedheid uitgenomen! —
Helaas! zal ik verdoen die van mij is gekomen?
Doorwonden zijne borst en, met bebloede vuist,
Hem 't hert uitrukken, t' wijl daar 't leven uit verhuist?
Zal ik d' aanvanger zijn van zulk een woest beleeden[12],
't Gewijde altaar beslaan met zijn gescherfde leden?
Zijn vleesch en beenen braân, dat 't slibbrig ingewand
Al sperkende[13] voor mij tot stof en asch verbrandt?
't Gedacht alleen van zulks kan 's vaders geest outroeren,
't Is voor de wil te wreed, ik zwijg van uit te voeren;
Wie wil, wie zal, wie mag zijn hand alzoo bebloed?
Ik mag noch wil geenzins mij toonen zoo verwoed, (ger,
Noch doen 't geen God bevecelt: God, zijns Verbonds aanvan-
Blijft dan de pilaar niet van trouw noch waarheid langer,
Maar handelt trouweloos, breekt 't geen hij heeft gesticht,
Doet 't geen hem best bevalt, laat zich bewegen licht
Met aller winden drift, en zoo vele eeden strekken
Tot strikken, om alzins de vromen in te trekken,
Nu zal hij toezeg[14] doen en zweeren bij zijn Al,
Dat eenmaal Izaks zaad dit land bevolk'ren zal,
Dit land, daarin ik zwerve, en dat mijns zoons geslachten
Hij als een deessem zal van zijne goedheid achten.
Nu, willen wederom, dat ik dengene krenk,
Daar al mijn hope in rust, dat ik de wereld drenk
In 't bloed eens jongelings, en eensslags niet en spare,
Te rooven Izak 't hoofd, en 't hoofd van deze schare,
Die 't brandend wierook zal tot de eer zijns naams besteên,
Hem vullen 't oore en 't oog met weldoen en gebeên:
Zijn woord zal logen zijn, God zelfs zal met God strijden,
En 't geen hij mij beveelt 't beloofde niet kan lijden,

De grondvest mijns geloofs 't geloov' heel ommestoot,
Of ik zijn wetten eere of niet, 't en is geen nood[1]:
Wat zegdy Abraham? gij zoudt u licht verrassen[2],
Den genen, die herbaart den fenix uit zijne asschen,
En uit 't welruikend graf van eenen kleinen worm
Een bonten vogel wekt, na 's eersten beeld en vorm,
Zoud' hij zijns Izaks wel, de stronk[3], vergeten mogen,
Van zijne aanstaande Kerk, en 't licht, dat ieders oogen
Zoo schoonen dag belooft, of zal 't hem zijn te zwaar,
Hem op te wekken, als hij schoon[4] gestorven waar?
Maar wederom, ziet toe, terwijl g' u wilt verstijven[5]
Met Gods Almachtigheid, dat in 't geheel gij blijven
Laat zijn Rechtvaardigheid, in 't minste is geen verschil:
Dat God niet doen en mag, dan 't geen hij niet en wil; (den
Niet kwaad en lieft hij doch; zoo fluks voor 's Hemels schel-
De zendvloed[6] d' afgrond koos, de wijd-verzopen velden
Haar toonden andermaal, en Noach, los van rouw,
Zich, met de zijne, ontsloeg het drijvende gebouw.
De doodslag werd verboôn zoo streng, dat elk mocht beven,
Als ofter[7] snooders niet voor God mocht zijn bedreven.
O mensch! d' oordeelen Gods op 't naauwst niet naar[8] en
spoort,
't Is een te diepen meer, 't en heeft noch grond noch boord;
In sobre wijsheid doch u zelven stelt gelaten,
Verwondert u alleene om 't geen noch niet kan vaten
De zwakheid uwes wets; God heeft hem zelfs gezet,
Als die elk wetten geeft en vrij blijft van zijn wet.
Hij is zijn eigen wet, en vliegt met snelle veêren,
Alzins[9] waar heen hem drijft zijn willen en begeeren,
Al 't geen hij schaft[10] is goed; niet, dat men zal vermoên,
Dat God om 't goeds wil 't goed gehouden is te doen,
Maar 't goed is alleen goed, omdat het komt te neigen
Van d' hoogste goedheid zelfs des genen, die, als eigen,
Rechtvaardigheid bezit, en van 't volkomen goed,
Welk 't eigendom van dien men niet ontrekken moet.
Lichtvaardig wanen, ach! — wil hij dan op 't gesteente
Onmenschlijk zijn gediend met menschelijk gebeente?
Wenscht hij godloozelijk, als eenen waren God,
Aldus te zijn geëerd? gij, Milcon, Astaroth!
Gij Chamos, gij gedrocht, gij Molochs! uw verwachting
En lust is 't, dat men u besmookt met zulken slachting,
Die rondom 't brand-hout spookt, daar 't wierook langs af
Die onze vleesch verzwelgt en onzen stank inzuipt, (druipt
Die zoeter bornen nooit ter wereld hebt gevonden,
Als 't bloed, dat ons ontloopt uit d' opgevlimde wonden.
Zulks is niet Abrams God, die heilig, goed, en zoet,
Om onzent wille in 't licht de wereld brengen moet:
Die bloed-schuld vijand is, die lieft zijn werk ten goeden,
Die tot brand-offer eischt boetveerdige gemoeden[11].
Gij zijt het, die, versteld[12] in Engels aangezicht,
Van wreedheid mijnen God en Schepper valsch beticht,
Die blusschen wilt in mij 's geloofs volmaakte deugde,
En mij Gods altaar heet ontwijden, o mijn vreugde!
Mijn welgeboorne zoon, ja, vader van den hoop
Van een verkoren volk, uw heil heb zijn beloop!
'k En hinder 't niet, lief kind! vreest niet, dat ik ontbeere
Een vaderlijk gemoed, ofte aan uw bloed mij keere,
En door zoo vuilen stuk en onverdiende wraak,
Mij zelfs de volgende eeuw' berucht en kenbaar maak';
Ik wil, dat van mijn doen de faam gevlerkt opstijge,
Dat daar de tijding af[13] d' aanstaande wereld krijge.

---

[1]ontstellen. — [2]Min gelukkig voor tweemaal schreyen. — [3]Gelijk reeds meer voor steeds. — [4]grootste. — [5]Thans dij. — [6]zoodat het niet erger kan. — [7]klimop. — [8]bescheiden. — [9]Hier voor veld in 't algemeen. – [10]Voorzeker; gelijk verleden voor voorleden. — [11]Gelijk reeds meer, voor ouderdom, grijsheid. — [12]beleiden, bestier, bedrijf. — [13]spattende. — [14]Voor toezegging (verg. echter toeleg).

[1]het doet er nietstoe, 't is al om 't even. – [2]Voor bedriegen, vergissen. — [3]stam. — [4]reeds; verg. 't Hoogd. schon. — [5]sterken, moedigen. — [6]Anders zondvloed (maar daarom nog niet van zonde af te leiden, en eenvoudig als groote vloed te verstaan). — [7]Thans of er. — [8]Thans na, maar hier welluidendheidshalve minder wenschelijk. — [9]Overal, naar alle kanten. – [10]brengt. — [11]Thans gemoederen (even als goederen voor 't vroegere goeden). — [12]vermomd (verg.. 't Hoogd. entstellt). — [13]Thans van.

De pijn, die, wederzijds bestormd op 't vlakke veld,
Nu siddert aan d' een zij, nu weêr aan d' ander helt;
Daar eenen wortel kraakt en schettert[1] voor 't fel weder,
Hier eenen andren breekt; hij buigt zich op en neder,
Hij staat en valt al staâg, is tweêr[2] tyrannen ral[3],
En hellende weet naauw, wien hij toevallen zal; –
Abraham desgelijks, bekrijgd[4] van liefde en ijver,
Nu Izaks vader is, nu weêr zijns zoons ontlijver,
Nu heeft de geest wat wils en dan weêr 't vleesch wat bots[5],
Koud om zijn zoon te doôn, ang[6] voor t' mishagen Gods;
Ten leste spreekt hij dus: „'t is dezen God der Goden,
Die mij zoo vaak verscheen, mijn schuts-Heer in veel noo-
't Is dien God, die mij lieft, ontwijflijk, 't is de taal (den·
Des genen, die in angst mij troostte menigmaal:
't Kan niet de Satan zijn, hoe schoon hij weet te veinzen,
Door 't ommegaan[7] ligt God te vast in mijn gepeinzen,
Ik voele in mij zijns Geests onzienelijke kracht,
Zijns inspraaks leerlijkheid verlet[8] steeds mijn gedacht;
God van mijn handen eischt dit offer hem ter eeren,
Ik moet ('t mag gaan zoo 't wil) aan zijn bevel mij keeren[9]."
Naauw dwijnt de duisternisse, of 't windeken verzucht,
En maakt in 't boom-rijk woud een koel en zoet gerucht,
Terwijl de morgen-roode[10] haar opsmukt, ciert en perelt,
Om bet[11] haar schoonheids glans te toonen al de wereld,
En om te beter nog den dauw, die ligt gespreed,
Te distilleeren langs de zoomen van haar kleed.
De Oud-Vader[12] met haar rijst en vindt zich al eerlange[13],
Na een driedaagsche reize, aan Cedrons groene strange[14],
Bezichtigt d' Heil'ge berg, en, bevende en benouwd,
Stijgt opwaarts met zijn zoon, bezwaard[15] met 't offer-hout:
„Mijn vader!" zegt het kind (denkt, hoe hem 't hert beklemmet),
Hier is wel 't drooge rijs, 't vuur, en de scherpe lemmet,
Maar 't offer-lam ons schort!" „klimt op, mijn weerde beeld!
Klimt op!" zegt Abraham, „de rest den Heer beveelt!"
Maar naauwelijks heeft nog 't onnoozel schaap den hoogen
En steilen top des bergs beslagen met zijn oogen,
Of Abram 't hert ontzinkt, en even als het nat
Eens nieuwen zoeten wijns, die bobbelig in 't vat,
Zoekt locht en adem-tocht, in 't einde ontlast zich zelven,
En spuit de schuim en spon aan 's kelders hoog gewelven,
Braakt eenen rooden stroom, dat 't vloersel wijd en veer
Bespoeld ligt en beschuimd, gelijk een staande meer:
Zoo vindt hij zich gesteld, zoo fluks hij hoort vermanen,
Van vader en van zoon, 't oog de opgehouden tranen,
Standvastigheid te spijt, langs 't aanzicht bigglen doet,
D' Hebree spreekt bij hem zelfs, met een beangst gemoed,
(Want hij zijn hertzweer[16] nog voor Izak wil verschuilen)
En eindlijk berst aldus zijn droefheid uit met huilen:
„Ellendig schouw-tooneel! Ach, wreeden arm alreê!
Gij met de toorts dan blaakt en 't ijzer, scherp van snee,
Die blaak'ren zal mijn hert, die Izaks tijd zal korten,
Die mijner zielen ziele en 't bloed mijns bloeds zal storten:
En gij, rampzalig kind! gij draagt vast, dat gij steent[17],
Den rijs-bosch, die verdoen zal krakende uw gebeent:
En die, om 's vaders meer als om uw eigen vlekken,
Den priester zult en 't lam eens zelven offers strekken.
O, ongelukkig kind! o, Vader zonder God!
Met eenen zonder heil! Ach! ach! wat wreeder lot
Ons in dien afgrond stoot, waar in ik al t' ellendig,
Om vroom te zijn voor God, mij toonen moet zoo schendig!
Om toonen mijn geloof, moet ik 't te buiten gaan,
Om Godes Zoon te zijn moet ik mijn zoon verslaan,
Te strengen vader zijn en[1] zal mijn smert genezen,
Ik mag zijn vader niet, noch hij mijn zone wezen!"
Hij stijgt vast niettemin, en klimmende bestaat,
Als door 't geloof vertroost, t' ontfronzen zijn gelaat.
Gelijk de zilvre sterr', die, naauwlijks uit de baren
Gewassen zijnde, al meer haar voorhoofd op gaat klaren;
Hij rust 't hoog altaar toe, met rijs hij 't plat belast,
En bindt al zoetelijk zijn zoons beide armen vast.
„Mijn vader!" roept het kind, „mijn vader, o, mijn vader!
Hoe dus, hoe wendy dus uw aanschijn langs hoe kwader?
Waar toe dient dit bedrijf? o, vader! zegget mijn[2].
O, felheid nooit gehoord! zal dit de middel zijn,
Waar door gij leven zult in mijn nakomelingen,
Die heldisch[3] eenmaal dees' provinciên zullen dwingen?
Waar door ik, heiliglijk, met sterffelijke Goôn
De wereld vullen zal, met sterren 's Hemels troon[4]:
Zon-wagen, schoone koets! die rijk zijt van robijnen,
Dit eislijk schouw-spel vliedt, houdt op van meer te schijnen,
Verschuilt u in het meer! Abraham dan alleen
Maakt (Izak uitgezeid[5]) zijn goedheid elk gemeen.
Den grooten Abraham in wreedheid van manieren,
Zal 't wilde-zwijn, de beer, en woeste tijger-dieren,
Dan wijd te boven gaan, helaas! aanschouwt, hoe vreemd,
Hij d' ooren voor mij stopt, en nergens acht op neemt
Als op zijn bloedig stuk; o, welk onnoozel wezen[6]! (zen[7].
De moorder van zijn kind schijnt 's hoogsten straf te vree-
De geen die aan zijn bloed hem zelven schuldig maakt,
Vertwijfelt[8], of hij ook in goddeloosheid raakt.
Mijn vader, leent mij 't oor: niet, niet dat mijn begeeren
Is, met een lang sermoon uw gramschap af te weren;
Maait stoutelijk ter neêr 't bij[9] u gezaaide graan,
Komt, komt, wilt dien gij lieft dit leven vrij ontslaan[10]:
Drenkt met mijn bloed dees zoôn, die dus te zamen hangen[11],
Vermits mijn dood u lust, is 't sterven mijn verlangen,
Alleenlijk maakt mij diets[12], waar in ik heb verschuld,
Zoo grouwelijken dood: hebbe ik wel ooit gevuld
Met doodlijk aconiet uw schotel, mijn behoeder!
Of met vergif verhaast de dagen van mijn moeder,
Of aangespannen met uw vijand op zijn eisch,
Als hij 't aan mij verzocht? – o, Goddelijk paleis!
O Heilig Hemelsch huis, gewikt[13] op weder-zijden,
Zoo zulk een misdaad ooit mijn vroom gedacht ontwijdden,
Uw poorten voor mij sluit, en weert rechtvaardelijk
Mij uit der Englen Koor en 't onverganklijk rijk:
Zoo 't geen van dezen is, doet mij ten minste weten,
O Abram! (want ik u voorts Vader schroom te heeten)
't Gene ik hebbe aangegaan, waarmede o, droeve zaak!
Ik uw slacht-offer ben, en u mijn moorder maak:
Verversch in mijn gedacht die misdaad, eer ik sterve,
Opdat ik neffens[14] God mijn zoen aan u verwerve
Van zulken snooden stuk, en bij u zelven gij
Vernoegd hier blijft, en ik ontslagen[15] overlij."
„Mijn zoon! tot deze straffe en zijdy niet verkoren
Noch bij uwe eigen schuld, noch bij uws vaders tooren;
Den Heere is 't, die u roept, die niet wil, dat gij de aard
Al kwelende[16] betreedt: dat van een heiden 't zwaard,

[1] knarst. — [2] van twee. — [3] spot (verg. nog ons rel-letjen). — [4] bestreden. — [5] Hier zoo veel als scheut; eigenlijk slag, stoot; en dus 't geen bij horten uitschiet. [6] benaauwd, eng (dat geheel hetzelfde woord, met anderen tongval, is). — [7] Den omgang, het verkeer. – [8] stremt, wijzigt. — [9] Germanisme voor storen. — [10] Germanisme (morgenröthe) voor dageraad of het morgenrood. — [11] beter. — [12] Anders Aartsvader. [13] weldra. — [14] Rijmshalve minder gelukkig voor rand, oever. — [15] beladen. — [16] Thans hartzeer (zeer en zweer werden vroeger dooreen gebruikt). — [17] zucht.

[1] niet. — [2] zegt het mij. — [3] Als helden. – [4] Hier nog geheel in zijn oorspronkelijke beteekenis van uitspansel, verhemelte. — [5] op Izaäk na. — [6] welk onzinnig bestaan. — [7] Zoo lese men voor 't onzinnige wezen. – [8] Twijfelt nog. – [9] door (zie vroeger) [10] ontdoen van (zie vroeger). — [11] tot een outer zaamgetast zijn. — [12] Hier in goeden niet bedriegelijken zin, (gelijk het woord thans gebruikt wordt): duidelijk, kennelijk, kond. — [13] in evenwicht gehouden (wikken is de versterkte vorm van wegen). [14] bij. — [15] (van schuld) ontlast. — [16] kwijnende.

Den draad uws levens kerve en uwe jeugd verrasse,
Of dat een vuil gesmook uw lijf verkeere in assche,
Maar dat in 't heilig vuur uw ziele en geest verscheen,
Met een devoten reuk, met opgedragen eên[1]. (stelet?
Wat vreesdy doch, mijn troost! mijn vreugd, die 't hert mij
Wat vreesdy, mijn vermaak! de Onsterflijke bevelet:
't Betrachten is onze ampt[2], en niet 't naspeuren, hoe
't Kan mooglijk zijn, dat hij de scepters spruiten doe
Uit uw vermeluwd[3] stof, of hoe dan uit uw lenden
't Licht der gerechtigheid zijn stralen ons zal zenden,
Die berg en rots vermaalt[4] met zijnen ijz'ren staf,
Zijn wetten d' Hemel geeft, dit aardrijk, en 't Helsch graf:
Want die u wonderbaar ter wereld bracht in 't leven,
Kan, spijt natuurs beloop, u weêr een wezen[5] geven,
't Welk 't eerst wijd overtreft; — de macht ontbreekt hem
Noch middlen om zijn volk te lossen uit 't verdriet. (niet,
't Roer dezer wereld is zijn wijsheid, hel van klaarheid,
Hij is in mogendheid niet minder als in waarheid.
Mijn goed, mijn zoete kind! uw goedheid, al te goed,
En zoetigheid de rouw' vernieuwen in 't gemoed,
Verzwaren mijn verlies, en zijn als heete tangen,
Die mij het ingewand toenijpen en verprangen:
Mijn zoon! die niet mijn zoon, maar voortaan Godes zijt,
Ontvangt de leste kus en 't oorlof[6] voor altijd!"
„Welaan, vermids 't God wil en gij, mijn Vader! mede
Zulks wilt, zoo wil ik 't ook; ô, voor mij niet zoo wreede
Als eerelijke[7] dood! uw komste niet vertrekt[8],
Ik zie den Hemel op, God mij zijn hand uitstrekt.
T' sa, laat ons t' hemwaarts spoên, en manlijk onverslagen,
Een overgaande onweêr en zwaar tempeest verdragen;
Wat vreesdy dezen slag? hoe, Vader! zwichty nu?
Och, weent noch schreit niet meer, Izak is niet meer u,
Hij was Gods eigendom, vóór d' aanvang van zijn leven,
Toelatende[9] u 't bezit alleenlijk is gegeven.
Wat aarseldy terug op 't kroonen van een stuk,
Zoo loflijk, zoo beroemd, dat mijnen nek het juk,
Daar God mij meed' belast, afschudt met 't uwe t' zame,
En ik zijn woord alzoo vrijmoedig gehoorzame?
Waar wil ik hem ontvliên? den Hemel is zijn stoel,
De aard zijner voeten bank, en de onverlichte poel,
Daar de rampzalige in voor 's Duivels wreedheid zwichten,
Is 't doel, waar in hij spilt[10] van zijnen toorn de schichten.
Mijn heil, mijn hoogste goed alleen ik uit Hem schepp',
Zijn altaar is alleen de vrijheid welke ik heb.
Helaas! uw weenen stilt, dees zoôn geen tranen willen
Zoo zeer als menschen bloed, om haren dorst te stillen;
't Slacht-offer en de geen die 't vuur zal steken aan,
Door nooddwang zijn gedrukt zich eens hier van t' ontslaan:
Laat ons betoonen, dat wij leerden onze zeden,
Gij in des hoogsten schole, ik in d' uwe, en dat heden
Zijn Woord, dat alles schiep, dat alles stiert en ment,
Des heil'gen zake uitvoert, den kwaân plaagt met ellend:
Die meer zijn zaad bemint als God, verdient alrede
In 't huis der kindren Gods te missen zijne stede:
En die Gods akker-veld wil bouwen, is verplicht
Hem nimmermeer te biên een weigrig aangezicht."
De vader, dus versterkt, verfrischt zijn treurig wezen,
En roept: „o, Abraham! schept moed en wilt niet vreezen:
De wereld, Adam, 't vleesch zijn in u t' onderbracht,
De Geest, 't Geloove, en God zijn nog uws levens kracht.
O, God! door uwen Geest geeft, dat 's geloofs vertrouwen
Mijn hand verzelle, ook dat van verre ik mag aanschouwen
Des waren Izaks beeld, en dat 't slacht-offer zoet,
En d' offraar mogên zijn gewasschen in zijn bloed!"

Nog naauwlijks eindigt hy, of, om den slag te geven,
Heeft hij met macht alreê den sabel[1] opgeheven,
Of 's alderhoogsten stem komt donderende voor
Dit schouw-spel, en verlet[2] zijn geest, zijn hand, en oor:
„Abraham! 't is genoeg; houd[3] Abraham! laat blijven,
Herscheid[4], herscheid uw staal, 'k wil niet uws zoon ontlijf-
'k Hebbe een volkomen proef van uw Godsvruchtigheid, (ven,
Voor 't doen neme ik de wil, die daar was en bereid." —
Abraham looft den Heer', 't slacht-offer van de koorde
Ontslaat hij op den velde, en aan den zelven oorde
Hij zeldzaam[5] eenen ram met d'hoornen vind verlet[6],
Met welkers bloed devoot hij 't groenende altaar smet.
't Geweldigst heldenstuk, dat 't edelste gemoed
Der dichters ooit verdichtte, uw daden wijken moet,
En deze[7] wet, die d' hand uws afkomst voor zal schrijven,
Zal naauw een slecht verhaal zijn van uw stout bedrijven.
Een ander roem', die 't lust, uw overwinnend' hand,
Uw ongedempt gemoed, uw goedheid, uw verstand,
En uw rechtvaardigheid, die de onbesnedene eeren,
Mijn zwakke scheepken schroomt op die zee te laveeren:
Mijn dicht zal uw geloof niet in 't geheel verbreên,
Maar d' honderderlei vrucht bij haar[8] geteeld verscheên[9];
Ik wil geene andre stof, dees hebbe ik uitgezonderd[10],
Nog eer als[11] melden ik 't wil aanzien als verwonderd.
Slaat, Heidenen! de blaân op van uw boeken vrij,
Verhaalt, in 't lange en breede, uw kinder-moorderij
Op de altaars van uw Goôn, haalt op uw schrijfpampieren,
Uw tempelen doorloopt en mids[12] door d' offervieren,
Die uit vermaardheids lust uw vadren blaken deên, —
Onmoog'lijk is 't, dat gij mij wijzen moogt zulk een
Beeld van godsvruchtigheid, daar 't luk zoo strijdt[13] ten
Daar vader en daar zoon, min vader blijkt en zoone (toone;
Daar d' ijver van een mensche en Gods meêdoogendheid,
De een d' ander om den krans in vrundschaps plicht ontzeit.
D' een offert zijn geslacht uit nood en dwang den Goden,
Een ander om, met zijn onnoozel kind te dooden,
T' onsterflijken[14] zijn naam, een ander voor de schrik
Van 't dreigende ongeval, een ander dat hij schikk'
Naar 't oude exemplaar van 's lands gewoont zijn zeden,
Die ons gezicht verblindt, die wreedelijk de reden
Uit haren zetel stoot, en die geveinst verbeeldt[15],
Dat zondigende men 's deugds personagie speelt;
Maar, zijn zelfs over-Heer, wil Abram te dier stonde
Op 't eenzaam steil gebergt begaan een vlek en zonde,
Afgrijslijk voor d' Hebreên, en nog ter zelver tijd,
Als d' Hemel gaaf-rijk hem heeft mild gebenedijd,
Ontzegt[16] natuur ten strijde, en, ijvrig op de beenen,
Verdoende zijnen zoon, bekrijgt zich zelfs met eenen.
Mijn kunst-Godin! die niet uw dichters 't voorhoofd fier,
Op den Parnas, omvlecht met broozen lauwerier,
Maar op 't doorluchtig blaauw van 's Hemels zolderingen,
Uw pruik met groene blaân gaat kransen en omringen,
Zegt, wat geheimenis (want 't is u naakt en bloot)
Verschuilt dees heil'ge schorse? o, Duivel, zonde, en dood!
Ontsteldy niet van angst, van spijt te rugge vliênde,
Hier uwen ondergang naakt afgeschildert ziende?
Dat, met gespannen boog, God op u mikt gewis,
Dat Izak 't recht patroon[17] uws overwinners is:
Beids[18] zijn zij wel bemind haar vaders eengeboren,
Beid' heil'ge stichters van twee volk'ren uitverkoren,

[1] geloften, als bij een Heilige. — [2] taak. — [3] vergruizeld (zie boven bladz. 52, aant. [3].). — [4] verbrijzelt (zie de vorige aant.) — [5] bestaan. — [6] vaarwel, afscheid; zie reeds vroeger en vergelijk nog ons verlof. — [7] Thans heerlijke, glansrijke. — [8] uitstel (zie vroeger). — [9] bij oogluiking. — [10] min gelukkig voor werpt of derg.

[1] Min gelukkig voor 't offermes. — [2] Zie boven bladz. 80, aant. [6]. — [3] Anders beid, wacht (Hoogd. halt). [4] steekt op (eig. doet weder in de scheê). — [5] verwonderlijk. — [6] verward. — [7] Gallicisme voor die. — [8] Nam. door 't geloof. — [9] Min gelukkig voor verspreiden. — [10] Gelijk reeds vroeger voor uitverkoren. — [11] Thans dan. — [12] Voor midden; verg. aant. [17]. — [13] Voor krachtig en geweldig uitkomt. — [14] onsterfelijk te maken. — [15] Zoo lees ik voor verveelt, dat geen zin geeft. — [16] ontbiedt, daagt. — [17] voorbeeld; zie boven. — [18] Verkort en verscherpt voor beiden.

Van heil'ge vaders beids, zij trossen[1] beide haar hout,
Onnoozel, stemmeloos, ootmoedig, en niet stout,
Gekneveld zijnze beid', en beiden zijnze onschuldig,
Van hare vad'ren beids ter dood geschikt geduldig,
Op Sions heil'gen berg, die, hoog en heerelijk,
Ons als een ladder strekt naar 't eeuwig Hemel-rijk,
Ons 't Paradijs ontsluit, daar Adam uit most vluchten,
En voortbrengt 's levens boom met zijn heil-rijke vruchten.
't Is waar, dat Christus sterft, en Isak overschiet[2],
Vermits zijn sterflijkheid tot ons verlossing niet
Genoegzaam was voor Gode; ons misdaad, veel te snoode,
Was een veel eedler bloed en eeuwig zaad van noode. —

DE HEERLIJKHEID VAN SALOMON,

OF

HET TWEEDE DEEL VAN DE VIERDE DAG DER TWEEDER WEKE,

GEDICHT BIJ

WIJLEN DEN E. G. DE SALUSTE, HEERE VAN BARTAS,

DE FENIKS VANDE FRANSCHE POËTEN,

ENDE NU UIT HET FRANSCH IN NEDERDUITSCH VERTAALD.

CHRISTUS.

Hier is meer als Salomon.

De Vertaalder aan Keizeren, Koningen, en allen geweldigen[3] op aarden.

Klinkert.[4]

Gij, die van peerlen, goud, en diamanten schimmert[5],
Goôn! in wiens voorhoofd God zijn beeld heeft ingedrukt,
Die 't purper kraken doet, en kreukt uw haar, gejukt
Met glanzig kroonengoud, te weeldig opgetimmerd[6]:

Wordt niet jeloers, wanneer gij Salomon ziet brallen,
Die op zijns vaders troon der rijken scepters zweit[7],
En, met de bliksems van zijn heil ge Majesteit,
Ontschept[8] en doodverwt die voor hem op 't aanzicht vallen.

Hoe sterk zijn glorie straalt, nog is 't maar enkel rook;
Zijn pracht en praal verwelkt, zoo smilt uw blijdschap ook;
Zijt dan op sterflijk leen hovaardig noch vermetel:

Geen rijk bestendig is als[9] 't Hemelsch Koninkrijk
Daar Jezus heerscht, die u, Monarchen! algelijk
Geweldig dagen zal ter vierschaar voor zijn zetel.

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

DE VERTAALDER WENSCHT ZIJNEN VRUND,

DEN HEER

DIERICK KORVER

ALLES GOEDS.

Het gene de voortreffelijke Michel de Montaigne in 't algemeen van een uitnemende[10] poëtisch werk getuigt, daar bij schrijft: La bonne, la supreme, la divine est au dessus des regles de la raison. Quiconque en discerne la beauté d'une veüe ferme & rassise, il ne la void pas: non plus que la splendeur d'une esclair. Elle ne prattique point nostre jugement: elle le ravit & ravage; – dat zelve mogen wij in 't bijzonder van dit juweel spreken· waar in de Heere van Bartas schijnt hem zelven te overtreffen, en uit de heerlijkheid des grooten Salomons zijnen glans te scheppen. Want gelijk hier de stoffe uitnemende is, alzoo is ook de kunst ongemeen, en de gedichtlievende lezer wordt van een aardsche tot een Hemelsche glorie opgetogen: zoo dat hij, Salomon vergetende, opstijgt voor de voeten van Christus, aller Koningen Koning, wien alle macht in Hemel en op Aarde gegeven is, en in dewelke de volheid der Godheid lichamelijk woont, en alle schatten van wijsheid en kennisse verborgen zijn. Heeft ons oordeel dan in zulken Goddelijken licht geschemeroogd: hebben onze tedere oogen kwalijk zoo heilige bliksemen konnen verdragen: en is hier Salustius niet als Salustius uitgedrukt: dat willen wij geerne toestaan. Evenwel, mijn Zangeresse leergierig heeft, om haar feilen aangewezen te zien, haar zelve willen onderwerpen uwe A. oordeel, hetwelk zij heeft ervaren te wezen gezond, rijp en bezadigd; zoo dat ze wenscht, indien de Rijmers malkanderen eenmaal uitdagen, om zonder bloedstortinge om den palm of lauwerhoed[1] te kampen: dat uwe A. de voorplaats onder de scheidsmannen moogt bekleeden, ten einde het vonnis te billijker gestreken werde. Ontvangt dan, jonstige Korver! mijn geleende veerzen, en doet ons die eere, dat gij onze feilgrepen op de kant aanteekent, opdat wij ze aanmerkende[2] namaals beteren.

t' Amstelredam, dezen 28. van Loumaand 1620.

Uwe A. verplichte Vrund

J. V. VONDELEN.

VOORREDEN.

Ik hebbe, Lezer, meermaals voorgehad, mijn plompe handen aan dit zuivere te slaan; maar vreeze heeft mij altijd doen aarzelen, omdat ik ontzag, met ongewijde vingeren deze arke aan te tasten: en liet mij vastelijk voorstaan, dat geen gemeen priester of Leviet, maar wel een hooger als ik geoorloofd was, zijn voetzool in dit heilige der heiligen te zetten. Mijn gevoelen hier in wierd versterkt, vermids het loflijk getuigenisse, dat de aldertreffelijkste verstanden van dit puikjen gaven: gelijk dan, neffens aadere, zijnen uitlegger Simon Goulart hier van luidskeels trompettet in deze woorden: s'ensuit la Magnificence ou seconde partie du quatriesme jour de la seconde Sepmaine, ou Salomon est proposé esleu pour successeur a son pere. Sa sapience, son mariage, son Temple basti a l'Eternel, y sont si magnifiquement descrits, qu'en cest eschantillon le Sieur du Bartas semble avoir voulu surmonter soy-mesme, & par ses riches inventions debatre aveeq la dignité d'un si sublime sujet. Dat is: volgt de Heerlijkheid of het tweede deel van de vierde dag der tweeder weke, alwaar Salomon wordt voorgesteld als zijns vaders gekoren nazaat; zijn wijsheid, zijn houwelijk, zijnen tempel Gode gebouwd, wordt er zoo heerlijk beschreven, dat in dit munster-staal[3] de Heere van Bartas schijnt hem zelven te willen overtreffen, en met zijn rijke versieringen te worstelen met de weerdigheid van zoo hoogwichtige stoffe. – Het was dan niet zonder oorzaak, dat ik mij hier aan vreesde te bezondigen. Maar gelijk mij vreeze somtijds dede deinzen, alzoo noopte mij wederom een heimelijke hertstocht, om eenmaal[4] te zien, hoe ik deze Fransche Venus met een

[1] torschen; verg. reeds vroeger herhaaldelijk. — [2] Rijmshalve voor overleeft. — [3] Naar de oude beteekenis van 't woord, voor machtigen. — [4] Eene latere lezing van die verzen zie in Van Lenneps Nalezing. — [5] Germanisme voor schittert. — [6] Rijmshalve voor opgetast. — [7] Voor zwaait. — [8] Doodt. — [9] Thans dan. [10] uitstekend.

[1] krans, verg. boven bladz. 76b, aant. [2]. — [2] opmerkende, in aanmerking nemende. – [3] proefstuk. [4] Germ. voor eens.

Neêrlandsch gewaad en hulsel zouden mogen tooyen en opsmukken, en met Apelles ten toon zetten, om van nutte berispers mijn werk te laten keuren. Ik wikte. Ik waagde 't. Lezer, verwondert u niet dan wij onder alle zijn puikrijmen dit paragon[1], dezen overkijker, hebben uitgekeurd: zoo doen ook die gene, die diamanten onder diamanten uitpikken. Latet[2] u ook niet vreemd toeschijnen, dat wij wat tijds met vertalen spillen: een berooid huisraad moet veeltijds van anderen wat ter leen bezitten. En zoo gij ons voorwerpt[3] die boerterij van d' ekster, die onder de paauwen met geleende veêren dacht te pronken, wij voelen, dat wij deerlijk[4] getakt[5] en op ons zeer geraakt zijn, want wij brageeren met het gene eens anders is. Maar eer gij u aan onze rijmen ergert, zoo bidde ik, dat gij eerst deze dingen op de rijge[6] overweegt: 1. dat wij u een vertalinge en geen eigen vindinge ter hand stellen. 2. dat wij zoetelijker hadden mogen vloeyen, zoo wij ons niet naauwer aan de text wilden binden. 3. dat mijn moeder mij geen beter Nederduitsch geleerd heeft. Mag ons dit niet afwasschen, en blijfdy evenwel daar op staan, dat wij met Faethon ons onderwonden hebben, den zonwagen te mennen: ik hebbe niet te zeggen, dan mij daar mede te troosten, dat men ten minste nog van mij getuige:

Hic situs est Phaëthon currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

DAT IS:

Alhier ligt Faëthon verslagen,
De voerman van zijns vaders wagen:
Die, of hem is[7] den toom ontgaan,
Nochtans heeft vrij wat stouts bestaan.

Lezer, ik hebbe gezeid. Leest nu het kort inhoud van onze overzettinge, daar na de vertalinge van het uitstekendste gedicht dezes goddelijken poëets, en oordeelt heuschelijk van onze misslagen.

HET INHOUD.

De poëet beschrijft heerlijk in dit boek de Heerlijkheid van Salomon, de Zone Davids, het afzetsel, gedurende zijn wijze regeeringe, van den waren Salomon, de vrede-Vorst, Jezus Christus, de Zone Godes, en Bruidegom der Kerken[8]. Zijn voorreden vervat een noodzakelijke vertooninge van het onderscheid tusschen hem en de andere poëten dezes tijds, voornamelijk in de langheid[9] van zijn voorgenomen werk, alwaar hij zich zedigliik ontschuldigt: daar na, volgens zijn voornemen, komt ter zaken[10]: en als het eerste lid van zijn verhaal stelt David voor, die met uitnemende leerstukken zijnen zone onderwijst, om hem bekwaam te maken tot de regeeringe des koninkrijks: beschrijvende de voornaamste deugden, waarmede een goed vorst zich geduriglijk behoort te vergezelschappen, daar na de kwade, waar van het hem betaamt zich te wachten: het welk besloten wordt met de overlijdinge dezes grooten konings.

Het tweede lid begrijpt[10], hoe God aan Salomon verschijnt, wien glorie, rijkdom, gezondheid en wijsheid aangeboden worden. Hij, van den heiligen Geest gedreven, stelt, en met goede reden, de wijsheid boven alle de andere, waarmeê hem God begaaft, om zijn gaven in hem te kroonen. Daar na stelt de poëet voor oogen deze wijsheid van Salomon, bestaande in de kennisse van alle goddelijke, natuurlijke, en aardsche zaken, voornamelijk in de bestieringe zijner onderzaten, en in de bedieninge des gerechts; waartoe hij bybrengt een aanmerkelijk voorbeeld, genomen uit de heilige geschichten[1], uit de tien hoofdstukken van het eerste boek der Koningen, waar uit dit heele poëtsche werk getogen is.

In het derde lid, hebbende aangewezen de gelukzaligheid van Salomon, zoo verhandelt hij zijn houwelijk met de vorstinne van Egypten: het welk, vereischende de alderschoonste streken van een warachtig poëtelijk pinceel, veroorzaakt ook, dat onze uitnemende dichter in 70 veerzen vervolgt een schoone lusthof, waaruit de minneboefjens vertrekken, die Salomon en Faronida tot onderlinge minne bewegen, waar op het houwelijk wordt in het werk gesteld. Te dezer oorzaak hebben het vertrek van Egypten, de aankomste van deze vorstinne te Jeruzalem, de ontmoetinge van den koning met haar, en haar bruiloftsmaal hare bekwame beschrijvinge. Ende overmids dat dit houwelijk van Salomon iet wat grooters beteekent, als de grootheid zelf, te weten: de verborgen eenigheid[2] van Jezus Christus met zijn kerke, de poëet, willende de Lezer omhooge voeren tot deze goddelijke betrachtinge, neemt de zake wat leeger[3]: en onder het deksel van Salomons bruiloftsfeest te vereeren, vertoont ons een wonderbaarlijke dans, te weten der Hemelen: alwaar vaste en dwalende sterren een zoo juist afgepaste beweginge hebben, dat alle andere beweginge ten aanzien van deze maar lomperij[4] is. Onder andere past hij tot deze goddelijke dans zon en maan, en bij de zon stelt hij voor oogen Salomon en Christus, bij de maan, de vorstinne van Egypte en de kerke. Dit alles ziet men hier afgemaald in veerzen, die een oneindelijke schoone betrachtinge behelzen, en een ernstiger overweginge vereischen als dit kort begrip· in zonderheid, zoo men waarneemt het gene hij daar aan hecht van het heilig gesprake des bruidegoms met zijne bruid. Wij hebben kortelijk deze dingen op de kant aangeteekend[5], om alle heilige gemoederen te bekoren, de meeninge des poëets veel grondiger na te vorschen.

Het leste lid begrijpt geen mindere verwonderinge[6] in de beschrijvinge van de bouwinge dezes heerlijken Salomons tempel, gesticht naar de groote wereld, en ingetogen in de drie boeken dezes wijzen vorst, wiens gebed gedaan in de inwijdinge des tempels hier bij gevoegd wordt: En volgende de aankomste van de koninginne van Saba te Jeruzalem: alwaar zij navorscht de wijsheid des konings, die haar onderwijst in de kennisse des eenigen waren Gods, waar uit vloeit de met rechte verwonderinge des koningins.

Eindelijk, het zij men waar neemt Salomons onderwijzinge, het zij de verschijninge Godes om hem te zegenen, of zijn wijsheid, of zijn glorie, of zijn houwelijk, het afzelsel[7] van al onze gelukzaligheid, of zijnen tempelbouw, of zijn gansche gelegenheid huiselijk, burgerlijk, en geestelijk, gedurende zijn godsdienstigheid, het zij de bouwinge en schoonheid des gedichts dat alles voor oogen stelt: men moet bekennen, dat met recht dit boek den titel draagt van

De Heerlijkheid van Salomon.

Wat zijdy zalig! die gij[8], abel van verstand,
Uw rijmen-mate stelt naar dat uw ijver brandt;
Die moêgeblokt, met uws ervaren breins verschoonen,
Uw hers'nen niet verduft: die steeds met and're toonen

---

[1] Grieksch voor puikbeeld en hier door overkijker vertaald. – [2] Laat het. – [3] Germ. voor voorhoudt, voor de voeten of tegen-werpt. – [4] Zoo lees ik voor heerlijk, dat geen zin geeft. – [5] Voor getroffen, gekwetst. [6] Thans rij; in Overijsel zegt en zingt men echter nog steeds van „bonte, bonte riege". — [7] Al is hem. – [8] Thans tot kerk (gelijk zake tot zaak) geslonken. — [9] Min gelukkig voor lengte. — [10] houdt in (naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord).

[1] Germ. voor geschiedenissen. – [2] Voor éénheid. [3] Gelijk reeds herhaaldelijk voor lager. — [4] Germanisme voor kinderspel of iets derg. — [5] In de oorspronkelijke uitgave en die van Heins; de desbeluste lezer kan ze dus daar, of anders in Van Lenneps Nalezing naslaan. — [6] Voor bewonderenswaardige dingen. – [7] afbeeldsel. — [8] Voor gij die, gelijk steeds in 't Hoogd.

Gaat uiten, met een zang, nu deftig, nu weêr zoet,
Wat u voorvallen mag en eerst loopt te gemoet:
Die met opschriften nu, nu wederom met lieden[1],
Doet smoken 't vuur, dat uw gemoeden[1] brengt aan't zieden.
Maar, mijnen roem, mijn eed den Hemel eens gedaan,
In dit streng werkhuis houdt mijn voeten stadig aan
Gekluisterd als een slaaf; mijn geest blijft hier onledig:
Geen ander jeuksel knaagt mij dag en nacht onvredig:
Ik, veel te bezig, slacht den meulesteen[2] altoos,
Dien eenen waterval omwentelt eindeloos.
Dus is 't, dat ik zoo vaak in spijt van Febus zinge,
Naai veerzen lang van sleep uit ernst[3] te zonderlinge,
Die d' Hemel in mij blaast, en tiktak even klock
Van wol en zacht katoen dit heerlijk gouden doek.
Gij put 't vermogen van uw vleug'len t' eenemalen[4]
Niet uit, maar wispelsteert[5] gelijk de nachtegalen
Gedurende uwe lent, van d' een in d' ander haag,
Van stoffe in stof, van lied tot lied, al even staâg:
Maar ik de Zwaluw' na te volgen niet en vruchte[6],
Vind nergens nesteltak[7], passeere met der vluchte
Een veler eeuwen zee, die boom noch oever roert,
Nu van het Zuiden, nu van 't Noorden weggevoerd.
Uw loopbaan eindigt kort[8], is vol, is wonder lieflijk,
Elk veldweegs gij verpoost[9], uw adem schept gerieflijk,
Vindt eenig groen gestoelt', verfrischt u voor een tijd
In lustprieelen braaf[10] met rozen getapijt:
Maar eind'loos is mijn loop: nu schure ik d' ijsgewelven;
Nu sneuv'lende[11] van 't steil, verduizeld, vind mij zelven;
Nu klaver ik om hoog; nu kruise ik 't bosch met ijl;
Ik struikel, ik verlies mij zelf, ik val somwijl:
En als kwaad mortel lijmt den melksteen, de porfieren,
Den jaspis, serpentijn, en marbel, om te cieren,
Om mijn vertelling gaâr[12] te hechten, dan en nu
Een krenpel veers insluipt slim, half geveild en ruw.
Daarom nochtans ik niet het aangevangen stake,
Is 't werk groot, grooter is de lust daar ik in blake.
Nog is niet uitgeput mijn hert van 't heilig vuur;
Niet[13] schoons men zonder zweet bekomt en arbeid zuur;
De dalen leeren 't oog de bergen onderscheiden,
En 't kunstrijk beeldsel, dat de Kunstenaar laat weiden
In een mozaïsch werk[14], tot meerder cieraad, hij
In verwen onderscheidt, hoeveelheid, en waardij.
God geeft, dat in mijn rijm de merkelijkste smette
Zij als een mug, die haar aan 't sneeuwit aanschijn zette
Van een ontloken maagd, en luttel feilen thans
Meer luisters brengen toe mijns hoogen ijvers glans.

Al zwakker David wierd, en 't lemmet van zijn leven
(Wien 't olie-achtig sap des wortels ging begeven)
Allengs brandde in de pijp, als hij, op zijn verscheên[15],
Nog wakker met verstand gaat uiten deze reên,
Leeraren[16] Salomon, en, door 't Geheim[17] gedreven,
In 't koninklijk gestoelt hem zetten hoogverheven:
„Mijn zoon! dien[18] zonder twist, meêvrijer[19], of geweld
Geluk, nature, en wet de kroon heeft opgesteld.
In 't heerschen wijsheid voegt en goedheid te doen blijken,
Wenscht hij te mennen lang den teugel van zijn rijken;
Maar die door hulpe van 't geluk het koningschap
Bereikt, en daar toe komt langs ongewone trap,
Moet meer als mensche zijn, en, in de deugd ervaren,
D' ontziene tulband zich verzek'ren op zijn haren.
Maar Salomon! gij kent het bed daar af gij daalt,
Gij ziet, hoe Israël Adoniam onthaalt,
Hoe, om uw eer jeloers, de zeden[1] moeten wijken,
En om uw grootheid wij natuur verongelijken:
Streeft naar volmaaktheid dan, en, dapper van gemoed,
't Gebrek verduistert van uw ondoorluchtig bloed.
Monarch van Jacobs stam! dient 's werelds koning stadig,
Op 't eenig steunsel van zijn vrijgelei beradig[2]
Uw stoutste aanslagen grondt, en altijd, vroeg en spaad'
Uw ooge en uwen geest op zijn voorschriften slaat·
't Godlasterlijk geblaf der honden vliedt verbolgen,
En, onder-koning, wilt uws Heeren zeden volgen.
Denkt, dat de dikte van uw hooge muren zelfs,
Veel poorten zwaar van staal, veel hoffelijk gewelfs[3]
Niet hindren, dat zijn oog bekeurende achterhale
Uws herten Dedalus[4] in uw geheimste zale.
Mijn zoon, zoo 't noodgeheim[5], of de geboort' veel eer
U Edomieter teelde of Filistijner Heer,
Zoo 't erflijk u gemaakt had Faroos titels eigen,
Zoo Meden[6] aan uw kniên kwam zijnen mijter[7] neigen,
Zoo Perzen[8] waar uw leen, uw hoogheid nochtans veugt[9]
En eischt alom te zijn geborstweerd met de deugd; —
Maar om 't zaad Abrahams 't jukdragen te gewennen,
Gevoegelijk den toom van 't heilig volk te mennen,
Bezitten Jozua's en Samsons stoel[9] naar wensch,
Een nazaat[10] Gods te zijn, gij meer moet zijn als mensch.
Wilt boven d' ouden knecht d' aankomeling niet achten:
Gebiedenskunst bestaat in kunst min als 't betrachten;
De most wijkt d' oude wijn in smaak, en d' hovenier
Uit 't hert[11] zijns lusthofs niet roeit, met een dwaas bestier,
Een groeizaam weeldig hout, dat twintig wintervlagen
Met zoete vruchten heeft zijn lekk're disch beslagen,
Om pooten in zijn plaatse een loote of struik, wiens vrucht
Hij proefde met 't gebit alleen van valsch gerucht.
De vleyers, Salomon! oorlingen[12] zijn, die waarlijk
Den wijsten koning staan tot hindernis gevaarlijk,
Wat rechten zij niet aan! vermids zij vinden haar
Snoô weergade in ons herte, een erger huichelaar,
De liefde van ons zelfs, een altijd woênde peste,
Die aanspant met dees vreemde en haatlijk rot op 't leste.
Den bloôn verbeelden[13] zij, dat hij is wijs altoos.
Den dronkaart blij van geest, d' ontrouwe erg[14] en loos,
Rechtveerdig vorst en prins zij noemen 'svolks verdemper[15],
Den domme stemmig Heer, Augustus den verslemper[16],
En als doorsnuff'lend zij zijn neiging nu verstaan,
Zij, als in hem veraârd, zijn boosheid bidden aan.
Vlucht die gedrochten dan, ontslaat u dan der boozen
Afgrijslijke ommegang, 't gezelschap der eerloozen:
Geen toegang in uw hof den roover toe en laat:
Geen moorders 't hooft ophoudt: de toovenaren haat,
Uit vreeze, dat ze met haar adems gift te gader
Niet smetten doodelijk stads borrensprong[17] en ader:
De zeden niet vergift, fontein, daar d' onderzaat
Uitputten zal voortaan van beids[18] òf goed òf kwaad:

---

[1]Thans liederen en gemoederen (zie reeds vroeger). — [2]molensteen. — [3]Voor ijver of liever naarstigheid, dat eigenlijk hetzelfde woord (neerst voor eernst) is. — [4]in eens. — [5]Van een nachtegaal gesproken, minder natuurlijk. — [6]vrees (verg. 't Hoogd. fürchten). — [7]tak om op te nestelen. — [8]snel. — [9]telkenmale verpoost, rust gij. — [10]volop. — [11]vallende (naar de eigenlijke beteekenis van 't woord). — [12]te gader, zaam. — [13]Thans niets. — [14]Mozaïek werk (niet van Mozes, maar van 't Grieksche museion af te leiden). — [15]verscheiden. — [16]onderrichten. — [17]Versta: Gods geheime stem. — [18]Hij wien. — [19]mededinger. — [1]de rijksgebruiken. — [2]u beradende, bedacht. [3]Minder gelukkig voor hof-gewelf. — [4]Gallicisme voor doolhof (daar die op Creta, naar 't zeggen, door Dedalus was aangelegd). — [5]noodlot. — [6]Voor Meden en Perzen-land; verg. boven, bladz. 46, aant. [6]. — [7]myter: het suikerbroodachtige hoofddeksel der Meden. — [8]voegt, dat men oudtijds ook vuegt en omgekeerd veugt spelde, gelijk dueght voor deugd, enz. — [9]Israëls Richterstoel. — [10]Hier voor nazitter (op den koningstroon Israëls). — [11]Binnen, midden uit. — [12]Anders oor-ringen. — [13]Doen zij zich inbeelden. — [14]Hier in goeden zin, schrander. — [15]Rijmshalve voor onderdrukker. — [16]doorbrenger. — [17]levend water. — [18]Voor beiden; zie boven bladz. 81, aant. [17].

Beheerscht uw lusten, wordt uw toorne en angst te mach-
Die niet zich zelfs gebiedt geen koning is warachtig: (tig,
Doet niet wat gij vermoogt, maar zulks doet als u past:
Uw nek eerst[1] onderwerpt der wetten juk en last.
Den onderzaat, als hij tot leidsman heeft zijn koning,
Door water, berg, en bosch rent zonder lijfs-verschooning[2].
Bewijst gespraakzaam[3] u, goed, liefgetal[4], mijn zoon!
En volgt vermetel niet de beelden dezer[5] Goôn,
Die uit haar gulden bus men jaarlijks eens verlochtigt[6],
Opdat den Hemel, nu verbeên, het aardrijk vochtigt.
Zijn woord opeten[7] past geen koning wijs gezind,
Al wie zijn trouwe breekt, geloof noch trouwe vindt,
Bedriegend' polt[8] zich zelf; het volk, jeloers[9] om schouwen
't Gevaar zijns lichten aards, zich wapent met wantrouwen.
En 't nageburig rijk, een leeuw van sterkheid groot
Heeft, liever als een vos, tot zijn trouw bondgenoot.
Zij[10] in 't beloonen mild, in 't straffen schaarsch en vrek-
Maakt, dat standvastigheid uw borst alzins bedekke. (ke[11]:
't Uitstekendste is omringd van rampspoên aldernaast,
En de alderfelste storm op hooge poorten raast.
Uit eerzucht 't aardrijk niet met wapens gaat beroeren;
Indien geweld of eere u oorlog prangt[12] te voeren,
Bewijst u Davids zoon, maakt, dat uw krijgsmansarm
Zoo koud[13] zij in 't bestaan[14], als in 't uitvoeren warm.
Waakt, zweet, en redeneert, en, heldisch niet om temmen[15],
Vrijt den geronnen[16] stroom te voet, en 't nat in 't zwem-
Het schaduwende lof eens planebooms[17] u frisch (men:
Een zonnehoed verstrekk', een beukelaar uw disch,
Uw oefeninge[18] uw vuur, wat zoôn uw bedstede ergen[19];
Met lekker dischgerecht wilt uwen mond niet tergen:
Zware arbeid zij uw sausse: in 't hol eens stormhoeds meê
Zuipt 't water uit een beek, vermengd met slijm en snee.
Laat trommel, laat trompet, laat omgewielde[20] fluiten
Uw klaveecymb'len zijn, uw cithers, en uw luiten:
Hardvochtig eenen berg al dravende overschiet[21],
Al loopende een ruim veld, al springende een vliet:
Uw hoofd met stof en zweet zij wel doortrokken echter[22].
Zijt overste en soldaat, een bliksem is de vechter
Als hij zijn koning heeft, die moedig treedt vooraan,
Gezelle[23] in 't avontuur en rechter van zijn daân.
Met lust tot leerzucht zoude ik uw gemoed ontsteken,
Zage ik alreede niet de Godlijkheid uitbreken
Van uw diepzinnigheid: maakt, dat geleerdheids cier
Dien' tot een hulp de kunst van 't koninklijk bestier,
En ga slaat[24], dat, gelijk natvochtigheids vervelen[25]
Versmacht[26] eens fruitbooms ziel, haar groeizaam leven
De veel te zware les, der kunsten weelde en lust (stelen[27],
Zoo fraaye geesten niet haar geestigheid uitblust,
Noch maakt uw zinnen niet door slaapzucht dom ellendig,
Noch van 't gemeene-best-bevordren 't hert afwendig.
Met een gevlerkte geest den loop verzelschapt voorts
Van 't nachtgeleidend' licht, den daggeleider toorts[28].

---

[1]het eerst van allen. — [2]Zonder zijn leven te ontzien. — [3]minzaam. — [4]Anders lieftallig of eig. lieftalig. — [5]Gallicisme (gelijk het ook thans nog dikwijls gemaakt wordt, als vertaling van ces) voor dier. [6]voor den dag haalt. — [7]terugnemen. — [8]fopt. [9]Voor argwanend. — [10]Anders wees. — [11]schraal, karig. — [12]dringt, noopt. — [13]koud: (nam. van bloed, en dus koelbloedig). — [14]ondernemen. — [15]als een ontembare held. — [16]Zoo lees ik, voor 't onzinnige gewonnen. — [17]plataan loof. — [18]lichaams-oefening. – [19]Rijmshalve voor ergens, hier of daar. — [20]omgedraaide (verg. nog ons wiel en wieling). – [21]schiet, vliegt over. — [22]In zijn oorspronkelijke beteekenis, maar blijkbaar grootendeels rijmshalve een als stopwoord: daarna. – [23]Medgezel, krijgsmakker. – [24]merkt op, houdt in 't oog. — [25]al te langdurige natheid. – [26]versmachten. – [27]Rijmshalve voor steelt (tenzij men levensdeelen leze, daar telen hier geen zin geeft). — [28]van maan en zon.

De eislijke ondiepten meld, die d' Ocean bewegen.
De grijze toppen meet der bergen hoog gestegen.
Doorsnuffelt hoek voor hoek dit nederig gesticht[1],
Doch om verwond'ren[2], hoe in 't werk de wijsheid ligt
Des geens, die 't zoo wel schikte: en wilt vooral niet slachten
D' arm' hoveling, die dor en uitgeput van krachten
In 't leeger[3] hof veroudt, en die zijn oogen sterk
Op 's pijlers groeven slaat, op 't voet- en heuvelwerk;
Die suf beschouwt 't vermaal[4], medallien, beelden, standen,
En d' hoofdcieraden van de koninklijke wanden,
Die, hem vergapende, is nù bij nù buiten zich,
Terwijl zijn makkers zien den koning scepterdrig[5]. (reine;
De weegschaal houd recht op, 't oog toe, uw handen
Wreekt streng 't bekende kwaad en onrecht; 't uwe alleine
Vergetenheid beveelt; de tranen ziet, en hoort
't Geschrei des geens, die in een zee van droefheid smoort.
Hoort d' oogen[6] menigmaal die op uw landen oogen:
Die niet wil rechter zijn, geen vorst is om gedoogen[7];
En in der eeuwigheid scheid nimmermeer, noch weert
Van 't scepter des gerechts het schitt'rende oorlogszweerd!
Begunstigt grooten niet, noch drukt die 't kwalijk heb-
Noch van uw wetten maakt een ijdel spinnewebben, (ben;
Waarin de mug verwert, terwijlen het gebeurt,
Dat ruisschende de wesp den inslag rijt en scheurt.
Verdrijft die herders, die d' onnoozle kudd' verteeren;
Zulke overheden kiest, die haren staat vereeren,
Die d' Alderhoogste ontzien, die 't vonnis strijken recht;
Men oordeelt in 't gemeen den meester naar den knecht.
Den vrome mild begaaft, maar wilt uw leen niet schiften[8];
Hij stopt, die roert den grond, de borne[9] van zijn giften.
Voor al, mijn troetelkind! verdrenkt[10], om Gods wil, dy[10]
Niet in 't bedrieglijk meer van 's boels liefkozerij:
Helaas! helaas! ik ducht! keert, o alwijze, algoede
God! mijns gezichts gevolg[11] doch af van mijnen bloede,
Aanstaande is 't, ducht ik, dat dit zoet vergif, o kruis!
Nog met afgoderij zal smetten Davids huis:
Dat, zoo 's deugds heilge liefde u niet ontsteke t' elken,
Zoo een geduurzaamheid van naams en faams verwelken
U niet te rug doe zien, tracht dat u in die kamp
Nog tot een lesse dien' de vaderlijke ramp.
D' Almachtige, mijn kind! mij roept u te begeven,
Vaart wel! ik wandel door den dood in 't eeuwig leven,
Om hooger heerschen, vrij van 't menschelijk gekwel:
Uw handen ik beveel den staf van Israël. (stralen
Gij, die om 't kwaad eens vorsts 's kroons glinsterende
Van 't een in 't ander huis, van land tot land doet dwalen,
Verletze[12] bij de mijne, en brengt, van mijns zoons zoon,
Dien Grooten Koning eens te voorschijn en ten toon,
Daar Israël op hoopt, daarna[13] ik zucht te voren,
Groot Koning, die het rijk des Duivels zal verstoren."
Zoo sterft hij, en de zoon zijn voetspoor gade slaat,
En 's Hemels God met hert en mond aanbidden gaat:
Door Godvruchts deure treedt in 't rijke met verlangen,
En speelt tot 's Heeren lof veel lieden[14], veel gezangen,

---

[1]Nam. de wereld. — [2]Thans te bewonderen. — [3]Gelijk steeds, voor lager. — [4]verguldsel (verg. 't Fransche vermeil). — [5]Voor schepterdrager; verg. met Van Lennep, vendrig en bliksemdrig. — [6]Minder gelukkig, in verband met hooren, voor opzichters, beheerders. — [7]deugt niet voor vorst (eig. is als vorst niet te dulden). – [8]verbrokkelen. – [9]bron. — [10]Men ziet hoe onachtzaam Vondel steeds met het enkel- en meerv. van 't werkw., in verband met het steeds meer in onbruik rakende voorn.w. van den tweeden persoon omspringt. Gelijk hij hier steeds (zie bijv. boven scheid en weert in één versregel) meer- en enkelv. doorcen gebruikt, zoo plaatst hij hier het enkelv. van 't voorn.w. bij 't meerv. van 't werkw., en gebruikt 't eerste blijkbaar alleen om den rijm. – [11]verschiet. – [12]Houdt, handhaaft ze. — [13]Thans minder welluidend, en daarom verkeerdelijk daarnaar. — [14]Thans liederen.

En smookt te Gibeon, en in den geest aanschouwt,
Terwijl zijn vleesch nog slaapt, dien God dien hij vertrouwt,
Groot God, die rijk gekroond met flonkerende vieren,
Hem vier joffrouwen toont, en geeft hem keur van vieren[1].
De Glorie zwikt[2] een schicht, dieze in haar rechter vaat[3],
En treedt er niet als maagd, maar als een braaf[4] soldaat,
In 't glinst'rende gesternt' verbergt z' haar hoofd en kruine,
En in een sluyer draagt ze een heldere bazuine,
Wiens wind is enkel lof, trompet, wiens hel geruisch
Vult van de schoone zon het een en 't ander huis:
' tHoveerdig weefsel van haar sleepkeurs, die zoo gloriet
Met 's vijands onderlage[5], is bloedig gehistoriet[6],
Met benden, met trofeën, en ringen: met de voet
Zij duizend koningen vertreênde zuchten doet. (men,
De Rijkdom mag[7] men prat niet wijd van hier zien brom-
Met Pluto's, Rhea's, en vrouw Thetis haar rijkdommen:
Eens lakens held're glans bedekt haar lichaam houdt,
Robijnscherp[8], en gestijfd van ingeslagen goud:
Haar rechte en slinker stort een bus, waar uit gestegen
Komt neêrwaarts een Pactool'[9], een blonden Englen[10]regen,
Een glinsterende Taag: haar knechts 't geluk men heet,
Het waken, spaarzaamheid, en d' arbeid nat bezweet.
Gezondheid toont haar ginds, geen rimp'len 't voorhoofd breken,
Haar oog geen peerlen dauwt, haar kaken niet verbleeken;
Blij, levend', poezelig, vertoont ze een kinds-gelaat,
Zij huppelt, danst, en springt, en vliegt, waar dat ze gaat:
Des levens held're toorts blaakt in haar vuist ten toone,
En d' heil'ge vederbos des Fenix overschoone
't Begin haars keurs verstrekt; en ziet, aan de ander zij
Komt ons de Wijsheid met haar statig aanzicht bij;
Die, opdat z' hoog verzel de voetelooze vooglen
Van 't eeuwig Paradijs, zijn aangehecht twee vlooglen:
Stil is ze van gebaar, haar gang verzwaart ze zeer,
Men ziet ze oon[11] regelmaat en passer nimmermeer:
De spiegel van nature, en haar zelf tot haar vordel[12],
Hangt aan de ketenkens van haren rijken gordel.
De vorst, zijn oogen op haar schoonheid slaande knap[13],
Waant ingelijfd te zijn in 's Hemels borgerschap:
Hij vindt zich met den glans eens Paradijs besloten,
En twijfelt, wat hij zal uit zoo veel goed'ren loten;
Ten leste spreekt hij dus: „wat hebbe ik, Heer! gedaan,
Om van uw handen zoo veel eer en goeds t' ontvaân?
Gij voorkomt mijn verdienste, of liever bouwt Uw eere
Als gij mijn snoodheid[14] eert: o, de Overhand[15] is, Heere!
Een keizerlijk geschenk, en niets en is zoo zoet (bloed;
Dan dat men 's gramschaps brand maakt dronken in het
Maar laas! vaak volgen haar veel woênde razernijen,
En d' oû gewoonte van bebloede moorderijen
Maakt metter tijd gelijk d' onstrengsten koning schier
Een tijger, felle leeuw, wildzwijn, of panterdier. (len,
Die schijnt gelukkig, die zijn vruchtb're kudd' ziet zwil-
En stelen Carmelus[17] zijn groenende achterbillen[18];
Om wien een wijnrijk land en vruchtbaar korenaard'[19]
Doorploegd met ijzer scherp, oneind'lijk teelt en baart:
Die van de Seres heeft de blonde en goudgeel âren,
Het dierbaar schoon ‚esteent' van de Arabische baren,
De wouden Entidors, 't Ofirisch goud daar bij,
Van Sabba 't reukwerk zoet, en Tyrus' pelterij. (bloeyen,
Maar hoe! men ziet alzins, waar rijkdom staat in 't
't Opmerken[1] sterven en vermetelheid meer groeyen:
De rijke slaaft om 't goud, en wie, naar God geaard,
Zijn oogen en gemoed wil opslaan Hemelwaart,
Moet arm zijn in der daad, of arm zich toe gaan stellen:
En vreeze en rijkdom ook malkand'ren steeds verzellen.
Lang leven waar mijn wensch, mijns herten lust en wit,
Dat ik mijn zonen zage in 't derde en vierde lid:
Maar ik bezorg mij[2] voor de rampspoên, die verbolgen
Gemeenelijken dicht mijns levens langheid volgen:
Wie wel leeft leeft genoeg, want 's levens loop, die kort
Is, naar der dagen tal niet afgemeten wordt,
Maar naar doorluchte daân; en 't leven, kort en sterflijk,
Is maar een oogenblik, een niet bij 't onbederflijk.
Zulks is de wijsheid niet, de eere acht zij als 't gespook
Eens winds, die licht vervliegt, het leven enkel rook,
De scepter eenen tak van masthout klein van weerden,
De peerlen zand en gruis, het goud maar slijm der eerden[3]:
Zij is een spiegel Gods, een bliksem, die ontgaat
Den donderkogel van zijn Goddelijk gelaat:
Een heil'ge instortinge ook des milden Hemels, nimmer
De schoonheid is gebluscht haars voorhoofds klaar[4] van
Altijd haar zelf gelijk, zij niet alleen zoo net (schimmer[5],
Een zelfde spoor vervolgt, maar houdt een zelfde tred:
Gezondheid buiten haar, eer, rijkdom in 't gemeene
Mij drie venijnen waar[6]; de Wijsheid is 't alleene,
Die van alle andre goên[7] mag strekken zonderling[8]
Haar leidsvrouw, werktuig, born, cieraad, en matiging.
Brengtze, o God! voor den dag, laatze, o God! mij ver-
Een bedgenoot altijd, op dat ik steeds mag lekken (strekken
Den zoeten geur, die vlocit uit haren heil'gen mond,
Datze in het vierschaar mij verzelschap t' allerstond,
En ik nog kindsch[9] en teêr, met haren staf beschudden
In vette weiden mag d'Abrahamietsche kudden,[10]
Onëindelijcke kudd', ja, kudde, die gewis
Een trouwen herder van den Hemel weerdig is.
Heer! geeftze mij, ik kwijn, ik flaauwe, of, zoo ik leve,
Ik, heilge vuurvliege, in haar vlamme leve en zweve,
En, nieuwe zomeruil[11], te stout, in 't licht gesmook
Van hare lampkens, ik mijn vlerkskens teêr verschrook."[12]
„Houd daar, ik schenk ze u!"zegt d'onsterfelijke vorste,[13]
„Vermids geen ander liefd' brandt in uw eed'le borste;
Ik wil, dat gij bezit, als tot een toegift veil,[14]
Gezondheid, rijkdom, eer, en overvloed van heil,
Terwijl gij dient dees maagd, in mijnen dienst u bouwe[15]:
Oon[16] eersleep mag niet treên zoo welgeboren vrouwe."
Als Salomon ontwaakt, hij merkelijken ziet
Dat de gematigdheid[17] van 's lichaams dampen niet
Veroorzaakt in zijn geest een droom zoo wonderbaarlijk;
Maar 't afgezette beeld van d' hand eens Engels waarlijk:
Want zalig hem oon kunst de kunsten staan ter hand,
Geleerdheid zonder moeite; een ongemeen verstand
Zijn doen verguldt; hij vliegt om hoog, en gaat doorzoeken
Van 's werelds ingewand de diepte, en donkre hoeken.
De raadsels van 't gewijd pampier zijn hem gemeen,
En daaglijks zijn gesprake[18]; en zijn diepzinnig brein

---

[1]uit die vier. — [2]Voor drilt. — [3]Thans vat. — [4]Gallicisme voor stoutmoedig. — [5]Voor onderlegging of nederlaag. — [6]Gallicisme voor beschilderd. — [7]Thans kan. — [8]Voor schitterend van robijnen. — [9]De bekende Goudrivier der oudheid; verg. boven, bl. 30, aant. [12]. — [10]Waarschijnlijk met zinspeling op de Engelsche munt der Angelotten (ook elders wel engelen genoemd); eigenlijke Engelen zouden hier geheel te onpas komen. — [11]Geheel verouderd voor zonder (verg. 't Hoogd. ohne). — [12]voordeel. — [13]naauwlijks. — [14]schamelheid, berooidheid (naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord; verg. snoeyen). — [15]Overwinning. — [16]Voor zwellen. — [17]Karmel, in Palestina. — [18]Wel wat plat voor 't afgrazen der achterzij van een Godgewijden berg. — [19]Rijmshalve voor korenveld of -akker.

[1]Voor naauwlettende inspanning. — [2]Germanisme voor vrees. — [3]aarde. — [4]hel. — [5]Germ. voor glans; verg. boven, bl. 81, aant. [7]. — [6]Maatshalve voor waren, zouden zijn. — [7]goederen; verg. vroeger. — [8]inzonderheid. — [9]kinderlijk. — [10]Gallicisme voor kudden van Abraham, d. i. Abrahams volk. — [11]vlinder. — [12]verschrooi. — [13]Maatshalve voor vorst. [14]veilig. — [15]Rijmshalve voor doe toenemen of derg. [16]zonder, zie boven. — [17]temperament; Gallicisme voor de eigenaardigheid. — [18]gesprek, kout.

Van weinig woorden, die de goddelijke veêren
Beschreven, zoude eerlang veel boeken ons stoffeeren.
Geleerdlijk[1] hij de zon oon vreeze sterven ziet:
De dwalinge onverdwaald der sterren hij bespiedt:
Hij weet of 't is nature, of engel, die de ronde
Met een drievoude keer doet op één tijd en stonde:
Of Febus licht van zijn, de Maan van anders[2] vuur:
Of d'herfst de zomer, lent, en winter, koud en stuur,
Der zonnen[3] kindren zijn: en van wat rook, zoo verre
Om hoog, de locht ontsteekt een langgehaarde sterre:
Wat polsen, stijf van dreun, wind telen slinks en krom:
Wat vuurge pennen dat de bliksems dragen om:
Wat breidel d'oceaan dwingt binnen zijne palen;
Of hij gehoorzaamt 't licht met zijn gehoornde strælen;
Of 't zweetrig kussen[4] des verliefden hemels frisch
Der peerlen vader, en der oestren bruigom is:
Of 't waar is, dat hij droef de slijmige ons uitzondert,
De blinkende als hij lacht, de bleeke teelt als 't dondert:
Of 't vochtig element 't grijze Amber teelt gewis,
Of datmen 't vette drek zal achten van een visch.
Hij weet, waaromme de aarde is vast rond, oon begintsel[5],
Des werelds middelpunt, en der naturen bindsel:
Hij kan ze meten, en verstaat nog, of hij 't zag,
Hoe doch de coloquint met zulken oordeel mag
Uitpikken 't witte vocht in duist're en donkere adren,
't Elleborum het zwart, de Rha het groen vergadren:
En of zulks toegaat, in ons zwak en teder lijf,
Of halende tot zich, of jagende uit heel stijf.
Kortom, der planten kracht hij kent, die, groot en teder,
Nature in wezen houdt van d'Hysoop tot den Ceder.
Hij weet, waarom de tand des bijtwolfs, droef van aard,
't Peerd groote snelheid geeft, en ook zijn spoor verzwaart:
Hoe in een oogenblik hyena 's teven[6] blaffen,
In't nadren met haar schaauw, behend[7] weet af te schaffen:
Hoe 't komt dat d'elefant, verhit door 's gramschaps vlam,
Getemd wordt, als hem naakt de ruiggevlœsde ram;
Hoe't komt, dat d'Alderhoogst' vrijt[8] d'adeler voor't slingren
Des bliksems, die hij schiet met gloeyendige vingren;
Waarom de zeegans ook haar eyers, groot van schel,
Broeit met haer poten uit, heel heet en breed van vel,
En zonder tonge schreeuwt, geteugeld aan[9] haar vlerken,
Zoo zij naar wensch niet kan de zoute velden merken.
Hij weet, of uit een damp ontstaat de keizelsteen,
Of uit gekookte slijm; geleerdlijk geeft hij reên
Of van 't kwikzilver, of van zwavel de metalen
Ontstaan, of van een sap gedikt door 's winters dralen,
En rein geveegd door d'hitte, of van een aschig vocht,
Of dat hij, die 't gewoel der dikke baren wrocht,
Het hemels keizerrijk, de bontgespikkelde eerde,
Gelijk men ze uittrekt nu, almachtig die[10] formeerde.
Hij weet, waarom de deugd des heldren jaspis helpt
Den bloedenden, en't bloed behendiglijken stelpt;
De safier heelt 't gezicht, de topaas zal bestrijen
Vrouw Venus; de Amethist dien God, wien't veil[11] wil vlijen,[12]
En hoe 't zich toedraagt, dat jeloers de diamant
Zich tegen des magneets behende[13] diefstal kant.
Getalen, maat, en toon zijn geest weet t' achterhalen,
En d'effenmatigheid der lijven met haar talen[14]:
En van den Nectar zat, die d'hemel stort altijd,
De bij heeft d'honig op zijn lippen geconfijt.
Maar hij omhelst geensins des spieglings bloote aanmerking
Met zulken ijver als de nutzame[15] bewerking,
Noch draagt het snatren van een weetzucht zoo veel gunst,
Noch d'hovaard eens sofists, als deze brave kunst
Die vestigt eenen staat, het heilig roer kan vaten[1],
En met eenstemmigheid voên hooge en leege staten.
Voor al hij 't recht niet krenkt, der wetten kracht hij vergt,
En, als d'uitstekendst' van't hoog Pyreneesch gebergt'[2],
Zijn voorhoofd hij verklaart[3], en 't hooft steekt in de lochten,
Versmaadt slagregens, 't ijs, de winden, en de tochten:
De stormen hij belacht, en braaf[4] worpt bovendien
Des donders hovaardij ter neder voor zijn knièn.
Oon vlekke draagt hij zich[5], onbuiglijk vonniswijzer,
Noch niemands gunst ontrukt zijn vuist het wrekende ijzer,
Noch haat en wettet[6] niet; de gunsten hij vertreedt
Met zijne voeten; hij 's volks vreeze en tranen kneedt;
's Gouds stralen nimmermeer doen schemeren zijn oogen,
Noch vindt zich met een wolk van onkund' niet betogen.
Zijn spraak wordt een geheim geacht van minst en meest,
En uit 's lands wetten hij scherpzinnig trekt den geest.
In zaak van twijfel spitst hij zich op 's dingers[7] perten[8]
Omzichtig, en ontleedt der loozer[9] pleiters herten.

Van zijn geboortendag geen vijftien oogsten[10] nooit,
Verschudden haar perruik, met goud schoon opgetooid,
Als hij gelukkig scheidde[11], en wijs'lijk uit kost voeren
't Vermaarde pleitgeschil van twee doorslepen hoeren:
„Laas, aarde!" de eerste zegt, „is 't mooglijk, dat gebelgd
Gij, berstende van spijt, niet levendig verzelgt
Dit vuil afgrijslijk wijf? Heer koning! is het mooglijk,
Dat uitgaande, om bestaan een stuk zoo ongedooglijk,
Zij schaamtloos uwen troon derf nadren met bedrog,
Niet om kwijtschelding, maar om aan te klagen nog?
Die stiefmoer, van de slaap, van spijze en wijn vertreden,
Heeft haren zoon versmacht[12], den jongsten nacht geleden,
Doen[13], vindend' hem ijskoud oon pols en roering, let,
Erglistelijken legt hem fijntjens in mijn bed,
Nam 't mijn weêr in de plaatse; – houd daar, o oûslaapbye[14]!
O meer als eerlooz'! houd, ô zaad van bastardye!
Uw prije[15] neemt; houd daar! en geeft mij mijn gerief,
Mijn hoop, mijn tijdverdrijf, mijn herteken, mijn lief!
O bitter avontuur! o zeldzaam kerkendiefte[16]!
Dit klein fraai Engelken gij kussen naar beliefte!
Hij zoetert lachen om uw staamlende gebaar,
En zich verwerren in uw vuil, uw luizig haar!
Dit poppeken de vreugd doen in uw ziel oprijzen,
En, groot geworden, uw wanschapen oudheid[17] spijzen:
Maar ik, och arm'! helaas! heb voor mijn lot alleen
Den last van 't zwanger gaan, en 's barens herde weên,
Het schudden van zijn wieg, van 's waters musk[18] de luchten,
En van zijn kinds-geschrei de moeilijke geruchten.[19]
O, onder sterflijke' ik de ellendigste in 't verdriet!
O kinderlooze moêr! ach, dat uw handen niet
Zijn met een mes voorzien, als 't hert met razernijen!
Neen, eer ik zal dien smaad zoo wederweerdig lijen,
Wil ik dees teve doôn, en fellijk eer bestaan,
Haar boezem woênde met mijn hand te randen aan."

Dus antwoord de ander: „ha, wolvin! ha, heetst' der teven!
He! wie geloofde ooit, dat een boosheid zoo doordreven
Den wijn verzelde: indien Gods ooge u niet vervaart,
Vreest 's Konings wakkre geest nog[20], die zijn plaats bewaart.
't Vernoegt u niet dat gij mij aantijgt, door uw boosheid,
Doortraptheid, dronkenschap, moord, meineed, en eerloosheid,

[1] Door geleerdheid verlicht. — [2] Voor een anders. — [3] Thans tot zon geslonken. — [4] Wansmakelijke voorstelling van den dauw. — [5] Rijmshalve voor beginsel. — [6] voor der teef. — [7] Thans behendig, loos. — [8] bevrijdt, behoedt. — [9] in. — [10] Nam. de metalen. — [11] klimop. — [12] past (d. i. Bacchus). — [13] behendige. — [14] getallen. — [15] nuttige; verg. heilzaam, leerzaam.

[1] vatten. — [2] Een herinnering van den Gasconschen dichter aan zijn vaderland, maar die bij Salomo vrij te onpas komt. — [3] verheldert, verlicht. — [4] stort. — [5] gedraagt hij zich als. — [6] wet, scherpt het. — [7] pleitgedinger. — [8] listen (verg. nog ons parten spelen.) — [9] Thans looze. — [10] Anders zomers (voor jaren.) [11] besliste als scheidsrechter. — [12] verstikt. — [13] Toen. — [14] Voor bijslaap. — [15] Hier in zijn eigenlijke beteekenis van kreng. — [16] Voor kerk-, d. i. heiligschennis. — [17] ouderdom. — [18] muskus, en dit bijtend voor stank. — [19] het lastig leven. — [20] dan toch, nochtans.

Gij wilt mij, maar vergeefs, ontnemen nog mijn kind:
Neen, al te vast hem liefde in 's moeders ermen bindt
Hij rooft mij 't leven, die mij rooft mijn kind goedaardig.
Gerechten Davids zoon! die zijt als hij rechtvaardig,
Ik bidde, dat uit gunst des gunsts, die hij u eer
Bewees, doen hij weêr kinds, met toegeneigd gebeer[1],
Uw tranen stilde, en met zijn tonge, uit groot begeeren,
Van jongs op u de spraak ging leeren fatzoeneeren:
Of als, bebloed en warm en kuchende en begaan,
Hij keerde met den roof der koningen verlaân[2],
U in zijn beuk'laar wiegde, u vrund'lijk liep omermen,
En schreyend hief u op zijn schouder met zijn ermen:
Gij greept zijn baard en loegt[3], als gij zaagt lachen stout
Een ander Salomon, in 't helder vlammend goud
Van 't vaderlijk helmet, en bootste honderd lachjens
Ter zijden 't pluimdonst[4] van zijn witte reigerschachtjens:
En, met de baren van een pluim bedekt, gij doen
Een vogel scheent, die in een hage zingt in 't groen:
O, ik bezweere u, bij den naam des hoogberomde
Bathseba, die des nachts haar duizendmalen kromde
Koud over uwe wieg, en eer gij d'uchtend kreegt[5],
Haar tepel van wit bloed had honderdmaal gelecêgd;
Die met 't bepeerlde goud[6] uw hoofd ging overwelven,
En leefd' zorgvuldig meer bij u als bij haar zelven:
O groote Koning! ik bezweer u, bij al 't gunt[7]
Hier 't heiligst' wordt geschat, dat gij mij recht vergunt:
Dat, zoo uw goedheid, laas! te hinderlijk mijn zake,
Van mijn ontfangen leed vergunnen wil geen wrake,
Ten minste neemt mij niet 't geen mij natuur met smert
Gaf buiten uwe jonst: ontrukt mij niet mijn hert:
Ontvreemt, met oorlof, mij mijn bloed niet; daarbeneven
Maakt ons niet kinderloos, gedurende s' kinds leven!"
Terwijl met roepen zij 't den Koning maken moê
„Mijn is het kind!" „'t is mijn!" „gij liegt, 't behoort
mij toe!"
Het volk reeds half geschift is: d'een, naar 's herten oordeel
Dees vrouw draagt, d'ander wijst het ander wijf te voordeel.
Gelijk twee tuisschers[8] op een speelbord, op goê hoop,
Kasteelen, wijngaards, land vertrouwen 's teerlings loop:
Een strijdige begeerte ontroert al de ommestandren,
D'een d'eene gunstig is, en d'ander draagt den andren,
En elk, door vreeze en hoop gedreven, na als voor,
Ontstelt 't bewegen van 't bedriegelijk yvoor[9].
De koning dut[10] alleen, en zijn wijze ooren hoor'den
Geen ongelijkheid in gehuil, geklag, en woorden.
's Kinds aanzicht aangemerkt, 't en teekent noch 't en
wroegt[11]
De een meer als de ander niet: noch 's rechters geest ver-
Wordt, zoo men overslaat haar jaren vergeleken; (noegd
Duttende[12], vindt hij zich van waartuig[13] ook versteken,
Daarna spreekt hij aldus: „maar, 't schijnt een droomen-
Als rechters vlijtigheid alle onderzoek ontstaat'[14], (praat;
Moet iet aanmerk'lijks, uit naturens schoot behendlijk
Geput, zijn toevlucht zijn, of zich[15] behelpen endlijk
Met 's pijnbanks strengigheid: nu 't moederlijk gemoed
Een vast gezet[16] is van nature mild en goed,
En nimmermeer natuur haar strenger stelt ten toone
Dan in 't geen lijdende is een moeder in haar zone!"
Daar op gelijk ontwaakt: „tsa! zegt hij, 't zweerd gewet!
Tsa, dat u 't kind nu toegedeeld werd'[17] juist en net!
't Recht en meêdoogendheid verplaatst laat elders zwerven,
De billijkheid niet duldt dat een 't zal heel be-erven."
O herd geschil! daar ziet de rechter, in 't besluit[1],
Haars herten heimlijkheên elk kenbaar breken uit:
't Momaanzicht is gelicht: haar tonge, flauw van krachten,
Met een oprechte wensch geeft antwoord hun gedachten.
De valsche moeder zegt: „'t geschiede, ik wil 't, houd daar!
Rechtveerdig deelt 't gebeent', zijn naglen, en zijn haar."
„Och deelet[2] niet! ik geef," zegt de ander, „u te voren,
Mijn recht, vervloekte vrouw! daar, neem mijn uitverkoren
Klein kind in uw bezit; nog liever ik 't voor dij
Houd levende en geheel, als dood ontleed voor mij."
De koning zegt: „'t hoort u, die 't barend' hebt verkregen,
't Hoort u toe, door mijn recht en 't moederlijk bewegen[3]."
Gelijk een zelve mijn nu voortbrengt, met het goud,
Veel goed chrysocolon en zilver menigvoud,
Eens rijkdoms rijke schat, een ongelooflijke eere
Verzelt van Davids zoon de wijsheid meer en meere:
Te water hij gebiedt, hij heerscht te lande ontzien,
Wel honderd kroonen fluks zijn tulband manschap biên;
Sidon, de zee des Nijls naast aan zijn grenzen palen,
Voor hem de vochte Eufraat zijn hoornen leeg laat dalen;
Peru in zijn trezoor vloeit rijklijk, zoo men zeît[4].
Te Sion 't goud als zand gemeen voor elk een leît,
De peerle als keizelsteen; en heel Judeê in vreden
Alsins vloeit in een zee, zoo 't schijnt, van zaligheden.
Elk zonder afgunst leest[5], en zonder krijgsgerucht,
Zijns wijnstoks trossen en zijns vijgbooms zoete vrucht.
Hij overvloeit ven als[6], niet op dat hij naar wensche
Van mensch worde een vuil zwijn, maar Engel van een men-
D' onsterflijke tot lof, die, daar hij hier nog leeft, (sche,
Van 't hemelsche vermaak hem reede een voorsmaak geeft.
't Welriekende gerucht van 's konings heerlijkheden,
Rijkdom, schoontaligheid zich gaat alom verspreeden.
De Tyriërs willig hem als bondgenoot ontvaân.
Zijn zoonschap Faro zoekt; de nabuur bidt hem aan
Niet min als d' onderzaat, en 't vuur zijns oogs met ijle
Ontsteekt der jonffren[7] bloem op de oevren var den Nijle.
Wat maakty, Salomon? och armen! ziet uw geest
Niet, dat dees bruiloft u een strik is en geen feest?
Een hymen, geschakeerd van ongelijke willen,
En voor 't onsterflijk zaad[8] recht doodlijke geschillen:
Dat d' os en d' ezel, in een zelve juk gepaard,
Niet voeglijk ploegen om de korendragend' aard'.
Wie met een heidensch bloed zich echtlijk gaat verzellen,
Doet eêbreuk[9] voor den Heer; 't geloof wil altijd hellen[10],
't Vereischt een hulpe, en geen bekoorster meer om haar[11]
Van 't eerste werktuig van den ouden Logenaar,
Noch gift dat dood'lijk in uw bed ligt, heet van minne,
En d' ongodvruchtigheid u blaast ten lippen inne.
Groot koning! die gij van den vloed des Nijls ontleent,
Geen vleesch is van uw vleesch, geen been van uw gebeent'.
't Is een uitheemsch gebeent', een ribb' van woeste onvrije,
Een lid geheel verrot van Faro's lazerije[12].
Maar, zuldy zeggen, hoe? alreê de schoone bruid
Van d' afgodischen Nijl 't bevlekt gewaad trok uit,
In 't wit haar cieren gaat, d' onnoozelheid omgorden,
En door 't geloove is nu Abrahams zaad geworden.
Zulks stemmen wij licht toe, en d' heil'ge schoonheids eier,
Waar van zij 't beelde draagt, mij lichtelijken hier
Doet hellen aan[13] die kant: maar ducht ik, of verslimde[14]
Haar eersleep al uw hof, dat God op u vergrimde,

---

[1]gebaar. – [2]beladen. – [3]Thans tot lachtet verzwakt. — [4]vederdons. — [5]Rijmshalve, maar min gelukkig voor eer 't ochtend werd. — [6]hare vlokken. – [7]Thans 't geen, maar in de volkstaal nog gebruikelijk (verg. ook gunder of ginder.) — [8]spelers. — [9]van den dobbelsteen. — [10]mijmert; 't woord wordt anders meer in onedelen zin gebruikt. – [11]Het kenmerkt noch beschuldigt. – [12]In zijn mijmerend overleg. — [13]waarborg, waarmerk. — [14]ontbreekt, ontgaat. – [15]Versta: hij zich. — [16]instelling, wet (verg. 't Hoogd. Gesetz.) — [17]worde

[1]ten slotte. — [2]verdeelt het. — [3]ontroering. – [4]In 's dichters tijd nam. – [5]zamelt in, plukt. – [6]Voor alles. — [7]jufferen (verg. 't Hoogd. Jungfer). — [8]Juister ware geweest: 't Onsterflijk zaad is voor. – [9]echtbreuk (verg. 't Hoogd. Ehe en 't oude ee voor wet). — [10]neigt altijd ten val. — [11]zich. — [12]bederf (eig. melaatsheid, van den armen Lazarus afgeleid). — [13]naar. — [14]zoo verergerde, bedierf.

D' Onsterflijke, die niet wil dulden, dat men slinks
Gaat mengen Izaks bloed met 't bloed eens vreemdelings.
Recht onder d' Evenaar de aanminnige nature
Besprengt een aardig bosch, dat boomgroent t' aller ure,
Daar, door het gantsche jaar, de Mei in 't groene staat,
Die met zijn verwe alom 't schoon veld tapijten[1] gaat.
De aard' lacht hier overal, en, hoe men meer wil buigen
De bloemen, schoon gesternt, te meer zij levend' juichen.
't Groeit hier al zonder moeite, of is 't door arbeids pijn,
De zoete Zefier zal alleen de bouwheer zijn.
De Zuidwind botster[2] niet, en d' hagel, na lang dreigen,
't Onsterflijk woud niet snoeit; de rechte palm in 't neigen
Kust vrundelijk zijn bruid; de planeboom aldaar
Al schuitelende vrijt zijn weêrgâ 't gantsche jaar.
De popelier aanbiedt zijn dienst den popelieren. (tieren.
De kromme olm wordt omhelsd van d' wijngaard goeder-
't Veil kleeft aan d' eiken dicht, en 't groeit en 't leeft er al,
En 't wordt er al geteeld vrouw Cypris[3] te geval.
De waan poortwachterse[4] is, en hoedt met groote stoutheid
De poort voor gierigheid, zorge, en verstorven oudheid[5],
Zooze op 't gebloeid poortaal van 't groenend' huis niet heen[6]
Uit achteloosheid werpt[6] het paksken van de reên·
Doch wel onthaalt z' hierin de bloode stoutigheden,
Schoontaligheids gebaar, de vleyende gebeden,
De gramschap haast gebluscht, de tranen haast weêr droog,
Behende dieverij, 't vertwijf'len, 't lachende oog,
De slappe ledigheid, de wellust in haar bloeyen,
Wien d' heilge Nectar men welriekend' ziet ontvloeyen,
't Gerâbraakt waken, d' hoop van 's vuur'gen w nsch ge-
D' onsterfelijke spijs, het aangenaam verdriet, (niet[7],
't Ontbondene verlof, en overdaads niet achten,
De tooverlieden[8], en de zoete minneklachten.
De telg verladen[9] van het balsem druppend hout
Steeds onder 't nestlen trilt der Liefdekens veelvoud:
De schoonheid legt[10]: lust broeit: d' hertstochten, door 't
veel tergen
Des brands, 't gebroedsel kipt[11] van dees Pygmeesche dwer-
't Een ligt in 't eiwit nog, en 't ander leeft al vlug: (gen:
Een ander tot een wieg strekt 's moeders lieve rug:
Een ander stoppelhaart: een ander leerling jeugdig
Van tak in tak, van hage in hage wispelt vreugdig.
't Een in eens applaars[12] schaaûw zacht dobbedobt en slaat,
En van zijn ermen neêr zijn koker hangen laat,
Die vuur'ge damp uitbraakt, en op een muschken teder
Proeft 't ander zijnen boog, die reuzen velt ter neder.
Lijmstrikken 't ander spant voor 't sijsken met een zwink,
Voor 't zoet kenariken, en voor den snatervink.
Ziet, ziet, hoe stille dees, hangvleuglende te bijster,
De vog'len noopen gaan: die dwers beschrijdt een lijster:
Die vliegen doet een paauw: die een faisant ment fraai:
Die noopt een blanke zwaan: die jaagt een papegaai:
Die leidt vast aarzelings het duitken glad van kuive;
Die draayen doet rondom een wilde ringelduive.
Ziet, hoe een bende van dees pottertjens[12] te gaâr
De gulden witjens jaagt zoo dertel hier en daar,
't Een met een rozetak wil vangen 't zomeruiltjen,
Die met zijn handjens teêr, een ander met een tuiltjen:
't Gehoornde vogelken[14] ontslipt ze, en leurt[15] een vlaag[16],
Met lichte sprong op sprong, der minneboefjens laag.

„Mijn buisjens[1]!" Cypris roept, „weg met dees malle
mijntjens[2],
Want voor een zomeruil, mijn kleintjens! moogdy fijntjens
Doen sneuvelen ter neêr een dertel Venuskind,
Gehoornde Cupidons genoeg men alzins[3] vindt."
Twee tweelingen daar op, wiens gulden minneflitsen
In 't koninklijke bloed slechts weeken hare spitsen:
„Tza, broeder!" zeggen zij, „dat onz' hand inder ijl
In dees twee herten elk ga schicten eenen pijl:"
De daad zoo snel gaat, als 't gevlerkte woord, zijn gangen.
Zij doen een keer twee drie om zoo de vlucht t' erlangen:
't Gepluimde vlerksken elk klep, klep! beweegt en zwaait
Den krink[4] gekarmozijnd tot driemaal, ingezaaid (pogen,
Hier 't goud, daar 't hemelsblauw, 't een naar Judeên gaat
En 't ander spoedt naar 't strand des Nijls, hoog opgetogen;
Ziet, Faroos dochter doen[5], haars tijds bragaat[6] en eer,
Haar vlechten streelde[7], die ter aarden golfden neêr,
En in een klein vertrek, gevloerd met geele platen[8],
De geestig' hand van drie kunstjonffren stond gelaten[9];
Met 't weêrzijds honderdmaal getande palmhout daar
De lokken ploegde d' een van haar uitvloeyend haar[10],
En d' ander overstortt' haar guldene perruiken[11]
Met eenen Nectarstroom zachtglijend', zoet om ruiken:
De derde, nu met naald, nu met een vinger eêl,
Frizeert en nopt en krolt en krenkelt een goed deel,
En d' ander watert z' hier en daar naar de oû gewoonheid,
En, smalende op de kunst, verheerlijken haar schoonheid:
Als dezer tweelings een met 't schut, dat vurig blaakt,
In zwaluwen gestalt, daar snellijk binnen raakt,
En op haar boezem lost, 'k en weet niet hoe, de veugel (gel;
Schalk 't gouden boogsken, dat school onder slinker[12] vleu-
De maagd zegt: „ik heb't weg, 'k heb't in de lenden, ach!"
Maar als zij bij haar bloed nog geen litteeken[13] zag, (ver,
„Neen, 't is geen wonde och arm! ik wedde," zegt ze al droe-
„Dat, slaperde op de kant van 't naaste beekskens oever,
Een adder boos van aard in mijnen boezem gleê;
Zij pikt mij in mijn herte! o, reikt mij hand op steê[14],
Brengt mij fluks beddewaarts, eens ijzig vuurs vernielen
Een heete ijskegel is de kwelgeest mijner zielen[15]."
Hoe vele gals helaas! o, wicht, te fel en bits!
Met uwen honig mengt uw invergifte[16] flits!
De maagd, die op 't vermaal[17] der velden plag te weyen,
Te lachen, springen, en te dansen met haar reyen,
Lieft de eenzaamheid, is droef, en bij haar zelven[18] stom,
Steent, mijmert, en verzucht, en weet niet eens waarom.
De rijkdom, 't prat geweld der naalden opgetogen
Haar stelt der Jebuzeên bolwerken naakt voor oogen.
In 't kristalijn des Nijls verschijnt haar de Jordaan,
In Memfis Solyme[19], en steeds t' elken weder aan
Haar hand bootst op 't stramien, van zelf en ongeboden,
't Beeld en schoon voorhoofd van de vorst en prins der
Joden:
Dien, als hij voorslag[20] vast van d' heil'ge tempel maakt,
Juist op een zelve tijd het ander tweeling raakt·
De pijl hecht in 't gebeent, de ramp zit in zijn âren,
De slaap doet niet in slaap zijn zoete smerten varen,

---

[1]met een bloemtapijt overdekken. — [2]slaat er. — [3]Venus, die hier zeker geen minder vreemde vertooning maakt dan Peru of de Pyreneën. — [4]Thans ongelukkig verouderde Nederlandsche uitgang voor de Fransche op -es of esse. — [5]Gelijk steeds herhaaldelijk, voor ouderdom. — [6]weg-werpt. — [7]genot. — [8]tooverzangen. – [9]De beladen tak. – [10]Nam. een ei. – [11]toont. [12]Thans verouderd voor appelboom (verg. echter hazelaar). — [13]Letterlijk gaauwdiefjens, guitjens (dat wij beiden dan ook nog steeds in gelijken zin bezigen). — [14]Het vlindertjen. — [15]bedriegt. – [16]poos.

[1]Anders borstjens (verg. 't Hoogd. bursche en ons adel-borst). — [2]Eig. mienetjens (verg. 't Fransche mine en minauderie). — [3]overal. — [4]Voor boog (en dus eig. halven kring). — [5]toen. — [6]pronk. — [7]streek hare lokken glad. — [8]platte steenen, plaveisel. — [9]toevertrouwd aan. — [10]vrij golvende lokken. — [11]lokken, als vroeger. — [12]Wellicht liet zich hier beter 'slinkers (d. i. van den deugniet) lezen. — [13]Staat eig. voor lijk- of blijkteeken, kenmerk. – [14]op staanden voet. – [15]Thans ziel. – [16]door en door venijnige. – [17]schitterend, bont (eig. 't Fr. vermeil). — [18]in zich zelf gekeerd. — [19]Jeruzalem. – [20]over-slag (verg. vroeger), plan, ontwerp.

Faronide is zijn hert, Faronide is alleen
De eenige stoffe van zijn hooge wonderreên.
Hij voedt een ourgerkrijg in zijn gemoed van binnen.
Nu rijst de alziende zon, om 's aardrijks lijst[1] te winnen,
Nu sticht ze 's middags brand, nu rust ze in schaduw frisch,
Maar zijne min steeds op haar heete middag is.
Hij temt zijn peerden als voorheen niet zoo vermetel,
Hij leest noch schrijft, noch klimt op zijnen rechters zetel,
Om hooren 's weduws klacht, noch zorgt voor 't hofgezin,
Hij stelt geen wet meer, hij ontvangt ze van de min.
Gezanten, die beraân[3] dees feeste gaat betrachten[3],
Met tafereelen noch met ringen wilt bevrachten
Uw koets; de schrandre min heeft lang 't afzetsel zoet
Gesneden, met zijn schicht, in 't diepst' van haar gemoed;
D'een steeds in d'ander leeft, zij hebben, zeldzaam perten[4]!
Verwisseld tegen een elkanders vuurge herten;
Veel min genoegens 't hert vindt in als buiten haar,
Maar 't wenscht met zijnen gast te huwen 't lijf te gaâr.
't Gebeurt welhaast, de maagd men uit de prangende ermen
Haars moeders rukt en trekt, die al beroerd[5] gaat kermen,
En blijde is te gelijk, en schreyende en ontsteld,
De vader, oude stok[6], dus haar vertrek verzelt·
„Mijn kind, mijn zoete zorg, Osiris leide uw wegen,
De loyende[7] Isis brenge uw huis eerlang den zegen
Eens guldenen geslachts, en met uw dagen nu
De kuische liefde groei van Salomon en u!" (menschen
Vrouw, maagd, kind, jong en oud, gezonde en kranke
Van toornen[8] volgen haar met wenken en goê wenschen.
De stille Nijl woelt min als hij wel anders doet.
Het Zuiden strekt schips wind en onwind voor den vloed.
Haar voetzool 't land alsins welriekende doet schijnen:
Haar oogc vruchtbaar maakt de Arabische woestijnen.
't Is Idumeër feeste; alsins men, al den dag,
Niet dan kromhoornen hoort, gepijp, en trommel-slag.
Als mieren krielet[9] volk bekranst te veldwaarts inne,
En juicht en roept: „veel heils! veel heils de koninginne!
O, dat ze een loot gelijk', dien de overschaauwde voet
Van een te weeldig hout bleekverwig treuren doet,
Maar van een zoeter wind haar elders op laat kweeken,
En tretsch haar ruigte doet ten blonden Hemel steken:
't Lacht t' haarwaarts al, daar[10] in nieuwe aard' zij willig tiert,
En met gulde' app'len zij den gantschen lusthof ciert."
Van 't rijke Sion men kan straten zien noch raken.
't Benecnste is getapijt met ruiggehaard scharlaken,
De zijden zijn van zij', 't borduursel onbevlekt
Die voor de stralen van te heeten zon bedekt;
Men dringt, men stoeit te hoop; een tij[11] van menschen he-
Volgt golvende alsins na de maget[12] aangebeden. (den
De jonffren worpen[13] van de daken even zeer
Op haar weêrlichtend[14] hoofd een bloemenregen neêr,
Jeloers, dat telken niet haars kaakskens tweelingrozen
Die rozen schande aandoen, die van naturen[15] blozen.
Ten leste komt ons hier der vorsten eere en pracht:
Dees twee gelieven, als ter maanden halver dracht
De klare zon en maan malkandren hel belonken,
En worpen minlijk toe d' een d' ander duizend vonken.
Zij zijn te gaâr gelijk schoon, jeugdig, groen, en blij,
Gelijk in aardigheid; en wie niet van nabij
Noch huif, noch mutse[16] ziet haar gulden hoofden cieren,
Waant 't zijn Adonissen, of 't zijn twee Venus-dieren[17],

Uit vreeze beven reê dees leerlings van de min:
Haar eerste ontmoeten schijnt t' ontstellen hert en zin.
De zoete bernkool[1], die inwendig broeit, mitsdezen
Schiet roode vlammen door haar teder vrouw'lijk wezen;
Haar tonge stamelt, en haar starende oogen stil (wil.
Een schaamzaam[2] lamfer, schijnt[3], uit schaamt' bedekken
O prachtig' hymen! maar waar voerdy mij om hooge?
Ben ik reed' Heidensch niet omtrent die zaal'ge boge,
Daar hooge en leeger Goôn, en mindren, blij van geest
Maaltijdden, sprongen om, op Thetis' bruiloftsfeest[4]?
Van 't Idumeesche land Juppijn de groot'[5] hier, onder
Zijn lichte voeten, treedt den vuurge' en heeten donder,
Verliest zijn majesteit door 't lachende gelaat,
Van koning hoovling wordt, van vorst een onderzaat,
Den kleinsten heel gelijk; en evenwel te meere
Blinkt op zijn aangezicht al steeds de veinzende[6] eere.
Meer als een Febus hier, meer als een Musa licht[7]
Op 't gulde boogsken springt, en 't lieflijk maatgedicht[8],
Zoo aardig, dat bijna arcadische[9] en pilaren
Opspringen op 't gedreun van zang en zoete snaren.
Veel Juno's schouw ik hier en veel Minerven aan,
En veel Dianen, die in looze strikken vaân
Wel duizend heeren, naar dat rijkdoms lust en liefde,
Of eer of schoonheids brand haar 't herte kwetste en griefde.
Veel aardig' Hebens, en meer als een Chiron hier
Om dienst begaan, omtrent de bedden[9] goedertier
Den nectar schaffen op; de disch ontvangt met belgen
De schootlen die, gebeeld[10], de ambrosia verzwelgen.
Wel honderd Marsen hier, oon bloeddorst op de been,
Wel honderd Hermens voên tien duizend vrolijkheên.
Tien-tien[11] Oreades, Pans, Satyrs narrisch[12] vlijen
Zich[13], aan te stellen tien-tien[11] zotte mommerijen:
Want, ik en weet niet hoe, Gods knechten in 't gemeen
Inzuipen 't zoet vergif van woeste uitheemsche zeên.
Van zoo veel beelden, daar een ander zich aan kwijten
Mag, en die cieren met zijn heerlijke tapijten[14].
Ik onder 't tijdverdrijf wil kiezen eenen dans,
Die met wijszoet vermaak zij vergezelschapt gants,
Kuisch' heilge defte[15] dans, dans, die te zonderlingen
Aan Sal'mons grootheid past en aan mijn heilig zingen.
De lekkre schootlen nu gelicht[16], na 't dralen lang,
De dans vangt aan te gaan, in 't wijde en ruim bevang
Eens zaals, die klaar, die rond, Augustisch[17] altemale,
Te recht men noemen mag des werelds groote zale.
O welken wellust! te zien hupplen zij aan zij
In 't rond, langs hooge muur, een bende vrouwen blij
En helden; haar oog licht als Farus[18] blinkt in 't duister,
Haar lijf geeierd is met klinkanten[19], schoon van luister!
't En is geen aars'len, maar een glijding zoet van pas;
Eenstemmigheid haar toom is, zij gaan even ras;
D'een luistert naar den gang des and'ren, juist en even,
Die 't ziet, waant dat ze van één geest zijn voortgedreven;
Al snellen zij, men zou 't noch zeggen, noch vermoên:
Zij posten[20], tusschen tien-tien-duist schreên die ze doen,
Een schreê zij rugwaarts gaan: de een ronde doen ze op de an-
En vruchtbaar lonken zij in 't loopen op malkander. (der,
In 't midden van de vloer zich sluyerwijs verspreedt
Een hemelsblaauwe riem, gemarbeld[21] lang en breed

[1]kim. — [2]welberaden. — [3]in 't werk stellen. — [4]vreemde dingen. — [5]ontroerd. — [6]verstijfde grijzaart; verg. boven, bl. 72, aant. 7. — [7]loeyende (verg. rooyen en uitroeyen, enz.) — [8]torens. — [9]krielt het. — [10]Thans waar. — [11]Anders vloed. — [12]Thans maagd. — [13]werpen (verg. vroeger). — [14]schitterend, blinkend. — [15]Thans natuur. — [16]Waardoor zij zich namelijk, als vrouw en man, kenteekenen. — [17]Zooveel als schoone wichten.

[1]kool vuurs. — [2]schaamachtig. — [3]Zaamgetrokken uit schijnt het. — [4]„Toen Thetis, 't is al lang geleên, met Peleus zou gaan trouwen." — [5]Versta: Salomo, de Jupijn van 't Id. land. — [6]zich ontveinzende. — [7]los, luchtig. — [8]Nam. bogen, voor arcaden. — [9]de tafelbedden. — [10]Met snij- of beeldhouwwerk versierd. — [11]Voor tienmaal tien. — [12]kluchtig. — [13]schikken, zetten er zich toe. — [14]Voor tafereelen. — [15]deftige. — [16]Gallicisme voor: nadat de lekkere schotels nu weggenomen zijn. — [17]keizerlijk, weidsch. — [18]De bekende baak der oudheid. — [19]blinkende sieraden (verg. 't Fransche clinquant). — [20]staan. — [21]gemarmerd.

Met beelden, daar met vlam betogen wij aanschouwen
En dansen zien te hoop vijf heeren en twee vrouwen[1].
Hier danst een oude stok, met zijnen mantel lang[2]
En bruingraauw, stijf omgord met een blaauwe adderslang,
Die kwaagt haar krunkelsteert, en kunstelijk ik spore
Ruit, vierkruid, en komijn, alruin en[3] mandragore
Voortskruipen in zijn kleed, waarin geschilderd zijn
Naar 't leven het kameel, de beer, den ezel, 't zwijn: (hier,
De wakkre vogel-kraan luid schreeuwt met veel geschals
De paauw zijn steert opsteekt: hij draagter tot een hals-cier
Een groote cornalijn, daar 's kunst'naars ijzer dicht
Den tijd in sneê met zijn drievoudig aangezicht.
Zijn treden zijn gewis, zijn aanzicht nors van 't veinzen,
Zijn lichaam is wel hier, maar elders zijn gepeinzen.
D' heer[4] Zadok gaat'er met een gang, klock, gaauw, en vlug,
Braaf is hij, vro[5], en hupsch: op zijnen stijven rug
Een zijdenkleed, wiens verwe op[6] 't blanke tin wil trekken,
Met groote plooyen zich en vouwen uit gaat strekken,
Gebeeld met eekel, aar, met lelie, violet,
Olijf, mirobalaan: geboord, en rond omzet
Met aarnen[7], droef[8] van pluim, met heerlijke faisanten,
En met gejukte toornverschuddende[9] elefanten,
Bezaaid met esmerald, en diamantscherp ook,
En hoog en leeg doorvoerd met zoete geur en rook[10].
De derde[11] op 't zelve plein[12] verhaast nog meer beneden
Van zijn soldaatsche dans de woeste krijgsmans treden;
't Gelaat is enkel vuur, en menig Jaspis schoon,
En menige Amethist, op d' appel klaar ten toon (tenen
Van zijn krom slagzweerd blinkt: van hoofdscheêl tot den
Blaauwt het gereten staal om 't moedig lichaam henen,
't Goud op zijn beuk'laar vlamt, wiens rand, alom verguld,
Met peerden snel te voet en wolven is gebuld[13]:
En d'ommeloop des schilds geciert is en beladen
Met 't loofwerk van Euforb' en Scammonye bladen.
Wie zijdy, schoone[14]! die met 't vuur uws oogs steekt aan
Den hemel, en de locht, en de aarde, en d' oceaan?
O, aller schoonen schoonste! u zelven ons wilt mellen[15]:
Wien tortel, mussche, en duif, bij nacht bij daag verzellen
Met groote eerbiedigheid: wiens gulden vlechthaar blinkt,
Dat met roô rozen, thijm, en myrten is omringd;
Die eenen cestes[16] gordt welriekende om uw lenden,
Daar aardig nest'len in der minneguitjens benden:
Om wiens gewaad een boord van veel granaten loopt,
Gezoomd met klaar beryl, met safier toegeknoopt:
Wiens voet verkleinende, in 't verklaard gewelf der sterren
Nu volgt der dansers vorst, nu voordanst weêr van verren:
Zijt gij 't o schoone! niet, die met een kuischzoet vuur,
Onz' eega's herten in één hert smolt en natuur?
En deze, die u volgt met aangename stappen[17],
Deed hij behend niet die schoontalige[18] boodschappen?
O, ziet, wat vreemder dracht! zijn mantel kakelbont
Geboord met beekskens van kwikzilver schijnt in 't rond,
En elke streep, die door 't scharlaken men ziet zwieren,
Strekt tot een vlok aan 't einde agaatsteen of porfieren:
Een koppel honden vast vervolgen hier den das:
Daar weër den loozen vos: daar 't geitken snel en ras:
De leeuwerk, nachtegaal, en 't sijsken ongevangen
Gebootst op 't schijngeboomt, de vlerken latend' hangen,
Haar keel schijnt zwellen doen, en, met zoet veldgeschrei,
Al kwinkeleerend' te beschamen den schalmei.
D'eerdrook[1], de pimpernel, en peterceliebláren
Beschaauwt 't gevlochten loof van zijn gekrunkeld' haren.
Hij keert, hij draait, hij is vrijpostig net bespraakt;
Veel kleine kringen in zijn groote rond' hij maakt:
Zijn geschakeerde loop zich hier en gins gaat spreeden,
En nog[2] verzelt één maat deze ongeregeldheden.
Ruimbaan, o ieders walg! onheilige, aan een kant!
Noch lot noch deel hebt ge aan dees heilge wellusts brand;
Maar, zuivre zielen, komt! doorsnijdt gij vrij 't gedrange,
Tza, wint de voorplaats, dat dit paar[3] verzade[4], eerlange,
Ons oog met haar gelaat, dat overschoone paar:
Alleen, alleen de feest wordt aangesteld om haar.
O, 'k zie ze dicht hierbij, help God! wat fakkel licht er!
Ik kan ze dulden niet, o eerste klaarheids stichter!
O, zonne van de zon! helaas! de punten hier
Wat van uw stralen koelt, en matigt wat uw vier,
Met uitgestorte glans uw zuster gaat verrassen;
't Is uit met mij, ik kan niet meer, ik keer tot asschen.
O zaalge weêrgaân! nu 't met oorlof niet kan schien,
Uw bevrunde aangezicht oon hinder aan te zien,
Duldt, dat ik uwen dans, uws cieraads gulden stukken
En zoete woorden, in mijn dichten uit mag drukken.
De koningin haar haar (haar, waarvan distileert
Steeds frissche dauw) draagt in veel krollen gefrizeerd:
D'een vloeit ten voeten neêr in heldre lokskens, de ander
Rijst met lang peerlesnoer gebonden aan malkander.
Haar keurs damast is, met een zilvren frangien-zoom,
Geloofwerkt rijklijk met het zilver van een stroom, (weven,
Met maankruid, met kouwoerd'[5] heel uitheemsch gaâr[6] ge-
En met het dier vermaald, dat bij de locht moet leven[7].
Wat wildy, Musa! met een errenstig pinceel,
In 't breede afmalen al haar schoonheid in 't geheel:
Van al de schoonheid, glans, gunst, rijkdom uitgescheyen[8],
Daar d' hemel meê beschonk de huppelende reyen
Zij moeder is alleen, en, als een kristalijn[9],
Den dans-aanschouw'ren zij'r af[10] jont den wederschijn.
Een hoed[11],geweven gaâr[6] van bloemen die wel gaayen,[12]
Citroenen, aren, en clytien die steeds draayen,
En met robijn borduurd, balais, en chrysolijt,
Bekroont 't straalworpend hoofd des bruidegoms[13] altijd.
Zijn gesaffraande kraag tot spelwerk[14] heeft wel honderd
Karbonk'len, rood als vuur, de balsem uitgezonderd[15],
De ceder, de kanneel, de lauwer rijk gebeeld,
Elk met haar ranken ciert zijn plooyen opgestreeld[16].
De witgevlerkte zwaan hem toejuicht, met vermaken,
Een nieuwe lofzang op zijns mantels gulde laken.
De fenix hier zijn nest en grafstêê bouwen wil.
Uit 't nat rijst 't met pantsier gewapend crocodil.
De maayer zwert-gebraân zein[17], garven haast ontvielen,
En snelle vrees hem fluks ent vleug'len aan zijn hielen.
De felle leeuw wordt vuur en vlam uit d' oogen beus[18],
En slingersteertend' hij, door bakhuis, muil en neus,
Zijn gramschap eislijk slijpt[19], en d' adren gaat ontspannen
Om een welriekend rot van panters aan te rannen[20]:
Als juist den braven haan met purpren vederbos
Zijn trotsche kop verçiert: een kuif, half peersch en ros,

---

[1]De zeven dwaalsterren Saturnus, Jupiter, Mars, Venus, Mercurius, Zon, en Maan. — [2]Saturnus. — [3]Men zou of lezen kunnen, daar (naar Van Lennep's juiste opmerking) beiden één zijn. — [4]Als algemeene titel aller geestelijken (van daar ons Heer-oom). De Joodsche priester vertegenwoordigt hier Jupiter. — [5]Thans voor 't zaamgestelde vrolijk geheel verouderd; verg. echter 't Hoogd. froh, 't oude ver-froyen en ons vreugde. — [6]naar. — [7]arenden. — [8]somber. — [9]met torens beladen. — [10]reuk. — [11]Mars. — [12]tzelfde vlak. — [13]gedreven. — [14]Venus. — [15]Voor melden. — [16]gordelriem. — [17]Mercurius. — [18]welbespraakte.

[1]Anders koegras of duivekervel. — [2]toch, nochtans. — [3]Zon en Maan. — [4]Thans verzadige. — [5]Anders heggerank of wilde wijngaard. — [6]te gader, te zaam. — [7]de kameleon. — [8]Rijmshalve voor uitgelezen. — [9]Voor spiegelglas. — [10]van. — [11]krans. — [12]paren. — [13]Salomo als zinnebeeld van Kristus, den bruidegom der Kerk. — [14]speldewerk; verg. desbelust Tesschelschade Roemers en hare vrienden, bl. 8. — [15]uitnemende (verg. vroeger). — [16]goed gestreken. — [17]Anders zeissen of zeis (verg. bl. 9, aant. [12]). — [18]boos. — [19]Min gelukkig voor scherpt, aanzet. — [20]Rijmshalve voor randen.

En half verguld, men op zijn kruin hoog uit ziet steken,
En langs zijn st'jve borst, met spikklen bont bestreken,
Een roode baard vloeit: in zijn geelgroen oogen leît
De schrik gelegerd, en zijn leden zijn bespreid
Met ongesponnen goud: zijn korte bek zich krommet:
Zijn voet gespoord in 't treên gelijk een krijgsman brommet:
Zijn groote steert zich in twee welfde[1] takken takt:
Met vleugelruisschen hij zijn lenden ribbezakt[2]:
Hij zingt[3], zoo 't schijnt, en met zijn bijzijn en trotsch bral-
Hij van de sterke leeuw de kuit en moed doet vallen. (len

Dees zalige eegaân, met een welbedreven spoor[4],
Nu hupp'len achterwaart, nu zijlings, nu weêr voor:
Zij dansen, zoo het schijnt, d' Hispanische p a v a n e,
En nochtans nimmer men haar lieve dans ziet gane[5]
Uit 's gordels kringk[6], die met gesternde dieren, breed
En wijd vermaald, alsins 't plaveisel onderscheet[7].

Als de eedle bruidegom naar Silo's berg gaat wandren[8],
Ontluiken duistderlei[9] schoon bloemen elk voor andren[10]:
Als hij d' Olijfberg groet, hij, waar zijn lichte treê
Ook loopt, duist vlokskens laat van nevel, rijm, en snee:
Want 't glinst'rig vloersel met zijn aarzelen[11] geslagen,
D' onruste wevertreên gelijk is, in die dagen.

Nu kussen zich dees twee, nu aarsling[12] zij weêr gaan,
En zien malkand'ren nu bedroefd, nu lachende aan,
Nu voorwaarts, nu ter zij, met ongelijke gangen.
De koninklijke maagd men merk'lijk ziet ontvangen
Verandringe in 't kristal haars voorhoofds, schoon verjongd,
Naar maat' haar 't helder ooge haars bruidegoms belonkt:
Dat, zooder[13] hindernis komt plotslijk tusschen beide
De twee geliefkens, wordt zij droef alsof ze schreide;
Het schijnt al of ze storf, haar helder oog gaat uit,
Zoo werkt kuisch' heil'ge brand in zoo verheven bruid,
Maar dit 's ten aanzien van haar maatzang niets met allen,
Haar Engelen-geluid zij houwen[14] met bevallen
Met zorgbetoover[15] luit, viool, en voetgelicht[16],
En houden dus gespraak met lieflijk maatgedicht[17]:

„O klaargeoogde maagd! wat zijdy schoon te achten,
Mijn lief! hoe lieve ik u! mijn duif'ken, wit van schachten!
O God! hoe lieve ik u, ach! 'k ben mij zelfs niet meer,
Ik sterve om u, mijn lief! om u verrijze ik weêr:
Wat zijdy schoon in 't oog! hoe lieve ik u, mijn herte!
Al wakende ik bezwijm, ik flaauwe, ik stort met smerte.
Door 't stralen uws gezichts, en slapende evenwel[18]
Voel waken in mijn schoot mijn zuur en zoet gekwel.
Wat stort uw zoete pruik[19] voor reuken, mijn vriendinne!
Watte amber, wierook stort uw zoeten adem inne
Twee fijne purpren dra n! wat myrre, zoo veelvoud,
Ontvloeit uw viugren, die gereept[20] zijn met schoon goud!"

„Mijn vrund, hoe zoet is mij de reuk van uw genuchten[21]!
Wat stort uw zoete locht al heim lijk-zoete luchten
In mijn ontsteken borst! en watten honig niet
Ontvloeit uw zoete keel, die beek en gulden vliet!
Mijn bloem, een lely, roos mids[22] in 't gebloemt gekro-
Een roze, een lely is, de een toe en de ander open: (pen,
Dees bloeme met mijn hand ik d' eerste aflukken wil,
Die rieken, kussen, in mijn b oezem steken stil.

Als d' app'laar gij, mijn lief, zijt onder de andre boomen,
En vrucht en bloezem hebt gij uit één stam bekomen:
De vrucht ik smaken wil, de bloezem rieken, ach!
En in uw koele schaauw gaan leegren nacht en dag."

Den schoonen avondstond terwijl, met haar azuren
Koetswagen, sleept een schaar van kleine en mindre vuren;
De willekomme[1] slaap doet de oef'ning wijken dra,
En de benedenste[2] bruid volgt 's Hemels Venus na.

Dees Hymen uitgevierd, geen andere worm den koning
En knaagt, noch droomt niet el[3] als aan des Heeren woning,
Zijn schatkist open staat, geen onkost hij en schouwt[4],
En 's kunstnaars zinnen hij verlet[5] en bezig houdt.

Wel tien duist handen men fluks zweeten ziet en ijlen,
In alle bosschen men slechts hamers hoort en bijlen,
En d' ha rge toppen nu van d' heilge Libanus
Naar 't water rollen, om op Sion stijgen flus:
Men snijdt in balk en deel de bosschen met de zage,
Het groote steengebergt vast krimpt van daag te dage;
Met bijtels, hamers, de steenhouwer, eer men 't meent,
Doorsnuffelt 't stijf gedarmt' van 't hemel-hoog gesteent':
Hij venst rt een gebergt, dat rijst naar boven eislijk,
En temt fluks den porfier van d' eeuwen onverbrijslijk.
D' een de gebakken steen doorkloven[6] heeft met vier,
En d' ander die begraaft in een diepe afgrond hier,
Den marbel[7] gepolijst met kunstig' handen veerdig, (dig:
Ja, marbel, 't voorhoofd[8] van 't gebouw eens konings weer-
Dees houwt een pijlers kop: een bult[9] die, met zijn hand:
Een tegenbult[10] verzoet dees: die een voet-vierkant:
Dees maakt een hanebalk: die een beschot ter zijden:
Dees schaaft de delen glad: die gaat ze kunstig snijden.
Bezielt doô cedren, en met 't schett'ren van een hout,
Gebeeren[11], stemmen wekt, en zuchten menigvoud.
En andren, met 't begrijp[12] van d' heil'ge muur, gerezen
Doen, met haar stout bedrijf, den Hemel zelven vreezen:
Men werkt met lust, nog klaagt de kunstenaar altijd,
Dat in midzomer hem de dag te haast ontglijdt.

De druivenlezers zoo, al zingende uit genuchten,
Met 't snoeimes kromgebekt afsnoeyen Bacchus vruchten
In 't vaatjen zoet van reuk: en trossen gaauw en vlug
Haars handgifts zware last met kromgebogen rug,
En, tot de lenden in de mostkuip neêrgestegen,
Al hupplend' vloeyen doen een purpren druiven-regen.
Men ploegt d' onlust te spijt, 't werk ziet men spoên met lust,
Wie 't 's morgens heeft gezien, wanneer de zonne rust,
Erkent, hoe 't groeit: de alwijze en ingoed' Heer der heeren
Aan dezen arbeid schijnt zich zelf te willen keeren,
En 's nachts te werken, als een zoete rust op 't bed
Der metsers[13] zeenwen en gebeenten houdt verlet[14].

Groot-koning! van waar kwam dat reuzen-hert[15] gekro-
Van zoo veel bergen tot een lichaam op te hoopen? (pen,
Met watte wagens, met wat sterke rollen dan
Men dees vierkanten lomp[16] zoo wijd verslepen kan?
Wat krommer vastigheid van opgehangen bogen
Ten bonten wolken draagt dat pak hoog opgetogen?

Indien op 't buitenwerk ik met mijn oogen let,
De mets'laar heeft gevoegd den kant des steens zóó net,
Dat, zoo hij zijn gebouw niet kakelbont deê schijnen,
Met Syrische allebast en herde serpentijnen,
Met honderd gadingen[17] van marber, vast en klaar[18],
Men waande, of d' heele muur een enkel vierkant waar.

Zoo 't binnenwerk wij zien, het buitenst' wij verfoeyen,
Een rijkdom men alsins uitmuntend' hier ziet gloeyen,
De wanden, 't vloersel, en de zolders opgebouwd
Met cedren zijn beplakt[19], de cedren weêr met goud,

---

[1] g e w e l f d e. — [2] s l a a t. — [3] Gallicisme voor k r a a i t. — [4] Rijmshalve voor p a s. — [5] Voor g a a n. — [6] d e n d i e r e n r i e m. — [7] t e e k e n t. — [8] Verouderd voor w a n d e l e n. — [9] Voor d u i z e n d e r l e i. — [10] d e e e n v o o r d e a n d e r. — [11] Verkeerdelijk voor v o e t s t a p p e n, g a n g. — [12] r u g w a a r t s. — [13] Voor z o o e r. — [14] h u w e n, p a r e n. — [15] z o r g s t i l l e n d e. — [16] Voor d a n s. — [17] In navolging (naar de oude kantteekening) van „het geestelijk gesprake tusschen Christus en de Kerke, beschreven in het schoon boek, genaamd het Lied der Liederen (Hooglied)." — [18] Rijmshalve voor e v e n z e e r. — [19] g e u r i g e l o k k e n. — [20] g e r i n g d. — [21] n a a m, l o f. — [22] Gelijk reeds meer voor m i d d e n; verg. aldaar ook b e i d s voor b e i d e n.

[1] w e l k o m e. — [2] l a a g s t e, o n a a n z i e n l i j k s t e. — [3] a n d e r s (verg. e l d e r s). — [4] s c h e n d t. — [5] Zie vroeger, en ben. [13]. — [6] Voor d o o r k l i e f d. — [7] m a r m e r. — [8] d e n v o o r g e v e l. — [9] r o n d i n g (naar buiten). — [10] t e g e n r o n d i n g (naar binnen). — [11] G e b a r e n. — [12] d e n o m v a n g. — [13] Thans m e t s e l a a r s. — [14] v a n d e n a r b e i d a f h o u d t. — [15] d i e r e u z e n m o e d. — [16] Voor p l o m p e n b r o k. — [17] s o o r t e n. — [18] h e l d e r, d o o r s c h i j n e n d. [19] Min gelukkig voor b e s c h o t e n of b e d e k t.

En al de plaastering, met loof gevoêrd van binnen,
Met bloemwerk, wild kouwoerd, en lodder[1] Cherubinnen.
Van d' heilge ciersels ik gewag doe noch vermaan,
Die in weerdije verr' 't gebouw te boven gaan:
De kunst de stoffe antwoordt[2], de stof 't gebruik te wonder[3],
O kunstenaar volmaakt! gij bootste uw werk bijzonder
Na 's werelds ide[4], en zoo als voormaals ongefeild
In loten driederlei de wereld wierd gedeild;
En dat de almachtig' hand des Heeren schiep volkomen
Een aardsch, een hemelsch, een heel Godlijk uitgenomen[5]:
Met bloemen, voglen, en met beesten cierend' 't eerst,
Met fakklen 't ander, en met deugden 't alderveerst'[6]:
Als God, aan 't schildren, met schoon blaauw de baren krul-
De velden groende alom, en 't krom gewelf vergulde· (de,
Als hij 't gesteente schonk zijn verwen licht van straal,
De bloemen spikkelde, en gaf glansen aan 't metaal.
Beeldsnijende, doorwrocht de stronken en de blâren
Der planten, met zoo veel fraai beelden, draân, en âren,
En, gieter[7], bootste ons nog zoo veel gedaanten hier
Van posten snel gewiekt[8], veel visch, en menig dier.
In drien deeldy nog dit Godshuis driemaal heilig:
't Een 't Alderheiligst is, daar niemand wandelt veilig
Als[9] God, de Cherub, en Hij, die stadhouder trotsch
Is van Melchisedech, ware, eeuwig zone Gods.
Het binnenste portaal is slechts voor de Levieten[10],
Die helder zon op zon toeworpen d' Israelieten
De stralen van haar leere, en, met 's wets honigsap
Haar[11] voedende, ingelijfd zijn 's Hemels borgerschap.
Het voorpoortaal gij schikt voor die ik minder reken,
Voor 't leeggezeten volk en de algemeene leken,
En, werkman ondermengd[12], gij alsins wonder zoet
Appelles, Fedrus'[13] kunst, en Miron bloeyen doet.
Dit staal u zoo behaagt, dat gij daarna gaat maken
Uws Goddelijken geests langdurige nachtwaken:
Uw boek, gemarberd rijk met Spreuken in Gods taal,
Men rijkelijken mag toe-eignen 't voorpoortaal,
Dewijl het ons verzorgt d' huiswetten nog op heden,
Bijzondre leeringen, en burgerlijke zeden:
En dat de stralen, die hij uitschiet overhoop[14],
Vast oogen meerendeels op 't menschelijk beloop.
In 't binnenste poortaal de Prediker wil schijnen
(Die met zijn voeten knecnde[15] al wat de mensch met pijnen
Vergaart van aangenaam, goed, kostlijk, schoon, en dier)
In 's Hemels herberge ons te voeren wijd van hier,
En roepende: ijdelheid, gans ijdel 's werelds zegen,
Al 's menschen heil is in de vreeze Gods gelegen!
't Geheimste is dit gezang[16], daar, met verborgen spel[17],
Aan 's werelds Koning gij gaat houwen Israel:
Daar gij weêrschallen doet 't zoet bruiloftslied alreede
Van Christus en zijn Kerk: daar d' heilge ziele in vrede
Gespraak houdt met haar God, de locht hoort met 't
gebed[18],
In 't vuur zijns stralend' oogs, haar[19] loutert rein en net,
Zijn min geniet, en in zijn heilig bed gerieflijk
Den mond der liefden zelfs mag kussen zoet en lieflijk.

„O, God!" zegt Salomon, na dat hij heeft voltooid
Des Heeren huis, groot[1] God! die, mij bevolen ooit
Den bouw liet uws Paleis, helaas! maakt mij, o Heere!
Daar levend' steen af[2], wekt in Davids zaad zijn eere.
Oneindlijk Koning, die behelst[3] de oneindlijkheid,
Monarch, die in uw troon zit naar uw Majesteit,
In d' afgrond naar gerecht, alom naar uw vermogen:
O Vader! herbergt[4] hier, om ons uw hulp te toogen:
Mag 't zijn in twijfelzaak zoo spoeit u tot den eed[5],
Ontwerret dezen knoop, straft strengelijk en wreed
De stoute meineed ook, en maakt niet, dat men zondig
U voortaan houde en achte onwetende en onkondig.
Verliest de boom zijn blos, zoo hagels d' akkren slaan,
Zoo de âren ijl en leêg, zoo ons verwaaide graan
Ons honger zeggen toe, zoo, met veel ijzren banden,
Gij sluit van 's Hemels sprong de poorten, met uw handen,
En wij ootmoedig 't oog slaan op dit huis alleen; —
Zoo hoort, almachtig God! verhoort doch ons gebeên.
Zoo wij gevangen in uitheemsche landen kermen,
Zoo ons in krijg bezwijkt 't geluk, het hert, en de ermen,
En wij ootmoedig 't oog slaan op dit huis alleen,
Zoo hoort, almachtig God! verhoort doch ons gebeên!
Zoo uwer wondren faam den vreemdeling hier wenken,
Om hooren uw geheim, u t' offren zijn geschenken,
En in dit huis zijn knien te krommen naar beneên,
Zoo hoort, almachtig God! verhoort doch zijn gebeên! (den,
Verhoort van d' Hemel hem, en trekt, door weldoens koor-
In uw gewijde Kerk, Oost, Westen, Zuiden, Noorden!"
't Uitmuntende verstand van Isrels koning is
Zoo heldren tortse, dat vergeefs men die gewis
Met onkunde overstulpt: zijn licht zich alsins toogen
Gaat, en zijn bliksemstraal licht glinsterig in d' oogen
Des geens, die wijs den toom van 't burgerlijk beleed[6]
Der teêre[7] Arabers met haar hand te mennen weet:
Die binnen Saba heerscht, daar steedsche[8] lentens telen
Den wierook zoet van reuk, den myrre, en roô kaneelen,
Daar iedermans kantoor eens konings schat inhoudt,
De vaten zilver zijn, de bedspon[9] louter goud,
Met uitgelezen steen de muur bekleed oon[10] breuken,
Met strikken ingewrocht, afbeeldingen, en spreuken:
En nochtans zoo veel heils en grootheên laat ze staan,
Om komen Salomon zijn zeên te merken aan,
Zijn leering leenen 't oor, zijn stad bezien met vreugden,
De schole des geloofs, en vaste burcht der deugden.
Gij, die 't oog toesluit voor dees groote klaarheid meest
Die in onze eeuwe blinkt, wiens aangeklopte[11] geest,
Voor dolingen vermuft[12] de waarheid uit gaat sluiten,
Die langzaam nacht en dag klopt aan uw poorten buiten,
En die, om op te doen, u niet eens keert noch wendt,
Om met God spreken en zijn dobbel Testament:
Hoe vreesdy niet, dat dees princes, ten jongsten dage,
Van groote ondankbaarheid en traagheid u verklage?
Die vrouwe, die monarche en Heidene[13] met lust
De wellusten versmaadt, haar goud, en zoete rust:
Dweerst[14] met veel moeite en kost, en met langdurig zwie-
Een weg, belegerd van struikroovers en van dieren, (ren,
En andren Hemel gaat bezoeken, met de wensch,
Om eenmaal mond aan mond te spreken met een mensch.

---

[1] lonkend (gelijk 't oog van 't bekende Constantijntjen). — [2] stemt overeen met. — [3] verwonderlijk wel. — [4] Voor idee, beeld. — [5] bij uitzondering. — [6] Rijmshalve voor 't hoogste of derg. — [7] Als beeldgieter. — [8] In 't algemeen voor vogels. — [9] Thans dan. — [10] Als priesters. — [11] Zich. — [12] in velerlei dingen. — [13] Blijkens Van Lenneps aanhaling van 't oorspronkelijke, heeft Vondel hier den fabeldichter Fedrus voor den beeldhouder Fidias laten optreden. — [14] dooreen. — [15] Een min gelukkig gekozen beeld. — [16] Hooglied. — [17] Naar de thans geheel verouderde opvatting eener vermeende zinspeling op geestelijke dingen. — [18] Blijkens Van Lenneps aanhaling, verkeerde vertaling van 't Fransche oit l'air de ses accens, d. i. den toon Zijner (d. i. Gods) klanken hoort. — [19] zich.

[1] Voor groote (bij wijze van zamenstelling, gelijk boven in Groot-koning; verg. voorts grootvorst, groothertog, Zwartsluis, zwart-zuster (boven, bl. 71), enz.) — [2] van. — [3] Voor omhelst, begrijpt, omvat. — [4] woont, huist. — [5] Van Lennep verwijst hier op I Kon. VIII: 31, 32. — [6] beleid. — [7] lichtgeraakte. — [8] Niet van stad, maar steeds, en dus gestadige. — [9] Voor sponde. — [10] zonder; vergelijk vroeger. — [11] Verkeerdelijk voor: gestruikelde, en daardoor bedorven ('t Fransche aheurté; zie bij Van Lennep). — [12] verouderd. — [13] Voor monarchin en heidensche. — [14] Doorschrijdt.

Zij kwist geen tijd, maar gaat beschouwen, al verwonderd,
De trotsche schoonheid van Gods tempel uitgezonderd[1]
De bollewerken van veel steden, hoog naar eisch,
Een uitgelezen troon, een prachtig trotsch paleis,
Wiens muren kostlijk zijn, en d' huisraad nog veel rijker;
't Getal der knechten zijn rijk hof eiert statelijker,
Meer haar geschiktheid nog: men hoort'er geen gerucht.
Elk van den haren op zijn ampt let heel beducht[2]:
En zoo als te gelijk de duim geroerd het leven
Den zenuwsnaarkens kan van een quiterne[3] geven,
En om verrijken nog zijn tooverig gezang
Verwekt een middelbare, een hooge, een leege klang[4]:
Met één woord, Salomon, met één gebeer[5], met wenken
Beroert de stoeten van zijn knechten, die gedenken
Heel gaauw aan haren plicht: elk neemt zijn les in acht,
En ieder gaat gekleed met een bijzondre dracht.
Eer zij vertrok van haar welriekende eilands-kuste,
Met zware raadselen haar[6] dees princes toerustte,
Belust den koning met verwerde vragen knap[7]
T' ontmoeten, om te zien zijn groote wetenschap.
Ziet welken Oedipus[8]! de voorspraak[9], die ervaren
Voor 't vierschaar heeft bijna versleten al zijn jaren,
En eindigt niet zoo haast een twijfel, lang bepleit,
Die 't oud gebruik haast wijst, of 's lands gewoonheid scheidt[10],
Of geestig hij ontknoopt dees Gordiaansche strikken,
Ziet door dees nachten heen, en speelt alle oogenblikken
Met twijfelingen, die eer zweeten deên met pijn
Een dapper school-sofist, Druides, of Bramijn[11]:
En wetende dat, hoe een goed zich uitbreidt stijver
Hoe 't altijd grooter wordt, 't geloove hij vol ijver
Haar in te scherpen tracht, en gaat, naar wensch, gemein
Haar maken[12] 't kostlijk goed van zijn gezegend brein:
„Hoe zeer beklage ik u, afgodisch volk! die zotlijk
Goud, zilver, hout," spreekt hij, „en kalk aanbidt bespot-
En door de schijnreên laas! der magi[13] onderrecht (lijk,
Zoo vele pakken hebt den menschen opgelegd:
Daar is, mevrouwe! één God, één hoogste, één ongeboren,
Een Vorst van de eeuwigheid, zelf d' eeuwigheid verkoren.
Oneindlijk, afgeschêen van als[14], in allen doch,
Beginslen-aanvang, en 't eind van alle einden nog,
Der lichten schoonste licht, der wezens hoogste wezen,
Der machten zuivre daad, der daden macht geprezen,
Oorzaak van allen ook, alziender, goedheids zee,
Des levens leven en het meer des schoonheids mêe,
Onoverwinnelijk, en sterrenvoogd bekwame,
Die zelf eenvormig vormt zoo veel gestalten t' zame:
Een zelve[15] is 't, éénen God; wie de eenheid loochent, ziet,
Maakt, godlooze atheist! de Godheid gants tot niet;
In Gode de eenheid staat, de Satan tweeheid stichtet,
De groote wereld heelt één zon maar, die haar lichtet,
De kleine[16] maar één ziel, en beids zij hebben één
Groot God, in wezen één, in drien[17] onderscheên.
De leên, die, welgedeeld, staan dit gesticht gelaten[18],
Dit lijf vervult met vreê, met weêrliefde, en met maten[19],

Dees welgeschikte kerk, met rijkdom rijk begift,
Deze uitgegoten kunst, en mag niet zijn geschift
Als met één zin, en hij maar van één Meester worden
Gedeeld, gelijk zijn werk één Meester houdt in orden:
Want anders zou men, in slagordeningen, zaan[1]
Wel honderd duizend zien malkandren randen aan,
Een burgerlijken krijg zou 't aardrijk onderhouwen[2],
En dees beroerden[3] al zijn ondergang fluks brouwen.
Dewijl van eeuwigheid God is oneindlijk dan,
En in zich meer als een eindloosheid vaten kan,
Vermids de macht van d' een geen mate stelt den andren,
Of eer zijn naam vernielt en wezen met malkandren:
Wat houdt gij, Heid'nen! dan, als in 't gevangenhuis,
D' Oneindlijke bemuurd in een benaauwde kluis?
Of waarom sluit gij hem in eenen stronk[4] verachtlijk?
Of waarom schilderdy d' Onzienlijke onbedachtlijk?
En waarom offerdy den driemaal Hooge meest[5]
Al t' zamen vleeschlijke eer, daar hij is zuiver geest?"
„Maar," zegt ze, „waarom dus, gestut door onze werken[6],
Bant gij de Onsterflijkheid in 't binnenste eender kerken?[7]
Besluit hem in een ark[8], en beestlijken hem voedt
Met beestenvleesch, en niet met myrre en wierook zoet?"
„Dit huis, zoo heilig als in schoonheid uitgenomen,
God," zegt hij, „niet besluit, maar wel de schaar der vro-
Die hem aanbidt, en eert, en wanen[9] niet, och arm! (men
Dat dien, die de aarde neemt en Hemel in zijn erm,
Een kefferken vervaat[10], maar 't bond van durige eeuwen,
Het statige[11] verbond, dat de af komst der Hebreeuwen
Met God den Heer verbindt, de vrome aan 's vromen zaad,
En aarde en Hemel met dees' plaats verknoopen gaat.
Kortom, onze offerande, ons wasschingen, ons smoken
Is geen verzierde[12] dienst, zoo[13] dikmaal wordt gesproken:
God is d' insteller, die ons innerlijk gemoed
In d' hoop zijns Zoons met al deze elementen[14] voedt,
En zichtlijk ons hier mede aan d' offer doet gedenken,
Die eens in Kristus bloed zal onze zonden drenken.
Komt, komt, o Heere! dan, o, einder van de wet!
Groot Koning, groot Profeet, Hoogpriester onbesmet!
Komt, driemaal Groote komt! ons toevlucht, die wij wen-schen,
Voorspreker, en rantsoen, en Rechter aller menschen!
Zoet Slachtlam, sterke Leeuw, genezende Serpent!
Noodscheidsman tusschen ons en d' Hemel in het end!
Komt, komt, o Waarheid! wit[15], en bijstand, en verlangen
Van onzen offer! o, Messias! wilt aanvangen
In Sion te gebiên, en, in den geest ge-eerd,
Dees booze wereld in een gulden tijd verkeert!
Dees koninginne aanveerd en wilt als d' eerst'ling dulden
Van 's werelds koningen, legt op u onze schulden
Zoo wèl, dat wij, ontkleed van Adams kwaden aard,
Met d' heilige Englen in den Hemel zijn verklaard[16]!"
Zeer na flaauwt[17] de vorstin, bezweken van verwondren,
En spreekt: „Heer koning! steeds, in 't vliegen en stijf don-
De faam al grooter wordt, en, snaterbek in schijn[18], (dren,
De deugden grooter maakt, als zij wel daadlijk zijn:
En de eedle geesten zijn gelijk de tafereelen,
Die wel gedaan in 't oog met meer verwondren spelen

[1] uitnemend. — [2] angstvallig, naauwgezet. — [3] Anders gitaar. — [4] Rijmshalve voor klank. — [5] Gelijk reeds herhaaldelijk, voor gebaar. — [6] zich. — [7] Voor scherp. — [8] De bekende Griecksche Treurspelheld, die 't raadsel der sfinx (verg. boven, bl. 44, XLI.) oploste. — [9] Anders advokaat. — [10] beslist. — [11] Schoolsche, Celtische, of Indische wijze. — [12] Haar mededeelen. — [13] Heidensche wijzen. — [14] alles. — [15] Thans zelfde. — [16] D. i. de mensch (naar de bekende Griecksche onderscheiding van den macro- (d. i. groote) en micro-cosmus (d. i. kleine wereld). — [17] Naar het bekende Kristelijke Godsbegrip, dat zeker uit Salomons mond al zeer vreemd klinkt. — [18] aan dit gesticht (de wereld) gegeven zijn. — [19] Versta: evenmaat, evenredigheid.

[1] Thans geheel verouderd voor ras (verg. 't Eng. soon), maar vroeger vrij algemeen gebruikelijk. — [2] Voor het aardrijk zou aanhouden. — [3] in beroering, opstand gebrachten; hier is dus de krijg weder 't onderwerp van den zin. — [4] Voor romp, lijf. — [5] over 't algemeen. — [6] van onze handelingen uitgaande. — [7] Thans eener kerk. — [8] De Joodsche Bondsark wel te weten. — [9] Versta: zij of wij wanen. — [10] Thans vervat (zie vroeger). — [11] D. i. deftige, aanzienlijke, hooge. — [12] verdichte, verzonnen. — [13] gelijk. — [14] beginselen, eerste gronden. — [15] doel. — [16] verheerlijkt. — [17] Bijna bezwijmt, valt in zwijm. [18] kennelijke snapster of grootspreekster.

Van verre als van nabij: maar zoo veel als voorwaar
Uwe eere elks kroon verdooft, blinkt uw deugd boven haar[1]:
Uw lof oon weêrga nog uws leernens[2] prijs behindert,
En 't nijdige gerucht uws wijsheids roem vermindert."

O, Schotsche koning[3]! 't zelfde ik van u spreek lofzaam[4]:
't Wijdrennende gerucht van uw gevlerkte faam
De zee mij kruisen dede en, van de grens van Spanjen,
Bezoeken avontuurs[5] de kust van uw Bretanjen.
Wat zag ik, och, maar och! wat zag ik niet, goê God!
O, werelds wonderwerk! o koning! uitgelot[6]
Van d' Hemel tot iets groots! o, roem van vorstenhoven!
'k Zag zooveel, dat mijn ziel mijn oog niet kost[7] gelooven:
Een grijze brein, die 't hoofd eens jongelings beslaat,
Mans' moedigheid, bedekt met vrouwelijk gelaat,
Een rijp verstand, een geest snel, wakker, en dierweerdig[8],
Een redeneering, die diepzinnig is en veerdig;
In één een geest Virgiel en Cicero[9] gestoofd,
En 's Hemels gaven al gegoten in één hoofd.
Volherdt, o goed[10] monarch! wilt eere op eere laden,
En, effen[11] als uw lof is minder als uw daden,
Maakt, dat uw voorzaat zij gevorderd door uw daân,
Dat uwe aanstaande daân verleên te boven gaan;
U zelf beheerscht, en wijs, godvruchtig, vroom, ten lesten
't Geurig getuignis van mijn veerzen wilt bevesten[12]!

EINDE.

OP DE AANKOMSTE VAN DE KONINGINNE VAN 'T ZUIDEN TE HIERUSALEM.

Klinkert.

Ei! ziet, wat schoonder Zon verlaat de Zuider palen[13],
Opheffend' haar perruik, die op de vorsten smaalt[14]
Met steenen, daar natuur op 't Goddelijkst meê praalt;
Wat ijver perst haar doch zoo wijd te loopen dwalen?

Hoe nu, is 't om een peerl nog aan haar kroon te halen?
Ach! neen, de liefd' die heeft haar eedle borst gewond,
Om smaken, hoe den dauw, uit 's wijzen konings mond,
Veel liefelijker vloeit als honig in de dalen;

Een vrouwe, eene koninginne, en heidene, die komt
Beschamen onzen roem, hoe schoon die is verblomd[15]:
't Licht van dees gouden lamp wischt, met zijn groote klaarheid,

---

[1]hen. – [2]Verkeerdelijk voor geleerdheid of derg. – [3]Maria Stuarts zoon, die later, als Jacob I, op den Engelschen troon zulk een verachtelijke vertooning gemaakt heeft. – De hier door Du Bartas aan hem gewijde verzen komen in de door Van Lennep gevolgde, afzonderlijke uitgave niet voor, maar worden in die van Heins gevonden. — [4]loftuitend. — [5]op avontuur. – [6]voorbestemd. – [7]kon. — [8]dierbaar, kostelijk (stoplap van Vondel). – [9]Koning Jakob schreef zoowel in Latijnsch proza als dicht, en Du Bartas zelf had zijn Slag van Lepante vertaald; hij bleek zijn Gasconschen landaard niet minder getrouw, door hem daar met Homerus, gelijk hier met C. en Virg., te vergelijken, als door den ongerijmden lof, hem hier toegegalmd. — [10]Zoo lees ik voor God; ook 't Fransche heeft bon roy. — [11]even. – [12]Zelden is voorzeker hoogdravender ophef jammerlijker door de geschiedenis weêrsproken. — [13]grenzen, landen. — [14]blinkt. — [15]versierd.

Al onzen luister uit, vermids wij, zwaar gejokt[1],
Ons Kristus' wijsheid nooit zoo wijd heeft uitgelokt:
Dies derven wij het heil van de aangeboden waarheid.

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

Vier Uitersten[2].

I.

De dood is algemeen; wie is er ooit gebleven?
Hoe arm, hoe rijk van schat, elk loopt haar in 't gemoet,
D'een is zij bitter gal, den andren honig-zoet,
Wel hem, die sterven leert en zoekt een beter leven.

II.

't Verstorven graan verrijst, 't en blijft niet weg gescholen,
Zoo 'n doet de mensch ook niet, diens lichaam van den doôn[3]
Van nieuws bezield, verschijnt voor God en 's menschen
Die 't vierschaar zelf bekleedt, en[4] 't vonnis is bevolen. (Zoon,

III.

Wee! wee der boozen rot! hoe wil 't[5] de ziel doorsnijden
Des geens, die als een bok ter slinker zijde staat,
Als Kristus donderen zal met een vergramd gelaat:
„Vermaledijde, gaat! gaat, gij vermaledijden!"

IV.

O driemaal witten dag[6]! wel-zalig die mag hooren
Aan Kristi rechter hand die liefelijke stem:
„Komt hier en erft uw kroon in 't Nieuw Jeruzalem!
Gebenedijde, komt! komt hier, mijn uitverkoren!"

Uiterste Oordeel.

Den Hemel vierschaar houdt, de graven barsten open,
Het aardrijk knielt alzins[7] van zielen opgekropen[8];
Zijn zoete en felle stem de Rechter hooren laat:
„Gebenedijde, komt! vermaledijde, gaat!"

JAAR-ZANG,

OP DEN TOON VAN DEN NEGENDEN PSALM.

Nu zegt vaarwel aan 't oude jaar,
Want 't is in Kristus nieuw; en waar
De strenge Mozes derft zijn klaarheid,
Hier schijnt genaad' en enkle waarheid.

't Is nu den dag der zaligheid,
Die God zijn volk heeft toegeleid;
't Jaar der verlossing is gekomen,
Feesteert[9] en juicht nu, Kristen-vromen!

Men predik' en bazuin' alom
Het troost-rijk Evangeliom:
Der zonden duistre zielen-kerker
Is overweldigd van een sterker.

Des herten ooren open-sluit
En gaat het rijk des Duivels uit;
Trek uit, die[10] lust te zijn ontbonden,
Den rook des vleesch, en 't juk der zonden!

---

[1]gejukt, belast; een zoogenoemde afgebroken zin, welks onderwerp in den volgenden regel voorwerp wordt. [2]Wij lasschen dit en de volgende gedichten, als waarschijnlijk uit deze zelfde jaren (1616 en v.v.), hier in; verg. ten overvloede Van Lennep, I, bl. 603. — [3]uit den dooden. [4]Versta: en wien. — [5]zal 't. — [6]Latijnsche zegswijs voor blijde, gelukkige dag. — [7]alom. — [8]Nam. uit het graf. — [9]Viert feest; verg. vroeger. — [10]Versta: gij, die.

Want ziet, in Kristus geldt gewis
Noch voorhuid, noch besnijdenis;
Maar een vernieuwd gemoed warachtig,
En sterk geloof, door liefde krachtig.

Besnijdt dan 't vleesch niet, maar uw hart;
En een verborgen[1] Jode werdt[2].
Den geest kiest voor den dooden letter,
En leeft hoe langs hoe onbesmetter!

Hiertoe Gods zoon, nu opgewekt,
Een heilig levend voorbeeld strekt;
Hierom heeft Kristus vroeg geleden,
En is op d' achtsten dag besneden.

HEMELVAART-ZANG,

OP DEN TOON VAN DEN ACHSTTEN PSALM.

Maakt handgeklap, en juicht, gij Kristen-scharen!
Ziet Hemelwaart op zijn triomf-koets varen
Die onlangs daalde in 't graf, na zoo veel smaads,
En heerlijk nu gaat nemen d' hoogste plaats.

Klim op, klim op, gij, God en 's Menschen zone!
Versmaad het kruis, de speer, en doorne-krone:
En 't boos geslacht, dat, met een grimmig oog,
Ontzinnig U in 't heilig aanschijn spoog.

Doet[3] open ons uw vreugdenrijke troonen,
En baant het pad ten leven Adams zonen!
Ontsluit ons weêr 't gesloten Paradijs,
En zaligt ons, door uw naams lof en prijs!

Hoog-Priester, die onsterflijk zijt bevonden,
En hebt uw bloed gestort voor 's werelds zonden,
Klim op, klim op in 't alderheiligst koor!
Gods strengheid kom met uw verdiensten voor!

O, die van God gezalfd zijt tot een Koning!
Aanziet uw Kerk, uw Bruid uit 's Hemels woning,
Die hier verstrooid kent anders troost noch hoofd,
Zend haar den Geest en Trouwring, lang beloofd.

Zoo mag zij steeds in 's Bruigoms liefde blaken;
Zoo mag haar kroon noch zond noch wereld raken;
Zoo blijft haar liefd' veel sterker als de dood,
En erft ten loon haar lieve minnaars schoot.

PINXTER-ZANG,

OP DE STEM VAN DEN C PSALM.

Komt, komt, o driemaal Heilge Geest!
Ei, zegent onze Pinxter-feest;
Komt, tortel-duif van 's Hemels dak,
En brengt ons den olijven-tak!

Vertrooster, brengt ons Kristus' vreê,
En neemt in ons geweten steê!
Geest Gods, maakt onzen geest gewis,
Dat God ons aller Vader is.

[1]Min gelukkig voor geestelijke, vleeschelijk onbesneden. — [2]Voor wordt (verg. vroeger). — [3]Waarschijnlijk welluidendheidshalve voor doe, daar 't enkelv. onderwerp blijft; (verg. voor 't overige boven, bladz. 1, aant. [3]).

O vinger Gods, die 't steenen hert
Vermorzelt, dat het wakker[1] werd[2],
En Kristus' wet, die eeuwig blijft,
In ons gemoed en zinnen schrijft!

O gij, die onbegrijplijk zijt!
Ons hert tot uwen tempel wijdt!
Die onze inwendigheid herschept,
En lust bij ons te wonen hebt.

Komt, Hemel-dauw! en overstort
't Gemoed, onvruchtbaar en verdord;
O stroom des levens! o fontein!
Bevochtigt ons en maakt ons rein.

Komt, Godlijk vier! en steekt voortaan
Ons koude ziel met ijver aan!
Komt, heilig vier! verteert, verslindt,
Al wat in ons nog 't vleesch bemint.

Gij, wind des Heeren! leidt doch meê
Des zielen schip in 's werelds zee:
Op dat zij, vrij van schip-breuk, dan
Lande in 't beloofde Canaän!

PINXTER-ZANG,

OP DE STEM VAN MARIA LOF-ZANG.

Na Kristus' Hemelvaart,
De Apostelen, vergaard
Eendrachtelijk te gader,
Verwachtten voor haar hoofd
Den Trooster, die beloofd
Haar was van God den Vader.

De[3] Pinkster-feest verscheen,
Als snellijk viel beneên
De Geest, daar elk op hoopte;
Die, als een winds gedruisch,
Terstond vervulde 't huis,
En met een vier haar[4] doopte.

De Twaalve zag men hier
Omschenen met een vier,
Omstraald met vierge tongen;
Haar sprake zonder tolk
Verbaasde 't uitheemsch volk,
Van alzins ingedrongen.

„O, wonder is 't," zegt de een,
„Dat die van Galileên
Al 's werelds talen konnen!"
Een ander zegt: „zij zijn
Verzopen in den wijn,
En van den dronk verwonnen!"

„Neen, neen!" roept Cefas blij,
„'t Is Joels profecij,
Die God aan ons vervulden;
Ten ende Jakobs huis
Werd kondig[5], wie aan 't kruis
Nam op hem 's werelds schulden."

Den hamer Gods hier sprak,
De steenen harten brak;

[1]Wellicht een drukfout voor weeker, waarin het bij een later uitgave veranderd is. — [2]Voor wordt. — [3]Thans het; maar verg. boven, blz. 2b, aant. [1]. — [4]Even als in 't eerste coeplet, voor hen. — [5]Vername.

Wij zijn vol schuld bevonden
Aan 's Heeren bloed; wat raad?
„Elk een," zegt Peter, „laat'
Afwasschen al zijn zonden!"

Drie duizend zielen daar,
Boetvaardig, wonderbaar,
Zich Kristus niet en schamen;
Zij volgen Jezus' wet,
Zij waken in 't gebed,
En zijn één ziel te zamen.

Aandachtige Betrachtinge[1]

OVER

KRISTUS' LIJDEN,

UIT DEN HOOGDUITSCHEN VERTAALD DOOR M. L. B.

EN TER LOOPS GERIJMD DOOR

J. V. V., OP DE WIJZE VAN DEN 91 PSALM.

Waak op, mijn ziel! wat slaapt gij, hoe?
Uw Bruigom is voorhanden.
Koop olie: schik uw lampen toe,
Zoo blijft gij niet in schanden;
Wanneer hij in zijn kamerkijn
Te midnacht in zal streven,
Zult gij een dwaze maget zijn,
En in het duister sneven.

Waak[2] op de uur van 't harte dijn,
En tel de klok haar slagen,
Het kan niet ver van twaalven zijn; —
O wee, gij moet vertsagen,
Indien gij niet uw grof aardsch kleed,
Met Jozef[3], wilt verlaten,
En u ten ingang houdt gereed,
Ontbloot van eer en staten.

Een staaltjen[4] neemt aan zijne min,
Die kan zich zelven haten,
Opdat ge, om hem, uw eigen zin
Uit weêrmin zoudt verlaten.
Hij laat zijn rijk en leven wel,
Om uwe liefd' t' erlangen;
Hij daalt ook voor u in de Hel,
Nog laat gij u niet vangen;

Zoo kan des werelds snoode hoer
Door eigenliefde u vleyen·
Doch in het ende breekt het snoer,
En 't spel verkeert in schreyen:
Want zij boeleert, en kan haar echt
Niet ongebroken houden:
Wanneer de dood u ziel bevecht
Moet 's werelds liefd' verkouden.

De wereld dan den rugge keert!
Volg Kristus met verlangen;
Met open armen hij begeert,
U aan het kruis t' ontvangen.
Hij neigt zijn hoofd, om u een kus
Al neigende te geven;
Wat schuwt gij zijne dood aldus?
Ze is oorzaak van ons leven.

Gij vraagt, wat hem aan 't kruise bracht,
Dat zal men u uitleggen:
Uw ontrouw en Zijn liefd' betracht,
Die zullen 't u wel zeggen;
Want als de slang u brocht ten val,
Door 't ooft[1] vol ongelukken,
Wat schepsel was in 't aardsche dal,
Dat u van hem kost rukken?

De Goddelijke liefde most
U wederom verwerven,
En u, die hem het leven kost,
Genieten door zijn sterven.
Hierom, zoo hing[2] het heilig Lam,
Door 't vier der liefd' gebraden[3]
En dorst naar u, aan 't kruishoutsstam:
Nog laat gij u niet raden.

Want hij, die is het eeuwig zoet,
Moet zuren edik drinken;
En bittre gal van wraak, tot boet[4]
Der menschen, zich laat schinken[5].
Gewond is hem, ook na zijn dood,
Het hart met booze daden;
Dies zich de zon verbergt uit nood,
De zonne der genaden.

Uw beurs gij boven Kristus stelt,
En knort, als werd[6] vergoten
Den balsem van der armen geld,
Op 's Heilands hoofd gevloten.
Al ziet gij, met den rijken man,
Aan Lazarus veel zweeren,
Gij neemt u zijnes gants niet an,
Schoon wormen hem verteren.

Beschuldigt Judas noch en schelt
Hem, om zijn valsche daden;
Want gij ook, om 't vervloekte geld,
Zelf Kristus hebt verraden.
Of gij hem met den mond belijdt,
En schijnt den kus te geven,
Om dartig penningen profijt,
Brengt hij[7] Gods Lam om 't leven.

De nacht ook buiten u niet is,
Daar Krist geboeid moet zuchten,
Als, in der zonden duisternis,
De jongers angstig vluchten.
Aldus raakt uw staudvastigheid,
Door slaap en vlucht, aan 't glijden:
Gij vlucht van Kristus, wijd verspreid,
Wanneer hij gaat aan 't lijden.

Gij smijt[8] met Petrus in de schaar,
Als 't kruis begint te naken;
Maar dorft, in nood en lijfsgevaar,
Wel driemaal God verzaken,
Eer driewerf kraait gewetens haan,
Ook op een wijfs bedragen[9];
Gij zoudt met Kristus sterven gaan
In vreugd en goede dagen.

De hoogepriesters meer en meer
Ook zelfs in u vergaren;

---

[1] D. i. practische beschouwing. — [2] Hier let, geef acht. — [3] Even als Jozef (Potifarischer gedachtenis). — [4] voorbeeld.

[1] den Eva's-appel. — [2] Zoo lees ik voor lang. — [3] Min gelukkig voor verbrand (gelijk een brandoffer). — [4] schuldvoldoening. — [5] Voor schenken. — [6] Voor wordt. — [7] Men zal hier wel gij of drie regels vroeger ook hij moeten lezen. — [8] Naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord: slaat. — [9] beschuldiging.

Dat zijn vernuft en menschenleer,
Die Kristus staâg bezwaren;
Zij roepen: „kruist, ja kruist hem, och!
Laat Barrabas bij 't leven!"
Verschoont den ouden Adam toch,
Den nieuwen vrij laat sneven.

Met stok en spies van uw vernuft,
Gij Kristus wilt bevechten.
Neuswijsheid aandacht heel verbluft,
En weet niet uit te rechten.
Gij schermt al t' ijdel in de lucht,
En Gods en Kristus namen
Zijn blixems-blikkren[1] zonder vrucht;
Met recht moet gij u schamen.

Gij zijt van Malchus' slag[2] gewis,
Wiens recht' oor afgehouwen;
Dus hoort gij niet wat Gods wil is,
Maar laat u zachtkens klouwen,
Door lof, het slinker ezelsoor,
't Welk gij best af liet snijden,
En 't rechter aanzetten daarvoor
Om kwaad geklap te mijden.

Al deedt gij Kristus leed op leed,
Om 's keizers vriendschaps wegen,
En droomt van Duivels spook, alreed'
Gij zoekt uw hand te vegen
Met water, als Pilatus eer,
Met kerkgang God te paayen,
En Doop en Nachtmaal, om den Heer
Een neus dus aan te draayen.

Veel slagen, schimpen, hoon, en nood
Den Heiland heeft geleden;
Der woênden[3] misbruik al te snood
Hem aantrekt andre kleeden:
Dan wit, als bij Herodes' rot,
Dan purperen gewaden:
Zoo maakt gij Kristus tot een spot,
O schande! o kwaad der kwaden!

Uw eerzucht dorft[4] de doornekroon
Hem om zijn voorhoofd drukken;
Uw boosheid is het kruis vol hoon,
Waaronder hij gaat bukken.
Met Simon van Cyrenen woudt
Gij Kristus' kruis niet dragen,
Ten zij men u den rugge touwt[5],
En daartoe drijft met slagen.

Geen smid hier ook aan 't aanbeeld hoort[6],
Die spijkers smeedt van staven,
Terwijl gij Kristus' hand doorboord,
En voeten hebt doorgraven.
Uw doen en wandel maar betracht,
Die nagel maakt kwetsuren:
Het wordt al in dit kruis volbracht,
Op nieuw in u, alle uren.

Gij maakt schriftuurs-rok nadeloos
Een beedlaars rok[1] ten leste;
De letter is de geest te loos,
Als die[2] dient tot uw beste:
Maar houdt de letter niet de proef,
Zoo verft[3] gij schriftgeschillen
Of knijpt die[4], als een valsche boef
Den teerling, naar uw grillen.

De wereld speelt om Kristus' kleed
Met niet dan ijdle vragen:
Men schut, met een bewijs gereed,
Hierop[5] een anders slagen;
Zoo laat men Kristus, 't rechte wit[6],
Zich uit de handen rooven;
Zoo houden wij den dop voor 't pit,
Daar andren vast[7] haarkloven.

Des slinkschen moorders ongeduld
Vertoont gij in uw lijden,
Wanneer het hart u biecht uw schuld
In d' avond van 't[8] verblijden.
Bidt gij niet naar 's bekeerden wijs,
Dat Krist u heil wil geven;
Wanneer hij komt in 't Paradijs,
Uw zonde aan 't kruis blijft kleven.

Van Kristus' graf gij vliedt en scheidt,
Als zijnde sterk bewaket[9]
Van wereldlijke overheid,
Daartoe ook vast vermaket[10]
Door 't zegel des hoogpriesters meest,
Die beî, met ban en vloeken,
Vernielen, die naar Kristus geest
En kracht in 't graf gaan zoeken.

In somma: Kristus' bittre dood
Is maar uw vleeschlijk leven,
Zijn smerten en vijf wonden rood
Uw lust hem overgeven.
Hij sterft en staat niet op in u,
Voor gij uw lust wilt sterven;
Zijn dood is zelf uw leven nu,
Kunt gij zijn liefd' verwerven.

Al roept men: „Heere, Heere!" sterk,
Het is hem een afgrijzen;
Men moet de handen slaan aan 't werk,
Dat zijn kruisbroeders wijzen.
De roos och! onder doornen groeit.
Gij moet den kelk[11] ook nutten,
Dat bloedzweet langs uw aanschijn vloeit,
Zoo help zijn kruisgang stutten.

Het leît ook niet aan wetenschap,
Hoe God om u most sterven;
In 't leven[12] leît de kracht en 't sap,
Al is 't met uw bederven.
Is niet zijn kruis in 't hert gegrond,
Veel weten brengt geen zegen;
Een aasken schulds van duizend pond
Niet eens wordt opgewegen.

---

[1] weêrlicht-flikkering. De dichter bedoelt blijkbaar, dat het ijdel Heere, Heere roepen, en bezigen van God en Kristus' naam, geen baat geeft. Aan een drukfeil (gelijk Van Lennep meent) behoeft men dus ook niet te denken; het volgende coeplet daarentegen is wel zoo gewrongen en valsch vernuftig. – [2] soort. – [3] Zoo lees ik voor wonden, dat (gelijk Van Lennep te recht opmerkt) geen zin geeft. — [4] Voor durft of liever dert (van 't oude darren), door 't eerstgemelde ten onrechte verdrongen. [5] slaat. – [6] Gelijk steeds nog in de dagelijksche spreektaal voor behoort.

[1] Dat is een rok overvo van naden. — [2] Nam. die letter. — [3] kleurt, verzint. — [4] Nam. die letter. — [5] Op het (uitwendige) kleed van Kristus. – [6] doel. – [7] steeds. [8] D. i. (gelijk de heilige feestavond) even voor. – [9] Thans bewaakt. — [10] vermaakt d. i. bepaald. — [11] Den (Gethsemaneeschen) lijdens-kelk. — [12] Nam. het betrachtende, practische leven, tegenover de uitwendige wetenschap.

De band der liefde in 't algemeen
Is eenen last te dragen,
Daar twee, in liefde en leed nu een,
Malkander onderschragen.
Hoe mint gij God en Kristus trouw,
Dien gij altijd valt tegen,
En daaglijks kruisigt, zonder rouw,
In uw verkeerde wegen.

Maar, wilt gij naar zijn liefde staan,
Zoo kruist uw stijve zinnen,
En laat u naakt aan 't kruise slaan;
Dat 's 't merk van God te minnen[1].
Zoo geeselt u door ware boet,
Met ootmoeds kroon van doren:
Temt hovaardij, dat slanggebroed,
En stopt voor haar uwe ooren!

Ook spijkren hand en voeten aan,
Met kristelijken wandel,
Opdat ze langs geen dwaalweg gaan,
Maar drijven vromen handel.
Ontziet niet eens, of men u al
Wil gal en edik schenken:
Een zoete en koele bronne zal
De dood en 't leed verdrenken.

En of in u de zonneglans
Zou schijnen te verbleeken,
De dood u ook verslinden gansch,
Van 't kruis dient niet geweken:
Want als dan eens de voorhang rijt[2],
Die God en ons komt scheyen:
De Geest uw steenen harte splijt,
Gekweekt door kruis en schreyen.

O, wat een zaalge duisternis,
Die ons het licht kan geven!
Een dood, die zoet en noodig is,
Waarin men vindt het leven!
Maar wee, dat vleeschelijke licht,
Daar nacht in is verborgen;
Wie zich naar 's werelds leven richt,
Zijn eigen ziel zal worgen[3].

Bekeert u fluks, de tijd is reed':
Men zal de klok haast hooren;
Vertrekt gij[4], nu het heden heet,
Zoo gaat uw ziel verloren.
Dan blijkt het eerst, hoe dol en dwaas
De morgen gij in weelde,
En uwen middag ook, helaas!
Met vleesch en bloed verspeelde.

De negenste uur naakt onbewust,
En Kristus is verscheyen.
Loop, loop! hier is geen tijd van rust,
Nu help zijn dood beschreyen.
Gij komt als 't licht verdwijnt in mist,
En moet bij duister dolen,
Gij vindt voor Krist den Antikrist,
Nu is het licht gescholen[5].

[6]O lieve ziel! bedenk toch dat,
En wilt ten kruise loopen.

Volgt Kristus op het rechte pad:
Wilt al uw goed verkoopen.
Gij moogt niet uw gerechtigheid
Op Kristus' kerfstok snijden;
Wilt gij ten leven zijn bereid,
Gij moet eerst met hem lijden!

O lieve ziel! dat is de boom,
Die goed en kwaad kan geven;
In u is Hemel, Hel, en schroom,
De dood en ook het leven.
Het werelds-leven is de dood,
Die Kristus krenkt met smarte;
Maar sterft gij in zijn wonden rood,
Zoo leeft hij in uw harte.

Telt ge u in 't uitverkoren tal,
Zoo merkt u met het teeken:
Het kruis van Kristus overal
In 't voorhoofd zij gestreken.
Wat baat de wolf des lams geween,
Indien hij huilt hier tegen:
Nog min als eenen harden steen
De vruchtbre dauw of regen.

ZEDIG GEDICHT[1],

VAN DE

IJdelheid der Menschen en Wankelbaarheid der Konink-rijken.

1.

Elk heeft gebiedens lust, elk tracht naar hooge staten,
Naar eenen titels glans, naar myters, staf en kroon,
Naar bisdom, graaflijkheid, en rijken boven maten:
Elk wil als aardschen God hier bouwen zijnen troon.

2.

Indien zulks heil aanbrocht, ik wild' ook daarna streven
Om 't ampt eens vorsten, graafs of konings te bekleên,
Maar overmids zulks heil aanbrengen kan noch geven,
Verfoei ik 't al gelijk, en acht van allen geen.

3.

Wat zeg ik, zijn dan niet monarchen, hoog geboren,
Als met den heldren glans eens Godheids aangedaan,
Dien zelden haarsgelijk of niemand komt te voren?
Kan ergens zaligheid dit heil te boven gaan?

4.

't Is waar, ik latet toe, dat z' uiterlijk voor d' oogen
Zijn met een wolk omschaauwd van grooter majesteit:
Maar innerlijk in 't hert is 't niet als waan en logen,
Is 't vol van slavernij, druk, en katijvigheid.

5.

De kroon, al schenkt ze een zon van goud en diamanten,
Is haar[2] een lastig pak: de zijde en purper dracht
't Lijf noopt[3] met ongemak: de dienaars en trawanten
Haar[2] 't harte beven doen en zorgen, dag en nacht.

6.

Den scepter zijn ze moê te handlen[4] en te dragen,
Om dat meer rijken niet staan onder haar gebied:
Is de eene wereld haar, en hooren ze gewagen
Van 't ander werelds rijk, zij huilen van verdriet.

7.

Zijn de onderdanen veel, veel valt er te bestieren:
En naar de volkren zijn in zeden onderscheên,
Zij onderworpen zijn elks zeden en manieren,
Of d' een of d' ander raakt te lichtlijk op de been.

---

[1]Zoo lees ik voor het minder verklaarbare winnen. — [2]Voor scheurt. — [3]Germanisme voor dooden. — [4]Stelt gij uit, vertraagt gij. — [5]Voer schuil gegaan. — [6]Naar Alb. Thijms juiste opmerking (zie Van Lennep's Nalezing) heb ik dit coeplet voor het volgende geplaatst.

[1]Gallicisme voor Zede-dicht. — [2]hun; zie ook verder nog telkens. — [3]Min gelukkig voor kwelt, of iets derg., daar bij nooden altijd een doel verondersteld wordt. — [4]Thans hanteeren.

8.

De most haar edik is, hoe zoet en uitgenomen:
Banket noch venezoen haar honger niet verzaadt: (men
's Nachts, als een ander rust, zoo schiet haar in haar droo-
Dat iemand na[1] haar kroon of na[1] haar leven staat.

9.

De vijanden zijn veel van binnen of van buiten,
Is 't één rumoer geslist, het ander dat ontstaat;
Van buiten staat haar toe[2] des vijands heer te stuiten,
Van binnen toe te zien voor oproer of verraad.

10.

Zoo haar den zegen mist van welgeboorne zonen,
Of is er maar één vrucht, zij zorgen voor misval;
Zijn ook de kindren veel, zij duchten[3], om de kroonen
Een bloedig streng gevecht ten leste volgen zal.

11.

Kort-om, zoo glorie-rijk en heerlijk als ze schijnen
Voor 't uiterlijk gelaat, zoo deerlijk wederom
Haar innerlijk in 't hart doorprikkelen veel pijnen:
Behalve, dat ze op 't laatst verwelken als een blom.

12.

Als de onverwachte dood genaakt tot haar paleizen,
En aan haar poorten klopt, die[4] naauwlijks opgedaan
Een droeve stem ontmoet: „'t is tijd; gij moet verreizen,
Monarchen! maakt u ree; 't is hier met u gedaan."

13.

Daar vangt het zuchten aan, met uitgestorte tranen:
„Adieu, mijn heerlijkheid! adieu, mijn werelds rijk!
Houd van aanbeden[5] op, mijn knielende onderdanen!
Mijn zon is laag gedaald, mijn glorie valt in 't slijk."

14.

Dan zijn ze min noch meer als de armst der bedelaren,
Die om een kruimken broods voor hare tralie bad:
Indien de balsem 't lijk mocht voor 't verrotten sparen,
Dit mocht al 't voordeel zijn, 'tgeen nog een koning had.

15.

Weg dan met de ijdelheid, daar zoo veel duizend menschen
In stellen 't hoogste goed en 't alder-opperst heil!
Wordt vorsten uws gemoeds! wat wildy schoonders wen-
schen?
Dees deugd is ongemeen, nochtans voor ieder veil[6].

16.

Een machtig koning is 't, die zijn verdorven lusten
Zich onderworpen heeft en over haar gebiedt,
Die zijn gemoed bezit in stilheid en in rusten,
En, willeloos in God, niet anders wil als niet.

17.

De zulke draagt in zich zijn koninkrijk besloten,
De zulke vindt in hem al 't geen hij in God zocht,
Door 't uitgaan van hem zelfs, en door zich zelfs t' ontbloo-
Hij als gezegend heel het aardrijk aan zich brocht. (ten

18.

Vermits men zulken heil onwetlijk niet mag erven,
Dat is: ten zij men daalt van 't Goddelijke bloed:
Is 't wonder, dat dan veel dees hoogheid moeten derven,
En dat men zelden vindt een koning naar 't gemoed?

19.

Verliest u zelven dan en wordt uit God geboren,
Indien gij anders haat der zonden slavernij,
En uws ziels vrijheid lieft; gij werdt als uitverkoren,
Gezaligd en gezalfd, tot zulken heerschappij.

Dit zong ik, daar ik lag gerust en onbekommerd,
Van d' uitgestrekten eik beschaduwd en belommerd.

---

[1]Thans naar, maar hier welluidendheidshalve gehouden. — [2]past het hun. — [3]Versta· duchten, dat. — [4]haar (nam. de dood). — [5]Thans aanbidden (verg. echter den herhalingsvorm bedelen en 't Hoogd. beten). — [6]te koop, verkrijgbaar.

Houwlijk-Zang,

tusschen God en de Geloovige Ziele,

OP DEN TOON VAN DEN 100STEN PSALM DAVIDS.

Zoo lang de ziel, nog onverleid,
Heeft de ingeschaapne zuiverheid,
Gelijkt ze recht een jonge maagd,
Die cierlijk witte kleedren draagt.

2.

Een maagd, die eerbaar, ongetrouwd,
De kuischheid voor haar kleinood houdt,
En die de bloem haars jeugds gewis
Wil gunnen dien, die 't weerdig is.

3.

Twee minnaars spelen in haar zin,
D' een draagt haar liefde, en d' ander min:
D' een biedt zijn trouwe op deugd en eer,
En d' ander, dat hij haar schoffeer'.

4.

Wat ongelijker vrijers doch!
God en de Wereld, vol bedrog:
De ziele slaat ze beide ga,
En eindlijk gaat bij 't vleesch te râ.

5.

Het vleesch, dien 't zienlijk oog behaagt,
Te weeg brengt, dat de onnooz'le maagd
Den Hemel zijn verzoek ontslaat[1],
En met de wereld boelen[2] gaat.

6.

De wereld, die op 't tijdlijk zaait,
De bloem haars frisschen maagdoms maait.
Den zomer, die zoo vrundlijk bloost,
Volgt fluks een strengen zuren oogst.

7.

Het maagd'lijk bloed ligt nu geschend,
En is een gast-huis vol ellend,
Want als de lust nu is voor-bij
Zoo wordt de boel haar weêr-partij.

8.

Dood-wonden hij zijn bij-wijf slaat,
Berooft haar 't spier-wit, rein gewaad;
Scheidt van haar, laat ze, naakt en bloot,
Verworpen liggen, voor half dood.

9.

Zij klaagt, zij zucht, zij steent, zij kermt,
Tot dat den Hemel haars ontfermt:
En of zij schoon dees straf verdient,
Zoo is hij nog de zelfde vriend.

10.

Ten beste van de aanstaande bruid
Schikt hij een rei van maagden uit,
Die 't arme schepsel, op een kruis,
Gaan dragen in 't behouden huis.

11.

Met wijn en olie hij beleefd[3]
Al haar gezondheid weder geeft;
Zijn hert-wond strekt haar een fontein,
Daarin hij haar laat wasschen rein.

12.

Hij trekt ze purpren kleedren aan,
En laat ze voor zijn aanzicht staan,
En spreekt: „boetvaardige vriendin!
Ik geef u 't hert, en ziel, en zin."

13.

Hij steekt ze een trouw-ring aan haar hand,
Tot eenen zekren onder-pand,

---

[1]Voor afslaat. — [2]Verouderd voor boeleeren. — [3]Gelijk reeds meer voor minzaam.

Tot teeken van onfeilbre trouw,
En neemt ze tot zijn echte vrouw.

14.

De bruid bezwijmt en is als stom,
Omdat zoo rijken bruidegom
Bekleedt haar armoede, en haar leid[1],
En spreekt, vervuld met dankbaarheid:

15.

„Wie ben ik? of van wat geslacht,
Dat gij nog op mijn snoodheid acht,
Ziet zoo veel edeler voor-bij,
En voegt mij aan uw rechter zij?"

16.

„Noch tijds, noch oudheids[2] ongeval
't Geheugnis mij ontvreemden zal
Van 't rijk en onweerdeerlijk goed,
Daar gij de onzaalge mede ontmoet."

17.

„Verweerdigt slechts mij, assche en stof,
Dat ik verkondige uwen lof,
Dat steeds mijn mond uw weldaad wekk',
En een trompet uws roems verstrekk'."

18.

De Ziel, met God van Hemelrijk,
Aldus verknocht in 't huwelijk,
Wordt zwanger, en, naar 's bruid'goms beeld,
Veel deugden hem tot kindren teelt.

DE

HELDEN GODES DES OUDEN VERBONDS.

Aan de Oudvaderen, Priesteren, Koningen, Profeten, en Helden.

Klinkert.

Oudvadren, uit wiens stronk de stammen zijn gesproten:
Aartspriestren, die 't altaar met vuur en vleesch besloegt:
Gekroonde koningen, die d' heil'ge scepters droegt:
Profeten, die den volk' hebt Gods geheim ontsloten,

En strijdbaar' helden, die met schitterende degens
Den vijand 't voorhoofd boodt, en randden Moab aan
En Ammons ridderschap, en t' huis keerde, overlaân,
Met bloedige trofeên, met zoo veel roofs en zegens:

Duldt, dat mijn Zangeres komt met haar hèrp verbreên,
Hoe gij geteeld, gesmookt[3], geheerscht, geleerd, gestreên,
En overwonnen hebt; duldt, dat ik mij vermake

En spiegel in uw deugd, en andren mede deil[4]
Al 't geen de Geest beschreef tot nut van 's menschen
Op dat elk een met mij in 's Hemels liefde blake. (heil

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAAN.

DEN WIJZEN, GELEERDEN EN WELERVAREN HEER

JOHAN FONTEYN,

DER ARTSNIJEN DOCTOR, EN LIEFHEBBER VAN ALLE GOEDE KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Al is het zoo, dat de mensche zich met recht bedroeven moet, en schaamrood zijn aanzicht ter aarden slaan, wanneer hij aanmerkt, hoe vele zwakheden hij in dit leven onderworpen is, zoo dat men met recht, voor zoo veel het lichaam aangaat, alle onvernuftige[1] dieren mag gelukkiger achten, en boven hem stellen: nochtans aanziende, hoe God almachtig zoo velerhande zaden, wortelen, kruiden en andere dingen laat opwassen, om zijn gebreken weg te nemen en zijn wonden te zalven, zoo kan hij wederom moed scheppen, en zich billijk in zijn ellende troosten, gemerkt hij nog raad voor zijne kwalen vindt. En evenwel of de nature jaarlijks zoo veel nutte spruiten uit haren schoot en boezem te voorschijn brengt, zoo waar deze troost nog ijdel, indien God de eeuwen niet doorgaans[2] zegende met kloeke en verstandige genezers, die de ziekten kennen en onderscheiden, en de heilzame artsnije den kranken bekwamelijk toepassen. De oude Heidenen hebben dit, hoewel niet in zijn rechte mate, erkend, wanneer zij kerken bouwden, en als Goden eerden den genen, die in deze hemelsche kunst uitmuntig[3] en den kwijnenden troostlijk waren: gelijk zij, onder andere, Æsculapius als een God hebben aangeroepen, die zelf te Rome zijnen tempel hadde, en van wie gezegd wordt, dat hij de bleeke schimmen ter Hellen uit dede komen. Indien wij hedendaags ook tot die blinde afgoderije geneigd waren, wij zouden lichtelijk mede in dat gebrek vervallen: want onze eeuwe is zoo ongelukkig niet, of wij zijn gezegend met uitnemende verstanden, die in deze Goddelijke wetenschap uitsteken; en zoo het ons als den Grieken geoorloofd waar, de waarheid met versierde[4] sprookskens te bewimpelen, en onder de schorse van gedichte fabelen te verbergen; wij zouden mogen voortbrengen[5], hoe in Holland, omtrent den Amstel, een Fontein gevonden wordt, die door hare springaderen zoo heilzame druppelen uitwerpt, dat ontallijke kranken, die ze smaakten, haar verloren gezondheid weder gevonden hebben. Wat dit gezeid is, kan een ieder licht vaten[6], die den raad gebruikt en de hulpe genoten heeft van uwe E., die deze loflijke stad een Fontein van heilzame artsnije verstrekt, en die billijk moogt gerekend worden onder het getal van die gene, daar de geleerde Tomas Garzon af getuigt, „che per invidia de' loro nomi da se stessi chiari e famosi, piu che non sono i raggi di Febo à mezo giorno[7]." Zoo dat wij, overwegende de ontvangen diensten en weldaden, ons licht aan uwe E. zouden vergrijpen, ten ware dat wij God erkenden te wezen de eerste oorzaak en borne[8], van dewelke alle goede gifte ende alle volmaakte gave is afdalende: die ook de sterflijke menschen als werktuigen tot zijns naams eere bezigt. Waarom wij dan naast de Alderhoogste met recht de zulke, om der kunsten wille, in haar behoorlijke mate eeren, en in weerden houden. Het welk mij ook veroorzaakt, deze mijn Helden Godes uwe E. op te dragen: waar toe mijn Zangeresse gantsch geneigd is, overmits uwe E. de dichtkunst met een lieflijk gemoed omhelst, ook somtijds uit lust oeffent: zoo dat uwe E. zeer gevoegelijk evenaart met[9] de voortreffelijke Erotimus[10], daar de hoogdravende[11] heer Torquato Tasso, in het elfde gezang van zijn Gierusalemme Liberata, aldus af[12] zingt:

En d' oude Erotimus 1) alreê van Padus 2) vliet
Zich tot 's gekwetsten troost met vlijt gebruiken liet:
Die van het heilzaam nat, van planten, en van kruiden
't Gebruik verstond, en wist elks krachten te beduiden,

---

[1]Voor leed. – [2]Gelijk reeds herhaaldelijk voor ouderdom. — [3]Gelijk reeds vroeger voor het altaar doen rooken. — [4]Voor deel.

[1]Gelijk reeds vroeger, voor zedeloos. — [2]bij voortduring. — [3]Voor uitmuntend. — [4]verdichte. — [5]te berde brengen. — [6]Thans vatten. — [7]D. i. die om hun naam benijd, uit zich zelf, meer dan de stralen der middagzon, vonken en schitteren. — [8]bron. — [9]van gelijken aard is met. — [10]Godfried van Bouillons wondheeler; zie in Ten Kate's Tasso II, bl. 24. — [11]Voor verheven; verg. vroeger. — [12]van.

1) Fontein. — 2) Amstel.

En had de gunste nog der Muzen op zijn zij,
Doch met de minder eer vernoegd was van artsnij;
De kwijnend' hij den dood alleenlijk zocht t' ontschaken,
En veler namen hij onsterfelijk kost maken.

Ontvangt dan, jonstige en konstige Fontein! zulks als ons de Hemelsche Fonteinader gejond heeft, en blijft zoo genegen om de kranke lichamen op te helpen, als zij wel ernstig aanhouden, om uwe hulpmiddelen te genieten, en leeft langer als wij wenschen dorven.

T' Amstelredam, den 11. van Sprokelle[1] 1620.

Uwe E. en A. dienstschuldige
I. V. VONDELEN.

AAN DEN

OPMERKENDEN EN VERSTANDIGEN LEZER.

Die, een kwaad voorschrift nabootsende, wat goeds waant te maken, is verre verdoold. Een goed leerling moet dan noodwendig op een goed voorbeeld steroogen[2]. Zoo gaat het in menschelijke kunsten en wetenschappen: zoo ook in heilige en Goddelijke oefeningen. Hier zijn voor al goede voorgangers van noode, om geen slimme[3] gangen te gaen. De alderbeste en veiligste zijn schriftuurlijke, en zulke die de Heilige Geest heeft doorluchtig gemaakt: 'twelk zijn de Heiligen des ouden en nieuwen verbonds. Die van 't oude verbond brengen wij hier, als op het tooneel, voor eerst te voorschijn. Geen ware Godgeleerde zal ons hierom met donkere wijnbrouwen[4] stuurs aanzien: want wij doen effen[5] het zelfde, dat de Godgeleerde schrijver tot den Hebreen al over lange dede, als hij (aanmerkende, dat al wat voorhenen geschreven, ons tot leeringe nagelaten was) de Vaderen des Ouden Verbonds optelde, en haar heerlijke daden elk in 't bijzonder den geloovigen Kristenen op het rijkste voor oogen schilderde, en, als een goed huisheere, niet alleen nieuw, maar ook oud uit zijn trezoor voortbracht. Hier over was hij zoo weinig te berispen, als Kristus, zijn Meester, die hem op dusdanige wijze was voorgegaan. Wil men ons voorwerpen[6], dat men de voorbeelden des ouden en nieuwen verbonds met onderscheid moet aanmerken: dat wij de Heiligen, die vóór en onder de wet leefden, moeten navolgen alleen in 'tgene, daarin zij ons als navolglijke voorbeelden zijn nagelaten: zulks staan wij toe, en dit heeft ook de gedachte schrijver omzichtig aangemerkt, als eener[7], die wel verstond, dat de wet door Mozes gegeven, maar genade en waarheid door Jezus Kristus geworden was: dat de wet de schaduwe van toekomende goederen, en niet het beeld der dingen zelve behelsde. Hier most gewisselijk op gepast[8] zijn. Die dat niet dede, zoude lichtelijk een mengelmoes van de Wet en het Evangelie maken, en een verboden Mozaïsche, met een geoorloofden Kristelijken Godsdienst te zamen smelten. Nu in Kristus' dood het voorhangsel des tempels gescheurd is, weten wij, dat de donkere schaduwen des wets voor het licht van de Evangelische waarheid wijken moeten: dat de vergaderinge der geloovigen niet alleen te Jeruzalem, maar aan alle oorden der wereld heilige handen tot God mag opheffen. Kristus, des wets einde, jont[9] alle dingen een ander aangezicht[10]. In hem is het oude vergaan, en het is al nieuw geworden. Zie ik den eersten aardschen Adam gevallen, ik gedenk aan den anderen hemelschen, die door zijn volkomen en onbevlekte gerechtigheid den gevallen mensche, volgens zijn gedane belofte, wederom heeft opgerecht. Zie ik Abraham al bestorven het mes trekken, om zijnen eenigen Izaäk te offeren: mij schiet in den zin, hoe God de Vader de wereld alzoo lief gehad heeft, dat hij zijnen eenigen Zone gaf tot den smadelijken dood des kruises, en ik verwonder mij beide over Gods vaderlijke liefde tot het menschelijk geslacht, en Jezus' kinderlijke gehoorzaamheid neffens zijnen Hemelschen Vader. Verneem ik, hoe Jozef in Egypten op den troon der eeren[1] zit, om gedurende de gezegende oogsten te voorzien tegen de aanstaande onvruchtbare tijden: zoo word ik gedachtig, hoe Kristus ter rechterhand zijns Vaders zittende is verheerlijkt, en tot een hoofd der gemeenten gezalfd, om te waken over zijn strijdende Kerke. Leidt de oude Wetgever, Mozes, Israel uit Faro's slavernije: Kristus, de nieuwe Wetgever, voert zijn volk uit der zonden dienstbaarheid, en het geweld des Duivels. Gaat Aäron in het alderheiligste wierooken: Kristus, onze warachtige Hoogepriester, niet door bokken of kalveren, maar door zijn eigen bloed, offert hem zelven zijnen Vader tot eenen zoeten reuk, en verschijnt voor ons in den Hemel voor het aanschijn van Gods onverdraaglijke[2] Majesteit. Zoo de Israëlieten haar van Jozua, Gedeon, Samson, en andere, als van hare Verlossers roemen: wij beroemen ons van den Heiland aller menschen, hetwelk[3] Jezus Kristus is. Keert David al bebloed en zegenrijk, met roof overladen, van den slag der kinderen Ammon: Kristus, onze geestelijke koning, met het kruis overwonnen hebbende, vaart met veel heerlijker trofeen de poorten in van het nieuwe Jeruzalem, en wordt gewillekomd[4] van veel duizendmaal duizend Engelen en Hemelsche Heerscharen. Verwonderen haar de Israëlieten over Salomons wijsheid en heerlijkheid: Kristus, de wijsheid Gods, heeft schoonder luister, en zijn glorie en majesteit verdonkert de eere van Davids nazaat. Hebben de Joden veel Profeten tot onderwijzers en leeraars: wij luisteren naar eenen grooten Profeet en Leeraar, die ons van den Vader uit de wolken bevolen wordt te hooren, en op wiens brein de driemaal heilige Geest, als een zuiver duifken, heeft gerust, doen zich den Hemel opende. Wederom vermaant mij Abel tot oprechtigheid: Melchisedech tot rechtveerdigheid: Loth tot gastvrijheid: Abraham en Izaäk tot gehoorzaamheid: Jacob tot ootmoed: Jozef tot kuischheid: Mozes tot zachtmoedigheid en getrouwigheid: Jozua en Caleb tot standvastigheid: David tot vurigheid en dankbaarheid: Salomon tot godzaligheid: Micha tot vromigheid: Hiob tot geduld: Tobias tot godvruchtigheid, &c. Hebben deze Goddelijke helden en Hemelsche fakkelen eenige deugden met malkanderen gemeen, gelijk zij doen: zij zijn ook door d' een of d' ander deugd van den ander onderscheiden. Elk in 't bijzonder munt in iet wat bijzonders uit: gelijk kostelijke steenen, peerlen, en diamanten, die, alhoewel ze te zamen dierbaar en van uitnemende weerde zijn, nochtans ergens in, door zekere schoonheid, verwe, glans, of maaksel onderscheiden worden, en gelijk de sterren in 't voorhoofd des blinkenden hemels, die, schoon zij te gader licht en helder zijn, nochtans in glans en klaarheid ook in grootheid verschillen. Hier hebdy de Vaderen, uit wiens lendenen zoo doorluchtige stammen gesproten zijn, en die op de Goddelijke beloften gesteund hebben. Hier ziedy de Priesteren, die God naar zijn eeuwige wijsheid, als met zijn hand, gekleed en gecierd heeft. Hier aanschouwdy de helden, wien God zelf het mes heeft op de zijde gegord, en die met haar vromigheid ons tot den geestelijken strijd opwekken. Hier pronken de koningen, die, met balsem

---

[1]Voor Sprokkele, d. i. Sprokkelmaand. — [2]Voor 't gewone staroogen; gelijk herp voor harp, tesch voor tasch, enz. — [3]verkeerde. — [4]Thans verkeerdelijk wenkbraauwen; 't best schreve men wimbrauwen. — [5]even, juist. — [6]Germ. voor tegenwerpen. — [7]Germ. voor iemand. — [8]gelet. — [9]gunt, veroorlooft voor. — [10]oogpunt.

[1]Thans eer. — [2]Hier, tegen de gewoonte, in goeden zin. — [3]Nam. heiland. Gelijk Van Leunep te recht opmerkt, wordt door 't onzijdige voorn. w. (in tegenoverstelling van 't mann.) meer de eigenschap dan de persoon aangeduid. — [4]Thans verwellekomd.

overstort, het haar met gulde kroonen dekten, en met de rechterhand de beperelde rijksstaven zwaaiden: en hier hoordy de Profeten, door wiens mond de Geest des Heeren heeft getrompettet de komst van de beloofde Messias. Dit zijn de Koningen, Priesteren, Heiligen, en Profeten, die met gerekten halze hebben uitgezien, en verlangd naar den grooten Zaligmaker des menschelijken geslachts. Dit zijn de lichtende tortsen, die van het warachtige licht getuigden, hetwelk verlichten zoude al, die in de duisternisse en schaduwe des doods zaten. Zij al te zamen verstrekken ons een groote wolke van getuigen. Het geloove draagt moed op deze overwinners, die zoo gelukkig onder haar baniere gekampt hebben. De een is om zijn Godbehagelijke offerande zijns broeders roof geworden, en heeft, zijn bloed onnoozel en onschuldig uitstortende, den Hemel de wrake bevolen. De ander heeft in een godlooze stad, onder een Godvergeten volk zoo met zijnen wandel gelicht, dat hij alleen met zijn twee dochters weerdig is geacht, Gods vlammende toorne te ontgaan, en van de Engelen uit den brand gerukt te worden. De een heeft, God vertrouwende, een gewillige ballingschap aangenomen, en zijn eenig weerdste pand niet ontzien den Heere op te offeren. De ander, in zijn bloeyende jeugd, wilde zich niet ontzuiveren met zijns heeren beddegenoot, al was het dat ze hem, met haar uitnemende schoonheid en smeekende woorden, daar toe vleide en aanlokte. De een heeft een weeldig paleis en prachtig hof, en het goud van de Egyptische kroonen en troonen versmaad, en zijn dagen pijnelijk in de woestijne met veel ongemaks onder een halstarrig volk gesleten. De ander heeft, als er veel duizenden wantrouwden, op Gods toegezeide beloften onwankelbaar gesteund, en eer door het vertrouwen, als door het zweerd machtige en geweldige koninkrijken veroverd, en Israël den buit van de verbannen Heidenen uitgedeeld. En zoo voortgaande van persoon tot persoon zouden wij ten leste blijven staan, als voor het voorhoofd geslagen, aanmerkende wat het geloove al in deze helden gewrocht heeft. Maar het zal ons genoeg zijn, dat wij eenige hebben aangeroerd, op dat de lezer merke, wat nuttigheid het toebrengt, wanneer men met aandacht overweegt het leven der heiligen: hetwelk als eenen stok is, zeer gedienstig den genen, die als pelgrims naar het nieuwe Jeruzalem wandelen: een heilzame artsnije voor alle flauwigheid des gemoeds: eenen spiegel om der zielen[1] vlekken te kennen: eenen onfeilbaren wegwijzer in alle omwegen van des werelds doolhof: eenen vermakelijken lusthof voor den inwendigen mensch: een verkwikkende springende borne voor heilgeerige herten: een schole voor de onervarene: een licht voor alle blinden. Lijdt iemand onschuldig: hij troostte zich met Abel. Waarschouwt iemand te vergeefs: hij gedenke aan Noach. Woont iemand onder de godlooze: hij lichte met zijn leven, als Loth. Is iemand vreemdeling: hij verzel zich bij Abraham. Wordt iemand van de geblankette wellust aangelokt: hij houde zich aan Jozefs schouderen. Verlaat iemand noode dees aardsche glorie en vergankelijke schatten: hij lette op Mozes' voorbeeld. Drukken u ellenden en rampspoên: zijt geduldig als Hiob. Vervolgen u dienaren van afgoden en tyrannen: blijft getrouw, als Daniel &c.; ziet eens, hoe groote rijkdommen en dierbare kleinodien hier schuilen! Opdat wij ons dan te beter zouden mogen spiegelen in het leven van de uitstekendste schriftuurlijke Heiligen des Ouden Verbonds, zoo hebben wij haar aller wandel kort in rijmen begrepen, en ons zelven zoo vermakelijk als stichtelijk geoefend: en om zulks te bekwamer voor te stellen, deden wij haar, als of ze zelve leefden, spreken per prosopopœiam, of personeerings[2] wijze. Dat ze haar somtijds in een derde persoon laten hooren, geschiedt om eenige aangename verandering bij te brengen. Laat ons dit niet euvel afgenomen worden. Gebruiken wij ook somtijds eenige geoorloofde dertelheid of poëetsche vrijheid: rekent ons zulks niet tot zonde. Het welk geschiedende, lezer, en zoo wij vernemen, dat u onze geringe arbeid gevalt, zullen veroorzaakt zijn[1], d' een of d' ander tijd, de Helden des Nieuwen Verbonds aan den dag te brengen. Vaart wel.

[1]Thans ziel. — [2]Anders verpersoonlijking.

Klinkert.

Och! of 't geoorloofd waar te dansen met de reyen
Der heil'ge zielen, die der hemellieden spoor
Navolgen en God lof toejuichen, in het koor
Des hoogen Hemels, wijd van droefheid afgescheyen:

Hoe zou de Geest, van 't lijf ontslagen, gaan verbreyen
Des allerhoogsten roem, en, met een heldre stem,
Hem zingen in de kerk van 't nieuw Jeruzalem,
En volgen met zijn keel der Engelen schalmeyen:

Maar overmids ik hier, nog vremdeling, benêen
Moet zuchten, eer ik mag het Heiligdom betreên,
Dat onz' hoogpriester heeft geopend voor ons allen:

Zoo offer ik u, Heer! der gener wandel, die
Ik, in 't gewijd pampier uws Geest[2], uitmunten zie:
Laat u den leegen toon uws dichters doch gevallen!

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

ADAM,
DER VADEREN VADER.

I Cor. 15.

Want gelijk zij alle door Adam sterven: alzoo zullen wij alle door Kristum levendig worden.

Ziet hier een klomp, gezield naar 's Hemels beeldenissen:
Die, om gehouwd te zijn, most fluks een ribbe missen:
Die, geeuwende uit den droom ontsprongen, d'eerste dag
Zijns levens voor hem staan zijn hertslieve[3] Eva zag.
Hij riep (doen schaamrood zij ontzag te komen nader):
„Mijn bruidjen! treed vrij toe; wij twee zijn doch te gader
Een zelve vleesch en been. Manninne, zijdy daar?
Is 't u te wil? zegt ja; zoo is ons houwlijk klaar."
„Ja, ja!" riep d' eerste maagd, „laat ons de bruiloft vieren,
En de Engelen noôn ter feest, de voglen, en de dieren."
De bruigom nam zijn bruid, den Schepper zong men prijs,
Men hield er open hof in 't weeldig paradijs.
Maar och! 't en leed niet lang, 't oud Slangevel bezeten[4]
Bekoorde 't jonge Wijf met zotte lust, om t' eten
Van 't korts verboden fruit, om toetsen goed en kwaad,
En Adam, onbedacht, volgt heilloos 's vrouwen raad.
Daar lag een huis! – helaas! uit was 't met al haar weelde,
Zoo fluks begeerlijkheid vernoegd de zonde teelde.
Men weefde 'r vijgeblaân, men school er onder 't lof,
Doen God zijn donderstem liet hooren in den hof.
't Onsterf'lijk boomgroen meer hun haar niet mocht beschimmen[5]:
De gaarde wierd bewaakt van een der Cherubimmen[6]:
Der Vadren bestevaâr[7], in zweet en ongemak,
Most d' akker ploegen, die met doornen van zich stak:
En 's werelds moeder, laas! met duizend smerten tevens
Haar kindren brengen voort in 't bange licht des levens.
Het ongelukkig paar, in d' oogst van zoo veel weên,
Vlood met 't gemoed van de aarde, en bouwde d' hope alleen
Op 't heilig vrouwenzaad, dat haar en haar zaads smetten
Afwasschen zoude, en eens 't Serpent den kop verpletten.

[1]aanleiding vinden. — [2]Den Bijbel natuurlijk. — [3]Germ. voor hartsgeliefde of derg. – [4]Nam. door den Booze. – [5]Thans beschaduwen. – [6]Rijmshalve voor Cherubijnen. – [7]Groot-vader, eerste voor-vader.

ABEL,
DE EERSTE MARTELAAR.

Heb. 11.

Door het geloove offerde Abel Gode een beter offerande als Caïn, door de welke hij betuigd is rechtveerdig te zijn, dewijle God over zijne gaven getuigenisse gegeven heeft: ende door dit zelve spreekt hij nog, hoewel hij gestorven is.

Onnoozel was mijn hert, dies gretig ik beschudde
Voor 's bijtwolfs achterkies, mijn makke, onnoozle kudde,
Terwijle Kaïnbroêr omwroette met den ploeg
Zijn akker, die hem nooit betaalde pachts genoeg.
En wetende, dat ik verplicht was lof te geven
Hem, die mijn vliezen[1] 't gras dede aan de ribben kleven,
Ik Kaïn voorhiel of, als ik mijn lammren-dracht,
Hij d' eerstlingen zijns oogsts ook t' off'ren was bedacht?
Ik had gehoor; wij twee eenmoedig[2] ons verspraken[3],
En deên ons giften op een tweeling-heuvel blaken: (smook,
Mijn vuur golfd' hemelwaart, zoo dede ook 's offers
Maar hem bedekte een wolk van neêrgeslagen rook.
Waarom, van gramschaps brand in 't aangezicht ontsteken,
Hij met een stuursch gelaat schiet van mij, zonder spreken.
Ik zuchtte, ik was begaan, en van veel weenens nat,
Omdat ik 's Broeders haat op mij geladen had.
Ik bracht hem een geschenk van lammren zonder smetten,
Op hope om zijnen wrok en pick[4] wat te verzetten;
Dan ach! 't was al vergeets. Een wijle tijds geleên
Hij mij gemoette op 't veld, geliet hem wel te vreên,
Hij bracht me, ik volgd' hem op een onbetreên passagie,
Benoorden sloegen wij in 't droefst'[5] van een bosschagie,
Die van de voglen nooit gegroet was noch bekend,
En daar tot nog toe nooit kwam mensch noch vee omtrent:
Hij, op zijn luim, als hij zijn tanden had doen knersen,
Een groote keisteen greep, en bliksemde mijn hersen
Met zeenwen[6] uitgerekt: ik sneuvelde, en ik viel,
En zoo ik mij nog repte, hij, met zijn slinker hiel,
Den krop mij worgde toe; daar lag ik zonder sprake,
Het bloed ten monde uitvlood, dat d' Hemel liet de wrake
Van d' eerste broedermoord bevolen; mijnen geest,
Ontschakeld van het lijf, was d' eerste, die ter feest
In 't koor der zielen kwam, en, daar in grooter weerden,
Den broedermoorder hier liet balling op der eerden.

SETH,
DE GODVRUCHTIGE.

Gen. 5.

Seth was honderd en vijf jaar oud, en genereerde Enos, en leefde daar na acht honderd en zeven jaar, en genereerde zonen en dochteren, dat zijn gansche ouderdom werd negen honderd en twaalf jaar, en sterf.

Mijn moeder vond haar ziel doorregen met een sabel[7]
Van droefheid, als zij rook[8], hoe deerlijk haren Abel
Had Kaïns haat bezuurd. „O!" riep ze, „dat valt zwaar,
Te hebben opgezoogd een broedermoordenaar!
Ach, Abel! Abel, ach! wat is u wedervaren?
Wat droom ik al van moord met opgesteken haren!
Had God dan met een eed verzworen en ontzeid,
Te nemen in zijn scherm uw zoete onnoozelheid?
Gaat hij, in 's vromen nood, zoo licht zijn aanschijn wenden,
Dat hij, zoo snooden schelm zoo heilgen ziel laat schenden?
Heeft Abel dan om zunst[9] hem dagelijks gerookt,
En al de rotsen hieromtrent haar kruin verschrookt?
Of was hij achteloos te knielen en te buigen?
Neen, d' heilige assche, alsins verwaaid, kan nog getuigen
Van zijn Godsdienstigheid; en of hij is vermoord,
D' een klippe zegget[1] steeds aan zijnen nabuur voort. &c.
Dus klaagde de arme vrouw, tot dat verstreken waren,
En zij bereiken mocht een eeuwe en dartig jaren:
Doen knikt' haar d' Hemel toe, die, in zoo bangen nood,
Haar zwangerde, dat zij mij teelde uit haren schoot:
„Nu hebbe ik," sprak ze, „nog naar wensche een vrucht ver-
Die wekken zal hetgeen met Abel was gestorven; (worven,
Een zoon, die, vroom en goed, het goed van 't kwade
En Kaïns boosheid zij een rechte tegengift; (schift,
Een zoon, wiens vroomheid zal bekeeren de alderboosten,
En 's moeders hert, gemat van droefheid, eindlijk troosten"

ENOCH,
DIE 'T GRAF VERSMAADDE.

Eccles. 44.

Enoch behaagde den Heere wel, en is weg genomen, op dat hij der wereld een vermaninge ter boete ware.

Mijn meester Seth 't gezet[2] des Hemels op mij entte,
En Gods geheimwet in mijns herten tafel prentte,
En goot mij in 't gemoed een Goddelijken reuk,
En perste mij, zoo dat mijn ziel van jongs een kreuk
Behield van vreeze Gods, die zoo heeft toegenomen,
Dat mijne wandel strekte een spore d' andre vromen:
Die, weinig in getal, schier wierden afgemat
Van Kaïns boosheid, die het heilig zaad vertrad.
Ik, speurend' hoe hij gaf Godvruchtigheid ten roove,
Met Seth oprechten hielp den standaart van 't geloove,
Met ongel en laauw bloed des altaars plat beslaan,
En met gebeên om hoog naar 't sterrenwelf opgaan.
Van waar de driemaal groote en heilge God der Goden,
Mij ziende groeyen in veel deugden ongeboden[3],
En hoe mijn lijf mijn ziel strekte een gewijde kerk,
Dat veel te zuiver achtte, om dekken met een zerk:
Dat veel te weerdig schatte, om van de dood verbolgen
Te zijn verbeten, en van 's kerkhofs keel verzwolgen.
Waarom ter aarden hij een vuurge wolke boog,
Waar in hij mij, als in een koets, ten Hemel toog:
Van waar het sterflijk volk gejond wordt nog van verren
Te aanzien mijn oogen, niet meer oogen, maar twee sterren;
Twee sterren, daar ik mede aanschouwe 't schoon aanschijn,
't Schoon aanschijn Gods met opgeschovene gordijn;
Gordijn, die hindert[4], dat de sterfelijke menschen
Niet zien het geen ik zie, met eindelooze wenschen.
O licht! o, dag! o schoon! o doel! o weelde! o vreugd!
Wanneer zal u de rest der heilgen zien verheugd?
O mann[5], zon, spel, bloem, troost! wanneer, in 's Hemels stoelen,
Zal u elk smaken, zien, aanhooren, ruiken, voelen? —

NOACH,
D' OUDSTE SCHIPPER.

Heb. 11.

Door het geloove Noë van God vermaand, van het gene dat men nog niet en zag, vreesde, en maakte de arke tot zijns huisgezins behoudinge: door de welke hij de wereld oordeelde, en is der gerechtigheid, die na den geloove is, erfgenaam geworden.

Hoe 't menschelijk geslacht meer wies, meer wies de boos-
De wereld wierd een poel vol stanks en goddeloosheid. (heid:

---

[1] schapen. — [2] Germ. voor eensgezind. — [3] Germ. voor beloofden. — [4] Gall. voor weêrzin. — [5] somberst. — [6] spieren. — [7] Min gelukkig, rijmshalve voor zwaard. — [8] bespeurde. — [9] Germ. voor om niet.

[1] zegt het. — [2] Germ. voor instelling, wet. — [3] vrijwillige, ongevergde. — [4] Voor verhindert, belet. — [5] manna.

De jonff'ren snoerden op met goud hun[1] gouden haar:
En timmerden[2] haar pruik met transen wonderbaar:
Haar halzen, blank als sneeuw, zij preuts en opgeblazen
Omkransten, mars op mars, met kraauwels portefrazen[3]:
Haar roô fluweele keurs sleepte als een achterswans[4]:
Haar lendenen omgordde een ronde toren-trans:
Zoo gingen zij op 't goud van haar ermboeyen[5] snurken[6],
En zooltjes geborduurd, al krakende van 't kurken[7]:
En pronkten, dag op dag, als poppen toegemaakt,
Zoo lang[8] der heilgen jeugd wierd met haar min geblaakt,
Gevangen en verlokt; help God! ik zag 't te voren,
Wat wierd uit 's werelds echt een godloos zaad geboren!
Veel snooder noch als 't eerste. Ik predikte, maar laas!
Zij sloegen 't in de wind; zij riepen: „arme dwaas!
Gaat razen naar uw ark, zoo zuldy niet bedruipen
Van 's pekels overloop, als wij te hoop[9] verzuipen." (boert',
Men dronk, men klonk er steeds, men hieldet al voor
Ter tijd, in mijn gesticht[10], van alles wat zich roert
Ik huisde paar bij paar, en die van mijnen zade,
En zah mijn zaad verknoopt[11], ik meê te vluchten raadde.
Den Hemel stelde fluks zijn sluizen op altoos,
Tot ik der bergen kruin uit mijn gezicht verloos.
Den naam des Heeren wij geherbergd hier aanriepen,
Tot 's Hemels toorn gekoeld[12], de stroomen weêr verliepen,
En 't groote galioen, ontslagen van het nat,
Zijn bodem stiet en strandde op 't hoofd van Ararat:
Daar legrende tot dat, van boven aangesproken,
Wij op 't bemost altaar deên onzen offer smoken,
Die d' Hemel zoo geviel, dat hij, met heilige eên (treên;
Zwoer, met geen zendvloed[13] meer het aardrijk te ver-
En, tot verzeegling ons te hoên van zulk verderven,
Hij in de wolken spande een boog van duizend verven.

MELCHISEDECH,
DE KONINKLIJKE PRIESTER.

Heb. 7.

Deze Melchisedech was koning van Salem ende des alderhoogsten Gods priester, de welke Abraham te gemoet ging, als hij weêrkeerde van den slag der koningen, en zegende hem.

Wie dat mijn vader was en moeder, ik verholen
In donkre nachten laat 't geheimenis bevolen:
Doch roemen derf ik wel, dat Salem voor gewis
Mij danken mag, dat zij een stad geworden is:
Doen ik de kruinen eerst wist van dees heilge rotsen
Fraai op te tooyen, en met steen-werk op te botsen[14]:
Doen ik dees heuvlen huwde, en gordde met een muur,
Opdat voor 't uitheemsch staal en 't eislijk oörloogs-vuur
Mijn burcht mocht zeker zijn, en 't arme volk in vreden
Zijn dorpels onder mij gerust en veil[15] betreden.
Maar of 't u vreemd scheen, dat ik kroon en myter voer
Op mijnen schedel, dien nooit vlijm noch scheermes schoer,
Ik antwoord: dat God zelf, van zijn gewelfde woning,
Mij tot zijn priester zulfde en kroonde tot een koning.
Mijn heiligheid oon[16] vlek d' aanstaanden priestren laat
Vrij dienen tot een lamp in haar gewijde staat.
De Goden, die het haar met goud en peerlen eeren,
Laat vrij rechtveerdigheid van mijnen schepter leeren.

Nooit hebbe ik op 't altaar gevuurd[1] met valsche schijn:
Nooit kreukte ik iemands recht, maar gaf een ieder 't zijn.
En uit dit vroom gemoed ik brandde naar d' oprechten:
Waarom, zoo haast ik hoord', hoe Abram met zijn knechten,
In boersche onordening, de dwingelanden van
't Groot Syriën trof aan, en overviel bij Dan:
Met brood en wijn verzorgd ik hem en Loth ging tegen,
Uitbreyende over haar mijn priesterlijken zegen.
Wie met zijn ooge in mijn aandachtig aanschijn speelt,
Ziet, hoe Melchisedech zoo levendig afbeeldt
Een hooger priester, wiens beginsel Goddelijker
Bereiken niemand mag met een veerziende kijker:
Een koning, die ontving een schoonder diadem,
En zijnen troon beschaâuwt[2] in 't nieuw Jeruzalem.

LOTH,
HET ZOUT VAN SODOMA.

Sap. 10.

De wijsheid verloste den rechtveerdige, doen de godlooze omkwamen, doen hij vlood voor het vuur, dat op de vijf steden viel.

O Loth! wat strenger lot was 't u, zoo wijd te zwerven,
En van uw vaderland den Hemel te gaan derven?
Doch God verzag[3] uw schâ, doen als een rijke zee
Ging golven over 't groen het witgewolde vee,
Zoo dat haast neve en oom, door 't krimpen van de weiden
En d' aanwas van haar kudd', de nood baval te scheiden.
Ik sloeg, sampt[4] mijn gezin, te Sodoma mij neêr,
Maar 't oorloog veldde dra op onze muur zijn speer:
Zoo dat geplonderd ik wierd weg gevoerd door bosschen
En hagen, daar op 't slag[5] mijn oom mij kwam verlossen.
Met vreugde vond ik weêr de dorpel van mijn huis,
Daar, aangevochten van een goddeloos gespuis,
Ik met mijn wandel lichtte, en daar twee jongelingen
Wij in de schaduw van ons gastvrij dak ontvingen;
Twee gasten, die, gedaald van 't Hemelsche gebouw,
Verblinddden 't geil geboefte als 't haar misbruiken woû.
Ik neigde kniên en hoofd voor de afgedaalde Goden;
Zij zeiden: „maakt u op, fluks op! 't is tijd, gevloden[6]
't Van God verbannen volk, en uit d' aanstaande brand!"
Zij leidden mij, mijn helft, en dochters metter hand.
Mijn egâ, met gemoed noch met haar lichaam vlugge,
Omziende, een zout-pilaar bleef achter onze rugge,
Den neven tot een baak: en zoo fluks steên en land
Den Hemel met zijn toorts van sulfer stak aan brand.
Ik, met mijn deernen, in de schaduw der spelonken
Bleef veilig op 't gebergt, beschermd van vlamme en von-
De maagden (treurig, dat, de volken omgebracht[7], (ken.
Wierd met zijn val gedreigd het menschelijk geslacht)
Raadslaagden, en met dronk haar ouden vader toefden[8],
Tot ze uit de winkelhaak[9] verstand en zinnen schroefden.
Ik wierd terstond gewaar een heimelijke vlam,
Die zoo lang blaak'e, dat ik beid' haar maagdom nam;
't Is wonder, wat de ziel des wijnstoks al kan brouwen!
Volgt dit kwaad voorbeeld niet, maar wilt dees baken schou-
(wen.

ABRAHAM,
DER GELOOVIGEN VADER.

Heb. 11.

Door het geloove heeft Abraham, als hij verzocht werd, Izaäk geofferd, en hij, die de belofte ontvangen hadde, heeft zijnen eenig geboren zone geofferd.

Zoo iemand meten wil mijn heilige voetstappen,
Dat hij zijn oogen weide in al mijn ballingschappen:

---

[1] Hier waarschijnlijk welluidendheidshalve voor haar. – [2] bouwden, takelden op. – [3] Voor kraag-stijvende ijzerdraden. — [4] Germ. voor staart. – [5] Anders armbanden. — [6] snoeven. — [7] Thans kurk. — [8] Versta: tot dat, en verg. reeds vroeger. — [9] allen te zamen. – [10] De ark. — [11] Anders verknocht, waarmeê het slechts in scherpte van uitspraak (verknoft voor verknopt) verschilt. — [12] Gallicisme voor: nadat gekoeld was. – [13] Verg. boven, bl. 79b, aant [6]. — [14] sieren (verg. boetseeren). — [15] Thans veilig. — [16] zonder, zie vroeger.

[1] het vuur ontstoken. — [2] D. i. verdonkert. — [3] voorzag in, vergoedde. — [4] Germ. voor met. — [5] Anders op 't nipje. – [6] Voor te vlieden. – [7] Gall. voor na 't ombrengen, enz.; verg. boven. – [8] verpleegden; verg. 't Hoogd. aufwarten. — [9] Voor regel, orde.

Dat hij aanmerk' hoe ik om vreê mijn broeder wijk:
Hoe trouw ik hem ontboei, mijn huis gehoorzaam ijk[1].
Dat hem ter herten ga, hoe gastvrij ik mij drage
En d' Englen leger in de schaduw van mijn hage:
Met wat meêdoogen ik ophoude Sodoms roê:
Met welk een vast geloove ik leg mij zelven toe
Te zwangren Sara, met een eenige eerstgeboren:
Met wat gelatenheid ik, in mijn ega's toren,
Mijn Hagar geef 't gelei sampt haren Ismaël.
Doch al dees' zwarigheên zijn niet dan kinderspel
Ten aanzien van die storm, doen hard van alle zijden,
Het scheepken mijns geloofs schip-breking scheen te lijden;
Als met dees donderstem God zijnen Abram vindt,
En spreekt: „gaat, offert mij uw eenig troetel-kind!"
Dat was een wonde in 't hert na zoo veel herde slagen:
Ik geef te denken, hoe 't een vader al kost dragen.
Help God! wat ging 'er doen een tij van tegenspoed,
Hoe worstelde 't geloove en 't vaderlijk gemoed,
Als ik op d' heilge klip, van droefheid schier verslonden,
Beide ermen kruiswijs van mijn Izak had gebonden,
En trok, in God getroost, den sabel uit, beraân
Om van die zoetebol 't hoofd van den buik te slaan.
Gewislijk, hadd' er niet een Engel toegeschoten,
En mijnen erm verlet, de steenrotse ik begoten
Zoud' hebben met dat bloed, waarin Gods goedigheid
Mij zijnen zegen had beloofd en toegezeid. (den:
Maar vraagdy, wat mijn hoop nog voedde in zulke noo-
Het leven, dacht ik, kan verwekken licht den dooden,
En die een klomp bezield', hem, die voor 't altaar viel,
Inblazen wederom een levendige ziel.
Gij vromen, dat's u voor! standvastig allegader
Dit voetspoor houdt, en volgt mij, aller heilgen Vader!

IZAÄK,
DE BELOOFDE.

Heb. 11.

Door het geloove van dingen, die komen zouden, zegende Izaäk zijn zonen Jacob en Esau.

Zoo dra ik kwam in 't licht, de vroêvrouw zal 't getuigen
En 't vrouwenbuurschap, hoe men zag mijn moeder juichen:
„O!" riep ze, „geeft dat schaap te kussen aan zijn vaâr;
Dat langverwachte lot, mijn blijdschap, is 't eens daar?
O, reikt dat popken hier!" maar had ze in haarder zielen
Geheimplaatse eens gedroomd, dat ik voor 't mes zou knielen,
Dat in mijns vaders scheê wierd van de roest geknaagd,
Die inval had terstond haar vrolijkheid verjaagd.
Hoewel den Hemel liet de zaak zoo wijd niet komen,
Dat mij van 't lichaam wierd het jeugdig hoofd genomen.
Rebecca was mijn lot, die God zoo heerlijk schiep,
En namaals zoo gerust in Izaks ermen sliep,
Tot dat gelukkig wij uit haren schoot ontvingen
Een zegeninge van twee tweeling-jongelingen.
Ons blijdschap waar volmaakt geweest in éénder[2] dracht,
Had Esau Jacob in goedaardigheid geslacht.
O ruigen Esau! die om 't moes uw recht verkwistte,
En dan uit rouwkoop weêr met uwen broeder twistte;
't Was wel besteed aan u, dat Jacob henen ging
En eigende, door list, van 's vaders zegening
't Merg en de vette room. Wat nepen ons al zorgen,
Dat in uw gramschap gij uw broeder mocht verworgen[3],
Zoo gij gezworen hadt. Was 't niet een herd geschil,
Dat Jacob balling wierd alleen om uwentwil?
Wat wrochty[4] hertenleed in 't herte van uwe oudren!
Wat pak van droefheid gij niet laadde op hare schoudren!
Doen gij verslingerd aan de dochters hingt van Heth,
Die 't hoofd u bliezen vol, wanneer gij waart te bed.

[1]merk, teeken (door de besnijdenis). – [2]Thans ééne. [3]Rijmshalve voor dooden. — [4]wrocht, werktet gij.

Doch lof zij Zebaoth, die binnen onzen leven
Ons Jacob tot een troost hadde in de schoot gegeven:
In wie ik Izak's zaad zoo vruchtbaar zie gesteld,
Dat wie de vonken aan 't gesternde welfsel telt,
Die met gezwinde keer ons over 't hoofd gaan gloeyen,
De zonen telt, die uit de stronk van Abram bloeyen!

JACOB,
DE WORSTELAAR.

Gen. 32.

Gij en zult niet meer Jacob heeten, maar Israël; want gij hebt met God en met menschen gekampt, ende hebt boven gelegen.

Voor broeder Esau's wrok gewaarschouwd van mijn moe-
Ik zweefde in ballingschap bij Laban, haren broeder; (der,
Mijn oom ik wilkom was, ik dreef zijn plechtig[1] vee
Om Rachels schoonheid, die veel blanker was als snee,
Veel schooner als de zon, veel frisscher als de douwe,
In 't oog haars minnaars, die vergat al zijnen rouwe
Als hij ontmoeten mocht zijn handgaauw'[2] herderin,
Die vaken met hem joeg de geitkens uit en in.
Maar als, na 't slaven, ik omhelsde mijnen zegen,
Ik Lea leep[3] aanzag, die heimlijk had gelegen
Bij Rachels bruidegom: dus diende ik wederom
Vier jaar en drie, om mijn verkoren eigendom.
Als ik gezegend nu nam voor mij te vertrekken,
Mij Laban ophiel[4], mids dat mijnen loon zou strekken
Het bont gesprenkeld vee, daar ik terstond met list
Rechtveerdenijken in[5] mijn baat te woekren wist:
Waarom, als ik mijn oom zag in 't gelaat ontsteken,
Ik op 't geleide Gods mijn leger op ging breken,
En week het aangezicht mijns schoonvaârs, die wel haast
Al hijgende, ter vlucht, mij vinden kwam verbaasd;
Wij raakten in verdrag na 't onderling krakeelen:
Hij zegende ons, ik ging hem Jacobs God bevelen,
En spoedde mijnen tocht, en worstelde zoo trotsch
Met d' Engel op de weg, dat hij den zegen Gods
Most spreken over mij. Niet lang hier na, wij spoorden[6],
Dat Esau op ons komst' zijn heer stelde in slagoorden,
En schrikten zoo hij kwam op onzen leger aan.
Ik zocht met diepe ootmoed zijn gramschap t' ondergaan,
En won zijn herte, en zag haast Izak, de stok-oude,
Die mij betastte, maar van blindheid niet aanschouwde.
Hij sleet gelijk een kleed van oudheid, tot ik droef,
Met Esau, in het graf zijn dor gebeente groef.
Hoe namaals ik mijn ziel om Jozefs ziel ging kwellen,
En zegende mijn zaad, mag Jozef u vertellen:

JOZEF,
DER JONGELINGEN SPIEGEL.

Heb. 11.

Door het geloove meldde Jozef, als hij sterf, van den uitgang der kinderen Israëls, ende gebood van zijne gebeenten.

Ik hadde in 's vaders hert de voorplaatse ingenomen:
Mijn broedren zulks verdroot; 't geheim van mijne droomen
Haar gramschap feller sleep. Waarom, als ik gegaan
Op 't veld kwam, riepen zij: „daar komt de droomer aan,
Dat geldt hem zijnen kraag[7], zoo derf[8] hij niet meer zuigen
Uit zijnen duim, dat wij, elf sterren, voor hem buigen,
Sla dood die jonge wulp!" maar Ruben, nog bedut[9],
Te weeg bracht, dat ze in 't hol mij lieten van een put.

[1]onderhoorig. — [2]vaardige, vlugge. — [3]Voor de leep-oogige Lea. — [4]Gelijk nog in de spreektaal voor ophield. — [5]tot. – [6]speurden, bespeurden. – [7]hals (naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord). – [8]Germ. voor kan. — [9]Voor bedacht, beraden.

Hier dook ik, tot ze mij goedkoop verzekren gingen
Den Ismalieten, voor viermaal vijf zilverlingen,
Te Memfis omgeveild zoo ras niet, ik gold meer.
Doen Faro's kamerling[1] wierd mijnen tweeden heer,
Mijn dienstbaarheid hem bracht een vloed van zegen inne,
Ter tijd op Jozefs jeugd wierp de oogen van haar minne,
In 't afzijn van zijn heer, de bruid van Potifar,
Die op haar bed-spon[2] blonk gelijk de morgenstarr',
Recht of God keuren woû, wat deugd al t' mijnent thuis leid';
Maar zij behiel mijn kleed, en ik behiel mijn kuischheid.
Als 't aangebrande wijf mijns mantels slippen greep,
En door valsche aanklacht mij in 's kerkers ijzers neep,
God op mijn onschuld zag van zijn gesternde woning:
Dies ik, droomkundig, voor het aanzicht van den koning,
Gaf op zijn droomen den monarch bericht van als[3],
Die rood van goud mij wierp een keten om den hals,
En om d' hoofdslapen mij den purpren tulband drukte,
Zoo dat Egypten 't hoofd voor mijn genade bukte,
Als zeven oogsten ik had 't overschot gespaard
Om d' honger te verzaân, den[4] honger, 't scherpe zwaard,
Dat al de wereld vlood; en onder andre zielen
Mijn reisbre broedren deê voor mij op 't marmer knielen,
Dat van mijn zetel droeg de trappen: daar ik blij
Mij hun te kennen gaf, en zij erkenden mij:
Daar ik mijn vader wenkte, en d' oude troosteloozen[5]
Omhelsde, en gaf te leen de vruchtbaarheid van Gozen.

MOZES,
DE WETGEVER.

Heb. 11.

Door het geloove weigerde Mozes, als hij groot geworden was, een zone der dochter Farao genaamd te zijn: verkiezende liever met Gods volk kwaad te lijden, dan tijdlijke nuttigheid der zonden te gebruiken.

Gedenkt eens, in wat pers dat Mozes oudren waren,
Als mij de bittre nood te wiegen gaf den baren;
En weder, wat een vreugde opdaagde in hare ziel,
Doen veil[6] ik in de schoot van 's konings dochter viel:
Die mij te bakren gaf aan juffren en vorstinnen,
En aan mijn koest'ren leî te kost haar schrandre zinnen:
Dan 't was verloren moeit': zulks toonde ik haar wel plat,
Doen Faro's diadem ik met de voeten trad,
Gelijk ik namaals dede, en eenzaam ging beschudden
Bij Horeb, met mijn mak[7], mijn afgedwaalde kudden,
Tot dat mij God verscheen in vlamme, op wiens geleî
Ik Jacobs slavernij den vorst des Nijls ontzeî:
Die dreef eerlang in 't meer, met al zijn praeht verzonken,
Als te veel hovaards hij en pekels had gedronken.
Doch die[8] ons leidstarr' bleef, die 't hier toe had gebrocht,
Die 't water tapte uit steen, en 't mann' biek[9] in de locht,
Die Amalek verdempte, en, eislijk en vervaarlijk,
Ons gaf van Sinaï zijn wetten wonderbaarlijk;
Maar 't achtelooze volk dreef met zijn naam den spot,
Als 't juichte om 't snoode goud van een gegoten God.
Ik ijverde om haar heil, en waakte al steeds in 't midden
Van haar en God, of ik haar plagen mocht verbidden.
Wat kostte 't mij al zweets! wat drukte mij een kruis,
Eer God mijn trouwe toetste in 't twalefstammig huis:
Eer God mijn uitvaart vierde op 't Hemels-hoog gesteente
Door d' Eng'len, die den Droes[10] ontzeiden mijn gebeente,
Daar hij meê spoken woû in Israël voor mom,
Om God t' ontvremden zijn verkoren eigendom.

[1]Nam. Potifar. — [2]Voor sponde. — [3]alles. — [4]Zoo lees ik voor van, dat geen zin geeft. — [5]Voor den troosteloozen oude. — [6]veilig. — [7]herderstaf. — [8]Voor hij; verg. vroeger. — [9]Thans tot bakte verzwakt. — [10]Platweg voor Booze, Satan of derg.

Ik sliep in 't graf, ter tijd ik vrolijk, met Elias,
Verzelde op Thabors pruik[1] den Hemelschen Messias,
Wien ik had voorgelicht, en ik nu kennen kon
Als ik opklaren zag zijns aanzichts gulde zon, (ermen,
Die namaals zoo mismaakt aan 't hout droop tusschen d'
Dat zich een steenen hert daar over most erbermen. —

AÄRON,
DER PRIESTEREN ZONNE.

Eccles. 45.

Hij heeft Aäron, zijnen broeder, uit denzelven geslachte Levi ook verhoogd, ende hem gelijk uitverkoren; hij maakte een eeuwig verbond met hem; ende gaf hem het priesterdom in den volke.

Doorziet me vrij, ik ben de Fenix der Levieten,
Voor wien, als voor een God, opruimen d' Isralieten.
Van mijn gebalsemd hoofd de balsemreuk afstuift,
Mijn haar met zalve is en in fijne zij' gehuifd,
Waarop de myter blaauwt, daar braaf[2] vergulde spitsen
Om juichen[3] van een kroon, wiens goud als scherpe flitsen
Zijn straaltjens drilt en spuit; recht in mijn ster[4] vooraan
Gaat 's Heeren heiligheid in 't goud haar leger slaan:
Die, als een zonne, veel te helder van vermogen,
En bliksemstraal met vuur d' omstandren vliegt in d' oogen,
De mantel, die gestikt èn voor èn achter hangt,
Een spiegelende glans van 's borstschilds glans ontvangt.
't Gesteente speelt in 't goud: het goud kleeft aan de zijde:
De zijde aan d' Efod hecht, die moedig op 't gesmijde
Den lijfrok dekt, wiens zoom, met bellen en granaat,
Het lijnen[5] onderkleed mij voor de scheuen slaat.
Maar op mijn boezem staart nog eens, daar kunstig' handen
Zoo kunstrijk doen in goud die flonkerkolen branden.
Daar Juda, Napthali, Gad, Ruben, Zebulon,
Dan, Asser, Benjamin, met Levi, Simeon,
En Jozef, Isaschar, in 't vierkant, met haar vlammen
De oogappels scheemren doen van Jacobs twalef stammen.
Wie ziet zich zat, die ziet hoe Goddelijk ik brom[6],
Als ik dus 't wyrook blaak in 't heilig heiligdom?
Wanneer mijn borstgesteent', met d' aangesteken lampen
En d' heilge golven, van 't heet altaar schijnt te schampen?
Als 't eenmaal bij geval aanschouwde een onbesneên,
Hij droomde een God te zien omgloried hier beneên.
Was 't dan wat wonders, dat uit d' hovaard zijner zielen[7]
Jeloers eer[8] Korah ophief tegen mij zijn hielen?
Als d' afgrond hem verzwolg, om dat geen ander zon
Ooit eclipseeren mocht den glans van Aäron,
Als dees hoogpriester, die, na 's lichaams offer, veilig
Zijn voetzool zette in 't koor van 's Hemels welfsel heilig:
Daar hij, in 's Drieheids naam, een zoeter vuur aanstak,
Voltooyende al hetgeen, wat aan mijn ampt ontbrak.

FINEAS,
DE PRIESTERLIJKE HELD.

Eccles. 45.

Fineas, de zone van Eleazar, was de derde in zulke eere: die ijverde in de vreeze Gods: ende doen het volk afviel, stond hij trouwelijk vast en koen, en verzoende Israël.

Dat Gods Pest-engel ging in Israël vernielen,
En aarslinge over[9]smeet zoo menig duizend zielen,
Die met een geile vlam ontsteken waren knap[10], (schap,
Doen 't puikjen op haar loeg[11] van Moabs jonkvrouw-

[1]Voor den begroeiden berg-kruin. — [2]schitterend. [3]Voor vonkelen. — [4]voorhoofd. — [5]Thans linnen. [6]Hier in goeden zin voor uitsteek, mij verhef. — [7]Thans ziel. — [8]vroeger. — [9]achter-over, omver. [10]ijlings, plotseling. — [11]Thans lachte.

Dat haar gekluisterd hiel met minne als eigen slaven,
Zoo dat z' haar boelschap 't lijf, haar ziel den afgod gaven:
Van 't huis van Simeon niet schrikken deê de vorst,
Wien knaagde onkuischheids worm als kanker in de borst.
Wat doet de onkuische, die gewaarschouwd, blijft veel steger[1]?
Met Casbi gaat hij treên door 't twalefstammig leger,
In spijt van Mozes en de stammen, die, bedut[2],
Uitgoten tranen voor de deur van 's Heeren hut,
En vind't de tente, wiens verhemelt' men uitspande,
Om veiliger te zijn in 't plegen van die schande.
Ik zag 't, en al vol vuurs en razende bijkans,
Naar 't hoerekuf[3] ik schoot, gewapend met een lans,
En spitte pol en snol, door lever, longe en darmen,
Dat z' hartsteek bleven dood met haar gevlochten armen;
Zoo storf met haar de plage, en onzer vadren God
Mijn ijver troostte met het heerlijk priesterlot,
Dat namaals ongefeild zou d' Hemel voor mij loten.
Zoo haast nu was den tocht op Midian besloten,
Ik veldheer 't heer aanvoerde, en onverziens op 't lijf
Den vijand viel, en motst'[4] haar vorsten alle vijf.
Daar ging het plondren aan: elk paste wat te raken:
En steên en sloten wij tot molm en puin afbraken,
En veegden stad en land van menschen en van vee,
Dat heuvel, berg, en dal te bersten scheen van 't wee,
Als wij, met roof verlaân, gewrongen[5] van den bloede
Weêrkeerden, en bedaard nog wraak met koelen moede
Afzochten 't overschot, de maagden uitgezeîd,
Wien nooit gerept was haar gewijde zuiverheid.
Zoo vindt de gramschap Gods haar, die, naar 's herten wen-
Met afgoôn boelen en met overgeven[7] menschen. (schen,

CALEB,
DE STANDVASTIGE.

Eccles. 46.

De Heere behield Caleb bij lijfs krachten, tot in zijn ouderdom, dat hij optoog op het gebergte in het land, ende zijn zaad bezat het erve.

„Wie wil de vettigheid van Jacobs erfpacht vaten,
De inzoete vijgen-koor[7], de dronkene[8] granaten,
En bezien, die rijp schier bersten uit haar vel,
Terwijl die keizer-tros, die zwangre muscadel,
Den palmen handboom[9] buigt, die dus lange onderwegen
De schoudren drukte van twee mannen half verlegen?"
Zoo riep ik tot het volk, als wij 't beloofde land
Doorsnuffeld hadden, heel van d' een aan d' ander kant;
Maar och! wat holpet[10]? als tien van mijn medemakkers
Weêrblaften: „dwaasheid is 't; vergaapt u aan geen akkers,
Aan hof noch wijnberg, daar u Caleb meê verdooft
En Jozua, dien 't brein los rammelt in het hoofd.
Onwinbaar is dat land: zijn vestingen uitmunten:
De sterren draayen op der toornen stompe punten:
Dat niemand naar zijn room noch honig ommezie:
Dat volk van Enak draagt de schinkels[11] in de knie:
Zijn eigen burgren gaat dat ijzren rijk vernielen."
O God! wat rees er een tempeest in Izaks zielen
Door dit gerucht! gevaar van schipbreuk 't leger liep:
Ons leidslîê zweken[12] schier: mijn kleed ik scheurde,
en riep:
„Wat? mannen! zijt getroost, God zal een uitkomst' vinden,
Wij willen haar, als brood, op staande voet verslinden:
Jehova strijdt voor ons, zij vechten zonder helm."
„Neen!" kreten zij, „sla dood! sla dood die looze schelm!"
Op stervens oever ik gewislijk waar gekomen,
Had 's Heeren heerlijkheid die uur niet waargenomen,
Die, vlammende in zijn toorne en ijver, zwoer oprecht,
Dat niemand 't heil zou zien, als Caleb, zijnen knecht:
Die 't namaals zag, als hem te lote is toegevallen
Het land, dat Hebron vrijdt[1] in 't ronde met zijn wallen·
Als zijnen ouderdom in kracht was als zijn jeugd,
En aan zijn zaad hij zag zijns herten weelde en vreugd.

JOZUA,
DE LEIDSMAN.

Eccles. 46.

Jezus Nave was een held in den strijd, ende een profeet na Mozes, die daar groote overwinninge hadde voor de uitverkorene Gods, als zijn name mede brengt, ende wreekte ze aan de vijanden, van de welke zij aangegrepen werden, opdat Israël zijn erve krege.

Op de aankomst' van mijn heer liet af van 't strand te schu-
De zwalpende Jordaan, die, als twee glazen muren, (ren
Haar golven metselde op en bouwde een wandelpand[2],
Voor Isrel ruim genoeg, die wederzijds den wand
Met peerlen brommen zag, met schelpen, en met hoornen,
Welk orgelden in 't oor van 's Hemels uitverkoornen,
En zongen enkel lof, terwijlen Levi sterk
Met zijne schoudren stutte en ophiel 's Heeren ark,
Tot dat de stammen met haar drooge zolen rustten
Op 't[3] oever lang gewenscht, dat zij van blijschap kusten.
Ik zag de reuzen ons haar hielen laten zien,
En 't hert ontvallen, en het stellen op een vliên,
En dekken gaan, zoo fluks zij 't leger krielen zagen,
Dat over 't water nog geen schipbrugg' had geslagen:
Daarop ik Jericho terstond den vrede ontzeî,
En met der priestren hoorne, en Izaks veldgeschrei,
De muren omtrok, die geweldiglijken vielen,
En kwetsten met haar val zoo menig duizend zielen,
Doen 't hongerige staal nooit spieren zoeter vond,
En 't onuitleschlijk vuur in alle daken stond.
Wat mochter[4] voor ons staan? de Zon vergat te dalen,
Als zij de zon zag van onze overwinning stralen,
Bleckverwig en verbaasd[5]; en bleek de bleeke Maan
Zag den eclipses vast der Cananieten aan,
Der koningen, die, lang van veel triumfen dronken,
In 't ijzer sneuvelden en kropen in spelonken.
Wat groeide mij mijn hert, wat laadden ik een spek,
Als ik er driemaal tien en één hadde op den nek
En op de borst getreên, zoo lange tot ze borsten,
En omgedeeld het leen van zoo veel rijke vorsten!
Mijn eer' had mij verrukt, hadde ik van verr' niet na
Mij volgen zien dien Held, dien grooten Jozua[6],
Die, met een stijver erm, 's erfvijands brein zou scherven,
En voor zijn heilig volk een beter rijk verwerven.

GEDEON,
DE HELD.

Judic. 6.

Hem verscheen den Engel des Heeren, ende sprak tot hem: de Heere mêt u, gij strijdbaar held!

---

[1] koppiger. — [2] bedwelmd, versuft. — [3] hoerenkot. — [4] doorsneed, ontlijfde. — [5] Min gelukkig voor doortrokken. — [6] verdorven. — [7] keur. — [8] Voor sprijke. — [9] Waarop bij namelijk gedragen werd. — [10] hielp het. — [11] beenderen (voor vastheid). — [12] Voor bezweken.

[1] bevrijdde (als „vrijstad des doodslagers" waartoe het (Jos. XXI. 11) gemaakt werd). — [2] wandelvlak, -plaats. — [3] Voor d', door de vooraf-gaande p verscherpt, en dus schijnbaar onzijdig van vorm; verg. vroeger op feest en venster. — [4] kon er. — [5] Behoort natuurlijk bij 't eerste de zon, en mag niet, met Van Lennep, tot de maan gebracht worden. — [6] Dien van Nazareth.

Vers. 14.

Gaat henen in deze uwe kracht: gij zult Israël verlossen uit der Midianieten handen: ziet, ik hebbe u gezonden.

De smaad, waarmeê tot nog Manasse was bejegend,
Omdat zijn broeder rijk was boven hem gezegend,
Ik Efraïm toeschoof: doen elk, van angst en schrik,
Voor 't zweerd van Midian vlood in 't gebergte, en ik
Den degen gordde op zij, nadat wij, aangesproken
Van d' Engel, hadden 's nachts 't hoog altaar afgebroken,
Dat Baäl 't hoofd ophiel: en nadat ons zijn trouw
Den Hemel zwoer op 't vlies, nu nat, nu zonder douw:
Die (om betoonen, dat den palm in 't bloedig vechten
Alleen niet wordt gehaald met menigte van knechten,
Noch met een heerkracht, dat[1], braveerende te stout,
Met koper en met staal, met zilver en met goud
Zijn vijand d' oogen kwetst, als of des oorloogs zegen
Alleen in 't harnas ware en niet in 't hert gelegen,
En d' onverschrokken moed, die heimelijk gezield
Van God, niet aarslen kan, maar voervoets 't al vernielt
Wat opstaat tegen hem) geeft[2] oorlof te vertrekken,
Die 't water met haar tong niet als een hond oplekken.
Nog troostte mij 't geloove, al was 't schoon, dat ik van
't Gansch leger maar behiel tien malen dertig man:
Al was 't schoon, dat ik zag, dat 't heerkracht der vijanden
Lag voor mij, als het zand aan d' aangevochten stranden:
Nog kwamen wij bij nacht recht op haar aangezet.
De kruiken scherfden wij, en staken de trompet,
En blaakten met de toorts: dies der Midianieten (ten.
Zweerd op haar eigen borst van leêr[3] ging, door 't verschie-
Zij stelden 't op een vliên, verbaasd door 't veldgeschrei,
En lieten, afgejaagd, haar vorsten alle beî
Gevangen zonder ziel: en, zoo zij weêr haar krachten
En 't overrompeld volk te zamelen bedachten,
Ik optoog Oostwaarts aan; daar vloden zij te spâ,
Als Sebah bleef gevaân, en koning Zalmuna.
Dies Jacob dankbaar mij aanbood 's lands heerschappije,
Doch ik behiel den roof, en liet God de voogdije.

SAMSON,
DE STERKE.

Jud. 14.

Doen kwam hem een jonge brullende leeuw tegen, ende de geest des Heeren werd veerdig over hem, en hij verscheurde hem gelijk als men een boksken van malkanderen scheurt, ende en hadde doch gansch niet in zijner hand.

Ik was een Nazir[4] Gods, mijn lokken waren te edel
Om scheren; dies nooit scheer[5] barbierde mijnen schedel;
Mijn kracht, die sidd'ren deê een heerkracht wonderbaar,
Tot haren broeinest had geheiligd mijn dik haar;
Met dees twee ermen ik, als leeuw, den leeuw deê trillen,
En splitst' hem zijnen muil tot aan zijn achterbillen.
Waar was de sterkheid van de sterke, die men zag
Zoo onlangs, als het beest dus in twee riemen lag?
Als op mijn feest ik van mijn troetel[6] was verraden,
Ik boette mijn verlies met driemaal tien gewaden,
Die ik den Filistijn geplonderd had van 't lijf,
Als ik'er op haar rug ter neêr lei zesmaal vijf.
't Boeleeren van mijn helft stond dier[7], in Samsons toren[8],
Den vijand, als hij joeg de vossen in het koren,
Met vuurwerk in de swans[9], gekoppeld vast en stijf:
Wat rees de merkt in tarwe, in wijndruif, in olijf!

Doch Lechi, uit om wraak, vergeefs kwam tot mij juichen,
Als hij met kennep mijn vermogen dacht te buigen:
Als veerdig mijnen geest die vlassen strikken brak,
En groett' er duizend met eens ezels kinnebak:
Die mij een bornsprong[1] strekte, als, om wat te verfresschen,
Ik mijn versmachten dorst met 't versche nat ging lesschen.
Zoo op mijn boelschap ik te Gaza was versnot[2],
Men het klinket vergeefs sloot met het grendel-slot:
Wij rezen 's middernachts, op dat wij ons verlosten,
En kruiden in 't gebergt de poorte en d' ijzren posten.
Maar nam.aals stond mij dier[3] mijn nieuw getrouwde bruid,
Die, tot mijn scha, zoo lang was op haar lagen uit,
Tot dat, mijn pan[4] ontbloot[5], ik bloot stond van vermogen
Als d' onbesneên[6] vergramd 't licht uitbluschte in mijn oogen,
En boeide mij, tot dat, mijn kuif volgroeid bijkans[7],
Hij vierde Dagons feeste, en pakte trans aan trans
Met menschen, die, in plaats van Samsons kunst t' ervaren,
Met hem versmachtten door 't verwrikken der pilaren.
Een ander Samson kwam verlossen, sterk en fel,
Het menschelijk geslacht van Duivel, Dood, en Hel.

SAMUEL,
DE PROFETISCHE RECHTER.

Eccles. 46.

Samuël, de profeet des Heeren, van zijnen God geliefd, richtede een koninkrijk aan, en zalfde vorsten over zijn volk.

Als Hanna leven droeg, en ik allengs, bij drupplen,
Gezield wierd in haar ziel, en korts bestond te hupplen
In 's moeders lieven buik en 't zwangere ingewand,
Daar ik gebeeldet was van Gods almogend' hand:
„O!" riep ze, „die mij heeft gezwangerd met verblijden,
Dien wil ik 's lichaams vrucht met lijf en ziel toewijden,
En zal die zoetebol 't vergulsel van zijn haar
Verzweren eeuwiglijk het vlijm-mes en de schaar;"
Gelijk ze namaals dede, als ik, zoo mild in 't bloeyen,
Aanving in vreeze Gods meer als in 't vleesch te groeyen;
Met een profetisch vuur mijn brein Jehova stooft,
En toont mij, wat een roê staat Ely boven 't hoofd.
De stammen driemaal vier, op mijn verbod, haar schamen
Den dienst van Astaroth en Baälim te zamen.
Mijn offren en gebeên Abraham zeegnen, dat
De Filistijn hem viert van Ebron aan tot Gath.
Maar wee mijn ouderdom! doen beî mijn zonen bogen[8]
Des vromen pleit, om 't goud, dat flonkerde in haar oogen:
Een oorzaak, dat eerlang 't geslacht van Israël
Om eenen koning woedde, en muitte zoo rebel:
Tot dat ik 't zaad van Kis, onwillig harenthalven,
Zijn nedrig brein ter nood ging heiligen en zalven.
Onzichtbaar ieder een toeblonk zijn majesteit, (heid
Ter tijd hem d' Hemel wraakte, om de ongehoorzaam-
Betoond, doen na 't gerecht hij 't vee en Agag spaarde,
Wiens kruin te Gilgal ik ontzeî met mijnen zwaarde.
O, Saül! 't was om sunst[9], dat gij, gemattet af
Door wanhoop, namaals mij gingt wekken uit het graf:
Als gij 't gespook mijns geests koost tot uw onderwijzer,
En 's and'ren daags uw borst de proef nam van uw ijzer,
Wierdt beudel[10] uwes zelfs, na zoo veel hoons en smaads,
En ruimde David op de koninklijke plaats:
Nadat ik hem voorlangs zijn haren had bedropen, (open.
Doen God u sloot zijn gunste, en 't rijk stond voor hem

[1] Voor die, alsof er heer stond. — [2] Zie acht regels vroeger, waar 't onderwerp van deze te lang afgebroken zinsnede gevonden wordt. — [3] uit de scheê. — [4] Rijmshalve verkort voor Nazireër. — [5] Voor scherer, scheerder. — [6] lief. — [7] kwam duur te staan. — [8] Voor toorn. — [9] Germ. voor staart.

[1] springfontein. — [2] verliefd, verzot. — [3] Verg. boven, aant. 7. — [4] hersenpan, hoofd. — [5] Gall. voor nadat mijn hoofd (van haar) ontlast was. — [6] Filistijn. — [7] Gall. Zie aant. 5. — [8] verdraaiden. — [9] te vergeefs; zie vroeger. — [10] Thans beul; zie vroeger.

DAVID,
DE KONINKLIJKE PROFEET.

Eccles. 47.
David was onder den kinderen Israëls uitverkoren, gelijk als het vette aan den offer Gode toegeëigend was.

Ik was nog herder, als, beweegd van 's Drieheids[1] vinger,
Mijn kogel was een steen, en mijn pistool een slinger,
Waarmede ik Goliath, die 't dwergjen hiel voor nar,
Smeet plompverloren neêr, doen 't bloed sprong uit zijn
Dies ik gewilkomd wierd met pijpen en schalmeyen (star[2]:
Van Saül, die mij kwam toejuichen met zijn reyen,
Zoo ik het potshoofd[3] droeg versteken van de romp,
Die spertelde al om sunst als hem zijn hovaard kromp.
Maar och! wat holp 't mij, als de koning, in der hitten[4]
Zijns toorns, in plaats van dank, mij aan 't tapijt woû spit-
Mijn vroomheid evenwel zoo lang deed haar beklag, (ten.
Tot dat ik, bruidegom, in Michals ermen lag.
Nog dreef mij zijnen wrok, dat ik, met zure stappen,
Ontweek mijn schoonvaâr in benaauwde ballingschappen.
Koud[5] was hij, wie mij hoofde[6]: ik doch ontzeî 't geweer
Den wraak, als ik greep 't kleed, den kroes, en 's vijands
En liet mijn goede zaak bevolen 's Hemels troone, (speer,
Tot dat de lijfknecht mij bood 's doôn vervolgers kroone:
Dies Juda mij bedroop met 's balsems heilig vet,
En Israel andermaal, zoo fluks als Isbozeth
Zijn leste doodstuip kreeg. Na[7] ging zich David kwijten
Aan 's Heeren ark, die hij beschaauwde met tapijten:
Maar 's konings ijver wierd te schendig uitgeblusscht,
Als hij 't koraal[8] had van Urias' bruid gekust.
Mijn boet die vlekke afwiesch. Mijn daden zal ik zwijgen,
Vermids 's Geests heil'ge blaân[9] bebloed zijn van mijn
krijgen:
Daar 't vuur stuift van mijn staal in 't slaan van d' onbesneên,
En smoelen[10] in haar assche en bloed de doode steên:
Daar Absalon te droef gaat sluiten zijn history[11],
Als hem mist ondersteek te doen[12] zijns vaders glory:
Daar van drie roeden ik, gedrukt, één kiezen ga,
Omdat ik wik mijn kracht van Dan tot Berseba. (men,
Wie meer begeert van hem, wiens graf nog groent van pal-
Die luister, hoe zijn herp wekt d' echo van zijn psalmen,
Daar David offren gaat zijn rijke diadem
Den Koning van het oude en nieuw' Jeruzalem.

SALOMON,
DE WIJSHEID.

Eccles. 47.
O, hoe wel leerdet gij in uwer jeugd, en waart vol verstands, gelijk als het water het land bedekt, en hebt het alom met uwe spreuken en leeringen vervuld!

Mijn haar-gesternt' met goud, en puik van diamanten,
Bekoorde Adonia, die tegen mij ging kanten
Zijn overschaauwd[13] bedrog, en naar mijn kroone stak,
Nu een, nu anderwerf; maar laas! hij viel te zwak,
Al waar zijn hals van goud; ik, zonder om te kijken,
Mijn leen verzekren ging mijn zaad met houwelijken,
En plukte uit Faro's hof die overkijkerblom[14],
Die in mijn armen viel te Sion willekom.

De feest gevierd, ik God te Gibeon ging offren,
Daar hij mij bood den keur van vier voltooide[1] joff'ren.
De wijsheid kipte ik uit: hij schonk me ook d' ander drie:
Dus bleef mij wijsheid, eer, gezondheid, rijkdom by[2].
Mijn wijsheid blonk in 't pleit, als 't kind, nog niet in stuk-
De ware moeder 't hert kwam uit haar boezem rukken: (ken,
In d' heilge tempelbouw: in 't brommen[3] van mijn hof:
In 't wijen van Gods kerk: in d' uitgebarsten lof,
Die voor mijn aangezicht, oon Salomon te smeken[4],
De schrandre koningin kwam honigzoet uitspreken:
In 't blad vol majesteit, dat ik mijn nazaat lang[5],
Daar ik een lager speel, een hooge, een englenzang.
De glorie wierd benijd mijns Godheids ongeschonnen,
Die mijn paleizen propte, als Hemelen, vol zonnen.
Gezondheid voedde mij met een zoo sterke reuk,
Dat aan mijn voorhoofd nooit zag d' ouderdom een kreuk.
Mijns rijkdoms alchimie deê[6], dat gansch Palestijnen
Blonk, als een Hemelrijk, vol bliksems en robijnen.
Het zilver was als lood, 't Ofirisch goud als tin,
De peerle als keizelsteen; maar och! de valsche min,
Die troetel Venus met haar lodderketelingen[7],
Was oorzaak, dat wij ons en God vergeten gingen,
En bogen onzen nek voor 't juk van haar geboôn,
Die vleyende ons betrok te dienen vremde Goôn,
Zoo lang tot d' Hemel zag, met 't aanzicht vol misnoegen,
't Beeld in ons uitgewischt, dat wij van Kristus droegen.

ELIAS,
D' OPGENOMENE.

Eccles. 48.
De profeet Elias brak voort gelijk als een vier, en zijn woord brandde als een fakkel.

Den Hemel, als ik sprak, ontzeîde 't aardrijk regen:
Dies aan de beke Crith ik wachtte 's Heeren zegen:
Daer 't zilver van de vliet mij strekte lafenis,
En van twee raven steeds verzorgd wierd mijnen disch.
Als 't vocht was opgedroogd, mijn spoor naar Zarpath strek-
Alwaar een heil'ge weeuw haar jongste tafel dekte: (te,
Doch haar barmhertigheid, die mij geherbergd had,
Nooit meel noch olie faalde, in kruike noch in kad[8];
En als zijn doodsnak[9] gaf de zoon van mijn weerdinne,
Op mijn verzoek hem God van nieuws blies 't leven inne.
De priestren Baals ik verwon met d' hulpe Gods,
Doen 't vuur om 't altaar spookte op Carmels hooge rots,
Daar mijn gebed opsteeg, en der Samaritanen
Amechtigheid versloeg met lang gewenschte tranen.
Nog week ik Jezabel, als mij, in hongersnood,
Bracht d' Engel Gods een flessche en Hemels wittebrood,
Waarmeê mijn hert vertroost een dagvaart[10] kost verdra-
Van nachten viermaal tien, en effen[11] zoo veel dagen, (gen
Tot dat ik d' heuvel Gods genaakte, en zag een vonk
Van 's Heeren heerlijkheid op 't ruim voor mijn speloak.
Daar mij Jehova streng te last legt zijnenthalven,
Hazael en Jehu tot koningen te zalven,
Eliza tot profeet. Na[12] zag ik Naboths druk,
Den vloek van Jezabel, en Achabs ongeluk.
Ahazia vernam van mij, door zijne boden,
Dat hij Baälsebub vergeefs smeekte in 's doods nooden:
Zijn hoofdlie, die hij zond om mij te grijpen stuur[13],
Ik blaakte tot tweemaal met eislijk Hemels vuur,
De derde ik in genade ontving, en zag verbolgen,
Hoe 't hof eerlange in rouw 't gebalsemd lijk zou volgen.

---

[1]('s Drie-eenigen) Gods; verg. boven, bl. 94a, aant. 17. [2]voorhoofd. — [3]den plompen kop. — [4]Thans in de hitte. — [5]Dood. — [6]huisvestte. — [7]Voor daarna. — [8]de lippen. — [9]de Bijbel; zie boven. — [10](doen) smeulen. — [11]Voor levensbedrijf. — [12]te doen kwijnen, vergaan. — [13]verholen. — [14]puikbloem; verg. bl. 83, aant. 1.

[1]Min gelukkig voor volmaakte. — [2]Spreek uit bie, naar de gewoonte van den tijd. — [3]den roem. — [4]vleyen; zie vroeger. — [5]geef (gelijk nog in de taal van 't gemeene leven). — [6]maakte, veroorzaakte. — [7]wellustkittelingen. — [8]vat. — [9]Anders, met klankverdunning, doodsnik. — [10]Voor reis. — [11]even. — [12]Naderhand. — [13]streng (hier meer rijmshalve geplaatst).

Niet lang na dezen God mij in een koetse opnam,
Wiens peerden schuimden vuur, wiens wielen waren
En zag van boven af den anderen Elias, (vlam:
En namaals op 't gebergt de klaarheid van Messias.

•

ELIZEUS,
ELIAS' NAVOLGER.

Eccles. 48.

Doen Elias in het onweder weg was, doen kwam zijnen geest rijkelijk op Elizeum: te zijner tijd verschrak hij voor geen vorsten, en niemand kost hem overwinnen.

Nadat mijn meester, die beschaduwd had mijn haren,
Was met zijn zegekoets ten Hemel ingevaren, (kleed,
Zijn geest rustte op mijn brein tweevoudig; met zijn
Dat hem ontviel, 's Jordaans kwikzilver ik doorsneed.
't Nat wij te Jericho met heilzaam kracht vervulden.
Twee beeren ongetemd, die dol van honger brulden,
Wraak namen van den smaad, die mij was aangedaan
Voor Bethel, eer ik kwam ter poorten ingegaan.
Edom, met Jozafat, en 't hoofd der Israliêten
Verkondige ik 't verderf, en val der Moabieten.
De weduwe ik ontzet, die zat verschuld te zwaar:
En zie, dat mijn weerdin haar zoon kust binnen 't jaar,
Dien namaals ik verwekte[1], als, zijn gezicht gebroken,
De dood zijn lichten met zijn schelen[2] had geloken.
De bittre kompost[3] ik verzoette, als 't jonge rot
Roept: „help! o help, man Gods! de dood is in de pot!"
De gerst ik zegen, die de struismage in gaat slokken,
Verzadig tienmaal tien, die walgen van de brokken.
De veldheer, die melaatsch mijn onderwijs nam aan,
Ging krank, en liet' gezond de zwalpende Jordaan.
Gehazi gierigheid erft Namans kwale ellendig.
't Gezonken ijzer ik maak driftig[5] te[6] behendig.
De lagen der Syriêrs ondekke ik, die daar na
Geblindhokt[7] zijn verdoold mids[8] in Samaria.
Samarien, omringd met wagenen en rossen,
Vertroostte ik eer haar d' erm des Heeren kwam verlossen.
Ik wake om mijn weerdin, die 's hongers knaagworm
En boodschap Benhadad zijn leven en zijn dood. (vlood:
Mijn knaap den Jehu zalft tot hoofd van Jacobs stammen,
Die Achabs huis uitvoegt door 't Goddelijk vergrammen.
Op stervens oever nu, van krankheid mat en traag,
Ik Joas 't hert verblij met de aanstaande onderlaag[10]
Van Assur: en verscheên[9] ik nog verwek den genen,
Die in mijn grafsteê, dood, slechts roert mijn doode beenen.

MICHAEAS,
DE VERTOONDER.

3 Reg. 22.

Zoo warachtig als de Heere leeft, ik wil spreken wat mij de Heere zeggen zal.

Als 't heer van Jozafat, en Achab met zijn knechten,
In 't harnas blonken nu, om Ramoth te bevechten,
Riep 't rot van Jezabels profeten: „'t zal wel gaan,
O helden! trekt vrij op, Jehova zal ze slaan!"
Mijn raad hier toe gebeên, ik riep: „leg af uw wapen,
't Heer Israëls ik zie, als herderlooze schapen,
Verstrooyen op 't gebergte, en overrompeld vliên:
Gij, koningen! ontwaakt; uw zienders niet en zien:
Een schalke leugengeest juicht op haar bedeltongen,
En smeekt uw onderlaag[10] en broeit zijn leugenjongen!"
Ik eindig naauwlijks, of de koning, vol van spijt,
Mij volslags met zijn vuist op 't kinnebakken smijt[1].
„Hoe!" roept hij, „heeft met ons niet 's Drieheids geest gesproken?
Hebt gij 't geheim alleen des Heeren dan geroken?"
Mijn onschuld grijpt geen plaats. Zij scheuren mijnen
En kluisteren verwoed mijn schenen in den stok. (rok,
De legers gaan te velde, en vinden op de beenen
Den vijand toegerust, veel vroeger als zij meenen.
Hij wijkt hun niet een voet: zoo wrokken zij te gaâr:
De Filistijn geherd neemt kloek zijn voordeel waar,
Rent op haar vleugels aan, en ketelt zich in 't moorden,
En breekt van wederzijds de kracht van haar slagoorden.
Een ruiter lost zijn peze, en, eer men toeziet schier,
Hij, tusschen 't hangsel en het koninklijk pantsier,
Den koning Achab groet[2]: die voelende 's doods vlagen
Den aftocht blaast te spade, en opgeeft in de wagen
Zijn ziele, met het bloed dat 't gulden harnas smet,
En 't zammet[3] van de koets, die wierd eerlang genet[4]
Van troeteljuffren, van jachthonden, en van brakken,
Die d' edelheid versmaân, en 't bloed gestolkt[5] insnakken[6],
Daar 't Jezabel betreurt, die in haar tralie[7] ligt,
En met rouwsluyers bergt haar rouwig aangezicht,
Beklaagt haar bedgenoot, en Micha voor een vrije
Kent[8], nu de fakkel klaar licht van zijn profecije.

JONAS,
DE BOETPREDIKER.

Matth. 12.

Gelijk Jonas was in de buik des walvisch drie dagen en drie nachten, alzoo zal de Zone des menschen wezen in het berte der aarden, drie dagen en drie nachten.

Zoo ik de Alomheid vlood, die alzins uitgegoten,
Als in zijn ingewand de wereld draagt besloten,
En Jafo[9] 't ooge ontschool, en viel als in een flaauwt',
Nadat het lang in zee hadde in 't verschiet geblaauwd:
De brand van 's Hemels toorn de pekel fluks deê zwillen,
Dat zelf den stuurman 't herte in 't lijf bestond te schrillen[10],
En angst zijn haren rechtte[11], al eer men toezag voort,
Lag zeil, en treil, en mast, en boegspriet over boord.
't Gebulder steurt mijn ruste: elk jammert ongeduldig:
Men loot naar d' oorzaak: 't lot op mij valt, die ben schuldig
Aan 't algemeen gevaar. Nog roeit men, maar o wee!
Vergeefs; dus wordt elks vloek een offer in de zee,
En 't aas eens walvisch haast, die, zonder zich te belgen,
Mij levend' gorglen[12] kan, verdouwen, en verzwelgen
Huisvesting gunnen meê, drie dagen al geheel,
En braken weêr aan strand met opgespalkte keel.
Verrezen zijnde, 't lof wij brengen, die wij zochten
In 's afgronds afgrond diep, in 't monster vol gedrochten,
En gingen Ninive d' aanstaanden ondergang
Verkondigen, die God zoude eindigen eerlang. (den
Het volk beroerd[13] (zoo fluks het merkt, dat God haarlie-
Kwijtschelding van 't vergrijp en 't leven aan kwam bieden,
En datter[14] hoop was, om door boete zich t' ontslaan
Die dreigementen, en den Hemel t' ondergaan[15])
Hun smette in tranen van bekeering af ging wasschen:
Zijn marmor de monarch zelf vloeren ging met asschen:
Blootshoofds hij assche in plaats droeg van een diadem:
Zijn hand was schepterloos· erbarmelijk zijn stem:

---

[1]opwekte uit den dood. — [2]schillen, vezels; verg. de spreekwijs van de schillen, die van de oogen vallen. — [3]brouwsel, spijs. — [4]verlicht. — [5]drijvend. — [6]Verouderd voor zeer. — [7]verblind. — [8]midden; zie vroeger. — [9]verscheiden. — [10]Voor nederlaag.

[1]Thans slaat. — [2]Op min aangename wijs voorzeker, versta: treft. — [3]Germ. voor sameet of fluweel. — [4]gereinigd, afgelikt. — [5]gestold. — [6]inslikken. — [7]Die van haar venster. — [8]als vrije erkent. — [9]Lees: t' Jafo. — [10]Voor rillen. — [11](te berge) deed rijzen. — [12]opslokker. — [13]bewogen, ontroerd. [14]dat er. — [15]bewegen.

Een harenkleed zijn zijde en purper: zijn hoveeren
Hij schorste, en vastte, en riep de goedheid aan des Heeren,
  En zijn barmhartigheid, die, als zij zag beschreid
  Het aangezicht des volks, van Gods gerechtigheid
Het uitgetogen staal stak weder in de schede,
En hun trompetten liet den aangenamen vrede.

EZECHIAS,
DE GODSDIENSTIGE.

Eccles. 48.

Ezechias dede wat den Heere wel behaagde, en bleef standvastig op den weg Davids, zijnes vaders, als hem Ezaias leerde.

't Zaad Izaks, dat misleid was d' afgoôn nageloopen,
Ik toomde, en sloot 't portaal des heilgen tempels open,
  In d' intreê van mijn rijk: en ijverde zoo lang,
  Dat de oude godsdienst weêr herbloeide in volle zwang.
De kopren slang, die aangebeên was van 's volks zotheid,
Ik brijzelde, en beloeg haar snoô metalen godheid.
  Den Assyriêr zijn tol te brengen was ik moê,
  En overtrok gebergte en steên, tot Gaza toe.
Maar Salmanasser, om zijns rents verloop t' onvreden,
Samarien gewon en voerde 't volk in Meden[1].
  Het heer van Sanherib hem volgde, en, op de been
  Geraakt, in Juda ging vermeestren al de steên.
Mijn hert bestorf: dies, om zijn wrake te verzachten,
Wij 't goud van 't heiligdom en 't zilver hem toebrachten
  Te Lachis, maar vergeefs, als hij het hadde ontvaân,
  En voor Jeruzalem kwam zijnen leger slaan:i
Schoon of ik vroeg den muur verzorgde, en alz ns dempte
De bornen rijk van nat, de sterren hij beschempte.
  Mijn kleed ik scheur: mijn stut in rouwe is Amos' zoon,
  En d' Engel, die versmaadt Gods glorierijken troon, (neu,
Die met den stalen boog zijns gramschaps eens t' ontspan-
Kwetst tweemaal honderd duist min vijftien duizend man-
  Dies 't overblijfsel vlugt met Assur: maar mijn feest (nen:
  Gesteurd wordt, als het lijf der zielen afscheid vreest.
Gods gunste aan 's levens web knoopt acht en zeven jaren,
En, tot waarteeken, doet de zon terugge varen (gezond,
  Tien schreden met zijn koetse· en frisch, van nieuws
  Ik God love in zijn kerk, de derde morgenstond.
Dan ach! wat was 't ons nut, loen blijde aan alle kanten,
Wij openden ons praal voor Babylons gezan'en,
  En Ezaias ons boodschapte, met wat smaad
  't Huis Jacobs zuchten zoude op de oevren van d' Eufraat:
't Huis Isrels einden zou zijn hemelsche gezangen,
En aan de wilgen droef zijn herpen laten hangen.

JOZIAS,
DE GODZALIGE.

Eccles. 49.

Jozias name is gelijk als een edel reukwerk uit der apoteken; hij is zoet gelijk als honig in de mond, en als snarenspel bij den wijn.

Ik was noch kindsch en teêr, als Juda ging mijn hersen
Met 't vaderlijk cieraad en goud van Amon persen.
  Den Hemel op mij loeg, en offerde zijn gunst
  Mijn jeugd, in 't[2] oefenschool van welgebiedens kunst:
Waarom, als nu mijn ernst de wulpschheid had verslonden,
Ik, wat aan 't heilig koor bouwvallig wierd bevonden,
  Herplaasterde; en zoo haast als Safan voor ons las
  Het wetboek, dat zoo lang vervreemd te zoeken was,
En wij begrepen, hoe de Vaderen besmeurden[3]
Den godsdienst, wij bedroefd 't geplooide purper scheurden,
  En gingen Gods geheim ontvouwen door zijn tolk,
  Die ons de aanstaande straf aanduidde van het volk,
En troostte met de zoen, verworven voor ons zelven.
Ik vurig, d' heilge blaân in d' heilige gewelven
  Liet opslaan, en elks oor Gods wet bazuinen blij,
  Waar aan fluks Juda zich verplichten ging met mij,
De rei der Priestren Gods den tempel raagde t' zamen[4],
En veegde de afgoôn uit, met Baâls poppekramen:
  Broêr Moloch, Asthoreth, en Camos, Milkom ook,
  Den geest opgaven met onmenschelijk gesmook.
Haar Priestren, die tot asch vermaalden[2] 's volks gebeente
Ik roostte levendig op 't bloedige gesteente.
  De wichlaars roeide ik uit, die logentaal bediên[3].
  In 't gansche Juda beeld noch grouwel wierd gezien.
't Vergeten Paaschfeest, 't welk de jaren overtraden[4],
Wij statig vierden, en erkenden Gods weldaden
  Den vaderen betoond. Maar als ik, na een wijl,
  Ontmoette met mijn heer het heerkracht van de Nijl,
Rampzalig eenen schicht mij kwetste, en thuis gezonden
De koninklijke ziel van 't lichaam wierd ontbonden,
  't Welk, in 't gewijde graf der koningen geleid,
  Van Jeremias wierd en Israel beschreid,
Vermits geen koning ooit gezalfd en[5] was voorhenen,
Die in godsdienstigheid, als ik, hadde uitgeschenen[6].

EZAIAS,
DE EVANGELISCHE PROFEET.

Eccles. 48.

Ezaias was een groot en warachtig profeet in zijn profeciën.

Mijn vader Amos was, en koning Azarias
Mijn broeder. Ik bestond, in 't afscheid van Ozias,
  In 't ampt te treên, daartoe[7] den Hemel mij voorzag
  Eer ik noch zuigeling in 's moeders voorschoot lag:
In 't ampt te treên, zoo haast mij God beriep van boven,
Als ik zijn glorie zag, en 't heerschaar hoorde loven
  Zijn groote majesteit, wiens glansen, veels[8] te sterk,
  De posten sidd'ren deên van ons gewijde kerk:
Als d' Engel, licht van pluim[9], mijn lippen snel genaakte,
En zuiverde met vlam, die op 't hoog altaar blaakte.
  Ik waakte in mijnen plicht, mijn mond was een trompet,
  Waardoor de geest uitblies luidruchtig Mozes' wet.
Nu zocht ik Jacobs heil met dreigen, nu met smeeken:
Als zij, van 't heilig spoor verdwaald en afgeweken,
  Met d' onbesneden' haar afgoden volgden naar:
  Dies aarde en Hemel wij aanriepen over haar,
En wekten ze, wanneer van verre wij genaken
De legers zagen, die God wapende ter wraken.
  Wat drukte ons, dat men vond gerechtigheid zoo schaars!
  Wat walgde ons 't offren van een hoopen huichelaars!
Doch mijn vrijmoedigheid, die koningen en vorsten
Trad onder oogen, en 't geen zij verbreuken[10] dorsten
  Afeischte, en voorhiel, waar zij waren toe verplicht:
  Manasse niet ontzag, wiens grimmig aangezicht
Riep 't vonnis over haar, en nam zijn welochagen,
Met een getande balk mijn lenden te zien zagen,
  En 't rinklende gebeent', dat viermaal zestien jaar
  't Profetische ampt bekleedde, en spijsde in 't openbaar
D' hongrige zielen, die, deemoedig en verslagen,
Verschrikt van Sinaï, vol onweers, ijvrig zagen

---

[1] Anders Medië; verg. vroeger. — [2] 't Is met school, als met venster, feest, beest, enz.; verg. vroeger. — [3] bezoedelden.

[1] zuiverde, schoon veegde. — [2] vergruisden, verstuiven deden; zie vroeger. — [3] verklaren. — [4] Rijmshalve, maar min gelukkig, voor verdonkerden, verouderen deden. — [5] niet. — [6] uitgeblonken. [7] Thans waartoe. — [8] Met de afsluitende s, die er in de volkstaal nog steeds achter gehoord wordt, en in doorgaans, volgens, trouwens, enz. algemeen aangenomen is. — [9] veêr, vleugel. — [10] misdrijven.

Op den Messias, op den Reus, den Raad, den Held,
En 't Offerlam, dat ik zoo duidlijk had gemeld,
En afgeschilderd, hoe zijn bloed wiesch 's werelds vlekken,
Dat eer Evangelist ik, als profeet, mag strekken.

JEREMIAS,
DE VROEGPREDIKER.

Eccles. 49.

Jeremias was in 's moeders lijf uitverkoren tot een profeet, dat hij uitroeyen, breken, en verstoren, en wederom ook bouwen en planten zoude.

Vraagt iemand mij, van waar, van wie kwam Jeremia?
Mijn wieg was Anatoth; mijn vader was Hilkia,
D' aartspriester, die, o heil! het wetboek wel te pas
Vond, dat zoo lang gewenscht te[1] wijd om zoeken was.
Jehova, die mij, vóór mijn tijd, hadde uitgezonderd,
Mij zalfde tot zijn knecht, zoo vroeg, dat elk verwonderd
Mijn jongelingschap met de ontzichlijkheid[2] bekleed
Zag van een predikant[3] en Goddelijk profeet.
't Lijk van Jozias ik bedauwde met mijn tranen.
Het twaalfstammig volk, met dagelijks vermanen
En dreigementen, ik te weren zocht van 't kwaad:
Helaas! maar al vergeefs: zij hielden 't al voor praat.
Met scherpe diamant en ijzren griffe, o smerte!
De zond' geprent was in de tafel van haar herte.
D' aanstaanden ondergang des stads, die te gemoet
Ik in 's geests spiegel zag, bekeering wrocht noch boet
In iemands ziel, maar elk voor ander bleef halssterker[4]:
De waarheid vond geen heul: zij smeten ze in de kerker,
Schoon Babel driemaal met haar sabel, hecht van snee,
Jeruzalem beangst haar vlaggen strijken deê:
Mijn woord en gold er niet, voor dat de stad gewonnen,
Den koning wierd ontroofd 't schoon aangezicht der zonnen;
Nadat zijn afkomst, die gehoopt hadde op zijn leen,
Vóór hem gesneuveld, viel in 't ijzer der Chaldeën,
En hij geketend aan d' Eufraat zat op het oever,
En hoorde 't guichelspel zijns vijands langs hoe droever.
Genaken ik van verr' zag, over dal en berg,
Als Isrels heiland en verlosser, den monarch[5],
Die Perzen hiel te leen van God: dies ik voor henen
Het volk vertroostte, dat de boei droeg voor de schenen:
Doch niet zoo zeer met hem, als met die Siloa,
Die held, die geestelijk zou volgen David na,
En 't hoofd vermalen[6] van d' erfvijand, die de zielen
Der menschen boeide, die in 's Hemels ban vervielen.

EZECHIEL,
DE GROOTE ZIENDER.

Eccles. 49.

Hezekiël zag de heerlijkheid des Heeren in een gezichte, dat hij hem wees uit den wagen Cherubim. Hij heeft geprofeteerd tegen de vijanden, en troost verkondigd dien, die daar recht doen.

Nebucadnezar had zijn tenten naauw gespannen
Rondom Jeruzalem, om Juda te vermannen,
En uit zijn elpenstoel te worpen Jojakim,
Die, met zijn leenheer tol te weigren, zijnen grim
Hadde over hem[7] gewekt: of onze vorst verslagen
Mij kwam 't geheimenis van Gods geheim afvragen:
En als hij merkt', hoe 's volks godloosheid overlang
Den Hemel afgetergd had Sions ondergang,
Die, eenmaal vast gestemd[8], in 's Heeren toorn verbolgen,
Onwederroepelijk geschapen was te volgen:
Hij fluks, behoudens goed en leven, overgaf
De stad; maar d' onbesneên hem sloeg in 't ijzer straf[1],
En sleept' hem, neffens mij, daar Chebar steeds de muren
Van Nimroth gaat met zand en keizelsteenen schuren.
Hier hadde ik op den hals geladen ieders smaad,
Omdat ze den tyran, op mijn bevel en raad,
De poorte ooit open deên, en leenden zin noch ooren,
Wat ik haar toeriep van Jeruzalems verstoren:
Dies mij Jehova van zijn glorierijken troon
Kwam om zijn majesteit[2] t' aanschouwen vrundlijk noôn[3].
Mijn ziel in 't aanschijn kreeg twee recht doorgaande lichten,
En met verwondren zag veel hemelsche gezichten,
Die ik het volk tot troost, en tot vermaning meê,
Ging openen, opdat mijn profecye steê
Mocht grijpen in 't gemoed der gener, die, als slaven,
Den heidenschen monarch haar zweet ten offer gaven.
't Verstrooyende[3] geslacht, dat drievig en ontsteld
Ging dwalen heen en weêr, als schapen over 't veld,
En gras noch loof afschoer op Babels magre heiden,
Met dezen[4] herder ik vertroostte, die zou weiden
De stammen in het groen der beemden, die voortaan,
Door zijn barmhertigheid, zoo heerlijk zouden staan
In groei en bloei, zoo haast als Israël te stade
Kwam een slagregen van Gods goedheid en genade,

DANIEL,
DE GODGELEERDE.

I Mach. 2.

Daniël wierd om zijn onschuld van de leeuwen verlost.

Doch 's konings oogen drok en bezig weiden gingen
In 't koninklijk geslacht en 't puik der jongelingen,
Zij staren bleven bot op mij, die, als een starr',
Mijn blonde kuif opstak, als 't hof te Sinear
Behagen in mij schiep, en liet mijn brein opkweeken,
't Welk wijd leerde over 't hoofd in driemaal vijftig weken
Mijn meesters, en hoewel ik sober, als Gods knecht,
Voor 's konings lekkernij verkoos het moesgerecht,
Mijn aanschijn, wel gevleesecht, gezonder men zag blozen
Als andre, dien 't banket walgt en steeds bastert[5] kozen.
Maar als 's monarchen droom ik nu t' ontdekken kom,
Daar al de Magi[6] der Chaldeën voor bleven stom,
Nebucadnezar mij verhoogt, en doet de zielen
Van 't pratte koninkrijk voor mij ter aarden knielen.
Na zag ik Babels hoofd, verbannen van Gods geest,
Bedauwd in 't veld, het gras afsnoeyen als een beest.
Belsazer namaals (zoo hij, godloos en verwaten,
Ontwijdde, in 't slempen, 't goud van d' heilge tempelvaten,
Terwijl de boelen met 't albaster van haar borst
't Wellustig lodderoog verletten[7] van de vorst)
Ik meldde zijnen val: als hij, vol schriks en beven,
Zijn vonnis op de wand zag onverhoeds geschreven,
En korts hadde uitgediend, als diadem, en staf,
En 't purper van zijn leên hij Meden overgaf:
Daar ik, te zeer ontzien om mijn droomkundig' hersen,
Den Nijd wierd tot een buit, vermits ik 't hoofd van Perzen
Ontzeî met Godlijke eer t' ontmoeten, dies zij dol
Mij gaf tot eenen roof den leeuwen in het hol:
Maar de Englen, door haar kracht, het woên der dieren temmen,
De leeuw het brullen staakt, en laat zijn lokken kemmen,
En vast, ter tijd toe ik ontkerkerd, hij verblijd
Mijn vijand met zijn kies en klaauwen motst[8] en rijt:
Dies orgelt ieders tong van zelve en ongeboden,
Dat Daniël alleen den God dient aller Goden.

---

[1] Gelijk vroeger, voor zeer. — [2] 't ontzagwekkend aanzien. — [3] Prediker Gods. — [4] Rijmshalve, maar anders minder juist, voor halsstarriger. — [5] Cyrus. — [6] vergruizen. — [7] Thans zich. — [8] verklaard, geuit.

[1] streng; verg. boven, bladz. 110b, aant. [13]. — [2] nooden, uitnoodigen. — [3] Voor verstrooide of zich verstrooyende. — [4] Gallicisme voor dien. — [5] onreine spijs. — [6] wijzen. — [7] afleidden. — [8] stukscheurt (eig. in moten deelde; verg. bl. 108a, aant. [8]).

DE TWAALF PROFETEN,
OF REI DER ZIENDERS.

Eccles. 49.

En der twaalf profeten gebeenten groenen nog daar zij liggen: want zij hebben Jacob getroost, en verlossinge toegezeid, die zij gewisselijk hopen zouden.

Hozeas! zijt gegroet, die, met uw profecye
't Huis Jacobs zuiveren wilt van zijn afgoderye:
Met Joel, die van verre afdalen zag den Geest,
Als een slagregen, neêr op Sions Pinksterfeest.
Leeft lange, ô Amos! die vloodt uw gewolde vliezen,
En weidde zielen, als u d' Hemel kwam verkiezen.
Obadja, zijt geloofd! die Edom, al voorlang,
De rond' liebt laten zien van zijnen ondergang.
Gij, Jonas! uwen lof steeds bruisen moet en vlieten,
Vermits gij hebt bekeerd tot God de Ninivieten.
Micheas, u zij heil! die Bethlems boerewal[1]
Doet juichen, om dat God zich legert in de stal.
Gij, Nahum! prijs behaalt, die Ninive bewaakte,
En waarschouwde, eer haar val rechtveerdelijk genaakte.
O Habakuk! dat doch uw lofkrans eeuwig bloei,
Omdat gij los zaagt gaan de stammen zonder boei.
Zefanja, uwen roem worde altijd weêr geboren,
Vermits gij naken zaagt Jeruzalems verstoren[2].
Haggai niemand wijk', die 't Joodsch gebouw versmaadt,
Om Kristus' kerk, die in zijn geest getimmerd[3] staat.
Maar Zacharias! o, wat zullen wij u wijden?
Die aller vorsten Vorst zaagt op een ezel rijden?
Met Malachias, die, naar zijn verschulde[4] plicht,
Een Engel heuen zond voor 's Heeren aangezicht.
O heilge Zienders rei! vermits gij boos noch nijdig
Te zamen komt, heel goed van inborst, onpartijdig,
Onnoozel, ongeveinsd, en niemands aanzien smeekt[5],
Maar, wat u d' heilge Geest inluistert, tot ons spreekt,
Met lippen zonder smet: ik op uw woord wil bouwen,
En in dees duistre nacht die valsche leeraars schouwen,
Wiens pad ter Hellen leidt, en Kristus, mijnen Heer
En Heiland, zoeken bij de klaarheid van uw leer,
Het rechtsnoer des geloofs, het heldre licht der blinden,
De leidstarr', die ooit[6] blonk voor alle Gods beminden.

ESDRAS,
DE WETGELEERDE.

Esra 7.

Esra was een geschikt Schriftgeleerde in Mozes wet, die de Heere de God Israels gegeven heeft: en de koning gaf hem alles wat hij begeerde, naar de hand des Heeren zijnes Gods over hem.

Als Xerxes zwanger ging met ijver boven maten,
En Sion gunst toedroeg niet min als zijn voorzaten:
Hij Esdras oorlof gaf, om, vurriglijk en kuisch,
De dorpels te betreên van 's Heeren heilig huis.
Elk reê was, zoo[7] ik sprak; 's volks vreugd men hoorde schatren,
Daar zijnen tol de Eufraat ontleent van mindre watren.
De aanstaande reize onveil, die ons te dreigen scheen
Met nood en lijfsgevaar, door vasten en gebeên,
Verzekerden wij ons bij God, die 't vrij geleide
Zijns Engels aan zijn kudd' gaf over berg en heide,
Tot dat te Salem wij der priestren overhoofd
Toewogen[8] 't heilig goud, dat Assur had geroofd,

[1]Voor onaanzienlijke veste. — [2]verwoesting. [3]Voor gebouwd; verg. vroeger. — [4]Thans veranderd voor verschuldigde; zie vroeger. — [5]vleit. — [6]steeds, altijd. — [7]als, zoodra. — [8]Thans toewogen.

En deên op 't altaar 't smeer[1] en 't ongel van de rammen
En bokken golven naar 't gesternte, met roô vlammen,
Tot dankbaarheid, dat, wijd van 't slaafsche Babylon,
Zoo heuglijk over ons blonk 's ouden vrijheids zon.
Maar och! mijn hert bezweek, mijn ziel weemoedig treurde,
Mijn lokken trok ik uit, mijn kleederen ik scheurde,
Als mij ter ooren kwam, hoe, tegen Mozes' wet,
Het heilig zaad alom zijn kuischheid had besmet
Met 't goddeloos geslacht, dat heimlijk 't hert der Joden
Te neigen scheen tot haar belachelijke Goden:
Waarom de stammen ik verzamelde algemeen:
Die, voelende 't vergrijp, terstond met heilige eên
Den Hemel zwoeren dier, de uitheemsche bedgenooten
Te vlieên, en van haar gunst en vruntschap te verstooten.
Het lovertenten[2]-feest dan gemakende, ieder doen
Op mijn bestel 't gebergt' ging plonderen van 't groen.
Men vlocht alom d'olijf, de myrt, en frissche palmen:
De weêrklank op 's volks vreugd antwoordde met zijn galm
's Wets heilge blaân ik las voor 't opgesteken oor (men
Van d' aangedrongen schaar, die bezig in 't gehoor
Zich zelf vergat, en naar geen huis heeft omgekeken
Voor 't statig loverfeest gevierd was en verstreken.

NEHEMIAS,
DE HEILIGE BOUWMEESTER.

Eccles. 49.

Nehemias is altijd te loven, die ons de verdorven muren weder opgericht, en de poorten gezet heeft met sloten, en onze huizen weder gebouwd.

Zoo haast sprak Perzen niet: „Nehemia! trekt henen,
En bouwt de stad, daar 't graf bewaart uws vaders beenen",
Of ik versmaadde 't hof, en vond[3] der priestren erf:
Daar over Salems val, en jammerlijk verderf,
Lang 't gras gewassen was; denkt, hoe mij was te moede,
Als ik mijn vaderland zag treuren in den bloede,
En van Jeruzalem de poorten en de muur
Geblaakt, gescheurd, geschend, met ijzer en met vuur.
Mijn oogen uitgeschreid, en weder tot mij zelven
Bedaard, ik 't volk opwek in d'heilige gewelven.
Elk tot der muren bouw wilveerdig in 't gemeen
Beament[4] mijnen eisch; ik leg den eersten steen,
Wien fluks een tweede perst; het was, om verjolijzen[5],
Te zien, hoe d'ernst[6] der Joôn het steenwerk dede rijzen.
De faam van 't stout bestaan fluks strekte een nieuwsgier
Aan Moab, Ammon, en het nageburig volk: (tolk
Die, al van ouds jeloers, om Sion, zijn verdragen[7]
Ons 't metslen te verbiên met heimelijke lagen;
En snakten naar mijn ziel, daar 't al, naast God, aan hing;
Dies met een stoet hartsiers[8] ik 't lijf verzekren ging,
En gaf den bouwliên, zoo ik 's vijands list doorsnuffel,
Den degen in d'een vuist, in de ander hand den truffel,
Den beuklaar bij de werk[9], om schutten[10] slag op slag
Van 't heer, dat zwert van nijd steeds op zijn luimen lag.
Mijn tafel ik vergat, de vaak week uit mijn oogen,
Tot dat de heuvel Gods omgord was met een hoogen,
Onwinbren wal, en 't oog des schildwachts, voort en voort,
Bewaakte, nacht en dag, de valbrugge en de poort:
Doen klom ons juichen naar 't gesterate, klaar van schim-
Omdat van derwaarts was gezegend ons getimmer; (mer[11],
De stad bevolkerd[12] weêr van 't priesterlijk geslacht,
Zijn tiende Levi[13] wierd geheiligd en gebracht,

[1]vet. — [2]Voor loofhutten. — [3]Gall. voor zocht op. — [4]Thans beaamt. — [5]om vrolijk te worden (verg. nog ons jolig). — [6]naarstigheid, ingespannen arbeid; verg. vroeger. — [7]overeengekomen. — [8]boogschutters ('t Fransche archers). — [9]Voor werken. — [10]weren. — [11]geflonker. — [12]voor bevolkt. — [13]Versta: aan Levi d. i. de priesterschap.

De godsdienst raakte in zwang; waarom mijn naam zal du-
Zoo lang Jeruzalem derf[1] roemen op zijn muren. (ren,

JOB,

DE LIJDZAAMHEID.

Hiob, 6.

Wanneer men mijn jammer woege, en mijn lijden te zamen in een schale leide, zoo zoude het zwaarder zijn dan het zand aan de zee.

Gij, die u maakt voor God door 't murmureeren schuldig,
Komt herwaarts, ziet, hoe Hiob[2] zoo lijdzaam en geduldig
De lijdzaamheid uitbeeldt, en, voor elks aangezicht,
Zijn gouden zetelstoel van eenen misthoop sticht,
En zit behangen noch met zij noch purpren kleêren,
Maar met een mantel, rijk van rooven en van zeeren
En puisten geborduurd, gemyterd met een hoed
Van schurft, wiens lamper[3] is slechts etter en vuil bloed.
De potscherf hem een staf en schepter wil verstrekken:
Waarmeed' hij open klouwt de zweeren, die hij lekken
Laat van zijns huishonds tong, die, op haar voordeel uit,
Snakt naar de lekkernij van Hiobs[4] bedragen[5] huid.
Zoo pronkend'[6] hij van verr' gesneuveld ziet zijn knapen
In 't ijzer der Chaldeên, en zijn gewolde schapen
Van 's Hemels vlam geroosd, zijn kemelen geroofd,
Het dak zijn vrolijk zaad gevallen op het hoofd,
In 't midden van haar feest, en als hij straf bejegend,
Met een slagregen van veel rampspoên is beregend,
In plaats van troost, daar als amechtig hij naar gaapt,
Ontmoet hem dus zijn helft, die in zijn armen slaapt:
„Is 't nu niet wel gesteld? waar is nu Hiobs[7] betrouwen?
Wat heil brengt het nu toe, op 's Heeren naam te bouwen?
Gij noemd' hem uwen schild en schutsheer onversaagd:
Hij helpe u nu, indien hem vromigheid behaagt."
„Ay! (zegt de martelaar) gij ratelt als d' onvroede[8]:
Wij dulden 't kwaad van hem, die zegende ons in 't goede:
Naakt rezen wij in 't licht: naakt varen wij in 't stof:
Die 't leende, nam ons 't zijn: den Heer zij dank en lof!"
Zijn maagschap ook, tot troost vast neffens hem gezeten,
Een pijnbank strekte schier 's mans ongekreukt geweten,
Dat, rijk in God getroost door 't veel gepleegde goed,
Een blijde schare kwam van deugden te gemoet:
Tot dat, doorlouterd hij, in 't aanschijn Gods verkoren,
Hem 's Hemels goedheid gaf meer als hij had verloren.

TOBIAS,

DE GODVREEZENDE.

Tob. 2.

Tobias vreesde God meer als den koning, en droeg de verslagenen heimelijk te zamen, en behield ze heimelijk in zijn huis, en des nachts begroef hij ze.

Het herte Napthali zal trotscher als voorhenen
Zijn hoornen steken op, en met zijn ranke beenen
Opsteigeren 't gebergte, omdat zijn doode faam
Is opgewekt door mij, die vroeg den grooten naam
Des grooten Gods aanriep, en die om niemands halven
Bevlekte mijn gemoed, doen elk de gulde kalven
Jeroboams aanbad, maar, naar des hoogsten stem,
Mijn eerstelingen steeds bracht te Jeruzalem,
Tot dat, met Isrel ik vervoerd de boei most slepen,
Daar Ninive gevrijd wordt van d' uitheemsche schepen,
En daar, als andre, nooit mijn lippen zijn besmet
Met 't voedsel, ons zoo streng verboôn van Mozes' wet:
Dies God mijn vromigheid mij komen liet te stade,
Als 't hert des Assyriërs hij roerde met genade.

---

[1] mag. — [2] Spreek uit Job. — [3] Anders lamfer. — [4] beëtterde. — [5] te pronk gesteld. — [6] onwijze.

Mijn vrijheid nu erlangd[1], ik evenwel verplicht
Mij hiel te dwaden[2] der bedroefden aangezicht,
Tot dat Senacherib ontzeî al wie mij hoofde[3]:
Wiens gramschap ik ontsloop, als hij mijn have roofde,
Doen ik mijn broedren (die hij, in zijn grimmigheid,
Versloeg) gekist hadde en in 't heimelijk graf geleid.
Der dooden uitvaart was mij liever als mijn eten,
Zoo fluks de bleeke dood het leven had verbeten.
Doch mijn godvruchtigheid leed wederom aanstoot,
Doen eenen zwaluwdrek mijns lichaams veensters sloot,
Daar 't morgenlicht door scheen: en of wel[4] mijnen rouwe
Met schimp ophoopten nog mijn magen en mijn vrouwe,
Nog hiel mijn vroomheid aan: mijn ijver nog bekleef,
Als ik in 't hert mijns zoons die gulde lessen schreef.
Gepraugd van armoede, ik mijns oudheids kruk[5] in Meden
Naar Gabel zond om 't geld: maar d' Engel Gods met vreden
Hem weêr betrelen deê den dorpel van mijn huis,
Met zijnen bruidschat en zijn Sara, hupsch en kuisch.
Mijn lichten zagen 't licht, dat zoo lang was gedoken,
Tot dat, ik levens zat, mijn kindren d' oogen loken[6].

MATATHIAS,

DE PRIESTERLIJKE KAMPIOEN.

I Mach. 2.

Wij en willen niet bewilligen in 't gebod van Antiochus, ende en willen niet offeren, en van onze wet afvallen, en andre wijze aannemen.

Dat ging mij veel te na, dat ik van verr' de wallen
Van d' heilige stad met haar wachttoornen hoorde vallen.
Dat ik vernam, hoe die aartsvijand van Gods wet
Zijn schelmsche voetzool hadde in 't heiligdom gezet:
Dat ook Antiochus dorst, godloos en verwaten,
Tot roof verklaren 't goud van ons gewijde vaten:
Dat hij zijn schouwspel zag aan menschen en aan vee,
En 't volk voor 't aanzicht van zijn afgoôn knielen deê.
Waarom, zoo fluks[7] ons kwam, op Medins hooge rotsen,
De veldheer des tyrans, in naam zijns meesters, trotsen,
Ik, met een hellebaard, die zwaar van koper woog,
Hem en die valsche Jood den kop in flarden sloeg,
En, om de wet jeloers, als dol en uitgelaten,
Het volk op 't marktveld ik bazuinde uit alle straten,
En wekt' haar ijver op aldus: „wat! is 't niet schand,
Dat hij, die onlangs zat gegijzeld en verpand,
Ons wetten stellen zal, en onzen Godsdienst schenden,
En maken van ons kerk een grouwel der ellenden?
Wat, mannen! duldet[8] niet, dat u die dwingland kruist,
Zoo lang gij houden kunt het lemmer in de vuist:
Wie ijvert, volgt mij na!" 't Woord droop naauw van de lip-
Een werld van menschen zich, in holen en in klippen, (pen,
Met mij verstak voor 't heer van die vermeten zot,
Die kwam te spa zijn hiel opheffen tegen God.
Wij streên in 't steengebergte, en zoo wij daag'lijks wiessen,
Wij vaken[9] d' onbesneên deên dansen door de spiesen.
Geen Sabbath onzen erm noch zeenwen hiel verlet,
Als ons d' erfvijand zocht; de nood wist van geen wet.
Met wijf en kindren dus in ballingschap gevloden,
Wij stelden de eere Gods voor 's dwingelands geboden,
Tot dat onze ouderdom zijn zonen alle vijf,
Vóór zijn verscheiden blies een krijgsmans hert in 't lijf,
En Macchabeus, die ons kwam in vroomheid nader,
't Zweerd ophief, en het ampt vervulde van zijn vader.

---

[1] Gall. voor: na 't erlangen van mijn vrijheid. — [2] Anders dwa-en, af te wisschen; verg. nog den zaamgetrokken verlengden vorm dweilen, en 't zelfst. n.w. dweil. — [3] huisvestte. — [4] Thans hoewel. — [5] den steun mijns ouderdoms. — [6] Nam. mij. — [7] zoodra. — [8] duldt het. — [9] Thans vaak.

JUDAS MACHABÆUS,
DE VOORVECHTER.

I Mach. 3.

Judas verkreeg den volke groote eer; hij toog in zijn harnas als een held, en beschermde zijn heer met zijnen zweerde; hij was vrijmoedig als een leeuw.

Als Apollonius te trotsch mijn heerkracht porde,
Hij vond dien, die hij zocht, en hem het mes afgordde.
Den batschen[1] Seron, die dacht dat ik van 't gerucht
Verveerd was, kwamen wij vernestlen[2] op de vlucht.
Na[3], Gorgias ontvlood, als in zijn pauweljoenen[4]
Ik 't vuur stak: duizendwerf vijf dappre kampioenen
Het overrompeld heer van Lyzias op 't veld
Vermiste, als namaals wierd het overschot geteld.
Jeruzalem ik bouw tot troost der Israliciten,
En open 't hooge koor voor priestren en Levieten.
Den Ammoniet ik sla, met Beon, d' Idumeen.
Datheman ik verkwik, en bliksem steên aan steên.
Timotheus ontwijkt mijn benden, die hem raken:
Dies Efron Carnaim wij met ons tortsen blaken,
En vlammen naar den roof, en slaan, eer 't woeden slist[5],
Al wat er wapens draagt, en aan de muren pist:
En vinden zegenrijk den priesterlijken heuvel:
Daar wij hem roemen, die nam wraak van 's vijands euvel.
Maar als in 't Zuiden ons grijnst Edom aan zoo stuur,
Wij Hebron breken af tot molm[6], met staal, en vuur.
In 't land van Asdod, daar de blinde de afgoôn eerden,
Wij steên en vlekken gants het onderst' boven keerden.
Doen d' elefant ten toon den Antiochus[7] droeg,
Ik 't onbesneden zaad zes honderd man afsloeg.
Als nu Nicanor komt, dat hij mijn glorie schake,
Ik hem zijn rechterhand en hoofd afsnij tot wrake.
Zoo haast de faam ons doet den roem van Rome kond,
Wij met 't Romeinsche volk ons houwen[8] door verbond:
En als Bacchides trok, den smaad op 't strengst' te wreken
Demetrio gedaan, ik in 't gevaar bleef steken,
Als mij mijn volk bezweek, daar 't leger ik ophiel,
En in 't gevecht opgaf mijn ridderlijke ziel;
Die, heemlende[9] naar 't koor der heiden van der eerden,
Het heldisch lichaam liet doorregen van de zweerden.

Hymnus of Lofzang
VAN DE
KRISTELIJKE RIDDER.

Eens anders zangerin mag rijkelijken melden
Den welverdienden roem van Jacobs oorloogshelden,
Die, keerende uit 't gevecht, besprengd met brein en bloed,
Liep eenen zoeten rei van maagden te gemoet:
Ik zing des Kristen helds strijdwapens en partijen.
Groot-Hertog des geloofs! die door uw bloedig strijen
Onze overwinning wrocht, en die gebenedijd
Van zulken ridderschap de dapper hoofdman zijt,
Vergun mij, dat ik mag den eedlen ridder roemen,
Die gij geweerdigd hebt naar uwen naam te noemen,
Die, gants op andre wijze als David was gewoon,
Met zijnen kruisheer vecht om d' alderhoogste kroon.
Heel korts[10] in nare schaâuw, beschaduwd van de bladen,
Wij 's heeten middags brand al peinzende versmaden,
Daar ons de slaap bekruipt, terwijl 't gevogelt kweelt,
En voedt met zulken droom als ons gezang uitbeeldt:
Ik zag van 't hoog gebergte in vlak gelegen velden
Twee trotsche legers, die haar in slagoorde stelden,
Belust elkanders kanse en voordeel af te zien,
Of liever duizend doôn te lijden dan te vliên.
Zoo fluks men 't teeken geeft, roert ieder 't stof met voeten,
Dat d' aarde schudt, als zij malkanderen gemoeten.
De razernij vangt aan met een vermengd geluid,
Dat naar de sterren klimt, en aan den hemel stuit,
Wiens vrolijk voorhoofd haast veroudet van de rimplen,
Wiens alderhelderste oog zelf schemert van de wimplen,
En van 't geslepen staal, dat wederzijds gescherpt,
Zoo vaak 't zijn vijand dreigt, den bliksem op hem werpt.
't Bloed stroomt tot een rood meer, welks heete baren bruien
En droef luidt den adieu[1] der zielen, die verhuizen. (sen,
De eerwaarde Wijsheid Gods dees slachting vast aan-
Van haren heilgen troon, in 't opperste gebouwd; (schouwt
Zij daalt van boven af met haar sneeuwitte vlerken,
En grijpt die meest uitsteekt in ridderlijke werken,
Uit 't midden van den strijd, die vurig is en straf,
En op een woeste plaats voert hem ter zijden af:
„O, ridderlijk gemoed!" dus heeft z' hem aangesproken,
„'t Is lang, 't is al te lange in 't harnas zich gewroken;
't Is lang genoeg, aldus met David zich besprengd
In 't Filistijnsche bloed, en 't dorstig zand gedrenkt;
Zulk krijgen ben ik zat, ontslaat u dit scherp ijzer,
Dees stalen borst ontgespt; gaat henen, wendt u wijzer
Tot eenen strijd des geests, en tot dàt oorloog vliedt,
't Welk zoo vele eeuwen lang door 't geestlijk is bedied[2].
Dit Kristlijk wapentuig voor 't ander wilt omgorden,
En op een nieuwe wijze een Kristen krijgsman worden;
Trekt deze rusting aan, en kiest die stedje rots
Tot eenen vasten borcht; zulks raadt de Wijsheid Gods."
Eerbiedig antwoordt hij: „O, Hemelsche meestresse!
Die waarlijk zijt alleen der schepselen voogdesse,
Waar hebbe ik ooit verschuld, dat gij mijns gade slaat,
En 't vreugderijk paleis uws lieven Vaders laat?
Aanbedelijkste vrouw, wilt, vóór uw helmelvaren,
't Gebruik dier waapnen mij eerst grondelijk verklaren."
De Wijsheid zegt: „die helm is d' hoop van 't eeuwig heil,
Die[3] schild 't beproefd geloof, waardoor men, vrank en veil[4],
Des Satans schichten schut[5], en uitblusscht in der ijlen
Den brand, den Helschen brand, van zijn geschoten pijlen.
Dat zweerd is 's Heeren Woord, 'twelk wederzijds ontzeit[6].
Die borstbeschermer kreeft[7], dat is Gerechtigheid.
Die brooskens wel gepast, die vorstelijke schoenen,
Is 's Evangeliums zoet vredenrijk verzoenen,
En d' hoeksteen Kristus is, waarop, in al zijn doen,
Zich vrij verlaten mag de Kristen kampioen."
't Was naauwelijks gezeid, de Wijsheid, eerst versche-
Heeft heiliglijk gespookt[8], en is terstond verdwenen. (nen,
De ridder, al verbaasd of 't waarheid was of waan,
Ontwapent zich op 't lest, trekt 's Wijsheids rusting aan,
En, 't harnas aangepast, bij van des hoeksteens midden
Steroogend' hemelwaart aldus aanvangt te bidden:
„O, Veldheer onzes strijds! die, door uw bloedig zweet
En roode wonden, hebt eens hoofdmans ampt bekleed:
O waren Samson! die, verbrekende 's doods banden,
Verpletterde den kop van alle uwe erfvijanden,
En een schoon voorbeeld liet, hoe in dit jammerdal
Elk krijgsknecht 't enge spoor uws kruiswegs houden zal:
O kruisvorst! kapitein! voorvechter en verbidder
Van 't rood gesluyerd heer! aanschouwt, aanschouwt den
Die uwe benden volgt, en een behagen schept, (ridder,
Dat hij verwinnen mag, als gij verwonnen hebt!"

---

[1]sluwe. — [2]Versta: ont-nestlen. — [3]Daarna. — [4]Voor tenten. — [5]eindt. — [6]stof, gruis (verg. turfmolm en vermolmd hout). — [7]Met verkeerden klemtoon, voor Antíochus. — [8]vereenen. — [9]ten hemel stijgende. — [10]onlangs (zie vroeger).

[1]het vaarwel. — [2]aangeduid, voorspeld. — [3]Thans dat; verg. feest, school, enz. — [4]vrij en veilig. — [5]afweert, doet afstuiten. — [6](den vrede) opzegt. — [7]halskraag. — [8]als geest gezweefd.

't Gebed nog naauwlijks eindt, of d' Hemel geeft een teeken,
Dat hem zijns konings hulpe en troost niet zal gebreken.
Fluks siddert al 't gebergte, en 't aardrijk daar-omtrent
Een wolk van damp en rook uitbrakende opwaarts zendt,
En eer hij 't merken kan, zoo treedt hem onder oogen
Een opgesmukte vrouw, die groot is van vermogen,
Die beter een Godinne als sterflijk mensch gelijkt,
En 't schoonste beeld beschaamt, dat in de spiegel kijkt.
De rijkste bagg' haar ciert, alsins is zij bepereld;
Haar plooirijk purper vloeit, haar p'ruik drukt een klein
Ja, 't is de wereld zelf, wanneer hij 't wel beziet, (wereld,
Die met haar rechter hem een gouden kopschaal biedt,
En met de slinker zwaait een waayer, zwert van pluimen.
Die rechte joffrouw-sleeps, hoe steken haar de kruimen[1]!
Zij maakt een fiere gang, en 't schijnt alsof z' hem smeekt
Met eenen zoeten lach: nu luistert wat ze spreekt:
„Vroom ridder! wie gij zijt, door zonderlinge driften
Ons uwe dwaalsterr' dringt, u heerlijk te begiften
Met rijkdom, eere, en staat, of wellust, welk gij kiest,
Behoudens gij u zelf in onzen dienst verliest.
Dit aardrijk ik bestier, de ontzichelijke[2] zielen
Der majesteiten zelf voor mij ter aarden knielen,
En zoeken steeds de gunst mijns Godheids met gebeên:
Want ieder trotsch monarch ontvangt van mij zijn leen.
De schepters deele ik om: de kroonen en de banden
Van koning, vorst, en graaf zijn zegens mijner handen.
Met witte marmorsteen mijn hof ten wolken rijst,
Dat 's pelgrims oog verlet[3] en met verwondren spijst.
Inwendig 't bont tapijt de wanden houdt gescholen.
't Vertrek der zalen doet mijn hofgezin verdolen.
Mij viert der joffren reye, een wonderlijke pracht,
Die door de traliën kijkt, en in de watergracht
Om tijdverlies[4] somtijds zijn schaduwe laat spelen,
Terwijl in 's lusthofs top de nachtegalen kweelen;
De blankgepluimde zwaan haar weelde uit 't water schept,
En d' ooyevaar op 't dak met zijnen klepel klept.
Zoo fluks mij d' avondsterr' toeknikt om t' avondmalen,
Ik mij ter disschen[5] schik, daar duizend toortsen stralen,
Daar 's tafels rug zich om den last der spijzen belgt,
Daar ieder zilvren vlakt[6] zijn venezoen[7] verzwelgt,
Daar d' honger werd getergd van zoo veel lekkernijen,
Dat 't suikerzoet banket men naauwlijks weet te vlijen[8]:
Daar uit een blaauw kristal, op konstrijk goud geschroefd,
De most het hert verheugt, dat nimmer is bedroefd:
Daar 't Goddelijk muziek van zang en spel, in d' ooren,
Den weêrklank van 't gewelf zoo liefelijk laat hooren,
Dat ziele en geest ontspringt, en 't lichaam ongetemd
Al dansende in een zee van duizend weelden zwemt,
Tot dat 't lijf, juichens moede en mat van 't stadig woelen,
Een zoete nachtrust vindt in d' armen van zijn boelen:
Terwijl het wakende oog des torenwachts den borcht
Voor ongeval behoedt, en veiliglijk verzorgt.
O, Jonkheer! is 't ook vreemd, dat wolken volks van verren
Mij haasten te gemoet, en dragen aan de[9] sterren?
Dat der vergoder[10] schaar zoo heftig om mij dringt?
Is 't anders als klaar goud en zilver, dat hier blinkt?"
„Vermomde tooveres! weg met uw valsch blanketsel,
Weg met uw zoet vergift, en doet mijn ziel geen letsel!
Uitwendig zijdy schoon, van binnen vol ellend:
Uw heerlijkheid is kort: uw vreugd met droefheid endt:
Uwe eere is wankelbaar: uw hoogheid dreigt te vallen:
Van al 'tgeen gij belooft en geeldy niets met allen
Als ramp en druk te loon den genen, die u dient.
God hem zijn gunst ontzegt, wie zich met u bevriendt.

U dreigt een eeuwig wee: uw lachen werd[1] tot huilen,
Als gij voor 't aanschijn Gods u niet en moogt[2] verschuilen,
Met al die uwen sleep te volgen zijn gewoon,
Als 't vonnis werd[3] geveld van God en 's menschen zoon.
Verziet u[3], Duivels zaad! verziet u voor mijn schelden:
Vliedt naar den afgrond toe, uw munt wil hier niet gelden."
Voor zulken antwoord vlucht de moeder alles kwaads,
En eer 't de ridder speurt, fluks weder, in haar plaats,
Een vette poezel[4] komt al nader t' hemwaarts sluipen.
Zij koestert vast een slange, en waant hem te bekruipen,
Dies roept hij: „verder niet, eerst antwoord op mijn eisch!"
„'k Ben," zegt ze, „niet en schroomt, het ongebreideld vleisch,
Die niet verzwelgen kan, dat gij, door 's geests afraden,
Al de aangeboden gunst des werelds gaat versmaden.
Wat dolheid gady aan? ai, arm onzalig man!
Ontslaat u van 's geests juk, ontslaat u dien tyran,
Die zoo veel zielen plaagt, en, vol van jaloezye,
Haar 't leven bange maakt, en drukt met slavernye:
Die 's levens lust benijdt: die 't lichaam pijnt en kruist,
En als 't is afgereên, daar schielijk uit verhuist.
Zijn dienaars slaven zijn, en 't loon, dat zij beerven,
Is, dat ze elks gaapspel zijn, en martelaren sterven. (bruid,
Ontzegt 's geests dienstbaarheid: vertrouwt u 's werelds
En in haar schoonheid weidt, zij munt te wonder uit.
Verfoeit den engen pad: voldoet uws herten wenschen,
En volgt op 't breede spoor den braafsten[5] hoop der menschen."
„Verleidster! zijdy daar?" de strenge ridder roept,
„Die 't oor de slange leent, en van 's doods vruchten snoept!
O snoode zielenpest, die vleyende ondertusschen
Den geest naar 't leven staat, en poogt zijn zaad te blus-
Vermits hij lust noch trek tot uwe wetten heeft, (schen,
En 't heil der zielen werkt, als hij u wederstreeft.
Wat moeder dat gij zijt, mag aan uw vruchten blijken,
Die alderminst Gods aard, en 's Duivels gants gelijken.
Afgoderij, haat, moord, twist, hoovaardij en nijd
Uwe eigen dochtren zijn, den Satan toegewijd.
Laatst zwoer ik u den dood: dorft gij mij nog ontmoeten?"
Zoo scheldt de ridder 't vleesch, en doodet[6] voor zijn voeten.
't Vleesch geeft aldaar den geest, en 't neemt zijn leste
Maar aan de slinker zijd' hem weder, op een nieuw, (adieu.
Een ketter overvalt, heel statig, oud van wezen,
Die, stikziende, altijd doolt, en brilt[7] van veel te lezen,
Die lezende versuft, en min tot kennis koomt.
De ridder spreekt hem aan, en vraagt, waarvan hij droomt:
„'t Was," zegt hij, „al van ouds 't gevoelen veler wijzen,
Dat ijdel werd geloofd 's vleesches opstaan en verrijzen,
En dat elk kerkhof niet 't verstorven bleek gebeent
Der doôn opworpen zal, gelijk men dwaaslijk meent:
Want zoo d' opstanding wat geloofs wordt toegeschreven,
Ontwijfelijk het is geschied al in dit leven.
Is 't niet een fijne klucht en rechte kinderspot,
Dat 't lijf verrijzen zal als 't eenmaal is verrot?
Zoo 't waarheid strekken mag, gewis, hoe wil men vlocken,
Als elk om 't eerste grieft[8], en gaat zijn beenen zoeken!
Daarbij verdicht men nog, zoo vremd als praatgemeen[9],
Dat Kristus 't vierschaar Gods, zijns Vaders, zal bekleên:
Maar zoo 't warachtig is, wat[10] zal men toe gaan schrijven
't Vertragen van zijn komst, en 't stadig achter blijven?
Want van dat 's werelds lamp eerst blonk aan 's Hemels
Nature een zelve blijft, en alle ding als 't was: (glas,
De een eeuwe d' ander volgt, d' een zomer volgt den andren,
En hoezeer de aard veroudt, nog spoort men geen verandren:
Den hemel hemel blijft, de aard aard, de zee blijft zee:
Dies komt hij nimmermeer, of is te zelden reê."

---

[1] hoe weelderig draagt ze zich! — [2] ontzagwekkende. — [3] ingespannen bezig houdt; verg. vroeger. — [4] Anders tot tijdverdrijf, of om den tijd te dooden. — [5] aan tafel. — [6] Voor schotel. — [7] vleesch. — [8] schikken, plaatsen. — [9] Gallicisme voor tot de. — [10] Thans der vergoden.

[1] Thans wordt. — [2] kunt. — [3] Wacht u. — [4] mollige vrouw. — [5] kloeksten. - [6] doodt het. — [7] Gelijk nog in den dagelijkschen kout voor een bril draagt. — [8] grabbelt; verg. boven, bl. 77b, aant [4]. — [9] naar 't algemeen zeggen. — [10] Voor waaraan.

„Vlied," zegt de ridder, „vlied, aartsketter! valsch ver-
Gaat, veilt uw logenkraam den Duivel, uwen vader; (rader!
Gaat, preêkt den Sadduceën, en die geen hope en heeft:
Ik waan niet, maar ik weet, dat mijnen Heiland leeft,
Die, ware Jonas, uit 's graſs walvisch, na drie dagen,
Weêr 't licht des hemels zag: dien zoo veel heilgen zagen;
En door die zelve macht, en door die zelve geest,
Waardoor hij eens zijns zelfs opwekker is geweest,
Hij 't menschelijk geslacht zal uit 's doods slaap opwekken,
En voor den rechterstoel des grooten rechters trekken,
Wanneer hij, als een zon, de dikke wolken breekt,
De deugd met heil bekroont, en zijn versmaadheid wreekt.
't Vertrekken van zijn komst veroorzaakt, dat hij goedig
Niet wil des zondaars dood, maar hoopt zijn boet lang-
moedig.
Hoe lang zijn komst vertraagt, 't werd[1] t' zijnder tijd ver-
Maar 't wil[2] te spade zijn, als gij 't gelooven zult!" (vuld,
De ketter schaamrood deinst, en fluks verrijst, door 't gapen
Des aardrijks, een gedrocht, dat, eislijk en waanschapen,
Noch mensch noch dier gelijkt, en met drie pijlen mikt
Met zijnen strengen boog: dies onze ridder schrikt. (Hellen[3],
't Wreed monster briescht hem toe: „gedonderd uitter
Verschijn ik, 's afgronds Vorst, om eeuwig u te kwellen,
Vermits gij vruchteloos op uwen Kristus hoopt,
Vergeefs in zijnen naam besprengd zijt en gedoopt.
Der zonden zijn te veel, die u voor God verklagen,
Die zoo wel 's nachts als daags u voor den Rechter dagen:
Slaat uws gewetens boek eens open, daar zoo naakt
Uw pleit heeft uitgediend, en 't vonnis is gemaakt:
En effen als uw hoop, zoo is 't geverwd[4] geloove,
Daar gij vergeefs op steunt, dat u voorlangs[5] ten roove
Des afgronds heeft verklaard, en 's leeuws keel overgaf.
Wat is uw wangeloove? is 't anders iet als kaf?
Als stopplen hooi en strooi, 'twelk voor den heeten toren
Van Gods rechtveerdigheid versmilt en gaat verloren?
Is 't anders iet als waan en dwaasheid ingebeeld?
Is niet geveinsde schijn de pop, waarmêe gij speelt?
En wat is 's Hemels God doch, als een uitermaten
Ondraaglijk wreed Tyran, die weerdig is te haten[6],
Veel min aanbiddens weerd: vermits hij ieder man
Een wet stelt, die hij zelf niet onderhouden kan;
Nog eischt hij, dat elks mond zal van zijn goedheid roemen,
Daar hij elks onheil wil, en lacht in ons verdoemen!"
O wonderbaren storm! zijn pijlen nu verspild
Terstond afstuiten op des vromen ridders schild,
Die zich aldus verweert: „Erfvijand aller zielen!
Serpent! leeuw! draak! ouw' slang! hoe lang zult gij uw
Opheffen tegen God en al wat hem aankleeft? (hielen
Zielmoorder! logenaar! die de ijdle locht doorzweeft,
Die 's werelds prince zijt, en in uw boeyen kluistert
Al wie u de ooren leent, en naar uw smeeken[7] luistert.
De misdaad óverweegt wel, die mijn ziel bevlekt:
Maar Gods barmhertigheid haar[8] nog veel wijder strekt.
Mijn zonden zijn bloedrood, en geensins om vergrooten,
Maar rooder is nog 't bloed, 'twelk Kristus heeft vergoten:
't Geloove is zwak in mij, dit baart mij zwaar verdriet:
Maar God, de liefde zelf, verwerpt den zwakke niet.
Ook is hij lievens-weerd, die kocht ons aller leven,
Doen hij zijn waardste pand aan 't kruis ging overgeven,
Doen hij ons Jezus gaf zoo deerlijk, zoo bebloed,
Die 's Vaders toorn verzoent, en al ons schuld voldoet,
Die ons dien geest verwerft, waardoor wij allegader
Zijn medebroedren zijn, en roepen: Abba, Vader!"
Voor zulken antwoord ruimt de booze Geest zijn plaats,
En vlucht den name Gods, de ridder wint den kaats[9]:
Dies hij den Hemel loft: van waar hem zijnen Koning,
Door de Englen, 's levens kroon opoffert tot belooning:

„Vroom ridder!" zeggen zij, „omvlecht, omvlecht uw hoofd
Met den laurieren-krans, die Jezus heeft beloofd
Die onder de banier haars hoofdmans vroomlijk strijden,
Die leden zijn haars hoofds in droefheid en in lijden;
Vroom ridder! neemt dien krans van uwen Kapitein,
En hebt met hem zijn kruis en zijn triumf gemein!"
De ridder triumfeerde, als 't ruischen van de boomen
Mijn zoete rust versteurde. Ik overlei de droomen,
Daar 't hert meê was belast: 's drooms beeld, dacht ik, ge-
De waarheid niet altijd heel ongelijk en is. (wis

---

[1]wordt. — [2]zal. — [3]Thans uit de Hel. — [4]bedriegelijk. — [5]voorlang. — [6]Versta: gehaat te worden. — [7]vleyen. — [8]zich. — [9]Rijmshalve voor 't spel.

JERUZALEM VERWOEST[1].

TREURSPEL,
den Joden tot nadenken,
den Kristenen tot waarschouwing,
ALS OP HET TOONEEL VOORGESTELD.

Matt. XXIII.
Ziet, uw huis wordt u woest gelaten.
Virg. in Æneas I. Boek.
Hier zijn de tranen van ons smert,
En de ongevallen roeren 't hert.

AAN MIJN BROEDER,
OP HET TREURSPEL DER JODEN.

Klinkert.

Euripides, die heeft de aanschouwers lang voorhenen
Ten oogen eenen vloed van peerlen uitgedrukt,
Als Hecuba bedroefd, uit haren troon gerukt,
Beschreide Troyens val, met zuchten en met stenen;

Maar gij, o Broeder! der Hierosolymitanen
Droef Treurspel ons vernieuwt en klagelijke moord,
Hoe deerlijk Titus heeft Jeruzalem verstoord:
Om wien de vijand zich niet spenen kost van tranen.

Een wreed barbarisch hert moet schrikken, als 't ver-
Hoe Sions heerlijkheid en pracht te gronde gaat: (staat,
Hoe Salomons gebouw met zijn vergulde daken,

De machtigste pilaar van 't vruchtbaar Joodsche land,
Is omgeworpen; hoe eens moeders eigen hand
Haar teder kind uit nood gaat tot spijsoffer maken.

GUILHELMUS VONDELIUS[2].

DEN ERENTFESTEN[3], ACHTBAREN, WIJZEN, EN VOORZIENIGEN HEERE

CORNELIS PIETERSZ. HOOFT[4],

RAAD, EN OUD BURGEMEESTER DER OM DES WERELDS OMMELOOP[5] WIJD BEROEMDE KOOPSTAD AMSTELREDAM.

Mijn Heere,

Wanneer de heilige Paulus den Kristengeloovigen vermaant te bidden voor koningen en alle, die in macht en

---

[1]Hoewel dit Treurspel, blijkens de dagteekening der opdracht, vóór de Helden Godes het licht zag, laten wij het hier eerst op dit en den Hymnus volgen, daar het al het voorgaande in dichtwaarde verre overtreft; waarom dit dan ook door Vondel, een twintig jaar later, als „ontijdig voortgebracht" en „den dag onwaardig" veroordeeld werd. — [2]Willem, Vondels twaalf jaren jongere broeder. — [3]Eig. ehrenfest, een uit het titelrijke Duitschland herkomstige, thans geheel verouderde titel. — [4]Leycesters welbekende tegenstander, en vader van den dichter en geschiedschrijver. — [5]in 's werelds ommekring.

hoogheid gesteld zijn, opdat wij een gerustig en stil leven mogen leiden in alle godzaligheid en eerbaarheid: zoo leert hij ons al stilzwijgende, hoe wij wijze en vrome overheden behooren met eerbiedigheid te omhelzen[1], als eenen grooten zegen Godes en fonteine, waardoor allerhande heil en welvaren ons bekwamelijk[2] toevloeit: want gelijk een treffelijk filozoof zegt: „ubi præses fuerit philosophus, ibi civitas erit felix" (die stad zal gelukkig zijn, daar de overheid wijsheid zal nasporen). De proeve hiervan hebben wij, naast eenige jaren herwaarts[3], gehad in deze onze vereenigde Nederlanden, die, met de hulpe des Alderhoogsten, zoo vele gevaren gelukkiglijk zijn voorbij gezeild, door het voorzichtig en wijs beleid van hare getrouwe en vrome regeerders, die, als zorgvuldige vaderen, voor het welvaren des Vaderlands en deszelfs vrijheid gedurig hebben gewaakt, gebraakt en alles uitg. staan. De weerdigste vrucht van deze arbeid is, dat vele duizend verjaagde menschen in den schoot en het gebied der doorluchtige Heeren Staten gastvrij zijn geherbergd en lieflijk gekoesterd, en die in veilige schaduwe gezeten, niet meer hoeven te vreezen de grimmigheid van die, uit het voorborg[4] der Hellen opgedonderde, Spaansche Alecto[5], die, driemaal haar geslangde perruik[6] geschud hebbende, met haar fakkel het vuur stak in de mutsaarden[7] en rijsbossen, die de palen en staken bekleedden, waaraan dagelijks vele vrome Kristenen wierden vast gemaakt, die midden in de vlammen Jezus Kristus lof toezingende, hem lijf en ziele opofferden tot eenen zoeten en Godbehagelijken reuk. Indien wij ernsthaftig overwegen de als in het hemde[8] ontvloden wreedheid, en wederom de genoten ruste en veiligheid: gewisselijk wij moeten, gepersd zijnde van een dankbaar gemoed, met de aan strand opgeworpen Æneas uitbarsten en roepen:

O, die gij[9] neemt alleen van ons Troyaansche gasten
Het leed ter harten en de ondragelijke lasten:
Die ons, het overschot der Grieken[10], hier gestrand,
En uitgeput van 't ramp te water en te land,
Nog herbergt in uw stad en huis, met rouw bewogen; —
O Dido! 't staat noch in ons macht, noch in 't vermogen
Van 't volk van Dardanus[11], dat overal berooid (strooid,
Dwaalt om den ganschen kreits des aardrijks wijd ver-
Verschulde dankbaarheid naar eisch u op te dragen:
De Goôn (zoo verre nog een Godheid schept behagen
In ware Godes-vrucht[12]; zoo billijkheid nog plaats
Bij iemand heeft, en een gemoed, dat zich niet kwaads
Maar 't goed bewust is) 't loon u naar verdiensten jonnen[13].
Wat blijder eeuw heeft u gebracht in 't licht der zonnen[14]!
Wat treflijke oudren u geteeld tot ons gewin!
Zoo lang de mind're vloên afloopen zeewaart in,
Zoo lang de schaad'wen op de bergen gaan en merren[15],
En 's Hemels as geleidt[16] de vlook[17] gewelfde sterren,
Zal duren uwen naam en faam met lof en eer,
Het zij wat land mij roept, of werwaarts ik verkeer[18].

Onze E. E. en A. A. Overheden nu in het algemeen voorbijgaande, en mij in het bijzonder tot uwe E. wendende: gij, mijn Heere, hebt met heilzame raden vaken[19] dezes stads en der hooger[20] Heeren Staten vergaderinge bekleed, en, uw eigen voordeel te rugge zettende, het gemeene best naar tijds gelegenheid gevorderd en helpen vorderen; zoo dat geen verstandige zich met recht zal belgen, dat wij oorzaak nemen, in uwe E. persoon, te verheffen en als aan te bidden de zeer heusche en beleefde regeeringe, onder wiens vleugelen wij zoo gerustmoedig hebben geschuild, en den grooten God gedankt, die over ons had gesteld zoo mild-aardige en bescheiden Goden[1], de welke, naar het getuigenisse van eener, die, mijn Heer, in het gezond oordeel van burgerlijke zaken niet ontaardt, zijn

uitblinkende, als in 't goud het heldere gesteent.

Daar mangelt dan bij de goede ingezetenen niet anders als dankbaarheid: weshalven, om, onze beleefde regeerders, in uwe E. persoon, naar mijn gering vermogen een gering teeken van aller ontvangen weldaden erkentenisse[2] te toonen: zoo offere ik uwe E. dit mijn Treurspel van het verwoeste Jeruzalem, of, om zoo te spreken, mijn tranen, uitgestort over den bloedigen ondergang van het Jodische[3] volk: en dat nog zoo veel te liever, overmids uit uwe E. lendenen gesproten is die Groote Apollo[4], die onze Nederduitsche tale den dag, en zijn treffelijk geslacht schoonder luister geeft: en wiens gulde rijmen in het voorhoofd van aanzienlijke stads-gebouwen kunstig gegraveerd, en in de kerken boven de tomben met gouden letteren in gladde toetssteen uitblinken, en de voorbijgangers al verbaasd ophouden. Ontvangt dan, mijn Heere! deze mijn geringe dank- en schuldoffer, meer ziende op den wille als het klein vermogen, en bereikt, o wijze, grijze en landnutte[5] raadsheer! Nestors statige en veeljarige ouderdom, ten goede van ons gemeen beste.

t' Amstelredam, dezen 20 van Louwmaand, 1620.

Uwe E(rentfeste) en A(chtbare) gans onderdanige
J. V. VONDELEN.

AAN DEN GEDICHTLIEVENDEN LEZER.

Dat de Alderhoogste van het onmenschelijk bloedvergieten eenen afkeer heeft, zulks hebben ook de blinde Heidenen eenigsins gedroomd en gevoeld: want zij ontzagen, den altaren en den dingen, die zij heilig schatten, te genaken met handen of kleederen, die besprenkeld waren met beesten- of menschen-bloed. Dit geeft Virgilius, door zijnen vluchtenden Æneas, eendeels te kennen daar hij hem doet spreken:

Wilt, Vader! kuische vingren aan
D' huisvaderlijke[6] Goden slaan;
't Waar mij een schandvlek rechtevoort[7]
Die, nu ik uit zoo versche moord
En zulken slachting koom gevloôn,
Te roeren[8], eer ik rein en schoon
Heb afgewasschen 't laauwe bloed,
In 't water van een frissche vloed.

En Homerus door zijnen strijdbaren Hector:

't En past niet, dat me[9] God Jupijn
Met onrein' handen offert wijn:
De schaamt' verbiedt me, nu 't gemoed
Van menschenslachten en van 't bloed

[1] bejegenen. — [2] geleidelijk. — [3] weinige jaren geleden. — [4] voorhuis, voorhof. — [5] Een der Grieksche wraakgodinnen. — [6] slangenhaar. — [7] brandhout. — [8] naakt, berooid. — [9] Voor gij die; verg. vroeger en later herhaaldelijk. — [10] Latinisme voor door de Grieken overgelaten. — [11] D. i. de Trojanen. — [12] Voor godsvrucht, vreeze Gods. — [13] Thans gunnen. — [14] Thans zon. — [15] toeven. — [16] Min gelukkig voor begroet of derg. — [17] hol. — [18] Voor keer, trek. — [19] vaak, dikwerf (met den thans versleten verbuigingsuitgang). — [20] Thans hooge.

[1] Naar de Oud-Testamentische voorstelling der regeeringshoofden als goden. — [2] Lat. voor erk. voor alle ontv. weld. — [3] Thans Joodsche. — [4] Pieter Cornelisz. — [5] Verkeerdelijk voor den lande nuttige. — [6] Verkeerdelijk voor vaderlandsche. — [7] kortaf, ronduit. — [8] aan te raken. — [9] Naar de Hollandsche wanspraak, voor men.

Ontsteld is, voor den Goden luid
Te storten mijn gebeden uit.

En gewisselijk God de Heere schijnt hier in bijna met zich zelven te strijden, wanneer hij den koning David, die voorgenomen hadde hem een huis te timmeren[1], aldus aanspreekt: gij en zult mijnen name geen huis bouwen, want gij zijt een krijgsman en hebt bloed vergoten. Hier uit vloeit dan niet als te krachtiger, gelijk ook de koninklijke Profeet leert, dat de dood der heiligen weerd gehouden is voor den Heere: hetwelk ook betuigd werd door de schrikkelijke oordeelen Gods, geveld over de tyrannen, die zijn volk verdrukten, en haar handen in het bloed der rechtveerdigen verwden. Hoewel dit den Joden, zoo uit de wet en Profeten als andersins, overvloedig bekend was, nochtans hebben zij haar niet ontzien Gods Profeten en zendboden te dooden en te steenigen, gelijk de Heere Kristus henluiden zulks in het Evangelie voorwerpt[2]; alle welke zonden en grouwelen zij ten leste hebben opgehoopt met het onmenschelijk bloedstorten en kruisigen van de verschenen Zaligmaker, die, naar Ezaias voorzegginge, doen hij gestraft en gemarteld wierd zijnen mond niet opdede, als een lam dat ter slachtbank geleid wordt, en als een schaap dat stom wordt voor zijnen scheerder, en zijnen mond niet op en doet, en die zoo klagelijk door den Psalmist uitroept: Mijn God, mijn God! waarom hebstu my verlaten? en nog: Ik ben een worm, en geen mensche, eenen spot der lieden, en verachtinge des volks; alle die mij zien sperren den mond op, en schudden den kop. Maar nadat nu de goddelooze menschen haren bloeddorstigen moed gekoeld en die afgrijselijkste zonden volbracht hadden, zoo is de wrake des rechtveerdigen rechters hun kort op de hielen geweest, en zij zijn, van dag tot dag, aan alle kanten jammerlijk overvallen, als van stormen en plasregens van allerlei plagen en ellenden, die eerst met den eindlijken en geheelen ondergang des Joodschen volks zijn ge-eindigd: gelijk Josephus, Egesippus, en andere geschichtschrijvers daar van op het breedste handelen, en Carolus Langius zulks zijnen Lipsius kort en geleerdelijk als in een tafel[3] voor oogen stelt, zeggende: „Laet ons van Iudea beginnen, dat is van een heyligh land en volck Gods. Ick gae voorby het gene zy in Egypten, en na haren optocht uyt Egypten geleden hebben: want dat is ons duydelyck genoegh inde heylige boecken naegelaten: ick kome tot de zwaerste en tot die gene, die als aen haer uytvaert behooren. Het welck ick best elck in het byzonder als met een register zal verklaren. Zij hebben dan met het in en uytlandsche oorloogh dit uytgestaen:

Voor eerst zijnder te Ierusalem door het bevel van Florus gedood zes honderd en dartigh.

Te Cesariën op een tijd van de inwoonders, uyt haet van het volck en de godsdienst, twintich duyzend.

Te Scythopolen, een stad in Syriën, darthien duyzend.

Te Ascalon in Palestynen oock vande inwoonderen twee duyzend vijf honderd.

Te Ptolemaïde van gelijcken twee duyzend.

Te Alexandrien in Egypten onder de voogdije van Tiberius en Alexander vijftigh duyzend.

Te Damascus thien duyzend.

En dit alles heeft zich als door een beroerte en oploop toegedragen: en daer nae met een wettelijck en openbaer oorlogh van de Romeynen:

Ioppe ingenomen wezende, zijnder van Cesius Florus verslagen acht duyzend vier honderd.

Op zekeren bergh Cabulon twee duyzend.

Inde slagh by Ascalon thien duyzend.

Wederom door verraed acht duyzend.

Te Aphaca als het ingenomen was vijfthien duyzend.

Op den berg Garizim zijnder verslagen elf duyzend vijf honderd.

Te Iotapata, daer Iosephus zelf was, ontrent dartigh duyzend.

Ioppe andermael ingenomen wezende, zoo zijnder verdroncken vier duyzend en twee honderd.

In Tarichеën zijnder verslagen zes duyzend vijf honderd.

Te Gamaliën, zoo verslagen, als die haer zelf vande steylte wierpen negen duyzend; en daer is in die stad niet een mensch behouden gebleven, als twee vrouwen wezende gezusters.

Giscala verlaten wezende, zijnder in het vluchten gedood twee duyzend, en zoo vrouwen als kinderen gevangen dry duyzend.

Van Gadarensers zijnder verslagen darthien duyzend, en gevangen twee duyzend twee honderd, behalven die in ontallijcke menighte inde rivier gesprongen zijn.

Inde dorpen van Idumea zijnder verslagen thien duyzend.

Te Gerasiën duyzend.

Te Macherunten duyzend twee honderd.

In het bosch van Iardes dry duyzend.

In het kasteel Massada, die haer zelven hebben gedood, negen honderd zestigh.

Te Cyrenen zijnder van Catulus de Landvooghd verslagen dry duyzend.

Maer gedurende de belegeringe, zijnder inde stad Hierusalem zelf gestorven, en verslagen thienmael honderd duyzend, en gevangen zeven en negentigh duyzend.

Dit getal beloopt, behalven ontelijcke die achtergelaten zijn, twelfmael honderd en veertigh duyzend. Wat zeghdy Lipsius? slady hier over uwe oogen nederwaerts? heftze liever op: en schroomt niet met my, de veeljarige oorloogen van gants Christenrijck met de nederlage van dit eenige volck te gelijcken: maer hoe kleynen stuexken lands en hoop volcx is dat geweest ten aenzien van geheel Europa? Dus verre uit Lipsius.

Daar zien wij, wat het kost den Vorst des levens te dooden, en het bloed, dat genoegzaam is tot een rantsoen voor des geheelen werelds zonden, op zoo geringe weerdije te stellen. Met de aandachtige oudvader Hieronymus mogen wij van Jeruzalem spreken: Fame perit, ante quam gladio. De stad vergaat eer door honger als door het zweerd; en liever, als een volkomen verhaal te doen van de ellenden, die gedurende de belegeringe voorgevallen zijn, willen wij, ons daar over verwonderende, met den poëet[1] roepen:

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet; aut possit lacrymis æquare labores?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias sternuntur inertia passim
Corpora perque domos, et religiosa deorum
Limina.

Dat is:

Wie zal de lijken, wie de neêrlage ons verklaren
Van die vervloekte nacht? of konnen evenaren
Met tranen al het leed? die oude stad, die stond
En had zoo lang 't gezag, stort plotseling te grond.
Veel olick[2] volksken men alsins ter neêr doet stromplen,
Langs straat, in huis, en op der Goôn gewijde dromplen[3].

Josephus[4], zelf een Jode, erkent deze nederlage te zijn een bijzondere goddelijke wrake, overmids de tyrannen te Jeruzalem, meer door vreeze als nood, uit hare onwinbare vastigheid weken; en Titus, na het veroveren der stad, zich verwonderende over den geweldigen bouw van torens

[1]Voor bouwen. — [2]Germ. voor verwijt. — [3]Thans .eckl tabèl.

[1]Virgilius (Aen. II.) — [2]Hier voor onaanzienlijk. [3]Voor drumpel, gelijk dit voor drempel. — [4]De bekende Joodsche geschiedschrijver Flavius Josephus.

en muren, en der steenen hooge, groote, en behendige te zamenvoeginge zeide: gewisselijk God heeft voor ons gestreden, en zelf de Joden uit zulke vestingen gedreven; want wat menschenhanden of stormgeveerte mocht hier tegen gelden? Dit wordt, behalven uit meer omstandigheden, die wij om de kortheid voorbij gaan, ook hier mede bevestigd, overmids zij niet van een onmenschelijk tyran maar van een goedertieren prince bestreden zijn, die liever haar behoud als ondergang zocht, en gehouden wierd voor de wellust en het vermaak des menschelijken geslachts. Dat dienvolgende de Romeinen dit voor een uitnemende overwinning hebben geacht, blijkt uit het heerlijke zegefeest, over der Joden nederlage te Romen gevierd: alwaar Vespasiaan, Titus, en Domitiaan, met loverkransen en purper gecierd, de triumfpoorte inreden: daar der Romeinen beelden en afgoden, mitsgaders de arke des verbonds, de gouden tafel, Mozes en Aärons roede, vier tempelstijlen, de toonbrooden, den gulden kandelaar, de wettafelen, en andere heiligdommen, met een wonderbaarlijke pracht, statig heromme gevoerd wierden, en daar de schare van de gevangen Joden, dragende de handen op den rug gebonden, en naakt ten halven lijve hun vijanden een gaapspel[1] verstrekten, en met haar versmaadheid der Heidenen statie verheerlijkten. Van deze gehouden zegefeest getuigt nog op huiden te Rome de Arca triumphalis of Triumfboge, staande in via sacra boven de kerke van S. Maria nova, opgetrokken van schoone marmor, en met goud gecierd: in dewelke deze woorden in steen, tot een eeuwige geheugenisse, uitgehouwen staan:

SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS DIVO TITO DIVI VESPASIANI FILIO, VESPASIANO AVGVSTO, ET OB VICTORIAM ET PERPETVVM —

de volgende letteren heeft de nijdige tijd en grijze ouderdom uitgewischt. Ook is er nog een ander schrift aldus:

S. P. Q. R. IMP. TITO, CAES. DIVI VESPASIANI FILIO, VESPASIANO AVGVSTO PON. MAXIMO TRIB. POST. IMP. P. P. PRINCIPI SVO, QVI PRAECEPTIS TRIAE CONSILIISQ. ET AVSPICIIS, GENTEM IVDEORVM DOMVIT, ET VRBEM HIEROSOLYMAM, OMNIBVS ANTE SE DVCIBVS, REGIBVS, GENTIBVS, AVT FRVSTRA PETITAM, AVT OMNINO INTENTA, DELEVIT.

Zoo leeg zijn die gene gedaald, die tot den Hemel en aan de sterren verheven waren, een volk, dat eertijds met God en de Engelen gemeenschap hadde: zij[2], wien vuur, water, aarde, en locht ten dienste stonden, zijn alle dingen tegen geweest, en hebben het al tot vijand gehad, en Rome heeft den roem weggedragen van tot den grond en onderste wortel toe uitgeroeid en verdelgd te hebben een oude koning- en priesterlijke stad, die, na veel geleden aanvechtingen, van haar eerste grondlegginge 2177 jaren hadde gestaan. Onze versmitste[3] Cunæus mag wel zeggen: Ita vertuntur subitò cuncta, & omninò natura, quæ ad originem rerum parcè utitur viribus suis, ad ruinam toto impetu venit; (alzoo wordt alles schielijk te grunde gesmeten, en de nature die tot der dingen oorsprong al heel spaarzaam hare krachten bezigt, komt met volle geweld ten bederve). En de mond der waarheid voorspelde geen ijdele droomen, als hij sprak: „hier zal niet eenen steen op den anderen blijven, die niet afgebroken zal worden." Het overschot der Joden heeft sedert in gedurige ballingschappen jammerlijk omgezwerfd[4], en allerlei zwarigheden bloedig en ellendig uitgestaan. Zoo de kinderen der voorvaderen misdaad bekenden, zij zouden billijk beklagen, dat haar ouderen riepen: „zijn bloed zij op ons en onze kinderen!" want, gelijk Prudentius zingt:

Exilijs vagus huc illuc fluctantibus errat,
Iudæus, postquam de patria sede revulsus,
Supplicium pro cæde luit, Christique negati
Sanguine respersus commissa piacula solvit.

Dat is:

De Jood, zijnde uit den stoel zijns vaderlands gerukt,
Dwaalt vluchtig[1] hier en daar in ballingschap verdrukt,
's Moords straffe draagt, en met 's verzaakten Kristus'
Besprengd, zijn misdaad en begangen[2] zonde boet. (bloed

Niemand, hopen wij, zal ons leep[3] en overdweers[4] aanzien, dat wij dit groot treurspel hier wederom, als op het tooneel, te voorschijn brengen, opdat men aanmerke Gods strengheid over die gene die gevallen zijn: aangezien wij hierin als op het spoor navolgen den heiligen en brandenden ijver van den koninklijken harpenaar David, en den Goddelijken dichter Jeremias: van welke beide, d e z e, in zijn Klaaglieden, heeft beweend de verstoringe der stad Gods en des ganschen koninkrijks, en de ongelukken bij het Jodische volk uitgestaan onder den Babylonischen Nebucadnezar; — d i e, met zijn snarenspel getreurd over de bloedstortinge en aanstoot, dewelk Jeruzalem van den tyran Antiochus te verwachten stond. Effen alzoo[5] beklagen wij mede het uiterste en grootste jammer, dat de dochter Sion onder de Roomsche[6] keizeren Vespasiaan en Titus is overkomen, en vieren de uitvaart dezes beroemden geslachts. Mijn Zangeresse, van den hoofde ten voeten toe in rouwe, treurt over die verwoesting, die Kristus, aller Engelen en geloovigen blijdschap, tranen gekost heeft, onaangezien hij dezes versteenden volks wreedheid in zijnen vleesche voelde, en den kelk der bitterheid korts[7] van haar ontving. Maar och, hoe vaak hebben wij gewenscht, dat onze rijmen mochten antwoorden de weerdigheid van de stoffe, voorwaar zoodanig wezende, dat wij hier van onze geringheid moeten roemen, en belijden, dat het maar stukwerk is wat wij voortbrengen; want het gene de Latijnsche treurspeelder[8], door zijn van droefheid overwonnen koninginne[9], uitschreeuwt:

— — — — — — non unquam tulit
Documenta Fors majora, quam fragili loco
Starent superbi; —

het zelfde mogen wij, door onze bedrukte vorstinne, aldus uitroepen:

Het lot en wees nooit klaarder aan,
Hoe slibbrig dat de trotsche staan.

En zullen wij met Euripides, Seneca, en andere poëten dingen naar den palm, dat is, om wie van ons beiden hoogdravender[10] en uitnemender zaken verhandelt: de Joodsche stammen van wegen haar afkomst zijn bij ons niet leeger geadeld, als de Frygen[11] bij haarlieden. De dochter Sion wijkt niet voor Hecube, noch Jeruzalem voor tien Trojens. Ginder was de kerk[12] van Minerve: hier des Heeren tempel, dat zesenveertigjarige getimmer[13], hetwelk aller uitheemschen oogen in Syrien lokte, en waarin de Nijd niet als enkel schoonheid verachtte. Dáár stond het Palladium: hier school de Arke des verbonds, bedekt met goude Cherubijnen en meer heiligdoms, elk om het heerlijkste. Ook is de Jordane, die den Israëlieten week, en de beke Cedron,

[1] s c h o u w s p e l; verg. vroeger. — [2] Versta h u n. — [3] Germ. voor g e s l e p e n, s c h r a n d e r; verg. hetzelfde woord herhaaldelijk bij Starter. — [4] Voor o m g e z w o r v e n.

[1] o p d e v l u c h t (gelijk wij thans nog v o o r t v l u c h t i g bezigen). — [2] Voor b e g a a n; verg. vroeger. — [3] s c h u i n s. — [4] d w a r s, s c h e e f. — [5] Voor e v e n z o o. — [6] Versta: R o m e i n s c h e. — [7] o n l a n g s. — [8] De zoogenaamde S e n e c a. [9] H e c u b a. — [10] In goeden, thans verouderden, zin voor v e r h e v e n e r. — [11] Voor T r o j a n e n. — [12] Versta: t e m p e l. — [13] Voor g e b o u w.

over de welke Jezus ging, meerder als Xanthus[1]. Davids burcht gaat Ilium te boven. Zij hebben het Grieksche leger, wij de Roomsche heerkrachten aangevoerd. Hare oversten en voorbarigste[2] waren Agamemnon en Menelaus, Achilles en Pyrrhus: mijn veldheeren zijn Vespasiaan, de strijdbare Titus, zijnen zone, en andere. Laat ze al haar best Laomedon, Priamus, en Hector roemen: ik zal Jozua, Gedeon, David, Salomon, en de andere koningen en helden prijzen. Willen ze met de Amazone Penthesilea pronken: ik zal met Debora, Judith, en zulke heldinnen brageeren. Zij hebben de Rhetesche heuvelen, bewandeld van zoo veel doorluchtige mannen, gezongen[3]: wij de heilige bergen, vaak bereden van zulke, die, haar werk onder maan[4] verricht hebbende, als bliksemen door het azuur en het goud des blinkenden Hemels naar den vrolijken stoel Gods opvoeren. Wederom, die versierde[5] twist rees uit Paris' oordeel: deze uit Pilatus' vonnis. Gene scheidsman oordeelde Venus te gevalle, om de schoone Helena: deze rechter den Joden, om de keizerlijke gunst. De een gaf een gewaande Godinne den twistappel, als het verdiende pand van hare schoonheid: den ander leide den betuigden levendigen Zone Gods het kruis op zijne schouderen, als verschulde[6] straffe van zijn mismaaktheid[7]. Cythera[8] behield op Ida[9] den zege: Kristus wierd op Calvarien gedoemd; en zoo voort. Dit dan aldus tegen malkanderen overwogen, zoo ziet men, met een half oog, welke stoffe van beiden meest weegt, en hoe de Zonne des Heiligen Geestes alle Heidensche sterren met haren glans uit doet[10]. Indien de lezer gretig[11] is, om de nuttigheid van dit werk en de oorzaken van Israels val na te vorschen, hij geve den Engel Gabriel gehoor, wien wij, in het einde[12], de verklaringe des zelfs[13] bevolen laten. Maar ontbeid[14], ik zie alreede het tooneel openen, en het volk, met opgesteken ooren en gapende monden, naar den inhoud van het spel luisteren. Het is hoog tijd, dat wij zwijgen.

HET INHOUD.

Sedert dat de Joden hare grouwelen en zonden, begaan in het dooden en vervolgen der profeten, hadden opgehoopt met het onmenschelijk bloedvergieten en mishandelen des onschuldigen Lams, en andere vrome Heiligen Gods: zoo heeft haar verdoemenisse niet geslapen. Want Florus, die namaals van de keizer Nero was gesteld als landvoogd over Judea, ontstak met zijn inslokkende gierigheid en onverdraaglijke wreedheid den brand van tweespalt: waaruit vele jammerlijke beroerten en bloedige slachtingen tusschen Joden en Romeinen langs hoe meer zijn ontstaan: zoo dat eindlijk de keizer veroorzaakt was[15], Vespasiaan, als veldoverste over het Syrische krijgsvolk, derwaarts te zenden: die, vergezelschapt met zijnen zone, Jotapata, daar Josephus gevangen wierd, en voorts het Jodische land met meest alle de omliggende plaatsen vermeesterd, en Jeruzalem bezet hebbende, tijdinge kreeg, hoe, na Nero's rampzalige dood, Galba en Otho omgekomen wezende[16], Vitellius het gebied tot zich getrokken hadde: waarom de Roomsche[17] hoofdluiden hem drongen het keizerdom te aanveerden en derwaarts te trekken, gelijk hij ook dede, latende Titus de volendinge van het aangevangen oorloog bevolen. Ondertusschen was het te Jeruzalem zoo verre gekomen, dat ze, als in slagoorde, in drie rotten vijandelijk gedeeld stonden; te weten: de Zeloters[1], die Eleazar aanhingen, hadden den tempel, Johannes het onderste, en Simon Giore zoon het opperste deel der stad in. Titus, hier van verwittigd, heeft deze gelegentheid waargenomen, en in het 72. na Kristus' geboorte, 'twelk is het tweede jaar van Vespasiaans rijke, op den 14en van de maand April, als de Joden haar Paaschfeest vierden, de stad met zijn ruiterije berend, belegerd, en eerlange, na veel gehouden schermutselingen en gedane stormen, met een muur in drie dagen tijds bezet en besloten: waarop gevolgd is een onlijdelijke hongersnood, die de burgerlijke beroerten dede aangroeyen, en ontallijke menschen versmachten: zoo dat ze genoodzaakt waren de doode lichamen over stads muren in de grachten te worpen, ja, een edel joffrouwe[2] spijze van haar onnoozel kind most bereiden. De tiende dag van Oogstmaand wierd het vuur in de tempel gesteken, daar een onmenschelijke slachting gebeurde, en alle priesterlijke gebouwen afbrandden. En hoewel de keizer hun vaak hulde[3] aanbood, en haar beloofde in genade op te nemen, zoo zij haar goedwillig overgaven: nochtans volherdden zij in de voorgaande halstarrigheid, tot dat ten leste, op de achtste dag van Herfstmaand, de overstad[4] gewonnen, en alles in vuur en bloed wierd gesteld. Na de overwinninge ontbrak het den Roomschen soldaten aan geenderhande moedwil en wreedheid, over de moedwilligen te plegen. Titus, de schuldige naar haar verdienste gestraft, en zeven honderd jongelingen, sterk van lichaam, tot het aanstaande zegefeest, dat hij te Rome dacht te houden, uitgezonderd hebbende, bedankte zijn krijgsluiden voor haar dapperheid, in de strijd betoond, verplichtte haar manhaftigheid met den verkregen roof en eerlijke[5] ampten, en offerde dankbaarlijk, op de heilige plaatse des tempels, zijn Goden. Daarna stelde hij Terentius Rufus tot overste van zijn tiende bende, die hij tot bezettinge liet van de verwoeste stad, en vertrok met het gansche leger en de gevangenen. En dewijl de geschicht[1] oeken melden, dat Simeon Kristenbisschop, met zijn heilige vergaderinge, volgens het ontvangen Godlijk antwoord, van Jeruzalem te Pella vluchtte, en, als Judea wat in ruste was, weder te Jeruzalem metter woon kwam: zoo hebben wij, om ons geheel werk Kristelijker wijze te verklaren, en alles leerlijk voor oogen te stellen, versierd[6], dat hij met de zijne wederkeerende, als het leger juist vertrokken was, en de verwoeste stad bezichtigende: hun de Engel Gabriel, met een Hemelsche klaarheid aangedaan, verschijnt, die henluiden volkomentlijk ontsluit de oorzaken van den val en ondergang des Jodischen volks, met meer omstandigheden, die daar aan vast zijn. Daar hebdy het kort inhoud van ons treurspel, genomen uit Josephus 2, 3, 4, 5, 6 en 7, en Egesippus 2, 3, 4 en 5, en Eusebius 2 en 3, en Carions 3e boek, en uit meer andere schrijvers. Het tooneel is op, rondom, en ontrent de verwoeste plaatsen, daar het krijgsvolk legert, en Jeruzalem gestaan heeft.

---

[1]De rivier van Troje. — [2]Gelijk reeds vroeger, voor voornaamste. — [3]Latinisme voor bezongen. — [4]Voor ondermaansch werk. — [5]verdichte. — [6]Thans verschuldigde. — [7]Figuurlijk voor zedelijke misdaad. — [8]Venus. — [9]Den berg in Kl.-Azië. — [10]Gelijk men thans nog wel van 't licht van lamp, kaars, of blaker zegt, voor verdooft, verdonkert. — [11]Thans tot graag zaamgetrokken. — [12]aan 't slot. — [13]daarvan, van dien val. — [14]wacht. — [15]zich gedrongen vond. [16]Latinisme voor en na 't omkomen van G. en O. — [17]Voor Romeinsche.

Aan de Joodsche Rabbijnen.

Klinkert[7].

De rei uws priesterschaps was als van blijdschap dronken,
Doen Jezus hing aan 't hout met ermen uitgestrekt,
Gekruist, gegeeseld, en bespogen, en begekt,
Om dat hem was den kelk der bitterheid geschonken.

---

[1]IJveraars. — [2]jonkvrouw. — [3]Germanisme voor gunst. — [4]bovenstad. — [5]In zijn oorspronkelijke beteekenis van glansrijke, eervolle. — [6]verdicht. [7]De latere lezing, zie bij Van Lennep I, bl. 60 der Nalezing.

Zij dachten luttel, dat rechtveerdigheid, die, boven
In 's Hemels gulden schoot, de weegschaal recht ophoudt,
't Onschuldig bloed meer schat als fijn Ofirisch goud,
En telt al 't zuchten van de waarheid, hier verschoven.

Maar als de dag aanbrak, die God beschoren had
Tot wraak van 't schelmstuk van die godvergeten stad
En 't volk, dat veilig dacht te staan op heilge dremplen;

Doen zag men baar[1] wat zonde al plagen met zich brocht,
En dat de boosheid tot geen borstweer strekken mocht
Geweld van muren, noch schijnheiligheid van templen.

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

DE TREURSPEELDERS ZIJN DEZE:

JOSEPHUS een dapper voorvechter der Joden.
TITUS de Keizer.
LIBRARIUS Rotmeester.
DE REI van Roomsche[2] soldaten.
DE DOCHTER SION.
DE REI van Staat-jonfren.
DE REI van Joodsche vrouwen.
DE REI van Jodinnen in 't algemeen.
FINEAS Priester
DE REI van Priesteren.
TERENTIUS Hopman.
FRONTO Drossaart.
SIMEON Bisschop van Jeruzalem.
DE REI van Kristenen.
GABRIEL, een Engel.

Jeruzalem verwoest.

DE EERSTE HANDEL.

JOSEPHUS.

De wrake Gods in 't einde, als ze eens raakt op de beenen,
Ziet vuur noch water aan, noch ijzer, staal, noch steenen,
Maar wroet al voort, en vindt ter wereld niet[3] zoo zoet,
Als der godloozen merg, en 't snoô verbasterd bloed:
Vergeefs hij zich beschanst, die droomt haar uit te sluiten,
Te spade lolwerkt hij, die haar geweld wil stuiten,
Om zunst[4] bij met een diept' haar af te snijden tracht,
Die aarselt[5] noch om' schans, om bolwerk, noch om gracht:
Scherprechterse al te streng! wie zou, ja moet niet vreezen
De stramen van uw roede, uw zweep, en taaye pezen,
Waar meê gij gaat te keer, en 't vel stroopt van de rug
Des geens, die godde loos den zonden welde een brug.
Gij hebt, Jeruzalem! haar strengheid mogen voelen, (len,
Als gij haars gramschaps gloed met 't purper most verkoe-
Dat van uw lenden droop, en langs uw boezem zeep,
Als u van pijn en smerte een hertvang[6] 't hert beneep.
Ach, lijden! lijden, ach! ik moet afdwaân[7] en droogen
Mijn aanzicht, steeds aan[8] vocht[9] van mijn bekreten oogen,
Wanneer me in 't weeke brein een waassem dik opschiet,
Uit mijn beklemd gemoed geperst van groot verdriet,
Verdriet, dat voor één dood mij pijnt met duizend dooden,
Zoo vaak ik mij verbeeld' het treurspel van de Joden.
Verrijst, o Daniel! en roert uw kond gebeent',
Die in uw ziel voor lang hebt onzen val bewend,
Als gij, man Gods! zoo diep ging in d'afgronden vissehen,
En waden in de zee van Gods geheimenissen·

[1]open, bloot, klaarlijk. — [2]Romeinsche. — [3]Thans niets. — [4]Te vergeefs; verg. vroeger. — [5]huivert voor. — [6]harts benaauwing. — [7]afwisschen; verg. vroeger. — [8]altoos door — [9]Thans slechts in den verlengden vorm vochtig gebruikelijk.

Komt, troost de ontschaakte[1] maagd van Sion, afgetreurd.
Want zoo[2] gij 't hebt gespeld, zoo viel haar 't lot te beurt:
Komt, wascht haar tranen af, want eislijk en wanschapen
Gaapt haar verwoesting nu, en dreigt te blijven gapen.
Wij zijnder eens geweest, met Juda is 't gedaan,
En Sions grondvest grijnst mismaakt den Hemel aan:
Des Heeren heiligdom (ach, ach! 't gaat me aan de zinnen!)
Ter Hellen neêrgezakt is met zijn hooge tinnen.
Helaas, Jeruzalem! gedoemd ten zwaarde en vier,
Uw hoogmoed is gedaald, uw zonden staan u dier,
Uw z nden staan u dier, uw hoogmoed is gevallen,
En gij ligt onder 't puin begraven van uw wallen.
Had 't avontuur van 't lot doch[3] te Jotapata
Mijn leven niet verschoond, als ik zoo na, zoo na
Stond op 's doods oever, zoo gereed om te verdrenken,
En afgestreên mijn ziel aan 't vaderland te schenken;
Zoo had ik niet geboord, hoe hemel, aarde, en zee
Verzuchtte, als Jacobs huis beweegd wierd van zijn steê:
Fy! dat ik voor 's doods schicht zoo ang[4] was en verschrok-
Doen, in dat gapend hol, die zweerden uitgetrokken (ken,
Mij dreigden, als ik d' een met smeeken nog ophiel,
En d' ander aangreens[5], dat hem 't hert en 't staal ontviel.
Waarom maakte ik mijn graf niet in die afgronds-kolken,
En liet aan 't lemmer koud mijn warme bloed niet stolken?
Waarom volgde ik niet na mijn krijgsliê voorgetreên,
Doen van die moord ontsloop Josephus, en nog een?
Josephus, die nog most, in der Romeinen handen,
De cedren van ons kerk zien blakren en zien branden!
't Is waar, ik sleep geen boei, noch kwijn in slavernij,
Want daartoe 's keizers hert te zeer hangt over mij:
Hij viert mijn hoog geslacht, en wil met lompe kluistren,
Noch 't koningschap in mij, noch 't priesterdom ontluistren:
Hij weet, wat wijsheid ik doorsnuffelde in mijn jeugd:
Hoe Galilea kan getuigen van mijn deugd
En vroomheid, die hij toetste in d' uiterste benouwdheid:
Hij ziet mijn jaren aan, en eert mijn statige oudheid:
Dit ken ik, en 't is waar: maar zal mij zulks van druk
Ontslaan, als ik gedenk der stammen ongeluk?
Als ik een handvol zie van onze Abrahamijten
Gespaard tot leider[6] leed haar hert te bersten krijten:
Zoo ben ik wel ontaard, en in den grond verzet[7]
Van d' ijver, die mijn ziel verplichtte aan Mozes wet:
Maar neen, eer zij mijn faam in Israel gelasterd:
Eer hou mij Jacob voor zijn speelkind en zijn bastert:
Eer loochen God 't verbond, bezegeld als ik, heesch
Van schreyen de achtste dag besneên wierd aan mijn vleesch,
Eer ik een mate stelle, of voor mijn dood laat enden
Den rouwe, die ik scheppe uit Israels ellenden!
Ligt mij dan nog aan 't hert zoo na de droeve staat
Van 't lieve vaderland, hoe is dan zulken haat
Op mijn onnoozelheid gebraakt en uitgespogen,
En uit mijn zuivre borst zoo veel vergifs gezogen?
O Zon! die zonne en mane en sterren schenkt haar licht,
Die d' Helsche duisternisse ontdekt met uw gezicht,
Die d' afgrond van het meer met d' appels van uwe oogen
Verraadt, en bij den nek geveinsdheid grijpt en logen:
Ik dage u heiliglijk, en bidde u, dat gij tuigt,
Of iemands dreigement of gunst mijn vroomheid buigt;
En dat uw boosheid, die om wraak riep, gij tyrannen!
Die tegen 't vaderland de ketens hield gespannen,
Mij toon', waar, na[8] 's wets eisch, ik heb mijn recht verbreukt,
Of waar 't eenvoudig kleed is van mijn trouw gekreukt.
Hoe dikmaal naderde ik uw veel bestormde veste,
Om af te stuiten 't ramp van 't algemeene beste,
En bood uit 's keizers naam u hulde en vrundschap aan,
Helaas, maar al om sunst! het water liet men staan, (schen,
Men keerd' hem niet om 't vuur des ondergangs te blus-
Men vloekte, en kwetste mij al razende ondertusschen:

[1]gerepte. — [2]zoo als. — [3]Thans toch. — [4]Thans bang of angstig. — [5]Voor aangrijnsde. — [6]smartvoller. — [7]Rijmshalve voor geweken. — [8]Thans naar.

Mijn oudren, levenszat (wat onderstaat de wrok,
Of schaamt den haat zich niet?), die wierp men in den stok.
Maar is er wel een stuk te schendig aan te rechten
Voor die uit Sions kerk als uit een roofslot vechten?
Voor die, wiens dolheid kan noch moord, noch roof verzaân?
Voor die haar vingren aan 't gewijde dorven slaan?
Voor die in 't heiligdom als tijgerdieren brullen,
En 't hooge koor met bloed en versche lijken vullen?
Wat helpt[1]! wonder is 't, hoe God zoo lange draagt
Een booshcid opgehoopt, daar van den Hemel waagt:
't Is wonder nog, dat God haar kwaad niet vroeger strafte,
Als elk kerkschender dol hem als een hond aanblafte!
Hebt van verdiende loon nu overvolle maat,
En zwaarder wege uw straffe als uw bedreven kwaad,
Vervloekte Simeon! Joannes, twists aanblazer!
Zeloters, Salems pest! heilloozen Eleazer!
Die gij te gader zijt verraders van die stad,
Dien d' Hemel, als zijn bruid, zich uitgelezen had:
't Onschuldig bleed, dat hier gestikt is in zijn wapen,
Hou steeds uw bleek gebeente onrustig zonder slapen,
En d' echo, die in 't woest' hier is de nachtegaal,
Tot wraak uw schimmen wekk' des nachts wel zevenmaal:
Of schepty[2] nog de locht, en zieltoogt als gevangen,
Zoo schroei men u het hert met gloeyendige tangen,
Of bouwe een ander Hel, die, ik weet naauwlijks hoe,
Gerabraakt houde u ziel, en laat' geen sterven toe.
't Bouwvallig Isrel, nu 't vernield[3] is met zijn stammen,
Door zwaard, pest, hongersnood, en aangesteken vlammen,
De ruiter, rijk van roof, zijn wonden zich getroost,
De schildwacht, afgebraakt, onthârnast wordt verpoosd,
De stormbok, blutsens moê, verpaistert[4] wat zijn hoornen,
En 't Roomsch veldteeken zwiert te dertel van de toornen,
Die Titus heeft verschoond, opdat, nog lang na hem,
Elk weet' waar Rome liet 't verwoest Jeruzalem.
De tenten zijn vol vreugds, vol juichens, en bazuinen,
Men vlecht er niet dan palm en lauwer, om de kruinen
Der helden te beslaan met kransen altijd frisch,
En rust zich ten triumf, die maar een voorspel is
Van deze zegefeest, die aanstaat, daar gaat schuren
De Tiber blank van stroom de keizerlijke muren: (zwaard
Maar ons twaalfstammig volk, een hoopken, dat nog 't
De pest, de dood, het vuur, en d' honger heeft gespaard
Tot allerhande smaad, op haar triumfs-geruchten
Te deerlijk wedergalmt, en antwoordt met verzuchten,
Hoopt treurig klacht op klacht, en steent zijn hert in twee,
En is gelijk de geen, die, in de wilde zee,
Na schipbreuk, schrijlings op den mast nog 't lijf wil bergen.
Drijft tusschen klippen heen, en ziet geen oevers nergen[5],
Drijft tusschen vreeze en hoop, zwemt tusschen hope en
Zoo zwerft Judea nu, die vaderlooze wees! (vrees;
O Vader, haars erbermt! slaat 't aangezicht eens neder!
Die gij de baren temt, de bliksems, en 't onweder,
Temt 's vijands razernije, en koelt, en lescht den brand,
Die van 't woest krijgsvolk heeft geschrookt het ingewand;
Dat Izaks overschot geen ramp meer op zich lade,
Dewijl gij 't nu beveelt der Heidenen genade!

TITUS, de keizer. LIBRARIUS, rotmeester.

TITUS.

Het noodgeheim der Goôn heeft uitgediend ten lesten:
Vermorzeld zijn in puin de steigerende vesten,
En van 't vervloekt geslacht, zijns levens zat en moê,
Is uitgerukt de boom tot aan den wortel toe.
Zoo Grieken[6] afgestreên, met de uitvaart der Trojanen,
Zich ter onsterflijkheid den weg vermocht te banen,
Daar, na tien jaren strijds, nog eerst een zwanger peerd
Den brand van 't oorloog dempt, en niet de deugd van 't
Wat heeft dan d' Hemel tot bezoldinge behouden, (zweerd,
Daar Titus' vroomheid mede is naar verdienst vergouden[1]?
Door wien zoo diep gegronde en hemelhooge stad,
Als met een oogenwenk, gebliksemd is zoo plat,
Dat hij, die na hem komt, heeft lichtlijk af te meten
Hoe eenen leegen val 't hoog klimmen leert vergeten:
Daarbij, wat straf hem dreigt, die d' heilge wetten breekt,
De majesteiten kwetst, en aan den prikkel steekt[2].
Lof, Goden! voor uw gunst, die, in zoo groote alarmen,
Als taaye zeenwen waart aan 's Roomschen veldheers ar-
Dat zijn ontscheêde staal nooit keerde, moede en mat, (men,
Als dronken van den bloede, en van 't doorkerven zat:
Dat zijn gespannen pees hij, stout en onverschrokken,
Nooit heeft vergeefs gelost, noch ijdel ingetrokken,
Voor dit verleid gespuis in 't stof begraven lag,
En 't overblijfsel droef dit droevig schouwspel zag.
Mij dunkt, dat ik verneem de faam, die uitgelaten
Laat klinken haar trompet te Rome langs de straten:
Daar, als de[3] vader dut[4], voor 't weerdste pand bezurgd,
Zij op de toornen daalt van 's keizers hoogen burcht,
En strekt Vespasiaan, om Titus half verlegen,
Een bood' van deze feeste en onverwachten zegen.
O Hercules! hij zwijmt, hij flaauwt, de grijze man,
Omdat al t' effens niet zijn vreugd uitbersten kan;
Maar als de ontsche ten vert hij weder heeft bekomen,
En opschiet, als een, die ontwaakt uit zoete droomen:
Zijn, zegt hij, dan de Joôa gesneuveld door de deugd
Van 't ijzer en van 't staal van ons Romeinsche jeugd?
En mocht dat vast kasteel, met onbeklimbre muren
En krijgslie telleloos, niet langer ons verduren?
Zoo mogen heden wij, met glorie overlaân,
Bij Cæsar sterrenwaarts naar 't huis der helden gaan:
Zoo zag men eer Juppijn toerusten om te strijden,
En in de ontstelde locht den adeler[5] beschrijden,
Van waar hij ongedreigd dien, die hem smaad aandeed,
Tot polver en tot gruis met zijnen bliksem smeet. (den,
Recht zoo 't den reuzen ging, als zij haar krachten proef-
En met den schoudren trotsch de bergen opwaarts schroef-
Naar 's Hemels zoldering, heel eislijk aan te zien, (den,
Om uit vermetel brein den Goden 't hoofd te biên:
Zoo ging 't dees muiters, die, uit dwaasheid ingenomen,
Haar kantten tegen 't rijk van 't wijd beroemde Romen,
Dat steeds uitsteekt een borst met roemzucht opgevuld,
Dat aangedane smaad noch muiterije duldt,
Dat, strijdbre Pallas, met haar speer eens te verzwikken[6],
Doet siddren 's werelds kreits, gedoodverwd[7] door 't ver-
schrikken!
De onzichtbre en preutsche maagd, nooit wapendragens
Ik zie, zij lonkt op mij, mij dunkt, zij knikt mij toe, (moê,
Aan 't schudden van 't helmet, aan 't zwaayen van haar plui-
Uit blijschap, dat ik doe haar heilge troonen ruimen (men,
Een wederspannig aas, dat, uit vervloekte nijd,
Haar kroon en zetel had ontluisterd en ontwijd:
Zij draait een hemelkloot, en overstaart[8] haar helden,
Die zij vergoodde, omdat z' haar lijf en leven stelden
Voor 't schaken[9] van haar eer: haar hert bekommerd bernt[10]
Uit dankbaarheid, om mij te plaatsen in 't gesternt':
Wijdheerschende Godin! waar zuldy Titus zetten?
Die met uws vijands brein en bloed zijn harnas smetten[11],
Doen, met geheven erm, hij 't ijzer knersen deê,
En kloof, door stalen helm, hem 't bekkeneel in twee,
Dat hij, gesneuveld, viel uit stegelreep en zadel,
Die ons braveeren woû met zijnen bastert-adel?

---

[1] Voor helpt het. — [2] ademt gij. — [3] Verste: Nu 't bouwvallig Israël vernield is. — [4] doet pleisteren, verpozen. — [5] Voor nergens; verg. boven, bl. 84a, aant. 19. — [6] Thans Griekenland; verg. vroeger.

[1] vergolden, betaald. — [2] prikkelend tergt. [3] Germanisme voor mijn of 't enkelv. vader. — [4] mijmert. — [5] Anders adelaar. — [6] bewegen (eig. doen wijken; zie vroeger). — [7] doodsbleek. — [8] overschouwt. — [9] rooven. — [10] brandt. — [11] Voor smette.

Help, Jupiter! hoe wordt mijn ziel van vreugd geperst,
Wanneer 't gehugnis van 't verleên mijn ziel ververscht,
Als mijn gedachten zijn met malen[1] overladen
Van dezes rechterhands onvergeleken daden,
Waardoor ik menigmaal 's doods daggesteek ontging,
Gedurende 't tempeest van dees belegering.
Als weerloos ik, om stads gelegentheid t' ontblooten,
Eer ik mijn leger sloeg, kwam trotsch vooruitgestooten,
Gevolgd van zestigmaal tien ridders op den draf,
Ziet, een verborgen lage, ontrent Helenen[2] graf, (sprongen,
Haar schoonst'[3] ziende, onverwacht mij heeft op 't lijf ge-
En van den schoonsten hoop Rijks-eedlen afgedrongen:
De vijand dreigt me aan d' een, de stad aan d' ander zij,
Wat gaat de veldheer aan? de nood eischt, dat hij strij:
De sabel girst van leêr, als kolen d' oogen branden,
Al worstelend' hij breekt door 't midden der vijanden:
Recht als de leeuw (wanneer de jagers op haar luim
Opdondren, als hij is omcingeld op het ruim)
Zich vindende benaauwd, versmaadt der winden snorken,
Worpt vonken uit 't gezicht, ziet knodsen aan noch vorken,
Laat de achterkiezen zien, brult met beschuimde muil,
En stuift door 't lompe tuig met eiselijk gehuil,
Zoo redt zich Titus ook, of d' haat hem schoon terwijlen
Groet met een hagelbui van uitgelaten pijlen:
Als of, in 's afgronds poel, hij met den Peleaan[4]
Gedoopt was, om ter nood de wonden te versmeân:
Of als de schildknaap van Juppijn, door dondervlagen,
Door hagel, wind, en storm, is wel gewoon te dragen
Den bliksem, die vaak scheurt de rotsen gul[5] van 't schuim,
Terwijl hij schadeloos verzengt noch schacht noch pluim.
Ben ik de Krijgsgod niet? die groeyende in[6] de wapen,
Antonia den borcht, terwijl de Joden slapen,
Beklim, en drijf ze in 't koor van haar gewijde plaats?
En groet met veldgeschrei de koets des dageraads?
Heeft niet dees rechterhand den onderaardschen rijken
Met twalef schichten, toegezonden zoo[7] veel lijken?
Maar waartoe monster ik mijn deugden altemaal?
Laat tuigen van mijn deugd die schaarden van mijn staal:
Laat tuigen van mijn deugd zoo veel gebroken lansen:
Laat tuigen van mijn deugd die neêrgestegen[8] transen:
Laat tuigen van mijn deugd dat kerkhof, bang[9] van doôn:
Laat tuigen van mijn deugd die naklank, droef van toon:
Laat tuigen van mijn deugd die opgegraven straten:
Laat tuigen van mijn deugd de roof van mijn soldaten:
Laat tuigen van mijn deugd de smook, het puin, het vier,
En de adeler, die zweeft in 't veld van ons banier:
Laat tuigen van mijn deugd dees gapende kwetsuren,
Eerteekens, die ik kreeg in 't stormen op de muren!

LIBRARIUS.

Aartsveldheer! wie ontkent, wie roept niet uit, dat gij,
Als 't klevende cement van deze monarchij,
Den grondvest t' zamen houdt, die anders licht mocht zak-
En scheuren, overmids zij met te zware pakken (ken
Van rijken gaar[10] gestouwd[11] ondraag'lijk is verlaân:
Wie ziet niet, dat gij aardt naar die Vespasiaan, (nen?
Die ons 't gezicht uitsteekt met 't weêrlicht van zijn kro-
Zijn gulde scepters stroolt, en doolt in al de tronen,
Die voor hem open staan, van 't helder dagende Oost,
Tot daar de post van 't licht vermoeid in schaauw verpoost?
O spruit! die antwoordt[12] dien, waaruit gij zijt gesproten,
Wat zijn zoo heerlijk hier wel treflijk opgeschoten
De telgen van uw deugd, in spijt van krijgs tempeest!
Wat is uw bloeisel ons een zoete vreugd geweest,
Een zoete vreugd geweest uw bloeisel, dat, van boven
Gezegend, gaat het rijk een rijken oogst beloven!

Gezaligd is die 't ziet, maar zaliger die tijd,
Wanneer, na 't zwanger gaan, de vrucht tot rijpheid dijt.
Hoe dikmaal hebben wij, hoplieden, met ons allen,
Als gij in 't harnas blonkt, gereed, om op de wallen
Voor op te klimmen, u al smeekende gebeên:
Hoe nu, doorluchtig vorst! hoe nu, waar wildy heen?
U wagen op den muur? voorbarig in 't opsteigren?
Dat dulden wij geenzins, dat 's tijd, als wij 't u weigren[1],
Wiens[2] leven buiten schâ kan slijten van 't gemeen,
't Gemeen, wiens troost en heil hangt aan uw heil alleen.
Vaak een vervlogen punt[3] kan d' aldervroomste ook letten:
Dus wilt uw ziel zoo licht niet in de waagschaal zetten,
Dat gij de ondankbare aard bebloed mocht sprenklen rood,
En dit boosaardig volk doen juichen in uw dood:
Als 't, met d' hoofdpijler en den Atlas neêr te veilen,
't Roomsch Capitolium verzinken zag ter Hellen
(Weert, Hemel! weert dien val!) en met wat reêns beleed[4]
Zou voor uws vaders troon onze onschuld zijn bekleed?
Verschoont ons dan in u, o prince goedertieren!
Uw deugd bralt op den toets, gij moogt met eeren vieren[4].

TITUS.

Cieraad mijns ridderschaps! uw zorge, uw wakkerheid
Voor 't heer, voor 's keizers heil, die zijn als ingeheid
In 't middelpunt mijne ziels; mijn noodhulp! 't is zoo verre
Dat ik 't sla in de wind, dat, eer de morgensterre,
Opduikende uit de zee, eer klaarder glans aanbreek,
Haar vlechtsnoer weigren zal, haar tuiten zilverbleek:
Eer zal de frissche dauw aflaten van te drupplen
Op nuchtre kruiden, die ververscht van blijdschap hupplen,
Eer 't onvergolden blijft, of eer ik 't loon ontruk
Hem, die litteeken brengt van eenig heldenstuk.
Een maarschalk[6], die te vrek en traag is in 't vergelden,
Blusscht uit de dapperheid van de onverschrokken helden:
En wij monarchen zelve, op hoop van rijken buit,
Om purper fijn van draad en scepters trekken uit,
Gaan ploegen woeste zeên, en ongebaande steenen:
Vermeestren 't uitheemsch volk, dat aarselt voor ons he-
Zoo prikkelt ons een lust, om onbeheerscht alleen, (nen:
Gelijk Jupijn om hoog, te dondren hier beneên.

LIBRARIUS.

Indien uws hoogheids ziel schiep ergens baar genoegen
Uit diensten, die misschien wij u verplicht opdroegen;
Of is er iet verschuld[7], hoewel een goed soldaat
Met eeden aan zijn heer al naauw verbonden staat;
Duld, dat ik op uw deugd mijn bloedigheid mag enten,
Waar gij 't verhemelt gaat uitspannen van uw tenten,
Waar gij den vijand veegt het lemmer door den nek:
Duld, dat de lommer mij van uw laurieren dekk',
Waar ywen stormbok dreigt, met zijn metalen hoornen
Te mortelen[8] den voet en borstweer van de toornen:
Ik droom om geen soudij[9], noch andren palm[10] als dit,
Dat mij het stof bekruize[11] al's gij te peerde zit.
De krijgsliê zijn in een gelukkige eeuw geschapen,
Als haren hoofdman bron t[12] en uitsteekt in zijn wapen,
Dat helpt haar bloed aan 't zieên, en stookt zijn krachten op,
Dat het zijn schuim opwerpt uit eenen vollen krop,
En schielijk overzwalpt, laat zijn ontsteldheid merken,
Hoe zeer men 't dwingen wil in zijn bestemde perken[13].
Dat 's d' oorzaak, eer van Mars! dat ons Romeinsche jeugd
D' hoofdslapen u omvlecht, en roemt, dat, door uw deugd,
Dees Hydra ligt gedempt, geschrocid, en omgekomen,
Die een Alcides eischte en Hercules van Romen.
Dien Tyfon is gekneusd, die reutelt nog van spijt,
En zwavel, vuur, en smook uit zijn neusgaten smijt.

---

[1] merken, teekenen, herinneringen. — [2] Thans verouderde tweeden naamvals vorm. — [3] Versta: haar kans. — [4] Peleus' zoon Achilles. — [5] week. — [6] één, zaamgegroeid met. — [7] even. — [8] Voor neêrgestorte. — [9] geprangd, overstelpt. — [10] te zamen. — [11] gedrongen, geperst. — [12] evenaart.

[1] Versta: Als wij weigren het te doen. — [2] Versta: wij, wier. — [3] Voor pijlspits. — [4] redebeleid, gronden, — [5] u ontzien. — [6] Voor legerhoofd, in 't algemeen. — [7] Nam. aan ons. — [8] vergruizen, te morsel stooten. — [9] Voor soldij. — [10] eerloof. — [11] bevlekte. [12] bepaalde; zie boven, bl. 4b, aant. 6. — [13] Anders bralt.

Zoo ooit ons ridderschap had schoone buitekansen
Doen Hannibal ontvloo i, een hertvang 't groot Numancen
En 't oud Carthago smeet ter aarden, na veel twist,
Dat van ons Scipions elkeen te spreken wist';
Zoo ooit ons krijgsvolk klom gelukkig over de Alpen,
Zoo wijd de Rijn zijn strand gaat weêrzijds overzwalpen,
Passeerde als in slagoorde het Pyreneesch gebergt',
Daar Frankrijk[1] Cæsar bracht de sleutels ongevergd,
Bedwong van wereld afgeschovene Brittoenen[2],
Den Roomschen Tyber met haar manschap te verzoenen,
Of, om te lesschen uit het smooken van de brand,
Die van dees monarchy ontstak het ingewand,
Pompejus ruimen deê de velden van Farsalien,
En opdroeg Cæsar de voogdije van Italien; –
Zoo, zegge ik, ridder ooit opgeven dorst zoo breed,
Omdat hij onder zoo beroemden veldheer streed:
Nog geven wij 't niet op, noch Titus derf[3] niet wijken,
Zoo Cæsar zijn trofeên met hem wil vergelijken.

TITUS.

Dat Cæsar Cæsar is, die heer op heer verstrooid,
In 't lest dees monarchie[4] heeft tot den top voltooid,
Voltooid, dat, bij aldien me cht Romulus verrijzen,
Hij zijn vergode ziel zou met verwondren spijzen:
Daar waagt de wereld af, zoo wijd den hemel blaauwt,
En valt de faam hierom d'aarbodem te benaauwd:
Maar 't is geen minder kunst, 't gewelf van zoo veel rijken
Te houden in een kneop, en gaâr[5] te houwelijken[6],
Als 't is te rijzen doen een glorie, die zoo bromt,
Dat 't aardrijk voor haar meigt, en zijnen rugge kromt.

LIBRARIUS.

Dat bleek wel, hoe vergeefs de dappere Alexander
De rijken schakelde, als een keten, aan malkander,
Doen, als hij naauwlijks dronk een slaapdrank aan 't vergift,
Zijn purperen gewaad in vieren wierd geschift[7]:
Daar lag de praal in d'asch. Monarchen! gaat oorlogen,
Uw vijanden ontzegt[8], en ziet haar onder oogen,
Bestookt ze, en overwint ze, en vat ze bij de kraag[9],
Half levende of heel dood, en viert haar onderslag[10]:
Ziet, waartoe dienen zal uw grootheid opgeolazen,
Die al den ommeloop des werelds kan verbazen,
Als uw nazaten, slap, verwijfd, en achteloos,
Zoo dier verkregen pand verslensen voor altoos.
Wordt Titus dan vergeefs[11] gedankt van zijn voorzaten,
Die hem vertrouwden, en 't rijk hebben nagelaten,
Om dat hij 't hoofd ophoudt van deze monarchij,
Die onlangs scheen geneigd ten val door muiterij?
Ziet, hoe, verlegen zij 't hoofd in haar schelp ophalen,
Die waanden ons den tol met muiten te betalen:
Ziet, hoe, als in uw schoot 't ontzag wordt opgekweekt,
Hoe 't al voor u verschrikt, en iglig 't mes opsteekt.

TITUS.

Dees wraak, bij ons zoo versch geoefend over 't muiten,
Ontwijflijk zal veel ramps van onze staat afstuiten,
En de onverwelklijke eere en prijs, hier in behaald,
Werd[12] door 's tijds nijdigheid noch ouderdom bepaald:
Die gloeit ons om het hert, dat schijnt van vreugd te zwel-
Maar als wij wederom ons helden overtellen, (len:
En mijmren in[13] de rol der gener, welk zoo zuur
Gedurende 't beleg deê sneuvlen 't avontuur;
Dan loopt al mijn gewin, vermids 't verlies, verloren,
Om dat ik missen moet die riddren welgeboren:
Nicanor, andren erm uws maarschalks! waar zijt gij,
Die een gevederd hout[14] deê slippren aan mijn zij[15]?

Sabinus, Juliaan, en meer ter dood gewonden,
Wiens geest, in 't strijden, van 's lijfs kerker is ontbonden,
Wat is 't, of ten triumf uw veldheer overschiet,
Als uw gedachtenis hem 't hert roert met verdriet?
Wat is 't, of zijnen roem den waassem breekt der wolken?
Als hij u vallen, 't bloed ziet uit uw lenden stolken?
Wat is 't, of waar toe strekt —

LIBRARIUS.

Zacht, zacht, doorluchtig vorst!
U zelf genadig zijt, en kwetst uw edel borst
Niet met 't vergiftig punt van zoo onnutten rouwe!

TITUS.

Zijn dan geen tranen weerd die riddren, zoo getrouwe?

LIBRARIUS.

Doen zij gesneuveld zijn, wie heeft er niet getreurd?
Doch omdat van de Goón haar viel dit lot te beurt,
En 't avontuur des krijgs, 'twelk somtijds lust te schempen[1]
In 't sparen van de minste en d' aldervroomst' te dempen,
Haar leven stelde een maat; zoo moeten wij nochtans
Daarom bezwalken niet met rouw den schoonen glans
Van de overwinning, die den Hemel ons woû schenken:
Maar peinzen, zoo uw tonge ons vaken deê gedenken,
Eer wij, aan 't stormen kloek, geherd door uw vermaan,
Als leeuwen haren roof, den vijand randden aan:
Dat die gesternde tent, die van Hyacinten[2] schimmert[3],
En als een speelhof is doorluchtig opgetimmerd,
Geherbergd in haar schoot de zielen houdt der geen,
Die voor het vaderland hier vielen afgestreên:
Terwijl op 't gulle bed de bloode, klein van waarde,
Gaat zenden zijnen geest met 't vuile slijk naar d' aarde.

TITUS.

Dat matigt mijnen druk, en troost mij, dat[4] ik voel
Mijn eerste blijschap weêr bezitten 's herten stoel.

LIBRARIUS.

Als eenig hoofdman stort zijn bloed, en ook zijn leven,
Betaalt hij 'tgeen hij was zijn veldheer schuldig bleven[5],
Gebleven schuldig aan zijn veldheer en 't gemeen[6],
Als hij haar lijf en ziel opdroeg met heilige eên:
En wie, rechtschapen, zoude eens weigren uit te rekken
Zijn zeenwen, 't knakebeen[7], zijn gorgel, en zijn nekken[8],
Al bad de vijand 't mes geheven met 't gevest,
Als hij zich offren mocht aan 't algemeene best!

TITS.

Van ouds een goed Romein dat hield voor eenen zegen,
Wanneer de vijand hem kwam kittlen met den degen.

LIBRARIUS.

Niet waar? o zoon van Mars! betuigt niet ons gemoed,
De onsterflijke eer te zijn het alderhoogste goed?
Was dit die schoone niet, daar al de geen om dansten,
Die met haar vleesch en been het keizerrijk beschansten,
Sint dat ons grondvest eerst, van Romulus geheid,
Wierd dierbaar in 't cement van menschenbloed[9] gekîd?
Laat Mars bevolen dan zoo glorioze zielen[10],
Die hij vergodet[11] heeft als haar gebeenten vielen,
En denkt om uw triumf!

TITUS.

Ik wil, ik wil voortaan
Bestieren wat zich rept en tuimelt onder maan[12],
En laten ze in haar feest[13] die, heldisch[14] opgeklommen,
Beslaan de dorpels van der Goden heiligdommen.

---

[1]Nam. het oude, Gallië. — [2]Britten (verg. 't Fransche Bretons). — [3]behoeft. — [4]Die van Rome. — [5]te gader. — [6]Voor verbinden in 't algemeen. — [7]Rijmshalve voor verdeeld. — [8]Zegt den vrede op: verg. vroeger. — [9]hals. — [10]Gelijk reeds herhaaldelijk voor nederlaag. — [11]om niet. — [12]Thans wordt. — [13]overpeinzen. — [14]pijl. — [15]neêrzijgen.

[1]Rijmshalve voor schertsen. — [2]Spreek uit Jacinthen en verg. Hiob voor Job. – [3]Voor schittert; zie vroeger. — [4]Versta: zoodat. — [5]Maatshalve voor gebleven. — [6]'t algemeene best. — [7]knoke-, kneukel-been. — [8]Voor nek (verg. 't Hoogd. Nacken). — [9]Dat van Remus nam., naar de oude legende. — [10]glansrijke. — [11]Thans vergood. — [12]wat zich in 't ondermaansche beweegt en wemelt. — [13]Voor jubel of derg. — [14]heldhaftig, als helden.

Gij geesten, vaart dan wel, die boven op ons wacht,
En nu zoo spijtig steekt[1] op 's keizers praal en pracht,
Omdat u Rome krimpt zoo klein in 't oog van verre,
Zoo krimpt ons wederom uw aldergrootste sterre:
Dus lacht niet al te scheets[2] op 't spits van uw gewelf:
Uw veerheid[3] mindert niet ons grootheid in zich zelf.
En of[4] gij Cæsar vondt, zoo wilt hem doch verklaren,
Wat zweet het Titus kost zijn schepters te bewaren:
Op dat hij uitsteke eens zijn blinkende aangezicht,
En groet zijn nazaat, die zoo trotsch te velde ligt,
En moedig heeft gekneusd d' halsterrigheid der Joden,
Die eer[5] zijn tollen 't goud zoo ongeweigerd boden:
Maar korts haar oude luim in 't brein gestegen kwam,
Alsof met zijn vertrek 't gebied een einde nam.
Maar gij, mijn riddren en mijn afgestreên soldaten!
Die 't avontuur des krijgs heeft ten triumf gelaten,
Nadat de daken zijn gescheurd, gebrand, geblaakt,
Die eer Pompejus zweerd ons eijnsbaar had gemaakt:
Die gij[6] nog 't versche bloed moet van uw wonden vegen,
Ik wil elks daden mild en dankbaar overwegen,
En strooyen onder 't heer halsbanden, stijf van goud,
Muurkroonen[7], met gesteente en peerlen opgebouwd:
De strijdbaarste in den storm en de uitgelezen zullen
Opsteigren[8] naar verdienste en ledige ampten vullen.
Ook wil ik 't outaar op het statigste beslaen,
En met een dankbre ziel het offer steken aan,
En heilgen 't ingewand, geroost en opgezoden,
Der heiligheden Ruye en Godheid van de Goden,
Die 't Capitolium bewaken van de stad,
Die in triumfen graast en al de wereld mat,
En wordt geliefkoosd van het noodlot aller dingen:
En dreigt ten Hemel met opsteigren in te dringen.
Die Godheid, door wiens gunst ons jonge manschap rijpt,
Die onze speren smeert, ons stalen degens slijpt,
Ons steekvrij kolders gespt, en voert ons beukelaren,
Knikk' gunstig 't oogel toe, dat, op gewijde altaren,
Zal d' heilge vlammen voên, juist op die plaatse, daar
Dit volk zijn godsdienst heeft gepleegd zoo menig jaar.

REI VAN ROOMSCHE SOLDATEN.

Sta bij[9], Olympsche worstelaars!
Die eertijds hadt zoo veel gebaars,
Omdat gij 't stof bewoegden,
En 't zweet van 't aanzicht veegden:

Wanneer, in 't afgetuinde[10] rond,
In 't worstlen gij geen weêrga vondt,
En, voor dit liefbedrijven[11],
Droegt kransen van olijven.

En steegt op uw triumfkoets hoog,
Daar al de Grieksche jeugd voor boog,
En die voorbenen[12] liepen
„Io, Triumfe!" riepen.

Komt, monstert uw bekrozen[13] vel,
Uw boerterije en kinderspel,
Bij 't leven, dat wij voeren,
In dolle krijgsrumoeren.

Komt, leert van ons een leger slaan,
En trekken d' ijzren handschoen aan.

[1] schimpt. — [2] smalend. — [3] verte. — [4] zoo. — [5] eerst, vroeger. — [6] Voor gij, die; zie vroeger. — [7] eerekroon voor 't muurbestormen. — [8] Voor opklimmen. — [9] Staat, wijkt ter zij. — [10] Thans afgepaalde, afgeperkte, daar tuin niet meer voor de omheining, maar 't omheinde zelf gebezigd wordt. — [11] welkome bedrijf. — [12] vooruit, voor u heen. — [13] (met olie) ingesmeerd.

Ziet, hoe ons staal verbelgen
Het roode zweet doet volgen.

Ziet onze oogappels als een vier
Eens branden, om den lauwerier
Te plukken, groen van bladen,
Langs ongebaande paden.

Al sneuvelt menig held terwijl,
Die was aan 's keizers hof een stijl[1],
De vroomheid van ons allen
Stut al wat dreigt te vallen.

In 't bed van eeren valt den doôn
Onsterfelijke lof ten loon,
En Mars jont, dat zijn schimmen
Van mond'[2] ten Hemel klimmen.

Dus is ons 't oorloog geen verdriet,
Noch achten 't leven dierbaar niet;
Wij pronken met ons wonden,
En pijlen toegezonden.

Wij vliên het troetlen van 't gemak:
Den blaauwen Hemel is ons dak,
Op 't vlakke veld wij slapen,
En sluimren in de wapen[3].

Schoon de opgesteken moordtrompet
Somtijds ons zoete rust belet,
Wij aarslen voor geen dreigen,
Want dit 's den krijgsman eigen.

Als onzen veldheer rept een woord,
Het slaat gelijk een bliksem voort,
En 't helpt, van bende aan bende,
't Gansch leger over ende.

Is 't vreemd, dat ons trofeên, ten toon
Dan, in de kerken van de Goôn,
En vendels opgehangen,
Afzwieren van haar stangen?

Is 't vreemd, dat Titus houdt in dwang
Het Oosten en den Ondergang[4]?
Dat hij uitzendt zijn stralen
Aan 's werelds leste palen?

Is 't wonder, dat ook 't Joodsch geslacht
Van Rome gansch is t' onderbracht?
En dat wij Salems nekken
Nu met ons zolen dekken?

Hoe vreugdrijk groeit nu Titus' geest!
Hoe viert hij nu zijn zegefeest!
Hoe zacht, na al dat slaven,
Doen[5] ons zijn milde gaven!

Hoe ruiterlijk deelt hij den buit
En roof aan zijn soldaten uit!
Wie zag, ooit van zijn dagen,
Het goud zoo afgeslagen?

Al 't kunstwerk, dat ooit slepen kon
't Prat Solyma van Babylon;

[1] zuil. — [2] Verouderd voor stof, aard: ik lees zoo voor mond, waaraan V. L. te vergeefs beproeft een gezonden zin te hechten. — [3] Voor wapenen. — [4] Latiaisme (Occidens) voor Westen. — [5] Komen, werken op (verg. ons goed of deugd doen).

Al wat ze, om prentsch te pralen,
Van Tyrus' merkt liet halen:

Scharlaken, purper, fijn en eêl,
Arabisch wyrook en kaneel,
Haar schatten allenthalven[1]
Nu ons kwetsuren zalven.

Dat troost nog eens fluks krijgsmans hert,
En leert vergeten al zijn smert,
Die hij ooit most bezuren,
In 't stormen op de muren.

O, maarschalk, voor ons veel te mild!
Nu scheept uw legers waar gij wilt,
Waar iemand opsteekt de ooren,
En wekt des keizers tooren.

Al wondy bij den Indiaan,
Aan Indus oever drenken gaan
Uw hengsten, mat van 't hijgen,
Van op en af te stijgen:

Of wildy daar de zon verbaasd
't Gediert wijkt, dat van honger raast:
Daar, op de Noorder wagen,
De winter wordt gedragen:

Of Westwaarts, daar het Hemelsch vuur
Braadt d' Iber, onze nagebuur:
Of aan der Mooren grenzen:
Of de oevers der Cretenzen:

Of wildy, daar geen Fœbus[2] schijnt,
Daar Pluto de arme zieltjens pijnt,
Afstijgen gaan ter Hellen; –
Alom wij u verzellen.

DE TWEEDE HANDEL.

DE DOCHTER SION, REI VAN STAATJONFFREN, REI VAN JOODSCHE VROUWEN, JOSEPHUS.

DE DOCHTER SION.

Hoe dwaas hij zich verleidt[3], die zijn geluk vertrouwt,
Die op de uitstekendheid van zijn paleizen bouwt,
En troetlen laat zijn ziel van zichtelijke[4] dingen,
Die, hoe ze grooter zijn, hoe meer veranderingen
Haar hangen over 't hoofd, en jagen haar verderf;
Hoe ijdel dat men klutst[5] op 's werelds timmerwerf,
En opboeit[6] 't handgebaar van menschelijke zaken; –
Dat leerde mij de val van Sions hooge daken,
Van dees gebluschte zon, die, met dat ze ondergaat,
De wereld om doet zien, en als voor 't voorhoofd slaat.
Jeruzalem! hoe is uw hovaardij geslonken!
Uw preutsheid overliep, de weelde maakte u dronken
Met haren gouden kop, en haar venijnig sap,
Zoo fluks 't rees in uw brein, maakte u de beenen slap:
Hoe zondy langer staan? gij raakte aan 't suizebollen,
En kwaamt van d' elpensteel en marbre trappen rollen,
Naslepende uw peruuk, besprenkeld peersch en blaauw:
Daar af gij nog behieldt dees wonden versch en raauw.
Waar is uw schoonheid nu, die, met vergode stralen,
Danste op de oneffenheid van heuvelen en dalen?
Die als een Cherub zweefde op 't dak van 't heilig koor?
En lodderlijk van verr' d' Araber en de Moor
Ontstak met ijver, om te vliên haars afgods drempel,
En te offeren haar goud en wyrook 's Heeren tempel?
Helaas, ze is lang verwelkt! een onverwacht tempeest
Dees bloem de keurs uittrok, in 't midden van haar feest.
Hoe grimmig, van d' Eufraat, 't op mij gebeten Babel
De vonken van haar toortse en bliksems van haar sabel
Mij klonk in 't aangezicht! hoe eislijk en verwoed
De stad aan[1] vlammen vloog, en zwom in enkel bloed:
Hoe schendig 't Heiligdom zijn guldene geschieren[2]
Most laten tot een roof Chaldeën en Assyrieren!
Al was 't, al was 't schoon, dat haar handen Babylon,
Aan Zedechia's zaad en Levi's zonen, schon:
Al sleepte ik 't ijzer van dien Assur Godvergeten,
Nog heeft mijn borst meer ramps en onheils nu gesleten.
Een onweerstandlijk heer mijn krachten heeft gemat,
En van gebouw ontkleed dees torenrijke stad:
Het muurwerk ondermijnd van ons driedobble wallen
Den stormbok wijken most, en daaglijks[3] is gevallen,
In 't[4] zakken driemaal slaat de bergen krom gebuld,
En 't puin de locht met stof tot aan de wolken vult.
De vijand tracht de vest, met bruggen en met leêren,
Spijt d' afgebraakte[5] wacht, gewapend te passeeren,
En dringt steeds stadwaart aan, en houdt ons in alarm.
Onze ooren zijn gevuld met jammerlijk gekarm,
Onze oogen zijn vol slaaps, ons hert is mat van zuchten,
De mond is vol geklags, de voeten willen vluchten,
En de ermen evenwel (dan ach, met luttel baats!)
De stormen nog weêrstaan des Heidenschen soldaats,
En worstlen; maar helaas! zij worstlen met een sterker,
Die reede ons vrijheid heeft verwisseld in een kerker.
Wat nood, wat nood waar 't nog in 't midden van de brand,
Voelde ik geen burgerkrijg in 't zwanger ingewand!
Al dronk ik zulken kelk met grondsop en met droesem,
Had ik die slangen niet gekweekt in mijnen boezem;
Waar' 's tempels vloer met 't bloed der priestren niet besprengd,
Zag ik die vuisten van mijn burgers niet vermengd,
En bieden 't scherpe spits elkanders heupe en lenden:
Wij hadden nog gekampt, eer ze ons ons vrijheid schendden.
Maar ach, rampzalig volk! omdat u God verlaat,
De een aangewreven plaag tot duizend erger slaat:
Uw lijftocht oorlof neemt[6]: dies, met zijn dorre schinklen,
Den honger uitgevast, dat zijn gebeenten rinklen,
Spookt straten op en neêr, en stookt een nieuw rumoer,
En raast, en smijt, en loopt de deuren op de vloer.
Het uitgemergeld lijf, als 't hooger niet kan lijen,
Misthoopen ommewroet, en boet zijn lust aan prijen[7],
En haalt zich op den hals zoo doodelijken pest,
Dat de onbegraven doôn men slingert in de vest.
Wee, wee! den vijand zelf moet 't hert in 't lijf bezwijken,
Zoo fluks de stank opgaat van de opgehoopte lijken,
Hij heft zijn handen op naar 't sterrenrijk gewelf,
En zweert, zulks is niet zijn, maar 't werk der Goden zelf.
Broodhonger, 't scherpe zweerd, de braafste om weer te bieden
Tot 's keizers tenten gans mismoedig dwingt te vlieden:
Daar, als 't roofgierig volk doorsnuffelende ontdekt,
Hoe 't ingewand een schrijn[8] den vluchteling verstrekt,
De goudzucht 't hert bekoort, dat, zonder haars t' erbermen,
Geen rijker mijnen wensch als die goudrijke darmen:
Den hongerigen buik dien rijkdom wordt misgund,
En krijgt voor gerstenbrood eens stalen degens punt.
Nog overwoeg een kwale alle andere kwellagiën,
Doen die verdufte smook van 's tempels timmeragiën,
Doen d' hongerige vlam dat priesterlijk gebouw – – –
O hertsteek! o verdriet! o smert! o druk! o rouw!

---

[1] aan alle zijden. — [2] Voor zon. — [3] Voor begoochelt, bedriegt. — [4] zienlijke, zichtbare. — [5] bonst (met den hamer), werkt; verg. boven, bl. 305 v. o. — [6] opbindt, voor verheft, opschroeft.

[1] Anders in. — [2] Germ. voor vaatwerk. — [3] dag aan dag. — [4] Zoo lees ik voor het. — [5] door nachtwaken afgebeulde. — [6] begeeft u. — [7] krengen; verg. vroeger. — [8] Eig. kast; hier voor schuilplaats.

Wat Israliet, voortaan verschoveling der menschen,
Zal eeuwig niet dien dag vervloeken en verwenschen!
Ik zag een Roomsch soldaat, met zijn gekamden helm,
Op kerkdiefte afgerecht (God Jacobs, keert dien schelm!),
Ons vlîende schildwacht kort navolgen met de glensters[1]
Eens gloeyendigen brands: daar hij de goude vensters
Van 't heiligdom meê blaakte, en, Godvergeten stout,
't Vervloekte vuur stak aan 't gewijde cedrenhout:
De ceder reikt' zijn hitt' d' olijf, te vet om lesschen[2]:
D' olijf den den ontvonkt: de denne den cypressen[3]:
Dies, eer men ommeziet, dat schoon getimmer bernt,
En braakt zijn vonken uit naar 't flonkrende gesternt'.
Help God! de brand steekt op, en een geschrei met eenen
Zwilt met de opgaande vlamme en klatert door de steenen.
't Barbarisch volk komt aan op 't vuur en op 't geluid,
En vlamt op zoete wraak en ruiterlijken buit.
De keizer in zijn droom, zoo onverziens gedagvaard,
Vliegt op, grijpt schild en helm, en d' appel van zijn slag-
zwaard:
Verneemt, hoe 't vuur met asch 't gewijde marmer dekt,
En 't golven van de vlam de gulde daken lekt:
Speurt, hoe een roode gloed versmilt die goude schalien[4],
En 't hoog verhemeld koor worpt vonken door zijn traliën:
Dies zweert hij, bij zijn staf, zijn purper, en zijn kroon,
Dat elk om 't eerste lesch[5], en 't Joodsch gebouw verschoon:
Maar ach! hij roept te spâ, zijn krijten is verloren:
Hij buldert schoon om zunst, het oorloog heeft geen ooren.
Daar mocht men Moria ten Hemel rijzen zien,
En ons verbaasd den brand in 's vijands staal ontvliên:
Daar zag men Salomons herborene palcizen
In heete kolen staan, als gloeyende fornezen[6].
D' Olijfberg, heet geroost, amechtig zweet alreê.
Het strand wenscht hooger vloed; de eilanden in de zee,
Thabor en Hermon, haar voor zulken gloed ontzetten,
En Kedrons zilvren nat en Gihon droogt van hetten.
Het krakende gedreun doet aarslen ons Jordaan,
En doodverwt 't aangezicht van d' onvoldragen maan.
Hier vluchten wij te spâ: d' een braden moet en hersten[7],
En d' ander helf geschroeid van boven springt te bersten.
D' een, in de borst gekwetst met een vervlogen hout,
Beklaagt, dat hij zijn ziel heeft 't heiligdom vertrouwd:
En d' ander, die getroost omhelsde 't heilig alter[8],
Wordt van het zweerd verrast, en sneuvelt er, en valt er.
De nood beveelt t' ontwij'n, en ieder te betreên
't Plaveisel, afgekeurd[9] voor 's priesters zool alleen:
Maar wat kerkschender heelt hier 't heilige in hoogachting!
Genade, o Davids God! wat 's dit een wreede slachting!
De ontbonden wraak, die 't al wat uitmunt fluks verderft,
Wiens slippen zijn met bloed scharlakenrood geverfd,
Het Jodenvleesch goedkoop aan riemen snijdt en lappen.
Het slibberige rood stroomt langs de marmre trappen,
Dat slippren ruglings ons verdervers lichtevoet,
En zelf de vlamme wijkt voor 't uitgestorte bloed.
Op 't jammer en 't gekerm der gener, die hier sneuvlen,
Geeft antwoord Davids stad, en de omgelegen heuvlen.
De krijgsman afgebraakt maait eenen gouden oegst[10]·
En doôns en moordens zat, eer 't alles is verwoest,
Aan 't plondren valt, en ruit en rooft de gulde vaten,
En al wat half geblaakt hem 't vuur heeft nagelaten.
Helaas! als ik 't gedenk, het haar te berge stijgt:
Wat wordt mij bange! ik zwijm, ik sterf, het herte ontzijgt;
Staatdochters, reikt me — amy[11]!

REI VAN STAATJONFFREN.

Hoe is 't? hoe is 't, mevrouwe?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Wee onzer! och, zij valt, zij zwijmt, zij sterft van rouwe!
Brengt hier welriekend kruid, kaneel, en kruidery.
O droefheid!

REI VAN STAATJONFFREN.

Zij bekomt.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Hoe is 't, mevrouwe?

DE DOCHTER SION.

Amy!

REI VAN STAATJONFFREN.

Hoe is 't, princesse?

DE DOCHTER SION.

Amy!

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Wat droefheid kwetst uw herte?

DE DOCHTER SION.

Helaas! is 't vragensweerd, die gij gelijke smerte
Met mij deelachtig zijt? Staatjonffren zonder staat!
Ontslaat u mijner; ach!

REI VAN STAATJONFFREN.

Nu, stelt uw droefheid maat.

DE DOCHTER SION.

De rouw heeft veel te diep haar wortelen geschoten,
Ons past dit treurgewaad; en gij, mijn speelgenooten!
Terwijl ik wat bedaar, waarom en kweeldy[1] niet,
En spijst mijn droeve geest met eenig klaaglijk lied?
Mijn ziel vermaken schept in grouwelijke dingen,
Die voorgevallen zijn in dees veranderingen.
Meldt, hoe door hongersnood een moeder afgetreurd
Uit razernije moordt, rooft, en met tanden scheurt
De zoete vrucht haars lijfs.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Watte eiselijke stukken!
Wee onzer! zouden wij met nieuwe ellenden drukken
Onze afgepijnde ziel, door 't wederroepen[2] van
Een daad, die van de felste, en bloedigste tyran,
Hoe onverbiddelijk, kan 't steenen hert verzachten!
Ons brein te zeer ontsteld, en vliegende gedachten
Eer willen zijn gesmeekt[3] en zoetelijk gestoofd:
Ons wonden zijn te versch, dus slaat dat uit uw hoofd.

REI VAN STAATJONFFREN.

Te schendig luidt dat feit, princesse! 't mocht u storen.

DE DOCHTER SION.

Vermag ik iets bij u, te liever wil ik 't hooren.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Als 't anders niet mag zijn, als 't immers wezen moet:
Nature (die den band van 't moederlijk gemoed
Ontbond, doen[4], uitgeput en razende van zinne,
De moeder overtrof in wreedheid een leeuwinne,
Die in 't Libaansche[5] bosch, van honger afgejaagd,
Nog nuchtren haren roof in haren leger draagt,
En aast[6] zorgvuldig eerst haar eerst geworpen leeuwen,
Die nu de vijfde dag heesch om de voedster schreeuwen)
Ontbindt den band, die nog houdt 't vrouwelijk geslacht
Aan deernis streng verplicht, door een verborgen kracht,
Opdat wij, heel en al ontaard van mededoogen,
Dit treurspel ons vorstin bij beurt[7] vernieuwen mogen.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Als de vloek met duizend benden
Van het Westen donderde op,
Om Jeruzalem te schenden
Van haar zolen tot de top,

---

[1] vonken (verg. 't werkw. glinsteren). — [2] Gelijk reeds meer, voor blusschen (dat eig. hetzelfde is, met voorgevoegd be-). — [3] Rijmshalve voor de cypresse, thans cypres. — [4] leyen (verg. 't Fransche écaille), van 't schilferen zoo genoemd. — [5] blussche. — [6] Later in fornuzen en fornuizen verbasterd (verg. 't Fransche fournaise). — [7] schroeyen. — [8] altaar, outer. — [9] bestemd. — [10] Thans oogst. — [11] Ach, wee mij.

[1] Thans verouderd voor zingt gij (verg. echter ons kweelen, d.i. kwedelen). — [2] hier voor herinneren. — [3] gevleid. — [4] toen. — [5] voor Libiaansche. — [6] spijst. — [7] om beurten.

Heeft ze Sions gaalderijen[1]
Met een muur omlegerd heel,
En dat zegenrijk kasteel
Ons een kerker doen gedijen.

Och! ons voorraad slijt en mindert,
Mindert, eer wij ommezien,
En 't Latijnsche bolwerk hindert
Nog d' aanstaande nood t' ontvliên:
Dies ons vleesch en been komt knagen
Deze worm, die honger heet:
Dies elk fluks van smert vergeet
De ander opgehoopte plagen.

Als men 't leder van de schoenen,
Katten, prijen, heeft geknaauwd,
En de maag haar niet verzoenen
Laat, uit hongersnood benaauwd,
En hoe langer hoe verwoeder
Ons die beul in 't woeden stijft:
Hoort, waar toe zijn wreedheid drijft
Hersenloos een droeve moeder.

REI VAN STAATJONFFREN.

Mag ik anders 't graf niet erven,
Zegt ze, nu mij 't licht verdriet?
Moet ik dan van honger sterven?
Kent me[2] nu mijn adel niet?
Troost mij nu noch schat, noch have?
Was mijn toevlucht d' heilge berg
Daarom, dat ik 't vleesch en merg
Dien tyran tot voedsel gave?

Dat zij God geklaagd hier boven,
Die met duizend oogen ziet,
Hoe ellendig en verschoven
Mij geweld en kracht geschiedt:
Hoe rampzalig van benouwdheid
Ik dien slinkschen pad insla,
En een schendig stuk besta:
Heer, vergeeft me deze stoutheid!

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Kind! wat hangdy aan mijn spenen,
Aan mijn borsten, droog en slap,
Daar mijn adren dorr' verleenen
U noch melk, noch bloedig sap?
Snakt uw keeltjen naar mijn leven?
Moeders ziel drukt uit dees mam!
Als uw hertjen maar bekwam,
Daar was weinig aan bedreven[3].

Maar helaas! wie zou mijns zoontjens
Voedster zijn na moeders dood?
En dees ingevallen koontjens
Stoven poezlig in haar schoot?
Ach, mijn schaap! gij bleeft vergeten,
En mijn asschen onverzaad[4];
Ook, mijn troost! een wreed soldaat
Mocht u aan zijn lanci speten[5].

Waar 't niet beter 't licht te mijden
Door uws eigen moeders hand?
En dat ze u een kerkhof wijdden
In haar duister ingewand?

[1]Anders gallerij, gaanderij. — [2]voor men. — [3]Deed het er niets toe. — [4]onvoldaan. — [5]Anders spitten (verg. beden en bidden).

Als van kraayen opgezwolgen
Of een tijgerdier genaasd?
Of een leeuw, die brult en raast,
Grimt, en slingersteert verbolgen?

Zwangert dan uws moeders lenden,
Daar uw geest ontving zijn geest;
Dekt ze een tafel der ellenden,
Dat ze vier' haar leste feest.
Sus, mijn schaapken! wordt u banger?
Is u 't lieve leven leed?
Ik heb mijn gemoed ontkleed:
Wij zijn kind noch moeder langer.

REI VAN STAATJONFFREN.

't Woord drupt van de lippen nouwlijks
Of ze keelt dat mager dier;
Vliedt, die[1] schroomt voor iet wat grouwlijks!
't Heilig zieltjen vliegt van hier.
't Versche vleesch, op heete kolen
Half geroost, ten halven gaar,
Vreet ze, als of 't wat lekkers waar,
En houdt 't overschot gescholen.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Als de wachters spijze roken,
Bonsden zij de deur in twee:
Vloekten: „hoer! wat 's hier te koken?
Deelt ons van uw wildbraad meê:
Op, schaf op, uw bradelingen[2]!
Op, schaf op du, looze tesch!
Eer wij elk 't getrokken mes
Driemaal in uw borst omwringen!"

REI VAN STAATJONFFREN.

„Stilt uw gramschap, weest te vreden!
Hier is," zegt ze, „'t overschot
Van mijns kinds gebraden leden:
Eet vrij, dat u zegent God!
Dat zijn d' ermkens, dit de voetjens,
Dat de spierkens van mijn zoon,
Dien mijn honger dwong te doôn:
't Vleesch, dat smaakte mij zoo zoetjens[3]."

„Zet u neder, weest mijn gasten,
Proeft mijn leste dischgerecht!
Waarop wildy langer vasten?
Schijnt mijn maaltijd u te slecht?
Waarom deinsdy? zal een vrouwe,
Zal een wijf geherter[4] dan
Wezen als een oorlogsman,
Die het harnasch gespt getrouwe?"

„Zijt slaphertiger noch weeker,
Als de moeder, die noch leeft,
En ter nood zoo bittren beker,
Vol vergifs, gedronken heeft.
Gij zijt de oorzaak van mijn smerte,
Die mij 't brood in tegenspoed
Roofde, en 't moederlijk gemoed
Wisselde in een wolvenherte."

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

't Was gezeid; de roovers brulden,
Vloden het onmenschlijk dak;

[1]Versta: gij, die. — [2]gebraden beetjens. — [3]Rijmshalve voor lekkertjens. — [4]kloekhartiger.

Klachten Salems straten vulden;
Waar men van dit grouwel sprak,
Daar vangt siddren aan en beven;
Daar wenscht elk, met droef gehuil,
Dat hij, in die leeuwenkuil,
Mag den lesten doodsnak geven.

REI VAN STAATJONFFREN.

Als de keizer leent zijn ooren
Zoo beschreyelijken feit,
Wenscht hij nooit te zijn geboren,
Dondert in zijn toornigheid:
„'k Wil uitspoelen deze vlekken,
En dit aardrijk, lang gedreigd,
Dat al meer tot boosheid neigt,
Gants met gruis en steenen dekken."

DE DOCHTER SION.

Ja, dekt met gruis, met puin, en met zijn leste steenen,
Dit aardrijk, veel te lang beregend en beschenen:
Verwoest, verbrandt, en blaakt dees stad te lang verschoond,
Daar langer, langer meer geen menschlijkheid in woont,
Maar eenig ongediert': dat, als 't geen roof kan vinden,
Ontziet zijn eigen nest en vleesch niet te verslinden.
Hier is geen bliven niet[1], Staatdochters, laat ons vliên!
Ons zolen branden.

REI VAN STAATJONFFREN.

Maar helaas, helaas! tot wien,
Of werwaarts roepty ons in ballingschap te dolen,
Mevrouwe! die wij[2] nu zijn 's keizers gunst bevolen?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Wij vlieden tijds genoeg, wanneer de bittre nood
Ons van Cæsariën scheept, geboeid, met Titus' vloot,
Langs de Africaansche kust, en toeschuift den Latijnen,
Daar andren Hemel dwaalt[3], en andre sterren schijnen:
Daar Rome ondraaglijk ons gevangen halzen perst,
En Memfis' slavernije, en Babels juk verversch.t.

REI VAN STAATJONFFREN.

Maar wie of ginder ons komt nieuwe vreeze inprenten?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

't Gelijkt een Roomsch heraut, die uit des vijands tenten
Zet herwaarts zijnen tred; wat boodschap of hij brengt?
Heer, met wat honigs doch dees bitterheid vermengt!
Eens winters koude ontstelt de leden van verschrikken.
't Valt al ten ergsten uit, wat wij ten beste schikken.

REI VAN STAATJONFFREN.

Geen onbesneden is 't, maar iemand van de Joôn,
Zoo 't oog mij niet bedriegt.

DE DOCHTER SION.

Och! 't Is Matthias' zoon.
Josephus! zijdy 't zelf, of is uw schim verrezen,
Die gij[1] voorlang bij ons begraven waart voor dezen?
Josephus, zijdy daar? wat komdy nu zoo spa
Den brand uitlesschen van 't woest Hierosolyma[4]?
De daken neêrgezakt gekeerd zijn lang tot asschen: (schen,
Het krijgsvolk heeft in 't bloed zijn handen lang gewas-
En 't heilig goud verklaard voor keizerlijken buit:
't Is hier schoon uitgeveegd, gemoord, geroofd, geruit:
De felheid van zoo veel Hierosolymitanen
Dit mager hoopken liet het aangezicht vol tranen.

JOSEPHUS.

Onzalig Sion, die uw zinnen overlaadt,
En mijmert om uw ramp en omgevallen staat!
Gij derft Josephus niet uws herten grond uitputten[5],
Die alsins heeft gepoogd uw dorpels te beschutten:

[1]Thans verouderde dubbele ontkenning. — [2]Gelijk reeds herhaaldelijk, voor wij en gij, die. — [3]ronddraait (naar de vroegere meening). — [4]Naar den Griekschen tongval, voor Jeruzalem. — [5]Voor blootleggen.

Die onlangs, daar men 't al de keel afstak en sneed,
Daar hem de vlamme schoer de noppen van zijn kleed,
Daar 't bloed zijn lijfrok smette, en 't brein hem sprong om
U uit die slachting redde, en liet u niet verloren. (d' ooren,

DE DOCHTER SION.

Vergevet mij! genade! het is, het is mijn schuld;
Verbijsterd staat mij 't hoofd van enkel ongeduld.
Ik ben mij zelven noch gelijk, noch ook niet machtig.
Een bladeken, dat ruischt, mijn ziele maakt vreesachtig.
Maar zegt ons, wat 's er gaans in 't heer van de onbesneên?
Wat juichen gaat er om? waar wil men met ons heen?
Wat zwerven langer wij op dees geslagen toppen
En rotsen, die, nu 's nachts nu 's daags, met heesche krop-
Ons klachten volgen, als wij zien van verre opgaan (pen,
Den smook, daar onlangs nog plag d' heilge stad te staan?

JOSEPHUS. (nen,

Het heerkracht, naauwlijks zat van woên op d' uitverkoor-
Verschoond hadde alleen drie Herodiaansche toornen[1]:
Opdat nog eeuwig de nakomeling onthield,
Wat muurwerk Rome eertijds heeft tot den grond vernield,
Als d' overwinner laat een gaalderije oprechten,
Van waar hij zelf aldus toereedent[2] zijn landsknechten[3]:
„Krijgshelden, die dusverre uw rechterhand alom
En ijver hebt besteed tot nut van 't keizerdom
Die 's vijands hoogmoed deedt op dees steenrotsen krimpen,
Van waar halsstarrig hij ons legers dorst beschimpen:
't Is recht, dat 's maarschalks gunst uw deugd loop' te ge-
En 't zweet uws arbeids met belooningen verzoet!" (moet,
Zoo sprekende, met een glad voorhoofd[4] hij der scharen
Verdiensten vrolijk gaat met giften evenaren,
En haar deelachtig maakt den buit en rijken roof,
Die 't Heidensch volk aanveerdt, na[5] haar soldaats geloof[6].
De vroomste[7], van wiens huid de sabelen afschampten,
Hij met halsbanden troost, kleinoodje, en hooger ampten[8]:
Dies 't gansche leger juicht, en in zijn handen klapt,
En elk het bloed vergeet, dat hem is afgetapt.

DE DOCHTER SION.

Die feest was voormaals ons, was Sions, en geen ander,
Als David, Jesses zoon, die rechte Salamander,
Die midden in de brand van 't oorloog 't leven vond,
't Hovaardig Rabba brak, daar Ammons hert op stond;
Als Assur week, verstrooid in velden en woestijnen,
Dien, die niet zoeters vond als 't bloed der Filistijnen,
En (overlaân met roof) met rei, en met tamboer,
Op 't maagdelijk muziek ter poorten inne voer.

JOSEPHUS.

Den overwinner, om zich dankbaar te bewijzen,
En d' hongrige afgoôn ook met offervuur te spijzen,
Ten heuvel spoedde, daar het woeden zoo goed koop
Wierp 't heilge metselwerk der kerken overloop:
Omcingeld met een stoet schildknapen en hartsieren[9],
En krijgsliê, vrolijk om dees zegefeest te vieren.
De beesten afgekeurd[10] ter slachting, klommen stout,
En zonder aarslen voor zijn aanzicht: doende 't goud
(Dat onlangs was geschrabt, met messen en met bijlen,
Van 's tempels balken en van d' halfverbrande stijlen,
En om haar hoornen nu gegoten) blinken, als
Zij t' elken[11] staken op vrijpostig haren hals.
De kransen, versch van kruid gevlochten, men van verre
Zag lieflijk groenen en omschaduwen haar sterre,[12]
En 't zoute[13] veldgewas verzwolgen van de kraus.
Twee priestren glad gehelmd, met kopen schoon van glans,
Geborstweerd met een plaat, die 't overkleed bedekte,
Dat bont gespikkeld zich ten halven lijve strekte,

[1]Voor torens. — [2]toespreekt. — [3](Eig. lansknechten), soldaten. — [4]Latin. (naar V. L.'s juiste opmerking) voor blij gelaat. — [5]Thans, minder welluidend, naar. — [6]in 't recht van den oorlog. — [7]klockste, wakkerste. — [8]avancement of bevordering, gelijk men thans zou zeggen. — [9]boogschutters. — [10]bestemd. — [11]Thanstelkens. — [12]voorhoofd. — [13]gezouten.

Van waar de lijfrok zond zijn vouwen naar beneên,
Omgord met eenen riem vol schilden rond en kleen,
Nabootsende een schalmei, met huppelen en springen,
En tromlende op haar borst, voor uit als leidsliê gingen.
't Opsteig'ren kostte zweet; de weg lag ongebaand,
En 't steil gesteente woest, wanschapen van gedaant'.
Het gladde hor'nvee vermoeid van bangheid rookte, (te,
Om strijd met 't molm verdúft[1], dat half gestikt nog smook-
En mijdde[2] in 't klimmen nog 't gebeent', dat moedernaakt
Des Heeren berg tot een ellendig kerkhof[3] maakt.
De kraayen vloôn 't gebulk, en de arenden verschrikten,
Die hier ter feest gebeên de doôn[4] 't gezicht uitpikten.

DE DOCHTER SION.

Zwijgt, zwijgt, Josephus! zwijgt van arenden, en kraayen:
Onze ooren zijn te teêr, ons hoofd bestaat[5] te draayen:
Dat schouwspel luidt te vremd: hij zielbraakt die 't aanhoort
(Wij zwijgen, die 't beschouwt); maar neen, vertelt ons voort:
Daar is geen grouwzaamheid ter wereld zoo bezeten,
Of wij zijn 't nu gewoon, en lang al doorgebeten.

JOSEPHUS.

Genakende daar 't nu van lijken stonk benaauwd,
Daar de arke voormaals school met Cherubs overschaauwd,
Van waar men deerlijk de Jeruzalemsche wallen,
En ons stadpoorten zag geraâibraakt en vervallen,
En de uitgetrokken doôn naakt, zonder onderscheid,
Den luipaarden tot roof, de myrre en 't graf ontzeid; —
Nadat de wichlers de verwoeste kerk aanschouwen,
Zij van 't verstrooid gesteente een hoog ontaar doen bouwen:
De stijlen half gevonkt, de balken zwert berookt,
Tot brandhout[6] staplen[6] op het plat, dat daadlijk smookt,
En willig 't vuur ontvangt: terwijl haar de ossen lieten
De bastert[7] eerst gekoord[8] recht tusschen d' hoornen gie-
Den krans ontrukken, en die gaâr[9]-gebonden bloân (ten:
Den vlammen heilgen, en 't gezouten korengraan:
Den rug opvlijmen en de altaarknechts hun genaken,
Die met 't gewijde mes haar voort den strot afstaken.
Het bloed de leegte koos, en zwalpende over al,
Bootste een verbolgen meer, en rooden waterval.
De buiken opgeschrobt[10] ontslaan haar d' ingewanden,
Die, naauw doorsnuffeld, 't vuur ontving om te verbranden.
De priestren stelden haar voor 't altaar ongeknield,
Dat Titus statig met de sluiker vingren hield:
Den rechter hij ontzeî den zwaren veldheers hamer,
Om Hemelwaarts zijn hand te heffen veel bekwamer:
"Teruggeziende God[11]! Godin! die, nooit geschaakt[12],
Om Rome, riepen zij, en onzen Tiber waakt!
O Janus, grijs van haar! en Vesta! die te gader
Ons gunst draagt, met Juppijn, die grootste en beste Vader:
O, vader Mars! en al gij Goôn gezamentlijk,
Die ons genadig zijt, en, om het keizerrijk,
Met zoo veel zegens en triumfen, te bevesten,
't Huis van Vespasiaan hebt uitgekipt ten lesten,
En Titus wakkren erm met zulken puut verzaagt,
't Welk aarsling oversmijt al wat er schepters draagt:
Die gij hem gunstig holpt vermeestren dit tyrannig,
Dit boos verwaten volk, zijn vorsten wederspannig:
O, Goôn! wij danken u: wij loven u, o Goôn!
Knikt onzen offer toe, en opent uwen troon!"

DE DOCHTER SION.

Straft gij geen Heidnen meer, God Abrahams! en laat ze
Afgodisch rooken op uw heilge stede en plaatse?
Waar was uw solferstraal, die nooit dien smaak verdroeg?
Die Ptolomeus plat jeloers ter aarden sloeg?
Was God van God ontkleed? is hij zoo traag in 't wreken?
Wat dood, wat straf, wat wraak, wat volgde voor een teeken
Dien grouwel?

JOSEPHUS.

Onder dees was 't altaar aangegaan;
Met wecken oogen wij dien grouwel zagen aan:
De rots, driemaal verschud, van onder spleet tot boven,
En d' afgrond 't licht verzwolg door 't gapen van de kloven.
Den Hemel wierd bekleed met een verbolgen zee,
En dreigde met tempeest 't afgodisch vuur alreê:
Maar de onverlichte[1], die van droomen haar geneerden,
Dit op[2] een morgengroet, en heilzaam spook[3] waardeerden:
De omstaande krijgsliê zulks ten halve naauw verstaan;
„Iô, Titus! Iô, Iô, Vespasiaan!"
Al schaterende zij de klippen weêr doen galmen,
En kransen 's keizers kruin met schaduwende palmen:
De veldheer weder hun een dankbre ziel toekeert,
En met 't geslagen vee den ruiterdisch stoffeert.

DE DOCHTER SION.

Nu treurt, Staatdochters! treurt, en krenkt vrij al uw zin-
Want met haar vleuglen nu de goude Cherubinnen (nen:
De grouwlen dekken, die de jongling ons toeriep,
Die veilig in de gracht[4] en 't hol der leeuwen sliep:
Waar toe is Aäron en Levi nu gekomen?
Wee tempel, stad, en volk! gij, paradijs der vromen[5]!
Gij, wellust Israëls! hoe ligdy nu vertreên!

REI VAN STAATJONFFREN.

Helaas! mevrouwe, helaas! geen godlooze onbesneên
De driemaal heilige aarde ontwijdde, noch schoffeerde.

DE DOCHTER SION.

Wie dan?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Maar[6], 't boevenschuim dat onzen staat verheerde,
Lang eer de gramschap nog des keizers, veel getergd
Zijn hengsten briesschen dede, en draven in 't gebergt:
Lang eer nog Titus kwam aanbrallen op ons vesten,
En ons paleizen den uitheemschen gaf ten besten:
Den volkren, die de maan zien dobbren op d' Eufraat,
Wanneer z' haar toortse ontsteekt, en ons den dag ontgaa t
Die Tigris golven zien uit Taurus lenden dringen:
Die over Caucasus al hooger Noordwaart springen:
Die op Pactolus' strand het goud in d' oogen raait[7]:
Die in d' Ægeesche zee zijn hier en daar gezaaid:
Van 't West, daar Tagus laaft den half getraden Iber:
Daar 't oever wederzijds gelekt wordt van de Tiber:
D' Ægypter, die den Nijl ziet vloeyen over 't droog:
D' Araber, toegerust met pijlen, tros[8], en boog:
Meer andren, die verhit op 't moorden en op 't plondren,
Met 't weêrlicht kwamen van haar beukelaars opdondren.

DE DOCHTER SION.

Maar zegt, Josephus! hoe 't ons manschap is vergaan,
Die d' overwinner hield zoo strengelijk gevaân
In 't leger, als er niets verschoond bleef onbedorven.

JOSEPHUS.

Der boozen rot heeft meest verschulde straf verworven.

DE DOCHTER SION. (scheidt,

Dat was 't, daar ik na haakte! o, Scheidsman! die recht
En in de weegschaal hangt van uw rechtveerdigheid
Der menschen zaken, die omwentlen hier beneden:
Nu zien wij, dat bij u geen boosheid wordt geleden,
Die luid van de aarde naar den Hemel roept om wraak.

JOSEPHUS.

Nu luistert, dat ik u ontvouw de gansche zaak:

---

[1] het duffe puin. — [2] Thans meed. — [3] Naar de Amsterdamsche spreekwijs; verg. De Vries op Hoofts Warenar, bl. 185. — [4] zoo lees ik voor dood. — [5] staat, is op 't punt van. — [6] Versta: staplen zij. — [7] offerwijn. — [8] gekeurd; verg. vroeger. — [9] zaam. — [10] opgehouden. — [11] De dubbelhoofdige Janus. — [12] De ongerepte Vesta.

[1] onjoodschen, onbesnedenen. — [2] voor. — [3] teeken. — [4] Staat hier blijkbaar voor groef (het eene gegravene voor 't andere). Daar ieder dien jongeling zeker wel herkennen zal, teeken ik zijn naam hier maar niet aan, ten einde den Heer Roelants voor 't verwijt van nadruk te vrijwaren. — [5] In zijn latere beteekenis van godsdienstig, kerksch. — [6] Wel, naar de oudere gewoonte, terwijl voor ons maar dan meestal dan gebezigd wordt. — [7] straalt van radie ('t Fransche rayon), en 't daaruit afgeleide werkwoord. — [8] koker.

DE DOCHTER SION.

Gij Reyen, geeft gehoor!

JOSEPHUS.

Zoo fluks de krijgsliê hoorden
't Geblazen koper hun ontzeggen 't verder moorden:
(Behalven dat het was geoorloofd te verslaan
Al, wat d' onstuitbre nood in 't harnas te weêrstaan
Droomde, uit mismoedigheid) zij haren veldheer boden
Nog een ontelbre schaar van afgematte Joden:
Die 's keizers omzicht liet door zijner Drossaarts een
Uitzondren, en de vrome en schuldige onderscheên:
Maar d' onderzoeker heeft[1] 't verborgen goed[1] te visschen,
In 's moorders voorhoofd leestm'[2] het knagende gewissen:
Dus strekt hij zoo terstond gedoemd, met ziel en lijf,
Den woedenden soldaat een zeldzaam tijdverdrijf.
Hier moet er een goed deel, met handen en met voeten
Genageld aan het kruis, bebloed haar bloedschuld boeten:
Daar stuurt mender een hoop van Moria te fel
Naar Kedrons afgrond toe, als naar de donker Hel,
En dekt ze in 't vallen met muurstukken en met steenen,
Dies vinden zij haar einde en uitvaart al met eenen:
Hier jagen ze, om van 't vuur den heeten gloed t' ontgaan,
Haar zelf aan palen dood, geschroeid en half gebraân:
Daar sterven nog, uit nijd en afgunst van de wachters,
Veel honderden van dees godlooze Godverachters:
Hier breektmenze de leên met knodsen zwaar van wicht:
Daar kwetst men andren 't hert, de darmen, en 't gezicht:
En duizenderlei slag van nieuw gevonden straffen
Haar boosheid achterhaalt.

DE DOCHTER SION.

Dat leert, dat leert ze blaffen,
Die honden! tegen God, die, oprecht Rechter, niet
Verschoont in zijnen toorne, of door de vingren ziet
Oogluikende eenig kwaad.

REI VAN STAATJONFFREN.

Hoe zijn ze voort gevaren,
Die aan Jeruzalems verderf onschuldig waren?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Hoe anders, als bewaard tot een veel strenger lot,
Als die booswichten zelve, en menschen zonder God.

JOSEPHUS.

Van jongelingen, sterk van lijf, zijn zeven honderd
Tot d' aanstaande triumf des keizers uitgezonderd;
En die bereikten nog geen zeven jaar en tien,
Als beesten omgeveild; men heeft verwisslen zien
Voor éénen penning tien en tweemaal zoo veel zielen,
't Welk zalig loofden, die door 't zwaerd in 't oorloog vielen:
Als zij met 't ijzer van haar ketens overlaân,
Den bolpees schroomden van een strengen gardiaan[3].
Voorts, om in schouwplaats 't oog te dienen der tyrannen,
Zijn tot der dieren aas geschikt veel strijdbre mannen,
Of om te schermen lijf om lijf, en hand voor hand:
Waar 's princen wellust dan haar omvoert achterland[4],
Het[5] most eenen steenen hert geborsten zich erbarmen,
Die hier voor 't lest de zoon den vader zag omermen,
De vaders vallen weêr haar zonen om den hals,
Den stok[6] haars ouderdoms, den troost haars ongevals:
Als elk zijns weegs bedrukt most volgen die hem leiden,
En, ziende tienmaal om, in 't al te bitter scheiden
Gaf teekenen genoeg, hoe streng natuur verbindt,
Door onderlinge trouw, den vader aan het kind,
Het kind aan 's vaders ziel, de broeders aan haar broeders:
Die eertijds, hangende aan de borst eens zelfde moeders,
Versloegen d' eerste dorst met d' ongevalschte melk
Die uit één ader vloeide: o, welken bittren kelk
Most hier gedronken zijn! en zoude ik ons vermanen[1]
De klachten, het gebaar, 't verzuchten, en de tranen,
Ik most bezwijken, en uw luider[2] droeve staat,
Beschreide vrouwen! dit nu geensins toe en laat.
Daar is 't verhaal in 't kort.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Nu wreekt uw leed met schreeuwen[3]
En huilen overluid, gij onbestorven weeuwen!
Roept luider als gij ploegt eertijds in barens nood,
Doen d' eerstgeborenen haakte in uw benaauwde schoot
Naar 't wenschelijke licht des levens, dat ons langer
Verdrietelijker valt, en gaat met plagen zwanger.
Onze echte mannen ach! gaan, zonder den adieu,
Het afgeworpen jok opnemen op een nieuw!
Onze oudstgeboorn' helaas! gejukt, voor een godloozer
Herboren Faro, vliên en Nabuchodonoser.
Ach, jonffren! met ons treurt!

REI VAN STAATJONFFREN.

Helaas! waar blijven wij?
De geilheid des soldaats (och! moeders blijft ons bij!)
Brandt na ons reinigheid met trommelen en pijpen.
Zij naderen, om uit uwe armen ons te grijpen.
Ons kuischheid lijdt gevaar, die, o wat leider[4] smet!
Jeloers de dorpels hield van 's vaders huis bezet:
Die heerlijk aan den rei der maagden plag te brommen,
En was geheiligd voor zoo schoonen bruidegommen,
Die 's vijands wreedheid gaat verstrooyen West en Oost.
Helaas! helaas! helaas!

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Nu dochters, zijt getroost!

REI VAN STAATJONFFREN.

Och, Moeders! blijft ons bij.

DE DOCHTER SION.

Nu zet[5] u wat te vreden.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

God Jacobs! ziet ons aan, en red ze in zwarigheden,
En zalft ze, die gij sloegt!

JOSEPHUS.

Deze ijdle tranen spaart,
Gij Joodsche vrouwen! die uw droefheid maar verzwaart.
Gij maagden! schept wat moeds; wie weet nog, van wat en-
U onverwachten troost kan Jozefs trooster zenden. (den

DE DOCHTER SION.

Matthias' zoon, die de eer zijt van uw oud geslacht[6],
Die de overwinners vaak vermorwd hebt en verzacht,
En met uw lippen kneedd' haar hert van diamanten,
Van dat z' haar grof geschut[7] eerst op dees hoogten plantten;
Josephus! of hem nog de maarschalk zoo beried,
Dat hij, door u beweegd, een maat stelde ons verdriet,
Zoudt gij tot Jacobs heil en troost gebruiken laten
Uw redenrijke tong gedoopt in honigraten?

JOSEPHUS.

Wel duizendmaal zoo veel, mevrouwe! — Voor gewis
Houd, dat Josephus' gunst tot uwen besten is.
's Wets heilge bladen ik ge-eigend heb door 't bidden,
Mijn bloedverwanten ook behouden, in het midden
Der slachting, daar verbaasd elk zag naar 't vluchten om;
Des keizers mildheid mij den vrijen edeldom
Vereerde, en heb gestuit veel razende soldaten,
In 't moorden, branden, als de wereld scheen gelaten
Te wezen zonder Gods bestiering: dies ik veil[8]
Mijn jonste willig nog tot uw en ieders heil:

---

[1] moge. — [2] Afgekort voor leest men. — [3] Wachter; men herinnere zich 't Fransche garde en ons kortegaard (voor corps de garde). — [4] Thans door het land. — [5] Even als 't Hoogd. es, 't Fr. il, en ons het bij zoogenoemde onpers. werkw. Versta dus: een steenen hert moest zich erbarmen. — [6] steun.

[1] Rijmshalve voor verhalen. — [2] Thans ulieder. — [3] Voor schreyen (waarmeê 't in den grond één is). — [4] grievende. — [5] Voor stelt. — [6] Naar de gewone meening omtrent Josephus' houding, op welke echter zeker vrij wat af te dingen vallen zou. Verg. o. a. 'tgeen laatstelijk over „Titus' Client" geschreven is door den scherpzinnigen Dr. Bernays Ueber die Chronik des Sulp. Severus; Berlin 1861. S. 49 ff. — [7] schietgevaarten. — [8] Voor ten beste geef, veil heb.

Dan[1], overmids ik nu, met Titus meer te vergen,
Zijn goedheid schijnen mocht te sarren en te tergen:
Verzoekt veel liever zelf nog, met gebogen knièn,
Verzachting van uw kwaal! wie droomt, wie weet misschien
Wat gij verbidden mocht van hem ter goeder uren!
Der vrouwen tranen doch zoodanig van naturen
En aard zijn, dat ze vaak beroeren nog die geen,
Die onverbiddelijk in ieders oogen scheen.
Gaat, vrouwen, maagden! gaat dan d' overwinner smeken,
Die morgen of in 't kort zijn leger op zal breken.
Vaart wel, mevrouwe! ik ga. Hij wende uw ongeluk
Die al uw onheil weet!

REI VAN STAATJONFFREN.

Laat gij ons dus in druk?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Josephus! mag ons meer voor ditmaal niet gebeuren?

DE DOCHTER SION.

Staatjonffren! volgt mij na, en houdt wat op van treuren.
Tza, gaan we, laat ons gaan! gij vrouwen, volgt mij na!
Wij moeten dwalen op der vijanden gena.

REI VAN JODINNEN.

Laat ons beschreyen 't algemeen
Verderf, en 't licht, dat jongst bescheen
Die Hemelhoog getoornde klippen[2]
Van Davids veel bestormde stad,
Als God haar val gezworen had
Met onbedriegelijke lippen.

Of 's tempels grondvest, nacht en dag,
Naar 't sterren welfsel open lag,
Geverwd van 't bloed der welgeboornen,
En of men 's keizers adler mocht
Zien, met zijn pennen, slaan de locht,
En schittren af van stompe toornen:

Nog even trotsch en onbezorgd,
Op de opperstad en Davids borcht
De muiters haar borstweeren manden[3]:
En wie zijn doodverw had gezet
Uit vreeze, 't vluchten wierd belet
Van boeven, die hier t' zamen spanden.

Maar als zijn opzet en besluit
God tegen ons woû voeren uit,
Is schielijk 't leeuwen hert ontvallen
Ons manschap, die beangst uit nood
Den vijand, zonder slag of stoot,
Beklimmen liet de trotsche wallen·

De vijand, die zijn vaan alreê
Van ons rondeelen zwieren deê,
En blies triumf van vreugde dronken;
Doen kwam die dag en uur, dat God
Ons had bescheerd[4] dat strenge lot
Zijn gramschaps, die bestond t' ontvonken.

't Roomsch krijgsvolk, als 't geen wederstand
Noch tegenweer van mannen vand[5],
Drong 't met geslepene rapieren
In d' enge straten bo! en dik[6]:
Daar 't waadde, in eenen oogenblik,
Ten enklen toe in bloedrivieren.

De een, om te ontvliên de bleeke dood,
In onderaardsche kelders vlood,
Wiens toegang wierd gestopt met blinden:
En d' ander, door mistroostigheid
En wanhoop, in zijn ziel verleid,
Gewapend ging zijn kerkhof vinden.

Hoe menig held, die, trotsch van moed,
Woû 't vaderland zijn heldisch bloed
Opoffren in 't gevaar der straten,
Van vrouwe en kindren om den hals
Gevallen wierd, met veel geschals:
„Wat wildy, vader! ons verlaten?"

't Kind, dat nog eerst aan banken[1] ging,
Aan 's moeders achterslippen hing;
De voêster 't zuigeling liet weenen,
En kwam haar vrouw te hulp, zoo ras
De meester greep naar 't cortelas[2];
't Riep deerlijk al: „waar wildy henen?"

Als d' huisweerd ziet, dat uit noch in
Hem laat 't bestorven huisgezin:
„Laat los, laat los!" roept hij ten lesten,
„Dat ik alleen, van 't hooge dak,
Mijn poorte[3] vrij van ongemak,
En ons ontsla dees Helsche pesten."

't Is naauw gezeid, men vliegt er knap
Na boven, langs den wenteltrap,
Met steenen toegerust en blokken;
Daar ziet hij, hoe een blaauwe wolk[4]
En rot van 't fel Latijnsche volk
Komt op zijn dorpels aangetrokken.

Maar als zij dreigen klop op klop
Te drijven, met heerhamers, op
De poort[5], bewaakt van slot en grendel:
Wreekt hij dien euvel heel goedkoop,
En kneust de voorste van den hoop,
En hagelt onder 't moorders vendel.

De ruiters 't bloed, verbitterd heel,
Krimpt van de zool in 't bekkeneel,
Zoo[6] man en ros de beenen breken;
Dies zenden ze, met stijve boog,
Wraakgierig haar geschut[7] om hoog,
En branden om dien smaad te wreken.

Wat groeit hier een nieuw stads rumoer!
De deur gescheurd vliegt op de vloer,
Van toorn zij op haar tanden knersten;
De voêster, die betaalt 't gelag,
De moeder sneuvelt in[8] een dagg',
En 't zuigling treên ze 't hert te bersten.

Terwijl 't benecn, al uitgeleefd,
Den lesten schreeuw en doodsnak geeft,
D' huisvader, om haar voor 't verderven
Te hoên, van boven rolt verbaasd,
Dien de ongebonden moorders haast,
Uit toorne en wraak, aan hutspot scherven[9].

De maagden, naauwlijks houwbaar nog,
Zij, na veel dreigementen, och!
Van hare jongvrouwschap onthulden;
Die, na veel zwijmens, riepen luid:

---

[1]Zie boven, bladz. 132b, aant. [6]. — [2]Rijmshalve voor hoogten; verg. vroeger. — [3]Voor bemanden. — [4]Voor beschoren. — [5]Thans vond. — [6]als gezwollen.

[1]Thans zou men zeggen: langs de stoelen. — [2]mes (verg. 't Fransche coutelas). — [3]Voor woning, naar de Joodsche zegswijs. — [4]Voor troep, gewemel. — [5]Hier voor deur. — [6]Zoodat, dus. — [7]Nam. pijlen. — [8]valt (en sneeft) in. — [9]in stukken hakken.

„Is 't Godlijk recht in Isrel uit,
Dat God dien overmoed kan dulden?"

Wie kan afmalen al d' ellend,
Die, waar me[1] 't aanzicht keert of wendt,
Gebeurt? wat blijft er onbedorven
Van 't roofgier spook, op snood gewin
Verhit, dat menig huisgezin
Aan honger leêg vond uitgestorven.

De zon al vroeger, dan zij plag,
Den draaiboom toesloot van den dag,
En week dees grouwlen in de baren.
De menschenslachters, moordens zat
Maar woedens niet, doen[2] nog de stad
Met vuur ten Hemel deden varen.

Gelijk den dag was doorgebracht
Met moorden, zij den duistren nacht
Met blakren sleten en met branden.
God! waarom ledy[3], dat uw Kerk
En stad, der Eng'len timmerwerk[4],
Geschend wierd van zoo snooden handen!

DE DERDE HANDEL.

FINEAS, priester.

Melchisedech! o, die ooit[5], de eerste priester Gods,
Het priesterschap bekleedde op Salems hooge rots,
Wiens hoofdscheêl van God zelf met balsem wierd bedropen,
Gezalfd en toegekend den myter, boven open: (pen,
Doen 's Heeren heuvel gij wat hooger trokt, tot dat
Hij 't aanzien en den naam van een ontworpen stad
Bereikte in Canaân: — Aäron uitverkoren!
Die 't reukwerk aanstaakt met uw zonen welgeboren; —
Ziet op, gij helden Gods! Aartspriestren, ziet eens om,
Hoe 't van den Hemel hooggeadeld priesterdom,
Ontkleed van zijnen glans, treurt zonder glimp of luister,
Gelijk, bij zonnezwijm[6], al schemerende in 't duister
De wereld sprietoogt[7], zoo, wanneer de maan jeloers
Den sterflijken te spijt dekt 't aangezicht haars broêrs:
Treurt, als 't gerantsoend lijk eens konings, die verslagen
Wordt, op een rosbaar, versch gebalsemd thuis gedragen.
Waar is, Jeruzalem! nu uwen konings-staf,
En 't priesterlijk cieraad, dat u Jehova gaf?
Waar is uw blank ivoor? uw marmer, klaar van schimmer?
Uw purper, fijn van draad? uw kerkelijk getimmer[8]?
Uw koninklijk paleis? waar zijn uw cedren? waar
Uw pijlers, bogen, en gewelven allegaâr?
Waar 't zilver? waar het goud? waar zijn de Cherubijnen?
Waar 't altaar, 't wyrook, en dees blinkende gordijnen?
Waar de Arke des Verbonds? waar Gods geheimenis?
Helaas! 't is verr' gezocht, dat niet te vinden is.
Wie had gedocht[9], dat God, te streng op ons gebeten,
Zijn erfdeel zoo geheel vertreên zoude en vergeten?
Schoon of de muur omringd van zulken heerkracht was,
Dat[10] in 't gebergte alom vertrad het kruid en 't gras;
Schoon of de stad verzonk in 't uiterste benouwen,
Ons hoop steunde op de Kerk, en d' heilige gebouwen;
Wij riepen: „zijt getroost, laat God begaan al stil,
Jehova blijft onz' borcht, om zijnes tempels wil!
Maar ach, rampzalige! als[11] 't den Hemel woû gedogen,
Wij wierden in ons hoop te jammerlijk bedrogen,
In die vervloekte nacht, als, eer het licht opkwam,
Ons kerk aan kolen ging, en stond in lichte vlam:
Als[1] met de vlamme opsteeg ons krijten en ons kermen,
Dat God noch Engel mocht bewegen tot erbarmen;
Doen[1] al den berg, gesteld in vuur en enkel bloed,
Sloeg d' overwinner met meêdoogen in 't gemoed;
Doen riep me spâ: „vertrouwt noch kerken noch outaren,
Haar heiligheid geen stad kan voor 't verderf bewaren!"
Ik zelf ontvlood den moord, en riep luidskeels in 't vliên:
„Vlied met mij! 't is vergeefs den vijand weer te biên;
Hij heeft de stad voorlang, en houdt haar sterke wallen;
De tempel is vergaan: onz' hope is nu gevallen."
Zoo bergde ik naauwlijks 't lijf, en rukte, met dees hand,
Veel heilge schatten ongeschonden uit den brand.
Maar waarom vlood ik? ach! wat hield ik dier mijn leven?
Hadde ik mijn ziele in 't vuur des tempels opgegeven,
Als Meirus wel beraân, en als Daleus' zoon,
Of waar ik in 't hoog koor geteld bij d' ander doôn;
Zoo zoud' nooit zijn gebeurd, dat ik, gevaân, most laten
Den Heidenschen monarch de goude' en zilvren vaten,
't Scharlaken, 't reukwerk, en 't hoogpriesterlijk gewaad,
En andre ciersels: daar een booswicht, een soldaat
Zijn vingeren aan schendt: zoo waren voort mijn beenen
Begraven met den val van d' afgekeurde[2] steenen!
Nu houde ik de uitvaart van 't onzalige geslacht,
Om welkers ondergang het volk van Rome lacht,
En op de diensten smaalt, die Mozes heeft geboden,
En prijst voor onzen God een hoop verdichte Goden,
Die Abraham verzaakte: en of mij schoon genâ
Geschied is, zoo dat ik op vrije voeten sta,
Wat batet? want, waarheen dat ik mij keere of wende,
Ik zie mijn hertenleed aan Israëls ellende!
Indien ik zie rondom, ik zie hem, die ons dringt,
En vind mij van de macht der Heidenen omringd.
Sla ik 't gezicht om leege, ik zie, hoe met den zweerde
't Huis Jacobs ligt verdelgd, de stad geslecht met d' eerde:
Ik zie van d' afgrond op nog smooken 't heerlijk slot,
Daar David vaak uit heeft den Filistijn bespot.
Heffe ik mijn lichten op, den Hemel is gesloten,
Noch draagt niet langer gunst zijn ouden bondgenooten.

DE DOCHTER SION, REI VAN STAATJONFFREN,
REI VAN JOODSCHE VROUWEN, TITUS.

DE DOCHTER SION.

Gij spoken[3], die wel eer verhoogd pronkte' in de traliën
Van 't goude Blijenburg, behangen met medaliën,
Waarmeê de Godheid hadde onsterflijkt uwen rei,
Als gij zijn eersleep volgde, en droegt zijn leverei,
Als gij Gods Majesteit omschanste met uw stoeten,
En zaagt 't gesternt', de zon, en maan beneên uw voeten
Verschieten flaauwer[4], als de klaarste diamant[5]
Ons van d' uitbreidsels zendt zijn stralen overkant[6];
Die gij, getuimeld, moogt op 't allernaauwst' vertellen,
Hoe veel van 's Hemels top schilt 't middelpunt der Hellen:
Ten waar 't lang vallen u gewiegd hadd' heel in zwijm,
Eer gij ten lesten plofte in 's afgronds vuilen slijm
En diepen zwavelpoel, die fluks is aangevlogen,
Doen vonken stoven neêr uit Gods vuurvlammende oogen;
Gij spoken! zegge ik, breekt uit uw gevangenis,
Aanschouwt, wie 't vallen nog met u deelachtig is;
Ziet, hoe die bliksem Gods mijn hemelhooge cedren,
En marbren gepolijst, ter Hellen ging vernedren,
Als ik te trotsch van nek in mijnen plicht ontbrak,
En opgeblazen naar zijn kroon en glorie stak:

---

[1]Naar de Hollandsche wanspraak voor men. — [2]toen. [3]leedt, dulddet gij. — [4]bouwgewrocht. — [5]eens. [6]verdwijnen der zon. — [7]'t gezicht verwart. — [8]gebouw. — [9]Gelijk meer in de spreektaal, voor gedacht. — [10]Nam. dat heer of die heerkracht. — [11]toen.

[1]Toen. — [2]als heilig afgezette; zie boven, bl. 129a, aant. 9. — [3]Voor geesten, en wel die der gevallen Engelen. — [4]Scheemren met een flaauwer licht. — [5]dan de helderste ster. — [6]overdwars, schuins. De dichter bedoelt blijkbaar: Gij geesten, die even ver boven zon, maan en sterren verheven waart, als wij er onder liggen.

Ziet, hoe die lusthof is verkeerd in een woestijne,
En herberg van 't gediert', waarin ik eenzaam kwijne!
O, strekten de oogen mij een sprongrijk[1] Siloa,
Nu ik mijn handen wringe en voor mijn borsten sla,
En scheur mijn treurgewaad! och, of ze tranen lieten,
Wat zou mij daar een pak, een pak van 't hert afschieten!
Nu houdt de rouw, zoo 't schijnt, de dorpels toegestopt,
Een rouw, die ik al meer en meer hebbe ingekropt,
Daar ik aan stikken zal, daar ik van moet verstikken,
Hoe flaauw bezwijkt mijn hert schier allen oogenblikken!
O wee! o wi! o wach! – hebt gij, bedrukte maagd!
Uw hert nog niet van rouw geleegd, en uitgeklaagd,
En moogdy niet een traan tot uwen troost verwerven,
Zoo treurt u voorts in 't graf, en zoekt uw heil in 't sterven.

REI VAN STAATJONFFREN.

Wat krijgslië komen hier, die meer zijn als gemeen?
Waar vliên wij? och! wie is 't? zijn 't hopliê?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

En met een
De veldheer Titus zelf; ik zie, hij staat in 't midden.

DE DOCHTER SION.

Staatjonffren! volgt mij na, en helpt ons straf verbidden.
Aanveerdt een droef gelaat, en jammerlijk gebaar.
Slaat voor uw borst, verscheurt uw kleedren, en uw haar,
Als ik mijn stem verhef; bevochtigt met uw tranen
't Hert des verwinners: of gij zoo een weg mocht banen
Tot mededoogen; schaamt, rampzaalge rei! u niet,
Nu aan te gaan al 'tgeen de bittre nood gebiedt.
Vergeet uw oud geslacht van priesteren en vorsten
En koningen, die 't al ten strijde ontzeggen dorsten.
Ootmoedigheid u voegt; ik ga u allen voor.
God! om[2] wiens aanschijn juicht de rei van 's Hemels koor,
Mij aangenaamheid jont, druipt honig op mijn lippen,
Dat ik bewegen mag zoo zielelooze klippen,
Als zijn der vijanden onbuiglijke gemoên!

TITUS.

Wie knielt hier neder om t' erlangen haren zoen?

DE DOCHTER SION.

Grootmogende monarch! wilt met geduldige ooren
Ons klacht, ter zielen[3] uitgebarsten, doch aanhooren:
Wij, 't overschot des volks, die vallen u te voet,
Wij eischen geen genâ, maar dat gij met ons doet
Al 'tgeen wat u behaagt: laat vrij uw dienaars stooten
Haar degens door ons borst, die wij voor u ontblooten:
Of dat ze ons werpen van dees rotsen, scherp en steil,
En plettren ons gebeent', want 't sterven is ons heil,
De dood ons toevlucht, en haar komst, daar andre menschen
Voor schrikken, is den troost en 't zoetst', daar wij om wenen-
Om te geraken door d' eindlooze zwarigheên, (schen,
En eens ons leed t' ontgaan; of zijdy door gebeên,
Ontzielijke vorst! nog tot genâ te neigen,
Verzacht de penen[4] doch, die d' overwonnen dreigen.
't Van ouds beroemd geslacht, dat van de vadren daalt,
Bijna is uitgeroeid; dien lof hebdy behaald:
Een handvol blijft er, uitgeput van ongenuchten[5],
Die 't leven valt te bang, die niet doen dan verzuchten:
Erbarmt u haarder, en verschoont ze, o vorst! althans[6],
Die 't lot spaarde om te zien den val haars vaderlands!

TITUS.

Hadt gij dit voorbedacht, vermeledijde Joden!
En van uw poorten mij de sleutlen aangeboden,
Als uws stads grondvest nog haar hooge muren droeg,
Als ik om Sions kreits nog eerst mijn leger sloeg:
Gij stondt nog daar gij stondt, en van uw sterke wallen
En waar de cingel[7] nooit ter aarden neêrgevallen.
Hoe vaken[8] hebdy, met een ingeboren haat,
Mijn keizerlijke gunst en goedigheid versmaad,
Als ik u hulde[1] aanbood, en, uit een mild ontfarmen,
U zwoer gezamentlijk voor onheil te beschermen:
Hoe menigwerven blies ik d' aftocht, alzoo ras
Gij nood leedt, als de strijd en storm op 't heetste was:
Hoe dikmaal breidelde ik mijn ongetemde benden,
Van vreeze, dat ze uw kerk en Godsdienst zouden schenden!
Nu komdy smeeken; op, staat op!

DE DOCHTER SION.

Ertsmaarschalk[2], ach!
Dat wij u kwetsten ooit is, laas! al ons beklag.

TITUS.

Nu 't glas verloopen is, nu roept men om genade.

DE DOCHTER SION.

Erbarmt des armen volks, al komet[3] vrij wat spade.

TITUS.

Zoo spade, dat er niets voor u te hopen staat.

DE DOCHTER SION.

Een welgeboren vorst zich nog erbarmen laat.

TITUS.

Een welgeboren vorst zoekt 't voordeel van den lande.

DE DOCHTER SION.

't Ontfermen voordeel brengt, gestrengheid schade en (schande.

TITUS.

't Ontfermen brengt ook ramp, gestrengheid voordeel toe;
Zoo houdt men 't volk in tucht.

DE DOCHTER SION.

Elk een verwenscht de roê.

TITUS.

De booswicht haat zijn straf.

DE DOCHTER SION.

Ons heeft geen straf ontbroken.
De veldheer heeft zijn leed ten uiterste gewroken.

TITUS.

Waar mijnen doortocht valt, daar eischen[4] nog te staan
Dees muiters, tot een les en spiegel voor de kwaân.

DE DOCHTER SION.

Die 't spieglen lust, beschouw dit graf vol doode beenen,
Dees omgekeerde stad, en die verstrooide steenen!

TITUS.

Licht slaat men in de wind 'tgeen zelf men niet en ziet.

DE DOCHTER SION.

Al ziet men 't niet, de faam meldt wat er is geschied.

TITUS.

De Joden voor 't gerucht nooit eenen voet verzetten.

DE DOCHTER SION.

't Is een Godsdienstig volk, dat ijvert om[5] zijn wetten.

TITUS.

Is 't ijver, dat men muit?

DE DOCHTER SION.

Het acht de vrijheid weerd.

TITUS.

Derft hij ook vrijheid, die al heeft wat hij begeert?
Den Joden was 't vergund haar dorpels te bewonen,
Te lezen haren oogst, en koningen te kroonen,
En vorsten van haar bloed met purper te bekleên,
En vrank te leven naar der bestevadren zeên;
Dies mosten zij den stoel van Romen onderstutten
Met dragelijken tol, daar voor wij haar beschutten
Van allen overlast des woedenden soldaats:
Ja, wie ontwijen dorst 's kerks afgekeurde[6] plaats,
Naar d' uitgedrukte wet, geprent[7] in zuiver marmer,
Die brocht zijn vonnis niede, en vond geen lijfsbeschermer.
Is dit geen vrijheid, die 't gespuis vernoegen mag?
Veel andre zijn te vreên, en dragen ons ontzag;
Maar uw herdnekkigheid (en niet de zware tollen)
En 's keizers slappen moed, die brachten u aan 't hollen:
Ons goedheid vaak misbruikt u stouter heeft gemaakt.

[1]bron-, water-rijk. — [2]Plaatselijk, niet redegevend. [3]Thans ziel. — [4]Gelijk reeds meer, voor boeten, straffen. — [5]Voor ongemak, leed. — [6]Gelijk reeds meer, voor thans. – [7]kring, ronding. – [8]Thans vaak.

[1]Germ. voor gunst; verg. reeds vroeger. — [2]Aarts-, hoofdbevelhebber. — [3]Voor koomt het. — [4]Voor vereischen, behooren. — [5]voor. — [6]afgepaalde; verg. boven. — [7]afgedrukt, gegrift.

DE DOCHTER SION.

Doorluchte prins! 't is waar, 't en kan niet zijn miszaakt[1];
Doch overweegt, dat eerst door woedende tyrannen
De ketenen van twist en oproer zijn gespannen:
Nooit had de vrome deel aan zulken overmoed.

TITUS.

De vrome vaak ontgeldt 't kwaad, dat een ander doet.

DE DOCHTER SION.

Wie wijs is en beraân, die schift ze van malkander.

TITUS.

Elk wascht zich af van 't vuil, en schuift het op een ander.

DE DOCHTER SION.

Wie niet handdadig is aan eenig kwaad beleid,
't Is billijk, dat hij staat op zijn onnoozelheid.

TITUS.

Zoo spreekt de kwaadste schelm.

DE DOCHTER SION.

Men ziet op niemands spreken,
Men let op ieders feit, en al 'tgeen heeft gebleken.
De aanstellers van 't rumoer zijn elkeen openbaar.

TITUS.

D' handhavers zijn al dood, en die[2] verbergen haar.

DE DOCHTER SION.

Men houde 't die te goê, de straf hun hoofden wrake.

TITUS.

Rechtveerdigheid, die 't meent, eischt over beiden wrake.

DE DOCHTER SION.

Uit slechtigheid[3] is 't vaak, dat iemand 't kwaad bestemt.

TITUS.

Al boet hij 't met zijn hals, dat schijnt dan niemand vremd.

DE DOCHTER SION.

Wie 't uit onkunde faalt heeft in dit pleit groot voordeel.

TITUS.

Zoo groot niet, of hij moet uitstaan zijns rechters oordeel.

DE DOCHTER SION.

Een oordeel, hecht gesmeed op 't aanbeeld van de reên.

TITUS.

Een oordeel, dat de wet en krijgsraad stelt te vreên.

DE DOCHTER SION.

O vorst! vernoegt u met de straf alreê genomen,
En die der boozen rot nog versch is overkomen;
Het overschot meest al onschuldig is aan 't kwaad,
Daarmede uw Majesteit gekwetst is inderdaad:
Misgunt niet, dat wij hier zieltogen weinig dagen,
En als een eerlijk lijk[4] Jeruzalem beklagen.

TITUS.

Om hier te nestlen? neen, de krijgsman, die 't zich belgt,
Staat uw uitroeyen duur.

DE DOCHTER SION.

Nu zijn wij gants verdelgd.

TITUS.

Zoo gants niet, of ons stond een erger kwaad te vreezen.

DE DOCHTER SION.

Zoo Rome vreeze aankomt van ouderlooze weezen,
Van weeûwen uitgeschreid, van vrouwen levensmoê,
Van wat ontwapend volks, zoo brengen wij z' haar toe,
Die, uitgemergeld, niet voor hebben, als ons magen[5],
Waar ze ergens kenbaar zijn, in 't koude graf te dragen,
En in spelonken en steenrotsen hier ontrent
Te huilen, schouw[6] van 't licht, tot dat ons leven endt.

TITUS.

Van luttel zaads gestrooid, dat over is geschoten,
Wast eenen rijken oogst; alzoo van weinig loten
Ontstaat een boomrijk woud; zoo[7] 't eerstgeplaate veil
Beklimt en dekt een muur, al is hij hoog en steil;
De doornen laten niet van nieuws weêr aan te groeyen,
Zoo lang daar wortel blijft, die most men eerst uitroeyen.

DE DOCHTER SION.

Men laat dees woeste plaats van krijgsliê wel verzorgd.

TITUS.

't Mistrouwen geeft meer rust, en is een vaster borcht.

DE DOCHTER SION.

Mistrouwdy die gij loont?

TITUS.

Geenszins, maar wel u-lieden,
Die altijd woelt, en tracht den genen 't hooft te bieden,
Die uwen staat verdrukt[1].

DE DOCHTER SION.

Ei, wapenloozen hoop!
Die in uw tranen smilt en 't zuchten hebt goedkoop,
Verheugt u nog met mij, dat de overwinners moeten
Voor u verschrikken, daar gij neêr ligt voor haar voeten:
Grijpt moed, en recht nog op 't vervallen Jodendom,
Want Titus staat bedeesd, en 't heer ziet naar u om.

TITUS.

Uit d' assche van een stad (licht wordt een zaak verkeken[2])
Is vaak een brand ontstaan, die landen heeft ontsteken,
En rijken met de grond ge-effend en vernield:
Geen lichaam acht men dood, zoo lang het is gezield.
Die dikwijls op het veld voor dooden zijn gerekend,
Gedenken aan haar leed, verrijzen weêr en wreken't.

DE DOCHTER SION.

Verre is de wraak van ons, die bloot zijn van geweer.

TITUS.

De wanhoop ziet niet aan, al waar 't een machtig heer,
Zij geeft ze dobbel kracht, en helpt weêr op de beenen
Een deel vervloekt gespuis, eer 't iemand zoude meenen.

DE DOCHTER SION.

Helaas, eêlaardig bloed! 't mistrouwen, dat gij hebt,
Veroorzaakt, dat men troost noch blijdschap uit u schept.

TITUS.

Zijt, jonkvrouw! wel gemoed, en wilt ten besten hopen,
De krijgsraad is vergaârd; mijn tijd is hier verloopen.
Verwacht van ons het lot, en denkt het zal wel gaan:
Wij breken morgen op, daar legt uw zaak naar[3] aan.

DE DOCHTER SION.

't Onredelijke[4] dier[5], dat eertijds twee gebroeders, (ders
Grondleggers van uw staat verschoonde, en, als haar 's moe-
Ontzet[6] en speen gebrak, opzoogde, aan 's Tybers boord,
Was reedlijker als gij, die naar geen smeeken hoort.
Het klippig steengebergt, dat hier met doôn bespreed leît,
Ik tot getuige neem, o Titus! van uw wreedheid.
Geen kermen heeft hier plaats, en mij voorzeît de nood
Een slaafsche ballingschap, of een benaauwde dood,

REI VAN PRIESTEREN.

Wij, priesterlijke reyen
(Die voormaals met schalmeyen
Den vierdag plachten en de feesten in te wijden,
En steeds op Mozes' wetten
Aandachtelijk te letten,
En te vergaren 't volk op haar gezette tijden),

Niet hebben acht geslagen,
In[7] de onverwachte plagen,
En 't voorspook, dat ons daaglijks met verwoesting dreigde:
Al gaf God, zonder spreken,
Zoo menig helder teeken, (de:
Waaraan 't bleek, werwaarts dat de Joodsche staat zich neig-

[1]ontkend. — [2]gene. — [3]onnoozelheid. — [4]Al spreekt men 't eerste lijk ook (naar den eisch) met stommen klinker uit, zoo blijft deze herhaling toch wanluidend. [5]dan onze verwanten. — [6]schuw. — [7]Voor alzoo.

[1]Het woord is, naar Van Lenneps opmerking, minder gelukkig gekozen, voor in bedwang houdt of derg. — [2]over 't hoofd gezien, veronachtzaamd. — [3]Hier ware nu Vondels na wanluidend. — [4]Voor redeloos; wij gebruiken onredelijk thans in anderen zin. — [5]De wolf, die, naar de oude volkslegende, Romulus en Remus zoogde. — [6]Voor steun. — [7]Zoo lees ik voor en, dat (gelijk reeds V. Lennep opmerkt) onjuist is; men verklare het bij, onder.

't Verwoesten en 't vertreden
Van de omgelegen steden,
Vol viers, vol moordgeschreis, vol brands, vol bloeds, vol (tranen,
Vol krijtens, en vol zuchten,
Vol twists, vol krijgsgeruchten,
Woû Salem van haar val en ondergang vermanen.

De ruiggehaarde sterre,
Die in de locht van verre
Blonk, als een Godlijk zweerd, recht boven onzen schedel,
Riep, dat het zweerd van Romen
Ons haastig op zou komen,
En treffen jong en oud, rijk, arm, eêl, en onedel.

't Licht binnen d' heilge drempel,
Bij 't ontaar en den tempel,
Waarvoor de donkre nacht week met zijn bruine vlerken:
Het zwangre koebeest mede,
Ten brand geschikt alreede,
't Lam barende, zocht ons te brengen tot opmerken.

De deur met ijzren sloten
Van klaar metaal gegoten,
Die twintig mannen al bezweet te grendlen plachten:
Waarschouwde onz' Godverachters,
Als haar de tempelwachters
Wijd open vonden staan vaak en verscheiden nachten.

Het heerkracht veler volken,
Dat, boven in de wolken,
Zich legerde in de locht, voor d' ondergang der zonnen,
Vertoonde ons al de benden,
Die de oude stad berenden,
En niet aflieten voor zij hadden ze gewonnen.

's Nachts, als wij bezig waren
Om te offren op de altaren,
En 't heilig Pinxterfeest met ijver uitermaten
Aandachtelijk te vieren,
Naar d' overouw' manieren,
Riep ons een stemme toe: „laat ons dees kerk verlaten!"

't Weeklagen ongewone
Van Ananias' zone[1]:
„Wee volk! wee stad! wee kerk! wee, wee van allen hoeken!"
Ons uit den slaap niet wekte,
Daar 't als een voorspel strekte,
't Welk aanwees, dat ons God op 't strengste zou bezoeken[2].

Dit alles slaan wij gade,
Helaas! nu 't is te spade,
Nu stad en tempel is een roof der vremdelingen.
O God! ziet eenmaal neder,
En troostet Levi weder,
Opdat wij uwen lof met juichen mogen zingen.

DE VIERDE HANDEL.

TITUS, de keizer, TERENTIUS, hopman.

TITUS.

Wij staan op ons vertrek; mijn afgestreên soldaten,
Na zoo veel oorloogs[3], blijd' haar legerplaats verlaten.
Wij laten achter ons een omgeworpen muur,
Een koninklijke stad verdelgd met staal en vuur,
Een aardrijk omgewroet, een kerkhof vet van dooden,
Die niemand staan t' ontzien, ten ware dat der Joden
Verrezen schimmen ons opkomen mochten dol
Met fakkelen, gelijk uit Pluto's duister hol
Opdonderen somtijds de ontstelde razernijen,
Als al de wereld voor een anker schijnt te rijen[1].
Maar dat is zonder zorg: nochtans acht mijnen raad
Dit oorbaar, dat men, tot gerustheid van den staat,
Hier een bezetting legt van krijgslië wel ervaren,
Die onder eenen voogd 't land hier ontrent bewaren,
Opdat er niemand schans, noch slot, noch vesting bouw,
Noch voet krijg, noch iet kwaads den Romulijnschen[2] brouw.
Terentius, die vaak de[3] schild waart van mijn leven,
Wanneer ik in den strijd mij had te diep begeven,
Omcingeld van 't gevaar, belegerd van 't gekerm,
Besloten van 't geweer, daar, met geheven erm,
Gij mij te redden wist door sabelen en pijken[4],
En sloegt een wagenborg van doôn en versche lijken:
Deze eere komt u toe: ontvangt, ontvangt van mij,
Uw wettelijke prins en veldheer, de voogdij
Van gansch Judea; let met aandacht op uw zaken,
En wilt in 't voordeel van ons monarchije waken.

TERENTIUS.

Aanzienelijke vorst! och, of uw majesteit
Meer nuts genieten mocht van mijn gehoorzaamheid!
Wij nemen 't ampt in dank; uw mildheid is te loven,
Die ons verdiensten in bezolding gaat te boven.
Verschoont uw dienaar niet, die, als de keizer spreekt,
Wenscht te vervullen 't geen aan zijnen plicht ontbreekt.

TITUS.

Mijn tiende bende, die haar ooit zoo vroom verweerde,
Gesterkt met nog meer volks te voet en ook te peerde,
Ik tot bewaring hier te legeren besloot,
Om de overwinning te verzekren buiten nood, (gen,
Waarom men heeft verschoond den muur in 't West gele-
En 't geen daaraan kleeft: daar het krijgsvolk vrij van regen,
Van hagel, wind en storm, en onweêr schuilen mag,
En herberg krijgen: hebt gij over haar 't gezag
Omhelst de wetten, en, wie tegen 't recht derft woelen,
Doet hem de strengigheid van onze krijgstucht voelen.

TERENTIUS.

Al wat mijn Heer beveelt, werd[5] wetens niet verzuimd.

TITUS.

Geen uitgedreven Joôn geeft hier te wonen ruimt':
Maar andren, die haar naar ons zeden kunnen voegen,
Vergunt deze akkren te bezaayen en te ploegen,
Mids redelijken tol 't rijk in te wil'gen, en
Dat niemand ander staf als onzen schepter kenn'.

TERENTIUS.

't Is billijk en gegrond, het steunt op goede reden.

TITUS.

Zoo iemand derf bestaan, òf vestingen òf steden
Te stichten, en tot zulks iets delve of spitte of graaf,
Die heeft het lijf verbeurd, zijn goed en al zijn haaf.
Die zaak is van gewicht, dus hecht ze in uw gedachten.

TERENTIUS.

De prince twijfel niet, wij hopen 't te betrachten.

TITUS.

Uit mijn gevangens ik heb duidelijk verstaan,
Dat Simon, die ons zoo veel hoons heeft aangedaan,
Die schelm, dien, afgerecht op zoo veel boeverijen,
Het oorloog spaarde, om zijn verschulde straf te lijen,
Zich onder 't muurwerk houdt, 'twelk nog van de aarde
Met andren, die hij naar zijn lust heeft opgestookt: (rookt,
Neemt acht hierop, en dees steenhoopen wilt bezetten
Met wachters, voor een wijl, die op dien booswicht letten,

[1]Een boetprofeet dier dagen. — [2]beproeven. — [3]Deze tweeden naamvals vorm herinnert aan den oorspronkelijken aard van veel als zelfst. naamw. (verg. nog luttel).

[1]Naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord (verg. nog rillen, d. i. ridelen) beven, dobberen. De dichter bedoelt blijkbaar: als geheel de wereld rustig voor anker schijnt te liggen. — [2]Romulus' volksgenooten. — [3]Zie vroeger op feest, school, enz. — [4]Naar den oorspronkelijken klank der ij, als dubbele i; zie ook beneden, bl. 140b bij en die. — [5]wordt.

Opdat hij 't niet ontslip: indien nog 't recht in zwang
Bij d' Hemellieden is, dat elk zijn straf ontvang,
En penen geld'[1] en boet' zijn grouwelijke stukken,
Hij zal u niet ontgaan.

TERENTIUS.

En of dit woû gelukken,
Wat eischt het recht van hem? te sneuvlen door de bijl?

TITUS.

Die deugd[2] gebeurt hem niet; dat gij hem in der ijl
Mij toestiert, wel bewaard, te Rome, daar wij wenschen,
Dat hij in ons triumf zij 't schouwspel veler menschen,
En pijnelijk uitbraak zijn goddelooze ziel,
Die stadig van het eene in 't ander kwaad verviel.

TERENTIUS.

Schept die verrader slechts in onderaardsche kuilen
De locht, al ging hij zich zoo diep uit angst verschuilen,
Dat hij den Tartarus, daar geenen Febus schijnt,
Mocht hooren loyen[3], als de boosheid wordt gepijnd:
Die schelm, doorluchtig held! mijn hand niet zal ontvlieden;
Belieft u iets wat meer, gij hebt maar te gebieden.
Ik volge uw Majesteit, en doe u uitgeleî.

TITUS.

De tijd verloopt, het is hoognoodig dat ik scheî,
En vorder[4] onzen tocht; ik zie, nu wij vertrekken,
De keizerlijke stad haar zeven halzen[5] rekken,
En uitzien naar het heer, dat, werwaarts het ook vecht,
Alom het veld behoudt, en prijs en eer inlegt.
Ik zie de stacie van de Roomsche burgerijen,
In volle rusting, ons ontmoeten met verblijen;
Den Tiber zwert van volk; ik zie Vespasiaan,
Mijn broeder[6], en den Raad bij Jovis tempel staan:
De priestren 't outaar voên, en al de Goden vieren,
En 't onverwelklijk groen 't hoofd des verwinners cieren.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN, FRONTO, REI VAN STAATJONFFREN, DE DOCHTER SION.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Nu wakker, stapelt steen! de nood breit[7] duizend listen.
Deze aanslag blijft ons borg, of de eerste treden[8] misten.
O kranke toevlucht! zoo de koningen van ouds,
Bedrupt van balsem, en verladen met veel gouds,
Behangen met de glans van purper en kleinooden,
Opbraken 't marmor, en opkeken van den dooden,
Hoe zou 't haar kwetsen, ach! maar als 't aldus moet zijn,
Dit is de waarheid naast, en geeft[9] het veilzen schijn[9]
Voor 't ander. Wakkert u; metst[10] van berookte steenen
Een graf voor de IJdelheid[11], en wilt haar lijk beweenen.

FRONTO.

Mars heeft hier uitgeraasd: hij scheidt, om elders weêr
Een wederspannig rijk, met zijn gevelde speer,
Met 't weêrlicht van zijn schild, en met getogen zweerde,
Te slechten, tot den grond en bodem toe, met de eerde.
Ik kome, in 's Keizers naam, gelast, om zoo terstond
Dees tempelhoeren, die geen uitstel wordt gejond,
Te volgen doen het heer, dat langer niet mag dralen.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Help God! hij komt om ons; het is, om ons te halen!

REI VAN STAATJONFFREN.

Steenrotsen! berst van een; valt, bergen, op ons neêr!
Troost God! waar vluchten wij? hier is geen vluchten meer.

FRONTO.

Weg, weg, met dit geraas! 't is langer hier met stenen
Noch kermen niet te doen.

REI VAN STAATJONFFREN.

Waar wildy met ons henen?

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Wat hebdy met ons voor?

FRONTO.

Voort, voort! Jodinnen, voort!
Ik doe u geen verslag, neen, niet een enkel woord;
Gij weirdt het zelf gewaar. Wel, waar is uw vorstinne?
Waar is 't hertnekkig wijf?

REI VAN STAATJONFFREN.

Wij bidden u, uit minne,
Och! wijst ze ons, waar ze dwaalt.

FRONTO.

't Is u niet onbewust.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Wij zijn om hareatwil bekommerd en ontrust.

REI VAN STAATJONFFREN.

Zij droop van onze rei vol zuchtens en vol klagen,
Berooid van hoofd en zin, versuft en heel verslagen,
En eer men toezag (want onze oogen waren dik
En rood van schreyen) zij, in eenen oogenblik,
Was ons gezicht ontgaan, en, werwaarts dat wij zouden,
Haar stem wierd niet gehoord, haar voetspoor niet gevon-
(den.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Verlatene vorstin! zoo gij de locht nog schept,
Meld de oorzaak, waarom dat ge ons dus begeven hebt:
Want zooder hoop was, om uw zelven te versteken,
Wij hadden t' zamen wel dit ongeval ontweken:
Geen klip zoo eislijk steil, geen afgrond is zoo naar,
Vol slangen, vol gedierte, of 't uiterste gevaar,
Hadde ons doen klimmen, en opklaveren[1] en dalen:
Of hebdy vóór den tijd uw doodschuld gaan betalen,
En zijdy van een rots gesneuveld[2] op een steen,
Die gants verpletterd heeft 't albaster van uw leên,
Zoo wilt door eenig spook of teeken doch gehengen,
Dat wij u vinden, en met rouw ter aarden brengen.

FRONTO.

Hoe luidde 't jongst beklag? hoe droeg z' haar als ze schied[3]?

REI VAN STAATJONFFREN.

Van droefheid uitgeput, verwonnen van verdriet,
Zal ik dan, sprak ze, die gevallen ben in handen
Van d' onbesneden, zijn haar schouwspel t' mijnder schan-
Zal ik, die een vorstin der volken ben geweest, (den?
Verstrekken een slavin van die ons heeft gevreesd?
Zal ik verschoven gaan in ballingschap vol smerten
Mijn ramp ineten? en al steeds met droever herten
Ophalen mijnen val? en den voorleden staat
Gaan vergelijken met ons tegenwoordig kwaad?
Nog zoo niet; naauwlijks was het kermen van de lippen,
Of wij verloren haar omtrent die scherpe klippen.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Hij gaat ze zoeken.

REI VAN STAATJONFFREN.

Och! of dit gelukken woû,
Dat wij 't lijf bergden van ons welgeboren vrouw[4]
In 't uiterste gevaar, voor 't woeden der tyrannen: (spannen,
Wie weet, wat uitheemsch bloed eens met haar aan mocht
En geven zich te velde, om 't overschot der Joôn
Te stellen in haar stoel, en koninklijken troon:
Wie weet, van waar ons God mocht een verlosser wekken,
Die eenen Cyrus zoude of andren Mozes strekken,
Of braven Gedeon, of trotschen Jozua,
Of stouten David, tot verzetting[5] van ons schâ.

---

[1]betale, voldoe, naar de oorspronkelijke beteekenis van gelden. — [2]dat goed, die weldaad. — [3]Thans loeyen. — [4]vervorder, voortzet. — [5]Dichterlijk (gelijk V. L. te recht opmerkt) voor de zeven heuvelen, waarop Rome gebouwd is. – [6]Den lateren keizer Domitiaan. — [7]Anders weeft, verzint. – [8]Later veelal streken. — [9]doet voorkomen. – [10]Thans metselt; verg. vroeger. — [11]een ijdel, ledig graf.

[1]Verg. boven, bl. 59a, aant. [3], en dus niet met Van L. van opklaauwen af te leiden. — [2]gevallen. – [3]Thans tot scheidde verzwakt (verg. echter nog het verl. deelw. gescheiden). — [4]meesteres. — [5]herstelling (verg. nog ons zich ergens van verzetten).

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Staatjonffren, zwijgt! hij keert met overwinners-treden,
Gezwollen om zijn hoofd van toorne en gants t' onvreden,
Met dreigende oogen spoedt hij t' onswaart zijnen gang.
Jehova, staat ons bij! wat wordt mij 't herte bang!
Moord! moord! hij trekt 't geweer! ik tril, ik beef, ik sid-
REI VAN STAATJONFFREN. (der!
Genade, o oud Romein!

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Genade, o edel ridder!
Wat is 't, dat u ontstelt? wat is 't, dat gij begaat[1]?
Wat eer is 't, dat gij dees verdrukte vrouwen slaat,
Een troosteloozen hoop! tert liever uwsgelijken.
Gaat uwen vijand toe, zoo zal uw vroomheid[2] blijken;
Hier haaldy enkel schand; laat zinken uwen moed[3]!
Wat is 't, dat u ontzet en heftig woeden doet?
Wat eischty zoo verstoord? ach, wilt doch wat bedaren!

FRONTO.

Dat gij ze daadlijk meldt.

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Men zal 't u openbaren,
Als 't immers zoo moet zijn, aanhoort slechts met geduld:
Aan haar rampzalig einde en dood heeft niemand schuld
Als zij, die, als ze droef haar handen had gewrongen,
En 't aanzicht opgekrabt, is van een rots gesprongen
Met schrikkelijk gehuil, 't welk driemaal heeft gevergd
Den galm, die woont in dit omliggende gebergt:
Wij volgden haren sprong met uitgekreten oogen,
Maar wie had onbezwijmd van 't hooge aanschouwen mo-
Een lichaam, welks gestalt was van den zwaren val (gen
Gants uitgewischt? o vrouwe! o rotse! o berg! o dal!

FRONTO.

Dat riekt naar schelmerij; denkt nimmermeer met liegen
Een afgerecht Romein, als ik ben, te bedriegen.
Ziet voor u, wat gij doet.

REI VAN STAATJONFFREN.

Wij bidden u, gelooft.

FRONTO.

Waar is het lichaam? fluks!

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

Wat lichaam? dat, beroofd
Van zijn gedaante, is gants verplet in al zijn deelen?

FRONTO.

Wijst mij 't verplette voort, en past op mijn bevelen.

REI VAN STAATJONFFREN.

Wij kwamen, als zij lag gevallen naar beneên,
En hieven 't zielloos lijf op van de koude steen,
En groeven 't in der ijl daar zelden iemand wandelt,
Van vreeze, dat ze niet wierd na haar dood mishandeld:
Die eer gebeurd' haar nog, dat wij de grafsteê wat
Verheerlijkten met puin van ons verbrande stad,
Met heele en halve steen, op dat er eenig teeken
Mocht blijven, als men van haar einde kwam te spreken.

FRONTO.

Waar is de plaatse? fluks!

REI VAN STAATJONFFREN.

Wij bidden u, betoont
Eerbiedigheid den doôn, haar sterflijkheid verschoont,
Noch 't lichaam niet onteert van deze, die eylacy!
Gesneuveld deerlijk, wierd begraven zonder stacy.

FRONTO.

Het lichaam zal ik zien; staat op uw hoede nog!
Want vinde ik dit, als 't eerste, onwaarheid en bedrog,
Het zal u rouwen.

REI VAN STAATJONFFREN.

Och! besnoeit die booze lusten,
En die zoo lieflijk slaapt laat in den grave rusten.
Wat zijdy voor een volk, die, na genomen straf,
Een doode romp vervolgt, en wreekt u aan een graf?

Wat komt u aan? gij valt aan 't schenden en aan 't breken
Van onze timmer[1], ach! den Hemel zal het wreken,
Dat, als een dullen hond, gij schuimbekt, schendt, en bijt
't Geen heilig is, en tot een eerlijk lijk[2] gewijd.
Wee ons! hij luistert niet; zijn wreedheid heeft geen ooren.
Best doen wij rechte biechte, en melden 't van te voren,
Eer dat hij 't al verwoeste, en in zijn dolligheid,
Tot wrake van 't bedrog, ons dobble straf bereid'.
Vroom[3] krijgsman! staat wat stil, en willet[4] ons vergeven.
Wij zijn uit hooge nood en angst hier toe gedreven.
De zinnen lijden last, komt, volgt me; want hierbij
De dochter Sion, met een jonffer twee of drie
Schuilt in het hol des bergs. – Komt uit! 't is al verloren;
Uw volk heeft u verraân, princesse welgeboren!
Den aanslag is ontdekt; komt wederom in 't licht,
Verheugt uw vijand met een treurig aangezicht;
Hij lacht in ons verdert; komt uit, en wilt niet schromen:
Zulks is voor dezen ook een koning overkomen,
Die Salems schepter droeg, en met benaauwder[5] ziel
Ontvliênde, in handen nog van Nimrods nazaat viel:
Die voor hem sneuvlen zag de vruchten van zijn lenden,
En most, van 't licht beroofd, zijn leven pijnlijk enden,
In eenen duistren nacht, in een ongastvrij land.
Dit is de gene, die ons over zee en zand
Vervoeren zal; indien gij meer vermoogt met kermen
Als wijlie, valt hem aan, en brengt hem tot ontfermen.

DE DOCHTER SION.

Ervaren oorloogsman! na 't woeden des soldaats
Had vaak beleefdheid bij den overwinner plaats,
Die vroom was, en geen roem zocht, met een afgetreden,
Onweerbaar hoopken volks stijf op den nek te treden:
Omhelst doch deze deugd, en leent een lijdzaam oor
Aan uw gevangens! zegt, wat hebdy met ons voor?
Wat lijden gaan wij aan?

FRONTO.

Gij moet terstond naar Romen,
Ons zegefeest ten dienst; het is zoo voorgenomen:
Men zal u, om wiens wil geplengd is zoo veel bloeds,
Gevleugeld[6] volgen doen de keizerlijke koets,
Met uwen ganschen rei, met duizend jongelingen,
Dan moogdy, zoo 't u lust, uw tempeldeuntjens zingen:
Als gij de vaten, en al 't goud en zilverwerk,
En 't priesterlijk tapijt, de glorie van uw kerk,
De goude kandelaar en tafel, op een wagen,
Ziet zegenrijk ten toon voor ieder ommedragen.

DE DOCHTER SION.

Veel eer als zulks gebeurt, zal God, op mijn geschreeuw,
Doen komen op den weg een tijger of een leeuw,
Die ons verslinden zal, en tot het been toe knagen,
En met zijn ingewand in zijnen schuilhoek dragen;
Veel eer als dat gebeurt, zal 't God zich trekken aan,
En ons of u gezwind met zijnen bliksem slaan;
Veel eer als dat geschiedt, eer dat gij vreugd zult rapen
In onzen ondergang, eer werden wij verschapen,
En trekken aan 't gestalt van een onreedlijk beest,
Eer scheuren wij ons kleed, en schenden uwe feest.

FRONTO.

Gij kwelt u te vergeefs, wij schrikken voor geen dreigen;
Uw roepen geldt hier niet; gij hebt uw lijf niet eigen.
Gij moet mede over zee, dus maakt uw hert geen pijn,
En zult ons dienstmaagd 's daags, des nachts ons boelschap
REI VAN STAATJONFFREN. (zijn.
Ach! moeder Sion, helpt! wij zijgen neêr ter aarden,
Waartoe of wij de bloem van onze jeugd bewaarden
Op een goed huwelijk? om namaals tot gerief
Te dienen een schavuit, een eerloos hangedief?
Om zijn slavin te zijn? om hem te laten drijven
Zijn booze moedwil met ons nooit gerepte lijven,

---

[1] onderneemt. — [2] dapperheid. — [3] Voor toorn.

[1] het door ons gebouwde grafgesteent. — [2] Verg. boven, bl. 133, aant. 4. — [3] wakker. — [4] wilt het. — [5] Thans benaauwde. — [6] Germanisme voor gebonden.

Ons kuischheid nooit bevlekt, ons witte zuiverheid?
Wat bruiloft hebben wij ons zelfs niet toegeleid!
Zal nu een Roffiaan[1] van 't lijf de gordels rukken,
En de onverwelkte roos van onze maagdom plukken?
God moetet zijn geklaagd!

REI VAN JOODSCHE VROUWEN.

En zullen wij althans[2]
Den moordenaars en beuls van ons getrouwe mans
Verstrekken tot een prooye, en zulke schelms verwermen,
En hun believen en omhelzen met onze ermen,
En dulden, dat ze met haar lippen ongezond
Ons kaken drukken, en 't koraal van onze mond!
Geenszins; wij zullen, vóór 't opdagen van de morgen,
Haar 't hoofd omwringen, en in d' eerste slaap verworgen.

FRONTO.

't Is lang genoeg gedraald; volgt, daar ik u geleî.
Ons heerkracht gij verlet[3]; men acht hier geen geschrei.

DE DOCHTER SION.

Wij volgen, gaat slechts voor; vergunt ons nog die zegen,
Dat wij ons klachte doen, en zeggen onderwegen
Het vaderland adieu. Bedrukte! vangt dan aan,
En neemt uw afscheid; want de tijd eischt, dat wij gaan.

REI VAN JODINNEN.

Gij, onlangs heerlijk,
Maar nu, o deerlijk
Jeruzalem! hoort ons geklag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Gezang en cyther,
Staf, kroon, en myter,
Gestoelt', dat nooit zijn weêrgâ zag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Gij, prachtige hoven!
Die trotsch naar boven
Reest, daar de stad op 't hoogste lag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Volkrijke straten,
Die nu verlaten
Zijt, op het schoonste van den dag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Verheven daken!
Vernield door 't blaken
Van 's vijands tortsen oon verdrag[4]:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Gij, hooge poorten!
Waar in verhoord, en
Gevonnist elk te worden plag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Gewijde graven
Van die de staven
En schepters droegen met ontzag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Bespiênde toornen!
Waar uit met hoornen
Men maakte van de strijd gewag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Gij, trotsche muren!
Die niet verduren
En mocht der Heidnen stormbok doch:
Wij nemen oorlof. Och, och, och, och!

O kerk der kerken!
Waar aan men merken
Mocht Jacobs ijver oon bedrog:
Wij nemen oorlof. Och, och, och, och!

Daar God zijn zegen
Uitbreidde in 't plegen
Van d' heilge dienst, die hier geschach[1]:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Daar, blij van zinnen,
De Cherubinnen
Elk minlijk groetten met een lach:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Daar Levi's stamme,
Met zuivre vlamme,
Op 't outer 't offer smooken deê:
Wij nemen oorlof. Wee onzer, wee!

O, vloer! bevolen
's Hoogpriesters zolen,
Daar eenen Fenix[2] nam zijn steê:
Wij nemen oorlof. Wee onzer, wee!

Daar d' ark behoedde
Aärons roede,
Het Manna, en Mozes' Tafel meê:
Wij nemen oorlof. Wee onzer, wee!

Verslagen helden,
Die most ontgelden
's Krijgs toorne, en boeten het gelag:
Wij nemen oorlof. Ach, ach, ach, ach!

Verloste moeders!
Die niet bedroevers[3]
Zaagt als uw tepels, droog van zog:
Wij nemen oorlof. Och, och, och, och!

Die in uwe ermen
't Kind hoorde kermen,
En geven zijnen doodsnak nog:
Wij nemen oorlof. Och, och, och, och!

Verwoeste steenen!
Verstrooide beenen!
Vleesch, dat verstrekt der dieren aas:
Wij nemen oorlof. Helaas, helaas!

Verleide zielen!
Die hielpt vernielen
Uw oude stad, en streedt zoo dwaas:
Wij nemen oorlof. Helaas, helaas!

Kelders en kuilen!
Daar voortaan de uilen
Haar laten hooren met geraas:
Wij nemen oorlof. Helaas, helaas!

DE VIJFDE EN LESTE HANDEL.

TERENTIUS, SIMEON, REI VAN KRISTENEN, GABRIEL.

TERENIUS.

Wie maakt u stout, zoo vroeg dees velden te bespieden?

---

[1]Italiaansch voor schelm. — [2]nu; verg. vroeger. — [3]vertraagt, hindert. — [4]ophouden, uitstel.

[1]Germanisme (geschals) voor geschiedde. — [2]Als eenling namelijk. — [3]Voor bedroefders, ten zij men bedroeders lezen moet (verg. het oude hoot voor hoofd).

SIMEON.

Verspieders zijn wij niet, och! neen, maar vrome[1] lieden,
Genadig landvoogd, wij zijn Kristenen gedoopt,
Een vreedzaam volk, dat steeds op Jezus Kristus hoopt,
Der zielen Heiland, dien de goddelooze Joden
Zoo schelmsch betichtten, en zoo schandelijken doodden:
Wij, gangers in zijn spoor, om zijnen naam versmaad,
Te streng van haar vervolgd, en tot in 't graf gehaat,
Voor 't jongste Paaschfeest hier nog aan ons heerdsteê za-
Maar door het spoken van de Auzonische[2] soldaten, (ten:
Die 't al afliepen, als vast d' een aan d' ander stad,
Van haar beklommen, de bebloede neêrlaag had,
En 't eislijk moordgeschrei, dat herwaarts in de toppen
Der hooge bergen klonk van Ascalon, van Joppen,
Van Ptolemaïde, Jotapa, Taricheên,
Afaca, Garizim, 't plat land der Idumeën,
En andre plekken: wij, bedacht voor Salems plagen,
Die Davids zoon voorzeî, die vele komen zagen,
En druppen onvoorziens op dit halstarrig zaad,
Dees muren vloden, naar de Goddelijke raad,
Die ons Messias gaf, en bleven zoo verholen
Te Pella. Nu de stad ligt gants vergaan tot kolen
En assche, komen wij, een ongewapend volk,
't Verwoest Jeruzalem bezien: of nog de kolk,
Of eenig teeken van ons heerdsteê was te vinden,
Of koud gebeente van onze onbegraven vrinden:
Vermits wij hoorden, 't heer op zijn vertrekken stond.
Dit weinige, edel heer! ons, arme pelgrims, jont!

TERENTIUS.

Uw antwoord mij vernoegt; gaat henen zonder vragen,
Uw dorpels zoekt, begraaft uwe onbegraven magen,
En zoo de nood u drukt, keert van 't gebergte weêr,
En slaat u metter woon hier veiliglijken neêr,
Bezaait dit akkerland, plant wijngaard, bouwt er hutten,
En uwen Kristus dient; wij zullen u beschutten,
En al, die 't Joodsch geslacht niet godloos hangen aan,
Ons zullen wilkom zijn, 't land zal haar open staan.

REI VAN KRISTENEN.

Helaas! wat merken wij hier al veranderingen!
Helaas, Jeruzalem! ons schijnen alle dingen
Vergaan met uwen val; wat Scyth, wat wreede Parth,
Die hier voorbij gaat, moet met een meêdoogend hart
Niet aanzien dat geweld[3] vernield met staal en vuurwerk,
En geven een gehuil op 't omgestorte muurwerk,
Op 't puin en de assche, die d' uitheemschen houdt bedeesd,
En tuigt, hoedanig is haar heerlijkheid geweest.
O God! wat ziedy niet al aan met alziende oogen!
Wie zal hierover recht uw oordeel vaten mogen!

GABRIEL.

Gij Kristen pelgrims, die hier dut[4], en[5] vreest geen leed
Van d' Engel Gabriel, die 's Hemels vloer betreedt,
Die d' heilge Moedermaagd boodschapte van te voren,
Hoe zij van God was tot een Moeder Gods verkoren;
Ik zal 't ontvouwen, en voor u ontslui'ren al
't Geen aan te merken staat in Isrels droeven val;
Met aandacht daar op let, en u geenszins verwondert,
Dat gij hier ziet vertreên, verbrand, geblaakt, geplonderd
Den priesterlijken stoel korts vol van majesteit,
Den koninklijken troon, de pracht en heerlijkheid
Des grooten Salomons; dat gij, met staal, met vlammen
En honger, ziet verdelgd de welgeboren stammen,
Die, alle volk te spijt en d' Engelen te trots,
Uitblonken in 't gebergt gelijk een glorie Gods:
Want daar is in vervuld 't geen voormaals u, in Perzen,
Heeft Daniel voorzeid met zijn droomkondig' hersen,
Te weten: dat het volk eens vorsts, gewapend sterk,
Uitroeyen zou de stad, het volk, en d' heilge kerk,
En schorsen 't offren, en zijn valsche Godsdienst stichten,
Daar, boven d' arke, 't goud des Cherubs plag te lichten:
Gelijk Messias ook gespeld heeft zoo perfect[1],
Als hij de stralen van zijn Godheid hield bedekt,
En van d' Olijfberg zag het heer de stad verrassen,
Den tempel branden, en 't verwoede Rome plassen
En, met d' hoefijzers van haar hengsten, staan in 't bloed.
Wie niet halsstarrig blijft, kan hier door in 't gemoed
Zich ook verzekren, dat, naar aller heilgen wenschen,
Verschenen is den Held en Heiland aller menschen,
De groote Siloa: vermits men ziet ontrukt
Den Joden haren staf, en haren staat verdrukt,
Ja, tot den grond vernield: gelijk zulks elk gegeven
Is tot een teeken, van d' oudvader, zat van leven,
Die God zoo lang aan zijn beloften hield verschuld[2],
Tot dat hij Juda zag ontschepterd en onthuld
Van zijnen hoofdband, en ontkleed van zijn gewaden,
En 't volk Gods de aardsche weelde en heerlijkheid versma-
Zoo haast als het vernam, hoe Davids Godes zoon (den,
Omleeg afbreken liet den wereldlijken troon,
Een ongeachte praal, indien ze wierd geleken
Bij 's Hemels glorie, daar hij zit, om uit te steken
Verr' boven al de pracht der koningen, die ooit
Hier lagen overhoop, en vochten haar berooid[3].
Wat Kristen is er, die nu voên zal zijn gedachten
Met zulke verkensdraf, en op een Heiland wachten,
Die aardsche kroonen strooit: die troonen bouwt in 't slijk:
Die naauw bepaald is met een eng verganklijk rijk:
Die pronkt met staven, die inwendig vast verrotten:
Die purper draagt, dat opgeknaagd wordt van de motten,
Dat zijnen glans vergeet, en haast[4] zijn luister derft?
Gij, huisgenooten Gods! die hier beneden zwerft,
Gewisselijk, al waar uw erf het rijk van Meden,
Schoon Perzen waar uw leen, en Nimrods groote steden
Uw lot, schoon of al 't Oost voor u op 't aanzicht viel:
't Waar nog een kranke troost verworven voor de ziel:
Al blonk uw lichaam als een zon, die zat van stralen
Op haren middag bralt, eer zij gaat nederdalen:
Wat mocht het baten, als een lang gevreesde dood
Op 't onverzienst' voor u deze aardsche glorie sloot!
Laat dan de dwazen gaan brageeren[5] en hoog roemen
In dingen, die slechts zijn verwelkelijke bloemen:
Vliegt gij uit d' ijdelheid naar boven van beneên:
Klimt op, daar Jezus wordt van d' Englen aangebeên:
Daar 't heerschaar nimmer moê, met juichen en met sprin-
Droomt nergens anders af als van hem lof te zingen: (gen,
Daar de ouderlingen op haar herpen kunstig slaan:
Daar alle tortsen, daar de sterren, zon, en maan,
Zijn enkel duisternis, ten opzien van den genen,
Die 't eindloos rond vervult, en niets laat onbeschenen:
Daar 't nieuw Jeruzalem heeft gants een ander schijn:
Daar al de straten goud, de poorten peerlen zijn:
Daar 's Drieheids majesteit verstrekt, aan alle kanten,
Der Hemel-lieden kerk: daar alle diamanten
Verliezen haren glans: daar God zich maakt gemeen,
En duizend jaren zijn als onzer dagen een.
Wie zal nu twijflen, dat de wet, met al haar feesten,
't Wyrooken, 't slachten, en 't opofferen der beesten,
De reinigingen, en wat dienst daar meer aan kleeft,
Is donkerheid, bij 'tgeen dat schoonder luister heeft?
Wie zal de schaduwen omhelzen voor de waerheid?
Of kiezen Mozes' glans voor Kristus' gulde klaarheid,
Die blonk op Thabor van zijn voorhoofd als een zon?
Wie Levi aanzien voor den tweeden Aäron,
Die in een schoonder koor gaat storten zijn gebeden
Als ooit hoogpriester, die hier wyrookte beneden

---

[1] eerlijke. — [2] Romeinsche, naar 't Ital. land van dien naam. — [3] macht, machtige stad; (verg. 't Hoogd. Gewalt). — [4] mijmert. — [5] Ontkennend; verg. boven, bl. 1, aant. 8.

[1] Min gelukkig voor juist, en terecht door Van Lennep als Rederijkers-smetjen gegispt. — [2] schuldig, gebonden. — [3] zich arm vechten. — [4] ras. — [5] brallen; zie vroeger.

In 't heiligdom, dat nu, gebroken en geschend,
Elk raadt, dat hij 't gemoed naar 's Hemels kerken wend',
Van derwaarts[1] Jezus 't mann' laat regenen bij vlagen,
Veel zoeter als de broôn, die op de tafel lagen
Voor 't priesterlijk geslacht: van derwaarts elk bereid
Is spijze, die de ziel toebrengt onsterflijkheid.
O, bruid van mijnen Vorst, verkorene gemeente!
Keert vrij uw aangezicht van 't vlammig borstgesteente,
Daar uwen Fenix[2] meê ging brallen eens om 't jaar,
Alsof hij niet meer mensch, maar gants vergodet waar:
Die glanzen zijn gebluscht, waarom gij stondt verwonderd,
Die diensten hebben uit: ziet Levi eens geplonderd
Zoo naakt staan zonder kleed, en treuren om den schat
En 't goud, dat Israel zijn kerk geheiligd had.
Zoo gij een priester zoekt, versmaadt dit driftig[3] eiland[4],
Gaat naar de sterren toe, daar vindy uwen Heiland,
Niet opgesmukt met zijde of wormgespinsel, neen,
Zijn kleed is enkel licht van boven tot beneên.
Ziet, wat een ronde kring van louter vlam en stralen
Omzweeft zijn majesteit! ei, ziet eens neder dalen
Die zoete Cherubijns en Serafijnen, om
't Schoon aanschijn door te zien van 's Hemels Bruidegom!
Zij lonken lodderlijk, en blijven op hem staren:
Volgt haren voorgang: laat de doode priesters varen,
En rusten in het graf: leent niet meer Mozes' mond
Maar Kristus' lippen 't oor: omhelst het nieuw Verbond!
Vermengt geen goud met lood; waardeert het beeld geringer
Als 't leven, daar 't op heeft gewezen met de vinger.
Dit treurspel, dat hier is gespeeld zoo bloedig lang,
En nu besloten met der Joden ondergang,
U Gods rechtveerdigheid en strengheid uit gaat drukken,
Die wrake neemt van 't kwaad, en alle booze stukken;
En, tot waarschouwing van een iegelijk persoon,
Stelt, als een baken, dit verdelgd geslacht ten toon:
Gelijk de rechters op het galgeveld de boeven,
Die overgeven[5] vaak haar ouderen bedroeven,
Ja, een geheele stad, brandstichters, en verraârs,
Straatschenders, dieven, en vervloekte moordenaars,
Met knodse, vuur, en staal, met koorden en met stroppen,
Raaibraken, worgen, slaan, ophangen, branden, koppen,
En wegen op de straf, naar elks begangen[6] feit:
De plaatse van 't gerecht geeft een afgrijslijkheid[7]
Den reizigers, wanneer zij palen, raden, galgen,
En kruisen zien van verr', die haar het hert doen walgen
Van d' eiselijke stank, en 't aanzicht al verschrikt
Afwenden van 't geboeft', dat, d' oogen uitgepikt
En halfgegeten, spijst den kraayen en den raven,
En d' aenden, die in haar ingewand begraven[8]
't Verschrookte menschenvleesch, verdord en zwert ge-
Een vette buit, waarop dees dieren ledig gaan[9]. (braân;
De Joôn van misdaad, in haar knagende geweten,
Vaak wierden overtuigd, wanneer zij Gods profeten
Verpletterden met steen, en bliksemden haar 't hoofd.
Maar och! hoe was dat volk van 't Hemels licht beroofd,
Als zij ophoopten[10] nog de afgrijselijke zonden,
En 't onbesmette Lam zoo bits naar 't leven stonden:
Hoe was al 't helsche spook[11] ontketend op die dag,
Als God zijn liefste Zoon zoo bloedig sterven zag:
Die, streng gebonden, en geslagen, en bespogen,
Gerukt wierd en geplukt, gesleept en voortgetogen:
Die naakt ten toon gesteld eens ieders gaapspel was:
Doen 't al: „kruist, kruist hem!" riep, „en lost ons Barrabas!
Zijn bloed zij op ons brein!" doen hij, van schreyen moede,
Zijn borst gemarmerd en gestreept zag van de roede:

[1]Versta: derwaarts, vanwaar. — [2]Verg. boven, bl. 141b, aant. 2. — [3]drijvend, vlottend; verg. vroeger. — [4]Versta: het ondermaansche. — [5]geheel bedorven; zie vroeger. — [6]Thans verouderd voor begaan (verg. echter beging). — [7]Rijmshalve voor afgrijzen. — [8]Min gelukkig voor inzwelgen. — [9]teren. [10]vermeerderden. — [11]geestendom.

Doen hij in 't richthuis droeg het purper tot zijn hoon:
Geschepterd met een riet, gemyterd met een kroon
Van scherpe doornen, die het krijgsvolk om zijn hersen
Ging vlechten, en verwoed om zijn hoofdslapen persen,
Dat een slagregen van roô druppelen al meer
Droop langs zijn voorhoofd en zijn heilig aanschijn neêr:
Aldus mismaakt, most hij, met pijnelijke gangen,
't Hout dragen, daar men hem gespalkt korts aan zou han-
O, wreedheid ongehoord! zoo wierd hij, als een guit, (gen:
Gedoemd ten galgenberg, en most ter poorten[1] uit.
Hem volgde een droeve rei van vrouwen en van maagden,
Die gaande sloegen voor haar borsten, en beklaagden
Den heiligen Profeet, die, door de gansche stad,
Veel kranken oon artsnij van 't bed geholpen had.
Indien nog 't loos gebroed zijn straf had willen keeren,
Zij wierd hun klaar gespeld zelf van de mond des Heeren,
Die zich omwendde, en riep: „helaas, bedrukte rei!
Wat weendy over mij, maakt eer een veldgeschrei,
En uwen val beklaagt; want ziet, ik zie genaken
De fakkel, die uw stad verbranden zal en blaken:
Dan zal men roepen: „o, gelukkig is die geen,
Die nooit onnoozel vrucht zag hangen aan haar speen:
O, driemaal zalig, die nooit blijde moeder waren,
Diens buiken nimmer zijn geslonken na het baren!"
Zoo sprekende, genaakt' hij 't Heidensche gericht,
't Vervloekte Golgotha, dat wit van schedels ligt.
Hier most hij, naakt aan 't hout gehecht, te schendig lijden[2]
Twee moorders, die hij zag gekruist op beide zijden:
Hier wierp de krijgs-knecht om zijn kleederen het lot:
Hier bad hij voor zijn beuls, en wierd van nieuws bespot:
Met galle en eek gelaafd; hier zag hij 't handenwringen
Zijns moeders, en een zweerd haar droeve ziel doordringen:
Hier schreid' hij: „God, waarom verlaat gij uw zoon!"
Dat zijnen moordschreeuw klonk in 's Hemels hoogsten
Wij zagen hem terstond den lesten doodsnak geven, (troon;
En droegen fluks zijn ziel in 't vrolijk eeuwig leven,
In 't lieflijk Paradijs: van derwaart zag ze neêr,
En zag 't verlaten vleesch doorsteken met een speer,
De zonne gaan te rug, de cierlijke tapijten
Des tempels scheuren, en van zelf aan stukken rijten;
Het aardrijk sid lren, en de dood haar ijzren staf
Verworpen[3], als de doôn opkeken uit het graf.
O, Kristen schare! laat zijn droevig lijden breken
Uw steenen hert, en denkt, of God, om zich te wreken
Van 't goddeloos geslacht, niet dobbel oorzaak heeft,
Wanneer 't zijn goedheid zoo ondankbaar wederstreeft:
Dus spiegelt u en vreest, eer gij mee wordt verstooten!
Want heeft hij niet verschoond natuurlijke loten[4],
Veel minder ongekwetst die[5] van zijn bliksems blijft,
Die tegen de natuur den boom is ingelijfd:
Of zijdy Jacobs zaad, zoekt geenen roem te halen
Voor God, omdat uw stam van Abram komt te dalen:
Omdat gij zijt besneên, noch steunt niet op de Wet,
Maar door 't geloove uw hope op Jezus Kristus zet.
In dees verstoringe en beschreyelijke ellende,
Als in een tafereel, ook aller dingen ende
Wordt levende afgemaald, en naakt gesteld ten toon,
Dat niets blinkt hier beneên zoo heerlijk, noch zoo schoon,
Zoo sterk, zoo groot, zoo trotsch, zoo prachtig, noch zoo hei-
Dat voor een snel verderf zich kan beschutten veilig. (lig,
Ziet vrij Jeruzalem eens met opmerken aan:
Gij ziet de wereld met haar vesten ondergaan,
En niets geschapen, dat in eeuwigheid zal duren.
Laat alle steden prat en stout zijn op haar muren,
Wachttoornen, poorten, en bolwerken hemelhoog,
Valbruggen, ijzerwerk, en grachten nimmer droog;
Wat mag het baten, als de jongste dag der dagen
Komt steuren 's werelds feest met alderhande plagen?

[1]Thans poort. — [2]dulden. — [3]Thans verwerpen. — [4]telgen, kinderen. — [5]diegene, hij, die.

Als God zich rust ten strijd, en dat men 't Kristendom
Als in slagoorde vindt tweespaltig[1] staan alom,
Rijk tegen rijk gekant, en dat d' hoofdstoffen stuiten
Nature in haren loop, en gaan haar ampt te buiten?
Wanneer de onzuivre locht een snelle pest verwekt,
Het kerkhof mest, en 't land alsins met dooden dekt?
Wanneer de zee verlaat haar palen niet om temmen[2],
Te lande berst en briescht, en op de baren zwemmen
De menschen doet en 't vee? wanneer het aardrijk beeft,
En uit den afgrond looit[3], en een gehuil opgeeft,
En hooge klippen scheurt, en overstulpt met rotsen
De steên, die hangende aan 't gebergte elk wilden trotsen?
Wanneer den Hemel derft zijn blinkende gestalt,
Zijn sterren strooit, de maan haar zilvren pruik ontvalt,
De zon zijn gouden huive, en dat, met groot vergrammen,
Den Æther uitberst, en de wereld stelt in vlammen?
Dan zal de reye der Aarts-Englen dalen af,
En met bazuingeklank verwekken uit het graf,
En dagen voor 't gericht de dooden lang ontslapen,
En zamelen 't gebeent': de baren zullen gapen,
En braken lijven uit, die schuurden haren grond,
En die verzwolgen zijn van visschen, groot van mond.
Het aardrijk zal zijn dcôn, de zee haar lijken geven,
En Adam al zijn zaad zien voor hem staan, en leven.
De Cæsars zullen uit haar tomben hemelwaart,
Een grooter Cæsar zien, en vluchten, al vervaard
Voor zijn streng aangezicht: de vorsten eislijk huilen:
„Ach, bergen! valt op ons! versteekt ons, helsche kuilen!
Ons schepters hebben uit, ons glorie heeft gedaan!
Wat vierschaar spant men hier? wie kan voor hem bestaan!"
't Geslacht der Joden met verwondering zal spreken:
„Dit 's hij, wiens zijde met een ijzer wierd doorsteken;
Dit is hij, die betrad de dorpels van ons huis,
En hing op Golgotha gedoemd, en storf aan 't kruis!
Waar bergen wij ons ziel?" het dun getal der vromen,
Dat Kristus door 't geloov' heeft vrolijk[4] aangenomen,
En 's werelds pracht versmaad, en had om zijnen naam,
Noch schat, noch borgerschap, noch staat, noch lof, noch faam,
Maar ramp en tegenspoed: ja, wierd vaak vander eerden
Verdelgd van felle beuls, met koorden, vuur, en zweerden:
Dat Kristen hoopken zal, ter rechterhand vooraan
Geplaatst, zijn lichten[5] blijde op zijnen Heiland slaan,
En vliegen hemelwaart naar boven, als 't zal hooren
Die vreugderijke stem: „Komt hier, mijn uitverkoren!"
En, met een feestgewaad omgord van enkel zon,
Verzellen gaan om hoog den tweeden Salomon:
Die, om elk naar verdienst zijn vonnis uit te meten,
Is op geen stoel van goud en elpenbeen gezeten,
Maar in de wolken bralt, met grooter majesteit
Als Ezaïas zag voorheen Gods heerlijkheid:
Bralt, zegge ik, op een troon, die van de Serafijnen
Gedragen, niet en doet als bliksemen en schijnen,
En werpen straal op straal; ziet, hoe verbaasd voor hem
De goddelooze vliên dees donderende stem:
„Vervloekte, gaat van mij!" 't berouw komt hier te spade:
Geen aflaat geeft men hier: hier schenkt God geen genade:
Ziet, hoe al 't helsche spook, met zeldzaam gekrioel,
Met zijnen pekstok stouwt de zielen in den poel.
Ziet, hoe Beelsebub zijn kerkers en zijn holen
Met zwavel propt, en met onlesschelijke[6] kolen,
En pijnt de naakten met een endelooze dood:
Terwijl de Christen rei in Abrams zachte schoot
Gewenschte rust geniet, en in den Paradijze
't Verborgen manna smaakt, en nut der Englen spijze.
Gij, bondgenooten Gods! gaat in, door de enge poort,
Naar deze bruilofts feest, en blijdschap nooit gehoord,
En, met uw voorbeeld en oprechtigheid, wilt nooden
Tot uw gemeenschap steeds het overschot der Joden:

[1] verdeeld. — [2] ontembaar. — [3] Anders locit; verg. boven. — [4] blijmoedig. — [5] blikken. — [6] onuitbluschbare.

Dat, na veel zwarigheên, na veel geleden smaad,
Den Zoon zal kussen, en de Goddelijke raad
Gehoorzaam zijn, na dat 't getal vervuld zal wezen
Der Heidenen, die God en 's werelds Heiland vreezen.

SIMEON.

Lof zij Jehova, die ons wormkens vrundlijk is,
En toont den rijken schat van zijn geheimenis:
Die zijnen Engel zendt uit 's Hemels hooge kerken,
Om ons t' ontsluiten wat wij hebben aan te merken
In Jacobs droeven val, en jammerlijke ellend.
Mijn Kristenen! dit in uws herten tafel prent!
Aanmerkt Gods strengheid aan[1] de geen die hem verachten,
Zijn groote goedigheid aan al die op hem wachten.

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

DAVIDS LOFZANG VAN JERUZALEM,

DIE HEERLIJKE EN HEILIGE STAD GODS,

of een Poëtische Uitbreidinge over den 122 Psalm.

Ik verheuge mij dies, dat mij gezeid is, etc.

1.

Wanneer ik over 't hoofd Jeruzalems zie hangen
Het uitgetogen zweerd, dat haren schedel dreigt:
Wanneer ik Sion zie met ketenen gevangen,
En dat zoo schoonen zon haar p'ruik ter aarden neigt:

2.

Als ik ons daken zie en muren omgevallen,
Ge-effend met het gras, dat 't leegste dal besloeg,
En 't pratte Babilon met dees[2] trofeên gaan brallen,
Die David zegenrijk den Filistijn ontjoeg:

3.

Dan sterft mijn hert van rouw, dan gaat het op een schreyen,
Dan ben ik als de sneeuw, die voor den zomer smelt[3],
Dan gaat mijn droeve ziel in 't dal van droefheid weyen,
Daar stadig eenen stroom van vochte peerlen zwelt;

4.

Maar als ik, wederom gekomen tot mij zelven,
De spitsen rijzen zie van 't heerlijk nieuw gebouw,
Den tempel en 't paleis, die prachtige gewelven,
Dan schiep ik zoo veel vreugds als voormaals was de

5. (rouw.

Dan spreek ik bij mij zelf: „o, Salem uitverkoren!
Van blijdschap juicht mijn hert, van vreugd ontspringt mijn ziel,
Om dat, ik weet niet wie, mij luistren komt in de ooren:
De stad is weêr gebouwd, die voormaals neder viel;

6.

God, God heeft aangezien 't boetveerdige vernedren
Van zijn twaalfstammig volk, gevangen aan d' Eufraat,
De tempel wederom, met marmorsteen en cedren,
Den sterren 't voorhoofd biedt, en naar de wolken gaat.

7.

Het heiligdom, dat praalt met goude en zilvre vaten;
De priestren, op een nieuw, 't hoog altaar smoken doen;
Men hoort de rundren weêr en vette koeyen blaten,
Welks smeer[4] geheiligd is, om 't offervuur te voên.

8.

Klimt op in 's Heeren huis, klimt op in 't huis des Heeren!
Van onzer vadren stad de poorten open staan;
Laat 's priesters lippen u Gods wet en zeden leeren,
En aan zijn voetschabel roept uwen Koning aan!

[1] voor. — [2] Voor die. — [3] Het onderscheid door Van Lennep tusschen dit smelten 't vroegere smilt bij Vondel gezocht, is even denkbeeldig als dat tusschen tasch en Vondels tesch; verg. boven, bl. 42b, aant [10]. — [4] vet; van daar nog de naam van een bekend gebak: smeerbollen.

9.

O, uitverkoren stad! o, moeder aller steden!
Door 's Hemels schikking zelf, niet bij geval gesticht,
Tot een bijzonder eind, door 's Oppersten beleeden[1];
Gij zult mijn doelwit zijn, en stof van mijn gedicht.

10.

O, eere van Judeën! o, zetel van de stammen,
Die met den heilgen glans eens Godheids zijn bekleed!
Gij blinkt met 's konings kroon en 's tempels heilge vlam-
Dat elk een, die u ziet, van u te spreken weet. (men,

11.

Den ijver mij verslindt, en krenkt bijna mijn zinnen,
Wanneer ik vieren help op 't statigst 't hooge feest;
Dan ben ik naauwlijks mensch, maar een der Cherubinnen,
Mijn lichaam is wel hier, maar elders mijnen geest.

12.

Men ziet een wereld hier van menschen t' zamen dringen,
Van wijd en zijd te hoop vergaderd op een steê:
Gelijk de vloeden, die van hier en daar ontspringen,
En geven zich op 't lest uit de engten in een zee.

13.

De priesterlijke rei, welriekende van 't smeeren[2],
Uitmuntende in cieragie, elks aanzicht tot zich haalt,
In rokken, gordels, hoên[3], en geschakeerde kleêren,
In goud en klaar gesteent' het oog bijna verdwaalt.

14.

't Slachtoffer, eerst gehecht, geknoopt aan 's altaars hoor-
Met zijn warm ingewand het heilig plat beslaat; (nen,
Den Hemel, die zich om 's volks zonden ging vertoornen,
Op de offeranden ziet, en zich verzoenen laat.

15.

Daar vangt dan 't loven aan, daar zingt men Gode psalmen;
De wind, het snarenspel, en 't Goddelijk muziek
In 't hangende gewelf doen de Echo wedergalmen;
Dan juichen ze als om strijd met d' Englen algelijk.

16.

God Jacobs! roepen zij, van kalveren noch stieren
Kan 't uitgestorte rood afwasschen onze smet,
Maar een veel edler bloed van 't slachtschaap goedertie-
Ons allen tot een zoen en offer voorgezet. (ren,

17.

Wij zien alleen op Hem, op Hem alleen wij oogen;
Hij wordt door deze dienst ons levende afgebeeld.
O, komt MESSIAS! komt, en helpt ons onvermogen,
Op dat de schaduw vliê, die ons voor d' oogen speelt.

18.

Lof, lof zij Gode en 't Lam, dat, eer de sterren blonken,
Ons met zijn dierbaar bloed hem zelven heeft gekocht;
Heft als gevleugeld op uw herten leeg gezonken,
En draagt des hoogsten roem ten wolken in de locht.

19.

O, peerle van het rijk! o, hoofdstad uitgelezen!
Noch zwijge ik, dat in u van elpenbeen en goud
Staat, vol van majesteit, de rechterstoel gerezen,
Daar elk zijn vonnis haalt als Juda vierschaar houdt.

20.

Hier dringt men voor 't paleis: d' een moet den koning spre-
En d' ander hem te zien is al zijns herten wensch: (ken,
Zoo fluks hij zich vertoont, is elks gemoed bezweken,
Als hij meer God gelijkt dan eenig sterflijk mensch.

21.

Dat Memfis 't hoofd inhaal, en vrij den moed laat dalen
Voor 't glinstrende kasteel, dat in de bergen ligt;
Dat Sidon niet eens droom dees spitsen t' achterhalen,
En Tyrus elders wend' haar schaamrood aangezicht.

22.

Zij pronkt gelijk de bruid eens konings hoogverheven,
Kleinoodje is haar sieraad, en purper hare dracht;
Den Hemel scheen verliefd zijn trouwe aan haar te geven,
En heeft om dees Godin alle andere steên veracht.

23.

Zij schijnt een Paradijs, omhelsd van zilvre beken,
Een Eden, daar het mann' aan 't hout des levens groeit,
Een riekende prieel, dat, nergens bij geleken,
Geen wintervlagen voelt, maar altijd jeugdig bloeit.

24.

Zij treedt gelijk een paauw, wiens schemerende schachten
De schoonste voglen zelf ontluistren heel beschaamd.
Maar zacht, mijn zangeres! daar schiet in mijn gedachten,
Dat zij geen roem ontbeert, die alsins[1] is befaamd.

25.

't Zij, dat ik dan aanzie, dat binnen uwe wallen
't Hoofd Levi vet gezalfd, en Juda wordt gekroond:
Dat ze elk, naar haren staat, op 't alderheerlijkst brallen,
En dat d' een 't Heiligdom, en d' ander 't Hof bewoont:

26.

Het zij, dat ik aanzie, dat gij begrijpt de kooren
Van 't blinkende gewelf 't welk Gode is toegewijd,
Daar d' Hemel de gebeên der heilgen wil verhooren,
En als wij zijn vervloekt ons weêr gebenedijdt[2]:

27.

Het zij, ik u aanschouwe als 't beeld, dat ons naar 't leven
Een stad voor oogen bootst, waarvan dat[3] ieder een,
Elk een die van de geest des Heeren wordt gedreven,
In 't lest der dagen wordt een levendige steen:

28.

Het zij gij 't munster[4] mij wilt van die stad toeschijnen
Daar onzer vadren God van is de timmerman[5],
Wiens poorten peerlen zijn, wiens muren zijn robijnen,
Een stad die eeuwig blijft, noch zich bewegen kan:

29.

Gij zijt Jeruzalem en blijft mijns herten weelde;
Dat Jacob, als hij is ontlast van Babels juk,
Van verre u heil toewenschte, en zijnen zegen deelde[6]!
Dat op uw minnaars daalde een regen van geluk!

30.

Vermits de brand des twists neêrbliksemt hooge muren,
En voorspoed in de schoot van vrede en eendracht rust,
Moet vrede in u altijd en eeuwiglijken duren,
En 't vuur des dullen krijgs steeds blijven uitgeblusscht.

31.

Om onzer broedren wil, ter liefde van de vrunden,
Die gij een herberg strekt en aangename woonst'[7],
Wij hertelijker nog u vrede en welvaart gunden,
En wenschen, dat gij groeit en bloeit op 't alderschoonst'.

32.

Om d' heilge dorpels ook, die binnen uwe vesten
Geplaatst zijn, en betreên van Aärons geslacht,
Ik steeds betrachten wil al 't geen u dient ten besten,
Gelijk een, die uw heil zijn heil te wezen acht."

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

Grafschrift op Bredero[8].

Hier herbergt[9] 't lijf, wiens geest in kluchten muntten
En[10] met veel boerterij steeds zwanger ging van hersen; (uit,
Wien Charon willig voerde om sunst[11] in de oude schuit,
Vermits de zieltjens droef nog lachten om zijn farcen[12].

---

[1]Voor beleiden, bestier. — [2]Voor zalven. — [3]Voor hoofddeksels in 't algemeen.

[1]van alle zijden. — [2]Voor benedijt, zegent. — [3]Naar de spreektaal. — [4]monster, beeld. — [5]Voor bouwmeester. — [6]Voor toe-deelde. — [7]woning, zie vroeger. — [8]De bekende geestige dichter Gerbrand Adriaansz. (in Bredero), 23 Aug. 1618, ruim 33 jaar oud, overleden. – Om de reeks der voorafgaande gedichten niet te breken, bespaarden wij deze kleinigheid tot hier. – [9]woont, huist; verg. vroeger. — [10]Versta: En die. – [11]om niet; verg. vroeger. — [12]Fransch voor kluchten.

(In latere lezing:)

Hier rust Brecêro, heengereisd,
Daar de boot geen veergeld eischt
Van den geest, die, met zijn kluchten,
Holp[1] aan 't lachen al die zuchtten.

AAN DEN BRUIDEGOM

LAMBRECHT JACOBSZ.[2]

MET ZIJN BRUID

AACHTJEN ANTHONIS (Dr.),

VEREENIGD ANNO 1620, DEN 28EN VAN HOOIMAAND.

De Schilderkunst, die praalt met duizend oude stukken,
Die aan den Tiber als Godin wordt aangebeên
Van aller geesten puik, dat vurig derwaarts heen
Zich spoedt, om met dood stof het leven uit te drukken; —
Dees[3], hoe aanlokkend, kost de zinnen niet verrukken
Van onzen schilder-geest[4], die[5], in 't gemoed bestreên,
Geen doode verw vernoegt, albast noch marmersteen,
Om een ontdoken bloem in 't Nederland te plukken.
Na veel raadslagens hij 't Geheimenis[6] dus vraagt:
„Waar mag mijn êga zijn? hoe noemt men deze[7] maagd?"
„Aacht!" galmde 't Heiligdom; dies, om nu uit te kiezen
Van duizend Aachten één, keerde onze bruigom thuis,
En zocht zijn troost, zijn helft, zijn bruid, met druk en kruis,
En in midzomer[8] vond zijn Aacht in 't Hof der Friezen.

Gebed, uitgestort tot God

OVER

MIJN GEDURIGE KWIJNENDE ZIEKTE, Aº. 1621.

Gij die de ziekte kweekt, en doet ze weêr verdwijnen,
Aanziet een Kristen kert, belegerd met veel pijnen;
O, Vader alles troosts! gij weet en ik beken,
Dat ik een aarden vat, en broos van stoffe ben!
Aanziet de zwakheid dan van uwen armen dichter,
Mijn rouwe wonden zalft, en maakt mijn kwalen lichter;
Of, zoo 't u dus behaagt om onzer zonden schuld,
Zoo wapent mijne borst bestendig met geduld:
Dit harnas eischt den[9] nood, want jaren zag ik enden,
Maar nooit mijn zwarigheên en dagelijksche ellenden.
Dit maakt mij 't leven zuur, en mat de geesten af,
En doet ons hemelwaart vaak zuchten om het graf.
Als ik de zwaluw zie geherbergd aan de gevel
Van 't overlenend[10] huis: „o, die van d' aardsche nevel
Ontslagen," spreek ik dan, „mocht nestlen, daar 't gestarnt.
Daar 't goud in 't blaauw torkois zoo flonkerende barnt!"
Gij weet het, goede God! hoe vierig uwen zieken
Naar een gezonder locht, door 't roeyen van zijn wieken,
Opstijgen wil gezwind, of dat een van uw boôn[11]
Hem op zijn pennen draagt in uwen rijken troon.
Als ik, om tijd-verdrijf, met mijne stem ga paren
Den weêr-klank van mijn luit en zangerige snaren,
Dan dunkt mij, dat uw geest met mijnen geest getuigt,
Hoe 't heilig heerschaar Gods daar boven speelt en juicht.
Dees lust tot 't hoogste goed, dit Goddelijk verlangen,
Uit dees kwellagie wordt geboren en ontvangen.
Wij nemen dan in dank den tijdelijken druk:
Laat ons, o Heer! slechts niet bezwijken onder 't juk;
Noch laat de ellende niet te zeer ons brooshcid tergen,
Noch meer als[1] het vermag, wilt niet uw schepsel vergen;
Zoo zal mijn zangeres u roemen onder maan,
En 's werelds duistre nacht en schaduwen versmaân
Om[2] 't zalig licht, tot dat de geest, van 't lijf gescheyen,
Zal weerdig zijn bekend[3], te juichen met uw reyen.

Gebed.

Uw zegen, Heer! daal op ons allen:
Bewaar ons, dat wij tot geen kwaad vervallen!
Ons zorge zoek' het rijk daar boven meest!
Nu, in den naam van Vader, Zoon, en Geest,
Genuttigd, met een dankbaar hart, te gader,
Al wat ons wordt gejond van God, den Vader!
Zijn milde hand verleent ons drank en spijs:
Men geef hem lof, en dank, en eer en prijs!

Opdracht

DER

AFBEELDINGE VAN PRINS WILLEMS GRAF[4],

AAN DE

STATEN DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Voorstanders van dit land, vol weeldige[5] onderzaten,
Ontvangt, naar uwe gunst, doorluchte Heeren Staten!
De grafsteê, toegewijd aan d' asschen van den vorst,
Die streng, als Herkules, gemoedigd had zijn borst
Met haat van dwinglardije, en, op manhafte tochten,
Uitschudde 't harrenas der Westersche gedrochten[6],
Verdadigde al uw recht, en, dapper van gemoed,
Bezegelde den schat des vrijdoms met zijn bloed.

Op HENRIK DE KEYZER,

DOORLUCHTIG BEELD- EN STEENHOUWER[7]
VAN AMSTERDAM.

Hier leeft, die leven gaf aan marmer en metaal,
Ivoor, albast, en klei; dies laat zich Utrecht[8] hooren:
„Is Rome op keizers prat en keizerlijke praal,
De keizer van de kunst is uit mijn schoot geboren."

OP HET METALEN PRONKBEELD,

TE ROTTERDAM OPGERECHT, TER EERE VAN DEN

GROOTEN ERASMUS.

Wat wijsheid Latium en Grieken hiel besloten,
Begreep gansch Kristenrijk, zoo ras Erasmus kwam,
En schonk, met zijnen naam, aan 't nedrig Rotterdam
Een naam, naardien hij was uit haren schoot gesproten.

De stad, verheugd om de eer van zulk een zoon genoten,
Zijn rottende gebeent noch stuivende assche nam,

---

[1]Voor h i e l p. — [2]Doopsgezind predikant te Leeuwarden. — [3]Nam. de straks vermelde Schilderkunst. — [4]L. Jsz. was als talentvol schilder bekend. — [5]Thans d i e r. — [6]Gelijk reeds meer voor o r a k e l. — [7]Versta: d i e. — [8]Thans ongelukkig verloren, voor Sint Jan in den zomer; verg. Shakspere's m i d s u m m e r n i g h t s d r e a m. — [9]Eerste naamval. — [10]v o o r o v e r h e l l e n d. — [11]E n g e l e n.

[1]Thans d a n. — [2]v o o r. — [3]e r k e n d. — [4]Het in 1620 voltooide grafgesteente van den Zwijger. — [5]w e l v a r e n d e. [6]De S p a n j a a r t s. — [7]De bouwmeester o. a. der Noorder-, Zuider- en Wester-kerk te Amsterdam, die den 15en Mei 1621 overleed. — [8]De Keyzers geboortestad.

Maar rechtte een steenen beeld. De Nijd spoog vier en
Om haren zuigeling van 't hoog altaar te stooten[1]: (vlam,

Dan och! die groote keert zich niet aan nijd noch spijt.
Geen graf bestulpt[2] zijn faam. Hij heldert[3] met den tijd.
Zijn krans groent onverwelkt en bloeit, voor afgunst vei-
(lig.
Die onlangs was van steen, nu glinstert van metaal,
En zoo de nijd zich steurt aan 's helds verdiende praal,
Wij gieten licht van goud dien Rotterdamschen Heilig.

GEDACHTENIS VAN DESIDEER ERASMUS.

ROTTERDAMMER, AAN DEN HEER

PIETER SCHRYVER[4].

O, hooggeleerde Schrijver!
Wat kwist ge tijd en ijver,
Om op te doen 'tgeen levendig gelijkt
Den grooten Desideer, die niemand wijkt.
Hou op van printeziften;
Een stapel wijze schriften
Is d' afdruk van den held, die eeuwig leeft,
En d' aardboôm met de pen veroverd heeft.
Zijn pen dreef voor zich henen,
Uit Rome en uit Athenen,
't Barbarisch heer, een schandelijken hoop,
En oneer van den Kristelijken doop;
De zieletyrannijen,
Met gierigheids harpijen,
Den woesten krijg, de plompheid dom en doof,
De gulzigheid, en 't blinde bijgeloof.
Zijn hand die gaf de mate
Aan beiderleyen state,
Aan 't wereldlijk en ook aan 't geestlijk hof:
Zij hief de nutte kunsten uit het stof.
De doode graven hooren,
Dat Cicero herboren,
Tot onversierden[5] roem van Maas en Rijn,
Den Tiber leert zijn lang verleerd Latijn.
Wat jongen en wat ouden
Zijn niet in hem gehouden[6]!
Een bron van wijsheid vloeit uit zijnen mond,
Den gouden tolk van 't heilig nieuw Verbond.
De lang bewolkte waarheid
Herschept haar oude klaarheid,
Na roestige eeuwen, uit dit Hollandsch licht;
De doling krijgt een schaamrood aangezicht.
Zijn ziele walgt van 't werren.
Zij kiest geen dop voor kerren[7].
Al wat zij op den vasten grondsteen bouwt,
Is dier gesteent, fijn zilver, en rood goud.
Hij sticht vervallen steden,
Door Godgeleerde zeden
En tempering van wetten, glad hersmeed
Met zijne tong, die diamanten kneedt.
Om pais[8] is al zijn bidden;
Voorzichtig houdt hij 't midden,
En staroogt op 't Apostolick gestarnt;
Daar hier Charybd en ginder Scylle barnt.

De Roomsche myterkroone
Haar allerliefsten zone
Erasmus stadig, met ontvouwen schoot[1],
Milddadig tot d' eerwaardigste ampten noodt.
Gekroonde koppen wenken[2]
Zijn gunste, door geschenken
En tittels: maar zijn veder, even vrij,
Om Kristus wraakt gehuurde slavernij.
Geen baatzucht maakt hem eigen[3],
Ook zwicht hij voor geen dreigen;
En die, zijn kruis omhelzend, eere vlugt,
Vervult met eere de ongemeten lucht.
De redelijksten zoeken
Zijn schaduw in zijn boeken;
Waarop de harteknaagster Haat-en-nijd
Belachelijk haar stompe tanden slijt.
Al is de Rotterdammer
Verlost van 't Kristen-jammer,
Zijn troostleer wischt nog vele tranen af.
De zegen Gods bedauw' zijn zalig graf!

Op Erasmus.

Dus leeft Erasmus nog in schijn:
De vader van 't hervormd Latijn.

Davids Lijkklacht

OVER

SAUL EN ZIJN ZONEN.

De breafsten, die gij hebt gedragen,
O Israël! leggen nu verslagen
Op uwe bergen. Wat geweld
Of 't puik der mannen hebb' geveld?
Verhaalt dit niet aan onz' misgonners
Te Gath, noch meldt toch d' Ascalonners
Op hunne straten 't ongeval,
Door uw luidruchtig lijkgeschal:
Om niet de maagdelijke reyen
Des Filistijns ten dans te leyen:
Dat 's onbesnedens dochters niet
Gaan lachen over ons verdriet.
O Gilboa! dat dauw noch regen
Voortaan uw hooge toppen zegen
Met loof en gras, noch d' akker draag
Zijn tiende, die Gods hut behaag:
Want op uw hoogte en open velden
Ontzeeg de schild en 't hart der helden:
De schild van Saül in den strijd;
Als had hem God nooit ingewijd.
De boog van Jonathan en 't snedig[4]
Geweer[5] van Saül kwam nooit ledig
In 't hof, maar vuil van vijands bloed
En 't vet der dappren, trotsch van moed.
Die Jonathan, die Saül minnelijk,
En beide schoon en onverwinnelijk,
Terwijl ze leefden, kon de dood
Niet scheiden, in den jongsten nood.
Geen arends vleugels waren sneller,
Geen kies noch klaauw van leeuwen feller.
Och, Abrams dochters! schreit op 't lijk
Van Saül, fluks[6] nog vorst van 't rijk:
Die u met purperen gewaden
Bekleedde, en 't kleed met puikcieraden,

[1] Zinspeling op het getier der kerkelijke ijveraars (Ds. Jacob de Leeuw c. s.) tegen 't oprichten van 't beeld; waarover desbelust zie Passchier de Fijne, naar zijn leven en schriften (Den Bosch, 1853); bl. 119 en volgg. — [2] bestolpt, bedekt. — [3] neemt toe in glans. — [4] De bekende dichter en oudheidkenner P. Scriverius, die (naar 't schijnt) zich met het zoeken naar een welgelijkend portret van Erasmus had bezig gehouden. — [5] onverdichten. — [6] aan hem verplicht. — [7] kern, pit. — [8] vrede.

[1] met open armen. — [2] Rijmshalve voor bejagen. [3] eigen koning, slaaf. — [4] Hier voor snijdend. — [5] wapen. — [6] korts, kortelings.

Gesteente en goud te sieren plag.
O, onvergetelijken slag!
Hoe stortten daar de vroomste koppen!
O Gilboa! op uwe toppen
Viel d' onversaagdste en stoutste man,
Die grootste krijgsheld Jonathan.
Och, Jonathan, mijn zoet vertrouwen!
Mij zoeter dan de min der vrouwen,
Mijn broeder, dus verongelukt!
Nu voel ik, hoe uw dood mij drukt!
Geen moeders hart had zoo verkoren
Het eenig pand, uit haar geboren,
Als ik uw ziel, o heldenheer!
Hoe kwaamt gij om met uw geweer[1]!

Mozes' Gezang.

O, Hemel! hoor naar mijne reden,
Het aardrijk geef mijn stem gehoor,
Mijn leering druipe in ieders oor,
Gelijk de wolken naar beneden:
Ik wensche, dat de woorden vloeyen,
Uit mijnen mond, als dauw en vocht;
Gelijk de regen uit de locht
Het kruid, en druppels 't gras besproeyen:
Dewijl mijn tong den naam des Heeren
Verheffen wil, gelijk 't behoort.
Geef Gode alleen den prijs! komt voort,
En helpt zijn majesteit vermeeren!
Gods wonderwerken zijn volkomen,
En al zijn paden loopen recht.
God is getrouw: geen valschheid hecht
Op dien rechtvaardigen en vromen.
Die zich geenszins als kinders droegen,
Maar schendig tegen 's Hemels stem
Zich zelfs vergrepen, gaven hem
Niet weinig stof van ongenoegen.
Verkeerd geslacht, bedorve[2] ranken!
Onwetend volk, te dwaas en snoô!
Bejegent gij de Godheid zoo?
Is dit den Allerhoogsten danken?
Is Hij dan niet uw rechte Vader,
Uw eigen Voogd en wettig Heer,
Die u bootseerde[3] tot zijne eer,
En 't wezen gaf, en schiep te gader?
Gedenk aan de overoude dagen,
En loop met uw gedachten vrij
Door alle huizen, op een rij;
Ga heen, ga uw vader vragen,
Hij zal u al 't voorleden mellen,
En wat er is gebeurd voorheen.
Ga, vraag uwe ouders naar 't voorleên:
Zij zullen 't u in 't lang vertellen.
Toen d' Opperste elk zijn land ging toonen,
Toen Adams afkomst wierd verspreid,
Hij elk zijn deel heeft toegeleîd,
Naar 't juist getal van Jacobs zonen.
Gods volk is 't eigendom des Heeren,
En Jacob blijft zijn erfpand;
Hij vond hem in verwilderd land,
Daar schrik en eenzaamheid verkeeren;
Hij voerde hem omher[4], bewogen
Van liefde, en gaf dien zone een wet:
Bewaarde hem voor ramp en smet,
Gelijk den appel van zijne oogen.
Gelijk een arend vlugge vogels
Tot vliegen port, rondom hen zweeft,
Spreidt God zijn pennen uit, en heeft
Hem opgenomen op de vlogels.
De ware God alleen geleidde
Hem op dien tocht: geen Heidensch God,
Of uitheemsch Ongod, brocht zijn lot
En erfdeel door woestijn en heide.
Hij zette het met zijne veder
Op hooge landen, in een lucht
En veld, vol spijze en akkervrucht
En weelige gewassen, neder.
Daar zogen de uitgekore[1] lippen
Aan honigdauw het hart gezond;
Aan olie, die hun in den mond,
Kwam vloeyen van de harde klippen;
Aan boter van de gladde koeyen,
De schapemelk, 't gemeste lam,
En Bazans bok en vetten ram
De tarwebloem, zoo schoon in 't bloeyen.
God schonk hem rustig var den klaren
En rooden wijn: aldus gemest
En zat, begon de zoon in 't lest
Weêrspannig achter uit te varen.
De zoon werd glad, en vet, en grover,
Verliet de Godheid, die hem schiep,
Ontviel de Godheid, die hem riep,
En zette aan[2] vruchtbre beemden over.
Zij tergden God, door vreemde Goden,
Ontstaken 's Hemels Majesteit
Tot gramschap, door de gruwzaamheid
Der afgoôn, hun zoo streng verboden.
Zij offerden den Goôn der beemden,
En niet den God, die hen verbond.
Zij dienden, los en zonder grond,
Den onbekenden en den vreemden,
De nieuwe en onbekende altaren,
Bij uwe vaders nooit ge-eerd.
Gij loochent God, die u bootseerd',
En laat uw Heer en Schepper varen.
Dat zag d' Almachtige uit zijn tronen,
Ontsteken van verbolgenheid,
Getergd door 't schendig onbescheid
Van zijne dochteren en zonen.
Hij sprak: „ik wil voor deze bozen
Mijn aanschijn dekken met een wolk,
En zien den uitgang van dit volk,
Verkeerde kinders, trouweloozen.
Men durf[3] door Ongoôn mij vergrammen,
Mij tergen door afgoderij;
Ik wil een ander volk aan mij
Verbinden, buiten Jacobs stammen;
Ik wil verwekken dwaze volken,
Ten trots van hunnen wreevlen moed;
Mijn gramschap zal, gelijk een gloed,
Ontsteken 's afgronds diepste kolken,
Al 't land met zijne vruchten blaken,
Der bergen grond in asch vertreên,
De rampen stapelen op een,
En hen met al mijn pijlen raken.
De honger zal hun vleesch verzwelgen;
't Gevogelt om hen pikt en zwiert,
De felle slang en wreed gediert
Zal hen, in stof gesleept, verdelgen.
Het zwaard van binnen, schrik van buiten,
Zal teffens al wat mij mishaagt
Bederven, jongeling en maagd,
Den ouden man en teêre spruiten.
Dan wil, dan wil ik schimpwijs vragen:
Waar zijn ze nu in rook en wind?

[1] in uwe wapenen. — [2] Naar de reeds herhaaldelijk gewraakte Hollandsche wanspraak voor bedorven. — [3] vormde, schiep. — [4] Germ. (umher) voor rond.

[1] Verg. boven, aant. 2. — [2] naar. — [3] Voor dert, wangt het.

Ik wil ze, waar men menschen vindt,
Uit elks gedachtenisse vagen.
Doch om geen vijand stof te geven
Tot lastren, schortte ik deze straf,
Eer zij hun haatren voedsel gaf,
Om trotscher mij te wederstreven.
Zij mochten licht uit hoogmoed stoffen:
„Ons hand is sterk, daar 't al op stuit!"
Hun Godheid voerde dit niet uit,
Noch heeft ze door haar macht getroffen.
O radelooze' en zinneloozen!
Och, was dit volk toch wijs en vroed,
En zag 't nog tijdig te gemoet
De aanstaande straf en plaag der boozen!
Hoe kan een enkle duizend jagen,
En twee, tien duizend op den tocht?
Is 't niet, omdat hen God verkocht,
En dreef in 't net, om hen te plagen?
Ons Godheid slachtte nooit[1] de Goden
Der vijanden; dat boos geslacht
Kan zelf getuigen van de macht,
Waar voor alle afgoôn hene vloden.
De wijnstok, die ons haters pootten,
Is, als der Sodomieten rank[2]
En Gomorreeschen akkerdrank,
Een bittre wijn, vol gal gegoten.
Hun wijn is gal van felle draken,
En doodlijk addrengift. En broedt
Dit niet al stil, in mijn gemoed
Bezegeld, als een schat van wraken?
Ik hou de weêrwraak voor mijn eigen[3],
En wil 't vergelden, op zijn tijd,
Opdat ze sneuvlen in den strijd.
De dagen naken, die hun dreigen.
De tijd, beschoren tot hun schade,
Is voor de hand. De Hemel zal
De boosheid brengen tot een val,
Zijn dienaars troosten, uit genade.
Zij zullen zien, hoe die hem haten
In kracht vermindren en getal;
En hoe ze smilten, die op wal
En sterke muren zich verlaten.
Dan roept ge: waar zijn nu hun Goden,
Hun toevlucht, en hun toeverlaat,
Van welker offer zij verzaad
En vet geworden zijn, gevloden?
Van welker offerwijn zij nutten?
Zij geven nu zich zelfs eens bloot,
En redden u, in dezen nood.
't Is tijd, dat zij u nu beschutten.
Nu merkt, aan 'tgeen er is bedreven,
Dat ik alleen de Godheid ben,
En, neffens mij, geene andren ken.
Ik ben de Heer van dood en leven.
Ik kwetse en zalve aan alle zijden,
En geen geweld, noch geene kracht,
Kan iemand rukken uit mijn macht,
Noch voor mijn hand zich zelf bevrijden.
Ik hef mijn rechte hand naar boven,
En zweere bij mijn Majesteit:
„Ik leef alleen in eeuwigheid,
Die alle machten kan verdooven.
Indien ik koom' mijn zwaard te wetten,
Tot dat het als een bliksem straal',
En mijne hand, met schittrend staal
Gewapend, zich in 't recht ga zetten:
Zoo wil ik me aan mijn haters wreken,
Vergelden hunnen wreevlen moed.

[1]leek nooit op. — [2]wijnrank. — [3]mij zelf, gelijk nog in de volkstaal.

Mijn pijlen zullen, rood van bloed
En dronken, druppelen en leken.
Mijn zwaard zal 's vijands vleesch verslinden,
En 't bloed der dooden, in den slag,
's Gevangens vleesch, die met geklag
Bloots hoofds zich boeyen liet en binden.
Dat allerhande volk en tongen
Gods vollek loven; want hij boet[1]
Zijn dienaars schade, en wreekt hun bloed,
Uit wrake tot dees straf gedrongen.
Hij zal het onrecht van zijn zonen
Uit ijver wreken naar zijn macht,
Maar Jacobs erfdeel en geslacht
Genadig vallen, en verschoonen.

Babylonische Gevangenis.

PSALM CXXXVI.

Toen wij, te Babylon geketend, daaglijks droever,
Ons harpen hingen aan de wilgen, die den oever
Der onverzoenbre Eufraat beschaduwden met groen;
En aan Jeruzalem en 't vaderland gedachten,
En aan d' altaren, daar wij God te dienen plachten,
En Levi ons met mann' des Godsdiensts plag te voên:

Toen scheen ons aangezicht van droefheid te verouden.
De boezem zuchten loosde, en de oogen parlen douwden;
Want d' overwinners ons beloegen[2] in ons kruis,
En spraken: „weest getroost, gij 's Hemels uitverkoren,
Nu laat ons eens een lied en blijden lofzang hooren,
En zingt eens, zoo gij placht, in uw godsdienstig huis!"

„Och!" spraken wij, „wien zou gelusten nog te zingen,
Nu wij, zoo veer van huis, bij woeste vreemdelingen,
Zijn ieders tijdverdrijf, en guichelspel, en hoon!"
Jeruzalem, eer gij in mijn gemoed zult sterven,
Eer zal mijn rechte hand haar zoete snaren derven;
Eer zal mijn schelle harp mij weigren haren toon.

Gewijde vloeren, en gij schoon gebouwde bogen,
En heiligdommen, die nog glinstert in onze oogen;
Och, Sion! eer gij laat te zijn ons hoogste goed,
Ons weelde, ons vrolijkheid, ons vaarzen, en gezangen;
De tong zal eer verdroogd in 't mondgehemelt hangen,
Eer dat van elders vreugd verrijze in ons gemoed.

Gedenk, o Heer! gedenk de razende Edomieten;
Die, in 't verdelgen van den roem der Isralieten,
Vast kreten: „af, rein[3] af, tot op den lesten steen! (werk:
Verwoest, en brandt, en blaakt; brengt ijzer aan, en vuur-
Men draag geen kerk ontzag! verloopen is haar uurwerk;
Men trap haar, die u zoo balddadig heeft getreên!"

Bloeddorstig Babylon! hoe stout gij u durft roemen,
Men zal in 't ende den verdelger zalig noemen,
Die u vergelde al 't wreede, ons aangedane kwaad;
Dan zal men roepen; „o, gelukkig zijt gij, Perzen!
Die Sions onrecht wreekt, en die de teedre hersen[4]
Van Babels zuigeling op rotsen klitst[5] en slaat."

[1]vergoedt. — [2]Thans belachte; verg. vroeger. — [3]Germ. voor zuiver, heelendal. — [4]hersenen. — [5]klatst, anders kletst; even als smilt, bij Vondel, voor smelt.

Op de Geboorte van

ONZE HOLLANDSCHE SAFFO

ANNA ROEMERS[1].

Als 't heilig noodgeheim[2] wat zeldzaams ons woû jonnen,
En zaligen onze eeuw, doen kwam in 't licht der zonnen
Dees kunstrijke Anna, wien den Hemel had bezind[3].
Zoo haast de Goden en Godinnen dit vernamen,
Zij, met de Muzen, uit haar hooge zetels kwamen,
Om te begroeten en te zegenen het kind.

Zij lag in 's voêsters schoot, en sloeg de teedre lichten[4]
Op d' ommestaanden rei van blinkende aangezichten;
Een heilge glans, zoo 't scheen, zweefde om haar edel
De rei der Hemellièn schiep een te zonderlingen[5] (brein.
Genoegen, en bestond eenstemmiglijk te zingen,
En heil te wenschen 't kind, dat meer was als gemein:

„Groeit," zongen zij, „en bloeit! ontluikt, o bloem der bloe-
O roem van uwe tijd, daar Roemer op mag roemen! (men!
Eer van uws vaders huis, en pronk van uwe stad!
Gedurende de lent' van uwe onnoozle jaren
Moet u noch leed, noch ramp, noch onspoed wedervaren,
Dien d' Hemel opgeleid heeft als een weerde schat.

De tijd genaakt, dat, om den lofkrans te bejagen,
Gij nog Arachne[6] met uw naaldwerk uit zult dagen:
Nature met 't pinceel, graaf-ijzer[7], kole, en krijt:
Polymnia[8] met zang: Frato[8] met uw snaren:
De schrijvers met uw pen, die in elk een zal baren
Verwondering, als gij der schrijvren Fenix zijt.

Der kunstbemindren oog zal gaan de muren vrijen[9],
Die rijklijk zijn bekleed met uwe schilderijen·
De spiegelglazen[10], die te cierlijk zijn vermaald:
De boeken gestoffeerd met duizenderlei dingen,
Vol kunst, vol printen, en verscheiden teekeningen:
De zijde-stoffen, die gezield zijn van uw naald.

Maar dit zal 't minste zijn, wanneer de faam zal loven
Uw rijm en proze, dat zijn ziel ontving van boven,
Als Grotius verstomt, als Cats zoo bril[11] toekijkt,
Als Hooft verwonderd staat, als Heyns[12] met zijnen Schrij-
Uw gulde veerzen leest, en d' een uit grooten ijver (ver[13]
Bij Pallas, d' ander u bij Saffo vergelijkt:

Wanneer gij met uw dicht verdient de lauwerbladers,
En ciert de Poppen en uitbeeldingen uws vaders,
Die u in wijsheids school van jongs heeft opgekweekt;
Wie dan uw spreuken en uw rijmen komt t' erkouwen[14]
Zal roepen: „dit 's geen maagd, noch van 't geslacht der
vrouwen,
't Is Maro, die hier zingt, 't Is Cato, die hier spreekt.

Wast op, gelukkig kind! wast op in goede zeden,
Die van 't verwondren[15] nog zult worden aangebeden,

Vermits uw oordeel, en uitstekende verstand;
Wast op, gelukkig kind! cieraad van uwe tijden!
Den Hemel u beschutt' voor al die u benijden!
Wast tot een wonder van het prachtig Nederland!"

Zoo eindigde de groet en zegening der Goden,
Die haar geschenken mild de jonge vrucht aanboden,
En met een hemelsch spook[1] verdwenen uit 't gezicht.
De spruit nam toe, en hoe zij meer bestond te bloeyen,
Te meer de wijsheid met haar jaren scheen te groeyen,
En 'tgeen eerst minder was, dat wierd een grooter licht.

Ten lange lesten moet de nijd nu zelf belijen,
Dat in haar zijn vervuld der Goden profecijen,
Dat 's Hemels schatten zijn te recht aan haar besteed;
Geestrijke jonkvrouwe! o, wat zullen wij u wijen?
De nymfen van ons Y haar in uwe eer verblijen,
En staan tot uwen dienst wilveerdig en bereed.

Maar, uitgelezen maagd! vermits der grooten gunste,
En 's levens ijdelheid verdwijnt met alle kunste,
Vergaapt u niet aan 'tgeen, dat schielijk zal vergaan.
Wilt met uw schrandre geest niet hier beneden marren,
Maar altijd hooger gaan, en zweven naar de starren,
En Hemelwaarts 't gezicht, als een Sibylla[2], slaan.

---

[1]Roemer Visscher's welbekende oudste dochter, en uitgeefster van haars vaders Sinne poppen, wier tweede druk hier meê versierd werd. — [2]noodlot; zie vroeger. – [3]bedacht. — [4]blikken. — [5]zeer bijzonder. — [6]De bekende Atheensche maagd der Grieksche overlevering, die om haar borduurwerk door Pallas benijd en in een spin veranderd werd. — [7]Anders graveerstift. – [8]Twee der Muzen; zie desbelust mijn Aesthetica of Schoonheidskunde, blz. 70. — [9]opzoeken. — [10]kristallen roemers. — [11]vreemd. — [12]De Leidsche Hoogleeraar en dichter Daniel Heinsius. — [13]P. Scriverius; zie vroeger. – [14]herkaauwen. – [15]uit bewondering.

Klinkert

OP

D. WILLEBRORDUS SNELLIUS,

MATHESEOS PROFESSOR

IN DE HOOGE SCHOLE TOT LEIDEN.

Wat snelgewiekte bood' brengt ons den gulden tak?
't Is Snellius, die snel van geest, van zinnen wakker,
Dien snellik plukken liet op Ramus'[3] vetten akker
En snel dees spruite gaf een kracht die haar ontbrak.

Veel sneller zal men nu gaan meten 's werelds dak,
O, snellen Snellius, Euclides'[4] weerdsten makker!
Gij vliegt de kunst voorbij in snelheid; want men sprak er
Nooit sneller af met reên eer Snel het hoofd opstak.

Gij, snelle Geesten! volgt en sneller op wilt merken
Vermids u Snel gaat voort met snelle en lichte vlerken,
Of giert hij u te snel, zoo trekt een snelle schacht

Uit zijn gezwinde wick, zoo spoedig, langs hoe sneller,
En hoe gij sneller stijgt, hoe haar de meetkunst heller[5]
En sneller op zal doen, tot in haar volle kracht.

J. V. VONDELEN.

TOT LOF

VAN DE

KUISCHE EN GODVRUCHTIGE MARTELARESSE

ST. AGNES.

GEZANG.

Dat Room der Heiligen gebeent
Bewaart, meer luisters haar verleent
Als zoo veel koninklijke graven,
En tomben van gekroonde slaven.

[1]geestverschijnsel. — [2]profetisch bezielde. [3]De wijsgeer P. Ramus, wiens 27 boeken over de Meetkunst Snellius verklaard had. Zie het meêgedeelde bij Van Lennep II, bl. 138. — [4]De beroemde Grieksche wiskundige. — [5]klaarder.

Naast andre daar ze moed[1] op draagt,
De grafstê van de kuische maagd,
Agnes, ooit was de vreugd en 't wenschen
Van ijverende Kristenmenschen.
Vermits dees groote martelaars'[2]
Verstrekte Kristus' kerke een kaars
En heldre fakkel, door haar lijden,
Geheugelijk[3] tot allen tijden.
Jeugd, schoonheid, adel, munten uit,
En bloeyen in een zelve spruit;
En als dees worstlen met malkander
Verwint Godvruchtigheid al d' ander.
Want door haar acht ze 't zaligst meest,
En heiligt Gode lijf en geest;
Als gants verrukt de zinnen vielen
Op Jezus, Bruidegom der zielen.
Vergeefs, vergeefs haar d' ijdelheid
Bekoren wil en strikken breit;
Vergeefs men tracht haar te verlokken.
Zij is te Hemelsch opgetrokken.
Als d' Overste Symfronius
Dingt na haar kuischheid, spreekt ze aldus:
„Heer rechter! houd vrij op van smeken[4],
Geen goud en kan mijn opzet breken.
Geen minnevlam mijn ziel besmet;
Ik ben verloofd aan 't bruilofsbed,
Dat de Engelen in den Hemel spreyen
Voor d' Heilge maagdelijke reyen.
Zoo[5] loflijk gij uw zoon verheft,
Mijn Bruidegom hem overtreft:
Wiens schoonheid, als hij voort komt treden,
De zon kan van zijn glans ontkleeden.
Indien ik slechts standvastig hier
Bewaar het Godlijk zuiver vier,
Noch wulpsch mijn reinigheid laat schaken,
En dien hem met gebeên en waken.
Gesteenten van veel klaarder schijn
Als al uw diamanten zijn,
En rijker peerlen zal hij geven,
Die[6] hier volstandig is gebleven."
Des minnaars vader door dit woord
Verwonderd staat, en roept verstoord:
„Nu zuldy kiezen een van beiden:
Men zal u naar 't bordeel toe leiden,
Of dadelijk Vesta, met 't gemoed
En gaven, offeranden doet."
Daar op zij haar geweldig[7] trekken,
Om 't kleed haars maagdoms te bevlekken.
Maar een gewiekt gezant van God
Met glans verschijnt in 't hoerekot,
Juist als de schennis, vuil van oogen,
De maagd het kleed had uitgetogen.
Agnes omringd wordt met een licht
Van bliksem, 't welk het aangezicht
Der goddeloozen slaat met stralen,
Die angstig als in schaduw dwalen.
Zij knielt van blijdschap, en gespreed
Vindt voor haar een gesterrend kleed,
Waar meê zij dekt de naakte leden,
En looft den Hemel met gebeden.
De minnaar, met een schaar verzeld,
Smaalt op het licht, en wordt geveld
En van Gods Engel neêr gesmeten.
Het lijk luidruchtig wordt bekreten.
Maar als Agnes aandachtig knielt,
God weêr het doode lichaam zielt.

De faam des daads, als uitgelaten,
Vervult te Romen alle straten.
De priesters, die het outer voên,
En plichtige offeranden doen,
Van boosheid zwellen ongeduldig,
En achten haar der straffe schuldig.
Men grijpt de onnoozle maagd, die stout
En vrolijk, op 't gestapeld hout,
Gods naam aanroept, als, met vergrammen,
De beuls 't vier kweeken en doen vlammen.
Maar onverschrokken van gemoed
Zij, in het midden van de gloed,
Geen haar verzengt door Gods ontfarmen,
En van malkandren strekt haar armen.
De rechter, moê van 't lang vertrek[1]
Des doods, verwijst haar teêre nek.
Zij sterft eer dan ze smart kan voelen,
De ziel vertrekt na hooger stoelen[2].
En langs een wit en zuiver pad
Gezwind zij reist naar 's Heeren stad,
En ziet de maan beneên haar voeten,
Als de Englen vrolijk haar ontmoeten.
Die haar geleyen onbezurgd
En voeren[3] hoog in 's Hemels burcht:
Daar zij, bevrijd van ongelukken,
Een dobbel kroon haar pruik laat drukken.
Heldin van adelijken stam!
Die, als een kuisch en zuiver lam,
Uw reinigheid woudt Gode schenken,
Met vreugd wij, jaar op jaar, gedenken
Aan uwen strijd hier uitgestreên,
Aan uw verwinning ongemeen;
Gij port ons aan, om op te stijgen,
En zulken palmtak te verkrijgen.
Uw leerlijke gedachtenis
De kerke een lieflijk wyrook is.
Uw sterk geloof doet ons ervaren,
Dat het niet leit[4] in 't tal der jaren.
Ter dood gij stapte met meer moeds
Als bruid ooit na haar bruilofts-koets;
Het schreit er al, gij uitgezonderd,
Den ouderdom uw jeugd verwondert.
Elk bleek, gedoodverwd met beklag,
De rozen op uw wangen zag.
't Aanminnig uitzicht in het strijen
Uw vijand trof met medelijen.
Heer Jezus! geeft ze kracht altijd,
Die u geheel zijn toegewijd!
Geeft, dat zij op dit voorbeeld merken,
En wilt haar[5] heilig opzet sterken.
En gij, die leeft bij God verhoogd,
Hoe veel[6] gij met gebeên vermoogt,
Verwerft ze zegen en genade
En komt ze met uw gunst te stade!
Maar hem[7] bij naam[8], die met dit dicht
Zijn Duitsche[9] wereld heeft gesticht:

---

[1] trots, roem. — [2] Voor martelaarse; thans met verfranschten uitgang martelares; verg. vroeger. — [3] denkwaardig. — [4] vleyen. — [5] Hoe. — [6] Aan wie. [7] met geweld, gewelddadig.

[1] vertraging. — [2] Voor zetels; verg. boven, bl. 122. [3] Zoo lees ik voor het onzinnige weren, dat wel niet anders dan een drukfeil zijn zal. — [4] legt, thans ligt. — [5] hun. — [6] Voor zooveel als. — [7] De dichterlijke priester Stalpert van der Wiele, in wiens Vrouwelijck Cieraet van St. Agnes versmaet (Den Bosch, 1622) Vondels gedicht het licht zag, en over wien verg. Alb. Thijm in den Volksalmanak voor Ned. Kath. 1853 en 1854. – De R. Katholieke toon van 't gedicht bewijst niets meer voor Vondels overhelling tot dien 17 jaar later door hem aangenomen godsdienst, dan de versregels, waarmede wij hem (boven, bladz. 35a) zijn R. Katholieken zwager De Wolf zagen begroeten. – [8] met name, in de eerste plaats. — [9] Voor Nederduitsche, Nederlandsche.

Opdat hem voor dit zoete schrijve[1]
Een eeuwig loon ten Hemel blijve.
Want ander loon (naar dat ik raam)
En wil hij niet, omdat zijn naam
Alhier, op hoop van meerder zegen,
Zoo gauschelijken is verzwegen. — Amen.

J. V. V.

UITBREIDING OVER DEN 19 PSALM DAVIDS,

VERVATENDE DE

UITNEMENDHEID VAN DE WET DES HEEREN.

I.

Geen schepsel zoo gering,
Of 't predikt zonderling
Zijns Scheppers lof en prijs,
Meer of men luidkeels riep:
Die alle dingen schiep
Is machtig, goed en wijs;
Doch, onder alle die,
Voornamelijk ik zie
Der Heem'len kring uitdrukken,
Hoe groot en wonderbaar
Is dezen konstenaar,
Vol kloeke meesters-stukken.

II.

Het uitgebreid gewelf
Mij tot den Schepper zelf
Met zoo veel lichten trekt,
En tuigt van 't ware Licht,
Dat zijn schoon aangezicht
Daar achter houdt bedekt.
Nu weid, mijn ooge! weid:
Der Heemlen Majesteit,
Vol schoonheid ingegoten,
De schoonheid mij verbeeldt
Van 't nooit-geschilderd beeld,
Tot nog voor ons gesloten.

III.

Naauw gistren daalden neêr
Den morgen melde 't weêr
Geduriglijk voorts aan:
Den eenen duistren nacht
Het tot den andren bracht;
Gods lof nooit stil bleef staan.
't Schoonst, dat ooit daaglijks blonk,
Ons 's daags zijn stralen schonk,
Te helder[2] nog van verren:
En als het onderdook,
Den duistren nacht ons ook
Kwam lichten met haar sterren.

IV.

Geen tongen, volk, of steê,
Hoe uitheemsch, over zee,
Of leeren ongewend[3],
Of in hoe duistren hoek,
Dat niet uit 's Hemels boek,
Als 't wil, den Schepper kent:
Elk sterretjen gewis
Een gulden letter is.
Wie dees boek-staven[4] t' zamen
Onzichtelijken stelt,
Daar merkelijk uit spelt
Gods wonderlijke name.

V.

Van derwaarts is[5], dat trotsch
Den bliksem onzes Gods
Den sterflijken verschrikt;
Zij vlieden al haar best,
Als hij, van 't Oost in 't West,
In ieders oogen blikt.
Wat plaats, wat hoek, wat oord
De donder niet en hoort,
Wanneer hij die wil zenden?
Hij berst ten wolken uit,
Met eiselijk geluid,
Tot aan des werelds enden.

VI.

In 't driftig veld[1] om hoog
Heeft God des werelds oog,
De zon, een hut vergund,
Waar uit hij toebereed
Als eenen bruidgom treedt,
Die in cieragie uitmunt,
Die uit zijn slaap-zaal gaat,
En blinkt in zijn gewaad
Van heldre diamanten.
Met minder luister niet
Ons 't licht zijn fakkel biedt,
En straalt aan alle kanten.

VII.

Zoo haast zij 's morgens rijst
Op dees aardbodems lijst[2],
Der sterren glans verdooft:
Gelijk een moedig held
Hij zich tot loopen stelt,
En toogt[3] zijn glanzig hoofd:
Den gulden vlammendrig[4]
Alle oogen trekt tot zich
Van menschen en van dieren;
't Gevogelt algelijk
Hem groet met wilt-muzijk,
En vrolijk tierelieren.

VIII.

Verwonderd ik aanzag,
O, vader van den dag!
Hoe snel gij 't al verklaart[5],
Hoe vlug gij henen schrijdt,
Ja, in zoo korten tijd
Volbrengt uw Hemel-vaart:
Des Hemels blaauwe tent
Gij dagelijks omrent
Met uw gevlerkte paarden:
Uw hett' breekt alzins door,
En niets en blijft er voor
Gescholen op der aarden.

IX.

Schoon[6] 's hemels aangezicht,
En alderschoonst het licht[7],
Waar door de wereld ziet,
Nog schoonder 's Heeren wet
Die, rein en onbesmet,
Nooit ziel haar vlekken liet.
Hoe blinkt der starren troon
En alderklaarst ten toon
De goud-geel zonne luistert[8]:
In klaarheid, waar zij straalt,
Gods wet nog prijs behaalt,
Voor wien al 't licht verduistert.

X.

't Uitbreidsel wonder net:
De zonne 's levens wet,

---

[1]Voor schrijven. — [2]heller. — [3]onbeschaafd, zonder kennis. — [4]letterteekens. — [5]is het.

[1]het drijvend zwerk. — [2]rand, kim. — [3]Verouderd voor toonen; verg. vroeger. — [4]vlammendrager; verg. vroeger. — [5]verhelderd. — [6]Versta: schoon is. — [7]der zon (verg. de tweede helft van 't coeplet). — [8]schittert.

Wordt aldernetst geacht;
Doch netter nog bekleef
De wet, die God voorschreef
Het menschelijk geslacht:
De wet, die aangemerkt
Wel neiging daadlijk werkt
Ten goeden, van den kwade,
Vermits zij zwaarder weegt;
Waardoor men God beweegt
Tot gunst en tot genade.

XI.

De leek[1] zij wederbaart[2]
En zijnen wulpschen aard
In wijsheid grijzen doet,
Wanneer zij, wel beoogd,
Zoo onderscheidlijk toogt
Het ware en 't valsche goed.
Wie, heilig en geschikt,
Dees hoogste reden[3] wikt,
Die zal ze oprecht belijden,
En d' onderhouder werd
Ervaren, hoe zij 't hert
Zoo zeer in God verblijden.

XII.

O, welken heldren glans,
In d' oogen des verstands,
Van 's Heeren wet afschiet!
Waardoor, Heer! uwen knecht,
Naar uw behagen recht,
't Een lieft en 't ander vliedt.
De vreeze, die steeds vreest,
Met eenen kindschen geest,
Des hoogsten toorn, is heilig;
Dies 't lot, dat zij verhoopt,
Niet met der tijd verloopt,
Maar in Gods schoot rust veilig.

XIII.

Rechtvaardig is 't gericht,
Dat ieder zijnen plicht
Aanteekent en verklaart,
Wijl 's Hemels wetten d'in
Geen tong volprijzen kan,
Hoe schoon zij zijn en waard.
Noch goud, noch eêl gesteent
Heeft Ofir ooit verleend,
Zoo dierbaar in mijn oogen:
Noch nimmer honigbie
Konfijten[4] honig, die
Zoo zoet heeft smaken mogen.

XIV.

Uw knecht heeft, 'tgeen hij weet,
Alsteeds met doen bekleed,
Steeds hield hij zich vermaand,
En, nimmer ijver zat[5],
Speurt, hoe zij hem den pad
Ter hoogster eeren[6] baant.
Zoo ooit mijn ziel verleid
Wierd door onwetendheid,
Wie kan die feilen mijden?
Erinnert mij, o Heer!
Al 'tgeen, waardoor wij d' eer
Uws heilgen naams ontwijden.

XV.

Ontslaat derhalven mij
Der trotscher[7] heerschappij,
Zoo blijve ik onbevlekt
En onbezoedeld van
Al 'tgeen den vromen man
Tot schuld en onheil strekt:
Alsdan zal Davids mond
Ontdekken 's harten grond
Met heilige gedichten.
Mijn scherm-heer, troost, en schild!
Die mij verlossen wilt,
En al mijn kruis verlichten!

[1] den gewonen mensch. — [2] doet herboren worden. — [3] redenen (der wet). — [4] Voor konfijtte. [5] met onverdroten ijver. — [6] Thans hoogste eer. [7] van de trotschen; verg. vroeger.

Lijk-dicht,

OP HET OVERLIJDEN[1] VAN

D. COENRADUS VORSTIUS,

GEWEZEN PROFESSOR DER H. GODHEID, TOT LEIDEN.

Nu rust hij, die versmaad in ballingschap moest leven,
En bonsde van 't altaar den Afgod[2] van Geneven,
Dien grouwel, die 't vergift schenkt uit een goude kroes,
En 't lieflijk aanschijn Gods afschildert als de Droes;
Als hij de afloting[3] van zoo menig duizend stammen
Ter Helle stuurt, en pijnt met eindelooze vlammen,
Nadat ze zijn tot kwaad genoodzaakt buiten schuld,
Opdat, kwansuis, haar maat rechtvaardig werd'[4] vervuld.
Dit kon geleerdheids roem niet lijden zonder straffen,
Als hij den Cerberus driehoofdig hoorde blaffen,
Doen smeedd' hij ketenen, opdat hij temmen mocht
Den uitgelaten vloek van 't lasterlijk gedrocht.
Der Hellen afgrond woedt, en staat geweldig tegen,
Braakt dampen uit zijn kolk, die, Hemel-hoog gestegen,
Bezwalken dik de lucht; opdat 't genade-rijk,
Dees goedheid, niet, gemeen, bestraal' een iegelijk.
De Vorst[5], nu afgestreên, gedwongen te vertrekken,
Voor broeder Esau vlucht, en kiest uitheemsche plekken:
En volgt des waarheids spoor, op 't redelijke pad:
Geeft God zijn ziel, zijn lijf de Vrederijke stad[6].

Op Jacobus Arminius[7].

Dit 's 't aanzicht van Armijn, die 't zij hij schreef of sprak,
Het heilloos noodlot van Calvijn gaf zulk een knak,
Dat Lucifer nog beeft voor 't dondren van zijn lessen,
En d' afgrond zwoegt en zweet, om stoppen deze bressen:
„Sus, kraamvrouw!" sprak hij, „sus! scheî vrij gerust van
God worpt geen zuigeling in 't eeuwig Helsche vier." (hier,

Op Johan Uytenbogaert[8].

Dit is de wijze mond, die menig met verwondren
Hoorde onder 't grof geschut van Nassouws leger dondren[9];
Een, die voor 't vaderland te sterven was bereid,
Werd hatelijk vervolgd en 't vrije land ontzeid.

---

[1] 29 Sept. 1622, te Tonningen in Holstein, waar hij, als Remonstrantsch balling, kort te voren was aangekomen. — [2] Het door Calvijn voorgestane Godsbegrip, met den, als „gruwel" door Vondel gebrandmerkte leerstelling der eeuwige verkiezing en verwerping. — [3] nakomelingen. [4] worde. — [5] Klankspeling op Vorstius' naam. — [6] Het bekende toevluchtsoord der Remonstrantsche ballingen, Frederikstad aan de Eider, waar V. (den 2den Oct.) begraven werd. — [7] Gomarus' bekende tegenstander. Wij lasschen, als van gelijke strekking en onderwerp, en eer vroeger dan later gedicht, dit en beide volgende bijschriften hier in. — [8] De bekende Remonstrantsche Godgeleerde en balling. — [9] Als 's prinsen hofprediker.

Op Simon Episcopius[1].

Bisschoppelijke praal en pronk van Godgeleerdheid,
Die Leiden vrijen woudt van twist en schoolverkeerdheid,
Gij wikt het al met reên, en zulk een regel wraakt,
Die God verschept[2] en tot den slimsten Duivel maakt;
Uw tong den lastermoud van Bogerman[3] kon snoeren,
Die 't Dordtsch besluit met macht geweldig uit most voe-
(ren.

MISBRUIK DES KERKELIJKEN BANS.

Klink-dicht.

Die Kristenen ontzeît den Kristelijken beker,
Dat 's een geweldenaar in Kristus' Koninkrijk;
God Vader heeft zijn feest bereid voor iegelijk,
Die in den Zoon gelooft; dat woord blijft vast en zeker.

Wat meet[4] gij u dan toe[4], o zotte logen-preêker!
O, overdwaalsch[5] tyran! schijnheilig stof en slijk!
Die dwingelanderij pleegt in eens anders wijk;
Gewetens-beudel, vrees den Goddelijken wreker!

Een oprecht harder weidt met zorg zijn lieve lammeren,
En hoedt ze voor den wolf, en zal zich hunner jammeren;
Een reukloos[6] hureling misbruikt den harder-staf,

En slaat en schopt en stoot des Heeren lieve kudden,
Verwareloost zijn wacht, in stede van beschudden;
Eens harders[7] lieflijk is, eens huurlings harte[8] straf.

Op een Moordpasquil,

BIJ EEN ANDER GEDICHT,

EN MOEDWILLIG OP MIJNEN NAAM GEDRUKT.

Men durf op mijnen naam uit haat in druk uitgeven,
Dat ik Mauritius[9] berooven wil van 't leven,
Ten dienst des Bataviers, om d' eere van een beeld[10],
'k Vergeef de schuld der haat, die mij dit heeft gespeeld.

Op de Zangkunst

VAN

Heer JOAN ALBRECHT BAN[11].

Ay, Ban! nu zeg mij eens: wat is 't?
Wat is 't? (ay, zeg! ik zal u danken)
Dat gij, in 't bannen van dien twist
En strijd van ongelijke klanken,
Mij hooren laat dien lieven peis
Der Engelen in Gods paleis?

Mij dunkt, ik hoor in eene wolk
Het paradijs, vol nachtegalen;
Hoe schiet dat schoon gevederd volk
Mij in het oor zoo blijde stralen!
Wie blaakt[1] mijn hart? och, Ban! ik smilt
Van toonen! kinders, gunt mij stilt'!

Is nu de Blink[2] in Tabors schijn,
En Gods Jordaan te zien in 't Sparen,
Daar Jezus' zangers bezig zijn
Met galm van wind en hemelsnaren?
Wie blaast dien galm? wie streelt die snaar,
Dan hoog, dan laag, dan middelbaar?

Gij zult (zoo Haarlem naar den Nijl
Zich kwijten gaat van 't zalig teeken[3])
Met zulk een vijl en Englestijl
De Damiaatsche keten breken.
Wat maakt[4] de zaag voor Haarlems boeg?
Een keel vol orglen is genoeg.

OP MEESTER

JOAN PIETERSEN SWELINGH[5],

FENIX DER MUZIEKE, EN ORGELIST VAN AMSTERDAM.

Dit 's Swelinghs sterflijk deel, ten troost ons nagebleven[6];
't Onsterflijk houdt de maat bij God in 't eeuwig leven;
Daar strekt hij, meer dan hier kon vatten ons gehoor,
Een goddelijke galm in aller Englen oor.

Het[7] Lof der Zeevaart,

AAN DEN HEER

LAURENS REAEL,

RIDDER, OUD-GENERAAL VAN OOST-INDIËN, ENZ.

Al wat bepekt, beteerd aangrijpen kan en vatten[8],
En dansen op de koorde, en klauteren als katten;
Zeespoken, die gezwind den steilen mast op vliegt,
En zijt in Thetis' schoot van kindsbeen opgewiegd;
Bolkvanger[9]-dragend gild, en blaauwe toppershoeden[10],
Die koortsen haalt op 't land, en lucht schept op de vloeden;
Stuurluiden, grijs van kop, die liever rijst, en zinkt
In 't bedde van de zee, als in de pluimen stinkt:
Gij schippers, die niet lang aan eenen oord kunt rusten,
En 't anker licht en worpt aan veergelege[11] kusten;
En al wat binnen boords, van schuim en pekel zoor[12],
Nu ommewegen zoekt, nu houdt een rechter spoor,
Verzelschapt mijne reis en voorgenomene beêvaart,
Die ik geheiligd heb den lof der nutte zeevaart.
Sint Laurens (niet die eer[13] geroost was en gebraân,
Maar voormaals is als Voogd naar Indiën gegaan[14])
Begunstige onzen tocht; want hij is omgedragen
Op 't grondelooze vlak door stormen en door vlagen;

---

[1]Of Bisschop, de bekende Remonstrantsche geleerde. [2]misvormt. — [3]De beruchte voorzitter der Dordtsche Synode. — [4]matigt—aan. — [5]verdwaalde, dolende. — [6]rockeloos. — [7]Zoo staat Van Lennep te recht voor, in plaats van harder te lezen. — [8]hart. — [9]Prins Maurits. — [10]Wellicht het „Praalbeeld van den vader des Vaderlands," opgenomen in den bekenden Bloemkrans van verscheiden Gedichten (1659), blz. 36, vv. — [11]Zie over hem en zijne muzikale bespiegelingen, de Bijlagen op Hoofts Brieven, IV.

[1]Doet blaken. — [2]De welbekende Blinkert. Ban was te Haarlem wonachtig. — [3]Van 't kruis. Zinspeling op Haarlems deelneming in Graaf Willems kruistocht tegen Damiate. — [4]Germ. voor zal, doet. — [5]Omtrent 1540 te Deventer geboren, waar thans weder eene zangvereeniging, onder zijn naam, is opgericht. – [6]Hij was den 9den Oct. 1621 overleden. – [7]Voor De; verg. vroeger. — [8]Het scheepswant nam., door 't volgende koorde aangeduid. — [9]kleedij, tegen een storm (of bolge) bestand. — [10]Spits uitloopende hoeden, naar de dracht dier eeuw; het model zie o. a. in Berkhey's Nat. Hist. van Holland. — [11]Voor vergelegen. – [12]zout. — [13]in vroeger tijd. — [14]Nam. Reael, die, in 1611 door de O. I. Compagnie naar de Molukken gezonden, van 1616—1618 (na den dood van den Goeverneur-generaal Reynst) dezen in het bewind had vervangen.

Hij wenkt ons toe alreede, en blijft verzekeraar,
Te vrijen onzen kiel van schipbreuk en gevaar.
Van waar de zeevaart eerst genoten heeft haar luister
Tot nog hangt in geschil, en d' oudheid maakt het duister.
Wat volk de zeekust vrijt[1], en handelt aan het strand,
Trekt uit dees vinding lof, bijzonder Grickenland,
Dat op zijn Argo[2] trotst, en op zijn Argonouten
En Tifys[3], die de zee te kruisen zich verstouten,
Om winnen 't gulde Vlies: doch Tyrus hierom lacht,
Die eerst een hollen balk te water heeft gebracht.
Egypten geeft niet toe, dat vroeg het land verliezen[4]
Dorst, met een rieten schuit en met gevlochten biezen.
Brittanje moedigt zich, dat lange wind en weêr
Versmaadde, met een boot van barstig bokkenleer.
Voorts 't ankersmeden zich aanmeten[5] de Tyrrhenen,
Uranië[6] eerst is aan Fœnicien verschenen,
Die leerd' hen gade slaan, in 't ongestuimig meer,
Des aspunts zinken en het klimmen van den Beer.
En Rhodus is befaamd, vermits, vóór vele jaren,
Zijn jachten van den wind gesleept zijn door le baren.
Cefizus voelde eerst slaan met riemen zijnen vliet.
Het zeil vond Icarus, en Dedalus den spriet.
Men plokhaart om den slag[7] van velerhande schepen:
Des tenes[8] brein heeft dit, des anders dat begrepen.
Zoo dingt men om dien vond, een ieder roept vast mijn,
En niemand wil de leste, en ellek d' eerst' wil zijn.
Wat mij belangt, een geest mij luistert in mijne ooren,
Dat d' eerste zeeman is van 't schuim der zee geboren,
Ontrent die streek, daar nu Enkhuizen wordt bespoeld,
Wanneer de Zuider plas uit zijne diepten woelt;
Die[9], uit het vocht geteeld, zoodanig van naturen
Was, dat hij op het droog te kwalijk konde duren,
En boomde met een vlot langs de oevers, tot dat hij,
Bij storm en onweêr, eens geraakte aan de overzij;
Van sedert, afgerecht in 't varen, hij de boeren
Als veerman was gewoon, nu hier dan daar te voeren:
Zijn eigen naam was Vreek[10], vermits hij vrek onmild
Kon vorderen zijn vracht, en eerde 't schippers gild,
Als hij 't op 't sterfbed nog, uit zijn veroverd goedjen,
Zijn bollekvanger schonk en smoddig[11] toppers hoedjen,
Die van die tijd matroos zijn wettig aangeerfd;
Een dracht, die sterven zal wanneer de schipvaart sterft.
Doch 't zij hier meed hoe 't wil, wij laten d' oude[12] kij-
Ons lust de zake zelf wat nader te beschrijven. (ven,
Verwondering voor eerst verbaast des dichters ziel,
Wen op stads timmerwerf hij leggen ziet den kiel:
Wen hij scheeps-timmerlië, met bijlen en met disselen,
De bosschen, hoog van top, in schepen ziet verwisselen,
De balken wederzijds een holligheid bekleên,
En wassen uit één hout, als uit het ruggebeen
De ribben van een rif, die tusschen beiden laten
Een ruimen buik, bekwaam om 't ingewand te vaten;
Dan weder overdwers de planken aangehecht,
Verdubbeld, gestoffeerd, gewoeld, gekromd, gerecht,
Met bouten gelardeerd, met houte' en ijzren pennen,
Gesmeerd, en geharpuist, gemoedigd[13] tegens 't schennen.
Maar ziet, terwijl ik rijm, zoo staat daar 't wonderwerk
Gerezen, als een burg of als een groote kerk,
En levert strijd den Goôn, die dit geweld verwenschen,
Uit vreeze, dat van 't zaad der langgebeende menschen
Nieuw' reuzen zijn geteeld, die Jupiter aan boord
Afeischen rekening van 't bloed[14], dat leît gesmoord,
En onder 't wicht gestikt der omgestorte bergen,
Tot straffe, om dat het dorst Saturnus' zetel tergen.
En als ik 't overleg, zoo lach ik om 't bestaan,
En roep: „hoe zal dit tuig te water konnen gaan?
Die arbeid, dunkt me, zou een Archimedes passen,
Of een die wrikken kost de wereld uit hare assen.
Hier dient een Hercules of Atlas opgespoord,
Die met zijn schouderen den hemel onderschoort.
Zacht, mannen! staakt uw moeit', 't is buiten uw vermo-
Het is vermetelheid, de waan heeft u bedrogen." (gen;
Men tijt[1] er evenwel aan 't eiselijk geveert,
Als Priaams burgerij aan het Trojaansche peerd.
Het roert gewisselijk, het wiegt, het gaat, het gater[2]:
Daar valt de zwaarte, en plompt, en rijt[3] een gat in 't water,
De stroomgod van den slag en 't zakken is ontsteld,
En beurt zijn rieten pruik eens uit het blaauwe veld,
En graauwt: „onaardig volk, ter kwader tijd geboren!
Thans leer ik u mijn rust en heilge Godheid storen;
Gaat, zendt te Scheveling te water uwe vloot,
Daar Doris[4] met haar zaad[5] speelt in een ruimer schoot;
Mijn spoeling valt benaauwd, en moet ik schielijk wijken,
Zoo kwetst mijn brakke vloed de Waterlandsche dijken."
Daar leît de dikke romp, en waggelt, zijgt, en stijgt,
Die dagelijks al meer en meer volmaaktheid krijgt.
Men recht er boomen op met takelen en touwen,
Men kroont er mars met mars; het schijnt schier of ze bou-
Kerktorens in de zee, van waar men mag bijkans (wen
Een wereld overzien, als uit een hooge trans.
Neen, neen, geen masten zijn 't, noch marsen, het zijn kat-
Om verder meê te gaan, en den Olymp[7] te matten. (ten[6],
Ten lesten ik mijn hulk, op 't vlakke van den stroom
Voor 't anker rijen[8] zie: 't gelijkt bijna een droom:
Wat vlaggen ziet men hier afzwieren van haar stengen,
Wat kleuren, groen en geel, hun mengsel hier vermengen,
Oranje-blanje-bleu[9]! wat purper en rood goud,
Wat schoon schakeersel hier het oog met lust aanschouwt!
Wat wapens brommen[10] hier, in wimpels, toppestanders,
En sluyers fijn van draad! o, welke salamanders!
Wat leeuwen zilverblank in paars, in rood, in groen!
Hier zweeft een adelaar; daar slingert een griffoen;
Hier pronkt een paauwesteert, bezaaid met goudeu oogen,
De praal van Juno's kar[11]; en ginder komt gevlogen
Een witte Noachs duif met den olijven tak.
Daar daalt Mercuur omlaag van 't lichtgestarrend dak.
Ginds drijft een Pegasus met Perseus op de baren,
En dreigt het zeegedrocht, en wil de maagd[12] bewaren;
Ik zie Andromeda besturven, Orion,
En al het Hemelsch heer, en starren, maan en zon.
De winden vrijen vast de levendige verven,
En lekken 't kakelbont, en willen 't noode derven;
Het schip met beeldewerk bezet is een goed deel,
Hoe bralt die gaalderij[13], dat vorstelijk kasteel.
Hoe, Kristen-reeders, hoe! wat, mannen! zijt ge dronken?
Het geen de nood bedocht[14] misbruikt ge om meê te pron-
Te rijke schatten heeft de zee u toegebracht, (ken,
Zij worpt u peerlen op, gij bezigt ze tot pracht!
De weeld' heeft Tyrus eer voor haren val doen dolen; –
Maar zwijg, poeet! dit zij den predikstoel bevolen!
O Goddelijk gesticht! gij lokt mijn zinnen uit:
Gij, juichende meermin en Waterlandsche bruid!

---

[1] lieft, bezet houdt. — [2] Het bekende schip, waarop Jason zijn tocht om 't gulden Vlies deed. — [3] Jasons stuurman. — [4] Versta: uit het oog. — [5] Thans aanmatigen; verg. boven. — [6] De Muze der sterrekunde en hemelteekenen. — [7] soort. — [8] Thans, met zwakke verbuiging, eenen. — [9] Versta: die zeeman. — [10] Freêk, Freêrk, verkort voor Frederik, hier met klankspeling op vrek. — [11] vettig, besmoezeld. — [12] Voor Ouden, oude volken. — [13] versterkt. – [14] Dat der eerste reuzen, de hemelbestormende Titans. — [1] Van 't oude ti-en, later tot tijgen (gelijk vlien, tot vliegen en vlieden) uitgedijd. — [2] gaater. — [3] scheurt. – [4] De Grieksche zeenimf, echtgenoot van Nereus. — [5] De vijftig Nereïden. — [6] stormgevaarten. — [7] De Godenwoning; verg. boven, bl. 3a, aant. [13]. — [8] Zie boven, bl. 138b, aant. [1]. — [9] De bekende driekleur der Prinsevlag (oranje, wit, en blaauw). — [10] pronken. — [11] De aan Juno gewijde paauw, die haar voertuig trok. — [12] Andromeda. — [13] galerij.. — [14] Voor bedacht.

De schoonheid van uw pruik Neptunus houdt gevangen,
Als hij kleenoodje en goud ziet aan uwe ooren hangen.
Gij schijnt een Cypria[1], die in het parlemoer
Na 't Cypersche eiland toe op levend marmor voer,
En met 't aanminnig vier haars aanschijns, eer ze landde,
Al wat 'er plompt in 't nat van minne dede branden.
Die voet zet binnens boords, ziet met verwondren aan
De groote en fokkemast, de zeilen, de bezaan,
Den boegspriet, 't galioen, spil, beeting[2], ankers, kluizen
(Om vieren 't ankertouw wanneer de baren bruisen),
't Gespannen boevenet[3], de koebrug, de kombuis,
Waar in men spijze kookt voor 't driftig eikenhuis[4];
Verneemt de bottlerij, de kooyen, gotelingen[5],
Kortouwen, wijd van mond, die vesten zouden dwingen,
De kogels zwaar van wicht, de kamer, die het kruit,
Daar Cerberus voor beeft, in haren boezem sluit:
De stuurplecht, de kajuit, die buren met malkander,
De wijde stuurmans-hut; verbaasd hij, onder ander,
Stijgt neder in het ruim, en roept: „O, bootsgezel,
Rampzalig mensch, wat 's dit? 't is 't voorburg van der Hel!"
Nieuwsgierig loopt vrij heen doorsnuffelen, o zotten!
Te Napels, en te Room de Italiaansche grotten;
Zeldzamer duikt men hier in onderzeeschen kuil;
Hier is de Noorder as[6], hier gaat de zonne schuil.
Een koninklijken oogst zou deze buik verslinden.
De gierigheid vertrouwt haar schatten hier den winden.
De koopman knaagt zijn hert op 't bedde, of bij het vier:
Het lichaam dat is thuis, zijn zorgen waken hier.
't Gezelschap, dat dees bruid en jonffer leidt ter kerken,
Daar banken zijn van steen en graven zonder zerken,
En 't koor staat onverdekt, is koopman of kommijs[7],
De schipper, stuurmans maat, en stuurman, die om prijs
En winning 't roer bewaakt, hoogbootsman, schimman[8],
Zeilmaker, bottelier, barbier, en busseschieter, (gieter,
De wachter van 't kajuit, de putger[9], de provoost,
En 't statig aangezicht, dat zieltjes zalft en troost,
De timmerman, de kok, die voedsel schaft om leven,
En op gezette tijd elk een zijn spijs te geven;
Bij deze komt matroos, vaak honderd in 't getal,
Twee vanen krijgsvolk ook, als 't ergens gelden zal[10].
Dees leven wel vernoegd, naar 't schaffen van den kok is,
Bij grut, bij pekelvleesch, bij slabberdaan en stokvisch,
Erweten[11], zuivel, rogg'; 't zeewater maakt ze graag.
Een bootsman wel gehard en voelt geen kwade maag,
Gelijk ons pronkers doen, die brassen en vergasten,
En voor één gastgaan vaak drie dagen moeten vasten.
Vermits ter wereld ook bestaan moet alle ding
Bij wetten, bij gezag, bij tucht, en ordening,
Zoo heeft men zulks in acht; men eert er goede zeden,
Men predikt er het woord, men oefent er gebeden,
Men spant er heilgen raad, het vierschaar eischt zijn recht,
Men straft er dieverij, twist, vlocken, en gevecht,
Met dagg'[12], met vangenis, kielhalen, boeyen, slagen,
En temt ze, die op 't land geen weelde konnen dragen.
Men smetst er viermaal daags; zes ledigen een bak;
Elk nuttigt[13] zijn rantsoen, zijn kooye, en ongemak;
Een ieder staat zijn wacht; men meet den tijd bij glazen,
Die schendig wordt verkwist van reukelooze dwazen!
Dit alles aangemerkt, staat t' overwegen, of
Mijn kraak[14] niet evenaart met eenig keizers hof,

Dat, met veel kost en moeit, ten golven uit getimmerd,
Van lijst, en beeldewerk, van goud en marmor schimmert.
Dat zijn vertrekken heeft, daar menig in verdoolt,
Zijn zalen hoog en leeg, zijn kelders uitgehoold,
Wiens balken zijn verguld, wiens gevels, tinnen, daken
Het oog des vremdelings verletten en vermaken:
Daar knechten zonder tal hun plichten gade slaan,
En knielen voor hun heer, en zijn hem onderdaan:
Wiens vesten vol geschuts en kopre slangen leggen,
Om alle uitheemsch geweld te stuiten en t' ontzeggen,
En daar rechtveerdigheid, tot billijkheid geneigd,
De deugd met prijzen eert, met straf de boosheid dreigt,
Gelijk een vogel, als de dag begint te krieken,
Ter vlucht zich rust, en rekt en wakkert zijne wieken,
Zoo doet mijn zeilbaar vlot en watertreder meê:
Hij spant zijn vleugels uit en maakt zijn zeilen reê.
De wind de doeken vult, en doet het hennep klemmen.
Den eik de baren spouwt[1], en wint de diepte in 't zwemmen.
Recht als een zwemmer doet, die, moeder-naakt ontkleed,
Met handen water schept, en met de voeten treedt,
En stiert, en 't oever ziet al meer te rugge deizen,
Zoo neemt ook 't schip te baat al wattet[2] kan in 't reizen.
En als een duif, ter vaart zich gevend, driemaal klept,
„Geeft vier, konstabel!" is 't, wanneer de kiel zich rept;
Trompetten slaan de locht, met trommels, en schalmeyen,
Met een vermengd geluid van lachen en van schreyen.
Geen duin, noch witten blink[3], noch Faros kan voorwaar
De aanstaande zwarigheid, den nood, het leed, 't gevaar
Van 't varen overzien, noch ons volkomen uiten,
Wat golven op de borst eens grijzen zeemans stuiten,
En breken reis aan reis. Die 't zich beroemt en pocht,
Dat hij op d' oever 't zand, de sterren aan de locht,
In zee de baren tel, wat sterfelijke lippen
Ooit melden stuurmans zorg! de blinde en ziende klippen,
De steerten[4] hard van steen, de banken onder zee,
Daar menig eikenzwaart' zijn bodem stoot aan twee:
Charybden, Scyllen, die dan braken, dan weêr slorpen,
Afgronden, die noch lood kan peilen, noch beworpen,
En platen, stijf van rug, draaistroomen, diep van kolk,
En rotsen, vaak ontzien van 't zeebevaren volk:
Der winden dwarreling, de bliksems, donderslagen,
Onmatigheid van hitte en koude, en wintervlagen.
De naarheid van de nacht, langdurig, zonder licht
Van sterren, en van maan: den nevel, die 't gezicht
Der bakens hem benecmt, het waken, en het braken[5],
Des waters vochtigheid, het klokken[6], en het kraken,
Der golven tuimeling, de broosheid van het hout,
Daar hij zijn leven op, onzeker, heeft vertrouwd;
De veerheid[7] van de reis, van magen afgescheiden,
Van vrouw en kinders, die met wenschen hem geleiden.
Nooddruftigheid van kost, van takel, en van touw,
Het spillen van zijn volk door ongemak en kou:
Weerbarstigheid van weêr, der roovers dreigementen,
En wat angstvallig 't brein kan schrik en vrees inprenten.
Een aangename koelt', die over 't vlakke zweeft,
Lokt Palinurus[8] uit, goedaardig en beleefd,
Belooft hem weêr naar wensch, en heil, en spoed in 't varen:
Het is voor wind, voor stroom, met vollegzame baren.
Men viert den schoot van 't zeil, men zet'et in den top,
Het schuim bruist zoetelijk recht voor den steven op;
Tot dat de schaduw valt, en Titan[9], in het duiken,
Wijkt voor d' Atlantides[10] met goudgesnoerde pruiken[11].
Den heldren Hemel dicht van sterren is bezaaid;
De doeken hangen slap; men twijfelt of het waait;

---

[1]Venus, als beschermgodin van 't eiland Cyprus. — [2]galg voor de ankerketting. — [3]afweringsvlechtwerk. — [4]het drijvend vaartuig. — [5]scheepskanonnen. — [6]Noordpool. — [7]Thans[4] kommies. [8]schie- (of eig. schiet-) man. — [9]scheepsjongen; van onzekere afleiding; 't zij van puts (scheepsemmer), of 't Zweedsche putsare (ons poetser). — [10]Als 't op een strijden gaat. — [11]Met verplaatsten klemtoon; verg. vroeger. — [12]touw. — [13]ver- en gebruikt. — [14]Het Spaansche carraca, voor vaartuig.

[1]spuwt, doet spuiten. — [2]valt het. — [3]kale duintop; verg. boven, bl. 146b, aant. [2]. — [4]rotsklippen. — [5]nacht-braken, sloven. — [6]Klanknabootsend voor 't borrelen. — [7]verte. — [8]Verg. boven, bl. 16a, aant. [13]. — [9]Hier voor de zon. — [10]Anders de Plejaden, het zevengesternte. — [11]Gelijk steeds, voor lokken.

Als onverwacht de wind verzucht langs 't zandige oever,
De locht betrekt, en dooft de sterren langs hoe droever,
En steekt zijne ooren op, en gaat den oceaan
Met dikke nevelen bevatten en beslaan,
Mengt zee en Hemel t' zaam, plasregenen en buyen;
Het Oost is tegen 't West, en 't Noorden tegen 't Zuyen,
Den Opgang d' Ondergang al bulderende ontzeit[1];
De middag huilt en raast, de middernacht, die schreit.
De berning[2] woedt aan strand, op syrten en op platen.
De winter is ontboeid; de stormen uitgelaten
Vermeestren Æolus, die twijfelt, of 't geval[3]
Van hemel, aarde, en zee een Chaos brouwen zal.
De vloed weêrstreeft den wind, de winden, aan het hollen,
Omwentelen de vloed, en doen de golven rollen.
Waar, waandy, blijft mijn schip, gedreven van den nood,
Geworpen in den muil en kaken van de dood?
Men is er drok in 't werk, met strijken, pompen, hozen,
Met kerven, klutsen, slaan, met binden, klimmen, lozen.
Nu lijdet[4] achter last, nu voren, nu ter zij.
De zee vergeet haar perk, en Nereus eb en tij.
Nu hanget[4] aan een berg, nu breekt de mast de wolken.
Nu slikt de Hel het op, door 't storpen van de kolken.
Men vloekt 't gewenschte land, al schrikt men voor den plas.
't Schip luistert naar geen roer, naar stuurman noch kom- (pas.
De kunst is overheerd, gelijk wanneer door tooren
't Janitser schuim[5] verhit wil naar geen Sultan hooren,
En schuimbekt, dreigt, en driescht, en stampt, en huilt, en woelt,
Tot met der bassen[6] bloed zijn wraaklust wordt gekoeld:
Mijn Tifys[7] vaak aldus, zijns ondanks, de gemoedren
Der watergoôn verzoent, met d' ingeladen goedren,
En licht ter nood scheeps last, en zijne masten kerft,
Smakt willig over boord het geen hij noode derft,
En worstelt bij den tast, en hoort de touwen gieren,
Verneemt geen hemels licht, noch ziet geen bakens vieren:
Of zoo hem licht gebeurt, 't zijn bliksemen, met kracht
Geslingerd van Juppijn, in 't droefste van den nacht,
Tot traag de dag aanbreekt, die hem te moet gaat voeren
't Geen met meêdoogen zoude een steenen hert beroeren:
D' ontrampeneerde[8] vloot, verbaasd en afgesloofd,
Van zeil, van treil, van roer, van snoer, van mast beroofd,
Gesloopt, verzand, gestrand, op riffen en op scheeren[9]:
Wanhopige, die hulp in 't uiterste begeeren,
En hangen van een roots[10], of zwemmen op een plank,
D' een levend, d' ander dood, verzopen, flaauw, en krank,
En andere, die stijf van vreeze zijn gekrompen,
En wachten op het jongste[11], en houden 't op met pompen,
En smeeken nog van verre om bijstand met een schoot,
En andre, die gepropt zieltogen in een boot.
Help, Proteus[12]! wonder is 't, dat sterfelijke menschen
Nog smalen op den ploeg, en om een zeelucht wenschen!
Niet minder is 't gevaar, wanneer mijn zee-pinas[13]
Nu in den afgrond stort, nu slaat den Noorder as,
En voor zijn ankers rijt, en hoort de golven klotsen,
Omtrent een strand omheind met eiselijke rotsen,
Als Corus 't water stuwt, en opjaagt uit het ruim,
En mijn matrozen zijn begraven onder 't schuim,
Een etmaal twee of drie, en, door 't langdurig stoken
't Plechtanker naauwlijks vat, en alle kabels roken
En branden, door 't geweld van schuren zonder maat,
Ja, breken vaak van een, gelijk een dunne draad;
't Armdikke touw men viert vaak tweemaal honderd vadem,
En jonnet[14] ruimer bot, om halen zijnen adem.

Men kleedt[1], men onderleît, men siddert, slag op slag,
En elke waterberg hun dreigt den jongsten dag.
De zeevaart evenwel uit zoo veel zwarigheden
Zich pronkerijen weeft, en gaat op 't cierlijkst kleeden
Haar uitgeblazen lof, gelijk de koningin[2]
Penthesilea doet, onsterfelijke heldin!
Die op de Atriden[3] bikt[4], en derf ze 't voorhoofd toonen,
En voert de benden aan der woedende Amazonen,
En van geen aarslen weet met haar gemaande[5] schild,
Daar al het Dorisch[6] heer vergeefs 't geweer op spilt.
En, om haar dapperheid de wereld te vertoogen,
Tert, met gepluimden helm, 't wit van Achilles' oogen.
Maar als den Oceaan, bewogen door gebeên,
De baren kemt, en rust[7] zijn afgematte leên,
Vergeet matroos zijn smert, met tjuiteren en kweelen,
En oefent zijnen geest met deuntjens en met spelen,
En koestert in de zon zijn lichaam, vrij van pijn;
Gelijk Halcyone, bij heldre zonneschijn
Zich bakert op het meer, en net en pluist haar pennen,
Die afgesleten zijn met Ceyx na te rennen[8],
Haar troost en cêgemaal, wiens koninklijke ziel
Leed schipbreuk, als de storm veroverde de kiel.
De zeevaart is beroemd in veelderlei manieren:
Men ziet een kleine balk een groot gevecht bestieren,
En dwingen naar zijn lust, nu voor, nu bij den wind,
Dan loef dan lijwaart aan; schoon of[9] de nachten blind,
En woest de wegen zijn, 't kompas dat kan ze brengen
Door d' ongebaanden plas, en toonen 's werelds hengen[10].
De lely[11] doelt[12] naar d' as, en dwaalt, en is ontrust,
Tot dat ze Arcturus vindt, en hem van blijdschap kust.
Aantrekkelijke steen, en leidster van mijn vloten!
Wat Godheid, wat geheim gij, stadig opgesloten
In uwen boezem voert! mijn ziel om weten jookt,
Waarom de borsten doch der gener, die gij strookt,
Dus razen om de min van grouwelijke beeren,
Zoodat ze tijd noch eeuw verzetten kan noch keeren.
Ook lacht den Hemel toe met zonderlinge gunst
Mijn zeilkunst, wien verstrekt de gulde sterrekunst
Een uurwerk in het diep, en leert, hoe uit de kimmen
De tortsen[13], op haar beurt ontsteken, hooger klimmen:
Hoe hoog de gordel, die het midden van den kloot
Omgordt, gerezen is uit Thetis' blaauwe schoot;
En of de fiere Paauw[14], in 't Zuider deel geweken,
Zich rechtende, zijn hoofd kan uit het water steken,
En waar de Wagenaar[14] op ons gezicht moet staan,
Wanneer het hoofdpunt raakt den vleugel van de Zwaan[14].
Dees teekens, schoon de kiel van pekel schijnt bedolven,
Ons leiden, als een spoor en voetpad, door de golven:
Des heb Hipparchus[15] dank, Anaximander[15] meê,
Leidsmannen van mijn hulk, vierbakens in de zee,
En andre lichten meer, atlassen, hemelschragers,
Die geerne doen bericht aan ijverige vragers:
Ook Tycho[16], braaf van geest, die, tot Saturnus' spijt,
Ons weder heeft hersteld den ouden wijzen tijd,
En op dien wetsteen zoo zijn zinnen heeft geslepen,
Dat hij niet[17] ledigs laat, maar trekt en schrabt vol strepen

---

[1]Verg. boven herhaaldelijk. — [2]branding. — [3]lot, noodlot. — [4]lijdt het, hangt het. — [5]De Janitsaren bende. — [6]bassa's, hoofden. — [7]Voor stuurman in 't algemeen. — [8]ontredderde. — [9]Noordsch (sker) voor afgebrokkelde rots-grond en klippen. — [10]Thans rots. — [11]Nam. uur. — [12]zeegodheid. — [13]Spaansch (pinaza) voor schip in 't alg. – [14]gunt het.

[1]omlegt (met doek). — [2]der Amazonen, bij den Trojaanschen oorlog. — [3]Agamemnon en Menelaus, als zoons van koning Atreus. — [4]klopt, slaat; zoo men niet eerder blikt moet lezen. — [5]In maansvorm. — [6]Voor Grieksch in 't alg. — [7]Dichterlijk vrij voor doet rusten. — [8]Naar de bekende Griekse legende had zich Alcyone, bij 't vinden van haar in zee verdronken echtgenoot Ceyx, zelve in zee geworpen, en werden toen beiden door de Goden in ijsvogeltjens veranderd. Verg. later Vondels vertaling der Herscheppingen van Ovidius XI, 410, en vv. — [9]ofschoon. — [10]Thans hengselen. — [11]van den kompasnaald. — [12]streeft, zoekt. — [13]Voor de sterren. – [14]Sterrebeelden van dien naam. – [15]Griekse sterre- en aardrijkskundigen. – [16]De Deensche sterrekundige Tycho Brahe. — [17]Thans niets.

Het schoon gesternde veld: waar door mijn Castor weet
Te dwalen van de lijn, schier op een vinger breed.
Zijn leerling komt ook lof, die geen banket van taarten
Noch marsepeinen schaft mijn ridderen, maar kaarten[1],
Graadbogen, astrolaabs[2], en kloten, hol en bol,
Met teekenen vermaald[3], en beelden wonder dol:
Die boeken brengt in 't licht, waar voor zij hem bedanken,
Als hij de gronden peilt, en waarschouwt voor de banken,
D' inhammen, ruim van schoot, en hoeken, krom van bocht,
Waardoor ze zeker gaan braveeren door het vocht.
Mijn eiken slot aldus, door de ongeruste paden,
Sleept grooter last en vracht, als duizend wagens laden
En windt te Pafus[4] op het anker uit den grond,
Vliegt in een etmaal heen den Nilus in den mond:
Of stoot van Parthenoop[5] aan 't land, daar de Sirenen,
Met vleyende gezang, Ulysses zijn verschenen.
Stond weêr en wind ten dienst, waar 't vlak een rechte baan,
Men zou om 's werelds riem in honderd zonnen[6] gaan.
Zoo draaft mijn Pegasus, hij weet van geen vermoeyen,
Drijft op zijn wieken voort, daar andre vogels roeyen.
Maar och, wat hoor ik hier een jammerlijk geschreeuw!
Zoo haast de pijnboom[7] zwom, versmolt de gulden eeuw,
Een ijzren tijd begost, de gierigheid op eerden
Invoerde 't mijn en dijn, en kwam te veld met zweerden,
Met trommel en trompet, met harnas en met spies,
En in 't onnoozel bloed haar klaauwen gretig wiesch:
Voor log[8] en voor bedrog gerechtigheid most duiken,
Noch mocht haar dorpels meer vreedzamelijk gebruiken:
Men bouwde muur en slot, men stichtte burg en stad,
Een iegelijk zijn haaf met zorg en angst bezat. (terd[9].
't Is waarheid, ik beken 't, 't misbruik is weerd gelas-
Weg met dit hoerekind, en aterlinkschen bastert!
Weg met dit zeegedrocht! fluks, smakt hem buiten boord,
Die de gezelligheid der sterfelijken stoort.
Bezoekt vrijmoedelijk de veergelegen oorden,
Maar pleegt oprechtigheid in handel en in woorden,
Noch brandmerkt door geweld niet 't Kristelijk geloof,
Noch mest u zelven niet op 't vette van den roof,
Maar doelt naar 't rechte wit; de grootvorst van de winden,
Om 't menschelijk geslacht door liefde te verbinden,
Elk land te maayen gaf een zonderlingen oest[10],
Opdat er geenig rijk door oorloog werd verwoest.
Als elk, om zijn gebrek en nooddruft af te weren,
Verstond, hoe kwalijk hij zijn nabuur mocht ontberen,
En dat 't een' landschap was tot 's anderen gerijf,
Gelijk een ieder lid, ook 't minste, 't gansche lijf
Met dienst te stade komt. Indien men wil bereiken
Het einde van dees kunst, met zwaargeladen eiken,
Zoo zal de zegen Gods toevloeyen door de vaart.
Gelijk de balsem droop in 's hoogenpriesters baard;
Zoo zal de zeevaart lof behalen door mijn dichten,
Men zal haar majesteit een eer en pronkbeeld stichten,
Een achtste wonderwerk, voor Tessel op het ruim,
Daar stevens af en aan steeds bruisen door het schuim.
Haar pruik met diamant geciert en gulde snoeren,
En steenen schoon van glans, een schip tot praal zal voeren,
Een keurs van fijn fluweel, die op het zeegroen trekt[11],
Met Indisch goud geboord de lendenen bedekt:
Waar op een mantel hangt, gewaterd, als de stroomen,
Van licht en hemels blaauw, bepereld op de zoomen,
De slinker zweit[12] een vlag, een staf de rechterhand:
Zoo maakt ze, als zeevoogdes, een trotsche en brave stand.
De watergoôn bemost beschouwen haar verwonderd,
En wat naar Godheid aart, bedropen opgedonderd,
Den kop beurt uit 't diep, de groote en kleine steên
Die leggen aan den stroom of palen aan de zeên.

[1]zeekaarten. — [2]sterreglobeen. — [3]beschilderd. — [4]Op Cyprus. — [5]Napels. — [6]Voor dagen. — [7]Voor 't vaartuig, daarvan gebouwd. — [8]Voor logen. — [9]verdient gelaakt te worden. — [10]oogst. — [11]naar het zeegroen zweemt. — [12]zwaait.

Ik zieder[1], die den golf verloofd is, 't rijk Veneedig,
Het pratte Lissebon, Marsiljen steeds onledig,
En Londen konings stoel, haar zuster en gebuur
't Welvarende Amsterdam, en Dantsik korenschuur.
Ik zieder 't uitheemsch volk handklappen en haar groeten,
En Mooren zwart van huid neêrvallen voor haar voeten,
En wenschen mijn Godes geluk en spoed en heil,
En al, die om haar eer een ooge slaat in 't zeil.
Ik vind mij onder land, wij zien de lootsluî nâren[2],
Een volk, dat kennis heeft aan gronden, wind, en baren,
Zij leggen ons aan boord, die wel ervaren maats,
En Tritons van het meer, ons sturen binnen gaats.
Wij krijgen in 't gezicht den hoogen burg van Muyen[3],
Daar Hooft, der rijmers hoofd, met veerzen streelt de buyen,
De nymfen van de Vecht, op 't strijken van zijn veêl,
Met Glaukus[4] leidt ten dans. Wij zien het Zee-priceel[5],
De markt van Kristenrijk, daar weelde in haren zetel,
En trotschgewelfde beurs, ten sterren vaart vermetel.
Wij naken Schreyers hoek, daar, liefelijk en blij,
Een Waterlandsche rei, de juffertjens van 't IJ,
Met ongehuifde pruik en kletten[6] geestig zingen,
En, naar den toon van zang en spel, hun treden dwingen.
Twee diertjens in den hoop[7] aanmin nig groeten ons:
De een volgt met zoet muziek des aders violons,
En hebben toegewijd haar kuischheid Fœbus' zuster[8].
Laat vallen 't anker, strijk; hier is de vloed geruster;
Hier gaat noch eb noch tij; hier hoort men geen geruisch;
Hier open ik mijn reis in 't zalig Roemers huis:
Wiens vloer betreden wordt, wiens dorpel is gesleten
Van schilders, kunstenaars, van zangers, en poëeten.

Vechtzang,

VOOR JOFFROUW

MARIA TESSELSCHADE.

WIJZE: DROEFHEID MAG IK WEL KLAGEN.

De vleyende Sireen,
Wiens zang en vedelsnaar
Verlokten naar beneên
Den fieren Adelaar[9];
Die met zijn wieken hing,
Daar zang zijn hart bekneep,
Tot hij verslingerd ving
Het keeltje, dat hem greep;

Dees op den oever stond,
Daar Glaukus[10], heet van min,
Kust en herkust den mond
Der blanke stroomgodin[11],
Die in zijn armen glijdt,
En zijgt van liever leê,
En voegt haar bruidschat bij
't Rijk hyliksgoed der zee.

Pan zangziek, op dat pas,
Had Dafnis laten noôn,

---

[1]zieder. — [2]Zaamgetrokken voor naderen. — [3]Het welbekende Muiderslot. – [4]De Zeegod; verg. het volgende gedicht en aant. [10] hieronder. — [5]Amsterdam. — [6]Anders klitten, vrouwelijk borstsieraad. — [7]Roemer Visscher's oudste en jongste dochter, Anna en Tesselschade. — [8]Diana; een bewijs, dat dit Lof vóór den volgenden Vechtzang ter eere van Tesselschade's verloving moet gedicht zijn. – [9]Klankspeling op den naam van Tesselschade's verloofde, Allart Krombalg. – [10]Een der mindere Zeegoden, en hier dus voor de Zuiderzee, aan den mond der Vecht, optredend. — [11]De Vecht.

En, om te luistren, was
Hier Tityr mede ontboôn.
Zij hukte neêr in 't groen,
Daar, van een hoogen wal,
Het oog moogt ronde doen,
En weyen overal.

Toen sloeg haar keel geluid:
Help God, wat zoeter zang!
Zwijg, Tityrs boerefluit!
Wat was hier een gedrang
Van ooren, om dit lied
Te vangen in de lucht,
Toen tot haar neigde riet,
Geboomte, en vogelvlucht.

„Ach, Dafnis!" zong zij, „ach!
Wat gaat u, ridder, aan[1]?
Zoo dit uw moeder zag,
Het haar te berg zou staan.
Is 't groen, daar gij op staat,
Dan te eng en veel te naauw,
Dat gij 't verwislen gaat
Voor 't wilde woeste blaauw[2]?

Verzin eer gij begint,
En houd uw oude buurt;
Denk wat de zee verslindt,
Als zij den afgrond schuurt,
En gaapt den Hemel toe,
En grimt, dat alle Goôn
Optrekken[3], schrikkens moê,
Hun aangevochten troon.

Wat is hij overstout,
Die leven, lijf, en ziel
Den lichten wind betrouwt,
Op 't drijven van een kiel:
En stuift ter wereld uit,
Daar lood geen gronden peilt:
Daar 't schip aan starren stuit,
En door de klippen zeilt.

Nog hiel ik 't u te goê,
Indien uw trotsche moed
Niet reedde een oorloog toe;
O gruwel! op den vloed,
Op grondeloozen plas
Te vechten, lijf om lijf!
Die bodem is van glas,
O reuzen, treedt niet stijf[4]!

Te lande is vluchtens troost;
De wanhoop drijft in 't schuim.
Och, of gij 't land verkoost!
Gij schudt helmet en pluim,
En slaat mijn beden af.
Wel aan, ik neem geduld;
Gij kiest dan 't levend graf,
En ik blijf zonder schuld.

Ten minste, denk om mij,
Wanneer gij, als Jupijn,
Zult, op uw vijands zij,
Met bliksems woênde zijn,
En Hollands zeebanier
Met hoop van zege voên,
En braken vlam en vier
In 's konings galioen.

Dan denk eens, hoe 't mij kruist,
Als gij den Spanjaart tart,
Met 't slagzwaard in de vuist;
En duî 't zorgvuldig[1] hart
Van uw Sireen dien raad[2]
Altijd ten beste na;
Mits ik uw schipbreuk haat,
Niet naar uw leven sta[3]."

[1]Krombalg was zeeman, en op 't punt om ten oorlog uit te zeilen (zie vervolgens). – [2]Min gelukkige tegenstelling van beide kleuren, voor de daarmeê aangeduide ruimten, zee en land. — [3]op hooger plaats, in veiligheid stellen. — [4]voorzichtig.

De Tortsen[4]

VAN

ALARD KROMBALK,

EN

TESSELSCHA ROEMERS[5].

Hoe zal ik 't heilig bed van Roemers dochter roemen? (men.
Mijn oog te keurig dwaalt[6]; hier lacht een beemd vol bloe-
O, Amstelnymfen, helpt! Wat[7] Hemelsch drijft mijn geest.
Vlecht hoeden[8] en ontsteekt de tortsen van dees feest.
Dat zoo veel geesten, als 'er leven in mijn aderen,
Naar boven zwevende in mijn harsenen vergaderen!
Zij zijn 'er al, ik voel 't, een God bezit mijn ziel,
En opent 't schoonste, dat een kiesch vernuft beviel.
God Jupiters gemaal[9] bewaakte d' Amsterdammers
Met haar zorgvuldig oog, na veel geleden jammers,
Te liever, mits de wraak[10], verbitterd tegens recht,
Hun lage vesten tot den grond toe had geslecht:
Want wat toch was verbeurd aan 't goddeloos omhelzen
Te wreken van een graaf, die 't edel huis van Velzen
Getrappeld had op 't hart, en zulk een vrouw verkracht,
Die eerlijk was gehuwd en roemde op haar geslacht;
En graaf, die, kweekend een verbitterde gemeente[11],
Den ouden adel[11] hoonde, en kwetste ze in 't gebeente!
De zuster van Jupijn de stad hieromme was
Met gunst genegen, en herbouwde ze uit haar asch:
Zoo dat ze jong te prijk, met 's keizers[12] kroon bepereld,
Zat tot verwondering der gansche Kristen wereld,
En laadde op zich, om al haar handel en gewoel,
Den nijd van nabuursteên, gewijd ten konings-stoel:
Maar Juno, niet vernoegd, als die met grooter gaven
Haar burgers eeren woû, begaan was, om 's lands haven
Te schuimen van gevaar, dat over 't scheepsvolk hing,
Wen, na behoude reis, dik[13] vloot op vloot verging,
Door tweêr[14] Sireenen zang, wier liefelijke lippen
En snaren Palinuur[15] verlokten op de klippen.

---

[1]Voor zorgvol, bezorgd. — [2]Bovengemelden, van om haar te denken. — [3]Uw dood niet wensch. — [4]Voor Bruilofts- of Huwlijksfakkels. – [5]November 1623. — [6]heeft te veel keurs, weet niet wat te kiezen. — [7]Iets. – [8]kransen; zie vroeger. – [9]Thans verouderd voor gemalin. Juno (Jupiters zuster en gade) was van ouds de huwelijksgodin. — [10]Na den dood van Floris V. Vondel springt hier vervolgens met „der keerlen God" vrij aristocratisch om. Daar hij echter van Juno, in haar aangegeven waardigheid, spreekt, kan hij wel niet anders dan den vermeenden hoon van Velzen bitter hekelen. — [11]Zie de vorige aant. — [12]Of liever Roomsch-konings (gelijk Van L. te recht opmerkt), haar in 1489 door Maximiliaan voor bewezen dienst geschonken. — [13]Thans alleen in zamenstelling (dikwerf, dikwijls, dikmaal, enz.) gebruikelijk, maar van gelijke beteekenis — [14]Van twee. — [15]Zie boven, bl 16a, aant. [13].

Zij stuurden eb en vloed, en breidelden de zee,
Zoo dat vast weêr en wind most luistren naar dees twee,
Het bloed van Kallioop[1]; d' een, om haar ongenade,
Genoemd werd naar heur aard en strengheid Tessel-schade.
Saturnus' dochter[2] dan, met dezen last bezwaard,
Hier op den breeden raad der Goden had vergaârd,
Die overleîden 't vast en vonden zich verlegen:
Want Juno dreef haar stuk, Apollo stond ze tegen.
Zij dong op deze wijze: „o, vader van de Goôn!
En gij, wier majesteit vereert den hoogen troon
Des grooten Dondergods! de spijt verrukt mijn zinnen
Wen ik gedenk, hoe twee half zee-, halfland-meerminnen[3]
Bestrijden een Godin, wiens toornigheid vertsaagt[4]
Den opperste, die moed[5] op zijnen bliksem draagt.
Mijn stad, wiens burgers staag als wakkre mieren krielen,
D' ondragelijke schâ moet boeten van de kielen,
Die stranden reis op reis, en stooten op den grond,
Wanneer ze zeilen gaan 's lands haven in den mond:
Of rijen[6] op de ree, in pekelschuim gedolven,
En staan de barning uit der schrikkelijke golven,
Al t' eiselijk aan 't woên geraakt, door spel en zang
Van deze zustren, zoet op onzen ondergang.
En waarom zit ik traag, die lang behoor te wreken
't Geleden leed? of zou 't aan onze magt ontbreken?
Dat tuig' de Frygiaan[7], die t' Argos zit geboeid,
Priaams geslachtboom, tot den wortel uitgeroeid:
Dat tuig' de bastertzoon[8], ten leste vrijgevochten
Dwars heen door afgronds spook en leelijke gedrochten,
Door zoo veel ongevals en ramps, hem voor de scheen
Gesprongen, om mijn spijt te wreken aan Alkmeen[9].
En slechtte ik niet tot puin Karthago's hooge vesten?
En slaan we rijken niet met doodelijke pesten,
En met het scharpe zwaard van bittren hongersnood,
Die de arme zondaars pijnt met een gerekte dood?
Ik had Neptuun getergd, dat hij 't zich zoude belgen,
En door een zeegedrocht dien havenvloek verdelgen,
Tot heil van Amstelland, en wasdom van den staat:
Maar ben, 'k en weet niet hoe, veranderd van beraad,
En leg[10] vast over[10], om, door zachte hylikswetten
En bruiloften, haar hart en zinnen te verletten[11],
Door kuische en heilge zucht om telen haars gelijk.
Dat dan voor dit besluit mijn eersten ijver wijk',
En dees vergadering, na ernstig overwegen,
Dit stemme, en daartoe spreek' een algemeenen zegen!"
Zij zweeg en hoorde toe. 't Gemompel ging rondom.
Elk overwoog 't; alleen Apollo zat'er stom,
En kropte zijn verdriet, en toonde zich t' onvrede.
Ten leste rees hij op, en borst met deze rede
Op Juno's voorstel uit: „Nooit onbeschaamder eisch
En klonk 'er uit 't gestoelt van 't hemelsche paleis.
Heeft Ganimeed te mild zijn stiefmoêrs brein beschonken
Met nectar, dat ze raast, als waar ze dol en dronken?
Wat overschrijdt ze 't perk? wat vordert ze op mijn recht?
Wat mikt ze op 't zuiver wit, daar geen geschut op hecht?
Wat sticht ze hemelbrand, dien niemand uit kan lesschen?
T' onbillijk eischt ze 't puik van alle priesteressen,
Apollo toegewijd, die, door het gansche jaar,
Bewyrooken zijn kerk, en eeren 't hoog autaar
Met versche kransen, bont gespikkeld en gevlochten,
Met geuren, die ze ons ooit godsdienstelijk toebrochten,
Zoo dik zij blaken deên een zuiver offervier,
Naar zede geperruikt met heiligen laurier.
Zwijg Juno! die u toont zoo ruw en onbescheeden[1].
Zij zijn aan mij verloofd door dier gezworen eeden.
Mijn dochters, wacht[2] uw dienst! mijn koorgewaad u dekk',
Dat geen kerkschennis u besprenkel noch bevlekk';
Mijn feest uw zorge zij! volhardt in mijn gezangen:
En gij[3] voornamelijk, wiens schrandre zinnen hangen
Aan Tasso's heldenstijl, wiens assche gij beroert,
En zoo hoogdravend[4] door ons Holland spelen voert,
En durft met Godefroy[5] den oorloog u getroosten,
En hitst de Westersche slagordens aan[6] het Oosten,
En noopt[7] den klepper, die het stof omwroet verhit,
En schuimbekt op zijn draf, en knabbelt het gebit.
Gij mede, mijn Sibyl[8]! die namaals nog zult melden,
En zetten op 't autaar het hoofd van Hollands helden,
't Welk worstelde met raad, en, dapper van gemoed,
Voor 't recht des vaderlands vergoot zijn edel bloed.
Geen God noch geen Godin beroof me van dees panden.
Mijn voedsterkinders zijn 't, zij voên mijn offeranden,
De galm van snarenspel haar mond volgt, vol van God,
Mijn vloeren zij betreên, mijn tempel is haar lot[9]."
Neptuun hier door gesteurd, borst harder uit en grover:
„Wat geest drijft Cynthius[10]? wat dwaasheid komt hem
Dat hij der Goden raad wil meestren met zijn stem, (over,
Als of elk luisteren most naar hen niet, maar naar hem?
Als waar zijn woord een wet? of leert hij ons nu schuwen
De bruiloften, en zet de kuischheid boven 't huwen?
Zoo deê hij zeker niet, toen Dafne, langs den stroom
Van Peneus ademloos, veranderde in een boom;
In eenen boom, dien hij, noch minnend, met zijn armen
Zoo liefelijk omhelst, en arbeidt[11] te verwarmen.
Zoo deê hij zeker niet, toen 't bosch van Pelion
Met pijnbooms-schaduw hem zoo dicht niet dekken kon,
Of d' een of d' andre nymf wist datelijk[12] te zeggen,
Hoe hij Cyrene daar den gordel af deê leggen,
En versche rozen las, gedoodverfd van de schaamt,
En kreukte 't kruidje, vrij wat stouter dan 't betaamt,
En zette ze in zijn kar, van waar ze mocht beschouwen
Thessaliën, en al de omliggende landouwen.
En waarom luidt dit vreemd? hij aardt toch naar Latoon,
Meer dan zijn zuster doet, en draagt zich als een zoon
De moeder heel gelijk; ontloochent hij dees treken,
De knapen, die gekruifd[13] hem melden[14], zullen spreken."
De Zeevoogd sprak dit niet, of d'[15] hemel was gesplitst:
En hoe men langer keef, te feller rees de twist.
Wat bleef'er ongerept? wat dorst men niet verwijten?
Van schaamte krompen de klaarblinkende tapijten.
Jupijn bleef onverschoond, zoo ging 't er schendig toe:
Men smaalde op zijn beerin[16], men schrolde op zijne koe[16],
Op Danaë, bewaakt van honden, graft, en toornen,
Op Kadmus' zuster[17], die den stier hing aan zijn hoornen;
Ik zwijg van Ganimeed, en andre ranken[18] meer,
Al wrokkende opgeveild, doch luttel tot zijn eer:
Zoo dat de diepe zaal te barsten scheen van 't razen:
Want 't ging er als een zee, van winden opgeblazen,

---

[1]De muze van 't Heldendicht, hier waarschijnlijk om de door Tess. ondernomen vertaling van Tasso vermeld; verg. lager. — [2]Juno. — [3]Naar Van Lenneps opmerking, denkelijk om hare woning bij den Schreyerstoren, half boven 't water. — [4]Thans doet versagen. — [5]trots, roem; verg. vroeger. — [6]voor anker liggen; zie bl. 138. — [7]Trojaan. — [8]Van Jupiter, Hercules; Juno was, als men weet, weinig malsch op dat punt. — [9]Hercules' moeder. — [10]Min juist voor overleg, daar, bij dergelijke overdrachtig gebezigde woorden, het voorzetsel onafscheidbaar is; minder door een „gril" van 't taalgebruik (gelijk V. L. wil), dan wel als de natuurlijke werking van den niet meer levenden, maar, door die overdracht, als verstijfden woordvorm. — [11]in te nemen, af te leiden.

[1]onbescheiden. — [2]bezorgt, doet. — [3]Tesselschade; zie boven. — [4]Voor verheven; zie vroeger. — [5]Tasso's hoofdheld, Godfried van Bouillon. — [6]tegen. — [7]spoort, aanzet. — [8]Anna: zie boven, in haar Geboortedicht, bl. 136. — [9]deel, bestemming. — [10]Apollo. [11]zich moeite geeft, tracht. — [12]Thans dadelijk. [13]gekruld. — [14]hem (als hun vader) verklappen. [15]Zoo lees ik voor de, dat mij (met de verharding der h) eene latere wijziging schijnt, maar den zin onverstaanbaar maakt. — [16]De nymfen Calisto en Iö. — [17]Europa. [18]stukjens; verg. vroeger.

Niet machtig meer zich zelf, als die geen strand en houdt,
En ziedend het gestarnt besprenkelt met haar zout;
Wanneer den stuurman 't roer niet langer koomt te stade,
Die nu drijft reddeloos op 's onweêrs ongenade:
Of als in 't vlakke veld d' aanschennende trompet,
't Geknarsetand van 't staal, naar billijkheid noch wet
Doet luisteren den moord, wiens breidelooze benden
Gaan weyen in een oegst van allerleye ellenden.
Maar toen der Goden hoofd de daken van de lucht
Betoomde, en zette neêr het onbetoomd gerucht,
Heeft Mars vol viers de zaak, tot Juno's baat en voordeel,
Aldus hervat: „Elk een die wachte zich, een oordeel
Te vellen over 't pleit en 't hangende geschil,
Dat niet rechtmatig stemt met mijn vrouw moeders wil,
Of 'k zweer, dees degen zal haar smart en wonden heelen;
Dees stoelen[1] zijn gescheurd te bitter in twee deelen,
Waar van het strengste leunt en helt op onze zij;
Daar steun ik zeker op, dat oogt alleen op mij.
Ik moedig ze de borst, om rustig aan te spannen,
En d' overigen hoop van zijn gezag t' ontmannen.
Geen wetten gelden hier, noch heilig oud gebruik;
't Belieft ons, 't zij genoeg; dat elk voor moeder duik'.
Al zou de trotsche troon van Jupiter ten leste
Zien storten al de Goôn van 's Hemels hooge veste:
Heteertijds glinstrend goud, 't welk nooit iet sterflijks zag,
Ontluisterd door veel stofs, beweven van het rag
En spinnekoppenweb; de laaggezeten menschen
Den outer weigeren de wyrooken, met wenschen,
Met zuchten, met gebeên en aandachts zout gemengd,
En allen dienst geschort, die zaligheid toebrengt."
„Zacht, zacht, al hoog genoeg!" riep Liber[2], „wij verwarren
Door 't schelden meer en meer; die 't vrije hof der starren
Beheerschen wil met kracht, vermeesteren met dwang.
Die brouwt des zelfs bederf, en haast ten ondergang,
Noch smaakt iet goddelijks; al is 't, dat wij bekleeden[3]
Het purper en rood goud van dit gestoelt, en treden
Op vloeren van turkois en flonkerdiamant,
En zetten met een wenk de rijken naar ons hand;
Wij zijn met eed verplicht, en onderling verbonden
Aan wetten, eens gesmeed om niet te zijn geschonden;
Wie los maakt dezen band, een houvast van den staat,
Daar oogt men op, als een die toeleît op verraad,
En wetteloos zich durft[4] verzetten tegens d' orden,
En van een rijksgenoot een vijand zij[4] geworden.
Men moet 't bijzonder en 't gemeen met onderscheid
Recht schiften, en voor al in dit zwaarwichtig pleit:
't En staat 't gemeen niet vrij, te keeren het bijzonder
Recht tot zijn eigen baat, of 't bovenste raakt onder.
Een beyert[5] leit er, wilme' ontstrengelen dezen knoop.
Ik zie den Hemel woest, de machten overhoop,
Ten zij men zachter ga: dus laat zich de Godessen[6],
Wie zuiverheid gevalt en eeuwigdurend lesschen[7]
Van Venus' minnevlam, verklaren in de zaak;
Op dat men niemand kwetse, en eindelijk de wraak,
Van 't wrokkend ongelijk verbitterd en bezeten,
Maak rechter van haar leed, te dol en Godvergeten."
Toen dees Godinnen tijd om spreken was gegond,
Daar lang om was gejankt, zoo riepen ze uit één mond:
„Waar staan we, voor wiens troon? 't is ver genoeg gekommen,
Nu men in twijfel trekt 't oud recht en de eigendommen,
Ons toegestaan van 't hof, en[8] d' Oppermajesteit
Der hemelvoogden zelfs, die trouw en heiligheid
En waarheid en eenvoud omhelsden, toen ze zwoeren,
Die[9] om[10] meinedigheid de bliksemslingers voeren,
En dondren naar beneên, en barsten uit een wolk,
Tot schennis van in deugd hen overtreffend volk!

Die[1] 't spierwit nonnenkleed uittrekken durft[2] en woeden,
Ontblooten durf[2] van vreê veel Hemelsche gemoeden,
Versteuren allen plicht, die de eer der Goôn ophoudt.
Waar toe godvruchtiglijk aantaar en kerk gebouwd?
Waar toe met kerkgebaar de inwijding onzes tempels,
Indien ons lust nu sticht, nu vier geeft[3] op ons drempels?
Dees twee Sibyllen, ooit[4] een uitgelezenst puik,
Met onverwelkte bleân beschaduwd om de pruik,
Zijn veel te dier verplicht; zij strengelen en breyen
De kransen van ons eer; de dansen zij beleyen
Der reyen nimmer moede, en koesteren den zwarm,
Wiens ijver onvermoeid houdt de offersteden[5] warm.
Wij stemmen 't nimmermeer noch laten 't ons behagen!"
Jupijn, beducht voor veede[6] en droeve nederlagen,
En in zich zelven gram, verrijzend uit den dut[7],
Zijn bliksemzwaayend hoofd tot driemaal vreeslijk schudt.
Waardoor al wat'er zat sprietoogde, van de stralen
En 't weêrlicht, schitterend in 's Hemels diepe zalen,
Geslagen met ontzag. Ten leste werd gehoord
Des grooten Vaders stem: „Wie zijt ge, die verstoort
Der zaligheden rust door al te hevig woelen,
En jaagt den lieven vrede uit dees geruste stoelen?
Of mijne gemalin, 't geen zij te strenge dreef,
En Delius[8] 't geding alleen aan mij verbleef,
Dat ik ze als middelaar op 't voegelijkst mocht scheyen,
Men vond misschien een weg tot redding tusschen beyen."
Na rede en wederrede en onderling beraân,
Werd de uitspraak aan Jupijn van weêrzij toegestaan,
Die dus het vonnis velde: „Apollo zal gedoogen
Het huwelijk van haar, wier opgeslagen oogen
Zijn Godheid eeren; doch en zal in allen schijn
Dit tot zijn nadeel niet te verr' getrokken zijn,
Alsof hij afstand deê van 't recht hem opgedragen.
Ook zijn door 't juk des echts dees nymfen niet ontslagen
Van koor en kerkedienst; daarbij zal de eerste vrucht
Van 't bruiloftsbed, geteeld in 's levens vrije lucht,
Apollo zijn gewijd!" hij zweeg, en daar op loegen
De onsterfelijke Goôn, en dronken met genoegen
Malkandren vrede toe; „waartoe zoo veel geschils
En oorloogs!" riepen zij, „Jupijn gunt ELK WAT WILS[9]."
Men scheidde zonder twist: doch Febus, in 't vertrekken,
Sprong morrende op zijn kar, en deê de paarden rekken.
Het aardrijk, door geen droef en donker voorspook, ras
Gewaar werd, dat om hoog wat groots besloten was.
Een paar op vetten roof wel afgerechte valken
Twee duiven voerden weg, en kwamen ze verschalken,
Op 't hooge torendak, dat Schreyers Hoek bewaakt[10].
De schildwacht, toen 't gestarnte aan 't vallen was geraakt,
Van verre in 't zeilrijk Y, met lachende geschater,
Een waterlandschen rei zag trippelen op 't water,
Met fakkelen verciert en nimmer dorre blaân.
En de oude burregwal, die hoorde een blijde zwaan
Geluid slaan met haar keel, die zij zoo kon bedwingen,
Alsof ze eens uit de borst het bruiloftlied wou zingen.
De wijngaard aan de straat, geleid van maagdenhand
Tot daar 't gehemelt dekt de nonneledekant[11],
Hing zwanger, in een nacht, van rijpe muscadellen:
Waaruit men mocht de vreugd van 't naakend huwlijk spellen.
Ik kreeg aan 't huwelijk ook kennis in den droom. (lem.
Twee zusters zetten zich op 't uiterst van den stroom:

---

[1]zetels, plaats. — [2]Bacchus. — [3]bezetten. — [4]Voor durft (of liever dert) en is. — [5]bayert, chaos. [6]Diana en Vesta. — [7]Rijmshalve voor dooven, versmoren. — [8]Versta: en nu. — [9]Versta: nudie. — [10]voor.

[1]Nu die. — [2]Voor 't meerv. durven, maar waarschijnlijk met het oog op de Oppermajesteit van zes regels vroeger. — [3]wellust nu behaagt en offert. — [4]Wellicht zal men ons moeten lezen, daar 't volgende verplicht anders geheel in de lucht hangt. — [5]offerplaatsen. — [6]twist (anders veete); van 't verloren veên of viên, vanwaar ook vijand. — [7]mijmering; zie vroeger. — [8]Apollo (als, naar de overlevering, op Delos geboren). — [9]Vader Roemer Visscher's welbekende spreuk. — [10]Zie boven, bl. 159a, aant. 3. — [11]het maagdelijke bed.

D' een, uit een parkement of half gerolde cedel,
Las noten[1] met haar galm, en d' ander met een vedel;
Waar op een heele zoô dolfijnen onvermoeid,
Als door Arions harp bekoord, kwam aangeroeid;
De twee vrijpostigste voor andren nader zwommen.
De jonffers schrijelings uit dartelheid beklommen
De visschen glad van huid (ik dacht, hoe wil 't hier gaan?),
Die na een keer of twee haar voerden Noordwaart aan,
En gaven zich in 't diep; de doodsche[2] maagden kreten,
En daar meê was de lust van zang en spel vergeten,
't Muziekblad en de veêl ten beste voor den vloed.
D' een reikte d' andre toe met d' armen het gemoed.
Zij huilden vast om hulp en redding, maar ze ontbrak er,
En door dit droef misbaar ontsprong[3] ik en werd wakker.
Een wijl hierna geviel 't, toen dezer dochtren geest
Kerkplechtig bezig was, om vieren 't jaarlijksch feest[4]
Met lofzang en gebeên, gelijk ze 't noô versloffen,
Dat d' een, van 't kerkgewelf, werd in de borst getroffen,
Met geen geveêrden schicht, maar glocyendige kool
Of kogel, haar gegund[5] van eenig kleen pistool.
Zij zwijmde voor 't autaar, eer dat haar de oudste redde,
Die greep de doode, en droeg ze op 't hylikschuwe bedde.
„Ach, zuster!" sprak zij, „ach! wat deert u? is het ook
Een flaauwigheid, gevat van een vergiften rook[6]?
Of is het hart benaauwd, om dat uw ijver heden
Al t' ijvrig heeft gevast, geworsteld met gebeden?"
„Neen," zuchtte 't levend lijk, „dit is 't niet, dat me schort;
Mijn boezem is vol viers, mijn ziel gepijnigd wordt.
Breng drank, breng lafenis! 't zijn enkel heete kortsen,
Mijn boezem is vol brands; wat blaken mij al tortsen!"
In 't end rook Anna, hoe die korts[7] haar oorsprong nam
Uit geen onkuisch en brand, maar eerelijke vlam,
En eerst[8] gezette zucht tot huwen en tot telen.
Zij troost haar al bedrukt; zij voert haar zinnen spelen,
Of zij verleyen[9] mocht dat opzet door bericht[10],
En zong ze voor den lof van kuische maagdeplicht:
Helaas! maar al vergeefs! Vergeefs men om wil stooten,
't Geen eenmaal van den nood gestemd[11] is en besloten.
Dit bleek eerst, toen de faam op Schreyers-toren zat,
En „bruiloft, bruiloft!" blies, en noodigde al de stad
Op 't schaterend banket, beluit met zoete rijmen[12].(Hymen,
Van 't Noorden[13] Krombalk kwam, verzelschapt met God
Met heele en halve Goôn; van 't helder Oosten trad
God Jupiters geslacht[14], op zijne gaven prat,
Met zang en snarenspel voor bruids en bruigoms voeten,
Om met een bruiloftlied 't gelukkig paar te groeten.

Bruiloftlied.

1.

Gij waart, heer bruidegom! een pronk-beeld van ivoor,
Dat reuk derft, smaak, gezicht, gevoelen, en gehoor;
Waar in, door goochelkunst, de schim van 't leven zweeft,
Doch[15] pols, noch aderslag, noch roering[16] in zich heeft.

2.

Maar als u Tessel-schade, uw helft, te beurte viel,
Doen daagde uw zon, en 't lijf ontving ter feest zijn ziel.
Het sterflijk werd verknocht met zijn onsterflijk deel;
't Was stuk-werk, daar gij nu voltooid zijt, en geheel.

3.

Wij zien 't, hoe goddelijk u dees Godin omvangt,
En hoe gij aan haar taal en wijze lippen hangt,
En luistert naar een God, die zijn geheim ontsluit,
En wichelt[1] door den mond van uw gewijde bruid.

4.

Bruid! die uw lief omhelst met onbevlekte trouw,
Verleent, door ommegang, uw minnaar zulk een vouw
En glans, dat hij met u versmâ dees ijdelheid,
En 't goud, en 't purper krenk' dat Ganimédes spreidt.

5.

Doch vóór uw hemelvaart uit 's werelds moord-spelonk,
Erft Amsteldam een spruit, waar in, wat in u blonk,
Erkend wordt, als ze draagt 't geen in u heerlijk is:
Opdat er nog een ster schijnt in dees duisternis.

OP TESSELSCHADES HUWELIJK
MET
ALARD KROMBALK.

„Geeft Tesselschade baat"
Sprak Adelaart „aan 't land,
Mijn schip is dan te laat
In Tessels schoot gestrand."

Op een Trouwpenning.

Naar het aanschijn van de zon,
Aller hemellichten bron,
Keert de zonnebloem haar oogen;
Bij dat stralende verschiet,
Is 't al duister, wat ze ziet,
Ééne houdt haar opgetogen.

ANDER.

Om den akkergrond te bouwen,
Laat den olmboom wijngaard trouwen;
Zinnebeeld van 't huwelijk.
Waar gepaarde' elkander minnen,
Zal men jaarlijks vruchten winnen;
Eerbare echt is zegenrijk.

Op een Trouwpenning[2].

„O Heer!" spreekt Abrams knecht,
„Geef zegen tot dees echt,
En wijs mij Izaks bruid."
Rebekka treedt voor uit,
Door ordening des Hemels,
En laaft hem met zijn kemels.

ANDER.

Een Engel uit Gods troon
Geleidt Tobias' zoon,
Ter plaats, daar hij oprecht
Met Sara treedt in echt.
Met wâken en gebeên
Verzaamt dit paar bijeen.

---

[1] zong. — [2] doodsbange of b eeke. — [3] sprong ik (uit den slaap) op. — [4] Dat van Paschen, naar 't schijnt. — [5] toegediend. — [6] reuk. — [7] koorts (gelijk torts voor ons toorts). — [8] pas. — [9] afleiden, afweren. — [10] toespraak. — [11] bepaald; zie vroeger. — [12] Spreek uit met open i. — [13] Uit Alkmaar. — [14] Versta: dichters en zangers. — [15] Versta: doch dat. — [16] beweging.

[1] orakelt. — [2] Hoewel van onzekere dagteekening, laten wij, met Van Lennep, beide volgende rijmpjens, als van gelijke strekking, hier volgen.

Op de Dood van

JONKVROUW

MACHTELD VAN KAMPEN[1].

De Mai, veraard[2] en slinksch, die trof ons maagdepuik,
O Machteld! toen zij u benijdde 't jeugdig blozen.
Een andre bloem verwelkt, gesneden van haar struik;
Maar, blanke lelie! och, in 't midden van de rozen,
Men u, op uwen steel, zag flaauwen en bezwijmen[3],
Die waart des vrijers wensch, der ouders zoete hoop.
Uw geest geblusscht is, en de fakkel van uw Hymen! —
't Is kostlijk, dat[4] om goud noch tranen is te koop.

Op 't Vertolken van Bartas[5]

DOOR DEN HEER

WESSEL VAN BOETSELAER,

VRIJHEER EN BARON TOT ASPEREN.

Onduitsche pleiters, zwijgt! Gij hebt uw taal vergeten,
Gaat, haalt uw moeders tong, en kakelt dan op 't hof;
Komt school bij Boetselaer; die heeft vertaald met lof
In plat[6] en zuiver Duitsch den Fenix der poëten.

Spreekt zoo, wanneer gij dingt[7], zoo zal uw landsman weten,
Hoe zijne zaken staan. Ontleent geen vreemde stof.
Uitheemsche Walen[8] schuwt! en maakt het niet zoo grof,
Dat wij nog kalk voor steen aandragen, dat wij zweeten[9].

Gemeenebest, schep moed! een vrijheer, een baron
Bouwt uw vervallen spraak, en rijst, gelijk een zon,
Die, rijk van vier en glans, het hoofd heft uit de kimmen.

En gij, Jupijns geslacht! hoe wel bekomt u dit,
Dat in der Staten Raad zoo groot een dichter zit,
Die Febus' lauwerhoed[10] verdient, na 't moeilijk klimmen.

OP DEN BURGERKRIJG DER ROMEREN,

DOOR DEN HEER FISCAAL STORM
UIT LUCAAN VERTAALD.

Wat vordert[11] Brutus' deugd, dat zij de dwingelanden
Uit hunnen zetel rukt, en breekt de tronen af,
En sticht een vrijen Staat, nadat ze nu den staf
Tarquijn geweldig heeft gewrongen uit zijn handen!

Als 't Roomsche volk zoo dol zijn eigene ingewanden
Gaat rijten met het staal, dat eertijds wonden gaf
Uitheemsche vijanden, en draagt naar 't duister graf
Verkregen rijkdom, met gemengde[12] en bloênde handen.

De staatzucht eens soldaats was veler helden dood,
En Rome een hard gelag, als 't aanzag en most lijen,
Dat Cæsar, met laurier omvlochten, op zijn koets
Keerde uit de slachting van zoo brave burgerijen,
Als ooit Italië gekweekt hadde in zijn schoot.
Hij won 't gebied, maar met verlies van zoo veel bloeds.

NEREUS'[1] VOORSPELLING

OP

Den Ondergang van Troje;

UIT HORATIUS.

Toen de trouwelooze herder[2]
Zijne huiswaardin Heleen[3],
Met de vloot van Ide[4], heen
Over zee sleepte, altijd verder,
Bond God Nereus, naar zijn' zin,
Dus de snelle winden in,
Om dien droeven val te spellen:

„Och! hij voert, ter kwader ure,
Thuis, die met een oorloogstocht
Wordt hereischt, en thuis gebrocht
Van den Griek en nagebure;
Die, gestoord om 't ongelijk,
Zwoer, 't aloude Priaams rijk,
En uw bruiloftsfeest te storen.

Och, hoe zweet soldaat en ruiter!
Och, wat haalt ge den Dardaan[5]
En zijn volk al plagen aan!
Pallas wapent den vrijbuiter[6].
Wagen, helm, en beukelaar
Rust ze toe, en raast. Voorwaar,
Gij zult u vergeefs verlaten

Op den bijstand der Godinne[7],
En uw lokken kemmen fier,
Spelende, op uw bloode[8] lier,
Wijzen, die uw lief en minne
De ooren kitlen, en om niet
In uw kamer vliên 't geschiet
Van den Griekschen boog en schichten;

Voor[9] Kretenzer punt en pezen,
En 't gedruisch van Ajax' vaan,
Die u kort volgt achter aan;
Maar ten leste als een verwezen,
Zult ge uw overspellig[10] haar
Zien begruisd van stof, te naar.
Ziet ge Ulysses niet van achter,

Die uw huizen komt vernielen?
Ziet gij ouden Nestor niet,
Die van Pylus derwaarts schiet?
Teucer zit u op de hielen,
Van zijn eiland Salamin;
Sthenelus zet dapper in,
Afgerecht op oorelogen;

Afgerecht op paardemennen,
En den wagen in den slag;
Wat vorst Merion vermag,
Zult gij levend[11] leeren kennen;

---

[1]De uit Hooft en Huigens' Gedichten bekende Amsterdamsche Schoone. — [2]ontaard. — [3]Zie boven, bl. 153a, aant. [12]. — [4]Versta: dat, wat. — [5]Zie boven, bl. 77a, aant. [4]. Boetselaer gaf in 1623 D' eerste Weke in 't licht. — [6]eenvoudig, rond. — [7]pleit. — [8]Fransche woorden, gelijk maar al te veel in de rechtstaal in zwang waren; tenzij men 't (met Van L.) als keuze ('t Hoogd. Wahl) opvatte. — [9]Zinspeling op de Babylonische spraakverwarring. — [10]kraus. — [11]baat. — [12]Voor strijdende (verg. 't Hoogd. Handgemenge).

[1]De Zeegod; zie vroeger. — [2]Paris. — [3]Menelaus' door hem geroofde gade. — [4]De bekende berg in Klein-Azië. — [5]Trojaan; zie vroeger. — [6]Voor den Griekschen krijgsman. — [7]Venus, aan wie Paris, in 't bekende pleit, de appel der schoonheid toegewezen had. — [8]Als geen kloek krijgsman past. — [9]Versta: vliên voor. — [10]Anders overspelig. — [11]Voor levendig, krachtig.

Forsche Diomedes' zwaard,
Trotscher dan zijn vaders aard,
Raast, en streeft om u te vinden.

Gij, een suffert en vol schromen,
Zult, al hijgende van smart,
Voor hem vluchten, als een hart,
Dat den wolf in 't dal ziet komen,
En zijn grazen ras vergeet.
Anders luidt de heilige eed,
Uwe schoone bruid gezworen!

De verbolge vloot en kielen
Van Achilles rekken lang
Trojes tijd en ondergang,
En der joffren tijd en zielen.
Na tien jaren wederstand,
Zal de Grieksche torts de brand
In de Trooische daken steken.

Lijkklacht

OVER

OVIDIUS NASO,

UIT ENGEL POLITAEN[1]'S LATIJN VERTAALD.

Hier legt een Roomsch poëet op d' oevers van Euxijn[2].
Barbarische aarde dekt de glorie van 't Latijn.
Barbarische aarde dekt den meester der vrijagiën[3],
Daar d' Ister[4] heene bruischt langs rotsen en bosschagiën,
En Rome schaamt zich niet, dat het dien hoofdpoëet
Zoo wreed mishandelde, ook veel wreeder dan de Geet[5].
Was in gans Russen[6] dan niet eenen arts te vinden,
Die hem in 't kwijnen van zijn kwalen kwam ontbinden,
Het koude lichaam stoofde, en warmde in 't zachte bed?
Of met een zoete tong dien sterrefdag verzet?
Of in het uiterste den pols tastte, eer hij scheidde?
Of een hartsterking voor den doodsnik toebereidde?
Of de oogen toelook[7], toen 't gezicht gebroken stond?
Of uit meêdoogendheid de ziel ving met den mond?
O strijdbaar Rome! gij verlette[8] de oude vrienden,
Zoo wijd van Pontus, daar hem geen van allen dienden;
Men vond'er geen, noch neef, noch dochter, nochte[9] vrouw,
Die hunnen vader troostte in ballingschap en rouw;
Recht, of hem slechts Koral[10] en sture[11] Bessen[10] kwellen,
En Geten, tegens koû gedost met bonte vellen: (koû,
Recht, of een woest Sarmaat[10], te paarde in sneeuw en
Met zijn gestreng gezicht den kranken troosten zoû;
Een woest Sarmaat, wiens haar om hals en hoofd en ooren,
En wit behijzeld[12] voor 't gezicht blinkt, stijf bevroren.
Nog wordt dit lijk van Bes, Korallen, en Sarmaat,
En wreeden Geet beschreid, in dien bedroefden staat.
De bergen, bosschen, en de wilde dieren weenen,
En d' Ister, in zijn kil, onthoudt zich niet van stenen.
Men zegt, dat Pontus, hard bevroren, op dien dag
De Zeegodin ontdooid in tranen smelten zag.
De Minnegoden noch hun moeder niet ontbreken,
Met hunne fakkelen het lijkhout aan te steken.

Zij sluiten 't overschot des dichters, hier verbrand
Tot stof en asschen, in een doodvat met hun hand.
Zij gaan het grafschrift kort op Naso's grafzerk snijen:
„Dees grafzerk overdekt den meester van het vrijen."
De moeder van de min sprengt, drie en vierwerf, trouw
De rustplaats van dit lijk met geur en zuivren douw.
O, zangrei! offert en vereert dien overleden
Een lijkklacht, rijker dan mijn zangkunst kan bekleeden[1].

GEZANG,

OP HET LATIJNSCHE WOORD

TRAHIT SUA QUEMQUE VOLUPTAS[2].

't Is den mensch als aangeboren,
Dat hij ietwes heeft verkoren;
D' een kiest dat, en d' ander dit,
Elk kiest zijn bezonder[3] wit.
Ieder heeft zijn afgod binnen,
Die hij dient met al zijn zinnen;
Niemand is ter wereld vrij
Van dees zoete afgoderij.
Elk wordt van zijn lust getrokken,
Die hem schoonst dunkt en kan lokken,
Niemand zijn natuur verliest,
Elk heeft iet, dat hij verkiest.
D' een zijn vreugd schept uit vergaren
Van de schelpen, die de baren
Strooyen langs het dorre strand;
D' ander heelt geen beter pand,
Als de rijkdom van zijn bloemen,
Van haar reuk en verw te roemen.
D' een geen tijd-verdrijf begeert
Voor het draven van zijn peerd;
Voor het springen, keeren, rennen,
En den breidel braaf te mennen:
D' ander alle ding belacht,
Om tijdkorting van de jacht,
Om, in struiken en in hagen,
't Schuwe bosch-zwijn te bejagen,
En, in de eenzaam wildernis,
't Wild steeds op zijn hakken is,
Met zijn honden en Molossen[4],
Die gaan snuffelen in de bosschen.
D' een trekt met een angel-hoek
Nu een baars op, dan een snoek,
Dan een spiering, dan een voren;
D' ander acht dit tijd verloren,
En beloert de vogels schalk,
Nu in 't net, dan met de valk.
D' een verdient de lauwer-bladen,
Om dat hij der helden daden
In der Muzen tempel zong,
En te pronk haar schilden hong:
Is onledig met het lijmen,
En het schaklen van zijn rijmen.
D' ander slaat de sterren ga,
's Morgens vroeg en 's avonds spa,
Wordt door 't ondervinden rijker,
Wenscht steeds om een verder-kijker[5],
Huilt vaak eens, om dat hij niet
In den raad der Goden ziet.
D' een zal al zijn neiging strekken
Om met Mars te veld te trekken,
En treedt, als een leeuw verwoed,
Zijnen vijand te gemoet,

---

[1]Angelo Politiano, hoogleeraar te Florence in 't laatst der 15de eeuw. — [2]Ovidius stierf als balling te Tonia, bij den Pontus Euxinus (of Zwarte Zee). — [3]Als minnedichter, en met name in zijn Minne-kunst. — [4]Thans de Donau. — [5]De volksstam der Geten, aldaar. — [6]Geheel Rusland; verg. vroeger. — [7]dichtsloot-(verg. nog onze luiken voor de vensters). — [8]verhinderde, weêrhield. — [9]De oorspronkelijke, later afgekorte vorm (even als of voor ofte, om voor omme, enz.). — [10]Onbeschaafde volksstammen. — [11]stugge. — [12]Voor be-ijzeld, berijpt.

[1]in verzen brengen. — [2]Ieder heeft zijn stokpaardjen. — [3]Met klankverzwakking, voor byzonder. — [4]Grieksche honden-naam voor brakken. — [5]Zeer gelukkig, als vergelijkende trap van verre-kijker.

Daar de barsche wapens klinken,
Daar de blanke zweerden blinken;
D' ander, vliênde dit geluid,
Is een munnik in zijn huid[1],
Past op zijn gezette stonden,
Is aan 't klokzeel vast gebonden,
Acht elk minder als zich zelf,
Hangt steeds boven aan 't gewelf[2];
En 't gewijd' heeft uitverkoren,
En draait om de kerke-toren,
Als de kraayen, 't wuft gespuis,
Om de weêrhaan en het kruis;
En gaat schuw, gelijk als de uilen
In de gaten hen verschuilen,
Om het kerk-hof, daar het spenst[3];
't Is al heilig, wat hij wenscht,
Wat hij spreekt, bedenkt, beluistert;
Alle menschen zijn verduisterd,
Blind en dom, en zonder reên,
Soxes[4] is verlicht alleen.
Aldus gaat het in dit leven:
Elk wordt van zijn geest gedreven,
Elk omhelst zijns herte lust,
Die hij als zijn bruidje kust.

Gekken te hoop.

(OP 'T WOORD: DAAR IS ZOO IETS.)

Of dit òf dat, elk heeft al iet,
Tot 's naasten klein of groot verdriet:
De hanen trotschen op haar kam,
Het varken denkt: ik voer de ham,
De wevers-spoel loopt veel te knap,
Om om te zien na pelzers lap;
Maar wij Scientes[5] zijn geleerd,
't Is 't bonum mentis[5], dat ons eert;
Puf met het volkje zonder geest!
Wat is een leek meer als een beest?
Maar als 't al t' zaam wel is bezien,
Wat schelen doch die lieve liên,
Waar van elk trotst op zijn uitstek?
D' een is een nar, en d' aâr een gek.

OP HET VERONGELUKKEN[6] VAN DOCTOR ROSCIUS.

Zijn bruid t' omhelzen, in een beemd, bezaaid met rozen,
Of in het zachte duns, is geen bewijs van trouw;
Maar springende in een meer, daar 't water stremt van
En op de lippen vriest, zich te verreukeloozen[7]; (koû

Dat 's van twee uiterste het uiterste gekozen:
Gelijk mijn Roscius, beklemd van druk en rouw,
In d' armen houdt gevat zijn vreugd[8] en waarde vrouw,
En gloeit van liefde, daar 't al kil is en bevrozen.

Zij zuchtte: „och, lief! ik zwijm, ik sterf, ik ga te grond!"
Hij sprak: „schep moed, mijn troost!" en ving in zijnen
Haar adem en haar ziel; zij hemelde[9] op zijn lippen. (mond
Hij volgt haar bleeke schim naar 't zalig Paradijs.
Vraagt iemand u naar trouw, zoo zeg: „zij vroos tot ijs,
En smolt aan geest, en hij ging met haar adem glippen."

[1]van top tot teen. – [2]zweeft omhoog. – [3]spookt (verg. 't Hoogd. Gespenst). — [4]De bedoelde monnik. — [5]Latijn voor wetenschappelijke mannen, en het goed des geestes. — [6]In 't ijs, bij een poging om zijn vrouw te redden; 27 Jan. 1624. — [7]onbeschroomd te wagen. — [8]Zoo lees ik voor vrucht. – [9]verhemelde, werd aan de aarde onttogen.

Op Anthony Roscius.

Hier ziet ge Roscius, door trouw verongelukt,
Dat niet één Kristenhart maar heele kerken drukt[1];
Op wien Gods gaven vroeg als druppels nedervielen,
En was gezalfd tot troost van lichamen[1] en zielen:
Der kruiden kracht hij vergde en voor het lichaam las[2],
En door 't beschreven Woord de kranke ziel genas.

STRIJD OF KAMP TUSSCHEN KUISCHHEID EN GEILHEID[3],

GEHEILIGD AAN DE
EERWAARDIGE EN AARDIGE JONKVROUWEN

CATHARINA EN DIANIRA BAECK.

Opdracht.

Jonfers, op wiens kaakskens blozen,
Niet naturelijke rozen,
Maar die[4] zedigheid en schaamt'
Daar op dopte, zoo 't betaamt:
Die, zoo lang uw jaren rekken,
Bakens[5] zult ter deugde strekken:
Neemt in 't goede Kuischheids Kamp.
Als de rookerige lamp
Van mijn geest meer lichts wil jonnen,
Zal ik bet[6] vernoegen konnen.

Uwe verplichte

J. V. VONDELEN.

Aan het beekjen, dat er dwers
Lekt door 't boschjen, altijd versch,
En in 't vijvertje terstond
Zinkt de viskens in den mond;
Aan het beekje, dat steeds ebt[7],
En in duin zijn leven schept;
Op wiens oever goedes moeds
Nymfjes lobbren barrevoets;
In wiens kil natuur verleent
Keitjes, die men met 't gesteent
Van een welgeboren vrouw
Nimmermeer verwisslen zoû;
Op dit beekjen heeft op 't lest
Kuischheid zich een burg gevest,
En daar, uit zorgvuldigheid,
't Water drie maal om geleid.
Wit albast de vesten zijn,
Die men best bij zonneschijn

[1]Roscius was predikant en geneesheer. — [2]plukte. — [3]Later onder den titel Lijf gevecht tusschen Kuischheid en Minne in Vondels gedichten opgenomen. Zie den aldus gewijzigden text bij Van Lennep II, blz. 215 en volgg. De oorspronkelijke verscheen in 't boekje Minneplicht, alsmede Verscheyden aerdighe en geestighe nieuwe Liedekens en Sonnetten. T' Amsterdam, bij J. Aertsz. Colom, 1625; in het bezit van mijn kunstlievenden vriend Schinkel. — [4]Zoo lees ik voor de, dat waarschijnlijk een drukfeil wezen zal; versta die, welke. — [5]Klankspeling, naar den smaak der eeuw. [6]beter. — [7]afvloeit.

Uit de toppen blinken ziet
Van rieboordetjes[1] en riet.
Op dit slot staat een kapel,
Daar, met wind en snarenspel,
Een spierwitte maagdenrei
Mengt een Goddelijk geschrei[2].
't Licht, dat door het heilig glas
Blikkert, wordt van maagden-was
Nacht en dag steeds aangevoed.
't Wyrook ruikt er wonder zoet.
Maar der kunstenaren geest
Zweeft en leeft er aldermeest,
Hier de naald en daar 't penceel,
In tapijt en op panneel.
Bij een kristalijne bron,
Schijnt Suzanne, kuischheids zon,
Te beschreyen 's levens licht,
En verwenscht het geil gezicht
Van twee grijzerts, die, vol brand,
Dingen naar het heilig pand,
Dat z' haar man heeft toegewijd.
Ziet eens, hoe de schaamte strijdt!
Hoe ze worstelt met de dood,
Om zoo dierbaren kleinood
Te bewaren ongeschend
Voor den bruigom, die ze erkent.
Elders, als een morgenstar,
Blinkt de bruid van Potifar,
En, aantrekkelijke pop!
Rukt, verliefd, voor Jozef op[3]
Haren boezem, daar het beeld
Van iet weeldigs inne speelt;
Boezem, die naauw aangeraakt
Hand en vingers zalig maakt.
Boezem, daar een afgods vriend,
Die op Isis'[4] feesten dient,
Om het offer zou versmaân,
En voor 't outer zich ontgaan.
Maar ziet ginder, hoe d' Hebreeuw[5],
Vliedt van 't lichaam, blank als sneeuw,
En zijn mantel onbesmet
Laat aan 't overspelig bed.
Elders ziet men, hoe Lucrees[6],
Als een doodshoofd, bleek van vrees,
Als het anders niet mag zijn,
Wordt ontheiligd van Tarquijn;
Wederom hoe zij terstond
Mettet staal haar zelven wondt,
En betuigt[7] het kuisch gemoed
Met de sprenkels van haar bloed.
Elders Dafne, lauwerboom,
Schaduw jont den waterstroom,
En haar voeten allebeî
Stronkelen in slibbrig klei.
Meer van diergelijke stof
Merkt men hier, de deugd tot lof.
Wie voor Kuischheid heeft gestreên,
Leeft door 's werelds eeuwen heen.
Venus, die te Pafos heerscht,
Was de geen, die d' aldereerst'
Dempen woû vrouw kuischheids stam,
En het slot berennen kwam;
Kwam 't bestoken met haar speer,
Met een groot ontallijk heer;
't Aterlingsche dwergjen loos
Zij tot 's legers maarschalk koos,
Deze, toegerust met boog,
Tros, en pijlen, moedig toog,
Als veldhoofdman, trotsch voor aan,
Wel gemoedigd om te slaan.
Jok, en lach, en boeverij,
Lusjes, kusjes, zotternij,
Steekjes, treekjes, en gevlei,
Pronkten met zijn leverei.
Kuischheid van haar tinne zag,
Met het kricken van den dag,
Hoe ze werd beringeld dicht
Van dat eerloos hoerewicht.
Daatlijk sprak zij, preutsch en fier,
Tot Cathrijn en Dianier:
„Op, trawanten, op! en gaat,
En de valbrug vallen laat!
Boodschapt Cypris[1], in mijn naam,
Dat z' haar met haar zoon niet schaam,
Tegen mij in 't veld alleen
Half gewapend uit te treên."
Beî, na 't oopnen van de poort
Traden ze uit, Cathrijn deê 't woord,
Als ze Venus in haar tent
Vond, met 't boefjen daar omtrent:
„Pafus' groote koningin,
Met uw stokebrand, de Min,
Neemt voor lief de groetenis
Van haar, die uw vijand is.
Om t' ontgaan 't lang oorloogsramp,
Zich erbiedt ze, een vrijen kamp
Aan te gaan, en is getroost
Dy te wachten, en uw[2] kroost."
Venus' moed[3] ontzonk de ziel,
Met dat d' handschoen[4] voor haar viel;
Min greep ze op. Dees metter vaart,
Haastten weder slotewaart[5].
't Was een lust t' aanschouwen, hoe
Men van weêrzijds rustte toe,
Om te leveren den strijd,
Half bedeesd en half verblijd.
Alle vensters lagen vol
Nonne-tronien, blank en bol,
Als haar vrouw ten vederspel[6]
Uitreed op een witte tel,
Met een rijdrok[7] hagelwit;
't Kleed, dat voegt haar daar ze zit,
Met haar speer, omgord wel stijf;
Pijlen ramlen aan haar lijf.
Cypris, en haar zoon, vol moeds
Werd getrokken in een koets,
Van twee zwanen, taai van schacht,
Die de min aandreef met kracht.
Venus, in het rennen heet,
Scheurd' haar vijands opperkleed,
Maar de Kuischheid van zich stak,
Dat de punt in 't herte brak.
„Wend, och wend!" kreet Cypris doen;
Als hij zag zijn moeder bloên,
Wild' hij keeren metter haast,
Maar zij greep hem zoo verbaasd,
Greep, en smeet hem metter hand,
Schier een steenworp verre in 't zand,
Dat hij van zoo zwaren val
Hinkt, en eeuwig hinken zal.

---

[1]Anders raboorden, lischdodden, of duikelaars (in Overijsel toetebolten); over welke verg. Oudemans Flora van Nederland III, blz. 127. — [2]Min gelukkig voor zang. — [3]open. — [4]De Egyptische godin. — [5]Jozef. — [6]De Romeinsche Lucretia. — [7]getuigenis geeft van.

[1]Venus; zie vroeger. — [2]Bij 't voorafgaande dy ware hier dijn beter. — [3]gemoed, boezem, borst. — [4]ter uitdaging. — [5]slotwaarts. — [6]Verstr: van de veders der pijlen; zooveel als oorlogsspel, of (naar de latere lezing) wapenspel. — [7]rijkleed.

Daarmeê raakt in rep en roer
't Leger van deze Ooster hoer;
Ieder vlucht, een ieder vliedt,
Waar zij bleef, en weet ik niet.
Maar de Kuischheid, krijgsheldin,
Reed met zege slootwaart[1] in,
Daar Cathrijn en Dianier
Haar bekransten met laurier.

Finis.

J. VONDELIUS.

Wijk[2]-zang.

WIJZE: Periosta.

Cathrijn, die met Diaan ten reye gaat,
Die schrander gaauw en wonder jeugdig ziet,
De lucht met galm van uw schalmeye slaat,
Of huwt uw dans aan eenig vreugdig lied,
Of bloemen leest, dicht langs de waterkant,
En Faunus, Pan, en menig Sater[3] brandt;

Of uw Godes ten dienst vaak veerskens smeedt,
Of jageres der honden koppels leidt,
En volgt haar sleep, en in uw leerskens treedt,
Als d' uchtend zilvren dauw en druppels spreidt,
Wanneer de nacht wijkt, door verborgen nood,
De schemering en 't liefelijk morgenrood; —

Zegt, wakkre nymf, die kruid en rooskens plet,
Wat lust uw jeugd aan Febus' zuster[4] bindt,
Wiens spoor gij volgt, daar zij haar brooskens zet,
Is 't, omdat gij dy[5] dus geruster vindt,
En schept genoucht, als gij aan 't jagen tijt,
Te steuren 't wild, dat uwe lagen mijdt.

Wat lust kan 't zijn te volgen winden[6] gaauw,
Ter jacht, en voor den beet van 't wilde zwijn
Te duchten? dan, in els of linden schaauw,
Schier ademloos te wenschen stil te zijn?
Wat lust is 't, als uw rei te gader dringt,
En hijgt naar 't nat dat uit zijne ader springt.

't Is gruwelijk, onnoozler dieren hol[7]
Krijg aan te doen, en 't groen te sprengen rood
Van heilig bloed, en dus te zwieren dol,
In 't bosch en voor uw vrouw[8] te brengen dood,
Haas, hind, of hert, dat in zijn nooden vaak
Veel tranen schreit, en wekt der Goden wraak.

Komt, schuwe maagd! uit 's wouds schuilwinklen[9]
Leg af, 't geen bet der krijgerinnen[10] past, (voort!
Spriet[11], boog, en pijlen, die men rinklen hoort;
Leent wijzen 't oor, aanvaart der minnen[10] last,
Doolt met de rest, en borgers zeden houdt,
Daar Venus volkrijk groote steden bouwt.

[1]slotwaarts. – [2]Scheibeek, de hofstede der Baaks, (waarvan de afteekening zie bij Van Lennep t. pl.) lag bij de Beverwijk. — [3]Boschgoden en satyrs. — [4]Diana, als godin der kuischheid en van den maagdelijken staat. — [5]Verbeter u; zie boven. — [6]windhonden. — [7]Verouderd voor het hol van onnoozle dieren. — [8]meesteres, Diana; zie boven. — [9]Thans hoeken, sedert winkel een geheel gewijzigde beteekenis verkreeg (verg. echter nog winkelhaak en 't Duitsche Winkel). — [10]Thans (door den weggeslonken verbuigings-uitgang) krijgerin, en min. — [11]jachtspriet, spies.

Eer Cynthia[1] schept, uit haar broeders schijn[2],
Tot negenwerf een rondgeweven vlam,
Zult gij geteld met andre moeders zijn,
A's 't zieltje, dat uit uw zijn leven nam,
Hangt aan uw speen en koost en dertel steent,
Of in uw schoot van weelde spertelbeent.

Kristelijk Vrijagiëlied.

Op de WIJZE: Van Angenietje.

Teêr Katharijntje
Voor 't zonneschijntje,
En 's middags hette week,
Bij 't ruischen van de beek;
Beek, die haar jeugd na 't leven vaak verbeeldt;
Daar, frisch en koel,
Een luwe stoel[3]
De moede leden streelt.

Zij bukte neder,
En zag haar teder
En vrolijk aanschijn daar;
Doen werd ze nog gewaar
Een tweeden, die van achter haar beloert:
Met greep hij toe:
„Hoe" sprak zij, „hoe!"
Omziende wat ontroerd.

Hij sprak met eenen:
„Gij ziet den genen,
Schoon kind! gij ziet hem nu,
Voor wien gij vlucht zoo schuw.
Ik volg uw spoor; ik jaag, ik loop, ik ren;
Opdat uw geest
Weet, wien hij vreest,
Zoo luister, wie ik ben:

„'t Is waar, geen zegen
Van moeders wegen
Ik erf, noch haat noch goed:
Hoewel zij daalt van 't bloed
Der koningen, een overoud geslacht;
Wiens roem zal staan,
Door brave daân,
En zegeteekens-pracht!"

„Maar uitverkoren,
Ik, eerstgeboren,
Mij voor geen vorsten schaam:
Als eenig erfgenaam
Mijns vaders, die met donderen rumoert;
Wiens majesteit
Geen scepters zweit[4],
Maar vier en bliksems voert."

„Laat andre blaken
Om rozekaken,
Om oogjes bruin als git,
Om 't poezelachtig wit;
Jont andren 't lijf, eer 't worm of slange knaagt;
Maar mij alleen,
En anders geen,
Uw ziel, o schoone maagd!"

„Uw ziel, o spruitje!
Als konings bruidje,

[1]Diana (zie vroeger), maar hier als de maan. – [2]Apollo, als de zon. – [3]zitplaats. – [4]zwaait; zie reeds vroeger.

Dan zitten zal te prijk,
In mijn heer vaders rijk,
Daar staâge lust het bedde voor haar spreidt;
Daar ze onvermoeid
Verzwelgt, 't geen vloeit
Van 's bruigoms zaligheid."

Zoo suikre woorden
Haar ziel bekoorden;
Ontvonkt door deze stem,
Greep zij verlield naar hem,
Die met een heilig spook[1] verdween gezwind.
Zij uit verdriet
Riep: „eer gij vliedt,
Koom, kust ze, die ge mint!"

ZANG,

OP DE WIJZE: IETS MOET IK U, LAURA! VRAGEN.

DE POËET.

Dianier roeide in een schuitjen,
Met haar keeltjen, onder 't fluitjen
Van haar vrijer Koridon.
Doris'[2] kroost, met natte pruiken,
Fluks kwam van den grond opduiken,
En zich bakren in de zon.

Na veel zingens, dees gelieven
Beurt om beurt een lied aanhieven,
Liedjen, zonder wederga:
Zij prees 't mijen, hij het huwen,
D' een woû vrijen, d' ander schuwen;
Zij zong voor, en hij peep[3] na:

DIANIER.

„Maagden, die den rei vercieren,
Zijn als Febus' lauwerieren,
Maagden groenen als de palm.
Wat zijn vrijers woorden heden,
Hun beloften en hun reden,
Meer als krachtelooze galm?"

KORIDON.

„Maagden, die de min uitsluiten,
En hun jeugd verijdeltuiten,
Noch[4] verwekken iemands gonst; —
Men mag 't zus of zoo bewimplen,
Och! wat is het, als met rimplen
D' ouderdom het voorhoofd fronst?"

DIANIER.

„'t Voorhoofd fronst ze, die met zinnen
En gedachten slaat aan 't minnen.
Is het niet een zotte klucht[5],
Dat men laat zijn vrijheid slippen,
Om het drukken van de lippen,
Om een scharrebiers-genucht?"

KORIDON.

„Zotter is 't, 's jeugds frissche rozen
Slaloos[6] te verreukeloozen,
En den minnaar slechts te spijt,
Na goê dagen en kwâ nachten
Vreugd noch zegen te verwachten,
Maar elks laster en verwijt."

DIANIER.

„Koridon! gij meugt wat praten,
Maar ik zal u eeuwig haten:
Boeit me niet door dwaze trouw."

KORIDON.

„Dianier! 't zijn meiskens vlagen,
'k Zal u eeuwig liefde dragen,
En hoog achten als een vrouw."

DIANIER.

„Ja, zoo fluit men met verlangen,
Om het vogeltjen te vangen,
En te sluiten in een kouw."

KORIDON.

„Neen, zoo lokt het harder-knaapje
Om het afgedwaalde schaapje,
Dat hij garen hoeden zou."

DIANIER.

„Koridon! zet me op aan d' elzen."

KORIDON.

„Die malkanderen omhelzen?"

DIANIER.

„Koridon! gij zijt een boef,
Laat de maagden eenzaam peinzen!"

KORIDON.

„Dianier! hoe kun je veinzen?
Zonder vrijer, zonder troef[1]."

DE POËET.

Onder 't spel van zang en fluitjen,
Vat een stormken 't zeil van 't schuitjen,
Met sloeg 't om. Zij riep in nood.
Hij omarmde Dianiertjen,
En kreet: „water, blusch geen viertjen!"
Dronk met haar een zoete dood.

Stroom-godesjes d' uitvaart vierden,
En hen bei ten oever stierden:
Daar één graf twee lijken kreeg;
Sedert hier de zieltjes waarden[2],
En haar stemmen voeglijk paarden.
Zong zij hoog, zoo peep hij leeg.

BEEKZANG, AAN KATHARINA.

Wijkerbietje, die bij 't beekje
Nestelt, en geeft menig steekje
Die uw honig komt te dicht[3];
Wakker nymfje! die zoo klaartjes
Met uw oogjes, op de blaârtjes
Flikkert, blikkert, straalt, en licht; –

Zeg mij, meisje! die zoo netjes,
Poezelachtig zijt, en vetjes,
Levend, helder, welgedaan!
Waarvan moog je zoo wel tieren,
Daar al de andre arme dieren[4]
Bleek en treurig kwijnen gaan?

Eet je slaatje met een eitje?
Drink je niet dan schapeweitje?
Pluk je moesjen[5] uit den tuin?
Bak je struifjes van de kruitjes?
Trek je heen, na zomerbuitjes,
Om lamprei en k'nijn, in duin?

Slaap je op dons van witte zwaantjes?
Lek je muskadelle traantjes?

[1] verschijning, droomgezicht. — [2] De bekende zeenimf, hier voor waternimf in 't alg. — [3] Voor pijpte, floot. — [4] Lat. voor en niet. — [5] zot stuk (klucht niet in zijn latere, maar zijn oorspronkelijke beteekenis, als deel, genomen). — [6] achteloos; verg. daarover De Jagers aant. in zijn Archief II, bl. 227.

[1] geluk, heil. — [2] zwierven, rondwaarden. — [3] te nabij. — [4] meisjens. — [5] groente, kruiden.

Hou je een ongemeenen stijl?
Leg je in schim[1] van koele boompjes?
Droom je daar geen andere droompjes
Als van suiker uit Brezijl?

Zwem je in lachjes en genuchtjes?
Leeft uw geest in zotte[2] kluchtjes?
Springt uw zieltjen in uw lijf?
Erf je niet als heil en zegen?
Ben je juist van pas geregen,
Niet te los, noch niet te stijf?

Zeg het toch uw medemeisjes,
Vol zwaarmoedige gepeisjes,
Heel uw speelnoots algelijk;
Red die diertjens van haar tering,
Onderkruip den Haes[3] zijn neering,
En wordt dokter van de Wijk.

OP HET TROUWEN VAN JUFFROUW

MAGDALENA VAN ERP MET JUSTUS BAECK.

Veel Baken staan ten toon voor u en ieder een,
Maar deze Baak is nu voor u, o Maagd! alleen.

OP DEN HEER

JUSTUS BAECK EN MAGDALENA VAN ERP.

Gij ziet hier Justus' beeld en 't beeld van Magdaleen,
Doch ieder half; waarom? twee halven maken een,
Één eenig hart, één wil, één zelven lust en leven;
Men ziet dees eenigheid in twee paar oogen zweven
En zwieren: Erp verstrekt een spiegel van heur Baeck.
Zoo spreekt de stomme verf: mij dunkt, ik ken hun spraak.

OP MEVROUW, DE DROSTIN VAN MUIDEN,

KRISTINE VAN ERP[5].

Beluit Kristijn met droeven zangk,
Zij volgde dichtst[6] den cymbelklank
Van Swelink[7], onder al
Het maagdelijk getal,
En won elks hart, als een slavin
Van ieders rust, en geen Drostin
Van Muidens hooge slot.
Zij erv' haar prijs bij God!

OP DE AFBEELDING VAN HANS DE RIES[8].

Uit 't wezen leering straalt, alleen ontbreekt 'er 't leven
Van hem, die God ons als een kleinood heeft gegeven:
Die, van zijn wiege tot zijn' grijzen ouderdom,
Den bouw betrachtte van 't bouwvallig Kristendom;
Die storm op storm versmaânde, en uitstaande als een sterke,
Verstrekt een heilzaam zout en licht in Kristus' kerke.

---

[1] Schaduw. — [2] Zoo lees ik voor zoete, dat niet anders dan een drukfeil of een latere wijziging is; zie 't aangeteekende hiervoor, bl. 168, aant. 5. — [3] Den Wijkschen geneesheer. — [4] De jongere zuster van Hoofts vrouw. — [5] Den 6den Juny 1624, op 33jarigen leeftijd, aan de tering overleden; verg. Hoofts Brieven I, bl. 244. — [6] kwam het meest nabij. — [7] Zie boven, bladz. 154. — [8] Leeraar der Waterlandsche Mennonieten te Alkmaar; geb. te Antwerpen in Dec. 1553. Zie zijn Levensbericht en afbeelding in Schijns Gesch. der Mennonieten II, bl. 482 v.v. (Daar het portret reeds in 1619 door Mierevelt geschilderd werd, kan ook dit bijschrift, even als het volgende, reeds van een jaar of wat vroeger zijn).

OP DE AFBEELDING VAN LUBBERT GERRITSZ.[1]

Gij, Kriste wormkens! die ploeg-ijzers maakt van zwaarden
En sprengt[2] in 's Drieheids naam alleene den bejaarden,
Ziet uwen leeraar hier, zoodanig van gelaat,
Hoedanig hij zelf was, die, na der kerken vrede[3],
Zoo vierig een halve eeuw eens leeraars ampt bekleedde,
En Kristus vruchten wan[4], door onverganklijk zaad.

OP URBAAN DEN ACHTSTEN[5].

Wat Godheid vol ontzags is dit,
Die daar op zeven bergen zit,
En zwaait, met zijne rechte hand,
Dien bliksemstraal, en gloênden brand,
Vervaarlijk als de Dondergod?
Terwijl hij, uit het hooge slot,
Een ieder handelt[6] zoo beleefd[7],
En streelt, en smeekt[8], en zegent, heeft
Hij onder zijn schabel[9] gebracht
En zolen 't oorloogsforsch geslacht;
En, trapplende op 't gekroonde hoofd
Der grootste koningen, verdooft
Het gloeyend purper van den raad
Der vadren, die rondom hem staat;
Gelijk 't gestarrent[10] flaauwt en daalt,
Zoo ras de zon in 't Oosten straalt
Van goud en rozen, uit haar troon.
Verhuist Jupijn met al de Goôn?
En vaart hij uit den Hemel, om
Het kapitool, zijn heiligdom,
Te gaan bezoeken? wat gezag
Brengt de eerste tijden voor den dag,
En voert den ouden Numa[11] weêr
Te Rome, met zoo groot een eer?
En levert Rome weder aan
Den grijzen Numa onderdaan?
Terwijl 't gemoed dit overleit,
Zoo luistert mij mijn geest, bereid
Te baren, en gedreven door
Iet Hemelsch, dit al stil in 't oor:
„Dees is de groote sleutelvoogd
Van 's Hemels poorte; rust nu; poogt
Niet meer te weten; buig uw knieën,
En kus zijn voeten, wijd[12] ontzien.

Te Rome, met den ingang des gulden jaars 1625.
Vertaald uit mijn broeders[13] Latijn,

OP „DE LEDIGE UREN" VAN DEN GEESTRIJKEN HEERE CONSTANTIN HUYGENS[14].

De groote Constantijn[15] mag brallen op zijn tronen
En op 't geheiligd goud van Oost- en Wester-kronen;

---

[1] Hans de Ries' boezemvriend, leeraar der vereenigde Waterlanders te Amsterdam. Geb. te Amersfoort in 1535, overl. te Amsterdam in 1612. Zie aldaar, III, bl. 1 en vv. (Het portret werd in 1607 door Mierevelt geschilderd). — [2] doopt. — [3] Die van Augsburg, in 1555. — [4] Thans won. — [5] In 1623 Paus geworden. — [6] Thans behandelt. — [7] minzaam. — [8] vleit, vleyend bejegent. — [9] voetbank. — [10] gestarnte. — [11] Koning Numa Pompilius van Rome. — [12] verre. — [13] Willem van Vondel (verg. boven, bladz. 118b, aant. 2), die zijne hoogere studiën te Orleans met het Doctoraat in de Rechten was gaan bekronen, en daarop, naar Italië getrokken, nog negen maanden lang aan de school te Siëna verbleef. — [14] Onder den Latijnschen titel Otia, in zes boeken, in 1625 in 't licht gegeven. Verg. voorts Hoofts' schrijven aan Huygens, Brieven II, bl. 450. — [15] De Romeinsche keizer.

Maar gij, o Constantijn! de Fenix van ons Hof[1],
En naamt zijn kronen-goud niet voor uw lauwer-lof.
De keizer bouwde een stad[2], om met zijn naam te pralen,
Gij bouwt Apollo's kerk in vierderhande talen[3]:
Geen stad bewaart den naam (zij stort of zij verbrant),
Maar de opgehangen lier in 't midden van 't gesternt.

DE AMSTELDAMSCHE HECUBA.

TREURSPEL.

[Vol van verzuchtingen en overstelpt van tranen.]

Hecuba[4].

't Was Sparten niet genoeg, dat, na 't langdurig krijgen,
Ik met mijne oogen zag, hoe Pyrrhus voer 't autaar
Het grijze koningshoofd[5] greep bij 't gewrongen haar,
En met zijn lemmer ging den ouden strot doorrijgen;

Dat ik de vlammen zag van 't hof ten Hemel stijgen,
Als Hecube, uitgeput door jammren en misbaar,
Haar heldenzonen had begraven voor en naar,
En weduw bleef gemengd in 't overschot der Frijgen:

Ik most nog, onder schijn van inspraak Gods als-kaks[6],
Mijn dochter Polyxeen, mijn neef Astyanax
Zien sneuvelen door 't staal, zien storten van den toren,

En Trojens heerlijkheid vergaan in rook en damp,
En, oud verschoven wijf! bestenen aller ramp; —
Hoe is een taaye ziel zoo veel verdriets beschoren!

DEN ACHTBAREN, HOOGGELEERDEN, WIJZEN, EN BESCHEIDEN HEERE

Mr. ANTONIS DE HUBERT,

OUDEN RAAD EN SCHEPEN DER STEDE ZIERIKSEE, EN RECHTSGELEERDE, ENZ.

Mijn Heer,

Wij offeren hier uwe E. de Amsteldamsche Hecuba. Dezen bijnaam draagt ze, omdat Amstelredam hare geboorteplaats is. Verscheide vaders hebben vaderlijk recht aan dit kind[7]. Zeit men, dat het schandelijk luidt, dat er meer als één vader tot een zelve vrucht gehoort[8]: wij staan het geerne toe: maar gelijk dat in de nature oneerlijk is, alzoo zal 't hier heerlijk zijn. Beziet ze, ja, doorziet ze vrij, en zoo u dunkt, dat er iet Godlijks in haar aanschijn zweeft, denkt dat ze geboren, en ook herboren is, alzoo dat ze met recht twee- of drie-boortige mag heeten. Dit heeft ze met geene sterffelijke menschen, maar met den God Bacchus gemeen, die, nadat hij, als eene ontijdige vrucht, uit Semele, ter wereld kwam, in Jupiters dye[9] voldragen werd, en derhalven met recht den naam kreeg van Dithyrambos[1]. Het wijze en geleerde brein van eenen, wiens standvastigheid de eeuwen doorleven zal[2], heeft de Latijnsche Troas vereerd met den titel van Regina tragœdiarum (Koningin der treurspelen). Wij wenschten, dat de Nederlandsche zulk eenen karbonkel in 't voorhoofd voeren mocht, of dat ze ten minste meer luisters van Seneca ontleend hadde. Dat wij uwe E. die in 't bijzonder heiligen en opdragen, geschiedt tot dankbaarheid van de Psalmen, die uwe E. ons toegezonden hebt[3], en waarmede wij niet weinig vermaakt waren, als wij met gretige ooren den Goddelijken galm van Davids harpe vingen, en hem met geene mindere zoetigheid in zuiver Nederduitsch hoorden geluid slaan, als voormaals in 't Hebreeuwsch de Hebreen in Judea deden. Of wij hier alle eigenschappen onzer moederlijke tale, volgens het afscheid der[4] dichteren[5], wel hebben waargenomen: daarvan zal uwe A. konnen oordeelen, als die hier t' huis hoort, en als een treffelijk lidmaat onze letterkunstige vergaderinge niet weinig vereerde. Omhels dan, waarde heer en vriend! onzen en der anderen arbeid liefelijk, en, na uwe gewoonte, straf de misslagen heuschelijk, en leef hier voorspoedelijk, en namaals eeuwelijk. T' Amstelredam, dezen zesten van Oogstmaand, 1625.

Uwe E. A. verplichte

J. VAN DER VONDELEN.

INHOUD.

Als den Gricken, nadat ze Trojen verdelgd hadden, weêr en wind tegen was, en dat ze hierdoor gehinderd werden, anker te lichten, en naar huis te keeren, zoo verscheen hun bij nacht Achilles' schim; die belastte hen, dat ze Polyxena[6] zijne assche tot eene offerande zouden slachten. Agamemnon weigerde, de koninklijke maagd ter uitvaart over te geven. Nadat men Calchas om raad gevraagd hadde, antwoordde hij, dat dit niet mocht nablijven, dat deze het eenige beletsel der vlote was, en aldermeest Astyanax, de zoon van Hector, dien men noodzakelijk most ter dood brengen. Waarom Ulysses Astyanax uit zijnen schuilhoek hervoor dede komen, en afstortte van de Sceesche poorte; en Pyrrhus slachtte, op zijnes vaders tombe[7], Polyxena, die, als eene koninklijke bruid eerlijk uitgestreken[8], hem Helene toebracht.

Dezes treurspels tooneel is in der Grieken leger voor Trojen.

PERSONAGIËN.

HECUBA. (Weduwe van Priam, koning van Troje).
REI VAN VROUWEN. (Trojaansche vrouwen).
TALTHYBIUS. (De Herout der Gricken).
PYRRHUS. (Gricksch veldheer, zoon van Achilles).
AGAMEMNON. (Koning van Argos en Mycene, Opperbevelhebber van 't Gricksche leger voor Troje).
CALCHAS. (De wichelaar).
ANDROMACHE. (Weduwe van Hector, Priams zoon).
RAADSMAN. (Een grijzaart, in dienst van Andromache).
ULYSSES. (Koning van Ithaka).
ASTYANAX. (Zoontje van Hector en Andromache).
HELENE. (Echtgenoot van Menelaus).
BODE.

[1]Als geheimschrijver des Prinsen. — [2]Constantinopel. [3]Zinspeling op Huygens' Latijnsche, Italiaansche, Spaansche, en Hollandsche verzen. — [4]Priam's weduwe van Troje. — [5]van Priam. — [6]k w a n s u i s; wellicht verbasterd van 't Spaansche a c h a q u e; anders met het gewone k a k (in k a k p e i s, k a k h i e l, 't Zeeuwsche k e k k e m e g g e en 't plat-Engelsche c a c k m a g (voor i j d e l e p r a a t j e n s)) in verband te brengen, en in zooverre De Vries' verklaring van 't woord op Werenar (bladz. 132) te wijzigen, als ook k e c k e vandaar wel herkomstig zijn zal. — [7]Reael en Hooft hadden haar namelijk eerst naar Seneca's T r o a d e s in proza vertaald, en was zij daarop door Vondel in verzen gebracht. — [8]Voor h o o r t of b e h o o r t (verg. 't Hoogd. g e h ö r t). – [9]d i j; verg. vroeger.

[1]D i t h y r a m b e, met averechtsche afleiding als ware het d o o r t w e e d e u r e n g e g a a n. 't Woord is van onzekere herkomst, maar met t h r i a m b o s (zang) verwant. [2]Hugo de Groot. — [3]De Huberts P s a l m b e r i j m i n g. — [4]e i n d b e s l u i t (verg. 't Hoogd. Reichs-a b s c h i e d). — [5]De W a e r s c h o u w i n g e voor die Psalmberijming in 't licht gegeven, als de uitkomst der Taalbespiegelingen van de dichters Hooft, Vondel, en De Hubert in hun onderlinge bijeenkomsten. — [6]Hecuba's dochter. – [7]Achilles. – [8]u i t g e d o s t.

De Amsteldamsche Hecuba.

DE EERSTE HANDEL.

HECUBA.

Die op een rijk vertrouwt, en kracht geeft zijn' geboden
In een geweldig hof, en niet is voor der Goden
Lichtvaardigheid beducht, en, na zijns harten lust,
Te reukeloos in weelde en blijde voorspoed rust,
Die spiegel zich aan mij en Trojen eens te dege:
't Lot wees nooit klaarder aan, hoe slibbrig d' opgestege
En pratte vorsten staan. Die pijler, trots en schoon,
Die zuil van Aziën, dat werrekstuk der Goôn,
Te gronde is neêrgestort, wien ooit[1] ten dienste stonden
Hij, die den Tanais[2] drinkt, die uit zijn zeven monden
De koele stroomen braakt; hij, die met recht gezicht
Ziet rijzen en begroet 't herboren zonnelicht,
En 's Tigers laauwen vliet mengt met de roode baren[3];
En zij, die, buurvorstin[4] der Scythen, met veel scharen,
En weduwlijke stoet, staag Pontus' strand berent; –
Dat Troje leît ter neêr, door vier en staal geschend,
Pergamum[5] heeft op 't lest met puin bestulpt zich zelve.
Daar leit die hooge praal van heerlijken gewelve[5],
't Geweld van muren, met zijn daken, gants tot schand,
Vernield door 't wellend vier. 't Hof staat in lichten brand;
't Huis van Assaracus rookt over alle straten.
De vlam geen plondring weert van woedende soldaten.
In 't brandend Trojen elk om 't zeerste rooft en ruit,
En 't kolken[7] van den rook den open Hemel sluit;
De vonken en het vier van d' Iliasche gevels
Bezwalkt den dag, als waar hij dik bekleed met nevels.
Ziet den verwinner daar eens heet van gramschap staan,
Die vast de taaye stad schouwt met zijne oogen aan;
De gramme krijgsman, nu gemat[8] en wel ervaren,
Den tijd ontschuldigt, die gesleept heeft vijf paar jaren.
Nog schrikt hij al bedeesd voor de overheerde stad,
En schoon zij leît verplet, nog naauwlijks acht hij, dat
Zij voor hem winbaar was. De plonderaars die slepen
En torschen vast den roof, te zwaar, om duizend schepen
Te laden met den schat. Ik, droef en afgetreurd,
Der Goden heiligheid, op mij dus hoog gesteurd,
Neem tot getuige, en d' asch mijns vaderlands te gader,
En u, der Frygen voogd[9], en veler vorsten vader,
Den welken Troje dekt, bestulpt door al 't gewicht
Van 't neêrgedreven rijk, dat boven op u ligt!
Daartoe[10] den geest van u, die al 't geweld hield tege',
En Ilium hield staan, en waart der Frygen zege,
Zoo lang gij staande bleeft[11]; en u, o groote schaar,
Maar kleindre schimmen doch, mijn' kinders al te gaâr!
Dat ik al 't leed, 'twelk ooit ons prangde, en 'tgeen de ont-
Apollo's priesteres[12] ons ooit te voren spelde (stelde
(Met een bezeten[13] mond, als van verstand beroofd,
Maar door 't beleid der Goôn van d' onze nooit geloofd),
Al lang te voren heb, van mijnen Paris zwanger,
In eenen droom voorzien, en heb mijn vrees niet langer
Verzwegen, noch geheeld; maar, vóór Cassandra vroeg[14],
Elk mijn waarzeggen steeds als zotternij beloeg.
De schalke Ulysses niet, noch die hem 's nachts verzelde,
Noch Sinon, vol bedrogs, in brand ons Trojen stelde;
Ik, ik ben stoketrand: mijn vier is 't dat er blaakt,
En Ilium is van mijn toorts in brand geraakt.

Maar, ouderdom, die zijt te leef baar! waartoe 't weenen,
Om de uitgerooide stad, om de omgestorte steenen?
Rampzalige vorstin! den verschen rouw aanschouwt:
Zet Trojen aan d' een' zij'[1]: dat ongeluk is oud.
Ik heb vervloekter feit gezien, vol schriks, en beven,
Des ouden konings moord, een schelmstuk, bedreven
Door Pyrrhus' wreed geweer; die zelf, voor 't hoog outaar
Der Goôn, met felle vuist, het grijze koningshaar
Omwrong, en dreef het staal, o droevige vertooning!
Wel diep ter wonden in; 'twelk d' afgeleefde koning
Vrijwillig heeft ontvaân; zoo dat het zwaard verwoed
Ten strotte aan d' andere zijde is uitgekeerd bebloed.
Wien zou die grijze kop, wien zouden de getuigen
Van 't schelmstuk, zelfs de Goôn niet hebben konnen bui-
En 't oude heiligdom van 't neêrgevallen rijk? (gen?
Priaam gebeurt geen graf; hij, die zoo groot een wijk,
En steun van kindren had, tot vesting van zijn landstaat,
Derft nu zijn leste vlam[2], daar[3] Troje gants in brand staat.
Nog blusscht dit jammer niet der Goden gramschap uit:
De vorsten met de bus vast loten om den buit
Van 't hooggeboren bloed, om vreedzaam t'huis te varen,
Met Priaams dochteren, en slangehuwde snaren[4].
Wie zal mij, slechten buit! meêvoeren over zee?
Dees heeft zich Hectors bruid[5] ten troost verloofd alreê;
Dees wenscht om d' eêgemaal van Helenus, mijn zone,
Die om Anthenors lief; en, o, mijn overschoone
Cassandra, droeve maagd! daar is er meer als een,
Die na uw kuischheid dingt. Ik oude vrouw alleen
Der Grieken afkeer ben; mijn lot doet ieder duchten.
O gij gevangen sleep! wat houdt gij op van zuchten?
Slaat droevig voor uw borst, en tijt aan 't huilen stout:
Heft op een veldgeschrei, en Trojens uitvaart houdt.
Op, op! met droeven galm: laat Ide[6] uw klachten hooren,
Wiens vierschaar heilloos was tot ons bederf beschoren.

REI VAN VROUWEN, HECUBA.

REI.

't Kermen is niet nieuw, noch 't klagen,
Die[7] gij rouw belast te dragen:
Neen, wij pleegden dit geween
Heele jaren achter een;

Sedert Paris' minne blaakte,
En de Gricksche Amyclen[8] naakte;
Sedert hij de Ægeesche zee
Met zijn heilig[9] pijnhout sneê;

Ida tienmaal was beslagen
Grijs van sneeuw, en wintervlagen;
Ida kaal gemaakt van hout,
Om onz' lijken[10], menigvoud.

Tienmaal ook de maayer maaide
In 't Sigeesche veld 't gezaaide,
Dat er niet een dag en gleê,
Of hij brocht zijn' droefheid meê;

Of de daaglijksche ongenuchten
Gaven oorzaak om te zuchten;
Houdt in treuren al die maat,
Daar Mevrouw ons voor in gaat.

---

[1] steeds. — [2] Thans Don. — [3] Van den Tigris tot de Roode Zee. — [4] Penthesilea; zie boven, bl. 157b, aant. 2. — [5] Lees: Pérgamum, en niet (als de maatslag verkeerdelijk meêbrengt) Pergámum. — [6] Voor welfsel. — [7] opdwarrelen. — [8] Voor bezadigd. — [9] Haar overle len echtgenoot, koning Priam. — [10] Daarbij. — [11] Hector. — [12] De onheilspellende Cassandra. — [13] Van den geest vervoerd. — [14] Lang vóór Cassandra.

[1] stel ter zij; laat daar. — [2] Van zijn lijk-verbranding, niet (met V. L.) van zijn levensvlam te verstaan. De vertaling, in deze drie breedsprakige regels, van twee bondige Latijnsche, is niet zeer gelukkig. — [3] terwijl. — [4] Verouderd voor schoondochters. — [5] Voor vrouw, Andromache. — [6] De berg, waar Paris zijn uitspraak deed. — [7] Versta: voor haar, die. — [8] De stad Amyclae, in den Peloponnezus. — [9] Voor geheiligd (aan de Godin Cybele). — [10] Versta: te verbranden.

Heft dan op uwe hand, Mevrouwe!
Wij zijn volgsters van den rouwe,
Die[1] getreur en droefenis
Lichtelijk te leeren is.

HECUBA.

O, getrouwe gezellinnen
Onzes vals, bedrukt van zinnen!
Slaat uw haren in den wind,
En uw tuiten fluks ontbindt.

Laat de ontsnoerde vlechten dekken,
En beslaan de droeve nekken;
Dat de schaar, met luid geschrei,
De armen uitstrekke allebei,

En, begruisd van d' asch der stede,
Die bereit[2] met lossen kleede;
Onderknoopt ook uwen schoot,
't Lijf zij tot den buik toe bloot.

Kuischeid, die nu zijt gevangen,
Waarom verwt de schaamte uw wangen?
Op wat bruiloft hoopt ge nu,
Dat ge uw borsten dekt zoo schuw?

Dat de sluyer met zijn vouwen
Gord' den neêrgeslagen bouwen[3]!
Handen, randt het lichaam aan,
En beledigt u[4] tot slaan!

O dat jammeren, dat slaagt[5] me!
O dat wezen, dat behaagt me!
Dat behaagt me! 't voegt ons lot:
'k Zie nu Trojens overschot.

Dat zich wederom verheffe
't Oud getreur, en overtreffe
De gewone droefheid vrij:
Hector, u beschreyen wij!

REI.

't Haar, gedurd door al het scheuren,
En 't veelvuldiglijk betreuren,
Wij, met rouw in 't hart geroerd,
Hebben al te zaam ontsnoerd:

Knoop- en strikkeloos al weder
Hangen nu de vlechten neder,
En ons aanschijn op dit pas
Is begruisd met smeulende asch.

HECUBA.

Vult met puin en stof uw handen;
Want de vijand, na 't verbranden
Van onze uitgerooide stad,
Niet[6] gelaten heeft als dat.

Laat de kleedren van u allen
Van de naakte schoudren vallen,
En de neêrgezakte kleên
Stutten van ter zij de leên!

Nu, nu droefheid! baar[7] uw krachten,
Want de bloote borsten wachten
Naar de rechte en slinkehand;
Vult met druk 't Rhœteesche strand!

Dat de galm, die zich gaat schuilen
In 't gebergte, in holle kuilen,
Niet, gelijk hij is gewend,
't Leste woord te rugge zend;

Maar de gansche klachten strooye
Wederom, van 't woeste Troje.
Laat vrij hooren zee en lucht
Ons gesteen, en ons gezucht!

Smijt de borst met felle slagen.
Handen, woedt! 't gewoonlijk klagen
Mij niet mag vernoegen nu.
Hector, wij beschreyen u!

REI.

Om u, zonder zich t' erbarmen.
Slaat en krabt onz' hand dees armen;
Om u is zij dus verwoed
Op de schouders, vocht van bloed;

Om u slaat ze 't hoofd vol wonden;
Om u hangt de borst geschonden,
Opgekrabt en aangerand,
Van een wreede moeders hand.

All' de wonden en kwetsuren,
Die ik eertijds most verduren,
Die ik aan mijn lichaam gaf,
Op uwe uitvaart, aan uw graf,

Vloeyen, opgekrabt, als beken;
Van veel bloeds zij stadig leken.
Zuil, die hielt in zijnen stand,
't Lang verdedigd vaderland!

O, die weêrstond, zoo veel dagen,
Deze ons toegeschikte plagen;
Gij waart ons een muur en schut,
En der matte Frygen stut.

Tien jaar hebt gij, met uw schoudren,
't Rijk gestuttet uwer oudren;
Gij alleen hebt, tien jaar lang,
Ons bewaard voor ondergang.

Maar zoo haast gij zijt gevallen,
Vielen ook die heilge wallen;
't Was een zelve laatste dag,
Die onz' stad en Hector zag.

HECUBA.

Keert uw klachten elders henen
En wilt Priaams lijk beweenen;
Schreit op nieuw met luide keel,
Want mijn Hector heeft zijn deel.

REI.

Hoor het zuchten en het schreyen
Van onz' weenwelijke reyen,
Onze vader! die vermand
Tweemaal waart van 's vijands hand.

Trojen heeft, in uwe dagen,
Geene plaag maar eens gedragen:
Dardans muren zijn tweemaal
Omgebeukt van 't Grieksche staal.

[1] Aan welke (volgsters nam.). — [2] in reizang betreure. — [3] vrouwenrock; hier voor 't onderkleed in 't algemeen. — [4] verledigt u, houdt u onledig. — [5] past, voegt mij. — [6] Thans niets. — [7] open-baar, te bloot.

Pergamum most tweemaal zwichten
Voor Alcides'[1] boog en schichten,
Nadat al gebracht ter aard'
Is, dat Hecub' heeft gebaard:

Na 't verbranden zulker beenen[2],
Die hier halve Goden schenen,
Draagt me uw lijk, o vader! uit:
Dat de leste stacy sluit;

En geslacht Jupijn ter eeren,
Moet uw lichaam 't graf ontberen,
En uw romp, met smaad en schand,
Drukken het Sigeesche strand.

HECUBA.

Elders, dochters der Trojanen
Keert uw biggelende tranen:
Jammert niet om Priaams end,
Hij voelt droefheid noch ellend.

Zegt, dat het een groot geluk is
Dat hij vóór ons uit den druk is,
En zoo vrij benedenwaart,
Naar het rijk der schimmen, vaart.

Hij en zal niet, half bezweken,
Dragen 't lastig juk der Grecken[3]
Droef op een gebonden hals;
Schouwspel na veel ongevals!

Hij heeft niet gezien de Atriden
In zijn ongeluk verblijden[4]:
Noch aanschouwt in zijne smart
Dien Ulysses, valsch van hart.

Noch op Argos zegefeeste
Zal hij niet, beangst van geeste,
Dragen met stokoude leên
Hun hovaardige trofeên;

Noch men zal zijn handen beide,
Daar hij scepters mede zweide[5],
Tot zijn hartzeer en verdriet,
Op den rugge vleuglen niet;

Noch de last van gulde boeyen
Zal zijne armen niet vermoeyen;
En, na zoo veel tegenspoeds,
Zal hij Agamemnons koets

Niet, met ijzers aan zijn beenen,
Volgen, en 't verheugd Mycenen[6]
Zonder purper, zonder kroon,
Tot een schouwspel staan ten toon.

REI.

Priaam, van de dood verbeten,
Wij te zamen zalig heeten;
Varende op eene andre steê,
Droeg hij zijne rijken meê.

Veilig gaat hij druk versmaden
Onder de Elyzeesche bladen,
Bij de vrome schimmen, daar
Hij zijn Hector wordt gewaar.

Wel hem, die in nederlagen
Alles met zich ziet verslagen!
Dit viel Priaam nu te beurt,
Dies niet langer om hem treurt!

TWEEDE HANDEL.

TALTHYBIUS, REI.

REI.

Hoe lange draalt altijd de Griek in havens schoot,
't Zij hij ten oorloog trekt, of t'huis keert met de vloot!
Meld d' oorzaak, die zoo lang de schepen doet verbeiden,
Wat God[1] de wegen sluit, die ons te rugge leiden.

TALTHYBIUS.

't Gemoed, dat beeft me, en schrik schudt trillende al mijn leên.
Een onwaarschijnlijk spook[2], en meerder als gemeen,
Wordt zelden vast geloofd; ik, met mijne eigene oogen,
Ik zelf heb dit gezien. De zon begost te hoogen,
En streek der bergen kruin; de duisterheid, die lag
Alreê verwonnen door den opgerezen dag,
Als 't aardrijk schielijk beeft, met schudden en met beven,
Uit 't binnenst zijner schoot, een naar geloei gegeven;
De boomen schudden 't hoofd, 't verheven woud geparst[3],
En zelf het heilig bosch, dat dondert met een' barst;
't Gebergt van Ida smelt in morseling[4] van steenen,
En 't aardrijk niet alleen en siddert, maar met eenen
Wordt Thetis zelve in zee haar eigen zoon[5] gewaar,
En kemt haar vloeden glad. Doen opent d' aarde daar
Van een gereten fluks haar holen en 't wanschapen[6]:
En Erebus verschaft, langs 's aardrijks grouwzaam gapen,
Een vrij en open pad naar 't volk om hoog bedeesd,
En licht den steen van 't graf. Te voorschijn kwam de geest
Van Scyros' hartog[7], zoo als hij den aantocht mende[8],
En velde in 't harnas neêr de strenge Thraciêr-bende,
En dede, o Troje! u zien het voorspel van uw leed;
Of doen Neptunus' zoon[9] hij dood ter aarde smeet,
Die op zijn jeugdig hoofd met zilverharen pronkte;
Of als hij in 't gedrang met forschen moede ontvonkte,
En heele stroomen heeft met dooden toegestopt,
Doen Xanthus in zijn wad[10], aan lichamen verkropt,
Ging zoeken zijnen weg en na zijn uitgang vragen;
Of als hij zegenrijk aandreef den oorloogswagen,
En 't lijk van Hector sleepte, en Ilium met hem.
Naar over 't heele strand klonk zijn vergrimde stem:
„Onaardige[11]! gaat heen, ontdraagt te dezer stonde
Mijn geest die eer, waar toe mijn deugd u heeft verbonde;
Ontmeert[12] de ondankbre vloot, om door onz' zee te gaan!
Mijn gramschap staat u dier, en zal u dierder staan,
Ten zij Polyxena, verloofd zijnde aan onze assche,
Door Pyrrhus' hand geslacht, het graf besprenge en was.
Zoo sprekende overluid, brak hij den dag in tweên (sche."
Met een heldonkre nacht; en dalende beneên,
Den grouwelijken kuil, nog naauwlijks neêrgedoken,
Met t' zamen loopende aard' hij heelde; en, na het spoken,
De zee haar baren stilt, en langer niet meer woedt,
En 't heele meer[13] bedaart, en mort met zachtren vloed.
De rei van Tritons uit het diep, tot vreugd gedrongen,
Het hoofd om hoog stak, en heeft 't bruiloftslied gezongen.

[1]Herkules, die eerst (tijdens 't bewind van Laomedon) zelf de stad ingenomen had, en wiens boog en pijlen thans door Filoctetes waren meêgebracht. — [2]beenderen. — [3]Voor Grieken (verg. 't Lat. Graeci). — [4]Spreek uit als met dubbele i, naar den oorspronkelijken aard der ij. — [5]Rijnshalve voor zwaaide. — [6]Agamemnons hofstad.

[1]Naar de levende spreektaal, voor welke God. — [2]droggezicht. — [3]gepersd. — [4]vermorseling, vergruizing. — [5]Achilles. — [6]Stoplap van Vondel. — [7]Achilles, als hoofd van Scyros. — [8]leidde. — [9]Cygnus. — [10]Voor bedding. — [11]Verkeerdelijk voor nalatige. — [12]ontbindt, maakt los. — [13]Germ. voor zee.

PYRRHUS, AGAMEMNON, CALCHAS.

PYRRHUS.

Als gij met blijden zeil' zoudt keeren zeewaart in,
En[1] kwam Achilles u niet eenmaal in den zin?
Hij, door wiens eenge hand dat[2] Trojens hooge vesten
Geschuddet, zijn gesloopt en omgestort ten lesten;
Waarmeed' hij heeft geboet[3], in korten tijd, al 'tgeen
In Scyros is gemard[4] en Lesbos, 'twelk in tweên
De Ægeesche golven klieft. Zoo haast hij was gebleven,
Stond Trojens wal[5] bedûcht, waarheen hij zich woû geven[6].
Al waart gij schoon gereed, te schenken in der daad
Hetgeen hier wordt geëischt, nog komt het al te laat:
't Lot heeft den vorsten reê hunn' prijzen toe gaan leggen.
Wie kan zoo klein een loon zoo groot een deugde ontzeggen?
Verdiend' hij luttel, dien, gelast den krijg alom
Te vlieden, en gerust met langen onderdom
Zijn tijd te brengen door, om, zonder schrik en beven,
Den ouden Nestor en zijn' jaren t' overleven,
De moederlijke list nochtans en 't vrouwekleed
Afleíde, en door 't geweer[7] zich, willig, man beleed[7].
Wanneer dat[8] Telefus, oploopende en vermetel,
Door zijn ongastvrij rijk en Myziaansche zetel,
Den pas geweigerd had, zijn' koninklijke wond[9]
Verwt d' onervaren hand, die namaals hij bevond
Zoo zoet[10], als streng in 't eerst. Zelf Theben most bezwij- (ken,
De vorst Eetion verovren zien zijn rijken,
En klein Lyrnessos, dat aan 't hoog gebergte leît,
Leed diergelijken val, en 't land, wiens naam verbreid
Door 't vangen van de maagd Briseïs is geworden,
En Chryse, de oorzaak, dat de Grieksche vorsten morden,
En lagen overhoop, en Tenedos befaamd,
En dat het Traciêr vee, in vruchtbaarheid vernaamd[11],
Met vette weiden voedt, en Cilla, onder andre
Apollo toegewijd. Wat wil ik na malkandre
Ophalen alle steên, die, rijk van vee en volk,
Caïcus[12], door den vloed verhoogende zijn kolk,
Met wintervocht bespoeld. Zoo groote nederlagen,
En veler volken schrik, en steden neêrgeslagen,
Gelijk voor dwarrelwind verstuift het lichte stof,
Zou zijn eens anders roem, en alderhoogste lof; –
Achilles deê 't ter loop[13]. Zoo kwam mijn vader trekken
Die uitgevoerde krijg, de val zoo veler plekken[14]
Toerusten[15] heet bij hem; dat ik hierbij niet voeg'
Zijne andre feiten, was een Hector niet genoeg?
Mijn vader Ilium verwonnen heeft; ten lesten
Komt gij, en doet niet meer als breken zijne vesten.
Het lust mij, op dit pas, eens door den draug[16] te gaan
Van vaders hoogen lof en wijdberoemde daân:
Lag Hector niet geveld voor 's eigen teelders oogen,
En Memnon voor zijn ooms[17]? om wien zich kwam vertoo- (gen[18]
De moeder in een schijn[19] heel anders dan zij plag,
En met haar doodsche verwe aanvoerde een droeven dag.

[1]Ontkennend; verg. vroeger. — [2]Naar de dagelijksche spreektaal. Evenzoo 16 regels lager w a n n e e r d a t. — [3]g o e d g e m a a k t. — [4]v e r t o e f d, v e r t r e u z e l d. — [5]Zoo lees ik voor v a l, dat geen zin geeft. — [6]v a l l e n z o u. — [7]Het z w a a r d, dat hij van den vermomden Ulysses aannam, en waardoor hij zich — in zijn vrouwelijke kleeding — als man verried. — [8]Zie boven, aant. [2]. — [9]Voor w o n d, h e m, den k o n i n g, (van Myzië) t o e g e b r a c h t. — [10]Door de genezing, die hem (naar de uitspraak van het orakel) van dezelfde hand geweerd. – [11]v e r m a a r d. — [12]Rivier van Myzië. — [13]Thans met verscherping en afsluiting t e r l o o p s; (verg. t r o u w e n s, d o o r g a a n s, b e n e v e n s, enz.). — [14]Rijmshalve voor p l a a t s e n. — [15]v o o r b e r e i d i n g, i n l e i d i n g, — [16]d r o m. – [17]Koning van Ethiopië, die Priam was komen helpen. — [18]Thans in 't verlengde v e r t o o n e n zaamgetrokken. — [19]v o r m, v o o r k o m e n.

Zelf d' overwinner heeft een afschrik van het voorbeeld
Zijns eigen daads[1]: waardoor Achilles merkt en oordeelt,
Dat Godenkinders ook geraken aan hun end.
Penthesilea doen, ten zadel uitgerend,
Der Grieken jongste schrik[2], gevallen is ter aarde.
Indien ge Achilles deugd wilt schatten na heur waarde,
Al eischt' hij Argos' puik of een Myceensche bruid,
Gij zijt daar toe verplicht. Hoe twijfelt ge? spreek uit!
En staat ge 't nog niet toe? wat zal men langer wachten?
Is 't wreedheid Priaams zaad voor Peleus' zoon te slachten?
Gij, vader! hebt wel zelf uw dochter om Heleen
Geofferd; 'tgeen ik eisch is al gebeurd voor heen.

AGAMEMNON.

't Is jonger lieden feil, zijn moed niet in te toomen.
Dit vier der eerste jeugd heeft andere ingenomen,
Door een gemeen gebrek; doch Pyrrhus wordt vervoerd
Door vaders aard, die hem zijn korsle zinnen roert.
'k Heb dreigen grof en groot, en heete oploopendheden
Uws vaders eertijds wel met koelen moed geleden.
't Voegt wel die veel vermag, dat hij wat meerder lijd'.
Wat wilt ge d' eedle schim eens vorsten, die den nijd
Doet vlieden voor zijn faam, bezoedlen en bespatten
Met grouwelijke moord? dat hoort men eerst te vatten,
Waar d' overwinner toe verplicht is met bescheid:
Wat hem te dulden staat, die overwonnen leît.
Geweldig' heerschappij hield niemand lange staande,
Gematigde duurt langst; en hoe dat meer 't opgaande
En steigerende lot der sterfelijken macht
Om hoog verheven heeft, en opgevoerd met kracht,
Te meerder het betaamt, om niet te zijn bedrogen,
's Geluks bezitter, zich te houden ingetogen,
Voor velerlei gevaar te siddren op zijn troon,
Mistrouwende de gunst van al te milde Goôn.
In 't winnen ik bevond, hoe d' allerbraafst[3] in 't brallen
Lag in een oogenblik bestelpt en neêrgevallen.
Maakt Ilium te trotsch onze opgeblaze ziel?
De Griek staat op die plaats, daar Troje stond eer 't viel.
Ik plag wel eer, ik ken 't, eens anders staat te honen,
En, machteloos mijns zelfs, op purpre sluyerkronen,
En op mijn machtig rijk te snorken zonder maat;
Maar lots liefkozerij, die andren op hun staat
Met trotschheid kroppen zou, en prikkelen de dwazen,
Die kneusde mij den moed. Maakt Priaam opgeblazen,
Of moedig ouzen geest? of zoude ik wanen, dat
De parelrijke staf, 't gewaad van purper zat,
Meer zijn als d' ijdle schijn, bedekt met valsch vergulsel
En glans van luttel duurs? en haar, vercierd met hulsel
Van eenen brozen band? Eene onverhoedsche ramp,
Doet deze pracht en praal verdwijnen, als een damp. (gen,
Misschien wordt hier vereischt noch bloedig zweet, noch hij-
Noch duizend schepen, noch tien jaren bloedig krijgen;
Zoo traag een ongeval hangt elk niet over 't hoofd.
'k Wil hier wel rond in gaan[4], en dat ge dit gelooft,
O waarde vaderland! 't zij met uw welbehagen:
Het was mijn toeleg wel, verheerd en neêrgeslagen
Te zien den Frygiaan; de Goddelijke wal,
En torens Hemelhoog, tot hopeloozen val
Te brengen nimmermeer; maar och! wat toom kan sturen
Soldaten, heet op wraak, en d' overhand[5] aan d' uren
Der blinde nacht vertrouwd! Al 't onrecht, al het leed,
Dat iemand scheen te fel of onbehoorlijk wreed,
Uit toorne[6] en duister kwam; waarin de gramschap woedig
Hare eigen dolheid tergt, en 't zwaard, 'twelk eens voor-
Besmet in 's vijands bloed, een dolle lust bevat. (speedig
't Geen overblijven kan van de omgekeerde stad,

[1]Zoo lees ik, naar Vondels doorgaande gewoonte, voor 't wanluidende latere z i j n ' r e i g e d a a d. – [2]l a a t s t e v r e e s. — [3]w a k k e r s t e, s t o u t s t e. — [4]r o u d b o r s t i g s p r e k e n. — [5]o v e r w i n n i n g. — [6]In zijn oorspronkelijke beteekenis van v e r d r i e t ('t Lat. d o l o r).

Laat blijven, straf's genoeg genomen van ons euvel,
En niet dan al te veel. Dat nu door 't staal nog sneuvel
Een koninklijke maagd, geschonken aan het graf
Ten gave, en d'assche sprenge, en dat een moord zoo straf
Den naam van bruiloft voere: ik zweer, 'k zal 't nimmer dul-
Mij drukt de last alleen van de algemeene schulden. (den.
De geen, die 't kwaad niet keert, wanneer hij 't keeren kan,
Het zondigen gebiedt.

PYRRHUS.

Zal vaders schimme dan
Niet hebben eenig loon?

AGAMEMNON.

Hij zal, maar naar betamen:
Met lofzang zullen z' hem verheffen all' te zamen,
Uitheemsche landen zal zijn naam en groote moed
Doorklinken wijd en zijd. Indien vergoten bloed
Verstorvene asch verkwikt of stilt der geesten jamren,
Hak af den vetten hals der Frygiaansche lamren,
En kudden blank van wol; laat vloeyen over 't veld
't Bloed, daar geen moeder om in rouw en tranen smelt.
Wat vreemde wijze is dit! wanneer is menschenleven
Ter uitvaart van een mensch' ten besten ooit gegeven?
Verschoon uws vaders naam van haat en nijd, wiens lijk
Gij eeren wilt met bloed.

PYRRHUS.

O blaaskaak, als het rijk (ten!
Uw hart met voorspoed hoogt[1]! O bloedaart, snel in 't vluch-
Wanneerder ritselt slechts een wind van krijgsgeruchten.
O vorstendwingeland! is dan uw wulpsche zin
Al wederom ontvonkt door brand van nieuwe min,
En maagdensnoeperij? Staat ons altijd te wijken
Van onz' gerechtigheid, en u den buit te strijken?
'k Zal met dees rechtehand Achilles' tombe voên
Met bloed, aan hem verloofd, opdat het strekk' tot zoen;
't Welk, zoo gij 't ons ontzegt en derft hier tegens blaffen,
Een grootere offerand zal ik den held verschaffen.
En waardig Pyrrhus' hand. Mijn zwaard toeft veel te lang
Van 's konings neêrlaag, die 't den Grieken maakt zoo bang.
De schimme van Priaam verwacht vast naar een makker.

AGAMEMNON.

Dat 's Pyrrhus hoogste roem, dat hij zijne handen wakker
In 't bloed gerept heeft van dien afgeleefden heer[2],
Wiens smeeken had verzacht zijn' vader zelf weleer.

PYRRHUS.

Ik weet, dat die zijn' kniên voor mijnen vader buigde,
Hem vijand was met een; maar Priaam zelf betuigde
Zijn demoed in persoon: gij, van de vrees vermast,
Kent u niet stout genoeg te bidden, maar belast
Uw zaak den Ithakois, en Ajax uw gebeden,
Noch dorst uw vijand nooit eens onder oogen treden.

AGAMEMNON.

Uw vader, ik beken 't, doen[3] geene vrees beving;
Als 't heer die neêrlaag leed, de vloot aan kolen ging,
Log lag hij, lui, en leêg, en dacht op krijg noch wapen,
Maar bleef aan 't zoet geluid der snaren zich vergapen.

PYRRHUS.

De dappre Hector doen uw wapens heeft veracht,
En vreesde Achilles' zang meer als uwe oorloogsmacht;
En in zoo groot eene angst, die ieder een deê beven,
De vloot der Thessaliërs is ongedeerd gebleven.

AGAMEMNON.

Maar bij die zelve vloot kwam Hectors vader meê
Uit Trojen, onbezeerd, in veiligheid en vreê.

PYRRHUS.

't Is koninklijk, een vorst zijn adem[4] wat te geven.

AGAMEMNON.

Gij maakt' hem ademloos, en holpt hem om het leven.

PYRRHUS.

Vaak een meêdoogend hart de dood voor 't leven geeft.

AGAMEMNON.

Die dingt na maagdenbloed wel groot meêdoogen heeft.

PYRRHUS.

Kan maagdenoffer u nu als een grouwel kwellen?

AGAMEMNON.

Een vorst moet boven 't bloed zijns volcks welvaart stellen.

PYRRHUS.

Geen wet gevangens spaart, of hindert hunne straf.

AGAMEMNON.

't Geen dat geen wet verbiedt, raadt ons de schaamt' wel af.

PYRRHUS.

Wat den verwinner lust, dat staat hem vrij te plegen.

AGAMEMNON.

Wien 't meeste vrij staat, die sta meest zijn lusten tegen.

PYRRHUS.

Ga, stof zoo bij die geen, wien ik 't ondraaglijk juk
Van uw tienjarig rijk nu van de schoudren ruk.

AGAMEMNON.

Geeft Scyros u dien moed?

PYRRHUS.

Dat vrij van broedren[1] schand is.

AGAMEMNON.

Dat wegduikt in de zee?

PYRRHUS.

Die onze bloedverwante is[2].
Uw vaders adel, en uw ooms is wel bekend.

AGAMEMNON.

Gij, die geteeld zijt van een maagd ter sluik geschend,
En van Achilles, die nog voor geen man mocht strekken.

PYRRHUS.

Van dien Achilles, die des Hemels hooge plekken
Nu veiliglijk bewoont, en, waar hij slaat zijn oog,
Zijn stamme ziet verspreid: Jupijn die zit om hoog,
In d' afgrond Æacus[3], en Thetis in de baren.

AGAMEMNON.

Van dien Achilles, die ter Hellen is gevaren,
Door Paris' hand gedood.

PYRRHUS.

Wien niemand van de Goôn,
In 't strijden hand voor hand, ooit heeft het hoofd geboôn.

AGAMEMNON.

De macht ontbreekt me niet, om uwen mond te snoeren
En driestigheid met straf; doch 'k ben gewend te voeren
Een zwaard, dat sparen kan een die het overmag.
Dat Calchas, tolk der Goôn, koom' liever voor den dag!
Eischt 't noodlot deze moord, ik zal het stuk gedoogen.
Gij[4], die de Grieksche vloot uit Aulis hebt getogen,
En onzen tocht gespoeid; gij, die den Hemel doet
Ontsluiten door uw konst; wien 't ingewand en 't bloed
Der dieren is bekend; gij, wien 't gekraak des Hemels,
En langgesteerde star, met nasleep vol gewemels,
Des noodlôts raad ontdekt, wiens mond en woorden mij
Zoo dier staan, Thestors zoon! Goods[5] wil ontdek ons vrij,
En stier ons met uw raad!

CALCHAS.

Het noodlot biedt den Grieken
Weêr aan, om[6] d' oude vracht[7], de wegen op te breken
Die nu gesloten zijn. Dat deze maagd geslacht
Zij voor Achilles' graf, wordt van de Goôn verwacht:
En Pyrrhus moet de bruid (in zulleke gewaden,
Als in Thessaliën tot haren bruigom traden
De maagden nieuw gehuwd; als een Myceensche vrouw,
Of eene Ioonsche bruid, gaat tot hare eerste trouw)
Zijn vader brengen toe[8]. Zoo huwt ze naar betamen.
Maar dit is 't niet alleen, dat onze schepen t' zamen

[1] verheft, verheugt. — [2] Priamus. — [3] Gelijk steeds voor toen. — [4] Versta: levensadem, leven.

[1] Agamemnons vader en oom, Atreus en Thyestes. — [2] Door zijne grootmoeder, Thetis, als Zeegodin. — [3] Achilles' grootvader, die met Rhadamanthus en Minos de onderaardsche vierschaar vormde. — [4] Namelijk Calchas, tot wien hij zich thans wendt. — [5] Zaamgetrokken uit Godes, anders Gods. — [6] voor. — [7] prijs. — [8] leiden tot.

Doet marren op de reê; het noodlot vordert nu,
En eischt een eedler bloed, Polyxena! dan 't uw.
Laat Hectors zoon geplet ten torentrans uit vallen,
Zoo mag de vloot op zee met duizend zeilen brallen.

REI[1].

Zou 't waarheid zijn, of gaat het kreupel,
En paait men het bedeesd gepeupel
Met sprookjes en met ijdelheid,
Op dat het niet in deugd verslimme[2],
Als 't waant, dat des verstorvens schimme
Nog leeft, als 't lijf begraven leît?

Wanneer 't gezicht al is gebroken,
En d' eêgemaal[3] 't oog heeft geloken,
En dat de jongste en laatste dag
Der zonnen glans heeft afgeschoten,
En in den emmer[4] zijn gesloten
De treurige asschen met beklag;

En[5] baat het niet, zijn ziel en leven
In 't uiterste aan het graf te geven;
Maar moet, vol jammers en verdriet,
D' ellendige noch langer zwerven?
Of sterven wij geheel door 't sterven,
En gaat de gansche mensch tot niet?

Wanneer de geest, met blijvende' aassem
Gemengd, wijkt in der wolken waassem,
En dat de toorts de naakte leên
Geblakerd heeft? Al wat, in 't dalen
Of rijzen, met haar heldre stralen,
De zon beschijnt, en kent met een;

Al wat de zee, met wufte baren,
In eb of vloed bespoelt, de jaren
Wegrukken snellijk en gezwind;
Gelijk Pegaas[6], met vlugge pennen,
Gewoon door 's Hemels blaauw te rennen,
Ontloopt de zwepen van den wind;

Met zulk een dwarling, als daar zwieren
De tweemaal zes gestarnde dieren[7];
Met zulk een loop, als d' Opperheer
Der starren de eeuwen staag doet draayen;
Als Hecate[8], met slimme[9] zwaayen,
Dwaalt om het aardrijk op en neêr;

Zoo ziet men ons naar 't ende draven,
Die eens den stroom (waarbij dat staven
De Goôn hunne eeden) heeft genaakt,
Is nergens meer; gelijk het rooken
Van heeten brand, na dampig smoken
Der korte streke[10] uit 't oog geraakt;

Gelijk men, door de Noordervlagen,
De wolken, die wij zwanger zagen
Zoo datelijk, ziet dwijnen weêr;
Alzoo zal ook dees geest vervloeyen,
Die 't lijf bestierde, en zal zich spoeyen
Tot niet te smelten, meer en meer.

Hier namaals is er niet[1] te wachten.
De dood is niet. De dood wilt achten
De jongste paal van 's levens baan.
Begeerig hart! houd op van hopen;
Bekommerd volk! uw zorg laat loopen,
En alles voorts zijn' gang laat gaan.

Vraagt iemand waar de dooden varen?
Ter plaats daar de ongeboren waren.
De bayert en de grage tijd
Verslinden ons; het is onfeilbaar.
De dood is een en gants ondeilbaar[2],
Die ziel zoo wel als lichaam slijt.

Het rijk van Pluto, d' Helsche straffen,
En Cerberus, die met zijn blaffen
De stramme deuren gade slaat,
Zijn niet dan ijdele gerechten
En woorden, die men niet moet vruchten[3],
Ja, malle droomgelijke praat.

DE DARDE HANDEL.

ANDROMACHE, KAADSMAN, ULYSSES.

ANDROMACHE.

Wat moogt ge dus ontsteld uw haar aan flarden rukken,
O Frygiaansche schaar! wat scheurt ge uw borst aan stukken,
En sprengt uw wang met vocht dat uit uwe oogen vliet?
Drukt schreyen 't lijden uit, zoo is 't zoo lastig niet.
Gij hebt oud Trojen thans, maar ik al lang zien vallen:
Van sedert zoo verwoed, rondom de staande wallen,
Met zijn strijdwagen stijf, en wakker aangezweept,
De wreede Pelæus-zoon mijn leden[4] heeft gesleept,
Zoo dat zijne eigene as van Hectors zwaarte steende,
Met siddring en gekraak, en 't waarde lijk beweende;
Doen viel de stad verdelgd en overrompelt neêr.
Ik, laas! versuft door ramp, en ben mijns zelfs niet meer,
Maar word, berooid van hoofd, vast heen en weêr gedreven.
't En waar, dat dees[5] mij hiel, ik had mij lang begeven
Te volgen mijnen man, om mij den Griek t' ontslaan,
Dees temt mijn moed, en let[6] mij in mijn dood te gaan; (ken;
Dees dwingt mij d' harde Goôn om troost nog wat te sme-
Dees rekt mijns lijdens tijd; dees heeft mij, laas! verstoken
Van 's jammers grootste vrucht, dat 's angsteloos te staan.
De deur is toe voor heil, maar op voor gruwelkwaân.
't Is de aldergrootste ellend nog hopeloos te duchten.

RAADSMAN.

Verslegene! wat vrees u dus verbaasd doet zuchten?

ANDROMACHE.

Uit de eene ramp ontstaat een zwaarder ongeval;
Van 't stortende Ilium houdt 't noodlot nog geen stal[7].

RAADSMAN.

En of 't den Goôn geviel te meerdren onze ellenden,
Wat neêrlaag kosten[8] zij ons zwaarder overzenden?

ANDROMACHE.

De stadig duistre kuil, en 't slot[9] van d' afgrond Styx
Zich opent, en opdat ons (die nu door veel schriks
En ramp zijn afgemat) geen vreeze zoude ontbreken,
Zoo komen voor den dag het hoofd ten grave uit steken
De vijanden, die lang ter aarde zijn gedaan.
Hoe kan de Griek alleên dien weg dan aarsling gaan?
De dood doet elk gelijk. De Frygen zich ontstellen
In die gemeene schrik; maar mij is komen kwellen
Een zonderling gezicht van een benaauwde nacht.

[1] „In dezen Rei wordt voorgesteld het schadelijk gevoelen der Epicureën en Stoicynen; daar zich geen Kristen aan zal argeren, te min alzoo het hier met sommige gelijkenissen eer opgepronkt en verlicht wordt, als bewezen." (Vondel). — [2]verergere, afneme. — [3]echt- (d. i. eigenlijk wet-) genoot. — [4]Voor urn, lijkbus. — [5]Ontkennend. — [6]Het bekende, gevleugelde dichtpaard. — [7]Die van den Dierenriem. — [8]Als Maangodes. — [9]kromme. [10]Verbeter: Voor korte wijl (spatium per breve).

[1]Thans niets. — [2]Voor ondeelbaar; verg. vroeger. — [3]Thans vreezen (verg. ons Godsvrucht, en 't Hoogd. Furcht en fürchten). — [4]Die van haar gemaal namelijk. [5]Astyanax. — [6]belet, weêrhoudt. — [7]stand (verg. ge-stal-te). — [8]Thans konden — [9]Verbeter mond.

RAADSMAN.

Zeg, wat gezicht het was, dat u dees vreeze bracht?

ANDROMACHE.

De nacht, die met haar rust ons voedt, was half ten ende,
De kleine Beer alreê zijn blinkend juk omwendde,
Als mij bedrukte omhelsde eene onbekende rust,
Een korte slaap bekroop, die mijne droefheid sust,
Zoo 's bazenden[1] gemoeds verstoktheid zoude mogen
Gerekend zijn voor slaap; als schielijk voor mijne oogen
Stond Hector, mijn gemaal: niet, zoo hij wijlens[2] plag,
Het forsche Argivisch heir trotsch leverende slag,
Met lichten fakkelbrand en zwart bepekte reepen,
Te staan naar het bederf van all' de Grieksche schepen;
Noch zoo hij dol, verwoed van moorden en verslaan,
Een waren buit[3] ontdroeg den valschen[4] Peleaan:
Die vlammend' helderheid hadd' hij niet meer ontloken
In 't voorhoofd, zoo hij plag; maar doof, versuft, gebroken
Van moed, 't gezicht belaân met tranen, zoo als wij,
Het haar om 't hoofd bezwalkt; nocht ons zoo lustten 't mij
Den held op nieuws te zien; doen, als geparst van rouwe
En schuddende zijn hoofd: „ontwaak!" zeide hij, „mijn trou-
Een waarde bedgenoot; ontwaak, en berg ons kind! (we
Dit is ons eenig heil, dat niemand dit en vind'! (nen?
Uw schreyen staakt. Wat steent ge om de omgestorte stee-
Lag Troje daar meed' heel[5]! Fluks op, stop iewers[6] henen
De spruit van Hectors huis! Tot siddrens toe mij sloeg
Eene ciselijke schrik, die all' mijn' slaap verjoeg,
D n vaak uit d' oogen schopte, uit d' oogen, die ik herwaarts
Bedeesdelijken sla, nu weêr angstvallig derwaarts;
Vergetende mijn zoon, ik tast na Hector, doch
't Omhelzen heeft geen vat aan 't spokende bedrog.
O zone! ware lote uws loffelijken vaders,
Der Frygen eenge hoop en toeverlaat, mitsgaders
De troost alleen van 't huis nu, laas! ten val gedoemd!
O spruit van 't oude bloed, al t' edel[7] en beroemd!
Uw vader heel gelijk; mijn Hector was voor dezen
Dusdanig van gelaat, van opzicht en van wezen:
Dusdanig ook van tred: zijn handen, sterk en fier,
Zijn hooge schouderen, 't hadde alles zulk een' zwier;
Ja, zelf dat straf gezicht, als hij 't van gramschap zweide[8],
En om den breeden nek die lang' haarlokken spreidde.
O, die geboren zijt laat voor den Frygiaan,
Maar voor uw moeder vroeg; zal eens die dag opgaan,
Zal die gelukkige uur ook komen eens voorzeker,
Dat gij een schut en scherm, en der Trojanen wreker
Zult zijn, en rechten op het Pergamum, of 't schoon
Voor dezen langen tijd te vallen is gewoon;
En zamelen bij een de borgerij van Trojen,
Die d' oorlog, voor de vlucht, deê jammerlijk verstrooyen[9];
En stellen 't vaderland, en 't Frygiaansch geslacht
In ouden stand en naam? maar weder nemende acht
Op mijn rampzalig lot, zoo weet ik, dat mijn wensche
Mijn staat te boven gaat; 't most mij, gevange mensche,
Genoeg zijn, dat ik leve. Ach, vaderlooze wees!
Wat schuilplaats zal der nu getrouw zijn aan mijn' vrees?
Die rijkste burg van al het Aziaansch geweste,
Omheind met heilgen muur, en Goddelijke veste,
Wel waard te zijn benijd, beroemd zoo wijd en veer,
Nu maar een puinhoop is. Waar ik mijne oogen keer,
De vlam heeft alles weg, en van zoo hoog verheve
En overgroote stad is nergens overbleve'
Een' schuilplaats voor een kind! Wat hoek, wat plaats, amy!
Verkies ik best ter nood voor mijn bedriegery?

[1]ijlenden, suffenden (verg. nog ons bazelen en verbazen). — [2]vroeger (tijdens zijn wijlen hier). — [3]De eigen, ware, wapenen van Peleus' zoon. — [4]Den daarmeê getooiden Patroclus. — [5]Ware daarmeê de val van Troje voldongen! — [6]ergens, gelijk nog in de volkstaal. — [7]over-edel. — [8]zwaaide, schudde. — [9]Thans zich verstrooyen; verg. bl. 113b, aant. [3].

Daar is een heerlijk graf, 'twelk, overmits het heilig
Mijn man is toegewijd, voor 's vijands woên bleef veilig
En ongeschend tot nog; een eislijk groot gevaart,
Dat Priaam, die in rouw nooit kosten heeft gespaard,
Tot zijnes waarde zoons gedachtenis deê bouwen:
Wien kan ik beter als zijn vader hem betrouwen?
Ik voel een killend zweet door all' mijn' leden gaan,
En zie dees nare plaats met droevig voorspook aan,
En vreeze, dat dit graf een ander graf beteekent.

RAADSMAN.

't Heeft velen 't lijf gebaat[1] voor dood te zijn gerekend,
All' hoop is uit met ons; hem drukt een lastig juk,
Zijn adelijk geslacht hem smoort in 't ongeluk.

ANDROMACHE.

Dat niemand ons verrâ.

RAADSMAN.

Best gaan we wat ter zijen,
Opdat geen tuige melde ons vrome sluikerijen.

ANDROMACHE.

Zoo vijand na hem vraagt?

RAADSMAN.

Zoo zeg: in Trojens val
Is hij al lang vermist.

ANDROMACHE.

Maar of ik hem nu al
Verschuil, hij moet doch weêr vervallen in hun handen.

RAADSMAN.

's Verwinners gramschap plag in 't eerst op 't heetst te braan- (den.

ANDROMACHE.

Hij schuilt met zware vrees in 't uiterste gevaar.

RAADSMAN.

Die in benaauwdheid steekt, neemt tot beschutting maar
Het reedste dat hij vindt; dan[2] die, wien mag gebeure'
Een veilig overleg, kan langzaam gaan te keure.

ANDROMACHE.

Waar is zoo verre een plaats, zoo woest een wildernis,
Die voor u, o mijn zoon! een zekre schuilhoek is?
Wie zalder zorgen doch voor ons bedeesde lieden,
En in de laatste nood ons hulp en bijstand bieden?
Wie zal onz' schutsheer zijn? Vaart gij dit, Hector! aan,
Bescherm ons, als gij staag uw magen hebt gedaan,
Bewaar getrouwelijk uwe eega's dieverijen[3],
En laat uw dood gebeent dit levend lijk bevrijen.
Nu, zone! duik in 't graf. 't Schijnt of gij van mij vliedt,
En in zoo vuil een plaats te schuilen u ontziet;
Ik merk uw eedlen aard; gij schaamt u nog te vreezen.
Leg af dit hoog gemoed, dat in u plag te wezen,
En trek een ander aan, 'tweik 't ongeluk u hiet[4].
Schouw wat hier overig is van 't gansch Trojaansch gebied:
Een grafstede, een slavin, een weeskind zonder vader!
Voor ramp men zwichten moet. Koom, zone! treê wat nader,
En derf het stuk bestaan: uw treên en gangen strekt
Naar d' heilge rustplaats, die uw vaders lijk bedekt.
Wil 't noodlot helpen ons, die in ellende steken,
Gij zijt behouden; wil 't den draad uws levens breken,
Op[5] voorraad is u dan alreede een graf besteld.

RAADSMAN.

't Slot heelt[6] 't vertrouwde pand; hetwelk, om niet gemeld
Te worden van uw vreeze, eischt dat men daatlijk spoede
Naar andre plaats, eer dat de vijand iets vermoede.

ANDROMACHE.

Die van nabij vreest, is met zorge minst belaân;
Maar laat ons, vindt gij 't goed, vrij op een ander[7] gaan.

RAADSMAN.

Bedwing uw wezen wat, wilt uw gebaar betomen;
De Cefaleensche vorst[8] schijnt op ons aan te komen,
Met ciselijken[9] tred.

[1]het leven verstrekt, behouden. — [2]maar. — [3]De ontfutseling van Astyanax. — [4]beveelt. — [5]Anders bij. — [6]verbergt. — [7]Latinisme voor elders. — [8]Ulysses. — [9]schrikwekkenden, onheilspellenden.

ANDROMACHE.

Gaap, aarde! en gij mijn hoofd,
Mijn troost, mijn bedgenoot, 't gereten aardrijk klooft
Tot 't binnenste van Styx, dat in die diepe kuilen
Mijn pand, aan dy vertrouwd, te veiliger mag schuilen.
Daar komt Ulysses zelf, met een verwarden[1] tred,
Bekommerd[1] van gelaat: hij breidt in 't hart een net
Van looze schalliksheên.

ULYSSES.

Ik die, God woud's! verkoren,
Bedien het strenge lot, voor ditmaal u beschœren,
Verzoek voor eerst, schoon ik de boodschap dy maak kond,
Dat gij ze niet ontvangt als komende uit mijn mond;
't Is aller Grieken stem, en d' uitspraak aller heeren,
Door Hectors oir[2] verlet tot nog toe thuis te keeren:
Het noodlot eischt dit kind. De Griek, schoon over zee,
Naauw stellende geloof op een onzekren vrêe,
Blijft staag met zorg belaân; de vreeze voor zijn' rijken
Hem, met bekommering, steeds zal terug doen kijken,
Noch dulden, dat men hang de schilden aan den wand,
Zoo lang de Frygiaan de wraak van 't vaderland
Uit uwen zoon verwacht, en hoopt op zijne zege.

ANDROMACHE.

Spelt Calchas dat?

ULYSSES.

En schoon de wichler Calchas zwege,
Zoo zeid' het Hector zelf, wiens stam ons houdt in vrees.
Eêlaardig zaad wast op naar 'tgeen waaruit het rees:
Zoo loopt de jonge stier ter zijden van den grooten,
Al eer zijn horens 't vel beginnen door te stooten;
Maar als hij hals en hoofd om hoog komt rechten meê,
Beheerscht hij zelf de kudde, en zijnes vaders vee.
Eene afgehouwe telg geplant zal 't hoofd verheffen,
En zelve in grootte eerlang haar moeder overtreffen,
En levren 't aardrijk schaauw, den Hemel bosch en loof.
Zoo neemt de brand weêr toe van 't vier, dat, niet heel doof[3],
Bleef smeulen in zijne asch. Ik weet wel, dat de droefheid
De zaak, gelijk 't behoort, niet op haar rechte proef leît:
Indien gij 't niet te min wel bij u zelve wikt,
Gij zult een oud soldaat vergeven, dat hij schrikt,
En na tien oogsten vreest, en zoo veel' wintervlagen,
Voor krijg, en oorloogsramp, en nieuwe nederlagen,
En Troje, nimmer vlak genoeg voor ons geveld.
't Is geen geringe vrees, die 't Grieksche leger kwelt,
En dus bekommerd houdt: 't is Hector, maar de tweede,
Wiens wakkerheid nu wordt van ons gevreesd alreede.
Verlos ons van dien angst! Deze eenige oorzaak let
De schepen, die alreê te water zijn gezet;
Hier hapert onze vloot; en acht me niet moorddadig,
Dat ik, gelast bij lot, uw zoon eisch ongenadig;
Ik eischte[4] Orestes wel; dus schouw me[5] niet voor wreed.
Lijd 'tgeen hier voormaals zelf uw overwinner leed.

ANDROMACHE.

Och zone! waart ge slechts in uwer moeder handen,
Of wist ik, wat gevaar u nu in vreemde landen
Veer van mij houdt verrukt[6]; ik zoude 't moedershart
Niet eenmaal trekken uit, al waar 't schoon, dat met smart
Mijn handen doorgesneên in scharpe strikken lagen,
Of dat mij 's vijands staal zou door den boezem jagen,
Of dat een heete vlam, van wederzijds gestookt,
Mijn heupen had verbraân en lendenen verschrookt,
Ik storf, of ging u na; nu kan ik laas! niet raden,
Wat ramp u houdt bezet: of gij in achterpaden
Door bosch en bergen dwaalt: dan of de woeste smook
Der stad u heeft verstikt: en of de vijand ook
Gespeeld heeft met uw bloed: of dat gij zijt verbeten
Van 't wild gedierte, of strekt d' Ideesche kraai tot eten.

[1]Minder gelukkig voor dubbelzinnig. – [2]spruit. – [3]uitgedoofd. — [4]Voor zou eischen. – [5]zie me aan, houd mij. — [6]Voor weggerukt.

ULYSSES.

Weg met dien zotten klap, en die geveinsde praat!
Denk, dat Ulysses zich zoo licht niet mompen[1] laat!
Wij hebben eer verschalkt de moederlijke treken,
Ja, van Godinnen[2] zelfs; weg met dit ijdel spreken!
Weg met dien ijdlen raad! Waar is uw zoontje? fluks!

ANDROMACHE.

Waar is al 't Frygisch volk, na zoo veel ongeluks?
Waar Hector? waar Priaam? gij zoekt er één bij name,
Helaas! Andromache bedrukt zoekt ze all' te zame'.

ULYSSES.

't Geen gij van zelve ontzegt te melden, zal de dwang
Uitparsen met geweld.

ANDROMACHE.

Ze is voor geen sterven bang,
Die moet, en wil, en kan in 't sterven zijn tevreden.

ULYSSES.

Een, wie de dood genaakt, ontvallen d' hooge reden.

ANDROMACHE.

Indien gij dwingen wilt met vrees mij, droeve mensch!
Met 't leven dreig ons eer; want sterven is mijn wensch.

ULYSSES.

De smarte zal eerlang, met water, vier, en kolen,
En doodelijke pijn, 'tgeen in de duistre holen
Uws veinzenden gemoeds dus lang verborgen lag,
Wel tegens uwen dank doen komen voor den dag.
De nood is starker als de liefde tot de zijnen.
't Is zotte trouwigheid, te willen zich verpijnen,
Om helen, 'tgeen men doch eerlange melden moet.

ANDROMACHE.

Laat komen voor den dag al 'tgeen, dat dol verwoed
Een grimmig overheer bedenkt voor beulsche vonden:
Vier, water, honger, dorst, en diep gedreve wonden,
En 's kerkers stank, en smet uit vuiligheid gegroeid,
En ijzers, heet van gloed, in 't ingewand geschroeid,
En wat hij meer bedenkt; ik ben 't getroost te dragen,
Een moedig moedershart en kan geen vrees versagen.

ULYSSES.

Maar hoor, Andromache! de zelve liefd', waardoor
Gij dus hardnekkig blijft, en niemand geeft gehoor,
De Grieken noopt en raadt, voor hunne onnoozle kinders
Te zorgen. Na tien jaar, na zoo veel ramps en hinders,
En verre uitheemschen krijg, ik min zou zijn bevreesd
Voor d' angst en zorg, waarmede ons Calchas maakt bedeesd.
Vreesde ik voor mij alleen, uw zoon ontzeît[3] ten strijde
Mijn zoontje Telemaach.

ANDROMACHE.

'k Zal, Grieken! u verblijde',
Maar tegens mijnen dank. Hoe kan ik, droeve vrouw!
Nu smoren in mijn hart mijn ingekropten rouw?
Atriden allebei! gij moogt u vrij verheugen,
En gij, Ulysses! zult met blijde tijding meugen
(Gelijk gij zijt gewend) weêr na de Grieken treên,
En zeggen: Hectors zoon en oir is overleên.

ULYSSES.

En dat zulks waarheid is, hoe zult gij 't hun bewijzen?

ANDROMACHE.

Alzoo gebeur me 't zwaarst, dat iemands ziel doet ijzen,
Door 's overwinners grim, en vreeslijk dreigement;
Alzoo jonn'[4] 't noodlot mij een rijp en zalig end,
Begraaf mij in mijn land, en Hector, naar zijn waarde,
Zij zachtelijk gedrukt van 's lieven vaders aarde:
Zoo waarlijk als hij lichtontbeerig[5] leît versmoord,
En zielloos weg heeft 't geen zijne uitvaart toebehoort,
En onder de andre doôn zijn bleeke schim gaat mengen.

[1]Anders doecken, verschalken. — [2]Van Thetis bij Achilles; zie boven, bladz. 173. — [3]daagt; verg. vroeger. — [4]gunne. — [5]Voor 't lichtontberend; verg. aant. [1] op bladz. 24.

ULYSSES.

Ik zal verblijd den Griek de blijde boodschap brengen,
Dat, 't noodlot door de dood van Hectors zoon gesust[1],
Hij op den vrede steun' en stell' zijn hart gerust.
Wat droomt ge, Ulysses! hoe? zal dy de Griek vertrouwen?
Gij wie? de moeder? hoe, in 't midden van 't benouwen,
Zou die versieren[2] iet, en bevende in de nood
Het voorspook niet ontzien van zoo vervloekt een dood?
Voorspooksel vreezen die, die zwaarder dingen vreezen.
Met eeden zij haar trouw gestaafd heeft, en bewezen;
Zoo ze eedbreekt, kan ze wel een zwaardre plaag ontzien.
Nu, mijn gemoed! neem vrij te hulp, en dat u dien
Bedrog en list, en een Ulysses, die volmaakt is[3].
Men dekt de waarheid, maar zij rust niet voor zij naakt is.
Doorsnuffel hare ziel. Zij kermt, zij maakt misbaar,
Zij steent, en trappelt vast angstvallig hier en daar,
En vangt de reden, en hetgeen haar komt te veuren,
Met een bekommerd oor. Hier is meer vrees als treuren,
Vernuft is hier van doen. Andre ouders in den rouw
Behoeven troost; maar gij gelukkig zijt, mevrouw!
Dat gij uw zoon nu mist, die anders most bezuren
Een wreede en bittre dood bij d' omgevaile muren,
En storten over 't hoofd van 's torens hooge kruin,
Die eenig ovrig rijst in Trojens heete puin.

ANDROMACHE.

De moed bezwijkt me' helaas! 't lijf trilt, de leden zijgen,
En 't bloed door koude stolkt!

ULYSSES.

Hier, hier most ik ze krijgen;
Zij helde na dien weg; de vrees heeft haar verraân;
Ik zal een nieuwen schrik haar weder jagen aan:
Dewijle dan het kind, tot zoen des muurs[4] verkoren,
En nu voor uit getreên, een zachtre dood deê smoren,
Waardoor het niet en kan den priester, als 't behoort,
Ten offer volgen na; zoo zeid' ons Calchas voort,
Dat Hectors assche moet tot zoen der golven strekken,
En zijn in zee verspreid, op dat we mogen trekken
Ontslagen van dien vloek met onze schepen thuis,
En moet zijn heerlijk[5] graf gemorseld zijn tot gruis.
Vermids dan Hectors zoon de dood, die hij was schuldig,
Door 't sterven is ontslipt, zoo moet ge zien geduldig,
Dat wij onz' handen aan dees heilge rustplaats slaan.

ANDROMACHE.

Rampzalig mensch! wat raad? wat zult ge best bestaan?
Een dobble vreeze breekt mijn hart nu in twee stukken:
Hier komt me 's maas gebeente, en daar mijn zoontje ruk-
Wat zijde of 't winnen wil? Ik zweer, ik zweer bij all' (ken,
De Goôn, bij u, mijn man! wiens ziel mij altijd zal
Verstrekken voor een God, dat mij niets kan behagen
In mijnen zoon als gij; dat hij nog rekk' zijn dagen,
Opdat ik in hem zie 't afzetsel van uw beeld.
Leed ik dan, dat men dus met uw gebeente speelt,
En dat m' uwe asschen sprei, en uitstorte op de baren?
Neen, dat dees liever sterve. O moeder vol bezwaren!
Hoe zult ge konnen zien, dat uw geliefde zoon
Gemarteld worde, en sterf zoo veel vervloekte doôn?
Hoe zult ge konnen zien, met onbetraande kaken,
Hem komen rollen neêr van d' hooge torendaken?
Och ja, en met geduld, als slechts 's verwinners hend
Mijn Hector, na zijn dood, niet strooye langs de strand.
Maar hoe? dees zal zijn straf met smarte en pijne smaken;
Den afgestorven kan noch smert noch pijne raken,
Maar is[6] in veilge rust. Wat drijft ge tusschen twee,
En twijfelt wien ge wilt bevrijden van dit wee?

[1]Lat. voor nu gesust is. — [2]verzinnen. — [3]een volkomen Ulysses, in sluwheid zijner waard. — [4]Vrij onduidelijk voor om aan dien eisch tot afwerping te voldoen, anders om afgeworpen te worden. — [5]glansrijk, doorluchtig. — [6]Versta, naar de thans verouderde woordvoeging, hij is.

Staat niet uw Hector daar? Neen, neen, ik zie warachtig
Een Hector hier en daar; maar dees, zijn zinnen machtig,
Zal mooglijk vaders dood nog dienen tot een wraak.
Wat doet gij, droeve vrouw! in dees benaauwde zaak?
Zij konnen beide doch niet wel behouden wezen,
Behoed dan liever dien, die Griekenland doet vreezen!

ULYSSES.

Gaat heen, gaat snellijk voort, en haalt mij voor den dag
Den vijand onzes naams[1], 't zij waar hij steken mag,
Door moeders list verschuild, de leste schrik der Grieken.
Daar is hij vast. Vaart voort. Wat mag u doch ontbreken?
Wat vreest ge, en ziet nog om? 't is doch met hem gedaan.

ANDROMACHE.

Och, dat mij vreeze kost nog eenigzins bevaân!
Maar 't is gewoonte nu voor mij, altijd te schromen,
En 't wordt niet haast verleerd, dat vast is aangenomen.

ULYSSES.

Ik zal der Goden raad uitvoeren na 't bescheer[2],
En zal het hooge graf omrukken, gants om veer.

ANDROMACHE.

't Geen ge eenmaal hebt verkocht[3]!

ULYSSES.

't Zal evenwel geschieden.

ANDROMACHE.

Waar is Achilles' woord, waar zijn nu d' Hemellieden,
Beroepen in den eed? o, Pyrrhus! koom, beschut
Uw eigen vaders gift!

ULYSSES.

't Graf zal terstond onnut[4]
Verspreid zijn over 't veld.

ANDROMACHE.

Zoo grouwelijke werken
Dorst nooit de Griek bestaan. Gij hebt Godheilge kerken,
Ja zelfs van Goden, die u gunstig zijn geweest,
Ontheiligd en geschend; maar hebt tot nog gevreesd,
De dooden in hun graf uit dolheid aan te randen.
Ik zal u tegen zijn, en met ontwapend' handen
Uw wapens tegen staan. De gramschap zal me macht
Verleenen tot dit werk; gelijk met dolle kracht
De forsche Amazon[5] plag te slopen Griecksche scharen,
Of als een Maenas[6], daar de God is ingevaren,
Gewapend met haar thyrs[7], met een bezeten tred
De boomen dreigt en 't wond, en, van verstand ontzet,
Kwetst, dat ze 't niet en voelt; zoo zal ik mij begeven
In 't midden van 't gedrang, en als ik heb bedreven
Al 'tgeen tot voorstand van dees' grafsteed' helpen kan,
Ik vergezellen zal mijn overleden man.

ULYSSES.

Wat toeft ge, kan een vrouw, met kermen en met razen
En ijdle dolligheid, uw harten nog verbazen[8]?
Doet, dat men u gebiedt!

ANDROMACHE.

Velt mij, velt mij veel eer,
En met uw vinnig staal mij liever houwt ter neêr; (ren[10];
Scheurt op d' Avernsche poel[9], en breekt des noodlots mar-
Mijn Hector! de aarde rijt, en doet z' haar keel opsperren!
Om dezen Ithakees den moed te doen vergaan
Is mans genoeg uw schim. 'k Zie hem gewapend staan:
Hij drilt, en schiet met vier! Ziet gij hem niet, o Grieken!
Of zie ik hem alleen?

ULYSSES.

'k Zal alles af doen breken.

ANDROMACHE.

Wat gaatdy, moeder, aan[11]! Gij velt met eenen slag
Uw zoon, en êgemaal! misschien gij, met geklag

[1]Astyanax. – [2]'t beschikte, beschorene. – [3]Achilles nam. aan Priamus. — [4]ongebruikt. — [5]Met verkeerden klemtoon voor Amazóón. — [6]Door den geest gedreven Bacchante. — [7]staf. — [8]ontstellen. — [9]den ingang der Onderwereld. — [10]verhaast het lot. [11]Wat begint gij.

En met gebeên, den haat der Grieken zult verzetten,
Het zwaar gewicht van 't graf 't verborgen kind zal pletten;
't Ellendig wicht verga veel eer, 'tzij aan wat oord,
Eer van den vader 't kind gekneusd wordt en versmoord,
Eer 's vaders last den zoon zou pletten en vernielen!
Ulysses ach! ik koom demoedig voor u knielen;
En d' hand die nooit en dede hetgeen dat zij nu doet,
Raakt met verslagenheid, Ulysses! uwen voet:
Der moeder u erbarm! wilt gunst aan mij besteden,
En hoort met zachten zin mijn smeken en gebeden;
En hoe gij hooger van de Goden zijt gesteld,
Zoo veel te zachter drukt[1] die staan in uw geweld.
De weldaad die ge doet aan hen, die moeten zwichten,
Dient om 't geluk aan u nog wijders te verplichten.
Zoo moet uw knische vrouw u in haar bedde ontvaân,
Zoo moet uw vader nog in jaren groeyen aan,
Tot dat hij zijnen zoon met wellekomst mag groeten;
Zoo moet uw zeon u na uw wederkomste ontmoeten;
Zoo moet hij meerder heils, als gij zelf wenscht, ontvaân,
Laërt[2] in jaren, u in raad te boven gaan.
Erbarm u over dit ellendig moeders leven,
Die niet als dezen troost in 't lijden is gebleven.

ULYSSES.

Breng ons het kind te voorschijn,
Dan zalder eerst gehoor zijn.

ANDROMACHE.

Koom uit het hol, daar ik u heb gevlucht[3],
O droefste vrouws beschreyelijke vrucht!
Dit 's 't kind, dat gij, Ulysses, wenscht verstikt,
Waarvoor een vloot van duizend schepen schrikt.
Duik, jongske, duik! werp u ter aarde neêr,
En 't handje vlei de voeten van uw heer.
Beeld u niet in, dat ietwes kwalijk past,
't Geen de Fortuin haar schoovling[4] leit te last[5].
Uw oud geslacht, dien koninklijken glans,
En het gerecht[6] des grooten ouden mans[7],
Al 't aardrijk om vermaard, zet uit den zin:
En nimmermeer en valle u Hector in!
Buig, kleine kniên! uw lijf naar 't slaven zet!
Zoo u de kindsche onnoozelheid belet,
Ter halver dood uwe uitvaart te bevreên,
Schrei dan, omdat gij 't ziet uw' moeder doen.
Oud Troje zag zijn konings kindschheid meê
Van tranen nat; de kleine Priam deê
Den dreigenden Alcides[8] worden week;
Die forsschert, die! voor wiens geweld bezweek
't Woed[9] ongediert, daer ooit af werd gehoord:
Die, na de bres gemaakt in Pluto's poort,
Zich ruggeling te maken wist ruimbaan,
Door 't duister heen, verwonnen van een traan,
Welk op de wang zijns kleinen vijands lag:
„Ik," zeid' hij, „gun u 't koninklijk gezag;
Zit op den troon uws vaders[10] hoog in 't goud,
En zijnen staf, maar bet[11] uw woorden houd."
Dit was, woû hij, 's gevangens hardste straf.
Leer Hercules zijn zachte gramschap af[12];
Of en vermaakt u niet als zijn geweer?
Geen smecker leît voor uwe voeten neêr
Van mindren staat, en bid maar lijfs genâ,
Dat het naar lust van 't luk zijn erfrijk ga.

[1]beheersch; verg. boven, bladz. 168. — [2]Laertes, Ulysses' vader. — [3]Voor doen vluchten, verborgen. — [4]Thans verschoveling of (sterker) verschoppeling; de ware Hollandsche naam voor 't Fransche misérable. — [5]Rijmshalve voor oplegt daar te laste leggen in gewijzigde beteekenis gebezigd wordt. — [6]Voor rechtsbewind. — [7]Priamus. — [8]Verg. boven, bl. 173. — [9]Thans verouderd voor woest of woedend. — [10]Laomedon. — [11]beter. — [12]van.

ULYSSES, ANDROMACHE, ASTYANAX.

ULYSSES.

Verbaasde[1] moeders rouw ontroert me wel het harte,
Nochtans ontroert me meer der Griecksche moedren smarte,
Tot wier groot hartenleed dit kind opwassen zal.

ANDROMACHE.

Zou dit de man wel zijn en hand, die Trojens val
Oprechten zal uit d' asch? Moet Troje daar op hopen,
Zoo is het hopeloos. 't Is veel te veer verloopen,
't En leît zoo niet met onz' Trojaansche borgerij,
Dat iemand vreest met recht voor onze muiterij.
Of zou zijn vaders moed hem wel den moed verhoogen,
Te weten hij, wien zelf rondom den muur getogen
De moed ontvallen zou, die door veel tegenspoed
En ramp gebroken wordt. Indien ge van zijn bloed
Eischt welverdiende straf, wat zoudt ge meer begeere'?
Veroorlooft hem voor slaaf te dienen u ter eere,
Zijn knechtelijken hals ontvange 't dienstbre jok;
Wie weigert dat een vorst?

ULYSSES.

Ulysses noch zijn wrok;
Maar Calchas slaat het af.

ANDROMACHE.

O oorzaak van mijn lijen!
Toesteller van bedrog, en tuk op schelmerijen,
Die niemand voor de vuist[2] in 't strijden hebt vermand,
Maar door wiens kwaden aard en dubbel schalk verstand
Zelfs Grieken zijn vermoord! stoffeert ge, om 't kind te doden,
Uw zaak met wichlerij en met onnoozle[3] Goden? (den,
Uit uwen boezem komt dit schelmstuk, nachtsoldaat!
Een man in kindermoord! nu zijt ge een held op straat,
Bij lichten dage, alleen!

ULYSSES.

Mijn vroomheid[4] is den Grecken
Genoeg, den Frygiaan niet dan te veel gebleken.
De vloot hare ankers licht. 't Is ongelegen tijd,
Dat ik den ganschen dag met ijdle woorden slijt.

ANDROMACHE.

Vergunt me een korte wijl, opdat ik mijnen zone
Voor 't uiterste bediene, en mijne gunst betoone,
En voor het laatste omarm dengene, dien ik droeg,
En zoo mijn gierge[5] trouw omhelzende vernoeg.

ULYSSES.

Och! of 't geoorloofd waar, dat ik, uit mededoogen,
Mij uwer deeren mocht; doch 'tgeen we alleen vermogen,
Dat wordt uw beê vergund, te weten tijd en wijl
Naar uw begeerte en wensch. Verzaad u in der ijl
Met tranen. Droefheid wordt verlicht door bitter schreyen.

ANDROMACHE.

O zoet en waardig pand! o eere van 't gescheyen
En neêrgeslagen huis, en Trojens laatste lijk!
O schrik van Griekenland! o moeders ijdle wijk!
Wien ik zijns vaders lof en oorloogskunst ervaren
Toewenschte, en ook den tijd, die, in zijn middeljaren,
Zijn bestevader[6] heeft gelukkig doorgebracht:
Maar d' Hemel heeft mijn bede helaas! niet veel geacht.
Gij zult van Ilium den scepter niet eens zwieren
In koninklijke zaal, noch met geboden stieren[7]
De volken wijd en zijd. Voortaan en zult ge niet
Zoo menig land gebracht zien onder zijn gebied;
Gij zult niet eenmaal, faas! de Griecksche ruggen wonden,
Noch slepen Pyrrhus' lijk aan uw karos gebonden;
De kleine wapens gij met uwe teedre hand (land,
Niet handlen[8] zult, noch 't wild, verspreid door 't woeste

[1]ontstelde; zie boven. — [2]openlijk, flinkweg. — [3]onschuldige. — [4]Verouderd voor dapperheid. — [5]begeerige. — [6]Verouderd voor 't Fransche grootvader. — [7]bestieren. — [8]Thans hanteeren.

In berg, in bosch en dal, gezwind en stout najagen,
En, na elk vierde jaar, op de ingestelde dagen,
Den sleep van Trojens spel voortbrengen op de baan,
En voeren, edel kind! de wakkre benden aan:
Gij zult, met snellen voet en met gezwinde keeren,
Niet eens om d' outers gaan, en met uw dans vereeren
Der Frygen tempelfeest; als 't kromkornets[1] geluid
De snelle passen trekt ten wakkren voeten uit.
O slag van wreede dood! veel droever als het sterven
Zal Troje noch iet zien, 'tgeen zal haar hart doorkerven
Veel meer als Hectors moord.

ULYSSES.

Nu, moeder! 't weenen laat[2]:
Een groote droefheid stelt zich zelve doch geen maat,

ANDROMACHE.

Heel kort, Ulysses! is het marren[3] van ons weenen,
Daar ik om smeek en bid. Gedoog, dat ik den genen,
Die nog in 't leven is, zijne oogen luiken mag.
Klein sterft ge, doch alreê draagt Argos[4] dy ontzag:
Uw Troje wacht uw komst; wij smelten in onz' tranen.
Ga, vrij en vrank, en vindt d' ontslage[5] Frygianen!

ASTYANAX.

O moeder, u erbarmt!

ANDROMACHE.

Wat houdt ge mijnen schoot,
En 's moeders hand, die is eene ijdele hulp ter nood.
Als[6] 't teder kalf zich bij de moeder weet te vlijen,
Wanneer het brieschen hoort de leeuwen van ter zijen;
Maar het verwoede dier de moeder wijken doet,
En zoekt den mindren roof, die 't met zijn tand bebloed
Verscheurt, verrukt, en sleept; zoo zal u uit mijne armen
De vijand rukken ook. Ontvang mijn droevig karmen,
Ontvang mijn laatsten kus, en 't uitgetrokken haar,
En dus gekropt[7] van mij ontmoet uw vader, daar
Hij dwaalt in 't zalig veld; doch wilt hem overdragen
Heel weinig woorden van uw moeders bitter klagen,
Zoo 's overleden schim zich de eerste zorge aanneemt,
Noch door 't verbranden niet van d' oude liefd' vervreemt:
O wreeden Hector! hoe gedoogt ge nu, gij brave!
Dat onder 't Grieksche juk Andromache dus slave!
Wat legt ge, log en traag! Achilles kwam wel weêr.
Neem van mijn tranen, kind! die nog zijt klein en teêr,
Neem van mijn haren weêr, al 'tgeen is overbleven
Van d' uitvaart mijns gemaals! Neem kuskens, die ge geven
Moogt aan uw vaders mond. Dit kleed uw moeder laat
Ten troost; mijn graf en geest[8] aanroerden dit gewaad;
Naauw ik doorsnufflen zal wat asschen[9] hier mag schuilen.

ULYSSES.

Hier is noch maat noch end van schreyen en van huilen.
Fluks weg met Hectors zoon! ruk weg, en neem hem met[10],
Die 't leger marren doet, en Argos vloot verlet.

REI.

Wat plaats of ons gevangene all'[11]
Bij zich ter woon ontvangen zal?
Thessalien vol bergen of
Koel Tempe, rijk van lauwer-lof[12]?
Of Ftie, een veel bekwamer veld
Om uit te levren menig held?
Of 't steenig Trachyn, beter steê
In vruchtbaarheid van 't sterke vee?
Of is 't Iölcos, hoog van moed,
Betemster van den zouten vloed?
Of 't ruime Creten, bij elk een
Verwonderd[1] om zijn honderd steên?
Of ook Gyrtone, klein van naam?
Of Trice, dor en onbekwaam?
Of is 't Methone, dicht begroeid
Van lichte steekpalm, dieder bloeit?
Methone, dat, alzins bekuild,
Dicht onder 't bosch van Oeta schuilt,
En meer als eens de pijlen straf
Tot Trojens nederlagen gaf.
Of Olenos, wiens hutten licht
En wijd zijn van elkaâr gesticht?
Of Pleuros, dat zich altijd draagt
Als vijand der Godinne-maagd[2]?
Of Trœzen, wiens krombochte reê
Bespoeld wordt van een breede zee?
Of Pelion, wel eer vermaard
De darde trap[3] ten Hemelwaart,
En strekte Proteus voor een rijk?
Op dezen berg, was Chirons[4] wijk:
Daar lag, in uitgehoolde rots,
De meester van het kind, dat trotsch
En moedig doen alreede was,
Mits hij hem zulke lessen las,
Waardoor de grimmigheid van 't hert
Nog meer en meer geslepen werd;
Als hij zijn harrep klinken liet,
Zoo zong hij onder 't snaarspel niet,
Als slechts van houwen, kerven, slaan,
En wat daar voorts mag hangen aan.
Carystos rijk van marmorsteen?
Of Chalcis, daar Euripus heen
En weêr speelt met de onstuime zee?
Of zijn 't de Echidnen, die hun[5] reê
Bekwaam voor alle winden leit?
Of Gonoes, daar 't altijd weit[6]?
De Enispen, bang voor Boreas?
Of Peparet, ter Noorder as,
Aan Griekens alderuiterste end?
Of is 't Eleusis, dat gewend
Vrouw Ceres stadig t' eeren is,
In stilligheid en duisternis[7]?
Of roept ons, tegens onzen zin,
Des waren[8] Ajax Salamin?
Of Calydon, zou 't dat wel zijn,
Alom bekend door 't wilde zwijn?
Of is het Scarfe en Besse? of 't land
Dat Titaressos, die naar 't strand,
Om onder zee te duiken, sluipt,
Met zijnen tragen vloed doorkruipt?
Of Pylos, dat lang leven geeft?
Of Pyse, dat een tempel heeft,
Jupijn ter eeren opgebouwd?
Of Faar? of Elis, daar men houdt
En viert de feest[9], die 's winners hoofd
Den lofkrans van olijf belooft?
Het razende onweêr hier en gins
Zende ons slavinnen[10] allezins,
En lande[11] en berg', waar 't wil, ons lijf,

---

[1] kromme horen. — [2] Rijmshalve voor breekt met geweld af, stuit uw tranen, daar anders de tegenstelling met den volgenden versregel verloren gaat. — [3] vertraging. — [4] Voor Griekenland in 't algemeen. — [5] door den dood verloste. — [6] Gelijk. — [7] vol (verg. nog ons opgekropt). — [8] die van Hector nam.; verg. boven, blz. 176b, aant. 4. — [9] Voor assche, asch. — [10] Verkort voor mede, gelijk nog steeds in de spreektaal. — [11] al onze gevangenen. — [12] loof, loover.

[1] Thans bewonderd. — [2] Diana. — [3] Bij de beklimming der Titans. — [4] De Centaur of Paardmensch, met Achilles' opvoeding belast. — [5] Gelijk nog steeds in de spreektaal voor wier. — [6] Voor waait, gelijk reeds herhaaldelijk zweit voor zwaait. — [7] Bij de zoogenaamde Mysteriën of Geheimenissen van Eleuzis. — [8] echte (blijkens den Latijnschen text behoort het echter niet bij Ajax, maar bij Salamis). — [9] De zoogenaamde Olympische spelen. — [10] Versta: als slavinnen. — [11] Voor doe landen.

Behoudens, dat men verre blijf
Van Sparten; 'twelk, met recht gehaat,
Den Frygen en den Grieken staat
Op zoo veel smarte en ongerijf;
Behoudens, dat men verre blijf
Van Argos en Mycenen, eerst
Door Pelops tiranny beheerscht.
't Klein Neritos, min als Zacynth
En Ithaca, wiens klippen blind,
In 't water duikend voor en naar[1],
De kielen dreigen met gevaar.
Wat lot of u noch wezen zal
Beschoren, of wat ongeval?
Trojaansche koningin wel eer!
Waarheen, en van wat overheer
Zult gij nog worden omgeleid?
Wat land is tot uw graf bereid?

DE VIERDE HANDEL.

HELENE, ANDROMACHE, HECUBA.

HELENE.

Wat bruiloft doodsch en droef, met kermen, bloed, en moord,
En klachten wordt gevierd, daarvan, na[2] recht, behoort
't Beleid toe aan Heleen. Mij derf men nog beladen,
Om den verdelgden Frijg in 't uiterst te beschaden;
Aan mij beveelt men nog te boodschappen 't geveinsd
En ijdel huwelijk van Pyrrhus, en op 't reinst[3]
De bruid, na Grieksche wijs, te cieren en te kleeden.
Prins Paris' zuster wordt door mijne trekken heden
Misleid, en raakt om hals door mijn versierd[4] bedrog.
Verschalkt ze vrij, ik acht zulks voor haar 't lichtste nog.
't Is een gewenschte dood te sterven, zonder schrikken
Voor 't lijden van de dood. Wat draalt ge te beschikken
Hetgeen u is belast? De stichter draagt de schuld
Van 't opgedrongen kwaad. Uw jammer is vervuld,
O welgeboorne maagd, van Dardans bloed gesproten!
Een milder God heeft u, die deerlijk waart verstooten,
Goedgunstig aangezien, en is vast bezig, om
Te schenken aan uw jeugd een zaalgen bruidegom;
Al heerschte Priam zelf, schoon Trojens muren stonden,
Tot zulk een huwelijk zij u niet brengen konden.
Want d' overkijker[5] zelf van d' eedle Grieksche stam
U tot het heilig recht van kuische minnevlam
En wettig bed verzoekt, wiens breed gebied gelegen
Is aan 't Thessalisch veld. O, welk een groote zegen!
De groote Thetis, en zoo menige Godes
Van 't zoute pekelschuim, daartoe de zeeprinces
Vrouw Tethys, de voogdes van de opgeblazen baren,
U voor haar aangehuwde en eigen pand verklaren,
En Peleus, als gij nu zijt Pyrrhus wederga,
U noemen zal zijn' snaar[6], en Nereus even na.
Leg af 't bezwalkt gewaad, trek weder aan een statig,
Verleer slavin te zijn, weest niet zoo ongelatig[7];
Strijk neêr 't gerezen haar, duld, dat het word' geschikt,
En met een aardig' hand getooid en opgeflikt.
Dit[8] ramp misschien u voert tot hoogren staat en orden,
't Heeft velen nut geweest des vijands roof te worden.

ANDROMACHE.

Te schaatren eens van vreugd was 't eenig onheil, dat
Den Frygen nog ontbrak, en d' uitgerooide stad,
't Geslechte Pergamum vast brandt aan allen hoeken.
O tijd van hijliken! maakt iemand zich te zoeken?
Zoude iemand weigeren te treên na 't bruiloftsbed,
Daar 't lief juweel toe raadt, Heleen! 't bederf, de smet
Der beide volleken? Ziet eenmaal[1] doch met weenen
Die vorstengrafsteên aan, deze onbegrave beenen
Langs 't veld gezaaid: die heeft uw bruiloftsfeest verspreid!
Om u men 't Aziaansche, om u men 't vaak beschreid
Europisch heldenbloed, al sissende, zag storten;
Als gij koelmoedig[2] zaagt de mannen t' zamenhorten,
Onzeker wien ge droegt. Vaart voorts, en maakt met groen
De bruiloftskamer toe. Wat is er toorts van doen,
Of fakkel na gewoonte, of vier? Laat Troje uitrichten (ten.
Dien dienst, en met zijn' vlam 't nieuw bruiloftsbed toelich-
Trojaansche borger! viert, viert Pyrrhus' huwlijksfeest,
Ja, viert ze na waardij, dat 's met een bangen geest;
Maakt droefheid en misbaar!

HELENE.

Hoewel de groote smarte
In geene rede staat, noch wordt vermorwd in 't harte,
Ja, boven dat nog vaak haar' rouwgenooten haat;
Zoo is het evenwel, dat zoo mijn zake staat,
Dat ik ze nimmermeer te pleiten mij zal schromen,
Al was de rechter schoon met gramschap ingenomen.
'k En loochen niet, dat u wel overkomen zij
Ondragelijke smart; maar 't staat u echter vrij,
Dat gij Priaam, en gij uw Hector moogt beweenen;
Maar ik, helaas! ik moet in 't heimelijk bestenen
Mijn Paris, dien ik mis. 't Is een ondraaglijk juk,
In slavernij te zijn; dat heb ik ook, met druk,
Als een gevange vrouw, tien jaren lang gedragen.
Uw Trojen leît ter neêr, d' Huisgoden zijn verslagen,
't Is wel een zwaar verlies het derven zijner stad;
Maar zwaarder ik mijn vrees, dan alle rampen schat.
't Gezelschap in uw kwaad uw smart wat kan vergoeden,
Op mij verwinner beide en overwonne woeden.
't Heeft in onzekre kans nu langen tijd gestaan,
Wie dat een' ieder zou voor zijn slavin ontvaân,
Mij kreeg terstond mijn heer, en zonder eenig loten.
De krijg, verwijt gij mij, is eerst uit mij gesproten:
Eene oorzaak van 't verdriet, dat Trojen overviel;
Dit zou zoo wezen, waar 't dat onz' Spartaansche kiel
Uw zeên eerst kloofde. Maar zoo de Trojaansche vechter
Mij roofde, als Venus mij geschonken had den rechter,
Zoo weet het Paris dank. Mijn zaak zal vinden wel
Een scheidsman, maar helaas! voor mij niet dan te fel.
't Is Menelaüs, die hier over recht zal spreken.
Wilt nu, Andromache! uw treuren doch wat breken,
En murwen het gemoed van dees bedrukte vrouw[3],
De tranen dringen mij ten oogen uit van rouw.

ANDROMACHE.

't Moet zijn een groot verdriet, dat ons Heleen doet schreyen,
Wat doet haar doch aldus de vochte tranen spreyen?
Zeg op, zeg op! waar is Ulysses nu op uit?
Wat schelmstuk, of wat list is eindlijk zijn besluit?
Zeg op, hoe dat men zal met d' arme dochter leven:
Zal zij met volle kracht heronder[4] zijn gedreven
Van Ida's toppen, daar hij rijst met heuvelkruin?
Of zal een wreed soldaat haar schieten[5], steil en schuin,
Van 's onlangs hoogen burgs verre uitgesteke klippen?
Of zal ze in 't woeste meer afwentlen van de tippen,
Die Trojens voorgebergt, met zijn gespouwe[6] zij'
En lenden steekt om hoog, zoo dik en vaak als hij
Ziet alsins overheer[7] d' inhammen, licht om gronden?
Zeg op, wat uw gelaat bedekt voor looze vonden.
Dat Pyrrhus zwager wordt van Hecube en Priaam,
Gaat boven alle ramp. Nu geef de straffe een naam.
Zeg op, wat jammer gij ons wijders toe wilt zenden.
Beneem dit eenig leed al overige ellenden,
Dat's d' ijdle en valsche waan vol twijfelmoedigheid,
En deze onzekre hoop. Gij ziet, wij zijn bereid,
Den jongsten slag des doods geduldelijk te lijen.

---

[1]Thans na, en hier rijmshalve gebezigd. — [2]Thans naar. — [3]netst. — [4]uitgedacht. — [5]het puik; zie vroeger. — [6]schoondochter; zie vroeger. — [7]onbehaaglijk. — [8]Voor dees.

[1]Germanisme voor eens. — [2]Voor koelbloedig. — [3]Polyxena. — [4]Germ. voor omlaag. — [5]Voor doen schieten. — [6]gespleten. — [7]van boven.

HELENE.

Och, of der Goden tolk mij toeliet af te snijen
't Verlet van 't hatig licht, of, voor Achilles' graf,
Door Pyrrhus' woedend' hand, als speelnoot van uw straf[1]
En droevig ongeluk, te sneuvlen met den zwaarde!
Helaas, Polyxena! wiens schoonheid de vermaarde
Achilles voor zijne asch ter slachting daagt door 't staal,
Om in 't Elyzisch veld te strekken uw gemaal!

ANDROMACHE.

Ziet, hoe dat moedig dier, gelijk den dag van eeren,
Haar sterfdag noemen hoort. Ze eischt koninklijke kleêren
Tot voegelijk cieraad; dat m' hare vlechten streelt,
En d' handen slaat aan 't haar, haar leed doet noch verveelt;
Het ander hield ze een dood, dit rekent ze bruids stacy;
Maar 't moederlijk gemoed beklagelijk, eilacy!
Verstokt door deze maar, bezwijkt door groote smart;
't Verstand ontzonken is. Schep moed, rampzalig hart!
Hef uwe geesten op! Hoe hangt de ziel des menschen
Aan zulk een dunnen draad? Hier waar niet veel te wen-
Een lutske[2] en Hecuba gezaligd ons begeeft. (schen;
Zij haalt den aassem weêr, verkomt allengs, zij leeft.
De dood vliedt aldermeest voor die zich baadt in tranen.

HECUBA.

Wel, leeft Achilles nog tot straf der Frygianen?
Steekt hij nog d' ooren op, ruig, woest, en omgetemd?
Hoe weinig heeft mijn zoons, vorst Paris, hand geklemd[3]!
Zijn tombe en de assche zelve ons 't leven nog benijden,
En snakken naar ons bloed. Thans[4] waren bei mijn' zijden
Becingeld van een schaar, en zaalge zielenrei;
Ik werd van 't kussen moede, en 't liefelijk gevlei
Van moederlijke jonst den kindren uit te deelen.
Deze is er nu alleen slechts over van zoo velen;
Mijn wensch, mijn gezellin, verlichting en genucht,
En 's aangevochten[5] rust. Dit 's, Hecube! al uw vrucht:
De naam van moeder vloeit me alleen uit deze lippen. (pen,
Rampzaalge en taaye ziel! voorts, voorts, gaat eenmaal slip-
En schelt me eens endlijk kwijt deze eenige uitvaart, ach!
De kaken zijn bevocht van schreyen dag aan dag,
Van 't drukkig aanschijn stort een onverziensche regen.
Mijn dochter, weest verheugd! Hoe zou, om zulk een ze-
Om dit uw huwelijk Cassandra zijn begaan! (gen,
Hoe zou Andromache naar uwe bruiloft staan!

ANDROMACHE.

Wij, Hecuba! zijn eer, wij, wij zijn te betreuren,
Wie fluks de zeilbre vloot zal van malkandre scheuren,
En spreyen hier en gins; zij, lieflijk uitgestrekt,
Wordt van geboortige aarde in 't vaderland bedekt,

HELENE.

Indien ge uw lot verstondt, gij zoudt haar meer misgunnen.

ANDROMACHE.

Wat straffe dreigt ons dan, die wij niet weten kunnen?

HELENE.

De bus, die is geschud; elk heeft zijn heeren[6] al.

ANDROMACHE.

Wat heer is mij bescheerd? Zeg, wien ik dienen zal.

HELENE.

Maar[7], Scyros' jongeling[8] dy trok ten eersten lote.

ANDROMACHE.

Hoe zalig is de maagd Cassandra, die de vlote
Der Grieken niet en vreest, en door haar razerij[9]
En Fœbus[10] veilig is, en blijft van loting vrij.

HELENE.

Het hoofd der koningen houdt dees voor zijn gevange.

HECUBA.

Wil iemand Hecuba ook voor de zijne ontvange'?

[1]wreed, hard. — [2]korte poos. — [3]Die hem nam. doodde. — [4]Verouderd voor: daar aanstonds nog, kort geleden. — [5]Thans der beproefde. — [6]meesters. — [7]Wel; verg. boven. — [8]Pyrrhus. — [9]Verouderd voor razernij, geestdrift. — [10]Als profetes.

HELENE.

D' onwilgen Ithakois[1] gij vielt tot roof te beurt.

HECUBA.

Wat loter wreed van aard, ondwingbaar en versteurd,
Der ongerechte busse, heeft, zonder staatverschooning,
Den eenen vorst gezet tot 's anders vorst en koning?
Wat euvler[2] God verdeelt de slaven hier en daar?
Wat, den bedrukten streng en onzacht, middelaar
Zoo luttel kennis draagt in heeren uit te keuren,
En leît d' ellendige nog heilloos ramp te veuren[3],
In 't wreken al te wreed, van hand en van gemoed?
Wie voegt de moeder doch van Hector bij het bloed
Van Æacus[4], en bij zijn' wapenen en troepen?
Of word ik weder naar den Ithakois geroepen?
Nu dunkt me, ik ben slavin: nu wint de Griek den kamp:
Nu dunkt me, ik ben bezet van allerhande ramp.
Ik schaam mij zulken heer, maar niet, dat ik moet slaven.
Zal die met Hectors buit zoo trotsch gaan henen draven,
Die, Ajax eer te spijt, Achilles' roof[5] ontdroeg?
Daar ooit de zee roudom 't onvruchtbaar eiland sloeg,
Zal hier mijn grafsteê zijn? koom hier, koom hier, verbolgen
Ulysses! leid me weg, ik zal mijn meester volgen;
Ik kreunsme[6] niet, mijn lot mij navolg', naar mijn lust.
Geen stilte zij op zee, noch aangename rust.
Van winden woede 't meer; dat Priaams ongelukken,
En mijne, en krijg en vier der Grieken legers drukken:
En ondertusschen dat deze onderwege zijn,
Zoo woed' dees straf alreê. Ik, vol verdriet en pijn,
Heb u een lot verstrekt, dies is u 't loon onttogen.
Maar Pyrrhus komt daar aan, met wrevelmoedige oogen,
En spoedt met snelle treên. Wat wacht ge Pyrrhus? hoe!
Koom, opent mijne borst met ijzer: treê vrij toe,
En help den schoonvaâr doch en schoonmoêr van uw vader
Eens bij malkanderen. Gij slachter, gij verrader
Van grijze en oude liên! dit bloed dy meê betaamt[7];
Koom, sleept me, ontrukt me meê; met neêrslag[8] onbeschaamd
Ook d' Oppergoôn bevlekt, en schimmen dieder waren[9].
Wat zee wensch ik uw vloot? ik wensch haar zulke baren
Gelijk uwe offerande en gruwel wel vereischt.
De gansche Gricksche vlote, als gij nu henen reist,
Uw duizend schepen fluks (als mijn' bedroefde ziele[10]
Gevoerd wordt) overkoom' hetgeen ik wensch mijn kiele.

REI.

Die treurt en zit verslagen,
Is 't zoet, dat vele klagen,
Is 't zoet, dat heele volken
Bang stenen naar de wolken.
De tranen en misbaren
Min nijpen, als er scharen
Bedrukt te gader weenen,
En om haar rampspoed stenen.
Die groote droefheid smaken,
Zich altijd nog vermaken,
Dat hunn' kwade avonturen
Vele andere ook bezuren,
En dat ze niet alleene
Zijn weerloos voor die peene[11].
Geen mensch ontzeit te dragen
's Volks algemeene plagen.

[1]Ulysses. — [2]booze. — [3]voor. — [4]Achilles' grootvader. Rijmshalve schijnt Vondel het bloed (het geslacht) maar bij de wapenen (arma Achillis) genomen te hebben, maar heeft daardoor den zin bedorven. Achilles' wapenen toch waren Ulysses vereerd, aan wien ook Hecuba door 't lot was toegewezen; zie boven. — [5]zijn wapenen; zie de vorige aant. — [6]kreun mij des. — [7]voegt, past. — [8]Voor doodslag, moord. — [9]die er rond waren. — [10]Voor persoon. — [11]straf.

Geen acht zich dan ellendig
Al is hij 't schoon inwendig.
Neemt weg die zaliglijken
Bedijen; zet de rijken
Ter zijden, die beklijven
Met goude en zilvre schijven;
Neemt weg, die steeds met zwoegen
De rijke landen ploegen,
Met honderd ossen tevens:
Zoo zal, vol moeds en levens,
Zich 's armen moed verheffen,
Ziende alle staten effen;
Want niemand, hoe bezweken,
Is arm, als[1] vergeleken.
Zoet valtet[2] boven allen
Wiens zaken zijn vervallen,
Dat niemand onder 't maanlicht
Lacht met een vrolijk aanzicht.
Die met een schip, uit liefde
Van winst, de baren kliefde,
Wanneer hij naakt ontzwommen
De zeestrand heeft beklommen,
Hij zal bedroefd, och armen!
Om zulk een rampspoed karmen.
Hier tegens wij bevinden,
Dat, d i e n de storremwinden,
Ja, schade minder wonden,
Die in de woeste gronden
Zag teffens duizend schepen
Van 't onweêr onder slepen,
En 't heele vlak zag drijven
Vol hout en doode lijven,
Als Corus'[3] strenge onweêren
De zee belet te keeren,
Met d' aangeparste golven.
Eer Fryxus[4], schier bedolven
Van 't schuim, vol schriks en beven,
En eenig overbleven,
Heeft Helles lijk bekreten,
Helaas! doen ze afgesmeten
Viel midden in de vloeden,
Die tuimelen en woeden;
Doen haar de ram afschudde,
De leidsman van de kudde,
Wiens lijf was overtrokken
Met glinsterende vlokken;
Wiens gouden rug de broeder
En zuster, hunn' stiefmoeder
Ontvluchtende, beschreden.
Zelf Pyrrh'[5] hiel zich tevreden,
Als haar gemaal behouden
En zij de zee aanschouwden,
En niet als zee vernamen,
Doen zij 't alleene ontkwamen.
De vloot nu schielijk herwaarts
Gedreven, nu weêr derwaarts,
Zal dit gezelschap scheyen,
En onze tranen spreyen:
Als schippers en stierlieden,
Op scheeptrompets gebieden,
Tzeil gaan, en hunne roeyers,
Als kloeke waterspoeyers,
De diepte eens vatten vlugge,
Als 't strand zal vliên te rugge:
Hoe zullen dan uw zinnen
Te moê zijn, o slavinnen?

Als gij de groote plassen
Ziet groeyen, 't land ontwassen;
Als Ide allengs zal blaauwen,
Neerduiken, en verflaauwen?
De moeder zal haar zonen,
De zoon de moeder toonen,
In welken oord en wegen,
Dat Trojen is gelegen;
En met den vinger wijzen
En zeggen: „daar gij rijzen
Ziet hemelhoog dat smoken,
Die damp, en 't leelijk rooken,
Daar zijn Neptunus' vesten
Verwoest, vernield, ten lesten
Van dees vervloekte Grieken."
De Frijg zal bij dat teeken
Van verre zich gewennen,
Zijn vaderland te kennen.

DE VIJFDE HANDEL.

BODE, ANDROMACHE, HECUBA.

BODE.

O noodlot, vol van vloek, van wreedheid, deernis, schrik!
Heeft Mars, in tien jaar krijgs, met zoo verwoed een stik[1],
Zijne oogen ooit vermaakt: wat zal ik eerst verklaren?
Wat heft mijn klacht eerst op: uw eiselijk bezwaren,
O uitgelcefde vrouw? Of zal 't uw rouwe zijn?

HECUBA.

Wat leed, dat gij beschreit, gij zult beschreyen 't mijn.
Elk heeft zijn eige ramp; mij zij te gaâr aantaste',
En wie ellendig is, die is te mijnen laste.

BODE.

Ik heb de maagd zien slaan[2], 't kind worpen[3] van de tin,
Maar met een moedig hart haar sterven, hem niet min.

HECUBA.

Verhaal de dobble moord, en reeks van schelmerijen.
Het wroeten in mijn wonde is mijn gemoeds verblijen.
Leg al de toekomst uit.

BODE.

Één toren heeft de brand
Van 't groote Trojen slechts gelaten in zijn stand:
Van wiens verheven top en gekanteelde boorden,
Plag Priaam zittende te stieren de slagoorden,
En d' oorloogsmaat te slaan. Hij, grootvaâr, hier zijn neef[4]
In zachten schoot gestoofd, wees aan, hoe Hector dreef
Den Griek, en deê terug gemeenen man en heeren,
Als hij met vier en zwaard daar achter her was, keeren,
Door last van grooten angst; en liet den jongen held
Aanschouwen, welk een man zijn vader was in 't veld.
Dees toren, eerst bekend voor een cieraad der vesten,
Maar nu een moordklip, wordt door 't graauw en door de
Van ieder oord omringd. Al 't volk, met één veeg, (besten
Komt derwaarts aangerukt. De schepen loopen leêg.
Een menigt' hier van liên zich op een heuvel zette,
In vrije lucht, daar niets het uitgezicht[5] belette;
Daar, op eene hooge rots zijn kruin[6]; alwaar zij gaan
Zich plantende in 't gewicht op hunne tenen staan;
Andre op een pijnboom, beuk, of lauwer zich begeven,
En 't opgehangen volk het gansche woud doet beven.
Zulk, voor de keur[7], den kant van steilen berge nam,
Een ander een stuk daks vergeten van de vlam.
Zulk een beklimt een muur, die reed staat om te breken,
En 't lijf waagt op een steen, onvast door 't oversteken;

[1]Thans dan. — [2]valt het. — [3]De Noord-Westewind. — [4]Die met zijn zuster Helle, den naar haar gedoopten Helles-pont op den goudgevliesden ram overschreed. — [5]Deucalions gade.

[1]Voor stuk. — [2]dooden. — [3]Thans werpen (verg. daarentegen ons worden tegen 't oude werden). — [4]Naar zijn oorspronkelijke beteekenis ('t Lat. nepos) kleinzoon. — [5]Voor uitzicht. — [6]Verg. boven, bladz. 169a, aant. 3. — [7]bij voorkeur.

Ja, 'k heb gezien de tomb van Hector dienen meê,
Fy onbarmhartigheid! den kijker tot een steê.
Doen kwam, met fieren moede en hooggeheve schreden,
Scheil[1] makende in den drang, Ulysses aangetreden:
Bij zijner rechtehand hij Priaams neefken[2] had,
En trok hem voorts. Het kind met wakkren gange trad
Na d' hooge vest; het sloeg niet eens versaagd nu herwaart,
Staande op den torenkant, zijn streng[3] gezicht, nu derwaart.
Gelijk een teder jong van een geweldig wild,
Al is 't nog zwak van tand, zijne ijdle beten spilt
In 't toonen van den aard, die 't doet tot forschheid neigen,
En, van verbolgenheid gezwollen, woedt met dreigen;
Alzoo dat brave kind, van vijands hand bekneld,
Had volk en vorsten, ja, Ulysses zelf ontstelt,
En zijn gehardheid deê den mannen 't hart ontvallen;
Alleen en schreit hij niet, die wordt beschreit van allen.
En middlerwijle dat Laërtes'zoon bestond
Den paap[4] te bidden na, en aanhitst, stijf van mond[5],
Ten offer wreede Goôn, is de onversaagde jongen
Van zelven midden in zijn grootvaârs rijk gesprongen.

ANDROMACHE.

't Geslacht van Colchos, fel en bitter in den aard,
De onburgerlijke Scyth, met wien zijn huis vervaart[6], (den,
Of 't wetloos volk, hetwelk bewoont d' Hyrcaansche stran-
Waar heeftet ooit geschend aan zulk een stuk zijn handen?
Wie hoorde van Busyr[7], dien wreedaart, zulk een maar,
En dat ooit kinderbloed besprenkelde 't altaar?
Zijn paarden, menschen-vleesch gewend voor voeder t' eten,
En heeft het Diomeed zoo jong nooit voorgesmeten.
Maar wie bestelpt[8] uw leên, en levert ze aan het graf?

BODE.

Wat leden spaarde doch de steile plaats daar af?
De zwaarte, die, recht toe recht aan, en zonder horten,
Met zoo gezwind een slag kwam tegens d' aarde storten,
Heeft al de leên geknist[9] en vliegen doen om veer.
't Uitmuntend lijf, die mond gelijkt zich zelf niet meer.
Zijns vaders edel kroost[10], in hoogsels, diepsels, holten
Zich openbarende, leît t' eenemaal gesmolten.
De nek is uit het lid, en uit het harsen-vat,
Door eenen keizelsteen gekraakt, is 't brein gespat.
Het lijf leît maakselloos[11].

ANDROMACHE.

Het zweemt[12] zijn vader weder.

BODE.

Na dat geworpen was het kind van boven neder,
En 't heer den grouwel, dien 't gewrocht had, heeft be-
Valt aan een ander stuk de zelleve[13] gemeent, (weend,
En aan Achilles' tomb. De golven slaan van buiten
Hier tegens zachtlijk aan. Van de andre zijde stuiten
De vlakke velden op een heuvel, die al heel
Het middelst sluit, en rijst als zitsteên van tooneel[14].
De groote toeloop vult terstond den ganschen oever.
Een deel is van geloof, dat deze daad de schroever[15]
Der schepen wezen zal, en brengen ze in gebruik;
Een ander ziet met lust uitdrogen 's vijands struik[16];
Een groot deel graauws (waarbij zijn lichtigheden blijken)
Verfoeit het schellemstuk, en loopt het lijkwel[17] kijken.
Niet min en spoeit zich naar zijne uitvaart de Trojaan,
Die met zich zelven komt te lijk en graafnis gaan;
Onmachtig, door den angst, van siddren zich t' onthouwen,
Zoekt hij den laatsten val van Trojens vest t' aanschouwen.

[1]Scheidel, scheiding. — [2]Astyanax; verg. boven, aant. 4. — [3]strak, effen, onbewogen. — [4]Voor priester. — [5]met stoute taal. — [6]wegtrekt. — [7]De Egyptische dwingeland. — [8]begraaft. — [9]gescheurd. — [10]gelaatstrekken. — [11]van vorm ontdaan. — [12]lijkt op, evenaart. — [13]Thans zelfde. — [14]zitplaatsen in 't schouwtooneel (amfitheater). — [15]uitbrenger. — [16]Voor stam. — [17]evenwel.

Met[1] komen huwlijkswijs de fakkelen voor uit;
Heleen, met bukkend hoofd, gaat treurig voor de bruid.
Den Troischen dunkt die toorts gehaald uit Pluto's hoeken,
En zulk een stacy zij Hermione[2] toevlocken,
De vuil' Heleen alzoo haar man zij thuis gevoerd!
Een schrik ter wederzijds 't verbaasde volk ontroert.
De maagd haar aanschijn laat van schaamt voor over han-
Een glans, die speelt haar op de jeugdelijke wangen; (gen,
Des niettemin, en 't fraai[3] nu loopende op een end,
Ruim zoo bevallijk blinkt als het ooit was gewend;
Gelijk als op zijn schoonst Apol is, wen zijn rossen
Te wedd' gaan, en hem 't licht der starren komt verlossen,
En dat de twijfeldag[4] den nacht krijgt op den hals.
De menigt staat versuft. Men prijst, doch naauw van all's
Een ding zoo zeer, als 'tgeen dat ons nu wordt onttogen;
Die[5] door haar schoonheid, dees is door haar jeugd bewogen,
Dees door het dwaalziek luk, dat heining kent noch sloot,
Al tzamen door dien moed, uitdager van de dood;
Z' heeft Pyrrhus achter haar; ja, d' harten zelfs der riddren,
Zoo wel als van het schuim des legers, staan en siddren,
Vol van medoogendheid en van verwondering.
Na dat den steilen berg ten top de jongeling
Beklommen, en dat hij nu op de kruin verheven
Van vaders hooge tomb zich had in stand begeven,
De dappere mannin in 't minste niet en zwicht;
Zij staat hem, forsch den slag biênde een fel[6] aangezicht.
Zoo kloek een moed doorsnijdt het hart van stoute en bloo-
En een nieuw wonder is hier Pyrrhus suf op doode[7]. (de.
Met dat[8], van zijner hand de stijfgejaagde kling
In d' overschoone borst tot aan 't gevest toe ging,
En maakt een wijde wond, zoo dat de ribben knarsten,
De dood daar in, het bloed daar schielijk uit kwam barsten;
In 't sterven zelf nochtans zij van den moed niet scheidt:
Voor over stortte zij met gramme krachtigheid,
Alsof ze Achilles had met d' aarde willen pletten.
De scharen schreyende zich allebeide ontzetten:
De Frygiaan bedroesd geluid van stenen slaat,
De triomfeerder klaar zijn stenen hooren laat.
Dus ging het offer toe. Al 't bloed werd van 't verbolgen
En wreede graf, eer 't staan of vloeyen kon, verzwolgen.

HECUBA.

Gaat Grieken, gaat! u roept een veilge weg te rug:
Ontvouwt het laken[9], maakt uw hooge stevens vlug,
En spouwt[10] de zee; gij hebt haar weigren niet te schromen.
De maagd en 't kind zijn om-, de krijg ten end gekomen.
Waar met mijn tranen heen? waar, leider! spuw ik uit
D' onwijfelijke[11] ziel van dezen taayen huid?
Zal ik mijn docht'r, of neef, mijn man of land betreuren?
Of all' of mij? o, dood! mocht gij mij slechts gebeuren!
De jonge kinderen, de maagden gij verdoet[12]
Met kracht, en overal met haastigheden woedt;
Alleene schreumtge[13] mij, en weet me tusschen 't stuwen
Der pijlen, onder 't zwaard, en in den brand te schuwen.
Gij hebt mij, die u zocht, den heelen nacht geweerd,
En vijand, val, noch vier mijn leden heeft gedeerd.
Stond ik u niet zoo reed[14] als Priaam?

BODE.

Slaefsche hoopen,
Ras t' scheep! de vloot wil t' zeil, en is al afgeloopen.

[1]Tevens. — [2]Helena's dochter. — [3]haar schoon. — [4]schemering. — [5]Gene. — [6]Voor stout, moedig. — [7]traag in 't dooden. — [8]Daarmee, toen. — [9]zeildoek. — [10]klieft; verg. boven, bl. 182a, aant. 6. — [11]oude wijven. — [12]brengt om 't leven. — [13]vreest ge. — [14]voor de hand.

De Druk-kunst;

AAN

BALTHAZAR MOERENTORF[1].

Doorluchte en wijze Balthazar,
Die, als een blijde morgen-star,
De wereld toelicht door den druk,
En haar geheuchnis met een kruk
Van zwarten stut, op witte bladen,
En vrolijk zit met druk beladen;
Ik zing den druk-zang, op uw naam,
Zoo wijd gezongen, als de faam
Uw uitgebreiden lof trompet;
Daar 't licht, uit zijn welriekend bed,
Bestraalt den kruid-oogst der Sinezen,
Die uw geleerde boeken lezen[2].
Zoo nutte en onvergeldbre een kunst
Verdient met recht der volken gunst;
Al is het geen twee eeuwen oud,
Dat Haarlem, in zijn geest-groei[3] Hout,
Gelagt[4] van zulk een uitverkoren,
Uit zijne beukeschors geboren:
Dat Lourens Koster (die ik hier
Nu niet met Delfisch lauwerier,
Maar met zijn eigen beukloof krans)
In Holland op-look met dien glans,
En d' eerste boek-staaf sneed uit boomen,
Die voor geen heilige eiken schromen.
Al roemt zich Meints van zulk een vond,
De Keurstad kloppe op haren mond,
Als Haarlem spreekt; de fiere Rijn
Geef de eere aan 't Sparen, met dien schijn[5]
Van recht, en zwijg van Vuist[6], den zetter,
En Gutenbergs geroofde letter.
Hier geldt bescheid, van hand tot hand,
Van stam tot stam, ons ingeplant;
Wij stutten hier den druk-roem meê,
Ter roem der wijd-beroemde steê,
En haar vernuft, wel waard te wijen
Ten heilig aller drukkerijen.
O kunst! ik draaf hier hoog, en ren
Op uw gerief; de moede pen
Bedankte u, toen gij kwaamt in 't licht,
Die den Parnas zoo dier verplicht.
O, moeder van ontelbre kindren!
Wie kan uw vruchtbaarheid behindren[7]?
Wie trekt dees kunst haar slag-veêr uit,
Van plaats noch tijd noch nijd gestuit?
Wie keert haar snelheid, in de vlucht,
Op zee, en stroom, en door de lucht?
Wat letter-vijand schut[8] dat zwieren
Der alom zwevende papieren?
Dit ijzer, koper, tin, en lood
Der letter-tonge is voor geen dood
Noch eenig element vervaard;
De boek-spraak zelf geen afgrond spaart,
Waar ze onbewimpeld looft, of lastert
De deugd, en wat van deugd verbastert.
'k Verworp al wat na boosheid ruik',
Doch niet de kunst, om snood misbruik,
Haar andre zustren ook gemeen[9];
Men moet ze God ten dienst besteên,
Den mensch tot nut, tot niemands hinder:
Dit was het oogmerk van haar vinder.

Aldus hanteert haar Moerentorf,
Op wien zijn vaders erf-deugd storf[1].
Hij groeit (terwijl een ander treurt)
In druk, daar hij ten Hemel beurt
Zijn hoofd, zoo druk-rijk als zijn vaders,
En zoo vermaard, gelijk hun bladers;
Hem volgt Araber, en Chaldeeuw,
En Syrisch ridder, en Hebreeuw
En Grieksche voet-knecht, en Latijn,
En die nu lang verbasterd zijn[2],
Ook heel Germanje, en wat rechtschapen
Bekend wordt door zijn eigen wapen[3].
Hij stelt, in 't veld der drukkerij,
Zijn druk-heer blank[4], van rij tot rij.
Hij treedt, gelijk een veld-heer, daar
In 't midden van zijn letter-schaar,
Bereid ten slage, in haar vierkanten,
En weet zijn legers net te planten.
Hij monstert zijn verminkten uit,
En trage krijgsliên, moê van buit
Te halen, met hun stomp geweer;
En vult de leêge vaandels weêr
Met jongen, kloek op hunne stukken,
En fiks om lustig los te drukken.
Men trekt er toe, al even versch
Van moed, op 't kraken van de pers;
Men schrikt er voor geen druk-geschal,
Noch voor 't opgeven van den bal:
En 't hars-verspreyende[5] gedommel
Van bal op bal verstrekt een trommel.
Al sneuvelt somtijds vaan bij vaan,
Het komt er op geen duizend aan:
De letter-moeders baren vast,
En stijven 't leger, zonder last.
Zoo stuit geleerdheid, met dees scharen,
De woeste rotten der Barbaren.

[1]Of Moretus, geleerd boekdrukker te Antwerpen. — [2]Voor zooverre ze daar nam. door de Jezuïten heen raakten. — [3]levendig gekleurd. — [4]Beviel. — [5]Thans blijk. — [6]Anders Faust. — [7]Voor belemmeren. — [8]stremt, weert. — [9]in 't algemeen.

Op Casandra's Treurspel[6].

Rust, geile hartogin! smoort uw vervloekte brand;
De zoete min, die past doch bij geen dwingeland.
Wat lelt Casandra's tong mijn Karel hier aan 't oor,
Terwijl noch list noch dwang hem trekt van Leonoor.

Op het Treurspel van Jefta[7].

Euripides deed lang den Griekschen schouwburg weenen,
Toen Ifigenia bebloedde zijn tooneel,
En, als een schoone bloem, van haren groenen steel
Gemaaid, ter neder viel, gelijk een schim verdwenen.

Dees dichter doet niet min; wanneer hij, met zijn stenen,
Het treurspel ons verversch't, en 't maagdelijke bloed
Van Jefta's eenig kind vergiet, gelijk een vloed,
Dan sterft het al met haar; dan bersten schier de steenen.

Zoo wordt een oude daad vergetelheid onttogen,
En levend op een nieuw gesteld voor ieders oogen; (kleed.
Zoo wordt een uitheemsch stuk met Duitsche stof[8] be-

Treurspeler! o, gij hebt ons teder hart verraden:
De roes van ieder wang met tranen hing geladen,
Als gij dat schoone hoofd van 't witte[9] lichaam sneedt.

[1]verstierf, overging. — [2]De Romaansche talen. — [3]Uit zijn aard als echt erkend wordt. — [4]in 't geweer. — [5]het levendige vocht over de inktballen verspreidende. — [6]Casandra, hertoginne van Borgonje, en Karel Baldus; Treur- en Blij-eindespel door Th. Rodenburg. — [7]Van den boekverkooper Abr. de Coningh. — [8]Nederlandsch gewaad. — [9]Thans blanke.

OP EEN MEDAILLE VAN CORNELIS TACITUS.

Het Roomsche raadhuis stond op diamante stijlen,
Toen 't over-oud gezag van bondelen en bijlen
Cornelis Tacitus eerbiedigljk bescheen,
Daar, met den tabbert aan, hij na den raad kwam treên.
Geen koper beeldt hem uit[1] zoo levende als zijn bladen,
En wereldwijs gesternt van spreuken rijk geladen,
En regelen van staat: welsprekendheid, gepropt[2]
Met wijsheid, heerelijk, en bondig, en beknopt.

OP DE ZINNEBEELDEN VAN ZACHARIAS HEYNS[3].

Komt, ingetogen ziel! schept Goddelijke weelden,
Uit Heynsens heilig rijm en stichtelijke beelden;
Geen beelden, die het hart aanprikkelen tot min,
En 't godloos outer voên van Venus, de Goddin;
Maar ons gedachtenis van de ijdelheid ontwarren,
En voeren onze geest ver boven alle de starren,
Tot dat hij 't Hemelsch smaakt, gelijk hij Hemelsch is,
En zweemt naar Godes aard en zijn gelijkenis.
Mij dunkt, ik bender al, en zweef als opgetogen.
Op d' aarde was ik blind, hier krijg ik open oogen.
Ik zie 't warachtig heil, door Zacharias' bril.
Beneden is 't gewoel, hier boven is het stil.

Prince-lied.

Frederik[4] van Nassauwe
Ben ik, vroom Hollandsch bloed,
Mijn Vaderland getrouwe
Met leven, lijf, en goed;
Een Prince van Oranjen,
Door wapenen vermaard;
Voor Oostenrijk noch Spanjen
En ben ik niet vervaard.

's Lands rechten en vrijheden
Ik helpen zal in zwang;
In geen vereende steden
Gewetens felle dwang
Of tyrannye lijen;
Ik wensch de goê gemeent'
En trouwe borgerijen
Door liefd' te zien vereend.

Ik heb van kindsche dagen
De vrijheid voorgestreên,
En 't harrenasch gedragen
Tot welvaart van 't gemeen;
Nog wil ik 't vendel zweyen
Van Hollands fieren leeuw,
En met Oranje-meyen[5]
Bedekken wees en weêuw.

Ons vijanden bragzeren
In 't Westen en in 't Oost;
Maar, in den naam des Heeren,
Ben ik hun macht getroost.
Mijn vroomheid is gebleken
Bij Nieuwpoort in den slag;
Dat hart leeft onbezweken
In mij gelijk het plag.

Schept moed dan, Heeren Staten!
Uw Veld-heer staat bereid,
Die ruiters en soldaten
Weêr na de grenzen leidt.
Wat schrikt gij voor of achter,
't Land heeft aan d' een zij' duin
Aan d' ander zij' den wachter
En schutsheer van den tuin[1].

Zoo ik met zege keere,
En Spanjen dwing tot vreê,
Zingt Gode prijs en eere,
Die voor ons vesten streê.
Ik zie alreê, na 't vechten,
De maagden mijn banier
Ontmoeten, die mij vlechten
Den lof-kraus van laurier.

[1]openbaart, teekent. — [2]Voor gepaard. — [3]Zie boven, bl. 77. Zijne Sinnebeelden verschenen in 1625, te Rotterdam, bij P. van Waesberge. Wij volgen hier de oorspronkelijke lezing. — [4]Prins Frederik Hendrik, die in 't jaar 1625 Stadhouder werd. — [5]Voor takken.

BEGROETENIS AAN FREDERIK HENDRIK, Prince van Oranje,

OP DEN INTREÊ VAN ZIJN STADHOUDERSCHAP OVER DE VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Hollandsche maagden! vlecht Oranje met laurieren,
En kranset Frederik, die in het landbestieren
Met moed en ijver treedt, en strookt[2] dees tedere eeuw.
Alreede ontvonkt het hart van onzen grooten leeuw:
Hij beurt verschrikkelijk zijn hoofd op uit de baren,
En schudt zijn manen vast, en zwaait zijn grijze haren,
En kropt met hovaardij en trotschheid zijne borst,
En slaat het heusch gezicht naar dezen braven vorst,
En neigt eerbiedelijk tot driemaal voor zijn voeten;
Op, op, mijn Zanggodin! verstout u meê te groeten,
In 't midden van den drang, den princelijken held
En beukelaar des lands; die 't Castiljaansch geweld,
En de gesteurde macht van Oostenrijk zal stuiten,
En onzen tuin met gaârgevlochten[3] harten sluiten.
Veel heils, veel heils, o Vorst! die dezen last aanvaardt,
En, veldheer, op uw zij den degen gordt en 't zwaard,
Tot ons verdediging; wij zien de borgerijen
En groote steên alreede ontluiken en verblijen.
Meer eendrachts wordt gespeurd, meer liefde, en minder (haat.
Op uwe trommel treedt de wakkere soldaat
Veel moediger; het paard, dat schuimbekt, en met brieschen
Het Spaansch genet[4] uittart; en om des vijands drieschen[5]
En dreigen lacht de bloem van uwe ruiterij,
Die draaft op uw trompet stofwekkende; daar gij
Zoo blank[6] in 't harrenasch, bezwaaid met groene pluimen,
Aanbrallen komt als Mars, voor wien de Goden ruimen,
En lozen[7] uw pistool, op die gedreven zijn
Als bliksems van een Oost- en Westerschen Jupijn.
Dit is niet nieuws, gij hebt dit schaakspel meer geplogen[8],
En vroeg uit moeders borst[9] den Spaanschen haat gezogen,
Van sedert Welhem[10] lag, o droeve vadermoord!
Besprenkeld van veel bloeds, in 't laauwe bloed gesmoord,

[1]'s lands erf. — [2]zacht strijkt. — [3]zaamgevlochten, vereenigde. — [4]paard. — [5]snoeven, tarten; verg. driest. — [6]Voor helder blinkend; verg. boven, blz. 186a, aant. 4. — [7]Thans lossen. — [8]Thans gepleegd; vergelijk echter nog het sterk verbogen plag. — [9]Des Zwijgers vierde gade, Louize de Coligny. — [10]Willem de Zwijger.

Bevocht van tranen, die betuigden 't bitter scheyen.
't Hof was met droeven galm gepropt, en onder 't schreyen
En 't jammren werd verdoofd uw kinderlijke stem.
Gij trokt geen voedbre melk, maar hartzeer uit de mem,
Recht of het lot uw borst woû tegens ramp opkweken,
Opdat gij mocht bestaan, om onzes tijds gebreken
Te heelen, om gevaar en, zonder krom te gaan
Met neêrgebukten hals, de stormen uit te staan.
Achilles' teder brein werd Chirons[1] zorg bevolen,
Hij lag op Pelion gemakkelijk ter scholen;
Daar werd hem ingescharpt, met zang die 't harte trof,
Geen minnekozerij, maar krijg en heldenlof:
Heel anders ging 't met u, in 't kweken en in 't koestren;
Gij waart 't weêrbarstig lot als aanbesteed te voêstren,
Dat u, van kindsbeen aan, gaf oefening voor sap,
En voerde u meê, bestuwd van 't puik der ridderschap,
Verre over duin en dal, door hagen, struiken, bossehen.
Te vellen lans en speer, pistool en bus te lossen,
Was dagelijksch vermaak; gij leefde in vlam en vuur.
Met kool ontwerpt[2] gij niet veldslagen op een muur,
Noch maalde met een staf, koelmoedig overweger,
Hier stormen, daar een schans, en ginder weêr een leger:
Wat verder nog een vloot, die Lissebon vermant,
Of plondert aan den Taag, of steekt een zee in brand; –
Neen, neen, gij voerde 't heer op d' alderuiterste oorden,
Daar gij, hoe jong en teêr, de schorre donders hoorde,
En met uwe oogen zaagt (en waart niet eens bedut)
De bliksems van het grof en van het klein geschut,
En wolken aan het ruim des hoogen Hemels zweven,
Met rook van slangen, en kortouwen dicht beweven.
Gij naakte naauwelijks de grenzen uwer jeugd,
Of gaaft een proefstuk van uw aard en oorloogsdeugd,
Op Vlaandrens kusten[3], daar nieuwsgierig alle duinen,
Vermaakt met u te zien, opstaken hare kruinen.
Dees Lodem had Fortuin, of eer de Wapengod
Geheiligd, dat m' er zou met ijzren handschoen 't lot
Op worpen, of Nassau gedempt zou zijn van Spanje,
Of 't moedig Aragon zich buigen voor Oranje.
Men overwoog 't gevaar; uw broeder zat gereed,
Op een toombijtend paard, zoo zat uw vroomheid[4] meed';
Hij sprak uit open helm: „celaardig bloed! 't is heden,
Dat Mars ons heeft ter feest in 't vlakke veld gebeden;
Hier geldt geen weigeren, men gunt ons keur van twee:
Op 't spits te rennen of op 't zwallepen der zee.
Twee wegen staander voor ons open (de ooren suizen):
De golven ginder, dáár de zwarte Spanjaarts bruisen.
Hoe nu toe, Frederik? – ik zie, 't en rouwt u niet
(Met schudde gij uw pluim), noch rekent dit verdriet,
Maar wenschelijk, dat gij die stonde moogt beleven,
Om, lwers door lood en staal, naar zulk een palm te streven;
Dat voegt een heldenhart, 't is waar, en draagt[5] u vroom[6],
Dat past een zulke telg, geteeld van zulk een boom;
Doch 't past mij wederom ernsthaftelijk te letten
Op u, en reukeloos niet teffens op te zetten[7]
De glorie onzes stams; den Iber voor altoos
Dien roem te laten, dat ons huis leît hopeloos.
Ga heen dan, groote hoop van uwen grooten vader!
Beveel mij deze zorg en dezen last te gader,
En geef u binnens boords." Zoo hij dees woorden sprak,
Vernamen de oversten, hoe u de moed ontstak,
Gelijk een jonge leeuw (die veel heeft toegenomen
In krachten, maar geheel zijn wasdom niet bekomen),
Wanneer hem d' harder port, opdat hij hem ontjaagt
Den roof, daar hij op vlamt, en van nabij belaagt:
Twee blikken spalkt hij op, en 't dier bestaat te grimmen,
En leepoogt overzijds, terwijl zijn haren klimmen[8],
En ten neusgaten uit snuift vier en heeten rook;
Dat elkeen aarsling treedt; zoo deedt gij datmaal ook,
En borst ten lesten uit aldus: „ik iemand wijken!
Ik scheep gaan, nu hier staat zoo braaf een prijs te strijken!
Zoo deê mijn grootvaâr niet, de Keizer Adolf[1], doe
Hij Hartog Albrecht voer met zijnen degen toe,
En sleet zes uren, mat van houwen, steken, kerven,
En achtte 't heerlijk in zijn rusting zoo te sterven,
Gelijk een held, die woedt voor 's rijks gerechtigheid,
En van het leven eer als van de kroone scheidt.
't Geleden ongelijk verjaart ten dezen dage,
't Voorvaderlijke bloed volhardt in zijne klage,
En na drie eeuwen, eischt 't uitvoeren van de straf.
Laat ons verzoenen dan het keizerlijke graf,
Indien we niet ontaard zijn van der ouders zede;
Verwinnen laat ons beide, of sterven w' hier ter stede.
Mijn ziel verlaat mijn lijf, eer dat ik u verlaat."
Zoo reedt gij naar den strijd, veel blijder als men gaat
Ter bruiloft, om met vreugd, met lachen, en met reyen,
De tortsen van een bruid goedjonstig te geleyen.
't Moedgevend veldgeschrei sloeg 's Hemels hooge zaal,
En de overhand hing lang in twijfelige schaal,
Tot driemaal week ons leer, tot gij met ruiterbenden
Van alle kanten troft den vijand op de lenden,
En zijn slagordens sloopte, en braakt er alzins door,
Als een gestutte vloed en waterstroom, waarvoor
Geen rijzenhoofd, geen dam, geen paalwerk blijft bestendig,
En zijnen adem schept in 't open, en, te schendig,
In 't kort het platte land zet in een bare zee,
En rukt en sleept met zich de stallen en het vee.
De groote Henrik[2], die u gaf zijn naam te voeren,
Niet vreeselijker ooit ging onder 't heer rumoeren
En weyen, daar het hoofd Du Main'[3] had luttel harts,
Doen hij 't ontkwam met zijn bloeddorstige Guizards[4].
De Waal, de Spanjaart vlood, vermengd met d' Italjanen;
Zij lieten u de praal van hun Borgoensche vanen.
D' Aartshartog van veel schriks gedoodverwd[5] werd gered:
Mendoza bleef gevaân op 't bloedige banket.
Hij zag het dorre veld alom met naakten dekken,
't Amechtig zand het bloed der groote Donnen lekken;
De triomfeerder zat hier zegenrijk te prijk.
't Straks opgeblazen heer was nu een droevig lijk.
Zoo vondt gij 's Gravenhaag, daar eytheren en veêlen
U wellekomden, met geslage[6] maagdenkeelen.
Indien ik volgen zou het spannen uwer tent,
Uw tochten wijd en zijd, de steên van u berend,
Haast[7] waar ik afgemat; 't vernoegt mij nu, van verre
T' aanschouwen 't flikkeren van uwe opgaande sterre.
O, Hollands eenge hoop in velerlei gevals!
Gij zijt het, Frederik! die 't erfdeel van den Palts
Woudt vrijen, doe men had eendrachtelijk besloten
Te stuiten Spinola[8]; maar valsche bondgenooten
Weêrhielden uwen arm, en scharp gelaân pistool;
Hun meineed weerde 't vier van pelver en van kool,
Zoodat de Rijn van spijt zijn hoornen ging verschuilen,
En Duitschland mocht hem van den grond op hooren huilen.
't Heugt Brussel nog, hoe 't Hof door vreeze was ontzet,
Doen 't voor zijn poorten hoorde uw spelende trompet,
En doen de Infante zelf, ten trans uit van den toren,
Het brieschen van uw hengst ving met bestorven ooren,
En haar speelhuizen[9] zag aansteken van uw toorts,
Zoo dat de gansche stad bereên werd met een koorts.
Maar, onverwonnen held! na zoo manhaftig strijen
Hebt gij u onder 't jok van Venus moeten vlijen,

[1]Zie boven, bl. 185. — [2]Thans ontwierpt; maar anders, van Vondels werpen, even regelmatig, als thans werd van ons worden. — [3]In den slag bij Nieuwpoort. [4]wakkerheid. — [5]Versta: gij draagt of staat u. — [6]wakker. — [7]in eens te wagen. — [8]Voor rijzen.

[1]Adolf van Nassau, in 1295 tegen Hertog Albrecht van Oostenrijk. – [2]Hendrik IV van Frankrijk; zie boven bl. 10. [3]Het hoofd van de partij der Ligue in Frankrijk. — [4]Aanhangers van hem en zijn huis (dat van Guise). — [5]verbleekt. — [6]Overdrachtelijk, bij wijze van een muziekinstrument. — [7]weldra. — [8]De Spaansche veldheer. — [9]lustsloten.

En dulden, dat de minne uw boezem heeft geraakt,
En, als van Hercules, zijn zegefeest gemaakt,
En die bleeft ongekwetst in 't haaglen veler schichten,
Voor eene Amelia[1] ten lesten nog most zwichten:
Doen minne uit 't gittezwart u van hare oogen schoot,
En door den pantser zond een heet onzichtbaar lood.
Gij sloegt aan 't kwijnen, tot zoo lang gij waart genezen
Van die u had gewond met haar aanminnig wezen,
't Welk dezen roem alleen voor veel vorstinnen erft,
Dat aller Princen doel in zijn beschouwen sterft,
En met de lippen leest uit lelien de rozen,
Die op haar kaken frisch van levend purper blozen.
O, eer van 't huis van Solms! die Holland heil belooft,
En weeldig in uw schoot den grooten veldheer stooft,
Wanneer hij uit den slag bezweet komt ingereden,
En 't harnas nu ontgespt aan zijn vermoeide leden;
Omhels uw bruidegom, gij, princelijke bruid!
Zoo datter rijze eerlang een vrome Oranje-spruit,
Daar 's vaders hart in leeft, die rustig aan derf spannen
Met vijanden van prat gepurperde tyrannen;
En kneuzen hem den nek, die zoo vermetel nu
Op zilvervloten snorkt en mijnen van Peru.
Kleef uwen bruigom aan, vorstinne van Oranje!
Zoo trouw gelijk gij deedt dat pand van Groot-Britanje,
Elizabeth[2], die, als 't heilheilig[3] steenenpuik[4]
Omschenen had met glans haar blinkende perruik,
En 't slinksch geluk haar zond in droeve ballingschappen,
Gij volgde trouwelijk met troostelijke stappen,
Gespeel in blijde weelde en in rampzalig ramp,
Gezelschap in triomf en na verloren kamp;
Den Hemel boet'[5] 't verlies, en geeft ze weêr te keeren,
En 't oud Keurvorstendom met zege te vereeren!
Vorst Frederik weet raad tot boete van die schâ;
Schoon of Madrid uitstrooit: wij zingen lijfs gena,
Schoon of Borgonje juicht, en huppelt om onz' wallen
Omdat we voor een poos een weinig sluimervallen[6],
En eenig misverstand en burgertwist ons dreigt,
Maraan, uw aanslag faalt! een ieder is geneigd,
Te volgen Frederiks gezegende banieren,
En in 't Oranje-veld den Leeuw te laten zwieren.
Vorst Frederik in 't hart des volks gegriffet staat:
't Geen olie is de wond, dat is hij onzen Staat;
Hij dempt wraakgierigheid, die lange was aan 't bloeden,
En strengelt liefelijk der burgeren gemoeden,
En murwt het steenen hart, en levert het gedwee,
En lokt en wenkt van nieuws den zegen uit der zee.
Koophandel wakkert weêr die trager scheen en luyer,
De koe belooft meer rooms uit haar gezwollen uyer,
En treedt tot aan den buik in 't frissche klavergras,
En d' akker zeît ons toe een heerelijk gewas
En rijken overvloed met volgepropten hoorne.
Philippus[7], die dit merkt, die zwelt van nijd en toorne,
Nog feller dat hij ziet, hoe 't forsche Zwedenrijk[8]
En Denemark ons stut met zijn gevelde pijk[8]:
Hoe de gevlerkte Leeuw[9], de Roos[10], de Fransche Lely,
Ons zweren hunne trouw bij 't heilig Evangely.
Wat staan wij dan beducht en als beklemd van schrik?
Het vaderland dat roept: gij ziet, hoe Frederik
Niet min en is gezind uw leed te doen verhuizen[11].
Gelijk Timoleon ging tegen Siracuizen[11]
Van aller borgren haat, den wreeden Dionijs;
Of zoo als Cononszoon, wiens dapperheid en prijs
Athenen langen tijd heeft loffelijk gezongen,
Of als Epaminond, roem van Thebaansche tongen;
Mijn Hollander ik zie gehard te velde gaan,
En keeren zegenrijk met rijken roof verlaân.
De Spanjaarts zijn in rook en vlammen opgevlogen.
Hij zelf heeft Spinola gestroopt en uitgetogen
Den kolder, vrij van steek, en brengt zijn degen meê,
En ziet, een tweede Nay[1], die volgt, en smeekt om vreê:
Hollanders! bidt hij, staakt dit diersch en heftig woeden,
Wij zijn van worstlen mat; sol'daten zijn Gods roeden;
Mijn konings land en strand treurt jammerlijk en woest,
De vloek des oorloogs smelt en kwist zijn gouden oegst.
Philippus u erkent voor vrijgevochte mannen,
En borsten[2], die het kaf kunt uit het koren wannen;
Die 't Brabantsch gasthuis vult met eiselijk gekarm,
Met krijgslië zonder been, met hoplië zonder arm,
Geschoten in 't beleg voor 't nooit veroverd Bergen[3];
't Welk geen ding minder lijdt als porren en als tergen:
't Welk van geen aarslen weet met zijnen ijzren rug,
Ja, in zijn legerplaats maakt zelf Valasco[4] vlug.
Gaat, handelt, wandelt weêr langs all' mijns konings stran-
En boeit en ketent Mars, en laat hem knarsetanden (den,
Met zijn bebloeden bek; bemuurt hem in een slot,
En knoopt den band des vreeds; waar vrede is, daar is God.
Ik zie 't verbond gemaakt; het volk wordt goedertieren,
Ik zie de vredefeest op speeltooneelen vieren.
Ik zie de vredevlam, die drift van wolken[5] lekt!
Ik zie, hoe als een kleed de vrede 't land bedekt.
Ik hoor vorst Frederik van alle tongen roemen,
Ik hoor hem vrederijk en vredevader noemen.
Ik smaak zijn goedigheid; ik voel zijn heuschen aard.
Ik riek den zoeten reuk van vrede, die hij baart.
Bekrachtig, Frederik! dan 't geen wij ons verbeelden;
Leef, met Amelia, in voorspoed en in weelden,
Ter tijd toe, binnen Delf, het heilig grafgesteent
Uwe assche ontvange in vreê bij 't vaderlijk gebeent'!

[1]Amalia van Solms, 's Prinsen echtgenoote. — [2]De Engelsche princes, en echtgenoot van den ongelukkigen winterkoning, Frederik van Bohemen. — [3]de koningskroon (verg., met V. Lennep, 't Lat. sacrosanctum). [4]puik van eelgesteenten. — [5]vergoede. — [6]Thans insluimeren. — [7]Filips van Spanje. — [8]Zie over dezen rijm boven, herhaaldelijk. — [9]Venetië. — [10]Engeland. [11]Naar de oude uitspraak der ui als uu.

OP DE BEELTENIS VAN
VORST FREDERIK HENDRIK.

Wie, die dit aanschijn ziet, moet niet in liefde blaken?
Wat vijand schouwt dit aan, en siddert niet bedeesd?
Dit 's Frederik, die stal[6] hield in 't verloop der zaken,
En binnen werd bemind, van buiten werd gevreesd.

ANDERS.

Waar dit gelaat op straalt, daar moet een hart ontdooyen,
Al waar het diamant, tot water smolt het dra; (strooyen:
Waar 't vijand krijgt in 't oog, daar moet het heer ver-
Mendoze in Vlaanderland, voor Bergen Spinola.

ANDERS.

Zoo zal hij eeuwig zijn de glorie van Oranje,
En Hollands schut en scherm, van Keizerlijken stam[7]:
Zoo zal hij zijn de schrik van 't opgeblazen Spanje,
Die Beyeren ontrukt 't geen hij zijn bloed ontnam.

ANDERS.

Al rukte burgertwist den degen uit der[8] scheede,
Al stonden (God verhoed 's!) de steden tegens steên;

[1]Pater Neyen, de bekende Zuid-Nederlandsche onderhandelaar bij 't Bestand. — [2]knapen (in wakkeren zin). [3]Bergen op Zoom; zie desbelust mijn uitgave van Starter, bl. 341, v. — [4]Don Luis de Valasco, Spaansch geschutmeester. — [5]Tot het drijvend zwerk opstijgt. — [6]stand; zie vroeger. — [7]Door den vroeger vermelden Adolf. — [8]Thans de; verg. echter nog ons uiter-, voor uit der, maten.

Men maakte om zijnent wil op staande voet weêr vrede;
Zoo fluks maar Frederik met dit gelaat verscheen.

OP ZIJNEN HELM.

Dit ijzren hoofd van 't hoofd, dat over zoo veel hoofden
Gezag heeft, daar vaak 't rood' en blaauwe vier uit sprong,
Kreeg builen, daar men staal en bekkeneelen kloofde.
't Lands hopman past die hoed, gelijk een Turk zijn wrong.

PLUIM.

Haartooisel en perruik een bruid voegt tot cieraadje;
Des Veldheers hellemet een zwaaiende pluimaadje,
Die, als de ruiterij kan vaan noch standert zien,
In 't heetste van den strijd, haar tot kornette[1] dien'.

RUSTING.

Dat hart, dat heldenhart, daar Frankrijks vierden Hendrik
In oorloogt met zijn geest, schuilt veilig onder mij.
Wat rusting vorsten dekt, ik dek der vorsten vendrigk,
Die Hollands vrijdom vrijdt, terwijl ik hem bevrij.

SPOREN.

Wat is een vorstenband om 't haar van laffe zielen,
Als bagge[2] zonder glans, en purper zonder naam?
Maar sporen streng gegespt aan strengen hopmans hielen,
Die noopen[3] minst het ros, en allermeest de faam.

SPEER.

Laat andre in ringesteek en kinderspel uitmunten, (klinkt;
Daar kloot noch kogel huilt, daar kling noch slagzwaard
Vorst Fredrik met dit punt rent aan op duizend punten;
Vreet roest eens anders speer, zijn punt en ijzer blinkt.

PISTOOL.

De bliksem van Jupijn geslingerd trof nooit beter
Op reuzenborst, als ik, bezwangerd met salpeter,
In Freedriks ijzren vuist, wanneer hij in een slag
Zoo dicht kwam, dat hij 't wit van 's vijands oogen zag.

ZWAARD.

Dit is op 't ruggebeen geschaard van Spaansche ruggen,
Hetzij dat Frederik den vijand had op 't vlak,
Of stopte een waterstroom, en sloeg zijn legerbruggen
Van lijven, die hij velde, en sabelde, en doorstak.

PAARD.

Bucefal was den Droes gelijk, doen Alexander
Teeg achter Porus her, en dreef hem op de vlucht:
Dit meê, doen Frederik vocht onder vrijheids stander,
En onder Nieuwpoort rook de zoete Vlaanderlucht.

BREIDEL.

Daar stof en pulverrook des Hemels torts verduistert,
Daar trommel en trompet 't gezag verdooft op 't ruim;
Vorst Fredriks klepper nog naar 's breidels wetten luistert.
Wie praalt met diamant, ik praal met woedend schuim.

ZADEL.

De deugd staat niet zoo zeer in vorstelijken adel,
Of koninklijken stam, of ook in keizrenbloed:
Als in Prins Fredriks hart gewassen uit den zadel,
Daar 't leeft, gelijk Jupijn op zijnen arend woedt.

[1]krijgsteeken. — [2]ring. — [3]porren, sporen.

OP DE BEELTENIS VAN

MEVROUW AMELIA,

PRINCESSE VAN ORANJE, ETC.

Had Paris dees belonkt in 't midden van Godinnen,
Had hem Amelia beschenen met een blik,
Hij had ze schoonst geroemd; nu schenk haar Frederik
D' Oranjenappel, als aan d' eere der vorstinnen.

ANDERS.

Dees Venus kan den vorst met minnevlam verwarmen,
Wanneer hij in 't albast en 't sneeuw smelt van hare armen,
Als hij verslingerd drukt dat purper en koraal,
En met zijne ooren vangt haar honigzoete taal.

ANDERS.

In sterflijk aanschijn blinkt onsterfelijke schoonheid,
Die Frederik, den held, als in triomf ten toon leit;
Dus strookt Amelia des grooten veldheers borst.
Oranje uit haren schoot verwacht den jongen vorst.

ANDERS.

Dit is de morgenstar, die, eer 't begint te dagen,
Den Hemel overlicht van Fredriks ledekant;
Hij zou om dees Heleen tien jaren wapens dragen,
Of troosten zich een slag op Vlaandrens bloedig strand.

IET ZELDZAAMS IN 'S GRAVENHAAG.

De Rijnsche muscadel gehuwd aan goude Oranjen,
Een Venus van den Haag, een Thetis van Britanjen;
Twee Frederiken gaârgesmolten tot een ziel,
En daar gansch Kristenrijk een wakend oog op hiel.

Klinkdicht

OP

FREDERIK HENDRIK.

Nog leeft, tot Hollands heil, de wachter van den tuin,
Gebroken, door en door, met diepe waterplassen,
Met stroomen hier omheind, en daar met zijn moerassen,
En ginder met de zee, zich wentelende in duin.

Nog tart u Fredriks helm, verwaande koningskruin!
Die aan uw rijken nog meer rijken waant te lasschen.
Nu koom vrij, eer hij zelf uw steden koom verrassen,
En delf uw heerlijkheid in rook, en stof, en puin.

Gij dreigt hem, doch vergeefs, gij dreigt den onvervaarden,
Die voormaals, bij de Roer, omcingeld van uw paarden,
Den ruiter velde en 't paard, en redde zich er door[1].
(gen,
Zijn lemmers deugd versmaadt de sneê der Spaansche klin-
Zijn harnas uw pistool; 't is kwaad een leeuw te dwingen,
Die door 't benaauwdste streeft, en maakt er 't ruimste spoor.

[1]In 1605; zie 't Leven van Fred. Hend. I, bl. 19.

PALAMEDES OF VERMOORDE ONNOOZELHEID[1].

TREURSPEL.

Nunc cassum lumine lugent[2].

Klinkert.

't En leed geen zeven jaar, of Palamedes' schaauw,
Bij nacht, de tenten ging der rechteren doorwaren:
Die rezen op verbaasd met opgerezen haren,
En zagen daar een schim mishandeld blond[3] en blaauw.

Zijn baard hing dik van 't bloed, zijn keel was schor en
Wie komt ons, riepen zij, in 't duister dus vervaren[4] (flaauw.
Bij toortslicht, sprak hij, ik uw straf lees uit dees blâren,
Die mijne onnoozelheid ten roove gaaft aan 't graauw!

Zij sidderden van schrik, zij vloden niet, zij vlogen,
Dan ginder, dan weêr hier, voor 't branden zijner oogen.
Hij stapt' hen na, en liet een bloedvlek waar hij trad:

Tot dat de schemering des dageraads ontloken,
D' angstvalligheid verdreef van 't naar en aklig spoken,
En vond de vaderbeuls van 't knagen afgemat.

„Waar is de dankbaarheid te vinden?
Voedt wolven op, voedt honden op,
Opdat ze u fel verslinden."

THEOCRITUS.

VOORREDE.

Die, tot staat en ampten beroepen wezende, ijvert voor het gemeen beste, zet goed en bloed in de weegschaal om het gemeen beste; want vermids de weg ter deugde, in zekere aanzien, steil en moeyelijk valt, wordt hij van weinigen gezocht, veel min bewandeld; overzulks munten deugdelijke personagien voor andere uit, en worden van de gemeente geliefd en als aangebeden, zoo lang dezelve[4] van hare voogden en vaderen gezond oordeelt. Tegens de zulke kanten zich altijd die hun bijzonder boven het gemeen welvaren stellen, en om alle hinderpalen weg te nemen, trachten, bij[5] alle middelen, der vromen naam en faam hatelijk te maken; hetwelk dan, overmids hiertoe stof ontbreekt, niet kan geschieden, als met slinksche afwegen[6], tot geweid en valschheid, log[7] en bedrog in te slaan. De menschen, die de meestendeel onervare zijn, en op menschen steunen, òf nutshalven, òf om zucht, die zij den dezen of dien toedragen, òf uit licht betrouwen, laten zich lichtelijk misleiden van geveinsde en bedriegelijke voorgangers[8], en nog lichter als er zaken onder gemengd worden, die 't heilige betreffen; onder welk momaanzicht de booze Heidenen (ik roer[9] geene Kristenen) wonderlijk hunne personagie[10] hebben gespeeld, en tot nadeel van de vrome raadsmannen en de lichtgeloovige en wispelturige gemeente, treffelijke winsten gestreken. Evenwel, gelijk het der rechtvaardigheid als eigen is, verdrukking te lijden; alzoo is haar ook als eenen troostelijken loon bijgeleid, dat hare onnoozelheid[11] niet onderdrukt blijft, maar bij alle eerlijke nakomelingen doorbreekt, en in waarden[12] gehouden en gevierd wordt. Onder de overoude kan hiervan getuigen de Griecksche Palamedes, dien wij op het Neêrlandsch tooneel brengen; want nadat hij zoo schendig, onder het deksel van met den vijand gehandeld, en penningen genoten te hebben, bij 't gemeene volk hatelijk gemaakt, en door Agamemnon en Ulysses, tot eene onherhalijke[1] schade en bederf van gans Griekenland vermoord was; zoo heeft zijne onnoozelheid en oprechtigheid, na het verdwijnen der logenen en lasteringen, hoe langs hoe meer, tot schande en verstrooyinge zijner beulen en moordenaren, doorgebroken; even als de zonne, dewelke, na het verstuiven der nevelen en dampen, wederom opklaart, en te voorschijn komt; gelijk dit veersken zeît, dat de Zeegod

Collectasque fugat nubes, solemque reducit.

dat is:

Verjaagt de wolken, die zich dik[2] te zaam vergaren,
En weêr met zonneschijn den Hemel op doet klaren.

En onder dezen troost en belooninge zouden de vrome (die als pilaren nog de wereldsche staten en gezelligheid der menschen staande houden, en onderschoren) dikwijls onder hunnen last, en in alle aanvechtingen, die zij voor het gemeen beste lijden, bezwijken: daar zij nu hier door gesterkt zijnde, nog menigmaal de stormen en onweêren manhaftig, en met eene wonderbare standvastigheid uitstaan; gelijk wij hiervan een voorbeeld hebben aan den geduldigen Socrates, die beschuldigd en ter dood veroordeeld wezende, omdat hij vreemd van de Grieksche Goden gevoelde, zich, na Xenofons getuigenis, met Palamedes aldus troostte en sterkte: „Daar beneffens vertroost mij Palamedes, die eene gelijke dood gestorven is als ik; want hij nu schoondre lofzangen verschaft als Ulysses, die hem onrechtvaardelijk om het leven brocht."

Overzulks is het gemeene beste niet weinig gehouden in[3] de geschichtschrijvers, poeten, en redenaars, die de beroemde helden hebben onsterfelijk gemaakt, door hunne geschriften, zonder de welke zoo vermaarde en loffelijke daden, met den grave, en eene eeuwige vergetelheid, zouden overstolpt blijven; daar nu hunne geheugenis en glorie nog vele dappere mannen uitlevert, en hen ter deugde aanprikkelt, wanneer zij overwegen, hoe

Indomita virtus colitur, & toto Deus
Narratur orbe;

zoo veel gezeid:

Voor d' ongetemde deugd men wierookreuken kweekt,
En van zoo groot een God de gansche wereld spreekt.

Als mijne treurzangeres tochtig[4] was, om iet wat treffelijks te rijmen, zoo heeft ze Palamedes uitgepikt, een man, die bij Griecksche en Latijnsche schrijvers zoo hoog geroemd wordt. Diogenes Laërtius getuigt, in het leven van Socrates, dat Euripides, die wijze dichter en Goddelijke treurspeelder, zijnen Palamedes op het tooneel brengende, die van Athenen hunne moorddadigheid, gepleegd in het ombrengen van Socrates, bedektelijk aldus verweten heeft:

Ektanet' ektanete tèn pansofon, tèn ouden algunousan
aidoià Mousan.

Filostrates, die het leven van Palamedes beschreven heeft, gedenkt mede in zijnen Ulysses de zelve woorden, en voegt er dit volgende nog bij:

---

[1] Onschuld. — [2] D. i. Thans wordt zijn dood beschreid. — [3] Thans verkeerdelijk veelal in bont verbasterd. — [4] Verlammend (gelijk Vondel bij een later druk zelf inzag) voor zij. — [5] met, door (verg. 't Engelsche by). — [6] Anders bijwegen. — [7] logen. — [8] leidsluî. — [9] spreek van, beroer. — [10] Voor rol. — [11] onschuld. — [12] Thans waarde.

[1] onherstelbare. — [2] zwaar. — [3] verplicht aan. [4] begeerig, hakende. Vondel wijzigde later de minder kiesche voorstelling, en stelde er blaakte voor.

Kai hoti peithentes anthropooi deinooi, kai anaidei logooi, tanta draseian.

Hetwelke wij in rijm aldus aan een schakelen:

Gij hebt, o Griecksche schaar! verstoord
Den zoeten nachtegaal vermoord,
Een Zanggodin, in all's verzocht[1],
En wijs, die geen verdriet aanbrocht;
En hebt, gebluddoekt altemaal
Door de onbeschaamde logentaal
Eens wreên tyrans, vol bitterheid,
Bedreven zoo vervloekt een feit.

Daar hebt gij een treffelijk getuigenis gehoord van dezes vorsten wijsheid, heerlijk uitgedrukt door dien Goddelijken bijnaam Pausofon[2]: gelijk Xenofon, die Socrates' leerling en tijdgenoot geweest is, hiermede overeenstemt in 't vierde boek der gedenkweerdige zaken, daar hij Euthydemus doet spreken deze woorden: „Maar hebt gij niet gehoord van Palamedes' rampzaligheden, dien ze altemaal roemen, dat hij, om zijne wijsheid benijd, door Ulysses omgekomen is?" De zelve Xenofon in zijn 10de boek van de jacht zeît, dat Palamedes, doen hij leefde, zijne tijdgenooten in wijsheid verre te boven ging. Zijne rechtvaardigheid ende onnoozelheid blijkt niet minder als zijne voorzichtigheid, gelijk wij alreede hebben aangewezen; en Filostrates, in het leven van Apollonius Tyaneus, doet Thespion, een overste der schoolsofisten, in zijn gesprake[3] van de rechtvaardigheid aldus spreken: „Als ik bij mij zelven overlegge 'tgeen Palamedes voor Trojen, ende Socrates te Athenen overgekomen is; zoo dunkt mij, dat de rechtvaardigheid bij de menschen kwalijk onthaald wordt; want deze, die de alderrechtvaardigste waren, zijn met de hoogste onbillijkheid bejegend, ja, alleen op vermoeden van boze feiten omgebrocht, als men buiten recht het oordeel over hen velde."

Virgilius, in zijn tweede boek van Æneas, getuigt'er dit af:

Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aureis
Belidae nomen Palamedis, & inclyta fama
Gloria, quem falsa sub proditione Pelasgi,
Insontem, infando indicio, quia bella vetabat,
Demisere neci: nunc cassum lumine lugent.

dat is:

Zoo mooglijk koutsgewijze[4] u iet ter ooren kwam
Van Palameed, geteeld uit koning Belus' stam,
Bereemd van naam en faam, die zonder schuld most sneven,
En onder schijn van 't loos verraad bij hem bedreven,
Op 't overschendig blijk, ter grouwelijke dood
Van Grieken werd gedoemd, mids hij den krijg verbood:
Nu dees voor 's Hemels licht geloken heeft zijne oogen,
Betreurt de Griek zijn lijk, te spa met rouw bewogen.

Wij komen tot Ovidius[5], daar Ajax Ulysses dit te kaauwen geeft:

Vellet & infelix Palamedes esse relictus,
Viveret aut certe lethum sine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaum finxit, fictumque probavit
Crimen; & ostendit quod jam praefoderat aurum.

dat is:

D' onzaalge Palameed met recht mocht wenschen meê,
Dat nooit Ulysses waar getogen over zee:
Hij zou gewisselijk op dezen dag nog leven,
Of had zoo valsch beticht den geest niet opgegeven;
Wien d' overtuigde, en al te wrokkende Ithakees[1]
Opdichtte 't loos verraad, en endelijk bewees
't Gedichte schellemstuk: ontdekkende de gaven,
En 't goud, dat hij 'er zelf te voren had doen graven[2].

Voorwaar, na mijn oordeel, heeft Naso[3] dit geestig in zijne Transformatie te pas gebrocht, overmids dit aartsschelmstuk eigentlijk tot de herscheppinge of verschuppinge[4] behoort. Dictys Cretenzer, die den Trojaanschen oorlog zelf bekleed[5] en in de Punische tale beschreven heeft, gedenkt, in zijn tweede boek, beide deze deugden van Palamedes, met deze woorden: „Alzoo is die uitnemende en in den leger aangenamen man, wiens raad nochte vromigheid nooit vruchteloos geweest waren, schendig omgebrocht, als hij becingeld[6] was van zulke, die het alderminst betaamde." Dat de Frygiaansche Dares zeît, dat Palamedes door de hand van Alexander of Paris vechtende omgekomen is, verdient geen geloof, overmids hij hierin van het gemeene gevoelen afwijkt. Roept men, dat Dares in den krijg tegenwoordig is geweest; wij stellender Dictys tegen. Het is ons genoeg, dat Dares hem afmaalt „wijs, manhaftig en lieflijk," en dat hij getuigt, dat de Argiven in den leger Palamedes' wetenschap, billijkheid, zachtmoedigheid, en goedheid betreurden. Daar is ook weinig aan gelegen, of weinige schrijvers meer verschillen in de maniere zijner dood: dat, na Pausanias' zeggen, Ulysses en Diomedes hem verdronken, of, zoo Dictys aanteekent, dat die twee hem in eenen put steenigden. Immers, wat er van is, Ulysses en Diomedes worden na het algemeen gevoelen voor de schelmen gehouden, die dezen aanslag gebrouwen hebben; waarbij aanmerkens waardig is hetgeen Dictys getuigt, dat er waren, die zeiden: dat Agamemnon niet onkundig was van dezen aanslag, uit liefde, die hij hadde tot het veldheerschap, en omdat het meestedeel[7] van Palamedes begeerde geregeerd te wezen, en opentlijk uit zeiden, dat hem het opperste gebied toekwam. De zelve Dictys schrijft elders: dat alle de Griecksche vorsten Agamemnon vervloekten, en van hem afweken, omdat hij Apollo's priester, Chryses, zijne dochter, die hij wellusts halve misbruikte, weigerde, en ook omdat Ulysses en Diomedes, niet zonder zijnen raad (let hierop!) hadden vermoord Palamedes, die in den heer[8] zoo bemind en aangenaam was. Ook staat ons waar te nemen hetgeen Dares getuigt, dat Palamedes, terwijl het bestand[9] was, den vorsten meermaals aandiende, dat Agamemnon niet waardig was veldoverste te wezen. Maar of iemand zich verwonderde, waarom Homerus dezen vader des vaderlands zoo stilzwijgende voorbij gegaan is, die zal weten, dat de poëet hiertoe noodzakelijk gedrongen was, om zijnen dolenden[10] Ulysses[11] niet te brandmerken; waarom Filostrates, in het leven van Apollonius, wel te recht zeît, dat Palamedes geene grootere vijanden gehad heeft, als Ulysses en Homerus: vermids die hem lagen leîde, waardoor hij gesteenigd is, maar dees niet weerdig geacht heeft, met eenen woorde zijnen lof aan te roeren. Wat onheil den Grieken om en sedert Palamedes' dood, overgekomen is, gedenkt Dictys Cretenzer in zijn zeste boek, Hyginius in zijn 116e hoofdstuk, Euripides in zijne Helene en Electra, Seneca, de Latijnsche Treurspeelder, in zijnen Agamemno; ik gezwijge, dat Xenofon, in zijn tiende boek van de jacht, uitdrukkelijk de Goden tot wre-

[1]beproefd, ervaren. — [2]D. i. Alwijze. — [3]Thans gesprek. — [4]bij gerucht. — [5]Metamorph. XIV, in 't geding over de wapenen van Achilles.

[1]Ulysses. — [2]Versta: begraven. — [3]Ovidius. — [4]verschoppinge, ten zij men verscheppinge lezen moet. — [5]ingekleed, op schrift gesteld. — [6]omgeven. — [7]de meesten. — [8]leger. — [9]wapenstilstand (met zinspeling op het twaalfjarige). — [10]omzwervenden. — [11]Als held der Odyssea.

kers van dezes mans dood maakt; alzoo, dat de Pelasgen met recht klagen mochten:

Impius ex quo
Tydides, sed enim scelerumque inventor Ulysses
Fatale agressi sacrato avellere templo
Palladium, caesis summae custodibus arcis,
Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi Divae contingere vittas:
Ex illo fluere, ac sublapsa referri
Spes Danaum fractae vires, aversa Deae mens:
Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.

dat is:

Maar sedert Tydeus' zoon, die goddeloos bestond,
Met d' Ithakois, een[1] tuk op schelmerijen-vond,
't Palladium, bescheerd tot heil en ongelukken,
Uit Trojens Godgewijde en heilge kerk te rukken;
Nadat ze, op 't opperste geklommen van den borg,
De wachters hieuwen neêr, en dorsten zonder zorg
Aangrijpen 't heilig beeld, en met bloedverwig' handen
Aanroeren Pallas' pruik[2] en maagdelijke banden;
Van doen af is vervloeid aller Argiven moed,
En d' hoop die zeeg, en ging terug door tegenspoed,
Hun macht gebroken is, en 's outers gunst geweken:
Minerve gaf hiervan geen twijfelachtig teeken.

Nadat dees treffelijke man zoo schendig van de Grieken vermoord was, zoo hebben Achilles en Ajax zijn lichaam ter aarde gedaan, op den oever van Æoliën, niet verre van Trojen. Wij hebben in dit treurspel zijne uitvaart gehouden in Bœotiën, in die kerk[3], daar het wijdberoemde en overoude orakel of de Godspraak was der Godesse Themis, aan wiens voeten wij hem een gouden pronkbeeld rechten; dan dit zal men de poëtische vrijheid toegeven, alzoo Filostrates zeît, dat die van Æoliën hem eene kapelle heiligden, en een beeld toewijdden, na de gestaltenis eenes manhaftigen en grootmoedigen mans, wien de inwooners daer outrent, op zekere dagen des jaars te zamen scholende, offeranden toebrochten: zoo dat de Mosopische treurspeelder[4] wel te recht zingt in zijne Andromache:

De tijd en heeft nooit weggenomen
Den naam, en 't overschot der vromen;
Want nadat zij zijn overleên,
Zoo blinkt hun deugd voor ieder een.

Maar wij vallen mogelijk den lezer verdrietig met al te lang eene voorrede, en zeggen nog om kort te maken, dat indien den letterkundigen hierin iet vreemds of ongerijmds voorkoomt, die zal weten, dat wij ons daarin gedragen hebben na het letterkunstig besluit, daarvan wettelijk t' Amstelredam bij eenige dichters gemaakt[5]; en wat de spelling belangt, alzoo ons besluit daarvan niet en rept, en dit in elks vrijheid staat, zoo hebben wij meest den gemeenen sleur gevolgd, uitgezeîd in weinige dingen, overmids wij tot nog toe nooit ons zelven daarin hebben konnen voldoen, ook achtende dat er zoo veel niet aan gelegen is, als (met verlof) zich sommige wel inbeelden[6]. In Frankrijk hebben eenige geesten de spelling willen hervormen, en juist schrijven gelijk men spreekt, dan zij zijn niet gevolgd geworden van de treffelijkste schrijvers, die ongetwijfeld gewichtige reden daartoe gehad hebben; en zou men hier af iet zekers besluiten, zoo was 't van noode, dat er een tweede Cadmus verrees, die meer letters vond, en het AB verrijkte; wij moesten vooreerst de Grieksche Eta, en de Deensche œ invoeren, daar tegens mocht men eenige letters verwerpen. Maar, help Hercules! Zoo voortgaande, zou men het eene volk tegens het ander op de been helpen. Wat zou hieruit een letterstrijd ontstaan, veel bloediger als ooit het gevecht was van de Centauren, en Luciaan had treffelijke stof, om dit pleit te beschrijven; ik zwijge dat er licht eene scheuringe te verwachten stond tusschen poëten en poëten, tot nadeel van 't gemeen lichaam der dichteren: inzonderheid, als men zoo regelrecht tegens malkanderen aanliep, gelijk bij exempel geschiedt in 't geschil van de Z, die bij sommige zoo veel doet als duplex Sigma[1], hetwelk zij meenen met de Grieksche letterkunst te konnen verdedigen; dat andere ronduit loochenen, roepende: of het schoon met die letter bij de Grieken zoo gelegen is, dat ze nochtans bij ons niet meer geld als een zachte S, versterkende dit voorstel met de schriften van Koornhert en Spiegel[2]. Maar hola! 't is lang genoeg om de geitenwol[3] getwist, laat ons liever hooren wat Palamedes te zeggen heeft.

HET INHOUD.

Palamedes, de zoon van Nauplius, koning van Eubœa, was, door zijne langdurige en getrouwe diensten en zonderlinge wijsheid en voorzichtigheid, in zulk een aanzien en grootachtbaarheid gekomen bij de Grieksche vorsten en de koningen-gebroeders[4], dat er zonder zijnen raad niet[5] werd besloten, ja, dat men de gewichtigste zaken op zijne wakkerheid en ervarentheid liet aankomen en berusten. Maar alzoo hij gestreng en onbuigelijk was, in 't voorstaan van der vorsten en steden hoogheden, handvesten, en gerechtigheden, zoo kon hij 't zoo naauw niet mikken, of Agamemnon liet zich dunken, dat zijne eer door dezen man òf eenigzins gekwetst, òf niet na behooren gevorderd[6] werd, waardoor hij eenen af keer van hem kreeg; hetwelk de priesters en wichelaars, en inzonderheid Calchas, gewaar wordende, zochten dien onlust bij Agamemnon te voeden, alzoo zijlieden zich in zaken, die den godsdienst en hunne hoogheid en heiligheid betroffen, niet weinig gekwetst hielden. Palamedes evenwel liet niet na den Myceenschen koning[7] te begunstigen, in al hetgeen wat hij, behoudens eer en eed, vermocht; gelijk hij dan beneffens andere goede diensten bevorderde, dat hem het opperste beleid des Trojaanschen tochts werd opgedragen, en[8] met gemeene stemmen veldheer gemaakt. Sedert geviel 't, dat Ulysses, (om van den optocht[9] ontslagen te zijn, nochte[10] de tegenwoordigheid zijner gemalinne Penelope te derven) zich zot veinzende, de strand ploegde; waarover hij achterhaald werd van Palamedes, die Telemaach, des ploegers zoontjen, in de vore leîde; hetwelk de vader vermijende te kwetsen, zoo is de schalkheid daardoor openbaar geworden; waaruit Ulysses, van dien tijd af, mede oorzaak nam, om hem te haten. Namaals, als Ulysses na Thracien gezonden was, om graan voor 't leger te halen, en ledig wederkeerde, werd Palamedes derwaarts geschikt, die, met geladen schepen afgeveerdigd en het heer spijzende[11], prijs inleîde. Hierdoor is Ulysses' wrok in eene doodlijke vijandschap veranderd, en heeft, om zich te wreken, den gesteurden Agamemnon (die nu òf na meerder gezag, òf na d' opperste hoogheid stond) nog wijders, zoo door zich zelven, als door Calchas en andere, misleid en opgehitst; voorgevende, dat de Eubeër[12] niet anders voor had, als de Argo-

[1] iemand. — [2] hoofdtooisel; later in huif veranderd. — [3] Voor tempel. — [4] Euripides. — [5] Zie boven, blz. 170b, 5. — [6] Wij beroepen ons, ten overvloede, op deze woorden van Vondel, tegen een ieder, die onze wijziging zijner spelling naar de hedendaagsche nog misprijzen mocht.

[1] dubbele S. — [2] Dirck Volkertz. Coornhert, de bekende zede-schrijver, en de leerdichter Hendrik Laurensz. Spieghel. — [3] Lat. voor een nietigheid. — [4] Agamemnon en Menelaus. — [5] niets. — [6] Thans bevorderd. — [7] Agamemnon. — [8] Versta: en hij (naar de latere woordvoeging). — [9] Tegen Troje, krijgstocht. — [10] Lat. (gelijk reeds meer) voor en niet. — [11] Latinisme. — [12] Palamedes.

lische heeren te verschoppen, en Achilles tot de eer van 't veldheerschap te verheffen en in te dringen. Nadat nu door deze oneenigheid, gedurende het bestand, de vorsten en hoplieden hierover gedeeld waren, en allerlei achterdenken onder het lichtgeloovig volk was uitgestrooid en de domme gemeente geblinddoekt, en bekwaam gemaakt, om logen voor waarheid, en valsche voor oprechte munte te ontvangen; zoo brouwen Ulysses en Diomedes, met kennisse des veldheers, eenen aanslag, om glimpelijk[1] en onder schijn van recht, Palamedes van kant te helpen; hetwelk aldus toeging: men brocht door Agamemnon te wege, dat Palamedes van legerplaats verwisselde. 's Anderen daags daarna, als Ulysses zekeren schat van goude penningen begraven had, ter stede daar Palamedes eerst zijne tenten spande, zond hij eenen Trojaan, zijnen gevangen, met eenen brief, om dien heimelijk te bestellen aan Palamedes; maar de bode werd bij[2] Diomedes, die op hem paste, onderschept, om hals gebrocht, ende in vollen krijgsraad gesleept, daar de brief gelezen werd; waarin Priam vermeldde van het gezonden geld, en hem steef tot het voorgenomen verraad. Het meestedeel der vorsten, ziende 's vijands hand en zegelring (die konstig nagebootst waren), hielden het verraad voor warachtig, te meer, alzoo zulke geruchten lang onder het volk gemompeld hadden; eenige twijfelden; eenige wisten beter; en alzoo hierover twist rees, zeide Ulysses, men zoude zulks niet eer geloof geven, voor dat men het stuk hadde nagevorscht, en de penningen, daar de brief af vermeldde, bij den verdachten gevonden. Dit werd zoo besloten, en de schat ontdekt zijnde, werd Palamedes in hechtenis verzekerd. Zijne doodvijanden stelde men over hem tot rechters, doch ter bede werd Nestor hun, om welstaans wille, nog toegevoegd. Als zij nu vast over 't oordeel bezig waren, kwam Calchas, vergezelschapt met het bij hem opgestookte graauw, ende de krijgslieden, den welken men dezen beschuldigden (nadat de gemeente zijne dood gestemd had) overleverde, die hem als eenen openbaren verrader uitleidden, ende steenigden. Oates, de jonger zoon van Nauplius, met rouw getroffen door 't verhaal van het deerlijk ombr. n gen zijns broeders, valt klachtig aan Neptuun, den Zeegod; die, het hoofd ten golven uitstekende, hem vertroost met de eere, die het onschuldige lijk volgen zal, en voor oogen stelt, wat plagen en ongelukken Griekenland en den vadermoordenaren over 't hoofd hangen. Die van Trojen vieren[3] over de dood van hunnen vijand Palamedes. Het tooneel is in en buiten het Grieksche leger, voor en om Trojen.

PERSONAGIËN.

PALAMEDES. (Joan van Oldenbarnevelt[4]).
REI van Eubeërs. (Oldenbarnevelts aanhangers; ook de Remonstranten).
REI van Ithakoizen. (Aanhangers van den Prins; inzonderheid de Zeeuwsche, als eilandbewoners).
MEGEER. SISYPHUS. (Helsche boosheden, die Oldenbarnevelts vijanden de kwade middelen ingaven, om hem van kant te helpen).
ULYSSES. (Eerst den heer van Sommelsdijk, François van Aersen; daarna een der vier-en-twintig rechters).
Ulysses' dienaar.

DIOMEDES. (Graaf Willem Lodewijk van Nassau, Stadhouder van Friesland, den Heer van Duivenvoorde, en een der vier-en-twintig).
REI van Peloponnezers en Ithakoizen. (De Contra-Remonstranten).
EURYPILUS. (Een hunner heftigste voorstanders.)
Schildwacht.
AGAMEMNON. (Prins Maurits).
Agamemnons dienaars.
NESTOR. (Adr. Junius, en andere meer onpartijdigen der vier-en-twintig).
AJAX. (De heeren Van Schagen en Van Asperen, die voor Oldenbarnevelt ijverden).
OATES. (Oldenbarnevelts kinderen en bloedvrienden, die hem poogden te verlossen).
THERSITES. (Gerrit Beukelsz. van Zanten, van Delft, een der vier-en-twintig).
CALCHAS. (Bogerman, Triglandt, en andere heftige Predikanten).
BODE.
NEPTUUN.
PRIAM. HECUBA. (De Aartshertogen, Albert en Isabella).
REI van Trojaansche maagden. (De Spaanschgezinden).

Palamedes.

DE EERSTE HANDEL.

PALAMEDES.

Die zorgt, en waakt, en slaaft, en draaft, en ploegt, en zweet[1],
En tot 's lands oorbaar vast een lastig ampt betreedt[2],
En waant de menschen aan zijn vroomheid te verbinden:
Die zal zich jammerlijk in 't end bedrogen vinden
Van 't wispelturig volk, dat, veel te los van hoofd,
Genoten dienst vergeet, en leider! 't kwaad gelooft[3].
Wat dorperheid[4] is dit? onedele gemeente!
Wat bitsche nijd verteert het merg in uw gebeente?
Wat dolheid u vervoert, dat gij uw heeren hoont,
En met zoo valsch een munt uw trouwste vaders loont?
Koemt, reukelooze schaar, treed voorts[5]! ik ben tevrede[6],
Te dingen[7], om 't geschil[8], ter vierschaar van de rede;
Doet vrij uw stukken daar, brengt van uw zeggen blijk[9],
Opdat rechtvaardigheid een billijk vonnis strijk'.
Gij zegt, als nu de wraak, om Trojen om[10] te keeren,
Onledig hiel den raad der koningen en heeren:
Dat ik gedagvaard kwam, en schoon zij altemaal
Besloten 't eerloos feit te rechten met het staal,
Nog[11] zeide ik: 't was bij hen te heftig opgenomen,
En dat men tijds genoeg zou tot het uiterst' komen.
Waaruit men vat[12] mocht, dat ik 't meineedig rijk
Meer gunst toedroeg als ons, gekwetst door 't ongelijk;
Ik antwoord: het besluit is licht om wederleggen,
Vermids dit geenzins volgt uit het voorgaande zeggen,
Maar eer het tegendeel; want dat ik liever zag
De zaak in vree[13] beslecht, bij middel van verdrag,

---

[1]schijnbaar billijk. — [2]door. — [3]Thans feestvieren. — [4]Wij ontleenen deze aanduidingen aan de welbekende Amersfoortsche uitgave (2de druk, 1707), met de de daarbij gevoegde waarschuwing, „dat wie hier nauswijs, in alle personagiën, verzen en woorden, geheimenissen wil zoeken, zich zal bedrogen vinden; want de dichter heeft in zijn Treurspel verscheiden zaken gebracht, die geen gemeenschap met de zaken van Oldenbarnevelt hadden, maar den Griekschen Palamedes geheel eigen waren, en tot sieraad dienden of tot schaduwe."

[1]De latere lezing „en ploegt, en zwoegt, en zweet", mag (naar Van Lenneps opmerking), zoowel in versbouw als klank, een verbetering en verfraaying heeten. — [2]Ook hier is het latere „ten oorbaar van het land een lastig ambt bekleedt," een gelukkige wijziging. (Wij zullen, even als hier, op latere lezingen alleen bij haar aanbelang of bepaalde verbetering wijzen). — [3]Later beter: „'t ergste 't liefst gelooft." — [4]laagheid. — [5]Thans voort. — [6]Later beter: „uit alle steden." — [7]pleiten. — [8]Later: „beklaag, beschuldig ons." — [9]Later en beter: „zet uw bewijzen op, daar geldt bescheid en blijk." — [10]Een later vermeden wanklank. — [11]Nochtans. — [12]Thans vatten. — [13]Later: „het ongelijk."

Is waar en lovensweerd; en wie ontkent, wat plagen,
Bellone[1] met zich sleept, met droeve nederlagen,
Gevaarlijk voor 't gemeen[2], wiens welvaart men, met druk
En angst, ziet hangen in de weegschaal van 't geluk.
Dat ik Priaam dan noô met krijg zag aangegrepen,
Was om der Frygen torts te weren van ons schepen,
Was om Achilles niet met Hector onverveerd
Te worstlen doen om 't ramp, of hun of ons bescheerd.
Hierbij en rust'et niet, men smijt mij voor de schenen,
Dat ik de koningen van Sparten en Mycenen,
Met al de vorsten, als wij zetten onzen voet
Op Dardans bodem[3], wou versmooren in hun bloed:
Omdat ik, als men had gegeven 't bloedig teeken,
De vloot, nog versch geland, van d' oevers af deê steken,
En hiel me binnen boords; 't geleek wat, wist me' niet
Dat dit door enkel last des veldheers waar geschied,
Die, als wij 't aarselen der bange krijgslîên vruchten[4],
Hun allen troost en hoop benemen woû van vluchten,
En moedigen tot slaan, wanneer de nood hen deê
Aanloopen op het spits, of 't zwalpen van de zee.
Nog wil men mij te lijve, omdat ik, driest en stouter
Als andre, eer Ifigeen[5] nog verwde 't bloedig outer,
Het offer marren dede, en 't stuk leîde in beraad:
Of juist onnoozel bloed, en Agamemnons zaad,
De grimmig' Hecate most paayen en verzachten,
Dan of men haar een hinde of teêre geit zou slachten?
Een zake die zich schaamt, recht of hij iet verbeurt,
Die Calchas in zijn waan en schelmsche droomen steurt,
En daaraan twijfel slaat, of[6] Goden, en Godessen,
In 't grouwzaam moorden van geheiligde princessen
Behagen namen ooit; gelijk[7] der Goden tolk
Dees grove logens veilt voor waarheid aan het volk,
Dat voor hem nedervalt, en feest maakt van 't vernielen,
En 't ommebrengen van zoo veel gedoemde zielen[8].
Men strooit om 's veldheers haat te scherpen tegens mij,
Dat ik besnoeyen wil de wettige voogdij
Der twee gebroederen, en d' opperste der Grieken
Trek op Achilles' zijde, en tracht bedekt hunn' wieken
Te korten, waar ik mag; 't welk uitbarst langs hoe meer,
Mits[9] ik met bengsten van 't veroverd Lesbos keer,
Met horenbeesten, en een hoop geboeide slaven,
Maar 't goud verloochen, om behendig 't ondergraven
Het steunsel hunner macht; dewijl elk, als zijn' God,
Dien aanbidt, die hem strekt tot voordeel en genot.
Dan om die laster plaats te geven, ik de vorsten
Hoû t' edel van gemoed, en geen doorluchte[10] borsten
Gevoelen dit van mij, die Menelaüs, met
Zijn oudren broeder, heb gemerkt, en uitgezet[11]
Tot hoofden van den tocht, als 't velen heeft verdroten,
En droeg hun op 't beleid van ons beroemde vloten;
Doen Calchas op hen smaalde, en uitspoog vier en vlam,
Omdat ze daalden van zoo goddeloos een stam.
Dat ik gebrandmerkt word met zoo een onrijp oordeel,
Als die den roof misbruik tot een bijzonder[13] voordeel,
En Chirons voêsterling zoek voor te trekken; neen,
Ik kan, en dank 't den Goôn[14], 't bijzonder van 't gemeen[15]
Voorzichtig schiften, en elk een het zijn verschaffen;
Ik handhaaf ieders recht, en pas op[16] niemands blaffen.

Elks vrijheid is de mijn: die weeg ik[1] in een schaal:
Wie hier uit vreeze deist, ik sta gelijk een paal.
Dreigt Palamedes vrij te moorden en te priemen,
Hij blijft de zelve man, al sneedt gij hem aan riemen,
En draagt zich na zijn plicht getrouw, oprecht, en kuisch:
Men zoek' hem waar men wil, hier leît d' Eubeër thuis.
Voorts, dat ik Thestors-zoon[2] zoo vaak heb doorgenomen[3],
't Is waar; mij docht, 't was tijd zijn hoovaard te betoomen,
Omdat hij verder als de kerk en 't outer gaat,
En snuff'len komt, uit baat en staatzucht, in den raad.
Hij is een vreemdeling, ja een Trojaan geboren,
Noch kent de zeden niet, die tot ons land behooren,
Noch wat ons welvaart eischt; hij wette zijn verstand
In 't geen zijn ampt betreft, en kruipe in 't ingewand
Der dieren met zijn geest, en stare op 's Hemels lichten;
Hij lette op voglenzang, op droomen en gezichten,
Op Godspraak en geheim, en hange er niet wat bij
Van 't zijn, of, lust'et hem, elk hebb' zijn oordeel vrij.
Maar, 't is te schandeloos[4], en strijdt met al mijn' daden,
Dat ik ben omgekocht, om 't leger te verraden;
Dat Paris, om met mij te handlen van die moord,
Lag 's nachts met een' galei met[5] goud gelaân aan boord;
Dat ik den oorlog schorste, en uitstel nam tien dagen
Om ons t' ontwapenen, en dan het stuk te wagen,
Met meerder zekerheid. Apollo! die uw troon
En zetel hebt gebouwd in 't midden van de Goôn,
En met uw klaarheid bluscht[6] de goddelijke lampen,
En van het aardrijk veegt de nevelen en dampen; –
Gij ziet in deze nacht, en voor uw majesteit
Der zulker schennis stuit[7] op mijne onnoozelheid.
Dit 's mijn bezolding dan, voor dat ik, met bezwaren,
Tot der Argiven heil geslaafd heb zoo veel jaren;
Met wijsheid, raad, en daad 't bouwvallig rijk gestut,
De stormen afgeweerd, en op mijn borst geschut; (ligheid,
Den boef, vermomd met schijn van godsvrucht en van hei-
Ontdekt, en Pelops' hof en 't land hersteld in veiligheid;
Uitheemsche ballingen, van have en huis beroofd,
Gelokt, gewellekomd, en in mijn schoot gestoofd;
Vergroot der steden kreits, en ommeloop der muren[8],
Tot Griekens hulp verplicht gekroonde nageburen,
Met kielen ingesleept den oogst, die 't Oosten las,
Ja, daar de naalde zwijmt, gestaan na vrijen pas[9];
Ulysses achterhaald; het heer, als 't scheen verlaten[10]
Door hongersnood, gespijsd; geoefend onz' soldaten;
De deugd des Peleaans[11] verstaald met kloek beleid,
D' eilanden, en de steên, aan Helles strand, ontzeîd;
Steenrotsen uitgehoold, en stukken lands vergraven,
Nu hier een schans geleîd, dan ginds gediept eene haven;
T' Abyde, in doods-gevaar mijn' vromigheid gebracht[12],
Daar ik gewond werd op den aanslag in der nacht;
Daar, doen Achilles week als 't naauwlijks was begonnen,
Nog vóór den morgenstond de vesting werd gewonnen;
En had ik d' ongunst van onz' princen niet gevreesd,
Lyrnes voor mijn vertrek veroverd waar geweest.
Maar wat beschuldig ik een wuft en dom gepeupel,
Dat, na den voortgang van zijn heer, gaat recht of kreupel:
Daar doch Laërtes' zoon, die op een grootren bouwt,
Mij, met 's rijks wichelaar, al deze moeiten brouwt,
En na mijn leven staat, en gaat zijn zinnen spitsen,
Om 't krijgsvolk tegens mij dolkoppig[13] op te hitsen,

---

[1]De Krijgsgodes. — [2]'t gemeenebest; later „den Staat." — [3]In Vlaanderen, waar men Oldenbarnevelt verweet den Prins en 't leger opzettelijk te hebben blootgesteld. — [4]vreesden; zie vroeger. – [5]Agamemnons dochter, die, ten dienste der Grieksche zaak, geofferd worden moest. — [6]Later: „en billijk twijfelt of ooit." — [7]Later: „juist gelijk." – [8]Toespeling op den „gruwel" der verkiezing en verwerping; zie boven, blz. 153a, aant. [2]. — [9]Later: „nu." — [10]Later: „rechtschapen." — [11]Later: „door mijn beleid gezet." — [12]Later: „van Griekens oorlogs-." – [13]Later: „tot eigen baat en." – [14]Later: „Jupijn zij dank." [15]De bijz. belangen van 't algemeene belang. – [16]geefom.

[1]Later: „ik weeg ze." — [2]Calchas. — [3]Rijmshalve voor doorgehaald. — [4]Verkeerdelijk voor schaamteloos, waarin het later ook veranderd is. — [5]Later: „vol." — [6]Later: „dooft." — [7]Later: „stuit zulk een schennis af." — [8]Later: „gesterkt met vaste muren." — [9]Versta Oldenbarnevelt's bemoeyingen voor de O. I. Compagnie en de Noordpooltochten. — [10]Rijmshalve voor ledig. — [11]Achilles. — [12]Versta het mede-optrekken tot ontzet van Haarlem in 1573. — [13]Later: „baldadig".

Zij brullen langs hoe meer; waar of ik best verschuil? (vuil.
Wie blijft, die lijdt gevaar; wie vlucht, die schouwt men[1]
Mij docht, den jongsten nacht, dat ik, vóór andre radder,
Beklom des schakers[2] burg, en vechtende op een ladder
Opgaf den geest, daar ik den vijand bezig hiel,
En, met een groot stuk muurs, geplet ter aarde viel:
Doen schoot ik op, en schoon ik niet op de ijdelheden
Van spook of droomen pas, noch leit mij op de leden
Of d' eene of d' andre ramp; mijn strenge dwaalstar ook
Voorlang te Troje in 't veld mijn beide oogappels look,
De wichelaars mij niet als ongelukken spellen;
Doch een manhafte ziel moet dit ter zijden stellen.
Heer vader! die mij erft[3] den zegen van uw kroon,
Het ga met mij, zoo 't wil, ik blijf uw echte zoon
Van bloed en van gemoed, en zal u niet ontaarden
In vromigheid, in trouw, in 't midden van de zwaarden,
In 't midden[4] van de nijd en lasteringen, daar
Mijn goede naam en faam meê wordt bedrukt[5] zoo zwaar.
Ik weet, waar op ik steun: mijn ongekreukt geweten
En is niet[6] kwaads bewust, noch heeft zich nooit vergeten
Aan eenig schendig feit; en zoo ik daarom lij,
Zoo wasch' mijn edel bloed eens anders schelmerij.

REI VAN EUBEËRS, REI VAN ITHAKOIZEN.

Wij krijgsliên passen op onz' beurt
Rondom Neptunus' muren:
Terwijl den Hemel starloos treurt,
En telt de slepende uren;
De nare lucht nu schreit en zucht;
Hoe lange zal het duren?

De middernacht herhaalt haar schâ
Met dikkre duisternissen:
Slegregens dekken Cynthia[7];
Dies wij haar aanschijn missen.
Wiens vroomheid zal, met Trojens val,
't Begonnen oorlog slissen.

REI VAN ITHAKOIZEN.

D' Eubeër afkomst zal met dwang
Mars teugelen ten lesten,
Maar niet met Trojens ondergang,
En 't storten van dees vesten;
Maar met deze aard, door Hectors zwaard,
Van lijken vet te mesten.

REI VAN EUBEËRS.

Die zwanger gaan van guiterij
Ons Prins hiermeê betichten;
Omdat ze minder zijn als hij,
En niet voor uit en lichten.
Dus tracht de nijd zijn faam, van spijt,
Veel logens op te dichten.

REI VAN ITHAKOIZEN.

Wat zucht hij in zijn boezem draagt
Is vaak aan hem gebleken;
Die 't heer op 's vijands bodem waagt,
En dan van vreê wil spreken;
Die veinst, en sluipt, en onderkruipt
Al d' Opperste der Grieken.

REI VAN EUBEËRS.

Aan hem[8], wiens tong van Nectar douwt,
En[9] draagt vergift inwendig,
Wordt eer dees schalkheid toevertrouwd,
En wat men acht voor schendig;
Die hof, en zaal, met logentaal
Stoffeeren kan behendig.

Ons vorst zoekt op geen ledekant
Mycenen te bescharmen;
Hij ploegt niet aan d' onvruchtbre strand,
Opdat hij mag verwarmen
Zijn bedgenoot, die in haar schoot
Hem kust, en neemt in d' armen.

REI VAN ITHAKOIZEN.

Het log geslacht van Ithaca,
Dat achter leit gekropen,
Is niet zoo vierig nergens na,
Om hoplên[1] op te loopen,
Gelijk uw heer, die met zijn speer
Koomt achter aan gedropen.

REI VAN EUBEËRS.

Wat Palamedes derf bestaan
Dat bleek, doen hij in 't landen
Het volk dede in slagoorden staan,
En redde van verbranden
En strandens nood onz' trotsche vloot,
Als 't leger week met schanden.

REI VAN ITHAKOIZEN.

't Is waar, wij kennen 's mans bedrijf:
Het berg en van de kielen
Was 't bergen van zijn eigen lijf,
Doen zoo veel helden vielen;
Doen hij de dood den rugge bood,
Met wieken aan zijn hielen.

REI VAN EUBEËRS.

Hoe d' onverbiddelijke Thrax
Hem leende gunstige ooren,
Bleek, doen hij 't heer vertroostte straks
Met graan, en weeldig koren[2];
Daar hij 't uw' vorst ontzeggen dorst,
Doen 't leger scheen verloren.

REI VAN ITHAKOIZEN.

Ulysses droeg men geen ontzag,
Wat was aan hem bedreven[3],
Die niet uit Argos schatkist mag
Zijn paarden voeder geven,
Noch aan den disch des veldheers is
Gezien en hoog verheven.

REI VAN EUBEËRS.

Hij is te vrede met zijn erf,
En zijn heer vaders leenen,
Al bet[4] als hij, die roemen derf
Op Ithaca, van steenen
En klippen woest en groot, wiens oogst
Is slechter als wij meenen.

REI VAN ITHAKOIZEN.

Maar waarom stoft dit volk aldus
Op zijne erfkoninkrijken?
Heeft niet de vader Nauplius
Voor Princen moeten wijken?
En, tot zijn heil, de vlag en 't zeil
Voor mindre moeten strijken?

---

[1] beschouwt men als. — [2] Paris. — [3] Thans doet erven. — [4] Later: „in 't barnen". — [5] Later: „van wordt gedrukt." — [6] Thans niets. — [7] De maan; zie vroeger. — [8] Aersens. — [9] Versta: en die.

[1] Versta de waardgelders. — [2] Later: „macht van graan en koren." — [3] Anders gelegen; wat beteekende hij. — [4] Veel beter.

REI VAN EUBEËRS.

't Was Nauplius, wiens wijsheid vaak
Veel koningen verzochten[1],
En[2] hiel met alle vorsten spraak,
Op veel manhafte tochten,
Doen zij wel eer, van heind en veer,
Geschenken tot hem brochten.

REI VAN ITHAKOIZEN.

Waar 't vremd, dat Palamedes dan
Ons heerkracht ging verraden?
Vermids hij muilen[3] stallen kan,
Met schatten zwaar geladen;
Gelijk de stam, daar hij af kwam,
Geen giften kost[4] versmaden.

REI VAN EUBEËRS.

Verdient hij een brandteeken, die,
Tot onzes staats verkleenen,
Ik meest verrijkt met giften zie,
Merkt[5] deze niet, maar genen,
Wiens goudzucht boos en goddeloos,
Vindt zijns gelijk niet eenen[6].

Steil Neritos vol klippen heeft
Nooit woester dier ontvangen
Als hij, die schelmsch en onbeleefd
Betrouw zijn slimme gangen:
Die liegt, en stout zijn verw behoudt,
Schoon hij 'r in wordt gevangen.

REI VAN ITHAKOIZEN.

Ulysses, die op Calchas steunt,
En onz' gebroederheeren[7],
Zich deze laster niet bekreunt,
Zijn vroomheid zal men eeren;
Maar wie den helm voert als een schelm,
Dat zal de tijd ons leeren.

REI VAN EUBEËRS.

Draal lange, o blonde Fœbus! draal,
Schouw[8] eeuwig onze kimmen;
D' ondankbre Grajen[9] niet bestraal,
Die langs hoe meer verslimmen[10].
Waar vlieden wij? wat razernij
Koomt uit den afgrond klimmen?

DE TWEEDE HANDEL.

SISYPHUS, MEGEER.

SISYPHUS.

Waar ben ik, Sisyphus, gemat van op te stijgen?
Nu schep ik weder locht, nu kan ik adem krijgen.
Waar ben ik? in wat nacht? Megeere, die mij jaagt,
Nachtmerrie, oude kol! hoe hebt gij ons[11] geplaagd,
Met uw bebloede zweep en pekstok onderwegen,
Eer ik een doorgang heb na 't bovenvolk[12] gekregen.
Waar ben ik? in den dag, of in een blijdre nacht
Als d' onderaardsche poel? waar mag ik dolen? zacht!
Waar vind ik Hecate? waar flonkeren de starren?
Wanschepsel, die geen grijns behoeft, noch kunt ontwarren
Uw pruik, die grouwlijk[1] krielt van zwarte slangen, zeg
Waar dwaal ik? op wat spoor? waar leidt ons deze weg?
Mij dunkt, ik hoor geblaf van honden, die ons ricken.
Zwijgt, rekels! luistert! sus! he'p, Cerberus! 't zijn Grie-
Ik ben in Pelops' rijk, of in mijn oud gebied (ken.
T' Efyren; dat gaat wel. Momaanzicht, hoort gij 't niet?
Wij zijn t' Efyren, daar de menschen, van mijn treken
En boevestukken, met een groot afgrijzen spreken,
En Minos vloeken, als zij hooren, dat mijn straf
Niet zwaarder weegt, als 't wicht eens steens berg op berg af
Te went'len, nat van zweet, in d' onderaardsche kelders.
Kolrijster[2] rade ik recht? Zeg op! of zijn wij elders?

MEGEER.

In Troas staan we, niet in Isthmos[3]; in 't gezicht
Van Ilium, daar nu het Dorisch leger ligt,
In 't vlakke, en open veld; van waar wij korts vernamen
Die bleeke schimmen, die ons treurig tegen kwamen,
Besprenkeld van veel bloeds, gehouwen en gekapt,
Mishandeld, en mismaakt, gezengd, gekwetst, gekrabt.

SISYPHUS.

Wat 's de oorzaak van 't geschil?

MEGEER.

Een vorst, door geile minne[4],
Heeft tot zijn boel[5] geschaakt de bruid en[6] koninginne
Van Menelaüs, die zoozeer niet op de deugd
Als op de schoonheid vlamt en 't bloeisel harer jeugd,
En hooger die waardeert als veler princen leven.

SISYPHUS.

Een slimmer[7] Sisyphus is nog na mij gebleven;
Wat uitkomst of ons staat te wachten van 't gevecht?

MEGEER.

Men zal geëffend[8] zien, en tot den grond geslecht
't Hof van Laömedon[9], en dees benijde vesten:
Als Inachus' geslacht[10], die 't krijgsvolk geeft ten besten,
Dat overwinner nog, den tienden zomer, zal
De Goôn verschrikken met zoo eiselijk een val.
Dan zal het overschot der vluchtige Trojanen,
Met handenwringen en afbiggelende tranen,
Beschelden Paris, die, zoo schandeloos[11] onkuisch,
Veroorzaakt heeft 't bederf van zijn doorluchtig huis,
En liever had zijn faam, en glorie uit te wisschen,
Als boels aanminnigheid en kitteling te missen.

SISYPHUS.

Gij en uw zusters, als hem Venus had verlokt,
Hebt verre een grooter kwaad gesponnen en berokt[12],
Als gij der Doren[13] vloot de zee gingt overvoeren,
En om een lichte[14] vrouw gans Azië beroeren.
Eumenides[15]! welaan, recht ijlig overend
Uw slingerslangig haar, en brandt, en blaakt, en schendt,
En schuimbekt, raast, en moordt; daar ziet men 't leger krielen,
Daar laadt men Charons schuit, tot zinkens toe, met zielen;
Het is er drok aan 't veer; zoo Wreekeressen, voort!
Spookt door de benden heen, verzadigt u met moord!
De messen zijnder op gewet en scharp geslepen.
Beschildert uw gewaad met bloed en paarsche strepen,
Bevlekt uw aangezicht met brein versch uitgespat;
Ziet toe, gij snevelt[16] licht, het is er slipperglad[17].

---

[1] beproefden. — [2] Versta: en die. — [3] muildieren. — [4] Later woû. — [5] Zoo let niet op. — [6] Later, met eerst niet gewaagde naamspeling:

„Is hij met recht een brandmerk waard,
Die zich vergaapt aan gaven,
Zoo brandmerkt eerst den snooden Aart,
Aartsvijand van de braven,
Die vilt en stroopt, een staat verkoopt,
En 't volk misbruikt als slaven."

[7] Agamemnon en Menelaus. — [8] Schuw. — [9] Grieken ('t Lat. Graji). — [10] verergeren. — [11] Later: „hebt ge mij." — [12] bewoners der bovenwereld.

[1] Later: „gruwzaam." — [2] Voor tooverheks. — [3] De landengte van Corinthe. — [4] Later: „vervoerd van minne." [5] Later: „bruid." — [6] Later: „de schoone." — [7] bozer, erger. — [8] met den grond gelijk gemaakt. — [9] Troje; verg. vroeger. — [10] Agamemnon en zijn medestanders. — [11] Voor schaamteloos; zie vroeger. — [12] Thans berokkend. — [13] Voor Gricken in 't alg. — [14] Later: „geile." — [15] Wraakgodinnen. — [16] valt; zie vroeger. — [17] Anders glibber- of slibber-glad.

Zoo, dochters van de nacht! maar als gij hier met lijken
De stroomen hebt gedamd, en de overzeesche rijken
Tot puin en gruis verplet en uit hun plaats beweegd,
Den adeldom en 't puik der vorsten uitgeveegd; –
Zal dan de wraak vernoegd, door 't bloed zoo veler helden,
Het woeden staken?

MEGEER.

Neen, dan wil 't[1] Europe gelden,
Gij, Grajen! huilt en grasit[2], uw doodverw zet[3], wordt bang.
Wij komen, om den weg tot uwen ondergang
Te banen, zwanger van voordachte schellemstukken,
En hechten Argos ramp aan Trojens ongelukken.

SISYPHUS.

Wat middel is er om te rokkenen dit kwaad?

MEGEER.

Den Fœnix[4], daar hun heil en zegen in bestaat,
Te helpen aan d' een zij; opdat ze, met zijn sterven,
Ook zijn manhaftigheid, en raad, en wijsheid derven,
En vallen overhoop, wraakgierig van gemoed,
En voeren borgerkrijg om zijn onschuldig bloed.
Ik zie de vorsten al gespouwen[5] en verbolgen,
De volken van één stam malkanderen vervolgen,
D' eilanden in 't geweer, en 't vaste land in roer.
Hier wordt men vlam gewaar, daar hoort men een rumoer
Van steden tegens steên, van vloten tegens vloten.
D' een ramp uit d' andre wast; wat wordt er bloeds vergo- (ten!
Eubœa loopt 't gedeeld Peloponnesus af,
En Scyros Ithaca. Thessalien, tot straf
Van Locres, krijgsvolk licht; de Cyclades die slijpen
Hun speer, om onderling malkandren aan te grijpen.
De zonden klimmen op; d' een draagt des anders schuld;
Der vorsten hoven zijn met grouwelen vervuld,
Met bloedschande, overspel, met moord, met vuiligheden;
Men luistert noch na recht, na billijkheid, noch reden.
De koninginnen en princessen zijn bijkans
All' schuldig aan de moord en neêrslag harer mans,
En eer- en trouweloos; elk is om 't zeerst verwoeder.
De zoon den vader wreekt, de dochter wreekt haar moeder.
't Vertwijflen aan de stam en wettige afkomst splitst
Het volk, en voedt den veede[6], en endeloozen twist,
En 't woeden; dat zoo lang beschreyelijk zal duren,
Totdat men ziet in 't end de steden zonder muren,
De stroomen onbezeild, de kampen onbeploegd,
En d' onderaardsche Styx bevollekt en vernoegd.
Rampzalig spook! gij zijt tot mijn behulp[7] verkoren
Voor andre zielen; ga, en noop uw neef[8] met sporen,
Wiens schalkheid hapert, om, bedriegelijk en valsch,
Den zoon van Nauplius te brengen om den hals.
Hij sluimert; in zijn droom en slaap zal hij u hooren,
En wat uw geest erdicht[9], dat vezel[10] hem in d' ooren:
Ga heen, rampzalig spook!

SISYPHUS.

Ben ik de beste dan,
Dien d' afgrond tot dit snood bedrijf uitbraken kan?
Is niemand bet[11] bekwaam tot schelmerij gevonden?
Dit is mijne afkomsts[12] tent; ik moet zijn hert doorgronden.
Hij heeft de leus[13] al weg. Megeere! 't is beschikt.
Als hij mijn geest vernam doen was zijn geest verschrikt;
Zijn zweet brak uit van angst, zijn haren schielijk[14] rezen;
Ik heb hem na zijn wensch den kortsten weg gewezen.

MEGEER.

Zoo is het reizens tijd; gedoemde ziel, ga schuil!
Duik in den donkren poel en nooit beschenen kuil.
De nacht is op zijn droefste, en Fœbe! wijkt[2] de spoken.
Ulysses gaapt en geeuwt: gij hebt zijn rust gebroken;
Daar treedt hij uit zijn tent; gaap, aardrijk! en al heel
Verzwelgt ze[3], die gij thans[4] gebraakt hebt uit uw keel.

ULYSSES, LIJFKNECHT, DIOMEDES.

ULYSSES.

Een dunne slaap beschoot nog naauwelijks mijne oogen,
Of mijn onruste geest door 't guichlen werd bedrogen
Eens drooms, of door een schim, die m' in den droom (verscheen,
En droeg[5] mijn aanslag gunst[5], en holp me 't feit bekleên[6],
En 't stuk met zulk een list besteken en vermommen,
Dat Nestors wijze tong daar tegens moet verstommen.
Het zij dan schim of droom, of wat het wezen wil,
't En is geen marrens tijd; mijn lijfknecht! ga al stil
Na Diomedes' tent: zeg, dat ik hem verbeide
Zoo daadlijk hier ter steê; doen thans[7] hij van mij scheidde,
Werd d' aanslag opgeschort tot wijder overleg,
Als nu zoo was er 't een, dan 't ander[8] in den weg;
Nu, dunkt me, gaat hij glad, en 't mag een raad verstrekken,
Doch vaak schijnt ruim in 't eerst, 't geen scharp valt in (t voltrekken.
Maar d' aanslag niettemin moet eenmaal zijn gewaagd.
Mijn vijand staat versuft, en dut, en is versaagd;
Hij vindt zich radeloos, om van de lastermonden
En logens zich t' ontslaan, waarmeed' hij wordt geschonden.
Te meer hij zich verweert, en na zijne onschuld tracht,
Te meer het lastren groeit; hij is en blijft verdacht.
Het krijgsvolk is gedeeld: d' een looft hem als een vader,
En d' ander hem verspuwt, en scheldt voor landverrader.
Bij deze zwarigheid komt, dat der Goden tolk
De lasterlogen kweekt en koestert onder 't volk.
Mijn wraaklust zal eerlang hem zijnen trots verleeren,
En d' oude lemten[9] gans tot etter uit doen zweeren.
Hij, ziende dat zijn pleit en rolle liep na 't end,
Den veldheer gistren nog kwam smeken in zijn tent,
En bad, hij wild' hem doch zijn gunstige ooren leenen,
Ophalende, wat dienst dat Argos en Mycenen
Ontvangen hadden eer[10] door zijn getrouwen[11] plicht.
De koning beet hem toe, vergramd, in 't aangezicht:
„Ik heb gedienstigheên, ik ken 't, door u genoten,
Maar eene ontvange spijt mij schendig heeft verdroten;
D' Atryden zullen u vermorselen tot gruis,
Of gij zult hen tot stof verdelgen met hun huis."
Dit dreigement hem trof; hij antwoordde al verslagen:
„Mycenen heeft zich ooit[12] beleefdelijk[13] gedragen,
En met genade altijd zijn vijanden ontmoet[14];
Dies bidde ik, dat uw toorn niet al te hevig woed'."
Dus scheidd' hij, maar beducht, zoo 't bleek aan zijn ma- (nieren,
Voor Agamemnons grim[15], en 't spits der helbaardieren.
Nu 't gader[16] meed' hoe 't wil, 't kan anders niet als wel.
Ik ben het niet alleen, de grootste zijn in 't spel;
Wij hebben op onz' zij de wereldlijke machten,
En geestelijken arm gestarkt met domme krachten;

[1] zal het. — [2] schreit. Later: „zet vrij." — [3] Later: „droef en." — [4] Versta: Oidenbarnevelt. — [5] gesplitst, verdeeld. — [6] vijandschap. — [7] bijstand. [8] kleinzoon; zie vroeger. Naar de aantijging, dat Ulysses slechts de onechte zoon van Laertes zijn zou. – [9] Thans verdicht, waarin 't later ook veranderd werd. – [10] blaas (herhalingsvorm van 't oude vezen). – [11] Verouderd voor meer, en daartoe later dan ook gewijzigd. — [12] Ulysses; zie boven. — [13] het wachtwoord. — [14] Later, en veel gelukkiger, schichtig.

[1] De maan. – [2] Versta: wijkt voor. Wilde men 't met V. L. als doet wijken opvatten, zoo ware de nacht niet op zijn droefst meer. — [3] Later: „zwelgt ze heel en raauw, die gij terstond." — [4] straks; zie aanstonds, vroeger en beneden aant. 7. — [5] was gunstig voor, begunstigde. — [6] inkleedde. — [7] straks. — [8] Later: „dan was er 't een, en dan wat anders." — [9] Voor gebreken. – [10] vroeger. – [11] Later: „ontvingen door zijn zorg en overtrouwen." — [12] steeds. — [13] Later: „het hof van Argos heeft zich nooit onheusch." — [14] Voor bejegend. — [15] grimmigheid, toorn. Later: „wrok." — [16] gader.

En waar toe zal hij zijn beducht[1] voor veel gevaars,
Die tot zijn voorspraak heeft de tong des wichelaars?

DIOMEDES.

Ik koom op uw ontbod, geheimste vriend en makker!
Wat onrust drijft uw geest? wat houdt uw zinnen wakker,
Dus in de middernacht?

ULYSSES.

Noch Venus, noch haar vier,
Maar zaken van gewicht, de rechte tijd is hier[2],
Om onzen aanslag zoo terstond in 't werk te stellen.

DIOMEDES.

Mijn raad is hier te klein.

ULYSSES.

Daar wilt u niet meê kwellen.

DIOMEDES.

Ik kan geen doorgang zien, ik blijf er nog voor staan,
Zoo lang ik niet begrijp, hoe dat het toe kan gaan.

ULYSSES.

Hij brak uit 's veldheers last zijn tent op, gistren morgen,
En sloeg zich elders neêr; zoodat men kan verborgen[3],
In d' eerste legerplaats, een zeker wicht van goud,
Recht[4] of zijn zorge dat aan 't aardrijk had vertrouwd.
Als hij nu wordt beticht van zijne ontvange gaven,
Zoo zal de krijgsraad fluks dien rijkdom op doen graven,
Waardoor hij schuldig wordt aan 't opgeleide kwaad[5].

DIOMEDES.

't Eu heeft niet schijns genoeg.

ULYSSES.

Dit komt ons nog te baat:
Ik zal in Priams naam een brief aan hem doen schrijven,
Die, meldende van 't goud, hem zoekt ter daad te stijven.

DIOMEDES.

Wie zal de bode zijn?

ULYSSES.

Maar, een Trojaansch slavoen[6],
Die mijn gevangen is; gij zult de ronde doen,
En passen op den spie, en helpen hem om 't leven,
En vindende den brief, dien Agamemnon geven.
Hoe kan d' Eubeër doch ontworstlen dezen strik?

DIOMEDES.

't Is recht Ulysses' vond: maar als ik 't ernstig wik,
Het stuk is vol gevaars; laat dezen raad besterven.

ULYSSES.

Ik vreeze, uw bloodigheid die zal de zaak[7] bederven.
Hoe stouter aangevat, hoe lichter uitgevoerd;
De kans moet zijn gewaagd.

DIOMEDES.

Waar 't schaakspel, waar het boert!
Best dat men 't wat vertrek; de tijd is niet geboren.

ULYSSES.

Daar is met sammelen tot nog toe meer verloren,
Meer schade als winst gedaan.

DIOMEDES.

De man heeft groote gunst
Bij 't volk, en bij den raad.

ULYSSES.

Bedekte logenkunst,
Die heeft ze vrij gedund, door 't lang en stadig knagen.

[1]Later: „en noodeloos is hij beducht." — [2]Rijmshalve voor daar. — [3]Rijmshalve voor verbergen. — [4]Gelijk reeds herhaaldelijk voor ons latere juist ('t van de Fransche overgenomen juste). — [5]Later: „het opgedicht verraad." — [6]Rijmshalve voor slaaf, waardoor het later dan ook vervangen is:

„Een slaaf uit Priams stad,
Mijn krijgsgevang'; als gij de ronde doet, zoo vat
Den bode bij den hals, en help hem voort om 't leven;
Dan Agamemnon fluks den loozen brief gegeven."

[7]Later: „uw bloôheid zal de gansche zaak."

DIOMEDES.

Al die hem zijn verwant van vrienden en van magen,
Zijn zijde gunstig zijn, en dreigen ons met wraak.

ULYSSES.

Geen mage of bloedverwant mag tuigen in zijn zaak;
Van dreigen niemand sterft.

DIOMEDES.

Achilles, vroom in feiten,
En Ajax zal zijn recht ten uiterste bepleiten[1],
Door 's grijzen Nestors tong.

ULYSSES.

Dit acht ik heel gering,
De veldheer is de ziel en stuurman van 't geding[2]. (nen,
's Rechts uitspraak staat bij hem; hij kiest bekwame man-
En kipt de rechters uit, die d' heilge vierschaar spannen.

DIOMEDES.

Zoo d' aangeklaagde zich beroept op 't Grieksche recht?

ULYSSES.

't Geschil wordt naar de plaats gevonnist en beslecht[3]:
Wij staan op 's vijands boôm; wij kennen hier geen wetten,
Als die des veldheers mond en lippen zullen zetten.
Zijn wil is wets genoeg: die spreke, een[4] ieder zwijg',
Des oppervorsten zwaard is rechter in den krijg.

DIOMEDES.

Of d' oppervorst bezweek, als de aanslag waar begonnen?

ULYSSES.

De wereld geenszins lijdt[5] twee schitterende zonnen:
Zoo duldt geen heerschappij twee hoofden in één rijk,
Geen vorst zijn wederga, geen koning zijns gelijk.
D' Eubeer is te hoog in mogendheid gestegen
En aanzien bij 't gemeen; dit 's Agamemnon tegen;
Die heeft wel duizendmaal geklopt op zijn rappier,
Gevloekt bij a'll' de Goôn, gezworen hoog en dier,
Bij zijnes gordels draak, bij 't krunkelen der slangen,
Waarmeê de Gorgon is zijns beukelaars[6] behangen,
En bij den staf zijns rijks van Mulciber gesmeed:
Dat hij zich wreken zal van 't aangedane leed,
Dat d' eilander niet lang zijn majesteit zal benglen[7],
Al zou hij d' Oppergoôn met d' Onderaardsche menglen.

DIOMEDES.

Met Agamemnons wrok is 't leger niet gepaaid.

ULYSSES.

't Is waar, maar dat is vol onenigheid gezaaid.
De meesten hoop is blind, om de oorzaak van dit wrokken
Te zien met onderscheid[8]; ook heeft m' er in betrokken
't Verschil van kerkenplicht, de macht van 't geestlijk hof[9],
En 'tgeen den dienst betreft der Goden; deze stof
Zoodanig[10] is van aard, dat allerlei krakeelen,
Dat zucht tot eige baat en staat hier onder spelen,
En alle schelmerij, die slechts een schijngestalt
Van heiligheid ontleent, licht door dien trechter valt.
Men hitst 's volks harten op tot dolligheid door 't krijten,
En d' aldersterkste past den zwaksten uit te bijten.

DIOMEDES.

Maar wacht u, als de tijd de waarheid eens ontdekt.

ULYSSES.

Al hebt ge 't heiligdom met vadermoord bevlekt,
Uw zusters schaamte ontbloot, in 't aanzicht van uw zwa-
Ja, zelf den bliksemdrig[11] gekroond tot horendrager, (ger,
Verkracht zijne cêgemaal, en schenker Ganimeed; —
't En wordt niet eens gemerkt, als maar een outerkleed

[1]Later: „Ik zie hem triomfeeren, Daar Ajax en Achil zijn zaak in 't recht verweren." — [2]Later: „de veldheer draagt de kling." — [3]Later: „gewezen en geslecht." — [4]Later: „en," dat er wellicht reeds onmiddelijk stond, maar bij 't zetten door „een" vervangen werd. — [5]Later: „lijdt geenszins." — [6]Het schrikbeeld op zijn schild. — [7]met Z. M. zal spelen. — [8]oordeel. — [9]Later: „het kerkelijk geschil, de macht van 't wichelhof." [10]Later: „zoo kitlig is." — [11]Later: „den bliksemdrager zelf."

Die grouwelen bedekt, ten strekken dan geen[1] zonden.

DIOMEDES.

En of de priesters 't pleit met Palamedes stonden?

ULYSSES.

Dat is onmogelijk; want hoe men 't wend of keert,
't Schort even Calchas daar, daar 't Agamemnon deert.
Zijn hoogheid is geraakt en heiligheid, die stedes[2],
Midts[3] de onderkruipingen en list van Palamedes,
Allengs gemuilband wordt, en van zijn glans beroofd;
En 't was zoo veer gebracht, dat geen gemyterd hoofd
Zou spreken in den raad, of met de vorsten stemmen
Eén toon, om naar zijn wensch de wichelaars te temmen.
Dit leit[4] hem in den krop; behalven dat hij steef
De vorsten tegens hem[5], die zoo Godijvrig dreef,
Dat ieder Gricksche stad zou leggen nieuwe drempels,
Om 't noodlot op 't outaar, in Godgewijde tempels
Te vieren, met den reuk van 't gulden wierookvat:
Dienst, daar de priesterschap een koninklijken schat
En rijken oogst af maait; hoe geestig zag men schaken
Den tabbaart met de kap? met onbeschaamde kaken
Dreef Calchas, naar zijn wensch, met luttel stemmen door
't Besluit der tempeliers[6], en gaf geen reên gehoor.
D' Eubeer heeft 't ook in Aulis heel verpeuterd[7];
Daar zeid[8] hij: „schoon de vloot door storm en onweêr leu-
Men mag zoo reukeloos niet plengen konings bloed, (tert,
Men stel den neêrslag[9] uit; misschien zal[10] ook de vloed
Hier meê niet zijn[11] gepaaid; wilt u der jouffer jamren:
Hakt[12] liever af den hals van witgewolde lamren."
Daar schond hem 't priesterdom de krijgsliên op het lijf.
Elk vlockte en schold om 't zeerst; zij kreten even stijf:
„Het zaad van Nauplius van godsdienst is verbasterd,
't Viert tempel noch outaar; Diana wordt gelasterd!
Verworg den vrijen geest, of stort hem van een rots;
Dees smaelt op wichelrij en droomen; d' inspraak Gods
Hij gants in twijfel trekt; hij zal het heer verwarren;
Hij acht noch vogelzang, noch ingewand, noch starren.
Ik rep van geen geheim; gij, Diomedes! zaagt,
Wat hij te lijden had om 't redden van de maagd.

DIOMEDES.

Zijne aangewende vlijt, tot Ifigeens verschooning,
Te lichter hem in gunst kan brengen bij den koning.

ULYSSES.

't Blijft tusschen mij en u[13]: 't is Agamemnons aard,
Dat zijn gedachtenis geen weldaad lang bewaart;
Maar 't aangedane leed, en de eens gelede smarte,
Schiet diepe wortelen in zijn wraakgierig harte,
Al t' onverzoenelijk; 't was Atreus, die voorheen
Bij opdracht onderkroop 't oud recht der Gricksche steên[14],
De zoon vlamt op de vrucht van deze parkementen,
En hoopt zijn lauren-telg[15] op dezen boom te enten:
Maar Palamedes' oog zijn gangen onderschept,
En is vóór hem gereed, en waakt eer hij zich rept; (pen[16],
Dies raast 's krijgsvorsten wraak, die, om hem te betra-
Misbruikt den ouden haat der Gricksche legerpapen,
Bedienaars van de nood en nooit verboden dwang[17];
Die doen hem 't koude zweet afloopen, door 't gedrang
Der lasteraren, en staâg liegende onverboden[18],
Geen misdaad reuknen 't kwaad, 'tgeen strekt ten dienst
der Goden.

[1]zij gelden dan niet voor. — [2]steeds. — [3]Thans door (waarin het later dan ook veranderd is). — [4]Later: „steekt." — [5]Versta: de Staten van Holland tegen de geestelijkheid. — [6]Versta: de kerkelijken. — [7]bedorven. — [8]Later: „riep." — [9]doodslag (op 't altaar). — [10]Later: „is." — [11]Later: „hiermede niet." — [12]Later: „houwt." — [13]Later: „u en mij." — [14]Versta: de door Prins Willems dood verhinderde opdracht der Graaflijkheid van Holland en Zeeland. — [15]tak. — [16]Thans betrappen. — [17]Versta: de strenghervormde geestelijken, als predikers der noodzakelijke voorbeschikking. — [18]Voor onverhinderd, straffeloos.

Doch 't geldt ons eveneel; wij doelen naar ons wit,
Het zij dan sluks of rechts; waarom ik ernstig bid,
Dat uwe dapperheid dit heldenstuk verzelle.

DIOMEDES.

Ik vind den aanslag goed[1], 't is waar; maar dat ik stelle
Mij zelven in 't gevaar, is overwegenswaard[2].
Ik ben een man in 't veld, om, op een moedig paard, (voeten,
Dat schuimbekt, briescht, en krabt, en stof werpt met zijn
Mijn vijand voor de vuist, met zweerd en speer, t' ontmoe-
Maar 'k heb uw veinzerij, Ulysses, lang verleerd. (ten;
Ik stem het niettemin, dewijl gij 't zoo begeert.

ULYSSES.

Laat, Diomedes, slechts die zorg aan mij bevolen;
Het moet er donker zijn, daar d' Ithakois zal dolen.

DIOMEDES.

Welaan, ik ben 't getroost; doch eer wij 't stuk bestaan,
Zoo zal 't hoog noodig zijn ons wijders[3] te beraân,
Opdat men 't schandelijk ten halven niet laat steken;
Vernieuw mij anderwerf den voorslag uwer treken.

ULYSSES.

Treê met mij in mijn tent, 't zal wel zoo veilig zijn.
Men handelt van die zaak best achter de gordijn.

REI VAN PELOPONNEZERS EN ITHAKOIZEN, EURYPILUS.

REI.

Koomt, laat ons bij de donkre maan
Eendrachtelijk ten reye gaan,
En storten ijvrig deze beê
Voor ons drie-aanzicht, Hecaté:

Dat ze Atreus' zonen doch bewaar,
Die, voor onz' haardstede en 't outaar[4],
Zoo rustig waagden lijf en goed,
En troostten 't volk in tegenspoed.

Dat geen verrader zich verstout,
Om 't flikkren van 't Trojaansche gout,
Hem t' overlevren aan den Frijg,
En ons in 't heimelijk bekrijg';

En smoor', half-doôn, op doôn gehoopt,
In 't bloed, dat uit onz' wonden loopt:
En steek', tot schrik van Griekenland,
Door Hectors toorts de vloot aan[5] brand;

En geef uitheemschen gasten stof
Te zeggen: hier is 't kerrekhof,
Daar Troje, door Godloozen boef[6],
Mycenen met haar macht begroef.

Daar stond Achilles' tent wel eer;
Hier Agamemnons; ginder veer
Werd, dag op dag, zoo fel gestreên,
Om Menelaus' bruid, Heleen;

Hier lag de vloot om dezen hoek.
Keer, o Godesse! zulk een vloek;
Bewaar, Godin! uw[7] kerken ook,
Opdat m' uw tempel plechtig smook[8];

Opdat uw reukwerk opwaarts rijz',
Na d' eenmaal aangenomen wijs,
Na d' eenmaal voorgeschreven plicht,
't Zij, dat gij droef of heller licht.

[1]Later en juister: „nut". — [2]Min gelukkig voor dient ernstig overwogen te worden, vordert ernstig overleg. — [3]verder. — [4]Later: „altaar". — [5]Later: „in". — [6]Palamedes. — [7]Later, met kennelijker zinspeling: „bewaar uw zuivre". — [8]offere.

Begunstig doch Apollo's zoon,
Den taalman van den oppertroon;
Die zich op Gods geheim verstaat,
En alle teekens gade slaat.

Die vaak[1] kan spellen 't ongezienst,
En wien de zuivre Godesdienst
Zoo diep en zwaar[2] ter harten gaat,
En acht ze een pijler van den staat;

Een pijler, daar de staat op leunt,
En om deze oorzaak zich bekreunt
Vaak met den wereldlijken staf,
Al neemt men 't hem zoo kwalijk af.

Weer van ons alle nieuwigheên,
Bevrij voor vlek uwe outerkleên,
En neem de priesters in uw scharm,
Die uwe altaren houden warm.

EURYPILUS.

Zij heeft u toegeknikt; nu wend u tot de nood[3];
Heft aan een nieuwen dans, en maakt haar Godheid groot.

REI.

O kracht, die niet en zijt t' ontvliên!
Geweld, dat tusschen uwe kniên
Beklemt de diamanten spil,
Daar 't al op draait naar uwen wil;

Die hebt van eeuwigheid gezaaid
't Zaad, daar de tijd zijn vrucht af maait;
O, dwangbestuurster van al 't werk,
Die Goôn en menschen stelt een perk!

Houvast en anker van 't gesticht
Der wereld, die in tegenwicht
D' hoofdstoffen houdt; o zuil! die zelf
Draagt onbezwaard dat zwaar gewelf.

O, die met ijzren schepter heerscht,
En blijft er laatst, en waart er eerst;
Die Hemel, Aarde, en Hel bestiert,
En maakt, dat elk uw Godheid viert;

Die, op haar beurt, de starren riept,
En meerdre en mindre Goden schiept,
En blijft versteenigd en verstokt,
En lebt al 't noodlijk[4] kwaad berokt.

Saturnus zijnen vader lubt,
En 't pekelschuim met bloed bedrupt;
Eene oorzaak, dat er Venus kwam,
Met hare onkuische minnevlam.

Jupijn, ontvonkt door Cypris' staal[5],
Voorts walgde van zijne eêgemaal[6],
Die bleef verschopt, en al zijn feest
Was hoer, of jongen, of een beest.

Mercuur werd d' alderslimste dief,
En Bacchus kreeg de kruiken lief,
En, struikelende na den dronk,
Zong heilge veerzen, dat het klonk.

Mars groeide in bloed en menschenmoord.
Dat reuzen kwamen[7] fel aan boord
Den Donderaar, met smaad en schimp;
Doen ze Ossa parsten met[1] Olymp,

En weêr met Ossa Pelion,
Eer hen een starker overwon: –
Dat Minos' bruid[2], het geile dier,
Zich liet bespringen van een stier; –

Dat d' Africaan, zoo wreed als sterk,
Van menschenhoofden bouwde een kerk;
En dat zijn tempelpriester had
Een doodshoofd tot zijn wierookvat,

En, eer hij nog gebeden sprak,
Een menschenongeltoorts ontstak,
En plengde, met een heilgen schijn,
Paarsch[3] menschenbloed, in plaats van wijn.

En offerde, den Goôn tot brand[4],
Halfleverd menscheningewand,
Terwijl een menschendarrem sluit
Om 't lijf zijn taaye menschenhuid,

Zijn offerkleed en feestcieraad;
En zong, en schreeuwde zonder maat,
Uit parkement, vol bloedrood schrift,
Verrukt door innerlijke drift;

En deê weêrgalmen, op elk vaars,
Een rei van woeste moordenaars:
Wier wapen, zwaard noch kortelas,
Maar kakebeen of schinkel was; –

Dat Tantalus, nog vuil bemorst
Van versche moord, opschaffen dorst
Het vleesch zijns zoons[5] op Jovis' disch,
Niet bij geval gebeurd en is.

Maar, onontworstelbaar bescheer[6]!
Gij zelf waart de oorzaak, u koomt d' eer[7],
Die dobbeltroun Janus slacht,
Die achter grijnst, van voren lacht.

Zoo nog 't verraad smeult in zijne asch,
Ontdek zulks doch uw priestren ras;
Scharp Argos sabel langs hoe meer,
En Priams standers werp ter neêr[8]!

EURYPILUS.

Houdt op, gij hebt voldaan, het noodlot heeft volkomen
Uw dansen en gezang goedgunstig[9] aangenomen.

DE DARDE HANDEL.

DIOMEDES, SCHILDWACHT, AGAMEMNON.

DIOMEDES.

Hoû, schildwacht, hoû!

SCHILDWACHT.

Wie daar?

DIOMEDES.

Ik moet den veldheer spreken.

SCHILDWACHT.

Wie zijt ge? meldt uw naam, of geef 't gewoonlijk teeken[10].

[1]Later en gelukkiger: „klaar". — [2]Later: „De waarheid zoo". — [3]Voor noodlot; verg. vroeger. – [4]noodzakelijk. — [5]Venus' pijl. — [6]Thans gemalin. — [7]Later: „het reuzerot kwam".

[1]stapelden op. — [2]Pasifaë. — [3]Later: „rood". — [4]brandoffer. — [5]Later: „zijn eigen zoon". — [6]noodlot. – [7]Later: „Gij, noodlot, nimmer gruwlen moê, Waart de oorzaak, u komt de eere toe". — [8]Later: „en smijt den Trooischen standert neêr". — [9]Later: „genadig". – [10]Later: „het legerteeken".

DIOMEDES.

't Is Diomedes zelf.

SCHILDWACHT.

Koom, wek hem, daar hij leît.

DIOMEDES.

Groot-meester van ons heer, die uwen leger spreidt
Van drooge en dorre blaân: op, op! 't is tijd te waken.

AGAMEMNON.

Wel, Diomedes vriend! zeg op, wat zijn 't voor zaken?
Wat brengt gij ons bij nacht? is Hector op de been?

DIOMEDES.

'k Heb een Trojaanschen spie den hals versch afgesneên,
Als ik de ronde deed; hij is belast met brieven;
Ik sleep den booswicht hier; het zal den vorst believen
Te vorschen naar 't geheim.

AGAMEMNON.

Koom, hoû de toorts wat dicht,
Opdat ik dezen gast beschouw in 't aangezicht:
't Is waarlijk een Trojaan van kleeding en van wezen;
Dit 's Priaâms zegelring; ik moet het inhoud lezen.
Op mannen! 't is verraad; mijn dienaars, fluks! gaat heen,
Behalven Palameed roept al den raad bijeen.

AGAMEMNON, ULYSSES, DIOMEDES, NESTOR, AJAX.

AGAMEMNON.

Gij, die, voor kronengoud en vorstelijke banden,
Nu voert den kopren helm, en met uw dappre handen
Van 't Aziaansche staal de vonken stuiven doet,
En Simoïs vermengt en verwt met brein en bloed;
Ik zal u voorts de reên en oorzaak[1] gaan verklaren,
Waarom men t' ontijds dus[2] den krijgsraad deê[2] vergaren.
De Frygiaan, die, 't heer verspiedende bij nacht,
Van Diomedes' hand zoo versch is omgebracht,
Als hij, de ronde doend', hem kwam verbaasd ontmoeten,
En sleept' hem dood en warm voor uwer aller voeten,
Daar gij hem liggen ziet, was met een' brief belaân,
Die m' uit zijn boezem trok, en iemand schijnt te raân
Tot grouwelijk verraad. Ik[3] zal u laten hooren (ooren:
Het inhoud van dit blad, 'twelk vremd klinkt[4] in mijne
„Neptunus' waarde zoon[5], die uw grootvaders stad[6]
Begunstigt waar gij moogt; de letters van dit blad
Betuigen mijne jonst, waardoor ik ben genegen,
Te strekken over u mijn koninklijken zegen.
Dat gij ontvangen hebt 't jongst toegezonden goud,
Ik uit den spie verstond, wiens mond gij toevertrouwt
't Geheimnis[7] van uw hart; ik heb alreê genoten
De vruchten van 't bestand, voor luttel tijds besloten,
En wacht op 't uiterst vast. Is ergens gunst te koop
Om goud, zoo spaar geen munt. Ik, Priam, leve op hoop."
Daar is 't geheim des briefs, wat dunkt u, Grieksche vor-
ULYSSES. (sten?
Verdelg ze, o Juno! doch, die naar ons leven dorsten.

DIOMEDES.

Ontdekt ze, o Hecate! die naar den ondergang
Van onze tenten staan.

NESTOR.

Ontdek de waterslang,
Die schuilt in 't groene gras.

AJAX.

Saturnus[8] breng' de waarheid
Ten lesten eens in 't licht[9].

AGAMEMNON.

Wie twijfelt aan de klaarheid
Van 't goddeloos verraad?

AJAX.

Ik twijfel, met verlof,
Die alle treken ken en sausen[1] van het hof.

AGAMEMNON.

Nu, Ajax! geef gehoor, en wees[2] niet ongeregeld.

NESTOR.

Is 't koning Priams merk?

AGAMEMNON.

De brief was toegezegeld
Met 's konings eigen ring; doch 't wapen is mislukt
In 't zeeglen, en zijn hand in 't schrijven wat gedrukt.
Mistrouwt gij aan mijn woord, geloof uwe eigene oogen.
Daar, vader, lees den brief!

AJAX.

Een dochter van de logen,
Een vondeling van 't hof, een bastert van de nijd
En overjaarden wrok, 't uitbraaksel van de spijt!

NESTOR.

't Schrift[3] zwijmt na Priams hand, zoo doet de druk[4] van 't
AJAX. (wapen.
Zoo paait men 't slechte[5] volk: zoo leît men kinders slapen,
Maar Ajax nimmermeer.

AGAMEMNON.

't Zij hoe men 't stuk verschoon',
De koning Nauplius is God Neptunus' zoon.

AJAX.

Ja, Palamedes is 't; ik houde 't u ten besten[6].

AGAMEMNON.

Neptunus' eige stad zijn Trojens hooge vesten[6];
Die draagt d' Eubeër gunst; zoo doet zijn heilloos zaad.

AJAX.

Ja, Palamedes is 't; die brouwt ons dit verraad,
Die booswicht moet van kant!

ULYSSES.

Beschut ons, goede Goden!

DIOMEDES.

Dat treff' Laomedon!

AJAX.

Of eer in tijds gevloden.

DIOMEDES.

Dat ongeluk en zij ons nimmermeer bescheerd[7]!

AGAMEMNON.

Hier geldt geen loochenen, 't zij hoe men 't wendt of keert[8],
't Is Priams teekening; wij twijflen nu niet langer,
Of Palamedes gaat van deze boosheid zwanger.

AJAX.

Dat heeft men lang gezocht, en onder 't volk gestrooid,
En nu met dezen brief het schelmstuk opgetooid.

NESTOR.

Gij heeren, ziet wel toe! 't zijn zorgelijke zaken:
Hij vangt wat wichtigs aan, die tot een schelm zal maken
Een welgeboren vorst, een man van groot bewind;
Dies wensch ik, dat geen wraak uwe oogen en verblind'.
Het stuk met reden wikt, en velt geen onrijp oordeel!

AGAMEMNON.

Daar d' hoogheid wordt gekwetst, heeft niemand eenig voor-
NESTOR. (deel.
Of d' hoogheid is gekwetst, dat hangt hier in geschil.

AGAMEMNON.

Hij merkt de misdaad licht, die ze anders merken wil.

NESTOR.

Die iemand hatig is, zeer licht een brief kan dichten.

AGAMEMNON.

Nabootsen hand en merk, de onnoozelheid betichten?

---

[1]Later: „hoort toe; wij zullen u de reden". — [2]Later: „buitentijds" en „laat". — [3]Later: „men". — [4]Later: „een donder". — [5]Voor nazaat, kleinzoon (door zijn vader Nauplius). — [6]Troje; zie vroeger. – [7]Later: „'t geheimste". — [8]Als God van den tijd. — [9]Later: „ten leste eens aan den dag".

[1]Voor brouwsels, knoeyerijen. — [2]Later: „spreek". — [3]Later: „dit". — [4]afdruk. — [5]onnoozele. — [6]Later: „beste" en „veste". – [7]Later: „Zoo groot een onheil treffe ons tenten nimmermeer". – [8]Later: „want, hoe men 't wende of keer'."

NESTOR.

Dat is wel eer gebeurd.

AJAX.

Al waar het nooit geschied,
Zoo derf men 't nu bestaan.

AGAMEMNON.

Die 't leger heeft verspied[1],
Met brieven afgerecht[2], hier voor u leît verslagen.

AJAX.

Indien hij levend waar, men mocht[3] hem ondervragen.

AGAMEMNON.

De doode meldt de zaak; het is een Frygiaan.

AJAX.

Een slaaf, die korteling in 't oorloog werd gevaân.

AGAMEMNON.

Zoo zou men alles wel in twijfel konnen trekken.

AJAX.

Zoo zou men altijd wel des vromen naam bevlekken.

AGAMEMNON.

Die mensch[4] was lang verdacht.

AJAX.

Zoo was de valsche tong
Des grooten logenaars.

AGAMEMNON.

Gij, Ajax! zijt te jong,
Om Agamemnons mond zoo kort[5] te heeten liegen;
Of lust'et u, zoo wilt u zelven niet bedriegen,
Maar dət uw degen passe op 't koninklijke staal.

AJAX.

Zoo doet hij.

NESTOR.

Houdt gemak, gij heeren! laat de schaal
Van ware billijkheid beslechten de ongelijken.
Hoe kan uw hevig zwaard een wettig vonnis strijken?
Die 't recht heeft op zijn zij', vaak sneuvelt door het spits;
Bezadigt brein u schey', die rechter is te bitsch[6];
Het mes zij op Dardans meineedig zaad verbitterd,
Drijv' Hector op de vlucht, als 't bliksemende[7] schittert
In d' appel zijner oog', veel eer dan 't God geheng'[8],
Dat d' eene bondgenoot het bloed des anders pleng',
En 't Dorisch leger rijt' zijns zelfs ingewanden,
Zijn wapenen vermeng', verwarr' zijn rechterhanden.
Wat had de vijand stof te lachen in onz' dood!
Hoe zou hij vier en torts in ons gedeelde vloot
Dan slingeren met macht, en met bebloede sabels
't Gedraaide kennep gaan doorhouwen van onz' kabels,
En zenden brandende de kielen zeewaart in,
In 't aanzien van de stad en Priams hofgezin.
't Geschil aan mij verblijf, vertrouwt mijn zilverharen
En graauwen ouderdom, die veel is wedervaren.

AGAMEMNON.

Al waar 't mijn eigen bloed, zoo wil ik, dat men straff'
De stichters van 't verraad.

AJAX.

Ik, dat een open graf
Hen levendig verzwelg'.

NESTOR.

Wij stemmen 't all' te zamen.
Maar waar de boosheid schuilt, schijnt[9] donker om te ramen.

AGAMEMNON.

De Goddelooz', die neemt de schoemring tot zijn wijk.

NESTOR.

Men stell' dan 't oordeel uit, tot dat het ieder blijk.

AGAMEMNON.

Ontbeert dit schijn en blijk?

---

[1]Later: „bespied". — [2]Voor afgevaardigd. — [3]kon. [4]Palamedes. — [5]kort af. — [6]Later: „Laat reên u scheiden; 't zwaard is oordeelloos en bitsch". — [7]Later: „als 't in zijn oogen". — [8]Later: „En bliksemt; Jupiter noch geen der Goôn geheng'." — [9]Later: „valt".

NESTOR.

Het is te twijfelachtig.

AGAMEMNON.

Wat eischt gij voor bewijs? hoe bondig of hoe krachtig?

NESTOR.

Dət klaar en helder licht, gelijk de middag doet.

AGAMEMNON.

Hij kwetst 't gemeene best[1], die booze feiten[2] voedt.

NESTOR.

Ik voê niet kwaads, maar vrees onschuldig bloed te storten.

AGAMEMNON.

Gij vreest niet eens, den staat door slapheid te verkorten.

NESTOR.

De rechter handelt wijs, die veel kwaaddoenders spaart,
Om eene onnoozle ziel te vrijen van het zwaard.

AGAMEMNON.

Zoo kan geen rijk bestaan.

NESTOR.

Zoo kan het eeuwig duren:
Gerechtigheid, die bouwt de koninklijke muren,
Daar onrecht en geweld paleizen ommerukt;
Van elken druppel bloeds des geens, die m' onderdrukt, (ken,
En doemt door 't schendig staal, ontspruiten duizend wrok-
Die barsten uit tot wraak, wiens zweerd eens uitgetrokken
Keert langzaam in zijn scheê. Die heilig bloed vergiet,
Tergt Nemesis; zie toe, en roer dees Hydra niet.
't Is licht een hoofd geveld in reukeloozen tooren,
Maar kunst is 't (let hierop[3]), den wortel gantsте smoren,
Wanneer den hals, in plaats van één, veel hoofden teelt.

AGAMEMNON.

Mijn oordeel van het uw hierinne niet verscheelt,
Ik kniel voor Themis' throon, mijn daden dat betuigen;
't Waar dolligheid het recht uit haat en nijd te buigen.
Ik zal niet[1] wetteloos bestaan door onbescheid.
Wie tegens 't algemeen[5] en d' Oppermajesteit
Zich zelven schandelijk noch eerloos heeft vergrepen,
Die loopt geen lijfsgevaar.

AJAX.

Och, waren nooit mijn schepen
Verzeild van Salamin in d' haven Tenedos!

AGAMEMNON.

Gevalt'et u, zoo maak uwe ankertouwen los,
't En steekt den Grajen niet op tien of twalef kielen.

AJAX.

Maar doen twee Ajaxen 't gansch leger tegenhielen,
En redden uwe vloot, daar 't al scheen overmaud,
Daar Hectors fakkel reê de zeilen stak aan brand; –
Doen stak 't er naauw genoeg! hoe of dit uit wil vallen?
Mijn vader Telamon was d' eerste die de wallen,
Van Trojen eer[6] beklom en Hercles steef met kracht;
Een van de vijftig ook, die om de gulde vacht,
Door 't klinkende gedruisch der Cyaneesche rotsen,
Na Colchos togen, en den zeevoogd gingen trotsen:
Ik, volgende den aard van een zoo braven held,
Heb Helles vloed gekruist, en hier in 't vlakke veld
Gespannen mijne tent, en nam het leed ter harten
Van Menelaus, en 't verongelijkte Sparten.
Dits mijn bezolding nu; dit 's, Ajax! al uwe eer.
Wat draal ik? 'k heb verlof, men gunt me dat ik keer.

AGAMEMNON.

Uw vader Telamon, de terger der Trojanen,
Was oorzaak van veel bloeds, en veler Grieken tranen;
Was oorzaak, dat de vloot der Frygen overwoei[7],
Dat Alexander[8], in vergoeding zijner moei[9],
Mijn broeders bedgenoot en dierbaar pand vervoerde,
En door zijn roof Europe en Azië beroerde.

---

[1]Later: „het vaderland". — [2]Later: „stukken". — [3]Later: „groote kunst". — [4]Thans niets. — [5]Later weder: „vaderland". — [6]Later: „zelf". — [7]Naar Grieksenland kwam. — [8]Paris. — [9]Hesione.

Wat uwe reis belangt, gij stoft al t' onbedocht[1],
Alsof aan u alleen hing de overzeesche tocht.
Neen, Ajax! staak dien roem, en, wiltet mij vergeven,
Om eenen Ajax waar de tocht niet nagebleven.

NESTOR.

Gij, heeren! waartoe dient dit onderling verwijt?
Het baart afkeerigheid als d' een den andren bijt.
Ik bid den Oppervorst, hij wil zijn gramschap sussen,
En niet den oorloogsmoed van dezen krijgsheld blusschen,
Wiens brave daden volgt onsterfelijke naam;
De mond eens iegelijks gaat zwanger van zijn faam.
Een veldheer, die met hoon zijn hopliên loont na 't strijen,
Zijn eigen heerkracht gaat de zeenwen[2] stukken snijen.

AJAX.

Daar leît 't vervloekt geweer! de Goden straffen mij,
Indien ik immer gord' den degen op mijn zij!
Geen held behaalt hier lof, hoe dapper, hoe rechtschapen,
Hoe vroom hij zit te paard; dat zich een ander wapen',
Ik dien geen dwingeland, noch geen vermetel hoofd,
Dat niets prijswaardigs acht, als 'tgeen zijn harsen looft.

NESTOR.

Nu, Ajax! toom den moed, beweer uw zaak met reden.

AGAMEMNON.

Wij zijn dit lang gewend, 't zijn de oude korselheden;
Best, dat hij eerst bedaar'.

NESTOR.

't Is heftig gekrakeeld.
Het drukt me, de gemoên te zien aldus verdeeld,
En wenschte, dat die twist beslecht waar en bevredigd.

AGAMEMNON.

Ik wensch het desgelijks.

NESTOR.

Als elk het zijn verdedigt,
En trekt zijn streng naar macht, is 't wild en ongezien[3].

AGAMEMNON.

Wat Agamemnon drijft, dat moet vooral geschiên.
't Betaamt den minderen voor meerdre macht te duiken.

NESTOR.

Een koning kan zeer licht de ontvange macht misbruiken.

AGAMEMNON.

Dat oordeel staat aan hem.

NESTOR.

En ook aan zijn gemeent,
Van wie hij zijne macht en heerlijkheid ontleent.
De koning is om 't volk; wijs, die zich weet te voegen
Na 's tijds gelegenheid, en ieder kan vernoegen;
Inzonderheid die zijn[4] van zijn' geheimen raad,
En leden van het rijk, en pijlers van den staat.
Uw hoogheid alle ramp en ongeluk verhoede!

ULYSSES.

Ik spreek er zoo veel in, men houde 't mij te goede,
Dat elk den vorst verschoone, en kwaad vermoeden schort',
Zoo lang, na luid des briefs, geen goud gevonden wordt
Ontrent de legerplaats van Palamedes' tenten.
Men onderzoeke 't stuk, en staak dees dreigementen.

DIOMEDES.

Die raad mij wel gevalt.

AGAMEMNON.

Wat zeît er Nestor van?

NESTOR.

Oprechte munt de proef gewillig lijden kan,
Zoo zal 't navorschen ook geen eerlijk man beschamen.

ULYSSES.

Wie neemt dien last op zich?

AGAMEMNON.

U beide zal 't betamen.

ULYSSES.

Het waar ons aangenaamst, indien het andre deên.

---

[1]Voor onbedacht. — [2]spieren; zie vroeger. — [3]afzichtelijk. — [4]Later: „de ziel".

AGAMEMNON.

Volbrengt gij mijn bevel[1]: verricht dit met uw tweên.

CALCHAS, EURYPILUS.

CALCHAS.

Onsterfelijke Goôn, wier overgroot vermogen
Uw priesterschap beschermt, als d' appel uwer oogen;
Die uit uw stoelen daalt, beweven met een wolk,
En handhaaft uw gemeent, uw eerophoudend volk,
En waarde speelgenoots; die over hunne waayen[2]
De zoomen van hun kleed en mantels laten zwaayen;
Wier langgebaarde kin[3] van haren hangt vermast,
Wier wimbraauw en gebaar niet loochent, hoe hun past
Een wettelooze macht, die prat op vorstenbanden,
En keizers kroonen treedt; wier hoeden, breed van randen,
Gebogen van ter zij, voor spits en achter spits,
Beschaduwen 't gelaat, daar 't liefelijk en bits
Zich in het statig mengt, tot stijving van geboden
En zielentuchtiging[4]; — onsterfelijke Goden!
Die onze deemoed hebt geheven uit het stof
Op uwen tempeltroon; — o, Goden! u zij lof,
Dat gij uwe eere wreekt, en straft ze, die vermetel
Opdragen 't kerkenrecht den wereldlijken zetel,
Die al te zeker staan op 't slibberig en steil,
En schroeven 't heiligdom ten dienst van burgerheil.
Dat Palamedes ons nu muilbande, en tot spot maak
't Gezag der tempeliers, de zekerheid der Godspraak:
Dat hij op 't outer nu zijn nieuwe grouwlen zett',
En wuft en onbesuisd onze outerkleên besmett'!
Nu zal hij leeren, wat het inheeft dus t' ontijde
Zijn vingeren[5] te slaan aan 't priesterlijk gewijde.
Wij staan met Goden in onbrekelijk verbond:
Al wie ons wederspreekt, die wederspreekt Gods mond;
Wij zijn afdruksels Gods, onsterflijkheids[6] gezanten.
Wij zijn gehuld[7], gezalfd[8] tot Jupiters trawanten,
En voeren zijn levrei, en maken zijnen stoet,
En door onz' heiligheid men Godheid spreken moet[9].
Wat wereldlijke macht ons stout derf tegenwroeten,
Diens zetel zijgt, en staat op waggelende voeten.
Onz' wenken bliksems zijn, en donders ieder woord.
Wij zijn een[10] muur om 't rijk, de sleutels van stads poort,
De takkels, om een land in lichten brand te stellen.
Gesard, wij geven aan d' uitbraakselen der Hellen
En vlocken vrijen toom, en geen monarch zoo gaauw
Zijn heer brengt op de been, als wij het woeste graauw.
Daar komt Eurypilus; wel zoon! mijn zinnen hangen
In twijfel, tusschen vrees en hartelijk verlangen.
Hoe is het spel vergaan? is 't boschzwijn eens gejaagd?

EURYPILUS.

O, eer des priesterdoms! men heeft te recht gedaagd
Den vijand onzes naams, nadat men opgegraven[11]
Hadde, in zijn' legertent, de ontvange Troische gaven.

CALCHAS.

Mijn hart van blijschap zwelt, en geeft den geest meer bots[12].
Mijn ingewand ontspringt[13], nu eens die vijand Gods
Ten lesten is betrapt door[14] d' Ithakoische strikken.
Het noodlot dit bestuurt, geen menschelijk beschikken.

---

[1]Later: „men volge mijn bevel." — [2]kuiten; verg. 't Hoogd. Wade. — [3]Naar de geestelijke dracht van Vondels tijd. — [4]Later: „en tucht van zielen, o." — [5]Later: „dus stout, de hand." — [6]Later: „wij zijn Gods beelden, zijn gewettigde." — [7]gekleed. — [8]Later: „beroepen en gesteld." — [9]Later: „En stoet, en dragen zijn livrei. Wie raad zoekt, gaat Door onze mond alleen bij Jupiter om raad." — [10]Later: „de." — [11]Later: „zoo ras men Priams gaven Hadde uit het aardrijk, daar zijn tent stond, opgegraven." — [12]scheuts. — [13]springt op, gelijk later. — [14]Later: „springt op en juicht van vreugd, nu Gods Erfvijand is bekneld in."

EURYPILUS.

Maar of die schalke nog dit lijfsgevaar ontsprong,
Door zijn ervaren brein en slibbergladde tong?

CALCHAS.

De zaak en lijdt geen last; wij zullen 't zoo bestellen,
Dat zijn doodvijanden en haters 't oordeel vellen,
Nadat men 't oude en langvergeten uit den hoek
Gehaald heeft, en doorzocht wel naauw zijns levens boek,
Van dingen, die hem zijn ontschoten door de jaren;
En waar de logen geldt, daar zal men waarheid sparen,
En geven 't valsch een schijn van oprecht, en een verf
Van bloedblad, van[1] verraad, van liên- en land-bederf.
Zijn vonnis boven aan zal in het voorhoofd voeren,
Hoe dat hij driest bestond het heilige aan te roeren,
En brak met eenen band 's rijks banden altemaal;
Het heer verwarrende met een gedeelde taal,
Bezwangrende een gedrocht en Hydra van geschillen,
Van nood, gebeurlijkheid, van moeten, en van willen,
En eischte in dit geschrei, dat slechts zijn bovenzang
Alleen zou zijn gehoord, door kerk- en priester-dwang;
Ja, wetten gevende, waarna dat de outerknechten,
Een hemelsch Godvrij volk, zich zouden moeten rechten;
En steef het onderscheid van noodig en van nut,
En strekte door gezag[2] der nieuwigheden[3] stut,
Afslaande een wettige verzameling van papen[4],
En brengende om zijn tent vreemd krijgsvolk[5] in de wapen,
Zelfs buiten 's veldheers last, en duizend dingen meer; –
Maar gaauwe binnen, want de raad vergadert weêr.

PALAMEDES.

O nacht, wiens donker kleed beschaduwt alle menschen,
Zoo wel die heerlijk zijn, als die om nooddruft wenschen;
Wat boosheid dekt ge doch met dikke duisternis?
Wiens lagen of bedrog uw naarheid gunstig is?
Men vordert me in den raad; hoe derf ik mij vertrouwen?
Het is op mij gemunt, daar is wat kwaads gebrouwen.
Men mompelt allerleids[6]; men strooit een valsch gerucht.
Mijn vrienden zijn bezorgd, men raadt me dat ik vlucht.
Hoe kan een vroom gemoed (gij kent't Hemellieden!),
Dat niets en is bewust, verstaan tot eerloos vlieden?
Hoe kan een edel hart verzwelgen, dat men zegg':
Die droop voor schellem door voor Trojen, in 't beleg,
Noch dorst gedagvaard niet zijn zaak voor recht bepleiten,
Vermids hij was berucht van schandelijke feiten.
Neen, Palamedes! blijf, en hoû nog liever stal[7];
Al schiet men pijlen uit, gedopt in bittre gal,
Zoo brandmerk door uw vlucht, uit ijdele vervaarnis,
De glorie niet uws naams, u zelven tot bezwaarnis,
Uw magen tot verwijt, uw vijanden tot vreugd':
Maar beur uw voorhoofd op[8], en toon, dat ware deugd',
Als d' eedle pallemboom, geen last te dragen weigert,
En tegens 't zwaar gewicht der lasteringen steigert.
Het onverbreeklijk[9] recht van 't oude Griekenland,
D' handvesten, ooit[10] geschat een dier en heilig pand,
De gulde vrijheid, die vast treurt en slaat aan 't kwijnen,
Ik reis aan reis dus lang heb, tegens 't ondermijnen
Der bozen, voorgestreên; ik blijf haar schutsheer nog
En voorspraak tegens list en uitgemaakt bedrog,
Zoo lang een druppel bloeds zal uit mijn aders leken,
Zoo lang mijn zuivre tong kan zuivre waarheid spreken.
De macht ontbreekt me niet, om dit gevaar t' ontgaan:
Jupijns manhafte zoon, zijn neef de Pelcaan,
Erbieden zich om strijd, met hooge en heilige eeden,
Te keeren 's veldheers grim en ongerechtigheden,
En mijn onnoozelheid, in spijt van logentaal
En ziedendheete wraak, door wapenen en staal
Te vrijen wettelijk; maar, als ik 't overwege,
't Is beter dat ik lij, dan dat ik mijne zege
Met burgermoord bevlek, en om hun onverstand
Griek tegens Griek, en standaarts tegens standaarts kant;
't Is beter dat m' een ziel verdelge van der aarde,
Als 't euvel uitwasch met den schitterenden zwaarde.
Van dat men mij verkoor tot aller vorsten mond,
En als verdediger aan ons gebied verbond
Met diergezworen eên, verstond ik, zoo ik 't huiden
Hoog noodig voor den staat (hoe schendig zij 't misduiden),
En tot verzekering der vorsten in 't gemeen,
Nog oordeel: dat 't gezag op 't heiligdom alleen
Den scheptren toebehoort en vorstelijke banden[1],
En dat geen tempelier zijn vingers en zijn handen
Zal schenden aan dien toom en teugel, als een recht
En hoogheid aan 's lands staat onscheidbaar vast gehecht.
Het is van aanvang ook bij alle boudgenooten
Eenparig zoo verstaan, verdedigd, en besloten:
Zoo drijf ik dan niet nieuws of zeldzaams (zoo men 't noemt),
Maar 't priesterdom, dat sluiks het wereldlijk verdoemt.
Genomen, ik waar stom, en liet dien teugel slippen,
Tot wroeging mijner ziele en schennis mijner lippen,
Zou niet te duchten staan gewetens scharpe dwang,
Waaraan gekoppeld is der steden ondergang?
Na 't bannen van de deugd, na 't grouwelijk bestormen
Van raadhuis en van kerk; na 't endeloos hervormen
Van tempel, tempeldienst, en wat aan 't outer kleeft.
Wat raadsheer is zoo jong, die 't niet en heeft beleefd?
De kerkers galmen nog; de kussens en de zalen,
Ontbloot van grijzen raad, het rooken van de palen,
Beschreyen hun geweld, en 't zwaard van bloed bespat.
Hunn' dolligheid die spookt en rookt van stad tot stad.
Het heilig parkement, met heerlijk wasch bezegeld,
Betuigt hun razerij, te woest en ongeregeld.
Vergevet[2] mij, indien mijn vromigheid gesard[3],
Na zoo getrouw een dienst, uw zeeren raakt te hard[4].
De Goden zullen, tot gerechtigheid bewogen,
De klare waarheid eens doen blinken, als de logen,
Van d' Ithakois[5] gesmeed, van Calchas tong gevijld[6],
Gelijk een damp verstuift, en als een rook verijlt[7].
Men maakt den veldheer diets, om ons als kaf te wannen,
Als waar men tegens hem met ijver ingespannen;
Daar niemand bet[8] als ik zijne eer gevorderd heeft,
Hoewel getrouwe dienst mij kwâ belooning geeft.
't Is waar, ik duldde 't nooit, noch zal het niet gehengen
Met mijn bestemming[9], dat m' onordentlijk ga mengen
't Bijzonder en 't gemeen, 'twelk groot geschil verwekt.
Het opperste gezag, als hij te velde trekt,
Is met gemeenen raad zijn schepter opgedragen:
Niet om 't bijzonder recht der vorsten te belagen,
En deze macht zoo wijd te strekken, dat er één
't Bijzonder eigendom zou smelten in 't gemeen,
En als een dwingeland zich in den zetel zetten,
En schenden de van ouds bezworen Grieksche wetten.
Hoe kan ik schaamteloos dat onrecht met hem staan,
En tegens eer en eed mijn vaderland verraân?
't Bezetten mijner tent, met meerder[10] tal van wachten,
Geen wettig voedsel geeft tot allerlei gedachten,
Vermids[11] het is geschied door Ajax[11] wijzen raad.
Ik was alreê gebrocht in veler hopliên haat;
Men zag noch hoorde niet als bliksemen en dondren,
Men mompelde van moord, bloedstortingen, en plondren.

---

[1]Later: „en." — [2]Versta: der Staten. — [3]Versta: van de Remonstranten. — [4]Versta: Gewestelijke Synode. — [5]Versta: de waardgelders. — [6]Verkeerdelijk voor allerlei. — [7]staud. — [8]Later: „hef het hoofd omhoog." — [9]Later: „onverbreekbaar." — [10]steeds.

[1]Recht van den Staat (of de Staten) over de Kerk. — [2]vergeeft het. — [3]Later: „mijn ouderdom, vermast." – [4]Later: „u raakt, en zich ontlast." – [5]Later: „van Schalkaart ruw," met kennelijke toespeling. — [6]Later: „gevijld van Calchas' tong." — [7]Later: „gelijk een vuile damp verdwijnt bij oud en jong." — [8]Later: „Schoon niemand meer." — [9]beaming, bij- toestemming. — [10]Later: „grooter." — [11]Later: „dewijl" en „Nestors."

Wat vorst vermag dit niet? wat raakt het iemands kroon,
Dat ik voorzichtelijk verzeker mijn persoon?
Dit maakt geen staat in staat, gelijk zij lastren darren[1],
Noch strekt niet om het heer door tweedracht te verwar-
Maar wel[2] tot eenigheid, dewijl mijn lijfwachts eed (ren;
Noch tegens 't algemeen, noch 's konings hoogheid streed.
Dat wij de schatkist van 's lands middelen uitputten,
Waardoor zich 't weerloos heer niet langer kan beschutten,
Ja, loopt geen klein gevaar van droeve nederlaag,
Tenzij men met Priaam zich schandelijk verdraag'; –
Is logen en versierd[3]. 't Zou waarheid het gelijken,
Waar dit gestrooid om[4] hen, die eerloos zich verrijken.
Maar daar en deert het niet; 't is niet zoo zeer om mij,
Men tracht den vrijen staat te kwetsen door mijn zij;
Men roept tot slaafschen dienst het vrijgevochten Grieken,
En trekt bedęktelijk slagveêren uit zijn wieken.
Men gaat de vroomste na, opdat men 't recht verstomm';
De Godsdienst strekt een grijns, en 't schelmstuk gaat voor
Wat kaal is en berooid tot Agamemnons voordeel (mom.
De zaken handhaaft, niet uit wetenschap en oordeel,
Maar puur uit eige baat; 't geraas, 't gedrang, 't gewoel
Is om den heilig niet, maar om den heilgen stoel.
Ik zal gedagvaard dan voor Agamemnon treden,
En tegenwoordig zelf den loozen[5] raad bekleeden[6],
En uitstaan met geduld het zij ook wat het zij.
Koom, lasters logentaal! ik ken mij zelven vrij.
Koom, overjaarde wrok! koom, lang gedreigde wrake!
Ik steun op mijn gemoed, en op mijn goede[7] zake.
Ik stap mijn dood te moet: zij strekk' 't gemeen tot baat,
Als ik mijn bloed vergiet ten offer voor den staat.

PALAMEDES, AGAMEMNON, NESTOR, DIOMEDES, ULYSSES.

PALAMEDES.

Ik ben op uw ontbod, beheerscher van Mycenen
En overste van 't heer! hier in den raad verschenen.
Wat onraad drijft u op, en dagvaart ons bij nacht?

AGAMEMNON.

Gij, Palamedes! waart van overlang verdacht,
En 't kwaad vermoeden groeit, alsof gij met de Frijgen
Hadt heimelijk verstand.

PALAMEDES.

D' onnoozle te betijgen
Was ooit geringe kunst, en zotte kinderklap,
Daar 't overtuigen is eene hoogre wetenschap[8].
Wij hebben niet gemeens met dat meineedig Trojen.

AGAMEMNON.

Hoe koomt gij dan berucht[9]?

PALAMEDES.

Dat vraagt hen, die dit strooyen,
Tot schennis mijnes naams.

AGAMEMNON.

Gemeenlijk wilt[10] zoo gaan:
Waar iemand wordt belast, daar is een weinig aan.

PALAMEDES.

Zoo maakt de lastering dan vrome luiden schuldig?

AGAMEMNON.

Dat volgt niet; maar 't geroep is nu zoo menigvuldig
In aller krijgsliên mond, en zelfs in Priams stad,
Zoodat men vast gelooft, daar hapert dit of dat.

PALAMEDES.

Onzeker landgerucht moet logen zijn of waarheid. (heid.
Dat elk 't bedenken schorte, en wachte op meerdre klaar-

AGAMEMNON.

De staat en lijdt het niet, het leger loopt gevaar.

PALAMEDES.

Wat eischt dan d' Oppervorst, dat ik de waarheid spaar[1]
En logentaal verdicht, en valsche strikken breide,
Mijn eige ziel verworg, en zoo van hier verscheide[2]?

AGAMEMNON.

Spreek waarheid, meld ons fluks wat in dien boezem steekt.

PALAMEDES.

Een vroom en oprecht hart, dat ware[3] deugden kweekt,
Dat nooit en was gekrenkt[4] door koninklijke giften.

AGAMEMNON.

Gij, zoon van Nauplius! men zal uw woorden ziften,
U zelven niet bedrieg, noch haal geen zwaardre straf
Uw misdaad op den hals; men heeft er tijding af.
Heeft Paris met een g'lai[5] u niet aan boord gelegen?
Ziet daar, hij staat verstomd, hij heeft er op gezwegen,
Hij zet zijn doodverw, hij besterft in 't aangezicht;
Het kwaad geweten wroegt, het schellemstuk beticht
Zijn eigen meester. Zoo, zoo zal ik 't kluwen krijgen,
Wij hebben 't end alreê; hij staat'et toe met zwijgen.

PALAMEDES.

Niet schellems[6] sta ik toe, noch ben in 't minst bewust
Van meineed of verraad, noch innerlijk ontrust;
Neen, Agamemnon! neen; maar ben al heel verwonderd
Om dees beschuldiging, die in mijn ooren dondert.
Ik merk uw valschheid dingt naar mijn onnoozel bloed:
Dat moogt ge[7] storten; maar 't vrijsprekende gemoed
Uitblusschen nimmermeer; mijne onschuld 't hoofd zal hef-
Ten golven uit, ofschoon haar lasterbuyen treffen. (fen.
Is 't om mijn dood gedaan, zoo spaar deze ijdle reên;
Koom, koel uw moed aan mij, en leid me daatlijk heen.

AGAMEMNON.

Hij maakt zich zelven t' zoek[8], ja, derf den koning tergen,
Ontkent 't bekende feit[9], en waantet te verbergen.
Wij moeten strenger gaan; voorts, brengt[10] de pijnbank
En parst de waarheid uit met water en met vier. (hier,
Het is hardnekkigheid; brengt herwaarts haren koorden,
En rekt hem kruisgewijs; hij past op niemands woorden.
Wij hebben dat weleer halsterkere[11] verleerd.

PALAMEDES.

Dat 's strijdig tegens recht.

AGAMEMNON.

Geen oorloogvorst zich keert
Aan iemands recht of wet[12]; de vorsten, vol en dronken,
D' handvesten nu en dan de Grieksche steden schonken,
Hij neemt ze, die ze gaf den volke in eigendom;
't Is Heerengift, een Heer die eischt ze wederom;
Indien ze ons dienstig zijn, wij willen dat ze spreken,
Maar zwijgen, zoo ze ons 't hoofd met tegenstribben breken.

PALAMEDES.

Men heeft er dan vergeefs vaak oorloog om gevoerd,
Vergeefs 't aanpalend rijk zijns nabuurs om beroerd,
En ijdel op gestoft; uw vader, in zijn leven,
Sprak dikwijls: waartoe 't recht in parkement geschreven,
Met letters rood van goud, gestarkt met Heerlijk wasch,
Wanneer geen burger ooit deszelfs vruchten las,
Noch deel had aan 't genot? och, overheerde Argiven!

AGAMEMNON.

Wij staan op 's vijands boôm; mijn willen, mijn believen,
Is aller Grieken wet. Acht iemand mijne stem
Een krachteloozen galm, mijn degen geeft ze klem.
Nu antwoord op onz' vraag; hier geldt geen tegenstreven.

PALAMEDES.

Ik ben, heer koning! u nooit antwoord schuldig bleven.

---

[1]Verouderd voor 't in de plaats gedrongen d u r v e n. — [2]Later: „cer." — [3]v e r d i c h t. — [4]Later: „geduid op." — [5]v o o r d e l e u s; zie boven. — [6]b i j w o n e n. — [7]Later: „mijn gerechte." — [8]Later: „Is kleene kunst, en die geen brave heeren past; Dat lastren eischt bewijs, daar is wat meer aan vast." — [9]i n k w a a d g e r u c h t, o p s p r a a k. — [10]z a l 't.

[1]verhele. — [2]Later: „van 't leven scheide." — [3]Later: „een ziel die." — [4]Later: „en nooit zich kreuken liet." — [5]g a l e i. — [6]N i e t s s c h e l m s c h. — [7]k u n t g e; dat er ook later voor gesteld werd. — [8]v e r h e e l t z i c h. — [9]Later: „stuk." — [10]Later: „men breng." — [11]h a l s s t a r r i g e r; zie vroeger. — [12]Later: „Geen wettig krijgsrecht keert Zich aan het burgerrecht."

AGAMEMNON.

Voorts[1], rand den booswicht aan; gij pijnigers, koomt voort!
Wat voer ik woordenstrijd met dezen schelm? hij hoort
Noch luistert na mijn' reên; voorts, legt[2] hem 't vier wat
Daar is niet aan verbeurd, al sneuvelt de verrader. (nader:

PALAMEDES.

Gij heeren, ziet voor u! ik ben in uwe macht;
Gebeurt me leed of smart, dat is geweld en kracht;
Gij moogt met luid gebaar[3] de ruime locht vervullen,
Maar denkt, daar levender die 't van u eischen zullen.
Belijdenis, door pijn uit iemands mond geparst,
Wordt zelden vast geloofd, en schoon gij 't heelt, het barst
Ten dikken muren uit. Hij overtreedt de palen
Van billijkheid, die zoo waant iemand t' achterhalen.

NESTOR.

Indien het u gevalt, o veldheer! ga met mij,
Opdat we ons onderling bespreken aan d' een' zij'.

AGAMEMNON.

Wat zeît de vader goeds?

NESTOR.

Ik zal, grootmachtig koning!
Van u niet bidden, 'tgeen mag dienen tot verschooning
Van meineed[4] of verraad: is hier de minste schuld,
Hij draag' verdiende straf en peenen, met geduld;
Maar dat gij niet en tracht, door pijnigen en rekken,
Een misdaad uit den mond van dezen vorst te trekken,
Tot kwetsing van de grootste, en van 't bijzonder recht
Des vorstelijken naams, en zoo u zelf bevecht.
Men heeft ook op dit stuk nu lang genoeg gedrongen;
Misschien is 't giftig spog van bittre lastertongen,
Maar is er anders iet, men legg' hem dat te last,
En geef zijne onschuld plaats.

AGAMEMNON.

De booswicht, die is[5] vast,
O roem van Neleus' stam! het schelmstuk zal ons scheiden[6].
Wij vonden 't goed, hem zoo een weinig om te leiden,
Maar of hij 't loochnen dorst, al waarder blijk en schijn,
Zou dan de pijnbank niet onz' jongste toevlucht zijn?

NESTOR. (schamen,

't Geen blijkt, dat spreekt van zelf; wie vuil is moet zich
Daar vele teekenen een zaak bestemmen[7] t' zamen,
Men neem zoo kort een weg als m' immer nemen kan.

AGAMEMNON.

Sleept hier den dooden spie; wat dunkt u van dien man?

PALAMEDES.

Het is een zielloos lijf.

AGAMEMNON.

Dat is 't niet, dat we vragen.
Is 't niet de spie, die vaak het leger kwam belagen?

PALAMEDES.

't Waar mooglijk.

AGAMEMNON.

't Is hij zelf, die dikwijls was gewend,
Te duiken in de schaauw van Palamedes' tent.

PALAMEDES.

Mijn aangezicht dien mensch met kennis nooit aanschouw-

AGAMEMNON. (de.

Uwe oogen zagen hem, doen gij hem toevertrouwde
't Geheim van brief aan brief; of als hij van Priaam
U schriften bracht, en groette in 's grijzen konings naam.

PALAMEDES.

Mijn haar moet, als Megeer, van zwarte slangen krielen!
Mijn schimme namaals drage alleen, 'tgeen alle zielen,
In d' onderaardschen poel van Dis[8] is toegedoemd!
Mijn naam, die zij een vloek waar dat hij wordt genoemd,
Of als Prometheus moet ik 't leverpikken lijen[9],
Indien ik kennis heb aan dees verraderijen.

AGAMEMNON.

Spaar uw meineedigheid, o boos verraders hart!
Hoe dat gij heoger zweert, hoe dieper gij verwart;
Lees zelf den loozen brief van 's konings ring gezegeld,
Geteekend met zijn hand, en vloek niet ongeregeld.

PALAMEDES.

Het schrijven is Priaam noch Hector niet verboôn,
Noch strekt mij tot geen' vlek; gij kentet, goede Goôn!
Die veer zijt van 't bedrog in uwen troon gezeten,
Hoe zuiver dat[1] ik ben, en heilig[1] van geweten.

AGAMEMNON.

Nu, Diomedes! tuig.

DIOMEDES.

Wat eischt men voor bescheed?

AGAMEMNON.

Tuig, wat u wedervoer als gij de ronde deedt.

DIOMEDES.

't Was over middernacht, de bleeke starren vielen.
Eerst ging ik strandewaarts bezichtigen onz' kielen,
Maar alles was in stilt'; doen namen wij ons pad
Naar Ida, tusschen 't heer en tusschen 's vijands stad;
Van derwaarts hoorden wij 't geruisch van iemands voeten,
En hielden stal, belust[2] wat of ons zoude ontmoeten,
Of spook, of dier, of mensch; 't gerucht kwam nader aan;
Mijn oor begeerig ving het ritselen der blaân, (lesten,
Van 't lisch, en 't groene kruid: bij schemerschaauw ten
Zoo worde ik hem gewaar (het dien' den Griek ten besten!)
En roep: wie daar? – hij zwijgt, en rukt gezwind voorbij.
Ik volg met blank geweer, en kwets hem in zijn dij,
En vat hem na den kraag[3]; hij duikt, en, of het God gaf,
In 't duiken ik den spie steek botteling[4] den strot af;
Met[5] sneuvelt op het veld de schelm en looze dief[6];
Men rukt zijn boezem op, en vindt er dezen brief,
Waaruit de boodschap blijkt, en wien hij was gezonden.

AGAMEMNON.

Tot meerdre zekerheid, om alles te doorgronden,
Zoo heeft men aangevorscht wie deze lagen brouwt,
Wie schelms genoten heeft het vijandlijke goud,
En 't loos geheim ontdekt. Ulysses! doe[7] ons open,
En toon waarmeê men tracht, den krijgsraad om te koopen.

ULYSSES.

Ik bidde, onschuldigt mij.

AGAMEMNON.

Voorts, open ons den schat,
Opdat de zake blijke, eer iemand ons bekladt.

ULYSSES.

Daar ziet ge, o vorsten! 't goud, tot ons bederf beschoren,
Wiens glans het oog verblindde, en schendig kost bekoren
De vaakbeproefde trouw, tot zoo vervloekt een feit,
Als ooit is in Euroop bejammerd en beschreid;
't Meineedig Troje voedt, met zulk een lokaas, wolven
En tijgers in ons heer; dit heeft men opgedolven,
Daar Palamedes korts zijn leger had gespreed.
Ach! dat een groote ziel zich zelve dus vergeet!

AGAMEMNON. (schat,

Te hoog hij 't goed waardeert[8], die 't ijdel werelds goed
Als waardig om een heer te stellen in een bloedbad.

PALAMEDES.

Ik hoor, ik denk, ik zie; Jupijn! gij kent mijn wit,
Zoo deedt ge, o Themis! ooit[9], die voor Zijn voeten zit,
Wiens Godspraak ik bezweer in deze mijn verkleening,
Dat ze in Beotien van mijne oprechte meening
Getuigenisse geef, zoo lang haar Godheid spreekt,
En langs haar heilge kerk Cefisus stroomt en leekt.

---

[1]Later: „nu." — [2]Later: „men legg'." — [3]getier. — [4]Later: „oproer." — [5]Later: „is al." — [6]tusschen ons beslissen. — [7]bepalen, uitwijzen. — [8]De God der Onderwereld, anders Pluto. — [9]Verg. boven, bl. 36, V.

[1]Later: „onbevlekt" en „zuiver." — [2]begeerig, nieuwsgierig. — [3]keel. — [4]Anders bot af. Later: „steek ik den loozen spie met mijnen dolk." — [5]Later: „hij." — [6]Later: „als ik hem doodlijk grief." — [7]Voor leg. — [8]Later: „hij schat het goud te hoog." – [9]steeds.

AGAMEMNON.

Wij nemen 't voor bekend[1]. 't Verraad is ons gebleken.
Ga voorts in hechtenis, totdat er wordt gestreken
Een vonnis over 't feit[2]; leg af 't meineedig zweerd.
Ontwapent hem terstond; wat draalt gij? ik begeer't.

PALAMEDES.

Dit 's openbaar geweld.

AGAMEMMON.

Scheidt dezen van de vromen,
Door scharpe vangenis; laat niemand bij hem komen,
Tot dat hij 't rechte loon naar zijn verdienste ontvang.

NESTOR.

Een die niet denken derf, is wonder bloode en bang.

REI VAN EUBEERS.

Alreê het dun gezaaid gestarnt
Verflaauwt, en niet zoo vierig barnt[3].
De schaduwe is aan 't overlenen.
De nacht het opgeeft[4]; voor zich henen,
De morgenstar drijft 's[4] hemels heer.
De voerman van den grooten beer,
Opdat hij zijne beurt verwissel,
Die vlucht[5] met omgekeerde dissel.
De goude Titan rijst alreê
Met blaauwe paarden uit der zee,
En schittert over bosch en duinen,
En Ida's bladerrijke kruinen.
O wellekome morgenstond!
Gij voert hem spelen in den mond
Van endelooze zalighede,
Die rustig lustig, wel te vrede,
Beschouwt wat ons nature geeft,
Wat schoonheid in haar aanschijn zweeft,
Wat godlijk wordt, door al haar leden,
Van 't diep verwondren aangebeden.
Die, in een liefelijke streek,
Bij 't ruischen van een zilver[6]-beek,
Zijn landhuis sticht en boersche[7] woning,
Wat is dat een gezegend koning!
Die niet en vlamt op ijdel lof,
En zijne lusten met zijn hof
Vernoegt[8], en indrinkt met zijne ooren
Den vogleuzang, die zich laat hooren,
Als d' uchtenddouw langworpig leît
Bij druppels hier en daar gespreid,
Op rozebladen versch ontloken;
Wanneer zich opdoen duizend roken[9],
En duizend kleuren, voor het oog,
Van bloemen, als een regenboog,
Als Iris' bruiloftskleed geweven,
Een schilderij, die zwijmt naar 't[10] leven.
Hij plant, hij poot, of hij verzet,
Belaagt de vooglen met zijn net,
Of, overlenende met ijver,
De spartelvisch trekt uit den vijver,
Met zijn gebogen handelroê;
Of, is hij zulke spelen moê,
Hij spant zijn paarden in vóór 't dagen,
En gaat met honden 't knijn belagen;
Of rijdt, bij klaren zonneschijn,
Door wegen, die gestrengeld zijn[11]
Als voormaals der Cretenzen doolhof.
Hier bloeit een afgetuinde[12] koolhof,
Daar lacht een beemd, een klaverweî,
Omcingeld met een boomenrei;
Men leêgt de koeyen-uyers wakker;
Hier zwoegt en ploegt men op den akker,
En ginder hoopt men op 't gewas;
Daar zaait men boekweit, ginder vlas;
Hier groeit en bloeit het weeldig koren,
Omheind met stekelige doren;
Daar spoeit een speeljacht over 't meer;
Hier rookt een dorrep, ginder veer
Een slot wil in 't verschiet verflaauwen,
En hooger[1] op 't gebergte blaauwen.
Veer dwaalt hij van dit leven af,
Dien d' onrust nagaat, tot in 't graf,
Die, tot den avond van den morgen,
Geknaagd, geplaagd wordt van de zorgen,
Van zorge, die niet rusten laat;
Die slaaf wordt van een[2] vrijen staat,
En tot gemeene best zal ramen,
En brengen zoo veel hoofden t' zamen.
Hij wordt gebeten van de nijd,
Hoe vroom en eerlijk hij zich kwijt.
De tabberd, ik beken 't, is eerlijk,
En 't kussen deftig en raadsheerlijk;
Maar och, wat is 't een lastig pak!
Wat moeite nestelt onder 't dak,
Daar ieder vlamt na hoogre stoelen,
En allerlei gebreken woelen.
Die ramp vermijdt mijn burgerboer:
Hij drinkt uit goud, noch parlemoer,
Geen aconith[3], noch spog van draken,
't Welk 't hart de ziel doet kwijnend braken.
Ook schuilt hij voor de ponjerts vrij,
Die, achter de tapisserij[4],
Den man van staat het lijf ontzeggen,
En zijnen voorspoed lagen leggen.
Geen vreeze maakt hem 't leven zuur.
De gunst des volks, dat, wispeltuur
En wuft, nu strookt, nu steekt zijn heeren,
Hij zonder hertzeer mag ontbeeren.
Van 't bedd' hij niet wordt opgeklopt
Half suizebollend, noch men stopt
Zijn hand vroegmorgens niet vol schriften.
Men zal zijn ommegang niet ziften,
Zijne huisgoôn niemands wrok bespiedt;
Men mat hem door veel aanspraaks niet,
Noch zit[5] beschanst in zijn pampieren,
Die door de slaafsche zinnen zwieren.
Hij siddert niet voor 's priesters stem,
Die al zijn vuilnis veegt aan hem,
En scheldt zijn landsheer voor een beugel[6],
En veinst zich Gods gezant en Engel[7]. –
Door zoo veel klippen en gevaars,
Door 't onweêr, dat de wichelaars
Met lastertongen wekken stedes[8],
Drijft d' afgesloofde Palamedes.
Zijn schipbreuk ziet men te gemoet,
Tenzij Neptuun zijn wettig bloed
Verschoone, en, aangebeên om bijstand[9],
De zee bezadig' met den drietand.

---

[1]Versta: dat gij bekend hebt. — [2]Later: „u." — [3]Later: „Het dun gezaaid gestarnt verschiet Zijn glans, en gloeit zoo vierig niet." — [4]Later: „de morgenstar drijft" en „de benden van het." — [5]Later: „vlugt heen." — [6]Later: „klare." — [7]Later: „akker." — [8]voldoet, voldaan acht. Later: „bepaalt." — [9]reuken, geuren. — [10]Later: „vol geesten." – [11]kronkelen. – [12]omheinde.

[1]verder. — [2]Later: „den slaaf van eenen." — [3]vergif. — [4]geweven behangsel. — [5]Versta: ook zit hij niet. Later: „daar hij beschanst zit met." — [6]Later: „zijn landsheer scheldt zoo bitsch en snoode." — [7]Voor bode, waarin het later ook veranderd werd. — [8]steeds. [9]Spreek uit met open i.

DE VIERDE HANDEL.

OATES, AJAX.

OATES.

O Chalcis! die de[1] strand bekleedt met praal[1] van huizen,
En t'elkens zevenwerf hoort in een etmaal bruisen
Euripus' pekelschuim, zoo vaak, met zand vermengd,
Hij uit d' Ægeesche zee geweld van golven brengt,
En steekt zijn hoornen op, en koomt uw hooge muren,
En Aulis' havendiep, en weêrzijds de oevers[2] schuren:
O, vaderlijke stad! hoe luttel voelt ge nog,
Hoe Argos' wrok en wraak, en 't Cefalcensch bedrog
Mijn ongerusten geest afmatten en vermoeyen,
Hoe vrees en hoop in mij nu ebben, nu weêr vloeyen!
Ach, vader Nauplius! uwe afkomst is in nood:
Men dingt hem naar den hals, hij worstelt met de dood;
Men toetst de lastering, men schouwt hem[3] vroom, en ech-
Men gaat hem na[4], en stelt zijn vijand tot zijn rechter. (ter
Hij, die de tong, de mond, en schild[5] der vrijheid is,
Zijn vrijdom nu ontbeert, in zware vangenis.
Hoe kan Ulysses doch een wettig vonnis spreken?
Wiens haat niet lievers wenschte als zich aan hem te wre-
Van sedert[6], dat hij sleepte uitzinnig 't ploegespoor[7] (ken,
Aan strand, doen Palameed het kind leide in de voor;
Waardoor hij zijne bruid[8] Penelope most missen,
Om, Sparten te geval, de schandvlek uit te wisschen
Van Menelaüs' bed; en nmaals, als de Thrax
Hem afsloeg zijn verzoek, en mijnen broeder straks
Afveerdigde met graan, doen 't schier was omgekomen,
Heeft d' oude wrok allenks in felheid toegenomen;
Meer zaken ik verzwijg. Wat Tydeus-zoon[9] belangt,
Dat 's een soldaat, die gants aan Agamemnon hangt,
En van zijn handen vliegt; maar weert vooral, o Grieken!
Dat doch de razebol, dien niemand kwalijk[10] rieken
Of luchten mag, en[11] scharp[12] twee woorden spellen kan,
Ter vierschaar niet en ga, noch over zulk een man,
Noch over zijne daân een onrijp oordeel stamer';
Zijn domheid wordt bereên van onzen vogelramer[13],
Thersites buldert uit, wat Calchas denkt of droomt;
D' onwetendheid, die maakt hem stout en onbeschroomd.
Kortom, loftuiterij en baatzucht zien wij heden,
En loshoofds domme kracht, den rechterstoel bekleeden.
Dit wiebelt[14] mij niet goeds; mijn broeder is verraân,
Zijn haters meesters zijn; hoe of dit wil vergaan?
Maar zie ik herwaarts niet den grooten Ajax treden?
Zijn aanzicht is vol viers; hij mort, en schijnt t' onvreden,
Best zoek ik heul aan hem. O, zone van Jupijn!
Wat tijding brengt gij ons? zal heden, onder schijn
Van recht, d' onnoozelheid mijns broeders sneuvlen moe-

AJAX. (ten?

De nooit verdiende peen en straffe zal hij boeten,
'tEn zij het word' geschut[15].

OATES.

Wat zal ik best bestaan?
'k Ben radeloos, wat raad?

AJAX.

Mijn neef, de Peleaan,
Te Lesbos wordt verlet; 't zijn d' Ithakoische treken:
Men heeft met voordacht door d' Atriden dit besteken[16];

Maar zonder dat, wij twee[1] doorhieuwen met ons staal
's Gevangens banden, zelfs in spijt van logentaal
En valschheid, die doortrapt dit na haar wensch beschikken,
En 's vorsten brave ziel en wakkerheid verstrikken
Met openbaar geweld; zij willender meê voort.
Foei, dat dus Atreus' zaad de vorsten ringeloort!
Foei, dat zoo groot een man, voor zulk een snoode vierschaar
Betrokken, plengt zijn bloed, dat naderhand zoo dierbaar
Zal worden gewaardeerd, als 't klagen is te laat,
En Grickenland de lucht met droeven weêrgalm slaat
Van klachten en gehuil; wanneer de vlechten hangen,
En[2] handen gaan in 't haar, de tranen langs haar'[2] wangen
Afbiggelen bedrukt, en 't schelmstuk wordt verfoeid!
Maar dat d' aartswichelaar geveinsd hier onder roeit,
Met zijn doortrapte tong, en koestert onze plagen,
En bakert ons bederf; – dat 's zonde[3], te verdragen,
Dat in zoo fel een brand hij voedende olie giet,
Dat een verloopen Frijg gansch Grieken doet verdriet[4]!
Het lust me ditmaal eens zijn leven te doorloopen:
Zijn vader Thestor hiet, wiens harsen had[5] doorkropen
't Half levende ingewand der dieren, zoo hij zeî,
En[6] noemde zich een zoon van Fœbus en Agley[7],
En lette[8] op voglezang, op spook, en ijdle droomen,
Op drift[9] van God en geest, op 't ruischen van de boomen,
En 's Hemels aangezicht, in 't aldernaaste dorp,
't Welk rookte bij het lek[10], ontrent een slingerworp.
Hier kweekt' hij Calchas' brein, en leerd' hem deftig klap-
En grollen mengen in landnutte wetenschappen, (pen,
En ramen, op een haar, na d' haren[11] van een dog,
De korlen van een vijg, de biggen van een zog,
Die rond en zwanger ging, na 't[12] maaksel van haar jongen,
En oefende zijn geest[13] op drie- op zeven-sprongen,
En 't wettelijk gebruik van woord- en letterkracht,
Zeef, bekken, en gebeent. Vaak leidd' hij hem bij nacht
Op Ida's hooge kruin, en starende in de starren,
Gaf diepe raadsels uit, en liet zijn zoon ontwarren
Verwarde vragen, en ontstrikken knopen, daar
Een Godschalk[14] Arabier, of oud Egyptenaar
Of Indiaansch Bramaan om zweeten zoude en hijgen.
Hier prachte Calchas meê, om nooddrufts eisch te krijgen,
En bedelde achterland[15], gelijk hij was gewend;
Tot dat Laocoön en Panthus hem in 't[16] end
Verworven gunst bij 't hof[17]; dit wist hij zoo te smeken[18],
Door ijdel lof en door 't oppronken der gebreken,
Dat hij verkoren werd[19] aartswichelaar van 't rijk.
Doen blies hem hovaard op, doen achtt' hij zich gelijk
Een heilig van 't outaar, en die zoo korts ging beedlen,
Hoonde alle tempeliers, en bengelde[20] 's lands eedlen.
Zijn trotschheid borst terstond tot boze stukken uit:
Door geilheid hij ontmaagde een streng verloofde bruid[21],
Den bruigom te geval; dit tuigt de grijze Nestor;
Den schimmen vloekt' hij toe zijn ouden vader Thestor.
Eens anders bedgenoot, al t' eerloos van gemoed, (vroed[22],
Tot schennis hij verzocht, en maakt' haar kuischheid

---

[1]Later: „uw" en „pracht." — [2]Later: „den oever van weêrzijde en Aulis' haven." — [3]beschouwt hem als, houdt hem voor. — [4]Later: „beticht den vrome." — [5]Later: „hij, die de tong van 't recht, de mond." – [6]Later: „dien tijd." — [7]Later: „in schijn van dol, het spoor." — [8]Later: „dies hij zijn halve ziel." — [9]Diomedes. — [10]Later: „geen van allen. — [11]Versta: en die. — [12]naauw. Later: „pas." — [13]wichelaar. — [14]voorspelt. Later: „spelt mijn geest." — [15]belet. — [16]Thans bestoken.

[1]Versta den toeleg der Heeren Van Schagen en Asperen, om Oldenbarnevelt gewelddadig te bevrijden, — [2]Later voor beiden: „de." — [3]Later: „schande." — [4]Later: „Dat een verloopen Frijg, gansch Grieken tot verdriet, In zulk een fellen brand al juichende olie giet." — [5]Later: „had van kindsbeen af." — [6]Later: „hij." — [7]Aglaïa, een der drie Gracien. — [8]Later: „nam acht" — [9]aandrift, bezieling, — [10]Zinspeling op 't meer van 't Calvinistische Geneve. — [11]Later: „de haren." — [12]Later: „eer zij geworpen had, en 't." — [13]Later: „hij spitste zijn vernuft." – [14]Naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord Gods-knecht. — [15]bij den weg. — [16]Later: „in het." [17]Later: „hem kruiden in het hof." — [18]vleyen. — [19]Later: „gewijd werd tot." — [20]Later: „ringeloort." — [21]Later: „zag God noch menschen aan, schoffeerde een jonge bruid." — [22]wijs, diets. De vier voorafgaande versregels zijn in de latere uitgave weggelaten.

Dat niemand Minos heeft noch Cerberus te vruchten[1],
Dat Styx en Acheron zijn molikken en kluchten[2].
Eurypilus bedekt' het[3] overige vuil
Zijns meesters, tot zoo lang hij bloô, gelijk een uil,
Van ieder een verpikt most Ilium begeven.
Doen kwam hij al berooid in Griekenland gedreven
Aan Agamemnons hof, en vlamde op 't oud genot,
Uitgevend'[4] hoe hij 's nachts, door inspraak van den God
Apollo, was vermaand uit Trojens slot en wallen
Te vlieden, om t' ontgaan de dreigende ongevallen,
Die 't stamhuis van Dardaan nu hingen over 't hoofd.
Dit nam ons priesterschap zoo in, en 't werd geloofd
Van 't volk. De faam ging voorts[5] door alle steden[6] strooyen,
Hoe Calchas had gezien den hoogen burg van Trojen
Verweldigd, en de wacht in 't sluimeren gedood,
En van 't Palladium Minerva's kerk ontbloot,
De Sceesche poort beroofd van wijlen konings asschen,
't Paleis met vlam omringd, en 't Grieksche zwaard verras- (sen
De stad, van wijn en slaap bedolven op haar feest;
Ja, tot waarteeken nog[7], hoe zijn ontwolkte[8] geest
De vijandlijke Goôn op Ilium gebeten
Zag waren. Pallas op de kruin van 't slot gezeten,
Met helm en beukelaar, vast drild' haar taaye lans, (trans,
En schudd' haar pluim. Belloon, die blies van 's torens
En stak haar moordtrompet. De Vader[9], heet ontsteken,
Door wraak zelf de armen steef en zenuwen der Grieken,
Verschaft' hun moed, en dreef de Goôn op den[10] Dardaan,
En op zijn wapenen, met kracht[11] en ijver, aan.
Zijn wreede Juno, met den aangegorden degen,
De Sceesche poort bezette, en hiel alzins de wegen
En toepaân veilig, langs de zee en waterkant,
En riep, met heesche keel[12], de krijgsliên van de strand.
De vloot gaf drommels[13] uit, den anderen tot bijstand.
Neptuun, die schudde vast met zijner gaffel[14] drietand,
's Muurs oude grondvest, die zoo diepe wortels schoot.
De priesterschap, verbaasd en al[15] bestorven, vlood
Om troost naar de outers toe, naar Godgewijde drempels;
Maar al vergeefs, helaas! zij vonden alle tempels
Verlaten van de Goôn, van[16] heiligdom het[16] koor;
Zij wyrookten te spâ, geen Godheid gaf gehoor.
Daar spookten met haar toorts de wreede Razerijen,
Met slingerslangig haar; men zag, aan alle zijen,
De stad ten val gedoemd! Zoo raakt' hij in zijne eer:
Wat Ilium ontnam, dat gaf hem Argos weêr.
De veldheer most zijn tong tot groote kosten huren,
En zelf zijn wreedheid en moorddadigheid bezuren;
In Aulis aldereerst, doen, op der vorsten beê
En dwang, hij Ifigeen most heilgen[17] Hecate[18].
Een burger, die 't mishaagde en aanzag[19] met verwondren,
Most vluchten, en bedrukt zijn Huisgoôn nog zien plondren
Door krijgsliên, heimelijk bij Calchas opgeruid;
Die zagt nog, dat dees straf ontstond door Gods besluit.
De Atriden weten 't wel[20], dat Thestors zoon een schelm is,
En evenwel, vermids hij hun een stalen[1] helm is
Bij dees gelegentheid, misbruiken ze zijn[2] dienst
En boosheid tot hun[3] wit; maar op het[3] ongezienst,
Zoo zullen ze den boef en booswicht eens[4] verschoppen,
Gelijk de kinders doen hunne[5] afgesleurde poppen.

OATES.

Mijn broeder heeft den boef gekeken door en door,
Van voetzool tot de kruin, en kwam zijn lagen voor
Tot der Argiven[6] heil, en hiel met kracht den teugel,
Tot hij den eenen voet arglistig in den beugel,
En, door des veldheers heup, kreeg steun van stegelreep.
Nu doet hij 't Dorisch ros eens draven na zijn zweep,
En luistren wonder gaauw na 't prikklen zijner sporen;
Nu rijdt hij die hem reê, en heeft alreê gezworen
Bij Palamedes' dood. Wat raad? de tijd is kort,
En hoe men langer draalt, hoe 't kwaad nog arger wordt.

AJAX.

De radelooze neemt het reedste tot zijn voordeel,
Niet zoo hij wil, maar mag[7]. Zoo Nestor over 't oordeel
Mocht zitten, mogelijk viel 't vonnis niet zoo zwaar;
't Was[8] winst genoeg, indien wat tijds gewonnen waar.
Zoo hem de vierschaar sloeg in endelooze[9] boeyen,
Achilles midlertijd die kost[10] er onder roeyen,
De oploopendheid des volks mocht[11] koelen, 's veldheers
Verzachten[12], Nauplius zou spreken voor zijn zaad (haat
En wettige[13] erfgenaam, en treden ze onder[14] oogen,
Die willens wetens dus uitstrooyen deze[15] logen.
Oates! 't voegt u best te dingen voor uw bloed.
Ga Agamemnon aan, en grijp hem in 't gemoed:
Betuig hem, hoe het strijdt met alle recht en orden,
Dat iemand, wie 't ook zij, zal van zijn vijand worden
Veroordeeld; en verzoek ernsthaftelijk[16], dat hij
Gedoog', dat Neleus' zoon, met d' overige drie,
Ter vierschaar ga; misschien zal hij 't uw' beê[17] vergunnen
Uit schaamte, en ook omdat zeer licht drie rechters kunnen
Vermeestren 's vierden stem. Dit 's 't naaste, dat ik weet.

OATES.

Ik spoei mij binnen. Och! de Atriden zijn te wreed[18];
Dies ben ik hopeloos, en vrees een droevig ende.

AJAX.

Jupijn uw broeder vrije, en al zijn haters schende!

AGAMEMNON, OATES, LIJFKNECHT.

AGAMEMNON.

De Eubeërs krijten vast, wij maken 't langs hoe grover.
Het moet er evenwel nu onder door of over.
Het geldt geen aarselen; de kans is al gewaagd.

OATES.

Gij, die als Oppervorst de bijl van 't leger draagt,
En zijt geboren tot het staf en[19] schepterzwaayen:
Wilt, door uw heuschheid, doch ons onbenoegen[20] paayen.
De rechters spannen vast de rechtbank[21], en te gaâr
Mijn broeder dreigen met het uiterste gevaar
Van 't leven, en, van ouds[22] op hunnen vijand nijdig

[1]Later: „dorst strooyen, dat geen ziel voor Minos heeft te schromen." — [2]Later: „droomen." — [3]Later: „al 't." — [4]Anders voorgevende. Later: „verhaalde." — [5]Later: „waarop de faam." — [6]Later: „steên ging." — [7]Later: „en tot een klaarder blijk." — [8]Later: „verlichte." — [9]der Goden en menschen, Jupiter. — [10]Later: „dreef al wat Troje haat op de afkomst van." — [11]Later: „den vlocken toegedoemd, met ernst." — [12]Later: „verdagvaart overluid." — [13]Voor drommen, waarin het later ook veranderd is. — [14]vork. — [15]Later: „wit." — [16]Later: „geen" en „in 't." — [17]Dit, en beide voorgaande regels, later: „En d' eerste in Ifigeen zijn huurlingswrok bezuren, Toen hij, opdat de vloot van Aulis raakte in zee, Haar overgaf door dwang ten zoen van." — [18]offeren aan Diana. — [19]Later: „een eerlijk burger, die dit aanzag." Versta: den door 't Amsterdamsche graauw geplunderden Rem Egbert Bisschop. — [20]Later, met kennelijke en juister zinspeling: „de veldheer loochent niet."

[1]Later: „hem gelijk een." — [2]Later: „misbruikt hij 's wichlaars." — [3]Later: „zijn" en „zal op 't." — [4]Later: „den booswicht, die hem op den hals ligt, nog." — [5]Later: „het kind, na 't spel, zijn." — [6]Later: „aller Grieken." — [7]kan. — [8]Later: „al." — [9]Later: „voor eenwig in de." — [10]Thans kon. Later: „midlerwijl mocht klock hieronder." Onder Achilles versta hier den Franschen gezant. — [11]Later: „ver-." — [12]Later: „bedaren." — [13]Later: „eersten." [14]Later: „zien ze eens onder de." — [15]Later: „die zich behelpen met deze uitgestrooide." — [16]L. „hoû aan en drijf het door." — [17]Later: „u dit." — [18]Later: „Ik ga. Och! Atreus' hof en aard is veel te wreed." — [19]Later: „den troon en 't." — [20]Germ. voor ongenoegen, waarin 't later ook veranderd is. — [21]Later: „vierschaar." — [22]Later: „zij wegen, altemaal."

En hatig, dragen zich in 't oordeel te partijdig[1].
Schut[2] deze onbillijkheid, en weert ze door uw macht.

AGAMEMNON.

Gij spreekt te spâ, de zaak is nu te veer gebracht.
De rechters zijn gelot[3], hij zal ze erkennen moeten:
Maar vindt gij 't goed, men zal 'tgeen streng schijnt wat verzoeten
Met nog een vierde stem; wij stellen 't aan uw keur.
Kies die u best gevalt, en draag ons iemand veur.

OATES.

Dit ampt voegt Nestor best.

AGAMEMNON.

Mijn lijfknecht, zonder beiden
Zeg Nestor aan, dat hij in 't recht den twist help' scheiden,
En voeg' bij d' andre drie zijn wijsheid, dat er niet
Onbillijks in dit stuk uit toorne en zucht[4] geschied'.
Zij wanen ons het werk met listen[5] t' onderkruipen.
Maar 't is de doodsnak, 't zijn d' Eubeers laatste stuipen.
De zaak is zoo doornaaid, en zoo bezet in all's,
Hij raakt er eer niet af, 't en kost[6] hem zijnen hals.
De kling die[7] moet er deur, hetzij men 't recht of krom schouwt[8]:
Ja, eer de rechtbank zweeg, ik goot een tong van stom goud:
Dat honderdoogig[9] hoofd, die wachter ben ik moê,
En Argos Argus haat, al waar 't maar om de koe,
Die tot den buik toe treedt in frissche[10] klaverweide.
Ik zie, ik zie den beul 't zwaard trekken uit der scheide,
Den ouden hondsvot vast staan siddren voor den slag; –
Daar leît de grijze kop, 's lands uitgediend gezag[11]!

ULYSSES, NESTOR, THERSITES, DIOMEDES, REI VAN PELOPONNEZERS EN ITHAKOIZEN, CALCHAS.

ULYSSES.

Gij heeren, die te gaâr, op Agamemnons heeten[12],
Om Palamedes' zaak ter vierschaar zijt gezeten[13];
U allen is bekend het grouwelijk verraad,
Gebrouwen tot bederf van den[14] gemeenen staat;
En hoe de Eubeer vorst, uit Nauplius gesproten,
Het toegezonden goud meineedig heeft genoten
Van koning Priams spiê, en listig omgekocht
Veel hopliên, en zoo 't heer al meer en meer[15] gebrocht
In 't uiterste gevaar, van, onder Trojens wallen,
Voor 't kricken van den dag, te worden overvallen..
Dewijl de misdaad dan zoo klaar en helder blijkt,
Ontbreekt er, dat m' er voorts een wettig vonnis strijkt,
En na 't begangen[16] stuk den schuldige doe boeten
Zijn welverdiende straf! Gij rechters, zult dan moeten
Aanwijzen met uw stem, wat hem wordt opgeleîd[17],
Die zich bewegen[18] liet tot zoo vervloekt een feit[18].
Dat Nestor zich verklaar'!

NESTOR.

Ik wensch, genadig'[19] heeren!
Dat wij, door 't oordeelen, noch kwetsen, noch verzeeren[20]
Den schoon gebloeiden staat: maar dat men[1] liever hell'
Tot matigheid, als[2] al te streng[2] een vonnis vell'.

THERSITES.

Wat zeît de grijze man? gij suft, o oude vader!
Geen strengheid is te hard: het is een landverrader,
Een overgeven schelm; vindt zulk een bij u heul?
Laat mij er meê begaan, en heiligt me[3] tot beul.
Ik heb voor[4] lang gewenscht, den booswicht aan te randen,
En, tot elks schouwspel, hem te villen met mijn tanden.

ULYSSES.

Thersites! hoû gemak, en spreek op uwe beurt.
Gij, vader Nestor! dat gij 't leger niet gesteurd
Wilt hebben noch gekwetst, is lof en prijzens waardig:
Dat acht ik, zal geschiên, indien wij heel rechtvaardig
Afhandlen deze zaak, en laten 't recht geschiên,
En niemands bloed, noch stam, noch mogendheid ontzien:
Want zoo ge deze straf wilt zwakken[5] door verschooning,
En door de vingers zien, die 't outer en de woning
Uit goudzucht heeft belaagd, en dragen u als tolk
Van zulk een schendig stuk; – gewisselijk het[6] volk
Zal t' zamenrotten, en vergaren in veel[7] hoopen,
En morren, dat men laat de grootste schelmen loopen,
En die handdadig zijn aan kleene zonden[8], hard
Ter straffe vordert, en de goê gemeente sart,
En als bij d' ooren trekt; het krijgsvolk zal ons honen,
En roepen[9]: dat wij zijn aanzienders van personen,
Of dat wij 't met hem staan[10], die zulke netten breidt.

DIOMEDES.

Daar dient wel opgelet. Hetgeen Ulysses zeît,
Is niet dan al te waar. I aat dees zijn schuld betalen,
Eer dat we op onzen hals der hopliên ongunst halen.
Ik zie veel zwarigheên, en vind mij al bevreesd,
En ducht niet zonder reên dat duizendhoofdig beest,
Bij dees gelegentheid en onder Trojens veste.

THERSITES.

De vader, die wordt kindsch; men houde 't hem ten beste.
Wat uitspraak hoeft men hier? hij brengt zijn vonnis meê.

NESTOR.

Om 't heil van 't vaderland vergunt me deze beê,
En bij u zelven proeft, en overweegt mijn zeggen,
Of 't ongeraden waar d' Eubeer vorst te leggen
In eenwge hechtenis, opdat men niet en maak'
Zijn overoud geslacht verblind door heete wraak.
Hij heeft een langen sleep van hooggeboren magen,
Zijn vader Nauplius, als wij in Aulis lagen,
Zich in gedienstigheên niet weinig kweet, en bood
Al wat hij bieden mocht, tot redding van de vloot,
En Palamedes' dienst ging boven elks vermoeden.

ULYSSES.

Voorgaande deugden met een schelmstuk te vergoeden
Is Grieken ongewend; een schandelijke daad
Wischt alle weldaân uit, voorleden vroomheid baat
Geen mensche, die van aard verwisselt en verwandelt,
Zich aan 't gemeen[11] vergrijpt, en met den vijand handelt.
Noch reeks van oud geslacht, noch stam, noch adeldom,
En wordt hier aangezien, noch buigt de wetten krom;
Want raakte dit in zwang, en waar die dag geboren,
(Wat zonder[12] tegens staan?) zoo liep de staat verloren.
En om in hechtenis te brengen Palameed,
't Heeft veel bedenkens in, en strijdt met onzen eed (ven,
Vooreerst, die ons verbindt, dat zulk een mensch moet ster-
Die schuld heeft aan verraad, en 't algemeen bederven;
Daarna, zoo kan geen plaats verzekeren genoeg
Een vorstelijk persoon[13]: men tracht òf spade òf vroeg

---

[1]Later: „de zaak niet naar den eisch, maar dragen zich eenzijdig." — [2]weer, voorkom. – [3]door 't lot aangewezen. — [4]partijzucht. — [5]Later: „dit werk metloosheid. — [6]Thans of 't kost; waarin het later ook veranderd werd. — [7]Later: „de sabel." — [8]Later, met meer ondeugende dan smaakvolle zinspeling op een der 24: „krom houwt." — [9]Later: „honderdoogde." — [10]Later: „groene." — [11]De inhoud der drie voorgaande versregels wordt door de overlevering aan Maurits, Lij Oldenbarnevelts terechtstelling, toegedicht. – [12]Later: „die ten dienst van 't Grieksche leger, heden." — [13]Later: „getreden." – [14]Later: „'s lands." — [15]Later: „van langer hand." — [16]Voor begaan; verg. vroeger. Later: „bedreven." — [17]Later: „te lijden staat." – [18]Later: „vervoeren" en „zulk een landverraad." — [19]Later: „doorluchte." — [20]Later: „den Grieksehen Staat, gewoon te triomfeeren."

[1]Later: „In 't recht niet kwetsen, maar 't gerecht veel." [2]Later: „dan" en „straf." — [3]wijdt me. — [4]Later: „al." [5]Later: „'t heilig recht wilt kreuken." — [6]Later: „al 't." – [7]Later: „vergaderen bij." — [8]Later: „misdaân." – [9]Later: „mompelen." — [10]ons partij stellen voor hem. — [11]algemeen, gemeene best. — [12]zou er. — [13]Later: „een heer van groot gezag."

Naar zijn verlossing, en men zoekt de wacht te krenken:
Men houdt het[1] vaderland in onrust en bedenken;
Men graaft de muren door, of draagt hem in een kist
Voor boeken uit[2]; men veinst, men hangelt, en men vischt
Om torens en om gracht; of, eer men het[3] kan rieken,
Krijgt een gevangen heer, gelijk een vogel, wieken,
En over zee en zand zweeft heen door de ope lucht:
Als de Cecropische Dedaal zich gaf ter vlucht,
En van zijn vangenis, waarin hij zat versteken,
Ontbonden, past[4] zijn leed en ongelijk te wreken,
Hetgeen hij waant en droomt dat zich[5] is aangedaan,
En derf al wat hij denkt aangrijpen en[6] bestaan.
Meer dingen ik verzwijg, die stonden te bezorgen.

NESTOR.

Ontsla u van die vrees, door vaste en wisse borgen.

DIOMEDES.

Wat borge is mans genoeg?

NESTOR.

Achilles geef zijn woord
En Ajax; wel, wat 's dit? wie komt ons hier aan boord?

THERSITES.

Het is de goê gemeent.

NESTOR.

O goddelooze treken!

THERSITES.

Wat zegt gij? 't is het volk; dat heeft er in te spreken.
Wat zeit er 't leger toe? koomt, geeft uw oordeel dra.
Zal Palameed de landverrader sterven?

REI.

Ja.

CALCHAS.

Dat is de stemme Goods! Gij rechters, neigt uwe ooren,
En stemt met uw[7] gemeent, of vreest der Goden tooren.

ULYSSES.

Men lever hem den volke!

DIOMEDES.

Ik stem 't.

THERSITES.

Thersites ook.

NESTOR.

Argivische landouw! mijne oogen zien den rook
Opgaan van uwen brand, en Calchas ondertusschen
Die wiegt het volk in slaap, en niemand tracht te blusschen
Het vier, dat in zijne asch vast smeult, en heimlijk smookt[8],
En die u hoeden zou, die is het, die dit stookt[9],
En uit bijzondren wrok geeft voedsel deze[10] vlammen.
Roemt op geen lange rij van oude-vadren[11] stammen,
Op hoven schoon van bouw, noch steden trotsch van muur:
Men sloopt, men slecht het al op deze[12] onzalige uur;
Men velt gezwind ter neêr[13], wat langzaam is geklommen.
Gaat, Grieken! rukt om veer die zuil der vorstendommen,
Den Atlas, die 't gebied met zijne schouders schraagt,
En onverwikkelijk dat[14] groot gevaarte draagt,
Die onlangs heeft gevrijd uw dierverpande steden[15].
Gaat, Grieken! smoort de ziel van uw gerechtigheden,
Verworgt uw trouwsten raad in zoo veel ongevals,
Uw vrijheids voorspraak rukt de tong uit zijnen hals!

Mijn ziele smelte aan lucht[1], en Pylus[2] mijne beenen[3]
Ontvange, eer dat ik hoor der Grieken val beweenen!

REI VAN EUBEËRS.

Ach! waartoe of der Goden onbescheid
Befaamde deugd hier rust en vreê ontzeît,
En, zonder staf en aarselen, doet gaan[4]
Zoo steil een pad, zoo wild en woest een baan;

Door kreupelbosch, door wegen[5] ruig begroeid,
En onbestraat, daar elke[6] stap vermoeit
Een arbeidzaam hardvochtig man, geteeld,
Om barrevoets geschoeid te gaan met eelt;

Daar vrouw natuur gezaaid heeft scharp gesteent,
Dat zweeten doet zelfs reuzen[7] langgebeend;
Daar m' eenzaam dwaalt, daar, zonder spoor of pad,
Voor 't oog geen spits verrijst van vlek of stad.

Zoo zwaar een weg, van 's Hemels hoogen trans,
Dreef Juno's wrok den basterdzoon haars mans[8]
Geweldig in; 't geklater van haar zweep
Van kindsbeen af zijn' grove krachten sleep.

Voor d' eerste proef 't wicht met zijn handjes greep
Twee slangen aan, die 't fluks[9] te barsten kneep;
De voêster schept' haar doodverw, en zag stom
's Kinds vuistjens zwart van adders, om en om.

Zijn stiefmoêr staag raast op[10] Alcmene beus[11],
Als zij hem ziet van Hydra,[12] leeuw, en reus,
Van Diomeed, Busyr, en stier, en beer,
En Kakos' moord met zege komen weêr,

En gespen, tot verwondring zijner eeuw,
Om zijne borst de slang en fieren leeuw,
Geharrenast, onvergeleken held!
Met die hij vreesde en moedig[13] had geveld.

Wat grouwelijk, wat schrikkelijk gedrocht
Lucht, zee, en aarde in 't licht te voorschijn brocht,
Dat leît gekneusd; elk Hercles' daden prijst[14],
Waar Foebus' glans verguldt 's aardbodems lijst[15].

De faam zijn roem voert over alle zeên;
Zijn Godheid wordt kerkplechtig[16] aangebeên,
Van daar de zon de beide Mooren[17] verft,
Tot daar ze daalt, en in de baren sterft.

Maar eindelijk zoo breekt hij, met zijn knods,
Ter poorten[18] in des onderaardschen Gods,
Der schimmen rijk[19] na boven open lag;
't Sprietoogt er al, geslagen van den dag.

Van derwaarts hij opdondert onversaagd,
En voor zich heen den zwarten rekel jaagt;
Viert, kort, en vlijt de keten met zijn hand,
Waarmeed' hij fors den driekop[20] leide aan band.

---

[1]Later: „al 't." — [2]Overkennelijke zinspeling op Loevesteins „gelichten huig." — [3]Later: „'t de wacht." — [4]zorgt. — [5]Latinisme voor hem, waarvoor het later dan ook heeft plaats gemaakt. — [6]Later: „uit wederwraak." – [7]Later: „Gods." — [8]Later: „dat heimlijk in zijne asch vast smeult, ontvonkt, en smookt." — [9]Later: „en die u hoên zoude, is de stokebrand, die 't stookt." — [10]Later: „en voedt, uit lust tot wraak, die schrikkelijke." — [11]Later: „vaderlijke." — [12]Later: „in éêne." – [13]Later: „met éénen slag." — [14]Later: „onverwrikbaar zulk een." — [15]Versta de lossing van den Briel en Vlissingen, aan de Engelschen in 1585 tot onderpand verstrekt.

[1]versmelte in de, worde uitgeademd. — [2]Zijn hoofdstad. — [3]Voor beenderen. — [4]Later: „en omzien dwingt te gaan." — [5]Later: „streken." — [6]Later: „ieder." [7]Later: „zweet uitperst een bergreus." — [8]Hercules. — [9]Later: „voort." – [10]Later: „raast op schoone." – [11]boos. [12]Later: „poelslang." — [13]Later: „trotsch ter neder." — [14]Later: „looft Alcides' deugd." — [15]Later: „zoo wijd en zijd de zon het oog verheugt." — [16]Later: „hij wordt, gelijk een Godheid." — [17]Naar de keizerlijk Romeinsche verdeeling van Oost- en West-Mauritanië. — [18]Later: „ter nachtpoorte." — [19]Later: „wijk." — [20]Den helhond Cerberus.

Met zweem de zon, en 't licht ontzonk zijn ziel,
En als een kleed de nacht op 't aardrijk viel,
Van schrik en vrees. Zij dreef den grouwel voor,
En voerd' hem zoo de Grieksche steden door.

Zoo had de vuist van Hercules geklemd.
Men zag nu aarde en[1] onderaardsch getemd,
Als hij zijn hoofd door 's Hemels nave stak,
En onderschoorde 't lichtgestarrend dak.

Alcides' deugd genoot dit tot haar loon,
Dat hij omboog met de eeuwigheid der Goôn
Omtogen werd, en slaande 't hoofd omleeg
Rook 't wyrook, dat van d' outers opwaarts steeg.

Alcmene's zoon, die zulk een glorie kreegt!
Wat baat'et dat gij 't aardrijk hebt geveegd
Van ongediert, van menigen tyran,
En dat de Goôn u bruikten tot hun wan?

Als sedert uw vergoding d' Opperhel,
Naar ouden aard, wat grouwzaam is en fel,
Weêr heeft geteeld, en rokkent enkel kwaad?
Als 't onkruid weêr vertreedt het edel zaad?

Och, of gij nooit van ons gescheiden waart!
Och, hadt gij doch gestaakt uw hemelvaart!
Zoo zou onz' borst niet zuchten naar omhoog,
Noch tranendouw neêrbigglen uit ons oog.

Zoo zouden wij niet derven de oude[2] vreugd,
Noch treurig zien, hoe d' hooggemelde deugd
Zoo overvalsch beticht wordt en beklad,
Hoe 't heilig bloed 't meineedig zweerd bespat;

Hoe d' Oppervorst, en aller guiten tolk,
Dat edel brein[3] ten roove geeft aan 't volk,
't Welk, opgeruid door vorst en priesterhaat,
In zijn bederf met blijdschap weyen gaat.

Nu raast en woedt de onwetende gemeent,
En onze staat voorbochtig overleent[4];
Thans[5], als m' ontwaakt, en slaat zijn dolheid ga,
Koomt naberouw en klagen, veel te spâ.

Thans[5], als 's mans deugd, na logens mist en damp,
Opbeurt het hoofd en blinkt als 's Hemels lamp;
Dan zal 't gehuil betuigen, wie hij was,
Maar te[6] vergeefs bevochtigen zijne asch.

DE VIJFDE HANDEL.

BODE, OATES, NEPTUUN.

BODE.

Vervloekte, afgrijselijke, en deerelijke moord,
Verfoeilijk schellemstuk! waar heeft men ooit gehoord
Van zulk een grouwel? kan den Hemel dat gehengen!
Wie zag doorluchtig bloed ooit schandelijker plengen?

OATES.

Die neêrlaag ons verhaal; vertel, van stuk tot stuk,
Mijn broeders uitgang, en beklaaglijk ongeluk.

BODE.

Zoo fluks de rechters, na veel overlegs, ten leste
Hem gaven 's krijgsvolks grim[7] en hevigheid ten beste,
Teeg al de Pelopeesche en Ithakoische schaar
Naar 's opperhoofdmans tent en legerplaatse, daar

[1]Later: „de aarde en 't." — [2]Later: „eerste." — [3]Later: „hoofd." — [4]neigt voorovergebogen, als ten val. — [5]Straks, weldra. — [6]Later: „al." — [7]Later: „haat."

Men Palamedes hiel verzekerd en gevangen,
En paap[1] Eurypilus hem sterkte, om zijne gangen
Te strekken naar de dood, getroost en wel gemoed.
Met zoo spreekt Calchas[2]: „gij, die onzer[3] aller bloed
En leven op een prijs gezet hebt, en u merklijk
Bezondigd en misgaan aan 't wereldlijk en 't kerklijk,
De goedige gemeente, die vordert u tot[4] straf;
Uw jongste tijd is hier[5], dus breekt dit marren af."
D' Euboeër vorst, die rees[6] van daar hij was gezeten,
En sprak: „o mannen, die verhit zijt en gebeten
Op mijne onnoozelheid, wat is dit voor een wijs,
Dat veertigjaarge dienst[7], en zoo veel slavernij's,
Met stortinge van bloed vergolden wordt in 't ende?"
Zij kreten: „landverraâr! Jupijn uw meineed schende[8]!
Gij hebt uw vonnis weg!" Hij zweeg, en trad voor heen[9].
Zijn rechte zijde kwam d' aartswichelaar bekleên,
De slinke Eurypilus, en schenen zich t' erbarmen.
Een Cefaleensch soldaat, recht voor hem, op zijne armen
't Kwansuis meineedig goud droeg in een beukelaar.
Zoo ging hij moedig, en met voegelijk gebaar,
Bedrommeld[10], en bestuwd van krijgsliên, en van trossen[11],
En vorderde zijn tred naar Ida's hooge bosschen.
Een heuvel rijst er aan den voet des bergs, die schuin
Groeit als een schouwtooneel; van wiens verheve kruin
En toppunt, als de vloot werpt 't anker in dees haven,
Een kerk de zon gewijd, gecierd met rijke gaven,
Verstrekte een baak in zee, vermits den God, die korts
Voor d' Ooster gevel braaf te prijk stond, met een torts,
Wiens gonde flonkervlam natuurlijk scheen te lichten,
En dag te zenden[12] op der menschen aangezichten.
Nu leît dat schoon gebouw geschonden en ontsloopt,
En d' heilge steenen, hier en ginder opgehoopt,
De vorige heerlijkheid bestenen en beschreyen.
Ons krijgsvolks moedwil in die godenpraal ging[13] weyen,
En brandde en blaakte 't al; d' aartswichelaar stond stom,
En loeg om 't plonderen van Febus heiligdom, (lig[14]
En grinnikte, als hij zag, hoe 't schuim der menschen vei-
Een schouwspel[15] maakte van den Frygiaanschen heilig.
Deze, eertijds een gewijde en afgekeurde[16] plaats,
Nu een verspogen vloek, na 't woeden des soldaats,
Ten vadermoord gedoemd, met grouwelijke woorden,
Vast grimmelt van het volk, dat zwart van allen oorden
Hier dringt en t' zamenschoolt, en Ida's steilheid leeft
Van menschen, daar de berg een open uitzicht heeft
Op dezen heuveltop; ontallijkheid van[17] zielen
In zijn cypressen en geboge takken krielen,
En beven in de blaân. Wat is er een gewoel!
Een ieder heeft zijn wit: dees draagt zich stil en koel
In 't wereldlijk beloop, noch weet wat hij zal wenschen,
En om te kijken volgt slechts 't spoor van andre menschen;
Die braakt zijn gal, en scharpt zijn tong gelijk een pijl,
En bootst in 't spreken na den priesterlijken stijl,
En scheldt, en is vol viers, en groeit in 's naasten schennis,
En wordt al heel bereên van ijver zonder kennis,
En dorst na 't edel bloed; een ander, ruim zoo flaauw
In tegenijveren, uit vreeze van het graauw,
Zich intoomt, en met rouw het treurspel komt bekijken,
En 't voorspel tot bederf der Europeesche rijken;

[1]Voor priester. — [2]Later: „En Calchas spreekt hem aan." — [3]Later: „ons." — [4]Later: „eischt billijk u ter." — [5]Anders en beter daar; vergelijk boven. — [6]Later: „rees op." — [7]Gelijk die van Oldenbarnevelt; Palamedes treedt hier geheel in zijn persoon, en gaat, even als hij, van twee geestelijken verzeld, ter dood. — [8]straffe als schanddadig. — [9]vooruit. — [10]van dichte drommen omgeven. Later: „omeingeld." — [11]treinsoldaten. — [12]af te stralen. — [13]Later: „in dees gewijde kerk ging 's krijgsvolks moedwil." — [14]Rijmshalve voor straffeloos. — [15]Anders gaapspel. — [16]afgebakende; zie vroeger. — [17]Later: „men ziet ontelbre."

Een eenig zwijger weegt de wereld in een schaal,
's Volks zotternij belacht, en treurt om 's lijders kwaal.
De domme menigten haar handen t' zamenklappen,
Met dat hij, als een leeuw, grootmoedig aan komt stappen,
En klimt den heuvel op, eer dat hem iemand vergt;
En, staande op 't opperste, na 't rijzende gebergt
Dat statig aanzicht wendt, waarmeê hij onbezweken
Plag in Mycenens zaal voor 't heilig recht te spreken,
En voor den Griekschen staat te dingen met zijn tong.
Het nieuwsgier volk, door 's mans vrijpostig[1] wezen, hong
In twijfel, of hij met den hals zijn schuld zoû boeten,
Dan of men door genaad' het vonnis zoû verzoeten.

OATES.

Mijn borst die klopt, en[2] schrik mijne aandacht breekt en
Doch vaar gij niettemin met uw vertelling voort. (stoort;

BODE.

Zoo staande in 't openbaar, met opgerechten hoofde:
„O, mannen!" zeid' hij[3], „of uw heuschheid nooit geloofde
Al 'tgeen de valschheid heeft van landverraad erdicht[4],
Dat was mijns harten[5] wensch! 'k Heb, volgens mijnen
Gans vroom en ongeveinsd, en opentlijk gehandeld, (plicht,
En sterf een oprecht Griek, gelijk ik heb gewandeld."
Uit had hij, als daarop van wederzijden hem
De priesters bij de Goôn verbaden met hun stem,
En steenden overluid; na 't sluiten der gebeden
Zoo weken ze af verbaasd, en gaven zich beneden.
Hij, met zijn dienaars hulp, getroost en wel te moê,
Bereidde zich ter dood, en, tot de middel toe,
Ten halven lijve naakt, in 't uiterst van zijn lijden,
Zijn lijfknecht oorlof gaf, die treurig trad ter zijden
Na d' alderjongsten dienst. Daar stond de deugd gecierd
Met ware onnoozelheid, van 't leelijk ongediert
Begrenen[6] en begrimd; de beestelijke krijgers,
Van menschen nu veraârd in luiperden[7] en tijgers,
Van reedlijkheid ontkleed, bezeten van de wraak
En felste razerij, beving een grager smaak
Na 't goddelijke bloed; zij knarsten op de tanden.
De gramschap zag men uit hun dreigende oogen branden:
Die gloeiden vreeselijk, gelijk als kolen viers:
En nu verkropt van toorne, ontzind, en vol getiers
En vloekens, als den haat hun krachten had geslepen,
De grouwelijke beuls en Duivels steenen grepen,
En bliksemden met macht op dezen vromen[8] vorst.
Ik zag den eersten steen afstuiten van zijn borst,
Den tweeden van den slaap zijns hoofds, en hoorde klinken
Den slag van 't bekkeneel. Terstond verging hem 't blinken
Van 't eerlijk zilverhaar; dat achtbare gelaat
Werd jammerlijk van bloed besprenkeld en begaat[9].
Met zeeg hij zwijmend neêr; de godvergete boeven
Die hagelden zoo lang, tot dat z' hem gans begroeven,
En smoorden door 't gewicht van steenen meer en meer.
Gelijk als[10] Bacchus' rei ging razende te keer
Den zoeten harpenaar[11] (die vogelen kost lokken,
En dieren, en 't geboomt) met tortsen, steenen, stokken,
En morselden zijn vleesch met allerlei geweer;
Zoodanig was het end van dezen wijzen heer,
Als 't reukelooze volk toevliegende, op ging krabblen
Het bloedig puin, en om de wreede steenen grabblen:
Dees uit nieuwsgierigheid, en die uit enklen haat,
Opdat zijn dolligheid en moordlust werd verzaad.
Veel dooptender in 't bloed de vocht[12]-bezweete doeken,
En wrongen 't uit in wijn, en zopen 't op met vloeken[13],
En noodden juichend tot d' onmenschelijke feest
Hun spitsbroêrs, van dien God en zelven[1] tuimelgeest
Gedreven en geraakt. Den Hemel strook[2] uw zinnen
Met troost, om door geduld dat onheil te verwinnen!

OATES.

Grootvader[3]! legt ge dood in d' afgroud, noch gevoelt[4]
Uw Godheid 't ongelijk uws neefs[5]? koom, en spoelt
En wasch het aardrijk weêr van de oude grouwelvlekken!
Uw gramschap kost weleer der bergen kruinen dekken,
En, tot uw broeders wraak, de menschen en het vee
(Doen Pyrrhe en haar gemaal[6] niet zag als barre[7] zee)
Verdrenken en verdoen; uw hoofd nu op wilt steken[8],
En toon u log[9] noch traag, om straf en streng te wreken
U zelven, en uws bloeds geleden smaad en hoon.
Koom, handhaaf uw geslacht, en de oude sluyerkroon
Van koning Nauplius; opdat er, door uw oordeel[10],
Nog blijk', dat Godenzaad heeft boven andre voordeel[10].

NEPTUUN.

Mijn zoon, die 't broederlijk en deerlijk ongeluk
Besteent, schep moed, en toom en matig uwen druk!
Zijn dood, zoo onverdiend als staat- en landbederflijk,
Roept wraak, en maakt zijn naam roemruchtbaar en[11] on-
De dappere Ajax en Achilles blijven stout (sterflijk.
Bewaarders van het lijk, totdat men namaals houdt
Zijne uitvaart, als zijne asch met tranen wordt begoten,
Van Cadmos' borgerij, de schreyende Bœoten;
Wanneer de toeloop van 't bij hem verdedigd volk
Zijn sterflijkheid verzelt[12] ter onderaardsche kolk,
Verwelfd[13] met elpenbeen, verdekt[13] met marmorzarken;
Daar Themis antwoord geeft, en in haar kerk der kerken
Het wierook voor haar smookt; dicht aan de voeten van
De aanbedelijke maagd, men dezen grooten man
Een goude pronkbeeld recht; de Griecksche jonffers bringen
En leenen, tot deez' praal, hare afgestreke ringen.
Alreede zie ik staan[14] den heilig hallef naakt,
Vrijpostig als een held, die voor de vrijheid waakt,
Beteekend[15] door den hoed, bewaard zoo zorrigvuldig
Met d' eene, d' andre hand, aan Trojens goud onschuldig,
D' handvesten, toevertrouwd 't gewijde parkement,
En zegels gade slaat, opdat ze niemand schend'.
De eerwaardige Godes[16] 's mans deugden schijnt te vieren,
En dekt zijn grijzen kop met heilige laurieren:
Terwijl hem vreeslijk lijf en leven wordt ontzeid
Van 't grimmig ongediert, op zijne onnoozelheid
(Gemat van ouderdom en veertigjarig worstlen)
Als op een vetten roof met opgesteke borstlen,
Met manen versch geschud en muilen opgespard,
Gebeten en verhit. Zijn fiere moed die tart
't Vierspouwen van den draak, eene onrust zijner eeuwe,
Het huilen van den wolf, het brullen van den leeuwe,
't Schuimbekkende everzwijn, het naar geloei des stiers,
Het grijnzen van den beer, 't gebriesch eens tijgerdiers,
En 's luipers tandgeknars. Zoo leeft zijn faam de jaren
En eeuwen door, in spijt der vadermoordenaren;
Die Fenix zijner[17] tijd! en hoe de nijd meer bast,
Hoe minder hij vertsaagt, hoe hooger dat hij wast.
't Is billijk, dat zijn roem en lof ten grave uit zwelle.
Aeoliën hem wijdt en heiligt een kapelle

---

[1]In edeler zin, vrijmoedig; even zoo hier beneden, en bij Starter, blz. 5. — [2]Later: „hoe klopt mijn hart! de." — [3]Geheel overeenkomstig de laatste woorden, door Oldenbarnevelt op 't schavot geuit. — [4]Voor verdicht; later: „gedicht." — [5]Later: „mijn leste." — [6]Voor begrijnsd. — [7]Voor luiperts. — [8]Later: „dien manhaften." — [9]bemorst. — [10]Later: „God." — [11]Orfeus. — [12]nat-. — [13]Geheel naar 'tgeen bij Oldenbarnevelts terechtstelling voorviel.

[1]zelfden. — [2]Later: „streel". — [3]Nam. die van hem en Palamedes, de Zeegod Neptunus; zie vervolgens. — [4]Later: „slaapt ge nu in zee, op uwen stoel". — [5]Later: „Noch voelt ge 't ongelijk van uwen neve? spoel". — [6]Deucalion. — [7]open. — [8]Later: „nu 't hoofd omhoog gesteken". — [9]Later: „koel". — [10]Later: „zoo zal elk een bekennen, Dat niemand ongestraft het Godlijk zaad mag schennen". — [11]Later: „al 't aardrijk door". — [12]Later: „geleid". — [13]Later: „gewelfd" en „gedekt". [14]Men herinnere zich het bekende prentjen voor de Amersfoortsche uitgave. — [15]aangeduid. — [16]van 't Recht, Themis. — [17]Later: „van zijn".

En jaargetijdig feest, en zet op 't hoog-outaar[1]
Zijn beeltenis[2] met zang en deftig kerkgebaar.
De priesters, met hun pracht en blinkende gewaden,
Hem offrend[3] halen op zijn heerelijke daden.
Maar groot is 't jammer, en beschreîlijk 't ongeval,
't Welk om een vrome ziel gans Grieken treffen zal:
Groot is de ellende, daar zijn haters zich in wikklen,
Mijn neef! uw vader gaat met geile minne prikklen
Der koninginnen en princessen eenzaam bed,
Wier bruidegoms de krijg voor Trojen houdt verlet,
Wier poezelachtig vleesch, door 't lang ontberen welig,
De wellust kiest voor schaamt, en draagt zich overspelig,
En heelt zijn kitteling, en lonkt, en streelt, en kust,
En onderlingen brand met zoet omhelzen blusscht,
Versmaadt der mannen trouw, om 't puik der jongelingen.
De oncerelijke[4] galm van spelen, dansen, zingen,
Door 't gulden welfsel rolt, en Venus strooit er 't zaad
Om neêrslag, bloed en moord, en alderhande kwaad,
Om tranen en gehuil te maayen en te oegsten,
Om vorst en vorstendom en rijken te verwoesten,
En 't dolende overschot, met twijfelige[5] stap,
Te zenden[6] over zee en zand in ballingschap,
Zoo verre en zoo uitheemsch, dat nieuwsgier 't volk komt
En dut[7] of 't menschen zijn, of zeker slag[8] van apen. (gapen,
Achilles' gramschap slacht[9] Thersites met een vuist.
De moord slaat Diomeed voor Trojen; 't water bruist,
En raakt aan 't zieden, als mijn grimmigheid verbolgen
Haar vinnen van zich steekt, waar op de stormen volgen,
Die Agamemnon, in het keeren met zijn vloot,
Afeischen rekening van Palamedes' dood,
En 't bloed mijns bloedverwants, en pijnigen 't gewissen
Des fellen moordenaars, die enkle duisternissen,
Met roode stralen viers en kromme bliksems ziet
Gespouwen en doorkloofd, en met zijne ooren niet
Als schorre donders hoort, en eiselijke slagen,
En drijft onwetende naar Samos, door de vlagen,
In 't eeuwig schuimend graf van Icarus, en looft[10]
Den zaligen Priaam, voor 't hoog outaar onthoofd,
Vergeet zijn zegefeest, en vangt, vol schriks en bevens,
Met zijn gehoor 't gekraak van stevens tegens stevens,
Van zijde tegens zij', scheepskielen tegens kiel.
Des vaders Nauplius met smart verkropte[11] ziel[12],
Die[13], op de Eubeer kust, 't weêrkeeren van de[13] Grieken,
Alreê geroken heeft, een fakkel doet[14] ontsteken,
En licht in zee van 't slot, dat, steil en hoog gebouwd,
Op 's bergs verheven kruin, van wederzijds beschouwt
Een bare zee, wier diepe en holle watren woelen,
De eilanden allesins en vasten grond bespoelen.
De stuurliên van de vloot, verlokt door deze toorts,
Zich geven derwaarts aan, daar ze al te zamen voorts,
In plaatse van den nood en lijfsgevaar t' ontslippen,
Vervallen in 't gedruisch der Cafareesche klippen,
En 't luidende[15] gehuil van zoo verbolgen vloed,
Die stadig barst en[16] op de blinde klippen woedt.
Daar houdt gerechte wraak de ontrampencerde schepen
Verlet, door 't scharp gesteent, als van haar hand gegrepen,
Of met een dijk beweld van zand, dat hallef drijft,
En, door[17] gebrek van vloed, hen sloopt en stukken wrijft;
Of achter driftig, voor gestrand op harde kaayen,
Of stoot ze aan splinters door den draaistroom, in het zwaay-
De schippers vloeken de onherbergelijke reê, (en.
En haten 't drooge land, en roepen om de zee,

[1]Later: „altaar". — [2]Later: „Zijn gouden beeld". — [3]Later: Aan 't offren". — [4]Voor onecrbare. — [5]Later: „ongerusten". — [6]Later: „sollen". — [7]peinst. — [8]soort. [9]Voor slaat, doodt. — [10]prijst. — [11]overkropte. [12]Later: „De vader Nauplius, bedroefd in zijne ziel". — [13]Later: „Zal" en „de wederkomst der". — [14]Later: „Zoo ras niet rieken, of hij laat een toorts". — [15]schelklinkende (verg. de „luidende schelle" der Bijbelvertaling). [16]Later: „barnende". — [17]Later: „bij".

Wiens heesche en schorre keel, door 't naar gehuil der men-
(Dat ijdel en vergeefs met bedeloft[1] en wenschen (schen
Mijn gramschap paayen wil) wordt over 't vlak verdoofd.
Ulysses evenwel, en 't wrongkroondragend[2] Hoofd[3]
Ontslippen dit gevaar, gespaard tot leider[4] treurspel:
Daar gener schipbreuk van 't voorspooksel is en 't veurspel.
'k Zie Clytemnestre[5] alreê, geveinsdelijk en blij,
Onthalen haar gemaal, en Argos' borgerij
Haar vorst met ware[6] vreugd begroeten en ontvangen.
De lucht geslagen wordt[7] met fluiten en gezangen.
De kerken gaan ter feest; de koninklijke zaal
Wordt statig toegerust, met overdaad van praal.
Banketten recht men aan, hoedanig voor hun tranen
De jongste maaltijd was der blijde Frygianen.
Het tafelbedde blinkt van 't Iliasche paarsch,
En 's purpers glans vermeert bij toorts en wassekaars.
't Goud[8] van Assaracus verzwelgt de Griekse wijnen
En Godenlekkernij; de koppen vol robijnen
Het sterfelijk gezicht en de oogen scheemren doen.
't Goud recht er wildbraad aan[9], en Paauw[10] en kallekoen.
Hij zelf leît hoog en prat, en munt door zijn cieraden
Voor andren uit, met bonte en spikklige gewaden,
En draagt aan 't lijf de pracht en kleeding van Priaam.
Zijne eegemaal bezweert hem, bij 's verwinners naam[11],
Dat hij 't verciersel doch zijns vijands af wil leggen,
Voor beter wisseling[12]; licht is hij te gezeggen,
Onkundig van 't gevaar der korts aanstaande dood,
Om 't handwerk[13] aan te doen der lieve bedgenoot;
Verschrikt noch siddert niet! een balling[14] om zal brengen
Den vorst der koningen, een overspeelder[14] plengen
En spillen 't bloed eens[15] mans; zijn slachting zal geschiên.
Het jongste dischgerecht zijn heer zal bloeden zien,
Het roode vocht den wijn bespatten; 's konings leven
Van Argos' koningin ter neêrlaag wordt gegeven.
Het aangetogen kleed, dat weigert en[16] ontzeît
Zijn handen doorgang; dies hij zwoegt en arrebeidt,
En lucht zoekt, maar vergeefs; de schooten, ruim van vou-
En zonder opening, zijn hoofd besloten houwen. (wen
De suffert[17] gans verwijfd hem in de lenden steekt;
Maar overmids de moed in 't kwetsen hem ontbreekt,
Het mes ten halven keert; de vorst begint te worstlen,
En, als in 't wilde woud het boschzwijn, ruig van borstlen,
Gegrepen van het net, nochtans t' ontvlieden tracht,
En alsins uitkomst zoekt, en woedt[18] met domme kracht,
Gans ijdel en vergeefs; vermids het, vol verschrikken[19],
Door 't woelen enger maakt de looze jagerstrikken[19]; —
Zoo woelt en tracht hij ook bedompeld, om het valsch
En blindgeweven kleed[20] te worpen van den hals,
En in den wijden schoot en plooyen ingewikkeld,
Alom zijn vijand zoekt, angstvallig aangeprikkeld.

[1]Voor bede-gelofte; later in „kerkbelofte" veranderd. — [2]Later: „prat-gekroonde". — [3]Agamemnon. — [4]leedvoller. Later: „droever". — [5]Agamemnons ontrouwe gade. — [6]Later: „volle"; het „ware" der volksvreugd kwam anders tegen de valschheid van Clytemnestre beter uit. — [7]Later: „wordt nu doorgalmd". — [8]Versta: 't gouden vaatwerk. — [9]Versta: op de gouden schotels is het wildbraad aangericht. — [10]'t Pleit zeker meer voor de lichtgeraaktheid, dan het doorzicht van Burgemeester Paauw, dat hij in dit, met een hoofdletter gedrukte woord, een toespeling op zijn zwaarwichtige persoon zag. — [11]In zijn naam als overwinnaar. — [12]Voor: en met iets beters verwisselen. Later: „ter eere van haar kunst". [13]Het door hare handen geweven kleed, dat hem den dood moest doen. — [14]Egistus. — [15]Later: „het bloed des echten mans". — [16]Later: „verraadt den Heer". — [17]droomer. — [18]Later: „woelt", dat er misschien ook vroeger reeds stond. — [19]Later: „nademaal de strikken en de ruiten Van 't looze jagersnet door 't woelen dichter sluiten". — [20]Later: „loos gebreid gewaad".

De dochter van Tyndaar[1], al woênde en razend, straks
Verzelt[2] den gruwelmoord, gewapend met eene aks,
En, als men aan 't outaar, op plechtige offerfeesten,
Voor 't slachten met den bijl eerst merkt den nek der beesten
En stieren, alzoo mikt ze, en wikt haar felle vuist[3]
Dan ginder, dan weêr hier, en[4] neemt'et wis en juist.
Hij leît er toe, de schelm! weg heeft hij 't[5]; 't is geklonken
Met dezen dwingeland, wiens wreedheid heeft gedronken
't Neptuniaansche bloed zoo gretig en zoo Helsch.
't Hoofd, kwalijk afgehakt, hangt aan een lapken vels.
Hier vlooit het schuimend rood; daar grijnzen mond en
Cassandra, vol van God, ter zaal komt ingevlogen, (oogen.
En met haar' rozenhoed[6] den lijke de uiterste eer
Bewijst, en kranst den romp; zij[7] gaat ze fluks te keer
Met de akse warm van bloed, en dekt den zielcloozen
Met zijn geroofden buit[8]: die, vallende, de rozen
En frissche bloemen kreukt, en verwt den marmorvloer.
„Leg," roept de moorderes, „leg daar, o koningshoer!
O schandvlek van mijn bed! o, kanker van goê zeden!
Dat hebdy voor uw lang gepleegde vuiligheden!"
Het daatlijk juichend hof en vrolijke paleis
Geeft nu een naren galm en, is vol moordgeschreis.
Electra[9] zwijmt van schrik, en angstig voor haar moeders
Verwoedheid, bergt gezwind de onnoozelheid des broeders[10],
Door Focius den oom; zij zelve, in duisterheid
En vangenis bemuurd, een treurig leven leidt,
Tot d' overspeelder haar, om achterdocht te schouwen,
Doet met een akkerman, als een boerinne, trouwen;
Ter tijd toe, dat de wraak de moordenaars verrast,
Die, als ze in Pallas' kerk de groote Goden vast
Met blijschap offren, om Orestes' everlijden,
Besprongen worden, en benard van alle zijden.
De smart geeft wapenen aan dochter en aan zoon[11].
De moedermoord bespat het aangezicht der Goôn,
Die, toornig en verhit, om 't schendig kerkontwijen,
Dagvaarden staande voets de felle Razerijen,
Met biezend slangenhaar en eisclijk gegrim.
De neêrslag knaagt hun 't hart; de moederlijke schim,
Gewapend met een torts, hen nastapt door den tempel.
Zij vlieden voor, en zien de Vloeken[12] op den drempel,
Zijn aller menschen vloek, om zulk een grouwelmoord,
De daken[13] stieren ze ongehuisvest altijd voort.
Dat leert naar heilig bloed van Godenkinders dorsten
Tot in het darde lid! Ik ga den val der vorsten
En koningen voorbij; ik zwijg, hoe Griekenland
Veroorzaakt moord uit moord, en mengelt brand in brand,
En uitrooit stam met stam, geslachten met geslachten,
Door schennis schennis boet, verkrachten met verkrachten,
En aan 't gewijde slaat zijn vingers onbesuisd,
En in zijn boezem woet; terwijl Ulysses kruist
De zeên, veel jaren lang, van 't pekelschuim bedolven,
Gesmeten herrewaarts en derwaarts, met mijn golven,
Gesold, gerold, door zoet en zuur, door heet en koud,
Geweekt van 't nat, gebraân van hitt', en zoor van 't zout.
Nadat hij is ontslipt de Cafareesche lagen,
De winden hem aan d' onherberglijke[14] oevers jagen,
Van 't forssche Tracier volk, daar Hebrus' koude vliet
Zijn water loost, en in de Ægeesche baren giet;
Van derwaarts wederom na de Africaansche kusten,
Daar zijn gezelschap zich ter neêr wil slaan en rusten,
Verlokt door 't lekker ooft; dan naar Trinacria[15],

In 't hol van Polifeem, den Cyclops[1], die te spa
Zijn dronkenschap beklaagt, omdat hij nu, in 't duiken
En 't rijzen van de zon, éénoogig niet mag bruiken[2]
Den zienelijken God[3], en 't aangebeden licht;
Dan tweemaal, daar Æool zijn zetel heeft gesticht,
En over buyen heerscht, en breidelt dwarrelwinden;
Dan weêr naar Antifaat, ooit[4] hongrig om[5] verslinden
Het[5] raauwe menschenvleesch, waar hij 't bekomen kon;
Dan bij de tooveres[6], een dochter van de zon,
Die haar verspieders fluks verscheppen kan in zwijnen,
En d' Ithakois verlet[7] driehonderd zonneschijnen,
Totdat ze, in 't scheiden, zich met Telegoon vertroost,
In wiens schoon aanschijn zweeft en leeft haar boelschaps
kroost[8].
Van derwaarts wendt hij 't roer naar de Oceaansche baren,
En daalt, daar onderaardsche en doodsche schimmen waren:
Dan wederom zijn schip aan Circés oorden stiert,
Daar met lijkstacy hij Elpenors uitvaart viert.
Van hier langs de oevers der zoetzingende Sirénen,
Die onder navel visch, en boven maagden schenen.
Ik zwijg, hoe hij 't gevaar van Scylle en van Charybd, (slipt,
Haar draaistroom, barning, kolk, en woest gesteente[9] ont-
De rotsen, wit van schuim, en grondelooze afgronden[10],
En 't blaffende gehuil der blaauwe en zeegroen' honden:
En landt daar Faëtuus' haar vaders beesten[11] hoedt;
Die 't hongrig scheepsvolk slacht, wiens zonde[12] Ulysses boet
Met schipbreuk, als hij naakt, tot berging van zijn leven,
Na negen dagen, bij Calipso komt gedreven;
Die, als hij is ontrukt de kaken van de dood,
Hem zeven jaren stooft en koestert in haar schoot,
En leert den Griek, met min te stoken en te lesschen,
Hoe zoet d' omhelzing is en bijslaap[13] der Godessen,
Ter tijd toe, dat ze een zoon en schoone dochter teelt:
Deze op de moeder trekt, die is zijns vaders beeld.
Nadat hij van haar scheidt, en zij 't niet kan ontzeggen,
En ziet Fæacién met blijdschap voor zich leggen,
Ik mijnen drietand rep, en breek zijn nieuwe kiel.
Leucothoë, die bergt zijn half verzope ziel[14].
De strand ontvangt hem naakt; hier schuilt hij in de bladen,
De koninklijke maagd[15], medoogende, gewaden
Verschaft den vreemdeling, begaan om Peneloop.
Hij vindt zijne eegemaal ten laatste met een hoop
Verliefde vrijers, die vast na haar kuischheid dingen,
Becingeld en omheind, en koomt ze stout bespringen,
En stort hen overhoop, en valt, na lange ellend,
In d' armen zijner bruid[16]; maar voor het dreigement
Der heilge Godspraak (die hem waarschouwt voor zijn bas-
Bevreesd, ontzinnig hij de groote Goden lastert, (tert
En zich bezijden 's weegs in eenzaamheid versteekt;
Ter tijd toe Telegoon, door Circés zorg gekweekt,
Belust t' aanschouwen eens het aangezicht zijns vaders,
Hem onbekend verwondt, en doodlijk kwetst in d' aders,
Met een vergiftige en daartoe beschcerde[17] doorn;
Waar aan de boosheid sterft, en blusscht Neptunus' toorn.

OATES.

Grootvader! vlucht ge uw zoon, en laat g' hem in dit lijen
Getroost met woorden, en met schoone profecijen,
En mart ge met uw wraak? o vader! wat zal 't zijn?
Het menschelijk geslacht wordt weelig. Op, Jupijn!
Den hemel wordt bestormd, beklommen van de boosheid
Der nieuwe reuzen; opt en bliksem hunn' godloosheid.

---

[1]Clytemnestra. — [2]helpt bij. — [3]Later: „Zoo mikt ze heen en weêr met hare wreede vuist". — [4]Later: „De wraak regeert den bijl: zij" — [5]Later: „hij leît er". — [6]krans. — [7]Nam. Clytemnestra. — [8]Nam. Cassandra, door Agamemnon uit Troje meêgevoerd. – [9]Agamemnons en Clytemnestra's dochter. — [10]Orestes. — [11]Later: „wapens aan de dochter en den zoon". — [12]Voor Vloek- of Wraakgodinnen. — [13]Waar onder zij toegang zoeken. — [14]Later: „ongenadige". — [15]Thans Sicilië.

[1]Anders Cycloop, éénoog. — [2]Later: „niet langer mag gebruiken." — [3]Den God des lichts, Zonnegod. — [4]steeds. Later: „zoo." — [5]Later: „op" en „van 't." — [6]Circe. — [7]ophoudt. — [8]gelaatstrekken. — [9]Later: „klip en rots." — [10]Later: „gronden." — [11]Later: „kudden." — [12]Later: „welk' smet." — [13]Later: „hoe zacht een minnaar rust in de armen." — [14]Rijmshalve, maar min gelukkig voor lijf. – [15]'s Konings dochter Nausicaä. – [16]Later: „van zijn lief." — [17]voorbestemde.

PRIAAM, HECUBA.

PRIAAM.

Dit ongeluk is hem voor ons te spa beschoren!
Waar dit wat eer gebeurd, nooit hadden wij verloren
Zoo veel beroemde steên, tot nadeel van 't gemein.
Nu, Grieksche wijsheid! loop, en raaskal zonder brein.
't Huis van Assaraeus heeft zelve Pelops' handen
Den grootsten vijand der Trojanen aan zien randen,
En onder 't deksel van meineedig landverraad
Zoo schendig doemen. Vaart nu wel, o Griekschen staat!
O radelooze macht, die in uw degens strompelt,
Droomt van geen Trojen meer; waakt, om niet overrompeld
Te worden, noch verrast van Hectors schittrig[1] staal!

HECUBA.

Die zegen douwt op ons uit 's hemels milde zaal;
De Goden toonen zich op heden goedertieren.

PRIAAM.

Ik wil, dat hof en stad op deze tijding vieren[2].

REI VAN TROJAANSCHE MAAGDEN.

Trojaansche, wijdberoemde jeugd!
Zingt Pallas lof, en juicht van vreugd,
En eert, met kerkgebaren,
Haar drempels en outaren!

De feestelijke schare dans',
En schudd' voor haar den lauwerkrans;
Dat maagdelijke pruiken
In groene olijven duiken,

En 't haar, met zilver niet vertuit[3]
Noch paarlesnoer, maar als een bruid
Den witten hals bekleede,
En dekk' naar de oude zede.

Dat Aziën te zamen school':
't Zij[4] die, op de oevers van Pactool,
't Goud scheemren zien en blinken,
Of die Meander drinken;

Of treên Caïsters boord, die wit
Van langgehalsde zwanen zit,
Die in de zuivre plassen
Haar blanke pluimen wassen;

't Zij[5] 't volk van Sagaris besproeid,
Die d' ankers schuurt, en bochtig vloeit;
't Zij 't geen[6], verdreven balling,
Noch voeder heeft, noch stalling;

Voor Grieksche kleppers en met druk,
Vlood herwaarts, om Achilles' juk
En heerschappij te schouwen[7],
In veilige landouwen;

En voor Caïcus Xanthus koor,
En de Iliasche vesten voor
Lyrnes, wiens zwakke muren
Geen stormen en[8] verduren.

Wekt heilgen galm, en huwt uw keel
Aan luit en zangerige veêl!
Wilt heldre stemmen paren
Met spel van wind en snaren;

En trekt, met goddelijk geluid,
De blijde ziel ten ooren uit,
Gelijk met maatgezangen
Gij Paris gingt ontvangen;

Doen, op het water, rei aan rei
Met vreugd ontmoette zijn galei,
En welkom hiet[1] van harten
De schoone bruid van Sparten,

Die Proteus brandde met haar min,
En uitblonk als een Zeegodin;
Zoo Venus kwam bepereld
In 't parlemoer ter wereld;

En doen de schoonheid van Heleen
Niet[2] sterflijks, maar een zonne scheen,
Die, eerlijk uitgestreken[3],
Het hoofd eerst op komt steken,

En in het zilver van den vloed
Haar goude pruike[4] schittren doet,
En in 't kristal 't vergulsel
Ziet spieglen van haar hulsel.

O dochter van den Dondergod,
Minerve! gij bewaakt het slot
Van uw godsdienstig Trojen.
De vijanden verstrooyen[5],

En Agamemnon zuipt[6] verwoed
Zijn trouwste raadsmans edel bloed;
Het leger gaat zijn speren
Nu tegens Argos keeren;

Mycenen, van verstand beroofd,
Haar wijsheids bekkeneel doorklooft,
En langs het veld loopt scharsen[7]
Met d' uitgetogen harsen.

Stads[8] grootste vijand voor de poort
Leît, van zijn eigen volk vermoord;
Lof, lof zij u, Godesse!
O, strijdbre krijgeresse!

Voor u galmt 't vrolijke geschrei[9],
Voor u klinkt ruispijp en schalmei,
Voor u gehuwde vrouwen
En jonffers feestdag houwen,

En met vermengde reyen treên
Naar wit albast en marmorsteen[10];
De priesters, op uw drempels,
Ontsluiten alle tempels,

Zoo fluks 't Godinnebeeld genaakt
Dat over Dardans stamhuis waakt;
De scharen naar uw tochten[11],
En zijn met loof bevlochten.

Stokoude grijzerts, levens zat,
Hun wensch deelachtig, komen mat
U offerwijnen brengen,
En sidderende plengen.

[1]Later: „bloedig". — [2]jubelen, feestvieren. — [3]doorvlochten. — [4]Later: „Al". — [5]Later: „Of". — [6]Later: „Of dat". — [7]schuwen, ontwijken. — [8]Later (bij 't meer en meer verouderen van dit en): „stormgevaarte."

[1]Thans tot heette verzwakt; verg. echter 't verl. deelw. — [2]Thans niets. — [3]gedoscht, opgemaakt. [4]Later: „vlechten". — [5]Voor verstrooyen zich, worden verstrooid; zie reeds vroeger. — [6]Later: „drukt". — [7]schertsen, spelen, gekscheren. — [8]Voor Troje's. — [9]Thans geschreeuw. — [10]Nam. die der godenbeelden. — [11]optrekken, een tocht bewerkstelligen.

Het Stokske

VAN

JOAN VAN OLDENBARNEVELT,

VADER DES VADERLANDS[1].

Mijn wensch behoede u onverrot,
O stok en stut, die, geen verrader,
Maar 's vrijdoms stut en Hollands vader
Gestut hebt, op dat wreed schavot;
Toen hij voor 't bloedig zwaard most knielen,
Veroordeeld, als een Seneca
Door Nero's haat en ongenâ,
Tot droefenis der braafste zielen.
Gij zult, nog jaren achter een,
Den uitgang vân dien held getuigen,
En hoe geweld het recht dorf[2] buigen,
Tot smaad der onderdrukte steên.
Hoe dikwijls strekt'[3] gij onder[4] 't stappen
Naar 't hof der Staten, stadig aan
Hem voor een derden voet, in 't gaan
En klimmen op de hooge trappen;
Als hij, belast van ouderdom,
Papier, en schriften, overhoende[5],
En onder 't lastig landspak steende,
Wie ging, zoo krom gebukt, nooit krom!
Gij rustte van uw trouwe plichten
Na 't rusten van dien ouden stok[6],
Geknot door 's bloedraads bittren wrok; –
Nu stut en stijft gij nog mijn dichten.

Op de Afbeelding

VAN DEN HEER

JOAN VAN OLDENBARNEVELT.

Dit 's grootvaâr[7], van wiens deugd geen eeuwen zullen zwij-
Hij deê zijn rechters zelf het haar te berge stijgen, (gen;
Toen hij ter vierschaar kwam al even wel gemoed.
Zijn vijand dronk de dood aan zijn onschuldig bloed.

Gesprek op het Graf

VAN WIJLEN DEN HEER

JOAN VAN OLDENBARNEVELT.

VREEMDELING, KERKGALM.

VR. Wie luistren om de vraag eens vreemdelings te hooren?
K. Ooren.

VR. Wie stopt 's Lands voorspraak[8] hier den mond met dezen steen?
K. Een.

VR. Mauritius? Wat kon den landvoogd dus verstoren?
K. Tooren.

VR. Zoo heeft hij om verraad hem 't leven afgesneên?
K. Neen.

VR. Was 't om de vrijheid dan met kracht op 't hart te treden?
K. Reden[9].

VR. Wat mist al 't Vaderland bij 't korten van dien draad?
K. Raad.

VR. En brak men meer dan 't recht der vrijgevochte steden?
K. Eeden.

VR. Wat baart dit, nu elk voelt, hoe veel zijn dood ons schaadt?
K. Haat.

VR. Wat moet men doen, die met den dwingland t' zamenzweren?
K. Weren.

VR. Zou dan hun hoogmoed haast verwelken als het gras?
K. Ras.

VR. Wat zal men Barnevelt, die 't juk zocht af te keeren?
K. Eeren.

VR. Wat wordt de dwingeland, die 't recht te machtig was?
K. Asch.

GEUZE-VESPER OF ZIEKE-TROOST,

VOOR

de Vier-en-Twintig[1].

OP DE WIJZE: BRANDE PARTINICE.

I.

Had hij Holland dan gedragen
Onder 't hart,
Tot zijn af-gelcefde dagen,
Met veel smart,
Om 't meineedig zwaard te laven,
Met zijn bloed,
En te mesten kraai en raven,
Op zijn goed?

II.

Maar waerom den hals gekorven?
Want zijn bloed
Was in d' aders schier verstorven;
In zijn goed
Vond men nooit de Pistoletten[2],
Van 't verraad
Uitgestrooid[3], om scharp te wetten
's Volleks haat.

III.

Gierigheid en wreedheid beide,
Die het zwaard
Grimmig rukten uit der scheide[4],
Nu bedaard,
Zuchten: „Wat kan ons vernoegen
Goed en bloed?
Och, hoe knaagt een eeuwig wroegen[5]
Ons gemoed!"

IV.

Weest te vreên, haalt predikanten,
West en Oost!
Gaat, en zoekt bij Dortsche Santen
Heil en troost!
't Is vergeefs, de Heer koomt kloppen,
Met zijn Woord;
Niemand kan de wellen stoppen
Van die moord.

BESLUIT.

Spiegelt, spiegelt u dan echter,
Wie gij zijt;
Vreest den worm, die dezen rechter
't Hart af-bijt;

---

[1]Wij laten dit en de overige Barneveltiana, als ter meestgeschikte plaats, hier volgen; zij zijn anders zeker vroeger gedicht, al zagen ze eerst na Maurits' dood het licht. — [2]Zoo (naar Vondels eigen handschrift, bij Van Lennep) voor dert, thans durft. — [3]Voor strekte, strektet. — [4]Zoo, naar Vondels eigen handschrift. — [5]overheldc. — [6]Oldenbarnevelt zelf; zie boven reg. 2. [7]Thans geheel verhollandscht Gallicisme voor 't oud Hollandsche beste-vaâr. — [8]Advocaat. – [9]Weêrgalmshalve voor: ja, juist.

[1]Rechters van Oldenbarnevelt. — [2]omkoopsgeld. De lezer moge beslissen, of zij 't woord met Van Lennep aan 't volgende verraad hechten, of met ons dit als verspreider wil opvatten; voor den zin blijft het hetzelfde. [3]Verzonnen, en lasterlijk verspreid. — [4]Thans de schede. — [5]beschuldigen, zelfverwijt.

Schend uw handen aan geen vaders,
Dol van haat!
Scheldt geen vromen voor verraders
Van den staat.

Krachtelooze Papenbliksem,

TOE-GEEIGEND

LAMOTIUS EN WALAEUS,

BIECHTVADERS[1] VAN DEN HEER

Joan van Oldenbarnevelt.

De Goden[2] hadden Bogerman den bliksem betrouwd,
Om die tegen ontucht[3] heilig te gebruiken;
Die schijn-heiligen Engel werd hier op stout,
En schond al de edelste vruchten en schoonste struiken;
Ja, hij dreigde de Zee-goden zelfs te doen duiken.
Dies zij hem ontwapenden door een wettig besluit.
Doen behiel hij geen heiligdom als leêge kannen en kruiken;
Hij stofte op zijn ban-bliksem, maar de kracht was er uit,
En hoogst-wanende te vliegen bezweken zijn vleugelen.
Nu strekt hij maar een moolik[4] voor slechte[5] veugelen.

Op de Boeten, betaald

DOOR DEN HEER

PETER SCHRIJVER,

VOOR HET BIJSCHRIFT GESTELD OP D' AFBEELDINGE VAN

DEN HEER

ROMBOUT HOOGERBEETS,

PENSIONARIS VAN LEIDEN.

Wie zag meer leeds aan Hoogerbeets
Als Schrijver, onze Martiaal,
Die, toen 't schavot den ouden strot
Zag sneuvlen door het schendig staal,
Toen wraak de harten kookte,
En 't heilig bloed nog rookte,
Tot roem van Rombout, Hoorens[6] licht
Sprak in des dwingelands aangezicht:
„Is dit de loon der helden?
Is dit de deugd vergelden?
Wie vond van inborst vromer man?"
Dat woort ontstelde den Tiran,
Het klonk tot in den kerker;
De lijder wierd veel sterker,
Vermits, toen elk een tong ontbrak,
Ons Schrijvers spitsche penne sprak.

OP DEN HEER

ROMBOUT HOOGERBEETS[7].

Een vrome, oprechte ziel, en vrij van vuile smetten,
Stak in dees waarden man, den kenner van 's lands wetten;
Een kerker was de loon van zijn getrouwigheid.
Gods zegen dauwe op 't graf, daar hij begraven leît!

[1]Voor geestelijke bijstanders in de stervensure. — [2]Versta: de Dordsche Santen. — [3]onrechtzinnigheid, dwaling in de leer. — [4]verschrikker. — [5]onnoozele. — [6]Hoogerbeets geboortestad. — [7]In Sept. 1625, op 't Huis te Weer onder Wassenaar overleden, dat hij, weinige weken vroeger, met den Loevensteinschen kerker gewisseld had.

Op het Overlijden

VAN WIJLEN DEN E. HEERE

CORNELIS PIETERSZ. HOOFT[1],

RAAD EN OUD BURGEMEESTER DER WIJDBEKOEMDE KOOPSTEDE AMSTELREDAM.

Trek om 't raadsheerlijk lijk[2] geen droeve torenklok:
Het burgerlijk beklag zal deze baar geleyen;
De balling, weêuw, en wees beluyen hier met schreyen,
Hun waard, haar man, haar voogd, daar 't leven uit vertrok.

Hangt aan de wand van 't koor dien burgemeestersrok,
Dien tabbert, wijd van baat en staatszucht afgescheyen,
Dien deeglijkheid hem ging zoo onbesproken breyen;
Hieraan heeft eigebaat niet de alderminste vlok.

Dat nu Amstelredam in 't rouwkleed valle aan 't huilen!
Haar zegenrijke beurs ontbeert een harer zuilen,
Haar raadhuis een pilaar. Hoe drukt ons dit verlies!

Doch troost u, rijke stad! men zal u zalig noemen!
Als Room Fabricius' en Cato's deugd wil roemen,
Zeg: Hooft, dat was de man, waardoor mijn glory wies!

UITVAART VAN MIJN DOCHTERKEN.

De felle dood, die nu geen wit mag zien,
Verschoont de grijze liên;
Zij zit omhoog, en mikt met haren schicht
Op het onnoozel wicht,
En lacht, wanneer, in 't scheyen,
De droeve moeders schreyen.
Zij zag er een, dat, wuft en onbestuurd[3],
De vreugd was van de buurt,
En, vlug te voet, in 't slingertouwtje sprong;
Of „zoet Fiane"[4] zong,
En huppelde, in het reitje,
Om 't lieve loddereitje[5],
Of dreef, gevolgd van eenen wakkren troep,
Den rinkelenden hoep[6]
De straten door, of schaterde op een schop;
Of speelde met de pop,
Het voorspel van de dagen,
Die d' eerste vreugd verjagen;
Of onderhiel, met bikkel en bonket[7],
De kinderlijke wet,
En rolde en greep, op 't springend elpenbeen,
De beentjes van den steen,
En had dat zoete leven
Om geld noch goed gegeven.
Maar wat gebeurt? terwijl het zich vermaakt,
Zoo wordt het hart geraakt
(Dat speelziek hart!) van eenen scharpen flits,
Te doodlijk en te bitsch!
De dood kwam op de lippen,
En 't zieltje zelf ging glippen.
Toen stond helaas! de jammerende schaar
Met tranen om de baar,
En kermde nog op 't lijk van haar gespeel,
En wenschte lot en deel

[1]Verg. boven, blz. 118b, aant. [4]. — [2]Aldaar, blz. 137, aant. [4]. — [3]vlug en los. — [4]Thans vergeten zangwijs. — [5]Wellicht voor leurderijtjen, lorretjen, kinderspeeltuig, anders voor lodder-oogjen; zie V. L. [6]Anders hoepel. — [7]bonkjen, beentjen, kootjen.

Te hebben met haar kaartje[1],
En dood te zijn als Saartje.
De speelnoot vlocht (toen 't anders niet mocht zijn)
Den krans van roosmarijn[2],
Ter liefde van heur beste kameraad.
O kranke troost! wat baat
De groene en goude lover[3]?
Die staatsie gaat haast over.

GEBOORTKLOK VAN WILLEM VAN NASSAU,

EERSTGEBOREN ZONE DER DOORLUCHTIGSTE PRINCEN

FREDERIK HENDRIK EN AMELIA,

DOOR GODS GENADE

Princen van Oranje;

GEBOREN MET DE ZON, DEN 27 VAN MAY 1626,

IN 'S GRAVENHAGE.

AAN DE DOORLUCHTIGSTE PRINCESSE

AMELIA,

DOOR GODS GENADE

Princesse van Oranje.

Klinkdicht[1].

De Hemel had in u dat heilig pand beslcten,
Daar 's moeders gloor uit blinkt en 's vaders majesteit;
Pand, 'twelk gezegend rijk in rijk borduursel leît,
Op koesterenden schoot, met schoonheid overgoten;

Pand, 'twelk Oranje troost en Hollands bondgenooten;
Pand, met veel wenschen van veel duizenden verbeid;
Pand, daar mijn Kallioop iet zeldzaams van voorzeît,
Gevierd en aangebeên van Kristen werelds-grooten.

Hier springt hoefijzers bron[5], hier bruist een diepe zee;
Hier wei ik ruim, hier is de hoorn van Amaltheê[6].
Mevrouw! vergeef me doch deze openhartigheden,

Zoo zal mijn zangeres zich rekenen te zijn
Zielzaliger, als ooit hofschenker van Jupijn,
Die Nectar schaft, daar Goôn ter bruiloft zijn gebeden.

Geboortklok

VAN

WILLEM VAN NASSAU[7].

Hofjonffer[8] rijk van praal[8], die al van ouds vermetel
Op uwe graven stofte, en grafelijken zetel,
Met kunst gevlochten Haagl besproeid van Vijverstroom,
Die kiesch de wortels lekt van den Oranjeboom;

Oranjeboom, die ciert de Tempe van ons landen;
Boom[1], naar wiens geur en sap 's volks[1] monden watertan-
Prieelnymf altijd frisch! vergun me, dat ik daal (den;
Op eeuwig groenen telg[2], en, Lentsche[3] nachtegaal,
In 't kwikste[4] van den May, aanhef[5] te kwinkeleeren,
Om uw prins Willems wieg en boortedag te eeren,
Met lieflijk maatgezang; zang, boeister van 't[6] gehoor;
Zang, die de[7] ruwste ziel lokt spelen[7] buiten 't oor.
Ik weet wel, preutsche[8] maagd! dat in deez' zoete dagen
Uw lindetakken[9] puik van schelle keeltjens dragen;
En dat uw Constantijn[10], met zijne ivoren luit
En voet en[11] vingerdans, de vorstelijke bruid
Het Maylied schenkt; wanneer zijn goude Fenixveder
Heeft 's vorsten last vernoegd[12], en 't harte speelziek weder
Naar dicht en snaarspel[13] jookt, daar ge uwen zin op zet,
En 't slechtste[14] liedje kaauwt voor 't lekkerste banket; –
Doch ik ken uwen aard[15] zoo heusch, zoo hoofsch, zoo edel,
Dat gij komt luisteren[16] naar een geringer vedel;
Ik weet, ik heb verlof van uwen Vijverberg,
En 't zal onnoodig zijn, dat ik 't uw zwanen verg.
Maar gij, o negental! o Myter-berg[17]-godinnen!
Die 's nachts niet min als daags gaat waren door mijn zin-
Om wie ik 't leven lieve[18], en zonder welke[18] ik niet (nen;
De majesteit der zonne aanschouw als met verdriet,
En droef en eenzaam wensch in duisternis te stronkelen,
Al zit zij hoog in 't goud, betulband met karbonkelen,
Bemanteld met een kleed van vlam en purpergloed,
Waar voor al 't Oosten knielt, en wyrookreuken voedt;
O dochters van Jupijn! indien ik uw bevelen
Ooit ijvrig heb verricht; 'tzij, dat ik speeltooneelen
Opstenen[19] dede, en plengde een biggeltranenvloed,
Paleizen doofde in asch, en princen smoorde in bloed;
Hetzij mijn cyther schepte in[20] beldenlof haar weelde,
't Zij ik op dunner riet[21] een hardervaarsken kweelde;
Uwe ooren herwaarts neigt, uw dichters stem verhoort!
Bevloeit met gulden inkt dees zalige geboort';
Ontsluit genadig ons uw bosschen en uw bronnen,
Ontsluit ons Heiligdom en Hemelen vol zonnen!
Geeft rijmen, die, getoetst, der wijzen dichtkund' schatt',
Als pronk van diamant, met gouden klaauw[22] gevat.
De alstovende Godes[23] die, door haar boezemprikkel,
Meer levens aankweekt, als Saturnus, met zijn sikkel,
Naijvrig[24] maait en velt, had, sedert dat ze nam
De zorg ter harten van den hoogen heldenstam,
En het Nassauwsche bloed, op Jupiters begeeren,
De zaak zoo verr' gebrocht, dat Frederik zijn speren,
Helm, pantser, en pistool voor hare voeten leî,
Verwonnen door de deugd en schoonheid, en 't gevlei
Van eene Amelia, met wie hij, zoo 't betaamde,
In kuisch en wettig bed, met zin en ziel, verzaamde[25].
Elk riep: een held vergaapt zich aan zijne eegemaal[26],
Een borst die nooit en klopte (al stond er punt van staal
En vijands degen op, en dreigde door tê dringen),
Die laat zich van een kind den schicht in 't harte wringen;
Een hart, daar hagelbui van kogelen op stuit,
Is nu Cupido's roof, en Cypris' rijke buit.

[1]vriendinnetjen. — [2]Een zoogenoemden doodenkrans. — [3]Groene en gouden blaadjens ter versiering van 't kinderlijkjen. — [4]De latere lezing, zie des belust in Van Leuneps Nalezing II, blz. 32. — [5]De Hippocreen, hengste- of dicht-bron der Grieksche legende. — [6]De hoorn des overvloeds (van Jupiters min Amalthéa). [7]Even als de Palamedes onderging dit gedicht, bij een twintig jaar latere uitgave, aanmerkelijke veranderingen in taal en versbouw, die, meer dan bij genen, over 't algemeen verbeteringen mogen heeten. Wij zullen er in de aanteekeningen de belangrijkste van aangeven. — [8]Later: „Hofjoffer" en „pracht". Versta: Den Haag zelf.

[1]Later: „En" en „de". — [2]tak. — [3]Later: „als een". [4]levendigst. — [5]Later: „begin". – [6]Later: „te boeyen 't wuft". — [7]Later: „En d' aller-" en „te lokken". — [8]Later: „preutsche". — [9]Het Haagsche Voorhout. – [10]De dichter Huygens, 's Prinsen geheimschrijver, in zijn Voorhout. — [11]Later: „luchten". — [12]voldaan. — [13]Later: „snaren". — [14]onbeduidendste. — [15]Later: „nochtans, ik ken uw aard". — [16]Later: „nog luistren komt". [17]Parnas; om zijn dubbele top dus betiteld. — [18]Later: „nog 't leven lust" en „wie". — [19]verzuchten. Later: „Dê stenen, en vergoot een droeven". — [20]Later: „uit". [21]Later: „dunnen halm". — [22]haak. — [23]Venus. Later: „de Cypersche Godin". — [24]Later: „gedurig" — [25]Thans zich vereende. — [26]Later: „de held bezwijkt voor Venus scherpen straal".

Dit spoet den Oorloogsgod[1], zoodat hij knarsetandde,
En riep, bij trommelslag, den veldheer van den lande
Al weêr aan grenzewaart, met ongerusten geest,
Versteurend'[2] Hymens vreugd, in 't midden zijner[2] feest,
Doen 's vorsten bruiloftkoets verkeerde in legertente,
Gelijk[3] een gure bui, in 't lachendste der lente,
Der bloemen spikkeling dik treft, en droef[4] bezwalkt.
„Voor ditmaal heeft me Mars," zeid' Cypria, „verschalkt,
En de gewenschte vrucht belet na lust te pluiken[5];
Doch 'k zal zijn treken tot mijn voordeel bet[6] gebruiken:
't Bestand, dat hij me brouwt, om elders krijg te voên,
Is slechts te rugge treên, om grootren sprong te doen."
Zoo sprak ze, en ging terstond, in 's bruidegoms[7] afwezen,
Meer brands verwekken, en haar krachten t'zamenlezen
Op 't hooge Idaliën, en zamelde te gaâr
De Charites[8], daar toe[9] een vlugge schutterschaar;
En wijdde ze van nieuws, om, als gezwore pagiën,
Te maken haren stoet bij groote personagiën;
En toegerust met al 'tgeen minneplicht vereischt,
Zij met haar eersleep is[10] naar Hollands hof verreisd,
Daar Henriks bedgenoot eerbiedig komt begroeten
De moeder van de Min, en neigende aan haar voeten,
Onthaalt ze met zoo veel aanbiddings als ze kon,
Gelijk als d'[11] Oosterling de eerwaarde morgenzon;
En staat verslegen[12], als dat goddelijk vermogen
Van Venus' aangezicht bestraalt haar sterflijke oogen,
En werpt zijn schijnsel op dat voorhoofd zonder kreuk;
Terwijle d' heilge pruik een liefelijken reuk
Door 't hoflijk welfsel spreidt, en wanden en pilaren,
Van veel verwonderings geslagen, naauw bedaren.
Nadat ze nu allenks wat harts[13] bekomen heeft,
Feesteert ze[14] de Godin aanminnig en beleefd
Met deze woorden: „o, gij oorsprong aller weelden,
En 't schoonste dat ooit Goôn of menschen zich verbeeld-
Weest driemaal wellekom! wel komt ge mij te pas, (den[15],
Die aan het mijmeren al heel[16] geslagen was,
Door 't derven van mijn lief, die legers gaat bespringen,
En mij besprongen liet van veel bekommeringen."
De Schepgodin hier op[17]: „o, eer van uw geslacht!
Op wie de zaalge rei der Hemelgoden lacht,
Schep moed! en duld[18], dat Mars uw bruigom spelen voere,
En met hem onder 't heer der vijanden rumoere;
Jupijn belooft u hem te leveren in 't end,
Na weinig weken, uit zijn rusting ongeschend;
Dan zal hij, krijgens zat, in de oude liefde blaken.
Wil ondertusschen met dees kindren u vermaken!"
Mèt wees zij haren stoet. Amelia, die loech
Om 't lodderlijke volk; terwijl ze gade sloeg
Het teêre brein, met blonde en kruifde pruik[19] beslagen,
De bruine gitten, die door schalke wimbraauw zagen,
De leden schoon van leest, van roering rap en gaauw,
Het spierwit vel, 'twelk scheen door 't zuiver hemelsblaauw
Der kleedinge[20], waarop oranje-sluyers hingen;
De parledruiping van des oorlels[21] goude ringen;
De wieken, bont van pluim, van jufferoogen[22] blij;
Pijlkokers[23] op den rug, kruitflesschen op hun[23] zij;
Flitsbogen, streng[24] van pees, en zilvere pistolen;

[1]Later: „Wapengod". — [2]Later: „En steurde" en „van de". — [3]Later: „Zoo treft". — [4]Later: „van vuilen mist". — [5]Thans plukken. — [6]Later: „gaan". — [7]Later: „Frederiks". — [8]Grieksch voor Bevalligheden, Graciën. — [9]daarbij. — [10]Later: „Zij is met haren sleep". — [11]Later: „een". — [12]Gewestelijk Hollandsch voor verslagen. — [13]moed. — [14]Later: „ontmoet ze" — [15]Later: „God en mensch zich inneheldde". — [16]Later: „alreê". — [17]Later: „Maar Cypris antwoordde haar". — [18]Later: „Grijp moed! gedoog". – [19]gekrulde lokken. — [20]Later: „Van 't prachtig kleed". — [21]Later: „Paarleschatten van der ooren". — [22]Gelijk in een paauwenstaart. — [23]Later: „de koker" en „de kruitflesch op de rug". — [24]Later: „de bogen, taai".

En worrep[1]schichten, die na 't mikken nimmer dolen.
Vrijpostig treedt ze toe, en uit genade jont
Dat 't een na 't ander vast, met eenen heuschen mond,
't Sneeuw harer handen kust; en wordt nog, in het naderen
Der lippen, niet gewaar de brand, die zich in d' aderen
Door adems gift verspreedt, en voedt een zoete pijn,
Die haren oorsprong neemt van 't kinderlijk venijn.
Dies Cytherea groeit, wanneer ze 't zaad ziet zaayen,
Waarvan ze wenschelijk[2] de vruchten hoopt te maayen.
De daaglijksche ommegang maakt Cypris' bende stout,
Nadat ze op zachten schoot nu dien, nu dezen houdt,
Of aan de rozen drukt, ontluikende[3] op haar wangen;
Of laat ze om haren nek, gelijk[4] gestrengeld, hangen;
Of staart op 't lodderoog, dat haar gezicht belonkt,
En kweekt het vier, 'twelk door het kussen is ontvonkt;
Of laat een kraaltjen bloeds uit blanke borsten prikken (ken:
Door 't minne-schichtje; dies zij bleek wordt van verschrik-
Zij doodverwt doodscher 't rood dat op haar kaken bloost,
Wen 't wicht een kleene bus[5] op naakten boezem loost,
En, met minkweekend', maar geen lichaam schaâde vlam-
Al heimelijk verzengt melkwitte tweeling[6]-mamme. (me,
„Ach," steent ze, „ik flaauw!" Aglay Sabeesche reuken
Terwijl haar Eufrozien met rozewater sprengt (brengt,
In 't aanschijn, 'twelk uit vrees zijn purper heeft verschoten;
Thalie ontrijgt ze, al waar 't om 't hart te naauw gesloten,
En wekt een koeltje, en aâmt haar aanzicht leven in.
„Dit jokken[7] mij mishaagt," graauwt Pafos' koningin;
„Dit 's kwetselijke[8] vreugd; verziert[9] ons andre spelen.
Bellone scheure uw heer in twee gelijke deelen,
't Een grijp het ander aan, doch niet als boertenswijs[10];
't Een hebb' de nederlaag, en 't ander strijk' den prijs!"
Mèt hirg ze in 't midden op een' koker zwaar van goude
En pijlen; ieder wenscht, dat hij het veld behoude,
Elk vlamt er op. „Welaan, mijn kinders! zet u schrap;
Doet," zeît ze, „oprechte proef van ware ridderschap!"
Haar zonen zijn terstond gehoorzaam haren woorde.
Men recht standaarden[11] op, men zet zich in slagoorde:
Men trekt er af en aan; 't gedrommel vult de lucht.
De treurige princes loost treurig zucht op zucht,
Aanschouwende dit spel: „Ach!" spreekt ze, „kuische Min-
Indien 't me paste, als eer een Amazoonsch[12] heldinne, (ne!
Ik zou met forschen moede, op een schuimbekkend ros,
Navolgen mijnen man[13], door vlak, door veld, door bosch;
Ik zou, met dezen arm, handhaven zijn banieren,
En geven Holland stof tot vreugd en vreugdevieren!"
Zoo klaagt ze, en onder des zoo valt de schemerschim;
En Febus drenkt zijn vier beneden onze kim;
't Gedoofde starrelicht begint al meer te flonkeren.
De peinzende vorstin, door naarheid van het donkeren,
Is naar, en tocht[14] na rust. Het drietal haar geleidt.
D' een trekt de keursen[15] uit, en de andre 't bed bespreidt
Met bloemen, mild van geur, een darde vlijt het kussen;
Maar 't vlijen van de pluim[16] en kan geen zorge sussen,
Geen zachtigheid den rouw der minnares verzacht;
Zij luikt geen oog ten slaap, al zwijgt de middernacht,
Al is de maan geraakt ten halven harer ronde.
„Een wichtje," zeît ze, „geef zich herwaart op dees sponde,
Of 't onz' gedachten mocht verleyen[17] door zijn praat;
Ik keer mij om end' om; ik hoor de dageraad."

[1]Later: „De scharpe". – Vergelijk bij deze geheele voorstelling, de Vondel voor den geest zwevende, maar verre overtroffen plaats uit Bartas' Heerlijkheid, boven, bl. 89. — [2]Later: „tot haar wensch". — [3]Later: „Of drukt ze aan rozen, versch ontloken". — [4]Later: „hals, wel vast". — [5]pistool. — [6]Later: „de mellikwitte". — [7]schertsen. — [8]schadelijke. — [9]bedenkt. — [10]Thans boertsgewijs. — [11]Later: „en standaarts". — [12]Later: „een oude krijgs-". — [13]Later: „Verzellen mijnen Heer". — [14]toogt, trekt, verlangt. — [15]Later: „kleeders". — [16]veêr. — [17]afleiden.

Een jongsken, wiens vernuft d'opvoeding had vergouden[1],
't Welk Brongodinnen verr' voor Hyles stelen zouden
(Zoo rijk en zoet van taal, dat op zijn tong een bij
Van Hyble of van Hymet, den honigdauw[2], die zij
Uit thijm gezogen heeft en riekende violen,
Te storten wenscht, en daar een God om zou gaan dolen,
Indien het waar vermist) zich vlijt op 't spondegoud,
En met zijn kout en praat[3] de wakende onderhoudt;
Kout, die meer brands verwekt, en geenszins dient tot les-
schen:
Hoe Fredrik t' elkemaal van Stroom- en Zeegodessen
Belaagd werd en belonkt, wen zijn vermaalde[4] kiel
Door 't schuimend meergroen[5] bruist'; hetzij zijn dappre
Op vijands bodem dorst ons ruiterbenden mennen (ziel
In veldslag; 't zij, hij stad of vesting ging berennen;
Of aan den Teems vernieuwt 't verbond hem toebetrouwd,
Bij dien, die vierwerf 't hoofd omdrukt met kronengoud[6];
Daar hij zich gaat in drang zoo veler zielen mengelen,
En uitsteekt als een God, gevierd van juichende Engelen;
Hoe 't aâmloos Brunswijk door zijn vroomheid werd ontzet[7],
Hoe hij met moeden hengst ging in de Main te wed[8],
Of zijn trompetten deed voor Brussels poorten spelen[9],
En d' oorloogsfakkel stak in 's Hartogen prieelen,
In spijt van Spinola; die zag, als in een droom,
Den held, die 'm namaals holp opbreken van den Zoom[10];
Zoom, die gekarmozijnd in 't laauwe bloed van d' Iber,
Door Bergens vesten bruist, zoo trotsch als ooit de Tiber,
Doen Rome zinken zag den hoogmoed van Tarquijn;
Zoom, die van Nassaus roem zal eeuwig tuige zijn.
Maar doen de kouter[11] elk op 't breedste zou verklaren,
Hare oogen allebei van vaak beschoten waren;
Dus mord' hij zachtelijk[12] tot dat ze vaster sliep,
En mèt kwam Morfeus daar, dien Cypris derwaart riep,
Om haar gerustigheid, met luisteren in d' ooren,
Met minnebeelden, en met droomen nog te storen.
Doen nu verdreven was 't saffraanlicht van Auroor,
En dat de vijver van den hove met den gloor
Der zon was overspreid, die op het water beefde
Met stralend spiegelgoud, 'twelk in 't kwik[13] zilver leefde;
Doen schoot de bedgenoot van den Hollandschen held
Beroerd[14] uit haren droom, omgrijpende als ontsteld,
Gelijk of ze iemand woû met min en jonst omarmen,
En trok een zucht[15] (waarvan zich Venus most erbarmen)
Uit 't binnenst harer ziel; hierover met der haast
Cupido's moeder haar kwam vinden al verbaasd:
„Mijn dochter!" vraagde ze, „wat is u[16] overkomen?"
„Och!" antwoordt de vorstin, „'t zijn suikerzoete droomen
Van mijnen bruidegom. De vaak nam de overhand
Na 't waken, als me docht, dat uit mijn ledekant
Een boom wies hemelhoog, gelaân met goude oranjen;
Onweder rees er op van Oostenrijk en Spanjen,
Met donder, hagel, wind en bliksemvier vermengd,
Nog bleven[17] schors en vrucht en bladen onverzengd;
De telgen[18] zaten vol met allerhande vogelen,
Die cierden 't spruitelgroen[19] met geschakeerde vlogelen,
En sloegen Englegalm[20] met zoet gezwolle keel,
Als de aangelokte deên op Orfeus' heilge veêl;
't Gehoornde mellekbeest ging onbeschroomd te weide,
En Holland in zijn schaad'we een weeldig leven leidde,
Gelijk het gulde[1] volk in gulde[1] warelds eeuw.
De prins werd vriendlijk aangekwispeld[2] van den Leeuw.
De Vlocken weken hem en bleeke Razerijen;
Men zag de lucht geveegd van kromgeklaauwd' Harpijen,
Geen raadselbreyend Sfinx leîde op verslinden toe,
Chimeeren waren voorts het vonkespouwen moê;
Geen Gorgons piepten meer, geen Hydra's nijdig bliezen,
Geen Scylla baste meer[3], de Pythons[4] staakten 't biezen;
Elk ingezeten liefde en vreed' had tot zijn wit,
De kruidelezer vond geen doodlijk aconith,
De boter geur en kleur kreeg als oranjevruchten;
Maar dit was aangenaam, geen oorzaak van verzuchten.
Ik sluimerde daarna; weêr dochtme, dat ik was
In onzen lusthof, daar ik keurig bloemen las,
En frissche kransen vlocht, en zoete rozenhoeden; (den;
Mèt kwam mijnheer op slag, doen wij het minst vermoed-
Ik, grijpende om end' om, dat ik hem kransen mocht,
Vond, dat ik niets omhelsde als dunne en ijdel locht;
Dies schrikte ik en verschoot, als waar 't van doodsche spo-
En daarmede is mijn slaap en sluimerval[5] gebroken." (ken,
Doen rechtte ze zich op, en schoot de kleedren aan;
Haar hebben Charites, na plicht, gerak[6] gedaan:
De een rijgt en de andre snoert; een andre vlijt de plooyen;
Deez' streelt de pruik, en die den spiegel houdt in 't tooyen,
Of 't zilveren lampet, 'twelk zwaar in 't houden wordt,
En 't zuiver water op haar zuivre handen stort;
Een andre reikt de dwaal. Gekleed, zoo brengt ze weder
Den dag ten ende als voor, met peinzen op en neder.
Nu mijmert ze in den tuin, daar schildpad, Cherubijn,
Dolfijn, en kopre slang braakt levend kristalijn;
Nu, om op 't heetste van den dag de zon te mijen,
Wordt ze overschaâuwd in linde en iepegaalderijen;
Of ondertusschen, als 't lang dralen de uren rekt,
Zij in het kabinet 't begonnen werk voltrekt,
En aan 't borduren valt, om, tegens 's liefsten keeren[7],
Hem met haar eige kunst en handwerk te vereeren,
En bootst, terwijl ze draân op zijde draden hecht,
Met zang de klachten na der slotzwaan van de Vecht.
Door[8] 't schilderen met de naalde is niemand Pallas nader
In aardigheid, als dees. D' oudgrootvaâr en de vader
Haars bruigoms krijgen hier onsterfelijken lof.
Geboomte, naar[9] van schaad'we, omcingelt 't Nassausch hof,
Hetwelk ontzig aanbrengt[10] in der aanschouwren[10] oogen.
Geslepe jaspiszuil stut marmorsteene[11] bogen,
Op vloer van Porfyr treên handvlechtende[12] in verbond
Twee machtige, door eên[13] geheiligd met den mond;
D' een, die een wereld voert[14], is keizer in Germanjen,
En d' ander Eduard, stafdrager van Britanjen.
Een goudelakensche rijksmantel, hoog van roem,
Ciert elk gelijkelijk, doch ongelijk van bloem;
Eer, die de nazaat zal doen reeknen[15] overouderen.
't Omhangsel, dat zoo rijk afhangt van Adolfs schouderen,
Belaân is met Jupijn, die goddelijk beschrijdt
Den Roomschen adelaar, van waar hij worpt en smijt
Driepunten[16] bliksemstraal, gevat met gramme vingeren,
Op wederspannig volk en spits, welk beeft door 't slingeren
Van 't zwavelige vier, beneden in den boord;
Daar landschap, in 't verschiet, verschrikt den donder hoort,

---

[1] vergolden, betaald. — [2] Verkeerdelijk voor honig. — [3] Later: „lieven kout". — [4] Later: „bemaalde". [5] Later: „zeegroen". – [6] koning Jacob I van Grootbrittanje. [7] In Nov. 1615. — [8] In 1620. — [9] Zie boven, blz. 188b v. o. [10] Bij 't ontzet van Bergen; zie aldaar; hoewel eer Maurits dan Frederik Hendrik te danken. — [11] prater. — [12] Later: „Dies mompelde hij zacht". — [13] Later: „dat in het". [14] Getroffen. — [15] Later: „Verzuchtte ze eens". – [16] Later: „En riep: „mijn dochter, hoe! wat mag u". — [17] Later: „En nog bleef". — [18] takken. – [19] Later: „'t levend groen". — [20] Later: „En wekten 's Hemels galm".

[1] Later: „het goude". — [2] Later, maar waarlijk niet beter: „vriendelijk geliefdkoosd". — [3] Later: „en al". — [4] slangen der Griecksche legende. — [5] Later: „sluimering". — [6] handreiking, dienst. — [7] Later: „met de komst haars Heeren". — [8] Later: „In". — [9] droef, somber. — [10] Later: „verwekt" en „des aanschouwers". [11] Later: „Hier stut de marmerzuil de gladde marmer-". – [12] Later: „Waaronder, hand aan hand, verzaamlen". — [13] Later: „eed". – [14] Later: „draagt". Zinspeling op keizer Adolf van Nassau. — [15] Later: „En eer des nazaats, want hij telt zijn". — [16] Driepuntigen. Later: „Den strengen".

En blaauwt en flaauwt voor 't oog, zoo meesterlijk verdreven[1]
Met naalde, als ooit pinceel eens malers wrocht na 't leven.
D' Archengel[2] Michael gaat, met gevelde speer,
In 's konings mantel fel den fellen draak te keer:
Die met gekeerden nek vergift braakt voor zijn voeten;
Gewiekt, gekamd, geschubt, en kakelbont van sproeten,
Som[3] blaauw, som groen, som geel, langs glibberigen huid.
De vonken vliegen 't dier ten barnende oogen uit;
En 's Hemels veldheer, die vol moeds dar[4] rusting wraken[5],
Bralt met een wapenrok van gloeyende scharlaken.
Gevlerkte Cherubin op 's ridders boezem lacht;
Infijn en hagelwit veldteeken ciert dees dracht:
't Schijnt, dartele windekens in 't Paradijsweb dwarlen,
Van Engelen gezoomd met zuiverlijke parlen,
Besprengd met sprenklen bloeds, geparst met doornekroon
Uit 's Heilands hoofdslaap[6]. Gods kampvechter[7] dus ten
Aan zijn ten ruggebeen frisch uitgewosse[8] pennen, (toon,
Met heilgen dauw besproeid, is lichtelijk te kennen.
Maar in het naaste perk vernecmt men het geraas
Eens legers, bezig om te trekken over Maas[9],
Bij uchtendschemering. Men ziet er ruiters hebben
Den voortocht, andre weêr beletten 't weldig ebben
Des stroums; terwijle vast het voetvolk de andre zij
Voorttrekkende gewint. Men ziet prins Willem blij
Zijn hopliên groeten, die den waterkant opstijgen,
Vol hoops om Alba nu in 't vlakke veld te krijgen.
Nu prangde Amelia de brozen van den vorst
Met sporen, fijn van goud, en uit benaauwde borst
Zij reis aan reis verzuchtte, en kende bij de maanschijn
Den zoon, door ommetrek verbeeld[10] van 's vaders aanschijn;
En kust' haar naaldwerk dik[11]; de liefde is doch niet vrij
Van zulke tederheid en zoete afgoderij;
En, sporegespster, noopt haar vlugge min met sporen,
Gelijk Pygmalion, eer nog zijn witte ivoren
Gelijkenis[12] ooit geest gevoelde of aderslag;
Eer hij in 't doode beeld iet levends blikken zag,
Of voorhoofdkreuken, mondvertrekken, oogverdraayen;
Zoo poogt ons minnares haar krank gemoed te paayen,
En vast een zoete wonde in kwijnende adren voedt,
Vermids 't pijldragend volk stookt stadig[13] gloed op gloed,
Tot dat haars Heeren komst ten leste werd geboren,
In 't rijpste van den oogst, tot Venus' oogst beschoren.
Dat nu een Meeremin of Zanggodinne[14] dar
Vermelden, met wat vreugd dees Solmsche morgenstar,
Die eenen tijd lang van haar zon en ziel afdwaalde,
Hem wellekom ontving en vieriglijk onthaalde,
En schepte glans en gloor en leven uit zijn licht.
Van blijdschap zeeg ze, doen ze 't vrolijk aangezicht
Bekende[15] in open helm, en dat paar glurende[16] oogen.
Cupidons schoten toe of kwamen aangevlogen:
Dees hem ontgordt 't van Oostersteentjes[17] blinkend zwaard;
Die 't hellemet aflicht, al siddrende[18], en vervaard
Voor 't bleek Meduza's hoofd, aangrijnende uit 't vergulsel,
Voor 't morsig slangenhaar, weleer blondverwig hulsel[19],
Voor 't staal met vederbos bezwaaid, geblutst van[1] lood.
Een ander die ontgespt het harnas, daar de dood
Tot meermaal proef af nam, met kogelen en klingen;
't Welk vele, al zwoegende, aan den wand te pronk ophingen,
Verwonderd om de kunst gedreven in metaal,
Daar Mulciber[2] in wrocht zijn deugd en oorloogspraal.
Hier vindt hij zich betrapt van de Aragonsche lagen.
Wat raad, o jonge prins! ik schrik, nog dart[3] gij 't wagen,
Nog wordt gij handgemeen, verzeld met Briauté
En Franschen adeldom, en past op steek noch sneê[4], (kraag,
Daar 't ijzer barst en knarst, en schampt van helm en ring-
Na 't braken der pistool, en houdt, in die bespringvlaag
Der vijanden, het roer, en loefwaart wel te tij
Dringt dapper in op hen, die leggen in de lij.
Hier zagen z' hem[5], bestuwd van welgebore graven,
Op zijnen moor[6] De Groot, doorwaden Nieuwpoorts haven,
Ascanius gelijk, doen, heet op roof en moord,
Hij met Trojaanschen stoet opstreg den Tiberboord;
Het ebbend schuim, beroerd, naauw 't spieglen wil gedoogen
Van rusting, daar de zon in schittert uit den hoogen[7].
Het[8] moedig dier met mond en oogen vreeslijk driescht,
En 't knabbelt zijn gebit, en 't schijnt hun dat het briescht.
Ginds draagt de klepper moed op zijn gedragen meester,
Daar stof en rook en smook de lucht beweeft; het vreest er
En siddert er, wat hier omheind[9] is of omtrent;
De Oranjepluim en kam die maken hem bekend.
Zijn[10] vijands heer begint het harte te bezwijken.
Wie zag een lichaam ooit getart van zoo veel pijken?
Wie zag ooit jongeling, die min voor grijzen suft?
Maar in de lucht om hoog, daar schilderde 't vernuft
De glorie groots en prat; welke[11] in haar hand ten toone
Voor beide legers voert een overwinners krone,
Aanprikkelster ten strijd; en maakt de ridders stout
Uit haren wagen, die stal[12] in de wolken houdt
Met zeven aarnen[13]; welke, in parrele[14] gareelen,
Verstrekken tot gespan, wanneer ze vaart uit spelen.
De faam recht voor haar zweeft, en blaast nu fijn, nu grof,
Door zilvere bazuin, wiens klank is enkel lof:
„Leef lang, o Nassausch bloed! ik zie den slag gewonnen,
Den Admirant gevaân, en Albrecht scharp ontronnen!"
Ginds drukt een hopman op de lenden van den vorst
Zijn zwangre karrabijn, de prins op 's hopmans borst,
Die bij 't veldteeken reede Oranjen houdt gegrepen.
Bax[15] vindt ziel tot ontzet van d' om end' om benepen.
De God des Roervliets doodsch geeft op een naren schreeuw,
Eer hij ontworstelen ziet Hollands fieren leeuw,
Die ginder, zoo zijn volk Borgoensche vanen slopen,
Is nijver bezig met Trivultius te stroopen.
Hier was, o Milaneês[16]! uw kracht een ijdle wijk,
Uw Graafschap, rood beschreid, wacht uw gebalsemd lijk.
Ginds, eer nog Titons bruid aanbreekt[17] met purper wangen,
Werd Henrik, Bergsche Graaf, Prins Henderiks gevangen,
Doen Erkelens te spa de deugd en kracht vernam
Van Frederiks peterd[18]. Men ziet er rook en vlam
Ten daken uitslaan, al 't Limborgsche land zich reppen;
Men hoort er dorp en stad alarm- en brand-klok kleppen.
Zoo onzacht wekt de Wraak de boosheid, als ze slaapt.
Terwijle zich de jeugd aan stuk voor stuk vergaapt,

---

[1]Anders gedreven voor gewerkt. – [2]Later: „aartsengel". — [3]Verouderd voor sommige. – [4]Later: „durf". [5]daar-, uit-laten. – [6]Later: „Uit Jezus' heilig hoofd". [7]Later: „kamper". — [8]uitgewassen, — [9]Zinspeling op Prins Willems tocht over de Maas in Sept. 1568. — [10]afgebeeld. Later: „van 's vromen". — [11]Later: „Zij kuste 't naaldwerk". — [12]menschenbeeld. — [13]Later: „de schutter stookt gestadig". — [14]Later: „Zanggodin op 't allerlevendst" — [15]Herkende. — [16]Later: „glinstrende". — [17]Later: „Het een ontgordt hem 't van gesteente". — [18]Later: „Het ander licht den helm, al bevende". — [19]Voor dat nam. Meduza's lokken door Minerva in slangen verkeerd waren.

[1]Later: „Voor den gekorven hoed, geblutst van vinnig". [2]De God-smid Vulcaan. — [3]Later: „durft". — [4]In 1599, bij Herwaarden. — [5]Later: „Zij zien hem daar". – [6]Voor Arabischen hengst. – [7]Beide regels later: „De zonne schittert in het harrenas van boven, Het ebbend zeeschuim wascht het ros, van zand bestoven". — [8]Later: "En 't". — [9]nabij; verg. ons heinde. — [10]Versta: Aan zijn. — [11]Later: „die zoo trotsch". — [12]stand. – [13]arenden. — [14]paarlen. — [15]Marcelis Bax, die den Prins bijsprong, in 't gevecht aan de Roer, tegen Spinola, in 1605. — [16]Gemelde Trivultius. — [17]Later: „Eer 's ouden Titons bruid hier rees". — [18]Soort van springkogel.

Nieuwsgierig 't lieve paar verzadigde 't verlangen;
Zij blijft om zijnen hals, hij aan den haren hangen,
Totdat hen de avondstond ter tafel noodt en zet,
Daar onderlinge kout was 't lekkerste banket.
Van weêrzijds wekten ze, door 't liefelijk belonken,
Een goddelijke walmte[1], en kuische minnevonken,
Dischtoortsen, blaakten der, gecierd met myrteblaân.
Dus hief de Minnerei op pijp en snaren aan:
„O gij, die zorge draagt voor keizerlijke ranken!
Wie met eerbiedigheid Nassausche telgen danken;
Alstovende Godin, van wezen overschoon!
Die 't bruiloftsbedde spreidt van menschen en van Goôn;
Wie hemel, aarde, en zee ontziggelijk[2] staâg vieren,
En wind en weder dient; wie allerhande dieren
Toejuichen met geschrei[3] en tuigen, dat g' er zijt;
Wen lentische landou[4] uw Godheid bloemen wijdt,
Wanneer 't bedauwde kruid komt plotslijk uitgedrongen,
En bronaâr openbarst met levendige sprongen;
Begeerlijk alle ziel, 'tzij werwaart[5] dat ge gaat,
Uw spoor volgt, en bekoord uw gangen gade slaat;
Beest, vogel, visch, verzien met borstels, veêren, vinnen,
Op berg, op blad[6], in beek, al woedend leeren minnen,
Getroffen in de borst van uwen prikkelstraal,
Wiens krachten elk vermeldten groot maakt op zijn taal.
Zoo temt ge wallevisch en groothartige[7] leeuwen,
En rijgt onendelijk der dingen beurtige eeuwen,
En schakelt de eeuwigheên, vermids gij, zaad en zout
Der wereld! alles teelt, en alles onderhoudt.
Niets[8] mag er zonder u het sterflijk oog behagen.
Geslachten vallen neêr met sidderen en tsagen,
Met schoot vol offers, en met harten vol deemoeds[9],
Voor 't hoog outaar van u, o oorzaak alles goeds!
Die Mavors, onder 's heers aanhitsende trompetten,
Salpeterbliksemen en donders, neêr kunt zetten;
Zet nu een weinig neêr het woeden van den krijg,
En geef, dat dezen nacht kartouw en trommel zwijg'!
Gij hebt den Wapengod, met overgroot verlangen,
Gegoten in uw schoot, aanminnig dik ontvangen;
Wanneer, omvloeid van u, hem de oude vlam beving,
En hij, al starende, in uw aanschijn weyen ging,
En gierig zijn gezicht verzaden in uwe oogen;
Daar tweelingschutterkens uit kwetsten met hun bogen,
Of stuurden zijn gedacht in het verborgen deel.
Uw wangen bloosden dan als rozen op haar steel,
De lely bloeid' hier[10] witst, de schoonheid schoot haar stra-
Op 't krachtigste, en hij zag er perlen en koralen, len
En tintelend gestarnt, en glans, die schoonder brandt
In vrouwenoogen als in flonkerdiamant.
De tonge d' ooren vleid'[11]; hij voelde 't slaan der aderen,
Die blaauw in wit albast zich spreyen en vergaderen;
Hij rook er amberlucht, en lepte nectardrank,
En, door de zoetigheên van zoo veel wellusts, krank,
Omerm-l in 't weeldig bed, bezweek zijn geest na 't woelen,
En nuttigde endelijk 't zoet prikkelend gevoelen
Van de opperzaligheid, welke uwe mildheid kan
Meêdeelen[12], en geen lid was van uw Godheid wan[13].
Anchises ging niet min in[14] zee van wellust waden,
O dochter van de zee! wanneer, met myrtebladen
Hij overschaduwd, uwe omhelzingen genoot,
En won[15] den Troischen held, beleider[16] van de vloot:

En doenge, kussens zat, u rechtende van de aarde,
Op 't kruidig bedde van uw lekkre bruiloft staarde,
Gij deze woorden spelde uit nieuwe bloemen: „hier
Zijn weeldig twee tot één gesmolten door het vier."
Geef, geef, Godinne! dees gelieven uwen zegen,
Dat elk zijn weêrga niet onlieflijker bejegen',
Tot bouwing van dit hoog en overoud geslacht,
Waaruit Batavien den nieuwen[1] held verwacht.
Zoo zong de blijde rei, en loech, wen onder 't zingen
Verborge[2] vlam bestond door been en merg te dringen;
Gelijk het moederlicht, met heimelijken brand,
Na wintervorst doorkruipt en murruwt[3] teêre plant.
Daar stond een oude kop, en blonk van goud en steenen,
Daar keizer Adolf, doen zijn balsemd[4] haar beschenen
Werd van 't heilheilig cier[5], den keizerlijken hoed,
Den eersten drank uit dronk; doen der keurvorsten stoet
Aanrechtte zijnen disch, en wereldlijk en geestelijk
Met armelijnen praalde, en rood scharlaken feestelijk[6];
Een wonderbare pracht! vrouw Cypris dezen had
Gewijd ten slaapdrank, en vermengd met 't zelfde nat,
Daar 't brein van Jupiter weleer meê was beschonken,
Doen hij Alcmena's min zoo diep had ingedronken,
En aan haar winnen ging dat overgodlijk zaad[7],
Gezield met strijdbre deugd en dwingelandenhaat;
Dien heeft de schoone bruid, tot wellekomst en eere,
Haar bruigom toegebrocht en lang verwachten Heere,
En met der lippen boord den zoom van 't goud genaakt,
En reikte 't Frederik; die, van haar jonst geraakt,
Dien toefdrank[8] van liefs haad nam niet onaangenamer.
De met tapijt rondom bespannen princekamer,
Daar marmorschorsteen blinkt, de balken zijn verguld,
Had Venus onderdes tot boven toe vervuld
Met ware Godheid; want, 's lands veldheer, uit d' oorlogen
Weêr hofwaart keerend[9], had zij daatlijk uitgetogen
De zichtbare gedaante, en over 't bedde een lucht
Gehangen, mild genoeg, om een gewenschte vrucht
En doorluchtige rank, tot glorie van Nassouwe,
Te wekken uit den schoot der hooggemelde vrouwe.
Het lieve paar, nu lang veroverd door veel gloeds,
Treedt met verlangen naar de zeer gewenschte koets:
De kinderlijke schaar 't geleide geeft met toortsen,
En voedt met vlam en rook den brand der minnekoortsen.
Zacht zwanendons, bespreed met geborduurde sprei,
Onthaalt en wellekoomt de vorsten allebeî.
'k Zou hier, o Venus! in uw heiligdommen treden,
Hadt gij met vlerken niet[10] van dikke duisterheden
Uw legers overschaauwd[11], en de ongemete vreugd
Met nachten afgeschut[12] voor de oogen van de jeugd,
Had eerbaarheid dit niet behangen[13] met gordijnen.
Mèt dat[14] de dag begon ter venster in te schijnen,
Hij stokebrandjes vond van minnepijlen bluts[15],
De polverflesschen leêg, na 't lozen van veel schuts;
En Cypris uitgediend[16] borst door de[16] tralie henen,
En sommige, op haar streek navolgende[17] verdwenen
Naar Pafos; daar ze een kerk en honderd outers heeft,
Die stadig warm zijn; daar 't vol wyrookluchtjes zweeft;
Daar versche krans 't gezicht verheugt met blijde kleuren,
En 't hart verkwikt wordt door toeaassemende geuren.

---

[1]Later: „brand". – [2]Later: „ontzaggelijk". – [3]vreugdekreten; zie vroeger. — [4]Later: „Wanneer landouw en lente". — [5]Later: „het zij waar". — [6]Later: „boom". [7]Later: „walvisch en groothartigheid van". — [8]Later vragenderwijs: „Wat". — [9]Later: „ootmoeds". — [10]Later: „op 't". — [11]Later: „Vleide 't oor — [12]Later: „die eenig afvloeit van Uw mildheid". — [13]ontbloot, zonder. — [14]Later: „Zoo ging Anchises in een". — [15]verwekte. — [16]Later: (min gelukkig) „en hertog" (als Latinisme voor dux).

[1]Later: „Waaruit dit vrije land een jongen". — [2]Later: „Een stille". — [3]Later: „en kookt de". — [4]Later: „'t gebalsemd". — [5]Later: „Rijks heiligdom". — [6]Beide regels later: „Zijn disch bediende, als geest- en wereldlijken blaken Met armelijnen voer en heerlijk rood scharlaken". [7]Hercules. — [8]laafdrank; verg. voorts vroeger. — [9]Lat. voor bij 't wederkeeren enz.; verg. vroeger. — [10]Later: „Indien ge met de wiek". — [11]Later: „niet bedekte". — [12]Later: „Had afgeschut met nacht". — [13]Later: „beschaduwd". — [14]Later: „Zoo ras". — [15]ontbloot. — [16]Later: „schreide en" en „'s kamers". — [17]Later: „haar volgende".

Maar onze Æmilia[1] bleef, van die zalige[1] uur,
Bezwangerd van een vrucht, daar dagelijks natuur
Merkteekenen van gaf[2]; totdat men, na het rollen
Der maanden, zoetelijk den boezem zag gezwollen,
Gelijk een korenaâr van Westewind gelekt,
Of frissche rozenknop, daar zon een ziel in wekt.
De Hemel droeg haar gunst, als schept' hij zijn[3] behagen,
Te zegenen de vrucht, in 't vrolijk kinderdragen.
Het winterweder was gedwee en handelbaar,
En Boreas getemd, en Zefyr vroeger 't jaar
Met laauwen adem weêr kwam troetelen en smeken,
En 't nieuwe koesterlicht de telgen uit deed breken.
Al 't aardrijk zwelt tot kruid; men ziet, door veld en bosch,
Uitpuilen 't nieuwe groen, en knoppen, bot, en blos.
De Bloemgodin ging prat op haar kleinoodjen treden.
Violen loken op, bestipt met lieflijkheden.
De rozen trokken aan een roodigheid als bloed,
De tulpen blinkend goud, jenoffels[4] eenen gloed
Van purper onder sneeuw; weg purper! 'twelk de borsten
Der koningen bedekt en wereldlijke vorsten;
Uw stacytabberts zijn met greinverwe[5] opgezoôn[6],
Mijn bloemen zijn gedoopt in 't sap en bloed der Goôn.
O Ajax[7], Hyacinth, Adonissen[8], Narcissen!
'k Wil troon en kerktapijt om uwen luister missen;
Apelles' rijk pinceel om deze schilderij;
Mozaîsche[9] tempelpracht en kunst is doof hierbij.
Beziet eens dat ivoor, die vlammende robijnen,
Dat goud en dien turkois; helaas! ik sla aan 't kwijnen,
Ik word er op verliefd; o, wat veldjonffer zal
Mij kronen in een heel aanminnig bloemendal, (ken,
Daar 't voorjaar, eeuwig jong, van rimpels weet noch kreu-
En tot zielsterking steeds uitlevert[10] macht van reuken:
Daar ik in laurenschaâuw vlietwater[11] ruischen hoor,
En weî mijn vrij gezicht de mengsels door en door;
Daar Juno's paauwepraal of Parthsche konings-gordel,
Bij bloemverscheidenheid, hebb' luttel kans en vordel,
Wen 't op een pralen gaat. Komt, Nymfen! breidt een stool[12]
Van bloemen hem, die 't licht eerst zag in een viool[13],
En sedert, kiessche bie, versmaânde alle andre tuinen,
Op Pindus' heuvelen en spikkelige kruinen
Zoog Godenlekkernij[14]; och! of na mijne dood
Napææ violet[15], wit, purper, blaauw, en rood,
Levender, incarnaat, en paarsch, en geel schakierden,
En weefden tot een pel[16], en 's dichters uitvaart vierden
Met Flora's dierste dracht; maar, zeg me, lieve lent
En zoete, koele Mai! nooit was mijn oog gewend
Zoo vele[17] schats en pracht te zien geopend[17] t'evens;
Hoe zijt ge zoo vol ziels, vol juichings[18], en vol levens?
Zij antwoordt: „wondert u[19], wat bloeilust mij ontvonkt?
Aanschouw ze, die daar met haar zwanger lichaam pronkt!"
(Met wees ze de princes in 't midden der princessen)
„Ik heb[20] om harentwil gaan al mijn macht oppressen[20]
Van geur, van kleur, van lof, op Ericijns[21] gebod,
Die reed' haar moeder spelt van eenen jongen God;
Zij zelve voelt hem ook bijwijlen spartelbeenen,
En wenscht het kortelijk, vol groeis, te hooren stenen,
En is vol zalig' hope, en, moedig[22] op dat pand,
Merkt somtijds[23], met het plat van rechte en slinkehand,

[1]Later: „Amelye" en „gelukkige". — [2]Later: „Bewijs van deê zoolang". — [3]Later: „scheppende". — [4]nagelbloemen. — [5]metaalverw. — [6]opgekookt. — [7]Anjelier, naar de Grieksche legende. – [8]Anemonen, als voren. – [9]Mozaiek; verg. boven, bl. 84a, aant. [14]. – [10]Later: „tot verkwikking steeds mij levert". — [11]Later: „de beekskens". — [12]mantel. — [13]Het merkteeken van Vondels geboortehuis. — [14]Later: „Gestadig nectar zoog". [15]Later: „de Veldgodinnen". — [16]lijkkleed. – [17]Later: „Zoo groot een" en „ontsloten". — [18]Later: „lachend". – [19]Later: „vraagt ge nog". – [20]Later: „ging" en „al mijne machten pressen". — [21]Venus. — [22]Later: „vol hoops, en merkt, grootmoedig". — [23]Later: „Bij pozen".

Den zetel daar hij rust. Kroondraagster[1] van Brittanje[2]!
Daar, zeît ze, leît de prins en glorie van Oranje.
Aldus genaakte d' uur, waarinne vrouw Lucijn[3],
Die voor het kraambed waakt, door prikkelende pijn
En weedom, teeken gaf der korts aanstaande baring;
Waarover datelijk, tot slichting[4] van bezwaring,
Vergaderde 't[5] verwante en hooggeboren zaad.
De driemaal negenste en beschore dageraad
In Mei geopend had de Nabatheër poorte,
Doen Febus en het kind zich spoeiden ter geboorte
(Geboort, die mij verrukt; Parnas en Helicon,
Strijkt meyen voor mijn Haagsche en Vijverbergsche zon)!
En zoo hij 't glinstrig hoofd, met druppeldauw bepereld,
Ten zeegroen uitsteekt, ziet hij 't licht der Kristewereld,
Van keizerlijk, van hoog heilheilig bloed geteeld,
Op wiens glad voorhoofd glans van princelijkheid speelt.
De moeder, de verlost'[6] heeft lang de smart vergeten,
Nu zij haar zoon aanschouwt, en dauwt, van vreugd bekre-
De vochte perlen uit ten biggeltranend[7] oog, (ten,
En heft haar hart, vol lofs, tot haren God omhoog:
„Wat zal ik best den Heer voor zijn weldaden geven,
Die mij, na tegenspoed, heeft op den troon geheven?
Die mij tot princebruid en princemoeder maakt,
En ter gewenschte tijd mijn vrucht haar banden slaakt?
Wat eischt gij? rijke God! is 't ongelsmeer van[8] rammen?
Is 't bokkenbloed, of veers, of wyrookreuk, of vlammen[9]?
Uw dienstmaagd is bereid; maar leider! zij is schuw,
Zij kent haar onmacht, Heer! al 't vee, al 't vee is uw,
't Welk langs de omwenteling der berregen gaat dwalen,
Of klavergroen erkaauwt in diep gezonke dalen.
Al 't ongediert is uw, dat in zijn holen[10] huilt.
Uw is 't gevogelt, dat zich buitenbaans verschuilt,
Of eyeren uitbroedt, en nestelt in de telgen.
Wijde ik u hier van iets, gij mocht u billijk belgen.
Ik zal mij evenwel verstouten, en voor elk
In 't openbaar uw lof, met sidderenden kelk,
Verkonden overluid, en uwen roem herhalen,
En mijn beloften, Heer! met dankbaarheid betalen!"
Nadat Elizabeth, met Hartoginnenring[11]
En drang omschitterd, in haar purpren schoot ontving
't Met goud bezwachteld, pand; en dat ze, vol vermaken[12],
Te zamen[13] lonkten op zijn glinsterende[13] kaken,
Gelijk de Najades[14] op 't lieve wicht Adoon
(Doen 't lag op Ægle's knie, zoo zuiverlijke schoon,
Dat Cypris namaals, van haar duiven voortgetrokken,
Den hemel liet, om hem tot minnen aan te lokken),
Zoo hief ze[15], Keurvorstin en koninklijke bruid,
Haar stem en handen op, en sprak den zegen uit,
In aller vrouwen naam: „luik op, o vorst der vorsten!
Zuig enkle zaligheid en heil uit[16] zaalge borsten;
Luik op, ô Hollandsch hart, geteeld van Hollandsch bloed!
Bewaar[17] uw grootvaârs naam, verstand[17], en oorloogsmoed,
En de edelmoedigheid uws vaders, jonge Welhem!
Helm uwes vaderlands, aanstaande[18] vrijheids hellem!
Elk even toegedane, elk even lieve zon!
Elk even milde springfontein en nectarbron[19]!
Oranjeboomspruit! schiet uw takken naar de wolken,
Uw wortels afgrondwaart: den vrijgevochten[20] volken

[1]Later: „o eere". — [2]Elizabeth van de Palts; verg. boven. — [3]Juno, als vroêmoêr. — [4]Later: „onverlet, tot mindring". — [5]Later: „al 't". — [6]Later: „eens verlost. — [7]Later: „lieflijk trancnde". — [8]Later: „smeer van vette". — [9]Later: „reuk van wyrookvlammen". — [10]Later: „spelonken". — [11]Later: „van een doorluchten ring". — [12]Later: „er al om blaken". — [13]Later: „En vrolijk" en „den glans der teêre". — [14]Waternimfen. — [15]Later: „de". — [16]Later: „En zuig slechts enkel heil uit voêsters". — [17]Later: „En erf" en „vernuft". — [18]Later: „onblutsbre" (d. i. onderkbare). — [19]Later: „Gemeene (d. i. algemeene) springsâr, onuitputtelijke bron". [20]Later: „bestel den vrijen".

Jon zoete koele schaauw[1], den hemel bosch en loof!
Was tot een pronk[2], vermast met zege en wapenroof;
Ruk, ruk, Oranje[3] leeuw! met zegenrijke tanden,
Den grooten standaart weêr uit 's vijands ijzre handen;
Dat het tot vreê gedije[4], en hij verwonnen blijf,
En elk beschaduwd zij met telgen van olijf!"
Zij stemden altemaal, met[5] handgeklap en wenschen.
De faam in 's Gravenhaag drong door tot alle menschen,
En sloeg de ruime lucht met brommend klokgeluid;
En lokte Melkerbuur en schrander Elsken uit;
Die kwamen in het hof de moeder zalig roemen,
En offerden het kind goudgeele[6] boterbloemen,
En room, en schapewei, en uchtendversche[7] melk,
En nog een pijpkan, daar, tot wondering van elk,
Een waterlandsche deerne in scheer, met luid geschater,
Te lachen, zoo ze zag een zwarten kop te water
Uitsteken, tusschen twee uitstekende armen, als
Van uit een mellekschuit, hij, over hoofd en hals,
Gesneuveld[8] was in 't diep, heel ongereed tot[9] wederstand.
De boerman[10], met een haak, die dreigt hem van den meer-
Wiens blaauwe toppershoed waait over 't groene veld. (kant;
De Spanjaart zingt genade, en looft vast macht van geld.
Oranje loofwerk hangt met appelen geladen,
En ciert den hals omhoog met kronkelende bladen.
Nadat het boersche paar, eerst schaamzaam[11] om de
pracht,
't Nieuwboren kind, 'twelk hun uitjoffers schoot toelacht[12],
Met gaven had vereerd, neemt Melleker een hallem,
En zeît: „dat is u voor!" waarop, met zoeten gallem,
Zijn vrijster rustig volgt, en op deez' wijze stemt:
„Al 't onweêr is verzacht, de buyen zijn getemd.
Ons dorp zijn adem haalt, de landlîê[13] zich verblijen;
Prins Willem brengt ons weêr te voorschijn de oude tijen.
't Is bruiloft in de weî- 't is boter tot den boôm.
De koe is klaverkiesch; de Hemel druppelt room.
Onz' fuiken zijn vol visch, dat merkt men aan 't gespartel;
De leeuwerk kwinkeleert; onz' kalvers springen dartel.
't Is vrede in onze buurt; geen mensch benijdt een aâr.
Men brandmerkt niemand meer voor schelm, voor landver-
Geen schouten en beslaan de rijmers meer[14] in boeten; (raâr.
Deze edele princes kan allen druk verzoeten.
Het wichtje lacht, en zij wordt nimmer lachens moê.
Zoo, kleene zoete knaap! zoo, Willem! ga vrij toe,
Verzacht met lach op lach de zorgen uwer moeder,
Terwijl uw vader leît te velde, als 's lands behoeder.
Ik zie den tijd te moet, dat Willem zal te peerd
Op Spanjaarts rennen aan, met lans, pistool, en zweerd,
En hen nog dier doen staan den moordschoot van[15] zijn
grootvaâr,
Of waken op de grens, beducht of ergens nood waar;
Of boven Lillo slaan zijn schipbrug over 't Scheld,
En gaan zijn burggraafschap[16] verovren met geweld.
Zoo, kleene knaap! verzacht de zorgen uwer moeder,
Terwijl uw vader leît te velde, als 's lands behoeder.
Of wint hij 't Hantwerpsch[17] slot door list en buitekans,
Dan zal men zien in vier den Haagschen torentrans;
Dan vloeit oranjebier uit Rotterdamsche tonnen, (nen!"
Dan roept men luider keels: „Prins Willem heeft gewon-
Dan schatert en dan lacht de pachter in zijn vuist,
Die somtijds al te vrek onz' drooge keeltjes kruist[1].
Zoo, kleene knaap, verzacht de zorgen uwer moeder;
Terwijl uw vader leît te velde als 's lands behoeder!"
Op 't vrolijk boerelied uit boezem zonder erg,
Krioelt van pluimgediert de groene Vijverberg;
De lusthofs marmerbron van vreugd schreît zoete tranen,
En 't bosch vol harten juicht[2]; het Spui, dat bromt[3] vol zwa-
De duin van knijnen woelt; de klepper briescht op stal; (nen;
Het speelziek Hollandsch hof vol tiers is, vol geschal.
De dingtaal[4] viert[5] zijn tong, de schrijvershand haar veder.
De tabbaart houdt gemak, en 't vollek speelt mooi weder.
Niet min en toonde zich de Vijvernimf terstond
Genegen, en kwam opgeborreld uit den grond,
Daar 't hofwed wortels laaft van jofferlijke linden,
Met sleep, die zich gereed tot haren dienst laat vinden,
Van beiderleye seks, te weten: Pruikjenat,
Spuitverre, en Lobberig, gehuld met leliblad,
Loeroogje, Roodelip, Muurweekster, Barekemster,
Zandzifster, Duivekuif, Trekbekje, en Oeverzwemster,
Met ongegorden kleede, en boven navel naakt;
Duik-in, en Stommeldier, die Danslichts tepels laakt;
Al afgerecht op reye, op spel, op rijm, op vaarsjes;
Altzamen blank van vel, gebroosd met paarsche laarsjes,
Ten kuit toe, om de scheen; wier lieve vrijers zijn
Keiraper, Grondelief, Belblazer, Tralie-grijn[6],
Met hoên, van kroost gevormd; Kuilgraver, Angeltaker,
En Fuikelichter, korts getoenaamd Visscheschaker[7];
Rietplukker, Zegenzelf, en Raakwat, nimmer stil;
Voorts Krijtluid, Liezekop, Kijkuit, en Waterkil,
Altzamen groen van baard, en 't onderlijf bevlochten
Met mos en kruid, daar rijp noch winters op vermochten.
Zij zelve[8], zilvren nat uitgietende[9], uit een kruik
Van glinstrig bergkristal, haar parlesnoerde pruik[10]
Beurde in de bladen, daar 't gevogelt tjilpt en snatert;
Van de eene schouder hangt een mantel van gewaterd
Blanketblaauw[11] kamelot, der Nereïden gift;
En zwenkende 't gelaat eens over heel de drift
Der dienstbre Godheên, die met parlemoere lijven
Alreede dartelheid op glazen stroom[12] bedrijven:
„'t Is," zeid' ze al lachend, en niet luttel in haar schik,
„Nu tijd, dat elk ten dans zijn wederga uitpikk',
En Willems wieg vereer met feestelijke spelen!"
Vier Tritons op dat woord, die elk van toon verschelen,
Kinkhorens luyen doen, en blazen schor[13] geluid.
Blaauwoogde juffers fluks[14] gepaard zijn vrijers buit;
En na een heuschen kus elk huppelt, wuft van[15] trede;
Zij dansen, en hun beeld danst in de baren[16] mede.
De tegenvoetsche[17] en wij malkandren zoo betreên,
Met hoofden naar om hoog, met zolen naar beneên,
't Gulhartig dansers hart door[18] geile wulpscheid steigert,
Wen 't kristalijn ontdekt, 'tgeen kleeding[19] d' oogen
weigert.
Nu springt men hand aan hand; nu los, nu rechts, nu slinks,
Nu voor, nu achterwaart: elk treedt wat zonderlings.
Zij weten na 't geklank de lichamen te mengelen,
T' ontwarren, warren weêr, t' ontknoopen en te strengelen.
Ten lesten afgemat, zoo duiken ze allegaâr
Gelijklijk grondewaart; tot, met bedruppeld haar,

---

[1]Later: „een koele schaduw en". — [2]Later: „En groen tot eer". — [3]Later: „o fiere". — [4]Later: „Opdat het strekk' tot vreê". — [5]Later: „Zoo stemden ze allen met haar". — [6]Later: „een kranz van". — [7]Later: „en kaas en uchtend-". — [8]Gevallen. — [9]Later: „niet afgerecht op". — [10]Later: „huisman". — [11]Later: schaamrood". — [12]Later: „'t Onnoozel kind, dat uit den schoot der joffer lacht". — [13]Later: „landliên". — [14]Later: „geen vrekke schout beslaat de dichters nu" (gelijk Vondel voor zijn Palamedes). — [15]Later: „op". — [16]Antwerpen. — [17]Voor Antwerpsch (naar de verkeerde uitspraak en afleiding; de naam toch beteekent niet anders dan aan-werp).

[1]kwelt. — [2]Later: „springt" – [3]prijkt, roemt. [4]Later: „pleiter". — [5]spaart. — [6]tralie-gluurder. — [7]vischdief. — [8]Later: „De wednimf". — [9]Later: „vast gietende". — [10]met paarlen doorvlochten lokken. — [11]Dat is licht- of bleekblaauw. — [12]Later: „op het glas des strooms". — [13]Later: „Trompetten ras een heesch, kinkhorenig". — [14]Later: „voort." — [15]Later: „springt elk met wuften". [16]Later: „haar beeld, dat danst in 't water". — [17]Anders tegenvoeters. — [18]Later: „van". — [19]Later: „'t kleed der".

Elk, op een dollefijn gezeten, opkijkt ijlings.
De Nimfen zitten dwars, de gollef-ridders schrijlings.
Nu steken ze den ring; nu rennen zij om strijd;
Nu is het vechten ernst; nu is 't aftrekkens tijd.
De vijver ruischt van schuim; de stomme kudden hijgen;
Geen bloed wordt hier gestort, schoon of ze vinnig krijgen.
De faam, die Holland nu had opgewekt in 't rond[1],
Trompetster, gieren ging, en maakte 't Brussel kond[2],
En, latende achter zich de stroomen en de bosschen,
Zij Frankrijk juichen deed; men hoorde Oranje[3] lossen
Tot zevenmalen toe al 't grof en kleen geschut.
Berggoden[4] keken uit, vol twijfels en bedut.
Het gansche Vorstendom dook in[5] oranjespruiten,
De feest werd ingewijd met trommelen en fluiten.
Al 't vollek riep: „die dag moet eeuwig heilig zijn,
Die Willem eerst bescheen; geen wolk dien zonneschijn
Bedroev'; geen damp betrek den glans van zijn geboorte,
En 't hof zijn borgerije onthaal met ope poorte.
De hoovling wijnen pleng'; de juffer suiker strooi
En geld; en 't feestgewaad vloei neêrwaart[6], rijk van plooi:
En wat Oranje[7] lieft dan aan den maagdenrei koom',
En „leef Prins Willem, leef!" zinge om oranje[8]meiboom!"
Daer rijst een groot gevaart en hemelhooge kerk[9],
De wereld door geroemd het achtste wonderwerk,
In 't vlek Escurial, gelegen weinige uren
Van 't koninklijk Madrid; de pracht en praal der muren
Uitheemsche wandelaars als voor het voorhoofd slaat;
't Zij 't oog in 't meesterstuk van binnen weyen gaat,
Of buiten; d' een verheft de stoffe na 't bedaren,
En d' ander looft de kunst en geest der kunstenaren.
Wat schatten 't Oosten geeft van parlen en gesteent,
Wat rijkdom, jaar op jaar, de Westerkust verleent,
Wat zilver en rood goud, ten mijnen uitgegraven,
Filips zijn gouddorst zwelgt, met spilling veler slaven,
Dat dijdd'[10] hier voedsel toe, tot heugnis van den slag[11],
Waar in de Lelivorst[12] zijn adel sneven zag;
Sint Laurens, om 't geloof geroost op heeten[13] rooster,
Hier zijne autaren heeft, en rijk gezegend klooster,
De koning zijn paleis; 'twelk één ding slechts ontbeert,
Dat namelijk de poort geen zorge buiten keert;
Dees hiel den[14] avondvorst[15] (zoo, met saffraande wieken,
Het morgenrood verrees, en 't licht begon te krieken)
Onledig, en verzeld met zijnen myterdrig[16],
D' eertsbisschop van Toleed, des priesterdoms ontzig,
In 't eenzaam kabinet; hier drijven op hunne assen
Twee zilvren kloten[17], die zoo groot een heerscher passen;
Vijf mannen zouden niet, al hielden z'[18] hand aan hand,
Omvamen ieder rond; d' een is met diamant
Bezaaid en overcierd; twee groote lichten zwieren,
En trekken hunnen kreits door schoon bestarnde dieren.
Dees starre is flonkerlicht[19], die droef en luisterflaauw[20];
In 't Noorden grimt de Beer; in 't Zuiden pruilt[21] de paauw;
Orion met zijn zwaard doet de Oppergoden tsagen;
En[22] Hyades bedrukt voorzeggen[22] regenvlagen,
De Midlijn wordt er van den Zodiak gesneên.
Maar op den andren kloot, de groote en kleine zeên
Met golven bruisen, die de drift der wolken trotsen,
En 't schijnt, als of er wier gekaatst wordt aan de rotsen.

Te[1] zeldzaam is 't om zien, hoe d' Oceaan omvangt
Den ganschen aardboôm, die hier alsins boômloos hangt.
De zee haar zeilen draagt, het aardrijk volk en steden,
Gesplitst door heerschappije en tempelzinlijkheden[2].
Filips ernsthaftig hing en overgaapte al stil
Den aardkloot, recht als een, die 't al opslokken wil.
D' eertsbisschop aan zijn zijde, in overleg niet trager,
Zijn rug had toegekeerd den heldren starredrager.
Het brein, met goud vermast, nu maalde en overdocht,
Door welken trek het best de vleugels[3] korten mocht
Van Sinte-Mark zijn leeuw[4]; die altijd even wakker
Op Hollands wachter oogt, en moedigt zijnen makker.
Nu was hem in den weg in 't Zwitsersche gebergt,
Het vrijgevochten volk, dat Habsborgs[5] heeren tergt.
Nu zag hij Parthenoop[6] ontbloot van Castiljanen,
Ligurien ten dienst, en 't Hartogdom Milanen.
Dan schoot hem in den zin, gedoodverwd in zijn ziel,
Dat onverziens de Turk in zijn galeyen viel,
En had iet wichtigs voor op eenig Kristen eiland.
De Toletaan bestorf, bekommerd om 's rijks heiland,
En ried hem, dat hij fluks[7] zou stijven, waar hij kon,
Met logens of met geld, den Khan van Babylon:
Of doen Janitser[8] 't hart, van vrees getroffen, popelen,
Wen hij den Sofiaan[9] ziet voor Constantinopelen,
Zelf over Bosporus zijn legerbrugge slaan;
Den Perzischen kameel met rijken roof gelaân,
En 't heer van Mahomet, op Mahomet ontsteken,
Aantrekken, onder schijn van Osmans moord te wreken.
Fluks[10] ziet de Koning weêr naar Lima's stranden om:
Hier dondert Hollandsch schut[11]; daar, dunkt hem, slaat de trom;
Hier rookt een lange streek; daar blikt hem vlam in d'oogen:
Mèt komt de faam op slag[12], al snorrende, aangevlogen,
Die, ongewijd, zich op gewijden kerktrans zet;
En deze tijding wringt door[13] bochtige trompet:
Prins Welhem, eer te Delf door[14] moordenaars pistolen
Geschoten, liet de wraak de vierschaar Gods[15] bevolen,
Die weêr een Willem wekt uit Henrik zijnen zoon;
Zwicht, Spaansche koningstaf! zwicht, Duitsche keizerkroon[16]!
Dat was een donderslag in des monarchen ooren.
Hij draait zijn lichten[17] vast, en barst in 't lest met tooren
Op deze woorden uit: „hoe wrokt dit heilloos bloed,
Dat dus veel marrens brouwt, en op ons kusten woedt!
Best gun ik Holland vrede, en zoek den vorst te paayen,
Eer de oorloogstormen hier op 't land bestaan te waayen,
Reaal met Willoughby[18], van Hollander en Brit
Met vloten afgestierd, in onze rijken zitt',
En brande, en blake, en roov', en plonder, en verover.
Wacht na geen beternis, zij maken 't langs hoe grover.
Is de oude Graaflijkheid[19] mijn hope en toeverlaat,
Zoo leef ik hopeloos; wij zien, hoe dat hun staat
Van bondgenooten steeds gestut wordt en gesteven.
Door 't vorstenkweken zal Oranjen eeuwig leven,
Handhavend' Hollands zaak, en staat, en landbestier;
En groeyen onder Mars, gelijk in vlam en vier
De salamander leeft; ik ben tot pais genegen."
De myter neeg hem toe, en gaf den vorst zijn zegen.
Maar zoo[20] prins Frederik, vermoeid van hartejacht,
Diep in den avondstond, lag van den slaap verkracht,

---

[1]Later (rijmshalve): „end". — [2]Later: „Naar Brussel vliegt, en maakt het Brabant door bekend". – [3]Het Prinsdom in Frankrijk. — [4]Later: „De Berggoôn". — [5]Later: „Het Prinsdom duikt in loof van versche". — [6]Later: „dat vloeye". — [7]Later: „mint". — [8]Later: „den breeden". — [9]Het bekende klooster van Sint Laurens. — [10]Later: „dijt". — [11]Bij St. Quentin in 1557. — [12]De Fransche koning. — [13]Later: „gloênden". — [14]Later: „Dees zorg hiel d'". — [15]Den Spaanschen koning. — [16]myterdrager, bisschop. — [17]bollen (van aard en hemel). — [18]Later: „gesloten". — [19]Later: „flonkert licht". — [20]flaauw van glans. — [21]Later: „pronkt". — [22]Later: „De" en „ons spellen".

[1]Zeer; zie vroeger. — [2]kerkgezinten. — [3]Later: „de leeuwrik". — [4]De leeuw van Venetië. Later: „Des hoeders van Sint Mark". – [5]Oostenrijks. – [6]Napels. [7]Later: „ras". — [8]Voor Turk. — [9]Perziaan. — [10]Later: „Dan". — [11]geschut. — [12]Later: „De fame koomt terwijl". — [13]Later: „En wringt dees tijding door haar". [14]Later: „met". — [15]Later: „Gods viersehaar zelf". — [16]Later: „De Spaansche schepter zwichte, en Duitschlands Keizerkroon". — [17]Later: „oogen" en „in". — [18]Zie boven, bladz. 154. — [19]van Holland en Zeeland. — [20]Later: „toen.

Op ouden Rijnkant, naauw[1] bewaakt van riekend'[1] honden;
En dat zijn pagie had 's paards teugel vast gebonden
Aan b'aderigen wilg, die over 't water hing,
Waarin zich bevend lof en maanlicht spieglen ging;
Genaakt' hem een Godin, die zedig voor hem bukte:
Eene ope starrekroon het blinkend hoofdhaar[2] drukte,
'tWelk nedervloeyende, als een vierige komeet,
Den rug ten hielen toe[3] met krunkel[3]golven kleedt,
En, tusschen 't schitteren en schemeren der wieken,
Spreidt geuren[4], die een lijk opwekken, door 't welrieken;
Geur van ambrozievocht slechts[5] Heiligheên gemeen.
Hoog hemelsblaauwe keurs dekt voegelijke[6] leên,
Bestikt met Hyacinth, welk gansch[7] doorluchtig barrent,
En voorts met diamant tot beelden rijk bestarrend;
Op wien een gordel sluit[8], die cestus[9] overtreft,
Waar zich robijnevlam uit gouden grond verheft,
Met levendigen glans; robijn, onvergeleken
In waarde, en opgezocht met moeite langs de beken
Des hemelschen Olymps; riem, die zelf[10] God Jupijn,
Tot loon van wellust, schonk haar moeder Mnemosijn[11].
De slinke een passer voerde, haar rechte een gulde roede:
„O, alderbraafste prins van keizerlijken bloede!"
(Zoo sprak zij, en hiel stal) „ik ben Urania,
Die 't eeuwig blinkend hof vol starren gadesla.
Ik wichel niet alleen 't beloop van 's Vorsten leven
Door starrekund', maar ook, door inspraaks geest gedreven,
Ontvouw 't geen donker nog den mensch verborgen is,
En draag de sleutelreeks van Gods geheimenis:
Dies tsaag[12] niet; 'k heb gemerkt, hoe de opperlampen[13]
En de gesteltenis en kreitsen aller hemelen, (wemelen,
Mèt dat uw[14] gemalin verloste van haar vrucht;
Een Meische zon, die 't hoofd beurde in de Meische lucht,
Doen Titan met zijn torts den droeven nacht beschaamde,
En voor zich rijzen zag de plaats, daar hij verzaamde
Zoo[15] onlangs met Diaan; hem vollegde Ericijn,
Mercuur daarop, om heer van dees geboort te zijn;
Latona's dochter trad den roedrig[16] op zijn hielen,
't Geluk, steeds aangebeên van sterfelijke zielen,
In het horoscopus[17] deez' hemelstacy[18] sloot,
Waarover Jupiter zijn zoete stralen schoot
Uit Cypris' elpentroon: „Ik koom van d'hoogste[19] plekken,
O vader!" zeid' hij, „u het lot uws zoons ontdekken!
God, God is 't, die me raakt[20], daar is hij!" Toen vernam
De vorst haar hoofd, omringd van duizendtongde vlam;
Het aanzicht zij verschiep in verwen heel verscheyen,
En 't hoofd geschud[21], begon zich 't hangend haar te spreyen,
Gelijk een bruisend meer, en hijgende zij dol
Sibylle in 't woên geleek; behalven dat in 't hol
Deze een Trojaan berichtte, en die, in open velde,
Aan onzen Batavier prins Willems noodlot spelde;
En met bezeten mond bezweet aan 't woên gebracht,
Zij grooter scheen, en van Gods mogendheid verkracht.
Bedaard ten lesten, schudt z' haar krop uit met dees woorden:
„'k Zie Willem daar, in 't spits der Hollandsche slagoorden,
Aangrijpen 't Westersch heer van Flippes[22]; 'k hoor hem
Verwinner getrompet te lande en ook ter zee. (reê
'k Zie Willem keeren van Castiljens nederlagen,
En zitten gelaurierd in God Augustus' wagen,
En latende achter zich den Taag, die schuimt van bloed,
Sleept groote[1] Donnen na, in ketens afgewoed.
De nieuwe wereld juicht, en zwarte en geele Mooren,
Dat Willem endelijk verlosser is beschoren,
Tot wraak der schimmen, die de goudzucht heeft verdelgd;
Dat Willem dien, die heeft den aardboôm ingezwelgd,
Uit overladen maag doet schepterstaven braken.
Ik hoor der dichtren rei, in allerhande spraken,
Bazuinen zijn verstand, zijn gaven, zijne daân,
Zijn huwelijken en verbonden, aangegaan
Met keizers, koningen, zijn broeders en zijn magen,
Gewend, hoofdheilig cier[2] en purperverw te dragen.
Zijn bloed, de Keurvorst[3], roemt hem aan den Neckerstroom,
En Rijnsche muscadel[4] huwt aan Oranjeboom.
Hem roemt Britanjens pronk[5], in 't midden van haar zonen,
Gewijd met haarband, wrong, en rijk geslote kronen,
En al 't Nassousch geslacht, 'twelk, heerelijk en prat,
Meer gloors[6] heeft onder hem, als 't onder Adolf[7] had.
Hem vieren zoo veel steên met neiging harer toornen,
En Indus buigt voor hem zijne altijd vochtig' hoornen;
De Muldau desgelijks, de Donau, en de Rijn.
Mevrouw Æmilia[8], die naauw den wederschijn
Van haar vergoden zoon in sterflijk oog kan doogen,
Zit, tweede Olympias[9], met zinnen opgetogen,
Van de aangedronge schaar gemeekt[10] en aangebeên,
En moeder maakt uit jonst haar voorspraak elk gemeen."
Uit had zij, en verdween. „Wie komt mijn geest verwarren?"
(Zoo volgd' haar's Vorsten stem) „die nooit aan wichelstar-
Zich ijdelijk vergaapte, in voorspoed of in druk; (ren
Maar van den waren God mijn heil hoop en[11] geluk,
Gelijk 't een Kristen voegt!" Met was zijn rust ten ende,
En, opgezeten, 't ros veel[12] peinzend' hofwaart wendde.

Terwijl was 's Gravenhaag in strijd geraakt met Delf:
Elk zocht den meesten roem te schaken[13] voor zich zelf;
D' een kwam de pallemtak, die[14] was de glorie nader;
D' een moedig op den zoon, en d' ander op den vader;
D' een stofte op 't Vorstenhof, en die op 't Princegraf.
Elk was de zaalge schoot, die princen 't leven gaf.
Nadat men vinnig had van wederzijds gekeven,
Werd endelijk 't geding aan 's veldheers mond verbleven,
Die uitspraak dede aldus: „mijn landsliê! hoort na mij,
Oprechte Delvenaars en Haagsche borgerij!
Mijn naam is Vrederijk, dies schiep ik geen behagen
In borgerlijken twist, maar Kristelijk verdragen.
Indien mijn dood u beî kon strekken tot geluk,
Ik sneed mijn hart in twee, en deelde u elk een stuk.
Wilt mijnenthalven dan malkanderen omarmen,
Als broeders, vrij van nijd; ik zal u beî bescharmen.
Ik zal uw vader zijn, in oorloog en in vreê,
En erf ik zegen Gods[15], gij erft mijn zegen meê."

Zoo sprak hij, en elk een zich gaarne liet gezeggen,
De zee werd stil en kalm, en ging haar baren leggen.
Ik endigde mijn lied; 't gedij tot Welhelms prijs,
En u tot eeuwige eer, ô Hollandsch paradijs!
Lukzaalge vorstenwieg! 't zij u te dank gezongen,
Wiens naam klinkt overwijd op zoo veel' duizend tongen.
Roemt Delos op Apol, stoft Creten op Jupijn,
Gij, 's Gravenhage! zult op Willem moedig zijn;
Gij zult uw voêsterling met eedle borsten koesteren,
Hij, goedertieren God, zijn voêster weêr zal voêsteren;

---

[1]Later: „Omtrent den ouden Rijn" en „zijne". – [2]Later: „de blonde vlechten" — [3]Later: „tot op den hiel" en „gouden". — [4]Later: „Een geur spreidt". — [5]Later: „Een ambrozijnsche geur, de". — [6]Later: „bedek de schoone". — [7]Later: „die heel". — [8]Later: „Omgord met eenen riem". — [9]Venus' gordel. — [10]Later: „een riem, dien". — [11]Mnemosyne, de Herinnering, moeder der Muzen, en dus ook der hier geschilderde Urania. — [12]Later: „vertsaag". — [13]sterren. Later: „mijne lampen". — [14]Later: „Toen uwe". — [15]Later: „Heel". — [16]roê-stafdrager (Mercurius). — [17]geboorte-kijker. — [18]Hemelsstand. — [19]Later: „'s Hemels" – [20]treft, bezielt. — [21]Lat. voor door 't schudden. [22]Voor Philippus, Filips.

[1]Later: „Spaansche". — [2]Later: „Gewoon het hoofdcieraad". — [3]van de Palts. — [4]Amelia. — [5]Elizabeth. – [6]Later: „glans". — [7]Keizer Adolf; zie vroeger. — [8]Later: „De vrolijke Amely". – [9]Alexanders moeder van Macedonië. — [10]gevleid; zie vroeger. — [11]Later: „verwachtte mijn". — [12]Later: „En 't ros beschrijend, hij zich". — [13]Later: „strijken". — [14]gene, d'ander. – [15]Later: „Zoo ik Gods zegen erf".

Zoo zal zijn moeder ook, Vorst Frederiks gemaal[1],
Die 't harte van dien held kan kneden met haar taal,
Steenrotsen murwen, doen bedaren ruisschende elzen,
En wie 't gebeurt, twee Goôn te kussen en t' omhelzen,
Met geurig rood koraal en wit gezield[2] albast;
Gelijk 't een Vorstenbruid en Princemoeder past.

VIRGILIUS:

Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe tollet avos, nec Romula quondam
Ullo se tantum tellus jactabit alumno.

d. i.

Geen knaap uit Trooischen stamme en Frygische afkomst
Aan zijn Latijnsch geslacht die hoop van triomfeeren, (gaf
Noch Romulus' landouw zal nimmer dus braveeren
Op eenig voêsterkind.

ORANJE MEI-LIED.

OP DE WIJZE: SI C'EST POUR MON PUCELLAGE.

I.

O, hoe zalig is 't te duiken
Onder den Oranjeboom,
Bij een kristalijnen stroom
Gouden appelen te pluiken[3],
En te ruiken geur en lucht
Van die schoone Oranjevrucht!

II.

Wil de bliksem, hagel, donder
Bloem en kruid en lover slaan,
Duiken speelt, laat overgaan!
Mannen duikt, en houdt u onder;
Onder dezen boom is 't stil,
't Weêr mag ruischen hoe het wil.

III.

Wil de zon met hitte steken,
Mannen! duikt hier in de schaauw;
Zijt gij dorstig, mat, en flaauw,
Hier vloeit Peneus[4] met zijn beken,
Hier zijn Tempe[5], hier is geur;
Hier is lesching, hier is kleur.

IV.

Zijt ge schuw voor eenig ondier,
Voor een adder of een slang,
Weest voor geen venijnen bang,
Duikt in luwte voor de zon hier;
Hier zijn alle beesten tam,
En de wolf gelijk een lam.

V.

Maar indien Hollanders vragen,
Waar het daalt, dit vreedzaam lot?
Antwoord: waarlijk van een God,
Die in vrede schept behagen;
Die op eenen oogenblik,
Twist en tweedracht strekt tot schrik.

VI.

Dat 's prins Frederik, de vader
Van prins Wil'em, kleene vorst,
Die noch lurkt aan 's voêsters borst,
Uit een milde koester-ader,
Melk, die, zonder ongeval,
Hollands Heiland kweeken zal.

VII.

Laat ons twee autaren wijen,
Een den vader, een den zoon,
En, met liefelijken toon,
Hunnen grooten naam belijen,
En hun Godheên, al verheugd,
Eer bewijzen voor dees deugd.

VIII.

Want wij zien ons gladde koeyen
Onbeschroomd te weide gaan,
De uyers uitgespannen staan,
Die van room en boter vloeyen;
Melker-buur die ziet zijn lust,
Daar hij schrander Elsken kust.

IX.

Daar hij wentelt in de bloemen,
In het piepend klavergroen;
En zij weigert hem geen zoen,
't Zal haar ziel doch niet verdoemen;
Want de zusters van de steê
Zoenen zelfs haar herders meê.

X.

Daar hij, met een dartel rietje,
Of een dunnen strooyen halm,
Onder Elskens zoeten galm,
Lindeboomen, na[1] het liedje,
Met den top ten zang bekeerd,
Graag en nijver luistren leert.

XI.

Waterlandsche melk-boerinnen
Vlechten[2] handen aan den rei,
Om te loven dezen Mei,
Die haar lokt en noodt tot minnen;
En prins Frederik wordt lof
Toe-gezongen na[1] het hof.

XII

Onder 't zingen, onder 't spelen
Zit mevrouw Æmilia
En slaat beide princen ga,
Die haar edel harte stelen;
En zij vindt den Mei-tijd schoon,
In het midden van twee Goôn.

AAN DEN HEER

LAURENS REAEL,

RIDDER, OUD GENERAAL VAN DE OOSTINDIËN, ETC.
OP ZIJN RIDDERSCHAP EN INWIJINGE
DOOR

Zijne Majesteit van Groot Britanje[3].

Eer kwijnt een leeuwenhart, benepen tusschen muren,
Dan het zich temmen laat; zoo doet Sint Laurens[4] ook,
Die 't bussepoeder sleept door golven, vlam, en rook,
En met een ijzren moed de Spanjaarts kan verduren;

---

[1]Thans gemalin; maar vroeger van beiderlei geslacht. [2]Later: „bezield". — [3]Thans plukken. — [4]De Grieksche stroom. — [5]Het Grieksche lustdal in Thessalië.

[1]Thans naar. — [2]Strenglen. — [3]Koning Karel I, bij zijne komst tot den troon in 1626, door Reael, als gezant van den Staat, begroet. — [4]Zie boven, blz. 154b, aant. [14].

't Zij, dat in 't geurig Oost, daar 's lichts gebraden uren
Gaar koken 't riekend kruid, uw heerschend hart ontlook;
't Zij dat gij, onder 't Britsch en Hollandsch waterspook,
Recht op den vorst van 't West gingt onze vloten sturen,

En zondt hem 't oorloog 't huis, en deed zijn grootsigheid
Verschrikken voor den leeuw, die in de rozen weidt,
Voor deze Eenhorens[1], die zich mengen in 't Oranje;

Dies overwelkom gij op Charles' kroning zijt.
Daar 't koninklijke zwaard u d' eersten ridder wijdt,
Die 't vaderland verplichtte en 't rijk van Groot Britanje.

TEGEN HET VERGIFT DER GEEST-DRIJVERS,

TOT VERDEDIGINGE VAN

Gods beschreven Woord[2].

Gods Woord gegoten wordt in allerhande vormen
Van 't wispelturig brein, een Kristen[3] door veel stormen
Beproefd en afgemat; na 't een volgt 't ander wee.
De waarheid als een rots, in 's werelds wilde zee,
De woeste baren stuit der zinnen, die oneven[4]
Steeds worden van den wind der leeringen gedreven.
't Vernuft[5] rust nimmermeer, maar in verandring leeft,
En nog op deze tijd Geestdrijvers voedsel geeft;
Een schadelijke pest, voor lang van d' oude vaders[6]
Gepleisterd, en geheeld, door hun geschreven bladers;
Nu weder van den Rijn na deze kust gewaaid,
Gekoesterd en gekweekt, en ijverig gezaaid
Van menschen zonder geest, van Droomers en Profeten,
Van Zienders, met den geest der dwalingen bezeten,
Tot land, en ziel-bederf; vermits 's Geestdrijvers vier
Verteert de aanzienlijkheid[7] van het gewijd papier[8],
Als hij in twijfel trekt, en listig zoekt te planten,
Dat niemand, als Gods woord, 't geschrift van Gods gezan-
Omhelzen zal, maar eer den Geest die heimlijk blaast, (ten
En 't Kristbetrouwend hert met zeldzame inspraak aast[9].
Opdat dees logentaal bet[10] waarheid zoude schijnen,
Leent hij getuigenis van Epicurus' zwijnen,
En smaalt op 't heilig boek, en raadt ons op den leest
Te schoeyen van een drift[11] en innerlijken Geest;
Waar door noodzakelijk, die drinkt uit dezen beker,
Zijn vastigheid verliest, en tuimelt gants onzeker;
Gelijk een dronkebol, verzopen in den wijn,
Waant, dat de Wereld draait, om dat zijn hersens zijn
Bestoven van den most, of als een kiel, van vlagen
En buyen overheerd, als 't roer is afgeslagen,
Op Gods genade drijft, of, als een wandelgast,
Die zijnen leidsman derft, den weg zoekt bij den tast; (len,
Want maakt men 's Heeren woord elks menschelijke inval-
Zoo is het veelderlei, zoo raakt 't verstand[12] aan 't mallen,
Zoo krijgt de dwaling kracht, die voormaals was onnut,
Zoo breekt de Duivel los, zoo komen uit dien put
De Razernijen voort, die onlangs[1] uitgelaten
Met fakkels, moedernaakt, vervulden merkt en straten,
En Kristus wordt een klucht, daar ieder van gelooft
Al wat hem schiet en maalt, in 't los en breinloos hoofd;
Zoo staan de Tempels leêg, en niemand van de leken
Den Bijbel geeft gehoor, maar acht het zondaagsch preêken
Voor enkel letterwerk, en prijst den predikant,
Den wonderbaren Geest, geboren in 't verstand;
Is wijzer als die geen, welke, in Gods naam, voor henen,
Als lichten onder Joôn en Heidenen, verschenen,
Bevestigden hun leer en ampt door 't perkement,
Waarin des Hemels wil met letters was geprent,
En porden iedereen aandachtelijk te letten,
Niet op een spook des Geests, maar op beschreven wetten,
En uit der Priestren mond, op pene van den ban,
Te leeren Mozes' last, te smaken Hemelsch Mann',
Verboden streng en scherp der zielen dorst te laven
Uit putten, die 't vernuft verdicht had en gegraven.
Zoo die Gods aanschijn zag, ons tot Gods woord vermaant,
Dat bezigt als zijn zwaard; hoe ijdel, en verwaand
Is hij, die dompen wil zoo Goddelijke lampen,
En dwalen in een nacht vol neveten en dampen,
Gestegen in een hoofd, dat altijd suft en waalt[2],
En daar de blinde waan slechts doode beelden maalt,
En oordeelt geest en God al wat 't gepeins verwilderd[3]
Begrijpt in 't bekkeneel[4], en zich voor oogen schildert,
Als een krankzinnig mensch, die zijn gedachten pijnt[5],
En raast, en slaat geluid op al wat hem verschijnt.
Nog kan dit zotte volk zijn moedwil niet bedwingen,
Maar berst tot schelden uit, en oordeelt poppe-dingen
Den waren Godes-dienst, Gods woorden zonder kracht,
En letters zonder ziel, een donker Helsche gracht[6],
Den stoel van Lucifer, een deur van ketterijen,
En baant alzoo den pad tot duizend razernijen.
Die redelijker schijnt, treedt wat bedekter voort,
Acht eigentlijk Schrifts zin niet voor 't warachtig woord,
Maar een getuigenis van 't eeuwig woord daar boven,
't Welk de Gezalfden[7] is, dien alle tongen loven;
Ja, draaft hierop zoo hoog, dat wie zulks niet bestemt[8],
Is Nicodemus' maat[9], en blijft van 't licht vervremd, (gen,
Heeft Swinckveld[10] nooit gesmaakt, die hooger was geste-
En hoorde een stem des troost langs ongemeene wegen.
Dus vecht hij met zijn schim wat dertel en wat trotsch,
Want wie ontkent Gods woord te zijn de zone Gods,
Die 's Vaders wil verklaart, en uit zijn schoot komt dalen,
En leert, hoe God door hem laat zijn genade stralen
Op 't menschelijk geslacht? maar daarom niet te min
En laat het heilig boek, of liever Godes zin,
Door letters uitgedrukt, niet na Gods woord te wezen.
't Zij of wij 's Heeren wil dan in den Bijbel lezen,
Of hooren Kristus zelf, of die hij tot ons zendt,
Het is een zelve Woord, en 't wordt er voor gekend,
Dat op verscheiden wijz' hij ieder laat betuigen,
Bij monde of bij schrift, om 't zondig[11] hert te buigen
Tot zijn gehoorzaamheid. Dit Woord dan inderdaad
Gelijk een hamer is, die rotsen stukken slaat;
Ja, een tweesnijdend zwaard, een kracht Gods, en een leering,
Waardoor hij krachtig werkt gemoed- en ziel-bekeering,
't Zaad, dat ons wederbaart, een levendige spijs,
Een licht op Davids pad, een Kristen paradijs;

---

[1]Die uit het Engelsche wapen. — [2]Naar aanleiding van 't kerkrumoer onder de Amsterdamsche Mennonieten, door den zoogenoemden Raegbezem, om zommige Menn. schuren te reinigen van de spinneweb-bens en grollen eeniger Geestdrijveren, enz, (van den Amsterd. leeraar Nittert Obbes) in 1625 en 1626 verwekt; waarover zie Schijns Gesch. der Menn. II, bl. 490 en III, bl. 92 en v.v. – Blijkens dit strafdicht koos Vondel de partij van den Raagveger tegenover zijn meer rechtzinnige geloofsverwanten, en den anders (zie boven, bl. 163) door hem zoo gevierden Hans de Ries. — [3]Versta: wordt. — [4]onzeker, onrustig. — [5]De geest. — [6]kerkvaders. — [7]aanzien, gezag. — [8]H. Schrift. — [9]voedt. — [10]meer. — [11]aandrift. [12]In latere uitgaven welluidender: „het hoofd".

[1]Wel te weten, een kleine honderdjaar vroeger, in 1535 bij 't Herdoopers-rumoer. — [2]draait. – [3]verwilderd brein. — [4]Min gelukkig voor hoofd. — [5]moeite aandoet, wringt. — [6]Voor groef, kuil. — [7]Later: „Den rijk gezalfden Zoon". — [8]beaamt, bijstemt. – [9]D. i. voorstander van den letter. De Raagbezem was 't eerst op naam van „Nicodemus, letterknecht van Uit-Geest" uitgegeven. — [10]De bekende geloofsdweeper Caspar von Schwenckfeldt. — [11]Later: „harde".

Een bron, die overloopt[1] van geestelijke gaven;
Wat meerder het vermag als 't ruigste slechts beschaven[2],
Gelijk een timmerman bereidt een vlak panneel
En effent, om de verw t' ontfangen van 't pinceel.
De dichter der Hebreên roemt anders[3] in zijn dichten,
En leert, dat Godes Wet onze oogen kan verlichten[4],
Den dwazen levert wijs[5], en in benaauwdheids graf
Vertroost het bang gemoed[6]. 't Is konings schat of staf;
Wij willen met die stat ons op den weg begeven,
En wandelen getroost na 't altijd-durend leven,
En schouwen[7] Swinckvelds geest, die van zijn droomen
En in 't onzeker tast, en vecht[8] als in de locht.[9] (pocht,

OP DE WAAG-SCHAAL VAN HOLLAND.

Gommar en Armijn te Hoof
Dongen om het recht geloof.
Ieders inge bracht bescheid
In de Waag-schaal wordt geleid.
Doctor Gommar, arme knecht,
Had het metten eersten slecht,
Mits den schranderen Armijn,
Tegen Bezam en Calvijn,
Leît den rok van d' Advocaat[10],
En de kussens van den Raad,
En het brein, dat geensins scheen
IJdel van gezonde reên,
Brieven, die vermeldden plat[11]
't Heilig recht van elke stad.
Gommar zag vast hier en gins,
Tot zoo leng mijn Heer de Prins[12]
Gommars zijd', die boven hing,
Troostte met zijn stale kling,
Die zoo zwaar was van gewicht,
Dat al 't ander viel te licht.
Doen aanbad elk Gommars pop,
En Armijn, die kreeg de schop.

OP DE VARZEN VAN MORANDT,

LATIJNSCH SCHOOLMEESTER VAN DE OUDE ZIJDE T' AMSTERDAM[13].

Morandt verstikte van de veesten[14];
De jongens veesten wierden geesten,
Die geesten wierden rijm en vaars,
Die vaarzen ruiken na den aars;
Dat jongens geesten veesten rijmen,
Is 't tegen gift, om niet te zwijmen
In pestilentiale lucht,
Daar Bestje Gommers staâgs in zucht.
Die nu zijn lijf wil wezen zeker,
Die haal' Morandt, den veest-Aptheker.

[1]Later: „overvloeit". — [2]Later: „Vermag wat meerder als het ruigste te beschaven". — [3]Later: „draaft hooger". — [4]Verg. Psalm 19, boven bladz. 152b. — [5]Later: „wijsheid leert". — [6]Later: „De droeve ziel vertroost". — [7]Later: „schuwen". – [8]Later: „schermt". [9]In geheel dit vers komt Vondels overhelling tot een gezagsgeloof, die hem later in de R. Katholieke kerk bracht, reeds kennelijk aan den dag. — [10]Oldenbarnevelt. — [11]kortweg. — [12]Prins Maurits, als voorstander der Contra-remonstranten. — [13]Waarschijnlijk een schimpdichter der andere partij, maar die Vondel tot niet veel uitstekends bezield heeft. — [14]In 't schoollokaal. – Een niet minder smakeloozen weêrklank op zijn vers, 20 jaar later gerijmd, zie des belust bij Van Lennep V, Nal. bl. 6.

BEDE AAN DE OPPERVIJANDEN[1]

VAN DE

Voorstanders der Vrijheid tot Leiden.

Gewetens-beulen, die vermomd in rechters rokken,
D' eenvoude Godsdienst plaagt met moord-geweer en stok-
En, tegens eed en eer, uw grijze keuren scheurt, (ken,
Daar 't burgerheil om schreit, en 't vaderland om treurt; -
Hoû op van ziele-dwang, bij glimp van staats-deeréten,
Daar zijn geen zegels aan, de letters zijn versleten.
Doorleest uw handvestboek (of houdt het Baarsdorp[2] vast?)
En ziet, of 't drukken[3] ook den burger-vadren past;
Ay, staakt uw wreed besluit, spoelt af uw bloedge handen,
Hoe, zullen vaders hier haar eigen stad verbranden?
En plettren met de voet dat kostelijke pand,
Het oorloogs-aspuut[4], en de schat van Nederland?
Bedaart, bedaart u, 'k bid's, en laat die gruwlen varen,
Paap Henriks[5] tonge zal uw kussens wel bewaren;
Vergunt uw mede-Krist vrij oefning van 't geloof,
En schenkt het burger-bloed den krijgsliên niet te roof.
Gods zuivre vinger trekt de schubben voor uw oogen:
Ziet daar het schijn-recht, nu 't de grijns is afgetogen.
Betast 't gedrocht ter deeg; 't is zielen tyrannij,
Gesmeed op 't ambeeld van de kerklijk' heerschappij;
De minste teekens doen dees vuile prije[6] stinken,
Dat ze ieder ruikt; ey, ziet die purpre[7] tabbaarts blinken!
De doemklok werd[8] verstomd, 's gerechts roê breekt in tweên,
En 't Kristdom roept al-om: „de bloedraad valt daar (heen!

WATER-BEL OF VERSIERD[9] GERUCHT.

Mobilitate viget[10].

Het likken der beerinne-tong
Bootscert[11] allengs 't wanschapen jong,
Den hals, en achterlijf, en hoofd,
En pooten; eer men 't naauw gelooft
Ontdekt zich 't oor, dan bek en snuit,
Dan puilen beî zijn oogen uit;
Zoo krijgt dat ongestaltig vleisch
Ten leste zijn gedaante en eisch,
En zoo men 't aanzie, heen en weêr[12],
Het zwijmt zijn moeder: 't is een beer.
Zoo krijgt dit dier zijn eigen naam,
Maar anders zweet[13] de logen-faam,
Die van een water-gal, van niet,
't Wanschapen giet en weêr hergiet
Van 't een in 't ander hersen-vat;
Van elken blaaskaak houdt het wat,
In 't einde rijst het hoog en snel,
En wordt een bijstre water-bel.
Gezwollen van vergalde zucht,
Bekorende een geheele vlucht
Van snaterbekken met geschreeuw;
De Snip en Aakster, Meeuw en Spreeuw,
En bonte Kraai, een zot geraas,
Die pikken op dat ijdel aas,

[1]De te Leiden steeds nog werkzame Contra-Remonstrantsche partij. — [2]Hevige Contra-Remonstrant, uit het bekende Leidsche regeeringsgeslacht. – [3]Nam. verdrukken. — [4]Anders spil. — [5]De gewezen monnik Hendr. Fabricius. — [6]kreng; zie vroeger. — [7]Voor bloedroode. — [8]wordt. — [9]verzonnen. — [10]D. i. 't leeft door beweging. — [11]vormt, fatsoeneert. — [12]rondom, van alle kanten. – [13]zwoegt, arbeidt.

Tot dat het berst aan lucht en wind.
Een ieder zich bedrogen vindt,
  En staakt dat misselijk geschal;
  Doch al dit spel heeft ook een val[1]:
Het strekt een Vastenavond-grijns[2],
Gespikkeld met wat logen-schijns,
  Geverfd, besmeerd, vernist, verguld
  Met kwijl, dat baard en knevel krult.
De Logen-faam aldus begekt,
Ontduikt den heldren dag, en trekt
  Haar langen staart van achter in;
  Zij vaart na Pluto's hof-gezin,
En ruimt onz' lucht met wind en stank.
O Logen-faam! o, valsche klank!
  Hoe leidt gij elk bij d' ooren om,
  De Logen schreeuwt zich zelve stom.

ROMMELPOT[3]

VAN 'T

HANEKOT[4].

Om te kaauwe veur bagijnekoek
En te neuriën lijk Hangsje-Hangebroek[5].

I.

Op! wel op, mijn zoete Marten[6]!
  Helpt mij neuriën, zuiver knecht[7]!
  Wangt[7] jij kraakt de neutjes recht,
En ik ken ongs[7] Hane-parten[8];
  Deunt met mij, hoe haat en nijd
  Koppens[9] vromigheid verbijt.

II.

Koppen korts kwam uit de Kempen[10],
  Veur de Spanjers hier evlucht,
  Doen hij dorpen en gehucht,
En het boerevolk zag dempen[11],
  Doen de krijg het land liep af,
  En aan Koppen paspoort gaf.

III.

Alle hanen die ontvingen
  Broeder Koppen in het veen
  Broederlijk; en, zoo het scheen,
Waren 't wongder zoete dingen,
  Maar het zuurde haast in 't vat;
  Duren is een mooye stad!

IV.

't Was: „laat Koppen mit ongs waken
  En te boom[12] gaan binnen 't hek,
  Als een speelnoot zongder vlek;
Koppen slangen kent en draken,
  En hij kraaide, vroeg en spâ,
  Op de toren van Breda."

Oogentroost[1] had gien behagen
  In broêr Koppens murge-zank[2]:
  „Broeders!" riep hij „ik word krank;
Ach! jij zelt het jou beklagen,
  Zoo broêr Koppen, mit zijn klok,
  Luyen blijft op ongze stok!"

VI.

Oogentroost die huilde tranen;
  Was het niet een zotte gril
  Van die malle krokodril?
Maar 't en holp niet; alle hanen,
  Alle boeren, met heur stem,
  Kroonden Koppen, en 't had klem.

VII.

Broeder Koppen, trouwe wachter,
  Kraaide eer de zonne blonk,
  Dat het deur de venen klonk;
Alle kraayers lagen achter,
  Elk die scheen in 't kraayen schor;
  Doen begon er een geknor.

VIII.

't Haantje Dikkop van de Maze[3],
  Lest estierd na Gravezangd[4],
  Huilebalk in Amsterlangd[5],
Schelddc[6]: „ben ik dan een dwaze
  Stoknar in het Haneveld,
  Dat mijn poortklok niet en geldt?"

IX.

„Durf ik kraayen op een Keunink[7],
  Op de haan, die zit in top
  Mit een kroontjen op zen kop,
In zijn groote haneweuning;
  Ba! wat meenje, goeye liên!
  Dat ik Koppen zel ontzien?"

X.

„Ik zel Koppen moeite brouwen,
  En zijn ongenaaide rok
  Scheuren in het hoenderhok.
'k Zel hem veur een ketter schouwen;
  'k Lijd niet, bij mijn reuzelsmout[8]!
  Dat zijn strongt verkeert in goud!"

XI.

„Fiat! riep 't kalkoensche Haantje[9],
  Dat zoo bloost om zijne kam,
  En de jongens na de Dam
Op leert trekken, met een vaantje,
  Of na 't brouwers Haantje[10], dat
  Hem bestoven zag van 't nat.

XII.

Het geviel dat graauwe Geuzen[11]
  Wonnen thuis te Monkelbaan[12],
  Daar heer Hopman Zwart[13] vooraan

---

[1]doel (gelijk men omgekeerd nog spreekt van iets dat geen val heeft). — [2]vermomming. — [3]Vastenavondsdeun (bij de Rommelpot). — [4]Der kerkelijke hanen namelijk. — [5]Straatdeuntjen. — [6]De boekverkooper M. Jansz. Brandt in den Gereformeerden Bijbel, aan de Nieuwe kerk, en uitgever der Contra-Remonstrantsche heeren, dien Vondel, ondeugend genoeg, de uitgave toeschreef. — [7]Naar 't plat Amsterdamsch. — [8]hanen-streken. — [9]De gematigde predikant Cornelis Hanekop. — [10]Hij was voor een jaar uit het, door Spinola veroverde, Breda gekomen. — [11]Rijmshalve voor verdrukken. — [12]op stok.

[1]De (oogen-)Dr. Karel Lenertsz, in de Krokodil, een hevig Contra-Remonstrant. — [2]morgenzang. — [3]De heftige Adriaan Jorisz. Smout, die vroeger hulpprediker te Rotterdam geweest was. — [4]Om zijn heftigheid, in 't jaar 1614 door de Staten van Holland. — [5]Sedert 1620. [6]Voor schold. — [7]Die van Frankrijk, wegens den oorlog door Richelieu tegen La Rochelle aanvaard. — [8]Klankspeling op zijn toenaam. — [9]Jac. Trigland (om zijn rooye kleur en geestelijke trots). — [10]De brouwerij de Haan. — [11]Contra-Remonstranten uit het graauw. — [12]'t Huis bij de Montalbaantoren, waar de Remonstranten vergaderden. [13]Contra-Rem. kapitein in dienst der W. I. Compagnie.

Trok, met sinte Stevens reuzen[1];
Doen de Damheer[2], wel emand,
Schoot twee dieven in het zand.

XIII.

Doe kreet Trompman[3]: „bij mijn trompen,
Bij mijn fluiten! dat gaat wel;
Wat! nu is 't ewonnen spel,
Nu de graauwe Geuzen pompen,
En met giestig overleg
Trekken over markt en breg[4]!"

XIV.

Korteboef[5] die zat en lachten,
En hij hield zijn buikje vast;
Wel, hoe dunkje van die kwast?
Kroont zijn muts mit haneschachten,
Zet die moêr-plaag, felle beul,
Op een bok of ezels veul.

XV.

Maar het werk en bleef niet steken
Met het afgebroken huis,
Wangt, kijk! Is'rels hok-gespuis[6],
Zocht Gods martelaers te wreken,
Sleepte 't lijf veur 's Heeren[7] deur,
En las hok-plakkaten[8] veur.

XVI.

Een gekwetste werd edragen
In het gasthuis van zijn broêrs;
't Veen was vol gekoekeloers,
't Hok niet anders deê als klagen,
Troost en wisse zaligheid
Was de zieke toe ezeîd.

XVII.

Al de hanen luide baarden[9],
Dat hij was een moordenaar,
Die hem teugen Kristi schaar
Had esteld, mit roers en zwaarden,
Die onnoozel bloed vergoot,
Dat het hanehok verdroot.

XVIII.

Ja, zij kreten: „door onz' sporten
Steken duizend heure kop,
En verzaân mit gørst de krop;
Wil nu iemand ongs verkorten,
Wachtje veur 't geloovig schuim,
Die het hok heît[10] op zijn duim."

XIX.

Haantje Klopper[11] kreet op Koppen,
Ook ebeten als de rest:
„Klopt die ketter uit het nest!
Wie wil mit die morsvuil soppen?
Hij mag pikken langs het veld,
Die op onze krijgstocht scheldt!"

XX.

Koppen liet dat onbezegeld
Niet alleen, maar kraaide stijf[1]:
„O, onkristelijk bedrijf!
Boosheid, schelmsch en ongeregeld,
Lijdt men dat in deuze wijk?
Nooit en zag ik diergelijk!"

XXI.

Koppen 't graauw kreeg tot bedaren,
Elk tochoorder merken mocht[2],
Dat huisplongdren niet en docht[3];
Waarom zij gehoorzaam waren
Koppen, zelden kraayens moê,
En zijn gunst nam daaglijks toe.

XXII.

Haan Kalkoen die kreet, vol tooren:
„'k Zou jou met mijn pennen slaan,
Datje deuze vreemde Haan,
Deuze nuwelink[4] gaat hooren,
En jou ouwe kraayers vliedt,
Liet ik 't om jou zwakheid niet!"

XXIII.

Malkus[5] kwam ook aneloopen:
„Lombertsch[6] hanen, kreet hij, waakt!
Ziet, wie 't spul te grabbel maakt[7];
Koppen wint zoo groote hoopen,
't Is edaan, zoo jij, by-gut!
Koppens toeloop niet en schut[8]."

XXIV.

„Stoot die Basiliscus buiten,
Smoort hem in zijn eigen gift,
Maakt hem zwart bij mond en schrift;
Past het hok wel dicht te sluiten,
Wangt hij maakt de vechters flaauw,
En het moedig Geuze-graauw."

XXV.

't Malle ventje[9] dat zeî: „amen!
Broeders, dat geschiê! 't is tijd,
Dat men Koppens kam afbijt;
Rot en spant met kracht te zamen,
Elken Haan op Koppen pikk',
Dat hij 't kraayen laat van schrik!"

XXVI.

't Was: „ga voort, geveinsde ketter!
Pakt jou voort, jij toovenaar,
Altijd taai, en zelden gaâr!
Kristen zongder giest en letter,
Wije deur en ruime poort,
Zielverleyer! pakt jou voort!"

XXVII.

Koppen kon niet lange duren
In de bijtebauwe kouw;
Hier een steek, en daar een douw,
Koppen most het duur bezuren;
Arme Koppen die most gaan,
Uit 'epikt van elke haan!

[1]De met steenen gewapende hoop. — [2]De Majoor Nicolaas Hasselaar, door de stedelijke regering met manschap gezonden. — [3]De bekende Remonstrant Simon Verdoes, in de vergulde Tromp. — [4]Voor brug. — [5]De stedelijke Secretaris Boudewijn Kortenhoef. — [6]Het Contra-Remonstrantsche gepeupel (als dat zich voor 't uitverkoren volk uitgaf). — [7]Met name die der burgemeesters Van Neck en De Vlaming. — [8]Kerkelijke besluiten. [9]tienden. — [10]Plat voor heeft. — [11]De Contra-Rem. predikant Cloppenburg.

[1]krachtig. — [2]kon. — [3]deugde. — [4]nieuweling. — [5]De Contra-Rem. Warner Ernst van Bassen, die één-oorige aarden potten en pannen verkocht, en daarom Malchus heet. — [6]Edele; zie boven, bladz. 78, aant. 5. — [7]in de war brengt. — [8]tegengaat, stremt — [9]Schimpnaam van den Contra-Remonstrant Jan Willemsz. Bogaert.

XXVIII.

Nu zit Koppen uit esloten
En eschoffeld uit het kot;
Viertien[1] hanen tot een spot,
Hanen, die met sporen stooten;
Hanen, scherp van klaauw en bek,
Werveldraayers[2] binnen 't hek.

XXIX.

Torenwachters[3]! wilt doch paayen
Koppens broeders, meer en meer,
Maakt, dat als zij Koppen weêr
's Morgens lustig hooren kraayen,
Elk een zing', met blije toon:
„Keunink Koppen spant de kroon!"

XXX.

Torenwachters! liert de grepen
Kennen van de hanewrok,
Want een krijter graait in 't hok,
Dat men jou wel licht zou schepen
In een lichter algelijk[4],
En opzetten an de dijk.

XXXI.

Ja, het moêrhok, om te banen
Ruimer weg tot Hierarchy[5],
Steekt bedekt na hokvoogdy,
Over vrije Frangsche hanen[6];
Maar die kraayen al, op Walsch:
„Bestemoêr! jou kaart is valsch!"

XXXII.

Torenwachters! keunje lubben
Altemet een geile haan,
Zeper, 't zel dan beter gaan:
Slang vernuwt van zelf heur schubben,
Maar een haan vernuwt zijn zeên,
Als hij fraaitjes wordt besneên.

XXXIII.

Wangt het aardje van die schalken,
Is te bijte[7], bits en fel,
In zijn vrome buurmans vel;
Over hem te huilebalken,
Die hij straf mit sporen botst,
Die hij martelt, nijpt, en trotst.

XXXIV.

Marte-broêr mij dit holp zingen,
Marten, Heeroms venster-aap[8],
Die staag ruikt aan 't haantje paap[9],
En op Farheers[10] trom kan springen;
Marten, die het al gelooft,
En de spijker raakt op 't hoofd.

XXXV.

Wil elk haan op heeren kraayen,
Lijdt dan, dat mijn rommelpot
Deunt en speult van 't hanekot;
Keun jij beitlen[11], ik kan draayen[12],
Ben jij huppels, ik ben springks,
Zoo jij dwars drijft, ik drijf slinks.

XXXVI.

Reintje[1]! betert ook jou wegen,
Of jij krijgt al meê een beurt,
Elk is op de schalk esteurd;
Vos! langt[2] Koppen jouwen zegen,
Dat hij weêran[3] ga te boom,
En veur niemends pikken schroom'.

XXXVII.

Malle vent ik kwijt mag schellen,
Want hij zel, van angst bekakt,
In een ziepton[4] dicht epakt,
Zijnen brootkurf scheep bestellen,
En, met 't ierste schip van hier,
Lubbert hieten tot Algier[5].

XXXVIII.

Hanen! kakel ik te woordrijk?
Is hier ergent wat emist?
Denkt, dit malt een kamerist[6]
In het rederijkers Noordwijk,
Of de kamer van Schiedam,
Om het hok te maken tam.

XXXIX.

Veur een slot dan, gasthuis-Peter[7]!
Zoo ik vraag jou ouwe haan,
Als hij ziet dit gekspul aan:
„Maken 't jonge hanen[8] beter,
Als het ouwe hok[9] veur heen?"
'k Wed, hij 't hoofd schudt, en kraait: „neen."

SPROOKJE VAN REINTJE DE VOS.

OP DE WIJZE VAN ARENT PIETER GIJSEN[10].

Gemaakt om op de brug te zingen,
Al zouwer Reintje uit zijn vel om springen.

Nou iens van 't looze Reintje
Gezongen, dat het klinkt,
Daar Nikkertje[11] en Heintje[11]
De wellekomst op drinkt,
Nou dat schalke diefje stinkt[12];
Hoe is 't benard!
Hoe hangt zijn start!
Nou zijn pooten zijn verminkt[12].

De vrije Amstelboeren
Die hadden ienne[13] hen,
Daar zij zoo wel bij voeren,
Als ik gien angder ken,
Mit ien kakelbonte pen[14].
Dees leg-hen, ziet,
's Langds welvaart hiet.
Dat de Duivel 't Vosje schenn'.

---

[1]De 14 Amst. predikanten van toen. — [2]Deur-sluiters en -wachters. — [3]De Stads-overheid. — [4]allen te gelijk; gelijk de Kath. geestelijken in 1578. — [5]geestelijken dwang. — [6]De Waalsche predikanten. — [7]Voor bijten. — [8]Zinspeling op Brandts apen-voornaam (Marten) en zijne betrekking tot de geestelijke heeren. — [9]geestelijke haantjes. — [10]Dominee's ('t Hoogd. Pfarrherr). — [11]buitelen, kunsten maken. — [12]met den Rommelpot.

[1]De oud-burgemeester en rechter van Oldenbarnevelt, Reinier Pauw; verg. voorts het volg. gedicht. — [2]geeft. [3]weêr-aan, op nieuw. — [4]Hij was zeepzieder. — [5]Als gesnedene onder de Mooren dienen. — [6]Rederijker. — [7]Het Sint Pietersbeeld bij de Grimmenessesluis. [8]De Hervormde geestelijken. — [9]De Katholieke van vroeger. — [10]Een lied van Bredero. — [11]Duivels-toenamen. [12]Nu hij zijn, in 1624 niet herkozen, glans en invloed kwijt is. — [13]Plat Amsterdamsch, voor eene. — [14]Voor veêr.

Dees hen leî alle dagen
Zoo ien fikschen gouwen ei;
Het was gien tijd van klagen;
Zoo lang als 't beestje leî
Was het kermis in de wei;
De rijke boer
Uit melken voer;
't Was al boter, room, en klei.

Maar 't lekker vossemuiltje,
Op hoendervleisch belust,
Kwam kruipen uit zijn kuiltje,
Bij d' Amsterlandgsche kust,
Daar de boerman zat gerust.
„Wel," zeî hij, „langst[1]!
Hebt vrees noch angst:
Reintjes deugd is jou bewust."

„Wat maak jij mit dit prijtje[2]?
Licht brengt ze 't langd vol pest;
Die vuile meer beschijtje
('t Is jammer) 't reine nest!
Geef de broetsche teef de rest[3];
Ik weet ien aâr,"
Zeî Reintje vaâr,
„En die dient jou alderbest."

De neske koetjes herder
Docht voort: „dat is niet beus!"
Die kinkel zag niet verder,
Niet verder as zijn neus:
Hij docht: „Reintje-vaâr is Geus."
„Ja," docht de Vos,
„Nou bin je los[4];
Wangt je weet niet van de leus."

De Vos greep 't iele[5] beesje,
En vatten 't bij de keel,
En scheurde 't lekker vleesje,
En gaf aan elk ien deel
Van zijn vosjes evenveel,
En leefde lui;
De boer dronk hui[6],
Wangt noom[7] Reintje was te eêl.

Maar doe de boeren misten
De dagelijksche rent,
Begon het dorp te twisten,
„Gantsch duizend sacrament!
Reintje 't spit in d' assche went[8];
Ongs hen is dood,
En 't dorp lijdt nood;
Is het niet ien groot elend?"

De boeren tegen weêr knap[9]
Na Reintje, wild en ruw;
Die zeî: „kiest mij tot heerschap,
En maakt mijn zeun Baljuw,
Schout en Schepen op en nuw[10],
Ik zel jou voort
Voldoen mijn woord,
Wangt jij maakt mij ang[11] en schuw."

De boer zag uit zijn oogen,
Doe kende hij den guit;
Hij riep: „ik ben bedrogen!
Het komt op logens uit;
Waar het ongs die schelm ekruid!
Langds welvaart, och!
Had ik jou nog!
't Hiele spul, dat is verbruid!"

Doe ging noom Reintje druipen,
Hij zag, de boer was dol.
Noom Reintje die ging sluipen,
Ging kruipen in zijn hol,
En zijn kop liep as ien tol;
En om gien smart
Te voên in 't hart,
Dronk hij staag zijn buikje vol.

De boeren Reintje hitsten
De honden op het lijf,
Die Reintje vaâr bepisten,
Om 't elementsch[1] bedrijf.
Reintje klaagde 't aan zijn wijf:
„Vaâr, jij hebt schuld!
Lijdt met geduld,"
Zeî zij, „al dit ongerijf!"

Jij boeren! neemt exempel,
En wacht je voor den Vos,
En zit hem op zijn tempel[2],
En jaagt den schalk in 't bosch.
Is hij zwart[3] of is hij ros,
Gelooft hem niet,
Die 't dorp verried;
Stoot den dief zijn tanden los.

[1]knecht, kerel. — [2]kreng. — [3]maak er een eind aan. — [4]prijs, binnen. — [5]eêle, edele. — [6]Voor schrale melk. — [7]Voor oom. — [8]brengt den boêl in de war. — [9]gaauw, handig. — [10]op nieuw. — [11]Thans angstig.

[1]vervloekte. — [2]Anders tabernakel of bast. — [3]Gelijk Pauw. — [4]19 Aug. 1627, na een beleg van weinige weken. — [5]onzinnig, ongelooflijk. Verg. (met V. L.) 't Fransche contes bleus, en voorts ons blaauwe bonen. — [6]bezorgd, verlegen. — [7]Nam. gouden.

VEROVERING VAN GROL[4],

DOOR

Frederik Henrik, Prince van Oranje.

Deus nobis haec otia fecit.
(God schonk ons deze rust).

Klinkdicht.

Filips had korts gedroomd, hij zou heel Holland dwingen
En Zeeland op een sprong; maar Henrik veel te gaauw,
En 't minste niet verschrikt voor Spaansche tigerklaauw,
Bestond, met macht en moed, de stad van Grol t' omringen.

De posten inder ijl met deze tijding gingen (blaauw[5]!"
Na Spanjen; d' Avondvorst riep eerst: „dat luid te
Maar zeker onderricht, bezweek hij en werd flaauw,
En sprak: „verlies ik Grol, adieu mijn Graafschap Lingen!"

Terwijl was Spinola, om geld belaân[6], te hoof:
Hij leende 't hier op borg, en daar op goed geloof,
Maar al vergeefs helaas! hij bleef een ijdel hoper;

Want doen Filippes zocht na Flippen[7] in zijn kas,
Bevond hij, dat zijn munt van stof veranderd was,
Het goud in lood verkeerd, het zilvergeld in koper.

Aan de Vrije Nederlanden.

Toen Cacus[1], berggedrocht en vee- en menschenschaker,
En boer en burgerplaag, en vier- en vonkenbraker,
Voor Hercles' voeten lag, verwonnen in zijn rots,
Liep al het Tibervolk den zoon des Dondergods
Met lofzang te gemoet, en de Aventijnsche landen
Hem eerden met autaar en plechtige offeranden,
Met bekren, fakklen, en gewijden populier;
En prentten zijnen naam, die Thebe maakt zoo fier,
Op goud en marmor niet alleen, maar in een harte
Dat, vol erkentenis, den Heiland bunner smarte
Tot aan de starren droeg; maar wat voor offerwijn
En eer bereidt uw ziel, gij volken, die den Rijn,
En Waal, en IJselstroom uwe akkeren ziet schuren[9]
Wat eere reedt ge toe, met alle uw bondgeburen,
Voor Welhems dappren zoon, die heldre heldenbaak,
Die 't land niet heeft geveegd van ondier, reus, of draak,
Maar 't landbederflijk Grol van 's dwingelands bezetting,
Die beek en beemden, met de giftige besmetting
Haars adems, t' onbruik maakte, en doodlijk kwijnen deê,
Op akkers en in steên, de menschen en het vee.
Komt, heerlijkheên[2], verknocht met gravenband en myter
En hartogschepter! komt, ik heffe, met mijn cyther,
Aldus de reyen aan, en ga de scharen voor; (hoor:
Volgt hand aan hand, en geeft mijne oorloogsmaat ge-

Verovering van Grol,

DOOR

FREDERIK HENRIK.

Ik zing den legertocht des princen van Oranjen,
Die 't heer van Spinola, en all' de macht van Spanjen
Met zijn slagordens tartte, in het bestoven veld,
En Dulcken[3] de stad Grol deed ruimen met geweld.
Gij, die van 's Hemels troon de oorlogen hier om lege
Bestiert, en onzen held vercerde met de zege,
Daar al 't vereenigd land uw heilgen naam om looft,
En dankbaar lauweriert des overwinners hoofd; –
Geleî mijn zangheldin, die goddelijk verbolgen,
Verrukt wordt, om den krijg in 't harrenas te volgen,
En oog in 't zeil te slaan, voor 't algemeene best,
Hierna den Bergschen Graaf[4], daarna d' omringde vest.
En gij, ô Frederik! die fier en trots te paarde
Voor Hollands vrijdom vecht, en ijvert met den zwaarde;
En 't volk, dat hier geschoold krielt als een bijenzwarm,
Verdadigt[5] door Gods kracht en uwen ijzren arm;
Indien ge t' eenger tijd, van 's lands bekommeringen
En zorregen ontlast, mijn ruw gedicht hoort zingen;
Zoo oordeel heusch van hem, die, door uw deugd gewinkt[6],
Geen leidstar kent, als 't licht dat op uw helmtop blinkt.
De kanse (sedert dat de Witte berg voor Prage
Verstrekte een treurtooneel van Bemens nederlage[7],
En dat de Beyervorst, uitvoerder van den nood,
Stads eene zijde won, doen de andre zijde vlood)
Scheen heel-end'-al gekeerd; de jongst gekroonde koning,
Werd balling, met den hoofdhandhavren zijner kroning:
En Gabor[1], die een wijl 't Bucquoysche leger[2] stuit,
Most Presburg, en op 't lest gansch Hongarijen uit.
De vorsten vielen af, en zoenden 's keizers tooren,
Elk zwoer bij Ferdinand: de Palts, die ging verloren!
De koning Kristiaan[3] hiel 't ros nog bij den toom,
En sloot Tilly[4] den pas van Elve en Wezerstroom.
Zelf Maurits zag zijn kroon ontluisterd van twee steden[5];
En, zweetende[6] om 't ontzet van de een, was overleden,
Zijn broeder ruimende in de lang bekleede plaats,
Tot heil der burgerije en eere des soldaats.
Orangie was verheugd met dezen nieuwen Heere,
En 't vrije Nederland, op zijn gevelde spere
En uitgetoge kling, het hoofd beurde in de lucht,
En schepte nieuwen moed, in tegenspoeds gerucht.
De princelijke vrucht des huwelijks[7], en 't slechten
Der Oldenzeelsche wal[8], na 't kloek en manlijk vechten,
Zag 't vaderland, vol hoops, gelijk een voorspel aan,
Dat alles onder hem ten beste zou vergaan[9].
't Was duister, en het hof na 't woelen overrompeld
Van vaak, gerust lag in vergetelheid gedompeld;
En vee en vogel zweeg in 't midden van den nacht,
Door eenen diepen slaap betooverd en verkracht; –
Wanneer prins Henrik docht, dat voor zijn bedsteê nader
En nader kwam de geest van wijlen zijnen vader,
Met slependen gewade en tabbert van satijn,
Van wezen en gebaar, juist in dien zelven schijn
Men van hem tuigt, dat hij, na 't jongste middageten[10],
Van zijnen disch opstond, en, zonder iets te weten
Van lagen of bedrog, trad buiten zijne zaal. (taal.
„Zoon!" sprak hij, „waarde zoon, verschrik niet voor mijn
Ik ben uw vader zelf, 'k ben Welhem, wiens gebeente
En asch nog waakt om u, en over dees gemeente,
Schoon of we u zijn ontrukt door een onrijpe dood;
Doen 't wondenbloed besprengde, in voêsters lieven schoot,
Uw teêre onnoozelheid, hierinne nog gelukkig,
Dat haar begrijp 't verlies niet kon bekennen drukkig[11].
Wat legt ge log en traag, verslenst, en slap van moed,
En drukt de pluimen[12], zoon, die passen op den hoed!
O zeide u ooit mijn faam, of leerde u mijn historie,
Dat ik dus heb geleid de grondvest onzer glorie,
Die zonder weêrga bralt de gansche wereld door?
Op, op dan in 't geweer! en volg het heldenspoor
Van keizren, hartogen, van princen, en van graven,
Die alle uit ons geslacht steil na de starren draven.
Of sluit ge vrede met den wreeden Avondvorst?"
Zoo spreekt hij, en rukt op vergramd zijn bloote borst,
En toont het gapen van een eeuwig bloênde wonde,
En dwijnt voor 't sluimeroog in 't duister, voor de sponde.
Maar 's princen heevigheid gaf voort den slaap de schop;
Hij grijpt na 's vaders schim, en vliegt vertoorend op,
En roept om wapenen, en dagvaart d' oorloogsbende.
Zijn gemalin ontwaakt, en 't hof raakt overende:
„Och!" zeid' ze, „lief, hoe is 't? wat schiet[13] u in den droom?
Wat spook of u vervaart, die veilig zijt van schroom?"
Geen edelmoedig paard zich tweemaal en laat nopen,
Zoo doet geen heldenhart, dat alles voor zich open
En niets gesloten ziet. Vergeefs wordt aangezocht
Door staten, hij die zelf belust is tot den tocht,
Doch tot het Grolsch beleg wat traag is te bewegen,
Die wikt eer dat hij waagt. Een sterke stal, gelegen

[1]Het oude Italiaansche berggedrocht der legende, dat door Hercules verslagen werd. — [2]De Noord-Nederlandsche gewesten. — [3]Matthijs Dulcken, die in de vesting bevel voerde. — [4]Graaf Hendrik van den Berg (zoon van den afgevallen graaf Willem), die te vergeefs de stad had zoeken te ontzetten. — [5](Even als bij Hooft) voor verdedigt. — [6]Voor gewenkt. — [7]In 1620, toen de Protestantsche (winter-)koning van Bohemen, door het Katholieke leger verslagen was.

[1]De Hongaarsche edele Bethlem-Gabor. — [2]Dat van Oostenrijk onder Bucquoy. — [3]van Denemarken. — [4]De welbekende Zuid-Nederlandsche edelman en Oostenrijksche veldheer Johan Tserklaas, graaf van Tilly. – [5]Lingen en Breda; zie Hoofts Brieven II, bl. 16. – [6]werkzaam voor. – [7]Willem II. – [8]In 1626, na de verovering door graaf Ernst Cazimir. — [9]uitloopen (gelijk men, omgekeerd, nog zegt, dat het iemand slecht vergaan is). — [10]In 1584, vóór zijn sneven. — [11]het smartelijk verlies niet waardeeren kon; verg. voorts boven, blz. 24, aant. [1]. — [12]veêren. — [13]Voor geschiedt.

Vijf uren van de grens, op 't vlak en ruime[1], wien
Des vijands ruiters staan van allesins[2] t' ontzien;
Daar 't zwaar en kostlijk[3] valt om voorraad te bekomen,
Daar nergens voordeel is van landweer of van stroomen;
Dies sluit[4] hij 't ongeraân, te wagen onzen staat
Om 't voordeel eener stad; zijn broeder kwam te baat,
Als hij ze dwong[5], dat doen de Spanjaart had te strijen
Met Fransche dapperheên, en Turk in Hongarijen:
Nu heeft de vorst des Taags op ons het oog alleen.
Zelf Maurits aangepord vond onlangs zwarigheên
In dees belegering, en streek hier over 't oordeel,
Dat hij zijn erf Breda zou winnen met meer voordeel.
Nog[6] kan zich Welhems zoon niet van gebeên ontslaan,
Wie Grol tot scha gedijt, die houden 'er op aan,
Dat 's vijands krijgsvolk klaagt oprecrig om betaling,
En 't flaauw Madril meer tijds behoeft tot ademhaling;
Dat, zoo het brengen dar[7] de benden in het veld,
Elk muiten zal om 't zeerst, om 't achterstallig geld.
't Heeft schijn van reên, doch 't kan de vorst niet heel ver-
In 't overwegen, of de zaken av'rechts sloegen (noegen
Tot kwetsing van het land; zij smeken even graag,
En smijten endlijk hem gezeglijk over staag[8].
Fluks slaat de trommel, men bevracht platboômde ponten
En schepen met geschut, met krijgstuig, kruit en lonten;
Men prest de ruiterij en wagens overal,
En vloten zwanger van soldaten zonder tal.
Maas, IJsel, Waal, en Lek van witte zeilen krielen,
De Vlietgodinnen zijn verwonderd om de kielen
En 't grimmelende volk, en onderschoren[9] 't vlot,
En duwen 't tegens stroom, begunstigende 't lot,
Dat hun[10] te beurte viel, die voor de vrijheid strijen,
En witte vlieten, die geen zwarte Spanjaarts lijen.
Een schanse leît er op de droogte, 's Gravenwaard[11]
Geheten, daar men om van alle zijen vaart:
Hier vloeit de Waal, en daar de Rijnstroom, neffens weiland
En akkers, en, gekloofd, bespoelt en schuurt het eiland,
Daar Burgerhart[12] weleer, van koninklijken struik[13],
Als hoofd van 't eedgespan, voor 't wettige gebruik
Des gouden vrijdoms, Rome in haren schild dorst varen,
Gesterkt met wapens, moed, en zoete en zoute baren.
Dees vesting strekt nu 't hoofd, waarop, zoo woest en wild,
De Dwingeland van 't West[14] zijn dreigementen spilt,
En schuimbekt, knarsetandt, met poffen[15], blazen, snorken,
Gelijk een everzwijn, 'twelk woedt op[16] boerevorken
Gansch ijdel en vergeefs; wanneer, 't alom benard,
Den jongsten moordsteek krijgt, en voelt de dood in 't hart.
Hier was 't bestemde veld, daar 's Princen macht verzaam-
Met allen nooddruft, die tot zoo een tocht betaamde. (de,
't Jaar neigde zich ten oogst, de korenaar die zwol.
Doen 't leger langs Breêvoort trok schielijk op na Grol.
In Zutfens graaflijkheid is deze stad gelegen,
Door Neêrlands oorlog in vermaardheid opgestegen;
Om haar gelegenheid van Karel[17], de eer van Gent,
Wel eertijds waard geschat, voor uitheemsch dreigement
En inbreuk, op de grens tot beukelaar te strekken.
De Slink aan d' eene zij gaat kruid en oever lekken,
En dobbeleert[18] de graft; zes bollewerken, hoog
En log van aarde, met een nimmer sluimrend' oog,

Der vesten veiligheid vertrouwd is te behoeden,
Gelijk de walscherm grimt[1] ten tijde van vermoeden[2].
De Stadvoogd, wien de wacht en toezicht was belast,
Vol achterdenkens, had zijne oversten te gast,
En toefde[3] ze zoo spa, dat reê de starren daalden.
De Rijnsche muscadel 't brein geest gaf, daar ze smaalden
Op Frederik, nog jong in land en krijgsbestier,
En die zich zengen zou kwam hij te na bij 't vier.
Om bet op eer en eed zijn hopliên te doen denken,
Deed Dulcken schuimensvol den grooten roomer schenken,
Die Bacchus op zijn feest zou voegen[4], daar de hand
Eens kunstenaars op had, met stift van diamant,
De wapenen gesneên van all' de koninkrijken,
Daar in triomf Filips mede is gewoon te prijken:
Den schild van Portugal, Castiljen, en Leon,
Siciljen, Murcia, Granade, en Arragon,
Met d' overige praal: „Spitsbroeders, wien de wallen"
(Zoo spreekt hij, ongedekt; zij luisren met hun allen)
„Vertrouwd zijn, die weleer graaf Mauits niet en kon
Verovren, doen zijn moed bezweek voor Mondragon,
Nog eens voor Spinola; ik maan uw dapperheden
Tot kwijting uwer trouw, want 't leît mij op de leden,
Dat Hollands leeuw ons dreigt!" Zij morden met den mond,
En wachtten 't rustig elk voor zich, wanneer terstond
De Faam hun tijding brengt, op 't gieren harer pennen,
Hoe Staten-ruiters vast de stad met kracht berennen.
De maaltijd is gesteurd, men scheidt 'er, en elk past
Te volgen, 'tgeen hem wordt van hooger hand belast.
Doen nu het morgenrood, met tooyen en blanketten
Opheldrend', hun toont de vliegende kornetten,
En dat de wachter niet dan krijg en oorlog kraait,
't Ontvouwen vendel fluks ter hooge vest afwaait;
De krijgsraad gaat belaân in arbeid, om met eere
't Beleg te wederstaan, ten dienst van hunnen heere. (paard,
Maar 't volgzaam heer genaakt zoo ras niet 't volk te
Of, op 's veldheeren woord, zoo steekt de schup in d' aard;
Men sterkt zich tegens ramp van binnen en van buiten,
Men rijgt den ommekreits met schansen en reduiten;
Al 't leger wêrdt in drie hoofdlegers afgesneên,
Men sluit de omringde stad als met drie nieuwe steên.
De Veldheer, Maarschalk Ernst[5], en d' Amiraal der baren[6]
Elk hunnen oord hier, op 't zorgvuldigste, bewaren.
Gelijk de ervarenheid beschrijft[7] den Russen[8]-beer,
Die, ziende te gemoet het strenge winterweêr,
Niet sloft, maar, van den nood een schrander overweger,
Bij tijde voorraad sleept van honig in zijn leger;
Zoo mede, op 't overleg des Princen nimmer moê,
Voert Zutfen, dag aan dag, hem allen nooddruft toe;
Het is er drok, de baan[9] die rookt van wagenwielen,
Dus ziet men in den herbst vernuftle[10] mieren krielen,
Die 't versch geplonderd graan opleggen onder 't dak;
Men schroomt hier wind noch weêr, noch regens ongemak,
Die heele dagen druipt en 't spoor verdrenkt door 't lekken,
En 't hijgend ros ten buik in 't slik verbiedt te trekken.
De ruiters mijlen verre in 't ronde maayen 't voêr,
En zegenen hun paard door 't vloeken van den boer; (ten,
Waar dolheids lemmer blinkt, daar moet 't ploegijzer roes-
De landman bouwt en zaait, de krijgsliê komen 't oesten[11].
Maar de Inquisicy barst, terwijle dit gebeurt, (scheurt,
Met kracht ten afgrond uit, daar 't aardrijk voor haar
't Wanschapenste gedrocht, geen Duivels uitgezonderd,
Gewekt door 't grof geschut, daar Frederik meê dondert;
Zij komt in onzen nacht, uit de eeuwge duisternis
('t Haar rijst te berg, mij gruwt, zoo gruwelijk als ze is!)

---

[1]Min gelukkig voor op de vlakte en in de ruimte. [2]van alle kant, in allen deele. — [3]Thans kostbaar. — [4]besluit, acht. — [5]In 1597. — [6]Nochtans. [7]Oorspronkelijke vorm, later door 't ongelukkige durft verdrongen; verg. nog ons dorst, en zie vroeger. – [8]Voor overstag, omver; halen hem eindelijk over. — [9]stutten, ondersteunen. — [10]Thans haar. — [11]Anders Schenkenschans (naar haar aanlegger, den bekenden Veldoverste Maarten Schenk). – [12]Voor Claudius Civilis. – [13]Rijmshalve voor stam. — [14]De Avondvorst van boven. [15]opsnijden (anders pochen). — [16]tegen. — [17]Keizer Karel V, in 1500 te Gent geboren. — [18]verdubbelt.

[1]Door 't geschut. — [2]als de vijand verwacht wordt. — [3]onthaalde; zie vroeger. — [4]passen. — [5]De Friesche Stadhouder Ernst Cazimir van Nassau. — [6]Maurits' natuurlijke zoon, Willem van Nassau, Heer van de Lek. — [7]voorschrijft, noopt. – [8]Voor Russischen. – [9]heerbaan, weg, — [10]Thans vernuftige. — [11]oogsten.

De vierde zuster van de doodsche Razernijen[1],
Die zwanger gaat van moord en snoodste schelmerijen,
Gifmengster, stokebrand, die strik en stroppen draait,
Bloedvrienden ophitst, krijg en vijandschappen zaait,
Onnoozle brandmerkt, en verheerlijkt den verrader.
De zusters haten haar; zelf Lucifer, de vader,
Begrimt ze van ter zij; op 't bakkes[2] kleeft een korst
Van etter en vuil bloed, de pruik is vuil bemorst
Van zwarte slangen, die vocht[3] uitslaan en beschimmelen;
Men hoort ze biezen, en men ziet ze eislijk grimmelen;
Een moorshuid, levend afgestroopt, haar middel kleedt,
Een wolfs- en bere-klaauw drukt de aarde, waar ze treedt;
De vuisten-klaauwen zijn in bloed geverwd; zoo vat ze
Een menschenongeltoorts al brandend; zij bekladt ze,
Zij zweit ze gins en hier, het vet bedruipt het stof;
Onzinnig stapt ze zoo na Brussel, in het Hof.
D' Albaansche Kardinaal Toledo[4], min geslepen
Op 't kerkelijk, maar bet op wereldlijke grepen,
Hier droomde onrustig, dat, daar de avondstar opklaart,
De goude en zilvere eeuw in koper was veraârd;
Dat Flippes, uitgeput door woekeraars en papen
En oorlogen, het goud, om geld benood[5], most schrapen
Van zijnen schepterstok, en 't dierbaarst van de kroon
Te pande zetten, en met bedelschat zijn troon
In Neêrland stutten, daar hij ruiters noch soldaten
Mocht bruiken[6], tegens 't heer der t' zaamgespanne Staten,
Beducht voor muiten en gestijfd met luttel moeds.
In dezen droom verschijnt die gruwel voor zijn koets[7].
Hij ziet ze in 't end, en spreekt dus tot hare Ongenade:
„Wel, kettervlegel! wel, gij komt verwacht, maar spade,
Monarchenpijler, slot en zorg van 't heiligdom,
't Is tijd en meer dan tijd, eer 't wordt onveilig, om
T' ontwaken in den nood; de graven van Nassouwen
Te velde ons dagen met vlambrakende kartouwen;
Op Henriks harnas barst de al-sloopende Fortuin,
Als[8] ziedend zeeschuim breekt op steenrots en op duin;
Wij sussen, en hij zweit[9] den schitterenden degen,
En houdt de stad van Grol, in 's konings spijt, belegen;
Men troost ons post aan post op 't geld van Genua,
't Verlangen de uren rekt, en och! wat volgt 'er na?"
Zij antwoordt: „trouwste zoon van 't fier gemyterd Rome
En prat gekroond Madrid, steeds overwellekome
Bij Flippes en Urbaan[10]! gij draagt met mij den last
Van 't scheldende ongeduld, dat door dit marren wast;
'k Heb lang de tijding weg: op zacht gepluimde bedden
Noch gulde ledekant is onze zaak te redden,
Met ijdle sufferij; van elders wacht geen geld,
Maar tegen Neêrlands macht de Nederlanden stelt
In overwicht; op, op! de benden help aan 't steigeren,
Schaf middelen door dwang, en straf ze die het weigren;
Men vorder tot ontzet het heer in volle krits[11],
Aanvoerster zal ik zijn, en woeden voor in 't spits."
Uit had zij, en verstak zich voorts in 't schemerdonker.
De Kardinaal rijst op, en nog bij stargeflonker
Graaf Henderik, de Infante, en Spinola vergaârt,
En zijn bekomring hun op deze wijs verklaart:
„Indien 't voornemen is den toom te laten glijen,
En Hollands landvoogd, 't hoofd van alle ketterijen
En t' zamenrottingen, te kransen met deze eer,
Dat hij vermeester', door gebrek van tegenweer,
Ons dier verworve grens en allersterkste steden,
Zoo heeft Borgonjen schier eene eeuw te lang gestreden;
Men draag hem liever op 't gespouwen[12] Nederland,
Eer hij een stuk geschuts voor slot of vesting plant,
Eer hij weêr 't platte land om Brussel blake en brande;
Zoo pronkt hij met min roems, en ons bekladt min schande.
Maar zijt ge eenmoedig tot het tegendeel gezind
En 't lesschen dezer vlamme, eer zij meer krachts gewint,
En slaat in Vlaanderens en Brabants hooge daken,
Zoo red zijn Majesteit in dit verloop der zaken:
Perst boer en edelman en burger, dat elk schaff'
Hetgeen de nood vereischt, op peen van hoogste straf."
Hier tegens de Markies[1]: „'t valt lichter aan te raden
Dan uit te voeren, en op 's volleks nek te laden
Een last, te lastig voor hun rammelend gebeent,
En dien de geestlijkheid nooit duldde; de gemeent
Heeft u te danken, dat de dorpen staan verlaten,
De beste steden doodsch, daar 't gras begroeit de straten;
Dit wiutge, wange blaast den katholieken vorst
Zoo reukeloos in 't oor, dat hij den handel schorst,
De stroomen sluit, en uw gezeg zoo veel doet gelden,
Dat we all' met ondank ons vergeefs daar tegens stelden;
Zoo woudt ge 'r ook meê door (want eer en was geen rust),
Doen 't leger over ijs besloeg de Veluwkust[2];
Doen staakt ge na het hart van Hollands fieren leeuw al,
En Arnhem kreeg een bres van uw gewrongen sneeuwbal[3].
De Bergsche Graaf die loech, zoo kitteld' hem 't verwijt:
Dies 't Spaansch gemoed te meer, door de Italiaansche[4] spijt
Tot barstens toe verkropt, werp[5] vonken op door d' oogen;
En had de Aartshartogin niet tusschen tweên gevlogen,
De Genueesche waar reê geteekend met der vuist,
Want papenijver is in 't raadslaan[6] onbesuisd; (vloeken[7],
Maar, 't slaan gemist, ontbrak 't den wraaklust aan geen
Dat hij Haar Hoogheid na haar aanzicht wist te doeken[8],
Dat de oorloogkosten verre opwogen zijn trofeên,
Dat hij een vreemdling was in Spanjen, die, alleen
Zijn eer bevordrend, dar[9] den ingeboren tergen,
Een bloedaart, onlangs nog met schand gejaagd van Bergen,
En duizend dingen meer van diergelijke stof.
Vrouw Izabel hierop: „genoeg! dit luidt te grof,
De tijd wat anders eischt als lasteren en kijven, (ven;
Munt zal men slaan, en, 't volk betaald, het heer beschrij-
Maar wie van beiden voert 't gelichte krijgsvolk aan?"
Ambrosius[10], die, daar hij zich mistrouwt te gaan,
Graaf Henrik gaarne zendt, op mislijkheid van hopen,
Schoof dezen last op hem, die zich misschien liet noopen
Door eeuwig wrokkend leed, ontvangen t' Erkelens[11],
Of hij 't den prins weer mocht inschenken na zijn wensch.
Maar eer Castiljen deed de ruiterbenden draven,
Lag ondertusschen 't heer der Staten vast begraven[12],
En 't werk, dat onlangs nog ontworpen was en leeg,
In 't kort tot het bestek van zijn volmaaktheid steeg;
Gelijk het beerjong ruw geworpen, door 't gekoester
En 't likken, zijn gestalt allenks toont aan zijn voëster;
Het maaksel doet zich op door ommetrek der leên,
Nu kan men kop en rug en pooten onderscheên[13].
't Wiskunstige vernuft des wakkren legerbouwers
Den prins tot roem dijt, in 't verwondren des beschouwers,
Die naauwelijks gelooft 't geen hij met oogen ziet,
't Geweld, dat zoo gewind is opgehaald uit niet.
Van buiten wel verzorgd had eerst de stad te lijen,
Die op drie oorden werd gemaakt met gaalderijen[14],
En fel gemorseld met kartouwen en mortiers.
Prins Henrik schijnt een God in 't bliksemen des viers,

---

[1] De drie Wraak- of Schrikgodinnen. — [2] bakhuis, voor gelaat. — [3] vochtig. — [4] 's Konings broeder Ferdinand, aartsbisschop van Toledo; verg. boven, bl. 227a. [5] verlegen. — [6] Kon bezigen. — [7] legersteê ('t Fransche couche). — [8] Gelijk. — [9] zwaait. — [10] Zie boven, bl. 169. — [11] Rijmshalve voor kreits, kring. — [12] gesplitste, in tweeën verdeelde.

[1] Spinola. — [2] In Febr. 1624. Verg. desbelust Revius' Leven en uitgelezen Zangen (Schiedam, Roelants; 1863), blz. 12. — [3] Dichterlijk voor den winter-aanval op Arnhem; zie aldaar, bladz. 13. — [4] Die van den Genueesche Spinola. — [5] Thans wierp. — [6] Anders beraadslagen. [7] Voor schimpen. — [8] naar den mond wist te praten, om den tuin te leiden. — [9] Zie boven, bl. 237a, aant. 7. — [10] Spinola. — [11] Bij welks verrassing, in 1607, hij gevangen genomen was. — [12] verschanst; even als, naar 't Wilhelmus, Alva, „bij Maastricht". — [13] onderscheiden. — [14] Versta: loopgraven.

Die uit den hoogen woedt, tot heil der heeren Staten,
Met donderkloten en bars barstende granaten,
Op poort, op torenspits, en burgerhuizen, zelf
Op 't heilig kloosterdak en kerkelijk gewelf;
Dat honden janken en half doode menschen huilen,
En zich versteken bang in kelders en in kuilen;
Gelijk wanneer Jupijn in 't droefste van den nacht,
Slagregenwolken breekt, en wringt, met volle kracht,
Op wederspannig volk en hemelhooge sloten,
Den schitterenden gloed[1]; waarvan met verw verschoten
Het aardrijk siddert, en ontsteldheid maakt gedwee,
En t' effens krimpen doet de zondaars en het vee.
De Vader[2] beukt en breekt bergtoppen, langs hoe grammer,
En waar de brand opgaat, daar stijgt tot hem het jammer.
De walscherm wil vergeefs het dempen van de gracht
Beletten, 't werrek spoeit, al schiet men dag en nacht.
De veldheer is soldaat: hij onderkruipt de wallen,
Daar in de gaalderij de dooden om hem vallen:
En[3] ruiter, daar musket noch slang zijn moed vervaart,
Schoon kloot en kogel huilt van onder 't briesschend paard,
Of snort hem over 't hoofd; hij dar de buyen doorstaan.
De krijgslie volgen braafst, daar brave vorsten voorgaan.
Ten lesten all' de macht des Ibers, opgeprest
Van over Maas en Rijn, na 't Zutfensche gewest,
Komt legren in 't gezicht van princen legertenten;
Men zeî, graaf Henrik had, met dolle dreigementen,
Gezworen voor 't autaar, daar hij den offer at,
T' ontzetten door zijn deugd d' omringde koningsstad,
Al zou zijn graauwe kop, van 't lijf geklonken, springen
Fel over 't schittren heen der bloedverwantsche[4] klingen.
Met hem zwoer 't Iersche bloed ons neêrlaag voor altoos,
En wat verbasterd[5] is van Lelie[6] en van Roos[6]:
Het Lotharinger volk, besloten van drie vlieten[7],
En die tot lafenis het Rijnsche vocht genieten,
De Zwitserlandsche Bund[8], die 't Spaansche vendel zwaait,
En, tegens ons gekant, met breede zwaarden maait,
En wat er wordt bespoeld van Arno, van den Tiber,
De bitsche Borgonjon, met den gebraden Iber[9],
De krabbende Krabat[10], voor Duivel uitgepikt[11],
Wiens scharpe sabel hakt, wiens narc kreet verschrikt;
De Galiker, die fier en trotsch zit in den zadel,
En meer op vroomheid[12] stoft, als onverdienden adel;
En die uit Napels, mild van tong en vrek van hart,
Ons vloeken, neffens den meineedigen Lombard.
De Prins heeft op de komst des Graven niet geslapen,
Maar waakte nacht op nacht, en hiel zich staag in wapen;
Zelf ging hij ronde doen, en lager als zijn staat,
Op zijne beurten sliep, gelijk een slecht[13] soldaat:
En Venus morgenstar, uit 's hemels heldre plekken,
Met lust, bij trommelslag, den krijgsheld af zag trekken,
Wanneer 't herboren licht bestreek der bergen kruin;
Daar zat hij rustig op zijn Amsterdamschen ruin,
Een klepper, nimmer moê van briesschen steigren krabbe-
En afgerecht, om met 't hoefijzer fel te grabbelen (len,
In Spaansche troepen, daar hij schrik en ruimte maakt;
Wanneer zijn meester, nu op 't strengste aan 't woên geraakt,
Pistolen los drukt, daar musket, trompet noch trommel
Na wetten luistert, in het midden van 't gedrommel
Der duizenden, bestuwd van graaffelijken krits[14],
Al edel Nassauwsch bloed, van 's legers wachter Witz[15],
Des vorsten oog en hand, die staat na de oude prijzen,
Grenu[16], die t' Yzendijk gansch Vlaanderen doet ijzen;
Van Lokren[1], die bezorgt het tuig des bliksemspels,
En voorts van Fransche, Britsche, en Schotsche kolonels;
All' borsten, afgerecht op het slagordenslopen,
Op Amirantenjacht[2], op 't Donnenharnasstroopen.
Ik zieder Schmelsing woên, des krijgsraads tong en pit,
En Stakenbroeck den toom[3], en Styrum het gebit[3],
En Baex, der ruitren spoor; Fama met Brederode,
Candale en Courtomé, met Harwood, nimmer bloode.
En Hauterive met zijn makker Chastillon,
En Veer[4], der Britten helm, beschitterd van de zon;
Brock, Cissel, Hendersum, die lof voor leven kiezen,
En Eusum, Eysinga, beide oorloogsvierge Friezen.
Hier onder munt hij[5] uit, met Errenst Cazimir,
Wan[6] d' een voegt zijn kornet bij 's anderen banier,
Als waar een tweede Mars ten zadel uitgewossen,
Met harrenas en helm, bezwaaid van vederbossen;
En twijfelt ge wie 't is, in 't kluwenen[7] van 't stof,
En midden in 't gewoel, die van Borgonjens hof
Gevreesd wordt, merkt hem aan 't veldteeken van Oranjen,
Gecierd met gouden kant, en blaauwe en zilvre franjen;
Dat 's Fredrik Henrik zelf, der vromen burg en wijk,
Die nog, om 's grootvaârs bloed[8], wrokt tegens Oostenrijk,
En om zijn vaders moord op Spanjen is gebeten;
Beschermheer van 's lands recht, en 't ongekreukt geweten.
Nadat de Bergsche graaf nu Lingen heeft voorzien,
Hij 't Statenleger met zijn leger komt bespien,
En tracht vergeefs om ons den toevoer te beletten,
Mids 's princen toeverzicht doet Lochem sterk bezetten;
Dies van de Borkel hij zich nederslaat in 't Oost
Der stad, daar Cazimir zijn wapens is getroost; (dapper:
En waar men vreest voor nood, daar spoeit zich d' arbeid
Men delft en schanst, en zet zich op zijn aankomst schrap-
Daar grimmen tegens een twee helden onzer eeuw, (per.
Als oude tijger grimt op jeugdelijken leeuw,
Wiens voordeel hij benijdt, en heeft zijn toorn geslepen,
En scharp gebit gewet, om 's vijands opgegrepen
En versch bebloeden roof, uit klem van krommen klaauw
Te rukken met geweld; nu zwelt hij paarsch, nu blaauw
Van gramschap; maar de staart des leeuws begint te krullen,
De maan te rijzen, en de muil heel naar te brullen,
Van uit den schuilhoek, daar hij 's tijgers aanval wacht.
Zoo grimde Amilcars zoon[9] op de onverschrokke macht
Van Scipio; die, om Carthago te beleggen,
Wel d' Africanen door d' Europers dar ontzeggen[10],
En, na een zwaren slag, hem ruimen doet de stad,
Die Rome in zijn gemoed nog korts verslonden had.
Een eiken bosch, gemengd met populier en elzen,
Strekt legerwaart, waarin de Satyrs, met omhelzen
En snoepen bezig, zich versteken voor het licht,
Min schoon voor hun als schaamt, die bloost in 't aangezicht
Der teêre jonffren, die bekneld op 't onverzienste,
Met tranen lijen, dat de minne, na verdienste,
Haar fiere spijtigheên, den minnaars dik betoond,
Nu door verkrachten met een lompen boksvoet loont;
Wiens adems stank, wiens kin te scharp en borstelharig,
Haar handelt t' onbeschoft, te ruw, en onmeêwarig.
Dit woud was van den graaf verkoren tot een laag,
Om den belegeraar, als met een storremvlaag,
Van hier op 't onvermoedst bij donker aan te rannen[11];
En 't scheen als of de nacht was met hem aangespannen,
Opdat hij hebben mocht in 't vechten betre kans;
Vermids de maan ging schuil, en alle starreglans
Gedoofd was in haar kleed, en 't windeken de loveren
En bladen ruischen dede, om beter te betoveren

[1]Versta: zijn bliksem. — [2]Gemelde Jupijn. — [3]Versta: En is. — [4]Voor van de bloedverwanten (nam. de graven van Nassau en V. d. Berg). — [5]het uitschot. — [6]Frankrijk en Engeland. — [7]Moezel, Maas en Rijn. — [8]Voor Bond. — [9]Spanjaart. — [10]Voor Kroaat. — [11]uitgemaakt, geschelden. — [12]wakkerheid. — [13]eenvoudig, gemeen. — [14]kring. — [15]Hoofts welbekende vriend, de (zoogenoemde) Opperwachtmeester Jacob Wytz. [16]De bevelhebber in Yzendijke.

[1]Die van 't geschut, gelijk de volgende woorden vrij hoogdravend vermelden. — [2]Gelijk te Nieuwpoort. — [3]Versta: der ruiteren. — [4]Horatio Vere, van Nieuwpoort her befaamd. — [5]Fred. Hendrik. — [6]Als. — [7]warren. — [8]Keizer Adolf, in den slag tegen Albrecht van Oostenrijk gevallen. — [9]Hannibal. — [10]ten strijde dagen; verg. vroeger. — [11]Voor randen; verg. vroeger.

Het opgesteken oor der schildwacht, op de punt
Van 's legers hoorne[1], daar 't de list op heeft gemunt.
Met dobble schaduw dan bedekt daaraan komt ijlen
De vijand, en bekruipt, met schuppen, spaân, en bijlen,
Den legerwal, en rukt de palissaden uit,
En wakker hakt ze omverr'; mèt slaat de wacht geluid,
En schiet en wekt alarm; een deel der sloffe knechten,
Dit perrek toevertrouwd[2], nog ongereed tot vechten,
Van vaak beschoten, en door 't waken afgesloofd,
't Gevaar komt wekken, eer het iemand schier gelooft:
De wakkerste en de flukste al verr' zijn in getal min,
En staan zoo haast niet schrap, de Spanjaart heeft de wal in,
En geeft van boven vier op d' onze bij de gis.
Schichtige vlam op vlam klieft dikke duisternis,
Met ijselijk gedreun van dreunende musketten,
Vermengd met veldgeschrei, gevollegd van trompetten
En trommels, dat zelfs moed in bloode borsten zendt,
Zoo jaagt een oogenblik al 't leger overend.
De Schotten, in den oord van Errenst, juist in 't trekken,
Om op d' alarremplaats hun wake te volstrekken,
Op 't princelijk bevel, vernemende den nood,
Voortvliegen derwaart aan, en tarten zelfs de dood.
De dolheid woedt om 't felst, en hier in 't eerst te konnen
Den aanval wederstaan, is half de strijd gewonnen.
Een vendrig, om den staat te redden in gevaar,
Die Samsons kracht nog voert in 't grijze en zilvren haar,
Tot Schotlands eeuwige eer, met klem van duim en vinge-
Beknelt de princevaan, en derf ze rustig slingeren (ren,
Tot over 's vijands hoofd, die naar hem steekt en schiet;
Hij hoort de kogels wel, maar hij en vrucht[3] ze niet,
Of min als leeuwenmoed 't gehuil der wreede wolven,
En houdt hier stal, gelijk een steenrots tegens golven
En storremwinden opgewassen, hecht en vast,
Op[4] 't bulderen der zee noch drift noch donder past[4].
Een Borgonjon, van spijt, schier bijt zijne eige lip af,
Zijn vuist in 't vendel vliegt, maar scheurt 'er slechts een
De Busseschieter van graaf Errensts halve maan[5] (slip af.
Ontwaakt terwijl, en steekt het logge koper aan,
Wiens buik bezwangerd van salpeter, ijzers, looden,
Baart bliksems, donders, dreun, aardbevingen, en dooden.
Geen Ætna, die den halfgebranden reuze parst,
Met meer geschals en slags en tiers en onweêrs barst,
En braakt in de ope lucht viervlammen, rook, en vonken,
En, tot vergrooting van zijn holen en spelonken,
Steenrotsen, afgerukt van rotsen, met geweld
Ten Hemel wentelt, die de gloed tot assche smelt;
Geheel Trinacriën, van schrik gedoodverwd, davert,
Zelf Jupiter, die vraagt, wat aardsch gebroed weêr klavert[6]
Ten berregstapel op, door bliksemzucht vervoerd,
Zoo dik Enceladus zijn looven[7] leden roert.
Des legers hoorne woedt gelijk de stier te Londen,
Die nu den aanval der op hem geschonnen honden
Op 't spits der hoornen vangt, en luchtig opwaart licht,
Z odat ze al jankende, door eigen lijfs gewicht,
In 't nederboffen, rug en nek en beenen breken.
Mars woelt hier in zijn oogst, met houwen, schieten, steken,
De levende vervult alsteeds des dooden plaats,
De vijand storremt fel, al is 't met luttel baats,
En langs hoe min; vermids, door 't Princelijk beschikken,
Ons krijgsliê langs hoe meer door bijstand zich verdikken:
Gelijk men, daar de vloed felst aanslaat, zwaarder dijkt.
Nu groeit Prins Henriks hart, Graaf Henriks moed bezwijkt,
En aarzelt boschwaart in, tot dat hij, met zijn krijgsraad,
Houdt stal, daar 't woud een ruimte omgroeid met ruigte
en rijs laat.

[1]verschansing. — [2]Versta: aan wie dit kwartier toevertrouwd is. — [3]vreest, zie vroeger. — [4]om - geeft. — [5]legerverschansing. — [6]klimt, klautert; verg. vroeger. — [7]Geheel verouderd voor matte; verg. Het Nederlandsche kluchtspel I, bladz. 49, aant. [3].

Die als een schouwtooneel, besloten in de blaân,
Bij nare schemering, ten zuiden in een laan
Of dreve, wiens geboomt geplant staande op drie rijen,
't Oog met een vrij gezicht laat weyen van ter zijen;
Van waar zij onvermoed (hier wezende verzaamd
Op 't raadslot[1] van 'tgeen voort hun dapperheên betaamt)
Een overeislijk spook recht op hen aan zien stappen; (pen,
Is 't in 't verschiet geen Droes, zoo zijn 't zijn eigenschap-
Die iemand hem ontleende, om uit te gaan voor mom.
Elk veinst zijn vrees, elk gaapt, al t' zamen zija ze stom,
Verwonderd, wat er naakt tot Gods of menschen lachter[2].
Een fakkel sparkt[3] van voor, en worpt haar schaduwe achter
Het gruwelbeeld; en, eer de twijfel iets besluit,
Zoo nadert het, en 't komt op d' Inquisicy uit,
Die, volgens haar beloft', om 't krijgsvolk aan te hitsen,
Rampzalig hollen loopt door droeve duisternissen;
In 't midden houdt ze stal, elk bidt haar Godheid aan,
Wiens keel, een grove klok, aldus begint te slaan:
„Hij weeft voor God en ons een ijdele verschooning,
Die waant, men hebbe zich voor Godsdienst en den Koning
Gekweten; neen, gewis! wat meer wordt hier vereischt:
Men is, doen 't stormen was op 't schoonste, weêr gedeisd,
En laat de stad in nood, gelijk haar torenvieren
Getuigen; en gij zult de kettersche banieren
Eerlang ter poorten in zien trekken, zoo 't onzet
't Belegen krijgsvolk in verlegenheid niet redt:
Weshalleven ik u vermaan, mijn lieve zonen!
Aan Roomsche myters en aan Katholieke kronen
Verbonden, door geloof en dier gezworen eed,
Dat gij u zelve niet zoo schandelijk vergeet.
't Verjaart op huiden, dat die hemelcier Marye,
Die zaalge moedermaagd, trad in haar heerschappye[4],
Daar zij met zon en maan sneeuwzuivre zolen schraagt[5],
En God en Godes Zone en Engelen behaagt;
Van derwaart zal zij ons den zegepalm, door bidden,
Verwerven van haar kind, en sterken ons in 't midden
Van allerlei gevaar; dus geeft mijn woord gehoor,
En ran den vijand aan met ijver! dat 's u voor."
Zoo sprak ze, en vloog vooruit, en teffens all' de slangen,
Die om haar hoofd bezwalkt door een geslingerd hangen,
Zich rechten overend, en piepen, en de zucht
Van 't doodelijk vergif vergiftigt all' de lucht.
Heer, schut[6] die Duivelin! de pruik lijkt een verbolgen
En eislijk brullend meer; all' d' overste die volgen
Hun leidsvrouw, die de voorst[7] beklimt den legerwal,
En geeft een schreeuw op, dat de Duivels, voor 't geschal,
Tot in den laagsten boôm des afgronds zich ontzetten,
En die 't geluid verdooft van trommlen en trompetten;
Al brandend smakt ze zoo haar fakkel in den troep
Der vijanden, en steekt, met overwinningroep[8],
Een heldenhart tot in den boezem der soldaten.
Hier vecht men hand aan hand; de moord is uitgelaten:
De loopgraafwachters zien den oord van Cazimir
Gelijk in lichten brand en golvend zwavelvier;
Zij twijflen, of de slaap 's volks kracht en zin betovert,
Waardoor de vijand ons te lichter hebb' veroverd,
En branden algelijk te streven derwaart aan;
Dat naauwlijks de Overste dien ijver wederstaan,
Om 't ampt hun opgeleid, hen trouw te doen bekleeden.
De stad leît op haar luim met waken en gebeden;
En wenscht vast, dat, de schaar der vijanden doorboord,
Zij haar verlosser mag, door blij opgaande poort,
Onthalen met triomf, langs overslaande[9] brugge,
En den belegeraar, op omgekeerden rugge[10],

[1]Om te besluiten. — [2]Thans laster. — [3]vonkt; verg. boven, bladz. 10a, aant. [5]. — [4]Marien Hemelvaart, 15 Aug. — [5]Versta: Haar blanke voetzolen op zon en maan laat rusten. — [6]strem, weer af. — [7]het eerst. — [8]Rijmshalve voor zegekreet. — [9]neêrgelaten. — [10]achter zijn rug.

In aftocht lachen uit, met spot en schimpgekrijsch[1];
Gelijk ze ons eertijds, al verbaasd voor den Markies,
Opbreken zag en vliên van zegerijke vesten
Doen zoetelaar en tros den roof gedeê[2] ten besten.
O bijsterzin'ge[3] hoop, die in uw zinnen viel!
Wanneer Prins Henrik wijkt, zoo zal hij met zijn ziel
En leven wijken, door het sissen der kwetsuren,
Van kogel, kling of spies ontvangen voor stads muren,
En deze schandvlak rein afwisschen met zijn bloed;
Heiduk, Krabat, noch spook, noch Spanjaart zal den moed
Van Hollands fieren Leeuw verslensen zien noch flaauwen,
Zoo lang hij nagels rept aan zijn scheurzieke klaauwen,
En tanden in den muil, van bloed begaat[4] van ouds.
Castiljen stoft te prat en ijdel op veel gouds
En zilvers; oorloogsdeugd kan dwingelanden dwingen.
Tyran! laat Potozy[5], en alle uw mijnen springen,
En zet uw schatten vrij al t' effens in de schaal,
De deugd veel zwaarder weegt dan 't wichtigste metaal;
En hebt ge 't nooit geloofd, nu geeft ze 't u te voelen,
Daar vast, op moordgeschrei, op klinken en krioelen,
Op ijzren, stalen, loôn, en kopren harnasklank,
Belloon haar krijgslië voert ten reye zonder dwangk.
De vuisten zijn verward, wie zal de tweedracht temmen?
't Vergoten bloed, dat sist en schuimt, en wil niet stremmen.
Dees heeft nu kans, nu die, nu kent men naauwlijks 't scheel[6].
De aanvoerster endelijk, met schorre en heesche keel,
Haar troepen maant terug, die al te noode wijken,
En slepen wagens meê verlaân met versche lijken.
Prins Henderiks trompet Graaf Henrik schenkt 't geleî,
En noodt hem, zoo 't hem lust, ten derdemaal ten rei.

Hij komt den naasten nacht; de Veldheer ziet men rukken
In ernst na Errensts[7] oord, met acht metalen stukken,
Met zoo veel wagenen, van kruit en lood vermast[8],
En duizend musketiers, tot welkomst van zijn gast;
Die wallegt van 't banket, en om ons te doen schromen,
Hangt lonten op een rij al brandend in de boomen,
Recht of hij kwam zoo breed en weidsch aantrekken; doch
Fluks merkt men, en belacht 't gevonden krijgsbedrog.
De Satyrs, al verliefd, nieuwsgierig 't lontvier kussen,
En zengen baard en kin, in steê van brand te blusschen,
En vlieden, jankend, weêr van pijne boschwaart in;
Hoe kort volgt smart den lust van reukelooze min!

De Britsche gaalderij[9] raakt nu de punt van 't bolwerk;
Men mijnt van wederzijds, men wroet gelijk de mol sterk.
De walscherm springt in 't end, door kracht van 't monniks-
Het aardrijk beeft en barst, en slaat een dof geluid, (kruit[10]
En mengelt lucht en aarde, en vlam en rook en dampen,
Die wellen opwaart, en bezwalken 's hemels lampen;
Een dikke waassem drijft van onder uit den grond,
En 't schijnt, als of de Hel hier opent haren mond.
De stad gaat schuil, het oog kan naauwelijks bemerken
Gelijkenis van wal, van toornen, of van kerken.

De zon der overhand[11] stond nu in haar geboort,
Juist onder aan de kim; maar 't lot, gelijk verstoord
En nijdig, om ons vreugd te matigen met evel[12],
Dat heerlijk schijnsel wou vertoonen door een nevel;
Dies zij 't, met 't leste lood, op Hollands Amiraal[13]
Gemunt had; hij, te na, met zijn oogappelstraal
Bezichtigde wat vrij, op 't uiterste der loopgraaf, (gaav':
Daar flus Prins Henrik stond, wat hem de mijn voor hoop
„Duik, duik, Nassausche bloem! duik neêr op uwen steel,"
Roept Venus naauwlijks, of de Prins hoort 't bekkeneel
(Beklaaglijk ongeluk, helaas!) van Willem kraken; –
Mèt geeft de stad zich op; en op den vorst der daken[1]
Schijnt de overhand, gelijk een zon, die, eer ze sterft,
Met purper en zwart bloed haar goude glansen verft.
Vorst Frederik, die worpt zijn hellemet ter aarde,
En eert met deze klacht het heldenlijk na waarde:
„Was 't om dit noodlot dan, o Dochter Van der Noot[2]!
Dat ik uw Bruidegom most rukken uit uw schoot,
Daar gij hem onderhielt, met uitgeleze weelde,
Daar hij u zijne ziel, en gij hem de uwe deelde;
Daar gij, met ketens van fijn goud en zacht albast,
Hem strengelde aan 't koraal van uwen mond zoo vast,
Als eertijds Andromaach haar Hector hiel gegrepen,
Doen zij hem in den droom om Trojens vest zag slepen; –
Zoo leg op mij de schuld. Had eer hem lood of staal,
Doen op den Spaanschen boôm hij stal hiel bij Reael[3],
Getroffen verr' van mij, zoo zou 't mij zachter treffen;
Doch graf noch uitvaart zal uw naam zoo hoog verheffen,
Manhafte Jongeling! als uw manhaftigheid,
Navolgeres der ziel, die uit het lichaam scheidt!"

Maar hoe, mijn Kallioop! gij hadt bijkans vergeten
Ons treurende Princes[4], die t' elkens ziet bekreten,
Wanneer de hemel schreit, gedurende 't beleg;
De regen, ducht ze, worpt veel hinders in den weg,
Dien Hollands schermheer tot 's volks zege poogt te banen;
Weshalleven haar hart, haar edel hart in tranen
Verdrenkt, zoo dikmaal 't land met plassen onderloopt;
De liefde vreest eer 't zwaarst, dan zij ten besten hoopt,
Indien het weêr bestaat een weinig op te klaren;
Zij lijkt een herrefstzon, bedruppeld van de baren,
En 't rood, dat do r het vocht van hare kaken gloeit,
Luikt op, als purper van een roos, met daauw besproeid.
Geen lachen lust haar, schoon ze wat verkwikt na 't kwijnen,
Vindt ze iet behagelijks, zoo moet ze ziel. verpijnen;
Zij rekt de tijd, zij zucht, 't verlangen is te groot;
Dan neemt ze Willem eens op haren zwangren schoot,
En om den vader, die te velde leît, beladen,
Zoo zoekt zij in haar zoon haar minne te verzaden,
En klaagt: „onnoozel wicht! hoe luttel denkt ge 't naar[5]!
Och, die eens weten mocht, hoe 't met uw vader waar!
'k Heb jonge tijding, dan[6] de jongste is niet geboren;
Een bood' ten achteren, en nimmermeer te voren,
In oorloog keert[7] een uur triomf in nederlaag.
Hoe zalig zou ze zijn, die hem eens weder zaag',
Zoo frisch en zoo vol moeds, gelijk hij van mij scheidde
Na 't kussen, doen mijn oog en gunst zijn koets geleidde,
En omzag duizendmaal! Mijn uitverkoren held!
Wat is er menig spits op uwe borst geveld!
Wat is er schuts gelost! wat snorren 'er al looden,
Om u te leveren aan 't koninkrijk der dooden!
Nog was mijn God uw schild, tot 's haters ongeluk;
Maar dat 's lands ijver niet te reukloos u verrukk',
En dieper in 't gevaar, dan 't wel uw plicht voegt, dompel;
Mij dunkt al, onder 't volk mort eenig vremd gemompel!"
Zoo steent ze, en de oogen staan vol waters t' elkemaal;
En door het vochtkristal blikt hier en daar een straal
Van 't schemerend gezicht: ja, zat ze in Venus' wagen,
Zij waar niet ongelijk die dochter Gods, om 't jagen
Bekommerd van Adoon, wie ieder ritslend blad
Ten boezem uitparst: „och! doods muil heeft hem gevat!"
In deze parsing komt de blije bood' geronnen:
„Lang leef de Prins! mevrouw, de stad die is gewonnen!"
Mèt gaan de schroeven los, daar 't hart mede is bekneld,
En alle droefheid vlucht, de blijdschap wint het veld;

---

[1]Spreek, naar den trant des tijds, de ij als open i uit. — [2]Voor gedijde. — [3]krankzinnige, ontzinde. — [4]bemorst; zie vroeger. — [5]De Americaansche zilvermijnen. – [6]verschil. – [7]Wansmakelijke klankspeling. – [8]beladen. — [9]loopgraaf, zie boven. — [10]Als, naar de overlevering, van den monnik Barthold Schwarz herkomstig. – [11]overwinning; verg. vroeger. — [12]euvel, kwaad. — [13]Willem van Nassau; zie boven.

[1]De vorst, top der huizen. — [2]Jonkvrouw Anne van der Noot, Nassau's verloofde, in 1631 met den Heer van Asperen, Filip Jacob Bn. van den Boetselaer gehuwd; zie Beekmans Beschr. van Asperen, bladz. 259. — [3]Zie boven, bladz. 154. — [4]Amalie. — [5]Thans na. — [6]Thans maar. — [7]doet verkeeren.

Zij valt op hare knieën, en strekt, om God te loven,
Haar handen en 't gemoed vol lofs aldus na boven:
„God! die mijn smeeken hoort van 's Hemels hoogen troon,
En op den wagen van triomf ons zet ten toon,
In 't aanzicht van de nijd, doorhakkeld met kwetsuren,
Ontvangen, doen zij Grols met wal omtrokke muren
T' ontzetten zich vermat; – God! die, op mijn gebeên,
Dees stad geschonken hebt de vrij vereende steên,
De krijgsliên en hun hoofd bewaard in 's oorloogs stormen; —
Wat offer schenken wij Uw hoogheid, die doch wormen
En stof en asche zijn voor Uwe Majesteit? Ontvang, voor wyrook, myrrhe, en goud, onz' dankbaarheid,
Die 't hart te kennen geeft met 't roeren van de lippen;
Berg Hollands stuurman, Heer! die driftig[1], tusschen klippen
De goedige gemeent na veilge haven stuurt;
En Spanjens boosheid temm' zoo lang Uw goedheid duurt."
Doen klonk de blijdschap op, met zegeklokken helder,
Uit vruchtbre Betuwe en het strijdbre land van Gelder,
Uit Zutfen, Deventer, uit Doesburg, Kampen, Zwol,
En alle plekken, wie 't veroveren van Grol tot rust strekt; Fries en Zeeuw, en Stift en Holland schatVlietnymfen haar perruik, ten vrijgevochten wateren
Uitbeuren met haar stem, en dansen op den vloed,
En Zefyr voert den vorst dien zegegalm te moet:
„Keer, Melker! dien de schrik gejaagd heeft in de bos-
Bezoekt uwe oude buurt, vermast[2] met vet uwe ossen,
In 't vette Mastebroek of Betuw, zonder schroom,
En drenk uw weelig vee aan Schmelsings[3] IJselstroom."
„Gij moogt, gelijk ge pleegt, met Elsken veilig slapen,
In hazelare schaauw, terwijl uw makke schapen
Afscheren 't Veluwgroen, gedost met witte wol; –
Keer, Melkerbuur! ay, keer! prins Frederik heeft Grol."
„Keer, Melkerbuur! dien schrik gejaagd heeft in de bosschen,
Gij zult 't geroofde lam meer van geen stroopers lossen;
De Spanjaart is geen wolf, die zonder tanden bijt,
Prins Henrik temt zijn aard, en maakt hem kiezen kwijt."
„Gij zult bedrukt niet zien voortstuwen uwe koeyen,
Die, van 't gewone voêr versteken, deerlijk loeyen,
Geen Dulcken[4] zal u meer afparsen barrentol[5];
Keer, Melkerbuur! ay, keer! prins Frederik heeft Grol!"
„De burgers, steeds bedueht voor vangen en voor span-
En in de stad dus lang uit 't open veld gebannen,
Verlangen na uw pijp[6], al is graaf Henrik dol; –
Daar antwoordt Melkers fluit: prins Frederik heeft Grol."
Dus zongen ze, als Euroop, die al van ouds een star was,
Zag van den Hemel all' haar koningen in 't harnas:
Hier 't leger van Gustaaf en Segemond[7] om 't rijk,
Daar de oorloogsvloot vermengd van Kaarle en Luidewijk[8],
Ginds Duitschland over d' Elf[9] bestoken Denemarken.
„God vader!" bad ze, „wil dien jongeling doch starken,
Die eenig is geliefd van al wat Spanjen haat;
En onderschoor door hem den vrijgevochten staat.
Gebruik wat vaderlijk de strengheid uwer roede;
Mijn Nederland heeft lang gedropen van den bloede.
De vrijheid is geleid in 't kostelijk ciment
Van dierbaar burgerbloed; en zoudt ge nu in 't end
Gedoogen, goede God! dat woeste en woedend' handen
Dien pijler, opgerecht in zee- en waterlanden,
Met ijzer, staal en vier, verdelgen van den grond,
En wraak met schimp de plaats zou toonen daar hij stond? –
Ach! nimmer moet het schiên, dat Spaansche slavernije
De vrome nekken drukk' van Hollands burgerije!
Geef liever, dat de held, handhaver van den Leeuw[1],
Der volken heiland strekke, in deez' bekommerde eeuw;
Dat hij, die vrouwen wenscht en maagden te misbruiken
Door schennis, 't puik der jeugd tot heilloos parleduiken[2]
En 't graven in de mijn, met godloos goudgeschrei,
En all' de mannen heeft verwezen op de g'lei[3],
Bedare, en wete, dat de Hemel heeft besloten
Der mindre vorsten groei, tot tuchtiging der grooten!" –

[1]drijvend. — [2]Thans mest. — [3]De krijgs-overste Nicolaas Schmelsing; zie boven. — [4]De overste M. Dulcken; zie boven. — [5]braud-tol of -schatting. — [6]veldfluit. — [7]Koning Gustaaf Adolf van Zweden, en Sigismond van Bohemen. — [8]Karel I en Lodewijk XIII van Engeland en Frankrijk. — [9]Elve, Elbe.

ÆNEIDOS X[4].

Concurrunt Tyrrhenæ acies, atque omnibus uni
Uni odiisque viro telisque frequentibus instant.
Ille, velut rupes, vastum quæ prodit in æquor,
Obvia ventorum furiis, expostaque Ponto,
Vim cunctam atque minas perfert coelique marisque
Ipsa immota manens.

BRUILOFT-BED

VAN DEN HEERE

PIETER CORNELISZ HOOFT,

DROST TE MUIDEN, BALJUW VAN GOOILAND,

EN MEVROUWE

HELIONORE HELLEMANS.

(30 Nov.) 1627.

Klinkdicht.

O die malkanderen gemoet met bruilofts-karren,
En houdt voor Juno stand, die u te gader trouwt;
Zon, die uw Maan bestraalt! Maan, die uw Zon beschouwt,
En 't Hemelrijk belooft den aanwas veler starren!

Gepaardé kronen, die bij beurt ons oog doet marren,
En blaakt in 's Hemels kerk met uwen glans in goud;
Hoofdlichten, vrij van rook[5]; vergeeft het ons, die stout,
Met smoken van dees toorts, uw heldre klaarheid sarren.

Aldus draagt ijdel brein nog water in de zee;
Aldus tart Pan Apol, bestuwd van blatend vee;
Zoo is gebrijzeld glas bij diamanten kostelijk.

Mij moedigt[6], dat geen gift van Godheên wordt veracht,
Hetzij men haar een lam[7] of honderd vaarzen[7] slacht; –
Ik offer dankbaarlijk, al riekt het luttel Drostelijk.

INHOUD.

Ganymedes, van Jupiter afgezonden, om de bruiloft-tafel des Drossaarts, na begroetenis, met hemelschen nectar te verceren, verricht zijnen last; mèt verschijnt 'er Venus en Poëzy, die, na het ophalen der menigvuldige diensten, waardoor de bruidegom haar verplichtte, proef nemen van 't gene Cupido bij zijnen meester in de dichtkunst gevorderd[8] heeft; waarom hij gelaurierd wordt, en Jupijns dischschenker vaart met deze tijding ten hemel.

PERSONAGIËN.

GANYMEDES.	CUPIDO.
VENUS.	REI VAN CHARITES[9].
POËZY.	

[1]Dien van Holland. — [2]de parelvisscherij. — [3]galei. — [4]Vs. 690 vv. Zie later Vondels vertaling. — [5]Voor walm. — [6]Voor bemoedigt. — [7]Woordspeling op lam en verzen. — [8]vorderingen gemaakt. — [9]Bevalligheden; zie vroeger.

Bruiloft-Bed

VAN DEN HEERE

PIETER CORNELISZ. HOOFT,

DROST TE MUIDEN, BALJUW VAN GOOILAND,

EN MEVROUWE

HELIONORE HELLEMANS.

GANYMEDES.

De zaligheid, door al het zoet,
Haar burgers dikmaal walgen doet,
En eeuwig vrolijk schittrend licht
Verveelt wel Goden aangezicht;
Dies 't zuur ook hemeltonge smaakt,
En duisteraisse 't oog vermaakt.
Der dingen waarde, in 't algemeen,
Bekent men door verscheidenheên:
Verscheide kleuren doen 't[1] gewis,
Dat Iris' kleed veel schooner is;
De verwe steekt op verwen af,
Zoo blinkt Jupijn's bij Pluto's staf,
Een God bij 't menschelijk geslacht,
En starregoud in 's aardrijks nacht.
Dit ondervind ik, onderwolk[2]
Gedaald, bij 't sterflijk bruiloftsvolk.
Dees lucht mijn lafheid[3] grager maakt.
Nu trekt het hart na 't geen 't fluks wraakt,
Het feesttapijt van 's hemels troon
Bij dit behangsel luistert[4] schoon;
En bij dien aangestoken damp[5],
Bevalt me rokelooze lamp;
Heilheilig purper, van Godin
En God, bij zijde en weringespin[6],
Bij bruids cieraad en bruigoms glans,
Die heeft in 't pralen betre kans.
Maar ziet eens, 't nieuwgetrouwde paar,
Met dees van vreugd begote schaar,
Blijft op ons staren en zit stom,
En ieders oogen kijken om.
't Is best, dat ik 't verwondren red[7]:
Ik ben een spruit, van Dardans bed
Gesproten, 's Trooischen koningszoon,
De schenker van den God der Goôn,
Die zijner stralen majesteit
En glorie op mijn aanschijn spreidt,
Wanneer ik, in zijn hooge zaal,
In louter diamante schaal,
Met mijne kruik, uit roôn robijn
Gedraaid, hem schenk den besten wijn.
Dees, doen ik voor zijn tafel schonk
Het nat, dat in de koppen blonk,
Sprak, door 't wel toeven[8] wel gezind:
„Mijn schenker! hoor: ga heen gezwind,
Beklim mijn fieren arends rug,
Die draag' u op zijn pennen vlug,
Gelaân met nectars zoeten drank,
Ter steê, daar Hymens blijde klank
Koomt stijgen na de Noorder as,
Daar Tethys, met een blaauwen plas,
Den vromen[9] Hollander bespoelt,
En 't vrolijk bruiloftshuis krioelt.
Vereer, met onzen verschen most,
De tafel van den Muider Drost,
Tot loon, dat dik[1] zijn gulden mond
Een lofzang uit de laagte zond
Na 't starlicht hof, alwaar zijn naam
Is uitgeblazen door de faam."
Hij had niet uit, of Ganymeed
Het kromgebekte dier beschreed;
Een kruik ik aan mijn gordel hang,
Als koning Henrik[2], uit den drang
Der halve Goden, na mij spoeit,
Terwijl de vogel, eer hij roeit,
De vleugels vaardig maakt en rekt.
Hij sprak: „o zoon, wiens reize strekt
Na d' eere van Apols Laurier,
Die zijn onsterfelijk papier
Met mijn onsterfelijke daân
Zoo trotsch en loflijk heeft belaân,
Dat, eer mijn pronkbeeld te Parijs[3]
Gedijt het kankrig roest tot spijs,
Eer nijds en tijds vermetelheid;
Mij lever' der vergetelheid;
Dat eer die groote koningsstad
Mij zal vergeten, als dit blad,
Hetwelk hij met mijn eer beslaat,
Hoe bits Filippes[4] Henrik haat.
Gij zult hem groeten duizendmaal,
Wiens deftig koninklijk verhaal
Den Amstel geeft geen mindren moed[5],
Als Romes Zwijger[6] aan den vloed,
Die door de Zevenbergsche stad
Gaat bruisen, op zijn oudheid prat.
Vermaan den landvoogd[7] van het Gooi,
Dat hij ten vollen 't werk voltooi,
En 't lijk, te Sint Denis bewaard,
D' ontbonde ziel heur hemelvaart
Met staey vier. Verbaast hem dit,
Zeg, hoe ik neffens Hereles zit,
En munt door heilge bloemen uit,
Als dees met slang en leeuwenhuid.
Zeg, hoe d' in bloed gedoopte ziel
Des helds, die voor de vrijheid viel[8],
In Hollands hart, door moorders haat,
Bekoord door goud en glimp van staat,
Hier aan mijn slinke zij gevoegd,
Door merg van rede mij vernoegt.
Dat dan het hoofd en wijze brein,
Dat dan de Muider kastelein
Mij gun mijn toegewezen recht,
En mijn triomf aan d' uitvaart hecht;
Dies wensch ik, dat de kuische min
Hem aan zijn blakende Drostin
Door zoo veel wellusten verbind',
Als eertijds 't schutterlijke kind[9]
Mij aan mijn koningin[10] verknocht:
Toen zij, van over zee gebracht[11],
Een tweede Venus, te Lyon
Ontving met gloênden schoot haar zon.
Dat hem zijn bruid zoo wenschlijk zij
Als mij die bloem van Medicy,
Die roos gehuwd aan lelibloem,
Toscanens lof en Frankrijks roem."
Hij had volzeîd, en d' adelaar
Gaf zich ter vlucht, en werd gewaar,

[1]maken. — [2]beneden, op aarde. – [3]flaauwheid, lusteloosheid. — [4]flonkert. — [5]Versta: de min of meer walmende kaarsen. – [6]Voor zijdespin der (zijde-) wormen. — [7]Rijmshalve, maar min gelukkig voor wegneem. — [8]onthalen. — [9]kloeken (al schene ook de latere beteekenis anders niet minder gepast).

[1]Thans dikwerf; zie vroeger. — [2]Hendrik IV van Frankrijk, in Hoofts Henrik de Groote verheerlijkt. — [3]Op den Pontneuf. — [4]Van Spanje. — [5]trots; zie vroeger. — [6]De geschiedschrijver Tacitus. — [7]Versta: Baljuw. — [8]Willem de Zwijger. — [9]Cupido. — [10]Maria de Medicis. De teêrheid van dien band liet anders wel iets te wenschen over. — [11]Zij was „in eene overkostelijcke galije van Livorno op Marseille ghevoert, van daer voorts te Lyon gekomen". (H. de Gr.)

Na 't lange zwieren, Hymens vlam,
Die door de glazen t' Amsterdam
Haar luister gaf; toen viel hij vlak,
En zette zich op 't bruiloftdak.
Ontvang, ontvang, o bruigom! dan
Jupijns geschenk, dees nectarkan;
Ontvang de boodschap en den groet
Des grooten Henriks, die zijn voet
Omhoog zet op turkoizen vloer,
Op eeuwig blinkend parlemoer.
Uw landbestier en heerschappij
Gezegend onder Henrik[1] zij,
Die zijnen naam van hem ontleent,
Daar Navarrois en Frank om steent,
En naauwlijks droog van tranen blijft,
Zoo dikwijls 't harte kil verstijft,
Als 't overpeinst dien droeven dag,
Die 's volleks heiland sneuvlen zag[2].
Veel zegens, die bevloeye u twee,
Gelijk de Vecht de Zuiderzee,
Daar, in en uit de mond van 't IJ,
De zeilen zweven 't slot voorbij;
Daar gij, ten beste van 't gemeen,
Bewaakt het drietal uwer steên[3].
Maar wat Godinnen, blij van geest,
Verschijnen hier ter bruiloftfeest?
Ik zie er twee, ik zie er drie,
Cupido, Venus, Poëzy.
En haren sleep; zij zijn 't, gewis!
'k Wil luistren, wat haar toeleg is.

VENUS, POËZY, CUPIDO, REI VAN CHARITES.

VENUS.

De kerken van mijn rijk, de goddelijke glansen
Van offervier, de geur van aassemende kransen,
Noch zoete wyrookreuk, dien 't outer van zich geeft,
Geen marjoleine beemd, geen myrtebosch, dat leeft
Van pluimgedier en klinkt van schelle nachtegalen,
Noch rei noch dans op pijp, op cythers en cymbalen,
Geen veêl, die, met den boog[4] gestreken, wedergalmt,
Geen jeugdelijke borst, vol viers en minnewalmt',
Geen aanschijn, afgezet[5] naar onbesproke schoonheid,
Geen voettapijt, 'twelk uitgespreid voor mijnen troon leît,
Geen maagdekeel, die tot mijn eer een lofzang zingt,
En wijd den geest beschaamt, die door het orgel dringt,
Geen zoete vrijers stem, op klagen en op vleyen
Zoo kunstig afgerecht, dat Kaukaas[6] eer zou schreyen
Dan hij die[7] troosteloos op 't harde stuiten liet,
Noch geen bekoorlijkheên van Cyprus konden niet
Verletten mijne reis na deze bruiloftzalen,
Om mijnen outerknecht en kerkpoëet de stralen
Der Godheid, lang van hem aanbedelijk gevierd,
Te toonen, daar hij in zijn stacy zit geciert.
Wat zeg ik? zou iets aardsch mijn reize wel verletten?
Mijn Hemel zellef, vrij van sterfelijke smetten,
Mijn zuivere elpenstoel, mijn hof vermocht dat niet,
Daar zoo veel Engelen staan onder mijn gebied,
Die, bevende uit ontzag, dees blonde vlechten snoeren,
Gesteent in 't gouden haar, op 't voorhoofd starren voeren;
Daar welfsel, wand, en vloer, van alle kanten speelt
Met glans en wederschijn van mijn gespiegeld beeld.
't Is billijk, dat ik eer den Drostelijken Hymen;
Mijn tempel is verguld met zijn vergulde rijmen,
Het heilig marmer praalt alsins met vaars en spreuk,
En tart der Ouden eeuw, hoewel ze lange kreuk
En rimpels zet, en grijst en graauwt van zilvren haren;
Minerve bindt zich niet aan Griekse taal of jaren,
En hoogen ouderdom. Weshalleve, doen 't mij
Gelustte, mijnen zoon in Duitsche poëzy
Te zien volleerd, ik hem te Muiden leî ter scholen,
En liet den leerling 't Hoofd der dichteren bevolen.
'k Beloofde hem tot loon de schoone Leonoor;
Dies kweet hij zich met lust, en sedert nam ik voor,
Dees bruiloftseer met de eer mijns zoons te menigvuldigen,
En hem, zoo hij 't verdiende, in 't openbaar te huldigen;
Waar toe mijn speelnoot zich liet nooden van Parnas.

POËZY.

Gij badt mij niet zoozeer, als ik zelfwillig was;
En zou ik niet, Godin, mijn opperste genoegen!
De Fransche Thales[1] weet, hoe wij te gader voegen,
Hoe Cythera, mij ontberende, verkoudt,
Hoe haar gezelschap weêr de dichtkunst onderhoudt,
En veel meer stofs bestelt, als luchtjes bloemen spikkelen
Op Hyble en op Hymet. Ik kan uw harte prikkelen,
Gij wederom het mijn'; de een' Godheid de ander kleedt;
Mijn olie voedt uw vlam; zoodat ruw onbescheed
Het wettig huwlijk scheidt van haar, die, tot een teiken[2]
Van onderlinge gunst, de hand elkandre reiken.
Ook parste mij de liefd' mijns voêsterkinds, hetwelk
Zoo lieflijk elk verplicht, te weten Hooft, die melk
En voedsel uit dees borst van kindsbeen heeft gezogen,
En zette u bij meer krachts, dan uwer taaye bogen
Gerekte pezen ooit geveêrden pijlen deên.

VENUS.

'k Belijde, dat zijn dienst ons nut was in 't gemeen.

POËZY.

't Zij, dat, als Sofokles, met overouden laarzen[3]
Hij trad op treurtooneel, en klagelijke vaarzen
Ten ooren innezond, en raakte 's volks gemoed,
En mengelde onder een de tranen en het bloed;

VENUS.

't Zij dat met bruiloftzang hij volgde bruilofttortsen,
Of beelden, die den aard der heete minnekortsen
Na 't leven drukten uit, toewijdde aan kerkpilaar,
En wyrookte met rijm als priester voor 't autaar;
't Zij dat hij, op een halm, met harderlijke lieden[4]
Holp Daifilo's en Dorilea's bloed aan 't zieden,
Of deê den dageraad beklappen[5] 't luye Gooi,
Of dreef, voor ondier bang, de kudden na de kooi,
Of Pan, bij maneschijn en schaduwende linden,
Aan harderinnerei zijn Rozemond deê vinden;
Hetzij verwinnings feest den zanglust meê bekoort,
Of dat vertooning wenkt Princes van zegepoort,
Of op een rijk banket, bij schemering, uit mommen
Hij hanthaaft jouffrendans, en 't adelijke brommen
Van hoffelijke pracht; –

POËZY.

't Zij dat met heldenzang
Hij hen herleven deê, al die gewetens dwang
En felle tyranny van harten vijand waren,
Bestuwende den leeuw in 't bruisen van de baren;
Wanneer 't zijn vrijdom scheen te gelden, heel of half,
Daar kwaam' dan, wie 't ook was, Leycester of Duedalf;
Of, tot onsterflijke eer van 's vaderlands bescharmer,
Hij goude letters sneed in grafgewijden marmer[6];
't Zij zijn erkaauwde[7] spreuk voor statelijk gebouw
Des wijzen hart bekwam als dorren beemd de douw;
Hetzij zijn zinlijkheên[8] uitheemsche taal ontkleedden,
En wisselden Marots[9] uitmuntendste aardigheden

[1]Frederik Hendrik, naar Hendrik IV genoemd, en daarom zelfs eerst steeds H. Fr. geheeten. — [2]Verg. boven, bladz. 4 en vv. — [3]Muiden, Weesp, en Naarden. — [4]kromme strijkstok. — [5]gevormd, besneden. – [6]Voor een of ander rots in 't algem. — [7]Nam. die stem.

[1]Michel de Montaigne; zie o. a. Essais, III, 3. — [2]Rijmshalve voor teeken — [3]Versta: die van 't Treurspel der Oudheid. – [4]Thans verouderd voor liederen. – [5]verklappen. — [6]Zie boven, bladz. 146. — [7]doordachte. — [8]Zoogenoemde Emblemata of zinnebeelden. — [9]De bekende Fransche dichter Clement Marot.

In moederspraak, of, met de luitpen van yvoir,
Verwekten Vecht en Y, te luistren na de Loir; –

VENUS.

Of dat hij Tasso brocht hoogdravend uit Italiën,
Of vloeide uit Ariost, of jonffers, die uit traliën
Vast lonkten, groette met de klinkmaat[1] van Petrarch,
En kroonde een dartel kind tot oppersten monarch; –

POËZY.

Of der Poëten God, wien zelf August vereerde,
Met lofdicht zuiver Duitsch en Neêrlandsch spreken leerde;
Of leende aan Seneca de kiescheid zijner vijl;
Of nam uit Tacitus een ongebonden stijl,
En kennis van 't beloop der overoude tijen,
Vol onrust, vol gewoel, door beurt van heerschappijen,
En zag zijn meester af den greep van landbestier,
En sloeg elke oorzaak ga, die staten stelt in vier
En bloed, ook wat er dient tot heeling der gebreken,
Wat Rome sloopte en wat haar 't hoofd eerst op deê steken,
Wat wijze van gebiên langdurigst stoelen vest:
Van treflijksten, een vorst, of 's volks gemeene best[2].

VENUS.

s Helds arbeid ons verplicht, hij vinde ons eeuwig dankbaar;
Maar om op den Parnas zijn leereling ontvangkbaar
Te leveren, zeg op, wat proeve gij begeert.

POËZY.

Geen lofzang, dien de schalk van buiten hebb' geleerd,
Maar die op staanden voet vloei rustig uit zijn harsen.

VENUS.

Een kind is 't, al te zwaar en moet men het niet parsen.

POËZY.

In loosheid is 't een reus, van lichaam is 't een dwerg;
Aan 't groeyen mangelt slechts, het boefken is te erg[3].

VENUS.

Zijn ergheid min is, als men 't wel van ouds gerekend heeft.

POËZY.

O, wacht u, wacht u wel voor hem, dien God geteekend heeft!

VENUS.

Een koker, pijl, en boog, is al zijn handgebaar.

POËZY.

't Weet ruim wel, dat het z i c h voor vier en brand bewaar,
En a n d r e n blaken doe.

VENUS.

Gij moet hem stof verschaffen;
Of is 't al eveneens?

POËZY.

Neen zeker, daar zijn straffen
En boeten op gesteld. Hij hoed' zich voor den Schout[4].

VENUS.

Die muilbandt geen Poëet.

POËZY.

Slechts met een toom van goud[5].

VENUS.

Der dichtren pen, 't penceel der schildren alles vrij staat.

POËZY.

Mijn lierman liert wel zoo; doch, als men ze in de lij laat,
Is geen geslete munt hier gangbaar noch te Room'.

VENUS.

Men sta slechts op die spreuk.

POËZY.

Op een Poëetschen droom,
Die zwaarlijk paayen kan het opgehitst gepeupel,
Den stok des blindemans, de krukken van een kreupel.

VENUS.

Zoo is dan Poëzy een Pallas zonder schild!
En helm, daar dommekracht haar plomp geweer op spilt!
Al anders blonkt ge, toen, voor lastertongen veilig,
U Ennius verhief, en schutte uw dichters heilig:

Toen 't oud Orakel zweefde op Faams doorluchte wiek,
En noemde Euripides den allerwijsten Grick,
Toen Alexanders zorg besloot[1] Homeer zijn schriften;
Van pronkbeeld rep ik niet, of kerk, of keizers giften,
Of ooreloog, gevoerd van zeven Griecksche steên[2].
't Vernoege u, dat het maatgedicht des overleên[3]
Verduurt Egyptsche naald, goud, koper, staal, en ijzer.
Elke eeuw waardeert de kunst na dat ze is zot of wijzer.
Nu lijdt een dichter last, en d' allerplompste boer
Bewoont zijn land gerust.

POËZY.

Gij weet, hoe Orfeus voer,
Mijn eedle harpenist aan Hebrus' waterkanten,
Omcingeld van het spook der woênde veldbacchanten:
Een brandhout trof hem hier, en daar een harde kei,
En 't lieflijk snarespel, verdrukt door 't veldgeschrei,
Had geen gehoor bij haar, die zijne mate steurden,
En, na 's onnoozlen dood, 't geplette lichaam scheurden,
En smeten hoofd en harp in 't midden van den vliet,
De harp die m' in 't gestarnt nog heerlijk blinken ziet.
't Alom gezaaide lijf was aas voor kraai en rave,
Zoo 't Zanggodinnen niet verzamelden ten grave,
Gelijk ze zeker deên, dat treurig negental,
Waar op geduriglijk des Vaders zegen vall',
Voor dezen lesten dienst bewezen aan mijn priester!

VENUS.

Is alle stof niet vrij, wie van ons beide kiest 'er
Iet, dat ter zake dient?

POËZY.

Geeft gij 't hem in den mond.

VENUS.

't Was best, dat niemands keur hem al te zeer verbond;
Poëten draven noode in voorgeschreve perken;
Ook is mijn zoon van brein veel wufter als van vlerken,
Zijn geest wil weyen.

POËZY.

't Wordt hem willig toegestaan;
Nu hef hem op den stoel.

VENUS.

Ik ben er meê belaân.
De jongen is te speelsch; hij blijft 'er licht in steken.
Wat zal dees dartelheid? waartoe dees wulpsche treken?
Geef uw Meestres gehoor, en zet uw zinnen schrap.

POËZY.

Dees plaats is heilig, zoon! men klimt langs dezen trap,
Bekransd met lauwerier, in der Poëten stoelen;
Gij ziet 't verlangen dezer gasten om u woelen,
Elk luistert scharp, en neemt uw woorden ernstig waar;
Nu stort een goude beek, spreek langzaam, rijp, en klaar.

CUPÍDO.

Op, op, gelukkig paar! mijn zwanen zijn geslagen
In 't parrelen gareel; beklim den gouden wagen!
Ik zelf zal voerman zijn der moederlijke vracht,
En, verre uit het gezicht der sterfelijke menschen,
Ten darden hemelkreits u voeren, daar met wenschen
't Beloofde bruiloftbed uw trage koomst verwacht.

Van wellust is de tijk door Charites geweven;
De pluimen zijn gevlei, de dekendraden kleven
Van bloedigheid en schaamte, en iet vrijpostigs t' zaam;
Van mondjes de gordijn, die dan om kusjes prachen,
Dan pruilen, beurt om beurt; tien duizend oogjes lachen,
Gemengd met zuurheid, van 't gehemelt aangenaam.

Hier kreukte 't koningskind[4] de bloem en 't lelibloeyen
Der Lustgodin, wiens schoot hem hiel in zachte boeyen,
En smaakte er lafenis in 's levens weeldebron;

---

[1]In k l i n k d i c h t of S o n n e t. — [2]Adel-, konings- of volks-regeering. — [3]s l e c h t, s t o u t. — [4]Toespeling op den Palamedes. — [5]Versta: g e l d b o e t e.

[1]In 't bekende kostbare kistjen. — [2]In welke hij geboren waar'. — [3]Nam. d i c h t e r. — [4]De door Venus getroetelde Adonis.

Hier schoot de jager[1] 't hart, dat eerst zijn hart bezeerde,
Hier was 't, dat d' avondstar 't geheimst haar vrijer[1] leerde,
Doen 't heilig aanschijn hem scheen schooner als de zon.

De Bruigom hierom lacht, de Bruid slaat d' oogen neder;
Dies voelt de blijde feest verandering van weder.
O heldre zonnestraal, schoonoogde Leonoor!
Grijp moed, 't en is geen tijd die oogen toe te luiken,
Die ik ter hemelvaart voor fakkels zal gebruiken,
Om in de bruine lucht te maken 't wagenspoor.

Ik ben geen Faëton, in 't mennen onervaren;
Al schort het mij aan groei, mij manglen geene jaren,
Ook zal mijn moeder u verzellen zij aan zij,
De Drossaart, over u en over haar gezeten,
Al vloeyende het pad met minnevaarzen meten,
En strooyen met den mond een lent van Poëzy.

Beschitterd van den glans en gloor der beide pruiken[2],
Zal fluks de geest in 't brein van Hooft op 't rijkst ontluiken,
En strenglen uwen lof met Venus onder een; (nen,
Dan, 't oordeel schrap gesteld op 't spits van schrandre zin-
Als 's rechters[3] brein op Ide, uw schoonheid 't veld zal win-
En 't sterflijk werden voor 't onsterflijk aangebeên. (nen,

Dan belgt zich Cypris niet, dat hij uw flikkerlichten
Op tweelingzonnen schat, of kokers mijner schichten,
Of starren, of bezield en flonkerdiamant,
Daar zonnestraal in speelt, en bliksems eigendommen,
Om goedheid en ontzag te voorschijn te doen kommen,
Tot kneding van zijn hart, daar gij de kroon in spant;

Dan belgt zich Cypris niet, schoon of hij zijn Drostinne
Een schoone zuster noemt van Cyprus' koninginne[4],
Een dochter van Jupijn gezocht, gevrijd, gevierd;
Een, die te Muiden koomt van over 't vlak[5] gevaren,
Om met hem starke steên en sloten te bewaren,
En 't land te schuimen van bederflijk ongediert.

Dan belgt zich Cypris niet, dat d' Amstelbij de tippen
En 't uiterste genaakt van uwe roode lippen,
En zoeten hemeldauw en milden nectar lept,
En riekt den ambergeur van 't overlieflijk hijgen,
En kust de rozemond, die 't volk gebiedt met zwijgen,
Een luite, daar zijn luit een hoogren toon uit schept.

Die mond, dien Gooiland zoent[6] met offer toe te brengen,
Die 's rechts gestrengheid zal met veel genade mengen,
En 't woord des onderzaats gaan houden bij den Heer,
En gunst en zegening verwerven door gebeden,
En vesten stichten met haar uitgeleze zeden,
Wanneer ze strekken voor een levendige leer.

Nadat de wolken zijn verstoven voor mijn wieken,
Hij met den vinger u die zuivre maagdezielen
Zal toonen in 't gestarnt, bij Goôn geplaatst omhoog,
Doen de allergrootsten zelf, verslingerd op het minnen,
Haar zaligden, in spijt der pruilende Godinnen;
Terwijl genaken wij den moederlijken boog.

De wakkere Uren[7], die mijn moeders troon bewaken
Als kamenieren, fluks de poorten, die er kraken
Van louter Hemelsch goud, ons zullen open doen;
Ik zal u zetten, met het glippen mijner raden[8],
Daar 't bruiloftbedde duikt in versche myrtebladen,
En avondstarrig licht zijn glans verspreidt door 't groen.

Hier zult ge zaliglijk en vriendelijk verzamen,
En geest en godlijkheên elkanders ziel inaâmen,
Voltooyende uwe min, gelijk uw minnaars dicht;
Ik zal ze zoetelijk aanprikklen met mijn rijmen,
En huwen aan uw spel aldus den hylikshymen[1],
Waar toe mij meesters vlijt door leering heeft verplicht.

Nu stroopt uw hart van zorg voor steden en kasteelen,
En trekt omhelzen aan, liefkozerij, en streelen,
En kussen, jok, en lach; ja, Venus gants en gaâr,
Die ware door uw ziel en zinnen, lijf en leden,
En propp' gevoelen en verstand met zaligheden,
Bekoorsters dikwijls van den grooten Donderaar[2].

Ach! waarom dekt natuur de aanlokkelijke naaktheid
Der schoonheid, en 't gebruik der opperste volmaaktheid,
Zoo schuw met schaduw en met sluyer, bruin en wit?
Of is 't om 't hart te meer te noopen met verlangen,
En mins verbeeldingen meer krachts te doen ontvangen,
Wanneer haar vlamme weidt van 't een' in 't ander lid?

Die zelleve natuur schiep daarom de gepeinzen
Der vrouwen weigerlijk[3], en gaf ze 't geestig veinzen
En 't samlen[4] in het diepst des boezems met voordacht,
En winterkoû en koelte, en traagheid tot ontfarmen,
Om, met een heetren tocht, gelieven in liefs armen
Te werpen, tot meer heils voor 't menschelijk geslacht.

Het hart der bruid, dus lang tot kil kristal gevrozen,
Ontlaat[5] nu; 't aanschijn daagt en mengelt rijp met rozen,
En 't sneeuw der blanke borst door gloed aan 't smelten
raakt,
Mids bruigoms oogen op haar starende oogen mikken,
Die uit robijnen kop des monds, om niet te stikken
Van brand, verkwikking eischt, eer hem de dood genaakt.

Gij vraagt: „wat voor een dood?" – de dood der lekkernijen,
Die op één oogenblik de tweelingzielen lijen,
Wanneer ik 's levens vrucht op hare snikjes ent;
Een vrucht, die waardig zij, om Venus oogst te cieren,
Waarin men ommetrek en zweemsel in ziet zwieren
Der teeldren, nadat min hun diep was ingeprent;

Die vrucht, beloof ik, zal op 't hooge Huis te Muiden
Uw bruiloftzegen zijn, en stieren land en luiden
Na vaderlijk bericht, wan 't graf uw assche dooft;
En 't volk, nog lang in rouw, nadat het volgde uw doodbaar
Zal wijzen: „dat 's de neef[6] van dien oprechten grootvaâr,
Het kroost van Leonoor, en 't rijk gelauwerd Hooft."

POËZY.

Geen nectar zoeter smelt op der vergoden tongen,
Als 't oor bevalt het lied, zoo lieflijk opgezongen;
Ontvang, ontvang, Poëet! den heiligen laurier,
En oorloog[7] onder mijn onsterflijke banier!
De lofkrans koomt u toe; nu klap te gaâr uw wieken,
En tart met Neêrlandsch dicht het maatgezang der Grieken!
Uw Meester[8] strijk ook prijs, die immers u zoo zoet
In Duitsch, als in Latijn uw Naso[9], vloeyen doet.

VENUS.

Zoon! reik me toorts en boog, gij moogt[10] ze wel ontberen,
Die machtig zijt voortaan de luiperts te bezweren
En tijgers met uw stem, hoe fel die zijn en bits;
Nu schiet geen harten meer met punt en scharpe flits,
Geen boezems zeng met vlam; de baren, hoe verbolgen,
De rotsen, hoe verhard, uw harpe zullen volgen;

---

[1] Endymion. — [2] De stralende lokken van Venus en de Poëzy. — [3] Paris. — [4] Venus; zie vroeger. – [5] 't zeevlak. [6] verzoent, inneemt. — [7] De zoogenoemde Horæ. — [8] raderen.

[1] huwlijkszang. — [2] Jupiter. — [3] weigerachtig. — [4] Anders talmen. — [5] ontdooit, ontluikt. – [6] kleinzoon, nazaat; verg. vroeger herhaaldelijk. — [7] strijd. – [8] Hooft zelf. – [9] Ovidius; zie vroeger. – [10] kunt.

'k Zie luistren naar uw maat bosch, bron, en beek, en boom.
'k Zie dansen op uw lier den Y- en Amstelstroom.

REI VAN CHARITES.

I.

O Dafne! krans 't gekrolde goud[1].
O eeuwig groene blaren! wijdt zijn' haren,
Wiens keel die zoetigheên ontvouwt,
Daar fluit, schalmei, en snaren, dof bij waren;
Keel, die, met goddelijk geluid
En weeldegalm, de wellust kruit
In zangverbeeldings stoelen,
Daar door 't gehoor, 't gevoelen raakt aan 't woelen.

II.

Meduse[2] lichamen verhardt;
Wie ziet ze en kan ze ontglippen? wie ontslippen
Die pruik, daar slang in slang verwart?
Maar gij smelt harde klippen, met uw lippen;
Uw pijlen waren eer ontzien,
Nu zal men uwe klanken vliên
En zoete toverwijzen;
Wie zal daar niet voor ijzen met afgrijzen?

III.

Veel Nymfen van uw stem alreê,
Doen de ooren stonden open, zijn bekropen,
En voelen 't liefelijke wee,
En hebben minnehopen ingezopen.
Bruidleider, Hymen, weest verheugd!
U staat te wachten vreugd op vreugd;
Gij zult veel bruiden leyen,
Daar bruiden 't bedde spreyen en bereyen.

GANYMEDES.

Met deze tijding, dat aan Min
Van[3] Pindus' groote koningin[4]
Is toegestaan de lauwerier,
Ik wederom na boven zwier;
Daar zullen lachen alle Goôn,
Omdat Cupido, Cypris' zoon,
Poëet geheiligd, Neêrlandsch dicht
Nu bruiken zal, in steê van schicht,
En maken ze alle tot zijn roof,
Geen uitgezonderd, als[5] die doof
Is van zich zelven, of heel ras
Zijn ooren beide stopt met wasch.

Aan de Bruid

OP HAREN BRUIDEGOMS WAPEN[6].

Nu kan ik den zin eerst rapen
Van het Drostelijke wapen:
't Is onfeilbaar, ik geloof 't,
Dat 't gelauwerierde Hoofd,
Van een zonnestraal beschenen,
Lange spelde Hoofts vereenen
Met schoonoogde Leonoor,
En woû huwen glans met gloor.
Schoone Bruid! neem vrij mijn dicht waar,
't Licht, dat om Hoofts brein onzichtbaar
Eerst begrepen werd, wordt nu
Zichtbaar; weest dan bang noch schuw
Voor dit u beschoren noodlot,
Maar omhels het willig, zoo 't God
U uit gunst heeft toegeleîd.
Hemel! wat een majesteit
Krijgen nu de Muider zalen,
Door Apollo's zonnestralen;
Gooiland is het ongewend
Zulk een zomer, oogst, en lent
Op zijn dartelste te roemen.
Nieuwe vruchten, nieuwe bloemen,
Aâmt dees Flore toe haar lief,
Zielverstrikker, hartedief.
Elk zijn weêrgade om de kroon vleit.
Louter geest hier enkle schoonheid
Zwangert; baart ze een jongen zoon,
't Is gewis een tweede Adoon.
Baart ze dochters, 't zijn Helenen,
Daar heel Holland om zal stenen,
Zoo men om 't geschaakte pand
Wagen moet den staat van 't land.
Minne loost hier geen pistolen,
Mids twee gitten tweelingkolen[1]
Kogels zijn, die 's bruigoms smart
Voên en treffen tot in 't hart.
't Kussen van dien mond is kostelijk,
't Lippendrukken is hier Drostelijk,
En de Drostelijke min
Is besteed aan dees Godin!

[1]Versta: de g o u d e n l a u w e r b l a d e r e n. – [2]Het beruchte hoofd van Meduza, voor welks aanblik alles versteende. — [3]D o o r. — [4]De P o ë z y. — [5]Thans d a n. — [6]Een gouden met groen omlauwerd hoofd, op keelen veld.

Op D. Pz. PERS[2].

Vernuftig volk[3], die steeds bepropt uw ruime winkels,
En kleedt in 't parkament, de beenen noch de schinkels,
Maar 't brein der gener, die met letters zijn gedoopt;
Komt en ziet Persius, uw glorie, hoog gezeten,
Die, midden in het koor der Hollandsche Poëten,
Met 't drukken van zijn rijm, veel geld te zamen hoopt.

ANDER.

Gij, burgers ende vremden!
Dit 's Persius van Embden;
Zijn beeld naar Febus zwijmt,
't Zij dat hij dicht of rijmt;
Die boeken ende prenten
Op 't dierste weet te venten.

Amsteldams Wellekomst

AAN ZIJN HOOGHEID[4].

Welkoom, welkoom, Welhems zoon!
Neem mijn keizerlijke kroon[5],
Die uw grootvaâr[6] plag te dragen,
Doen de Duitschen voor hem lagen
Op hun aanzicht, in het stof;
Welkoom in mijn Princenhof[7]!
O hoe schateren mijn zalen,
Nu 't haar beuren mag t' onthalen
Dit doorluchtig Hollandsch bloed,
Hier[8] gewonnen, hier gevoed,

[1]Men herinnere zich Hoofts verzen aan Leonoors oogen. [2]Bij 't verschijnen van zijn A m s t e r d a m s c h e P e g a s u s. — [3]Versta: de b o e k v e r k o o p e r s. — [4]Bij Frederik Hendrik's komst (den 10den April 1628) ter bijlegging der kerkgeschillen tusschen burgemeesteren en kerkeraad. — [5]Verg. vroeger. — [6]Adolf; zie boven, bl. 188b, en later. — [7]Het tegenwoordige stad- of liever gemeentehuis. — [8]In Holland namelijk.

Onder 's krijgs allarm-trompetten,
Onder 't dondren der musketten,
Onder 't barsten van 't metaal,
Onder 't knarsen van het staal,
Onder 't zweyen van de vanen.
Kan mijn vreugd wel zonder tranen
Wellekomen dezen Vorst,
Die nog onlangs met zijn borst,
Met een onbekommerd harte,
's Vijands schut en ijzer tartte?
IJzer, dat van dichte bij
Trof een hopman[1] aan zijn zij.
't Scheld, dat dook vol schriks en beven:
„Al te mild van bloed en leven
Is die krijgsheld voor zijn volk!"
Kreet de Vliet-nymf uit haar kolk;
Y en Amstel met haar stemde,
Ik[2] verslegen driemaal hemde,
T' elkens met een diepen zucht,
Om te scheppen 's levens lucht;
Want ik naauw 't gevaar kon kroppen,
En de schrik mij toe kwam stoppen
Wat me dient tot adem-tocht;
En zoo ras ik spreken mocht[3],
Steende ik vol bekommeringen:
„Nimmermeer will' God gehingen,
Dat een slag of scheut mijn hoop
Met dien Staten-pijler sloop'.
Hemel! keer de nederlagen
Van dien Mars, die zoo veel slagen
Heeft van kindsbeen uitgestaan,
Over veld en Oceaan,
Diepe stroomen doorgezwommen,
Hooge bergen overklommen,
Zware tochten uitgevoerd,
Nacht en dag de trom geroerd;
Zoo veel starke steên beronnen,
Zelfs nog onlangs Grol gewonnen,
In 't gezicht van 's vijands macht,
Doen de groote Flippes dacht:
't Is met Holland omgekomen,
Sedert het geweld de vromen[4]
Heeft ten zetel uitgerukt,
En de wijsheid, neêrgebukt,
Met haar grijze zilver-haren,
Met haar sidderende jaren,
Wachtte na den jongsten slag,
Die haar 't hoofd nam, 't land 't gezag;
Sedert 't luk, hun hand ontwrongen,
Is met kracht terug gesprongen;
Hollands zeen'wen afgesneên,
Sleept het[5] kreupel na zijn leên.
IJdel waren dees gedachten,
Doen de posten tijding brachten
Van den overgang der stad[6],
Die ons heer vergeefs eer had
Tweemaal met een wal besloten.
'k Valle, met mijn speel-genooten,
Edel held! te voet voor u;
'k Bid: weest voor u zelve schuw,
Wilt u van 't gevaar wat spanen,
Spaart u om uwe onderdanen,
Om uw kleenen Willem doch,
Naauw gespeend van 's voêsters zog;
Dat hij aan uw zij mag wennen,
Bussen lozen[7], paarden mennen
Leeren, onder uw beleid,
Daar ge 't land met lijken spreidt;
Dat men zegge: zie te gader
Moedig draven Zoon en Vader,
Als Æneas de Trojaan
Met den groeyenden Ascaan[1];
't Lot, dat spaar ze lang te zamen!
't Lot wil geven, dat hun namen
Spanjen zoo ontzaglijk zijn,
Als de bliksems van Jupijn.
O, Doorluchtigste der helden!
Al te zelden, veel te zelden
Zag u Y en Amstelstroom;
Driemaal overwellekoom!
Waar ge komt uw treden zetten,
Krijgen keuren en stads wetten
Nieuwe kracht, en haat en twist
Stuiven weg, als rook en mist!
En die ongetoomde tongen,
Die, zoo stout en onbedwongen,
Galmden oproer, bloed, en moord,
Zwijgen stil aan ieder oord.
All' mijn trouwe burgerijen
Eenig in uw komst verblijen;
Geen Megeere geeft zich bloot;
Elk het hoofd leît in den schoot.
Doen de windvorst deê verstrooyen
Op de zee de vloot van Trojen,
Zweeg al 't bulderen op 't vlak,
Alzoo ras Neptuun weêr stak
't Hoofd van uit de holle baren;
Waar zijn wagen kwam gevaren,
Lag de woestigheid getemd,
En 't oneffen glad gekemd.
Even zoo gij, naauw verschenen,
Wat geraakt was op de beenen,
Wat mij dreigde met gevaar
Van een schip-breuk al te zwaar,
Zet zich voor uw Godheid neder.
Van uw voorhoofd straalt mooi weder,
En April geen Mei en wijkt,
Die met verwe en bloemen prijkt.
'k Had, met veel meer praals behangen,
Uw Doorluchtigheid ontvangen;
Maar ik weet wel, hoe gij acht
Ware deugd de rijkste pracht;
Hiermeê (lof den Heer der Heeren!)
Kan ik nog een zaal stoffeeren:
Mannen heb ik, zoo men 't vraagt,
Daar mijn raad-huis moed op draagt;
Onder deze, in raads beraming,
Blinkt de schranderheid van Vlaming[2],
Pols[3] oprechtigheid heel braaf,
En de dapperheid van Graef[4];
Mannen (laat de nijd wat grimmen!)
Die mijn vesten deden klimmen;
Zulke zoek ik bij de kaars.
'k Hebbe'r ook nog Hasselaers[5],
Die hun halzen voor mij wagen,
Die hun vaders[6] degen dragen,
Welke op 't Spaansche knokebeen
Zijn geschaard voor 't algemeen.
Erref-vijanden van Spanje,
Erref-vrienden van Oranje;
Daar een veldheer meed bestuwd,
Voor geen zeven legers gruwt.

[1]Kapitein Adriaan, bij 't schouwen der schansen aan de Schelde. — [2]Versta niet de dichter, maar 't sprekend ingevoerde Amsterdam. — [3]k o n. — [4]Oldenbarnevelt en de zijnen. — [5]Nam. Holland. — [6]Grol. — [7]Voor l o s s e n.

[1]Naar de voorstelling in 't vijfde boek der Aeneïs; zie later. — [2]Zie bladz. 233a, aant. 7. — [3]De mildgezinde Harmen Gijsbertsz. van de Poll. — [4]Burgem. Jacob de Graeff. — [5]Zie bladz. 233a, aant. 2. — [6]Hij was de zoon van Kenaus wakkeren neef Pieter.

Laat de vijanden vrij drieschen,
Laat de draken-koppen brieschen;
Nooit ging Hollands fiere leeuw
Druipen voor den draken-schreeuw;
Maar hij schutte[1] op zijne tanden
Schenden, moorden, blaken, branden,
En geen springvloed brak mijn Dam,
Wat er ook van 't Westen kwam.
Gaat mijn Prins te velde trekken
'k Zal zijn rechterhand verstrekken,
Of een zenuw aan dien arm,
Die, tot Hollands schut en scharm,
Rukt de klingen uit der scheede;
En mijn burgerij in vrede,
Midden onder het getier,
Zal in 't hart, met offer-vier,
Fredrik Hendriks lof vermeeren,
En zijn groote Godheid eeren.
Welkoom, welkoom, Welhems Zoon!
Neem mijn keizerlijke kroon,
Die uw grootvaâr plag te voeren,
Doen hem alle[2] vorsten zwoeren;
Welkoom, heldendichters stof!
Welkoom in mijn Princen-hof!

Op het Overlijden
VAN
WILLEM VAN DEN VONDEL[3].

GRAFSCHRIFT.

Mors janua vitae.
(De dood is 's levens poorte).

Gun Willem van den Vondel rust;
Dees teêre bloem verging met lust,
En liet den grafworm luttel spijs;
De ziel zocht God in 't Paradijs.

C. G. PLEMP,
OP HET
OVERLIJDEN VAN WILLEM VAN DEN VONDEL,
LICENTIAAT IN DE RECHTEN[4].

D' OVERLEDEN SPREEKT:

Mij docht, dat d' ernst en zorg der wakkre Schikgodinnen
Mijn levens webbedraân verleugden, elk om strijd;
't Was mis, zoodra de Dood mij schichtig kwam verwinnen,
'k Verscheidde in mijne jeugd, en 't bloeyendst van mijn
Apollo te vergeefs mijn letterlust vermeerde[5], (tijd.
Minerve docht niet eens op zulk een loos bedrog,
En Themis mijn begrijp al t' ijdel fatsoeneerde.
Gelijk de Noordberin haar jong, met tong en zog.
Nu zoude ik mijn gedicht door 's Hemels aandrift zingen,
Ik roemde 't heerlijk hoofd van Rome, Paus Urbaan[6],
En weidde in 's broeders lof van Zeevaarts wonderdingen[7],
En riep, o Fœbus! met gezang uw Godheid aan[7].

[1]weerde, stuitte. — [2]Luidt, bij Adolfs wankelenden staat, wel wat forsch. — [3]In 1628, aan een slepende ziekte, overleden. Verg. boven, bladz. 118 en 169. [4]Het oorspronkelijke Latijn, zie des belust bij Van Lennep II, blz. 661. — [5]Als niet onbegaafd dichter leert hem ons vooral zijn Afscheid van Italië (zie vervolgens) kennen. — [6]Zie boven blz. 169b. — [7]Thans verloren gedichten.

Mijn kleppers klepperdicht niet dof in d' ooren klepte[1],
Toen Siëna 't voetsnel paard zag vliegen, als een pijl;
Mijn zanglust geest en ziel en boekstof hier uit schepte:
Och! zanglust, kort van duur, en voor een korte wijl!
Bescheide borsten[2], en gij kunstgeleerde bende!
Wie zwijg', wenscht gijlièn: „wel zij Welhem, in zijn ende!"

D. D. B.[3] op denzelven.

Terwijle Themis en Euterpe, om 't gratigst, mijnen
En trekken, om 't genot van dezen jongeling,
Beslecht de dood dien twist, na dat langdurig kwijnen,
En schiet en eigent hem, in 't midden van 't geding.
Wat baat de lauwerkrans? wat baten Hengstebronnen?
Wat baat het, of men 't recht zijn rol afloopen hoort?
Zoo ras de dood ons roept, wij volgen, als verwonnen;
Zij leidt de onwilligen, en rukt den wreevlen voort,
Godvruchtigheid alleen verlaat ons niet in 't sterven,
Standvastig houdt ze stand, in 't midden van de dood;
En, vagende[4] het lijf van 't rotten en bederven,
Bestelt des vromen ziel in 's heils gerusten schoot.
O, nutte wisseling! al schijnt het vleesch verloren,
Des overledens geest wordt door de dood herboren.

AFSCHEID OP DE ALPEN ZINGENDE GENOMEN VAN ITALIE[5].

WIJZE: O nuit, jalouse nuit.

Ei zie, wat schooner kleed gespreid leît op de golven,
En met een waterlijst geboord en bleek azuur,
En houdt in 't groene loof een gouden oogst gedolven,
Bemaald en rijk gestikt van de aardige natuur.
Zie dees bemoste[6] schaar van Goden en Godinnen,
Rondom dit heerlijk pand, zich beuren uit het nat,
En met gebogen nek zorgvuldig onderwinnen[7]
Te weren 't ondergaan van zoo gewenscht een schat.
Italië! gij zijt de bloem, van wie ik heden
Al zingende oorlof neem, na veel genoten goed;
O landschap, van mijn weeld bewust en zoetigheden,
Waarvan gij overvloeit, en mij nu vloeyen doet.
Aanbiddelijke vrouw, cieraad der nageburen,
En 't eêlst van 't geen belonkt des hemels aangezicht,
Die, met den zonneschijn van uwe ontsteke vuren
En goddelijken glans, de gansche wereld licht;
Gij blaakte zelf wel eer den hemel met uw minne,
In 't bloeisel uwer jeugd, van schaamte en kleedren
Saturnus d' eerste was, die, om uw hart te winnen, (bloot.
Zijn goude zalen liet, en daalde in uwen schoot.
Van d' andre Goden werdt gij namaals met veel gaven
Verrijkt, en voor geweld van uitheemsch bloed beschut.
Om u most Libyen en 't vette Egypten slaven,
En 't machtig Azien werd om u uitgeput.
Dat spoet uw nagebuur, het bellegzuchtig[8] Grieken;
Dit[9] knaagde vast zijn hart, en kropte zulk een spijt,

[1]Zijn mede verloren gedicht op een wedren te Siëna. — [2]oordeelkundige lieden. — [3]Denkelijk Daniel de Breen, Vondels Gricksche meester (zie Van Lennep t. pl.). Het oorspronkelijke Latijn is verloren gegaan. — [4]zuivrende. Versta: in spijt van 't rotten en bederven de onsterfelijkheid der opstanding verschaffend. — [5]Door Willem van den Vondel; zie hiervoren, aant. [5]. — [6]Versta (met Van Lennep): bekroosde of derg. — [7]Rijmshalve voor onderwinden. — [8]lichtgeraakte. — [9]Nam. Grieken, thans Griekenland.

Doen het de schaduw van uwe uitgespanne wieken
De wereld dekken zag, en wierd zijn burgers kwijt.
D' Eubeër Chalcis liet[1], met opgeblaze zeilen,
En koos het vruchtbaar zand, daar 't eedle Napels leît;
Wien aarde en zee, om strijd, haar giften mededeilen,
Als slaven van uw weelde en blijde dartelheid.
De zoon van Mantus[2], die, verlekkerd op de velden,
Daar d' Eridaan door klei en vruchtbare akkers vliet,
Zich bij den Benacus een ander Theben stelde,
En 't pratte Mantua zijn naam en oorsprong liet[3].
Nog was 't, nog was 't al niet, vóór dat het trotsche Romen,
Zijn muren leggen ging in kostelijk ciment
Van 't vroom Latijnsche bloed, en met de vorstendomen
Der wereld 't hoog gezag beschansen dorst in 't end.
Het strijdbre Rome wies, bij 't wassen van de jaren,
En zwaaide de Adelaars met onverwonnen moed,
En zaaide 't flonkerlicht der starren in zijn haren,
En trapte op 's aardrijks nek met zijnen forschen voet.
Doorluchtigste Vorstin! wat Godheid heeft u heden
Uit dien verheven troon gerukt en neêrgeveld,
En van uw romp verdeeld de mannelijke leden,
't Gebeent verpletterd, en geslingerd over 't veld?
Uw grootheid overwoog, door 't stadig rijksvermeeren,
Dies, met u zelf verlaân, wierdt gij u zelf een graf;
't Was noodig, om door u het alles t' overheeren,
Dat Rome aan Rome zelf den lesten hartsteek gaf.
De gulde stralen, die gij neêrzondt uit de wolken,
Gelijk een tweede zon ontdooiden 't Noorder rad,
Tot dat de springvloed der opdonderende volken
Uw hoogheid pletten kwam, en uw geweld vertrad.
Doch of d' aloude pracht des Tibers leît ter neder,
En Aquileja treurt, te deerlijk uitgeroeid;
Nieuw Rome heeft zijn glans en bliksemdrager weder,
En d' eer van 't purper nog in rijk Venedig bloeit:
Venedig, dat omringd met kristalijne vesten,
Gegrond staat op de zee, der vluchtelingen wijk,
Daar Marks gevlerkte Leeuw bewaakt 't gemeene beste,
En strekt een borstweer voor 't gedreigde Kristenrijk.
Nu groei, Italie! met uw verheve steden,
M.j roept een ander land, dat pand heeft van mijn trouw;
'k Zoek nu geen wondren meer, noch andre vreemdigheden,
Als 't minnerijk gemoed en de oogen van mijn vrouw.

WILLEM VAN DEN VONDEL, Rechtsgeleerde.

OP DEN HEERE

LAURENS REAEL,

RIDDER, OUD-GENERAAL VAN OOST-INDIËN, ETC.

Zoo maalde een Keizers[4] hand den wakkeren Reael,
Den ridder, den gezant, den grooten generaal,
Voorzien met brein in 't hoofd, met oorloogsmoed in 't harte;
't Was hij, die Spanjen op zijn eigen bodem tartte.
Vaar heen, gelauwerd hoofd! gelukkelijk door zee[5],
En breng voor 't vaderland ontelbre kransen meê.

[1]verliet. — [2]Eig. Manto, de Thebaansche profetes, die (naar de overlevering) in Italië gekomen Oenus, den stichter van Mantua, baarde. — [3]Rijmshalve voor g a f. — [4]Thomas de Keyzer. Het portret zelfs is het eigendom van den heer Mr. G. de Wildt, en siert, in plaat gebracht, het IIe deel van Van Lenneps V o n d e l. — [5]Naar Denemarken – maar vruchteloos – om Oostenrijk te weêrstreven.

TOT VERLOSSINGE VAN DEN HEERE LAURENS REAEL,

DOEN HIJ TE WEENEN GEVANGEN ZAT[1],

AAN

Keizer FERDINAND DEN TWEEDEN.

Bede.

Hoogduitsche Keizer! neig na Nederduitsche tonen
Uw ooren, en ontsla den rustigen Reael;
Opdat hij met mij bouw' mijn moederlijke taal[2],
En help' den Rijn Parnas' en Pindus' top bewonen.

Die heuscheid zal u meer versieren dan uw kronen,
En boeyen zijn gemoed veel sterker als met staal.
In Godheid blinkt geen glans zoo hel als goedheids straal,
Ja, goedheid Godheid is in aangebeên personen:

Dees deugd tot heilig wijdd' den koning Luidewijk[3],
En past vooral Jupijn, die over 't Roomsche rijk
Den Adelaar[4] beschrijdt, en houdt Euroop verwonderd;

Wen hij den bliksem zwaait, elk siddert schrikt en ijst,
Maar 't wyrook van 't autaar der herten opwaart rijst,
Wanneer hij lieflijk is, en niet wanneer hij dondert.

BRIEF AAN DEN DROST VAN MUIDEN,

SPELLENDE

de Herstellinge der Duitsche Vrijheid.

Een lieflijk luchtje voere u toe mijns harten groet,
Doorluchte Drost! wiens gunst verplicht houdt mijn gemoed,
H oe verre 't lichaam dwaalt, van ros en wind gedragen[5],
Daar steiler rolt op 't hoofd de klaar bestarnde Wagen,
Daar naauwelijks de zon, beneden 's aardrijks kim
Gezonken, weêr verrijst en maakt een korter schim[6].
Hier praalt het hooge koor en zijn gewijde autaren,
Waarvoor d' aartsbisschop[7], met toejuiching veler scharen,
Gewoon is al van ouds te scheppen aardsche Goôn[8].
Hier heerscht hij[9], die zoo trots zijn afgeleide kroon,
Met opgezetten helm, in 't vlakke veld verdedigt,
En fier bij beurt zijn vuist tot staf en kling beledigt,
En schoon Fortuin hem hebb' den zegepalm ontzeid,
En meermaals zijn gesloopt en vluchtig heer gespreid,
Wanneer hij, afgestreên, met wisseling van paarden,
De op hem geloosde roers, pistool, en blanke zwaarden
Ontworstelde, nog wordt zijn oorloogsmoed niet flaauw;
Nog hoopt hij, t'zijner tijd, den Roomschen[10] arendsklaauw,
Die, stout op vetten roof, nu zit in top geklommen,
Met kracht t' ontrukken de gegrepe Vorstendommen[11].
Hoe ongelooflijk 't schijnt, te stuiten dit geweld,
Dat van den Donau af komt bruisen in de Belt,
En afspoelt zoo veel lands, en uitrooit zoo veel tronen,
Der Duitschen sluimering, gesard door 't schei dig honen,
Ten lange lesten eens opwaken zal tot wraak.
Wij hebben allerlei gepeinsd op deze zaak,

[1]Na zijn schipbreuk en gevangenneming bij de terugreis. — [2]Verg. boven blz. 170. — [3]De heilige Lodewijk IX van Frankrijk. — [4]Den Rijks-adelaar. – [5]Ook Vondel was, om handelszaken, thans in Denemarken afwezig. — [6]Hier voor s c h e m e r i n g en n a c h t. — [7]De Luthersche van Kopenhagen. — [8]Nam. de Deensche koningen. — [9]Koning Kristiaan IV. — [10]Roomsch-keizerlijken; zie 't bijschrift op Reael. — [11]In Noord- en Midden-Duitschland.

En gaande, op onze reis, in Nedersaxen dwalen,
Door bosschen, droef[1] van loof en schal[1] van nachtegalen,
Uit vreeze van gevaar gesterrekt met geleî[2],
Gebeurde mij wat vreemds. Ten ende was de Mei;
De nuchtre dageraad, met zijn saffraanden[3] luister,
Allengs in 't Oosten rees, en mengde licht en duister:
Het was noch dag noch nacht, maar dag en nacht te gaâr;
De beekskens in het woud, die ruischten zilverklaar,
Ook ruischte blad en lof, om[4] 't kraken van den wagen,
Getroffen van een koelt', de voorboô van het dagen;
Wanneer, op 't onvoorzienst, ter zijden uit den bosch,
Een achtbre vrouw[5] vooruit komt stooten met haar ros,
Bestuwd met eenen stoet van Hertogen en Graven,
Die, aan haar trouw verplicht, zich meê ter vlucht begaven.
Zoo ras zij ons verneemt: „'t is onraad!" roept ze, „wend."
Ze wil fluks wenden, eer ze vriend of vijand kent.
Wij roepen: „wie ge zijt, hoû stand, en wilt niet schromen
Noch schrikken voor die geen, die eerst uit Holland komen,
Tot niemands achterdeel." Stand houdt zij op dat woord!
En schijnt vermaakt, zoo ras zij Holland noemen hoort,
En naardert[6] ons karos hieromme niet té luyer[7].
Haar aanschijn toont ze, door het vlijen van den sluyer,
En wischt met d' ander hand haar oogen, rood van druk.
Wij spreken: „eedle vrouw! wat woedend ongeluk,
Wat onheil jaagt u hier, langs buitenbaansche paden,
In nare schemering?" „Ach!" steent ze, „ik ben verraden;
De Duitsche vrijheid vliedt den bodem van het Rijk.
Waar raakt men strandewaart? Wij zoeken algelijk
Te paarde, door de zee, ons zelleven te redden.
Mijn rust is hier gesteurd op haar geruste bedde.
Waar vinden wij het vlek, dat in de duinen leît,
De wereld door vermaard door heldendapperheid?
Daar eer mijn Welhem heeft in 't harrenas geblonken
En Spanjen, doen het was zoo godvergeten dronken
Van 't Peruaansche bloed, geleerd, hoe kleen het zij,
't Geen stuiten kan[8] den scheut der Kriste Monarchy.
Ik kon mij zelve traag tot ballingschap verpijnen,
Voordat Graaf Rudolfs[9] geest bebloed mij kwam verschijnen
Ter middernacht, daar ik mijn leden had gestrekt:
„Mevrouwe!" sprak hij, „zoo ge nooit waart opgewekt
Door oorloogsrampen en bebloede nederlagen,
Door moordgeschrei en landbederfelijke plagen,
Zoo wekke u eens de moord, zoo wreed aan mij gepleegd,
Die allen overlast en wreedheid overweegt.
Waar zal oprechte trouw voortaan zich op verlaten?
'k Ontsloot mijn Graaflijkheid aan Oostenrijks soldaten,
En vierde ze den toom, als waar ik aller slaaf;
Een ander had de daad, en ik den naam van Graaf,
Ik ben gezworen heer, een vreemde stelt me wetten;
Men troont me, onnozelijk, op schellemsche banketten,
Men moordt mij, onder schijn van onderling krakeel;
Uitheemschen vangen 't aan, de landsheer boet het scheel[10],
Mijn graaflijk bloed besprengt mijn erfelijken akker.
En lust u 't slapen nog? en wordt ge nog niet wakker?
Ga, berg u onder 't dak, terwijl het onweêr ruischt,
Daar nu een jongling[11] vrijt den vrijdom met zijn vuist.
Van ouds is 't al gespeld, dat Duitschlands moed zal zwij-
De vrijheid over Rijn, voor eenen tijd lang, wijken, (ken[12],
Zoo lang tot Holland, met zijn bondgenooten, haar
Weêr zetten zal met kracht en stacy op 't autaar;
Dan zult ge blinken, bij u welkome onderdanen.
Op op! en troost mijn bruid[1], die drukkig smilt in tranen. –
Hiermeê verdween de geest, het spoken was gedaan,
En ik met dezen sleep begaf mij herwaart aan." (nokken,
Zoo spreekt de eerwaarde vrouw, en breekt haar klacht met
Ten diepen boezem met veel zuchtens uitgetrokken.
Ik, tot meêdoogen van zoo groot een ramp geparst,
Heb naauwlijks antwoord reê, of 't heele bosch dat barst
Van dreun en donder, brand en bliksem der musketten,
En galmt van wapenklank, van tromlen en trompetten.
Een ieder vlucht zijns weegs, de vreeze voor gevaar
Zoekt troost aan eislijkheên, geen schuilhoek is te naar.
Hier klaag ik: „Heer! hoe lang, hoe lang hebt gij besloten,
Den aardboôm tot een roof te geven aan de grooten,
Wier staatzucht's volleks vleesch, als roest het ijzer, vreet?
De onschuldige gemeent', die staat op bloed en zweet
Hun overdwaalsche[2] pracht; om met een pop[3] te prijken,
De wijde wereld wordt een kerrekhof vol lijken,
Vol rottings en vol stanks; hoe tref[4] ik hier uw doel?
Dit ziet ge van omhoog, en draagt u traag en koel,
In 't straffen der misdaân en gruwelijke stukken.
Fortuin, die schakelt staâg een reeks van ongelukken,
En schroeft hierdoor in top de mindre mogendheên,
En 't opgeschroefde weêr stort[5] schielijk na beneên.
Wat zal van deze zaak besluiten 's menschen zotheid?
't Behaagde u, rust alleen te stellen in uw Godheid,
Opdat men ze in u zoek', en d' ijdelheên veracht',
Die Herakliet beweent en Demokriet belacht.
O, onbeweeglijke as, om wie de dingen draayen,
Die van geen roering[6] weet, wat stormen dat er waayen!
Verleen mijn ziele rust in uwe vastigheid,
Terwijl het aardrijk hier mijn voeten vrede ontzeît!"
Zoo sprekende, ik bedaar, en ga mijn reize spoeyen,
De minste ritsling doet de vreeze dubbel groeyen:
Dan wensch ik veilig t' huis te rusten bij mijn vrouw,
Dan nijpt mijn broeders lijk mijn teder hart met rouw,
Dan weidt mijn geest met u in heilge Poëzye!
Dan bid ik, dat Reael geweld noch tiranuye
Bejegen', nu men hem na Praag gevangen voert,
Wiens schipbreuk 't vaderland en u en mij ontroert.
Ik hoop, wij zullen hem behouden nog aanschouwen,
Die met een heldenstuk mijn Poëzy zal bouwen;
Beveelt men mij dan 't rijm, 'k beveel u 't rijmeloos,
Wiens pen der Franken held[7] deed leven voor altoos.

In de Sont, 1628.

[1] donker en schel. — [2] krijgsgeleî. — [3] geel- of goudkleurden. — [4] rondom. — [5] De Duitsche vrijheid; zie 15 regels verder. — [6] Thans, welluidender, naadert. — [7] Versta: des te vaardiger. — [8] Versta: welk een kleine macht kan stuiten, enz. — [9] Van Oost-Friesland, in April 1628, nog geen 26 jaren oud, bij een slemppartij met de Keizerlijken, baldadig omgebracht. Zie O. Klopp, Gesch. von Ostfriesland II, S. 287 f. – [10] geschil — [11] Versta: Frederik Hendrik; hoewel de naam voor een man en vader van 44 jaar min gepast schijnt. — [12] zwichten.

NOG EEN AAN DENZELVEN.

Drost van 't hooge huis te Muiden!
Stond ik, daar de zee van 't Zuiden[8]
Op uw vaste vesten bruist,
Als de wind van Noorden ruischt;
Zachter zou mij rust omhelzen
In de schaduw van uw elzen,
Die van ouds al zijn gewoon,
Scherp te luistren na den toon
Van uw aangename snaren,
Temsters van de brakke baren,
Streelsters van den zoeten vliet,
Liezen, lof, en ruigte, en riet;

[1] In eene latere uitgave te recht in „lief" veranderd, daar de hem sedert 1624 bestemde gade, Anna Augusta van Brunswijk, voor zijne neiging voor Catharina Borgelke, uit Aurich, had moeten wijken, bij welke hij verscheidene kinderen had; zie Klopp, t. pl. S. 290. — [2] buitensporige. — [3] schijnbeeld. — [4] vat, versta. — [5] Versta: stort weêr. — [6] beweging. – [7] Hendrik IV; verg. boven, bladz. 343b, aant. [2]. — [8] Voor Zuiderzee.

Weksters van de nachtegalen,
Die hier in de takken dalen;
't Welk de leeuwerk lijdt te noô,
't Zij hij rust op groene zoô,
't Zij zijn keeltje steiltjes steigert,
En u nabaauwt ongeweigerd[1],
Tot een prik toe naauw en juist;
Als de zwaan haar weêrga pluist,
In uw wijde watergrachten,
Aangeprikkeld door uw klachten;
't Eene diertje 't ander lekt,
Duif en dofferr trekkebekt,
Knort en kruilt[2], en onbeteuterd
Musch en knoter[3] tjilpt en kneutert:
En de snoek, op 't zoet geluid,
Steekt den kop ten vijver uit.
Somtijds kiest gij 't zeskant huisken[4]
Voor uw afgescheiden kluisken;
En zijt, in dees eenzaamheên,
Nimmer min dan dus alleen.
In dit kluisken werd geboren
('t Was zoo van uw lot beschoren)
's Grooten Henriks groote faam[5],
En de grootheid van zijn naam
Kwam uit deze kleenheid rennen,
Vlug geworden door uw pennen,
Allesins[6] waar 't Duitsche volk
Is bekend door taal of tolk.
O, wat was u hier Kristijntje[7]
Liever als een zonneschijntje!
't Lonken van uw Leonoor
Gaat er nu voor starrengloor[8],
En haar blankheid en haar blozen
Boven leliblaân en rozen;
Wen ge in uwen tuintroon[9] rust,
En haar, onder 't kouten, kust,
Nu wat stoutjes dan wat bloodjes;
't Welk de dwergen, Minnegoodjes,
Lachen doet, van onder 't lof;
Omdat, even als uw hof,
Uw Drostin (ik zwijg 't niet langer)
Groeizaam, gaat al zwijgend zwanger
Van een Drostelijke vrucht;
Daar ze somtijds om verzucht,
Als zij 't twijflende op moet geven,
Of ze slapen mag of leven.
Stond ik (wensch ik andermaal)
In uw hof en ruime zaal,
Daar ik mij zoo groote weelden
Kan van uwen staat verbeelden,
'k Zou gerust van harte zijn;
Maar nu nijpt mij angst en pijn,
Om niet levende in de golven,
Als een vloek, te zijn gedolven[10].
Onlangs heeft men nog gehoord,
Hoe de zoon zag over boord
Zijnen ouden vader smijten,
Och! ik wil mijn' boezem rijten!
En hij volgde hem terstond
In den bodemloozen grond.
Waar is grootvaârs[11] tijd gebleven?

[1]Versta: ongevergd (in den zin dat ongevraagd ongeweigerd is). — [2]Anders krolt. – [3]Anders kneu of kneutjes. — [4]In den boomgaard van 't slot, waar Hooft plag te werken. Verg. Hoofts Brieven I, bladz. 208, en de breedvoerige aant. van Van Lennep II, bl. 683. [5]Zie de laatste aant. op den 1en brief. — [6]overal. — [7]Zijn overleden vrouw; zie bl. 169a. – [8]Verg. Hoofts vers „op de oogen van Helionora" (Ged. II, bl. 89). — [9]een of ander prieel in den slottuin. — [10]begraven. — [11]de voorvaderlijke tijd.

Mik en rad[1] plag eer te beven,
Voor die zeeplaag, al te zwaar:
Nu is 't water vol gevaar,
En hoe langer meer verbolgen.
Woû Arions lot mij volgen,
Daar geen land leît in 't gezicht;
Mocht ik, met een aardig dicht
Schrijlings op een visch geraken,
En behouden 't Vlie genaken;
En, van over 't woeste vlak[2],
Landen in het Dammerak!
Maar ik blijf in twijfel hangen
Van verdronken of gevangen;
'k Weet van beide naauwlijks keur,
Zorgen kloppen aan mijn deur.
'k Wil voor 't slimste 't beste hopen;
Hemel! sluit mij 't veiligste open:
Gun mij, dat, van leed verlost,
Ik Uw lof zing, bij den Drost! –

TOT TOL VAN ZIJNE MAJESTEIT VAN ZWEDEN,

BETAALD TE GOTTENBURG

AAN DEN HEER

JACOB VAN DIJK[3].

Oud Room' heeft barensnood en hartewee geleden,
Doen 't, overrompeld van der Gotten[4] overtocht,
Eens smaakte 't geen het schonk dien, die het overmocht,
En zag in vier en bloed d' Italiaansche steden.

Nieuw Rome, in arbeid, hoort de barsche wapens smeden,
Waarmeê de neêrlaag weêr des Tibers wordt gezocht,
Door eenen Kristen Mars[5], aan 's Hemels eed verknocht,
Geboren in den schoot van 't ijzren[6] Rijk van Zweden.

Dees bliksemt met de kling, en dondert met pistool,
En trappelt met zijn hoef, op 't harte van den Pool,
Op d' Oostenrijkers heup; 't is tijd dat Remus[7] schrome,

Want, deze beî gesloopt, zoo geeft hij 't woeden bot,
En voert zijn noodlot uit, en schrijft zich als een God:
Gustaaf, de tweede August, en heerscher binnen Rome.
Te Gottenburg.

HIPPOLYTUS OF RAMPZALIGE KUISCHEID,

TREUR-SPEL[8]. —

Opdracht van Hyppolytus, aan den Getrouwen Hollander[9].

Klinkert.

„Een kijf-aas[10], en niet meer, dat baat u 't lieve leven,"
Sprak flaauwelijk de tong der ongerechte schaal[11],
Daar vrijdom tegens bloed gewogen werd, daar 't staal
Gestroopt[12], en reê was om den tweeden slag te geven.

[1]Staak en rad in de Volewijk, op 't Galgeveld. — [2]de Zuiderzee. – [3]Een geboren Haarlemmer, maar thands stadsvoogd te G. — [4]De Oost-Gothen, onder Theodorik, in 493. — [5]Koning Gustaaf Adolf. — [6]Wegens zijn ijzermijnen. — [7]Maatslagshalve voor zijn broeder Romulus, en voor Rome opgetreden. — [8]Naar 't Latijnsche van den zoogenoemden Seneca. — [9]Hugo de Groot. Eerst in den tweeden druk uitgegeven, daar de boekverkooper 't in den eersten nog niet waagde, en het vers zelfs uit de gedrukte exemplaren lichtte. (Zie des belust Van Lennep II, bl. 698.) [10]kleinigheid, greintjen ('t laatste wichtjen.) — [11]Verg. boven, bl. 230, De Waagschaal, enz. – [12]ontbloot (tegen Oldenbarnevelt).

Die neêrlaag gij ontsnapt; uw Vader[1] was er 'bleven.
Gij bleeft gevangen, en verreest weêr andermaal;
Na dat ge, een levend lijk, ontdookt de Zonne-straal,
En tuigde, wat het kost, door deugd na lof te streven.

O! die de wereld zijt verschenen als een Zon,
Behagelijk aan stam en ranken van Bourbon[2], (digt[3];
Die met uw mond, na macht, gantsch Kristelijk bevre-

Ik bid, neemt in uw schut en scherm mijn Hippolijt,
Zijn kuischeid heb ik uw getrouwigheid gewijd,
Die 't Vaderland, en alle onnoozelen, verdedigt.

INHOUD.

De stiefmoeder Fædra vecht te vergeefs aan de kuischeid van Hippolytus, zoon van Theseus en d' Amazoon Antiope, die, gedurende zijns vaders Hellevaart[4], het hoogtijd der maagd en jachtgodinne Diane viert. De onkuische vrouw afgeslagen, veinst voor Theseus, haren wederkeerenden man, verkrachting van den stiefzoon geleden te hebben. Theseus, lichtgeloovig en verbitterd, spilt ten bederve zijns kinds, dat ten geilen huize uitgevloden was, de derde en laatste bede, hem van den Zeegod toegestaan. Neptuun bekrachtigt zijnen wensch, door eenen gruwelijken opborrelenden zeestier; waardoor des vluchtenden paarden aan 't hollen rakende, de wagen gebroken, de voerman uitgeschokt en verward in den teugel, door steenen en doornstruiken gerukt, en aan flarden gescheurd wordt. Welke droeve mare de koningin zoo treft in haar beschuldigd geweten, dat ze haren gemaal de waarheid der zake ontdekt, en zich zelve met den zwaarde doorsteekt. De vader, bestenende het ongeval zijns onnoozelen zoons, ende zijne reukelooze gramschap verfoeyende, leît de verzamelde ledematen, best hij kan, op hare stede.

Het tooneel is t' Athenen.

DE TREURSPEELDERS ZIJN:

HIPPOLYTUS (zoon van Theseus en Antiope.)
FÆDRA (gemalin van Theseus.)
VOÊSTER (t. w. van Fædra.)
REI.
THESEUS (koning van Athene.)
BODE.

HIPPOLYTUS.

HET EERSTE BEDRIJF.

HIPPOLYTUS.

Op, wufte[5] jagers! gaat, bezet
Het nare[6] woud, met hond en net,
En d' Atticaansche bergen; voort,
Ter vlucht doorsnuffelt ieder oord
Van Parnes' rotsen, en de streek
Bevochtigt van de waterbeek,
Die schichtig door de dalen glijdt
Van Thria; gaat, beklimt d' altijd
Bevrozen heuvels, koud en grijs
Van Scytisch wintersneeuw en ijs.

En gijliên, herwaart, herwaart streeft,
Daar schotige[1] els de bosschen weeft,
Daar beemden leggen altezaam,
Gestreeld van Westwinds dauwende aâm
En lieve luchtjens, daar zijn mond
Meed' Lentsche kruiden lokt uit klont[2];
En daar Ilissus zacht en loom
Door keikens[3], daar de logge stroom
Mæander[4] valt op 't vlakke land,
En schaaft met gierge plassen 't zand.
Gij gij, daar Marathon, de stad,
't Bosch opent, met een makklijk pad,
Daar met zijn jongen 't ongediert'
Verzelschapt 's nachts om voedsel tiert.
Gij, daar in 't laauwe Zuider deel,
Acharnas, streng in krijgs krakeel,
Geen koude voelt. Eens anders voet
Betreed' Hymet, van honig zoet;
Eens anders kleene Afidnen; weêr
Een verscher hoop na 't bochtig meer,
Daar Sunion den oever drukt.
Filipis roept dien, die verrukt
Staag jankt na 't jagen, d' eer van 't woud;
't Wild overzwijn zich hier onthoudt,
Die schrik, daar d' akkerman voor vlucht,
Door moord en wonden wijd berucht.
Laat gij de stille koppels los,
Maar houdt aan banden den Molos[5];
Dat de Cretenzer[5], fel ten strijd,
Den hals met zijnen halsband slijt,
En 't starke leîzeel spanne en rekk'.
Spartanen[5] strenger bij den nek
In dwang houû, met een vastren knoop.
Zie toe, gewislijk 't is een hoop
Op 't wild gebeten stout en trotsch.
De tijd genaakt, dat holle rots
En klip zal wedergalmen straf.
En tegenbassen op 't gebaf.
Welaan, dat d' uitgelaten tocht[6],
Met snofflend neusgat, nu de locht
Insnuive, en met gesloten bek
Doorsnoffle 't hol en 't naar vertrek[7];
Terwijl ons toeblaakt Tithons vrouw[8],
Terwijl de dauwige landouw
Der dieren voetspoor uitmerkt[9] vast.
Een ander spoeye, met den last
Der wijde netten op zijn hals.
Een ander draag' 't langworpt[10] en valsch
Getuig der strikken meê ter jacht.
Het looze net, met roode schacht
Vermaald[11], besluite 't wufte wild,
Wiens hart van ijdle vreeze trilt;
Dril gij een schicht, ten scheut bereed,
Grijp gij den eiken zwijnspriet, breed
Van ijzer, met twee handen aan;
En gij, bespieder! zult bestaan
Het snelle dier te jagen, met
Gereep, in 't uitgespannen net;
Gij, overwinnaar! snij den buit
Der jacht alreê de darmen uit,
En 't ingewand, met 't kromme mes.
O Boschgodin, o Jachtgodes!
Wiens wouden en spelonken vrij
Van staatzucht zijn en heerschappij;

---

[1] Oldenbarnevelt. In andere lezing daarom ook: „'s lands vader" — [2] Lodewijk XIII van Frankrijk. — [3] vrede sticht. — [4] Tocht naar de Onderwereld, om daar zijn vriend Pirithoüs in 't schaken van Proserpina bij te staan. — [5] onrustige. — [6] donkere.

[1] scheutige. — [2] aardkluit. — [3] keitjens, keisteentjes. — [4] Versta: als een Meander of kronkelstroom. — [5] jachthonden. — [6] troep, bende. — [7] schuilplaats — [8] Aurora; zie boven bladz. 2b, aant. [15]. — [9] teekent, doet uitkomen. — [10] langwerpig. — [11] afgezet, gekleurd.

Weest uwen medgezel ontrent!
Der zekre schichten dreigement
Staat na uw dier, waar dat het springkt,
Dat kil Araxes' water drinkt,
Dat in den staanden Ister speelt.
Uw rechtehand staag onverveeld
Getulische leeuwin met smart
Vervolgt; uw vuist treft 't Candisch hart[1].
Gezwinde dassen schiet ge nu;
Gevlakte tijgers geven u
Hunn' borst ten beste; d' eland vlug
En harig laat u zijnen rug;
Zoo woudos, breed van hoornen, doet.
Al wat de wildernisse voedt;
't Zij dat de Garamas, gewend
Tot armoê, dat vervolgt en kent,
Of d' Arabier in 't balsemwoud;
Het zij dan, dat het zich onthoud'
In Pyreneesche bergen, of
Gedoken in Hyrcanisch lof;
Of werd' gespeurd in 't ledig veld
Der Russen, wuft ter reis gesteld; –
't Vreest alles, o Diaan! uw boog.
Godin! verhoor ons van omhoog:
Zoo ooit uw macht en Godheid is
Gevierd in bosch en wildernis,
Met roof, van weimans[2] dankbre ziel,
En 't net ooit dier gevangen hiel,
Geen voet de strikken brak uit angst,
En wagen steende van de vangst;
Dan drupt van bloed der honden snuit,
De boersche schaar, met blij geluid
En zege en zangen, huiswaart keert.
Godin! begunstig dien u eert.
De looze windhond geeft me 't woord,
En roept me boschwaart rechtevoort;
Ik sla dien pad op onvermoeid,
Die alderkortst de reize spoeit.

FÆDRA, VOÊSTER.

FÆDRA.

O Creten, die beheerscht de[3] wilde woeste zee,
Wiens schepen zonder tal gaan t' zeil van uwe reê
Naar alle kusten; waar uw vlugge kielen spouwen[4]
De kloofbre vloên, tot aan de Assyrische landouwen:
Ah! waarom parst ge mij in gijzeling gebrocht,
En, in een haatlijk hof, aan vijands echt verknocht,
In tranen en ellend mijn older[5] te verslijten?
Mijn zwervende gemaal, afwezig van mijn krijten,
Mijn Theseus, houdt me trouw, gelijk hij is gewend!
De held gaat henen, door het duister zonder end
Des jammerpoels, waaruit geen keeren van beneden
En vollegt, als soldaat des stouten minnaars[6], treden;
Hij vaart als medgezel der woênde minne voort,
Opdat hij d' echtgenoot van Pluto, door de poort
Der onderaardsche stad, ten zetel uitgetogen,
Sleep' hier in onzen dag; noch schaamt' heeft hem bewogen
Noch vrees, tot afstand van dat goddeloos besluit.
De vader van den zoon Hippolytus is uit
Op vrouwenschennis en op vuile snoeperijen,
In 't diepst van Acheron; maar oh! een grooter lijen
Mijn drukkig hart bezwaart; geen slaap, hoe diep en vast,
Geen stille nachtrust mij van zorregen ontlast;
Mijn kwelling wordt gekweekt, en groeit, en brandt, geschoInwendig, als de damp, die welt uit Ætna's holen. (len
Minerva's schietspoel rust, en, tegens mijnen wil,
Mij door de vingers druipt gevatte naald en spil.

[1]Voor 't hert van Creta. — [2]jagers.. — [3]In latere uitgaaf (1658): „o Crete, koningin der". – [4]splitsen, klieven. – [5]Voor ouderdom. – [6]Pirithoüs; zie boven.

't En lust me niet met reuk de kerken te stoffeeren,
Noch die met vieren en beloofde gaven t' eeren,
Noch tusschen d' outers, met de Griecksche jofferschaar
En rei, te zweyen torts, geleerd op 't feestgebaar
Des stillen offers; noch, met zuivere gebeden,
Godvruchtig, na lands wijze en kerkelijke zeden,
Te naken de Godin, een wettige voogdes
Van 't land haar toegedoemd. 't Vermaakt me, jageres,
Het opgejaagde wild met rennen na te ijlen,
En met een zachte vuist te schieten stijve pijlen.
Waar streeft ge, mijn gemoed? wat voor bosschagiëlust
Bevangt u, zinnelooze? u is doch wel bewust
't Beschoren gruwelstuk der moeder[1] al t' ellendig:
Wat bosschengeilheid baart, dat heugt uw min te schendig.
Ik ben, o moeder! met uw misdaad nog belaân:
Door euveldaad vervoerd, zoo hebt ge stout bestaan,
Den fellen leidsman van het grouwzaam vee te vrijen,
Een overspeelder, veel te norsch om 't juk te lijen,
Voorganger eener kudd', die zich nooit temmen liet;
Maar dees, die had nog[2] trek tot koeyen of tot iet;
Wat God of wat Dedaal zal lessen deze vonken?
Al keerde dit vernuft[3], dat tuk had ingedronken
D' Atheensche wetenschap, en 't leelijk ondier in
Den doolhof sloot, zoo kan 't geen hulp aan onze min
Beloven; overmits dat Venus' toorne, ontstoken
Op d' afkomst van de zon[4], de ketens[5] poogt te wreken
Van Mavors en zich zelve aan ons, na all' haar macht:
Zij schandvlekt reis aan reis al Cynthius'[6] geslacht.
Nooit Minoïsche spruit door bloote min verscheidde,
Maar staag iet gruwelijks het ongeval geleidde.

VOÊSTER.

O Theseus' gemalin, Jupijns doorluchtig bloed[7]!
Verdrijf die schriklijkheên fluks uit uw kuisch gemoed;
Blusch, blusch den brand, noch wilt niet luistren met uw zinnen
Na zoo vervloekt een hoop. Die in 't begin van 't minnen
De minne ooit wederstreefde, en moedig tegen hiel,
Bleef veilig en verwon; maar elke laffe ziel,
Die 't zoete zeer nog voedde en strookte met behagen,
Het opgenomen iuk te spade ontzeî te dragen;
Noch[8] is 't mij onbekend, hoe d' opgeblazenheid
Van 't koninklijk geslacht hardnekkiglijk zich vleit,
En trotsch niet luistert na warachtige getuigen,
En zelden onder 't recht en billijk zich laat buigen.

FÆDRA.

't Besla zoo 't wil, 'k getroost mij d' uitkomst van mijn lot,
't Zij een gewisse dood, of 's jongelings genot.

VOÊSTER.

Het eerst 't geen strekt tot boet, dat is te wederstreven
De boosheid met zijn wil, noch op den weg te sneven;
Het ander schaamte, na 't bekennen der misdaad.
Rampzalige! waarheen? wat wilt ge met dit kwaad,
Meer als uw moeder nog, 't berucht geslacht verdrukken?
Want bloedschand grooter is dan stierschand; schellemstuk-
Gij snoode zeden wijt, gedrochten[9] 't noodig lot[10]. (ken
Indien ge zorgeloos en onbeschroomd, geeft bot
Aan 't schendig feit, vermits uw man, op reis getogen,
De bovenplekken nu niet aanschouwt met zijne oogen,
Zoo doolt ge jammerlijk; en schoon genomen, dat
Uw Theseus schuilt verlet in 't diep vergetelnat,
En daar gedurig[11] moet den jammerpoel gedoogen;
Waar met uw vader heen? wiens breede rijksvermogen
Strekt over all' de zee; en die zoo hoog gemeld
Wel honderd groote steên en volken wetten stelt;

[1]Mino's beruchte echtgenoote, Pazifaë. – [2]Later: „dees had nog een". — [3]Versta: Dedalus, als ontwerper van den Cretenzer doolhof. — [4]Pazifaë, Febus dochter. — [5]Versta: het net, haar en Mars, op Febus' aangifte, door Vulkaan om 't lijf geworpen. — [6]Febus. — [7]Door haar vader Minos. — [8]Latinisme voor ook niet. — [9]Nam. als de stier. — [10]noodlot. — [11]aanhoudend.

Zal die gedoogen, dat dit schelmstuk blijf verborgen?
Gewis, doorsnuffelziek zijn aller oudren zorgen.
Vertrouwen we evenwel, dat schalkheid en bedrog
Dien gruwel helen mag; wat zeît dan hier toe nog
Uw moeders grootvaâr, die den dingen schenkt zijn stralen?
Wat Jupiter, van wien dat alle Goden dalen,
Wiens schitterende vuist de wereld davren doet,
Wan[1] hij den bliksem zweit, gesmeed in Ætna's gloed?
Gelooft ge, dat men 't kan altzaam verholen houwen
Voor uw voorvadren, die scherpziende 't al aanschouwen?
En of der Godheên gunst u al zij toegedaan,
En bijslaaps schandvlek hele[2], en 't feit blijve onverraân
Van ware trouwe; 'twelk nog nooit den Godvergeten
Gebeurd is; – wat 's de schrik van 't wel bewust geweten,
En tegenwoordigheid der straffe, en een gemoed,
Dat voor zich zelfef vreest, en nimmer zich voldoet?
Bleef schelmstuk strafvrij ooit, nooit bracht het rust aan
't leven.
Demp 't heilloos vier, een feit van[3] Ongriek nooit bedreven,
Nooit, nooit van wuften Geet of Scyth, alom verstrooid,
Noch d' ongastvrije berg van Taurus hoorde 't ooit.
Verjaag 't afgrijslijk feit ras uit uw zuiver harte;
En spiegelende u zelve aan uwer moeder smarte,
Weest ang[4], en wacht u wel voor nieuwen bijslaaps hoon.
Hoe reedt[5] ge toe, om 't bed van vader en van zoon
Te mengen, en een vrucht, die niet zij t' onderkennen,
In Goddeloozen buik t' ontvangen? vaar in schennen
En schanden immer voort, en, door uw gruwelvuur,
Keer om en wederom den staat van vrouw natuur.
Waarom ontbreekt er nu 't wanschepsel uwer moeder?
Waarom of ledig leît de doolhof van uw broeder?
Zal dan zoo menigmaal de wereld wagen door[6]
Gedrocht en wonderspook, nature wijken voor
Haar wetten, t' elkemaal[7] een Creetsche vrouw zal minnen?

FÆDRA.

O voêster! gij spreekt recht, ik ken[8] 't, maar dolle zinnen
Mij parsen, om het slimst te vollegen van al;
Het reukeloos gemoed met opzet gaat ten val,
En deinst, en staat vergeefs na raad, tot heil ter ziele.
Zoo slooft de schipper ook gants ijdel, die zijn kiele
Met koopmanschap bevracht wil duwen tegens stroom:
't Geweldig tij der zee vermeestert vlot en boôm.
Al, wat de reên vereischt verwint de razerije;
Een machtig God[9] bezit des harten heerschappije,
Dees snel gewiekte nam den heelen aardboôm in,
En braadt zelf Jupiter met onbetembre Min.
Gradivus[10], d' Oorloogsgod, gevoelt dier tortsen vieren[11],
's Driekanten bliksems smid gevoelt ze, die[12] doet zwieren
En wellen vlam en rook, uit Ætna's bergspelonk
En schoorsteen, is verhit door minnefakkels vonk;
Een kind, veel wisser nog als uitgeschote rieten[13],
Dat treft Apollo zelf, die meester is in 't schieten,
En, ommevliegend, maakt het aarde en lucht te bang.

VOÊSTER.

De geilheid, schandelijk der boosheid gunstig, lang
Voor dezen heeft de Min al tot een God verheven,
En gaf de razerij, om zich meer bots te geven,
Een valsche Godheids naam: kwansuis of Venus' troon
Door alle landen zendt den wilden wuften zoon, (ten,
Die vliegt door 's hemels ruimte, en schiet verweende schich-
Met zijne tangre hand; een dwerg doet Goden[14] zwichten.
Het zinneloos gemoed gaf plaats met luttel slots
Deze ijdelheên, en heeft vercierd[15] den boog des Gods,
En Venus' Godheid; wie, door voorspoed uitgelaten,
In weelde zwemt, en kweekt zijn lusten boven maten,

[1]Voor wanneer. — [2]bedekke. — [3]Versta: zelfs door een. — [4]huiverig. — [5]bereidt. — [6]gewagen van. — [7]Versta: als, dat. — [8]erken. — [9]Die der min. — [10]Mars. — [11]vuren. Later: „de minnevieren". — [12]Versta: hij, die. — [13]pijlen. — [14]Later: „de Goôn doet". — [15]verdicht, verzonnen.

De geilheid dien bekruipt, een gruwelgezellin
Des oppersten geluks. De zulk heeft lust noch zin
Tot dagelijkschen kost of slechten drank en spijze,
Of woning, die slechts dient tot nooddruft na landswijze.
Maar waarom of dees smet, uitpikkende 't gemak[1]
Van hoogen huizen, meest voorbij gaat 't lage dak?
Waarom vlijt kuische min zich bij den kleenen onder?
Wat maakt 't gemeene volk in lusten veel gezonder?
Waarom is 't kleen bezit vernoegd en ingetoomd?
De rijken wederom en machtigen, hoe koomt,
Dat die na dingen staan die allerminst betamen?
Die al te veel vermag, die wil het al te zamen
Vermogen, 't geen hij zal vermogen t' geener tijd.
Zie toe, wat zulk een past, wiens zetel is gewijd!
Ontzie en vrees den staf uws mans, alreede aan 't keeren!

FÆDRA.

Ik voel het groote rijk der min mijn hart verheeren.
Ik vrees geen wederkomst: nooit zag hij 's hemels lamp,
Die eens gedompeld daalde in onderaardschen damp
En 't hof, 'twelk eeuwig zwijgt in droeve duisterheden.

VOÊSTER.

Geloof dat niet, ofschoon de Helhond daar beneden
't Verdoemde poortklinket wel wakker gade slaat,
En 't rijk van Pluto sluit; uw man nochtans weet raad
Om den ontzeîden pad te vinden na[2] dit leven[3].

FÆDRA.

Zijn goedheid zal 't misschien ons minnend hart vergeven.

VOÊSTER.

Hij viel ook streng genoeg zijn kuische bedgenoot:
De Ongrieksche Antiope bezuurde 't met de dood.
Maar neem, de toorn uws mans door rede werd bewogen,
Hoe 't ongezeglijk hart van dezen dan gebogen?
Die altijd hatig vliedt al 't vrouwelijke zaad,
En wijdt stijfzinnig zich den ongetrouwden staat,
En, schuw van huwlijk, aardt na d' Amazoonsche vrouwen.

FÆDRA.

Het lust me rechtevoort, door opene landouwen,
Door bosch en bergen, hem te volgen met geduld,
Die ergens hangt op een besneeuwden heuvelbult,
En met gezwinde zool betreedt de scharpe klippen.

VOÊSTER.

Stal zal hij houden, ja? en bieden u zijn lippen
En aanschijn tot gevlei? en leggen kuische zeên
Door geile lusten af? en die in 't algemeen
De vrouwen haat, om u dien haat zal varen laten[4]?

FÆDRA.

Hoe, kan men door gebeên den jongman niet bepraten[5]?

VOÊSTER.

Te forsch is hij.

FÆDRA.

Dat min de forsche maakt gedwee,
Ons leert de ervarenheid,

VOÊSTER.

Deur zal hij gaan.

FÆDRA.

Ik meê,
En zal hem volgen zelfs door zee en diepe vloeden.

VOÊSTER,

Denk om uw vader doch.

FÆDRA.

En ook om moeders woeden!

VOÊSTER.

Wat slag en schuwt hij niet?

FÆDRA.

Voor hoer te gaan, wat schaadt 't?

VOÊSTER.

Uw man is voor de deur.

[1]vertrek. — [2]Thans naar. — [3]Nam. de bovenwereld. — [4]Later: „zal laten varen". — [5]Later: „Hoe, zou door onz' gebeên de jongman niet bedaren?"

FÆDRA.

Een overspeelders maat[1]!

VOÊSTER.

Uw vader wordt verwacht.

FÆDRA.

De vader van mijn zuster,
Te goed om gram te zijn.

VOÊSTER.

Nu, zet uw hart geruster[2],
En red u zelve doch; deemoedig bid ik 't, ach!
Bij 't grijze blinkend[3] haar van mijnen ouden dag,
Bij dezen boezem, mat van zorg en mededoogen,
Bij deze borsten, die gij hebt van jongs gezogen;
Genezens-wil, die heeft aan zielgezondheid deel[4].

FÆDRA.

Mijn braaf gemoed van schaamt niet bloot is al geheel[5],
O voêster! zijn we u dan gehoorzaam, best wij[6] konnen,
En d' onbetembre min, die werde eens[7] overwonnen.
'k Gedoog niet, dat mijn naam en faam van schandvlek weet.
Dees rede alleen heeft kracht, dit 's d' uitkomst van ons leed;
Mijn man gevolgd! de dood zal 't van den gruwel winnen.

VOÊSTER.

Betem d' oploopendheid der breidelooze zinnen,
Mijn voêsterkind! bedwing uw gramschap; want ik schat
U hier om levens waard, hetgeen gij waande, dat
Een neêrslag[8] waardig was.

FÆDRA.

Mijn dood is al besloten,
Men raadslaagt op wat wijs; ik zal me 't hart afstooten,
Of enden aan een strop mijn leven tot mijn heil,
Of zal, geschoten uit den burg van Pallas, steil
Neêrstorten; 'k zweer 't dees hand, gewapend met vermo-
Tot kuischeids wrake! (gen

VOÊSTER.

Zal mijn ouderdom gedoogen,
Dat door een snelle dood gij omkomt en vergaat?
Stil deze oploopendheid der minne, en hoor na raad.

FÆDRA.

Geen rede keeren kan, dat wij dit leven derven;
Wie 't sterven past, en[9] eens besloten heeft te sterven,
Die wordt niet lichtelijk van 's levens lust bekoord.

VOÊSTER.

Mevrouwe! die alleen met troost nog onderschoort
Mijne afgeleefde leên, indien er dan, o smarte!
Zoo dartle een razerij leît op uw drukkig harte;
Versma de faam, die naauw der waarheid gunst toezeît,
En snooden meer bezint, min deugd en eerbaarheid;
Laat ons dat guur en ongezeglijk hart beproeven:
Ik neem het aan des mans streng opzet te verschroeven,
En ga zoo regelrecht na dezen wilden knecht.

REI.

Godin, uit 't woeste schuim geboren[10],
O tweelingschuttrenmoeder[11]! met
Wat zekerheid schiet doch zoo net,
Dat dartel blinkend wicht, vol toren[12]?
De razerij 't gebeent doorkruipt,
Een kleene wond maakt groot bezwaren;
Geheimvier 't bloed verteerd in d' âren,
En 't merreg uit de schinkels[13] zuipt.

Dat kind zich nimmer geeft tot ruste,
Alzins het vlug zijn pijlen spreidt;
't Kent alles hem wat Oostwaart leît,
Ook 's laten Avonds schemerkuste,
En d' oord gebraden van den Kreeft,
En die gedoogt, in Noordsche palen,
De boeren, die er altijd dwalen,
Daar 't Beergestarnt' van koude beeft;
Elk van zijn hitte weet te spreken.
't Verwekt den brand der forsche jeugd,
En kan in d' ouweling[1] de deugd
Der uitgedoofde warmt' herkweken;
Den jonfferboezem treft het meed',
Met onbekende vlam en stralen,
En doet de Goden nederdalen[2],
Met sterfelijk gestalt bekleed.
Apollo zelf, in Griecksche weiden,
Ging koninklijke kudden hoên,
En eitherloos den os in 't groen,
Met zijn oneffe rieten, vleyen.
Hoe dik[3] trok[4] hij zijn mindren aan,
Die voogd is over lucht en zwerken?
Thans[5], vogel, rept hij witte vlerken,
Zangzoeter als een veege[6] zwaan;
Nu, dartel stier, die norsch ter zijen
Zijn hoornen wendt, en donker ziet,
En kan, wen hij zijn roof bespiedt,
Den rug ten maagdenspele vlijen;
En bootst, daar hij in 't zeeschuim zwemt,
De taaye riemen na met[7] klouwen;
Ang[8] veerman, om zijn roof te houwen,
Met borst in stroom de baren temt.
De Nachtgodin door minnevieren
Ook blaakte, en liet den duistren nacht,
En gaf haar broeder volle macht
Den zilvren wagen te bestieren;
Die dreef haar duistre paarden voort,
En leerde korter ommezweyen;
De lange nacht wist van geen scheyen,
De dag rees traag uit d' Oosterpoort,
Door zwaardre vracht zoo beefden d' assen.
Alcides leîd' zijn koker neêr
En leeuwshuid, gaande zacht en teêr
Smaragden om zijn vingers passen.
Zijn haarvlok, ruw en wetteloos[9],
Zich vlechten liet, om niet te dolen;
Hij trad geschoeid op purpre zolen,
En was gelaarsd met gulde broos.
Zijn hand nog thans[10] op knodsedragen
Geleerd, nu met de spil gezwind
In fijne webbe draden spint.
De Lydiaan die kan 't gewagen,
En Perses[11] zag dat lichaam zelf
Gestroopt van leeuwsrug; purpre draden
Zijn schouders dekten, eer[12] beladen
Met 't zwaar gewicht van 't hemelwelf.
Gelooft, dat dees vervloekte stralen
Gekwetste minnaar dier bezuurt,
Waar 't pekelschuim de stranden schuurt,
Waar door de lucht de starren dwalen.
Dees rijken 't ongenadig wicht
Bezit; het doet de blaauwe scharen
Van Nereus[13] zijn geschut ervaren,
Geen meeren het van brand verlicht.

---

[1]Als makker van Pirithoüs. — [2]breng uw gemoed in rust. — [3]Lees: grijs en blinkend of, met Van Lennep, blinkend grijze. — [4]Later en veel beter: „'t Is half genezen, die slechts wil en dit besluit. — [5]Later: „Nog trok mijn edel hart zoo gants de schaamt' niet uit". — [6]naar wij best, zoo goed wij. — [7]Later: „werde eenmaal". — [8]doodslag; zie vroeger. — [9]Versta, naar den thans vervouderden zinbouw, en die. — [10]Venus. — [11]Nam. de Hemelsche en Aardsche min (Eros en Anteros). — [12]toorn. — [13]beenderen.

[1]Later: „In de ouden kan 't". — [2]Later: „dwingt de Goden neêr te dalen". — [3]vaak. — [4]nam het voorkomen van. — [5]Nu eens. — [6]stervende. — [7]Later: „de taaye riem na met zijn". — [8]Bezorgde. — [9]ongebonden. — [10]pas, straks. — [11]Verste: de Pers. — [12]vroeger. — [13]Den Zeegod; zie vroeger.

Hij blaakt ze, die met vleugels roeyen;
De stier, wanneer hem Venus noopt,
Ontzinnig naar den oorlog loopt,
En kampt voor de aangevochte koeyen.
't Angstvallig hert, voor de eer beducht
Van zijne weêrga, wil zich wreken,
En van verbolgenheid een teeken
Met krijschen geeft, en slaat de lucht.
Voor zijn gevlekten tijgers luimen
De Moor dan beeft van lid tot lid;
Dan wet zijn wondende gebit
De zwijnskop, en begint te schuimen.
De Libyaansche leeuw, zoo haast
Wen Min zich rept, zijn steert doet krullen,
En schudt zijn maan; dan steent van 't brullen
Al 't woud, het zeegediert dat raast;
Dan razen Luca's minaende ossen[1].
Natuur maakt alles onderdaan.
Wen 't Min gebiedt, moet Haat vergaan;
Geen felheid is de Min ontwossen[2].
Dees hitt' veroude gramschap bluscht.
Wat zal ik meer van liefde zingen?
Dees zorg het stiefmoêrs hart kan dwingen;
Gij ziet, hoe Fædra blaakt van lust!

Wat tijding, am[3]? wel aan! zeg, hoe de zaken staan.

TWEEDE BEDRIJF.

VOÊSTER. FÆDRA.

VOÊSTER.

Hier is geen hoop altoos, van deze pijn te sussen;
Geen hoop, van immermeer den fellen brand te blusschen;
Geheimgloed[4] braadt het hart, en schoon dees dolheid dicht
Besloten wordt bedekt, zoo meldt haar 't aangezicht.
Het vier uit d' oogen springt, en de ingevallen kaken
Zijn schuw van 's levens licht; en niets en kan vermaken
Haar twijfelmoedigheid; het wispelturig zeer
De leên worpt hier en daar. Nu sterft ze en zijgt ter neêr;
De beenen zwijken, en[5] haar hals, verslapt door treuren,
Hangt overzijds, dies 't hoofd zij naauwlijks[6] op kan beuren.
Nu geeft ze zich te rust; maar 't bed geen slaap gehengt,
Vermits zij al den nacht met klagen overbrengt.
Dan roept ze om op te staan, dan roept ze: „vlij me neder;"
Dan is 't: „onthul mijn pruik[7];" dan: „tooi mijn tuiten
En bij zich zelve staag vol ongestadigheid, (weder;"
Verandert z'[8] haar gelaat; alreê heeft ze afgeleid
De zorg voor spijs en drank en voor gezonde dagen,
En zwakker konnen haar de voeten naauwlijks dragen.
Het lijf de voor'ge vaag[9] van groei en bloeyen derft.
Geen purpre blozendheid dat blinkende aanschijn verft.
De zorg verteert het vleesch; al bevend zet z' haar[10] treden,
En 't zuiver lichaam derft zijn teêre schoonigheden;
En d' oogstraal, die een zwier van Fœbus fakkel had,
Die blikkert[11] vaderlijk nocht godlijk; tranennat (gen,
Langs 't aanschijn biggelt; dauw en druppels stadig han-
En vochtigen[12] bedrukt de bleekheid harer[13] wangen;
Gelijk als Taurus' sneeuw, de bergen doorgestrooid,
Tot laauwen regen smelt en drupt, wanneer het dooit.
Maar zie, daar stoot het hof zijn hooge vensters open:
In 't gulden stoelbed zij krankhoofdig, mat van hopen,
Leent achter over, en ontzeît gewone dracht
Van kleedren aan te doen.

FÆDRA.

Weg, weg met deze pracht
Van goud en purperverw! het Tyrisch rood scharlaken
Zij verr', de Seres[1] met geen boomwol ons vermaken,
Of draân gesponnen in zoo ver gelegen oord.
Een riem den schoot opschort', jachtvaardig als 't behoort.
De nek zij onbelaân met halscieraad en keten;
Geen steen zoo wit als sneeuw, een zeegift[2], opgesmeten
Aan Indiaanschen strand, van 't oor druppe, en de pruik
Gespreid na nardus noch Assierschen balsem ruik';
Dat reukeloozelijk mijn haar en vlechten zwaayen,
En om den hals alzins en hooge schouders waayen,
En volgen jachtvlug na de winden[3] in het bosch.
Dat zich de slinkerhand beledige[4] ten tros[5];
De rechte een zwijnspriet drill', van Thessaliêr gesneden.
Zoo plag de moeder van dien strengen zoon te treden;
Hoedanige afgedwaald van Pontus, 't kille[6] meer,
Zij, dravende op den boôm van Attica, voor 't heer
Der Tanaïten of Mœoten aan kwam trekken,
En ging haar lenden met gemaanden schild bedekken,
En 't haar, in knoop verzaamd, liet zweyen ongesnoerd;
Zoodanige ik nu wuft word boschwaart ingevoerd.

VOÊSTER.

O koningin! laat af, laat af van deze klachten!
De droefheid dient niet om d'[7] ellenden te verzachten.
Hoe eudeloos is 't vier, dat fel uw boezem knaagt!
Paai, paai de wilde macht van ons Godinnemaagd[8]!
Bosschagie-koningin Diana! die alleene
De berregen bewoont, en buiten wie dat geene
In berreg-eenzaamheid zal worden aangebeên;
Keer, keer ten besten doch d' aanstaande zwarigheên!
O groote Jachtgodin van bosschen, wouden, dalen!
O helder hemellicht en nachteier, die met stralen
En fakkelvlam bij beurt uw wereld blinken doet;
Driekoppig' Hecate! met gunst en met gemoed
Hier tegenwoordig weest, en zegen ons beginnen!
Tem 's guren Hippoliets onbuigbre en stijve zinnen;
Op dat hij minnen leere en onderlingen brand
Gedooge, en luistere en zich voege na onz' hand:
Vermorw zijn wilde borst, zijn hart toom[9], dat die barsche
Tot Venus' wetten keer, die weigeraar, die dwarsche!
Strek herwaart uwe kracht! Zoo strale uw blinkend licht
Ten oogen uit; zoo moet uw heilig aangezicht,
Na 't breken van de wolk, met zuivre hoornen snellen;
Zoo moet geen tooverlied der Thessalen u kwellen,
Noch hebb' vermogen om t' ontrukken uw gewoud[10]
Des donkren hemels toom, u als voogdes vertrouwd;
Zoo ga geen harder met uwe eer en glorie strijken.
Verschijn op ons gebed! alreede, uit 's hemels wijken,
Ter bedeloften[11] de Godin haar aanschijn keert,
En 'k zie hem zelf, die 't feest oprecht en plechtig eert,
Alleen en onverzeld. Wat twijfelt g'[12] hem te spreken?
Fortuin gunt tijd en plaats; gebruik doortrapte treken.
Wat siddert ge? 't valt hard, een schelmstuk aan te gaan,
Op koningins gebod; maar die ten dienst wil staan
Den grooten, moet al heel rechtvaardigheid afleggen,
En 's harten herreberg alle eerbaarheid ontzeggen.
De schaamte traag verricht den koninklijken last.

HIPPOLYTUS, VOÊSTER.

HIPPOLYTUS.

O trouwe voêstervrouw! vermoeide sloof, die vast (gen,
Een troebel voorhoofd toont, en schijnt met druk bevan-
Waartoe verpijnt ge u hier, met afgeleefde gangen?

[1]Olifanten, naar den naam hen, bij hun eerste verschijning in Lucanië gegeven. – [2]ontwassen. – [3]voedster (verg. 't Hoogd. Amme). — [4]Later: „inwendig". – [5]Later: „struikelen". — [6]Later: „dies zij haar hoofd naauw". — [7]Later: „haar". – [8]Later: „verkeert ze van". [9]Later: „Het lichaam de eerste vaag". — [10]Later: „men ziet ze al bevend". — [11]Later: [6]Blinkt nu niet". — [12]Later: „Bevochtigen". – [13]Later: „haar bleeke en doodsche".

[1]Versta: de Sineezen. – [2]Versta: een parel. – [3]windhonden. — [4]Thans verledige; zie vroeger. — [5]pijlkoker; zie vroeger. — [6]Later: ijskil." – [7]Later: „Geen rouw is machtig deze". — [8]Diana. — [9]Later: „betoom hem". — [10]geweld, macht. — [11]Anders geloften; verg. vroeger. — [12]Later: „vreest ge".

Mijn vader is gewis behouden van gekwel,
Ook Fædre, en 't gaat de vrucht der beide stammen wel.

VOÏSTER.

Die vreeze staak: het rijk uws vaders is voorspoedig,
En 't huis, dat bloeit vol heils; maar gij, weest gij deemoe-
Door dit lukzalig lot; mijn hartzorg is met u (dig
Wel meest begaan; vermits gij, even woest en schuw,
U zelven hinder doet, en pijnigt 't jonge leven.
Dien 't noodlot dwingt en drukt, dien is het te vergeven;
Maar wie zich willig plaagt, en overgeeft aan 't leed,
Verdient te derven 't goed, dat, slinks[1] aan hem besteed,
Hij niet te rechter tijd weet vrolijk te gebruiken.
Denk liever, hoe uw jeugd en jaren nu opluiken.
Vier, vier uw levenslust, en beur, met feestgezwei
De torts op! Bacchus dempe uw zorgen aan den rei.
Uw older[2] bezig, die gezwind voorbij zal slippen!
Nu zijt ge lucht van geest, nu lachen Venus' lippen
En mond den jongling toe; volg hupplend hare wet.
Wat legt ge liefdeloos op 't leêg en eenzaam bed?
Ontspan de droeve jeugd, en vier de toomen tevens!
Pluk weelde, en hinder dat de kwikschе[3] lent des levens
Voorbij vloei! God, die heeft der tijden ampten net
Verdeeld, en ieders werk bij trappen ingezet,
Door al den older[2]; vreugd, die past den jongelingen,
Den oûling statigheid. Wat wilt ge u zelven dwingen
En doôn den rechten aard? wat zuaisel, dat ooit vroeg,
Wat vrolijk veldgewas, nog teêr, zich weeldig droeg,
Dat kon den akkerman tot grooten woeker dijen.
Een boomspruit, die zich laat besnoeyen en besnijen
Van geen boozaard'ge[4] hand, groeit boschtop over 't hoofd,
Rechtschapen breins vernuft[5] zijn minder bet[6] verdooft
In lof, zoo 't eêl gemoed van vrijheids groeizaamheden
Gekweekt wordt: schuw en vreemd van minne tegens reden,
Onkundig van 't gebruik des levens, woest en wild,
Gij treurig uwe jeugd en beste dagen spilt.
Hoe, meent ge dat dit ampt den mannen zij benomen,
Te dragen last en leed? te temmen en te toomen.
Met rennen 't brieschend ros, en oorelooy verwoed
In veldslag aan te gaan, bespat van brein en bloed?
De groote Wereldvoogd zoo snelle dreigementen
Der dood door overleg gaande in zijn zinnen prenten,
Die heeft er in verzien[7], hoe hij gelede schaân
Door nieuwe vruchten best vergoeden mocht. Welaan,
Dat Venus (die 't getal herstelt, en vol gaat maken
Het uitgeput geslacht) de menschelijke zaken
Ontwijke voor een wijl; de wereld zal haast vuil
En schimmelmorsig zijn; de zee een woeste kuil,
En zeil- en vlote-loos; geen vogels zullen zwieren
Door 's hemels ruimte, en 't bosch zal missen zijne dieren;
De lucht zal open staan ten spele van den wind.
O, hoe verscheiden slag van sterreven verslindt,
En rukt en plukt al staâg de sterfelijke scharen!
Hier 't ijzer, daar bedrog en lagen, ginder baren.
Maar waant ge, dat men vrij behoort te zijn van ramp,
Zoo varen we evenwel van zelfs na Pluto's damp.
Indien de dorre jeugd voor goed kent[8] 't hylikschorten,
Dit alles wat ge ziet zal in zich zelven storten,
En met eene eeuwe gaat zoo groot een schare door;
Dies 's levens leidsvrouw volg, en geef natuur gehoor:
Lief[9] burgerommegang[10] en zeên, en stads hanteering.

HIPPOLYTUS.

Geen leven vrijer is, door zielgebreks[11] ontbering,
Geen staat der ouden zeên in hoogere achting heeft,
Als die de bosschen lieft, en poort en vest begeeft;
Geen giergaards razerij hem blaken komt of tergen,
Die zich onnoozel heeft geheiligd aan den bergen;
Geen oor des volks, geen graauw, den vromen trouweloos,
Geen smet van nijd, geen gunst, die tijdlijk is en broos.
Hij is geen slaaf des rijks, of staande na rijksstaten,
Volgt ijdele eer en schat, lichtvaardig in 't verlaten,
En, vrij van hoop en vrees, geen vratige afgunst, zwart
Van trony, bits van tand, hem bijten komt in 't hart.
Hij kent geen schelmerij, die schuilt in volk en steden;
Dies elke ritseling des onbewusten leden
Niet trillen doet van schrik; zijn taal is ongemaakt
En rijk genoeg, hij niet met duizend pijlers haakt,
Te stutten hofgewelf; zijn balleken die blinken
Niet dartel van veel gouds; zijn heilige outers drinken
Tot overloopens niet 't geplengde raadsheers bloed,
Dat vrijgevochten volk en vrijheid treuren doet[1];
Noch ossen, wit als sneeuw, bestrooid met offerkooren,
Hun honderd halzen niet, tot zoen van 's Hemels teoren,
Goedwillig neigen; maar onnoozel, zonder zucht[2],
Hij ledige akkers bruikt, en dwaalt in ope lucht.
Hij weet slechts voor 't gediert te leggen looze lagen,
En, moede van den last des arrebeids te dragen,
Hij, aan Ilissus' wit besneeuwden waterkant,
Het lichaam bakert. Nu betreedt hij 't oeverland
Langs Alfeus, snel van stroom; nu meet hij dichtbewossen
En ruige plaatsen van steil steigerende bosschen;
Daar Lerna's kille bron, door 's waters zuiverheid,
Doorluchtig is als glas, en haren stroom verleît.
De vogels snatren hier en tjilpen wat ze willen.
Der benkeboomen blaân en takken zoetjens[3] drillen[4],
Getroffen van den wind. 't Vermaakt hem, in dees streek
Te wandlen, langs den kant van eene wufte[5] beek,
Of op een bloote[6] zode aan 't sluimeren te raken;
't Zij, dat een rijke bron het snelle nat komt braken
Ten adren uit; hetzij een zoet geruisch, gestort
Met vliênden waterloop, door nieuwe bloemen, mort[7].
Tot hongers boet' hem[8] 't bosch zijne appels af moet leggen.
Aardbezien, geplukt van laag gewossen heggen,
Hem schaffen lichte spijs; het is mij ernst, t' ontgaan
De praal en overdaad, daar 't hof mede is belaân.
De trotschen wijn beangst uit goude koppen leppen;
Maar blootlijk met zijn hand uit bronnen drank te scheppen,
Dat smaakt eerst aan het hart; geruster slaapt die geen,
Die op een bulster[9] wendt zijn zorgelooze leên.
Hij van geen kwaad bewust, noch bang voor 's rechters zoe-
Verbergt zijn dieverij in winkels noch in hoeken, (ken,
Of in een donker hok en huis daar m' in verdwaalt.
Zijn lust is lucht en licht; hij leeft onachterhaald,
En neemt zelf hemelliên tot tuigen zijner wandeling.
Ik acht, dusdanig was dergener doen en handeling,
Die, met den Goôn vermengd, eer leefden wel te pas,
In d' eerste werelds eeuw: geen blinde goudzucht was
Bij dit volmaakt geslacht; geen heilge merkpaal[10] deelde
Als scheidsman d' akkergrens des volks, dat nooit krakeel-
Het lichtgeloovig vlot nooit kloofde woeste zeên, (de.
Elk kende zijnen stroom; geen toornen rondom heen,
Geen bollewerk, geen graft stads lendenen omgordden;
Geen held schoot harnas aan, om handgemeen te worden.
't Gewrongen storremschut[11] nooit poort met steenen brak;
Noch de aarde, aan eigenaar verbonden, 't ongemak
Des arbeids duldde, of zag ten ploegjuk ossen paren;
Maar de akkerlanden, die van zellefs vruchtbaar waren,
Niet vreesden 't gierig volk; het willig groeyend woud
Schafte appel, eikel, tot natuurlijk onderhoud,

---

[1]averechts. — [2]ouderdom, hier voor leeftijd. — [3]vlugge. — [4]Later: „geene plompe". — [5]Later: „aard en geest". — [6]meer, eer. — [7]Later: „voorzag zorgvuldiglijk". — [8]erkent. — [9]Min. — [10]'t gezellig verkeer Later niet verbeterd in Bemin den burgerplicht. — [11]Voor ondeugd, misdrijf.

[1]Zinspeling op den moord van Oldenbarnevelt. — [2]hartstocht. — [3]Later: „tak en telgen". — [4]Anders trillen. — [5]snel vlietende, dartelende. — [6]Later: „groene". — [7]murmelt. — [8]Later: „boete". [9]bolster, kussen. — [10]gewijde grenspaal. — [11]storm-geschut.

De schaduwkoele grot[1] naturelijke huizen.
De schelmsche baatzucht en verbolgenheid, aan 't bruisen
Geraakt, met geilheid, die de grimmigheid aanvoert,
Fluks braken 't vreêverbond; de wereld werd beroerd;
De staatzucht 't hoofd opstak[2] met bloedige oorelogen;
De kleinst' werd 's grooten roof; het recht hing aan 't vermogen.
Men vocht eerst met der vuist; de twist rees langs hoe meer;
De steen, de stok en blok veranderde in geweer[3].
Geen ijzer, dun en spits, aan 't lichte been uitmuntte,
Men gordde nog op zij geen lemmer, lang van punte:
Het hoofd geen hellem droeg met vederbos bezweid.
De wraak werd wapensmid, en Mars vol strijdbaarheid
Vond nieuwe kunsten, en ontelbaar slag van sterven.
't Vergoten wondenbloed ging alle landen verven;
De zee werd rood in 't end; de boosheid, met gedruisch,
Na 't overtreên der grens, sloeg voort van huis tot huis.
Geen gruwel en ontbrak 't aan voorbeeld, langs hoe woeder[4].
De felle broederhaat deed sneuvelen[5] den broeder.
De rechterhand des zoons den vader bracht ter dood.
De man doorsteken lag door 't staal der bedgenoot.
De moeder in 't verdoen der vruchten was moorddadigst,
Van stiefmoêr rep ik niet; de dieren zijn genadigst.
De vrouw, bestuur des kwaads en tuk op razernij,
Bezat der mannen hart; om wiens bloedschenderij
Zoo veel verbrande steên oprooken na de wolken,
En oorloog voeren staag zoo velerha de volken,
En zoo veel rijken, van den grond op omgekeerd,
De menschen drukken, die als slaven zijn verheerd.
Medea, Jasons bruid, men dar[6] geen andre noemen,
Alleen ons leert, hoe diep men vrouwen moet verdoemen.

VOÊSTER.

Waarom of 't feit[7] van één gedijt tot aller smaad?

HIPPOLYTUS.

'k Verfoei ze, vloek ze, vlucht ze, en laster ze alle kwaad;
't Zij rede, 't zij natuur, 't zij dolheid uitgelaten,
Hetzij dan wat het wil, het lust me die te haten.
Veel eer noch zult ge vier en water zien vermengd,
Eer zal het wadde[8], dat door zanden zorg aanbrengt,
Met schippers kielen in verbond en vriendschap treden;
De Wester Tethys[9] zal eer beuren van beneden
Den dag, daar dus lang ging de schemeravond schuil,
De wolf veel eer den das zal smeken[10] met zijn muil;
Eer ik verwonnen zal de vrouwen zijn gewogen[11].

VOÊSTER.

De minnetoom heeft wel hardnekkiger gebogen,
En wisslen doen van haat; uw moeders rijk aanschouw,
Daar 't juk van Cypris drukt zoo menig forsche vrouw;
Waarvan gij tuige zijt, gij, een'ge hooggeboren!

HIPPOLYTUS.

Ik heb den een'gen troost der moeder lang verloren;
Dies ik met recht voortaan alle andre vrouwen haat.

VOÊSTER.

Gelijk een harde klip de golven wederstaat,
En schrap van allesins afkaatst de moede baren,
Zoo laat hij all' mijn reên en onderwijzing varen.
Maar zie, hoe Fædra spoeit! z'en mart noch staat niet stil;
Waar of de dolheid en fortuin na[12] hellen wil?
Het zielloos lichaam valt en zwijmt gezwind ter aarde,
Het aanschijn doodsch besterft[13]; sla d' oogen op, mijn waar-
Mijn liefste voêsterkind! uw tonge breek' den band, (de,
En spreek'; uw Hippoliet u hulp reikt[14] met zijn hand.

---

[1]Later: „De koele bergspelonk". — [2]Later: „donderde op". — [3]wapentuig. – [4]Verouderd voor woedender, woester. — [5]Later: „vermoordde zijnen". — [6]Thans, ten onrechte, durft; verg. vroeger. – [7]Later: „de daad". [8]zandplaat. — [9]zee, kim. — [10]vleyen, flikflooyen, [11]Germanisme voor genegen. — [12]Thans naar. — [13]Later: „Het aangezicht besterft". — [14]Later: „vertroost u".

FÆDRA, HIPPOLYTUS, VOÊSTER.

FÆDRA.

Wie voert mijn ziel in druk en hooge barning weder?
Hoe zalig lag ik van mij zelleve ter neder!
Maar waarom vliedt ge doch 't geschonken lieve licht
Des levens? mijn gemoed! nu dar[1] eens, proef, verricht
'tGeen ge aan de voêster had belast, en onbeteuterd
Uw rede doe. Wie dat tsaagachtig vraagt en leutert,
Leert[2] weigren; 't grootste deel des schelmstuks al[3] voor-
Bedreven is; te spa[4] wilt ge u met schaamte kleên; (heen
Wij hebben reê gestaan na[5] schandelijker stukken.
Indien 't begonnen werk na wensch mij wil gelukken,
Misschien dat Hippoliet (blijft Theseus na veel strijds)
Mij trouwend, 't feit bedekke; en d' uitkomst maakt somtijds
Een schelmstuk eerlijk; nu, welaan dan! laat u hooren.
Ik bid u, t' mijwaart neig[6] in 't heimelijk uwe ooren.
Zoo iemand u verzelt, die ga wat aan d' een zij.

HIPPOLYTUS.

Zie, nu is deze plaats van ieders luistren vrij.

FÆDRA.

Ja, maar de mond verstomt, de spraak en wil niet slippen.
Een groote kracht, die prest het woord tot op de lippen,
Een grootre drijft het weêr na binnen; Goôn! ik zweer,
En neem u tot getuig', hoe noode ik dit begeer.

HIPPOLYTUS.

Of 't hart niet noemen wil 't geen 't wenschte te bekommen?

FÆDRA.

Geringe zorge spreekt, geweldige verstommen.

HIPPOLYTUS.

Vertrouw, o moeder! mij uw zorge, en spreek klaar uit.

FÆDRA.

De naam van moeder al te trotsch en krachtig luidt
In Fædra's ooren; ach! aan onz' genegentheden
Past nederiger naam; dies mij, met betre reden,
Uw lieve zuster noem of dienstmaagd, dienstmaagd eer;
Ik zal in dienstbaarheid u kennen voor mijn heer,
En zoo ge 't mij belast, 't en zal me niet verdrieten,
Te gaan door dikke sneeuw, en daar de toppen schieten
Van Pindus' killen berg, ten hemel voort te treên.
Niets zal me letten, zoo 'k door vijands troepen heen,
Door vier en vlammen, en daar krijgslie klingen stroopen[7],
Met naakte borst op snede en punten aan moet loopen.
Ontvang den rijksstaf, dien uw vader mij beval;
Ontvang me in uwen dienst als dienstmaagd! U vooral,
U past het, rijken door rijks wetten te betomen:
Mij past het, onderdaan uw woorden na te komen.
Te vrijen 's vaders troon geen laffe vrouwen veugt[8]:
Maar gij nu in de bloem en bloeilent uwer jeugd,
Bestier manhaftig, na uw vaderlijke zeden,
De brave burgerij: en mij (die met gebeden
U naak, als uw slavin) bedek in uwen schoot.
Erbarm u dezer weêuw! –

HIPPOLYTUS.

Jupijn, die keer dien nood
Dit voorspook van ons huis! wij zullen (hoop ik) vader
Behouden nog eerlang aanschouwen allegader.

FÆDRA.

De vorst en heerscher van den stillen jammervliet
En van 't vasthoudend rijk[9], den weg nooit banen liet
Na[10] d' Oppergoden, die mijn Theseus ging begeven.
Zou Pluto zoo gereed weêr zenden na[10] dit leven
Den schaker zijner bruid? o ja, hij zit bereid,
Der minne te geval.

HIPPOLYTUS.

Der Heemlen billijkheid

---

[1]Later: durf. — [2]Doet, lokt, geeft aanleiding tot. — [3]Later: „is". — [4]Later: „al te spa". — [5]naar. [6]Later: „neig naar mij". — [7]ontblooten, trekken. [8]voegt. — [9]Versta: de onderwereld. — [10]naar.

Hem haast zal levren thuis gelukkig en voorspoedig;
Maar onderwijl dat God ons beedloft[1] twijfelmoedig
Houdt tusschen hoope en vrees, ik, na[2] mijn plicht, vooral
U vrijen[3], en mijn broêrs godvruchtig eeren zal,
Opdat ge u zelve niet als weduw hoeft te kwellen;
'k Zal u tot troost mij gaan in vaders stede stellen.

FÆDRA.

O minnaressen-hoop, die licht u zelve vleit,
Bedriegelijke min! is 't niet genoeg gezeid?
Nu zal ik tot hem gaan, en handlen met gebeden.
Erbarm u, en verhoor van ziels stilzwijgendheden
De beden[4]. 't Lust me en rouwt me in dezen droeven staat
Te spreken, ah, ah, ah!

HIPPOLYTUS.

Wat is dat voor een kwaad?

FÆDRA.

Hetgeen gij naauw gelooft, dat stiefmoêrs droomen darren.

HIPPOLYTUS.

Uw dobbelzinnigheid doet tong en taal verwarren.
Spreek openhartig[5].

FÆDRA.

Min die[6] braadt het zinneloos verstand;
De wreede 't merg verslindt, en 't vier in 't ingewand,
In bloed en adren diep gedompeld en gedoken,
Slaat door all' de aders heen, gelijk een vlam na 't rooken
Aan hooge balken snel in 't ende vatten vindt.

HIPPOLYTUS.

Gij woedt dan kuischelijk om vader, dien ge mint?

FÆDRA.

Zoo is 't, o Hippoliet! ik minne Theseus' kaken,
Hoedanige men die in zijne jeugd zag blaken,
Doen eerst de baard uitbrak, en hij, nog jongling, zag
Het Gnossische gedrocht[7], dat in den doolhof lag;
En doen de kromme pad door 't kluwen hem gelukte.
Jupijn! hoe blonk hij, doen een wrong zijn haren drukte!
Het blond en blozend kleur[8] ten aanschijn uitscheen klaar,
Zijne armen, zacht van vel, die waren ruig van haar,
Het aanschijn uwer Fœbe, of liever van den mijnen[9],
Of liefst uw aangezicht, zoo zag men hem verschijnen,
Zoo was hij aangenaam bij zijne vijandin[10],
Zoo stak hij 't hoofd omhoog; in u blinkt, na mijn zin,
Een schoonheid ongetooid al schoonder uitgelezen,
En 't vaderlijke kroost[11] al heel straalt uit uw wezen,
Dat evenwel iet strengs van moeders zijde brengt,
En onder 't voegelijk is recht van pas gemengd. (den.
Het Grickenaanzicht heeft iet stuurs van 't Scytisch Noor-
Waart gij met Theseus eer geland aan Cretische oorden,
Mijn zuster[12] liefst voor u gesponnen had de draân.
O zuster! 'k roep u om de zelve zaken aan,
Gij blinkt dan waar ge blinkt, als star in 's Hemels trone:
Een bloed twee zusters blaakt, u 's vaders, mij de zone. –
Ay, zie! het smekend zaad van 't koninklijk geslacht,
Onnoozel, ongerept, en zonder vlek, verwacht
Al knielende uw genâ! 'k verander kuische zeden
Om uwent wil alleen, 'k verneêrme tot gebeden
Met opzet, om uw min. Dees dag zal van gekarm
Of leven 't ende zijn; der vrijster u erbarm!

HIPPOLYTUS.

Geweldig[13] Hemelvoogd! aanhoort ge dan zoo goedig,
Zoo koel de boosheên, en aanschouwt ze zoo lankmoedig?
En wanneer zult ge, zoo 't nu helder is en licht,
Uitschieten met uw vuist den fellen bliksemschicht?
Dat all' de lucht geschud afstorte, en zwarte wolken
En nevelen den dag verbergen voor de volken,
En dat de starren, die terug gesprongen zijn,
Met[1] krommen koers aangaan en[1] averechtsen schijn.
En gij, bestarrend hoofd! gij, Titan, rijk van vlamme[2]!
Aanschouwt ge, aanziet ge nog de gruwlen van uw stamme?
Uw fakkel dompel, vlie in dikke duisternis!
O Goôn- en menschen-voogd! hoe komt, dat ledig is
Uw starke rechterhand! staat, door driesnijnde[3] stralen[4],
Nog 't aardrijk niet in gloed? waartoe, waartoe dit dralen?
Op mij met donder dreun! schiet mij! 't geschoten vier
Verbrande mij gezwind; de schuldige staat hier!
Ik heb de dood verdiend; der stiefmoêr ik in 't ende
Behaagd heb; ben ik 't waard, dat mij een vrouwe schende?
Scheen ik u reede stof tot zoo een gruwelfeit?
Heeft mijn gestrengheid dat verdiend? o ijdelheid!
O 't vrouwelijk geslacht die overtreft in boosheid[5],
O, die Pasifae dart tarten in Godloosheid, (vlekt
Die zwaar ging van 't gedrocht; dees heeft zich slechts be-
Door schennis, en of lang het schelmstuk was bedekt,
Nog baarde ze eene vrucht, die alles bracht tot kennis,
Door tweegestaltig merk; het twijfelkind de schennis
Der moeder meldde, doen 't zijn stiersch gezicht opsloeg,
Als of het sprak: die buik, die buik was 't, die u droeg.
O, drie en viermaal gij gelukkig hebt verworven
Een zalig lot, die zijt gesneuveld en gestorven
Door felle stiefmoêrs haat, door lagen en bedrog!
'k Benijde, o vader! u, omdat Medea nog
Door gift u woû verdoen; maar dees (wie zou 't gelooven?)
De Colcher stiefmoêr[6] verre in gruwlen gaat te boven.

FÆDRA.

Ik zelve ken zeer wel de rampen onzes huis.
Wij staan na 't geen ons past te schuwen als onkuisch[7]:
Maar 'k ben mij zelve nu niet machtig; 'k zal u volgen
Door woênde zee, door rots en vlieten, die verbolgen
Heen bruisen, stark van stroom; en, dul en ongered,
Ik derwaart vliegen zal, waar dat ge uw treden zet.
O trotsche! ik kniel, en koom uw knie met bede raken.

HIPPOLYTUS.

Ver van ons lichaam weg, met dit onkuisch genaken!
Wat 's dit? zij tijt ook aan 't omhelzen even graag!
Men rukk' van leêr, dat zij verdiende straffe draag.
Ik heb mijn slinkerhand geslagen in heur haren,
En 't onkuisch hoofd gedraaid. Diane! uw boschautaren
Is nooit rechtvaardiger 't geplengde bloed gewijd.

FÆDRA.

Nu maakt ge mij mijn wensch declachtig, Hippolijt!
Gij deelt mijn dolheid; dit verworf ik met geen karmen,
Dat 's: dat, behoudens eer, ik sterreve in uwe armen!

HIPPOLYTUS.

Vertrek fluks, leef, verwerf ook 't minste niet van mij,
En 't aangeroerde zwaard verlaat' mijn kuische zij!
Wat Tanais of me zal van deze smetten wassen,
Of wat Mæoot, die zijne Ongriekse waterplassen
In Pontus' pekel giet? met all' den Oceaan,
De groote Zeegod niet dit gruwelijk bestaan
Afspoelen zoude; o woud, o wildernis, o dieren!

VOÊSTER.

Hij is op 't stuk betrapt; op! mijn gemoed, aan 't tieren!
Wat sammelt[8] ge versuft? men legge op hem het feit,
En ongedaagd men van godlooze geiligheid
Hem zelf beschuldig'; zond', die moet hier zonde[9] kleeden.
't Is veiligst voor die vreest en ducht, eerst toe te treden.

---

[1]gelofte. — [2]naar. — [3]dienen, beschermen. – [4]Later: „Nu wil ik gaan en hem met mijn gebeden smeken; Ontfarm u, luister, wat de tong van 't hart wil spreken En zwijgen". — [5]Later: „Spreek uit". — [6]Later: „de minne". – [7]Den Minotaurus, dien hij, door Ariadnes draad geleid, ombracht. – [8]Versta, met Van Lennep, koloriet. [9]Nam. mijn (voorvader) Febus; verg. boven, bladz. 254. [10]Fædra zelve, der bewoonster van 't Athene vijandige Creta. — [11]trekken; zie vroeger. — [12]Ariadne; zie aant. 7. — [13]Later: „o sterke".

[1]Later: „Een" en „gaan met een". — [2]Febus, als Zonnegod". — [3]Zaamgetrokken voor snijdende. — [4]Die van Jupiters bliksem. — [5]Zoo leze men overeenkomstig 't Latijn, en versta: „O, gij, die het vr. geslacht in boosheid te boven gaat". — [6]Medea. — [7]Later: „rein en kuisch". – [8]talmt. – [9]Later: „Hier moet een schelmstuk 't ander".

Men lijde of dar[1] en maak door voorbaat zich gewis.
Wat tuig[2] zal 't weten, mits de schuld verburgen is?
Atheensche burgers, komt! komt, knechten! helpt ons
trouwelijk,
De schaker[3] Hippoliet, die schenner, parst[4] ons grouwelijk:
Hij pleegt geweld en kracht, en dreigt vast met de dood,
En schrikt die kuische ziel, en houdt den degen bloot.
Ziet, schielijk gaat hij door, en, vliênde zijner straten[5],
Heeft bevende en verbaasd 't rapier hier leggen laten;
Dit hebben we als een pand van 't leelijk schellemstuk.
Verkwikt dees drukkige eerst; dat niemand op en smukk'
De woest gesleurde pruik en 't haar, gescheurd zoo wrevel;
Na stad vrij draagt het merk en teeken van dit evel.
Mevrouw, schep moed! mevrouw, wat krabt ge u zoo
benouwd,
En schuwt een ieder, die uw aangezicht aanschouwt?
't Gemoed plag iemand wel, door overspelig blaken,
En niet het ongeval onkuisch en vuil te maken.

REI.

WIJZE: Fœbus is lang over de zee.

Sneller vliedt hij met zijn voet,
Als de storrembuyen plegen;
Sneller nog als Corus doet,
Wen hij haspelt[6] wolk[7] en regen:
Sneller als de snelle veert
Van een star, wiens lange steert
Drijft, waar 't de wind begeert.[8]

Dat de Faam, die 't lang verleên
Aanschouwt als een Godlijk wonder,
Aller ouden schoonigheên
Tegens d' uwe in het bijzonder
Vergelijke, uw schoon gestalt,
Dat het starend[9] oog gevalt,
Zoo veel te schoonder bralt.

Klaarder als[10] de blosse[11] maan,
Wen haar schijnsel is voltogen,
En haar horenvlammen staan
Op de pruik in kring[12] gebogen;
Daar ze, sluimerzoet en zacht,
Haren wagen spoeit met kracht,
En, 't hoofd opbeurend[13], lacht.

Starlicht wisselt ook zijn glans,
Als de nachtboô, schemerschinker[14],
Avondstar, gewasschen thans
In den grooten vlietendrinker[15],
En de zelve[16] met haar kar,
Alzoo haast 't licht krieken dar,
Weêr klare Morgenstar.

Gij, o Bacchus! weêrgekeerd
Uit het Oost, met roof verladen,
Dat met wyngerdtorts u[17] eert;
Gij, wiens spiese, rijk van bladen,
Schrikken doet het tijgerdier;
Gij, die 't hoornig hoofd zoo fier
Bebindt met mytercier[1];

Schoon gij eeuwig jongling[2] zijt,
Ruig van haar[3], nog moet gij 't geven[4]
Voor het hoofd, dat Hippolijt
Ongecierd beurt opgeheven;
En of Theseus zich behaagt,
Bacchus bet[5] geviel der maagd[6],
Daar Grieken af gewaagt.

WIJZE: Sei tanto gratioso.

O schoonheid! twijfelachtig
Bezit en goed der sterfelijke menschen!
Natuurgaaf, die onmachtig
Van duur, men ziet in korten tijd verslenscn;
Hoe glipt gij heen
Met snelle treên!
En naauwelijks verschenen,
En naauw bekeken,
Zoo zijt ge 't oog ontweken,
En verdwenen.

De mist van 't zomerzwoegen
En plondert niet zoo zeer gekleurde[7] dalen,
Die nieuwe lentens voegen;
Wanneer de zon in zonnestand, met stralen,
Van boven blaakt
En steekt, en maakt,
Dat met veel kleendre raden
De nachten jagen,
En houden, door 't vroeg dagen,
Kortre paden.

De leliebloemen kwijnen,
De roos het hoofdcierand, haar hoofd, laat hangen:
Gelijk het schittrend schijnen
Wordt met één blik gerukt van teêre wangen.
Hoe dikwijls plag
Geen heele dag,
Maar 's heeten middags hette
Der schoonsten leden
En aanschijns roem t' ontkleeden,
Door één smette!

De schoonheid is verganklijk.
Wat wijze zal zoo bros een goed vertrouwen?
Gebruik ze in 't leven danklijk,
Terwijl gij moogt, en schuw het naberouwen.
Stilzwijgend glijdt
En glipt de tijd,
Gevolgd van slimmre[8] stonden.
Staâg, staâg d' aanstaande
Veel slechter, dan voorgaande,
Zijn bevonden.

Wat voert in 't woud uw zinnen?
Geen schoonheid wisser schuilt in achterwegen.
Onvrome Brongodinnen,
Een schaar, die staag door wulpscheid is genegen,
Om 't schoone kind,
Dat zij bemint,
In bronkristal te trekken,
U zal omringlen,

[1]Later weder: „durve". – [2]Voor getuige. – [3]roover, deugniet. – [4]dringt. – [5]den weg op, wegvluchtende. — [6]dooreenmengt. — [7]Later: „mist". — [8]Later: „Sneller dan een gloênde lucht, Voor den wind en zijn gerucht, Een streek lang brandt en vlucht". — [9]Later: „lonkende". – [10]Later: „dan". – [11]Voor blozende. [12]Later: „In een kring op 't hoofd". — [13]Later: „het hoofd verheft en". — [14]Rijmshalve voor schenker. — [15]Versta: ondergegaan in de zee. — [16]Thans zelfde. — [17]L.: „u met de druifspies". Torts minjuist voor thyrs.

[1]Later: „God, die met den thyrs, vol bladen, Wreede tijgers zelfs ontroert, Om uw hoofd, dat horens voert, Den mijter bindt en snoert". — [2]Later: „nooit geschoren". – [3]Later: „eeuwig jong". — [4]Versta: opgeven. — [5]Later: „Niet te veel u zelfs behaagt, Theseus meer" — [6]Ariadne. — [7]Later: „gebloemde". — [8]kwader.

Daar 's middags boomencinglen
U bedekken.

Bergwufte Pan, mitsgaders
Bosschagiënymf, uw sluimren zal belagen;
Of 't licht[1], dat na d' Arcaders
Geboren is, u minne toe zal dragen.
Uw oog de maan
Verliefd hiel staan,
Met haar witten wagen;
Haar wolkloos zwijmen
Wij weten[2] tooverrijmen,
Doen wij 't zagen.

Wij bliezen de trompette,
Maar Hippoliet, gij waart, die haar deedt treuren,
En haren loop belette.
De Nachtgodin, opdat g'[3] haar moogt gebeuren,
Haar reize staakt.
Geen zonne blaakt
Uw aanzicht, koude u zelden
Verkleumd doet krimpen;
Geen witte marmorglimpen
Bij u gelden.

Hoe lieflijk is t' aanschouwen
Een aangezicht, daar dapperheên in zweven:
Twee statige wimbrouwen
Vol majesteits, hem tot een cier[4] gegeven.
Zijn witte nek
Mag 't zonder vlek
In glans bij Fœbus halen;
Wien lokken cieren,
Die om de schouders zwieren,
En staâg dwalen[5].

Kort haar u best wil passen,
Dat niet gevlijd en is na zekre wetten,
En 't voorhoofd ruig bewassen;
Uw kracht kan strenge en strijdbre Goôn verpletten;
Uw forsche geest
Geen reuzen vreest;
Uw borst geen Mars dar wijken,
En, door 't wel tieren,
Uw spieren Hercles' spieren
Vroeg gelijken.

Indien ge op 't paarderennen
Belust zijt, gij zult Cyllarus[6] betomen,
En ridderlijker mennen
Als Castor zelf, in 't midden aller vromen;
Of span de pees
Met zeenwe[7] en vleesch,
En schiet naar uw vermogen
Om 't veerst; nooit rieten[8]
Van Creten, streng[9] in 't schieten,
Veerder vlogen.

Of mikt ge als Parthsche volken,
Geen pijl zal zonder vogel nederstijgen;
Uw schichtpunt, in de wolken,
Zal zijnen roof 't laauw ingewand doorrijgen.
Hoe zelden heeft
Men ooit beleefd,
Dat schoone zijn behouden?
God wil u sparen,
O bloem! verduur met jaren
Onschoone ouden.

Wat dar een wijfs oploopendheid
Niet doen en denken! zij bereidt
Aanklachten, och, een schendig ding!
Voor den onnoozlen jongeling;
En, met gesleurde pruike[1], tracht
Geloof te krijgen na haar macht,
In zoo godloos een eveldaad;
Ze ontooit al 't prachtig hoofdcieraad,
Bevocht de wangen treurensmoê,
En stelt met vrouwentreken toe
Bedrog en allerleye list.
Maar hoe, wie komt hier aan? wie is 't,
Die in zijn aangezicht uitbreidt
Een koninklijke majesteit,
En moedig in de lucht beurt 't hoofd[2]?
Hoe lijkt hij, dat men 't naauw gelooft[3],
Den schoonen jongman Hippolijt?
Ten waar de kaken, minder blijd,
Van bleekheid kwijnden doodsch en naar,
En 't opgerecht en slordig haar,
Dat loochende, 't Is Theseus wis,
Die 't aardrijk weêrgeleverd is.

[1]Dat der maan, door de Arcadiërs jonger dan zij zelf gerekend. — [2]verweten, toeschreven aan. — [3]Later: „dat gij" — [4]Later: „tot cieraad". — [5]Later: verdwalen." — [6]Castors paard, hem (naar de legende) door Juno geschonken. — [7]spier. — [8]pijlen; verg. vroeger. — [9]stipt, juist.

[1]Later: „vlechten". — [2]Later: 't hoofd ten hemel heft". — [3]Later: „beseft". — [4]Later: „Aan 't schemeren". [5]Later: „gemaaid". — [6]Even dikwerf. — [7]Later: „de last en zorg". — [8]opgehouden. — [9]Hercules. — [10]Cerberus. — [11]Versta: zulk een huishouden kwam er alleen in de Hel te pas. — [12]tijdigen. — [13]Voor te weeg brengt.

DARDE BEDRIJF.

THESEUS, VOÊSTER.

THESEUS.

Ten laatste ben ik eens ontvloden, na 't lang klimmen,
Den endeloozen nacht en 't aspunt, dat de schimmen
In groote vangenis beschaduwt; mijn gezicht
Dat schemert, en[4] kan naauw gedoogen 't lieve licht.
Eleusis viermaal heeft geoegst[5] vrouw Ceres' âren,
De Weegschaal dag en nacht zoo dik[6] ging evenaren,
Terwijl de twijffelmoeit[7] van 't onbekende lot
Mij, onder ramp van dood en leven, bij den God
Des afgronds heeft verlet[8]. Alleen een deel van 't leven,
't Gevoelen der ellende, is overig gebleven
Voor mij gants afgeleefde. Alcides[9] maakte in 't lest
Een end van mijnen tocht, en (doen hij uit zijn nest
Den rekel[10] leiden zou, dien hij der Helle ontrukte)
Was oorzaak, dat met hem mijn wereldreis gelukte;
Maar de afgematte deugd de voorge kracht ontzeît,
Mijn beenen beven; oh! wat was 't een arrebeid
Van uit den viervliet, die met vlammen welt verbolgen,
Te snoffen na de lucht, Alcides' spoor te volgen,
En doodsgevaar t' ontvliên! maar wat voor een gedruisch
Van schreyen raakt mijn oor? hoe is er voor in 't huis
(Men melde 't mij) misbaar en tranen en ontstellen,
Vermengd met droef gekarm? den voogd en waard der Hel-
Alheel die herberg past[11]. (len

VOÊSTER.

't Is Fædra, die te grootsch
En heel hardnekkig, bij het raadslot blijft des doods,
En ons geschrei veracht, en dreigt van hier te scheiden.

THESEUS.

Wat oorzaak heeft ze, zich tot sterven te bereiden,
Voorneemlijk nu haar man gekeerd is, moêgereisd?

VOÊSTER.

Deze oorzaak zelf veeleer een rijpe[12] dood vereischt[13].

[4]Later: „aan 't schemeren". — [5]Later: „gemaaid". — [6]Even dikwerf. — [7]Later: „de last en zorg". — [8]opgehouden. — [9]Hercules. — [10]Cerberus. — [11]Versta: zulk een huishouden kwam er alleen in de Hel te pas. — [12]tijdigen. — [13]Voor te weeg brengt.

THESEUS.

Wat of er wichtigs mag in dees verbaasdheid[1] schuilen?
'k Versta 't niet; spreek klaar uit: wat port haar dus te hui-
VOÛSTER. (len?
Ze ontdekt het niemand niet, en, overdroeve vrouw!
Verbergt, in 't diepst van 't hart, 't geheim van haren rouw,
En is van opzet, bij zich zelleve te slijten[2]
't Geen haar tot sterven port; dit is 't, dat ons doet krijten.
Oh! spoei, ik bidde u, spoei! 't is noodig, ga doch voort.

THESEUS.

Ontsluit 't gesloten hof, en opent 's konings poort.

THESEUS, FÆDRA.

THESEUS.

Helaas, mijn bedgenoot! is dat na groot verlangen
Het aanzicht uws gemaals en bruidegoms ontvangen?
Wat maakt uw rechterhand met dat gevatte zwaard?
Hoe komt het, dat uw moed om mij niet wat bedaart?
En waarom meldt ge niet, wat dat u 't licht doet wijken?

FÆDRA.

Ah! Theseus, groot van moed, ik bid u, bij den rijken
En koninklijken staf, bij uwer zonen aard,
Bij uwe komst, en bij mijne assche, alreê vergaard,
Vergun me, dat ik sterf!

THESEUS.

Wat doet u 't sterven kiezen?

FÆDRA.

Doods oorzaak melden is doods waarde vrucht verliezen.

THESEUS.

Geen mensch behalven ik, die heeft[3] hier hoorens kans;
Wat schroomt ge voor 't gehoor uws overkuischen mans?
Zegt op, ik zal 't geheim in trouwen boezem dekken.

FÆDRA.

Vertrek[4] niet 'tgeen ge wilt, dat niemand zal vertrekken.

THESEUS.

Ik zal u nimmermeer vergunnen stervens macht.

FÆDRA.

Wie kan 't beletten, als ik sterven wil met kracht?

THESEUS.

Zeg op, wat zonde dat gij boeten wilt met sterven?

FÆDRA.

Maar[5], dat ik leef.

THESEUS.

Kan ik met tranen niet[6] verwerven?

FÆDRA.

Men sterft de waardste dood, terwijl men wordt beschreid.

THESEUS.

Zij zwijgt vast langs hoe meer; dit oude wijf ontbeid'[7],
Dees voêster 't melden zal door banden, slagen, smeten[8],
't Geen deze weigert; bindt deze aan met boei en keten,
En drijft haar 'tgeen zij heelt met slagen uit en pijn.

FÆDRA.

Hoû op, 'k zal 't zeggen, wanneer 't immers zoo moet zijn.

THESEUS.

Wat keert ge van ons af uwe oogen rood gezwollen,
En dekt met uw gewaad de tranen, die er rollen
En bigglen, reis aan reis, van uwe kaken? – nu!

FÆDRA.

O schepper van den Goôn! tot tuig aanroep ik u,
En u, o schitterglans van 's Hemels fakkelvlamme!
Wiens opgang oorsprong gaf aan onzen hoogen stamme[9];
Besprongen, ben ik niet met mijnen wil geschend,
't Geweten niet bezweek door staal of[10] dreigement,
Het lichaam evenwel geweld en kracht most voelen;
Ik zal mijn kuischheids smet met wondenbloed afspoelen.

THESEUS.

Zeg op, zeg op, wie heeft mijn roem verdelgd zoo ras?

FÆDRA.

Die, dien ge minst verdenkt.

THESEUS.

'k Wil 't weten, wie het was.

FÆDRA.

Dit zwaard des schenners zal 't u duidlijk kunnen zeggen,
Hetwelk hij, ang voor 't volk, ontvliedend hier liet leggen.

THESEUS.

Wat schelmstuk, wee mij! zie 'k? wat zie 'k voor een ge-
Het koninklijk ivoor, zoo kartelig[1] doorwrocht (drocht?
Met kleene beelden; 't hecht, dat praalt met 't Attisch wa-
Maar waar langs of hij zelf ontsnapt is? (pen.

FÆDRA.

Deze knapen
Verbaasd hem zagen vliên zoo snel, alsof hij vloog.

THESEUS.

Bij d' heilge Godesvrucht, bij d' Oppergod[2] omhoog,
En die het[3] tweede rijk der golleven met[3] macht toomt;
Waar her[4] of deze smet van 't zondige geslacht koomt?
Heeft Grieken dien gekweekt, of Fasis Colchis' vloed,
Of Scythsche Tauris? dit van deugd veraardend bloed
Is zijnen stam gelijk, en aardt na zijne moeder[5]:
Den Amazonen is het eigen, langs hoe woeder[6]
Te haten 't huwelijk; en 't lichaam, dat lang rein
En kuisch was, door misbruik te maken lustgemein;
Snoode afkomst, die geen wet eens betren lands kan binden.
Zelfs dieren bloedschand vliên, en die niets schandlijk vin-
Bewaren nog de wet van bloedverwantschap; waar (den,
Is 's jongmans aangezicht, en dat gemaakt gebaar?
Die majesteit, die zoo ontzaggelijk woû schijnen,
Geneigd tot overoude en lang verstorve mijnen[7]?
Dat statig opzicht, en die strenge sture zeên
Des guren ouderdoms? o gij bedrieglijkheên
Des wandels, die zoo diep verberregt uw gepeinzen,
En met 't schoon aanschijn kunt de smet der ziele ontvein-
De schaamtelooze zich met schaamte kleeden kan, (zen!
Godvruchtigheid bedekt den goddeloozen man,
En rust den stouten mensch; bedriegers prijzen waarheid,
De laffe schijnen streng; o, zwerver in de naarheid
Der bosschen, wildeman, kuisch, ongerept, en ruw!
Hoe waart ge, t' mijner schand, dus lang van 't hylik schuw?
En lustte 't u aldus het mannenrecht te winnen,
En van mijn bedde, met dit schelmstuk, te beginnen?
Nu, nu weet ik 't u dank, o God, daar 't al voor beeft!
Dat, door mijn vuist geraakt, Antiope is gesneefd;
Dat ik, afstijgend naar des afgronds duistre holen,
U uwe moeder niet zorgvuldig liet bevolen.
Loop, loop, voortvluchtig, wijd door 't onbekende land;
Schoon gij gescheiden wordt aan 's aardboôms andren kant,
Door Oceaansche diepte, en wandelt daar[8], gescholen
In d' andre werreld, gij treedt tegens onze zolen;
Al is het dat ge u bergt in d' allerveerste wijk,
En 't aspunt overschrijdt, dat steile en nare rijk,
En veerder doolt dan 't sneeuw der grijze wintersche oorden,
En 't buyig dreigement van 't kil bevrozen Noorden
Laat achter uwen rug, nog zult ge niet ontgaan
De straffe van uw kwaad; staag zal ik achteraan
U, die voorvluchtig zijt, nastappen al verbolgen,
En, alle winkels[9] door, u op de hielen volgen,
En overmeten 't al, 'tgeen gij gesloten waant, (baand,
't Geen veer leît, 'tgeen dat schuilt, 'tgeen woest en onge-

---

[1] verbijstering. — [2] verteren. — [3] Later: „heeft nu". — [4] verhaal. — [5] Wel. — [6] Thans niets. — [7] wachtte, toeve. — [8] smakken. — [9] Zie boven, blz. 254b, aant. 4. — [10] Later: „'t gemoed bezweek door staal noch eenig"

[1] door insnijding. — [2] Later: „Godvruchte heiligheid bij God Jupijn". — [3] Later: „gij die 't" en „golven met uw". — [4] Van dien. — [5] De Amazoon Antiope (zie vroeger). — [6] Later: „staag verwoeder". — [7] gebaren ('t Fransche mines); zie vroeger. — [8] Thans waar. — [9] hoeken; zie vroeger.

En heel verscheiden leît; geen plaatse zal me weren.
Mijn bedeloften ik ook herwaart aan zal keeren,
Waar langs men met geen schicht u kan doorschieten fel.
Gij zult vernemen, wie gekeerd is uit de Hel.
De vader van de zee[1] verwilgde[2] mij drie beden,
En heeft dees gifte bij des afgronds[3] heiligheden
Bevestigd met een eed; o zeevoogd! nu is 't tijd,
Vergun me een droeve gift, en geef, dat Hippolijt
Niet langer en aanschouw de blijde zonnestralen!
Geef, geef, dat 's vaders toorn ter schimmenwaart doe da-
Den boozen jongeling! o vader! kom uw zoon (len
Rampzalig nu te hulp. Wij zouden voor uw troon
Niet spillen deze gaaf, als zijnde d' alderleste,
't En waar groot hartenleed ons dit van 't harte preste.
Ik heb in 's afgronds poel mijn bedeloft gespaard,
En bij d' afgrijslijkheên van Pluto onder d' aard',
Doen d' Helsche vorst[4] ons dreigde, ang zijnde voor zijn[5]
O vader, nu bewijs uw toegezeide trouwe! (vrouwe;
Hoe toeft ge nog, en maakt de zee nog geen geruisch?
Beweef de duisternis met bulderend gedruisch
Van winden, die het vlak met zwarte nevels dekken,
Ontruk ons starrenglans en 's hemels heldre plekken;
Giet uit de zoute zee! gedrochten wek op 't[6] ruim,
En dagvaart in uw toorne ook 't Oceaansche schuim!

REI.

O vrouw natuur! gij moeder van den Goôn,
En gij, o voogd van 's Hemels klaren troon!
Die het gestarnt, aan 't snelle dak gespreid,
En d' assen met gezwinde naven dreit[7],
En weutelt staâg de wufte flonkervieren;
Hoe waakt ge zoo bezorgd in 't hemelstieren!

Zoo dat nu vorst en rijp het bosch ontkleedt,
Nu d' appelboom weêr koele schaduw spreedt,
Dat nu de nek des zomerleeuws verschrookt,
Met grooten brand en hette 't koren kookt;
Nu weêr de herbst, door 't matigen der tijen,
Het weeldig ooft tot rijpheid doet gedijen.

Maar waarom gij, de zelve groote God,
Die 't allergrootst bestiert na uw gebod,
Op wien 't gewicht der wijde wereld drijft,
Dat na uw wenk zijne ommekreitsen schrijft;
Hoe ziet ge, met zoo groote een zorgeloosheid,
Van boven aan der menschen bittre boosheid?

Zoo dat ge den Godloozen niet en schut[8],
Noch na verdienst den vromen strekt tot nut!
Onordentlijk Fortuin ons doen beleidt,
En blind en zot haar gaven spilt en spreidt;
Haar gunste doet het aldersnoodste opluiken[9],
En heiligheid voor macht en geilheid duiken.

In 't heerlijk hof bedrog den meester maakt,
't Volk lacht, wanneer een dief op 't kussen raakt;
Het eert en haat een zelven[10] wispeltuur.
Rechtvaardigheid bekomt haar vroomheid zuur,
De kuische ziel in armoê diep blijft steken,
En overspel heerscht machtig door gebreken.
O dwaze schaamt', van buiten schoon bestreken!

Maar wat of ons dees bood voor tijding brengen zal?
Hij ziet er drukkig uit, en houdt al hijgend stal.

[1]Neptunus. — [2]bewilligde. — [3]Versta: der onderwereld. — [4]Later: „Toen hij". — [5]Later: „bang voor zijn geschaakte". — [6]Later: „wek monsters op het". [7]Voor draait, gelijk reeds herhaaldelijk zweit voor zwaait. — [8]weert. — [9]bloeyen — [10]Versta: één en dezelfde.

VIERDE BEDRIJF,

THESEUS, BODE.

BODE.

O lot der dienstbaarheid, hoe lastig valt uw juk!
Wat maakt ge mij ten bood' van 't schendig ongeluk?

THESEUS.

De neêrlaag niet ontzie vrijpostig[1] te verbreeden[2];
'k Verwacht niet onbereid den slag der zwarigheden.

BODE.

De tong ontzeît, uw leed te melden en uw kruis.

THESEUS.

Zeg op, wat ramp bezwaart ons aangevochten huis?

BODE.

Helaas! uw Hippoliet kwam jammerlijk te sneven.

THESEUS.

O vader! 'k wist al, dat hij was geraakt om 't leven;
De schaker leît er toe; hoe kwam hij aan zijn dood?

BODE.

Na dat hij met gevaar verbaasd ter stad uit vlood,
En rekte zijnen pad met snelheid door vertsagen,
Hij hooge kleppers[3] fluks heeft in 't garreel geslagen,
En toomd' hun monden met het leuterend[4] gebit;
Doen momplend allerleis, dan dat, dan weder dit,
Verfoeyende den boôm des vaderlands, veelvuldig
Hij om zijn vader roept, en streng en ongeduldig
Der rossen toomen schudt, en hun den breidel viert,
Wan ras de woeste zee van uit den afgrond tiert,
En zwelt en groeit, en gaat tot aan de starren bruisen.
Geen wind blaast over 't zout, de lucht is vrij van 't truischen.
't Gepaaide[5] vlak beroerd wordt van zijn eigen weêr:
Geen Zuidewind onstelt zoo fel 't Sicanisch meer,
Geen zee en rijst zoo hoog, door baren aan het[6] woeden,
Wan Corus meester is, en rotsen door de vloeden
Aan 't davren raken, en het grijze en ziedend schuim
Leucates toppen beukt, op 't grondelooze ruim.
Een hoog gebulte zee verrijst; de vloed gezwollen
Komt met een zeegedrocht na zand[7] en strand toe rollen;
Doch dreigt zoo groot een smet[8] geensins der schepen boord,
Maar 't land; geen lichte stroom de baren wentelt voort;
'k En weet niet wat de golf, veel grooter dan veel golven,
Mag houden in haar opgehoopten schoot[9] gedolven,
Wat aarde een nieuw gebroed wil toonen 's Hemels slot.
Een eiland komt er op, en Epidaurus God,
En de Scironides, steenrotsen, van den volke[10]
Bekend door Scirons[11] straf, gaan schuil in waterwolke[10],
Ook 't land, genepen van twee barrenende[12] zeên.
Terwijl we dit verbaasd beklagen met gesteen,
Zoo loeit het gansche vlak, en alle klippen kraken
Van allen kanten, en haar toppen douwen[13] braken
En schuimen bij gebeurt[14]; vermits de zee zich rept,
Gelijk de wallevisch, die gierig water schept,
Hetwelk hij weder loost door pijpen wijd van monden,
Daar hij in 't ondiep zwemt der Oceaansche[15] gronden.
De waterkloot in 't end barst cislijk door den stoot,
En strandwaart voert de plaag, door vreeze ruim zoo groot.
De zee haar ondier volgt, en zwallept op het drooge.

[1]vrijmoedig; verg. desbelust de aant. op Starter, bladz. 5. — [2]verbreiden, melden. — [3]Later: „trotsche hengsten". — [4]stremmend. — [5]kalme, effene. [6]Later: rijst hooger als ontstelde golven". — [7]Later: „dien". — [8]Voor smeet, smak. — [9]Later: „In haren vollen schoot besluit, en houdt". — [10]Later: „bij de volken" en „waterwolken". — [11]De doer Theseus verslagen euveldoener. — [12]Voor barnende, brandende. — [13]Gezwollen voor water, waarin het later ook veranderd is. — [14]Anders bij beurten. — [15]Later: „bezwemt de kolk der grondelooze".

De schrik mijn beenen schudt.

THESEUS.

Maar hoe was in uw ooge
Dat woeste lijf van leest?

BODE.

De groote pekelvar[1]
Stak uit een blaauwen nek, en beurde een groene star[2]
Met opgeheven kam na boven; beî zijne ooren
Die waren[3] borstlig, bont gekakeld[4] ieder horen,
En zoo van kleur, gelijk een stier die kudden temt,
En een die in de vloên geboren[5] drijft en zwemt.
Hier blikkert zijn gezicht, daar braakt hij vier en vonken.
De vette nek, waarop de blaauwe vlakken pronken,
Beurt grove spieren op; de neus, heel wijd gegaat,
Al gapend snuift en snorkt, groen klevend mos cieraad
Aan borst en kossem[6] geeft; roô verwe sprengt[6] de lenden.
Het achterlijf in visch en ondier zich gaat enden,
En 't overige deel van 't groot geschubde beest[7]
Sleept endloos achteraan; die walvisch wordt gevreesd[7],
Als een die 't snelle schip verzwelgt en weêr kan geven
Van 't onderste der zee; de waterkusten beven,
En het verbaasde vee langs d' akkers henen vliedt;
De harder volgt uit schrik zijn koeyen langer niet,
't Gedierte 't woud verloopt, de jagers staan en kijken,
Van vreeze doodsch en stijf; nog ziet men niet bezwijken
Den moed van Hippoliet, die met den toomen kort
Zijn paarden ment en drijft, en die vervaard zijn port
Met zijn bekende stem; een weg, om licht te sneuvelen,
Bij Argos leît, wat hoog op de gebroken[8] heuvelen,
Heel dicht op 't naaste strand der aangelege zee.
Hier scharpt zich[9] dat gevaart, en maakt zijn gramschap reê.
Na dat het in zich zelf vergrimde, en dat de tooren
Zich aarde, en maakte vast een veurspel van te voren,
Zoo vliegt het snellijk voort, met een gezwinden vaart,
En raakt met spoênden tred naauw 't bovenste van d' aard,
En vreeslijk ziend', houdt stal voor[10] sidderenden wagen,
Uw zoon hier tegens aan rijst op, en onverslagen
En forsch van aangezicht luid dondert, dreigt[11], en graauwt:
„Dees ijdle schrik mijn moed in 't minste niet verflaauwt,
Want, als mijn vader, weet ik raad tot stieren temmen."
De rossen wrevelig, die met geen breidel stemmen,
Heen rukken met de raân, en reê gedwaald van 't pad,
Verbijsterd varen voort, dat langs, daar vlug en rad
De razerij hun jaagt, en hollen door de rotsen.
Maar, als een stuurman, wen in zee de baren klotsen,
De kiel wendt slinks dan rechts, en nimmer dwars aan voert
De zijde na de vloên, die hij door stuurkunst loert[12];
Niet anders ment hij ook de spoeyende garreelen.
Nu drukt 't gebit den bek, met stijfgespanne zeelen,
Met dwarsche slagen touwt hij reis aan reis den rug;
De stage medgezel die volgt ze al even vlug.
Nu glippende over 't ruim en 't effen, nu in 't wenden
Dwaalt 't ondier hun te moet, en jaagt van allen enden[13]
Den beesten[14] bangheid aan, die verder niet en vliên,
Mits 't grouwzaam zeegedrocht 't gehorend hoofd laat zien,
Ontmoetend hun heel norsch, van toornigheid[15] gezwollen.
De kleppers[14] doen[16] verbaasd geraken aan het hollen,
En luistren noch na toom, na zweep, of voermans keel;
Zij worstelen, om zich te vrijen van 't garreel,
Verschoppend' hunne vracht met voeten opgeheven.
Uw zoon voorover plat op 't aanzicht komt te sneven[17],

[1]Voor zeestier. — [2]kop; zie vroeger. — [3]Later: „Zien ruig en". — [4]gesprikkeld. — [5]Later: „in de watervloên geworpen". — [6]kwab en besprengt. — [7]Later: „dier" en „elk vreest den walvisch hier". — [8]Later: „afgebroken". — [9]zet zich schrap. — [10]Later: „En zet zich vreeslijk voor den". — [11]Later: „aanzicht, dreigt en buldert, roept". — [12]leurt, fopt, ontwijkt. — [13]Rijnshalve voor kanten. — [14]Later: „paarden". — [15]Later: „Hun fel en forsch ontmoet, van grimmigheid". [16]toen. — [17]vallen.

En wikkelt en verwart zijn lichaam in een strik;
En hoe hij zich meer rept, te vaster wordt hij dik[1]
Van vollegzamen knoop bezwachteld door het woelen;
't Bedreven schellemstuk[2] de beesten ras gevoelen,
En vrij van wagenaar[3], met 't glippen van de raân,
Waar hun de vreeze jaagt daar rennen zij op aan;
En zulk een wagen was 't, die zijne vracht niet kende,
En vloekende den dag, dien 't valsche zonlicht[4] mende,
Ten buitenbaansche bank uitschokte Fœbus' zoon[4].
Het veld wordt overwijd besprengd van 't bloed des doôn;
Het hoofd, gekraakt, gekneusd, op 't harde van de rotsen,
Men reis aan reis mocht zien ophuppelen en botsen;
De dorenheggen voort gaan strijken met het haar;
Een harde keisteen rijt 't schoon aanschijn gants en gaâr.
't Rampzalig schoon komt door veel wonden t' overlijen,
En over 't stervend lijk gezwinde wielen glijen.
Een halfgebrande paal, juist mids[5] bij d' echenis[6],
In 't end 's gesleepten lijfs en romps verletter[7] is.
Door 't hechten van den heer de wagen staat gebonden;
De rossen stuiten kort, mits 't haperen der[8] wonden,
En breken te gelijk het marren met hun heer.
Doen snijden takken den halfdoode meer en meer;
Zoo doet het braambosch, scharp van dorens stekelheden,
En elke stronk die[9] vat een deel van 's dooden leden;
De knechts, een droeve schaar, die dwalen al bedrukt
Omher de plaatse, daar uw zoon, van een gerukt,
Uitteekent 't lange pad met bloênde purperkleuren;
De honden, op het spoor, om 's meesters leden treuren.
De nijvrige[10] arrebeid der droeven, met gesteen,
Tot nog toe 't lichaam niet kon brengen gants bij een.
Is ditte[11] schoonheids glans? – die thans[12] nog zoo vermetel,
Onfeilbaar erfgenaam van zijnes vaders zetel,
En heerlijk rijksgenoot, der starren glans beschaamt,
Ter jongste stacy dees ten lijke wordt verzaamd.

THESEUS.

Natuurkracht al te stark, met wat een groot vermogen
Verbindt ge d' ouders, door den band des bloeds bewogen!
Hoe eeren wij u ook zelfs tegens ons gemoed!
Mijn wil was 't, dat door straf zijn misdaad werd geboet,
'k Beween nu mijn verlies.

BODE.

Die geen en schreit[13] niet eerlijk,
Die schreit om 't geen hij wenschte.

THESEUS.

Ik acht vooral dit deerlijk
En d' allergrootste ramp, indien het ongeluk
't Gewenschte afgrijslijk maakt.

BODE.

En waarom druipt[14] van druk
Uw wange, indien g' hem[15] haat?

THESEUS.

Ik schrei niet om 't verleren,
Maar dat ik, vader[16], hem deed in zijn bloed versmoren!

REI.

Wijze: Het was een jonge held.

Hoe draait Fortuin het al,
Door schendig ongeval!
Min woedt ze tegens kleene;
Wie zich niet hoog verheft,

[1]herhaaldelijk. — [2]Nam. die schopping. — [3]Verouderd voor voerman. — [4]Faëthon, toen hij den zonnewagen mende. – [5]midden; zie vroeger. – [6]engte. [7]stremmen. — [8]Versta: door de. — [9]Later: „veldstruik". — [10]Later: „vurige". — [11]Voor dit de. — [12]straks. — [13]Later: „Hij schreit gewis". — [14]Later: „Hoe weent ge dus". — [15]Later: „Om dezen dien ge". — [16]Later: „de vader".

Gods hand veel zachter treft,
En[1] leeft bevrijd van peene[2].

Vergeten burger rust,
Van tweedracht onbewust;
In hutten slaapt men stiller.
Het hemelhoog gesticht
Voor geene stormen zwicht,
Noch voor den regenspiller.

Het bliksemend geschal
Schiet zelden nedrig dal,
Jupijn, met donderslagen,
Kan 't woud van Cybele
En Caucasus, in 't breê
En 't lange, schrik aanjagen.

Jupijn pikt uit beducht[3]
't Geen hoogst rijst in de lucht;
't Laag dak des ongeachten
Geen groote ontsteldheid lijdt;
Gezwind vervliegt de tijd,
Met twijfelbare schachten.

Geen mensch vindt heul noch trouw
Bij deze blinde vrouw;
Hij, die de dood ontvluchtte,
Des hemels starren zag,
En 's levens heldren dag,
Vindt 't huis vol ongenuchte,

En ziet zijn vaders stoel[4]
Bedrukter, als de poel
Des jammers, in het keeren.
Godin, die 't outer ciert,
Daar u Athenen viert,
Gij kuische, die wij eeren;

Nu Theseus 's hemels troon
Aanschouwt en d' Oppergoôn,
En komt van Styx opklimmen,
Gij Pluto paait, en wijdt
Hem weder Hippolijt;
De wreedaart mist geen schimmen.

Wat klagelijk een stem galmt van den hoogen daken,
En wat wil Fædra met gestroopte klinge[5] maken?

VIJFDE BEDRIJF.

THESEUS, FÆDRA.

THESEUS.

Wat dolheid noopt u, die ontsteld zijt door 't geween?
Wat wil die bloote kling? wat wil dat droef gesteen,
En 't janken op het lijk uws vijands, korts verbannen?

FÆDRA.

O fellen afgronds Voogd[6]! koom mij, koom mij aanrannen!
Stier tegens mij 't gedrocht der blaauwe baren uit,
Wat Thetys, wreed van aard[7], in haren schoot besluit,
En al wat d' Oceaan met wufte pekelgolven
Bevattend, in het diepst der gronden houdt gedolven.
O Theseus, staag vervloekt! o, die nooit waart gewoon
Te keeren met geluk! den vader en den zoon
Uw komste 't leven kost; gij sloopt uw huis moorddadelijk,
Door min of haat altijd uw eige vrouwe schadelijk.
O Hippoliet, hoe zie 'k uw aanschijn dus in 't stof?

[1]Versta: en hij. — [2]moeite. — [3]gevreesd. — [4]zetel. — [5]Later: „den blooten degen. — [6]Later: „o felle Zeevoogd! kom". — [7]Later: „wijd en zijd".

Heb ik 't zoo toegemaakt? wat wreede Sinis[1] of
Procrustes[1] heeft gespreid uw lieve ledematen?
Of wat Cretenzer stier, tweestaltig[2], uitgelaten
In 't loeyen, daar hij meê Dedaalschen doolhof vult,
Heeft met gehoornden muil zoo forsch u zonder schuld
Verscheurd? oime[3]! waar of uw schoonheid is gebleven?
Uwe oogen, ons gestarnt'? hoe, legt ge zonder leven?
Een luttel u vertoon, en luister na mijn reên!
Ik spreek niet schandelijks; ik sta u toe de peen[4]
Te boeten[5] met dees hand, en zal het lemmer drukken
In deze onreine borst, en van haar schellemstukken
Met eenen van haar ziel uw Fædra stroopen ras,
En volgen u ontzind[6], door zee, door 't helsch moras,
Door viervliet en door Styx; laat ons de schimme paayen.
Ontvang mijn hulsel en het haar, met droevig schrayen[7]
Gerukt van 't voorhoofd, rood van nagels opgescheurd.
Te paren ziel met ziel en viel me niet te beurt,
Maar 't is me wel gegund te paren de ongelukken! –
Indien ge schuldig zijt aan bloedschands schellemstukken,
Zoo sterf gewilliglijk der min te wille dan;
Indien ge zuiver zijt, ter liefde van uw man.
Of zal ik mijn gemaal bij blijven in het huwelijk,
Dat ik bevlekte door dees misdaad al te gruwelijk?
Ontbrak die gruwel nog, opdat gij onbesmet
Gebruiken zoudt een door het bloed gewroken bed?
O dood! gij, stilpijn van het kwaad der minnezeden!
O dood! gij, eere der geschondene eerbaarheden,
Wij vliên tot u; doe op, doe op uw zachten schoot!
Athenen! hoor, en gij, o vader! ruim zoo snood
Als veege[8] stiefmoêr, valsch is 'tgeen ik u vertelde;
En logenachtig, als een zinnelooze, ontstelde,
Versierde[9] ik schennis, die mijn hart door razerij
Zelf ingezopen had; rampzaalge vader! gij
Hebt straf genomen van 'tgeen valsch is en gelogen.
De onnoozle jongeling, heel kuisch van ziel en oogen,
Door mijn bloedschennis hier gesmoord leît in zijn bloed.
Ontvang, o Hippoliet! hetgeen u waren[10] doet.
Mijn goddelooze borst ontbloot ik voor 't rechtvaardig
Ter wraak geslepen spits; mijn wondenbloed zal waardig
Den heilgen jongeling 't lijkoffer nu voldoen.
Leer, leer, o vader! uit de stiefmoêr, met wat zoen
Gij uw gesleurden zoon zijn schimme moet bevreden[11];
Bestel hem na verdienst in onderaardsche steden[12].

THESEUS, REI.

THESEUS.

Gij, keel des jammerpoels, bleekverrewig en graag!
Spelonk van Taenarus, verzetelvliet, die staag
Zijt aangenaam der ziel, gemat door vele rampen,
Gij, log en traag moeras, ontvangt in uwe dampen
Mij, goddeloozen mensch! en drukt met endloos wee
Hem, die gedompeld wordt. Nu, wilde woeste zee!
Nu, zeegedrochten, fel van aard, en wat beneden
In Proteus' baren schuilt, komt herwaart, rukt de leden
Van mij, die in zoo groot een schelmstuk juich en lach,
In d' allerdiepste kolk! en gij, o vader[13], ach!
Die willig staag verhoort mijn toornige gebeden;
'k Heb een doodwaardig feit[14] bestaan, en heb de leden

[1]De roover en dwingeland der Grieksche legende, door hun verscheuren en verwringen van 't lichaam berucht. — [2]van tweederlei vorm. — [3]Later verhollandscht in „wee mij!" — [4]straf — [5]voldoen. — [6]Versta: ontzield. — [7]Rijmshalve voor schreyen. — [8]Versta: ik de stervende. — [9]Verzon. — [10]Versta: uw schim nog rondwaren; in 't Latijn schijnt Vondel moras voor mores gelezen te hebben (recipe jam mores); de oorspronkelijke zin is: ontvang wat u naar 't gebruik toekomt. — [11]Voor bevredigen. – [12]plaatsen, grafgewelf. — [13]Neptunus; zie boven. — [14]Later: „stuk".

Mijns afgescheiden zoons door moord ter neêrgeleid,
En deerlijk over veld en akkers heen gespreid,
En[1], die 't versierde[2] kwaad wil wreken na vermogen,
In ware boosheid ben vervallen door de logen.
'k Heb met mijn misdaad zee en lucht en hel vervuld.
Dees rijken alle drie, die wagen van mijn schuld.
'k Hoop wijders op geen heil; was 't daarom dat ik keerde[3]?
Ach! stond u hierom op[4] de ruime pad na d' eerde[5],
Opdat ge beider lijk en dobblen moord aanschouwt?
Om, van uw vrouw en kind versteken, ongetrouwd,
Het lijkrijs[6] uwes zoons en uwer gemalinne
Met eene zelve torts t' ontsteken, droef van zinne?
Alcides! schenker van het zwarte en nare licht[7],
Zend Dis[8] uw gave weêr! herlever mijn gezicht
D' ontvlode schimmen! wee mij, goddeloozen mensche!
Vergeefs ik om de dood, zoo korts verlaten, wensche!
Gij, raauwaard! kunstenaar des neêrslags van uw zoon,
Die moord gebrouwen hebt, zoo fel en ongewoon,
Eisch nu verdiende straf op uwen eigen koppe!
Een pijn, die de aarde raakt met streng gebogen toppe,
Den losgelaten na den hemel spouwe in tweên!
'k Word' steil geschoten over Scirons rotsen heen!
'k Heb zwaardre straf gezien, die Flegeton[9] (wiens golven
Omeinglen de gedoemde, in Helschen brand gedolven)
De zondaars lijden doet; 'k weet reê, wat straf, wat kolk
Mijn geest te wachten hebb'. Wijkt, wijkt, misdadig volk!
De stadige arrebeid van Sysif, grijs van jaren,
Zijn steen, op dezen nek getild met groot bezwaren,
Mijn slavende armen matte! ik zij ten spot den vliet,
Die op de lippen staat[10]! de felle vogel schiet'
Van Tytius na mij! ter straf mijn lever wasse!
En gij, Ixion, rust! het rad, dat om uwe asse
Herwentelt zonder te weêrstreven evenzeer,
Dat draag mijn leden weg, met toegedreven keer!
Gaap, aardrijk! bayert, in wanschapenheid afgrijselijk!
Ontvang me, ontvang me! 'k ga met meerder recht na 't ei-
Gedoemde zielenspook! ik volge mijnen zoon. (selijk;
Vertsaag niet, Schimmenvoogd! 'k naak zuiver uwen troon.
Ontvang me, die niet meer zal 't eeuwig huis[11] begeven.
Geen bidden Goôn beweegt; maar werden ze gedreven
Met smeken tot wat schelmsch, zij gaven haast gehoor!

KEI.

De tijd van rouw en klacht duurt eeuwig door en door,
O Theseus! uwen zoon betaal zijn leste stacy,
En berg gezwind de leên, zoo gruwelijk, eilacy!
Gesleurd, gescheurd, en vuil bezoedeld van den moord.

THESEUS.

Brengt herwaart 't overschot des lieven lijfs! brengt voort
't Gewicht der leden, ruw en reukloos gaârgedragen[12].
Is dees[13] mijn Hippoliet? ik, ik[14] heb u verslagen!
Ik ken[15] mijn schendaad; 'k heb om 's vaders hulp gebeên,
En nuttig[16] vadergift[17]; opdat ik niet alleen
En eenwerf schuldig waar, als vader, aan dees plagen.
O kinderloosheid, rump in afgesloofde dagen!
Erbarmelijke man! omhels, omhels de leên,
En nedervallend stoof, met hartelijk gesteen,
Al wat er van uw kind nog over is gelaten.
Schik des gescheurden lijfs misleide[18] ledematen,
O vader! ordentlijk te zamen al geheel,
En op zijn plaats herleg een ieder dwalend deel:
De starke rechterhand lag hier, de slinke, op 't mennen
Des breidels afgerecht, op deze plaats; wij kennen
De merrekteekens van de slinke zijde; och och!
Hoe groot een deel ontbreekt aan onze tranen nog!
O siddrend' handen, leert in uwen[1] treurplicht harden[2];
De dorre kaken van geen tranen vochtig werden;
Terwijl de vader telt den zoon zijn leden toe,
En 't lichaam maaksel[3] geeft; dit lid bezie eens, hoe
't Van allesins is met veel wonden afgegeten,
En vormeloos al heel! wij twijffen, of we weten
Welk deel dat uw is; doch 't behoort u lijkwel[4] meê;
Hier leg het, niet op zijn, maar op een leêge steê.
Is dit dat aanschijn, klaar van[5] twee gestarrende oogen,
Daar 't vijandlijk gezicht tot Min door werd bewogen?
Waar is de schoonheid toe vervallen uit haar kracht!
Vervloekte schikking van der Goden oppermacht!
O felle razerij! keert zoo de zoon op heden
Ten vader, door de kracht van mijn gestorte beden!
Ontvang de jongste gifte uws vaders dan, ik zel[6]
Uwe uitvaart menigmaal nog houden met gekwel.
't Vier ondertusschen ga met dezen dingen strijken.
Ontsluit het huis vol druks, door dees vermoorde lijken.
Geheel Athenen klink' van rouwgalm! gijliên, gaat,
Ontsteekt het lijkrijs van het koninklijke zaad;
Maar gijliên, veldwaart zoekt na 's lijfs verspreide stukken,
Dat d' aard' haar[7] godloos hoofd bevalle[8], en zwaar moet drukken!

Op PIETER PIETERSZ. HEYN,

LIEUTENANT-AMIRAAL[9].

De bliksem, die het Beeld van 's aardrijks Dwingeland
Lest sloeg de Kroon van 't hoofd, den Schepter uit de hand[10],
Voorspelde dezen Heyn, den Zeeschrik van Delfshaven,
Die 't al verovert, wat West-Indien kan graven[11].
't Vereenigd Neêrland vreez' voortaan voor geen beleg;
Filippus leît in zwijm, en heeft den doodsteek weg.

OP HET ONTZET VAN PIET HEYNS BUIT[12].

HET WEST-INJES-HUIS SPREEKT:

Ik stak nog in ien geks-kaproen
Doen 'k zay: „waar toe dit Garnizoen[13]?"
Maar doen de moedwil opgeruid
Begon, om Sinte Pieters buit,
Ien kangs te wagen, driest en dom,
Mit vliegend vaandel, slaande trom;
Doen kwam mij 't krijgsvolk wel te pas,
De stienen vlogen deur het glas;
Ik docht: „dees Geuzen binnen[14] Spaansch,
Of is Sint Pieter Harmiaansch[15]?"

---

[1]Versta: Enik. — [2]verzonnen. — [3]Later: „verliet ge Pluto's hoven. — [4]open. — [5]Later: „En stond u hierom op de ruime weg naar boven?" — [6]lijkbout, brandstapel. — [7]Versta: het daglicht. — [8]Den onderaardschen God. — [9]Stroom der onderwereld. — [10]dien van Tantalus. — [11]der Onderwereld. — [12]onachtzaam, zaamgetast. — [13]Latinisme voor dit. — [14]Later: „ik dit". — [15]erken. — [16]geniet. — [17]Later: 's vaders gifte". — [18]verwarde.

[1]Later: „De hand leer bevende in haar". — [2]Later: „dus volharden". — [3]vorm, gestaltenis; zie vroeger. — [4]evenwel. — [5]helder door. — [6]Voor zal. — [7]Nam. van Fædra. — [8]overstelpe. — [9]Na zijn verovering der Zilvervloot, Sept. 1628. — [10]De dichter bedoelt wellicht de afzwering van Filips in 1581, en dus drie jaar na Piet Heins geboorte. — [11]Versta: aan zilver opdelven kan. — [12]Die, in 't begin van 1629, door ettelijke, met hun aandeel ontevreden matrozen, in 't Westindische huis, waar zij was ondergebracht, bedreigd werd. — [13]Dat, onder den opperwachtmeester Wytz (zie vervolgens) den 19den December 1628, op verzoek van Burgemeesteren, naar aanleiding der Contra-remonstrantsche woelingen, in de stad gekomen was. — [14]Amsterdamsch voor zijn. — [15]Arminiaansch (dat het graauw hem te lijf wil).

Giert Almans-hoer, die stong[1] mit smart
En gluurde bij de varkensmart,
Mit al de lange varkens-Dijk[2],
Op 't opegaan van 't Hemelrijk.
Men leî een stik geschuts aan boord,
Om rammen Sinte Pieters poort,
Die riep Sint Angdries[3] aan om hulp;
Sint Japek[4], kruip nou uit jou schulp!
„O, Sinter Klaas[5]!" kreet Symen-vaâr[6],
„Trek an, jij bint gien moordenaar!"
De Sancten trokken op byget,
En hier deur was de bruid ontzet,
En zoo bleef sinte Pieter baas;
God loont sint Japek en sint Klaas!

AAN DEN EDELEN HEER

JACOB WITZ,

EERSTEN KRIJGSRAAD EN OPPERSTEN WACHTMEESTER VAN DE LEGERS DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.[7]

Wie zal onz' vrijheid meer verdadigen als Witz,
Die raad weet, om een rijk van overlast te schuimen,
Wiens hand de penne past, gelijk zijn helm de pluimen,
Wanneer Castilje vreest te rennen op zijn spits.

Zijn hert, dat is vol moeds, zijn schriften zijn vol pits,
't Zij, dat hij krijgens hebb' of schrijvens lust en luimen;
Hij zweemt na Cesar, die zijn haters 't veld deê ruimen,
En vedren werk bestelde en wakkren wapensmids.

Doch Cesar en gelijkt hij weder niet met allen,
Die als een vloek bestormt de vaderlandsche wallen;
Daar dees den vrijdom vrijdt met onvermoeiden arm.
Hoe kon Prins Henrik ons een betren hopman zenden,
Als dien ervaren held, den wachter van zijn benden,
Om Amstels burgerij te nemen in zijn scharm.

OP DEN EDELEN HEERE

JACOB WITZ,

WACHTMEESTER VAN
DE LEGERS DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Dit 's Witz, des Princen hart en oog, zoo[8] ik hem ken
In adeldom rechtschapen;
Hem voegt geen beter wapen,
Dan 't ridderlijk rappier en eene strijdbre pen.

De Boeren Catechismus.

GESPREK TUSSCHEN BOER EN STUDENT[9].

BOER.

Ik bid u, onderwijst mijn botheid:
Wat is de faculteit der Godheid[10]?

STUDENT.

Vier ezels[1] zotter als de zotheid.

BOER.

Wel, zijn ze aan de blaauwe steen[2]
Niet van de leuterkei gesneên[3]?

STUDENT.

Al die ze kennen, zeggen neen.

BOER.

Hoe, maakt de muts dan geen doctoren?

STUDENT.

Ja, somtijds wijzen, somtijds doren[4].

BOER.

Hoe kent men ezels?

STUDENT.

Aan haar ooren.

BOER.

Wie ziet haar dan voor menschen aan?

STUDENT.

Die waant, een beest voor mensch mag[5] gaan,
Als 't kan op achterpooten staan.

BOER.

Zijn dan dees ezels zonder reden?

STUDENT.

't Blijkt, als zij 't volk ontslaan van eeden[6],
Gezworen aan haar Overheden.

BOER.

Dat dient als onkruid uitgewied;
Ons Zaligmaker leert dit niet,
Die 't volk gehoorzaamheid gebiedt.
Wie port haar aan tot zulke ranken[7]?

STUDENT.

De boden van Synodus' banken[8].

BOER.

't Is tijd, die boeven af te danken,
Zij grijpen na der Staten staf;
Best maakt m' er verkens-drijvers af,
Gemest met spoeling en met draf.

STUDENT.

't Zou Cloppenburg te bijster passen,
Stads-beedlaar[9], die, nu opgewassen,
Zijn Voêster-heeren wil verbassen.

BOER.

Al was 't ondankbaar kreng gestroopt,
Gebraden, en met Smout[10] gedroopt,
'k Wed hem[11] geen hond om 't aas verloopt.

Geapprobeerd in de Consistory van de Poëtsche Faculteit.

Op de Haagloopers[12].

't Malle ventje[13]
Het Præsidentje,

---

[1]stond. — [2]Haarlemmerdijk. — [3]Burgemeester Andries Bicker. — [4](Jakob) Wytz zelf. — [5]De majoor Nicolaas Hasselaer. — [6]Simon Verdoes; zie boven, bl. 238a, aant. [3]. — [7]Verg. boven bl. 239 en zie aant. [13] op het vorige stukjen. — [8]zoo als. — [9]Naar aanleiding van 't door Ds. Cloppenburg (zie boven, bl. 233a, aant. [11]) gevraagde advies der godgeleerde faculteit over de Contra-remonstrantsche stribbelingen tegen de nieuwbenoemde, en als Remonstrantsch verdachte, schutterhopluî. — [10]Verouderd voor Godgeleerdheid.

[1]De vier Leidsche Professoren (Polyander, Rivet, Walaeus, en Thysius). — [2]Bij 't Raadhuis te Leiden. — [3]van hun waanzin genezen. — [4]dwazen; zie vroeger. [5]kan. — [6]De eerste aan de faculteit voorgelegde vraag was geweest, of een lidmaat der Geref. kerk een eed doen mocht tot nadeel der Geref. religie? — [7]streken. — [8]De afgevaardigden der Synode, mede door Cloppenburg over de zaak geraadpleegd. — [9]Als studie-voedsterling der stad. — [10]vet; met klankspeling op Adr. Smout (zie boven, bladz. 232b, aant. [3]. — [11]zich. — [12]De Contra-remonstrantsche rumoermakers, die in zake van den schuttereed een adres aan de Staten van Holland hadden ingediend. – Hoewel dit en 't volgende stukje onder Vondels Hekeldichten voorkomen, zouden zij, volgens zijn door Brandt medegedeeld getuigenis, niet van hem, maar van den secretaris Mostert en Hendrik Cornelisz. Hooft zijn. – [13]Jan Willemsz. Bogaert; zie vroeger, en vervolgens.

Het heilig Advocaatje,
Het Papen[1]-troosje,
Het Wezels kroosje[2],
Is het Heeren legaatje.
Het nam zijn kraagje,
Het trok na 't Haagje
Met zijn kaffa-broekje;
Voor al het restje
Deed hij het lesje
Uit broêr Smouten boekje.
Heilige kwanten!
Uw gezanten
Komen met een lange neus,
En zijn vol vrezen;
Wat wil 't[3] nu wezen
Met menigen bange Geus?
Hage-loopers,
Schande-koopers,
Wordt gij niet al zwakjes?
Lieve Roeltje[4]!
Spin-huis boeltje,
Troost u nu met snakjes[5].
Predik-kwanten[6]
Haar gezanten
Heel nu in de lij zijn;
Doch de Pauwtjes[7]
Zijn nog gaauwtjes,
Hoe mag 't met De Vrij[8] zijn? –

Vrouwen-dag[9] staat voor de deur en is nabij,
De tijd zal leeren; maar deze Heeren hou ik vrij.

OP JAN WILLEMSZ. BOGAERT.

Jan, de malle vent,
Of j' em niet en kent,
Is een rechten ezel,
En, zoo 'k heb gehoord,
Is hij van geboort
Van de stad van Wezel.
Deze rechte gek,
Deze halve spek[10],
Deze Geuze Spanjaart,
Zou wel meenen schier,
Dat m' hem achten hier
Voor een meester kanjaart.
Deze mallen bloed,
Met zijn' Kleefschen hoed[11],
Vrij al zeer breedrandig,
Met zijn grooten baard,
Meent te wezen waard
G'acht kloek en verstandig.

Nieuwjaar voor S.

Jonge Smout[12], die sprong te kort
Van de ladder binnen Dort,
En hij smoorden in zijn longen;
Had hij niet te kort gesprongen,
Hij zou komen bij zijn vaâr,
Om een zalig Nieuwejaar.

[1]Hier de hervormde geestelijken. — [2]Zie het volgende stukjen. — [3]z a l 't. — [4]Roelof Roelofsze, de kuiper, die de tonnetjens voor Bogaerts zeep maakte. – [5]p r a a t j e n s. – [6]Klankspeling op de p r e d i k a n t e n. — [7]Zie boven, bladz. 234b, aant. [1]. — [8]Frederik, aldaar. — [9]Verkiezingsdag voor de Vroedschap. — [10]Scheldnaam der Spanjaarts. — [11]Wezel behoorde toen onder Kleef. — [12]Een natuurlijke zoon van Smout, naar men zeî, die kort te voren te Dordrecht gehangen was.

Eerdicht op 't beeld

VAN

Doct. KAREL LENERTSZ.,

VAN AMSTERDAM ANNO 1629[1] EEUWIG UITGEBANNEN.

Dit 's Doctor Carels beeld, die zich troost met zijn oogen,
Dien 't muiten is mislukt, dien 't kussen[2] is ontvlogen,
Die schaamt en eer en twist, en alles heeft ontloopen,
Waarvoor de Kerk-uil hem met rijmen hangt te koopen[3],
En geeft hem voor advies: „mag Kerk-uil domineeren,
Zoo zal men Kerks legaat[4] zien Amsterdam regeeren."

Eerdicht op 't vertrek

VAN

JAN WILLEMSZ. BOGAERT,

OUD SCHEPEN VAN AMSTERDAM;

IN DEN JARE 1629, DEN TWEEDEN VAN FEBRUARIUS[5].

Malle Jantje, Kerks gezantje[6]! ik u vraag:
Waarom huilt gij? waarom pruilt gij, door den Haag?
Is 't uit ijver, krijt vrij stijver; maar ik meen,
Dat het Kussen[2] u zou sussen, wel in vreên[7].

DE POËTEN TEGENS DE CONSISTORIE.

De Goddelooze plondergeest
Liet vliegen eenen dondervoest
Van uit zijn lasterlogengat,
De stank, die kwam gevlogen rad
Bij Dichters, op Parnassus' nek[8].
„Wat bruit ons deuze Classisgek!
Nu Preêkers bijstre wegen gaan,"
Riep Breroô[9], „vijst' er tegens aan;
Laat Luyt[10] en Koster[11], Victorijn[12],
Of Malsen[13] vrij de pictor[14] zijn,
Om af te malen dezen dreet,
Die ons Poëten vreezen deed;
En hangen die, als wapen, veur
De donderdaagsche Papendeur[15];
Opdat dit volkje, blind en mank,
Denk': „Heer, wat zijn wij wind en stank!
Wat geven wij de kleuren schijn,
Die rechte slechte leuren zijn!
De Preêkstoel lacht de Dichters uit,
En hij is zelfs een lichter guit,
Zoo 't guiten zijn, wiens toverreên
't Volk eeren doen hun Overheên,
En nimmer zotte zielen broên,
Gelijk die botte fielen doen,
Die malle Jan[16] te klaauwen plag,
Zoo dik hij speelde Vrouwen-dag,[17]
En zwetste met zijn Priester breed,
Wanneer hij Burgemiesters scheet

[1]27 Jan. — [2]dat der regeering. — [3]De predikanten hadden zijn portret uitgegeven. — [4]Als Haaglooper; zie boven. — [5]toen hij voor twee jaren gebannen was. — [6]Zie boven. — [7]Anders w e l t e v r e d e n. — [8]Voor r u g. — [9]Zie boven, bladz. 145b, aant. 8. — [10]De Amsterdamsche advocaat, die Vondel voor zijn Palamedes ter zij stond. — [11]Samuël, de tooneeldichter. — [12]Vechters, Vondels dichtvriend. — [13]Thomas van Malsen, tooneelspeler en penceelschrijver. — [14]Latijn voor s c h i l d e r. — [15]Die der Donderdaags vergaderende Consistorie. — [16]Bogaert, blz. 268, aant. [13]. — [17]Zie boven, bladz. 269a, aant. [9].

En Schepens, op die greep geleerd,
't Ging glad, al was 't met zeep[1] gesmeerd.
Dan gilde 't gekke Dorentje[2],
Trots Waag, trots Dam, trots Torentje;
Een Vink[3], die 't van de geesten hoort,
Die zeit het aan geen beesten voort.

Over het Verongelukken

VAN DEN

JONGEN KEURVORST[4].

LIJKTRANEN.

Ach, Keurvorstelijke ziel!
'k Vloek uw noodlot, en de kiel
Die twee Frederiken[5] deilde[6],
Zoon en vader overzeilde.
Gij omarremt nog den mast,
Daar de dood het al verrast;
Daar die heldenharten zweken,
Gaf een kind een manlijk teeken.
Zilverhaar of blonde jeugd
Maakt geen oude[7], maar de deugd,
Die met kracht den nood dar weêrstaan,
En kloekmoedig houdt haar heerbaan.
„Och, och, vader!" kreet de zoon,
„Red me, red me, en 't lijf verschoon
Van uw oudste en eerstgeboren!
Help, o help me! 'k ga verloren!
't Water op de lippen staat,
En de noodscheer 's levens[8] draad
Dun en teêr dreigt[9] af te knippen.
Berg mijn ziel, alreê aan 't slippen,
In den jongsten oogenblik!"
Met zoo gaaft ge snik op snik,
En de winden gingen weyen[10]
Over 't water, met uw schreyen.
Leidstar, hoop van 't Duitsche volk!
Ach, ach, ach! een waterwolk
Blusscht uw koninklijken luister,
En uw vader kermt in 't duister.
Bitter noodlot! most het zijn?
Most zoo d' opgang[11] van den Rijn
Met zijn Goddelijke stralen,
In den Ystroom nederdalen?
Most ge sneven, jonge Vorst,
Die met onvertsaagde borst
Had beloofd de wraak te wekken,
Om in Beyeren[12] te trekken,
En, na 's vijands neêrlaag, weêr
Op te rechten 's vaders eer;
Daar de boeren wijngaard planten,
Aan de vruchtbre waterkanten,
Van den Neckervliet besproeid;
Daar het jaar zoo weeldig bloeit.
Lijk, daar Duitschland om zal zwijmen,
Neem voor lief onz' droeve rijmen!

[1]Zie boven, bladz. 269a, aant. 4. — [2]d w a a s j e n; 't Hoogd. T h o r. Zie vroeger. — [3]Klankspeling op den gehijkluidenden naam van den Provoost der Schutterij. — [4]De zoon van den Boheemschen koning, bij zijn reis van Haarlem naar Amsterdam, in Jan. 1629, overzeild en verdronken. — [5]De jonge prins was met zijn vader en diens gezin aan boord. — [6]s c h e i d d e. — [7]Ons o u d t e, o u d e r d o m. — [8]In latere uitgave: „dreigt den draad". — [9]Later: „Van mijn leven". — [10]w a a y e n. — [11]Voor z o n n e g l a n s. — [12]Later: „Naar den Donau op".

Ach, Keurvorstelijke ziel!
'k Vloek uw noodlot, en de kiel
Die twee Frederiken deilde,
Zoon en vader overzeilde.

ZEGEZANG,

TOEGEWIJD

DEN E. GROOTACHTBAREN, EERENTVESTEN, WIJZEN, EN VOORZIENIGEN HEEREN, MIJNEN HEEREN

den Burgemeesteren en Regeerderen

DER WIJDBEROEMDE KOOPSTAD

AMSTELREDAM.

Gij, burgervaders van dees hooggemelde stad,
Die rijk van burgerij, van schepen, pracht en schat,
Verstrekt des oorloogs ziel[1], het oog der vrije steden,
Waardoor ge in Statenraad als Goôn wordt aangebeden,
Gevierd van onzen Vorst, die zich op God verlaat,
Op u, en op zijn deugd, wan 't heer te velde gaat; –
Ik bid, ontslaat u wat van 's lands bekommeringen,
Nu de algemeene vreugd mijn geest bekoort tot zingen;
Mijn zangheldinne volgt het triomfeerend zwaard,
Dat Spanjes Monarchy en Oosterijk vervaart.

Zegezang

TER EERE VAN

FREDERIK HENDRIK,

BOSCH[2]-DWINGER, WESEL[3]-WINNER, PRINCE VAN ORANJE.

Wie is hij, dien de lauwer voegt,
En[4] met een aanzicht zoo vernoegd,
Gezeten op dez zegewagen,
Keert weêr van vijands nederlagen?
Is 't ook de schutter[5], wiens geweer
De landsmet Python lei ter neêr,
Om wien de volken vrolijk dringen,
Die hupplend het triomflied zingen?
Of is 't d' uitdager van de moeit'[6],
Die Hydra's bloedende aders schroeit,
Wien dankbaarlijk Thebaansche scharen
Toewijen kerken en autaren?
Of is 't een held van 't oude Room',
Die, op den vijandlijken boôm,
Tot wering van gemeene ellende,
Gelukkig d' oorloogstoomen mende?
Of is 't der wereld wonderding,
De Macedoonsche jongeling[7],
Die, doen het jonge Tyrus schempte,
De zee met 't oude Tyrus dempte,
En smoorde zoo veel stofs en puin,
En Libans cederrijke kruin,
Tot dat hij stormde uit haren zetel,
Die elk te trots was en vermetel?
Neen, 't is geen held van d' oude tijd,
't Is Fredrik Henrik, die den nijd
En al die hem zijne eer misgonnen,
Door moedig worstlen heeft verwonnen;
Die d' Oldenzeelsche vesten[8] dwong,
Die Wezel inn̈am met een sprong,
En Grol heeft tot zijn winst gestreken,
Dat tweemaal 't leger op zag breken;
Die met zijn volk, te voet te ros,
Veroverd heeft 's Hartogenbosch,

[1]door het geschoten geld. – [2]'s Hertogenbosch, 14 Sept. 1629. — [3]Door Otto van Gent, Heer van Dieden, verrast. [4]Versta: E n d i e. – [5]Apollo, naar de Grieksche legende. – [6]Hercules. – [7]Alexander. – [8]Door Ernst Casimir genomen.

Dat tweemaal 't leger op zag breken.
O groote winst van weinig weken!
O temmer van dat woest gedrocht,
Daar nooit geen kamper tegens mocht!
Kan haat en nijd dien brok verduwen?
Kon die moerasdraak dan, met spuwen
Van vier en vonken, vlam en rook,
Met overeislijk ijzren spook,
Zijn vijand niet t-n poel uitjagen?
Dit ondier, oorzaak veler plagen,
Staâg kaabbeld' heldenbeen verwoed:
Het lekte Truxis'[1] edel bloed,
En vatte (schuw van stalen banden)
Graaf Hohenlo met ijzren tanden.
Maas, Waal en IJsel, Lek en Rijn
Vergiftigde 't met boos venijn.
Naast God zij lof den roem der Vorsten,
Aan wiens granaten 't is geborsten,
Wie zou gelooven kunnen, dat
Een oude en nooit gewonne stad,
Gewend te zwaayen 't oorlogsvendel;
Die sleutel was en grenzegrendel,
En trots als Brabants pylaar stond,
En Holland scheidde en Brabants grond,
Zoo onverziens, zoo ongewroken
Gesloopt zou leggen, afgebroken,
Door 't woên des Hollandschen soldaats?
Dat d' eer van Tilburg[2] zijne plaats
Zou laten d' eere van Oranjen?
Dat d' oorlogszetel van Hispanjen,
En Izabels doorluchte troon
Zou open staan voor Welhems zoon,
Tot schrik van Filippes' bondgenooten?
Breda had een Baron[3] verstooten,
't Was billijk, dat weêr[4] een Baron[3]
Den Bosch most ruimen voor dees zon,
Dat 's Hartoginne[5]bosch most worden
Des Princen bosch, na 's Hemels orden.
Ay lieve, zie doch eens 't gedrang
Van 't vrije Nederland, met zang
En spel voor Hollands heiland krielen;
Hoe burgers en hoe boerezielen,
Hoe oud en jong, hoe vrouw en maagd,
En wie 't gemeene[6] gunst toedraagt,
Al lachend door malkandren zwieren;
Hoe vrolijk steên en dorpen vieren,
En luyen in 's verwinners feest,
Die, als een hopman, onbevreesd
En rustig 't heer vooraan geleidde,
Op 't vlakke van de Mokerheide,
Alwaar hem inviel 't waarde lijk
Van zijnen oom, graaf Luidewijk[7];
Die hier in 't harrenas gebleven,
Of na den slag gevaân[8], most sneven
Door Spaanschen haat, zoo schendig wreed,
Als hij zich vroom en eerlijk kweet.
Terwijl hij dacht aan deze dingen,
Gevoeld' hij scharpe prikkelingen,
En wraak, opziedend 't edel bloed,
Verdobbelt zijnen oorlogsmoed.

Terwijl hij zich ten oorlog rustte
Zoo doodverwt[1] hij de Vlaamsche kuste.
De starke steên, hoe vast bemuurd,
Van Maas, en Rijn, en Schelde geschuurd,
Gevoelen 't bange zweet uitbreken;
Hij houdt ze in twijfel met zijn treken,
En Handwerp[2] wacht zijn heer aan boord
In 't harnas. Schielijk rukt hij voort,
En draaft, op pijp, trompet, en trommel,
De Maasbrug over naar den Dommel;
En vroeg voor bot, voor bloei en[3] blos,
Op 't veld koomt vallen voor Den Bosch,
Met ruiterbenden naauw om noemen,
Gelijk de bijen op de bloemen.
Dit zag de grijze Grobbendonk;
Denk, of het als een donder klonk
In d' onverwachtheid zijner ooren[4].
Hij lachte en grinnikte uit den toren,
Doen hij op Mei den eersten dag
Hier Mars den Meiboom planten zag;
Maar 't lachen dat verging ten leste,
Doen hij omringen zag de veste,
Die zoo veel rampen had gestuit,
En meermaals loech ons legers uit;
Die, sedert menze lest ontzette,
Noch bet op haar verzeekring lette,
Met schans bij schans, en werk op werk,
Van graft aan graft en hoornen sterk.
Hier lag nu d' eer[5] der heeren Staten;
Fluks kwam bij 't leger der soldaten
Een boerenheer; men wroet, men slaaft,
De bijl die kerft, de schup die graaft;
Veel bosschen worden omgehouwen
Om éénen Bosch; zoo veel landouwen
Geplonderd kaal van ruigte en rijs.
Geen veldnymf vlecht nu kraus om prijs;
Geen Pan noch Satyr hoort men kweelen,
Door 't derven van hun lustprieelen
En nare[6] schaduw, die Natuur,
Aankweekster van het minnevuur,
Gevlochten had tot vriendlijk vrijen,
Boeleeringen en snoeperijen.
De deugd, gewoon na lof te staan,
Zich maakte een princelijke baan[7],
Sloeg mijlen dijks door waterplassen,
Door diepe meeren en moerassen.
Zij stiert de vlieten met een toom,
En damt met kracht den Dommelstroom;
Zij dar den ouden kil verleyen,
En 't meer een nieuwe plaats bereyen,
Daar t'hans[8] de visscher zet zijn fuik,
Beurt 't land de mossige perruik
Nu onverdronken in het hooge,
En vraagt: „wat God scheidt vocht en drooge,
En binnen andren oever[9]boord
Bedwingt de watren door zijn woord?"
Daar t'hans[8] de visschen zwanen azen[10]
Nu legerpaarden welig grazen:
En om het leger bruist de zee,
Die flus[11] onwinbaar maakt de steê.
Dat heet voorbij treên Cyrus' stappen[12],
Die, met d' Eufraatstroom af te tappen[13],

[1]Eig. Truchses (Ferd. von Walburg-), in 1585 voor Den Bosch gesneuveld. — [2]De Bossche bevelhebber Ant. van Grobbendonk. — [3]Frederik Hendrik zelf, als Baron van Breda. — [4]Later: „Het was dan recht, dat een." — [5]De aartshertogin Izabella. — [6]Versta: aan 't gemeene best, 's lands algemeene welzijn. — [7]In den slag op de Mokerheî van 10 April 1574 gebleven. — [8]Over de onzekerheid van zijn lot, bij de gewisheid van zijn dood, verg. Nederlands Opstand tegen Spanje 1572—1575, bl. 158.

[1]Nam. van schrik. — [2]Verg. boven, bl. 226a, aant. 17. — [3]Zoo lees ik voor bloeyend, dat zeker oorspronkelijk bloey end' luidde. — [4]Later verbeterd: „Men mag eens denken, hoe dit klonk, Gelijk een donder, in zijn ooren!" — [5]Later: „'t hoofd." — [6]donkere, dichte. — [7]De zoogenoemde Hollandsche dijk. — [8]straks. — [9]Later: „eenen andren." — [10]spijzen. — [11]Versta: kortelings nog. — [12]Later verbeterd: „Zoo breed als Cyrus' weiden." — [13]Later: „te verleiden."

Vermeestert[1] 't pratte Babilon,
Zoo ras de ruiter waden kon.
'k Zie dorpen hier in 't rond gelegen,
Als met een snoer aan een geregen,
Met dobble graft en schans op schans,
D' ontzetter heeft hier kleene kans.
Ik zie 's Hartogenbosch vergrcoten,
En 't leît in 's Princen wal besloten,
Wiens krunkeligen ommekreits
Verstrekt een zomer-zonnereis.
O Boschmaagd! reken tot uw vordel,
Dat met zoo rijken legergordel
Uw vrijer uwe lenden nijpt.
Uit liefd' hij zijnen degen slijpt,
Op dat hij u den grijze entrukke,
En 't heiligdom uws bloesems plukke.
De Kriste-koningen alom
Begroeten uwen bruidegom:
Zoo verr' heeft zijn kortouw gedonderd.
De grootste vorsten, al verwonderd,
Bezoeken hem van wijd en veer,
Om deel te hebben aan deze eer;
Zoo luid' heeft zijn trompet geklonken.
Der Staten achtbaarheid, gezonken
Vrij lager van haar vorig heil,
Die overschrijdt 't gezette peil,
Door 't braaf bestaan van uwen minner,
Den allerstoutsten stedewinner.
Filippes zendt gezanten uit,
Om vorderen het vrêbesluit.
Hij port den keizer zorg te dragen,
Om Fredrik van den Bosch te jagen;
'tWelk zal verplichten kroon aan kroon,
Als waar belegen zijn persoon.
Dies sluit men[2], op der vorsten bede,
Met 't rijk van[3] Denemarken vrede,
Om Spaansche en Oostenrijksche macht
Te paren tegens Hollands kracht.
Zoo veel gewoels aanschouwt de zonne,
Tot redding dezer Roomsche nonne[4].
Te Brussel, onder 't Boschbeleg,
Daar twist m' om d' appel van 't gezeg.
Waar heen met deze razerije?
Graaf Henrik[5], met veldheerschappije
Gemoedigd, komt ten lesten aan;
De tijger zal den leeuw verslaan.
Het is hem mogelijk vergeten,
Hoe fel hij werd voor Grol gebeten.
Met schup en spaden hij bij nacht
Den Dommeldam te breken tracht;
Maar die het leger onderkruipen
In doods vergetelnat verzuipen,
En 't grof geschut, dat dondert in
't Hooghartig heer der hartogin,
'tWelk moedeloos terug moet wijken;
Wij visschen de verdronke lijken,
Ja, Hollands Hercules en held
Den vijand wacht in 't vlakke veld,
En dar zijn veiligheid misbruiken.
Hij denkt niet eens om 't oog te luiken
Ten slaap, als of hij waar gewoon,
Te waken eeuwig met den Goôn.
Hij luistert wat er wordt gemompeld,
En als Achil, in Styx gedompeld,
En scheutvrij tegens kling en kloot,
Zoo geeft hij zich op 't spitste bloot;
En leît slechts toe op hoornen[6]-wringen,

[1]Later: „Bedwong het." — [2]Later: „Men sluit dan." — [3]Later: „En eisch met." — [4]Versta: Den Bosch. — [5]Van den Berg; verg. boven, blz. 236a, aant. 4. — [6]der wallen en vestingwerken.

Op nadren, en op mijnespringen,
En, in die vorsten worstelplaats,
Verzelt de vroomheid des soldaats,
En wroet, bij zonne en maneschijnen,
In stof van loopgraaf en van mijnen,
Gehaspeld tot aan 's hemels troon,
Vermengd met vlammen, rook en doôn,
Met colonellen en soldaten,
Die eerlijk hunnen dienst verlaten,
Met eenen ook alle oorlogsramp;
En zijn, door dien ontsteken damp,
Als in triomf voor ieders oogen,
Met Mavors' wagen opgetogen,
Op dondertonen fijn en grof.
Dit lijkt nu, bij 't Olympisch stof[1],
Als een kortouwscheut in mijn dichten,
Bij 't snorren van geschote schichten;
Al maakt het Pindarus[2] zoo fier,
Om stijf te stoffen, op zijn lier,
Van Griekenlands vergode zielen,
Op 't barnen van gezwinde wielen,
Ten renstrijd licht gevoerd voor uit;
Terwijl de raden van d' affuit
Op rookend rijswerk, langs hoe trager,
Voor dezen Delfschen bliksemdrager[3],
Den weg, door omgewroete duin,
Opbanen langs der vesten puin:
Uitlachend d' oude kinderstrijen,
Die 't groot gevaar der gaalderijen,
Waar door mijn held ten hemel gaat[4],
Aanhooren als een zotte praat[5];
Hier volgen Britten, Schotten, Franken
En Duitschen de[6] Nassausche ranken,
Bebloed, bekrozen[7], en bezweet;
Of zoo zich ergens Frank vergeet,
Koomt Briauté[8] den sloffen wekken,
Wiens groote schim in deze plekken
Nog ongewroken waart en spookt;
En 't harte zijner landsliên kookt,
Om wraak te nemen aan den woede[9],
Die hem doorschoot met koelen bloede.
En verwde valbrug en steêpoort,
Met sprenklen van zoo vuilen moord;
Een ope wond, die lange smarten
Zal Frankrijks eedle en strijdbaar' harten.
De Boschdraak 't hoofd opbeurt na Vucht,
En snoffelt in de bange lucht,
Vermits de watren hem ontzinken;
Zijn kiezen laat hij grimmig blinken,
En hoopt, vast elken oogenblik,
Dat hem d' ontzetter hulpe schikk'[10].
De Berggraaf ziet geene eer te halen,
Met binnen 's princen storrempalen
Het hoofd te steken tegens 't spits,
En vreest des legers Lynceus Witz[11].
Hij gaat zijn krijgsheil elders zoeken;
Dies hem de Bosschenaren vlocken,
En Grobbendonk zijn hartzeer kropt.
Het daaglijks kwetsen 't gasthuis propt,
En 't kerkhof mest; de Brit en Franschen
Gaan strijken met de Vuchterschansen.
Ernest[12] en Willem[13] 't achterst[14] klooft;

[1]Dat uit het renperk der Olympische spelen. — [2]Den Griekschen Lierdichter, die gene bezong. — [3]Fred. H., als te Delft geboren. — [4]Later: „den Hemel naakt. — [5]Later: „Gelijk een klucht in de ooren smaakt." — [6]Later: „ons." — [7]bemorst. — [8]De welbekende Fransche krijgsman; verg. de Ned. Geschiedzangen II, bl. 349. [9]Thans woedende, woeste. — [10]zende. — [11]Verg. boven, bladz. 268. — [12]Ernst Casimir. — [13]Willem van Nassau, Stadvoogd van Heusden. — [14]den achtertocht.

De veldheer kneust het drakenhoofd,
En Breêrô[1] sloopt de sluike lenden,
De rechte Pinsen[2] met zijn benden.
Het ondier woelt en worstelt lang,
Als eertijds deze waterslang[3],
Die, vruchtbaar van doorsnedene âren,
Niet deed als nieuwe koppen baren;
Terwijl men 't eene lid doorvlimt,
Zoo leît een ander hoofd en grimt.
De sprenklen bloeds zijn nieuwe zaden.
O vruchtbaar veld van oorloogsdaden!
Maar wat voor een verbaasd gerucht
Veroorzaakt ons de Veluwvlucht[4]?
Ach, Arnhem[5]! zijt ge in slaap betooverd?
Alreede is d' IJsel[6]stroom veroverd,
De wolf jaagt uw schapen na,
Tot uwe en tot uw nabuurs schâ.
Wien zal ik deze rampen wijten?
't Moet billijk[7] onzen prince spijten,
Dat, 't geen hij lang te voren speld',
B'j reukloos brein niet meer en geldt.
Gij waart gelijk verstrooide lammers,
Had Hollands harder d' Amsteldammers
Om u t' ontzetten niet beroerd,
Die voor en na de vlagge voert.
De burgemeesters van den IJstroom
Handhaven vlijtig IJsels vrijdoom.
De vruchthoorn van Europe[8] stut
De steên, en levert uit[9] geschut,
En kruit en lood, en oorlogslieden,
En graan, om 't hoofd den beer te bieden,
Die om den bijkorf woelt ontrust,
En lagen leît de Betuwkust;
Maar Casimir en Styrum[10] waken,
Tot redding der verlegen zaken,
En treffen, volgens 's princen last,
Op d' oorden, daar de vijand bast.
De vijand zelf die kan[11] getuigen,
Hoe noô den vrijen hals wil buigen,
Om op te nemen 't slaafsche juk.
De nood maakt d' onbeslepe tuk,
De vrijgevochte will'ge slaven.
Men ziet veel mijlen lands begraven,
En schansen rijzen zonder end,
Elks lusthof zonder leed geschend.
De Vechtvliet opent dijk en sluizen;
Dies zoute en zoete baren bruisen
En weiden over vee en stal;
Die 't al wil houden, waagt het al;
't Is voor den vrijdom al ten besten.
Doch[12] wint hij d' Amersfoortsche vesten[13],
Dat velen schielijk vreeze gaf;
Maar Hattem slaat zijn stormen af,
En Elburg fier hem voeder weigert.
Het brieschend paard komt aangesteigerd
Op Harderwijk; zijn hoef alreê
De strande schudt der Zuider zee;
Nog wil 't niet luistren na de wetten
Der keizerlijke krijgstrompetten,
Opdat het onvermogen blijk'
Van 't Spaansche en bastert-Roomsche rijk.

[1]De Veldoverste (later Veldmaarschalk) Johan Wolfert van Brederode. — [2]Hoofts neef, de kolonel Pinsen van der Aa. — [3]De Hydra; verg. boven. — [4]23 July, door Graaf Hendrik van den Berg overvallen — [5]Later: „Ysel." [6]Later: „uwen." — [7]Later: „Het moet met recht." — [8]Amsterdam. — [9]Later: „Verbaasde (d. i. ontstelde, verontruste) steden met." — [10]Verg. boven, bl. 239b. [11]Later: „kan het zelf." — [12]Toch. — [13]Amersfoort werd, zonder slag of stoot, door den Oostenrijkschen Veldoverste, Graaf Ernst van Montecuculi, genomen.

Laat Flips en Ferdinand zich kitlen
Met overijdele eeretitlen,
Of Cuculi[1] wat weeldig weidt,
's Lands veldheer op zijn luimen leît.
De blijde boô komt aangeronnen,
Die uitblaast: „Wezel is gewonnen!"
Graaf Henrik ziet verbaasd terug,
En steent om zijn gebroke brug,
Zijn korenschuur, zijn bliksemkoker;
Losano[2] vloekt hij en den moker,
Die poort en poortslot brak te tij,
En inliet Diedens ruiterij.
Prins Henrik loost zijn schut al tevens;
Al 't land, al 't leger is vol levens,
Men zwaait de Wezelsche banier.
De Vuchter toren bralt met vier.
O Wolf[3], die past voor Mavors wagen!
O Gent[4], die Gent nog zult belagen,
En stormen op der Staten leêr,
De muurkroon drukke uw kruin met eer!
Die bliksem Brussel trof van boven,
Doen 't zich vermetel dorst beloven,
Eer lange binnen Amsteldam
T' ontsteken d' overwinningvlam[5].
O Prins! God heeft u uitgekozen,
't Geen andre dwaas verreukeloozen,
Dat brengt ge wederom te recht.
Al zijt ge aan 's legers zorg gehecht,
Ge ontrukt een stad des vijands tanden,
Terwijl hij glorie zoekt met branden
En blaken van de boerenhut,
Die naauwlijks wind en regen schut;
Terwijl hij, van verdriet verbolgen,
De wapenlooze gaat vervolgen,
Den landman met zijne eêga bloot
De kinders bergende in haar schoot,
Al schreyend d' akkers doet verlaten,
Uit schrik der schennende Croaten,
Geen strijdbaar slag, maar wreed in 't woên,
Als op een duifken een griffoen;
Misschien in 's vijands heer betrokken,
Om Holland daarmede aan te lokken,
Dat onbeluid de Spanjaarts dolf;
Maar 't geld ons even[6], beer of wolf.
Most Fredrik niet den Boschdraak temmen,
Hij zou ze wakker leeren zwemmen
Den IJsel over en den Rijn.
Zij voelen 't voorspook van die pijn,
't Verlies van Wezel komt ze wekken,
En roept: „'t is tijd terug te trekken."
Vertsaagd verlaten ze Amersfoort,
Geplonderd tegens eer en woord.
Hun vloecken Cerberus vervaarde,
Vermits al wat ze met den zwaarde
Ooit wonnen, in den Duitschen strijd,
In Wezels onweêr schipbreuk lijdt.
Nog laten de beschoten wallen
Van kriegelheid den moed niet vallen;
Maar, streng geparst van 't bitter lot,
Zoo vliên ze, met gebeên, tot God
En al zijn heilgen; 's volleks ijver
Dan[7] roept den Evangelieschrijver,
Sint Jan[8], den opperheilig, aan,
Dat hij zijn hoofdkerk bij wil staan.
Men offert op de hooge autaren,
Men wierookt tusschen kerkpilaren,

[1]Zie de vorige aant. — [2]Den Wezelschen bevelhebber. — [3]Staatsch bevelhebber te Breêvoort. — [4]Wezels verrasser. [5]Later: „Te vieren met de zegevlam." — [6]'t is al om 't even. — [7]Zoo lees ik voor Aan. — [8]De Bossche Kerkheilige.

Na Roomsche zede, en viert alom,
Met ommegang en heiligdom.
Kapellen, kloosters, kerken stenen,
Gewijde en ongewijde weenen.
Zij hopen, dat op 't allerlest
Geen hemelhulp de heilge vest
In 't alleruiterst zal ontbreken;
Al schijnt ze een weeskind, gants versteken
Van menschentroost, in dit gevaar;
En hij, die voormaals[1] wonderbaar
Den vijand sloeg met duizend vreezen,
Door een dood lichaam, naauw verrezen,
Door 't plompen van een lossen steen,
Door 't roeren van een trom alleen,
Zal middel ter verlossing vinden.
Maar 't is vergeefs, mits weêr en winden
Ten dienste staan 't Nassausch geslacht,
En 't water lozen uit de gracht.
Voor 's Prinsen godheid neigt zijn hoornen
De Maas; 't geschut dat schudt de toornen[2],
En dondert reis op reize los,
En beukt het bolwerk van Den Bosch.
Bellone bliksemt met granaten,
Met storm op stormen uitgelaten.
De veldheer ziet den zege blij,
Ten ende van zijn gaalderij,
Daar koevoet, hamers, en houweelen
Volendigen de krijgskrakeelen.
Zoo ras de jongste mijne springt,
De stad geknield genade zingt,
En kust des overwinners handen,
Tot glorie der vereende landen,
En wordt der landen medelid,
Met 't overtreffelijk bezit
Van allen vlekken, steên, en dorpen,
Die haar gebied zijn onderworpen;
Dies dankt, o Staten! uwen Held,
Die 't onverwinnelijk geweld,
Uw staat ten goên, bestond te kneuzen,
In 't aangezicht der Bergsche reuzen,
Welk' dreigden, met een trotsche treê,
Te stappen door zijn[3] legerzee;
Maar die niet suft voor 't luide schreeuwen,
Dat is de leeuw der waterleeuwen,
Die stal hiel als een stijl, dat pas[4],
In 't perk dat hem bevolen was;
Die noô 't gegrepen woû verliezen,
Doen suffers reê den aftocht bliezen,
En had bestemd te vliên ter noed,
In eene onsterfelijke dood.
Waarop zal Spanje wijders hopen?
Voor Holland leît heel Brabant open;
Zelf Henegouw en Lutzenborg[5]
En Namen brandschat schaft uit zorg!
Ons vlieten voelen geen besmetting,
En met een een'ge stads bezetting
Besparen wij een legers last.
De Betuw dar geen uitheemsch gast
Den vrijen disch met dalers[6] dekken.
Zoo vele starkten, steden, vlekken,
En waarden[7] voelen ademtocht,
Die eerst, door daaglijksch ramp bezocht,
Van loopers, stroopers, stokebranden,
Van kuipers, kneevlers, ruw van handen,
Alle oogenblik met ope tesch,
Verwachtten het getrokken mes
Op bloote keel, de schuur aan kolen,
Op 't kloppend hart gelaân pistolen;
Dies roepe een ieder, dien dit raakt[1]:
„Een God heeft ons dees rust gemaakt[2]!"
Toen Spanje woû Euroop verbazen,
Toen d' Oostenrijker, opgeblazen,
Had van den Donau, met zijn heer,
Verwinner, tot aan 't Baltisch meer,
Gansch Duitschland in zijn bloed verzopen,
En Holland droomde te overloopen,
Ja, stofte van den hoogen stoel:
„De leeuw leît in den modderpoel
Gesneuveld, door te veel te willen;
De Boschkrijg zal zijn krachten spillen."
Nu hang wie wil, tot zegemerk,
In hofgewelf, in zaal en kerk,
De Turenhoutsche ruitervanen[3],
Borgoensche kruisen van Marænen[4],
En Vlaamsche standerts, die vol moeds
Wel tuigen storting van veel bloeds;
Maar dees verwinning stoot[5] de wolken,
En strekt tot vrucht der vrije volken.
Dat ander Overst vrij[6] braveer
Met bijnaam, en met titel-eer,
En stoffe en zwelle op Azianer,
En op De Groote, en Africaner;
't Vernoegt ons, dat de schelle Faam
Hem noemt Boschdwinger bij zijn naam,
Die als August komt ingereden,
Bouwt zijn triomfboog op twee steden,
Die als onsloopbre zuilen zijn,
Waar tusschen vlieten Maas en Rijn.
Fortuin in 't alleropperst houde
Een weegschaal, fijn van loutren goude,
Die 's konings schepter, 's keizers kroon,
En 's Tibers myter luisterschoon,
Vindt lichter dan Oranjes[7] degen,
Die dees Meduz' heeft afgeslegen
Het schaadlijk hoofd, doen Pallas mild
Hem schonk den kristalijnen schild.
God wil Prins Fredrik Henrik[8] sparen,
En rijklijk rekken zijne jaren,
En zeegnen hem met moed en raad,
Die wijze wetten blinken laat;
Die vaderlijk en recht als spelend,
De burgerlijke wonden heelend,
Den vijand op de hakken[9] treedt
Zoo schielijk, dat hij 't naauwlijks weet,
En doet hem staan tot zijn genade,
En haalt met woeker in de schade
Van zijn Breda, om 't twelk onnut
Castiljens kroon is uitgeput.
Op 't rijzen van Prins Henriks starre,
Hein[10] veel gelukkiger van verre
Keert van Matanze, aan onze reê,
Als l'Heremit[11] van Lima deê.
Hoe most, Havane! uw hart bezwijken,
Doen gij uw Konings zeil zaagt strijken
Voor 's Princen vlaggen al benouwd?
Doen gij het zilver en rood goud
Zaagt plondren, en de purperoegsten,
Die Holland dreigden te verwoesten?

---

[1]bij vroegere belegeringen. — [2]torens. — [3]Later: „ons." — [4]op dien tijd. — [5]H. Duitsch voor Luxemburg. — [6]Hoogd. voor daalders. — [7]Anders woerden of weerden.

[1]Later: „nu met lust." — [2]Later: „Een Godheid holp ons aan dees rust." — [3]Uit het gevecht bij Turnhout, 1598. [4]Voor Spanjaarts. — [5]verheft zich tot. Later: „Dees overwinning raakt." — [6]Later: „overste." — [7]Later: „Nog lichter vindt dan 's Prinsen." — [8]Later niet verbeterd in: „den grooten Hendrik." — [9]Later: „hielen." — [10]Piet Hein; verg. boven, bl. 267b. — [11]De Fransche zeereiziger Jaques l'Hermite.

De schim van Atabaliba[1]
Vernam 't, en huppelde om uw schâ,
Omdat men hen de zeenwen kerfde,
Die, niet door deugd, zijn schepters erfde,
Maar schoot, met voordeel van geweer,
In 't moedernaakt en weerloos heer.
Dat heet den draak op 't harte trappen,
Den wachter der Hesperische appelen,
En, na 't veroverd Indisch vlies,
Hem zuchten doen om 't Boschverlies,
In Lissebon en oud Siviljen.
De schrik schudt beide de Castiljen,
Als of ons vlote Carthageen
Hadde uitgeplonderd en bestreên[2];
Daar zoo vele afgeslaafde zielen
Vol hoops najuichen onze kielen,
Die[3] bruisen door den Oceaan,
Met schat tot zinkens toe verlaân;
't Is tijd, dat Spanjens beurt zich wende,
Hier is, hier is het oorloogsende.
Prins Welhem[4] heeft den grond geheid,
Zijn nazaat[5] vrijdoms muur geleid
In rood ciment van 't bloed der helden,
Niet zonder raadsman[6], dien men zelden
Ter wereld, als een Fœnix, zocht[7];
Maar Fredrik heeft het werk volwrocht,
En d' opperoverwinnings kroone
Gezet voor Kristenrijk ten toone,
Op 't spits der vrijheid, 't oorloogswit.
Maar vrijheid, handvest, wat is dit?
Zijn 't enkle krachtelooze klanken?
Niet, niet, o edelste aller ranken!
Laat ieder eignaar hier af[8] zijn.
De vrijheid, als een zonneschijn,
Op allerhande slag van menschen,
Die om 't gemeene beste wenschen.
Men maak' van 't Kristelijk geloof
Geen plondering en zielenroof:
Men onderdrukk' geen vroom gewisse
Met boeten en gevangenisse;
Maar laat' God rechter van 't gemoed;
Uw vader stortt' hierom[9] zijn bloed;
Zoo dat geschied, zoo zal de vrije
In liefd' tot Hollands heerschappije
Ontvonken; zoo zal iedereen
Ons 't beste bidden van 't gemeen;
Zoo zult ge voelen 's Hemels zegen,
Uw vijand schrikken[10] met uw degen:
Zoo zult ge zijn der vromen wijk,
Het voorbeeld van gansch Kristenrijk,
En leven op de tong der geesten;
Totdat ge, moê van aardsche feesten
En levens zat, uw sterflijkheid
Laat hier beneên van elk beschreid.
't Onsterflijk wordt van Jupijns vogel,
Op gouden wagen, met zijn vlogel
(Die t' hemwaart neigt, die oorsprong nam
Van Duitschlands keizerlijken stam;
Stam die in standerts aarnen[11] zwaaide,
Zoo dikmaal Mavors oorlog kraaide)
Gevoerd ten hoogen hemel, daar
't Ontmoet de zalige heldenschaar,
Den Grootvaâr Adolf, met zijn neven,
Gestreden[12] in het eeuwig leven.

[1]Door de Spanjaarts verdrukte koning van Peru. — [2]Later: „Geplonderd had en afgestreên." — [3]Later: „Aan 't." — [4]Willem I. — [5]Maurits. — [6]Oldenbarneveld. — [7]Versta: zoo zeldzaam als een Fenix. — [8]Van. — [9]Later: „kocht dit met." — [10]verschrikken, doen beven. — [11]Den Duitschen rijksadelaar. Later: „En adelaars in standerts." — [12]strijdend overgegaan.

Mij dunkt, ik zie alreê van verr'
Zijn aanschijn schittren als een star,
Wien Holland wierookt met gebeden,
Omdat hij 't hoofd van 's vijands steden
Opofferde, als een heilig pand,
Zijn vaders graf, zijn vaderland.

DE TRIOMFEERENDE ÆMILIA,

PRINCESSE VAN ORANJE,

Op 't veroveren van 's Hertogenbosch.

Klinkdicht.

Dus lange was mijn borst belegerd en beschoten,
Van angst en zorgen voor mijn bruigoms ongeval,
Mijn hart vol bressen sprong, met 't springen van den wal.
Ik dacht, het ongeluk nu kleinen treft, dan grooten;
Maar doen de vesten vrede, en wij de vest genoten,
En dat de vreugd opdaagde, en vulde 't overal
Met juichen, handgeklap, en schaterend geschal;
Doen was mijn ziel ontzet van schroeven en van sloten.
Triomfen reedde ik toe, en vloog den held te moet,
Met geen vergankljk vier, maar Goddelijken gloed,
Daar Cypris haren Mars mede is gewoon t' onthalen;
En 't onverwinlijk hart, dat voor 's lands vrijdom vocht,
Daar oorlogs donderkloot noch bliksem op vermocht,
Veroverd werd van Mins onleschelijke[1] stralen.

Vraag[2].

Vraagt ge, waarom Barnevelt
In den Hemel wordt gesteld? –
't Is, omdat de predikanten,
Die, als Heilige Gezanten[3],
Voor hem baden op 't schavot[4],
Voerden zoo zijn ziel tot God,
Doen hij, om 't kwaad bloed te koelen,
Stort in 't Gonmarist gevoelen[5],
In 't gevoelen van een zwaard,
Dat geen Patriotten spaart.

AAN MIJN HEER DEN DROST VAN MUIDEN[6].

Gij die, als kasteleîn[7], van d' Amsterdamsche vesten
De voorsteên[8] trouw bewaakt, wij bidden: neemt ten besten,
Dat, buiten onze schuld, van uw treurspelig end
Mij Morfeus[9] heden heeft een schrik in 't brein geprent;
En zoo een droeve droom is oorzaak van verblijen,
Zoo moet u zulks tot vreugd en zegening gedijen,
Gelijk men zegt: een lijk, een doodkist vallen[10] uit
Op grijzen ouderdom, op tortsen[11], op een bruid.
Ik zal u slecht en recht het naar gezicht vertoogen
En niet, na dichters kunst, oppronken deze logen,
Opdat men niet en waan', 't is wakende versierd[12],
't Geen waarlijk in den slaap mij is door 't hoofd gezwierd.

[1]onuitbluschbare; zie vroeger. — [2]Naar aanleiding der Zegeprent, die Oldenbarnevelt in 't Hemelsch gezelschap van Adolf van Nassau en zijn naneven, en Hendrik IV voorstelde. — [3]Apostelen. — [4]Zie boven, blz. 219a, aant. [1]. — [5]Zinspeling op de Geneefsche leer der billijkheid van 't ketterdooden. — [6]Dit vroeger onuitgegeven vers, werd het eerst door Van Lennep meêgedeeld. Hoewel van onzekere en wellicht reeds wat vroegere dagteekening, plaatsen wij het hier, als zinspelende ten slotte op het ook in voorgaande Vraag herdachte feit. – [7]slotvoogd. — [8]Naarden, Muiden, Weesp. — [9]De Droomgod. — [10]loopen, komen. — [11]feestfakkels. — [12]bedacht, verzonnen.

Ik sluimerde, als de zon alreê was aan 't verhoogen,
En zag een wreed schavot oprijzen voor mijn oogen
Heel dicht, en toeide vast, gepraagd door bangen nood
Om u, die, zoo men zeî, bezuren most de dood.
Ten lesten kwaamdy[1] daar (mijn Heer, u niet wilt belgen!),
Ik was begeerig, om uw reden te verzwelgen,
En drong vast dichter aan; gij zaagt eens ginds en hier,
En spraakt niet veel, maar braaf[2]: pour vivre il faut mourir.
Doen toogdy[1] 't wambais[3] uit, en, eer wij 't naauwlijks za-
Zoo lag uw lijf ter neêr, daar 't hoofd was afgeslagen (gen,
En weder aangezet. Ik wenschte menigmaal
Te hebben meer met u geijverd in ons taal[4].
Een[5] was er op 't tooneel, die zich te neder strekte,
En 't versch geplengde bloed met zijne tonge lekte;
Ik twijfelde, of hij 't dede uit wreedheids onbescheed,
Of dat hij lekker was op 't bloed van onz' poeet;
Een[6] trad er voor het volk met wezen en gebaren,
Uitbeeldende degeen, die voormaals is gevaren
Na d' Indiaansche kust, als heerscher van 't gemeen[7];
Dees roemde[8] uw vrome dood, uw lest gesproke reên
Herhaald' hij menigvoud. Uw uitgang scheen mij heerlijk,
Gelijk te wezen 't end desgeens, die trotsch en eerlijk[9]
En jong van jaren viel, beklaagd met druk en rouw,
Als hij Florencen weêr in vrijheid stellen woû[10].
Ook zag ik in 't verschiet veel heeren zich verzellen,
Getabbaard bezig, om meer vonnissen te vellen[11].
Mijn leven was vol angst, mijn lust smolt als de sneeuw,
Ik dacht: „och, goede God! wat leven wij een eeuw!" –
Hier hebdy 't beeld des drooms, Heer Drost! God wil u spa-
En rekken uwe tijd zoo lang als Nestors jaren, (ren,
Opdat uw zangeres 't hoogdraven van haar stijl
Doe treffen ons gemoed, gelijk een schutters pijl.

UIT HUGO DE GROOT, AAN THUANUS[12].

Doorlees met ijver, reis op reis, het heilig boek,
Dat klaar is voor een vroom en oprecht onderzoek;
Zie naarstig van onze eeuw terug na d' oude jaren,
Doen d' eerste Godsdienst, slecht en recht en onervaren,
Nog geene konst verstrekt'; doen 's oorloogs onbescheid
En Helsche staatszucht nog met geen Godvruchtigheid
Verbloemd werd; doen Gods wet tot betring kort begrepen[13]
Alleen niet was bekend den leeraar scherp geslepen,
Maar zelf 't gemeene volk; doen 't vinnig school-krakeel
Geen zaad tot scheuring zaaide, om noodeloos verscheel,
Maar elk om strijd beminde en, met den geest gedreven,
De waarheid staande hiel, ook met gevaar van 't leven,
En niemand zocht uit haat te storten iemands bloed.

DE RIJNSTROOM,

AAN JOHAN WOLFART[14], HEER TE BREDERODE, VRIJHEER TE VIANEN.

Doorluchte Rijn, mijn zoete droom!
Van waar zal ik u lof toezingen?
Mijn trekkende[15] geboortestroom,
Gij koomt uit Zwitsersche Alpen springen,
Als hoofd-aâr der begaafde Euroop;
De Donau, uw afkeerig broeder,
Nam Oostwaart op zijn snellen loop,
Gij Noordwaart, toen een zelve moeder,
Begort[1] van regen, ijs, en sneeuw,
U baarde voor zoo menige eeuw.

Germanje lag nog wild begroeid
Van zijn Hircijnsche wilde wouden,
Tot dat het namaals wierd besnoeid,
En door de tucht in toom gehouden.
Ten leste dorst gij, strijdbre Rijn!
Den Tiber op zijn feest bestoken;
Die voor u neeg, toen Constantijn[2],
Van uwen oever opgebroken,
Ging strijken met den ouden roof
Van Rome en 't Heidensch bijgeloof.

Gij naamt het juk van Kristus aan,
Men hoorde uw vrolijke oevers schateren,
En scheent de heilige Jordaan
Te tarten met gedoopte wateren.
Het Kristen kruis viel uwen rug
Zoo zwaar niet, als weleer te dragen
Den last van Cesars legerbrug,
En Drusus, die u dede klagen
Om vijftig sloten zwaar van steen,
Gebouwd langs uwe kanten heen.

Maar uw geloovig Kristendom
Beproefd werd, als het goud in d' oven,
Toen Attila's verwoede trom
't Geruisch uws waters kwam verdooven,
En verfde met onnoozel bloed
En damde uw kil met kuische dooden,
En trapte, met een dronken voet,
Op woeste steden, leêg gevloden,
Of brandde uw haar af met zijn toorts,
Beklad en druipend van veel moords.

Gij schreide met een heesche keel
Den Hemel aan, om troost verlegen;
Die zond u Karel[3], 't Rijksjuweel,
Dees kon d' onveilige oevers vegen
Van onduitsch en baldadig schuim,
Gelijk uw Constantijn voorheenen.
Toen kreegt gij uwe randen ruim,
En zamelde uw verstrooide steenen,
En zaagt dien held vol Godesvrucht
Zijn lusthof planten in uw lucht.

O onvermoeide molenaar,
O stedebouwer, schepedrager,
O rijksgrens, schermheer in gevaar,
Wijnschenker, veerman, oeverknager,
Papieremaker! schaf papier,
Daar ik uw glorie op mag[4] schrijven;
Uw water dat ontvonkt mijn vier,
Mijn zinnen in uw wedde drijven
En spelen, als een dartle zwaan,
Verlekkerd op uw wingerdblaân.

Gij schijnt een aardsche regenboog,
Gekleed met levendige kleuren,
En tart den hemelschen omhoog,
Die hierom nijdig schijnt te treuren.
De blaauwe en purpre en witte druif
Verciert uw stedekroon en lokken,
En muscadelle wingerdkuif;
De vlieten staan met wingerdstekken

---

[1] kwaamt gij, trokt gij. — [2] kloek, wakker. — [3] Anders wambuis. — [4] Verg. boven, bladz. 170b, aant. [5] en bl. 250b, aant. [2]. — [5] Denkelijk De Hubert; zie de vorige aant. — [6] Reael, gelijk de volgende versregel uitwijst. [7] algemeen. — [8] Voor noemde; zie vroeger. – [9] Thans eervol. – [10] Wellicht bedoelt de dichter, den moordenaar van Hertog Alexander I, Lorenzino de Medici, kort daarop in Venetië omgebracht. – [11] Zinspeling op Oldenbarnevelts rechters. – [12] De kon. Fransche Raad en rekestm. F. A. du Thou, den lezers van A. De Vigny's Cinq Mars, als dezes ongelukkige halsvriend bekend. – [13] In kortbondige zamenvatting. — [14] Zie boven, bladz. 273a, aant. [1]. — [15] lokkende.

[1] bevrucht. — [2] De eerste Kristen-keizer, door Vondel tot onderwerp van zijn onvoltooid gebleven heldendicht gekozen. — [3] Keizer Karel de Groote. — [4] kan.

Rondom u, druipende van 't nat,
En offren elk hun watervat.

Daar is de Mein, een pijnbergs zoon,
De Moezel met haar appelvlechten,
De Maas, die met een myterkroon[1]
Om d' eer met onzen Rijn wil vechten,
De Roer, die 't haar met riet vertuit[2],
De Neckar, met een riem van trossen,
De Lipp', gedost met mos en kruid
Van overhangende eikebosschen,
En duizend andren, min van roem,
Bekranst met loof en korenbloem.

Gij strekt de voeten aan 't gebergt,
Daar zich de Zwitsers in bescharmen,
Wanneer men hen om oorloog vergt;
Gij grijpt de Noordzee met uw armen,
Waarin het heldeneiland leît,
Daar Bato zich ter nederzette,
En dat, zoo schuw van dienstbaarheid,
Uitheemsche bekkeneelen plette,
En deê gevoelen, dat de Rijn
Geschapen was om vrij te zijn!

Gij slingert, als de Gricksche slang[3],
Uw blaauwe krullen om de struiken,
En groene bergen breed en lang,
En zwellegt in zoo vele kruiken
Van stroomen, dat uw lichaam zwelt
Van waterzucht, en parst de planten,
En schuurt zoo menig vruchtbaar veld,
En knabbelt aan de ruige kanten,
Nu tusschen berg en krommen bult[4],
Nu door een dal, met wijn gevuld.

Al is uw eene keel verzand,
Die 't huis te Britten plag te schaven,
Dat nu verdronken leît op strand;
De Lek en IJsel doorgegraven
Vergelden dubbel deze schâ,
En leiden u, met hooge dijken,
In zee, opdat uw ongenâ
De vlakke beemden niet koom' strijken
Met macht van regen, en geweld
Van sneeuw, dat in de zonne smelt.

De heldre en starrelichte vliet,
Die door den Hemel vloeit bij duister[5],
Is d' Italiaansche Padus niet,
Noch ook de Nijl, Egyptens luister;
Neen zeker, 't is de rijke Rijn,
Wiens visschen, met een wuft gewemel,
In 't onbevlekte kristalijn
Van eenen onbetrokken Hemel,
Met zilvre schubben zilverklaar,
Als starren dolen, hier en daar.

O zuivre en blanke Rijnmeermin,
Die mij tot stervens toe kunt kittelen,
Gij helpt veel zielen aan gewin,
En menig Graaf aan eeretittelen[6],
En landen aan een hoogen naam.
Hoe menig heeft u overtogen,
En met uw rand bepaald zijn faam!
Hoe dikwijls zaagt gij, met uw oogen,
Het hooggeboren Hollandsch bloed,
En voelde in 't water zijnen gloed!

Het zij ik dan mijn oogen sla
Op uw bisschoppelijke torens,
Of met een lent van vaarzen ga
Bevlechten uwe zilvre horens,
Of volg uw wufter ommezwaai,
Of zing op 't ruisschen van uw baren,
Of huppel op mijn Keulsche kaai,
Of koom door Bazel afgevaren,
Daar gij Erasmus' grafsteê kust,
En wenscht het wijs gebeente rust;

Het zij gij 's Keizers vierschaar schaaft
Te Spier, dat zwart van pleiters grimmelt,
Daar Themis grijs en afgeslaafd
Bekommerd zit, en 't pleit beschimmelt[1];
Het zij gij brult in 't Binger loch[2],
Of Neêrland drenkt met volle vaten,
En groeyen doet van wingerdzog,
En ijdle en zotte zorgen haten,
Uw vocht bestelt mijn veder inkt,
Tot dat ze in zee met u verdrinkt.

Maar, och! ik schrei mijn oogen uit,
En zal nog in een vliet verkeeren,
Omdat er zulk een Hydra spruit
Uit kerkgeschil en haat van Heeren;
Een helsche Hydra vol vergift,
Die 's Rijns gezonde en zoete boorden
Vergiftigt, en gansch Duitschland schift,
En groeit in onverzoenbre moorden; –
Een lang gewenscht Verlosser vaag'
Het Rijk van 's Rijks vervloekte plaag!

Hoe moedig zal de Rijnsche Lek
Al schuimend bruisen langs Vianen,
Wen Wolfart, wachter van ons hek[3]
En d' eere der Nassausche vanen,
Een jongen zoon geboren wordt[4],
In wiens gemoed de goude zeden
Der overoudren zijn gestort,
En 's vaders strenge dapperheden;
Een telg, die weder bloeyen doe
Den grijzen stam van Brederoê[5]!

De Rijnsche Lek die teêre rank
Daarna met zachter tong zal lekken,
En vrolijk wiegen zonder dwangk,
Om met haar schaduw te bedekken
De moeder, die nu, met een schaar
Van schoone dochtren[6], dezen zegen
Verbeidt, en wenscht om 't blijde jaar,
Gelijk een rozengaard om regen.
De Hemel bouw dien vruchtbren hof,
En hellep mij aan wiegestof! –

OP DEN „WEGHWIJSER TER ZALICHEIT" VAN ZACHARIAS HEYNS[7].

Menig ijdel werelds kind
Dwaalt in dezen Labyrinth,
Afgedwaald van 't rechte pad,
Verre van behouders stad:

[1]De bisschop van Luik en die van Keulen. — [2]door-vlecht, opbindt. — [3]De Pytho of reuzeslang; verg. boven, bladz. 273a, aant. 3. — [4]heuvel, hoogte. — [5]Versta: de zoogenoemde Melkweg. — [6]Versta: de vele grafelijke burchten aan den Rijn.

[1]veroudert, verjaart. — [2]Duitsch voor gat. — [3]Anders onze tuin. — [4]Vondels vrome wensch werd slechts ten deele vervuld; van Wolfarts drie zonen (uit zijn tweede huwelijk) stierf de oudste op zijn tweede jaar, de tweede als jongeling, en met den laatsten (in 1679) zijn mannelijk oor uit. — [5]Rijmshalve, maar met verkeerde afleiding (roede voor rode). — [6]Van zijne eerste vrouw, die hem in 1630 ontviel, had Brederode vijf dochters. — [7]Zie boven, blz. 77 en 187.

En die tracht om recht te gaan,
Dikwijls mist de rechte baan,
Of staat op den driesprong stil,
Weet niet wat hij kiezen wil,
Heel bekommerd van gepeins[1].
Uit meêdoogenheid toont Heyns
Zulke zielen 's Hemels steê,
En geeft haar een wijzer meê,
En een leidsman, die ze leidt,
Naar den burg der zaligheid.
Billijk[2] moet men zalig prijzen,
Die hier wijst, en zich laat wijzen.

D' AMSTERDAMSCHE AKADEMIE[3],

AAN ALLE POËTEN EN DICHTERS DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, LIEFHEBBERS VAN DE GOUDE VRIJHEID.

Apol, op Helikon gezeten,
Vraagt al zijn heilige Poëten,
„Wat beste en slimste[4] tongen zijn?
Of waarheid zalig maakt, of schijn?
Of dwang van vrome Kristen-zielen
Niet strekt om Holland te vernielen?
Of Vrijheid niet en was de schat,
Daarom men eerst in oorlog trad?
Of ook in welbestierde steden
Een oproermaker[5] wordt geleden?
Of huizen plundren vesten sticht[6]?
Of d' eed geen burgerij verplicht[6]?
En of zich leeraars niet verloopen,
Wanneer ze dezen band ontknopen[5]?" –
Wiens antwoord kortst en bondigst is,
En klaarst in deze duisternis,
Dien zullen d' Akademie-Heeren,
Met eenen Prinsen-Roemer eeren;
Daar Pallas, met haar diamant,
In sneê den Veldheer van het land,
Die met 's Hartogenbosch gaat strijken,
Daar Maurits tweemaal af moest wijken.

De antwoorden moeten ingebracht worden voor den eersten van Zomermaand[7], zijnde de dag onzer verkiezinge, als Apollo te recht zal zitten, om den prijs te geven, dien ze verdient.

ANTWOORD.

(VAN TESSELSCHADE ROEMERS)[8].

De beste tong die stemmen smeedde,
Zong[9] Gode lof, den menschen vrede;
Die zwijgend meest haar deugd betoont[10],
Is[9] die met vier d' Apostels kroont;
De snoodste op aarde deed de menschen
Na Gods verborgen wijsheid[11] wenschen;
De booste sprak in 't Hemelrijk:
„Mijn macht zij d' hoogste macht gelijk!"
In hun sticht God zijn heerschappijen,
Die, met het doen, 't geloof belijen.

[1]gedachten. – [2]Met recht. – [3]Die van den bekenden doctor en tooneeldichter Samuël Coster. — [4]slechtste, kwaadaardigste. – [5]Zinspeling op Smout en zijn aanhang. — [6]Zie boven, bladz. 232. — [7]1630. – [8]Maar door Hooft „betutteld"; verg. zijne Brieven II, bl. 12 en 13. Tesselschades klad deelden wij in den Kunst- en Letterbode voor 1855, blz. 385, mede, en geven hier de gewijzigde lezingen aan. — [9]Eerst: „was." — [10]Eerst: „meeste deugden toont." — [11]Eerst: „Die 't allersnoodt op aarde wracht, Was, die den mensch tot afval bracht."

Schijn, als een drog- en dwaal-licht, leidt
Wie dat haar volgt, ter duisterheid.
De vrome zielen te belagen,
Kan Hollands zachte grond niet dragen.
De Roomsche Geus het smekend[1] blad[2],
Tot Brussel, onderteekend had,
Zoo wel als d' ander, en verzocht er
's Lands vrijheid bij aan 's Keizers dochter.
Den muiter, die gerustheid[3] haat,
Loost[4] altijd een geschikte staat.
Daar d' eene burger 's anders muren
Bestormt[5], die stad en kan niet duren.
Geen aardsche God[6], of hij wordt bij
Een[7] eed verknocht; meer schutterij.
Wat[8] leeraars ook dien band ontlitsen[8],
Die[9] kerven 't snoer der zeven flitsen[10].

ELCK SIJN WAEROM[11].

D' AMSTERDAMSCHE KAKADEMIE OFTE GUITSCHOOL,

AAN ALLE OPETERS EN DRONKAARTS, LIEFHEBBERS VAN DE VOLLE KANNEN.

Alvol, op Heele Ton gezeten,
Vraagt al zijn dronke kale Neten,
„Wat best of slimste togen[12] zijn?
Of water dronken maakt of wijn?
Of drinkensdwang van Bacchus-fielen,
Niet strekt om volken te vernielen?
Of zuiperij niet was de schat,
Waarom hij eerst ontstak zijn vat?
Of ook in welbebierde steden,
Een bierverzaker dient geleden?
Of huis verdrinken 't lach[13] ontsticht?
Of eed tot drinken niet verplicht?
En of zich dronkaarts niet verloopen,
Wanneer ze om bier den broek verkoopen?"
Wiens slempmaal slofst en slompigst is,
En gaarst tot dronkaarts drek en pis,
Dien zullen Kakedemie-Heeren,
Met een besmeerden droelpot eeren,
Daar Bacchus, met zijn dronke hand,
In sneê den vuilsten fiel van 't land,
Die zoo bespogen heen gaat strijken,
Dat Morsbel voor zijn stank moet wijken.

ANAGRAMMA[14].

Nu is, Joost van Vondelen's
Wijs en heilig dunkend mensch!
In uw naam bevonden,
Zoo je ziet,
Dat je hiet:
Sotje vol van sonden.

Nacta est patella suum operculum.

dat is:

Nu is de slimme Pot gedekt,
Nu is de Schimper weêr begekt.

I. C(ATS).

[1]Eerst: „zoowel het." — [2]Het verzoekschrift der Edelen in 1566. — [3]rust. — [4]ontbindt. — [5]Eerst: „verkracht." — [6]heerscher. — [7]Eerst: „den." — [8]Eerst: „de" en „die dien komt t' –." — [9]Eerst: „zij." — [10]den pijlbundel der Vereenigde Gewesten. — [11]Tesselschades zinspreuk. — [12]Anders teugen. — [13]gelag. — [14]D. i. Letterkeer.

AMSTERDAMSCHE KAKASTORIE OF MUITSCHOOL.

AAN ALLE GEESTELIJKE DOEL[1]- EN DRONK-VAÂRS, LIEFHEBBERS VAN BRASSENDE KLASSEN EN EEUWIGDURENDE SLEMP-SYNODEN.

Tapvol op Doele-ton gezeten,
's Lands beedlers vraagt, die 't volk opeten,
„Wat vetste en slimste logens zijn:
Of bloed ook smaakt gemengd met wijn[2]?
Of dwang van Gommers plonderzielen,
Niet strekt om 't brasmaal te vernielen?
Of zuipzuipuit niet was de schat,
Daar Gommer om op 't wijnvat zat?
Of ook in wijn-en-eijs-vrij steden
Een bier-Synodus dient geleden?
Of 't glas uitdrinken 't volk ontsticht?
Of schinken, drinken niet verplicht?
En of zich Doelvaârs niet verloopen,
Wanneer ze om wijn hun ziel verkoopen?"
Wiens Doelfeest ongebondenst is,
En Gommer hoogst zet aan den disch,
Dien zullen Kakistoribeeren
Met een Synodus-Roemer eeren,
Daar Dordrechts grootsten olifant
Meê tart Calkoentjens[3] Aartsbacchant,
Die met karbonkels zoo gast prijken,
Dat Bacchus zelf de vlag moet strijken.

Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

dat is:

Hij lijkt een Sant en dubbel Geus,
En voert een roô kalkoensche neus;
Al speelt de Droes de paap in 't zwart,
Zijn snuit verraadt hem, of zijn start.

ANAGRAMMA:

JAPIK PRIAEP.
IK PAI PRIAEP.

PRINCIPIUM[4].

Jaap Priaap[5], die peilt de Synodale Fortuin,
Of hij Tuingod mag worden van Graveduin[6],
Om de snoepvogels te zien uit de kriekeboomen,
Gelijk zijn genan[7] in d' oude hoven van Romen;
Maar zijn moed verslapt en het hart hem ontzinkt,
Dewijl bijgeloof en Roomsche afgoderij hier stinkt.
Nog stijft hem wat hoops, omdat de Bethelsche Papen
Alle afgoden lubben, behalven Priapen.

Pasten op dien text ooit glossen,
Hannen[8] passen bet de klossen
Met de spillen, doen zijn vrouw,
Lijsken[9], 't garen hasplen zou.
„Pijn is 't," sprak hij, „dus te slaven!"
Zij zeî: „bloed van Brouwershaven!
Zwijgt, gij kwaamt van Kalisdijk;
Gij waart kaal, en ik was rijk.
Is 't om 't jok, of is 't om 't wats-spel?
Zijt gij Kats, ik ben het katsvel." –

PLUS ULTRA.

---

[1]Men herinnere zich, dat de Dordsche Synode in den thans geslechten Doelen gehouden was. — [2]„Neusdoeken in Barnevelts bloed gedoopt, in wijn uitgewrongen, en die tot een triomfe uitgedronken." (oude aant.) — [3]Triglandt; zie boven, bl. 232b, aant. [9], en verg. twee later volgende versjens. — [4]Beginsel. — [5]J. Cats. — [6]Raadpensionaris van Holland. — [7]De Romeinsche Priapus. — [8]Aan Hans. — [9]Elizabeth van Valkenburg.

Roskam.

AAN DEN HEER P. Cz. HOOFT,
DROST VAN MUIDEN[1].

Hoe komt, doorluchte Drost! dat elk van Godsdienst roemt,
En onrecht en geweld met dezen naam verbloemt,
Als waar die zaak in schijn en tonge-klank gelegen?
Of zou 't geen Godsdienst zijn, rechtvaardigheid te plegen,
Maar slinks en rechts te staan naar allerhande goed?
God voeren in den mond, de valschheid in 't gemoed?
De waarheid[2] greep weleer die menschen bij de slippen
En sprak: „uw hart is verr', gij naakt me met de lippen;"
De Waarheid eischt het hart, en niet zoo zeer 't gebaar.
Dit laatste zonder 't eerst, dat maakt een huichelaar,
Die bij een sierlijk graf zeer aardig[3] wordt geleken,
Vol rottings binnen, en van buiten schoon bestreken.
Zoo was uw vader niet, die burgervader[4], neen,
Van binnen was hij juist, gelijk hij buiten scheen.
'k Geloof, men had geen gal in dezen man gevonden,
Indien, nadat de dood zijn leven had verslonden,
Zijn lijk waar opgesneên. Hoe was hij zoo gelijk
Dien Burgemeestren, die wel eertijds 't Roomsche rijk,
Door kunne oprechtigheid, opbouwden van der aarde
In top, toen d' akkerbouw in achting was en waarde;
Toen deege deeglijkheid niet speelde raap en schraap,
En 's vijands goud min gold dan een gebrade raap[5];
Hoe heeft hem Amsteldam ervaren wijs en simpel,
Een hoofd vol kreuken, een geweten zonder rimpel!
O beste Bestevaêr! wat waart gij Holland nut!
Een stijl des Raads, toen 't lijf van 't stoksken werd gestut[6],
Opdat ik ga voorbij ons Katilina's tijen[7]:
Toen 't Vaderland in last, door twist der burgerijen,
Gij 't leven waart getroost te heiligen den staat,
En toen uw hoofd gedoemd, door 't hoofd van eigenbaat,
Gij geen gedachten hadt van wijken of van wanken.
De wees en weduwen, de ballingen u danken;
Hoewel ge, nooit om dank, hebt zonder onderscheid
Beschenen, met den glans van uw goedaardigheid,
Ondankbre en dankbre, dien ge kondt ten oorbaar strekken.
O spiegel van de deugd! o voorbeeld zonder vlekken!
Nooit zoopt ge 't bloed en merg der schamele gemeent,
Noch stopte d' ooren voor haar rammelend gebeent.
Wat liet ge u zonen na, toen 's levens licht woû neigen?
„Indien 't gemeen u roept, bezorgt het als uw eigen!"
Zoo was uw uiterste aâm slechts ware, klare deugd,
Daar gij, vermaarde stad! uw kroon meed' sieren meugt.
Zoo 't land uw vaders deugd zoowel had erven mogen
Als zijn gedachtenis, z' had zwaarder ruim gewogen,
Dan duizend tonnen schats en duizend, en nog bet[8],
En 'k zag de zwarigheên van onzen staat gered.
Indien de Spanjaart zag het land van Hoofden blinken,
Hoe zou zijn fiere moed hem in de schoenen zinken!
Hoe zou hij vader Ney[9] opwekken door gebeên,
Om met zijn tong dees scheur te neyen[10] hecht aan een!
Geen Duinkerk zoû de zee met vloten overheeren,

---

[1]Verg. Hoofts Brieven II, bladz. 25 v. — [2]Versta: Jezus. — [3]naar den aard. — [4]Zie boven, bl. 219. — [5]Zinspeling op de Romeinsche rapen van M. A. Curius Dentatus. — [6]Door Oldenbarnevelt nam.; verg. boven, bladz. 218. — [7]Versta: die van Leicester, door Burgem. Hooft, gelijk bekend is, zeo krachtig weêrstaan. – [8]meer. [9]Verg. boven, bl. 189, aant. [1]. — [10]naayen.

Matroos die roovers ras zou aarsling[1] klimmen leeren,
En 't lage Waterland doen kijken door een koord[2]
Hem, die nu blindeling ons slingert over boord,
En visschers vangt en spant, verft zeelui doodsch van vree-
Zoodat er een geschrei van weduwen en weezen (zen,
Ten hoogen hemel rijst, uit dorpen en uit steên.
Wat 's de oorzaak? vraagt men, wat? de gierigheid alleen,
Die 't algemeen verzuimt, en vordert[3] slechts haar eigen,
En sprak ik klaarder spraak, ik zorg, zij zou me dreigen
Met breuk en boeten, ofte levren aan den beul.
Want waarheid (dat 's al oud) vindt nergens heil noch heul,
Dies acht men hem voor wijs, die vinger op de mond leît;
O kon ik ook de kunst! maar wat op 's harten grond leît,
Dat welt me naar de keel: ik word te stijf geparst,
En 't werkt als nieuwe wijn, die tot de spon uitberst.
Zoo 't onvolmaa'ktheid is, 't mag tot volmaaktheid dijen
Van dees rampzalige en beroerelijke tijen,
Waarin elk grabbelt, tot zijns naastens achterdeel,
Schrijft andren toe, en schuift op hen de schuld van 't scheel.
Waar' Cato levend, die gestrenge Cato[4], trouwen[5],
Hoe donker zoû hij, met een donker paar wimbrouwen,
Begrimmen overzijds de feilen onzer eeuw,
En ringeloeren den geringeloorden leeuw,
Die zich zoo schendig nu van rekels laat verbaffen!
Hoe zou hij graauwen: „flux! en past dit af te schaffen,
Dat weder ingezet! Hier, stuurman! waar[6] het roer,
En let op 't oud kompas! Voort, voort met dezen loer,
Die nooit te water ging! hij zal ons 't spel verbrodden;
En gij, heû oog in 't zeil! Waarheen met deze vodden,
Gij, lompe, plompe dief! die 't scheepsvolk strekt tot last;
Thans grijp ik u bij 't oor, en spijker 't aan den mast!"
Waar' Cato levend, wis, daar zou geen haar aan feilen,
Of 't ging als 't plag te gaan. Wat zou men lands bezeilen!
Daar nu de norsche nijd ons slapend zeilt voorbij,
De loef af steekt, terwijl we leggen in de lij[7],
In vaar[8] van schipbreuk, schier aan lager wal vervallen,
Het roer den meester mist, en daarom is 't van mallen[9]:
En wil m' op 't dreigement niet letten van den nood,
Zoo berg aan 't naaste land uw leven in den boot.
Doch 'k hoop een beter van die gaarne 't beste zagen,
En zucht tot 't vaderland in vromen boezem dragen.
De zulke vindt men nog als parlen aan de strand.
De schaarschheid maakt ze dier. Indien maar 't onverstand
Zoo weinige als er zijn erkend in hun waardije,
En wijzer heeren liet begaan met heerschappije,
Men vond er nog genoeg, die niet zoo bijster[10] staan
Na heerschen, dan ze met 's lands welstand zijn belaân,
En wenschen tijd en zorg en moeit' hier in te schieten,
En niet een penning voor hun diensten te genieten.
Dat zijn niet zulke, daar ik eerst van heb gezeid,
Wiens Godsdienst op de tong en op de lippen leît,
Maar in een vroom gemoed, waaruit de deugden groeyen,
Die Hollands welvaart eer zoo heerlijk deden bloeyen,
In spijt des dwingelands. Wel, wil m' er nog niet aan?
Of rijm ik, dat een boer dit Duitsch[11] niet kan verstaan?
Neen zeker, 't is dat niet. 't Zijn kostelijke tijen:
Het paard vreet nacht en dag, in een karos te rijen
Een juffer met haar sleep; de kinders worden groot,
Zij worden op banket en bruiloften genood;
Een nieuwe sroef komt op, met elke nieuwe mane,
De sluyers waayen weidsch gelijk een kermisvane.
En eischt men meer bescheids, men vraag het Huygens'
In 't Kostelijke Mal[12]; die weet van top tot toon (zoon
De pracht en zotte praal tot op een haar t' ontleden.
Hier schort het. Overdaad stopt d' ooren voor de reden,
En kromt des vromen recht, deelt ampten uit om loon,
En stiert den viand 'tgeen op halsstraf is verboôn,
Luikt 't oog voor sluikerije, en onderkruipt de pachten,
Besteelt het land aan waar, aan scheepstuig, en aan vrach-
Neemt giften voor octrooi, of maakt den geldzak t' zoek; (ten
En eischt men rekening, men mist de zak en 't boek.
Hoewel het menschlijk is, dat zulke zaken beuren[1],
't Heeft dikmaal ook zijn reên: die raakt er meê te veuren[2],
Die verr' ten achtren was. Kort om, dit 's onze plaag.
't Is: „drijft den ezel voort! gemeenten-ezel, draag!
Het land heeft meel gebrek, dus breng den zak ten molen;
Het drijven is ons ampt, het pak is u bevolen.
Vernoegt u, dat ge zijt een vrijgevochten beest,
Is 't naar het lichaam niet, zoo is het naar den geest.
Tot 's lichaams lasten heeft de Hemel u beschoren.
Dit past u bet dan ons. Gij zijt een slaaf geboren.
Best doet gij 't williglijk van zelven dan door dwang."
Dus raakt het slaafsche dier, al hijgende, op den gang,
En zweet, en zucht, en kucht. De beenen hem begeven,
Hij valt op beide knien, als bad hij: „laat me leven!"
En gigaagt heesch en schor; de drijvers stok is doof,
En touwt des ezels huid, en zwetst vast van 't geloof.
Hoe kan een Kristen hart dees tiranny verkroppen!
Ik raas van ongeduld. En zijn 'er dan geen stroppen
Voor geld te krijgen, dat men 't kwaad niet af en schaft?
En dat lands dieverij tot nog blijft ongestraft?
Of is er niet een beul in 't gansche land te vinden?
Men vond 'er eer wel drie[3], doen bittre beulsgezinden.
En vraagt men wat ik zeg? dat zeg ik, en 't is waar:
Zijn twee nog niet genoeg, zoo neemt er twalef paar[4].
Dus klaagt de galge, die lang ledig heeft staan prijken;
Die lang geen kraayen 't oog van groote dieven-lijken
Uitpikken zag, en fel van raven werd begraauwd,
Die heen en weêr om aas uitvlogen, heel benaauwd.
Of nu een snoó Harpij dit averechts woû duyen,
Dat tegens d' Overheên ik 't vollek op wil ruyen,
Om tol en schot en lot te weigren aan den heer,
Zoo loochen ik plat uit. Neen zeker, dat zij veer!
Gehoorzaamheid die past een oprecht ingezeten,
Den heer 't ontvangen' weêr rechtvaardig uit te meten;
Gelijk de Haagsche Bie[5] vereerd is met dien lof,
Dat zij nooit honig zoog uit ander lieden hof,
Maar naar haar eigen beemd, op onbesproken bloemen,
Om nektar vloog, wiens geur oprechte tongen roemen.
Waar ieder zoo van aard, wat zou men metter tijd
Het arrem ezelken al lasten maken kwijt;
Hoe zou 't aanwassend juk ontwassen met de jaren!
Wat wordt er nu gespild! wat zou men dan besparen!
Men had, in tijd van nood, een schatkist zonder tal;
Maar nu is 't muizevreugd: de kat zit in de val!
'k Heb, o doorluchtig Hoofd der Hollandsche poëten!
Een kneppel onder een hoop hoenderen gesmeten;
'k Heb wetens niemand in 't bijzonder aangerand,
Misschien[6] wie 'k trof, tot nut van ons belegerd land;
'k Heb aan uw vaders kraus al meê een bloem gevlochten,
En nog een ziel geroemd, wiens deugden elk verknochten.
Dit nam zijn oorsprong niet uit vleilusts ijdelheên,
Der dichtren erfgebrek, maar uit een rijpe reên;
Ik wenschte, mijn kopy niet scheelde van het leven,
Zoo zou, als 't aanschijn u de schilder heeft gegeven,
's Mans deugdige ommetrek hier zweven in de ziel,
Die stand hiel ongebukt, toen 't dor gebeente viel.

---

[1] achterwaarts. — [2] aan de galg nam. of aan de ra. — [3] bevordert. — [4] De bekende Latijnsche zedepreêker. — [5] Eig. in trouwe, thans trouwens. — [6] geef acht op. — [7] de hooge en lage zij. — [8] Voor gevaar. — [9] mælligheid, in de war. Gelijk men aan zee nog spreekt van van ebben of vloeyen. — [10] sterk, zeer. [11] Neêrduitsch, Neêrlandsch. — [12] Zie Constantijn Huygens Gedichten, uitgave van Roelants III, bl. 15.

[1] gebeuren. — [2] vooruit. — [3] Bij de onthoofding van Oldenbarnevelt. — [4] Zinspeling op Oldenbarnevelts rechters. Eerst luidde het echter: „die 't willens wederspreekt, dat is een logenaar." — [5] Joris de Bie, de thesorier-gen. — [6] Onverschillig.

Harpoen[1]

AAN JONKHEER LANDESLOT,

HEER VAN VRIJBURG[2].

Ik heb, heer Landeslot! doorreizende uw gebied,
Daar menigmaal vernacht, en veel van Godefried[3],
Den predikèr van uw vlek, de boeren hooren roemen,
Wiens lof zij met geen kunst behoefden te verbloemen:
„Wie vond in deeglijkheid ooit zijns gelijken meer?
Gode offerd' hij zijn dienst, zijn trouw aan zijn landsheer,
En bracht dat woeste volk tot deugdige bekeering,
Door voorgang eer, dan door zijn ongetooide[4] leering.
Zijn woord was eveneens als een gezegend zaad;
Hij was der zielen zout. Nooit moeid' hij zich met staat
Of werelds heerschappij. Het licht blonk uit zijn leven.
Al wat de Bijbel leert, stond in zijn hart geschreven,
Ja, zijn godvruchtig hart was aller deugden kerk.
Wat drempel hij betrad, daar bleef een heilig merk.
Zijn mond was troostelijk den aangevochten[5] bedde.
Wat onlust rees er, dien hij niet met wijsheid redde?
Baldadigheid nam af, zoo ras hij trad op stoel,
Gerechtigheid die groeide, en pleiters werden koel.
De kroegen stonden leêg, geen mes werd uitgetrokken.
D' oprechtigheid des mans klonk luider als de klokken.
Hij was vernoegd in 't kleen, gewild bij arm en rijk,
En stond ze bei ten dienst; zij golden hem gelijk;
Men zag hem zelden aan der rijke lieden disschen.
Wel mocht hij wit[6] zien, maar vermijdde d' argernissen."
Zoo lang zijn leven duurd' hing 's volleks hart aan God,
En 't was gehoorzaam zijnen vrijheer Landeslot.

Hoe wenschelijk zou 't zijn voor landen en voor steden,
Indien men nu 't geloof niet naar spitsvondigheden,
Die luttel stichten, ging waardeeren al te bot
(Verkeerdheid is 't, van 't minst te maken 't hoogste lot[7]),
Maar naar 't beleven, daar zoo veel is aan gelegen,
Dat niemand zonder dit kan erven Kristus' zegen.
Gewis had Godefried de waarheid zoo gevat,
En hierom woekerd' hij met ijver om dien schat.
't Getal dat zocht hij min, met bidden en met wenschen,
Als 't pit en merreg van ter deugdgezinde menschen,
En drong op 't weten niet zoo vierig, als op 't doen.
Dat was de rechte melk om heil'gen op te voên;
Waar zulke voësters zijn, daar bloeyen d' onderzaten,
Daar hoeft de grootste stad geen wachthuis vol soldaten[8],
Om huisbraak, plondring, moord en stokebranderij
Te blusschen binnen muurs, of zielentyrannij,
Daar wordt de godsdienst niet geverderd[9] met luid krijten,
En 't arm eenvoudig volk in rotten te doen rijten[10];
Daar waken om een tong zoo vele spiesen niet,
Maar ieder burger wacht[11] op 't geen zijn heer gebiedt,
En voor 't gemeene best kwijt zich een ieglijk Kristen,
Als in de Apostelceuw, die lagen kent noch listen.
De kerk is als een kooi vol lamren, als een korf
Vol tortelduiven, daar d' onnoozelheid[12] om storf.
Maar sedert Wolfaard[13] sloeg zijn klaauw in d' oegst des (Heeren,
Veraârden de gemoên in barelijke beeren;
Dat heugt Heer Landeslot nog heden op den dag.
Wat dag verliep er, dat hij niet zijn hartzeer zag?
Dat landlièn maakten van hun heerschappen tyrannen,
En tegens 't overhoofd was 't lichaam ingespannen,
De leden onderling te jammerlijk verdeeld,
En uitgewischt in 't hart Gods heerlijk evenbeeld,
Dat Godefried met smart en arbeid daar in drukte,
En riep: „dat 's uw: dat 's mijn!" elk grabbelde en elk pluk-
Dies oude Karsten[1], die hierom zijn handen wrong, (te,
Kreet: „wat al boos vergif verspreidt een papetong!"
En 't was waerachtig waar. Wie kan le waarheid laken!
Dat allerkleinste lid beschikt wel groote zaken,
Gelijk de slimme[2] slang in 't heilig Paradijs;
Wie 't in den wind slaat, wordt het t' zijner schade wijs.
Dies loven wij met recht den wakkren heer van Schagen[3],
Die toomt den voerman, vóór het hollen van den wagen,
En maakt hij 't hem te grof, hij bezigt zelf de zweep,
En graauwt eens: „bengel, hou!" dus krijgje van de leep[4].
Hij leert den leeraar uit een eed[5] zijn schuld bekennen,
Zoo wordt hij handelbaar, en kan de paarden mennen
Op 't Evangelisch spoor. Wat schiedt[6] de man te kort,
Die zoo deêmoedig, en ten leste zalig wordt?
Hij leert hem, na zijn staf is, springen, en niet verder;
Dus is de Schager heer zijn eigen predkers herder.
Rechtschapen edelman, hoe edel is uw ziel!
Hoe luisterscharp uw oor, op 't rollen van het wiel!
Al wordt men uitgeluid voor goddeloozen schellem
(Zoo schold Datheen[7] weleer den grijzen held, prins Welhem),
De lasterkunst valt licht, de botste kan ze best.
Toen 't weeldrig Vlaandren was bezeten van die pest,
Ontsteken door den stank van weinig boze prijen,
Verstorf de welvaart, en de staat geraakte aan 't glijen,
Tot dat de graaflijkheid zat deerelijk gestrand.
Dit strekt een heldre baak, gelijk een schip op 't zand.
Dies laat, heer Landeslot! den breidel niet meer glippen,
Maar muilbandt Wolfaards al te lasterlijke lippen;
Want zoo hij u niet vreest, zoo siddert gij voor hem,
Wanneer uw bliksem suft, zoo dondert zijne stem,
En wekt een onweêr, eer het plompe zinnen merken,
Dat op het land een zee gaat boven alle kerken,
En gij verlaten en vermeesterd zit aan 't roer.
Dit wist de Stuurman[8], die met jonkheer Robbert[9] voer,
En met zijn meestren toen waar over boord gesprongen,
Had hij niet reê geweest voor[10] putger en koksjongen.
Men berregt schip en goed, door oefening van tucht,
Want d' ongebondenheid is wonder naauw van lucht,
En scherp van snof en reuk, als sommig slag van dieren,
En weet haar moed hier na te strakken of te vieren.
Veel dingen zijn wel nut, maar al en is 't niet fraai:
Een huis versierd is met een schoonen papegaai,
Maar snatert hij te veel, hij is gelijk een aakster,
En moeilijk voor 't gezin, gelijk een vuile kaakster[11],
Een woord te zijner tijd geuit, in zuivre taal,
Een gulden appel is in eenen zilvren schaal.
De wijze weegt ze als goud. Kwâ klap bederft goê zeden.
Dit treft voornaamlijk die in 't openbaar zal reden[12],
En rekent, dat hij moet den rechter reekning doen
Van elk ontuchtig woord. Nu braakt men rijp en groen,

---

[1]„De Harpoen is aardig, al zal hij velen harig dunken, niet min als de Roskam." Hooft aan Baeck, Mei 1630. – [2]'s Lands Overheid in 't algemeen. — [3]Versta: de vredelievende kerkleeraars. — [4]onopgesmukte. – [5]ziek-. – [6]levenslustige blijheid; verg. Loven blz. 219b de Uitvaart op mijn Dochterken. — [7]Versta: beuzelingen voor gewichtig te houden. — [8]Verg. boven, bl. 267b. — [9]bevorderd. – [10]scheuren, verdeelen. — [11]let, geef acht. — [12]de onschuld; versta: Kristus. — [13]De „ondeugende", twistzieke predikanten.

[1]Hier niet voor Kristiaan, maar als Kersten, Kristen. — [2]boze. — [3]„De Heer van Schagen," schreef Hooft t. pl., „mocht hem wel een fraayen roemer op de hand zetten voor zulk een Trompet," enz. Schagen zelf dacht er echter anders over, en had gewenscht, niet „van al de wereld uitgekreten te worden (om) zulk een verrichting tegen zijn prediker." Aldaar, bl. 33. — [4]Denkelijk voor lep, drank; gelijk men ook wel zegt iemand van de taart geven. — [5]voorgeschreven plichten. – [6]geschiedt. – [7]De heftige hervormde predikant te Gent. [8]Oldenbarnevelt. — [9]Leicester. — [10]Versta: tegen (den overmoed van); gelijk men ook van een geneesmiddel zoo goed zegt, dat het voor als tegen iets goed is. — [11]praatster, kwaadspreekster. — [12]spreken; verg. nog ons redenaar.

Op wettige overheên, ja, zelfs op alle grooten,
Op nabuurkoningen[1], 's lands trouwe bondgenooten,
Een lastering zoo dier den Kristen mond verboôn.
Hoe gortig 't varken zij, men roept: „al schoon, al schoon!
Al zuiver Kristendom, met heiligheid behangen!"
En 't hart een stinkpoel is, vol padden en vol slangen.
Men dringt zijn naasten van den oever, om een punt,
En elk zijn Medekrist de zaligheid misgunt.
't Geschil wordt groot geschat, 't is menigmaal een kleentje.
In 't ijdel[2] bekkeneel, daar rammelt steentje beentje,
En hierom sluit men voor een andren 's Hemels poort,
En die in eer wil staan moet trekken aan die koord.
De schemeringen zijn verlegen met de klaarheid,
Het minste stipken heet noodzakelijke waarheid,
Geveinsdheid speelt haar rol op 't geestelijk toneel:
Het weerlijk[3] doopt men met den naam van Gods krakeel.
Wat kan de lamrenrok al huichelaars verschuilen!
Maar dat er wolven zijn, barst uit, wanneer zij huilen,
En janken over kruis[4] en misselijke[5] pijn,
Omdat tot 's andren rust zij wat geteugeld zijn,
En volgens hunne aard geen wreedheid kunnen plegen;
De namen van partij uit 's levens boek te vegen
(Indien hun deze macht van boven is vertrouwd),
Waar billijk hun genoeg. Nu maakt die waan hen stout,
Om zulk een balling van den aardboôm nog te weren,
Dien 't onvervalschte boek[6] de voetbank noemt des Heeren.
Wie schreit niet die dit hoort, of lacht zich slap en moê?
„'t Is zeker" roept er een, „'t behoort ons alles toe;
't Geloof is erfgenaam van wereldlijk en geestlijk[7],
En wie dit niet begrijpt, leeft luttel min als beestlijk."
Ik ken de Pauzen[8] wel, die Frankrijk deelen uit,
En schatten 's konings erf op predikanten-buit;
Maar 't is Rochel[9] in 't end vrij bitter opgebroken.
Niet dat we met haar val de tanden willen stoken,
Maar toonen, hoe men door verblindheid steigren der
In top, om bet vermaard te zijn als Lucifer,
Die van des hemels trans tot in den afgrond stortte,
Toen God de dartelheid van zijne wieken kortte.
Nog hecten 't ijveraars, en die 't wel gade slaan,
Zien vorstendommen door dien ijver ondergaan;
Al hun betrouwen is een hollende gemeente,
Wien 't oproer zit in 't bloed, in 't merreg van 't gebeente.
Van haar was d' oorsprong, en van haar beducht men 't end,
Ten zij een wijs geval de zaak ten beste wendt;
Ten zij dees barsche stof gemengd werd met iet smedigs,
Om die te vlijen tot wat dienstigs en wat vredigs.

Medalië

VOOR DEN GOMMARISTEN KETTERMEESTER, EN INQUISITEUR TE DORDRECHT.

Bijtschaap[10] in het Geuzen-Trenten[11]!
Moeit u met uw Sacramenten,
Die geknaagd zijn van de Muis[12],
Grooten landsdief, Hollands kruis.
Wil je wat van hangen kouten,
Hangt de jonge en ouwe Smouten[1],
Hangt haar aan uw rechte leer[2],
Dat ze rusten in den Heer.
Hangt een van uw ledematen[3],
Die, tot nadeel van de Staten,
Voor den Duivel henen zeilt,
En het land aan Frankrijk veilt,
Die veel schatten heeft verzwolgen,
En staâg toeleît op vervolgen.
Hang de Paap, die d' onderzaat
Eerloos van stads eed ontslaat[4].
Vraag je naar de narrenstoelen,
Zoekt die op de Dordsche Doelen[5],
Daar men van een Papenveest
Maakt den wissen Heilgen Geest.
Kan men beter kroegen vijnen[6]
Als de stapel van de wijnen,
In broêr Gommers paradijs,
Om te leppen zonder eijs?
Rijnsche vocht in 't lijf te storpen,
Is verkiezen en verworpen[7],
Gommer is 't verloren kind,
Wij zijn negen dagen blind,
Even als de jonge honden.
Zijn 't geen fraaye papenvonden,
Daar men dus om steent en zucht?
'k Stop mijn neus voor deze lucht,
Die ons stond[8] veel duizend gulden,
Doen al Gommers priesters brulden,
Recht als tijgers in het woud;
Doen men drek woeg tegen goud,
Doen mijn heer[9] in 't preêkers net zat.
'k Nam geen paap voor een civetkat,
Daar men nog wat hoofs van ruikt,
Telkens[10] zij haar poort opluikt.
Nu stinkt Gommer als een ander,
Die 't niet ruikt, die is niet schrander.
'k Heor nu, dat de Dordsche maagd
Gommers drek van 't Raadhuis vaagt;
Maar wat raad om hem te zussen,
Want hij ijvert weêr om 't kussen:
Hij wil, met een vuilen bek,
Trêen zijn meester op de nek,
En dit heet hij 't werrek Godes;
Daarom jankt hij om 't Synodes.
Maar, gij Vorsten van ons land!
Houdt den rekel kort aan band,
Of hij bijt u in de hielen;
Wacht u van de troggelzielen[11];
Want zij knorren staâg om meer,
En verslinden hunnen heer.
Zonder knorren, zonder klagen,
Kunnen zij een been niet knagen;
Elk die hapt om 't grootste deel,
D' een ziet boven d' ander scheel.
Drinken, plengen, zwelgen, brassen,
Op Synoden en in Classen,
Met een welgebakerd lijf,
Dat is al hun tijdverdrijf.
Veel van zuiverheid te roemen,
Vrome luiden te verdoemen,
Is bij hun het reedste werk.
Lijkt dat ook een Kristen Kerk?

Gedicht door een vijand van de Loevesteinsche Inquisitie.

---

[1]Lodewijk XIII van Frankrijk. — [2]leêge, holle. — [3]wereldlijke. — [4]druk. — [5]overtollige, onrechtvaardig opgelegde. — [6]De Bijbel. — [7]Zinspeling op Dumoulin's Ontleding der Arminianen, waarin hij hun ook aardsche goederen ontzegt. — [8]Vondel bedoelt de predikanten der Fransche hervormden. — [9]In 1628 door Richelieu bemachtigd. — [10]In plaats van hoed-schaap of herder; waarschijnlijk Ds. Goz. van Buitendijk, over wiens „overdreven rechtzinnigheid" zie Schotels Kerk. Dordrecht I, bladz. 304, v. Verg. ook Paschier de Fijne, Aantt. bl. 43, v. — [11]Dordrecht — [12]Hugo Muis van Holy, burgemeester van Dordt, in 1626 overleden.

---

[1]Verg boven, bladz. 269, aant. [12]. — [2]Klankspeling op leer of ladder en leer of leering. — [3]Aersen van Sommelsdijk, verg. beneden, bl. 287b, aant. [6]. — [4]Zie boven, bladz. 268b, aant. [6]. — [5]Zie boven, bladz. 279a, aant. [1]. [6]vinden. — [7]Thans verwerpen. — [8]kostte. — [9]'s lands overheid. — [10]Versta: „telkens als". — [11]bedriegers.

INWIJDING
VAN 'T
GELAURIERDE PRINCEBEELD,
OP DEN SCHOUWBURG[1].

Tooneel, zoo wijd berucht
Door 't schatren der gemeente op boerterij en klucht,
Door 't huilend hartescheuren
Om bloed en tranen, die besprenklen hooge deuren; –
Met wat een fieren moed
Zult gij voortaan getrapt[2] zijn, met gelaarsden voet,
Van dees vermomde borsten[3],
Die spelen, in 't gezicht van 't licht der Kriste-vorsten!
Wat vlecht men hem om 't hoofd
Den heiligen laurier, die doch zijn glans verdooft!
Zijn kop die draag' de transen,
Den toren van Sint Jan[4], in steê van eike-kransen;
Bevlecht hem met Den Bosch!
De lauwerhoeden[5] zijn verwelkelijk en bros;
Dees hooge speelstellagie
Zie 't Heldenhoofd gehuld met 's Hertogen Bosschagie!
Dat 's Frederiks cieraad,
't Welk aan de starren reikt, daar hij op 't aardrijk gaat.
Hij wandelt langs de Vijver[6],
En de Rodaan[7] die rookt van zijn gerechtige ijver!
Daar kneust hij, als een God,
't Weêrspannig bekkeneel van zijn doorluchtig slot;
Heel Frankrijk eist van 't kraken!
Zoo doet een arends bek den valk zijn diefte slaken.
Jupijn[8], in 't heiligdom
Te Rome, zag verbaasd na zijnen zetel om,
En kruiste met den vinger,
Om vrijen Avignon voor Henriks bliksemslinger;
De Myterdrager zeî:
„Ten minsten neem me niet dees sleutels allebeî,
Den troost van mijn genooten[9],
Nu gij de sleutels hebt van steden en van sloten."
Het weêrlicht van die straal
Doorsneê den jaspis van 't gewijde Escuriaal.
Doen wist men eerst in Spanje,
Dat Hollands Hercules was meester van Oranje.
Leef lang op uwen troon,
En steiger eeuwig, met uw vorstelijke kroon!
In deze duisternisse
Weest leidstar uwes volks, en schermheer van 't gewisse!

OP DEN BOUW VAN DEN KRISTEN-TEMPEL[10] T' AMSTERDAM.

De schaar, die niemand doemt, als dien Gods Woord afzon-
En strekt een pijler aan 't bouwvallig Kristendom, (dert,
Die eeuwig werd geboeid, vermoord, verdoemd, geplonderd,
En 't opgeleîde kruis geduldig droeg alom,
Dees veilge zamelplaats verwerf te lange leste.
Bewaar, o Heer! bewaar d' onnoozle lammerkooi,
Bescherm ook d' Overheid van d' Amsterdamsche veste,
Dat nimmer wervelgeest[11] haar wijzen raad verstrooi',
Opdat wij heiliglijk, en met een goed geweten,
U, met Uw heilig Woord, aanbidden onbelet,
En onzen wandel zoo naar uw geboden meten,
Dat wij den berg des heils beklimmen, zonder smet.
Vergankelijk is de stof van dezen tabernakel;
Dies heffen wij ons hart naar 's Hemels hooge Kerk,
Van waar een stem ons wees op Kristus, Gods orakel,
Wiens kracht in ons voltooit zijn aangevangen werk.

[1]Kosters Akademie. — [2]betreden. — [3]knapen. — [4]Versta: Den Bosschen kerktoren. — [5]kransen. — [6]Den Haagschen Hofvijver. — [7]De Rhone, in zijn Prinsdom Oranje, dat Joan de Knuit, in Juny 1630, aan de verraderlijke handen van zijn Stedehouder Valkenburg ontwrongen had; verg. Wagenaar XI, bladz. 130. — [8]Versta: den Paus (als baanbliksemend kerkvorst). [9]De kardinalen. — [10]De Remonstrantsche kerk. — [11]Anders tuimelgeest, draaizucht.

OP D' AFBEELDING DES ZELVEN TEMPELS.

De heiligheid ging nooit in kostelijke stof,
Al waar de tempel gansch van louter goud gegoten,
Gesmeed van diamant; wie anders denkt, is grof.
Ook wordt de Godheid in kapel noch kerk besloten,
Zij straalt in 't heilig hart; waar dat is, daar is God.
Eenkennig bijgeloof wil poppen[1] met de zinnen,
En zoekt hem slechts in schijn, en acht Gods wijsheid zot.
Wie God sluit buiten 't hart, die sluit den Afgod binnen.

INWIJDING VAN DEN ZELVEN TEMPEL[2].

Op, op, mijn Zanggodin! schep adem in de hoven;
De winter is voorbij, de wolken zijn verschoven,
De zinnelijke Mei breit bloemen tot een huif,
En mengelt geur en kleur. Ik hoor de tortelduif[3],
Die lang voor havik, valk, griffoenen, rave, en wouwen,
In steenreet en spelonk zich naauwlijks dorst betrouwen.
Het vosken[4] druipstaart, dat den wijnberg heeft geschend,
En zijnen staart zoo fier te krullen was gewend.
Al zijn de Ganzen[5] schuw van heilige laurieren,
En vijand van de Zwaan[6], op wiens muziek zij tieren
Met heesche keelen, en wanschikkelijk[7] geschal;
Zoo menigmaal zij volgt, in Amstels burregwal,
De Kriste maagden, en de vrijers haar gespelen,
Wien vrijheid waarder is dan ringen en juweelen;
Daarom en voegt het niet, dat Poezy en geest
Verstommen aan den rei van deze tempelfeest.
Jehova, die het zaad, uit Abrams stam gesproten,
Had uitgeteekend[8] tot zijn lieve bondgenooten,
En van 't Egyptisch juk verlicht op 't ongezienst,
Door Mozes dat verplichtte aan een bijzondren dienst;
Het ampt des Priesterdoms bekleedden de Levyten,
De boudkist werd betrouwd den heiligen tapijten,
En dwaalde met het heer, verdadigd door 't geloof
En 't zwaard, en was somtijds der Filistijnen roof,
Tot dat haar Isrel bergt, met priesterlijke staatsie,
In Salem, Davids stad, beschermd voor plonderagie.
De Koning, denkend dat hij assche was en stof,
Sprak schaamrood: „ik bewoon een prachtig cedren hof;
Maar 's hemels heerlijkheid, uitmuntend door den luister
Der wonderdaden, bergt haar heldren glans in 't duister;
Men bouw' haar een paleis, op Sions vaste rots."
Zoo sprekend, klonk de stem des waren Dondergods:
„O, David! staak den bouw, in uw gemoed besloten,
Gij hebt met menschenbloed het aardrijk overgoten;
Uw wijze nazaat, die de wreede wapens schorst,
En Juda's scepter zwaait, gelijk een Vredevorst,
Zal mijnen naam een huis met groote daken wijen,
En wat hij aangrijpt zal tot Jacobs heil gedijen." –
De kracht van dees beloft bleek namaals, doen de zon
Haar stralen spiegelde in het koor[10] van Salomon,

[1]poppenspel drijven, spelen. — [2]Den Sen September 1630. — [3]Zinspeling op de vroeger verdrukte Remonstranten. — [4]Reinier Pauw: zie boven, bladz. 234b, aant. [1]. — [5]De predikanten. – [6]Den dichter zelf. — [7]Anders wanhebbelijk. — [8]Germanisme voor aangewezen, uitgelezen. – [10]Versta: tempelkoor, tempel.

Die zelf de Bondkist, op het juichen van de scharen,
Met pracht ten tempel voerde, en offerde op d' autaren;
Zoo dat, op zijn gebeên, het hemelsch vier terstond,
Gelijk een bliksem, stortte, en d' offerand verslond;
De kerk was vol van God; de stammen al beladen
Op 't aanzicht vallend, hem, met schrik geraakt, aanbaden.
Dit bedehuis verknocht de Godheid aan 't gebed,
De Godheid wederom de aanbidders aan haar Wet.
Maar naauwlijks staat 't gebruik der beste dingen open,
Of 't misbruik komt terstond schijnheilig ingeslopen;
De reukelooze Jood wordt op zijn voordeel stout,
En stoft op dat gesticht en op 't gewijde goud.
Op Arons borstgesteent', op Sabatten en feesten,
Op wierook, offerande, en slachting veler beesten;
De priester 't voorhoofd kreukt, weeft spreuken in zijn kleed,
Maar 't meest, gehoorzaamheid, weêrspannig hij vergeet.
O reukeloos geslacht, die, met uw guicheltronie
Meent God te paayen door een bloote ceremonie,
Wat stoft ge op uwe kerk, met Cherubijns bemaald?
Der heem'len hemel zelf Gods grootheid niet bepaalt,
Zijn voetschabel is d' aard, de hemel is zijn zetel;
Wat slacht ge schaap en koei, en kalvers, zoo vermetel?
Hij drinkt geen bokkebloed; zijn almacht alles schept,
Wat op het aardrijk weidt, wat in de lucht zich rept.
Het lust zijn Majesteit in tempels noch in tronen,
Maar in een buigzaam hart te waren[1] en te wonen.
Hij roept: „besnijdenis noch voorhuid geldt voor mij,
Indien men hart en zin niet breidel en besnij."
Maar 't is vergeefs geprecêkt, geroepen, en gekreten,
Gewaarschouwd en gedreigd door teekens en profeten,
De boosheid kankert in; zij heelt door Smout[2] noch zalf.
Men knielt voor valsche Goôn, men huppelt om het kalf.
De dolle scheurzucht valt aan 't rijten en verwarren;
Men zoekt aan Baäl troost, aan 't noodlot van de starren,
Men smookt voor Astaroth, men offert kinders op,
Ja, 't zuigeling ten brand aan Molochs gruwelpop;
Men schendt zijn handen aan Gods boden en gezanten; (ten.
Men steenigt, vangt en spant, die deugd en waarheid plan-
Rechtvaardigheid geschopt moet kroppen haar verdriet,
De rechter 't vonnis velt, gelijk 't de vorst gebiedt;
De zonden klimmen hoog, en durven God aanblaffen,
Hij wordt geterregd, om hun lastering te straffen,
En maait met Babels kling, als in een rijpen oegst,
En bocit het overschot, en laat den tempel woest.
Toen steenden ze aan de Eufraat om 't zot en valsch be-
De hemel gaf in 't end genade tot herbouwen; (trouwen,
Zij, naauw gebeterd door de stramen van de roê,
Hardnekkig keeren hem den rugge telkens toe;
Dies houdt ze God door straf gestadig in den toome,
Nu plaagt ze Antiochus, nu 't heer van 't machtig Rome;
Totdat Judea, na 't ontwijden des autaars,
De kerk weêr rijzen zag, in spijt des plonderaars,
Recht voor de komste van den hemelschen Messias,
Die (toen Sint Jans hoofd was 't banket van Herodias)
Door Godes vier verrukt, bezocht zijn Heiligdom,
Verstoorde 't duivekoor, stiet wisselbanken om,
En dreef de beesten uit, en riep: „men maak' mijn stede
Tot moord noch gruwelkuil, maar wijd' ze den gebede!
Wee, Schriftgeleerden! wee, geveinsde Farizeên!
Ontzien door meesterschap, vermomd met lange kleên,
Op muggeziften graag en op kameelverslinden,
Voorzitters aan den disch, dwaalstarren voor de blinden;
Gij reist om zee en land, en woedt, en wroet, en leert,
En broedt een Duivels kind van[3] elk, dien gij bekeert;
Gij pronkt in 't voorgestoelt', en durft den Hemel sluiten
Voor andre menschen, en blijft zelf verstikt daar buiten,
Gij bouwt de graven der profeten, uit uw schat,
En jaagt Godvruchtigheid, uit haat, van stad tot stad,
En steekt met klaauwen, die van verschen neêrslag[1] leken,
De toorts aan, die uw burg en tempel aan zal steken."
Dat was het Wolvenest barmhertigheid gevergd,
Leviet noch onderling gebeterd, maar getergd!
Verbolgen borsten ze uit, als borsen[2] aan hun keten:
„Godslasteraar, mutijn[3], van Belsebub bezeten,
Wijnzuiper, zondaars vriend, vervloekt Samaritaan,
Verleider, die het volk vervoert van Mozes' baan,
Den heilgen Sabbat breekt, en hindert cijs te geven!"
Zij raapten steenen op, en stonden naar zijn leven,
Totdat ze op 't Paaschfeest hem, om macht en leer beroemd,
Door Synodaal besluit, van Kajafas verdoemd,
Verraân van Judas, om 't genot van zilverlingen,
Door Salems landvoogd bij de moordenaars ophingen.
De galgenberg het bloed des Zaligmakers zwelgt,
Dies Titus stad en kerk ten gronde toe verdelgt.
Toen spotte 't Heidendom met hun, die God bespotten,
En onder het beleg zich splitsen in twee rotten[4],
Dan wederom in twee al-ijvraars voor de Wet;
Een gouden titel, zoo die niet en waar besmet
Met kerrekschennis, toen vast daaglijks dol en dwazer:
D' een, onder de banier van blaasbalg[5] Eleazar,
Met steenbus en met schicht beschoot d' omringde stad,
En bruikte 's tempels tin tot hare storremkat.
Zij zelve brandden 't graan, en, hoe zou d' Arend[6] wijken?
De woênde tempel schaft hun lekker aas[7] van lijken:
De merkt een kerkhof wordt, de straten een woestijn,
Opdat, in doodsche plaats, de uil min schuw mocht zijn.
De Kristen, nu verlicht door 's Evangelie's klaarheid,
De Godheid overal aanbidt in geest en waarheid;
De schaduw wijkt de zon, het heilige is gesteurd,
Wiens voorhang al voorheen was midden door gescheurd,
Toen onze Aartspriester, na 't verloop van Arons[8] uren,
Zijn afgepijnden geest door vloeyende kwetsuren,
In 's vaders handen gaf, om opgewekt, wederom,
Aan Godes rechterhand, zijn eeuwig priesterdom,
Als een Melchisedech, in 's hemels koor t' aanvaarden;
Als hoofd van zijne kerk, in hemel en op aarden.
Schep moed, belade ziel! (Gods gramschap wordt nu koel)
En vol betrouwen kruip voor dien Genadestoel;
Zwijg, hutte des bescheids! orakel en Sibillen,
Synoden en rabijns; in nood en kerkgeschillen,
Blijft Kristus 's menschen troost, die niemands recht ver-
Wat priester, wat profeet was ooit zoo overstort (kort:
Met gaven van den Geest? wijk, Schriftgeleerde zotheid!
Lichaamlijk woont in hem de volheid aller Godheid.
Waak op dan, burgerij van 't nieuw Jeruzalem! (stem;
Gehoorzaam 't woord des Zoons, vereerd door 's Vaders
Aanbid hem, die u door zijn zalving kan versterken,
Vergaap u niet te zeer aan praal van zichtbre kerken.
De Kristelijke schaar, door Goddelijk bevel,
Aan onderlingen plicht verbonden evenwel,
Heeft, naar gelegenheid van vrije of slaafsche tijden,
Gepoogd des Heeren naam eenstemmig te belijden,
En God in schuur of huis of tempel aangebeên,
En door gemeenschap zich gesmolten onder een,
O, redelijke dienst! wie weigert aan te bidden,
Daar Jezus, als een duif, van boven daalt in 't midden,
Dan die van God veraard, van ijdelheid verzaad,
Als 't vee, het oog omlaag en niet ten Hemel slaat;
Wat oprecht Kristen zou dien zegen willen derven,
Om boeten, ballingschap, om rasphuis, en om sterven[9]?
Den goeden God zij lof en Amstels wijzen raad,
Dat den verdrukten nu dees tempel open staat;
Dat Kriste-zielen nog, om Kristlijk te vergâren,
Noch schat noch ijver aan den tempelbouw besparen,

---

[1] vertoeven, rondwaren. — [2] vet; met zinspeling op Adr. Smout. — [3] uit.

[1] doodslag; zie vroeger. — [2] beten. — [3] Fransch voor muiten. — [4] Zie boven in Hieruzalem verwoest, bladz. 122b. — [5] Voor drijver. — [6] Die van Rome. — [7] spijs. — [8] Als den vroegeren Hoogepriester. [9] Gelijk bij de vervolging der Remonstranten.

Maar redden zich door smaad en allerhande kruis.
Bewaak, o Jacobs God! bewaak dit bedehuis,
Wil, met uw vleuglen, dees vergadering bedekken,
En op haar zuchten, een Nassauschen Heiland wekken,
Die op zijn schouders tors' de poort van Loevestein[1],
En omvoere, in triomf, dien norschen Kastelein;
Opdat we u loven, en, gedroogd van alle tranen,
De machten eeren, als geloovige onderdanen,
Die, door Godzaligheid en vrijheid van 't gemoed,
Dit aardsche rijk versmaân, op hoop van 't eeuwig goed.

Hæc Libertatis Ergo[2],

PAPIERENGELD, GEOFFERD OP HET AUTAAR DER HOLLANDSCHE VRIJHEID.

Het jaargetijdig[3] feest, in Wijnmaand[4], bij den Rijn,
Vernieuwt die[5] burgerij, hoe groot die vreugd most zijn,
Toen God ter harte nam het uitgemergeld Leiden,
En met den Noordwind joeg een springvloed op de weiden;
Waarom Baldeus[6], ziende alle ons galeyen vlot,
Zijn schansen gaf tot buit den Amiraal Boizot.
Toen was 't: „matrozen! roeit, en vreest geen Spaansche
Vaart rustig in den mond der hongerige buiken; (fuiken;
Smakt brood en haring toe, en wat tot voedsel strekt!"
't-Scherminkels-heer[7] viel uit; 't geraamt met vel gedekt;
Het dor gebeent', zoo lang met ratten, katten, honden,
En paardenvleesch gespijsd, verwoed en ongebonden,
Inslikte zonder maat hetgeen de Hemel gaf,
En al de stad verrees, als uit een open graf.
De glorie van 't ontzet zij Gode toegezongen,
En eeuwig niettemin leef, op der vromen tongen,
De prijs van Van der Werf, die beî de Cato's[8] tart:
Een Burgemeester, die den moed van Burgerhart[9]
(Die Holland geen slavin woû laten van den Tiber)
Geërfd heeft, en gestuit de stormen van den Iber,
Van pest en oproer, en gestrengen hongersnood,
En voor stads vrijheid zich geofferd aan de dood.
Hoe sprak hij tegens hen, die door 't lang vasten kreten,
En toonden 't mager lijf[10], al razende en bezeten:
„Mijn eed verplicht mijn trouw. 'k Ontzeg u dezen eisch.
Indien u honger perst, slacht mij, en eet mijn vleisch."
Zoo kaatst een rots terug 't geweld der woeste golven,
Zoo vrijdt een harders hart zijn kudde voor de wolven.
Verwerf, o Van der Werf! dien welverdienden krans,
Verleen me dichtens stof, en geef mijn vaarzen glans!
Het lust me nu den naam der helden te verversehen,
In 't aangezicht van die op hunne tanden knersen,
En Holland pogen, na 't verschoppen van den Graaf[11],
Te maken schandelijk een tienmaal snoder slaaf.
O Held! die met uw bloed den burgerbrand woû blusschen,
Indien ge nu uw bloed[12] geschopt zaagt van het kussen,
Vervloekt, vervolgd, en van verraderij beticht,
En op ons vrij autaar de tirannij gesticht;
Gij zoudt uwe oogen noch uwe ooren naauw gelooven.
Wij klagen 't God en u, en roepen 't voor den dooven:
Wat uiterlijk geweld niet winnen kon op 't land,
Wordt, onder deksel van een zuiver predikant,

[1]Waar nog zeven Remonstrantsche predikanten gevangen zaten. — [2]Zinspeling op 't opschrift der papieren noodmunt bij 't beleg van Leiden, in 1574. — [3]jaarlijksch. — [4]3 October, Leiden ontzet. — [5]Herinnert op nieuw aan. — [6]De Spaansche bevelhebber Don Francisco de Valdez. – [7]Versta: de vermagerde Leidenaren; over scherminkel verg. Te Winkel in den Taalgids IV, 4. — [8]Van Oud Rome. — [9]Voor Claudius Civilis; verg boven. – [10]uitgeteerd lichaam. [11]Filips II in 1581. — [12]Zijn zoon Frans Duist, in 1618 als Schepen afgetreden.

Behendig ingevoerd met ongestuimig woelen.
De Helhond buldert, door 't Orakel van den Doelen[1]
Met macht gewapend, en het Trentische[2] besluit
Wordt, op den titel van hervorming, ingekruid.
De spiegels van de deugd zijn martelaars t' Athenen[3],
Men hoort op 's Gravestein[4] de Kristo zielen stenen.
Griffoenen slaan hun klauw in 't eerlijk burgers goed.
Men plaagt zeom 's Heeren woord met ballingschapen boet;
Men dwingt ze, tegen recht, zich zelleven te grieven
Met eed, en leidt ze voor, als knevelaars en dieven.
Men geeft ze, om een sermoen, den plondergeus ten roof
En krijgsliên. Dit 's de vrucht van 't Gommarist geloof.
Vergeefs hebt gij gestreên met Willem van Oranje,
En voor de borst gehad de monarchy van Spanje.
Een lichte monnik[5], die zijn kap hing op den tuin[6],
Stelt Leiden nu de wet, en maakt zich 's volks Tribuin,
En trekt 't gezag aan zich, met eenen Burgemeester[7]
Zoo boos als onbeschaamd; elk siddert er, elk vreest er.
Heeft uwe stad nu voor Calvijn de speer geveld?
Heel anders 't opschrift spreekt van 't stom papiere-geld;
Ze ontvang' haar eige munt, in deugdige betaling,
Die tuigt van vrijheid, en verloochent de bepaling
Des langen mantels en der breed gerande hoên,
Die, onder de gemeent, zoo grove logens voên;
En zulk een log ntaal betreedt den stoel der waarheid,
En schept erfduisternis uit middags heldre klaarheid;
Gij blaffers, schuurt uw poort! geen logen heeft hier kans.
De Leeuw die voert 't blazoen der vrijheid op zijn lans[8].
Hij pronkt hier niet vermomd, met Schriftgeleerde grijnzen,
Om vrijheid geeft hij schot en lot[9], en pacht en cijnzen,
En zweet van al den last; dus vergt hem niet te veel.
't Is nog het zelve dier, dat Flips greep bij de keel,
Dat Alba's aanval schutte op zijn bebloede tanden,
Men ringeloor' het niet met Synodale banden,
Men nijp' het in geen kouw[10] van Loeve- of Grave-stein;
't Wil ruimschoots weyen, zulke koten[11] zijn te klein.
Zijn mond roept, dat hij heeft voor 't vaderland gevochten,
En niet zijn tuin[12] alleen voor Bogerman gevlochten,
Voor Waal of Vlaming, die 's lands ingeboren tergt,
Van wien hij, in zijn nood, is zacht geherrebergd.
Ondankbre vreemdeling, die, om uw oproerstukken,
Korts naakt verbannen, tracht uw huisheer te verdrukken,
En trappelt op het hert uw voêster-vrouw, die elk
Gebakerd heeft, en opgekoesterd met haar melk.
O bittre spruiten van dien elsembittren stamme[13], (me!
Die, naauwlijks 't vier ontvloôn, Servet verwees ter vlam-
Hoe aardt ge naar den struik, daar ge uitgesproten zijt,
Wanneer ge galle braakt, en in de glazen smijt,
En spookt, als Duivels, langs de straten op en neder!
Schout Bout[14] die grazelt vast, en blinkt in 't gouden leder,
En als een tijger, op d' onnoozelheid verwoed,
Parst wijn uit tranen, en luadt smeer[15] bij zweet en bloed'
Der schaamle burgren, die zoo mannelijk zich kweten,
Die liever eenen arm op schildwacht wilden eten,
En met den andren nog verdadigen hun zaak,
Als vallen in 't geweld des vijands, zoet op wraak.
Wat zijn ze vrijer nu als Indiaansche slaven?
Hen pikt geen Spaansche kraai; maar Gommers felle raven
Nu krassen om het aas van Hollands mellekkoe,
Die boter karnt, en krijgt de huid vol slagen toe; (len.
Haar huid, haar gras, haar smeer[15], haar horens pacht betaNog deed ze 't willig, mocht haar ziel slechts adem halen

[1]Versta: de Dordsche Synode, en zie vroeger. – [2]Voor Synodale kerk-. – [3]Voor Leiden. – [4]Het Leidsche Gevangenhuis. — [5]Fabricius; zie boven, bladz. 231b, aant. 5. — [6]Thans zou men zeggen aan den kapstok. [7]Jacob van Broekhoven. — [8]op de munt nam. — [9]belasting. — [10]kooi, voor kerker. — [11]Eig. kotten. — [12]omheining. — [13]Die van Calvijn. — [14]Leidens beruchte Contra-Remonstrantsche Schout; verg. desbelust Paschier de Fijne, bladz. 230 en vroeger. — [15]vet.

In d' algemeene lucht, vrijpostig, ongemoeid;
Maar och! zij zucht vergeefs; vergeefs is 't, dat ze loeit!
Men slijt den tijd te hoof met klassicale grollen,
Men heeft het veel te drok, met Sisyfs steen te rollen.
Broekhoven[1] vangt en spant, en graaft aan 't Mallegat[2],
Daar Amsterdam om lacht, die wel bestierde stad;
Wien vrijheid gaat ten rei, op pijpspel, trom, en snaren,
Wiens nieuwe tempel[3] rijst met pijlers en pilaren,
Daar lokt d' uitheemsche, die verbaasd staan stijf en sterk,
En breiden gunstig uit hun zegen over 't werk.
„God, God" zeît d' Amsterheer, „zal elks geweten peilen;
De vrijdom ga zijn gang, en vlieg', met volle zeilen,
Den Ystroom uit en in; zoo wordt ons vest gebouwd,
Zoo tast de koopman tot den elleboog in 't goud.
Geen Paap, geen stokebrand, mag hier den wervel draayen,
De tochtschuit[4] leît gereed voor al die oproer kraayen,
Als Smout en Kloppenburg, wien nu het harte breekt,
Zoo dik hij[5] in den Briel voor zes paar ooren preêkt,
Omdat hij trouweloos zijn rotgans Paus woud' hullen[6],
En botsen de Overheid met Geuzen aflaatbullen!"

Gemunt in Vrijstad, met oude Leidsche stempels.

Een Otter in 't Bolwerk.

NA DE WIJZE: BETTEKEN VOER NA MARIEMONT.

Wel hoe is Otjes[7] hart zoo groen?
Wel hoe is Otjes hart zoo groen?
Dat hij dus ijvert in 't sermoen,
O jemi, o jemi!
Om Bogaerts[8] dochter is 't te doen,
Hij preêkt van d' Akademie.
Ongs Otje is gien stommen hond,
Ongs Otje is gien stommen hond,
Hij wockert met zijn miesters pond,
O jemi, o jemi!
Het kwijl dat loopt hem uit zijn mond,
Zoo scheldt hij d' Akademie.
Dat preêken klinkt tot Haarlem[9] toe,
Dat preêken klinkt tot Haarlem toe,
Elk vreest hum as de Roode roê[10],
O jemi, o jemi!
Hij maakt het alle speulers moê[11],
En hekelt d' Akademie.
Wel, Bogers dochter! loopt hum na,
Wel, Bogers dochter! loopt hum na,
En zegt nou tegens Otje ja;
O jemi, o jemi!
Want kreeg je 'm niet, 't was zond' en schâ,
Zoo schrobt hij d' Akademie;
En as je gaat naar 't bruilofts huis,
En as je gaat naar 't bruilofts huis,
Zoo laat vrij Dokter Koster t' huis,
O jemi, o jemi!

Al is hij Bruidjes neef incluis[1],
Hij metste[2] d' Akademie.
Hij speult er nou zijne Ifigeen,
Hij speult er nou zijne Ifigeen,
Wel, mannen, broeders! zijn dat reên,
O jemi, jemi!
't Zijn fieltenstukken al met een,
God schenn' deuze Akademie!
Al baat dat speulen 't Weeshuis[3] iet,
Al baat dat speulen 't Weeshuis iet,
Dat geeft aan Otjes vleeschhuis niet,
O jemi, o jemi!
Wat beurt ongs spijt en groot verdriet,
Van deuze Akademie!
Neen, Otje! straft dit met Goods woord,
Neen, Otje! straft dit met Goods woord,
Al zou je met de tochtschuit voort[4],
O jemi, o jemi!
Vrij, Otje! schreî iens, dat men 't hoort,
In Kosters Akademie.
Wel is dit niet een wonderwerk,
Wel is dit niet een wonderwerk,
Zij hieten ongs de plonderkerk[5],
O jemi, o jemi!
Och, broeders! schuwt het donderperk
Van Kosters Akademie!
Mocht Smout nou op de preêkstoel staan,
Mocht Smout nou op de preêkstoel staan,
Hoe zou haar dan de hagel slaan,
O jemi, o jemi!
Janrap in steê van Monkelbaan[7],
Zou plondren d' Akademie.
Ik wou, ze zaten in den Briel[8],
Ik wou, ze zaten in den Briel,
Dit speulen raakt mijn onderziel,
O jemi, o jemi!
Ik hoû meer van een plonderziel,
Als van deus Akademie!

Op Haan Kalkoen[9].

I.

Wie zag ooit gekken zonder bel?
Kalkoentjen is wat rood van vel
En zuiver Geus,
Om dat die Rijnsche muskadel,
Met al het zuiver nat
Van 't Heidelbergsche vat,
Trekt in zijn neus,
En daarom buldert hij zoo fel,
Als Goliath de Reus.
Wij achten 't boert en kinderspel,
Bij dronk is hij wat beus,
Maar nuchtren wonder Geus.
Bachant! hadt gij niet onbeschaamd[9],
En 't geen een leeraar minst betaamt,
Ons Burgemeesters, wel geneigd,
Op 't Raadhuis met een moord gedreigd,

[1]Zie boven, bl. 286b, aant. 7. — [2]Te Katwijk, om den Rijn naar zee te leiden. — [3]De Remonstrantsche kerk; zie hiervoren. — [4]Anders t r e k s c h u i t, waarmede Adr. Smout in April de stad was uitgevoerd. — [5]Nam. Kloppenburg, die 't in Amsterdam niet kunnende houden, uitgeweken en thans in Den Briel predikant was. — [6]Voor h u l d e n, h u l d i g e n. — [7]Ds. Otto Badius, eerst (1620) Hoog-, vervolgens (1629) Neêrduitsch predikant te Amsterdam, heftig medestander van Smout c. s. — [8]Jan Willemsze (verg. boven), naar wiens dochter hij stond. — [9]Waar Bogaerts, na zijn uitbanning, was gaan wonen. — [10]De bekende Brusselsche scherprechter, uit Alva's tijd, Jan Spelle, naar wien nog de Spellekens straat (in 't Fr. r u e d e s é p i n g l e s!) heet. — [11]Hij voer nam. vooral tegen 't opvoeren van Koster's bijtende Ifigenie uit.

[1]d a a r b i j. — [2]Thans tot m e t s e l e n verlengd; hier voor s t i c h t t e. — [3]Dit trok twee derde, gelijk 't Oûmannenhuis een derde van de opbrengst. — [4]Gelijk Smout, in April. — [5]Om 't plunderen van de Remonstrantsche huizen. — [6]Zie boven, bladz. 232b, aant. 12. — [7]Bij Kloppenburg; zie boven. — [8]Ds. T r i g l a n d t. — [9]„J. Triglandus voerde somwijl scherpe woorden tegens de Burgemeesters, en dat zelfs op den Predikstoel, hen smadelijk met de vinger aanwijzende, en daarover op 't Raadhuis ontboden sprak hij zeer stout". (oude aant.).

Men had, o dronke plondergeus[1]!
U met geen roô kalkoenschen neus,
Op 't openbaar tooneel gebracht[2],
En als een schijtvalk uitgelacht.
Gaat heen nu, als een huilebalg,
En hangt ons aan uw zuilegalg!

II.

Hoort, gij Heeren! hoort, ik laat u weten:
't Kalkoensche Haantje heeft zijn wijf gesmeten[3],
En zijn meid, die wat snar[4] in de bek is,
Zeît: „meester! weet je wel dat onze vrouw gek is?"
„Zwijg," zeid' hij, „ik volg mijn ordonnantie[5],
Om niet suspect te zijn van tolerantie."

BLIKSEM VAN 'T NOORDHOLLANDSCH SYNODE M. D. C. XXXI.

Herarch[6], van Kussenzucht[7] bezeten,
Vraagt zijn broodetende Profeten:
„Of Donderklokken[8] bengels zijn?
Of Oproer preêkt in Engels schijn?
Of Heerenwacht[9] bij Harders zielen,
Niet strekt, om 't Bisdom te vernielen?
Of Landvoogdij niet was de schat,
Waarom dat Smout in oorlog trad?
Of Tochtschuit[10], tegens Preêkstoels reden,
Ons voeren mag in vreemde steden?
Of 't kruis te kussen Kruiskerk sticht?
Of Sessie[11] ons den voet niet licht,
En leeken grofflijk zich verloopen,
Die Klerken[12] aan 's Lands Recht verkoopen?"
Wat Kardinaal spitsvondigst is,
En blaast alarm, en slaat niet mis,
Dien zullen d' Inquisitieheeren
Met een Synodus brief[13] vereeren;
Waarmeê de Paus van Noorderland[14]
Het Toorntjen[15] in den afgrond bant,
Dat in ons Heiligdom dar kijken,
En Aron doet voor Mozes[16] strijken.

Procul, ô procul este profani!
Conclamat vates.

Dat is:

De weêrhaan kraait van groot verdriet:
Maakt hier den Burgemeester niet,
Of zijt ge van dit pak niet schuw,
Zoo krijgt de Duivel macht aan u.
Weg met die politieke Klaus,
Dees stoel is voor den Geuzen-Paus,
Dees banken voor zijn amen-vaârs,
Niet voor een ongewijden aars.

Persius:

— — Sacer est locus, extra
Meiete.

Dat is:

Die aan 't heilig huis wil pissen,
Moet zijn hoed[1] en vrijdom missen.

[1]Zinspeling op 't plunderen van 't huis bij den Montalbaan; zie boven, bl. 232b, aant. 11. – [2]„Toen Kosters Ifigenia in 't jaar 1630 voor 't volk vertoond wierd, had men den speelder, die de rol van Euripilus (den priester die zich meest tegen Agamemnon kantte) spelen zou, zoo toegemaakt met baard en kleêren, dat hij Triglandt op een hair geleek, en elk een hem kende." (oude aant.). – [3]geslagen. [4]scherp. — [5]kerkbeginsel. — [6]Voor Hierarch (kerkvoogd), wellicht met klankspeling op Heer erg d. i. booze Heer. — [7]Regeer-, heerschzucht. – [8]Gelijk Smout en Badius. — [9]Gelijk die der waakzame Amsterdamsche regeering. — [10]de trekschuit, waarin Smout vertrokken was. — [11]Zitting der Overheid in kerkelijke vergaderingen. — [12]geestelijken. — [13]besluit. — [14]De Synode zelf. – [15]Het vertrek waarin de Amst. burgemeesters „onder den toren" van het stadhuis vergaderden. — [16]Versta: het geestelijke gezag voor 't wereldlijke.

[1]Versta: den vrijheidshoed. – [2]Naar Calvijns woorden in zijn Leerstelsel: „ik beken dat het een gruwelijk besluit is." (Fateor decretum esse horribile.) Hij bedoelt dat der eeuwige verkiezing en verwerping. — [3]De Spanjaart Michaël Servede, op Calvijns drijven te Geneve verbrand. — [4]Den uitgelezen eerdienst. — [5]Verg. boven, bladz. 218b, aant. [2]. — [6]„In het geschreven Memoriaal van Dr. Cornelis Weesp, Raad, Burgemeester en Gecommitteerde Raad, wegens de stad Leiden, vindt men dit volgende: „Alzoo in Mei 1617, zeker geschrift bij den gewezen Ambassadeur Aerssen in de Vergadering van de Heeren Staten Generaal is overgeleverd, dienende tot wederlegging van zeker boekje, genaamd Ontdekkinge van den Spaanschen Raad, waarvan de Heer van der Myle vermeind wierd d' auteur te zijn: voor zoo veel hij Aerssen daar in geraakt wierdt, zoo heeft de Heer Advocaat in de Vergadering van de Heeren Staten van Holland in substantie deze woorden gebruikt: – Ik heb dezen Aerssen tot het Ambassadeurschap helpen promoveeren, alzoo ik bespeurde, dat hij gaauw was, en heeft ook zeer goede diensten gedaan; maar in 't jaar 1606 heeft hij in presentie van mij, en zoo ik goede memorie heb, mede bij de Heeren Van der Aa en Joachimi geproponeerd, om deze landen aan de Majesteit van Frankrijk op te dragen op zekere conditien, als dat men de Roomsche Religie in het land zoude toelaten: en in 't jaar 1607 daar aan heeft hij nog breeder de zaak gededuceert, welke propositie of zij eerst van den Koning is voortgekomen, dan of Aersen zelve die den Koning had ingegeven kan ik niet wel zeggen, doch zoo heb ik een advys van de Grooten uit Frankrijk geschreven: aujourduy est cecy au Roi remonstré; en die overgroote rijkdom van Aerssen is mij zeer suspect." (oude aant.). — [7]De Overheid der zeven Vereenigde Gewesten. — [8]heeldrañk; van 't Grieksche theriakon.

Decretum Horribile[2].

GRUWEL DER VERWOESTINGE.

God rukt de onnoozelheid van moeders borsten af,
En smakt ze in 't eeuwig vier; o poel! o open graf!
Waar berg ik mij van stank? durft dit gedrocht zijn pooten
Nog branden aan Serveet[3] en hem ten afgrond stooten,
Als een Godslasteraar, nadien dit schendig boek
In 's hemels aanschijn spuwt dien gruwelijken vloek?
Waar ben ik? onder 't licht der Godgeleerde lampen?
Of onder Lucifer, in 't zwarte rijk der dampen?
Is dit het noodlot van 't verkoren wierookvat[4]?
Is dit de Ziekentroost en Kristelijke schat?
En was die lastermuil dus op Michiel[5] gebeten?
Of was het om, met eer, zijn Spaansche goude keten,
Die klinkklaar zich door zoo veel roode schakels vouwt,
Te strijken? zou men dan, om pistolettegoud[5]
Of heldren zonneglans van Fransche leliekronen[6],
Geen Vaderland verraân, en zeven vorsten-tronen[7]?
Maar dit verklaart geen text, noch mikt op 't rechte doel,
Mijn ijver dwaalt van 't spoor; hij slacht den predikstoel.
Kwakzalvers venten dit vergift nog voor driakel[8],
Dees Kinderduivel was, een eeuw lang, 's volks Orakel.
'k Getroost me licht, zoo mans nog derwaart beêvaart gaan,
Maar dat m' er vrouwen vindt, en kan ik niet verstaan;
Voornamelijk die, met een hartelijk genoegen,
Gezwangerd, onder 't hart ooit ziel en leven droegen,

En levend tuigen, met hoe hartelijk een zucht
Het moederlijk gemoed omhelst zijn lieve vrucht.
Hieruit heeft Salomon het vonnis vlak gestreken,
En nog kon hongersnood dat stalen hartslot breken;
De buik en luistert naar geen kinderlijk gekarm,
De honger holt en raast, en vult den blinden darm.
Men noem' dan dit een moord van ongezonde zinnen,
En schoon een moeder staakt, haar zuigeling te minnen,
Des Scheppers liefde, die 't onschuldig schepsel kust,
En koestert en omarmt, wordt nimmermeer geblusch t.
Dat staat, gelijk een rots, die stormen kan verduren;
Dit slot beschermt 't Geloof met diamante muren.
Hier siddert niemand voor de bliksems van Calvijn,
Die, door het misbruik, krachteloos geworden zijn;
Waarom hij mutsert[1] dient te prachen van de Goden,
Opdat in eere blijft de klapmuts[2] der Synoden;
Want Loevestein dat slacht de Rotterdamsche kerk,
Die ledig loopt van zelf. Het volk en maakt geen werk
Van deez' verdoemelijke moordpredestinacy,
Al zit zij opgepronkt met Trentes doctestacy[3],
Al wordt de Bijbel hierom op een nieuw vertaald[4];
Elk wallegt van dien draf, die wijn is lang verschaald,
Hij smaakt op niemands tong, die lekker is op 't proeven,
En dient slechts om het kranke kraambed te bedroeven,
Als 't afgepijnde brein zich ernstig innebeeldt:
„Wat baat me, dat ik heb een tweelingvrucht geteeld,
En dat ze beiden rein door 't d opsel zijn gewasschen
In Kristus' dierbaar bloed, die kostelijke plassen?
Men twijfelt wie van tween in 't ende wordt verdoemd,
Men troost zich met een leer, die gruwelen verbloemt,
En teedre harsens maakt door 't mijmeren verwerder.
Och, schaapkens! wie van u zal dolen, zonder harder,
In duistere woestijn, daar kruid noch loover wast?
Daar 't grimmig ongediert des diepen afgronds hast,
En huilt, en brult, en loeit: om, zoo je kwaamt te stikken
Aan 't eerste zog, u voort, als wildbraad, op te slikken;
Wie van u beide zal een brok zijn van de Hel?
Schept God, als Nero, dan in dit moorddadig spel
Des Helschen schouwburgs vreugd, om zijn verdoemde sla-
In 't ingewand van beer en tijger te begraven? (ven
Is God een stokebrand, tot glorie van zijn hof?
En lust hem Troje weêr in puin en glimmend stof
Te storten, met haar pracht van tempels en gewelven,
En zoo veel weeskens diep in assche te bedelven?
Is God de krokodil, die 't versch geboren kind,
Aan d' oevers van den Nijl, voor lekkernij verslindt?
Daar Mozes naauwelijks in 't kistje wordt behouwen,
En drijft door 't moordgeschrei der Isralietsche vrouwen,
Door lijken zonder tal? Is God een huichelaar,
Die d' Ooster leistar vleit, met kerkelijk gebaar,
En verscht[5] het moordtooneel der Bethlehemsche straten,
En ziet de worsteling van vrouwen en soldaten,
Een deerlijk schouwspel, nog met lachende oogen aan,
En pijnigt Rachels geest, bij duister op te staan,
Om van krankzinnigheid te spoken en te rabbelen,
Het haar te scheuren, en den boezem op te krabbelen?
Is God een Moloch, van barmhartigheid vervreemd,
Die 't offerpopken in zijn gloeyende armen neemt,
En laaft het aan de speen, met olie, vier, en vonken?
Maar dat 's genadelijk een slaapdrank ingedronken,
Zoo rust het ongewiegd, ontslagen van veel schriks.
Ik raaskal, Plonderpaap! ga, doop mijn lam in Styx,
In Kalchas Helievont: het zal verworpling heeten;
De Razerijen staan met fakkelen, als peeten,
Zoo wordt het Pluto's kerk geheiligd, als een lid.
Wie rooft mijn arrem schaap? wie braadt mijn hart aan
't spit?
Wie droopt mijn vleesch met bloed? wat baat me 's Heeren
zuivel,
Indien mijn wichtje wordt een spijze van den Duivel?
Of zal het eeuwig braân? en is het nimmer gaâr?
Of is 't een vledermuis op 't ongewijde autaar?
Mijn oogen zijn vol rooks, mijn neus vol zwavelreuken;
Is dit een kraamkoets of een Belzebubsche keuken?
Wat galgetroosters staan daar achter de gordijn?
Of zijn 't gewetens-beuls? – nu ben ik zonder pijn."
Hoe dunkt u? is 't geen tijd, dat elk die kranke redde?
Op, bakermoeder[1]! drijf die dokters weg voor 't bedde,
Met bedstok, toffels, of met graauwen, 't is alleens;
't Geloof heeft nimmermeer met wanhoop iet gemeens.
Gij, kindervlegels[2]! is dit zuiver reformeeren.
Of waarheids dorschvloer dicht met logenkaf stoffeeren?
Heeft Nassau[3] aan dees leer geofferd 's lands trofeên?
Is dit de zon, die klaar in modderpoelen scheen?
En rust hij zalig, die het hoofd bergt in dees kappen?
Is dit uw galgleer, met predestinacytrappen?
En wordt Goulart[4], die voor 't onmondig wiegsken pleit,
Van 't Walenhek geschopt, en 't vrije land ontzeid?
Nu zal Triglandt den stoel aan spaanders stukken kleppen,
En met zijn spreuken dees godlooze breuken stoppen.
Men bulkt: „de Poezy die bidt den Duivel aan,
Den barelijken Droes! De wereld moet vergaan!"
Dat 's recht, Triglandt! dat 's recht; verbrandt die booze
Zij stinkt tot in den baard van uw Theologije, (prije,
Die 't aanschijn Gods begruist met zooveel schoorsteen-
roets,
Hetwelk de Moor blanket[5], als oorsprong alles goeds,
Wan hij geknield slechts beeft voor dreigende Pagoden.
Hoe noodig waar hem 't licht van Bogermans Synoden,
En 't Evangeliebock der Genevoische rots,
Verheerlijkt door den straal d r klare kennis Gods!
Wiens glans zelfs Michael[6] ter aarde sloeg, met blindheid,
Door 't vier, dat Guize[7] smolt, tot heil der bloedgezindheid."
Mijn kraamziel! zijt getroost, gij hebt op uwe zij
Jehova, die uw zaad al meer bemint als gij;
Hij heeft zijn harte-bloed voor uwe vrucht vergoten,
En teekent ze in het boek der zaalge bondgenooten.
De Hemel is haar erf, hij lokt ze met zijn stem;
Hij zamelt ze in den schoot van 't nieuw Jeruzalem,
Veel liefelijker als een klokhen, met haar wieken,
Beschaduwt en beschermt het ongepluimde kieken.
De waarheid is oprecht; zij heeft geen plondergrijns,
Zij toont u 't Paradijs en d' eer des Cherubijns:
Dat zijn de zieltjes, daar uw ziel om was verlegen,
Die zich, als Duiven, op haar witte schachtjes wegen[8],
Veel witter als de melk, die uit uw tepels springt.
Zij weiden in het goud en hemelsblaauw. Hoe blinkt
Hun kuif en zachte pruik van ingevlochte steenen,
Van d' ongenaakbre zon der eeuwigheid beschenen!
Dit hangwickt[9], en dat zwaait den triomfanten palm,
Een ander streelt de snaar, en wekt yvoren galm;
Een ander blaast de fluit, een ander goude noten
Uit rozebladen leest; een ander onverdroten
Eet Manna, een ander lept der Englen lekkernij;
Een ander — lacht om Beza's kinderketterij. –

---

[1] ketterbrandhout. — [2] Eig. de Bisschopsmuts. — [3] Versta mede de Dordsche Synode. — [4] Zinspeling op de ondernomen Staten-vertaling. — [5] vernieuwt.

[1] De oorspronkelijke vorm van 't later afgekorte baker. [2] kindergeesels. — [3] Willem de Zwijger. — [4] Vrijzinnig Waalsch predikant te Amsterdam, in 1615 geschorst. — [5] uitmaakt, in een gunstig licht stelt. — [6] Servede's; zie boven, bladz. 287b, aant. 3. — [7] De Fransche hertog Frans van Lotharingen, 18 Febr. 1563 door Jean Poltrot vermoord. — [8] bewegen. — [9] Een door Van Lennep te recht als „fraai" geroemde zamenstelling.

Op Amstelredam.

I.

Aan d' Amstel en aan 't IJ, daar doet zich heerlijk ope[1]
Zij die, als Keizerin[2], de kroon draagt van Europe[3],
Amstelredam, die 't hoofd verheft aan 's hemels as,
En schiet, op Pluto's borst[4], haar wortels door 't moeras.
Wat watren worden niet beschaduwd van haar zeilen?
Op welke markten gaat zij niet haar waren veilen?
Wat volken ziet ze niet beschijnen van de maan,
Zij, die zelf wetten stelt den ganschen Oceaan?
Zij breidt haar vleugels uit, door aanwas veler zielen.
En sleept de wereld in, met overlade kielen.
Welvaren blijft haar erf, zoolang de Priesterschap[5]
Den Raad niet overheert en blindhokt door de kap[6].

II.

(Uit P. Scriverius' Latijn).

AMSTERDAM SPREEKT:

Vraagt iemand, wat mij maakt de beurs van Kristenrijk?
Waarom de Hanse-steên mij als haar speelnoot zetten?
Waarom ik, Zeegodin, de vlag voor niemand strijk',
En Op- en Ondergang gehoorzaamt mijne wetten?
Aanschouw de Kroon, daar ik mijn vlechten meê vercier,
En hoe mijn kruin, recht op, de starren gaat doordringen;
Ik zwets, als andren, niet van harsloos laurier,
'k Geef rede en klaar bescheed van onversierde[7] dingen.
Het reukloos Vlaandren hiel zijn eigen Graaf[8] gevaân,
Onnoozle sprengklen bloeds de Brugsche straat besmet-
Dies schoot de vader, heet van wraak, het harnas aan, (ten;
Zelf Fredrik draaft in 't veld, om zijnen zoon t' ontzetten.
De standerts worden vlug, de hoef doorwroet het stof;
O groote stad van Brugg', nu zal 't uw welvaart gelden!
De haven wordt gestopt, de koopman neemt verlof,
Doen erfde ik, Amsterdam, de gunst des hooggemelden.
Mijn trouwheid is den Vorst gebleken menigwerf,
't Zij dat hij vrij was, of in vangenis most treuren;
Weshalven, dat het strekk' tot Bruggelings bederf,
Mij wordt bevolen 't hoofd te water uit te beuren;
De koning kroont mijn pruik met heilig diamant,
En spreekt: „'k maak u Voogdes, te water en te land."

DE WAARDIGHEID VAN DEN BROEK.

Broekjen[9]! houd uw broek op geld;
Want ons Mopsus heeft gespeld,
Dat er nog eens zeven wijven
Om één broekjen zullen kijven[10].

Op Joost.

Ziet, onze Joost,
Die zoekt, maar vindt geen troost.

[1]Voor open. — [2]Door de keizerskroon, op den Westerkerktoren. — [3]Beide regels luiden in later uitgaaf: „Het Y en Amstel voên de hoofdstad van Europe, Gekroond tot keizerin, des nabuurs steun en hope." — [4]Versta: tot in de onderwereld. — [5]De hervormde geestelijken. — [6]Later: „De welvaart stut haar staat, zoo lang d' aanzienlijkheid Des Raads gewetensdwangk zijn boozen wil ontzeît." — [7]onverdichte. — [8]Maximiliaan van Oostenrijk in 1488. — [9]Gerard van Broekhuyzen, hoedemaker. — [10]In den Doolhof op de Rozegracht.

OP DEN KUNSTRIJKEN PETER SERWOUTERS[1].

Serwouters, edel door der ouden schild en wapen,
Nog eedler door zijn deugd, verdiende eens ieders gunst;
Zijn kopren beeldewerk en penne-teekenkunst
Getuigen levend van den geest, hem ingeschapen.
De mensch blijft nimmer hier in éénen zelven staat,
Nog is er iet, dat blijft en nimmermeer vergaat.

Op TRAJAAN BOKKALIJNS

KUNDSSCHAPPEN VAN PARNAS[2].

Wien 't lust orakels uit Apollo's mond te hooren,
Begeef zich op Parnas, daar geen leergierige ooren
Vergeefs beluisteren de lessen en den raad
Des Gods, die elk berecht na zijnen eisch en staat.
Wie in de wereld wil verkeeren vrank en veilig,
En leeren ommegaan met heilig en onheilig,
In 't hof en op de merkt, vindt hier het onderwijs,
Den leidsman, die hem leidt voor een geringen prijs.
Het valt gemakklijk, wat een ander heeft begrepen,
Zich t' eigenen. 't Vernuft, dat dom is, wordt geslepen
Op dezen wetsteen. Welk een heldre zonneschijn
Verlichtte Italien, zoo ras als Bokkalijn
Te voorschijn kwam! – Elk stond verbaasd en opgetogen,
En zag de wereld aan, maar heel met andere oogen
Dan ooit voorhenen. O, het leeren is een stut,
Een ieder even na, doch niet al even nut;
De beste meester heeft den minsten afgekeken.
Maar hier komt Bokkalijn; ik bid u, hoort hem spreken!

Jaar-getijde

VAN WIJLEN HEER

JOAN VAN OLDEN-BARNEVELT,

VADER DES VADERLANDS.

ORAKEL.

Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine?[3]

I.

's Lands treurspel weêr verjaart, om wiens gedoemde trou- (we,
Als weeuw of wees in rouwe,
Bedrukt en troosteloos, treurt Hollands goê gemeent'
Op Grootvaârs kond gebeent'.

II.

Zoo ras d' aartslastertong van 't huichelaars-Synode
Den aard des Duivels Gode
Aanteeg, en had Gods Naam, tot zuivring van haar zaak,
Gebrandmerkt op haar kaak;

III.

Ontbrak er 't zegel, om dien gruwel kracht te geven,
Met kwetsing van het leven,
En 't afgemarteld bloed der allervroomste borst,
Daar Helsche wraak naar dorst.

IV.

De Bastert-vierschaar dan, na 't schoppen van 's volks Va- (ders,
Geschandvlekt als verraders,
Verwijst onz' Bestevaâr, met afgeleefden strot
Te verwen 't Hofschavot.

[1]Plaatsnijder te Antwerpen. – [2]De Ragguagli di Parnasso, in 1612 te Venetie in 't licht verschenen, en in 1629 en v. door Hooft vertaald; zie zijne Brieven I, bl. 339 en v.v. — [3]Dat is: „Wat meent ge wel, Calvijn! dat ieder denken zou Van 't jongste misdrijf en die snoode geschonden trouw?"

V.

Geduldig stapt hij, met zijn stoksken, naar het ende
Van doorgezolde ellende,
Van last en barenswee. O Bank[1] des doods! o zand!
Waar toe verzeilt ons land?

VI.

De ziele[2], zeilvlug om door d' aders uit te varen,
Begraauwt de trage jaren,
En noopt[3] den ouderdom. Haar frissche jonge moed
Wil bruisen door zijn bloed.

VII.

Na onschuld[4], en gebed, getroost voor 't zwaard te bukken,
Door 's boezems open rukken,
Zag elk in 't oprecht hart, dat, allesins bestreên,
De maat sloeg[5], als voorheen.

VIII.

Hij knielt, och! och! hij sneeft, met sleep van nederlagen,
En storting aller plagen;
De boôm van Duitschland kraakt en siddert overal,
Van zoo vermaarden val.

IX.

Van zoo vermaarden val besterft de vreugd en hope,
In 't aanschijn van Europe;
Euroop gevoelt dien slag, zij zucht en zit verdoofd,
Om 't ploffen van dat Hoofd:

X.

Dat Hoofd, dat heilig Hoofd, dat spring- op springvloed
Dat Nassaus glorie stutte; (schutte,
Dat Hoofd, dat Spanjen, eer het sloot zijn gouden mond,
Op gouden bergen stond.

XI.

De geest ontkerkerd zag, van 's hemels hooge deelen,
Den dollen Moordlust spelen
Met romp en kop, en 't bloed verstrekken, versch en laauw,
Een roof van 't papen[6]-graauw.

XII.

„Zoo, kinders!" riep hij, „zoo, vermaakt u op mijn leste,
Ik offer 't lijf ten beste;
Mijn ziel (och! of de Staat gebergd waar door mijn dood!)
Vindt rust in Godes schoot."

XIII.

De schim was heen, de stem voor wind ook heen gevlogen;
Wij klaagden 't aan ons oogen,
En 't oog was, na dat Licht, in 't nare nachtgevecht,
De V r ij h e i d kwijt en 't R e e h t.

Alta Mente Repostum[7].

De tijd en heeft nooit weggenomen
Den naam en 't overschot der vromen[8];
Want nadat zij zijn overleên,
Zoo blinkt hunn' deugd voor ieder een.

Klinkdicht

OVER DE

VERLOSSINGE VAN DE ZEVEN LOEVESTEINSCHE GEVANGENEN[9].

Door overjaarden haat had Bitterheid, in glans
Van ijver voor Gods Wet, gewonnen het geweten
Van 't baat[10] meestlovend volk, en was nu al gezeten
Door Priestren tong gestijfd, in wreedheids hoogste trans;
Daar hield z' haar woedend, doch onmachtig meer te schaân,
Dreigende evenwel met bloedgeverwde zwepen
Oprechte Gunoozelheid, in muren dichtbenepen,
En regende veel bloeds van ijl na haar te slaan;
Dees, welgemoed, voor haar[1] was hevig in gebeden,
Van wien[2] zij doen nog leed en voormaals had geleden,
En zeid', haar vijand had onwetende misdaan;
Tot haar Heer Vader nu bedaarder zich ontfermde,
En gaf den Hemel last, die ook zich haars erbermde,
En liet ze uit Loevestein de wacht ontduisterd gaan.

TRIOMFTORTS

OVER

DE NEÊRLAAG DER KONINKLIJKE VLOTE OP HET SLAAK[3].

't Gewapend Scheld ging t' zeil, met dit geschreeuw:
„Dat geldt, dat geldt den Leeuw,
Zijn hartebloed, zijn ziel te vet gemest;
Doorschiet hem in zijn nest!"
Het wakker dier, hoe vreeslijk dat men riep,
Zich veinsde, als of het sliep.
De vloot, hier door gemoedigd, nader kwam,
Haar draken spogen vlam
En zwavelvier, granaten, lood, en staal;
Des Hollands Amiraal[4]
Hem noopte[5], dat hij rees, getergd tot wraak,
En sloeg zijn klaauw in 't Slaak.
De maan bezweem, besprenkeld van het nat,
Van brein en bloed bespat,
Verdoofd van al 't gejammer en 't gekarm:
„Erbarm, erbarm, erbarm!"
Als Xerxes, zonder hart, uit Grieken vlood,
Zoo viel Graaf Jan in 't boot[6],
Met Barbançon; 't was: „roei, eer alles blijf;
Marye, berg ons lijf!"
De roof bleef ons van schepen, volk en schut[7],
Al d' arbeid was onnut.
Leer, stoffer! leer, hoe dat één oogenblik
Veel jaren smoort in 't slik;
En gij, die hier te land 't gewisse plet[8],
En doemt uw eigen wet,
En nijpt en grijpt; zie toe, zie toe, zie toe!
Rechtvaardig is Gods roê.

Patriæ Patrique[9].

Klinkdicht

OVER

D' ONDERGANG VAN DE SPAANSCHE VLOOT OP HET SLAAK.

Geloofs-prang, vierde van de[10] Helsche Razernijen,
Tot barstens toe vol spijt om 't slippen van Den Bosch,
Verwekte een tweeden Schwartz[11] (zijn schieten ging te los),
Die zou 't geschut bet tot vernielen doen gedijen;
Zij port de Infante[12] ook, om niet zonder wraak te lijen,
Dat hare stad vereiert den Staten-pijlentros[13];

---

[1]Versta: zandbank (nam. de zandhoop voor 't bloed). [2]Later: „de ziel, nu". — [3]port, noopt. — [4]Versta: onschuldsbetuiging. — [5]klopte. – [6]Later: plonder-. — [7]D. i. „('t blijft) diep in 't hart bewaard." — [8]braven, wakkeren. — [9]July 1631. Verg. Paschier de Fijne, blz. 267, v. Zoo niet van Vondel (verg. Mr. Van Lennep III, bl. 119), is dit klinkdicht wellicht van Tesselschade. — [10]stoffelijk en eigen voordeel.

[1]Bitterheid. — [2]Versta: haar, van wie. — [3]Onder Graaf Johan van Nassau in Sept. 1631. Verg. het geestige vers van Revius bij deze gelegenheid, en het meêgedeelde in de Bijlage op zijn Leven en Zangen, Schiedam, 1863; bladz. 15. — [4]Frederik Hendrik. — [5]porde. — [6]'t bootjen, waarin hij zich wegmaakte. – [7]geschut. — [8]Deze en de drie volgende regels bleven in de latere uitgave achterwege. — [9]D. i. den Vaderlande en Vader. — [10]Versta: de vierde der. – [11]Pater Filip van Brussel: zie de aangehaalde Bijlage op Revius, bladz. 112. [12]De aartshertogin Isabella. — [13]Den pijlbundel van 't Vereenigd Nederland.

Dies dekt men 't ruime Scheld met schepen in het gros,
Om 't Seetenland en die 't verdadigt te kastijen.
Maar zoo Filippus' vloot[1] weleer de moed verloos,
Mits 't dorensteken in het vatten naar de Roos[2],
Zoo spatt' haar trots nu voor d' Oranje-boom aan stukken;
't Veeljarig woelen leît in éénen nacht geveld,
Haar Santen zijn onnut, verloren is het geld; –
Zoo moet hij varen, die de vrijheid tracht te drukken!

Lijkoffer van Maagdeburg[3].

Op, Zanggodin! en huw uw heldenluite
Aan 't zegespel der koninklijke[4] fluite,
En volg de maat van Saxens trommeldans;
Bohemen vlucht, en Zweden wint de kans.
Fortuin verkiest, om d' eeuw, uit zoo veel koppen
Een hoofd, om dat, tot walgens toe, te kroppen
Met roofschat en triomfen, reis op reis,
Tot glorie van een keizerlijk paleis.
Wie met dees eer bewierookt vaart ten grave,
Eer hij veraârdt[5], bedank haar voor die gave;
Want menig, daar ze lang meê heeft gepopt[6],
Verbastert, en ten troon wordt uitgeschopt.
Tilly getuigt van dezen keer der dingen,
Tilly, voor wien de sloten open springen,
Voor wiens gezicht heel Duitschland ruimt het veld,
Wiens zwaard bereikt den Donau en de Belt.
Is 't wonder, dat zijn moed te dartel steigert,
En ieder sexe en oude[7] 't leven weigert!
Daar d' Elve kookt, door 't gloeyen harer kolk,
Onnoozel bloed van overrompeld volk.
Daar Kristiaan[8], uit Brandenburgschen stamme,
Met Valkenberg[9], in d' algemeene vlamme,
Op 't heet autaar den jongsten slag verbeidt,
En niemand zwicht, voor dat de nood hen scheidt.
De Razerij, door 's legers wreede tenten,
Van band geslaakt, hier alle d' elementen
Opprest ten val van 't overoude Stift,
En d' asch wordt in den wind en stroom gezift.
Hier stond de moeder, met haar zeven vruchten[10],
Zij stort geen traan, noch 't hart en kan niet zuchten;
Zij drukt de borst met 't zuigeling, haar kroost;
De reste kermt vergeefs om hulp en troost.
Z' is stom, dat 's: „God, niet ik, kan u beschutten!"
't Een smoort in rook, het ander drenkt[11] in putten,
Het ander springt, in 't Pappenheimsche vier,
En zij en 't kleen in 't punt van een rapier.
De bliksem schendt zoo boom met tak en wortel,
En d' Arend kluift zoo d' opgegrepe tortel:
Haar pluim verstuift, haar teêr gebeente kraakt,
En 't zieltje steent, eer 't aan zijn dood geraakt.
Des kreunt zich niet die Godheid eller vogelen,
Die 't Roomsche rijk beschaduwt met haar vlogelen:
Schoon d' Oder drenkt den fier gekroonden Leeuw[12],
Die over zee zijn stappen liet in 't sneeuw.
Dees heeft beslecht, met Pool en Moskovieter,
Zijn erf krakeel, en vlamt op Habsburgs myter[13],
Die Zweden tergt; ziet toe, baldadig Praag!
Zijn mane rijst en spelt een toorenvlaag.

Zwijg Oostenrijk! die bruller uit den Noorden
Zal grabbelen[1] alle uw standers, rood van moorden;
Tirol! misbruik uw weelde niet zoo straks[2];
Vergeldt ge zoo die noodhulp van den Sax[3]!
't Verdrukte volk, dat telt 's verlossers uren,
Eer Leipzig ziet, van zijn verwonne muren,
Het brieschend ros vertreên 't geschudde land,
En schrap[4], om strijd, Gustaaf en Ferdinand.
„O Karels zoon[5]! wik, wik uw kracht te voren,
Gij tart hem, die tot zege werd geboren,
En zoo veel lands geploegd heeft met het zwaard,
En acht uw kroon tot zijn triomf gespaard!"
Dees stem verdwijnt, bij trommels en trompetten,
Daar vaan op vaan, kornetten op kornetten
Aantrekken, dat de hemel dient gestut,
En d' afgrond duikt en davert van 't geschut.
Der Gotten[6] God, die luister van mijn eerdicht,
Ter wolke kwam uitbarsten, als een weêrlicht
En bliksemstraal, doen 't lot in twijfel hing,
Eer 't aartsgeweld in rook en stof verging.
Jupijn en Mars die woên, met vier en donder;
Het onweêr duurt, de zon gaat op en onder,
En d' avond groet den koninklijken held,
Die 's keizers macht verstrooit, in 't bloedig veld.
Den veldheer en afworstelaar der jaren[7],
Bezwijkt het hart, door 't gapen zijner âren,
En bergt het lijf; hoe draaît hij nu zoo trotsch,
Die onlangs was een strenge geessel Gods!
Die d' eerbaarheid, van moorders uitgetogen,
Verstikt in bloed, zag schenden voor zijn oogen,
Een leemtig[8] schuim een handvol overschots
Verkrachten en schoffieren, met veel spots.
Hoe luttel dacht hij doen, in[9] 't spel der pijpen[10],
Dat Meiburgs[11] zaad in Leipzigs klei zou rijpen,
En al zijn vee, gemest op dezen stal,
Door Laplands bijl[12], most schaffen vleesch te Hal.
Wat gruwel trapt, met Kristen-hoofds banieren,
Op maagdepalm, tot schennis van laurieren!
En schaakt[13] er weeuw en wees haar rozekrans,
Op 't versche lijk van vaders en van mans!
Die tyranny past Turken en Maranen.
Ach, Hemel! strem, op 't aanschijn, deze tranen
En kuischen daauw, tot parlen altemaal;
Dit zuiver bloed, dees sprenklen tot koraal.
Ons Zangheldin heeft lust, met die juweelen
Vercierd, voor moordautaar, op treurtooneelen
Te vieren dien beschreyelijken dag,
Die God noch heilig kerkenrecht ontzag.
Mijn dicht zich schaamt te leeren grijze haren
Den wrevel[14] treên, den overwonnen sparen!
Vooral, vooral der maagden lieflijk oog,
Daar Hercules voor offert knods en boog.
Gescheurde pruik en tranen doen verdwijnen
Die droeve wolk, daar Romers en Sabijnen
In woeden, met een blind en streng gevecht;
Waar Venus schreit, gaan hooge vloeden slecht[15].
Met recht verwelkt die zege, zonder zegen,
Door maagdenroof en vrouwekracht verkregen!
De Trooische vorst[16] ontzag zijn hand te slaan
Aan ieders vloek[17], daar Troje om moest vergaan.
Der dieren prins[18] in d' ijzre konw[19] betoonde
Zijn heuscheid, die de bleeke nymf verschoonde;

[1]De Onoverwinnelijke van 1588. — [2]van Engeland. — [3]Dat in Mei 1631 door de keizerlijken onder Tilly en Pappenheim geplunderd, maar in September daarna, door Gustaaf Adolfs overwinning bij Leipzig, gewroken was. — [4]Koning Gustaaf Adolf van Zweden, die sedert Juny 1630 voor de Duitsche Protestanten streed. — [5]ontaardt. — [6]gespeeld, getroeteld. — [7]leeftijd. — [8]Karel Willem van Brandenburg, Stiftbeheerder van Maagdenburg. [9]Zweedsch bevelhebber in Maagdenburg. — [10]Zinspeling op die der Maccabeen. — [11]verdrinkt. — [12]Versta: Gustaaf Adolf. — [13]'t Bisschoppelijke Praag.

[1]grijpen, vermeesteren. — [2]sterk. — [3]De hulp, Oostenrijk door Saxen bewezen. — [4]Versta: schrap staan tegen elkaâr. — [5]Gustaaf Adolf. — [6]Gustaaf Adolf, als koning der Wenden en Gothen. — [7]Den 70 jarigen Tilly. — [8]vuil. — [9]onder. — [10]fluiten. — [11]Meide- d. i. Maagdeburg. — [12]Versta: het zwaard van Gustaaf Adolf. — [13]rooft. — [14]weêrzin. — [15]effen. — [16]Priamus. — [17]Helena. — [18]de leeuw. — [19]kooi.

Hij lonkt verliefd op dat aanminnig beeld,
En kwispeltaart, en blaakt, en vrijt, en streelt.
Dat hart bezit zoo veel van 't edelmoedig,
Hoe verwt een Graaf zijn poenjards dan zoo bloedig?
Hoe sleept men zoo Kassandren, uit haar kerk?
Hoe smet hij zoo zijn wapen en zijn merk?
Lof Luidewijk[1], den roem van 't Evangely,
Die zelf Rochel, ontwijdster zijner lely,
Genade schonk, doen 't merg was uitgeteerd,
En, zonder wraak, haar poort en vest vernêrd!
Zoo wint men, met de steên, der menschen harten;
Wat balsem kan nu heelen deze smarten?
Indien de wraak dan holt en wederwraakt,
Hij draagt de schuld, die lammers wolven maakt.
Wat Alba's zwaard en fakkel heeft gebrouwen,
Zal Nederland en Spanjen eeuwig rouwen;
De wereld brandt door éénen Faeton,
Die reukloos ment den breidel van de zon.
Die zich aan 't vier des oorloogs niet wil zengen,
De gal der straf met honigraat leer' mengen;
De zondaar kust de roê en blijft haar vriend,
Die lieflijk kwetst, wanneer hij 't streng verdient.
Een heelzaam arts, die 't leven noô zag sterven,
Mag snijden, niet den kranke gants bederven.
Het keizerdom is ingewijd tot heul;
't Verstrekk' den volke een vader, en geen beul!
Indien het volk veroorzaakt zulke wonden,
De heer die biechte en boete ook al zijn zonden;
Hij pars' geen ziel, hij breek' geen Kristenrecht:
't Geloof is Gods, geen aardschen keizers knecht.
O Serklaas[2]! denk uit helm noch harrenassen
Die moordvlek uit te schuren noch te wasschen;
Uw grafschrift zij: „Tilly (elk schrey', die 't hoort)
Heeft Maagdeburg verdelgd door maagdemoord."
Nu schuwt hij, als een havik zijnen drijver,
Den klaauw des Leeuws der Finnen[3], heet van ijver,
Die slinks en rechts het al aan flarden rijt,
Wat voorvoets hem dien vetten roof benijdt.
Gods arrem maait, met zijn gerechte zeissen,
Een ijzren oogst en dekt den grond van Meissen,
Veel mijlen velds, met lijken zonder tal.
Vergeefs gevloôn: de Dood is overal!
De dood verslindt, en scheurt, met stale tanden;
Een roode zee die bruist op d' akkerlanden;
De klepper gnat, tot aan den buik, te wed,
En wascht zijn zweet en stof in 't laauwe bed.
Zoo dreef de sneê van Alexanders sabel
Den doodschen schrik vooruit naar Suse en Babel;
De Perziaan gevoelde, veel te laat,
Wat die vermocht, wiens jeugd hij[4] had versmaad.
Zoo stort de bloem en 't puik des Roomschen adels
Bij Cannæ[5] neêr, uit haar vergulde zadels:
En 't Kapitool, alle oogenblikken, hoort
En ziet verbaasd Karthago voor de poort.
Gustaaf aldus met Nassau aangespannen,
Op eenen tijd, vermeestert twee graaf Jannen[6],
Van welken d' een, gedreven van den nood,
Te paarde vlucht, en d' ander met den boot[7].
Die neêrlaag kneust de hoop der heerschappije
Van Oostenrijks gedroomde monarchije;
De Vrijheid, die weêr aâm schept, zonder zorg,
Looft God, den Held[8], Keur-Saxe, en Brandenborg[9].
De Kristen Held wordt in triomf ontvangen,
Bestuwd met roof, met vanen dicht behangen,
Vereerd met lijken, in hun tomb geleîd;
Waarom, van vreugd, 't verloste Duitschland schreit.

't Zeeghaftig Hoofd sprak dankbaar, na het knielen:
„Dees wrake Gods strekke offer voor de zielen
Van Maagdeburg, wiens ingetrapte kruin
Begraven leît in eeuwig smokend puin."
Vaar voort, Gustaaf! gij vorstenmorgenwekker!
Ga, voer den Palts, ten berg op, aan den Necker;
En, 't vier des krijgs, met wapens uitgeblusscht,
Wisch Adolf uit, en schrijf: „Gustaaf August!"

Aan GUSTAAF ADOLF,

KONING VAN ZWEDEN.

De diamante knoop van 't machtig Roomsch verbod
Most eindlik zwichten voor den koninklijken degen,
Die weelig weiden gaat in 's triomfeerders zegen,
En Ferdinand verschrikt op zijnen eigen grond.
Dit 's eerstof voor de Faam en haren kopren mond,
Om Alexanders en om Cæsars lang verlegen,
Terwijl de jonge voor d' aloude tijden zwegen,
Eer zij ter wereld zoo volmaakte deugden vond,
Vernuft en dapperheid één lichaam ingeschapen!
In raadslag blijkt het een, het ander in de wapen[1].
O hemelsch wonderwerk! O overzeldzaam lot!
Wie lust schept in uw lot, voltooit de zaak met zwijgen,
Het menschelijk begrijp[2] en kan zoo hoog niet[3] stijgen,
De sterfelijke tong die stamelt van een God!

Op de Afbeelding

VAN

GUSTAAF ADOLF, Koning van Zweden,

TE PAARDE.

Zoo draaft Gustaaf in 't veld, op 't spel van schut en bussen,
Wen hij groothartig tart den bodem van de Russen,
Of tart de sabel van den strengen Segemond[4],
Of 't heer van Ferdinand, op zijn eigen grond.
O Praag, bewaar uw kroon! ten zij 't geluk hem toome,
Hij zal der Gotten rijk herstellen binnen Rome!

INWIJDING DER DOORLUCHTIGE SCHOLE T' AMSTERDAM,

AAN DEN

Heer HERMAN VAN DER POL,

RAAD EN SCHEPEN DERZELVE STEDE[5].

Oprechte Pol! de Hemel heeft gespaard
Uw rimplig voorhoofd en besneeuwde baard,
En stacytabberd, die stads Recht bewaart,
Om nog te tuigen,
Met u, in 't ander leven, vrij van leed,
Hoe gij de bloem der jeugd, te min[6] besteed,
De zuivre borst van heilige Angeneet[7],
Met lust zaagt zuigen.
O vrome vader, glorie van mijn luit!
Uw stemme steef dit loflijk Raadsbesluit;
Nu veegt ge nog, van vreugd, een kreuksken[8] uit,
En wordt herboren,

---

[1]Lodewijk XIII v. Frankrijk. – [2]Tilly (Johan Tserklaas, Graaf van). — [3]Gustaaf Adolf. — [4]dien hij om zijn jeugd. — [5]In den slag tegen Hannibal. – [6]Tilly en Graaf Johan. – [7]Zie boven, bladz. 290b, aant. 6. — [8]Gustaaf Adolf. — [9]De keurvorsten van Saxen en Brandenburg.

[1]Voor wapens. — [2]begrip, verstand. — [3]Later: „Geen menschelijk begrijp kan tot die hoogte". – [4]Sigismond III van Polen. — [5]8 Januarij 1632, met eene redevoering van Ger. Vossius. — [6]Bij de minnemoêr. — [7]Het voormalige kloosterkerkjen van Sint Agnes, thans tot Athenæum ingericht. — [8]rimpel.

Gelijk somtijds de gure winter plag
T' ontluiken, met een zomerzonnelach,
En 't hart t' ontdooyen, op een zoeten dag,
Als 't was bevroren.
Mijn zwaneschacht, mijn trekkebeksken, drinkt
Zich dronken in onsterfelijken inkt;
Ons wapenkroon veel heerelijker blinkt,
Op d' eer der feesten.
Men zet de wijsheid op den hoogsten trap.
Beschonken met den glans der burgerschap,
En toegejuicht met vrolijk handgeklap
Van brave geesten.
Nu ijkt de deugd de zielen met haar merk,
Nu zweet men in 't Socratisch worstelperk[1],
Nu bouwt men aan de zede- en redekerk,
Doorgalmd van leering,
Die 't buigzaam hart der jonkheid vormt en zout,
En heilzaam voor[2] verrotting onderhoudt[3],
En instort vroeg 'tgeen onvermuft veroudt,
Door deugds hanteering.
Hier blaakt het nonnen-outer ongedoofd,
Hier stuift de Vorste-renplaats, daar men slooft,
Partijschap hier geen lamme guilen[4] looft,
Tot iemands voordeel.
De pallemtak en lover, nimmer droef,
Wordt toegeleid, naar recht, den vluggen hoef,
Die glimt, als goud, na d' uitgestane proef,
In 't billijk oordeel.
Dit is 't doorluchtig Argo[5], 't welk, bevracht
Met hemelsch puik van ridderlijk geslacht,
Naar d' eere streeft van Kolchos' gulde-vacht,
Door Nereus' weiden[6].
Hier vindt men 't wettig[7] zwaard, dat, buiten hoop,
In stukken hieuw den Gordiaanschen knoop;
Ook 't kluwen, dat, in Doolhofs ommeloop,
Ons recht kan leiden.
Dees schoolmeesters[8] haar schatten maakt gemeen,
Zij weet Natuurs geheimenis t' ontkleên.
Ze ontleedt ze moedernaakt, van top tot teen,
Voor 's leerlings oogen;
En wroet, op 's overouden Thales[9] spoor,
Haar grondeloozen boezem door en door,
De nektartong verlekkert 't leerzaam oor,
Op zoete togen.
't Geschichtboek wacht zijn beurt in dees kapel[10];
Dat brengt Fortuins lichtvaardigheid in 't spel;
En toont er leeuwenhuid en vossenvel,
Geweld en treken;
Ook, hoe men heelt het ingekankerd kwaad,
Wat vloeken zijn, wat zuilen voor den Staat,
Hoe 't een verrijst en 't ander ondergaat,
Door landgebreken.
D' ervaren Chiron[11] baant den blinden dwerg[12]
Uit dees spelonk en wakkren oefenberg:
En voedt het voesterkind, met dierenmerg,
Op dat het schrapper
Zijn krachten stell' voor 't land van zijn geboort',
En verw' den grond des vijands, rood van moord,
Of hoû in vredchandeling het woord,
Zoo wijs als dapper.
D' eerwaarde Themis, op den rechterstoel,
In barning van krakeelen even koel,
Verwerpt het valsch, en mikt op 't witte doel,
En schift partije;
Het doodsche lijk, dat flus lag uitgestrekt,
Nu uit den ijzren doodslaap opgewekt,
Bedankt den God, die 't leven schept en rekt.
Door artsenije.
De Poëzy, het Goddelijkst van al,
Spant keel en snaar op sluizenwaterval,
En trippelt op Fluweelen Burregwal[1],
Die krielt van zwanen.
Zij dompelt Baerle's[2] kop in d' Amstelbron,
Zij schept, door hem, in Holland Helicon;
Ik kwinkeleer, beschaduwd voor de zon,
In lindelanen.
O goude lettereeuw! o wijze lent'!
O lucht vol geurs, na 's onweêrs dreigement!
Ik raaskal, of Apol is hier omtrent,
Met negen nonnen[3];
Die maken tien met hem, of tel ik elf?
Gewislijk ja; daar zien we Pallas zelf
Haar heiligdom betrouwen 't hoog gewelf,
Nog ongeschonnen! –

[1]De wijsgeerige studie, door Prof. C. van Baerle geleid. [2]tegen. — [3]bewaart. — [4]paarden, knollen. — [5]'t Schip der Vliesridders of Argonauten. — [6]de zee. — [7]gewette, scherpe. — [8]Versta: het Athenæum. — [9]De Gricksche wijsgeer. — [10]Ger. Vossius was tot Hoogleeraar der geschiedenis beroepen. — [11]Voor opvoeder in 't algemeen. — [12]Cupido.

DE DOORLUCHTIGE SCHOLE

IN 'T KERKSKEN VAN DE HEILIGE AGNES T' AMSTERDAM.

(Uit P. Schrijvers Latijn).

De heilige Angenees, gedaald van hooge stammen,
En d' eer te Rome van het maagdelijk geslacht,
Wordt als een lam gekeeld, geofferd aan de vlammen,
Omdat zij Kristus eert en Jupiter veracht;
En, 't voorhoofd groen bekranst met onverwelkbre bladen,
Wordt bij 't gewijde volk, bij martelaars geboekt.
Een reizer[4] zaamt 't gebeent, om haar met rouw beladen,
Begraaft het in het Stieht; maar, dat gij 't daar niet zoekt[5]!
Dewijl men Agnes heel ziet aan den Amstel leven.
Hier schut ze een vollen schoot van Roomschen[6] rijkdom uit;
Wat Romen ooit bedreef, wat haar geleerden schreven,
Haar wijsheid wordt alhier door Agnes weêr geuit.
Aan ieder zij belooft het zorgelooze rusten,
En wijst, hoe d' oude zede een plaats hier open staat;
De zoon van Maja[7] zelf, ontvonkt in wijsheids lusten,
Zich in de Hengstebron door Pallas doopen laat.
Dies is het noodeloos te gaan naar 't Gricksch Athenen,
Of naar Italiën, om redeneerens kunst;
't Geen daar te krijgen is, kan Agnes hier verleenen:
Zij schaaft het ruwe volk, bestraalt ze met haar gunst.
Wat lacht gij, Barber[8]! hoe? Al zijt gij van vermogen
Zeer groot, dees Agnes kan, indien ze wil, ook iet:
Zij maakt de jeugd ook wijs, en wilt gij 't niet gedoogen,
Zij wijkt in 't minste voor haar nageburen niet.
Zij teelt een waarden oegst van geesten, door haar lezen
Bekwaam en vroed gemaakt, om dragen de bonnet[9];
Vrees Agnes niet, als of ze u in den weg zal wezen[10]!
Om niet barbaarsch te zijn, is 't eenig daar ze op let.

[1]De O. Z. Voorburgwal, waar 't Athenæum staat. — [2]Van Baerle was als Latijnsch en Hollandsch dichter vermaard. — [3]Versta de Muzen. — [4]Thans in verlengden vorm reiziger. – [5]Wil het toch daar niet zoeken. — [6]Versta Romeinsch. — [7]Mercurius. — [8]Sinte Barbara, wier klooster 't eerst te Leiden tot Academie was ingericht. — [9]De doctorale muts. — [10]De oprichting der Amsterdamsche School was van de Leidsche uit weêrstreefd.

Wellekomst

VAN DEN

Heere HUIG DE GROOT,

T' AMSTERDAM, NA ZIJNE LANGDURIGE BALLINGSCHAP[1].

Wat zaalge wind is 't, die van 't Leliestrand[2],
Den stroom op, in 't ondankbre Vaderland
Hervoert het Delfsche wet-orakel, dat,
Gekofferd, als een kostelijken schat,
Weleer de bange Maas afdrijven kwam,
Totdat de Schin' het in haar armen nam,
En zette dat gebergde Godskleinood
Met blijschap op den koninklijken schoot
Des Alderkristelijksten Luidewijks[3],
Die 't herberg schonk tot glorie zijnes Rijks;
Opdat het, na 't verstuiven van die wolk
Des druks, verscheen tot heil van 't vrije volk,
En 't misverstand, aanziende 's Helds geduld,
Hem weder eerde, en riep: „het is mijn schuld!"[4]
De Vader der welsprekendheid[5] herblonk
Zoo weêr te Rome, als d' ordeloosheid stonk
Van Clodius, die schadelijke pest
Voor 't lichaam van het algemeene best.
Het treurig aanzicht van den Staat dat lacht,
De zwakke wetten voelen nieuwe kracht,
Zelf d' ontucht wordt beschaamd van 't eerlijk licht,
Rechtvaardigheid houdt vreê door evenwicht,
De Rede stemt niets troebel, maar gezond;
Nu spreken zoo veel steên uit éénen mond;
Men tast niet meer in blinde duisternis,
Der burg'ren oorbaar 't eenig doelwit is;
En rept er ergens een van dwinglandij,
Daar oogt men op, als hiel hij Spanjes zij.
O groote ziel! o zon van mijn gezang,
Die weêr verrijst na uwen ondergang,
En ons verheugt met dezen gouden dag,
Dien Holland wel met eere vieren mag;
Wat woorden zal de dankbare gemeent'
Best vlijen, als de goudsmid dier gesteent',
Om u t' onthalen op den hoogsten trap,
Na 's kerkers ramp, na zure ballingschap?
O stalen hart, al gloeyend hard gesmeed!
O Groothart! met wat hemelsche magneet
Bestreek standvastigheid uw vast gemoed,
Dat het zoo heel van liefde t' onswaart woedt,
En wraakt de weelde van een aartspaleis.
En kust het land, zijn strenge stiefmoêr, peis[6]?

Huig de Groots Verlossing,

AAN MEVROUW

MARIE VAN REIGERSBERG.

Geweld van wallen, dubble gracht,
Ontruste houden, wacht bij wacht,
Beslage poorten, ijzre boomen,
Geknars van slotwerk, breede stroomen,
En d' onvermurwde kastelein,
Verzekerden op Loevestein
Den Grooten Huigen[7], buiten duchten
Van in der eeuwigheid t' ontvluchten,
Ten waar' zijn schrandre gemalin,
En drukgenoot en kruisheldin,
Een eerlijke uitkomst had gevonden,
En hem van lang verdriet ontbonden.
Zij sprak: „mijn lief, mijn levenslicht!"
(De tranen stonden in 't gezicht)
„Zal dees spelonk uw glans versmoren,
En is uw deugd dit graf beschoren?
Helaas! maar 't is vergeefs gesuft,
Hier helpt geen kermen, maar vernuft;
Mijn geest zal nu wat groots bezoeken[1]."
Terstond verandert hij in boeken;
De schildwacht draagt dien vetten buit
Op hare beê voor boeken uit.
Een vrouw belacht al die haar persen,
En laat hen op de tanden knersen;
Een vrouw is duizend mannen t' erg.
O, eeuwige eer van Reigerberg!
De volgende eeuwen zullen spreken,
Hoe gij den heat hebt uitgestreken[2],
Nadat ge, op 't droef gevangenhuis,
Gelijk Marye neffens 't kruis,
Uw Bruigom, onder moordenaren
Gerekend, troostte heele jaren.
Zoo liet de trouwe Michal eer
Haar liefsten schat met koorden neêr;
Toen Sauls zwaarden hem bezetten,
Gelijk de jagers 't hart met netten.
Aldus werd Lynceus[3] ook gered
In zijn belegerd bruiloftsbed,
Toen zoo veel ledekanten smoorden
In 't gruwlijk bloed der mannemoorden.
Vergun mijn luite, dat ze speel'
Het bergen van ons landjuweel,
In 't onweêr, dat het roer vermande,
Toen 't groote schip van Holland strandde.

In het Stamboek van

KRISTIAAN KAS,

DIENAAR VAN ZIJNE EXCELLENTIE HUIG DE GROOT.

1.

Een Kristen Kas[4] bewaart ter nood
Ons heilig landjuweel, De Groot,
Toen 't Vaderland hem viel te kleen.
O blindheid! o, verkeerde zeên!

2.

Waar lijdt een onderdrukte Staat,
Dat Cassius[4] met Brutus gaat?

OLIJFTAK AAN GUSTAAF ADOLF,

OM ZIJNE MAJESTEIT TE BEWEGEN,
DAT ZE KEULEN, MIJN GEBOORTESTAD, VERSCHOONE.

't Wild vogelkijn dat zingt, daar 't onbeknipt is:
„Al d' ope lucht is mijn!"
Nog[5] steent het, om te zijn
Bij 't lieve nestje, daar het uitgekipt is.
Ik meed'; hoewel mijn blijde geest vaart speulen,
Daar draaiboom sluit noch hek[6],
Een heimelijke trek
Verleidt het hart naar mijn geboortstad Keulen.
Daar heb ik eerst om honig uitgevlogen,
Ontrent den blonden Rijn,
Beplant met Rijnschen wijn,

[1]In December 1631. — [2]Frankrijk. — [3]Lodewijk XIII. [4]Vondels schuldbekennende juichtoon is wel wat voorbarig, daar De Groot het land maar al te ras (17 April 1632) weêr verlaten moest. — [5]Cicero. — [6]vrede. — [7]Naar den ouden verbuigingsvorm.

[1]beproeven. – [2]verklockt. – [3]De eenige geredde uit den bloedbruiloft der Danaïden. — [4]Klankspeling. — [5]En toch, nochtans. – [6]Versta: Waar de verbeelding vrij spel heeft.

En, als een bij, violendauw gezogen.
Uit dit geboortzog wordt mijn zorg geboren,
Nu 't Zweedsche vaandel vliegt,
Daar ik ben opgewiegd,
Nu 't grof geschut vast[1] dondert in mijn ooren.
Hoe wensch ik, als een Rijnzwaen, Mars t' ontmoeten,
En, met de borst in stroom,
Aldus door zang zijn toom
Te temmen, langs het stof van paardevoeten!
De zware smak van Tyrus' trotsche muren
Deê sidderen in 't rond
Den Aziaanschen grond,
En schreeuwde, dat er niets gemaakt is om te duren.
't Verslegen[2] Sion laat zijn schilden hangen,
Het heilig Priesterdom
Zich statig toereed, om
Den dappren triomfeerder wel t' ontvangen.
Hij naakt in 't end; läddus treedt hem tegen,
Met Godgewijde pracht
Van 't Kerkelijk geslacht,
Om den gesteurden veldheer te bewegen.
De jonge krijgsheld blijft verwonderd staren
Op 't priesterlijk gewaad,
En 't goddelijk cieraad
Zijn bittre wraak verweldigt[3] tot bedaren.
Hij leeft, Jehova's dieren naam, gesneden
In 't voorhoofd, op den hoed;
Hij ziet der steenen gloed,
Den glans van goud en purpere offerkleeden.
Ootmoedig stijgt hij van den hoogen paarde,
En eert den priester Gods,
En Salems tempelrots,
Met neigend hoofd en afgeleiden zwaarde.
Jeruzalem, bekleed met groene meyen[4],
Hem feestelijk begroet;
Terwijl hij met zijn stoet
Op Davids burg zich vreedzaam laat geleyen.
Zoo vreedzaam wensch ik, dat, met fluit en cither,
Mijn Rijksstad u onthaal,
Met geestelijke praal,
En Roomschen bisschopsstaf, en witten myter;
Dat zij niet zwijm voor uwen rooden stander,
Maar hoû haar verwe braaf,
En groet u, o Gustaaf!
Als een van God gedreven Alexander.
Gij zult haar grijzen ouderdom verschoonen,
Wanneer zij, heusch en mild,
U toont den wapenschild,
Het bloedig[5] veld, gewijd met goude kroonen[6].
Dat 's d' eeuwige eer der Perziaansche Wijzen,
Die, met geschenk en stem,
In 't nedrig Bethlehem,
Den grootsten Koning offeren en prijzen;
Dat 's 't jammerteeken, dat haar oude straten
Gedoopt zijn zoo verwoed
In 't kuische maagdenbloed[7],
Vergoten van Barbarische soldaten.
Gij zult, als eertijds Franksche en Hunsche rotten,
En woedende Attila,
Niet sluiten uw gena,
Maar harten winnen door bedaarde Gotten.
Zoo wordt aldus uw zege niet besproken
Van 's dichters scharpen stijl:
„Hier heeft de Gotsche bijl
Den Agrippijnschen arbeid afgebroken."
Zoo zweeft ge boven Alexanders vlerken,
Die Pindars woning stut[1],
Daar mijn gezang beschut
Een stad vol volks, vol kloosters, en vol kerken

[1]al, reeds. — [2]Gewestelijk Hollandsch voor verslagen. De volgende versregels zinspelen op de legende van Alexander de Groote's komst te Jeruzalem, en zijne ontmoeting met den Hoogepriester. — [3]overmeestert, bedwingt. — [4]takken. — [5]keelen of roode. — [6]De Keulsche Heiligen, de drie koningen. — [7]dat der elfduizend. — [8]Hier, naar de oorspronkelijke beteekenis, voor stift, pen.

Lijkklacht

OVER

ERNEST KAZIMIR,

GRAAF VAN NASSAU, STADHOUDER VAN FRIESLAND[2].

Zijn tranen kleen bewijs van grooten rouwe,
Zoo staak misbaar, meêdoogende gemeent'!
En treur, gelijk die troostelooze vrouwe,
Dat marmerbeeld, 'twelk stom niet zucht noch steent.
Het leeft nochtans, maar 't hart dat is gesloten
Van 't bittre wee, van al te strengen nood;
De geest beweld[3] zit vast, en kan niet vloten[4],
En naauwlijks scheelt hier 't leven van de dood.
Alevenceens zat Andromaach benepen,
Toen zij helaas! de leide[5] mare[6] ontving,
Toen Trojes vest het lijk door 't stof zag slepen.
En 't kermen boven alle daken ging.
Bedrieglijk let des oorloogs! wij beloofden
Ons zelven vast laurieren na 't beleg
Van 's vijands steên, en ah! gij treft de Hoofden
Des volks, en rukt ze in hun triomfen weg.
Triomfen? neen, bedroefde nederlagen,
En schipbreuk, die gaat strijken met de winst;
De blijdschap wordt verdrukt door 't jammerklagen,
't Gekwetste brein weegt meest, de zege minst.
Waar is de deugd, die alle lemmers wette?
Hoe blaakt zijn oog nu niet van 't gloeyend vier,
Gelijk het deed, toen hij den helm opzette?
Hoe ongelijk is dees nu Kazimir?
Die Kazimir, die flus, zoo braaf te paarde,
Nog draafde met den vluggen hoef in 't zand,
En eischte fier, met schitterenden zwaarde,
Den sleutel van het strijdbre Gelderland!
Die heldenbaak, die d' uiterste gevaren
Was doorgesold met onverschrokken moed!
Hoe zien wij nu de grijsheid zijner haren
Geverfd, geklist van zijn doorluchtig bloed!
Nu zal hij meer geen zwarte Spanjerts jagen
In 't vlakke veld; nu zal hij stad noch slot
Noch schansen meer bestormen en belagen,
Of dondren met kortouwen, als een God.
Hij zal voortaan de Veluw niet meer vegen,
Noch 't woeste schuim, en 't bruisen van dien vloed
Des dwingelands, op zijnen stalen degen
Afstuiten trotsch, en zetten voet bij voet.
De Hemel wil dees dapperheden kronen
Met eeuwig heil, terwijl wij onvermoeid
Die dankbaarlijk verdienen in zijn zonen,
Twee ranken[7], daar des vaders aard in bloeit!

[1]Die, bij de verovering van Thebe, het huis van den dichter Pindarus spaarde. — [2]In Juny 1632, in de loopgraven voor Roermonde gevallen. — [3]bedwongen. — [4]Voor vlotten. — [5]leede, droeve. — [6]De treurmaar van Hectors dood. — [7]Later: „spruiten".

STEDEKROON VAN FREDERIK HENRIK,

PRINCE VAN ORANJE, ETC.

ZIJNE VORSTEL. DOORLUCHT. TOEGEWIJD,

OP DEN GROOTEN TRIOMF VAN MAASTRICHT[1], EN D' ANDERE STEDEN EN SCHANSEN.

Op de wijze van Periosta.

Die bange nacht[2], doen Alexanders dolk
Zich dronken zoop in lekker burgerbloed,
En grimmig borst uit d' onderaardsche kolk;
Gelijk een slang, getrapt van vijands voet,
De lucht besmet, en beemd en waterval,
Met pest en blaauw vergift en groene gal;

Die nacht gedenkt, hoe droef de Trichtsche maagd
Gesleept, geboeid op haren oever zat,
Gedoodverwd en door vier en vloed gejaagd,
En afgewaakt en strijdend afgemat.
Ze klaagde 't leed den vaderlijken stroom,
Wiens geest verscheen in haar benaauwden droom.

Een bloedig zweet, dat brak hem alzins uit,
En hing als kralen aan zijn biezenhaar;
Hij steende, en sloeg in 't end een heesch geluid:
„Mijn dochter! die, op 't oorloogsmoordautaar,
Uw zuchtjes en bedrukte traantjes loost,
Grijp moed, mijn kind! grijp moed, en weest getroost!"

„'t Is waar, gij zijt de bloem uws maagdoms kwijt;
Dat 's noodlot, en 't belieft den Hemel dus;
Maar sus, mijn schaap! daar koomt een andre tijd!"
Zoo sprekend gaf hij haar een hartekus,
En wischte met zijn kleed (en zuchtte diep)
Het roode bloed, dat langs haar boezem liep.

„Daar komt een tijd" (zoo voer hij lieflijk voort)
„Die rekening van Spanjen eischen zal,
En sussen 't landgeschrei van dezen moord,
En troosten uw langdurig ongeval;
Dan zal de Wraak den Spanjaart, als een haas,
Doen ommezien, en jagen over Maas."

„Die held is een beloofde Frederik,
Uw wreker en beschermer in der nood,
Der vromen schild, der dwingelanden schrik;
Dees zal beleefd u koestren in zijn schoot,
Na dat gij hebt, geketend van Farnees,
Een halleve eeuw gekermd, slavin en wees."

„Al treuren nu uw straten doodsch en woest,
Ai, zie dat met geduldige oogen aan,
Zoo lang tot dat in Parma's rijpen oegst
Oranje koom' de strenge zeissen slaan;
En zelfs mijn Maas en 't fier beschanste Scheld
Zich buigen voor een machtiger geweld."

„Dan sla op uw Verlosser 't blij gezicht,
En wijd hem de verdiende Stedekroon!
Vlecht Boschloof om de Pronkstar van Maastricht,
En hef hem hoog in 't goud van Neêrlands troon!
Dan ruim' 't uitheemsch gebroedsel veld en slot,
En Brabant kniel' voor Hollands Wapengod!"

[1]Den 21sten Aug. 1632 bedwongen. — [2]Van 29 Juny 1579, toen de Spaansche landvoogd Alexander Farnese, Prins van Parma, Maastricht veroverd en gruwelijk geteisterd had.

„Ik zie alreê (mijn geesten worden vlug)
Den bliksem, die mijn vochten[1] vliet verzengt;
Alreede torsch ik meer als eene brug,
En week robijn mijn klaar kristal besprengt.
De gallem[2] baauwt 't geschut na zonder mond,
En tart het Spaansch en machtig Roomsch Verbond."

„Hun antwoord is niet schaarsch van donderkruid,
En Mars zijn rol volspeelt op 't wreed tooneel,
En de uitvaart van Castiljen wordt beluid
Met onweêr van kortouwen, grof van keel;
De Vrijheid op dit graf haar standert plant,
In 't aanzicht van Filips en Ferdinand[3]."

„Zoo wordt met vier het eeuwig vier gebluscht,
Zoo vreet de vlam des Hemels taaye roê,
En Henrik houdt de heerbaan van August,
En sluit de poort van 't gruwlijk oorloog toe.
Vaar wel, mijn hart! leer harden, en zwijg stil!"
Zoo droop hij door haar armen in zijn kil.

AAN DE HOFSTEÊ VAN LAURENS BAECK[4],

TOEN BAERLE[5] HAAR MET ZIJN VERZEN EERDE.

O hofsteê, lustprieel der wijzen!
Hoe heerlijk zien wij nu alreê
Uw hoog geboomt' ten hemel rijzen.
En kijken over duin in zee,
Veel veerder als de Gricksche Tempen[6]!
Nu kan de tijd uw grooten naam
In geen vergetelpoelen dempen;
Maar eeuwig zal uw schelle faam
Zich laten hooren in de wolken,
Zoo lang als Baerles maatgezang
In waarde blijft bij alle volken,
Van 't Oosten tot den Ondergang.
Men zal zich met uw loof vercieren,
Omdat het onverganklijk leeft,
Gelijk des dichters lauwerieren.
Daar bitsche nijd geen macht aan heeft.
De klare beek, uit schorre duinen
Gesproten, om uw akkerland,
Uw vijvers, bosch en groene tuinen,
Langs oevers dicht met ooft beplant,
Te laven, met een lieflijk morren,
Totdat ze valt in 't Wijker meer,
Die mag verdroogen en verdorren,
Door ongelegenheid van weêr;
Maar t'elkens zal haar bron ontspringen,
Doorluchtiger als Peneus' bron[7],
En ruischen op dit deftig zingen,
Daar Baeck zich bakert in de zon.
Al koomt die grijze man te sterven,
Zijn naam zal roem noch leven derven.

AAN DE BEEK,

OP DE HOFSTEÊ VAN LAURENS BAECK[8].

Doorluchte beek, van bloeyend loof bedekt,
Die menigmaal verstrekt

[1]Thans vochtigen. — [2]weêrgalm, echo. — [3]De Spaansche koning en zijn broeder; zie boven, bladz. 238, aant. [4]. — [4]Scheibeek; zie vroeger. — [5]C. van Baerle, de Amsterdamsche Hoogleeraar en dichter; verg boven, bladz. 293a, aant. [1]. — [6]Eig. Tempe, het lustdal der Oudheid in Thessalie. — [7]In hetzelve Thessalië. — [8]Verg. boven, bladz. 167a, aant. [2].

Een spiegel voor de fiere Katharijn[1],
Daar zij den zonneschijn
Ontschuilt, en zingt op uwen waterval,
Met liefelijk geschal;
Wanneer 't bekoorde en vrolijk pluimgediert
Daar onder tiereliert;
Doorluchte beek! wel, waarom ruischt ge niet
Haar voor met eenig lied,
Waardoor zij wordt gebeterd en gesticht,
Om langer niet zoo licht
De vierge beê dergenen af te slaan,
Die na haar hylik staan?
Wat draagt ze toch op jeugd en schoonheid roem?
Wat stoft ze van een bloem,
Die open luikt, met 's levens dageraad,
En 's middags weêr vergaat?
De tijd is snel, 't onzeker leven kort,
De rozekrans verdort;
Vergankelijk is Venus en haar vrucht,
Men grijpt ze maar ter vlucht,
En d' ouderdom met naberouw verrast
Al wie niet toe en tast.
D' oogappel straalt niet eeuwig klaar en hel,
De rimpel kreukt het vel,
Dat voor een wijl gespannen stond en glad;
De wittigheid, beklad
Met vlekken, en de pruik met sneeuw belaân,
Geen vrijers lokken aan.
Wat vrolijkheid men dan aan andren ziet,
Dat strekt tot meer verdriet;
Vermits men zich, zoo reukeloos en zot,
Verstak van 't zoet genot
Der jonkheid, die, bepaald als in een punt[2],
Natuur ons had gegund.
Wel is zij wijs, die haren tijd gebruikt,
En voor den hagel duikt.

Bruiloft-lied

VOOR

GULIELMO BARTELOTTI VAN DEN HEUVEL[3]

EN

JACOBA VAN ERP[4].

MERKUUR.

Is nu een maagd het waardste goed,
Dat Bartelott' om heur laat varen
Mijn bank vol gouds, mijn eb en vloed
Van beurs en vloten, rijk van waren?
Is 't wisselen van vrijen staat
In blinde slavernij van vrouwen,
De wissel, die best munte slaat?
Durf hij 't nu al op een vertrouwen,
En schepen lijf en goed in een,
Ja, zelf zijn ziel? – hij ga vrij heen!

PALLAS.

O Roos van Erp! mijn heiligdom!
Geen vrijer zou uw glorie pluiken;
Nu staan mijn kuische bloemen stom,
En moeten op haar steeltje duiken,
Bedrukt en schaamrood; mits gij haar
Zoo wuft en reukloos gaat begeven.
Wat prees uw boek en cimbelsnaar,
Getrouw aan zang, het eenzaam leven?
Ze ontsticht een maagdelijk gemoed,
Die anders leert en anders doet.

VENUS.

Gelukkig paar, volg schild noch roê[1],
Afgrijselijk van zwarte slangen[2];
Mijn koppel duifkens lacht u toe,
Zie beksken eens aan beksken hangen!
Zij trekkebekken u te bed;
Laat Pallas pruilen, Hermes[3] woelen!
Wat 's geld? wat 's wijsheid? zonder pret
Van twee, geënt in één gevoelen,
Die Venus in haar spraak verstaan,
En endeloos te bruiloft gaan? –

[1]Verg. boven, blz. 165 en 167. — [2]des tijds nam. — [3]De schoonbroeder van Hoofts tweede vrouw, en zijn trouwe toezender van Italiaansche nieuwstijdingen en „loopmaren". — [4]Zuster van Hoofts eerste vrouw. Het huwelijk had denkelijk in 't najaar van 1632 plaats; verg. Hoofts schrijven aan Baeck van den 12en September (Brieven II, bladz. 282). Daardoor vervalt dan echter de meening aldaar (I, bladz. 343) voor 1629.

Trouwring

VAN

PIETER WILLEMSZ. HOOFT,

EN

CORNELIA VRIES[4].

Geen dartel wicht, met vlammestoker,
Met taayen boog en schichtekoker,
Heeft Hooft in 't hart geraakt,
En Bruidegom gemaakt;
Maar 't eerbaar aanschijn van Cornelie,
Daar roode roos en blanke lelie
In tooncn aan de jeugd,
Hoe schoonheid voegt bij deugd.
Het kuische vier der blakende oogen
Verstrekten fakkel, pijl, en bogen;
Die Kristelijke gloed
Ontstak zijn vroom gemoed;
De brand hem minnetaal deed spreken,
Hij viel aan 't vleyen en aan 't smeken;
Geen moeite was te veel,
Om winnen 't hartkasteel.
Hier was de Kuischeid in belegen[5];
Zij werd bestormd langs steile wegen,
En elke vrijers praat
Had kracht, als een granaat.
Zij wist geen raad, om 't vier te lesschen,
En vond gevaar door zoo veel bressen;
Nog[6] bood ze tegenweer,
Uit hoop niet, maar om d' eer.
Hij bad ze: „lief! genoeg gevochten;
't Is best een nut verdrag gevlochten,
En uwe trouw verloofd
Aan mij, uw wettig Hooft."
In 't end haar boezems vorst ontdooide,
En al die fiere moed verstrooide[7],
Zij trad den held te moet,
Behoudens lijf en goed.
Toen zag ze wat de ziel betoovert,
En hoe 't geluk haar had veroverd,
En, onder Hoofts voogdij
Gehuld[8] tot heerschappij.

[1]Van Pallas en Mercurius. — [2]Die van 't Meduzahoofd, op Minerva's schild, en om den staf van Mercurius. — [3]Grieksch voor 't Lat. Mercurius. — [4]Hoewel van min zekere dagteekening, laten wij dit en 't volgende bruiloftsvers, om de gelijkheid van 't onderwerp, hier volgen. — [5]belegerd. — [6]desniettemin, nochtans. — [7]Thans verstrooide zich. — [8]Gelijk reeds vroeger, voor gehuldigd.

DE HAVEN
AAN
JOAN NIKOLAASZ. en ANNA SIMONS.

Gal met honig overgoten,
Heilig bitter, minnaars deel,
Naauwlijks word uw zoet genoten,
Of het wallegt in de keel.
't Heugt den blijen bruigom nog,
Hoe hij 't jawoord hoorde slippen, -
Met een zucht, van Anna's lippen,
Zonder erreg of bedrog;
't Jawoord, 't welk, door open ooren,
't Hart dat zoo graag en gierig dronk,
Dat het scheen in vreugd te smoren; –
O, hoe zoet paart jong bij jongk!
Maar trompet en trommelslag
Steurt dat vriendelijk vergaren,
En jaagt Anna over baren,
Daar zich kuischheid bergen mag;
Daar geen teêre jonfferzielen
Schrikken voor geschrei en moord,
Daar, als mieren, menschen krielen,
Op den rijken Amstelboord.
Denk, hoe is haar lief te moê,
Dat hij dus zijn lief moet derven,
En verlaten ommezwerven!
„Godlooze oorloog, minnaars roê!
Moet ik," zucht hij, „als veel harten,
Ook bezuren uwen haat?
Bliksem, die met duizend smarten
't Heerlijk bloeyend Duitschland slaat!
Moet ik 't kostelijkste pand
Door gevarelijke vlagen
Uwenthalven angstig wagen,
Over zee en over zand?
En mijn weelde en wellust missen
In het kwikste mijner jeugd?
In dees Noordsche duisternissen,
Daar mijn zon mij niet verheugt?
Daar de wreede wintertijd
Schendt met vlocken[1] al mijn roemen,
Al dees bruiloftlijke bloemen,
Die mijn bed zijn toegewijd;
't Bedde, dat mij zal gedijen
Tot een doodsch en droevig graf;
Om t' ontgaan een eeuwig lijen
Kies ik tijdelijke straf.
Maar wat sterf ik zonder nood?
Is de weg dan opgedolven?
Zoek uw leven door de golven,
Door de paden van de dood!
Naauwlijks krijgt hij die gedachten,
Of het woedende ongeduld
Scheept hem, zonder af te wachten,
Dat de voorwind 't zeildoek vult.
O, hoe krachtig is de liefd',
Die Leander, niet om temmen,
Naar zijn Hero toe doet zwemmen;
Zie, hoe 't vlot de vloeden klieft!
O Neptuun! weest toch genegen
Dezen vrijer, dien ge voert;
Streel hem met bedaarden zegen,
Die door 't minnen is beroerd,
Maar wij tergen eer den God
Aller buyen door het bidden.
's Bruigoms ziele drijft in 't midden
Van het wilde woeste lot.
Zie die barrening eens woeden,
Op het aangevochten zand!
Och, de zeeman wenscht om vloeden
Zonder grond, en vlockt het land.
Mèt zoo stoot en kraakt het hout,
't Hart des stuurmans kraakt met eenen,
Mèt zoo gaat het op een stenen;
Elk is honderd jaren oud.
En de Bruigom vol ellende
Strooit zijn klachten in de locht:
„Liefste! die u voor zijn ende,
Voor zijn dood eens kussen mocht!
Willig, willig zou ik zoo
In dien ruimen plas verzinken,
Liefst in engren stroom verdrinken;
Bruigoms harten sterven noô.
't Water mag het leven blusschen,
Maar geensins het minnevier;
Mocht ik slechts de liefste kussen,
Och, ik voer getroost van hier!"
Venus hoorde 't zuchten ras,
En, bewogen door het treuren,
Zoo begon ze 't schip te beuren
Door de barning, door 't gebas
Van die blaauwe en zeegroen' honden,
Die de Noordsche Scylle[1] ophist;
Daar veel zielen zijn verslonden,
Daar de visscher lijken visch.
Eurus' adem[2] spande 't zeil
En de hoop van onzen minner,
Die, als vrolijk zeeverwinner,
Zag van verre tot zijn heil
Anna op den oever blaken:
„Wakker," riep hij, „Palinuur[3]!
Stier den steven naar dat baken,
Naar mijn Noordstar, naar mijn vuur!"
Anne die, van tranen nat,
Docht[4] het meer heeft hem begraven,
Ziet hem landen in de haven
Van ons zegenrijke stad.
Ann' grijpt Jan in beî haar armen,
Jan houdt Ann' gegrepen stijf,
En zij drukken vol ontfarmen
Mond aan mond, en lijf aan lijf.
Gal met honig overgoten,
Heilig bitter, minnaars deel,
't Zuur is al voorheen genoten,
Glij nu lieflijk door de keel! –

[1]Wellicht zal men, naar Van Lennep's gissing, vlokken moeten lezen.

Op CORNELIS CLAESZ. ANSLO[5].

Ai, Rembrant! maal Cornelis' stem;
Het zichtbre deel is 't minst van hem,
't Onzichtbre kent men slechts door d' ooren.
Wie Anslo zien wil, moet hem hooren.

OP DE SCHRIJFKUNST VAN HENRIK MEURS[6].

De tong is tolk van 't hart, bij tegenwoordige ooren;
De stomme pen laat zich veel duizend mijlen hooren,
Door 't oog, en niet door 't oor. Z' is d' eêlste, die ik ken.
Ai, kus eerbiediglijk dat beksken van de pen!

[1]Voor klippen in 't algemeen. — [2]De Oostewind. – [3]Voor stuurman; verg. vroeger. — [4]Voor dacht. — [5]Leeraar der Vereenigde Doopsgezinden; verg. Schijns Gesch. III, bl. 88. — [6]Schoonschrijver dier dagen.

Op Denzelven.

Hier ziet gij Henrik Meurs, gelijk zijn aanschijn leeft;
Maar die wat meer begeert als schaduwen van prenten,
Sla d' oogen op satijn, papier, en parkementen;
Daar maalt hij zelf zijn geest, die op zijn veder zweeft.

Op JUDITH KOKERMANS.

Hier leeft de wederga van Judith Kokermans,
Die Meurs in 't harte straalt met vriendelijke vonken;
Zijn veder, rijk van geest, gaat weiden op dat lonken,
Als zij haar oogen luikt, dan leeft hij zonder glans.

ANTWOORD VAN HENRIK MEURS
AAN
ABRAHAM OJENS,
RECHTSGELEERDE.

Ojens, vrijer van de kunst!
't Was uit oordeel niet, maar gunst,
Dat uw Zanggodin mij stelde
Bij den fenix Van den Velde[1],
Dat uw welgestelde lier
Mij geleek bij Karpentier[1],
Schrijvers, die voor niemand wijken,
Niemand vreezen, en gaan strijken
Met de krone van de pen,
Daar ik mij te kleen toe ken.
'k Zou mij zelven nog bedriegen,
En met Icarus gaan vliegen,
Daar de zon versmelt het was,
En mij stort in Thetis' plas;
Maar ik wil van meesters leeren,
Hunne brave trekken[2] eeren,
En u danken voor het dicht,
Daar mijn dienst zich voor verplicht.

GRAFSCHRIFT VOOR DEN GRAAF VAN PAPPENHEIM[3].

Hier rot een kreng, het hoofd van moordenaars en fielen,
Gedaagd voor 't Vierschaar Gods, van zoo veel duizend zie-
Aartsvijand, pest en vloek van 't menschelijk geslacht, (len;
Die wellust schept in moord, geweld en vrouwekracht;
Die eêl noch oneêl viert, noch heilig, nochte onheilig,
En geeft de boosheid ruimt', en acht het schenden veilig;
Die knevelaar, die schelm, die stad en land verwoest,
En die zijn hengsten jaagt in 's landsmans zuren oegst;
Die bloedhond en tiran, en bastaart[4] van meêdoogen,
Die bloed uit d' aders drinkt, en tranen parst uit d' oogen.
Kerkroover, klokkedief, menschviller, groote beul,
Die God verzworen heeft, en zoekt aan d' afgrond[5] heul;
Die zijn geweten schroeit, en aarselt van berouwen,
Die zuigelingen smoort, en trapt op zwangre vrouwen.
Hoe waait het hoerenaas en wendt zijn rug naar 't licht?
Vervloekt hem, daar hij stinkt, en spouwt hem in 't gezicht!
De kraayen vlièn de prij, niet eetbaar voor de raven;
De Hemel hem ontzeît, met bloed het veld te laven.
Wat schimmen waren hier? men hoort er een gelooi[1]:
De ziel spookt om haar bloed, en 't vee taalt na zijn hooi.

Geschreven uit Maagdenburg[2].

Dankoffer
AAN
DAVID DE WILHEM[3],
RAAD EN GEHEIMSCHRIJVER VAN ZIJN HOOGHEID.

De Wilhem, Raad van Willems zoon!
Die 't goud van zijn Oranjekroon
Laat blinken door den lauwerhoed,
Begruisd van stof, besprengd van bloed,
En 't Princelijk genadepand[4]
Verzegelt met uw rechtehand;
Waarmeê zal ik u dankbaar zijn,
Voor den geleenden Barbarijn[5],
Die allerminst barbarisch spreekt,
Als hij den heilgen myter steekt
Ten hemel, uit zijn Engelsch[6] slot,
En bromt[7] op 't aardrijk, als een God.
De woestheid heeft de rotsen in
Van Gricken[8], Mahomets slavin;
't Is met Apollo daar gedaan,
Wie hem wil zoeken, zoek' Urbaan[9],
Die op de zeven bergen pronkt,
En 't Kristelijke hart ontvonkt,
Wanneer hij weiden gaat zoo breed,
En Kallioop in purper[10] kleedt.
Is 't wonder, dat de Tiber krielt
Van zuivre zwanen, die, gezield
Door dit gezalfd verruft, alreê
Gaan bruisen naar de rijke zee?
O Raadsheer van dien braafsten Vorst!
Mij dunkt een Godheid blaakt mijn borst,
En 'k zoude uw heuscheid dankbaar zijn,
Ten deed[11] de groote Constantijn[12].
Indien ik dat godvruchtig hoofd
Niet zes paar boeken had beloofd,
En nu het Krist-aanhangend heer
Niet voerde aan 't Adriatisch meer.
Mijn Zangheldin, wanneer ze suft,
Ontbeert uw meesters krijgsvernuft,
En 't brein des Helds die d' eer verworf,
Dat bij al staande in 't harnas storf[13].

Aan APOLLONIA VAN VEEN;
GEESTIGE TEEKENSTER EN ZANGGODIN[14].

Apollo, die op aarde ziet,
Uit zijnen hemelhoogen troon,
En belgt zich 't allerminste niet
Dat gij, o geestige Apolloon!

[1]Mede schoonschrijvers. — [2]wakkere, fraaye pennetrekken. — [3]De om zijne wreedheid beruchte Oostenrijksche veldoverste, den 7en Nov. 1632, aan zijn te Lutzen bekomen wonden, overleden. — [4]Voor onbekend met. — [5]Voor Hel.

[1]Anders geloei. — [2]Verg. boven, bl 291. — [3]Const. Huygens zwager en ambtsbroeder; zie Hoofts Brieven III, blz. 477. — [4]brieven van genade. — [5]Niet gelijk Van Lennep gist de Kard. Ant., maar zijn broeder Maffeo Barbarini, d. i. de geletterde paus Urbaan VIII zelf. — [6]Den Engelenburg te Rome. — [7]Anders bralt, zich verheft. — [8]Griekenland. — [9]VIII; zie aant. [5], en bladz. 169. — [10]Als zijne pauselijke Muze. — [11]Ware niet, belette 't niet. — [12]Als held van zijn onvoltooid vernietigd heldendicht. — [13]Ernst Cazimir; zie boven, bl. 295. — [14]De dochter van den schilder P. Van Veen, ook door Huygens en van Baerle (Poëm. II, p. 534) bezongen.

De Zanggodinnen toegewijd,
Naar zijnen naam geheeten zijt;
Want zittende in 't gewijde koor,
Gelijkt gij, in den blijden rei,
Met zang en spel, een Terpsichoor',
Die, afgerecht op allebeî,
Zoo zoet van keel als vingersnel,
Het zingen huwt aan snarespel.
De milde Apollo zaaide nooit
Zoo schoone bloemen in de lent,
Als gij op zuiver parkement
En hagelwitte bladen strooit;
Al wat ge trekt, 't zij mensch of dier,
Dat heeft een goddelijken zwier.
Indien het u eens beuren kon
Te schilderen uwe speelgenoot[1],
In 't midpunt van den hemelkloot
Zoo zet den bliksem en de zon
Van haar gezicht, dat nu verschrikt,
En dan den jongeling verkwikt:
Zoo dat hij luistert na heur luim,
En, vliênde 't grimmig aangezicht,
Te paarde volgt d' Oranje-pluim,
Of voor Rijnberk of voor Maastricht,
En keert, wanneer ze hem vermag
En begenadigt met een lach.

VREDEWENSCH

AAN

CONSTANTIJN HUYGENS,

RIDDER, HEER VAN ZUILICHEM.

O ridder, die den nooit verwonnen held[2]
Gestadig volgt, in 't bloedig oorloogsveld,
En zaagt hem korts, in 't oude worstelperk,
Beschieten mijn geboortstroom, voor Rijnberk[3];
Wat port ge mij, dat ik den leeuw ophits,
Die al te heet op 't zorgelijke spits
Zich zelven waagt, in veldslag en voor vest,
En sleept den roof in zijn doorluchtig nest?
Hij spiegel zich veel eer aan Kazimir[4],
Die onlangs wierd getroffen van dit vier;
Hij spiegel zich aan d' eer van Zwedenrijk[5],
Wiens weduw treurt op het gebalsemd lijk.
Het oorloogslot verschoont nu den soldaat,
En lacht, wanneer het opperhoofden slaat;
De kogel snort de onedelsten voorbij,
En blindling treft de grooten, op een rij.
't Is veiligst, dat gij den Nassauwer stuit,
Op zijnen tocht; dus stel uw gulde luit,
En streel den vorst, dat zijn gemoet bedaar',
En vrede kies voor oorloog en gevaar.
De vrede, een schat bij velen onbekend,
Die overtreft triomfen zonder end;
D' olijf behaagt mij boven den laurier;
Wat is de krijg een woest verslindend dier!
Dat weet het volk, 'twelk op de grenzen zucht,
En eeuwig kermt in een benaauwde lucht;
Wat heeft het schier een eeuwe niet bezuurd[6]!
Elk vecht om peis, maar Neêrlands oorloog duurt.
Het uitheemsch schuim d' inlandsche vruchten maait,
De zee en 't veld met lijken zijn bezaaid,
De nagebuur die schent ons jaarlijks aan
Uit ci ige baat, en lacht zoo wij vergaan.

[1]Een of ander, met een krijgsman verloofde vriendin. – [2]Frederik Henrik. — [3]In Mei 1633. — [4]Zie boven, blz. 295. — [5]Gustaaf Adolf, 6 Nov. 1632, bij Lutzen gesneuveld. — [6]g e l e d e n; verg. reeds vroeger.

Vervloekte krijg! is 't noodlot[1], dat dit land,
Tot anders rust, heel Spanje hoû aan band,
Zoo moeten wij het dragen met geduld,
En achten ons rampzalig buiten schuld.

Deuntje;

AAN

Mr. CORNELIS TIJMENSZ. PADBRUÉ[2].

O genoegelijke Tijmen!
Als uw tong begint te lijmen,
Op het veld of in het koor,
Lijmt gij alles aan uw oor,
Wat in vellen schuilt of veêren;
Nachtegalen zelfs verleeren
Hunnen zoeten zangk om u;
Geen konijn in duin is schuw,
Harten[3] komen aangestooten;
Op uw goude en zilvre noten
Drijft het Sparen door de stad;
In den Hout ruischt loof noch blad
Noch geen luchtjes in de blâren,
Als gij zangk en spel wilt paren.
Lustig, Tijmen! nog een reis,
Tijmen! zing den oorloog peis.
Zing, dat Frederik ga slapen,
Zonder harnas, zonder wapen!
Zing hem zonder ijzren kraag,
Zonder helm in 's Graven Haag.
Zing de zwaarden in de scheden,
Zing de welvaart in de steden,
Zing de schepen aan de reê,
Zing het onweêr uit de zee.
Wil je zingen, ik wil rijmen,
O genoegelijke Tijmen!
Zoo mijn zangk geen waarheid derft,
Gij zult zingen, als gij sterft.

Kinder-Lijk[4].

Constantijntje, 't zalig kijndje,
Cherubijntje van omhoog,
D' ijdelheden, hier beneden,
Uitlacht met een lodderoog[5]:
„Moeder!" zeît hij, „waarom schreit gij?
Waarom greit gij op mijn lijk?
Boven leef ik, boven zweef ik,
Engeltje van 't Hemelrijk;
En ik blink er, en ik drink er,
't Geen de schinker[6] alles goeds
Schenkt de zielen, die daar krielen,
Dertel van veel overvloeds.
Leer dan reizen, met gepeizen[7],
Naar paleizen, uit het slik
Dezer werreld, die zoo dwerrelt; –
Eeuwig gaat voor oogenblik!" –

[1]n o o d z a k e l i j k. — [2]Muziekmeester te Haarlem. — [3]H e r t e n. — [4]Bij den dood van zijn weldra gestorven zoontjen Constantijn. – [5]Thans f l i k k e r o o g, stralende, vonkelende blik. – [6]Rijmshalve voor s c h e n k e r, g e v e r. [7]in u w g e d a c h t e.

VERTROOSTINGE AAN GERARD VOSSIUS,

KANONIK TE KANTELBERG[1],

OVER ZIJN ZOON DIONIJS[2].

Wat treurt gij, hooggeleerde Vos!
En fronst het voorhoofd van verdriet?
Benij uw zoon den Hemel niet,
De Hemel trekt; ai, laat hem los!

Ai, staak dees ijdle tranen wat,
En offer, welgetroost en blij,
Den allerbesten Vader vrij
Het puik van uwen aardschen schat!

Men klaagt, indien de kiele strandt,
Maar niet, wanneer ze, rijk gelaân,
Uit den verbolgen Oceaan,
In een behoude haven landt.

Men klaagt, indien de balsem stort,
Om 't spillen van den dieren reuk;
Naar niet, zoo 't glas bekoomt een breuk,
Als 't edel nat geborgen wordt.

Hij schut[3] vergeefs zich zelven moê,
Wie schutten wil den starken vliet,
Die van een steile rotse schiet,
Naar haren ruimen boezem toe.

Zoo draait de wereldkloot; het zij
De vader 't liefste kind beweent,
Of 't kind op vaders lichaam steent;
De dood slaat huis noch deur voorbij.

De dood die spaart noch zoete jeugd,
Noch gemelijken ouderdom;
Zij maakt den mond des reedners stom,
En ziet geleerdheid aan noch deugd.

Gelukkig is een vast gemoed,
Dat in geen blijde weelde smilt,
En stuit, gelijk een taaye schild,
Den onvermijdbren tegenspoed.

LIJKZANG OVER DIONIJS VOS,

AAN

KASPER VAN BAERLE.

Doorluchtige Van Baerle!
Gij kostelijke paarle
Aan Amstels wapenkroon;
Nu help me 't rouwkleed dragen,
En Dionijs beklagen,
Zijn vaders waardste zoon!

Die goudbloem leît vertreden,
En van den struik gesneden,
In 't vrolijkst van haar lent!
Wat gaat het sterflot over,
Dat het de beste lover
Van Febus' lauwer schendt?

Of trof hem 't heilloos weder,
Omdat de Zweedsche veder
Zijn hand was toebetrouwd[1];
Die, zwanger van historie,
Gustaafs verdiende glorie
Beschrijven zou met goud?

Of kon de Nijd niet lijen
Dat hem de Teems kwam vrijen[2]?
Of dat hij docht te treên
In onzen Fredriks laarzen,
Met zoete vredevaarzen,
Als in triomf voorheen?

Gij Heeregraft[3]-Godinnen,
Gij burregwals[4] Meerminnen,
Besluit een treurverbond!
Bestrooit het lijk met reuken,
En weeft een pel[5] van spreuken,
Gevlocid uit zijnen mond

Bedouwt ze met meêdoogen,
En tranen van uw oogen;
Misschien ot dit verlicht
Zoo veel bedrukte vrinden
En geesten, die hem minden,
En schenken dit gedicht.

Al leît hier 't lijf begraven,
De deugdelijke gaven
En geest van Dionijs
Zijn boven 't graf gevaren,
Bij d' uitgeleerde scharen,
In 't Hemelsch paradijs.

---

[1]Sedert 1618, en thans Hoogl. te Amsterdam. — [2]Den 25en Oct. 1633, op 27jarigen leeftijd omgekomen. — [3]s t r e m t, arbeidt om te stremmen.

Gedachtenis aan

GEURT DIEDRIKSZ. VAN BEUNINGEN,

RAAD EN BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM;

GESTELD TEN DIENSTE VAN ZIJNEN NEVE, DANIËL MOSTERT, SECRETARIS DER ZELVER STEDE.

Toen Beuningen het ziekbed hiel[6],
En d' oude en afgeslaafde ziel

---

[1]Hij was op 't punt als Hoogl. naar Upsala te vertrekken, en er de geschiedenis van Gustaaf Adolf te schrijven. [2]Door een aanzoek ter plaatsing in Engeland. — [3]Waar G. Vossius woonde. — [4]Waar 't Athenæum stond. — [5]l ij k k l e e d. — [6]„Wanneer, omtrent het jaar 1627 of 1628, de zaken t' Amsterdam in de Vroedschap heel wankel stonden, en dat men twijfelde, of dat deel der Vroedschap, 'twelk de zaken, omtrent het stuk van den Godsdienst, tot matigheid zocht te beleiden, zou konnen boven drijven, werd de Burgermeester Geurt van Beuningen ter dood toe krank; doch eindelijk weer bekomende en nog zeer zwak, zou de Raad vergaderen om te raadslagen over een zaak, daar 't al aan hing, en 't kwam op weinig stemmen aan. Hij overleî of hij in den Raad dorst gaan of niet. Zijn doctor of geneesmeester, de heer Niklaas Tulp, die ook Raad, en van ander verstand was als Van Beuningen, ried hem 't gaan naar 't stadhuis sterk af, zeggende, dat hij gewis zou instorten, en dat het om zijn leven gewed ware. Van Beuningen vond zich bekommerd en ontbood eenen doctor Gerrit, Roomschgezind, dien hij te kennen gaf, wat aan zijn bijzijn in den Raad gelegen was, en om raad vraagde. Doctor Gerrit ried hem, dat hij, als de heer Tulp met 't koetsken te zijnent zou komen, met hem op zou zitten en naar 't stadhuis rijden; hij volgde dien raad, tegens 't afraden van Tulp, en hielp met zijn éêne stem de zaak, daar 't om te doen was, door drijven. — De heer Reinier Paauw hem ziende in den Raad komen, zeide doen tegens iemand: Het schijnt, dat de dooden uit den

Het zwakke lichaam woû begeven,
En zuchtte naar het eeuwig leven,
  Verscheen voor hem, en wel te tij,
De droeve Maagd van 't zeilrijk IJ,
Haar pruik[1], vermast[2] van goud en steenen,
Die blonk door 't zwarte lamper[3] henen;
  Zij steende en sprak voor 't stenend bed:
„O, Diedriks zoon! zoo gij me redt,
Zoo is er hoop; mijn staat wordt kranker,
De burgertwist vreet in, als kanker.
  Mijn goude vrijheid in de klem,
Die hangt aan 't stijven van één stem;
Ik heb veel raden, luttel vaders!"
Toen sloeg zijn hart, en al zijn aders,
  Van schrik en vaderlijke vrees,
En hij verpijnde zich, en rees
Al hijgende op, en liet de wagen
De kranke leên op 't raadhuis dragen,
  Zoo uitgemergeld en gemat;
Niet eens beducht, of 't schokkend rad
Of winterlucht zijn tijd mocht korten,
En op een nieuw hem in doen storten.
  De wederspannigheid vernam
Den geest, die uit den grave kwam,
Een voorspook, dat haar afgang spelde;
Men denk hoe 't bitter hart ontstelde!
  De flaauwe Vroedschap scheen verlicht
Alleen door Beuningens gezicht,
En stemde 't eerlijkst met malkanderen;
Zoo kon één stem de kans veranderen!
  Zoo leeft een grijs en rijp verstand
Een oogenblik voor 't vaderland,
Na lange moeite en vele jaren.
God wil zijn bloed en Mostert sparen!

Op het overlijden
VAN
ISABELLA CLARA EUGENIA[4];
AAN HAAR ZELF.

Godvruchtige Isabel!
Hoe pijnigde u dees hel
Des oorloogs, toen gij zocht
Hetgeen, uw leven lang, u nooit gebeuren mocht,
Door d' ijverigste beê;
Gij zocht de heil'ge vreê,
En vond haar al verblijd,
En greept ze, maar helaas! voor eenen kleinen tijd[5];
Z' ontglipte u wederom,
En d' ongeruste trom
En dolle moordtrompet
Versteurde u, daar gij laagt in 't vierig vreedgebed.
Het schrikkelijk geluid
Van 't heilloos donderkruid
Verdoofde uw stem, en joeg
Alsins door Kristenrijk den landman van den ploeg,
Den burger uit de stad.
De dorpen leggen plat,
De sloten staan in brand,
En 't wreede krijgsgedrocht dat weet van boei noch band!
Toen kreegt gij een verdriet
In 't leven, en verliet
De wereld, om den Peis
Te zoeken boven d' aarde, in 't Goddelijk paleis.
De Peis had van omhoog
U, toen gij kwaamt, in 't oog,
En vloog u te gemoet,
Omtrent den manekloot, met eenen heuschen groet
En groenen vredetak,
En kuste uw mond, en sprak:
„O Clare, mijne vreugd!
Die heerlijk blinkt door 't goud en purper van de deugd;
Weest welkom, mijn bemind
En vreedzaam voêsterkind!
Wat zocht men mij omlaag,
Daar ik niet duren kan, als voor een korte vlaag?
Hier is mijn wisse wijk,
In 't eeuwig vrederijk."
Zoo sprak ze, en voerde Eugeen
In 't zalig rijk des vreeds, waarom zij had gestreên.
Daar wordt ze niet gestoord
Door landgeschrei of moord,
Daar blinkt ze nu vernoegd,
Gelijk een nieuw gestarnt, den hemel toegevoegd.
O Kristelijke lamp,
Zie neêr in onzen damp!
Verzacht uw Neêrlands weê,
En steek, is 't mooglijk, eens het bloedig zwaard in scheê;
Opdat men hier beneên
Van witten marmersteen
U wije een vredealtaar,
Waarvoor men, u ten roem, mag zingen, jaar op jaar:
„O Vredemoeder, eer
Van Neerland! nimmermeer
Verwelke uw vredelof! (melsch hof."
Gij stondt naar vrede in 't aardsch, en sluit ze in 't He-

graven opstaan om mij tegen te zijn. Op dit voorval speelt de dichter in zijn gedicht, gesteld ten dienst van den Secretaris Mostaert, die een nicht van den Heere Van Beuningen had getrouwd, en daarom zijn neef werd genoemd." (Oude aant.)

[1] lokken. — [2] beladen. — [3] rouwfloers. — [4] De Aartshertogin-Landvoogdes, 1 Dec. 1633 overleden. — [5] Bij 't 12jarig Bestand.

Aan alle Hondeslagers en Hondebeuls, Bondgenooten van 't Hondekot, etc. liefhebbers van de vrije Hondejacht[1].

Schout Hondt[1], op 't hondekot gezeten,
Laat alle hondemelkers weten,

[1] „Hier ziet de dichter op Mr. Willem de Bondt, schout der stad Leilen (verg. boven, bladz. 285b, aant. [14]) en beschempt hem over 't begraven van zijn hond Tyter, op den 20en January 1634."

„Hiervan is mij 't volgende bericht ter hand gekomen: de hond Tyter werd gelegd op een schabel in een matje; zeker hondeken en ettelijke kinderen werden ter begrafenisse verzocht, en kwamen in den rouwe; hunne namen werden opgelezen. Twee jonge honden van Tyters maagschap, met rouwhalsbanden, van de dienstmaagd gedragen, met een lange sluyer over 't hoofd, hadden den voorrouw. Daarna volgde de hond van zekeren professor, die ook van 't maagschap was, insgelijks in den rouw. De zoon van zekeren advokaat droeg 't hondeken statelijk met een zwart kleed bedekt. Maar de kat, die mede te groef was genood, wilde niet volgen en nam de vlucht. In deze ordre ging men driemaal om 't bleekveld, totdat men eindelijk bij 't graf kwam, 'twelk de cipier onder den pereboom had gemaakt. Ondertusschen trok de Schout de bel, en beluidde den dooden; elk stond met blooten hoofde, totdat men den hond met aarde bedekt had; toen ging men naar huis, schonk wijn, onthaalde de kinderen met rijstenbrij, pannekoeken en andere lekkernij, en liet hen elk met een koek beschonken weêr henengaan. Men had sedert veel praats van die hondebegrafenisse; iemand zeide: hebben die van Leiden een misslag begaan, dat zij een

Dat Tyter moet begraven zijn,
Dat hij zal schenken koek en wijn,
En met zijn rekels en zijn fielen,
Begieten 't graf der hondezielen,
En slobbren uit het Rijnsche vat,
En slaan een oxhoofd wijns in 't gat.
De naaste Bloedhond wordt gebeden
Met rouwband achter 't lijk te treden,
Daar Spier en Bout[1] toe is verplicht

hond ophongen, nu hebben zij hem weêr eerlijk begraven. Dit verhaal is getrokken uit een briet te dier tijd aan den heer Cornelis van der Myle geschreven. Ziet C. Barl. Epist. lib. epist. 234, pag. 500, 501."

„Men vindt in eenen Brief van Barlæus aan Joachim van Wickefort, geschreven den 4en van Maart 1634, wegens deze fraaye historie nog dit volgende:"

„Ik heb de historie van des Schouts hond gelezen. Hier wordt den dichteren een ruim veld tot bijschriften gegeven. 't Komt mij niet gelegen, mijne goede uren aan zulke beuzelingen te kost te leggen. Deze vaarsjes zijn mij van iemand ter hand gekomen:

Dum miseros duro vexat sub consule cives
Et male damnatas sorbet egenus opes;
Deplorat cineres & mollos fata catelli,
Et pecus invisum bestia Prætor amat.

Dat is:

Schout Hond bemint, betreurt, begraaft zijn vuile beest,
En kermt: mijn Tytertje, gij zijt er dan geweest!
Terwijl de schrokkert, stout op 't strenge burgerhoofd,
T' onrecht gedoemde plaagt, en hunne goed'ren rooft.

Dit heb ik nog van iemand anders gezien:

Excepi fures latratu, matus amantes;
Sic placui domino, sic placui dominæ.

Dat is:

Ik was geen stomme hond, als dieven ons genaakten;
Maar zweeg als zulken, die in geile liefde blaakten,
Ons huis bezochten; dus, in mijnen plicht getrouw,
Behaagde ik aan mijn Heer, 'k behaagde ook aan Mevrouw.

Ook heb ik dit gelezen:

Viderat alma Themis condi ferale cadaver,
Custodemque suum justa parare cani.
Moxque ait: heu quo, quo ruis, o Respublica! jura
Quæ fuerant hominum sint ea facta canum?

Dat is:

De waarde Themis zag den Schout, die 't recht bewaart,
Zijn afgestorven hond bedelven onder d' aard!
„Ach! waar vervalt ge toe, o Nederlandsch gebied,"
Zoo sprak ze, „dat een hond een 's menschen eer geniet!"

Deze vaarsjes zwerven ook onder de hand:

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni, Scipio magne! tibi;
Tityrus emeruit canibus Leidensibus ortus,
Contiguus poni, Prætor inique! tibi

Dat is:

Verdiende een Ennius, uit Rudië gesproten,
Vermaarde Scipio, naast u in 't graf gesloten,
Het voegde Tyter ook, een hond van Leidschen ras,
Dat hij, o wreede Schout! in 't graf uw nabuur was.

„Vaarwel zeer groote man: doodt deze kinders der stekelige poëten, als ze u ter hand gekomen zijn. Voor mij, ik heb met die belachelijke dingen weinig op." (Oude aant.)

[1] „Spier en Bout zijn oom en neef, en naaste bloedhonden van Tyterken, het uitverkoren troetelhondeken van schout Bout." (Als voren).

Al zou het Kerkhof zijn ontsticht;
Ook zal men in de deur opknopen
Die ongelezen[1] meê durft loopen.
Wie eerst komt ter begrafenis,
En krijgt van rouw de kouwe pis,
Dien zullen de Hondgravers-Heeren
Het allervetste kalf vereeren,
Gespogen met de meeste schand
Van 't allergrootste beest van 't land,
't Welk zoo beslobt, beslikt gaat strijken,
Dat het geen mensch meer mag[2] gelijken.

Nu leît Bondt
Als een hond
Kort in 't kot gebonden,
Klein en groot
Doopt hem: „Dood-
Graver van de honden."

SAXO GRAMMATICUS.

Gedrukt bij Jozef van der Nave,
Verloren drukker van Schouts Hond,
Die geen goê muts en heeft op Bondt,
Omdat hij niet mocht gaan ten grave,
En zetten 't kruiksken aan den mond,
En drinken meê zijn buiksken rond. –

BEDE VOOR HET WALEN WEESHUIS[3] T' AMSTERDAM,

AAN ALLE KRISTENEN.

Och! laat uw mededoogen stralen
Op dees van elk vergete schaar,
Op 't arme weeshuis van de Walen,
Wiens last nog aangroeit jaar op jaar,
Wanneer 't ontvangt, met open armen,
Die arm zijn zonder hunne schuld,
De weeskens, die om nooddruft kermen;
En voedt hen op, met groot geduld,
In tucht en eerelijke zeden.
Wie ziet ze zonder schreyen aan?
Heeft Kristus arm voor ons geleden,
Wie kan voorbij dees kribben gaan
En stallen, zonder met den Wijzen[4]
Te offeren een luttel goud,
Om 't naakt en hongrig kind te spijzen,
Dat in dit Bethlehem verkoudt?
Ai, zorgt[5] niet, dat de schatten minderen,
Die gij aan God op woeker geeft,
Door vreemde en onderlooze kinderen;
Gedenkt, dat God hun vader leeft,
Die in uw weldaad wordt geprezen,
En 't goed, dat nimmer zal vergaan.
De zuivre godsdienst is, den weezen
In hun ellende bij te staan.

Op ons Weeshuis[6].

I.

Wij groeyen vast,
In tal en last;

[1] zonder op begrafenisceêl vermeld, en daarvan afgelezen te zijn. Verg. desbelust het meêgedeelde uit de klucht van Saartje Jans in mijn IJselkout, bladz. 156.
[2] kan. — [3] In de Laurierstraat, den 1en July 1634 het eerst door de weezen betreden. — [4] De drie Koningen. — [5] vreest. — [6] Het Burgerweeshuis, in de Kalverstraat.

Ons tweede vaders klagen.
Ai, ga niet voort,
Door deze poort,
Of help een luttel dragen.

II.

Hier treurt het weeskind met geduld,
Dat arm is zonder zijne schuld,
En in zijn armoê moet vergaan,
Indien gij 't weigert bij te staan;
Zoo gij gezegend zijt van God,
Vertroost ons uit uw overschot.

III.

Geen armer wees op aarde zwerft,
Dan, die der weezen vader derft;
Der weezen Vader derft hij niet,
Die weezen troost in haar verdriet;
Dies sla uw oogen op ons neêr,
Ons aller Vader troost u weêr.

Op het Dolhuis.

Treê zacht, en ga gerust voorbij,
Hier wordt getoomd de razernij.

Later:

Treê zacht, en wandel onbeschroomd,
Hier wordt de razernij getoomd.

SPORE AAN DEN HEER HOOFT,

TOT VOLTREKKING ZIJNER

AANGEVANGE NEDERLANDSCHE HISTORIE.

„Als 't Roomsche nonnevier[1], zoo blake uw heilige ijver!
Vaar onverdrietig[2] voort, gewijde Storieschrijver
Van onzer eeuwen ramp en flakkerend[3] geluk,
't Welk somtijds gaf een blik[4], in oorlogsdamp en druk!"
Sprak Neêrland, toen zij Hooft al bevend aan zag vatten
Zijn pen, tot waring van verwareloosde schatten;
Nadat ze, in Poezy gemat en afgesloofd,
Voltrekken ging 'tgeen ons van 't noodlot was beloofd,
Dat aan den Amstelstroom verrijzen zou de wreker
Van onze sloffigheid, en Duitsch[5] en duidlijk spreker;
Die zelf den Zwijger[6] van den ouden Tibervliet
Zou tarten, met onz' taal, en toonen, dat er niet
Geredend[7] is, zoo rijp, van deftige Latijnen,
Of 't licht van Holland dar wel tegens Rome schijnen.
Dit werrek eischt een God, die schriklijk scheiden zal
Dien Bayert, zoo verward door allerlei geval;
Een God, die, gansch volmaakt en zonder zijd' te dragen[8],
Aanschouwt van 's Hemels top der sterfelijken plagen:
Zoo veel vermaarde steên, bedoven in haar asch,
Beroofd van schat en pracht, de kampen[9] van 't gewas,
Heerlegers tegens een gevoerd door razerije,
De vrijheid hier aan 't woên, en daar de tyrannije;
De koning tegens 't volk, de burgers onderling
In 't harrenas vermengd met busse, spies, en kling;
De graven op 't schavot, en d' edelliên aan 't vluchten;
Hier 't vier des martelaars, de wetten daar aan 't zuchten;
De kerken ginds in last, geplonderd van cieraad;
Geloof en brein gesplitst, gedeelden Raad en Staat;
't Verbond bezworen, en lichtveerdig weêr gebroken,
Hier kwaad berokkend, daar gesponnen, ginds gewroken;
Verkrachte kuischheid en vermoorde onnoozelheid;
Verraad en oproer, 't juk de steden opgeleîd.
Maar wat verpijn ik mij, u all' d' ellend te noemen?
Eer tel ik 't oeverzand, en al de lentsche bloemen.
Ook is mijn wit[1] alleen, te noopen uwen geest,
Die op dees heerbaan draaft, en nijd noch opspraak vreest;
Een heerbaan, die u zal geleiden na de starren,
Terwijl, om snood gewin, hier snode zielen marren,
Die, als het domme vee, slaan d' oogen na beneên,
En hebben 't leven noch met mensch noch God gemeen.

[1]Versta: 't Romeinsche maagdenvuur, nam. dat in den Tempel van Vesta in Oud-Rome. — [2]Thans onverdroten. — [3]afwisselend. — [4]lichtstraal. [5]Versta Neêrduitsch, Neêrlandsch. — [6]De door Hooft vertaalde en nagevolgde Romeinsche Geschiedschrijver Tacitus. — [7]Gesproken; verg. nog ons rede en redenaar. — [8]partij te kiezen. — [9]velden (gelijk nog steeds in Overijsel en Gelderland).

OP DE DIEPZINNIGE PUNTDICHTEN VAN DEN ENGELSCHEN POËET JOHN. DONNE,

VERTAALD DOOR

C. HUYGENS[2].

„De Britsche Donn',
Die duistre zon,
Schijnt niet voor ieders oogen,"
Zeît Huygens, ongelogen.
Die taalgeleerde Hagenaar[3],
Die watertandt na kavejaar[4],
Naar snoftabak, en smoken,
Die raauwe harsens koken;
Maar dit is ongemeene kost,
't Is een banketje voor den Drost,
En voor ons kameraadje,
Het zoete Tesselschaadje.
O, lieve Nimfje Tesselschâ!
Versta je 't niet, zoo slaat er na,
Of laat het u bedieden;
Want dit zijn hooger lieden[5],
Dan 't Hoogelied van Salomon,
Dat geen vernuft ooit vatten kon,
Dan hooggeleerde Smouten[6],
Van langerhand gezouten.
Maar, waarom of mijn oordeel laakt
Hetgeen mijn saus, mijn Mostert[7], smaakt,
Die zich niet kan verzaden
Met zulleke saladen.
Nu, mannen! eet u zelven moê,
Gebruikt er eêk[8] en peper toe;
Want wij dees lekkernijen
U geensins en benijen. –

[1]doel. — [2]„In dit gedicht lacht Vondel met Huygens, den Drost Hooft, Tesselschade, en den Secretaris Daniël Mostaert, omdat ze van zulke puntdichten, die, zijns oordeels, door hunne duistere diepzinnigheden onverstaanbaar waren, zooveel werks maakten." (Oude aant.). Verg. voorts Hoofts Brieven II, bladz. 354, en Tesselschade Roemers en hare vrienden, blz. 9. – [3]Verg. boven, bladz. 170a, aant. 3. — [4]vischkuit; versta in 't algemeen: naar vreemde kost. — [5]Thans, met verlengden vorm, liederen. — [6]„De predikant Adriaan Smout had over het Hooglied van Salomon eenige liederen gedicht, en aan Tesselschade gegeven; maar zij vond er den geestelijken zin met zulke vleeschelijke woorden uitgedrukt, dat ze zich schaamde, zulke zangen voor eerlijke ooren te zingen." (Oude aant.). — [7]Verg. boven, bl. 301. [8]edik (Hoogd. Essig), azijn.

DANKDICHT AAN JACOB BAECK[1],

RECHTSGELEERDE.

VOOR ZIJN SCHOONE APPELEN, MIJ MET EEN GEDICHT TOEGEZONDEN.

Geleerde en heusche jongeling!
Met uwen appelkorref ging
Mijn hart op, door het groot genoegen
Aan uw met rijm bestrooide vrucht,
Getuige van d' oprechte zucht,
Die ooit[2] de Baecken tot mij droegen.
Gij geeft mij weder nieuwe stof,
Om, boven Hespers gouden hof,
Uw vaders boomgaard te waardeeren;
Waarin mijn ziel zoo menigmaal
Geprikt wierd van een heldre straal,
Om uit de borst te kwinkeleeren.
Zoo veelerlei genoten goed
Verplicht mijn overtuigd gemoed,
U weder dankbaar te gemoeten,
En met een schaamrood maatgedicht,
En neêrgeslagen aangezicht,
Voor alle weldaân te begroeten.
Uw hofsteê strekt een Helikon,
Uw klare beek een Hengstebron,
Tot laafnis van mijn dorstige ader;
Hetzij ik, op mijn Duitsche wijs,
Het huis vol schrandre kindren prijs,
Of hunne moeder of den vader.
Mijn geest, beneveld en verward,
Vond t'elkens daar een open hart,
Mij noodigende, om toe te tasten
Naar hofbanket en lekker ooft,
En wat de boomgaard meer belooft
Zijn' altijd wellekome gasten.
Doen ik vervloekte waarheid sprak[3],
Verstrekte mij uw vaders dak
Een toevlucht, als zelf magen weken[4]
En deisden, morrende en verstoord,
En weigerden ter nood een woord
Voor mijn onnoozelheid te spreken.
Uw broeder[5] schaft mij dikwijls kost
Van Huygens of den Muider Drost,
En blaakt, gelijk zijn gemalinne,
In liefde tot de Poëzij[6],
En zuigt haar zuivre borst; en gij
Laagt jonk en teêr bij haar te minne.
Gij waart mijn broeders[7] reisgezel,
En zaagt de wereld en haar spel,
En holpt hem hooge bergen banen,
En vondt Urbaan in 't gulden jaar[8],
En naamt de grijze aloudheid waar,
En leerde spreken met Toskanen.
Uw brein ontwart 't verwarde recht,
En strijkt krakeelen vlak en slecht[9],
En heeft de heelzame artsenijen
Doorkropen, niet ter loop noch los;
Ook hangt het aan den mond van Vos[10],
En smeedt een reeks van d' oude tijen.
Uw aangename tonge sluipt
Den maagdeboezem in, en druipt
Van honig en bevallikheden;
Gij schift het wijze van het dwaas,
Wanneer ge, met den wijzen Haas[1],
Door gras en bloemen heen gaat treden.
Maar schuwende der steden smet,
Verschalkt ge nu met strik en net
Een vette snip of slechte lijster[2],
Terwijl uw zuster liedjes zingt;
Dan 'k woû, gij beide uw zinnen hingt
Aan eenen vrijer of een vrijster.
Zoo mocht ik voor u henegaan,
En strooyen 't pad met rozeblaân
En maagdepalm en lauwerieren;
Mijn opgewekt vernuft, ik wed,
Zoû dan uw weelig bruiloftsbed
Met puik van Poëzy vercieren.

[1]De broeder van Hoofts schoonbroêr Joost, en van zijne zusters Catharina en Debora (of Dianira). — [2]steeds. — [3]In den Palamedes. — [4]Met name zijn zwager Hans de Wolf en echtgenoote, bij wie hij eerst zijn toevlucht zocht. [5]Joost. — [6]Verg. Hoofts zeggen, dat de koopman den dichter in hem bedorven had. — [7]Willem; verg. boven, bladz. 169b, aant. [13]. — [8]Aldaar, blz. 169. — [9]effen. [10]De Amst. Professor G. Vossius, zie boven, bladz. 293a, aant. [10].

LIJKKLACHT AAN HET VROUWEKOOR,

OVER HET VERLIES VAN MIJN EGA[3].

O heilig Koor, dat van den mijnen
't Vergaan en onvergaan gebeent
Bewaart, en zachte rust verleent,
Totdat de zon vergeet te schijnen[4];

Nu groeit 't getal van uwe lijken
Door een, dat meest mijn geest bedroeft,
En met de lijkschroef 't harte schroeft,
Die voor geen jammerklacht zal wijken.

Nu parst uw harde zerk het kermen
En tranen uit het hart en oog,
Om mijn Kreüze, die, omhoog
Gevaren, smolt in beî mijn armen;

Terwijl ik t' Aquileja streefde[5]
Met Constantijn, den grooten held,
Door zwaarden, op de keel gesteld,
Door vlam, die naar de starren zweefde.

Ik wenschte nog om eenig teeken
Van haar, die als een schim verdween,
Wanneer[6] ze mij te troosten scheen,
En in den droom dus toe te spreken:

„Mijn lieve bedgenoot! dees zaken
Gebeuren geensins zonder God;
Vernoeg[7] met uw getrokken lot,
En wil uw helden-werk niet staken;"

„Dat ramp noch druk uw dagen korten,
Voor dat gij ziet, naar uwen wensch,
Den vluchtigen tyran Maxens
Bestorven in den Tiber storten."

„Dan zal uw ziel ten hemel draven,
Wanneer het triomfeerend hoofd
't Gewijde zwaard, aan God verloofd,
Ontgordt, op der Apostlen graven."

[1]Dr. De Haas in de Beverwijk; zie boven, blz. 169a, aant. [3]. — [2]Verg. Van Baerles bevallig gedicht op het Lijstervangen. — [3]Maria de Wolf, in February 1635 overleden. — [4]Versta: den jongsten dag. — [5]Zinspeling op zijn onvoltooid heldendicht; verg. boven, bladz. 299b, aant. [12]. — [6]Toen. — [7]Stel u te vreden.

„Bestel mijn sterflijk deel ter aarde,
In 't Koor der zegenrijke Maagd[1],
Daar zulk een schaar den naam[2] af draagt,
En die mijn naam ook gaf zijn waarde."

„'k Verhuis, van 't aardsche juk ontslagen,
Omhoog, in 't hemelsche gebouw;
Bezorg de panden van ons trouw,
Twee kinders[3], die ik heb gedragen."

Zoo sprekend week zij uit dit leven.
Marie! al laat gij mij alleen,
Uw vriendschap, uw gedienstigheên
Staan eeuwig in mijn hart geschreven.

Hoe veer dees voeten mochten dwalen,
'k Zal derwaart mijn bedrukt gezicht
Nog slaan, daar voor het rijzend licht
Uw bleeke star ging onderdalen.

Op den Heer
NIKOLAAS HASSELAER,
HOFMAN, WACHTMEESTER VAN AMSTERDAM[1].

Hier deeft de zerk dat eerlijk vier
Van Hasselaer, op wiens rapier
De Stad gerust te bedde ging.
Wien van vermoeidheid slaap bevingt;
Zijn trouwheid, oog van Amstels wacht,
Wist van geen slapen, dag noch nacht,
In tijd van nood. Hij was te vroom[5]
Van laborst om, uit schrik en schroom,
Te weiflen in getrouwigheid.
Hij ruste in vrede, daar hij leît!

Onverwacht Gerucht
VAN
DES KARDINAALS[6] EERSTE VLUCHT.

Wat slot, wat wal, wat poort, of wat
Onoverwinnelijke stad
Was 't, daar voor eerst Paap Ferdinand[7]
Werd vluchtig, tot zijn eige schand?
Was 't ook voor Grol, daar Dulckens trots
Bezweek voor Fredriks heldenrots?
Of was 't de stad[8], daar Diedens luk
Sloeg Cuculi met Veluws druk?
Was 't ook de Boschdraak, die de held
Van Nassau dwang[9] met klaar geweld?
Of was 't in Gelderlands gebied,
Daar Casimir zijn leven liet?
Of ook 't geweldige Maastricht,
Daar op het heldige gewricht[10]
Des Prinsen waarlijk heeft geproefd,
Hoe ijdel dat Castiljen schroeft[11]?
Of is 't omtrent de Berger[12] streek,
Daar Spinola met schand af week?
Zou 't ook wel Rijnberk wezen, daar
De Spanjaarts, nog 't verleden jaar,
Te beêvaart, op Sint Jacobs nacht[1],
Zoo dapper wierden uitgelacht?
Of is 't een ander? wat wil 't zijn?
Ei, 't is het schansken Filippijn[2].

Op den Zendbriefschrijver[3]
VAN
DANIËL MOSTART,
SECRETARIS VAN AMSTERDAM.

O welig Amsterdam, mijn hope!
Gij, glorie van het schoone Europe,
Die dertel zijt door zoo veel keurs,
Nu stof niet op uw rijke beurs,
Nochte op 't ontelbaar tal van zielen,
Noch wijde walen[4], zwart van kielen,
Noch huizen aan[5] de lucht gebouwd,
Noch op uw opgestapeld goud,
Noch al den oogst van 't vruchtbre Polen[6],
Noch d' eere der doorluchte Scholen,
Noch keizerlijke wapenkroon,
Noch wijzen Raad van aardsche Goôn,
En al hetgeen zoo openbaar is;
Maar juicht, omdat uw Secretaris,
Uw Zendbriefschrijver recht treedt door
Op 's Roomschen burgemeesters[7] spoor,
En volgt den vader van 't wèlspreken;
Zoodat ik hem de schaduw reken
Van Cicero, die omme ziet
En belgt zich om dien volger niet,
Die, door het voorschrift van zijn brieven,
Kan allerhande pen gerieven,
En houden zoo de rechte maat,
Dat elk ontmoet wordt na zijn staat,
En rechten eisch van schrijvers stoffen.
Uw Mostart heeft het wit getroffen,
Daar menig geest vergeefs op mikt;
Zijn stijl staat vast en onverwrikt,
Gelijk een zuil van uw gestichten.
Ontvang hem onder d' andre lichten,
Daar uwe stad meê is vereerd,
En eer hem, die uw burgers leert.

Op den Heere
MICHAËL LE BLON,
AGENT DER KONINGINNE EN KRONE VAN ZWEDEN,
BIJ DEN KONINK VAN GROOT BRITANJE.

Dus maalde Bandringeen Le Blon,
Agent der Zwedenrijksche zon
In Karels overmachtig hof.
Hij schept zijn eer uit 's Meesters lof.

[1]Blijkens Van Lenneps mededeeling, werd zij den 15den February in de Oude kerk begraven. — [2]Maria. — [3]De weinige lofwaardige Joost, en Anna. — [4]Zie boven, blz. 268a, aant. [5]. — [5]kloek. — [6]Ferdinand, aartsbisschop van Toledo (zie boven, blz. 238a), als Isabella's opvolger in de Landvoogdij, den 4den Nov. 1634, naar Brussel gekomen. — [7]Niet hij persoonlijk, maar een deel zijner legerbenden onder La Fontaine, in Mei 1635. (Zie Het Leven van Fred. Hendrik I, blz. 572). — [8]Wezel. [9]Thans dwong. — [10]de heldenvuist. — [11]zich opschroeft, verheft. — [12]Bergen op Zoom.

[1]25 July 1634; toen 200 Spanjaarts „ongemerkt door de post over de wallen geraakt," desniettemin door de bezetting teruggedreven werden (Ald. bladz. 551). — [2]Dat in Sept. 1633 door Willem van Nassau genomen en sedert versterkt was; zie voorts aant. [1]. — [3]In July 1633 in 't licht gegeven; zie Hoofts Brieven III, bl. 63. — [4]Voor wateren. — [5]Versta: tot in. — [6]Versta: het uit de Oostzee aangevoerde koren. — [7]Versta: Consul; nam. Cicero, om zijne Brieven.

Op denzelven,

DOOR DEN RIDDER VAN DIJK GESCHILDERD.

Als Dijks penceel zijn kunst en geest op 't rijkst zal toonen,
Verwacht dan Michael geschilderd met een band,
Waarmeê hij drie en vier doorluchte koningskronen
In vriendschap t' zamen bindt, en houdt in goed verstand.
Le Blon! gij lacht, en vraagt: „wat band heeft dat vermo-
Vergeef het mij, Agent! uw lippen en uw oogen. (gen?"

OP DE BRUILOFT VAN CORNELIS LE BLON,

ZOON VAN MICHAËL LE BLON,

AGENT DER KRONE EN KONINGINNE VAN ZWEDEN, ETC.

GETROUWD MET JONKVROUW

ELIZABETH VAN DEN KERCKHOVE.

AAN ZIJN EXCELLENTIE AXEL OXENSTERN,
RIJKSKANSELIER[1], ETC.

Zuil en kanselier van 't rijk,
Dat den Duitschen grond doet daveren,
En 't gebergt' dorst overklaveren[2],
Op 't rapier, zijn stale wijk[3];
Oxenstern! nu druk het zegel
Van genade op 's jonglings schuld,
Pijnigende uw taai geduld,
Toen hij dwaalde van zijn regel;
Toen het hof, met moeite, een brief
Uit hem perste, in zoo veel maanden,
Die hem 't pad naar 't bruidsbed baanden;
Schuif dees slofheid op zijn lief!
Wijd die smet de zedige oogen
Van zijn lieve Elizabeth;
Deze stelden hem een wet,
Groot van aanzien en vermogen.
Zonder haar[4] verviel de staat,
Dien gij stutte, zoo veel jaren,
Met dat hoofd, vol grijze haren,
Even frisch, en rijp van raad.
Eeuwig menschevleesch te slijten
Met gebit en klaauw, 't geweer
Van dien Gotschen winterbeer[5],
Schriklijk grimmig, in het wrijten[6]
Tegens 't heilig arendsnest[7],
En, terwijl hij groeit in 't stroopen,
Pen op pen in bloed te doopen,
Hijgt[8] om aâmtocht, op het lest; –
Eeuwig veldtrompetten steken,
Trommels roeren, nacht en dag,
Rood van weêrlicht, slag op slag,
Heet om 's konings lijk te wreken,
Valt een diere wraak, in 't end,
Als zij mist aan bloed en krachten.
Gun dan Hymen ook zijn nachten,
Venus' vriendschap toegekend.
Gun uw dienaars uit te spannen,
Om te boeten zulk een schâ
Van des oorloogs ongenâ,
En de muren weêr te mannen[9].
Die aan 't menschelijk geslacht
Reeden[1] wil, mag niet verzuimen
Ga te slaan zijn joffers luimen,
Somtijds zuur en somtijds zacht.
Vrijers luistren naar geen maren[2]
Van den Teems of van de Sein'.
Ei, vergeef het minzick brein,
Is het uit zijn streek gevaren! –
Dat men volg' het zachte spoor
Zijner oudren ende wijzen,
Kan de reden niet misprijzen;
D' ouden gaan de jongen voor.
Overleg uw eerste jaren,
Toen de weêrga van uw ziel
't Jeugdig hart gevangen hiel,
Oorzaak van 't gezegend paren,
'tWelk u help aan uwen wensch[3],
Rechte beelden van hun vader.
't Zelve vier ontvonkt zijn ader,
Die zich uitgeeft voor een mensch.
Als de bruiloft is voltrokken,
Die de blijde torts ontsteekt,
Zal de pen, 't geen nu ontbreekt,
U voldoen met stadig blokken.
Wint hij, midlerwijl gepaard,
't Eersteling[4] der bruiloftstelgen,
Schenk het, zonder u te belgen,
Uwen naam, zoo wijd vermaard.
Laat dien jongen Axel noemen,
En, in dienst van uwen zoon,
Eer bewijzen aan de kroon,
't Hoogst waarvan uw Blon kan roemen!

BESTAND TUSSCHEN POLEN EN ZWEDEN[5];

AAN DANTZIK.

Schoone Star van 't vruchtbre Pruisen!
Koni gin van 't Noordsch gewest,
Die de zevenstarre[6] lest
Draaide op uwen duim, en 't ruischen
Durft verbieden aan d' Oostzee,
Als het storremt op uw reê;

Parel aan de kroon van Polen!
Die gij eert in zoet en zuur;
Bijkorf! groote korenschuur,
Wie de nooddruft is bevolen
Van zoo menig land en rijk,
Veler menschen burg en wijk!

Brand nu van uw trotsche vesten
Los al 't zwangere metaal,
Dat het, als een bliksemstraal,
Schittre van het Oost in 't Westen;
Dat men 't, als een donder, hoort
Baldren, buldren, Zuid en Noord!

Want de Goddelijke Vrede
't Zwaard des Gottischen soldaats,
En de sabel des Sarmaats,
Weder zegelt in de schede,
Willig zonder schrik of dwang,
Vijfmaal vijf en een jaar lang.

---

[1]Van Zweden, die zich in 1635 hier te lande bevond; verg. Hoofts Brieven III, bladz. 41, en IV, bl. 336. – [2]overklimmen; verg. vroeger. — [3]toevlucht. — [4]Versta: die wet, nam. van 't huwelijk. — [5]Zweden. — [6]weêrstreven. — [7]Den Duitschen keizer. — [8]Versta: doet hijgen. — [9]bemannen.

[1]redderen, werkzaam zijn. — [2]berichten. – [3]Aan zijne kinderen namelijk. – [4]Voor D' eersteling, door verscherping der t; zie vroeger. — [5]2 September 1635 te Stumsdorf gesloten. — [6]Versta de zeven Duitsche Keurvorsten.

Vraagt ge naar de rechte rede?
'k Zag Gustaaf en Segemond[1]
Vreedzaam, tot een vast verbond,
In een heldren hemel treden,
En vergeten aardsch krakeel
Om een zaliger juweel.

'k Zag ze rust voor oorloog kiezen,
En hoe zij dien zachten zin
Ja, der Englen eendracht in
Hunner kindren boezem bliezen;
'k Zag den vreê op elke kroon
Dalen van den hoogsten troon.

Nu en hoeft ge niet te duchten,
Dat de kleppers zonder tal
Gaan vertrapplen overal
Ceres' oogst en goude vruchten;
Dat men 't alles hang' en waag'
Aan een droeve nederlaag.

'k Zie den Weissel, uit zijn kanen[2],
Schudden zonder tegenstoot
In u opgedanen schoot
Macht van opgeleîde granen;
'k Hoor u weelde wederom,
Na het zwijgen van de trom.

Ladislaus triomfeerde,
Doen hij Osman maakte vlug,
En hem uitloech op den rug;
Ook doen 't heer der Scythen[3] keerde
Schendig, met geboge kniên,
Om zijn hof in brand te zien.

Nu en is 't geen minder zege,
Dat hij binnen zijn paleis
Kust dien vorstelijken peis;
Dat de peis hem zwaarder wege
Als de koninklijke staf,
Dien hem 't wettig erfrecht gaf.

Op zijn heilig voorbeeld volgen
Alle vorsten van Euroop,
Die, geheiligd door den doop,
Haten, dat men smoort verbolgen,
Rood van moord, vermast van roof,
't Zaad van 't Kristelijk geloof.

Dat hem alle Kriste tongen
Daarvoor danken, dat zijn lof
Strekk' der dichtren rijkste stof.
Eeuwig werd'[4] zijn eer gezongen,
In triomf, op 't allerblijst,
Van de monden, die hij spijst.

Dat, als d' Ister[5] 't hoofd op steke,
Hij gelijk een zuil blijv' staan,
Tegens wie de Turksche maan
Haar gekneusde horens breke,
En zij bleek het godloos bloed
Weder afwassche in haar vloed.

SOFOMPANEAS OF JOZEF IN 'T HOF.

TREURSPEL.

Vertaald uit het Latijn des Heeren HUIG DE GROOT.

Jozef zal groeyen; hij zal groeyen, als
een spruit bij een bron.

[1]Koning Sigismond van Polen. — [2]Hoogd. voor vaartuig. — [3]Versta: der Turken. — [4]worde. — [5]Versta: de Turken aan den Donau.

DE VERTALER AAN ALLE NEDERLANDERS.

Eer de getrouwe profeet Mozes den Joodschen volke goddelijke wetten voorschrijft, verciert en behangt hij den ingang van zijn heilig werk met de godvruchtige voorbeelden der oude aartsvaderen; waar onder Jozef, mede Sofompaneas[1] genoemd, als een heldere starre uitmunt, en verstrekt een zuiveren spiegel der eerst verdrukte, maar namaals[2] gekroonde deugd en godvruchtigheid. Na verloop van zoo veel eeuwen koomt de Hebreeuw op het Roomsche[3] tooneel, en speelt zijn personagie zoo deftig in Latijn, dat d' aloudheid zich des verwonderf, en hij onbeteuterd neffens haar mag stand houden; een eere, dien allen Ouden zelfs niet gebeuren mag. Hij komt, gelijk een zon, op met de zonne, en trekt aller leergierigen oogen en ooren tot zich; d' oogen met zijn aangebore en onversierde[4] bevalligheid, d' ooren met zijn hemelsche en beslepe[5] wijsheid. Hij voert het woord, niet als een hoeder van schapen, maar als een harder van ontelbare menschen, en een vorst des rijks, en leît eerst de grondvesten van zijn kunstig gebouw, in 't gelijken van zijnen tegenwoordigen bij zijnen voorleden staat; in 't aanteekenen van de grondoorzaak zijner omsukkelingen; in 't beschrijven van den aard der Egyptenaren en de zwarigheid van dien benaauwden tijd, en het middel om die te verduren; in 't beraadslagen om zijner broederen genegentheid t' hemwaart te doorgronden, waaraan het vorstelijk onderwijs van zijnen zoon Manasse gehecht wordt. Daarna opent en zuivert hij, gelijk een voorzichtig wondmeester, door scherpe en bijtende artsenije, de vervuilde en stinkende wonden zijner broederen, om ze dan te verzachten, te zalven, en te heelen. Middelerwijl raakt het volk op 't hollen, door d' onverzadelijke geldgierigheid der goddelooze amptlieden, rechte bloedzuipers der schamele gemeente. Hier zien wij den aanvang en voortgang van burgerlijk oproer, en de bittere vruchten deszelfs, namelijk den moord der amptlieden en des gemeenen volks, het schendig plonderen en verwoesten van Koptos, en 't vervoeren der edelen in slavernije, en de wispelturige regeeringe en jammerlijke regeerloosheid daar op volgende, met den last, om dit door krijgsvolk te dempen en ordentlijk te straffen. Jozefs vorige wedervaren, Faro's droomen en gezichten, en den welgeschikten[6] staat van Egypten, die anders niet konden op het tooneel komen, wordt geestig in schilderijen te pas gebrocht. Daarop houdt Jozef in 't bijzonder gesprek met zijne broederen, en bejegent ze met een zekere lieflijkheid, ondermengd met serpigheid[7], en maakt zich zelven bekend; en ziende hun aller verslege[8] nederigheid, en warachtige liefde en genegentheid tot zijnen vollen broeder, vertroost en omhelst ze, en laat van blijdschap tranen over hen en Benjamin, en doet alle toezienders[9] zoo schreyen en tot water smelten van beweeglijkheid, dat de treurspeelder den wijzen Euripides (die in 't harteroeren boven anderen uitsteekt) niet durf[10] wijken. Benjamin toont mede, dat hij zijn vaders vreedzame lessen niet in den wind slaat. Eindelijk loopt het treurspel vrolijk naar het einde, met Faro's gelukwenschen aan Jozef; en de gunste, het goed, en de vrijheid, die Jozef voor zijnen vader en broederen, en allen den Hebreên, bij den koning verwerft; hetwelk met eenen dieren eed bevestigd wordt; en terstond met de profecye van Salomons huwelijk aan Faro's dochter, en de komste van den beloofden Messias, zijn vlucht voor den tyran Herodes in Egypten, en de beroepinge van Joden en Heidenen tot het Kristelijk geloof, heeft de rol uitgedient des

---

[1]Naar Gen. 46, v. 45. — [2]daarna, vervolgens. — [3]Versta: Latijnsche. — [4]ongemaakte, natuurlijke. — [5]Anders geslepen, schrander. — [6]welingerichten. — [7]wrangheid, scherpte. — [8]Hollandsch voor verslagen. — [9]toeschouwers. — [10]behoeft te.

avonds, gelijk ze 's morgens begon. Ondertusschen zingen en spelen de reyen der Moorinnen, als Engelen, Jozefs loflijke kuischheid, onverwinnelijk in de bloem zijner jeugd, tegens de bekoorlijke schoonheid van zijns heeren gemalin, en wat hem te lijden staat, eer hij ter eere geraakt; hoe letterkunst en zeevaart bij die van Fenicien gevonden, wat bedorve tijden daarop gevolgd, en van den Hemel gestraft zijn. Zij zingen ook van den Nijl en zijn eigenschappen, en d' onzekerheid van deszelfs oorsprong, daar d' Egyptische neuswijzen zoo veel winds[1] om breken[1], terwijl ze nutter zaken verzuimen; mitsgaders de scheppinge der eerste ouderen, het begin des huwelijks, en het bloedverwantschap hieruit geboren. Boven al blijkt hier Gods wonderbare voorzienigheid, die de boosheid der blinde menschen, buiten hun wit, weet te bezigen en te beleiden ter behoudenisse van geheele koninkrijken, landen, en volken; en wat al zwarigheid men somtijds kan verhoeden, door de wijsheid van eenen eenigen raadsman. Jozefs onwraakgierige verzoenelijkheid stelt hem eer onder den kristelijken doop, als onder de wet der besnijdenisse. Hij draagt zich als een degelijk vorst, en toont dat mogendheid en vromigheid wel kunnen vergezelschapt gaan, zonder dat de regeerder zich aanstelle, als een die van schellemstukken en boze geveinsdheid t' zamen hangt. Men hoort hier geen grollen noch beuzelingen, veel min ophitsingen tot weêrspanuigheid, moorden, rooven, en plonderen; maar de toehoorder wordt aangemaand tot vrede en vromigheid[2]; de vorst tot rechtvaardigheid en godvruchtigheid; de gemeente tot gehoorzaamheid aan God en den koning, en hare wettige overheid. Hier is niets dat verre gehaald, opgetooid, of geblanket is; maar de leeringen zijn zuiver, gelijk ook de stijl. De schilderij is natuurlijk, levendig, en gloeyende. Ik, hiermede vast in 't vertolken en rijmen bezig en verrukt[3] zijnde, liet mij somtijds voorstaan, dat Jozef in den treurspeelder verrezen was, of dat de treurspeelder Jozefs spoor moest bewandeld hebben. Secretaris Daniel Mostert en Joan Victorijn, beide Rechtsgeleerden, boden mij rustig de hand. Wij hebben het Latijn niet al te dicht willen op de hielen volgen, noch ook te verre van onzen treflijken voorganger afwijken. Maar of wij hier in de rechte mate houden, dat zal het groote vernuft (nu na veel rampen en wederwaardigheid tot de waardigheid van koninklijken gezant[4] verheven en verheerlijkt, en met gewichtige rijkszaken beslommerd) kunnen oordeelen, wanneer het zich gewaardige onzen Neêrlandschen Sofompaneas in zijn stamelen te berispen, en hem zoo volmaakt in Duitsch als in Latijn te leveren. Wij zullen zijn oordeel als een orakel opnemen, en wenschen dat d' Almachtige hem lange spare, en in zijn doorluchtig ampt zegene met wijsheid en kloekhartigheid, tot eere van Neêrland, vereeniging der geheele Kristewereld, ende genoegen van veel duizend eerlijke zielen, die hem in zijn vaderland wenschen.

T' Amsterdam, 1635, den 1sten van Wijnmaand.

PERSONAGIËN.

Sprekende:

JOZEF, mede SOFOMPANEAS genaamd.
DE REI DER MOORINNEN.
RAMSES, Jozefs Hofmeester.
JUDAS, RUBEN, } Jozefs broeders.
BODE.
SIMEON, BENJAMIN, } Jozefs broeders.

[1]beweging, drukte maken. — [2]Hier in zijn nieuwere beteekenis. — [3]opgetogen. — [4]Van de Zweedsche kroon bij die van Frankrijk.

Stomme:

MANASSE, Jozefs zoon.
JOZEFS ANDERE ZEVEN BROEDERS.

Het tooneel is te Memfis.

Jozef in 't Hof.

EERSTE BEDRIJF.

JOZEF.

Nu alle duisternis voorvluchtig[1] is geweken,
Zoo komt het zonnelicht al weder uitgestreken[2]
Met heerelijken glans, gelijk, in 't purper kleed,
Een prachtig bruidegom uit zijne kamer treedt.
De dag, op zijne beurt, gelijk hij plag, gerezen,
Getuigt wel klaar van God en van 't oneindig Wezen;
En zichtbre stralen viers vertoonen iedereen,
Al klaarder als fijn goud en zuiver elpenbeen,
Den alderhoogsten God, op zijnen troon verheven,
In 't ongenaakbre licht, en eeuwig durend leven.
De dag, en moeite, en zorg, beginnen te gelijk.
't Ondragelijke pak van dit grootmachtig rijk,
Hetwelk van Meroë zich uitstrekt aan[3] de stranden,
En al de last van 't land, omarremd van de randen
Des wijd vermaarden Nijls (wiens oorsprong God den Heer
Bekend is), leunt op mij, en niemands schouders meer.
Laat zich een ander vrij verwondren om[4] gebouwen
Van duurzaam cedren hout, op Liban afgehouwen,
Geboomte en marmersteen, gerechten zonder end,
En uitheemsch slag van visch, den onzen onbekend,
En 't opgejaagde wild, daar 't Zuiden af mag bogen,
En vogels, in het net des Arabiers getogen,
En kleedren, van de wol der Seres[5] ons gestuurd,
En binnen Babylon op 't geestigst geborduurd,
En parlen, blank als sneeuw, gevischt op Indus kanten,
Om 't hof, en om den vorst, zijn lijfwacht en trawanten; –
Al dat is min dan niet, al ijdelheid, hoe schoon,
En voor zoo groot een last een al te kleine loon.
Wat is 't een zwarigheid den tullebant te dragen,
Die, onder 'tgeen waardoor men Faro moet behagen,
Een zekren luister heeft en uiterlijken schijn,
Die in een man van staat, en die in aanzien zijn,
Vereischt wordt, en waarop 't gemeene volk blijft staren.
Ik trek wel dienst van pracht en blinkende Tiaren[6],
Maar schep geen lust daarin. Hoe sleet ik, met geneucht
Weleer zoo zorgeloos en vrij mijn jonge jeugd,
Toen ik in 't luchtig kleed een zorgloos leven leidde,
En Abrams kudde volgde, in Sichems groene weide,
In het genoeglijk dal, dat dauw en regen drinkt,
En vrolijk tusschen twee gezonde heuvels zinkt.
Geen kostelijke spijs mijn gragen honger boette[7],
Geen hoofsche lekkernij, maar 'tgeen ik eerst ontmoette,
't Zij dat er alruin bloeit, of pallemboomen staan,
Wier tak zich niet en buigt, hoe zwaar hij hangt gelaân.
Geen Meroësche wijn mijn dorstig hart ververschte;
Geen drank ook, dien de Nijl uit zijne granen perste,
En[8] Zythus wordt genoemd bij den Egyptenaar;
Maar eene zilvre bron, en altijd springende aâr,
Daar onze vaders zelfs zich meê genoegen lieten.
Mijn speel- en rinkeltuig dat waren slechte rieten,
Met was aan een gekleefd, waar op ik eer bewees,
En naar 's lands wijze staâg den grooten Schepper prees.

---

[1]Thans voortvluchtig. — [2]uitgedost. — [3]naar, tot aan. — [4]wegens, over. – [5]Sineezen; zie vroeger. [6]Oostersche kronen (later ook pauselijke). — [7]stilde. – [8]Naar den verouderden zinbouw voor En die.

Indien de bitsche nijd op mij had dit vermogen,
Toen ik nog dicht bij huis, en onder vaders oogen,
En bij mijn broedren schier alleen hem was ontrent;
Indien de droom van 't ampt, waartoe ik steeg in 't end,
Mijn kindsche onnoozelheid dien bittren haat kon baren;
Wat hangt mij over 't hoofd bij dees Egyptenaren
Te Memfis, nu ik, hier een vreemdlings aangezicht,
Zoo groot een staat bezit, dat alles voor mij zwicht?
Dit volk is barsch van aard en kittelig van ooren,
En weigert dikwijls 't juk van eigen ingeboren[1];
Hetwelk tot meerder moeit' gedijt van hem, die 't woord
Des konings voeren moet. 't Is nimmer als 't behoort:
Het wil geen toom te kort noch al te lang gehengen.
Men moet de zachtigheid van pas met strafheid mengen,
En zien dat zedigheid verzell' de majesteit.
Dees dingen hebben elk hun eige zwarigheid;
Maar boven dat is iet van wichtiger bezwaren.
Wanneer een schip voor wind gaat bruisen door de baren,
Dan wordt het licht gestierd van een gemein[2] verstand;
Maar kunst is 't, als het ruischt en barrent[3] op het strand,
Als buyen naar den toom van 't roer te luistren weigren;
Een stoker van een wind den grond der zee doet steigren
Tot aan de wolken toe, en geeselt al het vlak,
Te houden zijne streek. Egypten! zulk een krak
Gevoelt ge in dezen storm, nu 't koren van den velde
Den landman in zijn hoop te leure tweemaal stelde,
En ijdele aren gaf, en halmen zonder zaad;
Een plaag, die altijd was gevaarlijk voor den staat,
Want hongersnood en weet van nergens op te passen.
Een uitgehongerd volk is al 't gezag ontwassen.
Ik loof ten hoogste God den vader, en de bron
Van alles wat er wordt beschenen van de zon,
Dat hij, gezind om zorg, in dees benaauwde dagen,
Voor d' arreme gemeente en 't gansche rijk te dragen,
Door mij uitvoeren wou zijn wil en wijs besluit,
En dien beschoren nood ons spelde lang vooruit.
De vorige overvloed boet[4] nu 't gebrek der aren,
En levert ons vol op, in deze onvruchtbre jaren;
Want door mijn voorzorg leeft Egypten niet alleen,
Maar Syrien roept zelf om hulpe met gebeên.
Dit middel vond de Voogd der menschelijke zaken,
Om 'tgeen ik eertijds droomde en spelde eens waar te maken.
Mijn broeders hebben, eer de honger hen vernield',
Al tweemaal onbekend voor mij ter neêr geknield.
Mijn oude vader zelf heeft tweemaal, door mijn broeders,
Mij jammerlijk gesmeekt, ook zij, die nu mijn moeders
Gewone plaats bekleedt. Ik ben die star, dat licht,
Daar vier-en-zevenstar voor bogen 't aangezicht,
Voor wie de Zon en Maan, tot een eerbiedig teeken,
Haar goude stralen zelfs en zilvre horens streken.
Schoon haat en nijd weleer mijn broeders daartoe brocht,
Dat met der dood gedreigd, en voor een slaaf verkocht,
Ik herwaart word vervoerd, in zoo veel druks en smarte;
'k Vergeef dat altemaal, 'k vergeef het hun van harte,
Als die van zachten aard, van vader opgevoed
Ter deugd, gebeten ben door zoo veel tegenspoed.
Doch 'k ben met recht belaân[5], of nog in 't hart mag zitten
Een wortel van dien wrok; dies (om eens om te spitten
Den harden grond, die zich zoo diep in 't binnenst strekt,
En eertijds met een mist van veinzen werd bedekt)
Is 't noodig op dit stuk al mijn verstand te wetten.
Dit 's d' oorzaak, waarom ik op gistren dede zetten
Meer dischgerechten voor den allerjongste, en zocht
Of ik uit hun gebaar en wezen merken mocht[6],
Of zij mijn vollen broêr[7] verdragen en beminnen,
Dan of er oude haat en veete steekt van binnen;
Maar ik en kon het nog niet klaar genoeg verstaan,
Ik moet er nog al meer met ernst op houden aan.

[1]inboorling. — [2]gemeen, gewoon. — [3]Thans brandt. — [4]vergoedt. — [5]bezorgd. — [6]kon. — [7]Benjamin.

Een opgedichte schuld van dieverij zal 't melden,
En vreeze, dat het mocht dien jongen 't leven gelden.
Het schip vaart altijd niet recht uit voor wind in 't meer,
't Is somtijds beter, dat het omloope en laveer'.
't Is somtijds groote kunst, om achter list te raken.
Ik hoop hen allen vroom te vinden, of te maken.
Manasse! hoor: zoo u wordt d' eene of d' andre tijd,
Wanneer gij manmelijk en tot uw jaren zijt,
Een deel van 't rijk betrouwd, zoo houd dit land te vriende,
En voor uw vaderland, vermits het dat verdiende.
Zie dat ge deugd met deugd en weldoen weêr vergeldt.
Denk, dat de koning is in Godes steê gesteld;
Uw gulde hoofdwet zij te volgen zijn bevelen,
Gehoorzaam hem te zijn, en trouw in alle deelen.
Schuw opgeblazenheid, en al wat grootschheid baart.
Der vorsten mogendheid en gunst zijn bros van aard.
Een oogenblik velt zelfs d' uitmuntendsten ter neder,
Die straks geboden gaf vervalt tot bidden weder.
Indien uw hoogheid wordt gekwetst, geschiedt u leed,
Zie, dat gij 't garen elk vergeeft, en 't kwaad vergeet,
Na dien wij menschen zijn. Wij struiklen allegader
Heel lichtelijk, als blijkt aan onzen eersten vader,
Die, door 't verboden ooft te proeven, deerlijk sneeft.
God zelf wordt licht verbeên van elk die licht vergeeft,
En meet elk zoo hij mat. Gij moet vooral betrachten,
Godvruchtigheid de hoofd- en hoogste deugd te achten,
En 't zout dat alle deugd voor stank en rotting hoedt.
Godvruchtigheid vertreedt de dood met haren voet.
Vermij de ledigheid, wiens aard is deugd te haten;
De hooge staat en 't ampt zich gaarne vieren laten.
Zoo ras een man tot staat en eenig ampt geraakt,
Ontgaat hij niet de faam, die alles ruchtbaar maakt;
Dan of 't met schande zij of 's volleks prijs en zegen,
Daar aan heeft hij veel machts, dat is aan hem gelegen.
Maar laat ons, dat ons plicht ten volle werd' voldaan,
Stads schuren nu bezien, en 't opgeleîde graan.

REI.

Asnethe (die alleene leît
Op 't zachte bedde, en zich vermoeide
Met luistren na heur man[1], die vloeide
Van aangename liefelijkheid)
Gezind, de schade van den nacht
Bij daag met slapen in te halen,
Belast ons hier, aan dees metalen
Geslote poort, te houden wacht;
Gelijk wij doen, die herwaart aan
Gezonden van den vorst der Mooren,
Uit een doorluchtig bloed geboren,
Haar trouwelijk ten dienste staan;
En Nubiën verlieten, daar
De Niger stroomt, zoo hoog in 't Zuiden,
Bewoond van veergelege luiden,
Gelijk getuigt ons aller haar
(Dat wij, als golven, van de zon
En niet met ijzer, krullen laten);
Ons platte neuzen, wijd van gaten,
En 't zwarte vel, dat naauwlijks kon
Het steken van den zonneschijn
Verdragen, daar heur stralen branden,
Ons dikke lippen, daar de tanden
Van wit ivoor omheind van zijn,
Getuigen van ons vaderland.
Gelukkig huis, daar man en vrouwe
Verknocht zijn door gelijke trouwe,
En daar de zoon, het huwlijkspand,
Uit 's vaders aanzicht schijnt gesneên,
En d' overkuische gemalinne
Haar man verzekert van haar minne,

[1]Jozef.

En hem bemint en anders geen
En daar de kraamvrouw vrolijk leeft
Met hem, en hij (als woeste heeren
Gewoon zijn) 's nachts niet loopt boeleeren,
En thuis geen stof tot onlust geeft,
Maar een alleen bemint; dit vroom
En onbezoedelde geweten
Is van geen geilen lust bezeten,
Maar houdt zijn lusten zelfs in toom;
Gelijk hij, slaaf en jongling, nog
Zoo korts, bedwong de valsche minne,
En vrijer was als[1] zijn heerinne;
En d' overspeelster haar bedrog[2],
Haar naakte borst, en schoon gezicht,
En tong (die eerst wel vriendlijk smeken
Maar straks weêr vier en vlam kon spreken,
En wiens gebod hem hiel verplicht)
Versmaden dorst; gelijk in 't meer
Een harde steenrots opgewassen,
Om op geen storm noch stroom te passen,
Noch bulderen van wind en weêr:
„Wat wilt ge," zelt hij, „dat ik mij
Verloope tegens mijnen heere,
Door een aartsschelmstuk, en uw eere
Bekladde, en door die schelmerij
De toegezeide trouwe breek,
En tegen Godes wil en wetten,
Mevrouw! mijn ziele ga besmetten,
En haar in vuile schennis steek?"
O gij, beleider van den daus
Der starren, die de jaargetijen
Alzoo verdeelt en voort doet glijen,
Dat nu, met haren rozekrans,
De lente pronkt, 't gewas daar aan[3]
Door hitte rijp wordt om te plokken,
En dan de herrefts-wyngerdstokken
Met blaauwe druiven zijn gelaân,
En dan de vorst het aardrijk sluit;
Waarom verdraagt ge, dat, tot 's vromen
Verdrukking, schelmen boven komen? –
Een vrouw, op goddeloosheid uit,
En overspelig van gemoed,
Den jongling, dien ze 't kleed ontrukte,
Toen haar die heete tocht mislukte,
Nog in de boeyen worpen doet,
En leît haar eigen schuld op hem,
Bedriegt haar man, en ondertusschen
Den rechter trekt, met vriendlijk kussen
En een bewegelijke stem.
Nu leît op zijnen hals gevaân
Hij, die heel schootvrij van de kuischheid
(Die bij de schoonheid zelden t' huis leît)
Gemaakt, de stormen uit kon staan.
De heilige en oprechte bij
De rechte eê[4]brekers moet verkeeren;
Hoewel hij daar ook weet te leeren,
Wat schande huwlijkschennis zij.
De kerker is verwonderd om
Zijn heuschen mond en rijpe reden,
En om zijn ingetoomde zeden;
Zijn schaamrood aanzicht maakt elk stom,
De meêgevangen zich verstrekt
Een rechter; wie zijn eigen wandel
Wel gade slaat, bevindt zijn handel
Van veel mishandeling bevlekt.
Gelijk God zijnen wil niet heel
Verbergt aan d' uitverkore scharen,
Zoo wil hij dien niet openbaren
Ten vollen aan zijn erfdeel.
Als een rechtschapen oorlogsheld
De vroomheid[1] van zijn soudenieren
Gebruikt op veelderlei manieren,
En menigmaal te werrek stelt;
Zoo wil ons aller vader meê
Dien hij bemint, in ramp doen harden;
Verhoende, dat ze niet en werden
Wanhopig door al 't hartewee.
Doch hij en laat hen midlerwijl
Niet ondergaan door troosteloosheid,
Maar stut den lijdzame in zijn broosheid
Met blijde hoop, een sterke stijl;
Alzoo was d' onze ook even vrij,
In 't midden van het nare duister,
En buiten dwang van ijzre kluister,
Bevrijende andren nog daarbij;
Te voren nooit gewenteld in
Begeerlijkheid, nu onbenepen
Van vrees; en die eerst had gegrepen
Door zijne schoonheid zijn heerin,
Verwon gevangens en eipier,
En was, door zijne gaven, sterker
Als zij. Hem werd de gansche kerker
Alleen betrouwd; waarom men hier
Uit spelde zijne heerschappij,
Gelijk hij, nog gevaân, regeerde;
En daar de kerker 't licht ontbeerde,
In 't midden van zijn slavernij,
Verscheen de goddelijke dag,
En kwam de zuivre ziel verlichten.
Hij leî aldaar den bozewichten
Hun droomen uit, als of hij 't zag,
En wist den eenen zijnen dood,
Den andren zijn ontslagen leven,
Gelijk 't hem God had ingegeven,
Te zeggen, in den bangen nood.
Zoo sleet die droeve tijd, tot dat
't Gezicht[2] des konings hart deê ijzen[3],
En hij verbaasd d' Egyptsche wijzen
Vergeefs om raad verzocht en bad,
En uit den loop der starren 't wit
Van 't duister noodlot poogt te weten,
En maakt terstond van beei en keten
Hem los, die tot zijn onschuld zit,
En eert zijn duim met diamant,
En kleedt hem braaf[4] in witte zije,
En draagt hem op de landvoogdije,
En zet hem aan zijn rechte hand.

TWEEDE BEDRIJF.

RAMSES, JUDAS, RUBEN.

RAMSES.

O jongen! dat ik u, dus jong, en al benepen
Van ijzre boeyen, moet naar 't hooge hof toe slepen
Van Sofompaneas, doet zelf mijn harte wee;
Maar 't is door dwang, mijn last brengt nu niet anders meê,
En 'k moet mijn meesters wil volbrengen, niet bedillen.

JUDAS.

Och, Ramses! mocht het zijn, ik zoû ter nood wel willen
Wat spreken voor dit kind en voor zijn ongevel;
Zoo 't eerlijk opzicht[5], en zijn hart nog zonder gal,
Dien jongen, van het geen dat hem wordt opgetegen[6],
Niet heel ontschuldigen, zoo wil eens overwegen

[1]Thans dan. — [2]Versta: 't bedrog der overs. – [3]daarop, daarna. — [4]echt-; zie vroeger.

[1]Hier weêr wakkerheid. – [2]In den droom namelijk. [3]Rijmshalve voor eizen. — [4]Naar de verouderde beteekenis, prachtig, schitterend; zie vroeger, en op Starter herhaaldelijk. — [5]opkijk, uitzicht. — [6]aangetegen, toegedicht.

Wat gistren is gebeurd. Het geld, dat uwe hand
In onze zakken stak uit enkel misverstand,
En al in Syrien, te verre om naar te talen,
Vervoerd werd, daar men 't ook met recht niet weêr kon ha- (len,
Dat brengen wij van zelf u weder zonder last;
En tot schenkagiën nog het geen tot onzent wast,
En kleen is van waardij, hoewel een dankbaar teeken,
Als honig, artsenij voor velerlei gebreken,
Amandels, dadels, myrrhe en balsem; ja, indien
De muil meer torschen kon, ik meen, gij zoudt dan zien,
Dat wij niet gierig zijn, veel min ons ontrouw noemen.

RAMSES.

De zaak spreekt zelf te klaar, hier hellept geen verbloemen.
'k En roer[1] het geld, dat gij betaalde voor het graan,
En[2] in uw zakken stak voorhene, niet eens aan:
Ons hof dat vloeit van geld, meer als wij wenschen konden.
Maar merk, die goude kop, bij 's jongens geed bevonden,
Is die, waaruit mijn heer gewoon is wijn alleen
Te offren, als hij stort zijn vierige gebeên
Voor zich en zijn gezin, en verregt God met smeken,
Dat hij hem openbaar', door eenig helder teeken,
Het geen toekomende is; want God ontdekt dien man
Verborgentheden, daar geen mensch af weten kan.

JUDAS.

Weet hij verborgentheên, zoo weet hij, 't kan niet missen,
Dat wij onschuldig zijn.

RAMSES.

Doortast eens uw gewissen[3],
De waarheid zult ge best uit uw gemoed verstaan;
Maar oordeel stukswijs niet van 't geen gij hebt gedaan.
Gij moet den ganschen loop uws levens wel doorgronden,
Van uwe kindsheid af. God straft altijd de zonden
(Want hij lankmoedig is) niet op de versche daad;
Maar ziende, dat men 't een op 't ander schelmstuk laadt,
Vergeldt de lang gespaarde al met een scherper roede.
De reuzen ploegden lang met ongetemden moede
Hun boosheid, eer de plas des Hemels nederzeeg
In zee, en w·êr de zee tot aan de starren steeg,
En golven, strand, en duin, en bergen overvlogen.
Het vollek van dien tijd, dat lang had uitgespogen
Zijn boosheid tegens God, en uit vermetelheid
Gelasterd en gedreigd des Hoogsten majesteit,
Werd, toen het een gebouw ten Hemel op woû halen,
Gesteurd en gansch verstrooid, door warring veler talen.
Nadat het van veel bloed en wreedheid was besmet,
En tegens de natuur en hare zuivre wet
Zich zelven had verhit, kwam God omlaag gestegen,
En stak de steên in brand door eenen zwavelregen.

JUDAS.

Vervloekt moet Dothan zijn, en ook de duisternis
Des grondeloozen kuils[4], die naar en eislijk is!
En gij, Arabisch volk![4] wiens baatzucht van verzading
Noch van vernoegen weet, waarin hebt gij geen gading?
Hoe klopt mijn hart! hoe denk ik aan u met verdriet!

RUBEN.

't Gedenkt me nog, hoe zeer ik u dat stuk ontried.
Mij dunkt, ik zie hem nog erbarmelijk staan smeken
Zijn broeders, die niet eens hem wilden hooren spreken.
God heeft zijn stem verhoord, dat drukt ons nu zoo fel.

JUDAS.

Berispen is geen kunst; zoo gij u zelven wel
Beziet, gij zult u meê om uw gebreken schamen.

RAMSES.

Wat mompelt gij al dus in 't heimelijk te zamen?

JUDAS.

Wij roemen Syriën, een land dat hoog geacht
De woonplaats heeft geweest van vaders oud geslacht,
Den nagebuur bekend, door zijne vrome daden,
Daar groote vorsten zelfs in vast verbond meê traden,
En wiens oprechtigheid en deugd al 't land verbreidt,
Dat tusschen den Eufraat en de Jordane leît.

RAMSES.

Maar 't vollegt altijd niet, dat juist de kinders bloeyen,
En komen in de deugd der oudren op te groeyen;
't Gebeurt wel, dat de geen die van den vromen kwam,
Door schelmerij ontaardt van zijnen eersten stam.

JUDAS.

O teêre spruit van onzen bloede,
Nu in uw bloem en eerste vreugd!
Hoe ongelukkig is uw jeugd
En jonkheid, die niet eens bevroedde
In welke rampen dat ze leît
Gedompeld. Aangename kaken,
Zoo zoet en liefelijk in 't blaken,
Als purper over melk gespreid,
Gelijk de roos begint t' ontluiken;
O glinstrig haar, dat goud verdooft,
Waarin een luchje speelt om 't hoofd,
Voor hoe veel slagen zult ge duiken!
Of zoo gij 't leven nog behoudt,
Hoe diep en naar legt gij gevangen,
Met duisternis en schrik behangen;
Of in wat land, in wiens gewoud[1]
Vervoert men u uit vaders oogen,
En van uw broedren alzoo wijd
In slavernij. Helaas! gij zijt
Tot dit verdriet niet opgetogen[2];
Gij, die van oudren werdt geteeld,
Daar koningen zich meê verbonden!
Och! vader zal te geene stonden
Meer aanzien, hoe gij loopt en speelt
Langs 't huis, gedost met bonte vellen.
Gij zult, wanneer wij zijn vermoeid
Van 't weiden, als de hitte groeit
En in het Zuiden ons komt kwellen,
Niet met den middagskost, als eer,
Van huis af komen aangesprongen;
En mooglijk zullen kwade tongen,
Die allesins[3] toch zijn, u weêr
Een lak opworpen[4], daar u, arme
En vreemdling! niemands hulp bescharme.

RAMSES.

Ik prijs u, dat ge mint uw naasten bloedverwant.
De menschen schelen veel in zeden: ieder land
Dat heeft zijn eigen wet, na wil der heerschappijen,
Of na zulks d' oorbaar van de plaats en 't volk kan lijen;
Dees wet heeft alsins plaats, die niet en wordt gesneên
In cedren hout, metaal, of gladden marmersteen,
Maar zelf in 't harte staat met d' eige hand geschreven
Van hem, die alle ding zijn oorsprong heeft gegeven.
Wie deze wet niet kent, die kent zich zelven niet.
Zelfs 't wildste dier bemint, als 't zijns gelijken ziet.

JUDAS.

Gij zoudt ons op ons zeer niet beter kunnen raken.
Maar zie, de Landvoogd koomt, die al 't bewind der zaken
Van 't rijk heeft, uit zijn huis, met lijfwacht om zich heen.
Wat raad nu, om geloof te krijgen bij degeen,
Die 't aangetegen stuk voor vast en zeker achten?
Bekent men 't, wat genâ is dan voor ons te wachten?
De wroeging van 't verleên mijn zinnen zoo verdooft,
Dat ik versuf, en zie bestorven om mijn hoofd!

RAMSES, JOZEF, JUDAS.

't Gaat wel, ten leste werd de rechte man gevonden:
Bij dezen, dien ge dus geboeid ziet en gebonden,

---

[1]Ik spreek niet van. — [2]Versta: En dat. — [3]Voor geweten. — [4]Versta: de put, waarin Jozef er werd afgelaten, en de kooplieden, aan wie hij verkocht werd.

[1]macht ('t Hoogd. Gewalt). — [2]opgevoed. — [3]overal. — [4]een vlek aanwrijven

Werd d' offerkop ontdekt. Ik nam dien eenen meê,
Zijn broeders volgden hem, die vast hun hartewee
Betuigen, en vel druks aldus hun kleêren reten[1].

JOZEF.

Verblinde menschen! hoe, wat durft gij u vermeten?
Wat baatzucht heeft u toch tot zulk een stuk vervoerd?
En kent ge mij niet meer, die, van Gods geest geroerd,
Al wat verborgen is weet aan den dag te bringen[2],
En door en door versta den grond van alle dingen?

JUDAS.

Grootmoedigste van 't rijk, de tweede aan Faro's kroon!
Wat zullen wij (opdat men deze daad verschoon),
Die met geboge kniên voor u ter aarde leggen,
Tot ons verdadiginge en aller onschuld zeggen?
Met wat getuigen ons beschermen, die alreê
Zijn overtuigd van hem, die zit in Godes steê!
Maar gij, die volken toomt, betoomt en laat toch vallen
Uw groote heviglieid, het zwaarste stuk van allen,
Noch wilt niet al hetgeen gij wel vermoogt en kunt.
Beschermt ons leven toch, dat gij ons hebt gegund,
En redde uit honger; redt het weder, na[3] ons wenschen!
Eén zaak verheft tot Goôn de sterfelijke menschen;
Dat 's op te helpen hen, die slibberden op 't glad.
Maakt slaven, niet alleen dien[4] dezen beker had,
Maar ook zijn vijfpaar broêrs, die zich dees straf getroosten.

JOZEF.

't Was eer 't gebruik, en nog bij velen in het Oosten,
Dat straffe niet alleen de booswicht zelf ontving,
Maar[5] over ouders, broêrs, en over kinders ging,
En in een zelve schuld vijf heele huizen raakten,
Om stukken, daar ze zich nooit schuldig aan en maakten.
Maar sedert dat mij hier dit ampt werd opgelegd,
Zoo bloeide in Faro's rijk al heel een ander recht,
Een recht, dat eenwiglijk zijn adem op moet halen[6]:
Elk zondigt maar voor zich. De schrik gaat nu de palen
Der misdaad niet voorbij: al wie misdoet, die boet.
Wie op de misdaad dan gegrepen is, die moet
Mijn eige[7] slave zijn. Dat d' andren vrij van vlekken
Na hunnen vader vrij, die vast[8] verlangt, vertrekken.

JUDAS.

Hoewel ik, om den glans van uwe majesteit
(Den koning zelf gelijk) en onz' gelegentheid
Niet spreken durf; – kunt gij bedwingen uwen tooren,
Zoo bidde ik, dat gij u verwaardigt aan te hooren
Genadig slechts zoo veel (doch 'tgeen in dit geval
Genoeg tot bidden is) ik arrem mensch u zal
Verhalen. D' eerste reis, dat wij gebroeders t' zamen,
Van hongersnood geparst, alhier om voorraad kwamen,
Berichtte ik u, toen gij verhoorde ons allegaâr,
Wij waren alle zoons van een stokoude vaâr,
Die, verre boven 't peil van 't menschelijke leven,
In zijnen ouderdom zoo lang was overbleven,
Dat, boven ons tien zoons, hij nog een andren had,
Die in de bloem der jeugd zijn lust was en zijn schat,
Omdat die schier in 't end zijns levens werd geboren;
En nog een eenig kind, geteeld bij een verkoren
En lieve moeder, toen nog onlangs overleên,
Waarbij hij d' eersten zoon gewonnen had voorheen;
Gij woudt, dat wij tot u dien jongen brengen zouden,
Opdat hij in uw macht en gunst mocht zijn gehouden.
Daar tegens zeiden wij, maar 't was vergeefsche praat,
Dat een gewisse dood af knappen zou den draad
Van vaders leven, kwaam' hij van dat paud te scheiden;
Want gij en woudt, zoo wij hem zelf niet voor u leidden,
Ons hooren nochte zien. Dit was een bitter woord
Voor dezen ouden stok, die, alzoo ras hij 't hoort,
Niet spreken kan; men zou hem in zijn tranen wasschen.
Het grijs godvruchtig haar begruisde hij met asschen
En slijk, en zag er zwart bekrozen[1] uit een wijl.
Toen nu al 't graan, hetwelk gebrocht werd van den Nijl,
Verteerd was, en wij vast malkandren bang aankeken,
Vermits de voorraad, schier verteerd, begon t' ontbreken;
Belastte d' oude man ons wederom, om graan
Te reizen naar dit rijk; maar wij daar tegens aan
Verhaalden uw bevel, hetwelk men moest betrachten,
En dat, indien wij niet den jongen mede brachten,
Geen koren meer voor ons ten beste was. Daarna
Begon die droeve man: „mijn trouwe wederga,
Mijn Rachel, baarde mij twee zonen; van die beide
Was 't d' oudste, die helaas! van mijne zijde scheidde,
En dien ik sedert nooit meer zag, noch nimmermeer
Gedenke weêr te zien; die, leider[2]! nog zoo teêr
Van een verslindend dier verscheurd is en verslonden,
Gelijk wij trouwen[3] toen uit uwen mond verstonden.
Indien gij nu den jongste ook van mijn oogen rukt,
En het gebeurt, dat hij al meê verongelukt, (men)
(Want dikmaal wordt de mensch op 't spoedigst weggenomen)
Wat zal mij, arm oud man, al droefheid overkomen!
Van hartzeer uitgeteerd, vol druks, van 't leven schuw,
Zal ik ten grave gaan." Nu bid, nu smeek ik u,
Om dezen grijzen man, nadien gij ook voor dezen
Een ouden vader had, zoo 't eenigzins mag wezen,
Ik bid u om zijn ziel, die na[4] dit kind verlangt,
En nergens aan zoo zeer als aan zijn welvaart hangt,
En om zijn minste leed het zwakke lijf ontglipte;
O, heiland van dit rijk, behoeder van Egypte!
Gedoog niet, dat men u den dood des ouden wijt',
Ik bid, maak mij uw slaaf, in plaats van hem! Gij zijt
Verzekerd, grooter dienst van mij als hem te trekken.
Zoo teêr een knecht zal slechts een last in huis verstrekken.
Ik bleef bij vader borg, en ben voor hem verplicht.
Laat ik zoo trouweloos niet, onder zijn gezicht,
Mij laten om mijn woord en mijn beloften manen,
Dat hij, met zucht op zucht en biggelende tranen,
Mij niet bestraffe, en ik, wanneer men in den schoot
Der aarde hem begraaf, heet oorzaak van zijn dood!

JOZEF.

'k Geloof, daar is wat aan, na[4] dat ik heb vernomen,
Maar twijfel, of het al op waarheid uit zou komen;
Wie lichtlijk borge blijft, heeft licht berouw daar aan[5].
Men zal er, als het past, wat nader acht op slaan.

JUDAS.

Hoe groot is uw geluk, o Jozef! zoo gij 't leven
Ontbeert, om dat ge niet in druk zijt overbleven,
Als wij; en zoo gij leeft, om dat God zelf uw leed
Niet ongewroken laat, noch 't engelijk vergeet.

REI.

Beoosten aan Egypten leît
Fenicién, alsins verbreid
Door twee nog nieuwe vonden[6];
Dat al de wijzen kibbelen laat,
Of zij tot nadeel of tot baat
Der menschen dienen konden.
Taäntus[7] naam op wieken zweeft,
Door 't geen hij 't[8] eerst gevonden heeft;
Want al wat in de baren,
Op aarde, in lucht en hemelkloot,
Die 't al verberbergt in zijnen schoot,
En al wat van 't ervaren

---

[1] verscheurden, van een reten. — [2] Rijmshalve voor brengen. — [3] Later: „naar". — [4] Versta: hem, die. — [5] Naar verouderden zinsbouw, voor Maar dat die (straffe); zie boven herhaaldelijk. – [6] D. i. ademen, leven moet. — [7] eigenhoorige. — [8] reeds.

[1] bevuild. — [2] Voor leede d. i. totleed. — [3] in trouwe; thans trouwens. — [4] Later: „naar". — [5] daarna; verg. boven, bl. 311a, aant. 3. — [6] schrift en scheepvaart; zie vervolgens. — [7] Anders Thot. – [8] Zoo lees ik voor het, dat geen zin geeft.

Vernuft des menschen, 't welk den schat
Van 't groote ruim en 't Al bevat,
Ooit mag gevonden wezen,
Dat beeldt het al (o klaar beduid!)
Met twalef paren lettren uit,
Bekend bij die ze lezen.
Maar 't zelve vollek, nimmer stil
(Of[1] koorts, en dier, en krokodil,
Die toeleît op bederven,
Niet volks genoeg verslonden) ging
Versieren[2] noch een zonderling
En mislijk slag van sterven:
't Begon het schuimend pekelzout
Te ploegen, met een hobblend hout,
Niet langs bekende kuste,
Maar diep in zee, en veer van honk,
Voor wind en daar de Noordstar blonk,
Te varen, waar 't zich[3] luste:
Niet, om uitheemschen met zijn stuur[4]
Te halen al het geen natuur,
Met luttel wel te vreden,
Vereischt; maar, overlaân en vol
Van schat, te brengen purpre wol,
Om koningen te kleeden;
En ook den groenen esmeralt,
Die aan der fokkren[5] vingers bralt;
Dit alles is gewassen
Uit gondzucht; dees vervloekte tocht,
(Die eerst ons leerde, op stormen nocht'
Op[6] wind of weêr te passen[6],
En op een brosse en kranke kiel
Te wagen onze dierste ziel)
Waar toe brengt zij de menschen!
Zij onderscheidt geen goed van kwaad,
De godsdienst wijkt voor eige baat.
't Is roof, al wat wij wenschen.
De vrijbuit is de beste waar;
Men roofde 't wel van Gods autaar.
Gelukkige oude tijen!
Toen d' aardbei[7] was zoo wellekoom,
En sap van zelf gewassen boom
De beste lekkernijen.
Toen, al de wereld door, één wet
Alleen den mensch was voorgezet,
Dat 's van geen kwaad te weten;
Een ieder in eenvoudigheid
En kuischheid leefde, zonder kleid[8],
In stilligheid vergeten.
Na dat het kleed geraakte in zwang,
En d' aarde vruchten gaf door dwang,
Vergreep men zich uit tooren;
De bloedverwantschap kon niet staan,
De broeder greep zijn broeder aan,
Het maagschap ging verloren.
Nog houdt de stoutigheid geen stand;
Maar d' aarde voelt haar ingewand
Al bevende ommewroeten;
Men vindt het staal en d' ijzeraâr[9],
Die beter nooit gevonden waar;
Men maakt den vrede voeten.
't En bleef er niet bij eene ziel,
Die door het scharpe lemmer viel,
Maar menigten van benden,
Ja, heele volken vielen, dik[1]
Verslagen in een oogenblik,
Door 's oorloogs ellenden:
En op den naam van weêrpartij
En oorloog, nam de schelmerij
Zoo toe in 't alverdelgen,
Dat d' aarde, uit ongeduld verwoed,
Verdagvaardde[2] al den zouten vloed[3],
Om alles te verzwelgen.
En boven dat viel uit de lucht
Een andre zee, met een gerucht
Gelijk de Nijl komt stuiven
Van 't hoog gebergt; ook baat het niet,
Dat wijn geperst in bakken vliet,
Vol schuim en sap van druiven;
De schaamte krijgt een krak alom:
Het kind[4] bespot den ouderdom
Van 't vaderlijke leven;
De maagd[5] den vader neêfkens[6] baart.
Wat heeft de wellust, vuil van aard,
Bedacht, en ook bedreven!
Maar gij, Egyptenaren! nu
Verheug ik mij te recht met u
En onze betre tijden,
Wier boosheid dees doorluchte man
Zoo kort in toom houdt, als men kan,
Om ontucht te besnijden
Met strenge wetten, en, ontzien,
Een spiegel strekt voor vele liên.
Het lust me hier te beiden,
Daar is wat wichtigs op de baan;
Mij lust te zien, hoe 't zal vergaan,
Eer dat men koom' te scheiden.

[1]Als of. — [2]verzinnen (eig. vizieren of vizeeren). — [3]Latinisme (sibi) voor hem. — [4]Voor roer, scheepsbeleid. — [5]rijkaarts; denkelijk van de rijke Augburgsche bankiers, uit den Spaanschen tijd, de Fuggers, herkomstig. — [6]om — geven; zie vroeger. — [7]Versta: aardvrucht in 't algemeen. — [8]Rijmshalve voor kleed. — [9]Versta de ijzermijnen.

DERDE BEDRIJF.

BODE. JOZEF.

Daar dat gewest vol woeste en wilde menschen leît,
En zich het Roode meer van het Karpaatsche scheidt,
Is al het volk in roer, en recht zich met den degen;
't En past op 's konings woord noch wet, maar raast er tegen.

JOZEF.

Dat is een schendig stuk, doch nu al lang gemeen
Bij den Egyptenaars; maar d' arts moet niet alleen
Verstaan, hoe hoog de brand der koortse zij gestegen,
En waar 't den zieke schort, wat ziekte[7] hem verlegen
Van pijne kermen doet; maar d' oorzaak zien, waar uit
De groote zwarigheid van deze krenkheid spruit;
Dies meld mij eerst, waar uit dit jammer zij gesproten.

BODE.

De zwarigheid begon van amptliên en van grooten,
Die, tegens uw bevel, het graan uit eige baat
Vervoerden buiten 't land, en met een kleender maat
Het landvolk maten toe, en dagelijks nog minder.
De rijke leefde een wijl uit 's armen nood en hinder,
Want d' arme 't graan verkocht, en leed zelf hongersnood,
En hongerde naar goud veel meerder als na brood.
Toen al het veld nu kaal van koren was, begonnen
De lieden 't land zijn gras en groente te misgonnen,
En 't vee zijn daaglijks voêr, en sloegen raauw in 't lijf
De spruiten en het kruid; en, blind in dit bedrijf,
Verstonden niet, wat kwaad hier eindlijk uit moest komen;
Want alzoo ras het veld zijn groente was benomen,
Zoo ging de sterfte eerst aan van 't ruig en wollig vee,
Dat zwart van honger zag, en d' ossen storven meê,
En alles wat natuur tot voedsel had gegeven.
Het uitgemergeld volk liet geenen wachthond leven,

[1]vaak. — [2]daagde, uitlokte. — [3]Versta: den zoogenaamden zondvloed. — [4]Cham. — [5]Loths dochters. [6]Naar de oorspronkelijke beteekenis, voor 't Fransche kleinzonen; zie vroeger reeds. — [7]Zoo lees ik voor steekte, dat geen woord is.

Noch geenen ooyevaar, en bezigde dat pas[1]
Voor spijs, wat voort[2] te vuil om aan te raken was.
Het geen ik zeg zijn ongeloofelijke dingen.
Met voordacht werd vergift van adders, die ze vingen,
Van velen ingeslikt. Zij zagen doodsch, elk scheen
Een geest; het lijf was niet dan enkel vel en been,
En d' oogen stonden diep en naar in 't hoofd geweken;
De beenen onder 't lijf verslapten en bezweken.
Zij kropten lang hun leed stilzwijgens[3] zonder klacht.
In 't end begon een deel der luye boevejacht[4],
Die eerst ook kwalijk dorst van zijn regeerders spreken,
In 't vallen van den dag de hoofden op te steken,
Toen 't schemeravond werd, en haalde daar versteurd
Al op[5], wat overlang en onlangs was gebeurd:
Of leî op aanhang toe, daar 't vollek met gebeden
(Want menschen ijvren meest in tijd van zwarigheden)
Zijn wierook voor 't autaar den Goôn had toegewijd,
En sprak: „wat zal het end van deze droeve tijd
En honger zijn? Of staat ons lijdzaam af te wachten,
Tot dat men handgemeen, om strijd, met volle krachten
Malkanderen verscheur'? De moeder zelf haar kind,
Aan 's vaders spit gebraân, van een rukke en verslind',
Ontziet ge zoo de macht, alleen uit schrik gesproten,
Omdat wij onverknocht ontzien den naam der grooten?
Wie 't al doet schrikken, schrikt voor ellek in 't gemeen!"
Al wie dit hoorde, zeî het voort aan ieder een,
Waar dat hij kwam, en wist het breeder te stoffeeren.
Een kleen getal sloeg voor, men zou zich t' uwaart keeren,
En houden aan om hulp; maar dit werd overstemd.
De meeste hoop, als wild en woest en ongetemd,
Was ongestuimiger dan zelfs de stokebranden.
Gelijk een storremwind de bergen aan durf randen,
En rijt er stukken af, en buldert met geweld,
En eiken uit den grond gerukt ter aarde velt,
Zoo komt het landvolk dol bij drommen aangetrokken,
Gewapend in de vuist met barrenende[6] stokken,
En stukken van den ploeg, en opgekrabden steen,
En schreeuwt bij duizenden: „Op, op, naar Koptos heen!
Daar houdt de fokker[7] hof; daar schaft men brood en koren:
Daar luistren naar onz' vuist, die naar geen woorden hooren.
Zoo trok men op; de hoop nam toe van over al;
En veel verwondren zich om 't schrikkelijk getal,
Waar dat men hene trok, en sterken zelfs de scharen.
Toen zij in stads gezicht nu dicht bij Koptos waren,
Zoo vloog men na[8] de poort, die toegesloten was;
Men stak het vier in 't hout. De dennen brandden ras,
Te lichter, toen een wind met kracht daar in kwam bruisen;
De vlam verspreidde zich in d' allernaaste huizen,
De vonken vlogen veer. Een zwarte nevel ging
Zich spreyen na[8] de lucht. Terwijl de stedeling
Nu toeschoot, en om 't vier te blusschen deed zijn beste,
Viel 't landvolk, midlerwijl elk schrikte, daar de veste
Maar paslijk[9] was bezet, in stad met al zijn maats,
En schoot het harnas aan, nadat de rustingplaats
Daarvan geplonderd was, en liet de zwaarden schittren.

JOZEF.

Zijn 't amptliên, die alleen d' oproerigen verbittren,
Of heeft de muiter ook in anderen verdriet?
Of is 't om even, al wie schuldig zijn of niet?

BODE.

Die dolle menschen, eerst op d' amptliên fel gebeten.
Niet weinigen van hen verwoed in flarden reten,
Zoo dat er niet een lid ter uitvaart overschoot.
Een kleen getal ontkwam 't, dat in spelonken vlood,
En schuilt bij 't ongediert, daar 't naauwelijks kan duren:
Men viel terstond daarna ook in de korenschuren,
En 't graan (waar meê het volk was langen tijd bewaard
Voor honger, zoo men 't had georberd[1] en gespaard)
Onordentlijk geroofd, en schendig weggedragen,
Verhinderde den nood alleen voor luttel dagen.
Dus ving het oproer aan, maar het geweld verstoord
Hiel nog geen stand, het sloeg van kwaad tot erger voort,
Gelijk 't in ziekten gaat. Zoo veel geschonke werken,
Gehangen tot een pronk omhoog, in heilge kerken,
Stads schatten, en al 't geld, dat ieder had gekist,
Verstrekten goede buit; ja, zelf de brand en wist
Geen raad, om met zijn vlam des roovers zucht te doven.
Dus zag men een hoop schuim in 't brandend Koptos rooven.
De vrijgebore jeugd en adel moest, gevaân
Verkocht, vervoerd voor slaaf, den vreemdling dienen gaan.

JOZEF.

Wie durf dat vrije volk toch koopen?

BODE.

D' Arabieren,
De zes paar vorsten zelfs, die dat gewest bestieren.

JOZEF.

Dat onrechtvaardig volk behoudt nog Agars aard;
Maar zeg, hoe Koptos nu met zijn regeering vaart.

BODE.

Het is 'er bij één slag van heerschen niet gebleven.
Zij hebben een alleen tot opperhoofd verheven,
En walgden straks van hem, en kozen eenen, dien
Zij schatteden bekwaam, om 't krijgsvolk te gebiên,
En lieten zijn gezag naar makkeren besnoeyen.
Maar die regeering kon almeê niet lange bloeyen.
Men droeg het hoog gebied toen op aan 't algemeen.
Zij kreten vast om strijd, en raasden onder een,
De stoute hiel het veld; 't en bleef er niet bij woorden
In 't oproer: 'k heb ze zelf malkandren zien vermoorden.

JOZEF.

'k Verzeker ons de zege uit uw verhaal alleen.
Op, Ramses! ruk terstond de ruiterij bij een;
Beren ze, 'k zal u straks de hand biên met soldaten,
En onder d' aarde door ook volk in Koptos laten,
Langs een bedekten weg. Het zal mij niet aan macht
Gebreken, om een storm te levren langs de gracht,
Noch aan geen storremdak om aan de vest te raken.
Wanneer gij van de stad u dus zult meester maken,
Zoo hoû uw volk in toom, dat het de burgerij
Niet plonder' noch vermoord'. De krijgsliên zullen mij
Bedanken, want ik zal hun moeite wel beloonen;
De kroon is rijk genoeg. De burgers laat verschoonen,
Men rekene geen winst bij 't algemeen verlies.
Dat men de rijksten niet tot stads regeerders kies;
Want d' al te rijken staag naar meerder rijkdom streven,
En weten allerminst van 't vollek toe te geven,
Maar drijven alles vast gelijk hun brein behaagt.
Kies geen behoeftige ook, wiens harte wordt geknaagd
Van bitsche nijd, en haat gelijkheid; ongebogen,
Onreklijk, ziet hij niet als met afgunstige oogen
Een anders welvaart aan. Door middelbaren staat,
Van vuile vrekheid vrij en kwistige overdaad,
Wordt best een stad in rust gehouden uit ellenden.
Ik zal u graan genoeg van deze plaatse zenden,
Om elk te meten naar gelijkheid, met bescheid[2].
Bezet en sterk al 't strand, dat over Cyprus leît,
En tusschen 't roode meer, Egyptens leste palen.
'k Verwacht een betere eeuw, die op ons hoofd zal stralen,
Als 't Nabateesche volk, dat om ons rampen lacht,
Zal voelen Faro's arm. Laat d' amptliên, die hun macht
Misbruikten, in den nacht des duistren kerkers treuren
Ook die ondragelijk, als vijanden, versteuren
Den burgerlijken vreê, en hand aan heeren slaan;
Schoon d' overheid zich meê te buiten hebb' gegaan.

---

[1] op dien tijd. — [2] Thans voorts, en dit voor straks, in 't verleden; vergelijk thans en aanstonds. — [3] in, met stilzwijgen; thans stilzwijgend. — [4] gespuis. [5] herinnerde, bracht te berde (d. i. ter zake). — [6] brandende. — [7] geldwolf; zie boven, bladz. 31 la, aant. 5. — [8] Later: „naar". — [9] Te naauwernood.

[1] zich te nutte gemaakt. — [2] oordeel.

Die straf zal allermeest doen d' overtreders schromen,
Die niet op heeter daad in gramschap wordt genomen,
Maar met een koelen moed, een vriend van rijpen raad.
Vergeef genadig hen, dien, van geen graan verzaad,
De hongersnood alleen tot dit vergrijp vervoerde;
Niet die uit gierigheid een anders goed beloerde,
Maar die zijn landsman en zijn vrijheid heeft bespot,
En hieruit trok gewin en schandelijk genot;
Laat daar nu zulk een straf en vonnis over vellen,
Als daar hij zelf meê zocht alle anderen te kwellen;
Men jaag' hem onder d' aarde in diepe en donkre mijn,
Opdat hij de uren tell' (daar zon noch maan en schijn')
Bij zijnen arrebeid, met boeyen om de beenen;
Doch wat de nooddruft eischt, dat zult ge hem verleenen.
Dat hij zoo 't vaderland, door zijne schelmerij
Geschonden, langen tijd een baak en spiegel zij.
Beschik dit, zoo 't behoort. 'k Ga binnen, om van zaken
Te spreken met mijn vrouw, die mijn huishouding raken.

JUDAS, SIMEON.

Wat dunkt u, Simeon! wat dunkt u? Dat 's een man!
't Is wonder, hoe hij 't al zoo wijs beschikken kan.
O hoe rechtvaardiglijk, hoe billijk weet hij, tegen
De misdaad, ieders straf te wikken en te wegen!

SIMEON.

Zoo lang ik hier voor u in gijzelinge zat,
Bevond ik hem altijd zoodanig. T' elkens dat
Ik hem als scheidsman zag, met zijn geduldige ooren,
Partijen van weêrzij en haar krakeelen hooren,
Kon ik nog nooit verstaan, door uiterlijken schijn
Van woorden of gelaat, hoe hij gezind mocht zijn.
Hij wist zijn oordeel meer te neigen en te buigen
Na[1] geloofwaardigheid, als na[1] getal van tuigen.
Hij nam tot een getuig 's verweerders wandel aan
En vorig leven. Op de wetten bleef hij staan
Wel stipt, 't en waar genâ en goedigheid verkozen
Een zachter straf; doch niet zoo zacht, dat zij den bozen
Den schrik benam, vermits zij t' ongebonden[2] was.

JUDAS.

Wat of 't beduiden wil, dat Sofompaneas
(Toen hij ons gistren zoo onthaalde ten bankette)
Een ieder aan den disch na zijne jaren zette?

SIMEON.

Geloof me, 't geen ge meest in dezen Landvoogd acht
Is 't allerminst in hem. God heeft een groote kracht
Gestort in dezen man, een kracht, die hem van binnen
Ontdekt door Godes geest, 't geen met vernuft en zinnen
Geen mensch begrijpen kan.

JUDAS.

Wat galerij is dat,
Die driemaal loopt om 't hof?

SIMEON.

De koning rijk van schat
En mild, liet die, zijn vriend ten dienst, van zuilen bouwen
En overzeesche steen, in Grieken uitgehouwen.

JUDAS.

Is 't ook geoorloofd die van binnen te bezien?

SIMEON.

O ja, en 't zal van u met grooten lust geschiên,
Want Faro stelde daar uitnemend' schilderijen,
Van 't puik der meesteren, waarin, op lange rijen,
De vreemdelingen zien de brave daden staan,
Die Sofompaneas, de Rijksvoogd, heeft gedaan,
Opdat hij roem daar af geniete bij zijn leven.

JUDAS.

Nu laat ons binnen gaan. Men zal u niet begeven;
Nu vrees niet, Benjamin! weest vroed[3] en wel te vreê;
Wij blijven dicht bij u, niet veer van deze steê,
En keeren daadlijk weêr, zoo ras wij, deze zaken
Beschouwende, de deur des Landvoogds hooren kraken.

[1]Later: „naar". — [2]los, weinig streng. — [3]wijs, bedaard.

SIMEON.

Nu laat uw oogen eens gaan weyen in der haast.

JUDAS.

Wat wil het, dat die vrouw, in 't aanzicht zoo verbaasd,
Van groote gramschap blaakt, en 't haar gesleurd laat han-
En rukt den jongeling, met nat betraande wangen, (gen,
Den mantel van het lijf, terwijl hij voor haar vlucht?

SIMEON. (rucht,

Een schoone en heersche[1] vrouw die raast met groot ge-
Om haren kuischen knecht, die bijslaap durft ontzeggen,
En weet van haren hals de schuld op hem te leggen,
En zij bewimpelt 't een met 't ander schellemstuk,
En zoekt geloof door 't kleed, dat zij de deugd verdrukk'.

JUDAS.

Ik zie een vangenis, daar zon noch maan in stralen.

SIMEON.

Hierin moest hij gevsân een anders schuld betalen.

JUDAS.

Wie of er wijnen uit drie trossen persen mag[2],
En schenkt ze in 's konings kop, op zijn geboortedag?

SIMEON.

Dat is zoo niet gebeurd, maar 't was een meêgevangen
Van Sofompaneas, die lust had en verlangen
Te weten dezen droom, en uit zijn profecy
Verstond, dat, als de zon, ten derden dage, blij
En heerelijk verrees, op haar gewoonlijke orden,
Hij weêr aan 's konings disch zou konings schenker worden;
En d' uitkomst van de zaak die maakt het voorspel waar.
Dan och! hoe luttel docht hij deze weldaad naar[3];
Want uit zijn hechtenis in staat gesteld, als voren,
En machtig, rijk, gezien, verheerlijkt en verkoren,
Belofte, profecy, noch vriendschap overwoog,
Totdat de klare zon haar rossen tweemaal joeg
Door 's hemels baan, versierd met zes paar goude merken,
En Faro, toen de slaap hem slaakte uit zijne vlerken,
Van den Egyptschen Raad der wijzen zocht, vol schroom,
Een, die hem dienen kon op zijnen duistren droom.

JUDAS.

'k Zie in den kerker nog iet droefs om voor te schrikken,
't Zijn vogels scharp van bek, die uit drie korven pikken,
Vol koninklijk gerecht; hoe gulzig schenden zij,
En slaan hun wreeden klaauw in deze lekkernij!

SIMEON.

Dit was ook een gezicht, hetwelk zijn meêgevangen,
Die eer aan 's konings disch de spijs pleeg aan te langen[4],
In zijnen droom verscheen, en, aan een bast ter straf
Gehangen, met zijn lijf den vooglen eten gaf,
Toen 't blozend morgenrood den derden dag verwekte,
Gelijk de ziender hem dit duidelijk ontdekte.

JUDAS.

'k Zie zeven koeyen ginds verrijzen uit den Nijl,
Die vet langs 't water log gaan grazen voor een wijl,
Totdat uit vuil moeras gelijk getal van koeyen,
Die dor en mager zijn, bij d' andre vette loeyen.
De magre slikt de vette in hare keel. Een veld
Draagt zeven aren rijp en vol, waarvan elk helt
Gezwollen na den grond. Ik kan u daar ook wijzen
Nog zeven, dor van halm, die uit der aarde rijzen,
En droog zijn, mits[5] de zon haar sap heeft ingeslikt
Door hitte, welks vergif het rijpe zaad verstikt.
Wie ziet op 't purpren bed dit al van veer geschieden?

SIMEON.

Het is de koning zelf; want God hem wil bedieden,
Door zeven aren, zwaar van zaad, de zeven jaar,
Die rijk zijn van gewas, en door de zevenaar,
Die dor gewassen is, zoo vele onvruchtbre tijen.
Maar niemand kon, dien knoop ontknoopend, hem verblijen,
Als dees, die, uit den nacht der vangenis geslaakt,
Van Faro hierom werd de tweede in 't Rijk gemaakt.

[1]baatachtigen. — [2]kan. — [3]Thans na. — [4]reiken, geven. — [5]doordien.

JUDAS.

Ik ken hem, die daar zit op den ivoren wagen,
En aan den zijden rok en diamant, gedragen
Aan zijne slinke hand, die flikkert menigvoud,
En aan zijn halscieraad, de keten rood van goud.
Al 't vollek knielt voor hem, en looft met zang en snaren,
En bid den wijzen aan. Maar wat zijn dat voor scharen
Van driederleyen staat, die elk in orde staan?
Het eerste slag heeft opgegorde kleeders aan,
Het tweede in 't harnas steekt, bereid en vroom ten strijde,
Het derde slag, van top tot teen, in witte zijde.

SIMEON.

Al 't vollek, binnen 't rijk, zijn zee en grooten vliet[1],
Werd net in driên gedeeld, toen hij 't den koning ried,
En in 't bijzonder elk zijn eigen werk gegeven.
Het allereerste slag is 't landvolk, dat ons leven
Met zijnen arbeid stut; waarvan een deel het nat
Des witten strooms, met een gestadig draayend rad,
Om hooge maalt; een deel ('t luidt vreemd in verre landen)
Het deeg met voeten kneedt, en 't klei met zijne handen.
Het tweede slag, dat zijn de krijgsliên, dien hij meê
De wapens handlen leert in 't midden van den vreê;
Zij graven wal en graft, of leeren, al bedropen
Van zweet, begruisd van stof, in volle rusting loopen;
Of leggen toe, om net te mikken op het wit,
Te houwen op een haar, of, met een scherp gebit,
Het ros te breidelen en in den ring te rennen;
Of zeisenwagens net en meesterlijk te mennen,
Of steken legers af, en houden die bezet
Met wal en graft; dees draagt een springstok; die schiet net
Met boog en pijl; de som[2] met bijlen vechten leeren.
Gij ziet er troepen zich nu rechts nu slinks om keeren,
Nu sluiten met een zwenk, nu oopnen hun geleên.
Het derde slag is toegewijd den heiligheên,
En lastvrij wordt gevoed van 's konings trezorieren.
Dit wierookt niet alleen, en offert koei en stieren,
Maar vorscht ook na, op 't spoor van Sofompaneas,
Waarom de dwaalstar deist, waarom aan 's Hemels as
De zonne langer mart, wanneer ze staat in 't teeken
Des Kreefts, en of de Beer blijft even veer geweken
Van 't Noorder aspunt, daar hij stadig ommevaart;
Waarom een nieuwe star zich somtijds openbaart.
Ook zoeken ze uit den aard der dingen op te visschen
En 't wereldlijk gebouw[3], al Gods geheimenissen.
Ziet gij die trekken ook in 't zand geschreven staan?
Daar leggen ze overhoop[4], om op een haar te raân,
Hoe groot de driehoek zij, waarin men kan besluiten
Des werelds ommering; hoe veel de ring, die buiten
Den aardboôm ommeloopt, zij grooter als de lijn,
Die door het aardrijk gaat; wat brave stukken zijn
Van den Egyptenaar in oorelog bedreven,
En hoe gerust men hier in tijd van vreê kon leven.
Al wat bij wetten ooit, tot oorbaar van het land,
Gesteld werd, en elks naam, van al wie tullebant,
Van Mesorts tijden af, te Memfis droeg, dat maalden
De priesters af op steen, en hieuwen 't uit op naalden,
Met stomme teekenen, en niet met letterspraak.

JUDAS.

Wat wil dat tafereel doch zeggen? om wat zaak, (dringen?
Of 't volk verbaasd en doodsch voor 's Vorsten hof komt

SIMEON.

Men handelt daar met ernst van treffelijke dingen.
Het eerste jaar, toen d' oogst zoo dor op 't veld bleef staan,
Verwisselde elk uit nood zijn slaven voor het graan,
Hetwelk de koning, mits dees man zijn droom verklaarde,
In tijd van overvloed vast opleîde en vergaarde.
Nadat de hongersnood hen drong met grooter wee,
Verkochten ze al het groote en ook het kleine vee,
Daarna de weiden, fluks hun eige vrijheid mede.
Zoo eigende de vorst, gewillig en ter bede,
De landen langs den Nijl en zijnen langen plas,
Behalven 't land, hetwelk den priestren eigen was;
En al de menschen (want de vorst, wist dat ze strekken
En zijn de kracht des rijks) van d' akkren deê[1] vertrekken,
Die hunne voorders[2] lang bezaten, en verzond
Hen allen naar den bouw van eenen andren grond.

JUDAS.

Het blijkt dat hij wat weet, het zij door 't openbaren
Van God en zijnen geest, of door zijn wedervaren;
Maar 'k vrees niet zonder reên, dat het ons hindren mocht,
Ik wenschte, dat hij min in velen was verzocht[3].

SIMEON.

De ruimt' van achter aan de wijde galerije
En heeft niet dat u dient, maar strekt een profecye
Van al wat Faro's volk bejeegnen zal, gesteld
Door last van 't Groot Vernuft[4], dat vele dingen spelt.
De tijd zal leeren 't geen nu duister valt om[5] ramen;
Maar het benaauwde kind verlangt naar ons altzamen.

REI.

O Nijl! of 't zij gij liefst alleen
Den naam van Siris hebt te dragen,
Of Astapus, gelijk voorheen
U d' ouders hieten in hun dagen;
Wiens wufte vliet gesprongen koomt
Uit onbekende en duistre bronne,
En diep door 't aardrijk henen stroomt,
Daar 't wild en woest is zonder zonne;
En dan tot dienst der menschen weêr
Te voorschijn komt, en 't hoofd opsteken,
En tweemaal van de rotsen neêr
Gestort, zijn schuimend water breken,
En bruist en splitst zijn nat in twee,
En lekt Egyptens kant en gronden,
Tot dat hij streeft en schiet in zee,
Door zeven opgesperde monden;
Wat zal ik, slechte[6] onnoozle maagd!
Toch zeggen van verborge zaken.
Daar ons geleerden om gevraagd,
Krakeel en ijdle woorden maken;
Gelijk wij dikmaal hoorden, dat
Aan 's vorsten disch zij reden gaven;
Hoe komt het, dat uw weigrig nat
(Gewoon Egypten zoo te laven,
Dat het den regen derven mocht[7])
Niet hooger wast als vier paar ellen,
Hoewel het Hondsgesternt om vocht
U smeekt, en menigmaal komt kwellen?
Geschiedt het, mits[8] het zonnelicht
Gevoegd met andre starren t' zamen
Een grooter brand en hitte sticht,
En mijn geboorteland het aâmen
Verhindert, door versmachten dorst;
Zoo dat door droogte gansch geen regen
En laaft der beken schorre borst?
Of strijdt Saturnus' traagheid tegen
Mercuurs gezwindheid, die u vaart
Moet geven? Of en heeft het Weste,
Dat nu slechts enkle koude baart,
Geen lentewinden meer ten beste,
Om uwen stroom te sluiten van
Den zeekant, en u zoo te persen,
Dat over d' oevers heen, gij dan

---

[1]Versta: tusschen zee en Nijl. — [2]Thans sommigen; dat vroeger als zelfst. naamw. gebruikt werd. — [3]Versta: uit den aard der dingen en 't wereldlijk gebouw op te visschen. — [4]op elkaar, over heen.

[1]Versta: deed hij (nam. de vorst). — [2]voorvaders. [3]beproefd, ervaren, wijs, schrander. — [4]Nam. Jozef. — [5]Zie boven, bladz. 1, aant. [4]. — [6]eenvoudige; zie vroeger herhaaldelijk. — [7]kon. — [8]doordien.

De dorstige akkers zoudt ververschen?
Of is uw springaâr toegestopt,
En weigert zij, gelijk ze plachte,
Uw kil, daar nu geen vocht in dropt,
Te drenken, dat het zand versmachte?
Dewijl de vader Oceaan,
Die om den aardboôm loopt, verhindert
De zeên, die tegens Atlas slaan,
En haar in hare vaart vermindert;
Zoo dat ze heimelijke[1] niet
Door d' aarde henen kunnen kruipen
Bij een, op dat uw groote vliet
Het nat der beken koom' te zuipen.
O neuswijs volk! 't en zij 't mij mist[2],
Gij onderzoekt vergeefsche dingen:
De schepper, die de watren wist
Met strand en oever te bedwingen,
Schiep ook den Nijl, aan zeekre wet
Verknocht, die hij om 's volleks boosheid
Verandert, dat het, omgezet,
Eens ophoû van zijn goddeloosheid!

VIERDE BEDRIJF.

JOZEF, JUDAS, BENJAMIN.

Ontbind den jongen, dat hij spreek' met vrijer harten[3],
En gij, mijn wacht! vertrekt, ook gij, geslacht van Zwarten[4]!
'k Heb wat met den Hebreên te spreken. Zeg me toch,
De man, daar gij van spraakt, uw vader, leeft die nog?

JUDAS.

Hij leefde nog, toen ik trok na d' Egyptenaren.

JOZEF.

Hoe oud is hij?

JUDAS.

Omtrent de honderd dertig jaren.

JOZEF.

Is hij zoo oud, en nog gezond en wel gesteld?

JUDAS.

't Is enkel hartewee en droefheid, dat hem kwelt.

JOZEF.

Bedroeft hem dan, dat hij dit kind zoo lang moet derven?

JUDAS.

Nog is er iet, dat hem van kwelling zal doen sterven.

JOZEF.

Mijn vader is ook oud; mag 't zijn[5], zeg op, wat is 't?

JUDAS.

Ik zeî 't u: hij betreurt zijn zoon, dus lang vermist.

JOZEF.

Door welke rampen heeft uw vader hem verloren?

JUDAS.

Dat 's Gode alleen bekend, die 't al kan zien en hooren.

JOZEF.

Gij neemt tot tuige dien, die al 't verborgen weet.

JUDAS.

Nooit brocht ons eenig mensch van hem het recht bescheed[6].

JOZEF.

De tijd ontdekt somtijds veel onbekende zaken.

JUDAS.

Och, kwam eens aan den dag het geen daar wij na haken!

JOZEF.

Gij wenscht misschien hem weêr in 's ouden vaders schoot?

JUDAS.

Ik toefde niet, mocht ik dat koopen met mijn dood.

JOZEF.

Of hem zijn vader dan zoo hartelijk bezinde?

JUDAS.

Zoo zeer, dat vader nooit zijn zoon alzoo beminde.

JOZEF.

Was 't daarom, dat hij, vroom, niet nijdig was noch straf?

JUDAS.

Ook om zijn goeden aard, die groote hope gaf.

JOZEF.

Wat dunkt u van dit land, en Faro's groote rijken?

JUDAS.

Het hoeft voor Syrien in 't minste niet te wijken.

JOZEF.

Behaagt de heerschappij en slag[1] van dien u niet?

JUDAS.

Te wonder[2], allermeest nu gij er hebt gebied.

JOZEF.

Zoudt gij wel wenschen hier te wonen met u allen?

JUDAS.

Van harten, om niet weêr in hongersnood te vallen.

JOZEF.

Wat jaagt u dan na huis?

JUDAS.

Ons vader, d' oude man,
Dien, daar gelaten, men geensins verlaten kan.

JOZEF.

Of iemand d' ouden man wel herwaart zou belezen?

JUDAS.

Dat staat alleen aan hem; ik moet gehoorzaam wezen.

JOZEF.

Misschien trok hem wel hier de zoon, dien hij bemint?

JUDAS.

Want dees was ook altijd zijn lief en waarde kind.

JOZEF.

Hoe hiet[3] de vader hem? Of mag men dat niet weten?

JUDAS.

Men plag, na vaders wil, hem Benjamin te heeten.

JOZEF.

Die brave[4] naam beduidt de kracht der rechtehand[5].

JUDAS.

Wel kunt ge meê Hebreeuwsch?

JOZEF.

'k Was eertijds in uw land.

JUDAS.

Wat deê, met oorlof, u dus verre herwaart komen?

JOZEF.

Een ondier, tegens mij met afgunst ingenomen.

JUDAS.

Men weet tot onzent ook te spreken van die pest.

JOZEF.

Verkoopt men vrije liên al meê in dat gewest?

JUDAS.

Gewoonte en wetten scherp die vuiligheid verbieden.

JOZEF.

Wat ziet men tegens recht en wetten niet geschieden?

JUDAS.

Wat hier niet wordt gestraft, dat straft de hoogste troon.

JOZEF.

Nu zeg ons toch, hoe hiet die lang vermiste zoon?

JUDAS.

Och, Jozef was zijn naam.

JOZEF.

En wat is dat te zeggen
Op uw Hebreeuwsche spraak, indien men 't uit zou leggen?

JUDAS.

Geluk en aanwas van den huize in 't algemeen[6].

JOZEF.

De zaak kwam met den naam wel somtijds overeen.

---

[1]Verbogen naamval heimelijken d. i. in 't geheim; verg. boven, blz. 315a, aant. 3. — [2]Zoo ik mij niet bedrieg. — [3]Anders van vrijer harte d. i. met een vrij hart, vrijmoedig. — [4]Versta: den rei der Moorinnen. — [5]zoo 't wezen kan. — [6]bescheid, bericht.

[1]aard. — [2]Bovenmate, verwonderlijk wel. — [3]Thans heette; zie vroeger. — [4]fraaye. — [5]Eigenlijk zoon der rechterhand (d. i. des geluks). — [6]Woordelijk: hij zal toedoen

JUDAS.

Maar d' uitkomst leert, hij heeft dien naam vergeefs gedra-
JOZEF. (gen.
Gods macht is niet verkort, dus wilt niet licht vertsagen.
JUDAS.
Gaaf God ons onverwacht een uitkomst in 't verdriet!
JOZEF.
Hij gaf 't en geeft het u. Ziet hier, mijn broeders! ziet,
Ik ben die Jozef zelf; de Egyptenaren noemen
Mij anders. Ziet, hoe God, wiens goedheid ik mag roemen,
Mijn lot verbeterd heeft. Nu denkt om Dothan niet,
Om moordkuil, Arabier, noch wat er is geschied.
Mijn droomen blijken waar in dezen staat en eere;
Dat 's mij genoeg, dat 's al wat ik van u begeere.
JUDAS.
O edelmoedig Voogd des Rijks! want ik mij schaam,
Dat ik u broeder noem, na dien onz' daad den naam
Verloochend, en wij niet als broeders u ontmoetten;
Wij knielen weêr vol druk ootmoedig voor uw voeten,
Doch niet opdat gij ons voor hongersnood beschermt,
Maar u bedwingt, ons schuld vergeeft, en u ontfermt.
Dat wil, belieft het u, het vaderlijke harte,
'tWelk afgepijnigd is door lang gelede smarte;
Of hebt gij 't liefst, hij vergt u dit met zijn gebeên.
JOZEF.
Laat varen uwe zorg, noch bid nu niet om 't geen
Gij al verkregen hebt; en is er iet misdreven,
Het is een kleine zaak, die misdaad te vergeven.
'k Bemin mijn broeders, als een broeder, nu ik vind,
Dat gij zoo ongeveinsd ook Benjamin bemint,
Hetwelk ik lang verzocht[1] door zoo veel ommewegen.
't Verdriete u niet, na dien dees uitkomst, rijk van zegen,
Dit dubbel waardig is, en ik met dank erken,
Dat ik door u de naaste aan Faro's schepter ben.
God, die het al bestiert en zorgt voor alle zaken,
Wiens nimmer sluimrend oog niet moede wordt van waken,
En buiten ons beleidt[2], 't geen hij geraden vond,
Tot u en vaders heil mij hier voorhene zond.
't Is nu het tweede jaar, dat honger plaagt dees palen,
Daar 't omgelegen volk zijn spijs moet komen halen.
Vijf jaren wacht men nog, vol druk en hongersnood.
Gaat heen, brengt vader dan, die jammert om mijn dood,
Dees onverwachte maar: dat ik, dien hij verloren
Dus lang gerekend heeft, alleen niet, als herboren,
Nog leve, maar ook, hoog verheven en vermaard,
Zoo groot een schat bezitte, en gij, mij even waard,
Ook deel hebt aan mijn macht, en zijt mijn staatgenoten.
Laat hem, den rechten stam waaruit ik ben gesproten,
Ook weten, wat geluk hij nu door mij al wint:
Dat vader herwaart koom', en zie met vreugd zijn kind,
Waar na zijn harte trekt. Ik zal zijn runders leiden
In 't allervetste land, en in d' Egyptsche weiden
Doen groeyen Izaks vee. Mijn waarde broeders, ach!
'k Omhels met lust en vreugd u, dien ik nooit en zag
In heele twintig jaar; het kan mij niet vervelen
O broeder Benjamin! uw goudgeel haar te streelen,
Te hangen om uw hals met beî mijn armen vast,
Te schreyen, dat mijn vreugd mij in mijn tranen wascht;
Mijn hart bezwijkt van vreugd, ik kan niet langer spreken!
BENJAMIN.
O broeder, welkekoom! dien ik mijn broeder reken
Van vollen b. dde, en dien ik onvermoêlijk vind.
O overgroote man! bescherm mij, arrem kind!
Bestier uw vollen broêr, gelijk dees onderdanen,
En 'k bid u, laat mij toe, dat ik dees teêre tranen,
Een ongeveinsd bewijs van ware liefde en trouw,
Mag storten over u, dien ik omarmend houû.
JOZEF.
O nooit verwachte dag, hoe doet ge mij verblijen!

[1]beproefde, naspeurde. — [2]bestuurt.

BENJAMIN.
Nu rouwt me niet, dat ik beticht een poos most lijen,
En tot mijn onschuld werd gedoemd, en in dit land
Van Sichem werd vervoerd, zoo verre van der hand.
JOZEF.
Om weten, hoe mijn broêrs zich neffens u al hielen,
Gebruikte ik zoo veel list. Mij rouwt, dat ik hun zielen
En trouw niet proeven kon als met uw vrees en schâ.
BENJAMIN.
Het is een groote zaak, dat gij hen al daarna
Zoo zuiver vondt; 'k getroost mij gaarne deze smarte.
JOZEF.
Wat was mij 't leven zoet, toen ik hun deeglijk harte
En hun godvruchtigheid en hun getrouwheid zag!
Ik moet bekennen, dat die aangename dag,
Toen ik den kerker liet, waarin men mij verdoemde,
Toen Faro en al 't volk mij zijnen vader noemde,
Mij nooit zoo aangenaam noch lief en is geweest.
BENJAMIN.
Als ik uw heil aanschouw, verheug ik in mijn geest.
JOZEF.
Mijn broeder, al het mijn, dat is voor u ten beste.
BENJAMIN.
Hoe blij waar' d' oude man, zag hij dit voor zijn leste!
JOZEF.
Hij zal, hij zal eerlang en zonder beiden meê
Ons vreugd deelachtig zijn, en komen hier ter steê,
Gij zult hem halen gaan, en afgevaardigd worden,
Met zulk een braven[1] staat en zulk een statige orden,
Gelijk gezanten en gebroedren, wijd befaamd,
Van eenen grooten Vorst en Rijksvoogd wel betaamt.
Ons zal nog tijd genoeg en leven overschieten,
Om lange deze vreugd te zamen te genieten.
Nu is mijn tijd voorbij, dat ik den koning vroed
Zeu maken al het geen hij noodig weten moet;
En wat er dezen dag op nieuw is voorgevallen.
Mijn lijfwacht! komt, en volgt mij daatlijk met u allen.

JUDAS, RUBEN, BENJAMIN.

Al is het zoo, dat mij de goedertierenheid
Mijns broeders (die al 't geen wat hij heeft toegezeîd,
Godvruchtig houdt) ontslaat van 't allerminst te vreezen;
Nog schrik ik zoo verbaasd voor 't opzicht en het wezen
Van zijn onnoozelheid, mishandeld door dien smaad,
Door de overtuiging ook der gruwelijke daad,
Mij nog te wel bewust, dat na zoo luttel woorden
Naauw uitgestameld, gij mij in een wijl nooit hoorden
Geluid slaan. Benjamin! Nu bidden wij, na dien
Gij allermeest bij hem gewild zijt en gezien,
Omdat een moeder u heeft onder 't hart gedragen,
En uw onnoozelheid en deugden hem behagen,
Bevredig en verzoen hem met zijn broêrs; hij zal
Al wat wij ooit misdeên, uit gunst u te geval,
Van harten lichtelijk vergeten en vergeven.
RUBEN.
Hij spreekt uit aller mond. Indien wij ooit ons leven
U deden eenig goed, vergeld dat nu gij meugt[2];
Dat staat u licht, en 't zal ons doen een groote deugd[3].
Verricht dat, ons ten dienst, het zal tot alle tijden,
Zoo dikwijls gij 't herdenkt, uw hart en ziel verblijden.
De vader moet gezond daar voor u wederzien.
BENJAMIN.
Mij dunkt, 't is noodeloos; nochtans zoo wil ik biên
Mijn broederen de hand, op dat ik hen behoude.
De vader zeî mij dit, toen ik vertrekken zoude:
„Mijn zoon, draag niemand haat; bemin uw eigen bloed;
Verplicht op 't allerhoogst door weldoen hun gemoed,

[1]sierlijken, prachtigen. — [2]kunt. — [3]veel goed doen.

Door weldoen niet alleen, maar mede door verdragen.
Zoo droeg zich Abraham bij Loth in zijne dagen,
Om wien hij ging 't gevaar van eenen slag bestaan,
Opdat de neef, die nu alreede was gevaân,
Uit 's vijands wreeden klaauw verlost wierd, en 't gelukte,
Toen hij den verschen roof vier koningen ontrukte;
En om den landscheîs twist te mijden, zoo begaf
Hij 't Oosten, en vertrok in 't Westen van hem af.
Zoo droeg zich Izak ook bij Ismael, uit minne,
Die, schoon deez was de zoon van Agar, de slavinne,
Hem nochtans lastig viel; en (dat ik nu ook roer
Van mij) toen Esau meê, mijn wreede en forsche broêr,
Mij dreigde met der dood, zoo zworf ik met bezwaren,
Als balling buiten 's lands, geheele twintig jaren,
Op dat zijn grimmigheid mocht' slijten meer en meer;
En keerende na huis, zoo zette ik hem ter neêr,
Met smeken en gebeên, en velerleî geschenken."
'k Wil niet alleen altijd aan vaders les gedenken,
Maar die getrouwlijk ook beleven, als 't behoort.

JUDAS.

Gewislijk, Rachel bracht gewenschte kinders voort!

REI.

Ik heb een blijde maar gehoord,
Hoe dat ons Landvoogd rechtevoort
Zijn ellef broêrs gevonden heeft.
D' Aartspriesters dochter, in wie leeft
De roem van 't priesterlijk geslacht,
Verblijdt zich, dat haar man geacht
En edel is van bloed en stam,
Ja, die van ouds zijn oorsprong nam,
Daar de kleispoelenden Eufraat
En Tigris-stroom (die sneller gaat
Als pijl of schicht) tot tweemaal met
Malkandre vredig gaan te wed.
God nam de klei van 't zelve land,
En bootste, met een wakkre hand,
Die na zijn eigen evenbeeld,
En maakte hem, die d' andren teeld',
In wien de lange rekening
Van 't menschlijk zaad ten ende ging.
God, tot zijn opperste oogemerk,
Besloot aldus 't zesdaagsche werk,
En staakte toen zijn arrebeid.
Hij blies een geest vol majesteit
In hem, en schiep hem, dat hij 't oog
Ten hemel sla, en 't hoofd omhoog;
En korts daarna, opdat de neef
Veel eeuwen na den grootvaâr bleef,
Nam hij een ribbe uit zijne zij,
Waar uit een schepsel, schoon en blij,
Een schoone vrouw te voorschijn kwam.
Zoo haast hij zijne ga vernam,
En opschoot uit die zoete rust,
Zag hij haar aan met grooten lust,
En voelde straks zijn hart en nier
Ontsteken van het minnevier.
Zoo nam het huwlijk zijn begin,
Wiens band en goddelijke min
Alle andre banden, in waardij
En heiligheid, gaat veer voorbij.
De kinders werden dus gebaard,
Den vader altijd lief en waard,
En zuigeliugen aan de borst
Der moeder, die ze kweekt en torscht.
De naaste na dien hartetocht
Is liefd' van broederen, verknocht
Als telgen uit de zelve zaân;
Die met malkandren spelen gaan,
Gelijk het paard bij zijn gespeel,
Of ossen onder één gareel.

Och! of de Fenix, daar gewis
Maar een af[1] in de wereld is,
Op zijne vleugels, die zoo eêl
En geurig ricken na kaneel,
Mij voerde door de heldre locht,
En in het land der Mooren brocht,
Bij mijne broeders, daar men, van
De hitte, naauwlijks duren kan.

Maar ziet, hoe Faro daar uit zijn paleis komt strijken,
Met tortsen, die de zon in klaarheid niet en wijken.

VIJFDE BEDRIJF.

FARAO, JOZEF, JUDAS, REI.

Nadat ik u geluk gewenscht heb, koom ik meê
Begroeten uw gemaal[2], die haar geslacht alreê
Door zulke zwagers ziet in naam en glans vermeeren.
Men kan uw deugden niet met danks genoeg vereeren
'k Bezit in vreê dit rijk, dat door u veilig is.
Egypten weet u dank voor zijn behoudenis,
En ik voor mijne rust. Gij zijt mijn vast betrouwen,
En d' eenige oorzaak, dat men d' akkers hoopt te bouwen,
Die anders zouden woest en ledig staan; dies wij
U eeren willen, met die eer en lof, dat gij,
Na d' Aziaansche wijze, om uwe brave daden,
Gezet wordt in den Stier, in 't veld, dat overladen
Van schoone starren staat; opdat men aan uw deugd
En groote weldaad denk', gelijk ze nog met vreugd
Aan Mesors vader zelf, den ouden Hammon, dinken[3],
Zoo dikmaal zij bij 't Rams-gestarrent hem zien blinken.

JOZEF.

Grootmogende monarch! 'k heb van uw majesteit
Genoten zoo veel goeds, en gunst en waardigheid,
Dat ik uw gaven wil veel liever zien besnoeyen,
Dan dat die in getal vermeerderen en groeyen:
Nochtans wordt hartelijk deez bede aan u verzocht,
Dat vader, met mijn broêrs, ook herwaart komen mocht
Uit Syrien; zij hoên het vee, om van te leven.
Omtrent de stad, wiens naam de zon haar heeft gegeven,
Daar leît een grasrijk land, dat op zijn weiden roemt,
En Gozen wordt geheel Egypten door genoemd.
Dit land werd nooit gebruikt van uwen onderzaten,
Omdat ze onlustig zijn tot vee, en 't weiden haten.
Indien men ons geslacht die leege[4] beemden gunn',
'k Blijf borge, dat het den Egyptenaar en hun
Tot voordeel strekken zal. Hetgeen wij u vertogen,
Dat bidden zijlièn meê, ter aarde neêrgebogen.

JUDAS.

Dat God den koning van Egypten lange spaar!

FARAO.

Staat op, het grasrijk land dat schenk ik u, om daar
Te zamen neêr te slaan. De wagens, om te gader
Te voeren 't huisgezin en uwen ouden vader,
En spijze, die ge tot de reis hoeft voor een wijl,
En 't edelst dat er wast aan onzen grooten Nijl,
Die zijn den ouden man geschonken, na uw wenschen.

JOZEF.

Vergun me dan ook dit, dat deze vrije menschen
(Die gij hier voor u ziet, en zich gewilliglijk
Begeven onder u) toch nimmermeer in 't Rijk
Gedwongen werden, om van hun godsdienstigheden,
Geerfd van hand tot hand, noch van hun wet en zeden,
En overoud gebruik te wijken eenen voet,
En als 't hun elders lust te trekken ('t zij het doet
De zwarigheid, die hen in 't einde mocht belopen;
Of dat zij elderwaart[5] op iet wat beters hopen),

---

[1] van. — [2] Thans gemalin; verg. vroeger. — [3] Rijmshalve voor denken. — [4] Hollandsch voor lage; zie vroeger herhaaldelijk. — [5] elders.

Dat niemand hen belett' te volgen hunne zucht.
Zoo waarlijk hebb' dit land altijd gezonde lucht!
Zoo waarlijk hoû de Nijl zijn peil in 't overvloeyen!
En dat dit rijk in tal van kindren aan mag groeyen,
En nimmermeer zijn staf ontwringe uw oud geslacht!

FARAO.

Ik zweere bij dien God, die 't al heeft in zijn macht
En alle ding bestiert, en zet daar voor te pande
Mijn hoofd en erfgenaam, dat binnen dezen lande
't Hebreeuwsche volk altijd zal blijven bij zijn wet,
En trekken, waar 't zich lust, in vrede en onverlet.
Indien mijn nazaat koom dien hoogen eed t' ontwijen,
Zoo moet de Nijl, in bloed verkeerd, na zee toe tijen
Met ongestuimigheid, en aarde en water meê
Van wormen grimmelen, en pest 't vergiftigd vee
Vernielen, kruid en gras verdorren, 't zaad verzengen;
De kale boomen loof noch vrucht te voorschijn brengen;
De menschen met gezwel en zweeren zijn bevlekt;
Met helsche duisternis het aardrijk overdekt;
De nachten zonder dag vervolgen op malkandren;
De huizen kinderloos hun vreugd in rouw verandren; –
Is dat nog niet genoeg, dat dan de zoute sprink[1]
Geen strai den kenne, en al mijn volk te hoop[2] verdrink'.

JOZEF.

O rijk Egypten! 't zal u tot veel winst gedijen,
Dat gij 't Hebreeuwsche volk, in dees benaauwde tijen,
In uwen schoot ontvangt; want alzoo lang gij tracht
Te koesteren dit vroom, godvruchtige geslacht
En uitverkoren volk, zult gij in glorie bloeyen,
En boven uwen wensch u alles toe zal vloeyen,
Natuur u staan ten dienst. De tijd zal komen, dat
De koningen des Nijls, zoo rijk van naam als schat,
Zich zullen in verbond met ons geslacht begeven,
En een Egyptsche vrouw, op Israels troon geheven,
Zal baren eenen zoon, die Israel regeer;
Daar tegens zullen dan in Faro's rijken weêr
Verplaatselingen uit Hebreeuwschen stamme komen
Bewonen nieuwe steên. Wanneer, tot troost der vromen,
De vader van den Vrede en van Godvruchtigheid,
En 's werelds Heiland, lang verkondigd en voorzeid,
Uit 's hemels schoot gedaald, op aarde komt verschijnen,
Zal hij, na zijne vlucht, door wouden en woestijnen,
Hier in zijn ballingschap huisvesting zoeken gaan.
Hij zal Egyptenaars en mijn Hebreën doen staan
Op éénerhande wet, den Godesdienst vermengen,
En leeren ze op één wijs Gode eer en offer brengen.

REI.

Laat ons dat groot geluk toch meê declachtig zijn:
Een heilig hemelsch vier, hetwelk den zonneschijn
In klaarheid overtreft, bestraal' de Zuiderlanden,
En doe der Mooren hart tot God in ijver branden! –

Op de gelukkige regeeringe van Leiden[3].

De Wijsheid houdt het roer des Staats, en Gods bestieren
Geeft haar den schepter der regeeringe in de hand,
Om met voorzichtigheid de burgers te manieren[4],
En Leiden handhaaft trouw de vrijheid van het land;
Zij wordt bevestigd met de Hoogeschool grootmoedig[5],
En met Onsterflijkheid bekroond; Gerechtigheid (dig[6].
Omhelst den vreê; dies vlieën Bedrog en Valschheid spoc-
Het nieuwe Athene groeit, nu 't oude in d' assche leît.

[1]Versta: de springvloed. — [2]te zamen. – [3]Naar 't oorspronkelijke H. S. (van onzekere, wellicht reeds vroegere dagteekening), in bezit van den heer Schinkel. — [4]behandelen. — [5]In latere uitgaaf: „En wordt behandvest met den schoolstaf, rijk van luister." — [6]Later: „dies vlucht het valsch Bedrog bij duister."

FAKKEL

VAN

Dr. JOAN BLAEU[1]

EN

GEERTRUID VERMEUL.

De wakkre Blaeu sloeg 's avonds spâ
Het gulden heer des Hemels ga,
En monsterde alle stralen,
Die vast staan, of verdwalen;
Als Venus, dochter van Jupijn,
Hem, in een ongemaakten schijn,
Verscheen en kwam voor oogen,
Daar hij stond opgetogen.
Zij sprak: „mijn allerwaardste zoon,
Die lust hebt, in der Goden troon,
En 't eeuwigdurend leven,
Met uwen geest te zweven;
Al lang genoeg met ongemak
Gedragen 't aardsch en hemelsch pak,
En Herkles nagetreden,
En Atlas' wijde schreden;
Al lang genoeg, tot 's vaders troost,
Zijn zwakken onderdom verpoosd;
't Is tijd, om eens te hooren
Na 'tgeen u is beschoren.
Ik wijs u na de g o u d e staâ,
Daar is voor u een eedle schat,
Een schoone Maagd ten beste;
Trek heen na deze veste.
Gij zult er vinden aan de Gouw
De lieve lang beloofde vrouw[2],
En u in hare kaken
En vriendlijkheid vermaken.
Of deist ze met bevreesden gang,
Ik zal ze, met een minneprang,
Bedwingen tot mijn wetten,
En 't harde hart verzetten."
Zoo sprak de moeder van de min,
En liet hem met verbaasden zin
(Terwijlen zij ging strijken)
Verbaasd ten hemel kijken.
Zijn boezem brandde straks van hoop,
Die hem den lust van starrenloop,
En 't schrander hemelmeten,
Benam en deed vergeten.
O Blaeu! wat of u wedervaert?
Gij handelt[3] passer, boog noch kaart,
Noch Tycho's[4] wijze boeken;
Gij gaat uw weêrga zoeken,
En Venus' voortgang maakt het spoor,
En wijst u met haar starre voor,
En opent Geertruids armen,
Genegen tot ontfarmen.
Geluk, o blijde Bruidegom!
In Hymens vrolijk heiligdom;
Uw Bruid heeft u genezen,
Laat zij uw spiegel wezen.
Nu staroog op geen ander licht
Als dat er straalt uit haar gezicht;
Nu staroog op haar oogen,
Die alle ding vermogen.
Nu drukt, in 't kussen even klock,

[1]Zoon van den bekenden wiskundige Willem Blaeu (zie lager), en in 1649 uitgever van den vermaarden Atlas (ald.). — [2]Zoo lees ik voor 't bedorven trouw. — [3]hanteert. — [4]De beroemde Deensche sterrekundige Tycho Brahe, zijn vaders leermeester.

Met mond op mond een minneboek;
Nu drukt, met inkt van weelden,
Een huis vol minnebeelden.

Blaauwe scheentje[1].

Blaauwtje zou een meisje drukken[2],
Maar de kunst en woû niet lukken;
Blaauwtje kreeg een blaauwe scheen,
En hij liep al hinkend' heen.
Blaauwtje, met jou blaauwe scheentje!
Lieve, treurt doch niet om eentje;
Heb je een blaauwe kous van doen?
'k Heb er nog van goed fatsoen[3].

Deuntje.

Doe een abel Delvenaartje[4]
Kwam bij Sijtje[5], zeît ze: „vaartje!
Dees wil drukken[6] stijf en sterk,
Help de lansknecht doch aan werk,
Eer je lang hem zoudt verletten;
'k Wil met hem den druk opzetten:
'k Laat de Zonnewijzer[7] staan
Voor de wijzer van de Maan."
Flips zeî: „'k ben een zeepekoker."
„Wel!" zeî Sijtje, „wen je een stoker,
'k Heb in 't stoken geen verdriet;
Stook vrij dat de ketel ziedt."

Op de schoorsteen
VAN JOFFROUW
KATHERINA BLAEU.

De heilige eendracht is het zout,
Dat huis en stad in wezen houdt;
Zij stelt d' oneffenheên gelijk,
En baart een goddelijk muzijk,
Het welk den geest en 't hart verheugt:
Een wijze kent en eert haar deugd,

KASPER VAN BAERLES AANSPRAAK
AAN
JAKOB BAECK[8],
RECHTSGELEERDE;
TOEN HIJ HEM RIED TE HERHUWEN[9].

O Baeck! de Baeck van eerbre zeden,
Die, met een schrandren geest vercierd
En velerlei bevalligheden,
Uw heilge voêster Themis viert;
Wiens tong met honig is begoten,
En sap van duizend aardigheên,
En[1] in uw boezem draagt besloten
De wetenschappen, en al 't geen
De jonkheid leert van minnetreken;
Wat wilt ge mij tot huwen raân?
Wat wilt ge een wijzer hart ontsteken,
En in Cupido's boeyen slaan?
De lieve Barber[2] och! die bluschte
In haren arm mijn kuische vlam,
Toen ik niet vruchteloos haar kuste,
En aan den naam van vader kwam,
Zoo wel gepaard als 't hart mocht wenschen;
'k Heb mij gekweten, als een held.
'k Voel nu de bloem der jeugd verslensen
En d' allereerste hitte smelt,
En leert me met der tijd bedaren.
Mij voegt geen Min, maar deftigheid;
Mijn waarde Baeck! dit voegt uw jaren,
Dit is uw werk, en Venus vleit
En nodigt u. De roode kaken
Der maagden zijn met u gediend;
Uw jeugd is rijp, uw bloed aan 't blaken,
Gij zijt der maagden rechte vriend!
Ga toe, de vlugge minnestoker
Bestel u wapens en geweer;
Trek pijlen uit een volle koker,
En tref de vrijster, u tot eer!
Het minnekozen past uw zinnen,
Mij wijze woorden. Uw gezicht
Ontvonkt de jeugd, uw oogen minnen:
Nu hecht op mij geen wulpsche schicht.
Uw Mei die bloeit noch ongeschonden,
Mijn bloed verkoelt. Gij, in uw kracht,
Verbeidt de vrolijke avondstonden,
En ik verslijt den naren nacht
In eenzaamheid. De Kraamgodesse
Verheuge u met een jonge spruit;
Ik heb volleerd mijn huwlijkslesse,
En munt door zeven kinders uit.
'k Wil u dat ampt dan overgeven;
Op, vrijer! na de vrijster toe,
En kus haar, dat de kuskens kleven,
En streel, en word geen kussen moê,
En spreekt: „mijn echt moet wel gedijen,
Mijn liefste eerlange zwanger gaan!"
Ik, onbekwaam tot dartel vrijen,
En om mijn egâ nog belaân,
Leg hier de wapens neêr met vreden;
't Is voor dees tijd genoeg gestreden.

(Uit Van Baerles Latijn vertaald).

Grafdicht
OP JONKVROUW
ISABELLE LE BLON[3].

Wie hoor ik op mijn graf?
Gij minnaars, gaat er af!
Wat koomt gij rouwe dragen,
En mijne dood beklagen?
Ai, staakt uw droef gesteen!
Schept moed, en weest te vreên,
En wenscht mij niet op aarde
Bij u te zijn in waarde.
De wereld die is toch
Vol valschheid en bedrog.
De mensch leeft met bezwaren,
Om schatten te vergâren;

[1]Aan Joans broeder Cornelis. — [2]Niet als plaatdrukker, maar aan zijn hart. – [3]Men herinnere zich Vondels kousenneering. — [4]Zeker zeepzieder Filips van der Gijzen. — [5]Cornelis' zuster, Lucia. — [6]Zie aant. [2]. — [7]In den gevel van Blaeu's huis. — [8]Zie boven, bladz. 305a. — [9]In Mei 1636; zie Hoofts Brieven III, blz. 123, en verg. Tesselschade Roemers en hare vrienden, blz. 17 en v.v.

[1]Versta, naar den thans verouderden zinbouw: En die. [2]Zijne, in den vorigen zomer overleden vrouw, Barbara. – [3]De dochter van den op bl. 307a vermelden Michael.

Daar alles, wat men ziet,
Veel minder is dan niet,
En in 't rechtvaardig oordeel
Heeft niemand eenig voordeel.
Zelf d' allergrootste vreugd,
De schoonheid en de jeugd,
En kan niet lange duren;
't Moet al den dood bezuren,
Hoe machtig en hoe rijk,
't Vergaat tot stof en slijk.
Al wat er is geboren
Werd[1] asch, als 't was te voren.
Ik rust hier wel te vreên,
Ea ben u voorgetreên,
En zal uw komst verbeiden,
Om, zonder meer te scheiden,
T' ontvangen zelf van God
Het onvergankelijk lot,
En, na een zalig sterven,
De zaligheid te erven.

(Overleden den 28 van Zomermaand 1636.)

VERTROOSTING AAN DE OUDERS VAN ISABELLE.

Mijn ouders! weest gerust,
Ik ben met grooten lust
Van d' aarde hier gescheiden,
Om u te gaan verbeiden
In 't Hemelsche prieel,
Der vromen erfdeel;
Daar hoop ik mijn behoeder[2],
En ook mijn lieve moeder,
T' aanschouwen met geneucht
In eindelooze vreugd,
Bij d' engelen daar boven,
Die hunnen Schepper loven.

OP JONKVROUW

ISABEL LE BLON.

Hier sluimert Isabel le Blon,
Die, als een roosje met de zon,
Blijgeestig op haar steeltje stond,
En riep met een bedauwden mond:
„Wat is de schoonheid? wat 's de roem
Der jonkheid anders, als een bloem?"
Dit was haar eerste en leste leer,
Toen zweeg ze stil, en sprak niet meer.

DE MUSCH VAN SUZANNE BARTELOT[3].

(UIT BAERLES LATIJN VERTAALD).

Muschken! voêsterkind, te minne
Bij de minnelijke Maagd;
Vleyertje van uw vriendinne,
Die uw gild den kranz ontdraagt,
En, hoe kleen, in wetenschappen
Baas en overvlieger zijt,
En met tjilpen, hupplen, trappen,
Boertig pikken alletijd,
Uw Suzanne kunt verkwikken,
En doen lachen, en nu stout

[1]Thans wordt. — [2]vader. — [3]Voordochter van Hoofts tweede vrouw.

In de pruik[1] op 't hoofd koomt pikken,
En haar met de tuitjes[2] houdt;
Dan van daar om laag komt vliegen,
En op nek of armen zit,
Armen, die het sneeuw bedriegen;
En van daar op 't hagelwit
Van haar borsjes alle beide
Spelen loopt, en zoekt er rust,
Op Cupido's rechte[3] weide,
't Lokaas van den lieven lust; –
O mijn Musch! hoe hooge sprongen
Doet uw luk! wat lof verdooft
Uwen lof, altijd gezongen
Van 't onsterfelijke Hooft[4]!
Zeg me doch, wat Jachtgodinnen,
Boschgod, Pales, of wat Pan,
Of wat Goyer[5], ruig van zinnen,
Die de nestjes steuren kan,
U verkocht, ter goeder uren,
Aan de tangre[6] Bartelot,
Om, in spijt van uw geburen,
Vogelnest en musschepot,
Tot haar boezem in te sluipen?
Of nu d' een, nu d' andre knie
Te genaken? of te kruipen
Langs dees hand, en dan langs die?
't Lichaam te betreên, waar 't schoon is,
Met uwe korte pootjes? ach!
Een genade, die Adonis[7]
Noch Menalkas[7] beuren mag.
Zedig durft ge 't beksken stippen
In den onbevlekten mond,
En ontwijdt de maagde lippen,
Zonder vlek, en zonder wond:
En gij zuigt er, en gij lekt er
Lekker spogjen, en gij drinkt
Honigdauw, en wijn, ja nektar,
En al wat men zoeters schinkt.
Op de schouders laat ge u dragen,
En schijnt Isis zelf alreê,
En wat meer, naar uw behagen,
Als de maagd en moeder meê;
En gij tjillipt haar in d' ooren,
En, hoe heet en geil van min,
Nochtans luistert (kan men 't hooren)
Gij haar schaamte en kuischheid in;
En gij kust het roode koontje,
Daar een hoveling op vlamt,
Of een trots Bewindheers zoontje,
En geen klaauwtjen 't kaakske schramt.
Gij belonkt haar heldre lonkers,
Spiegelt daar u zelven in,
En, verbaasd door veel geflonkers,
Wordt ontvonkt door eige min.
Gij ziet hier, vol wonderheden[8],
't Glazen huis aan, reis op reis,
't Hof der drie Bevalligheden,
Dat u strekt een braaf paleis,
Daar Pyraam[9], Catul[10], Leander[9],
Die in zee zonk, of Achil,
Schoone Faon[11], d' een bij d' ander
Wel in herrebergen wil.
Huppelende wel te vrede
Op het nette parlesnoer,

[1]Gelijk steeds voor haar. — [2]vlechten. — [3]ware. [4]Zie Hoofts verzen op de Musch van Oreade (Ged. II. bl. 75). — [5]Gooische boer. — [6]tengre, teedre. [7]Voor deze of gene aanbidders. — [8]bewondering. — [9]De minnaars van Thisbe en Hero. — [10]De Latijnsche minnedichter en minnaar van Lesbia. — [11]Saffo's lief.

Pikt ge telkens, treê bij trede,
In de perlen, die een boer
Op den oever heeft gevonden
Van Hydasp, den kostlen[1] vliet,
Of een slaaf uit Indus' gronden
Vischt, en zijnen meester biedt.
Komt de honger u bekoren,
Zoo verteert uw hart, van spijt,
Omdat gij zoo lang verloren[2]
In de harde steentjes bijt,
Omdat ze u te leure stellen;
't Missen van uw onderstaan[3]
Geeft u oorzaak u te kwellen,
En gij vliegt er af en aan;
En gij wilt ze telkens hebben,
En gij wilt ze weder niet,
En gij grijpt ze met de nebben,
En verpikt ze, van verdriet.
Kleur en ronde[4] uw oogen rooven[5],
Uw onnoozelheid[6] aldus
Doet Suzanneke gelooven,
Dat ge 't brein hebt van een musch.
Gij durft wel op 't schaamrood laken,
Dat het reine bed bespreedt,
Springen, en de koets[7] genaken,
Daar zich Bartelotte ontkleedt;
Daar de zon[8] zal onderduiken,
En haar beentjes kruisen koomt,
En het licht der oogjes luiken,
Daar ze zoo genoeglijk droomt;
Daar ze van den zachten wieger[9]
Opschiet, in de ledekant,
En den tjilper en den vlieger
Na zich lokt, met mond en hand.
Leest ze rijmen van omhelzen,
Minnebrief, of deftig dicht,
En het bloedig spel van Velzen[10],
Daar heur vaders geest in licht,
Dan schijnt gij den zin te vatten;
Maar uw wiekjes schudt gij meest,
En verkiest de zij der Katten,
Als zij Bato's[10] treurspel leest.
'k Zie nu treuren, droef en drukkig,
D' arend van den God Jupijn;
't Kleene Muschken is gelukkig,
Bij dat groote vogels zijn!
Zou Jupijn, die 't al doet trillen,
En de rotsen breekt, als glas,
Nu niet om zijn schepter willen,
Dat hij ook een Muschken was,
En den Hemel mocht verruilen,
Voor de kamer van dit slot,
Daar mijn muschken in mag schuilen
Bij de blanke Bartelot?
Febus wenschte een musch te wezen,
Woû dees Dafne met hem door;
Peleus' zoon[11], in musch verrezen,
Nam er geen Brizeïs voor;
Paris kwam in musschevcêren,
Zoo hij die Helene kreeg;
Mars zou in een musch verkeeren,
Zoo dees Venus voor hem neeg;

[1]Thans kostelijken, kostbren. — [2]om niet, te vergeefs. — [3]ondernemen. — [4]Thans rondte. — [5]Rijmshalve, maar min gelukkig, voor bedriegen (verg. het Lat. fallit color). — [6]Hier voor onverstand (Latijn deficit prudentia). — [7]bed ('t Fransche couche). — [8]Versta: het meisjen zelf. — [9]Versta: den slaap. — [10]Hoofts Gerard van Velzen en Bato. [11]Achilles.

Flaccus[1] woû een musch gelijken,
Gaf dees Lydia gehoor;
Gal[2] uit musschenoogen kijken,
Had hij deel aan dees Lycoor.
En Tibul[2], met musschevloglen,
Vloog bij deze Delia;
Stella[3] (onder andre voglen)
Snorde deze Hyas na.
Elk van hun wenschte in een muschken
Te verandren zijne jeugd,
Om een bijslaap, om een kusken
Van die Maagd, om al die vreugd!
Eksters, groene papegaayen,
Hanen van uitheemschen slag,
Tortelduiven, paauwen, kraayen,
Treurt, zoo treuren helpen mag!
Watervogels, en faizanten,
En gij al, die, in de kouw,
Zonder hoop, van alle kanten
Zit betralied, maakt nu rouw,
Die[4] u moet met water lijen,
En met haver wordt geloond;
Daar ons muschken, t' allen tijen,
Huis en hof en burg bewoont;
Vrij en vrank op leî en panne,
Spitsche en steile torens zweeft,
En de kamer van Suzanne
Tot vertrek en woning heeft;
En zich mest met lekkernijen,
Daar men joffrouws tafel dekt,
En laat d' arend dat benijen,
En de duif, die Venus trekt.
Muschken, schrander, gaauw en aardig!
Uw vernuft en snedigheid
Maken u de starren waardig,
Daar men u een plaats bereidt.
Gij bestiert, dat nimmer faalde,
Overkunstig, na als voor,
Met uw beksker joffrouws naalde,
En trekt gaauw le draadjes door.
'k Ga in uw geleerdheid weyen,
'k Zie wat Bartelot beschikt,
Die gij werken helpt en neyen[5],
Als zij hemd en neusdoek stikt;
Huif en sluyer helpt ge zoomen,
Die Thalas zijn Cinxia[6]
Zou vereeren, om te komen
Aan haar gunst en haar genâ.
Gaat de jongkvrouw zich onthullen,
Gij ontspelt haar huive knap;
's Morgens vlijt ge pruik en krullen,
Kemt heur haar, en zet heur kap.
Wat mag nu Arachne weven?
Pallas, die de wolle spint,
Moet het met haar schietspoel geven[7],
Nu een musch d' olijfkroon wint.
Peneloop! hoe kan ik prijzen,
Dat gij uw tapijten neit?
't Muschken laat zich onderwijzen,
Zie eens, hoe 't borduurt en breit!
Geestig Muschken, puik van geesjes,
Koning, Professoor, en Drost,
Kroon van uws gelijke beesjes,
Kleene naayer om den kost;

[1]Q. Horatius, de Lat. dichter. — [2]Gallus en Tibullus, de Lat. minnedichters. — [3]Lat. minnedichter. — [4]Gij, die. — [5]naayen. Van Baerles verzen waren daarom aan de musch, als meester in de naaikunst (artem nendi eductus), gewijd. — [6]De door den Romein Thalassio geroofde Sabijnsche maagd. — [7]Nam. gewonnen.

Geestiger dan alle musjes,
Die, te Muiden op het slot,
Kunt voltooyen alle lusjes;
Vreugd en troost van Bartelot!
Die uw dichter niet verlegen
Laat, maar rijke stof bestelt,
Zoo hij, met nog meerder zegen,
Uwen roem op maat vermeldt.
'k Most uw tjilpen dus verbreyen,
En wat kunst uw naalde ons gaf;
'k Zal uw uitvaart gaan beschreyen,
En dit snijden op uw graf:

„Hier leît een musch, Suzannes tijdverdrijf en bel[1];
Suzan, het tijdverdrijf der musch, acht dit voor spel."

Waarschouwing

VOOR[2] HET

Muschken van Suzanne Bartelot[3].

Betrouw uw zinlijkheid en lusje
Niet al te veel! Het is geen muschje,
Onnoozle maagd! dat met u speelt,
Uw spogje zuigt, uw kaakskens streelt,
Uw lipjes kust, of prikt uw tongske
Of blanken hals; 't is Venus' jongske,
Het welk aldus, in musschenschijn,
Uw kuischen mond met zoet venijn
Vergiftigt. 't Zal zich openbaren.
Als 't vier, door al uw bloed en aren,
Zich over 't gansche lichaam spreidt,
En gij uw ongeval beschreit.
Het is gewoon vermomd te vliegen,
Om simple harten te bedriegen.
Gedenk, hoe 't Dido is vergaan,
Toen 't (in gestalte van Ascaan,
Nadat het uitschoot wiek en pluimen)
In haren schoot lag, op zijn luimen.
Het bijtje geeft een honigvliet,
Maar wie en vreest den angel niet?
Dat schalleke en doortrapte wichtje
Gebruikt zijn beksken voor een schichtje!
De veders, blinde Bartelot!
Bedekken dikwijls eenen God.
Wie kon Jupijn toch onderkennen,
Bekleed met witte zwanepennen?
't Is zorgelijkst, met musch of zwaan
En tamme vogels om te gaan;
Dat leert men best uit Leda's klachten!
Men kan zich voor een arend wachten,
Die in de lucht uit rooven vaart,
En zelf geen konings kinders spaart.
Zij leggen toe op ondermijnen,
Die anders zijn, en anders schijnen;
Het is oprecht, dat nimmer liegt,
Maar valsche verwe en schijn bedriegt.

[1]Rijmshalve, maar min gelukkig voor speeltuig. — [2]Versta tegen, en verg. boven, blz. 281b, aant. [10]. — [3]„De musch, opgeblazen van 't lof uwer veirzen, heeft, eer de gedichten van Plemp en Vondelen hier havenen konden, haren staart gelicht," enz. (Hooft aan Van Baerle, 10 July 1636; Brieven III, bl. 142).

De Bruiloft

VAN DEN HEER

JACOB JACOBSZ HINLOPEN,

RAAD EN OUD SCHEPEN,

EN JONKVROUWE

SARA DE WAEL.

De wulpsche en wufte min, die dartele gemoeden
En onbeslepe jeugd beheerscht, en helpt aan 't woeden,
Zoo ras de borst ontvonkt van een onhemelsch vuur,
Dat haar ontaardt van een bezadigder natuur; —
Ik meen Cupido (voor wiens boog en schichten vloden
Misleide zielen, en belachelijke Goden)
Hier uitgesloten blijf! De kuische en eerbre trouw
Kent hem noch Venus niet, noch eerde nooit een vrouw,
Opborrelende uit schuim, en die met natte haren,
In 't boot van perlemoer, te Cypers[1] kwam gevaren.
Och neen, een andre vlam hier bruiloftstichtster was,
Die, als[2] de Noortstar trekt de naalde van 't kompas
Na zich, ook t' zamentrok de harten die hier paren.
De zuivre liefde helpt dit stemmig paar vergâren,
Daar zij al stil belaagt, en in het heimlijk mikt
Op twee, malkander lang van boven toegeschikt.
Zij spilde geen geweer. Haar pijlen wrochten wonder,
Als zij te raken paste een ieder in 't bijzonder
Het scheen bijkans een droom: zij stonden beide stom;
Dies greep ze elks rechte hand, en sprak: „heer bruidegom
En uitgeleze bruid! schept moed, en wilt u dragen
En voegen in dien staat na 's Hemels welbehagen;
Opdat hij anders niet aan ieders voorhoofd speur',
Dan dat uw beider wil hange aan zijn willekeur.
Hij die vereenigt zoo veel Hemelsche lichamen
Door onderling verdrag, en krachtiglijk te zamen
Den ronden aardkloot bindt, en op twee punten wikt,
Heeft, tot een merk van gunst, uw huwlijk toegeknikt.
De bruigom stemt haar toe. De bruid, aan 't overwegen
Van dit gewichtig stuk, stond stom en gansch verlegen,
En sprak ten lange leste: „ô droeve en leide[3] maar!
Mijn hals verworpt dit juk, dat pak valt mij te zwaar!
Een andren aan te slaan, mijn vader laten varen,
Wiens drempel zedig mij betrouwd is te bewaren;
Wiens huiszorg ik verstrekke in zijnen ouderdom,
Nu hij zijn oga derft, die vlijtig na hem om
Te kijken plag, en voor zijn zwakheid was zorgvuldig;
Ik ben niet meer mij zelf, maar hem te dienen schuldig.
Dies neem mijn onschuld[4] aan, op reden vast gegrond."
De Liefde sprak: „vergeefs weêrstreeft gij 't echtverbond;
Bedenk uw eigen beste, en laat uw hart verwekken
Van hem, die t'effens man en vader zal verstrekken;
En, als de dood van hier den ouden vader rukk',
U diene als trouwste voogd, en trooste in zulk een druk.
De vader troost zich dit, de vrienden met hun allen;
Dies 't lot, dat in uw schoot van boven is gevallen,
Gewilliglijk omhels." Toen zag men hare jeugd
Ontvonken, rood van schaamte, en, half van rouw en vreugd,
De tranen langs de wang afrollen en zich spreyen,
Als die haar maagdom nog voor 't einde woû beschreyen;
En Sara gaf bedrukt stilzwijgend te verstaan,
Dat zij Hinlopen zag voor haren bruigom aan:
„Gespelen!" sprak ze, „gaat, en helpt uw Mei-tijd vieren.
Gaat, helpt den maagdenrei met krans en zang vercieren;
Mijn lente neemt verlof, en scheidt met haar seizoen,
Ik volg mijn speelgenoot, en trede op spader groen."
De t'zamenvoegster[5] deed hun beide harten branden,
En vlechtende wel vast het paar verloofde handen
In een, verhief haar stem, en goot dus overluid
Den zegen over d' echt der twee gelieven uit:

[1]Cyprus. — [2]gelijk. — [3]leede, booze. — [4]verontschuldiging. — [5]Versta „de zuivere Liefde" van straks, of „Vrouw Huwelijk" van later.

„Gij, die van jaar op jaar, door milde zegeningen,
Veroorzaakt teelt op teelt en vruchtbaarheid der dingen,
Alscheppende natuur, die alles onderhoudt,
En schaklende eeuw aan eeuw, de wereld stut en bouwt;
Die elementen leert omhelzen huns gelijken;
De beurten stiert, en voedt in zoo veel koninkrijken
D' onsterflijkheid des tijds, ô onbepaalde ziel
En oorzaak, dat 't gevaart' der wereld nooit verviel; –
Begunstig met uw gunst dit waarde paar, ô vader!
Hetwelk gij heden bindt met eenen band te gader;
En zegen het, dat, eer de zon de maagd bestraal',
Uit deze twee verrijze een jonge Jan de Wael,
Of een Hinlopen, die zijn oudren zij gegeven
Ten zoeten troost en hope en kortswijle in dit leven;
Die, zijner ouderen beeld, ook in den lesten dag
En zalige ure, in vreê hun oogen luiken mag!"
Zoo sprak zij, en verbond terstond deze echtgenooten,
Als[1] ik de bruiloftzaal zag in 't verschiet ontsloten:
De Bruigom trad vooruit, zijn ega volgde hem;
De speelnoots, daar te feest genood, haar schelle stem
Verhieven orgelzoet. Elk zweeg, als zij aanvingen,
Het vrolijk paar te lief, den echtlot toe te zingen.

HUWELIJKS-LOF.

I.

Lof, lof zij dees Godinne,
Die daaglijks 't een geslacht aan 't ander strengelt,
En niet door geile minne,
Als Venus deê, het bloed der wulpschen mengelt;
Maar redelijk en zedelijk
Kan, door haar kracht, bewegen
Die Min verachten, en wettelijk betrachten
's Hemels zegen.

II.

O voêstervrouw der vromen!
Door u is 't, dat den oudren wordt gegeven,
Met juiching uitgenomen[2]
In 't derde lid hun blijdschap te beleven;
Dat uit hun struik verrijst het puik
Der ranken, elk om 't brave,
Die nog op heden verwekken d' overleden
Uit den grave.

III.

Wat waar 't, rampzalig mensche!
Indien ge most uw lieve weêrga derven?
Al hadt ge 's harten wensche
In eenzaamheid, gij kwijnend heen zoudt sterven;
De goude torts des dags zou korts[3]
Vergeefs op onze daken
Zoo helder lichten, noch menschen aangezichten
Meer vermaken.

IV.

Of zoo m' in 's Huwlijks stede
Voor Venus smookte alleen met wierookvieren,
De menschelijke zede
Waar haast gelijk den aard der wilde dieren;
En elk zou boos en wetteloos
Uw kerken gaan ontwijen,
Nu vrank en veilig betreden van die heilig
Willen vrijen.

V.

Lof, lof zij dees Godinne,
Die in haar stoel zoo heerlijk zit bepereld,
En als een Keizerinne
Een schepter draagt van 't reedlijkst deel der wereld.
Lang dure uw rijk, vrouw Huwelijk!
Groot werde[4] uw heerschappije;
Eerlange doet ze ontzien ons Tegenvoetsche[5],
Uw partije!

[1]Toen. – [2]bijzondere. – [3]binnen kort, weldra. [4]Thans worde. — [5]Voor tegenstreefster.

BEHOUDE REIS AAN WILLEM PIZO,

GRAAF MAURITS VAN NASSAUS[1] DOCTOR,

staande op zijn vertrek naar Breziel[2].

O Pizo! die, tot 's Graven heil,
Naar 't suikerland, Breziel, gaat varen,
Gewenschte wind die vare in 't zeil,
En voere u veilig door de baren,
En zette u vrolijk op het strand,
Daar Nassau nu zijn vaandel plant.
Geen menschevreter knage uw been,
Geen kogel kwets' gezonde leden,
Daar 't rookt[3] en bagelt om u heen;
En, is er kracht in mijn gebeden,
Zoo smette u geen vergifte lucht,
Zoo volge uw ampt een goed gerucht.
Gods zegen vloeye in d' artsenij,
Die gij tot 's meesters kwaal zult bruiken;
En wat gij voorneemt, dat gedij
Zoo wel, dat wij in Holland ruiken,
Hoe Maurits' grafelijke gunst
Beschenkt uw kostelijke kunst.
De zege, die de vorst behaalt,
Wordt dan uw zorge toegeschreven;
Uw eer met zijn triomf bepaald,
Door zoo veel Indiaansche steden,
En over al den Oceaan,
Van schat en schepen overlaân.
Uw pillen wijken dan in faam
Geen Roomsche Piso's[4] noch hun bonen[5],
Wier oude en lang bekende naam
Nooit kwam ter ooren hun, die wonen
In d' andre wereld wijd en zijd,
Ontdekt bij[6] onzer oudren tijd.
Dat wenscht u mijne Poëzy,
Waarna uw drooge lippen dorsten;
Dat wenschen hartelijk met mij
Zoo veel geleerde en brave borsten,
Die deerlijk[7] op den oever staan,
En sterven, nu gij t' zeil moet gaan.

[1]Graaf Joan Maurits, tot Landvoogd van Brazilië benoemd. — [2]In Oct. 1636. – [3]Van kruid damp. – [4]Des dichters Horatius' bekende lettervrienden. — [5]Eig. erwten, naar de bekende beteekenis van den naam. — [6]door (verg. 't Eng. by). — [7]verslagen. — [8]Naxos, waar Ariadne door Theseus achtergelaten, en door Bacchus gevonden was.

Rei van Bachanten.

Toen Bacchus lag en sliep
In Ariadnes armen,
„Evoë, Evoë!"
Al 't leger zong en riep.

De zee en 't eiland[8] klonk
Van bommen en cymbalen;
Evoë, Evoë!
Wat voeten had, dat sprongk.

De Saters dansten voor,
Op 't schreeuwen der Menaden:
„Evoë, Evoë!"
Neptuun lag op zijn oor.

Sileen, het volle vat,
Verzopen op zijn ezel,
Evoë, Evoë!
Wist naauwlijks waar hij zat.

Zijn ezel hiel den trant.
Gods schildknaap[1] zat en ronkte;
Evoë, Evoë!
Het dier had meer verstand.

Sileen reed averechts,
En als hij was aan 't vallen,
Evoë, Evoë!
Dan stutten hem zijn knechts.

Wie hand sloeg aan den thyrs,
Most machtig zijn te vegen[2],
Evoë, Evoë!
Een beker met een suirs[3].

De spiesen, groen van blaân,
Vast drilden hene en weder,
Evoë, Evoë!
Geen boksvoet[4] recht kon staan.

De Nymfen hallef naakt,
Met ongesnoerde vlechten,
Evoë, Evoë!
Van Bromius[5] geraakt[6],

Die hadden, met haar kleed,
De schaamte ook uitgetogen,
Evoë, Evoë!
Wat Sater was dit leed?

Zoo sleten zij dien nacht,
En toen de dag kwam rijzen,
Evoë, Evoë!
Sliep Bacchus warm en zacht.

De bruid sloeg de oogen op,
Daar kwam de zon uitstralen;
Evoë, Evoë!
Wie zag ooit schooner pop?

De bruîgom loech haar toe,
En kuste mond en wangen,
Evoë, Evoë!
De bruid nam 't al in 't goê.

Nu docht[7] ze om Theseus niet,
Den trouweloozen vrijer,
Evoë, Evoë!
Die haar op strand verliet.

Ze omhelsde een beter lot,
In haren schoot gevallen,
Evoë, Evoë!
Den vriendelijksten God.

De wijnstok wies om 't bed,
En hing van trossen zwanger,
Evoë, Evoë!
Het mager strand werd vet.

De myrth besloeg den grond,
Een luchtje blies violen
Evoë, Evoë!
En rozen uit zijn mond.

Maar eindlijk, afgesloofd
Van kussen en omhelzen,
Evoë, Evoë!
Nam hij haar kroon van 't hoofd.

Hij smeet ze naar zijn troon,
De steenen werden starren[1],
Evoë, Evoë!
Hoe heerlijk blinkt haar kroon!

Daar hangt ze noch te pronk[2];
Tot haar gedachtenisse,
Evoë, Evoë[3]
Zijn lief dees glorie schonk.

GELUK AAN DEN HEER GERARD SCHAEP, MET ZIJN BURGEMEESTERSCHAP.

Een heerelijker glans bekwam
De wapenkroon van Amsterdam,
Toen gij beklomt den hoogen trap
Van 't eerlijk[1] burgemeesterschap.
Wat gaf de zon een blijden schijn,
Toen Schapen Herders zouden zijn
Van menschen, en de kudden voên
Met bloemen, kruid, en klavergroen,
En drenken ze aan den Amstelvliet;
Daar die in 't Y vol schepen schiet.
Regeeren voegt niet alle man,
Maar een die tegens moeite kan,
En tegens last en arbeid trotsch
Is opgewassen, als een rots,
Die, met een onbeteuterd hart,
't Geweld van 's werelds baren tart.
Dees houdt zijn zinnen in den dwangk,
En gaat recht door den rechten gangk,
En maakt (wie geemlijk mort of knort)
Dat elk bij 't recht gehandhaafd wordt.
De grijze Romers haalden vroeg,
Zoo dappre helden van den ploeg,
En hebben zoo hun naam verbreid,
En de oude vesten uitgeleid.
De deugd, na 't mikken, treft haar wit,
Als zulk een op drie kruisen[5] zit,
Die d' eerste oprechtigheid gelijkt,
En geen Sabijnschen tabbert wijkt.
Dees stad aan zulk een bloed[6] betrouwd,
Heeft zoo te water uitgebouwd
(Dat eerst slechts netten droeg en torf)
Haar beurs die, als een bijenkorf
Vol bijen, nu van koopmans krielt.
Hoe vele vloten zijn vernield
Door vloten, op heer Gijsbrechts erf
En arrebeidzaam timmerwerf
Getimmerd. Hoe getrouw en mild
Heeft zij ten oorelog gespild
Haar schatten, om haar vrijdoms wijk
Omhoog te heffen, uit het slijk;
Dies dankt haar nog de heele Staat.
Indien ze slechts geen zijgang gaat,
Noch afwijkt van der oudren baan;
Zij zal den ganschen Oceaan
Doen luisteren naar keure wet,
Van daar de dagtorts uit haar bed
Des morgens rijst, tot daar ze daalt,
En 't hoofd bij Thetis onderhaalt.
De krijg, na eenen fellen eisch,
Zal baren liefelijken peis;

---

[1]Sileen, als volger van Bacchus, gelijk Sanche Panche van Don Quichot. — [2]schoon te vegen, te leêgen. [3]in een ommezien. — [4]Sater, volgeling van Pan. — [5]Bacchus. — [6]Versta: door den Wijngod getroffen, van wijn bevangen. — [7]Voor dacht.

[1]Naar de Grieksche legende, die Ariadne aan den hemel verplaatste. — [2]Als sterrebeeld van haar naam. — [3]Hier voor Bacchus zelf. — [4]In zijn oorspronkelijke beteekenis van glansrijk. — [5]Versta: het stoelkussen met het Amsterdamsche wapen versierd. — [6]geslacht.

Dan worden wreede wolven tam,
Dan zult gij vrolijk, op den Dam,
Den veldheer[1], in 't geweer verwacht,
Verwellekomen, uit zijn jacht.
Terwijl de tijd die feest vertrekt,
En u de zorg in 't bedde wekt;
Daar uw Marie[2], vrij en stout
Het woord der burgerije houdt[3],
En strekt, als zij haar vaarzen leest,
't Afzetsel van Oom Spieghels[4] geest;
Terwijl gij elk en haar beschut,
Werd u gewenscht al 't geen het nut
Van 't algemeen vereischt, en dat
Gij leeft, in 't leven van uw stad!

Spiegel
VAN
MARIE SPIEGEL,
GEMALIN VAN BURGEMEESTER GERARD SCHAEP.

O Spiegels kind! terwijl uw schoone schijn
Recht voor u leeft in zuiver kristalijn,
En gij u tooit van vlek en misstal[5] schuw,
Zoo spiegelt zich de Minnegod in u.
Hij ziet zijn toorts, zijn koker, zijnen boog,
Zijn lodderlijk in uw bekoorlijk oog;
Waarmede gij doorstraalde 't jeugdig hart
Uw bruidegoms, toen hij uw vrijer werd.
Als gij daarna gebruikt, tot 's levens toom,
Het zedebock van Henrik, uwen oom[6],
En voor uw ziel den Hartespiegel hangt,
Waarvan uw hart verlicht zijn wet ontvangt;
Dan leert gij, hoe de zedigheid en deugd
Bij vrouwlijk beeld en lichaams schoonheid veugt[7];
Hoe ware deugd in wel gedaan[8] gestalt,
Als steen in goud, het oogemeer gevalt.
Gij overlegt, wat wel, wat niet betaamt,
En verft de wang met eerbaarheid en schaamt;
In dat cieraad verlustigt zich uw geest,
Die Poezy als bloemen t' zamenleest,
En 't eelste puik tot eenen ruiker schikt,
Waarmede gij uw waarde Schaep verkwikt,
Als die, vermoeid van landzaak of geschil,
Zijn lief ontmoet, daar 't hart bij rusten wil.
Dan heldert hij zijn voorhoofd van de kreuk,
En wordt vermaakt met aardigheên of spreuk,
En hoort, hoe wel 't een hoofd der rechtren staat,
Dat het niet passe op 's vollcks gunst of haat.
Dan stapt gij, als vrouw Porcia[9], hem voor,
En wijst uw man uw eigen grootvaârs[10] spoor,
Dien Amstels Raad verkoos tot vrijheids mond,
Toen zij zich wees en zonder vader vond[11];
Toen hij verstrekte een Cato van zijn tijd,
Waarvan ik roem, dat gij de dochter zijt;
Niet slechtelijk gesproten uit dat bloed,
Maar uit zijn aard, en eerelijk gemoed.
'k Zie Pallas, gaat gij zonder zusters treên;
Verzelt gij haar. 'k zie drie Bevallijkheên,
Of zulke drie, als Paris voor zich had,
Toen hij beducht in zijne vierschaar zat.

[1]Frederik Hendrik. — [2]Zie 't volgende gedicht. — [3]Voor de burgerij optreedt. – [4]Haar oudoom, de Leerdichter Hendrik Laurensz. — [5]Thans misverstand. — [6]Zie aant. 4. – [7]voegt. – [8]welgeschapen, deugdelijke. [9]De dochter van Cato en gemalin van Brutus. — [10]Jan Laurensz. — [11]Bij den ommekeer van 1578.

Op d' Afbeeldinge
VAN JONKVROUW
CORNELIA SPIEGEL[1].

Cornelia, voorzien van pijl en bogen[2],
Treft harten in de bosschen, en terwijl
Zij jaagt en rent, doorschiet ze met een pijl
Den jongling, uit den Spiegel van haar oogen;
Daar schuilt de min, en mikt met boog en schicht.
Zoo veel vermag haar vriendelijk gezicht.

AAN DEN HEER
CONSTANTIJN HUIGENS,
RIDDER, HEER VAN ZUILICHEM,
RAAD EN SECRETARIS VAN ZIJN HOOGHEID,
OP HET OVERLIJDEN VAN ZIJN GEMALIN,
MEVROUW
SUZANNE VAN BAERLE[3].

Is Zuilichem een sterke zuil,
Hij wankel niet noch wroet' den kuil
Van 't graf (waarin zijn Ega leît
En slaapt, en wacht op d' eenwigheid)
Niet open, noch verstoort Gods akker,
En roep zijn lijkrouw telkens wakker.
Het treuren baat den doode niet,
En voedt des levenden verdriet;
Al zocht gij schoon, met Charons schuit,
Eurydice[4], en al kon uw luit
De harp van Orfeus zelf verdooven,
Gij speelt haar geest niet weder boven.
En waar dit mooglijk te geschiên,
Gij zoudt niet laten om te zien[5],
En haar verliezen, nat beschreit,
Daar 't licht en nare duister scheidt.
Uw morgenstar zou u ontzinken,
Daar onze zon begint te blinken.
Wat moeit gij 't onverbidzaam[6] hol?
Uw schoone bloem is in haar bol
Gekropen, om weêr op te staan,
Daar haar geen hagelsteenen slaan,
Noch al te heete stralen roosten.
Gij kunt u met d' afzetsels[7] troosten.
D' afzetsels, daar haar ziel in leeft,
Haar geest en zedigheid in zweeft.
De mensch, die naar het oog vergaat,
Herleeft onsterflijk in zijn zaad.
Al schijnt de zerk 't gezicht te hindren,
Men ziet de moeder in haar kindren.
Der kindren wakkere oogen zijn
De spiegels en het kristalijn,
Waarin der ouderen gelaat
En schijn en aanschijn voor ons staat.
't Zijn onversterfde[8] schilderijen,
En verwen, die ons hart verblijen.

OP MEVROUW VAN
ZUILICHEM, SUSANNE VAN BAERLE.

ZIJ SPREEKT:

Wat schreit mijn vasthart[9] hier, en staat gelijk een post,
En smilt een druk altoos?
Gij trouwde een bloem, een roos,
Susanne; – en wist gij niet dat die verwelken most?

[1]Maria's zuster. – [2]Rijmshalve juist voor 't omgekeerde. [3]10 Mei 1637. – [4]Orfeus' gade, naar de Grieksche legende, in de Onderwereld door hem opgespoord. – [5]Gelijk Orfeus. die daardoor Eurydice weder verloor. — [6]onverbiddelijk. – [7]Hunne vijf kinderen. — [8]onverdichte, ware. [9]Zinspeling op Huygens naam en leus (Constanter).

Op MARIA ELIZABETH BLAEU.

Hier rust Maria, snel verdord;
De tijd der schoonste bloem is kort.

UITVAART VAN JACOB BAECK[1],

LICENCIAAT IN DE RECHTEN;

AAN

NIKOLAAS VAN DER HAES,

OUD-PROFESSOR.

Nu is, natuurgeleerde Haas!
Dees ced'le ziel van Baeck (die aas[2]
Van deugd en wijsheid uit den mond
Der wijsheid zocht, en altijd stond
Naar nutte en wijze wetenschap)
Gesteigerd op een hooger trap,
Daar zij, bevrijd van duisternis,
In hare kennis gaat gewis,
En een veel klaarder licht ontving
Als hier, toen ze op uw zijde hing.
Hier stond haar 't onderzoeken vrij;
Hier zoog ze, als een lekkre bij,
Het sap van uitgelezen geur,
Uit allerhande bloem en kleur.
Het lichaam achtte zij gering,
Of 't kwijnde, en dagelijks verging
In al te vierig eene vlam,
Wanneer ze slechts haar eisch bekwam;
De heff' des lichaams en het grof
Most dienen om een betre stof.
Aldus verkracht men klei en kluit,
Zoo bouwt men 't merg des akkers uit;
En in dien arbeid al te graag
Verliest de klont in 't lest haar vaag[3].
Het onverzadelijk gemoed
Op wijsheids vruchten al te zoet,
Verhaast zich zelf, om 't rijk genot
Des letteroogsts, en haast zich tot
D' onsterflijkheid, die boven zweeft,
Wanneer 't hier eens den smaak af heeft.
Het aardsche deel, op zijnen rug
Geraakt, en alle geesten vlug,
Nu willen scheiden zonder pijn,
Zoo onbelemmerd als ze zijn,
Aan lijm noch taaye zenuw vast.
't Geraamt' bedankt dien waarden gast;
De geest zijn huiswaard, die beleefd
Hem voor een wijl geherbergd heeft;
De Geest verlaat het huis van been,
En klapt de vleugels tegens een.

DE BRUILOFT VAN DEN HEER JOAN VAN DE POL EN DUIFKEN VAN GERWEN[4].

In 't Noorden van de stad, daar 't Y de palen schuurt,
En draagt een mastrijk bosch, is een onvruchtbre buurt,
Een guren zuren hoek, die nimmermeer den wagen
Des dageraads het licht de wereld toe ziet dragen
De Winter houdt er hof, en staat gelijk een stijl,
En wijkt den Zomer niet, als voor een korte wijl.
Onwillig groeit er loof, en wat men groen mag noemen;
De lent en schildert hier geen spikkelige[5] bloemen,
Of tulpen schoon van verf, daar Bloemaarts[6] hart aan hangt,
Tot dat hij met Narcis een schijn in 't water vangt.
Het woelt er dagelijks met laden en met lossen
Van afgehouwen hout en heele Noordsche bosschen,
Gestapeld hemelhoog · waar door de zonneschijn
Van 't Westen wordt geschut, en nergens, als met pijn,
En somtijds bij geval alleen wordt ingelaten
Van lieden, die, om winst, het licht des hemels haten,
En buyen zijn gewoon, en hagel, sneeuw, en vorst,
En tarten Venus vier met hun bevroze borst.
De strenge jeugd en past op vrijen noch op huwen,
En slaat den tijd voorbij, en leert er Hymen schuwen;
En of de Minnegod om 't jaar hier doet een keer[1],
Geen boezems vatten vlam; al riekt de plaats van teer,
Zijn torts kan kwalijk brand in dit geweste stichten.
Zij zijn gelijkerhand gewapend voor zijn schichten,
En slaan de vleyerij en praatjes in den wind;
Dies Cypris nimmer hier twee harten t' zamen bindt,
't En waar om zeven jaar eens brulofts werd gehouden;
't Is altijds tijds genoeg; zij suffen en verouden,
Of, geven ze wat schijns van vrijen, 't is uit spel
En naauwelijks uit ernst; het doet hen wonder wel,
Indien ze op hun verzoek nog worden afgeslagen.
Onstadig is hun min, gelijk de zomervlagen.
De zinnen zijn verlet door dagelijksch gewoel.
Zij wonen 't Y te na, en blijven waterkoel,
Gelijk de koele stroom, en hun gedachten ebben
En vloeyen heen en weêr; wat zou m' er doch aan hebben?
In 't kort, 't is wonder, dat een buurt, die 't leven derft
Hetwelk van Venus vloeit, niet eens heel uit en sterft.
Ik zie de wereld doodsch en omgewroet van mollen,
Indien men liefdeloos de jaren heen laat rollen.
Hier was 't bekende huis van onzen grijzen Pol[2],
Den degelijken man, wiens ooren altijd vol
Bedrukte klachten zijn, en dik[3] om ruste wenschen,
Wanneer hij wordt omringd van radelooze menschen;
Hetzij hij, onder dak, zoo veer van 't vollek, duikt,
Hetzij hij, op zijn tijd en pas, de straat gebruikt,
En na het raadhuis treedt, dat, lang van hem bezeten,
Van zijn oprechtigheid en onbevlekt geweten
Getuigenisse geeft, zoo lang het eere schat,
Dat iemand hebb' geleefd ter eere van zijn stad.
Van staatzucht wist hij nooit, of iemand te benijden.
Wat overschot van deugd men in bedorve tijden
Moet zoeken, vindt men hier nog heel en onverminkt
In hem, daar 't zweemsel zelf van Romulus[4] in blinkt,
Zoo zeer als hij verscheelt van strijd en broedermoorden[5],
Die niet een kind en kwetst met werken of met woorden.
Gemeenzaam, elk ten dienst, een ieder even na,
En, wie zijn ambt verzuimt, hij slaat zijn uren ga.
De rechtbank zag hem dik[3], als mond van 't Recht, beladen
Met d' uitspraak van 't gerecht; de zes en dartig Raden,
De Burgemeesters zelfs getuigen 't, en men weet
Hoe hij zich voor den Staat en goude vrijheid kweet,
Met wat een eer hij wierd van zijnen dienst verlaten,
En weder aangezocht. Hoe schamen zich de straten,
Waar langs 't oproerig volk hem landverrader schold,
Toen trouweloosheid meer dan eere en eeden gold.
Nu was hij, als een kleed, in dienst der stad gesleten,
En treurde zonder ga, verlangende eens vergeten
Te slijten ambteloos het weinige overschot
Des levens, dat hem nog vergund mocht zijn van God.
Hij zat nu doof, verdoofd van al 't langdurig schreeuwen,
Dat hij, als vader, voogd, en man van wees en weêuwen,
Veel jaren achter een geduldig had gehoord.
De zwakheid van het lijf die stuwde hem vast voort
Na 't graf; hij was getroost al 's levens lust te sterven,
Zoo hij 't verlaten mocht, met hoop van wettige erven

[1]Zie boven, bladz. 305. — [2]spijs. — [3]Anders vleug, bloei. — [4]9 Juny 1637. — [5]gespikkelde, kleurige. — [6]Zeker niet de schilder van dien naam, maar een aldus verpersoonlijkt bloemliefhebber.

[1]Een reis herwaarts doet, bezoek brengt. — [2]Het raadslid Harmen Gijsbertsz; zie boven, bladz. 248b, aant. 3. — [3]vaak, thans dikwerf. — [4]Als oud-Romein. — [5]Gelijk Remus 't door Romulus gedaan was.

Te zetten in zijn erf en 't vaderlijke leen;
Maar laas! zijn moed die zonk; de hoop daartoe was kleen,
Vermits zijn zonen beî tot nog toe Hymen vluchtten;
Dat deê die oude stok en goede vader zuchten.
't Alwetend Wezen riep, op 't zuchten dezes mans,
De Teelzucht endelijk tot zich na 's Hemels trans,
Van waar Zijn alziende oog der menschen doen aanschouwde,
Met zorge, dat hij 't al in zijnen stand behoude:
„Gij," sprak hij tegens haar, „die op mijn wenken past,
En over stammen waakt, en heit de huizen vast
Door telen zonder end, hoe hebt ge, zoo veel jaren,
De zorgen over 't bloed der Pollen laten varen?
Hoe hebt ge 't vroom geslacht, het algemeen tot nut,
Niet door een brave rank verheerlijkt en gestut?
De dood, die knipt bijkans den draad van 's ouden leven;
Gij ziet, hoe hij vergaat, en hoe zijn beenen beven,
En hoe hij over 't graf van zijn gezelschap helt,
En met den minsten storm ter aarde leît geveld.
Ga toe dan met der haast, en laat geen tijd verloren;
Ik heb zijn oudsten zoon een schoone bruid beschoren,
Een Duifken zonder gal, een weergâ zoet van aard,
En zoo gij 't onderstaat[1], ik zie ze ras gepaard.
Ik zal d' afkeerigheid uit hun gemoeden bannen,
En hen eendrachtelijk in uwen wagen spannen."
De Teelzucht, op dat woord, terstond na d' aarde vloog,
En trof den jongen Pol, uit Duifkens blinkende oog,
Met eenen scharpen pijl, aleer hij 't zelf vermoedde.
De wonde zat in 't merg, hoe wel ze niet en bloedde.
Het bloed begon te zien[2], door 't heimelijke vuur.
De jongeling bevond de stralen van natuur
Veel machtiger dan ooit; hij liet zijn handel loopen,
En dacht om vaders huis noch koopen en verkoopen,
Maar leî op kussen toe en vriendelijken kout,
Op lonken en gevlei; de liefde maakt hem stout;
Zijn eenge wenschen is om in haar gunst te raken,
Hij keurt de woorden uit, die maagdekens doen blaken,
En is in vierigheid zich zelven ongelijk,
En vordert nacht en dag den bouw van Venus rijk.
't Is wonder, hoe de min de menschen kan verkeeren,
En in zoo kort een tijd zoo vele dingen leeren.
De minne wet het brein, en zet de zinnen schrap,
En leert in hare school ons deugd en wetenschap,
Ootmoedigheid, geduld, en zedige manieren,
Te hopen zonder hoop, een anders luimen vieren,
Te dienen zonder loon, te zwichten, te bestaan,
Gewilliglijk geboeid in slavernij te gaan,
Te derven om 't genot, en sterven en verrijzen,
Den machteloozen geest met rook en wind te spijzen;
Zij wekt de tragen op uit hunnen droom, en vraagt,
Of niet een frissche jeugd, een wakkre en heldre maagd,
In aangenaamheid zelf de zonne gaat te boven?
Of kostelijker bloem, in 't puik van alle hoven,
Gevonden wordt als dees, daar Pol nu 't oog op slaat?
Om haar is 't dat hij peinst, al waar hij gaat of staat:
Hetzij het morgenrood verlicht de groene kruiden,
Hetzij de groote toorts de hoofden braadt in 't Zuiden,
Hetzij die achter duin in 't zoute water zinkt,
Of ons bij nacht ontschuilt, en voor een ander blinkt.
Mijn Pol is op zijn Duif verslingerd, als een doffer;
Hij heeft geen ander hart als 't hart van zijne joffer.
Versuft hij, daar het loof hem voor de zon bescharmt,
Hij ziet, hoe groen 't geboomt malkanderen omarmt,
Den linde boom den iep, den wilgentak den elzen;
Hij wenscht terstond zijn lief te kussen en t' omhelzen.
Ziet hij den bloesem aan, zoo liefelijk van lucht,
De maagdom riekt hem toe, en zijn beloofde vrucht.
Zoo hij een klare star ziet flikkren in het donker,
Hij denkt om 't lachende oog en 't hemelsche geflonker,
Van 't minnelijk gezicht en zuiver diamant,
Dat in haar aanschijn gloeit; hij smoort van hecten brand.

[1]aan durft. — [2]zieden, koken.

Zoo hij twee paarden ziet een zelven wagen trekken,
Hij denkt om 't zachte juk; en ziet hij trekkebekken
Twee duiven op het slag, niet ongelijk van kuif,
Hij raast, hij is ontrust, en roept om zijne Duif,
En geeft zich op de vlucht, en krijgt gezwinde wieken,
En weet waar dat zij is te raden en te rieken,
En valt ze moeyelijk[1], en weet ze t' ondergaan[2].
Zij ziet haar vrijers trouw en grooten ijver aan,
En krijgt genegentheid en andere gepeizen,
En wenscht gepaard te zijn; maar 't hart wil telkens deizen,
Uit teêre bloedigheid en jeugdelijke schaamt',
De rechte blozendheid die zoo een maagd betaamt,
En schooner is dan 't rood op haar ontloke wangen.
De wil zoû overslaan, maar blijft in twijfel hangen.
Het jawoord, dat de gunst te met na voor toe drong,
Is rijp en in den mond, maar 't hapert op de tong,
En kan er kwalijk uit; doch wat baat tegenstrijen?
Wie met den Hemel vrijt, die heeft voorwind in 't vrijen,
En raakt de haven in behouden met gemak;
Gelijk dees bruigom deê, toen zij het jawoord sprak,
En met een zucht ontving zijn aangebode trouwe,
En aan zijn zijde ging, gelijk zijn echte vrouwe.
Leef lang, gelukkig paar! en bezig uwen tijd,
En trek getroost te velde in dezen eerslen strijd,
En mengel ondereen triomf en nederlagen;
Gij zult hier over smart noch over wonden klagen.
Het is een lieve lust, die nimmermeer verveelt;
Wie vreest voor zulk een dood, die 't eenwig leven teelt?
Nu droom niet anders dan van harten te verovren,
De zoete koele Mei bestrooit uw bed met lovren
En bloemen zonder tal, en lacht u vrolijk aan.
De zon, om uwent wil, zal spader onder gaan.
De schaamte hebb' hier uit, en moet geen kaken verwen.
Ga, mengel bloed met bloed, en Pollen en Van Gerwen.
Daar volge, beurt om beurt, een dochter na een zoon.
De liefde is niemands last, zij is haar eigen loon.
Ik zie den erfgenaam, den kleenen Pol geboren,
Eer negenmaal de maan verwisselt haren horen.
Ik zie, hoe grootvaâr 't kind vast kust, en welgemoed
In beî zijn armen vat, en met dees woorden groet,
Terwijl de tranen vast van blijdschap staan en hangen
In d' oogen, en op 't vel der rimpelige wangen:
„De Roomsche Pol[3] en was noch kon zoo blij niet zijn,
Toen hem geboren wierd het zoontje Salonijn
(Waar op Augustus' zwaan[4] de goude tijden spelde),
Als ik met deze vrucht, het leste dat mij kwelde.
Mijn lang gewenschte neef[5], Gods wille moet geschiên!
Hij haal' mij in zijn rust, nu ik u heb gezien.
De wereld viel te kleen, en zat te naauw verdrongen,
Zoo d' oude niet en week, en liet ze weêr den jongen.
Mijn voorgang zij uw spoor, en word geen weldoen moê!"
Aldus spreekt oude Pol; de jonge lacht hem toe. –

[1]maakt het haar lastig, bestormt ze. – [2]verwinnen. — [3]Versta: den bekenden Romeinschen redenaar Asinius Pollio, ten tijde van Augustus, in Virgilius' 3e herderzang bezongen. — [4]Virgilius. – [5]kleinzoon; zie vroeger. — [6]Karel I van Engeland, bij wien Pompe met zijn aanstaanden schoonvader in gezantschap was geweest, en die hem tot ridder had gemaakt. – [7]Naam van Pompes Heerlijkheid.

GELUK

AAN DEN HEER

MICHIEL POMPE,

EN MEVROUW

ADRIANE VAN BEVEREN.

De fiere Venus voert met roem nu Karels[6] woord, (voort[7],
En schrijdt, met meerder recht, om 't heerlijkst Meerder

Na dien zij Pompe perst, in 't bloeyendst van zijn leven,
Met haren pijl geraakt, naar Strevels-hoek[1] te streven,
Uit liefde tot zijn gade en minnelijke bruid.
Geen Paris kwam zoo blij, met zijn geschaakten buit,
Van Lacedemon af, naar Troje toe-gevaren,
Als hij, van Brittenland[2] te Dordrecht, om te paren
Met d' uitgeleze maagd, de zuivere Adriaan',
Die Teems en Merwe ontvonkte, en al den Oceaan,
Door 't lonkende oog, waar 't schip de baren door ging bruisen,
Nu paren, in dit paar, de heerelijke huizen
En stammen, groot van naam. De Vader staat verblijd,
Dat hij die hooge hoop nog schept, in zijnen tijd,
En ziet, van veer, zijn bloed, op zijnen voorgang, stappen
In eerlijk ampt op ampt, in burgemeesterschappen,
Gezantschap, en in raad, en, met een rijp verstand,
Zich kwijten voor den Staat en d' eer van 't vaderland.
Bezegelt 's vaders hoop, gelukkige gepaarden! –
En treedt in 't worstelperk, en oorloogt zonder zwaarden;
't Bestand en duur' niet lang, indien gij 't somtijds sluit,
En ramp noch voorspoed blussche uw zoete vriendschap (uit! –

DE FEEST

VAN DEN HEERE

Directeur[3] HILLEBRAND BENTES,

EN JUFFROUWE

KATHARINE BAECK[4].

Schoon d' een na de ander vast de minne gaf zijn recht,
Noch sleet Kathrijn den tijd des levens buiten echt;
De zon had negenwerf haar hemel omgevaren,
En Cerus negenwerf het haar gehuld met aren,
Terwijle Bentes leefde op heur genade alleen,
En in den wind zag slaan zijn klachten en gebeên.
De kamer, daar ze sliep, besloot haar kuische zinnen,
Verbonden aan den dienst der zuiverste Godinnen,
Aan Pallas en Diane en Veste, om wie zij hier
Een lamp van bergkristal ontstak met eeuwig vier[5].
Noch Venus, noch de Min, noch Hymen mocht[6] er duren.
De kuischheid dezer maagd was witter dan de muren
Waarmeê zij zat bemuurd, vernoegd met dezen roem,
Dat zij dees Godheên schonk heur maagdelijke bloem.
Maar toen de Hemel, die haar ijver had genoten,
In 't end voltrekken woû 't geen boven was besloten,
Verscheen de maagd, daar zij in heur slaapkamer zat,
Haar trouwste broeder[7] zelf, die langs 't gemeene pad
De wereld had versmaad, en 's werelds ijdelheden,
En 't vaderlijke huis zich heel in rouw zien kleeden.
De kamer rook van geur, en blaakte door den brand,
Die afscheen van de torts in zijne slinke hand.
Een kleed, zoo blank als sneeuw, geslingerd om de leden,
Hing met een eedlen zwier van boven tot beneden,
En rijk bezaaid met goud van starren, zonder tal;
Gelijk de Hemel blinkt, en eeuwig blinken zal.
De slapen van zijn hoofd, verlicht door deze glanser,
Zich lieten om en om met eenen krans bekransen
Van bloemen, zonder naam, verzameld daar omhoog,
En kunstig geschakeerd, gelijk een regenboog;
Als vaste verwen, die verwelken noch bevriezen,
En zich, om schooner kleur, alle oogenblik verliezen,
En spelen zoo in 't licht van dien gemaakten dag,
Dat kwalijk menschlijk oog hier oog op houden mag.
Hoe blij, hoe welgedaan zag zij dien liefsten broeder!
Hoe anders, als toen hij van vader en van moeder
En al zijn vaders huis vernoegd zijn afscheid nam,
Nadat een koorts, ter sluik, door eene onzichtbre vlam,
Al 't lichaam had verteerd, en, naauwlijks om te leven,
Wat ziels in vel en been en schinkels was gebleven.
De zuster vreesde in 't eerst, en, midlerwijl verheugd,
Vermengde zich de schrik in d' onverwachte vreugd.
Zij haakte en blaakte om hem t' omhelzen en te kussen,
Maar 't hart werd t' elkens flaauw, en Jacob ondertusschen
Genakende, verdreef, met eenen heldren blik,
Uit heur verbaasd gemoed dien ingebeelden schrik,
En opende zijn mond met zulke lieflijkheden,
Gelijk ze was gewoon, zijn troost en wijze reden
Te drinken met haar oor, eer hij, tot haar verdriet,
Om een onsterflijk kleed, het sterfelijk verliet:
„Gedeelte van mijn ziel!" (zoo sprak de geest ten leste)
„'k Verlaat d' onsterflijkheid, en daal in dit geweste,
Uit liefde, die ik u nog toedraag na mijn dood;
Niet zoo gelijk weleer, maar duizendmaal zoo groot.
De liefde gloeit omhoog al anders dan op aarde.
Wij geesten schatten daar het maagschap na zijn waarde,
Beminnen zonder gal, en wenschen, in dien staat
Des Hemels, u nog nut te zijn met rijpen raad.
Het opperste besluit misbaagt, dat gij uw jaren
Dus koel en eenzaam slijt, en leît u op te paren
Met hem, die lang genoeg zijn tijd in slavernij
Om u heeft doorgebracht; 'k verzeker u, dat hij
De rechte weêrgâ is, en met zijn aard en zeden
Uw zeden zoo gelijkt, dat geene oneffenheden
Uw onderlinge rust versteuren zullen, zoo
Gij 's Hemels raad voltrekt; wat schaamte maakt u bloô?
Wat verft ze met een gleed van rozen beide uw kaken?
De koelte had haar tijd; nu is het tijd, te blaken
Van ongeveinsde min, en, rustig en goedrond,
Te drukken hart aan hart, te vlijen mond op mond,
Te lonken hand aan hand, en lip op lip te kleven.
Wat weigert ge, dien held uw hand en trouw te geven,
Nadien uw huwelijk van 't noodlot zij gesmeed,
Op 't aambeeld van Gods raad? Begeef, in Venus' eed,
U onder Bentes vlag; hij zal u veilig voeren
Niet onder het geweld van oorcloogsrumoeren,
Waarvan de wereld waagt, wanneer de felle dood
In eenen hagel spookt van ijzer en van lood;
Maar in een zoet gevecht, en oorzaak van veel levens
En aardsche zaligheên, en lekkre lusten t'evens:
Daar gij opluiken zult uit kittelenden lust,
En den gewenschten loon der wederliefde kust,
Een jonge Katharijn of Bentes, of te gader
Een dochter en een zoon, die moeder en den vader
Afzetten zoo volmaakt, dat uwe schilderij
Bij dit gezielde beeld een schim en schaduw zij.
Gij moet op deze wijs voortaan den Goôn behagen.
De tijd lijdt geen vertrek[1], en alle Geesten klagen
Daar boven allermeest om 't spillen van den tijd,
En kennen zijn waardij, wanneer hij hen ontglijdt.
Zij wenschen, mocht het zijn, den eersten tijd te koopen,
Om nutter te besteên; zij zien de starren loopen
En rennen om den ring van dezen duistren kloot,
Behangen met den damp, die eerst mijn oogen sloot,
Voor 't hemelsche gezicht, en hinderde te dringen
In 't allerbinnenste des boezems aller dingen.
Al wat op 't aardrijk schuilt ontdekt zich daar al stil;
Hier ziet men naauwelijks door een papieren bril,
Daar vat een oogenblik ontallijke gedachten.
Daar schijnt een langen dag, gevolgd van geene nachten.
Men leît 'er 't oor te week op 't goddelijk gezang
Der heem'len, die op maat gestadig gaan hun gang,
En dansen, dat zij 't veer in lieflijkheid afwinnen
De toverende keel der zingende meerminnen.
Natuur ontkleedt zich daar heel naakt van top tot teen;
Hier toonde mij mijn Haes[2] niet als d' ontdekte leên.

[1]Heerlijkheid der Beverens; zie Dr. Schotels aantt. daaromtrent in zijne Uitspanningen, Utrecht 1840, bladz. 62 v. — [2]Zie aant. [1]. — [3]Of Regent van 't Aalmoeseniershuis. — [4]Zie laatstelijk blz. 305a, aant. [1]. — [5]Zinspeling op 't eeuwig vuur der Vestaalsche maagden te Rome. [6]kon. — [7]Jacob; zie boven, bladz. 329.

[1]uitstel. — [2]Zie boven, bladz. 329.

Zelf 't allerwijste brein bekend om hoog zijn botheid,
En noemt dees letterkunde en wijsheid louter zotheid.
Ons Themis, die 't gezicht aan geene letters hecht,
Ontvouwt en schift er net het onrecht van het recht,
Het heilig recht, 't welk hier beneden is te zoeken[1],
En blind wordt opgevischt uit eene zee van boeken,
Waar in 't verstand verzinkt, en dikwijls schipbreuk lijdt.
Maar dit loopt buiten spoor; mijn last gaat niet zoo wijd.
Mijn zuster! 'k zie, gij wenscht t' omhelzen uwen broeder,
Maar al vergeefs; ik ga; omhels mijn oude moeder
En vader nog voor mij; omhels uw bruidegom."
Zoo sprak hij en verdween, en liet haar droef en stom.
Zij zag hem, toen ze zich tot kussen woû verpijnen,
In hare ledekant, met zijne torts, verdwijnen,
Gelijk een Bruilofsgod, en sloeg van angst een galm.
't Gezin schoot toe, en vond den vloer al groen van palm
En loveren bestrooid, en troostte de verlegen,
En nam dit voorspook aan, en wenschte 's Hemels zegen
De nieuwgewijde bruid, die, na dien storm beland,
Den blijden bruidegom haar trouw gaf met haar hand.

Zegezang

TER EERE VAN

GILLIS VAN VINCKENROY,

BURGEMEESTER, TWAALFMAN, EN KEIZER VAN DEN EDELEN KRUISBOOG[2].

Ie. ZANG.

Nu giet de molenrijke Demer[3]
Meer waters uit zijn glazen eemer[4],
En ruischt en bruischt, gelijk een zee,
Door Hasselt, zijn verheugde steê,
En langs de vruchtbare oevers neder.
Hij drijft en dobbert op de veder
Der burgemeesterlijke faam;
En Vinkenroys doorluchte naam
Laat achter zich zijn eike bouten[5];
Braveerende al die zich verstouten
Te schieten, ridderlijk en fraay,
Na d' eere van den papegaay,
Braveerende de strengste handen,
Die ooit den eedlen kruisboog spanden;
Den kruisboog, die den vogel treft,
En dezen schutter vijfmaal heft
Op 's konings troon, in drie paar schoten,
Tot blijdschap van zijn gildgenooten.
Drie goude vogels, op de borst
Van onzen schutterlijken Vorst,
Getuigen, hoe hij, boven andren
Bedreven, driewerf na malkandren,
Den prijs, ja, Cezars lauwer streek.

Ie. TEGENZANG.

De wapen[6]-hazelaar wordt bleek
Van groote vreugd, en kan niet zwelgen
Dien roem, geschonken aan zijn telgen[7],
Terstond nog groen en blij van loof.
Hoe menig vlamde op zulk een roof
Vergeefs! Hoe heet, hoe vierig blaken
De broeders, om het hart te raken,
En een alleen gewint den prijs!
Wat jaar ontving, op zulk een wijs,
Ooit burgemeester, op 't gedommel
Van trommelslag en holle trommel,
En 't zwenken der ontvouwe vaan;
Daar reê de majeboomen[1] staan
Voor 't huis geplant, en heldre kransen
De straat vercieren, met hun glansen
Van flikkrend goud en lachend groen?
Nu riekt hier juist in haar saizoen
Des keizers schildroos, wit ontloken;
Zijn kamer, nooit van vlek besproken,
En vreedzaam, noodigt d' andre dry[2],
En al den raad, en burgery[2],
Om haren twalefman te groeten:
Stadhuis en huizen krijgen voeten.

Ie. TOEZANG.

Om ongelijk en overlast
En woest geweld, dat langzaam past
Op recht en reden, af te keeren,
Vergaart d' ontzaggelijke tucht
Verstrooiden onder een gehucht,
En buurt, en dorp, die haast vermeeren,
En groeyen eindlijk tot een borg
En heele stad, door 's wijzen zorg
Voorzien van wetten, overheden,
En burgerloon, en scherpe straf;
Maar godvergeten moedwil gaf
Om overheid, noch wet, noch zeden,
Noch straf, en randde ook steden aan;
Dies kwam de noodweer op de baan,
En wapenhandeling der vromen,
Om landgedrochten te betoomen,
Met knods, en zwaard, en spies, en boog;
Toen droop het kwaad den schelm[3] in 't oog.

IIe. ZANG.

Men zocht de wapenschool te stijven
T' Olympia met groene olijven,
Ter eere van Alkmenes zoon[4];
Gelijk de Zwaan[5] haar heldentoon
Verheft op 't worstelen en rennen,
En vuistkamp, daar zich vorsten wennen
Ten oorloge in een wolk van stof,
En damp van zweet, onthaald met lof,
En loof van Elis, versch gevlochten,
Voor hen die andren overmochten[6],
Met arm, of vuist, of voet, of hoef,
Zoo dik[7] de deugd kwam op de proef.
Ook vierde Eneas 't jaargetijde,
En oefende, getroost en blijde,
De Troische helden op het strand.
Eurytion, vol ijvers, spant
Zijn taayen boog, en schiet den vogel,
Die in de wolken op zijn vlogel
Vast zweeft en drijft van boven neêr;
Hij huppelt, nu hij 't handgeweer
Van God Apollo mag hanteeren.
De Goden zelfs hun schutters eeren;
De hemel draagt zijn schutterij.

IIe. TEGENZANG.

Dit ging van ouds in zwang, en wij
Braveeren nog op zulke braven,
En zagen dikwijls Vlaamsche graven
Den kruisboog handelen om strijd.
De vijfde Karel, zoo benijd

[1] gezocht moet worden. — [2] Anders voetboog. [3] In 't Belgische Limburg. — [4] Voor emmer; eig. eem (voor een-) baar, als aan een handvat gedragen, en dus niet, met Ter Gouw (G. v. Amst. bladz. 133) en anderen, van em af te leiden. — [5] Versta: de daarop rustende brug-geplanken. — [6] Versta: pijlen, als uit hazelaars-takken gesneden. — [7] takken.

[1] feestgroen. — [2] Na den aard der y, en voor zij er door de ij verdrongen werd — [3] Versta: den kwaaddoener zelf. — [4] Hercules. — [5] Pindarus; zie boven, bl. 295b, aant. 1. — [6] de baas waren, overmannen. — [7] vaak.

Om zijn geluk, zag Brussel springen,
En hoorde 't volk triomfe zingen,
Rontom zijn fieren boog; gelijk
Zijn zoon[1], de zon van Oostenrijk,
Die, in den zeestrijd van Lepante,
Zich tegens Selims mane kantte,
De pen van Loven[2] loven liet,
Hoe net de zoon en vader schiet.
D' Infante[3] volgt hun spoor van achter,
En mikt, en klinkt, en velt, niet zachter
Dan haren grootvaâr, 't groene hout,
Gelijk een Amazoon; en bouwt
Haar eer op 't keizerlijke voorbeeld.
Hoe averechts de manschap oordeelt
Van vrouwen, zonder hart, en moed,
Heldin! gij eerde uw strijdbaar bloed
Door uwe boogpees, meer door d' orden
En koorde, die uw lenden gordden[4].

IIe. TOEZANG.

Quintijn[5], die, trouwer dan een schild,
De stad beschut en 't Kruisboogs Gild,
Daar Engelen voor menschen waken;
Beschut hem, die, op 't eerlijk spoor
Der Keizeren en Vorsten, voor
Zijn burgers treedt; beschut de daken
Der stad, voor 's oorlogs fellen brand;
Bescherm den Rijksvorst Ferdinand[6],
En Rijn, en Maas, zijn rijke stroomen,
Zoo menigwerf een ongeval
En landplaag dreigen berg en dal,
En steên en dorpen op te komen.
De Burgemeester strale, en blink',
Gelijk de puiksteen in een ringk,
Waar raad en daad een man behoeven,
Die uitsteekt door zoo brave proeven,
En d' ambten door zijn deugden eert'
Terwijl hij zich en 't volk regeert.

Schouwburg[7]-rijmen.

I.

(OPSCHRIFT VAN BUITEN.)

De wereld is een schouwtooneel,
Elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel.

II.[8]

Geen kind den schouwburg lastig zij,
Tabakspijp, bierkan, snoeperij,
Noch geenerlei baldadigheid;
Wie anders doet, wordt uitgeleid.

III.

Tooneelspel kwam in 't licht tot leerzaam tijdverdrijf,
Het wijkt geen ander spel noch koninklijke vonden;
Het bootst de wereld na, het ketelt[1] ziel en lijf,
Het prikkelt ze tot vreugd of slaat ons zoete wonden;
Het toont, in 't klein begrijp, al 's menschen ijdelheid,
Daar Demokriet om lacht en Herakliet omschreit.

IV.

(BOVEN DEN SCHOORSTEENMANTEL IN DE REGENTENKAMER).

Gelukkig is het land,
Daar 't kind zijn moêr verbrandt.

V.

(OP HET VOORSCHERM).

De Bijen storten hier het cêlste, dat zij lezen,
Om d' ouden stok te voên en ouderlooze weezen[2].

VI.

Het zij gij speelt voor stom of spreekt,
Let altijd, in wat kleed gij steekt.

VII.

Twee vaten heeft Jupijn: hij schenkt nu zuur, nu zoet,
Of matigt weelde en vreugd met druk en tegenspoed.

VIII.

Het spel heeft ook zijn tijd, wanneer 't de tijd gehengt;
't Vermakelijk en nut wordt hier van pas gemengd.

IX.

Verbiê de lieden het tooneel,
Zoo loopt er zevenmaal zooveel;
't Verboden wil men allermeest,
En tegenstreven noopt[3] den geest.
Wie dan den ijver[4] blusschen wil,
Zie door de vingers en zwijg' stil;
Want wordt gij op uw zeer geraakt,
Zoo denkt: ik heb 't er na gemaakt.

[1]Don Jan van Oostenrijk, bij zijn oponthoud te Leuven in 1577; verg. desbelust Ned. Opstand, in 1575—1577, bladz. 176. — [2]Leuven. — [3]De aartshertogin Isabella. — [4]Sedert zij, na den dood van haar gemaal (in 1621), het ordekleed van St. Franciscus aannam. — [5]Hasselts Beschermheilige, wiens feestdag den 31en October inviel. — [6]Keizer Ferdinand III, in February 1637 aan 't bewind gekomen. Hasselt, als in 't Bisdom Luik gelegen, behoorde in ruimeren zin tot Duitschland. — [7]Na de herbouwing, als Schouwburg, van Costers Akademie, door Nikolaas van Kampen, in 1637. – Over de inrichting, zie bij Van Lennep III, blz 320–322. — [8]Over de plaats, waar deze en de volgende regels waren aangebracht, zie bij Van Lennep t. pl.

Ter eeuwiger Gedachtenis

VAN

NIKOLAAS VAN KAMPEN,

STICHTER DES SCHOUWBURGS, IN DEN JARE MDCXXXVII.

't Ontbreidelen der jeugd noch godloos voedsel van
Vervloekte afgoderij, en al wat zij verdichtte,
Maar stichtig[5] tijdverdrijf was 't oogmerk van dien man,
Die, tot een oefenschool van deugd, den Schouwburg stichtte,
Den armen weezen troost, den ouden stok en staf;
Zoo schrijft Pompejus[6] niet, maar Kampen op zijn graf.

Op den nieuwen schouwburg;

AAN DEN RAADSHEER

NIKOLAAS VAN KAMPEN.

Wij bootsen 't groote Rome na in 't kleen,
Nu Kampen bezig is met bouwen,

[1]kittelt, prikkelt. — [2]Gelijk men weet, deelden 't Oûmannen- en 't Wees-huis de opbrengst van 't spel, gelijk zij de kosten van den herbouw gedragen hadden. — [3]spoort, wekt op. — [4]Gelijk een bijkorf, met het onderschrift IJver, het blazoen was van Costers Academie, vereenigde men thans dit blazoen met dat der oude Rederijkerskamer, en koos tot leus: Door ijver in liefde bloeyende. Zie bij Van Lennep, t. pl. blz. 319. — [5]Anders stichtelijk. — [6]Als stichter van den oud-Romeinschen schouwburg.

En na den hemel vaart met hout en steen;
Geschut noch donders van kortouwen
Versteuren hem, terwijle Spinola[1]
Van boven ziet zijn maanden krimpen
In 's Prinsen[2] weken, en hoort, in Breda,
Ons kort, zijn lang beleg beschimpen.
De bouwkunst bloeit in 't midden van 't gevecht,
En opent schouwburg en tooneelen;
Daar strijkt de grijze Raad het voorhoofd slecht[3],
En wordt door droeve en blijde spelen
Verkwikt; daar groeit ons Amsterdamsche jeugd,
Die in haar schik den bouwheer prijzen;
Zoo dat zijn naam, op 't schatten van haar vreugd,
Tot in den boog om hoog komt rijzen,
En stuit er op, en barst te venster uit.
Pompejus zou zijn eer benijden,
En Scaurus[4] zelf, vernamen zij 't geluid.
Dat, na 't verloop der eerste tijden,
Hun faam verdooft; mits 't oude Rome vlak
Ter aarde plofte met zijn wallen,
En 't eiselijk gevaarte kreeg een krak,
In puin begraven of vervallen.
De krijg ziet heilig noch onheilig aan;
Wat kan er tegens staan?

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL;
d' Ondergang van zijne stad, en ballingschap.

TREURSPEL.

URBS ANTIQUA RUIT[5].

GESPEELD OP DE AMSTERDAMSCHE KAMER, DEN 4 JAN. 1638[6].

DEN EDELEN HEERE
HUIG DE GROOT,
GEZANT DER KONINGINNE EN KRONE VAN ZWEDEN,
BIJ DEN ALLERKRISTELIJKSTEN KONING[7],
LUIDEWIJK VAN BOURBON, KONING VAN FRANKRIJK EN NAVARRE.

MIJNHEER,

Het rijzen van onzen nieuwen Schouwburg, gevorderd door de heeren Weesvaders, en inzonderheid door den ijver des Raadsheeren Nikolaas van Kampen, niet onbedreven in bouwkonst, en liefhebber van alle fraaye geesten en wetenschappen, dede onzen lust rijzen, om dit aanzienelijk gebouw in te wijden met eenig werk, dat deze stad en burgerij mocht behagen; waarom wij voor onze stoffe uitkozen de jammerlijke verwoestinge van Amsterdam en ballingschap van Gijsbrecht van Aemstel, toen heere der zelver stede:

Genus a quo principe nostrum[8]:
De rechte stam Van Amsterdam.

[1]Die van Aug. 1624 tot Mei 1625 Breda belegerd had. [2]Prins Frederik Hendrik, die de stad, den 10den October 1627, na een beleg van ruim 11 weken, hernam. — [3]effen, zie vroeger. — [4]De Ædicl A. Æm. Scaurus, die te Rome een prachtvollen schouwburg bouwde. — [5]D. i. de aloude stad ploft neêr. — [6]Hoewel namelijk de eerste bedoeling was, den Schouwburg reeds met Kerstmis 1637 te openen, moest dit, om sommiger kleingeestige ergernis over de voorstelling in 't stuk van de Roomsch-Katholieke kerkplechtigheden, een dag of tien uitgesteld worden. — [7]Zie boven, bladz. 294. — [8]Aeneïs III, 168.

Het is kennelijk, dat d' aloude dichters poogden de gedichten den volke smakelijk te maken, met zaken te verversehen, die hunne vorsten en voorouders betroffen. Homeer verhief de daden en rampen der Grieken, zijne landslieden, en trompette wat gedurende en na het beleg van Troje gebeurde. Maro[1] geleidde Eneas, na Trojes ondergang, van Xanthus aan den Tiber, huwende het Latijnsche aan het Trojaansche geslacht, waaruit de Romeinen gesproten zijn. Silius[2] voert den Punischen, Lucaan[2] den burgerlijken oorlog. De poëten onzer eeuwe volgen der alouden voetstappen. Tasso doet der Kristenen ooren naar hem luisteren, terwijl hij Buljons[3] kristelijke dapperheid voor Jeruzalem zingt. Ronsard[4] kittelt de Franken met zijnen Francus, Hectors oor[5], den stam der Fransche koningen; en Hooft, de Drost van Muiden, streelt d' Amsterlanders en zijne geboortestad, in Velzens treurspel, met de voorspellinge van de Vecht; en de Batouwers met zijnen Bato, der Katten vorst, waarvan de Baat-houwers[6], nu Hollanders genoemd, hunnen oorsprong rekenen: en onder de Gricksche tooneeldichters hangen Sofokles, Euripides, en Eschylus doorgaans om Ilium, en wat daar aan vast is, gelijk wolken om het gebergte, en bouwen hunne bloedige tooneelen te Thebe, te Argos, en elders, en smilten tot tranen vol droefheid, of raken aan 't hollen van dolheid en ijdele inbeeldingen:

Gelijk het Pentheus docht, wanneer zijn brein aan 't glijen
Geraakte, dat hij zag ontelbre Razerijen:
Twee Tebens in de lucht, twee zonnen, klaar van straal,
Of Agamemnons zoon Orestes, t' elkemaal
Op 't hoog tooneel gejaagd, terwijl, met schrik bevangen,
Hij vlood voor 's moeders geest, verzien met zwarte slangen
En tortsen, daar de Wraak den drempel dicht bezet.[7]

Het en is ook de reden niet ongelijk, dat onze eige zaken ons meer ter harte gaan, dan die van vreemden en uitheemschen. Beneffens dit inzicht prikkelde ons hier toe de genegentheid, om eens (ware 't mogelijk) den schoonen brand van Troje t' Amsterdam, in het gezicht zijner ingezetenen, te stichten, na het voorbeeld des goddelijken Mantuaans[8], die een vier ontstak, dat geuriger en heerlijker blaakt dan de hemelsche vlam, die den fenix verteert; gelijk Virgilius d' eenige fenix is, in wiens schaduw het ons lust (zijn wij des waardig) laag bij der aarde te zweven, en uit wiens assche, eens om de honderd jaren, een fenix te voorschijn komt, dien ik nu met den vinger niet hoef te wijzen, nadien de glans van zijne penne alle de wereld in d' oogen schittert[9]. Wij bouwden dit treurspel op de gedachtenis, ons bij de schrijvers en de faam daarvan nagelaten, en stoffeerden en bekleedden de zaak na de goude vrijheid der edele poëzy[10]; ook na de tooneel-

[1]P. Virgilius Maro. — [2]De Lat. dichters Silius Italicus en Lucanus. — [3]Godfried van Bouillon; verg. voorts Ten Kates vloeyende vertaling. Haarlem, bij Kruseman, 1855. – [4]De Fransche dichter der 16e eeuw, in zijne Franciade. – [5]afstammeling. – [6]Klankspeling op 't baat houden (d. i. winst hebben) der Holl. handelaars. – [7]Aeneïs IV, 470, s. — [8]Virgilius. — [9]Hij bedoelt blijkbaar De Groot zelf. — [10]Verg daaromtrent laatstelijk Ter Gouws aantt. in zijn G. v. A. en de opkomst van Amsterdam, blz. 161 v.: „De belegering van Amsterdam in 1304 maakt het historisch gedeelte van Vondels treurspel uit; maar dat beleg heeft geen jaar, zoo als de dichter stelde, 't heeft hoogstens drie weken geduurd; 't is ook niet omstreeks het Kerstfeest, maar in Mei voorgevallen; en 't heeft niet de geheele verwoesting der stad, maar alleen 't slechten der vesten, verlies van voorrechten, en geldboeten ten gevolge gehad." Buitendien, had niet Gijsbrecht, „maar zijn zoon Jan, volgens de geschiedenis, de held van het Treurspel moeten zijn; Vondel volgde echter Beka", bij wien die eerste naam verkeerdelijk vermeld wordt; alle verdere „tegenstrijdigheden verklaren

wetten, waartegens wij wetende niet misdeden, 't en waar misschien in talrijkheid van personagien[1], dat wij kwalijk konden vermijden, zonder het werk zijnen eisch te weigeren. Of eenige Amsterdammers mochten walgen van den zwaren val hunner muren en 't verstrooyen der vooronderen te hooren; zoo wordt die bittere nasmaak verzoet, door Rafaels[2] voorspellinge van de heerlijke verrijzenisse der verdolgde vesten en verstrooyelingen; dat wij nu op 't allergelukkigste beleven, onder de wijze regeeringe der tegenwoordige burgemeesteren, die het gemeene beste boven hun eigen behartigen, en geenen oorlog prijzen, dan die om vrede gevoerd wordt. Ik vermat mij verwaandelijk, dit Uwe Exc. op te dragen, en dat te vrijpostiger[3], overmits Uwe Exc. van den treurigen tooneelstijl, die, de hoogdravendste, onder allerlei slag van schrijven de kroon spant, niet afkeerig schijnt; gelijk blijkt bij den gekruisten Kristus[4], eertijds in vrijheid, sedert bij de Thebaansche dochter[4], in gevangenis, en onlangs bij den degelijken Jozef[4], in ballingschap getoeld, en van ons, zoo wij best konden, op het Nederduitsche tooneel gebracht[5], tot stichtelijk vermaak dezer loffelijke burgerij, en van alle eerlijke lieden. Wij vertrouwen, dat dit Uwe Exc. te min zal mishagen, aangezien hier, onder de oudste en treffelijkste edelen en bondgenooten, niet oneerlijk in 't harnas sneuvelt de ridder Heemskerk[6], een adelijke en manhaftige rank uit dat bloed, waar van Uwe Exc. zijn brave afkomst telt. Ik offere u dan in uwe ballingschap mijnen Gijsbrecht van Aemstel, den godvruchtigen en dapperen balling. Omhels hem uit meêdoogen, die eer meêdoogen dan gramschap waardig is, en leef lang ter eere van uw Vaderland!

T' Amsterdam 1637, den 16den van Wijnmaand.

Uwe Exc. ootmoedige dienaar,

JOOST VAN DEN VONDEL.

VOORSPEL VAN GIJSBRECHT VAN AEMSTEL,

AAN

SCHOUT, BURGEMEESTERS,
SCHEPENS, EN RAAD VAN AMSTERDAM.

De trotsche Schouwburg heft zijn spitsche kap
Nu op, en gaat de starren nadren,
En wellekomt, met dartel handgeklap,
Al 't Raadhuis en ons wijze Vadren.
Het heilig[7] Raadhuis wijdt den Schouwburg in,
En wacht met zijn aandachtige ooren,
Zoo vierig, als Carthago's Koningin[8],
Belust het droef verhaal te hooren,
Hoe Ilium van Argos wierd verplet,
En door de torts in d' assche raakte;
Dat, zoeter dan al 't Africaansch banket
De tong, haar lekkre[9] zinnen smaakte.
Het nieuw tooneel drie eeuwen springt te rug,
Om Aemstels vesten te verstoren,
En bouwt de wreedheid eene breede brug.
't Aloude Troje wordt herboren,
En gaat te groude in 't gloeyende Amsterdam.
Onze Aemstel zal een Xanthus strekken,
Geverfd van bloed, de Kermerlandsche vlam,
Als 't Grieksche vier, de daken lekken.
't Bestormd stadhuis dat zweemt naar Priams hof.
Hoe kort kan 's werelds pracht verandren!
Hoe stuift ze weg voor wind in rook en stof!
Kristijnen strekken hier Kassandren,
Bij 't haar gesleurd. De bisschop Gozewijn
Besprenkelt, als Priaam, d' autaren,
Daar Pyrrhus woedt en moordt, in Haemsteê's schijn,
En geen Klaris noch grijze haren
Verschoont. De helsche en goddelooze Fries
Geen snoode Ulysses wijkt in boosheid.
Nooit leed Heleen door 't schaken dit verlies,
Dat, door des schenners trouweloosheid,
Vrouw Machteld lijdt. De schalke Vossemeer
Bootst Sinons aard na in 't stoffeeren.
Het zwanger paard van Troje baart er weêr
De krijgsliên, die de kans doen keeren.
Heer Gijsbrecht draagt zich als Anchises' zoon,
En wordt door tegenspoed niet slapper;
Zijn deugden staan in top voor elk ten toon,
Niet min godvruchtelijk als dapper.
Proost Willem stort in 't priesterlijk gewaad,
Als Panthus, Febus' priester, neder;
Vrouw Badeloch, die op Kreüze slaat,
Verbeeldt ons, hoe getrouw en teder
Oprechte liefde in rampen is belaân
Met haar beminde wedergade.
In Veenerik herleeft de kleene Ascaan,
Waarmeê de huld op Gods genade
Zich scheep begeeft, en op een beter wacht,
Dat wij ter goeder uur beleven,
Nu Amsterdam en 't Aemstelers geslacht
Zijn kroon ten Hemel heeft geheven.
Zoo eens de vreê ons scheeprijk Y bestraal',
En 't oorlogs onweêr rust van ruischen,
Kiest gansch Euroop dees stad tot Amiraal,
En 'k zie eerlang ons zilvre kruisen,
Bezaaid met gond van starren eerst ontdekt,
En 't wapen, tot een hemelsch teeken,
Om hoog, van mist noch aardschen damp bevlekt,
Den zeeheld hart en moed inspreken,
Daar hij, beducht door 't gieren van de naald,
Door d' ijszee drijft en[1] dwaalt.

---

zich dan ook daaruit, „dat het eigenlijk de zoon is, die hier optreedt onder den naam van zijnen vader".

[1]Volgens de overlevering mochten er hoogsten zeven zijn; de grens, die (naar Van Lennep's opmerking) ook het Kon. Ned. Instituut in der tijd de dwaasheid had, bij zijn aanvraag naar een Treurspel, te stellen. — [2]Den Engel wel te weten, in 't laatste bedrijf. — [3]Thans vrijmoediger, zie vroeger. — [4]Drie treurspelen van De Groot, vóór zijne gevangenneming, op Loevestein, en te Parijs gedicht. — [5]Zie boven, bladz. 308 en v v. — [6]Door Hugo's grootmoeder Elselinge van Heemskerk; verg. desbelust Van Lennep's aant. III. bladz. 331. – [7]Voor onschendbaar. [8]Dido, in 't 2e boek van Virgilius' Eneïs. — [9]verlekkerde, kieskeurige.

INHOUD.

Gijsbrecht van Aemstel, heer van Amsterdam en Aemsterland, met meer treffelijke heeren en edelen, om het vangen van Graaf Floris, die den ouden adel verdrukte, en vrouw Machteld van Velzen, zijn zusters dochter, schendig verkrachtte, lang in ballingschap omgezworven hebbende, kwam, na de dood van 's Graven erfgenaam, weder t' Amsterdam; maar de Graafsgezinden (waaronder Kennemers en Waterlanders de verbitterdste waren) belegerden hem in zijne stad een rond jaar lang, en, om die te vermeesteren, versierden[2] ten leste eenen aanslag, en gelieten zich of ze aftrokken. Die van de stad vervolgden hen een stuk weegs, en brochten Vosmeer, den doortrapten spie, uitgemaakt[3] om d' Amsterdammers te bedriegen, gevangen. Dezen, van Gijsbrecht ondervraagd, werd het leven geschonken en belast, het rijsschip, genoemd het Zeepaard (waarin het puik van ridderen en knapen, en de

[1]Later: „door 't ijs naar Indus". — [2]bedachten. — [3]afgevaardigd, uitgezonden.

bloem der krijgslieden met den reus verborgen lagen), te helpen inhalen. Ter middernacht, zijnde Kerstnacht, eer de maan op, en terwijl de burgerij zonder achterdenken ter kerke in haren ijver opgetrokken was, overweldigde de verborge laag de Haarlemer poort, en Vosmeer stichtte brand uit het rijsschip door al de stad; waarop Diedrik van Haarlem met zijn krijgsvolk, dat zich heimelijk in 't Kathuizers[1] klooster onthiel, en voort Willem van Egmont met het gansche leger, 'twelk spade in den avond wederkeerde, binnen rukten. Broêr[2] Peter, deken van de groote kerk, brocht d' eerste tijdinge op het huis, zoo Mevrouw van Aemstel over haren droom en gezicht vast bekommerd was; dies de Heer van Aemstel, gevolgd van de reedste bloedverwanten en bondgenooten, na den Dam vloog, en daar en elders orden zocht te stellen en kerk en merkt te beschermen, doch al vergeefs; waar van Badeloch bescheid kreeg door zijnen broeder Arend. Het raadhuis middelerwijl bestormd en vermeesterd zijnde, raakte Gijsbrecht van daar in het Klarisseklooster, begeerig om bisschop Gozewijn van Aemstel, zijnen oom, en d' abdis Klaris van Velzen, zijn nicht, te bergen; hetwelk zij weigerden. De vijanden op d' abdij aanvallende, dwongen den Heer over den binnen-Aemstel te vluchten. Hij aldaar de nieuwe zijde verloren, en d' oude mede in brand ziende, en hoorende de ruiterij de Doelebrug overtrekken, week naar de burg met eenen hoop vluchtelingen, en verhaalde zijn gemalin het overige van zijn wedervaren; gelijk ook de bode kort daarop hem vertelde, hoe het met d' abdije en al de stad voort afgeloopen was. Terstond viel men van het slot uit; maar zij werden binnen gedreven, met verlies van Arend van Aemstel, dien de broeder doodlijk gewond boven brocht, daar hij datelijk den geest gaf. Straks kwam de Heer van Voren het huis opeischen, hetwelk Gijsbrecht hem rustig afsloeg. Maar terwijl hij ijverde, om gemalin en kinders met allen den gevluchten scheep te brengen, en voor had zelf het huis te verdadigen, verscheen er Rafaël, een der zeven Engelen, die hem vermaande, zich met allen den zijnen te water en naar Pruisen te begeven, en daar een stad, die nog Holland heet, te stichten, en vertroostte den godvruchtigen held met voorspellinge der toekomende grootheid van Amsterdam, en het geluk zijner nakomelingen; waarop Gijsbrecht het slot verliet. Het tooneel is voor en in de stad, en op het huis. Gijsbrecht van Aemstel spreekt de voorrede. De Reyen bestaan uit Amsterdamsche maagden, edelingen, Klarissen, en burgzaten. Het treurspel begint na middag ten drie uren, en eindigt in den morgenstond.

PERSONAGIËN.

Sprekende:

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.
WILLEBORD, Vader van 't Kathuizers klooster[3].
AREND VAN AEMSTEL, Gijsbrechts broeder.
VOSMEER, de spie.
REI VAN AMSTERDAMSCHE MAAGDEN.
WILLEM VAN EGMONT, Veldheer.
DIEDRIK VAN HAARLEM, Maarschalk.
HOPLIEDEN.
POORTIER VAN 'T KLOOSTER.
REI VAN EDELINGEN.
BADELOCH, Vrouw van Aemstel.
HEER[4] PETER, Deken.
BONDGENOOTEN.
REI VAN KLARISSEN.
GOZEWIJN VAN AEMSTEL, Bisschop van Utrecht.
REI VAN BURGZATEN[1].
KLARIS VAN VELZEN, Moeder[2] van 't Klarissenklooster.
BODE.
VLUCHTELINGEN[1].
DE HEER VAN VOREN, met den Trompetter.
ADELGUND, Gijsbrechts dochter.
VEENERIK, Gijsbrechts zoontje.
RAFAËL, Een der zeven Engelen.

Stomme[3]:

KATHUIZER.
EGMONTS Soldaten.
GIJSBRECHT VAN AEMSTELS Dienaren.
WITTE VAN HAEMSTEÊ, graaf Floris' onechte zoon.

[1]Eig. Karthuizers, van 't Fransche Chartreuse. — [2]Later, naar den aard van 's mans geestelijk ambt: „Heer". [3]Dit werd eigentlijk eerst 90 jaar later, door Albrecht van Beyeren gesticht. — [4]Eerst „broêr"; zie aant. [2].

Gijsbrecht van Aemstel.

EERSTE BEDRIJF.

Het hemelsche gerecht heeft zich, ten lange lesten[4],
Erbarremd[5] over mij, en mijn benaauwde vesten[4],
En arme burgerij, en, op mijn volks gebed
En dagelijksch geschrei, de bange stad ontzet.
De vijand, zonder dat wij uitkomst durfden hopen,
Is, zonder slag of stoot, van zelf het veld verloopen.
Mijn broeder jaagt hem na. Zij nemen vast de wijk,
En vluchten haastig langs den Harelemmerdijk[6].
Zoo stuift de zee voor wind met haar gedreve golven,
Zoo zag men menigmaal een kudde wreede wolven
En felle tijgers vlien, voor 't eiselijk geschreeuw
Van aller dieren vorst, den hongerigen leeuw,
Om niet al levendig en versch te zijn verslonden
Van hem, die op zijn jacht geen aas en had gevonden.
Hoe snel, hoe onverziens is deze kans gedraaid!
Alhier, daar 't[7] leger lag, is 't veld alom bezaaid
Met wapens en geweer, verbaasd van 't lijf gereten
Van ingebeelden schrik, en uit der hand gesmeten,
Om zonder hinderuis te vlieden langs den weg.
Ja, op 't verjaren zelf van 't jarige beleg[8],
Wordt d' afgestrede muur van 't lang beleg ontslagen.
Hoe zal het gansche land van ons verlossing wagen!
De Kermerlander had, met Waterlander, dier
Gezworen duizendwerf, dat hij met zwaard en vier
Vernielen zou eerlang de menschen en de daken,
En tot een kerrekhof en asch en puinhoop maken
Mijn oud, mijn wettig erf, en delven al mijn eer
In eenen poel, tot wraak van Floris[9], hunnen heer,
Om wiens vervloekte dood ik lijde zoo onschuldig,
Als iemand lijden mag[10], doch draag mijn kruis geduldig;
Of zoo ik schuldig ben, en heeft het mij gemist[11],
't Is uit onnoozelheid, en zonder erg of list.
Neef Velzen[12], lang getergd, van eigen wraak geprikkeld,
En Woerden[13] hebben mij hier listig in gewikkeld,
En 't schoonste voorgesteld, en eerst de zaak verbloemd
Met wonderbaren glimp; maar 'k heb hun wit verdoemd,
Zoodra als ik verstond, hoe grof zij zich vergrepen,
Met den gevangen Graaf op[14] Engeland te schepen,

[1]Deze beide vervielen in de latere uitgaven, en werden er door de Edelingen vervangen. — [2]Eerst „abdis". — [3]Later geheel onvermeld gelaten. — [4]Later (uitgaaf van 1659): „leste" en „veste". — [5]Later: „ontferremd". — [6]Nam. dien buiten (langs 't Y). niet binnen de stad. — [7]Later: „Hier, daar het". — [8]Zie boven, bl. 334b, aant. [10]. [9]Graaf Floris V. — [10]kan. — [11]en heb ik misdreven. — [12]Gerard, graaf Floris' moordenaar. — [13]Herman, Velzens schoonvader. — [14]Later: „naar"..

Wat Velzens stam bestond, of van zijn maagschap scheen.
De nieuwe ridderschap en steden in 't gemeen
Verbonden zich wel streng, met diergezworene eeden
Handtastinge en geschrift, dat zij bezeeglen deden,
Van nu in eeuwigheid, met onverzoenbren haat,
Aan Woerden, Velzens bloed, en Aemstel, dezen smaad
Te wreken, en van zoen te reppen noch te roeren.
Ons maagschap zit verdrukt, durf schild noch wapen voe- (ren,
En geeft gewillig schot en lot, om zoo gerust
Te leven, en de glans des adels blijft geblusscht.
Hier holp geen tusschenspraak van koningen en heeren;
Men wou mijn trouwe stad nog 't onderst boven keeren[1],
Met burgerij, met al, wat mij is hoû en trouw.
De hoop was, dat de tijd allengskens slijten zou
De bitterheid des volks, en d' oude wrok versterven;
Waarom ik mij getroostte in ballingschap te zwerven
Veel jaren achtereen. Of immers toen de zoon
Van Floris werd gehaald in aller zielen troon[2],
Verhoopte ik, zonder last van deze burgerije,
Te keeren in 't bezit en d' erfheerschappije
Van Vecht en Amstelstroom[3]; dan laas! 't is al om niet.
En was 't om mij alleen, het ware een klein verdriet;
Ik liet mij zelf van lid tot lid in stukken zagen,
En nam op mij alleen de gruwelijkste plagen,
Die ooit tyran bedacht, was dan de schuld geboet,
En sprak men daarmeê vrij mijn al t' onnoozel bloed,
Mijn lieve gemalin, en willige onderzaten.
Ik wou, om hunnentwil alleen, mijn leven laten,
Of springen in een poel, en stoppen deze wel,
En dempen met een sprong de nimmerzatte hel.
Dat weet Hij, die het al bezichtigt uit den hoogen,
En wat in duister schuilt met zijn alziende[4] oogen
Ontdekt tot op den grond, en alle herten kent;
Waarom hij ook mijn recht gehandhaafd heeft in 't end,
En met den zegekrans mij heerlijk begenadigd,
En tegens al de macht der vijanden verdadigd;
En sloeg dien voorslag af, ten beste van 't gemeen,
En ried de Ridderschap en al de groote steên[5]
Te roepen, om den vorst zijn[6] moedwil te besnoeyen,
En geen uitheemselie macht noch koningen te moeyen,
Noch overzeesch geweld te halen in het land,
Veel min het hoofd des land te helpen aan een kant;
Waaruit een springvloed is van zwarigheên gesproten,
Die over steden ging en vast gebouwde sloten,
En dorpen zonder end, en menschen zonder tal
Van allerhande staat, dien 't eeuwig smarten zal.
Nog hiel de wraak geen stand, en gaf zich nooit te vrede;
Al had zij uitgerooid, ten negensten gelede[7],
Die licht slaan in den wind van ouds genote deugd,
Waaraan wij volk en vorst verplichten van ons jeugd,
Zoo ijvrig, zonder ooit van trouwe te verandren;
Mijn vader[8] heeft gestrekt een hoofd van Waterlandren
En Kennemer in 't veld, en met geweld alom
(Hoewel door nood geperst) vervolgd den adeldom,
En aller vijandschap op zijnen hals geladen.
De koning Willem[9] zou getuigen van zijn daden[10],
Indien hij eenmaal mocht verrijzen uit het graf.

Ik heb Graaf Floris trouw gehandhaafd bij zijn staf,
Zoo lang hij zat vervoogd, en niet een woord kon spreken,
'k Heb hem zijn vaders dood rechtvaardig helpen wreken,
Het koninklijk gebeente ontdekt, den Fries getemd,
En, als geheimen raad, in al zijn heil gestemd,
Met Breêrô, voor de vuist, het Vlaamsche heer geslagen,
En in Kazand met kracht den standert weggedragen,
Toen Guido[1] nijdig was, dat Floris, al t' uitheemsch
Gezind, zijn erfgenaam wou huwen aan den Teems,
En Vlaandren Walchren zocht te trappen met zijn rotten.
Ook voer ik over zee, om hem de kroon der Schotten
Te zetten op het hoofd, hoewel het anders viel
Ik stond den Graaf en 't volk ten dienst met lijf en ziel,
En nog verzamelt men in 't harnas zoo veel troepen,
Die over Amsterdam en Aemstel wrake roepen,
En brullen nacht en dag, en zien niet, hoe de vlam
Van dezen fellen brand haar eersten oorsprong nam
Uit Floris' geile borst, en 't schandelijk omhelzen,
Het schemen van mijn nicht, die schoone bloem van Velzen,
't Verongelijken van den adel in zijn recht,
Bezworen met zijn mond. Verblinde menschen! zegt,
Indien geen wrok en wraak uw oogen nu[2] verblinden,
Zoudt gij niet stofs genoeg tot Aemstels onschuld vinden?
Hoe zocht men hem van ouds te maken tot een slaaf!
Wat leed hij niet al leeds van Bisschop en van Graaf!
Men woû zijn loflijk bloed in 't Bisdom niet gedoogen.
D' Aartsbisschop aan den Rijn[3] kon met zijn nijdige oogen
Niet aanzien ons geluk, gaf Gozewijn[4] de schop,
En zette zijnen neef[5] den hoogen myter op.
Wij streden om den staf, tot dat ze mij en Woerden,
Aan weêrzij van zijn paard, tot een triomfe voerden
In Utrecht, met veel smaads van ieder aangehoord. (foort.
Men heeft mij 't Vreelandsch slot ontweldigd, heen Mont-
'k Beken, het slot was mij met voorwaarde opgedragen,
Maar nergens om gebouwd, dan om mijn land te plagen.
'k Heb 's Graven vangenis wel zeven[6] jaren lang
Beznurd, en Zwanenburg nog afgestaan door dwang,
Mijn erf in leen verkeerd, en manschap moeten zweren:
Daar ik eerst God alleen, en anders geene heeren
En[7] kende in mijn gebied, noch rekeninge gaf.
Nog dringt men evenwel op mij zoo stijf en straf, (len,
Doch Haarlem draagt met recht de grootste schuld van al-
Dat om zijn voordeel wrokt, en wenscht mijn sterke wallen
Te slechten tot den grond, in schijn van 's Graven zaak,
En weet zijn baatzucht loos te dekken met de wraak,
Misbruikt hiertoe den Zeeuw, de Hollanders en Friezen,
Om door mijn grootheid niet aan eere te verliezen.
Zoo legt de zaak bij mij, en daarop ga ik aan,
En heb in 't zwaar beleg de stormen uitgestaan,
En dag en nacht vooraan geworsteld op de wallen,
't Vermoeide volk gesterkt, en rustig uitgevallen,
Mijn broeder[8] Ot gekwetst zien sterven in mijn schoot,
Krakeelen neêrgelegd in brand, in waters[9] nood,
Gelijk een vader mij voor 't algemeen gedragen,
En nooit bezweek mijn moed in droeve nederlagen,
Noch 'k blies mij zelven op in voorspoed, noch zocht roem
In vijands ondergang; hoe noode ik vijand noem,
Die onverzoenelijk zich tegens mij verzetten,
En wenschen met mijn bloed hun blank geweer te smetten.
'k Vergeef hun deze feil en die[10] onwetendheid,
En stel[11] mij in Zijn hand, die recht van onrecht scheidt,
En strekt in 's Hemels stoel der onderdrukten trooster.

[1]Min juist; zie Van Lennep. — [2]Versta: toen Graaf Jan I stierf. — [3]Het gebied der Heeren van Aemstel. — [4]Later: „doorzichtig". — [5]Vermenging van vroeger en later staatsbeheer. — [6]Men wachte zich, met Van Lennep, dit nog in onze spreektaal gebruikelijke zijn in den verbogen naamvals uitgang van persoonsnamen (als Piet Gijzen) te willen vinden, waar het niet anders, dan het thans weggesleten en verouderde en der zwakke verbuiging is. — [7]Min juist, gelijk Van Lennep opmerkt, daar bijv. Clarisse van Velzen, Gerards dochter, 20 jaar later nog een jaargeld van graaf Willem III trok. — [8]Nam. de eigenlijke Gijsbrecht (IV van dien naam) in 1268. — [9]Graaf Willem II, als Roomsch koning. — [10]Wel te weten die van Gijsbrecht III.

[1]Graaf Guy of Wijt van Vlaanderen; de aangegeven oorzaak is echter minder juist; zij dagteekende van vroeger; zie desbelust bij Van Lennep. — [2]Later: „dus". — [3]Die van Keulen. — [4]van Amstel, in 1249 tot bisschop van Utrecht gekozen, maar in 't volgende jaar weder afgetreden. — [5]Hendrik van Vianden. — [6]Eig. vijf (1281–1285). [7]Later: „Ooit". — [8]Nam. de kleinzoon van Gijsbrecht II's broeder Egbert; zie bij Van Lennep. — [9]Later: „hongers". — [10]Later: „domme". — [11]Later: „bevel".

Maar 'k zie den Vader daar van ons Kathuizers klooster
Genaken van ter zij, op dat hij mij begroet'.
Hij schijnt om ons geluk verheugd en wel gemoed.
'k Zal best verstaan uit hem, die nooit en[1] was besproken,
Waarom het leger is[2] dus schichtig opgebroken.

WILLEBORD. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.

WILLEBORD.

Mijn welgeboren heer! de zoete Jezus zij
Met u en uwe stad, en sta u eeuwig bij
In allerhande nood. De broeders van onze orden
En ik zijn zoo verblijd, als of we levend worden
Getrokken in den troon van Gods volmaakte vreugd.
Ons klooster zingt en klingt, en is niet meer verheugd
Op 't allerhoogste feest en heilig jaargetije,
Hetwelk de kerke viert[3] ter eere van Marije,
Die[4] zuivre Moedermaagd, of[4] Kristus, haren zoon,
Die ons verloste aan 't kruis en droeg een doornekroon,
Als nu, om uwent wil, die van de wreede plagen
Des goddeloozen krijgs verlost zijt en ontslagen,
Nu al uw vijanden verbaasd zijn doorgegaan,
En laten tenten, tuig, en hunne hutten staan,
En alles, wat zij meer uw volk ten beste geven.
'k Geloof, Gods Engel heeft den vijand[5] weggedreven,
Als 't heer des Assyriërs, die zijn vermeetle stem
Hiskia hooren liet tot voor Jeruzalem,
Hetwelk in eenen nacht zoo wonderlijk[6] verkeerde,
Toen een, die 't al regeert, dat stoffen hem verleerde!
Hoe menig dreigement en vloek heb ik gehoord!
Wat heeft men gift en gal gebraakt, en brand en moord
Getierd, en 't gansche jaar gescholden en gekreten,
Niet anders, of zij u met tanden wouden eten!
D' een zette u levende en[7] geketend op een rad,
Een ander rolde u naakt in Velzens spijkervat[8],
Een ander woû uw hoofd, uw bekkeneel, vergulden,
En vatten in fijn[9] goud. 't Was bijster, hoe ze brulden,
En[10] deelden bloed voor wijn, uw vleesch voor voedsel uit,
En keven[11] om 't geraamt, en dongen na uw huid,
En wouden die getouwd op eenen ketel spannen,
Tot eindeloozen schrik van schelmen en tyrannen;
Maar God zij eeuwig dank, die hunne boosheid schut!

GIJSBRECHT.

Dien d' Opperste beschermt, heeft eene vaste stut.
Godvruchte vader! dat u God en Kristus loonen,
Na dien de broeders zich met u zoo gunstig toonen
Te mijwaart. Ik vertrouwe uw vierige gebeên,
Die hebben dag en nacht voor mijne stad gestreên,
De stormen afgekeerd en 't vier van onze daken;
Want wapens zijn onnut, zoo d' Engelen niet waken,
En 't ijverig gebed van 't geestelijke volk.
Wat hing u over 't hoofd een droeve en donkre wolk
Van zwarigheên, terwijl hier 't leger heeft gelegen!
Gij zijt niet misgedeeld in 's oorloogs milden zegen.

WILLEBORD.

Geen haar is ons gekrenkt, geen overlast gebeurd.
Men heeft het klooster nooit in zijnen dienst gesteurd.
Wij hebben staâg volhard in onzen ouden ijver.
De boomgaard leed geen schâ aan vruchten, noch de vijver
Aan visschen, noch de kerk aan d' allerkleenste ruit.

GIJSBRECHT.

Wie heeft dan des soldaats baldadigheid gestuit?
Wat hiel zoo kort in dwang die breidelooze gasten?

WILLEBORD.

Met geen inlegering woû Egmont ons belasten,
Behalve dat hij zelf, en zijne lijfwacht meê,
Die altijd tuchtig is, hier nam zijn legersteê,
En boven onze poort liet aanslaan 's Graven wapen;
Daar wij in zekerheid gerust op mochten slapen.

GIJSBRECHT.

Dat doet mij wel, gelijk een liefelijke lucht.
Ik zelf en al de stad was meest om u bedacht,
En vreesden of ge lang verjaagd waart, en geplonderd.
Maar, vader! zeg mij eens: een ieder is verworderd,
Waarom 't verbitterd heer zoo onvoorziens vertrok,
En liever niet volhardde in 't opzet van zijn wrok?

WILLEBORD.

Verwondert u niet eens, de nood heeft hen gedrongen.

GIJSBRECHT.

Mijn burgers lagen stil, en 't leger onbesprongen.

WILLEBORD.

Van buiten wel, maar niet van binnen, dat gij 't weet.
Het wintert fel, wanneer een wolf den andren[1] eet:
Zoo ging 't in 't leger toe. Belieft het u te hooren,
Al 'tgeen ik heb gehoord met dees mijn eigene ooren,
En met mijne oogen zelf gezien nog dezen dag?

GIJSBRECHT.

Godvruchte[2] vader! spreek, ik luister na 't verslag.

WILLEBORD.

Na dat ik d' Oversten een wijl had hooren mompelen
Van Amsterdam, al stil, bij duister t' overromplen,
Rees tusschen Diederik[3] en Egmont een krakeel,
Dat uitborst meer en meer; een ieder trok een deel
Van 't krijgsvolk op zijn zij, en zocht het stuk te stijven,
En na zijn eigen hoofd den aanslag door te drijven.
Veel hopliên ijverden te slissen het geschil.
Maar Diedrik, stijf[4] van kop[4], die nimmer luistren wil
Na reden noch bescheid, en 't veld behoudt met krijten[5],
Werd trotscher, overmits de lange Haas van Kijten,
De Sparewouwer reus, zoo onbeschoft als groot,
In alles wat hij dreef hem hulp en bijstand bood,
En Egmont met zijn klok[6] en grove stem vervaarde.
En dreef hem met een[7] vuist, dat hij een wijl ter aarde
In zwijm lag en voor dood. Die moedwil en die hoon,
Den veldheer aangedaan, ging velen aan hun kroon,
En zonder het ontzag des reuzen, fel gebeten,
Men had elkanderen terstond in 't haar gezeten,
En onder een banier wraakgierig[8] aangerand.
Men raasde een heele week. De haat[9], het misverstand,
En misvertrouwen wies. Daar sporrelden de zinnen.
Men vreesde min de stad en meer de haat van binnen;
Tot dat al d' oversten verzamelden heel stil
In 't klooster, dezen dag, tot slechting van 't geschil;
Doch al vergeefs, men was veel eer gezind te vechten,
En deze oneffenheid met degens te beslechten,
Dan, reklijk en bedaard, te luistren na verdrag.
Ik trad er in den hoop, gelijk ik somwijl plag,
En sprak hun toe, en brocht aldus hen aan 't bedaren:
„Manhafte hopliên! God wil 't leger lange sparen,
In onderlingen peis, het eenig dat er mag
Uw vijand, wie 't ook zij, gedijen tot ontzag;
De tweedracht is een pest, die allen staat te schromen.
Gedenkt, dat u de stad, die 't riekt, op 't lijf zal komen.
Wat middel is er, om aan Aemstel 't hoofd te biên,
Nu elk, wantrouwig, d' een na d' ander om moet zien?
Gij zijt, aleer men 't[10] gist, geslagen of gevangen.
Wanneer de herder dwaalt, wat pad, wat rechte gangen
Kan d' arme kudde gaan? Dus, maakt een kort besluit:
Verdraagt het scheel[11], of schort[12] den krijg, en scheidt er uit,

---

[1]Later, min gelukkig: „nimmer". — [2]Eerst: „zij". — [3]Later: „gevierd van al de kerk". – [4]Later: „de" en „en". [5]Eerst: „zelf, die heeft ze". — [6]wonderbaarlijk, verwonderlijk. — [7]Eerst: „levendig". — [8]Naar de onhistorische overlevering; verg. desbelust Van Wijns Aantt. op Wagenaar III, bladz. 39 v. – [9]Later: „het in". [10]Later: „Zij". — [11]Later: „Krakeelden".

[1]Eerst: „'t een ondier 't ander". – [2]Later: „Eerwaarde". [3]Eerst: „Diedrik zelf". – [4]Later: „hard" en „hoofd". — [5]Thans schreeuwen. — [6]krachtig geluid (voor stem). – [7]Later: „Hem dreef met eene". – [8]Eerst: „malkandren". — [9]Later: „De twist". — [10]Later: „eer 't iemand". — [11]legt 't verschil bij. — [12]breekt af, eindt.

En keert van waar gij kwaamt. Waartoe veel werks begonnen,
Berokkend zoo veel spels, als 't niet wordt afgesponnen?"
Ik merkte, dat mijn raad niet weinig en[1] vermocht;
Men nam mijn woorden in. Zij kregen achterdocht,
En zorge voor gevaar van uw versteurde[2] wallen,
En dat de burgerij en landzaat uit mocht vallen.
Daar liep een klein gerucht, gij waart al op de been.
De doodschrik kwam er in. Men rukte 't heer bij een.
Men brak al heimlijk op, en zonder eenig teeken
Van horen en trompet, of hut in brand te steken.

GIJSBRECHT.

Gij hebt de stad en mij geen kleinen dienst gedaan;
Een deugd, die nimmer zal uit mijn gedachten gaan.
Gedenk mij in 't gebed voor uw altaar ten goede!

WILLEBORD.

De lieve Jezus neme u eeuwig in zijn hoede!

ARENT VAN AEMSTEL. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. VOSMEER.

ARENT.

Heer broeder! zijt gerust, en luid van vreugd de klokken.

GIJSBRECHT.

Waar is het heer? Hoe verr' waart gij hen[3] nagetrokken?

ARENT.

Omtrent een boogscheut weegs aan geen' zij[4] Sloterdijk.

GIJSBRECHT.

Hoe ging 't u op den tocht?

ARENT.

Zij stoven al gelijk
Vooruit, als voor den wolf een kudde onnoozle schapen.
Mijn volk hoefde oft dien tocht geweer noch eenig wapen,
En keert met rijken buit. De Kermers schenen stom;
Want hoe men 't vechten zocht, zij zagen niet eens om,
En rekten vast hun pad, van doodschen schrik bezeten.

GIJSBRECHT.

Nooit kraaide haan, als hem de kam was afgebeten.
Een dog en baste nooit, maar droop[5], als hij 't verloor,
Met ingetrokken staart en hangende ooren, door.
Wat vogel brengt ge dus gekneveld en gevleugeld[6]?

ARENT.

't Is eener[7] uit de vlucht van 't vluchtige gevleugelt,
Gegrepen buiten dijks, alwaar hij stak in 't slik[8].

GIJSBRECHT.

Hoe beeft hij! 't Aangezicht ziet doodsch en bleek van (schrik.

ARENT.

Hij is gesleept, gesleurd, en heeft veel smaads geleden.

GIJSBRECHT.

Een woedende gemeente en staat in recht noch reden,
Wen ze iemand overmag. Men breng' hem hier voor mij.
Wie zijt gij? Waar van daan?[9]

VOSMEER.

Heer Gijsbrecht! straft me vrij;
Ik ben van 's vijands volk, en waardig om te sterven.
'k Heb meê gezocht uw stad en burgers te verderven[10],
En duizendmaal verdiend een schandelijke dood.
Ik geef mij in uw hand, geperst door hoogen nood.
Mijn ramp wil[11] Kennemer- en Waterland behagen;
Maar 'k zal de dood van u met minder smert[12] verdragen,
Dan van mijn eigen volk, dat zich ondankbaar toont,
En mijn getrouwe dienst zoo onrechtvaardig loont.

GIJSBRECHT.

Wat zijt ge voor een gast? Of in wat land geboren?

VOSMEER.

Ik ben een Gooyers kind, vervallen in Gods tooren,
Te Haarlem[1] opgevoed. 'k Ontliep mijn oudren vroeg.
Mijn vader viel me hard, want ik me paslijk[2] droeg.
'k Heb al mijn leven lang gevollegd vreemde heeren,
En buiten moeten, 'tgeen ik thuis niet woude leeren.
De bittere armoê heeft mijn hersenen gewet.
'k Heb menig stuk versierd, en 't lijf daar na gezet,
Om door een brave daad of aanslag op te raken[3],
En door een anders schâ eens mijn fortuin te maken;
Maar altijd heeft ze mij den rugge toegewend,
Doch nooit zoo dwers als lest. Gods schikking[4], ik beken 't.
Is sterker dan de mensch, of zijn geboortesterre;
En of ons brein iet bouwt, zij[5] stoot het al om verre,
En gaat een andren gang[6]. Met wat een listigheid,
Met wat een rijpen raad was d' aanslag aangeleid,
Om te vermeesteren uw lang bestormde muren.
Zoo Vosmeer na zijn zin dat schip had mogen sturen,
Gelijk het bij hem lag, zij hadden, het is waar,
Gewonnen in een uur door list, dat in een jaar
Door uiterlijk geweld noch stormen werd veroverd.
Het schijnt, dat d' Oversten verblind zijn en betooverd.

GIJSBRECHT.

Sta op, en heel[6] mij niets van alles wat gij weet.

VOSMEER.

Nu ben ik immers vrij van Hollands dieren eed,
En Egmont kan mij hier niet[7] heeten en verbieden.
Hij dreigt me met den dood, en perst me hier te vlieden.
Mijn aanslag is mislukt, en ijdel, en onnut.
Heer Gijzelbrecht[8], genâ! Ik geef mij in uw schut.
Gij kunt me, wilt ge slechts, een vriend en vader strekken,
Na dien ik u 't verraad volkomen wil ontdekken,
En hoe 't geschoren lag in 's krijgs geheimen raad,
Tot ondergang van u en uwen heelen staat.

GIJSBRECHT.

Ontbindt den knecht, zoo mag hij onverholen spreken.

VOSMEER.

De hopliên wenschten dik[9] het leger op te breken,
Na dien met storm op storm, en eindeloos gevecht,
Het heele ronde jaar niet meer was uitgerecht
Dan moeite en volk gespild en tijd onnut versleten,
Hetwelk zoo menigmaal den veldheer werd verweten;
Een smaad die lastig viel, en hiel hem niet verplicht
Zijn eer en eed, hij had zijn anker lang gelicht;
En och! of 't waar gebeurd een goede wijl te voren,
Mij waar dit ongeluk noch onheil niet beschoren;
Want 't is een maand geleên, dat ik hem heimlijk ried,
Te maken, op mijn woord, een ende van 't verdriet;
En zoo hij was gezind een luttel volks te wagen,
Ik woû hem in de stad op beî mijn handen dragen,
En stappen zelf voor aan, en maken hun het spoor.
Ik opende mijn wit, en sloeg het middel voor. (men,
'k Had somwijl[10] door de graft, bij duisternacht, gezwom-
En al de wacht bespied, en 't groot rondeel beklommen,
Dat aan den hoek van 't Y uw sterke stad bewaart.
Hier lagen blijden in, en ander krijgsgevaart.
'k Nam aan, en 't kost geschiên, door muur en al te boren,
Recht waterpas, zoo stil, dat niemand mij zou hooren.
Wanneer nu door de breuk[11] een krijgsman henen mocht,
Zou 't braafste puik, hier toe gelot en uitgezocht, (men,
De graft, daar ze ondiepst is, met rijs op Kerstnacht dam-
En kruipen in 't rondeel, om d' eerste poort te rammen,

---

[1]Later: „hier". — [2]Later: „gesteurde" — [3]Later: „het". — [4]de andere zij van. — [5]Later: „Nooit baste een dog, maar droop heel stil". — [6]gebonden. — [7]Verouderd voor een (verg. 't Hoogd. einer.) Later: „Het is een". — [8]Later: „daar stak hij in het slik". — [9]Later: „Uit wat land". — [10]Eerst: „bederven". — [11]zal. [12]Eerst: „pijn".

[1]Later: „Laren"; dat echter, naar Van Lennep's juiste opmerking, als in Gooiland gelegen, min aannemelijk is. [2]weinig loflijk. — [3]mij te verheffen. — [4]Eerst: „het noodlot". — [5]Eerst: „het" en „Met eenen dartlen voet". — [6]verberg. — [7]niets. — [8]Gelijk Van Lennep te recht opmerkt, is dit de eigenlijke vorm van den naam; O. D. Gisalperaht, d. i. door gijzelaars of gevangenen uitblinkend. — [9]vaak. — [10]Eerst min welluidend: „somtijds". — [11]Verouderd voor 't Fransche daarvan herkomstige breș.

Als d' afgewaakte wacht geveld lag en vermoord.
Het heer dan, over dam en doorgeramde poort,
Aan 't nederhouwen wat op straat zich openbaarde,
Terwijl de burgerij kapel en kerk bewaarde;
En 't was te nacht de tijd. En vraagt ge na bewijs?
Gij ziet, hoe daar een schip, het zeepaard, legt vol rijs,
Het welk men door de vlucht verzuimd heeft en vergeten.
Wat werd er niet al tijds met kibbelen versleten!
De hoofden lagen vast elendig overhoop. (goedkoop,
Men schoof de schuld op mij: „'k Had[1] menschenvleesch
Noch wist niet wat ik dreef; zij zouden 't niet gehengen,
Dat ik het volk zoo licht zou op de vleeschbank brengen,
En jagen in hun dood!" Dus ging 't aan d' eene zij;
Aan d' andre stemde men eendrachtelijk met mij.
Terwijl verliep de kans en d' aanslag die bleef[2] steken.
Toen zochten er een deel hun leed aan mij te wreken.
Daar kwamen, zonder slot, veel klachten t' mijnen last:
„Ik was een tooveraar," en daar op raakte ik vast,
En most, door pijn geperst, al 't opgedichte melden.
Men doemde mij ter dood, en heden zou 't mij gelden;
Maar gistren avond brak een vriend mijn boeyen los.
Ik vluchtte langs den dijk, gelijk een hollend ros,
Doch hield er niet, uit angst van 't leven te verliezen.
Ik sloeg ter zijden af, en schoot er in de biezen,
En stak in diep moeras, al den verleden nacht.
Zij trokken mij verbij. Ik hiel me stil, en zag 't,
Tot dat uw burger kwam de Kermers nagevlogen;
Ik riep om hulp, en werd uit het[3] moeras getogen,
Want anders was ik daar gebleven en gesmoord.
Doch zoo ik sterven moet, 'k wil liever voor uw poort[4],
Aan wie ik 't heb verdiend, dit lastig leven laten,
Dan bij mijn eigen volk, die mij met onrecht haten.

GIJSBRECHT.

Ga heene, ik schenk u 't lijf[5]. 't En[6] is geen straffens tijd;
Wij zijn van onzen hals den grooten vijand kwijt.
'k Ontvang u in mijn dienst, en zal u wel betalen.
Ga, help terstond het rijs en 't zeepaard binnen halen.
De koû begint, en is nog verr' van haar vertrek.
In 't wachthuis en op 't slot is hout en brand gebrek;
Men mag ze straks verzien, en barnen 't rijs tot asschen,
Zoo kunnen zij hier meê de vesten niet verrassen.
Ik hoor, de Gooyer doet de waarheid niet te kort,
Want zijn vertelling stemt met vader Willebord.

REI VAN AMSTERDAMSCHE MAAGDEN.

Nu stelt[7] het puik van zoete keelen,
Om daar gezangen op te spelen,
Tot lof van God, die op zijn troon
Gezeten is, zoo hoog en heerlijk,
Van waar hij zien kon, hoe begeerlijk
Het Sparen stak na Amstels kroon!
Hoe wraak, met zwaarden en met speren,
De torenkroon[8] van 't hoofd woû scheren
Der schoone en wijdvermaarde stad,
En rukken, door geweld van benden,
Der vesten gordel van haar lenden,
En plondren haar kleenood en schat;
En schenden d' edele en getrouwe,
Gelijk de schender[9] Velzens vrouwe,
Wel ruim zoo waardig, als Heleen,
Den brand van een herboren Troje,
En krijg, die 't overschot verstrooye,
Na dat men jaren heeft[10] gestreên.

Waar is de reus met al zijn stoffen,
Die Gijsbrechts stad ter neêr woû ploffen,
En om haar muur zijn armen slaan?
Wat ijdle schrik heeft hem geslagen?
Wat ijdle vreeze mag hen jagen,
Die nu met schande strijken gaan?
't Is tijd, de kerken te stoffeeren,
Te dansen, en te banketteeren,
En met een uitgelaten geest
Dees blijdschap aan de vreugd te huwen,
Die vrolijke Englen ons vernuwen[1]
Met zang, op Gods geboortefeest.
Trek in, o Aemstel! trek nu binnen,
Die zonder slag kunt overwinnen;
Trek in, o brave burgerij,
Die u zoo moedig hebt gekweten;
Geen eeuw en zal uw eer vergeten,
De hemel sta u eeuwig bij!

TWEEDE BEDRIJF.

WILLEM VAN EGMONT, DIEDRIK VAN HAARLEM, HOPLIEDEN.

WILLEM.

Wij zijn bij 't klooster weêr, daar Willebord in vreê
Met al de broeders woont, en stort zijn avondbeê.
't Zal noodig zijn, dat wij den hopliên openbaren
Hetgeen op handen is.

DIEDRIK.

't Is tijd; zij wisten garen,
Wat hiervan wezen mag[2]; verlos hen van de pijn.

WILLEM.

Manhafte hopliên! hoort: wij hebben, onder schijn
Van onderling krakeel, een aanslag voorgenomen,
Om beter tot ons wit op éénen sprong[3] te komen.
Men heeft daarop het heer van daag terug gevoerd;
Maar dat en is het niet, waarop de veldheer loert,
Noch 'tgeen men onder 't volk veel dagen hoorde mompelen,
Ons wit is, dezen nacht den vijand t' overrompelen,
Nu hij zich veilig acht en buiten krijgsgevaar.
Vóór 't opgaan van de maan ('t en[4] dunke niemand zwaar)
Zal 't leger meester zijn van poorten en van veste.
Wat is er dan voor u een rijke buit ten beste!
Hoe zult ge weiden gaan op 't slot, en in de stad!
Zoo iemand streeft na eer, ik toon hem 't rechte pad,
De heerbaan van de deugd, om moedig op te steigren.
Zij offert u den prijs, 't en zij 't uw handen weigren.
Wie rustig is, die spreke, en hoû de wapens reê.
Wie zich flaauwhartig vindt, dat die terugge treê.
Ik heb mij op dit stuk met weinigen beraden,
En 't Zeepaard, dat eerst lag aan 't Y, met rijs doen laden,
Opdat er de soldaat gerust in schuilen mocht.
De Sparewouwer reus, met ijver aangezocht,
Ging met de bloem des volks en 't puik van al de grooten
Te nacht grootmoedig[5] scheep, op 't noemen van de loten;
Mijn broeder Wouter zelf, Vianen, met de zorg
En hope van zijn huis, Abkoû, en Rijzenborg,
Put, Grobber, Kuilenburg, met Arkel, Borslen, Voren,
En 's Graven zonen beide; en 't schip, na dat wij hooren
Uit onz' doortrapten spie, is al in stad gehaald
Door Vossemeers beleid; zoo dat er niets en faalt,
Dan nu te nacht, zoo ras zij poort en sloten breken
En Zwanenburreg viert[6], te letten op dat teeken,
En voort met alle macht te volgen op het licht
Des schrikkelijken brands, dien Vossmeer binnen sticht[7].

HOPLIEDEN.

De veldheer geef slechts last, aan ons zal 't niet gebreken.

---

[1]hield, rekende. — [2]Later: „bleef vast". — [3]Later: „diep". — [4]stad. — [5]leven. — [6]Later: „Het". [7]stemt. — [8]De dichter vergeet, hier dat Maximiliaan eerst meer dan anderhalve eeuw later Amsterdam met zijn keizerskroon beschonk. Verg. voorts, over 't verschil tusschen 't Amsterdam van 1304 en dat van dezen rei, het aangehaalde werkjen van Ter Gouw. — [9]Floris V. — [10]Eerst: „hebb".

[1]Voor vernieuwen. — [2]Later: „Wat heimlijk bij ons broeit". — [3]in eens. — [4]Later: „het". — [5]Versta: kloeklartig. — [6]vuurt, licht geeft. — [7]Later: „van Vosmeers torts gesticht".

WILLEM.
Waar zal men best een deel van 't oorlogsvolk versteken?
DIEDRIK
't Kathuizers klooster is ons 't reedst, het legt hierbij.
WILLEM.
Dat volk is liefst verschoond, en van inlegging vrij.
HOPLIEDEN.
't Is voor een korte wijl.
WILLEM.
Een Godshuis zoo t' ontwijen?
Ik heb het lang verschoond,
DIEDRIK.
Laat mij daarmeê betijen.
Gij, hopliên! voert terwijl den voortocht herwaart aan,
Wanneer gij komt, dan zal het klooster open staan,
Of 't moest mij aan de macht, dat zweer ik hun, ontbreken.
WILLEM.
Ik ga terwijl na stad, om Vosmeer nog te spreken,
Die ter gezette tijd komt zwemmen door den boom.
Versteur de broeders niet, maar houd u wat in toom,
En roept niet luid, men mocht uw stem te verre hooren.
DIEDRIK.
Een krijgsman laat zich van geen[1] papen ringelooren.

POORTIER, DIEDRIK VAN HAARLEM, WILLEBORD.
Wie klopt er?
DIEDRIK.
Doe vrij op, en vreest niet; 't is uw vriend.
POORTIER.
't Is avond, en een tijd dat ons geen vriendschap dient;
Koom morgen vroeg, bij daag.
DIEDRIK.
Wat zal ons hier gebeuren?
'k Zeg anderwerf, doe op!
POORTIER.
Men opent hier geen deuren
Zoo spade; ga uw gang; koom morgen tijdig weêr.
DIEDRIK.
Ik zeg voor 't lest, doe op, en doet gij 't niet, ik zweer –
POORTIER.
Wie zijt ge, die dus raast, als wild en uitgelaten?
Wij dochten langer niet om ruiters noch soldaten.
Heer maarschalk! wel, hoe dus? Wat jaagt u hier zoo spa?
Men sloeg u 't heilig kruis, toen 't leger optrok, na.
'k Geloof niet, dat gij ons al weder zoekt te kwellen.
En koomt ge dus alleen? Waar zijn uw rotgezellen?
DIEDRIK.
Ik koom alleen. Waar is uw meester Willebord?
POORTIER.
Ter kerke, daar hij vast, en zijn gebeden stort.
DIEDRIK.
Ga, roep hem, want ik moet dien goeden vader spreken.
POORTIER.
O Jezus! sta ons bij, dit is een mislijk[2] teeken.
Ik heb gebeld. Hij komt.
DIEDRIK.
Ga, roep den vader, fluks.
POORTIER.
Soldaten brengen ons heel zelden veel geluks;
Wij zien ze noô van voor, en allerliefst van achter.
DIEDRIK.
Wie eenen hopman huist, die heeft een trouwen wachter,
En ridderlijk beschut, en heeft geen poort noch slot.
POORTIER.
De beste wachter is de sterke en groote God,
Die nimmermeer en slaapt, en luistert na ons zuchten.
Wij bidden staag om peis, en haten krijgsgeruchten,
En hooren met verdriet het kraayen van dien haan.
In oorlog houden eerst abdij en klooster aan.

[1]Eerst: „niet van". — [2]leelijk, boos.

DIEDRIK.
Gij zat hier in 't beleg voor allen moedwil veilig.
POORTIER.
Wij weten 't Egmont dank, en houden hem voor heilig.
Daar is de vader zelf, zoo bleek en afgevast.
WILLEBORD.
Heer maarschalk! wel, wat nu?
DIEDRIK.
Ik koom bij u te gast.
WILLEBORD.
Gij zijt mij wellekom, al komt gij ongebeden.
'k Verwachtte u t' avond niet, en luister na de reden,
Dat gij dus schichtig[1] keert; daar is wat meer aan vast.
DIEDRIK.
'k Verzoek alleen op[2] u, en dat door Egmonts last,
Of ik wat krijgsvolk mag te nacht in 't kloosterl eggen?
Het is een krijgsmans beê, gij moogt ze niet ontzeggen.
WILLEBORD.
'k Geloof, gij deunt[3] met mij.
DIEDRIK.
't Is ernust, en geen spel,
En Egmonts eigen last; hij gaf me dit bevel.
WILLEBORD.
Hoe zal men dit verstaan? Heeft Egmont dat bevolen?
Hij stak nooit Godshuis aan, noch zocht zich bij de kolen
Te warmen van dat vier. 't Is enkel misverstand.
Gij zijt mij wellekom, mijn heer! daar is mijn hand.
'k Zal u en uwen stoet gevallig[4] innelaten;
Maar 't Godshuis op te doen baldadigen soldaten
Of ruitren, 'k lij het niet; 'k vermag 't met geen gemoed.
Het klooster is Gods erf, en Jezus' eigen goed.
Wie kloosters raakt, die raakt den appel van Gods oogen.
Heer overste! geloof, 't is buiten ons vermogen.
DIEDRIK.
't Is om een uur of twee te doen, ten hoogste dry,
Ik blijf u borg, en hou uw kerk en klooster vry
Van overlast en schâ, en zal de boosheid straffen.
WILLEBORD.
Met krijgsmans borregtocht en heb ik niet te schaffen,
Al waar 't de veldheer zelf, ik zei 't hem in 't gezicht.
Dit is een overoud en vorstelijk gesticht[5],
Verzorgd in vrede en krijg[6] met zegelen en brieven,
Dat wie het kwetst, gedenke een vorst des rijks te grieven,
Die zegt: „hij raakt mijn kroon, wie 't Godshuis iet misdoet".
Sint Andries is 't gewijd; het past geen krijgsmans voet.
't Zij verr', dat Diedrik nu 's Kathuizers vijand werde.
Twee Alexanders[7] zelfs, de vierde en ook de derde
Gelijk de tweede Urbaan[7], bevestigden dit slag
Van Godsdienst, daar men Bruin[8] wel d' eer van geven mag.
Ja, opdat geen gerucht zou steuren ons gemoeden[9],
Mag niemand deze plaats, beneden honderd roeden,
Betimmeren, veel min bezwaren met den last,
Dien d' oorlog na zich sleept, of eenig oorlogsgast.
Wij staan op keizerlijke en pauselijke wetten.
DIEDRIK.
De wetten zwijgen stil voor wapens en trompetten;
De nood breekt wet; gij moogt op geene wetten staan.
WILLEBORD.
Ontwijdt ge dan 't gewijde?
DIEDRIK.
Als David heeft gedaan,
Toen hij voor Saüls zwaard[10] te Nobe kwam gevloden,
En zijnen honger boette aan priesterlijke brooden,
Dat niemand en[11] vermocht, 't en waar 't gezalfde hoofd.

[1]ijlings, onverwacht. — [2]Eerst: „aan". — [3]spot, boert. — [4]welwillend (verg. 't H. D. gefällig). — [5]Verg. echter boven, blz. 328a, aant. 3. — [6]Eerst: „krijg en vreê". — [7]Versta de Pausen van dien naam. — [8]Bruno, als stichter der orde. — [9]Thans gemoederen. — [10]Later: „'t zwaard van Saul". — [11]Later: „ooit".

WILLEBORD.

De stoute[1] Uzia werd rechtvaardelijk beroofd
Van zijn gezondheid, toen hij 't heiligdom ontwijde.
De priesters hebben God en d' Englen op hun zijde.
Dit is het erreffeel, dat ons te beurte viel.
Hij laadt des Graven vloek rampzalig op zijn ziel,
Die 't Godshuis in zijn recht en vrijdom wil verdrukken
Hebt gij een aanslag voor, het kan u niet gelukken.

DIEDRIK.

Hoe luidt des Graven vloek, dat ik u wel versta?

WILLEBORD.

„Dat aller heilgen toorne en eeuwige ongenâ
Alleen niet treffen zal de kinders en den vader,
O gruwel! maar hij moet, met Judas, Gods verrader,
Met Lucifer en al zijne Engelen vergaan,
En schaamrood en verdoemd voor Jezus' vierschaar staan".
't Is schrikkelijk. Begint uw hart nog niet te beven?

DIEDRIK.

Ja, 't klooster heeft dien vloek den landsheer voorgeschre- (ven.

WILLEBORD.

Het zij daar mee zoo 't wil, men opent nu geen poort.
't Is Kerstmis; 't klooster viert Gods vrolijke[2] geboort';
De hoogste feest van 't jaar; dus laat dit werrek steken.

DIEDRIK.

Kathuizer, hier en[3] geldt geen prevelen, noch preeken;
Bewillig mijn verzoek, en sta mijn bede toe,
Of anders lij, dat ik het ongebeden doe.
De tijd verloopt, 't is spâ; daar komen mijn soldaten.

WILLEBORD.

'k Getroost mij eer de dood, dan ik dit toe zal laten.
Wat wilt gij 't Helsche vier op uwe halzen laân?

DIEDRIK.

Tsa[4], mannen! vaart vrij voort, en steekt het klooster aan;
't Is koud, zoo mogen wij ons bij de kolen warmen.

WILLEBORD.

Och, maarschalk! hoû gemak, en[5] wil u toch ontfarmen!
't En[6] is geen Kristen mensch, die brand in kloosters sticht.
Al wat het Godshuis heeft, huisvesting, vier en licht,
En spijs, en dranк, het is voor 't krijgsvolk al ten beste.

DIEDRIK.

Nu mannen, trekt vrij in! trekt voor, ik blijf de leste.

VOSMEER, WILLEM VAN EGMONT.

VOSMEER.

Ik koom al heimelijk gezwommen door de grachten.
Waar sammelt Egmont nu? Hij zou mij hier verwachten.
't Is donker. Ik ben nat, en klippertand van koû.

WILLEM.

Wel, waar of Vosmeer blijft? Ons afscheid[7] was, hij zou
Verzeker op dees uur alhier zich laten vinden.

VOSMEER.

Hier is de man al zelf. Wie zich durf onderwinden
Een aanslag vol gevaars, moet passen op zijn tijd.

WILLEM.

Weest welkoom, brave borst! Nu blijkt het, dat ge zijt (wen.
Een krijgsman, op wiens woord men wel een kerk mag[8] bou-
Hoe hebt gij 't met den heer van Aemstel al gebrouwen?

VOSMEER.

Zoo geestig, dat er niets aan dezen aanslag faalt.
De burgerij heeft zelf het zeepaard ingehaald
Met zangen en triomf, als die van Troje deden[9].
Ik stuurde en hiel het roer; maar 't oorlogsvolk beneden
En liep geen klein[10] gevaar. De bodem slorpte 't nat,
Door 't stooten op een paal, waardoor een ieder zat
In 't water tot de knie, en vreesde te verstikken.
Het ongemak was groot, nog durfde niemand kikken;
Doch 't lek geraakte dicht, en stopte wonderbaar
Van zelf; toen brocht de hoest ons weder in gevaar,
Vermits men 't schor geluid bescheidenlijk[1] kon hooren;
Had God niet zelf verdoofd des Amsterdammers ooren,
Wij waren van ons stem en eige keel verraân.
Ik gaf mij zelven moed, en hief eens rustig aan
Te zingen dat het klonk, schoon hart en nieren krompen;
Dan trantelde[2] ik van koû; dan viel ik eens aan 't pompen.
Zoo raakten wij in stad, daar, als een waterval,
Al 't vollek schoot na 't schip, van straat en burregwal.
De geest van oud en jong dooreen scheen uitgespannen.
Men brocht het Vosmeer toe met kroezen en met kannen.
Maar 't zag er deerlijk uit, toen Gijsbrecht liet gebiên,
Men zou de naaste poort en 't slot van rijs verzien;
Want door het lang beleg, en door de koude dagen,
Was al de torf verbrand. Ik holp ze rustig dragen,
En scheen de gaauwst' van al, in 't bangste van dien nood;
Want had het lang geduurd, de zolder waar ontbloot,
Waar onder 't krijgsvolk lag gedoken in zijn lagen;
Doch d' avond viel heel kort, en ik begon te klagen,
En hiel me gansch vermoeid, en riep: „van daag genoeg
Geslaafd; men staak het[3] werk, en valle er morgen[4] vroeg
Met nieuwe kracht op aan[5]. Het is nu tijd van vieren,
Nadien gij van den schrik der Hollandsche banieren
Genadig zijt verlost, en ik er 't lijf afbrocht."
Ik[6] schonk ze vrij gelag, en gaf ze geld, en[7] zocht
Geveinsd den arrebeid tot 's morgens[8] uit te stellen.
De tijd gehengt nu niet, u alles te vertellen:
Hoe slecht[9] het in het schip en onder 't krijgsvolk stond,
En elk verscheelde[10], en wat een ieder raadzaamst vond;
Hoe ik ze menigmaal door dreigement deê[11] zwijgen,
En kon ze, om 't leven zelf, niet aan 't bedaren krijgen;
Hoe Arkel, heel[12] verkoud, zijn eigen ponjaart bloot
Gezet had op den strot, en troostte zich de dood,
Om al zijn makkers niet door 't hoesten te verklikken.
Nu schort er[13], dat wij elk ons werrek voort beschikken.
Het zeepaard, zwanger van gewapenden, zal gaan
In arbeid, en van vracht, vóór 't opgaan van de maan,
Omtrent ter middernacht, verlossen, als de kerken
Op 't Hoogtijd zijn gepropt van menschen, die 't niet mer-
Dan zal de laag[14]; in twee gedeeld, eer 't iemand hoort, (ken.
Terstond vermeestren gaan[15] de Harelemmer poort,
En rammen ze met kracht; en ik, om u te lichten
Van verr', zal daadlijk brand in 't holle zeepaard stichten,
Dat midden in de stad bij d' andre schepen leît.

WILLEM.

De maarschalk wacht op u in 't klooster, al bereid,
Terstond met duizend man de muren in te trekken,
En 't leger legt niet verre; ik ga het hun ontdekken.

VOSMEER.

En ik al weêr na stad. Nu veldheer! pas op 't stuk.

WILLEM.

God geef, dat u en mij dees aanslag wel gelukk'!

REI VAN EDELINGEN.

Wij edelingen, blij van geest,
Ter kerke gaan, op 't hooge[16] feest,
Den eerst geboren Heiland groeten,
En knielen voor de kleene voeten

---

[1] vermetele. — [2] blijde, heilbrengende. — [3] Later: „Kathuizerbroêr, hier". — [4] Later: „Voort". — [5] Later: „och". — [6] Later: Het". — [7] besluit, afspraak. [8] kan. — [9] Nam. het met krijgsvolk bezette houten paard. [10] Later: „In 't schip liep groot"

[1] duidelijk, onderscheidend. — [2] trippelde, trampelde. — [3] Later: „valle aan 't". — [4] Later: „na 't hoogtijd 's morgens". — [5] Later: „Het wachthuis is verzien". — [6] Later: „Men". — [7] Later: „ik". — [8] Later: „om 't Hoogtijd" nam. 't Kerstfeest. Verg. echter 't aangeteekende boven, blz. 334b, aant. [10]. — [9] Later: „zorglijk" en „'t". — [10] verschilde (van meening nam.) [11] Later: „met dreigen holp aan 't". — [12] Eerst: „zeer". — [13] blijft te doen. — [14] Versta: de hinderlaag, het krijgsvolk in hinderlaag. — [15] Later: „vermeesteren". — [16] Later: „hoogste".

Van 't kind, waar voor Herodes vreest;
Het kind, waar voor een star verrijst[1],
Die Wijzen met haar stralen wijst
De donkre plaats van zijn geboorte,
En leidt ze in Davids oude poorte,
Daar d' allerhoogste 't laagste prijst.
Het Oosten offert wierook, goud,
En[2] myrrh', tot 's levens onderhoud[2]
Van hem, die, neêrgedaald van boven,
In 't arme Bethlem leît verschoven[3],
Hoewel hij alles[4] heeft gebouwd.
't Gevogelt', dat op wicken zweeft,
Zijn nest, de vos zijn holen heeft,
En woont in bergen en in bosschen;
Een stal van ezelen en ossen
Den Schepper naauwlijks herberg geeft.
De kribbe hem een wieg verstrekt,
Die 't aardrijk met den hemel dekt,
En elk'en dier bestelt zijn voeder.
O kind! gij zijt, gelijk uw moeder,
Met pracht noch hovaardij bevlekt.
Hier voert de neêrgedaalde God
De trotsche wereld om met spot
In zijn triomf, ten smaad der hoven;
Hier voert hij 't nedrig harte[5] boven
Met hem in 't onverwinbre[6] slot.
Hier schuilt dat Godlijk aangezicht,
Waar uit de zonne schept haar licht,
En alle starren glans en luister;
Hier legt hij zonder glans in 't duister,
Die Englen tot zijn dienst verplicht.
Des Hemels reyen wiegen hem
In slaap, met hunne zoete stem,
Die nooit van vaak en was beschoten,
En wekt het hoofd van alle grooten,
In 't koninklijk Jeruzalem.
Augustus' rijk verliest zijn eer,
De Roomsche[7] schepter reikt niet veer,
Het Oost versmaadt Latijnsche namen;
Maar dees beheerscht het al te zamen,
Ook daar de zonne neemt haar keer.
De hemel, 't aardrijk, en de hel
Die luistren scherp[8] na zijn bevel,
En siddren voor de zuivre wetten,
Die hij, door visschers, laat trompetten
En blazen over duin en del[9].
De doeken, daar dit kind in leît,
Is 't purper van zijn majesteit,
Waar in de herders Hem aanschouwen,
Dien God de zielen komt vertrouwen,
Gelijk van ouds was toegezeîd,
Dat God zijn kudde wijden zal,
En hoên voor ramp en ongeval,
En na 't verdwaalde schaapken[10] vragen,
En dat[11] op zijne schouders dragen,
Met vreugd, bij 't overig getal.
Hier is de wijsheid ongeacht,
Hier geldt geen adel, staat, noch pracht.
De Hemel heeft het kleen' verkoren;
Al wie door oodmoed wordt herboren,
Die is van 't[12] Hemelsche geslacht.
Gij, die der vorsten harten leidt,
Gelijk een beek, en schift en scheidt
Het licht van dikke duisternissen;
Laat de tyran zijn aanslag missen,
Die den onnoozlen lagen leît.

[1]Eerst: „een starre rijst". — [2]Later: „bittre" en „De gave ontvouwt". — [3]Later: „'s Kinds Godheid, priesterdom en waarde En zijne sterflijkheid op d'aarde". — [4]Later: „Hier legt Hij, die 't al". — [5]Later: „Het nedrig hart voert hij", — [6]Later: „hooggebouwde". — [7]Gelijk steeds voor Romeinsche. — [8]Later: „Scherp luisteren". — [9]duinlaagte. — [10]Later: „het afgedwaalde". — [11]Later: „dat schaap". — [12]Later: „Is van het".

DERDE BEDRIJF.

BADELOCH. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. HEER PETER. BONDGENOOTEN. ARENT VAN AEMSTEL.

BADELOCH.

Ik trok zoo dra niet aan mijn pronk- en kerstnachts[1]-kleê-
Om in de kerk met al de stad te triomfeeren (ren,
Voor God, die 't leger dreef van d' aangevochten wal,
En zich verneêren kwam in Behlems armen stal,
Of raakte, in eenen stoel, aan 't sluimren en aan 't[2] droomen,
En ben benaauwd en bang uit mijnen slaap gekomen;
Gelijk de dauw[3] getuigt, die op mijn kaken leît.

GIJSBRECHT.

Mijn liefste! wat is[4] dit? Hoe ziet gij zoo beschreid?
Wat nevel van verdriet bezwalkt uw blinkende oogen?
Sta stil, mijn lief! sta stil, uw Gijsbrecht zal ze droogen[5];
Nu kus hem eens[6], en zeg, wat is het dat u smart?

BADELOCH.

Mij legt, 'k en weet niet wat[7], een zwarigheid op 't hart:
Ik heb in mijnen slaap iet schrikkelijks vernomen; (men.
Een droom bezwaart mijn hart, gezichten doen me schro-

GIJSBRECHT.

De droomen zijn bedrog; gij vreest uit misverstand.

BADELOCH.

Nicht Machteld[8], docht me, stond voor mijne ledekant,
Bedrukt en in dien schijn, waar in zij, bij haar leven,
Mij dik haar hartewee te kennen plag te geven,
Toen[9] ze in haar tranen smolt[9], en, van geduld beroofd,
De handen deerlijk wrong, het haar trok uit haar hoofd,
De blanke borsten krabde, en scheurde 't kleed aan flarden,
En zag begruisd van stof, zoo dat ik 't naauw kon harden,
Noch hooren al 't gekerm en jammerlijk misbaar,
Noch 't schelden op den Graaf[10], voor schelm, geweldenaar,
Verkrachter van een vrouw, zoo kuisch, zoo welgeboren.
Helaas! zij kwam mij niet in die gestalt te voren,
Waarmeê[11] haar zuivre ziel, van droefheid afgepijnd
In 't leven, nu voor God en d' Engelen verschijnt,
Met eenen pallemtak in haar sneeuwitte handen,
En in het sneeuwit kleed, en cogen, die nu branden
In 't hemelsch paradijs, als starren aan de lucht.
Ik sprak ze al schreyende aan, na eenen diepen zucht:
„O, adelijke spruit van 't hooge huis[12] te Woerden,
Om welker ongelijk de helden oorlog voerden,
Dat oorlog, 'twelk, na dat gij in den hemel trokt,
Zoo onverzoenelijk tot nog toe smookt en wrokt;
Wat oorzaak drijft u hier op ongeruste[13] paden,
Of komt ge om onzentwil, met zwarigheên beladen,
Om d' uwen bij te staan, in 't kommerlijk beleg?
Nicht Machteld! 't is vergeefs: de vijanden zijn weg.
Wat treurt ge? Wij zijn vrij van lagen, van bespringen;
Dus help ons nu[14] om hoog bij God triomfe zingen.
Omring uw hoofd[15] met licht, in steê van lauwerkrans,
En leî der Englen rei met vrolijkheid ten dans!"
Zij schudde 't hoofd, en scheen van gramschap te verandren
In 't aangezicht, en sloeg de handen van elkandren,
En steende, en zuchtte zwaar, en borst in 't eind dus uit,
Maar met een heesche keel en dof en schor geluid:

[1]Later: „beste en hoogtijds" – [2]Later: „sluimeren en". [3]Voor vocht in 't algemeen; hier zweet. — [4]Later: „halve ziel, wat's". — [5]Later: „En heeft den Hemel van uw aanschijn dus betogen?" — [6]Later: „zijt gerust". — [7]Later: „helaas! mij legt". — [8]Velzens vrouw. — [9]Eerst: „Wen ze" en „zwom". — [10]Floris. – [11]Later: „Gelijk". – [12]Eerst: „'t huis weleer." — [13]Voor onrustige. — [14]Eerst: „hellep ons". — [15]Eerst: „pruik".

„Onnoozle! zijt ge nu van vijanden ontslagen?
En slaapt ge zoo gerust? En vreest ge niemands lagen?
Daar gij, om mijnentwil, op 't alleruiterst zijt.
En naast aan uwen val? Op, op! het is geen tijd
Van slapen; het is tijd, na andere gewesten
Te vlieden van[1] dit huis. De vijand heeft de vesten.
De stad die[2] staat in brand, het is met haar gedaan;
Oom Gijsbrecht heeft vergeefs zijn burgers voorgestaan.
Geen tegenworstelen noch strijden mag u baten.
Gods Heilgen hebben kerk en outers lang verlaten.
Op, op! berg Gozewijn, voor al mijn eenig pand,
Klaris, mijn zoete zorg[3], eer 't heilig klooster[4] brand',
Eer eenig booswicht haar mishandele en misbruike,
Na zijn vervloekten lust, en zij haar oogen luike.
Al zijn de straten dicht bezet en naauw bewaard,
'k Zal Gijsbrecht, ongekwetst van spies of eenig zwaard,
En, zonder eene nop van 't kleed door 't vier te zengen,
Gelciden, en gezond op dezen drempel brengen.
Verlaat dan fluks dit slot, steek af, op Gods genâ,
En geef u zeewaart in. Voort, voort! eer 't[5] wordt te spa.
Al d' engelen zullen u voor stormen en voor stranden
Behoeden, dat de vloot behouden mag belanden."
Gedenk eens, welk een schrik mijn slaprig hart beving!
Mijn haar dat rees te berg, en aan een ieder hing
Een druppel nats; het zweet begon[6] mij uit te breken.
Mijn lijf werd kil als ijs; ik woû en kon[6] niet spreken,
En schoot uit mijnen droom, al bevende en bevreesd,
Greep toe, en zocht vergeefs t' omhelzen haren geest,
Die door mijne armen droop, en wegstoof[7] uit mijn oogen,
En liet me heel verbaasd, en van het spook bedrogen.
Dit is het, dat me steurt en in de zinnen speelt.

GIJSBRECHT.

't Is loutere ijdelheid, die zich het brein verbeeldt.

BADELOCH.

Och, of het ijdel waar! Ik heb mijn uur verslapen,
Om na de kerk te gaan. 't Is spade.

HEER PETER.

Wapen, wapen!

BADELOCH.

Bescherm ons, goede God! behoed ons voor gevaar!
'k Hoor onraad. Och, ik zorg mijn droom is al te waar.

GIJSBRECHT.

Heer[8] Peter! wel, hoe dus? Wat port u zoo te roepen?
Wat jaagt u hier bij nacht?

HEER PETER.

God lof, dat ik de troepen
Des vijands ben ontvloôn, ter dood toe afgemat!

GIJSBRECHT.

Wat vijand? Hoe? Gij raast.

HEER PETER.

De vijand is in stad.
Het is met Amsterdam en met zijn hooge wallen
Gedaan; zij is[9] de wraak in 't eind te buit gevallen,
De gruwelijke reus[10] heeft eene poort vermand.
Het zeepaard lost zijn vracht, en Vosmeer sticht den brand,
In 't barnen van 't gevecht, met schimpen en braveeren.
De wachters vechten flaauw, en zien[11] hen niet te keeren.
Het leger trekt vast in met duizenden, een macht
Zoo groot, als Waterland nog ooit te velde bracht,
En Kennemer, en Fries, en Zeeuw en Holland t' zamen,
Met allen die, op ons gebeten, herwaart kwamen.
De Kerstnacht heeft gediend tot dit verraders werk,
Bestaan voor maneschijn, toen 't vollek in de kerk
Met offren bezig was, en zingen in de kooren;
Terwijl de stad vol vreugd, als Kristus, scheen herboren,
Wij weder uit den muil der bleeke dood verlost.
Vergeefs heeft dit beleg u zoo veel zweets gekost,
En bloed en arrebeid, nu alles loopt verloren.

GIJSBRECHT.

Ik zal terstond om hoog gaan zien van Schreyerstoren.
Gij dienaars, brengt mijn helm en harnas bij der hand.

BADELOCH.

Helaas! Wat gaat mij aan, in dezen droeven stand!
Is dat triomf? Heet dat zijn vijanden verjagen?
Nu kent men Haarlem eerst, nu blijken Egmonts lagen.
Nu lachen ze om mijn stad, zoo lang van hun benijd.
Mijn goede vrome man gaat kwijnen, en verbijt
Zijn leed des daags, en brengt de nachten door met waken.
Ik vind hem menigmaal met tranen op de kaken,
En vraag ik, wat hem deert: hij zucht en antwoordt niet,
En kropt zijn hartewee, en[1] dubbelt mijn verdriet.
Hoe veel gelukkiger zijn arme en slechte dorpen,
En hutten laag gebouwd, min stormen onderworpen
Dan eenig heerenhuis, dat door 't geboomte steekt,
En daar het bulderen des winds zijn kracht op breekt.
Weet hier van eenig mensch, ik weet er van te spreken:
Als ik den ganschen tijd mijns levens overreken,
Van mijne bruiloft af, van dat ik zat verloofd,
Wat stormen waaiden mij niet sedert[2] over 't hoofd?
Wat toren is zoo hoog, van waar mijn oog de[3] baren,
De[4] zee kan overzien van al mijn wedervaren?
En wie ziet[5] nog het eind van dien begonnen strijd?
Hier meê ga ik mijn man, naast God mijn toevlucht, kwijt!

HEER PETER.

Geduld, mevrouw! geduld; God proeft zijn uitverkoren.

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.

Ik kan bescheyelijk en klaar 't geklikklak hooren
En 't rammelen van 't staal; 't geluid koomt dichter bij.
De schepen branden al, en schitteren in 't Y,
En in de Diemermeer en alle burregwallen.
Ik zag het groot gebouw, Jan Witten gevels, vallen;
En 't[6] naaste huis daar aan, dat staat[6] in lichten brand.
De klokken kleppen vast. De heele waterkant
Die is[7] in rep en roer. Het bloedig zwaard gaat weyen.
Men steekt er de trompet. Men hoort de menschen schreyen.
Brengt hier mijn harrenas! Tsa[8], dienaars! schaft geweer.
Al wie in 't harnas sterft, die sterft met krijgsmans eer.
Waar, vrienden in den nood! waar zijn ons bondgenooten?

HEER PETER.

Voor 't huis vergaderen de treflijksten[9], de grooten:
Heer Heemskerk, die vol viers om uwe zuster kwam,
Oudshoren en Polaan, hoe grijs hij is en stram,
Heer Zwieten, Teilingen, en Warmont, en uw broeder,
En Kuik, en Kraayenhorst. Geen leeuwen[10] zijn verwoeder,
Om aan te gaan op roof.

GIJSBRECHT.

Men roep' hen voor den dag.

BONDGENOOTEN.

Mijn heer, 't is vechtens tijd, zoo vechten helpen mag.
Wij zijn getroost met u te leven en te sterven.

GIJSBRECHT.

Gij zult in eeuwigheid bij God uw loon verwerven,
Voor dezen trouwen dienst, in mijnen lesten nood.
Gij ziet hier anders niet voor oogen dan de dood;
Doch zoo ge zijt gezind, den vijand te verletten,
Zoo veel ons mooglijk zij, en 't leven op te zetten
Bij stad en burgerij, zoo volgt me; – dat 's u voor!

BONDGENOOTEN.

Wij volgen al gelijk, en houden 't zelve spoor.

BADELOCH.

Beschermt mijn lieven man, dat bid ik, vrome[11] heeren!

---

[1]weg van. — [2]Later: „zeestad". — [3]Later: „eigen hart". — [4]Eerst: „aleerd' abdije". – [5]Eerst: „aleer het". [6]Later: „begost" en „kost". – [7]Eerst: „vloog". – [8]Eerst· „broêr". — [9]Nam. de stad. — [10]Klaas van Kijten. — [11]weten, zien geen kans.

[1]Later: „ver". — [2]Eerst: „zijn mij niet gewaaid al". [3]Eerst: „van waar ik deze". — [4]Eerst: „en". — [5]Eerst: „zag". — [6]Later: „Het" en „staat reede". — [7]Later: „Is al". — [8]Later: „Voort". — [9]Eerst: „Vergâren vast de besten van de". — [10]Eerst: „tijgers". — [11]wakkere.

AREND.

Vrouw zuster! ik beloof[1], 'k zal zonder hem niet keeren.

REI VAN KLARISSEN.

O Kerstnacht, schooner dan de dagen!
Hoe kan Herodes 't licht verdragen,
Dat in uw duisternisse blinkt,
En wordt gevierd en aangebeden;
Zijn hoogmoed luistert na geen reden,
Hoe schel die in zijne ooren klinkt.
Hij poogt d' onnoozle[2] te vernielen,
Door 't moorden van onnoozle zielen,
En wekt een stad- en landgeschrei,
In Bethlehem en op den akker,
En maakt den geest van Rachel wakker,
Die waren gaat door beemd en weî,
Dan na het Westen, dan na 't Oosten;
Wie zal die droeve moeder troosten,
Nu zij haar lieve kinders derft?
Nu zij die[3] ziet in 't bloed versmoren,
Vergaan die nauwlijks[4] zijn geboren,
En zoo veel zwaarden rood geverfd?
Zij ziet de mellek op de tippen
Van die bestorve en bleeke lippen,
Gerukt nog versch van moeders borst;
Zij ziet de teêre traantjes hangen,
Als dauw, aan druppels op de wangen;
Zij ziet ze vuil, van bloed bemorst.
De wimbrauw dekt nu, met zijn boogjes,
Gelokene en geen lachende oogjes,
Die straalden tot in 's moeders hert,
Als starren, die, met haar gewemel,
Het aanschijn schiepen tot een hemel,
Eer 't met een mist betrokken werd.
Wie kan d' elende en jammer noemen,
En tellen zoo veel jonge bloemen,
Die vroeg[5] verwelkten, eer ze nog
Haar frissche bladeren ontloken,
En liefelijk voor ieder roken,
En 's morgens dronken 't eerste zog?
Zoo velt de zicht[6] de korenâren,
Zoo schudt een bui de groene blâren,
Wanneer het stormt in 't wilde woud.
Wat kan de blinde staatzucht brouwen,
Wanneer ze raast uit misvertrouwen!
Wat luidt zoo schendig, dat haar rouwt!
Bedrukte Rachel! staak dit waren;
Uw kinders sterven martelaren,
En eerstelingen van het zaad,
Dat uit uw bloed begint te groeyen,
En heerlijk tot Gods eer zal bloeyen,
En door geen wreedheid en[7] vergaat.

VIERDE BEDRIJF.

GOZEWIJN VAN AEMSTEL. KLARIS VAN VELZEN. REI VAN KLARISSEN. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.

GOZEWIJN.

Het loopt met Amsterdam, gelijk gij hoort, ten ende,
En wij verwachten deel aan d' algemeene ellende,
't En zij dat elk van ons zich datelijk verzie.
Voor mij, 'k ben oud en traag, mij voegt niet, dat ik vlie;
Zoo vele moeiten is dit leven mij niet waardig.
Belieft het God, hij koom', zijn dienaar staat al vaardig;
Hij haal' mij in zijn troon en aangename rust.
Maar gij, mijn dochterkens! dien[8] nog het leven lust[8],
En in het bloeyendst zijt van uwe jonge jaren,
Zet gij 't op vluchten aan, of Jezus u woû sparen,
En helpen in den nood! Klarisse! reine maagd,
Die t' onrecht nog den haat van vader Velzen draagt,
Begeef u op de vlucht; al d' andren zullen volgen.
De vijand, blind van wraak, is bitter en verbolgen,
En allermeest op u, o moeder! – vlucht voorheen.
Ik zal u bijstand doen[1] met tranen en gebeên,
En volgen[2] met mijn hart, daar mij geen voeten brengen.
Ga hene, Machtelds kind! of God het woû gehengen,
Dat gij geborgen werdt! 'k ben meest met u begaan.

KLARIS VAN VELZEN.

Och, vader Gozewijn! waar ziet ge mij voor aan?
Begaf ik u in nood[3], hoe zou dat mij betamen?
Gij zijt mijn maagschap toch, na vleesch en geest te zamen.
Zou ik u hier alleen verlaten tot een roof,
Die mij een vader strekte, en 't Kristelijk geloof
In 't herte prentte, vroeg[4], van kindsbeen af, herbaarde,
Den geest versterkte, en 't lijf in reinigheid bewaarde?
'k Verlaat u nimmermeer.

REI VAN KLARISSEN.

Dit outer is ons wijk.

GOZEWIJN.

O edel maagdeke! hoe zijt ge zoo gelijk
Van aard die Klare[5] zelf, na wie gij heet Klarisse!
Waar vinde ik onderscheid in dees gelijkenisse?
Toen 't Sarazijnsche heer vermeesterde al de stad,
Daar Sinte Klare was, hoe droeg ze zich[6]? Zij trad
Grootmoedig in de poort van 't klooster, daar ze woonde:
En zag den vijand weg, zoo ras hij zich vertoonde.
Haar moed, haar sterk geloof, en ijverig gebed
Verstrekte haar een zwaard, en harnas, en helmet.
Gij moogt dan, nu gij hebt die zelleve gedachten,
Met mij, voor dit altaar, de vijanden verwachten;
Maar trek me (dat mijn dood zij verr' van schande en smaad)
Eerst aan dit stramme[7] lijf mijn statigste[7] gewaad,
Gelijk een bisschop voegt, eer krijgslien[8] ons verrassen.
Zet mij den myter op; hij zal niet kwalijk passen
Op mijn gezalfde kruin. Breng hier den gouden ring,
En steek aan deze hand, die beeft, den vingerling. (trouwde.
Daar ik de bruid van 't Sticht, de Roomsche kerk, meê
Geef mij den herderstaf, tot steunsel van mijn oude[9],
Daar ik Gods kudde meê gehoed heb en geweid.
'k Heb nooit de teekens van het bisdom afgeleid
Met wil, maar door bedwang, al leef ik als gebannen;
Al ruimde[10] ik Henrik[11] plaats, en Willem[12], en twee Jan-
En 't waar een klein verlies, al had men mij verkort (nen[13].
In naam en eer, was slechts geen Kristens bloed gestort,
En zoo veel zaads vertreên van mensche- en paardevoeten.
Most niet onschuldig volk de schuld der heeren boeten?
Nu, kinders! zet u hier, en dat een ieder non,
Met mij, den lofzang zing' van ouden Simeon:

REI VAN KLARISSEN.

Nu gun, o God! op zijne bede,
Na uw belofte, uw knecht verlof,
Op dat hij rijze in ruste en vrede
Om hoog na 't Hemelsche vredehof;
Nadien ik met mijne eigene oogen
Den algemeenen Heilaad zag,
Die als een zon schijnt uit den hoogen,
Daar ieder zich in verblijden mag;
Een schoone zon, die met haar stralen
Het blinde Heidendom verlicht,

[1]Later: „Mevrouw, betrouw me vrij". — [2]Later verkeerdelijk: „onnoozlen"; versta, met Van Lennep, Kristus. — [3]Later: „hen.". — [4]Eerst: „aleer ze". – [5]Eerst: „doen". — [6]Eerst het verouderde „zein". — [7]Later: „tiranny". — [8]Later: „dochter, wien" en „beter lust".

[1]Later: „Ik help u in dien nood". — [2]Later: „volge u". — [3]Later: „Zoo ik u dus begaf". — [4]Mij in 't herte prent' ". – [5]De stichtster der orde van de vrouwelijke Franciscanen. — [6]Eerst: „wat deed ze toch". – [7]Eerst: „lamme" en „prachtigste". — [8]Eerst: „aleer zij 't". — [9]ouderdom. — [10]Eerst: „maakte". – [11]Hendrik van Vianden. – [12]Willem Berthold. – [13]van Nassau en van Syrik.

En Jakobs huis en Israels palen
Verheerlijkt, en nog veel vaster sticht.

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.

Dat God u allen spaar', is 't hier nog tijd van zingen?
De vijand zakt vast neêr, om 't klooster te bespringen.
Oom Gozewijn! koom hier; gij zijt stokoud[1] en traag,
Gedoog, dat ik u op mijn beide schouders draag'.
Klarisse-nicht! gij zult mij volgen met dees reyen,
Waar God of 't goed geluk ons allen wil geleyen.
Nu vader, volg mijn raad. De vijand woedt en raast.
Wie 't leven be gen wil, die berg het in der haast.

GOZEWIJN.

Gemak, mijn trouwe neef! gij moogt[2] dees moeite derven[2]

KLARIS VAN VELZEN.

Wij zijn al eens gezind, en wel getroost te sterven.

GIJSBRECHT.

Hoe nu? Heeft God mij dan, door water en door vier,
Door spies en zwaard gered en menig blank rapier,
Dat ik den bisschop nog voor 't outer zou[3] zien slachten,
En in het laauwe bloed de nonnekens verkrachten?
Dat werde nimmer waar; ô, Godd'lijk geslacht!
Nicht Machtelds geest verscheen mijn liefste dezen nacht,
En mij belastte een stem[4], haar kind en oom te bergen.
Haar schimme waart om u, en moet ik 't u nog vergen?
En maakt ge zelf uw ziel nog schuldig aan dien moord?
De krijgsliên zijn niet verr' van deze kloosterpoort,
Die legt met eenen slag ter aarde neêrgeworpen.
Dees Godgewijde vloer zal 't kuische bloed haast slorpen.
Het krijgsvolk nadert vast; ik hoor het aan 't gedruisch.
Ik bid, om Zijnent wil, die levendig aan 't kruis
Om ons genageld hing, voor Sions wreede muren:
Ik bidde u om zijn hand- en voet- en hartkwetsuren,
En om de doornekroon, die 't hoofd verplette en brak,
En om de scherpe speer[5], die in zijn zijde stak; –
Vergun me dezen troost, in zoo veel zwarigheden,
Dat ik uw leven berge, ô vader! dat ik heden
Onschuldig blijven mag aan uwer aller bloed.
Dit eenige is mijn wensch; en kan ik uw gemoed
Door smeeken noch gebeên noch bittre tranen buigen,
Zoo neem ik God en al zijn Heilgen tot getuigen,
Dat geenerlei gevaar, noch zelf de felle dood
Mij hinderden uw lijf te bergen in den nood.

GOZEWIJN.

Gij hebt godvruchtig, neef! u neffers ons gekweten.
Wij zullen 't noch voor God noch Engelen vergeten.
Den grooten God alleen zij eer in 't Hemelrijk.
Wij bidden u, sta op! Gij doet ons ongelijk,
Dat gij ter aarde knielt voor sterfelijke menschen.
Hoe zou ik schooner dood na 't lange leven wenschen,
Dan hier, voor martelaar, op deze heilge steê,
Te offeren mijn bloed, in 't vierigst van mijn beê,
Op 't allerhoogste feest van Gods geboortenisse!
Waar of de dood vertrekt[6]? Ik heb een rein gewisse,
En haakte lang te gaan na aller zielen bed;
Al sedert dat ik uit mijn zetel werd gezet,
Toen Utrecht, dat den vorst, gelijk zijn vader, eerde,
Door staatzucht opgeruid, mij wars den nek toekeerde;
Van die tijd was ik al dit lastig leven moê.

GIJSBRECHT.

Daar is de vijand zelf. Ik vlieg na boven toe,
En zal, zoo lang ik mag[7], de kloosterpoort beschutten,
Of mijne hulp nog kost uw leven onderstutten!

BADELOCH, AREND VAN AEMSTEL.

BADELOCH.

Heer broeder! wel, wat 's dit? Hoe keert ge dus alleen?
O God, waar blijft mijn heer? Is hij gebleven[8]?

AREND.

Neen.

BADELOCH.

Wat tijding brengt ge dan? Zeg op, is hij gebleven?

AREND.

Ik liet hem voor 't stadhuis gezond en nog in 't leven.

BADELOCH.

Helaas! Waar mag hij zijn, mijn troost, mijn hoop, mijn
En keert ge zonder hem? Dit hadt ge niet beloofd. (hoofd!

AREND.

Versla u niet, maar toef. Gij zult hem haast aanschouwen.

BADELOCH.

Dat toeven valt me bang. Och, was hij slechts behouwen,
In 't oneêr, daar het schip[1] in zee drijft zonder roer,
Ik bid, verhaal me toch al wat u wedervoer.

AREND.

Gij eischt een zwaren eisch; wie zou daar niet voor gruwen?
Het zal ons hartewee en droefheid slechts vernuwen.
Wie hoort dit treurspel aan, die niet zijn tranen laat?
Al stond hier Grobber[2] zelf, en 't heilloos bastertzaad[3],
Het waar onmogelijk, dat hij dit hooren konde.
Het is een nieuwe slag in mijne versche wonde.
Ook steken we alle beî noch midden in den druk,
En wachten op den slag van 't uiterste ongeluk,
Tenzij het God verzie, en zet de wrake palen;
Doch nu gij 't zoo begeert, hoor toe, ik zal 't verhalen:
Wij kwamen niet zoo haast ontrent den Middeldam,
Daar wat vergâring was van burgren, men vernam,
Hoe 't ingetrokken heer de nieuwe zijde alreede
Vermeesterd had, en 't[4] volk onnutten weêrstand dede;
Dies Gijsbrecht liet gebiên, men zou in vaardigheid
De bruggen, daar de stad zich recht in 't midden scheidt,
Verbranden, en vooral den Middeldam bezetten;
Om 's vijands overkomst, waar 't mooglijk[5], te beletten;
En dat men d' oude zij mocht vrijen voor gevaar,
Schoon of het krijgsvolk van de nieuwe meester waar.
Hij zelfef was de voorste, om ellek moed te geven,
En ging daarop met ons na merkt en raadhuis streven,
En brocht met al zijn macht de burgers op de been,
Die rukten hier en daar van allesins bij een.
Men spande ketenen, voor 't haastige verrassen.
Men stopt den toegang dicht met zakken, kisten, kassen,
En alles wat men reedst kon vinden bij der hand.
Toen vlogen wij met hem te zamen na den brand,
Om, waar het mogelijk, daar orden op te stellen;
Maar, laas! het was te spa. Wat mond kan u vertellen
Den zuren arrebeid van dezen naren nacht,
En met hoe groot een moord die over wordt gebracht?
Men zag de doôn gestrooid[6] langs burregwal en straten,
Geen kruisweg, die niet dicht bezet was[7] van soldaten.
Men ziet er allesins verbaasdheid, en men hoort
Zich mengen onder een bloedstorting, brand, en moord.
De groote aloude stad, vermaard in oorelogen,
Zoo scheeprijk, en voor wie zich zee en stroomen bogen,
Den vreemde en nagebuur en rijken tot ontzag,
Gaat plotselijk te grond, en zinkt met éénen slag.
Wij worden niet te min door wanhoop aangedreven,
Dat menig Graafsgezinde en Kermer kost zijn leven,
En 't Amsterdamsche bloed en sneuvelt niet alleen.
De lijken groeyen aan, en leggen onder een,
Het aanzicht na de straat gekeerd of op hun ruggen.
De kennis van den weg, van stegen, straten, bruggen,
En stads gelegenheid, bij 't schijnsel[8] van de maan,
Kwam dapper ons[9] te baat, en hiel de drommen staan
Der vijanden, die dik het zetten op een loopen.
Dan ging er eens een deur, en dan een venster open,
Wij groeiden in getal en moed, en rukten voort,
Of 't mooglijk had geweest, de Harelemmerpoort,

[1]Eerst: „en zijt gij oud". — [2]kunt, sparen. — [3]Eerst: „zou voor 't autaar". — [4]Later: „Een stem belastte mij". [5]Later: „speer". — [6]toeft. — [7]kan. — [8]gesneefd.

[1]Later: „dat de staat". — [2]Willem de Grebber. — [3]Graaf Floris' natuurlijke zoon, Witte van Haamstedê. — [4]Later: „het". — [5]Eerst: „daarmede". – [6]Eerst: de dooden leggen vast". — [7]Eerst: „is". — [8]Later: „schijnen". [9]Eerst: „Die kwam ons vrij".

Die overweldigd was, met dooden te verkroppen,
En weêr met kracht al wat in steê was uit te kloppen;
Maar kwamen veel te spa. De naauw ontslipte wacht
Verhaalde ons, hoe alreê de voortocht, met de kracht
Der ruitren, binnen was; wie zou daar tegens mogen?
En schoon men hier en daar een brug had opgetogen[1],
Men rechtte weinig uit. De brand nam immer toe.
D' onsteldheid was te groot. Men wist niet waar, of hoe.
Mijn broêr, proost Willem[2], kwam, geladen onder d'armen
Met overschot van 't kruis des Heilands; helpt beschermen
Ons hoofdkerk, rijk gebouwd ter eere van Katrijn
En Jezus' moeder zelf: „o burgers! bergt Kristijn,
Heer Gijsbrechts zuster, toch" en naauwlijks kost hij spre-
„Ik heb ze in 't vrouwekoor al bevende versteken, (ken;
En raakte naauwlijks uit. De reus, die[3] is er veur.
Men hoort zijn stem. Hij loopt met boomen op de deur.
Om Gods wil, gaat de kerk op 't hooge feest ontzetten!"
Wij schieten derwaart aan, om 't onheil te beletten,
Als beeren[4], die, bij nacht van honger uitgejaagd,
Gebeten zijn op roof. Wij vliegen onversaagd
Door vier en zwaarden heen, om 't al voor God te wagen,
Maar vinden voor ons komst de kerkdeur opgeslagen[5],
En hooren eenen galm, die uitberst over straat
En over al de stad, en God voor 't voorhoofd slaat
In zijnen hoogen troon, als eer de kerk der Joden[6].
D' altaren en het koor zijn opgehoopt met dooden.
Wat bleef er ongeschend! Wat kreeg er niet een krak!
't Gevluchte vollek zit op traus, gewelf, en dak,
En biedt nog tegenweer, en kwetst ons zelfs met steenen
En hout, uit misverstand. Men hoort de vrouwen weenen
En kinders, die vol schrik krioelen hier en daar,
De binnentransen langs. De kaarsen op 't altaar
Zijn sommigen gebluscḧt, en sommigen die blaken.
De kerrekschenners woên, en passen wat te raken,
En vechten om den buit, en plondren 't al; ook zelf
Het Marianum, dat te pronk hing aan 't gewelf,
Wordt afgerukt. Men zet in 't glibbrig bloed zijn stappen;
Men torscht er kelken uit, kasuifelen en kappen,
Die stijf staan van gesteente, en parlen, en rood goud,
Om 't heerelijkst, als 't plag, wanneer men hoogtijd houdt,
En koor en outerkleên. De Kerstnacht lag in stukken.

BADELOCH.

Hoe ging 't u met Kristijn? Hoe most dit Gijsbrecht druk-

AREND. (ken!

En mij! – bedenk dat eens. Hoe staat mij 't schouwspel voor!
Men sleepte ze bij 't haar uit ons Liefvrouwe koor[7],
Om d' armen dun en teêr met koorden stijf gebonden.
Hoe diep ging dit in 't hart, die na haar huwlijk stonden!
Doch Heemskerk meest, die dol dit langer niet verdroeg,
Toen zij naar 's hemels troon haar blakende oogen sloeg.
Wij sloten ons wel dicht, en volgden hem al t' zamen,
En rukten ze uit de macht des knevlers; daar op kwamen
De Gelderschen[8], de Zeeuw, de Fries en Kennemaar
Van allesins te hoop, vol spijts, op 't groot misbaar,
En om de ontrukte maagd; men zag er 's Graven zonen,
Men zag er de Egmonts zelfs en Diedrik meê zich toonen
Om 't moedigste in dien strijd[9], met Grobber, helsch van
De winden buldren zoo, eer 't bijster[10] weêr bedaart, (aard.
Des winters, tegens een, en weten van geen strijken,
En zetten in gevaar de dammen en de dijken,
Door 't persen van den vloed. De vijand werd te sterk,
En groeide, en deê met kracht ons deinzen uit de kerk,
En wijken naar den Dam, om versch te zijn gesteven.
Neef Heemskerk had bij 't koor alreê den geest gegeven,
Die ridderlijke held en eere van zijn stam.
Polanen viel er bij, die hem te hulpe kwam,
En niemand week in moed noch billijkheid van oordeel,
En Kuik, hem zeer gelijk. Hier had de deugd[1] geen voor-
Het heiligdom van 't kruis den proost deê weinig nuts. (deel.
Geen stool beschutte hem, noch geen vierkante muts.
Noch geen Godvruchtigheid kon Jezus' priester helpen,
Toen wij, o Willem broêr! uw bloed niet konden stelpen,
Daar gij te sneuvlen kwaamt, recht over 't hoog altaar.

BADELOCH.

Wat hoor ik hier al leeds! Hoe voel ik mij zoo naar!
Verhaal mij evenwel al d' overige elende;
't Begin vernoegt me niet, 'k verlang met schrik na 't ende.
Hoe kon[2] mijn droeve man zoo scheiden van zijn bloed?

AREND.

In zoo veel rampen hiel hij al den zelven moed,
En ijverde om den Dam te houden onbezweken,
Waar langs de vijand zocht geweldig in te breken;
Gelijk een waterstroom geweld doet[3] op een sluis,
En elk gehoor verdooft met eiselijk gedruisch[4];
De deuren kanten zich geweldig tegens 't wringen
Des springvloeds, voor een wijl, tot dat zij open springen,
En geven 't water ruimt', den vloed den[5] vrijen toom;
Die wint dan veld, en rukt de wortels met den boom,
En huis en hof om veer, en zet de lage landen
In eene barre zee, met groene en nieuwe stranden.
Dus ging 't, nadat men, wel een heele uur lang, den Dam
Verdadigd had, zoo dra de burgerij de vlam
Ten dake van de kerk ten hemel uitgeslagen,
En 't heerelijk gebouw zag branden lichter lagen[6],
En hoorde 't moordgeschrei des volks, dat oud en jong
Van boven, om het vier t' ontgaan, te berste sprong,
Of in de spiesen viel ter aarde. Dit gezichte
Benam hun al den moed. De helsche Grobber stichtte
Met een gewijde toorts den brand in 't heilig dak.
Hoe leed het God, dat hem de moord niet eer en stak[7]!
Toen was het: „elk voor zich, een ieder berg' zijn leven!"
Mijn broeder riep, ik zou mij fluks op 't slot begeven,
En zijne gemalin en kinders gade slaan.
Hij zelf week op 't stadhuis, en bleef de leste staan.
Ik werd op weg verlet, en koom den burg bewaren,
En hoop, de goede God zal mijn heer broeder sparen!

BADELOCH.

Een hopelooze hoop. Och, Gijsbrecht, lieve heer!
Ik reken u[8] al dood, en zie u[8] nimmer weêr.

REI VAN EDELINGEN[9]. BADELOCH.

REI VAN EDELINGEN.

Waar werd oprechter trouw,
Dan tusschen man en vrouw,
Ter wereld ooit gevonden?
Twee zielen, gloênde aan-een gesmeed,
Of vast geschakeld en verbonden
In lief en leed.
De band, die 't harte bindt
Der moeder aan het kind,
Gebaard met wee en smarte,
Aan hare borst met melk gevoed,
Zoo lang gedragen onder 't harte,
Verbindt het bloed.
Nog sterker bindt de band
Van 't paar, door hand aan hand
Verknocht, om niet te scheiden,
Nadat ze, jaren lang gepaard,
Een kuisch en vreedzaam leven leidden,
Gelijk van aard.

[1] opgetrokken. – [2] De reeds in 1292 overleden Proost van St. Jan te Utrecht. — [3] Eerst: „de landreus". — [4] Later: „tijgers". — [5] geopend. — [6] Versta: toen de Joodsche tempel verwoest werd. — [7] Dat echter (even als de kerk in 1408) eerst in 1488 gesticht werd. — [8] Hier min gelukkig bijgebracht. — [9] Eerst: „en om 't zeerst". — [10] Erst: „aleer het".

[1] Eerst: „De deugd en had". — [2] Later: „kost." — [3] Later: „baart". — [4] Later: „gedruisch". – [5] Later: „springvloed". — [6] Anders laaye d. i. gloed. — [7] Versta: „dat hij niet eerder ontkwam." — [8] Eerst: „hem". — [9] Eerst: „burgzaten".

Daar zoo de liefde viel,
Smolt liefde ziel met ziel,
En hart met hart te gader;
Die[1] liefde is sterker dan de dood,
Geen liefde koomt Gods liefde nader,
Noch is[2] zoo groot.
Geen water blusscht dit vuur,
Het edelst, dat natuur
Ter wereld heeft ontsteken;
Dit is het krachtigste ciment,
Dat harten bindt, als muren breken
Tot puin in 't end.
Door deze liefde treurt
De tortelduif, gescheurd
Van haar beminden tortel;
Zij jammert op de dorre rank
Van eenen boom, verdroogd van wortel,
Haar leven langk.
Zoo treurt nu Aemstels vrouw,
En smelt, als sneeuw, van rouw
Tot water en tot tranen;
Zij rekent Gijsbrecht nu al dood,
Die om zijn stad en onderdanen
Zich geeft te bloot.
O God! verlicht haar kruis,
Dat zij den held op 't huis
Met blijdschap mag ontvangen,
Die[3] tusschen hoop en vreeze drijft,
En zucht, en uitziet met verlangen
Waar Aemstel[4] blijft.

BADELOCH.

Mij dunkt, ik hoor gerucht; daar roept een aan de poort.
God lof! het is mijn heer; ik heb zijn stem gehoord.

VIJFDE BEDRIJF.

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. BADELOCH. BODE.

GIJSBRECHT.

Mijn lief! hoe hebt ge dus uwe oogen uitgekreten?

BADELOCH.

Nu gij behouden zijt, is al mijn leed vergeten,
Mijn trouwe bruidegom! mijn hoofd, mijn troost, mijn schat!
Nu gij behouden zijt, wat geef ik om de stad,
Om al het wereldsch goed! Hoe zijt ge hier gekomen?

GIJSBRECHT.

Nadat de vijand nu den Dam had ingenomen,
Nam ik en 't overschot na 't raadhuis toe de wijk,
En hiel hem staan met kracht, als water voor den dijk;
Daar 't landvolk opgeklept zich zoekt bij nacht te redden,
En brengt vast zoden aan, en steenen, palen, bedden,
En bulsters, en al wat den zeedijk stutten kan,
Waar die is doorgewrekt, en zweet met alle man.
Dat speet den grooten reus, die liet zich vreeslijk hooren,
En stak met hals en hoofd, gelijk een steile toren
En spitse, boven 't volk en alle hoofden uit,
En scheen een olifant, die omsnoft met zijn snuit.
Zijn spiese was een mast in zijne grove vingeren.
Ik zag hem man op man gelijk konijnen slingeren
Wel driemaal om zijn hoofd, gevat bij 't eene been,
En kneuzen dan den kop[5] op stoepen of op steen.
Hij kan met zijnen pols een burgwal over springen.
Hij proeft op grendelen de deugd der stale klingen,
Houwt fel[6] met eenen slag door ijzer en door staal,
En proeft zijn bekkeneel op poorten van metaal.
Hij scheen een Polyfeem, het krijgsvolk scheen zijn kudde.
De toren van 't stadhuis beweegde zich en schudde,
Zoo dik[7] hij op een post of op den gevel stiet.
Hij vreesde Herkles' knods noch Samsons vuisten niet.

[1]Eerst: „de". — [2]Eerst: „schijnt". — [3]Versta: zij, die. — [4]Eerst: „dat hij". — [5]Later: „het hoofd". — [6]Eerst: „En houwt". — [7]vaak, dikwerf.

De Kermers volgen hem, en Noorderlandsche knechten.
Men voert den stormbok aan, men gaat de ladders rechten,
En klimt, met d' eene hand ten gevel uitgestrekt,
In d' ander met den schild, die hals en hoofd bedekt
Voor eene hagelbui van steenen, hout, en pijlen.
Ons jeugd, daar tegens aan, die wentelt heele stijlen
En eike balleken, en uitgelezen hout,
En wat er is van ouds tot pracht en praal gebouwd,
Van boven in den hoop; en ofze luttel hopen,
Zoo dient het om hun huid ten dierste te verkoopen,
En burgemeesteren en raden voor te staan,
Tot kwijting van den eed haar overheid gedaan.
Men ziet er zelf het bloed der overheid verhitten,
En stijven de gemeent', behalve die hier zitten
Blootshoofd, en half gekleed, en zonder weer te biên,
Van zwakken ouderdom, en durreven wel zien
Zoo eerelijk een dood kloekhartig onder oogen,
En vechten met hun hart, nu handen niet en mogen.
Een deel der burgerij beneên, met hellebaart
En sabelen en spies, de poort en muur bewaart;
Ik steeg den toren op, die boven 't dak koomt rijzen,
In 't midden van 't stadhuis; van waar men u kon wijzen
De tenten om de stad, en hoe al 't leger lag,
En van wiens trans men flaauw den Dom van Utrecht zag,
Bij klaar en helder weêr. 'k Zag hier uit, hoe ze streden,
En met den storrembok de poort geweld aan deden,
En ramden reis op reis, verdadigd door een dak
Van schilden, dicht gevoegd. De deur gaf krak op krak.
Wij stelden fluks in 't werk de dissels en de bijlen,
En hieuwen in het rond in stukken alle stijlen,
En stieten spits en al 't gevaart van boven af;
Hetwelk een slag en rook de merrekt over gaf,
En maakte een vreeslijk loch[1] in zoo veel ijzre koppen;
Dat anderen terstond, gevoegd in orden, stoppen.
Terwijle stak de kerk de naaste huizen aan;
Van daar begon de vlam in 't leyen dak te slaan
Van 't raadhuis, en de rook en smook verblindde onz' oogen.
De poort bezweek, het volk kwam razende ingevlogen.
'k Was al mijn vrienden kwijt, en stond verbaasd en stom.

BADELOCH.

En zaagt ge toen nog niet na vrouw en kinders om?

GIJSBRECHT.

In die verbaasdheid scheen een wolksken[2] uit den hoogen
En goddelijke glans te blinken voor mijn oogen,
En uit die heldre wolk kwam eene stemme voort;
Ik heb het licht gezien, en zelf de stem gehoord:
„O Gijsbrecht! laat ge nu Klaris, uw nicht, verlegen?
Mag u oom Gozewijn, die grijze, niet bewegen?
En stelt ge huis en vrouw en kinders in gevaar?"
Toen schrikte ik, en steeg af, en pakte mij van daar,
Door een verholen gang, die uitkomt in een kelder.
'k Aanbad het heilig licht, dat voor mij ging zoo helder;
Ik raakte op straat, en kwam in 't klooster vrank en vrij,
Maar niemand gaf gehoor, noch luisterde na mij,
Die tegens 't noodlot aan[3] nog reukeloos woû wrijten,
En boven op het dak mij in het uiterst kwijten;
Want eer ik boven kwam, lag poort en post om veer,
Dies gleê ik bij een touw in 't kloosterschuitje neêr,
Dat juist nog achter lag, en 'k voer den Amstel over.
Daar klom ik op een boom, nu dor en zonder lover,
En luisterde, hoe 't met Gods klooster voort[4] verging.
Mij docht, dat ik 't misbaar met beî mijn ooren ving,
En zag, toen ik een poos verbaasd[5] had zitten pronken,
Een dikken rook en smook, en na den rook de vonken.
Ik hoorde paardevolk, dat langs de Doelebrug
Kwam trapplen na ons toe. Mijn voeten werden vlug.
Men had, o groot verzuim! dees brug niet afgesmeten.
Ik vloog er heen, en zocht te stillen die vast kreten,

[1]Hoogd. voor gat. — [2]Later: „nevel". — [3]Later: „ongeval". — [4]Eerst: „en zag toe, hoe 't met d' abdij". — [5]verbijsterd.

En gaf hun moed, en woû de ruiters houden staan:
Zij zouden achter mij de brug in stukken slaan,
Of steken haar in brand; maar niemand durfde 't wagen.
Ook zag ik d' oude zij nu branden lichter lagen[1];
Een voorbô van hetgeen was naderhand gebeurd,
En dat de Middeldam alreê most zijn gescheurd;
Dies gaf ik 't op, en voort de gansche stad ten beste,
En waarschuwde iedereen, en gaf me langs de veste
Na 't slot toe, met een sleep van menschen arm en rijk,
Een troosteloozen hoop, die herwaart neemt de wijk.

BODE.

Most ik den bisschop noch zien sterven en d' abdisse?
Och, vader Gozewijn! Och, reine maagd Klarisse!

GIJSBRECHT.

Hoe is het mogelijk, dat gij 't hebt konnen zien?

BODE.

't Is mooglijk, gunt ge mij, dat ik u daar op dien.
Toen Heemskerk Borselen geveld had voor uwe oogen,
Lag 't lijk ter zijden 't koor, in eenen hoek getogen,
Nadat ik in den drang des vijands mij verstak,
Mits gij te rugge weekt, en vielt dat pas te zwak.
Zoo dra men, om den brand, de groote kerk most ruimen,
Ontwapende ik den doode, en zette helm en pluimen
Van Borselen op 't hoofd, en toog zijn rusting aan,
En boud het zwaard op zij, om in dien schijn te gaan
Ons vijanden bespiên, en letten hoe men 't maakte.
Ik volgde Haamsteê na, toen hij in 't klooster raakte,
En vloog de kerkdeur in, daar Gozewijn nog zat,
In 't midden van den rei, die even vierig bad,
En door een vast geloof op God zoo moedig steunde,
Dat niemand zich het woên der vijanden en kreunde[2].
Hij scheen een zon gelijk en zij de klare maan,
Al d' andren starren, die met vreugd[3] ten reye gaan,
En juichen om dees twee, daar zij haar glans uit scheppen.
Men zag ze naauwlijks iet den kuische lippen reppen.
Maar Haamsteê vaart hem toe met opgestroopten arm,
Beklad en rood, en van Kristijnes bloed nog warm,
En vat hem bij den baard met d' eene, met den degen
Gereed in d' andre hand, bebloed en bloot. Met[4] stegen
De nonnen op, en geen, hoe lieflijk van gemoed,
Die geen leeuwin geleek, wanneer ze brult en woedt,
Vermits[5] de jager 't nest wil plondren en berooven;
Zoo kwam oprechte trouw en eedle gramschap boven.
Zij worstelen een wijl. Klaris zet voet bij voet,
Omarremt Gozewijn, omringd van haren stoet.
Wie zou 't godvruchtig hoofd een haar bezeeren konnen,
Omheind met eenen muur van Godverkoofde nonnen,
Gestrengeld arm in arm? O, Kristelijke knoop!
Ik zie de deugden zelfs, Gelouf, en Liefde, en Hoop,
Met hare zusteren, die tegens Ondeugd strijden,
En na de zege staan door kruis en medelijden[6].
De vijand stond versult, en deisde om deze zaak;
Maar 't aanzien van Klaris bewegde 't hart tot wraak,
En bracht hem in den zin den moord van zijnen vader,
En dat zij d' afkomst was van Velzen, den verrader.
Hij blaakte en kreeg een koorts, en door de koortse dorst
Na haar en Amstels bloed, en stiet eerst door de borst
Met zijn bemorsten pook[7] dan d' eene non, dan d' andere.
Zij vielen overhoop, en lagen bij elkandere
In 't rond, gelijk een krans van rozen, wit en rood.
Toen stond Klarisse daar bij Gozewijn, ontbloot
Van menschelijke hulp. Gij zoudt ze bei zien pronken,
Als bloemen op haar steel, in eenen beemd, verdronken
Van eenen rooden plas. D' een zuchtte nog, en d' een
Vertrok het hoofd, die d' arm, en deze nog haar been;
Een ander had den geest zoo datelijk gegeven.
De bisschop, schoon hij stond op d' oevers van zijn leven,
En toomde[1] zich niet in[1] van gramschap en van rouw:
„Uw vader[2] lei de hand wel eerloos aan een vrouw,
Maar zoop nooit vrouwenbloed, of is daar om gelasterd;
Dus blijkt het dat ge zijt een overwonnen[3] bastert,
Na lichaam èn na geest; nu gij uw aard betoont
Aan nonnen, die altijd in 't weeden zijn verschoond."
En d' ander antwoordt hem: „gij zult deze eedle reyen,
Als bastertbisschop, dan gaan volgen en geleyen;
Hardnekkige, leg nu den valschen mijter neêr!"
Zoo sprak het bastertzaad[4], en rukte hem om veer,
Met stoel met al in 't bloed, de mijter viel er mede.
Klarisse viel er bij, toen zij haar beste dede,
En hiel hem even sterk om zijnen hals gevat,
En scheen gevormd albast, met purper overspat.
Hij duwde 't bloedig zwaard in 's grijzen stramme[5] zijde,
Tot aan 't verguld gevest. Zoo zag men eer, ten tijde
Van 't blinde Heidendom, voor 't aangesteken vier,
Met 's priesters mes gekeeld een witten offerstier,
Wiens gladde hoornen goud, wiens lenden[6] kransen dekken.

GIJSBRECHT.

Hoe droeg Klarisse zich?

BODE.

Zij holp den degen trekken
Uit ooms gewonde zijde, en zette hem terstond
Den mijter op het hoofd, en kust den bleeken mond.
Hij opent pijnelijk zijn halfgelokene oogen,
En ziet ze nog eens aan, en schijnt met haar bewogen,
Die hem zijne oogen luikt. Hij geeft den lesten zucht,
Zij vangt den veegen geest, en die benaauwde lucht,
En zwijmt een poos van druk. Maar Haamstede, eer ze we-
Bekomt, die worrept haar op 't doode lichaam neder, (der
En boet er schendig meê zijn Godvergeten lust.
Z' ontwaakt in 't einde, en wordt van 't schellemstuk bewust,
En roept: „mijn bruidegom! zie neder, hoe ik lije,
En hoe men mij schoffeert. O zuivre maagd Marije!
O Klare! aanschouwt ge dit? Vrouw Machteld, zie uw kind!"
De booswicht slaat haar klacht en woorden in den wind,
Gelijk een vogel grijp 't gepiep der simple duiven,
Als hij er uit de vlucht een vast krijgt in zijn kluiven:
„Ga hene," zegt hij, „klaag uw moeder uwe smart!"
Hij trappelt ze op de buik en op 't benaauwde hart,
Dat haar het bloed ten neus en monde uit kwam gevlogen,
En zij den doodsnik gaf, en sloot die hemelsche oogen,
En uitging ôf ze sliep, in 's bisschops open arm.

BADELOCH.

Hoort God dan langer niet het jammerlijk gekerm
Van zijn verkoren schaar[7]? Of lust het hem, de boosheid
Te stijven in haar kwaad, door zijne straffeloosheid?

GIJSBRECHT.

Was toen zijn moed gekoeld van alle schenderij,
En d' oude wrok gepaaid?

BODE.

Het bleef er nog niet bij:
Niet verre van 't altaar, vereerd met rijke gaven,
Stond een albaste tombe; in deze lag begraven
Het kostelijk gebeente en d' overheilige asch
Van een, die om 't geloof aan God gemarteld was;
Daar most de snoode schelm zich zelven nog aan wreken.
't Is wonder, als God zwijgt, dat dooden niet en spreken!
Hij schon ze, en sloeg er aan zijn klaauwen, vuil van bloed,
En brak ze brullende[8] op met grooten overmoed.
Terstond kwam hem een geur en iet wat lieflijks tegen;
Maar die verwaten mensch, wat zou zijn hart bewegen?
Hij vaart al[9] voort, en strooit de beenders hier en daar,
En smijt de tombe in twee, en breekt 't gewijde altaar,

[1] met lichte vlam; zie vroeger. — [2] Later: „bekreunde". — [3] Eerst: „starretjes, die blij". — [4] Later: „Toen". — [5] Later: „Dewijl". — [6] In de eigenlijke beteekenis van 't woord. — [7] Later: „bebloeden dolk".

[1] Later: „Betoomde" en „in". — [2] Graaf Floris. — [3] overgewonnen. — [4] Eerst: „de bastertzoon". — [5] Eerst: loome". — [6] Later: „Met gulden hoornen, en wiens rug". [7] Later: „gewijde bruid". — [8] Eerst: „toornig". — [9] Later: „Vaart grimmig".

Gebiedt[1] terstond den brand in 't kloosterdak te[1] steken.
Het vier nam d' overhand, waar voor de plondraars weken.
Ik kwam ontrent de beurs[2], te water uitgebouwd,
Nu half gebrand, en zag al 't zilverwerk en goud,
Geplonderd heiligdom, tapijten en schildrijen,
Scharlaken en fluweel, langs heen de galerijen
Geworpen overhoop, daar Grobber hiel de wacht.
De vlamme speelde in 't goud, en schitterde bij nacht.
Men zag er bij een schaar van weduwen en weezen,
Bekreten en bedrukt, en die nog erger vreezen
Zoo raakte ik onbekend door 't krijgsvolk heen bij 't slot,
Tot berging van mijn lijf. 'k Vertrouw mij u en God.
De wind steekt op; men hoort hem in de vlammen bruisen.
Een zee van gloed verdrinkt al d' overige huizen.
De burg lijdt last. 't Waar best, dat gij een uitval deedt,
En dan de brug afbraakt.

GIJSBRECHT.

Mijn broeder staat gereed.

BADELOCH. AREND VAN AEMSTEL. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. HEER PETER. VLUCHTELINGEN[3].

BADELOCH.

Wat zien we te gemoet? De burgzaat koomt gevloden.
Mijn man loopt weêr te rug, en zoekt vast bij den dooden
Zijn broeder, dien hij mist, en al te trouw bemint,
En niet verlaten zal, 't en zij dat hij hem vindt,
En, levendig of dood, mag torschen op den rugge,
In 't uiterste gevaar. Daar sloopen ze de brugge.
Helaas! Wat gaat mij aan? Waar vinde ik mijnen heer?

AREND.

Och, broeder! laat me los.

GIJSBRECHT.

Hoe is 't?

AREND.

'k En[4] kan niet meer.

BADELOCH.

Hoe is het, Arend-broêr?

PETER.

Nu doe ons eenig teeken.

AREND.

Ik ben den adem kwijt. Ik kan niet langer spreken.
Mijn hart bezwijkt door 't bloên. Ik heb mijn plicht voldaan,
Mijn vaderlijke stad ten einde voorgestaan,
Nadat ik heb zoo lang in ballingschap gezworven.
Heer broeder! 'k neem verlof, en als ik ben gestorven,
Zoo voer, indien ge moet verlaten deze plaats,
Mijn lijk met u, opdat de wraaklust des soldaats
Het niet onteere, en gun het een gewijde stede.
Gedenk mijn ziel voor God, o priester! in uw bede.
Ik schei, ik zwijm, ik sterf. Mijn tijd is hier geweest.
Och, vrienden! bidt voor mij; ô God! ontvang mijn geest.

PETER.

Hij is al dood[5], en heeft genâ bij God verworven.

GIJSBRECHT.

Hij is met vollen roem[6] in 't harrenas gestorven,
En volgt zijn broeder Ot in 't Hemelsch vaderland,
En triomfeert bij God.

BADELOCH.

Gij mist uw rechte hand.

REI VAN EDELINGEN.

Nu zal hij zich voortaan ten uitval niet beledigen[7], (digen,
Noch 't Vreelandsch slot noch dit met zulk een moed verde-
Noch 't Amsterdamsche recht beschutten met zijn zwaard,
En draven door[8] het heer op een luid[8] brieschend paard,
Om prijs en eer in 't stof door zweet en bloed te winnen.

GIJSBRECHT.

Men trekke 't lichaam uit: men draag den doode binnen.

DE HEER VAN VOOREN MET DEN TROMPETTER. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.

VOOREN.

Mijn heer! uw ongeluk is ons van harte leed.
Wij staan voor deze graft tot storremen gereed;
't Waar tijd en meer dan tijd, dat gij u kort beraadde,
En gaaft het huis voort op, met hope van genade,
En schutte d' ongenâ. Ik eisch 't in 's Graven naam,
En dat door[1] Egmonts last.

GIJSBRECHT.

Gij eischt, dat ik 't mij schaam.
'k En[2] scheî er zoo niet af, als met mijn eigen leven,
En eer ik sterref, zal nog menig met mij sneven.

VOOREN.

Is 't eere, dat een held zich zelf verreukelooz'?

GIJSBRECHT.

Men houdt de plaats op hoop.

VOOREN.

Hier is geen hoop altoos.
Met houden is hier niet met allen uit te rechten.

GIJSBRECHT.

Dat mag men dan bezien. Wij zullen er om vechten.

VOOREN.

't Was vechtens tijd, al eer[3] de vijand uwe stad,
De poorten, en de vest nog heel[4] vermeesterd had;
Toen alle klokken brand en moord en onraad klepten,
En burger en soldaat om 't zeerst hun handen repten.
Nu die verweldigd zijn, het raadhuis afgebrand,
En wat in 't harnas blonk, gesneuveld en vermand,
Is 't al vergeefs het slot en overschot verdadigd.
Berâ u kort, gij wordt misschien nog[5] begenadigd.

GIJSBRECHT.

't Is mijn gewoonte niet te bidden om genâ.

VOOREN.

't Is wijsheid, dat men zich uit nood[6] te buiten ga,
En zijn gewoonte stake, en stel 't gevaar voor oogen.
Zij kiezen 't best van twee, die beter niet en mogen.

GIJSBRECHT.

'k Verwacht een uitkomst dan, en geef het op aan God.

VOOREN.

Wat uitkomst wacht ge toch? Gij zult terstond dit slot
Van alle kanten zien beladdren en bespringen.

GIJSBRECHT.

Men zal me van het Y zoo lichtelijk niet dwingen.
Ik heb nog hier en daar[7] veel vrienden op mijn hand.
Mijn toeverlaat, naast God, dat is de[8] waterkant.

VOOREN.

Geloof me, 'k zoek u niet met woorden te versagen,
Gij zult het van dien kant zoo heerlijk op zien dagen,
Met schuiten zonder tal, eer u de zon beschijn'.
Wat riemen voert of zeil, heeft Amiraal Persijn
Beslagen in[9] zijn dienst bij Fries en Waterlandren.
Al 't omgelegen volk rukt haastig bij elkandren,
En trekt vast op den brand van kerk en torens aan.
Hoe is het mogelijk, die macht te wederstaan
Met zoo een handvol volks, dat door de nederlagen
Der versch vernielde stad vol schriks is en verslagen?
Gij vielt, 't is waar, van 't slot op uwen vijand uit;
Wat holp 't? Men dreef u in. Gij waart zoo kort[10] gestuit,
En keerde op uwen burg met roô bebloede koppen,
Van vreeze, dat men u den toegang toe mocht stoppen.

---

[1]Eerst: „En doet" en „'t dak van 't klooster". — [2]Natuurlijk slechts met dichterlijke vrijheid, daar ze eerst 200 jaren later gebouwd werd. — [3]Later: „Rei der Edelingen". — [4]Later: „ik". — [5]Later: „berecht". — [6]Later: „krijgsmans eere". – [7]Thans verledigen. – [8]Eerst: „voor" en „eenig".

[1]Later: „Door veldheer4". — [2]Later: „Ik". — [3]Later: „eer nog". – [4]Later: „geheel". – [5]Eerst: „nog mogelijk". [6]Eerst: „somwijl". — [7]Later: „overal". — [8]Later: „is Y en". — [9]In beslag genomen. — [10]in kort, spoedig.

GIJSBRECHT.

'k Ontving geen leed, alleen mijn boezem zag bemorst
Van bloed, vermits een kaai, geslingerd langs mijn borst,
Het vel had afgeschuurd en effen 't vleesch gewreven.
Geen doodschrik dreef ons meer dan wij ons zelven dreven.

VOOREN.

Daar niet gewonnen wordt, is 't ijdel dat men strijdt.

GIJSBRECHT.

Een krijgsman wint genoeg, al wint hij niet dan tijd.

VOOREN.

't Was raadzaamst bij verdrag, en niet uit nood gegeven.

GIJSBRECHT.

Mijn moeder leerde mij, dat ik geen raad zou leven[1]
Met vijanden, waar van men 't ergste moet vermoên.
Mijn heer! ik heb uw raad voor dees tijd niet van doen.

VOOREN.

Mijn meesters harte trekt na alle brave helden,
Die voor hun eere en erf zich vroom ter weere stelden.
D' onmatigheid van wraak, gepleegd na Velzens dood,
En heeft hij[2] nooit bestemd, noch iemands schuld vergroot.
Ik ken hem, als mij zelf; hij mint u in 't bijzonder.

GIJSBRECHT.

Hij mint mij, als het blijkt, en keert het bovenste onder;
Hij mint mij averechts. Zijn liefde staat ons dier.
Wie heeft de stad vernield, verwoest met zwaard en vier,
En al de nacht gewoed, als wild en uitgelaten?
Wie stopt den Aemstel toe met dooden? Wie de straten?
Waar ziet men niet de vlam van dien gestichten brand?
Wat grafsteê, wat altaar, wat kerk heeft 's roovers hand
Verschoond? Wat heiligdom, kapellen, kloosters, nonnen,
Zijn van die klaauwen niet geschandvlekt en geschonnen?
Opdat ik niet en repp', hoe gruwlijk de[3] soldaat,
Na 't schennen, martlen durf den godgewijden staat;
Daar al de volgende eeuw met laster van zal spreken,
En dat Gods streng gerecht te zijner tijd wil[4] wreken.

VOOREN.

Dit, leider! was een nacht vol ramps, vol ongevals:
Maar dat men Oversten wil schuiven op den hals
Al wat er is misdaan bij krijgsliên zonder orden,
En die door geen gezag in toom gehouden worden,
Bij die gelegenheid, dat lijdt de reden niet,
Noch leert d' ervarenheid, en is wel meer geschied,
Bijzonder daar het hart van wraaklust was bezeten.
Wie keert een dollen leeuw, na 't breken van zijn keten?
Hij volgt zijn wreeden aard, en vliegt met eenen loop,
En grabbelt blindeling den reedsten[5] uit den hoop.
Wanneer 't verbolgen zwaard geraakt[6] uit 's krijgsmans
Het keert er langzaam in, en acht gebod noch bede, (hefte,
Ziet vorst noch veldheer aan. Het zwaard, getergd van wraak
En gramschap, vindt in 't bloed des vijands zoeten smaak.
De duisternis des nachts maakt alle ding ook gruwelijk;
Dan schijnt het, wat men daags zich schamen zou, min schu-
In dees bloeddronkenschap en blinde en dartle lust, (welijk,
Die tot een vonksken toe al 't licht van reden bluscht,
Uit tamme menschen maakt[7] onredelijke dieren.
Men moet, men will' of niet, dan 't heer den teugel vieren.
Mijn meester, toen hij eerst voor uwe vesten kwam,
Wou wel bemachtigen den muur van Amsterdam;
Maar in den grond de stad[8] zoo schendig te verdelgen,
Was nooit zijn wit, en 't valt hem bitter te verzwelgen,
Hoewel het krijgsrecht hem verschoont; hij verregt niet
Het uiterst van zijn recht, en straft nog met verdriet,
Is tot verzachting en verschooning meer genegen,
Dan al te stijf te staan op 't punt van zijnen degen.
Verschoon uw leven toch, en gun dees eer aan mij.

[1]Anders pl e g e n, — [2]Later: „Heeft Egmont". — [3]Later: „gruwzaam zijn". — [4]z a l; zie vroeger herhaaldelijk. — [5]m e e s t v o o r d e h a n d l i g g e n d e n. — [6]Eerst: „eens raakt". — [7]Later: „schept". — [8]Eerst: „dien tot in den grond".

GIJSBRECHT.

Ik ben met eenen dood voor al mijn leven vrij.
Vertrek, en wacht u mij meer tijdingen te brengen.
'k Getroost mij al, wat God u toelaat te gehengen.

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. BADELOCH. HEER PETER. REI VAN EDELINGEN[1]. ADELGUND. VEENERIK. BODE. RAFAËL.

GIJSBRECHT.

Wij gaven Vooren kort en duidelijk bescheed.
Gij hoort, hoe 't oorlogsvolk tot stormen staat[2] gereed.
Waarom het noodig waar, een zij dit[3] huis besluiten
Van achter, met een vloot van schepen en van schuiten,
Mij van onnut gezin, en die geen noodweer biên,
T' ontslaan, en met de bloem der mannen te voorzien,
Die machtig is[4], 't geweld des vijands af te keeren,
Hetwelk ons koomt aan boord met storrembrug en leêren.
Mijn liefste! geef u scheep: al is het scheiden pijn,
't Is noodig. Peter zal[5] uw trouwe leidsman zijn,
En dit gevluchte volk, en u en uwe kindren,
Vervoeren na een wijk[6], daar niemand u kan hindren.
Getroost u daar een wijl te wachten, tot dat God
Ons weder t' zamenbrenge, en gunne een beter lot.

BADELOCH.

Helaas! wat ga ik aan? Wat komt mij weder over?
Waar zendt ge mij? mijn lief! Persijn, den grooten roover,
Uw vijand in den mond, die op ons vlamt en loert
Uit Zwanenburg[7], daar hij des graven vlagge voert?
't Verdriet hem zulk een slot en vasten burg te derven,
Die ongerechte gift. Uw zaad, uw wettige erven
Te blusschen in haar bloed, is al zijn wensch en wit,
Opdat hij onverlet volharde in 't nieuw bezit.

PETER.

Mevrouw! zijt wel getroost, ik zal u zelf geleiden.

GIJSBRECHT.

'k Neem oorlof met een kus.

BADELOCH.

Ik zal van 't huis niet scheiden,
Noch scheep gaan zonder u, mijn heer! mijn waarde man!

GIJSBRECHT.

Ik volge u, eer gij 't weet.

BADELOCH.

Daar weet ge luttel van.

GIJSBRECHT.

De stroom is wijd genoeg, al stopt men deze haven;
Een schuit ontslipt het licht.

BADELOCH

Men zal u hier begraven,
Bestulpen onder 't puin. Ik zie dit huis in brand.

PETER.

D' onsterfelijke God heeft alles in zijn hand.

BADELOCH.

Och, of de goede God zich mijnes wou ontfermen[8]!

PETER.

Mevrouw! betrouw op hem; hij kan ons wel beschermen,
En voert zijn eigendom door water, vier, en vlam.

BADELOCH.

Gelijk de brand getuigt van 't gloeyende Amsterdam.

PETER.

't Is zijn gehengenis. Wie durf zich daarin mengen?

BADELOCH.

Wanneer ons leed geschiedt, dan zal hij 't ook gehengen.

[1]Eerst: „vluchtelingen". — [2]Eerst: „Hoe 't krijgsvolk staat tot stormen". — [3]Eerst: „Aleer zij 't". — [4]Eerst: „zij". — [5]Eerst: „zelf die zal". — [6]Eerst: „plaats". — [7]Niet dat bij Halfweg Haarlem; verg. Mr. W. J. C. Van Hasselt in den G i d s voor 1848, II. bladz. 480 v., en Ter Gouw in den H o l l a n d voor 1863, bladz. 8. — [8]Eerst: "Erbarmen".

GIJSBRECHT.
Mijn lieve gemalin! gij stelt u 't zwaarste voor.
PETER.
Uw droefheid houdt geen maat, 't beneveld brein geen spoor.
EDELINGEN.
Nu volleg raad, mevrouw! en laat u toch gezeggen.
ADELGUND.
Och, moederlief! wat raad? Zij komen 't huis beleggen.
Bewaar mijn reinigheid, mijn maagdelijken staat!
BADELOCH.
Och, dochter! moeders troost is kranke toeverlaat.
De klokhen dekt vergeefs het sidderende kieken
Voor een[1] doortrapten vos met schaduw van haar wieken:
Hij grijpt ze beide, en strooit de pluimen in den wind,
En koelt zijn lust, en rukt de moeder van het kind.
GIJSBRECHT.
Zult gij dan orzaak zijn, dat beide uw kinders sneven?
BADELOCH.
Ik zou om éénen man wel bei mijn kinders geven.
GIJSBRECHT.
Beweegt uw kroost u niet, dit jongske kleen en teêr?
BADELOCH.
Niet luttel, maar mijn man beweegt me nog al meer.
VEENERIK.
Wat schreit ge, moederlief? Zijt gij bedroefd om vader?
BADELOCH.
Om vader schrei ik, kind! om u en ons te gader.
GIJSBRECHT.
Uw moeder keert zich niet aan u noch uwe smart.
BADELOCH.
Met smarte baarde ik 't kind, en droeg het onder 't hart.
Mijn man is zelf het hart[2]. 'k Heb zonder hem geen leven.
'k Zal u om lief noch leed bezwijken noch begeven.
'k Beloofde u houw en trouw te blijven tot de dood.
GIJSBRECHT.
't Is ook getrouwigheid, wanneer men scheidt uit nood.
PETER.
Men scheidt om beters wil, om weder te verzamen.
BADELOCH.
Indien ik van hem schei, wij komen nimmer t' zamen.
PETER.
Gij scheidde menig maal, en zaagt hem weêr gezond.
BADELOCH.
'k En[3] scheidde nooit, daar 't zoo bedroefd geschapen stond.
PETER.
De weêrhaan van de kans zeer[4] lichtelijk kan[4] keeren.
BADELOCH.
't Verkeerde nooit zoo snel, of 't was om mij te deeren.
PETER.
't Was best, de kinders dan in zekerheid gebrocht.
BADELOCH.
't Was best, en hiel me niet[5] de band des echts verknocht.
PETER.
Een vrouw gedijt tot last, zij weet niet uit te rechten.
BADELOCH.
Bestel me slechts een zwaard, ik ben bereid te vechten,
Te sterven aan de zij van mijnen vromen man.
GIJSBRECHT.
Gij hebt een vrouwenhart.
BADELOCH.
Neem eens de proef daar van!
Heldinnen stonden eer als onbeweegde posten;
De faam van vrouwen roemt, die stad en volk verlosten.
Uw moeder Baarte toont, hoe veel een vrouw vermag,
Wanneer zij IJselstein verdadigt jaar en dag[6].
BODE.
Ik waarschuw u, mijn heer! eer we overrompeld worden.
De triomfeerder stelt zijn vaandels in slagorden,
En d' eer des eersten storms vergunt men aan den Fries,
Die groote reedschap maakt[1]; ons dient geen tijdverlies.
Men voert de stormbrug aan; men steekt er de trompetten.
't Is over tijd, den muur en torens te bezetten.
GIJSBRECHT.
Al lang genoeg gemard; voort, voort[2]! de nood die[2] prest;
Gehoorzaam uwen heer, en kus hem eens voor 't lest.
BADELOCH.
Zeer gaarne, brave held! vergun me slechts één bede,
En ruk, het is mijn wil, dit lemmer uit der schede,
En stoot het door dees borst, en doop het in dit bloed;
't Is beter, dat gij 't zelf dan Fries of Kermer doet,
Als ik u heb den geest zien geven door uw wonden,
Mijn zoontje zonder hoofd, mijn dochterke geschonden,
En hoor al 't huis vervuld met braud, met moordgeschreeuw;
Zoo sterf ik nog uw vrouw, geen kinderlooze weêuw,
Zoo mag mijn kind of gij nog bei deze oogen luiken,
Na dien ik 's levens licht niet langer kan[3] gebruiken.
GIJSBRECHT.
O gruwel, Badeloch! ben ik van zulk een aard,
Dat ik een vrouw, en nog mijn eige, met mijn zwaard,
Zoo eerelijk voor haar, voor kinderen, en magen,
En deze goê gemeent' mijn leven lang gedragen,
Vermoorden zou, gelijk een gruwelijk tyran?
Zoo ben ik langer niet uw bedgenoot, uw man,
Zoo hebt gij onbekend dus lange mij versleten,
En ik mijn Kristendom verzaakt, mijn plicht vergeten.
Hoe laat ge zulk een woord uw kuischen mond ontgaan?
Of wilt ge, dat ik u altzamen zal verraân,
En mij aan uwe dood en schennis schuldig maken?
't Is tijd, om weêr te bien; de vijanden genaken.
Het god'loos bastertzaat, beweegd door geen misbaar,
Dat onze nicht Klaris van Velzen, voor 't altaar
En 't kruisbeeld, in 't gezicht haars bruidegoms verkrachtte,
En trappelde op het hart[4], en om den doodsnik lachte,
Zal daatlijk dezen burg verovren al verwoed.
Ik zal mijn vrouw, mijn zaad zien in elkanders bloed
Verstikken. Grobbert[5] zal 't in eenen beker schinken,
En dat, zoo laauw als 't is, den vader op doen drinken,
Opdat d' onruste geest doorwaar' zijn ingewand,
En pijnig, vóór zijn dood, het los en vlot verstand. (pen?
Waar zijt ge, dienaars? Waar mijn lijfwacht? Waar mijn kna-
Brengt herwaart mijn geweer. Op, mannen! wapen, wapen!
Het is de jongste dag, en met dit huis gedaan.
Nog zal het wrakeloos zoo niet te grorde gaan;
Daar moet een groot getal met ons ten hemel varen.
Koomt volgt me, daar we flus in 't harnas bezig waren,
In 't midden van den moord. 'k Gevoel een nieuwe kracht.
BADELOCH.
Waar wilt ge hene? U zelf verdrinken in de gracht?
De slotbrug[6] brandt vast af; of hebt ge veor te sterven,
Zoo neem ons t'zamen meê; hier zijn uw wettige erven,
De huwbare Adelgund, d' onnoozle Venerik.
Mijn haren staan te berg; hoe klopt mijn hart van schrik!
Och vader! 't is mijn schuld; och, zijt zoo niet verbolgen!
Bedaar wat, ik ga scheep; ik zal den Deken volgen,
Te water en te laad; hij voer' me waar 't hem lust,
Of na den wilden Ier òt aan de Noordsche kust.
Nu vrees ik geen gevaar, noch geene uitheemsche stranden;
Ik neem verlof, ik ga. Ik kus voor 't lest uw handen,
Gehoorzaam u, gelijk een Kriste-vrouwe past.
Ik schrei en klaag vergeefs. Och, mannen! houdt hem vast.
REI VAN EDELINGEN.
Mijn heer! ontferm u toch[7] om uw bedrukte vrouwe:
Zij luistert na uw raad; zij zwijmt, zij sterft van rouwe.
ADELGUND.
Och, vader! moeder sterft. Wat gaat mij leider[8] aan!

[1]Eerst: „een". — [2]Eerst: „'t harte zelf". — [3]Later: „Ik". — [4]Later: „zeer" en „ver-". — [5]Thands: „hield mij niet". – [6]Bij 't beleg in 1298; verg. Wagenaar III, 112.

[1]Later: „'t volk in orden stelt". — [2]Later: „dewijl" en „u". — [3]Later: „mag". – [4]Eerst: „den buik". – [5]Eerst: Haamsteê". — [6]Eerst: „de brugge". — [7]Eerst: „erbarmen". — [8]Eerst: „leider gaat ons".

REI VAN EDELINGEN.

't En zij gij wat[1] bedaart, het is met haar gedaan.

PETER.

Om Gods wil, geef gehoor; gij ziet, hoe zij u minnen.

GIJSBRECHT.

Wat razerij is dit! Wat onverzetbre zinnen!
Men recht met jammeren noch janken hier niet uit;
De tranen doen 't hem niet. De wreedheid wordt gestuit
Met dapperheid en moed. Waar laat gij u vervoeren!
Het kermen is onnut; men moet de handen roeren.
Scheep, scheep! Nu, zijt getroost, mijn lief! de tijd is kort.

BADELOCH.

Voor 't scheiden, laat me toe, dat ik mijn bede stort:
Heer Peter! bid voor ons[2], dat God deze arme schare
Door zijnen Engel sture, en mijnen heer beware.

PETER.

Gij, die der vromen schild en wisse toevlucht zijt,
En van den hemel af den jammerlijken strijd
Der menschen gade slaat, en ziet de steden dalen
En wentelen, en zet de heerschappijen palen;
Erbarm u over dit bedrukt, belegerd slot!
Bescherm 't rechtvaardig hoofd, en berg het overschot
Der uitgerooide stad, genoodzaakt door de baren
In lange ballingschap, op Gods genâ, te varen;
Gij hebt het huisgezin van Noah wel behoed,
Dat op de baren dreef en hoogen watervloed,
Toen 't water immer wies, tot daar de starren blonken,
Toen 't hemelhoog gebergte en alle spitsen zonken,
En al de wereld lag in eene bare zee
Gedompeld over 't hoofd, en kende strand noch reê;
Gij troostte door de duif die overbleve zielen,
D' Olijftak zeî haar aan, hoe alle watren vielen;
Vertroost ons desgelijks in droeve ballingschap!
Gij weet daar van de maat, en kent den lesten stap.
Uw geest, die blaze in 't zeil; uw heilige Engel stiere
Het roer, en zette ons op, daar elk u vrolijk viere.

RAFAEL.

O Gijsbrecht! zet getroost uw schouders onder 't kruis,
U opgeleîd van God. 't Is al vergeefs dit huis
Verdadigd; hadden wij 't in ons behoed genomen,
't En[3] waar met Amsterdam zoo verre nooit gekomen;
Dus wederstreef niet meer uw trouwe gemalin,
Verlaat uw wettig erf, en kwel u nergens in.
Al legt de stad verwoest, en wil daar van niet ijzen,
Zij zal met grooter glans uit asch en stof verrijzen;
Want d' Opperste beleidt zijn zaken wonderbaar.
De Hollandsche gemeent' zal, eer drie honderd jaar
Verloopen, zich met macht van bondgenooten sterken,
En schoppen 't Roomsch altaar met kracht uit alle kerken,
Verklaren 't Graaflijk hoofd vervallen van zijn recht,
En heerschen staatsgewijs; hetwelk een bitsch gevecht,
En eindeloozen krijg en ouweêr zal verwekken,
Dat zich gansch Kristenrijk te bloedig aan wil trekken.
In 't midden van den twist, en 't woeden nimmer moê,
Verheft uw stad haar kroon tot aan den hemel toe,
En gaat door vier en ijs een andre wereld vinden,
En dondert met geschut op alle vier de winden.
Uw afkomst midlerwijl en zal niet[4] ondergaan,
Maar eeuwig adelijk en eerelijk bestaan
Op sloten en in steên, en loffelijk regeeren;
En Aemstels oude naam en zal geen roem[5] ontberen,
Als uw naamhafte stad haar schouwburg open doet,
En voert op 't hoog tooneel uw daden te gemoet
De burgemeesteren en driemaal twalef raden,
Gezeten op uw schild, van kruisen overladen.
Dus geef u haastig scheep; 't is tijd, want zonder God
En onze hulp, 't was omgekomen met dit slot.
Ik zal u met een mist en dikken nevel dekken
En voorgaan met mijn glans, den volke een leidstar strekken,
In 't midden van den stroom. Schep moed, en wanhoop niet,
Maar volg gehoorzaam na het geen u God gebiedt.
Zijn wil is, dat gij trekt na 't vette land van Pruisen,
Daar uit het Poolsch gebergt de Weisselstroom komt ruisen,
Die d' oevers, rijk van vrucht, genoegelijk bespoelt. (schen,
Verhoû u daar, en wacht tot dat de wraak verkoelt.
Gij zult in dit gewest een stad, Nieuw Holland, bouwen,
En in gezonde lucht, en weelige landouwen,
Vergeten al uw leed en overbrochten druk,
Waardoor uw nazaat klimt den berg op van 't geluk.
(Valt u 't verwoesten der godsdienstigheid te lastig,
Volhard bij 't oud geloof en Gods altaar standvastig,
Op 't spoor der ouderen, u moedig voorgetreên;
Zoo draaft men recht na God, door alle starren heen)[1].

PETER.

Zijt gij dat, Rafaël? Zijt gij dat zelf, die heide
Tobias en zijn bruid zoo veilig thuis geleidde?
Of liever d' afgezant des hemels, die zoo klaar
Voor Mozes trok, gelijk een vierige pilaar?
Of die den vromen Lot nog bergde, eer 't vier van boven
De steden stak in brand? Of die den gloênden oven
Verkoelde, en brocht er gaaf drie jongelingen uit?
Wij volgen op uw licht; wij zien, 't is Gods besluit.

GIJSBRECHT.

Nu buig ik mij voor God, mijn lief, mijn uitverkoren!
Nu weiger ik geensins na uwen raad te hooren,
En leg hier 't harnas af. Hier baat geen tegenweer:
Nu God dit huis verlaat, en geldt er zwaard noch speer.
Al 't volk ga voor, dan 't lijk, en niemand hoeft te vreezen;
Ik zelf met mijn gezin zal d' allerleste wezen.
Heer Peter! 'k bid u, tast dit heilig kruisbeeld aan,
Dat voor mijne oudren lang heeft op 't altaar gestaan,
En mij is aangeerfd. Ik stortte, in tijd van vrede
En oorlog, menigmaal hier voor mijn vierge bede,
Zoo wel des nachts als daags. Hoort, mannen! hoort na mij:
Wanneer men uit den stroom, en Pampus raakt voorbij,
Zoo doet ter slinke hand in zee zich op wat weiland,
Dat Marken heet van ouds, een laag en visscl ers eiland,
Hetwelk een klooster draagt genoemd Mariengaard[2],
Een rijke en oude abdij; wij zullen derrewaart
Ons speên, voor wind voor stroom, met riemen en met zeilen,
En daar de vloot verzien, en voorraad ommedeilen,
En leven wijder raad. Gaat scheep in die gestalt[3],
Gelijk ik heb belast.

REI VAN EDELINGEN.

Helaas! Hoe bitter valt
Het scheiden van zijn land, daar alles loopt verloren!

PETER.

De liefde tot zijn land is ieder aangeboren.

BADELOCH.

Verdelgde stad! wij gaan, en komen nimmer weêr.

GIJSBRECHT.

Vaarwel, mijn Aemsterland! verwacht een andren heer!

DE GROOTS BEANTWOORDING DER OPDRACHT.

MIJNHEER,

Ik houde mij zeer geobligeerd aan UEd. beleefdheid ende groote affectie tot mij, dewelke schier alleene, immers nevens weinige van die landen, zoekt te verzoeten mijn geleden zwarigheden, ende te vergelden mijne onbeloonde diensten. Ik heb uwe gaven ende werken altijd ten hoogste geestimeerd. Zoo ik van dit werk zoude zeggen dat ik gevoele, zoo zoude ik mogen verdacht zijn, of ik de eer, die mij is geschied door de toeeigening, daardoor zoude willen erkennen, 'twelk ik noch daarmede nochte op an-

[1]Eerst: „u". — [2]Eerst: „mij". — [3]Later: „Het". — [4]Later: „zal geenszins". — [5]Later: „zal geenen lof".

[1]Deze en de drie voorgaande, volkomen overtollige regels werden eerst in de latere uitgave, na Vondels geloofsverandering, ingelascht. — [2]Verg. tegen deze dichterlijke voorstelling den Vrijen Fries X, bl. 118. — [3]vorm.

dere wegen en zie te konnen doen na behooren. Bij anderen wil ik wel spreken van de gelukkige uitkiezing van deze in de daad warachtige, maar bij UEd. schoon gesierde geschiedenisse, de stad van Amsterdam, daar dit werk is gemaakt ende vertoond eigentlijk toekomend, de zeer wel wegende schikkingen van alle deelen, van het eerste tot het laatste, wijze leeringe, teêre hartroeringe, vloeyende doch welverknochte veerzen. Bij UEd. zal ik niet anders zeggen, dan dat ik Amsterdam voor gelukkig houde, zoo vele daar zijn, die dit werk na zijne waarde konnen schatten. Den Coloneeschen Œdipus van Sofocles, de biddende vrouwen van Euripides, hebben Athenen nooit grooter eere aangedaan, dan Amsterdam hiermede geniet. Ende alzoo ik vertrouw, dat dit werk onsterfelijk is, zoo derf ik daaruit verhopen, 'tgunt mij mijne eigen werken niet en derven toezeggen, dat mijn naam zal blijven levende in een stad, die ik ten hoogste altijd heb geeerd. Groote dankbaarheid ben ik UEd. schuldig, dewelke ik in mijn hart onverzeerd wil bewaren, totdat ik eenige gelegentheid vinde, om dezelve metterdaad te doen blijken.

Tot Parijs, den 28en Mei 1638.

UEd. dienswillige ende dankschuldige
H. DE GROOT[1].

Klachte
OVER
KORNELIA VOS[2].

O jonge zon, geteeld van d' ouwe,
Hoe wordt gij ons zoo ras ontroofd!
Hoe zit uw vader[3] over 't hoofd
Gedompeld, aan den Rijn, in rouwe,
Als aan den Po 't geslacht der Zon
Weleer betreurde Faeton!

Wij zagen hier den avond vallen,
Toen gij, in 't Oosten opgepronkt
Met stralen, in het Westen zonkt,
Niet veer van Leidens hooge wallen;
Een nevel zonk ons op het hart,
En was de voorbóo van uw smart.

Wij stonden reed met blijde rijmen,
Om u te leiden naar het koor,
Te volgen het gebloemde spoor
En vrolijk licht van uwen Hymen[4];
Maar God, aan uwe ziel verloofd,
Heeft d' aardsche fakkel uitgedoofd.

Een oogenblik heeft zoo veel gaven,
Gedaald van 't Hemelsch paradijs,
Op u verslingerd, in het ijs
En sneeuw, op 't onverzienst begraven.
Een waterslang verbeet die bloem
Van onze jeugd, der maagden roem.

Nu zwijgen al uw schelle snaren,
D' yvore fluit, de zoete kee[1],
Daar 's vrijers goddelijkste deel,
De ziel, om hoog op plag te varen,
Toen zij, ten ooren uitgelokt,
Gij haar tot in den hemel trokt.

Uw onvolwrochte beelden treuren,
En roepen al: „ik sterf, ik sterf!"
Papier, panneel verschiet zijn verf;
Men ziet geen leven in de kleuren
Van uw tapijten, met de naald
En zijde naar de kunst gemaald.

Nu zult gij geest noch wijsheid zoeken
In 't Neêrduitsch, Fransch, of in Tuskaansch,
Noch u vermaken in het Spaansch,
En lezen 't keurigst uit de boeken,
Of antwoord geven op 't Latijn
In Duitsch, als u gevraagd zal zijn.

Hoe kan uw moeders hart verzwelgen,
Dien al, dien al te bittren drank!
't Ontijdig missen van die rank,
Het levendst van haar lieve telgen.
Geen boom en scheidt van zijnen tak,
Als met een zucht, en met een krak.

Uw zuster[1] houdt niet op van karmen,
Die hallef dood u sterven zag,
En tot de kin verdronken lag
In haar getrouwen broeders armen,
Die driemaal, maar vergeefs bezocht[2],
Of hij uw leven bergen mocht.

Uw grootvaâr Junius[3], beneden
In 't open graf, hoort stads-geschrei,
En wellekoomt den frisschen Mei,
Uit hem gegroeid, nu afgesneden;
En niemand, die geen tranen stort,
Omdat uw jeugd zoo jong verdort.

[1]Aan Vossius schreef De Groot bij dezelfde gelegenheid: „Vondel heeft mij vriendschap gedaan, dat hij een treurspel van treffelijken inhoud, voegelijke schikking, en overvloedige welsprekendheid aan mij, als eenigen smaak hebbende in zulke dingen, heeft toegeëigend. Ook verheug ik mij, dat mijn naam, op wat wijze het ook zij, bij u beiden wordt levendig gehouden." Hij verklaart zich voorts tegen 't onverstand dergenen, die „in een treurspel, handelende van een geschiedenisse al 300 jaren geleden, het vertoonen van de gewoonten dier tijden, niet wilden toelaten", enz. Verg. boven, bladz. 334a, aant. 5. — [2]Den 22sten Jan. 1638, in het ijs omgekomen. Zie Van Lenneps weemoedigboeyende vertelling, in het 14edeel zijner Romantische Werken. — [3]De Amst. Hoogleeraar G. Jsz. Vossius. — [4]Zij was verloofd met den in Rusland geboren Andreas Dionysz. Winius.

AAN
ANTONIUS IULUS.
HORATIUS' TWEEDE GEZANG VAN HET VIERDE BOEK[4].

Wie toelegt, ô Iulus! met zijn toon,
Zelf Pindarus[5] te steken na de kroon,
Betrouwt zich, als de reukelooze zoon[6],
Op wasse vlogels;

[1]Johanna, mede door Vondel in een lijkdichtjen herdacht; zie lager. — [2]beproefde. — [3]Franciscus, de Leidsche Hoogleeraar, en vader harer moeder Elizabeth. — [4]Wij hebben geene andere reden, dit en beide volgende gedichten hier in te lasschen, dan dat wij anders van Febr. tot July zonder verzen blijven, dat het vers aan Corn. van Campen in 1639 in 't licht gegeven werd, deze vertaling blijkbaar zoowel aan dit als aan de Roomsche Lier vooraf moest gaan, en deze Lier op hare beurt wel weêr voor de Koninklijke Harp zal besnaard zijn. — [5]De beroemde Griekssche Lierdichter. — [6]van Dædalus, Icarus, die, naar de legende, met zijne gesmolten vleugels in zee stortte.

Daar 't hemelsch vier het was versmilte en praam',
Om 't kristalijn der watren met zijn naam
Te helpen aan de spiegelnutte faam
Van stoute vogels.
Held Pindarus komt bruisen als een vliet,
Die met gedruisch ten steilen berg afschiet,
En aangegroeid van regen, dat het giet,
Op waterkanten,
Befaamd om 't nut van hunnen rijken stroom;
Hij bruischt en stroomt heel diep, en, zonder toom,
Verdient den krans van Febus' lauwerboom
En groene planten;
Het zij hij keur van nieuwe woorden vindt,
En door zijn vers, dat trotsch is, rolt, of bindt
Zich aan geen maat en wet, en treedt gezwind;
't Zij Hemelheeren
Te rade gaan en drijven op zijn maat,
Of koningen van 't goddelijke zaad,
Hetwelk met recht Centauren nederslaat,
En dempt Chimeeren,
Die blaauw vergift uitbraken, vlam en vier;
Het zij hij looft, die, onder Goden hier
Geteld, met palm van Elis keeren fier
Na huis, vol weelden,
Als worstelaars, of in den renstrijd, braaf
Beschonken met een zegenrijke gaaf,
Die beter is, hoe hoog een ander draaf,
Dan honderd beelden;
Het zij zijn klacht den bruidegom beween',
De droeve bruid ontschaakt en forsch ontstreên,
Of dapperheid en kracht en goude zeên
In top verheffe,
Haar Styx benijde, en d' eeuwig duistre Hel.
De zwaan van Thebe, Antoon! ontvliegt ons, snel
En hemelhoog door 't zwerk, en draagt te wel
Wat zij beseffe.
Ik, min begaafd, met moeite u verzen wij',
Vergaârd als geur, van een Matijnsche bij
Gezogen uit den tijm te Tivoly,
Met moeite, en zweeten,
Ontrent zijn woud en oevers, koel en vocht.
Gij, dichter! zult, gestegen in de locht,
Met trotscher stijl, wat Cëzars zwaard vermocht
In zang uitmeten;
Als hij, met dien verdienden lauwerier
Omvlochten, voor zijn standert en bannier
Den Geldersman[1] in staatsie omvoer hier,
Als triomfeerder,
Op 't Kapitool; want noch de gunst der Goôn,
Noch 't noodlot ooit op d' aarde iet brocht ten toon,
Dat beter is en grooter en zoo schoon
Als 's Rijks vermeerder[2].
Al kwam een eeuw van goud, gelijk ze plag,
Verwacht geensins iet grooters aan den dag;
Ook zal uw zang ons melden, na den slag,
De blijde feesten,
De vreugd van stad en raad en burgerij,
Wanneer August, de held, ons naakt zoo blij,
En Klio wekt met al de poëzy
Der Roomsche[3] geesten;
Terwijl het reekt van pleiten viert en rust.
Indien ik iet ontvouwe van August,
Dat d' ooren streelt en keetlen kan met lust,
Ik zal mijn dichten
Met d' uwe paren, en, gelukkig door
Augustus' komst, u volgen op zijn spoor,

[1]Versta: den Sicamber, als vroeger bewoner van Zuid-Gelderland en omliggende streken. — [2]Naar den Romeinschen keizerstitel als oeker of vermeerder des rijks. [3]Romeinsche.

Om met dees wijze een iegelijks gehoor
Aldus te stichten:
O schoone zon! O loffelijke glans!
Terwijl de held vooruit rijdt met den krans,
Dan stijgt ons stem aldus in 's Hemels trans,
Om 't feest te sterken:
Iö, triomf! De heele Rijksstad zal
Iö triomf! vast roepen met geschal;
Wij wierooken den Goden overal
In hunne kerken.
Tien stieren, zoo veel koeyen op een rij,
Ontslaan u van uw kerkbelofte, en mij
Een teder kalf, gespaand[1], aan 's moeders zij
Geweid bij 't grootste,
En dat, heel ros doorgaans op al zijn vel,
In zijne star[2] een blaar voert, wit en hel,
En 't nieuwe licht der mane wonderwel
Op 't hoofd nabootste.

De Roomsche[3] Lier,

AAN

DANIEL MOSTERT,

SECRETARIS VAN AMSTERDAM.

Wie Flaccus[4] poogt te steken naar zijn kroon,
Die tart als Pan[5] Apollo's hoogen toon,
En krijgt in 't end den welverdienden loon
Van Midas' ooren[6].
De Venuzijnsche vogel[7], blank van pluim,
Gaat bruisen, als een schip voor wind, door 't schuim,
Of schept zijn adem op het luchtig ruim,
En laat zich hooren.
Gij, Mostert, saus van onze Poëzij!
Bestemde[8] dit niet reukeloos, toen wij,
Verzopen in Latijnsche lekkernij,
Hem zingen hoorden,
Hij mengelt onverdrietig hoog en laag,
En maakt de doffe en laffe geesten graag,
Door zonneschijntjes of een gure vlaag,
Verwekt van 't Noorden.
Zijn maat is uitgeleerd, wanneer ze vrijt,
Zij jankt van hartepijn, of kropt haar spijt,
Of pracht om 't mondekijn, of walgt, of bijt
Verslete boelen;
Of stoeyend op 't onbloedig veld van Mars,
Verslijt den spaden avond met geschars[9];
Of d' oudheid[10] komt het bloed, van minne wars
En vier, verkoelen.
Nu levert hem de milde Klio stof,
Om op te stijgen in het Hemelsch hof,
En uit te meten aller Goden lof
En heerlijkheden.
De Vader, die, door winter, zomer, lent
En herfst, der dingen beurten stadig ment
En wijslijk matigt, is begin en end
Van 's dichters beden.
Tyrannen-vlegels[11], oorloogshelden Gods,
Gewassen tegens stormen, als een rots,
En dapper in de weer met zwaard en knods
En scharpe schichten;
Die varen op dien klank de starren in;
Gewelkomd van 't onsterflijk hofgezin,

[1]gespeend. — [2]kop, verg. vroeger en 't H. Stirn. — [3]Versta: de Romeinsche. — [4]De Lat. Lierdichter Q. Horatius Flaccus. — [5]De Veldgod Pan, die met den Griekschen Dichtgod wou wedijveren. — [6]Die, met welke koning Midas voor zijn uitspraak in dien wedstrijd versierd werd. [7]Horatius, als te Venusium geboren. — [8]Beaamde. — [9]scherts. — [10]ouderdom. — [11]Anders geesels.

Vooruit gespoeid met uitgesteken kin
En aangezichten.
Indien het voorhoofd zet een wijze kreuk,
Men leest er in een goude Godenspreuk,
Die Delfis[1] voegt, en overtreft in reuk
De rozenkoeden[2],
Daar, op haar feest, de liefelijke Mei
De pruik meê ciert, wanneer ze gaat ten rei,
Om in het veld, met dartel veldgeschrei,
Haar vreugd te voeden.
Hij schuurt der feilen kankerigen roest,
Die stale glansen opvreet en verwoest,
En zaait en maait een deugdelijken oegst
Van jongelingen,
Die met hun schoudren stutten 't Roomsche rijk,
Den kwaâu tot schrik, den vromen tot een wijk;
Geneigd tot recht, verhit op 't ongelijk
Den roof t' ontwringen.
Zijn schatrend gastmaal, wel vernoegd in 't kleen,
Onthaalt met zang den machtigen Mecœn[3],
Die zich ontslaat de zorgen van 't gemeen,
In koele lommer.
Hier schaft de boeredisch geen hoofsch banket,
Met slangenspog en blaauw vergift besmet,
Maar veldgerechten, na Pythagor's[4] wet,
Bevrijd van kommer.
Wie treurt niet, wanneer dees Melpomen[5] treurt;
't Zij, dat ze de Trojaansche weelde steurt,
Of 't haar om Varus' bloênde neêrlaag scheurt,
Of deerlijk schreye
Op 't natte lijk, nog laauw en versch gestrand,
Na wreede schipbreuk, op den oeverkant,
Daar 't aanhoudt, dat men 't doch in 't zoute zand
Een graf bereye.
Onnutte zorgen spoelt hij rustig af
Met vernen[6] wijn, dien d' eêlste wijnstok gaf:
En boet[7] en bezigt tusschen wieg en graf
Zijn lieve lusten.
Vermaakt met frisschen geur en bloeyend veil,
Mishaagt hem 't geen verdrietig valt en steil;
Zijn hoop die droomt na 's levens licht geen heil,
Als 't eeuwig rusten.
Op dit geluid vaart Cesar, als een God,
Ter poorten in, op 't hoog verheven slot;
En voert voor zich de streng gebeide rot
Der trotsche nekken,
Getuchtigd door zijn schitterenden dolk;
Zoo wordt hij opgenomen in de wolk
Des wijzen raads en van 't ontelbaar volk,
Vermoeid van trekken.
Hij smaakt, al zingend, hoe hem is bereid,
Om zijner vaarzen heilge majesteit,
Een zetel midden in d' onsterflijkheid.
Hij klapt zijn wieken,
En boven 't wisselbare licht der maan
Opstijgend, durft den jammerpoel versmaân,
En zet zich neffens de Dirceesche zwaan[8],
Den roem van Grieken.
Verheft die goddelijke luitesnaar
Het leven der geruste boereschaar,
Zoo zamelt Alf, de felle woekeraar,
Zijn lomberdgelden,
En krijgt een trek tot hofsteên en tot lucht,
Tot zon en bron en beek en vee en vrucht,
Gezonden akkerbouw, en jacht en vlucht
Door bosch en velden.

De horen toet afgrijslijk, wen hij kwist,
In dien beschreyelijken burgertwist,
Het burgerbloed, tot moorden aangehitst
Van razerijen.
Terwijle Rome dus de Romers kruist,
Zoo lachen Meed en Parthen in hun vuist;
De trony is van stof en bloed begruisd,
Door 't heilloos strijen.
Zoo menig lied, zoo velerhande slag
Van stof, verwijzen[1], midden in 't gelag,
Op vriendenwelkoomst of geboortedag,
Op Godenfeesten,
Op zegestacy en gemeene vreugd.
't Gebrek is hier mismaakter bij de deugd.
Hier steent de grijzert, hier kroelt de jeugd,
Gepropt van geesten.
Hoe dunkt u, Daniel? hoe klinkt die klank?
Ik wed, gij weet, uw gansche leven langk,
De vriendelijke ringelduiven dank,
Die 't wichtje dekten
Met aangedragen myrth en lauwerier,
Daar 't zachtjes sliep, belaagd van menig dier;
Opdat de deuntjes der Tuscaansche lier
Ons kortswijl strekten.

[1]De bekende Grieksche orakel-plaats. — [2]kransen. — [3]De bekende Romeinsche kunstbeschermer. — [4]De Grieksche wijsgeer. — [5]De Treurspel-muze. — [6]ouden. — [7]voldoet. — [8]Amfion.

De Koninklijke Harp;

AAN

CORNELIS VAN KAMPEN[2].

Wie David poogt te steken naar zijn kroon,
Die tergt, als Lucifer, den hoogsten troon,
En wordt geschopt uit dat oneindig schoon
Des grooten Vaders.
Gods goude tong, van hemelsch mann' bedouwd
Gaat weiden, als een pen gedoopt in goud,
Die trekkend haar gekeerd vernuft ontvouwt,
Op zuivre bladers.
Gij, Kampen! mocht dit t'elkemaal bevroên,
Wanneer uw geest, in Nederduitschen schoen,
Nastapte dien Hebreeuwschen kampioen,
En dappren zinger,
Die levend uitdrukt al wat hij beseft,
En zoo verzinkt, en zoo de maat verbeft,
Dat zij op 't allerhardste voorhoofd treft
Gelijk zijn slinger.
't Zij hij zijn stem verfijnt of die vergrooft,
De wrongkroon[3] voegt dat vet gebalsemd hoofd
Eens mans, na 't hart des Hemels, hoog geloofd
In 't eeuwig leven;
Zijn rijk gedicht, geen droom, geen ijdle vond,
Begrijpt den schat van 't Oud en Nieuw Verbond,
Vertelt, en leert, en bidt, en heelt en wondt,
Met kunst doorweven.
De zangerige mond is altijd vol
Van Jakobs harder, geen versierde[4] Apol,
Die d' uitgeleze schaar, gedost met wol,
Aan versche beken
Zorgvuldig drenkt en in het groene weidt,
En onverdwaald op 't rechte spoor geleidt,
En haar beschermt, door zijn getrouwigheid,
Voor wolventreken.
Hier duikt voor 't licht des Scheppers d' eerste nacht,
En 't werrekstuk der wereld toont, met pracht,
Des werkers wijsheid, goedigheid, en macht,
In alle deelen;
't Gewelf des Hemels stralen van zich geeft,
De lucht doorluchtig vol gevogelt zweeft,

[1]Zoo lees ik voor van wijzen, dat geen zin geeft. — [2]Die aan een Psalmvertaling gewerkt had. — [3]Oostersche tulband. — [4]verdichte.

De woeste zee die bruischt, en 't aardrijk leeft
Door statig telen.
Wie beeft niet als de Hemel Abrams zaak
Rechtvaardig handhaaft, toegerust met wraak,
En schept in bloedvergieten zijn vermaak,
En groeit in 't smooken?
Verbolgen onweêr voert hem grimmig heen;
Omhoog is vier, en duisternis beneên;
De donder morselt, bliksem brandt de steên,
De bergen rooken.
De stroom verdroogt, 't gebergte smelt als was,
't Getroffen vee bespreidt 't gezengde gras,
De glans der hoven leît gedoofd in asch
En gloênde vonken.
't Afgodisch volk, een handvol overschots,
Nog onlangs al te wrevelig en trotsch,
Gedoodverfd kruipt in d' allernaarste rots,
Vol moordspelonken.
't Geloovig hart schiet vleugels aan, en stelt
Zich schrap[1] ter vlucht naar 't licht bestarnde veld,
Op 't zingen, 't welk genote deugd vergeldt
Met lof te strengelen,
Door schelle cymbel, trommel en schalmei,
In 't midden van den maagdelijken rei,
En na te volgen, met een lief gevlei,
Het koor der Engelen.
Het vrolijk hof ten dans gaat op 't geluid,
Hetwelk begroet de vorstelijke bruid,
Die met borduursel haren boesem sluit
En teêre lenden.
Die schoone ziet naar bloed noch maagschap om,
Zij volgt den liefelijken bruidegom,
Der allerschoonste jongelingen blom,
En 't hoofd der benden.
O grijze Amfion[2], eer van Bethlehem!
Uw welgestelde harp en helle stem
Die bouwen 't onvermaard Jeruzalem,
Tot aan de wolken.
Te Salem blinkt de tempel, en 't paleis;
Hier zeît men oorloog aan, hier sluit men peis;
En herwaart strekt, van Oost en West, de reis
Zoo veler volken.
Hier kittelt hij den kerkelijken galm
En rotsen-weêrklank met een nieuwen psalm,
In schaduw van een ceder of een palm
Of vette olijven.
De berreg Sion is zijn Helikon,
De klare cederbeek zijn Hengstebron,
De wet en wijsheid Gods de kuische non,
Die hem leert schrijven.
Op 't draven van dien Goddelijken stijl,
Gevoelt de ceder Babels scherpe bijl;
Trekt Mozes op van den geplaagden Nijl;
Ontspringen aders
Uit steile rotsen, stremmen zee en vliet;
Verrijst de stad uit puin, na lang verdriet;
Bekent[3] de zoon al wat er is geschied
Bij d' oude vaders[4].
Mijn zanger zit in Gods verholen raad,
En spelt Messias, dat beloofde zaad,
Zijn koninklijke en priesterlijken staat,
En wonderwerken.
Wie blaakt niet, wanneer David David[5] kust?
En 't voorbeeld 't nabeeld tegentreedt met lust,
Den dieren hoeksteen, daar 't gebouw op rust
Van beî de kerken[6]?
Hij strekt een spiegel van oprechte boet,
En valt zijn God voor 't hoog autaar te voet,
En wascht vermagerd het bevlekt gemoed
In droevig zuchten.
Gods pijlen, een onlijdelijke smart,
Die zitten diep in zijn doorschoten hart,
Van misdaân en van vijanden benard:
Waar zal het vluchten?
Barmhartigheid neigt derrewaart het oor,
En breekt gelijk een helder zonne door
Dien damp, en wischt van het genadekoor
Des schreyers oogen;
Dees vindt zich dan gezalfd van alle wee,
En springt en huppelt, als een dartel ree,
En offert dank, en slacht 't gewijde vee,
Tot vreugd bewogen.
Dees Zanggoddin ontsluit Gods heerlijkheid,
En toont u d' onbepaalde Majesteit,
In 't weeldig leven, 'twelk geen tranen schreit,
Noch weet van treuren;
Hier praalt dat onverdraaghjk[1] aangezicht,
In 't driemaal heilig ongenaakbre licht;
Ontelbare Englen passen op hun plicht
Aan 's Hemels deuren.
Hoe zuiver klimt hij op des Heeren berg,
Met beenen, zwanger van godsdienstig merg,
Onnoozel, zonder gal, en zonder erg!
Geene offeranden,
Geen bokkenbloed, noch geen onreedlijk beest
Behagen hem, och neen! maar allermeest
Rechtvaardigheid, en een verslegen[2] geest,
De waardste panden.
„Gij reukelooze!" roept hij van omhoog,
„Hoe mikt ge dus met uw gespannen boog,
En kwetst den appel van het alziende oog,
D' oprechte schare?
Wiens uitgestorte bloed, een kostlijk nat,
En tranen God verzamelt in een vat,
Opdat zijn zorge dien verkwisten schat
Tot wraak beware?"
Het vier des ijvers schier de ziel verslindt,
Wanneer ze veel te vierigljk bemint
Gods wijze wet, in tafelen geprint,
En Arons zede;
Geen goud zoo kostlijk is als Gods bevel,
Geen honig zoeter in bedrukt gekwel;
Dit sterkt de hoop, dit 's daaglijks[3] snarenspel,
En 's nachts haar rede.
Dees deftigheid houdt d' ijdelheid in toom,
Die heenen drijft, gelijk een snelle stroom,
Verstuift als stof, verdwijnt gelijk een droom,
Verwelkt als bloemen,
En als een vlugge wiek door 't ijdel schiet.
De mensch weegt lichter in dees schaal als niet;
„O-dwazen!" roept ze, „wat 's uw leven? ziet,
Wat is uw roemen?"
Der Goden God ontwaakt hier als een leeuw,
En gaat als rechter, door het luid geschreeuw
Der arme weeze en onderdrukte weeuw,
De vierschaar spannen;
Hij spreekt de goddelooze rechters aan,
Die minst na recht en meest na giften staan:
„Al zijt ge Goden, denkt, gij zult vergaan,
Als wreê tyrannen!"
Met vijf paar suaren sleept hij onvermoeid
De koningen, geketend en geboeid,
Wier troonen in den grond zijn uitgeroeid,
Na Sions muren;
De stammen juichen in die zegepraal;
Zij zien verwonderd, hoe 't gesloopt metaal

[1]Eerst: „toe". — [2]Voor betooverend luitspeler in 't algemeen. — [3]Kent, erkent. — [4]Aartsvaders. [5]Versta: Kristus. — [6]Joden- en Kristendom.

Voor onverdraagbaar (door zijn schitter-glans). — [2]verslagen, ootmoedige. — [3]Voor bij, over dag.

Der reuzepoorten Israels bliksemstraal
Niet kon verduren.
Hier riekt de broederlijke vreê, zoo waard
Als balsemgeuren in 's aartspriesters baard,
En dauw op Hermons heuvelen vergaârd.
Hier wordt de zegen
Gezongen over d' onbevlekte bruid,
Die breidt zich als een vruchtbre wijnstok uit;
Elk vruchtje bloeit rondom haar, als een spruit
Besprengd van regen.
Hij want de boosheid, als het lichte kaf,
Of morselt haar met 's Heilands ijzren staf,
Z' is muurgras niemands schuur gedijt er af;
Maar 's hoogstens veder
En dichte schaduw dekt het vroom gemoed,
Dat groent, gelijk een palm op Liban doet,
Die 't steken van de zon verdragen moet,
En winterweder.
Mijn Orfeus[1] draait 't onmeetbaar starrendak;
Zijn hand die vlijt de holle golven vlak;
De leeuw zit tandeloos, 't gevogelte mak,
Het woud krijgt ooren.
Geen addertonge braakt vergiftig spog,
't Vrijpostig[2] hart vreest lagen noch bedrog;
De woeste tijger zuigt onnoozel zog,
En wordt herboren.
't Gespeende wichtje vlucht na moeders schoot
Zoo niet om hulp als dees, in bittren nood,
Tot 's levens burg, voor 't brullen van de dood,
In hare tanden.
De vierige Englen, wakker op de wacht,
Zich legren om 't rechtvaardige geslacht,
Of dragen het op hun bedauwde schacht,
En 't sneeuw der handen.
Mijn harpe draagt de goude bondkist om,
Die zwanger is van Arons heiligdom,
Vereerd met zilvre bazuin en bom.
De nieuwe manen
Verlichten met meer luister 's dichters geest.
Met lachend loof besteekt hij 't loverfeest,
't Welk 't overleefde hartewee geneest,
En stelpt de tranen.
Dit 's Kanaän, daar melk en honig vloeit,
Het Paradijs, daar 't hout des levens bloeit,
De bron des heils, die 't dorstig hart besproeit,
De stille haven;
Het licht der blinden, 's kranken artsenij,
Der armen schat, de berg der Poëzij;
Hier zuigt 't Geloof op Tabor, als een bij,
Haar zoetste gaven.
Mijn kracht bezwijkt, en hijgt voor ieder deel,
Terwijl ik smede een keten, een juweel
Van tienmaal tien en elfen half zoo veel
Vergulde schakelen,
En hang ze op feesten om 's gezalfdes hals;
Hier is 't al louter[3], niets en klinkt hier valsch;
Hier hoort het oor geen andre klanken, als
Verbaasde orakelen.
O onnavolgelijken Harpenaar,
Die 't lierspel dooft van Flaccus en Pindaar,
En alle vorsten prikkelt met uw snaar,
Uw oud gebeente
En asch is lang verstorven en verrot;
Uw purper lang verslonden van de mot;
Maar uw muziek vol ziels leeft noch bij God
En zijn gemeente! –

[1]Voor zanger; verg. boven, bladz. 357a, aant. 2. — [2]vrijmoedig. — [3]zuiver.

In 't Boek der Blijde Inkomste[1]

VAN

MARIA DE MEDICIS,

KONINGINNE VAN FRANKRIJK, TOT AMSTERDAM,
GESCHREVEN DOOR C. VAN BAERLE,
ZIJN DOOR J. VAN VONDEL DE VOLGENDE VERZEN[2]
UIT HET LATIJN IN NEDERDUITSCH VERTAALD.

Op de Koninginne en de Stad.

HARE MAJESTEIT

Ontving van Thetis groote heeren
Tot zwagers, die de zee regeeren.

DE STAD IS

Allengskens van een lage vest
En kleen gebied dus hoog gewassen,
Zoodat ze nu des hemels assen
Bereiken kan, en Oost en West.

DE KONINGIN IS

Moedig op de Goôn[3], haar zonen,
Al versierd met koningskronen,
Die te zijner tijd om hoog
Zullen cieren 's Hemels boog.

DE STAD

Komt billijk lof en dank, om haar lieftalige aard,
Omdat de vreemden daar, als in hun land, verkeeren,
Omdat wij wijd en zijd ons geven op de vaart,
En tot in d' ijszee toe in 't Noorden gaan laveeren,
Ontdekken onbeschroomd de veergelege landen,
Ons eertijds tot een schrik; dat wij den dorst verslaan
Met bruisenden Oront[4] en schuimenden Rodaan[5],
En zijn, gelijk één volk, verknocht door eendrachts banden.

OP DE VERTOONING DES HUWELIJKS VAN HENRIK DE IV,
EN MARIA DE MEDICIS[6].

Hier trouwt 't Hetrurisch[7] bloed de hand, die 't lemmer
En 't stijgt door huwelijk op 's werelds hoogste toppen, (past,
En Henrik aan haar zijde, al blank genarrenast,
Verwacht uit haren schoot gekroonde koningskoppen.
Ai zie, 't is Herkules, 't is Pallas, die hier staat:
Hij stut met dapperheid de rijken, Zij met raad.

OP DE VERTOONINGE VAN BERECYNTHIA[8].
LÆTA DEÛM PARTV (BLIJDE MOEDER VAN DE GODEN).

Als eertijds Berecynth, zoo wijd befaamd door 't baren
Van zoo veel Goden reed door Frygiaansche steên;
Koom zoo, ter goeder uur, gezegend ingevaren
De poort van Amsterdam, tot blijdschap van 't gemeen,
O groote Koningin! sla over al uw oogen:
Mijn kerken, mijn gebouw en torens, trotsch van stand,
Mijn havens dicht bezet, getuigen mijn vermogen.
Ik zwerf den aardboôm om, te water en te land,
De beide werelden mij haar schenkagien stieren,
En d' oude en nieuwe wordt hier op haar prijs gesteld.
Uw grootvaâr[9] schonk mij eer[10], om mijnen schild te cieren,
Zijn keizerlijke kroon; nu wensch ik 't hoog gemeld
Geschenk met dankbaarheid zijn nichte te vergelden;
Te toonen, dat zijn deugd nog in mijn harte staat.
Zoo stond ik in de gunst van dezen held der helden,
Uw man; zoo komt uw zoon[11] mij jaarlijks noch te baat.
Na dien gij nu (dat 's meer) zelf Goden hebt gedragen,
Vergeef me, indien ik poog hun moeder te behagen.

[1]Den 1sten–3den September 1638. — [2]Die als opschriften gedient hadden bij die inkomst. Verg. het nadere desbelust bij Van Lennep III, bladz. 443 vv., Hoofts Brieven III, bladz. 267–270, en in Van Baerles boek zelf. — [3]Als rijkshoofden nam. — [4]De Orontes. — [5]De Rhône. [6]Zie boven, bladz. 243b, aant. [10]. — [7]Toscaansch. — [8]of Cybele, de Frygische Goden-moeder. — [9]Keizer Maximiliaan I. — [10]weleer. — [11]Lodewijk XIII.

OP HET OOSTINDISCH HUIS.

Fortuin trok over zee, en ging na 't Oosten bruisen,
En hiel in Indien ten lange leste stand;
Daar was zij wellekoom in der Molukken huizen,
Bij Memmons koningen, verbonden hand aan hand.
De dageraad ontsloot zijn kamers voor ons kielen,
Daar werden Hollanders van Mooren wel onthaald;
't Was niet genoeg, dat zij in Neêrland 't veld behielen,
Zij zeilden 't aardrijk om, zoo wijd de zonne straalt,
Vermaakt, omdat de zon getuigde van hun daden, (schuur
Zoo verre en zoo uitbreemsch. Ons Holland strekt een
Voor 't Indiaansch gewas. Het Noorder heeft geladen
Al 'tgeen het Oosten teelt; al wat het hemelsch vuur
Des Zomers kookt en braadt, bewaart in dit geweste
De kille Wintervorst, die vier uit peper kaauwt.
Arabien geeft ons zijn wierookvat ten beste,
De handel met den Pers tot nog riet en verflaauwt.
Hij mangelt[1] zijne zijde, en zijn kottoene waren.
Het groote Java deelt ons zijne schatten meê,
En Sina 't porselein. Wij Amsterdammers varen
Al waar de Ganges loost zijn wateren in zee,
Al waar de winst ons voert, na alle zeên en kusten;
Gewinzucht liet tot nog geen havens onbezocht.
Wij deelen met den Taag de zee en 't land, en rustten
Ten oorloog tegens een[2], die alles overmocht.
Wie twijfelt, sla maar 't oog op schansen, steên en wijken,
Ik wijs hem andre steên, een ander vaderland,
Daar andre starren zijn; zoo wisselt men van rijken;
Zoo koopt de wereld zich, en strekt 't verkochte pand.
Aldus wordt d' oogst gemaaid op wijd verspreide gronden,
Heel Indien in één Oost Indisch huis gevonden.

OP HET GERECHT DER OOST INDISCHE KOOPMANSCHAPPEN, VOOR 'S KONINGS MOEDER AANGERECHT.

Des konings moeder stond gelijk voor 't hoofd geslagen,
Om d' ongemeene spijze, en proefde met haar mond
Het Indiaansch banket, daar zij den disch zag dragen
Het edele gewas van 's aardrijks morgenstond,
De vrucht des Arabiers, de Perziaansche waren.
Zij proeft met grooten smaak welriekend pijpkaneel,
't Verkwikkende gerecht, dat Oostersche akkers baren.
Zij riekt de vruchtbaarheid van 's werelds ander deel,
Het wierook, balsem, myrrhe, als heilige offergiften,
Een ieder op zijn plaats: het een haar oog behaagt,
Het ander smaakt de tong; wie zal partijen schiften?
Hier pleiten reuk en smaak, terwijl men riekt en knaagt.
Men at op Thetis' feest nog nooit dees lekkernijen.
Jupijn werd nooit genood op diergelijk banket;
Noch Cæsar, toen hij kwam het Capitool oprijen
Met zegenrijken roof, van 's vijands bloed besmet.
„De wereld," mompelde een, „die Grieken Kosmos heeten,
Noodt Cosmus' dochter dus op haar banket ten eten."

OP AMSTERDAM.

Keer om de stad, z' is bosch van onder, en gebouwd
Op boomen, onlangs nog gehaald in 't Noordsche woud.

OP DEN SLANGEN-STAF VAN MERCURIUS,

WAARMEDE

Hij geesten, doodsch van verf, uit Pluto's jammerpoel
Verdagvaart, of hen drijft na 's afgronds duistren poel.

EEN SCHOONE MAAGD, UITBEELDENDE AMSTERDAM, VERWELLEKOOMDE DE KONINGIN, MET DEZE VERZEN:

Met welk een offeraad zal ik den Hemel danken,
Dat mij bezoeken koomt de grootste Koningin?
Die beî de werelden beschaduwt met haar ranken,
En mij een voorspraak strekte, en trouwe noodvriendin
Bij Vader en bij Zoon, in hare heerschappije.
Weest overwellekoom, gezegende Marije!

OP NEPTUUN, MERKUUR, EN D' AMSTERDAMSCHE MAAGD, DIE DE KONINGIN, OP HET ROKIN, ONTMOETTEN EN BEGROETTEN.

De Zeegod, grijs van kop en kin, en straf van oogen,
Die met zijn spitsche vork opborrelt uit den vloed,
En in een vloke[1] schulp van monsters wordt getogen,
Daar waternymfen vast hem strekken tot een stoet;
Merkuur, des koopmans God, beleider van den handel,
Die, met zijn gladde tong, nu koopt en dan verkoopt,
En, wispeltuur in gunst, en licht van aard en wandel,
Veroorzaakt, dat de winst nu stand houdt, dan verloopt;
En deze schoone maagd, die, met een nedrig wezen,
Zich neigt eerbiedigelijk: dees Godbeên algelijk
Verwellekomen hier de schoone, d' uitgelezen,
Onsterflijke Godin van 't Fransche koninkrijk.
Zij storten over haar een algemeenen zegen;
De Zeevoogd draagt haar op 't gezag der gansche zee,
Van alle wateren en hobbelende wegen;
Zoo veer van Sein', of Teems, of Spanjens veerste ree
De schepters van haar wijd gevreesde kindren reiken.
Der Goden Taalman wijdt zijn stad dees koningin,
En hare Lelien, tot een gehoorzaam teiken;
Maar d' Amsterdamsche maagd, ons stroom- en zeehel-
Van Zee- en Handelgod gestut, vernedert bloode (din,
Dees koopgoôn voor Marie, en haar alleen voor Gode.

OP DE VERTOONINGE VAN HET HUWELIJK VAN FRANÇOIS VAN MEDICIS[2], GROOT HARTOG VAN TOSCANEN, EN JOANNA VAN OOSTENRIJK[2], KEIZER FERDINANDS DOCHTER.

François, Toscaansche vorst! hier treedt gij op 't tooneel,
Met d' eer van Oostenrijk, Joanna, uw verkoren;
Hier trouwt uw halve ziel nog eens haar ander deel,
Waaruit Hartogen en regeerders zijn geboren.
Door huwelijken rijst de zon van Medicis,
En steekt haar starren aan, die stralen van zich schieten,
Haar heldre sterren, daar Maria een van is,
Die, door de gunst van God, die elk niet mag genieten,
Geen blijde moeder wordt, zoo menigmaal zij baart,
't En zij van koningen. Dat 's baren! dat 's beklijven!
Dat 's 't aardrijk geregeerd, door haar geslacht en aard!
Dat heet, door hijliken de koninkrijken stijven!

OP DE VERTOONING VAN DE SCHENKAGIE DER KEIZERLIJKE WAPENKROON[3].

MAXIMILIAAN SPREEKT:

O Amstelers! die wijd, te water en te land,
Verkoopt, en koopt, en wint, en winnen doet veel andren,
En stutte 's oorloogs last, het zij ook van wat kant,
En hoe veel vijanden mij drukten met malkandren;
't Zij mij Venetien of Vlaandren dreigde uit haat,
En Brugg' zijn eigen vorst- en landsheer hiel gevangen[4];
Aanvaardt ons goude kroon, der keizren hoofdcieraad,
En wil die, tot een loon van uwe deugd, ontvangen!
Dat zij in 't midden sta bij leeuwen rood van goud,
Voor den nakomeling, om met die eer te pronken;
Gij triomfeert ter zee met vlug en zeilbaar hout,
Ons keizerlijke kroon zij u uit gunst geschonken.
Te lande blinkt mijn kroon en wordt alom gevreesd,
Maar uwe Schildkroon[5] blinkt te water allermeest.

---

[1] verruilt. – [2] iemand; versta den koning van Spanje.

[1] vlotte, drijvende. — [2] Maria's vader en moeder. – [3] Aan Amsterdam; zie vroeger. — [4] In 1488, zie vroeger. [5] Versta: de kroon van een wapenschild.

OP DE VERTOONINGEN VAN DEN RIJKSKLOOT VAN FRANKRIJK, ONDER HENRIK DEN IIDEN GESCHEURD, DOOR HENRIK DEN IVDEN GEHEELD EN HERSTELD.

Als Frankrijk jammerlijk den Rijkskloot ziet gereten
Door burgerlijken krijg, en 't land gedeeld in twee,
De vorsten handgemeen, en hart op hart gebeten,
Den koning zelf vermoord[1], doet dit haar harte wee;
Omdat de kloot des rijks met kracht leît afgesmeten
Van zulke schouderen, waar op zich elk verliet,
En d' assen uit den naaf geheven; dies bekreten,
In dien benaauwden schijn, het na den Hemel ziet,
En smeekt Jupijn om hulp, en al de groote Goden,
En wacht van boven troost in dien vervallen staat.
Pomoon, en Bromius, en Ceres weggevloden,
En van het zwaard verdrukt, en Venus, bloot van raad,
Met d' andre Godheên staan bedrukt aan Frankrijks zijde;
De Goôn erbarmen zich om die verlege schaar,
Verdagvaarden Borbon, dat hij hen al bevrijde,
En op zijn schouders neem' den last van 't rijksgevaar.
Tritoon met Mavors helpt den held, op Frankrijks bede,
Waar hij door hun beleid de vijanden verstoort;
Zoo wordt het rijk geheeld door langgewenschten vrede.
Navarre, sterk van hals, den Rijkskloot onderschoort,
Zet d' assen in de naaf met kracht; zoo wordt herboren
De rust van 't oude rijk, zoo bloeyen alle steên,
De kerken en het land weêr heerlijk als te voren,
De vreê keert wederom. Astrea gaat bekleên
Haar troon en eersten staat; gevluchte Goden keeren
Uit hunne ballingschap in 't vorige bezit.
Dit wordt u hier vertoond, dit wil Alcides[2] leeren,
Daar hij 't gebraakt land weêr zet in zijn gelid,
En heelt 't gesplitste rijk, gelijk dees stommen spreken;
Met recht wordt Henrik dan bij Hercules geleken.

EEN OOSTINDISCH SCHIP, DAT DE KONINGINNE NA HAREN NAAM NOEMDE, MAG NU ZEGGEN:

Maria is mijn naam, mijn toenaam Medicis;
Het strekk' tot gunst, is 't niet tot mijn behoudenis.

OP DE AFBEELDINGE VAN DE KONINGINNE, DOOR DEN UITMUNTENDEN SCHILDER HONDHORST IN 'S GRAVENHAGE GEDAAN, EN VAN HARE MAJEST. AAN DE E. HEEREN BURGEMEESTEREN VAN AMSTERDAM VEREERD.

De groote Medicis, een moeder van drie kronen,
Kwam dus, ter goeder uur, zich in ons stad vertoonen.

OP DE GEBOORTE DES DOLFIJNS[3], GEVALLEN JUIST TEN ZELVEN DAGE[4], EN OP DIE URE, TOEN MARIA DE MEDICIS UIT AMSTERDAM VERTROK.

Gelijk de starren staâg verrijzen, weder dalen,
Veranderen van beurt, door op en ondergaan,
En nu in d' een en dan in d' andre wereld stralen;
Alleveneens, terwijl de koninklijke raân
Ontvoeren Amsterdam een starre van Florencen,
Verschijnt er aan de Sein' een zon, een ander licht,
En d' erfgenaam des rijks, tot heil en troost der menschen,
Geboren juist dien dag, toen wij het aangezicht
De majesteit en glans van Medicis verloren.
Op d' uur, dat Amsterdam betreurde haar vertrek,
Was 't hoogtijd te Parijs, daar een Dolfijn geboren
Gansch Frankrijk juichen deed met opgeheven nek.
Leef lang, Maria's neef[5]! dat Hollanders en Franken,
Van uwe Lelien gezegend, u bedanken!

[1]Hendrik III, door J. Clement. — [2]Hercules; zie den laatsten versregel. — [3]Later Lodewijk XIV. — [4]5 Sept. — [5]kleinzoon; zie vroeger.

Op het Korporaalschap[1] des Heeren van Swieten[2], op de Doelen, geschilderd door Sandrart.

De Vaan[3] van Swieten wacht om Medicis t' onthalen;
Maar voor zoo groot een ziel valt Dam en merkt te kleen,
En 't oog der burgerij te zwak voor zulke stralen;
Die zon van Kristenrijk is vleesch, noch vel, noch been.
Vergeef het dan Sandrart, dat hij haar maalt van steen[4]!

Op de Steenebrug,

OP DEN AMSTEL[5].

Acht zuilen op de rij, een brug van zwaren last,
Begrondt den Amstel niet[6], en staat allijkwel wast.

OP DEN HEERE

JACOB DE GRAEF,

HEER VAN POLSBROEK, BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM[7].

De titel maakt alleen geen Graaf,
Maar die zich uitert[8] ongeveinsd
Voor 't vaderland, gelijk hij 't peinst,
In alle tijden even braaf.
Hoe schrijft partij zijn grafschrift dan?
Hier slaapt De Graef, de vrome[9] man.

Lijfwacht

VOOR MEESTER

SYBRAND HANSEN KARDINAAL,

DEN FRIESCHEN EUKLIDES[10].

AAN ZIJN SCHOLIEREN.

De Friesche Euklides[11] hangt alleen
Van cijferletters hecht aan een;
Bewaart toch Sybrand met u allen,
Bewaart dien rekenschat getrouw.
Viel Kardinaal van 't plat, hij zou
Aan cijferletters stukken vallen.

OP HET GRAADBOEK VAN WILLEM BLAEU[12].

Gij die, ten Noorden, nu daalt bij de bleeke schimmen,
Nu in 't gezicht krijgt 't schip waar over Tifis[13] waakt;
Nu Westwaarts spoedt, daar 't licht zijn groote dagvaart staakt;
Nu daar de Morgenstar haar pruik heft uit de kimmen;
En die dik[14] buiten 's weegs geslingerd, door 't vergrim-
Des woesten Zeevoogds, die 't de kielen bange maakt, (men
Niet weet, hoe ver of na gij afdwaalt, of genaakt
Den Evenaar, die d' een noch d' ander As ziet klimmen; –

[1]Versta, naar de eigenlijke beteekenis van 't woord: het (eere-)lijfwacht-schap van koningin Maria. — [2]De Amsterdamsche kolonel Andries Bicker. — [3]Het schutters-vendel. — [4]D. i. als borstbeeld, te midden van Swieteus vendel. — [5]Bij 't Rondeel, in dezen tijd voltooid. [6]Daar de zuilen niet op den grond, maar op ingeheid paalwerk rustten. — [7]6 Oct. 1638 overleden. — [8]Thans uit. [9]kloeke. — [10]Rekenmeester te Amsterdam, en bestrijder van Copernicus. — [11]Hij was van Harlingen. — [12]Zie aant. [5] der volg. bladz. — [13]Voor stuurman, zie vroeger. — [14]dikwerf.

Aanvaërdt mijn onderwijs, 'twelk wijst, waar ieder licht
Van God geplant zij, juist in 's hemels aangezicht.
Ik strek den zeeman staêg een baak en helder vuurwerk.
Dwaalgeesten! legt gij toe te dwalen wijd en zijd,
En wilt gij zeker zijn van plaats en uur en tijd,
Mij tot uw stuurman neemt, uw wijzer, en uw uurwerk!

OP HET DERDE DEEL VAN 'T LICHT DER ZEEVAART[1].

Was nu de Straat[2] geveegd van overgeve guiten,
Die 't Middellandsche meer benaauwen vroeg en spâ,
En trekken haar gewin uit vromer[3] lieden schâ,
En tergen God en 't recht, met stelen en vrijbuiten;
De Straatsche handelaar gaf geen twee kopre duiten
Uit vreeze van 't gevaar, 't verzekren bleef haast na;
De koopman sliep gerust, terwijl op Gods genâ
Hij wisselt in katoen en zij zijn zilvre kluiten[4],
Want angst van schipbreuk is van ieders hert gestreken,
Nu 't Licht der Zeevaart blaakt en helder is ontsteken;
Men vreest er noch Charybd', noch Scyll', noch plaat,
Natuer, die jeloers angstvallig lijk ons banden[5], (noch bank.
Met klippen onder zee, van Turksche en Griekse stran-
Moet dulden, dat wij daar gaan landen vrij en vrank. (den,

OP DEN WISKUNSTIGEN WILLEM BLAEU[6].

Men zoekt volkomen brein vergeefs, en vindt er geen,
En zelden een vernuft alleen bekwaam tot een,
Nog zeldener een man bekwaam geacht tot velen;
Het schijnt Natuur heeft lust haar gaven te verdeelen,
Maar trof in Blaeu een stof tot velerlei bekwaam.
Zoo draagt de Wiskonst moed[7] op zijnen grooten naam.

Op CORNELIS GIJSBERTZ PLEMP,
LICENCIAAT IN DE RECHTEN[8].

D' OVERLEDEN SPREEKT:

Minerve, bij den Donaustroom,
Hiel mijne jongkheid bij den toom;
Vrouw Themis wees mij, aan de Loir,
Haar heilig recht, en billijk spoor;
Polymnia mijn geest verzoop
In klank en galm, en Kallioop
In hare klare Hengstebron,
Zoo lang mijn ader drinken kon.
Doch, boven Poezy en snaar,
Omhelsde ik ijvrig 't Roomsch altaar,
En hing, om staat noch snood genot,
Mijn hart aan niemand, dan aan God
En Jezus' nimmer feilbre stem; –
Hier rust nu Plemp; ai, bid voor hem! –

Bede aan het Westewindeken
VOOR
PIETER VAN BUREN,
EN
IDA VAN GERWEN.

Laauw en lieflijk Westewindje,
Voorbô van 't gevleugeld kindje,
Vader van de zoete maand,
Die de droege paden baant
En bestrooit voor Venus' wagen,
Na de gure en zure vlagen,
Als het al van minne praat;
Kom, bestrooi de Warmoesstraat
Met meer lovren, met meer bloemen,
Als mijn zwanepluim kan noemen.
Vraagt ge nog, wat dit beduidt?
Buren zal zijn schoone bruid,
Met de rozen op haar wangen,
In het vrolijk huis ontvangen,
Op den zegenrijken galm.
Strooi nu, onder kuischen palm,
Wit ligustrum en viooltjes
Voor de maagdelijke zooltjes,
Die, al bevend, uit het koor
Treên op 't ongewone spoor
Derwaart, daar de maagden spreiden
't Bed, daar Ida op moet scheiden
Van den bloesem, die zoo waard
Zij voor Buren heeft gespaard;
Die door 't stadig minneprikken
Nu gevaar loopt van te stikken
In den jeugdelijken brand,
Op de nieuwe ledekant,
Zoo gij met uw koelen asem
En verkwikkelijken wasem
't Paar, dat vierig trekkebekt,
Niet bevochtigt, niet en lekt;
Troost ze dan die zieltjes spinnen,
Onder 't web van 't weelig linnen.
Laaf met aangenamen douw
Venus' beemd en akkerbouw,
En verversch de rozetippen
Van de lieve lekkre lippen,
Die, in 't kussen onverzaad,
Zich verpijnen, zonder maat.
Laat u d' arbeid niet vervelen,
Want zij zullen bloemen telen
Schoonder als de schoonst, die vast
In uw Amstelhoven wast.
'k Woû mijn bede langer maken,
Maar, met putjes in de kaken,
Lacch de bruid in haren geest,
En die lach verciert de[1] feest.

SPIERINGS GESTALTWISSELING.

Zelden speurt men geest en schoonheid
In één lichaam; d' ongewoonheid
Van een schepsel, zoo volmaakt,
't Hart der jongelingen raakt,
Als met uitgeschote schichten.
Had Je hemel liever lichten,
Als een paar bruine oogen zijn,
In een geestig maagdekijn,
't Alleredelste aller menschen,
Niemand zou de zon verwenschen,
Voor dien wenschelijksten schat,
Zonder weêrgâ, zonder dat[2];
Wie zou niet van minne blaken?
Pallas' lippen, Venus' kaken,
Cypris' oog, Minerva's mond!
„Red me, red me, 'k ben gewond!"
Riep een Spiering, in de vloeden.
(Overwonnen van de gloeden[3],

[1]Van denzelfden. — [2]van Gibraltar. — [3]Thans veelal van vrome. — [4]Rijmshalve voor schijven, geld. — [5]Voor bande. — [6]Zie Hoofts Brieven II, bl. 393; hij was den 18den Oct. 1638 overleden. – [7]roem; zie vroeger. [8]En Latijnsch dichter (vergel. boven, bladz. 249), in 't laatst van 1638 overleden.

[1]Zie vroeger herhaaldelijk. — [2]Anders maar, voorwaarde. — [3]Rijmshalve voor stralen.

En verschalkt in Venus' fuik;
Toen hij Geertruid haar perruik
Op den waterkant zag tooyen);
„Wie verwondert zich, dat Troyen
Om een schoonheid leît vergaan?
Minnevier steekt water aan.
Lieflijk lokaas voor ons vissehen,
Vierbaak in dees duisternissen!
Te vergeefs is 't, dat ik zucht;
Want uw leven dat is lucht,
't Mijn is water doch voor dezen,
Nu wil 't vier en water wezen.
Zoo ik een van beide derf,
Wat is 't wonder, dat ik sterf?
'k Beur het hoofd niet uit de stroomen:
Gij en kunt tot mij niet komen.
't Onderscheid is veel te groot,
't Onderscheid is zelf de dood;
Doch[1] is sterven mijn verlangen.
Schoonste! trekt me, 'k ben gevangen,
Schoone, 'k bid u om genâ!"
Venus sloeg zijn klachten ga,
En verleende fluks den vissche
Menschelijke staltenisse[2].
Spiering, overzeldzaam ding!
Als een jeugdig jongeling,
Kwam opborrelen van ondren;
Geertruid zweem schier van verwondren,
En, beweegd door 's vrijers nood,
Nam hem op in haren schoot. –

HONIGKORF.

WIJZE: ENGELSCHE FORTUIN.

Gelukkig die te prijk zat, eer ze sterf,
En proeven mocht dien lekkren honigkorf,
Vol dauw, vol geur van bloesem, bloem, en kruid;
Elk vliegt er in, en niemand scheidt er uit.
Ay, zwijg! die korf heeft lust en ongerief,
En zoet en zuur, en beide leed en lief;
Die milde korf staat ieder even na;
Maar menig tergt en vergt hem met zijn schâ.
Gebruik den korf, misbruik den honig niet:
Wie matig slikt heeft onlust noch verdriet;
Dies maak de bruid het hoofd niet krank, noch zeer.
Al kwetst de bij, de nonig heelt het weêr.

(ONAFGEWERKT BEGIN
VAN)

ROZEMOND[3].

TREURSPEL.

EERSTE BEDRIJF.

PAUSELIJK GEZANT.

Een manshart kropt zijn nijd, die uitbarst bij de vrouwen,
Sofia! wat al leeds hebt gij Gods Kerk gebrouwen,
Met eenen schimpschent (ach! een schimpwoord vrij gering)
Die Narses, door het hart, aan zijn vijf zinnen ging[4],
En, als een pijl, uw tong zoo los en bits ontglipte;
Waar door zijn eerste trouw, uit wraakzucht overwipte,
En schendde[1] Alboïn, der Langebarden hoofd,
Den Roomschen op het lijf. Italie beroofd,
Gekneveld, afgebrand, geschoren, en geschonden,
Van God, Alaan, en Hun, gevoelt, in versche wonden,
Helaas! een nieuwen slag, van d' overmoedste smet,
Die, van het Baltisch strand, zich had met kracht gezet
In 't vet Pannonie; van waar zij, met dees vreemden,
Avaar, Bulgaar, Sarmaat, en Sax, op al de beemden
Van Po en Arnus viel, in een veel eedler wei,
En aan[2] de wolken dreef dit jongste landgeschrei.
Sofia! oordeel nu, of gij wel, bij uw leven,
Dit opgezette web van Narses af zult weven[3],
Dit aas (van dien besneên gebezigd tot een toom
Der Gothen, reis op reis) regeert nu aan den stroom
Des Ticiners, op 't hof; gebiedt, dat elk dit kenne[4],
En drijft, tot voor de poort van Rome en van Ravenne,
Justijns[5] bezettingen te steên en sloten uit,
En niemand heeft het hart, dat hij dit euvel stuit';
Want wat kwam Ticinum[6] zijn tegenstand te stade,
Als 't, na drie jaar, zijn poort opzette, ter genade
Des wreeden Langebards, die, met dat grauwelwoord,
Zijn zwarte ziel verzwoer aan 's overwonnens moord?
En zeker, had het paard, ten intreê van de wallen,
Uit mededoogen, niet dien vloek te voet gevallen,
De stad waar reê, in bloed en rook en vier, vergaan,
Vergeten, en geen mensch zou Ticinum zien staan
Ter stede, daar 't nog staat, om onder 't juk te zweeten.
Ook hebben dierte en pest ons zenuwen gesleten,
En ieder lands-aard van dit mengsel maakt zich sterk,
En acht zich mans genoeg, gansch Kristenrijk een werk
Te rokkenen, dat niet kan worden afgesponnen,
Als met een zwaren tocht. De Gothen, in Narbonne
En Spanje, en ook de Hun (die sterk den Donaukant
Voor Alboïn bewaakt, in 't ingeruimde land)
Beloofden, op zijn trom, in 't harnas aan te stappen.
Vier Fransche koningen, ontzagbre zwagerschappen,
Handhaven dezen Vorst, in 't overheerd bewind,
Uit gunst tot d' eerste vrouw, hun zuster Klodeswind,
Hem van Klotaar, in echt en eigen, opgedragen,
Om zoo veel dapperheên, getoond in trotsche slagen;
En wat er overschoot, na 't slaan van Koenemond[7],
Wiens bloed zijn koets herwarmt, dat bergde zich terstond,
Uit schrik, in zijnen eed, en vollegde te gader
Den man van Rozemond, zoo trouwlijk als haar vader.
Wat rest er, tegens dit onkneusbare aartsgeweld,
Voor ons, dan dat men God, die 't onweêr wetten stelt,
Geduldiglijk het stuur des rijks bevele, in 't midden
Van 't bulderen, en, met schenkagie, schatting, bidden,
Terwijl vermurwe en streel' dien grooten dwingeland,
Tot hindring van meer kwaads; waarom ik, een gezant
En mond[8] van Paus Joan, ten dienst der myterkrone,
Van Ticinum den vorst hier navolg, te Verone;
Alwaar dees onderdrukte en bange burgerij
Dien Heiden vieren ziet het vrolijk jaargetij
Der zege, op Audoïn, in 't bloedig veld, bevochten.
O Heiland! wil ons eens van deze landgedrochten
Verlossen, door de vuist van een rechtschapen held!
Maar och! gij meet het perk van elk saizoen, en smelt[1],
Wanneer uw zon gemaakt, dees sneeuwjacht uit den Noorden;
't Is u bekend, of God met Langebardsche koorden
Het Oosten temmen wil, van wien het Westen lijdt
Meer wrevels en meer hoons, dan ooit van Geet of Scijt;
Want of de Bosporus braveert het hoofd der vlieten,
Den Tiber lang verdrukt, 't zal God in 't eind verdrieten.

[1]Thans Toch. — [2]Voor gestalte. — [3]Dochter van den koning der Gepiden en gemalin van dien der Longobarden, Alboïn, dien zij, uit wraak over zijn schimp met haars vaders dood, in 571 ombracht. — [4]Zij had hem, den gesnedene, laten melden, dat hij liever spinnen dan vechten moest.

[1]Voor dreef, jaagde. — [2]tot. — [3]Narses had haar geantwoord, dat hij haar een spinrokken zou opzetten, waarmeê zij niet gauw zou klaar komen. — [4]erkenne. [5]De keizer. — [6]Pavia. — [7]Rozemondes vader. – [8]tolk.

God vrij 't Latijnsche recht, schuif 't Grieksche juk van hier,
En smijt (behage 't hem) dees landroede eens in 't vier!

(De volgende Personagiën leeren hun rol).

ELEKTRA, VAN SOFOKLES.

TREURSPEL,

GESPEELD IN DE AMSTERDAMSCHE SCHOUWBURG,
IN NOVEMBER, 1639.

AAN DE WIJZE EN VERNUFTIGE
JOFFROUW
MARIA TESSELSCHA ROEMERS,
WEDUWE VAN WIJLEN HEER
ALARD KROMBALCK.

WIJZE EN VERNUFTIGE JOFFROUW,

Gelijk een vrijer, met overleg en oordeel, zijn hart en liefde zet op een jonge vrijster, die, om hare natuurlijke schoonheid, aangebore bevalligheid, en voegelijk cieraad, bekoorlijk is; eveneens kreeg ik eenen trek in deze princes Elektra, of liever Electa[1], een uitgeleze dochter, uit dien naamhaftigen koning en gezongen[2] veldoverste, Agamemnon, geboren; en herboren uit de harsenen van dien Atheenschen en zegerijken veldheer, Sofokles, die haar, tot verwondering[3] zijner en der navolgende eeuwen, van ouds, op het tooneel te voorschijn brocht

Met verzen, schoeyende op den leest
Van zijnen goddelijken geest.

Meester Joan Victorijn[4], in wiens mond Elektra bestorven is, prikkelde ons zoo menigmaal hiertoe aan, tot dat wij het ten leste waagden, en deze doorluchtige jonkvrouw, op onze wijze, Neêrlandsch spreken leerden, met hulpe van dien hooggeleerden jongeling, Izaäk Vossius; een wakker vernuft om het Grieksche wild, hoe diep en duister het ook verborgen zij, op te snuffelen. In dit treurspel woelen velerleye hartstochten, gramschap, stoutigheid, vrees, bekommeringe, haat en liefde, trouw en ontrouw, droefheid en blijdschap, elk om het hevigste. Men hoort hier klare vertellingen, gewichtige beraadslagingen, gezonde gezoute leeringen, en gonde spreuken. Dit vervat inzonderheid hetgeen den sterflijken menschen ten allerhoogste oorbaar is, namelijk, dat Gods uitgestelde straf eindelijk schelmen en booswichten rechtvaardiglijk achterhaalt; welk leerstuk het zout en een van de zenuwen der godvruchtigheid strekt. Eschylus, Sofokles, en Euripides hebben, alle drie, om strijd van deze stof gehandeld. Nadien wij deze schilderijen zelfs, die de heldere middagzon niet schromen, voor Nederduitschen ten toon stellen, zal 't onnoodig zijn, in 't bijzonder en ten naauwste, t' ontvouwen alle d' onnavolgelijke kunst, die in dat aloude werkstuk, bij[5] opmerkende verstanden, kan waargenomen werden. Alle leden dezer koninklijke maagd zijn gelijkmatig en onberispelijk, gelijk ook de verwen der welsprekendheid kunstig in het Grieks verdreven[6]. Men ziet er niet[7] wanschapens, en alle deelen, van 't minste tot het meeste, hangen hecht te zamen, en vloeyen zonder dwang uit elkanderen. Hoe men met den zinnen hier dieper doordringt, hoe zich meer wonderen openbaren, en t'elkens iet[7] anders, en 't geen men te voren over 't hoofd zag. Walgelijke opgeblazenheid, waarvan Grieken en Latijnen hoe alouder hoe vrijer zijn, heeft hier nergens plaats; ook geene wispelturigheid van stijl, en de tooneeldichter is overal zich zelven gelijk, en geeft te kennen dat er een veldheer in steekt. Toestel en redenen zijn gepast naar de personagien, elk na den eisch levendig uitgebeeld. Hebben we, 'tgeen door tijds langdurigheid, en het menigvuldig omsukkelen, van hand tot hand, uitgewischt, gevlakt, of verbasterd zij, eer verdonkerd dan verlicht, men ontschuldige ons, die tegens ons geweten, niet moedwillig, dochten te misdoen. Men bejegent[1] plaatsen, zoo duister als raadsels, waarover d' uitleggers noch met zich zelve, noch met anderen overeenstemmen, en in 't uitleggen hemel en aarde verschillen. Ook is 't onmogelijk de redenen wel te binden, indien men, gehouden zijnde de Grieksche koppelingen stip[2] te volgen, niet met een ruim geweten wat vrijmoedig daarover hene durf varen. Rijm en maat, waaraan de vertolker gebonden staat, verhindert ook menigmaal, dat de vertaalder niet zoo wel en volmaaktelijk naspreekt, 't geen zoo wel en heerlijk voorgesproken wordt; en iet van d' eene taal in d' ander, door eenen engen hals te gieten, gaat zonder plengen niet te werk; een zaak, die gij, wijze en vernuftige joffrouw! machtig zijt te oordeelen, door ondervinding in 't vertalen van uwen Tuscaanschen Tasso[3], zoo menigmaal gij voor Jeruzalem, met zijnen dapperen Buljon, dien Kristen oorloog voert; waarover wij, met anderen vast verlangende, eens hopen te vieren[4], zoodra uwe hand het heilig graf, met d' ijverige pen, gelijk Godefroy met den gewijden zwaarde, hebbe bemachtigd. Uwe bezigheid, ondertusschen bij poozen wat uitgespannen zijnde, om de snede van vernuft en zinnen, door het al te stadig blokken op een zelve[5] werk, niet te verstompen, verkwikt en zegent somtijds den Hollandschen Parnas met eenen lieflijken en aangenamen dauw van aardige spitsvondigheden en geestige bloemen, en drukt uwe schrandere gedachten, in verscheide talen, gelukkiglijk uit, en koomt zelve, op welgestelde tonen van lekkere poezy, al zoetelijk en zachtelijk aan, gelijk het luisterende hert naar den kittelenden galm van luiten en fluiten; waarom wij onze Elektra voor uwe voeten, als aan eene der hemelsche Zanggodinnen, opofferen, en wenschen te blijven,

wijze en vernuftige Joffrouw!

Uwe E. allerminste dienaar

J. v. VONDEL.

T' Amsterdam, 1639, den 19en van Mei.

AULUS GELLIUS IN HET ZEVENSTE[6] BOEK, EN VIJFDE HOOFTSTUK VAN ZIJN ATTISCHE NACHTEN:

In Griekenland was een wijd vermaard tooneelspeelder, die in gebaar, bevalligheid, en heldere uitspraak alle anderen overtrof. Men noemde hem Polus. Hij speelde der doorluchtige poeten treurspelen meesterlijk, en onbetenterd. De dood benam hem zijnen zoon, op wien hij al zijn hart gezet hadde. Toen hem docht, dat de rouw uit, en zijn kind genoeg beweend was, begaf hij zich weder tot de kunst, om wat te winnen. Zullende in dien tijd t' Athene Sofokles' Elektra spelen, most hij kwansuis Orestes' doodbus en gebeente dragen. De inhoud van dit treurspel brengt mede, dat Elektra, kwansuis haar broeders overschot dragende, beschreit en betreurt de dood des genen, dien ze meent bij ongeval omgekomen te wezen. Polus dan, Elektra's rouw-

[1]Latijn voor uitverkoren. – [2]Versta: bezongen. – [3]Thans bewondering. — [4]of Vechters, Vondels dichtvriend. — [5]door. — [6]Anders gedreven, gewerkt. – [7]Thans niets en iets.

[1]Hoogd. voor ontmoet, vindt. — [2]Thans stipt. — [3]Hare nog altoos vermiste vertaling van Tasso's Verlossing van Jeruzalem. — [4]vreugdevuren te branden. – [5]Thans veelal zelfde. – [6]Thans zevende.

kleederen aantrekkende, haalde zijn zoons gebeente en doodbus uit den grave, en, gelijk of hij Orestes nog omhelsde, bootste zoo die droefheid na, niet met eenen gemaakten schijn, maar natuurlijke lijkklachten, en warachtige tranen, en verwekte door dit middel, onder het spelen, zijn eige droefheid.

JUSTUS LIPSIUS, HET LICHT DER GELEERDHEID ONZER EEUWE, SPREEKT DOOR LANGIUS, IN HET EERSTE BOEK VAN ZIJN STANDVASTIGHEID, ALDUS:

Men zegt van Polus, dien vermaarden tooneelspeelder, toen men t' Athene zoude spelen het spel, waarin men droefheid most uitbeelden, dat hij heimelijk zijn overleden zoons gebeente en doodbus op het tooneel brocht, en den geheelen schouwburg met warachtigen rouwe vervulde.

INHOUD.

In deze fabel wordt de grijze voêstervader of leermeester vooraan gesteld, die Orestes ontdekt al hetgeen t' Argos gebeurde; want Elektra, een groothartige dochter, verzendt haren broeder Orestes, nog een kind, heimelijk gestolen en den voêstervader geleverd, na Focis, bij Strofius, vanwaar hij eindelijk, twintig jaren na 's vaders dood, wederkeerende, wraak neemt over zijn vaders moord.

De fabel wordt t' Argos gespeeld. De Rei bestaat uit inlandsche maagden. De leermeester spreekt de voorrede.

BREEDER INHOUD.

Nadat alle vorsten van Griekenland, om het schaken van Helene met eede verbonden, in Aulis verzameld waren, om met gemeene macht het ongelijk, hun van den Trojanen aangedaan te wreken, werd Agamemnon veldheer over het gansche leger gekozen. Toen dees, belust op de jacht, in het naaste woud, een zeker uitmuntende en gespikkeld hart, der Godinne toegewijd, geschoten had, verlette[1] de Godes, om dit schendig stuk gesteurd, de geheele vloot door onweder, zulks dat ze noch wederkeeren, noch den opgezetten tocht volvoeren konden. De legerwichelaars, met het orakel dezer Godheid raad levende[2], zeiden dat hare verbolgenheid niet bedaren kon, ten ware Agamemnon, in stede van 't gedoode hart, zijne dochter Ifigenia offerde, gelijk 't gebeurde. Zoodra de koning, na de verwoesting van Troje, weder t'huis kwam, werd hij van zijn gemalinne Klytemnestra, door 't ingeven van Egisthus, met wien zij, gedurende den krijg, boeleerde, afgemaakt. Elektra, een groothartige dochter, om haar vaders neêrslag gebeten en verbitterd, en beduchtende dat ze met Orestes den zelven gang mochte gaan, verzond het kleene kind ter sluik naar Focis, bij Strofius, om daar opgevoed, en tot zijne jaren gekomen wezende, t' eenigertijd van daar, tot vaders wrake, te mogen opdonderen. Maar toen ze, na het verloop van vele jaren, terwijl ze dagelijks van hare moeder veel hoons most uitstaan, niet zekers van Orestes vernam, en de hoop van hare verlossinge uit was, leîde zij toe om 't uiterste te wagen. Zij ging Chrysothemis, de[3] zuster, aan met gebeden, gramschap, dreigementen, en voort op allerleye wijze, om haar, bij mangel van Orestes' wederkomste, te brengen daartoe, dat ze gezamentlijk, met hare eige handen, 's vaders moordslag zouden straffen; doch de[3] zuster, laffer van geest, wikte haar eigen vermogen tegens de zwarigheid van dit bestaan, en dreef[4] dat dit geen maagdenwerk was; dat ze, van alle toeverlaat ontbloot, tegens 't geweld der tyranny niet op mochten; en sloeg vele andere bedenkingen voor, waarmede zij zich verontschuldigde, en van dit voornemen poogde te doen afstaan Elektra, die even gestreng bij het vorige opzet bleef, en bij hetgeen, waartoe de gelede wederwaardigheid en godvruchtigheid tegens den vader haar aanmaande, en prikkelde; achtende eerlijker, het leven daarvoor op te zetten, dan zulk een godvergeten schelmstuk over 't hoofd te zien. Ten lange leste, in het twintigste jaar na den vadermoord, na zoo veel hoop en wanhoop over en weder, wordt Orestes met Pylades heimelijk t' Argos van zijnen leermeester en opvoeder gebrocht, die om, volgens het onderwijs van Apollo's Orakel, dit bestek bekwamer en veiliger uit te voeren, Klytemnestra valsche tijding brengt van haar zoons dood; hoe hij in den Pythischen renstrijd omgekomen en verongelukt is; en zij brengen (om dit met geloofwaardigheid te stoffeeren) te voorschijn de doodbus, waarin Orestes' asch kwansuis begraven legt. De koningin, vrolijk om den dood desgenen, dien ze met schrik, als een wreker van zijn vaders bloed, te gemoet zag, braveerde en beschimpte nu, baldadiger als voorhene, Elektra, die gedurig haar broeders ballingschap en elende beweende. Maar Orestes, eindelijk geraakt met een broederlijke genegenheid t' haarwaart, legt het momaanzicht voor hare oogen af, en maakt zich aan zijne zuster bekend; en zij helpen Klytemnestra (die, terwijl Egisthus in de voorstad gegaan was, het huis alleen bewaarde) van kant. Egisthus, van buiten inkomende, en alreede geruchten van de aankomste der Forensers gasten en Orestes' omkomen gehoord hebbende, werd Klytemnestra's lijk getoond, 'twelk men, terwijl het bedekt was, voor Orestes' lichaam aanzag. De bedriegerij nu ontdekt zijnde, holp men hem, terzelver plaatse, daar hij 't Agamemnon klaarde, aan een zijde, tot een rechtvaardige vergeldinge zijner schelmerijen.

GESLACHTBOOM VAN AGAMEMNON EN EGISTHUS:

Jupiter.
Tantalus.
Pelops.

Atreus.	Thyestes.
Agamemnon.	Egisthus.
Orestes.	

PERSONAGIËN.

LEERMEESTER.
ORESTES.
ELEKTRA.
REI VAN INLANDSCHE MAAGDEN.
CHRYSOTHEMIS.
KLYTEMNESTRA.
EGISTH.
PYLADES, een stomme personagië.

Elektra.

LEERMEESTER.

O zoon van Atreus' zoon[1], die 't opperste gezag
In 't Griecksche leger had, toen hij voor Troje lag,
Nu ziet ge zelf hetgeen daar staag uw hart na haakte.
Dit 's Argos, d' oude stad, daar uw gemoed om blaakte.
Dit 's 't woud van Iö[2] zelf, dat dol geprikkeld dier.
Het wolfsveld van Apol, den wolvenschrik, is hier.
De wijd vermaarde kerk, die Argos Juno wijdde,
Rijst ginder hemelhoog, aan uwe rechte zijde.
Orest! wij zijn genaakt, daar gij nu Pelops' stad,
Het rijk Mycene, ziet, en 't hof met moord beklad;
Van waar ik eertijds, toen uw vader raakte om 't leven,
U, die mij van Elektre, uw zuster, werd gegeven,
Heb weggedragen, stil gebergd[3], en opgevoed,
Totdat ge machtig waart te wreken vaders bloed.

[1]belemmerde, hield op. — [2]raadpleegde. — [3]Lat. voor haar — [4]beweerde, hield staande.

[1]Agamemnon. — [2]De door Juno's minnenijd gestrafte maagd. — [3]Thans geborgen.

Orest, en Pylades, mijn huisvriend! nu met zinnen
Eens haastig overleîd, hoe wij dit best beginnen,
Nadien de voglezang, zoo schel en zoet gebekt,
In 't krieken van den dag, de zon ten bedde uitwekt,
En reê de zwarte nacht de starren heeft verdreven.
Eer zich dan eenig mensch ga buitens huis begeven,
Zoo overleg het stuk; want wij zijn t' zamen, daar
Dien aanslag dient gespoeid, en 't marren heeft gevaar.

ORESTES.

Mijn waardste dienaar! o, wat is, door menig teeken,
Uw onvervalschte zucht te mijwaart klaar gebleken!
Want, eveneens gelijk een edelmoedig paard,
Hoe oud het zij, nochtans in ouspoed niet veraârt
Van zijnen tuk, maar briesebt met opgestekene ooren,
Zoo vangt gij 't stuk zelf aan, en noopt ons, als met sporen;
Derhalve zal ik u ontdekken mijnen zin.
Nu luister scherp, en is er iet ontijdigs in
Mijn reên, verbeter dat; want toen ik God ging spreken
Te Delfis, op wat wijze ik vaders dood mocht wreken,
Ried mij Apollo zelf, en antwoordde op mijn vraag,
Dat ik niet met een heer, maar heimelijke lang,
De moorders straffen zou rechtvaardiglijk aan 't leven.
Nadien die God mij dan dees antwoord heeft gegeven:
„Ga bij gelegenheid bespieden, hoe het staat
Ten hove, en wat er toch al bij hen emmegaat,
Opdat gij ons ontdekt en meldt uw wedervaren.
Ten hoof zal niemand u, die omzworft zoo veel jaren,
En grijs zijt en ontmunt[1], meer kennen kunnen, nocht[2]
Uw uitheemsch kleed en dracht geeft iemand achterdocht.
Geef u voor vreemdling uit, en ga voor een Focenser,
Die afgevaardigd werd van hunnen Fanotenser,
Want dat 's hun beste vriend en trouwste bondgenoot,
Ga, boodschap hun, en sterk met eede Orestes' dood;
Hoe hem de renzucht brocht, daar Grieken renfeest hielen,
Aan 't sneuvlen en ten val met barrenende wielen.
Laat dit uw boodschap zijn: nadat mijn vaders graf
Gekroond zij, naar den raad, die ons 't Orakel gaf,
Met afgesneden haar, met offerwijn te plengen,
Zoo zie ons hier te moet; wanneer we medebrengen
De kopre bus, in ruigt gestopt, gelijk ge weet;
Opdat men door gerucht, met waarheids schijn bekleed,
En blijde tijding hen bedriegelijk verrasse,
Hoe 't lichaam van Orest verbarrend zij tot assche;
Want dood te heeten deert mij toch op geene wijs,
Indien ik leve en zoo met grooter eer verrijs.
Ik kan een nutten klank niet lastren, noch misprijzen.
'k Heb menigmaal gezien, dat doodgeheete wijzen
Het hoofd met meerder lof verhieven in hun lucht;
En hoop ook desgelijks, na dit gestrooid gerucht,
Voor mijne vijanden verschenen, van zoo verre,
Te bliuken op een nieuw, gelijk een klare sterre;
Maar o, mijn vaderland en vaderlandsche Goôn!
Verwellekoom me zoo, en baant den weg zoo schoon,
Dat d' aanslag mij gelukke; en gij mijne erfpaleizen!
Laat mij met schande niet van dezen bodem deizen;
Nadien ik u ter liefde, en van de Goôn gepord,
U wasschen koom' van 't bloed, op uwen troon gestort.
Maakt mij nu eigenaar der koninklijke goeden,
En heiland van dit huis! dat bid ik. Nu aan 't spoeden,
Stokoude man! volvoer hetgeen u is belast.
Wij gaan ook; want 't is tijd, en 't is de tijd, die vast[3]
Het meeste zeggen heeft in menschelijke zaken.

ELEKTRA.

Wee mij, elendig mensch!

LEERMEESTER.

Mijn zoon, ik boor genaken,
Daar binnen, zoo me dunkt, een dienstmaagd, die dus steent.

ORESTES.

Zou 't wel Elektra zijn, die om haar rampen weent?

Wat dunkt u, zullen wij vertoeven, om te weten,
Waarom zij klaagt?

LEERMEESTER.

Geensins, men moet zich niets vermeten
Te doen, voor dat men hebbe Apollo's last voldaan;
Men vang' van vaders lijk en moordgetijde eerst aan,
Want hieraan hangt de kracht en zege van dien aanslag.

ELEKTRA.

O koesterende bron der dagen!
O lucht, geperst om 's aardrijks korst!
Hoe dikwijl hoorde gij mij klagen,
En slaan voor mijn gekrabde borst,
Wanneer de morgen was herboren;
Want al wat 's nachts bedreven wordt,
Gezin en ledekanten hooren,
In dit paleis, met bloed bestort;
Daar ik betreur mijn vaders euvlen[1],
Die niet, op den uitheemschen boôm,
Door wreeden oorlog kwam te sneuvlen,
Maar door mijn moeder, los van toom,
En door Egisth, onkuisch van zede.
Dees kloofden 't konings hoofd zoo stout
Met d' ijzre moordbijl, scherp van snede,
Als d' akkermans een eik in 't woud.
En, o mijn vader! o mijn smarte!
Zoo schelmsch, zoo schendig omgebrocht,
Niet een geemt uwe dood ter harte;
Maar ik zal mijn gejammer, nocht'[2]
Mijn kermen en geschrei niet staken,
Zoo lang de zon verrijze en daal,
En starren aan den hemel blaken;
En, even als een nachtegaal
Besteent het plondren[3] van zijn jongen,
Zal ik, voor vaders hof en poort,
Mij laten hooren onbedwongen,
Zoo luide, dat het ieder hoort.
O onderaardsche heerschappijen!
O aardsche Godstolk, gaauw en klock!
Gods dochters, felle Razerijen!
En gij, ontzaggelijke vloek!
Slaat d' oogen neder. Komt ons redden.
Aanschouwt dien ongerechten moord,
En die ter sluik een anders bedden
Berooven, komt, en helpt hen voort!
Komt, straft mijn vaders nederlagen,
En stuurt mijn broêr! ik ben te zwak,
Om langer dus alleen te dragen
Mijn druk, een al te lastig pak!

REI VAN INLANDSCHE MAAGDEN.

O kind der jammerlijkste vrouwe!
Elektra, droeve dochter, ach!
Ach, waarom kwijnt ge, nacht en dag,
Van onverzadelijken rouwe,
Om Agamemnon, eer verdaan[4]
Door list en schalkheid, nooit verwoeder,
Van uwe goddelooze moeder,
En met haar booze hand verraân?
De donder sla hen, en wil 't wreken!...
Indien 't hier vrij sta, zoo te spreken.

ELEKTRA.

O spruit, van vromen[5] voortgebrocht,
Komt gij mij troosten in elende?
Ik weet het wel. 't Zijn welbekende[6]
En dingen lang bij mij bedocht;
Maar 'k wil niet laten te beweenen
Mijn vaders jammerlijke dood.
Laat mij begaan, gij, die in nood
Mij bijstaat, om al 't goed voorhenen

[1] versleten. — [2] nochte, thans noch; hier Lat. voor ook niet. Verg. reeds vroeger. — [3] bijna of zeker.

[1] rampen. — [2] Thans noch. — [3] wegrooven. — [4] omgebracht. — [5] Gelijk steen's, voor kloeken. — [6] Versta: dingen.

Van mij genoten. Laat me toch.
Ik ben verloren. Och, och, och!

REI.

Gij zult nochtans, met al dit krijten
En kermen, vader op zijn stoel
Uit den gemeenen jammerpoel
Niet wekken, maar u zelve slijten
Door eindelooze droefenis,
En ongeneeselijke smarte.
Wat lichtenis[1] verwacht uw harte
Uit leed, dat niet te boeten is?
Wat staat ge, door gedurig klagen,
Na 'tgeen gij niet vermoogt te dragen?

ELEKTRA.

Een dwaas vergeet zijne ouders haast,
Die omgekomen zijn zoo snoode;
Maar 't vogelke[2], de zomerbode,
Dat altijd: „Itys, Itys!" raast
En kermt, gelijkt mij gansch in dezen.
Rampzaalge Niobé! o, ik acht
U een van 't goddelijk geslacht;
Ik acht u een Godin te wezen,
Die eislijk, in een steenen graf,
Roept: „wee en ach!", en laat niet af.

REI.

O dochter! onder die verschoven
Gaan treuren, zijt gij 't van uw stam
Alleen niet, die dit overkwam;
En nochtans gaat ge in rouw te boven
Uw gansche maagschap, en uw bloed,
Daar binnen, als Ifianasse[4],
Chrysothemis, en d' onvolwasse,
Die stil zijn ramp betreuren moet.

ELEKTRA.

Orest, van hoogen stam geboren!
Ter goeder uur zult gij ten toon
Eens, op Jupijns verheugden troon
Gekeerd, tot koning zijn gekoren
Van 't wijd vermaard Myceensch gezag.
Ik, kinderlooze en ongehuwde,
En ongelukkige en geschuwde,
U wachtende, van dag tot dag,
Met droeve tranen op de kaken,
Verga terwijl van al 't verdriet;
Maar gij gedenkt mijn weldaân niet,
Noch d' ongelijken die u raken.
Wat valsche maren hebben wij
Van u niet, reis op reis, vernomen!
Gij dreigt, en zult te voorschijn komen,
Maar zet uw komste aan eene zij[5].

REI.

Hou moed, mijn dochter! tot het ende.
Jupijn met zijn alwetende oog,
Die 't al bestiert, zit daar om hoog.
Beveel hem uwe groote elende,
En weest op heulèn, die gij haat,
Niet ongeduldiglijk gebeten;
Gij zult nochtans dit niet vergeten:
De tijd is langzaam van beraad,
En Agamemnons zoon, te Krisse
In 't weiland, vluchtig door zijn lot,
Kan wel eens keeren, ook de God
Des afgronds en der duisternisse.

ELEKTRA.

Een groot gedeelt van 's levens tijd
Is door, en nog zal hij verschijnen,
En ik, die onderloos ga kwijnen,
Heb niet een vriend, die voor mij strijdt,
Noch kracht genoeg om 't kwaad te keeren,
En moet, gelijk een kamenier,
Verschoven, vaders kamer hier
Bedienen, en in slechte kleêren,
Die mij niet voegen, henegaan,
En dus voor leêge tafels staan.

REI.

O droeve spraak van vaders komen
En wederkomste uit Priams oord!
O nare kreet, die in dien moord
Uit vaders kamer werd vernomen,
Toen hij dien slag met d' ijzre bijl
Op 't hoofd ontving! Bedrog bedocht[1] het,
De Minne trof hem en volbrocht het;
Zij strooiden schriklijk in der ijl
Een schelmsch gerucht, en waren reede,
Als of een God of mensch dit dede.

ELEKTRA.

O dag, dien ik vervloek alleen,
Hetzij wat dag ook dat er rijze;
O nacht! o moordbanket en spijze!
Wat brouwt gij ons al zwarigheên!
Wat snooder dood is hij gestorven,
Toen twee verraârs hem randden aan!
Die klaauwen hebben 't mij gedaan,
En met mijn vader mij bedorven.
De groote God des Hemels zett'
Hun dit betaald, en straff' rechtvaardig,
Noch maak' hen eenige eere waardig,
Die met dit schelmstuk zijn besmet!

REI.

Ziet toe, verloop u niet met spreken;
Of merkt ge niet, uit welk een staat
Gij, tot uw eige schâ en smaad,
Vervalt, en blijft van gunst versteken?
Gij baart door wraakzucht, die u drijft,
U zelve vijanden en hinder;
Het is geen wijsheid, dat een minder
Met machtiger krakeelt en kijft.

ELEKTRA.

Ik word geperst van 't schendig lijen.
Ik weet het wel, en ken mijn kop;
Maar 'k zal, mijn leven lang, mijn krop
Uitschuddende, niet konnen mijen
Mijn schâ, om 't schendig moordgeschrei;
Want wanneer, om mijn rouw te zachten,
Heb ik een troostlijk woord te wachten
Van dees gelieven allebei?
Van wien die pit heeft achter d' ooren[2]?
Mijn troosteressen laat me toch!
Verlaat me vrij; dees droefheid, och!
Is niet te dempen noch te smoren;
Mijn zwarigheid duurt voor altoos,
Zoo is 't geklag ook endeloos.

REI.

Maar 't is uit gunst, dat ik 's mij moeye,
Gelijk een trouwe moeder doet,
Opdat uw wellende gemoed
Niet d' eene elende uit d' andre broeye.

ELEKTRA.

Nu zeg me, met wat maat, hoe kort
Zou ik mijn jammer zien gesleten?
Is 't voeglijk dooden te vergeten?
Wien heeft Natuur dit ingestort?
Ik zou geen prijs van hun begeeren,
Noch, bij een wedergâ gevoegd,

---

[1] verlichting. — [2] Eigenlijk Proene, die, naar de legende, haar zoontjen Itys omgebracht had, maar hier voor de Nachtegaal, hare zuster (Filomele) in de plaats treedt. [3] De ongelukkige koningin van Thebe, door Latona's wraak van al haar kinderen beroofd, en zelve versteend. — [4] Ifigenia. — [5] stelt-uit, verschuift.

[1] Voor bedacht. — [2] die verstand heeft.

Niet vreedzaam leven, noch vernoegd,
Indien ik most, met luchte veêren,
Gaan vliegen over het verdriet
Des moordkreets, die al 't Rijk vervaarde.
't Is waar, de doode is stof en aarde,
En, aarde zijnde en anders niet,
Zal eeuwiglijk elendig leggen;
Zou daarom die dien moordslag gaf
Niet dragen zijn verdiende straf?
Wat had de schaamte dan te zeggen?
Godvruchtigheid, voortaan veracht,
Had uit bij 't menschelijk geslacht.

REI.

O dochter! ik koom hier in aller ijl gevlogen,
Zoowel door mijnen plicht als uwen druk bewogen;
Indien ik kwalijk spreek, zoo win het vrij[1]; 'k zal nu
Gevollegzaam terstond mij buigen onder u.

ELEKTRA.

O vrouwen! 'k schaam mij des, dat ik, dus bang te moede,
U overlastig val. Neem mijn gekerm ten goede.
De nood perst dit van 't hart; want zekerlijk, hoe zou
Een koninklijke spruit, een hooggebore vrouw
Dit staken, daar ze nacht en dag geen aâm kan halen,
En vaders ongeluk verrijzen ziet en dalen.
Vooreerst al 'tgeen me van mijn moeder, uit wiens schoot
Ik in de wereld kwam, bejegend is zoo snood;
Daarna verkeer ik vast, in 't eigen Hof mijns vaders,
Met zijne moordenaars en schendige verraders,
En word van hun bestierd, en moet van hunliên staâg
Mijn nooddruft en mijn kost genieten alle daag.
Ook denkt eens, hoe dien dag met droefheid wordt gesle-
Als ik Egisth moet zien, op vaders troon gezeten, (ten,
Met Agamemnons kleed bekleed, en veel cieraads,
En drinken offerwijn ons Huisgoôn toe, ter plaats (ven?
Daar zij hem brocht om hals; maar 'k zie, wie zou 't gelo-
Een hoofdschand, die nog verre alle andre gaat te boven,
Dien snooden moorder zelf, in vaders plaats, het bed
Met mijn bedorven moêr (indien ik zonder smet
Haar moeder noemen mag), die bij hem leît, onteeren,
En haar te goddeloos met zulk een smet verkeeren;
Geen razerij ontzien, maar lachen welgemoed
In al dees gruwelen, die zij bedrijft en doet.
Zij ziet het moordgetij te moet met groot verlangen,
Dien dag, toen zij met list mijn vader kreeg gevangen,
En voort om 't leven holp; wanneer die dag verjaart,
Dan stelt ze dansen in; dan slacht zij onbezwaard
De schapen, die, ter maand gekeeld, voor d' outers bloeden,
Ter eere van dees Goôn, die haar tot nog behoeden.
Ik, ongelukkige! dit ziende in ons paleis,
Versmilt, en zucht, en schrei, en vloeke reis op reis
Mijn vaders moordbanket en moordmaal, zoo zij 't heeten;
En stond me 't schreyen vrij, en had ik eens gekreten
Zoo lang, als 't hart wel lust! want deze trotsche Vrouw
Beschimpt al mijn misbaar en jammerlijke rouw:
„O hellevloek der Goôn! mist gij dien overleden
Alleen, en treffen u alleen dees zwarigheden?
Dat u de hagel sla! dat d' onderaardsche gloed
En Pluto geve, dat gij eeuwig balken moet!"
Aldus beschimpt ze mij; maar als zij heeft vernomen,
En krijgt een lucht, en rickt dat broeder staat op 't komen,
Dan staat ze zinneloos bij mij en stampt, en raast:
„Is dit niet uw bedrijf, die steelwijs in der haast (fen,
Orest is mij ontdroegt? Maar denk vrij: 'k zal 't eens straf-
Gelijk ge wel verdient!" Zoo hoort al 't hof haar blaffen.
Haar lieve bruîgom staat aan hare zij, en schent
En hitst haar aan; die bloed, en oorzaak van d' elend,
Die met de vrouwen trekt te velde, en aan den reye!
Maar ik, die midlerwijl Orestes vast verbeye,
Dat hij dit onweêr still', verga in mijn verdriet;
Want sammelend bederft hij 'tgeen ik hoop, en niet
Verhoop, en o vriendin! hoe kan ik, dus gedreven,
Mij matigen in rouw, of recht godvruchtig leven?
In kwade zaken moet de hooge nood mij raân,
Die raadt een kwaden weg en onweg in te slaan.

REI.

Wel, zeg me, durft ge dus bij uwen stiefvaâr wrokken,
Of als[1] hij dit niet hoore, en zij van huis getrokken?

ELEKTRA.

Met reden; denk dit vrij: was hij niet uitgegaan,
Dat ik voor deze deur gerust zou blijven staan.
Hij is naar buiten toe.

REI.

Zoo durf ik met u kouten,
Is 't waarheid, 'tgeen ge zegt.

ELEKTRA.

Gij moogt u vrij verstouten;
Egisth is nu niet thuis, dies vraag al wat u lust.

REI.

Zoo vraag ik, wat ge zegt, en wat u is bewust
Van broeders wederkomste, of van zijn langzaam wachten;
Bericht me van dit stuk.

ELEKTRA.

Wie zou zijn zeggen achten?
Hij zegt veel, en volvoert niet eens hetgeen hij zeît.

REI.

Een, die wat groots besteekt, is traag in zijn beleid.

ELEKTRA.

Maar ik was slof noch traag, in 't bergen van zijn leven.

REI.

Hou moed! Hij is te vroom[2], om vrienden te begeven.

ELEKTRA.

'k Vertrouw dit, anders was 't met mij geheel gedaan.

REI.

Nu zwijg, Chrysothemis komt uit den huize gaan,
Uw zuster, van één bedde en ouderen geboren
Met u. Zij draagt, hetgeen den afgrond is beschoren,
Lijkoffer na het graf.

CHRYSOTHEMIS.

Hoe roept ge voor de poort
En op de plaats zoo luide, o zuster! dat men 't hoort?
Kan u 't verloop des tijds niet leeren anders zingen,
En uwe oploopendheid, die ijdel is, bedwingen?
'k Beken wel, dat ik mede, als ramp voorhanden is,
Bedrukt ben en bedroefd; en had ik macht, gewis
'k Zou dadelijk, wat hart ik hunliên draag, doen blijken.
Nu wil ik liever 't zeil in tegenspoed wat strijken,
En schijnen stil te staan, en hun geene ongenoecht
Te brouwen, en woû wel, dat gij u ook zoo droegt.
Hetgeen gij drijft is recht, en niet hetgeen ik oordeel;
'k Beken 't, maar staat het vrij zich na het meeste voordeel
Te schikken, zoo is 't reên, dat elk dien weg ingaat,
En hun gehoorzaam zij, daar 't hoog gezag bij staat.

ELEKTRA.

Het staat niet wel, noch luidt niet eerlijk bij de vromen,
Dat gij vergeet het bloed, waarvan gij zijt gekomen,
En dus voor moeder zorgt; want al wat gij terstond
Tot mijn vermaning zeît, dat hebt ge uit haren mond,
En uit u zelve niet. Ik geef u keur van beide:
Gij stemt dien doodslag toe, dien ik tot nog beschreide,
Of, kennende het leed van vader, u zoo lief,
Hebt geen gedachtenis van hem, om 't ongerief.
Gij zegt wel: stond de macht aan u, de daad zou spreken,
Hoe gij hen haat; en ik, vast bezig met besteken
Van al wat tot dees wraak vereischt wordt, krijg van u
Geen hulp, en word hierdoor van dezen aanslag schuw.
Zoo komt de sufferij ons rampen nog vermeeren.
Maar 'k bid u, leert mij toch, of laat ik zelve u leeren.
Wat oordeel geeft het mij, indien ik 't huilen staak?
Ik leef, maar naauwelijks. Dat 's mij genoeg. Ik maak

[1]Hellen. voor geef ik het gaarne gewonnen.

[1]Wanneer. — [2]klock.

Hun 't leven zuur, en eere aldus dien overleden,
Indien men hierdoor gunst verwerreft daar beneden.
Maar gij, die mij belijdt, dat gij de moorders haat,
Die haat hen met den mond, maar houdt het in der daad
Met vadermoordenaars. Al schonk men mij geschenken,
Daar uw gemoed op vlamt; ik liet mijn trouw niet krenken,
Noch heulde met zulk slag. Ga hene, zet u vrij
Ter tafel, daar het vloeit van hoofsche lekkernij
En overdaad van spijs; wat nooddrufs, zonder wroegen[1],
Vernoegt mij meer. Kunt gij u dus ten hove voegen,
Om 't lief[2] genot van eer; zij hangt me geensins aan.
En waart ge zelve wijs, gij zoudt die ook versmaân.
Nu past het, dat ge niet, naar uwen trouwsten hoeder,
Uw vaders dochter heet, maar troetelkind van moeder;
Zoo zal uw onderugd klaarst ten toon voor ieder staan,
Wanneer ge vaders asch en maagschap hebt verraân.

REI.

Om Gods wil, vaar niet uit; want in het overwegen
Van 't onderling gesprek veel voordeels is gelegen,
Zoo elk van wederzij zich dient met 's anders toon.

CHRYSOTHEMIS.

O moeders! ik ben dit van zuster al gewoon,
En had dit niet gerept, 't en waar uit groot erbarmen;
Nadien ik weet wat ramp haar naakt om al dit karmen.

ELEKTRA.

Zeg op, wat ramp? Want ik zal hier niet tegens zijn,
Al raakte ik ook daardoor in nog bedroefder schijn.

CHRYSOTHEMIS.

'k Zal zeggen 't geen ik weet. Zoo gij niet rust van huilen,
Zal 't hof u buiten 's lands al levendig verschuilen
In een gevangenis, daar nimmer 's Hemels lamp
In schijne, en gij met recht moogt janken om uw ramp.
Nu spreek of zwijg hierna, wanneer ge raakt in lijden;
Nu kunt ge, wilt ge nog, dees zwarigheid vermijden.

ELEKTRA.

Zoo hebben ze over mij dees straf bestemd alreê?

CHRYSOTHEMIS.

Zoodra Egisth van 't land in 't hof koomt, en in steê.

ELEKTRA.

Wel, laat hem in der ijl om deze reden keeren.

CHRYSOTHEMIS.

Elendige, wenscht gij om 'tgeen u zelf kan deeren?

ELEKTRA.

Hij koom', indien hij dit beginnen wil, in stad.

CHRYSOTHEMIS.

Opdat ge in lijden raakt? Waarom begeert ge dat?

ELEKTRA.

Opdat ik, wijd en zijd, van u werd' weggedreven.

CHRYSOTHEMIS.

Zoo schept ge geen vermaak in 't tegenwoordig leven?

ELEKTRA.

Wist gij, hoe blij ik leef, gij zoudt verwonderd staan.

CHRYSOTHEMIS.

Het waar zoo, stelde gij het wijslijk daarna aan.

ELEKTRA.

Ay; eer me niet, dat ik mijn vrienden moet onteeren!

CHRYSOTHEMIS.

Niet dit, maar dat ge hoort na henliên, die regeeren.

ELEKTRA.

Leer mij niet, wat me voegt; bezorg u zelf vooral.

CHRYSOTHEMIS.

't Is loflijk, dat men niet door reukeloosheid vall'.

ELEKTRA.

Men vall', zoo 't wezen moet, door vaders wraak ten leste.

CHRYSOTHEMIS.

Neen, vader weet ik wel, houdt zelf ons dit ten beste.

ELEKTRA.

Die woorden hebben lof bij menig onverlaat.

CHRYSOTHEMIS.

Beweeg ik u nog niet, te luistren naar mijn raad?

ELEKTRA.

Gansch niet, noch denk het niet. Zou ik zoo breinloos do-
CHRYSOTHEMIS. (len?

Ik ga dan heen mijn weegs, gelijk mij is bevolen.

ELEKTRA.

Waar heen? Waar brengt ge nu deze offerkannen heen?

CHRYSOTHEMIS.

Ik giet ze op vaders graf, door moeders last alleen.

ELEKTRA.

O hatelijkste mensch! hoe spreek ge dus, gij snode?

CHRYSOTHEMIS.

Gij meent, ik giet ze op 't graf, uit last van die hem doodde?

ELEKTRA.

Wat bloedvriend leert u dit? Wie is 't, dien dit behaagt?

CHRYSOTHEMIS.

Een nachtspook, zoo mij dunkt, maakt moeders hart vert-
ELEKTRA. (saagd.

O vaderlijke Goôn! nu helpt dees arme weeze.

CHRYSOTHEMIS.

Schept gij wat harts, wat moeds uit haar benaauwde vreeze?

ELEKTRA.

Vertel 't gezicht, en 'k zal 't u zeggen, zoo ik kan.

CHRYSOTHEMIS.

Ik weet er naauwelijks of maar een luttel van.

ELEKTRA.

Verhaal het; weinig reên, die hadden dik 't vermogen
Dat zij den mensch weleer òf redden òf bedrogen.

CHRYSOTHEMIS.

De roep gaat, dat ze zelve ons vader weêr vernam,
Die, nu de tweede maal, zich met haar paren kwam,
En grijpende den staf des rijks, weleer gedragen
Bij hem, maar nu gevat van die hem heeft verslagen,
Dien plantte, en uit dien staf verrees een groene plant,
Die met haar schaduw dekte al dit Myceensche land.
Dit heb ik uit den mond van eenen, die 't mij meldde
En tegenwoordig was, daar zij haar droom vertelde
Aan d' opgereze zon. Ik weet er meer niet af,
Dan dat ze mij uit schrik gezonden heeft naar 't graf.
Nu bid, nu smeek ik u, bij vaders eige Goden,
Dat gij gehoorzaam volgt mijn raden en geboden,
En niet zoo reukeloos u zelve stort ter neêr.
Verjaagt ge mij, vergeefs roept gij uw zuster weêr.

ELEKTRA.

Mijn waarde zuster! wacht u toch. Het zou niet passen,
Te gieten 't geen ge draagt op vaders graf en asschen;
Want dit kan nimmer recht, noch vroom, noch billijk zijn,
Dat zoo een vrouw als zij, een vijandin, met wijn
En offervaten doe des dooden graf besprengen.
Ga, pleng het onderwege, of ga het elders brengen.
Verberg het diep in 't zand, opdat het vaders rust
Niet steure, en deze zaak hem nimmer zij bewust;
En laat ze dit juweel voor hare grafstêe sparen,
Om t' offren, als haar geest beneden is gevaren;
Nadien dees goddelooze en godvergete vrouw
Zelf eenige oorspronk is van alle dezen rouw,
En met vervloekten wijn nooit d' asch heeft overgoten
Desgenen, dien ze moordde en hol'p ten afgrond stooten.
Bedenk, met wat een gunst en minnelijk gelaat
De doode ontvangen zal 't geschenk van die hem haat;
Van die zoo eerloos hem vermoordde, en heeft geschonden,
En wascht met offerwijn het bloed, dat uit de wonden
Van zijn gekloven hoofd kwam springen op haar lijf.
Of meent ge dat dit boet haar gruwelijk bedrijf?
Geensins; dies staak dit werk, en laat u onderrechten,
En snij veel liever af de tippen van uw vlechten,
En 't zachtste haar van mij, die naauwlijks adem schep.
Dit is gering, nochtans ik wij hem 't geen ik heb,
Dit offerhaar, en ook mijn riem, doch niet met steenen
En parlen geborduurd. Ga, kniel voor hem, met eenen
Vermaan hem, bid en smeek, dat van beneên al stil
Hij zijnen vijanden toch eens opkomen wil,
En dat de kleene Orest verflaauwe noch verslappe,

[1] zelfverwijt. — [2] dier, aangenaam.

Maar levend met den voet op 's vijands hoofden trappe;
Opdat men 't graf bekroon' met een gaafrijker hand,
Dan tegerwoordiglijk, in dezen droeven stand:
En 'k hou het voor gewis, het is van hem gekomen,
Dat moeder zag bij nacht dees spokerij en droomen.
Maar zuster! niettemin doe dit, tot nut van mij
En u, ten dienst van hem, tot eer van hem, dien wij
Beminnen boven al de menschen, die hier woelen;
Ten dienst van vaders geest, gedaald in 's afgronds poelen.

REI.

Dees dochter spreekt zeer vroom. Gij, dochter! zijt ge vroed,
Volbreng dit.

CHRYSOTHEMIS.

'k Zal het doen. Een redlijk schepsel moet,
Om 't geen rechtvaardig is, niet twisten noch krakeelen,
Maar 't werk benaarstigen. Terwijl ik uw bevelen,
Vriendinnen! dan volbreng, zij zwijgen ieders plicht;
Want was ons moeder iet van dit gesprek bericht,
Wij zouden (hou ik vast, dies wilt dees woorden staken)
Hierdoor in groot gevaar en zwarigheid geraken.

REI.

Spel ik geen versierde[1] zaken,
Uit een hoofd vol ijdelheid,
'k Zie, gelijk men heeft voorzeid,
De gedreigde straf genaken,
Met rechtvaardigheid en macht
Toegerust, en in haar kracht.
Kind! zij zal eerlange komen;
Dat 's mijn hope, nu ik hoor
Tuiten in mijn luistrende oor
Deze liefelijke droomen:
Want der Gricken vorst vergeet
D' ijzre bijl niet, die zoo sneed
Van weêrzijde scherp om 't even,
En hem schendig brocht om 't leven.
Uit haar schrikkelijke lagen,
Daar ze stil verborgen lag,
Springt Erynnis[2] voor den dag;
Tal van ijzre voeten dragen
't Monster, nimmer woedens moê;
Met veel klaauwen tast het toe,
Want met haar is 't omgekommen,
Die het schendig bruiloftsbed
Op de feest, van bloed besmet,
Schaamte- en eerloos heeft beklommen;
Dies ik vastelijk betrouw,
Dat dit onberisplijk droomen
Niet voor euvel heeft genomen[3]
Al het roepen dezer vrouw
Over ons, die ingespannen
Wrokken tegens dees tyrannen.
Al het ramen, al 't bescheid
Van 't gedroom is ijdelheid,
Kan men uit den droom niet raden,
Daar we nu meê zijn beladen.
Pelops' renstrijd lang geleden!
Oorzaak van veel zwarigheden,
Och, hoe dier staat gij dit land!
Sedert Myrtilus, aan strand,
In de baren werd vergeten,
Nadat hij ter neêr gesmeten
Werd van 't gouden rad in 't veld,
Met een jammerlijk geweld;
Sedert nam de groote elende
Van dit droevig hof geen ende.

KLYTEMNESTRA.

Nu rinkelrooit ge vast, en springt weêr uit den band,
Dewijl Egisthus juist niet hier is bij der hand,

[1]verdichte. — [2]De Wraakgodin. — [3]Vondel schijnt hier den Gr. text niet recht begrepen te hebben; hij geeft hem althans vrij onduidelijk en min verstaanbaar terug.

Die u gemeenelijk verplicht hiel aan 't betamen,
Opdat ge buitens huis geen vrienden zoudt beschamen.
Nu hij naar buiten is, heeft moeder geen ontzag;
Nu maakt ge bij elk een mij zwart met uw beklag,
Als of ik met een juk van onrecht u belaadde,
En u en al uw doen vermetelijk versmaadde;
Hoewel ik u vermij: want of mij nu en dan
Wat kwaads ter ooren komt, ik rep er naauwlijks van.
Gij durft mij dagelijks wel bits in 't aanzicht bijten,
Mij vaders dood alleen, en niemand meer verwijten;
Hoewel ik 't wel beken, 'k heb hem eer neêr geleid,
Doch niet alleen, dien slag gaf hem rechtvaardigheid;
Gebrak 't u niet aan brein, gij zoudt mij hulp bestellen,
Nadien uw vader zelf, om wien gij u gaat kwellen,
Uit zoo veel volks alleen uw eige zusters ziel
Durf offren aan de Goôn. Hoe bang mij 't baren viel,
Weet ik, niet hij, die haar geteeld heeft, niet gedragen.
Maar om wat reên most hij den Goden dus behagen?
Om der Argiven wil? Wel, wat lag hun daaraan,
Dat juist mijn dochter most naar 't bloedig outer gaan?
't Geschiedde om broeders wil, om Menelaus' beden.
Heeft hij dan niet om 't stuk verdiende straf geleden?
Had oom[1] niet bij Heleen twee kinderen geteeld?
't Waar beter, dat men die geslacht hadde en gekeeld,
Als eige kinders van deze ouders, om wier zaken
Men hoen na Troje voer. Of hijgden 's afgronds kaken
Meer naar mijn kinders, dan zijn eigen broeders bloed?
Uw vader moordgezind had die uit zijn gemoed
De kinderzucht gejaagd, en voer die in de kindren
Van Menelaus, om zijn eigen zaad te hindren?
Is niet dat vaders hart onredlijk en verwaard?
Zoo schijnt het mij, al gaat mijn oordeel niet gepaard
Met uw verstand. Ik weet, mij zou geen stem ontbreken,
Indien de doode maagd zelf opzag, en kon spreken;
Waarom ik om dit stuk in 't minst geen droefheid maak.
En acht ge dat ik dool, die recht heb in dees zaak,
Bestraf me, daar ik 't hoor.

ELEKTRA.

Gij zoudt niet kunnen zeggen,
Wat uwe bitsheid mij niet al te last durf leggen;
En geeft ge my verlof, 'k zal van onze Iligeen
En vader spreken met bescheidenheid en reên[2].

KLYTEMNESTRA.

'k Vergun 't u. Was ik zoo altijd ontmoet te voren,
Uw moeder had u nooit zoo dik gedreigd uit tooren.

ELEKTRA.

'k Zal 't zeggen. Gij bekent dien manslag nu recht uit.
Waar sprak ooit vrouw een woord, dat schandelijker luidt?
Hij heeft met recht of niet dien neêrslag daar geleden;
Ik zeg, gij brocht hem om heel godloos, tegens reden,
Maar 't aanreên van dien boel, en zijn vervloekte min,
Heeft u zoo verr' gebrocht. Ga, vraag de Jachtgodin
Diane eens, om wiens wil, en om wat smaad te wreken,
Zij 't schrikkelijke weêr in Aulis op deed steken.
Of zoudt gij 't liever zelf uit mijnen mond verstaan,
Nadien men 't nu niet kan vernemen uit Diaan?
Mijn vader, zoo ik hoorde, op zekren tijd uit jagen
In 't woud van dees Godin, joeg op, uit ruigte en hagen,
Een schoon gespikkeld hert, hetwelk hij doodlijk trof,
En treffende verliep in 't roemen zich te grof;
Dies dees Godin verstoord d' Achayers vloot verlette,
Opdat de vader zelf, tot boete van die smette
En dit geschoten dier, zijn dochter offren zou.
Dit offer eischte zij, en zonder 't offer wou
Zij 't leger, noch haar huis, noch Troje laten varen.
De koning deed zijn beste, om deze maagd te sparen,
En marde lang, maar most, geperst van overal,
In 't end daaraan, doch niet zijn broeder te geval.
Genomen dat ik koom, daar gij het liet voor dezen,
Mijn vader woû zijn broêr hierin te wille wezen;

[1]Menelaus. — [2]rede, verstand.

Most gij hem daarom doôn? Ai, zeg me, naar wat wet?
Zie toe, zie toe, dat gij het volk geen regel zet,
Die namaals allereerst u rouwe, en dapperst rake;
Want zullen wij, uit haat en onderlinge wrake,
Elkandren raden aan, zoo denk, dat gij gewis
Eerst sterven zult, indien er recht bij rechtbank is;
Dies zoek geene uitvlucht, daar die nergens wordt gevon-
En wilt ge, zeg, waarom gij nu dus ongebonden (den:
Volhardt, aan uwen boel en moordenaar verknocht,
Die vader, och! met u om lijf en leven brocht,
En kinders teelt bij u! terwijl gij onverdroten
Het kroost, van 't eerste bed zoo eerelijk gesproten,
Verjaagt. Hoe zou ik u toch loven in die zaak?
Of zegt ge: dochters moord verciscbt die wederwraak?
Zoo spreekt uw mond hetgeen hij eer behoort te schuwen.
't Misstaat, om dochters wil, aan vijanden te huwen;
Doch 't voegt niet wel, dat ik u leere of iet verwijt,
En hard ontmoet, nadien gij mijne moeder zijt.
Ja, 'k hou u te gelijk voogdes en moeder beide
Te wezen over mij, die zulk een leven leide,
En om uw bedgenoot en uwent wil vast zucht,
Gelijk die droeve Orest, uw handen naauw ontvlucht,
Zijn leven deerlijk slijt; om wien met harde woorden
Gij mij zoo dikwijl schelt, alsof, om u te moorden,
Ik hem hadde opgevoed; ja, stond dit in mijn macht,
Denk vrij het zou geschiên; dies hou me vrij verdacht,
En scheld me tegens elk voor hoofdig en kwaadaardig,
En onbeschaamd van mond; want ben ik lastrens waardig
Om die gebreken, denk: Elektra aardt na dij[1].

REI.

Ay zie, zij zwelt om 't hoofd, maar of 't met reden zij,
Dat kan ik niet bevroên.

KLYTEMNESTRA.

Wat straf zal haar betoomen,
Die dus haar moeder scheldt, van wie zij is gekomen,
En nog zoo jong en wulpsch? Wat dunkt u, zou ze niet
Wel schaamteloos bestaan?

ELEKTRA.

Hoewel gij 't niet en ziet,
Zoo weet nochtans, dat wij ons dezer woorden schamen.
Wij weten wel, wij doen 'tgeen kindren niet betamen[2],
En gansch ontijdig is; maar 't ingeworteld zaad,
De haat, die ik u draag, verrukt me tot dit kwaad;
Want d' eene schande geeft aan d' andre schande voedsel;
Men leert het kwaad van 't kwaad.

KLYTEMNESTRA.

O schaamteloos gebroedsel!
Mijn woorden en mijn werk u schaffen lastrens stof.

ELEKTRA.

Dat zegt gij zelf, niet ik. Gij spint het werk zoo grof,
En 't werrek baart krakeel.

KLYTEMNESTRA.

Ik zweer bij ons Godinne,
Zoodra Egisthus keert, en treedt ter poorten inne,
Wordt u die stoute mond eens degelijk gesnoerd.

ELEKTRA.

Nu wordt ge wederom van gramschap weggevoerd;
Gij laat mij 't spreken toe, en wilt er niet na hooren.

KLYTEMNESTRA.

Zult gij mij hinderen in mijn gerechten tooren,
Nadien ik u vergun te spreken zoo gerust?

ELEKTRA.

'k Verhinder 't niet. 'k Beveel 't. Nu raas, zoo lang 't u lust!
Geef mijnen mond geen schuld. 'k Zal stom uw gramschap

KLYTEMNESTRA. (vluchten.

Gij, die rondom mij staat, aanvaardt deze offervruchten,
Opdat ik van dien schrik, die al mijn leên ontzet,
Ontslagen werde[3]. Apol, die op de huizen let,
Verhoor mijn stille beê; want ik stort geene bede
Bij vrienden, noch men mag niet alles hier ter stede
Ontdekken, nademaal Electra bij mij staat;
Opdat ze, met veel kouts uit nijd, mij over straat
En al de stad niet draag. Verhoor me goedertieren,
In 'tgeen ik nu verzoek, o Wildschut[1]! schrik der dieren,
Zoo dit gespook van beî mijn droomen, u verteld,
En 's nachts gezien, geluk en geene rampen spelt,
Volvoer het; spelt het kwaad, zoo keer het op de kwaden
En al ons vijanden; en schoon er zijn die raden
En staan door loos bedrog naar mijn bederf, hun wit,
Zoo stoot me nochtans niet uit zulk een rijk bezit;
Maar gun me, dat ik, staâg behouden, mag bewonen
In mijne onnoozelheid het hof van Atreus' zonen;
Regeeren met hun staf, verkeeren naar mijn lust
Met vrienden, die ik ken, en leven zoo gerust
Bij mijne kinders, die ik niet uit haat noch tooren
Verdruk. O Schrik van 't woud, Apollo! neig uwe ooren,
Naar uw zachtmoedigheid, tot mijn gebeên en mij;
Verleen ons al hetgeen wij bidden; en wat wij
Verzwijgen, weet ge toch, die, als een God daar boven,
Doorziet al wat er is; gelijk we recht gelooven,
Dat Jupiters geslacht het alles ziet en weet.

LEERMEESTER.

Uitheemsche vrouwen! zegt, wie geeft mij best bescheed,
Of dit gebouw het hof is van Egisth, uw koning?

REI.

Mijn vriend! gij raadt het juist; dit 's zijn paleis en woning.

LEERMEESTER.

'k Geloof, dit 's zijn gemaal. Zij schijnt de koningin.

REI.

Zij is 't gewisselijk.

LEERMEESTER.

Ik groet u, o vorstin!
Ik koom van uwen vriend, en breng u, en met eenen
Egisth, zoo blijde een mare, als iemand brocht voorhenen.

KLYTEMNESTRA.

'k Aanvaard hetgeen gij zegt; maar wou wel eerst verstaan,
Wat man het is, die u gestierd heeft herwaart aan.

LEERMEESTER.

Uw vriend, Fanoteus zelf, om geen geringe zaken.

KLYTEMNESTRA.

Wat mag dit zijn? Ik weet, hij zoekt me te vermaken;
Een vriend, zoo lief als hij, die brengt niet[2] onliefs voort.

LEERMEESTER.

Orest is dood; daar hebt gij 't nu in 't kort gehoord.

ELEKTRA.

Wee mij, elendig dier! Nu ben ik gansch verloren.

KLYTEMNESTRA.

Wat zegt ge, vreemdeling? Zeg op, en stop uwe ooren
Voor deze.

LEERMEESTER.

'k Zeide: Orest is dood, en zeg het nog.

ELEKTRA.

Helaas! ik ben om hals. 't Is uit met mij. Och, och!

KLYTEMNESTRA.

Vaar voort, gij hô! vaar voort, en wil voor niemand schro-
Vertel mij, op wat wijze Orest is omgekomen. (men;

LEERMEESTER.

Mijn boodschap brengt dit meê; ik zal 't u al verslaan[3]:
Orestes kwam, gelijk alle anderen, ter baan,
In die vermaarde plaats van Grieken, om te deelen
De glorie, die men haalt in Delfi's ridderspelen.
Nadat de roeper luid ten loopstrijd daagt het tal,
Waarvan de dapperste de prijzen winnen zal,
Vliegt d' eedle jongeling vooruit met zulk een felheid,
Dat alle omstanders zich verwondren om zijn snelheid.
De loopstrijd was zijn aard gelijk, die niet bezweek,
Voor dat hij trotsch het lot des overwinners streek;
En, om te krimpen 'tgeen wijdloopig stof zou geven,
'k Zag diergelijke kracht in niemand, al mijn leven;

[1]Thans u. — [2]Voor betaamt. — [3]Thans worde.

[1]Versta: Apollo. – [2]Thans niets. – [3]verslag doen.

En gij weet zelf, hoe al 't vijfjarig spel[1] verhaald,
En ons, van tijd tot tijd, zoo breed is afgemaald.
Nadat de rechters nu door hunnen roeper riepen,
Dat hij den looprijs won voor al die met hem liepen,
Noemde al de menigt' straks Orestes bij zijn naam,
Den zoon van Atreus' zoon, die, groot van naam en faam,
Dat heer in Grieken had verzaamd en opontboden.
Zoo droeg 't zich toe; want als d' onsterfelijke Goden
Gezind zijn leed te doen een sterfelijken man,
Onmooglijk is 't, dat hij dien slag ontvluchten kan.
Dit bleek, toen 's andren daags de zon, de zeën en landen
Beschijnende, de beurt des renstrijds was voorhanden.
Orestes kwam er met veel wagenridders aan:
Achaye zond er één; men zag er één Spartaan,
Nog twee uit Lybien, op wagens met twee paarden.
Hij zelf, de vijfste[2], ging niet koel met hun aanvaarden,
Met brave Thessalers, het vlugge wagenspel.
De zeste[3], een Etoliër, had paarden, ros van vel.
De zevenste[3] kwam uit Magnezien, vol hitte.
Maar d' Enianer reed hier d' achtste met twee witte.
De negenste[3] verliet Athene, Pallas' stad.
Beotien voer mede, en dreef het tiende rad.
Nadat ze vaardig staan met hun gezwinde wielen,
Een ieder op zijn plaats, naar dat de loten vielen,
Getrokken zonder nijd door hen, die zijn gezet
Tot wachters over 't spel, zoo steekt men de trompet;
Daarmede voortgerukt, en elk 't gareel gespannen.
Gebriesch van paarden mengt zich in geroep van mannen.
Men schudt de toomen vast. Men raast van ongeduld,
Zoodat de wagendrift de gansche renbaan vult,
Gehaspeld[4] stof de lucht. Zij worden ingewikkeld,
En warren onder een. Elk drijft, elk roept, elk prikkelt
Zijn hijgend paard om prijs, waarna het al verlangt,
En 't schuim verspreid om ros, en wiel, en wagen hangt.
Orestes, achter op gezeten, heet op 't winnen,
Trok vast den disselboom na zich, ook 't paard van binnen,
En gaf het buitenst bot. De wagens dus gemend,
Die streefden, in het eerst, nog heel en ongeschend;
Maar toen een Eniaan, met zijn gespan aan 't hollen,
Zich keerde, en na zesmaal recht toe recht aan kwam rollen
Op ons Barceesche raân, geraakte men dat pas
Van d' eene ramp in een, die nog veel erger was.
Hij stortte, en al die in 't Krisseesche renperk reden
Vervulden 't perk, daar zij in stukken râbreuk leden.
De schrandre Athener zag 't. Hij staakte zijnen vaart,
Begaf zich buiten om, en wist met wiel en paard
Het midden, daar het barst van wagenen, te mijden.
Maar uw Orestes kwam de leste en spader rijden,
Met groote hoop naar prijs: en ziende neffens hem
Geene andren, noopte vast de hengsten met zijn stem,
En vloog d' Athener na. Elks rossen, snel als vleugels,
Geraakten zij aan zij met even snelle teugels,
Dan weder d' een, en dan een anders hoofd wat voor.
Orestes had dus lang nog veilig 't wagenspoor
Gemaakt, tot dat hij liet den slinken teugel glijen,
En, rakende onvoorziens den perkpilaar in 't rijen,
Vermorselde zijne as, en viel van boven neêr,
Gewikkeld in den toom. Door 't vallen van dien Heer,
Verstrooide het gespan, in 't heftigste van 't jagen.
D' aanschouwers, die hem dus zien suenvelen, beklagen
Dien Jongeling, zoo groot en onvertsaagd van ziel,
Gelijk d' elende was, die hem te beurte viel. (henen,
Hij wordt gesleept, gesleurd langs d' aarde, al 't renpad
En steekt bij wijlen nog ten hemel bei zijn beenen,
Tot dat men, in hun loop, de dulle rossen stuit,
En dien gevallen redt; maar laas! hij ziet er uit,
En legt er zoo bebloed, dat zelfs der vrienden oogen
't Elendig aangezicht noch zwinksel[5] kennen mogen.

[1]Versta: de Olympische spelen. — [2]Thans als vijfde. — [3]Thans zesde, zevende, en negende. — [4]Opgeworpen, opgedwarreld. — [5]zweem.

Men brandde 't lijk tot stof. Fanoteus stelde ras
Twee mans, die, in een kleine en kopre doodbus, d' asch
Van 't groote lichaam u nu brengen tot een gave,
Opdat men 't in dit land, zijn vaderland, begrave.
'k Verhaal u dit zoo 't voer[1]. 't Verhaal ontstelt mij, ach!
Die 't zagen, tuigden dat nooit mensch ict droevers zag.

REI.

Och, Pelops' stam! gij stort met al uw takken neder.

KLYTEMNESTRA.

O Jupiter! wat hoor, wat hoor ik hier al weder?
Hoe zal ik deze maar best noemen, kwaad of goed?
Z' is mij ten minste nut. 't Valt bitter voor 't gemoed,
Met druk en hartewee te slijten al zijn jaren.

LEERMEESTER.

Mevrouw! bedroeft gij u om deze nieuwe maren?

KLYTEMNESTRA.

Het kinderbaren is een last en ongenucht,
Want geene moeder haat haar schadelijke vrucht.

LEERMEESTER.

Zoo breng ik u vergeefs nu tijding van dien doode.

KLYTEMNESTRA.

Geensins, want gij verstrekt mij een loofwaardig bode
Van hem, mijn halve ziel, wien 't lustte te versmaân
Zijn voêsters en mijn borst, en liefst won balling gaan.
'k Heb sedert dat hij 't land verliet, en was vertrokken,
Hem nooit gezien, die, niet ophoudende van wrokken
En vreeslijk dreigen, mij den vadermoord verweet;
Zoodat ik nimmer dag noch nacht gerust versleet,
Noch slapen kon. Mij docht, zij stonden naar mijn leven,
En heden is nu eerst uit mijn gemoed gedreven
Die schrik voor hem en haar, dat mij aan 't harte trof[2];
En deze Elektra zoog, gelijk een pest in 't hof,
Mijn hartebloed; maar nu, van schrik en angst ontslagen,
Hoop ik voortaan gerust te leven al mijn dagen.

ELEKTRA.

Wee mij, elendig mensch! Orest, moet ik in nood
Beklagen uwe elende, omdat ge na uw dood
Nog lijden moet dien smaad, en 't lasteren van moeder?
Betaamt u dit?

KLYTEMNESTRA.

'k Versma met recht en reên uw broeder,
Niet u.

ELEKTRA.

Hoor, Nemesis! wie 't lijk met smaad belast.

KLYTEMNESTRA.

Zij heeft het al gehoord, en zoo gelijk het past,
En voerde 't heerlijk uit.

ELEKTRA.

Braveer nu vrij uw kindren,
Dewijl 't geluk u dient.

KLYTEMNESTRA.

Zult gij mij dit verhindren,
Of zal 't Orestes doen?

ELEKTRA.

Wij zwichten bang en schuw,
En hinderen u niet.

KLYTEMNESTRA.

O vreemdeling! 'k zou 't u
Beloonen, wist ge haar dat lastren te verleeren.

LEERMEESTER.

Mijn boodschap is beschikt[3]; het is nu tijd te keeren.

KLYTEMNESTRA.

Geensins; want hoe zou mij of dezen trouwen heer,
Die u heeft uitgestuurd, dit passen, dat ge weêr
Vertrokt, zoo ononthaald; dies ga met mij hier binnen.
Laat deze voor de deur vergâren hare zinnen,
En treuren over 't leed van haar en haar geslacht.

ELEKTRA.

Dunkt u, dat wij bedrukt, met al te groot een klacht,

[1]ging, gebeurde. — [2]De vertaling is hier weder min naauwkeurig en duidelijk. — [3]afgedaan, voleind.

't Rampzalig ongeval van uwen zoon beweenen?
Helaas! daar gaat ze nu al blij en lachend henen.
Wee mij, elendig mensch! Orest, mijn lieve broêr!
Gij brengt me voort om hals door 't gren u wedervoer.
Door uwe dood is mij de hope voort bezweken,
Dat gij weêrkeerend mij en vaders dood zoudt wreken.
Waar wende ik nu mijn tred? Ik, eenzaam, zonder hoofd,
Ben vaderlooze wees, en van mijn broêr beroofd.
Nu moet ik zien mijn jeugd in slavernij verslensen,
En dienen de gehaatste en snoodste van de menschen,
Den vadermoordenaars; gedijt me dat tot lof?
Neen, 'k woon voortaan niet meer bij hen in 't zelve hof,
Maar wil voor deze deur, beroofd van al mijn magen,
Gaan leggen, en aldus verslijten al mijn dagen.
Laat een van 't hofgezin, en dien 't niet lastig val,
Mij doodslaan, daar ik hem nog voor bedanken zal;
Want ik ben 't leven moê, 'k verlang niet meer naar 't leven.

REI.

Waar of de bliksems van Jupijn,
Waar of de klare zon mag zijn,
Dat zij dit ongelijk verdragen?

ELEKTRA.

Och, och!

REI.

Mijn kind, waartoe dit klagen?

ELEKTRA.

Och, och!

REI.

Nu, krijt niet al te luid.

ELEKTRA.

Gij moordt me.

REI.

Hoe? Leg mij dit uit.

ELEKTRA.

Indien ge mij, die ben bedorven,
Nog hopen doet op dien gestorven,
Zoo zult ge mijnen rouw slechts voên,
En mij nog grooter hartzeer doen.

REI.

Amfiaraus, die vol zorgen
Voor 't oorloog[1] heimlijk zat verborgen,
Werd van zijn vrouw, die 't was vertrouwd,
Om eene keten, rood van goud,
Verraden; en, beneên gevaren[2],

ELEKTRA.

Och, och!

REI.

Kwam hij nog openbaren

ELEKTRA.

Och, och!

REI.

Dit schendig stuk daarna.

ELEKTRA.

Kreeg Erifiel[3] haar straf?

REI.

O ja.

ELEKTRA.

't Is waar, Alkmeon voortgekomen
Heeft wraak van 's vaders leed genomen[4];
Maar niemand denkt, helaas! om mij,
En die 't zou doen raakt aan een zij.

REI.

Wat treffen u al ongelukken!

ELEKTRA.

Ik voel de rampen, die mij drukken,
De lange ontelbre zwarigheên,
Die t' zamenloopen, en tot een.

REI.

'k Weet wat gij zegt, gestadig banger.

ELEKTRA.

Vertroost Elektra dan niet langer,
Nadien er geen.....

REI.

Wat zegt ge toch?

ELEKTRA.

Al d' overige hulp, tot nog
Verwacht, bestond alleen in loten
Van adelijken stam gesproten,
De tijdgenooten van Orest.

REI.

De dood valt elk te beurt in 't lest.

ELEKTRA.

Och, dat de dood ook trof hen allen,
Als hem, in 't renpark neêrgevallen!
Och, dat ze ook warden in den toom!

REI.

't Vertrekt[1], eer deze straffe koom'.

ELEKTRA.

Wie straft dit? Hij, in vreemde landen,
Die wordt niet van mijne eige handen.....

REI.

Och, och!

ELEKTRA.

Hij leît 'er al, hij leît
Van ons begraven noch beschreid!

CHRYSOTHEMIS.

Mijn allerliefste! ik koom hier haastig aangevlogen,
Vergeet al mijn ieraad. Gij ziet mijn vreugd in d' oogen.
Ik breng een blijde mare. Uw jammerlijke elend,
Al uw geleên verdriet en droefheid neemt een end.

ELEKTRA.

Van waar hebt gij wat troost voor mijnen druk vernomen?
Ik zie geen mensch te moet, die mij te hulp zou komen.

CHRYSOTHEMIS.

Zoo waar als gij mij ziet, Orestes' broêr is hier.

ELEKTRA.

Beschimpt ge uw lot, en mij? o, dwaas en arrem dier!

CHRYSOTHEMIS.

Ik zweer bij vaders hof, ik zeg het niet vermeten
Uit schimp, hij is hierbij. Wij zeggen 't geen we weten.

ELEKTRA.

Rampzalige! wat mensch heeft u 't verstand beroofd,
Dat gij zoo lichtelijk zijn dwazen kout gelooft?

CHRYSOTHEMIS.

Ik heb het van mij zelve, en niet van hooren spreken;
'k Geloofde, toen ik zag geen een[2] onfeilbaar teeken.

ELEKTRA.

Waarmeê bewijst ge dan hetgeen ge zaagt? Wat voedt
Uw hoop met deze koortse en ongeneesbren gloed?

CHRYSOTHEMIS.

Ik bidde u, bij de Goôn! wil eerst mijn rede hooren,
En noem mij dan vrij wijs, of zet me bij de doren[3].

ELEKTRA.

Zeg op, nadien ge hier zoozeer op zijt belust.

CHRYSOTHEMIS.

'k Zal zeggen al hetgeen waarvan ik ben bewust:
Toen wij na 't oude graf van onzen vader spoeiden,
Vernam men eindelijk, hoe mellekbronnen vloeiden
Nog versch en eerst geplengd van zijnen graftop af,
En allerhande slag van bloemen, over 't graf
En vaders kist bekranst. Ik sta gelijk een stomme,
Om zijn gezicht, en zie verbaasd een poos rondomme,
Maar zie hier niet een mensch ontrent, die mij verrass':
En ziende, dat het hier heel stil en veilig was,

---

[1]Den zoogenoemden tocht der zeven tegen Thebe. — [2]Versta: door de aarde verzwolgen. — [3]Amfiaraus' gade. — [4]Door nam. zijne moeder te dooden.

[1]'t Vertraagt, 't is lang nog. — [2]Hellenisme voor veel. — [3]Veronderd voor dwazen (verg. 't Hoogd. Thor).

Genaakte ik 't graf heel dicht, daar lijkhout, rijs, en stokken
Op een gestapeld zijn, en 'k zag gekrulde lokken,
Nog versch van 't hoofd gesneên, hier hangen; maar zoo ras
Ik dit bevond, mijn hart nog veel onstelder was;
Omdat mijn broêr Orest, de liefst' van al die leven,
Voorhanden, mij dit haar woû tot een teeken geven.
Ik vat het aan, en gaf wel geen bedroefd gelnid,
Nochtans zoo borsten mij van vreugd de tranen uit;
En toen geloofde ik vast, en nu geloof ik mede,
Dat niemand dit cieraad gebracht heeft hier ter stede
Als hij; want wie zou 't doen, behalven ik en gij?
Gij deedt het niet, en 'k weet dit komt ook niet van mij;
Want hoe zoudt gij 't bestaan, die, zonder rouw en vlocken,
Niet uit dit hof kunt gaan, de Goôn en 't graf bezoeken?
Noch dit raakt moeder niet; en deed zij 't, deze daad
Kon niet verborgen zijn. Het is Orests cieraad,
Mijn zuster! nu schep moed. Fortuin, te wispelturig,
Blijft in een zelve huis niet stadig noch gedurig.
Zij, die voorhanden is, ons veel geluks belooft.

ELEKTRA.

'k Heb overlang beklaagd uw arremzinnig hoofd.

CHRYSOTHEMIS.

Wat zegt ge? Komt uw hart, dit hoorende, niet boven?

ELEKTRA.

Gij weet niet, wat ge zegt, noch wat ge zult gelooven.

CHRYSOTHEMIS.

Hoe, weet ik niet hetgeen ik met mijn oogen zie?

ELEKTRA.

Verdwaalde! hij is dood, en alle teekens, die
Gij van zijn welvaart zaagt, zijn ijdel. 't Is verloren,
Dat gij nog hoopt.

CHRYSOTHEMIS.

Wee mij, hoe kwam u dit ter ooren?

ELEKTRA.

Ik heb het uit den mond van die hem sterven zag.

CHRYSOTHEMIS.

Waar is die vreemde man? Ik sta verwonderd, ach!

ELEKTRA.

In 't hof, en wellekom bij moeder, nu genezen.

CHRYSOTHEMIS.

Wee mij, elendig mensch! Wiens offer zou 't dan wezen?
Wie goot dit over 't lijk, eer ik het graf bezocht?

ELEKTRA.

'k Acht, dat dit teekens zijn, die iemand heeft gebracht
Tot een gedachtenis van dezen droeven doode.

CHRYSOTHEMIS.

Wee mij, elendig mensch! Ik docht een blijde bode
Te strekken in der ijl, niet denkende dit pas,
Dat zulk een ongeluk ons overkomen was;
Maar komende, vernem ik nu, dat, tot ons plagen
En ongevallen nog een ander is geslagen.

ELEKTRA.

Zoo is 't er meê gesteld, en volgt ge mijnen raad,
'k Wed, ik u redden zal uit dien bedrukten staat.

CHRYSOTHEMIS.

Hoe dat? Kan ik het lijk doen leven, als te voren?

ELEKTRA.

Ik zeg dit niet; ik heb mijn zinnen niet verloren.

CHRYSOTHEMIS.

Wat wilt ge, dat ik doe in dit ons ongeval?

ELEKTRA.

Hetgeen ge kunt, en 't geen ik u vermanen zal.

CHRYSOTHEMIS.

Indien 't ons redden kan, ik zal er niet voor schromen.

ELEKTRA.

Men kan tot dit geluk niet zonder arbeid komen.

CHRYSOTHEMIS.

Ik zie het wel, en zal verduren wat ik kan.

ELEKTRA.

Zoo hoor nu, wat ik ra, en volg mijn raadslag dan:
Gij weet, wij zijn beroofd van vrienden en van magen,
Met een van alle hulpe, ons van de dood ontdragen,
En zijn verdrukt alleen slechts over van 't geslacht.
Zoo lang mijn broeder leefde, en bloeide, en werd geacht,
Verhoopte ik, dat hij eens zijn vaders moord zou wreken,
Nu hij verscheiden is, moet ik u moed inspreken,
Opdat ge niet versloft met mij, uw eigen bloed,
Dien vadermoordenaar te dooden, want ik moet
Nu spreken, en kan u niet helen mijn gedachten.
Wat sloft gij? Of hoe lang wilt gij op uitkomst wachten?
Gij, die niet anders doet dan schreyen, altijd nat
Van tranen, om ons erf en dien berooiden schat;
Wat doet ge meer, dan dat gij ongehuwd uw jaren
Vast doorbrengt met verdriet, tot uwe grijze haren?
Gij hoeft uw leven niet te hopen op 't genot
Van erf of huwelijk. Egisth is niet zoo rot,
Dat hij gedoogen zal, dat uwe of ook mijne erven
Vermeerderen, om hem in 't einde te beerven;
Dies zoo ge mijnen raad te volgen zijt bereid,
Zoo zal voor 't allermeest d' eer van godvruchtigheid,
Aan vaders lijk, met een aan broeders graf bewezen,
U niet ontstaan daarna, gelijk ge wordt geprezen,
Als een, die geen slavin, maar vrijgeboren zijt,
Zoo zult ge dezen naam ook dragen onbenijd.
En huwen naar uw staat; want elk bemint de braven.
Begrijpt ge niet, hoe hoog ons beider faam zal draven,
Zoo gij mijn voorslag volgt? Wat vreemde of burger, die
Ons krijgt in 't oog, zal u en mij niet loven? „Zie,
Ay zie, mijn vriend! dat zijn die zusters, die te gader
Herstelden in zijn staat het hof van haren vader;
Die op haar leven niet eens passende, en vol moeds,
Haar vijanden in weelde opkwamen onverhoeds.
Een iegelijk behoort eerbiedig haar t' ontvangen;
Een iegelijk behoort, op feesten, met gezangen
Te loven haren naam en onversaagden aard,
In steden, daar het volk van overal vergaârt".
Dien lof en roem zal elk ons beî te zamen geven,
Nog lang na onze dood, en middlerwijl wij leven:
Zoodat in eeuwigheid onze eer niet kan vergaan;
Dies, zuster! laat u toch van uwe zuster raân:
Verweer uw vaders eer; verweer uw broeder mede;
Verlos u zelve en mij van rampen! Dat 's mijn bede;
En overleg, en denk, hoe schandelijk het staat,
Dat vrij geboren bloed in slavernij vergaat.

REI.

In zulke zaken is voorzichtigheid van noode
Die 't zeît, en die dit hoort.

CHRYSOTHEMIS.

O vrouwen! deed ze, zoo de
Voorzichtigheid vereischt, zij deed gelijk 't betaamt,
En had, eer zij noch sprak, dier woorden zich geschaamd;
Want waarom staart ge op mij, zoo stout en zoo vermeten,
En port me tot dit stuk? Of hebt ge zelf vergeten,
Dat gij een dochter[1] zijt, geen man tot zulk een werk?
Uw handen zijn te teêr, de vijanden te sterk.
Fortuin begunstigt hen, en schuwt ons, en gaat henen.
Wie zulk een man bespringt, dien springt het voor de schee-
Wat kans, wat hoop is hier? Zie voor u, wat ge maakt, (nen.
Dat gij misdoende niet in grooter jammer raakt,
Zoo iemand dit vernemt. Wat heil kunt gij verwerven,
Dat gij naar eere streeft, en eerloos komt te sterven?
Ja, zelf de dood is niet zoo hatelijk noch snood,
Dan dat men sterven moet een altijd vliênde dood.
Dies bid ik u, eer wij elendig ommekomen,
En ons geslacht verga, wil toch uw gramschap toomen;
En 't geen ge hebt gezeîd, zal ik in stilligheid
Verzwijgen, als een zaak van niemand ooit gezeîd.
't Is tijd en meer dan tijd, om weder te bedaren;
Nadien ge niets vermoogt, zoo wacht u uit te varen,
En hou gevollegzaam den machtigen te vriend.

REI.

Gehoorzaam. Wijsheid en voorzichtigheid, die dient

[1] Hier voor jonge dochter, meisjen.

Den mensch op 't allerhoogst.

ELEKTRA.

Gij spreekt, gelijk we dachten.
Ik wist het wel, dat gij mijn bede zoudt verachten,
En zal dan 't stuk alleen volvoeren en bestaan;
Want deze daad mag hun[1] niet ongestraft vergaan[1].

CHRYSOTHEMIS.

Och, hadt ge 't hart gehad, toen vader kwam te sneven,
Gij hadt al wat ge woudt met ijver doorgedreven.

ELEKTRA.

Aan hart ontbrak 't me niet, 't ontbrak mij aan vernuft[2].

CHRYSOTHEMIS.

Volhard dan, zoo ge wilt, als een die nimmer suft.

ELEKTRA.

Gij leert me dit, en houdt geen hand aan deze zaken.

CHRYSOTHEMIS.

Wie 't kwaad neemt bij der hand, kan daar niet goeds af (maken.

ELEKTRA.

'k Bemin wel uw verstand, maar haat uw sufferij.

CHRYSOTHEMIS.

'k Verdraag dit, ook wanneer gij loflijk spreekt van mij.

ELEKTRA.

Gij zult me nimmermeer uw lafheid hooren prijzen.

CHRYSOTHEMIS.

De tijd die volgt is lang, en zal het vonnis wijzen.

ELEKTRA.

Ga henen, want gij hebt geen hellepende hand.

CHRYSOTHEMIS.

Zij is behullepzaam, maar gij hebt geen verstand.

ELEKTRA.

Als gij bij moeder komt, verklik dan al mijn treken.

CHRYSOTHEMIS.

Ik ben met zulk een haat nog niet op u ontsteken.

ELEKTRA.

Ai zie eens, wat ge mij niet doet tot smaad en spijt?

CHRYSOTHEMIS.

'k Versma u niet, maar wensch, dat gij voorzichtig zijt.

ELEKTRA.

Is 't recht, dat ik u volge, en doe naar uw begeeren?

CHRYSOTHEMIS.

Wanneer ge wijslijk raadt, dan zult ge mij regeeren.

ELEKTRA.

Hoe hard is 't, dat de geen die wel spreekt zich vertast?

CHRYSOTHEMIS.

Gij geeft het kwaad zijn naam, en zijt er zelf aan vast.

ELEKTRA.

Hoe zoo? Schijn ik u iet met onrecht te verklaren?

CHRYSOTHEMIS.

Wat wel gesproken wordt, kan scha noch hinder baren.

ELEKTRA.

Ik wil die wetten niet beleven met geduld.

CHRYSOTHEMIS.

Zoo gij dit doet, ik weet dat gij mij prijzen zult.

ELEKTRA.

Ik wil het doen; geen schrik zal nu mijn opzet weren.

CHRYSOTHEMIS.

Is 't waar? Zult gij van raad verandren noch verkeeren?

ELEKTRA.

Ik weet niet snooders, dan een valsche en kwade raad.

CHRYSOTHEMIS.

Mij dunkt, dat gij hetgeen ik zegge niet verstaat.

ELEKTRA.

Dit is niet nieuw, ik heb dit lang al voorgenomen.

CHRYSOTHEMIS.

Ik ga dan heen mijnsweegs, nadien ge schijnt te schromen
Te loven mijnen raad, en ik uw kwade zeên.

ELEKTRA.

Ga in. 'k Ben niet gezind te volgen uwe treên[3],
Hoezeer gij hier na haakt met hartelijk verlangen;
Een dwaze jaagt het wild, dat nergens is te vangen.

CHRYSOTHEMIS.

Gij zult mijn overleg (zoo u geen brein ontbreekt)
Nog loven, maar te spa, als gij in droefheid steekt.

REI.

Hoe komt het toch, dat wij, aanschouwende
De schrandre vogels in de lucht,
Met zulk een grooten trek en zucht,
Haar kleen gebroedsel onderhouwende,
Niet met onze afkomst zijn belaân?
Maar, bij Jupijn en zijne schichten!
Bij 't Hemelsch recht! zij zullen zwichten,
En jammerlijk eerlang vergaan.
O, Faam der wereld! stil d' Atriden
En hun gekerm, gehoord dat pas[1],
Het kermen, dat een voorbô was
Van een veel schandelijker lijden.
Dewijl de zaken nu daar binnen
Zoo kwalijk staan, het hof beroerd,
De kinders, tegens een[2] gevoerd,
Elkandren helpen noch beminnen;
De droeve Elektra, dus alleen
En gansch verlaten, hene en weder
Gedreven, jammert op en neder,
En treurt om 's vaders zwarigheên,
Gelijk een nachtegaal; om 't even
't Zij dat ze leve, of 't licht ontbeer',
Als zij twee moorders velt ter neêr.
Hoe kan een edel hart zoo leven!
Geen edle spruit laat zich verdrukken,
Noch wil, bij iedereen veracht,
Haar faam en koninklijk geslacht
Beschamen door oneerbre stukken.
O kind, o dochter, vol verdriet!
Hoe treft u d' algemeene elende,
Opdat ge 't schelmstuk wreekt in 't ende,
En dubblen lof hierdoor geniet,
En werdt genoemd, na d' ongevallen,
Het wijste en beste kind van allen!
Ik wensch, dat wij u mogen loven,
Wanneer ge, rijk door uwe daad,
Zoo laag gij onder henlîên staat,
Zoo veer uw vijand raakt te boven;
Nadien ik merk, hoe dwers het lot
U tegenvalt; hoewel uw zake
Gerechtig blijkt, en roept om wrake,
Nadat ge lange zijt bespot.
Men hoope elks deugden op elkanderen,
Gij overtreft in dit alle anderen.

ORESTES.

O vrouwen! wijst men ons en gaan we, zoo 't behoort?

REI.

Wat zoekt ge? Werwaart strekt uw komste in dezen oord?

ORESTES.

Ik heb Egisthus' hof een wijl gezocht met dezen.

REI.

Gij zijt ook niet verdoold. Men heeft u recht gewezen.

ORESTES.

Wie boodschapt onze komst hier binnen, daar ze alreê
Verlangen, uur op uur, en wachten naar ons twee?

REI.

Dees joffer, die het past dees tijding eerst te bringen[3].

ORESTES.

Ga, vrouw! in 't hof, en zeg: Focenser vreemdelingen
Verzoeken met Egisth te spreken, mag 't geschiên.

ELEKTRA.

Wee mij, elendig dier! 'k Geloof, dat deze liên
Ons brengen wis bescheid van 'tgeen ons kwam ter ooren.

---

[1]voor hen afloopen. — [2]Voor verstand. — [3]Zoo leze men, naar den Griekschen text, voor reên.

[1]op dien tijd. — [2]elkaâr. — [3]Rijmshalve voor brengen.

ORESTES.

Ik weet niet, wat ge hier voor tijdingen moogt hooren.
Ik koom van Strofius, den grijze, in dit gewest;
Hij vaardigde mij af met tijding van Orest.

ELEKTRA.

Wat 's dat? ô vreemdeling! Ik schrik om deze reden.

ORESTES.

Wij brengen 't overschot van dezen overleden,
In deze kleene bus, gelijk gij zelve ziet.

ELEKTRA.

Wee mij, elendig mensch! Nu zie ik met verdriet
Mijn tegenwoordig leed; nu zie ik 't met mijne oogen.

ORESTES.

Indien Orestes' val u raakt uit mededoogen,
Zoo weet, dat deze bus zijn overschot bevat.

ELEKTRA.

Ik bid u, bij de Goôn! o vreemdling, geef me dat,
Opdat ik hande[1] 'tgeen, waarin hij leît besloten;
Opdat dees asch van mij met tranen overgoten
Mag werden, en ik mij en al mijn bloed beween.

ORESTES.

Nu baal het voor den dag, en geef haar dit, als een
Die hem noch vijandschap, noch haat schijnt toe te dragen,
Maar zijn vriendin moet zijn of een der naaste magen.

ELEKTRA.

Gedachtenis van dien ik hiel
Voor d' allerliefste van de menschen!
Kleen overschot van broeders ziel!
Gij komt niet t'huis gelijk we wenschen;
Gelijk ik hoopte, toen ik u
Als balling zond in vreemde landen.
Orestesbroêr! ik draag u nu,
Die stof, ja, niets zijt, op mijn handen.
Gij waart een aardig kind weleer,
Toen ik, tot berging van uw leven,
U elders zond, zoo wijd en veer.
Och! had ik eerst den geest gegeven,
Eer ik u met dees handen stal,
En, midden uit die moord elenden,
Al bevend stierde, om 't ongeval
T' ontvlien, bij vreemde en onbekenden;
Zoo hadt ge, toenmaals omgebracht,
Met vader op een dag, genoten
Het graf van 't vaderlijk geslacht;
Maar nu, 's rijks balling en verstooten,
Most gij, op dien uitheemschen grond,
Dien schrikkelijken smak gevoelen;
Daar gij uw zuster niet en vondt,
Noch zij 't gesleurde lijk kon spoelen;
Noch met haar waarde handen 't bloed
Afwasschende met offer eeren;
Noch door het lijkhout, en zijn gloed,
Zoo 't voegt[2], de grove stof verteren;
Maar vreemden hebben dit verricht.
Rampzalige! komt gij dus weder?
Helaas! Hoe weegt ge nu zoo licht!
Hoe heb ik u, nog kleen en teder,
Zoo vruchtloos opgevoed met smart?
Hoewel ik 't dede met verlangen,
Dies over zuster meer uw hart,
Als over moeder heeft gehangen.
't Waar dwaas, dat een van 't hofgezin
Van uwe opvoeding zich beroemde;
Gij waart alleen bij mij te min,
Die gij altijd uw zuster noemde.
Dit alles houdt, al t' effens, nu
In eenen dag op met uw leven;
Alle andre dingen zijn met u,
Gelijk een bui, voorbij gedreven.

Uw vader is ook voort, ons hoofd,
En heden is mijn tijd verstreken.
De dood heeft mij van u beroofd;
Maar onze vijanden die steken
Het hoofd al lachende in de lucht,
En onze liefdelooze moeder
Is dol van vreugd om dit gerucht;
Zij, om wiens wil, ô waarde broeder!
Gij mij zoo dikwijl troostte in nood,
En heimlijk liet een hart inspreken,
Dat gij, ten leste eens, vaders dood
Rechtvaardiglijk zoudt komen wreken;
Maar nu heeft uw rampzalig lot,
En 't mijn, dit alles weggenomen;
Nu wij, in plaatse van 't genot
Uws lieven aanschijns, asch bekomen
En ijdle schaduwe en bedrog.
O wee! ô wach! Ik ben verloren.
O deerlijk lichaam! Och, och, och!
Orestesbroêr, mijn uitverkoren!
Hoe heb, hoe heb ik u verrukt[1]
Naar zulke doodelijke wegen!
Hoe hebt ge mij verongelukt[2],
Mijn broêr! mijn hoofd, tot mij genegen!
Hoe sleept ge mij met u ten val!
Ontvang mij om bij u te schuilen,
Die zijt, als ik, gansch niet met al;
Opdat ik, na dit stadig huilen,
Bij u mag wonen, daar beneên;
Want alzoo lang ik was hier boven,
Had ik het al met u gemeen,
Maar 't licht[3] voor mij nu toegeschoven,
Die merk, dat voor begrave doôn
Noch druk noch droefheid is geschapen;
Zoo wensch ik, bij u met der woon,
In 't zelve graf altijd te slapen.

REI.

Bedenk, Elektra! dat uw vader en uw heer
En broeder sterflijk was; dies zucht niet al te zeer.
Wij moeten altemaal in 't graf en d' aarde duiken.

ORESTES.

Och, och! Wat zeg ik best? Wat reên zal ik gebruiken?
Ik kan mijn tong niet meer bedwingen. Och, och, och!

ELEKTRA.

Wat wilt ge zeggen? Spreek! wat droefheid let[4] u toch?

ORESTES.

Elektra! zijt ge dit, gij wijdvermaarde vrouwe?

ELEKTRA.

Ik ben die zelve nog, maar steek in grooten rouwe.

ORESTES.

Helaas! Wat zie ik hier mijn hartewee aan u?

ELEKTRA.

Gij vreemdeling! zeg op, waarom verzucht ge nu?

ORESTES.

Hoe is uw lichaam dus veranderd en vervallen?

ELEKTRA.

Beklaagt ge mij alleen? Of raakt uw klacht ons allen?

ORESTES.

Hoe trekt[5] men ongehuwd u op tot mijn verdriet!

ELEKTRA.

Gij vreemdeling, waarom verzucht ge, als gij me ziet?

ORESTES.

Omdat ik niet eens wist, wat rampen u omringen.

ELEKTRA.

Hoe weet ge 'tgeen ge zegt? Hoe weet ge deze dingen?

ORESTES.

Omdat ik zie, hoe gij om veel elenden treurt.

---

[1]hanteer. — [2]Gelijk het past.

[1]Voor verwijderd, vervoerd. — [2]Voor ongelukkig gemaakt. — [3]levenslicht. — [4]hindert. [5]leidt, brengt; verg. nog ons geboren en getogen.

ELEKTRA.
Nog ziet ge 't allerminst van 't leed, dat mij gebeurt.
ORESTES.
Wat snoder ongeval kan iemand wedervaren?
ELEKTRA.
Omdat ik leven moet bij felle moordenaren.
ORESTES.
Met wien? Wie zijn ze toch? Wat zijn 't voor looze liên?
ELEKTRA.
Bij vadermoordenaars, dien ik gedwongen dien.
ORESTES.
Wat mensch bedwingt u dus tot dezen nood en smarte?
ELEKTRA.
Ik heet haar moeder, maar zij heeft geen moeders harte.
ORESTES.
Wat? Dwingt ze u met haar hand? Misgunt ze u dat gij eet?
ELEKTRA.
Met slagen, met verdriet, en allerhande leed.
ORESTES.
Wel, is er iemand, die u voorstaat op uw bede?
ELEKTRA.
Niet een, en die er was, diens assche brengt ge mede.
ORESTES.
Rampzalige! 'k zie u met medelijden aan.
ELEKTRA.
Geen mensch, behalve gij, was ooit met mij belaân.
ORESTES.
Om u, en om uw leed, ik mij zoo verr' verpijnde.
ELEKTRA.
Gij komt niet hier, als een van ons naamaagschap zijnde?
ORESTES.
'k Zou 't zeggen, wist ik dat u dees ten dienste staan.
ELEKTRA.
Zoo doen ze. Spreek recht uit; niet één zal u verraân.
ORESTES.
Zoo zet de doodbus neêr; ik zal 't u al belijen.
ELEKTRA.
Neen, bij de Goden! neen, laat mij hier meê betijen.
ORESTES.
Gehoorzaam; 't zal u niet berouwen, zoo gij 't doet.
ELEKTRA.
Ik bidde, ontneem me niet dit allerwaardste goed.
ORESTES.
Leg af, ik lij het niet.
ELEKTRA.
Wee mij, om deze gave!
Orest! misgunt men mij, dat ik uwe asch begrave?
ORESTES.
Spreek anders, want gij zucht en jammert zonder reên.
ELEKTRA.
Is 't onrecht, dat ik nog mijn dooden broêr beween?
ORESTES.
Gij spreekt van hem niet recht, maar ongerijmd en snode.
ELEKTRA.
Was ik dan zoo onwaard voordezen bij dien doode?
ORESTES.
Geenszins onwaard, maar dit gaat u in 't minst niet aan.
ELEKTRA.
Dat ik Orestes draag, en 't lichaam dus vergaan?
ORESTES.
Dit is Orestes niet, maar 't wordt zoo voorgegeven.
ELEKTRA.
Waar is dan 't graf van dien elendige[1] gebleven?
ORESTES.
't Is nergens; want die leeft heeft geen begrafenis.
ELEKTRA.
Wat zegt ge, jongeling?
ORESTES.
Ik zeg, gelijk het is.

[1]ongelukkige, balling.

ELEKTRA.
Hoe? Leeft die man dan nog?
ORESTES.
Indien ge mij ziet leven.
ELEKTRA.
Zijt gij 't?
ORESTES.
Bezie dien ring van vader overbleven,
En leer, of 't waarheid is of valsch.
ELEKTRA.
O blijdste dag!
ORESTES.
Mijn allerliefste! ik ben 't, zoo 'k waarheid spreken mag.
ELEKTRA.
O stem! Heb ik u hier?
ORESTES.
Nu, luister naar geen maren.
ELEKTRA.
Heb ik u bij de hand?
ORESTES.
Ik wensch, dat gij veel jaren
Mij hebben moogt als nu.
ELEKTRA.
O, gij bemind geslacht!
Poortressen[1], dit 's Orest, zoo langen tijd verwacht,
Die dood geheeten werd, en levende is verschenen.
REI.
Ik zie 't, mijn kind! en moet met u van blijdschap weenen.
ELEKTRA.
O kind! o spruit, mij ooit[2] zoo waard,
Als ooit een moeder heeft gebaard,
Nu zijt ge weêrgekomen;
Nu vondt ge, dien ge zoudt;
Nu keert ge, en hebt vernomen,
En ziet haar, dien ge woudt.
ORESTES.
Wij zijn bij een, maar wacht al stille.
ELEKTRA.
Wat is er?
ORESTES.
Zwijg, om beters wille,
Zoo zal uw stem ons niet verraân.
ELEKTRA.
Maar, bij die eerbare Diaan!
Ik zal niet suffen noch verflouwen
Voor zulk een menigte van vrouwen,
Die binnen strekken moeders stoet.
ORESTES.
Zie toe; in vrouwen is ook moed,
Gelijk d' ervarenheid u leerde zoo waarachtig.
ELEKTRA.
Helaas! Gij maakt me nog 't bekende stuk indachtig,
Dat altijd brokt[3] en wrokt, en geen verzoening lijdt.
ORESTES.
Ik weet het wel, maar als de tijd
Voorhanden is, denk dan om 't wreken.
ELEKTRA.
't Is altijd tijd van dit te spreken.
't Komt altijd wel te pas met mij.
Nu staat me naauwlijks 't spreken vrij.
ORESTES.
Dat zeg ik ook, dies wil dit sparen.
ELEKTRA.
Wat zal ik doen dan rechtevoort?
ORESTES.
't Is nu geen tijd van uit te varen
Met vele woorden, dat men 't hoort.

[1]Burgeressen, stadgenooten. — [2]steeds. — [3]benaauwt.

ELEKTRA.

Van wien wordt dit niet wel genomen,
Dat ik, dewijl ge zijt gekomen,
In steê van spreken, stille zwijg,
Nu ik u buiten hope krijg?

ORESTES.

Ik kwam, toen mij de Goden dreven,
Dat ik me zou naar huis begeven.

ELEKTRA.

Och, och! waar laat ik mijn geneucht?
Dit strekt me nog tot grooter vreugd,
Dat u de Goden herwaart brachten;
'k Zal dit voor een orakel achten.

ORESTES.

Betoom uw vreugd zoo onverhoopt,
En 't hart dat hiervan overloopt;
Ik vrees uw vreugd zal ons bezwaren.

ELEKTRA.

Och, broeder! na zoo vele jaren,
Verschijnt ge op dees gewenschte steê,
Dat gij me ziet vol hartewee,
Bedrukt, en smilten in mijn tranen.

ORESTES.

Wat wilt ge mij hiermeê vermanen?

ELEKTRA.

Gij zult me niet berooven van
Dees vreugd, die 't hart niet vatten kan,
Nu mij uw aanschijn mag gebeuren.

ORESTES.

'k Zou mij hierom op andren steuren.

ELEKTRA.

Zijt gij te vrede?

ORESTES.

Zou ik niet?

ELEKTRA.

Vriendinnen! 'k heb in mijn verdriet
Een onverwachte stem vernomen.
Ik was alreede stom van schromen,
En nu een wijl zoo verr' gebroeht,
Dat ik 't geschrei niet dragen mocht;
Nu houde ik u, o mijn behoeder!
Nu hebt ge mij, o liefste broeder!
Getoond uw troostlijk aangezicht,
Uw aanschijn, mij zoo lief als 't licht,
'tWelk ik, in zwaren druk gezeten,
Nog door geen hartzeer zou vergeten.

ORESTES.

Laat varen al hetgeen u voordeel geeft noch mij;
Of gij het weet of niet, wat moeders schelmerij
Belangt, ik weet het wel, hoe zij zich heeft gedragen,
En hoe Egisth zoo dol ons erfgoed door kan jagen,
Dat wegsmijt, of te kost aan ijdle dingen leît.
Terwijl ge dit vertelt, verloopt gelegenheid
En tijd; dies, zeg me 'tgeen men noodig moet bezorgen,
Waar wij, opdonderende of heimelijk verborgen,
De blijde vijanden best dempen op het pad,
Waar langs men hen verwacht. Vooral, draag zorge, dat
Ons moeder niet eens merke uit blij gelaat noch reden,
Wanneer we te gelijk en beide binnen treden;
Maar huil om 't loos gerucht, dat u ter neder rukt.
Het wordt eerst lachens tijd, als d' aanslag ons gelukt.

ELEKTRA.

Mijn broeder! 't zal geschiên, gelijk ge hebt besloten;
Want ik heb deze vreugd van u alleen genoten,
En niet mij zelf gemaakt, en woû geensins om veel
Iet doen, 'tgeen strekken mocht tot broeders achterdeel,
Noch tegenwoordig heil in 't allerminste iet achten.
Gij weet wel en verstaat, wat onsliên staat te wachten,
En hebt gehoord, hoe nu Egisth naar buiten is,
En moeder binnen 't hof; en hoû dit voor gewis,
Dat zij uit mijne vreugd het minste niet zal weten;
Want 't hart van binnen is van ouds op haar gebeten.
Wanneer ik u aanschouw, dan zullen stadig aan
Bedrukte tranen mij van vreugd in d' oogen staan;
Want hoe waar 't mogelijk, dat wij niet schreyen zouden,
Die op een zelven weg u dood zien en behouden;
Hetwelk zoo zeldzaam is, dat, of men schoon vernam,
Hoe vader levendig weêr uit den grave kwam,
'k Zou niet gelooven dit een spokerij te wezen,
Maar dat hij in der daad warachtig waar verrezen.
Dewijl ge dezen weg dan ingeslagen zijt,
Zoo doe al 'tgeen ge wilt; want ik had nu ter tijd
Alleen en onverzeld twee stukken voorgenomen:
Mij braaf te redden, of met glorie om te komen.

ORESTES.

Zwijg stil, zwijg stil! Ik hoor een uit den huize gaan.

ELEKTRA.

Komt binnen, gasten! komt, nadien ge hebt gelaân,
Hetgeen men noô nochtans een plaats vergunt hier binnen.

LEERMEESTER.

Gij dwazen! zijt ge beî beroofd van brein en zinnen,
Noch draagt ge zorg voor 't lijf, mits u 't verstand ontbreekt,
Dat gij niet rieken kunt, in wat gevaar men steekt?
Wat rampen om ons staan? Indien ik deze deuren
Niet gaauw bewaakte, uw raad en raadslag waar te veuren
Ontdekt, eer gij uw voet daar binnen had gezet;
Nu is dit ongeval door mijne zorg belet.
Ga in; zwijg stil; 't is tijd, uw vreugd den mond te snoeren;
Dit stuk lijdt geen vertrek[1], de lof legt in 't volvoeren.

ORESTES.

Wel, zeg me dan, hoe is in 't hof, en daar ontrent?

LEERMEESTER.

Het is er zoo gesteld, dat niet één mensch u kent.

ORESTES.

Brocht gij hun tijding, hoe ik raakte om lijf en leven?

LEERMEESTER.

Men rekent u voor dood; gij wordt al dood geschreven.

ORESTES.

Gedijt hun dat tot vreugd? Wat zeggen ze toch al?

LEERMEESTER.

Dit dient eerst uitgevoerd, eer ik 't u zeggen zal;
Zoo 't nog staat, is er niets dien grooten aanslag tegen.
Het staat er wel, ook daar 't niet wel mede is gelegen.

ELEKTRA.

Wie is dit? Bij Jupijn, ai, zeg me, zoo 't u lust.

ORESTES.

Wel kent ge dezen niet?

ELEKTRA.

Niet dat mij is bewust.

ORESTES.

Wel, weet ge niet, wiens trouw ik eertijds werd bevolen?

ELEKTRA.

Wat zegt ge daar? Wat man?

ORESTES.

Die mij weleer gestolen
Naar Focis heeft gevoerd, door zusters kloek beleid.

ELEKTRA.

Dien ik getrouw bevond en tot mijn dienst bereid,
Toen 't op een weiflen ging, wanneer ze vader moordden?

ORESTES.

Dat is die man. Verrâ mij niet met vele woorden.

ELEKTRA.

O lang gewenschte dag!
O eenige behoeder
Van vaders huis, ach, ach!
Hoe, zijt ge met mijn broeder
Gekomen hier ter steê?
Zijt gij 't, die hem bewaarde
En mij, in 't hartewee
En leed, dat ons bezwaarde?
O allerliefste hand!
O allerwaardste voeten!

[1] uitstel; zie vroeger.

Hoe waart ge in dezen stand,
Wanneer ge mij kwaamt groeten,
Zoo vreemd, zoo onbekend?
Waarom mocht ik niet weten,
Wat lot u herwaart zendt?
Gij deedt me doodzweet zweeten,
Door deze droeve maar;
Nochtans kwaamt gij mij nader,
Tot redding van 't gevaar.
Ik groet u, als mijn vader,
Ik zie mijn vaders geest.
Gij waart, nu ik 't verzinne,
Die, wien ik heden meest
Vervloekte, en nu beminne.

LEERMEESTER.

Hou op, ik ben vernoegd, Elektra! zwijg, en staak
Dees reên; daar is nog tijds genoeg, om van die zaak
Te spreken. Gij liên, die te zamen zijt gespannen,
't Is tijd, om 't werk te spoên, terwijl nu geene mannen
Daar binnen in het hof bij Klytemnestre staan.
Indien ge dit vertraagt, zoo zult ge moeten slaan
En vechten tegens haar, en die wat meer vermogen.

ORESTES.

Mijn Pylades! dit stuk dient langer niet vertogen[1].
Ga binnen, en aanbid de Goôn, die vaders zaal
Bewonen, zoo als zij bewonen dit poortaal.

ELEKTRA.

O vorst Apollo! wees genadig
Dien jongeling, en hun en mij,
Die naar gelegenheid gestadig
Met sidderende handen dij
Vereerde. Apollo, schrik der dieren!
Ik eisch, zoo hartelijk ik mag:
Val neêr, en kom uw Godheid vieren!
En bid: begunstig dezen slag
En raadslag! Toon, hoe gij van boven
Nog straft de schelmerij der noven.

REI.

Ai zie, hoe Mars naar binnen schiet,
Terwijl zijn bloed van tweedracht ziedt.
Alreê zijn d' onontvluchtbre blaffers
Der booze schellemstukken straffers[2]
Naar binnen toe, zoo dat mijn schroom
Niet meer zal hangen aan dien droom.
Des doodens wreker gaat daar henen,
Op zijn bedriegelijke beenen,
En met zijn punt, nog versch besmet,
Naar Vaders rijken troon en bed;
Maar Maja's zoon, de schalke bode[3],
Verbergt de wraak van dezen doode,
Tot dat de boosheid stort ter neêr.
Hier geldt, hier geldt geen samlen[4] meer.

ELEKTRA.

O waarde vrouwen! toeft. Laat niemand zich verroeren;
De mannen zullen straks dien aanslag uit gaan voeren.

REI.

Hoe zoo? Wat doen ze nu?

ELEKTRA.

Dees ciert voor 't graf een pot,
En deze staan er bij.

REI.

Gij waakt voor deur en slot.

ELEKTRA.

Opdat Egisthus ons niet onverhoeds koom vinden.

KLYTEMNESTRA.

Och, och! de huizen zijn gansch leêg van trouwe vrinden,
En vol van vijanden.

ELEKTRA.

Vriendinnen! hoort ge niet?
Dat 's een, die binnen roept.

REI.

Mij dunkt, ik hoor daar iet,
Dat onverdraaglijk is te hooren!
Ik schrik. Wat komt ons hier ter ooren?

KLYTEMNESTRA.

O mij, elendig mensch! Egisth, waar zijt ge nu?

ELEKTRA.

Daar roept ze weêr.

KLYTEMNESTRA.

O zoon, o zoon! erbarrem u;
Erbarm u over mij! Erbarm u over moeder!

ELEKTRA.

Maar gij erbarmde u niet om vader, noch om broeder,
Die van hem was geteeld.

REI.

O stad! o afkomst, ach!
Hoe schent, en hoe verdelgt u 't noodlot dezen dag!

KLYTEMNESTRA.

Wee mijn kwetsuur! o lagen!

ELEKTRA.

Verdubbel deze slagen.

KLYTEMNESTRA.

Wee anderwerf! Wee mij!

ELEKTRA.

Het ga Egisth, als dij!

REI.

't Zal gaan, gelijk ge wenscht. De dooden leven weder;
Want dien de moord nu lang geworpen heeft ter neder,
Die nemen wederwraak, met een versteurd gemoed,
Van hun, die oorzaak zijn van al 't vergoten bloed.

ELEKTRA.

Zij zijn nu bij der hand, en hunne handen leken
Van 't bloed, door Mars gestort, en naauwlijks kan ik spre-
Orestes! hoe het is.[1] (ken,

ORESTES.

't Gaat binnen nog al wel,
Zoo 't recht is 'tgeen ik uit Apollo's antwoord spel;
Ze is dood. Zijt onbevreesd; gij zult voortaan geen tijden
Beleven, dat ge leed van moeder hoeft te lijden.

REI.

Houd op. Ik zie Egisth. Hij komt, en is hier bij.

ELEKTRA.

O zoon! ga weg, ga weg. Ziet gij dien man? Dat 's hij.
Gij hebt hem in uw macht. Hij komt verheugd van buiten.

REI.

Gaat naar de binnendeur, opdat ge moogt besluiten
Hetgeen nog ovrig is[2].

ORESTES.

Vertrouw ons deze zaak;
Wij zullen, 'tgeen ge denkt, voltrekken deze wraak.

ELEKTRA.

Zoo haast u.

ORESTES.

Ik ga heen.

ELEKTRA.

Ik zal de poort[3] bewaren.

REI.

't Zal goed zijn, dat men hem inluistre deze maren,
Zijn ooren aangenaam, en 'tgeen betreft zijn staat.

EGISTH.

Wie van u weet van 't volk, daar dit gerucht af[4] gaat,
Waar deze gasten zijn van Focis, deze boden,
Die tijding brengen van Orestes, onzen dooden,

[1] vertrokken, uitgesteld. – [2] Versta: de Wraakgodinnen; Vondel heeft hier echter deze en de spoorhonden, die bij den Gr. dichter slechts haar komst bespeuren, tot één, en zoo haar tot blaffers gemaakt. — [3] Mercurius. — [4] Anders talmen.

[1] De vertaling is hier min gelukkig; versta: ik weet nog niet, hoe 't is gegaan. – [2] nog te doen valt. – [3] Zoo lees ik voor het voort, dat in 't geheel geen zin geeft; 't Grieksch heeft: ik zal hem hier afwachten. – [4] van.

Die rabreuk, zoo men zegt, nu korts in 't renperk leed?
Gij korts[1], hardnekkig dier! geef mij hierop bescheed,
Dewijl dees dingen u, veel meer dan iemand, smarten;
Gij kunt het zeggen, want dit gaat u meest ter harten.

ELEKTRA.

Ik weet het wel. Zou mij dit wezen onbekend?
Zou ik niet weten, hoe mijn broeder omgerend
In 't renperk raakte om hals?

EGISTH.

Waar zijn die vreemdelingen?

ELEKTRA.

Hier binnen, daar ze hen met groote vreugd ontvingen.

EGISTH.

En zeiden ze, dat hij gestorven was alreê?

ELEKTRA.

Zij zeiden 't niet alleen, maar toonden 't lichaam meê.

EGISTH.

Wel, is dit bij der hand, dat wij 't aanschouwen mogen?

ELEKTRA.

Dit deerlijk schouwspel kunt ge zien met beide uwe oogen.

EGISTH.

Gij boodschapt mij veel vreugd, en zijt dit ongewoon.

ELEKTRA.

Verheug u, zoo ge vreugd kunt scheppen uit dien doôn.

EGISTH.

'k Gebiede, dat men zwijge en deze deuren open',
Opdat Argivers en Myceners, die nog hopen
Op zulk een ijdlen troost, aanziende Orestes' lijk,
Zich buigen voor mijn staf, en onder 't juk van 't rijk;
En, merkende dat hier niet tegens staat te vechten,
Zich laten, bang voor straf, van mij voortaan berechten.

ELEKTRA.

Ik schik me naar den tijd, die leert me meer verstaan,
Naar wijzer luistren en hun aan de hand te gaan.

EGISTH.

Jupijn! wat zie ik hier? Dit kan geen nijd ontstijgen;
Maar is dit hatelijk[2], 'k heb liever dan te zwijgen.
Neem straks het dekkleed af, dat in den wege leît,
Opdat mijn neef van mij voor 't lest nog werd' beschreid.

ORESTES.

Neem zelf het dekkleed af; dit zal u beter voegen,
Die lust hebt dit te zien, om d' uwe te vernoegen
Met deze maar.

EGISTH.

Gij spreekt zeer wel; 'k gevoel als gij.
Is Klytemnestra thuis? men roep' haar hier voor mij.

ORESTES.

Zij is heel dicht bij u; zie nergens elders henen.

EGISTH.

Wee mij! wat zie ik hier?

ORESTES.

Wat vreeze doet u stenen?
Of welk een kent ge niet?

EGISTH.

Elendige! ik ben vast,
En midden in hun net. Wie heeft me dus verrast?

ORESTES.

Straks wist ge niet, dat gij al levend spraakt met dooden.

EGISTH.

Och, dat 's Orestes' stem! Ik spreek met dien gevloden.

ORESTES.

Hoe wis gij spellen kost van ouds, nog[3] miste u dat.

EGISTH.

Helaas, wij zijn om hals! Helaas, wij zijn gevat!
Laat ons ten minste nog iet zeggen wat we kunnen.

ELEKTRA.

Neen, broeder! bij de Goôn, gij zult hem niet vergunnen,
Dat hij iet wijders spreek', noch tijd met woorden rekk'.
Ik kan niet zien, dat dit tot eenig voordeel strekk',
Dat zulk een veege nog zijn hope langer voede;
Maar dood hem in der ijl, en, warrem van den bloede,
Begraaf hem buiten 't Rijk, gelijk het billijk is;
Opdat me dit verloss' van alle droefenis,
En mijn gelceên verdriet!

ORESTES.

Nu haast u, treê naar binnen.
Het geldt uw hals; hier is met woorden niet te winnen.

EGISTH.

Maar waarom rukt ge mij hierin, uit elks gezicht?
Hoe dus? Is 't werrek goed, wat maakt u schuw van 't licht?
Waarom berooft ge mij niet openbaar van 't leven?

ORESTES.

Gebiê niet; ga, daar gij mijn vader eerst deedt sneven,
Dat gij daar mede sterft!

EGISTH.

Moet ik dees zalen zien,
En wat aan Pelops eoit gebeurde, en zal geschiên?

ORESTES.

Ga voort; ik spel u niets, of 't zal zich openbaren.

EGISTH.

Wat roemt ge? Uw vader was in 't spellen onervaren.

ORESTES.

Gij smijt[1] veel uit, en doet terwijle niets; ga voort.

EGISTH.

Nu leît me.

ORESTES.

Ga zelf voor; ga voor, door deze poort.

EGISTH.

Opdat ik u niet zou ontvlieden noch ontvluchten?

ORESTES.

Opdat ge niet en sterft met blijschap en genuchten,
Zal ik dees bitterheid vermeerdren; want het past,
Dat een gerechte straf geweldenaars verrast,
Die tegens 't heilig Recht vermeetlijk zich verzetten,
Opdat de boosheid niet meer menschen zou besmetten.

REI.

O Atreus' afkomst! hoe bezwaarlijk zijt ge in 't end
Geworteld, en geraakt, door allerleye elend
En uitgestaan verdriet, tot deze vrijheids zegen,
Een vrijheid, op die wijs gelukkiglijk verkregen! –

[1] in 't kort. – [2] Eig. werkt de Nemesis. – [3] nochtans.

MAAGDEN.

TREURSPEL.

Humast' onèbo, tous dete blapsoo thanoon[2].
Mediisque in millibus ardet[3].

OPDRACHT AAN AGRIPPINE[4].

O Agrippin', gemyterd met drie kronen,
Die, zittende als op eenen regenboog,
Kunt teekenen van Roomsche[5] aloudheid toonen,
En rekenen uw herkomst van zoo hoog;
Gij roem des Rijns! vergeef ons, dat wij nadren
Uw bisschops stoel en raadhuis, groot van faam,
En wijden u ons maagdelijke bladren,
Beslagen met Sinte Ursuls gouden naam;
Beschreven met den koninklijken bloede
Van haar, en van haar ellefduizendtal,
Gemarteld en geslagen met Gods roede,
In 't aangezicht van uwen ouden wal.
D' inboorling is in zijne wieg gehouden[6]
En bakermat. Hoe kan ik die voorbij?
Al wordt de melk der moeder niet vergouden[7]
Van 't kind; dit strekt ten allerminste dij

[1] slaat. — [2] D. i.: „'k Breng, door mijn dood, u heil, hun onheil aan". – [3] D. i. „Zij straalt onder duizenden". – [4] D. i. Keulen, de zoogenoemde Colonia Agrippina. – [5] Romeinsche. — [6] aan zijn geboorteplaats gehecht. — [7] vergolden.

Een klein bewijs van mijn genegenheden,
En groote zucht tot mijn geboorteplaats;
Daar ik, nu stijf een halleve eeuw geleden,
Eerst rijzen zag den glans des dageraads.
Wij volgen dus de leidstar der alouden,
Wij volgen in hun schaduw, slechts van veer,
De Grieken, die hun boortesteden bouwden
Zoo lang voor ons, met onnavolgbare eer;
Euripides, die wijze, 't wijze Athenen
Deed schreyen, om het moederlijk geschrei
Der biddenden, die om haar zonen stenen,
Opdat men hen een uitvaart toebereî.
't Hoogdravend dicht van Sofokles geleidde
Het levend lijk van Œdipus naar het graf,
Te Kolon, daar die blinde balling scheidde
Van Antigoon, haar vaders oog en staf[1].
Wij zingen hier van Sfinxen noch Œdippen,
Noch heimlijk graf, waar van Koloner ijst[2];
Maar tuigen klaar, met stomme maagdelippen,
Van Ursuls asch, daar Kolens roem uit rijst.
Dees stof kan ruim 't gebrek van geest vergoeden;
Hier stort niet één Makaria[3] ter neêr,
Maar duizenden, al[4] zalige gemoeden,
De dood getroost, alleen tot Kristus' eer.
Hier tarten geen gewapende Scythinnen
Achilles, daar Penthesilea[5] streeft;
Maar wapenlooze en strijdende heldinnen
Dien wreeden Hun[6], voor wien al 't aardrijk beeft.
Geen Amazoon is met die hoop gebleven,
Voor Trojes vest, als mijne koningin,
Die, na haar dood, gekroond in 't eeuwig leven,
Nu heerscht met God, alle eeuwen uit en in.
Geen Hengstebron mag halen bij de beken
Van 't eedle bloed der joffren, hier geveld,
Dit bloed, waarmeê gij hebt uw schild bestreken,
Uw schild, die nog van 't elleftal vermeldt.
Driekoningsstad! ontvang mijn Maagdenoffer,
Al breng ik dien in geen Driekonings koffer.

J. V. VONDEL.

INHOUD.

De[7] koning van Britanje, nu Engeland, verzocht ernstig door gezanten, voor zijnen eenigen zoon Konaan, na den doop Æthereus genaamd, ten huwelijk Ursul, eenige dochter van Maurus of Deonoot, koning van Kaledonien, nu Schotland; maar het verzoek werd t'elkens beleefdelijk afgeslagen, eensdeels om d' ongelijkheid van den Godsdienst; d' een Kristensch, en d' ander noch Heidensch zijnde; anderdeels, omdat de Kaledoonsche princes voorgenomen hadde alleen haren hemelschen en geenen aardschen Bruidegom te behagen. D' aanzoekers van 't huwelijk, zich het afslaan belgende en voor onverdragelijken hoon inkroppende, dreigden eindelijk Deonoot, met alle macht gewapend op te komen, en de geweigerde maagd met den zwaarde te halen; waarom de vader der princesse verlegen te rade ging met zijne dochter, die, van boven verlicht door zonderlinge openbaringen, hem riet het huwelijk te sluiten, op voorwaarde, dat de vorst van Britanje de bruiloft drie jaren lang zoude uitstellen, óm zich middelertijd tot het Kristen-geloof te bekeeren, en de bruid met eenen stoet van tien, en haar zelve en elk van de tien met nog duizend, makende te zamen het getal van elfef duizend maagden of staatjofferen te verzien, om met dat gezelschap Rome te bezoeken; op hope dat middelerwijl de liefde des vrijers zoude verkoelen, of God door andere middelen zijn voornemen met haar uitvoeren. Met dit beding werd het huwelijk, en sedert de beêvaart of reis, den Rijnstroom op, aangegaan. Nadat mevrouw Ursul te Rome alles, niet zonder merkelijke vruchten, verricht hadde, keerde ze weder, vergezelschapt met paus Cyriacus, die (niet zonder openbaringe) zijn ampt verliet, en met meer andere geestelijke en wereldlijke personagiën; ontmoetende op den weg den bruidegom Æthereus, met hare moeder en zijn jongste zuster; alle mede van het toekomende lot bewust, en eendrachtig, gelijk alle anderen, gezind, met de koninklijke maagd naar de martelkroon te staan en te streven. Met dit opzet dreef men den Rijn af in der Hunnen lage, haar van den tyran Attila (toen Agrippine hard belegerd hebbende) geleid; door 't ophitsen en de waarschuwingen der Heidensche burgemeesteren en oversten, Juliaans bloedvrienden, te Rome, op Ursul en haar gezelschap niet weinig verbitterd. D' aartsbisschop Aquilijn, en burgemeesters van Keulen, tijding van koningin Ursuls gevangenis krijgende, lieten in stad niet na, met gebeden, raadslagen, en alle mogelijke middelen, der Maagden behoudenis te behartigen. Zoodra Attila de koningin in 't leger zag, werd hij, door hare schoonheid en bevalligheid, van razende minne ontsteken, en arbeidde door zijnen aarts-offervinder[1] en legerwichelaar Beremond, om haar van Kristus af te trekken, en door 't aanbieden van zijn kroon en huwelijk te bekoren; doch al vergeefs. Juliaan, zijn maarschalk, en Beremond, hem voorstellende, wat gevaar het leger liep, met alle deze bekoorlijke joffrouwen, konden den veldheer zwaarlijk brengen tot het bewilligen van 't ombrengen der maagden, en allerzwaarlijkst om de Kaledoonsche vorstin, op wie hij verslingerd was, van kant te helpen; maar ten leste van hun aangeprikkeld, en door hoogen nood gedreven, leîde hij, al schoorvoetende, de koninklijke maagd op eenen heuvel, van oversten en kornellen omringd, van waar Ursul al hare maagden en kruisgenooten, in regementen gedeeld, als in slagorden staan en van het gewapende krijgsvolk omcingeld zag. Nadat ze den tyran eenigen van d' uitstekendste personagiën, dicht voor haar gebracht, hadde getoond en kundig gemaakt, ontweldigde hij haar de kruisbanier, en trapte ze met voeten; de koningin hem hierom bestraffende, en zijn moorddadigheid verwijtende, werd met eenen schicht doorsteken. Het voet- en paardevolk, ziende den veldheer den blooten degen zwaayen, hetwelk de moordleus en 't gezette teeken was, viel onder deze weerlooze schapen, als wilde woeste dieren, en holp haar jammerlijk om 't leven. Des avonds, na de moord, werden de vesten, nu vol schrik door dit gezicht, d' elfste maal, van 't gansche leger t'effens, aan alle kanten, zoo vreeselijk bestormd en besprongen, dat de stad in gevaar stond van overweldigd te worden, ten ware de geesten der martelaren en martelaressen verschijnende, de vijanden gestuit, ten deel in 't leger gejaagd en ten deel op de vlucht geholpen hadden. De Keulsche ridderschap, daarop uitvallende, bespiedende, hoe reukeloos Sinte Ursuls lijk bewaard werd en het krijgsvolk vast verliep, overviel het overschot der versmoorde, verdronke, slaperige Katten[2] in 't leger, en voerde de doode gelukkiglijk in stad; daar d' aartsbisschop en burgemeesters het lichaam der heilige martelaresse openbaarlijk ten toon zetten[3], voor de gansche gemeente, die bijkans moedeloos en afgemat, door een algemeen gebed des aartsbisschops, troost en ontzet verzocht van boven, van waar datelijk de geest der zalige maagd, omringd van al haar gezelschap, met eenen hemelschen glans verscheen, en bekend maakte, hoe de Hunnen van haar en haar gezelschap, eerst op

[1] Verg. desbelust Kinkers geestige parody in de Nederl. dichters der 19e eeuw; I, bladz. 181 v. — [2] Voor eist, beeft. — [3] Gelijk in Euripides' Heraklieden. — [4] allen. — [5] Verg. boven, bladz. 157 en 171. — [6] Attila. — [7] Versta, met Van Lennep: een.

[1] naspoorder, uitlegger. — [2] Vermeende hulpbenden der Hunnen. — [3] Hoogd. voor stelden.

de vesten gekeerd, ten deel aan 't verloopen gebrocht, en daarna in 't leger verbaasd gemaakt zijnde, voort opgebroken waren; met eenen voorzeggende de dood des tyrans, en tot welk een grootheid, geluk, en glorie de stad Agrippine, door allerhande rampen, namaals zoude steigeren; waarop d' aartsbisschop God den Verlosser dankte, en, bij wijze van voorspellinge, Sinte Ursuls lijk heerlijk ten grave geleidde, en alle behoorlijke eere en diensten toewijdde.

Het treurspel begint met den dag, en eindigt in den avond. Het tooneel is t' Agrippine[1]. De Rei bestaat uit Agrippiners[1].

PERSONAGIËN.

AQUILIJN, Aartsbisschop van Keulen.
BURGEMEESTERS.
BODE.
ATTILA, Koning der Hunnen.
JULIAAN, Veldmaarschalk.
URSUL, Koningin van[2] Britanje.
REI VAN AGRIPPINERS.
BEREMOND, Aartsoffervinder en legerwichelaar.
SINTE URSULS GEEST.
SINTE ÆTHEREUS' GEEST.

Maagden.

HET EERSTE BEDRIJF.

AARTSBISSCHOP, BURGEMEESTERS.

AARTSBISSCHOP.

O Constantijn! die nu, bij God, een zwaarder kroon,
Een eedler schepter draegt, bezit een hooger troon
En heerelijker rijk, dan eertijds hier op d' aarde,
Toen gij 't verwezen bloed verloste met den zwaarde,
Gezegend zelf van God in uw manhafte vuist,
Opdat zijn heilig zaad voortaan niet meer gekruist
Zou werden[3], als het vlood versierde[4] en valsche Goden,
Bij 't goddelijke recht, zoo hard, zoo scherp verboden;
Gij held, die 't aardsch paleis om 't hemelsch hebt geruimd,
Wat baat het toch, dat gij den ganschen Rijnstroom schuimt
Van woeste vijanden en Heidensche tyrannen,
Eendrachtig tegens God en Kristus ingespannen?
Nadien die felle Scijth en Noordvorst, opgewekt,
Germanje niet alleen, maar 't aardrijk overtrekt,
En, passende op gebergt, noch duinen, nochte stranden,
Gaat overweldigen en schenden alle landen,
Die Gode en zijnen zoon ooit waren onderdaan; –
Onnoodig was 't Maxent en Maximijn[5] te slaan,
Dewijl de Noorman[6], ruim zoo wreed en moordbaldadig,
De Kristekerk vervolgt, de Nero's maakt genadig,
Al d' oude gruwlen weêr op heillooze outers zet,
De ziel, in 't klaarste bad gewasschen, weêr besmet
Met ongeloof, verdrukt 't geloof der eerste vadren,
Ons dreigt met vier en strop, en opent Jezus' adren;
Als of te luttel bloeds gestort werd, toen de dwang
En dolle tyranny drie eeuwen ging in zwang.
De vierige Matern[7], een leerling van Sint Peter,
Wees deze stad vergeefs tot God, en op een beter,
Zoo Goth of Hun Gods disch, in rood tiras[8] en bloed
Des martelaars gesticht, mag trapplen met den voet,
En op het smookend puin gaan huppelen en draven,
Waar onder uw gemeent leît levendig begraven.

De vindster van het kruis[1], dat zoo veel harten trekt,
Uw moeder, heeft vergeefs met louter goud gedekt
De kerk van Gereon[2] en 's gulden martlers drempel,
Indien een roversklaauw dien Godgewijden tempel
Zal ploundren, en 't roodgoud en schitterend gesteent,
En strooyen in den wind der heiligen gebeent
En asch, met zorg bewaard. Waar toe de marmerzerken?
De toetsteen? Het albast? Zoo veel vermaarde werken?
Gevaarten, trotsch gebouwd met schatten en vernuft?
D' autaren zijn onnut, waarvoor zelf d' afgrond suft
En siddert. Waartoe lamp en kandelaar ontsteken?
Opdat het den soldaat niet zou aan licht ontbreken,
Na 't overrompelen van poort en wal, bij nacht?
Wanneer hij, tempelen oploopende met kracht,
Kapel en koor ontbloot van dierbre heiligdommen.
Hoe snellijk velt men 't hoog, zoo langzaam opgeklommen!
Waar bergt mijn schaapskooi zich, in 't uiterste gevaar?
De myter valt voortaan mijn ouderdom te zwaar.

BURGEMEESTER.

Eerwaardste vader! hoe? Mij dunkt aan al dit klagen,
Gij beeldt u zelven in ons droeve nederlagen,
En spelt alreê den val der stad, 'twelk God verhoê.
Gij waart, in al 't beleg, nog nooit zoo bang te moê,
Noch zwichtte, schoon of al de klokken onraad klepten;
Dies raad en burgerij, in 't vechten, hope schepten
En moed uit uw gelaat en voorhoofd even blij;
Ja, nergens leed men last, d' Aartsbisschop kwam er bij,
En steef, met raad en daad, de mannen op de muren;
Dat waar hij slechts verscheen, daar mocht geen vijand du-
Maar stoof, gelijk het stof, terug voor zijn gezicht: (ren,
Waar hij zijn oogen sloeg, scheen ieder blik een schicht,
Die 't grimmig harte trof, en 't leger brocht aan 't wijken.
Eerwaardste vader! hoe? zoudt gij ons nu bezwijken?
Wij hebben maunelijk tien stormen uitgestaan,
Geen elfste[3] zal 't ons doen, hij koom vrij achter aan.
't Ontbreekt aan volk noch trouw; 't ontbreekt aan hart
noch handen.
Men heeft voor dezen ook Agripstad[4] aan zien randen;
Maar hoe 't Vitel[5] bekwam, getuigt ons Houtvaartfeest,
Hetwelk men jaarlijks viert, wanneer Marsil zijn[6] geest
Nog om zijn tombe danst; terwijl we met ons allen
God loven in triomf, en, juichende om de wallen,
Gedenken aan dien held, die ridderlijke ziel;
Hoe hij, gelijk een leeuw, die brult, ter poorte uit viel,
De voorste was, in streng beleggers voor[7] te jagen,
En keerde gelaurierd, gezeten op den wagen,
Van paarden, wit als sneeuw, getrokken t' zijner eer,
Die ons tot erfgoed liet zijn hart en oud geweer.

AQUILIJN.

De burgemeester kan mijn geest niet zeer vermaken
Met een gelijkenis van ongelijke zaken;
Het leger van Vitel valt veel te licht en dun,
Gewogen tegens heer en heerkracht van den Hun,
't Geweld, daar geen geweld schijnt tegens opgewassen;
Het vruchtbaarste gewest van menschen (best zou 't passen,
Dat ik hen dieren noemde in menschelijken schijn),
Door 'twelk de Tanaïs loopt, waarmeê d' Europers zijn
Van hunnen nagebuur, den Aziaan, gescheyen,
Zendt krijgsvolk uit, als mut[8], en sterkt zich met livreyen
Des konings Walamir, en 't heer van Harderik,
Vermaard ten oorelog en veler landen schrik.

[1]Versta: het oude Keulen, en zijn ingezetenen. — [2]Versta: uit. — [3]Thans worden. — [4]verdichte. — [5]Constantijns wederstanders. — [6]Versta, vrij oneigenlijk, Attila. — [7]Volgens de overlevering, de eerste bisschop van Keulen, Trier, en Tongeren. — [8]Anders cement.

[1]Constantijns moeder Helena. — [2]Te Keulen. – [3]Thans elfde; verg. boven, blz. 371a, aant. [2] en [3]. — [4]Versta: Keulen. – [5]Keizer Vitellius, die (naar de Keulsche legende) de stad belegerende, door den Ridder Marsilius tot een aanval op eenige vrouwen verlokt werd, naar buiten getrokken, om hout te halen, en daarbij door hem overvallen en geslagen werd. Zie Die Cronica van der hilliger Stat van Coellen, xl en vv. — [6]Gelijk nog in de spreektaal, voor van M. — [7]Thans voort. — [8]Zooveel als stof (verg. 't oude moude, en ons mot-regen).

Hier onder mengen zich de Duringers[1] en Zwaven[1],
En Markmans[1], met al die zich onder Scythen gaven,
En vleiden de fortuin van Attila, wiens macht
Tot zijn gehoorzaamheid de forsche Gothen bracht,
De rijken reeg aan een, en zegenrijk ten lesten
Zich meester makend, streek de sluyerkroon van 't Westen[2].
Stoot die zijn stalen kop voor deze glaze stad?
Neen, Aquilea[3], 'twelk de zee te bate had,
Ja, onverwinbaar scheen, en drie jaar uit kon harden,
Verscheurde hij, als rag en spinneweb, in flarden,
Met zijn bloeddronke kling, 't gelogen zwaard des Gods;
Ik rep geen zwakker steên, op veer na niet zoo trotsch.
O landstad, droog van graft! ik zie uw grondvest spatten;
't Gedurig stormen moet de beste burgers matten.

BURGEMEESTER.

Wij zijn dien dwingeland nog voor een wijl getroost;
Wie weet hoe 't midlertijd wil dagen uit het Oost?
De zon zou Martiaan den keizer eer verdrieten,
Dan tegens 't godloos hoofd het harnas aan te schieten.

AQUILIJN.

O Rijn! een kranke troost, in 't bitterst van uw smart,
De Bosporus zit zelf benepen en benard
Van overal, en heeft te vijand de vier winden[4];
Hij bidt en smeekt om hulp al zijn gelijkgezinden.
De Perziaan van 't Oost, de Visigoth van 't West,
In 't Zuiden de Vandaal, in 't Noord dees Hunsche pest
Hem dreigen, elk om 't felst. Wie zou 't verduren kunnen?

BURGEMEESTER.

Hij sluit' bestand met drie, en demp' dan eerst dees Hun-

AQUILIJN. (nen.

Wat hoor ik voor gerucht daar buiten, op de straat?

BURGEMEESTER.

Hier koomt een drommel volks, hier komt een bô.

AQUILIJN.

Men laat'
Hem daadlijk binnen staan. Wat wil ons wedervaren?
Mijn geest voorzeît niet goeds. Ik vrees voor kwade maren.

BODE, AQUILIJN, BURGEMEESTER.

BODE.

Geloofd zij God, dat ik dien klaauw des doods ontsprong!
Nog liever oud en grijs gestorven, dan zoo jong.

AQUILIJN.

Wat tijding? Wat 's er gaans?

BURGEMEESTER.

Wat tijding brengt ge, bode?

BODE.

Ik zweet van al 't gedrang. Kwâ tijding maakt me bloode.

AQUILIJN.

Zeg op. Wie lijdt er last? Waar lijdt mijn Bisdom nood?

BODE.

Vrouw Ursul is in 't net met haar geheele vloot.

AQUILIJN.

Die zwarigheid heeft mij, als lood, op 't hart gelegen;
Nooit tijgers, op hun jacht, onnoozler kudde kregen.

BURGEMEESTER.

Och, Ursul! komt ge zoo den ouden Maurus[5] thuis?
Hoe laadt ge op uwen hals dit zwaar en lastig kruis?

AQUILIJN.

Verhaal ons 't ganssche stuk.

BURGEMEESTER.

Hef aan, om tijd te winnen.

BODE.

Ik zal vrouw Ursuls tocht van deze kaai beginnen,
En leyen haar te Rome, in 't Pauselijk paleis,
Van Rome weder hier; nadien ik al de reis
Het Joffrenleger volgde, uit lust tot zien en hooren.

BURGEMEESTER.

Begin, wij luistren toe.

AQUILIJN.

Al is 't met droevige ooren.

BODE.

Van Keulen kwam de vloot, voor wind en onvermoeid,
Te Bazel aan, waardoor dit blonde water vloeit,
En snijdt de stad in twee, doch ongelijke deelen.
De bisschop Panthalus ontving dees reisgespelen
En koninklijke maagd met een beleefd gemoed.
Men liet de schepen hier, en gaf zich voort te voet
Naar Rome, 's werelds hoofd, tot dat men ons kon wijzen
Die sloten hoog gebouwd, daar zeven heuvels rijzen,
Ontrent den Tibervliet. Maar naauwelijks vernam
Ons komst Cyriacus[1], haar landsman, of hij kwam,
In Goddelijk gestalt, met alle kardinalen[2]
En kerkelijke pracht, dees koningin onthalen.
Hij opende het hof, en offerde al zijn schat,
En hei 't verwelkomd heer in 't beste van Gods stad.
Om kortheid rep ik niet, hoe veel verlichte maagden,
Besprenkeld van zijn hand, het eenwig licht behaagden[3]:
Wat joffers, aan Gods stoel verbonden door haar bloed,
Dien band verdubbelden door een verzet[4] gemoed.
Nadat ze 't Vaticaan, d' Apostolijke graven,
De kerken, rijk gebouwd en opgepronkt met gaven,
Der heilgen overschot, bezichtigd en bezocht,
De beêvaart, God beloofd, ten vollen had volbrocht,
Met vasten en gebeên, met waken en met tranen,
Begon ze 't kuisch geslacht met ernst op te manen,
Te staan op haar vertrek. Wij groeyen in getal
Van beiderleye kunne. Een maagd ontvonkt het al,
Ontvangt het al, en keert den nek geen laag geboren,
Noch draagt op hoogheid moed. Zij heeft het bei verkoren.
Cyriacus, op ' licht dat hem de Hemel gaf,
Steeg van Sint Peters stoel en hooge trappen af,
En werd haar kruisgenoot Men denke, of 't nijd verwekte,
Bij 't Heidendom, daar zij een heldre leidstar strekte
Voor menig dwalend hart. Nu bid ik, luister toch,
Wat ons gebrouwen wordt van 't Heidensche bedrog.

AQUILIJN.

Wij luistren toe met zorg, dat hier geen ramp uit kome.

BODE.

De burgemeester zelfs en oversten te Rome
(Maximiaan heet d' een, en d' ander Africaan),
Om 't eenig konings kind behendig te verraân,
Te blusschen 't zuiver licht, beginnen t' ondervragen,
Wat weg zij veiligst acht, en leggen looze lagen,
Met valschen schijn; gelijk weleer Jeruzalem[5]
Zijn kroon vernedren woû voor 't kind van Bethlehem,
En ondertusschen zwoer den Heiland te vernielen,
Al waar het ook door 't bloed van veel onnoozle zielen.
Men reisde in 't eind. Op weg ontmoet de bruid van pas
Den bruidegom, die van haar lot verzekerd was[6],
En om de martelkroon zijn goude kroon woû geven.
Zijn vader, ook besprengd met water, had dit leven
Verlaten, wel vernoegd. Zijn moeder, ook verlicht,
Met al haar dochteren, behartigde haar plicht.

---

[1]Germaansche volksstammen, hier, met dichterlijke vrijheid, aan de Hunnen toegevoegd. – [2]Versta: de gesloten kroon van 't Westersch-Romeinsche Rijk. — [3]Door Attila in 452 verwoest. — [4]windstreken; zie vervolgens. — [5]Haar vader, anders ook Dionotus genoemd; verg. boven in den inhoud, en beneden, bl. 384a, aant. [5].

[1]Van Lennep verbaast zich ten onrechte, „dezen naam niet op de lijst der Pausen" te vinden; de legende toch vermeldt uitdrukkelijk, dat Cyriacus op die lijst geschrapt werd, doordien hij, op hooger aanmaning, zijn kerkambt vaarwel zeî, om met Ursula en de haren, als martelaar, te sneven. — [2]Dichterlijke, of liever legendevrijheid; daar de kardinalen eerst door Gregorius VII werden ingesteld. — [3]Versta: Gode gewijd werden. [4]hersteld, van de onrust der wereld bevrijd. — [5]Versta: Herodes. — [6]zich verzekerd hield.

Hij brocht Daria meê, zijn schoonmoêr, nu geruster
Bij Ursul, 't eenig pand, en ook zijn jongste zuster.
Zoo keerden wij gezond te Bazel voor de stad;
Daar d' aartsheldin op 't hoofd van eenen heuvel trad,
Omvlochten met een krans van ellef duizend maagden
En mannelijken stoet, dien 't wonderlijk behaagden
Haar aanschijn aan te zien. Zij wenkte. Elk zweeg terstond;
Toen sprak een God of geest, door haar begnafden mond:
„Getrouwe, die mijn vaan gevolgd zijt van Britanje!
Toen onlangs t' Agrippijn, het hoofd van laag-Germanje[1],
De zoete en zachte slaap mijn harsenen beving,
Verscheen mij in den droom een rustig jongeling.
'k Verschoot in 't eerst, en deê mijn oogen slapende open;
Zijn vleugels, bont van pluim, van mann' en nektar dropen.
't Gekrulde en gouden haar bij lokken nederhing,
En 't hagelwit gewaad, met goud gezoomd, ontving
Door 't slingeren een zwier van boven tot beneden,
Niet minder aangenaam dan zijn volmaakte leden.
Hij sprak: „o maagd, die lust in 't hemelsch leven schept.
Het onverganklijk goed voor 't aardsch verkoren hebt,
En streeft naar eeuwige eer! gij zult dees reis voltrekken,
Maar, op uw wederkomst, dit veld hier bij bedekken
Met uw gewijde schaar, en steigren zoo naar God,
Die u beschoren heeft een onwaardeerbaar lot."
Zoo sprak hij, en verdween. Wie nu door oorlogsmaren
Zich vindt bezwaard, met mij den Rijnstroom af te varen,
Die kies een veilig pad, nadat het haar behaag'.
Mijn wensch is met dees vaan, dien ik onwaardig draag,
Dees kruisvaan in de hand, te scheiden uit dit leven."
Toen riep al 't heer: „niet een van ons zal u begeven;
Wij wenschen om die dood, wij treên in Jezus' eed!"
Zoo maakte een ieder zich, als tot een hoogtijd, reed.

AQUILIJN.

O mannelijk geloof in maagdelijke scharen!

BURGEMEESTER.

't Was immers wijd verspreid, dat wij belegerd waren,
En Attila den stroom met brug en palen sloot.

BODE.

Al wie naar boven voer, die waarschuwde Ursuls vloot,
En spelde 't onweêr al, hetwelk men op zag komen,
Maar bluschte 't vier niet uit. Het opzet was genomen.
Men voer met voordacht recht den vijand in den mond,
Die op dees joffers vlamde, en krijgsvolk opwaart zond,
Op den verwittigbrief van Africaan geschreven,
En van Maximiaan, ophitsers van hun neven.
Men randde ons aan. Men dreef al stil langs d' overzij
Des Rijns, langs Duits, de stad, vóór zonneschijn voorbij,
Eer 't iemand werd gewaar. Toen stak men eindlijk over,
Naar 't hoofd van 't leger toe, en ik ontsloop dien roover,
Met dezen Hunschen rok verkleed en onbekend.
De dwingeland verwacht mevrouw nu in zijn tent.

BURGEMEESTER.

Wat raad, om den tyran dien vetten roof t' ontrukken?

AQUILIJN.

Men vang' van Jezus aan, misschien of 't woû gelukken,
Dat alle de gemeent, gescheiden uit haar werk,
Het raadhuis uit zijn ampt, 't gemoed met vasten sterk'
En vierige gebeên. Dat kerken en kapellen
En kloosters 's volks gebeên godvruchtiglijk verzellen,
En, offrende op 't autaar, God klagen haren nood,
Tot redding of tot troost der aangevochte vloot.

ATTILA, JULIAAN.

ATTILA.

Gij hebt die lichte vracht van joffren dan gegrepen?

JULIAAN.

Al nymfen, elk om 't schoonst, en Venus met haar schepen,
God Mars verleende u nooit een vriendelijker buit.
Zoo 't krijgsvolk mocht begaan, elk zocht zijn gading uit.

ATTILA.

Waar raakten ze in uw net zoo reukloos met haar allen?

JULIAAN.

Ontrent daar in den Rijn de Moezel koomt gevallen.

ATTILA.

Zijn 't mans en vrouwen beî?

JULIAAN.

't Zijn joffers, blank en schoon,
De mans meest wapenloos.

ATTILA.

U werd nog spits geboôn?

JULIAAN.

Daar werd noch zwaard noch pijl getrokken noch geschoten.

ATTILA.

Men hoorde een veldgeschrei?

JULIAAN.

Een zang van speelgenooten,
Gelijk of eene bruid van koninklijken stam
Haar lieven bruidegom met vreugd in d' armen kwam;
Hier onder mengde zich de wedergalm der klippen,
Langs d' oevers van den stroom. Op 't roeren van de lippen
Dreef 't water langzaam af, en luisterde naar 't lied,
Waarmeê de maagdenrei Gods roede[1] welkom hiet,
Daar Kristenrijk om schreit. Zij schenen niet gevangen,
Maar, nu in vrijer staat, om 't sterven te verlangen.

ATTILA.

't Is van 't hardnekkig slag, dat naar zijn oudren aardt,
En liever met de borst en boezem loopt in 't zwaard
En 't spits, voor haar geveld, dan ongekwetst daar neffens.
Hoe droeg zich 't hoofd der vlote, als gij die vloot al teffens
Beknelde in uwe fuik, en leidd' van land aan boord?

JULIAAN.

Vergeef me dit vergrijp! 'k Beken 't, ik werd bekoord,
Zoodra ik Ursul zag van verre zich vertogen[2].
Men vraag' niet, hoe 't mij ging, toen ik haar onder oogen
En nader kwam. Zij stond (wat was 't een trotsche stand!)
Op 't voorste schip, en hiel de kruisvaan in de hand,
Gekroond met diamant, en met robijne rozen;
Maar schooner blonken dees, die op haar kaken blozen,
En blaken allerschoonst, wanneer een eerbre schaamt
Het edelste van 't bloed op elke wang verzaamd.
Op haren boezem straalde, en speelde, met zijn vieren,
Een goude kruis, verzet[3] met blaauwe puiksaffieren.
Een welig luchtje speelde, en vloog vast af en aan,
En vulde nu het zeil, en krulde dan de vaan,
Gehecht aan 't standertkruis, daar zij haar troost in stelde.
Dit was al 't wapentuig, de speren die ze velde;
Maar 't oog, een scherper speer, doorpriemde mij mijn hert.
Het purpren kleed, gevoerd met witte armijnen[4], werd
Van dertle windekens bij wijlen opgeheven.
De lelie en de roos van goud, in 't kleed geweven,
Ontstaken t'elkens dan haar luister aan de zon,
Die onderging van spijt, en niet verdragen kon
Den weêrglans van dit licht, 'twelk opging uit den Zuyen,
En brak door nevels heen en oorlogs regenbuyen.
Waar 't eere als schande, ik had den oorleg uit den zin
Gezet, om zoo een puik en schoone vijandin.

ATTILA.

Gij spreekt er af met smaak, en schijnt bijkans t' ontvonken;
Zij waar, met vloot met al, veel nutter straks verzonken,
Dan herwaart aangevoerd; veel nutter straks versmoord.
Waarom hebt gij dit schip niet in den grond geboord?

JULIAAN.

Dat was mij niet geboôn. Mijn last brocht dat niet mede.

ATTILA.

Men breng' haar hier voor mij.

JULIAAN.

Zij komt en maakt zich reede.

---

[1]Voor Neder-Duitschland.

[1]Nam. Attila. — [2]Thans vertoonen. — [3]ingezet, versierd. — [4]hermelijn ('t Fransche hermines).

Ik trad vooruit, en hoop, dat u mijn dienst behaagt.
Daar komen mijn Kornels, en offren u de maagd.

JULIAAN, URSUL, ATTILA.

JULIAAN.

Nu staat ge voor mijn heer, die last gaf u te vangen.

URSUL.

Nooit bleef een vrij gemoed in iemands strikken hangen.

ATTILA.

Die vrijheid mocht u licht ten beste niet vergaan.

URSUL.

Indien ik kwalijk spreek, men wijs mijn feilen aan.

ATTILA.

Men kan hier d' eerste reis met feilen 't lijf verbeuren.

URSUL.

Wie zich onschuldig kent, zal om geen sterven treuren.

ATTILA.

Gij stoft te jong. Zie toe, en sterf niet al te dra.

URSUL.

Zoo 't slibbren van mijn tong uw rechtbijl kwam te na
Of kwetste, ik ben 't bereid met dezen hals te boeten.
Is 't anders, stel me weêr in staat op vrije voeten.

ATTILA.

Wie zijt ge? Van wat land? Hoe jong? Wat jaagt u hier
Met dezen langen sleep? door water en door vier,
En midden door 't gevaar van 't omgewroet Germanje?

URSUL.

Monarch! gij ziet hier 't oor[1] van 't Kaledoonsch Britanje,
Het land van mijn geboorte, indien ik zonder roem
Van mij of iemands eer te mindren, mij dus noem,
Die liever Ursul heet. Mijn oude[2], veertien jaren,
Gevalle Gode alleen. Ik kwam niet hier gevaren,
Noch liet mijn vaderland en vader over zee,
Noch voerde een grooten sleep van eedle maagden meê,
Uit roekeloozen lust, gelijk 't u vreemd mag geven;
Een hooger oorzaak heeft mij tot dees reis gedreven.

ATTILA.

Wat oorzaak drijft u nog zoo verre, en zoo uitheems?

URSUL.

Een prins, een eenig zoon des konings van den Teems,
Nog Heidensch en vervreemd van 't zalig merrekteeken[3],
Al razende van minne en 't minnevier ontsteken,
Hiel bij mijn vader lang door zijn gezanten aan,
En bood me t'elkens trouw. Men bad hem af te staan,
Nadien ik voor had, God te dienen al mijn dagen,
En geensins d' ijdelheid der oogen te behagen;
Maar 't weigren was vergeefs. Hij dreigde, sterk en stijf,
Ons eindlijk met zijn heer te vallen op het lijf,
Door 't prikklen van die hoon. Mijn vader viel verlegen,
En ging 't gewichtig stuk met zinnen overwegen;
Ik ried het huwelijk op voorwaarde aan te gaan,
Nam uitstel drie jaar lang. De prins zou zich beraân
Met Jezus' priesteren, zou 't Heidendom verwerpen,
Al 't geen mijn godsdienst eischt zich laten innescherpen;
De bruigom zou de bruid met een getal van tien,
Van oude en zede als zij, verzorgen en verzien;
Dan elk van 't elleftal met duizend tot haar reyen,
Om 't oor[1] van Deonoot[1] naar Rome te geleyen.
Zoo werd ik met beding verbonden en verknocht.
Zoo won ik tijd, of tijd zijn zin verzetten mocht,
En smoorde in tijds dien krijg, eer 't oorlog werd geboren.
Dit dreef me naar den Rijn. Dit gaf mijn toecht de sporen.
Ik heb aldus verkoeld des jonglings eerste vlam.
Hij trok me te gemoet, en keert waar langs ik kwam.
Veel maagden, op de reis besprenkeld op haar hoofden[5],
Gehoorzaamheid aan God en zijn autaar beloofden;
Gelijk dees brave prins, nu eensgezind als wij,
Om Kristus' wil verzwoer zijn blinde afgoderij.

[1]spruit, telg. — [2]Voor leeftijd; verg. vroeger. — [3]Dat des kruises. — [4]Haar vader; zie boven, bladz. 382a, aant. 5. — [5]Versta: gewijd.

ATTILA.

Zoo roemt ge nog van volk en vorsten te bekeeren?

URSUL.

Ik roem alleen in God, dat hem de menschen eeren.

ATTILA.

Gij voert van land tot land een doodelijke smet.

URSUL.

Een kristelijke lucht, gezond voor 't kwijnend bed.

ATTILA.

Wij weten, hoe gij u te Rome hebt gedragen.

URSUL.

Wij weten, wie u schrijft en aanhitst tot dees lagen.

ATTILA.

Gij stijft d' oproerigheid met dien ontelbren hoop.

URSUL.

Ik stuit het oproer zelf, in 't hardste van zijn loop,
En voê geen leeringen dan die naar vrede smaken.

ATTILA.

Gij poogt het slechte volk uw lastren diets te maken.

URSUL.

Zoo 't lastren is, al 'tgeen men avrechts lastren noemt.

ATTILA.

Met schijn van godsdienst wordt uw ijdle drift verbloemd,
Men mag uw aanhang noch gelooven noch vertrouwen;
Men zorgt, men vreest.

URSUL.

Voor wie? Voor wapenlooze vrouwen?

ATTILA.

Voor maagden zonder macht? Voor mans, beroofd van (zwaard?

Wat vrouwen konnen doen, bleek eertijds aan dien aard
Der Amazonen wel, die, met geweld van scharen,
Europe en Azien zoo verre meester waren,
Bekrijgden elk met meer dan mannelijken stijl,
De borsten zetten af, en beten met de bijl[1]
Den stroom Thermodoön en onzen Tanaïs open,
In 't hart[2]e van den vorst; bedorven 't al met stroopen,
Verstikten 't manbre zaad, eer 't naauw geboren was;
Dat ik van Lemnos zwijg, daar zulk een groote plaâ
Van bloed vergoten werd, door dochter en door moeder,
Verschoonende noch man, noch kind, noch vaâr, noch broe-
Kwam Cyrus, Hercules, en Jazon voor den dag, (der;
Zij tuigden levendig, wat vrouwvolk al vermag!

URSUL.

D' oprechtste godsdienst leert, geen menschen te verkorten
Aan middelen noch eer, veel min hun bloed te storten;
Die leert ons d' overheid, al waar 't een dwingeland,
Te dienen, in al 't geen zich tegens God niet kant.

ATTILA.

Heeft niet uw kruisbanier beoorloogd onze Goden,
En Rome zelf verdrukt?

URSUL.

Een vorst, dien 't werd geboden,
Als 't glinsterende kruis hem in de lucht verscheen.

ATTILA.

Gehoorzame aard, wanneer 't u aan gelegentheên
Noch mangelt! maar zoo ras het tijd is, om te spreken,
Dan krijgt ge last van God, om d' ooren op te steken;
Dan houdt ge woord noch trouw, en zet uw zetel vast.
De wereld overlaân, en van uw juk vermast,
Heeft onder u gestreend, en deerlijk moeten zuchten.
Hoe dik zag d' Ister-[2]stroom ons grijze wichlaars vluchten,
En d' offervinders zelfs, bestorven als de dood,
Met Heiligdom en Goôn geladen in den schoot,
Gevangen en vermoord, na 't ploundren en berooven;
Dat leerde ons nimmermeer uw aanhang te gelooven.
Trawanten! leidt haar weg. Grijpt toe, en doet haar spoên.
'k Zal letten, wat mij staat met dit geslacht te doen.
Onsterflijk aangezicht! ik moet mij toornig veinzen,
Maar Venus uit haar troon ziet Attila's gepeinzen!

[1]hakten, gelijk nog het ijs. — [2]Donau-.

PEI VAN AGRIPPINERS.

ZANG.

Aartspriester! eertijds opgevaren
In 't hemelsch koor, daar macht van Engelen
Haar keelen, onder fluit en snaren,
Met kittelende galmen mengelen;
Daar gij den Vader stelt te vrede,
Met d' allerheiligste offerande,
En al doordringende gebede,
En zet uw bloed voor elk te pande;
Verlosser! ga om hoog te rade,
Verlos dees Maagden uit genade!

TEGENZANG.

Gij weet, hoe u die hitte roostte,
Toen d' Engel, van Gods troon gezonden,
U, aan de Cederbeek, vertroostte,
En balsem goot in zoo veel wonden,
Waar van gij reê de voorsmart voelde,
Toen doodzweet vast in bloed verkeerde,
Het bloed, dat 's afgronds gloed verkoelde,
Nadat gij u aan 't kruis verneêrde.
Verlosser! ga om hoog te rade,
Verlos dees Maagden uit genade!

TOEZANG.

't Getal der martelaren,
Na zoo veel marteljaren,
Is moogelijk nog niet vol!
Vergaan dees Maagden t' zamen,
Zoo staan met rood haar namen
In Jezus' martelrol.

TWEEDE BEDRIJF.

ATHILA. BEREMOND.

ATTILA

Zoo Venus, 't Hemelsch moê, uit lust om aangebeden
Te werden hier beneên, met menschelijke leden
Haar godheid nooit bedekte, of eenig sterflijk volk
Verscheen; gelijk de zon, met eene dunne wolk
Betrokken, somtijds zich vertoont voor 's menschen oogen,
Opdat ze haren glans en schijn verdragen mogen;
Zoo doet zij 't nu, en treedt vermomd het aardrijk in,
En komt voor mij, in schijn der schoone vijandin;
Een licht zoo schoon, als ooit op d' aarde blonk van boven,
Om al wat naar de kroon der schoonheid steekt, te doven.
O aangebeden Zon! hoe helder ging de dag
In mijnen boezem op, zoodra als ik u zag!
Hoe smolt erfvijandschap en onverzoenbre veede[1],
Die ons verplicht, met onherroepelijken eede,
Te vloeken 't Kristenbloed, en nimmer openbaar
Noch heimlijk, in verbond te treên met hun autaar.
Dit hart, dat gistren nog verbitterd deze wallen
Bestormde, is mij met zwaard en beukelaar ontvallen,
Voor 't hemelsch aangezicht der goddelijke maagd;
Om wie mij liever vreê dan oorelog behaagt;
Gelijk God Mars, die wij met menschenoffers eeren,
Weleer, om zijn Godin[2], zich somtijds niet woû keeren
Aan veldslag noch beleg, maar smeet de wapens neêr,
En maakte zijn vriendin voogdes van zijn geweer.
Nu ga ik langer niet met oorelogsgedachten
Meer zwanger, noch leg toe op 't vullen van stadsgrachten,
Op 't rammen van den muur, of torens dik gemetst[3],
Noch kwets geen vijands borst; maar voel mijn borst gekwetst,

[1]twist; zoo verbeterde reeds Van Lennep te recht het bedorven vrede. — [2]Venus. — [3]Thans gemetseld.

En doodelijk gewond van d' aangename bogen[1],
Waar mede dees Diaan de zielen door haar oogen
Zoo treft, dat kunst noch kruid die wonden heelen kan.
Wat suf ik voor dees stad! Men vlie, men trekke er van.
Het Maagdenleger houdt het mannenheer belegen.
Al wat ik zie, de krijg en 't krijgsvolk, staat me tegen.
Mijn kwijnende gemoed, verwonnen van de Min,
Geeft zich gewillig op aan deze koningin.
Zij bindt me met een snoer, gevlochten van haar vlechten,
En voert me zoo in stad: ik geef het zonder vechten.

BEREMOND.

Hoe nu? Gelijkt die stem naar Nimrods grooten neef[2],
Gods roede, die den schrik in alle vorsten dreef,
En om Europa niet alleene koomt krakeelen,
Maar eischt de wereld nog twee overige deelen,
Door 't heilig oorlogsrecht van Mars' beloofde kling,
Die hij, van Mavors zelf, tot dit gebruik ontving.
Wat schutter schiet een pijl, 't en zij uit uwe kokers?
Is d' aarde uw aambeeld, zijn uw vuisten niet de mokers,
Die 't al vermorselen en brijzelen, als glas?
Wat meeren overstapt ge niet, gelijk een plas?
Men hoorde Illyricum verwonnen deerlijk schreyen,
De Thrax, en Macedoon, en Myzie, en Achayen.
Al wat aan deze zij van d' Alpes[3] akkers bouwt,
In dal of op gebergt, zijn eige kracht mistrouwt.
Gij hebt Hesperien en Gallien doen rooken,
Den Donau en den Rijn de horens knap gebroken,
En maaide met uw zeis[4], met éénen slag, een veer,
Al wat er 't hoofd opsteekt aan 't Adriatisch meer.
Zou zulk een God zich aan een wasse pop vergapen,
En reukloos zijn fortuin in haren schoot verslapen?
De Goden hoeden ons voor zulk een lasterstuk!

ATTILA.

Alcides zelf droeg wel het zachte minnejuk,
Lei leeuwshuid af en kuischheden[5],
En stond naar joffrenguust met vleyende gebeden.
De boog wil in den krijg niet staâg gespannen staan.

BEREMOND.

Het minnen is in 't eind hem jammerlijk vergaan,
Toen hij van Dianier[6] onwetend werd vergeven,
Door 't offerhemd, met gift van Nessus bloed bewreven.
De wellust heeft gevaar en duizend zorgen in.
Het zwaard des krijgs verroest bij 't wapenluig van min.

ATTILA.

Och, Beremond! mijn oog zou al te deerlijk dolen,
Indien t meer schoonheid zag in Keulens gloênde kolen,
Dan in de kolen, die in Ursuls aanschijn staan;
Indien het zwijmen van dees stad, dees halve maan
Besprengeid van den Rijn, meer lofs werd toegeschreven
Van mij, dan 'tgeen men ziet in Ursuls aanschijn leven.
Zij mengt eerbiedigheid met een vrijpostigheid,
Het vriendelijk gelaat verzelt de majesteit.
Al doolde ze onbekend, nog zou men zien en hooren,
Dat dees van konings bloed en stam most zijn geboren.
Men wensch' die vrouw gelak, die haar ter wereld bracht,
En 't schip dat herwaart dreef met zoo een schat bevracht.
Z' ontschuldigde zich zelf, toen d' oogen mij bekoorden,
Of zij mijn majesteit onwetende met woorden
Gewond had; ja, voorwaar wel doodelijk gewond,
Met die begaafde tong, met dien koralen mond!
Die Meeremin woû juist dees oevers niet vermijen,
Om mij, op 't vasteland, dees schipbreuk te doen lijen.

BEREMOND.

Ik moet, o vorst! met u bekennen, dat die geen,
Die Ursul zonder min aanschouwt, een marmersteen
Of harde rots gelijkt, uit Kaukasus gehouwen,
Dan eenig mensch, dien wij rechtschapenheid vertrouwen.
Waar vindt men in al 't heer zoo stout een oorlogsman,

[1]Voor pijlen. — [2]Voor nazaat. — [3]Anders Alpen. [4]zeisen, zeis. — [5]Thans schoonheden. — [6]Eig. Dejanera.

Die koel en liefdeloos dat aanschijn aanzien kan?
Hoewel ze, door den draug der krijgsliên, ingetogen
En schaamrood henen treedt, met neêrgeslagen oogen,
Den dartlen straf ontmoet, den zedige beleefd,
En niemands vlam noch vier het minste voedsel geeft.
Maar evenwel een held, ten schepter opgewassen
En 's werelds heerschappij, zou 't al te kwalijk passen
Te slibbren in het veld, en buiten 's oorlogs baan,
Tot argernis des volks, dien onweg in te slaan.
Gij zijt in 't Scythisch heer van kindsbeen opgetogen,
Hebt uit uw voêsters borst dien strijdbren aard gezogen;
Een beukbaar was uw wieg, de kille stroom uw bad,
Geweer uw poppetuig en eerste kinderschat;
Voortaan het ridderspel, een welig paard te temmen,
Den Donau op zijn smalst, dan wijder, overzwemmen,
En leeren hitte en koû verduren zonder pijn.
Uw zwangre moeder zag, hoe i- mand, in den schijn
Van Mars, haar vrucht het zwaard kwam binden op de zijde,
En u tot zijn autaar, van uw geboorte af, wijdde.
O onverwinbre vorst! bedenk eens, wie gij zijt,
Wat ampt gij nu bekleedt! Noch[1] laat ons dit verwijt
Niet snijden in het hart, dat Attila, aan 't suffen,
Zich van een Kristo non in 't bedde laat verbluffen!

ATTILA.

Och, offervinder! 't oor is voor die rede doof.

BEREMOND.

Bega geen legerschand' noch brandmerk 't Hunsch geloof.

ATTILA.

't Geloof moet in een vorst wat dulden en gehengen.

BEREMOND.

Hij mag zich in geen echt met heilloos bloed vermengen.

ATTILA.

Zij zal door hooger hoop zich voegen naar ons wet.

BEREMOND.

Hardnekkige aard volhardt in d' aangebore smet.

ATTILA.

Ik wacht haar vast. Misschien laat zij haar dwaling varen.
Daar koomt ze. Kwijt uw ziel, of gij haar kunt herbaren,
Terwijl ik spreken ga mijn maarschalk Juliaan.
De Goden laten dit naar mijnen wensch vergaan!

BEREMOND, URSUL.

BEREMOND.

Doorluchtigste vorstin! de vorst heeft mij geboden,
U ten autaar van Mars, uit zijnen naam, te nooden,
Door deernis met uw vloot en maagdelijken stoet.
Nu kunt ge, wilt ge nog, het koninklijk gemoed
Verzachtende, zoo veel gebocide zielen slaken,
Door één's het outerbeeld met wierook te genaken.
Bera u kort, dewijl de krijg geen uitstel lijdt.

URSUL.

Hetzij gij wichelaar of offervinder zijt,
Wat vergt ge mij 'tgeen strijdt met ons gewone zede?
Ik heb mij al beraân, en ben in God tevrede.

BEREMOND.

Tevrede? Weet ge niet, wiens Goden gij bestrijdt?

URSUL.

Uw Afgoôn, ik beken 't.

BEREMOND.

Zoo gaat ge 't leven kwijt,
't En zij gij Kristus' naam verzweert voortaan te noemen,
En eert die rechte Goôn, waarop wij Hunnen roemen.

URSUL.

Wij roemen éénen God, die alles heeft gebouwd.

BEREMOND.

Dien blooten, dooden God, gehecht aan 't schendig hout?

URSUL.

Dien ook, die alle macht door 't sterven heeft verworven.

BEREMOND.

Der Scythen Goôn zijn nooit begraven noch gestorven.

[1]Lat. (gelijk-meer bij Vondel) voor ook niet.

URSUL.

't En waar misschien Jupijn, wiens grafsteê Kreten eert.

BEREMOND.

Jupijn met Mars om hoog alle andre Goôn regeert.

URSUL.

Neen, Kristus heerscht om hoog met zijnen lieven Vader.

BEREMOND.

Wiens eenige afkomst werd verkocht door dien verrader?

URSUL.

Een Vader, die ons vrijdt door dit verkochte goed.

BEREMOND.

Door 't storten van zijn kinds onnoozel hartebloed?
Hoe kan een vaders hart zijn afkomst zoo vergeten?

URSUL.

Hoe kan Saturnus zelf zijn eige vruchten eten?

BEREMOND.

Wie droeg 't begraven kind, herlevende in Gods schoot?

URSUL.

Wie voerde uw Hercules ten hemel, na zijn dood?

BEREMOND.

Uw rot verslindt, en snijdt het menschenvleesch aan deelen.

URSUL.

Neen, gij, na 't moorden, stroopt uw vijands bekkeneelen
De huid al warm van 't been, vergulдt die tot een kop,
Verzwelgt het lauwe bloed, verkropt uw helschen krop
Met vrouweborsten, zoet van smaak, met mannespieren;
Min redelijk dan zelfs de wilde woeste dieren,
En 't al verslindend woud, dat nooit at zijns gelijk.

BEREMOND.

Wij Scythen offren Mars slechts vijanden van 't rijk,
Die zich aan onze Goôn en koningen vertasten[1].

URSUL.

Uw Tauren[2] offeren Diaan d' uitheemsche gasten,
En paayen de Godin met lillende ingewand,
Van menschen zonder schuld, een gruwzame offerand.
Ik zwijg van kindervier, van die, om scheel[3] van Goden
Vol haats, den nagebuur ter offermaaltijd nooden,
Op kruisweg en bij kerk, vol galms van pijp en zang,
En harden 't, nacht en dag, wel zeven etmaal lang.
Met nuchtren zinnen dan, na 't huppelen en dansen,
Malkandren onderling, bij tafelen en kransen,
Gezeten in den baard[4], een ieder vuist[5] een klaauw
Vol oogen en vol bloeds, en, na dien moord, al raauw
Den doode nagebuur half levende opgegeten,
Kwansuis de Godheid smaakt die kostelijke beten.
Zoo voedt het Heidendom een eeuwig moordkrakeel;
Zoo maakt het van de kerk een schriklijk moordtooneel.

BEREMOND.

Uw priesters paayen God nog daaglijks op d' autaren
Met been, en brein, en bloed, waarin de zielen waren;
Een lekkre spijs, een drank, die boven nektar smaakt.
Wie 't Hunsch geslacht dan scheldt, en menschenеters maakt,
Gelijk 't gerucht nu loopt, die maakt hen nog wat beters
Dan 't Kristen volk, met recht gescholden Kristeneters.

URSUL.

Ons priesters luisteren naar geen versierden[6] vond,
Maar naar d' onfeilbre stem, 't Orakel van Gods mond,
Naar Jezus, 's Hemels tolk, d' almachtige en alwijze,
Die, onder schijn van weite[7] en wijndruif, tot een spijze
En drank, zijn lijf en bloed des nachts gaf, aan den disch,
Zijn' jongren. Heidensch brêin, dat Gods geheimenis
Noch mond gelooft, durf bits ons Kristeneters noemen,
Om met die lastering zijn moordlust te verbloemen;

[1]Anders vergrijpen. — [2]Versta: Scythische bewoners van Tauris. — [3]verschil. — [4]Anders in 't haar. [5]Versta: iedre, elke vuist; liever dan (met Van Lennep) hier een werkwoord vuisten te willen vinden. — [6]verdichten. — [7]Versta· weiten-brood.

Maar zoo door ons aantaar des hoogsten eer verkort,
Of eenig mensch, aan lijf of lid, beleedigd wordt,
Zoo ruim ik 't veld van zelf, en geef u dit gewonnen.

BEREMOND.

Bij u verheft men hoog de zuiverheid der nonnen
En echteloozen staat, met hoop van dubbel heil;
Daar midlerwijl de faam geen ander volk zoo geil
Noch hitsig scheldt dan[1] dit, 'twelk, op de vont[2] geteekend[3],
Zelf overspel geen schand, noch bloedschand schennis rekent;
'tWelk, onder schijn, dat elk de Godheid offer brengt,
De lampen dompt, terstond in 't honderd zich vermengt,
En acht gecoreloofd een blinde en donkre schennis.

URSUL. (nis

Een maagd aan God verloofd, als ik, heeft gansch geen ken-
Aan zulk een vreemde taal, die gijliên best verstaat.
Dit weet ik: waar een Hun of God zijn klaauwen slaat,
Al rookende van moord, daar blijft niets ongeschonden.
Hun dartle moedwil staat aan kerk noch koor gebonden;
De wijde wereld waagt van 't jofferen-geschreeuw.
En wat mijn heer belangt, des winters viel nooit sneeuw
Zoo zuiver, uit de lucht, op uw Rifeesche bergen,
Als Ursuls maagden zijn, die sneeuw en hagel tergen.

BEREMOND.

Beleefde maagd! gij strekt u zelve een lastig juk;
Gelukkig stond uw staat, begreept gij uw geluk.

URSUL.

Ontdekt me mijn geluk, waar in het zij gelegen.

BEREMOND.

In 't hart van Attila, tot Ursuls hart genegen;
Val Mars terstond te voet, uw dooden Ongod af,
Verbidt dees bange stad van haar bedreigde straf,
Bescherm uw eigen lijf, met eenen d' andre troepen,
Aanvaardt des werelds kroon; gij wordt er toe geroepen.
Britanje waar te kleen voor zulk een groote ziel,
Op wie het keurig oog des grootsten konings viel.
Al 't leger offert u zijn beukelaars en speren,
Gij kunt dit oorlogsspel in bruiloftsspel verkeeren.
Hoe beurt uw eiland dan ten Hemel zijnen kop!
Hoe baalt dit huwelijk uw stam zoo hoog in top,
Nu gij op 's vorsten troon zoo trotsch te prijk gaat zitten,
En paart de wapenen der Hunnen met uw Britten.
De heerelijkste kroon bestraalt alreê uw hoofd.

URSUL.

Uw aanzoek koomt te spa bij een aan God verloofd;
Ik heb een bruidegom, een eenig zoon, verkoren,
Den schoonsten, die nog ooit van vrouwen werd geboren;
Den machtigsten, die ooit een konings troon bezat;
Den rijksten, die ooit roemde op onuitputbren schat;
Den goedertierensten, die iemand viel genadig,
Getrouw in zijn belofte, in liefde en min gestadig;
Dat 's Jezus, dien ik min, en voor wiens kroon ik strij.

BEREMOND.

Hier koomt alweêr een vlaag, de zelve razerij.
Ontstelde harsens! och, hoe zal ik u genezen?
Versmaadt gij Attila? Wie kan toch grooter wezen?
't Gestarrent suizebolt, het aardrijk beeft voor hem.
De baren van de zee gaan glippen voor zijn stem.
Zijn schepters reiken, van Mæotische moerassen,
Tot aan de golven toe, die Atlas voeten wasschen;
In 't Noorden hij den kop des ijsbeers stukken slaat,
In 't Oosten deist voor hem de schuimenden Eufraat,
In 't Zuiden zweeten Nijl en strand der Africanen; –
Versmaadt ge 't godlijk hoofd van zoo veel onderdanen?

URSUL.

'k Versma dat gruwlijk hoofd, dien borsteligen baard,
Dien platten neus, 't gezicht, dat ongediert vervaart,
Dien muil, die Jezus' bloed verzwolg met dronke togen.
De tyranny ziet hem ten norsche en dwalende oogen
En aanzicht uit. 'k Versma dat zwijnshaar van dien Scijth,
Daar d' aardboôm niet alleen, maar God omhoog van lijdt,
't Onnoozel zoglam zal met wreede wolven paren,
De bloode tortelduif in 't arendsnest vergâren,
Het kieken en de vos gaan treên in één gespan,
Eer ik Gods trouw verzaak, om zulk een aartstyran.

BEREMOND.

Zoo u de veldheer niet gedreigd had, heet van tooren,
Toen gij hem flus begroette en eer beweest, mijn ooren
Die zouden ongebelgd niet hooren zulk een smaad,
Dien grootvorst aangedaan, die naar uw huwlijk staat.
Vorstinnen weten, hoe men koningen bejegent,
En wat haar past, die min met kronen zijn gezegend;
Dies bid ik, toom uw moed, gesteurde koningin!
Aanvaard dit wierookvat, het pand van 's konings min.
Vergun mij toch dees eer, dat ik uw ziele redde,
Uw lijf met een, en leî zoo schoon een bruid te bedde.
Vat aan dit wierookvat, en nader het autaar,
Een toevlucht en een wijk in 't uiterste gevaar.

URSUL.

Vergeef het mij, o God! ik heb dees reine handen
Besmet, door wierookreuk voor afgod Mars te branden;
Ben ik van wichelaars verraden en verrast,
Heb ik mij schandelijk bezoedeld en vertast,
Daar leît het godloos vat, gebrijzeld en gebroken.
Genade, o God! indien ik 't offer heb geroken.
Mijn bruîgom! heb ik ook, op dit afgodisch feest,
Door 't wierookvat verzaakt den trouwring van uw geest?
Wat Rijn, wat stroom, wat meer, wat grondelooze plassen
Vermogen lijf en ziel van deze vlek te wasschen?
Messias! slaapt ge nu? en vaart ge niet beneên?
Gij hebt weleer de slang den nek en kop vertreên;
Vertreê dit loos serpent, dat, door vervloekte wetten,
Uw kuische zielen durft bezoedlen en besmetten.

BEREMOND.

O vader Mars, Jupijn, Merkuur, en Hercles! ziet,
Wat durft dit heilloos zaad, wat gruwlen doet het niet!
Verdadigt, het is tijd, uw heilige offerdissehen,
Uw beelden, tempelen, uw zielgeheimenissen,
En d' offervaten, uw autaren toegewijd!
O Goden! toont, dat gij geen blinde Goden zijt,
Gelijk d' ervijanden, die uwen dienst verzwoeren,
Dit daaglijks in den mond en op de tonge voeren.
Gekwetste Goden! toont, dat gij uw haters haat,
En die uw Godheid schendt, niet ongeschonden laat!

ATTILA, BEREMOND, JULIAAN.

ATTILA.

Hoe roept ge zoo verbaasd? Begint ze niet te wijken?

BEREMOND.

Daar vlucht dat helsch gedrocht; dat heuen gaat ze strijken!
Men volg' haar na. Men straf dit lasterlijk bedrijf.
Moet onz' godvruchtigheid dit lijden van een wijf?
Van een die achter land[1] de landen gaat beroeren,
En op haar zijde trekt al wat zij aan kan snoeren?
Dit wierookvat getuigt van haren overmoed;
Daar leît het neêrgesmakt, getrappeld met den voet,
Geborsten en geblutst[2], in steê van aangebeden;
Gods wierook hier en daar in slijk en stank vertreden,
In 't aangezicht van 't beeld, van onzen vader Mars.
Gij ziet dit beeld gekeerd. De God ziet overdwars.
Hij heeft het gruwelstuk alreê den nek geboden.
Rechtvaardigste, waak op! verdadig 't recht der Goden!

ATTILA.

Hebt gij haar niet verzet, en gaf ze niet wat bots?

BEREMOND.

Zij luisterde naar mij, gelijk een doove rots
Naar 't ruischen van de zee. Wie zag ooit iet verkeerders?
Zij luisterde, gelijk naar 't prevlen des bezweerders

---

[1]Thans als. — [2]doopvont. — [3]Met het kruisteeken namelijk.

[1]langs den weg. — [2]gedeukt.

De slang, die met den staart zorgvu'dig d' ooren stopt.
Z' is, tot de keel toe, dicht van Kristus' lucht gepropt,
In dwaling opgegroeid. Zij schuwt gezonde spijzen
Als doodelijk vergif, en spreekt er van met ijzen[1].

ATTILA.

Een jong scholier hoeft tijd, en klimt van trap tot trap.

BEREMOND.

De kruik houdt allerlangst den reuk van 't eerste sap.
De puimsteen brijzelt eer den diamant tot mortel,
Dan gij dit steeklig zaad, dit onkruid, met den wortel
Geheel en al verdelgd. De boosheid hecht te vast,
Die in gebeente en merg van jongs op groeit en wast.
Dit wulpsche brein durft stout dien grijzen baard bedillen.
Die haar verzetten wil, zal tijd en arbeid spillen.

ATTILA.

Mijn Venus, mijn Godes! benijdt ge Adoon uw min?

BEREMOND.

Misschien tot uw geluk. Wie zijn doodvijandin
Het bed vertrouwt, behoeft gewisse en vaste borge,
Dat zij, als Belus' zaad[2], hem prieme noch verworge,
Die, dronken van den most, in haren armen slaapt.
't Antaarboek[3] van dit rot verhaalt een stuk dat gaapt,
En slaat op deze zaak; men mag het overwegen:
't Assyrisch leger hiel een Joodsche stad belegen;
Een uitgemaakte[4] vreeuw komt listig uit in 't end
Naar 't leger, en bekoort den veldheer in zijn tent,
Die luttel docht, dat zich 't Hebreeuwsche volk woû wreken;
Zij munt in schoonheid uit, z' is prachtig uitgestreken
Met perlen en gesteent. Een aangename geur
Van myrrhe rickt het haar en alle leden deur[5].
Hij, moê gedanst en heet, verwacht zijn lief in 't bedde.
Die schalke, opdat ze zich en hare burgers redde,
Na 't samlen, grijpt in 't eind, zoo schelmsch als onvervaard,
Daar Holofernes renkt, met d' eene hand het zwaard,
Dat aan de bedstê hangt, met d' ander hand de lokken,
En houwt hem 't hoofd van 't lijf, en zoo naar stad getrok-
Met dezen vetten roof; die 's morgens, als het daagt, (ken,
Ten muren af, den schrik in 't gansche leger jaagt,
En 't heer verstrooit. Geloof, dit zijn van haar gezellen.
Zij vlammen op de muis en vale muizevellen:
Zoo schelden zij den Hun, om zijn gewone dracht.
Wie weet wat deze vloot u brouwen wil bij nacht?
In wat verstand zij staan met dees benepe wallen?
Hoe 't zij, dit Maagdenheer mij geenszins kan bevallen.
Trok vrouwvolk ooit met mans zoo sterk op legers aan?
Dees Ursul spelt me krijg, met haar gekruiste vaan.
Waak op, eer zij uw tent gewapend overrompelen.

JULIAAN.

't Is overwegens waard. De hopliên mogen momplen,
Dat Attila niet meer in 's oorlogs renbaan loopt,
Noch 't brieschend paard van Mars met scharpe sporen
De laffe soudenier, getreên in 's meesters stappen, (noopt.
Zal, sluimrende op de wacht, van dag tot dag verslappen,
De Keulsche burgerij herscheppen aâm en moed;
De koning zie wel toe, en ramme een vasten voet.

ATTILA.

Mijn hart gevoelt de liefde en oorbaar[6] t' zamen strijen.
Besluit gij met u beide. Ik laat u twee betijen[7].
Beraamt ge, dat men geen van 't Maagdenleger spaar,
Zoo wil ik dat men nog de koningin bewaar.

REI.

Ie. ZANG.

O Agrippine! 't hoofd der Belgen,
En alleroudste stad na Trier,
Daar Ubien[8] met Roomsche[9] telgen
Gevlochten werden, toen ze hier
Gejaagd, den Rijnstroom overvoeren,
Om woest geweld te wederstaan,
En, voor Vipsaan[1], uw vader, zwoeren
August, zijn schoonvaâr, onderdaan
Te blijven, als zij Cæzar deden; –
Gij, Rijnstad! zijt, gelijk een klip,
Veel stormen moedig doorgestreden
Van ouds, en lang eer Mark Agrip[1]
(Spijt Maas en Moezel, uw geburen)
Leî d' eersten grondsteen van uw muren.

Ie. TEGENZANG.

Gij werdt naamhaftiger door zijne
Doorluchtigheid, en dankt hem nog;
Gij baarde uw voêster Agrippijne[2],
Gekoesterd met uw druivezog;
Gewiegd op 't ruischen uwer beke;
Dies zij u haren naam vereert,
En, trots al d' omgelege streken,
Met eenen bouwtroep u vermeert.
Toen scheen, door 't steigren uwer wallen,
Al wat den Rijn, uw stroom, bevocht,
Een nieuwe schrik op 't hart te vallen;
Gij werd begroet en aangezocht.
Al die naar Tibers[3] vriendschap stonden,
Gezanten aan uw vaders[4] zonden.

IIe. ZANG.

Gij waart van aanvang Rome in zeden
En straten en gebouw gelijk;
Gij hadt uw Capitool, betreden
Van Raad en Ridder, strekte een wijk
Den bangen balling met uw grachten;
Trajaan ontving hier kroon en staf,
En gij uw driemaal vijf geslachten,
Die hij u met veel vrijdoms gaf,
Om op het burgerlijk te passen,
En raad en oorlog te bekleên.
Dees adel, sedert aangewassen,
Gaat moedig op zijn schilden treên,
Verdiend door prijs, in krijg gestreken
Of steekspel, daar ze niemand weken.

IIe. TEGENZANG.

Maar uwe glorie ging veel verder,
Dan d' eer van 't keizerlijk verbond,
Toen d' eerste apostel en aartsherder[5]
U zijn scholier Materren[6] zond,
En uwe burgers, tam als schapen,
Gebogen voor 's aartsbisschops staf,
Hem offeren geweer en wapen,
En, zwerende Teutates[7] af
Ook Hesus[7] gruwelijke autaren,
Gekristend[8] werden op hun hoofd,
En stonden sedert, als pylaren,
Van kerk of godsdienst nooit beroofd,
Gelijk veel omgelege landen,
Hersmet door bloedige offeranden.

IIIe. ZANG.

Gij volgt der wijze vadren regel;
De sleutelдrager, Gods poortier[9],
Bewaakt uw poort, bewaart uw zegel,
Aan parkement of op papier;
Gij zelf der heiligen gebeenten,
En 't overschot des martelaars,

[1]Voor eizen; zie vroeger. — [2]Ninus, door Semiramis omgebracht. — [3]kerkeboek. — [4]uitgegeven voor. [5]door. — [6]nut, belang. — [7]begaan; verg. vroeger. — [8]Germaansche volksstam. — [9]Romeinsche.

[1]Marcus Vipsanius Agrippa. — [2]Agrippa's dochter en moeder van Nero. — [3]Versta: Rome's. — [4]Versta: burgervaders, overheid. — [5]Petrus. — [6]Maternus; zie boven, bladz. 381a, aant. 7. — [7]Gallische afgoden. — [8]Onder het teeken des kruises gedoopt. — [9]Sint Picter.

In goud, en zilver, en gesteenten,
Verlicht van lamp en wassekaars.
Gij eert de Mauren en Thebanen[1],
Die 't veld bebloedden, om de stad,
En streên met omgekeerde vanen,
In 't perk, daar Jezus voor hen trad.
Kapellen, cellen, kloosters, kerken
U, meer dan muur of torens, sterken.

IIIe. TEGENZANG.

Benijde stad! waartoe geboorte
En aanwas van uw ouden wal
Geroemd? Nadien men, voor uw poorte,
Vast dreigt dit ellefduizendtal
En u, met fakklen, zwaarden, koorden;
Nu 's oorlogs onweêr eislijk raast,
En schriklijk buldert uit den Noorden,
En in den brand der huizen blaast.
Wat baten u de grijze haren,
Wat baat der mannen arrebeid,
Wat kerken, kloosters, of autaren,
Indien een Hun, Gods vijand, zeît,
Als 't licht uw smookend puin beschijne:
„Op deze plaats stond Agrippijne!"

DERDE BEDRIJF.

BURGEMEESTERS. AQUILIJN. REI VAN AGRIPPINERS.

BURGEMEESTER.

Klim zacht, vermoeide vorst! geef mij uw rechte hand.
Nu zet u hier. Dees trans heeft over 't platte land
Zijn uitzicht. Ik verneem alreê des konings tenten.
Ik zie het Maagdenheer, verdeelt aan regementen,
Als in slagorden staan.

AQUILIJN.

O Jezus! troost uw volk.

Waar staan ze?

BURGEMEESTER.

Naar den Rijn.

AQUILIJN.

Beneên die heldre wolk?

BURGEMEESTER.

Al recht.

AQUILIJN.

Getrouwe God! hoe kunt ge dit verdragen?

BURGEMEESTER.

De vijand heeft een zeisenwapenburg geslagen
Naar stad toe, als een wal, die stoot haar voor de borst;
Het voetvolk van weêrzij, gelijk een ijzre korst,
Bedekt de lendenen. De ruiter, op de hielen
Van achter, kleedt den rug van dees gedoemde zielen.

AQUILIJN.

Zoo ziet men voor de bank een stomme kudde staan,
Terwijl de slager zich gereed maakt, om te slaan,
En mes en reedschap[2] slijpt.

BURGEMEESTER.

Wat middel om beschermen?
Wat raad? Men hoort de stad en alle dochters kermen,
Van torens, muur, en poort. Het grimmelt er van liên.
De daken zitten zwart, om 't schouwspel aan te zien,
Zoo verre d' oogstraal reikt door eenen nevel tranen.
Hoe stillen wij 't gekrijt van zoo veel onderdanen?
Men wringt de handen vast met jammerlijk misbaar.
Men krabt den boezem op. De handen gaan in 't haar.
Men kan het volk van wal noch steile torens weren.
Dit kermen moeht ten leste in oproer wel verkeeren.
D' oploopende gemeent vervloekt de hoofden vast.
't En zij men middel raam, ik zie de stad in last.

[1]Mauritius en het zoogenoemde Thebaansche legioen. — [2]gereedschap.

AQUILIJN.

Toen dit verwaten hoofd gereed stond met zijn scharen,
Om datelijk, daar Paauw en Mincius[1] vergâren,
Te zetten over stroom, recht toe naar Vatikaan
En 't heilig Capitool, zat elk om 't zeerst belaân.
Geheel Italiën, verlaten en verlegen,
Zag deerlijk uit om troost; maar alle harten zegen,
Behalven 't leeuwenhart van Leo[2], die den stok
En vlegel van Gods stoel groothartig tegens trok,
Met zijn gekruisten staf, gehuld met myterstralen,
Gevolgd van bisschoppen en pracht van kardinalen[3],
En schutte[4] op zijnen staf dien vreeselijken slag, (zag.
Ja, brocht den schrik in 't hart, dat God noch mensch ont-
'k Voel Leo's ijver brand in mijn gemoed verwekken;
Men laat' me slechts begaan, ik wil hem tegens-trekken,
Zoo datelijk. 't Is tijd. Men laat' me slechts begaan.
Ik wil met mijn gezicht dien Bazilisk verslaan!

BURGEMEESTER.

De kudde geeft zoo licht den herder niet ten besten.

AQUILIJN.

Kwam Aniaan[5] niet weêr behouden in zijn vesten?
Scholt hij dien heremiet dat dreigement niet kwijt?
Heeft Lupus[6] zoo zijn stad, zijn schaapskooi, niet bevrijd?

REI.

Verlaat de herder ons, de kudde zal verstrooyen[7].

BURGEMEESTER.

Die bloedmuil zwoer met tak en wortel uit te rooyen,
En met zijn winterbijl te slechten, vlak als slijk,
Dit „doornen-bosch," hetwelk den Roomschen tot een wijk
En oorlogszetel strekt. Hij schelt een bosch van doornen
Dees stad, omdat ze draagt een kroon van spitsche toornen,
Op haar gezalfde kruin. Zij dreigen ze al gelijk,
Om haar getrouwigheid aan Rome en 't Roomsche rijk,
Welks macht de Noorman zwoer te kneuzen en verdelgen.

AQUILIJN.

Ik kan 't in eeuwigheid verduwen noch verzwelgen,
Zoo koel, zoo schandelijk, en zonder weêr te biên,
Met goeden oogen dus dit treurspel aan te zien.
Een ieder volg' zijn zin: ik wil mij zelven kwijten.

BURGEMEESTER.

Men zal me nimmermeer flaauwhartigheid verwijten.
Zoo wil ik liever zelf ('t is tijd, om 't werk te spoên)
Met al ons ridderschap, een sterken uitval doen,
En, midden in den drang, met al dees maagden sterven;
Zoo blijkt het nog, dat wij noch hart noch ijver derven.

REI.

Zoo waar de burgerij een lichaam zonder hoofd!
Wij zijn nog niet geheel van ons verstand beroofd,
De burgers zullen u dat nimmermeer vergunnen.

AQUILIJN.

Wij moeten gaan, en doen al t' zamen wat we kunnen.
Dit schichtig[8] stuk vereischt een kort en snel beraad.
Stijgt af met mij, ik hoor al weêr gerucht op straat.

JULIAAN, ATTILA, BEREMOND.

JULIAAN.

Ik heb, om vader Mars met heilloos bloed te zoenen,
De maagdevloot gedeeld in ellef legioenen,
Omringd met ruiterij en voetvolk, in 't gezicht
Der stad, die vol geschreis genade zingt, en zwicht.
Men wacht op uw bevel, om straks dien roof te slachten.

ATTILA.

Men dient, om Ursuls wil, een dag of twee te wachten.

JULIAAN.

De nood verbiedt het u. Het krijgsvolk staat en vlamt
Op dit bekoorlijk slag. Het krijgsvolk raast, vergramd,

[1]Versta: de Po en Mincio, in Lombardijen. — [2]Paus Leo I. — [3]Zie boven, bl. 381b, aant. [2]. — [4]afweerde. [5]Bisschop van Orleans, toen Attila het belegerde. — [6]Bisschop van Troyes. — [7]verstrooid raken, zich verstrooyen. — [8]haastig.

Dat 's konings oogen vast naar Ursuls oogen draayen,
En zij van 's oorlogs oegst geen minnevruchten maayen.
Indien ge 't recht vertrekt[1], dit heer van wachten moê,
Van geilheid aangepord, tast lichtlijk daatlijk toe.
Gij zult de dapperheid de zenuwen afsnijen,
En langer niet met Mars, maar onder Venus strijen,
Met eenen laffen hoop. Der joffren vleyerij
Zal 't leger om doen slaan, en trekken op haar zij.

ATTILA.

Och, Juliaan! de Min verbiedt dit bloed te storten.

BEREMOND.

Gij zult der Goden, ook uw eigen eer verkorten.
Waar suft nu Attila, die, met gelaarsden voet
Eens stampende, van schrik den aardboôm davren doet?
Zijt gij 't niet, in wiens deugd wij Scythen zijn gehouden[2]?
Die 's grooten Cæzars stoel zijn moedwil hebt vergouden[3],
En doen bekennen, dat al 't Noorden roemen mag,
Hoe Rome niet meer zij onwinbaar, als het plag?
Ik wou den koning wel ('t belief hem op te merken)
Met een niet veer gezocht en levend voorbeeld sterken:
Uw voorzaat[4] zelf, die zege op 't godloos bloed bevocht,
Werd uit den joffrenroof de bloem daar uit gezocht, (nen
Een schoone maagd vereerd. Die krijgsheld, zoet op 't min-
Docht langer om geen kroon, maar slechts om 't hart te win-
Van 't allergoêlijkst[5] beeld, dat in zijn harte lag. (nen
Een vorst, die 't al gebood, een boel[6] naar d' oogen zag,
Werd slaaf van zijn slavin. Zij bond het zwaard in schede,
Met vlechten van haar haar, en ooreloogde in vrede;
Waarom het heer getergd in 't einde aan 't morren viel,
Dat hij verwijfd, niet meer de rechte heerbaan hiel,
Het rijk veel afbreuk leed, ja, schendig most vervallen,
't En waar m' er in verzag. Zij stonden met hun allen
Gereed, om tot de keur van een rechtschapen hoofd
Te gaan, 't en waar de vorst der Wijzen raad geloofd,
En 't oproer dadelijk gestuit had, en bejegend
Met Venus' wedergâ, met schoonheid rijk gezegend;
Betoonende, dat zij, met recht beminnenswaard,
Nog niet verbasterd had zijn eersten heldenaard;
En leggende eene hand op 't hoofd, de schoone onthoofde
Met d' ander, en dit vier in 't bloed der boelschap[7] doofde.
Dat voorbeeld strekk' een baak, en gij den onderdaan
Een spoor. Men vang' van u dien maagdenoffer aan.
Dan Ursuls doode lijf aan eenen paal geslagen,
Om door 't gezicht de stad verbaasdheid[8] aan te jagen,
En als de zonne zinkt voor d' opgereze maan,
De gansche macht van 't heer gedreven steêwaart aan,
Om met een avondstorm dees sidderende wallen,
Vol schriks door zoo veel moords, al t' effens t' overvallen.

ATTILA.

Ik zweer het bij mijn hoofd, 'k en zal niet minder zijn,
Dan eenig voorzaat was, al waar het slechts in schijn.
Als ik dien degen zwaai, zoo pas[9] mijn spoor te volgen.
De min woedt allerfelst, wanneer ze wordt verbolgen.

REI.

ZANG.

De wijnpers van Gods grimmigheid
Zal witte en purpre druiven parsen,
En met een rooden dauw verversehen
Dit veld, dat om vervarsching schreit.
Gods snoeimes strekken zwaard en spiesen,
Zijn wijnberg 't Ellefduizendtal,
De druiven, die hij parsen zal,
En[10] aan den wijnstok Jezus wiesen.

De paardevoet[1] dreigt in dees drui.
Te trapplen met bloeddronke hoeven
(Helaas, hoe drukken ons dees schroeven!)
Dat hen het sap om d' ooren stuif'.
Die most wil ons te bitter smaken,
Maar alle Hunnen dronken maken.

TEGENZANG.

't Is Wijnmaand, 't is de rechte tijd.
Laat dien wijngaardenier betijen,
Die maat kan stellen ieders lijen;
Hij zet den merkpaal van den strijd,
Hij geeft bij beurte zon en regen,
Dan zonneschijn, dan regenvlaag;
De zonne schijnt niet alle daag,
Noch juist wanneer 't ons valt gelegen.
Het water leît niet eeuwig vlak,
Het onweêr weet zijn tijd en stonden.
't Staat al aan tijd en maat gebonden,
Wat voorvalt onder 't Lemelsch dak.
Gods roeden, die het lichaam plagen,
Zijn bezems, om de ziel te vagen[2].

TOEZANG.

Gij, zalige Englen! altemaal
Ten dienst der vromen uitgelezen,
Daalt neder, ieder met een schaal;
Koomt, schept het sap der zuivre bezen[3],
En mengelt dit, dat bidden wij,
Met bittre tranen, die wij schreyen.
Daalt neêr, onsterfelijke reyen!
Verkeert dees gal in lekkernij;
Verkwikt ons, midden in doods pijnen,
En parst uit alsem puik van wijnen!

VIERDE BEDRIJF.

ATTILA.

'k Belastte mijn kornels de koningin te brengen,
Hoe zeer de liefde raadt, haar leven te verlengen.
Was nu mijn borst kristal, men zag hoe 't waar gesteld,
In 't hart van Attila, dat kleene en enge veld
Voor liefde en eer, die daar met macht te velde komen,
Uw bittre vijandschap, en punt noch snede schromen.
O hand! zoudt gij dien dolk wel durven domplen in
Dien boezem, en die borst der lieve vijandin?
Zoudt gij dat witte sneeuw met purper durven mengen?
Kan min die wreedheid zien, of immermeer gehengen,
Dat zij haar oogen luik'? Twee zonnen, daar de zon,
Op 't klaarste van den dag, niet tegens opzien kon.
Kan min gedoogen, dat de kille dood ontdooye
Dit sneeuw van 't aangezicht? Dat die met rijp bestrooye
Die rozen op de wang, en sluit' dien rooden mond
Vol geurs, gelijk een hof, wanneer de morgenstond,
Met aangenamen dauw, de bloemen en de kruyen
Bevochtigt en verkwikt, en ademt uit den Zuyen?
Neen, Attila! uw minne is zoo nog niet verkoeld,
Dat gij haar harte wondt, en zelf geen wonde voelt;
Gij zoudt, in Ursuls borst, uw eigen hart doorsteken.
Hoe kon uw vijandin zich makkelijker wreken,
Dan door uw eige vuist beslechten dit krakeel?
Dees heuvel, die hier rijst, zal die een moordtooneel
Verstrekken, in den ring van hopliên en kornellen?
Zal die het bloembed zijn, daar ik mij schrap moet stellen,
En houwen Venus roos van haren teêren struik,
Opdat de lent beschrei het kostelijkste puik,
'tWelk in den rozegaard eens konings werd geboren?
Zal Venus' voet nu bloên van dezen ijzren doren?

---

[1]vertraagt. — [2]verplicht. — [3]vergolden, betaald gezet. — [4]Versta (met Van Lennep) Sultan Mahomet II, de veroveraar van Constantinopel. — [5]schoonste. [6]lief. — [7]Voor boel (verg. heerschap). — [8]ontsteltenis, ontzetting. — [9]zorg. — [10]Versta: En die.

[1]Versta: de Satan. — [2]reinigen, zuiveren. — [3]Voor beziën.

Ik zelf een doren zijn in haar gekwetsten voet,
Opdat der bloemen zon uit zulk een edel bloed
Verrijze, tot vermaak, en nut, en dienst der menschen?
Mijn oogen zullen die dees lelie zien verslensen,
En sterven op het bed van deze groene zoôn?
Zal ik die blonde pruik, haar gouden koningskroon,
Ontluistren, en dit hoofd, wel waard mijn kroon te voeren,
Na 't sneuvlen ook aan 't snoer van Nimrods zege snoeren,
Bij d' andre koningen en koppen, dien mijn kling,
Gelijk een stale wind, door nek en strotten ging?
Neen, Attila! gij moogt dit hemelsch zaad niet smoren;
Gij moet nochtans, en hebt autaar en Goôn gezworen,
En met gestaafden eed uw trouw aan 't rijk verplicht.
Zult gij nu, eer en eed vergetende, zoo licht
Verwarcloozen d' eer, door dapperheid verworven?
Is d' eerste vromigheid[1] in uw gemoed gestorven,
Dat gij, die nooit voor stroom noch bergen stil staan bleeft,
Niet, blank in 't harnas, voort stads graften overstreeft,
Noch draagt de storremleer de voorste[2] aan 's vijands wallen,
En klimt, en wenkt uw volk, om moedig aan te vallen?
Zult gij, in 't hart geprikt van Cypris' geilen straal[3],
Uw triomfeerend heer verstrekken een schandaal[4],
Dat over bergen klinkt en grondelooze plassen?
Zult gij in 't aangezicht der stad ontharrenassen
Dit braaf gewapend volk, dat in zijn volle krits[5]
Gereed staat, om er in te vliegen met zijn spits?
Maar hoe? Ik raas, ik raas, en ben niet wel bij zinnen.
Rechtschapen krijgsman kan geen eer aan vrouwen winnen,
Inzonderheid wanneer zij weerloos staan en bloot.
De liefde aan d' eene zij, aan d' andre zij de nood
Mij trekken, elk om 't stijfst; gelijk de herrefstbuyen
Bestoken, reis op reis, van 't Noorden en van 't Zuyen,
Een boog gewassen eik, die over bosschen ziet,
En diep in Taurus' rug zijn taaye wortels schiet.
Hij kraakt vast, en bestrooit den grond met blad en lover,
En helt ter slinke hand, dan weêr ter rechter over;
Zoo wordt mijn vlotte geest gedreven heen en weêr.
Maar hier koomt Beremond. Hij loopt vast op en neêr.

BEREMOND, ATTILA.

BEREMOND.

Schep moed, doorluchtste held! doe nu voor ieder blijken,
Dat gij alleen niet zijt een koning van veel rijken,
Maar ook van uw gemoed; dat liefde tot uw staat
En glorie vrouweliefde al veer te boven gaat.

ATTILA.

Aartsoffervinder, och! ik lig te diep verzonken.

BEREMOND.

Grijp moed, een oogenblik! en daarmede is 't geklonken.

ATTILA.

O zuren oogenblik! hoe streef ik u voorbij[6]?

BEREMOND.

Sta vast een korten stoot; zet liefde aan d' eene zij[7].

ATTILA.

En of[8] ik in dien strijd ten middelweg bleef steken?

BEREMOND.

Gij zorgt vergeefs. Ik zal u hart en moed inspreken.

ATTILA.

De liefde staat en dreigt, en maakt mijn hart vervaard.

BEREMOND.

't Is ingebeelde waan, en geen bedenkens waard.

ATTILA.

De geest zal, na haar dood nog warende, zich wreken.

BEREMOND.

Zoo Mars zijn wierookschuld niet eerst met Ursul reken'.

[1]wakkerheid. — [2]het eerst. — [3]pijl; zie boven, bladz. 3b, aant. 9. — [4]Hier voor schandmaar, smaad. — [5]Voor kreits, kring. — [6]kom ik u te boven, kom ik u door. — [7]Thans aan een kant, ter zij. — [8]Zoo, indien.

ATTILA.

De minne na liefs dood brandt feller in 't gemoed.

BEREMOND.

Men dooft die in haar asch, men blusscht die in haar bloed.

ATTILA.

De tranen zullen mij gestadig staan in d' oogen.

BEREMOND.

Gij zult ze aan 't heilloos lijk en aan haar kleedren droogen.

ATTILA.

Hoe scheidt een minnend hart zoo noode van een vrouw!

BEREMOND.

Die u zoo schendig scholdt om d' aangeboden trouw?

ATTILA.

De liefde is doof en blind, en kan het al verdragen.

BEREMOND.

De liefde tot uw eer geneze u van dees plagen!

ATTILA.

Men sla iet eerlijks voor, dat staat noch eere kost.

BEREMOND.

Men waarschuwt u van Rome, en schrijft u post op post.

ATTILA.

Is nu de staat zoo veel aan eene maagd gelegen?

BEREMOND.

Zij won in 't eerst uw hart, nu grijpt ze naar dien degen.

ATTILA.

Dien draag ik op de zij, gelijk een vroom[1] soldaat.

BEREMOND.

Zijt gij er meester af[2], gebruik dien niet te laat.

ATTILA.

'k En wil met Ursuls bloed het zwaard van Mars niet smet-

BEREMOND. (ten.

Zij smet 't autaar van Mars, zijn godsdienst, en zijn wetten.

ATTILA.

't Besmette zwaard zou staag nog bloên voor mijn gezicht.

BEREMOND.

Verschoont ge 't heilig zwaard, zoo priem' haar met een

ATTILA. (schicht.

Mijn schicht, zal die het bloed der overschoone lekken?

BEREMOND.

Grijp moed. Ik zal er een uit uwen koker trekken.

ATTILA.

Ja, trek er een, die mij dit bange hart afsteekt.

BEREMOND.

Aanvaard dien schicht, nog nooit in iemands bloed geweekt

ATTILA.

'k Aanvaard hem blindeling. 'k Gevoel mijn onvermogen.

BEREMOND.

Zij komt met uw Kornels. Stoot toe, en sluit uw oogen.

URSUL. ATTILA. BEREMOND.

URSUL

Ontzichtbre[3] Vorst! 'k verschijn al weêr, op uw ontbod,
En wacht van uwer hand mijn toegeleide lot.

ATTILA.

Men telt uw mannelijke en maagdelijke troepen.
'k Heb sommigen voor mij gedagvaard en doen roepen.
Men kan het gansche heer, van dezen heuveltop,
Met zinnen overzien, en tellen kop voor kop.
Klim op. 't Is tijd. Men moet mij d' uitgepikte[4] wijzen.
Gij zult hen voor dees kruin al t' effens zien verrijzen.
Daar staat uw leger nu in zijnen vollen krits,
Omcingeld van mijn heer, gewapend met het spits.
Mijn krijgsliên zouden eer verliefd dan toornig worden
Op zooveel aanzichten, al vierkant in slagorden,
Zoo schoon en braaf, als ooit Scythin te velde brocht.
Vier regementen voor, en vier tot achtertocht,
In 't midden drie, dat 's elf, die elk een kruis opsteken,
Behalve 't middelpunt; daar schijnt alleen t' ontbreken

[1]kloek. — [2]van. — [3]ontzaggelijke. — [4]uitstekendsten.

Uw trotsche kruisbanier, die past er wonder bij.
Het mannevolk verstrekt de vleugels van weêrzij.
De rechte vleugel draagt al geestelijke kleêren,
De slinke wiek bestaat uit wereldlijke heeren.

URSUL.

O ellefduizendtal, den Hemel toegewijd!
Heldinnen, die voor d' eer van 't Rijk der Englen strijdt!
Gij hoofden van Gods heer, verlicht van 's Hemels stralen,
't Zij amptelooze paus[1], aartsvaders[2], kardinalen,
Aartsbisschoppen, met al dees kerkelijke pracht
En praal; 't zij koninklijk of vorstelijk geslacht,
Baroon[3] of edelman, al t' zamen Jezus' knechten,
Gevoerd in 't martelveld, om zege te bevechten; –
Ik groet u duizendmaal, in 't loflijk worstelperk.
Vecht nu voor Kristus' naam: gij draagt zijn heilig merk.
Uw zielen zullen, na dien veldslag, breed gaan weyen,
En varen God te moet met roode livereyen.

ATTILA.

Nu dien mij op mijn vraag, met kort en klaar bescheed[4]:
Hoe komt dit reisbaar[5] volk zoo kostelijk gekleed?
Hier vloeit al 's werelds schat bij een van alle kanten,
Hier flikkert Indiën met al zijn diamanten.
't Is al scharlakenrood, al purper, dat er blaakt,
Al fijn en louter goud, al zilver, dat er kraakt.

URSUL.

Gij ziet verzaamd een volk van tweederleye standen,
't Welk op den hoogen dag, en 't hoogtijd nu voorhanden,
Ter eere van het onbegrijpelijk Drie-Een,
En dat almachtig Hoofd, ten Hemel ingestreên,
Op 't allerheerlijkst dus voor u koomt uitgestreken.
Want schoon zij amptloos zijn, nog leenen zij het teeken
Van hun verlaten ampt, opdat die zichtbre praal
Gods vijanden, door 't oog, tot in het hart toe straal,
En krachtig overtuig 't hardnekkige geweten.

ATTILA.

Gij Kristenen weet ruim uw stukken uit te meten.
Wie voert de maarschalk hier zoo dicht voor mij ten toon?
Wie is die grijze kop, die met een sluyerkroon
Zijn myter driemaal kroont, van steenen overladen
En van karbonkelen, vermast van zijn gewaden
En schitterenden staf; die driemaal is gekruist,
En goude sleutels draagt in zijne slinke vuist?

URSUL.

Dat is Cyriacus, het hoofd der Kriste bende.

ATTILA.

Een hoofd vol majesteit. Mij docht, dat ik het kende.
Hoe zweemt hij na dien God[6], die, bij den Eridaan,
Mij onder oogen trad, en schielijk af deed staan
Van d' opgezetten[7] tocht; toen met den blooten zwaarde
Een Godheid boven hem, voor beî mijn oogen, waarde
En bliksemde. Hoe is hij Leo zoo gelijk!
Hij schijnt geboren, niet gekoren, tot zijn rijk
En opperpriesterdom. Maar meldt mij dees twee andren,
Die, stemmig achter hem, gepaard staan bij malkandren,
Wier borststrook met een trits van kruisen hangt gelaân.

URSUL.

Men kent d' aartsvaders dus, en d' een heet Kassiaan,
Dien ik te Rome vond, en, met zijn wijze Grieken,
Mij volgende, verstrekt een slagveêr aan mijn wieken;
Een, dien geleerdheid noch godvruchtigheid ontbreekt,
Een helder licht, daar elk zijn harsens aan ontsteekt;
Hij heeft de nevelen van menig oog geschoven,
En toonde 't onderscheid van 't vatten en gelooven.

ATTILA.

Daar staat een jongeling, recht achter hen, in 't wit,
Vrij schotig[1], schoon van leest, twee oogen zwart als git;
De baard breekt effen uit, een ruigte schijnt de kaken
Te kleên met goude wol. De heldre steenen blaken,
Als starren, in de kroon, die hij zoo treflijk spant,
En d' edle schepter past te[2] voeglijk in zijn hand.

URSUL.

Gij hebt den bruidegom geschilderd naar het leven.
Dat is Æthereus, die, met mij afgedreven,
Niet meer naar mij, maar naar een rijker huwlijk staat.
Hij heeft, dus jong van jeugd, gewraakt het wulpsch gelaat.
Zoo stroopt de schraudre slang haar huid in scherpe heggen.
Hoe wenscht hij, om Gods rijk, dien rijksstaf neêr te leggen.
Hij groet me nog van veer, voor d' allerleste reis,
Tot wederziens bij God, in 't hemelsche paleis. (gâren,
Schep moed, mijn troost! schep moed. Wij zullen haast ver-
En 't sterflijk hier beneên, om hoog 't onsterflijk paren.
Zij groeten elk om 't zeerst, en worden mij gewaar.
Mijn kruisgenooten! zet u schrap op 't hoog autaar.
Al d' Englen geven u den zegen en 't geleide.

ATTILA.

Twee vrouwen vatten daar een jongsken tusschen beide,
Als of 't gezusters zijn, indien ik recht bevroei,
Bedaagd van oude[3].

URSUL.

Al recht, mijn moeder en mijn moei,
Met haren kleenen zoon, na mijnen bruigom, volgen.
Mijn moei heet Gerafijn, die, over den verbolgen
En woesten pekelplas, mij aan den Teems bezocht,
En Ætna liet, door brand[4] tot dezen maagdentocht.

ATTILA.

Wie pronken achter haar met ongevlochte tuiten[5]?

URSUL.

Vier deugden in den aard, alreede huwbre spruiten,
Haar dochters alle vier, die dus ter bruiloft gaan.

ATTILA.

Men ziet dit elleftal, als met een halve maan
Van ellef maagdekens, van achter braaf gesloten.

URSUL.

Die strekken voor kornels van 't heer der kruisgenooten;
Zij treden dus vooruit, en voeren 't leger aan.

BEREMOND.

Monarch, ontruk haar toch die schandelijke vaan!

ATTILA.

Leg af 't schandaal[6], waarmeê gij achter land[7] loopt zwer- (ven.

URSUL.

Rechtschapen vaandrig moet en wil bij 't vaandel sterven.

ATTILA.

Ontzegt ge mij dees vaan, die 't leger schande aandoet?
Daar leît de vaan en 't kruis. Ik trap het met den voet.

BEREMOND.

't Gaat wel. Verzet haar zoo die onverzetbre zinnen!

URSUL.

Gij, broedermoorder[8]! most dien maagdemoord beginnen
Met zoo een schendig stuk, als 't schenden van het kruis.
Zoo komen u met recht Gods plagen t' effens thuis.

BEREMOND.

Wordt een monarch nu dus van zijn slavin versproken[9]?
Stop toe dien lastermond!

ATTILA.

Ik heb mijn leed gewroken.
Zij leît er toe. Zij zwijmt. Zij sterft. Zij geeft den geest.

BEREMOND.

Gij kwijt u als een held. Zoo viert men Mavors feest.

ATTILA.

Nu krijgsliên! valt er aan, gij ziet mijn sabel zwaayen.
Zoo moet men vader Mars met maagdenoffer paayen.

---

[1]Cyriacus; zie boven, bladz. 382a, aant. [1]. — [2]Voor kerkvorsten. — [3]Thans, naar den Franschen vorm, Baron. — [4]bescheid. — [5]reizend, voor de reis toegerust. — [6]Versta: Paus Leo I, en verg. boven, bl. 389a, aant. [2]. — [7]voorgenomen.

[1]opgeschoten, flink. — [2]zeer. — [3]leeftijd. — [4]begeerte, ijver. — [5]vlechten. — [6]schandmerk. [7]langs den weg, door 't land. — [8]Attila had zijn broeder Bleda laten ombrengen. — [9]gescholden, beschimpt.

Daar briescht de dertle hengst op trommel en trompet,
Daar gaat hij in een zee van brein en bloed te wet.

BEREMOND.

Gij kunt de feest van Mars niet koninklijker vieren.
Een ander paait Jupijn met honderd witte stieren,
Gij Mars met vijanden van 't menschelijk geslacht,
Bij duizenden. 't Gaat wel. Het offer is volbracht.
De veldheer, die verslapt van minne werd geoordeeld,
Beneemt alle achterdocht door zoo een levend voorbeeld.

ATTILA.

Kornels! men recht[1] dit lijk, vóór 't ondergaan van 't licht,
Terstond aan eenen paal gebonden, in 't gezicht
Des muurs, om door dien schrik 't hardnekkig volk te dwin-
Een ieder hoû zich reed, men zal de stad bespringen. (gen.

REI.

ZANG.

Waar zijn de maagden, waar de vrouwen,
Die zich van schreyen nu onthouwen,
En niet met ons haar hart uitklagen,
Om dees bedroefde nederlagen?
Men hoorde, eer nog trompetten gingen,
En trommel sloeg, dees Maagden zingen;
Terwijl we smolten in ons tranen.
Men zeît, dat zich de veege zwanen
Nog met een lofzang dus vermaken,
Wanneer ze zien de dood genaken.
Na 't zingen gaan ze, zonder kermen,
Malkandren kussen en omarmen.
Hier scheiden tweederleye Staten,
Die zich op éénen God verlaten.
Hier ziet men vorsten en vorstinnen,
En koningen en koninginnen,
Ja, paus, aartsvaders, kardinalen,
Aartsbisschoppen en priesters pralen
Met 's werelds allergrootste schande;
Verwezen tot een offerande,
In 't aanzicht van zoo veel tyrannen.
Hier groeten maagden, vrouwen, mannen,
En jongelingen vast malkandren,
En 't aanschijn weet van geen verandren;
Niet eene heeft haar verf verschoten.
Verwanten, vrienden, speelgenooten,
Een iegelijk, voor ander vlugge,
Biedt 's werelds ijdelheid den rugge.
De Hunnen staan van spijt en zwellen,
Als zij zich in geleden[2] stellen
En in slagorden, om door lijden
De macht der wereld te bestrijden.

TEGENZANG.

De Hun zijn blanken degen zwaaide,
Toen Ursuls vaan niet langer waaide;
Dit was de moordleus en het teeken;
De trommels slaan, trompetten steken.
Het krijgsvolk, op trompet en trommel,
Komt t'effens ploffen in den drommel[2]
Der Maagden, bloot en zonder wapen;
Gelijk in eene kudde schapen
De hongerige wolven varen,
En geene met hun tanden sparen.
Den ruiter komt van achter rijden,
Het voetvolk parst haar van weêrzijden.
De Maagden staan als Gods-gebonden[3],
Zij sneuvlen moedig, daar ze stonden.
Zij kussen nog de paardenvoeten,
Die lijf en ingewand doorwroeten;
Zij kussen dees geverfde klingen,
Die door den rug en d' armen gingen;
Dees pijlen, die den boezem wonden.
De som[1] verscheiden mond' aan monden,
En, zonder krijten, zonder karmen,
Al lachende in malkanders armen;
Dat zelfs der krijgsliên harten krompen.
Hier rollen hoofden, ginder rompen.
Daar drijven afgesnede borsten,
Hier brein en bloed, die haar bemorsten;
Hier ziet men armen, beenen slingren,
Daar handen, voeten, tenen, vingren.
De Hun, als hij dees dooden plondert,
Zich om haar eerbaarheid verwondert;
Vermits die kuische en eedle zielen
Met mond en borst op d' aarde vielen.

TOEZANG.

Zoo gaat het Kristus' uitverkoornen;
Zoo groeit de lely onder doornen,
De roos op scharpe doornehagen.
Zoo trekt men zegen uit de plagen.
Geen akkers worden zoo gezegend
Als Ursuls veld, van bloed beregend.
In deze zee gaan d' Englen baden.
Dit zijn de purpere gewaden,
Daar Jezus' bruiden zich meê kleeden,
Wanneer ze na[2] haar stacie treden.
Dees roode druppels zijn robijnen,
Die boven licht hier donker schijnen.
Men drinkt bij God uit goude koppen,
Verzet met dees gestremde droppen.
Dit zijn de rechte livereyen,
Om d' allervroomsten t' onderscheyen.
Zoo triomfeert men overwonnen.
Men vindt geen kostelijker bronnen,
Dan die uit 's martlers adren springen.
Dees sluyers passen hovelingen,
Die tot het Hemelsch hof behooren.
Zoo strekken 's vijands punten sporen,
Om 't Kristelijk gemoed te noopen,
Veel spoediger naar honk te looper,
De renbaan aller martelaren.
Dies staakt dit treuren, droeve scharen!
Geleidt met vierige gebeden
Het Maagdenheer, nu doorgestreden,
Daar zij het al ten Hemel wenken.
Noch dood noch vijand kan u krenken;
Gij ziet de zon in 't water dalen,
Om op te staan met blijder stralen.

VIJFDE BEDRIJF.

BURGEMEESTERS, BODE.

BURGEMEESTER.

Hoe 't kwam, dat Attila het hoofd zoo plotsling stiet,
Met dezen elfsten storm, begrijpt mijn brein nog nie;
Terwijl ik, bij 't klinket, verwacht, ontrent de wallen,
Ons ridderschap, om 't lijk van Ursul uitgevallen.

BODE.

Zij komen, met dien buit geladen, naar de stad.

BURGEMEESTER.

'k Geloof het naauwelijks. O Jezus! loon hen dat.
Wie durf 't verbeten lam, met bloênden muil gedragen
In 't hongerige nest, dien wreeden wolf ontjagen?

BODE.

De spie verkondschapte ons, hoe 't lijk in Manfrids tent
Te zorgloos werd bewaard door 't Kattenregement;
Dat, van den storm vermoeid en dapper aan 't verloopen,
Geen legerpoorte sloot, maar lag naar stad toe open.

[1]bezorge, stel te recht. — [2]Anders gelederen en drom. — [3]Voor gebondenen, Godgewijden.

[1]sommigen. — [2]Voor 't minder welluidende naar.

Dit gaf de borsten moed. Wij nadren altemet,
Vernemen man noch paard op schildwacht uitgezet;
Wij zien vast hier en daar de herrefstvieren rooken.
D' een leît op stroo, en ronkt, met oogen toegeloken,
Verdronken in den wijn. Een ander drinkt, en druipt
Van most, en voelt niet eens, dat hem de slaap bekruipt.
De sommigen den buit verdobblen en verspelen.
Een ander hallef naakt zijn wonden zoekt te heelen.
De wagens staan er bij, som[1] heel, som[1] half gelaân.
Hier leunt een speer, daar hangt een schild of rusting aan.
De vlammen schittren vast in helmen en standaarden.
De ruiters altemaal, gestegen van hun paarden,
Verzuimen hunnen plicht, gelijk de voetknecht doet.
Toen Liskerk[2] dit vernam, ontstak zijn edel bloed,
Veel hitsiger dan ooit op Keulens trotsche muren,
Nog t' avond van zijn bloed en druipende kwetsuren
Geverfd, daar hij den Hun manhaftig wederstond,
En, hoe vermoeid, het zwaard niet eenmaal af en bond.
„O telgen, voortgeteeld van Roomsche en Duitsche struiken,
Die niet om pracht (sprak hij) maar eerlijk te gebruiken,
Het harnas gespte aan 't lijf, en degens gordde op zij;
Hier is gelegentheid. Een ieder volge mij,
Om onze erfvijanden, dees Katten, die, als slaven,
Zich onder 't Hunsche juk zoo schandelijk begaven,
Betaald te zetten 't leed, van ouds her aangedaan
Den Ubiën; toen, na veel jammers, uitgestaan
Van woest geweld, zij beul aan Caezars schepter vonden.
Dit 's Manfrids regement. Gij ziet den hengst gebonden
Vast grazen bij zijn tent, waarin hij, stormens moê,
Houdt schildwacht op tapijt, met beî zijn blikken toe.
Wie zag ooit schooner kars in al 't beleg geboren?
Mijn makkers, dat 's u voor!" Met gaf hij 't ros de sporen.
Al d' andren op dat spoor hem rennen achter aan,
Het open leger in. Wat kon er tegens staan?
Wij ploften onverziens in 't honderd, in den drommel[3],
Voor 't steken van trompet, voor 't roeren van de trommel
Des ronkenden soldaats. Eer 't iemand hoorde of zag,
Gevoelden ze onze jeugd niet eerder, dan den slag
En 't ijzer op den hals. Dat was het zeker teeken;
En daarmeê wapen, moord, en klokken opgesteken.
Zoo overvalt op zee een onverwachte vlaag
Den zeeman, daar hij slaapt, en verre leît te laag,
Als, onzacht opgewekt, hij 't zeil begeert te strijken,
En bulderende wind en golven niet bezwijken,
Voor dat het schip gesloopt te gronde gaat, en zinkt.
Hier wordt er een verrast, terwijl hij zit en drinkt,
En braakt den wijn en 't bloed, en mengt ze met malkan-
Een ander wil zijn spel te spâ in ernst veranderen, (dren.
En wordt, terwijl hij speelt, het spel en 't leven kwijt.
Een ander, vast in slaap, van 't weken wordt bevrijd.
Een ander grijpt zijn zwaard, of zet zich in geleden;
Maar wordt van 't punt geraakt, of van den hoef vertreden.
Een ander, die zijn kwaal verbond, met luttel harts,
Van 't schichtig zwaard geheeld vond nooit gezwinder arts.
Op 't roepen midderwijl, op dit erbarmlijk schreyen,
Terwijl Agrippa's jeugd, zoo stout, zoo breed gaat weyen,
Koomt Manfrid uit zijn tent gesprongen, half gekleed,
Met eene hellebaart, en schuimbekt, bijster wreed, (dren!"
En schreeuwt: „Wij zijn nog niet verbasterd van onze ou-
Hij brengt een slag, maar 't hoofd dat hangt op beide schou-
Gekloven midden door van Liskerks gladde kling, (dren,
Die hem te snel ontmoette, en rustig tegensging,
En zonder samlen sprong uit zijnen hoogen zadel,
De tent van Manfrid in, bestuwd van Keulschen adel,
En haalde er Ursuls lijk, en smeet het op zijn paard.
Toen daatlijk 't leger uit, en zoo weêr stedewaart,
Door dik door dun gejaagd, van bloed en zweet bedropen.
Bezet de poort en wal, en zet de poort wijd open!

Zij komen met het lijk. Al 't leger raakt in roer,
En was ten deel gevloôn. Ik boodschap u, hoe 't voer.

BURGEMEESTER.

Manhafte jongeling! die, zonder eens te flaauwen,
Dien kostelijken roof hebt uit die stale klaauwen
Des Noordschen Beers gerukt; uw ridderlijke daad
Blijft in gehengenis, zoo lang de dageraad
De duisternis verdrijft, zoo lang de starren dalen,
En duiken voor den glans van levendiger stralen.
Sinte Ursul zal u niet vergeten in Gods rijk,
Daar zij, Gods blijde bruid, voor d' Englen zit te prijk.

JULIAAN, ATTILA, GEEST VAN SINTE URSUL, GEEST VAN SINT ÆTHEREUS.

JULIAAN.

Hoe heeft de Noordzij zich zoo schandelijk gedragen?

ATTILA.

Hoe liet de Zuidzij zich zoo schandelijk verjagen?

JULIAAN.

Trompet noch trommel werd gesteken noch geroerd,
Voor dat men 't stormgevaart hâd steêwaart aangevoerd,
En wat tot storremtuig en reedschap kon verstrekken.
Al 't voetvolk kwam vooraan, de ruiter achtertrekken,
En noopte met zijn paard ook 't hart des soudeniers,
Om den belegen muur t' ontginnen met meer viers.
De nieuwe maan ging op; dat was 't gezette teeken,
Om met een veldgeschrei altzamen op te steken.
Zoo ging het stormen aan, hardnekkiger dan ooit;
Het hagelde geweer, het veld werd dicht bestrooid
Met pijlen, die de lucht verduisterden, en vlogen
En snorden van de pees der afgeschote bogen.
Men brocht den storrembok met eene schildpad aan,
Geweld, daar muur, noch poort, noch toren voor kan staan.
Al 't vrouwvolk in de weer zich weert met traan en vlammen,
Met pekreep, ziedend kalk, en steenen, om het rammen
Te hindren. Heet gevecht maakt heete harsens dol.
De mannen sneuvelen. De graften raken vol.
Men strijdt eer reukeloos als met verstand en orden,
Uit bitterheid, van wie zij aangedreven worden.
Gewicht van steenen rolt, en tuimelt van den wal,
Op 't schilde adak, dat sloopt, door eenen zwaren val; (fen.
Dat kraakt, en knarst, en huilt. Nog ziet men niemand suf-
Men laat zich door veel moords in 't rammen niet verbluf-
De levendige treedt terstond in 's dooden plaats. (fen.
In 't eind bezwijkt de muur, door 't aanstaan des soldaats,
En stormt met rook, en puin, en groot gedruisch ter aarde;
Die davert van dien slag, als of ze reuzen baarde,
En weêr in arbeid ging. Het puin vervult de gracht,
En baant den weg in stad, die schijnt in 's legers macht
Te staan, daar over ons de vesten vreeslijk gapen.
'k Zag d' Agrippiners blank op straat, in volle wapen,
Getroost het Hunsch geweld t' ontvangen sterk en stijf,
Als mij, gelijk een koorts, een grilling reed door 't lijf.

ATTILA.

Wat grilling kwam u aan? Hoe is u 't hart ontzonken?

JULIAAN.

Mij docht, dat in die breuk des muurs dees mannen blonken,
Die flus verslagen, nu verschenen wederom
Tot wrake van dien moord. 'k Zag Ursuls bruidegom,
Dien wakkren jongeling, den wijden mond der muren
Bezetten, met die zelve en vloeyende kwetsuren,
Ontvangen van mijn hand, toen ik, versteurd van moed,
Hem aangreep bij zijn kleed, en slibbren deed in 't bloed
Van 't grijs en pauslijk hoofd, hetwellek, voor zijn oogen,
Doorsteken van mijn zwaard, zich mede kwam vertogen,
Tot wraak van 't ongelijk, met eene heesche stem;
Gelijk die dubble wolk van mannen achter hem,
De moede burgerij kwam bijstaan en verpoozen.
Men zag er som gebaard, men zag er baardeloozen;
En, jong en oud, elk had zijn eigen handgebaar,
Een kruis, of staf, of torts, of zwaard. 't Gespook stond naar

[1]sommige. — [2]Overste der Keulsche benden. — [3]Naar zijn oorspronkelijke beteekenis, voor drom.

En vreeselijk bij nacht; de krijgsman aan het dutten
Wijkt af, verloopt, en ik zoek hen vergeefs te stutten.

ATTILA.

Nu merk ik, 't is geen droom noch harsenschilderij.
Het heeft niet weiniger gespookt aan onze zij:
Ik, om geweer en moed van 't oorlogsvolk te slijpen,
Hadde opgezet eens zelf de torens aan te grijpen,
En greep, in 't bitsch gevecht, na zoo veel tegenstand,
Den standertdrager zelf den standert uit de hand,
Met d' een, met d' ander hand de lange stormladder,
En riep: „men volg' mijn spoor. Wie eerst van allen radder
Kan steigren, achter mij, en schrap in 't heetste staan,
Dien mag onsterflijke eer noch muurkroon niet ontgaan.
Hier rijst het Capitool. Hier is de wedergade
Van Rome. Schats genoeg, tot boete van uw schade,
Geleden in 't beleg. Val aan! ik wijs u 't spoor;
Mijn Arend met de kroon, mijn Astur vliegt u voor."
Het vier ontstak. Men zag, hoe aller oogen glommen.
Ik recht de ladder zelf, en daadlijk opgeklommen;
Mijn regement mij na, en zoo de zege ontgost[1].
Een iegelijk soldaat hiel staud, gelijk een post.
Ik zwaai den degen vast. Ik schreeuw vast moord en wapen,
Vrijbuit, en brand. Val aan, nu wreek u eens rechtschapen!
De burgerij verflaauwde in tegenweer te biên.
De wal en stad was ons; wanneer ik op zijn kniên
Een oud eerwaardigst man zag vallen, in het midden
Der priesteren, en met gevouwe handen bidden.
Op dat gebed, helaas! verscheen me straks mijn min[2],
Met haar doorschote borst. Die schoone koningin (de.
Verscheen met deez kwetsuur, die versch nog deerlijk bloed-
Hoe werd mijn hart zoo bang, dat straks zoo grimmig woed-
De standert zweeg en viel, met eenen viel de moed. (de!

JULIAAN.

Verscheen ze slechts alleen?

ATTILA.

Met een ontelbren stoet
Van duizenden bestuwd, en met die zelve zielen
Die, van den hoef getrapt, door zwaard en speren vielen.
Zij trad mij in 't gezicht, en docht me ruim zoo schoon,
En ruim zoo groot als flus. Haar diamante kroon
Verlichtte straat en wal, door 't schitteren der steenen
En 't kronegoud, gelikt[3] en goddelijk beschenen
Van eenig godlijk licht, dat met een ronden kring
Van tongen, rood als vier, om 't heilig hulsel ging.
Mij docht, ik zag dien schicht nog in haar harte steken,
Daar 't laauwe bloed langs scheen op d' aarde neêr te leken.
Ik stond er stijf en stom. Al 't krijgsvolk zag op mij.
De liefde en schrik van d' een, de schoone aan d' andere zij.
Nog drong ik steêwaart in met sidderenden degen.
Maar waar ik kwam, alom vloog Ursuls geest mij tegen
Met hare standertvaân. Haar maagden overkuisch
Bejegenden mijn volk met dadeltak of kruis,
Of maagde-wassekaars, voor wie de krijgsliên vielen,
En vloden hier en daar. Zij zat mij op de hielen,
Of stond voor mijn gezicht. Veel troepen vloôn verbaasd;
Dies ik den aftocht blies, want d' aftocht was ons 't naast.

GEEST VAN SINTE URSUL.

Nu treffen den tyran al 's Hemels dreigementen.

GEEST VAN SINT ÆTHEREUS.

Nu Juliaan vervolgd in d' aangesteke tenten!

ATTILA.

Och, Juliaan! wat raad? Hier koomt het zelve spook.

JULIAAN.

Hou stand! 't is ijdelheid, en wind, en stof, en rook,
Of een ontsteken damp, die schichtig zal verdwijnen.

GEEST VAN SINTE URSUL.

De zonne zal voortaan uw hutten niet beschijnen.

JULIAAN.

Hou stand! 't is ijdelheid, die eer verstuift dan stof.

GEEST VAN SINTE URSUL.

Des legers kreits verstrekk' den Hun een kerrekhof!

JULIAAN.

Wie zijt ge, die bij nacht ons kwellen koomt en plagen?

GEEST VAN SINT ÆTHEREUS.

Slechts wind, en rook, en damp, en stof, om uit te vagen.

JULIAAN.

Indien ge niet ontvlucht, ik stel mijn zwaard te werk;
Wat of de veldheer doet?

ATTILA.

Ik schrijf met kool een perk,
Tot mijn verzekering, en zal 't met vlocken wijen.

JULIAAN.

Daar komt het eislijk spook, en durf het overschrijen.

ATTILA.

Is 't wonder, dat mijn haar hierdoor te berge rijz'?

GEEST VAN SINTE URSUL.

Bevriest uw hart nog niet zoo stijf en kil als ijs?

ATTILA.

Och, Ursul! laat me gaan. Och, spaar den koning 't leven!

GEEST VAN SINTE URSUL.

Tyran! uw vuist heeft mij dien schicht in 't hart gedreven.

ATTILA.

Och, Ursul! laat me gaan, vergeef me toch dien moord!

GEEST VAN SINTE URSUL.

Wij geesten eischen wraak. De Hemel is verstoord.

GEEST VAN SINT ÆTHEREUS.

Durft gij, aartsmoordenaar! u langer hier vertrouwen?

JULIAAN.

Wijk af! ik zal u 't hoofd van buik en schoudren houwen.

GEEST VAN SINT ÆTHEREUS.

Heeft wind, en rook, en damp, en stof nu buik en hoofd?

JULIAAN.

Daar leît de geest. Ik heb hem 't bekkeneel gekloofd.

GEEST VAN SINT ÆTHEREUS.

Noch leeft de geest. Uw zwaard is veel te plomp van snede.

JULIAAN.

Och, goede geest! vertrek, laat Juliaan met vrede.

ATTILA.

Och Juliaan! wat raad? Nu weet ik geen verblijf.

GEEST VAN SINTE URSUL.

Gods straffe volgt Gods roê, gelijk de schaduw 't lijf.

ATTILA.

Het zweet breekt uit. Wie moet voor dit gezicht niet ijzen?
Princes! ik zal mij nu genadiger bewijzen.

GEEST VAN SINTE URSUL.

Gelijk ge zijt gewoon, die 't al verwoest en stroopt,
En Kristenrijk in 't bloed der martelaren doopt.
Verbeeld u niet, dat God uw moedwil wil verschoonen,
Ik zal u 't halve hoofd van uwen Manfrid toonen:
Daar ziet gij 't van het lijf gesneden, en nog nat.
De ridderschap valt uit, met al de gansche stad;
De tenten staan in brand. Uw volk verloopt te spade.
't Vergoten bloed roept wraak. 't Is uit met Gods genade,
De gansche stad valt uit. Al 't leger staat in vier.

ATTILA.

Wat zien we, Juliaan? Wat aanzicht zien we hier?
't Is Manfrids eigen hoofd! Verwacht geen ander teeken;
Och, Juliaan! 't is tijd als d' andren op te breken.
Och, Juliaan! breek op, met d' overige macht.
't Is veiliger gevloôn, dan 't uiterste verwacht.

AQUILIJN, BURGEMEESTERS, REI VAN AGRIPPINERS.

AQUILIJN.

Getrouwe ridderschap! zet hier de doodbaar neêr,
En 't heilig lijk. 't Wordt spa, ook valt de weg te veer.
Voor eerst genoeg, tot dat men 't lichaam voort geleide,
En op het statelijkste een uitvaart toebereide,
Gelijk de heiligheid van zoo een Heilig voegt.
Maar dit toeschietend volk bleef al den nacht misnoegd,

[1] ontgonnen, aangevangen. — [2] Versta: het voorwerp mijner min. — [3] Versta: ontvlamd.

Indien hun oogen zelfs den doode niet eerst zagen.
Men schuift de doodkist op. Daar leît ze nu verslagen,
Die vrome kruisheldin, en stut van 't eeuwig Rijk.
Gij, Vaders van de stad! gij, Burgers al gelijk!
Om Gods wil, ziet toch eens, gij maagdekens en vrouwen,
Koom, leek en priester! koom de koningin aanschouwen.
Zij schijnt niet dood noch ook den slapenden gelijk,
Maar levend lacht ze u toe. Hier leît een Bruid te prijk;
Wier ziel in 't hemelsch koor, voor d' Engelen, ging trouwen
Den schoonsten Bruidegom. Waar zag men ooit gehouwen
Uit marmer eenig beeld of lijk, dat witter was?
Zoo leeft d'albaste pop in d' ebbenhoute kas.
Nog schijnt de purpre mond gebeên tot God te morren[1].
De roos, op elke wang, weet nog van geen verdorren,
Het haar behoudt zijn geur, ja, krachtiger dan ooit;
Zoo had ze zich voor 't leste om Jezus opgetooid.
Zij heeft dien mond niet eens vertrokken, om de smarte
Des doods, toen haar de Dood de tanden zette in 't harte,
Met dien verwoeden schicht. Geweêrhaakt hangt hij nog
In haar gekwetste borst, zoo wit als melk en zog,
Gemarmerd van het bloed, dat uit de wonden vloeide,
En maakte een roode vliet, waar in de ziele roeide
En zeilde, en vloog, voor wind voor stroom, recht hemel-
Der zielen haven in, beschut voor 't Hunsche zwaard. (waart,
O wreede schicht! te wreed op zoo een teêre spruite!
't Was wonder, dat uw punt niet weder af en stuitte,
Of stomp werd, op 't gezield en levendig albast
Der Kaledoonsche maagd, en hecht ge nog zoo vast
In 't middenpunt van 't hart! Maar waarom 't hart geschо-
Och edel hart! – en niet een ander deel doorstooten? (ten,
Neen, billijk is 't, dat zij, aan 't Paradijs verloofd,
Ook werde in 't hart gemerkt; gelijk 't gemarteld Hoofd,
Haar Heiland, dien de speer in 't hart ging, door de zijde.
Onwetende eerde u dus, die u deden eer benijdde.
O allerzaligst lijk! ons allen voorgetreên,
En in het bloedig perk met Jezus doorgestreên.

BURGEMEESTER.

Zij triomfeert bij God, met wien zij zich vereende,
Met al haar duizenden, die, op de starren treênde,
Nu omgaan met den kloot, als 's hemels gouden boog,
En, boven zon en maan, braveeren daar omboog
Gods vijanden, die niet onsterfelijke zielen,
Maar slechts het sterflijk lijf des martelaars vernielen.
Het veld, dat door dien moord verwilderd leît en woest,
Gemest met bloed en merg, teelt nu een rijken oegst,
Daar God de vrucht af maait, en vult zijn ruime schuren
Met garven zonder tal.

REI.

Wij tellen daaglijks d' uren,
Ja, elken oogenblik, in 't uiterste gevaar,
Dat Jezus ons verloss'. 't Verlangen valt ons zwaar.

AQUILIJN.

O waarde burgerij, de Hemel wil u sterken!
Gedenk, gij strijdt ter nood voor huizen en Gods kerken;
Gij strijdt voor lijf en ziel, voor Gods gerechte zaak,
Voor 't algemeen geloof. Schep moed. Beveel de wraak
Den allerhoogsten troon; hij bleef nooit Dwingland schul-
De lang gedreigde straf. Volhard, beveel geduldig (dig
Hem d' uitkomst van 't gevecht. De Hemel weet zijn tijd.
Men triomfeerde nooit dan na den bangen strijd.
Nu dorscht Gods straffe hand den droeven ingezeten,
De vlegel breekt niet eer, voor dat die is versleten.
Gods oordeel scheidt aldus het koren van het kaf,
Al dreunt er 't gantsche Stieht, gelijk een dorschvloer, af.
Wij zitten nog beschermd en met beslote muren.

REI.

Argentoraat[2], en Trier, en Tongren, ons geburen,
Zijn al in d' asch geleîd en in den grond vergaan.
Indien een sterker valt, hoe kan een zwakker staan?

De bliksem, met geweld gedreven op de toppen
Van toornen en van kerk: het bloed, bij roode droppen,
Geregend hier en daar; de tortsen in de lucht;
De wolken vol geschreis en oorelogsgerucht;
Het hemelsche gezang, het loeyen uit de koren,
Gaan zwanger van al 't leed, dat daaglijks wordt geboren.
Ons vesten gapen vast, en waren flus vermaud.
Wij hoorden dien Tyran vast brullen moord en brand.
De macht der Burgerij begon al uit te spatten.
De Hun zal straks den storm met meer gewelds hervatten,
En boren door de breuk in stad, die open leît.
Ik zie, hoe 't grimmig zwaard langs markt en straten weît,
En neêrvelt wat het vindt. Ik hoor ons vrouwen krijten.
'k Zie dochters aangezicht en bloote borsten rijten,
Met hangende perruik geschonden en gesleurd.
Ik zie dees stad in brand, en als een kleed gescheurd.
Nu zal ons beek van 't bloed der menschen overloopen.
Men sluit de poort vergeefs, de muren leggen open.

BURGEMEESTER.

Godvruchtig Licht! verlicht het volk met uw gebed;
Wij knielen al met u, en hopen op ontzet.

AQUILIJN.

Aandachtige gemeent! hou op, hou op van schreyen.
Ik zie, om 't hoofd van 't lijk, een vlam van tongen weyen,
En lekken Ursuls kroon. Ay zie, hoe schoon het speelt.
Ik zie nog meer, een wolk, die zich daar boven deelt,
En zwanger van Gods glans vast arbeid door te breken.
Schep moed, mijn volk! schep moed. Dit is geen ijdel tee-
Wij zijn alreê verhoord. Nu langer niet geschroomd. (ken;
De wolk gaat op. Wat Zon of hier te voorschijn koomt?
Wat starren of dit zijn, die voor en achter krielen?
Gewis, 't is Ursuls geest, bestuwd met martelzielen,
Met zoo veel duizenden, als flus gesneuveld zijn.
Ik ken die kruisbanier. 't Is spook, noch droom, noch schijn.
Wij wekten haren geest met ons eendrachtig smeeken.
Zij wenkt ons. Luister toe. Daar vangt zij aan te spreken:

GEEST VAN SINTE URSUL.

Gij, Agrippiners! staakt dit jammerlijk gesteen.
Ik hebbe op uwen muur met al mijn heer gestreên,
En ging dien Dwingeland in zijne tent bestoken.
Al 't leger vlucht met hem, en is voort opgebroken.
De bliksemstraal, die brand in alle hutten sticht,
Vergunt den Hun geen tijd, dat hij zijn hielen licht.
Gansch Keulen, met den dag in 't leger uitgevallen,
Sleept eenen grooten roof in zijn verloste wallen.
Die woedende tyran, zoo wijd en zijd gevreesd,
Zal 's nachts, in 't bruiloftsbed, op 't vrolijkst van zijn feest,
Smoordronken van den wijn en 't bloed, allengs gedronken,
Daar zijn bestorve bruid hem reutlen hoort, na 't ronken,
Haast braken 't godloos hart, en smoren in zijn bloed,
Dat tegens Kristus' kerk en Gods autaren woedt.
Laat u 't geleden leed noch jammer niet bedroeven.
God woû uw hart door 't vier des oorlogs dus beproeven.
Bestelt ons lichamen ter aarde, zoo 't behoort,
De Hemel zal uw Dom, uw raadhuis, en uw poort,
Van hier, in tijd van ramp en tegenspoed, vertroosten.
Verwacht in uwen schoot het drietal[1], dat van 't Oosten
Zich boog voor d' arme kribbe, en offerde zoo mild;
Drie kronen dan, gevoerd in eenen rooden schild,
Drie kronen zullen braaf[2] op onze armijnen[3] passen.
Ik zie der muren kreits hoe langer wijder wassen,
Door allerhande ramp; d' aartsbisschop, in den top
Van 't keizerrijk, te keur[4] om een gekroonden kop;
En 't heilig Agrippijn, door tegenspoed verzochter[5],
Volharden, als een echte, oprechte Roomsche dochter.

AQUILIJN.

Verlosser! zijt gelooft, die d' eer behoudt in 't veld,
En Englen zonder tal, en martelgeesten stelt

[1]Voor murmelen. — [2]Straasburg.

[1]De drie koningen, Keulens Heiligen. — [2]fraai. — [3]Voor hermelijn; zie vroeger. – [4]Als Keurvorst van 't Duitsche Rijk. — [5]meer beproefd, gelouterd.

Tot wachters van de stad. Wij buigen ons, wij groeten
Sinte Ursul en haar heer. Wij offren aan haar voeten
Geen wierookvat vol reuk, maar 't hart vol dankbaarheid.
Mij dunkt, ik zie alreê ons vesten uitgeleîd,
Sinte Ursuls veld daar in getrokken en begrepen,
De Keulsche maagden macht van steenen t' zamen slepen,
En bouwen haar een kerk, zoo ijverig als ooit.
Gezegend zij Klemaat[1], die Gods gebouw voltooit!
Drie zilvre tomben, rijk van Indiaansch gesteente,
Begraven in 't autaar, beveelt men Haar gebeente,
't Lijk van Cyriacus, en 't lichaam van Konaan;
Waarop men, onder spel en koorgezang, voortaan
Den hemel eeuwig dankt, met heilige offeranden,
Daar gulde kandelaars, daar gulde lampen branden.
Noch feest noch ommegang ontsta dees maagdekerk,
Daar elk haar rustbed hebbe en haar gewijde zerk.
Men berg al 't overschot in eene goude kamer,
En haar gedachtenis zij Keulen aangenamer
Dan eindelooze schat; maar d' asch en maagdestof
Zich spreyende vereische een grooter kerrekhof,
Dan d' aldergrootste stad. Men grabbelt om dees bloemen.
De Teems zal zelf een stad naar een der maagden noemen.
Zoo leven, na de dood, die 't leven hier versmâân;
Zoo koomt de glory t'huis, die naar geen glory staan.

Toezendingsbrief
VAN
VONDEL aan DE GROOT[2].

MIJNHEER,

Ik zende Uwe Exellentie hier twee treurspelen, een van St. Ursuls Maagden, gedicht ter eere van Keulen, mijne geboortestad, ende Sofokles' Elektra, vertaald met hulpe van Izaäk Vossius. Ik offer Uwe Exellentie 'tgeen ik vermag, en niet hetgeen ik zoude willen. Sedert de dood van mijn zalige huisvrouw[3] heeft mijn courage eenen knak gekregen, zoodat ik mijn grooten Constantijn[4] moet vergeten, en met iet minders zoeken te helpen. Ik ben aan de treurspelen vervallen, en heb nog één ongedrukt leggen van Silius en Messalina[5], en een ten halven voldaan[6] van Sauls zeven zonen[7], die bij[8] die van Gabaon opgehangen werden, zijnde mijns bedunkens het volmaaktste argument[9] van een tragedie, dat wij uit de H. boeken zouden mogen nemen en uitkiezen. Als ik mijnen lust in treurspelen hebbe geboet, mag ik zien, of ik weder aan mijnen Constantijn valle; middelerwijl gelieve Uwe Exellentie dit voor lief te nemen, totdat wij iet grooters vermogen.

Wij verwachten Uwe Ex. gemalin hier te Amsterdam, daar wij na verlangen, en hope de eere te genieten om haar te spreken. Ik gebiede mij in Uwe Ex. goede gunste, en wensche Uwe Ex. al 'tgeen de vijanden U misgunnen, en ben te altijde

Uw Ex. onderdanige Dienaar,
JOOST VAN DEN VONDEL.

t' Amsterdam 1639, den 9 van Herfstmaand.

[1]De godzalige Clematius, die (naar de legende) uit het verre Oosten den Maagden een kerk kwam stichten. – [2]Uit de papieren van Papenbroek ter Leidsche Academie-boekerij; het fac simile zie desbelust bij Van Lennep III, bladz. 546. — [3]Zie boven, bladz. 305b. — [4]Aldaar, bladz. 299b. — [5]Hoewel reeds ter opvoering gereed en zelfs gerolleerd, werd dit stuk (naar Brandts mededeeling), wegens een bekrompen misvatting ter zij gelegd, en later onderdrukt. — [6]voleind, voltooid. — [7]De weldra volgende Gebroeders. – [8]Versta: door. – [9]onderwerp.

De Groots Antwoord.

MIJNHEER,

Ik dank UE. voor Uwe schenkagie: twee werken, waardig zulk een werkmeester. Sofokles' Elektra is altijd gehouden geweest voor uitnemende onder des treffelijken mans treurspelen. Ik heb bij wijlen wel gedacht om dezelve in 't Latijn te stellen, gelijk ik, tot Hamburg zijnde, gedaan heb Euripides' Taurische Ifigenia.

In S. Ursula heeft UE., boven zijn gelukkig verstand[1], ook getoond een zeer loffelijke genegenheid tot zijne geboorteplaatse, dewelke ik geluk wensch met zulk een spruit, en wensche UE. lang leven, gezondheid, en gerustheid van gemoed, om niet alleen zoodanige als deze zijn, maar ook grooter stukken, ten dienste, nut, en lust van alle Nederlanders voort te brengen. Tot Parijs, den 22 October, 1639.

UE. Gansch Dienstwillige
H. DE GROOT.

Nadat ik dit geschreven had, heb ik de twee stukken ten einde toe gelezen, en vinde in Elektra de zin en de hoogdravenheid van Sofokles wel uitgedrukt. In Sinte Ursul verwonder ik mij over de kloeke vinding, schikking, en beweeglijkheid.

Op de Tweedracht der Kriste Princen.

AAN JEZUS KRISTUS.

De Kriste princen zitten vast
Malkanderen in 't haar;
Gansch Kristenrijk vervalt in last,
En 't uiterste gevaar,
Als 't schip, dat met gekerfde mast
Flus schipbreuk lijden zal,
En drijft naar lager wal.

De felle Turk, die Kristus kruist,
Ziet ons krakeelen aan;
D' erfvijand lacht nu in zijn vuist,
En hoopt den klaauw te slaan,
Van bloed geverfd, van stof begruisd,
In 't hart van 't blind gevecht,
Dat hij 't geschil beslecht.

Zoo 't hem gelukken mag naar wensch,
Met zijnen woesten hoop,
Dat hij 's geloofs verzwakte grens
Op 't ongezienste sloop',
En velle en vill' zoo menig mensch;
Help God! wat wil 't een dag
Van rouw zijn en leklag!

Gelijk een ingebórsten stroom,
Zal 't ingelaten leer
Verdrenken al den Duitschen boôm,
En bruisen als een meer,
En spoelen den bebloeden toom
Te Keulen in den Rijn,
Die zal zijn wedde zijn.

Zelfs d' andere wereld, daar men, met
Den hoofde nederwaart,
De voeten tegens d' onze zet,
Zal hooren, al vervaard,
Hoe wij, door 't zwaard van Mahomet,

[1]Voor geest, vernuft.

Gevallen zijn, ten spot
Der vijanden van God.

Dan voelt men, hoe men heeft gefaald,
En uit den burgertwist
En brand verdoemden roof gehaald,
En wolven opgehitst
Naar Kristus' schaapskooi; dan betaalt
Men zelf zijn eige roê,
En schreit en zucht zich moê.

O Jezus! keer dit voorspook af,
Verdrijf die duistre wolk;
Herplant veeleer op 't heilig graf,
Door uw geloovig volk,
Den Turken tot gerechte straf,
Den standert van uw naam,
Opdat zich d' afgrond schaam'.

Opdat die bloedhond, ieders vloek,
Met ingetrokken staart,
Gelijk een rekel Mekka zoek',
En aan zijn eigen haard,
In eenen onverlichten hoek,
Zich uitstrekk' naar zijn lust,
En late Uw rijk in rust!

Klacht.

De Turken, 't is schande,
Europa bestrijen
Te water, te lande;
Wie zal ons bevrijen?
Zij trekken vast henen,
Den stroom op naar Weenen,
De keizer sta vast!
O, Kriste vrijheid!
Gij zijt in last.

OP B. CABROOLS
Ontledinge des Menschelijken Lichaams,

VERDUITSCHT DOOR

VOPISCUS FORTUNATUS PLEMP[1],

NU PROFESSOR TE LEUVEN.

Eertijds voerde 't Grieksch gewelf[2]
In zijn voorhoofd: ken u zelf,
Als een goddelijke lesse
Van die wijze school-meestresse;
't Zelve leert nu d' artsen-school
Van den schranderen Cabrool,
Wiens vernuft, met pit van reden,
't Menschlijk lichaam gaat ontleden
Van den top af tot den teen;
Dies de Latynist voorheen
Van dien arbeid hem most danken,
Tot dat Plemp, een eer der ranken
Van Galeen en Hippokraat,
Tot des Nederduitschen baat,
Deze schatten uit het duister
Brengend, met een rijker luister,
Toonde, dat hij was een stut
Tot zijn kranken landsmans nut;
Wiens gedachten zich nu wennen,
Om te recht te leeren kennen,
Wat de menschen-huid omvangt,
Waar de mensch van t' zamenhangt;
Hoe de wijsheid Gods gaat waren
Door ons zeenen[1], door ons âren;
Hoe het kunstige geraamt'
Alle kunstenaars beschaamt.
Zoo nu iemand, door dees wennis[2],
Van den trap der zellef kennis
Stijgt tot kennis van Gods troon,
Zoo eischt Plemp geen ander loon.

[1]Waarschijnlijk de broeder van C. G. (boven bl. 252). Deze vertaling zag intusschen reeds in 1633 het licht, gelijk mij echter te laat gebleken is. – [2]Versta: de tempel te Delfi.

[1]Voor zenuwen. — [2]ervaring. — [3]D. i. Wij zijn er geweest. — [4]Wiens dochter Coronis door Apollo onteerd was. — [5]De bekende versregel van Virgilius (Æn. VI. 670) Discite justitiam moniti, enz. — [6]Thans beoordeelen; verg. handelen en behandelen.

GEBROEDERS.
TREURSPEL.

Fuimus Troës[3].
VIRG.

DEN WELWIJZE EN HOOGGELEERDE HEERE
GERAARD VOSSIUS,

PROFESSOR DER HISTORIËN, IN DE DOORLUCHTIGE SCHOLE DER WIJDVERMAARDE KOOPSTAD AMSTERDAM.

DOORLUCHTIGE MAN,

Dit jammerlijke treurspel van Sauls nakomelingen bliksemt en dondert nog in de oogen en ooren der Grooten, als met een gedurige stemme van den verwaten en ter Helle gedoemden Flegias[4], brandstichter in Apollo's kerk te Delfi:

Leert rechtvaardigheid betrachten,
En geen Godheid te verachten[5].

Hoeveel waarheids aan deze Heidensche fabel zij of niet, immers in de heilige bladen des profeten Samuëls blijkt het zoo helder, als waar het met zonnestralen beschreven, hoe koning Saul en de zijnen, door ongehoorzaamheid, hoogmoed, wrevelmoedigheid, kerkschennis, meineedigheid, en wreedheid, van de koninklijke heerbane der godvruchtigheid en rechtvaardigheid afdwalende, eeuwig van kroon en schepter beroofd, rampzaliglijk omgekomen, en van den hemel gestraft zijn, zonder dat het verloop der jaren de misdaad verschoonde of uitwischte. Het tegendeel openbaart zich in den godvruchtigen nazaat en dapperen krijgsheld David, die, gelijk een zon, onder de verlichte koningen, geblonken heeft; wiens gedachtenis nog heden, over den ganschen aardbodem, ja, in den hemel blinkt, en altijd blinken zal; en wiens zonderlinge deugden en daden niemand zonder den geest, waarmede zijn hoofd van boven gebalsemd en overgoten was, niemand zonder zijne goddelijke harp en snaren kan volprijzen. Zeker, al waar ons van dien held niet meer als deze treurstof overgebleven, men hadde stofs genoeg, om uit dit staal alleen zijne overige groothartigheid en volmaaktheid te oordeelen[6]; want wordt d' Aartsvader Abraham, om het offeren zijns eenigen zoons, zoo hoog gezet, wat plaats van eere verdient hier de profeet en koning David? Abrahams strijd viel eerst zonder twijfel schrikkelijk, overmits de natuurlijke band van vader en zoon zooveel sterker bindt, als die van David en zijn aangehuwd maagschap; en in dat deel laat het den eersten vrij winnen, in-

dien men hier alleen op blijft staroogen. Maar let men, hoe verdacht dit stuk David en zijn kroon kon maken bij zijne doodvijanden en lasteraars: recht of hij zelf in dit werk zocht, 'tgeen God bij die gelegenheid van Gabaon zocht, en ook beloofd hadde, namelijk: te verdedigen Sauls geslacht, dat Davids rijk kon beroeren, en Juda door Davids stoel te bevestigen; zoo dunkt me, dat deze d' andere zwarigheid in de weegschale van een doorzichtig oordeel ophaalt, of ten minste betaald zet; en ik word geperst uit te roepen:

't Zij wat nakomeling dit laken zal of loven,
De liefde tot het volk en vaderland sta boven!

Hoe kort en beknopt d' onfeilbare pen in 't beschrijven van dit treurstuk zij, nog drukt ze klaarlijks genoeg uit 'tgeen Jesses zoon ontschuldigt, te weten: de uiterste nood der driejarige droogte en dierte, hem persende God raad te vragen; Gods naakte antwoord zelf, ten laste van Saul en zijnen huize; Sauls meineedigheid en schijnheiligheid, in 't ombrengen der bondgenooten en vreemdelingen; en de bloeddorstigheid zijner zonen, in dit stuk of in andere stukken betoond; Davids bekommeringe en arbeid, om dit t' ontgaan, aangeteekend in twee vragen, om de Gabaonners op andere wijze te payen; het begenadigen van Mefibozeth, en zijn zoontje Micha, om Jonathan den eed ongekwetst te houden; en ten leste 's konings goede genegenheid, in de uitvaart van Saul en zijn zonen en neven. Behalve dit alles zeît de moederlijke en ongeloofljke zucht van Rispe, in 't bewaken der dooden, al stilzwijgende, hoedanig eenen storm zij den koning geleverd hebbe, om hare lieve vruchten te verbidden; want men rekent, dat ze van den aanvang der Lente tot Herfstmaand, immers ongetwijfeld eenen langen tijd, dieren en vogels van de lichamen afkeerde. Overleg met eenen, hoe Michol, over hare zuster Merobs kinders als moeder staande, zich kwijten most; ja, overleg liever eens alle omstandigheden t'effens: Gods antwoord; den eisch der Gabaonneren; de dierte en nood der gemeente; het maagschap van schoonvader en voorzaats bedgenoot, dochter, kinderen, kindskinderen, en nog een lid verder; de verlegenheid der Gebroeders, elk met zich zelven en om anderen, broeder om broeder, ooms om neven, en neven om oomen, vader om kind, het kind om den vader; moeders en moeyen om kinders, en neven en kinders om moeders en moeyen; de genote weldaden en gezworen eeden; Davids goedaardige gemalin, de getrouwe Michol, de gedachtenis des allergetrouwste Jonathans, en d' onnoozelheid van den ongevalligen[1] Mefibozeth, en zijn nog onnoozeler zoontje Micha; de vervloekte wijze van sterven; het lankwijlig vertrekken[2] der uitvaart; Rispes ellendig zitten, nacht en dag, bij 't gerecht; de plaats des gerechts, op den berg, langs de heerbaan, op de grens van Benjamin en Efraim, in Sauls vaderland, in 't gestiert van zijn hof en geboortestad, een priesterlijke en koninklijke stad, in 't aanschijn der bondkiste en Cherubinnen;

Hier beschreit men 's werelds zaken,
Die den mensch aan 't harte raken[3].

Hier word ik belust, om door Rubens, de glorie der penseelen onzer eeuwe, een heerlijk en koninklijk tafereel, als een treurtooneel, te stoffeeren. Hij valt aan het teekenen, ordineeren, en schilderen, nochte zijn wakkere geest rust eer het werkstuk voltooid zij. David zit er zwaarmoedig op den hoogen troon. Men ziet er, door een poort in 't verschiet, de drooge, dorre, en dorstige landouw kwijnen. Boven in 't gewelf van 't prachtige marmeren en cederen hof, zwieren sommige Engelkens, die, naar de gewone zinrijkheid des allervernuftigsten schilders, elk om strijd bezig zijn om net uit te beelden 'tgeen ter zake dient. 't Een schijnt het vonnis der Gebroederen uit een half ingerold blad te vellen. Een ander geeft, met een geslote waterspuit, te kennen, dat de Hemel gesloten zij. Een ander beduidt met een dompige fakkel, een ander met eenen waayer in 't aanzicht waayende, hitte en benaauwdheid. Twee andere schijnen twee stammen uit te beelden, te weten: het een, dat, vrolijk van opzicht, met kroon en schepter in top vliegt, Juda; het ander dat, verbaasd en treurig van gelaat, en met den hoofde neêrwaart vallende naar de vallende kroon grijpt, Benjamin. Andere maken een ijzere keten klaar, om der misdadigen halzen te sluiten. Een ander drukt, met weegschaal en zwaard, de rechtvaardigheid der straffe uit. Sauls verweze nakomelingen staan voor den rechterstoel, en zien zeer deerlijk, overmits Benajas den lammen Mefibozeth en het kleentje Micha, op het wenken van 's konings oogen, en wijzen des uitgestrekten schepters, uit den hoop trekt; terwijl de Gabaonners met wraakgierige en gloeyende aangezichten, aan d' eene zijde, op hun recht dringen, en aan d' andre zijde hem benaauwen het misbaar en de tranen der allerbedruktste Michol; waar nevens de stokoude weduwe, al bevende met de rechte hand op haar stoksken, en met de slinke op de rechte schouder van hare kamenier leunende, met een lachende aanschijn meldt, datze, van rouwe aan 't mijmeren geslagen, niet weet wat ze zeît.

Maar hij al evenstijf weet nu van geen erbarmen,
Noch keert zich 't allerminste aan tranen noch aan karmen.
't Orakel schiet er voor. God zelf verstopt althans
Het oor des andersins gezeggelijken mans;
En eveneens gelijk op Liban 't winterweder
Bestormt den dikken stam van een bejaarden ceder
Van overal, zoo dat er berg en bosch af kraakt,
En 't gieren van den boom een bed van bladen maakt,
Die, al te hecht gegroeid in d' aarde, schiet te wonder
Zijn takken juist zoo hoog als taaye wortels onder;
Zoo wordt de held al staag, door 't roepen, hier en daar
Gesold, en hoe behart[1] een felle strijd gewaar,
Maar 't opzet even vast niet eens verzet door schreyen[2].

Een zeker Godgeleerde laat zich dunken, dat wij David te lang doende deizen, en hier meêdoogend uitbeeldende, tegens de voegelijkheid misdoen. „David," zeît hij, „was al te bereid, Gods bevelen te gehoorzamen, noch maakte zoo veel werks van den verworpen Saul en zijne kinderen niet, om die straf zoo lang te vertrekken." Maar voor ons spreken verscheide dichters, die Abraham, voor het opofferen van Izeäk, aldus afmalen. Voor ons spreken Davids eige lijkklachten en tranen over Saul en zijn zonen[3]; de wraak over hun vervolgers; ook zijn eigen mond: „is er nog iemand van Sauls huis overgebleven, aan wien ik barmhartigheid doe, om Jonathans wil?" Voor ons spreekt het begiftigen en begenadigen van Mefibozeth met al zijn vaders have, en 't onthaal aan 's konings tafel; ook die klare woorden: „doch de koning spaarde Mefibozeth, enz. om des eeds wil;" ja, dat meer en onwedersprekelijk is, voor ons spreekt het gebed zelfs des allervolmaaktsten en des gehoorzaamsten Davids, Jezus Kristus, op den Olijfberg gestort: „Vader! is het niet mogelijk, dat dees kelk van mij ga, 't en zij ik dien drinke, zoo geschiede uw will" Het stemt eer met de voegelijkheid, David met barmhertigheid te bekleeden, als van alle menschelijke genegenheid te ontblooten; behoudens dat de gehoorzaamheid, ten leste d' overhand behoudende, het orakel getrouwelijk uitvoere.

Ik moet bij deze gelegenheid ter loop[4] aanroeren, dat luiden van geen geringe geleerdheid en wetenschap, zich luttel met poezye bemoeyende, bij wijlen al te naauwe en strenge keurmeesters zijn over deze kunst, en niet wel begrijpen, hoe die te teêr en te edel zij, om zulk een harde proef uit te staan, zonder een groot deel van hare aartig-

[1] onbehagelijken, onbevalligen. — [2] uitstellen. — [3] Virgilius' versregel: Sunt lacrymae rerum, etc.

[1] moedig. — [2] Æneïs, IV. 435 s. — [3] Verg. boven, bl. 147b; 't vers zag achter de eerste uitgave der Gebroeders het licht. — [4] Thans loops (gelijk trouwens, enz.)

heid en luister te verliezen. Men moet haar inwilligen een voegelijk misbruik, of liever een noodige vrijheid; gelijk die in meer kunsten, zonderli.g in schilderye[1] en muzieke, vereischt wordt. De schilder, hoewel hij niet anders als een naebootser van de natuur zij, versiert nochtans dikwijls eenige bijvallende schaduwe, om 't ander werk beter te doen voorkomen; of maalt naakten en andere cieraden, die de historie eenen welstand bij zetten. Zoo leît het penceel ook zijn oordeel te werk in 't leggen en wel schikken der verwen, die zich best onderling verdragen. Muzikanten huwen heele aan halve tonen, en zoete aan wrange geluiden, om het gehoor met meer zoetigheids en bevalligheids te kittelen. Het gelijken der dingen tegens malkanderen is van groot vermogen, en geeft de zaak, die in zich zelve de zelve blijft, terstond een ander aanzicht. Evenwel is ons niet onbewust, dat, in 't herhalen en vertoonen van geschiedenissen, beschreven met die zuivere en sneeuwwitte duive-veder (getrokken als uit den vleugel der hemelsche duive, die, aan den oever der Jordane, op dat van heiligheid stralende en gedoopte hoofd des onbesmetten nederdaalde) een zonderlinge matigheid en saagachtige[2] eerbiedigheid dient onderhouden; terwijl men in wereldlijke historien, nog meer in Heidensche versieringen, ruimschoots[3] mag zeilen. Wij achten hier mede op gelet te hebben; gelijk ons zulks ook eertijds van eenen grooten Apollo, als van een Delfisch orakel[4], werd in de ooren gebeten.

Toen wij, belust op Bijbelstoffe te werken, de gewijde bladen doorsnuffelden, behaagde ons, boven alle andere, deze historie, sto[e] leverende (gelijk wij alreê ten deele hebben aangeroerd) tot een allervolmaaktste slag[5] van treurspelen, en waarin wij derven roemen betoond te hebben, hoe het ons niet aan goeden wille, maar aan macht ontbrak, om alles naar den eisch toe te stellen en te voltooyen. Wij volgden de goude regels, die de heer professor in onze gedachten drukte, te weten: „'tgeen Gods boek zeît noodzakelijk, 'tgeen het niet zeît spaarzaam, 'tgeen hier tegens strijdt geensins te zeggen." Evenwel, nadien do'en menschelijk, leeren oneindelijk is, verstoutten wij ons dit te onderwerpen het doorluchtige oordeel des genen, die, op den top der geleerdheid gesteigerd, van boven, met arends oogen, al wat van redelijk brein begrepen kan worden naauw doorkeken heeft, en wiens Herculische en onnavolgelijke arbeid het verlangen aller leergierige geesten pijnigt, en trekt, en tokkelt met de vierige hope naar die diamante keten aller historien, wiens begin aan den eersten, en wiens einde aan onzen tijd vast is, en waar aan elke eeuw een kunstige schakel verstrekt. Uwe rijke schatkamer van boeken en papieren heeft, neffens andere gunstige vernuften, dezen werke geen voedsel geweigerd, maar heuschelijk bijgezet het eerste gezicht uwer kostelijke aloudheden en bedenkingen[6] op tooneelspelen en andere poëzy, gelijk wij dan in meer dingen, voorhenen bij ons uitgegeven, het gemoed niet luttel verbonden houden aan uwe beleefde geleerdheid en gelcerde zonen; en schatten deze schatrijke en vermaarde koopstad gelukkig, overmits zij hare Doorluchtige Schole op uwe en Baerles wijsheid en geleerdheid, als op twee pylaren, stichtende, een gewenscht huwelijk van Letter- en Koophandel of Pallas en Merkuur maakte, tot eere, nut en vermaak dezer loffelijke burgerije en hare jeugd. Maar, Doorluchtige man! ik hebbe, om zelf iet te scheppen en te leeren, water in zee gedragen, en geschenen den Professor[7] te willen leeren[8]. Vergeef toch deze vermetelheid, en dat uwe opgetogenheid[9] zoo lang beneden verlet[1] wordt, van mij, die het zich tot geen geringe eere rekenen zal, altijd te mogen bereid staan voor

Uwer E. allerverplichtsten leerling en dienaar,

JOOST VAN DEN VONDEL.

t' Amsterdam, den 29 van Slachtmaand, 1639.

[1]schilderkunst. — [2]Hoogduitsch (zaghaft) voor schroomvolle. — [3]Later met bijvoeging: „doch altijd binnen de palen der waarschijnlijkheid." — [4]De Groot, met klankspeling op zijn geboortestad, Delft. — [5]soort. [6]Later: „gedachten". — [7]Later: „de wijsheid". — [8]leeraren, onderwijzen. — [9]verhevenheid.

INHOUD.

Koning David, na een driejarige dierte, geboren uit gebrek van regen, God raad vragende, door d' aartspriesterlijke geheimenis, Urim en Thumim, en verstaande, dat de moord van Saul en zijne afkomst, eertijds begaan, onder schijn van ijver en godsdienstigheid, aan de Gabaonners, oorzaak der landplage is, zoekt hunne nakomelingen (een overschot der Amoreën, ten tijde van Jozua met eede in zijne beschuttinge aangenomen) te verzoenen, opdat het land wederom gezegend werde van hunlieden, die, om Sauls gedachtenis, tot weêrwraak van 't ongelijk, geheel te verdelgen, noch goud, noch zilver, noch iemand anders eischen, maar zeven mannen van zijnen bloede, om hen voor Gabäa, Sauls geboortestad, voor de Bondkist op te hangen. De koning, Mefibozeth, Jonathans zoon, en Micha, Mefibozeths zoontje, verschoonende, om den eed, die hij den vader gezworen hadde, levert den Amoreën Armori en Mefibozeth, bij Rispe, Sauls bedgenoot, geteeld; ook Michols vijf zonen, of die zij, zoo men gelooft, voor zonen aannam, en[2] Adriel, Barsilbaîs zoon, bij Merob, hare ouder zuster, won. De Gabaonners dan hingen deze zeven, of twee en vijf Gebroeders, op den berg, in 't begin des garsten-oogsts. Rispe, Aja's dochter, spreidde op de steenrots, bij het gerecht, eenen zak, om hier zelve 's daags de vogels, 's nachts de dieren van de doode lichamen te keeren, tot dat de regen zoude vallen. De koning dit hoorende besloot, dat hij (zoodra het, tot een teeken, dat God verzoend was, regende) het gebeente van Saul en zijne zonen (te Jabes in Galaäd rustende, ende van Bethsan eertijds ter sluik daar gebrocht) zoude laten halen, en te gelijk met de lichamen der gehangenen te Zela, onder Benjamins stamme, en 't graf des oudgrootvaders Kis, te doen begraven. Dit is getrokken uit Samuels tweede, en Jozephus' zevenste boek der Joodsche aloudheden.

Het tooneel is te Gabaä. De Rei bestaat uit Priesteren. Het treurspel begint effen voor en eindigt met den dag.

PERSONAGIËN.

ABJATHAR, Aartspriester.
REI VAN PRIESTEREN.
DAVID, de Koning.
LEVIETEN.
GABAONNERS.
JOAB[3], Veldheer.
BENAJAS, Overste der hofbenden.
RISPE, Sauls en Abners weduwe.
MICHOL, de Koningin.
DE GEBROEDERS.
MEFIBOZETH, Jonathans zoon.

't Gerecht des Hemels haat het gruwlijk bloedvergieten,
Verdelgt al Sauls huis en zijn gedachtenis;
Al schijnt het aan den tijd hier jaren lang te ontschieten,
Hoe lang de wraak vertrekt[4], zij komt in 't eind gewis.

[1]opgehouden. — [2]Versta: en die. — [3]Deze kwam in de eerste uitgave nog niet voort. Verg. beneden, bladz. 404b, aant. [10]. — [4]vertraagt.

Gebroeders.

EERSTE BEDRIJF.

ABJATHAR. REI VAN PRIESTEREN.

ABJATHAR.

De wakkre haan heeft lang den huisman opgekraaid;
De starren aan de lucht zijn bleek en dun gezaaid,
En voor de morgenstarre en hare komst geweken.
Het licht genaakt allengs, en arbeidt door te breken.
Een ongezonde damp beneveld, als het plag,
Het Oosten, 'twelk ons dreigt met eenen bangen dag,
Die 't landschap roosten komt met gloeyende gareelen.
Ik heb gerucht gehoord van muilen[1] en kameelen
En mannen, onder aan den berg, in 't naaste dal.
Dat 's mij een wisse bô, de koning is er al,
Die gistren schreef, dat hij, vóór zon en haar geboorte,
Hier zelf te Gabaä zou wezen aan de poorte.
't Is tijd en meer dan tijd, dat wij hem tegens gaan,
Om in den dieren tijd iet noodigs voor te slaan.
De heerbaan valt te lang, dit voetpad loopt veel nader.

REI.

D' aartspriester stijgt benedn[2], wij volgen allegader.

DAVID. LEVIETEN.

DAVID.

Daar rijst de zon, gevlakt met bloed in 't aangezicht,
En komt, met hatelijk en ongezegend licht,
Den jammerlijken staat der omgelege plekken
En haar gelegenheid al wederom ontdekken.
Wij zullen voort te voet gaan klimmen met de zon.
Levieten, die mij volgt van Sion, Gabaon,
En Nobe, en andre steên, komt, geeft u aan mijn zijen;
Zoo moet ons deze reis, een Godsreis, wel gedijen!
Zoo geeft d' Almachtige ons een uitkomst in der nood,
Zoo opent God alweêr zijn vaderlijken schoot,
Gelijk hij is gewoon, voor zijn verlege knechten,
Opdat ze hem een kroon van dankbre galmen vlechten.
Mij leît een zwarigheid, mij leît wat op de leên:
Mijn hoop ziet licht te moet, maar door een nevel heen.
Hij, die den hemel veegt en 't onweêr doet bedaren,
Wil in mijn mistig brein het weder op doen klaren!

LEVIETEN.

Wie daalt er van den berg, gelijk een nieuwe star,
Die ondergaat? Dit schijnt d' aartspriester Abjathar,
En Arons dubble rij met witte linnen rokken.
Hij komt, gelijk een God, alleen vooraan getrokken,
Op 't allerstatelijkste, en schittert met den gloed
Van borstgesteente en riem en tulbant ons te moet.
Mij dunkt, ik hoor alreê, terwijl hij aan komt pralen,
Den galm[3] van zijn gewaad, gezoomd als met cimbalen,
En zie, hoe 't voorhoofd straalt van schrift, waaruit ik raam
En spel Gods majesteit en aangebeden naam.

DAVID.

Hij koom' met zegen aan, in dees vervloekte tijden,
En jaag' roô wangen aan die Sions heil benijden!
Getrouwe God! gij weet, ik koom in dit gewest
Alleen ten dienst uws volks, en om 't gemeenebest;
Verleen me, dat dit strekk' uw Majesteit ter eere,
En ik niet ongetroost van dezen heuvel keere.
De blinden zoeken heul aan ijdle wichlerij,
Uit starren, vogelvlucht, of andre razernij
Van spook, of ingewand en vezelen van dieren,
En al wat ongeloof met logens kan versieren[4];
Wij zoeken troost aan U, die 't al zijn voedsel geeft,
En op de vlengelen der Cherubinen zweeft;

[1]muildieren. — [2]klim af. — [3]door de schelletjens (cimbalen) die er van onder afhingen. — [4]verdichten, verzinnen.

Dies laat dit opzet U gevallen en behagen,
En begenadig ons, nu wij u komen vragen.

ABJATHAR. REI VAN PRIESTEREN. DAVID.

ABJATHAR.

De stam van Juda bloeye in David zonder end!

REI.

De stam van Jesse groeye in David ongeschend!

ABJATHAR.

Dat hem noch donderslag noch hagelbui en treffe!

REI.

Dat hij zijn kruin en kroon tot aan den hemel heffe!

DAVID.

Gij, priesterlijke schaar, die van Gods ijver blaakt,
En hier voor 't heiligdom, de gouden Bondkist, waakt,
De Hemel zegene u, voor dezen morgenzegen!
God zegen' dees landouw met eenen versehen regen!
God[1] spreye een vruchtbren dauw op dorpen en op steên!
Hoe komt ge zoo bedrukt gestegen naar beneên?
En waarom biggelen de tranen langs uw wangen?
Wel, Aronszonen! hoe? hoe laat gij 't hoofd dus hangen,
Verzwarende den last, dien gij alleen niet draagt?
Of drukt u weêr wat nieuws? Laat hooren, wat gij klaagt.

ABJATHAR.

De nood, gezalfde vorst, beschermer der gemeente!
De dierte en hongersnood in 't rammelend gebeente
Van 't magere, uitgeteerde, en kwijnende Israël;
Een schim, een geest gelijk, en enkel been en vel.
Dit jammer heeft geduurd drie jaren na malkandren.
De droogte duurt; de lucht weet nog van geen verandren.
De huisman ploegt vergeefs, al d' akkers leggen woest.
De zaaitijd, onbeloond van een ondankbren oogst,
Schreit deerlijk, jaar op jaar, den Hemel aan, dien 't maner
Van menschen en van vee, en 't zuchten en de tranen,
Van den gespleten grond en dorstig loof en gras
Gelekt, niet meer vermurwt, als of hij koper was.
De rups en sprinkhaan eet het bloeisel met de knoppen,
En plondert al 't gewas. Van d' allersteilste toppen
Der bergen, tot het diepst der dellingen, al 't land
Leît van den Zuiden wind of gloêrde zon verbrand.
De korenmaayers zien verroesten hunne zeisen;
De burger, als hij komt den landman garven eischen,
Of olie, of olijf, of vijg, of druif, of wijn,
Of dadel, of granaat, vernoemt in welk een schijn
D' onvruchtbre wijnberg staat, hoe d' akker hem bejegent
En aanziet zoo bedrukt. Dan keert hij ongezegend
Met leêge handen thuis, en kropt, verkropt van rouw,
Zijn hartewee, uit zorg voor zijn bekrete vrouw
En arme kinderen, d' een ouder, d' ander jonger,
Hem schreeuwende te moet, geperst van bittren honger,
Als jonge zwaluwen, die schier verstikt, helaas!
Aanhijgen 't moede paar, dat thuis komt zonder aas.
De nood staat op den top en 't uiterste gesteigerd.
Wij storten te gelijk, zoo gij handreiking weigert,
En niet in Kanaän een tweede Jozef strekt;
Gij hebt met uwen schild zoo menigmaal bedekt
De vaders, die om troost voor 't Heiligdom verschijnen.
Gij hebt het rijk beschut voor wreede Filistijnen,
En Gods geslacht verlost, 't welk God hier over roemt,
En David, onder Hem, der stammen Heiland noemt;
Maar al uwe dapperheid en eere gaat verloren,
't En zij gij 't leven stut met water en met koren;
Want 't is vergeefs beschermd zijn volk en onderdaan,
Indien men hen van dorst en honger laat vergaan,
En ruimt Gods vijanden, rechtvaardig uitgedreven,
Dees rijken in, die God zijn erven had gegeven.

DAVID.

Aartspriester! ijveraar voor d' eer van Abrams God,
Die u verheerlijkt heeft met zulk[2] een heerlijk lot,

[1]In de eerste uitgave: „En". — [2]Eerst: „zoo".

Wat klaagt ge mij in 't lang der stammen nood en smarte?
Ik weet dit al te wel, ik trek dit meest ter harte.
Dees zwarigheid raakt mij en mijnen schepter meest.
'k Heb Moab, Amelek, noch Ammons zwaard gevreesd,
Maar wel dit scherpe zwaard des hongers. Wie kan 't vluchten?
Wie God ontvliên? Ik breng de dagen door met zuchten,
De nachten zonder slaap, uit zorg voor 't algemeen,
En zocht, met offerande en vasten en gebeên
En tranen, menigmaal het heil der dorre landen;
Maar d' Allerhoogste slaat beloften, offeranden,
En gaven in den wind. Gij zelf kunt tuigen, hoe
Ik ijverde voor 't volk, en wenschte dat Gods roê
Den herder straffe, in stee van deze onnoozle schapen.
Nu 't anders niet mag zijn, is 't best dat elk zich wapen'
Met nederig geduld, gelijk d' aartsvaders deên,
Die elk, geperst als wij, met dezen vijand streên.
Ik ben een sterflijk mensch, geen God, die 't gras laat groeyen
En 't aardrijk op zijn tijd met regen kan besproeyen, (en,
Die 't stomme vee voeragie, en raven aas bestelt
In 't weezenest, heeft weêr en wind in zijn geweld.
Die Vader mag somwijl zijn kinderen beproeven,
En weigeren een poos 't geen zij tot nooddruft hoeven,
Hem is 't bewust waarom; doch eer het wordt te spâ,
Daalt Hij van boven neêr met hemelsche genâ,
Opdat die met meer smaaks in 't uiterst werd' genoten.
Zoo snoeit de hovenier zijne al te dartle loten,
Opdat de wijngaard zelf met eene milder rank
Hem, in de druivensneê[1], voor zijnen arbeid dank'.
't Geen nadeel schijnt, in 't oog van een beneveld oordeel,
Gedijt tot vruchtbaarheid en wenschelijker voordeel;
Dies laat ons, onder 't juk van luttel tegenspoed,
Niet morren, om de hoop op een veel grooter goed.

ABJATHAR.

D' ervaren arts beklaagt alleen niet 't kranke bedde,
Maar zoekt de bron van 't kwaad, opdat hij 't heele en redde.
Wat hindert ons, dat wij met God te rade gaan?

DAVID.

Dit 's oorzaak van mijn komst. Men ving nooit beter aan.
Ik volg u, zij aan zij, daar gij mij heen zult leyen.

ABJATHAR.

Gij priesters, volgt ons spoor met stichtelijke reyen.

REI.

ZANG.

(Ingaande van de priesteren gezongen,
en van speelluiden gespeeld).

Toen 't ongehoorzaam zaad van Kis,
Begaan, om d' uitkomst van den slag
Nu voor de hand te weten,
Door droom noch borstgeheimenis[2]
In Gods geheimenissen zag,
Noch licht kreeg bij profeeten,
Zocht hij zijn troost aan tooverspel,
En vraagde t'Endor aan den geest,
Wat hem zijn hoop beroofde;
In 't end verrees er Samuël,
Die hem, nu deizende en bedeesd,
Een dageraad beloofde.
't Was Samuël, of 't werd geloofd,
Om 't zijden kleed en 't grijze hoofd.

TEGENZANG.

„Wat steurt gij mijn gerusten slaap,
En roept mij uit het nare graf,
O vorst! van God geslagen?
Gij spaarde koe, en ram, en schaap,
En Agags hoofd, gedoemd ter straf,
En zult er straf om dragen.
Ik zie den purpren rok gescheurd,
En David op den troon gesteld.
Gij zelf, met uwe zonen,
Geveld, gestroopt, beschimpt, gesleurd,
Daar 't heer bedekt het rookend veld,
Zult morgen bij ons wonen."
Zoo sprak de geest, en nam de wijk:
De vorst was 's andren daags een lijk.

TOEZANG.

Doch Jesses uitgeleze spruit,
Begaan om d' uitkomst van zijn lot,
Na drie verlege jaren
Ziet naar gespook noch wichlaar uit,
Maar zoekt godvruchtig raad bij God,
Die d' oorzaak kan verklaren,
Waarom dees dierte Jakob praamt.
Wie God betrouwt, zit niet beschaamd.

TWEEDE BEDRIJF.

REI VAN PRIESTEREN, GABAONNERS.

REI.

Gij, Gabaonners! kwaamt nooit zoo van pas als nu,
Op 't koninklijk ontbod; de koning wacht naar u.

GABAONNERS.

Wat antwoord heeft de vorst op zijn verzoek gekregen?

REI.

't Waar kunst dit juist te raân; deze antwoord wordt ver-

GABAONNERS. (zwegen.

Is 't een geheimenis, die niemand rieken mag?

REI.

Het zij dan wat het wil; 't is anders als het plag.

GABAONNERS.

D' omstandigheid heeft dik 't verborgen aangewezen.

REI.

Der Heeren boeken zijn te donker om te lezen.

GABAONNERS.

Zoo vragen wij vergeefs naar uitkomste en bescheed?

REI.

Met recht vergeefs; waarom? Gij vraagt meer als men weet.

GABAONNERS.

Zoo kan men uit uw mond geen wisse tijding krijgen?

REI.

Al wat verborgen is, dat moet men wel verzwijgen.

GABAONNERS.

Zoo meldt ons nu alleen, hetgeen u is bekend.

REI.

Zoo 't spreken veilig zij.

GABAONNERS.

Hier is geen mensch ontrent.

REI.

D' aartspriester met den vorst trad, met versaagde zinnen,
Daar, in 't Levietsch gewelf, ons goude Cherubinnen,
Met heldre vleugelen, de Bondkist met haar schat,
Als steenen Tafelen, het Manne in 't gulden vat,
Aärons mandelstaf, en Mozes wetboek dekten,
Of den genadetroon, waarover zij zich strekten.
D' aartspriester stond en bad, de koning volgde hem.
De wedergalm verried des bidders schelle stem:
„Onzichtbre zon! die straalt van aller heemlen heemlen
In d' aardsche duisternis, waarin d' aardwormen weemlen
En kruipen in het stof, waar van zij zijn gemaakt
Zoo bros, dat alles smelt, wat al te stout genaakt
Uw onbegrijpelijk onendig eeuwig wezen
En Godheid, waar voor zelfs de zeven Englen vreezen
En sidderen, daar zij, gebogen en bereid,
Gehoorzamen den last der oppermajesteit; –

[1] herfst, wijnoogst. — [2] Versta: het raadplegen der steenen van den hoogepriesterlijken borstlap.

Uw huisvriend Mozes dorst zich naauwelijks vertrouwen
Uw Godheid met een blik van achter eens t' aanschouwen;
En wij vermetelen, zoo menigmaal besmet,
Door 't overtreên van 't perk der donderende Wet,
Bestaan Uw voetschabel en zetel nog te nadren,
Daar gij U zetten woudt, tot troost en heil der vadren,
En strekken hen in nood een vaste toeverlaat; –
Wij radeloozen gaan, o God! bij U om raad,
En smeeken, nu bijkans uit onzen aâm gekreten,
Door 't smarten[1] uwer roede, op Israels rug gesleten:
Erbarm u over 't volk; gedenk aan 't oud verbond,
Beëedigd hoog en dier, met onvervalschten[2] mond,
En leî ons tot die wel, waar uit dees droogten vloeyen,
Opdat men d' aders stoppe, en, d' akkers weêr aan 't bloeyen,
Wij U, al zingende, gaan offren d' eerste vrucht.
En met een dankbren reuk berooken al de lucht!"

GABAONNERS.

Zoo worstelt men met God. Dat bidden doet ons hopen.
De kopren Hemel dreunt; zijn sloten springen open.

REI.

'k Verzeker 't u. Mij docht, ik hoorde een groot gedruisch,
Gelijk een storremwind, waar van het gansche huis,
En d' aarde, en wat er was, beweegde, en loeide, en brulde.
Na 't onweêr daalde een wolk, die al het huiskoor vulde,
En, zwanger van een gloed, in 't ende aan 't baren kwam.
Dat zette zich, gelijk drie kringen, één vlam,
Op beî de vleugelen der Cherubinnen neder;
Die kaatsten vast dien glans en weêrglans heen en weder.
D' aartspriester sidderende ontving in 't aangezicht,
En schittrend borstjuweel, het weêrlicht van Gods licht.
Hij zag 'er 't borstgesteente en zijne letters zwellen
Van helderheid, en kon hier uit 't orakel spellen.
Dit 's al wat hij ons meldde, in 't uitgaan van het koor,
Maar hiel Gods raad bij zich. De koning ging vast voor.
Wij letten op 't gebaar, om iet hier uit te ramen.

GABAONNERS.

Hoe droegen zich die beide, als zij te voorschijn kwamen?

REI.

De vorst der priestren scheen nu ruim zoo welgemoed,
De koning heel verbaasd. Het zij dan dat het doet
Gods antwoord, of 't ontzag der Godheid, daar verschenen;
Hoe 't zij of niet, men heeft hem deerlijk hooren stenen.
Zij gingen beide, schuw van ons, aan d' eene zij,
Bewandlen, heen en weêr, de lange galerij,
En hielden somtijds stand, in 't midden van hun rede,
Een ieder om het drokst. Mij docht, d' aartspriester dede
Zijn uiterste, om den vorst t' ontvouwen 's Hemels zin,
En stampte 't hem al vast, met duim en vingren, in;
De koning schudde 't hoofd als oneens met malkandren.
Hoe dikwijls wenschte ik wel in marmor te verandren,
Of stom, als een pilaar, bij dit gesprek te staan;
Want, hoe het zij, daar is wat wichtigs omgegaan. (men:
D' aartspriester wenkte in 't end. De koning scheen te schro-
„Gaat," sprak hij, „ziet eens, of ons Gabaonners komen."
Daar is de koning zelf; daar komt hij; ik ga heen.
Hij ziet naar u; ik ga; nu spreekt hem zelf alleen.

DAVID, GABAONNERS.

DAVID.

Gods gramschap houdt tot nog den Hemel dicht gesloten,
Om Sauls moordgeslacht, en 't bloed van hem vergoten
Te Gabaon. Zoo luid 't orakel in Gods spraak.
Dat lang vergoten bloed klaagt nog, en schreit om wraak;
Nu wenschte ik, dat we[3] die, waar 't mogelijk, verzoetten,
En vraag u, wat gij eischt, om 't gruwelstuk te boeten,
't Welk Saul heeft begaan aan 't Gabaonsch geslacht.
Wat eischt ge tot een zoen? Opdat, uw hart verzacht,
Gij 's Hemels erfdeel gunt een ongeveinsden zegen,
En God al 't land verkwikk' met een gewenschten regen.

GABAONNERS.

O, rechter van de Goôn, die niemands recht verkort,
Maar recht spreekt daar omhoog, als 't hier geweigerd wordt;
Die niet, verblind door haat, noch omgekocht door giften,
Als aardsche rechters hier, eenzijdig gaat in 't schiften;
Noch, na vier eeuwen tijds, het schenden van den eed,
En 't schendig ongelijk des vreemdelings vergeet;
Wij danken u, o God! gij geeft ons stof te zingen,
Dat gij de vierschaar spant, tot troost der vreemdelingen.

DAVID.

Laat hooren, wat gij eischt, tot boete van die schuld.

GABAONNERS.

De koning hoore ons klacht, en neem zoo lang geduld.

DAVID.

Ik zeê u, klaagt vrij uit, niet weigeren te hooren.

GABAONNERS.

Zoo ras te Gabaon onze oudren kwam ter ooren,
Hoe Jozua Gods heer voerde over ons Jordaan,
Die, als een glazen muur, bleef voor de Bondkist staan;
Hoe 't fiere Jericho, met zijne onwinbre wallen,
Verschrikt van 't veldgeschrei, zoo plotseling gevallen,
De stad van Ai in d' asch, de koning met de koord
Gewurgd, in 't gloeyend puin der omgeploofte poort
Gestopt lag, en al 't land en d' aangegrensde Heeren
Zich wapenden om strijd, om dit geweld te keeren;
Toen vonden in der ijl onze ouders dezen vond,
Tot noodweer voor den slag, die hun te vreezen stond:
Zij laadden ezelen met halfgescheurde pakken,
Verschimmeld meel, en wijn, in oude leêre[1] zakken;
De boden achter hen, met teenen door den schoen,
En kleêren dicht gelapt[2], om argwaan te verhoên,
Ontmoetten zoo Gods held, en zochten hem te zoenen[3],
Daar hij te Gilgal lag, met al zijn paveljoenen[4]:
„Doorluchtste!" spraken zij, „die Mozes ampt bewaart,
Wij vallen u te voet, wij kussen 't grimmig zwaard,
Van d' allersterkste hand u in de vuist gegeven,
Tot schrik der koningen, die voor uw aanzicht beven.
Wij weten van den Nijl, en van het roode meer,
En Sihon, lang gestort in 't zegenrijk geweer,
En komen u van verre ontmoeten, als uw slaven.
Wij bidden u, versmâ toch niet dees slechte gaven,
Verzuurden drank, en kost, beschimmeld en gesleurd.
De langheid van de reis heeft zak en pak gescheurd.
Aanvaard ons in 't verbond, en wil ons niet verstooten!"
Men zwoer hierop, men nam hen aan voor bondgenooten.
En of dit stuk terstond wel klaar kwam aan den dag,
Nog dorst Gods held dien eed niet breken, uit ontzag
En vreeze, dat dit leed en ongeval mocht baren,
Maar doemde hen alleen ten dienst van Gods altaren.
't Gerucht nog naauwelijks geloopen en verspreid,
Ons koningsstad, van vijf gekroonden hard beleid[5],
Zocht hulp bij Jozua, die, hun op 't lijf gekomen
Verjoeg, en ving dees vijf, en hing ze aan zoo veel boomen,
Na eenen zwaren slag, toen God dien hagel zond,
En 't licht van zon en maan een dagreis stille stond.
Zij poogden sedert zich gewilliglijk te kwijten,
Gehoorzaam volk en vorst, gedienstig den Levijten,
En droegen water aan, en kloofden offerhout;
Totdat de schepter werd, ter kwader uur, vertrouwd
Den dollen zoon van Kis, die, godloos en verwaten,
Hen overgaf ten buit zijn woedende soldaten,
En Doëg, wiens geweer nog rookte van dien moord
Der priestren, en van Nobe, erbarmelijk verstoord,
Alleen om luttel spijze, en 't reuzezwaard, gegeven
Zijn eige dochters troost, tot redding van zijn leven.
Dit had nog schijn, maar laas! wat leî men ons te last?
De Gabaonners zijn aan Levi's kinders vast.

---

[1]zeer doen. — [2]Later: „ongevalschten" — [3]Later: „wij".

[1]Later: „afgesleten". — [2]Later: „oude kleederen". — [3]verzoenen. — [4]legertenten. — [5]belegd, belegerd.

Zoo heer, zoo knecht: één aard: alle eenerlei gezellen,
Die 's konings vijand spijze en wapenen bestellen;
Wie draagt het overschot der Heidenen ontzag?
O dag, dien Gabaon met recht vervloeken mag!
Als 't moortgetij verjaart, zoo menig jaar verstreken,
Dan zoudt ge, o Vorst! ons hart van hartewee zien breken:
Hoe elk zijn kleeders scheurt, en God ter vierschaar daagt[1],
Op der vooroudren graf; zoo dat al 't landschap waagt,
En alle vier ons steên, en heuvels, klippen, kuilen
Met naren wedergalm nabaauwen op dit huilen,
En kermen, en misbaar, dat ziel en lichaam krenkt;
Gelooft zij 't hemelsch recht, 'twelk 't onrecht dus gedenkt!
Och, och! dit hartewee zal 't hart nog overstulpen.

DAVID.

Mijn kinders! zijt ge dan met 's lands bederf behulpen[2],
Dat gij den Hemel dus met bittre tranen tergt,
En haalt dit slechte[3] volk, dat noodig dient gebergd,
Meer plagen op den hals, en spant Gods boog noch stijver?

GABAONNERS.

Dat schelmstuk dorst hij nog verbloemen met Gods ijver,
Voor Juda, Israël, en wat men wijders zoekt;
Het waren Amorrên, in Mozes' wet vervloekt,
Zij hadden Jozua met schalkheid onderkropen;
Men mocht niet slechts, men most dien band des eeds ontknopen,
Of houwen door en door, met Gods gerechte kling.
Het was een zaak, daar Gods en 's Vorsten kroon aan hing,
Zoo stortte men ons bloed. Zoo viel men in ons have.
Zoo trappelden ze op 't hart den onderdrukten slave.
Kariathiarim, Kafira, Bëeroth,
En Gabaon! schept moed, uw moordklacht klimt voor God.

DAVID.

Waardeert het ongelijk en uw gelede schade,
Doch zulks[4], dat gij die straf nog mengelt met genade.
Bespreekt u onderling, gaat ginder aan een zij.
Och! Saul, Saul! hoe veel kwaads berokkent gij!
Hoe heeft dit bloed zoo lang op uwen kop gedropen!
Al komt de wraak ter sluik en sluipende aangekropen,
Zij komt in 't end gewis, om hoofdsom en verloop[5]
Al teffens. Wat tyran had ooit aan moordkost koop[6]?
Hoe wrokt dit op uw graf, na 't rotten van 't gebeente!
Al wat de vorst verbeurt, betaalt de goê gemeente.

GABAONNERS.

Wij hebben ons beraân.

DAVID.

Wat eischt ge tot een zoen?

GABAONNERS.

't En[7] is, o vorst! om goud noch zilver niet te doen;
Dit 's bloed- en halskrakeel. Sta vast, het kost hier koppen!
Dees bloedwel is met goud noch zilver niet te stoppen.

DAVID.

Ik zal van mijnen troon afstijgen tot gebeên,
Voor 't uitgemergeld volk. Wat heeft dit niet geleên,
Drie jaren achter een! Wat hebt gij 't niet zien knagen!
Wat onspijs heeft het niet al raauw in 't lijf geslagen!
De kaken vallen in. 't Geraamte steekt door 't vel.
Erbarmt u over 't flaauwe en kwijnende Israël,
Noch tapt, ai tapt niet af van hun, die naauwlijks leven,
Dit luttel bloed, dat nog in d' adren is gebleven.

GABAONNERS.

Het volk beklaag' zich niet, 't was met dien moord verkuist[8],
En loech, om ons bederf en schennis, in zijn vuist;
Nog willen wij dees straf besnoeyen en besnijden,
Geen mensch in Israël zal om dees bloedschuld lijden,
Maar Sauls godloos huis, en zijn vervloekt geslacht.

DAVID.

Ik hoopte, of u zijn val een weinig had verzacht,
Die zulks[1] is, dat ze wel dees straf heid hoort te mindren;
Verhaalt ge 's vaders schuld aan[2] kindren en kinds kindren?

GABAONNERS.

Aan kinderen en kroost, den vader heel gelijk,
Handhavers van dit stuk, aan pesten in uw rijk.

DAVID.

Hoe wasch ik dan best af dees schandelijke smette?

GABAONNERS.

Wij willen 't hoofd, 'twelk ons vermorselde en verplette,
Al t' onrechtvaardiglijk, zoo kneuzen, dat er niet
Van dezen boom, ja, tak noch wortel overschiet,
En 't rijk van Saul vraagt (indien ze nog gelooven,
Dat hij er eertijds was) waar Saul is gestoven.
Wij willen Sauls asch gaan ziften, 't fijn en 't grof,
En lachen, als de wind noch guichelt[3] met zijn stof.
De koning levere ons nu daatlijk zeven gasten,
Zijn zonen, dat we hen, geworgd aan zoo veel basten[4],
In Sauls vaderland, voor Gabaä, eer 't licht
Noch daal', voor 't Heiligdom en in Gods aangezicht,
De Bondkist, in de lucht, ten toon voor ieder hangen.
Zoo paait[5] men God en ons; zoo gaat het recht zijn gangen.

DAVID.

Vertrekt een poos, en denkt uw eisch een luttel[6] na,
Terwijl ik mij hierop met Abjathar[7] berâ.
Hij koomt van pas. Ziet toe[8]. Weest niet te straf in 't wreken,
Noch wet geen mes, waarmeê gij namaals wordt doorsteken.
De lust van wraak is kort, al is die zoo ze zou[9].
Een heeten wraak gaat staag verzeld met naberouw.

ABJATHAR, DAVID, JOAB[10].

ABJATHAR.

Mijn vorst! hoe luidt den[11] eisch?

DAVID.

Alleens gelijk gij 't spelde.

ABJATHAR.

Ik wist wel, dat dit bloed hun bij den krop opwelde.
En zij eene ope wonde in hunnen boezem voên;
Gij moet al 't overschot van Sauls huis verdoen.

DAVID.

Die stam is lang verdord, nu kwijnen luttel telgen.

ABJATHAR.

Die moet ge met één slag voort knotten en verdelgen.

DAVID.

Verdelgen met één slag? Dat vonnis luidt te straf.
O edel bloed! hoe wasch ik hier mijn handen af?

ABJATHAR.

D' uitvoerder van het recht mag 't recht niet wederspreken,
Maar voer' het vonnis uit, zoo vlak als 't leît gestreken.

DAVID.

Zoo blindeling, of hij dit vatten kan of niet?

ABJATHAR.

Ja, blindeling; daar God zelf oordeelt en gebiedt.

DAVID.

God heeft dit niet geboôn, noch zulk een eisch geprezen.

ABJATHAR.

God zelf heeft u de bron der landplage aangewezen,
Om 't eeuwig klagend bloed te paayen met dit bloed.
Zij eischen redelijk. 't Is Saul, die 't ons doet.

DAVID.

Toen ik eens Saul zelfs, mijn vijand, die in klippen,
Woestijne, en wildernis, mij najoeg, bij de slippen
Hadde in een hol gevat, en werd geperst zoo stijf,
Begon me 't hart van schrik te kloppen in mijn lijf;
Ik deisde een poos, en sprak in 't eind, tot 's maus verschoo-
„ 't Zij verre, dat ik mij aan Gods gezalfden koning (ning:

---

[1]Versta: om de vierschaar te spannen. — [2]Voor behulpen. — [3]onaanzienlijke. — [4]zoo, in dier voege. — [5]renten. — [6]Versta: goedkoop. — [7]Later: „het". — [8]in zijn schik.

[1]zoodanig, van dien aard. — [2]Anders op. — [3]Versta: speelt. — [4]stroppen. — [5]zoent, bevredigt. — [6]Later: „zoo lang eens". — [7]Later: „Als ik met Abjathar en Joab mij". — [8]Later: „Zij komen hier van pas". — [9]Versta: moet zijn. — [10]Eerst: „Benajas". — [11]Later: „haar".

Vergrijpe uit bittre wrake, en zoo mijn handen schenn'.
Ik stiet mijn volk terug, en brocht hem tot beken[1].
Ook in den wagenburg, van vijands leven zeker,
Verschoonde ik hem, vernoegd met 's konings spies en be-
'k Beweende zelfs zijn dood, gelijk mijn eige ziel, (ker.
Toen hij op Gilboa, op zijn drie zonen, viel.
Ik ijverde van wraak, na Sauls nederlagen,
Versloeg hem, die de hand hadde aan den vorst geslagen,
En strafte twee verraârs, tot wraak van Isbozeth.
Zoo luttel heeft mijn hand zich door dit bloed besmet;
Zal ik nu 't overschot met koelen bloede smoren?

JOAB[2].

't Is beter zes of acht, dan duizenden verloren.

DAVID.

Rampzalig huis, wat leedt gij niet al ongevals!

JOAB.

Zie toe, zie toe! eer gij al 't volk krijgt aan den hals.

DAVID.

Het volk is niet zoo dom, of 't zal naar reden hooren.

JOAB.

Wanneer 't van honger raast? De buik en heeft geen ooren.

DAVID.

Dit stuk luidt hatelijk, en maakt mijn kroon verdacht.

JOAB.

Om een verworpen huis?

DAVID.

Een koningklijk geslacht.

ABJATHAR.

Weêrspannig tegens God.

DAVID.

Die macht heeft zelf te straffen.

ABJATHAR.

God vordert dit van u. God heeft met u te schaffen.

DAVID.

Zal ik bestaan een stuk, daar Benjamin om treur'?

ABJATHAR.

Heel Israël om juiche, en Juda 't hoofd opbeur'.

DAVID.

O Benjamin, hoe noô zou ik uw stam vernecêren!

ABJATHAR.

De staf komt Juda toe, die zal en moet regeeren.

DAVID.

Regeeren op een troon, gesticht op 's anders graf?

ABJATHAR.

God zet den eenen op, en rukt den andren af.

DAVID.

Die opkomt, denk, hoe licht hij met het rad kan dalen.

ABJATHAR.

Geen tijd kan Juda's rijk noch[3] heerschappij bepalen.

DAVID.

Genade en zedigheid[4] bevestigt 't nieuwe rijk.

JOAB.

Een onderdrukte stam vergeet geen ongelijk.

DAVID.

Wie zich vergrijpt, zal dan met recht zijn misdaad boeten.

JOAB.

Dat altijd wrokkend huis zal heimlijk leggen wroeten.

DAVID.

Zoo heimlijk niet, het berst òf hier òf ginder uit.

JOAB.

Een ingeborste zee wordt nimmermeer gestuit.

DAVID.

Men heeft dat bloed gestuit, toen 't machtig aan kwam brui-

ABJATHAR. (sen.

Na zoo veel jaren krijgs, gevoerd van beî dees huizen.

DAVID.

Dat huis leît nu te vlak, om weder op te staan.
Zij zien, hoe Absolon het muiten is vergaan,
Met al die van mijn heer ter zijden uit durf spatten.

JOAB.

Nog vreesde Zeba hier het oproer te hervatten,
Niet steelwijs, noch met list maar stekend de trompet.
Hadt gij op Simeï, als 't billijk was, gelet,
't En[1] waar met Zeba nooit op oproer uitgekomen.
Die Benjaminner voelde uw slapheid, in 't betoomen
Van wederspannigheid. Hij daalde van dien stam,
Waar uit dit koningklijk geslacht zijn oorsprong nam.
Hij zag, hoe veel gemoên vast bitterheden broedden,
Om tegens Davids hof en Juda's stam te woeden;
Wat vonken onder d' asch nog smeulden meer en meer,
Uit zucht die 't vollek droeg tot zijnen eersten Heer.
't Mans stoutheid kwam er bij, die zoo, met stijve kaken,
In dove kolen blies, dat straks uit alle daken
De lichte vlamme sloeg van d' eene in d' andre stad;
Een brand, waaraan uw kroon genoeg te lesschen had.

DAVID.

Ik hoorde 't wreevlig hoofd van Abels muren ploffen.

JOAB.

Zoo wacht[2] uw hoofd en kroon! gij moogt er niet op sloffen.
De Hemel kaatst u toe, dies neem dien slag nu waar.
God geeft gelegentheid; men grijp' haar voort bij 't haar.
God, om een vasten stoel te stichten voor uwe erven,
Zwoer zelf den val van 't hof, hetwelk hen mocht bederven.
Hij voert zijn opzet nu door Gabaonners uit,
En wreekt zich door hun wraak, en schut[3] gij Gods besluit?
God kent den aard des volks, dees wispelture zielen,
Die, als een eb en vloed, van 't een op 't ander vielen;
God roept: men dreigt u op te komen onverhoeds!
Men blusscht een grooten brand met eenen emmer bloeds.

DAVID.

Ik trek met wil geen eer uit schoonvaârs smaad en schande.

ABJATHAR[4].

Der goddeloozen straf verstrekt een offerande
Voor God. Of deze u schoon door huwelijk bestaan,
Maak van de nood een deugd. Men ziet geen maagschap aan.
Daar 't koningkrijken kost. God zelf heeft u verheven
Tot een verdadiger van veler menschen leven.

DAVID.

De band van maagschap breekt met schrikkelijke pijn.

JOAB[5].

Zult gij meêdoogender dan d' eigen vader zijn,
Die Jonathan, de braafste uit zijnen struik geboren,
Om 's vaders zotten eed, lichtvaardiglijk gezworen,
Hem onbewust, en om wat honigs opgeslikt,
Toen hij met schildknaaps hulpe een heer hadde opgeschikt[6],
En na dien dappren slag, zoo triomfant geslagen,
Veroordeelde ter dood? Wat recht heeft hij te klagen,
Die zelf zijn lieven zoon, dien held, om 't leven bracht,
't En waar hem 't krijgsvolk dien ontweldigde met kracht?

DAVID.

O God! 't en[7] werde ons niet tot bloedschuld aangeschreven,
Zoo wij op uw gebod hen mosten overgeven!
Ga hene, Benajas[8]! nu langer niet gewacht,
Verzeker mij terstond al 't koningklijk geslacht.

REI.

ZANG.

Jordaan, die door een dubbele ader
Vloeit uit den voet van Liban, vader
Van bronnen, beken, vijvers, zeên,
En stroomen; wat maakt u zoo kleen?
Die d' oevers lieflijk placht te lekken,
Voor Palestijne een graft te strekken,

---

[1]bekenning, bekentenis. — [2]Eerst: „Benajas" en zoo vervolgens. — [3]Eerst: „en". — [4]matiging.

[1]Later: „Het". — [2]hoed, zorg voor. — [3]weert, keert. — [4]Eerst: „Benajas". — [5]Eerst: „Abjathar". — [6]opgeruimd. — [7]Later: „het". — [8]Die dus, als stomme persoon aanwezig werd gedacht.

En weigerde den overtocht
Gods heer, dat nergens over mocht[1],
Als door de Bondkist der verkoornen;
Wat duikt ge, met gekrompe hoornen,
In uw verzande en dunne kil?
Hoe vloeit uw vloed zoo traag, zoo stil?
Wat hoort gij onmeêdoogend 't morren
Van kruid en bloemen, aan 't verdorren,
Op beî de zoomen, eertijds jong
En blozende, van uwe tong
En altijd even versche lippen
Gekust, gekoesterd, om de tippen
Van wortelen, en struik, en steel?
Wat hijgt ge met een schorre keel?
Hoe is uw koelte, om 't land te plagen,
Tot zulk een brand en koorts geslagen?

TEGENZANG.

Helaas! mijn kristalijnen vat
Telt zelf bij druppelen het nat,
't Welk lui van Liban komt gekropen;
Mijn emmer[2], eerst aan 't overloopen,
Verschonk, met blank en bruisend schuim,
Het klare water weêr zoo ruim,
Als 't van den berg hem werd geschonken,
Ja, maakte d' akkerlanden dronken.
En smeek ik Liban met geklag,
Hij antwoordt: „'k geef, wat ik vermag".
De Hemel weigert mij zijn zegen,
Drie winters sneeuw, drie zomers regen!
Ik kan mijn burgers naauwlijks voêa;
De wildzang, die, in 't weelig groen
Der rechte en hemelhooge ceedren,
Kwam kwinkeleeren op zijn veedren,
Verlaat, als 't wild, het dorre woud;
Het vee zich in geen beemd vertrouwt;
Al vlucht het, bij gebrek van weide
En water, ik verzucht en beide,
En zie met smert om regen uit,
En schreeuw, dat God den hemel sluit!

TOEZANG.

O levende oorsprong aller gaven!
Die 't al kunt koesteren en laven,
En in woestijnen, droog en naar,
Ons nooddruft schafte veertig jaar,
Hier water uit de hardste steenen,
Daar Manne, om hut en tenten henen,
In 't krieken van den dageraad,
Gespreid als koriander zaad;
Als dauw en rijp, verzaamd in kruiken,
Tot troost der hongerige buiken;
O, grondelooze waterwel!
Ontsluit uw wateraders snel;
Verkwik ons met een zee van boven,
Opdat u vee en menschen loven!

DERDE BEDRIJF.

RISPE, MICHOL; BENAJAS.

RISPE.

Nu dochters! komt, leidt Rispe voort;
Komt, leidt haar buiten deze poort.
Verstrekt een stut voor 't zwakke lijf,
En stuurt dit traag, dit lastig wijf
(Weleertijds Sauls bedgenoot,
Nu ieders spot) nog voor haar dood.

Hoe buigt mijn stok[1]! Hoe beeft mijn hand!
Ik trede! als tot den hals in 't zand.
Hoe lastig valt me tred voor tred!
Wat droom heeft mij, in 't koude bed,
Zoo hard, zoo onzacht opgewekt?
O droom, die mij een voorspook strekt
Van 't leed, dat ik voorhanden zie,
Wie zal ik 't klagen? Ai, zeg wie?
Een valk vervolgde een doffersvlucht,
Een zevental, dat uit de lucht
Kwam plotsling storten, om, uit nood,
Het lijf te bergen in mijn schoot;
Ik deê mijn best, toen ik 't vernam,
Maar al vergeefs. D' erfvijand kwam
En pikte mij mijn handen door,
En roofde vast den eenen voor,
Den andren na, met bek en klaauw,
Verbeet ze, en zoog hun bloed, al laauw;
De veêren vlogen om mijn hoofd. –
Daar komt de valk, die ons berooft
Van onze doffers! dat is hij,
Die zoet is op dees lekkernij,
En toeleît op een verschen[2] moord.
Nu, Michol! 't past u, doe het woord,
O koninklijke vrouw en spruit!
Ik zal u volgen, stap vooruit.

MICHOL.

De Hemel schijnt belust zich tegens ons te kanten.
Och, Benajas! gij hoofd van 's konings lijftrawanten,
Wat wankt er wederom? Wie geeft u dit verlof,
Dat gij ons erfpaleis, en vaders oude hof
Met wacht bezetten durft, en dus in alle hoeken
De prinsen vangt en spant, en overal loopt zoeken?
Gij jaagt ons kinders na, zoo bitter, zoo verwoed,
Gelijk de jager 't wild en schuwe harten doet,
Die haag, noch hol, noch struik, noch bosch t' afgrijslijk
Om 't snufflen en gebit van brak en hazewinden (vinden,
T' ontglippen, en 't gevaar des jachtspriets, dik bemorst
Van 't al t' onnoozel bloed der ademlooze borst. (steuren
Mag dan een vreedzaam hart, 't welk niemand zoekt te
Noch kwetsen, nimmermeer een weinig rust gebeuren?
En dompelt men al weêr, tot d' ooren toe, in rouw
Mijn vaders grijze weêuw, en mij, verschove vrouw? (ren
Dat werde[3] God geklaagd! Maar och! Hij heeft geene oo-
Noch hart tot Michol. Och, ik ben tot ramp geboren!

BENAJAS.

Mevrouwen! gij hebt reên te klagen van verdriet,
En ik te volgen 't geen de koning mij gebiedt,
Hoewel dit lastig valt. 'k Had liever, 't hoofd te kneuzen
Van Moabs felste leeuw, of brein van Memfis reuzen,
Dan uit te voeren iet, 't geen tegens d' eere strijdt
Van wijlen onzen vorst[4], van wien gij[5] weeskind zijt,
En zij verlate weeuw, en dees gevangens zonen
En neven; alle waard te dragen konings kronen,
En schepters van een rijk, niet min vermaard als dit;
Maar God, een eigenaar van 't wereldlijk bezit,
Begeeft de staten slechts te leen, en zet elk palen.
De zon weet op haar tijd te rijzen en te dalen,
En komt en gaat bij beurt; zoo doet ook d' aardsche macht,
Die 't al te met eens lust te wisslen van geslacht,
Om reden, voor den mensch en zijn vernuft verholen;
Dies, buigt u onder Hem, die 't heerschen is bevolen!

RISPE.

Wat 's d' oorzaak, dat men dus ons zoren vangt en spant?
Is 't oproer? of verraad? of hebben zij de hand
Geslagen aan den vorst of iemand van de zijnen,
Of willen slaan? Of is 't om d' akkers, die nu kwijnen
Aan zulk een heete koorts, te koelen met hun bloed?
Dit mompelt men in stad. En zoekt ge zoo den voet

[1]kon. — [2]Later: „eemer", even als boven.

[1]Voor stramme lijf. — [2]nieuwen. — [3]worde. – [4]Saul. — [5]Michol en haar zusters.

Te zetten op den nek van Sauls overbleven,
Bij dees gelegenheid, om 't stuk een glimp te geven?

BENAJAS.

Het nijpen van de smart, het tegenwoordig leed
Veroorzaakt, dat gij mij dus scheldt met onbescheed,
Uit moederlijke zucht tot henliên, die ge baarde;
Maar 'k wenschte, dat ge niet zoo reukeloos bezwaarde
De banden van uw zoon, en hun gevangenis,
Door ongeduld, en 'tgeen ter zake ondienstig is.
Vertrouwt mijn Heer dit stuk; hij zal, met vonnisstrijken,
Geen schoonvaârs weêuw, veel min zijn bed verongelijken.
Vertrouwt vrij, dat hij 't minst hier in niet handlen darr'[1],
't En zij met rijpen raad van God, en Abjathar.

MICHOL.

Ja, Abjathar. Helaas! hoe smoor ik mijn gedachten?
Wat goed stond Sauls huis van Abjathar te wachten,
Van dat Ahimelech, zijn vader, hem den troon
Van Arons priesterdom had ingeruimd? De zoon
Kreeg toen het zwaard, om zich en zijn geslacht te wreken
Aan Saul, die hen had met Edoms zwaard doorsteken.
Och, Vader! toen gij u aan priestren hadt misgaan,
Aan dien gewijden rok, kon 't rijk niet langer staan.
Een dolle vaders bui kan, op één sprong, verbeuren
Hetgeen, daar jaren lang zijn kinderen om treuren.

BENAJAS.

Wie Gods gezalfden raakt, raakt Gods oogappel aan.

MICHOL.

Zoo Abjathar dit stemt, zoo is 't met ons gedaan.

RISPE.

't En[2] past niet, iemands wraak in Godes zaak te mengen.

BENAJAS.

Als David dit gehengt, zal God dit eerst gehengen.

MICHOL.

Ja, wat gehengt God niet? Wat was hem vader waard,
Nadat hij 't vee voor God en Agag had gespaard,
Uit mededoogendheid? Kan deugd de kroon berooven?

BENAJAS.

Een deugd, gehoorzaamheid, gaat offer veer te boven;
't Vernuit buig' zijnen hals gewillig voor Gods last.

RISPE.

Zoo hebt ge op Gods bevel dees broeders aangetast?

BENAJAS.

Die zijn uit 's konings last verzekerd[3].

MICHOL.

Zeg gevangen.

BENAJAS.

De koning heeft dien last van Abjathar ontvangen,
En Abjathar van God, of 't goddelijk besluit.

MICHOL.

Of 't goddelijk besluit, of zoo 't de gunst beduidt.

BENAJAS.

Dit staat ons hier niet vrij te straffen of bedillen;
Dit duid' men[4] naar Gods wil.

RISPE.

Zoo 't onze haters willen.

MICHOL.

En zoo 't de wraakzucht lust.

BENAJAS.

Ik bidde u, o vorstin!
Ik bidde u, toom uw moed en gramschap toch wat in:
Men oordeelt allerbest na uitspraak van de zaken;
Die hen verzekerd houdt, vermag hen weêr te slaken.

RISPE.

Men vangt geen prinsen, om weêr los te laten gaan;
Aan 't vangen van dit bloed is reê te veel misdaan.

BENAJAS.

Indien men reukeloos hen aantast zonder reden.

MICHOL.

Men kan een kwade zaak met schijn van recht bekleeden.

BENAJAS.

Men maakte een kwade zaak met schijn van recht nooit goed.

RISPE.

Dat acht men niet, wanneer 't ons haters voordeel doet.

BENAJAS.

Rechtvaardigheid trok nooit uit anders schade voordeel.

MICHOL.

Nooit, daar rechtvaardigheid ten troon ging en ten oordeel.

BENAJAS.

Zij gaat er nu, indien ooit recht op aarde was.

RISPE.

Opdat zij ons verdrukk'?

BENAJAS.

Wie maakt het elk te pas?

MICHOL.

Die, ieder even na, niet krom gaat noch eenzijdig.

BENAJAS.

Princes! ik zeî noch straks, gij oordeelt veel t' ontijdig.

RISPE.

De zon ziet niemand aan, zij schijnt voor iegelijk.

BENAJAS.

Eén zon versmelt het was, verhardt de klei en 't slijk.

MICHOL.

Eén zon verblijdt elks hart, alle oogen gaan haar tegen.

BENAJAS.

Behalve nu ter tijd, nu ieder roept om regen.

RISPE.

Behalve wij alleen; het regent ons genoeg.

BENAJAS.

Gij koninginnen schreit, maar zeker wat te vroeg.

MICHOL.

Gij noemt ons met dien naam. Wij zijn geen koninginnen.

BENAJAS.

Hoe, zijt ge Sauls noch ook Davids gemalinnen?

RISPE.

Geweest, maar nu een weêuw, en een verlate vrouw.

BENAJAS.

Zeg niet verlaten, maar verknocht aan Davids trouw.

MICHOL.

O averechtsche trouw! waar is die trouw gebleven!

BENAJAS.

De naam van Michol staat in 's konings hart geschreven.

MICHOL.

Dat Merob in haar kroost een vangenis bereidt!

RISPE.

Dees Merob, Jesses kroost beloofd, en weêr ontzeîd.

BENAJAS.

Gij werdt hem nooit ontzeîd, zult gij 't dan meê betalen?

RISPE.

Zoo gij op Sauls weêuw wilt Sauls schuld verhalen.

BENAJAS.

Wat Saul heeft misdaan, dat heeft hij zelf geboet,

MICHOL.

Wel, waarom schent ge dan uw handen aan zijn bloed?

BENAJAS.

Versteur u niet te vroeg; de zaak leît noch te duister.

RISPE.

Benijdt ge nog mijn zoons den overigen luister?

BENAJAS.

Die luister doet het niet. Wat kan een ijdle naam?

MICHOL.

De naam maakt zonder daad den lompsten wel bekwaam.

BENAJAS.

De heerschappij vereischt geen kinderen, maar mannen.

RISPE.

Zij draagt de wijze, en zotte, en vromen, en tyrannen.

BENAJAS.

Maar d' eerste wel het langst, de leste een korten tijd.

---

[1]Rijmshalve bezigt hier Vondel den juisten vorm, voor 't te onrechte ingeslopen durf. — [2]Later: „het". — [3]in verzekering genomen. — [4]Later: „Men duidt dit".

MICHOL.

Zij scholdt het zaad van Kis met luttel jaren kwijt.

BENAJAS.

Zoo gaat het, die 't gebod des Oppersten verachten.

RISPE.

Och, kan men 't steenen hart met tranen niet verzachten!

BENAJAS.

Daar komt de koning zelf. Treedt toe, en spreekt hem aan.

MICHOL.

Koom, Rispe! ik hoop, hij zal ons klachten niet versmaân.

DAVID, RISPE, MICHOL.

DAVID.

Daar komt mijn gemalin en Rispe, met de tranen
In d' oogen, om mij 't hoofd te breken met vermanen.
Een uitgelaten rouw van moedren houdt geen spoor.
Wat doe ik best? Wat raad? Best geef ik haar gehoor:
Best niet: maar neen, dat zou al t' onbarmhartig luyen.
Best sta ik haar te woorde, en laat deze eerste buyen
Des druks wat overgaan, en zet haar dan wat neêr.
Het vrouwelijk geslacht is bijster week en teêr,
En d' allerstoutste man moet zwichten, als zij schreyen.
't Zal kunst zijn, kan ik haar met goede woorden payen.

RISPE.

Lang leef Zijn Majesteit!

MICHOL.

Lang leef Zijn Majesteit!

DAVID.

En die hem 't leven gunt.

RISPE.

Dat in der eeuwigheid
Zijn heerschappije dure, en elk zijn kroon bedanke[1]!

MICHOL.

Dat in der eeuwigheid zijn zetel zijg', noch wanke,
En niemand onder hem met reden klagen mag!

DAVID.

God weet, dat waar me lief, ja liever dan de dag!

RISPE.

Zou 't ook geoorloofd zijn ons klachten uit te storten?

DAVID.

Wie meer als u? Zou 't niet? Ik zou mijn kroon verkorten,
Indien ik 't u ontzei. Stort vrij uw klachten uit.

RISPE.

Genadigste! men denk of ons het harte sluit,
Om 't vangen van ons bloed en overbleve zonen,
Altzamen hoog en dier verbonden aan uw kronen,
Op hoop, dat zij voortaan, in onderdanigheid
Volhardende, onder uw voorzichtigste beleid,
Deelachtig mochten zijn aan d' eer, met kracht bevochten
Tot Gods en 's konings eere, op zegenrijke tochten,
In aanslag, of beleg, en allerlei gevaar.
Maar dat heeft ons gemist. Helaas, wat valt dit zwaar!
Die hoop bezwijkt, nu wij, van 's konings gunst verlaten,
Zien hof en kinderen bezetten met soldaten;
Als of er oproer school, of iet wat diergelijks,
Gebrouwen tot bederf en ondergang des rijks.
Wij vragen vast vergeefs. Men zeît ons slechts in 't honderd,
Dat Gods Orakel zelf op Sauls afkomst dondert,
En zulk een offer eischt. Wat hier nu schuile of niet,
Dat weet de vorst, en hij, wien dit ten dienst geschiedt;
Derhalve bidden wij, gebogen voor uw voeten,
Ontdek ons wat er schuile, of wat er sta te boeten.
Verhoor, gelijk ge placht, ons vriendelijke beê.
't Geen Rispe hier verzoekt, verzoekt uw Michol meê.

DAVID.

De schennis en 't geweld, begaan in Ammons kamer,
Aan d' allerkuischte ziel, mijn eige dochter, Thamar,
En Ammons bloedig einde, en dat van Absolon,
Een jongeling, zoo schoon gelijk de morgenzon,
Bedroefden mij nooit meer, dan dat ik last moet geven
Tot het verzekeren van zwageren en neven,
En al wat manlijk is[1] van 't koninklijk geslacht.
Wij zijn niet reukeloos tot zulk een stuk gebracht.
De hemel wijt de plaag van deze diere tijden
(Waar bij al 't land en vee en menschen kommer lijden),
Het leed, dat Gabaon weleer geleden heeft.
De wraak, die eeuwig klaagt, en nergens omme geeft,
Eischt, uit verbittering, tot boete 't puik der mannen,
Om Sauls zaad, als kaf, uit Israël te wannen.
'k Heb vast beleefdelijk gearbeid om den zoen,
En zoo het hun om goud of zilver waar te doen,
Ik zou er al mijn schat, ja, schier mijn kroon aan hangen,
Veel liever dan mijn staf bezoedelen met vangen
Van schoonvaârs overschot, tot onrust van zijn graf;
Dan[2] 't Gabaonsch geslacht, niet zonder reden straf
Om dat meineedig stuk, laat met geen schat zich sussen,
Maar dringt op 's Hemels eisch; en ik sta ondertusschen
Vast tusschen twee, geperst van hunliên en de zucht,
Die ik uw kindren draag, doch meest voor God beducht.
Weet gij bij God en hen verzoening te verwerven,
Gaat heen: 'k verzeker u, gij zult mijn gunst niet derven.

MICHOL.

Mijn uitverkoren heer! ofschoon Bathseba nu
Onze echte plaats verwarmt, en meer vermag bij u
Dan Michol, laat nochtans u niet zoo zeer verrukken,
Dat heillooze Amoreën, door uw gezag, verdrukken
Dit bloed, waar over ik zelf moei, ja moeder sta,
In zuster Merobs plaats; dit gaat me veel te na.
'k Heb zuster, toen de dood haar bed begon te dreigen,
Gezworen deze vijf te koestren, als mijn eigen,
En hou ze ook voor de mijne, indien dit baten kan;
En, zoo ik moeder ben, weest gij er vader van!
Gedenk, wat Michol heeft om uwent wil geleden:
Gedragen vaders toorne, u menigmaal verbeden,
Geborgen in haar schoot, met eigen lijfsgevaar,
Haar lief in ballingschap gemist, zoo menig jaar, (dragen,
In 't bloeyendst van haar jeugd. Wat smaad most zij niet
Zij, die nooit kinders droeg? Geperst werd te behagen
Een andren man, die zij op uw bevel verstiet,
En smelten zag van rouw, omdat ze hem verliet? (ders;
'k Heb vaders val beleefd, en 't sneuvlen van mijn broe-
Ook tusschen man en broêrs (wie hoorde ooit iet ver-
woeders?)
Dien krieglen krijg bezuurd, en had nu al mijn troost
Gesteld in dees vijf zoons, mijn ouder zusters kroost,
Twee broêrs en éénen neef; en hier gerust gezeten,
Docht[3] al 't verleden leed en hartzeer te vergeten,
Tot dat mijn tijd vol ramp verdwenen, als een rook,
Nog een van al, voor 't lest, mijn duistere oogen look.
Nu krabt men vinnig dus al d' oude wonden open,
En neemt me al 't overschot van 'tgeen me stond te hopen.
Mag David dit van 't hart? Vergeldt hij zoo mijn trouw?
Doch of zijn trek, als blijkt, tot d' eene of d' andre vrouw,
Veel meer bij hem vermocht, dan al het goed, genoten
Door Michols ommegang, en 't hart waar toegesloten
Voor bed- en halsvriendin, nog zou ten minste dan
De liefde van mijn broêr, zijn halsvriend Jonathan,
(Wiens liefde, mag men zelf zijn eigen woord gelooven,
Alle andre vrouwenliefde en vriendschap ging te boven)
Hem roeren, en die eed en 't heilige verbond,
Tot driemaal toe zoo dier bezegeld met zijn mond.
Ik rep niet van mij zelve, een ander leît u nader;
Heeft Jonathan u niet, veel meer als zijnen vader,
Ja, als zich zelf bemind en met zijn hart omarmd?
Hoe dikwijls u in nood gewaarschuwd en bescharmd,
En vaders haat geschut[4], ook met gevaar van 't leven,
Ontwijkende dien schicht, hem fel naar 't lijf gedreven?
Is zijn gedachtenis met zijn gebeent verrot?
Zoo klagen wij vergeefs ons lijden u en God!
En past men op verbond noch diergezworene eeden,
Zoo klagen wij met recht, en met die zelve reden,

[1]dankbaar zij.

[1]Eerst: „zij". – [2]Thans maar. – [3]dacht. – [4]afgeweerd.

Daar dit gebroed om klaagt; en gij, die slaven paait,
Wordt in meineedigheid gewikkelt en bedraaid[1];
Ja, zult gehouden zijn, tot weêrwraak dezer zielen,
't Moorddadig zaad van Cham te trapplen met ons hielen;
Het is geen heelzaam arts, noch die zijn kunst verstaat,
Die éêne wonde heelt, en zeven andre slaat.

DAVID.

Die u dees wonden slaat, moet bloed en wonden stelpen.
Klaagt God, klaagt Gabaon; men kan u hier niet helpen.

RISPE.

De Gabaonners staan alleen tot uw gebod.

DAVID.

Zij staan wel onder ons, maar wij staan onder God.

MICHOL.

Men stell' dit vonnis uit; de tijd zal d' onrust smoren.

DAVID.

Terwijle gaat het rijk met mijn gemeent verloren.

RISPE.

Het weêr kan lichtelijk verandren, zoo God wil.

DAVID.

God stemt hun toe, en eischt een slot[2] van 't moordgeschil.

MICHOL.

Verdrukt God Izaks zaad, om schuim van vreemdelingen?

DAVID.

Die ons voorvaders zelfs[3] in hun verbond ontvingen.

RISPE.

Als slaven, om het juk te dragen bij gebrek.

DAVID.

God wil niet, dat men vreemde een voet zette op den nek.

MICHOL.

Is Cham dan waardiger als 's Hemels bondgenooten?

DAVID.

Van 't[4] zelve klei gemaakt, van éénen struik gesproten.

RISPE.

Wat voordeel hebben dan de stammen in het recht?

DAVID.

Geen voordeel boven hen. Gods recht kent heer noch knecht.

MICHOL.

Spreek zoo, en leer hen zoo de stammen zelfs[3] verbassen[5].

DAVID.

Zij moeten op hun dienst en Levi's diensten passen.

RISPE.

Wat marren ze dan hier? Men laat' hen liever gaan.

DAVID.

Zij staan gereed; zoo ras hun zaak is afgedaan.

MICHOL.

Het is des konings zaak; hij kan dit voort beschikken.

DAVID.

Hij kan met zijn gebeên onze akkers niet verkwikken.

RISPE.

Zoo wachten d' akkers dan alleen naar hun gebeên?

DAVID.

Was God en zij gepaaid, de regen viel beneên.

MICHOL.

Zoo is aan hun gebed al Isrels heil gelegen?

DAVID.

De Hemel wacht alleen op der versteurden zegen.

RISPE.

Zoo haugt 's lands zegen nu aan Sauls vloek en smaad?

DAVID.

Aan 't stoppen van die bron en oorsprong van dit kwaad.

MICHOL.

Heeft dit rampzalig huis niet straís genoeg gedragen?

DAVID.

Genoeg voor u en mij, die 't liever anders zagen.

RISPE.

Die 't liever anders zag, gaat andre wegen in.

DAVID.

Indien hij volgen mag zijn eigen wil en zin.

MICHOL.

Die 't wil en wenscht, kan 't werk naar zijnen wil beleyen.

DAVID.

Hoe paai ik God? Hoe 't volk, dat reê begint te schreyen[1]?

RISPE.

Beloften maken 't volk tot alle dingen graag.

DAVID.

Aan graagheid schort het minst hun hongerige maag.

MICHOL.

Men breng' het voorbeeld bij van andre dorre tijden.

DAVID.

Dit dekt geen disch; men kan van dit gerecht niet snijden.

RISPE.

Zoo bergt men 't leven dan in der Gebroedren dood?

DAVID.

Uit goddelijk bevel, uit dierte, uit hongersnood.

MICHOL.

Het wilde woud verslond noch at nooit zijns gelijken.

DAVID.

Wanneer de Hemel spreekt, moet alle reden wijken.

RISPE.

Men zende om graan bij d' een of d' andren nagebuur.

DAVID.

Die heeft geen overschot, die opent nu geen schuur.

MICHOL.

D' aartsvader heeft zijn zoons wel naar den Nijl gezonden.

DAVID.

Voor één geslacht alleen, en daar ze Jozef vonden.

RISPE.

Ontzeît ons iemand graan, men verg' het hem met kracht.

DAVID.

Wat raad, zoo op dien tocht het volk van dorst versmacht?

RISPE.

O mijn gevange zoon! o neven, o gebroeders!

DAVID.

'k Beken wel, dit valt hard voor moeyen en voor moeders.

MICHOL.

Omhelst ge Jonathan met dees barmhartigheid?

DAVID.

Mijn hart is nog als 't plag; ik draag geen onderscheid.

MICHOL.

Ik vind hier heul noch troost, en klaag mijn rouw mijn' oo-

DAVID. (gen.

Gij waart gered, stond dit alleen in mijn vermogen.

RISPE.

Een ander hebt ge wel op haar verzoek gered[2].

DAVID.

Ik zie geen middelen, zoo God dit niet belet.

MICHOL.

God geve, dat ik u vermurwe met een spiegel
Van lijfsgenade en gunst, bewezen uwe Abigel!
Die rijke Karmeliet, haar man, hadde uwen knecht,
Op zijn beleefd verzoek, ondankbaar afgerecht[3];
Gij Nabel en zijn huis hier op den dood gezworen,
En trokt gewapend hene en brullende van tooren.
De schrandre vrouw, die reê dat onweêr zag te moet,
Bejegende u bij tijds voorzichtig, aan den voet
Van Karmel, daar de berg, het naauwste om op te rijden,
Beschaduwd wordt met ruigte en bosch van wederzijden.
Zij stuurt haar ezelen met vijgekorven voor,
Rozijnen, meel, en wijn; en, krijgende gehoor,
Verzacht zoo 't grimmig hart, door bidden en door smeeken,
Dat gij alleen niet straks uw eed bestaat te breken,
Maar legert haar in 't hart, en kust ze in Michols steê;
Ik eisch het tegendeel, en poog, door mijne beê,
Niet dat gij schent, maar houdt, geheel en ongeschonden,
Dien halsvriend Jonathan uwe eeden en verbonden;

[1] verward, vastgedraaid. — [2] besluit, einde. [3] Thans zelf. — [4] Voor de, door verscherping; zie vroeger op venster, feest, beest, enz. — [5] beschimpen.

[1] schreeuwen. — [2] Abigaël; zie de volgende regels. [3] afgescheept.

Gelijk een vorst betaamt, dat meer is, Gods profeet;
Dat gij, met boeten van dien overtreden eed,
Vier honderd jaren oud, niet schent uw hooge woorden,
Een sterker band om 't hart, dan diamante koorden.
Zijn anderen door 't bloed der slaven meê besmet,
Wat raakt dit Jonathans geslacht, Mefibozeth?
Een wees, een teder kind, in 's voêsters arm gedragen,
En door de vlucht verleemd[1], toen grootvaâr lag verslagen,
En d' eigen vader meê. Van zijn onmondig kind,
Van Micha rep ik niet. Hoe oordeelt men zoo blind
Van Gods orakel? Neen, dit eischt meer licht en klaarheid,
Of laat de logentaal meer gelden dan de waarheid.

RISPE.

Gij zwoert dien hoogen eed alleen niet Sauls zoon,
Maar ook den vader zelf, vóór 't vallen van zijn kroon;
Ja, zwoert voor God, zijn zaad, na hem, niet uit te rooyen.
Verdelg nu dit, en breng die eeden in hun ploojen!
Heeft Davids eed min kracht als d' eed van Jozua?
Neen zeker, dat gerucht waar Davids kroon te na!

DAVID.

Van Saul zal mijn kroon wel blijven onbesproken;
Hij zelf heeft dit verbond lichtvaardig eerst gebroken,
En staande naar mijn hals, mij als voorheen beloond;
En nog heeft deze hand zijn leven staag verschoond.

MICHOL.

De grootvaâr van mijn zoons[2], Barsillai, die stokoude,
Bezorgde u op de vlucht, toen gij den dolk mistrouwde
Des stouten Absolons, die naar uw schepter stond;
Barsillai brocht van zelf u voorraad in den mond,
En spijsde vorst en volk, gemat van moeilijk trekken,
Door woeste wildernis en onbewoonde plekken.
Hij schonk, na d' overhand[3], den koning zelf 't gelei,
Aan dees zij der Jordaan. Zal dees nu 't moordgeschrei
Der vijf Gebroederen, uit Adriel geboren,
Vernemen daar hij zit, en naauwelijks kan hooren
Noch zien van ouderdom? Zal dees, met stom misbaar,
Dien grijzen kalen kop van 't overige haar
Berooven, zonder traan te laten of te weenen?
Zoo dit uw hart niet raakt, het raakt de hardste steenen.

RISPE.

Gij stopte uwe ooren nooit voor vreemde wees of weêuw,
Veel min voor uw geslacht. Kunt gij nu dit geschreeuw
Van uwe gemalinne, een weeuw, doch onbestorven,
Van Rispe, die tweemaal ellendig zat bedorven,
En tweemaal stak in rouw, versmaden zonder pijn?
En deze kinderen, die alle weezen zijn,
Of meêr- of vaderloos? Waar word ik heengedreven?
Mijn Abner werd vermoord, mijn Saul is gebleven,
Ontharnast en onthoofd, mijn schoone strijdbre man!
De romp, tot een triomf, gehangen te Bethsan,
't Gewaer voor Astaroth; om welk een buit te deelen,
De Filistijn eerst most in alle steên krakeelen;
En of 't rampzalig graf 't beschimpte lijk bedekt,
Nog schijnt het, dat deze asch ons ramp op ramp verwekt,
En, na zijn droeve dood, ons let volhardt in 't wrokken,
En niet verzaad kan zijn, dan met de leste brokken,
Ja, d' allerjongste kruim. O endeloos verdriet!
Maar denk om Abner toch, verdient het Saul niet.
Mijn Abner viel u toe, en maakte een end van strijen,
Toen Sauls heer met hem in Davids schoot kwam glijen,
En lei de wapens vlak voor deze voeten neêr.
Zoo veel vermocht mijn gunst bij mijnen tweeden heer,
Van wien uw Joab mij zoo goddeloos beroofde,
Toen onze oprechtigheid dien schelm te licht geloofde.
Berooft[4] ge mij nu beî mijn zonen, al mijn steun,
Twee krukken, daar ik, oud en koud en loom, op leun,
Zoo stort ik voort ter neêr, ja, stort, stokoude vrouwe!
Op uwe mans en zoons; 't is uit met liefde en trouwe.

[1] verlamd. — [2] Later: „Barsillai smeekt voor ons." — [3] overwinning; zie vroeger. — [4] Thans ontrooft.

DAVID.

Hoe zal ik mij 't gekarm der vrouwen best ontslaan?
Zij zullen zonder hoop noch troost niet willen gaan.
Belooft men haar, hetgeen onmooglijk is te houden, (den.
Dat 's nog een erger schuld, die minst wordt kwijtgeschou-
Hier waar verstand van doen; wie geeft ons wijzen raad?
Hoe kies ik best van twee het allerminste kwaad?
Zal ik mij onbeschaamd, met zuchten en met tranen,
Om veel genote deugd[1], om eeden laten manen?
Of stellen met gevaar van 't Rijk dees halsstraf uit,
Tot wederwil van Gods orakel en besluit?
Hoe redde ik mij hierdoor? Gij, moeders! staakt dit smee-
Tot dat wij op dit stuk malkander nader spreken. (ken,
Dit hof staat altijd op voor uw verzoek en klacht.
De tijd verloopt; wij gaan, daar Abjathar ons wacht.

MICHOL.

'k Ontsla u niet, 't en zij gij Michol stelt te vrede.

RISPE.

Noch ik, benaauwde weêuw! 't en zij gij hoort mijn bede.

MICHOL.

Verhoor de zuster toch van uwen Jonathan!

RISPE.

Verhoor dees dubble weeûw, nu tweemaal zonder man!

DAVID.

Laat los, laat los! hoe dus? Gij houdt ons bij de kleêren.

MICHOL.

Om Jonathan, uw vriend, uw eed, om zijn begeeren!

RISPE.

Om Abner, die om u onschuldig 't leven liet!

DAVID.

Mijn geest is nu ter dood bedroefd om uw verdriet;
Gij ziet de tranen vast langs beî mijn wangen leken.
'k Beloof u, dat 's mijn hand, ik zal mijn eed niet breken.

ABJATHAR. DAVID. JOAB.

ABJATHAR.

Hoe maakte zich de vorst 't gehuil der vrouwen kwijt?

DAVID.

Met zwarigheids genoeg, met geenen kleinen strijd.

JOAB[2].

't Zal noodig zijn, eer zij u t' elkens 't hart bezwaren,
Met dees gevangenen zoo daatlijk voort te varen.
De Gabaonners staan en vlammen op dien buit;
Men lever hun 't getal, men zie niet langer uit.

DAVID.

'k Beloofde haar mijn eed te houden ongeschonden.
Ik sta aan Jonathan, mijn halsvriend, nog verbonden.
Mijn halsvriend Jonathan bedroeft me boven al.

ABJATHAR.

Met recht; maar 't overschot begrijpt een negental,
En d' eisch een zevental; zoo kunt ge, met te sparen
Mefibozeth, den lamme, en 't zoontje, uw eed bewaren;
Dat 's God en Gabaon en Jonathan voldaan.

DAVID.

Och, stond het vrij, om mij wat rijper te beraân!

JOAB.

Zie toe, zie toe, het volk begint alreê te krijten[3]!
De Gabaonners staan in 't hart van ons Levijten,
Dat priesterlijk geslacht. Gij weet wat dit vermag.
Dees hebben over volk en vaders groot gezag,
En meer dan zestig steên, verspreid door alle uw landen;
Dees diere tijd besnoeit hun tienden, offeranden,
En eerstelingen meest; en schâ baart ongeduld,
Koom Levi niet te na, ten minste bij[4] uw schuld; (mage,
Dat bloed houdt maat noch streek, en kent noch vriend, noch
Als 't op een woeden gaat. Waar trof coit feller plage?
De Hemel vecht met hem. Zijn ijver brandt, gelijk
Een loopend vier, en vliegt terstond door 't gansche rijk,

[1] goed. — [2] Eerst: „Benajas", en zoo verder. — [3] schreeuwen; verg. nog ons kreet. — [4] met, door.

Van Dan tot Berseba. Gij hoeft geen wijder kennis
Van Levi's aard, indien gij 't oog slaat op de schennis
En wraak der lichte vrouwe, om wie men, slag op slag,
Zoo menig duizend man in 't harnas sterven zag,
En Benjamin zijn stam beschreide op al de dooden,
Toen, deze stad in d' asch, zoo luttel 't zwaard ontvloden.
Dit zij den vorst een les. Hij trekk' niet aan die koord.
De Gabaonner roept, God roept: vaar voort, vaar voort!

DAVID.

O God! het werde[1] ons niet tot bloedschuld aangeschreven,
Nu wij op uw bevel hen moeten overgeven.
Ga hene, Benajas! als 't immers wezen zal,
Ga, lever Gabaon terstond dit zevental!

REI VAN PRIESTEREN.

ZANG.

Hier staan wij op die zelve gronden,
Daar d' uitgedreve vorsten stonden,
Eer 't zwaard Gods veldheer werd vertrouwd;
En och! wat maakt ons trotsch en stout,
Om, tegens 's Hemels zuivre wetten,
Zoo eigenzinnig te besmetten
Door tegenstreven ons gemoed,
Eer 't nieuwe rijk een vasten voet
Genomen, en, wel dicht gesloten,
Zijn wortels hebb' zoo diep geschoten,
Gelijk een cederboom, die, vast
Aan Liban, op geen winters past;
Nog komen cedren te bezwijken,
Nog, eer dan cedren, groote rijken!
En spieglen zich de grooten niet,
Aan 'tgeen men meer dan daaglijks ziet?
O blinde en dolle reukeloosheid!
O al t' ondankbre en trotsche boosheid!
Wat is 't, dat u den breidel slaakt,
Zoo ras als niet tot iet geraakt?

TEGENZANG.

Verwaandheid, weelde, en ledige uren
Verweldigen de steilste muren.
De hoogmoed en de lekkre tand[2]
In 't lacherde beloofde land
Terstond het eerste hof bedorven.
De rozegeur der honigkorven,
De versche room der dertle geit,
Die in de beste kruiden weidt,
De muskadel, die de ouders[3] zagen
Twee mans op eenen handboom dragen,
De hartverkwikkende granaat,
De boom, die puik van dadels laadt,
De vijg, als vuisten uitgedegen,
De vette olijf, al 't veld vol zegen,
Verzeld met dat gezegend zwaard,
Zijn oorzaak, dat de spruit veraart
Van God, haar stam, te mild in 't geven!
Men valt aan 't woên, van 't wederstreven.
Men houdt met alle macht den staf,
Dien d' eigenaar met recht vergaf[1].

TOEZANG.

Een schip op zand verstrekt een baken.
De voorzaat leert den nazaat waken,
Die let op roer, en star, en peil,
En houdt gestadig oog in 't zeil,
Om recht de haven in te varen;
Terwijl d' alziende oogappels staren
Op 't hoofd gekroond met diamant,
'tWelk in Gods hart de krone spant;
En, in 't paleis van louter marmer
En cedren, klaagt, dat zijn beschermer,
De Bondkist, met onzekren voet
Zich aan een hut vernoegen moet!
Doch God belooft zijn oor[1] te wekken;
Dat zal de Cherubinnen dekken
Met bogen, hemelhoog gebouwd
En overkleed met klinkklaar goud.
Daar zal hem Aron wierook branden,
En zien de heilige offeranden
(Zijn aanzicht naar de zon gekeerd),
Van hemelsch vier tot asch verteerd.

[1]Thans worde. — [2]Thans tot lekkertand zaamgesmolten. — [3]voorouders. — [4]in andre hand gaf.

VIERDE BEDRIJF.

REI VAN PRIESTEREN. RISPE. MICHOL.

REI.

Mevrouwen, die voor 't hof, met jammerlijk misbaar,
Gescheurde kleederen, en uitgerokken haar
Gezeten, kermt om 't let uw zoons te beurt gevallen;
Ik wenschte, kon 't geschiên, dat iemand van ons allen,
Naar tijds gelegenheid, dees bittre ontsteltenis,
En rouw, die zekerlijk niet onnatuurlijk is,
Zoo matigde, dat hier d' ellende stand mocht houden,
En wijder ongeval het rijk werd kwijt geschouden.
Doch troosten valt hem licht, die liever raadt dan geldt[2],
Noch levend voelt hoe 't hart der moedren zij gesteld;
Hetwelk geen scherper vlim van weedom kan doorsnijden,
Dan 'tgeen zij in haar vrucht, en bloed, en afkomst lijden.
Dit lijden wordt getergd, indien men 't plotsling stuit,
En schreyen stilt de pijn; dies schrei uw krop vrij uit,
Indien gij schreyen kunt. Laat vrij de tranen zijpen,
Eer 't hart verdrenk', maakt los dees banden, die u nijpen,
En geeft den lijkrouw nu den vrijen toom; ach, ach!
Wij klagen neffens u, zoo klagen helpen mag.

RISPE.

Is dit dan al de troost, dien wij van u verwerven?

REI.

Wij wenschten, mocht het zijn, voor uwe zoons te sterven.

RISPE.

Zoo spreekt gij, en drijft zelfs met macht het wraakrecht (voort.

REI.

Wat eischt ge?

RISPE.

Straft den vorst, en maant hem om zijn woord.

REI.

De vorst heeft nooit zijn woord, veel min zijn eed gebroken.

MICHOL.

Wat heeft nog straks zijn mond dan tegens ons gesproken,
En op een nieuw beloofd van zijn gezworen eed?
O vader! o mijn broêrs! ik klaag uw graf mijn leed;
Och, was er rust voor ons, gelijk voor u, geschapen!

REI.

Wek vaders geest niet op. Laat vrij uw Broeders slapen.
Uw goedertieren Heer heeft zijn genâ betoond,
Van twee Mefibozeths den jongste 't lijf verschoond,
Ook Micha zijnen zoon, en in hun beider leven
Dien hoogen eed gebergd; getroost u d' andre zeven!

MICHOL.

Wee mij, verstoote vrouw! Is dat zijn rechte hand,
Die hij mij nog terstond[3] gaf tot een zeker pand
Van 't koninklijke woord? O reukeloos betrouwen!

RISPE.

Och! deist[4] de zon nog niet? Hoe kan ze dit aanschouwen!

MICHOL.

Och! heb ik mij gehoed[5] voor dezen harden slag?

[1]geslacht. — [2]betaalt, voldoet. — [3]daar aanstonds nog. — [4]wijkt. — [5]bewaard.

REI.

Die komt van God. De vorst houdt al wat hij vermag,
En ziet geen andren raad, om Gabaon te stillen.

RISPE.

Och! zal men zoo verwoed die bloem der mannen spillen?

REI.

Niet spillen, maar besteên ten oorbaar van het rijk,
Tot slechting van 't geschil, en 't wrokkende ongelijk.

MICHOL.

De neefs om grootvaârs schuld mishandlen ongenadig?

REI.

De neefs, aan 't zelve stuk meêschuldig en handdadig;
De vader gaf den last, de zonen voerden 't uit.
Getroost u toch in Gods rechtvaardigste besluit!
Gedenkt, hoe heerlijk 't zij, dat zij den ganschen lande
Verstrekken tot een zoen en heilige offerande,
En zoo veel duizenden, op d' oevers van de dood,
Beschutten met hun hals voor 't zwaard van hongersnood.
Zij mosten toch vergaan in 't algemeen bederven.
Nu zullen ze, tot heil des volks, als helden sterven,
En 't hongrig Kanaän gedijen tot een spijs.
Wij sterven altemaal, het scheelt slechts in de wijs;
Wie heen sterft, naar 't beloop, wordt zonder naam begraven.
Men drijft, behouden of met schipbreuk, in dees haven,
Daar 't al te zamen vloeit. De tijd loopt snel en kort.
De bloem moet af, 't zij die gemaaid werde, of verdort
Na eene poos van zelf; 't gaat al der oudren gangen.
Indien 't niet schort aan brein, men zou naar 't end verlangen,
Om liefst bij tijds t' ontgaan al 's werelds moeilijkheên.
Geen steenrots wordt in zee van baren meer bestreên,
Als lijf en ziel, aanen voor luttel tijds verbonden.
Wie hier op staten bouwt, die bouwt op weeke gronden
En zakkende, eer 't gevaart ten halve raakt om hoog.
Hoe hooger opgehaald, hoe meer in 't nijdig oog,
Hoe min van windvang vrij. Wie 't jaarboek van het leven
Des konings op wil slaan, dat zal hem reden geven,
En 't zekerste bescheid. De vorst kwam tot zijn wit
(Gods werk) met moeite, en houdt zich naauwlijks in 't bezit.
Wat in- en uitheemsch leî niet toe, om hem te hindren?
Wat rampen most hij niet beleven aan zijn kindren,
Stoffeerende een tooneel? En wat beleeft hij nu?
Of waant ge wel, dat hem dit lichter valt dan u?
Neen zekerlijk, dat blijkt nog niet aan 't minste teeken;
Nog meer, het tegendeel is klaar genoeg gebleken.
'k Heb zijn verbaasdheid en verlegenheid gespoord[1],
De tranen zelfs gezien, de droeve stem gehoord.
Dees storrem waait te sterk; hem helpt geen tegenstreven,
Zijns ondanks wordt hij dus aan lager wal gedreven;
Dies bidden wij: omhelst dit lijden met geduld, (schuld,
En geeft dien vromen heer, 't godvruchtig hoofd, geen
Wiens deugd veel zwaarder weegt dan 't goud van 's werelds
RISPE. (kronen.
Een deugd, barmhertigheid verciert der vorsten tronen
En schepters, meer dan goud, ja, maakt het hoofd van 't rijk,
Terwijl het sterflijk is, een Godheid zelf gelijk.
Een vorst mag met zijn troon, vol diamanten, pralen,
En gliustren in de zon; maar alle zichtbre stralen
Verdoven, bij den glans der koninklijke deugd,
Barmhertigheid, die 't al gelijk de zon verheugt.
Indien ge moed hadt, dit den koning in te scherpen,
Hij zou zoo veel gebeên noch klachten niet verwerpen,
Maar werken op de stof, die nu voorhanden is,
En, reed en rijp, slechts wacht, om een gelijkenis,
Die naar iet Hemelsch zweeft, van hooger hand t' ontvangen.
Hij zalft[2] dees slaven[3] wel met dooden en met vangen,
Maar kwetst zijn bedgenoot en edelste vriendin,
Al 't aangehuwde bloed, ja 't gansche Benjamin,
Terwijl hij Juda streelt. Het volk, dat hij verdadigt
Voor dierte, zoo men 't noemt, zal, naauwelijks verzadigd,
Met andere oogen 't stuk van achter eens bezien;
En zoo 't op hollen raakt, al lag hij op de kniên,
En bad al schepterloos, en met gevouwe handen,
Dat zou zijn nieuw gebied niet bergen voor het stranden,
In 't onweêr der gemeente, ontsteld om 't gruwlijk stuk,
Dat dus een Heidensch schuim het wettig zaad verdrukk',
Ja, aller stammen recht, in 't sterven ouzer zonen.
Wat reden kan dit stuk verbloemen of verschoonen,
Zoo 't volk dit komt te zien door eenen andren bril?
Gaat, paait het dan hier meê: 't was Amors wraak, Gods wil!
Dies let, eer gij verzeilt in zorgelijker baren,
Waarmeê men minst misdoet, met dooden of met sparen!

REI.

Een matelooze druk zeer avrechts redeneert,
En met haar onklaar oog geen zaken recht waardeert.
De spinnekop zuigt gif, de bie heur honigraten
Uit eene zelve bloem. Betoont u toch gelaten,
Nu menschlijk vernuft Gods vonnis, reê geveld,
Niet krachtlôos maken kan. Al deê men hun geweld,
Dat verre zij, nog waar 't voorzichtigheid te wijken,
En leeren 't zeil bij tijds, voor zulk een onweêr, strijken.

RISPE.

Helaas! zij pleit vergeefs, die voor een doove pleit.
Zoo bidde ik nog, om uwe en 's helds godvruchtigheid,
En mijnen ouderdom: gaat heen uit mededoogen,
Nadien de priesters veel bij koningen vermogen,
Gaat, perst hem, zoo ge kunt, nog t' onzen voordeele af
Genade, of uitstel, of vermindering van straf.
Zoo moet uw wierookvat veel aangenamer branden,
Zoo zegen God het land door uw geheve handen,
Zoo strekke uw over ons meêdoogende gemoed
Een betere offerande, als koe of kalverbloed!

REI.

Wij gaan zoo datelijk verwerven, wat we kunnen.

MICHOL.

Hij zal, zij gaan vergeefs, hun geen gehoor vergunnen.
Helaas! wat gaat ons aan? Wat hoor ik voor dees poort?
Och, storten we een gebed! zij varen er meê voort.

O, bron der hemelsche genade!
Sla uw genadige oogen neêr
Op weêuwen, zonder hoofd en heer,
Bedompeld[1] in den rouwgewade;
Om zeven kinderen begaan,
Die al om 's vaders misdaad lijden,
In deze onvruchtbre en dorre tijden.
Och, help! verwoede wolven slaan
De klaauwen aan d' onnoozle schapen,
En dreigen hun met muil en tand.
De herder biedt geen wederstand.
Dees grimmige Hevieten gapen,
En snakken naar onschuldig bloed;
En wij, ter dood bedrukte moeders,
Ontbloot van helpers en behoeders,
U vallen met gebeên te voet.
Verlos het land van hongers plagen!
Verlos hen, die, in droeven schijn,
Alreê ter dood verwezen zijn,
Of sterk ons, om dit kruis te dragen!
Verlicht dit al te lastig pak;
Dit valt te zwaar, of wij te zwak.

RISPE.

Zij komen, dochters! komt, en vat mij onder d' armen.
Komt, recht dit oude wijf, gemat van vruchtloos kermen,
Een luttel overend! ik hoor van veer 't gerucht.
Ik hijg naar mijnen aâm, en schep een bange lucht,
Het veurspook van hun dood; och! dochters, och! zij komen.

---

[1]Anders ge- of be-speurd. — [2]paait. — [3]De Gabaonners als gedoemd tot slavendiensten.

[1]Later: „gedompeld."

MICHOL.

Warr laat ik mijn verdriet? Hoe kan ik mij betoomen,
Hen ziende tam en mak in zulker voglen klem!
Ik hoor het rammelen der keten en hun stem.

GABAONNERS, GEBROEDERS, MICHOL, RISPE.

GABAONNERS.

Voort, voort! dit vonnis lijdt geen sammelen noch marren.
De dood bijt fel genoeg, men hoeft ze niet te sarren
Met uitstel uur op uur. Voort, voort! wij gaan u voor.
Wel, wat gebalk komt hier? Men geef haar geen gehoor!

GEBROEDERS.

Gij, Amoreên! daar is nog tijd, om u te wreken;
Wij willen, voor het laatst, nog eens ons moeders spreken.

GABAONNERS.

Voort, voort! de tijd verloopt. Dit willen komt te spa;
Al kwam de koning zelf, hier is geen lijfsgenâ.

GEBROEDERS.

Wij achten ons te vroom, van slaven 't lijf[1] t' ontvangen.
Wij zijn er t' eerlijk[2] toe.

GABAONNERS.

Zoo zult gij eerlijk hangen.

GEBROEDERS.

Ja, eerelijk voor ons, maar schandelijk voor u.

GABAONNERS.

Wat zeît dit basterdbloed? Hoe zal 't hier lukken? nu,
Gaat voort. Wij keeren ons aan geen gejank van wijven.
Wij weten raad, om u die traagheid uit te drijven.
Zoo, mannen! touwt[3] er op; die moedwil moet er uit.
De bolpees maak' hen vlug; men touw' hun vrij de huid.

MICHOL.

Is 't moederlijk, dat wij hen nog niet aan en randen?

GABAONNERS.

Gij, moeders van dit aas! ziet toe, dat gij geen handen
Aan 't heilige gerecht en Gods bedienaars schent,
Noch 't vonnis meer verzwaart door eenig dreigement.
Wat dreigt ge met de vuist? Wat ziet gij om naar steenen?
Dit dreigen schut[4] geen straf.

RISPE.

Och, laat ons slechts beweenen
Der kindren ongeval! Hoe steekt ge zoo vol nijds?
Och! gunt, och! gunt den rouw der moedren zoo veel tijds!
Verzacht met zoo veel troosts heur smart, geleên in 't baren,
Om deze rimpelen, om deze grijze haren,
Dit mergeloos gebeente, en al wat helpen kan!
Hoe brult ge zoo verwoed?

GABAONNERS.

Hoe brulde die tyran,
Dien, laauw en vuil van 't bloed der omgebrochte slaven,
Gij in uw schoot ontvingt? Hij heeft dien kuil gegraven,
Waar in zijn eigen zoons nu storten over 't hoofd!

MICHOL.

Och! heeft de tijd nog niet dat smeulend vier gedoofd?
Gedoogt, dat wij dien brand met onze hartaâr blussen.
De moeder lij voor 't kind; wij zullen 't wraakrecht kussen.

GABAONNERS.

Geen moeder lijdt voor 't kind. Waar is men zulks gewoon?

RISPE.

En lijdt, om grootvaârs wil, nakomeling en zoon?

GABAONNERS.

Zij lijden min om hem, als hunne schelmerijen.

MICHOL.

Een ander wette 't mes.

GABAONNERS.

Zij proefden[5], hoe 't kon snijen.

RISPE.

't Was reukeloosheid eer dan boosheid, in hun jeugd.

GABAONNERS.

Verbloemt het, zoo ge wilt, het was een booze deugd.

MICHOL.

't Was vaders dolligheid, waar van hij was bezeten.

GABAONNERS.

Zoo temt men best zijn zoons bij tijds met deze keten.

RISPE.

Hij viel door dolligheid in zijn bebloede zwaard.

GABAONNERS.

Waarom heeft 't naaste bloed den dollen niet bewaard?

MICHOL.

Indien een stier u stiet, wie zou die smart betalen?

GABAONNERS.

Men zou het op den stieren-eigenaar[1] verhalen.

RISPE.

Wat eischt ge, opdat die schâ geboet werd zevenvoud?

GABAONNERS.

Men weegt, neen, neen, men weegt geen bloed op tegens (goud.

MICHOL.

De wraak blies 't leven nooit in dooden, lang begraven.

GABAONNERS.

De wraak betoomt den stoute, en leert hem zachter draven.

RISPE.

't Gebeent der ouderen is menig jaar vergaan.

GABAONNERS.

Vergaan? Mij dunkt, ik zie hun geesten om ons staan.

MICHOL.

Wie nog voor dooden schrikt, moet levendigen sparen.

GABAONNERS.

Geen levenden, om wie de geesten blijven waren.

RISPE.

't Is ijdle en enkle wraak, die zulke droomen dicht.

GABAONNERS.

't Mag wezen, wat het wil, wanneer 't ons hart verlicht.

MICHOL.

Verlicht men het gemoed, met helden te vernielen?

GABAONNERS.

Zeg schelmen, dik verdaagd[2] van onzer oudren zielen.

RISPE.

De rekening van wraak staat nimmermeer gelijk.

GABAONNERS.

Ze is effen, als dees pest gevaagd is uit het rijk.

MICHOL.

Bereidt ge slechts geen plaats voor tienmaal slimmer plagen!

GABAONNERS.

Het ga zoo 't kan, zoo 't moet; wij zullen 't u niet klagen.

RISPE.

Men schelde om Benjamin hun deze halsstraf kwijt!

GABAONNERS.

Om alle stammen niet. Dees straf koomt op haar tijd.

MICHOL.

Wat bitterheden heeft die stam niet moeten smaken?

GABAONNERS.

Kon dan die bitterheid hem niet wat zoeter maken?

RISPE.

't Is menschelijk, indien men sneuvelt dus of zoo.

GABAONNERS.

't Is Godlijk, zoo men 't boet, al boet men 't bijster noô.

MICHOL.

Wat kan uw kindren zelfs[3] misschien nog overkomen?

GABAONNERS.

Zoo moet men hen bij tijds met zulk een voorbeeld toomen.

RISPE.

Dat werkt wel averechts. Het straffen tergt het kwaad.

GABAONNERS.

't Leert omzien, niets bestaan, 't en zij met rijpen raad.

MICHOL.

Neemt d' overtreders weg, het zal aan menschen schorten.

---

[1]leven (verg. 't Engelsch life). — [2]In zijn oorspronkelijke beteekenis: eervol, verheven, voornaam. [3]slaat. — [4]weert, keert. — [5]beproefden.

[1]Den eigenaar van den stier; zoo leze men voor 't onzinnige stier en eigenaar. — [2]dikwijls gedagvaard, opgeroepen. — [3]Thans zelf.

GABAONNERS.
Neemt weg de straf, het land zal met zijn muren storten.
RISPE.
Heb mededoogen met een troostelooze weêuw!
GABAONNERS.
Van dien tyran, die loech om 't Gabaonsch geschreeuw?
MICHOL.
Erbarmt u over dees van elk versmade vrouwe!
GABAONNERS.
Een dochter des tyrans, vermaakt met onzen rouwe?
RISPE.
Verschoont de kinders toch, hun moedren te geval!
GABAONNERS.
Onze eige moeders eerst; dit raakt ons boven al.
GEBROEDERS.
Nu, moeders! luistert toch naar onze leste rede.
RISPE.
O, beî mijn zoons!
MICHOL.
Mijn vijf!
GEBROEDERS.
Wij bidden ééne bede;
Is 't mogelijk, ontzegt dees jongste bede niet,
En gunt ons nog dien troost!
RISPE.
Ja, bidt niet, maar gebiedt,
Indien uw eisch bestaat in 't moederlijk vermogen.
GEBROEDERS.
Bedaart dan eene poos; bedaart, en wischt uwe oogen!
De moeders zien, waartoe het nu gekomen is
Met d' afkomst van 't weleer verheven huis van Kis,
Hetwelk des morgens rees met zulke schoone stralen,
Als 't voor zijn middag weêr kwam schandelijk te dalen.
't Ging grootvaâr eerst voor wind, hij meesterde 't geluk;
't Ontzet van Jabes was zijn eerste heldenstuk,
En intreê van het rijk, zijn vroomheid opgedragen,
Te Gilgal, van al 't volk, na Nahas' nederlagen.
Hij trad de koningen van Zobal op den nek,
Ook Edom, Ammons macht, het heer van Amalek,
En Moab, en 't geweld der trotsche Filistijnen.
De zon kwam, dag op dag, in vaders zege schijnen,
Totdat ze, voor zijn troon, ter aarde leggen zag
Al wat op Isrel roem en roof te halen plag.
Zoo ras als Samuel den Herder had gegoten
Den balsem over 't hoofd, dat voor zich vond ontsloten
De poorten van ons hof, vervloeide Sauls eer,
En vorig rijp[1] geluk allengskens, min noch meer
Gelijk een beek, die van een lagen heuvel steigert,
Verdroogt, zoo ras de lucht het aardrijk regen weigert.
Een damp holp 's konings brein aan 't woên, en uit zijn stel,
Zoo dat men smeeken[2] most met 's herders snarespel.
Indien de wapens iet, dat loflijk klouk, bedreven,
't Werd al de dapperheid des herders toegeschreven.
Al 't volk begon terstond naar David om te zien;
't Was „Saul sloeg er een, maar David sloeg er tien."
Gij zelf ontzaagt u niet, dien ouden heer te tergen,
Met 's ballings leven, tot ons harteleed, te bergen.
De stapel van zijn ramp werd met zijn hand voltooid,
Toen hij 't gebergt met doôn en wapens zag bestrooid.
De schoonzoon werd daarop voor koning uitgeroepen
Van Juda; Isbozeth, van Abner en zijn troepen.
Dees zwaaide te vergeefs den zegenloozen stal,
Want Davids macht nam toe, en Sauls afkomst af.
Wij vonden ons alom geslagen of verraden:
Wat wil men, uwen druk opwroetende, u beladen?
Wij raakten van den stoel; de herder steeg er op.
Een ieder bad hem aan, en gaf ons huis de schop.
Wij, iegelijk ten spot, dus uit den troon gebeten[3],
Die schier een halleve eeuw van d' onzen werd bezeten,
Verlaten vrolijk 't licht, om langer niet versmaad
Te duiken onder hem, wiens starre boven staat,
En die ons nimmer deel aan vaders erf zou gunnen,
Om niet door 's anders eer zijn eere te verdunnen.
Ook staat een edel hart, gedreven uit het spoor
Van 's werelds heerschappij, de dood veel schooner voor
Dan 't leven, zonder hoop van immer te regeeren,
En eenen schildknaap dus zijn huis te zien braveeren.
Dies bidden wij, mag 't zijn en is uw gunst zoo groot:
Verbidt uw zonen niet, noch kwelt u in hun dood!
MICHOL.
Och! waart ge in 't harrenas als helden omgekomen,
Daar grootvaâr 't leven liet, en sneuvelde[1] op uwe oomen,
't Waar eerelijk en met een lijkklacht doorgegaan.
Mijn druk, aan 't sluimeren geraakt, vangt weder aan,
En schiet als uit den droom, ontstelder dan te voren,
Om dees vervloekte dood en straf, uw hoofd beschoren.
RISPE.
Mijn kinders! heb ik u tot zulk een smaad gebaard,
En zoo zorgvuldiglijk gekoesterd en bewaard
Tot d' allerhardste straf, die iemands hoofd kan treffen?
Ik stort, ik stort. Oud wijf! wie zal u weder heffen?
Wie stutten met zijn hand? Ik zwijm. Ik sterf van rouw.
Ik ben een levend lijk. Waar leeft bedrukter vrouw?
GABAONNERS.
Zij tergen ons geduld met al dit ijdel treuren.
MICHOL.
Gij zult een moeder eer van hare kindren scheuren,
Dan scheiden. 't Veil[2] omhelst den ollem niet zoo hecht,
Als zij zich om hun hals en armen windt en vlecht.
RISPE.
Mijn zonen! 'k laat mij niet van uwen boezem rukken;
Zoo zal ik mond aan mond, en borst aan boezem drukken.
GABAONNERS.
Gij worstelt te vergeefs, o wereloos geslacht!
Wijkt af! uw hof heeft uit, hier komt een sterker macht;
Dies duikt voor haar van zelf, eer zij u straks leer' duiken.
GEBROEDERS.
Gij moogt d' ontvangen macht gebruiken, niet misbruiken,
En tegens vrouwen minst, nog minder tegens haar,
Die u wel eer geboôn.
GABAONNERS.
Wat vordert dit misbaar?
MICHOL.
Och, zuster Merob! zie, hoe handelt men uw kindren!
RISPE.
Och, koning Saul! help mij dit geweld verhindren!
GEBROEDERS.
Nu, moeders! weest getroost, en zet uw hart wat neêr.
Nu kust ons nog voor 't lest, nog eens, en dan niet meer.
Verreukeloost u niet vergeefs. Laat Cham betijen,
En gunt de wraak haar wil. Hier baat geen tegenstrijen.
Dit onweêr sleept ons weg, dies staakt uw droef geklag.
Geen anker hecht zoo vast, dat tegenhouden mag.
MICHOL.
O, mijn verweze zonen!
Zijn dit de goude kronen
En schepters, aan uw hoofd
En rechte hand beloofd?
Zijn dit d' ivore trappen,
Om op den troon te stappen,
En, wijd en zijd ontzien,
De stammen te gebiên?
Heeft zij mijn hoop bedrogen?
En zijt gij opgetogen[3],
In mijnen zachten schoot,
Tot zulk een harde dood?
En moet, och! moet ik lijden,
Dat slaven zich verblijden

[1]Eerst: „vorige". — [2]vleyen, paayen. — [3]afgeklommen.

[1]viel. — [2]klimop. — [3]opgeleid, opgevoed.

In hunner Heeren leed?
Hoe valt u lot zoo wreed!

RISPE.

Och, och! Dit 's balsem in mijn wonden!
Ik heb mijn Saul weêr gevonden,
En Abner. 'k Zie met vreugd althans
Hier voor mij staan mijn beide mans;
Daar staan die helden voor mijn oogen.
Ik heb, ik hou hen, 'k hou hen vast.
Nu vrees ik langer leed noch last,
Noch zwaarden, noch gespannе bogen.
Mijn eerste en leste bruidegom!
Ik kus, ik heet u wellekom.
Waar waart ge toch zoo lang gebleven?
Hoe liet ge mij zoo lang alleen?
Ik zat en treurde op dezen steen,
En schiep niet langer lust in 't leven.
Och! blijf me nu getrouwer bij,
In deze dikke duisternissen!
Ik mag[1] de zon, maar u niet missen.
Of is dit spook of razernij?

GABAONNERS.

Ja, wel is 't razernij. Men leî haar straks naar binnen.
Zij raast van rouw. Gij ziet, het gaat haar aan de zinnen.
Voort, voort! de dag verloopt; al lang genoeg geschreid!

GEBROEDERS.

Nu, moeders! weest getroost tot in der eeuwigheid!

(De vertooning, daar de Gebroeders hangen, en wordt van de Gabaonners gesproken:

't Gerecht des Hemels haat het gruwlijk bloedvergieten,
Verdelgt al Sauls huis en zijn gedachtenis;
Al schijnt het aan den tijd hier jaren lang t' ontschieten,
Hoe lang de wraak vertrekt, zij komt in 't end gewis.

En daarna door een van de Staatsjuffers dit andere:

Hef op, hef op het naar geschreeuw!
Aanschouwers, treurt met Sauls weêuw,
Die hier al 't koninklijk geslacht
Zoo deerlijk ziet om hals gebracht;
Maar denkt, hoe 't moederlijke hart
Ontsteld zij, midden in dees smart,
Die zij om hare vruchten lijdt!
Geen mes noch vlim[2], dat scharper snijd
Als dit, dat haar gemoed doorvlimt;
De zon daalt neêr, den avond klimt,
En valt met drupplen en met dauw;
Maar niet één traan ontzijgt dees vrouw.
De moeder lijdt de grootste straf,
Nu mag er niet één traantjen af.[3])

REI.

ZANG.

Wat was dat een vervloekte dag,
Toen, midden onder vier en tachtig,
Ahimelech doorsteken lag.
Die dag is Levi nog indachtig,
Toen dat aartspriesterlijke licht,
Met zesmaal veertien bleeke stralen
Gedoodverfd om zijn aangezicht,
In eene zee van bloed ging dalen,
Van 't bloed, 'twelk uit hun boezems liep,
En, verwende het sneeuwwit linnen,
Vast wraak, als 't bloed van Abel, riep
Tot God en alle Serafinnen.

O bloed! wat hebt ge God geklaagd?
'k Heb wetende niet kwaads bedreven,
Alleen 't Orakel raad gevraagd,
Den held geweer en spijs gegeven.
'k Heb Sauls schepter nooit misdaan;
En ziet God koel dien gruwel aan?

TEGENZANG.

Het bleef niet bij dit bloedig bad:
Die dolle kon zich niet verzaden,
Hij most in Nobe, Aârons stad,
Tot d' enklen toe in 't bloed gaan waden.
Daar werd noch arm, noch rijk gespaard,
Noch man, noch vrouw, noch zuigelingen,
Noch maagden; toen dat dronken zwaard,
Gevolgd van zoo veel bloote klingen,
Het al vernielde, ook 't stomme vee,
Ja, zelf de stad, die d' eere stutte
Des hemels, als een kind van vreê,
Haar school, ook d' Efod, en Godshutte;
Wat heilig en onheilig was,
Most voort in 't algemeen verdelgen.
De moord sloeg voort deur dezen plas,
En trof (zij mosten 't meê verzwelgen)
Ons Gabaonners op den kop;
Dees dronken meê van 'tzelve sop.

TOEZANG.

Eerwaardste vader, Abjathar!
Ter goeder uur zijt gij 't ontdoken,
Gelijk een ondergaande star,
Om rijzende eens te zien gewroken,
Rechtvaardig, buiten uwe schuld,
Uw vaders onrecht en uw magen.
Toen waren 't tijden van geduld;
Maar sedert druppelden Gods plagen
Op 't moordhof van dien schelmschen vorst,
En alle zijn nakomelingen,
Van 't priesterlijke bloed bemorst;
Aldus verkeert de beurt der dingen.
Gods tulbant lijdt noch schimp noch hoon;
Wie God ontwijdt, ontwijdt zijn kroon.

VIJFDE BEDRIJF.

LEVIETEN, DAVID.

LEVIETEN.

Zoo moet het allen gaan, die Davids schepter haten!

DAVID.

In welk een schijn[1] hebt gij d' ellendigen[2] gelaten?
Hoe koelde Gabaon zijn wraaklust met dit bloed?

LEVIETEN.

Zij stapten onversaagd de wisse dood te moet,
Ter poorte uit, door een straat van menschen dichtgedron-
En mengsel van Hebreên en allerhande tongen, (gen,
En, al den weg in 't lang, bewonden met een ring
En drommel[3] volks, 'twelk voor, ter zijde, en achter ging.
De Gabaonners, die, van heilge wraak bezeten,
De zeven halzen, hecht gesloten aan een keten,
Vast sleepten, toonden hun het wraakaltaar[4] van veer,
Uit woeste dartelheid, en woedden min noch meer
Als 't boschzwijn tegens moede en afgejaagde honden,
Wanneer 't, schuimbekkende om het smarten van zijn won-
Ten einde van geduld, krankzinnig gilt en balkt, (den,
Een muil vol kiezen en twee blikken openspalkt,
En zijn vervolgers vat; die, uit den aâm geloopen,
Hun heete zwijnejacht nu met den hals bekoopen.

[1]kan. — [2]vliem, vlijm; zie vroeger. — [3]Een en ander, naar 't van Vondels hand bijgeschrevene in Van Lenneps exemplaar. Zie zijne uitgave III, bladz. 700.

[1]staat. — [2]ongelukkigen. — [3]drom, zie vroeger. — [4]Versta: den galgen-berg of -rots.

„Wij hebben nu," riep d' een, „gelicht het wolvenest,
Het leger rood van moord, en deze lamrepest,
Die toeleî met den tand op bijten, rijten, stroopen;
't Gebroed, van 'twelk niet goeds voor herders stond te ho-
Zoo vet een buit, als ooit een jager opdoen kon. (pen,
Hoe willen ze te pronk, gebraden in de zon,
De luiperts neôn te gast, en arenden, en kraayen,
En hen met spieren, merg, en brein, en oogen paayen!"
Een ander riep: „hoe past die keten om den hals
Van 't koninklijk geslacht! Maar dit metaal is valsch,
Of slechter als het goud, dat Saul plag te kroonen.
Hoe wordt de vader nu verheerlijkt in zijn zonen!"
Een ander: „vaart niet voort! Ziet toe, en wacht u, dat
Gij met doorluchtig bloed uw handen niet bekladt,
En u Mefibozeth flus opkome, al verbolgen,
Die naar zijn ezel[1] toeft, om 't onrecht te vervolgen!"
Een ander: „neen, 't is best dit kostlijk bloed gespaard;
Men make een zak van 't lijf, en knoop' het toe, zoo vaart
De damp der staatzucht niet in 't brein, gelijk voorhenen;
Hoe welig treên ze nu op huppelende beenen!" –
Dus endlijk af- en opgestegen met veel spots,
Geschopt, gesleurd, vervloekt, genaken ze de rots,
Waar op de ziel, door storm vervallen, dreigt te stranden.
Het hangen[2] van 't gebergt met allerleye standen
Van menschen, zoo wel oud als jong, en arm en rijk,
Behangen, en gepropt, een schouwburg was gelijk,
Recht over Gabaa, daar d' eerste der drie bergen
(Wier platte kruinen elk de lucht en hoogte tergen)
Allengskens afloopt aan de grens van Efraim,
Die van den stroom naar zee zoo slangwijs kruipt en slim[3],
En hier dees heerbaan kruist, die, als een lijn geschoren[4],
Schiet van Jeruzalem recht toe op Sichems toren.
Hier valt de reis en tocht van overal voorbij.
De staken stonden reed, en zeven op een rij.
Gods wraak glom Gabaon en Levi uit zijne oogen.
De Benjaminner hiel zich stil en ingetogen,
Ontveinzende met kracht den rouw, die 't hart beving;
Vermits zijn zevenstar zoo drukkig onderging,
Voor d' aangebede zon van Juda, hoog aan 't rijzen.
Het was er drok te doen met roepen, wenken, wijzen.
De broeders stelden zich met 't aanzicht herwaart aan.
Armoni zag men daar getroost in 't midden staan,
En wenken met der hand, om tegens 't volk te spreken.
De hoofden werden straks met stilte als overstreken,
De monden zwegen kort. 't Gerucht had uitgeraasd:
Gelijk, wanneer de wind met stijve kaken blaast
Bij buyen in 't gewas, de wufte korenaren
Na 't ruischen eene poos geraken te bedaren.

DAVID.

Wat sprak die brave held? Wat lag hem toch op 't hart?
Mijn geest bezwijkt. Ik ben beladen met zijn smart.

LEVIETEN.

„Aanschouwers!" sprak hij, „nu dit lot ons schijnt bescho-
Wij nemen 't willig aan, als sterfelijk geboren; (ren,
Zoo dit u uit den muil van dieren hongersnood
Kan rukken, offert ons, en leeft door Sauls dood;
Maar leert u middlerwijl aan niemands lot vergapen.
Gij ziet wien vader eer verloste van de schapen,
En ophief uit het stof en voetzand, als een zoon,
Zoo hoog, en die nu trotsch, gezegend met zijn kroon,
En 't machtige bezit van dertig koninkrijken,
Schoon 't wettige geslacht de vlag voor hem ging strijken,
Dien helschen wrok van Cham in slaap wil wiegen met
Den voet op 't overschot van vaders kist gezet;
Al is 't geen nood[5], dat wij, och! wemelende wormen
Van 't lang verrotte lijk, hem uit den zetel stormen.
Maar d' Opperste, wien alle ons rampen zijn bewust,
Zij wreker, en vergunn' zijne afkomst vreê noch rust;
Dat zich de broeder met des broeders bloed verzade,
En Abjathar vervalle in 's nazaats ongenade.
Dat Levi en de kracht der stammen het gebit
Verwerpe, eer 's Herders staf bereik' het derde lid,
En, onder eenen vorst, den vorst van Juda dage
Te velde, daar het rookt van moord en nederlage;
In 't bloedig worstelen van rijken tegens een,
Van heerkracht tegens heer, van steden tegens steên,
Autaren[1] tegens koor en tempel en autaren[1],
En Aron met den staf in Arons schild gevaren;
Dat 's Herders eigen kroost, of 't grootste deel hiernа
Geweldig aangerand, om hals rake of verga,
En kwijne in vangenis en vreemde slavernije,
En Isai afsterf van den staf en heerschappije.
Dat zich d' aartspriester zette in 's rechters hoogen troon,
Ook zelf met Jesses kroon Aarons tulbant kroon',
Ja, blindling wroet' naar roest van rijkdommen en gaven,
Uit holle gierigheid, in 's Herders assche en graven.
Zoo dit ons warende asch en geest noch niet vernoeg',
Dat Juda schepterloos en Levi, wien dit wroeg',
Voortvluchtig, zonder kerk en outer, ommezwerve,
En onder 't Heidendom, verstrooid en heilloos sterve;
Opdat, al d' aardboôm deur, geen zoo verschoven hoek
Te vinden zij, die niet getuig' van Sauls vloek!"

DAVID.

'k Verdroeg dien last des vlocks van Simeï geduldig,
'k Verdraag dit ook van hun. God oordeelt mij onschuldig,
Die zijn gerecht voldoe. Des volks behoudenis,
Waarmeê, 't en zij men 't berg', het omgekomen is,
Beweegt me meer dan 't leed van zulke lieve magen;
God geef, wat opspraak ook mijn faam hierom zal dragen
Bij den nakomeling, mijn glory valle in 't slijk,
Ik schel hun 't schelden kwijt, ten dienst van God en 't rijk.
Wat zegen heeft me 't volk voor zulk een vloek gegeven?

LEVIETEN.

Het volk stak[2] driemaal op[3]: „God spaar' den koning 't leven!
God demp' d' erfvijanden, die naar zijn schepter staan!"
Toen grepen hen terstond onze outerknechten aan,
En, wringende om den hals de taaye en gladde koorden,
Verboôn de keel de lucht, den mond die lasterwoorden.
Zij storten op het gras, als zeven pijlers neêr,
Als hun de grond ontzakt. Men trok de lijken weêr
Met touwen op, en hing ze aan staken, elk bijzonder,
De handen boven vast, en beî de voeten onder.
Niet een van al, dien 't hoofd niet slap voor over hing
Op 't hart, gelijk of hen de zachte slaap beving.
Dat raakte menig hart met avrechtsch[3] medelijden:
Terwijl een rouwkaros, door al den drang kwam rijden,
Den berreg op. Elk week met groote eerbiedigheid.
Men twijfelde eerst wie 't was, en twistte om klaar bescheid,
Totdat voor 't nieuw gerecht de paarden staande bleven,
En Rispe hallef dood, en van dit lot gedreven,
Met handen in het haar uit heuren wagen zeeg,
En onder d' oksels voortgeleid, de staken kreeg,
En vatte 't beilloos hout, waaraan de zoons gebonden,
Hun stomme moeder vast met sprakelooze monden
Nog antwoordden, zij zelve een marmerbeeld geleek,
Behalven als ze zweem, zoo dikwijls 't hart bezweek,
En zonder dat we een traan langs 't aanschijn rollen zagen,
Van zuchten aan 't gesteen, van stenen kwam aan 't klagen.

DAVID.

De jammerklacht verlicht den moederlijken druk,
Gevat door 't naar gezicht van 't deerlijk ongeluk
Der zonen, op wier hoofd zij al haar hope bouwde.
Hoe klaagde d' arme weeuw, toen zij 't gerecht aanschouw-
LEVIETEN. (de?

„Helaas! Wat zie ik hier met drooge wangen aan?
Kan dit een moeder zien, en op haar beenen staan?
Och, kinders! kust ge mij met neêrgeslage trony?
Zijt gij 't, Mefibozeth? Zijt gij 't, mijn troost, Armoni?

[1]muildier. — [2]De helling. — [3]krom. — [4]gespannen. — [5]Al bestaat er geen vrees.

[1]Later: „altaren". — [2]hief—aan. — [3]misplaatst.

Wien van dit lieve paar omhelze ik allereerst?
Zijt gij dat edel kroost, waardoor uw vader heerscht,
Gelijk zijn mond beloofde? als hij mij kuste en streelde,
En, smeltende in mijn schoot, genoot volop van weelde;
Daar ik dit eertijds schoone en welgeschapen lijf,
Doch nu een grijns, een best, een oud verschoven wijf,
Hem opdroeg met de roos, die opging voor zijn stralen,
Gewoon den morgendauw uit hare jeugd te halen.
Heb ik u, waarde zoons! tot zulk een end gebaard,
Opdat gij een griffoen, een tijger wreed van aard,
Zoudt vallen in den bek en gruwelijke kaken?
Maar neen, ik wil om u mijn leger slaan en waken,
En, nacht en dag, geen weêr ontziende, op schildwacht staan,
Noch rusten, eer men u ter aarde hebb' gedaan!"
Zoo klagend, raakt ze in 't end van klagen aan het schreyen,
En doet haar jofferen een zak op d' aarde spreyen;
Daar zet ze zich, en huilt, en balkt, en houdt geen maat.
Het licht[1] valt haar te sterk, hoewel het ondergaat.
Nu zal u Sauls asch noch wroetende afkomst hindren;
Hij heeft geprofeteerd, maar niet van zijne kindren!

DAVID.

Och, Ajas dochter! hoe betoont ge met der daad,
Dat geene moeder 't kind in 't uiterste verlaat,
Ook niet, wanneer de ziel van 't lichaam is gescheyen. –
Daar komt Mefibozeth; mij dunkt, ik zie hem schreyen
Van blijdschap, overmits de geesten (door de smart
Van dees gedreigde straf getrokken eerst in 't hart,
En daar besloten en beklemd van alle zijden)
Uit hun gevangkenis geslaakt van[2] 't naakend lijden,
Opvliegen naar het brein, en drijven naar beneên,
Door d' oogen, de verdunde en zilte vochtigheên.
O, heftige ommezwaai van heftige gedachten
In wederlevenden, die straks de dood verwachtten!

MEFIBOZETH. DAVID.

MEFIBOZETH.

Gezalfde koning! ik val met mijn zoontje neêr
Voor uwe kniên, en kan uw weldaân nimmermeer
Verdienen; nademaal gij mij, nu nieuws herboren,
Verloste van het lot, dit kind en mij beschoren,
Gelijk mijn ooms, en neefs, en al mijn grootvaârs huis,
Vermorseld voor uw troon tot pulver en tot gruis.
Ik zit aan 's konings disch, als andre dischgenooten,
Gij hebt me met genade en zegen overgoten,
Uit liefde, die gij draagt mijn vader Jonathan.
Één weldaad schort er nog, indien 't geschieden kan,
En wij, vergeef het ons, u wijder vergen dorven:
Dit schuldig zevental, vervloekter dood[3] gestorven,
Blijft hangen, schoon de zon alreê in 't water duikt.
Het klaagt, dat Mozes' wet uit afgunst wordt misbruikt,
't Gezegend land besmet, en bidt om eene gave,
Mag 't wezen: dat men hen, eer d' avond vall', begrave,
Naar 't oud gebruik. Gij preest wel eer de burgerij
En jeugd van Jabes door gezanten, omdat zij
Mijn grootvaârs dooden romp, waarmeê de poorten praalden
En vesten van Bethsan, bij nacht gewapend haalden,
Met staatsie brandden, en, met vasten en gesteen,
Den vader en drie zoons in 't woud ter aarde deên.
Gij staat, vertrouwen wij, niet min als toen, in reden.
Dees hebben straf genoeg, hoewel met recht, geleden;
Zij hangen op de grens, heel Benjamin te spijt,
In 't oog van al, wat langs 't gebergte reist en rijdt;
In 't oog van Sauls hof en stad, op zijn geboorte
Eer trotsch. Zij rieken al ten neus in van dees poorte,
Waar door de bestevaâr al triomfeerend toog,
Ten roem zijns vaderlands. Zij hangen in het oog
Der Çherubinnen zelfs, die hier de Boudkist dekken,
En draayen 't aanschijn, schuw van zulke doodsche vlekken.
Gij hoort wel aan 't misbaar, hoe Rispe smeekt en bidt,
Gelijk een stokbeeld zit, en mijmert, daar ze zit,
En somtijds opschiet, op geruisch van klaauw en vlogel;
Opdat ze 't wild bij daag, te nacht den naren vogel
Van 't stinkende aas verjaag'. Dat zitten valt te bang
In zulk een eenzaamheid, d' aanstaande nacht te lang,
Een oud en koud geraamt, alreede heesch van krijten;
Dat vasten, dat gekerm, dat waken moet haar slijten,
't En zij men 't hart verkwikk'. Beweegt u 's moeders trouw
Tot hare vruchten niet, zoo laat u 's konings vrouw
En uitgeleefde weeûw, het baar om 't hooft, bewegen,
En 't lichaam, in wiens arm uw voorzaat heeft gelegen.
Bezwalk toch niet in haar den glans der majesteit,
Die nog in d' oogen speelt, waarin d' aanminnigheid
Des konings, eer haar vel nog was geploegd vol voren,
Zich spiegelde, nooit zat van kussen en bekoren.
Zoo zegen d' Oppervorst van boven uwen staf!
Zoo ruste uw afgeheerscht gebeente in 't eerlijk graf!
Zoo roeme uw nazaat staag op uw gedachtenisse,
Als 't nimmer Davids kroon aan wettige afkomst misse[1]!

DAVID.

Sta op, mijn neef! sta op; al haast genoeg gezeîd.
't Is meer dan billijk, dat, na 's rechts gestrengigheid,
Genâ heur beurt bewaart; nu droog en wisch uwe oogen,
Wij gunnen u al 'tgeen God stelde in ons vermogen.
Het waar nu tijd de zein te slaan in 't garstenveld,
Maar 't ziet er veel te dor en mager toe gesteld.
Zoo ras de wolken 't land bevochtigen met regen,
Tot teeken van Gods zoen, door 't zevental verkregen,
Zal ik dees lijken straks doen slaken van het hout,
En hen in 't graf van Kis, te Sela trotsch gebouwd,
Met uw grootvaderlijk en vaderlijk gebeente,
Van Jabes hier gevoerd, met statie van gemeente
En grooten, koninklijk begraven naar hun staat.
Nu volg me na in 't hof, ik blijf uw toeverlaat.

[1]zonlicht. — [2]door. — [3]Verbogen naamval (verg. lichter laaye); thans een vervloekten.

[1]Thans ontbreke. — [2]Y en Amstel. — [3]Versta: de treurspelbrozen. — [4]vallen. — [5]Eerst: „knielen." [6]Thans bewondering.

Dankoffer

AAN DEN MAGISTRAAT VAN AMSTERDAM,

NA HET SPELEN VAN DE GEBROEDERS, IN DEN SCHOUWBURG.

(Voor de edele Magistraat is dit volgende gesproken tot een dankzegging:)

Regeerders van de goude toomen
Der stad, gebouwd op beide stroomen[2],
Gescheiden door den Dam en Sluis;
O, glory van ons oud stadhuis!
Wat voelden hier de treurtooneelen
Al gunst van Goden, onder 't spelen,
Op 't luistren van den magistraat,
Op d' aandacht van dien wijzen raad!
De schouwburg, galmende op zijn vaarzen
En trotscher tredende in de laarzen[3],
Heeft nu al 't koninklijk geslacht
Met betren zwier ten val gebracht.
Volhardt gij zoo in kunst te kweeken,
Zoo hopen wij allengs te steken
Het grijze Athenen naar de kroon;
En sneuvlen[4] wij, nog staat het schoon
Te sneuvelen[4] voor uwe voeten,
Waar voor vier winden zwichten[5] moeten.

De Groot aan Vondel.

MIJNHEER,

Ik heb met verwonderinge[6] gelezen Uwer E. Treurspel van Sauls Kinderen, waarin ik niet wel en kan zeggen, wat

mij meer heeft behaagd, de koninklijke invallen en leeringe, of de levendige uitdrukking van de beweging, of de rechtmatigheid in ieder persoon het zijne te geven, of de Hebreeuwsche manier tot een stip[1] nagevolgd, of ieder welgeordende vervolg van het werk. Mij dunkt ook niet, dat het beginsel van dit Treurspel behoeft te wijken aan[3] een gelijk beginsel van Œdipus-den-koningk bij Sofokles, of den vloek van Armoni aan[2] die van Dido bij Virgilius, van Hypsipile bij Ovidius, of van Œdipus bij Papinius. Ik bidde UE., dikmaal zulke stukken bij de hand te nemen, zonder dat groote stuk van den grooten Constantijn[4] te vergeten. Ik blijve borge, dat hetzelve hoogst aangenaam zal zijn aan alle, die dat verstaan, en bidde de afwezende vrienden te willen gedenken.

Tot Parijs, den 10en November, 1640.

UE. gansch dienstwillige
H. DE GROOT.

OP HET KRAKEEL
DES
DROSSAARTS VAN MUIDEN
MET
MEVROUW VAN WICKEVORT;
WIE VAN BEIDE DE KAARS ZOU DRAGEN.

(Uit C. van Baerles Latijn vertaald)[4].

Een vriendelijke twist begost
Zich, tusschen Anna en den Drost,
Te mengen: of het Hoofd van Muiden,
Dat voor al Neêrlands dichters huiden
De fakkel draagt, vooruit zou treên,
En dragen 't licht, daar 't licht af scheen;
Of dat de schoone huiswaardinne,
De torts van kuische en eerbre minne,
Beleefdheid, trouwe, en goede zeên,
En 't licht der joffren, 't licht voorheen[5]
Zou voeren, en den nacht verdrijven.
Apollo scheen om 't recht te kijven,
En met zijn zuster in de war;
Of d' Avond-met de Morgen-star,
Heleen met Kastor, Mars met Veste.
Hij wil, zij niet. Elk doet zijn beste,
En geen van beide als d' ander wil,
Elk heeft zijn zin in dit geschil;
Twee, die elkanderen gelijken
In deugden, weigeren te wijken,
Door ongelijkheid van verstand.
De Drost drijft, dat Apollo's brand
De zee en 't aardrijk toe-en aanlicht,
En dat de maan hem naar zijn aanzicht
(Waar uit zij leven schept) moet zien.
Maar Anna wil, dat zij hem dien',
En dat die groote gast gehouwen
Is, 't licht zijn dischvrouw te vertrouwen.
Terwijl men dus om 't licht krakeelt,
En elk zijn end houdt, en verscheelt,
Slaat Hooft zijn armen om haar leden,
En beurt zijn dischvrouw van beneden
Om hoog, en maakt een nieuw gestarnt,
En vrouwebaak, die heerlijk bærnt.
Vrouw Wickevoort, om 't scheel te slechten,
Gewint de kaarsstrijd, na al 't vechten.
De Drost, die haar op d' armen draagt,
Wiens[6] dienstbre heuschheid hem misheagt,
Vermaakt zich, dat hij triomfeere.
Hier blijkt geen onderscheid van eere:
Want sla men gast en dischvrouw gâ,
Hier is geen orde, voor nocht' na.
Hij, die, om Gooiland te bescharmen,
De rechtroê draagt[1], draagt op zijn armen
Dees vrouw, die menig licht verdooft;
En torts en vrouw gehoorzaamt Hooft.
Wij zien, met lust en onverbolgen,
Hier niemand voorgaan, niemand volgen,
Daar niemand heer noch pagie kent,
En elk zijn kroon houdt ongeschend;
Terwijl zij elk den kaarsprijs strijken,
Daar geen den andren komt te wijken;
Elk deel aan dezen zege heeft,
In 't veld, daar 't Hooft noch Anna geeft[2].

[1]stiptelijk. — [2]Lat. of Gall. voor voor. — [3]Zie boven, bladz. 397a, aant. [4]. — [4]Wellicht van Jan. 1640. (Verg. Hoofts Brieven IV, bl. 801). — [5]vooruit. — [6]Thans wier.

Geboortekrans
VOOR JONKVROUW
KATHARINE VAN WICKEVORT[3].

O kransken! uw geluk weeg tover:
Geenszins omdat de goude lover
En zijde-bloem u cieraad strekt:
Maar omdat gij het haar bedekt
Van d' eêlste bloem der lentebloemen;
Om wie van haar geluk zou roemen
Dees hand, zoo 't Venus daar toe brocht,
Dat zij dees bloem eens plukken mocht,
Waar op een drom van vrijers lonken.
Wat baat de bloem, dat zij blijft pronken
Vergeefs op haren groenen struik?
Men looft de dingen om 't gebruik.
Geplukte roos kan 't hart verkwikken,
Dat in zijn flaauwte scheen te stikken.
Wat 's aangenamer dan de lent'?
Doch, eer men 't merkt, loopt zij ten end.
Wat baat de bloem den dauw te slorpen?
Zij is 't verwelken onderworpen.
Bedocht[4] dit schoone Katharijn,
Die, boven zon en zonneschijn,
Verblijdt alle oogen, die haar minnen;
Zij zou haar al te schuwe zinnen,
Als een gezeggelijke maagd,
Op hem, die trouwe liefde draagt,
Eens zetten, en met gunstige ooren
Naar zijn gebeên en klachten hooren,
Eer haar de lentetijd ontschoot.
Wat eenzaam leeft, is levend dood.

[1]Hooft, als Baljuw van Gooiland. – [2]Versta: opgeeft [3]Dochter van Anna en Joachim. — [4]Bedacht. — [5]verspreidde. — [6]Thans leeuwrik.

Geboortekrans
VOOR JONKVROUW
KATHARINE KERCKRINCK.

Gelukkige geboortedag,
Die u te voorschijn komen zag,
En loech op het onnoozel kindje!
Het vochte en laauwe Westewindje
Verliefde op u, met zucht op zucht;
Waardoor een liefelijke lucht,
Van bloemen zich alzins verspreidde[5],
April van nieuws de velden kleedde.
De leeuwerk[6] en de koekoek beî,
Verkondigden d' aanstaanden Mei,

De jeugd van 't jaar, de bloem der tijen,
Die al de wereld kwam verblijen,
En prikkelen tot zoete min.
De wellust nam heel Holland in
Toen gij, Katrijne! werdt geboren;
Maar wat een vreugd is hem beschoren,
Die dezen dag beleven zal,
Wanneer men, met een blij geschal
Van bruiloftvolk, u ga ontmoeten,
En op uw staey u begroeten,
Daar gij met uwen bruigom paart.
De dag van huwen wederbaart
Den mensch tot een volmaakter leven.
Die u de hand op trouw mag geven,
En kussen zonder hindernis,
Zal tuigen, dat dit waarheid is.

GRAFSCHRIFT OP JOHANNA VOSSIUS[1].

Hier trekt Johanna ieders gunst,
Door haar penceel en schilderkunst,
Naar zich, door dezen zerk;
Haar nagelaten werk
Besprengen wij met traan op traan.
De dood ziet geest noch jeugkheid aan.

GRAFSCHRIFT OP GERARD VOSSIUS, DEN JONGE[2].

Verstand, in honigraat gedoopt,
Geleerdheid, daar al 't huis op hoopt,
Had Gerard, die, zoo vroeg,
Zijn broeders overwoog,
En dreigde alreê des vaders faam
En vlucht te volgen, als zijn naam;
Maar 't hemelsche besluit
Trok hem zijn slagveêr uit;
Hij viel in 't eerste van zijn vlucht.
Hier merkt hij 't zand, gelijk een vrucht,
Vroeg rijp en vroeg verrot.
Een ieder trekt zijn lot.

GRAFSCHRIFT OP KATHARINA BAECK,

GEMALIN VAN DIRECTEUR HILLEBRAND BENTES[3].

Al dekt dees zerk Katrijn, zij leeft in 't eenig kroost;
Zijn moeders schilderij[4], zijn vader Bentes' troost.

Op den koperen duim van 't beeld des Hertogen van Alba.

(Weleer in 't kasteel van Antwerpen opgerecht; welke duim daarna in handen des Heeren Drossaarts P. C. Hooft is geraakt).

Uw hand, die zweeft vast op uw pluim,
En speelt met Alba's kopren duim;
Maar waar zij van geen kracht beroofd,
Zijn hand zou spelen met uw hoofd,
Gelijk de lepel met de klos.
O dwinglandij, wat zijt ge bros!
Gij had weleer den duim er op;
Nu strekt uw duim Hoofts zinnepop. -

[1]In Maart 1640, aan de mazelen, overleden. — [2]Vijf dagen na zijn zusters begrafenis door dezelfde plaag getroffen, en den 27en derzelfde maand gestorven. — [3]Zie boven, bladz. 331. — [4]afbeeldsel.

De Beemster,

VOOR

KAREL LOTEN[1].

De Windvorst, om den rouw van Hollands maagd te paayen,
Vermits, door storm op storm, zij schade en inbreuk leê,
Schoot molenwieken aan en maalde, na lang draayen,
Den Beemster tot een beemd, en loosde 't meer in zee.
De zon verwonderd zag de klei nog brak van baren,
En droogde ze af, en schonk ze een groenen staatsickeurs,
Vol bloemen geborduurd, vol lovren, ooft, en aren,
En, tooyende heur haar, bestrooide het vol geurs;
De room- en boterbron kwam uit haar borsten springen,
Het visschig lijf werd vleesch, nog maagd en ongerept;
Haar voorhoofds torenkroon[2] kwam door de wolken dringen,
Gelijk gemeenlijk weelde in hoogheid wellust schept.
Hier jaagt de windhond 't wild, hier rijdt de koets uit spelen,
Men danst, men banketteert, in 's koopmans rijke buurt;
Hier lacht de goude tijd, in lieve lustpriecelen,
Die voor geen oorloog schrikt, noch kiel op klippen stuurt.
Versier[3] van Cypris[4] hoe zij Cypers[5] kwam bekoren,
Ik weet, dat dees Godin uit zeeschuim is geboren.

GROETE AAN DEN HEER G. STAECKMANS,

STAAT-GENERAAL[6].

O Staeckmans! 't ga u naar uw wensch;
Het zij gij d' allerveerste grens
Der vrije landen sterken gaat:
Of, midden in den hoogen raad
Der Staten, als een steen in 't goud,
Den glans van uw vernuft ontvouwt;
Of helpt, met rijpen raad, in 't veld
Den veldheer stuiten 't Spaansch geweld,
En drijven naar zijn eige vest.
Gelukkig is 't gemeene best,
Wanneer geleerde wijsheid, d' eerst
In aanzien, over 't vollek heerscht.
Nu rookt van ijver mijn papier,
Omdat een hoofd des lands nog vier
In zijn beleefden boezem heeft,
En met zijn geest de sporen geeft
Aan Nederlandsche poëzy;
Nadat hij, als een honigby
Nu zwanger van het Duitsche rijm,
Uit puik van Roomsche en Grieksche thijm
Zich vol gezogen heeft en zat;
Zoo dat er zijn beschaduwd blad
Naar riekt, waar dat de veder blinkt,
Die nectar geeft, in steê van inkt,
En voedt, met maat of mateloos,
De ziel met goddelijke ambroos[7].

OP DEN HEER GERAARD VOSSIUS,

KANONIK DER AARTSBISSCHOPPELIJKE KERKE TE KANTELBERG[8].

Sandrart[9]! betrouw niet licht uw verf, noch uw gezicht,
Als gij u nederzet om Vossius te malen;

[1]Eigenaar eener hofstede aan den Volgerweg, en sedert 1638 hoofdingeland in de Beemster; zie Boumans Bedijking, Opkomst en Bloei van de Beemster, blz. 247. — [2]Het allengs tot een dorp aangegroeide, zoogenoemde Heerenhuis in de Midden-Beemster; ald. bl. 240 en 262. - [3]verzin, verdicht. - [4]Venus. - [5]Cyprus. [6]Versta: lid der Staten-Generaal, en verg. voorts Hoofts Brieven III, bladz. 361. — [7]Godendrank. — [8]Sedert 1629, bij eene reis naar Engeland. — [9]De vermaarde schilder, die, het Duitsche krijgsgevaar ontwekken, zich destijds in Holland ophield.

Want d' oogen schemeren in dat geleerde licht,
Waarin de wijsheid blinkt en schittert met haar stralen.
Al kleedt gij hem sneeuwwit, in 't koor te Kantelberg,
Nog witter is zijn hart, oprecht, en zonder erg.

ANDERS OP DENZELVEN.

Laat zestig winters vrij dat Vossen hoofd besneeuwen[1],
Nog grijzer is het brein, dan 't grijze haar op 't hoofd;
Dat brein heeft heugenis van meer dan vijftig eeuwen,
En al haar wetenschap, in boeken afgesloofd.
Sandrart! beschans hem niet met boeken en met blâren:
Al wat in boeken steekt, is in dat hoofd gevaren!

OP DEN HEERE

PIETER CORNELISZ. HOOFT,

RIDDER VAN SINT MICHIEL,
DROST TE MUIDEN, BALJUW VAN GOOILAND, ENZ.

Het brein, gespitst op 't roer van staten te regeeren,
En 's werelds Oceaan met kloekheid te braveeren;
Den geest, die Tacitus en d' oudste dichters tart,
Besloot natuur in 't Hooft, herboren uit Sandrart,
Die hoofd- en- halscieraad des ridders heeft vergeten:
De Duitsche[2] lauwerkroon[3], en Fransche konings keten[4].

OP KASPER VAN BAERLE,

DOOR SANDRART GESCHILDERD[5].

Zoo zien wij Baerle nog, als 't lichaam leît vergaan,
Doch niet zijn wakkre geest, belust, als Klaudiaan[6]
En Aristoteles[7], met onvermoeide schachten,
Om maat en zonder maat, de laagte te verachten.
Augustus' eeuw komt zelf beluistren zijnen geest,
Het zij hij vaarzen dicht, of goude lessen leest.

OP DOCTOR

SAMUËL KOSTER[8].

I.

Zoo zal Sandrart nog lang ons Koster laten zien,
Den Æskulaap, die stout de dood het hoofd durf biên,
Totdat ze 't Gasthuis ruimt, beschimpt van zoo veel zieken.
Maar als Pegaas hem voert ten Hemel, op zijn wieken,
Dan hoort men hemelval, een tong gestipt in zout.
Den Hollandschen Parnas heeft hij aan 't Y gebouwd.

II[9].

Befaamde Koster, oud en wonderlijk ervaren,
Die 't Gasthuis trouw bediende, een rij van vijftig jaren,
Schonk eindelijk zijn beeld, geschilderd van Sandrart,
Sint Pieters Gasthuis uit een toegenegen hart.
Heeft God dien Hippocraat tot 's levens stut gegeven,
Men eere uit dankbaarheid hem nog als in zijn leven.

[1]Vossius was in 1577 te Heidelberg geboren. — [2]Nederlandsche. — [3]Als dichter. — [4]Als Ridder van St. Michiel, sedert 1636. Zie Hoofts Brieven III. — [5]Blijkens den eersten regel, wellicht van later. — [6]Als Latijnsch dichter. — [7]Als hoogleeraar der Wijsbegeerte. [8]De bekende arts en Tooneeldichter. — [9]Van later dagteekening.

OP MIJNE AFBEELDINGE, DOOR J. SANDRART.

Sandrart heeft Vondel dus naar 't aanzicht uitgedrukt,
Niet zijn gedachten; want die waren weggerukt,
Verslingerd op aloude en bloênde treurtooneelen,
Om ernstig af te zien, wat rol uitheemschen spelen.
Vindt niemands brein in bloed noch gal noch tranen smaak,
Dees leeft in treurdicht; ai, vergun hem dat vermaak!

OP JOACHIM SANDRART VAN STOCKAU[1].

Zoo maalt Sandrart zich zelf, des Meinstrooms zuigeling;
Natuur gaf hem 't penseel, de Tiber schilderlessen;
Waarna de Donau zelf de goude keten hing
Om zijnen hals. Het Y en Amstels Vlietgodessen
Verwellekomden hem, 't vereiersel van haar stad,
Die schat de schilderkunst een stuk van haren schat.

BIJSCHRIFTEN OP DE TWAALF MAANDEN,

OPGEHANGEN TE MUNCHEN,
IN DE GALERIJE ZIJNER DOORLUCHTIGHEID VAN BAYEREN,
EN GESCHILDERD DOOR JOACHIM SANDRART.

Louwmaand.

De grootvaâr Louwmaand duikt en krimpt in bonte vellen.
Zijn rug bevriest tot ijs, van vore brandt zijn scheen.
De handen schijnen lood; hoe sidderen zijn leên!
Terwijl de Noordvorst weet de watren te beknellen.
Wien 't lust, dat die, ten ijs, met sleên om snippen vaar'[2];
't Is best, dat grootvaâr thuis den disch en haard bewaar'.

Sprokkelmaand.

De Sprokkelmaand braveert, en schaft patrijspasteyen,
En lamsbout, en kalkoen, en rundervleesch, en spek;
Dees wapenen den buik met voorraad, voor gebrek,
Nu Vastenavond hem nog gunt zijn volle weyen.
Al brast en zwelgt de buik, vergeef het hem dees reis;
Want veertien dagen visch valt lastig voor zijn vleisch.

Lentemaand.

De sture Lentemaand betoomt het vleesch met visschen,
En leeft bij schelvisch, zalm, en krabbe, en kabeljaauw,
Bij zeehaan, oester, schol, en mossel, en wordt flaauw.
Nu breng hem wat toebak, hij kan dien rook niet missen.
Hij loost, terwijl het stormt op zee, door deze pijp,
Zijn slijm en waterzucht; vergeef hem dit vergrijp!

Grasmaand.

De blijde Grasmaand voegt een muts met groene pluimen,
Het vrolijk grasgroen kleed, de bloemkorf, tulp, en luit.
De huisman jaagt de koe in 't gras, den koestal uit,
En melkt en karnt; 't is tijd, de stad, om 't veld, te ruimen,
Om bloemhof en om bron, om lusthof en prieel.
De Lente noodt de jeugd; de Winter heeft zijn deel.

Bloeimaand.

De jongkvrouw Bloeimaand schijnt het hart der jeugd te blaken,
Doch niet door blaauw gewaad, of bloemen, schoon van
En tulpen, die zij hecht aan haren rijken krans; (glans,
Maar door de bloem, waarmeê zij verft haar mond en kaken.
Ik zie asperg' en roos; 'k hoor gondelzangk en snaar.
De tweeling kust zijn broêr, de jeugd de bloem van 't jaar.

Zomermaand.

Bedaagde Zomermaand! men laat geen schaap verlegen,
Indien het gaat vermast, zoo neem het op uw schoot;

[1]Van waar deze zijne vrouw, en door haar een landgoed gekregen had. — [2]Klankspeling voor op koû uitgaan.

Maar scheert gij 't om de wol, zoo scheer het niet te bloot,
En wasch het wit, als sneeuw, dat u de Hemel zegen'.
Drijf, vroeg en spâ, de kudde in 't veld, en naar het hok;
Zij loonen met haar melk, en spier, en ruige lok.

Hooimaand.

De Hooimaand voegt het geel en goudgeel, licht van plooyen,
Haar hand de hark, waarmeê zij 't hooi vast ommewerpt,
't Welk droogt, terwijl de zon haar stralen wet en scherpt.
De zeisen girst door 't gras, de huismans naarstig hooyen,
En 's weimans valk, om hoog, den reiger grijpt en bijt.
Een ieder vlamt op winst; om winst is al de strijd.

Oogstmaand.

O, Oogstmaand! 't ga u wel, daar, met gestroopten armen
En naakt in 't hemd, gij 't mes gaat drijven in den oegst.
Zoo wordt de zeisen niet gegeten van den roest;
Maar om uw ouderdom moet zich mijn hart erbarmen.
Nu, bind de schoof, la op, en voer haar naar de schuur;
Hoe zweet gij om den kost! het zalig brood valt zuur.

Herfstmaand.

De Herfstmaand gaat te merkt, opdat de huik haar passe,
Daar deze tafel draagt de bloemkool en meloen,
En druif, en abrikoos, en appel, en pompoen.
Zij pikt vast vijgen uit, en leît ze in haar kabasse.
De hartog jaagt en schiet de harten, in 't verschiet;
Onnoozel hart! zie toe; gij loopt in uw verdriet.

Wijnmaand.

De wijngaard krult om 't hoofd van Wijnmaand, schier verdronken;
Hij puiloogt vast op 't vat, waarbij zijn blijschap zwoer.
Hoe zwilt[1] zijn druif! wie perst de druif in parlemoer?
Hem past dat pantersvel en 't rood. Wie hoor ik ronken?
De Farheer[2] in 't verschiet danst voor de Duitsche bruid.
Zijn gulle geest houdt maat op zakpijp en op fluit.

Slachtmaand.

De moede jager keert; hij heeft den haas gevangen,
En draagt hem op den rug, en bij het teêr gebeent
Van mees en vink, en voort wat Slachtmaand hem verleent;
Nog snoft zijn hazewind eens om, met groot verlangen.
Stokau ziet in 't verschiet de wilde zwijnejacht.
Al wat men jaagt in 't wild, dat wordt te hoof geacht.

Wintermaand.

Hoe treurt de Wintermaand, gelijk een weêuw, in rouwe
Gedompeld over 't hoofd; haar kaars en glas gaan uit.
Het doodshoofd spelt de dood, die 's levens draaiboom sluit.
D' onvruchtbre winter slacht een doodsche weduwvrouwe,
Die nog kastanjen braadt; haar almanak rolt af.
Wat is een weêuw? een schim, met eenen voet in 't graf.

(HECHT AAN DEZE MAANDEN DEN DAG EN NACHT, VOOR DENZELVEN HEERE GESCHILDERD).

De dag.

O, schoonste jongelingk! uw blonde lokken zwaayen
Om 't hoofd, en in den hals, en geven eenen glans;
U voegt het sneeuwwit kleed, uw hoofd die blijde krans,
Uw eene hand de torts; de zonnebloemen draayen
In d' andre hand zich om, en volgen 't lieve licht.
Gij zijt de Dag, of voert den Dag in uw gezicht.

De nacht.

Bruinette! ik zal mij aan uw schoonheid niet vergapen;
Uw krans van mankop sluit om 't suizebollend hoofd.
De zwartheid van uw kleed geen licht van starren dooft.
De kloot uw elboog stut, uw oogen moeten slapen.
Twee kinders, van den slaap verwonnen en verkracht,
De nachtuil en de muis verbeelden[3] mij den Nacht.

[1]Voor zwelt. – [2]geestelijke (Pfarherr). – [3]stellen voor, schetsen.

OP HET GROOT ALTAARSTUK, SINT SEBASTIAAN,

GESCHILDERD DOOR

JOACHIM SANDRART,

VOOR HET DOORLUCHTIGSTE HOF VAN BAYEREN.

Sebastiaan, van 't kruis gewond[1],
Trof met zijn scherpe tong en mond
Een keizer op zijn hoogen stoel;
Die stelt Gods schutter straks ten doel
Van zijn soldaten. Ieder mikt.
Hij staat hun schoon[2] en onverschrikt.
Men treft zijn arm, zijn hand, zijn borst,
Zijn hals en lenden, rood bemorst
Van edel bloed; daar man voor man
Hem wenscht te raken, zoo hij kan,
Op zijn gevoelijkst, reis op reis,
Om prijs, doch raakt alleen zijn vleisch
En vel. Ten leste komt Hyreen,
En rukt, bij duistre nacht, alleen
Den borstpijl uit het flaauwe lijf,
Schier uitgebloed, en kil, en stijf.
De held ontwaakt, en zucht eens zwaar,
En steent: „Wee mij! wie raakt me daar?"
Hij ziet Hyrene voor hem staan:
„Geen man heeft mij den dood gedaan;
Geen pijl," zeît hij, „met zulk een smart
Geraakt het midpunt van mijn hart,
Ja, zelf mijn ziel; maar deze vrouw,
Bij nacht, door hare liefde en trouw;
Want dat ik niet om Jezus sterf,
Is oorzaak, dat ik 't leven derf."
„Neen," riep een Engel uit de schaar
Omhoog, „geen enkel martelaar
Vernoegt ons; pas slechts schrap te staan:
Gij moet, gij moet er weder aan.
Wij vlechten u geen enkle kroon;
Een dubble dood, een dubbel loon."

Op SINTE MARIE MAGDALENE,

DOOR SANDRART GESCHILDERD.

Op eenen berg, zoo ver van huis,
Zoo eenzaam, slechts met doodshoofd, kruis
En boek verzien, zat Magdaleen,
En schreide, als haar omhoog verscheen
Een dag[3] van Engelen ten troost.
Zij keert, op dat gezicht, naar 't Oost
Haar drukkige oogen, rood beschreid.
Zij ziet, wat dat gezicht haar zeît,
En hoe haar d' Engel, God ten prijs,
De heerbaan toont naar 't Paradijs,
En toezeît d' onverwelkbre kroon
En blijschap, der bedroefden loon;
't Welk zulks[4] haar stenend hart verlicht,
Zoodat men in het aangezicht
Dien troost ziet opgaan, als[5] men plag,
Heel vroeg, in 't krieken van den dag,
T' aanschouwen, na de duisternis,
Het licht, dat op haar hielen is,
Den dag en nacht gemengd in een,
En licht en duisternis gemeen.
Zoo ziet men 't oog der bange vrouw,
Gemengd met vrolijkheid en rouw;
Nog staan de tranen in het oog,
En 't licht der blijschap van omhoog

[1]getroffen, geroerd, bewogen. — [2]kloek. – [3]Voor licht. — [4]zoodanig. — [5]gelijk.

Bestraalt het smeltend kristalijn
Der oogen. Al de hartepijn
Gaat over. Het geweten smaakt
Iet zaligs, dat de geest vermaakt.
Gelukkige verwisseling!
De blijschap, die voor 't schreyen ging,
Betreurde zij, en zulk een druk
Verkeert in blijschap en geluk,
Op 't allerlest voor haar gespaard.
Gods blijschap is wel tranen waard!

JOZEF IN DOTHAN.

TREURSPEL.

Infidos agitans Discordia Fratres[1].

DEN HEERE

JOACHIM VAN WICKEVORT,

RIDDER, RAAD EN RESIDENT
VAN HARE HOOGHEID VAN HESSEN.

Plutarchus, handelende van de broederlijke vriendschap, zeît, dat ze, in zijnen tijd, zoo dun gezaaid was, als in den voorleden tijd de haat der gebroederen; welker weinige voorbeelden, van oudsher, met een algemeene bestemminge der wijzen, als ongeloofwaardige en versierde dingen, verzonden werden naar de treurspelen en schouwburgen. Hiervan zijn ons, uit dien geweldigen brand en beklaaglijke neêrlage van der alouden tooneelwijsheid, alleen overgebleven die bloedige en onmenschelijke stukken van Œdipus' en Pelops' rampzalige kinderen, Polynikes en Eteokles, en Atreus en Thyestes; malkandere met geheele heeren, en lijf om lijf, om de heerschappije, uitdagende; of het gebraden zoontje, voor lekkernije, den broeder, tot wraak van zijn geschoffeerde gemalinne, opdisschende. Het eerste heeft de heer Huig de Groot, zoo gelukkig als kunstig, uit het Grieksch in Latijn overgegoten; Hendrik Laurensz. Spiegel het andere, van 't Roomsche[2] ontblootende, begonnen in een Nederduitsch kleed te steken, 'twelk, naar dien tijds gelegentheid, bevallig staat. Wij, om in de schaduwe der aloude tooneeldichteren van verre te volgen, kozen uit de zwarigheid, gevallen onder de zonen van den aartsvader Jakob, de gebroeders in Dothan; en wouden liever stof uit Mozes' onfeilbare, als uit wereldsche historien, of eenige Heidensche versieringe[3], nemen; overmits de heilige, boven andere geschiedenissen, altijd voor zich brengen een zekere goddelijke majesteit en aanbiddelijke eerwaardigheid, die nergens zoo zeer dan[4] in treurspelen vereischt worden. Jozefs verkoopinge schoot ons in den zin, door het tafereel van Jan Pinas[5], hangende, neffens meer kunstige stukken van Peter Lastman[5], ten huize van den hooggeleerden en ervaren dokter Robbert van der[6] Hoeven; daar de bloedige rok den vader vertoond wordt; gelijk wij in 't sluiten van dit werk, ten naasten bij, met woorden des schilders verwen, teekeningen, en hartstochten poogden na te volgen. Indien dit treurspel, onder 't spelen of lezen, iemands gemoed raak[4], wij willen gaarne bekennen, dat deze bewegelijke historie zelf den tooneeldichter geholpen, en menigmaal aan 't herte geraakt heeft; want wat valt machtiger, om iemands gemoed, al waar het een steenrots, te vermurwen en te verzetten, als het ongelijk en geweld, dat 't eene bloed het andere doet, en de misverstanden en huisgebreken, gevoed door naijver van kinderen en gebroederen, aan d' eene, en d' onvoorzichtigheid en eenzijdigheid der ouderen aan d' andere zijde, waar uit dikwijls groote ongelukken geboren worden. Wij zien hier ook, als in eenen klaren spiegel, hoe Gods voorzienigheid zich hiervan wel weet te dienen, tot uitvoeringe van zijn verborgen besluit, ten beste van 't menschelijk, inzonderheid van Abrahams geslacht; 'twelk hij beloofd hadde te zegenen en te vermenigvuldigen, als starren aan den Hemel, en waar uit de Messias zou geboren worden. Jozefs historie is t' allen tijden, zoo in 't kleen als in 't groot, herspeeld onder allerhande geslachten en volken; gelijk nog hedensdaags onder de Kristenen, die, gebroeders en leden éêns lichaams zijnde, en zich luttel aan Jozefs verdriet keerende, den[1] onnoozele dagelijks vangen, verkoopen, en leveren aan hunne allerbitterste en gezwore erfvijanden; wanneer ze, d' een den anderen verradende en vernielende, liever de poorten van Kristenrijk voor den Ismaëlleren open zetten, dan malkanderen toegeven en ondergaan[2]. Zoo haast de Hemel iemand schijnt te willen verheffen op den troon van eere, en men de genaakende heerschappije te gemoet ziet; arbeidt elk (recht alsof sterfelijke en zwakke menschen het raadslot des Alleroppersten konden breken) met alle macht dien t' onderdrukken; 'twelk, of het Jozefs broederen ten beste verging, ook dikwijls met eigen bederf en schade geboet wordt. Zoo hebben eertijds de Gothen, Alanen, Wandalen, Hunnen en andere norsche Noormannen gediend tot roeden en zwepen, om der genaamde Kristenen baldadigheid, overdaad, hoogmoed, tweedracht, wrevelmoedigheid, en baat- en staatzucht te straffen. Zoo hebben d' eige schepen der meineedige Kristenen Mahomet, uit Azië en Afrika, in Europe overgevoerd; nadat de Grieken, van hare gebreken overweldigd, niet langer machtig waren overend te staan. Zoo beginnen nu de Hercynische wildernissen, wouden en bosschagiën, het verwoeste Germanje weder boven 't hoofd te wassen; en de wreede Thrax, machtiger door onze onmacht, hoopt met de horens zijner halve mane te stooten tegens de zon der gerechtigheid, en den standert van 't kruis; en leggende op zijn luimen, loert als een hongerige tijger, om met den eersten zijn gruwelijke klaauwen in dien vetten roof en Gods erfdeel te slaan. O Helsche razernij en burgerlijke tweedracht, wat al kwaads hebt gij gebrouwen!

Tu potes unanimes armare in prœlia fratres.

d. i.

Gij kunt het eensgezinde en broederlijke bloed
In 't harnas tegens een ophitsen als verwoed.

Liet Jozef zich wat luider hooren, in stede dat men onverzoenelijk, met stijve kaken, de moordtrompetten blaast, wat zouder menigmaal al onheils verhoed worden! Hoe haast zouden de broeders, die nu aan alle kanten, te water en te lande, in 't blanke harnas, tegens een gekant staan, dien vervloekten degen afleggen, en malkanderen omhelzende, liever, als Gods eere onze wapens vorderde, dien algemeenen erfvijand zijnen onrechtvaardigen roof doen slaken, dan, hem en hunne plagen nog verder inroepende, Gods rechtvaardige zaak in 't uiterste gevaar stellen. Maar deze beternis mag men eer wenschen dan hopen, in een uitgeteerd en uitgemergeld lichaam, 'twelk, ademloos op zijn verscheiden leggende, alle oogenblikken schijnt den geest te geven; 't en zij d' Almachtige, wonderlijker wijze, zijn genadige hand daar aan sla. Ondertusschen zullen wij hier, d' oorzaak van het groote jammer in 't kleen opwerpende, ons gemakkelijk leeren spiegelen aan deze gebroeders en aartsvaders, welker schande Mozes[3] niet heeft willen bedekken, om ons t' ontdekken, wat schelmerijen zoo vroeg onder Gods bondgenooten nestelden, en

[1]D. i. de Tweespalt drijft de trouwelooze broeders. — [2]Romeinsche, Latijnsche; in zijne vertaling van Seneca's Thyestes; zie zijn Leeven, voor Vlamings uitgave van den Hertspieghel. — [3]verdichtsel. — [4]Voor als; zie boven. — [5]Nederlandsche schilders, die zamen lang in Italiën vertoefd hadden. — [6]In vroeger uitgave ver-, dat er (gelijk men weet) slechts de verkorting van is; verg. Verburg en Van der Burg.

[1]Voor de. — [2]steunen, bijstaan. — [3]Als vermeende schrijver der vijf eerste Bijbel-boeken.

hoe deugd en onnoozelheid van ouds her van haat en nijd verpikt en verbeten werden; opdat vrome nakomelingen, zich aan geene schandalen noch ergernissen keerende, even mannelijk zouden houden de rechte en koninklijke heerbaan, die tot den hemel de godvruchtigheid en de deugd leidt. Waar toe ons wijst het uitnemende voorbeeld des onbesproken, eerst verdrukten, en namaals verheerlijkten aartsvader Jozef; naast Mozes mede een van de treffelijkste heiligen des Ouden Verbonds, en derhalve van koning David gezongen en gespeeld, van den schrijver tot den Hebreën[1], onder de geloovige helden op den triomfwagen des geloofs, als een profeet, omgevoerd. Wij voeren vrijpostig[2] dezen jongelingk, zoodanig hij is, thuis uwe[3] beleefdheid, gewoon zijnde t' onthalen al wat eerlijk en loflijk geacht wordt; en die de poezy gaarne plaats gunt, onder andere schatten van uitgeleze boeken, brieven, beelden, schilderijen, penningen, printen, teekeningen, en diergelijken zinnelijken huisraad; waarmede uw huis zoo rijkelijk gestoffeerd is, als het lieftallig[4] open staat, voor alle brave zielen. De heer professor Kasper van Baerle[5], die uwe E. als een rapier van filosofie, dagelijks voegelijk op de zijde hangt, zal helpen oordeelen (zijn wij des waardig) wat hier wel, wat kwalijk gesteld zij, en de misslagen beterende, oorzaak geven, die in den naasten druk te verbeteren. Ondertusschen wenschen wij, alreede in uwe beleefdheid gehouden, te blijven,

Mijn Heer,

Uw E. ootmoedigste dienaar,

JOOST VAN DEN VONDEL.

t' Amsterdam, 1640, den 11en van Wijnmaand.

INHOUD.

Jozef, des aartsvaders Jakobs en Rachels zoon, van zijnen vader gezonden, uit den dale Hebron naar Sichem, om te zien, hoe dat het al stond met zijnen broederen en het vee, ontmoette op weg, daar hij vast omdwaalde, eenen man, misschien een Engel, die hem te recht holp, en wees naar Dothan; van waar de gebroeders, den uitgestuurden ziende genaken, raadsloegen (uit haat en vijandschap, om zijn aanbrengen, en naijver over zijn droomen, ook om de groote liefde, die de vader dezen, boven andere zonen toedroeg), om hem te dooden en 't lijk in eenen kuil te werpen; waar tegens zich Ruben, d' oudste broeder, zettende, bij hen aanhield, de handen met zijn bloed niet te besmetten, en alzoo den gehaten uit doodsgevaar te redden. Jozef, ondertusschen aankomende, werd den veelverwigen rok uitgetrokken, en in eenen droogen put gelaten. Dit beschikt zijnde, zagen zij, onder het eten, de Ismaëllers en Madianners, van Galaäd komende, met hunne kameelen, geladen met balsem, myrrhe, en kruiden, voorbij trekken naar Egypten; bij welke gelegenheid Judas ried, Jozefs leven te verschoonen, en hem aan deze vreemdelingen te verkoopen, gelijk geschiedde. Ruben, hier niet tegenwoordig zijnde, kwam daarna bij den put, en, den broeder missende, scheurde van weemoedigheid zijn kleed, en beklaagde zich hier over bij d' andere broeders; die, om dit stuk te bedekken, eenen bok slachtende, en den rok met bloed bestrijkende, hunnen ouden vader gingen vroed[6] maken, dat een wild gedierte Jozef verslonden had.

Het treurspel begint met den dag, en eindigt na den middag. De rei van Engelen spreekt de voorrede. Het tooneel is in Dothan, een zeker landschap in Kanaän.

[1]Paulus. — [2]Thans vrijmoedig. — [3]bij uwe. — [4]heuschelijk, voorkomend. — [5]Wickevoorts huisvriend; zie Hoofts en zijne Brieven. — [6]diets, wijs.

SPREKENDE PERSONAGIËN:

REI VAN ENGELEN.
JOZEF.
SIMEON.
LEVI.
JUDAS.
RUBEN.
VRACHTMEESTER.

ZWIJGENDE:

D' andere zes broeders.

Jozef in Dothan.

EERSTE BEDRIJF.

REI VAN ENGELEN, JOZEF.

REI.

Ziet Jozef, Rachels zoon, en Jakobs staf en stut,
Hier slapen in de hei, bij dien bemosten put,
Waar langs de heerbaan loopt naar Dothan, en die weyen,
Daar hij zijn broeders zoekt; terwijl wij, Hemelreyen,
Door last des Hemelvoogds, hem naarstig gade slaan,
Die zich, te nacht heel spâ, toen d' ondergaande maan
In 't gras viel, hier, vermoeid van reizen, neêr ging leggen,
In 't woest en eenzaam veld, begroeid met ruigte en heggen;
Alsof hij d' Engelen en God, die overal
Met zoo veel starren waakt, alleen de wacht beval,
En onbekommerd was voor onraad en voor dieren,
Die in dees wildernis van dorst of honger tieren.
O Hemelkind! o zorg der Englen! slaap vrij heen,
En wandel dan gerust; wij tellen alle uw treên,
Wij banen u den weg, door steenrots, ruigte, en doren,
Naar 's werelds heerschappij en hoogheid, u beschoren
Tot wasdom van 't geslacht, hetwelk zijn oorsprong nam
Uit uw standvastigen oudgrootvaâr[1] Abraham;
Wiens hoop een keten smeedt van endelooze schaklen
Der neven[2], hem beloofd door onversierde oraklen;
Waarvan gij, edle spruit, het werktuig strekken moet,
En leggen d' eersten steen en grondsteen, aan den voet
Van 't stamhuis, 't welk, eerst laag van top en naauw beslo-
Ten leste met zijn hoofd de starren komt te stooten, (ten,
En, reikende voorbij den op- en ondergang,
Het aardrijk en den dood en afgrond houdt in dwang.
Dies, of u in den slaap iet naars zij voorgekomen
Van 't nakende ongeval, dat doe uw geest niet schromen!
Maar ziet eens, hij ontwaakt, om vrolijk, met het licht,
Te helfen in de lucht dat jeugdig aangezicht.
Hij rijst, de zon met hem. Daar staat hij op zijn voeten.
Laat hooren, hoe hij God en 't morgenlicht zal groeten.

JOZEF.

De zon verlaat de kim, veel schooner dan ze plag.
Zij wekt mij uit den droom met een gewenschten dag,
En schittert in den dauw en bloemen, nat van droppen.
Daar doet zich 't landschap op en Dothans steile toppen,
Met beî zijn heuvelen, van klaver dicht begroeid,
Beplant met vijg, olijf, en wijngaard, en besprocid
Van bronnen om end' om, waar uit de beken spruiten.
De harders, op vóór zon, gaan kooi en stal ontsluiten,
En trekken beemdewaart. Mij dunkt, ik hoor alreê
Het loeyen en 't geblaat van 't broederlijke[3] vee.
Hoe strijkt mij dat geloei van 't hart dees zwarigheden,
Waarvan mijn geest te nacht benard scheen en bestreden.
Wat droomt men somtijds niet, dat luttel nadruk[4] heeft;
En 't moet een bloôhart zijn, die veel om droomen geeft.

[1]overgrootvader. — [2]kleinzonen, nageslacht. [3]Min gelukkig voor van mijn broeders. — [4]belang, beteekenis.

Mij docht, ik werd omringd van negen wreede slangen,
Zich stellende in 't gelid en schrap, om mij te vangen.
Zij geeselden in 't eerst malkandren met den start,
En sarden haren wrok door stramen[1], en door smart.
De gramschap steeg allengs in 't hoofd, en kwam gevlogen
En sloeg, gelijk een brand en lichte vlam, ten oogen,
Als door twee vensters, uit in 't ende, en dreef en drong
De groene gal en 't blaauw vergif tot op de tong,
Geslepen als een pijl, toeleggende om te mikken,
En drillende in de keel, verhit om bloed te slikken.
Dat gaf een naar gezicht. De duisternis verdween
En werd gekloofd, waar 't vier door d' ope blikken scheen.
'k Zag blaauw en schemrend goud den rug vol schubben spikklen,
En 't lange lijf zich uit en in met krullen wikklen.
Ik hoorde 't sissen van haar bekken, geel van zucht;
Als moeders geest (zoo 't scheen), het hoofd in onze lucht
Opstekende uit den put, met nagelen en handen
Heur slordig haar, de borst, en 't aanzicht aan kwam randen,
En storen mijnen slaap met heesch en droef misbaar:
„Op zoon! op, op! vlié weg, uw leven loopt gevaar!"
'k Vloog op verbaasd. Ik zag verbaasd rondom mij henen,
Maar zag noch hoorde niet, als driemaal deerlijk stenen
Uit dezen put, toen ik mij weêr te ruste leî.
Daarna scheen 't, of er een al fluisterende zeî:
„Schept moed, o jongeling! God zal uw reize zeegnen!"
'k Wil dan, getroost in God, mijn broedren gaan bejeegnen,
En groeten hen van verre, ootmoedig en beleefd,
Uit vaders naam, die mij tot hen gezonden heeft.
Een heusche groetenis kan onlust en krakeelen
En huistwist, tusschen bloed en broeders somtijds heelen,
En harten strengelen door onderlingen vreê
En vriendschap, en misschien waarin ik hen misdeê
Door onbedachtzaamheid, waar uit iet kwaads mocht was-
Zulk een bejegening wil mij, den jongsten, passen. (sen.
Mijn vader maakte mij weleer dat vredespoor,
Won zoo zijn broeders hart, en ging zijn zonen voor.
Doch 'k wil mijn trouwe broêrs niet bij mijn oom gelijken,
Die, wild van aard, zijn broêr veel jaren dwong te wijken
Naar Laban, onzen oom, wiens vee hij dreef te wedd'
En weî, totdat de tijd dien wrok had neêrgezet.
Indien 't mijn lippen aan bevalligheid[2] mocht falen,
Zoo will' die milde God, wien zoo veel nachtegalen
Nu, met hun nuchtre keel vol orgelen, om strijd
Vast groeten, mijnen mond, zijne eere toegewijd,
Met paradijsdauw toch besprengen, om te spreken
't Geen d' ooren lekker smake, en eendracht op kan kweeken.
Gods Engel, die weleer mijn vader heeft geleid,
Geleî mij eerst naar stad, om 't zekerste bescheid.

REI.

ZANG.

O, Bronaâr der alziende zorgen!
Wat leît uw oorsprong diep verborgen
En duister, niet alleen voor 't oog
Der menschen, maar ook zelf voor Englen,
Eer zij zich onder menschen menglen,
En nederdalen van omhoog;
Daar d' Allerhoogste zit gestegen,
Om, naar zijn wijsheid, t' overwegen,
Wat nu ter wereld zal geschiên;
Hetwelk hij somtijds spelt door droomen,
Opdat zijn wit, in 't licht gekomen,
Hem tot een grooter glorie dien'.
Laat Haters slinke hand vrij zaayen,
Gods rechte weet de vrucht te maayen;
't Gaat boven menschelijk vermoên,
Dat wij met Jozef herwaart reizen,
Naar Dothan, en van Memfis deizen[3],
Om derwaarts grooter sprong te doen.

TEGENZANG.

Ja, Vader! laat de menschen ruiken,
Hoe Gij de kwaden kunt gebruiken,
Ten goede van het aardsch geslacht;
Als Gij violen onder doornen
Gaat plukken, en Uw uitverkoornen
Door Uw beleid zet in hun kracht.
De deugden en de huisgebreken,
Dus bij malkandere geleken,
Vertoonen klaarder elk heur aard.
Niet ruwe, maar geslepe steenen
Een kostelijker glans verleenen;
Een puiksteen is wel slijpens waard.
De puiksteen heldert op door 't schuren,
En kan de proef en 't oog verduren.
Zoo zal ook Jozefs brave jeugd
Dan d' allerdomsten op doen merken,
Als zij verstrekke, om op te werken,
De puik- en proefstof van de deugd.

TOEZANG.

Zoo verre en uitheemsch van zijn ouders,
Verwacht het dienstbre juk dees schouders,
Die, onvolwassen en noch zwak,
Geschapen zijn een rijk te schragen,
Een koning zelf te helpen dragen
Dat onverdragelijke pak,
En weelige oogsten op te laden,
Om magre jaren te verzaden.

TWEEDE BEDRIJF.

SIMEON, LEVI, JUDAS.

SIMEON.

Ter goeder ure wij, om 't vee volop te geven
Van gras en klaver, dat van Sichem herwaart dreven;
Hier lacht de groene beemd de grage kudden aan,
Die, om den heuvel, tot den buik in klaver gaan.
Maar broeders! 'k bid u, ziet: wie ijlt daar steêwaart henen?
'k Zie 't hoofd, nu 't halve lijf, en kniên, nu beî de beenen;
Daar stijgt een op den top des heuvels, langs dien kant.

LEVI.

Zoo doet hij, Simeon! en heeft in d' eene hand
Den staf. Wie mag dat zijn?

JUDAS.

Hij spoedt met luchte sprongen.
Ai, Levi! zie eens toe, wien lijkt dat, man of jongen?

LEVI.

Het hupplen, Judas! past een wuften jongen eer,
Als een volwassen man. Hij draait zich heen en weêr,
Recht of hij iemand zocht van harders en van hoeders.

JUDAS.

Bedriegt het oog mij niet, 't is een van onze broeders.

LEVI.

Zou 't wel de droomer zijn, die naar ons ommeziet?

SIMEON.

't Gelijkt den droomer wel.

LEVI.

O pest, o huisverdriet!
Gewis de droomer komt. Wat jaagt hem naar dees hoeken?

SIMEON.

Ik gis, hij wordt gestuurd, om ons en 't vee te zoeken,
Om te doorsnuffelen, hoe 't hier omtrent al sta.

LEVI.

Opdat hij ons verklikk'? Dat hem de hagel sla!
De donder sla dat hoofd, 'twelk altijd maalt van droomen.

SIMEON.

Versteur u niet te vroeg: hij is van pas gekomen,

[1] of striemen. – [2] innemende taal. – [3] wijken, afgaan.

Om loon naar zijn verdienst t' ontvangen. Zet u wat,
Of slaat een ronden ringk[1]. Hij neemt den weg naar stad.
Wij hebben tijds genoeg, om van zijn straf te spreken.
Hier valt gelegenheid, om al ons leed te wreken.

JUDAS.

En als 't gewroken zij, verantwoordt dan de wraak!

SIMEON.

Wie kennis draagt van 't stuk, geef reden van zijn zaak;
Ontkennen is ons 't reedste, en wisser dan 't verweren.

JUDAS.

't Is beter, zonder schâ dan met zijn schâ te leeren,
Wie gelden[2] moet in 't stuk, moet ook ter zake raân;
Men stell' de misdaad voor: wat heeft dat kind misdaan?

SIMEON.

Wat heeft dat kind misdaan? Ai, schaam u zoo te vragen.
Hoe dikwijls heeft hij ons gehekeld en bedragen[3],
En listig aangebracht, om plasdank te begaan,
En als een troetelkind in vaders hart te staan.
Dan zag men d' oude man zich over ons versteuren,
En Jozef kreeg een rok van velerhande kleuren,
Als een verdienden loon, voor zulk een kinderplicht.
Wij hadden al 't geknor, het graauwen, 't zuur gezicht.
O, onrust van 't geslacht! zoo lang gij, als een doren,
Ons in de tenen steekt, zie ik geen rust geboren.

JUDAS.

De jongen is nog dom en wulpsch, en vader suft.

LEVI.

Neen, domheid is het niet, dat blijkt aan zijn vernuft.

JUDAS.

De jaren zullen hem nog leeren en betoomen.

SIMEON.

Als hij zich meester make, en waar make al dees droomen,
Waarmeê zijn tong al 't huis, ja, zelf zijne ouders sart?

JUDAS.

Hij raaskalt.

LEVI.

Of ontdekt al 'tgeen hij broedt in 't hart,
Arglistig pogende zijn broeders te verpletten.

JUDAS.

Waar 't zoo, men zou er zich eendrachtig tegen zetten.

LEVI.

Zoo is het meer dan tijd.

JUDAS.

Dat opzet blijkt niet klaar.

SIMEON.

Zoo klaar gelijk de dag. Hoe, is 't niet openbaar?
Let op de droomen eens, die hij nog lest vertelde:
Hem docht, wij bonden vast de schoven in den velde,
Zijn schoof rees overend. Was Judas' oor toen doof?
Ons schoven neigden 't hoofd eerbiedig voor zijn schoof.
Wij schudden vast den kop[1] en d' ooren, die 't zich belgden,
En zulk een bittren drank des booswichts noô verzwelgden.
Wij riepen: „gij alleen zoudt onzer aller hoofd
En koning zijn?"

JUDAS.

Zijt gij te zot[5], die dat gelooft!

LEVI.

En hij loech in zijn vuist, en terregde ons nog echter[6],
Zijn ouders, en al 't huis, en maakte 't zoo veel slechter:
„Ik droomde," sprak hij, „'k zag te nacht de zon en maan,
En ellef starren, met gebogen hoofden, staan
Om mij, en voor mijn glans haar heldre stralen strijken."
Wat dunkt u? broeder! Zeg, zijn dat nog donkre blijken
Van heerschzucht, die hem drijft? Wij hoerden euvel toe,
En klaagden 't vader zelf; die keef kwansuis: „wel hoe?
Wat droom is dat? Zult gij, gelijk een vorst in 't midden,
Uw moeder, broêrs, en mij uw hoogheid aan zien bidden?
Zwijg stil van zulk een kout! Berokkent mij geen strijd:
't Is kinderwerk, ga heen." Meer volgde er niet. O spijt!
O spijt, hij heult met hem, die nog zijn schuld verdadigt.

JUDAS.

Ik wensch alleen, dat gij uw zinnen wat bezadigt,
En reden plaatse gunt[1]. Dit is het jongste kind,
Naast Benjamin. Wanneer steekt jonkheid naar bewind?
Wat broêr verkloekt zijn broêr?

SIMEON.

Ai broeder! loop niet verre,
Dees aardt naar vader, die hem voorlicht, als een sterre.
De looste en gaauwste[2] maakt den domsten tot zijn knecht,
Gaat met den zegen deur en het geboorterecht,
En Ezau boet te spâ dat groot verlies met tranen.

LEVI.

Ik had dat op mijn tong, en docht[3] u op te manen
Met vader, uitgeleerd in dees doortrapte kunst;
Die wist zijn moeders, dees weet nu zijn vaders gunst,
Tot smaad der broederen, behendig te misbruiken:
En schut[4] men 't niet, 't gaat vast, wij zullen moeten duiken
En buigen onder hem. Wie dat niet ziet, is blind.
Wie anders slaaf wil zijn, ik ben zoo niet gezind,
Ik laat mij langer met geen droomen ringelooren;
Wij zijn zoo goed als hij, en uit één stam geboren.

SIMEON.

Met reden: trapt hem, eer hij ons op 't harte trapp';
Lacht al die droomen uit, beschimpt zijn wetenschap!

JUDAS.

Dit stuk wil over 't land uit alle torens kraayen.

LEVI.

Hier is geen haan ontrent[5].

JUDAS.

Hoe zal men vader paayen?

LEVI.

Met logens en bedrog; zijt hier voor onbevreesd.
Wie niet stoffeeren kan, ontbreekt of brein of geest.
Men strooi dat eenig wild hem levend hebb' verslonden.

JUDAS.

En komt dit aan den dag, en wordt dit valsch bevonden?

SIMEON.

Dan wijder raad geleefd; nu nergens in gedut.
Men breek hem straks den nek, en offer 't lijf een put,
Veel jaren nooit gebruikt, daar niemand kome, of zelden;
Wie meldt dat stuk, indien wij zelfs het slechts niet mel-
Al lang genoeg beraân, een ieder geef zijn stem. (den?

JUDAS.

Zoo 't Ruben niet bestemt[6], heeft al dit werk geen klem;
Het moest eenparig gaan, of deze koord zou breken.
Men vraag den oudsten raad; hij komt, ik ga hem spreken.

SIMEON.

Ga heen, maar zie wel toe, noch maak het niet te lang;
Want wie ons tegenstemt, gaat licht den zelven gang.

JUDAS, RUBEN.

JUDAS.

Gij komt nu recht van pas, om meê uw stem te geven.

RUBEN.

Waartoe toch?

JUDAS.

Jozef komt; men raadslaagt, om hem 't leven
Te nemen, en een peel te dempen met zijn lijf.

RUBEN.

Mijn haren staan te berge, en al mijn leden stijf!
O gruwelijke daad! – Sta van mij; treê niet nader!
Wij broeders, voortgeteeld van éénen zelven vader,
Wij takken van één stam, de klaauwen zoo verwoed
Aan onzen broeder slaan! te plasschen in dat bloed!

[1]Stelt u in een kring. — [2]betalen. — [3]beschuldigd. – [4]Later: „het hoofd". – [5]Later: „dwaas". [6]Naar de oorspronkelijke beteekenis (van echt en echter) daarna.

[1]Eerst: „plaats vergunt". — [2]schrandersten. — [3]Voor dacht. — [4]belet, keert. — [5]Gelijk men nog zegt: geen haan zal daar naar kraayen. — [6]beaamt.

Het vaderlijke hart in broeders borst doorstooten!
Dien ouden konden man van 't waardste pand ontblooten!
Mij gruwelt, dat ik 't hoor; om Gods wil, zwijg toch stil!

JUDAS.

En of ik zwijg of spreek, 't is aller broedren wil.
Het vonnis wordt geveld; men zal er recht meê doorgaan.

RUBEN.

Meê doorgaan? Laat eens zien; ik zal dien jongen voor-
En eerst verdadigen, zoo lang ik adem schep; (staan,
Zoo lang ik hart in 't lijf, en bloed in d' adren heb.
Vervloekter stuk werd nooit van menschen voorgenomen.

JUDAS.

Zij roepen vast: „slaat acht op zijn verwaande droomen!
Hij arbeidt elk den voet te zetten op den strot;
De blinde vader eert, gelijk een aardschen God,
Dat troetelkind, 'twelk ons zoo eerlijk[1] af kan malen,
En lust schept, om 't gezin en ieder te behalen[2].
Wat Jozef doet, dat 's wel: wij hebben 't straks verkerfd[3]."

RUBEN.

Wat schelmstuk recht men aan, dat niet en wordt geverfd
En met een glimp vercierd; maar of men 't cier' met woorden;
Hoe schoon men dit vergulдt, men leît met broedermoorden
Geen eere in, alzoo lang men ergens menschen vindt,
Die nog in reden staan. De droomen van een kind,
Bestellen die nu stof, om dus, als woeste dieren,
Als wolven op een lam, te huilen en te tieren?
Misgunt men 't grijze hoofd, dat het, met Rachels kroost
Wat spelende, vóór 't end zijn ouderdom vertroost,
Met zulk een wintervrucht? Wat hindert dat ons allen?
't Is vaders zinlijkheid[4], die is op 't kind gevallen.
Natuur heeft dezen knaap wat meer dan ons gegund,
't Gewas valt niet alleens; en acht men dit een punt
Wel waardig, om zoo zwaar te wegen en te wikken?
Om 't hart tot woên, de vuist tot moorden aan te prikken?
Heeft hij den vader iet gulhartig aangebracht,
Zijn meening was nooit kwaad, of niet (gelijk men 't acht
En opneemt), om terstond zoo grimmig op te stuiven;
Dat kind is zonder gal, gelijk de simple duiven.
Een bloem van zestien jaar, of naauwlijks zeventien,
Te trappen op het veld, daar 't God en de Englen zien!
Ai, broeder! hoor naar mij: laat die gedachten varen.
Al had hij schuld, verschoon den jongen om zijn jaren,
Om zijn onnoozelheid, om vaders halven, of
Om God, die 't leven gaf, en adem blies in 't stof.
En (heb ik iet verdiend) verschoon hem mijnenthalven,
En help mij, naar uw macht, dien wrok, die wonden zalven!

JUDAS.

Zal ik, om Jozefs wil, mij steken in gevaar
Van 't leven? Neen, dat pak valt mijnen hals te zwaar.
Lust u een proef te doen, tot redding van zijn leven,
Begin vrij; ik zal u daarin niet tegenstreven,
Noch 't vonnis hinderen, maar aanzien met geduld
Het algemeen besluit; zoo draag ik schâ noch schuld.

RUBEN.

Biedt gij mij niet de hand, die vlak zal op u kleven.

JUDAS.

Laat kleven, eer men mij met Jozef helpe om 't leven.

RUBEN.

Zult gij dien broedermoord met drooge wangen zien?

JUDAS.

'k Moet zien, al 'tgeen ik niet kan hindren noch verbiên.

RUBEN.

Gij hebt u zelven niet, gelijk 't betaamt, gekweten.

JUDAS.

Gij weet wel, hoe ze zijn van ouds op hem gebeten.

RUBEN.

Maar niet tot moordens toe. Wat grover onbescheid!

JUDAS.

'k Heb al zijn feilen in de beste plooi geleîd.

[1]heerlijk, kostelijk. — [2]Anders betrekken. [3]Thans terstond verkorven. — [4]zin, neiging.

RUBEN.

Kunt gij die harten niet tot mededoogen neigen?

JUDAS.

Zij borsten echter[1] uit met u en mij te dreigen.

RUBEN.

Het koste ook wat het koste, ik zal er tegens woên.

JUDAS.

Gij zult u zelven leed, den knaap geen voordeel doen.
Daar komen ze; zie toe; bedenk uw onvermogen.
Zij dreigen u den dood, en moorden met hun oogen.

RUBEN, SIMEON, LEVI.

RUBEN.

Wat hoor ik, broeders! hoe? 'k Geloof, 't is schimp en spot.

SIMEON.

Geen schimp, maar louter ernst.

RUBEN.

Dat keer die goede God!

LEVI.

Het vonnis leît geveld, hier helpt geen tegenstreven.

RUBEN.

Ik heb tot dat besluit mijn stem nog niet gegeven.

SIMEON.

't En[2] hangt niet aan uw stem.

RUBEN.

Zoudt gij u zulk een daad
Vermeten, buiten mijn, uw oudsten broeders raad?

LEVI.

Is 't u om d' eer te doen, zoo sluit[3] hetgeen wij sluiten.

RUBEN.

De stem is dwangeloos[4].

SIMEON.

Één stem kan dit niet stuiten.
De meeste dragen 't weg. Wij stemmen 't, hoofd voor hoofd.

RUBEN.

Indien ik, in dit recht, zoo veel mag zijn geloofd,
Laat redens schaal zijn schuld met zinnen[5] overwegen.
Nooit rechter rouwde 't, raad en overleg te plegen
In halsrecht. Vindt gij dit dan evenwel geraân,
Zoo neemt zijn bloed op u; ik wil er niet voor staan.

LEVI.

Vertrouw het vonnis ons, 't is buiten u gestreken.

RUBEN.

Laat ik in vaders naam dan eerst mijn hart uitspreken.

SIMEON.

Wel, spreek uw hart vrij uit, en zwijg dan lang genoeg.

RUBEN.

Wat liefde vader staâg dien loozen jongen droeg,
Tot smaad van ons, die eer en ouder zijn geboren,
Verdroot mij meer dan u. Ook spelde ik lang te voren,
Eer 't nog dus verre kwam, dat liefde zonder maat,
En orgelijke gunst, tot zulk een bittren Laat
In 't end gedijen moest, en enkel jammer baren.
Ik bad hem menigmaal, bij zijne grijze haren,
Hij zou zich matigen. 'k Vermaande menigwerf
Hem tot onzydigheid en vreê, het zekerste erf,
En d' allerbeste schat in zoo een huis vol kindren.
Ik ried, hij zou 't een' kind om 't ander niet vermindren:
Dat dit genegenheid en liefde bluschte en brak,
En allen broederen vast tegens 't harte stak;
Maar 'k ging ten achteren, met vader aan te porren,
Hij sloeg mij t'elkens af met graauwen en met knorren;
En, toonende openbaar, waar hart en zin naar trok,
Bestond, o blindheid! nog met dien schakeerden[6] rok
Te tergen ons geduld, in plaats van zich te toomen.
Toen kwam de kleinste nog braveeren met zijn droomen,
Wel tweemaal achter een, zijn dik[7] verklikte broêrs,
Ja, zelf zijn ouderen; al 't huis was vol rumoers.

[1]weder, op nieuw. — [2]Later: „Het". — [3]Thans besluit. — [4]vrij. — [5]nadenkend. — [6]bonten. [7]vaak.

SIMEON.
Zoo, Ruben! vaar zoo voort, gelijk gij hebt begonnen.
LEVI.
Dat is hem recht op 't hoofd, nu zie ik 't spel gewonnen.
SIMEON.
Wel, twijfelt Ruben nog te stemmen in zijn dood?
LEVI.
Hij brengt zijn vonnis meê; de nukken leggen bloot.
RUBEN.
'k Zag vaders misgreep wel; het mocht mijn harte moeyen,
Wat zou ik doen? 'k en[1] kon zijn vrijheid niet besnoeyen,
Waardoor vast, d' een wat meer en d' ander min bezind,
Hij meer verdiensten zag in 't een dan 't ander kind,
Ik kon den kleinsten, die de grootsten scheen te grieven,
Niet afraân, dat hij docht[2] zijn vader te believen,
Die ongelijk meer hoops uit hem te scheppen scheen,
Aan wien natuur besteedde al haar bevalligheên
En gaven, nut voor een, die 't al gebruikt met oordeel,
En vordert 's anders nut, gelijk zijn eigen voordeel;
Dies werd ik ziende blind, en hiel mij stil en stom,
En weet dit Jozefs jeugd, en vaders onderdom:
D' een schort wat tijds, om van zijn wulpschheid te bedaren,
En d' ander neemt vast af door aanwas zijner[3] jaren.
Laat loopen, docht[2] ik, maak het huis geen ongemak.
De kreuple hoeft een stok, zijn beenen worden zwak;
Wat schaadt ons, dat hij zich wat houde aan Jozefs schouders?
Men vond nooit huis, of 't schortte aan kinders of aan (ouders.
SIMEON.
Mij dunkt, gij slacht den kreeft, en kruipt al achterwaart.
LEVI.
Hij slacht het schorpioen: 't vergift leît in den staart.
RUBEN.
Ai, broeders! geeft gehoor, en elk twee lijdzame ooren;
Mijn spraak luidt niet zoo vreemd, of z' is nog waard te hooren.
'k Sloeg dikwijls d' oorzaak ga, waarom der oudren zin
Meer op den jongsten valt, en op den oudsten min.
Zou 't wezen, dat de spade en leste vrucht van allen
Gemeenelijk wat teêr en zwakker wil bevallen[4],
Als spruitende uit een raauw en ongekookter bloed,
En dat dees teêrheid trekt der ouderen gemoed
Tot d' onvermogendste en onnoozelste der erven,
In wien zijlieden, nu op d' oevers van hun sterven,
Verrijzen uit den grave? Of zou 't wel zijn uit vrees,
Dat moeder Lea niet die moederlooze wees,
Na vaders dood, wat ruw mocht, op zijn stiefmoêrs, handlen?
Of Bilha al te haats[5], of Zilpa hem deê wandlen,
En Agar Sara's zoon eens wees zijn broeders baan?
Hoe 't zij, eenzijdigheid brocht altijd onlust aan
In huisgezinnen; en het ging er nooit zoo even,
Of Ezau's liefde stond in Izaks hart geschreven,
En Jakob had de gunst der moeder op zijn hand.
De weegschaal helt aan d' een[6] of aan den andren kant.
SIMEON.
Indien u 't preêken lust, zoo preêk voor deze boomen.
LEVI.
Komt mannen, ziet eens uit: de droomer zal straks komen.
RUBEN.
Hoort, broeders! ik beken 't, zijn droomen zien wat veer;
Maar droomen in der daad zijn droomen, en niet meer,
De droomen grenzen dicht aan ijdelheid en logen. (drogen;
Wie 's nachts van schatten droomt, vindt 's morgens zich be-
Al wat op zulk een grond gebouwd wordt, zakt terstond.
Bedenkt ook, hoe wij staan op een uitheemschen grond, (gen,
Die naauw[7], om Sichems moord, verdraagt de vreemdelin-
Splitst tweedracht 't huis, 't gaat vast, dit volk zal 't huis bespringen.
't Vergoten bloed roept wraak, en rookt nog over 't land.

[1]Later: „ik". — [2]dacht. — [3]Eerst: „van de". — [4]neêrkomen, uitvallen. — [5]hatelijk, nijdig. — [6]Zoo lees ik voor dien. — [7]naauwlijks, noode.

SIMEON.
Verwijt gij ons dat stuk? O aller schanden schand!
LEVI.
O bloedschand van 't geslacht! wat bed durft gij beklim- (men!
SIMEON.
Die moederschender! ziet zijn aangezicht eens glimmen!
LEVI.
Wijt gij ons, dat wij zijn van Hemors bloed beklad?
SIMEON.
Hij zelf heeft van dien buit het beste deel gehad.
LEVI.
Wij hebben Dina's smaad en schennis recht gewroken.
RUBEN.
Och, broeders! 'k heb u niet een woord te na gesproken.
SIMEON.
Hij draagt vergif in 't hart, den honig op zijn tong.
LEVI.
Het heugt ons nog, hoe kleen hij lest bij vader zong.
SIMEON.
Wat wroet gij op de wraak van ons verkrachte zuster?
LEVI.
Wij leefden na die straf veel vrijer en geruster.
RUBEN.
Dit loopt recht averechts. Toen strafte gij geweld,
Tot voorstand van uw bloed; nu raast gij al t' ontsteld
Op dezen armen hals, die uitziet zoo verlegen
Naar u en 't vee, en brengt zijn vaders groet en zegen.
SIMEON.
Hij hoû dien zegen zelf, en schutt' hier meê den vloek.
LEVI.
Wij zullen hem terstond gaan helpen om een hoek[1].
RUBEN.
Zal dan dit heilig huis vermoorden zijnen broeder?
SIMEON.
Zal dan dit heilig huis onteeren zijne moeder?
RUBEN.
Ai, broeders! waarom toch zoo bitter gekrakeeld,
En wonden opgekrabt, die naauwlijks zijn geheeld?
Ik waarschuw u: ziet toe, 't plag hierontrent te schuilen.
Hebt gij dat wreed gedrocht, dat dier, niet hooren huilen?
LEVI.
Loop heen met uw gedrocht!
SIMEON.
Wij weten van geen dier.
RUBEN.
Een schrikkelijk gedrocht: het broedt, niet veer van hier,
In 't grondelooze hol een heilloos slag van jongen;
Het knaagt zijn eigen hart, van spijt schier toegewrongen;
Het aangezicht ziet doodsch; het keert de blikken dwars
Van ieder af, van 't licht, van lach en blijschap wars:
Het blaauwe schuim begroeit de scherpe en holle kiezen,
De tong hangt zwart van gift, de beek doet niet dan biezen[2],
De kaken vallen in, begruisd met eene korst
Van schimmel; groene gal verstopt de raauwe borst;
Het slorrept menschenbloed, en plast er in tot d' enklen;
Het lijf schijnt een geraamt, gestut van magre schenklen,
Gansch dor en mergeloos; het schept alleen vermaak
In 's anders ongenoecht; het oog krijgt nimmer vaak;
Een scherpreehter, in zijn ingewand gewikkeld,
Met stale prikkelen zijn borst en nieren prikkelt;
Dan balkt het overluid, tot razens toe verstoord.
Een gruwelijk gedrocht! – Heeft niemand dat gehoord?
SIMEON.
'k Geloof, gij schimpt, en waant de broeders in te luyen[3].
LEVI.
Hoe heet dit dier? Zeg op, wat wil dit dier beduyen?
RUBEN.
Dat dier heet Haat-en-Nijd, hetwelk niet zonder smart
Vervloekte jongen worpt in 't hol van 's menschen hart.

[1]van kant maken. — [2]sijfelen (gelijk de slang). [3]te sussen, in de luren te leggen.

Ai, mannen! geeft gehoor; ai, laat dat dier niet binnen
Ons huis; want waar het komt, daar sloopt het huisgezinnen
En huizen in den grond, en scheidt met schande en stank.
Dat keer' die goede God! Gij weet mij luttel dank,
Nu ik de waarheid spreek, die dikwijls wordt verschoven;
Maar 'k weet, men zal mijn raad ten hoogste namaals loven,
Het ga zoo 't wil. Mijn broêrs! ziet toe: waar loopt dit heên?
Verantwoordt eens 't geweld van negen broêrs op één.

SIMEON.

Verantwoordt gij 't, die dus den droomer komt beschutten!

LEVI.

Wij zien den val van 't huis, en zoeken 't huis te stutten.

RUBEN.

Zoo wrikt niet aan de stut van vaders ouderdom;
Verwrikt gij die, zoo valt de vader met haar om,
En stort op Jozefs borst. Zoo storten wij met vader,
In 't algemeen bederf. Ziet toe, het dient niet nader.

SIMEON.

Daar komt hij van de stad, naar dezen heuvel toe.

LEVI.

Nu, Ruben! houd uw rust; wij zijn dit tergen moê.

RUBEN.

Verbeeldt u, dat dit kind, hetwelk zijn broêrs komt groeten,
Met tranen op de wang, voor uwer aller voeten
Vergiffenis verzocht: zoudt gij, gelijk ontzind,
De handen durven slaan aan dat onmondig kind?
Wie hitste ooit tijgers aan, om werelooze zielen,
Een onderbrachte schaar, met klaauwen te vernielen?
Zoudt gij bestaan een stuk, dat leeuwen zich ontzien?
Geen leeuw verslindt een man, die neêrleit op de kniên,
Nog min de kinderen, die ouder zijn of jonger
Dan dit, 't en ware uit nood en schrikkelijken honger.
Och! Jozef is geen straf maar eer erbarmens waard;
Ik wil hem tegen gaan, eer iemand verder vaart.

SIMEON.

Houd stand en ga niet voort!

LEVI.

Sta vast, of 't geldt u leven!

RUBEN.

Laat los, of 'k zal een kreet op dezen heuvel geven,
Daar Syrië van waag', en dat het Mamtre hoor'!
Laat los! help, Judas! help; wat hebt gij met mij voor?

SIMEON.

Zwijg kort, of 't geldt dien hals!

LEVI.

Wil ik hem 't hart afsteken?

RUBEN.

Hoort, broeders! houdt gemak; vergunt mij tijd te spreken.

LEVI.

Nu, Judas! laat mij los! Ik zal hem niet misdoen.

RUBEN.

Nadien 't onmooglijk schijnt, dat ik den knaap verzoen
Met u, zijn broedren, al t' onmenschelijk gebeten,
Zoo gunt mij dan één beê!

SIMEON.

Dat is maar tijd versleten.

LEVI.

Laat hooren, wat gij bidt; nu, spreek, en rep u, dra!

RUBEN.

Ik bid u, dat de zon nog eerst eens onderga,
Eer iemand zich vergrijpe aan dien verwezen jongen.

SIMEON.

Ja, straf hem morgen, pas[1] wanneer hij is ontsprongen[2].

RUBEN.

'k Beloof u, niet een woord te reppen van dien raad,
De harsens zijn te heet, om nu, op heeter daad,
Te straffen, zoo 't betaamt; gij moet met billijke oogen
Dit inzien. Blinde wraak heeft menig man bedrogen,
Die met haar ging te râ. Wat schaadt een luttel tijd?
Uw recht blijft even schoon. Men scheld' hem 't sterven
Niet meer dan éénen dag, en gaat dan vrij uw gangen. (kwijt,
Daar staat een drooge put; men zett' den knecht gevangen,
Of hij verga daarin, van honger en van dorst,
Eer gij u met zijn bloed zoo lasterlijk bemorst.
't Luidt schandelijk, een wees aan 't leven te verkorten;
Nog alderschandelijkst zijn broeders bloed te storten.
Verschoont uw naam en faam, en zet hem in dien poel,
Opdat hij stervende zijn straf te langer voel'.

SIMEON.

Hadt gij dit eerst geraân, wij waren lang verdragen.

LEVI.

Hij heeft den besten raad van allen voorgeslagen.

SIMEON.

Wie 't stemt, die knikk' mij toe.

LEVI.

De broeders zijn te vreên.

SIMEON.

Daar komt de droomer aan.

RUBEN.

Wel, broeders! ik ga heen.
't Zal noodig zijn, mijn vee al weder te verweyen[1];
'k Betrouw uw woord.

LEVI.

Ga voor.

RUBEN.

Wij zullen zoo niet scheyen[2].

REI.

ZANG.

Hij komt, hij komt, die jonge borst!
Als 't hijgend hart, 'twelk zijnen dorst
Wil lesschen aan de versche sprongen
Der zilverzuivre koele bron;
Terwijl de jagers, schuw van zon
(Op hoop, of zij het wild eens vongen,
In donkre en nare schaduw vast,
Daar looze brak noch windhond bast)
Met zwijnspriet en gespanne bogen,
Beloeren het onnoozel bloed,
'tWelk niemand leed noch letsel doet;
En, al te jammerlijk bedrogen,
Zich vindt op 't onverzienst bezet
Van jager, jachtspriet, hond, en net.

TEGENZANG.

Hij komt, getroost op 's Hemels hulp;
Gelijk de perlen in haar schulp,
De perlenmoeder, zullen hangen
De laauwe tranen, zilt van smaak,
Van wederzijden op de kaak,
Op 't perlemoer der lieve wangen.
Och! stremden ze op dit perlemoer,
Dat wij die regen aan een snoer
Van goud, om onzen hals te cieren;
Wanneer wij, tot de keel vervuld
Van blijdschap, 's jongelings geduld
En onverbloemde deugden vieren!
Zijn eer wil[3] bloeyen op zijn graf;
Het lof[4] der deugd valt nimmer af.

TOEZANG.

't Moet schoon zijn, 't geen een schets moet strekken
Van iet volmaakts en zonder vlekken,

---

[1] zoodra. — [2] ontwaakt. Deze regel zou eigenlijk beter in den mond van Juda, dan van Simeon passen; gene schijnt echter niet tegenwoordig gedacht.

[1] verplaatsen. — [2] Versta: wij spreken elkander nader. — [3] zal. — [4] loof, eerloof.

Wie of de zon uitdagen dar,
Dat hoofdlicht, bron van alle klaarheid,
Een zichtbre Godheid, 't oog der waarheid?
Wie anders, als de morgenstar? –

DERDE BEDRIJF.

JOZEF, SIMEON, LEVI.

JOZEF.

Mijn broeders! zijt gegroet van mijn heer vaders wegen,
Die, hartelijk begaan, mij, onder zijnen zegen,
Naar Sichem henestuurde, opdat hij weten mocht,
Hoe 't u en 't vee al ging. Wat hoek bleef onbezocht?
Wat herder ongevraagd, om Sichem en zijn weide
En landstreek? 'k Hou gewis, mijn vaders Engel leidde
Mij herwaart aan; want toen ik, moede en afgezucht,
Ging dwalen, hopeloos en jammerlijk beducht,
Wat raadzaamst was van beide: òf langer daar te toeven
Op eenig klaar bescheid, òf vader te bedroeven,
Met even wijs naar huis, naar Hebron en ons dal,
Van waar ik kwam, te spoên; ontmoette bij geval
(Of liever zoo 't God gaf) mij iemand, die juist vraagde:
„Wien zoekt gij dus met smart?" Toen ik mijn hart uitklaagde,
En bad om naakt bericht, wees hij mij herwaarts aan;
Hij had uit u gehoord: „laat ons naar Dothan gaan!"
„Spil," sprak hij, „hier geen tijd; zij zijn al voortgetogen".
Zoo sprekende, geleek de vriendschap, in zijn oogen
Aan 't flonkeren, een geest, zoodanig als voorheen
(Na dat men hem beschrijft) onz' ondren wel verscheen.
Zijn oogen stemden met d' aanminnigheid der lippen,
Geverfd, als met een geur van rozen, op de tippen.
In 't scheiden dankte ik hem, en rook een frisscher lucht,
Een lange streek langs 't pad, en schepte mijn genucht,
Veel reizen stil te staan en t' elkens om te kijken;
Verbaasd om zijnen gang, en hoe hij heen ging strijken,
Niet als een sterflijk mensch, maar een van 't Hemelsch
Ons tot een licht gestierd, op 't onbekende spoor. (koor,
Het zij wie 't wil, God lof! hij heeft mij recht gewezen:
Ik vinde u hier gezond; nu is mijn hart genezen
Van die kwetsuur. O, hoe verkwikt uw aangezicht,
Zoo welgedaan, mij meer, dan 't alverkwikkend licht!
Mijn broeders, och! ik weet, de vader zal verlangen,
Om tijding, uit mijn mond, van u zijn zoons t' ontvangen,
De grootvaâr desgelijks, en onze moeders meê.
Hoe gaat het toch, mijn broêrs? Hoe staat het met ons vee?
Helaas! wat mag dit zijn? Wat mag de helden deeren,
Dat zij dus overdwers het aanzicht elders keeren?
Mij aanzien met den nek, en stom als beelden staan?
Och, broeders! heb ik u met mijne komst misdaan,
Of niet gegroet als 't hoort? Ontschuldigt mijn gebreken,
Verschoont mijn dommigheid! hoe krijg ik hen aan 't spreken?
Ik ben geen antwoord waard; helaas! het is mijn schuld.

SIMEON.

Ai, ziet dien huichelaar! hoe tergt hij uw geduld,
En spreekt gij niet een woord?

LEVI.

Wel, heerschap over moeders,
En vader, en al 't huis!

SIMEON.

Bezoekt gij weêr de broeders?
Komt gij ons weêr bespiên? Verklikker, wellekoom!

LEVI.

Wat of de droomer nu weêr voorkwam in den droom?
Vertel ons uw gezicht, uw droom; zing op, laat hooren!

SIMEON.

Wat of hem schort? Hij zwijgt; hij heeft zijn tong verloren.

JOZEF.

Mijn broeders, och! ik val voor uwe voeten neêr;
Vergeeft me mijn vergrijp, nog eens, en dan niet meer.

LEVI.

Rijs op! het is geen wijs, dat koningklijke zielen,
Zich buigende in het stof, voor onderdanen knielen.

SIMEON.

Was vader niet de zon? Was moeder niet de maan?
Wij starren, schoven? He!

JOZEF.

Och, broeders! laat mij gaan.
Och, broeders! laat mij gaan. 'k Wil gaarne voor u bukken,
Gelijk den jongsten past.

SIMEON.

Rijs op! hoe zal 't hier lukken?

LEVI.

Nu, koningk Jozef! zeg, wie zal uw stalknecht zijn?
Wie schrijver? Wie poortier? Wie schenker, om met wijn
Te kronen 's konings disch? Wie kamerlingk verstrekken?
Wie muilpaard? Wie kameel? Wie uw karossen trekken?
Koom herwaart, Naftali! koom herwaart, Zabulon!
Komt Asser, Isaschar, Gad, Judas, Simeon,
En Dan! dit is de schoof; vernedert uwe schoven!
Duikt starren, zon en maan! dit licht zal 't al verdoven.

SIMEON.

Ontweldigt hem dien staf, en drijft hem naar den put.

JOZEF.

Och, broeders!

LEVI.

Voort, ga voort! dit janken is onnut.

RUBEN.

Dit 's d' oude en drooge put; 'k wil hierontrent vertoeven;
Maar 't zou wel noodig zijn, met eenen steen te proeven,
Of ook de duistre grond met water sta bedekt,
'tWelk van dees heuvelen bij wijlen herwaart lekt?
Hier leît een kaai[1], zoo zwaar als eenig man kan heffen.
Nu mannekracht, hef op! die steen wil lijdig[2] treffen.
Laat vallen, dat het kraak', laat rollen zonder schrik.
Hij plomt niet eens, maar ploft; droog is 't er; klaar ben ik.
Weest wellekom, o put! weest wellekom, behoeder
Van Jakobs waardsten zoon, van mijn verlegen broeder!
Verdien een naam, wanneer gij, voor een wisse dood,
Dien heldren jongen bergt, in uwen naren schoot,
Zoo veel barmhartiger dan negen broêrs te gader,
Al broederslachtigen. O put! 'k zal u bij vader,
Dien afgeleefden stok, haast loven voor dees deugd,
Terwijl hij Jozef kust al bevende, en van vreugd
De tranen biggelen langs 't aangezicht vol rimplen.
Hoe komt ge mij te pas! Hoe helpt ge mij bewimplen
Mijn heimelijken raad, tot redding van die spruit,
Waarin de dorre boom en schorre schors besluit
Zoo luttel saps, als die nog hoeft om wat te leven.
Hoe zal de versche mond aan schrale lippen kleven!
Met welk een hartlijkheid, de vader welgezind
Zijn siddrende armen slaan om zijn herboren kind,
Om dien beschutten hals! Met welke dankbre klanken,
Met hoe veel zegens wil[3] hij Ruben dan bedanken,
Voor broêr en vaderplicht, voor zijn godvruchtigheid!
Dan zweef ik op zijn tong zoo hoog, als 't onbescheid
Der broedren, rood van schaamt', het hoofd moet onderha-
Nog dieper dan de put, daar Jozef in moet dalen. (len,
Maar zwijg, och zwijg! mij dunkt, zij komen ginder aan,
't Verwezen kind vooruit. Och, broeders! laat hem gaan.
O, d' arme jongen wischt zijn uitgekreten oogen!
O tijgers! hebt gij nu de menschheid uitgetogen,
En voert gij van den mensch slechts uiterlijken schijn,
Zoo veel gevaarlijker als woeste dieren zijn?
Die kent men aan gebit, aan gruwelijke klaauwen.
Helaas! wat gaat mij aan? De jongen zal verflaauwen.
Waar best mijn lijf gebergd hier ergens in een heg?
Zij naken, och! 't is tijd, dat ik mij nederleg;

[1]Anders kei. – [2]t aamlijk, naar behooren. – [3]zal.

Want hooren ze mijn stem of 't ritslen van den doren,
Zoo is 't met ons gedaan, zoo gaan we beî verloren.

SIMEON, LEVI, JOZEF.

SIMEON.

Nu, grijn[1] hierna; trek uit dien kakelbonten rok!
Trek uit, eer ik 't u leer!

LEVI.

Ja, leer hem met dien stok.

JOZEF.

Och, broêrs! en kan ik u[2] vermurwen met mijn kermen?
Och! heb ik 't zoo gemaakt? Och! is er geen ontfermen?

SIMEON.

Schud uit de pij, schud uit!

JOZEF.

Hoe, heb ik 't zoo gemaakt?

LEVI.

Hij sammelt nog.

JOZEF.

Helaas! Waar ben ik nu geraakt?

LEVI.

Daar gij zult d' uitkomst zien van uwe neske[3] droomen,
In eenen donkren put.

JOZEF.

Waar ben ik nu gekomen,
Daar God woont noch goê mensch, die mij voor 't lest be-
Helaas! wat hebt gij voor? (schut!

SIMEON.

Gij moet in dezen put.

JOZEF.

Verdrinken in dien put?

LEVI.

Om van geen drank te sterven,
Zult gij van dorst vergaan, en wijn en water derven.

JOZEF.

Van honger en van dorst in dezen put vergaan?
O put! ik zie geen grond, hier schijnt noch zon noch maan.

SIMEON.

Die zult gij in uw droom zien schijnen, ook die starren.

JOZEF.

't Was mijn gulhartigheid; nooit dacht ik u te sarren.

LEVI.

't Was uw gulhartigheid, nu 't zoo te passe koomt.

JOZEF.

Wie kan gebeteren, dat hij van starren droomt?

LEVI.

Hoe gij het betren kunt, dat zal die put u leeren,
Een rechte school van tucht. Men moet zijn oudere eeren,
De broeders allermeest, en d' ouders boven al.
Wie zich te plomp verheft, raakt plotseling ten val.

JOZEF.

'k Roep zelfs de Hemelen en Englen tot getuigen,
Hoe mijn gehoorzaam hart genegen was te buigen
Voor vader, moedren, u, en al het huisgezin.
Misduidt mijn droomen niet; daar steekt niet arregs[4] in.
Och, zaagt gij in mijn hart! och, lag mijn boezem open!
Daar is nooit list, bedrog, noch argwaan in geslopen.

SIMEON.

Hoe zingt hij nu zoo kleen! Wat was dat voor een nuk,
Toen gij bij vader ons betichtte met dat stuk?
Wat was dat? simpelheid? Of waren 't groene padden[5]?
Most gij de broeders nog zoo schendig gaan bekladden,
Tot schande van 't geslacht, en rokkenen dien twist?

JOZEF.

Wat mensch leeft zoo volmaakt, die zich niet eens vergist?

LEVI.

Het komt op eens niet aan.

[1]krijt, schrei. — [2]kan ik u niet. — [3]dwaze.
[4]niets ergs, kwaads. — [5]Versta: haat en nijd.

JOZEF.

Och, ziet dit door de vingren!

SIMEON.

Ja, zoo; hoe zou hij ons hiermeê om d' ooren slingren!

LEVI.

Het slimst kwam achteraan; het grondsop drinkt men lest.

SIMEON.

Neen, beter 't huis geveegd van deze lucht, en pest!

LEVI.

Trek uit dien rok, trek uit!

JOZEF.

Mag ik mijn rok niet houden?

SIMEON.

De rok is u niet nut.

LEVI.

Hij mocht te nacht verkouden!

JOZEF.

Och, mocht ik Benjamin eens kussen vóór mijn end!

SIMEON.

Een jarig kind[1]? Het heeft zijn broeder nooit gekend.

JOZEF.

Ik most, vóór mijn vertrek, hem nog een kus afprachen.

LEVI.

Wel, kende u 't kind?

JOZEF.

Mijn broêr! gij hebt mij aangelachen,
Maar och, voor 't allerlest! Hoe luttel docht ik toen...
Daar is mijn rok; helaas!

SIMEON.

Wij dienen 't werk te spoên,
Eer iemand onvoorziens ons koom' op 't stuk betrappen.

JOZEF.

Ai, broeders! laat mij gaan, ik zal u niet beklappen!

LEVI.

Wij hebben in dat stuk met zinnen[2] al verzien.

SIMEON.

Koom, lang[3] het laddertouw.

JOZEF.

Nu kan ik niet ontvliên.

LEVI.

Twee vleugels schorten u, gij zijt een lichte veugel.

SIMEON.

Sta vast; ik zal dit touw gaan knoopen aan den beugel,
Of 't half gebroken rad.

LEVI.

Zie voor u, eer gij stort,
Of uitglijdt. Valt het touw een vaam of drie te kort,
Zoo blijft hij in den put licht hangen, als een bengel[4].

SIMEON.

Zoo spring' hij voort omlaag.

LEVI.

Maar neen, hij heeft den Engel
Van vader op zijn hand, die draag' hem in den drek!

SIMEON.

En feilt en mist hem dat?

LEVI.

Zoo breek' hij voort den nek.
Hoe harder smak, hoe nutst; 't fatsoen is maar verloren.
Nu, wakker! stijg te paard; de lijn is al geschoren[5].

SIMEON.

Zoo doet het; op, klim op! en stijg gewillig neêr.

JOZEF.

O God, vergeef hun dit!

SIMEON.

Voort voort, geen woorden meer.

JOZEF.

Verveelt het u, dat wij voor 't lest ons hart uitspreken?

LEVI.

Gij moogt in dezen put vrij zeven dagen preêken.

[1]Voor kind van één jaar. — [2]rade, beraad.
[3]geef, reik. — [4]van een klok. — [5]gespannen.

JOZEF.

Och! schenkt mij eens voor 't lest, mijn hart verstikt van
LEVI. (dorst.
Schep water met uw hand; al ziet het wat bemorst,
Het kan den dorst verslaan; de slijm is meest gezonken.
JOZEF.
O God! dat laaft mijn hart; nog eens voor 't lest gedron-
SIMEON. (ken.
Nu klim, daar is mijn knie; nu zet den voet in 't touw.
LEVI.
Stijg af.
JOZEF.
Leef lang, mijn broêrs! troost vader in zijn rouw.
SIMEON.
Die rouw is al gemaakt.
LEVI.
Hij daalt met flaauwe treden.
SIMEON.
Zijt gij om laag?
JOZEF.
Nog niet.
LEVI.
Haal op, hij is beneden;
Maak los het laddertouw; 't wil tijd zijn, dat wij gaan.
SIMEON.
Ons werk is nu beschikt; hier moet een dronk op staan,
Met een ontbijt; de zon begint alreê te steken.
LEVI.
Komt, gaan we, daar ons loof noch schaduw en ontbreken,
Hij heft een klaaglied aan; hoe galmt die nare klank!
SIMEON.
Ai, luister wat hij zingt!
LEVI.
De tijd valt mij te langk.
SIMEON.
Hoort iemand dat geluid, zijn stem mag[1] ons verraden.
LEVI.
't Geluid reikt niet zoo wijd, ook loopen hier geen paden;
De heerbaan leît te veer, het kreupelbosch zwijgt stil,
En wie genaakt dien put, als die er wezen wil?

JOZEF.

Mijn God, mijn God! mag mijn geklag niet baten,
En gaat uw glans en aanschijn voor mij schuil,
Voor mij, helaas! van u en elk verlaten,
In dees spelonk en onverlichten kuil?
Ik zie 't gewelf des blaauwen hemels blinken,
Door eenen bril van damp en dikke lucht;
Al schijnt de zon, zij schroomt zoo diep te zinken.
Ik hoor den wind, maar wie hoort mijn gezucht?
De putgalm baauwt mijn kermen na, mijn smeeken,
En kaatst terug den allerlesten tarm[2];
De steenen zelfs uit medelijden spreken:
Ik roep: och arm! de putgalm roept: och arm!
Bedank ik hem, die nog uit mededoogen
Mijn ziel vertroost, hij dankt mij wederom.
En schrei ik: wee mijn oogen! hij schreit: oogen!
Zit Jozef stom, de putgalm zit ook stom.
Och, haatooft[3]! och hoe bitter zijn uw korlen
In mijne keel, schier stikkende van smart!
Maar nu, ontbei! daar komt wat zoets opborlen;
Wat mag dit zijn? Wat troost verfrischt mijn hart?

RUBEN, JOZEF.

RUBEN.

Zijn dat gebroeders? Och! zij hebben 't lam gedolven[4].
Daar gaan ze heen, in schijn van harders! o, die wolven!
Zij lieten allerlest hun wreede stappen hier;
't Was goed, dat ik mij kon verbijten[1]. 'k Had me schier
(Mijn krop werd vol) ontdekt met bulderen en krijten.
Ja, hadt gij 't maar gedaan! zij mochten u vrij smijten
In eenen zelven poel; zoo waart gij, door dien raad,
Niet schuldiger als zij aan zoo vervloekt een daad,
Om wie de vader nu misschien al leît te bedde.
Maar neen, 't was beter dus; 'k wil zien, of ik hem redde.
JOZEF.
Och! help mij, wie gij zijt; och, help mij uit den nood!
RUBEN.
Hij roept. God lof! dat 's nog geen teeken van zijn dood.
Hoe is het, Jozef broêr? Ik koom uw wonden stelpen.
JOZEF.
Och, Ruben! help mij uit.
RUBEN.
Ik koom, om u te helpen:
Mijn kind, mijn hart, mijn zoon! bedaar wat, schrei niet meer!
JOZEF.
Och, help mij uit!
RUBEN.
Mijn broêr! hier is geen touw, noch leer;
Nog[2] wist ik raad om touw: ik zou mijn kleêren scheuren,
En strengelen een koord; maar matig u in 't treuren:
't Is om een korte wijl, een korte stoot gedaan.
'k Beloof u, eer de zon op 't hoofdpunt komt te staan,
Te redden met dees hand; de tijd kan 't nu niet dragen.
Zij zien nog telkens om, uit achterdocht voor lagen.
'k Onschuil hun vast; mijn trouw heeft Jozef niet verzaakt.
Gij zijt door mijn bestel in dit verdriet geraakt.
'k Bestemde[3] 't kwaad, opdat er goed uit werd geboren.
Vergeef mij toch dien trek, die anders waart verloren.
't Gevaar jaagt mij van hier; leer harden; ik moet voort.
JOZEF.
Och! Ruben, Ruben! hoor; ai! broeder, nog een woord!

REI.

ZANG.

Het lust ons, om dees duisternissen
Des puts, al 't Hemelsch licht te missen;
Want zulke duisternissen zijn
Veel schooner dan de zonneschijn.
Wij willen hier een Hemel stichten,
Verzien met aangenamer lichten,
Dan aan dat blaauw gewelfsel staan.
Zijn mond verstrekke een nieuwe maan;
Zijn oogen, op den grond gezonken,
Twee starren, die den nacht ontvonken;
Het voorhoofd, daar de lok om zweit[4],
Een zon, gekruld met majesteit
Van zijzacht haar en blonde stralen;
Wat schemering kan 't hier bij halen,
Des morgens vroeg of 's avonds laat?
Wat avondstond, wat dageraad
Beschaamt die wimbraauw, deze wangen,
Nu met een dunnen mist behangen?
Als met een sluyer fijn van draad,
En bruin van verf, daar vier door slaat
En speelt, en schijnt op 't zwart te zweven,
Te[5] zoet gedommeld en verdreven.
Laat d' oogen weiden in die kunst;
Dees schaduw geeft dit licht een gunst.

TEGENZANG.

Het zal straks rijzen, om te reizen;
Om koninklijke en aartspaleizen,

[1]kan. — [2]term, woord. — [3]vrucht van den haat. — [4]begraven.

[1]inhouden. — [2]Evenwel. — [3]beaamde. — [4]zwaait. — [5]zeer, over-.

Daar aller wijzen wijsheid suft,
Met zijn van God verlicht vernuft
Te proppen; maar in 't eerst zijn banden,
En nog een droeve dag voorhanden,
Eer 't, begenadigd van een kroon,
In 't wit beschijn' den gouden troon,
Tot heil en troost van vele volken.
Het moet, vermomd met donkre wolken
Van ballingschap, veel jaren langk,
Na een bedrukten ondergangk,
In arbeid gaande, aan 't baren raken.
Dees langkzaamheid past groote zaken.
Een eik, die, met zijn hoofd vol blaân
En bladige armen, zal beslaan
Veel gronds, veel luchts, en winterbuyen
Van Oosten, Westen, Noorden, Zuyen,
En bliksemstraal en donderkloot
Verduren, wordt allengskens groot;
Om tegens dat geweld te spartlen[1],
Verzekert hij zijn voet met wortlen,
Zijn rug met pit, en hout, en bast,
Gelijk zoo stout een boschreus past.

TOEZANG.

'k Zie Jakobs kinderen en knapen
Te weide gaan, en koei en schapen,
In schaduw van dien hoogen boom,
Bij eenen wijdvermaarden stroom,
Vast bloemen, gras, en klaver scheren;
'k Hoor beemden harderliede[2] leeren,
De fluit, aan 's harders dartlen mond;
'k Zie huppelen den vetten grond,
Op het getippel dezer vingren,
Die tonen door malkandren slingren,
Tot roem van Abrams God, wiens hand
Hem voerde in zulk een gastvrij land.

VIERDE BEDRIJF.

LEVI, JUDAS, SIMEON.

LEVI.

Nu op den heuveltop eendrachtig neêrgezeten,
En al 't geleden leed met eenen dronk vergeten!
Komt, broeders! zet u aan: hier staat de disch gereed,
Langs dit vervallen slot, met klimop-groen bekleed,
En met een veldtapijt naturelijk behangen,
De breede lindeboom (de zon ga vrij haar gangen
In 't Oosten) noodigt u in 't grazige gestoelt',
Met bruine schaduwen en aangename koelt',
En koelt den lekkren wijn, om 't hart eens te verkwikken.

JUDAS.

Verkwik uw hart met wijn, en laat uw broeder stikken!

SIMEON.

Wat zegt gij, Judas?

JUDAS.

Niet[3]; ik spreek geen enkel woord.

LEVI.

Gij zit niet zacht.

JUDAS.

Mij dunkt, ik zit niet zoo 't behoort.

SIMEON.

Koom, zet u hier: gemak is nimmer te versmaden.

LEVI.

't Is meer dan 't halve maal.

JUDAS.

Dat hebt gij net geraden.

SIMEON.

Nu, zit gij wel?

JUDAS.

Ja, ja, ik zit nu wel, of schaars[1].

LEVI.

Neen, zegt vrij wat u deert. Wat wringt uw voet?

JUDAS.

De lsars.

LEVI.

Waar is 't?

JUDAS.

Aan 't slinke been; of 't zijn misschien mijn wespen[2].

LEVI.

Wel, ken u zelf.

JUDAS.

Ik moet mijn boezem wat ontgespen,
't Benaauwt mij wat om 't hart. Nu schep ik weder lucht.

SIMEON.

Tast toe; elk toef[3] zich zelf.

JUDAS.

Wat 's dat? Ik hoor gerucht.

LEVI.

Ik niet.

JUDAS.

Is 't Jozef ook? Mij dunkt, ik hoor hem klagen.

SIMEON.

Die wind kan dat geluid zoo veer niet overdragen.

LEVI.

En of hij klaagt en kermt, het blijft toch na als veur.

SIMEON.

Wat kan het schaân, dat hij zijn misdaad wat betreur'?

LEVI.

't Was hem geen errenst, dat hij op het touw most rijen.

JUDAS.

Ik werd weemoedig.

SIMEON.

Zoo, hadt gij nog medelijen?

JUDAS.

Hij sloeg zijn aanschijn zoo barmhartig[4] West en Oost.

SIMEON.

Hij zag naar Hebron toe, naar vaders huis, om troost.

LEVI.

Hij riep zijn Engel aan, den trooster aller vromen.

SIMEON.

Die hem naar Dothan wees, om zoo te maat[5] te komen?

LEVI.

Hij dronk nog hartelijk, en laafde zijne borst.

JUDAS.

Een hart ter dood bedroefd is altijd droog van dorst.

SIMEON.

Wel, Judas zat straks stom, nu kan hij weder spreken,

LEVI.

Wel, wat of Judas schort? Zijn oog begint te leken.

JUDAS.

Ai, broeders! houdt uw rust, het lust mij niet te wel.

SIMEON.

Leît Jozef u om 't hart?

LEVI.

Hoe nu, is 't kinderspel?
Verblij u; want wij zijn nu t' ende van ons lijden.

JUDAS.

Het past den broeder niet, zich zelven te verblijden
In 's broeders dood of straf. O schrikkelijk bestaan!

LEVI.

Wat spreekt gij binnens monds?

JUDAS.

Ik zorg[6], wij zijn verraân.

SIMEON.

Ik heb den put in 't oog, geen mensch kan dit verraden.

---

[1]Anders spartelen of sporrelen. — [2]Thans herdersliederen. — [3]Thans niets.

[1]Ten naastenbij. — [2]Anders gespen. — [3]verkwikke, helpe. — [4]In lijdelijken zin; verg. reeds vroeger. — [5]Anders te pas. — [6]ben beducht, vrees.

JUDAS.

En God heeft ons in 't oog, die ziet door lindebladen,
Door merg en nieren heen. Wat schuilt er voor Gods oog?

SIMEON.

Laat varen alle zorg; uw zorgen zien te hoog.

LEVI.

Ai, ziet eens om dien hoek!

JUDAS.

Wie of hier aan komt trekken?

SIMEON.

Zij kruipen langzaam voort; hoe lang of dit mag strekken?

JUDAS

Wat rijst er in de lucht een stofwolk! ziet dat volk!

SIMEON.

Ik zie geen klaar bescheid; zij trekken in een wolk.

LEVI.

Voor wien ziet gij hen aan?

SIMEON.

't Waar kunst, dit juist te raden.

JUDAS.

Ik zie kameelen.

LEVI.

En ik ezels, zwaar geladen.

SIMEON.

Ik zie gewapenden genaken meer en meer.

JUDAS.

Hoe schittert daar de zon in 't blinkende geweer!

LEVI.

Mij dunkt, 'k zou met der tijd wel gissing kunnen maken.

SIMEON.

Wie zijn 't dan?

LEVI.

Arabiers.

JUDAS.

'k Wil toch mijn gissing staken,
Totdat ze ons naderen.

LEVI.

't Zijn Arabiers, 't gaat vast:
't Is nu de tijd van 't jaar.

SIMEON.

Hoe gaat het vee vermast!
Zij zijn alreê voorbij de willige[1] bosschagiê;
De ruggen buigen in, door 't wicht van hun pakkagiê.
Hoe plaagt de mensch het dier!

JUDAS.

Hoe plaagt het bloed zijn bloed!

LEVI.

Wat zegt gij, Judas? Wat ontstelt u het gemoed?

JUDAS.

Och, Jozef!

SIMEON.

Leît die nog zoo diep in 't hart begraven?

JUDAS.

Ik zie, hoe 't hijgend vee tot 's menschen dienst moet sla-
En Jozef steent nu vast ellendiger dan 't vee, (ven,
Dat nog zijn voeder krijgt; maar Jozef mag alreê,
Van honger en van dorst, verteren en versmachten.

LEVI.

Hij heeft zijn vonnis weg; laat varen die gedachten,
Gij kwelt u te vergeefs.

JUDAS.

Vergun mij eene gaaf.

SIMEON.

Wat 's dat?

JUDAS.

Maar[2], dat ik hem nu opveil, om voor slaaf
Den vrekken Arabier te dienen al zijn leven;
Nadien een mager lijk toch niemand nut kan geven,
Al[3] bleef het schoon[3] bedekt. Beraadt u in 't gemeen,
Waar spanden ooit om strijd de leden tegens leên?

Gods diepe wijsheid schiep, tot onderlinge hoeders,
De nutste leên aan 't lijf, als tweelingen en broeders.
Men zet alleen, uit nood geperst, een lid van 't lijf.
Verschoont men dit, bedenkt, wat last, wat ongerijf
Gij hierdoor kunt ontgaan; 't zal eerst uw geest vernoegen,
En vrijen het gemoed van 't eeuwig knagend wroegen.
't Zij verre[1], dat ik u of mij bij Kaïn zett'[2],
Die zich met Abels bloed zoo gruwelijk besmett'!
Hoe doodsch zag hij er uit! hoe werd zijn hart gegeten
Van binnen! och, zijn haar (zoo pijnigt het geweten
Den broederslachtigen[3]) hing altijd nat van zweet!
Hij vlood, en waar hij vlood, hem docht dat Abel kreet,
En Gods gerechte wraak den moord zat op de hielen;
Dan zag hij geesten, dan een nest vol slangen krielen,
De dampen stegen dan van angst in 't bekkeneel!
Zijn zaad draagt nog dien vloek. Nu oordeelt het verscheel
Van broedermoorden, of van sparen en verkoopen!
De misdaad en de straf moet altijd t' zamen loopen,
En blijven in bestek van[4] billijkheid. De haat,
Op zijnen hals gelaân, hoû dan in 't straffen maat,
En loope eer wat te laag. Gij, doet die deugd uw broeder!
Een wees verdient genâ: de jongen heeft geen moeder,
En Rachel was ons moei en moeder. Trekt uw hand
Dit snoer te stijf, hoe 't zij, gij breekt een dubblen band;
En breekt[5] dit uit, hoe 't ga, uw onschuld wordt gevonden.
Een redelijke straf stopt alle lastermonden.

SIMEON.

Warachtig, mannen! dat 's niet kwalijk overleîd.

LEVI.

Het schijnt, dat God ons raad op dees gelegentheid
Te letten. Zoo gij 't stemt, ik heb er gansch niet tegen.

SIMEON.

Ik merk, gij zijt er al eendrachtig toe genegen;
Wie neemt den last op zich?

JUDAS.

Vertrouwt gij mij dien last?

LEVI.

Wel, Judas! ga voort heen, want zij genaken vast.

JUDAS.

Zoo zet hem eerst op prijs.

SIMEON.

Dat volk valt scharp in 't dingen.

LEVI.

Het eerste bod is 't best.

SIMEON.

Ja, laat den droomer springen.

JOZEF.

Och, Ruben! gaat uw aanschijn voor mij schuil?
Mag mijn gekerm tot God en u niet baten?
En worde ik dus, in dezen naren kuil,
Van God en u en iederen verlaten?
Ik stik in slijm[6], en hijg vast naar de lucht,
En zie van veer den heldren Hemel blinken;
Die speelt mooi weêr, en hoort naar geen gezucht,
Hij drijft omhoog, maar Jozef mag verzinken.
De putgalm volgt op rijm mijn lesten tarm,
En schijnt beweegd mijn klachten na te smeeken;
Dat 's al mijn troost en tijdverdrijf, ocharm!
Mijn keel wordt heesch, en naauwlijks kan ik spreken.
'k Bedank den galm, de galm mij wederom.
Ik klaag mijn nood, hij antwoordt vol meêdoogen.
Maar Ruben zwijgt, als sprakeloos en stom;
Hij blijft vast uit, ik klaag mijn rouw mijne oogen.
Och, Ruben! koom, en zalf mijn diepe smart;
Ik kaauw een vrucht vol doodelijke korlen,
Och, Ruben! koom, verlicht mijn angstig hart!
Ik hoor gerucht; wat of hier op kômt borlen?

---

[1] wilgen-. — [2] Wel. — [3] ofschoon, hoewel.

[1] Versta: laat het verre zijn, wacht u. — [2] Met Kaïn vergelijken moet. — [3] broedermoorder. [4] binnen de grenzen der. — [5] komt. — [6] slijk.

VRACHTMEESTER.

Hier rust ik uit het stof, van zon en hitte vrij,
In deze heg, totdat de voortocht raakt voorbij.
Gaat, knapen! zegt, dat zij een weinig harder drijven.
Men zal een mijl van hier te middag leggen blijven,
Totdat de dag verkoele, en dan tot middernacht
Weêr spoeden onze reis, met d' aangenome vracht.
Dees wilde, woeste hei kent dieren nochte menschen.
Men zou, om schaduw, zelf 't gewenschte licht verwenschen.
Maar wie gemaakt dien put? Dit schijnt een ander man;
't Gelijkt een vreemdeling, en geen uit Kanaän.
Indien hij water put, om zich of 't vee te drenken,
Mij lust een versche dronk; ik wil den harder wenken.

JUDAS, VRACHTMEESTER.

JUDAS.

Geluk, mijnheer! geluk, op uwen verren tocht!

VRACHTMEESTER.

Wij jagen 't[1] vast, gaf God of 't ons gebeuren mocht!
Maar 't beurde meer dan eens, dat mij die haas ontglipte.

JUDAS.

Waar leît de reis, mijnheer?

VRACHTMEESTER.

Wij trekken naar Egypte
Van Galaäd recht door, met ezel en kameel,
Gelaân met balsem, myrrhe, en kruiden en kaneel.
Wat zoekt gij bij dien put? Wij zijn wat moê geronnen.
Mij lustte wel een dronk.

JUDAS.

Aan geen[2] zij springen bronnen,
Indien de dorst u kwelt; dees groene put is droog.

VRACHTMEESTER.

Ik rust een poos, en heb van hier mijn volk in 't oog.
Mijn dorst lijdt nog geen last. Men zal den last haast breken,
Eer nog de middagzon op 't hoofd begint te steken.
Maar luister naar dien put! wat wil dat droef gezucht?

JUDAS.

Daar leît een jonge slaaf, die huilt en maakt gerucht.
Hij heeft het wat verkerfd, en zich wat wulpsch verloopen.

VRACHTMEESTER.

Is hij u veil[3]?

JUDAS.

O ja.

VRACHTMEESTER.

Laat zien, ik wil hem koopen.

JUDAS.

Ik zal hem bij dit touw doen stijgen uit den put;
Een ander heerschap waar den jongen wel zoo nut.
Daar hangt de koord; nu stijg, nu jongen! stijg naar boven.
Hij klimt, hij klimt; men mag hem passelijk[4] gelooven:
De pols is niet als 't hart, zijn grond wordt niet getast.

VRACHTMEESTER.

Aan veinzen is somwijl gewin en voordeel vast.

JUDAS.

Daar komt de knaap; spring af. Hij dient wat onderwezen;
Ik zal hem eerst alleen een luttel gaan belezen.

JOZEF, JUDAS, VRACHTMERSTER.

JOZEF.

Och, Judas! zijt gij daar? Erbarm u over mij!

JUDAS.

Koom herwaart, ga met mij een luttel aan d' een zij.
Wat billijke oorzaak gij uw broedren hebt gegeven,
Valt nu te lang; in 't kort, dank mij, die u[5] het leven
Verbiddende, dat schenke en aanbië tot een gaaf,
Mits dat men u terstond verkoope, en veil' voor slaaf
Aan dezen Arabier; dies draag uw straf geduldig.

[1]zetten 't na, bejagen 't. — [2]die, gindsche. [3]te koop. — [4]niet al te best. — [5]voor u.

JOZEF.

Mijn broeder! ik ben u, naast God, mijn leven schuldig;
Maar dienstbaarheid valt hard. Wat gaat mij, leider! aan?

JUDAS.

Nog harder valt de dood, die kunt gij dus ontgaan;
Dit 's 't eenig middel. Zie de broeders ons bespieden
Van dezen heuveltop; gij kunt het niet ontvlieden;
Dies houd u stil en vroom, noch meld de broeders niet.

JOZEF.

Och Ruben! Ruben, och! O God, die alles ziet!

JUDAS.

Ik veil u dezen slaaf, maar wil dit eerst bespreken;
Ik stoot hem met den voet[1].

VRACHTMEESTER.

Zoo dient hij naauw doorkeken.

JUDAS.

Koom herwaart.

VRACHTMEESTER.

Wilt gij wel veranderen van heer?

JOZEF.

Mijnheer! ik heb geen wil.

VRACHTMEESTER.

Bedaar wat; schrei niet meer.
Steek uit dien rechten arm; nu buig dien aan de schouder;
Nu met den slinken arm. Hoe oud zijt gij?

JOZEF.

Niet ouder
Dan zestien jaar.

VRACHTMEESTER.

Nu, gaap, ik zie nog jongk gebit.
De tanden staan zeer net, en melk is niet zoo wit.
Ga, loop eens heen en weêr.

JUDAS.

Nu, wakker, zonder weigren!

VRACHTMEESTER.

Nu spring eens in de lucht. Hij kan nog luchtig steigren.
Al spels genoeg; koom hier, lang mij uw rechtehand!

JUDAS.

Gij, Arabiers, hebt meest van handbezien verstand,
En ziet al 's menschen heil en ramp van verre komen.

VRACHTMEESTER.

Wat kunsten kan hij toch?

JUDAS.

Die knaap kan geestig droomen.

VRACHTMEESTER.

Dat kan niet iedereen; dit komt al meê te sta.

JUDAS.

De vrachtheer zie te deeg, dat doet den koop geen schâ.

VRACHTMEESTER.

Nu zet den knaap op prijs, mij lust niet lang te dingen.

JUDAS.

Waarvoor gevalt hij u?

VRACHTMEESTER.

Voor tien paar zilverlingen.

JUDAS.

't Is koop.

VRACHTMEESTER.

Zoodra? Gij vreest, of ik mij weêr bedocht[2].

JUDAS.

Hij dient u meer dan ons.

JOZEF.

Helaas! ik ben verkocht.

JUDAS.

Loop ginder aan een zij. Wat dunkt u van dien jongen?

VRACHTMEESTER.

Recht uit, hij staat mij aan; hadt gij wat hard gedrongen,
En hem vrij dier geloofd[3], die knaap waar echter mijn.
Indien ik spreken zou, naar uiterlijken schijn,

[1]Ik geef hem onvoorwaardelijk veil; naar 't oude wetsgebruik; verg. nog ons voetstoots. — [2]Voor bedacht. [3]duur gesteld; verg. nog ons loven en bieden.

Dat zweemsel meldt niet[1] slaafs, maar eer een welgeboren;
Zoo ik de hand geloof, hem schijnt wat groots beschoren.
Die wimbraauw voegt geen slaaf, maar eer een man van
'k Verzwijg al 't overig; 't is mislijk[2], hoe 't beslaat. (staat.
De Godheid ziet het hart, de mensch den schijn van buiten;
Men kan uit gissingen niet vast noch zeker sluiten.

JUDAS.

Ik zal 't bekennen, nu het zoo te passe koomt:
't Is al van heerschappij, dat deze jongen droomt;
Dit baart afkeerigheid; hij mag[3] nog beter leeren,
En beter onder vreemde, als binnenlandsche heeren.
Al had ik schoon berouw, ik wensch u veel geluk.

VRACHTMEESTER.

Koom herwaart!

JUDAS.

Nu geduld, en buig u onder 't juk!
Gehoorzaam dezen heer, en luister vrij wat sneller.

VRACHTMEESTER.

Ja, reken, dat gij dient een rechten Ismaëller.

JOZEF.

Och, Ismaëller! nu mijn lot
Mij onder 't lastig juk leert zuchten,
Om troost en hulp tot Abrams God;
Gedenk, hoe Ismaël most vluchten
Met Agar, dwars door 't gloeyend zand,
Zoo wijd uit aller menschen oogen,
Daar kind en moeder waar' door brand
Versmacht, indien het mededoogen
Des Engels, in die zwoele zon,
Haar beî niet had te recht gewezen,
En met een koele en versche bron
Het moeders hart en 't kind genezen
Van dorst, veel feller dan de dood;
Weest zoo een Engel en behoeder
Van mij, die on mijn moeders schoot,
En aan de borst der lieve moeder,
Verstrekte een lieve, waarde vrucht,
Niet min als Ismael de zijne;
Toen zij, vermoeid en afgezucht,
In dorre, dorstige woestijne,
Hem leide in schaduw van de blaân,
En riep, een boogscheut afgeweken,
God zelf, al heesch, om bijstand aan,
En kreet: „wie kan dat hart zien breken?"
Waarop een trooster neêrgedaald
Beloofde hare spruit te zeegnen,
Die nu zoo breed den adem haalt.
Zoo moet u heil op weg bejeegnen,
Zoo zegen God uw langen tocht,
Als gij voortaan een vrijgeboren,
Onschuldiglijk voor slaaf verkocht,
Zult handlen[4], zonder wraak of tooren.
Och, Ismaëller! druk mij zacht,
Gelijk een telg van uw geslacht!

VRACHTMEESTER.

Naar uw geboorte staat mij wijders niet te vragen,
Gij zijt dan vrij of slaaf; voortaan moet gij u dragen[5],
Gelijk een eigen[6] slaaf en een verkochten past.
Komt, knapen! vleugelt[7] hem, en bindt zijn armen vast.
Gij kunt uw lijden veel vermindren of vermeeren:
Waar goede slaven zijn, daar vindt men goede heeren,
Zoo knecht zoo meester; dies stel u gewillig in.

JUDAS.

Leef lang, en hoû u vroom.

JOZEF.

Och, vader! Benjamin!
Och, Ruben! Ruben, och!

[1]Thans niets. — [2]onzeker. — [3]kan. — [4]Thans behandelen. — [5]gedragen. — [6]in eigendom bezeten. — [7]boeit.

JUDAS.

Nu, leer u wat bedwingen;
Geluk met dezen knaap!

VRACHTMEESTER.

Gij, met dees zilverlingen!

JUDAS.

Geluk op uwen tocht!

VRACHTMEESTER.

Dat neem ik altijd aan.

JUDAS.

Helaas! hoe kruipt mijn bloed, daar het niet gaan en kan!
Hoe deerlijk ziet hij om, zoo nat en rood bekreten!
Ik doe 't om beters wil; het werd'[1] mij niet geweten.

REI.

ZANG.

Arabië! gij stoft zoo hoog
Op uw geluk, gelijk uw boog
Van onder, dat het snort en kraakt,
Den arend in de veêren raakt,
Op 't allerveiligst van zijn vlucht,
In uw met geur doortrokke lucht,
Waardoor uw fiere Fenix zweeft,
Om wien gij in festoenen weeft:
„Mijn vogel zag nooit wedergâ."
Gij roemt: God schonk u dees genâ,
Omdat uw volk zijn oorsprong nam
Uit dien befaamden Abraham,
Die Oostwaart stuurde naar de zon
Zijn zonen, die hij teelde en won
Bij Agar en bij Kethura;
Wier bloed nog groeit in Izaks schâ,
En, lachende in 's Hebreeuws verdriet,
Heeft gadirg in al 'tgeen het ziet.
Zwijg, Ismael! zwijg, Madian!
Van roem, die luttel baten kan.
Zwijg, Arabier! dit 's 't oude lied,
Den rechten Fenix kent gij niet.
Hij is het niet, die nesten bouwt
In uw gezegend myrthewoud,
Daar gij kaneele vieren stookt,
En alle lekkernijen kookt.

TEGENZANG.

Ik haal mijn vogels roem in top:
Hij voert op zijn gekruinden kop
(Om wien een glans zijn stralen spreidt)
Een heldre star; de majesteit
Ziet hem ten klaren oogen uit;
De goude halsband hangt en sluit
Om zijnen geschakeerden hals,
Een rechten zonnespiegel, als
De zon zich blind ziet in dien gloed.
Natuur heeft met haar eigen bloed
Zijn wieken kostelijk beklad[2],
Trots purper, trots scharlaken, dat
Den koning of aartspriester kleedt.
De blauwe staart, zoo lang, zoo breed,
Hangt gebordnurd met roos bij roos.
Robijnen schittren op turkoos.
Aldus, gevoed van hemelsch vier,
En zon en dauw, bereikt mijn dier
Zoo menige eeuw van honderd jaar,
Totdat het smelt op 't zonaltaar;
En uit zijn asch een jonge zwelt,
Die 't vaderlijke lijk bestelt
Ten grave, met een staatsie van
Meer voglen, als ik schildren kan.

[1]Thans worde. — [2]Voor beschilderd, gekleurd.

Waar vindt men vogel in een rijk,
Die mijnen vogel zij gelijk?

TOEZANG.

O blinde Arabers, waart gij wijs!
Gij hebt, voor een geringen prijs,
Den Fenix, 't puik van uw geslacht,
Terstond gekregen in uw macht;
Den rechten Fenix, die gewis
Veel schooner dan uw vogel is:
Een Fenix, dien de haat en nijd
Met sporen stoot, verpikt, en bijt.
Gij voert dien onbekenden schat
Naar Memfis, en naar Zonnestad,
Door eene wolk van zand en stof;
Daar zal men, in dat prachtig hof,
Wiens naaldepunt Gods hof beschiet,
Zien, hoe de Nijl, de groote vliet
(Die leven uit zijn pennen zuigt),
De kroon met zeven takken buigt
Voor zijne Godheid, voor zijn hoofd,
't Welk aller wijzen glans verdooft.
Daar zal hij sterven droef beweend,
Zijn dubbele afkomst[1] 't vroom gebeent
(Met myrrhe en sterken balsemgeur
Gebalsemd deur en weder deur,
Geleid met een ontelbaar heer)
Vervoeren droog door stroom en meer;
Opdat het ruste in 't eerlijk graf,
Op 't land, dat hem zijn vader gaf.

VIJFDE BEDRIJF.

RUBEN.

De Madianners slaan, in d' omgelegen vlekken,
Hun leger. Och, hoe lang viel mij dat langzaam trekken!
De middagzon, die uit het toppunt nu recht neêr (meer.
Op 't hoofd steekt, gloeit als vier, en lijdt geen schaduw
Nu hoop ik rust, dees heî beschut voor alle kommer.
Elk wijkt de hitte of slaapt, gedekt van koele lommer.
'k Verneem de broeders niet, noch mensch, noch mensch-
Waar ik mijn oogen draai. O God, der vromen wijk! (gelijk,
Sterk Ruben, zegen hem, laat dezen tocht gelukken;
Dat hij zijn broeder mag den muil des doods ontrukken,
Met deze koorde. O God, neem Jozef in uw schut! (put.
Van blijdschap springt mijn hart, in Gods naam, naar den
Maar, Ruben! zie wel toe, en spreek bedeesd en zachter;
Doorsnuffel dit gewest; misschien schuilt iemand achter
Dit kreupelbosch; zie toe. Hoe vrees ik voor gevaar!
'k Verneem er niets, God lof! 't Gaat wel, de baan is klaar.
Daar hangt het touw wel vast; laat schieten naar beneden!
Op, Jozef! klim, 't is tijd. Hoe siddren al mijn leden!
Ik hoor geen stem. Wat raad? Of ik wat luider riep?
Hij viel misschien in slaap van 't schreyen, en 't is diep.
Nu broeder, klim! 't wordt tijd; zij mochten ons betrapen[2]
Op! broeder, op! 't wordt tijd. God hoede ons voor zulk
slapen.
Mijn broeder! broeder, hoor! Hij slaapt zoo zwaar als lood.
Mijn liefste broeder! hoor. Och, Jozef is al dood!
Hij slaapt den langen slaap; ik geef den moed verloren;
Want niemand slaapt zoo vast of most dat roepen hooren;
En schreeuw ik hemelhoog, mijn stem mag mij verraân.
Helaas! waar berg ik mij? Och, wat gaat Ruben aan?
Ik heb dat kind verzuimd; het zat te lang gevangen.
Wie weet, of niet vergif van padden en van slangen
Den jongen hebb' verstikt, in slijm en bozen stank.
Och, wroegt[3] u 't hart niet? Ja, het moet mijn leven langk
Mij wroegen. Zal ik gaan dien ouden man bedroeven,
Met zulk een leide mare? Ik wil van alles proeven,
En dalen in dien kuil, en gruwelijken schoot;
Opdat ik Jozef visch, 't zij levendig of dood. (kleêren.
Mijn God! waar leît mijn broêr? Mijn God! ik scheur mijn
Mijn God! waar dwaalt mijn broêr? Komt, wolven, leeuwen,
Spalkt op, spalkt op uw keel en vreeslijken mond. (beeren!
Verslindt den broeder vrij, die eerst zijn broêr verslond.
Verzaadt u met dit lijf, in holen en spelonken; (ken.
Drinkt Rubens bloed! hij heeft zijn broeders bloed gedron-
Maar och, gij dieren! och, gij hoort niet eens naar mij!
De wildernissen zijn meêdoogener[1] als wij:
Zij sparen menschen, zij verschoonen zelf het leven
Der menschen, die 't gediert den naam van dieren geven,
En die zelfs dieren zijn en tijgers in den aard.
Komt, broeders! dempt den put; ik ben de zon niet waard.
De zon mag zulk een vloek noch ondier niet beschijnen.
Het gras en loof verdort, de blijde bloemen kwijnen,
Waar ik mijn adem haal; of leg ik in den kuil?
Of heeft een luipert mij gegrepen in zijn muil?
O tijger! bijt niet toe; ik ben niet waard te sterven,
Noch tot een graf uw buik, uw ingewanden t' erven.
Waar ben ik? Schijnt de zon? Of schijnt de bleeke maan?
Nu sterf; neen, sterf nog niet! gij moet nog dwalen gaan,
Gaan zien, waar Jozef dwaal', waar Jozef zij gebleven;
Of zijliên hem, of Cham en Amor brocht om 't leven.
't Hebreeuwsch geslacht heeft nog hun haat met recht ver-
diend,
En naauwlijks, in al 't land, een eenig mensch te vriend.
Wat toef ik hier? 't Is tijd; ik moet naar boven steigren.
O zon! gij deist met recht, en schijnt mij 't licht te weigren.
Ja, weiger mij uw glans! keer van mij 't heilig licht,
Eer ik uw zuiverheid bevlekk' met mijn gezicht!
Mijn oogen schemeren; ik tast gelijk de blinden.
Nu, Ruben! sla dat op, of gij den weg kost vinden.
Och, broeders! hebt ge u ook, na mijn vertrek, bedocht[2],
Hem uit den put gehaald, en stil om hals gebrocht?

---

[1]Zijn beide zonen. — [2]Thans betrappen. — [3]beschuldigt, veroordeelt.

SIMEON, JUDAS.

SIMEON.

Al dier genoeg verkocht. Hier zal geen haan na kraayen.

JUDAS.

Indien 't gelukken wil, dat wij den huisvoogd paayen.

SIMEON.

Vertrouw dat Levi toe; hij is doortrapt en kloek.

JUDAS.

De logen hoeft veel schijns; hij lijdt geen onderzoek.

SIMEON.

Men spreke uit eenen mond, zoo zal het elk gelooven.

JUDAS.

Behalven een, die 't ziet, het alziende oog, daar boven.

SIMEON.

Die zeît het niemand voort; God zwijgt, indien gij zwijgt.

JUDAS.

Van binnen zit er een, die het gemoed betijgt[3].

SIMEON.

Hier is geen bloed gestort, hoe zou 't gemoed ons wroegen?

JUDAS.

't Verkoopen van zijn bloed baart smart, en ongenoegen.

SIMEON.

Hij werd voor slaaf verkocht, die ons voor slaven scheldt.

JUDAS.

Wij stonden onder hem noch onder zijn geweld.

SIMEON.

Te grooter dwaasheid was 't, van heerschappij te droomen.

JUDAS.

't Is blode suffers werk, voor iemands droom te schromen.

---

[1]Voor meêdoogender. — [2]bedacht. — [3]betrekt, beschuldigt.

SIMEON.

Zijn 't suffers, die den slag van verre kunnen zien?

JUDAS.

't Is hachelijk te raân, wat namaals zal geschiên.

SIMEON.

Het allerzekerste is 't gevreesde kwaad te keeren.

JUDAS.

Ervarenheid en tijd den mensch veel dingen leeren.

SIMEON.

't Is wel geleerd, wanneer men 't juk hebbe aan den hals.

JUDAS.

Zeg wat van droomen na! nu ziet gij 't, zij zijn valsch.

SIMEON.

Dank hebbe ons dapperheid, die 't schut daarvoor kon schie-

JUDAS. (ten.

Leed vader slechts geen last, het zou mij min verdrieten.

SIMEON.

Dat 's voor een dag of tien; het slimste is in 't begin.

JUDAS.

Die jongen stond te diep geprent in vaders zin.

SIMEON.

Dat bleek maar al te klaar, dat heeft den knecht bedurven.

JUDAS.

Hij heeft het tegens ons, wij tegens God verkurven.

SIMEON.

Wat scheelt het, hoe men leef, hetzij als knecht of heer?

JUDAS.

Trek Jozefs schoenen aan, en roep den jongen weêr.

SIMEON.

De jongsten aller'ichtst tot dat gebit gewennen.

JUDAS.

Men leert met ongemak aldus den breidel kennen.

SIMEON.

En ook zijn eige kracht; zoo gaat men aan de hand.

JUDAS.

Zoo wijd van vaders huis, en in een ander land?

SIMEON.

Hij kon met rust en vrede in vaders huis niet duren.

JUDAS.

Men had hem best besteld bij iemand van ons buren.

SIMEON.

Het maagschap buurt van veer veel beter dan nabij.

JUDAS.

Een ieder had zijn huis en zijn verkeering vrij.

SIMEON.

Die dartle droomer reed zijn vader op de schouders[1].

JUDAS.

Is 't vreemd? Het hart van 't kind heeft trek tot huis en

SIMEON. (ouders.

Hij houd dien trek, en blijf veel mijlen van den haard.

JUDAS.

Zoo dit verkoopen niet veel mijlen onrust baart.

SIMEON.

D' onnoozle Benjamin mag nu den ouden streelen.

JUDAS.

Dees wonde in d' oude borst wil traag of nimmer heelen.

SIMEON.

Of hij met Jozef spele of Benjamin, dat 's een.

JUDAS.

Zijn broêr gelijk, als uit zijn aangezicht gesneên.

SIMEON.

Hij zij hem ongelijk in aard, natuur, en zeden.

JUDAS.

Onwetend heeft dat wicht een groot verlies geleden.

SIMEON.

Het groeye in deugden op, en vreez' geen ongelijk.

JUDAS.

Zijn volle broeder was hem d' allerwiste wijk.

SIMEON.

Hij vindt noch heuls genoeg aan zoo veel trouwe broeders.

[1]Anders zat hem op 't hoofd.

JUDAS.

Uit éénen vader wel, maar uit verscheide moeders.

SIMEON.

Wel, Judas! wie komt hier? Ik hoor een droeve stem.

JUDAS.

Dat 's Ruben. Och! hij komt, en drie paar broêrs met hem.
Wat raad? Nu vrees ik 't al, ook zelfs ons stomme kudden.

SIMEON.

Het schijnt, hij heeft berouw, en komt zijn krop uitschudden.

RUBEN, SIMEON, JUDAS.

RUBEN.

Och, broeders! spreekt toch: leeft het kind, of is het heen?
Ten minsten toont mij 't lijk, opdat ik 't nog beween,
En weenende verzacht het snerpen van den rouwe.
Gunt Ruben dezen troost, dat hij het kind aanschouwe,
't Zij levendig of dood. De dood versmoor' den haat,
Het lijk blijve onbenijd. Of, heeft die spruit den smaad
Des doods nog niet bezuurd, waar is zij dan gevaren?
Ontziet men mij dit stuk, zoo 't leît, nog t' openbaren?
Och, broeders! spreekt recht uit, en helpt mij uit den dut.
Och! zegt, waar Jozef bleef.

SIMEON.

Hij droomt vast in den put.

RUBEN.

'k Heb overal gezocht, maar nergens hem gevonden.

SIMEON.

Hebt gij uw handen zelf dan aan den knecht geschonden?

RUBEN.

'k Vernam den jongen niet, in dien vervloekten kuil.

SIMEON.

Zijt gij daarin gedaald?

RUBEN.

Gij ziet, ik ben nog vuil.

SIMEON.

Zoo legt gij toe, om al den handel te bederven.

RUBEN.

'k Verhoopte 't kind nog eens te troosten vóór zijn sterven.

SIMEON.

Zeg liever heimelijk te redden in den nood.

RUBEN.

Och! toont mij Jozef toch, 't zij levendig of dood!

SIMEON.

Verrader van uw broêrs! dat zou u 't leven gelden.

RUBEN.

Het gelde ook wat het wil, men moet mij Jozef melden.

SIMEON.

Al wie van Jozef rept, zal Jozefs gangen gaan.

RUBEN.

Het ga zoo 't wil; dit komt op d' eerstgeboren aan.

SIMEON.

Gij hebt zijn dood bestemd; waartoe dit ijdel kermen?

RUBEN.

Ik stemde tot den put, om 't leven te beschermen.

SIMEON.

Beschermer van uw broêr! nu schijnt gij bijster vroom.

RUBEN.

Och, broeders! spreekt recht uit, en helpt mij uit den droom.

JUDAS.

Nu, Ruben! zijt gerust; ik zweer, hij is in 't leven.

RUBEN.

Leeft Jozef? God zij lof! waar is dan 't kind gebleven?

JUDAS.

Getroost u, dat hij leev'; met eens genoeg gezeîd.

RUBEN.

Zal ik mij troosten, geef mij kort en klaar bescheid.

JUDAS.

'k Verkocht hem Ismaël, om twintig zilverlingen.

RUBEN.

O bloedgeld, zoo vervloekt als handen ooit ontvingen!

Rampzalige! wat vloek heeft u zoo veer gebracht?
Uw vromen broêr voor slaaf erfvijanden verkocht
En wilden, die om roof een roovers oorlog voeren?
Maar 'k zei best tammen; want zij vangen en beloeren
Uitheemschen; wij ons bloed en huisgenoot en maag;
Opdat heel Syriën en iedereen gewaag'
Van zulk een koopmanschap, indien 't komc uit te breken.
De wijde wereld, die zoo loflijk weet te spreken
Van onzer vaderen godvruchtigheid, wil haast
Dit gruwlijk schellemstuk der zonen al verbaasd
Vervloeken, als de druk des jongens hart doorsnijde;
Wanneer hij Hebron laat aan zijne slinke zijde,
In 't reizen langs die droeve en harde slaafsche baan,
En koom zijn aangezicht naar vaders huis te slaan.
Och, Ruben! vlie, en koom niet onder vaders oogen,
Dat gij zijn tranen ziet; maar niemand zal ze droogen,
Als d' afgeleefde en dorre en aangevochte man,
Die tijding hoorende, van druk niet schreyen kan.
Och! vaders vloek wil mij eerst springen voor de scheenen.
Zal hij ons wreedheid of zijn slavernij bestenen,
Of alle beide, en welk van beî dan allereerst?
Wie naakt hem allerdichtst? Wie houdt zich allervecrst?
Och, Judas! kon ik u een broedermoord betrouwen?
Waar zal ik heen? O wrok! wat kwaad hebt gij gebrouwen!

SIMEON.

Heeft Judas in uw oog zoo grootelijks misdaan?
Gij zelf hebt tot dien put om beters wil geraân,
En hij tot dezen koop. Het wulpsche bloed moet leeren:
Die t' huis niet harden kan, geboorzaam' vreemde heeren.

RUBEN.

Och, Rachels zoon! o, vrucht van dat godvruchtig bed!
Eens in den put gedaald, en eens op prijs gezet,
Op eenen zelven dag, van zoo veel broeders zamen;
Waar berg ik 't hoofd van schaamte? Ik moet mij eeuwig
SIMEON. (schamen.
Ja, schaam u, om uw moêr, als 't uitvalt zoo bekaaid,
Als gij zoo schaamteloos op vaders akker zaait,
En ploegt, en eerloos mengt het kroost van zoon en vader.

JUDAS.

Ik bid u, houdt gemak; dit dient vooral niet nader.

SIMEON.

Een eerlijk gezel! hij wordt van schaamte rood,
Met zijn godvruchtig bedde, en in zijn Bilha's schoot.

RUBEN.

Kan Dan en Napthali dat lasteren verdragen?

JUDAS.

Mijn broeders! houdt gemak; hier wil[1] al 't land af wagen.
Hoe stil ik dit gevecht? Om Gods wil! zwijgt toch stil.

SIMEON.

Die 't al wil zeggen, hoort dat hij niet hooren wil.

JUDAS.

Dit veldkrakeel zou licht 't verborgen stuk ontdekken.

RUBEN.

Ik tij naar d' Arabiêrs, die in de naaste vlekken
Zich neêrslaan; mogelijk verlos ik Jozef weêr.

SIMEON.

Bloedschender! hou uw rust of andersins, ik zweer...

RUBEN.

Waar ben ik, onder broêrs, of broedermoordenaren?

JUDAS.

Ik bidde u, Ruben! rust, en laat dit schelden varen.

RUBEN.

Ik heb mijn broêr beloofd te troosten; laat mij gaan.

JUDAS.

Hij riep u bij uw naam, en zag vast steêwaart aan.

RUBEN.

O Jozef! zaagt gij nog naar Ruben, om t' ontvlieden?

JUDAS.

Ik kon niet denken, wat dat roepen woû bedieden.

RUBEN.

Hij bouwde te vergeefs op Rubens looze trouw.

JUDAS.

Mijn waarde broeder! rust, en matig uwen rouw,
En schik u naar den tijd; gij ziet, hoe 't staat geschoren.
Ik geef den moed, zoo lang hij leeft, nog niet verloren.
De jonge slijte een wijl zijn jeugd in slavernij;
Een slaaf raakt licht, door 't een of 't ander middel, vrij,
Indien hij 't juk ontloope, en eens te lande uitrake,
Of treffe een goede luim, dat hem de meester slake;
En menig slaaf, gezet in heerelijk bewind,
Verdoofde zelf 't geluk van 't welgeboren kind.
Wie weet, waar Jozefs heil en welvaart zij gelegen?
Het hangt veel aan 't geluk; dies zet u hier niet tegen,
Noch wik het niet te zwaar, dat beter kan beslaan.
Het rad draait wonderlijk; maar Levi komt hier aan.

LEVI, RUBEN, JUDAS.

LEVI.

Ik heb een bok geslacht, om 't stuk een verf[1] te geven.
Nu met dit laauwe bloed dien rok met kunst bewreven,
En hier en daar besprengd, en dan door 't stof gesleurd,
En met de hand en taad gereten en gescheurd;
Gelijk of eenig wild den jongen had verbeten.

RUBEN.

Wat zie ik, Jozefs rok?

LEVI.

Nu niet te luid gekreten.

RUBEN.

Och, Levi! gun mij, dat ik mijn verlangen blusch,
Dien lieven rok omhelze, en nog voor 't leste kus;
Nadien mij Jozefs mond noch aanschijn mag gebeuren.

JUDAS.

Nu, broeder! geef hem 't kleed, en vrij zijn zat[2] van treuren.

RUBEN.

O pluim, waarin het duifken stak,
'tWelk wreede haviken vervoerden,
Terwijl het mij aan hart ontbrak,
En haat en nijd hun aas beloerden.
O rok, o vaderlijk geschenk!
U zal ik nacht en dag omarmen,
Als 't hart in droeve tranen drenk',
U zal ik in mijn bed verwarmen.
'k Zal, afgezucht door al 't geklag,
Met u al mijmerende spreken,
Gelijk of Jozef bij mij lag;
En t' elkens, als mijn oogen leken,
Zal ik haar wisschen met uw wol.
O wol! o vacht, die 't lam bedekte,
Hetwelk ik blaten hoorde in 't hol,
Dat zijne onnoozle tranen lekte,
Dat op zijn blaten antwoord gaf,
Toen God en alle harders zwegen!
Och, Ruben! gij verdient een straf,
Die 't grootste schelmstuk op kan wegen.
't Onschuldig kind hebt gij verdaan,
En in dien jammerpoel gestoten.
Dien ouden man gingt gij verraân,
En van zijn beste pand ontbloten.
O heilig, o onschuldig bloed!
Men rekke en pijnige al mijn leden,
Geen slag van sterven zij te wreed
Voor mij, een ondier zonder reden!
Och, vader! Ruben is dat wild,
Van 'twelk uw Jozef werd verslonden;
Hij heeft uw hartebloed gespild!
Uw eigen zonen zijn de honden,
Die 't hart, in 't wilde, woeste veld,

[1] zal — van.

[1] Anders glimp. — [2] genoegen, volle genot.

Vervolgden, met hun bitsche bekken.
Geloof niet, wat men u vertelt,
Hoe wij 't verbloemen of bedekken;
Onnoozel kleed, onnoosle rok!
Och, wat al jammers broedt een wrok!

LEVI.

Geef hier dat kleed! ik zal 't bekladden, stukswijs boorden.
Besprengkelen met kunst.

JUDAS.

Nu, geef het zonder woorden.

LEVI.

Dit bloed verstrekk' schoon rood, mijn vinger een penseel;
Zoo tart ik zelf natuur en 't geestigste panneel.
Hier moet ik 't sprengkelen, daar dik, daar dunner smetten;
Hier scheuren, slepen; daar mijn scherpe tand u zetten;
Zoo slingeren door 't slijk, en trappen 't met den voet;
Zoo 't zand vermengelen en slijk dooreen en 't bloed;
Wien zou men met dien rok aldus in slaap niet wiegen?

RUBEN.

Eerst broedermoorden, dan den vader nog bedriegen;
Welk een afgrijslijkheid! Ontzien wij schand' noch straf?
Och! eerst onschuldig kleed, nu lijkkleed, over graf
En lijk des ouden mans! gij wordt nu mede schuldig,
Ja, schuldiger dan wij.

JUDAS.

Nu, broeder! zijt geduldig.

LEVI.

Indien gij zwijgt, als wij, men kan niet kwaads vermoên.

RUBEN.

Wat al blanketsel heeft een schelmstuk van doen!
Men hoeft veel logens, om een logen te bewimplen.
Bedriegers! gaat, bedriegt de harsclooze simplen[1]
En kleene kinders, maar geen man, die harsens heeft;
't Verraadt ons, al wat leeft en al wat niet en leeft:
De putgalm baauwt ons na, de bergen krijgen tongen,
De nesten ooren; hoort, hoe piepen oude' en jongen!
Het veld heeft oogen, het geboomte slaat dit gâ.

LEVI.

Gij zorgt en vreest te vroeg.

RUBEN.

Te vroeg niet, maar te spâ;
Men paait zoo licht geen man, die pit heeft achter d' ooren.
Dat moogt gij zien, wanneer men 't schelmstuk na zal spo-
De broeders, hoofd voor hoofd, bijzonder ondervraag', (ren,
Op uw gebaren lett', hoe zich een ieder draag';
Doorsnuffle plaats en tijd, bespiede of wij verschelen.
Het moorden is geen kunst, maar kunst een moord te he-
Uit eenen mond gelijk te stemmen overeen. (len,
Ook kan men bokkenbloed van 's menschen onderscheên,
Door reuk, of kleur, of smaak, en wat wij nu niet droomen,
Of ook het kind de rok van iemand zij ontnomen,
Of eenig wild omtrent die wildernissen waart.
Ik raas van ongeduld.

LEVI.

Het kleed is nu geklaard[2].
Koom, Judas! lang mij 't geld.

RUBEN.

O schrikkelijke dingen!

LEVI.

Ik tel er twintig, dat 's voor elk twee zilverlingen;
Daar, broeders! elk een paar.

RUBEN.

Wat zie ik met geduld?

LEVI.

Nu, Ruben! neem uw deel; het zilver heeft geen schuld.

JUDAS.

Nu, Ruben! neem uw geld.

RUBEN.

Zou ik mijn handen schenden
Aan dat vervloekte geld?

LEVI.

Hoe zal dit spel nog enden?
Houd vast, aanvaard uw deel; wij deelen in 't gelijk.

RUBEN.

O bloedgeld! het zij veer, dat ik nog winning strijk'
Uit broederlijk verlies; geen geld zal mij bevlekken.

LEVI.

Zie toe, en wacht u wel 't verborgen stuk t' ontdekken,
Met dees betenterdheid; gij zijt er mede aan vast;
Dies draag, als billijk is, met ons gelijken last.

RUBEN.

Hij drage alleen dien last, die raad gaf tot verkoopen.

LEVI.

Gij doemde hem ten put; hebt gij u niet verloopen?

RUBEN.

Helaas! om beters wil.

LEVI.

't Zij put, 't zij koop, tast aan!
Wij zijn al even schoon; elk heeft zijn best gedaan.

RUBEN.

Mijn handen sidderen; waar toe worde ik gedrongen?
Och! moordgeld, och! gij maakt mij schuldig aan dien jon-
Mijn' broêr. (gen,

LEVI.

Een halven broêr, en slechts van vaders zij.
Gebroeders! zet u hier, op eene lange rij,
En reikt mij elk uw hand, dat niemands mond zal roeren
Noch reppen van dit werk, maar helpen 't voort volvoeren;
Op halsstraf, wie zich hier een stip te buiten ga,
Zoo onderwerp ik mij der broedren ongenâ.
Nu langt mij elk de hand.

JUDAS.

Nu, Ruben! zonder suffen,
Tast toe.

LEVI.

Lang hier de hand!

RUBEN.

Hoe laat ik mij verbluffen!

LEVI.

Zoo krijgt de handel klem. Voor 't uiterste besluit[1],
Met macht naar Mambre toe, een knaap en 't kleed vooruit,
Wij achter aan. De knaap mag 't gens vader zeggen:
„Wij vonden dezen rok, geslingerd in de heggen,
Op 't wilde, woeste veld, zoo bloedig en beslijkt;
Is 't Jozefs rok, of niet? Bezie, wat dit gelijkt!"
Dat zien zal hem terstond van hart en zin berooven,
En 's droomers liefde doen het ongeluk gelooven.
Houdt gij u in 't begin zoo koel, zoo droog als ik,
Dan steent[2] en trapt den vloer, tot dat men hem verkwikk'.
Ik weet den ouden knecht, van d' eerste vrees verrezen,
Ook grootvaâr en 't gezin zoo geestig te belezen,
Dat elk haast roepen zal, verwonderd in zijn geest:
„Hoe stil is 't huis, al[3] was er Jozef nooit geweest!"
Nu, Ruben! zijt gerust; ik wil vrijpostig[4] voorgaan.
Was 't anders, Jozef zou met uw geboortrecht doorgaan.
Komt, volgt mij al gelijk, en spreekt uit eenen mond!
Dat geldt naar Hebron toe.

RUBEN.

Gaat voor, ik volg terstond.

RUBEN.

Mijn God! ik schrik. Och! wat een huis wil ginderleggen,
Wanneer die logenbô den vader aan koom' zeggen,
Hoe 't kleed gevonden zij op 't veld, en toon' hem dat,
Gescheurd, gesleurd, gesleept, van stof en bloed beklad.
Met wat voor ooren zal hij 't hooren? Hoe zich houwen?
Met wat voor oogen 's kinds bebloeden rok aanschouwen?

---

[1] onnoozelen. — [2] in orde, gereed.

[1] Ten slotte van 't geval. — [2] zucht. — [3] Thans als. — [4] vrijmoedig.

Mij dunkt, ik zie, met wat een jammerlijk gestalt
Hij d' armen smijt van een, en achterover valt
Met zijnen blooten kop, al 't aangezicht geschapen
Natuurlijk als een lijk; de maagden, kinders, knapen,
Ons vrouwen, moeders, en 't geheele huisgezin
Toeschieten op 't misbaar; den kleinen Benjamin,
Aan zijne voeten staande, op 't schreyen van de moeders,
Beschreyen onbewust 't verlies zijns trouwen broeders.
Ja, schrei vrij, arrem kind! want gij verliest wel 't meest.
Hij riep op 't lest om u, met een benaegsten geest.
Zijn blinde grootvaêr komt al bevende, op dat schreyen,
De huisdeure uit, en laat zich onder d' oksels leyen,
Met kommerlijken gang; o stijve, stramme stok!
O blindeman! bedank uw blindheid; want de rok
Des allerzoetsten neefs[1] kan u geen droefheid baren,
Maar houde hand van 't kleed. O, schors van honderd jaren
En zeventig min drie! waart gij zoo doof, als blind,
Of slecht[2] van onderdom, als 't jongst geboren kind,
Zoo zoudt gij tandeloos dat leed niet moeten kaauwen.
Mijn broêrs! niet meer mijn broêrs, hoe zie ik zonder flaauDen vader zwijmen? Hoe kan Ruben 's harten grond (wen
Bedekken, dat er niet een woord berste uit zijn mond?
Wij moorders staan bedrucht, waar vader zij gebleven,
En Levi drukt mijn hand; „zwijg stil, of 't geldt uw leven!"
Zoo blaast hij mij in 't oor; was ik een zoutpilaar,
Zoo stom, gelijk moei Loths, zoo liept gij geen gevaar,
Dat Ruben 't melden zou, met wenken of met woorden.
Gij, broederslagers! dwingt mij meê tot vadermoorden.
Zoo morre ik binnens monds, half dood van schrik en
schroomt',
En word terwijl gewaar, hoe vader weêr bekoomt
Als uit een naren droom; hoe op die dorre wangen
Van wederzijde een traan blijft aan de rimpels hangen.
Hij scheurt in 't end zijn kleed, zijn borst, zijn baard,
zijn haar,
Als een krankzinnig mensch, en huilt met groot misbaar:
„Dit 's Jozefs eigen rok! het wild heeft hem verbeten,
Een ongenadig dier mijn troost, mijn hart gegeten!
Och, vrouwen! laat mij gaan. Och, kinders! laat mij los,
Gaat, roept een winterbeer en tijger uit het bosch,
Dat zij den vader ook, gelijk den zoon, verslinden!
Weg, troost van kinderen, van vrouwen, magen, vrinden!
Mijn zoon! wat tijger draagt u in zijn ingewand?
Op, vader! zoek uw kind; begraaf het met uw hand.
Gij vindt misschien in 't woud, in woeste wildernissen,
Een lid, zoo zult gij niet den heelen Jozef missen.
Ja, vond ik voet of hand, of hoofd, of been, of iet,
Tot troost in mijnen rouw! nu heb ik anders niet
Dan 't kleed, met bloed besprengd. Ik kus die roode smette,
Dees reten van den rok, daar 't wild den tand in zette.
Och, had een heete koorts dat jeugdig vier gebluscht
In d' oogen! ik die[3] zelf geloken en gekust,
En 't stervende aangezicht met tranen overgoten,
En na den doodsnik nog dien bleeken mond gesloten,
't Had mij aan troost, noch u aan uitvaart niet gefaald;
'k Zou denken: 't kind heeft zijn natuurschuld vroeg betaald.
Of zoo gij sneuvlen most, nog liefst door menschen handen,
Dan op het eenzaam veld, door leeuws- of luiperts-tanden;
Want 's menschen hart altijd tot zijns gelijken trekt.
Uw vijand had nog 't lijk met aarde wat bedekt,
Of iemand, langs den weg, den doode noch begraven,
En 't lekker aas misgund de kraayen en de raven.
O ramp! voltooit gij zoo in 't end 't rampzalig jaar,
Hetwelk mijn Rachel leî van 't kraambedde op de baar,
Mijn bed schoffeeren zag, van mijnen oudstgeboren;
Mijn dochterken verkracht; mijn zonen, dol van tooren
En wraak, dien moord begaan, aan Hemor en zijn stad;
En al 't Hebreeuwsch geslacht verlasterd en beklad,
Met merkelijk gevaar van goed, en bloed, en leven.

[1]kleinzoons. – [2]onnoozel. – [3]Nam. die oogen.

Waar laat ik mij van rouw? Waar wordt mijn geest gedre-
O, honderd zeven jaar! wat stapelt gij op een? (ven?
'k Heb in mijn jeugd verdriet en dienstbaarheid geleên;
Mijn broeders wrok bezuurd, veel jaren moeten zwerven;
Maar 't leste valt mij 't zwaarste. Ik ga met Jozef sterven.
Gaat, kinders! graaft een graf; mijn beenen worden stijf!"
Zoo dankt mij, dat hij kermt, en gordt een zak om 't lijf,
En jammert, nacht en dag; het zij de zon in 't Oosten
Verrijze, of dale in 't West: geen mensch kan vader troosten.
Och, d' ouders telen 't kind, en maken 't groot met smart;
Het kleene treedt op 't kleed, de groote treên op 't hart! –

JOZEF IN EGYPTEN.

TREURSPEL.

Nusquam tuta fides[1].

DEN HEERE

JOAN VECHTERS, OF VICTORIJN,

RECHTSGELEERDE.

De schouwburgen t' Athenen en Rome zaten van ouds als voor 't hoofd geslagen, en opgetogen van verwonderinge, over Hippolytus[2], die de vleyerijen en aanlokkingen van Fædre, Theseus' gemalin, zijn stiefmoeder, rustig en onbeteuterd afkaatste; en lieten tranen langs hunne kaken biggelen, over den rampzaligen val des onschuldigen jongelings, sneuvelende[3] van den wagen, langs het strand, daar 't zeegedrocht, opgewekt door 's vaders vloek en bede, opborrelende en opbruisende, de paarden aan 't hollen brocht; zeker een deerlijk, onnoozel[4] erbarmenswaardig ongeluk, indien men 't gelooven mag; maar wie dit stuk wat nader inziet, zal lichtelijk bevinden, dat, in 't afslaan der onkuische, d' Amazoner[5] niet zonderlings nochte lofwaardigs uitrechtte, waarom hij den titel van Gekroonde Hippolytus verdiende; eensdeels, overmits de stiefzoon, niet zonder bloedschande, zijn stiefmoeder kon misbruiken; anderdeels, omdat hij uit den aard Misogamos en Misogunês (een huwelijkshater, ja, vrouwenhater) was; gelijk Venus bij den poëet[6] zeit:

Hij schelt mij d' allersnoodste smet
Van alle de Godinnen,
En schuwt, vervaard voor 't minnen,
Het huwelijk en 't bruiloftsbed;

en hij zelf:

'k Vervloek verwensch en vlucht ze al t' zamen,
't Zij reên, natuur, of razernij;
Ik haat met lust haar vleyerij.

Anders is 't met mijn godvruchtigen en allerkuischten Jozef gelegen, die, van God en natuur niet misdeeld, na het uitharden van dien schrikkelijken storm der bekoringen, in de bloem en hitte zijner jaren, na zijn onverdiende tweejarige gevangenis, op den troon van cere geraakt, in huwelijk trad met Asnath[7], des aartspriesters dochter, waarbij hij Manasse en Efraïm winnende, wel dede blijken, dat hij stok nochte blok was, gelijk Xenokraat, de Filosoof, van wien d' overgoelijke[8] en dartele Fryne (die Venus' kerk[9] beschonk, uit heur lijfrent, met een antaarbeeld en Venus van louter goud) gingk uitroepen, dat ze al den nacht bij een koud en zielloos stokbeeld gelegen hadde; na-

[1]D. i. Nergens vaste trouw. — [2]Verg. boven, blz. 252 en vv. — [3]dood-vallende. — [4]onvoorzien. — [5]Hippolytus, als zoon eener Amazone. — [6]Den Griekschen beide en Latijnschen (Euripides en Seneca). — [7]Anders Assenede. — [8]schoone. — [9]Voor tempel.

dat ze bij hem ondergekropen, 's morgens ongekust en ongerept, van zijn bevroze zijde opstond; want zij besloot, het moest een God of steen wezen, die geenen trek tot joffers gevoelde, daar zoo schoon een gelegentheid hem tergde om zijne menschelijkheid te betoonen. Het beliefde den heiligen Geest, onzen degelijken Jozef, als een zuiveren spiegel van onverzettelijke kuischheid, op te hangen, in de slaapkamer der jongelingen, die, van moeders lichaam aan, met schoonheid en bevalligheid overgoten, menigmaal in de lente van hun leven, door den tooverzang dezer Meerminnen, schipbreuk lijden, naar gelegentheid van landen en plaatsen, maar meest in der koningen hoven; daar godvruchtigheid, kuischheid, temlust, zedigheid, en matigheid, wildbraad, en dikwijls kwalijk te vinden, d' ongebondenheid, volglust en reukeloosheid wellekom zijn:

Wat al gevaar en zorg is aan de schoonheid vast!
Een lichaam, overlaân van schoonheid, strekt een last
Ondraaglijk voor de ziel, die onder 't pak gaat steunen,
En hoeft een sterken staf van deugd, om op te leunen[1],
Indien zij 't ongeschend, en zonder ongeval,
Langs 't glibberige pad des leevens torschen zal:
Want schoonheid strekt een wit van elks bekoorlijkheden:
Een ieder vlamt er op; men vleit haar met gebeden,
Bezit van eere en staat, genot van weelde en vreugd.
De schoonheid, die dan treedt in 't bloeyendst van haar
Is reukeloos en teêr, en laat zich licht verleyen (jeugd,
Van 't lokaas, daar bedrog haar loos meê weet te vleyen;
Verkiest het schijnbre goed, met eenen dommen zin,
En slaat, al wulpsch en blind, den ruimen doolweg in,
Wiens ingang lieflijk schijnt in 't eerst, maar in het ende
Hoe langer enger wordt, met doornen van elende
En zwaricheên begroeid, wanneer men, met beklag
En tranen voortgesleurd, niet weêr terugge mag.

De bijbelsche en wereldsche historiën waarschuwen de jonkheid, als met vierbakens, door d' ongelukken en rampen, waarin zij vervielen, die de wulpsche lusten den vollen toom gaven. En of men van Herkules versiert[2], dat deugd en wellust hem tot ongelijke wegen noodigden, nochtans strekte hij zelf, dikwijls in wellust verzopen, en eindelijk daardoor deerlijk om hals geraakt, een onstichtelijk voorbeeld voor anderen, die dien verliefden vrouwenheld als een heilig op 't altaar zagen staan. Ook kunnen min tot stichtinge dienen de sture en zure Melanion, die, in wildernissen en woestijnen, het schuwe wild op de hielen zittende, van alle vrouwenaanzichten, als van gruwelijke grijnzen en ondieren, al bevende en doodsch van schrik, voortliep; ook sommige Heidenen, die, de weelde van hun natuur met vergiftige dranken uitblusschende, of met steene messen besnoeyende, al schaamrood moeten aanzien, dat dees Hebreeuwsche profeet en held, in 't worstelperk en de loopbaan der kuischheid, met den prijs strijken ga; nadien zij lieden door uiterlijke middelen, dees alleen uit kracht van zijn geloof en godvruchtigheid, vrijwillig midden in een koninklijk hof, midden onder een ledig, lekker- en jofferachtig volk (dat in de rozen en violetten der vleyende wellusten tuimelde) de zoet prikkelende lusten temde, niet gelijk een opgevoede bij Pittheus, of in Pythagorische, maar in de volmaakte leeringen en schole des alderheiligsten meesters, van wien hij, zooveel eeuwen te voren, door zijnen onbesproken wandel, vernederinge en verheffinge, een schets en schaduwe verstrekte. Stichtelijker zal dan mijn onversierde[3] Hippolytus, op 't gewijde tooneel tredende, uwe E. en anderen laten oordeelen, of mijn tooneelijver hem naar 't leven uitbeeldt; en of zijn schoone ziel, een schoonen lichame, oogen, en aanschijn uitstralende, en mijne tooneelbeelden eenen luister bijzettende, zoo de gunst der aanschouweren verdient, dat men dan van hem mag zeggen:

Tutatur favor Euryalum, lacrymaeque decorae,
Gratior et pulchro veniens e corpore virtus.[1]

De tranen op de wangen,
De deugd, aanvalliger en kuisch,
In 't overschoone lichaam thuis,
Aan Jozef hier den loopprijs langen.

Mijn Jozef verblijdt zich en lacht alreê, omdat hij valt in uwe handen, die hem zoo groot eene gunst toedroegt, gelijk bleek in 't vertalen van Sofompaneas[2]; toen uwe boekkamer, gelijk voorhene en sedert menigmaal, ons voor een Parnas diende; want uwe bezigheid, t'elkens het[3] heur beroep toelaat, gaarne met de Zanggodinnen uitspannende, zelf Apollo verzen offert, of gedienstig een slagveêr strekt aan de wieken der zwanen, die, grijze en afgezonge vogels van verre nastrevende, den hemel ter eere zingen; waarvan eeuwig getuigenis zal geven, die eeuwig wenscht te blijven

Uwe. E. dienstwillige dienaar,

JOOST VAN DEN VONDEL.

T' Amsterdam, 1640, den 23en van Wijnmaand.

INHOUD.

Jozef, van Madianners en Ismaëllers in Egypten gevoerd, en verkocht aan Potifar, koningk Faro's kamerlingk en hofmeester, wordt door zijns heeren gunst vrij gemaakt, in kunsten en wetenschappen opgetrokken[4], en ten leste gezet in 't opperste bewind van 't huis, door God merkelijk gezegend onder 't opzicht dezes jongelings; wiens wijsheid en deugd in een schoon en welgeschapen lichaam uitmuntende, de hofmeestres zoo verlekkerden, dat ze menigmaal die godvruchtige en allerkuischste ziel tot onkuischheid zocht te bekoren; maar t'elkens, zoo standvastelijk als godvruchtelijk afgeslagen zijnde, de gelegentheid bespiedende, op zekeren feestdag, op hare schandelijke begeerte drong en aanhiel, ja, hem bij zijn kleed greep; waarover hij ten huize uitvliedende, het kleed ten beste gaf aan haar, die, al 't huisgezin te zamen roepende, den Hebreeuw geweld en schennis te last leî, 'twelk bij haren gemaal zulks geloofd werd, dat hij den beschuldigden in 's konings gevangenisse smeet.

Het treurspel begint en eindigt met den dag. Potifars huis is het tooneel. De rei van Engelen spreekt de voorrede.

PERSONAGIËN.

REI VAN ENGELEN.
JOZEF.
VOÈSTER.
STAATJOFFERS.
JEMPSAR.
POTIFAR.

Jozef in Egypten.

EERSTE BEDRIJF.

REI VAN ENGELEN.

Daar schijnt de zon op 't hof en zijn vergulde tinnen,
En wekt heel Memfis op, en schiet heur stralen binnen
Dit hoffelijke huis, en alle zalen van
Den grooten Potifar, dien koninklijken[5] man;

[1]Anders leunen. – [2]verdicht. – [3]onverdichte; waarmeê 't zeker de latere Bijbelstudie minder eens is.

[1]Æn. V. v. 431. — [2]Zie boven, bladz. 308. — [3]Versta: als het. — [4]opgeleid. — [5]Min gelukkig voor in dienst van den koning.

Wien Jozef, Jacobs zoon, als een gewenschte zegen,
Wel eer lijfeigen werd; toen hij van verre wegen,
In Kanaän van zijn gebroederen verkocht
Aan Arabiers, en over Nijl te merkt gebrocht,
En weder opgeveild, te hoof in dienst geraakte,
Bij Faro's ambtenaar, die hem goedwillig slaakte,
En zette dien Hebreeuw, geleerd, van elk bezind[1],
En zijnen meester trouw, in top van 't huisbewind.
De heer, door 's dienaars trouw, ontlast van alle zorgen,
Hecht, nacht en dag gerust, den avond aan den morgen;
Maar niet zijn gemalin, Vrouw Jempsar, die, ontroerd
In haren geilen geest, zoo schendig wordt vervoerd,
Om, buiten spoor van eere en van betaamlijkheden,
Het vier van deze pest (die ziel en lijf en leden
Zoo doodelijk besmet) te koelen met een kus
Van Jozefs schoone mond en kuische lippen; dus
Verslingerd op zijn jeugd en deugd, en zuivre zeden,
Heeft zij nu, dag op dag, den jongeling bestreden;
Die nooit op haar geboôn noch lokaas acht woû slaan,
En nu den jongsten storm groothartig uit moet staan.
Het huis van Potifar wil een tooneel verstrekken
Van 's helds godvruchtigheid, die wij om strijd bedekken
Met deze vleugelen, waar meê wij zijn gedaald
Op d' aarde, uit 't eeuwig licht, dat van Gods aanschijn
In Jozefs aangezicht, en elk ontvonkende oogen, (straalt
Waar uit dees hofmeestres haar koortsen heeft gezogen.
Heel Memfis recht van daag een Afgods-staatsie aan,
En al de stad reed toe[2] op 't prachtigste uit te gaan;
Maar Jozef (binnen's huis, gezind Gods troon te nadren,
En zich vast kleedende) reedt toe[2], den troost der vadren,
Den eenen waren God te groeten met gebeên,
En biddende met hem als in gesprek te treên;
Uit god-lelijke zorg voor geen onnutte droomen,
En 'tgeen hem in den slaap te nacht is voorgekomen:
Opdat hij het gemoed met zulk een voedsel stijv',
't Welk aan het lichaam niet, maar aan den geest beklijv':
Want eene ziel, tot God en 't goddelijk gedreven,
Behoeft, als 't lichaam, spijs en voedsel om te leven;
Om, onder 't juk van 't vleesch, hetwelk den geest vermast,
Niet eens te struikelen, maar boven haren last
Te streven naar om hoog, naar 't eenig wit der vromen,
Van waar alleen de ziel beginsel heeft genomen;
Dies zij, in 't slijk gespat van 's levens oorsprongk af,
Vast woelt, en hijgt naar hem, die 't al zijn wezen gaf.
Maar ziet dien jongeling daar uit zijn kamer stappen:
Hoe zweemt hij naar de deugd en al haar eigenschappen!
Nu luistert, wat die wijze en heldre mond ons zeît,
En hoe voorzichtig 't hart zich tot den strijd bereidt.

JOZEF.

Zijt wellekom, herboren stralen!
Die schemering en duisternis
Het hoofd beschaamd doet onderhalen;
Vertoont ons al wat zichtbaar is,
Paleizen, naalden, lanen, stroomen;
En wekt het al wat adem schept.
O zon, die met uw goude toomen,
Den hemel tot een renbaan hebt,
Van waar gij al des werelds oogen
Bekoort, met dat bekoorlijk licht,
Welks ondergang wij noô gedoogen; –
O alverkwikkende aangezicht!
Wanneer zal uwe fakkel baren
Den dag, dien langgewenschten dag,
Dien ik, geheele twalef jaren,
Verdagvaard[3] heb met mijn geklag?
Den dag, die mijn verdriet koom' slaken,
En vaders vrolijk aanschijn toon';
Mij kussen doe der broedren kaken,
Ook Benjamins onnoozle[1] koon,
En och! den grond van mijn geboorte,
En zet mij op mijn grootvaârs erf.
Vernoegd voor Mambre en Hebrons poorte,
Eer d' oude man van hartzeer sterf!
Terwijl ik hier worde aangevochten
Van Jempsar, 't heete en dartle dier,
't Welk, razende van minnetochten,
Niet blusschen kan dat heilloos vier,
't En zij in mijn bederf en schennis.
O blinde, o breidelooze vrouw!
Hoe breng ik uw gemoed tot kennis
Voor dat vergrijp vol naberouw?
Wat zwarigheden of er naken?
Wat of die nare droom beduidt?
't En zij Gods Englen mij bewaken,
'k Raak zonder schipbreuk hier niet uit:
'k Was, docht mij, in een schip getreden,
En stak van land; een storm stak op,
Een kille schrik beving mijn leden,
En gaf de vrolijkheid de schop;
Dan scheen mij d' afgrond te verslinden,
Dan zwichtten wolken voor de mast,
Gerold, geslingerd van de winden,
De kiel raakte op een zandplaat vast:
Daar zat ik eenzaam en verlaten,
En klaagde vast mijn nood de zee;
Maar klacht noch kermen mocht hier baten,
De zee voelt niemands hartewee.
O Hemel! zoo die norsche buyen,
Waarmede ik droomende overvoer,
Al weder strijd en ramp beduyen,
'k Beveel, o Stuurman! U het roer
Van mijn gemoed; Gij kunt mij sturen
Behouden aan een stille kust;
En of gij 't onweêr lang liet duren,
Nog slaap ik in Uw schoot gerust.
Mijn God, mijn toevlucht! uw geboden
Gaan mij ter harte in dit geschil;
U eere ik, maar geen valsche Goden,
Noch os, noch hond, noch krokodil,
Gelijk dees domme Egyptenaren; –
Behoê mijn ziel in deze baren!

VOÊSTER, STAATJOFFERS.

VOÊSTER.

Wie klopt hier aan de kamerdeur?

STAATJOFFERS.

Doe op, de Joffers staan er veur.

VOÊSTER.

Och! raakt aan grendels noch aan sloten,
Ik koom u bij.

STAATJOFFERS.

Hoe, slaapt Mevrouw?

VOÊSTER.

Haar oogen, effen wat beschoten
Van vaak, mij, vol van angst en rouw,
Vast houden wakende en verlegen;
Zij heeft te nacht een koorts gekregen,
En niet een oogenblik gerust.
De brand, in 't bekkeneel[2] gestegen,
Neemt af, maar is nog niet gebluscht.

STAATJOFFERS.

Wij kwamen om het haar te poêren[3],
Te krullen, en met goud te snoeren,
En haar op 't cierelijkst te kleên.

[1]ieder aangenaam. — [2]bereidt zich — [3]gedaagd, geroepen.

[1]onschuldige. — [2]hersenkas. — [3]poeyeren.

VOÊSTER.

Verciert u zelfs, en gaat vrij heen;
Z' is niet gesteld om uit te komen.

STAATJOFFERS.

En of dit kwalijk wierd genomen,
Dat wij, haar latende in dien staat,
Ons durven geven op de straat?

VOÊSTER.

'k Blijf borg, laat mij alleen betijen:
'k Weet u van opspraak te bevrijen,
En ken haar luimen al te wel.

STAATJOFFERS.

Zoo durven wij, op uw bevel,
't Gezicht van deze feest genieten?

VOÊSTER.

Gaat heen, het zal haar niet verdrieten.

STAATJOFFERS.

Och! Isis loone u deze deugd,
O oude voêster! die ons jeugd
Vergunt met andren te vergâren.

VOÊSTER.

'k Bedenk[1] als nog mijn jonge jaren,
Met lust en weelde doorgebracht,
En gun u gaarne dezen tocht.
De rozen blozen om te pluiken;
Wie tijd heeft moet haar tijd gebruiken.
Ik draag de joffren haat noch nijd.
Gaat heen, bezigt uwen tijd;
Daar tranen, lijkzang, en gebeden
Zich mengelen met vrolijkheden.

EEI.

ZANG.

Sluit voor begeerte uw graâg gezicht;
Zij loert, zij loert om in te varen.
Sluit d' oogen, vensters van het licht,
Indien gij wilt uw hert bewaren;
Want zoo begeerte eens binnen sluipt,
Zal zij bederf en jammer baren,
Dat eeuwig smert, en eeuwig druipt.
De dingen zijn niet als zij schijnen:
De worm zit binnen lekker ooft,
En levend' kleur bedekt venijnen;
Hij doolt zeer licht, die licht gelooft.
In paradijzen nestlen slangen,
De slangen hangen boven 't hoofd,
Daar goude en blozende appels hangen;
Dies wacht uw vingers, wacht uw hand,
Noch vat de dood niet met uw tand!

TEGENZANG.

't Godvruchtige geslacht van Seth
Lijdt schipbreuk op korale klippen,
Op een albaste, een streelend bed,
En strandt op 't zachte strand der lippen,
Die vleyen kunnen, als welcer
Haar moeder, die met Adams slippen
Den ganschen aardkloot rukte om veêr.
De voorgangk in 't wellustig Eden
Wordt nagevolgd van tijd tot tijd;
Men schept vermaak in 't overtreden,
D' oprechtigheid versmelt en slijt.
De Hemel, opgewekt door 't sarren
Van zulk een opgehoopten spijt,
Verheft tot boven aan de starren
Een zee, van geen gebergt gestuit; –
Een zee[2] wischt alle vlekken uit.

TOEZANG.

Wat ziet men schoone naakten zwemmen,
En drijven op den wereldvloed[1]!
Al 't water bluscht en temt dien gloed,
Niet machtig om zich zelf te temmen.
Of vrouwelusten veel beloven,
Men ziet hoe dier die lusten staan!
Men ziet de wereld ondergaan;
En komt verbode lust nog boven!

TWEEDE BEDRIJF.

VOÊSTER, JEMPSAR.

VOÊSTER.

Zij slaapt, doch ongerust; 'k wil zachtjes nader treên.
Hier leît het hoofd; zij smijt haar armen staag van een,
En naauwlijks halfgedekt kan 't bed de leden houden.
Best dek ik 't naakte lijf, dat anders mocht verkouden.
Mij dunkt, zij droomt; 'k wil stil bij 't hoofdeind blijven staan.
Hoe raaskalt ze in den slaap; nu laat haar eens begaan!

JEMPSAR.

Al gaf mij het geluk te dragen
Den schepter met den tullebant,
En d' eige kroon die Faro spant;
Al zat ik op des konings wagen,
Gecerd als koningin van 't land;
'k Had tienmaal liever te behagen
Uwe oogen, bruin als diamant,
Dan 's konings oogen, en de zielen,
Die voor deze aardsche Goden knielen,
En hen verheffen hoog in top.
Ik nam de kroon van mijnen kop,
En kroonde uw hoofd met puik van stralen;
Eén kus zou 't altemaal betalen.
't Genot van éénen kus is meer,
Dan al 't genot van staat en eer.

VOÊSTER.

Helaas! voor 't minnend hart is rust noch vreê geschapen;
Want min houdt scherpe wacht, als al de zinnen slapen.

JEMPSAR.

Duur lang, o liefelijke pijn
Van minneschichten, diep geschoten!
Smelt Venus' vier uw hart in 't mijn?
Heeft zij uw hart in 't mijn gegoten,
En beî de harten, eens-geaard[2],
Ononderscheidelijk gepaard?

VOÊSTER.

Genoegelijke droom! kunt gij dees vlammen blusschen,
Ik wil, in Jozefs plaats, haar mond en wangen kussen.

JEMPSAR.

Dat 's artsenij van iemands mond!
Wie kust mijn kwijnend hart gezond?
Verzoet gij zoo dit bitter lijen?
Och, Jozef! duik, mijn morgenstar!
Och, vlucht! daar dreigt u Potifar;
Hij komt ons deze vreugd benijen.
Daar moordt hij u in mijnen schoot! –
Waar heen gevloden voor de dood?
Och, voêster! help, hij moordt, hij woedt, om mij te krijgen.

VOÊSTER.

Wat razernij is dit? Dus uit den bed te stijgen,
En langs de kamer naakt te vliegen in het hemd,
De vlechten om het hoofd, als dol en ongetemd.
Wat razernij is dit?

JEMPSAR.

Helaas! waar zijn mijn zinnen?

[1]herinner mij; zoo lees ik voor bedank, dat geen zin geeft. — [2]Versta: de Sondvloed.

[1]Versta: de Sondvloed. — [2]eensgezind.

VOÊSTER.

Die zijn van huis, Mevrouw!

JEMPSAR.

Och! haal ze weder binnen.

VOÊSTER.

Hoe hijgt ge dus ontsteld? Bedaar wat, en bekoel.
Nu koom, en zet u hier wat neder in dien stoel,
Nadien gij op de koets niet langer kunt geduren.
Koom, schiet den tabbaart aan.

JEMPSAR.

Waar ben ik? In wat muren?

VOÊSTER.

Mevrouw! gij zijt in huis. Hoe ziet ge zoo beroerd[1]?
Hoe hangt dit haar om 't hoofd, zoo wild en ongesnoerd?
Nu koom, laat mij begaan; ik zal 't een luttel schikken.
Wat kwam u over? Kan een droom u zoo verschrikken?
Daar is de spiegel; zie, en spiegel dit gelaat.
Aanschouw eens, hoe die brand van 't hart in d' oogen slaat;
Hoe mager 't aanzicht kwijnt en d' ingevalle kaken;
Hoe Min het schoon misverft, en hoe zijn boog kan raken
Een ongewapend hart. Hoe heel ik dees kwetsuur?
Blusch uit, blusch uit bij tijds dit zorglijk smeulend vuur!
Blusch uit den brand, eer die in 't dak van 't hof koom' stei-

JEMPSAR. (gren!

Zoo lang die jongelingk mij zijnen mond zal weigren,
Ziet Jempsar hulp noch troost voor haar bedroefde kwaal.
Helaas! waar was ik straks? Wat vriendelijke straal
Verscheen mij in den droom, hoe flonkerden die oogen!

VOÊSTER.

Vertel dan uwen droom.

JEMPSAR.

Mij docht, 'k werd opgetogen
Met Jozef, mond aan mond, in Venus' heilgen troon,
In Venus' ledekant, omheind van Minnegoôn;
De schutters deden niets, dan naar ons harten doelen[2],
Wij niets, dan minnebrand en kus met kus te koelen.
O welk een lieven gloed gevoelde ik, schicht op schicht!
Wat lust is dat, die 't brein als uit zijn leger licht?
Laat andre zinnen vrij om weelde en wellust woelen,
Ik noem den grootsten lust: verbeelding van 't gevoelen
Der onderlinge vlam, die door al d' adren rijdt[3].
Maar zulk een zaligheid nut niemand onbenijd,
Want, midden onder 't spel, kwam mijn gemaal gevaren
Met eenen blooten dolk; straks rezen al mijn haren.
Hij bluschte in mijnen schoot dit leschvier van mijn gloed,
Bespattende mijn borst en aanzicht met dat bloed,
Om 't welk mijn bloed dus ziedt en schuimt, en 't hart
moet zuchten.
Dat dreef mij uit den bedde, om lijfsgevaar te ontvluchten,
En dezen tweeden steek, die naar mijn boezem ging.
Och Jozef! Jozef, och! Och, schoone jongeling!

VOÊSTER.

Zwijg stil, het geldt uw hals. Hoe nu dus ongebonden?
Ik heb uw Jofferen alreê van kant gezonden.
Ai, bind, om slaven en gezin, uw tochten in!
Ik schrik voor uwen heer; wat, schaam u voor 't gezin!

JEMPSAR.

Ik pas op eer noch schand, noch op mijn eigen leven.
De min vervoogdt[4] het al.

VOÊSTER.

Waar wordt mijn kind gedreven
Van dolle razernij?

JEMPSAR.

Ai moeder! spreek zoo niet,
Noch scheld geen razernij mijn redelijk verdriet.
Uit rijpe reden wordt mijn hartewee geboren,
Gemeene schoonheid mag gemeen vernuft bekoren,
Dat reukeloos slechts ziet de dingen over 't hoofd,
Of licht bestemt[5], 't geen 't oog al blindeling gelooft;
Maar wie met oordeel mint, zal zich alleen vergapen
Aan eenig puikschoon, tot verwondering[1] geschapen,
Gelijk dit uitheemsch licht, dat leider! al te kuisch
Verguldt gewelf en zaal van ons gezegend huis;
En, dunkt het u, dat ik nog revel zonder reden,
Bezie den jongeling, van boven tot beneden,
Hoe vrouw Natuur aan hem ten kost leîde al haar schat!
Wat wraakt uw oordeel hier? Wat wenscht gij anders, dat
Niet straks tot misstal[2] strekt? Wat rots wordt niet bewogen?
Noch[3] zag een valk in 't hof zoo wakker uit zijn oogen,
Die oogen, daar de min, gezeten op zijn stoel,
Het alles brandt en blaakt, en blijft zelf koud en koel.
Het hooge voorhoofd schijnt een glans van zich te spreyen;
Men ziet het blonde haar zijn lokken aartig zweyen[4].
En zwieren over nek en over schouders heên.
In 't aanzicht gloeit de verf. Wie zag ter wereld leên
Van maaksel zoo volmaakt, zoo net, zoo eevenmatig?
De mond (die 't zeggen dorst) te stemmig, en te statig,
Zou iet vrijpostigers vereischen, 't geen een mensch
Van zulke jaren voegt; zoo had ik al mijn wensch,
Zoo zwom ik in een zee van allerhande volheid.
Ai, moeder! noemt gij nog uw dochters liefde dolheid?
Och, Jozef! Jozef, och! de reden leert het mij,
Dat ik u minnen moet, al schijnt het razernij.

VOÊSTER.

Dit kweekt uw koorts; is 't vreemd, dat gij zoo lang blijft

JEMPSAR. (kwijnen?

Gelijk langs eene beek de bloemen schooner schijnen,
Daar 't water over drijft, zoo schijnt zijn eedle geest
Zijn ziel wel ruim zoo schoon door 't lichaam, schoon van
Waarin met overleg dees kiesche geest kwam dalen, (leest,
En flikkren, eveneens gelijk verdronke stralen,
In mijnen[5], en gelaat, en voeglijkheid, en al
Wat iegelijk behoort en trekt, met zulk een val,
Dat hij zich meester maakt van vrouwen en van heeren,
En waard is, niet een huis, maar rijken te regeeren.
Och, Jozef! Jozef, och! de reden leert het mij,
Dat ik u minnen moet, al schijnt het razernij.

VOÊSTER.

Gij zijt te krachtig en hardnekkig in 't verbeelden.

JEMPSAR.

De Hemel overgoot met overmaat van weelden
Dit huis, gedurende 't voorzichtige beleid
Van dat lieftallig kind. Het weelig veld ontzeît
Ons vruchten noch gewas; de dienaars en de knapen
En slaven spoên hun werk; mijn Heer mag veilig slapen
Op Jozefs wakkerheid; de koning en al 't hof
Onthalen Potifar met ongemeenen lof.
Hier hapert niets, dan dat wij hem vergeefs beminnen,
En hij te kriegel valt en al te stijf van zinnen,
In 't weigren van mijn bede en dagelijksch verzoek.

VOÊSTER.

Zoo keer uw slaaf den nek, met een verdienden vloek!

JEMPSAR.

Och, Jozef! laat mijn vloek veel eer mij zelve treffen,
Dan uw alwaardig hoofd, hetwelk ik wensch te heffen
Tot aan de starren toe; te kransen met een krans,
Gevlochten met mijn haar, met uitgelezen glans.
Wie haat zijn eigen hart, of wordt er op verbolgen?
Wanneer de zonnebloem vergeet de zon te volgen
Met lonken; wanneer haar verdriet, 't geliefde licht
T' aanschouwen, met een zoet en minnelijk gezicht,
Dan zal ik dien Hebreeuw, mijn lief, den nek toekeeren;
Een aangewende min valt lastig te verleeren.

VOÊSTER.

't Valt licht te haten, die onz' gunst en vriendschap haat.
Hij blijft toch even schuw, en vliedt u, waar gij gaat.

---

[1]ontroerd, ontsteld. — [2]mikten. — [3]beeft, trilt; zie vroeger. — [4]staat voor. — [5]beaamt.

[1]Thans bewondering. — [2]misstand. — [3]zelfs niet. — [4]zwaayen. — [5]trekken ('t Fransche mines) zie reeds vroeger.

JEMPSAR.

Te feller wordt mijn vier, door 't weigren aangesteken.

VOÊSTER.

Gelijke liefde kan gelijke liefde kweeken.

JEMPSAR.

Geloof me in 'tgeen ik voel; de liefde in haar bejag,
Is heetst op 't wild, 'twelk zij niet achterhalen mag[1],
En heeft min trek tot iet, dat maklijk wordt gevangen.
Begeerte groeit te meer, door 't vierige verlangen.
De min is haar geen ernst, die om het afslaan suft;
Rechtschape dapperheid wordt niet zoo licht verbluft.

VOÊSTER.

Gij kocht dien knecht voor slaaf; wat lief hebt gij verkoren!

JEMPSAR. (d' ooren:

Zwijg stil, verkleen hem niet; gij moordt mijn ziel door
Wat sterft er menig held, dien 't aan geluk ontbreekt,
Maar niet aan stam noch deugd; al wat in Jozef steekt
Gelijkt niet slaafs, maar heers; dat zweemsel en die gaven
Getuigen, hoe hij nam zijn oorsprong uit de braven;
Doch 't zij zoo 't wil, ik wensch voor zijn slavin te gaan;
Gelukkig waar de vrouw, die onder hem mocht staan!

VOÊSTER.

Het minnende oog vergroot die dingen zonder oordeel,
Acht alle droomen waar, en rekent schade voordeel.
Mevrouw! 't is valsche waan, die uw verstand misleidt;
Verkies een veilig pad, geloof niet wat ze zeît.
Al gaf hij schoon[2] gehoor, zoo leert uw staat u duiken,
Gij moogt den jongeling niet openbaar gebruiken,
Maar steelwijs, en ter sluik, en ergens in een hoek,
En met een hart vol schriks.

JEMPSAR.

Dat is al 'tgeen ik zoek.
Gesloke min smaakt zoetst, in duistre en diepe holen;
Daar leeft men bij den nacht, daar glimmen Venus' kolen
Met levendiger gloed, dan bij den lichten dag.

VOÊSTER.

Zwijg stil, ik hoor mijn heer; mij dunkt, ik hoor gewag.
Daar klopt hij aan de deur; ik beef voor mijn gepeinzen!
Verbijt u toch een poos; wat raad, om dit t' ontveinzen?

POTIFAR, VOÊSTER, JEMPSAR.

POTIFAR.

Doe open, Voêster; hou! wat onrust hoor ik hier?
Hoe vaart Mevrouw?

VOÊSTER.

Een vrouw is een rampzalig dier;
Daar zit zij voor de sponde, en heeft maar pas geslapen.

POTIFAR.

Hoe is het toch? mijn troost! Hoe is 't met u geschapen?

JEMPSAR.

Gelijk gij daaglijks ziet; het lust mij maar van pas[3].

POTIFAR.

Zoo leunt een kwijnend beeld, gebootst[4] van maagdewas,
Op eenen ebben stoel, en laat het hoofd vast hangen.
Is dit die lieve mond? Zijn dit dees zachte wangen,
Die gij mij eerstmaal boodt, met onverzaden lust?
Heeft Potifar zoo vroeg den bloesem afgekust,
En al dat blozend schoon van 't aanschijn afgestreken?
Uw rozen gaan eerst op, voor 't licht, dat door wil breken,
En op den drempel staat, den valen nacht te spijt.
De Goden hoeden het, dat niet een bui van nijd,
Van norsche zwarte nijd, ons koom zoo vroeg berooven
Van zoo veel helderheên, als uwe jeugd belooven
De lusten van uw lief en trouwen bedgenoot,
Die nergens zachter rust, dan in dien warmen schoot.
'k Most, overwonnen door uw zuchten, door uw tranen,
Mij, zeven dagen lang, van dit schoon lichaam spanen[5],
En twijfel waar ik hebbe in mijnen plicht gefaald,
Omdat gij, als voorheen, niet uw gemaal onthaalt,
Ja, schier afkeerig schijnt van hem en van het leven.
Zeg op, waar is u stof tot ongenoecht[1] gegeven?
Wat maakt u wars van 't licht en mijne oprechte min,
Mijn lief? of hapert het aan iemand van 't gezin?
Gij zucht, en antwoordt niet; wie zijn ze? ik zal hen straf-
Ontdek het uwen heer; hij kan er raad in schaffen. (fen.
'k Wil, dat een iegelijk u viere, en eere, en dien',
Dat ze altezamen u, als mij, naar d' oogen zien.
Gij steent, en kropt het in; hoe kan ik dit gedoogen?
Wat hartewee schuilt hier? De tranen staan in d' oogen.
Wat schreit gij? Spreek vrij uit, en meld mij, waar het
De kranke, die haar leed den arts verbergt, verkort (schort.
Zich zelve: maar wie klaagt en meldt, die kan men helpen.
Zeg op! is 't in mijn macht, ik zal dees wonde stelpen.

JEMPSAR.

Vertrouwt gij, dat wij wars van uwe liefde zijn,
Ons liever dan voorheen de dag en zonneschijn,
Die nu verkwikken komt al wat begon te flaauwen?
O smert! O hartewee! wat valt dit hard te kaauwen,
Maar, laas! nog harder te verduwen, voor een vrouw,
Die, teder van gemoed, niet opmag[2] tegens rouw
En onmin! Heilig oog des hemels! die beneden
Op d' aarde met uw straal de minste onzuiverheden
Ontdekt, en altijd zelf zoo rein en zuiver zijt,
Gij ziet en kent mijn grond. O Goden, helpt! hoe snijdt
Dat woord ons in het hart!

POTIFAR.

Nu sus, niet t' ongeduldig.

VOÊSTER.

Mevrouw blijft eenwig dienst en trouw en liefde schuldig
Dengenen, die haar trouw aan zijne trouw verknocht,
En zouder[3] blijk van doen, indien ze meer vermocht;
Maar vrouwen zijn gelijk het weêr der zomerdagen,
En onderhevig meest aan luimen en aan vlagen.
Laat deze droeve bui van onlust overgaan!
De zon getroost zich wel, dat d' afgeschene maan
Verflaauwt, en niet een lid meer schijnt te kunnen reppen;
Terstond verrijst ze, en lacht, en komt weêr luister schep- (pen
Uit hare wedergâ, dien koesterenden straal.
De sluimerende Min is slechts op een verhaal[4],
En om meer voorraad uit, en zal eerlang al t'evens
Opborrelen vol saps, doortintelen vol levens
De leden van u beide, en zetten, met meer blijk
Van gunst en gloed dan ooit, al 't achterstel[5] gelijk.

POTIFAR.

Wat oordeelt d' arts van haar, en van dit langzaam kwijnen?

VOÊSTER.

Zij heeft te groot[6] een moed, en schaamt zich ziek te schij-
Bij artsen of gezin. (nen

POTIFAR.

'k Had hoop, dat zij haar geest
Verkwikken zoude om 't hooge en heerelijke feest,
Hetwelk de Joffers zelfs bekleeden[7] en vereeren.

VOÊSTER.

Misschien help ik Mevrouw vóór middag in de kleêren.

POTIFAR.

Bekoort u 't hoogtijd[8] niet? Het woelt alreê op straat.

JEMPSAR.

Dit feest bekoort mij min dan d' eenzaamheid. Ai! laat
Mij heden in de stilte, en achter af bedaren;
't Wordt beter. 't Gekrioel der uitgelate scharen
Mocht steurnis geven aan de zinnen. Al mijn lust
(Indien er lust is) strekt tot d' afgescheiden rust.

---

[1]kan. – [2]ook. – [3]niet al te best. – [4]gevormd, geboetseerd. — [5]Anders spenen; zie reeds vroeger.

[1]ongenenchte, ongenoegen. — [2]op kan. — [3]zou op. — [4]verademing. — [5]'t achterstallig'. [6]grootsch, traag. — [7]vercieren. — [8]het hooge feest.

VOÊSTER.

Zwaarmoedigheid, van haar gedachten overladen,
Zoekt altijd eenzaamheid, en wandelt doodsche paden.

POTIFAR.

Zwaarmoedigheid wordt zoo door eenzaamheid gevoed.
Gezelschap baart vermaak.

JEMPSAR.

De barning[1] van 't gemoed
Blijft duren, daar het ruischt van strijdige gezinden[2].

POTIFAR.

Vergader zonder strijd.

JEMPSAR.

Waar is die plaats te vinden?

VOÊSTER.

Belieft het u, mijn heer! beveel den huisvoogd[3] vrij,
Dat hij Mevrouw in all's van daag te wille zij,
't Gezin[4] vertrekken doe, en steurnis zoek' te mijden.

JEMPSAR.

O ja, dat waar mijn wensch, dat zou mijn geest verblijden.

POTIFAR.

Het zal geschiên, mijn troost! Daar noodt mij ons karos
Op 't hooge feest; grijp moed!

JEMPSAR.

Mijn hart!

POTIFAR.

Nu laat mij los!
Ik hoop na 't hoogtijd u in betren staat t' ontmoeten;
Laat Jozef midlerwijl mijn schuld gedienstig boeten.

JEMPSAR.

Och, Voêster! vat dit woord; hij zelf geeft ons verlof.

VOÊSTER.

Zwijg stil!

JEMPSAR.

Spreek Jozef aan; nu hebt gij sprekens stof.

VOÊSTER.

Och, zwijg mevrouw! zwijg stil, eer hij u hoor geluid slaan.
'k Zal luistren, wat mijn heer den huisvoogd zeît in 't uit-
De Joffers gaan vast heen; de Joffers nooden hem; (gaan.
Hij weigert haar 't geleî; daar hoor ik Jozefs stem.

POTIFAR. JOZEF.

POTIFAR.

Wel Jozef! gaat gij nu de Joffers niet geleiden
Naar 't vrouwetimmer[5], om het oog te laten weiden
In zulk een schoonen rouw, die lijk en uitvaart ciert
Van Apis[6]? Suft gij thuis nu al de wereld viert?

JOZEF.

Mijn heer! ik kan de tijd wel eenzaam overbrengen;
Hoe verder van dat vier, hoe minder zorg voor zengen.
De Joffers tieren best in 't midden van 't gewoel;
Hij blake om haar, wie wil; mijn aard is stil en koel.

POTIFAR.

Kan zoo een jongling zich van zoo veel zonnen spanen?
Van 't vier, 'twelk schooner speelt door teêre joffretranen,
Dan 't licht door eene wolk, wanneer de regenboog
Gespannen regen spelt, en verft de lucht om hoog.
Dit beurt om vier jaar eens; hoe blijft gij zoo afkeerig
Van feesten?

JOZEF.

Ik was nooit nieuwsgierig noch begeerig
Om d' uitvaart te bezien.

POTIFAR.

De toestel wijst wel aan,
Met wat een heerlijkheid dees staatsy toe zal gaan,
Ja, heerlijker dan ooit in menig jaar te voren.
Wien zou ze heden niet, wien morgen niet, bekoren?
Van daag de ridderschap, en schutterlijke kracht
Met slepende geweer; een dubble rij en pracht
Van Isis priesteren, gedost met harte-vellen;
Dan 't aangebeden lijk, en die dat lijk verzellen;
De koning, en al 't hof; de heeren, en de raad;
De koningin in rouw, haar sleep, en heele staat,
De sluyers om het hoofd, met tranen op de wangen,
De borsten opgekrabt, de lucht met lijkgezangen,
Met priesterlijk geloei[1], tamboer, en fisterklank,
En cymbelgalm gepropt· de spiesen taai en langk,
Bewonden met een myrth, geslingerd heen en weder.
Aldus geleidt men 't lijk, de straten op en neder,
Tot daar het eeuwig wordt de grafnaald toebetrouwd.
Maar morgen, effen als de zon, gehuld met goud,
Het hoofd heffe uit de kim, om 't aardrijk mee te deelen
Dien goddelijken glans, steekt Memfis zijne kelen
Al t'effens op van vreugd, en juicht uit eenen mond:
„Gezegend zij den dag, die Apis weder vond!"
Men haalt dan 't gouden vat uit het Godheilig koffer,
Mengt water, aarde, en geur dooreen, en giet den offer
Op 't voorhoofd van dien God, die gulde horens draagt,
En met een halve maan de maan tart, eer het daagt;
De stad komt naar den Nijl met macht hem tegenloopen,
De kopre poorte springt voor zijn geloei straks open.
Zoo wordt hij op het koor gezet, voor 't hoog altaar.
Hij stond te voren hier vier eenmaal droef en naar,
Uitbeeldende Isis' druk, behangen met zwart linnen.
Men leidt hem 'snachts stil uit, bij daag met staatsie binnen;
Dan offert elk voor 't koor, 't zij ouderdom of jeugd.
Wie heden smelt van rouw, springt morgen op van vreugd.

JOZEF.

Men viere Osir's geboorte- of sterf-dag, of de granen
Van Isis, of gestarnte, of zon, of nieuwe manen,
Of 't zevendaagsche feest des Nijls, of wat men wil;
Men bidd' den Viergod[2] aan, of koe, of krokodil,
Anubis, Ammon, of wat wijders wordt geboden;
Ik volg 't Hebreeuwsch gebruik, en geene uitheemsche Go-
Eert Koptus' Zonnestad[3] en Memfis een getal (den.
En menigte van Goôn; wij eeren overal
Een Godheid met gebeên en zuivere offeranden.

POTIFAR.

't Ontbrak Egypten nooit aan hemelsche verstanden;
Dat weet gij, die, volleerd in wijsheid, kwaamt zoo knap
Te steigren op den troon van alle wetenschap.

JOZEF,

Ontlast mij van dien lof; want heb ik iet bedreven
'tWelk lof verdient, dat zij den Hemel toegeschreven,
En u, die aan uw slaaf niet luttel leît te kost;
Wanneer men heet volleerd, is d' eerste les begost.

POTIFAR.

Men wacht van over zee vernuften, met veel smeekens
Aanhoudende, om te raân, wat onze naaldeteekens,
Gebeelde wetenschap en wijsheid zonder end,
Verbloemde spraak, alleen 't scherpluistrende oor bekend,
En Heiligdommen, al verborgenheên verbloemen.
D' uitheemsche zal dit rijk der wijzen moeder noemen,
En zuigende haar borst godvruchtig voedsel af,
Den godsdienst voeren thuis, die zij den vreemdling gaf.
De vreemden zullen hier ('t en zij d' orakels falen)
Den godsdienst niet alleen, maar ook hun wetten halen;
En d' aardboôm, omgezet naar Memfis' gouden stijl,
Wil zijn verandering dank weten onzen Nijl.

JOZEF.

'k Beken, dees school vermag de wereld te stoffeeren
Met koppen, die natuur op 't spitst[4] hier kennen leeren;
Maar 'k wenschte, dat ze eens klaar uit het natuurboek zag,
Wat wondere oorzaak eerst het licht brocht aan den dag;
Zij zou met ons, Hebreên, straks 't eenig wezen vieren,
In plaats van hemelsch heer, of voglen, visschen, dieren,
Of hoofdstof, of een held, of een die 's volleks gunst
Verdiende, door een vond van vollek-nutte kunst.

---

[1]branding. — [2]hofgezin. — [3]Nam. Jozef. — [4]hofstoet. – [5]tvrouwen vertrek. – [6]Stier en Afgod.

[1]Naar aanleiding van den gestorven stier of Apis. — [2]Vuurgod. — [3]Het Bijbelsche On. — [4]scherpst.

POTIFAR.

Wat oord des lands komt naast, door godsdienst, aan uw ze-
JOZEF. (den?
Daar 't Kreeftvier gloeit op 't hoofd, en Knef[1] wordt aange-
Die, barende het ei door zijnen zwangren mond, (beden,
Wel aanwijst, dat dit groote ouwetelijke rond
Van éénen God, die nooit beginsel heeft genomen,
En nimmer sterven kan, alleen zij voortgekomen.

POTIFAR.

Ontdek mij, op wat grond gij uwen godsdienst plant.

JOZEF.

Op overlevering, gereikt van hand tot hand,
En openbaringen aan opgetoge[2] vadren,
Doch meest aan Abraham, in wiens godvruchtige adren
Die Godheid zweefde en dreef. Wat zal ik zeggen van
Dat hoogverlicht vernuft? Waar zag de zon ooit man,
Zoo onbesproken vroom, zoo vreedzaam, zoo rechtvaardig,
Zoo onderdaan, zoo braaf, en zulk een zegen waardig
Als Abraham? Was 't vreemd, dat 's Hemels eigen mond
Zich eeuwig aan dien held en aan zijn kroost verbond?

POTIFAR.

Dien vader, die zijn zoon, ja eenig kind woû slachten?

JOZEF.

En branden op 't altaar.

POTIFAR.

Hoe vallen die gedachten
In 't redelijke brein? Wijdt 't vaderlijk gemoed
De Godheid een altaar door 't kinderlijke bloed?

JOZEF. (menschlijks,
Uit dwang, noch landsgewoont', noch eerzucht, noch iet
Maar om te toonen, dat hij niet bezat iet wenschlijks,
't Geen stond te weigeren den rechten Eigenaar,
Die 's mans gehoorzaamheid beproefde op dat altaar,
Den wil voor 't werk, den ram ontving in Izaks stede,
En zwoer hem zulk een gunst met nimmer schenbren eede.
De godsdienst van dien held slacht d' ongerijmdheid niet
Van 'tgeen door Tyfons wraak gesmakt werd in den vliet;
Hetwelk uw Priesterdom, met ongeverfde wangen,
Nog statig voert ten toon, in jaarlijksche ommegangen.

POTIFAR.

't Geen, onder deze schors, voor 't volk verborgen leît,
Dat 's een natuurgeheim; hoe zich de vruchtbaarheid
Der dingen in 't begin behelp met vochtigheden;
Hoe een het alles teelt. 't Luidt vreemd, dat een besneden
Durf reppen 'tgeen hij zelf aan God te wijden plag,
Zoo dik[3] 't onnoozel bloed beschreit den achtsten dag.

JOZEF.

Nooit joeg, 'tgeen God het oog der mannen ging vertrouwen,
Roô wangen aan ot schaamt' de maagden noch de vrouwen;
Gelijk uw feest, kwansuis vercierd met ijdlen glimp.
Gods wijsheid zweeft te hoog, en boven alle schimp.
Zij gaf haar eigendom dit teeken, tot een zegel
Van 't opgerecht verbond, en schreef het voor een regel
Van kuischheid; leerende besnoeyen hart en zin
Van dartlen wellust, en van wulpsche en woeste min.
Behalve dat dit schut onheelbre en andre smetten,
En 't menschelijk geslacht door telen voort kan zetten.

POTIFAR.

Nu riek ik, waarom gij de Joffers zendt voorheen[4].

JOZEF.

Vertrouw, belieft het u, mijn Heer! dat wij Hebreên,
Veel meer dan eenig volk, de bloem der jaren wijden
De kuischheid; om wiens wil wij heiliglijk vermijden
Gelegenheid en plaats, die ons verrukken zou,
Door 't lonken op een maagd of een gehuwde vrouw.
Ja, zonder halsstraf mag bij d' onzen nergens duren
Een, die haar weelig vleesch aan boelen durf verhuren;
Wij huwen onbevlekt den maagdom aan een maagd,
Uit teellust, niet uit lust, die 't geil gezicht behaagt.

[1]De Egyptische wereldschepper. — [2]Hier in den nieuweren zin vervoerde. — [3]vaak. — [4]wegzendt.

POTIFAR.

Zoo straft gij overspel, geweld, en maagdeschennis?

JOZEF.

Wel degelijk. Helaas! gaf God, dat ik geen kennis
Most dragen van die wraak, noch zulk een schendig stuk!

POTIFAR.

Gij zucht er om, als raakte u eenig ongeluk. (beuren
Ik ga, 't wordt tijd. Mevrouw heeft lust, noch 't mag haar
Te feest te gaan: ik wil, dat niemand haar koom steuren
In d' eenzaamheid, en elk de zwakke vier' en dien',
Indien zij iet verzoekt.

JOZEF.

Mijn heer, het zal geschiên.

REI.

ZANG.

Egypten! woudt gij leeren,
Waarin uw zegen leît;
Gij stofte op Fenix' veêren,
Noch vette vruchtbaarheid
Des Nijlstrooms, die uw landen
Bevochtigt, jaar op jaar;
Noch ijdele offeranden;
Noch Viergods blind altaar;
Maar op des werelds Vader,
Geroemd van Abraham,
Teen hij dees grenzen nader,
Ja, hier ten hove kwam
U met die vonk verbazen;
Gelijk zijn nareef ook
Die kool zoekt aan te blazen;
Opdat, uit vonk en rook,
Gods vlam het Hof koom' blaken,
En sla in alle daken.

TEGENZANG.

Door vloeken noch door zegen
Zal d' onversierde[1] God
Dees valsche Goôn uitvegen;
Maar eer zijn eigen rot,
Verzwerende de glansen
Van 't eeuwig schijnend licht,
Om koe of kalf zien dansen,
Met eenig laf gedicht;
Daar zij van kroezen zijpen,
Op 't zatte en dronken feest;
Terwijl de snaar en pijpen
Verdartlen lijf en geest
Van jongen en van ouwen.
Gods tolk, op dat gekrijt,
Dien afval zal aanschouwen,
En brijzelen van spijt
In steen gesnede wetten.
Wie kan dit land verzetten?

TOEZANG.

Dat kan ten leste 't Hemelsch wicht,
't Welk, dien onnoozlen moord ontvloden
Naar Memfis, met zijn klaar gezicht,
Ter neder stort de duistre Goden;
Doet Ammon kloppen op zijn mond,
En, staande op een gesteenden grond,
Laat gloênde tongen nederdalen
Op visschers kruinen, die zoo knap,
Verstommen Isis' Priesterschap,
En eeren in verscheide talen,
Recht uit, klaar uit, en onverbloemd,
Dien God, daar Jozef hier van roemt

[1]onverdichte, ware.

DERDE BEDRIJF.

VOÊSTER, JOZEF.

VOÊSTER.

Daar komt hij; hoe zal ik m'jn woorden best beleggen[1]?
Die jongman is te kuisch, en liet zich nooit gezeggen,
Hoe minnelijk Mevrouw hem ondergingk en bad.
Zijn voeten staan niet stil; woû 't slechts gelukken, dat
Hij 't één oor bood, en stond, terwijl ik het doorboorde
Met mijn geslepe tong! 'k zag hoop geboren voor de
Bedrukte en bleeke schim, die, naauwlijks half gecierd
En half gekleed, mij smeekt en bidt, en herwaart stiert,
Of zij door mijn beleid hem aan haar snoer kon krijgen.
Hij wordt mijn tred gewaar, en leert mij dit verzwijgen,
En deist op elken tred. Helaas! nu krimpt mijn moed. –
Ik wensch, tot heil van 't huis, u allerhande spoed,
Begaafde jongeling, te vroeg verward in zorgen!
Ik wensch u goeden dag!

JOZEF.

Ik u een kuischen morgen.

VOÊSTER.

Kan nu dat heerelijk en langgewenschte feest
Niet lokken buitens huis uw staag gespannen geest,
En donker voorhoofd; om die wimbraauw wat t' ontwarren,
In zulk een heldre lucht, vol puik van joffrestarren?
Uw aangezochte jeugd verdient met recht, dat zij
Door zulk een ope ruimte en hemel spelen rij;
Daar nooit godvruchtigheid zoo stip ging op haar orden,
Of zij kwam om te zien, of om gezien te worden.
Verslenst gij zoo de bloem en 't cêlste van uw tijd?
Al wat men op zijn tijd niet plukt, dat gaat men kwijt.

JOZEF.

Laat die om joffrenpracht zijn tijd vrij gaan vergissen,[2]
Die zoo veel over heeft, dat hij er van kan missen;
Wat mij belangt, mijn tijd valt kort en schaarsch genoeg;
Indien ik dagelijks met ernst mijn meesters ploeg
Zal drijven, zoo 't betaamt, en op mijn huisampt passen,
Aleer daar distelen en doornen over wassen;
Of gunt mijn dienstbaarheid mij eenig overschot
Van tijd, dat draag ik op, met al mijn hart, aan God,
Den toevlucht der Hebreën, mijn hoop en vast betrouwen.
Ik spreek met God alleen; dies rep mij van geen vrouwen!

VOESTER.

Versmaadt gij dat geslacht van zulk een zoeten aard?
Een vrouw was 't die u droeg, een vrouw heeft u gebaard;
Uw lippen, van geen slang noch tijgers opgetogen[3],
Die hebben melk en bloed een vrouw van 't hart gezogen.
Ai, Jozef! matig u in 't spreken; spreek geen woord,
Hetwelk uw moeders eer niet ophoû, zoo 't behoort.

JOZEF.

Zoo lang mijn aders slaan, op 't bloed mijn geesten teren,
Zal ik mijn moeders naam en haar gheugnis eeren,
En, om mijn moeders wil, wat vrouw ter wereld leeft.
Het vrouwenaanschijn is de print, daar God in zweeft,
En Gods gelijkenis. Al wie Gods schepsel lastert,
Verlastert God in 't beeld, en is van reên[4] verbasterd.

VOÊSTER.

Wat zoo, dat brave woord past zoo een jongeling,
Die t'eftens zoo veel gunst van 's hemels gunst ontving,
De vrouwen komt die eer, al zwegen al de mannen.
Men zag nooit liever paar in een verbond gespannen
Dan man en vrouw; misschien[5] wie d' uwe wezen zal?
Dies buig uw zinnen wat, de vrouwen te geval.
Gedienstigheid wint gunst. Wie toeleît eens te huwen,
Leer heur naar d' oogen zien; de min verflaauwt door 't schuwen.

JOZEF.

Hij legge op huwen toe, die lust heeft tot dat juk,
En stelle in zulk een last zijn opperste geluk;
Mijn toeleg is nog wijd[1], mijn min nog ongeboren:
Doch zoo mij zulk een lot daar boven werd beschoren,
Dat rolt te zijner tijd van zelf wel in mijn schoot;
Raakt God mijn hart met min, ik geef den boezem bloot.
'k Heb andre zorgen, die mij 't minnen wel beletten;
Wie minnen wil, moet hart en zinnen daar na zetten,
De min eischt niemand half, maar den geheelen mensch.

VOÊSTER.

Helaas! hoe raak ik dan eens t' ende van mijn wensch?

JOZEF.

Wat wenscht gij met dien zucht? Wat of de voêster mom-

VOÊSTER. (pelt?

Dus over 't hoofd in druk en zwarigheid gedompeld!

JOZEF.

Wat zwarigheid is dat? Wat schort'er? Spreek klaar uit.

VOÊSTER.

Och, zaagt gij, hoe Mevrouw het hart van hartzeer sluit!

JOZEF.

Wat nu? Kan ik haar smert en hertewee genezen?

VOÊSTER.

Dat staat misschien aan u; och, liet gij u belezen!

JOZEF.

Belees mij niet; 'k heb last ontvangen van mijn Heer,
Mevrouw ten dienst te staan. Wat ik, behoudens eer
En ampt, vermag, dat wordt haar willig opgedragen;
Maar komt gij om mijn kroon, mijn kuischheid te belagen,
Zoo wijk, en rep mij niet, dat naar iet schendigs smaak,
Of 'k zal voor Potifar ontvouwen al de zaak,
En zoo gelijk ze leît; ik pas[2] niet op[2] dit krijten;
Wat u dan overkomt, moogt gij u zelven wijten!

VOÊSTER.

Hebreeuwsche spruit! 't zij veer, dat ik u lagenlegg'.
Betrouw wat beters; jaag al die gedachten weg.
Verlegen met Mevrouw, van hoogen nood gedreven,
Verstout ik mij dus verre, om raad met u te leven[3],
In 't uiterste gevaar; wordt hier in iet misdaan,
't Geschiedt om beters wil. Och, blijf een luttel staan!
Gij weigerde nooit mensch, zijn klachten aan te hooren.

JOZEF.

O schennis! O verdriet! O, had ik nu geen ooren!

VOÊSTER.

Verwensch uw ooren niet zoo reukeloos en licht,
Noch dreig dus, met een warsch en overdwars gezicht,
Een dienstbô, die u niet[4] onredelijks komt vergen,
Maar zich van angst en schrik niet langer weet te bergen.
Gij weet niet, wat al leeds ik over heb gebracht
Dus lang, maar nooit zoo bang als nu den ganschen nacht.
Dat kermen neemt geen end, dat zuchten, steuen, weenen.
Wat nood waar 't, borst mijn hart! nu bersten zelfs de stee-
Van mededoogen. In haar oogen komt geen vaak; (nen
Of sluimert ze eene poos, zij raaskalt, en de spraak
Verraadt al wat ze droomt. Een torts verbrandt heur âren,
En 't slapen schijnt de kwaal en ziekte te verzwaren;
Zoo 't slapen heeten mag, dat 's lichaams krachten mat[5].
Zij vloog nog heden op, de kamer langs; zoodat
Het op krankhoofdigheid geschapen[6] uit te komen,
Men haar met sloten, boei en keten dient te toomen.
'k Ontveins vast voor mijn Heer, en stuur vast van der hand,
Al wat ik sturen mag; maar al vergeefs, de brand
Stijgt hooger. Och, wat raad? Wat raadsman helpt mij stu-
Ik ben mijn raad ten ende. (ren?

JOZEF.

En blijft die koorts nog duren?
Rampzalig dier! gij geeft uw lijden lijdig[7] toe.
Wat maakt, wat maakt gij 't mij, maar meest u zelve moê!

---

[1] overleggen. — [2] verkwisten. — [3] opgevoed. [4] rede, verstand. — [5] wie weet.

[1] ver. — [2] geef — om. — [3] plegen; zie vroeger. — [4] Thans niets. — [5] afmat. — [6] Versta: staande. — [7] vrij wat.

't Heeft week op week geduurd, en eindlijk zoo veel dagen.
Hoe heb ik, dag op dag, uw stormen afgeslagen,
Met zulk een eerlijk hart, als zoo een jongman voegt,
Die als vergift vermijdt, al 'tgeen daar 't hart af[1] wroegt.
Ik wensch haar eerbaarheid en onbesproke zeden.

VOÊSTER.

'k Vertoon u haren nood, en koom niet ongebeden[2]:
„Ai voêster!" bad ze, „ga, en spreek dien held toch aan;
Hij weiger' niet, voor 't lest mij eens te woord te staan.
'k Ben wel getroost zijn minne, als 't wezen moet, te derven,
Mag mij een troostlijk woord gebeuren vóór mijn sterven.
Mijn vleesch versmelt als sneeuw, in dezen zoeten brand,
Hij hoor' mijn jongste klacht, en hoû een luttel stand!
Hij vall' die hem bemint, zoo straf niet als te voren!"
Zoo bad ze, en dreef mij voort.

JOZEF.

Zij dreef u, maar verloren[3].
Ga heen, voêster! ga vrij heen van waar gij kwaamt.
De dienstmaagd slacht de vrouw; 't was wonder, dat de
U niet belette, dus mijn kuisch gehoor te tergen, (schaamt
En dat oneerlijk stuk zoo schendig af te vergen!

VOÊSTER.

Ik verg u niets, maar komt Mevrouwe te geval!

JOZEF.

O schand! gij vergt mij, dat ik haar believen zal!

VOÊSTER.

Ik volg alleen mijn last; en maakt u dit verbolgen?
De voorslag staat aan haar, aan u de keur van volgen
Of weigren, zoo zij iet verzoekt, 'tgeen kwalijk past.

JOZEF.

Wie om het lokaas zwiert en hangelt, raakt wel vast.
Al wie gevaar bemint, vervalt daar door in lijden.
Men moet alleen geen kwaad, maar d' opspraak zelf vermij-
Hoe verder van dien strik, hoe vrijer van gevaar. (den.
Hier schuilt een slang[4] in 't gras.

VOÊSTER.

Waar schuilt die? Wijs me, waar?

JOZEF.

Men boet met zware schâ het al te licht betrouwen.

VOÊSTER.

Men vindt gebrek in mans, men vindt gebrek in vrouwen.

JOZEF.

In vrouw of man, hoe 't zij, dat geldt al even veel,
Wanneer ons 't ongeluk gevat hebb' bij de keel.

VOÊSTER.

'k Vertrouw nochtans, gij zoekt 't bouwvallig huis te stut-
En 't ongeval des zelfs met alle macht te schutten[5], (ten,
Zoo wel als ik. Gij hoort, het onheil dreigt nabij,
Het onheil van een dood of snode razernij;
En zoudt gij dezen slag bij tijds niet helpen breken?

JOZEF.

Waar meê? Met dat gebrek te koestren en te kweeken?
Haar lieflijk t' ondergaan met een gemaakten schijn,
Alsof men waar gezind, haar' lust te wil te zijn?
En waar hier meê die slag, waarvoor gij vreest, gebroken?
Dat lescht geen brand; dat dient veel eer om 't vier te sto-
VOÊSTER. (ken.

Moet ik u leeren, 'tgeen uw harsens niet ontbreekt,
Hoe een voorzichtig arts, met al zijn wijsheid, smeekt[6]
Gebreken, die geen mensch noch kunst vermag te heelen.
Al wat geen heelen kan verdragen, moet men streelen,
Noodzakelijk. Men geef dees razernij wat bots;
Zij lijdt geen tegenspraak, en staat gelijk een rots,
Of loopt als 't schuim der zee, zich op een rots te bersten.
Och! zaagt gij, hoe haar lest die blinde buyen persten
Tot wanhoop. Waar ik 't hoofd eens henen wende of keer,
'k Zie hartzeer aan Mevrouw, en sidder voor Mijnheer.

[1]van. — [2]ongevraagd, d. i. op haar verzoek. — [3]om niet, vergeefs. — [4]Voor adder. — [5]keeren. [6]vleit (verg. 't Hoogd. schmeicheln).

Het brein is driftig[1], nog veel driftiger haar leven.
Zij mag[2] zich zelf verdoen, een wissen doodsteek geven,
Of springen in een put, of van een galerij.
Wie 't onheil treft of niet, het treft verzeker[3] mij,
Wiens zorg zij werd betrouwd! och, of ze een ander koze!

JOZEF.

Nu weet ik naauwelijks, hoe deze zinneloze,
Dus aangeprikkeld, mij wil rukken buiten spoor
Van mijn betrouwden plicht: de Hemel schiet er voor.
Is dit de kracht van Min, die (bobbelende in d' aren,
Uit een genegenheid en heete trek tot paren,
Wanneer zij al te diep haar taaye wortels schiet,
Door 't staroogen op 'tgeen zij 't allerliefste ziet,)
't Verwonnen hart alzoo vermeestert met gedachten
Op 't ingedrukte beeld, dat geenerleye krachten
't Verzetten kunnen van 't gewenschte minnewit,
Dan door verbeeldingen nog machtiger als dit?
Want Min heeft, uit heur aard, een nasleep van gebreken,
En zorg, en moeilijkheên, die 't miltebloed ontsteken;
Waar uit een donkre damp allengskens opwaarts zweeft
Naar 't brein, daar het verstand zijn stoel en woonplaats
Zoo wordt het bekkeneel beneveld en de zinnen, (heeft;
Het hoofd draait om end' om, en rust niet van te spinnen
't Geen d' overpeinzingen, in hare bezigheên,
Op 't ingeprente wit vast rokkenen op een.
Dit malen zonder end, wat zou het anders kunnen,
Dan al de zwarte gal verbittren en verdunnen,
Totdat ze zette in vier en vlam al 't ingewand,
En, vliegende in het brein, verweldig' het verstand.
't Waar allerraadzaamst dan, haar uit den huize brengend',
En met een deugdelijk gezelschap daar vermengend',
't Gemoed te voeren veer van dien vervloekten lust,
Als binnenshuis aldus, met opzet, zonder rust,
Bij dees gelegenheid die geilheid aas[4] te geven.

VOÊSTER.

Och, Jozef! geef mij raad, dit geldt Mevrouw haar leven.

JOZEF.

Gij hebt mijn raad gehoord; ik ben dit tergen moê.
Weet iemand beter raad, zoo hoû mij dit te goê.

VOÊSTER, JEMPSAR.

VOÊSTER.

Wat antwoord zal ik nu 't verlangend harte brengen?
't Waar groote kunst, een drank zoo op zijn pas te mengen
Met iet wat liefelijks, en iet wat wrangs en stuurs,
Dat zij, wiens dorstig hart een gloed van zoo veel vuurs
Naar zich getrokken heeft, niet feller kwam t' ontsteken,
Of voelde, op eenen sprong[5], den brand van 't lijf gestreken,
Door 't walgen van zijn min; nu hij haar bede ontzeît,
Daar zij doodkrank en flaauw, als op doods oever leît
En zieltoogt, en getergd, door spijt op spijt te laden,
In top staat, om te slaan tot reukelooze raden.
In zware krankheên is geen zorgelijker ding,
Als schichtige[6] ommezwaai; want die verandering
Baart menigmaal de dood. Hoe raak ik uit dit lijden?
't Gevaar is voor de hand, en dreigt van wederzijden.
Och, Isis! Isis! help mij raden; maar blijf staan,
Daar komt Mevrouw al zelf.

JEMPSAR.

Hoe is die tocht vergaan?
Geeft Jozef u gehoor? Zeg op, ik wil dat weten.

VOÊSTER.

Mevrouw! hoe dus om 't hoofd gezwollen en bekreten?

JEMPSAR.

Geeft Jozef u gehoor? Niet lang gesammeld! nu?

VOÊSTER.

Die gast hiel zich in 't eerst nog even koel en schuw,

[1]onrustig. — [2]kan. — [3]voorzeker. — [4]voedsel. [5]plotseling. — [6]overhaaste.

Ja, borst met dreigen uit, alsof hij 't stuk woû melden,
En mij, bij zijnen Heer, die stoutheid doen ontgelden.

JEMPSAR.

Zoo keert gij zonder troost en lessching van mijn vlam?

VOÊSTER.

Ik brocht hem, dat hij stond, en tot bedaren kwam,
En luisterde eene poos, getroffen van meêdoogen,
Beklagende uwen staat, met tranen in zijn oogen;
'k Zag liefde en schrik om strijd malkandre gaan te keer.
Aan d' een zij stond Mevrouw, aan d' ander zij Mijnheer.
De zinnen neigden wel om Jempsar te believen,
Maar deisden, uit ontzag[1] van Potifar te grieven.
Mijn geest hing midlerwijl vast tusschen vrees en hoop;
Men had er mogen zien, hoe 't bloed al heimlijk kroop,
Daar 't niet kon gaan. Het scheen, of overleg van reden
Zich zonder zijde[2] droeg, in zulke strijdigheden.
Ten leste bleef de schaal recht in den evenaar:
Hij dankte u voor die gunst, ging heen, en zuchtte zwaar.

JEMPSAR.

Hij zuchtte, en ging zijn weegs, en laat mij deerlijk zuchten,
En vliedt mij als een slang? Zijn dit dan al de vruchten,
Die ik van mijne min zal maayen? Neen, o neen,
Eén middel weet ik nog, al was er anders geen,
En dat is mij genoeg, om eens hier uit te raken.

VOÊSTER.

Wat raad? Mevrouw besterft zoo wit gelijk een laken
In 't aanzicht; durf ik wel geluid slaan? o mijn schroom!
Zij zijgt; best zwijg ik stil, tot dat ze wat bekoom'.

JEMPSAR.

Och, Voêster!

VOÊSTER.

Och, Mevrouw!

JEMPSAR.

Ik heb een jongste bede.

VOÊSTER.

Bid[3] vrij, en spreek vrij uit, en zet uw hart te vrede.

JEMPSAR.

Ga naar den huisman[4] toe, die bij ons landhuis woont,
En zeg hem, die zich staag gedienstig heeft getoond
Aan zijne Vrouw[5], dat hij, niet spader als op morgen,
Mij een paar adders breng', doch steelwijs en verborgen,
En in een korf met blaân en vijgen toegedekt.

VOÊSTER.

Wat zouden d' adders doen? Waarheen of dit strekt?
Ik hoop niet, dat gij u wilt dooden met die slangen[6]?

JEMPSAR.

O, allerschoonste dood! wiens hart zou niet verlangen
Te kussen uwen mond, in een gewisse rust,
Wanneer men 't vrolijk licht, en 's levens hoogsten lust
Verwensecht van ongenoecht? Hoe vrolijk zou ik grijpen
In elke vuist een slang, en sarren haar, en knijpen,
Opdat ze, al krullende, roudom dien blooten arm,
Mij d' aders met den bek afbeten, en al warm
Afzogen 't koortsig bloed met mijne ziel, en zwollen
Van brand om 't hoofd, en zoo geraakten aan het hollen,
Als ik! Wat kon dat schaân?

VOÊSTER.

Wat roept gij om den dood?

JEMPSAR.

Waar blijft de dood? zij koom'; daar leît mijn boezem bloot:
Zij bijt' slechts toe! o dood, gij zult mijn tochten toomen!

VOÊSTER.

Nadien gij zulk een kwaad hebt enkel voorgenomen,
Zal ik u van zijn min, door eene zoete wraak,
Verlossen. Die uw gunst zoo trotsch versmaadde, smaak'
Hetgeen hij wel verdient, en wat verbitteringen
Versteurde min al kookt; opdat de jongelingen,
Die onverbiddelijk der vrouwen gunst versmaân,
Gewaarschuwd zijn bij tijds haar aan de hand te gaan.
Men zal dien gast voor 't lest het vier wat nader leggen;
Wee hem, indien hij dan uw bede durve ontzeggen!

REI.

ZANG.

O schoone Rachels schoonste zoon!
Hoe lastig valt u al dat schoon,
Uw jonkheid aangeboren!
Wat geeft dit, in een weelig hof,
De dartle oogen niet al stof,
Om d' uwe te bekoren,
En af te leiden van de deugd,
In 't allerblakendst van uw jeugd,
In 't lustigst van uw leven,
Bij dees verwijfde Egyptenaars.
Wat loopt uw schoonheid veel gevaars!
Uw schaamrood moet er kleven
Aan d' onbeschaamdheid van dit wijf,
't En zij Gods kracht u sterke en stijv'.
Men wensch dan slechts om erven
Gezond van lijf, en vroom van aard!
Want schoonheid lijf en ziel bezwaart,
En kan ze beî bederven.
Die bloem heeft min genot dan last;
Aan schoonheid zijn veel zorgen vast.

TEGENZANG.

Dit tuigt ons Jozef niet alleen,
Maar ook zijn zuster, die voorheen
De maagdelijke reyen
Ging zien met een verheugde ziel;
Daar 't oog van Sichem op haar viel,
Die, zich aan klacht noch schreyen
Noch worstlen keerende, de maagd
Benam den maagdom ongevraagd.
Het lichaam bleef geschonden,
Doch niet het onbevlekt gemoed;
Dat, ongebluisterd[1] in dien gloed,
Een zelve werd bevonden,
Ja, dubole maagd (het schijn' niet vremd),
Nadien haar wil niet had gestemd
In d' onbeschaamde schennis
Van dien geweldenaar, die na[2],
Door 't overwegen, kwam te spa
Tot naberouw en kennis,
Hoe hij 't met Jakobs huis verkurf[3],
Dat hem en al zijn huis bedurf[3].

TOEZANG.

Hoe vele rampen u benarren,
O, vader Jakob! suf toch niet;
Nadien gij twee zoo kuische starren
Uit uwen bloede blikkren ziet,
In 't midden van de duisternissen.
Getroost u over Dina's kreet,
En Jozefs aangezicht te missen!
Het lief zal groeyen door het leed.
Wij helpen hem de stormen doorstaan;
De prijs komt na, de strijd moet voorgaan!

VIERDE BEDRIJF.

JOZEF, VOÊSTER.

JOZEF.

Al is de Voêster weg, nog blijft mijn geest belaân,
Hoe 't met dat razend wijf ten lesten wil vergaan.

[1] vreezen, opzien. — [2] onzijdig. — [3] vraag. — [4] Thans boer. — [5] meesteres. — [6] Zie boven, bl. 449a, aant. 4.

[1] ongeblaakt, ongedeerd; verg. boven, blazd. 4b, aant. 10. — [2] later. — [3] Anders verkorf en bedorf of bedierf.

Mijn hart getuigt niet[1] goeds. Ik zorg, zij zal niet rusten,
Maar, aangeprikkeld van haar ongebonde lusten,
Mij brouwen eenig leed, tot wraak van al dit leed,
't Welk zij mij leît te last. Die geile tocht is heet,
Ja, ziedt, gelijk een pot alreê aan 't overloopen;
Doch, 't ga zoo 't wil, moet ik haar dolligheid bekoopen,
't Gedij tot 's Hemels eere, en baiten mijne schuld!
'k Verhoop, de Hemel zal mij sterken met geduld.
Daar komt de Voêster weêr; hier is wat vreemds besteken[2].

VOÊSTER.

Koom, Jozef! bij Mevrouw; zij moet en wil u spreken;
'k Verdaag[3] u uit haar naam.

JOZEF.

Wat eischt Mevrouw van mij?

VOÊSTER.

Ik zeg u niet één woord.

JOZEF.

Wel, kom wat nader bij!

VOÊSTER.

Mevrouw begeert u zelf iet moedeling t' ontdekken.
'k Verdaag[3] u uit haar naam.

JOZEF.

Zoo durf ik niet vertrekken[4].

VOÊSTER.

Ik ga.

JOZEF.

Hier hapert iet, en 't loopt gewis op 't end.
O, Hartekenner! die al mijn gedachten kent,
Bestier ze, dat ze rechts noch links zich van u neigen,
Noch 't minst iet wanklen, door beloften noch door dreigen,
Op d' eerelijke baan, de heerbaan van de deugd.
Verhoor nu Jozefs beê; hij offert u zijn jeugd.

JEMPSAR, JOZEF.

JEMPSAR.

Ondankbre jongeling! hoe lang zult gij gaan pratten
Op dat verganklijk schoon, en zoo veel rijke schatten,
Als vrouw natuur aan u te dartel leît te kost?
Natuur had beter zulk een werkstuk nooit begost,
Of het begonnen beeld verwaarloosd op te maken;
Nadien 't niet anders doet dan pijnigen, en blaken
De harten, die het vangt door d' oogen. 'k Vloek dien dag,
En uur, en oogenblik, dat ik u eerstmaal zag!

JOZEF.

O Schepper! is er iet behagelijks geschapen
In mij, waaraan een vrouw haar glorie zou vergapen,
En leef ik eenig mensch tot weêrwil en verdriet,
En tegens 't hart; men wijt het den onnoozle niet!
Uw schepsel draag' geen schuld! 'k ben van U afgegoten
Op zulk een vorm, gelijk Uw wijsheid had besloten.

JEMPSAR.

Gij zorgt vast voor mijn eere, en weigert mij mijn lust;
De lust ga boven d' eer, zoo d' eer ooit werd verkust.

JOZEF.

De hitte van de lust gaat effen[5] voor 't gevoelen,
Hoe korte weelde smert; maar eer die lust aan 't koelen
Geraakt, waardeert men, wat verlies van naam en eer
Zou gelden, kreeg men d' eer om goud of tranen weêr.

JEMPSAR.

Ik heb mijn tranen, ja, mijn oogen al verkreten,
Verkreten, maar vergeefs.

JOZEF.

Het werd' mij niet geweten.

JEMPSAR.

Met reden; gij alleen zijt oorzaak van mijn kwaal.

JOZEF.

Dat hoor ik dag op dag, niet eens, maar honderdmaal!

[1]Thans niets. — [2]overlegd. — [3]roep op. — [4]uitstellen, vertragen. — [5]even kort.

JEMPSAR.

Getroost u, 't heeft een end, 'k berei mij om te sterven;
O onmeêdoogend gast!

JOZEF.

Hoe kan ik u bederven
Met mij, om 't snood genot van.....

JEMPSAR.

Hoe, wat noemt gij snood?
Dat ik u waardig acht t' omhelzen in mijn schoot?
Te biên dien verschen mond? Die vriendelijke wangen?
Deze oogen, die zoo zeer niet naar den dag verlangen,
Als om uw aangezicht t' aanschouwen 's morgens vroeg?
Noemt gij dit snood genot? En heeft hij breins genoeg,
Die aangebode min zoo schimpig ga versmaden?

JOZEF.

De min, berooid van hoofd, laat zich van niemand raden.
Al 't voordeel, dat men trekt uit wellust, is gering,
En meer niet dan een dolle en vuile prikkeling
Van 't lijf, terwijl 't gemoed vast wroegt door 't overwegen.
Dat 's al het voordeel; zet nu hier al 't nadeel tegen:
Het overspel begaat terstond een dubble smet,
't Besmet er twee, 't ontwijdt en scheurt het heilig bed,
Vol onrust, vol krakeel; de weêrgâ[1] haat heur gade,
Behaagt den boel alleen, en gaat met hem te rade;
D' onwettige erfgenaam geraakt in 't wettig goed,
De vader mist zijn kroost, en twijfelt aan het bloed:
Het achterdenken[2] groeit; de twist doorknipt de leden
Van 't maagschap; in het kort, het houwelijk bouwt steden,
Gelijk het overspel ('twelk God en mensch zich belgt,
Al slaat men 't in den wind) die in den grond verdelgt,
Door moord en vijandschap, al razende en bezeten;
En sleept de rampen na, gelijk een lange keten
Haar schakels. Is 't dan vreemd, dat allerhande liên
En tongen, in dit stuk, met wetten zich voorzien?

JEMPSAR.

Wat wetten de Syriërs, Hebreën, Arabers hebben
Of wij, ik acht ze als rag en dunne spinnewebben:
Daar ruischt de groote door, de kleene kleeft er vast.
Mijn wellust zij mijn wet! Wat niemand anders past,
Past mij, die zich van wet noch recht laat overkraayen!
Men leeft hier op zijn hoofsch.

JOZEF.

Zoudt gij uw Heer zoo paayen?

JEMPSAR.

Men velt geen vonnissen op ongegrond vermoên;
En moest mijn Heer op 't naauwste eens rekeninge doen,
Het stond dan t' overzien, hoe hij zich had gedragen!
Wat doen de mannen niet, dat zij geen vrouwen vragen!
De rechter zuivre zich van 't zelleve gebrek,
Verdient het zulk een naam. Wie leeft er zonder vlek?

JOZEF.

Gij waart om hals, kwam hij op 't stuk u overvallen.

JEMPSAR.

Zoo storf ik om de min, de zoetste dood van allen!
Mijn zinlijkheid waar mij die suikre dood wel waard,
En waar heeft ooit de dood rechtschape min vervaard?
Wat vreeselijke dood kan ware liefde scheiden?
Al blijft het lichaam hier, de zielen zelfs geleiden
Malkanderen beneên, in 't onderaardsche veld,
In 't vrolijk mirtebosch; daar kust men, daar vertelt
D' een d' ander zijn fortuin, en eerste sluikerijen:
Daar wordt men weder maagd; daar leert men weder vrijen,
Al[3] waar het nooit geschied; daar lacht een zalig dal.
Men trekbekt onbenijd, als duiven zonder gal.
Men brandmerkt niemand daar met lasterlijke namen,
Noch 't heet er overspel, zoo twee uit min verzamen[4];
Al wisselt men somtijds uit zinlijkheid van lief,
Dat draagt alleen den naam van vriendschap en gerief.

[1]wederhelft. — [2]De achterdocht, argwaan. [3]Thans als. — [4]zich vereenigen.

Het beurt[1] daar dag op dag: men volgt daarin de wijze.
't Is een verandering en lust naar versche spijze,
Nadien een zelve[2] kost de gasten walgen doet;
Ja, 't grofste lasterstuk wordt met een kus geboet[3].
De wetten worden nu de vrouwen voorgeschreven
Van mannen, die toch zelfs om wet noch regel geven.

JOZEF.

Mevrouw! men kwetst en schendt, door 't schenden van zijn
Alleen geen menschelijk, maar zelf het godlijk recht; (echt,
Dat toome uw lust, kan 't recht der menschen u niet toomen!

JEMPSAR.

Van sluiklust? Jupiter is zelf ter sluik gekomen
Bij Isis; Isis zelf ontving ter sluik Osier,
Haar broêr; ons Godheên gaan ten Hemel door dit vier.

JOZEF.

Het kostte Osier zijn hals, gekapt in zoo veel stukken,
Als 't rijk hem graven bouwt; 't zou hier niet beter lukken,
Indien uw Tyfon[4] mij betrapte op zulk een daad.

JEMPSAR.

De slaven van der hand, de joffers op de straat,
En Potifar verlet door 't hoogtijd van dien heilig,
Bespiên ons weelde niet; al 't huis is vrij en veilig.

JOZEF.

Gewelf noch dak noch muur bedekt die schande niet
Voor 't aldoordringende oog, 'twelk ons gedachten ziet,
En straft het opzet, 'k zwijg de schaudelijke daden.
De Godheid ziet het al.

JEMPSAR.

Die zal ons niet verraden.

JOZEF.

De Godheid sloeg en plaagde, om een Hebreeuwsche vrouw[5],
Den Nijlvorst, onbewust van haar gegeve trouw.
D' Abimelechen zijn gewaarschuwd voor de schennis,
Nog onbegaan, hoewel onnoozel, zonder kennis.
Het hemelsch vier verbrandde, om schennis, heele steên
Tot pulver en tot asch!

JEMPSAR.

Dat 's jaren lang geleên.

JOZEF.

Het overspel wordt zelf gestraft van stomme dieren.

JEMPSAR.

Die vrijen blindeling; wat durft gij niet versieren[6]?

JOZEF.

't Zij veer, dat ik uw bed door overspel ontwij!

JEMPSAR.

Wat 's overspel? Een kus, den echten mond voorbij.

JOZEF.

Ik bid, verbeeld u eens, gij waart op 't stuk gegrepen;
Zou Memfis en al 't hof niet zien uw neus genepen
Van 't aanschijn, en u naakt en bloot gevoerd ten toon?
En hoe ik, na veel smaads en welverdienden hoon,
De huid van 't lijf gestroopt, met duizend wreede slagen,
Op eenen ezels rug de stad werde omgedragen,
En eeuwiglijk voor slaaf verwezen naar de mijn?
Wat dunkt u? zou dit lief dat leed wel waardig zijn?
Indien wij beide niet, op heeter daad doorsteken,
Men 't goddelooze bloed al schuimende zag leken
Van 't overspelig bed, daar ik, uw boel, al warm
Den geest gaf, in den strik van dien vervloekten arm,
En leerde een ander zich van schelmsche lusten spanen,
En hoeden voor bedrog van krokodille-tranen!

JEMPSAR.

Vertrouwt gij dan, dat ik naar uw bederf zou staan?
Al 't huis is stom en zwijgt; geen mensch kan ons verraân.

JOZEF.

Schoon huis en kamer zweeg, en alle pijlers zwegen,
't Geweten zwijgt niet stil; 't hart met zich zelf verlegen,
Beschuldigt nacht en dag zich zelven[1], waar men gaat,
Ook daar men d' oogen luikt, die gruwelijke daad.
Die schennis borrelt op, hoe diep zij wordt gedompeld.
Men rekent zich verraân, waar iemand spreekt of mompelt.
Ontmoette ik Potifar, mij viel straks in: „dat 's hij,
Die mij heeft opgevoed, gebeurd uit slavernij,
In top van 't huisbewind, en duizendmaal verbonden;
Maar, als een dankbaar knecht, heb ik zijn bed geschonden.
Vlié, booswicht! vlié; loopt straks ten huize uit al versaagd,
Zoo veer, daar 't schellemstuk het hart niet langer knaagt,
Gelijk een worm het ooft; maar och! 't is al verloren,
Al liept gij, daar de Nijl zijn kil begint te boren,
Of daar de zon haar glans ter middernacht verschuilt,
Daar 't ondier, afgevast in sneeuw, van honger huilt,
Gij kunt de donderstem van Gods gerecht niet smoren:
De vierschaar doemt alsins, die rechter laat zich hooren.
Mevrouw! wat houdt ge mij? 'k Ruk zoo nog niet mijn Heer,
En u, en mij, en al 't gezegend huis om veer;
Dat hoede God! Hoe klonk die val door volgende eeuwen,
Tot endeloozen smaad en schande der Hebreeuwen!
Zou Jozef zulk een stuk in Gods gezicht bestaan?
'k Heb veel te veel gehoord. Wien houdt gij? laat mij gaan!

JEMPSAR.

Ik val voor uwe knieên, en offer aan dees voeten
Dit lichaam en dees ziel, bereid haar schuld te boeten,
Door zulk een dood, als een wanhopende betaamt.
Wat draait gij 't aangezicht, zoo schuw en zoo beschaamd,
Van mijn gezicht? Ai, zet de schaamte een poos ter zijden!
Wat schaamte niet vermag, vermoge 't medelijden
Met een die sterven moet en kan, om uwentwil.
Ai, wisch mijn tranen af!

JOZEF.

Doortrapte krokodil!
Laat los, laat los; gij moordt met dit bedrieglijk stenen.

JEMPSAR.

Hardnekkige, o wat hoon! Hardnekkige! ga henen;
Ga hene met dien roem van zulk een morgenstar,
Voor wien gij d' oogen sluit! Ga, meld nu Potifar,
Hoe mannelijk, hoe kuisch zich Jozef hebb' gekweten;
Opdat het eeuwig mij in 't aanzicht werd' geweten,
Van hem, hoe Jempsar, veronwaardigd[2] van haar slaaf,
Zich hebbe, voor al 't hof, ten toon gesteld zoo braaf;
Maar neen, gij zult nog zoo uw moed aan mij niet koelen.
Gij hebt mijn min versmaad, gij zult mijn wraak gevoelen.
Ik weet die schandvlek wel te dekken met een schijn
Van eerbaarheid; ik zelf zal in de voorhaal[3] zijn. –
Och voêster! slaven, helpt! o, wie verhoort mijn klachten?
Helpt, slaven! voêster, helpt! een slaaf wil mij verkrachten!
Och, Potifar, sta bij! och, voêster, help uw vrouw!
Waar blijft nu al 't gezin? Is niemand mij getrouw?
Daar vlie dt bij! och, hij vliedt! Wat mocht mijn kermen ba-
Dat is die koele knecht, hij heeft mij 't kleed gelaten, (ten?
Tot een getuigenis. Gij, slaven! jaagt hem na.
Och, leidt mij aan een zij, tot dat dit overga!

REI.

ZANG.

Als, op den top van 't lijden,
Ontzeîde minne eens overslaat
Met volle kracht, dan brandt de haat
Zoo fel aan alle zijden,
Als 't vier dat Sodoms steên verslond,
En welt met smook op, uit den grond
Der grondelooze poelen.
Wat wraak lescht een onleschbren gloed?
Wat smaakt haar zoeter, dan haar bloed
Al razende te koelen,
In 't bloed, dat nu zoo lang gevergd,
Door 't weigren, zoo veel adders tergt

---

[1]gebeurt. — [2]Thans zelfde. — [3]vergoed, betaald. — [4]Osiris' dooder; versta: Potifar. — [5]Sara. [6]verzinnen.

[1]bij, voor zich zelf. — [2]Thans veronwaard, versmaad. — [3]Anders in de voorbaat, u voor.

Als zij laat haren krullen,
En vlechten onder 't hullen?
Waar schuimbekte ooit een tijgerin,
Door 't plondren[1] van haar jongen,
Van spijt om 't hart gewrongen,
Zoo wreed, als afgekaatste min?

TEGENZANG.

Wat weiden kuische vrouwen
Geruster in den echten beemd,
Daar zij, om lief noch leed vervreemd,
Haar egade onderhouwen
Met kussen, zonder valschen schijn;
Daar twee paar lonkende oogen zijn
Getuigen van die lonken,
Waardoor het een en eenig paar
Zijn kroost ziet lachen jaar op jaar,
Met vriendelijke vonken,
Die 't ongeveinsde vierslag slaat.
Hier stelt de zedigheid hun maat,
Hier nestlen geen krakeelen;
Hier bloeit, door eerlijk telen,
De spruit, die stutten zal hier na,
Met hare sterke schoudren,
De vrege en afgaande oudren.
'k Wensch Jozef zulk een wedergâ,

TOEZANG.

Zij wordt vast van de zon
Gebakerd binnen On[2],
In des aartspriesters huis en hoven,
Die Jozefs, 's konings rechte hand,
Zal trouwen, en, met zuivren brand,
In haren schoot en boezem stoven
En koestren. Wat men aan haar ziet,
Is melk en bloed, en anders niet.
Princessen zullen 't bruidsbed spreyen,
Wij hen met zang te bedde leyen,
En huwen, heiliglijk en kuisch,
't Aartspriesterlijke aan Abrams huis.

VIJFDE BEDRIJF.

STAATJOFFERS, VOÊSTER.

STAATJOFFERS.

Wij zagen Apis nooit met schooner rouw begraven.
Wat schort de Voêster? Wel, hoe dus? Wat schort de slaven,
Die in een ring zoo drok verbaasd en bezig staan?
Wat wankt er, Voêster? Zeg.

VOÊSTER.

Hetgeen gij niet zoudt raân.

STAATJOFFERS.

Heeft eenig slaaf zich nu op 't hooge feest verloopen?

VOÊSTER.

Wie mist gij hier in huis?

STAATJOFFERS.

Hoe komt de poort wijd open?
Is iemand uitgegaan?

VOÊSTER.

De huisvoogd is 't ontvlucht.

STAATJOFFERS.

Waarom?

VOÊSTER.

Wij schoten toe, op 't jammerlijk gerucht,
Naar 't binnenste vertrek; daar lag Mevrouw verlegen,
En Jozef liep zijns weegs; maar dit waar best gezwegen.

[1]Voor rooven, wegnemen. — [2]de Zonne- en Bijbelsche hoofdstad van Egypte.

STAATJOFFERS.

Behoed ons, Isis! och, zwijg stil! och, rep dit niet!
Wat hooren wij? Zwijg stil!

VOÊSTER.

Gij hoort, dat mij verdriet
Te melden; maar wat raad? Hoe zal men dit verbloemen?
't Is al 't gezin bekend. Ik durf het u niet noemen.

STAATJOFFERS.

Nu, zeg ons dan recht uit: hoe is 't er meê gesteld?

VOÊSTER.

De huisvoogd woû Mevrouw schoffeeren met geweld!
Zij schreit vast daar ze zit. Hoe zal men dit bedekken?
Al 't water van den Nijl kan deze gruwelvlekken
Niet wasschen uit zijn faam, nog flus zoo wit als sneeuw.

STAATJOFFERS.

Nu, zeg wat na van dien godvruchtigen Hebreeuw!
Hoe koel geliet hij zich, toen wij hem flus zoo trokken,
En noodden op het feest. Hoe schuw was hij van jokken
En boerten, als een[1], die nooit smaak in vrouwen vond.

VOÊSTER.

Het stille water heeft gewis een diepen grond.
Wat raad? mijn meester komt; wie kan haar krijten sussen
Voor zijn oploopendheid? Hij zal zijn gramschap blusschen
In dat baldadig bloed. Hij komt, mij dunkt, ik zie 't.

STAATJOFFERS.

't Zal noodig zijn, dat elk met macht hier tusschen schiet,
En 't ongeluk verhoê, wanneer hij sta in 't midden
Van al het hofgezin. Wij willen hem verbidden:
't Vergrijp is menschlijk en gebeurlijk. Men verdoem'
Hem tot een zachter straf; 't waar schâ, dat zoo een bloem
In 't bloeyendst van haar tijd getrapt wierd en bedurven.

VOÊSTER.

Het waar zijn rechte loon; hij heeft het grof verkurven.

STAATJOFFERS, POTIFAR, VOÊSTER.

STAATJOFFERS.

Mijn Heer! dit is een feest en hoogtijd van genâ;
Zoo koom met uw genâ uw hofgezin te sta!

POTIFAR.

Wat 's dat gezeîd? Hoe dus? Wat bidt gij met u allen?
Wat kwaad is hier begaan?

STAATJOFFERS.

Wie staan kan, die kan vallen:
't Vergrijp is menschelijk.

POTIFAR.

Hoe zal ik dit verstaan?
Nu, Voêster! spreek klaar uit: wie heeft hier iet misdaan?
Nu, Voêster! spreek, zeg op: wat houdt gij u zoo achter?

VOÊSTER.

Een koningk onderbiel in 't hof een trouwen wachter,
Die voor zijn kamerdeur de wacht hiel nacht en dag,
Een hond, zoo schoon en braaf als menschen oog ooit zag;
Hij liet zich nimmermeer van iemands handen streelen,
Dan van den koning zelf, die was gewoon te spelen
Met dien trawant, in 't hof zorgvuldig opgevoed.
Hij at van 's konings disch; men gaf hem overvloed
Van alles. 't Licht had lust zijn halsband te beschijnen,
Beslagen met fijn goud en blakende robijnen.
Geen onhoofsch aangezicht dorst denken, min bestaan,
De kamer, daar zijn heer ging slapen, in te gaan,
Als met bekende wacht; ja, zelfs de hovelingen
Ontzagen 's wachters oog, als zij de poort ingingen.
Maar 't scheen, als of dit dier zich zelf vergeten had,
Toen eens de koningin ter kamer innetrad;
Hij kwam haar schrikkelijk ven achter aangevlogen,
En greep haar bij den hals, met gloênde en brandende oogen;
En zonder dat ze[2] werd gered van 't hofgezin,
'tWelk toeschoot op haar kreet, 't was met de koningin

[1]Voor niemand. — [2]En zoo ze niet, ware ze niet.

Gedaan; het dier had al 't genoten goed vergeten,
En kreeg, voor 't halscieraad, een kneppel en een keten.

POTIFAR.

Wat hoor ik daar? Mij schrikt. Wie wankelt in zijn trouw?
Raakt Jozef dit, of niet?

VOÊSTER.

Helaas! Daar komt Mevrouw.

POTIFAR, JEMPSAR.

POTIFAR.

Mijn lief! wat hoor ik hier? Hoe laat gij 't hoofd zoo hangen?
De tranen biggelen langs d' opgekrabde wangen:
De vlechten hangen los. Wat 's d' oorzaak, dat gij treurt?
Hoe komt uw kleed aldus uit zijne plooi gesleurd?
Dit staat mij zeldzaam voor.

JEMPSAR.

Och, och! laat mij betijen.

POTIFAR.

Zeg op, verzwijg mij niets: wat 's d' oorzaak van dit lijen?
'k Wil weten wat hier schuilt, wat slaaf u hebb' misdaan;
Zeg op, 't zal hem gewis niet ongestraft vergaan,
Al waar 't de huisvoogd zelf. Komt nog uw hart niet boven?
Wie is 't?

JEMPSAR.

't Waar hachelijk, of gij dit zoudt gelooven.

POTIFAR.

'k Wil weten, wat hier schuilt.

JEMPSAR.

Waar laat ik mijn verdriet?
Och, och! och, och!

POTIFAR.

Zeg op; dit huilen vordert niet[1].
'k Wil weten, wat hier schuilt, wat huis hier nu mag leggen;
Gij weigert het? welaan, dees voêster zal 't mij zeggen,
Dit grijs gerimpeld wijf; zeg op, eer ik 't u leer!

VOÊSTER.

Genâ, mijn Heer! genâ.

POTIFAR.

Zeg op, geen woorden meer!

VOÊSTER.

Dewijl ik 't melden moet, zoo bidde ik dan te voren,
Dat gij wilt matigen de hui van uwen tooren,
Opdat de strengheid niet de maat te buiten ga,
Maar lieflijk werd' gemengd met goedheid en genâ.
Ik heb Mevrouw alleen in haar vertrek gelaten,
Op hoop of d' eenzaamheid en stilte wat mocht baten,
En sussen het gemoed in zijn zwaarmoedigheid.
De slaven van der hand, door Jozefs loos beleid,
Onthielden zich gerust op 't voorhof, zonder spreken;
Toen snel en onvoorziens een keel werd opgesteken,
Als van een mensch, ter dood verlegen, 'k weet niet hoe.
Ik schoot naar het vertrek; dees slaven schoten toe.
Daar lag Mevrouw benaauwd, als een die angstig baarde.
Zoo lang gelijk ze was, en uitgestrekt ter aarde,
Het lichaam naakt ten deel, de gansche boezem bloot.
De slaven vlogen uit, de huisvoogd vluchtte en vlood
Veel sneller dan een hart vooruit, en gingk vast strijken
In 't schenkers huis, en wist van staan noch om te kijken.

POTIFAR.

Gij, slaven! zaagt gij zelfs dien booswicht achter na,
Zoo kuikt mij toe; – die vloek, dat hem de Viergod sla!
Men sleep hem dadelijk hier; gaat, leert hem voor u buigen.
Wij hebben maar te veel bewijs aan zoo veel tuigen.

JEMPSAR.

En, of[2] gij twijfelde, zie daar, bezie dat kleed!

POTIFAR.

Wat zie ik? Jozefs rok[3]?

JEMPSAR.

Hij greep mij aan, ik kreet,
En riep al 't huisgezin; de booswicht straks aan 't rennen,
En liet mij 't kleed ten buit, opdat men klaar kon kennen
Den koelen kuischen aard van dit besneên geslacht.
Gij hebt mij dien Hebreeuw, dien slaaf in huis gebracht,
Opdat uw bedde en huis al t'effens werd geschonden!
Wie kan dit loochenen? Hij is op 't stuk bevonden.
O schennis! o, mijn eer, mijn zuiverheid leed last!
Och, och, och! och, och, och! Daar komt die fraaye gast!

POTIFAR, JOZEF.

POTIFAR.

Wat houdt gij Potifar? laat mij mijn schande wreken!
Weg, Joffers! laat mij los. O, goddelooze treken!
Laat los, laat los! wat schaadt, dat ik dees handen smett'
En schende aan zulk een vloek, dien schenner van mijn bed!
Wat mocht ik, trouweloozе! aan u mijn huis betrouwen;
En straft men t' uwent zoo 't gewild aan echte vrouwen
Bedreven? Huichelaar! verft schaamte uw wangen niet?
Maar 't aangezicht besterft, omdat hij voor zich ziet
Zoo veel getuigen. Wie heft mij mijn dolk ontnomen?
Wat houdt ge mij? Laat los, dat ik hem op[4] mag komen,
En rukkende uit zijn borst het onbesneden hart,
Dat smakken, al bebloed en lillende, o mijn smart!
In 't eerloos aangezicht. O, al t' ondankbre snoodheid!
Dees halfgeschende vrouw was oorzaak van uw grootheid!
Hoe dikwijls bad ze mij, zoo minnelijk en kuisch,
Dat ik u vijslen zou in top van hof en huis!
Beloont gij zoo haar deugd? Bewaart gij zoo de rechten
Der vadren? Leeft gij zoo ten spiegel van mijn knechten
En slaven? Hebbe ik in mijn boezem opgekweekt
Een half vervroze slang, die mij het hart afsteekt,
Zoo ras zij wat bekomt? Hoe vinde ik mij bedrogen!
Gij, slaven! vleugelt[5] hem; ras, rukt hem uit mijn oogen!

JOZEF.

Wat leit men mij te last, hetgeen ik nimmer docht!

POTIFAR.

Ja, loochen vrij, 't geen gij niet kunt ontkennen, nocht'
Verloochenen; wij staan om geen bewijs verlegen.
Al zweeg al 't huisgezin, die mantel spreekt u tegen;
Die mantel, die nog straks dien huichelaar bedekt[6],
Verraadt nu 't eerloos hart. Wat toeft men langer? Trekt
En sleept den booswicht voort in 's kerkers duisternisse,
Daar hij de klare zon en heldren middag misse,
Nadien zijn misdaad blijkt zoo klaar gelijk de dag.
Mijn liefste! schrei niet meer, laat varen dit geklag!
'k Zal hem, dat schellemstuk verleerende, haast stellen
Ten spiegel en ten schrik van zulleke gezellen!
Gij, Joffers! leidt Mevrouw naar binnen. Voêster, sla
Zorgvuldig dees bedrukte en aangevochte gâ!
De Joffers schorten[7] haar; schep moed, schep moed, mijn le-
Hoe lastig valt de gangk! ai ziet, de beenen beven. (ven!
Zij kan nog naauwelijks bedaren van dien schrik.
't Is noodig, dat men 't hart door aanspraak wat verkwikk'.
Maar wat een grooten strijd gevoelt mijn hart van binnen:
'k Moet haten, dien ik niet kan laten te beminnen!
O Jozef! 'k had mijn hoop en hart op u gezet:
Hoe braaf hadt gij mijn huis en al mijn staat gered,
Mijn schriften, schatten, knechts en slaven, schuren, stallen,
En akkers. Wat een stut is mij zoo kort[8] ontvallen,
In 't zekerst van mijn rust! Waartoe verbode stof
Van wellusten gezocht? De schoonste bloem van 't hof,
In 't bloeyendst van haar lent, stond lachende opgeloken[9]
En reed voor u, had ik die lucht slechts eens gerooken.
Nu legt gij levend dood, door 't sterven van uw eer;
Nu smijt een oogenblik veel jaren dienst om veer!

[1]niets. — [2]zoo. — [3]mantel.

[1]Versta: op de huid, te lijf. — [2]bindt, boeit. [3]Voor bedekte; verg. o. a. boven, bladz. 218a, aant. [3], strekt' voor strekte. — [4]schragen, ondersteunen. — [5]spoedig, na korten tijd. — [6]ontloken, open.

Hoe kan zoo schoon een lijf, een geest begaafd met reden,
Vermommen zulk een kwaad, en die wanschapenheden
Verbergen voor het oog der menschen, 'twelk toch niet
Kan oordeelen, dan naar hetgeen 't uitwendig ziet.
Bedekt een fraai gestalt die leelijke gebreken?
Moet gij op 't hooge feest mij juist naar 't harte steken,
Door 't schenden van het pand, dat in mijn armen leît?
Mijn hoop had mij van u wat anders toegezeîd;
Maar anders schikt de mensch, en anders is 't beschoren:
Wanneer men droomt van rust, wordt d' onrust eerst geboren.

REI.

Hoe menigmaal bedriegt de schijn!
De trouw kan nergens veilig zijn.
De nare kerker, ijzre keten,
En lasteringe op 't alderboost,
Verwacht te hoof de deugd, wiens troost
Bestaat in God en 't goed geweten;
Z' omhelst haar lijden met geduld,
Terwijl ze boet een anders schuld.

Op Schilderkunst, Teekeningen en Marmerbeelden, ten huize van Sandrart[1].

DE BRAND VAN TROJE, DOOR RAFAËL URBIJN.

Hier steekt niet Sinons schelmsche hand,
Maar Rafels Engelsche[2] penseel
De koninklijke stad in brand,
En jaagt ons schrik aan, op 't panneel,
Met verf, die rook en smook gelijkt,
En schaduwen, en vier, en licht;
Terwijl men vast den gloed ontwijkt,
En 't bloedig zwaard, dat nergens zwicht.
Die vlucht bij nacht valt naar en zuur;
Een ieder redt zich, zoo hij kan:
De moeder, van den groenen muur,
Reikt haren afgesprongen man,
Met angst, het lieve kleentje toe.
Een ander geeft zich naar beneên,
En, drijvende op zijn handen, moê
Van vatten, vreest de borst aan steen
Te schuren, en vermijdt de vest,
En harde moppen[3]. Bij de poort
Ontsluit Æneas, al zijn best,
Die met zijn schoudren onderschoort
Anchises, krank en levenszat,
En doodsch en deluw[4], nauuw gered
Met moeite, uit d' ondergaande stad,
En 't muffe en klamme en kwijnend bed.
Dat Venus haren zoon beschermt!
Godvruchte zoon! gij trekt te styf.
Trek zachter; och! gij trekt den arm
Dien zwakken vader uit het lijf.
Gij doet den lammen grijzaart wee.
Askaan, aan 's vaders slinke zij,
Torscht Heiligdom, en spoedt zich meê,
Kreuze staat haar egâ bij,
En krimpt van achter, heel verbaasd
Van opzicht[5], om gevaar te vliên;
Al wat zich rept heeft schrik en haast.
Zoo laat de kunst u Troje zien.
Wat vlam ooit Fenix 't leven nam;
Hier leeft de Fenix in zijn vlam.

[1]Zie boven, bladz. 419b, aant. 9. — [2]Engelachtig. [3]gebakken steenen, klinkers. — [4]vaal. — [5]uitzicht.

OP DEN VAL DER REUZEN, DOOR JULIUS ROMAIN[1] GETEEKEND.

Verbolgen Dondergod! hoe schent
Gij van omhoog elk element,
De lucht, het water, aarde, en vuur,
Den Reus op 't lijf, en steurt natuur,
Die in den eersten mengelklomp
Verandert. Zie, dit trotsch, dit lomp,
Dit langgebeende en wreed geslacht,
Bijkans ten einde zijner kracht,
Nog worstelen, en wederstaan,
Te spade, om zijn bederf t' ontgaan,
Alreede in 's Hemels raad gestemd.
Gewicht van aarde en pijler klemt,
En kneust, en plet dat grof gebeent'.
D' een brult van spijt, een ander steent
Van last; de derde schiet een schicht,
Met zijn afgrijselijk gezicht
Den Hemel toe. Het water rookt
En ziedt. De brandende Etna kookt
En smelt de steenrots. Al de lucht,
Vol storremwinden, huilt en zucht.
Vermetele aard! nu ga, en terg
De starren; stapel berg op berg
Op een, en bouw uw stormgevaart,
Ten trots der Goden, Hemelwaart.
Al valt uw kracht te krank, te klein,
Ten minste zal een braaf Romein,
Gesteld in 't schilders puikgetal,
Zijn naam verheffen door uw Val.

DE KRISTDOOP, GEMAALD DOOR PAUWELS VERONER[2].

Een nederige majesteit,
Aanminnige zachtzinnigheid,
En gunst, in Jezus' aangezicht,
Bewegen 't hart, om zulk een licht,
Zich spiegelende in Gods Jordaan,
T' aanbidden, en hier stil te staan;
T' aanschouwen, hoe het in dien stand
Vast overhelt, om van de hand
Des Boettrompetters, nooit verdoofd,
De druppels op zijn bukkend hoofd
T' ontvangen, willig en bereid:
Een teeken van gehoorzaamheid
Aan God; ten klaren spiegel van
Den mensch, die God genaken kan,
Op 't voorgebaande waterspoor.
De hopman treedt zijn krijgsliên voor.
Aanschouw 't ootmoedige gelaat:
Hoe hij zijn armen kruiswijs slaat
In een, en zijne borst bedekt;
Terwijl de Vader, opgewekt
Van boven, eert dien liefsten Zoon,
En nederzendt, uit 's Hemels troon,
Den Geest, hun alle beî gemeen,
En, met den Zoon en Vader, één
Van wil en wezen. Zie, hoe straalt
De duif, die uit de wolken daalt,
Van simpelheid, onnoozelheid,
En goedigheid, zoo slecht en recht!
Wie op dit stuk zijn aandacht hecht,
En inneemt wat dees Pauwels leert,
Wordt door penseel en verf bekeerd.

[1]Eig. Giulio Romano. — [2]Eig. Paolo Veronese.

OP JUPIJN EN LEDA.

Ai! schuif, van schaamte, de gordijn
Voor d' onbeschaamdheid van Jupijn,
De zwaan, aan 't poezelige albast
Der moedernaakte Leda vast.
Het marmer schijnt hier pluim en vel.
De kunst geeft stof aan overspel.

OP PLATO EN ARISTOTELES.

Wat wijze Godheên ziet men hier?
De meester met zijn hoofdscholier:
Het eene hoofd wil Plato zijn,
Zoo goddelijk, dat zelfs Jupijn,
Gestegen uit de goude zaal,
Zijn wijsheid zelfs, in Plato's taal,
Zou leeren d' eerste schoolmeestres[1].
Het ander, Aristoteles,
Verdient, indien ik 't aanzicht ken,
Des grooten Alexanders[2] pen
Te voeren, zoo het handen had.
Hun wijsheid schijnt in steen gevat.

OP MARK AUREEL EN FAUSTINE.

Dit kan noch steen noch marmer zijn,
Aureel belonkt hier zijn Faustijn;
Twee schoone menschen, nog gezield[3].
O dood! die al wat leeft vernielt,
Hier leeft dit paar, na zijnen tijd,
Veel eeuwen langk, uw haat te spijt,
Geheel en gaaf en ongeschend;
En zoo, dat elk de tronie kent,
En kussen wil, uit liefde en gunst,
Tot zulk een nooit vergeldbre kunst,
Al woeg men ze op met diamant.
Faustine! zwicht[4] uw vier; gij brandt
Den boezem van dien wijzen Vorst.
Uw schoonheid blaakt zijn steene[5] borst.
Wie uit dit paar niet vrijen leert,
Is zelf in marmersteen verkeerd.

Klachte

AAN

JOACHIM SANDRART VAN STOCKAU,

STAANDE OP ZIJN VERTREK NAAR BAYERE.

Toen d' Amstel worstelde, om den Donaustroom te trotsen,
Viel hem de Donau veel te snel en sterk van stroom;
Die vorst der vlieten bruist, en wentelt kaayen, rotsen,
En klippen voort, en rukt u weg, als in een droom.
Gij blaakt om wederom Maximiliaan[6] t' aanschouwen;
Daar hij, als Salomon, zijn wijsheid rijk ontvouwt,
In oorloge en in vrede, en prachtige gebouwen
Verlangen naar uw kunst, gezoomd met vorstlijk goud;
Daar uw penseel, om strijd, bij d' allerbraafste werken,
Des Hertogs oog verkwikt, en, hangende ten toon,
In 't heerelijk gewelf van hoven en van kerken,
Den grooten Rafel volgt, en spant de schilderkroon.

Alreede rijdt het hof uw komst van verre tegen,
Verwacht u met geduld, en wenkt u te gemoet:
Maar och! mijn Zanggodin zit treurig en verlegen,
Vervloekt u heencreis, en eert haar eigen bloed,
En klaagt: „helaas! wie scheidt de blijde Poëzye
En schoone Schilderkunst, twee zusters, zoet van aard?
Wie moordt dat lieve paar? o bittre tyrannye!
Wie scheidt de kunst van kunst, zoo minnelijk gepaard?
Wie scheidt penseel en pen, de verwen en de woorden, (hart?
En scheurt dien nutten band? Mag dit den vorst van 't
Vindt nu de Duitsche Mars, in 't harnas tegens 't Noorden,
Niet roofs genoeg, terwijl hem Seine en Iser sart,
En levert slag op slag, en dondert om zijn steden?
Moet hij den Rijn aan zee nog plondren van zijn schat?
Wie keert dit zwaar verlies, met tranen en gebeden,
Nu 's Hertogs ijzre vuist Apelles heeft gevat,
Opdat hij hem te paarde, in 't veld, geharnast male,
Of midden in den raad, of op de zwijnejacht,
Of voor het hoog altaar, of in een ruime zale?
Helaas! men klaagt vergeefs; hij luistert naar geen klacht.
De lust des Vorsten stopt zijn ooren voor dit kermen;
Zijn ketens hebben kracht, en slepen dit vernuft
Den Rijn op, tegens stroom, uit Amstels klemmende armen.
Men staak' dan dit geschrei, het is vergeefs gesuft.
Wat wil men het geluk des schildergeests benijen?
Men gun hem zijn fortuin en zoo veel grooter eer;
Hij kleede Bayere met kunst en schilderijen,
En groeye in schaduwe van zulk een milden Heer,
En voësterheer van kunst en eedle wetenschappen;
Die handvest komt dat huis van oude tijden toe,
De Bayergoden gaan ten Hemel langs die trappen.
Wie weigert hun dit recht? Men hoû hun dit te goê.
Vaar hene, vaar, Sandrart! een Engel u geleide,
Door 't bloedig krijgsgevaar, en zette u in 't paleis
Te Munchen vrolijk op, in aller geesten weide;
Een Engel zij uw schild en leidsman op de reis.
Dewijl men hier niet wint met kermen nochte klachten,
Zal 't inzien van uw nut ons hartewee verzachten.

[1]Versta: Pallas. — [2]Gelijk men weet, was Aristoteles met de opleiding van Alexander belast. — [3]Anders bezield, levend. — [4]Voor doet wijken, minder. — [5]Voor stugge, verharde. — [6]De Beyersche Hertog.

Ridderlijk Banket,

VOOR HEER

ADAM VAN LOKHORST,

RIDDER, HEER VAN DE LIER,

EN JOFFER

CORNELIA PAAUW[1].

Mijn Zanggodin verleert van Hymens torts te blaken,
Nog kan een heusch verzoek haar voeten gaande maken,
Om, buiten 't spoor der oude[2], een luchten sprong te doen.
Zoo kan men om de kunst verandren het seizoen.
Dan bloeit de herfst, dan kan de lente druiven persen;
Dan valt des zomers sneeuw, dan draagt de winter kersen.
Mijn jaren dansen traag op zulk een dartle pijp.
Indien ik mij vergrijp, het is een licht vergrijp;
Daar, midden in een feest, de bruiloftzalen schateren
Van Venus' vreugd, waarna der Goden tanden wateren:
„Mijn zoon!" sprak Venus', „vlieg in 't huis, dat opgehaald
Ten Hemel, met zijn schild in 't witte voorhoofd praalt;
Vanwaar gij hooren kunt, hoe speelnoots zich bereiden,
Om 't eenig dochterken, de bruid, te bed te leiden.
Ga henen, kwijt u daar in 't bruidsbedde, al den nacht.
Volweef 't begonnen web, onthaal, naar uwe macht,
Dees twee gelieven, die den dienst van Min behoeven,
En leg een vasten band om Lier en Achttienhoeven[3].

[1]Kleindochter van den bekenden Raadpensionaris, en in 1621 geboren — [2]ouderdom. — [3]Waarvan de moeder der bruid (Hillegonda, zuster van Maria en Cornelia Spiegels, zie boven bladz. 328) Vrouw was.

De wufte dwerg vergramde, en keerde haar den nek,
En sprak: „'t zal beter zijn, dat moeder 't werk voltrekk',
Hetwelk zij zelf begon; wat hoef ik op te halen
De moeder dezer bruid? de moeder, die de stralen
Van uw gezicht verdooft met haar aanminnig oog,
En onder 't voorhoofd spant een goddelijken boog,
Die andre wondren baarde, als uwe of mijne pezen?
De spraak ging eens, dat gij uw aangebede wezen
Bedekte met dat beeld van levendig albast,
En hechtte uw gouden troon aan Amstels veenzoom vast.
De spraak ging, dat haar jeugd den appel veer zou winnen,
Zoo zij ter vierschaar kwam met d' andere Godinnen.
Werd 's bruîgoms moeder niet, in 't bloeyendst van haar tijd,
Voor Pallas aangezien? van Pallas zelf benijd?
Het schorte alleen aan helm, en speer, en schild, vol slangen,
De Goden hadden haar voor een Bellone ontvangen.
Maar dat is nog van 't minst; dees fiere en eedle maagd,
Voor welker ledekant uw goedheid zorge draagt,
Niet eens vernoegd, dat zij den appel hebb' gestreken,
Durf dartel naar de kroon van uwe Godheid steken.
't Is uit met al uwe eere, en de eer van uwen dwerg,
Nu Holland Cyprus strekt, zij Cypris, en de berg,
Den heilgen berg[1] genoemd, Idaal[2], daar heele scharen
Bewierooken haar beeld, en kerken, en autaren,
Of vlechten rozenhoên[3], en offren duif en zwaan
En musch en musschebrein, om in haar gunst te staan;
Gelijk dees ridder ook zoo lang op haar genade
Most leven, 't zij hij troost ging zoeken t' Alkemade,
Of Wavren, of ter Horst, of zocht zijn lieflijk kruis,
En hiel om 't jawoord aan, te Heemstede op het huis[4];
Of met een kwijnend hart, geperst van minneschroeven,
Ging adem scheppen, in 't gewest van Achttienhoeven,
Of aan den Vijverberg, in Bosch[5], en Lindelaan[6],
Die menig groen hart dekt met loof en groene blaân;
Dan koos hij voor die kroon noch rozeblad, noch lelie,
Noch moerbei, voor den mond en lippen van Cornelie,
Die, als de geest ontlaadt, op noten zangmaat slaan;
Of spreken Spiegels[7] spraak, of volgen den Tuscaan,
En Fransman, aan de Seine en Arno, rijk van geesten.
Zoo dikwijls Lokhorst zag de beelden, schoon van lees- (ten,
Landouwen, en gedierte, en vogelen, gemaald
Van haar begaafde hand, die zelve Arachnes naald,
En al die potlood, pen, penseel, en verf hanteeren,
Met schrift, en teekeninge, en trekken durf braveeren;
Dan sprak hij Pallas zelve en Proserpijn te na,
En bad de vingers aan, en achtte zulk een ga
Alleen dees Godheên waard, die bliksemstralen slingeren,
En kuste, op één knie, het sneeuw van zulke vingeren,
En riep: „gelukkig! o, gelukkig boven al!
Maar veel gelukkiger, die eenmaal trouwen zal
Dees vingers, deze hand, verkrachtster van 't gevoelen[8],
Vijf tortsen, die mijn vier in bloed en adren koelen[9],
Gelijk hare oogen doen, zoo dikwijls als ze mij
Begunstigt met een lonk, al is het van ter zij!"
Maar als ze, in wit satijn, bij 't schijnsel van de mane,
Met eenen zilvren staf kwam treên, gelijk Diane,
Van haar gewijden berg, den Hôhorst[10], over 't veld;
Dan vloôn de Saters voor, en vreesden 't kuisch geweld,
Dat geile Berggoôn haat, en Boschgoôn en Godinnen;
En Lokhorst, buiten hoop van iet op 't hart te winnen,
Lag ergens in een haag, en kerremde al den nacht,
Omdat zijn hart geen deel mocht hebben aan die jacht.
Hoe dikwijls wenschte hij dien zilvren staf te dragen,
Of, haar ten dienst, het wild te steuren uit zijn lagen;
Te rennen, in den schijn van windhond of van brak;
Of zelf het hart te zijn, hetwelk zij schoot of stak:
Hoewel het ridders hart haar pijlen, tot de veêren,
Gevoelde in zijne borst, en 't onheil niet zou keeren;
Maar lag al lang vermeld van een verliefde dood,
Hadt gij hem niet beloofd te zalven in haar schoot.
Om 't steken van zijn zon voor eene poos t' ontschuilen,
Onthiel hij zich te Lier, of op het huis te Zuilen,
En, in de schaduw van een uitgestrekten boom,
Verlette al razende de schepen en den stroom.
De Nymfen van de Vecht, verlegen met zijn karmen,
Vermaanden hem, hij zou uw haar, uw mond, uwe armen,
Uw kaken, uwen hals, om 't nakende ongemak,
Toch sparen, wat hij deê; dan viel hij somtijds vlak,
En bad uw schoonheid aan, en 't lastren[1] werd vertogen[2];
Tot dat zijn heete koorts, aan al te krachtige oogen
Ontsteken, wederom ontvonkte in merg en bloed,
En weêrkwam op haar tijd, gelijk, na 't eb, de vloed.
Nu sta dees bruid ten dienst, om wie, van alle zijen,
De Hôhorst heeft den loop van zulke afgoderijen,
Terwijl uw rijk vervalt, 'twelk Cyprus 't hoofd ophiel."
Zoo morde Min, tot dat zij[3] in zijn rede viel:
„Het voegt geen willig kind, zijn moeder te bedillen.
Mijn wil verstrekke uw wet; hier passen geen geschillen.
Vlieg heen in 't bruiloftsbedde, en als de speelgenoot
De bruid hebb' toegedekt, dan geef u zelven bloot,
En offer haar uw dienst, met troosten en vermanen,
En wisch met linnen af de teêre en eerbre tranen,
Die zij, voor 't lest, nog schreit, in maagdelijken staat.
Verhef ten hemel toe het vrouwelijk gewaad,
Dat op de tafel haakt[4], om heur herbore leden,
Niet morgen vroeg, maar op den middag, te bekleeden,
Wanneer de middagzon bestraal de jonge vrouw,
Die in één nacht vergeet den overbrochten rouw;
En als de bruîgom hebb' al stormende ingenomen
De kamer van zijn lief, dan pas[5] zijn vier te toomen.
Of als hij matig kus zijn versche wedergâ,
Dan kus vrij, dat het klappe, en baauw die kuskens na,
En prikkel hem, of speel somtijds den liefdelooze;
Of loer al heimelijk, hoe zedig 't aanschijn bloze,
Van blodigheid besterve, en weêr zijn verwe krijg'.
Beluister hun gesprek; maar dat men dit verzwijg',
Op peen van ongenâ; gij kent al d' eigenschappen
Der nachtgeheimenisse, en wat een tong met klappen
Van mijn verborgentheên (die overheilig zijn,
En niet alleen de zon, maar zelf de maneschijn
Vervloecken) al verbeurt; en hoe wij niet gedoogen
Als[6] twee paar t'elfens, en nog halfgelokene oogen,
En zachte mompling van twee monden, somtijds stom.
Men gaat niet dan beschroomd tot zulk een heiligdom.
Vier ooren zijn genoeg; verjaagt de rest; wij haten (ten.
Niet die 't verstaan, maar die 't geheim van 't bed verpra-
De zon, die 't al bespiedt, zoo stout en onbeschaamd,
Was oorzaak, dat ik raad en middel heb geraamd,
Om eindelijk een schut te schieten voor zijn schijnen,
En 't bed, met schaduwen van zwijgende gordijnen,
Te dekken; nademaal 't bekoren van mijn wet
Mijn ridders op den dag in 't worstelperk verlet.
Gij kunt ook, onder ebbe en vloed der bruiloftkortsen,
Hun dienen tot vermaak, en spelen met twee tortsen,
Ontvonken ze aan 't gezicht der lodderlijke bruid,
En blazen ze bij beurt dan aan, en dan weêr uit;
Of kruisen torts met tortse, of knoopen ze aan malkander
Met zuiver parlesnoer; of 't eene licht aan 't ander
Ontsteken; of de koets berooken met een rook,
Die hen aan 't sluimren helpe, opdat gij, als een spook,

[1]Hofstede, niet ver van Amersfoort. — [2]De Venus' gewijde berg op Cyprus. — [3]rozekransen. — [4]Thans gesloopt; zie desbelust de breedvoerige aant. bij Van Lennep IV, bladz. 34. — [5]'t Haagsche. — [6]Het Voorhout. — [7]Hendrik Laurensz.; zie boven, bladz. 328a. — [8]Voor gevoel. [9]Versta: in stee van aanstoken. — [10]Op den heiligen berg stond vroeger het klooster ter hooger Horst.

[1]Van Venus nam., wanneer hij haar „haar, mond, armen, enz." tegen die van zijn Cornelia versmaadde. — [2]uitgesteld, hield op. — [3]Nam. Venus. — [4]verlangt, snakt. — [5]zorg. — [6]Dan.

Doch niet verschrikkelijk, verschijnende in het droomen,
Hun toont, hoe d' eerste maagd haar oorsprong hebb' geno-
En hoe Prometheus vier ging halen bij de zon, (men,
En leven brocht in 't beeld, dat eer niet leven kon.
Vertoon hun ook, hoe ik uit zeeschuim werd geboren,
En wat ik nu verzwijg, dat fluister hun in d' ooren.
Doorsnuffel eerst, vermomd gelijk een sterflijk kind,
Den maagdelijken disch; en waar gij joffers vindt,
Die killer zijn dan ijs, en vrijers heele jaren
Doen loopen achteraan, op ijdle hoop van paren,
Bekoor die met een lach; gij kunt het toch van all's.
En neemt ze u op den schoot, zoo vliegt haar om den hals,
En hang er voor een poos, en smet haar, onder 't kussen,
Met een vergiftig vier, 'twelk nergens zij te blusschen,
Als in het bruiloftsbed; want in der Goden raad
Besluit men Amsterdam, ten steun van Hollands Staat,
Met aanwas van meer volks te proppen en te bouwen,
Die nu verhinderd wordt, door al te langzaam trouwen.
Vlieg heen, mijn zoon! 't is tijd; ik rij naar mijn paleis;
En, als gij keert, verhaal mij dan uw bruiloftsreis."

Hymen.

De vreugd van Venus in haar kracht
Verkracht al 't menschelijk vermogen;
Zij trekt al 't sterfelijk geslacht
Tot zich, gelijk de zon elks oogen.
Zij trekt het aardrijk niet alleen
Om hoog, maar Goden naar beneden,
En, twee versmeltende tot een,
Streelt ziel, en lijf, en al de leden.
'k Had dus Cornelia en Lier
Met mijne lier te bed gezongen,
Maar al de kamer raakte in vier
Door 't spel, en al mijn snaren sprongen.

Bruiloftzang

VOOR DEN HEER

NIKOLAAS PANKRAS,

EN JOFFER

PETRONELLE DE WAERT.

Dolle trommel en trompet,
Die onz' poorten open zet
Voor de wilde woeste dieren,
En verslindende Arabieren,
En 't afgrijselijk gegrim
Van den wreeden Ibrahim[1],
Met zijn ijzre halve manen,
Oorzaak van Europes tranen; –
Kopre keel en kalefs-vel!
Zwijgt, en luistert naar het spel
Van genoegelijke fluiten,
Zoeten zang en eedle luiten,
Bij 't gelukkig bruiloftsbed;
Daar de Min zijn pijlen wet
Om dit lieve paar te wonden,
Dat, zoo minnelijk verbonden,
Naar de nieuwe blijschap haakt,
Die den Hemel zelf vermaakt,
Waar hij ziet de wereld bouwen,
En, door 't eindelooze trouwen,
T'elkens boeten al de schâ,
Van des oorlogs ongenâ,
Groeyende in het fel bederven
Der geslachten, en het sterven
Door 't gewapende geweld,
In het ongenadig veld,
Dat ons beter past te schuwen,
En door 't Godgezegend huwen,
Door dien vasten minneknoop,
Te verzekren onze hoop
Van een hoop nakomelingen,
Die de dood en tijd bespringen,
En ons levren, tot een troost,
Onzer oudren eigen kroost,
Levendiger dan penseelen
Op de kunstige panneelen.
Pankras en zijn Petronel
Lachen vast, nu ik hun spel
Een, die voor mijn oog komt zweven,
Daar twee Grootmoêrs in herleven,
En haar beider waardigheid,
Vriendschap en goedaardigheid,
En de bloem van andre deugden,
Die nooddruftigen verheugden.
Na de dochter volge een zoon,
Waardig, om des Amstels kroon
Als zijn Grootvaâr te vercieren[1];
Daar ze, in 't midden van twee dieren,
Klaar van goud en steenen blaak'.
Milde Venus! help me, maak
Mijn gedicht en droom waarachtig!
Is uw bruiloftstraal zoo krachtig
Als mijn wensch, men twijfel niet
Aan den nadruk van dit lied,
In den rei der bruiloftstongen
Bruid en Bruîgom toegezongen.

[1]De Sultan; met dezelfde zinspeling, als boven in de Opdracht van den Jozef in Dothan, bladz. 422.

De Kruisberg,

AAN

MAGDALENA VAN ERP[2].

De schoonste roode rozen groeyen
Op geenen Griekschen berg, o neen;
Maar op den Kruisberg, hard van steen,
Daar Jezus' hoofdkwetsuren vloeyen
Van heilig, van onnoozel bloed,
Geronnen tot een rozenhoed[2],
Wiens blaân, vol geurs, gedurig[3] bloeyen,
Door den gevlochten doornekrans,
Waarvan de Goddelijke glans
Beschaduwd wordt en overwassen.
De rozedruppels strekken schoon'
Robijnen aan de doornekroon;
De rozevlaag verdrenkt, met plassen,
De leliebloem van 't aangezicht,
Waaruit de zonne schept haar licht;
De zon, die, met haar bevende assen,
Te rugge rijdt, bezwijmt, en sterft,
Nu 't rozebloed Gods lelie verft;
De lelie, die het hoofd laat hangen,
En geeft den allerlesten zucht,
En vult met rozegeur de lucht.
De Kriste bijen met verlangen
Zich spoeden naar dien rozengaard,
Zoo ras het licht de lucht verklaart[5],
En zwarmen om de rozewangen
Van 's levens bloem en lentespruit,
En zuigen zoeten honig, uit
De gal en gift en bitterheden
En alsem van het doornebosch.

[1]D. i. als Burgemeester. — [2]Verg. boven, bladz. 169a. [3]rozekrans. — [4]voortdurend. — [5]verheldert.

Uit leliewit en rozenblos
D' Aartsengelen mann' en nektar kneden,
En hemelsch suiker en ambroos.
De dag, die teelt 'geen uchtendroos
(Zoo dikmaal hij komt aangereden),
Die zoo de flaauwe ziel verkwikt,
En 't hart, tot wanhoop toe verstikt,
Versterkt, als deze rozegeuren
Van 's levens rozetak en hout,
Met bittre tranen nat bedauwd,
Tot troost van al die eeuwig treuren.
Hier springt, voor al die dorstig zijn,
Een bron van roode en witte wijn,
Zoo lekker, als ooit tong kon keuren;
Hier wascht men het bevlekt gemoed
In 's levens kostelijksten vloed,
Vergaderd uit vijf zuivre sprongen[1];
Hier levren d' aders purper uit,
Tot pracht der koninklijke bruid,
Wiens lof van David werd gezongen,
En van dien wijzen Salomon;
Toen ze, in dees spere- en spijkerbron,
Bevochtigden hun goude tongen;
Toen David stelde luisterscharp,
Op dat geruisch, zijn schelle harp,
En Salomon zijn hooge klanken.
O bloed- en water-rijke rots!
O hartebron des wijzen Gods!
O artsenij voor alle kranken!
Vergun mij ook een druppel nat:
Bevloei mijn dor en dorstig blad,
En leer me mijn Verlosser danken,
Op d' oevers van dien gulden stroom,
In schaduw van dien rozeboom,
Bedekt met Cherubinnevleugelen!
Daar rust het afgejaagde hart,
Daar vindt het stilpijn voor zijn smert;
Daar nestlen alle tamme veugelen,
En heffen, tegen 't paradijs,
Bij beurte, een lofzang aan, om prijs;
Daar leert de ziel haar lusten teugelen
Met Gods gebit en rozentoom;
Z' ontwaakt er, uit den ijdlen droom
Der ijdle wereld, om t' aanschouwen
Den Middelaar van 't Nieuw Verbond;
Zij kust zijn bleeken rozemond.
Men zag er, onder 't puik der vrouwen,
Bij 't graf, de droeve Magdaleen,
Met balsem, tranen, en gebeên,
God zoeken, met een vast betrouwen,
Dat 's nachts gelijk een vierbaak scheen.

PETER EN PAUWELS.

TREURSPEL.

Tantæ molis erat Romanam condere Gentem[2].

Opdracht aan Eusebia[3].

Eusebia! nu trek, op Gods bazuinen,
Met mij, niet om den Jerichoschen muur,
Maar om de stad, die, met haar zeven kruinen,
De donders tartte, en tergde al 't bliksemvuur.

Nu leer met mij zachtzinnig oorelogen,
En Rome zelf bestormen op zijn kracht;
Niet met geweld van schildpad, ram, en bogen,
Waarmeê het fel al 't aardrijk t' onderbracht;
Maar met gebeên, en tranen, en twee tongen,
En wonderheên, en afgepijnigd bloed.
Wat Cæzar dwong, heeft Kristus dus gedwongen;
De doornekroon beschaamt den lauwerhoed[1].
Omhels dan dit paar helden, echte vaders
Der Roomsche bruid en Godverloofde maagd[2],
Die, op het bloed van hun doorluchtige aders,
Meer moeds[3] dan op Anchises' afkomst draagt;
Die afkomst kwam den grijzen stroom oproeyen,
En plantte daar, door 't zwaard, vervloekte Goôn;
D' Apostelschap, bekneld in ijzre boeyen,
Verhief 'er 't kruis, gezegend in Gods zoon;
Gij kust en leest de blaân die eeuwig leven,
De lelien met rozen overstrooid;
Spierwit satijn met martel-inkt beschreven,
En bloedkoraal op sneeuw, dat niet ontdooit.
Daar ziet men druk het pad tot blijschap banen,
Daar puft[4] de stank des kerkers 't weelig hof;
Daar kiest uw lust geen perlen voor die tranen,
Daar veegt men kroon en schepter uit, als stof.
Terwijl de jeugd, met ijdelheên geladen,
Den oogenblik des levens wulpsch verkwist,
Leert d' aandacht hier de tyrannij versmaden,
En d' ijdelheên, nog ijdeler dan mist.
Zij leert er naar Gods strenge ridders aarden,
Die 't hemelpad op purper niet betreên,
Maar op de punt van spijkers, sneê van zwaarden,
Geklonken en geknarst door vleesch en been.
Wat is ons vleesch, dat toch in 't graf moet rotten?
Wat is het lijf, vermast van snoode pracht?
Der wormen spijze, en voedsel voor de motten,
En hindernis van 't geen God dierbaarst acht.
Dat 's 't wezen uit zijn aangezicht gesneden,
De hemelsche en in klei gevange ziel,
Die haakt te spoên, met wijde en wisse schreden,
Naar 't zalig honk, waarop haar liefde viel.
Geen Labyrinth der wereld kan verwarren
Haar opzet, zoo zij volgt den marteldraad,
En 't licht der beide in bloed vergulde starren,
Waarvoor het kroost van Tyndar[5] ondergaat.
De Tiber komt ten Apennijn af bruisen,
En schijnt verheugd, daar hij hun graven schuurt,
Gevierd van zoo veel keizerlijke huizen
En koningen, wier eere als Kristus duurt.
Hoe dus? Ik raak geen aarde; mijne veder
Verrukt[6] den geest naar d' Apostolische asch.
Eusebia! laat los; gij trekt mij neder,
Die reede al uit den damp der wereld was,
En liet u, na mijn afscheid, hier geen beter
Geheugnis, dan Sint Pauwels en Sint Peter. –

De Heer HUIG DE GROOT, koninklijk gezant bij den Kristelijksten koning, schrijft, in zijn bijhangsel der uitleggінge over den Antikrist, aldus, uit den mond der zalige vaderen, en de penne der kerkelijke historieschrijveren:

Maar de Kristenen, beide mannen en vrouwen, die te Rome waren, vluchtende naar de koninklijke kerken der Apostelen Peter en Pauwels, zoo ten tijde van Alarik als van Theodorik, bergden hun leven en hare kuischheid volkomentlijk, door een gelijke goddelijke voorzienigheid, waardoor, in Jeruzalems ondergangk, van God wierden behouden, die zijne wet hadden gehouden.

---

[1] Versta: de vijf wonden Kristi. — [2] D. i. Zoo 'n moeite kostte 't, om het Roomsche volk te vesten. — [3] Versta: Tesselschade; en verg. desbelust Tess. Roemers en hare vrienden, bladz. 38.

[1] lauwerkrans. — [2] De R. Kath. kerk. — [3] roem. [4] tart, overtreft. — [5] Castor en Pollux. — [6] Vervoert.

Nog een luttel verder:

De Kristenen deden 't geen God begeerde. Zij gingen uit Babylon, dat is, uit de stad Rome, naar de heilige plaatsen, die buiten de stad waren; en werden daar, als in gerusten vrede, gebergd; niet zoozeer door der Gothen genade, als door Gods beschuttinge. Zoo regeerden de Martelaars met Kristus.

INHOUD.

D' Apostels Peter en Pauwels, van Keizer Domitius Nero in den kerker gesmeten, werden, op den top der gedreigde en genakende straffe (waarover hun doodvijanden vast uit waren) gedrongen, door het hard en gedurig aanstaan der Kristenen, ter stad uit te vluchten; daar hun gemoette Jezus Kristus, die, van Cefas gevraagd, waar hij henen gingk, hem antwoordde: naar Rome, om weder gekruist te worden. De Bethsaïder[1] hieruit besluitende, dat Gods zoon in hem, zijnen dienaar, aan het kruis lijden zoude, keerde met den amptgenoot weder in stad, en gaf zich gewilliglijk in de leeuws klaauwen des tyrans; die hen beide liet geeselen, en (als schuldig aan 't lasterstuk van godloosheid) verwees, den eenen om gekruist, den anderen, om onthoofd te worden. Alzoo werd de prins der Apostelen, op Janus' berg gekruist, doch, te zijner bede, met de voeten[2] neêrwaart; en de leeraar der Heidenen knielde te Gutta, bij het Salvische water, rustig voor het zwaard. Nero ontzette zich, tot razens toe, over hun dood, de voltooyinge zijner schelmerijen, en sidderde voor de geesten van Pauwels en Peter; wiens kudde bevolen bleef zijnen nazaat Linus, die, der martelaren uitvaart bezorgende, de bedrukten vertroostte met God, en de tegenwoordige en toekomende glorie dezer Heiligen.

Het tooneel Leeldt Rome uit. De geesten van Simon tooveraar en Elymas spreken de voorrede. De Rei bestaat uit gekerstende[3] soldaten. Het treurspel begint te midnacht, en eindigt met den volgenden dag.

PERSONAGIËN.

SIMON[4] Tooveraar[5]. } Geesten.
ELYMAS[6]. }

PETRONEL. } Leerlingen der Apostelen.
PLAUTIL. }

PETER. } Apostels.
PAUWELS. }

REI VAN GEKERSTENDE SOLDATEN.
CORNELIA. Moeder der Nonnen[7] van Vesta.
AARSTOFFERWICHELAAR.
DOMITIUS NERO. De keizer.
AGRIPPA. Zijn opperste[8].
LINUS. Sint Peters nazaat.

Peter en Pauwels.

EERSTE BEDRIJF.

SIMON TOVERAAR, ELYMAS.

SIMON.

Ik, Simon Tooveraar, boor hier, van 's afgronds stoel,
Door 's aardrijks ingewand, te keel[9] uit van den poel,
Waarin de Ridder[1] sprong, die neder kwam te paarde,
En sleepte zoo de pest, van boven, onder d' aarde.
Wat uur mag 't zijn? Mij dunkt de sterren staan in keer;
De stille midnacht ronkt, en glijdt op 't ronken neêr.
Waar sammelt Elymas? Waar blijft mijn schildknaap ach-
ELYMAS. (ter?
Ik volg op meesters spoor, al valt mijn tred wat zachter.
De wereld leît nu stom, in haren eersten droom.
Waar ben ik? meester! zeg, wat ruischt hier voor een stroom?
SIMON.
De Roomsche Tiber, trotsch op zoo veel trotsche werken,
Op Nero's nieuwe stad, die, met driebonderd kerken[2]
En smokende outers, dient den grooten Lucifar[3],
Die onverzoenbaar nog den Hemel tarten dar[4].
Maar och! ik sidder, och!

ELYMAS.

Gij deist, wat doet u ijzen?

SIMON.

Mij dunkt, ik zie dat langs[5] dien doodschen schouwburg rij-
Die eeuwig tuigen kan, en eeuwig tuigen zal (zen,
Van mijn geknakte heup en onvergeetbren val;
En hoe ik, uit de lucht, na 't zweven heen en weder,
Voor Nero's voeten, plat geploft van boven neder,
Gaf 't Galileesch gebroed, en des Gekruistens naam,
Gewonnen spel, in 't eind de Hel mijn lesten aâm
En ziel, op 't handgeklap en schateren der scharen,
Mij thans[6] nog toegedaan, met beelden en altaren,
Gewijd tot Simons eere. O schouwburg, daar gij staat,
'k Herdenk nu aan die smak! Een koorts, een grilling gaat
En rijdt[7] door al mijn leên, nu ik dees plaats genake.

ELYMAS.

't Hervoelen van die smart geeft sporen aan de wrake,
Die ons ter Helle uitdrijft en uit den Helschen gloed,
Om deze wraakkoorts eens te koelen, met het bloed
Der Hoofdapostelen, ons vijanden en vloekers;
Om al 't verlies betaald te zetten, met veel woekers;
't Welk duizend kunstenaars des naren afgronds voegt,
Die zich, aan u en mij, volkomentlijk genoegt.

SIMON.

Samariën getuigt, door 't dorp van mijn geboorte,
Dat Gitthon heet, hoe jong, verloofd aan Pluto's poorte[8],
Ik daar de bastert-Joôn[9] kreeg listig aan de koord; (boord,
Tot dat een Filips[10] mij trotsch kwam leggen boord aan
En dreef de geesten uit, en goot op mans en vrouwen
Zijn water. Straks begon mijn aanzien te verflouwen,
Dies was het ook geraân te mommen met die grijns;
Ik (om ons zwarte kunst te witten, met veel schijns
Van heiligheid) vond goed het hoofd te laten domplen[11],
Zeî zuchtende „amen" op zijn vragen, op zijn momplen,
Begaf me aan 's leeraars zijde, en gaapte naar die stem,
Tot dat de landsman ook kwam van Jeruzalem.
'k Beproefde schalk hun trouw met schatten te bekoren,
Om 't volk door wonderheên te leiden bij zijn ooren[12];
Dan laas! 't was al vergeefs, en mocite en list gespild,
Want Cefas voer mij straks al vloekende in den schild.
Zij togen voort. Ik kuiste, om de oogen te benevelen,
In schijn hun wondren na, en prediken, en prevelen,
En schoeide meesterlijk op eenen zelven leest
Van Vader, of van Zoon, of dien ontzichtbren[13] Geest;
Om zoo een ruimer weg, naar 't barnend[14] hof, te banen,
Voor Kruisgezinde, en Joôn, en mijn Samaritanen;
Want ieder houdt den trant, gelijk hij is gewoon,
En op wat spil mijn kloot wil draayen, hij draait schoon.

---

[1]Petrus, hier Peter. – [2]Verbeter: met den hoofde. [3]Kristen geworden, gedoopte. — [4]De beruchte leugenprofeet. — [5]Voor Toovenaar; verg. 't Hoogd. Zaubcrer. — [6]De door Paulus met blindheid geslagen Bar-Jezus; verg. zijn eigen verhaal, beneden, bladz. 461. [7]Versta: Opperste der Maagden. — [8]Voor overste. — [9]Anders muil.

[1]Marcus Curtius. — [2]Versta: tempels.. — [3]Als vertegenwoordiger der Heidensche afgoden in 't algemeen. [4]Rijmshalve weder de juiste vorm voor den ten onrechte ingedrongen; zie o. a. boven, bladz. 407, aant. [1]. – [5]dien weg uit. — [6]straks. — [7]beeft. — [8]Versta: de Hel. [9]Samaritanen. — [10]De apostel Filippus. — [11]onderdompelen, doopen. — [12]Anders bij den neus. – [13]ontzaggelijken. – [14]brandend; versta: de Hel.

Mijn boel Selene[1] noemde ik Moeder aller dingen;
Zij baarde d'.Englen, om haar schoon gestalt vergingen
De muren van Priaam; zij was 't verdoolde schaap,
En Simon 's Hemels kroost. Zoo wiegde ik elk in slaap.
Zij trad als Pallas, ik kon Jovis bliksem handlen;
Of gingk, als watervoogd, droogs voets op 't water wandlen,
Schiep weite en tarwe uit steen, brak poorten van metaal,
Keek voor en achter uit, als Janus; wist een zaal
Met koniuklijk tapijt door schimmen te behangen;
T' onthalen te banket[2], met spel en maatgezangen,
Mijn dischgenoot, die (wat hij zag of gade sloeg)
Niet zien kon, wie de spijze, in goude vaten, droeg
Ter tafel, noch wat hand de pezen streelde en snaren,
Noch uit wiens mond de wind kwam in de fluiten varen.
Ik brocht Samariën in 't harnas op de been.
Het heer schoolde, aan den voet van Garizim, bij een;
Om Mozes' Heiligdom te zien ten berg uit graven,
Daar hij 't kwansuis begroef; maar daatlijk zag men dra-
Den heilgen heuvel op Pilatus' ruiterij, (ven
Die al mijn macht vertrapte, en vlamde felst op mij.

ELYMAS.

Maar gij ontslipte hem, en kwaamt in 't eind naar 't Wes-

SIMON. (ten.

Ik kreeg in mijn gewoud[3] deze oude en strijdbre vesten,
Daar allerhande slag, zoo 't Galileesch als Joodsch
En Heidensch, onder een, mij aanbad als iets groots, (gen,
Ja, wierookte, als een God, en zwarmde en zwierde, als mug-
Rondom mijn beelden; een in 't midden van twee bruggen,
En een op Quirinaal. Maar Peter, uit zijn droom
Opschietende al verbaasd, komt hevig naar den stroom
Van Rome zweven. Wij, voor dat gezicht aan 't schuilen,
Gelijk, voor 't morgenrood, de vledermuis en d' uilen,
In een Cimmerisch hol of blinde moordspelonk,
Daar nimmer zon, noch maan, noch eenig starlicht blonk.

ELYMAS.

Mij heugt uw vlucht van Rome, en 't ongeluk is ouder
Dan 't mijn, te Pafos, daar ik om den Stedehouder,
Den schandren Sergius, ook tegens Sauwels beet,
Weleer Gamaliels scholier, die, fel en heet, (wrevel;
Mij schold een vrucht van Styx[4], doortrapt, en valsch, en
En, schuivende op mijn oog een nacht en dikken nevel,
Kreeg zoo het Cypersch hoofd al smeekende aan zijn snoer.
Men denk', wat wraak ik toen dien wreeden weiflaar zwoer!
Tot tuigen strekken mij zoo veel getergde vloeken,
Gebraakt uit mijnen mond, zoo veel vergalde boeken,
Gespogen uit mijn pen, die nergens spaart noch schroomt
Den naam, die al onz' vlucht zoo kort houdt ingetoomd.

SIMON.

Ik, sedert Claudius bezocht de bleeke scharen,
Hervatte 't werk, zoo ras al 't puik der tooveraren
Gedagvaard, werd onthaald van Nero's hof en troon,
Die, zoet op tooverkunst, Jupijn stak naar zijn kroon.
Toen most de magre strot van Peters kudde bloeden
En blakeren. Ik groeide, in 't bitterst van dat woeden,
En leerde elk wierookvat noch afgod te versmaân,
En onder water door en boven water gaan,
Om 't martelen t' ontvliên; en kon mijn list verbloemen,
Ja, liet mij naar den naam van dien Gekruisten noemen,
Wiens benden, op het punt van storten, en in last,
Om bijstand jammerden, schier dood en afgevast.
Dees tweelingen, om mij de vleugels eens te korten,
Gewekt door dit gekerm en krijten, kwamen storten
Een ieder uit zijn oord, als stroomen, herwaarts aan.
Ik wederstond ze; maar wie kan hun wederstaan?
Zij deden mij de ziel, met bloed en galle, braken.
O, spijt! ik voel, ik hoor mijn heupebeen nog kraken;
Ik stortte al tuimelend, met ziel en lichaam, neêr
Ter aarde, en mijne ziel, geprest ten lijve uit, weêr
Van d' aarde in Pluto's poel; en blijft dit ongewroken?
Wij kregen last op nieuw Apostelmoord te stoken.
Op, Elymas! nu sla dien u met blindheid sloeg;
Hitst Nero weder op, gij kent zijn aard genoeg.
Maar toef! waar blijft al 't spook, gereed om op te trekken?
'k Zal stampen, dat het dreunt, en al den drommel wekken.
Mijn leerkind! volg mijn stem. Op, geesten! klooft den grond
Der aarde. Sammelt gij? 'k Verdaag u met mijn mond.
Of stamp ik te vergeefs, met recht op u verbolgen?
Op, spoken! 't was bestemd, gij zoudt uw leidsman volgen.

ELYMAS.

Zij komen; d' aarde loeit, en siddrend berst van een.
Nu braakt ze zwavelvier, en rook, en stof, en steen.
Daar zijn ze.

SIMON.

Wellekom, o nimmerslapende Ikkers[1]!
Zielmoorders, bloedraân, stokebranden, aartsverklikkers,
Trawanten, die gespitst op 't schijnschoon, valsch en wreed,
Den God des afgronds dient, en stapt in zijnen eed;
Verblijdt u, want gij zult, met ons, uw kromme krauwels
Nu wasschen in het bloed van Peter en van Pauwels,
Die hier, in heechtenis en ketens, dag en nacht,
Vast morren[2], naar de lucht, gebeden zonder kracht.
Gij zult u heden met dien vetten buit vernoegen.
Dit zijn ze, die u staag uit 's lichaams schorsen joegen,
En heerschten over doôn en spoken, zonder tal,
Niet éêns in één gewest, maar stadig overal.
Dit zijn de kneevlers zelfs, die ons schriftuur verbrandden;
Dit zijn ze, die gij sloegt in boeyen en in banden,
Holpt geeslen, steenigen, verbannen, reis op reis.
Verspreidt gij u door stad, bevecht ons twee 't paleis!
Bedrijft, gelijk nog korts, wat ongemeens, wat wonders.
Verwringt iet, breekt iet, speelt met hagels, bliksems, don-
Verbaast, hitst op, deurspookt de kerken onzer Goôn! (ders!
Berokkent, wat gij kunt. De kans stond nooit zoo schoon.
Gij naar de Flamens[3]; gij naar priesters en Vestalen;
Gij naar vernuften, die op losse starren dwalen,
En drijven met den kloot des hemels, nimmer moê;
Gij, al uw best, naar vee- en vogel-wichlaars toe.
O helden! laat u niet verbluffen van een sterker!
Gij holpt 't gehate paar in dien benaauwden kerker,
Volvoert uw opzet nu, met onvergankbren lof,
En steekt de horens op, in spijt van 't Hemelsch hof.
De Hemel zelf verlaat zijn eigene afgezanten.
Gij sleet d' Apostelschap allengs, aan alle kanten,
Door zaag, of zwaard, of stok, of steen, of koord, of druk;
Een hooge dag voltooye al 't vorige geluk!
Ik vlieg naar Nero's hof. Verspreidt gij u, bij driften.
't Lust Simon Simon nu, zoo fijn als meel, te ziften,
Dat al de wereld zie, hoe reukeloos, hoe stout
De Hemel kerken, op zoo kranke zuilen, bouwt: (oogen,
Opdat geen macht zoo groot verschijn, voor 's menschen
Waartegens 's afgronds macht en kracht niet op zou mogen.
De haan, vol slaaps, klopt nog de slapers niet aan 't oor.
Ik strek een heldre maan bij duister; dat 's u voor! –

ELYMAS.

Wel, meester! waar blijf ik? Wat oord wordt mij bevolen?

SIMON.

Nu, vraag niet; volg mijn toorts, zoo kunt gij niet verdolen.

PETRONEL, PLAUTIL.

PETRONEL.

't Is meer dan tijd, om naar 't gevangenhuis te gaan,
En komt Plautil nog niet? 't Wordt spâ; daar klopt zij aan.

PLAUTIL.

Doe open, Petronel! doe open, zonder schromen.

PETRONEL.

Treê binnen, moeder! Toef, ik zal hier licht doen komen.
Olympa! breng hier licht. Waar blijft gij? Nu ga heen.

[1]Anders Helena. – [2]aan den feestdisch. — [3]geweld, macht (verg. 't Hgd. gewalt). – [4]Voor de Hel.

[1]Anders Nikkers, boze geesten. — [2]murmelen, prevelen. — [3]Romeinsche priesters.

PLAUTIL.

Wel, dochter! wat 's er gaans? Wij spreken nu alleen.

PETRONEL.

Nu naar de Vaders toe, waarheen ik u leide,
Die niemand nader, tot verlossing van hun beide,
Kon kiezen dan Plautil, wiens ijver brandt als vier,
Nadien zij 't leerkind is van Pauwels; ik scholier
En dochter, naar 't gemoed, van onzen Bisschop Peter.

PLAUTIL.

Tot noodhulp in gevaar verkoost gij niemand beter
Dan mij; maar dochter! hoe? Wat durf[1] uw jeugd bestaan?
O reukelooze jeugd! dit kan niet wel beslaan.

PETRONEL.

De jonkheid past wat stouts, en staat[2] niet licht verlegen.
Bedaagdheid, rijp van brein, wil wikken, overwegen,
En waagt niet[3] wichtigs, voor zij 't wis en zeker ziet,
En 't stuk hebbe in haar macht; maar neen, zoo gaat het niet
In zaken van belang; 'k misprijs niet raad te vragen,
Maar altijd suffen, altijd wikken, nimmer wagen,
Bedrijft, bedijt[4] ook niet.

PLAUTIL.

't Is waar; doch wat kan 't schaân,
Dat mijn zwaarmoedigheid den weg (wil 't helpen) baan'
Ten kerker? Hindert het, gevaarlijkheên te mijden?
Zij grijnzen, niet van een, maar schier van alle zijden,
Zoo gruwlijk, dat mijn oog hier naauwlijks door kan zien;
Doch zoo gij 't u getroost, in Gods naam, 't moet geschiên!

PETRONEL.

Ai, zet geen zwarigheid, aleer ze wordt geboren.

PLAUTIL.

Gij wilt dan, eer wij gaan, wel eerst mijn inzicht hooren?

PETRONEL.

Zeer gaarne, moeder! zeg, wat maakt uw hart bedeesd?

PLAUTIL.

Zij vreest niet ijdel, die bij tijds voor 't uiterst vreest;
Want mist die tocht, gij helpt de Harders glad om 't leven,
Hun kudde aan nieuw gevaar. Hoe menig zal er sneven,
Die nu nog veilig duikt!

PETRONEL.

Wel, moeder! vaar zoo voort.

PLAUTIL.

Gij zijt nog jong, mijn kind! maar ik heb nooit gehoord,
Hoe iemand uit dien muil des moordkuils zou geraken.
Hij slacht de Hel, die weet van slikken, niet van slaken;
Dat Mamertijnsche hol, of is 't u onbekend?
't Is rotssteen, staal, metaal al wat er klinkt ontrent,
Cimente muren, ijzre staven, kopre deuren!
Kan uwe teêre hand die breken, buigen, scheuren?
Of draagt gij Samsons kracht verborgen in uw haar?
Of meent gij, slechte[5] maagd, zoo sluik van middel, daar
Te wringen door den muur, waarin geen zon kan schijnen
Als voor een halleve uur, en kwalijk zonder kwijnen
Van 't alverkwikkend licht? Zoo is 't er niet gesteld;
't Zijn dubble tralien, 't zijn werken voor geweld.

PETRONEL.

Beschrijf den kerker niet; dat 's tijd en tong versleten,
Voor mij, die menigmaal vervarsching, drank, of eten,
Of brief, of artsenij aan dees gevangens bracht.
Zijn maagdevingers teêr, dit ijzertuig heeft kracht,
Die sleutels....

PLAUTIL.

Petronel! door wien of dit gelukte?
Wie was zoo koen, die dit in was of potaard drukte?
Wie smeedde op vormen juist de rechte wedergâ[6]?

PETRONEL.

Nu, onderzoek niet scherp. Dit baart min nut, dan schâ.
Zeg op, wat vreest gij meer?

PLAUTIL.

't Gebas der wakkre honden;
Het wachthuis, daar ontrent; de schildwacht en de ronden;
Het volk, dat 's nachts langs straat te doen heeft bij geval,
En niet van éénen kant; ik schrik van overal,
Voor mijn gedachten zelfs, en wat men niet zou droomen.

PETRONEL.

'k Wil rondgaan[1] in de zaak, zoo hoeft gij min te schromen.
De honderd oogen, die den kerker gadeslaan,
Ja, beî de hoofden zelfs, Proces, Martiniaan,
(Door wonderbeên verlicht, daar Peter opgesloten
Hen, met zijn eige hand, gezalfd heeft en begoten,
Toen hij de bronnâr sloeg in dien Tarpeeschen grond)
Begunstigen dit stuk; geen lasterlijken vond,
Nadien men 't Capitool geen onheil poogt te brouwen.

PLAUTIL.

Maar waarom bezigt men niet liever mans, dan vrouwen
Of maagden? Blijven mans op zulk een aanslag thuis?

PETRONEL.

Mariên houden stand bij 't graf, ja, onder 't kruis,
Daar mannen angstig vliên, en nagels, speer, en doren,
Gelijk veel zwaarden, een Liefvrouwe[2] hart doorboren.
En of 't mislukte, 't waar gevaarlijker voor mans:
De maagden acht men minst; want wagen die een kans,
't Heet wijvenijver; 't geeft geen omzien, niet met allen[3].
Nu den Verlosser, eer wij gaan, te voet gevallen!
Gij zult op schildwacht staan, gelijk een halsvriendin.
Nu kniel, opdat men 't werk aldus met God beginn':
„Verlosser, die, om elk te lossen, u liet vangen
En binden, en nu zit, aan 's Vaders zij, behangen
Met eenen mantel, rijk van Goddelijken gloed,
Waar voor al 't zichtbre licht zijn stralen strijken moet;
Gij Samson[4], die den mond des afgronds op kost sparren,
Dien roof ontweldigen, en slepen naar de starren,
Op 't grimmig brullen van 't krankhoofdig Helsch gedrocht,
Dat, tegens uwe stem, een wijl niet kikken mocht[5]; –
O Heiland! moedig ons, om nergens voor te zwichten.
Verlos en red die beide Apostelijke lichten,
Op 't schreyen van uw bruid, op 't jammerlijk geklag
Van haar, die ongetroost dit pak niet dragen mag[6]!
Ontruk uw hoofdkerk niet den steun der hoofdpilaren,
De dragers van het dak, waar onder wij vergâren.
Begunstig onze hoop! Zoo 't anders is verzien,
Wij rusten in uw wil; die moet vooral geschiên!"

PETER, PAUWELS.

PETER.

O, wakkerste van alle vooglen,
Die mij uit 's nachts doodslaap kraait,
En drijft, door 't klappen uwer vlooglen,
De zon aan, die zich Oostwaart draait,
En lankzaam naar de kim komt rijden;
Terwijl ze alreê bekommerd is,
Om d' ijzre tralien te mijden
Der Mamertijnsche vangkenis[7];
Die vasthoudt, in haar holle kaken,
Den weiflaar, dien 't van 't harte kon,
Al willens wetens te verzaken
Den glans der onderdrukte zon;
Een zon, die aller blinden oogen
Genezen kwam. Getrouwe haan!
Gij kraait, eer nog dees dock kan droogen
Alweêr op elke wang een traan.
Gij, morgenwekker! leert mij schreyen
Gedurig, eer de morgenstar
De scheemring, voor dien glans, gaat spreyen,
Waar tegens ik niet opzien dar[8];

---

[1]Zie boven, blz. 407a, aant. [1]. — [2]Versta: zij staat. [3]Thans niets. — [4]Doet gedijen. — [5]eenvoudige. [6]Voor evenbeeld.

[1]open zijn. — [2]Zaamgetrokken voor Lieve-Vrouwen, d. i. der Moeder Gods. — [3]gansch geen omzien. — [4]Voor Sterke. — [5]kon. — [6]kan. — [7]gevangenis. — [8]Zie boven, bladz. 407, aant. [1].

Waar tegens ik niet op kan beuren
Dit romplig, schromplig aangezicht;
D' oogappels, week en blind van treuren,
Bezwalkt, beschaamd, en schuw van 't licht;
Heb ik hun nog niet uitgekreten,
Die waard zijn God noch zon te zien?
Heb ik mijn tong niet afgebeten?
Die, om gevaar en smaad t' ontvliên,
Verloochende den rechten hoeder;
Verzwoer het al t' onnoozel[1] lam,
Dat smetteloos van zijne moeder
Ter wereld, al de wereld kwam
In bloed en hartewater baden,
Zich offeren op 't kruis altaar.
O Paaschlam! ik help u verraden,
In 't onweêr van die wreede schaar.
De kusser van 's verzoeners wangen[2]
Verried maar eens der menschen zoen;
Mijn mond, na dat Hij was gevangen,
Verried, helaas! Hem driemaal, toen
Hij vast bespot wierd en bespogen.
Erbarm u mijner! zie om laag,
Alziende waarheid! straf mijn logen!
Verzwaar de ketens, die ik draag!
Wat woorden liet ik mij ontslippen!
Verzaakte ik zoo mijn God, mijn Heer!
Wat lastren schonden deze lippen!
Ik nok, ik berst, ik kan niet meer.
Mijn geest bezwijkt. Ik zijg ter neêr; –
Och, och, och, och! och, och, och, och!

PAUWELS.

Ai, meêgevangen! staak dit nokken, staak dit stenen,
En laat mij sluimeren; of zult gij eeuwig weenen
Om 't struikelen der tonge? Om zoo een woord, dat stil
De lippen los ontglipte, uit zwakheid, niet met wil?
Wat anders heeft de mond, wat anders 't hart gesproken.
Gij ziet van hartewee verkniest, veroud, gebroken;
Dit kermen, nacht op nacht, verzwakt den ouderdom,
Versteurt den slaap, of maakt mijn nachtgebeden stom.
Ik schouw[3] (want tranen uit berouw tot zuivring strekken
Van een bevlekt gemoed) u rein van deze vlekken.

PETER.

Mijn amptgenoot! ik weet, ik rek uw taai geduld
Te lang, door 't moeyelijk vernieuwen van mijn schuld,
Zoo menigmaal de haan aan 't sluimrig hart komt kloppen.
Wat raad? Mijn hartaâr berst, in 't eerst allengs bij drop-
Dan korter, drop op drop; dan giet ze beken uit; (pen,
En schrei ik niet, zoo is 't alleens of 't hart mij sluit.
Ai, medebroeder! laat mijn tranen ruim gaan weyen;
Laat mij mijn doodvergrijp ophalen! Laat mij schreyen!

PAUWELS.

Zoo klagen 't hart verlicht, vaar voort met uwe klacht.

PETER.

De nacht vermaant[4] mij weêr aan 's Heilands jongste nacht;
Waarin d' Aartspriesters zelfs, schijnheilige Ouderlingen,
En Schriftgeleerden hem, met staal en stokken, vingen,
Door d' opgeruide schaar, en dien Iscarioth,
Verkoopende, om wat geld, zijn meester, en zijn God!
Ik trof in 't honderd, met den korten krommen degen[5],
Maar al vergeefs; elk vlood, en Simon stond verlegen,
Verlaten, en most zien, tot stervens toe bedrukt,
Hoe deerlijk Jezus daar zijn oogen werd ontrukt,
En steêwaart ingesleept. 'k Zag om; elk was geweken.
'k Had nu, door meesters last, den houwer opgesteken;
En twijflende, of mijn trouw hier mede mocht volstaan,
Volgde al beducht de torts en nachttroep achteraan,
Gelijk een dwalend lam al blatende den herder,
En siddrend voor den wolf, dan dichter, dan wat verder.

Helaas! zij sleurden 't Lam in 't priesterlijke hof;
Ik zag dit, en verdroeg 't. Vergreep ik mij niet grof?
Och, och! och, och! och, och!

PAUWELS.

Gij hadt u vroom[1] gekweten.

PETER.

Ik stijg de trappen af, daar 't hof, op God gebeten,
Krioelt, en woelt, en galmt, en lastert, zoo versteurd;
En Kaïfas kwansuis de kleedren rijt en scheurt.
'k Hoor spuwen in 't gezicht, en kliuken[2] voor die wangen,
Waaraan zij 't doodzweet zien, bij roode drupplen, hangen:
„Nu, Kristus! profeteer: wie klopt u voor den mond?"
Een meisken, dat mij, in de voorzaal, zitten vond,
Stoof op: „dit 's ook van 't slag, die twist en oproer zoeken."
Ik schrik, verzaak mijn Heer, verdoem mijn ziel met vloe-
Nog eenmaal, en nog eens; en daatlijk kraait de haan, (ken,
En Jezus ziet mij stijf met straffende oogen aan,
Die dringen in de ziel. Waar was ik toe gekomen!
Het hart woû op de tong, die liet zich naauwlijks toomen.
Wee mij, ellendig man! Erbarm u mijns, o Heer!
Och, och, och! och, och, och!

PAUWELS.

Mijn broeder! schrei niet meer.

PETER.

O haan! De dag woû op: mij docht mijn hart woû sluiten.
Ik ging, beklemd om 't hart, ten hove uit, recht naar buiten,
Mijn stille schuilspeloak ontvouwen mijn verdriet,
In 't eerst met stom misbaar; geluid slaan kon ik niet,
Ik sloeg voor deze borst, begon het haar te rokken[3] (ken,
Uit mijnen visschers baard, verzuchtte, raakte aan 't nok-
Aan 't roepen op het lest, lag plat op 't aanzicht neêr,
Zoo koud, gelijk een visch, langs 't Galileesche meer,
Nog zieltoogt, op den kant der oevers, vóór zijn sterven,
Als die zijn element, het water, niet kan derven.
Ik schreeuwde: „o waterbron des levens! help mij doch
Aan water, help mijn oog aan tranen, is er nog
Wat hoops, wat levens voor mijn ziel in zilte plassen!
Maar neen, die vloekvlek is met tranen niet te wasschen.
O mijn vermetelheid! Wat heb ik mij beroemd
Van voor-taad! Heilge disch, en spijs, die mij verdoemt!
O bloed, o drank, o kelk! Hij spelde 't al te veuren.
O sleutels, wat poortier vertrouwt men 's Hemels deuren!
Genâ, genâ, genâ!" toen schreide ik, vlaag op vlaag
Mijn oogen rood en dik; en hardde in 't schreyen staag.
Laat tuigen van mijn rouw, om mijn bezweken ijver,
Die Starrebron, bij 't hol, die zuivre en klare vijver.
O Peter! was dat pal, gelijk een pijler, staan?
En kon een maagdeken een man in 't veld verslaan?
't Viel makkelijker 't lijf, verkleumd van koû, te warmen,
Dan, met gevaar van 't lijf, uw Meester te beschermen.
Och, och, och! och, och, och! Wat kan een ijdle schrik!

PAUWELS.

Gij zijt, op verre na, zoo schuldig niet als ik,
Die zelfs de kleederen des steenigers bewaarde,
Daar Steven stortte met een hagelbui ter aarde,
En, van godvruchtig bloed besprenkeld, paars en rood,
Mij lachen zag, wee mij! in zijne onnoozle[4] dood,
Daar 't lijk, half levend, lag geplet van harde keyen.
Laat Simon[5] zwijgen, laat de bittre Sauwels schreyen,
Wien Kristus uit de lucht die gruwelen verwijt!
O hoofd van 't lichaam zelf, waar in gij sterft en lijdt!
O glans! hadt gij een straal in mijn gezicht geslagen,
Eer beî deze oogen nog dien martler storten zagen!
Die Heilig bad voor ons, en steeg de wolken deur.
De steenen werden rood, mijn wreedheid hiel haar kleur!
Mijn handen! hebt gij ook doornageld den Gekruisten?
Wee mij, wee mij, wee mij! Wie klinkt[2] mij daar met vuis-
Zoo fel in 't aangezicht? O nachtgeest! Zijt gij dat? (ten
Sla toe. 'k Verdien nog meer. Ik zit van bloed beklad.

---

[1]dood-onschuldig. — [2]Judas. — [3]houd, beschouw. – [4]herinnert. – [5]Rijmshalve voor zwaard.

[1]kloek, wakker. — [2]slaan en slaat. — [3]Voor rukken, trekken. — [4]onschuldige. – [5]Petrus.

Verneder dezen worm, eer hij zich verhovaardig';
'k Vernoeg[1] aan die genâ, ben ik haar anders waardig.
Och, och! och, och! och, och! och, och! och, och! och, och!

PETRONEL, PETER, PAUWELS, PLAUTIL.

PETRONEL.

Wat kermen hoort men daar? Wat wil dat stenen toch?
Wij naken het gevaar en dienen niet te samlen.

PETER.

Wie spreekt er?

PETRONEL.

Hoor, ai! hoor die ijzre ketens ramlen!
Mij dunkt, ik ken die spraak; hoû schildwacht in dien hoek;
Verneemt gij ronde of volk, zoo brem[2] eens. Hoû u kloek.
De maan komt op, wiens schijn mij luttel kan behagen.
Het licht is zelden vriend van heimelijke lagen.
Dat geldt, in Jezus' naam!

PETER.

Hoe gaan wij? Slim of wèl?
Waar sleept men ons bij nacht? Wie leidt ons?

PETRONEL.

Petronel,
Uw dochter naar 't gemoed. Ik bidde u, volgt te gader,
Ai, oude vader! volg, gij mede, o goede vader!
In dezen achterhoek, en uit den maneschijn,
In schaduw van dien muur; dat zal wel veiligst zijn.
De schildwacht heeft den slaap vrij gulzig ingedronken.
'k Verneem nog geen gewag. Ai, hoor dien wachthond ron-
Voor dezen drempel! Lof zij u, Emanuel! (ken
Die dit beleidt. Dit schijnt geen menschelijk bestel.
Het zoû niet hinderen al schuilden wij wat verder.
O Jezus, u zij lof! O, aller herdren Herder!
Nu vader, gun mij, dat ik mijn verlangen blusch,
Dees handboei eens ontsluit. Laat mij betijen. Sus!
Een dalende Engel zij mijn hulp en medewerker.

PETER.

Gij draagt de sleutelreeks van kluisters en van kerker.
Mijn kind! wat droom is dit? Wat durft gij op u laân?
Wie vordert u tot zulk een zorgelijk bestaan?

PETRONEL.

De vijftig zielen zelfs, gezaligd van uw handen,
Ter stede daar gij zuchtte, om 't knijpen dezer banden;
De Roomsche kudde zelfs, van Peters staf geweid,
En al wat, nacht en dag, om zijn verlossing schreit,
En vast, en waakt, en bidt (daar zij ter sluik vergâren),
Dat d' opperherder wil zijn onderherder sparen,
Ten minste nog een wijl. Gedoogt dan, en gehengt
Te volgen, hand aan hand, daar Petronel u brengt,
In 't onderaardsche hol, bij zoo veel aangezichten
En kennis, om hen door uw wederkomst te stichten,
Te sterken in den strijd uw strijdende gemeent'.
Mij dunkt, ik hoor alreê, hoe 't hol van blijdschap weent
En galmt, terwijl gij schijnt twee starren in het midden;
Dies volgt mij, op mijn bede, of liever op h u n bidden.

PETER.

Zoo Jezus dit behaag', hij zende een Engel neêr,
Hij sluit' den kerker op[3], en helpe ons, als weleer.

PETRONEL.

God bezigt Engelen of di nst van zwakke menschen.

PAUWELS.

Maar Englen weten best, of 't nut is, 't geen wij wenschen.

PETRONEL.

De menschen holpen u weleer ter goeder uur.

PAUWELS.

Uit geen gevangkenis, maar van Damascus' muur.

PETRONEL.

Uit geen gevangkenis van vesten, dicht gesloten.

PETER.

Waar Kristus staâg gevlucht, zijn bloed waar nooit vergo-
PETRONEL. (ten.
Het hoofd most bukken, tot verhefling van zijn leên.

PETER.

De leden met hun hoofd zijn lot- en kruis-gemeen.

PETRONEL.

De kudde treurt, wanneer de herder is ontslapen.

PETER.

De vrome herder zet zijn leven voor zijn schapen.

PETRONEL.

Wanneer 't de nood vereischt, dan zwicht hij voor geen dood.

PETER.

De grootste Herder smeet zich willig in die nood.

PETRONEL.

De grootste Herder leert de kleensten 't kruis ontvluchten.

PETER.

Maar onder en aan 't kruis, daar bloeyen schoone vruchten.

PETRONEL.

Ontijdig kruis brengt wrange en bittre vruchten voort.

PETER.

't Is altijd kruistijd. Kruis is 't schoonst, wat mij bekoort.

PAUWELS.

Ik roem in Kristus' kruis, ja, sterven is mijn leven.

PETER.

Wat heeft mijn vlucht weleer al ergernis gegeven!

PETRONEL.

Uw leven stutte Gods vervolgde en wankle schaar.

PETER.

Mijn nazaat, roept mij God, neem' deze schaapskooi waar!

PETRONEL.

Als God u roept, dan kan de nazaat haar bezorgen.

PETER.

Waartoe dit uitstel dan? Waartoe gedraald tot morgen?

PETRONEL.

De kinders scheiden van den vader tijds genoeg.

PAUWELS.

De vader zag lang grijs; hij scheidt nu niet te vroeg.

PETER.

D' Olijfberg zag ons van dien lieven Meester scheiden.

PETRONEL.

D' Olijfberg zag ook, hoe bedrukt zijn jongers schreiden.

PETER.

Wij scheidden evenwel, getroost en onbevreesd.

PETRONEL.

Zijn Engel troostte u straks[1], daarna de Pinxtergeest.

PAUWELS.

Die zelve Geest kan u ook troosten en verkwikken.

PETRONEL.

Nu is het vluchten nutst, tot dat wij 't kunnen schikken.

PAUWELS.

't Geen nut en oorbaar schijnt, past straks[1] een ieder niet.

PETRONEL.

Zich zelven reukeloos te werpen in verdriet?

PETER.

Men eert den Heiland zoo, door tranen, bloed, en wonden.

PETRONEL.

Strooit rozen voor het zwijn, worpt[2] perlen voor de honden!

PETER.

Wat roos, wat perlen heeft Gods wijsheid niet gestrooid?

PETRONEL.

Nog bleef de boosheid blind, hardnekkiger dan ooit.

PAUWELS.

Dat zal haar in den dag des oordeels overtuigen.

PETRONEL.

Uw kinders krijten, om uw leering nog te zuigen.

PAUWELS.

Zij zijn nu groot; hun dient geen melk, maar sterker spijs.

---

[1]Ik neem genoegen, ben voldaan met. — [2]kuch, maak geluid. — [3]open.

---

[1]terstond. — [2]Thans werpt; verg. omgekeerd ons wordt en 't vroegere werd; en zie vroeger reeds.

PETER.

Misgunt men ons die rust, in 't hemelsch paradijs?

PETRONEL.

Zij hopen daar met u te rusten, zonder ende.

PAUWELS.

Wat houden ze ons dan hier gebonden aan ellende?

PETRONEL.

Uit liefde, en een gemoed van droefenis bekneld.

PAUWELS.

Men moet ten Hemel zoo instormen met geweld.

PETRONEL.

De Hemel staat alleen niet op[1] voor martelaren.

PAUWELS.

Ons Voorbeeld kwam aldus den Hemel ingevaren.

PETRONEL.

Hij had zijn midlaars ampt voltrokken hier beneên.

PAUWELS.

Wij hebben hier den strijd, ons opgelêd, volstreên.

PETRONEL.

Gedenkt ons andren dan, die kier nog moeten strijden!

PETER.

Wie triomfeeren wil, leer strijden, sterven, lijden.

PETRONEL.

Zij strijden moediger, daar hoofden voor hen treên.

PAUWELS.

Wij treden nu vooruit; waartoe dan dit gesteen?

PETER.

Ga dochter, en ontlast die naar uw komst verlangen!
Wij geven op een nieuw ons wederom gevangen;
Zoo raakt noch gij, noch wacht, noch niemand in verdriet.

PETRONEL.

Heeft dan mijn trouw vergeefs gelegentheid bespied?
Vergeefs het lijf gewaagd, om u het lijf te bergen?
Och, Vaders! Vaders, och! hoe knut gij ons dit vergen?
Is Petronel, ja, al de kudde u niet meer waard?
Ten minste volg mij na in 't hol, daar 't al vergaârt
En wacht en treurt, wat om uw uitkomst is verlegen;
En kan u niemands raad noch liefde daar bewegen,
Noch houden uit den muil van 't gapende gevaar,
Zoo keert van waar gij kwaamt, o, al te vierig paar!
'k Hoor onraad, zoo mij dunkt, van volk op straat of ron- (den.
Ik bidde u om de vijf kwetsuren, de vijf wonden,
Om speer en nagels, om de scherpe doornekroon,
Gevlochten om het hoofd van Gods verdrukten Zoon,
Bewilligt Petronel haar hartelijke bede!
Of (weigert gij te gaan) ik trek, ik sleep u mede.

PLAUTIL.

Is 't hier nog dralens tijd? Het schemerlicht breekt aan.
Ik hoû van veer de wacht, en kan uw spraak verstaan.
De leste ronde komt. Gij zult het stuk ontdekken[2].
De Vaders weigren meê te gaan: men moet hen trekken.

REI.

ZANG.

Voor Jezus' naam en Cæzars Rijk,
Hetzij in sterven of in leven,
Staan wij gereed, een iegelijk
Zijn eer en eigen recht te geven,
Door schuldige onderdanigheid,
Gelijk wij Gode en Cæzar zwoeren,
En, met een wettig onderscheid,
Ons tweederhande wapens voeren:
D' onzichtbare, om de blinde macht
Des afgronds Kristelijk te keeren;
De zichtbare, om geweld, met kracht
Der armen, van 's Rijks hals te weren,
Van 't Capitool, en al den Raad.
Dit past een Kristensch Roomsch[3] soldaat.

[1]open. — [2]doen uitlekken. — [3]Hier weder voor Romeinsch.

TEGENZANG.

Die zelve Cæzar zal wel haast
Ons nieuwe Ridderschap bestoken,
Opdat ze, van de dood verbaasd,
Jupijn met wierook ga berooken,
En den gekruisten Vorst verzweer'[1],
Haar hoop en zekerste betrouwen;
Den Vorst, die d' Afgoôn preêkt ter neêr,
En tempels leert van harten bouwen,
Waar in hij leeft door zijnen Geest,
Veel min gedient met goud en marmer,
Dan met een ziel, die zucht en vreest,
En keert den levenden beschermer
Haar aanschijn toe, haar' rug Jupijn.
Waar zal dan Kristus ridder zijn?

TOEZANG.

Al stonden wij, met heele benden,
Gekerstend, blank in 't harrenas,
En dat er slechts één schrede was
In 't midden, tusschen moord-ellenden
En 't Heidensch offren, naar den sleur,
Wij koren Kristus voor den keur;
Wij lieten zijgen weer[2] en wapen,
De pijlen, speren, zwaarden slapen,
En offerden, als tamme schapen,
Ons willig op aan 't weerloos Lam,
Dat stom van zelf ten outer kwam.

TWEEDE BEDRIJF.

CORNELIA, AARTSOFFERWICHELAAR.

CORNELIA.

Aartsofferwichelaar! hoû op van meer te spellen[3]
Uit zoo veel teekenen, als gij ons komt vertellen,
Met die daar buiten staan. Ons gruwt van dit verslag.
Al wat men, nu te nacht, en ook voorhene, zag
Op d' aarde of in de zee of aan de lucht gebeuren,
Beduidt verandering, en komt den Godsdienst steuren,
Met eenen 't gansche rijk, de wijde wereld door;
't En zij men 't slangenest en nieuw gebroedsel smoor',
Eer 't met vergiften tand den hiel der priestren tarte
En aanvlieg'. Maar wie trekt den Godsdienst nu ter harte?

AARTSOFFERWICHELAAR.

Dat komt op Cæzar, 't hoofd der Heiligheden, aan.

CORNELIA.

Zoo lijdt de Godsdienst last, en kan niet langer staan;
Want hoe zou die in 't Rijk der Koperbaarden[4] bloeyen?
De derde oudgrootvaâr dorst 's Aartspriesters macht be- (snoeyen,
Vereerende eerst aan 't volk den Priesterkeur, waarmeê
Zijn heillooze afkomst nu, op des Hoofdpriesters steê,
Vast pronkt, en, stadig uit om d' outers te verdrukken,
Betoont, tot ons verdriet, dat hem der oudren nukken
Nog zitten in den aard; wanneer hij 't oud geloof
Verdelgt, het heiligdom den krijgsliên geeft ten roof,
Ziet koor noch kerken aan, acht alles onverboden,
En smelt in krijgs-soudij[5] de goude en zilvre Goden,
Ja, de Opperschutsgoôn zelfs, met al wat Rome stut
En sterkt. Al wordt de buik der schatkist uitgeput,
En 't schamel volk den rug, door schatting, ingereden,
Hij durft aan overdaad hun zweet en bloed besteden,
Ook 't priesterlijke goud, gespaard in tijd van nood.

AARTSOFFERWICHELAAR.

Mevrouw Cornelia! zijn moedwil, al te groot, (men?
Beschaamt Salmoneus[6] zelf. Wie kan dien hoogmoed tem-

[1]afzwere. — [2]geweer. — [3]voorzeggen. — [4]'t Stamhuis van Nero; 't Latijnsche Ahenobarbi. — [5]soldij. — [6]De overmoedige Grieksche koning, over wien zie later Vondels Treurspel van dien naam.

CORNELIA.

Die durft wel in de bron van Mars, den vader[1], zwemmen,
't Gewijde water daar ontwijden, door de smet
Van zijn onzuiver lijf, geplaagd in 't kranke bed.
Maar wat ontziet zich een, die raad om laag durf zoeken,
Door tooverofferand, bij Ongoôn en bij Vlocken?
Die godlooze, overtuigd in zijn verwaten geest,
Trad huiverig te rugge, op 't Eleuzijnsche feest,
Van die geheimenis, zoo ras hij hoorde roepen:
„Vertrekt, misdadigen! vertrekt, besmette troepen!"

AARTSOFFERWICHELAAR.

't Valt langkzaam, eer de plaag des Hemels op hem druip';
Maar, opdat midlerwijl dees pest niet dieper kruip'
In 't ingewand des Staats, en glipp' door al de leden
In 't Rijk; is 't noodig 't hoofd van zulke nieuwigheden,
Aan 't groeyen dag op dag, te plettere te treên
Gelijk Pilatus dat, in 't hoofd der Joodsche steên[2],
Vermorselde op een rots; hoewel die vruchtbre droppen
Nu grimmen, als een oogst, met giftige adders-koppen.
't Is noodig, dat er een, uit onzer aller naam,
Den Vorst hierom begroet'.

CORNELIA.

Maar wien acht gij bekwaam,
Om, met dit noodverzoek, den troon te voet te vallen?

AARTSOFFERWICHELAAR.

Wie meer dan u, Mevrouw! of iemand van u allen?
O, onbesproke ziel, en Moeder zonder dat[3]!
Die het Trojaansch[4] altaar bewierookt met uw vat,
Hetwelk voor Vesta smookt; haar Godheid aangenamer
Om u, die toegangk hebt in haar geheimste kamer,
En wie 't Palladium[5] alleen wordt toebetrouwd;
Om u, die 't eeuwig vier met voedsel onderhoudt,
En, nacht en dag, bewaakt; Voogdesse der Vestalen!
Uit welker aangezicht de kuischheid, met haar stralen,
D'onzuiverheid beschaamt, en ontuchts geilen nacht;
Uw lippen hebben 't hart des Vorsten in haar macht.
Uw woorden binden hem, gelijk vergulde schakels,
En Nero hoort uw stem, als goddelijke orakels.
Hij schonk u 't recht, om naar 't Olympisch feest te gaan,
Het bijlenbondel-recht[6] blijft voor uw haarband staan;
De Burgemeesters zelfs, de Schouten, en Raadsheeren
Gaan uit den weg voor u. Wondt gij u eens verneêren
Tot troost des Priesterdoms, dat nergens heul aan vindt,
En strooit zoo vruchteloos zijn klachten in den wind,
Dit eerloos rot zou zich niet langer durven reppen.
D' Aartspriesters zijn alleen de Goden, die u scheppen;
Dies ga ons t' zamen voor, en roept uw Vader aan.

CORNELIA.

Noemt gij hem vader, om dat vaderlijk bestaan,
Dat vaderlijke hart aan Rubria[7] bewezen?
Zoo make ons Vesta straks vrij vaderlooze weezen.
Hoe lang is 't, dat het oog van zijn bedorve ziel
Op deze rozemond, 't godvruchtig schepsel, viel?
Daar zij te koore kwam, met neêrgeslagene oogen,
En kaken, rood van schaamt'; de zinnen opgetogen
Tot moeder Cybele; haar Godverloofde mond
Gepropt van lof; het hart van niemands min gewond,
Als van d' Altaargodin[8], voor wie men haar zag knielen,
Met zulk een nedrigheid, dat alle nonne[9]-zielen
Ontstaken, door die vlam des ijvers, en dat vier
Uitstralende uit gebaar, gelaat, en hemelzwier
Van haar, die nu niet scheen op d' aarde te verkeeren,
Maar in een gloed van geest en godheid te verteren.

De schaker vatte dit. Hij streek ten tempel uit,
En zwoer die witte duif te plukken, als zijn buit.

AARTSOFFERWICHELAAR.

Ai, moeder! krab niet op de wonde van dit lijden.

CORNELIA.

Zij kwam, ten hove ontboôn, gerust den berg oprijden,
Niet dreomende, wat leed haar straks gemoeten zou.
Wat doet die schaker? Och, hij past op Vesta's trouw,
Noch sneeuw van 't nonnekleed, op spansel, riem, noch
banden;
Maar smakt haar op het bed, met godvergete handen,
En rust niet, voor hij blusscht zijn vlam; en draagt nog roem
Op 't schrikkijk gruwelstuk, het zengen van onz' bloem.
Laat tuigen van haar we[1] zijn opgekrabde wangen,
Het haar des Koperbaards! [2] booswicht gingk zijn gangen.
Minerve, Veste, en wat ooi [3]st in kuischheid schiep,
Getuigen, hoe ze om hulp [4]n Hemel t' zamen riep.
Ik rep van d' andre niet, die, ziende hem bewogen
Om 't schoon gezicht, van spijt een priem stak in haar
Getroost veel liever 't licht te derven van de zon, (oogen;
Dan hangends hoofts te gaan voor[2] een verkrachte non.
Och, och! zwijg stil. Och, zwijg! Wat noemt gij hem een
vader,
Dien manneschender, dien altaarvloek, dien verrader?

AARTSOFFERWICHELAAR.

Geweldenaar! dat kan niet ongestraft vergaan.

CORNELIA.

Hem kwam, in onze kerk, nog korts een tsiddringe aan:
D' ontheiligde Godin scheen neder, uit den hoogen,
Te dalen, en ontsteld te waren voor zijn oogen,
Bezoedeld van die maagde- en tempelschenderij;
Want waar hij gaat of staat, het brein is nimmer vrij
Van 't wroegend schellemstuk. Wat stoft hij op den stamme
Der Julien, door wien, daar Troje stond in vlamme,
Ons Heiligdom van Veste, ons Huisgoôn zijn gebergd.
Waar heeft Anchises' zoon de Goden ooit getergd?
Vlood d' eerste van 't geslacht, toen 't oude Troje rookte;
Hij zij de lest', die 't vier in 't nieuwe Troje stookte.
O, tempelen der Goôn, vergaan in rook en stof!
Waar sliep de bliksem, dat die 't godloos hoofd niet trof?

AARTSOFFERWICHELAAR.

Vergeet uw leed, Mevrouw! laat ijdle klachten varen,
En kom in nood te hulp ons haardsteên en altaren!
Verzelschap mijnen sleep[3], naar 't hof van Cæzar toe,
Opdat men zoo 't gevaar van erger brand verhoê,
Nadien de Hemel schijnt ontsteken en verbolgen.

CORNELIA.

Ga voor. 'k Zal in karos u, met mijn maagden, volgen.

NERO, AGRIPPA.

NERO.

Wat of 't verbolgen weêr van dezen nacht beduidt?

AGRIPPA.

De Luchtgoôn borsten met hun gramschap t'effens[4] uit.

NERO.

Op hooge heuvels felst, en d' allersteilste werken.

AGRIPPA.

Jupijn schept lust doorgaans te dondren op zijn kerken.

NERO.

Bestormt de Godheid 'tgeen haar zelf wierd toegewijd?

AGRIPPA.

Het zwanger aardrijk gingk in arrebeid van spijt.

NERO.

Het steende, en kwam in 't end al sidderende aan 't baren.

AGRIPPA.

Uw kamerdeur sprong op; gij zaagt iet gruwzaams waren.

NERO.

'k Heb den Samaritaan[5], in mijnen droom, gezien.

---

[1]Van Rome, of zijne stichters. – [2]Jeruzalem. – [3]maar; zie vroeger. — [4]Van waar Vesta's dienst herkomstig werd geacht. — [5]heiligdom; eig. van Troje (zie vroeger reeds), maar met Eneas naar Latium gekomen. — [6]De voor de Consuls (hier door Burgemeesters verhollandscht) uitgedragen bijlbondels. — [7]De door Nero geschonden Vestaalsche maagd. — [8]Vesta. — [9]Versta: maagde-, en zie boven, bladz. 460a, aant. 7.

[1]tegenweer, tegenstand. — [2]als. — [3]stoet. [4]allen te gelijk. — [5]Simon den Toovenaar; zie boven, bladz. 460b.

AGRIPPA.

Wat komt d' onruste geest, in Cæzars hof, bespiên?

NERO.

Den schouwburg, daar hij plofte[1], afgrijselijk vervloeken.

AGRIPPA.

Of zijn geknakt gebeente en dorre schenkels zoeken.

NERO.

Hij had het nog gelaân op 't Galileesch gebroed.

AGRIPPA.

Gebroed, 'twelk hem, bij nacht, te Rome waren doet.

NERO.

De wraakzucht laat dien geest niet in den afgrond slapen.

AGRIPPA.

Die bezigt hem, als een van zijn getrouwste knapen.

NERO.

Hij vond nochtans geen trouw bij 't vliegend drakenspook.

AGRIPPA.

Dat blies, als Ætna fel, ten neus uit vier en smook.

NERO.

Het voerde hem om hoog; wij zagen 't met ons allen.

AGRIPPA.

Het voerde hem zoo hoog, om laag te laten vallen.

NERO.

Zoo tuimelde Ikarus, te stout in 't stout bestaan.

AGRIPPA.

De Galileër won 't van den Samaritaan.

NERO.

Dat prevelen had kracht, nog meer dan tooverrijmen.

AGRIPPA.

Toen streden twee genans[2], en Sijmen won 't van Sijmen.

NERO.

Die doode Sijmen eischt den levenden van mij.

AGRIPPA.

Dat 's d' oorzaak, raam ik recht, van al dees spokerij.

NERO.

Vernoegt[3] die aan geen straf van kerker en van keten?

AGRIPPA.

't Is negen maanden leên, dat hij heeft vast gezeten.

NERO.

De boei en kerker zijn beletsels van veel kwaad.

AGRIPPA.

'k Geloof niet, of hij zaait al zittende zijn zaad.

NERO.

De kerker wordt bewaakt van wakers en soldaten.

AGRIPPA.

Zoo naauw niet, of ter sluik wordt iemand ingelaten.

NERO.

De wakers tsidderen nochtans voor ons gebod.

AGRIPPA.

Wat durven krijgsliên niet, uit gunst of om genot?

NERO.

Of Sibyllisten[4] nog te zamen durven scholen?

AGRIPPA.

Zij nestelen bij nacht in kelders, kuilen, holen.

NERO.

Daar steekt de middagzon hun niet te heet op 't hoofd.

AGRIPPA.

Zij groeyen nochtans aan; 't verboôn wordt liefst geloofd.

NERO.

De gansche wereld lacht om zulke razernijen.

AGRIPPA.

Zij zelfs belachen elk, in 't bitterst van hun lijen.

NERO.

Dat jongste lachen kwam daarna op schreyen uit.

AGRIPPA.

Nog werd hun dolheid eer gesteven, dan gestuit.

---

[1]neêrplofte, neêrstortte. — [2]Naamgenooten: Simon van Sam., en Simon Petrus. — [3]Neemt genoegen, is voldaan. — [4]Versta: Kristenen (wegens de zoogenoemde gave der profecy).

NERO.

Heeft iemand lust, aan[1] 't kruis het lijf te laten doemen?

AGRIPPA.

Het kruis is 't eenig heil, waarin zij durven roemen.

NERO.

Vergeef hun vrij dien roem in 't aangehaalde[2] kruis.

AGRIPPA.

Mevrouw Cornelia komt hier naar 's Vorsten huis.

NERO.

Zij zoekt gehoor. Ik zal haar op den troon verbeiden.

AGRIPPA.

Ik zie een kuischen sleep van nonnen haar geleiden.

NERO.

Ook priesters, Flamens, vee- en vogelwichelaars.

AGRIPPA.

Het schijnt, zij hebben 't hoofd vol onweêrs, vol gevaars.

NERO.

Zij kraayen onweêr, eer het onweêr is geboren.

AGRIPPA.

De moeder stapt vooruit. Verwaardig, haar te hooren.

CORNELIA, NERO.

CORNELIA.

Der Goden Moeder neem den vorst in haar genâ!

NERO.

Die zelve wake om u, Mevrouw Cornelia!

CORNELIA.

De Godheid van Jupijn, en Juno met Minerve,
Verletten Cæzar, dat hij lang de starren derve[3]!
Dat Rome lang geniet' zijn tegenwoordigheid,
Waar van de raad en 't volk niet zonder tranen scheidt.

NERO.

Uit liefde en trek tot raad, en volk, en burgerijen,
Bemin ik hen, die ons den Hemel zelf benijen,
Ten beste van 't gebied. Sta op met dezen stoet,
En spreek vrij overend. Wat pijnigt uw gemoed?

CORNELIA.

De slaperige nacht, van mankop overladen,
Was ruim ten halven wege, en reed met zachte raden,
Die nimmer kraken, stil en knikkebollend neêr;
Als wij het eeuwig licht, met geurig voedsel, weêr
Verkwikten, naar den plicht, waar in wij nooit ontbraken;
't Vergulde koorgewelf, vol weêrglans, scheen te blaken
Van d' onverzuimbre vlam, en niemand look een oog,
Maar zong, of las, of bad, en sloeg 't gezicht om hoog.
Wat beurt er? Een gedruisch komt kruipen door den drempel,
En spookt, en dwarrelt vast, rondom den wakkren tempel.
Een lucht, die recht naar 't vier haar keer allengskens nam,
Verwaait in 't eerst, doorklooft daarna die klare vlam,
En stopt ze op 't lest, als had een geest dien gloed gezopen.
Wij nonnen, op dat spook, aan 't schreeuwen, voort aan 't
De tempel galmde naar, op 't maagdelijk gekerm. (loopen;
O, moeder Vesta! neem uw dochters in uw scherm!
Valt hier, op sluimeren of slapen, 't minst vermoeden,
Aartspriester! straft ons vrij met angelen en roeden!
O, schendig lasterstuk! och, schreit vrij overluid,
Mijn kinders! och, och, och! ons heilig vier ging uit.

NERO.

Ik houde u buiten schuld. Het spookte in Vesta's kooren
Alleen niet, maar Jupijn liet zich daar boven hooren.
't Onbluschbaar vier lag, meer dan eenmaal, uitgedoofd.

CORNELIA.

De bliksem trof Minerve en Jupiter op 't hoofd,
In hun gewijd gebouw, ging dal en heuvel strijken,
Verzengende al de stad, of meer dan veertien wijken,
Verbrandde 't worstelperk, ontsloot Augustus graf.
Het heerlijk Zegebeeld viel onlangs elders af;
't Gelauwerierde hoofd van Nero smolt tot klompen.
Natuur, na 't zwanger gaan, brocht hoofdelooze rompen

---

[1]tot. — [2]geliefkoosde. — [3]het leven houde.

En dubble hoofden voort. Een joffer baarde een slang.
't Getroffen aardrijk schudde, en dreunde, in 't breê, in 't
Van hier in Azien, en smeet de steên ter aarde. (lang,
De zon verborg haar glans, 't welk duisternissen baarde,
En ons liet dolen, op het midden van den dag.
Een offerrecde[1] stier, daar 't vier op 't outer lag,
Versmeet het zout en meel, met wreveligen horen;
Ontvloot des priesters bijl, en, loeyende van tooren,
Werd, na veel hollens, veer van 't outer neêrgeveld:
Een eislijk voorspook, dat geen lichte rampen spelt.
Het dier met hoofd aan been[2], huilt oproer, leert ons waken.
De zee, met storm op storm, afgrijselijk aan 't braken
Van zeegedrochten, joeg de visschers doodsch van strand.
De schouwburg loeide en 't hof. De hemel stond in brand,
En gloeide, meer dan eens, van langgestaarte starren,
Die met haar bloedig haar den staat van 't rijk verwarren.
Augustus' wagen (als bewust van eenig kwaad)
Hiel in de renbaan stand, voor 't aanzicht van den raad,
Die d' elefanten zag verbaasd staan en verslegen.
Van Alba kwam het bloed bij beken neêrgestegen.
De bliksemstraal, gelijk een gulzige Harpij,
Beroofde 's Vorstendisch van zijne lekkernij:
Al teekens, die doorgaands van kwaad tot erger neigen,
En, met een grimmig oog, den zuivren godsdienst dreigen,
Met eenen[3] Cæzars stoel; 't en zij met eens ontwaak',
Met Flamens ga te rade, of volg' Gods wichelspraak,
Die, uitgeleerd op klank en merk van 's Hemels letter,
Het lichaam dezer stad wil zuivren van dien etter,
Waaruit een stank verrijst, die alle Goôn verdriet,
Wier gramschap bluschbaar is, indien men voor zich ziet.

NERO.

Wat zuiveroffer zou dees vesten kunnen vagen?

CORNELIA.

Dit Galileesche rot, grondoorzaak aller plagen!
Men vang' dat offer straks[4], van zijne hoofden aan,
Hoe wel 't gerecht van daag behoorde stil te staan.

NERO.

De heilge Claudius, mijn vader, heeft de Joden
Met hunnen aanhang, streng en hard, de stad verboden;
Wij, tegens 't Kristensch schuim, de Vlocken opgeprest[5],
En stads gestichten brand, met godloos bloed, gelescht.
Door dat weêrspannig bloed, gemengd met kool en asschen,
Zijn alle vlekken rein en zuiver afgewasschen.
De Goden brouwen ons, om 't magere[6] getal,
Een deerlijk overschot, geen wijder ongeval.

CORNELIA.

Een ongedoofde kool, waaronder winden stoken,
Gaat vreeselijker aan, na 't smeulen en na 't smoken.
Geen zorgelijker brand dan een verborgen gloed;
De minste vonk, wanneer men 't allerminst vermoedt,
Verdelgt een groote stad. Geen euvel staat te vreezen
Zoo zeer, als 't geen men slof verwaarloost te genezen,
En dikwijls komt om lid, ja, om het gansche lijf
En leven van den mensch. Dees aanhang trekt zoo stijf
Het snoer van zijnen droom, in 't bekkeneel[7] begrepen,
Dat die in 't eerst het volk allenes met zich zal slepen,
Daarna Augustus[8] zelf, en zoo den heelen staat.
Dees kanker kruipt al stil in 't hof, en in den raad.
De keurebenden[9] gaan niet vrij van zulke koortsen.

NERO.

Men diende zich van hun bij nacht in steê van toortsen,
En brandde schoon er uit dien stokebranders aard.
Gij zijt voor ijdel spook en schijn en schim vervaard.

CORNELIA.

Zij dreigen 't bloeyend rijk met Joodsche wichlerijen
Van 't wonderlijk beloop der wereldheerschappijen,
Verbeeld door zeker beeld van vierderlei metaal,
De voeten, slechtst van stof, gemengd uit leem en staal;
En hoe een kleine steen, maar zonder hand gereten
Van eenen berg, dat beeld te pletter hebb' gesmeten,
En groeide tot een berg, ja tot een wereldkloot.
Wat Rome hoopt of niet, hun hoop is ruim zoo groot.

NERO.

Een kranke troost, indien ze ellendig zijnde iet hopen.

CORNELIA.

Zij hebben al het Rijk, zoo wijd het paalt, doorkropen,
En stad en land alom in rep en roer gebracht,
Als haters van de Goôn en 't menschelijk geslacht;
Zoo scheldt hen Aziën, de Nijl met al zijn Goden,
En al het Onroomsch bloed; zoo schelden hen de Joden
En Grieken, en wat, van Jeruzalem tot hier,
Onz' kerkzeên[1] viert en volgt; ook Moor en Arabier.
Dit zijn ze, die onz' Goôn en Cæzars diensten weigren,
En halssterk[2] naar de lucht, als nieuwe reuzen, steigren.
De priester van Jupijn heeft, met gekransten stier,
Dees Galileêrs gevierd. Diane trilde schier,
In 't hollende Efezus, op haar gewijden drempel.
Athenens grijze school noch Pallas' wijze tempel
Zijn naauwlijks van die smet gelaten ongeschend.

NERO.

T' Athenen staan de school en kerk[3] nog overend;
Wie bouwt van 't slechte brein ons dus een wereldsch won-

CORNELIA. (der?

Hoe slecht men 't acht, hier duikt wat groots, wat heersch-
Geveinsde ootmoedigheid is dubble hovaardij, (lust onder.
Die walgt van 't laag, en vlamt op macht en heerschappij
En rijkdom, onder schijn van alles te versmaden;
Terwijl al Krœzus' schat haar schatzucht kan verzaden
Noch stoppen, zee noch land die schepterzucht bepaalt.

NERO.

De zon van Rome is tot die laagte niet gedaald,
Dat eenig licht zich, aan de lucht, durf openbaren,
Op 't godlijk spoor, waarlangs August kwam opgevaren.
Ook staat ons noodlot vast, en schiet een schot hier voor.

CORNELIA.

De Nazarener zaait bedekt de wereld door
't Verwaten zaad, den oogst, die t'effens op zal komen.
Een oude wijveklucht, versieringen[1] en droomen
Geraken in 't geloof. Het lichtgeloovig volk
Acht wichlaar noch Sybil, Hetrus[5] noch hemeltolk,
Noch drievoet noch gordijn, noch Delfi, noch zijn kooren;
Maar loopt dien onbesuisde, als Gods orakel, hooren,
En ziet hem naar den mond, die knaagt Apollo's eer:
Zijn riem ontbindt de koorts; men zet de baren neêr
En bedden in zijn schim[6], als gaf ze dooden 't leven.
Een visscher dreigt kwansuis onz' Goden, dat ze beven.
Wij schopten doorgaands uit Egypters en Chaldeên,
Ook korts onz' Stoicijns, en lijdt men dees Hebreên,
Beguichelaars van 't graauw?

NERO.

Wat 's aan dit paar bedreven?

CORNELIA.

Niet veel, werd dagelijks hun aanhang niet gesteven,
Te water en te land, met brieven of met boôn,
Gezwore lasteraars van Godsdienst en van Goôn! (gen.
Maak ons d' aanleiders kwijt, waaraan dees zwarmen han-
Gij hebt ze in uw gewoud[7]; maar waartoe dient dit vangen,
Indien men t'elkens spaar' den vorst van 't horselnest?
Verplet dit hoofd, verstrooi dees onderaardsche pest,
Gewoon, bij al wat rot en[8] zielloos aas te groeyen.
Wat snood, wat schendig is, wil hier wel t' zamenvloeyen,

---

[1]gereed ten offer. — [2]Versta: de kop tusschen de beenen. — [3]Tevens, te gelijker tijd. — [4]Terstond. — [5]De Wraakgodinnen opgeroepen. — [6]schrale, onbeduidende. — [7]hersenkas. — [8]Den keizer (Nero). [9]Maatshalve voor keurbenden, versta: het leger.

[1]kerkgebruiken. — [2]Min gelukkig voor halsstarrigen, verg. boven, bl. 206b, aant. [11]. — [3]Voor tempel. — [4]verdichtselen. — [5]Voor waarzegger, als uit Hetruriën vooral herkomstig. — [6]schaduw. — [7]geweld, macht. — [8]Versta: en bij.

Daar 't licht in aanzien stijgt, 't en zij het werd gebluscht.
Nu spreek ik niet als met den nazaat van August,
Maar den Hoofdpriester zelf, wien 't vierig past te waken,
Als 't oog der goddelijke en menschelijke zaken;
Opdat men 't hemelsch recht toch niets onttrekk' ter sluik,
Door 't sloffen in 't aloud voorvaderlijk gebruik,
En aanwenst van iet nieuws, zoo driftig en onzeker.
D' oprechte Numa stelde u tot een ijvrig wreker
En rechter, over al wat zich te buiten gaat.
Gij zijt de kopre zuil, op wien de Godsdienst staat,
Waarbij dees stad, gesticht tot een voogdes der volken,
Achthonderd jaren stond, en uitsteekt door de wolken,
Met haar geblutsten helm en vreeselijke speer,
Voor wie de koningen op 't aanzicht vallen neêr,
Of treuren, hangends hoofds, getemd door nederlagen,
En slepen d' ijzre boei, voor haren gouden wagen.
Zij bidt u, zij beveelt u dezer beider[1] straf.
Zij roept: „och, keert die schand van mijn altaren af
En kerken! Draag toch zorg voor kerkzeên en geboden
Van Numa! Laat niet toe, dat Rome, een stoel[2] der Goden
En aller heiligheid, onteerd werde en ontwijd,
Door dees wanschapenheên, gebroedsels van den Nijd,
Die loos ontveinzende zijn aangebore nukken,
Dat goddelijk cieraad u van de kruin wil rukken,
En heerschen op dien troon, u wettig toegeleîd."
Stadhouder van Jupijn en van zijn Majesteit!
Gij ziet, hoe onze en al der priestren oogen leken;
Nadien de tong bezwijkt, laat aller tranen spreken!

NERO.

Nu, moeder! zijt getroost. 'k Heb uw verzoek verhoord.
Agrip! men vaar terstond met dees gevangens voort.

REI.

ZANG.

Geen Gallen leîden lest de stad in kolen,
O neen, maar ingeboren bloed[3]
Zag stil, en met een koelen moed,
Zijn torts zes etmaal lang gaan ommedolen,
Dan in de dalen, dan gezwind omhoog,
De bergen op, de starren likken
Met gloênde tongen, rook verdikken,
En smook verdunnen, onder 's Hemels boog;
De vlam dan weder flakkren, als herboren,
Door 't overslaan, van rak[4] in rak.
Hier gaf een hof of kerk een krak,
Daar borsten muren, ginder stortte een toren.
Het volk aan 't bergen, gintswaar[5] op, dan hier,
Maar al vergeefs. Vulcaan voer spelen,
En teerde op stads twee derdedeelen;
Geleek toen Rome niet een zee van vier?
O ijdelheid der hoven,
Aan lucht, aan asch, aan rook, aan stof verstoven!

TEGENZANG.

Hij[6], zoet op 't blaken, past op klacht noch krijter,
Schept adem in dat vierpriëel,
Een deerlijk kostelijk tooneel,
En stelt op 't kermen der gemeent' zijn cyther.
Hij ziet den Tiber nu voor Xanthus[7] aan,
Waarin de brand zijn weêrgâ schildert.
Hij ziet het volk, verbaasd, verwilderd,
Op straten, daken, 't onheil tegenstaan,
Of bleeke wanhoop in den viere springen;
Den kleinen neef[8], aan Panthus'[9] hand,
Vast rukken naar 't Sigeesche strand;
Gedrang van schimmen doodsch te poort uit dringen;
En sticht op 't bernen vast, in zijnen zin,
Een nieuw paleis en schooner straten.
Zijn brein, alreede als uitgelaten
Met bouwen, brokt er koninkrijken in,
En, hooger in zijn wapen,
Acht alle ding om één alleen geschapen.

TOEZANG.

Op smokend puin, en kool, nog ongedoofd,
Zit zijn Quirijner[1], van geduld beroofd,
Met jammerlijk misbaar,
De handen in het haar,
Bestrooid met gruizige asch,
En schreit een bittren plas,
Of, knarsende op zijn tand,
Vervloekt den stokebrand,
Die, om de wraak te sussen,
De glimmende asch durf blusschen
Met Kristensch bloed, dat eeuwig klaagt,
Door duizend dooden heengejaagd,
Met ongemat geduld;
Maar ieder schuift de schuld
Op een, die 't nu ontschuldigde[2] getal,
Gehaat als godloos overal,
Verdoet[3], zijn lust, niet hunliên, te geval.

DERDE BEDRIJF.

PETRONEL.

Nu springt van vreugd mijn hart, ontboeid van duizend zor-
Ik heb, ter goeder uur, d' Apostels juist geborgen, (gen.
Toen hun die donkre wolk des doods hing over 't hoofd.
O Engel, die hen leidde, o leidsman! zijt geloofd.
Ik zag al bevende van achter, hoe zij traden
Ter poorte uit, door de wacht. Hoe was mijn geest beladen!
Hoe hing aan ieder haar, van angst, een druppel zweet!
Al wat mij voorkwam groen[1] afgrijslijk, wreêr[2] dan wreed.
'k Geloof, dat Engelen des wakers oog misleidden,
Of sluyers, dun van mist, om 't hoofd der helden spreidden.
Zij raakten veilig uit. Hun uitgang viel mij zuur,
Die, al beklemd om 't hart, liep kijken op stads muur,
Zoo veer het oog, op 't spoor van Appius, kon reiken.
'k Vernam geen onraad meer, noch eenig droevig teiken.
Tot dat ze uit mijn gezicht, met druppelen bedauwd,
Verdwenen, daar de steen des mijlpaals schildwacht houdt.
Hoe zwaarlijk kon men hen tot deze vlucht bewegen!
Wat dronk de dorstige aarde een al te bittren regen
Van tranen, eer de drang der vrouwen hun gemoed
Kon scheuren van die schaar, bij wie zij ziel en bloed,
En lijf en leven, zich getroostten op te zetten,
Te vliegen, zonder schrik, in d' uitgespannen netten.
Hoe kweet zich Aquila, Marcel, Lucijn, Priscil;
Hier Titus, Lucas, daar de aanhoudende Plautil;
Wat zocht hun Cletus niet, wat Clemens in te scherpen!
Hoe poogde Linus daar hen over staag te werpen!
Nu springt mijn hart van vreugd. Wat moeite en zweet het
Zij zijn, ter rechte tijd, uit doodsgevaar verlost; (kost'.
Kan ik mijn blijschap wel verzwelgen ofte helen?
Wiens trouwe zal mijn mond zijn blijschap mededeelen?

PETER, PAUWELS, PETRONEL.

PETER.

Hier zijn wij wederom.

PAUWELS.

Dat geldt zoo recht naar 't hof!

---

[1]Thans van deze beiden. — [2]zetel. — [3]Nero zelf namelijk. — [4]rek, deel, wijk. — [5]naar gindsche zijde. — [6]Nero. — [7]De rivier van het verbrande Troje. — [8]kleinzoon. — [9]De Trojaansche priester.

[1]Romeinsch burger. — [2]van schuld vrijgesproken. — [3]ombrengt. — [4]Voor grijnde, kreet. [5]Voor wreeder.

PETRONEL.

O Jezus! wat komt hier? Wie geeft mij weder stof
Tot schrikken? Zijt gij 't zelfs? Of is 't uw geest, mijn va-
O vaders! zijt gij 't zelfs? (der?

PAUWELS.

Verschrik niet, treê vrij nader.

PETRONEL.

Wat reukeloosheid voert u in den jongsten nood?
Och, gaat niet voort; gij gaat in een gewisse dood!

PAUWELS.

Die zoeken wij.

PETRONEL.

Ik sterf. Gij hoeft haar niet te zoeken,
Zij komt u t'huis van zelf, en loert uit alle hoeken
Der stede. Och! vaders, och! wat jaagt u steêwaart aan?
De krijgsliên zoeken u; want Cæzar had verstaan,
Hoe gij, ter sluik, bij nacht, met list waart uitgebroken.
De wakers lijden last, indien het wordt geroken,
Wie uwe boeyen hebb' door zijne trouw geslaakt.
De Hel heeft heilig en onheilig opgemaakt,
Om Nero's gramschap, die gedoofd scheen, weêr t' ontste-
En houdt het voor gewis: uw vonnis leît gestreken. (ken,
Proces, Martiniaan zijn (zoo men zeît) alreê,
Ontboden voor Agrip, op 't missen van u twee;
't En zij die beide van uw uitkomst reden geven
En klaar bescheid, 't is omgekomen met hun leven.

PETER.

Zoo stellen wij ons best voor hunliên in, als borg.

PETRONEL.

Och, vaders! duikt terstond. Verlost mijn hart van zorg.
Het uiterste gevaar leerde u mijn trouw beproeven;
En komt gij mij daar voor zoo hartelijk bedroeven?
Wee mij! Wat ga ik aan? Och, mannen! vlucht van hier.

PAUWELS.

Rechtschape hopliên past, te volgen de banier
En standert, dien zij trouw, in 't heilig water, zwoeren;
Te vechten, daar het hoofd des heers hen aan wil voeren.
Wij keeren in den strijd, door Kristus' eigen last.

PETRONEL.

Wat taal is dat? Hier zijn verborgentheên aan vast.

PAUWELS.

De Hertog[1] van Gods heer gemoette ons beide weder.

PETRONEL.

Mijn hart wordt koud; ik zwijm; och, zet mij hier wat ne-
PETER. (der!
Nu, dochter! zijt gerust. 't Is nu geen treurens tijd.

PETRONEL.

Wie jaagt u wederom in 't bangste van den strijd?

PAUWELS.

Wij zeggen, Kristus stuurt zijn boden herwaart henen;
Wij hoorden Jezus' stem. Hij is ons zelf verschenen.

PETRONEL.

Verhaalt dan, waar en hoe de Heiland u ontmoett'[2],
Beschrijft mij zijn gedaante, en geeft mijn hoop wat voet.

PETER.

Zoo ras wij beide ontrent den eersten mijlpaal kwamen,
En, voor noch achter ons, iet zorgelijks vernamen;
Begon een zwarte wolk, een dikke, donkre lucht,
Te dalen op den weg; van waar een zware zucht,
Gelijk van een ter dood bedroefde, zich liet hooren.
Toen kwam ons een gesteen, tot driemaal toe, ter ooren.
Wij hielden, op 't gesteen en zuchten, t' zamen stand,
En vatten, wat bedacht, malkandren hand aan hand.
Terwijl de zinnen dus vast opgespannen waren,
Begon die bruine wolk allengskens op te klaren
(Gelijk de hemel in het krieken van den dag),
Tot dat m' er in en door, en iet in roeren zag
't Geen naar iet menschlijks zweemde; en wij, die vierig ba-
Vernamen, na een poos, den Kruisvorst, overladen (den,
Met zijn altaar, het kruis, dat van de schouder hing;
Een last, waar onder hij gekromd en bukkend ging,
En hijgde al ademloos; terwijl de dorens pramen
't Gekroond en hangend hoofd; de pijnelijke stramen
Der doorgeslage borst vast leken, en het zweet
Vermengen met zijn bloed, dat in den zoom van 't kleed
Komt vloeyen langs den hals, door 't haar, door al de leden,
En sleept al zijpende de geesten naar beneden.
De mond stond op van pijn. De lippen zwollen dik,
En paars en blaauw. 't Gezicht gaf glinsterende een blik
Van water, hier en daar nog drupplende op de wangen.
De wimbraauw zakte op 't oog, en scheen verslenst van 't
Men zag geduld, gemengd met pijn en moed, in hem. (hangen.
In 't kort, hij kroop, gelijk weleer Jeruzalem,
En drie Mariên, en wat nog zijn kruisgang deerde[1],
Hem zagen, in dien schijn, toen hij zich ommekeerde,
En aan dien vrouwesleep, een dun en teêr getal,
D' aanstaande straf voorzeî en stads gedreigden val.

PETRONEL.

O Jezus! gaat uw geest in die gestalte waren?
D' Olijfberg zag u zoo niet op de wolken varen.

PETER.

Noch zoo verkeerde hij, op Tabor, in een zon,
Waar tegens mijn gezicht en oog niet opzien kon.

PAUWELS.

Noch zoo verscheen hij mij, die kerkers, klingen, koorden
Gereed had, om zijn volk te martelen, te moorden.

PETER.

Zoo scheen zijn staat verkeerd, op een bedrukte wijs;
Mijn haren staan te berg, ik stokstijf, koud als ijs.
'k Verman me in 't ende, en vraag: „mijn Heer, mijn God! waar heenen?
Waar leît uw reis? mijn troost!" Hij antwoordde eerst met stenen,
Geborsten uit een hart, dat van benaauwdheid sluit;
Ten leste borst zijn stem, doch flaauw en heesch, dus uit:
„Dat gaat naar Rome, om mij nog eens te laten kruisen."
Straks hoorde ik, in de lucht, gesnor van vleuglen ruischen,
En al 't gezicht verstoof, verdween voor mijn gezicht,
Door Jezus' aanzicht dus geheldert en verlicht.
Dat moedigt mij ter dood. Men keert daarop te stouter
Naar stad, daar God ons eischt ten offer, en ten outer.

PETRONEL.

Och, anders wikt[2] de mensch, en anders schikt het God.

PETER.

D' Alziende spelde mij dit kruis, dit martellot,
Al overlang; niet lang nadat, aan 't hout ontslapen
En 't nare graf ontrukt, zijn kooi, zijn kudde schapen,
Niet eens, maar driewerf, bleef bevolen mijnen staf,
Toen hij mij liefde vergde, en ik hem antwoord gaf.
„Mijn trouwste leerling," sprak de meester, die nooit
„Gij gorde u, in uw jeugd, en gingt, waar 't u gelustte, (rastte,
Maar in uw ouderdom zult gij, dees handen lang
Uitstrekkende, en gegord van andren, uwen gang
Eens zetten derwaart, daar 't hun lust u heen te leyen."
Nu wordt dit rijp. Die kelk was mij van toen bescheyen.
't Wil tijd zijn, dat ik eens verhuize uit 's lichaams tent;
God roept mij tot dit kruis. Mijn baan is afgerend.

PAUWELS.

En ik voorzag al lang mijn offerand genaken;
Mijn loopstrijd zal terstond het vrolijk einde raken.
Mij dunkt, 'k verander al in goddelijk gestalt.

PETRONEL.

En ik gevoel, helaas! hoe bitter 't scheiden valt.

PETER.

Nu, dochter! staak dien rouw, en volleg ons niet verder;
Gehoorzaam Linus nu, verwilligd tot een herder,

---

[1] Aanvoerder. — [2] In den onvolm. verleden tijd; Vondel is gewoon, dezen zelfs in den tweeden persoon, zoo af te korten; verg. o. a. boven, bladz. 218a, aant. 3.

[1] roerde, deernis gaf. — [2] Zoo lees ik voor schikt.

Nadien hem Clemens 't lot van mijnen zetel gunt.
Verkwikt u onderling, ten beste, daar gij kunt.
D' Alziende waakt met troost voor zijne schare, in 't mid-
Van allerlei verdriet. Wij zullen voor haar bidden; (den
't Is noodig, dat wij gaan, daar God ons henen zendt.

PETRONEL.

Ik hoop u evenwel te spreken voor het end,
En scheide, maar met smert. Och, vaders! gij gaat sterven.
Och, och! wat valt het zwaar, uw aangezicht te derven!
Doch niettemin, nadien 't mijn koning zelf gebiedt,
Volbrengt zijn noodgebod. Gaat hene, ik houde u niet.
Ik hinder 't niet. Gaat heen, 't gedij tot Jezus' eere!
't Zij verre, dat men u in 't heilig opzet keere;
De wettige eigenaar van lijf en ziel alleen
Is God; die eischt ze beide; o, Vaders! gaat dan heen,
Als offerlammers, naar die slachtbank, u beschoren.
Wij zijn tot zulk een kroon niet altemaal geboren.

AGRIPPA, PROCES, MARTINIAAN.

AGRIPPA.

Men vond geen breuk, aan muur noch poort, noch eenig slot
Des kerkers. O, wat hoon! dit schijnt in ernst gespot
Met Cæzar, dat men durf zijn halsgevangens slaken,
In spijt van 't wachthuis zelf, daar zoo veel oogen waken.
Ik heb Proces gedaagd en ook Martiniaan,
De hoofden van de wacht. Hoe euvel wil 't vergaan,
Indien ze beide niet van 't onheil reden geven?
Ik zweer, gansch Rome wil van zulk een straffe beven;
Wanneer ik 't al, wat hier om heind' was of ontrent,
Ten nutten spiegel stel; gelijk men is gewend
Te straffen al de geen, die zoo meineedig handlen,
En, eerloos in den aard, voor trouwe dienaars wandlen[1].
Daar komen ze. 'k Zal eerst, uitvarende al gestoord,
En gaslaande elks gebaar, hen vatten woord voor woord,
Of ik ze listig kon verbluffen of verstrikken:
Meineedigen! durft gij, en zonder eens te schrikken,
Verschijnen voor Agrip, dien gij te leure stelt?
Wanneer gij, omgezet en omgekocht met geld,
Of errefvijanden des Roomschen Keizers gunstig,
Bij nacht gevangens slaakt, zoo meesterlijk en kunstig,
Terwijl de Meester slaapt, op uw gezwore trouw,
Veel vaster dan op muur of slotwerk of gebouw?
Dat stuk zou menschen min dan logge honden passen;
Die wekken, in gevaar, den Meester nog met bassen
En janken, daar gij zwijgt, als in den wijn versmoord.
Ik zweer .....

PROCES.

Nog heeft mijn Heer onze onschuld[2] niet gehoord.

AGRIPPA.

Wat onschuld grijpt hier plaats?

MARTINIAAN.

Ten minste, hoor ons spreken!

AGRIPPA.

Wat spreken? Zeg mij fluks, wie heeft dit stuk besteken?

PETER, PAUWELS, AGRIPPA.

PETER.

Mijn Heer! ik ben die man, om wie gij u zoo steurt.

PAUWELS.

Men schuif de schuld op mij, indien hier is verbeurd.

AGRIPPA.

Zegt op, hoe hebt gij 't lijf des kerkers klaauw ontwrongen?

PETER.

Ik vond den kerker op[3], en ben zoo uitgesprongen.

AGRIPPA.

Wie bootst'[4] de sleutels na van 't naauw ontsluitbre slot?

PETER.

Wat sluitbaar is, ontsluit d' almogendheid van God.

[1]doorgaan. — [2]verdediging. — [3]open. — [4]maakte; en verg. boven, bladz. 470a, aant. [2].

AGRIPPA.

Zijt gij onz' Goden dan en 't heilig Recht ontwossen[1]?

PAUWELS.

't Valt mijn Verlosser licht, zijn dienaars te verlossen.

PETER.

't Is om de streek[2] van zes en twintig jaar geleên,
Dat Cæzar Claudius den schepter van Judeën
En heel Samarien Herodes gaf te dragen;
Die, om den blinden haat der Joden te behagen,
Het hoofd van Gods gezant[3] dorst rollen in het stof;
En mij, een slechten roof, den toren van zijn hof
En acht paar wakers, gaauw als afgerechte valken,
Vertrouwde, opdat men hem zou mompen[4] noch verschal-
Jeruzalem hiel feest. Mijn kudde vastte, en bad (ken.
Den Heiland aan om hulp, toen ik gevangen zat.
De nacht gaat voor den dag, die mij ten toon wil[5] stellen.
Veel vege teekens niet dan doodsche rampen spellen.
Twee ketens binden 't lijf wel vast; de geest blijft vrij.
De wacht bewaart de poort, een krijgsman elke zij,
Wanneer het duistere hol des kerkers wordt beschenen
Van 't licht des Engels, die mij wekt, en roept: „ga henen;
Schiet aan, omgord uw kleed; trek ras de schoenen aan!"
Ik strijk de kluisters af, en stel mij om te gaan,
Als in een zoeten droom, door d' eerste en tweede wachter.
Mijn leidstar stapt vooruit; ik volg haar glans van achter,
En koom aan d' ijzre poort, die opspringt voor mijn oog.
Ik kies de stad. De Geest verdwijnt, en vliegt zoo hoog,
Als d' offerande stijgt van mijne dankbre lippen.

PAUWELS.

Ik raakte in hechtenis, in 't Macedoonsche Flippen[6],
Om een waarzeggeres, bij den gebedestroom,
Door Jezus' grooten naam, verlost van 's Afgods toom,
Waarbij haar heeren lang geen magre winst genoten.
Ik zat er in den stok met Silas 's nachts gesloten;
Het bloed droop langs het streng gegeeseld lichaam af.
De lippen roerden vast, en zongen; 't zingen gaf
Een goddelijken galm, die, boven uit den toren,
Recht opsteeg door de lucht, door zoo veel hemelkoren,
In 't juichend Paradijs; daar ik met lijf en geest,
Of, buiten 't lijf, met geest of zinnen ben geweest.
Terstond begon de grond, op d' aandacht der twee biddren,
Gelijk van schrik geraakt, te daveren, te siddren;
Toen volgde 't rammelen van koper, ijzer, staal.
De deuren knarsten eerst op tanden van metaal,
En sprongen echter[7] op, cipier en wakers wakker.
De stokbewaarder, bang voor mij, voor mijnen makker,
Stak op, en, wanende dat al de kerker vlood,
Greep 't uitgedrukte zwaard, en dreigde zich de dood.
Ik riep: „verschoon uw ziel; wij zitten hier te zamen."
Hij vloog met licht er in, en wiesch ons roode stramen,
En viel ons beî te voet, met zijn herboren huis,
Hetwelk, vol blijschap, roemde in Kristus' dood en kruis.

AGRIPPA.

Gij, trouweloozen! zoekt uw moedwil te verbloemen,
Maar zult vergeefs op kruis en doode Goden roemen,
Trawanten! boeit Proces en boeit Martiniaan,
Opdat men boezem[8] zulk een lasterlijk bestaan.
Verleert dit vluchtig paar zijn vlucht met scherpe roeden,
En leidt het dan voor ons. Men koelt die koorts met bloeden.

REI.

ZANG.

Hoe menig Kristen zagen wij
Aan 't kruis al levend hangen,
En d' oogen met verlangen
Naar Kristus slaan, getroost en blij!

[1]ontwassen. — [2]Anders omstreeks. — [3]Jacobus. [4]Anders doeken, bedriegen. — [5]zal. — [6]Versta: Filippi. — [7]daarna; zie vroeger reeds. — [8]naspore, doorzoeke.

Hoe menig in een hartevel
Of borstelen gesteken,
En bij een wild geleken,
Verstrekken voor een guichelspel
Der wreedheid, zoet op Kristenjacht,
Met losgelate honden,
Te godloos aangeschonden
Op Gods geduldigste geslacht!
Hoe menig werd in 't diereperk
Den luipert voorgeworpen,
Verhit om bloed te slorpen!
Aldus voltrok de dag zijn werk.

TEGENZANG.

Maar 's avonds gaat het vieren aan
Met menschen, die op staken
Gespit, als fakkels blaken,
En in geteerde rokken braân,
Of flakkeren in wassekleên.
Hoe gloeyen 's Vorsten hoven
Van vier, gelijk een oven!
Was 't Heidensch hart toen staal of steen,
Dat het niet smolt in zulk een gloed?
Ons docht, wij zagen Englen
Zich in die vlamme menglen.
Wat schaal vol geuren riekt zoo zoet
Voor Jezus, als die bittre smook
Van zijne liefste panden?
O, zalige offeranden!
O, Godbehagelijke rook!

TOEZANG.

Nu geven willig zich ten roof
De standaartdragers van 't beproefd geloof;
Niet als ons Decien, om eigen roem
Van korten duur, gelijk een bloem;
Maar om Gods eer. Wat kliukt er beter?
En niet te min de Faam,
Met haar bazuin, zal zwellen op hun naam,
En eeuwig zwanger gaan van Pauwels en van Peter.

VIERDE BEDRIJF.

PLAUTIL, PETRONEL.

PLAUTIL.

Och, dochter! och, ik hoor het snerpen van de roên.

PETRONEL.

Zoo most de hemelsche om den aardschen Adam bloên,
Eer hij in 't rechthuis van den rechter was verwezen;
Zijn stramen hebben ons, ter goeder uur, genezen.
Och, spaart d' onnoozelen! O hartepijn, o smart!

PLAUTIL.

Och, al t' onmenschlijk slaan, dat grizelt door mijn hart!
Och, geesels! stramen, och! och, kostelijke wonden!

PETRONEL.

Och, pijlers, die nu houdt gekneveld en gebonden
De hoofdpylaren zelfs van 't rijzend hoofdgebouw,
Gemetst[1] met bloedig kalk, die proef doet[2] van zijn trouw
Veel beter dan tiras; – tyrannige pylaren!
Het kan gebeuren, dat gij, over duizend jaren,
Nog tuigen strekt van 't leed, 'twelk 's Hemels eerste boôn
Nu uitstaan onversaagd, daar hun de martelkroon
Alreê zoo troostelijk van verre straalt in d' oogen;
Een kroon, die, tegens goud en diamant gewogen,
Den prijs behoudt. Wel hem, die zulk een kroon verkiest,
Daer Cæzars lauwerkrans zijn luister bij verliest!

PLAUTIL.

Het geeselen houdt op; men zal met hun voort doorgaan.

PETRONEL.

Kom, laat ons, naar de poort van Ostië, vast voorgaan.

[1]Thans gemetseld. — [2]bewijs geeft.

AGRIPPA, PETER, PAUWELS.

AGRIPPA.

Nadien dit paar om strijd 's Gekruistens aanhang stijft,
Al 't rijk in oproer houdt, zijn razernijen drijft,
Verbastert stads gewoonte en Numa's oude zeden,
Veroorzaakt Simons val, door schendige gebeden,
Ons joffers tot vervloekte en blinde Hymens[1] raadt,
En sleept in 't vloekverbond den amptheer en soldaat,
En wat het listig kan betoovren en belezen;
Zoo wordt het beî ter dood, in 's Vorsten naam, verwezen:
De Bethsaïder sterve, als slaaf, aan 't kruis gehecht;
Den Tharser gunt men 't zwaard, uit kracht van 't burger-
(recht.

PETER.

Hoe lieflijk klinkt die stem! Van waar komt mij die zegen?
De neêrgedaalde is, langs die ladder, opgestegen,
Door alle heemlen heen, ten Hemel. O, mijn God!
Van waar komt mij dit goed, dit onverdiende lot?
O, sleutel van het kruis! ontsluit mij 's Hemels deuren.
Wien van ons twaleftal mocht zulk een eer gebeuren?
Ik kus die schoone dood. Hoe maakt ze mij gelijk
Den Koning, die, dat langs[2], zich zette in 't hoogste rijk!

PAUWELS.

Zoo wordt, ter goeder uur, de moede ziel ontbonden
Van 's lichaams lastig pak, en vaart, door lieve[3] wonden,
Haar oorsprong te gemoet, gelijk een hemelvlam;
De heiligste, die ooit van vrouw ter wereld kwam,
En d' allergrootste ziel[4] en zuiverste in Gods oogen,
Voer zoo ter halsaâr uit, naar d' onbezwalkte bogen;
Terwijl de romp vast bloedde in zijn gevangkenis,
En 't lachend hoofd de wraak verzaadde, op 's konings disch.
Zoo trad Sint Jakob[5] voor, hij moedigt mij, in 't knielen.
Soldaten! helpt mij straks bij 't zalig tal der zielen,
En rukt de sabel vrij kloekmoedig uit de scheê!

PETER.

'k Verzoek slechts op August[6] één vriendelijke beê,
En wenschte met meer smaad en smert en pijn te sterven.

AGRIPPA.

Laat hooren; leît het zoo, dat kunt gij licht verwerven.

PETER.

'k Heb mijn gekruisten Vorst verloochend, in zijn nood,
Mij zelf onwaard gemaakt aan d' eere zijner dood,
Het triomfeerend kruis, en wensch die schuld te boeten;
Men hang mij dan om hoog, ten hemel bij[7] de voeten,
En met dit schuldig hoofd, dien Godvergeten mond,
Die driewerf God verzwoer, beneden, naar den grond,
Als een die wel verdient ten afgrond neêr te dalen,
Versteken van den glans der zaligende stralen.
Dit 's 't eenig, dat ik bid; vergun mij die genâ!

AGRIPPA.

Zij wordt u toegestaan. Nu voort, en rept u dra!
Dit krijgsvolk wacht, om u naar 't hoog gerecht te leiden.
Trawanten! leidt hen weg, men kwist slechts tijd met
beiden[8].

REI.

ZANG.

Och! of 't geoorloofd waar,
Op 't Apostolisch spoor, te blussehen
Zijn ijver, met godvruchtig kussen
Der voetstappen van 't lijdzaam paar,
En elken voetstap met
Bedrukte tranen te besprengen;

[1]oneigenlijke huwelijken; verbindtenissen met den bruîgom der kerk. — [2]langs dien weg. — [3]dierbare. — [4]Die van Johannes den Dooper, gelijk de volgende versregels uitwijst. — [5]Zie vroeger reeds. — [6]Versta: den keizer, Nero. — [7]met, aan. – [8]wachten.

Ja, tranen met hun bloed te mengen,
En uit te storten ons gebed;
Daar dat doorluchtig rood
Zal vloeyen, uit zoo heilige âdren.
O stad! heeft een wolvin uw vadren[1]
Gelikt, gezoogd, waarom verstoot
Gij, grimmiger van aard,
Dees vaders? Och! waar sleept gij henen
De meesters, die, met eedler steenen,
Uw muren trekken hemelwaart,
Van waar uw godsdienst, door de wolken,
Wordt toegeblazen allen volken.

TEGENZANG.

Het Heidensch Rome most,
Van ouds, door bloed zijn grootheid baren,
En oorlog blazen zoo veel jaren.
Dat heeft van Remus[2] af begost;
Van dat de broeder sloeg
Ter neder zijnen vollen broeder;
Gelijk nu lest de zoon[3] zijn moeder[3],
Die hem, haar hoop, ter wereld droeg,
En zette in top van 't rijk.
Zou, die zijn moeder zoo durf loonen,
Dan onze vaders nog verschoonen?
Zoo was hij niet zich zelf gelijk.
Maar 't Kristensch Rome moet
Door martelbloed zijn grootheid baren,
En worstelen door veel gevaren.
Ons vaders stichten nu in bloed
Een nieuwe stad, die, door hun lijden,
Meer wint, dan d' oude door haar strijden.

TOEZANG.

Dat 's meer, dan op zijn Perziaans gestreên,
En deizende de kans
En onverwelkbre krans
Gerukt van 't hoofd der trotsche mogendheên.
Nu neemt uw toevlucht niet,
In 't uiterste verdriet,
Naar Capitool of Jovis vooglen,
En goude standertgoôn;
Zoekt heul aan Jezus' troon,
In schaduw van d' Apostlen en hun vlooglen.

VIJFDE BEDRIJF.

AGRIPPA, NERO.

AGRIPPA.

De vorst, die onlangs speelde Orestes[4], droef en dol
En vluchtig voor de wraak, speelt nu zijn eigen rol;
Maar in der daad, en niet in schijn, van schrik gedreven,
Drukt uit, hoe veel de schijn en 't veinzen scheelt van 't leven.
De vlam, in 't trotte bloed ontsprongen, knaagt het vleesch.
Hij hijgt naar zijnen âdem. De spraak luid schor en heesch.
De tong slaat ijzerklank, en slibbert onder 't spreken.
Al 't aangezicht, gelijk met doodverf overstreken,
Ziet bleek en blaauw, als lood, en hier en daar gevlakt.
Nu steekt hij 't hoofd omhoog. Nu hangt het hoofd, en zakt
Zwaarmoedig naar beneên, tot dat hij raakt aan 't schrikken,
Om 't kraken van een deur, en opschiet, en twee blikken,
Zoo rood als vier en bloed, aan alle zijden slaat
En opspalkt; en al 't haar rechtop te berge staat,
Om zijn verbeeldingen. Dan tsidderen de leden,
Het koude zweet breekt uit, en, van zijn schim bereden,
Verdaagd al 't hofgezin te hoop, met ope keel.
Hoe schichtig is dit hof gedraaid, als een tooneel,
Hoe 's vorsten staat verkeerd! Wat wil die plaag beduyen?
Daar komt hij weder aan, en heeft het hoofd vol buyen.
De wakers wijken hem. Een ieder maakt zich t' zoek.
Best zie ik 't veilig aan, en sta hier om een hoek.

NERO.

Och, bergt Orestes! Och! waar henen?
Waar bergt hij 't lijf, in doodsgevaar?
Wie steekt die moordtrompetten daar?
Trompetter! blaast gij uit Mycenen[1],
Of klinkt dit van Misenen[2] af?
Wat Vlocken komen mij verrassen?
Verrijst de wraak uit moeders asschen,
En uit het moederlijke graf?
Och, troost Orestes in zijn lijen!
Nu weet hij nergens geen verblijf.
Och, bergt den bangen balling 't lijf!
Waar vliedt hij voor dees Razernijen?
'k Zie, op den grond van Pluto's poel,
De geesten, die ons 't licht benijen,
Gepijnigd om hun schelmerijen,
Rontom dien zwart berookten stoel.
't Is nacht, ik hoor de vlammen kraken;
't Aloude Troje staat in brand,
Aan dezen, aan den andren kant;
Of brandt hier Rome, en al zijn daken?
Heb ik of Simon brand gesticht?
Wat woelen hier al doodsche zielen!
Die om mijn lijf, als bijen, krielen.
Houdt op, gij steekt naar mijn gezicht!
Zegt op, wat zijt gij voor gezellen?
Beschuldigt gij den rechten man?
Men maak' er weêr een nachttorts van,
Of steek' hen straks in dierevellen!
Neen, Vesta leît mij hier aan boord,
Om hare dochters, versch geschonnen;
Ik was verslingerd op uw nonnen,
O moeder! zijt gij nog gestoord?
Wat raad! ik hoor haar leeuwen brullen.
Ik vrees dat scherpgewet gebit,
Die keelen, brandende en verhit.
Ai! ziet, hoe zij hun staarten krullen.
Daar roept mijn moei, daar Claudius,
Mijn vader zelf; daar schreeuwt mijn moeder
En gemalin; daar komt mijn broeder,
De onschuldige Britannicus!
Heb ik u Helsch vergif geschonken?
Daar kust het doodshoofd van Paulijn
Mijn meester[3], in bedrukten schijn.
Of is hij 't niet? Of ben ik dronken?
Het regent lijken uit de lucht.
Een veldgeschrei klinkt van Brittanje;
Daar worpt zich Galba[4] op, in Spanje.
Daar ziet men, hoe d' Armener vlucht,
Met alle mijn keurbendelingen,
Voor den verbolgen Perziaan.
Orestes! tast u zelven aan:
De burgers komen u bespringen.
Dat 's Thrasea. Ik zie den raad,
De ridders, 't volk, en vrije en slaven.
Ik hoor de kleppers herwaart draven,
Met al wat moederslagers[5] haat.
Zij komen mij uit Argos jagen.
Zijn 't Galileeschen[6]? Ja, gewis:
Of zeît men dat dit Castor is
En Pollux[7], van den wind gedragen?
Gij Goden, die gelauwerierd,
In witte zijde, om laag komt zakken,

[1]stichters (Romulus en Remus). — [2]Als door Romulus om 't leven gebracht. — [3]Versta: Nero, Agrippina. [4]Versta: Nero, als (vermeende?) moedermoorder.

[1]In den Peloponnesus, waar Klytemnestra gedood was. [2]Bij Napels. — [3]Seneca. — [4]Zijn tegenkeizer en opvolger. — [5]moedermoorders. — [6]Kristenen. — [7]Zie boven, bladz. 459b, aant. [5].

En hand aan hand, met pallemtakken,
Aldus geschepterd nederzwiert;
Wien zoekt gij in dees aardsche hoeken?

AGRIPPA.

Nu dunkt mij, is het sprekens tijd;
Nadien zijn droom geen steurnis lijdt,
Zal ik hem best aldus verklocken:
Die twee gebroeders[1] zocken u,
Gij[2] moet op zee, naar 't Noorden, dwalen,
En 't kerkbeeld van Diane[3] halen.
Wat beeft gij voor uw ooms, zoo schuw?
Gij moet dat beeld aan Vesta brengen.
Zoo luidt uw zuivere offerles.
Ik ben uw leidsman Pylades[4];
Geef mij de hand.

NERO.

Ik zal 't gehengen.

LINUS, PETRONEL.

LINUS.

Godvruchte dochter! wel, wat tijding brengt gij nu?

PETRONEL.

Och, vader Linus! och! God hoede en zegene u.
Nu wei met 's voorzaats staf dees nagebleve schapen,
Gelijk zijn nazaat past; d' Aartsherder[5] is ontslapen;
Het lichaam rust aan 't hout, de ziel in Jezus' schoot.

LINUS.

Zij leeft bij God. Hij storf een kostelijke dood.
Zaagt gij hem, onder 't juk van 't kruis, zijn schouders bui-
(gen?

PETRONEL.

Geduldiglijk; ik kan hier levend van getuigen,
Als een, die onder 't kruis in 't alleruiterst stond.

LINUS.

Wij haken om 't verslag te scheppen uit uw mond.

PETRONEL.

De krijgslien brengen hem, door 't volk, met Pauwels, bui-
De poort van Ostie, gebonden, en besluiten (ten
't Verwezen paar van een te scheiden op het lest,
En een in 't Joodsche, en een in 't Kristensche gewest[6],
Tot aanwas van meer smaads, te helpen om het leven.
Toen zag men mond aan mond, en borst aan boezem, kleven,
Toen klapte kus op kus, als 't op een scheiden ging,
Daar elk aan 's anders hart, gelijk geketend, hing.
De blijde Paulus sprak tot Peter: „u zij vrede,
O, grondsteen van de Kerk! o, wachter in Gods stede!
O, mond der herdren van 't verstrooide Kristendom!"
En Peter tegens hem blijgeestig wederom:
„O, licht der Heidenen! o, leidstar aller vromen!
Nu ga in vreê, daar Gods verstrooiden t' zamenkomen;
Een oogenblik geduld, wij zien malkandren weêr.
Zoo worstelt men in 't stof, om onverwelkende eer."
Hier op trad Pauwels voort recht uit, getroost en blijde,
En Peter welgemoed terug, naar d' overzijde
Des Tibers, en den berg van Janus; daar de Joôn
Hem grimden te gemoet, en nepen met dien hoon,
Waarmeê hun ouders eer zijn levend voorbeeld nepen,
't Welk, afgemat van pijn, zij 't moordhout zagen slepen.
Hier werd d' Apostel, als naar een tooneel, gebracht,
Opdat d' erfvijandschap van 't menschelijk geslacht
(Zoo teistren Heidens toch besneên en kruisgetuigen)
D' een, uit des anders bloed en gal, mocht honig zuigen.
De stramme vader klom, den heuvel op, om hoog;
Gelijk een avondstar, wanneer ze, naar den boog
Des Hemels, uit der zee, haar zonen aan komt leiden,
Terwijl de kimmen licht en schemeringen scheiden.
Hij schoot hier, op den top des bergs, zijn kleedren uit.
Nog twistte de soldaat om zulk een slechten buit.

Men knoopte om 't middellijf een deksel, grof van draden,
Toen viel hij, om zijn wensch ten volle te verzaden,
Met hart en mond op 't kruis, en gaf het kus op kus,
En vatte 't in den arm, en sprak verheugd aldus:

LINUS.

Wat sprak 't orakel, op den drempel van zijn lijden?

PETRONEL.

„Zijt wellekom, mijn kruis! beloofd van lange tijden,
Door d' onbesmette tong, aan mij; die wel beken,
Dat ik meer straf, en niet dees glorie waardig ben,
Van mijn verzworen Heer, in 't sterven, te gelijken,
Noch, met het hoofd om laag, den Hemel aan te kijken.
Zijt wellekom, mijn kruis! Aanvaard dit snoode pak
Van 't sterfelijke lijf, waarin veel jaren stak
Een ziel, die hare schuld niet met haar bloed kan boeten;
Ontvang het niet te min, met doorgeslage voeten,
En strek een zoenaltaar, van waar ik God behaag',
Door Jezus' oogen, die mij straften hier om laag."
Zoo welkomt hij zijn dood, en, keerende ten leste
Zich om, geeft zijnen rug het lange hout ten beste,
En ieder arm een end van 't dwarshout. De soldaat
Klinkt d' ijzre spijkers door de handen heen, en slaat
De voeten plat op een. Dat kloppen, kraken, knarsen,
Door zenuwen en been, ging t'elkens door mijn harsen,
Ja, door mijn schrillend hart, en moordde het gemoed,
Terwijl het dorstig gras vast slorpte 't rookend bloed,
Dat uit de wonden scheen het zand te willen laven.
Zoo ras de schup het loch[1] in d' aarde had gegraven,
Teeg 't krijgsvolk met geweld aan 't rechten van den stam,
Doch avrechts, als zijn pak; dit hing alreê; dat kwam
Op aâr en zenuw aan, en opende drie sluizen (bruisen.
Van vleesch, waar uit meer bloeds, al schuimende, kwam
De kruisheld zag van bloed besprenkeld en bespat;
Nog kreet hij niet van pijn, maar steende slechts, en bad.
Men zag in 't aanschijn (och! een stichtelijk aanschouwen)
Iet pijnelijks, omstraald van blijschap en betrouwen.
De stam kreeg steun. De held goot, met een heesch geluid,
En hijgende van dorst, dit jongste orakel uit:

LINUS.

Ik luister naar den mond van Kristus' Stedehouder.

PETRONEL.

„Mijn broeder Andries! neem gewillig op uw schouder
Het kruis, u toegeleid van boven, gelijk mij.
Ik volg mijn bedgenoot, mij voorgetreên; en gij,
Mijn dochter Petronel!" (de vader sloeg zijn oogen
Te mijwaart, die hij zag bedrukt de kaken droogen)
„Zult, ter gewenschter uur, den rijksten bruidegom
In d' armen vallen, als een ongerepte blom.
Nog vijfmaal vijftig jaar wil 't reegnen marteldroppen,
Totdat het snoer van driemaal negen Bisschopskoppen
Volregen[2] God beweeg, die, door een hemelsch post,
Den grooten held[3] verwekt, die mijnen stoel verlost
Van 't bloedig Heidensch juk, dat duizenden beschreiden.
Dees tempels zullen dan, gesloten voor den Heiden,
Gansch onverhinderd voor den Kristen open staan;
Wien deze goude tijd en weelde dier wil staan,
't En zij men bidde en wake, eer klaauwen, onder 't wrijten,
Den nadeloozen rok verwoed in flarden rijten,
Godsjammerlijk gesleurd van beeren, uit het sneeuw
Opstuivende, en ten buit van Agars ijzere eeuw.
Och, Jezus! haal ons thuis, eer wij dien storm beleven."
Zoo biddende wordt hem-een dolk in 't hart gedreven,
Van een Romeinsch soldaat, die wacht hield neffens 't hout.
Ik viel een poos in zwijm, en lag er, dood en koud,
Voor 't kruis-lijk uitgestrekt, en weet naauw, van wat magen
Of vrienden ik, voor dood, ten berg ben afgedragen.

---

[1]Nam. Castor en Pollux. — [2]Nam. in schijn van Orestes. — [3]Gelijk gene uit Tauris. — [4]Orestes' hals-vriend en reismakker. — [5]Petrus. — [6]wet, trant.

[1]Hoogd. voor gat; zie vroeger. — [2]Volgeregen, voltooid. — [3]Keizer Constantijn.

PLAUTIL, LINUS.

PLAUTIL,

O sluyer, versch besprengd van 't uitverkoren vat,
En zijn welriekend bloed! o, doek!

LINUS.

Wat doek is dat?

PLAUTIL.

Die 't licht der Heidenen voor d' oogen werd gebonden.

LINUS.

O, kussenswaarde doek! Waar hebt ge dien gevonden?
Geef hier dat pand der straks van 't lijf ontkleede ziel,
En meld ons, eedle vrouw! hoe deze eeder viel.

PLAUTIL.

'k Ontmoette, omtrent de poort, den heengeleiden vader,
Die, mijne tranen ziende, en tredende wat nader,
Een doek (om zijn gezicht te blinden, en dien hij
Terstond herlevren zou) neg vorde de van mij,
Zoo willig als bedrukt. De stad liep leêg van menschen,
Nieuwsgierig naar zijn dood. Ik volgde hem met wenschen,
En straks te rosbaar na, den Tiber langs in 't veld,
Om 't heerlijk end te zien van Gods manhaftsten held,
Die onder 't henegaan vermurwde drie soldaten,
Longijn, Acest, Megist, gereed den hals te laten
Voor hem, die 't graf zijn aas, den dood zijn schicht benam.
Zoodra men nu te Gutte, aan 't Salvisch water kwam,
Sprak Vader, in den ring des krijgsvolks: „hier is 't ende
Der loopbaan, na veel druks en doorgesolde ellende!"
Hij vouwt, vol moeds, en heft de handen naar de lucht,
Met een tot Jezus 't hart, en roept hem aan en zucht:
„Hier sta ik, om den slag der sabel[1] te verbeiden,
Die straks het hoofd van 't lijf, en lijf en ziel zal scheiden.
O Jezus! laat uw bloed afwasschen d' oude vlak
Van wreedheid, met wiens spits ik God naar d' oogen stak,
U zelf naar 't hart, door 't hard verdrukken uwer leden.
Hebt gij in 't uiterst nog Gods vijanden verbeden[2],
Verbid ook mij, niet waard te storten, t' uwer eer,
Mijn Kristenslachtig[3] bloed, hetwelk gij nimmermeer
Moet eischen van de hand, die snakt om dat te drinken."
Zoo bad de held. Mij docht, men zag een Engel blinken
Uit zijn gezicht; mij docht, men hoorde een Engels stem.
Wat aardsch, wat menschlijk was verdween alreede in hem.
Hij nu, uit vleesch en bloed, bijkans in geest herschapen,
Verbond zijn grijze hoofd, en knielde. Wij vergapen,
Vergeten ons; hij roept: „God reikt mij d' armen toe.
De wereld is mijn kruis; ik ben de wereld moê!"
De wreedheid, op dat woord, met schitterenden zwaarde,
Trof toe, en onvoorziens lag 't hoofd geploft ter aarde,
En sprong nog driemaal op. Men hoorde een fijn gepiep,
Als of de mond, vol lofs, nog driemaal „Jezus" riep. (gen[4],
Mij docht, ik merkte om 't hoofd een glans van gloênde ton-
En uit den zandgrond sprong een ader, met drie sprongen,
Daar 't hoofd gehuppeld had; en wonder was 't, dat elk,
Uit dien onthoofden hals, zijn bloed, als versche melk,
Zag stralen in de lucht, Och, och! hij leît getroffen.
Mij dunkt, ik voel het hoofd nog op mijn boezem ploffen,
Nog bonzen op mijn hart. Daar leît de kerkpilaar,
Die zulk een zwaren last droeg vijfmaal zeven jaar.
Neen, neen, hij leît nog niet, maar staat gelijk voorhenen.
In 't rijden naar de stad is mij zijn geest verschenen,
Veel grooter dan men hem in 't leven had gekend.
Hij bracht mij dezen doek, een troost in mijn ellend.
Och, jongelingen, mans! och, weêuwen, maagden, vrouwen!
Och, schreit! gij zult voortaan zijn aanschijn niet aanschou-
Noch hooren Gods trompet. Nu is het schreyens tijd. (wen,
Och, weezen! weent met mij; wij zijn ons vaders kwijt!
Och, och, och! och, och, och! och, och, och! och, och, och!
Och, och, och! och, och, och!

[1]Voor zwaard. — [2]gebeden voor. — [3]Kristenmoordend. — [4]vlammen.

LINUS.

Der weezen Vader leeft, die zal u niet vergeten,
Daar, in een ring van licht en Serafijns gezeten,
Hij in kristal vergaârt uw tranen, versch geschreid.
Triomfen worden daar Gods helden toegeleid,
Wier zielen, in den schoot des heils, van daag herboren,
Gansch onbeneveld zien, gansch onbekommerd hooren,
In dien gedurigen zielkittelenden lach,
't Geen, onbegrepen, oor noch oog nooit hoorde of zag;
Dat is 't volmaakte schoon, waar van al 't schoon komt stra-
Wij zullen, hier benedn, zijn Heiligen betalen (len.
Onze allerleste schuld. Ga, Titus, Lukas! ga,
En volgt haar Ostie Lucijn, de Raadsvrouw, na.
Beveelt Sint Pauwels romp de kelder van haar hoeve,
Zoo eerlijk als gij moogt, en troost en zalft dees droeve!
Gij, blakende Marcel! tast den Gekruisten aan,
En balsem, en begraaf het lijk, op Vaticaan,
Daar 's vorsten renbaan rookt, zijn lustprieelen bloeyen.
Ik zie Gods zwarmen, van vier winden[1], t' zamenvloeyen
Te Rome, aan wederzij des Tibers, daar 't gebeent
Der martelaren slaapt, begiftigd en beweend,
En jaarlijks met een vlaag van tranen overgoten.
Terwijl de lastermond, gestopt en toegesloten,
Verbaasd staat en versuft voor menig wonderwerk;
En Vaticaan de lucht te moet vaart, met zijn kerk,
Vol wierooks, vol gezangs van opgetoge zielen,
Om 't grafaltaar, waarvoor gekroonde koppen knielen,
Godvruchtelijk vertreên rijksappel, zwaard, en kroon,
En spreyen 't purper aan den voet van 's Visschers troon:
Wanneer (Jeruzalem in rook en stof vervaren)
Des werelds hoofdstad steunt op beî dees hoofdpilaren
Der kerke, en ziet, hoe 't al, wat haar die kroon benijdt,
Zijn hart knaagt, en vergeefs op diamantsteen bijt! –

Gloria in excelsis Deo[2]!

Grafnaald

VAN

's Konings Stadhouder in Ierland[3].

Graaf Strafford, al te vierig in zijn trouw,
Zijn vaderlands verwondering en rouw,
En door zijn deugd gewassen boven 't peil
Des menschelijken lofs, zoo hoog en steil;
Zijn heilig hoofd toewijtende aan 't versteend
En wreed gemoed der razende gemeent,
Met een standvastigheid, die Cato[4] voegt,
Of Thrasea[5], in 't sterven zoo vernoegd;
Of, onder Nero's moederslachtig rijk,
Den grijzen onbeteuterden Stoijk[6],
En allen den Stoijken[6], ooit bekend;
Dees (toen hij nu, met een benijbaar end,
En wel getroost, als buiten stervens nood,
Den jongsten dag zijns levens hier besloot)
Verlichtte braaf, gelijk een held, het pad
Der dood, mits hij haar rustig tegentrad;
En (zelf zoo boos bericht van zijn partij,
In 't straffen van de snoodste schelmerij
Der schreyende gemeente, door het leed
Van naberouw, dat haar in 't harte sneed)
Scheen vonnis zelf te vellen over 't stuk,
En strafte 't graauw, aan 't lijf niet, maar met druk.
Hij achtte 't nut, te krimpen 't langer lot
Zijns levens, en zich t' offeren aan God,

[1]Versta: alle kanten. — [2]D. i. Eere zij God in de hoogste hemelen. — [3]Thomas Wentworth, Graaf Strafford, den 2en Mei te Londen onthoofd. — [4]Den Romeinschen Stoicijn. — [5]Als voren, onder Nero. — [6]Seneca.

Om zulk een storm des tijds, vol ongevals,
Tot 's konings dienst, te stuiten op zijn hals.
O groeizaamheid[1], gepast te wonder
Naar zulk een mans onnoozlen stijl!
O edele gerustheid, onder
Den slag der ongeruste bijl!

(Vertaald uit Huygens' Latijn).

OP DEN GRAAF VAN STRAFFORD,

ONDERKONING VAN IERLAND.

Hier leît, gesneuveld door de bijl,
De graaf van Strafford, Ierlands stijl[2].

Aan de Beurs van Amsterdam.

I.

Doorluchtig koopslot! meesterstuk
Van Keizer[3], die ons koopgeluk
Aan uw gerief zoo dier verplichtte,
Wat geest heeft uwen naam bedocht[4]?
Spruit die van 't veld, dat Dido kocht,
Toen zij haar hof en koopstad stichtte[5]?
Of heeft de beurs dien naam gebaard,
De beurs, die 't geld met zorg bewaart?
Zoo blijf de zedigheid bevolen;
Want schepen, brieven, geld en goed,
En beursgeloof is eb en vloed.
De beurs wordt om haar geld bestolen.
En wat 's een geldelooze beurs?
Een koopmans gasthuis vol getreurs.
De beurs heeft ook haar martelaren;
De winst verandert met den wind
D' een mist hetgeen een ander vindt.
't Is kunst, te winnen en bewaren.
Uw wissel draaît vast op en neêr;
Dat postpaard maakt wel knecht van heer,
En Reinoud[6] kan het schaars berijden.
Het slaat dan voor, dan achter uit
En van ter zijde, en wordt gestuit
Met smert; dies pas zijn hoef te mijden.
Verzekert gij het zeegevaar,
Wat borg zal uw verzekeraar
Verzekren, van uw schâ te boeten,
Daar 't grimmelt van onzekerheên?
De terling[7] geeft u zes of een.
Wie weet wat kans u zal gemoeten?
Daar nu de zuil 't gewelfsel stut,
Dook eertijds, in zijn rieten hut,
De visscher, die, met list van fuiken,
Den gaauwsten Amstelvisch bedroog,
Daar koopliên, onder uwen boog,
Nu zon, nu regenbui ontduiken.
Mistrouw dán vrij uw koopfortuin!
Karthago leît bestulpt met puin,
En waar is Tyrus? waar de muren
Van Sidon, en zijn koopmansstraat?
Het beursgeluk dat komt en gaat.
't Geluk kan zelden steen verduren.

[1]Lat. voor kracht (vigor). — [2]steun. — [3]De beurs was door Hendrik de Keizer (zie boven. bladz. 146b) in 1608 en vv. gebouwd. — [4]Voor bedacht. — [5]Byrsa of Karthago. — [6]Reinoud van Montalbaan, een der vier Heemskinderen; waarschijnlijk echter met zinspeling op den schimpnaam rein-uit. — [7]dobbelsteen.

II.

O vruchtbare akker! grond van steen,
Die zich, ten oorbaar van 't gemeen,
Laat alle middagen bezaayen
Met koopzaad, cêl en mild van aard,
Dat goude en zilvere oogsten baart,
Daar duizenden genot van maayen;
Het gansche jaar is uw saizoen,
En, of geen licht verwelkend groen
Uw heiningen en pijlers kleedde,
Nog telen die, in d' Amstellucht,
Een overkostelijker vrucht
Dan Atlas' boomgaard eertijds dede;
Want gij hebt weêr en wind te vriend,
En zon en dauw, en wat u dient;
Jupijn daalt met een gulden regen
In uwen schoot van boven neêr,
En ieder zegen smaakt naar meer.
Wat gij omhelst, gedijt tot zegen.
De schellen van uw appels zijn
Van goud, de korlen klaar robijn,
Het loof safier en esmerouden.
Hier riekt men, wat het hart verfraait[1],
En van vier winden overwaait,
Door 't water, dat uw stuurmans bouwden.
Der Mooren opperste gezag
Strijkt voor uw vloten en uw vlag.
De Watergoden duiken onder,
Als gij, van d' een aan d' ander reê,
Het oorloogsonweêr voert op zee,
En volgt den bliksem en den donder.
Uw veder, op 't papier gewend,
Vliegt van het een en 't ander end
Des aardbooms, en beschaduwt d' assen
Des hemelkloots van wederzij;
Zij vliegt de wereld zelf voorbij,
En ziet den dag vergaan en wassen.
O, achtste wereldswonderstuk!
Kan slechts uw voet zijn aardsch geluk
En weelde gelijkmoedig dragen,
Zulk een onwankelbaar gemoed
Gaat boven al het wereldsch goed:
Want deugd kan steên en muren schragen.—

OP
HET UITMALEN VAN 'T HAARLEMMER MEER[2].
Aan den Leeuw van Holland.

Uitheemsche vijanden te zitten in de veêren,
Te slingeren den staart groothartig over zee,
Is ijdel, als uw long, geslagen aan het teren,
Inwendig vast vergaat, en gij, van hartewee,
Zoo deerlijk zucht, en kucht, en loost, bij heele brokken,
Het rottende ingewand te keel uit, in de golf,
Wat baat het, met uw klaauw al 't Oost en 't West te plok-
Nadien u bijt in 't hart dees wreede waterwolf, (ken,
Belust, om over u eerlang te triomfeeren?
O, Landleeuw! waak eens op, en wek, met éénen schreeuw,
Al 't Veen, de Kennemers, en Rijnlands oude Heeren,
Met d' Aemsterlanders op, tot noodhulp van hun Leeuw.
Men sluite met een dijk dees pest, die u komt plagen,
De Windvorst vliege er met zijn molewieken toe;
De snelle Windvorst weet den waterwolf te jagen
In zee, van waar hij u kwam knabbelen, nimmer moê.
De Veenboer zit en wenscht dees waterjacht te spoeyen,

[1]vervrolijkt. — [2]In 1641, door Leeghwater voorgesteld.

En 't Veenwijf roept: „hij ruimt!" De Landleeuw weidt op 't ruim,
En zuigt zijn long gezond aan de uyers van de koeyen.
Zoo wint de Landleeuw land, zoo puurt hij goud uit schuim.

HENRIETTE MARIE,

KONINGIN VAN GROOT-BRITTANJE, FRANKRIJK[1] EN IERLAND, T' AMSTERDAM[2].

AAN HARE MAJESTEIT.

Zoo lang het hemelsch licht, met zijn saffrane toomen,
Zich spiegelde in 't kristal der Amsterdamsche stroomen,
En zegende, met gras en bloemen, Gijsbrechts weî,
Rook Aemstels burgerij nooit bloesemrijker Mei.
De leeuwerk kwinkeleert, de boomen en priëelen
Onthalen dezen dag, als met herbore kelen;
De koekkoek houdt zijn toon, daar 't groen gulhartig lacht;
De nachtegaal verheft de klanken uit zijn kracht,
En loopt gevaar, dat hij zal barsten, door dit brallen,
En, uit den Hemel, in de luit, zijn grafsteê, vallen.
Het scheeprijk Y houdt feest, maar nooit zoo wimpelrijk.
De jachten op den stroom, de ridders op den dijk,
Braveeren, elk om 't braafst, met brieschen en trompetten.
De stad loopt overend; de burgervendels zetten
Zich rustig in 't gelid; het zwangere metaal
Baart onweêr, niet tot schrik, maar heerelijk onthaal.
Men ziet één aangezicht in duizenden ontwaken,
Op steigers, wal, en brug, op straten, dam, en daken.
De bogen van triomf verlangen hun gordijn
Eens t' openen, voor 't licht van zulk een zonneschijn,
Die 's werelds koopstad komt voor 't hoofd slaan en verba-
En met een glans van vreugd doorstralen alle glazen. (zen,
De huizen zwellen van het schaterend geluid;
De vensters springen op; de blijschap vliegt er uit,
Mij dunkt (of is 't een droom?) ik zie den weêrhaan
En met verheven kam de velden tegenkraayen. (draayen,
Ons zeemaats vliegen met de vlagge op, bij den mast,
Rekhalzen al verbaasd van verre, en gapen vast,
Wat Godheid, waardig om de starren aan te leiden,
Dus aanzweeft langs de lijst der lage klaverweiden,
En 't veldtapijt, daar lest der Goden Moeder stond[3],
Die den Borbonschen Mars kon breidlen met haar mond,
En goot in 't harte een hart tot Bato's ingezeten,
Die nimmer breed genoeg de deugden uit kan meten
Van 't bloed, waarin wij nog zoo hoog gehouden zijn.
Matrozen varen met hun wensch in een dolfijn,
Of zeepaard, om, niet droog op bogen en tooneelen,
Maar, in hun element, voor Watergoôn, te spelen,
En nymfen op den rug te dragen, die zoo kiesch
Vercieren 't zwaayend haar met waterroos en bies,
Om Nereus' gemalin, die Thetis schijnt te paren,
Te leiden langs 't geruisch der zoetgekrulde baren,
Voor 't nimmer zat gezicht der sterfelijke liên,
Nieuwsgierig, vóór hun dood, een Zeegodin te zien:
Geluk, dat zelden beurt; triomfen, die onze oogen
Om honderd jaren eens, of schaars, verkwikken mogen!
Wat wonder is 't, dat elk om 't uitgelatenst bromt,
Nu 's grooten Henriks beeld[4], nu Henriëtte komt,
Heer Karels gemalin, gevierd van Groot Britanje,
Als koningin, nu eerst de moeder van Oranje,
Verzelschapt met den roem van 't keizerlijk geslacht[5],
En bei de princebruids, en bruîgoms[6], rijk van pracht;
En zoo veel staats en stoets van graven, joffren, heeren,
Al Godheên, die den Haag, dien Pelion, stoffeeren.
Wie kan in 't midden van dat heogtijd stille staan?
Op, dichters! op; 't is tijd, om aan den rei te gaan!
Gij steeft weleer den toon van bloênde zegezangen,
Doch 't feest, met wapenroof en treurtapijt behangen,
Vervloekte vreugd, geschept uit wonden en verdriet
Van 't schreyend Kristendom, behagen 't Raadhuis niet;
Maar Princebruilofien en Hymens, die Europe
Vermaagschappen, en voên met Kristelijke hope
Van goddelijken pais, die duizend jaren duurt.
Wat stad, wat land den krijg nu jammerlijk bezuurt,
Gij, Amsterdam! moogt wel met dank den Hemel eeren,
Die, midden in den brand, u gunt te triomfeeren;
Een wonderlijker eeuw dan d' eeuw was van August!
In 's oorloogs maalstroom holp[1] een God u aan dees rust,
Monarchen komen 't hart van uwen veldheer winnen,
En kronen Bato's rijk met d' eere der vorstinnen.
Men huwt de koninklijke aan uwe keizerskroon[2],
Die wijd haar stralen schiet, maar nooit zoo hel en schoon
Als heden; overmits haar diamante glansen
Verdubbeld, om dit licht, als nieuwe starren, dansen;
De leeuwen dragen zelfs veel trotscher uwen schild.
Nassauwers waren, voor drie eeuwen, al gewild,
En overwellekom, bij Gallen ook bij Britten,
Die, over Holland, op twee elementen zitten,
En schrijven zee en land gestrenge wetten voor,
Met ons zoo wijd gevreesd, als 't gouden zonnespoor
Den zonnewagen volgt, van daar hij, zwaar geladen
Met dat alziende hoofd, komt op robijne raden
Oprollen uit het vier, tot dat hij nederstort
En 't Westen zoomt met goud, terwijl het avond wordt.
D' ondwingbare Adolf[3], van Germanjen aangebeden,
Was eer met Engeland in een verbond getreden,
En strekte een kopre zuil aan 't huis van Eduard,
Toen met zijn nagebuur[4] in 't harnas diep verward;
En Reinoud, die zich eerst liet Vorst[4] van Gelder groeten,
Op d' oevers van de Mein, voor 's Duitschen keizers voeten,
Behaagde zoo den Brit, om zijn verbaasde faam,
Dat weêr een Eduard, de derde van dien naam,
Hem met den bruidschat schonk zijn dochter Leonore,
Wiens rijpe schoonheid gaf 's mans dapperheid een spore,
Om, zonder ommezien, de heerbaan van de deugd,
Te houden, in de bloeme en 't heetste zijner jeugd[5].
De naam van Gelder, dus ter wereld uitgevaren,
Dankt Nassau, voor een reeks van driemaal honderd jaren,
In 't loffelijk en wijsberechte Hertogdom,
Dat nog op Reinoud roemt, en maakt den laster stom,
Omdat des werelds oog den dag der Geldersche eere
Zag schittren, op 't helmet van dien Nassauschen Heere,
Wiens hooggeboren bloed nog dier bevolen zijn
De schildwacht van de Maes en IJsel, Waal, en Rijn:
Vier vlieten, die zoo lang, met neêrgeslagene oogen,
Voor het Sicambersch[6] hoofd, hun spitse horens bogen.
Ook gaf 's lands hoogheid[7] laag de handtrouw, voor 't altaar,
Aan Fransche en Britsche bruids, gekranst om 't hangend haar.
Vrouw Ada, zuster van 't gekroonde hoofd der Schotten,
Trouwt Florens[8], klagende, dat zulk een beeld moet rotten.
Drie Wil'men koelen 't vier der minnetortse uitheems:
Twee blusschen 't in de Seine, en d' ander in den Teems;
Zoo dat Marië en Jeanne en Machteld schaamrood blozen
En bleeken, in haar bedde, als lelien en rozen.
Ook let vrij, hoe de Min zijn vorstepijlen wet,
Terwijl graaf Floris' zoon[9] belonkt Elizabeth,

[1]Naar den verouderden Engelschen koningstitel. — [2]20–22 Mei 1642. — [3]Zie boven, bladz. 358b, aant. 8. — [4]Als dochter van Hendrik IV. — [5]Waarschijnlijk bedoelt de dichter Frederik Hendrik, als nazaat van Keizer Adolf (zie boven, bl. 188b, aant. 5, en verg. ook iets verder). — [6]Behalve den jongen Prins, ook Graaf Ernst Lodewijk van Oostfriesland en zijn verloofde.

[1]hielp; verg. boven storf en bedorf. — [2]Die op den Westertoren; zie vroeger. — [3]Zie bladz. 477a, aant. 5. [4]Versta: Hertog. — [5]Min historisch, daar hij haar, tot zijn eigen schâ, verwaarloosde. — [6]Versta: Geldersch. [7]Opperste van de Graven. — [8]Floris IV. — [9]Jan I.

De spruit van Eduard, en hoe Filippes[1] ziele
Bestraalt zijn lelieblocm, d' opluikende Michiele.
Maar Berte[2] en Flippe[2] beî gaan strijken met de kroon,
Nu elk, een Gravenkind, mag heerschen op den troon,
Met scheptren, door de vuist van Julius gedwongen,
En door den Brit en Gal den Cæzars weêr ontwrongen,
Wij bouwen dan van nieuws, op dien alouden grond,
Doorluchte bruiloften en huwelijksverbond,
Met zulk een nagebuur en vriend van zeven staten,
Die Nassau mint, niet min dan zij, die voor hem zaten;
Zoo doet zijn gemalin, d' elkwellekome zon.
Breda zag Buren[3] lest te koor gaan met Borbon;
De Necker, over wien, als ooms, ons princen[4] stonden,
En 't juichend Heidelberg onthalen 't licht van Londen,
Nog onlangs Willems nicht[5], maar nu zijn liefste moei.
Ook kruipt het hart der bruid, die in ons beemden woei[6]
Gelijk een lente, 't hart des bruidegoms te nader,
Vermits zijn vader draagt den naam van 's moeders vader[7];
De trouwe hoofdpilaar aan 't waterleeuwenhof.
Waar stof van liefde ontbrak, hier schort het aan geen stof!
En nimmer kan hier stof van liefde en gunst ontbreken:
Want Kristus' wereld neoit ten vollen uit kon spreken,
Wat zaligheden haar, die in Gods glorie groeit,
Zijn, uit den boezem van Brittanje, toegevloeid,
't Gezaligde eiland, daar Helene[8] wierd geboren:
Geen zwanetweeling[9], 'twelk 't getergde heer der Doren[10],
Van Priams vesten, zag aanvallen op 't geweld
Van Hektor en haar boel, in 't omgewroete veld,
Maar Koïls dochter, hier voortbrengende den grooten
Verlosser, Constantijn, die, op de Roomsche sloten
En 't Apostolisch[11] graf, zijn kruisbanieren plant,
De razernijen boeit, den afgrond leît aan band,
En spook en afgoôn ziet getuimeld voor zijn voeten,
Gevoerd van standerden, die hier hem Keizer groeten.
Zijn moeder vond het kruis, waar op de hemel draait
Om d' aarde, van haar hand met kerken overzaaid.
Godvruchtige Heleen, en stof van kuische dichten!
Al 't Heidensche vernuft moet voor uw lofzang zwichten.
Van dees begaafde kust stak af die zuivre ziel[12],
Die met haar sleep, gelijk een dauw van rozen, viel
Op 't Rijngras, t' Agrippijne, en koelde de gemoeden
Der heete Hunnen; taaye en scherpe martelroeden,
Geweekt[13], om al dit week en wit albast te slaan.
Helaas! mijn Ursel valt; neen, neen, zij krijgt de maan
En zon beneden zich, van schooner dag beschenen;
Die kuische druppels bloeds veranderen in steenen,
Karbonkels aan de kroon, die Henriëtte draagt
Op 't zedig voorhoofd, 'twelk zoo klaar en helder daagt,
Dat schalkheid en bedrog, en Pluto's helsche Vloeken,
Beschaamd voor zulk een dag, haar donker schuilhol zoeken.
Brittanje bood men aan, door aller helden stem,
Den koningstitel van 't verlost Jeruzalem,
En 't Heilig Graf, getrapt van vuige Sarazijnen.
Brittanje ontzag den Nijl, noch Libysche woestijnen,
Noch bastert-Mauritaan; zoo dikwijls het Buljon[14],
Of 's hemels standerdvaan, ten dienst van Arragon,
De godgewijde hand godijverig ging bieden,
Getroost, voor 't outer, eer te vallen dan te vlieden.

Dat trooste u Rijkert[1] zich, die 't Cypersch roofaltaar
Op Cypris' eiland kwam, met een geschubde schaar,
Bestoken uit der zee, besnoeyen Kurzaks[2] vinnen;
Toen hem zijn eenig pand, en beî zijn koninginnen
Beweenden, daar hij tam de zilvre boeyen droeg,
Die eerst dit weerloos volk in rinklende ijzers sloeg.
Van Cypers vloog zijn vloot naar Akkon, op dien zegen,
En steef den Franschen Flips[3], en won met blanken degen
De kroon van Salomon, en Gods gehoonde stad,
Hoewel zijn voorzaat lang die kroon geweigerd had.
Het schijnt wat goddelijks, het haar met goud te drukken;
Maar 't valt een lastig pak: 't gekroonde hoofd gaat bukken.
Bijzonder loven nog Baathouwers[4], Fries en Sticht
Het Engelsch Delos[5], 'twelk geen ondergaande licht
Van een versierde Apol of een Diane baarde,
Maar vader Willebrord, een glans van meerder waarde,
En nieuwe maan, die 's nachts voor 's moeders bedsteê stond,
En, daar volgroeid, en in haar slaperigen mond
Gevallen en geslikt, haar ingewand vergulde,
En met orakelen en profecyen vulde.
Een voorspook, 'twelk niet loog, toen al 't gedoopt gebied
Des lands, dat van de Lek tot aan de Lauwers schiet,
Vulcaan en zon en maan en Wodans woudaltaren,
Vol duisternis, om 't nooit verduisterd licht liet varen;
Al sloeg de Noordsche bui[6] hier na 't gekerstend hoofd,
Dat, meer dan eens, den grond en kerken zag beroofd
Van menschen, vee, en vrucht, en 't heil der heiligdommen,
Zoo dik[7] die plonderaars de muren overklommen;
Tot dat de held Radboud, een roem van Teisterbant[8],
Ging treffen Zegefried[9], en schuimen 't woeste land.
Ter goeder ure rij dan onder 's princen daken,
O zuster van Louis[10]! terwijl de gilden staken
Den arbeid, bank en beurs haar handel, en de raad
En 't raadhuis zich de zorg voor 't burgerlijke ontslaat,
Om de onverdiendre deugd der majesteit t' erkennen,
Ten minsten met den wil: nadien geen aardsche pennen
Genaken kunnen uw grootmoedigheid, zoo hoog,
Als een Godin in top, voor aller volken oog,
Gezeten op die wolk, waarvoor een zee vol zielen
En lucht vol Engelen op 't aanschijn[11] nederknielen,
En rekken, met gebeên en wenschen, uwen tijd,
Den onderzaat tot heil, den wrevelen te spijt.
Want overmits de mensch, uitschuddende de reden,
Den mensch zoo licht verdrukte, en paste op trouw noch (eeden,
Ging God de onbillijkheid bepalen door de wet
En 't billijk recht, van hem of wijzen ingezet:
Gehandhaafd door een macht, uit zijnen troon gezonden.
De zuchtenden, die troost en hulp en toevlucht vonden
Bij schepters, loofden hen, als vaders van den Staat:
Zoo wies hun glorie vast, totdat ze door het kwaad
Verâarden van hun ampt, geleend, maar niet geschonken:
Aldus, door al te veel geluks en weelde dronken,
Kwam dwinglandij in zwangk, met haar d' afgoderij;
Die onder God stond, dorst zich zetten aan Gods zij!
Dat meer was, in Gods stoel, den starrelichten zetel,
Bewierookt van 't altaar, te schendig en vermetel.
Maar Michael, met recht naijvrig van Gods eer,
Smeet al de Lucifers[12], door 't stralend kruis, ter neêr,
En onderwerp dees macht aan Gods gekruisten Zone.
Uw voorbeeld Lucius[13] heeft, met geboge krone,
Zich, na het drietal, dat van 't helder Oosten kwam,
Eerst neêrgebogen voor den Vorst van Davids stam,

---

[1]Filips de Goede. — [2]Dochter van Graaf Floris I, met Filips I van Frankrijk, en Willem II's dochter, met Eduard van Engeland gehuwd. — [3]Prins Filips Willem van Oranje, met Eleonora van Bourbon gehuwd. — [4]Versta: Maurits en Frederik Hendrik, over Frederik V van Bohemen en de Palts. — [5]Elizabeth van de Palts, diens echtgenoot. — [6]Rijmshalve voor ademde over. — [7]Zie boven, bladz. 188b, aant. [2]. — [8]De moeder van Keizer Constantijn. — [9]Gelijk de andere Helena, dochter van Jupijn en Leda. — [10]Grieken. — [11]Petrus en Paulus. [12]Sinte Ursul. — [13]Ten einde ze te feller te doen nijpen. [14]Godfried van Bouillon.

[1]Richard Leeuwenhart. — [2]Den gevangen en in zilveren boeyen geklonken koning. — [3]Philippe Auguste van Frankrijk. — [4]Voor Batavieren; verg. boven, blz. 334b, aant. [6]. — [5]Voor eiland in 't algemeen. — [6]Versta: de Noormannen. — [7]vaak. — [8]Versta: Friesland, dat zich toen tot daar uitstrekte. — [9]Versta: den Frankischen vorst; eig. Pepijn. — [10]XIII van Frankrijk. — [11]Voor aangezicht. — [12]Versta: tegenstanders van 't Kristendom. — [13]Britsche vorst.

Aan wien gij manschap zweert en hulde, met vier staven[1],
Op 't spoor der kruisheldinne, aan wiens gewijde gaven
En Godsgebouwen al de wereld hangt verplicht;
Een roem, waar mede ik meng de verwen van mijn dicht,
Herlevende in uw lof, alwaarde Henriette!
Die Jakobs huis zoo hecht op vijf rijkspijlers[2] zette,
Dat het de nijdigheid in 't Iersche bosch verdriet;
Van waar zij Stuarts heil al dreigende bespiet,
Het hart doorknaagt, en durf met 't oor op d' aarde luisteren,
Naar muitbazuinen, die 's monarchen stem verduisteren;
Want nijdigheid is blind en brusk[3] in haar bedrijf,
En volgt de kroon alsins, gelijk de schaduw 't lijf.
Dan God, een wreker der verwate lasterstukken,
Laat wel verdrukken, maar niet ganschlijk onderdrukken
De wereldlijke Goôn, stadhouders van zijn macht.
Hij handhaaft t' zijner tijd 't geheiligde geslacht,
En reikt eens over zee met albereikende armen,
Tot hulp der billijkheên, die zijn gemeent' beschermen,
Lieftallig en beleefd, als Titus en Trajaan[4].
Het misbruik van zijn staat past vorst noch onderdaan.
't Zijn vrome vorsten, die hun vrome burgers loonen;
't Zijn booze burgers, die gewenschte vorsten honen.
Een ieder ware[5] 't ampt, dat hem is opgeleîd.
Verwaandheid en bederf volgt toomloos onbescheid.
De besten zullen u onschendbre trouw bewijzen,
En gij, naar uw gewoont', der goeden ijver prijzen.
Verstiet men u, dan zoude, op een schuimbekkend paard,
In 't veld eens blijken, dat gij Henriette waart,
Des grooten Henriks kroost, ten ooreloog geboren,
Niet min dan Henriks[6] zaad, vrouw Machteld[7], die den to-
En 't slot, waarin men[8] haar zoo naauw benepen had, (ren
In 't hagelwit gewaad, ontglippend, baande 't pad
Des uitvluchts op den Teems, besneeuwd en toegevrozen,
En biênde 't boschzwijn 't spits, met rozen tegens rozen
In 't zijden veld gezaaid, en met den helm op 't hoofd,
Herwon haar vaders kroon, te godloos haar ontroofd;
En liever zoudt gij, dan het slaafsche juk te dragen,
Een wisselbare kans met Baudicea[9] wagen,
Die, toen de dolk 't geschil rampzalig had geschift,
Voor 't schendig[10] leven koos het eerelijk vergift;
Waar voor de Hemel u, uit zoo verlichten bloede
Gesproten, als een steen aan Kristus' kroon, behoede!
Ja 't gansche Kristenrijk, nu bloedig op de been,
Zoude al dat staatkrakeel gaan smilten onder een,
Om, u ten dienst, de zee en eilanden te dekken.
De magen mochten voor de bondgenooten trekken;
De voortocht van de vloot zou landen, 't rijk te sta,
Met Willem[11], die zijn klaauw beproefde voor Breda,
En, brullende op den nijd, wil sterven voor zijn moeder.
Gaston[12] beveelt men 't hecht[13] van Luidewijk den broeder.
De zuster[14] daalt met hulp van 't Savojaansch gebergt.
Florence[15] heeft de jeugd des Arno's voortgetergd.
De vogel van Jupijn voert Ferdinand[16] zijn wapen.
De Spanjaard slikt den buit, eer iemand hem ziet gapen.
Haar oom, de Cimber, drijft met honderd masten in.
De sabel des Sarmaats verkwikt mijn koningin.
De Zeeleeuw van Sint Mark[17] komt brullen ongebeden.

[1]Versta: rijksstaven, schepters, nam. die van Engeland, Schotland, Ierland, en Frankrijk. — [2]Versta: kinderen van den bloede. — [3]'t Fransche brusque, onbesuisd. — [4]De beide Romeinsche keizers. — [5]hoede, neme naauwgezet waar. — [6]Hendrik I van Engeland. — [7]Mathilde. — [8]Graaf Steven van Bologne, die haar de kroon betwistte. — [9]De Britsche koningin in den Romeinschen tijd. — [10]geschonden, besmette. — [11]Haar toekomstige schoonzoon, Prins Willem II. — [12]Van Orleans, 's konings broeder van Frankrijk. — [13]Voor 't zwaard, en dit voor 't leger. — [14]De vrouw van Victor Amedeus van Savoyen. — [15]Versta: het huis der Medicis. — [16]De Duitsche keizer. — [17]Venetië.

Gustavus' dochter[1] steekt den donder aan van Zweden.
De helden van den Palts[2], aan 's konings rechte hand,
Aan d' andre zij 't geweer, dat met den kouseband
Gestrikt hangt aan de Roos[3], braveeren 't veld vol Wilden.
Daar schragen Roelanden en Reinouden, als schilden,
Met onvertsaagde borst, den vader en den zoon,
En stutten met hun kruin een jonger Karels kroon.
En schoon gij stondt ontmand, o Mediceesche parel!
O Karels[4] moeder! troost en halve ziel van Karel[5]!
Al 't vrouwetimmer nam uw zaak met ijver aan;
De joffers gingen om haar Amazone staan, (men
En 't haar, niet meer met hoên, maar met bepluimde hel-
Beschaduwende, in 't oog der eervergete schelmen,
Betoonden, dat een man in vrouwenboezem steekt,
Die, naar gelegenheid, nu Mars, nu Venus kweekt.
Maar 'k hoop, de smaak van zoete en vorderlijke vrede,
Gevloeid uit 's konings aard, zal 't slagzwaard in zijn schede
Hersteken, is het wat te reukloos[6] uitgerukt.
Hem gaat veel weedoms aan, die 's konings distels drukt,
En omziet naar den staart van zijn nakomelingen;
Want, of[7] men d' ouders dwong, wie kan hun kinders dwin-
Of bloedverwanten, wijd en zijd gespreid van een? (gen,
Ook wreekt de nazaat 't leed, in 's voorzaats ampt geleên.
Het zaad des schepters slacht het zaaisel in de voren,
Dat sterft wel voor een poos, maar wordt met winst herbo-
Gemaaid met zeisens, en met vlegels uitgedorscht; (ren,
Wie diamanten kraakt, breekt kiezen op hun korst.
De puimsteen slijt zich zelf op diamante tanden.
Wie stierehorens wrikt, verwringt zijn eige handen.
De steen loopt zorgelijk (het spel draaye op wat zij
Het wil), zoo iemand speelt met machtiger dan hij.
Een bergeik, lang volgroeid, reikt verre met zijn takken,
Schiet diepe wortelen, en grijpt, voor 't nedersmakken,
Met klaauwen, taai en krom, veel aarde en klompen klei's.
Hij vreest geen akkerliên, al kerft men, reis op reis, (den.
Zijn schors en bast, beproefd van 't Zuiden en van 't Noor-
Men breekt er bijlen op, en kracht van dikke koorden,
En zoo bij 't geven moet, na 't kraken heen en weêr,
Zoo rukken stronk en stam en wortels alles neêr,
Wat met hem was belend van huizen, heggen, boomen.
Hij sleept een bayert na, ten berg af, stopt de stroomen,
En opent aderen; zoodat men overal,
Met tranen op de wang, gewag maakt van zijn val.
Men mag den bliksem niet dan met gevaar genaken,
Men kan niet straffeloos de zon haar vier ontschaken.
Prometheus evenwel brengt leven in zijn beeld,
Door levend vier, dat hij de bron des lichts ontsteelt,
't Welk, alles ziende, hoeft aanbrenger noch verklikker;
Maar 't vier betaalt hij dier, daar hem de leverpikker
Bij daag doorpikt, en slikt 't bij nacht aangroeyend vleesch.
Hoe hijgt die vlammedief! hoe luidt zijn keel zoo heesch
Van 't gillen! daar de vuist des Gods der gloênde vonken
Hem aan de steenrots houdt geketend en geklonken.
Men ziet, hoe Haman in zijn spinweb hangen blijft,
En Mardocheus' hals op Hesters haarband drijft,
Daar Asueer verguldt de diensten des getrouwen,
En schenkt dien schelm den kelk, voor 's vromen mond gebrouwen:
Die nu met zang doorgalmt al 't Perziaansch paleis,
Op 't hoftooneel, gekeerd voor 't moordspel, vol geschreis.
Maar ondertusschen, o juweel der koninginnen!
Of God, die 't al bestiert, weêrspannige Iersche zinnen
Liet hollen eene poos; daar koningsstijl[8] op stijl
Den hals ten beste gaf aan bast en dolle bijl;
Zoo zijt gij uitgeleerd te harden, onder 't lijen
Van 't zalig hout, gelijk geduldige Marijen

[1]Kristina van Zweden. — [2]De zonen van den Winterkoning Frederik V. — [3]Van Engeland. — [4]Karel II. — [5]Karel I. — [6]roekeloos. — [7]Zoo men al. — [8]steun des konings; gelijk Strafford.

(Van wie gij uwen naam godvruchtiglijk ontleent)
Niet zwichten, op den berg, daar 't hoofd der Vorsten[1]
Der landen heilanden, de moeders en de vaders (steent.
Der volken, staan ten deel van bijstere verraders;
Verslijten somtijds wel heur jaren, in den nacht
Des naren kerkers, of, op 't moordaltaar gebracht,
Besprengk'len de kroon met onverzoenbren bloede.
Nog dienen zulke kwaân godvruchtigen ten goede,
Wanneer dees wereld valt Rechtvaardigheid te kleen.
Daar boven heerscht men vrij en breeder dan beneên,
In dit ondankbre slijm, vol opgezwolle padden,
Die 't purper van de deugd beklieken[2] en bekladden;
Zoo krijgt de beste prins den schijn van aartstyran.
De woestheid ziet op 't kleed; het kleed maakt toch den man,
De dolheid dier van mensch, by loeyende Bacchanten.
De moeder[3] holt vooruit, gevolgd van alle kanten,
Verscheurt haar liefste kind, den wettigen Thebaan,
En, na 't benuchtren, ziet wat stuk zij heeft begaan.
Cytheron[4] raadt ons niet, uit hemelhooge dennen,
Te zien in d' Orgiën[5], met geen gebit te mennen,
Daar dichtgewassen loof de razernij verbergt.
Wie 't nachtgeheim ontdekt, heeft reê den Thyrs getergd:
Dees luistert naar geen galm van minnelijke snaren,
Die bosschen gaande maakt, en luiperts leert bedaren;
Terwijl de Mœnas[6] vast, verwilderd in een dier,
Apollo's zoon vermoordt, op 't kittlen van zijn lier.
Al gaan de golven hol, laat uw blazoen u leeren,
En zalven met uw zalf: God dienen is regeeren.
Een Alexander rukte een slip van 's werelds praal;
Maar wie zich zelf beheerscht, beheerscht het altemaal.
Zoo heerschte uw Heiland, 't licht van uwe onsterflijke ouders,
Die met zijn heerschappij, den dwarsstaf[7], op de schouders,
En dat gevloekte hout gepast naar 's menschen vorm
Geen redlijk mensch geleek, maar een getrapten worm
En slang, vol gift, gespitst om ieder te vernielen;
Doch heelzaam in der daad, en balsem voor de zielen.
Die alles schiep uit niet, werd zoo gestampt tot niet,
Ja, daalde in 't diepe graf, het slot van 't kruisverdriet;
Van waar hij, uit die laagte en 't allerdiepst vernederen,
Zich zettende in zijn kracht, op Cherubinnevederen,
En, daar beheerschende den Hemel, aarde, en Hel,
Zag alle mogendheên aanbidden zijn schabel. (kneuzen,
Zoo heerschte uw vader[8], die met Herkles' knods kon
Verworgen, met der vuist, Chimeeren, slangen, reuzen,
En begenadigen wat neêrviel op zijn plat,
Ja, zelf den moord, die hem de dood gezworen had.
Hij kon moeras en meer en bergen overstappen,
En heeft dien eedlen rok des Rijks, gescheurd aan lappen,
Den vreemdeling ontrukt, de scheuren toegeheeld,
De zeden ingevoerd, en zijn geharnast beeld
Verdiend, dat op de brug[9] in eeuwigheid zal pralen,
En den uitheemschen gast zijn daden op doen halen.
Zoo zal men, daar gij heet vier schepters afgeleid,
Graveeren op uw graf, wat uw Godvruchtigheid
Van Pythons, die slechts roof uit lucht van oproer rapen,
Most uitstaan, neffens haar, die aan uw zijde slapen.
De bloemen op de wang verliezen ras haar kleur;
De gaven van de ziel bewaren verf en geur.
Een mist, een sterke straal verstikken roos en lelie;
Maar nardus van een vrouw riekt nog, waar 't Evangelie
Wordt uitgegoten, voor den Heiden, Turk, en Jood,
Tot roem van die 't albast op Gods Gezalfde goot.
Zoo kronen wij luids keels nog, op den dag van huiden,
D' aloude koningin[10], uw tegenzon in 't Zuiden;
Die van haar zonnetent belommerd, voor de zon
En vinnigheid des Kreefts, dien wijzen Salomon,
Kwam voor den Leeuwentroon des dappren vaders hooren;
En, schatten offrend, riep: „o, Godgelukkige ooren
En oogen, die den mond der wijsheid hoort en ziet,
't Orakel, dat mij mijn orakelen bediet!"
Jeruzalem is eer dat lot te beurt gevallen;
't Gelukt nu Amsterdam, t' omhelzen, met zijn wallen
En watren, zoo een vrouw, die van haar Englentroon[1]
Komt dalen over zee, en Willem, Fredriks zoon,
In d' armen brengt dit pand, waarbij bij zoons zal winnen,
Stadhouders, die dees stad en dezen Staat beminnen.
Leef lang, Maria! leef; verwerf ons veel genâ,
Bij Willem, Willems neef[2], uw rechte wedergâ.
'k Zie, uit uw dochters schoot, in Neêrland peis geboren,
Want, als haar Heer erkauwt, in 't knarsen van zijn toren,
Hoe koning Flips nu oom[3] staat over hem en haar,
Die, droomende uit zijn arm, 's nachts opschiet, om 't gevaar
Des oorloogs, en haar lief, op zachtgespreide bedden,
Eer van een minneschcut dan zwaardkwetsuur kan redden;
Terstond zal hij, om 't bloed van 't wroegende misdrijf
T' ontlasten, vader Neis[4] gezegenden olijf
Aanvaarden, voor eene eeuw van honderd gulde jaren,
Die ongelijk meer lofs dan 't gruwlijk moordspel baren;
Maria zal dien dag verzeeglen met een zoen,
En gaan met Willem schuil in 't myrthepauweljoen,
Bestrooid met rozen, en vol geuren van Oranje;
Daar heeft hij peis met haar, en vreê met oom van Spanje.
Geeft dan een Gabriël, en Goddelijk gezant,
Den Vorsten des geloofs Gods bliksem in de hand,
Om 't Mahometsche zwijn te klinken[5] uit Europe,
Eer het al 't overschot der koningkrijken stroope;
Zoo zien wij Willem t' zee, als Kristen Amiraal
Van honderd vloten en Gods helden, altemaal
Zijn maagschap, blakende van zilver, goud, en baggen[6],
Op timber[7] en gevest; op 't vliegen zijner vlaggen
Vast volgen, in zijn zog, den leeuw in 't gouden veld[8];
En bruisen met den boeg, waar voor het zilver zwelt,
En schuimt, en daagt den dag van Constantijns herboorte;
Die, na 't verweldigen der Byzantijnsche poorte
En vesten, rood van moord, het onderdrukte kruis
Herstelt op 't hoog altaar van Gods geschandvlekt huis.
't Gebeent der keizeren wil bersten door de zerken.
Sofia[9] dan, verzoend met d' onvernoegde kerken[10],
Aan 't wedergalmen, op 't geluid van Guldemond[11],
Bazuinende daar thans een Godsverrader stond,
En lasterde op Gods lijk, door heer Arimathië[12]
Begraven, en beluid met kermen van Marië.
'k Zie Ottomans blazoen en Agars doodsche maan,
Van 't schittrend hout gedoofd, te Mekka ondergaan;
En u, doorluchtste Vrouw! verwachten, op den oever,
Den schoonzoon, die de straat van Kalis[13] en uw Doever
In 't midden klooft, en zoekt, gelijk een jonge August,
Zijn hof, nadat hij al den aardboôm brocht tot rust.
Op zulk een zege wordt, van losgeborste tongen,
Den rechten Vredevorst zijn glorie toegezongen,
Die, schandelijk bezwalkt van tweedrachts bittren smook,
Nooit helder op kon gaan; terwijl 't rampzalig spook
Des afgronds stofte, dat een rij van eeuwen strandden
Met lijf en ziel, verstrikt in slaafsche en snode banden,
Van Atlas af, tot aan den schuimenden Eufraat,
En waar de dwinglandij des tulbants Kristus haat,

[1]Versta: Kristus. — [2]bekletsen, bevuilen. — [3]Versta: de Bacchante Agave, die haar eigen zoon, koning Pentheus van Thebe, hielp verscheuren. — [4]Berg in Beœotiën. — [5]Bacchanalen. — [6]Bacchante. — [7]'t kruis. [8]Hendrik IV van Frankrijk. — [9]De Pontneuf te Parijs. — [10]Die van Scheba; verg. boven, bladz. 93.

[1]Klankspeling op Engeland. — [2]kleinzoon. — [3]Door Henriette's zuster, Elizabeth, Filips' vrouw. — [4]Pater Neyen, den onderhandelaar bij 't 12jarig Bestand. — [5]slaan. — [6]ringen. — [7]helmen. — [8]Die van Holland. — [9]De Sofiakerk te Constantinopel of Byzantium. — [10]De Roomsch-Katholieke en Protestantsche tegenover de Gricksche. — [11]Hollandsch voor Chrysostomus, den bekenden Byzantijnschen kerkredenaar. — [12]Jozef van Arimathea. — [13]Calais.

En schokt den aardboôm, of de wereld reed op stelten.
Dan zal Gods vier zoo veel gedeelde harten smelten,
En gieten, in den vorm der kerke, weêr tot een,
En eene ziel; dan schat men 's werelds schat gemeen.
De Vorsten zullen zich in 't stof voor Jezus buigen,
De lammers leeuwemelk, de wolf de schaapsspeen zuigen;
De landbouw erft zijn eer, geen akkers leggen woest,
Het zwaard, in zein hersmeed, gaat weiden in den oegst
Vol aren, daar het flus dorst bekkeneelen[1] maayen.
't Is vrede al wat er wankt; wat winden dat er waayen,
Wat regen dat er valt, het zegent vee en vrucht;
Gelijk in 't paradijs, daar aarde en vier en lucht
En water eensgezind malkandren wel verstonden,
En Adam en zijn bruid, door 't klappen van twee monden,
Oranje en zijne rib beriepen tot[2] den toon,
Die hun te houden staat ter eere van hun kroon.
Maar sterven moet ik, daar ons Hoven u geleiden,
En d' oevers van de Maas het bloed van bloed zien scheiden;
Daar 't kind de moeder, doodsch en van haar tranen nat,
Vóór 't einde kust, en met zijn tangere[3] armen vat;
Zoodat men 't naauwlijks van dien troostpilaar kan trekken.
Ai, zie twee harten, zie vier lippen trekkebekken!
Wie schakelt zoo veel rouws aan 't opperste geluk?
O Hemel! troost die beide, en matig ieders druk.
Help, moeye Elizabeth! help, moeder Amelië!
Hier lijdt Natuur geweld, en klaagt van tyrannië.
Op 't bitter scheiden heft de dichter klachten aan,
En hangt aan 't koningsschip, gelijk een veege zwaan
Haar lijk en uitvaart spelt, op d'oevers van Meander.
Hoe deerlijk zien zij om! d' een' zeestar oogt op d' ander,
Tot daar de straal zijn punt, het oog zijn kracht verliest,
De kiel, voor 't Hollandsch zand, het Engelsch krijtstrand
De zon look vrolijk op, en gaat met wolken onder. (kiest.
Hoe wordt dat prinslijk weêr geslagen van den donder!
Ai, droeve Zeestar! staak dat deerlijk zeegeschreeuw;
't Is waar, gij laat die Maagd bevolen aan een Leeuw,
Maar die zijn roof vernielt, en maagden weet te sparen;
Dit hof bekleedt het ampt van maagden te bewaren.
De nagels van zijn klaauw verbergt hij op zijn tijd,
Hij lonkt Maria aan, en kwispelstaart en vrijt,
En likt, en slikt, en kust den nektar van de kersen
Des ambren[4] monds, om 't hart bij beurten te ververschen
Met krieken, aan uw borst gewassen en gezoogd.
Het is dan redelijk, dat gij uw kaken droogt,
En geensins klaagt, dat zij, om Willem, haren hoeder,
Om liever, leider laat; als gij, die zelf uw moeder
Om Karels kroon verliet; die was u 't scheiden waard.
Verdraag dan, dat het kind naar zijne moeder aard!
Al d' Amsterdammers staan gereed, om u te zweren,
Dat zij uw dochtertje voor eeuwig zullen eeren,
Met zulk een eere, als[5] gij te Londen wierdt gegroet,
Toen 's konings zetel danste op uw gelanden voet.
De Hollanders zijn schuw van hartewee te brouwen
Stadhouders van hun Staat, en hooggebore Vrouwen.
Z' ontzien hen, die van God tot Goôn[6] zijn ingewijd,
Ten dienst van 't algemeen; zij kroppen haat noch nijd,
En kunnen nimmermeer verdienen, min beloonen,
De vaderlijke gunst der beide nabuurkronen,
Van ouds hun toegevloeid; dat zette uw hart gerust,
Als gij Maria kust, en zeilt van Willems kust!

[1]Voor koppen. — [2]het voorbeeld gaven van, opwekten tot. — [3]tengere. — [4]Versta: ambergeurigen. — [5]Versta: als waarmeê. — [6]bewindvoerders.

DE HYMEN VAN ORANJE EN BRITTANJE.

ZANG.

Zie, ai, zie het Westen blozen!
Zie het mengen wit met rood!
Wat al lelien en rozen
Baart het uit zijn zwangren schoot!
Zie dien dageraad eens krieken,
Van den Teems af tot de Maas!
't Is een lust, die lucht te rieken;
Wat getjilp en wat geraas
Schijnt de lentezon t' ontmoeten,
Die recht avrechts[1] over waait!
Wat al Stroomgoôn gaan haar groeten,
Uit den vijver opgekraaid
Door de Faam, vooruit gestoven,
Voor dien nieuwen zonneschijn.
Durf ik wel mijn oog gelooven
En mijn ooren? wie mag 't zijn,
Die haar stralen op komt dringen,
En mij noopt zoo vroeg te zingen?

TEGENZANG.

't Is de Dochter van Brittanje,
Vrouw Maria, die dus bralt,
En den Zoon van 't fiere Oranje
Schaamrood in zijne armen valt.
't Is de roos van al de bloemen,
Daar men nog Borbon in leest,
En de Stuarts, niet te noemen
Dan eerbiedig en bevreesd;
Namen, eertijds aangebeden
Door het gansche Kristendom;
Toen ze 't ongeloof bestreden,
En den Heiden maakten stom,
Door de spiegels hunner werken,
Onverrot en onvergaan;
Door de wortels hunner kerken,
Die de Hel voor 't voorhoofd slaan,
Als standvastige getuigen
Van Gods naam, waarvoor wij buigen.

ZANG.

Recht, daar komt ze, d' onbesmette,
Daar een Karel hoop op sticht,
En haar moeder Henriette,
Leidstar van 't gekroonde licht.
Och onnoozle! komt gij slapen
Bij dat grimmig leeuwenbloed,
Die vóór dag zijn vaders wapen
Aan zal schieten, om, vol moed,
In een bui van gloênde kogels,
Heen te vliegen naar een wolk
Van geklaauwde en bitsche vogels,
Schriklijk spokende oorloogsvolk?
Och, hoe wil die schoone droemen,
Dat zij haren jongen heer
In een rosbaar t'huis ziet komen,
Eens voor eeuwig, en niet meer!
Zachte Venus, 't kon u rouwen
D' ijzre vuist van Mars te trouwen!

TEGENZANG.

Neen, de vader heeft die slagen
Voor den zoon al doorgestreên,
En zal van den oorloogswagen
Op den vredewagen treên,
Door ons joffers voortgetogen[2]
In den zegenrijken Haag.
Rust, Maria! luik uwe oogen!
Droom van moord noch oorloogsvlasg,
Maar van zoete vreêbazuinen,
En van hinde- en hartejacht,

[1]van de verkeerde zijde (uit het Westen). — [2]voortgetrokken.

In 't gekluwend[1] stof der duinen.
Droom, hoe Willem, vóór den nacht,
Komt zijn moede leên verkwikken,
Nat van zweet, begruisd van stof,
Daar gij, met twee minneblikken,
Hem verwelkomt in zijn hof;
En, gekust voor mond en wangen,
Kust om 't wild, voor u gevangen.

TOEZANG.

Brengt zoo puik van telgen voort,
Daar u geen trompet verstoort,
Noch geen donder van kortouwen.
Helpt zoo vrijdoms tempel bouwen!
Strengelt eilanden en zeên
Met uwe armen heckt aan een!
Oorloogt in het veld van vrede,
Daar het zwaard rust in de schede,
Dat veel eerelijker[2] roest,
Dan 't gebouwde land verwoest.

Meideuntjes,

OP JONKVROUW ANNA ENGELS' GEBOORTEDAG,
HAAR TOEGEZONGEN DOOR KONSTANTIJN SOHIER[3].

Nachtegaaltjen, in de levren
Van den groenen lindeboom,
Bij den klaren Aemstelstroom!
Zeg, wie leerde uw mondje toovren,
En dat keeltje, zoet gebekt?
Anna, zing niet! och! gij trekt,
Och! gij trekt, met dat geluid,
Mij de ziel ten lichaam uit.

ANDER.

Vogellijmpje van mijn hartje!
Waarom vlucht gij toch, zoo schuw?
Gij hebt recht; want kreeg ik u,
'k Leî wat zouts op 't wispelstartje,
Dat mij doet zoo groot een pijn.
Was dan 't vogelken niet mijn?

ANDER.

Anna, met haar heldre stralen,
Met haar keel vol nachtegalen,
Wijdt het feest in van den Mei,
Met een vrolijk veldgeschrei[4];
Kon ik 't lieve diertje vangen,
'k Liet mij aan dat keeltje hangen.

ANDER.

Och! zij komt, gelijk ze plag,
Op, gelijk de Lentedag,
Met de bloemen op de kaken,
Met de stralen in 't gezicht.
Kniel, mijn ziel! daar rijst het licht,
Dat elks oogen kan vermaken;
Maar 't zal zinken in de zee!
Zinkt mijn zon, zoo zink ik meê;
Al verzink ik, 't is geen nood:
Liefst gestorven in haar schoot.

ANDER.

Anna! toen ik u zou kussen,
Trokt gij, al te schuw van mij,
Dat schoone aanschijn aan d' een zij,
En verbood mij, 't vier te blusschen,
Dat mijn hart verteert tot asch,
Buiten hope van genezen.
Nu ik sterven moet, mijn schat!
Gun mijn lippen, dat ze lezen
Van uw wang een rozeblad,
Van de bleekste die daar leggen.
Kunt gij mij die bede ontzeggen?

[1]dooreengewarde. – [2]meer eere inlegt met. [3]Moeizegger van Hoofts tweede vrouw, en zoon harer zuster Suzanna Hellemans, met Nicolaas Sohier gehuwd. [4]geschreeuw, gejuich.

Op d' Ilias van de Medicis,

BESCHREVEN DOOR P. C. HOOFT[1].

AAN DEN HEER MICHIEL HINLOPEN.

Michiel, die onlangs, naar uw wenschen,
Doorzaagt het bloeyende Florencen,
En 't hof van Kosmos'[2] vroom geslacht,
Het recht van onrecht leerde schiften,
En, uit Tuskaansche en Roomsche schriften,
Een schat van lessen overbracht; –
Nu volg me weder naar Tuskanen,
En trek met mij een kleed van tranen
En bloed en jammerklachten aan!
Hier wordt een Ilias[3] geboren
Uit ramp, den Medicis beschoren,
Waardoor ze naar de starren gaan.
't Is ijdel, dat men droomen strooye
Van Ilium en 't paard van Troje,
Van Kolchis, Thebe, en Edipus;
De waarheid kan dien nacht beschamen,
Laomedonten, en Priamen,
Ulysses' tocht, en Troïlus.
Een Kosmos, nooit genoeg geprezen,
En als een puikbloem uitgelezen
Ter heerschappije, zal me meer
Dan een versierde[4] Eneas strekken,
Om een Askaan uit hem te wekken,
Den nazaat van zijn vaders eer.
Hoe solt dit huis door zijn fortuinen!
Hoe worden hier de hooge duinen
Des Staats besprongen van een zee,
Vol ongelukken en ellenden!
Waar zal een jongste lijfstrijd enden,
En zalven al dit hartewee?
Hoe kan een schalke Circe, een Bianke[5],
Betoovren Kosmos' brave ranke[6]!
Bezie, hoe Klytemnestre loert!
Medea moet men 't nu vergeven.
Hier brengt de disch den vorst om 't leven,
Hier schuilt een doodshoofd in een toert[7]!
Mistrouw vrij heilig en onheilig:
Geen kerk is zelf voor Laurens[8] veilig,
Hij vindt geen toevlucht aan 't altaar;
Sicheus[9] most bij duister sneven
Aan eenen dolk, door 't hart gedreven,
Doch Juliaan[10] in 't openbaar.
Dan schijnt de heerschappij herschapen;
Dan breekt men 't Mediceesche wapen;
Dan drijft men uit, dan haalt men in.
Wat vallen hier al ballingschappen!

[1]Versta: Hoofts Rampzaligheden der verheffinge van den Huize Medicis. — [2]Cosimo of Cosmo de Medicis. — [3]Als treurverhaal. — [4]verdichte. — [5]Bianca Capelli. – [6]Cosmo II's zoon, Frans, die met haar door vergif om 't leven kwam. — [7]Anders taart ('t Fransche tourte). — [8]Laurens, de zoon van Cosmo I, door de Pazzi, met zijn broeder Juliaan, in de kerk belaagd; waar dan ook laatstgemelde werd omgebracht. — [9]Dido's echtgenoot, door Pygmalion om 't leven gebracht. — [10]Zie aant. 8.

Men klimt of tuimelt van de trappen;
Een ieder vlamt op zijn gewin.
Maar Alexander[1] koelt de minne
Tot zijne bekoorzame[2] afgodinne
Te deerlijk op een ledekant.
Men leit den jongen Kosmos lagen,
En d' oudste zwerft door bosch en hagen,
Als haat en nijd te zamen spant.
Hoe woet de felle Razernye,
Daar Jan den moordpriem van Garcye[3],
Zijn eigen broeder, zelf gevoelt;
De straffe hand des vaders echter
Den zoon verstrekt zoo streng een rechter,
En in zijn bloed het moordmes koelt!
Geen ongevallen d' afkomst schuwden;
Zij treffen mede de aangehuwden,
En levren, aan 't uitheemsche Rijk[4]
En aangehuwden hoven, spelen,
Gevoerd op bloedige tooneelen,
In rouw gekleed om lijk op lijk.
Hoe trapt Borbon[5], met ros en ruiter,
En al het Duitsch geweld van Luither,
De sluyerkroon van Rome plat!
Vaar voort, o uitgelate rotten!
Verdooft den moedwil van de Gothen,
Verdelgt de nieuwe als d' oude stad!
De Tiber moet het toch bezuren,
Dat Klemens[6] binnen uwe muren
Verheft het Medicéesche bloed,
Door 't Sleutelampt, tot aan de wolken;
Terwijl een drang van alle volken
Dien grooten Herder valt te voet.
Maar kan de volgende eeuw gelooven,
Dat, uitgedreven en verschoven,
De moeder der monarchen[7] dwaal',
En zwerv' te water en te lande,
In armoede, onderdom en schande,
En naauwlijks haren adem haal'?
Wie steent, om 't weduwlijke jammer,
Meêdoogender dan d' Amsterdammer,
Die haar bewelkomt zoo beleefd?
Zij sukkelt vast met smarte en pijne,
Totdat ze moede, t' Agrippijne,
In ballingschap den doodsnik geeft.
Geslachtboom, rijk van jonge telgen,
Sta vast, en laat de nijd zich belgen,
Dat gij de kroon der stammen spant!
Braveer den bliksem en den donder,
Gij wordt gehandhaafd tot een wonder;
Sta vast, en hoû gedurig[8] stand!

OP DEN HEER

DIEDRIK DE VLAMING VAN OUDSHOORN,

HEER VAN OUDSHOORN, BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM[9].

Oudshooren eert dit graf genoeg;
Doch niet zoo zeer omdat zijn bloed[10]
Het adellijke wapen droeg;
Maar om zijn ongekreukt gemoed,
En goude deugd, die zwaarder woog[1]
Dan goud, in voor- en tegenspoed;
Het zij hij heerscht, of wordt gewraakt,
Of aangezocht op 't kussen raakt,
Hij durf gewin en eer versmaân,
Om onder niemands gunst te staan;
En schijnt die roem u veel te rijk?
'k Zie luttel lijken dit gelijk.

[1]Alexander de Medicis, bij 't bezoeken van zijn minnares, door Laurens vermoord. — [2]Voor bekoorlijke. [3]Giovanni en Garcia de Medicis. — [4]Frankrijk. — [5]De met keizer Karel V verbonden Karel van Borbon, die in 1527, bij 't bestormen der wallen van Rome sneuvelde. [6]Paus Clemens VII, mede een der Medici. — [7]Maria de Medicis (zie boven, bladz. 358), die den 3en July 1642 te Keulen in armoede overleden was. Over welk uiteinde verg. Dr. Ennen, in de Annalen des hist. Vereins für den Nieder-rhein, 1863, S. 212 ff. — [8]voortdurend. — [9]Zie boven, bladz. 233a. — [10]stam.

IN HET STAMBOEK VAN DEN ED. HEER

GODEFRIED HEGENITS.

Ik acht hem eêl van bloed en aard,
Die deugd en letterkennis paart.

Waarschouwing

AAN

WYBRANT DE GEEST,

SCHILDER.

O Geest, die, in het Friesche Hof,
Het leven geeft aan asch en stof,
En zweeft, met geestige penseelen
En verf, op doeken en panneelen;
'k Geloof, gij teekent de natuur,
En durft de zon haar heilig vuur
Ontstelen, en de vingers zengen,
Om leven in uw beeld te brengen.
Zie toe, Prometheus! wien gij raakt,
Als gij den mensch onsterflijk maakt,
En, om op 't aardrijk 't licht te malen,
Den Hemel plondert van zijn stralen.
Men ketende eertijds zulk een gast,
In 't Noorden, aan een steenrots vast,
En kortte hem die stoute vlogels,
Daar hij verstrekte een aas des vogels[2].
't Zijn geesten, die de wolken treên,
't Is waar, doch zonder vleesch en been;
Een ieder ken zijn staat en waarde:
De zichtbre geesten gaan op aarde.
Dus blijf ons hier beneden bij,
Daar Noien[3], zittende aan uw zij,
U weet aan zijne tong te lijmen,
Met puik van heerelijke rijmen.
Hij is gewoon zijn Poëzij
Te huwen aan uw schilderij;
Gij zuigt zijn dichten met uw ooren,
Zijn oogen kussen uw Pandoren.
Zoo groeit gij in malkanders gunst,
En wisselt telkens kunst om kunst;
In Friesland zijn geen twee gewassen,
Die beter op malkander passen.

AAN DEN HEER

MATTHEUS VOSSIUS,

HISTORIESCHRIJVER VAN HOLLAND EN ZEELAND,

OP ZIJN HUWELIJK MET JONKVROUW

JOHANNA VAN VEEN[1].

Ons Leeuwen hadden uwen ijver,
Die, als een Tacitus zoo fier,

[1]Thans tot weeg de verzwakt. — [2]Versta: den arend, die aan Promotheus' lever pikte. — [3]Een dicht- en kunstminnaar dier dagen. — [4]12 Nov. 1642.

Drukt d' oude jaren op 't papier,
Met d' eer van 's lands historieschrijver
Gekroond, en zoo ten toon gesteld,
Dat zij, met dankbaarheid, erkennen
Den arbeid van doorluchte pennen
En Klio's[1] onvermoeiden held;
Gij hadt de Bataviers en Friezen
Gegespt in 't blanke harrenas,
Hun bloed vergoten, plas op plas,
En leeren winnen, en verliezen;
Toen kreegt gij lust tot vredestof,
En Cypris, uit haar troon gevaren,
Kwam u met dees Johanna paren,
De puikbloem van graaf Willems hof,
En blijschap des geleerden vaders,
Die Themis viert, met zulk een gloed,
Als gij 't altaar van Klio voedt,
Met wierook van beschreve bladers.
Maar Pallas haat de slavernij
Des veders, en ontijdig blokken;
Dies meng nu statigheid met jokken,
En Venus minnevleyerij.
Nu groeye uw afkomst met uw boeken!
Het blokken kwetst, de kus geneest
Het kloek vernuft; een edel geest,
Moet beurt om beurt verkwikking zoeken.
De grijze Vossius[2] verlangt
Naar 't neef ken[3], dat, des grootvaârs schriften
Doorlezend, schuim van goud leert schiften,
En aan zijn wijze orakels hangt.
Zoo schrijft men voor nakomelingen,
En voor zich zelven niet alleen!
Nu treê naar 't lieve bruidsbed heen;
Uw bruid is niet verkuischt[4] met zingen.

PUBLIUS OVIDIUS NASO'S HELDINNEBRIEVEN.

[Onder dezen titel werd, in 1716, de proza-vertaling in 't licht gegeven, door Vondel, in dezen tijd, van Ovidius' Heroïdes gemaakt, om (naar Brandts woorden) „door dit middel, den geestigen zwier van zulk Ovidiaansch briefschrijven in 't hoofd te krijgen, en in stichtelijker stoffe" (zijne straks volgende Brieven der H. Maagden) „te vervormen." Wij nemen ze hier, in verband met die Brieven, op, zoowel om den met het oorspronkelijke, of 't Latijn zelf, onbekenden lezer gelegenheid ter vergelijking te geven, als om het ongekunstelde en natuurlijke der vertaling zelve. Uit het, door David van Hoogstraten, bij de uitgave gestelde bericht „aan den lezer" nemen wij het volgende over:]

„Stijf twintig jaren zijn er verloopen, sedert de eerwaardige, geleerde, en vernuftige Heer Kaspar Brandt[5] mij ter hand stelde de vertalinge van Ovidius' Heldinnebrieven, zoo als die uitgewerkt en beschreven was met de eigen hand van J. v. d. Vondel; met verzoek, dat ik, bij mijne beste ledigheid en gelegenheid, die wilde in 't licht geven ten dienst van onze Nederlandsche vernuften. Ik aanvaardde dezen ongehoopten schat van eene hand, mij zoo waard, en hield hem lang onder mij, als belet menigmaal met andere zaken, die mijn voornemen telkens stremden. Eindelijk opgewekt door de aanmaningen mijner letterlievende vrienden, heb ik mij gezet tot bevorderen van mijn besluit, maar vindende het geschrift zeer gekrabbeld, en op vele plaatsen niet leesbaar dan met moeite, daar weder van afgezien; totdat ik, door herhaalde gebeden, mij heb laten bewegen, om, met nieuwen moed, door de zwarigheden, die mij ophielden, heen te boren. Die hier meest om aanhield, was de Heer Joan de Haes, waardige nazaat en zusters zoon van gemelde Heer Brandt, dringende boven anderen hierop, uit vreeze, dat, bij verloop van tijd, deze bladen mochten vallen in handen, die bij avontuur niet bekwaam mochten zijn, om ze uit te geven. Ik heb mij dan, gelijk ik zegge, laten bewegen, en geve nu deze overzetting ten beste aan de beminnaars van Vondels naam, zonder dat ik eenigsins wil instaan voor de waarde of onwaarde van 's mans arbeid, alleen aangewend om zich te oefenen, en den vernuftigsten der Latijnsche dichteren eenige trekken en kunstgrepen af te zien, wanneer hij voornemens was, zijne Maagdebrieven in gedicht toe te stellen. Integendeel beken ik gaarne, dat ik eenige plaatsen, hier behandeld, indien 't mijn werk ware, anders vertalen zou; opdat de Haagsche keurmeesters[1] weten mogen, dat ik mij zoo zeer niet vergaap aan de schoonheid van Vondels werken, dat ik niet zou kunnen zien eenige misstallen, die als sproeten of vlekken in een schoon aangezicht zijn. Want die luiden schijnen in hunne keure over de Gedichten van Antonides[2], door mij in den voorleden jare uitgegeven, zulks te wanen, en mij te beschuldigen niet alleen van al te grooten ijver voor Vondels naam, maar ook van eenige uitdrukselen[3], die zij de goedheid gehad hebben van galbitter te noemen. Wat Vondel belangt, mij heeft gehinderd, dat men zoo reukeloos zijn oordeel velde over eenen man, wiens gedachtenis den Nederlandschen vernuften zoo waard is, en, in het vestigen der keure over zijne werken, op eene bespottelijke wijze gewaagde van zijn Pascha, een spel, dat hij opentlijk verworpen, noch langer voor zijn werk erkend heeft[4]. Niet veel beter is het gelegen met zijn Verwoest Jeruzalem, dat men ook ter toetse gebracht heeft, schoon men wel wist, dat de oude vader op het punt gestaan had, om het nevens 't Pascha te verwerpen, als zijnde in de kunst zoo verre gekomen, dat hij de misslagen zijner jeugd begreep, en nu wel wist, dat de Spelen van zinne, gelijk men ze noemde, en waarvan dit het merk draagt door de personagiê der dochter van Sion, ontijdig en buiten gebruik waren. Ondertusschen zwijgt men van Jefta[5], een kunststuk, en waaraan blijkt, van wat maatregelen de dichter zich bediend heeft. Mij lust hier niet verder in te treden, maar mij te houden aan het oordeel der doorluchtige mannen De Groot, Vossius, Van Baerle, en and., die met helderder oogen deze kunststukken doorzien hebben, en met welken ik liever heb te dwalen, dan den weg te volgen dergenen, die, tegen het gevoelen der braafste[6] verstanden in Nederland, hunne ontijdige wijsheid hebben willen doen blijken; gelijk ze nog niet aflaten den grooten Agrippiner[7] te verkleenen, met Rotgans[8] boven hem, gelijk boven Antonides te stellen; een zaak, die ik zeker weet dat de Heer Rotgans hun kwalijk zou afgenomen hebben, indien hij in 't leven ware geweest; dewijl hij mij met eigen monde menigmaal betuigd heeft, hoe ongaarne hij diergelijke onverdiende lofspraken hoorde, en dat hem zijne vrienden door ijdele loftuitingen meer benadeelden, dan zijne vijanden door het beknibbelen van zijnen lof; erkennende hij zelf de misslagen, in zijne schriften hem aangewezen, en den aanwijzeren daarvoor dank zeggende. Zeker, toen een mijner goede vrienden mij verhaalde, dat de Hagenaars

[1] De Muze der Geschiedenis. — [2] De Amsterdamsche hoogleeraar; zie vroeger. — [3] kleinzoon. — [4] geholpen. — [5] Zoon van Vondels levensbeschrijver Gerard, en, even als deze, Remonstrantsch predikant te Amsterdam.

[1] De uitgevers van het Journal Littéraire, 1713 en v.v., en daaronder bepaaldelijk Justus van Effen, als steller der aangevoerde beoordeelingen. — [2] Journal litt. III. p. 392. — [3] uitdrukkingen. — [4] Zie boven, bladz. 118b, aant. [1]. — [5] Zie later. — [6] kloekste, wakkerste. — [7] Voor Keulenaar, d. i. Vondel. — [8] De op Fransche leest geschoeide dichter L. Rotgans; Journ. Litt. VI. p. 1.

Rotgans, in hunne Dagregisters, stelden boven Vondel en Antonides, zeide ik daarop en zeg het nog: fruantur judicio suo[1]. Maar hun heeft behaagd, dat Rotgans, in zijne Treurspelen, den Franschen zwier volgde, gelijk zij, heelendal verfranscht, allerhande geestigheid alleen bij de Fransozen vinden, en alle Nederlandsche schrijvers verre onder hen stellen..... Maar het zij genoeg..... Ik houde mij aan hetgeen (de Heer Gerard Brandt, in Vondels Leven) zegt, „dat (Vondels) lof zoo hoog gestegen is, dat die door niemands laster afneemt, noch door niemands lof aangroeit, en dat alle zijne berispers, met elkanderen opeengehoopt, de macht niet hebben, om een dicht van vijftig verzen, ik laat staan een Treurspel te dichten, dat in het duizendste deel naar zijne zoetvloeyende hoogdravenheid, zuiverheid van stijl, en aardigheid van zin mag gelijken." Ik voeg hier nog bij de woorden, die de befaamde dichter Ariosto op een ander voorwerp gepast heeft, en passe dezelve op dezen vorst der Nederduitsche dichteren:

Natuur heeft hem gevormd en toen de vorm gebroken.

Maar dit betreft het rijm, waarvan wij nu niet verder spreken willen. Deze rijmelooze overzetting zal alle kunstkenners (dit durf ik mij beloven) des te meer bekoren, omdat zij gesteld is in een zuivere taal en eenen stijl, die de schrijfwijze der meeste schrijveren in ons Vaderland overtreft. De schikking en geslachten der woorden vindt men alom ook waargenomen, aan welke naauwkeurigheid Vondel zich altijd veel liet gelegen leggen, en die menigmaal het onderwerp is geweest der Letterkunstige Vergaderinge, gehouden tot opbouwing, voortzetting en luister der Nederduitsche sprake[2], die de geleerde Heer Peter Schrijver[3], in zijn lofdicht op de Nederduitsche Gedichten van Daniel Heins, de princesse van alle talen noemt. Leden dezer Vergadering te zijn, schaamden zich niet noch de Drossaart Hooft, noch de Ridder Reael, noch de Heer Hubert, Schepen en Raad der stad Zieriksee, nochte andere brave dichters en kunstkenners. Na hen beijverden deze nettigheid ook de beroemde dichters Vollenhove[4], Moonen[5], de Brandten[6], Broekhuizen[7], en Francius[8]; waarvan de laatste, als ik hem eenmaal in geschrift vertoonde de Aanleiding[9], die ik daartoe had opgesteld, met zulk een lust om het vervolg te zien, bevangen werd, dat hij mij deze woorden toepaste: „gij moet hiermede voortvaren, of ik zal 't zelf doen." Alle de gemelde vernuften spoorden mij verder aan, en gaven mij blijken van hun genoegen, toen dat boekjen in 't licht kwam. De Heer François Halma[10], die het ijverig ter perse gebracht had, begreep ook welhaast, wat met waarheid daarin begrepen was, gevende ook bewijzen van zijn begrip in zijn geschriften, en beschamende daarin vele luiden van letteren, die zich spader hieraan gewenden. Dezelve Heer Halma weet ook, nevens mij, in wat waarde de Heer Rotgans dien arbeid hield, en hoe omzichtig hij, in zijn schrijven, hieromtrent te werk ging; nochte hem is onbekend, hoe ernstig de Heer Bake[11] mij verzocht had, de hand te willen houden aan het te recht brengen dezer oneffenheden in zijne gedichten, als ze na zijn dood stonden uit te komen, begeerende, dat het drukken derzelve den gemelden Halma, en het overzien en beschaven den HH. Francius en Broekhuizen en mij zou aanbevolen blijven. Vooral vatte de Heer Adriaan Verwer[12] mijn inzicht, en ging te lustiger voort in de eigenschappen der tale op te delven. Ik zwijge van andere luiden van kennis en oordeel, ook van hen, die met mij deelden in den vriendelijken ommegang met Francius en Broekhuizen, als de HH. Henrik Wetstein[1], Joan Pluimer[2], en die nu der wereld overleden is, onze vriendelijke en welgeaarde Herman Angelkot[3]. Al dit ware onnoodig hier bij te brengen, ten ware mij voorkwam, hoeveel weêr eenige babbelaars en rijmers doen, om deze aanmerkingen voor muggezifterijen te doen doorgaan. 't Zijn kleenigheden, zeggen ze, die maar afhangen van de neuswijsheid eeniger letterknabbelaren, die een schoon gedicht (waardoor ze hun eigen maaksel verstaan) zullen verdoemen, omdat er bij avontuur tegen hunne regels gezondigd is. 't Zijn kleenigheden, 't is waar;

Maar 't geeft aan uw gedicht een ongemeen sieraad,
Indien gij acht op al dees kleinigheden slaat;

zegt de Heer Pels[4] in een anderen zin. Maar evenwel, wie is zoo dwaas, dat hij letterkunstige met dichtkunstige aanmerkingen zal vermengen? Of waar heb ik ooit schijn gegeven van dat te willen doen? Ik weet zeer wel, dat een nette taal juist geen net gedicht maakt, en dat er wat anders tot een gedicht vereischt wordt; maar weet met eenen wel, dat de kennis der tale, en der nettigheid, die er in moet waargenomen worden, dient voor te gaan, eer men in staat zal zijn van een net gedicht te schrijven. Heel anders hebben hiervan oûlinks geoordeeld door wijze, en door hunne bedrevene daden vermaarde mannen. Aan geletterde luiden is dit bekend; en deze onkundige wederstrevers zien niet, dat ze de gedachtenis honen van zoo veel doorluchtige verstanden, die zelf hierdoor een duurzamen naam in de Nederlanden hebben nagelaten. Kunnen of willen anderen het niet vatten of navolgen, ik gun hun te plensen in hunne moerassen, dat hen 't sop om de ooren springt. Mij lust er niet aan, die aan beter bronnen gewend ben. – Ondertusschen zij dit werk der Heldinnebrieven den Nederlandschen lezer geschonken, en hem alle heil gewenscht." —

(Amsterdam, Oct. 1715).

Heldinnebrieven.

Ie BRIEF.

PENELOPE AAN ULYSSES.

O, Ulysses! uwe Penelope zendt dezen brief aan u, die langzaam wederkeert; schrijf mij echter geen antwoord, maar weês liever zelf de bode. Dat Troje, 'twelk de Griecksche meiskens vervloekte, legt er al toe[5]. Naauwlijks was Priaam en geheel Troje ons zoo veel waard. Och! of de reukelooze overspeler[6] met zijn vloot in zee verzonken waar, toen hij naar Lacedemon voer! Zoo zou ik niet alleen in 't bedde verkleumen, noch gelijk vergeten klagen, dat de tijd zoo lang valt; noch, in de verdrietige nachten tijdkortinge zoekende, zou ik mijn ledige handen aan 't opgezette webbe niet afsloven. Wanneer vreesde ik niet voor grooter zwarigheden, als zij inderdaad waren? Liefde brengt veel bekommeringe aan. Mij dacht al, dat de gestoorde Trojanen u achter her waren. Ik besturf telkens, als men mij van Hektor repte; of wen[7] iemand vertelde, hoe Hektor Antilochus vermeesterde, dan gaf Antilochus ons stof om voor u te vreezen; of zeide men, dat Menetius' zoon[8] in het bedriegelijke harnas[9] gesneuveld was, zoo schreide ik, omdat het bedrog averechts uitviel. Riep men, dat Tlepo-

[1]D. i. ik gun hun hun oordeel. — [2]Zie boven, bl. 170b, aant. [5] en elders. — [3]Of Scriverius; zie boven, bl. 219a. [4]De bekende Haagsche predikant en dichter. — [5]De Deventer predikant en geschiedvorscher. — [6]G., K., en Joh. [7]De Latijnsche en Nederl. dichter. — [8]De Amsterdamsche professor. — [9]Beginselen der Red. kunst. — [10]De bekende geletterde uitgever. — [11]L. Bake, Heer van Wulverhorst. – [12]De bekende Nederlandsch-Latijnsche spraakkunstenaar.

[1]De Amsterdamsche geletterde. — [2]De bekende dichter. — [3]De bekende tooneeldichter. — [4]Adriaan Pels, in zijn bekende Tooneelwetten. – [5]is al te niet. – [6]Paris. [7]Voor wannneer. — [8]Patroclus. — [9]Dat van Achilles namelijk.

lemus de Lycische speer met zijn laauw bloed geverfd had, zoo wekte Tlepolemus' dood mijn sluimerende zorge weder op. In 't kort, zoo menigmaal als iemand van 't Grieksche leger om hals geraakte, werd het hart van uw liefste killer dan ijs. Maar de goedertiere Godheid droeg zorg voor mijn kuisch gemoed; want mijn man overleefde den brand van Troje. De vorsten van Argos zijn wedergekeerd, de altaren rooken, de nitheemsche buit wordt den vaderlijke Goden toegewijd. De joffers[1] offeren aangename schenkagiën, omdat hare mans behouden zijn; en zij roemen, hoe de fortuin van Troje voor de hare wijken moest. De statige stokoude mannen en verbaasde meisjens verwonderen zich hier over; de vrouw ziet haren man onder 't vertellen de woorden uit den mond; en men toont hun, onder den maaltijd, op de tafel den fellen strijd, en het geheele Pergamum met een luttel geplengden wijn: „Hier langs liep Simoïs; daar was het Sigeesche veld. Ginder stond het hooge hof des grijzen Priaams. Eakus' neef[2] teeg herwaart, Ulysses derwaart op. De rustige Hektor verschrikte hier de paarden, die op hem aanzetten." Want d' afgeleefde Nestor, toen ik uwen zoon[3] uitzond om u te zoeken, had hem alle deze dingen verteld, en hij weder aan mij. Hij wist mij ook te zeggen, hoe Rhesus en Dolon, d' een in zijnen slaap, d' ander door lagen, om 't leven kwamen. Gij, die helaas! al te luttel om d' uwe denkt, dorst bedriegelijk bij nacht het Tracische leger aanranden, en met de hulpe van uwen makker[4] alleen, zoo veel mannen teffens nedervellen. Maar trouwen[5] gij waart loos genoeg, en te voren aan mij gedachtig. 't Hart klopte mij van schrik in 't lijf, terwijl men zeide, dat gij als overwinnaar met Ismarische paarden[6] door de troepen der vrienden henen trokt. Maar wat baat mij, dat gij Ilium met uwe handen om verre rukte, en de vesten tot den grond toe ter neder gesmeten zijn, zoo het met mij al eens blijft, als het was, toen Troje nog overend stond, en ik vast mijnen man ontbeer, hoewel de krijg een end heeft? Andere trekken de vrucht van 't sloopen der muren van Pergamum; maar voor mij alleen staan ze nog, daar d' overwinnaar nu woont, en zijn ossen voor den ploeg spant. Nu groeit het koren, daar Troje gestaan heeft, en men slaat de zeisen in 't weeldige gewas des akkers, gemest met Frygiaanschen bloede. Het kromme ploegijzer klinkt op het gebeente der mannen, die naauwlijks aarde genoeg hebben; het gras wast al over de ingestorte huizen. Gij, overwinner, komt niet te voorschijn, noch 't is niet in mijn macht te weten, wat u verlet, of in wat hoek gij onmeêdoogende blijft sammelen. Niet één schipper komt hier aan van overzee, die weder t' zeil mag gaan, vóór dat ik hem heb uitgevraagd, wat tijding hij van u vernomen heeft; en ik geef hem een brief met mijn eigen hand geschreven, om dien aan u te bestellen, of hij u ergens vond. Wij hebben naar Pylos gezonden, het land, dat de oude Nestor van zijnen vader Neleus erfde; maar men bracht geen tijding van Pylos t' huis. Wij zonden ook naar Sparte; maar Sparte, even wijs, weet niet, waar gij woont of opgehouden wordt. Febus' muren[7] waren nu ook nutter ongeschend gebleven; och! ik, ijdelhoofdige, heb berouw over mijn wenschen! Ik wist[8], waar gij oorloogde, en mij stond[8] alleen voor oorlog te vreezen, en ik zou neffens vele andere klagen. Ik, zinnelooze, weet naauwelijks, waar voor ik vrees, en evenwel vrees ik voor alle dingen, en mijne bekommeringen zwerven in een ruim veld. Mij dunkt, dat er zoo veel beletsels van uwe komste zijn, als er gevaren te water en te lande gevonden werden. Terwijl ik armzinnige dit vast overleg, dunkt mij (gelijk[9] de lust de mannen vervoert), dat gij van minne blaakt om eene nitheemsche; en misschien vertelt ge haar, hoe onheusch[1] uwe gemalin zij, die slechts past, dat hare taak werde afgesponnen. Ik moet mij hier in bedrogen vinden, deze gedachten in rook verdwijnen, en gij, wien 't wederkeeren vrij staat, blijft toch niet uit. Ikarius, mijn vader, port mij aan, om uit dezen weduwelijken staat te scheiden, en graauwt vast over uw langdurig sammelen. Hij mag graauwen zoo lang het hem lust. Het past mij, dat ik u eigen ben en blijve. Ik, Penelope, zal in der eenwigheid Ulysses' êgâ blijven. Hij laat zich nochtans door mijn getrouwheid en kuische gebeden vermurwen, en matigt zelf zijn hevigheid. De vrijers, een dartele drang[2] van Dulichium en Samos, en de inboorlingen van Zacynthus, loopen mij om de ooren, en maken den meester in uw hof, daar 't ontzag uit is; uw middelen worden doorgejaagd tot mijn hartewee. Wat wil ik u verhalen van Pisander, Polybus, den vervloekten Medon, en de roofzieke klaauwen van Eurimachus, Antinous en anderen? Die gij alle zelf, schandelijk afwezende, voedt met de rijkdommen, door uw bloed verworven. De arme Irus, en Melanthius, de aanvoerder[3] om ons vee te verteren, zijn de laatste schandbrokken om uw goed op te maken. Wij zitten hier als drie weerloozen: een huisvrouw zonder hart[4], de grijze Laërtes, en de jonge Telemachus. Dees werd mij onlangs bijkans door lagen ontschaakt, terwijl hij zich reed maakte, om, tegens ieders dank, naar Pylos te reizen. Ik bidde de Goden, ons te vergunnen, dat, elk op zijn gezetten tijd stervende, hij mijne en ook uwe oogen luike. Dit wenscht de ossedrijver, de bedaagde voêster, en de getrouwe bezorger der onreine kudde[5]. Maar Laërtes[6], als een, die door de jaren afgemat is, kan het rijk, dat midden in zijn vijanden ligt, niet beschermen. Telemachus zal metter tijd sterk worden, mag hij slechts leven; nu moest zijn vader hem beschutten; want ik heb de macht niet, om de vijanden ten huis uit te drijven. Kom toch haastig, tot stut en behoudenis van de uwen. Gij hebt eenen zoon, die ik bid, dat de uwe blijve, die in zijn tedere jaren moest in de vaderlijke wetenschappen onderwezen worden. Zie naar Laërtes terugge, opdat gij nu zijne oogen luikt; hij gaat al met den eenen voet in 't graf. Zeker, ik, een jong meisken toen gij uitgingt, zal een oud wijf gelijken, al kwaamt gij aanstonds thuis.

IIe BRIEF.

FYLLIS AAN DEMOFOÖN[7].

O Demofoön! ik, de Rhodopeesche Fyllis, uwe huiswaardin[8], sla (omdat gij langer uitblijft dan de bestemde tijd) aan 't klagen. Als de volle maan hare horens eens zoude t' zamen gebogen hebben, hadt gij beloofd, dat gij wederkeeren zoudt. Viermaal ging de maan onder; viermaal kwam zij weder op met hare volkomen rondte; en nog komen de kielen niet over het water van Sithon aan. Indien gij den tijd rekent, daar wij gelieven naauw[9] op letten, zoo denk, dat wij niet ontijdig klagen. Wij hoopten ook langkmoedigljk. Wij gelooven langzaam hetgene geloofd[10] ons eindelijk kwetst; en nu hindert ons, tegen onzen dank minnende, hetgeen wij geloofden. Dikwijls loog ik uwenthalve; dikwijls docht me, dat gij met den Zuiden wind herwaart aanzeilde. Ik vervloekte Theseus[11], omdat

---

[1]Thans zou men mevrouwen, of beter vrouwen zeggen. — [2]kleinzoon. — [3]Telemachus. — [4]Diomedes. — [5]Thans, met toegevoegde s, trouwens. — [6]Die van Rhesus, door Ulyssus en Diomedes weggeroofd. — [7]Die van Troje als door Apollo en Hercules gebouwd. — [8]Versta: wist ik – zoo stond mij. – [9]daar, dewijl.

[1]Versta: onbeschaafd. — [2]drom. — [3]Min gelukkig voor aanstoker, ontwerper ('t Lat. auctor); de lezing toch van Heinsius, door Van Lennep voorgestaan (actor) geeft geen goeden zin. — [4]Lees (naar Van Lenneps juiste opmerking) kracht ('t Lat. viribus). [5]Versta: de zwijnen. — [6]Ulyssus' vader. – [7]De Atheensche koningszoon, die haar verlaten had. – [8]gastvrouw, in Thracië. — [9]naauwlijks. — [10]Lat. voor als wij 't gelooven. — [11]zijn vader.

hij u opnield, en misschien heeft hij u niet eens opgehouden. Somtijds vreesde ik dat gij, die naar den Hebrus teegt, met uw schip in den schuimenden stroom schipbreuk mocht geleden hebben. Dikwijls bad ik oodmoedigliik de Goden, voor de bewierookte altaren, dat ze u, o gij booswicht! toch wilden bewaren. Zoo menigmaal weêr en wind u gunstig schenen, sprak ik in mij zelve: „Is hij gezond, nu zal hij gewis komen." En, om kort te zeggen, mijn getrouwe min ontschuldigde al wat hinderen kan dengenen, die haast hebben, en ik was vernuftig, om redenen t' uwer verschooning te vinden. Maar gij blijft even traag in 't komen, en de Goden, bij wie gij gezworen hebt, brengen u niet herwaart, en gij bekreunt u met onze liefde niet. O Demofoön! gij en uwe woorden zijn voor wind gevlogen. Ik klaag dat uw schip gelijk uw trouw achter blijft. Zeg mij, wat heb ik anders misdaan, dan dat ik u niet voorzichtig beminde? om mijn misdaad had ik u moeten waardig zijn. Een eenig schelmstuk beging ik, dat ik zulk een schelm herbergde. Maar dit schelmstuk weegt zoo veel als de verdienste. Ziet gij nu wat eeden zijn, en het beloven met hand aan hand? en wat God gij zoo dikwijls in uwen trouweloozen mond naamt? waar is nu het huwelijk, beloofd om ons voor altijd te verbinden? waar de belover en borgtocht van ons huwelijk? Gij zwoert mij bij de gansche zee, van winden en wateren omgeroerd, en waarover gij zoo menigmaal gevaren hadt, en verder varen zoudt; en bij uwen grootvader[1] (indien dat mede niet gedicht is), die de vlakte met zijne luchtjes streelt; en bij Venus, die mij met haar geweer[2] te veel hindert, met hare bogen, met hare fakkels; en de koesterende Juno, die opzicht heeft over het huwlijksbedde, en bij de geheimoffers der fakkeldragende Godinne[3]. Indien een ieder van zoo vele gekwetste Goden zijne Godheid wreken wil; gij zijt alleen niet genoeg, om die straf te dragen. Ik zinneloze heb ook uwe ontrampeneerde kielen gekalfaterd, opdat het schip, waarmede gij mij begeven zoudt, te sterker mocht wezen. En ik bestelde u rocituig, waarmede gij mij ontvaren mocht. Och! ik ben gewond met mijn eigen gewcer; wij betrouwden uw geslacht en afkomst; wij betrouwden uwe tranen; of leeren die ook veinzen? ja, deze zijn ook treken, en staan in d' oogen als 't haar bevolen wordt. Wij betrouwden ook de Goden; wat baten ons nu zoo veel onderpanden? Met elk deel daarvan was ik genoeg te verleiden. Nog[4] dat hindert mij niet, dat ik u met werf en have geholpen hebbe; dit behoorde het opperste van mijn verdienste te wezen. Mij berouwt, dat ik, schandelijk, bij de huisvestinge het huwlijksbedde, en zij aan zijde voegde; en wenschte wel, dat de voorgaande nacht mijn leste geweest waar, terwijl Fyllis nog met eere had mogen sterven. 'k Hoopte wat beters, omdat ik 't meende aan u verdiend te hebben. De hoop gesproten uit verdienste is rechtmatig. De eere van een lichtgeloovig meisken te bedriegen, kost luttel arbeids. D' eenvouwigheid was gunstwaardig. Ik, een dochter en vrijster, ben door uwe woorden bijgebrocht[5]. De Goden gunnen, dat dit uw hoogste roem zij, en gij, midden in de stad, moogt staan[6] onder de nakomelingen van Egeus, en uw vader, doorluchtig door zijne titels, voor u sta; wanneer Scyron, en de wreede Procrustes en Sinis gelezen[7] worden, en stiers- en mans-gedaante ondereen gemengd[8], en Theben door den oorlog getemd, en de gevelde dubbellijvige Reuzen, en het duistere hof des zwarten Gods[9] van hem besprongen. Dat uw beeld dan na hem met dezen titel gemerkt werde: „dit is hij, wiens vrijster, zijne huiswaardin, van hem bedriegelijk in 't net werd gevangen." Van zulk een hoop zaken en daden uws vaders hebt gij niets onthouden, dan 't verlaten der Kretenzer maagd[10]. Hetgeen hij alleen[1] voor een misdaad rekent, dat ziet gij alleen in hem. O meineedige! gij handelt als een erfgenaam des vaderlijken bedrogs. Zij, die van mij onbenijd zij, is gehuwd aan beter man[2], en zit verheven op de gemuilbande tijgers. Maar de Thracers, van mij veracht, ontzien mij te vrijen, overmits mij nagaat, dat ik eenen vreemdeling meer dan eigen ingeboornen achte. „Maar dat nu iemand" (zeît men) „vrij ter schole ga leggen in 't geleerde Athenen[3], een ander zal het strijdbare Thracië wel regeeren." Het einde oordeelt van iemands leven. Ik wensch, dat hem zijn voornemen niet gedije, die waant dat men zijne daden uit het einde zal oordeelen. Maar zoo gij uwe riemen in ons water slaat, zoo zal men zeggen, dat ik mij en de mijnen wel bezorgd heb. Maar dat heb ik niet gedaan, gij zult mijn hof niet betreden, noch uwe vermoeide leden in Bistonisch water afspoelen. De gedaante der henereizenden zwiert in mijne oogen, als uw vloot, gereed om af te steken, in mijne havens lag. Gij hebt mij durven omhelzen, en, hangende aan uwe vrijsters hals, mij een goede wijle kussen, en onze tranen met de uwe mengen, en klagen dat uw schip voorwind had, en vertrekkende voor 't leste tegens mij zeggen: „o Fyllis! zie, dat gij uwen Demofoön verwacht." U verwachten, die henen gingt om nimmermeer weder te komen! Uw vloot verwachten, die nooit op mijne kust staat te keeren! En nochtans verwacht ik u; kom slechts, al verlangt uw liefste met smarte, opdat aldus uw trouw alleen voor een tijd lang geslibberd hebbe. Wat bid ik ongelukkige? een andere vrouw heeft u misschien alreê in hare armen, en trekt uw hart van ons af. En gelijk wij u uit de gedachten gegaan zijn, alzoo meen ik, dat gij langer geene Fyllis kent. Wee mijner, zoo gij vraagt wie die Fyllis, en waar van daan zij is? Zij is het, o Demofoön! die u, lang omgezworven hebbende in de havens van Thracië, en haar lof ontving; die u met middelen onderstand deed, en u, van alles gebrek hebbende, rijkelijk begiftigde, en nog rijkelijker zoude begiftigen. Ik zette u over het machtige gebied van Lycurgus[4], 'twelk naauwlijks van een vrouw in toom kan gehouden worden; zoo verre het bevrozen Rhodope[5] open leît bij den boschrijken Hemus, en de heilige Hebrus zijn ontvange wateren loost; wien te geval ik mijn reinigheid ter kwader ure besmet heb, en mijn kuische riem laten los haken van een bedriegelijke hand. Tisifone, als bruidvrouw, huilde in de bruidkamer, en de nachtuil zong het bruiloftlied. Alekto, met hare gevlochte adders, was er tegenwoordig, en de bruilofttoortsen bestonden in lijkfakkels. Ik bedrukte betrede nochtans de rotsen en ruigbewasse oevers, zoo verre de zee vlak voor mijn oogen leît. Hetzij de landouw 's daags ontlaat[6], hetzij die, bij de lucht vol starren, 's nachts bevriest, ik zie vast uit, hoe de wind op zee waait; en zoo ras ik een zeil zie opkomen, gis ik, dat een Godheid, mij gunstig, u herwaart voert. Dan tij ik naar zee toe, daar mij naauwlijks de baren keeren, die tegens het strand aanslaan. Maar hoe het schip nader komt, hoe ik min hoops hebbe: Ik bezwijk en zijg ter neêr, daar mij de dienstmaagden opheffen. Een bocht is er, die boogswijs inloopt, verzien met twee steile en afgebroke spitsen. Ik hadde opgezet hier van boven neêr te springen, en ik zal 't zeker doen, overmits gij in uw bedrog volhardt. De golven mogen de drenkeling aan uwe voeten opwerpen, en onbegraven zal ik u recht in 't gezicht tegenloopen. Al overtroft gij u zelven, en ijzer en staal en diamant, nog zult gij in u zelven spreken: „Och, Fyllis! gij hadt mij op deze wijze niet moeten volgen." Somtijds snak ik naar vergift. Somtijds lust het mij, een lemmer in mijn hart te stooten. Somtijds lust het mij, dezen hals, waar om gij uwe

[1]Neptunus, als vermeende vader van Theseus. — [2]wapentuig. — [3]Ceres. — [4]Lat. voor ook. — [5]Lat. voor misleid. — [6]Nam. als standbeeld. — [7]vermeld. — [8]Versta: den Minotaurus van Creta, door Theseus gedood. [9]Pluto. — [10]Ariadne, door Theseus op Naxos verlaten.

[1]Versta: het eenige, dat hij. — [2]Bacchus, verg. boven, bladz. 326b, aant. 8. — [3]Averechtsche vertaling voor „dat zij nu (zeît men) vrij naar 't geleerde Athene ga" — [4]Niet die van Sparta, maar de koning van Thracië. [5]Voor Thracië. — [6]ontdooit.

trouwelooze armen sloegt, met eenen strop toe te wringen. Ik moet mijn eerbaarheid, te teêr om smaad te lijden, met een rijpe dood vernoegen; een korte wijl schiet er maar over, eer ik tot de keur van mijn dood kom. Gij zult op mijn zark bekend staan, als d' oorzaak van mijn dood; aan dusdanig of een ander vers zal men weten, wat gij voor een gast zijt: „Demofoön was d' oorzaak van Fyllis' dood, de gast brocht zijn lief om, hij gaf haar stof om te sterven; zij voerde het met haar hand uit."

IIIe BRIEF.

BRISEÏS AAN ACHILLES.

Deze brief, dien gij leest, komt van de geschaakte Briseïs, en is naauwlijks in leesbaar Grieksch met een uitheemsche pen geschreven. Gij ziet overal de letters vervloeyen door mijn tranen; nochtans willen die tranen vrij wat zeggen. Stond het mij vrij, een luttel over u, mijn heer en man! te klagen, ik hadde wel een luttel over mijn heer en man te klagen! 't Is uw schuld niet, dat ik op 's konings[1] verzoek hem zoo ras wierd overgeleverd; hoewel gij echter ook eenige schuld hebt. Want zoo ras Eurybaat en Talthybius mij kwamen eischen, werd ik Eurybaat tot een gezellin gegeven. Zij, malkanderen onderling aanziende, vraagden heimelijk, waar onze liefde gebleven was? Ik[2] kon uitgesteld worden, en dus was[3] mijn smart uitgesteld. Helaas! ik gaf u in 't scheiden niet eenen kus. Maar ik huilde zonder ende, en trok mijn haar uit het hoofd. Ik ongelukkige liet mij voorstaan, dat ik nog eens geschaakt wierde. Menigmaal dacht ik de wacht te mompen[4], en weder te keeren; maar ik was in gevaar van door den vijand gegrepen te worden. Ik vreesde, zoo ik henen ging, bij avontuur gevangen, en aan de eene of andere snaar van Priaam geschonken te worden. Maar laat mij verschonken zijn, om dat ik een geschenk moest verstrekken; ik ben nu zoo veel nachten weg, en worde niet eens weder gehaald: gij toeft en uw gramschap komt langzaam bij. Toen ik overgeleverd werd, luisterde Patroclus zelf mij in 't oor: „waarom schreit gij? gij zult hier niet lang blijven." En het is, o Achilles! u niet genoeg, dat gij mij niet weder eischte; gij doet uw best, dat ik niet overgeleverd werde. Ga nu heen, en draag den naam van een ijverig minnaar. De zoon van Amyntor en Telamon kwamen bij u, d' een u in bloed bestaande, d' ander uw medegezel, nevens den zoon van Laertes, in wier gezelschap ik weder zoude keeren. Zij verrijkten met smeekende gebeden hunne geweldige schenkagien: twintig kopere potten met arbeid gemaakt, en zeven drievoeten zoo zwaar van stof als van kunst. Men voegde hierbij vijf paar talenten gouds, zes paar paarden, meesters in den renstrijd; en nog tot overvloed Lesbische meiskens, schoon van leest, in 't overrompelen der stad gevangen; en daarenboven uit drie dochteren van Agamemnon eene ten huwelijk; doch mij hebbende, hebt gij geen vrouw van doen. Weigert gij nu dingen te ontvangen, die gij behoorde te geven, hadt gij mij van Atreus' zoon konnen vrijkoopen? o Achilles! waar heb ik bij u verdiend zoo versmaad te worden? Hoe is de wispelturige liefde zoo snel van ons gevloden? Of plaagt de onbarmhertige Fortuin d' elendigen allerlangst? En waait er niet een voorspoedig windeken mij te geval? Ik zag de muren van Lyrnes door uwe dapperheid verdelgen, en ik had het kleenste deel niet in het bederf mijns vaderlands. Ik zag mijn drie gebroeders teffens nedervallen door uwen arm. Ik zag mijnen man, zoo groot als hij was, op de bloedige aarde leggende, zijn bebloede borst om en weêrom wentelen. Evenwel heb ik het verlies van zoo veel vrienden met u alleen geboet[5]. Gij waart mijn heer, mijn man, en mijn broeder. Gij zwoert mij bij uwe moeder de Zeegodin[1], dat het mij nut geweest was gevangen te worden; kwansuis, opdat ik, schoon met een bruidschat uitbesteed, van u verstooten werde, en gij mij verstoot nevens de middelen, die u met mij gegeven worden. Men zeî ook, dat gij met den Zuidewind zeewaart in zoudt loopen, zoo ras de dag van morgen opging. Welk schelmstuk mij zoo ras niet ter ooren kwam, of mijn hart kromp in mijn lijf. Gij zult henen gaan, en wien zult gij, o geweldenaar! mij elendige ten beste geven? Wie zal mij verlatene na uw vertrek vertroosten? Ik wensch dat ik eer in de aarde verzink, of van den bliksem geraakt worde, dan men met uwe riemen de schuimende zee sla zonder mij, en ik, hier gelaten, de galeyen zie van land steken. Hebt gij nu zulk een trek, om naar huis en de Vaderlijke huisgoden te varen, ik zal zulk een zware ballast voor uw schip niet wezen. Ik zal niet als een vrouw mijnen man, maar als een slavin mijnen heer volgen. Mijn handen zijn tot spinnen gemaakt, of ze tot de spil gedraaid waren. Laat vrij de schoonste uit de Achaïsche juffrouwen uwe trouwkoets[2] betreden, waardig tot eenen schoonvader te hebben den neef[3] van Jupiter en Egina, en wiens overschoonvader de oude Nereus zoude willen wezen. Ik, slechts uwe dienstmaagd, zal uwe rokkens afspinnen. Ik bid maar, dat uwe huisvrouw mij niet verdrukke, die, ik weet niet op wat wijze, mij al te hard zal vallen. Noch[4] gedoog niet dat ze in uwe tegenwoordigheid mijne haren afsnijde, en gij wat koeltjes heen zegt: „dit is ook onze beminde geweest." Of zoo gij 't met goede oogen aanziet, laat mij niet ganschelijk onderdrukken. Wee mij elendige! als ik hierom denk, beven mij de beenen alreê onder mijn lijf van schrik. Maar waarom wacht ge langer? Agamemnon heeft berouw over zijn gramschap, en het bedrukte Griekenland valt u te voet. Overwin u zelven en uwe hevigheid, gij, die 't al verwint. Waarom vernielt de wakkere Hektor de Grieksche middelen[5]? o Achilles! grijp de wapens aan, maar neem mij eerst weder, en val den vijand, verbaasd om uw zege, op 't lijf. De gramschap om mijnentwil gerezen, bedare om mijnentwil. Laat mij oorspronk en einde van uwe verbolgenheid wezen. Noch[4] denk niet dat het uwe eere te na ga, dat gij dit ons verzoek te geval doet. Eneus' zoon[6] keerde, op het bidden zijner gemalinne, naar den strijd; 'tgeen ik beorde is u bekend. De moeder van hare broederen versteken, heeft hare hoop en 't hoofd van haren zoon vervloekt. 't Was oorlog, en hij zoo dapper verliet de wapenen, en weigerde uit stijfzinnigheid, zijn vaderland de hand te bieden. De vrouw alleen vermurwde haren man. Hoe gelukkig was ze! Maar ik spil mijn woorden vruchteloos. Nochtans belg ik mij dus niet, noch liet mij ooit voorstaan, dat ik de vrouw was, zoo menigmaal mijn heer zijn slavin in zijn bedde vorderde. Mij gedenkt, dat zekere slavin mij Mevrouw noemde: ik antwoordde: „gij verzwaart mijne dienstbaarheid met het pak[7] van eenen titel." Nochtans bij 't gebeente mijns mans, naauwlijks in der haast met aarde bedekt, gebeente (mijns oordeels) aller eere waardig; en bij de dappere zielen mijner drie broederen, die ik heilig achte, en die zich vromelijk[8] voor hun vaderland kwijtende, met hun vaderland ter neder stortten; en bij uw en mijn hoofd, in één verbond verknocht; en bij uw zwaard en pijlen, van mijn volk beproefd; bij alle deze dingen zweer ik u, dat de Mycener[9] geen bedde met mij gemeen gehad heeft; – ben ik meineedig, gij moogt mij vrij verlaten. Zoo ik, o vrome held! tegens u nu eens zeide: zweer mij ook eens, dat gij geen wellust zonder mij genoten hebt; gij zoudt het weigeren. De Grieken wanen, dat gij treurt; maar gij speelt op de cither; een poezelig meisken stooft u in haren schoot. En vraagt iemand, waarom gij weigert naar den strijd te gaan: de strijd baart hinder, de cithers, de nacht, en Venus baren blijschap. 't Is veili-

[1]Agamemnon. — [2]Versta: mijne uitlevering. – [3]Versta: zoo ware. — [4]doeken, bedriegen. — [5]vergoed.

[1]Thetis. — [2]huwelijksbed. — [3]kleinzoon. – [4]Zie boven, bladz. 487a, aant. 4. — [5]krijgsbehoeften. [6]Meleager. — [7]Min gelukkig voor last ('t Lat. onus) – [8]kloek. — [9]Agamemnon.

ger in 't bedde te leggen, een meisken t' omhelzen, met de vingers een Thracische lier te tokkelen, dan de hand aan den beukelaar en scherpe speer te slaan, en den helm op 't hoofd te zetten. Nochtans schepte gij meer behagen in doorluchtige, dan in veilige werken, en de glorie, in den oorlog verworven, smaakte u zoet. Of hieldt gij slechts veel van den oorlog, toen gij mij vingt? En leît uw roem met mijn vaderland ter neder? De Goden schutten dit; en ik bid, dat de zoon van Peleus, met al zijn macht, Hektor eene schicht door de ribben drijf. O, gij Grieken! zendt mij henen naar mijnen heer toe; ik weet zijn wrok te verbidden, en zal hem al kussende uw geboden te kennen geven. Gelooft mij, ik weet meer te weeg te brengen dan Fœnix, meer dan de welsprekende Ulysses, ja, meer dan de broeder van Teucer[1]. Naar gewoonte mijne armen om zijnen hals te slaan, en door mijne tegenwoordigheid hem aan mij te doen gedenken, heeft vrij wat in. Al waart gij onvermurwelijk, en woester dan uwe moeders golven, al zweeg ik, gij zoudt door mijne tranen beweegd[2] worden. O, dappere Achilles! zoo moet vader Peleus zijnen vollen ouderdom bereiken; zoo moet Pyrrhus[3] onder uw beleid te velde trekken! zie ook nu eens naar uwe bekommerde Briseïs om; noch kwel, als een onvermurwde, d' elendige niet met dit langdurig sammelen! Maar is uw minne in onminne t' onswaart omgeslagen, zoo dwing haar te sterven, die gij dwingt zonder u te leven. En naar gij u aanstelt, zult gij mij ook daartoe dwingen, het kost mij vast vleesch en bloed; en nochtans worde ik onderstut door de eenige hope naar u. Waarvan[4] versteken blijvende, zoo zal ik mijn broeders en mijnen man volgen, en 't zal u tot kleene eere gedijen, dat gij een vrouw doet sterven. En waarom wilt gij dat doen? Doorstoot mijn lichaam met den blooten degen. Ik hebbe nog bloed in 't lijf, om ter doorstoote borst uit te gieten. Laat uw lemmer mij doorrijgen! 'tWelk[4], hadde een Godin dit geleden, Atreus' zoon[5] in 't hart zou gevaren hebben. Maar verschoon liever mijn leven, dat gij mij eens geschonken hebt. Ik nu, uw slavin, bidde om 'tgeen gij, overwinner zijnde, uw vijandinne schenkt. Het Neptunisch Pergamum[6] verschaft u anderen, die gij liever moogt om 't leven helpen. De vijand levere u stof tot doodslaan. Het zij gij toereedt met uwe vloot weg te roeyen, het zij gij blijft, beveel gij als een heer aan uwe dienstmaagd, dat ik bij u kome.

IVe BRIEF.

FEDRA AAN HIPPOLYTUS.

Een Kretenzer meisken wenscht den Amazoonschen jongeling, met dezen brief, veel geluk toe; 'twelk zij zelve ontberen zal, ten zij gij haar daarmede begiftigt Doorlees dit toch voor 'tgeen het is; wat kan 't schaden eenen brief te lezen? hier kan u ook eenig voordeel aan gelegen zijn. Met deze[7] letteren zendt men geheimenissen over zee en zand; een vijand leest ook de brieven hem van zijnen vijand toegezonden. Driemaal poogde ik u aan te spreken; driemaal bezweek mijn stamerende tong; driemaal woû 't woord niet over de lippen. Voor zoo verre het vrijstaat en oorbaar is, moet men de liefde met schaamte mengen. De Liefde[8] belast mij te schrijven, 'tgeen ik mij schaamde te zeggen: het is niet veilig, te versmaden hetgeen de Liefde beveelt. De Liefde regeert, en heeft gebod over de Goden, zijne meesters. Toen ik in 't eerste twijfelde, of mij te schrijven stond, sprak hij: „Schrijf vrij; die onverwinnelijke zal u met[4] gebeden te voet vallen." Och! of hij zijne hulp toebrachte, en zoo uw gemoed raakte, om naar mijnen wensch te luisteren, gelijk hij mij het merg roost met een geweldig vier! Ik zal mijn echtverbond niet godloos breken. Het gerucht (verneem er vrij naar) weet niets op mij te zeggen. Hoe de liefde later komt, hoe ze mij zwaarder valt; wij branden inwendig, wij branden, en ons hart is heimelijk gewond. Gelijk d' aankomende vaarzen het juk des ploegs in 't begin bezwaart, en een veulen eerst uit den troep gehaald met moeite gebreideld wordt; zoo kan ook mijn gemoed, nog ruw en onervaren, naauwlijks de eerste minne verdragen, en dat pak valt mij veel te zwaar. Wanneer men van jongs af leert zondigen, zoo wordt het een kunst. Zij mint arger, die mint als de tijd verloopen is. Gij zult het eerste genot hebben van mijnen eerlijken naam, tot nu toe bewaard, en wij zullen beide te gelijk ons misgaan. 't Is wat zoets, appels van volle takken te plukken, en met een tedere hand d' eerste roos te lezen. Zoo ik anders moest mijne vorige zuiverheid, ongeschonden bewaard, met ongewone smet bezoedelen. Maar 't is ons wel gelukt, dat wij van een gevoegelijk vier blaken; hier is geen vuil overspeler, schandelijker dan het overspel. Stond Juno mij toe, haren broeder en man[1] te beminnen, het schijnt mij toe, dat ik Hippolytus eer dan Jupiter zoude kiezen. Nu word ik ook (naauwlijks zoudt gij het gelooven) tot een werk, mij ongewoon, getrokken, en ben ijverig, om onder het wild te rennen. Ik viere nu inzonderheid de Godin Diane, die uitmunt met haren krommen boog, en schik mij naar uwe keur. Het lust me naar 't woud te gaan, en snelle hazewinden op de hooge bergen aan te hitsen tegens de harten, die in 't garen bezet zijn; of, met den wakkeren arm, eenen bevenden zwijnspriet te zwaayen, of op het grazige veld te leggen. Dikwijls lust het mij, met eenen lichten wagen aan[2] te jagen, dat het stuift, en den breidel en 't gebit van een rap paard te mennen. Nu jaag ik aan, als de dolle priesterinnen van Bacchus, en die op den berg Ida hare trommen roeren, of als die door halfvergode Boomgodinnen, of horendragende Boschgoden op hol raken; want men verhaalt mij alles, als die razernij over is. Dit doet de liefde, die ik stilzwijgens[3] in 't hart gevoele. Misschien komt deze min bij noodlot, door schuld mijner voorouderen, Venus dezen tol vorderende[4] van het gansche geslacht. Jupiter, onder stiersgedaante zijn Godheid vermommende, beminde Europe, den oorsprong van dezen stam. Mijn moeder Pasifae, leggende onder den bedrogen stier, werd van een lasterstuk zwanger, en dat pak in 't baren kwijt. De meinedige Theseus, den gespannen draad volgende, geraakte uit den krommen doolhof door mijn zusters[5] hulp. Ik nu, opdat men niet twijfele of ik uit het bloed van Minos ben, volge, de[6] laatste van mijn geslacht, de gemeene wetten. Dit brengt het noodlot ook mede, en een zelve huis[7] behaagde twee zusters. Ik ben verliefd op uwe schoonheid, gelijk mijn zuster op die van uwen vader. Theseus en Theseus' zoon verrukten twee gezusters. Recht twee zegeteekens op van ons huis! Ik wenschte, dat ik in Krete gestaan hadde, toen ik te Eleusis op het feest van Ceres ging. Toen viel mijn zin, hoewel ook te voren, bijzonder op u, en de liefde zette zich in 't merg van mijn gebeente. Gij waart in 't wit gekleed, en met bloemen gekranst, en uw blank aanschijn bloosde van blode schaamte. En uw gelaat, dat andere joffers voor norsch en stuur[8] achten, werd van Fedre naar haar beste meeninge voor dapper geoordeeld. Weg met de jongelingen, die zich als vrouwen optooyen! Een mannelijke gestalte eischt luttel optooisel. Dat streng opzicht[9], dat ongevlijd haar, en een luttel stofs in uw schoon aangezicht, zet u sieraad bij. Hetzij[10] gij den wederhoorigen nek van een forsch paard ment, ik verwonder mij over het kort keeren der voeten; hetzij[10] gij met volle kracht eenen tanyen schicht zwaait, uw fiere arm trekt mijn oog naar u; hetzij[10] gij eenen kornoeljen jachtspriet, voor met ijzer beslagen, draagt; – om kort te zeggen, al wat gij doet, behaagt mij.

[1]Ajax. – [2]Thans bewogen. – [3]Achilles' zoon. – [4]Lat. voor Zoo ik daarvan, en Daar zoo een, enz. — [5]Agamemnon. – [6]Troje. – [7]zulke. – [8]Versta: Liefdegod.

[1]Versta: Jupiter, die beide was. — [2]voort. — [3]met stilzwijgen, stilzwijgend. — [4]Lat. voor omdat of daar V. enz. — [5]Ariadne. – [6]als. — [7]Nam. Theseus en zijn zoon, Hippolytus. — [8]of stoer; thans stuursch. [9]blik. — [10]Zoo, indien.

Leg slechts uw strafheid[1] af in de heuvelachtige bosschagiën. Ik verdien niet, dat gij de stof van mijn bederf zoudt wezen. Wat baat het, de ongegorde Diane na te ijveren? en Venus in het getal harer dienaren te verkorten? 'tgeen de rust geen beurt gunt, kan niet duren. Rust verkwikt de geesten, en streelt de vermoeide leden. Gij moet tot een voorbeeld nemen den boog en het gereedschap van uwe Diane[2]. Een boog, die altijd gespannen staat, wordt slap. Cefalus was in de bosschen bekend, en velde veel wilds ter neder. Nochtans misstond het hem niet, dat hij Auroor te wille was. Die Godin ging wijselijk van haren ouden man naar hem toe. Venus sliep dikwijls onder de wilgen, op het gras, bij den zoon van Cinyras[3]. Eneas' zoon blaakte om de Arkadische Atalante. Zij draagt een diershuid weg tot een minnepand. Laat ons ook voor de eerste reis onder dat getal gerekend worden. Zet Venus aan d' eene zijde[4], al uw bosch is boersch. Ik zal u als een gezellin bijkomen, en mij keeren aan rouwspelonk nochte zwijnen, met hunne vreeselijke tanden. Een paar zeeën breken haar golven op Isthmus, en het smalle land hoort haar beide ruischen. Ik, een Trezeensche vrouw, zal hier met u het rijk van Pittheus bewonen. Alreê heb ik dat liever dan mijn vaderland. De held Theseus toog voor een tijd lang uit, en zal nog lang uit blijven. De kust van zijnen Pirithous houdt hem op. Theseus (want wat kan men naakte waarheid loochenen?) houdt meer van Pirithous dan van Fedra; Pirithous geldt meer bij hem dan gij. Noch[5] dat onrecht lijden wij niet alleen van hem; wij beide zijn in gewichtige zaken benadeeld. Hij heeft het gebeente van mijnen broeder, met zijne driekwastige knods gepletterd, over de aarde geslingerd, en liet mijn zuster ten buit der wilde dieren[6]. Een heldin, uitstekende in dapperheid onder de heerbijdragende vrouwen, heeft u gebaard; een moeder, waardig zulk een fieren zoon. Vraagt gij, waar ze bleef? Theseus dreef haar een lemmer in 't hart, en het baatte de moeder niet, zoo groot een vrucht gewonnen te hebben. En zij was nog niet eens door het huwelijk aan hem verbonden. Waarom toch anders, als omdat gij, buiten echt geboren, geen erfgenaam zoudt zijn van uw vaders rijken? Hij won bij mij ook kinders, die uw broeders zijn, die hij niet ik, al te zamen heeft willen opvoeden. O, allerschoonste der menschen! och, of mijn ingewand, zoo het u door het voortbrengen eener vrucht stond te beschadigen, midden in 't baren geborsten waar! Ga nu hene, en eer het bedde van uwen vader, daar gij zoo in gehonden zijt, dien hij vliedt, en verloochent door zijn daden. En laat geen ijdelen naam uw gemoed afschrikken, omdat ik, die uw stiefmoeder ben, schijn met mijnen stiefzoon te zullen boeleeren. Dat is d' eenvouwigheid der vooronderen, die in toekomende tijden versterven zal; deze ging eertijds in zwang, toen Saturnus nog regeerde. Jupiter bestemde het alleen billijk te wezen[7], wat iemand kon vermaken, en de zuster met haren broeder getrouwd[8] maakt alles geoorloofd. Die huwlijksband der verwanten, dien Venus zelfs toestrikt, blijft hecht en vast. Ook is er geene zwarigheid aan vast; het staat vrij dit te verbergen; bid haar om die gave. De naam van bloedvriendschap kan de misdaad bedekken. Ziet iemand ons malkanderen omhelzen, wij zullen beide hier om geprezen worden. Men zal zeggen, dat de stiefzoon een trouwe stiefmoeder heeft. Gij behoeft bij duister de deur van mijnen sturen man niet op te sluiten, noch de wacht te bedriegen. Gelijk wij beiden een huis bewoonden, alzoo zullen wij het nog bewonen. Gij kuste mij in 't openbaar, en zult mij nog in 't openbaar kussen. Gij zult veilig bij mij zijn, en door uw misdrijf lof behalen, hoewel men u in mijn bedde zie leggen. Sammel slechts niet langer, en beleg vaardig den knoop van onze verbintenisse. Zoo moet u de Minne sparen, die nu op mij geboten is. Ik schame mij niet, u oodmoediglijk met gebeden te voet te vallen. Och! waar is nu mijne trotschheid en hooge taal gebleven? Lang besloot ik tegen deze drift mij aan te kanten, noch mij te bevlekken met misdrijf, zoo er iet zekers in de Minne te besluiten was. Ik bidde als een, die 't opgeeft, en strekke mijne koninklijke handen naar uwe knieen uit; niemand, die verliefd is, let op 'tgeen hem voegt. Mijn schaamt' is weg, en heeft hare veldteekens verlaten. Vergeeft het mij, nu ik het beken, en laat uw hart wat vermurwen! Wat baat het mij, dat Minos, die gebied over de zee heeft, mijn vader is? dat mijn overgrootvader den bliksem slingert? dat mijn grootvader zijn voorhoofd met stralen omringt, en den warmen dag aan den purperen hemel aanvoert. De adel zwicht voor de minne; erbarm u mijner, om mijne voorouderen, en wilt gij mij niet sparen, zoo spaar ten minste de mijnen; Krete, Jupijns eiland[1], is mij ten bruidschat toegevallen. Dat het gansche hof mijnen Hippoliet gehoorzame. Buig uwe stijfzinnigheid; mijn moeder kon een stier tochtig naar haar maken, en zult gij wreeder dan een felle stier wezen? Ik bidde u: bij Venus, in wier macht ik geheel ben, verschoon mij; zoo moet gij nooit eene beminnen, die u haten mochte. Zoo moet de wakkere Godin in afgelegene bosschagien u begunstigen, en het hooge woud jaag' u 't wild in den mond. Zoo moeten u Boksvoeten en Berggoden begunstigen; zoo sneuvele het wilde zwijn, met de borst in 't punt van uwen zwijnsspriet. Zoo bestellen u de Veldgodinnen (al zeit men, dat gij de vrouwen haat) bronwater, daar gij naar snakt. Wij stoffeeren deze gebeden ook met onze tranen. Lees mijne smeekende gebeden, en verbeeld u, dat gij mijne tranen ziet.

Ve BRIEF.

ŒNONE[2] AAN PARIS.

Zult gij dezen brief lezen? of zal het de jonge vrouw verbieden? Lees vrij; het schrift is met geen Myceensche hand geschreven. Ik, Pegasische Œnone, in de bosschen van Frygie wel bekend, klaag over u, mijnen beminden, die mij beleedigde, zoo gij zelf dat gedoogt. Wat Godheid heeft onzen wensch met hare macht hinderlijk geweest? wat misdaad brengt te weeg, dat ik niet langer uw liefste ben? Een verdiende straf lijdt men gewilliglijk; de onverdiende smart te bijster. Gij waart nog zoo groot niet, toen ik, een Veldnimf, de dochter van eenen grooten Stroomgod, mij vernoegde aan uw huwelijk. Gij, die nu voor Priaams zoon bekend zijt (wat behoeft men de waarheid te ontzien?) waart maar een slaaf. Een Veldnimf getroostte het zich, met een slaaf in echt te treden. Dikwijls rustten wij zamen en het vee, in de schaduwe van 't geboomte, daar gras en kruiden, ondereen gemengeld, ons een bedde verstrekten. Menigmaal lagen wij op hooi en stroo, en schutten[3] op een lage hut den witten rijp. Wie toonde u de wildernissen, daar 't wild te vangen was, en de rotsen, daar de dieren hunne jongen in wierpen? Dikwijls spande ik de striknetten, dikwijls joeg ik de hazewinden over de hooge heuvels. De beuken bewaren mijnen naam, van u in hare schors gesneden; men leest Œnone door uw mes gemerkt, en mijn naam groeit te gelijk met de boomen. Ja, groeit vrij, o boomen! en wast aan, om mijne titels[4] te verbreiden. Mij gedenkt van een populier, die op den kant van eenen stroom staat, waarin de gesnede letters mijnen naam spellen tot een gedachtenis. O, populier! wordt groot, die op den waterkant dit vers op uw gerimpelde schors draagt: „Wanneer Paris zonder Œnone zal kunnen leven, dan zal Xanthus naar zijnen oorsprong te rugge loopen." Xanthus! loop haastig te rugge, en gij, wateren! loopt achterwaart,

[1] s t r o e f h e i d. — [2] Als Jachtgodin. — [3] A d o n i s. — [4] D e n k V e n u s w e g. — [5] L a t. voor o o k. — [6] Zie boven, bladz. 486. — [7] Lat. voor J u p i t e r n o e m d e d à t a l l e e n b i l l i j k. — [8] Lat. voor h e t h u w e l i j k v a n z u s t e r e n b r o e d e r (versta dat van Jupiter en Juno).

[1] Waar Jupiter was opgevoed. — [2] De door Paris verlaten Veldnimf van den berg Ida. — [3] k e e r d e n. — [4] a a n s p r a a k.

't mag[1] Paris van 't hart, Œnone verlaten te hebben[1]. Die dag heeft mij elendige bedorven; van dien dag ging de kille winter mijner veranderde liefde in; toen Venus, en Juno, en de naakte Minerve, die beter past in hare wapenen te pralen, voor uwe rechtbank[2] verschenen. Zoodra gij mij dit verteld hadt, klopte mij het hart, en daar ging een koude grilling over mijne leden. Ik, niet weinig ontsteld, vraagde vast raad bij oude besten en grijze koppen, en het bleek, dat mij eenig kwaad nakende was. Men hieuw abeelen om, hieuw balken, en reedde een vloot toe, en de beteerde galeyen liepen af. Gij naamt al schreyende uw afscheid; ten minste wacht u, dit te loochenen! Die nieuwe min is schandelijker, dan de oude. Gij weende en zaagt mijne oogen weenen; en wij beide mengden onze tranen even bedrukt. De wijnrank haugt zoo vast niet aan den olm, als uwe armen om mijnen hals gestrengeld waren. Och, hoe menigmaal diende u de wind, als gij, daar uwe medegezellen om loechen[3], klaagde dat de wind u ophield! Hoe menigmaal, als gij uw afscheid genomen hadt, gaaft gij mij nog kus op kus! hoe kwalijk woû het leste vaarwel over uwe tong! een luchtje blaast in d' opgehaalde zeilen, en het water bruist van de riemen. Ik ongelukkige sta vast, en oog de zeilen na, in 't heen gaan, zoo verre het mij gebeuren mag; en 't zand wordt vochtig van mijne tranen. En ik bid de groene Zeegodinnen, dat gij spoedig moogt overkomen; namelijk opdat gij spoedig moogt tot mijn bederf overkomen. Gij zijt dan, door mijn gebeden, voor een ander[4] wedergekomen. Wee mij, mijne smeekingen zijn geweest voor een vervloekte hoer[4]! Natuur schiep een gevaart van een berg, dat zijn uitzicht heeft over den onmeetbaren afgrond, en gezet is om het zeewater te stuiten. Hiervan zag ik de eerste[5] uwe zeilen opkomen, en een lust beving mij, om eensklaps door het water naar u toe te loopen. Terwijl ik vertoef, zag ik eenig purper bij de voorsteven. Ik vreesde; want dat was uw liverei niet. Het schip nadert, en een zoet luchtje drijft het aan land. Mijn hart beefde in mijn lijf, toen ik een vrouwenaanzicht zag. Dat was nog niet genoeg (waar mocht ik, zinneloze! op wachten?), of die schandelijke vriendin most op uwen schoot zitten. Toen scheurde ik voort mijne kleederen, sloeg voor mijn borst, en kraabde met mijn nagelen de wangen op, en huilde dat de heilige Ida op mijn klachten wedergalmde. Van daar bracht ik deze tranen naar mijne rotsen. Zoo moet Helena treuren en schreyen, als zij van haren man versteken wordt, en haar[6] overkomen 't geen zij een ander toedreef. Nu sleept ge de vrouwen achter aan, die u door de bare zee volgen, en hare echte mans verlaten. Maar toen gij een arm herder waart, en het vee hoedde, woû niemand dan Œnone eens armen herders vrouwe wezen. Ik maak geen werk van rijkdom, en bekreun mij uws vaders hof niet eens, nochte achte het iet, een snaar[7] van Priaam onder zoo veel schoondochters gerekend te worden. Nochtans niet, dat Priaam weigere schoonvader van een nimf te wezen, of Hekuba zich zelve schame over zulk eene schoondochter! Ook ben ik 't waardig, en begeer de gemalin van eenen machtigen vorst te wezen. 'k Heb banden, die het past den schepter te dragen. Versmâ mij niet, omdat ik met u op beukeblâren gelegen hebbe; een purper bedde zou mij beter passen. Voor 't lest, mijn liefde is veilig; die zal u geen oorlogen berokkenen, noch een vloot wraakgierige schepen over 't water halen. De gevluchte Heleen zal met vijandlijke wapenen weder geëischt werden; trotsch op deze bruidschat komt zij bij u te bedde. Vraag uwen broeder Hektor, of Deifobus en Polydamas, of men haar wederleevren[8] zal. Luistert, wat de statige Antenor of Priaam zelf daartoe zegt, die door lange ervarentheid geleerd hebben, wat best is. Een geschaakte meer dan zijn vaderland te schatten, is een slecht beginsel. Uw zaak luidt schandelijk; haar man voert rechtvaardige wapens. Beeldt u niet in, wilt gij wijs zijn, dat deze Lacedemonische vrouw u getrouw zal wezen, die zoo gereed zat, om in uwe armen te slapen. Gelijk de jongste zoon van Atreus luide roept over 't geschonden verbond van het huwelijksbed, en zich beklaagt, dat een uitheemsch man zijn liefste geroofd heeft, zoo zult gij ook krijten. De gekwetste eerbaarheid kan door geen wetenschap geheeld worden; die verslenst maar eens. Zij is op u verslingerd; zoo was zij ook op Menelaus verslingerd; nu legt die lichtgeloovige alleen in 't bedde. Andromache is zeker gelukkig en wel getrouwd. Op die wijze moest ik uw vrouw geworden zijn. Gij zijt als het vallende loof en dorre bladen, die in den wind vliegen. Ja, gij slacht een lichte koremaar, die licht verbrandt, als de heete tijd een huttel aanhoudt. 't Gedenkt mij, dat uw zuster[1] dit al spelde, en mij dit al profeteerde met het haar in den wind: „wat maakt[2] gij? o Œnone! wat bezaait gij den zeekant, en beploegt het strand met ijdele[3] ossen? Een Grieksche vaarze[4] komt er, die uw hof en vaderland en u zal bederven. Och, keer het! de Grieksche vaarze komt vast aan! Boort, o Goden! dit schandelijk schip in den grond, terwijl het nog tijd is. Och! hoe veel Frygiaansch bloed sleept het met zich!" Zij had uit. De dienstmaagden grepen de ontstelde in hare vaart, maar mijn blond haar rees te berg. Och, gij hebt mij, elendige! al te wel de waarheid voorspeld! zie eens, die vaarze gaat grazen in mijnen beemd! Zij mag zoo schoon zijn als zij wil, zij is evenwel een overspeelster. Bekoord door haren gast, verliet ze hare vaderlijke Goden. Theseus (dool ik in den naam niet), ik weet niet wat Theseus, voerde haar listig te lande uit. En gelooft men dat hij, een jongeling en geil, haar reine maagd weder t' huis geleverd hebbe? Vraagt gij, waar ik die lucht van daan gekregen hebbe? Ik minne. Hoewel gij het geweld noemt en de schuld eenen glimp geeft: die zich zoo menigmaal liet schaken, woû zeker geschaakt wezen. Maar Œnone zal evenwel in kuischheid volharden, hoewel ze van haren man bedrogen is; en gij zult zelf in uwe eige netten gevangen worden. Als ik in 't bosch school, beloerden mij de Saters; een hoop, die snel te voet is; ook Faunus met pijnboombladeren om zijn gehorend hoofd, vervolgde mij, daar Ida oploopt met ongemete heuvelen. De stichter van Troje, beroemd door zijn lier[5], beminde mij; hij ging met mijnen maagdom strijken. Maar ik stelde mij eerst te weer, en trok het haar uit zijn hoofd, en zette mijn nagels in zijn gezicht. Ik eischte noch goud noch gesteente tot vergoedinge van mijn schennis; geen rechtschape maagd verkoopt met eere haar lijf om goed. Hij zelf, mij des waardig kennende, schonk mij de kennisse der artsenijen, en liet mij zijne gaven hanteeren. Wat kruid en wortel heelzame kracht hebben, en tot dienst der menschen overal wassen, die ken ik. Wee mij, elendige! dat geene der kruiden mij genezen kan! Ik, die op kruiden afgerecht ben, zit van mijn kunst versteken. Men zeît, dat de vinder der artsenije zelf de koeyen te Ferea te weide dreef, en, even als ik, van minne blaakte. Gij kunt mij de hulp bestellen, die de vruchtbare landouw, met hare kruiden, noch eenig God mij geven kan. Dat kunt gij doen, en ik verdien het. Ik zal u niet, als de Griek, met bloedige wapenen opkomen; maar ik ben uw eige, en brocht mijn jonge jaren met u door, en bid, dat ik, gedurende het overschot van mijn leven, uw eige mag blijven!

[1]Lat. 't mocht — te verlaten. — [2]In het bekende scheidsgeding, wie der drie de schoonste was. — [3]Thans lachten. — [4]Helena. — [5]Lat. voor het eerst. — [6]Versta: haar moet. — [7]schoondochter. — [8]teruggeven.

VIe BRIEF.

HYPSIPYLE[6] AAN JASON.

Men zeît, dat gij met uw schip weder op de kust van Thessalië landde, met het gulden vlies. Ik verwellekom u

[1]Cassandra. — [2]Voor doet. — [3]Voor te vergeefs. [4]Versta: Helena. — [5]Apollo. — [6]Dochter van koning Thoas op Lemnos, door Jason, met twee kinderen, verlaten.

van de behoude reis, voor zoo veel gij 't gedoogt. Nochtans had mij uw brief hiervan behooren te verzekeren; want schoon het wezen kan, dat gij, willende voorbij het rijk varen, dat u opgedragen werd, daarin door tegenwind belet zijt; nochtans hadt gij, hoe de wind ook was, mij licht eenen briefkunnen zenden. Hypsipyle is wel waard, dat gij haar uw groetenis zendt. Waarom heeft de faam, eer dan uw brief, mij de tijding gebracht, dat de ossen aan Mars gewijd den ploeg getrokken hadden? dat de gezaaide tanden in der haast tot mannen gewassen waren, om welke dood te smijten uw hand onnoodig was? dat een altijd wakende Draak bij de gulde vacht[1] de wacht hield, en evenwel het goude vlies[1] geschaakt is? Mocht ik aan de luiden, die 't naauwlijks gelooven willen, zeggen: „hij heeft het mij geschreven," wat een groote vrouw zou ik wezen! – Wat klaag ik, dat mijn man traag was, om zijnen plicht te voldoen? Ik heb eenen grooten dienst van u genoten, zoo ik de uwe blijf. Men zeît, dat een vreemde tooveres[2] met u overgekomen is, die gij declachtig maakt het bedde, dat aan mij verloofd is. De liefde is lichtgeloovig: och, of mij naging, dat ik mijnen man valschelijk beschuldigd hadde! onlangs herbergde ik eenen vreemdeling van Hemonië. Hij trad naauwlijks over mijnen drempel, of ik zeide: „hoe maakt het mijn Jason al?" Stom staande, sloeg hij zijne oogen als beschaamd ter neder. Ik sprong terstond op, en de kleêren van mijn lijf aan flarden rukkende, riep ik: „leeft hij nog? of rukt het noodlot mij ook weg?" „Hij leeft," antwoordde hij, en hem dit flaauw afgaande[3], deed ik het hem zweren. Nog geloofde ik naauwlijks, schoon hij bij de Goden zwoer, dat gij leefde. Zoodra ik wat bekwam, begon ik te vragen, wat gij uitgerecht hadt. Hij verhaalde mij, hoe de kopervoetige ossen van Mars geploegd hadden, hoe gij de draketanden in den akker hadt gezaaid, waaruit straks gewapende mannen wiessen, en hoe dat aarde-gebroedsel elkander terstond doodde, en niet meer dan éénen dag leefde. Ik vroeg[4] nog eens, of Jason, na 't ombrengen van den Draak, het leven er af hadde gebracht. Want hoop en vrees worstelden met elkander. Terwijl hij mij stuk voor stuk vertelde, ontdekte hij vervolgens in 't spreken, door ijver verrukt, de wonden mij door uwe ontrouw aangedaan. Och, waar is de trouwbelofte? waar het huwlijksrecht? en de bruiloftstoorts, waardiger om het lijkhout aan te steken? Ter sluik hebt gij mij niet bekend. Juno d' Echtgodin was er bij, en Hymen, met zijn krans om 't hoofd. Maar Juno nochte Hymen, maar de droeve Erinnys, met bloed beklad, trad met hare rampzalige fakkel vooruit. Wat heb ik met de Minyën[5] te doen? wat vraag ik naar het schip van Pallas[6]? o Tifys! gij, stierman[7], wat gaat u mijn vaderland aan? Hier was geen ram met zijn gouden vlies te halen; Lemnos was ook het hof niet van den ouden Æëtas[8]. Ik had in 't eerste (maar mijn ongelukkig lot was er tegen) voorgenomen, het vreemde leger met vrouwenhanden hier van daan te drijven, en 't Lemnisch vrouwvolk verstaat zich te wel op het verwinnen der mannen[9]. Met zulk een dappere krijgsbende had ik mij moeten verweren. Ik zag u binnen mijn vest, en herbergde u in mijn huis en in mijn hart. Hier brocht gij twee zomers en twee winters over. De derde oogst was voorhanden, als gij, gedwongen op reis te gaan, uwe tranen met deze woorden vergezelschapte: „o Hypsipyle! ik worde van u afgerukt; maar, gunt de fortuin mij, dat ik wederkome, ik ga van hier als uw man, en zal in eeuwigheid uw man blijven. Mag slechts in 't leven blijven onze vrucht, waarvan gij heimelijk zwanger gaat; ik ben er vader, en gij moeder van." Ondertusschen biggelden de tranen langs uwe gevoinsde wangen, en 't heugt mij, dat gij niet kont uitspreken 'tgeen gij nog te zeggen hadt. Gij stapte de leste van alle uwe medegezellen in 't gewijde schip Argo. Dat bruiste er door; de wind blies de zeilen op. Het blaauwe zeewater stoof voor de voorsteven weg. Gij slaat uw gezicht naar 't land, en ik zie zeewaart in. Een toren heeft zijn uitzicht van alle kanten over de zee. Ik geef mij derwaart, en mijn aanzicht en boezem zijn nat van tranen. Ik zie door de tranen heen, en het licht van mijne oogen, gewoon 't begeerig hart te begunstigen, reikt verder toe dan het plag. Ik stort kuische gebeden uit, en meng beloften onder mijne vrees, die ik nog gehouden ben te betalen, nu gij behouden zijt; zal ik mijne beloften betalen, en Medea 't genot van mijne beloften hebben? Mijn hart doet mij wee, en mijn min, met gramschap gemengd, loopt over. Zal ik de gaven in de kerken[1] brengen, omdat ik Jason bij zijn leven verlies? En zal ik een offerande slachten t'mijner schade? Ik ben ook niet gerust geweest, en vreesde altijd, dat de[2] vader zich een schoondochter van Argos zoude geven. Ik vreesde voor Grieksche, en een uitlandsche boel speelt mij dit. Ik ben gewond van een onverwachte vijandin. Om haar schoon aanzicht noch verdiensten behaagt ze u niet; maar zij beweegt u met hare tooververzen, en maait het vervloekte gras met een bezwore zeisen. Zij poogt de maan, tegen haar wil, naar beneden te trekken, en de zonnepaarden te verdonkeren. Zij bereidelt[3] de stroomen, en schut[4] de bochtige vlieten. Bosschen en zelfwosse[5] klippen verzet ze van hunne plaats. Zij waart ontgord, met losse hare, over de graven, en raapt zekere beenderen uit het warme lijkvier. Zij vervloekt de afwezenden, en boetseert wasse beelden, en prikkelt d' elendige lever met dunne naalden, en doet andere dingen, die ik liever niet wist[6]. Met kruiden zoekt zij t' onrecht iemands liefde te weeg te brengen, daar de min door schoonheid en zeden moet veroorzaakt worden. Kunt gij zulk eene omhelzen? en onbevreesd, in één bed leggende, den nacht al stil en slapende overbrengen? Zij namelijk heeft u gedwongen, dat juk, gelijk de stieren, te dragen, en streelt u met die middelen, daar ze de felle slangen mede streelt. Voeg er bij, dat ze zich durft toe schrijven uwe en der andre heldendaden, en onder den naam van vrouw u benadeelt. En iemand van Pelias[7] aanhangers schrijft uw daden toe aan hare tooverij, en vindt onder 't volk geloof. Niet Æzons[8] zoon, maar de dochter van Æëtas, aan den Fasis, stroopt het vel van het schaap van Fryxus. Vraag het uwe moeder Alkimede! zij stemt het niet toe, nochte ook uw vader, wien die Noordsche schoondochter t'huis komt. Zij mag voor zich een man opstommelen bij den Tanaïs of de moerassen van Scythië, en die van den Fasis, daar haar land leît. Lichtvaardige Jason, en lichter dan een zomerluchtje! hoe vallen uwe woorden zoo trouwloos uit? gij gingt voor[9] mijn man van hier; waarom keert gij niet weder, als mijn man? Laat mij uw vrouw zijn, gelijk ik was, toen gij vertrokt. Gaat u adel en eer ter harte? Hier ben ik, die genaamd wordt een spruit van Thoas[10], Minos' neef[11]. Bacchus is mijn grootvader, en de vrouw van Bacchus[12] met de kroon op 't hoofd, verdooft met haren glans de kleiner starren. Mijn huwelijksgoed zal Lemnos wezen, een land, dat zijn bewoners weelig maakt, en mij kunt gij er bij hebben. Nu heb ik ook al gebaard. Jason, wensch ons beide geluk. Van u bevrucht, draagde[13] ik den last der zwangerheid licht. Ik ben ook gelukkig in 't getal, en door de gunst van Lucijn baarde ik

[1]Waarop Jason was uitgegaan. — [2]Jason's nieuwe lief, Medea. — [3]Lat. voor: daar het hem wat flaauw afging. – [4]Lees vraagde, voor 't welk het (naar aanleiding van droeg, en even als joeg voor jaagde) allengs is ingedrongen. — [5]Argonauten, Jasons tochtgenooten naar Kolchis. — [6]De Argo, waarvan zij hunnen naam droegen. – [7]der Argonauten; zie vroeger. — [8]Medea's vader en koning van Kolchis. — [9]Die zij allen hadden omgebracht.

[1]Voor tempels. — [2]Voor uw. — [3]Thans breidelt. [4]stremt. — [5]uit zich zelf ontstane. — [6]Omdat zij er namelijk Jason door verloren had. — [7]Jasons oom, die hem tot den tocht had aangezet. — [8]Jasons vader. — [9]als. — [10]Hypsipiles vader. — [11]kleinzoon, als zoon van Ariadne en Bacchus. — [12]Ariadne. — [13]droeg.

twee kinders teffens. Vraagt gij, wien ze gelijken? men kan er u in kennen. Zij weten van geen bedriegen; het overige is den vader gelijk. Ik had ze u bijkans t'huis doen komen voor gezanten; maar de wreede stiefmoêr heeft de reis belet. Ik vreesde voor Medea. Medea is meer dan een stiefmoeder; Medea's handen zijn op alle schelmstukken afgericht. Zij, die haar broeders gescheurde leden kan over den akker spreyen, zou die mijne kinderen sparen? Nochtans zeît men, dat gij, o uitzinnige! en die door 't vergif van Kolchis betooverd zijt, haar huwelijk boven dat van Hypsipyle stelde. Zij, overspelige, heeft schandelijk mijnen man bekend; maar een kuische bruiloftstoorts maakte mij u, en u mij eigen. Zij verried haren vader; ik heb Thoas in den moord gebergd. Zij verliet Kolchis; ik zit nog te Lemnos. Wat baat het, nu een boosaardige meer dan een godvruchtige wordt geacht, en zij met een lasterstuk wordt uitbesteed, en mijnen man verdient? Ik bestraf den moord der[1] Lemnische vrouwen, doch verwondere mij er niet over. Wraakzucht helpt de gestoorden aan allerhande geweer. Wel aan, zeg mij eens, indien gij door de onstuimigheid des weders vervallen, mijne havens waart ingeloopen, en ik, vergezelschapt van mijne tweelingen, u te gemoet was gegaan, mocht gij dan niet werschen, dat de aarde voor u van een borst? o, gij booswicht! met wat voor oogen zoudt gij mij en uwe kinderen aanzien? o trouwlooze! wat kwader dood zoudt gij wel verdienen te sterven? Door mij zoudt gij wel behouden in 't leven gebleven zijn, niet omdat gij des waardig waart, maar ik meêdoogende ben. Ik had mijn aanzicht met het bloed van die boel beklad, en het uwe, dat zij door hare tooverij verleid heeft. Ik zou een Medea voor die Medea wezen. Bijaldien mij de rechtvaardige Jupiter van omhoog verhoort, zoo bid ik, dat die hoer, die ons bedde onderkroop, mag gevoelen hetgene daar Hypsipyle om zucht, en staven de wetten, die zij zelve gemaakt heeft; en dat ze, gelijk ik, een verstote vrouw en moeder van twee kinderen, ook van haren man en zoo veel kinderen verstoten blijve; dat zij niet lang houde hetgeen ze 't onrecht verkreeg, en arger late dan zij 't vond. Dat zij door de gansche wereld omzwerve, en nergens plaats vinde. Dat ze zich, tegen haren man en kinders, zoo bitter en bijster aanstelle, als zij haren broeder en elendigen vader mishandelde. Dat ze, wanneer haar aarde en zee te bang vallen, in de lucht stijge, berooid omzwerve, hopeloos en van haren moord bevlekt! Dit bid ik, de dochter van Thoas, van mijnen man beroofd. Leeft lang, als man en vrouw, in 't vervloekte bedde[2]!

VIIe BRIEF.

DIDO AAN ÆNEAS.

Gelijk de witte zwaan, wanneer de dood haar roept, op den oever van Meander in 't natte gras aangesmeten, nog eens opzingt; zoo spreek ik u aan, niet uit hope dat mijne gebeden uw hart mogen vermurwen (want wij strooyen onze klachten in den wind, nadien God ons tegen is); maar dewijl ik weldaden, eerlijken naam, en lijf en ziel ongelukkig bedorven heb, is 't een gering verlies, een deel woorden te spillen. Gij hebt evenwel vastelijk voorgenomen door te gaan, en Dido in hare droefheid te laten zitten, en een zelve wind zal uw schip en uwe trouw wegvoeren. O Æneas! gij hebt vastelijk voorgenomen, de vloot met uwe trouw te ontbinden, en de rijken van Italië, die u nog onbekend zijn, te zoeken. En gij bekreunt u niet meer met het nieuwe Karthago en zijne rijzende muren, noch het opperste gezag, dat ik u in handen stelde. Gij vlucht van een gebouwde, en staat naar een ongebouwde stad. Gij moet een andere stad in de wereld zoeken, en hier hebt gij er reeds eene verkregen. Wanneer gij dat land nu al vindt, wie zeît, dat gij het bezitten zult? wie zal zijn landen aan onbekende vreemdelingen geven? Gij moet een andere hebben, die gij bemint, en een andere Dido, om haar wederom met trouwbeloften te bedriegen. Wanneer zal 't gebeuren, dat gij eens een andere stad sticht, die Karthago gelijkt, en van den hoogen burg uwe onderdanen overziet? Zoo u alle dingen naar wensch gaan, waar zult gij een gemalin vinden, die u zulk een hart toedraagt? Ik blaak als een wasse toorts; ik blaak als de wierook, die op den altaar gebrand wordt. Æneas draag ik nacht en dag in mijn gemoed, hetzij ik wake of slaap. Dien ondankbaren, en die naar mijne gaven niet luistert, zoude ik, was ik niet dwaas, wel mogen ontberen. Ik haat nochtans Æneas niet, al heeft hij 't niet wel met mij voor; maar ik klaag over zijne trouwloosheid, en als ik genoeg geklaagd heb, bemin ik hem nog te heftiger. O Venus! verschoon uwe schoondochter, en gij, o Kupido! omhels uwen harden broeder, en laat hem dienen onder uwen standaart, of mij, die hem (en ik reken 't mij voor geen schande) heb begonnen te beminnen. Laat hem mijn liefde voedsel schaffen. Och! ik bedrieg mij, die gedaante zweeft valschelijk voor d' oogen; hij aardt in geenen deele naar zijne moeder[1]! Steenen, bergen, en eikeboomen, op steile rotsen gewassen, en wilde dieren hebben u ter wereld gebracht; of zulk een zee, als gij nu van den wind bewogen ziet, en waarover gij evenwel, tegen den wind op, toereedt heen te varen. Waar vlucht gij henen? de winter houdt u tegen; laat dit winterweder mij gunstig zijn. Zie eens, hoe d' Oostewind de golven voortdrijft. Vergun mij, verplicht te zijn aan de buyen, hoewel ik des[2] liever aan u verplicht ware. Wind en weêr zijn rechtvaardiger dan uw gemoed. Ik ben zoo veel niet waard, schoon gij 't verdient, o ondankbare! dat gij zoudt omkomen, terwijl gij voor mij over de groote zee weg vlucht. Gij draagt eenen kostelijken haat, die u dier staan wil, indien gij van sterven geen werk maakt, als gij mij slechts ontvlucht. De wind zal haast gaan leggen, en 't water vlak staan, en de blaauwe Triton met zijne paarden over de zee henen varen. Och, of gij ook met den wind omsloegt! en gij zult omslaan, ten zij gij kwastiger[3] zijt dan eikenhout. Hoe! wist gij niet, wat de razende stormen als vermogen? Betrouwt gij nog de zee, daar gij zoo dikwijls kwalijk op gevaren zijt? Indien gij al bij mooi weder kabels ontbondt, de breede zee is evenwel vol gevaars. Die zijn trouw geschonden heeft, vindt geen heul aan de zee, die plaats vordert straf van de trouweloozen. Inzonderheid als de min gekwetst is; omdat men zegt, dat de moeder der min uit zee gesproten is. Bedorven zijnde, vrees ik nog mijnen bederver te bederven, en te beschadigen die mij beschadigd heeft, bekommerd dat mijn vijand door schipbreuk in zee vergaan zal. Ik wensch, dat gij leeft; zoo zal ik u beter, dan door de dood, verliezen. Draag gij liever de schuld van mijne dood. Genomen, gij wierdt (dit voorspook zij krachteloos!) door eenen fellen storm in zee beloopen, wat zoudt gij wel denken? Terstond zoude u invallen, hoe meineedig uwe tong mij trouw beloofde, en hoe Dido, door het bedrog van eenen Trojaan, tot sterven geperst werde. De geest van uwe bedroge vrouw zou u verschijnen, bedroefd en met bebloede haren. Wat het ook zij hetgeen u overkomen mag, gij zult zeggen: ik heb het heel en al verdiend, en meenen, dat alle bliksemschoten op u gemunt zijn. Wacht een weinig, tot dat de wreedheid der zee en de uwe bedaard zijn; de veiligheid der reize zal 't loon zijn van uw vertoeven. En gij behoeft mij niet te verschoonen, verschoon maar den kleenen Iulus[4]. Laat u genoeg zijn, den naam te voeren van mij te hebben omgebracht. Wat heeft het kind Ascanius[4], wat hebben de Huisgoden verdiend? Het water zal de Goden verdrenken, die uit den brand[5] geborgen zijn. Maar gij voert die niet mede, noch hebt, o meineedige! gelijk gij stoft, het Heiligdom, noch

[1]Versta: gedaan door de. — [2]Lat. voor: Weest zamen in leven en echt vervloekt.

[1]Venus. — [2]daaromtrent, daarin. — [3]knoestiger, harder. — [4]Zijn zoontjen. — [5]van Troje.

uwen vader op uw schouderen gedragen. Gij liegt het altemaal. Noch uwe tong heeft aan ons haar bedrog niet eerst begonnen, noch ik ben de eerste niet, die geslagen word. Vraagt gij, waar de moeder van den schoonen Iulus is? Alleen gelaten van haren man, is zij gesneuveld. Deze dingen verhaalde gij mij, en zij bewogen mij zoo zeer, dat ik er u te meer vriendschap om bewees. Dus zult gij om haar minder straf lijden, dan om mij. Doch ik twijfel er niet aan, of uw Goden verdoemen u. De zevende winter solt u reeds te water of te lande. Ik ontving u in mijn haven, daar u 't onweder opsmeet; en uwen naam naauwlijks hoorende, ruimde ik u mijn rijk in. En och! had ik het bij deze gedienstigheden gelaten, en was 't gerucht van mijn bijslaap begraven gebleven! Die dag deed het ons, toen wij, in een afloopende[1] spelonk, voor den onverwachten slagregen liepen schuilen. Ik hoorde nare stemmen; mij docht, dat de Nimfen huilden. De razernijen gaven teekens van mijn dood. O, geschonde eerbaarheid! straf mij, den gehoonden Sicheus te gevalle, naar wien ik ellendige mij nu vol schaamte begeef. Ik heb mijnen Sicheus een marmere kapel toegewijd, en bedekt met festoenen en witte vellen. Mij dacht, dat een bekende stem mij hier van daan viermaal dagvaardde. Hij zelf sprak met een fijne stem: „kom, mijn Elize!" Ik kom datelijk. Ik, uw verplichte gemalin, koom bij u. Nochtans koom ik traag, om mijn bedreven schande. Vergeef mij die misdaad. De rechte man heeft mij bedrogen; hij verlicht de zwaarte van mijn schuld. De Godin[2], die zijne moeder is, en de oude vader, een last van den zoon zoo godvruchtig op zich genomen[3], gaven mij hoop, dat hij mijn man zoude blijven, gelijk het behoort. Moest ik dolen, mijn doling kwam eerlijk bij. Voeg er zijn belofte bij, dan zal er geene rede zijn, om mij berouw te doen hebben. De streek mijns levens, zoo als die haar begin genomen heeft, duurt tot het einde toe. Mijn man, voor 't huisaltaar vermoord, stortte ter aarde; en mijn broeder genoot den loon van zoo groot een schelmstuk. Ik moet in ballingschap leven, en mijn mans gebeente en mijn vaderland verlaten, en word gevoerd door harde wegen, vervolgd van mijnen vijand. Ik lande bij onbekenden, en mijn broeder en de zee ontslipt zijnde, koop ik een land langs de zee, dat ik u, o meineedige! schenk. Ik stichtte een stad, en bouwde wijdstrekkende vesten, benijd van d' aangrenzende gewesten. D' oorlog komt ons aan boord; ik, een vrouw en nog[4] een uitheemsche, word met oorlogen gedreigd; en naauwlijks heb ik de poorten der stad in 't ruig ontworpen, en wapens vaardig. Van duizend vrijers werd ik aangezocht, die zamen kwamen, klagende dat ik eenen onbekende boven hen stelde. Wat twijfelt ge mij, gebonden, aan den Getulischen Iarbas over te leveren? Ik had mij, arme, uwe schelmerij ten beste gegeven. Ook ik heb een broeder[5], die zijn godlooze hand, bevlekt met mijn mans bloed, ook in mijn bloed kan baden. Leg af de Goden en 't Heiligdom, dat gij met uw aantasten ontheiligt; de Goden willen met geen godlooze handen gedienst wezen. Zoudt gij, als een godsdienstige, hen eeren, die uit den brand gebergd zijn, zoo berouwt hen, dat ze dien brand ontrukt zijn. Misschien zult gij Dido hier ook zwanger, en een deel van uw vleesch in mijn gesloten lichaam laten. Het elendige wicht zal zijn moeders dood nog verzwaren, en gij zult een ongebore vrucht om hals helpen. De broeder van Iulus zal met zijne moeder sterven, en een zelve straf zal er twee teffens mede slepen. Maar een God beveelt u te gaan; ik wilde dat hij u verboden had, hier te komen; en dat de Trojanen nooit eenen voet op het Punische land gezet hadden. Op 't geleide van dezen God, wordt gij op de ongestuime golven geslingerd, en slijt langzaam al den tijd op het onrustige water. Naauwlijks hoefde gij zoo veel arbeids te doen, om Troje weder te winnen, al was het zoo groot, als 't was bij Hektors leven. Gij zoekt niet den Simoïs, den vaderlijken stroom, maar den Tiber. Namelijk al komt gij daar, gij zult een vreemdeling wezen. En gelijk dat land weg schuilt, en zich verbergt voor uwe schepen, zoo zult gij er naauwlijks komen, als gij al oud geworden zult zijn. Zet hetgeen onzeker is aan d' eene zijde, en zoek liever dit volk tot een huwelijksgoed t' ontvangen, en Pygmalions schatten, heimelijk herwaart aangevoerd. Voer liever gelukkiger Ilium over in de Tyrische stad; en draag den heiligen schepter in des konings plaats. Zijt gij zoo heet op den oorlog, zoekt Iulus, na de gewonne zege, te triomfeeren, wij zullen hem eenen vijand bestellen, dien hij mag overwinnen, opdat hij nergens gebrek aan lijde[1]. Dit is de plaats, om wetten voor te schrijven, en wapens toe te rusten. Gij maar – ik bidde u om uwe moeder, en de pijlen van uwen broeder, en de Goden, en 't Heiligdom van Troje, die u in uw vlucht verzeld hebben (zoo moeten overwinnen alle, die gij van uw volk medevoert, en die wreede oorlog zij het einde van uw verlies, en Askaan leve gelukkig zijn jaren uit, en 't gebeente van den ouden Anchises ruste zachtelijk!) – verschoon dit huis, dat zich aan u heeft overgegeven. Wat weet gij anders op mij te zeggen, dan dat ik u bemind heb? Ik ben niet van Ftie[2], nochte in 't groot Mycenen[2] geboren, nochte mijn man en vader hebben tegen u opgestaan. Schaamt gij u uwer vrouwe, laat ik dan uw huiswaardin, en niet uw vrouw genoemd worden. Als Dido maar uw eige mag wezen, zal ze alles over zich laten gaan. Ik ken de watereu, die den Afrikaanschen oever bekabbelen, en de gezette tijden, wanneer het reisbaar weder is of niet. Als de wind goed is, kunt gij t' zeil gaan; het lichte wier houdt nu uw schip tegen, als 't zou willen varen. Laat mij bevolen[3], wanneer het reizens tijd is; dan zult gij veel veiliger reizen. En als gij enkel voort wilt, zal ik u niet ophouden. Uwe medegezellen moeten uitrusten; de halfgekalfaterde vloot eischt nog wat uitstels. Om mijne verdiensten, en de diensten, die wij u gaarne verder doen willen, om de hoop, die ik van ons huwelijk hebbe, ik bidde om een luttel tijds, tot dat het onweder en de liefde mag bedaren, en ik, door ommegang[4] en den tijd, mijne rampen kloekmoedig leer verdragen. Zoo niet, is ons voornemen uit het leven te scheiden. Lang kunt gij niet wreed zijn tegens mij. Ik wenschte maar, dat gij de gedaante der schrijfster eens konde aanzien. Onder 't schrijven leit het Trojaansche zwaard in mijnen schoot, en de tranen biggelen langs de wangen op den blooten degen, die thans van bloed, in stede van tranen, nat zal worden. Hoe wel stemt uwe schenkagie met onze dood! Gij stelt ons graftoe met kleene kosten; noch de schichten treffen nu niet eerst mijn borst; die plaats is diep van de liefde gewond. Anna-zuster! zuster-Anna[5]! die mijn schuld ter kwader ure bekend werd, thans zult gij het laatste geschenk aan mijne assche brengen. En als ik tot asch zal verteerd zijn, zult gij op mijn graf niet zetten: HIER LEGT ELIZA, SICHEUS' GEMALIN. Dit vers zal evenwel[6] op het grafmarmer staan: ÆNEAS BESTELDE HET ZWAARD, EN DE STOF[7] DES DOODS; DIDO IS DOOR HAAR EIGEN HAND GESNEUVELD.

[1]hellende. – [2]Venus. — [3]Anchyses, door Æneas op zijn schouders uit Troje gedragen. – [4]nog wel, daarbij. [5]Pygmalion; zie boven.

[1]Min gelukkig voor: opdat er niets ontbreke. – [2]Gelijk Achilles en Agamemnon. — [3]aan mij over. — [4]Gewoonte. — [5]Niet te verwarren met die van Blaauwbaards weêrhelft; wellicht echter dat Perrault die van Dido voor den geest zweefde. — [6]Lat. voor: Maar dit vers zal. [7]oorzaak. — [8]Aan wien zij, door beider grootvader Tyndarus, verloofd was, maar die haar zelf aan Pyrrhus verloofd had, en overgaf. — [9]Eig. neef.

VIIIe BRIEF.

HERMIONE AAN ORESTES[8].

Ik, Hermione, spreek u aan, die onlangs nog mijn broeder[9] en man waart, maar die nu mijn broeder zijt, omdat een ander met den naam van man doorgegaan is. Pyrrhus,

Achilles' zoon, trotsch op zijn vaders beeld, houdt mij tegens recht en billijkheid opgesloten. Ik zette mij er tegen, 'tgeen ik alleen vermocht, omdat men niet oordeelen mocht, dat ik er met mijnen wil bleef. Vrouwehanden konden het overige niet verrichten. „O, neef[1] van Æakus!" zeide ik, „wat hebt gij voor? Ik ben niet zonder beschermer. Deze maagd, o Pyrrhus! heeft eenen anderen heer." Hij, doover dan de zee, sleepte mij, die Orestes vast bij zijnen naam riep, met gesleurden hare in zijn hof. Hoe had men te Lacedemon harder kunnen handelen, indien ik als slavin, met de andere Grieksche vrouwen, door de barbaren was weggevoerd? De triomfeerende Grieken handelden[2] Andromache zachter, nadat ze Troje in brand staken. Maar, o Orestes! indien ik u nog aan 't hart legge, grijpt zonder dralen aan 'tgeen u met recht toekomt. Zoo iemand het vee uit uwe ontsloten stallen roofde, zoudt gij het niet met wapenen te hulp komen? en sammelt ge nog, daar uw vrouw geschaakt is? Laat uwen schoonvader, veroveraar zijner geschaakte vrouw, u ten spiegel dienen, die, om een meisken[3], dien godvruchtigen oorlog aanving. Hadde uw schoonvader[4] blijven suffen in het ledige hof, mijn moeder[5] had aan Paris gehuwd gebleven als te voren. Gij behoeft geen vloot van duizend schepen, noch een heer van Grieken uit te rusten; kom zelf over. Nochtans stond het u toe[6], mij ook zoo weder te halen, en het zoude voor een man niet schandelijk luiden, eenen gestrengen oorlog voor zijn bemind bedde te voeren. Wat? was Atreus Pelopszoon onzer beider grootvader niet? en waart gij al mijn man niet, gij waart mijn broeder. Ik bidde, dat gij als man uwe vrouw, als broeder uwe zuster te hulp komt. Beide deze namen dwingen u, uwen plicht te voldoen. Tyndarus, hoog op zijn jaren en uit dien hoofde achtbaar, leverde mij u over. Dat recht had de grootvader over zijn nicht[6]. Maar mijn vader, onbewust van deze zaak, had mij aan Æakus' neef[7] verloofd. Maar grootvader heeft meer recht, om zijn jaren en macht. Toen ik mij aan u verbond, hinderde mijn huwelijk aan niemand. Worde ik nu Pyrrhus toegevoegd, zoo wordt gij van mij verongelijkt. En vader Menelaus zal het onze minne vergeven; hij zelf moest zwichten voor de pijlen des Minnegods. De liefde, die hij zich zelven toeliet, zal hij zijnen zwager[8] ook toelaten. Mijn moeder, van hem bemind, zal ons met haar voorbeeld te stade komen. Gij zijt mij, 'tgeen mijn vader bij moeder was; en Pyrrhus draagt zich nu bij mij, als weleer de Dardaansche vremdeling[9] bij mijn moeder. Hoewel hij zonder ophouden zich verhovaardigt op zijn vaders daden, gij kunt ook op uw vaders daden stoffen: Agamemnon regeerde alle de vorsten, zelf Achilles. Dees was een gedeelte des krijgs[10], die een Vorst der vorsten. Gij hebt ook tot overgrootvader Pelops, en Pelops' vader Tantalus; zoodat gij bij rekening zult vinden, dat gij de vijfde van Jupiter zijt. En gij ontbeert geen vromigheid; gij hebt benijde wapens gedragen. Maar wat zoudt gij doen? uw vader was oorzaak, dat gij ze aantrokt. 'k Wenschte wel, dat gij beter stof tot dapperheid gevonden hadt, die gij niet hebt uitgekoren, maar uit reden aanvaard. Gij hebt u evenwel braaf gekweten, en Ægisthus heeft, met afgesteken strot, het hof bebloed, gelijk weleer vader. Hier op smaalt Pyrrhus, en verkeert uwen lof in schande, en nochtans kan hij mijn aanzicht verdragen. Ik barst, en mijn kaken zwellen te gelijk met mijn hart van spijt; en mijn boezem, van inwendig vier geblaakt, doet mij wee. Heeft hij Orestes iets durven verwijten in tegenwoordigheid van Hermione, daar ik nochte kracht, nochte wapens hebbe? Schreyen zeker is mij geoorloofd, met schreyen koel ik mijn gramschap, en de tranen vlieten als beken over mijnen boezem. Hier van ben ik altijd voorzien, en vloei er van over. Mijn wangen zijn altijd van tranen bedauwd. Dit is de kracht van ons noodlot, die zich uitbreidt tot onze jaren. Wij, uit Tantalus gesproten, strekken tot bekwamen roof. Ik zal 't bedrog der vlietzwaan[1] niet ophalen, noch klagen hoe Jupijn in de vcêren zich verberg. Daar Isthmus[2], met zijnen langen hals uitgestrekt, twee zeeën verre van een scheidt, is Hippodamia door eenen vremdeling vervoerd. Helena, van Theseus geschaakt, is uit Afidne aan hare broederen, den Amycleeschen Castor en Pollux, wedergegeven. Dezelve Helena, van den Trojaanschen Paris over zee gesleept, haalde voor zich de Grieksche benden voor Troje. Naauwlijks heugt het mij, het heugt mij nochtans, hoe het alsins[3] van rouw en bekommeringe vervuld was. Grootvader schreide; ook Febe nevens hare twee broeders; Leda riep de Goden en haren Jupijn aan. Ik zelf ook, mijn haar, dat nog niet lang was, gescheurd hebbende, kreet vast: „O moeder, moeder! gaat gij weg zonder mij?" want haar gemaal was van huis. Ten teeken, dat ik van Pelops' afkomst was, blijkt, dat ik een gereede roof voor Pyrrhus was. Och! had Achilles Apollo's pijlen kunnen ontgaan! de vader zou de dartele daden van zijnen zoon verdoemen. Noch voordezen, noch ook nu, zou Achilles behaagd hebben, dat een man, om het vervoeren zijner vrouwe, zou geschreid hebben. Wat schuld heeft mij den haat der Goden toegebracht? Wat gestarnt zal ik klagen, dat mij, elendige! dus drukt? Ik was, nog kleen zijnde, moederloos; vader ging ten oorlog; en terwijl zij beide leefden, was ik van hun beide versteken. O moeder! ik heb, in mijn jonge jaren, u niet met een stamelende tonge toegevleid, noch mijne korte armen om uwen hals geslagen, noch zat, als een lief pak, op uwen schoot. Gij droegt geen zorge, om mij te tooyen, noch ik ben, de bruid zijnde, getreden in de kamer door u toebereid. Als gij weder kwaamt, ging ik (ik zal de waarheid zeggen) u te gemoet, maar kende mijne moeder niet. Nochtans merkte ik, dat gij Helena waart, omdat gij zoo schoon waart. Gij zelf vraagde, wie uw dochter was. Dit eenige geluk heb ik genoten, dat ik Orestes tot bruidegom gekregen heb. En hij zal mij ook benomen worden, tenzij hij voor zich vechte. Pyrrhus houdt mij voor slavin, daar[4] mijn vader overwinner wedergekeerd is; dit hebben wij van het verwoeste Troje gekregen. Evenwel als de zonnewagen bij daag komt opstijgen, is de smart van mij ongelukkige wat vrijer; maar als de nacht mij in mijn kamer, huilende en bitter klagende, verbergt, en ik bedrukt te bedde legge; dan komt er geen vaak, maar tranen in mijn oogen. En ik vliede, waar ik kan, van mijnen man, als van eenen vijand. Dikwijls sta ik verstokt om mijne elenden; en mijns staats en plaats ongedachtig, raak ik onverhoeds met de hand Pyrrhus' lichaam. En als ik dien gruwel gewaar worde, mijde ik het t' onrecht aangeraakte lichaam, en laat mij voorstaan, dat mijn handen bevlekt zijn. Dikwijls valt mij de naam van Orestes, in steê van Neoptolemus[5], uit den mond, en ik bemin de dolinge der spraak als een goed voorspook. Ik zweer u, bij ons ongelukkig geslacht, en bij onzen stamheer, die zee en aarde, zijn gebied, doet daveren; bij 't gebeente van uwen vader, mijnen oom, dat u te danken heeft, dat het door u dapperlijk gewroken in 't graf rust: òf ik zal eerst sterven, en in mijne eerste jeugd omkomen, òf ik, een nicht van Tantalus, zal de vrouw zijn van een neef van Tantalus!

[1] kleinzoon. – [2] Thans behandelden. – [3] Helena. [4] Menelaus. — [5] was het u geoorloofd. – [6] kleindochter. — [7] Pyrrhus; zie boven. — [8] Thans schoonzoon. – [9] Paris. – [10] Versta legers ('t Lat. militiae).

IXe BRIEF.

DEJANIRA AAN HERKULES.

Ik verblijde mij, dat Œchalië[6] uwe titels verrijkt, maar klaag, dat de verwinner voor zijn overwonne moest zwich-

[1] In welken vorm Jupiter Leda verschalkte. — [2] De landengte van Corinthe. — [3] alom. — [4] Lat. voor terwijl, hoewel. — [5] Pyrrhus. — [6] In den Peloponnesus, waarover Eurytas, de vader van Hercules' nieuwe lief, Iöle, koning was.

ten. Een schandelijk gerucht, en dat uwe daden bezoedelen zal, verspreidde zich schielijk door alle de Grieksche steden: dat Iöle hadde onder het juk gebracht den man, dien noch Juno, noch een matelooze rij van zwarigheden, ooit konden kneuzen. Dit is 'tgeen Euristheus[1], dit is 'tgeen de zuster des Dondergods[2] wenschte; verblijdende[3] zich uw stiefmoeder in deze smet, die uwe daden misverft. Maar dit was de wensch niet van hem, die (zoo 't waar is) aan eenen nacht niet genoeg had, om u zoo groot te teelen als gij zijt. Venus deed u meer leed, dan Juno. Deze verhief u door u te drukken; die zet u den voet op den nek. Zie eens te rugge naar de wereld, die gij door uw dapperheid verdadigende aan vrede holpt, zoo verre de blaauwe Nereus den wijden aardbodem omloopt. Het aardrijk en de geveiligde zee hebben u voor den vrede te danken; Oost en West is u gehouden. Gij zelf droegt eerst den Hemel, die u haast dragen zal; Atlas ondersteunde den Hemel door uw hulp. Maar doet gij anders, dan uw schande vergrooten, zoo gij uwe eerste daden zulk een vlek aanzet? Zeît men, dat gij het zijt, die een paar slangen zoo vast met uwe handen drukte, toen gij jong in de wiege reeds waardig waart, Jupiters zoon te heeten? Gij hebt beter aangevangen, dan volcindigd De jongste daden moeten voor de eerste wijken; de deugd der kindsheid is in de mannelijke jaren ontaard. Die geen duizend ondieren, noch Euristheus, noch Juno konden overwinnen, legt overwonnen van de liefde. Maar men zeît, dat ik wel getrouwd ben, omdat men mij Hercules' gemalin noemt, en de Dondergod mijn schoonvader is. Zoo kwalijk als ongelijke koeyen voor den ploeg loopen, zoo kwalijk is er een vrouw aan, die boven haren staat getrouwd is. Een glans te dragen, daar men hinder van heeft, is geen eer, maar last; wilt gij wel trouwen, zoo trouw aan uws gelijken. Mijn man is eenwig van huis, en een vreemdeling mij beter bekend dan hij, die de gedrochten en vervaarlijke ondieren achterher zit. Ik, mijn gebeden stortende in 't ledige huis, zit vol van angst, en vrees dat mijn man door 's vijands hand sneuvelen mag. Ik word gesold onder slangen, onder wilde zwijnen, hongerige leeuwen, en honden, die u met hun drie muilen verscheuren zullen. Vezels der dieren, ijdele gezichten in den droom, en voorspoken in den naren nacht mij opkomende, ontroeren mij. Ik luister bedeesd naar de loopende geruchten; dan ontzinkt mij de vrees door twijfelachtige hope, en de hoop weder door vrees. Uw moeder is hier niet, en klaagt, dat ze den machtigen God behaagd heeft. Noch vader Amfitryo, noch mijn zoon Hyllus is bij de hand. Euristheus, die de vergramde Juno van de hand vliegt, valt mij hard, en de wrok der Godinne is zonder end. Dit ware nog te dulden; maar gij brengt uw minnerijen bij vreemde vrouwen, en bezwangert al die gij wilt. Ik zal niet verhalen, hoe Auge door u in de valleyen van Arkadië verkracht is, noch hoe Astydamia bij u een kind ter wereld bracht. Ik zal u niet te last leggen uw gemeenschap met de dochteren van Thespias, waarvan gij er geen eene ongeraakt gelaten hebt. Met één beschuldiging belade ik u, dat gij zoo onlangs een overspeelster boven mij gesteld, en mij een[4] stiefmoeder van haren Ladus[5] gemaakt hebt. Meander[6], die dezelve streken zoo menigmaal doorloopt, en de wateren, die hij ontvangt, menigmaal te rug sleept, zag baggen[7] hangen aan den hals van Herkules, dien de Hemel een licht pak viel. Gij schaamde u niet, uwe sterke armen met ringen te omvangen, en uwe grove leden met juweelen te versieren. Te weten dit zijn de armen, die den Nemeeschen leeuw, die pest, verstikt hebben, wiens huid nu nog uw slinker schouder dekt. Gij dorst wel uw borstelig haar met eenen myter omringen, daar de witte populierkrans beter op uw hoofd paste. Noch[8] gij schaamt u niet, op de wijze eener dartele maagd, te omgorden met den riem van Omfale. De gedaante van den wreeden Diomedes kwam u niet eens in den zin, die, fel van aard, zijne paarden voederde met menschenvleesch. Hadde Busiris u dus geciert gezien, hij zou zich verwonnen schamen, van zulk eenen overwonnen te wezen. Anteus rukke u die sieraden van den harden hals: zoo mag het hem niet spijten, van zulk eenen verwijfden vermeesterd te zijn. Men zeît, dat gij onder de Lydische juffers den spinkorf in de handen gehouden, en voor de dreigementen uwer meestresse gebeeft hebt. O Alcides! schaamt gij u niet, dat gij de hand, die u door duizend zwarigheden redde, aan naaikorven sloegt? Dat gij met uwen dikken duim grove draden spont, en de afgewerkte taak leverde aan uwe schoone bazin? Och! hoe dikwijls hebben uwe sterke handen, terwijl gij met uwe harde vingeren dit weefwerk handelt, de spillen vermorzelt! U gaat na, dat gij helaas! bevende voor den geesel uwer meestresse, haar te voet gevallen zijt, om hare dreigementen te ontgaan. Gij gingt breed weiden in het verhaal van uwe groote overwinningen, en daden die beter gezwegen waren. Hoe gij namelijk, nog een wicht in de wieg liggende, twee groote slangen aangreept, en de keel toeneept; hoe het Tegeesche everzwijn den cypres-dragenden Erimant ontveiligde[1], en door uwe hand op de aarde stortte, zoo groot als het was. Vertelde gij niet, hoe menschenhoofden aan het hof van Thracië gespijkerd, en de paarden met menschenvleesch gemest wierden? Hoe gij voert met Gerion, rijk van vee, dat drievoudig gedrocht, hoewel drie in een? Hoe met den Helhond Cerberus, drie koppen aan eenen hals hebbende, en haren, met slangen doorvlochten? Hoe met den draak, wiens afgekapte halzen eens zoo sterk aangroeiden, en baat bij 't verlies vonden? Hoe met den reus, dien gij onder den slinken arm, geschort met de rechter hand de keel toewrongt? Hoe met den trop[2] der Centauwers[3], die, zich vergeefs op vier voeten vertrouwende, van u op het Thessalisch gebergt verslagen wierden? Kunt gij, gesierd met een Sidonisch kleed deze dingen zeggen? En belet dit cieraad uw tong niet onder 't spreken? De dochter ook van Jardanus[4] heeft zich geciert met uwe wapenen, en ging strijken met de zegeteekenen over den verwonneling. Ga nu, draag moed, en verhaal uwe dappere stukken! Zij was toen met meer recht een man dan gij; waardoor gij, o dappere held! nu zoo veel minder zijt, als grooter was u zelven te overwinnen, dan die gij vermeesterd hebt. De maat uwer zaken komt haar toe. Sta van uw goed af; uw lief is erfgenaam van uwen lof. O, schande! de huid, eenen ruigen leeuw afgestroopt, is geworden het deksel van tedere maagdeleden. Gij zijt bedrogen, en weet het niet; dat is geen roof eenen leeuw, maar u onthaald. Gij zijt wel overwinnaar des diers, maar zij van u. Een wijf, naauwlijks bekwaam, om den spinrok, zwaar van wolle, te houden, droeg de pijlen met het vergif der poelslang bestreken, en wapende hare hand met de knods, die de dieren kneusde, en zag haar mans wapens in den spiegel. Dit had ik nochtans gehoord, en kon het wel niet geloofd hebben; maar zie, de smart van gehoor doet het mij nu zien. Een vreemde boelin wordt voor mijn oogen mij t'huis gebracht: en mij staat niet toe, t' ontveinzen 'tgeen ik lijde. Gij duldt niet, dat ik ze buiten sluit; de gevange door de stad omgeleid moet ik in weerwil[5] zien. En zij komt niet, naar de wijze der gevangene, met ongetooide haren, noch dekt haar aangezicht ten teeken van haar ongeval. Zij komt breed voor den dag aanstrijken, rijkelijk met goud gesierd; hoedanig gij ook in Frygië opgepronkt waart. Zij steekt het hoofd trotsch in de lucht, als Hercules verwonnen hebbende; en niet anders als of Œchalië nog in stand, en haar vader in 't leven ware. Misschien zal ze uwe vrouw worden, nadat, de Æto-

[1]Herkules' halfbroeder. — [2]Lat. voor daar zich verblijdde. — [3]Juno. — [4]tot. — [5]Hercules' zoon uit Omfale. — [6]de kronkelstroom. — [7]ringen. — [8]Ook.

[1]onveilig maakte. — [2]troep. — [3]Centauren, Paardmenschen. — [4]Omfale. — [5]Versta: van mij zelve, tegen wil en dank.

lische Deianire uitgedreven[1], zij den naam van boel niet meer drage; en Hymen de Euritische Iöle met den uitzinnigen Hercules schandelijk aan een koppele. Mijn geest eist, als ik hier om denk, en een grilling gaat over mijn lijf, en mijn hand aan 't kwijnen legt in mijnen schoot. Mij hebt gij ook met vele, maar mij zonder laster[2] bemind. Het berouwe u niet, tweemaal was ik oorzaak van uw gevecht[3]. Acheloüs[4] zocht naar zijnen horen op 't vochtige strand, en dompelde zijn verminkt hoofd in den slibberigen stroom. De halfman Nessus[5] sneuvelde in den vergiftigen stroom Evenus, en het paardebloed besmette den stroom. Maar waarom verhale ik deze dingen? De faam, terwijl ik vast schrijve, boodschapt mij, dat mijn man omkomt door de smet van mijnen rok[6]. Wee mij, wat deed ik? Waar heeft de razernij mij, die hem beminde, toe gebracht? Godlooze Deianira! wat twijfelt gij te sterven? zal uw man midden op den Eta gescheurd worden? Gij, een oorzaak van zulk een schelmstuk, hem overleven? En wat heb ik tot nog toe bedreven, waarom men mij voor Hercules' gemalin zou houden? Mijn dood zal het huwlijkspand zijn. Gij zult ook, o Meleager! in mij uw zuster kennen. Waarom twijfelt de godlooze Deianira te sterven? Och, vervloekt huis! Agrius[7] zit verheven op den hoogen troon; Eneus is in zijn ouderdom verlaten en verdrukt. Broeder Tydeus zwerft in onbekende landen. De ander[8] werd levendig verbrand door den noodlottigen stok. De moeder dreef het lemmer in haar hart. Godlooze Deianier! wat twijfelt ge te sterven? Dit eenige bid ik, bij 't heilig recht van 't huwlijksbedde, dat gij niet van mij denkt, dat ik uw leven belaagd heb. Nadat Nessus in zijn blakende borst door uwe pijlen getroffen was: „in dit bloed," zeide hij, „steekt een minnekracht." Ik heb u 't geweven kleed gezonden, dat met Nessus' bloed bestreken was. Godlooze Deianier! waarom twijfelt gij te sterven? Nu vaarwel, o oude vader! en zuster Gorge, en vaderland, en broeder, die uw vaderland missen moet! Gij ook, o licht! dat ik van daag voor de leste maal aanschouw, en gij, o man (maar och, waar het voor u mogelijk!) en mijn kind Hyllus, vaarwel!

Xe BRIEF.

ARIADNE AAN THESEUS.

Ik vond allerhande slag van dieren genadiger dan u, en werd nooit aan iemand slimmer dan u bevolen. O, Theseus! 'tgeen gij leest, zende ik u van dien oever[9], van waar gij t' zeil gingt zonder mij, en waarop mijn slaap mij jammerlijk bedroog, en gij zoo schelmachtig mij lagen leide, terwijl ik sliep. Het was omtrent die uur, dat het land met kristallijnen dauw besproeid wordt, en de vogels op de takken zingen; als ik, onzeker of ik waakte of sluimerde, half slaperig, met mijne handen naar Theseus omtastende, niemand voelde. Niemand was er ook. Ik haalde mijn hand te rugge, en stak ze weder uit, en sloeg ze over 't zelve bedde; maar niemand was er. Schrik verjoeg[10] den slaap: ik rees als verbaasd; en sprong schielijk van 't weduwlijke bedde. Terstond sloeg ik mijn handen voor mijn borst, en trok mijn haar, zoo als het uit den slaap verward was, uit mijn hoofd. De maan scheen; ik sta en zie, of ik iets anders dan strand zie, en mijn oogen vernemen niet als bare[11] strand. Ik loop vast, herwaart en derwaart, zonder te weten hoe, het gulle zand met de maagdelijke voeten af. Midlerwijl, den geheelen waterkant over, Theseus schreeuwende[1], wedergalmden de holle steenrotsen op uwen naam, en de plaats riep u zoo dikwijls als ik. De plaats scheen d' ellendige te willen helpen. Daar stond een berg, op wiens kruin hier en daar eenige ruigte stond, nu slechts een rots, van het ruischen der golven uitgekabbeld. Ik stijg er op; mijn ijver gaf mij kracht, en aldus overmat ik, zoo verre mijn gezicht reiken kon, de diepe zee. Van daar zag ik (want de wind viel mij zoo hard als gij) uw zeilen van den wind gespannen. Ik zag het, of zeker mij verbeeldende het gezien te hebben, bestorf ik, en werd kouder dan ijs. En mijn droefheid liet mij niet lang bezwijmen; ik rijs, ik rijs op, en roep Theseus uit al mijn krop[2]. „Waar vliedt gij?" roep ik, „schelmsche Theseus! keer weder; wend uw schip; het heeft nog zijn volle vracht niet." Dus riep ik. Al wat ik aan mijn stem te kort kwam, voldeed ik met misbaar, en mengde mijn kermen met slagen van verre; opdat, zoo gij 't niet hoorde, gij het ten minste zien zoudt, gaf ik teekens met het slaan van[3] mijne handen. Ik stak een lange teen[4] met een witten doek omhoog, opdat ik u indachtig zou maken, dat gij mij vergeten hadt. En nu waart gij al uit mijn gezicht; toen schreide ik ten leste. De smart had te voren mijn zachte kaken verstijfd. Wat kon ik anders doen dan mijn oogen uitkrijten, toen ze uw schip niet meer zien konden? Of ik liep eenzaam zwerven met het haar om 't hoofd, gelijk een priesterin, van Bacchus bezeten; of ging op een koude klip[5] zitten, en zag t' zeewaart in, en was zoo wel zelf een steen als mijn zitplaats een steen was. Dikwijls liep ik weder naar mijn bedde toe, daar wij beide op gelegen hadden, maar dat beide niet uitleveren zou. En ik voelde nog naar uw plaats, in steê van u, en tastte op het dekse[6], dat gij met uw lichaam verwarmde. Ik ga er op leggen, en mijn bedde vloeide van biggelende tranen. Ik roep: „wij lagen met ons tween hierop, geef die twee wederom! Wij kwamen beide herwaart; waarom vertrekken wij niet beide te gelijk? O, meineedig bedde! waar is mijn grootste[7] deel? Wat zal ik doen? Waar langs zal ik alleen gaan? dit eiland is ongebouwd; ik zie geen werk van menschen noch ossen. Al de kust wordt van de zee omcingeld, hier is nochte schipper nochte schip, om over de gevaarlijke diepte te varen. En genomen, hier waren gezellen, wind, en schepen, wat zal ik volgen[8]? Mijn vaderland staat voor mij gesloten. Al gebeurde het, dat ik met een gelukkigen wind over zee streefde, en Eolus zijn winden in toom hield, ik zou echter balling zijn. Ik zal u niet zien, o Krete, in honderd steden verdeeld! O land, aan Jupiter bekend, toen hij nog een kind was. Want mijn vader en vaderland, dat mijn vader rechtvaardig nu regeert, twee dierbare namen, heb ik door mijn bedrijf verraden. Toen ik, opdat gij, overwinnaar, niet in den krommen Doolhof[9] zoudt verlet blijven, u den draad gaf om uwe voeten te stieren; toen gij tegens mij zeide: „Ik zweer u bij 't gevaar zelf, gij zult mij eigen zijn, zoo lang wij beide leven." O Theseus! ik leef nog, en ben de uwe niet langer. Zoo ik anders leef, ellendige, omgebracht door 't bedrog eens meineedigen mans! O trouwlooze! gij hadt mij beter geslacht[10] met die knods, waar mede gij mijnen broeder[11] slachtte. Zoo waar' mij de trouw, die gij mij beloofde, door den dood voldaan. Nu gedenk ik alleen niet aan 't geen mij te lijden staat, maar aan al 't geen eene verlaten maagd kan lijden. Mij malen duizend beelden van omkomen voor oogen; en de dood is mij min-

---

[1]Lat. voor na 't uitdrijven der. — [2]Hoogd. voor misdaad. — [3]Min gelukkig voor van uw vechten of dat gij vocht. — [4]Aan wien zij verloofd was, en die, in een stier veranderd, door Hercules bestreden was. [5]De door Hercules omgebrachte Centaur. – [6]Voor kleed. [7]Haar vaders broeder, die genen 't rijk ontweldigd had. – [8]Meleager. – [9]'t Eiland Naxus, waar hij haar verlaten had, toen hij haar uit Kreta had meêgenomen. — [10]Voor verjaagde; zie boven, bladz. 492a, aant. 4. — [11]naakten.

[1]Lat. voor: terwijl ik schreeuwde. — [2]Anders keel; versta: luidkeels. — [3]door te slaan met. — [4]twijg, tak. — [5]Nam. koud op een klip of rots. — [6]dek. — [7]beter. — [8]Lat. voor: waar zal ik heen. — [9]op Kreta. — [10]beter gedaan mij te dooden. — [11]Het wangewrocht harer moeder Pasifaë, den Stiermensch of Minotaurus.

der straf, dan de vertoeving[1] des doods. Alreede dunkt mij, dat van hier of van ginder wolven genaken, die met hongerige tanden mijn ingewand zullen verscheuren. Misschien voedt die landouw ook geele leeuwen. En wie weet, of er nergens geen verwoede tijgers in dit eiland zijn? Men zeît ook, dat er de zee groote walvisschen op smijt. Wie hindert ook, dat er geen zwaard door mijn hart ga? Als ik maar niet gevangen in harde ketenen geklonken worde, of als een slavin geen[2] groote taken spinne; ik, die Minos tot mijnen vader, en Febus' dochter tot mijne moeder hebbe; en die, dat mij meest ter harte gaat, aan u verloofd was. Zoo ik land en zee en d' uitstekende oevers aanzie, het land en de zee dreigen mij vele zwarigheden. De hemel schoot er over; ik vrees voor de beeldtenissen der Goden. Ik word den verslindenden dieren tot buit en aas gelaten. Het zij er menschen dit land bewonen of bebouwen, wij mistrouwen hun, want beleedigd zijnde[3], heb ik geleerd, vreemde mannen te schromen. Och, of Androgeus[4] nog leefde! en gij, o land van Athenen! uw godlooze daden niet hadt moeten boeten door den dood uwer kinderen! en of gij, Theseus! met uwen kwastigen stok niet geslacht had het gedrocht, dat ten deele mensch, ten deele os[5] was! en ik u nooit gegeven had de draden, die u den weg wezen, de draden, die gij zoo dikwijs op- en ontwond! ik verwonder mij niet, dat d' overhand op uwe zijde bleef, en 't gevelde gedrocht den grond van Krete besloeg. Uw borst, met ijzer gehard, kon door geenen horen gekwetst worden. Al verweerde gij u niet, uw borst was gewapend. Daar hadt gij steenen en diamanten; daar hebt gij Theseus, die de steenen overwint. O, wreede slaap! hoe hieldt gij mij zoo vast bevangen? Maar ik had in der eeuwigheid behooren te blijven slapen. En gij, wreede en al te rede winden! en gij, buyen zoo gedienstig, om mij aan 't schreyen te brengen! o, gij wreede hond, die mij en mijnen broeder doodde! en o ijdele naam van trouw, op mijn verzoek bevestigd! De slaap, wind, en trouw hebben tegen mij gezworen. Ik, eenig meisje, werd door drie oorzaken verraden. Zal ik dan stervende mijn moeders tranen niet zien? en niemand mijn oogen met zijne handen luiken[6]? Ik zal den ongelukkigen geest in een vreemde lucht geven; noch geen vriendin zal mijn lichaam met hare hand balsemen. Op mijn onbegraven lichaam zal 't zeegevogelte azen. Heb ik, met mijn gedienstigheid, zulk een graf verdiend? Gij zult naar de Atheensche haven gaan, en als gij, in uw vaderland ontvangen, staan zult op het hooge slot uwer stad, en in 't breede verhaald hebben, hoe gij het mensch- en stiergedrocht versloegt, en uit de twijfelachtige wegen des doolhofs geraakte; zoo vergeet er niet bij te vertellen, hoe gij mij op een eenzaam eiland verliet. Ik moet niet uit uwe titelen[7] gelaten worden. Ægeus is uw vader, noch Æthra, Pittheus' dochter, uw moeder niet; de klippen en de zee hebben u geteeld. Och! hadden de Goden toegelaten, dat gij van uwen hoogen achtersteven mij gezien hadt! Mijn bedrukte gestalte had u bewogen. Zie nu eens, niet met uwe oogen, maar met uw gemoed, waarmede[8] gij kunt, aan, hoe ik hier op een steenklip steun, daar de wilde zee tegen aan slaat. Zie eens, hoe ik rouw draag met hangenden hare, en hoe mijne kleederen van mijne tranen nat zijn, als van den regen. Mijn lichaam trilt, als korenaren geslagen van den Noordewind, en mijne letters wankelen door mijne bevende[8] vingeren. Ik bid u niet om mijne weldadigheid, dewijl zij mij slecht vergaan is. Laat mijn weldoen geen dank hebben. Maar evenwel geen straf. Ben ik geen oorzaak van uw heil, gij hebt evenwel geen reden, om oorzaak van mijn dood te zijn. Ik, ongelukkige, strek over de breede zee mijne handen naar u uit, die vermoeid zijn van mijn borst te slaan. Ik, bedrukte, toon u het haar, dat mij nog overschiet. Ik bidde u bij de tranen, mij uit de oogen geperst door uw bedrijf: „O Theseus! wend uw schip, en keer weder met den wind; zoo ik eerst[1] sneuvel, zult gij evenwel mijn gebeente opzamelen en mede voeren."

[1] verbeiding. – [2] Voor: niet als slavin. – [3] Nam. door Theseus. — [4] Haar, te Athenen omgebrachte broeder. — [5] rund. — [6] sluiten. — [7] eeretitels; roemruchte daden. — [8] Lat. voor voor zoo verre, en door 't beven mijner.

XIe BRIEF.

KANACE AAN MAKAREUS[2].

Zoo mijn brief ergens evenwel zal[3] onleesbaar zijn door kladden, daar niet door te komen is, dat zal daar uit zijn, dat hij bemorst is met mijn bloed. Mijn rechterhand voert de pen, d' ander het bloote zwaard, en het blad legt los op mijnen schoot. Dit is de gedaante van Æools dochter, die aan haren broeder schrijft. Zoo dunkt mij, dat ik mijnen straffen vader[4] best behagen kan. 'k Wenschte, dat hij zelf aanschouwer van mijnen moord ware, en het werk met zijn eigen oogen kwam opnemen. Gelijk hij woest is, en wreeder dan zijn winden[5], zoo zou hij mijne wonden met drooge oogen hebben aangezien. Namelijk 't is iet[6], bij de wreede winden te leven; hij komt overeen met zijns volks aard. Hij beheerscht den Zuiden- en Westenwind, en den Sithonischen Noordewind, en bestiert, o dartele Oostenwind! uwe vleugels. Och! hij heerscht over de winden; maar hij heerscht niet over zijn oploopende gramschap, en bezit rijken, die minder zijn dan zijne gebreken. Wat baat mij, dat ik, door de namen mijner voorvaderen ten hemel verheven, zelf Jupiter voor mijn maagschap rekene? Heb ik daarom te minder deze doodelijke gift[7], geweer dat mij niet past, in mijne hand? o Makareus! och, of de uur, die ons paarde, spader dan de uur mijns doods gekomen was! o broeder! waarom hebt gij mij ooit meer dan een broeder bemind? en waarom heb ik mij bij u gedragen anders, als een zuster betaamt? Ik blake ook, en vernam ik weet niet wat God in mijnen laauwen boezem, waarvan ik menigmaal hoorde spreken. Mijn verf was in 't aanzicht verschoten, en een magerheid deed mijn gebeente krimpen; mijn mond nuttigde ter nood een luttel spijze. Ook viel de slaap mij zwaar, en de nacht een heel jaar; en ik verzuchtte, zonder dat ik pijn had. En ik kon geen reden geven, waarom ik zuchtte, en wist niet, wat een minnares was, en was het ondertusschen zelve. Mijn oude voêster werd het de eerste gewaar: zij was de eerste die mij zeide: „o, dochter van Æolus! gij mint." Ik werd schaamrood, en sloeg van schaamte mijn oogen neder. Dit waren, al zweeg ik, teekens genoeg van bekentenis. En alreê zwol de last des geschonden buiks, en 't heimelijke pak bezwaarde de kwijnende leden. Wat kruiden, wat artsenij brocht en bestelde mij de voêster niet stoutelijk met hare hand? om de vrucht (dit eenigste hielden wij voor u verborgen), met kracht, heel en al af te zetten. Och! het al te teêre kind weêrstond de gebezigde artsenije, en bleef, in 't lichaam bedekt, veilig voor zijnen vijand. De schoone zuster van Febus[8] was nu negenmaal opgegaan, en de tiende maan mende hare heldere paarden. Geen oorzaak wetende van de schielijke pijn, die mij overkwam, was ik onbedreven in 't baren, en een nieuw soldaat[9]. Ook hield ik mijn stem niet in. „Wat begint gij?" zeide d' oude vronw, „wilt gij uw eigen schande ontdekken?" en wetende wat er gaande was, sloot zij mij den mond met haar hand. Wat zal ik ongelukkige aangaan? het wee perst me te stenen; maar de vrees, en de voêster, en de schaamte zelf verbieden het. Terstond wederhoude ik mijn gesteen en de woorden, die mij ont-

[1] voor dien tijd. — [2] Haar boel en broeder, bij wien zij een zoontjen geteeld had. — [3] Lat. voor wellicht mocht. — [4] De Windgod Æolus. — [5] Die haar kind voor de honden had laten werpen, en haar een zwaard gestuurd. [6] Voor gewaagd. — [7] Het zwaard, door haar vader gezonden. — [8] de maan. — [9] Lat. voor nieuweling.

slipt waren, en word gedwongen, mijn eige tranen weder in te zwelgen. De dood stond voor mijn oogen, en Lucijn[1] weigerde mij hulp, en, sturf ik, de dood was ook een zwaar lasterstuk. Wanneer gij, uwe kleederen van 't lijf, en uw haar uit het hoofd rukkende, mij omhelsde en, op mijn borst gelegen, mij nieuwe krachten gaaft en riept: „leef zuster! lieve zuster, leef! noch bederf geen twee lichamen door het eene te doeden. De goede hoop zette u krachten bij; want gij zult uw broeders getrouwde vrouw worden. Hij, van wien gij moeder geworden zijt, zal u tot zijn vrouw maken." Geloof mij, reeds dood zijnde werd ik op uwe woorden weder levendig, en verloste van 't pak en lasterstuk mijns lichaams. Wat juicht gij van vreugd? Æolus zit midden in zijn hof; deze schandvlek moet zijn oogen ontrokken worden. Het nijverige oude wijf stopt het kind in bladeren en witte olijftakken en lichte windselen, en doet versierde[2] offeranden, en spreekt gebeden uit. Het volk, en vader zelf, maakt ruim baan voor den toestel der offerande. Zij was nu al bij den drempel, als 't gekrijt vader ter ooren kwam, en het wordt door zijn merkteekenen verraden. Hij neemt haar het kind af, en ontdekt de geveinsde offeranden; het hof galmt van een dol geraas. Gelijk de zee beeft, als zij van een windeken gestreken wordt; gelijk een esschentak van eenen lauwen Zuidewind geschud wordt; zoo hadt gij mijn leden mogen zien beven, de ledekant trilde onder mijn lijf. Hij valt er op in, en maakt met zijn getier onze schande openbaar, en kan zijn handen naauwlijks afhouden van mij te slaan. Ik zelf, van schaamte, goot niet uit dan tranen; mijn tong werd van kille vreeze tegengehouden. En hij had nu al belast, den kleenen voor de honden en vogelen te werpen, en in eenzame plaatse te versteken. 't Elendige kind gaf een geschrei; men zou gemeend hebben, dat het er gevoel af had, en bad zijnen grootvader in zijn taal om genade. Mijn broeder! hoe waant ge, dat ik toen te moede was? (want gij kunt dat uit uw eigen gemoed wel ramen) als mijn eigen vleesch en bloed, in mijn tegenwoordigheid, wreedelijk in 't diepste van 't bosch gebracht wierd, om van de bergwolven verscheurd te worden? Nu was hij ter kamer uitgetreden; toen mocht het mij gebeuren, op mijn borst te slaan, en mijn wangen op te krabben. Middlerwijl kwam een hellebaardier van mijnen vader met een bedrukt aangezicht, en brocht mij deze harde boodschap: „Æolus zendt u dit zwaard," en hij leverde mij daar op het zwaard, „en belast u te weten uit uw schuld, wat hij hier mede voor heeft." Wij verstaan het wel; en zullen kloekhartig het geweldige zwaard in 't werk stellen. Ik zal het vaderlijk geschenk in mijn borst duwen. O vader! vereert gij mijn huwelijk met dusdanige gaven? o vader! verrijkt gij uw dochter met zoodanig een bruidschat? O bedrogen Huwlijksgod! neem uw huwelijksfakkel weg, en vlucht haastig en ontsteld uit dit gruwelijk hof. O zwarte Razernijen! wendt de toortsen, die gij draagt, naar mij; opdat mijn lijkstapel brande van dat vier. O zuster! huwt met een beter noodlot; nochtans gedenkt aan 'tgeen ik bedreven hebbe. Wat heeft het kind bedreven, dat pas ter wereld gebrocht is? Door wat misdaad heeft het, naauwlijks geboren zijnde, zijnen grootvader beleedigd? Kon het de dood verdienen, dat men rekene, dat het die verdiend heeft? Och! het elendige wicht wordt om mijn misdaad gestraft! O zoon, de droefheid uwer moeder! roef van verslindende dieren! wee mij, gij zijt op uwen geboortedag verslonden. O zoon, elendig pand van een ongelukkige min! dit was uw eerste en uw leste dag. 't Heeft mij niet vrij gestaan, u met verschuldigde tranen te beschreyen, en 't afgeschoren haar op uw graf te brengen. Ik heb niet boven op uw lichaam gelegen; ik heb uw kouden mond niet gekust. Vratige dieren zullen ons ingewand verscheuren. Ik zal ook met deze wond de schim van mijn kind volgen, en niet lang moeder, noch kinderloos geheeten worden. Gij evenwel, die te vergeefs op uwe elendige zuster hoopte, ik bid u, vergader de gespreide leden van uwen zoon, en bestel ze bij de moeder, en leg ze in 't graf uwer gezellin, en sluit ze in eene en dezelve bus, hoe eng die ook zijn mag. Leef lang en denk om ons, en begiet ons lijk met uwe tranen, en, als een minnaar, vrees het graf uwer minnaresse niet! Voldoe (bid ik u) den last van uwe te zeer verstote zuster! Ik zal mijn vaders bevel volbrengen.

[1]Juno, als vroêmoêr. — [2]bedriegelijke, looze.

XIIe BRIEF.

MEDEA AAN JASON[1].

Het gedenkt mij, hoe ik, koningin[2] van Kolchis, u ten dienste stond, toen gij verzocht, dat ik u met mijne kunst zou te hulp komen. Toen hadden de gezusters[3], die den sterfelijken menschen hun noodlot uitdeelen, behooren mijn spil afgewerkt te hebben. Toen mocht het Medea best gebeuren te sterven. Al de tijd, die ik sedert beleefd heb, was maar enkele straf. Wee mij! waarom moest ooit het Thessalisch schip, door snelle roeyers voortgedreven, om Fryxus' gulde vacht[4] komen? Waarom moesten wij in Kolchen het Magnesisch schip Argo zien? En waarom moesten de Grieken[5] uit den stroom van Fatis komen drinken? Waarom heeft mij uw blonde haar meer behaagd dan 't behoorde, en uw schoonheid, en de gemaakte bevalligheid uwer tong? Jason moest (wanneer een nieuw[6] schip eens aan onze stranden kwam, en stoute mannen met zich brecht) tegen de vierspuwende stieren aangegaan hebben, zonder van mij vooraf daartegen gewapend te zijn. Hij hadde het zaad gezaaid, en zoo veel vijanden in stede gekregen, opdat de akkerman zelf door zijn eigen akkerwerk waar verslonden. O schelm! wat al meineedigheids had men met u aan d' eene zijde geholpen! hoe veel rampen had ik van mijn hoofd afgewend! 't Is een zekere slag van wellust, zijn verdienste den ondankbaren te verwijten. Deze zal ik gevoelen; deze blijdschap zal ik alleen van u er afbrengen. Nadat u bevolen was, het onervaren schip naar Kolchis te voeren, liept gij de gelukkige havens van mijn vaderland in. Daar was Medea hetgeen hier uw bruid[7] is. Mijn vader was zoo rijk, als de hare. Dees beheerscht Efyre, van twee zeeën bespoeld; hij de streken van het koude Scythië, daar Pontus aan de slinke zijde legt. Mijn vader Æetas gunt den Grieken huisvesting, en zet hen op de geborduurde bedden aan tafel. Toen zag ik u; toen begon ik te weten, wie gij waart. Dat was het eerste bederf mijner zinnen. Zoo haast ik u zag, werd ik verrukt[8], en blaakte door een onbekend vier; gelijk een pijnhoute fakkel brandt voor de groote Goden. Gij waart schoon, en mijn noodlot verrukte mijne oogen. Gij meineedige werdt des gewaar; want wie kan de liefde recht verbergen? Een vlam, door hare eige aanwijzinge verraden, blinkt uit. Ondertusschen had de koning u aangezegd, hoe gij de harde halzen der wilde ossen[9] door het ongewone ploegjok temmen moest. Het waren de stieren van Mars, door iets meer dan door de hoornen verschrikkelijk, en hun adem was vervaarlijk vier. De voeten waren van louter koper, en hunne muilen met koper beslagen, ook zwart geworden door den adem. Behalve dit werd u geboden, met uwe ten bederve gedoemde handen, alom door het veld zaad te zaayen, daar krijgsvolk uit spruiten zou, die u zouden bevechten met het geweer, dat met hun opgewassen was. Dat is de oogst, die vijandig is tegen zijnen zaayer. De leste moeite was, door eenige kunst te bedriegen de oogen des

[1]Verg. boven, brief 6. — [2]Eig. koningsdochter. — [3]De drie Schikgodinnen. — [4]Het door Fryxus, den Thebaanschen koningszoon, te Kolchis opgehangen gouden vlies. [5]Versta: de Argonauten. – [6]Lat. voor: toen dat nieuwe. – [7]Kreüza, voor wie hij haar verlaten had. — [8]vervoerd. — [9]runderen.

wachters, die nimmer door slaapzucht geloken worden, Ætas had uit. Gij staat allen bedrukt op, en verlaat te gelijk de purpere tafelbedden. Hoe ver was toen uit uwe gedachten het behuwde[1] rijk van Kreüze, en de[2] schoonvader, en de dochter van den grooten Kreon[3]! Gij gaat droevig heen, ik volg u heengaande met natte oogen, en spreek al stillekens: „vaar wel!" Zoodra ik in mijne slaapkamer droevig te bedde geraakt was, brocht ik den ganschen nacht met tranen over. De stieren, en 't schendige gewas zweefden voor mijne oogen, en de wakende Draak scheen voor mij te staan. Aan d'eene zijde was vrees, aan de andere liefde. De vrees zelf vermeerderde de liefde. Het was des morgens vroeg, en mijn lieve zuster, ter kamer inkomende, vond mij met het haar om 't hoofd, en op mijn aangezicht leggen, en 't gansche bedde nat van tranen. Zij bad mij om hulp voor de Myniers[4]; zij bad, en een ander zal er genot van trekken. Hetgeen zij voor Jason bad, will'gde ik haar in. Een woud is er, zwart van pikkige eike bladeren; naauwlijks staat het de zonnestralen vrij, dat te genaken. Hierin staat, en had al lang gestaan, een kerk van Diane; het beeld der Godinne staat er, van louter goud gewrocht door barbaarsche handen. Ik weet niet, of u de plaats met mij vergeten is. Wij komen daar beide. Toen spraakt gij allereerst deze trouwlooze woorden: „De Fortuin heeft u 't recht en de macht onzer behoudenisse gegeven, en mijn leven en mijn dood staan in uwe handen. De macht van mij te kunnen bederven, is genoeg, zoo iemand daarmede beholpen is. Maar mij behoudende, zal uw eer des te grooter zijn. Ik bid u bij onze rampen, waarvan gij ons kunt verlichten; bij 't geslacht en de macht van uwen grootvader[5], die alles ziet; bij de drie aangezichten en geheimoffers van Diane, en zoo bij geval dat volk eenige andere Goden heeft: o maagd! erbarm u mijns en over de mijnen; maak mij door uwe verdiensten eeuwig u eigen. En bijaldien gij bij avontuur geenen Griek[6] versmaadt (maar waar zouden mij toch zoo gunstige Goden van daan komen?), dat mijn geest eer in dunne lucht verdwijne, eer een vrouw anders[7] dan gij mijn huwelijkskoets genake. Dat Juno, die 't opzicht over de huwelijken heeft, hiervan kennis drage, en de Godin, in wiens marmere kerk wij staan." Deze woorden (en wat kleen gedeelte zijn ze van alle de andere, die gij gesproken hebt!) vermurwden het hart van een eenvoudig meisken, nevens het geven van uw rechterhand. Ik heb ook uwe tranen gezien; of steekt daar ook al wat bedrogs in? Aldus werd ik, een onnoozel meisken, door uwe tranen misleid. Dus spande gij de kopervoetige stieren voor den ploeg, zonder eenig leed van den brand te gevoelen, en kloofde den harden grond met het ploegkouter, volgens uwen last. Gij werpt de vergiftige tanden in steê van zaad in den akker; waaruit soldaten, met zwaard en schild, te voorschijn komen. Ik zelve, die u artsenijen besteld hadde, zat verbaasd, toen ik die mannen zoo hard gewapend zag; tot dat de gebroeders, uit der aarde geboren (een deerlijk stuk!), malkander begosten aan te vallen. Zie, de wakende Draak, eiselijk door zijn krakende schubben, diept en veegt den grond met zijn gekronkelde borst. Waar was toen uw huwlijksgoed? Waar was toen uw koninklijke gemalin? en Isthmos[8], dat twee zeeën van den anderen scheidt? Ik, die u nu schijne een barbaarsche geworden te zijn, en arm en schuldig, heb het vierige gezicht des Draaks met mijne kruiden in slaap gebracht, en u de gulde vacht ten roof gegeven. Mijn vader werd verraden, en ik verliet mijn rijk en mijn vaderland, rekenende veel gewonnen te hebben, als ik in ballingschap was. Mijn maagdom is een roof van eenen uitlandschen roover geworden; en ik heb mijn waarde zuster met mijne moeder verlaten. Maar, o mijn broeder! ik heb u niet vluchtende zonder mij verlaten. Mijn pen bezwijkt alleen op deze plaats. Mijn hand durf niet schrijven hetgeen zij dorst doen. Zoodat ik, maar met u, zou moeten verscheurd worden. 'k Heb nochtans niet gevreesd (want wat zou ik na die dingen vreezen?) mij, schoon een vrouw en reeds schuldig, te water te betrouwen. Waar is de Godheid? waar de Goden? Laat ons in de diepte der zee onze straffe gaan dragen, ik om mijne lichtgeloovigheid, gij om uw bedrog. Och! of de Symplegades[1] ons geklemd hadden, en mijn gebeente aan uw gebeente hangen bleef; of de gulzige Scille[2] ons aan hare honden te verscheuren had gegeven! Scille behoorde de ondankbare mannen te deeren. En zij, die zoo vele baren braakt en inslorpt, had ons ook onder het Trinakrische[3] water behooren te trekken. Gij keert behouden en als overwinner naar de Hemonische steden, en de goude vacht wordt den vaderlandschen Goden opgedragen. Wat wil ik verhalen, hoe hinderlijk[4] de dochters van Pelias zijn door hare medoogendheid? en hoe de vaderlijke leden[5] door de maagdelijke handen gekapt zijn? Hoe anderen mij lasteren, gij moet mij prijzen, om wiens wil ik zoo menigmaal uit dwang schuldig was. Gij dorst wel (och! het ontbreekt mijn rechtvaardig[6] verdriet aan woorden) gij dorst wel zeggen: „Gaat uit Æsons huis!" Op dat woord ging ik, vergezelschapt met twee kinderen, ten huis uit, en met de liefde t'uwaart, die mij altijd verzelt. Maar zoo haast het bruiloftlied, u toegezongen, ons ter ooren kwam, en ik de ontsteke lampen in 't gezicht kreeg, en de pijp[7], mij droeviger dan de lijktrompet, uw bruiloftlied deed opkluiken; ontzette ik mij, en dacht nog niet, dat het schelmstuk zoo groot was; maar evenwel was al mijn hart koud. De schaar rukt bijeen, en men roept: „Bruiloft, bruiloft!" reis op reis. Hoe de stem mij nader kwam, hoe het slimmer met mij was. De slaven hier en daar stonden te schreyen, en bedekten hunne tranen. Wie zoude de tijding van zoo groot een kwaad durven brengen? Het mocht dan wezen wat het wilde, ik was beholpen, met er niet van te weten; maar mijn gemoed was zoo droevig, gelijk of ik het geweten hadde; wanneer een van mijn kleene kinderen, volgens zijnen last en belust om te kijken, stond voor op den drempel der dubbele poorte. „Moede!" zeide het, „ga van hier; vader Jason houdt zijn staatsie, en, heel in 't goud, drijft zijne ingespanne paarden voort." Terstond de kleederen scheurende, sloeg ik voor mijne borst, en mijn vingers verschoonden mijn aangezicht niet. Mijn moed ried mij, midden onder den hoop der bruiloftgasten te vallen, en de krausen van 't opgetooide haar te rukken. Naauwlijks kon ik mij bedwingen, of, mijn haar uitgetrokken hebbende, riep ik: „'t Is mijn eigen man!" en ik had u schier met mijne handen aangerand. „O gehoonde vader! juich; juicht, verlate Kolchers! en gij, o geest mijns broeders! ontvang uwe lijkoffers. Ik werd verlaten, na 't verlies van mijn rijk, vaderland, en hof, van mijnen man, die mij meer waard was, dan alle die dingen. Ik heb dan wel slangen en razende stieren, maar eenen eenigen man niet kunnen temmen; en ik, die het vier met kunstige artsenijen afdreef, kan zelf mijn eigen vier niet ontvlieden. Begeven mij zelfs de tooverzangen en kruiden en kunsten? Kunnen noch de Godin, noch de kruiden der machtige Hekate niet[8] uitrechten? de dag is mij niet meer aangenaam; de bittere nachten breng ik met waken over, en niet een luttel vaaks komt er in mijne oogen. Ik, die den Draak kon in slaap brengen, kan geen slaap bewerken voor mij zelve; mijn zorgvuldigheid kwam eer elk dan mij te stade. Een boel omhelst het lichaam, dat ik bergde, en maait de vruchten van onzen arbeid. Misschien

[1]aangehuwde. — [2]uw. — [3]Kreüza's vader. — [4]Argonauten. — [5]Febus. — [6]Voor een Griek niet. — [7]Voor andere vrouw. — [8]Landengte van Korinthen.

[1]Klippen in de Zwarte zee. — [2]De Scylla bij Sycilië. — [3]Siciliaansche; Trinakrië (d. i. Driepunt) was de Grieksche naam van Sicilië. — [4]schadelijk. — [5]Om ze namelijk op te koken. — [6]billijk, gegrond. — [7]Thans fluit. — [8]niets.

ook, terwijl gij zit en stoft bij uw zotte[1] vrouw, en haar met vleyende taal de onrechtvaardige[2] ooren streelt, belast gij mijn gedaante en zeden[3] met nieuwe beschuldigingen. Maar laat haar vrij lachen, en zich met mijne gebreken vermaken. Laat haar vrij lachen, en hoog op Tyrisch purper leggen; zij zal schreyen en, verbrand, mijn vier overtreffen, Zoo lang als er ijzer, vier, en vergiftig sap zal te vinden zijn, zal het Medea aan geen stof ontbreken, om wraak te nemen over hare vijanden. Doch, indien misschien gebeden uw steene hart kunnen vermurwen! hoor dan naar reden, die met mijne grootmoedigheid[4] niet overeenkomt. Ik bidde u nu, gelijk gij mij menigmaal hebt gebeden, en ontzie mij niet, u te voet te vallen. Acht gij mij te gering, aanschouw beide onze kinders! Een wreede stiefmoeder zal haren moed koelen aan de vruchten, die ik ter wereld bracht. En zij gelijken u al te wel, en uw kroost raakt mijn gemoed; en zoo menigmaal ik hen aanzie, staan mij de tranen in d' oogen. Ik bidde u, bij de Goden, bij den glans van Grootvader[5], om mijne verdiensten, en beide de kinders, onze panden: sta mij het bedde weder toe, waarom ik, zinneloozе, zulk een staat verliet; voltrek uw beloften en koom mij te hulp. Ik verzoek uwe hulpe niet tegen stieren en mannen, en dat de slang, door uwe hulp overwonnen, hare rust houde. Ik begeer u, dien ik verdiende, dien gij mij zelf gegeven hebt, met wien ik, gelijk gij vader werdt, moeder en vrouw ben geworden. Vraagt gij, waar de bruidschat is? wij hebben dien op dat veld geteld, dat gij, die het gulden vlies vervoeren woudt, zoudt ploegen. Die goude ram, uitmuntende om zijn goude vacht, is mijn bruidschat, die gij, zoo ik ze u weder afvorderde, mij weigeren zoudt weder te geven. Dat gij behouden zijt, dat de Gricksche manschap nog leeft, dat is mijn bruidschat. Ga nu henen, trouwlooze! en vergelijk hierbij de rijkdommen van Sisyfus[6]. Dat gij leeft, dat gij eene vrouw hebt, en eenen machtigen schoonvader, dit zelf, dat gij ondankbaar kunt wezen, zijt gij aan mij verschuldigd. Die ik warachtig wel haast! ..... maar wat baat, de straf vooraf te melden? De gramschap baart geweldige dreigementen. 'k Zal volgen derwaart[7] mijn gramschap mij roept. En misschien zal ik er berouw van hebben. 't Berouwt mij ook, eenen trouwloozen dienst gedaan te hebben. De God, die nu mijne ingewanden roert, mag zien, hoe 't er mede gaan zal, Mijn gemoed zeker heeft iet groots voor.

XIIIe BRIEF.

LAODAMIA AAN PROTESILAUS[8].

De Thessalische Laodamia zendt haren Thessalischen man hare groetenis, werwaart zij uit liefde wenscht te gaan. Men zeît, dat de wind u in Aulis verlet. Och! waar was die wind, toen gij van mij vluchtte? Toen had de zee uw roeyen behooren te beletten. De tijd was 't onstuimige weder dienstig geweest. Ik hadde mijnen man meer kusjes gegeven, en meer gezeîd, en ik had vrij meer te zeggen. Gij zijt mij haastig ontrukt, en in uw zeil waaide de wind, om wien niet ik, maar het scheepsvolk wenschte. De wind diende den schippers, niet mij, die u beminde. O Protesilaus! ik word u uit den arm gerukt, en mijn tong kan niet al uitspreken, 'tgeen zij u belasten wilde. Naauwlijks kon ik dat droeve vaarwel uitspreken. Boreas hiel er op aan, en zette d' opgehaalde zeilen uit; en terstond was mijn Protesilaus een stuks wegs heen. Het lustte mij, mijnen man na te zien, zoo lang ik zien kon, en volgde[9] uwe oogen zoo lang met mijne oogen na. Als ik u niet langer zien kon, kon ik uwe zeilen zien. Ik had uwe zeilen een lange wijl in 't gezicht. Maar nadat ik u, noch uwe vluchtende zeilen langer zien kon, en niet zag dan bare zee, verloor ik ook het licht met u, en d' avond vallende zeît men, dat mijn beenen van flaauwte bezweken. Naauwlijks kon mijn schoonvader Ifiklus, naauwlijks de afgeleefde Akastus[1], naauwlijks mijn bedrukte moeder, mij met water sprenkelende, mij verkwikken. Zij toonden wel hun meêdoogend hart aan mij, maar vruchteloos; het verdroot mij, dat mij, elendige, de dood niet mocht gebeuren. Zoo als ik weder bekwam[2], bekwam met een mijn droefheid, een rechtschape liefde knaagde mijn kuisch gemoed. Ik bekommer[3] mij niet met mijn haar te laten kemmen, noch 't lust mij een goudlakensch kleed aan 't lijf te trekken. Ik loop herwaart en derwaart, gelijk men gelooft, dat de priesterinnen doen, die van den horendragenden Bacchus met eenen wijngerdstok geraakt worden. De Thessalische joffrouwen komen mij aanspreken: „ Laodamia! trek het koninklijk gewaad aan!" Hoe? zou ik purpere kleederen dragen? bij den oorlog onder de muren van Troje voeren? Zal ik mijn haar laten kemmen? bij eenen helm op 't hoofd zetten? Zal ik nieuwe kleederen, mijn man wapens dragen? Ik zal maken, dat men weet te spreken van mijne slordigheid, om uwen arbeid na te ijveren, en wil droevig mijnen tijd overbrengen, zoo lang d' oorlog duurt. O, prins Paris! Priaams zoon, die schoon zijt tot schade van uw volk, ik wensch, dat gij zoo traag een vijand zijt, als gij een kwaad gast waart. Ik wenschte, dat gij versmaad hadt de schoonheid van Helena, of dat uw aanzicht haar mishaagd had! O, Menelaus! die om de geschaakte al veel arbeids op den hals hebt, och! hoe veel menschen zullen om uwe wraak moeten treuren! O, Goden! u bidde ik, keert het ongelukkig voorspook van ons af, en mijn man hange zijne wapens den wedervoerenden Jupiter ter eere op. Maar ik schrik; zoo menigmaal de ongelukkige oorlog mij in den zin schiet, vlocyen de traren langs mijn wangen, gelijk sneeuw, dat in de zonne smelt. Ilion en Tenedos en Simois en Xanthus en Ida, zijn namen, die mij bijkans met hunnen klank alleen verbazen. En de gast[4] had haar niet durven schaken, had hij geen kans gezien, om zich te beschermen; hij kende zijne krachten al te wel. Hij kwam, zoo 't gerucht gaat, heel in 't goud uitgestreken, en droeg den rijkdom van Frygië aan zijn kleederen. Hij was van vloot en krijgsvolk wel verzien, bekwaam om oorlog te voeren; en nij had een gevolg, dat een goed deel van zijn rijk uitmaakte. Ik vermoede, o zuster van Kastor en Pollux[5]! dat gij hier door verwonnen zijt, en meen ook, dat de Grieken hier uit hun schade zullen voelen. Ik vrees voor ik weet niet welk[6] een Hektor. Paris zeide, dat Hektor met een ijzere vuist oorloogde. Wie dit wezen mag of niet, hebt gij mij lief, gij zult u voor dien Hektor hoeden. Prent zijnen naam in uwe zinnen en gedachten. Als gij dezen schuwt, zoo gedenk ook anderen te schuwen; en denk vrijelijk, dat daar vele Hektors zijn! En pas[7] te zeggen, zoo menigmaal gij naar den strijd gaat: „Laodamia belastte mij dat ik mij voor haar sparen zou". Indien 't vast staat, dat Troje door de Grieken zal vernield worden, het worde vernield zonder dat gij gekwetst wordt. Menelaus vechte zelf, en streve recht tegen een vijand aan, om Paris te ontschaken 'tgeen hij hem eerst ontschaakte. Hij valle er op aan, en verwinne hem met de wapenen, dien hij in de rechtvaardigheid zijner zaak verwint. Het past den man, zijn vrouw midden onder de vijanden te zoeken. Uwe zaak is heel anders dan de zijne gelegen. Pas maar, dat gij er 't leven af brengt, en wederkomt in de armen uwer gemalinne. O Dardaners[8]! u bid ik, verschoont uit zoo veel vijanden eenen eenigen man, opdat mijn bloed niet vloeye uit zijne

---

[4]domme, ongeleerde, tegenover de tooverkunstige Medea. — [2]onjuiste, onberekende, — [3]gelaat en manieren. — [4]hoogmoed, trots. — [5]Febus of de zon. — [6]Kreons vader. — [7]waar. — [8]Haar tegen Troje uitgetrokken man. — [9]Thans ik volgde.

[1]haar vader. — [2]kwam op, ontwaakte. — [3]laat in. — [4]Paris. — [5]Helena. — [6]zekeren, mij anders onbekenden. ('t Was Hektor, die haar man doodde). — [7]denk er om, laat niet na. — [8]Trojanen.

wonden. Hij is de man niet, dien het voegt, met den blooten degen te vechten, en op zijn vijand verwoedelijk in te vliegen. Hij kan dapperder vechten, als hij met groote liefde strijdt. Laat anderen vechten, Protesilaus minnen. Ik wonde[1] hem, ik beken het, te rugge roepen, en mijn gemoed riep het mij; maar mijn tong stamelde uit vrees van een kwaad voorteeken. Toen gij, uws vaders poort uit, naar Troje woudt gaan, stiet gij uwen voet aan den drempel, tot een kwaad teeken. Ik dit ziende zuchtte, en sprak in mij zelve: „ik wensch, dat dit een teeken van mijn mans wederkomste zij!" Dit verhaal ik u nu, opdat gij niet al te moedig[2] in 't vechten zijt. Maak dat al mijn vrees in wind en rook verdwijne. Ook dreigt het straffe noodlot ik weet niet wien met de dood, die de eerste der[3] Grieken zijnen voet op den Trojaanschen bodem zetten zal. Ongelukkig is zij, die d' eerste[4] zal haars mans verlies betreuren. De Goden gunnen mij, dat gij u niet al te dapper toont. Laat uw schip onder duizend het duizendste wezen, en het leste als vermoeid komen aandrijven. Dit vermaan ik u ook te voren: „ga de leste[4] uit den schepe. 't Is uw vaderland niet daar gij naar toe spoeit. Als gij wederkomt, zet dan riemen en zeilen bij, en spring haastig op uwen eigen oever. Het zij de zon onder of boven de kim is; gij strekt mij tot droefheid, nacht en dag. Nochtans eer bij nacht dan bij daag. De nacht is aangenaam voor maagden, die in de armen van haar lief slapen. Ik tracht, in het eenzaam bedde, naar versierde[5] droomen. Valsche blijdschap vermaakt mij, terwijl ik de ware ontbere. Maar waarom bejegent mij uw gedaante zoo doodsch? waarom vallen uwe woorden zoo klachtig? Ik spring uit den slaap, en bidde het nachtspook aan. Geen Thessalisch altaar ontbeert mijnen rook. Wij wierooken, en storten er tranen onder, die de vlam doen opflikkeren, even als men er wijn ingiet. Wanneer zal ik kwijnende u, na uwe wederkomst, in mijn armen nemende, mijne blijschap ontbreidelen? Wanneer zult gij, met mij in een bedde gepaard, mij uwe doorluchtige krijgsdaden vertellen? 't Welk schoon mij[6] zal lusten aan te hooren, terwijl gij 't verhaalt; echter zult ge mij vele kusjes ontstelen, en vele geven. Het verhaal staat gevoeglijk hier onder stil. De tocht, hierdoor opgehouden, is gretiger om voort te gaan. Maar wanneer Troje mij in den zin komt, en zee en wind, dan ontzinkt mij mijn moed, overwonnen door vreeze. Dit ontroert mij ook, dat de winden den schepen het uitloopen behinderen[7]; gij wilt in zee steken in weêrwil der wateren. Wie zou naar zijn vaderland willen keeren, als hij den wind tegen had? En gij steekt van uw vaderland af, daar de zee zelf het verbiedt; Neptuun zelf laat niet toe, naar zijne stad[8] te varen. Waar streeft gij hene? o Grieken! Luistert naar de winden, die 't verbieden. 't Is een God, die 't belet, en geen haastig geval. Wat zoekt men door zoo zwaar een krijg te winnen, als een snode overspeelster? O, Inachische schepen! keert weder, terwijl gij nog kunt. Maar waarom herroepe ik deze dingen? het voorspook der wederroepende zij verre, en het weder bedrevene make het water slecht. Ik benijde de Trojaninnen, die, als zij de lijken van hare mannen zullen zien, den vijand niet verre van zich zullen hebben. Dan zal de nieuw gehuwde vrouw haren dapperen man, met haar handen, den helmet opzetten, en het harnas aanschieten. Zij zal hem zijn wapens geven, en in het geven hem kusjes ontrooven. Dit slag van gedienstigheid zal hun beide zoet smaken. En zij zal haren man uitgeleide doen, en belasten weder te keeren, en zeggen: „zie, dat gij die wapens Jupijn ter eere weder brengt." Hij, met zich nemende de bevelen zijner vrouwe, zal voorzichtig vechten, en te rugge naar huis denken. Dan zal zij den wederkeerenden zijnen beukelaar afdoen, en den helm ontstrikken, en zijn vermoeid lichaam in haren schoot ontvangen. Wij zitten hier twijfelmoedig; de bekommerde vrees dwingt ons te gelooven, dat al[1] gebeurd is, 'tgeen gebeuren kan. Dewijl gij evenwel in een andere wereld[2], als een krijgsman, den oorlog voert, zoo heb ik een wassen beeld, waarin ik uw tronie zie. Dat bejegen ik vriendelijk, dat zeg ik woorden, die ik u schuldig ben, dat omhelze ik. Geloof mij, ik zie er wat meer dan een beeld in. Doe het was spreken, het zal Protesilaus zijn. Hier op blijf ik staroogen, en houde het, in stede van mijnen rechten man, in mijnen schoot; en klaag er tegen, gelijk of het mij antwoorden kon. Ik zweer u, bij uwe wederkomst, en uw lichaam, mijne Godheid, en bij de even gelijke toortsen van gemoed en echt, en bij uw hoofd, dat ik wensch grijs te zien, dat gij mij kunt wederbrengen; dat ik, waar gij geroepen wordt, als een gezellin u bij zal komen, het zij (dat ik helaas! vrees), het zij gij behouden zult zijn. Het slot van mijnen brief behelst een kleen bevel: „zoo gij zorg voor mij draagt, zoo draag zorg voor u zelven!"

[1]wilde. — [2]vurig, heftig. — [3]Lat. voor 't eerst van de. — [4]Lat. voor 't eerst en 't lest. — [5]verdichte, bedriegelijke. — [6]Lat. voor: otschoon mij dat. — [7]beletten, verhinderen. — [8]Troje.

XIVe BRIEF.

HYPERMNESTRA AAN LYNCEUS[3].

Hypermnestra zendt dit aan den eenigen broeder van zoo veel broederen, als er thus nog waren; d' overige hoop lê't gesneuveld door de moorddadigheid van zijne bruiden. Ik word hier thuis en zwaarlijk gehoeid gehouden. Mijn mededoogendheid is d' oorzaak van mijn straffe. Men acht mij schuldig, omdat ik ontzag, mijnen bruidegom met een zwaard den strot af te steken. Had ik een schelmstuk durven begaan, men zou mij prijzen. Maar 't is beter, schuld te dragen, dan op die wijze zijnen vader te behagen. Het berouwt mij nog niet, dat ik mijne handen met geenen moord besmette. Al waar 't schoon, dat mijn vader, dien ik niets misdede, mij liet in den viere smakken, en mij de toortsen, waar mede ik trouwde, in 't aanzicht dreef, of mijn hals afsneed met dat lemmer, dat hij mij gaf, om te misbruiken, opdat de bruid sneuvelde door den moord, waardoor haar man niet sneuvelde; nochtans zal hij niet te weeg brengen, dat mijn stervende mond zeggen zal: „Het berouwt mij." Ik ben niet[4], om leedwezen van goed doen te hebben. Dat Danaus en mijn wreede zusters rouw dragen over hun schelmstuk! Schendige daden plachten zulk een uitgang te nemen. Mijn hart beeft, nu ik gedenk aan dien nacht, die met bloed bevlekt werd; en nu mijn hand begint te schrijven, beeft ze van eenen haastigen schrik. De hand, die gij meende, dat een manslag zoude hebben kunnen uitvoeren, vreest den moord, van haar niet volbracht, te beschrijven. Ik zal 't evenwel beproeven. De morgenstond begon te kriecken. De nacht was ten einde, en de dag brak aan. Wij, na-nichten van Inachus, worden in 't hof van den grooten Pelagus geleid; en de schoonvader ontvangt zijn gewapende schoondochters: de gouden lampen hingen overal te branden; men werpt het godlooze wierook op de onwillige altaren. Het gemeene volk roept: „Hymen, Hymen!" hij vlucht voor 't geroep. Jupijns beddegenoot zelve week uit hare eige stad[5]. Zie daar, de bruidegoms bevangen van den wijn, en bekranst om hunne gezalfde haren met bloemen, begeven zich, onder het veelvuldig gejuich van 't gezelschap, verheugd naar hun bruiloftsbedden, hun grafsteden, en gaan leggen op de ledekanten, die hun voor lijkkoetsen strekken. En nu lagen ze daar, zat van eten en smoordronken van den wijn, en al de stad lag veilig in diepe rust. Mij docht, dat ik rondom mij hoorde een gesteen der stervende jongelingen. Ik hoorde het inderdaad, en mijn vrees was warachtig. Mijn

[1]alles. — [2]werelddeel, Azië. — [3]Haar man, den eenig overgeblevene der 50 van de Danaïden-bruidegoms. [4]Versta: niet iemand, — [5]Argos.

bloed verkroop in mijn lijf, en al mijn warmte ging weg; en zoo koud, als ik was, bleef ik daar op het nieuwe bedde leggen. Gelijk de luchtige Westewind de dunne korenaren, en een koel windeken de populierbladen schudt; eveneens trilde ik, of nog meer. Gij laagt vast en sliept[1], en de wijn, dien ik u schonk, was een slaapdrank. Het bevel van mijnen verbolgen vader benam mij de vrees. Ik rijs op, en grijp naar het geweer met bevende handen. Dat ik u zeg, is warachtig. Mijn hand vatte driemaal het scherpe zwaard, driemaal viel het daar uit. Maar telkens, door mijn vaders last geperst (houd mij ten goede, dat ik u de waarheid zeg), zette ik u het zwaard op de keel. Maar vrees en meêdoogendheid wederstonden dat wreede stuk, en mijn kuische hand weigerde het bevel uit te voeren. En mijn purperen gewaad scheurende, en 't haar uit mijn hoofd trekkende, sprak ik zachtjes aldus: „Hypermnestra! gij hebt eenen wreeden vader; volvoer uw vaders gebod! Laat dezen zijn broeders gezelschap houden. Ik ben een vrouw, een maagd, teêr van aard, en jong van jaren. Wreed geweer past geen zachte handen. Wat, volbreng het stuk liever, en volg uwe dappere zusters na, dewijl hij nog slaapt. Het staat te gelooven, dat ze alle hare maus om 't leven geholpen hebben. Had deze hand eenigen manslag kunnen begaan, zij ware bevlekt door het bloed van hare meestres. Waarom hebben zij de dood verdiend door het bezitten van hun ooms rijk, 'twelk men toch aan uitheemsche zwagers[2] zoude geven? Genomen, de mans verdienen te sterven: wat hebben wij zelfs gedaan? om wat misdaad is 't mij niet geoorloofd, barmhartigheid te plegen? wat maak[3] ik met dit zwaard? wat past een meisken het krijgsgeweer? mijn vingers past web en spinrok te handelen!" Dit sprak ik, en terwijl ik klaag, volgen de tranen mijne woorden, en biggelen langs mijn kaken op uw lijf. Terwijl gij mij poogt t' omhelzen, en slaperig de armen herwaart en derwaart smijt, slaat gij uwe handen bijkans in 't geweer. En alreede vreesde ik voor mijnen vader en zijne helbardiers, en den dag die opkwam, wanneer ik dus sprekende uwen slaap brak: „Rijs op, o Belus' neef[4]! de eenige van zoo veel broederen, als er straks nog leefden. Haast gij u niet, deze nacht zal u een eeuwige nacht zijn!" Verbaasd rijst gij op; alle traagheid en slaperigheid gaat haastig over. Gij ziet het vinnig geweer in mijn bevreesde hand, en als gij mij naar d' oorzaak vraagde, zeide ik tegen u: „maak u weg, terwijl het nog nacht is;" en gij, terwijl 't de duisternis u toelaat, vliedt weg; ik blijf hier. Het was vroeg in den morgenstond, en Danaüs telt zijn zwagers[2], die in hun bloed gesmoord lagen, en bevindt, dat gij alleen ontbreekt, om het getal te vullen. Zeer euvel neemt hij, dat een der neven dezen slag ontkomen is, en klaagt, dat er geen bloeds genoeg gestort is. Men rukt mij van voor mijn vaders voeten weg, en sleurt mij bij 't haar (dit is het loon mijner barmhertigheid) langs den vloer, en zet mij in de gevangenis. Namelijk Juno blijft verbitterd van dien tijd af, dat Io[5] in een koe, en van een koe in een Godin veranderd wierd. Och! 't was straks genoeg, dat de tedere maagd moest loeyen, en door hare schoonheid Jupiter niet meer behagen kon. De nieuwe vaarze stond op den oever haars vochtigen vaders, en zag hare horens, die ze niet hebben moest, in 's vaders stroom; en toen ze poogde te klagen begon ze te loeyen, en verschrikte van hare gedaante en hare stem. Ongelukkige, waar vliedt gij heenen? wat spiegelt gij u in 't water? wat telt gij de voeten, die aan 't nieuwe lichaam gemaakt zijn? Gij, die, boel[6] van den grooten Jupiter, gevreesd zijt van zijn zuster[7], boet met gras en weide uwen honger. Gij drinkt bronwater, en aanschouwt al verbaasd uwe gestaltenis, en vreest, dat de wapens, die gij draagt, u mogen kwetsen. En gij, die nog onlangs om uwen rijkdom Jupijn waardig scheent, legt naakt op de bloote aarde. Gij loopt over zee en zand, en de vlieten, uwe bloedverwanten; en land en zee en vlieten verleenen u eenen weg. Wat is de oorzaak, dat gij vlucht? O Io! waarom dwaalt gij over de wijd uitgestrekte zee? gij zelfs zult immers uw eigen gedaante niet kunnen ontvluchten! O Inachus' dochter! werwaart haast gij u? gij volgt en vlucht een zelve[1] zaak. Gij zijt uw eige leidsvrouw, en de gezellin der leidsvrouw. De Nijl, door zeven monden in zee loopende, nam de dolle boel de beestelijke gedaante af. Wat mag ik dingen, lang geleden, ophalen, die ik heb uit het verhaal der oudheid? mijn eige jaren geven mij zeker stofs genoeg tot klagen. Mijn vader en mijn oom[2] voeren den oorlog. En wij worden uit ons hof en rijk gedreven, en zwerven als verstotelingen, aan het einde der wereld. Hij alleen zit forsch op den troon, en geniet den schepter; wij nooddruftigen, een arme schaar, zwerven met den ouden man om her. Een kleen gedeelte van zoo veel broederen, zijt gij alleen in 't leven; en ik beschrei de dooden, en die hen omgebracht hebben. Want ik effen zoo vele zusters als broeders verloor; beide die schaar ontvange mijne tranen. Zie, ik word, omdat gij nog leeft, bewaard om gestraft te worden. Hoe zal men het met eenen schuldigen maken, nu men mij schuldig verklaart om het bedrijven van een loffelijke daad? Ik, voordezen de honderdste van nichten en neven, zal sneuvelen omdat een broeder nog leeft. Maar draagt gij, Lynceus! nog eenige zorg voor uwe godvruchtige nicht, en zijt gij waardig te genieten de gaven, die ik u schonk, zoo help mij of dood mij, en bestel het doode lichaam bij de heimelijke lijkvieren; en begraaf mijn gebeente, nat gemaakt van uwe getrouwe tranen, en schrijf dit korte grafschrift op mijn graf: „De ballinge Hypermnestra, die haren neef den moord ontdroeg, bracht er een onrechtvaardig loon van hare meêdoogendheid af." Het lustte mij wel meer te schrijven; maar mijn hand is moede van de zware keten, en de vrees zelfs beneemt mij de macht.

[1]Thans reeds te slapen. — [2]schoonzoons. — [3]doe. — [4]kleinzoon. — [5]Inachus' dochter, van Jupiter bemind, en door Juno's jaloezy in een koe veranderd. — [6]lief. — [7]Juno.

XVe BRIEF.

SAFFO AAN FAON.

Toen gij den brief zaagt van mijne geleerdheid-minnende[3] hand geschreven, bevroedde gij toen wel, dat hij van mij kwam? of zoudt gij niet geweten hebben van wien dit kleene werk u ter hand kwam, zoo gij den naam van Saffo, die dit schrijft, niet gelezen hadt? Mogelijk zult gij ook vragen, waarom ik[4] verzen schrijf, die bij beurten van voeten veranderen[5], indien ik mij best op de lierdichten versta? Ik moet mijn minne betreuren, en klaagdichten luiden treurig. De lierpen voegt aan mijn tranen niet. Ik brand gelijk een vruchtbare akker brandt, wanneer men den oogst aansteekt met een stokert van eenen Oostewind, die in 't vier blaast. Faon onthoudt zich in landen van mij afgescheiden, daar Etna staat, waaronder Tyfœus[6] gedolven legt. Maar ik blaak van eenen gloed, die niet min heet is dan Etna. En ik lever geen verzen uit, die ik pare met mijn gestelde snaren; verzen zijn een werk van een ledig gemoed. Met maagden van Pyrrhe en Mithymne en Lesbos ben ik thans niet beholpen. Anakterie acht ik luttel, luttel acht ik de blanke Cydno, en Atthis gevalt mijn oogen niet als weleer, en honderd andere, die ik niet ongelasterd beminde. Gij, dartele! hebt alleen 'tgeen vele te zamen hadden. Gij hebt een lief aangezicht, en uw jaren zijn bekwaam tot het minnespel. O, opzicht[7], al te bekoorlijk voor

[1]Thans zelfde. — [2]Inachus' zonen Danaus en Egyptus. — [3]Min gelukkig voor ijverige. — [4]Namelijk hier bij Ovidius. — [5]d. i. Elegiën of Treurdichten. — [6]De door Jupiter in den Etna geslingerde reus. — [7]uitzicht, oogopslag.

mijne oogen! Rand[1] snaar en pijlkokers aan, gij wordt de rechte Apollo; zet horens op 't hoofd, gij zult Bacchus gelijken. Febus beminde Dafne, en Bacchus Ariadne, en de eene noch d' ander verstond zich op lierzang. Maar de Zanggodinnen helpen mij vriendelijke verzen dichten. Mijn naam wordt alreê over de gansche wereld gezongen. En Alceüs, mijn landsman en liedgenoot, heeft geen meer roems dan ik, hoewel hij deftiger kan brommen. Heeft mij natuur uit warsheid schoonheid geweigerd, ik vergoede het ontberen van schoonheid met mijn geestigheid. Ik ben kort van stal[2], maar mijn naam propt[3] alle landen; ik zelve meet mijnen naam breed uit[4]. Ben ik niet blank, Cefeus' dochter Andromeda, een zwarte Moorin[5], behaagde Perseus wel. En menigmaal paren witte duiven zich met kakelbonte, en een groene vogel bemint de zwarte tortel. Indien niemand u bezitten zal, dan die om hare schoonheid u waardig is, zoo zal niemand u bezitten. Maar toen gij mijne verzen laast, scheen ik u ook schoon; gij zwoert, dat ik altijd alleen behoorde te spreken. Het heugt mij, dat ik zong (de minnaars onthouden alles) en gij kuste mij vast onder 't zingen. Dit preest gij ook, en ik behaagde u aan alle kanten, maar voornamelijk als het liefdewerk gepleegd wierd. Dan kittelde mijne dartelheid u meer dan gemeen, en mijn luchtige zwieren, en genoegelijke praatjes, ook de vermoeidheid van mijn lichaam, als beider lust nu onder een gesmolten was. Nu komen de Siciliaansche meiskens, een nieuwe roof, u aan boord. Wat heb ik met Lesbos te schaffen[6]? Ik wil ook een Siciliaansche zijn. Maar gij, Siciliaansche vrouwen en dochters! zendt mijnen zwerveling toch terug. Laat zijn vleyende tong u met geen logenen bedriegen; 'tgeen hij u gezegd heeft, zeide hij te voren tegens mij. Gij ook, o Erycina[7]! die u onthoudt op het Siciliaansch gebergt, draag zorg (want, o Godin! ik ben de uwe) voor uwe dichteres. Of zingt de gestoorde fortuin altijd den zelven zang, en blijft zij altijd even hard op haar stuk staan? Ik was zes jaren oud, als ik de assche van mijn vaders gebeente, die vóór zijn tijd storf, met mijne tranen besproeide. Mijn broeder[8], van middelen versteken, werd verslingerd op een hoer[9], tot zijn schade en schande. Berooid zijnde, slaat hij zijn handen aan den riem zeewaart in, en zoekt kwalijk[10] de middelen, die hij kwalijk verloren heeft. Hij haat mij ook, omdat ik hem in vele zaken ten goede ried; mijn goedertierenheid en oprechtigheid in 't vermanen haalden mij dit op den hals. En gelijk of er dingen ontbraken, die mij zonder einde marteren, mijn kleene dochter doet mijn bekommeringen groeyen. Nu wordt gij op 't lest ook een oorzaak van ons verdriet; mijn kiel vaart niet met goeden wind. Mijn haar hangt ongetooid en slordig om 't hoofd, en ik steek geenen diamantring aan mijnen vinger. Ik ga slecht gekleed, en knoop mijn haar niet met geud op; mijn vlechten ricken niet naar Arabischen balsem. Voor wien helaas! zou ik mij opschikken? of wien pogen te behagen? Hij, de eenige oorzaak, waarom ik mij optooi, is van der hand. Mijn teder hart staat ten doel van lichte pijlen, en altijd is er reden, waarom ik altijd minne. Het zij de zusters van 't noodlot[11] mij, toen ik geboren werd, die wet voorschreven, nochte harde draden voor mijn leven sponnen; het zij de oefeningen en kunsten de zeden verkeeren; Thalie verleent mij een zachten aard. Wat wonder is 't, zoo mij de lente der jaren, waar op een man kan verlieven, verrukte? Ik vreesde, o Auroor! dat gij dezen voor Cefalus zoudt schaken; en gij zoudt het doen, maar d' eerste roof wederhoudt u. Indien hem Febe, die alles ziet, in 't oog krijgt, zoo zal ze Faon bevelen te blijven slapen. Venus hadde dezen met haren ivoren wagen ten Hemel gevoerd; maar zij ziet, dat hij ook haren Mars zou kunnen behagen. O, nette oude[1] van eenen, die noch jongeling, noch jongen is! o cieraad, en groote roem van uwen tijd! Kom toch herwaart, o gij schoone! en val in mijnen schoot. Ik bidde u niet, dat gij mij bemint, maar u van mij laat beminnen. Wij schrijven, en de tranen staan in onze oogen. Zie eens, hoe menige vlak in mijn schrift is. Hadt gij zoo zeker gestemd van hier te gaan, gij hadt zediger gegaan, en ten minste gezegd: „o meisken van Lesbos, vaarwel!" Gij hebt geen tranen, noch de laatste kuskens met u gedragen. Eindelijk, ik was niet bekommerd, dat ik om u zou treuren. Ik heb niet van u behouden als ongelijk, en gij naamt geen gift met[2] u tot onderpand van mijne min. Ik heb u geen bevelen gegeven, noch had er u te geven, dan alleen dat gij mijner wilde gedachtig blijven. Ik zweer u bij de liefde, die nooit verre van mij afwijke, en bij de negen Godinnen, onze heiligheden[3], dat, wen iemand, ik weet niet wie, tegens mij zeide: „uw blijdschap vertrekt," ik niet lang kon schreyen, nochte spreken. Mijn oogen konden niet schreyen, mijn lippen niet spreken. Mijn hart was zoo koud als ijs bevrozen. Nadat ik mijn droefheid begon te gevoelen, schaamde ik mij niet, voor mijn borst te slaan, en te huilen met uitgetrokken haar; niet anders, dan gelijk een medoogende moeder het ijdele[4] lichaam van haren gestorven zoon naar den houtstapel brengt. Mijn broeder Charaxus is hier mede vermaakt, en groeit in onzen druk, en wandelt voor mijn oogen heen en weder, en zegt, om de oorzaak van mijn leed schandelijk te doen schijnen: „waarom treurt zij toch? Haar dochter leeft immers." Schaamte en liefde vallen niet in een en 't zelve hart. Al het volk zag het: ik had mijnen boezem opgescheurd, zoo dat men hem bloot zag. O, Faon! gij zijt al mijne zorg; in den droom, die blanker[5] is dan de klare dag. Daar vinde ik u, hoewel gij heele landen verre van mij zijt. Maar de blijschap in mijnen slaap duurt niet lang genoeg. Dikwijls dunkt mij, dat ik mijnen hals in uwen arm legge, en somtijds, dat uw hals in den mijnen legt. Somtijds voel ik u, en spreek woorden die warachtig schijnen, en mijne oogen waken door de verbeelding mijner zinnen. Ik ken de kuskens, die gij gewoon waart mijn tonge te bieden, en aardig te nemen en aardig te geven. Andere dingen schaam ik mij te verhalen, maar zij gebeuren allen. Het doet mij goed, en ik kan zonder u niet wezen. Maar wanneer Titan zich, en alle dingen met zich vertoont, zoo klaag ik, dat mij de slaap zoo dra verlaat. En ik zoek holen en bosschen, gelijk of holen en bosschen mij kunnen helpen, omdat zij kennis hebben van 't vermaak, daar bij u genoten. Berooid van hoofd, gelijk een[6] van de dolle Erichtho[7] geraakt, vlieg ik derwaart henen met het ongesnoerde haar in den nek. Mijn oogen zien daar de spelonken met ruwen puimsteen bewelfd, bij mij geacht als Mygdonisch marmer. Ik vind er het bosch, 'twelk ons dikwijls een bed spreidde, en het met veel schaduw van loof bedekte. Maar ik vind er den heer van 't bosch nochte den mijnen niet; de plaats is een slechte grond; hij was 't sieraad der plaats. Ik ken het gekrenkte gras wel van de bekende zode; het gras was geperst[8] van onze zwaarte. Ik lag er en raakte de plaats aan, daar gij gelegen hadt: het aangename kruid dronk eerst mijne tranen. Ja, de takken schijnen ook met hangende bladeren te treuren, en geen vogels zingen hier vrolijk. Alleen de Daulische vogel, de bedrukte moeder[9], die zich te godloos over haren man wreekte[10], zingt een treurlied over haren zoon Itys. De vogel treurt om Itys, Sappho om den minnaar, die haar ver-

---

[1]Grijp, neem. — [2]gestalte. — [3]vult. — [4]Min juist voor: ik heb de grootheid in mijn naam. — [5]Versta: donker, bruin. — [6]Germ. voor maken. — [7]Venus. — [8]Charaxus; zie later. — [9]Rhodope. — [10]langs verkeerden weg. — [11]D. i. de Schikgodinnen.

[1]ouderdom, leeftijd. — [2]mede. — [3]Versta: de Muzen. — [4]onbezielde. — [5]Lat. voor klaarder, helderder. — [6]iemand. — [7]Tooveres uit Thessalië. — [8]platgedrukt. — [9]Procne, Filomeles zuster. — [10]Door haar zoontjen Itys te slachten, en hem voor te zetten.

liet, zoo lang tot dat de middernacht alles in rust helpt. Een zuivere beek is er, doorluchtiger dan glas, een heilige bron; velen gelooven, dat hier vrij wat goddelijks in schuilt. Over deze beek spreidt een waterige Lotosboom zijne takken, en strekt alleen tot een bosch; de grond is met dun gras bezet. Als ik hier droevig mijn moede leden had uitgestrekt, stond een Naias[1] voor mijn oogen. Zij stond er en zeide: „omdat gij niet van een gelijk vier blaakt, moet gij naar het Ambracische land trekken. Febus ziet uit den hoogen over de zee, zoo breed als zij daar leit; de luiden noemen haar de Akteesche en Leukadische zee. Deukalion, ontsteken door de liefde van Pyrrha, begaf zich hier in, en kwam met zijn lichaam ongekwetst op 't water neder. En zonder toeven ontvonkte de liefde Pyrha's koude borst, en Deukalions brand werd verkoeld. Die plaats houdt die kracht; ga terstond naar het hooge Leukas toe, en vrees niet van de rots af te springen." Nadat zij mij dit vermaand had, verdween zij, met hare stem. Ik rees verbaasd op, en de tranen rolden langs mijne wangen. „O, Nimfen! wij zullen heen gaan, en de rotsen zoeken, die gij ons wijst. De vrees, overwonnen door de kracht der liefde, zij verre van ons. 't Mag zoo 't wil, 't zal beter gaan dan nu. O wind! neem mij op, mijn lichaam weegt niet zwaar. Gij ook, o tedere liefde! bestel mij in 't vallen wieken, opdat mijn dood niet tot laster strekke van 't Leukadisch water. Daarna zal ik Febus mijn lierpen als een gemeen[2] geschenk opdragen, en deze twee verzen daar onder schrijven: „O Febus! de dichteres Saffo heeft dankbaarlijk u hare lier toegewijd; die voegt haar, die voegt u." Waarom zendt gij mij, elendige, nochtans naar de Acteesche kusten, daar gij van daar licht kunt wederkeeren? Gij kunt heilzamer zijn, dan het water van Leukas, en mij door uwe schoonheid en verdiensten een Febus strekken. Kunt gij, wreeder dan die klippen en dat water, zoo ik sterf, den titel van mijn dood dragen? Maar hoe veel beter ware het, mijnen boezem aan den uwen te voegen, dan in zee van de rotsen af te springen? Dit is die boezem, Faon! dien gij placht te prijzen, en den naam van vernuftig te geven. Nu mocht ik wenschen welsprekender te wezen, maar hartewee hindert mijne leden, en al mijn vernuft wordt door mijn rampen verlet, de vorige kracht zit in mijn verzen niet; de lierpen zwijgt van pijn, de lier is stom van smart. O, meiskens van Lesbos! die aan de zee wonende[3] eenen naam kreegt door mijne lier; o maagden! die getrouwd zijt, of nog zult trouwen; o dochters! die van mij tot mijn schande bemind zijt, komt niet meer luisteren naar mijn lierspel! Faon heeft al wat u te voren behaagde met zich genomen; o mij, elendige! hoe luttel scheelde 't of ik zeide: „mijn Faon!" – brengt te wege dat hij wederkeere, en uwe Poetin[4] zal ook wederkomen; hij geeft mijn vernuft kracht, en neemt het weder weg. Vorder ik iets door gebeden? Wordt zijn onbesuisd gemoed bewogen? Of is 't verhard? en vliegen mijne woorden in den wind? Ik wenschte, dat de winden, die woorden wegbrengen, uw schip overbrachten. Waart gij kloek, dit werk zou u, o trage! passen. Het zij gij weder wilt keeren, en reeds offerschenkagien voor uw schip bereid worden, waarom scheurt gij mijn hart met dus te dralen? Ontmeer[5] uw schip! Venus, uit der zee gesproten, bestelle u reisbaar water! Het windeken zal u voorthelpen; ontmeer slechts uw schip! Kupido zelf zal te roer zitten, en de zeilen met zijn tedere handen op- en inhalen. Het zij gij goed vindt, de Lesbische Saffo te ontvluchten, nochtans zult gij niet bevinden, dat ik des waerdig ben. Och, of ten minste uw wreede brief mij zeide, dat ik mijn noodlot in 't Leukadisch water zou gaan beproeven!

[1]Najade of stroomnimf. — [2]gemeenschappelijk. – [3]Min juist voor: aan zee wonende m. v. L., die enz. — [4]Min gelukkig voor poëtes. – [5]maak los.

XVIe BRIEF.

PARIS AAN HELENA.

Ik, Priaams zoon, zende u, o Leda's dochter! mijn groetenis en wensch van heil, dat gij alleen machtig zijt mij te geven. Zal ik het rechtuit zeggen? of is er geen kenteeken mijns brands van noode? en is mijn liefde reeds kenbaarder dan mij lief is? Ik mocht liever willen, dat ze verborgen ware, tot dat er een tijd van blijdschap kwam, die met geen vrees vermengd ware. Maar kwalijk kan ik ze ontveinzen; want wie kan een vier verbergen, dat altijd van zijn licht verraden wordt? zoo gij nochtans verwacht, dat ik woorden bij zaken voege: ik blaak. Daar hebt gij 't woord, dat u den staat van mijn hart ontdekt. Ik bidde u, verschoon mij, die dit bekenne, en lees het overige toch over met geen warsch aangezicht, maar dat uw schoonheid voegt. 't Was mij al overlang aangenaam, dat gij mijnen brief woudt ontvangen; het geeft mij hoop, dat ik ook op die wijze bij u zou kunnen ontvangen worden. De Hemel geve, dat dit gebeuren mag, en de moeder der Min, die mij deze reis heeft aangeraden, u niet vergeefs aan mij beloofd hebbe. Want weet, opdat gij niet onwetende misdoet, dat ik door goddelijk bevel hier aangevoerd[1] worde, en geen slechte[2] Godheid mijnen aanvang begunstigt. Ik eisch wel een groot, maar geen onverdiend loon. Cytherea[3] heeft mij uw huwelijk beloofd. Ik reisde onder haar geleide van het Sigeesche strand, door de wijde zee, met de schepen door Fereeles gebouwd, Zij gaf mij een voorspoedigen wind, als eene, die, uit der zee gesproten, ook gebied over de zee heeft. Zij volharde hier in, en bestiere de barreningen[4] mijns gemoeds, gelijk die van de zee, en voere mijne wenschen in de gewenschte haven! Wij hebben 't vier niet gevonden, maar medegebracht. Dat was d' oorzaak van deze lange reis. Want noch zwaar onweder, noch dwaling smeet ons hier aan. Ik heb mijn koers naar het Tenarisch land gezet. Noch geloof[5] niet, dat ik door zee kwam streven met een schip, dat met koopmanschap bevracht is; de Goden bewaren de middelen, die ik heb. Nochte ik koom[6] de Grieksche steden beziehtigen; in mijn rijk leggen machtiger steden. Ik zoeke u, die mij van de schoone Venus ten echte zijt beloofd. Ik heb om u gewenscht, eer gij mij bekend waart. Ik zag uw aangezicht eer met mijnen geest, dan met mijne oogen; de faam bracht mij de eerste tijding van uw gezicht. Evenwel is 't geen wonder, indien ik bemin, gelijk het betaamt, daar ik van verre met een schicht geschoten ben. Zoo behaagde het den noodlot, hetwelk opdat gij[7] niet poogt om te rukken, zoo luistert naar de woorden, die ik ter goeder trouwe spreke. Mijn moeder ging nog van mij zwanger, en was nu op haar uiterste in 't dragen, als haar docht, in den droom, dat zij een barnende fakkel baarde. Zij schiet al verbaasd op, en verhaalt haren schrikkelijken droom aan den ouden Priaam, en hij aan wichelaren. De wichelaar spelt, dat Troje door 't vier van Paris zal verbranden. Dat was de fakkel, die nu mijn hart blaakt. Mijn schoonheid en wakkre moed, schoon ik eens gemeenen mans kind scheen[8], waren merken van eenen verborgen adel. In de boschrijke dalen van Ida is een plaats, ter zijden af, dicht met pekboomen[9] en eiken begroeid, daar geen vreedzaam schaap, nochte geit, die de de klippen bemint, nochte trage koe, met open bek, de kruiden afscheert. Ik, hier tegens eenen boom aanlenende,

[1]aangebracht, heengevoerd. — [2]onbeduidende, onaanzienlijke. — [3]Venus (nam. die van 't eiland Cythere) — [4]brandingen. — [5]Een geloof ook. [6]Ook koom ik. — [7]Lat. voor en opdat gij dat. — [8]Men had hem namelijk weggezonden, en was hij nu als herder in dienst. — [9]pijnboomen.

zag van verre de muren en hooge gebouwen van Dardanie[1] en de zee; als mij docht, dat de grond, door 't getrappel van voeten, begon te schudden. Ik zal de waarheid zeggen, al zult gij naauwlijks gelooven, dat het de waarheid is. De neef[2] van den grooten Atlas en Pleione, herwaart aangedreven op zijn vlugge wieken, stond er voor mijne oogen. Mij werd vergund hem te zien; het sta mij vrij het geziene te verhalen; en de God had een goude roede in zijne hand. En te gelijk drie Godinnen, Juno, Venus, en Pallas, zetten hare voeten op het tedere gras. Ik verstomde, werd zoo koud als ijs, en mijn haar rees over end, wanneer de vliegende[3] God mij aldus aansprak: „Laat uwe vreeze varen; gij zijt rechter over de schoonheid; beslecht den twist der Godinnen: wie van drie waardig zij de twee in schoonheid te overtreffen." Opdat ik het niet weigeren zou, gebiedt hij 't mij uit Jupiters naam, en vliegt daarop ten Hemel. Ik kwam bij mijn zinnen, en werd terstond vrijpostig[4], en vreesde niet op ieders aanzicht te staroogen. Zij waren allen den prijs wel waardig; en ik, gezeten om er over te oordeelen, beklaagde mij, dat zij niet alle drie konden triomfeeren. Evenwel behaagde mij toen al eene boven de andere, die gij wel denken kunt, dat de Mingodin was. En zij zijn zoo bekommerd[5], om den prijs te winnen, dat ze door geweldige schenkagien mij zoeken om te koopen. Jupijns gemalin beloofde mij heerschappijen, zijn dochter dapperheid. En ik twijfelde, of ik machtig of sterk wilde zijn. Venus loech mij vriendelijk toe: „O Paris!" zeid' ze, „bekreun u met geene schenkagien, die beide steken vol bekommeringe. Wij[6] zullen u geven 't geen gij moogt beminnen, en de dochter der schoone Leda, schooner dan haar moeder, zal in uwen arm leggen." Dus sprak ze, en het de andere met geschenken en schoonheid afwinnende, voer ze als overwinster naar den Hemel toe. Middlerwijl (ik geloof, dat mijn noodlot ten goede keerde) word ik, door bondige merkteekens, voor een Koningskind erkend. Het vrolijke hof, den zoon na zoo veel jaren wedergekregen hebbende, bestelt, dat Troje ook dezen dag onder de feesten rekene. En gelijk ik naar u begeerig was, zoo waren ook de meiskens begeerig naar mij. Gij alleen kunt nu genieten, daar velen om wenschten. En Koningsdochters en Princessen hebben mij niet alleen aangezocht, maar de minste waren ook met mijne liefde bevangen. Maar ik versmaadde ze alle, sedert ik op het huwelijk van Tyndars dochter[7] hoopte. 's Daags zag ik u met mijn oogen, 's nachts met mijn gemoed, wanneer de oogschelen van den gerusten slaap geloken zijn. Wat zoude uwe tegenwoordigheid niet doen, daar uw aanschijn mij zoo behaagde, eer ik het zag? Ik blaakte, hoewel dit vuur nog verre was. Ik kon mij die hoop niet langer schuldig blijven, of ik moest mijnen wensch gaan zoeken over zee. Men houwt de Trojaansche pijnboomen om verre met de bijl, en wat boomen verder bekwaam zijn tot den scheepsbouw. Men plondert het hooge Gargara van zijne rijzige bosschagiën, en het lange[8] Ida verschaft mij ontelbare balken; de eike stammen worden gebogen om snelle schepen te bouwen, en de ope kiel wordt met dennen beweven. Men zet er sprieten op, en haalt voor den dag de zeilen, om aan den mast te hangen, en zet geschilderde Goden op de kromme achterstevens. Opdat evenwel, waarmede ik zelf worde overgevoerd, staat de Godin geschilderd, die voor mijn huwelijk borge bleef, vergezelschapt met den kleenen Minnegod. Terstond nadat de vloot heel voltooid is, lust het mij, over de Egeesche baren te gaan. Mijn vader en moeder behinderen[9] mijnen wensch met hun verzoek, en raden mij uit liefde de voorgenome reis af. En mijn zuster Kassandra, zoo als zij liep met het haar om 't hoofd, toen onze schepen nu zeilreê lagen, roept uit: „Waar loopt hij henen? Gij zult de brandstichtster met u overbrengen. Gij weet niet, hoe grooten brand gij door dit water loopt stichten!" De waarzegster sprak de waarheid; wij hebben het voorspelde vier gevonden, en de liefde blaakt fel in mijnen weeken boezem. Ik voer de haven uit, en den wind waarnemende, belandde ik, o, Œbalische[1] nimf! aan uw land. Uw man onthaalt mij in zijn hof. Dat geschiedde ook niet zonder raad en wil der Goden. Hij toonde mij wel al wat er in gansch Lacedemon bezienswaardig was; maar ik, die begeerig was, om de geprezene schoonheid te zien, vond niets anders dat mijn oogen bekoren zou. Zoo ras ik haar zag, stond ik verbaasd, en gevoelde, hoe al mijn ingewand ontroerd wierd door nieuwe bekommeringen. Zulk een aangezicht, naar mij voorstaat, had Venus, toen ze kwam, om van mij geoordeeld te worden. Hadt gij beide te gelijk in dat pleit[2] getreden, het zou in twijfel gestaan hebben, of Venus de prijs ware toegeleid geweest. De faam heeft uwen roem verre uitgebreid, en geen land is er, dat niet van uwe gedaante weet te spreken. Geen vrouw ook in Frygië is u gelijk, noch[3] van den opgang der zonne is er een[3] schoonheid zoo vernaamd[4] als de uwe. Gelooft gij dit ook wel? Uw roem is minder dan de waarheid, en 't gerucht van uwe schoonheid doet u bijna te kort. Ik vinde hier meer, dan de faam mij beloofd hadde, en uwe glorie wordt door de stoffe[5] overwonnen. Theseus, die alles wist, blaakte dan met reden om u; en gij scheent waardig te zijn, van zoo grooten man geschaakt te worden; terwijl gij, naar uwe landswijze, naakt in 't glimmende worstelperk speelt, en gij, een vrouw, u onder de naakte mannen vermengt. Ik prijs het, dat hij schaakte, en verwonder mij dat hij u ooit wederleverde. Zulk een treffelijken buit moest men standvastig bij zich houden. Eer liet ik mij dezen kop van 't lijf klinken[6], dan u uit mijn kamer rukken. Zouden mijne handen u immer laten gaan? Zou ik gedoogen, dat gij, bij mijn leven, uit mijne armen gerukt wierdt? Moest ik u wederleveren, ik zou er eerst wat van moeten gehad hebben, en mijn min zou niet geheel gesuft hebben. Of ik zou uwen maagdom geproefd hebben, óf hetgeen ik, behoudens de maagdom, kon schaken. Geef u maar over; gij zult bevinden, hoe standvastig Paris is; de vlam van mijn lijkhout zal alleen mijne minnevlammen eindigen. Ik heb u gesteld boven de grootste koninkrijken, die mij de gemalin en zuster van Jupiter beloofde. En als ik mijne armen maar mocht slaan om uwen hals, verachtte ik de schranderheid, die Pallas mij wilde geven. En 't berouwt mij niet, noch mij zal nimmer berouwen, dat ik deze keur gedaan heb; mijn gemoed blijft bestendig bij zijnen wensch. Ik bidde slechts, dat gij niet gedoogt, dat mijn hoop kome te bezwijken, o gij, die waardig zijt, door zoo veel moeite verworven te worden. Ik ben geen onedele, die mij door huwelijk wensch te veredelen; het zal (geloof me) u tot geen schande strekken, dat gij mijn vrouw zijt. Doe onderzoek, gij zult Electra[7] en Jupiter vinden in ons geslacht; om van de middelste[8] voorvaderen te zwijgen. Mijn vader draagt den schepter van Azië, boven welk gewest geen gelukkiger in de wereld is, en wiens eindelooze palen men naauwlijks kan omreizen. Gij zult er ontelbare steden en gulde daken zien, en kerken, die gij zeggen zult, dat hunne Goden passen. Gij zult er Ilium zien, en vesten met hooge torens gesterkt, gebouwd door Febus' helklinkende lier. Wat wil ik u verhalen van de menigte en 't getal der mannen? Naauwlijks kan dat land zijn inwoners

[1]Troje. — [2]kleinzoon; namelijk Mercurius. — [3]Beter: gevleugelde. — [4]Zoo lees ik voor vrijborstig, naar Vondel's gewoonte. Zie vroeger herhaaldelijk. [5]Voor naijverig, begeerig. — [6]Versta: ik. — [7]D. i. Helena zelf. — [8]hooge. — [9]belemmeren.

[1]Laconische, Lacedemonische. — [2]geding. — [3]Voor: en — geen. — [4]vermaard. — [5]Voor werkelijkheid. — [6]slaan. — [7]Atlas' dochter, door Jupiter bezwangerd, en moeder van Dardanus, den eersten Trojaanschen koning. — [8]tusschenliggende.

dragen. De Trojaansche juffers zullen u met eenen drang gemoeten, en onze zalen zijn te kleen om de Frygische vrouwen te laten. O hoe dikwijls zult gij zeggen: „Hoe arm is ons Achaje!" elk huis heeft zoo veel inkomen als uw stad. Het staat mij niet vrij, uw Sparte te verachten. Het land, waarin gij geboren zijt, acht ik een gelukkig land voor mij. Maar Sparte is spaarzaam; gij zijt een rijk sieraad waardig. Die plaats dient niet tot zoo groot een schoonheid. Dat gelaat moet zonder einde met rijke sieraden getooid worden, en overvloed van weelde genieten. Als gij ziet, hoe ons manvolk getooid is, hoe meent gij wel dat de Trojaansche vrouwen uitgestreken[1] zijn? Laat u maar gezeggen, en gij, een maagd geboren in het Therapneesche[2] gewest, weiger geenen Frygiaan tot eenen man te nemen. Het was een Frygiaan[3], en van onzen bloede gesproten, die nu het water mengt met nektar[3], dien de Goden drinken. Een Frygiaan was ook de man van Auroor; evenwel ging er de Godin meê door, die het leste van den nacht besluit[4]. Een Frygiaan was ook Anchises, bij wien Venus, de moeder der vlugge Minnegoden, het vermaak nam van op den berg Ida te slapen. En ik geloof niet, dat Menelaus, zoo gij 't vonnis weest, in gestalte en wapenen boven ons zoude gesteld worden. Wij zullen u zeker geenen schoonvader geven, die het helder zonnelicht deed vluchten, en de zonnepaarden schrikken voor zijnen disch. Een Priaam heeft geenen vader, die bevlekt is[5] door den moord van zijnen schoonvader, en die het Myrtosche water[6] een naam geeft van zijn lasterstuk[7]. En onze overoudgrootvader[8] hapt niet naar de appels in den poel van Styx, noch hijgt midden in 't water naar water. Wat is hier evenwel aan gelegen, indien gij gehuwd zijt aan eenen, die uit hun gesproten is? Jupijn is gedwongen, schoonvader[9] van dit huis te wezen. O schendig stuk! die onwaardige omhelst u heele nachten, en geniet overmaat van weelde in uwe armen. Maar ik mag u ter naauwer nood eens zien, als de disch gedekt is, en in dien tijd zijn er vele dingen, die ik noode zie. Zulke maaltijden gun ik onze vijanden, als ik dikwijls bij den wijn zien moet. Mij berouwt hier t' huis te leggen, wanneer ik zie, hoe die boer[10] zijn armen om uwen hals slaat. Ik barst en benijde hem (wat heb ik evenwel alle dingen op te halen?), als hij uwe leden onder zijn kleederen koestert. Maar als gij elkanderen liefelijk kustte, hield ik mijnen drinkbeker voor mijne oogen. Ik sla mijne oogen neder, als hij u in zijn armen drukt, en ben niet machtig de spijze door te zwelgen. Dikwijls zuchtte ik, en merkte, dat gij, op mijn zuchten, u van dartelheid, van lachen niet konde onthouden. Dikwijls woû ik den brand met wijn lesschen; maar hij nam toe, en de dronkenschap was vier in vier. En om vele dingen niet te zien, leg ik met het aanzicht van u afgekeerd; maar gij zelf dwingt mij, mijn oogen naar u toe te slaan. Ik twijfel, wat ik doen zal. Het is mij een smart, alle dingen aan te zien; maar grooter smart is 't mij, uw aanschijn te derven. Zoo veel ik kan of mag, poog ik mijn spijt te verbergen; maar de ontveinsde min schijnt er door heen. Ik maak u geen praatjes diets: gij merkt mijn wonden wel; en och, of ze u alleen bekend waren! Och! hoe menigmaal keerde ik mij om, als mij de tranen uitborsten, opdat hij niet zou vragen naar d' oorzaak van mijn schreyen! Och! hoe dikwijls heb ik dronken de eene of andere vrijagie verhaald, elk woord op uw aangezicht passende! Onder eenen verzierden[11] naam gaf ik een teeken van mij zelf. Weet gij 't niet? ik was de warachtige minnaar. Ook, opdat ik darteler woorden mocht gebruiken, veinsde ik, meer dan eens, dronken te zijn. Mij gedenkt dat, uw boezem open zijnde, men uwe borsten bloot zag, waar in mijn gezicht mocht gaan weiden; uw borsten, blanker dan zuivere sneeuw of melk, of dan Jupijn, toen hij, in de gedaante van een zwaan, uw moeder omhelsde. Terwijl ik verbaasd zit om 't geen ik zie, viel (want bij geval had ik een schaal in mijn hand) de voet uit mijn hand. Hadt gij uwe dochter kuskens gegeven, ik nam die terstond van Hermiones[1] teder mondeken. En thans[2] achter over leggende zong ik de oude vrijagien, en thans[2] gaf ik u door wenken heimelijke teekens. En ik verstoutte mij onlangs, met vleyende woorden, Clymene en Æthra, de voornaamste uwer staatjufferen, aan te gaan[3], die mij niet anders zeggende, dan dat ze zwarigheid in de zaak maakten, mij ten halve mijner bede lieten steken. Gaven de Goden, dat gij de prijs mocht zijn van eenen hevigen strijd, en de verwinnaar u voor zijn bruid mocht medenemen! Gelijk Hippomenes met Schœneus' dochter als een renprijs strijken ging, en Hippodamia eenen Frygiaan te beurt viel; gelijk de forsche Alcides Acheloüs de horens van 't hoofd wrong, toen hij naar 't huwlijk van Deianira stond[4]; zoo zou mijn stoutheid op deze voorwaarden dapperder doorgegaan hebben, en gij weten, dat gij door mijn arbeid verkregen waart. Nu is er voor mij niet over, dan alleen u, o schoone! aan te bidden, en u te voet te vallen, zoo gij het gehengen wilt. O eer, o tegenwoordige glorie van beide uw gebroederen! o, die waard zijt Jupijn tot man te hebben, waart gij niet de dochter van Jupijn! Ik zal, u tot mijn gemalin verkregen hebbende, weder naar de Sigeesche haven keeren, of als een balling hier in het Tenarische land begraven worden. Mijn borst is niet effen boven op met een pijl geraakt; de wonde zit tot in 't gebeente toe. Mijn zuster spelde mij de waarheid, dat ik (want het gedenkt mij) van een hemelsche schicht zou getroffen worden. Laat af, o Helena! de min te versmaden, door het noodlot beschikt: zoo moeten de Goden gaarne naar uwe wenschen luisteren. Vele dingen schieten mij wel in den zin; maar opdat wij in vrijheid met elkander mogen spreken, zoo ontvang mij bij den stillen nacht in uw bedde! of schaamt gij u des? of vreest gij de huwlijksliefde te schennen, en de wetten van 't kuische huwlijksbed te onteeren? Och! al te eenvoudige Heleen, opdat ik u niet plomp noeme, waant gij, dat zulk een aanschijn kan laten zich te besmetten? Dit is noodzakelijk, dat gij òf uw aanschijn verandert, òf niet zoo hard zijt. Tusschen de kuischheid en schoonheid valt een hard geschil. Jupijn is met deze sluikerijen[5] beholpen, ook de schoone Venus. Deze sluikerijen namelijk waren oorzaak, dat Jupijn uw vader werd. Indien het zaad der voorouderen kracht heeft, zoo kunt gij, dochter van Jupijn en Leda! naauwlijks kuisch blijven. Nochtans zult gij kuisch zijn, wanneer ik u binnen mijn Troje hebbe; en laat mij, bidde ik, den eenigsten zijn, om wien gij u bezondigt. Laat ons nu de misdaden begaan, die ons huwelijk zal verbeteren, indien mij Venus slechts niet[6] ijdels belooft. Maar ook uw man raadt u dit met der daad, niet met woorden, en is afwezig, opdat hij de wensch van zijnen gast niet wedersta. Had hij geen bekwamer tijd, om het rijk van Krete te gaan bezichtigen? o wonderbaar loos man! Hij ging heene, en zeîde in 't henegaan tegens u: „Mevrouw! ik beveel u, in mijne plaats, zorg te dragen voor den Trooischen gast." Gij verzuimt (ik moet het zeggen) de geboden uws afwezenden mans; gij draagt geen zorg voor uwen gast. Gelooft gij dat hij, zoo lomp van zinnen, de gaven uwer schoonheid, o Heleen! genoeg begrijpen kan? Gij bedriegt u; hij kent ze niet. En rekende hij het goed, dat hij bezit, van groote waarde te wezen, hij zou het aan geen uitheemsch man betrouwen. Maar al bewogen u mijn woorden noch

[1]opgesmukt. — [2]Spartaansche. — [3]Nam. Ganymedes. — [4]Nam. Aurora zelf. — [5]Gelijk Pelops. — [6]De Egeïsche zee, zoo naar Myrtilus Pelops' handlanger genoemd. — [7]boevenstuk. — [8]Gelijk Tantalus. — [9]Als eigenlijke vader van Helena. — [10]plompert, kinkel. [11]verdichten.

[1]gemelde dochter. — [2]nu eens. — [3]aan te klampen. — [4]Zie boven, bladz. 497. — [5]sluikersche, steelsche minnarijen. — [6]niets.

mijn min, wij worden gedwongen, ons te bedienen van zijn gerief; of wij zullen zoo zot zijn, dat wij hem ook in zotheid zullen te boven gaan, indien wij zulk een veiligen tijd onnut doorbrengen. Hij brengt bijna met zijn eige handen den minnaar tot u. Bedien u van de eenvoudigheid van uwen simpelen man. Gij legt den langen nacht alleen in 't ledige bedde. Een gemeene[1] blijdschap pare u en mij te zamen. Die nacht zal lichter dan de dag wezen. Dan zal ik u bij alle Goden zweren, en mij met mijne diere eeden aan uwe woorden verbinden. Dan zal ik, zoo ik op mij zelven betrouwen mag, metterdaad uitwerken, dat gij u naar mijn rijk begeeft. Schaamt gij u, of vreest gij mij te schijnen nagevolgd te zijn, ik zal zonder u de schuld van dat stuk dragen. Want ik zal volgen de daad van Egeus' zoon en uwe broederen. Gij kunt geen voorbeeld hebben, dat u nader is. Theseus schaakte u; zij beide de dochters van Leucippus[2]; ik zal onder die voorbeelden de vierde gerekend worden. De Trojaansche vloot, verzien van oorlogstuig en mannen, is bij der hand: riem en wind zullen ons ras voorthelpen. Gij zult, als een treffelijke koningin, door de Trojaansche steden gaan, en de gemeente zal u voor een nieuwe Godin achten. Waar gij uwe voeten zet, zal de kanoelvlam zich opgeven, en de geslachte offerande zal op de bebloede aarde storten. Mijn vader en moeder, zusters en broeders, alle de Trojaninnen en geheel Troje zal u schenkagien brengen. Och! ik verhaal naauwlijks een deel van 'tgeen u gebeuren zal. Gij zult meer wegdragen, dan ik u schrijven kan. En geschaakt zijnde, hoeft gij niet eens te vreezen, dat een wreede oorlog ons volgen zal, en geheel Grieken zijn geweld op de been brengen. Van zoo vele vronwen, als er te voren geschaakt werden, wie is ooit met wapenen wedergehaald? geloof mij, dit is een ijdele vrees. De Thraciers hebben Erechtheus' dochter op den naam van Boreas vervoerd, en die kust bleef echter bevrijd van den oorlog. Jason vervoerde Medea met zijn nieuw schip, en Kolchis echter heeft van Thessalie[3] geenen last geleden. Ook Theseus, die u schaakte, schaakte Minos' dochter; nochtans bracht Minos geen een Kreetenser in 't harnas. In zulke zaken pleegt de schrik grooter dan 't gevaar te wezen, en 'tgeen men gevreesd heeft, des schaamt men zich daarna. Stel nochtans, wilt gij, dat er een geweldig oorlog ontstaat: zoo heb ik ook nog kracht, en pijlen, die raken kunnen. En Azie is immers zoo volkrijk als uw land. Het heeft overvloed van mannen, overvloed van paarden. En Menelaus Atreus' zoon zal geen meer moeds hebben dan Paris, noch zijn wapens overtreffen. Bijkans nog jongen zijnde, heb ik, de roovers verslaande, het weggeleide vee wedergekregen, en daar eenen naam van ontleend[4]. Bijkans een jongen zijnde, verwon ik de jongelingen in verscheiden[5] gevecht, onder wie Hiioneus en Deiiolus waren. En denk niet, dat ik van dichte bij alleen vermogen hebbe: ik kan met een pijl juist in 't wit schieten. Kunt gij hem[6] zulke daden in zijn eerste jeugd toepassen? kunt gij toonen, dat Menelaus die gaven had? Al wist gij 't alles te geven, zult gij eenen man uitleveren, als mijnen broeder Hektor? Hij alleen vermag zoo veel als ontallijke soldaten. Gij weet niet, hoe sterk ik ben, en mijn kracht is u onbekend: gij weet niet, aan wat man gij getrouwd zult wezen. Of gij zult niet weder gevischt worden door eenig krijgsgerucht; òf de Grieksche legers zullen voor mijne dapperheid wijken. Evenwel zou ik mij niet belgen, om zoo groot een gemalin in oorlog te treden: groote beloouingen lokken ten strijd. Gij ook, zoo de geheele wereld om u vocht, zult bij den nakomeling eenen eeuwigen naam behalen. Zijt maar niet traaghartig in hope, en, van hier vertrekkende onder de gunst der Goden, verwacht, met een vol vertrouwen, de geschenken, die ik u beloofd heb.

[1]gemeenschappelijk. — [2]Febe en Hileria. — [3]Medea's vaderland. — [4]Nam. Alexander, d. i. afweerder. — [5]Voor van verschillende soort. — [6]Nam. Menelaus.

XVIIe BRIEF.

HELENA AAN PARIS.

Nu uw brief onze oogen geschonden heeft, dunkt mij een kleener eer, niet weder te antwoorden. Gij, een vremdeling, het heiligdom der gastvrijheid geschonden hebbende, hebt durven trouwbreuk vorderen van een wettig getrouwde vrouw? Ja, zijt gij daarom, over zee getogen, in de haven van Lacedemon aangeland? En zijn de deuren van ons hof u, komende uit een vremd gewest, geopend, opdat het ongelijk het loon zou zijn van zoo groot eene beleefdheid? Die met zulk een opzet over onzen drempel kwaamt, waart gij vriend of vijand? En ik twijfel niet, of deze onze klacht, hoe rechtvaardig zij ook is, zal naar uw oordeel onbeschoft genoemd worden. Laat mij vrij onbeschoft schijnen, als ik maar niet vergeten heb, mijn eerbaarheid te bewaren, en mijn levensloop maar zonder smet zij. Schoon ik niet stuursch van gelaat of trotsch van opzicht ben, mijn naam evenwel is zonder smet; en tot nog toe heb ik zonder laster geduurd[1], en geen overspeler heeft roem op mij. Waarom ik mij te meer verwondere, met wat een betrouwen gij dit beginnen durft, en wat reden u hoop gaf, om bij mij te slapen. Of dunkt u, omdat Theseus ons[2] geweld deed, en ik eens geschaakt ben, dat ik waardig ben tweemaal geschaakt te worden? Ik was te beschuldigen, had ik mij laten bekoren. Maar nu ik geschaakt ben, wat is er op te zeggen, dan dat het tegen mijnen zin was? Hij heeft nochtans de gewenschte vrucht van die daad niet genoten: ik kwam weder, niets uitgestaan hebbende dan vrees. Die dartele heeft slechts mij, die er tegen worstelde, eenige kusjes ontdragen: boven dat heeft hij niets van mij. Na ik bespeure, zou uw dartelheid zich hiermede niet hebben laten vernoegen. De Goden schikten 't beter; hij was niet als gij. Hij leverde mij, ongerept, wederom; zijn zedigheid verkleende de misdaad: en het blijkt, dat den jongeling zijns daads berouwde. Het berouwde Theseus, omdat Paris in zijn plaats zou treden, en mijn naam op de tongen der menschen rijden. En nochtans vergram ik mij niet (want wie vergramt zich op eenen, die mint?), zoo slechts de liefde, die gij voorwendt, niet geveinsd is. Want hier twijfel ik ook aan. Niet dat ik eenig mistrouwen heb, of mijn schoonheid mij niet genoeg bekend is; maar omdat de lichtgeloovigheid de meiskens plag tot schade te strekken, en men zelt, dat uwe woorden geloof ontberen. Maar andere joffers zondigen, en een vrouw is zelden kuisch. Wie belet, dat mijn naam onder de zeldzame gerekend wordt? Want dat mijn moeder u bekwaam[3] scheen, om u te strekken tot een voorbeeld, waardoor gij meent, dat ik ook te buigen ben; het is zeker, dat in het misdrijf mijner moeder een doling is, als die misleid werd door eenen overspeler, die in zwane-vederen schuilde. Zoo ik zondigde, ik zoude niet kunnen onwetende zijn, noch daar zou geen doling zijn, die mijne misdaad verbloemde. Zij doolde wel, maar vergoedde de dwaling met de grootheid des overspelers. Door wat Jupijn zal ik in 't misdoen gelukkig genoemd worden? Gij stoft op uw geslacht, en voorvaders, en koninklijke namen; maar dit huis is doorluchtig om zijnen adel. Om niet op te halen, dat Jupijn overgrootvader is van mijnen schoonvader, en hoe groot de adel is, dien ik heb van Pelops, Tantalus' zoon, of Tyndarus; Leda, van een zwaan bedrogen, geeft mij Jupijn tot een vader. Ga nu heen, en haal wijd op den oorsprong van het Frygiaansch geslacht, en Laomedon, en zijnen zoon Priamus. Deze acht ik wel hoog; maar dien gij tot roem van uwen stam den vijfden noemt, is in mijn geslachtrekening d' eerste. Schoon ik geloof, dat de schepters van

[1]Zoo lees ik voor gedeund, en 't Lat. vixi. — [2]Versta: mij. — [3]geschikt.

uw Troje veel vermogen, nochtans acht ik niet, dat d' onze minder zijn. Kan dit gewest niet halen, in rijkdom en getal van volk, bij 't uwe, uw land zeker is barbaarsch. Uw rijke pen belooft wel zoo groote schenkagiën, dat ze zelfs Godinnen zouden kunnen bekoren. Maar indien ik nu wilde de palen der eerbaarheid te buiten gaan, zoo zoudt gij het grootste gewicht tot die schuld toebrengen. Of ik zal eenen eeuwigen naam zonder vlek behouden, óf liever u dan uwe schenkagiën volgen. En gelijk ik die niet versmade, zoo zijn de schenkagiën altijd de aangenaamste, die haar waarde van den schenker ontvangen; veel meer is 't dat gij mij bemint; dat ik d' oorzaak van uw moeite ben; dat uwe hoop u zoo verre over zee drijft. Ook merk ik wel, stoutaartals gij zijt! hetgeen gij bedrijft over tafel, hoewel ik het zoek t' ontveinzen. Dan lonkt gij mij, o geile! met dartele oogen zoodanig aan, dat ik het naauwlijks verdragen kan. En dan zucht gij eens; dan neemt gij eens een schaal, die bij mij staat, en drinkt uit die plaats, daar ik mijnen mond aan zette. Och! hoe menigmaal merkte ik heimelijk, dat gij met vingeren, hoe menigmaal, dat gij met wimbrauwen bijkans sprekende teekens gaaft; en menigmaal dacht ik, dat mijn man het merken zou, en kon niet genoeg mijn schaamrood bedekken. Dikwijls mompelde ik stillekens: „dees heeft geen schaamte," en ik loog het niet. Ook las ik op de tafel mijn naam, door u met wijn geschreven, en daaronder IK MINNE. Nochtans heb ik dit willen loochenen met een ontkennend oog. Och! nu heb ik mede al zoo leeren spreken. Door zulke vleyerijen, als ik zondigen zou, moest ik bewogen worden; door zulke kon mijn hart aan 't wankelen gebracht worden. Ik beken ook, dat uw aanzicht overzeldzaam schoon is, en een meisken zou wenschen, in uwen arm te slapen. Maar dat het liever een andere gelukkige zonder opspraak doe, dan dat wij onzen eerlijken naam verliezen om een ontheemsche minne. Leer uit mijnen voorgang, schoonheden te kunnen missen; 't is een deugd, zich van het behaagde[1] goed te kunnen spanen. Hoe vele jongelingen meent gij wel, dat er wenschen om 'tgeen gij wenscht? Of beeldt gij u in, dat gij alleen oogen hebt? Gij ziet niet meer dan zij, maar durft uit reukeloosheid u wat meer onderwinden, en hebt geen meer vernufts, maar meerder vrijpostigheid. Ik wenschte, dat gij toen haastig met uw galei waart overgekomen, toen duizend vrijers naar mijnen maagdom stonden. Gij zoudt d' eerste van duizend geweest, en mijn man mijne keure goed gevonden hebben. Maar gij komt om 'tgeen in eens anders bezit is, en te spade tot de weelde, die u vooraf onthaald is. Uw hoop was te traag; een ander heeft al weg hetgeen gij zoekt. En ik wilde nu al[2] een Trojaansche vrouw worden, ik ben Menelaus zeker nog zoo niet over de hand. Hou eens op, mijn teder hart met woorden te schokken, en zijt mij, die gij zegt te beminnen, niet hinderlijk; maar gedoog, dat ik het lot bescherm, dat mij van Fortuin gegeven werd, en ga niet door met den schandelijken roof mijner eerbaarheid. Maar Venus beloofde u dit, en in de dalen van 't hooge Ide verschenen u drie naakte Godinnen. En toen u d' een het Rijk aanbood, d' ander eenen naam in den krijg, zeî de derde: „gij zult Tyndars dochter tot een vrouw hebben." Naauwlijks zoude ik kunnen gelooven, dat hemelsche Godheden hare schoonheid uw oordeel onderwierpen. En al was dit al warachtig, zoo is het overige echter gedicht, waarin gezegd wordt, dat ik tot een loon van het vonnis verschonken ben. Zoo groot een moed draag ik niet op mijn lichamelijke gedaante, dat ik meene, dat een Godin zoude getuigen, dat ik het grootste geschenk ben. Mijn schoonheid is tevreden, door de oogen der menschen geprezen te worden; van Venus' lof kan mij niet dan verkleening komen. Maar ik wil dat niet tegenspreken; ik laat zelf dien roem aan mij leunen. Want waarom zou mijn mond loochenen, hetgeen ik gaarne wezen wil? Hou gij mij ook ten beste, dat ik u zoo bezwaarlijk geloove. Groote dingen worden gemeenlijk traaglijk geloofd. Mijn eerste vermaak is dan, dat ik Venus behaagde; het naaste daaraan, dat ik u scheen de grootste loom te wezen; het derde, dat gij de aangebeden heerlijkheid van Pallas en Juno niet gesteld hebt boven Helena, waarvan gij gehoord had. Ik dan ben dapperheid[1], en een groot koninkrijk tij u? Ik moest van ijzer zijn, zou ik zulk een hart niet beminnen! Van ijzer, geloof mij, ben ik niet; maar strijde tegen het beminnen van hem, die ik naauwlijks kan gelooven, dat mijn man zou kunnen worden. Wat poog ik den dorstigen oever met het kromme kouter te ploegen, en hoop te zoeken, daar ze de plaats zelf weigert? Ik ben onbedreven in Venus' sluikerij, en, de Goden kunnen het getuigen, wij hebben onzen getrouwen man met geene treken gemompt[2]. Dat ik nu ook mijn meening aan eenen heimelijken brief betrouw, is 't eerst van mijn leven. Gelukkig zijn ze, die daarop afgerecht zijn. Ik, onbedreven in die zaken, vermoede, dat de weg tot misdoen zwarigheid in zich heeft. Het kwaad zelf heeft vrees in zich. Alreê zit ik verlegen, en, mij dunkt het, niet t' onrecht. Ik heb gemerkt, wat het volk al kwaads van mij mompelt; en Æthra[3] heeft mij daarvan eerige praatjes aangebracht. Maar gij, pas het t' ontveinzen, tenzij gij liever wilt afstaan; maar waarom zoudt gij afstaan? gij kunt het ontveinzen. Deun[4] vrij, maar heimelijk; ons is grooter, doch niet de grootste vrijheid gegeven, omdat Menelaus van huis is. Hij is wel verre van hier gereisd, daar hij noodig te doen hadde; hij had een wichtige en rechtvaardige oorzaak, om zoo verre te trekken, of ten minste ik liet het mij zoo voorstaan. Toen hij twijfelde of hij reizen wilde: „maak," zeide ik, „dat gij met den eersten weder komt." Vermaakt door[5] dit voorteeken, kuste hij mij en sprak: „Draag zorg voor mijn huis en zaken, en voor den Trojaanschen gast!" Naauwlijks kon ik mij van lachen onthouden, en dat zoekende te wederhouden, kon ik tegens hem niet anders zeggen dan: „het zal zoo geschieden." Hij is wel voor den wind naar Krete gezeild, maar denk daarom niet, dat u alle dingen vrij staan. Mijn man is zoo van huis, dat hij mij in zijn afwezen gadeslaat: Of weet gij niet, dat de koningen lange armen hebben? Mijn vermaardheid gedijt mij ook tot eenen last. Want hoe ik meer van u geprezen word, hoe meer reden hij heeft om te vreezen. De eere, die mij tot voordeel dient, zoo als zij nu is, gedijt mij ook tot schade. En 't had beter geweest, de faam te mompen. Noch verwonder u niet, dat de afwezende mij bij u gelaten heeft; hij betrouwde zich op mijn wandel en zeden. Hij vreest voor mijn schoonheid, en vertrouwt zich op mijn leven. De schoonheid baart hem vrees, en mijn deugdelijkheid stelt hem gerust. Gij vermaant mij, dat ik den tijd, van zelfs mij toegestaan, niet zou laten voorbijslippen, en wij ons zouden dienen van 's mans eenvoudigheid; dat lust mij wel, en echter ben ik beducht. Tot nog toe is mijn wil[6] niet geheel gereed, en mijn gemoed hangt glijdende in twijfel. Mijn man is van mij, en gij slaapt zonder vrouwe, en uwe schoonheid bevangt mij, zoo wel als de mijne u. En de nachten vallen lang, en wij slapen al vrijende[7] reeds bijeen: en, och, mij elendige! gij smeekt[8] mij, en wij zijn onder één dak. En ik moet vergaan, zoo mij alle dingen niet tot dit vergrijp noodigen. Ik weet niet, wat mij langer verlet; maar de vrees maakt mij traag. Och! of gij mij konde persen tot hetgene, waartoe gij mij zoo kwalijk bewegen kunt! Mijn boersheid moest met geweld uitgedreven worden. Het is dengenen, die ongelijk geleden hebben, somtijds nut; zoo

[1]Voor behagelijk. – [2]Versta: zoo ik nu ook wilde.

[1]Voor wakkerheid, kloekheid, schranderheid. [2]gedoekt, bedrogen. — [3]Haar staatsjuffer; zie boven, en aan 't slot. — [4]scherts. — [5]verblijd over. [6]Zoo lees ik voor wit, en 't Lat. voluntas. — [7]Versta: kontend, in onzen kout, onze woorden. — [8]vleit.

zal ik zeker ook gelukkig geperst wezen. Terwijl de liefde nog nieuw is, zoo laat er ons tegens aan worstelen; een weinig water bluscht een brand, die eerst ontsteken is. Bij gasten is geen zekere liefde; zij dwaalt, en terwijl gij hoopt, dat er niets bestendiger is dan zij, vliedt ze weg. Hypsipyle[1] zij mijn getuige, en de dochter van Minos[1], beide klagende over 't niet voortgaan van haar huwelijk. Men zegt, o trouwlooze! u ook na, dat gij Œnone[2], veel jaren van u bemind, verlaten hebt. Nochtans loochent gij het zelf niet, en, zoo gij het niet en weet, ik vraag naar alles wat u raakt, zoo veel ik immers kan. Voeg er bij, dat gij niet kunt volstandig in de liefde, al wilde gij, volharden; uwe Trojanen beginnen uw schip reeds vaardig te maken. Terwijl gij met mij spreekt, terwijl de gewenschte nacht bereid wordt, zult gij een voordewind krijgen, die u naar uw vaderland voeren zal. In 't midden van uwen hoop, zult gij uw nieuw vermaak afbreken; onze liefde zal met den wind doorgaan. Zal ik volgen, gelijk gij mij raadt, en het geroemde Pergamum zien, en achtersnaar[3] worden van den grooten Laomedon? Ik versmade zoo het melden der vlugge Fame niet, dat ik wel lijden mag, dat zij alle landen met mijne schande vervulle. Wat zal Sparte, wat heel Achaje, wat de luiden van Azië, wat uw Troje van mij zeggen? Wat gedachten zal Priaam van mij hebben? Wat zal Priaams vrouw van mij gevoelen? en zoo veel van uwe broederen, en Dardanische staatsdochteren? Hoe kunt gij ook hopen, dat ik u getrouw zal wezen, en niet benaauwd zijn door uwen eigen voorgang? Wat vremdeling de Trojaansche havens zal inkomen, die zal u vreeze aanjagen. Hoe dikwijls zult gij, vergramd zijnde, mij voor een overspeelster schelden, vergeten hebbende, dat uw misdrijf aan 't mijne vast is? Gij zult te gelijk berisper en aansteller van de misdaad zijn. Ik wenschte eer, dat ik in de aarde verzonk. Maar ik zal 't genot hebben der Trojaansche rijkdommen en van dat gelukkig eieraad, en meer gaven er afbrengen, dan mij beloofd zijn. Mij zal namelijk purper en kostelijk bordnursel gegeven worden, en ik zal rijk zijn van opeengestapeld goud. Vergeef mij, ik moet het bekennen: uwe schenkagiën zijn mij zoo veel niet waard. Dit land houdt mij, door ik weet niet welken trek. Wie zal mij, indien ik belegerd worde, op de Frygiaansche kusten te hulp komen? Waar[4] zal ik zulks aan mijne broederen, waar aan mijnen vader zoeken[5]? de bedriegelijke Jason beloofde Medea alle dingen, en evenwel werd zij uit Æzons huis gedreven[6]. Æetas was er niet, wien zij haren nood mocht gaan klagen, noch haar moeder Hypsea, noch haar zuster Chalciope. Ik vrees wel voor zulke dingen niet, maar Medea vreesde er ook niet voor; de goede hoop wordt dikwijls door haar eigen wichelarije[7] bedrogen. Gij zult bevinden, dat alle schepen, die nu in zee geslingerd worden, goed weder hadden, toen ze uit de haven voeren. Ook ben ik vervaard voor die bloedige fakkel, die uw moeder voor den dag uwer geboorte scheen gebaard te hebben, en vrees voor de vermaning der waarzeggeren, die men zeît voorspeld te hebben, dat Ilium van 't Pelasgisch[8] vier zou verbranden. En gelijk Cytheren[9] u gunstig is, omdat zij 't gewonnen, en twee zegeteekens door uw vonnis verkregen heeft; zoo vrees ik die twee Godinnen, welke, zoo uw roem warachtig is, voor uwen rechterstoel haar zaak niet konden staande houden. Ook twijfele ik niet, zoo ik u navolg, of mij wordt een oorlog bereid, en, wee mij! onze liefde zal door zwaarden heenen gaan. Heeft Hippodamia, Atrax' dochter, de Thessalische helden gedwongen, den Centauren[10] eenen fellen oorlog aan te doen? en meent gij, dat Menelaus in zijn rechtvaardige gramschap zoo traag zal wezen, en beide mijne broeders en Tyndarus ledig zullen zitten? Wat aangaat uw roemen op dapperheid, en daden manhaftig uitgevoerd, daar mag wat aan zijn; maar dat gelaat komt niet met die woorden overeen. Uw lichaam is meer eigen aan Venus, dan aan Mars. Laat de sterken vechten, o, Paris! maar bemin gij altijd. Laat Hektor, dien gij zoo prijst, voor u vechten; maar u past een ander gevecht. Was ik wijs en wat vrijhartiger, ik zou er mij van bedienen; een ander meisken, wil 't wijs zijn, mag er zich van bedienen. Of ik zal, de schaamte afgelegd hebbende, het misschien doen, en, door den tijd overwonnen, mijn handen zamenleggen. Wat uw verzoek belangt, om ter sluik, mond aan mond, wijdloopiger met mij te spreken, ik weet wel, waar gij op uit zijt, en wat gij den naam van gesprek geeft. Maar gij ijlt al te zeer, en uw koren staat nog groen. Maar dit toeven kan misschien uwen wensch begunstigen. Laat ons dit heimelijk schrijven over onzen sluikhandel afbreken, dewijl ik reeds moede van schrijven ben, en, wat er nog aan schort, afhandelen door Clymene en Æthra, mijne staatjuffers, die mij tot gezelschap en raad strekken.

[1]Zie boven, Brief 6 en 10. — [2]Zie boven, Brief 5. — [3]achter-schoondochter. — [4]Hoe. — [5]verzoeken, vragen. — [6]Zie boven, Brief 12. — [7]Versta: in haar voorteekens, voorspellingen. — [8]Grieksche. — [9]Venus; zie boven. — [10]Die haar op haar bruiloft met Pirithoüs geschaakt hadden, maar wien zij door Hercules en Theseus weêr ontweldigd werd.

XVIIIe BRIEF.

LEANDER AAN HERO[1].

De Abydener zendt u zijne groetenis, die hij liever u zelf zoude brengen, indien, o Sestische maagd! het verbolgen weder leggen ging. Zoo de Goden mij genadig, en mijne vrijagie gunstig zijn, zult gij dit schrift met onwillige oogen lezen. Maar zij zijn mij niet gunstig. Want waarom zouden zij mij anders beletten, aan mijnen wensch te geraken, en mij niet toestaan, dat ik mijnen bekenden weg over zee vervolgde? Gij zelf ziet, hoe de lucht zwarter dan pek is, en hoe het stormt op zee, zoo dat het naauwlijks vaarbaar weder is voor de schepen. Een schipper, een waaghals, van wien gij dezen brief ontvangt, steekt alleen uit de haven. Ik stond met hem t' scheep te gaan, 't en waar geheel Abydos, wanneer hij afstak, had uitgekeken. Ik kon mijn voornemen, gelijk te voren, voor mijne ouderen niet verbergen, en de liefde, die wij willen bedekken, waar niet verborgen gebleven. Dit metterhaast dan schrijvende zeide ik: „ga heen, gelukkige brief, zij zal haast haar schoone hand naar u uitsteken. Misschien zult gij ook van hare lippen geraakt worden, als zij met haar sneeuwwitte tanden den draad wil doorbijten." Dat weinige met zulke woorden gemompeld hebbende, volvoerde mijn hand het overige met den brief zelf. Och! hoe veel liever wilde ik dat ze zwom dan schreef, en mij vlijtig door het gewone water sleepte! zij is wel bekwamer om de stille zee te slaan, en echter is zij een bekwame dienares tot uiten mijner meeninge. 't Is nu de zevende nacht (de tijd valt mij langer dan een jaar), dat de aangevochte[2] zee brandt van het ruischend water. Heb ik in alle deze nachten een oog toegedaan, zoo mag ik wel lijden, dat dit verlet der dolle zee nog lang dure. Bedroefd op de eene of andere klip zittende, zie ik uwe oevers aan, en worde met mijnen geest gevoerd, daar mijn lichaam niet komen kan. De lichten ook, hangende aan den hoogen wachttoren, ziet mijn oog, of het meent ze te zien. Driemaal heb ik mijn kleeders op het drooge zand uitgetrokken; driemaal poogde ik, naakt de zware reis aan te nemen. De verbolge zee wederstond den jeugdigen aanslag, en dompelde het hoofd des zwemmers onder water. Maar gij, o ongenadigste der razende winden! wat bestrijdt gij mij met een hardnekkig opzet? o Boreas! weet gij 't niet? gij woedt niet tegen de baren, maar tegen mij. Wat zoudt gij doen, was de liefde u niet bekend? Zoo kil als gij zijt, gij durft, o stoutaart! echter

[1]Beiden genoegzaam bekend. — [2]beroerde, onstuimige.

niet ontkennen, dat gij eens van Atheensch vier[1] geblaakt hebt! Indien iemand u, gaande om een geneugte te rapen, den weg der lucht wilde stoppen, hoe zoudt gij dat verdragen? Ik bid u, verschoon mij, en blaas wat zachter! Zoo moet Æolus u geenen droeven last opleggen. Mijn gebed is ijdel. Hij zelf ruischt er tegens aan, en nergens bedwingt hij 't water, dat hij schudt. Och! of Dedaal mij nu zijne stoute wieken gaf, hoewel de Ikarische oever hier dicht bij is: ik zou lijden wat er ook van komen mocht, als ik maar met mijn lichaam door de lucht kon zweven, 'twelk dikwijls in 't water gevaar geloopen heeft. Middlerwijl, terwijl wind en zee mij alle dingen weigeren, zoo breng ik den tijd door, met denken aan mijne eerste sluikerijen[2]. De nacht begon (want het lust mij hier aan te denken), als ik, uit liefde tot u, uit mijn vaders deur ging, en zonder sammelen mijn kleed met vrees afgelegd hebbende, met mijne armen door het water roeide. De maan bestelde mij in 't henegaan haar flikkerend licht, en strekte mij een gedienstige gezellinne over weg. Ik haar aanziende sprak: „o blanke Godin! zijt mij gunstig, en gedenk aan de Latmische rotsen! Endymion late niet toe, dat gij wreed van aard zoudt wezen. Ik bid u, keer uw wezen naar mijne sluikerijen! Gij, een Godin van den Hemel nedergedaald, stondt naar een sterflijk mensch. Het zij mij geoorloofd de waarheid te spreken, 't is een Godin, die ik zoek. En, om niet te spreken van zeden, die een goddelijk hart passen, die schoonheid kon niet vallen dan in warachtige Godinnen. Naast uw en Venus' aanschijn is er geen, dat voor haar gaat, en gij behoeft mij niet te gelooven, gij kunt zelf oordeelen. Zoo veel als alle gestarnten voor uwen glans moeten wijken, wanneer gij zilverschoon glinstert met uwe zuivere stralen; zoo veel is zij schooner dan alle schoonen. Twijfelt gij daar aan, o Cynthia! zoo hebt gij wel een blind licht!" Ik, deze of diergelijke dingen sprekende, werd bij nacht door het water gevoerd, dat voor mij week. De weêrschijn der maan schitterde op de baren, en bij stillen nacht was er een klaarheid als bij dag; en niet éene stem kwam ons ter ooren, behalve 't geruisch des waters, daar mijn lichaam door heen streefde. Alleen de zeevogels, gedachtig aan den beminde Ceyx[3], docht mij, dat mij iet zoetelijks toeklaagden. En mijn armen, aan beide zijden nu vermoeid zijnde, geef ik mij met kracht hooger op de bovenste golven. Zoo ras ik licht van verre zag: „daar is mijn vier in," zeide ik, „mijn vier is op den oever;" en terstond kregen mijn moede armen wederom kracht, en 't water scheen mij zachter. Die min, die in mijnen boezem brandt, maakt, dat ik de koude der kille zee niet voel. Hoe ik meer genaak en nader aan strand kome, en hoe er min wegs overschiet, hoe ik meer lust heb, om voort te varen. Maar als ik nu kan gezien worden, terstond geeft gij mij moed, en maakt mij door uw gezicht sterker. Dan arbeide ik ook, om met zwemmen mijn juffer te behagen, en smijt mijne armen naar uwe oogen toe. Uwe voêster kan u naauwlijks beletten, uw voeten in zee te zetten. Want ik heb 't gezien, en gij bedroogt mij niet. Nochtans kon ze niet beletten, hoe ze u, die voort woudt, tegenhield, dat gij, even van strand, uwe voeten nat maakte. Gij vat mij in den arm, en voegt er gelukkige kusjes bij; kusjes, o hemel! waardig, over zee gehaald te worden, en gij geeft mij 't kleed, dat gij van uwe schouderen neemt, en droogt mijn haar, dat nat is van 't zeewater. De rest is den nacht en ons, en den toren, die van alle dingen weet, bekend, nevens het licht, dat mij door de zee den weg wijst. En de vreugden van dien nacht kunnen zoo luttel geteld worden, als het vier, dat de Hellespont opsmijt. Hoe onze sluikerij[4] min tijds hadde, hoe wij ons meer wachtten, van dien onnut door te brengen. Wanneer nu de Morgenstar, voorbode des dageraads, die den nacht verjaagt, gerezen was, gaven wij elkander in der haast wat kusjes zonder orde, en klaagden, dat de nachten zoo kort vielen. En dus voortgeperst door het bitter porren der voêster, verlaat ik den toren, en begeef mij naar het kille strand. Wij scheidden al schreyende van een, en ik begaf mij te water in den Hellespont, en zag zoo lang ik kon te rug naar mijn liefste. Mag de waarheid geloof vinden, mij dunkt, dat ik hier naar toe komende een zwemmer, en wederkeerende een schipbreukeling ben. Indien gij dit ook gelooft, de weg naar u toe valt gemakkelijk; maar van u af schijnt het water heuvelachtig en traag. Met onwil keer ik naar mijn vaderland; wie zou mij gelooven? Met onwil vertoef ik ook nu in mijne stad. Och! waarom worden wij, wier zielen gepaard zijn, door de baren gescheiden? En waarom zijn wij, eens van zin, elk in een bijzonder land? Laat uw Sestos mij, of mijn Abydos u innemen; uw land behaagt mij zoo zeer, als het mijne u behaagt. Waarom word ik ontroerd, zoo dikwijls de zee ontroerd wordt? Waarom kan mij de wind, zoo kleen een oorzaak, hinderen? de kromme dolfijns hebben alreê den snof van onze liefde weg, en ik geloof, dat de visschen mij ook al kennen. De streek van het gewoonlijk water is reeds zoo begaan, als een weg, die veel bereden wordt. Te voren klaagde ik, dat voor mij geen weg naar u toe was, dan op zulk een wijze; en nu klaag ik, dat de wind mij dezen weg t' onbruik maakt. De zee is grijs van 't onmatig schuim, en de schepen leggen naauwlijks veilig in de haven. Ik geloof, dat deze zee zoodanig was, toen zij haren naam kreeg van de maagd, die er in verdronken werd[1]. Dit vlak is kwalijk genoeg berucht om Helle, die er in verging; en al spaart het mij, het heeft van dat stuk schandaals genoeg. Ik benijdde Fryxus[2], die veilig, van het schaap met zijn goude vacht, door de woeste zee werd gevoerd. Nochtans zoek ik den dienst van vee of schip niet, als er slechts water is, dat ik met mijn lichaam klieven mag. Het mangelt mij niet aan kunst; als ik slechts gelegenheid heb om te zwemmen, zal ik zelf vaartuig, schipper, en vracht zijn. En ik zal mijnen koers niet zetten naar aanwijzing van Helice, of van den Beer, waarna die van Tyrus zeilen; onze liefde past op geen gemeene starren. Een ander starooge op Andromeda, of de heldere kroon, en de Parrhasische beerin, die aan de koude pool staat en glimt; mij lust tot mijn wegwijzer niet te nemen, het geen Perseus en Jupiter en Liber bemind hebben. Ik heb een ander, dat veel zekerder gaat, dan die lichten; hetwelk ons leidende[3], zal onze min in geen duisternis zijn. Als ik dat mag in 't gezicht hebben, zou ik wel naar Kolchis en het veerste van Pontus gaan, en daar het schip van Thessalie[4] hene voer. En ik zou wel durven tegen den jongen Palemon zwemmen, en tegens hem[5], die schielijk door een wonderbaar kruid in een God veranderde. Dikwijls bezwijken mijn armen door 't langdurig zwemmen, en vermoeid zijnde, kunnen ze naauwlijks voort door het breede water. Als ik dan tot hen zeg: „ik zal u terstond doen omhelzen den hals uwer juffer, geen gering loon van uwen arbeid"; krijgen ze terstond weder kracht, en streven naar hunnen prijs; gelijk een snel paard uit den stal gelaten, om in de renbaan van Elis te loopen. Ik let dan maar op het vier, dat mij blaakt, en volg u, o maagd! die waardiger zijt aan den Hemel geplaatst te worden. Gij verdient den Hemel wel, maar blijf nog wat op de aarde; of zeg mij ook, waar de weg is, die naar de Goden leidt. Gij zijt hier, en pas een oogenblik bij uwen elendigen minnaar, en met mijn zinnen wordt te gelijk de zee ontroerd. Wat baat het mij, van u gescheiden te zijn door een korte zee? of hindert dit korte water ons te minder? Ik twijfel, of ik niet liever, aan 't einde der wereld, zoo verre van mijn hoop wilde zijn, als van mijn juf-

[1]Voor de dochter namelijk van koning Erechtheus van Athene. — [2]geheime bijeenkomsten. — [3]Zie boven, bladz. 357b, aant. [8]. — [4]verholen min.

[1]Helle; zie vroeger reeds. — [2]Haar broeder; zie vroeger reeds. — [3]Lat. vood: zoo dat ons leidt. — [4]De Argo, de Zeegod. — [5]Glaucus; zie boven, bl. 188b, aant. [10].

fer. Hoe gij nu nader zijt, hoe ik door dichter vlam blaak; en schoon de hoop altijd bij mij is, de oorzaak mijner hope is niet altijd bij mij. Onze naburigheid is zoo dicht bij, dat ik bijkans met de hand grijpe het geen ik bemin. Maar och! dit kost mij dikwijls tranen. Wat is dit anders, als naar vluchtende appels te willen grijpen, en naar de hoop van eenen deizenden vliet te gapen? zal ik u dan nimmermeer genieten 't en zij de zee wil? en zal ik 's winters nimmer geluk hebben, en, daar niets onbestendiger is dan zee en wind, zal mijn hoop altijd op water en wind dobberen? Nog duurt de storm. Wat zal 't zijn, als de Pleias en Arctofylax[1] en 't Olenisch vee[2] de zee voor mij nog onstuimiger maken? Of ik ken mijn eige onbesuisdheid niet, òf de liefde zal mij dan ook onvoorzichtig genoeg zee doen kiezen. En opdat gij niet meent, dat ik wacht naar de gelegenheid, die er nu niet is; zoo weet, dat ik u wel haast verzekeringen van mijne beloften geven zal. Blijft de zee nog eenige nachten onstuimig, ik zal trachten tegen het water aan te drieschen. Of een gelukkige stoutheid zal mij aan mijnen wensch helpen, òf de dood een einde maken van deze kommerlijke min. Ik zal nochtans wenschen naar dat gewest heengedreven te worden, opdat mijne verongelukte leden in uwe haven landen mogen. Want gij zult schreyen, en u gewaardigen mijn lichaam aan te raken, en zeggen: „ik was oorzaak van deze dood." Gij stoot u zeker aan het voorbeduidsel van[3] mijn dood, en mijn brief is in dezen deele u onaangenaam. Ik schei er uit; heu op van klagen, maar bid nevens mij, bid ik, dat de zee hare gramschap stake. Een luttel stilte hebben wij maar van doen, om derwaarts over te varen. Laat het onweder blijven duren, als ik op uwe kusten sla. Daar is een bekwame haven voor mijn schip; nergens ter wereld kan het beter leggen. Laat Boreas mij daar besluiten, daar het genoegelijk is te toeven. Dan zal ik traag zijn om te zwemmen, dan zal ik voorzichtig wezen. Dan zal ik tegen de doove baren niet kijven; noch klagen, dat de zee den zwemmer stuursch valt. Laat mij te gelijk de winden en mijn armen verletten, en die twee redenen mij verhinderen te vertrekken. Als het weder het toelaten zal, zal ik het rocituig van mijn lichaam gebruiken. Steekt gij maar altijd het licht op voor mijne oogen. Laat ondertusschen mijnen brief, in plaats van mij, bij u vernachten; dien ik bid, dat ik ten eersten mag volgen.

XIXe BRIEF.

HERO AAN LEANDER.

O Leander! opdat ik de groete, die gij mij met woorden zendt, in der daad mag genieten, zoo komt over. Alle vertoef, 't welk de blijdschap uitstelt, valt ons lang. Vergeef het mij, die het belijde: ik min niet geduldiglijk. Wij branden door een gelijken gloed; maar in krachten ben ik u ongelijk. Ik acht, dat de mans sterker van geest zijn. Gelijk de meiskens zwak van lichaam zijn, zoo zijn ze ook van geest Vertoef nog een luttel, en ik zal bezwijken. Gij mannen kort den langen tijd met verscheiden bezigheden: nu met jagen, nu in u te vermeyen op uwe landhoeven. Of het Rechthuis verlet u, of de prijs van 't werstelperk. Of gij breidelt een wild paard. Nu vangt gij eenen vogel met strikken; nu haalt gij eenen visch op met de angelroede. De avondstond wordt bij den wijn doorgebracht. Mij van deze dingen versteken, al blaakte ik niet zoo heftig, schiet niet over dan beminnen. 't Geen mij overschiet doe ik, en bemin u, mijn eenige wellust, ook meer dan gij mij weder zoudt kunnen beminnen. En ik mompel[4] van u met mijne lieve voêster, en verwonder mij vast, wat reden uw reis mag hinderen; of, in zee ziende, bekijf ik de baren, door de felle winden ontsteld, bijkans met uw eige woorden, of als het bulderende water wat van zijn onstuimigheid nalaat, klaag ik, dat gij wel kunt, maar niet wilt komen. En terwijl ik klaag, barsten de tranen uit mijne oogen, die van 't oude wijf, dat kennis heeft van onze min, met bevende handen worden afgewischt. Dikwijls ga ik zien, of uwe voetstappen ook op het strand staan, even of het zand de ingedrukte teekens bewaarde; of om naar u te vragen, en u te schrijven, zoo er iemand van Abydos mocht gekomen zijn, of om te vernemen, of er iemand naar toe gaat. Wat wil ik verhelen, hoe dikwijls ik uwe kleederen kusse, die gij uittrekt als gij staat, om den Hellespont te gaan overzwemmen? Als dus de dag ten einde is, en de vriendelijker stond van den nacht het daglicht verdrijft, en de starren aan den hemel plaatst; steken wij in 't hoogste van den toren aanstonds het licht op, dat u den gewonen weg wijst en beteekent[1], en wij brengen de uren door met vrouwelijk werk, spinnen of borduren. Vraagt gij, wat ik al praat in dien langen tijd? In mijnen mond is niet anders, dan de naam van Leander: „Wat dunkt u, voêster! zou mijn wellust nu al ten huize uitgegaan zijn? of waken zij alle tot zijnent, en durft hij uit vrees voor hun niet vertrekken? zou hij zijn kleederen nu al uittrekken, en zijn leden al smeeren met vetten olie?" Meest knikt zij mij toe; niet, dat zij weten heeft van onze kusjes; maar de slaap haar bekruipende beweegt haar hoofd; en, na een luttel vertoefs: „zeker, nu zwemt hij al," zeg ik, „en scheidt het water met zijn armen." Na nog wat gewerkt te hebben, vraag ik, of gij nu niet halver weg zoude kunnen zijn? En thans[2] zien wij eens uit, en dan bidden wij eens, al vreezende en bevende, dat een voorspoedige wind u den weg licht make. Somtijds vangen wij alle gerucht met onze ooren, en meenen, dat alle gedruisch een teeken is van uw aankomst. Als ik zoo het grootste deel van den nacht heb doorgebracht, bevangt de slaap al stil mijn oogen. Misschien slaapt gij ongaarne bij mij, o stoute! en doet het evenwel; en komt zelfs, hoewel gij niet wilt komen. Want nu zie ik u dicht naar mij toe komen zwemmen, en laat mij voorstaan, dat gij uw natte armen om mijnen hals slaat; en nu beelde ik mij in, dat ik u het gewoonlijke kleed geef, om uwe natte leden te dekken, en uw borst met mijnen boezem koester, en wat des meer is, het geen de zedigheid niet toelaat te vermelden; waarvan het genot ons wel vermaakt, maar 'twelk de schaamte niet wil verhaald hebben. O mij, elendige! dit is een korte en geen warachtige wellust. Want gij pleegt met den slaap altijd weg te gaan. Laat ons gretige minnaars, als wij zijn, eindelijk vaster vergaren, en onze vreugd meer dan in schijn waar zijn. Waarom heb ik zoo veel nachten koud alleen overgebracht? Waarom blijft gij, trage zwemmer! zoo dikwijls van mij af? De zee, ik beken het, is nog niet bekwaam om te zwemmen; maar gisteren nacht was de wind zachter. Waarom liet gij dien voorbijgaan? Waarom vreesde gij niet voor hetgeen gebeuren konde? Waarom verzuimde gij dien bekwamen nacht? en waarom begaaft gij u niet op weg? Zoodra gij weder goede gelegenheid kreegt, om te zwemmen, zoo was die zeker hoe eer, hoe beter. Maar het aanzicht des gesolden afgronds is haastig veranderd; als gij u haast, komt gij dikwijls in minder tijd bij mij. Waart gij hier door 't onweder beloopen, gij zoudt, meen ik, geen reden van klagen hebben, en u zou, in mijne armen, geen onweder hinderen. Voorwaar, ik zou dan ongeschrikt de winden hooren bulderen, en bidden, dat de wateren nimmer mochten bevredigd worden. Wat is er evenwel gebeurd, dat gij nu meer voor het water vreest, en de zee ontziet, die gij te voren verachtte? want mij gedenkt, dat gij hier wel gekomen zijt, dat de zee, heel bulderende en drei-

[1]Zevengesternte en Groote Beer. — [2]Amalthea, Jupiters zoogster, als geit, en door hem onder de sterren geplaatst. — [3]toespeling op. — [4]kout.

[1]aanduidt. — [2]Anders nu.

gende, en niet minder, of ten minste niet veel minder kwaad was, dan nu; als ik u toeriep, dat uw reukeloosheid zoo verre niet gaan zou, dat ze mij, ellendige! tranen kosten mocht. Waar komt nu deze nieuwe vrees van daan? Waar is die stoutheid gebleven? Waar is die groote zwemmer, die duizend buyen versmaadde? Zijt nochtans liever zoodanig, dan als gij eerst placht te wezen, en vervolg uwen weg veilig door de stille zee. Als gij slechts dezelve blijft; als wij maar zoo bemind worden, gelijk gij schrijft, en die vlam geen konde asch worde. Ik vrees de winden zoo zeer niet, die mijnen wensch verhinderen, als dat uw liefde, even als de wind, mag verdwalen; dat ik niet zoo veel bij u geacht worde, en het gevaar de rede uwer komst verwinne, en u niet zoo veel ongemaks waardig schijne. Somtijds vrees ik, dat mijn vaderland mij benadeelt, en ik een meisken van Sestos geacht worde, niet te voegen bij eenen jongeling van Abydos. Ik kan nochtans alles geduldiger dragen, dan of gij bij de eene of andere boel, uit mia, uw tijd versleet, en aadere armen u omhelsten, en die nieuwe min een einde van de onze was. Och! liever wensch ik te sterven, dan door zoo een stuk bekeedigd te worden, en dat mijne dood mij gebeure vóór uwe misdaad. En dit zeg ik niet, omdat gij mij teekens van toekomenden rouw gegeven hebt, of ik door eenig nieuw gerucht hier toe wordt aangezet. Maar ik vrees voor alles (want wie minde ooit gerust?), en de plaats perst de afwezenden, vele dingen te vreezen. Gelukkig zijn ze, die in tegenwoordigheid de ware misdaden hunner minnaren vermogen te kennen, en de valsche niet behoeven te vreezen; maar ons treft de ijdele smart zoowel, als het gepleegde ongelijk ons beradeelt, en beide dwalingen kwetsen ons evenzeer. Och! of gij kwaamt! of u de wind, of uw vader, en geen vrouw de rechte oorzaak ware van uw achterblijven! Indien er mij eene bekend wordt, zal ik, geloof mij vrij, van rouw sterven. Gij zondigt al lang, zoo gij op mijn dood uit zijt. Maar gij zult niet zondigen, en te vergeefs word ik hier om verschrikt; en het nijdige weder belet alleen uwe overkomst. Wee mij, hoe groote baren beuken het strand! de dag gaat schuil in een donkere wolk. Misschien is de moeder van Helle, gedreven door kinderliefde, aan zee gekomen, om haar verdronken kind te beschreyen. Of beroert de stiefmoeder, in een Zeegodin verkeerd, de zee, die den gehaten naam draagt van hare stiefdochter? Deze plaats, gelijk ze nu is, is de tedere meiskens misgunstig! Helle is in dit water vergaan, en 't is oorzaak van mijn ongeval. Maar Neptuun! dacht gij aan uwe minnevlammen, gij zoudt de liefde door geen stormen verhinderen. Indien uwe liefde tot Amymone, noch uw sluikerij bij de overschoone Tyro niet valschelijk verteld wordt; zoo 't waar is, dat gij de heldere Alcyone, en Circes en Alymons dochter beminde, nevens Medusa, eer haar parruik[1] in slangen verkeerde, en de blonde Laodice en Celeno, in 't getal der Godinnen geplaatst, en welker namen mij voorstaat gelezen te hebben. Deze en meer andere, o Neptuun! zingen de dichters, dat gij beslapen hebt. Waarom stopt gij dan, die zoo dikwijls de kracht der minne ondervonden hebt, ons met eenen dwarrelwind den gewonen weg? o forsche! verschoon ons, en voer uwen oorlog op de wijde zee. Dit kleene water scheidt twee landen van een. Het past u, die groot zijt, ook groote schepen te sollen, of gansche vloten te bespringen. Het staat schandelijk voor een Zeegod, eenen zwemmenden jongeling te vervaren; en gij hebt hier minder roem van, dan de minste poel kan halen. Hij is wel edel, en doorluchtig van afkomst, maar niet gesproten uit Ulysses, die bij u verdacht is. Verschoon ons, en spaar ons beide! hij zwemt, maar het lichaam van Leander, mijne hoop, hangt op dezelve baren. Mijn licht krist[2] ook, want wij schrijven daar bij. Het krist, en geeft ons voorspoedige teekens. Zie, de voêster giet wijn, tot een goed voorspook, in 't vier, en „morgen", zeit ze, „zullen we meer in getal zijn"; en zij zelf drinkt. Och! geef dat wij meer in getal mogen zijn, door uw streven over zee, o gij, die mijn hart geheel vermeesterd hebt! Kom wederom, gij, die het leger der vereenigde liefde verlaten hebt; waarom strek ik mijn leger uit in 't midden van 't bedde? Gij hebt niets te vreezen. Venus zelf zal uwe onderneming begunstigen, en zij, uit zee geboren, zal de zeebaren slecht vlijen[1]. Ik krijg zelf menigmaal lust, om midden door het water te loopen; maar deze zee is gewoon veiliger te zijn voor mannen. Want waarom, Fryxus en zijn zuster hier door strevende, heeft zij[2] alleen dit woeste water naar zich vernoemd? Misschien vreest gij, dat gij geen tijds genoeg zult hebben om weder te keeren, nochte den last kunnen dragen van den dubbelen arbeid; maar laat ons wederzijds in 't midden der zee verzamen, en boven op de baren elkander kussen; en laat ons dus elk weder naar onze stad keeren. Dat zal wel niet veel, maar meer dan niet[3] zijn. Och, of deze schaamte, die ons dwingt heimelijk elkander te beminnen, of de vreesachtige liefde voor de faam wilde zwichten! Nu strijden liefde en eerbaarheid, twee kwalijk gepaarde zaken. Ik twijfele, wat ik wil volgen? deze past, gene vermaakt. Nadat de Pagaseesche Jason eens te Kolchis kwam, voerde hij Medea met zijn schip weg. Nadat de Trojaansche overspeler eens te Lacedemon kwam, is hij haastig met zijnen roof wedergekeerd. Maar gij, zoo menigmaal als gij u begeeft naar 't geen gij bemint, zoo menigmaal verlaat gij 't weder; zwemt, zoo dikwijls het gevaarlijk is met een schip over te steken. Nochtans, o jongeling! braveerder van de verbolge vloeden, maak, dat gij zoo de zee braveert, dat gij de zee ontziet. Schepen met kunst gebouwd worden van de zee veroverd; meent gij, dat uwe armen meer dan de zee vermogen? Het zwemmen, dat gij zoekt, o Leander! verschrikt de schippers; deze uitkomst is er gemeenlijk over, als de schepen vergaan zijn. Helaas! ik begeer u t' ontraden, daar ik u toe aanmaan, en bidde, dat gij moediger moogt zijn dan mijne aanmaningen. Als gij maar overkomt, en uwe armen, moede van 't zwemmen, om mijnen hals slaat. Maar zoo dikwijls, als ik mij naar de blaauwe baren keere, zoo trilt mijn hart, ik weet niet hoe, van koude. En niet weiniger word ik ontroerd door 't gezicht des voorgaanden nachts, schoon ik offerande gedaan heb, om 't kwade voorspook af te keeren. Want omtrent den dageraad, als het licht aan 't uitgaan was (op welken tijd de droomen eenige waarheid plegen te melden), viel mij, van slaap verwonnen, de draad uit de hand, en mijn hoofd in 't kussen. Hier docht mij, in den droom, dat ik wel klaar eenen dolfijn door de woeste baren zag zwemmen, die, door den vloed op het dorstige zand gesmeten, te gelijk van het water en het leven verlaten werd. Wat er van zij, ik vrees, en belach gij mijne droomen niet, en betrouw uwe armen niet dan op eene stille zee! Verschoont gij u zelven niet, zoo verschoon uw beminde, die nimmer zal behouden zijn, ten zij gij behouden zijt. Nochtans is er hoop, dat de storm haast bedaren zal, klief met uw borst dan de stille baren. Midlerwijl, de zee niet reisbaar zijnde voor een zwemmer, zoo laat het zenden van brieven dit moeyelijk verlangen verzachten!

XXe BRIEF.

ACONTIUS AAN CYDIPPE.

Zijt niet beschroomd; gij zult de tweedemaal geenen eed doen voor uwen minnaar. 't Is genoeg, dat gij eens aan mij verloofd zijt. Doorlees dit schrift, zoo moet de ziekte uw lichaam verlaten, die mij, waar gij ook smart gevoelt, pijn verwekt. Waarom wordt gij beschaamd?

[1]haar. — [2]knapt, knettert.

[1]effen strijken. — [2]die zuster, Helle. — [3]niets.

Want ik vermoede, dat gij, even als in den tempel van Diane, een blos op uwe wangen krijgt. Ik verzoek uw huwelijk op uw gegeven woord, zonder eenige opzicht[1] in den zin te hebben; ik bemin, als uw echte man, en niet als een overspeler. Gij moogt de woorden vrij herdenken, die de appel, van mij geworpen, u deed in handen komen[2]. Daar zult gij bevinden, dat gij mijnen wensch beantwoordt, waaraan och! of gij eer dan de Godinne gedacht hadt! Nu vrees ik weder het zelve, maar dat vreezen is geweldiger geworden, en mijn vlam door de tijd vermeerderd. En mijn min, die nooit kleen geweest is, is nu aangegroeid door laukheid van tijd, en door de hoop, die gij mij gegeven hadt. Hoop hadt gij mij gegeven: mijn minnegloed heeft u geloofd. Gij kunt niet ontkennen, dat dit gebeurd is; de Godin draagt er getuigenis af[2]. Zij was er bij, en zoo als ze daar in uwe tegenwoordigheid stond, heeft ze uwe woorden opgemerkt, en scheen ze, door het bewegen van haar hoofdhaar, voor goed te keuren. Zeg vrij, dat gij door mij bedrogen zijt; als mijn bedrog maar gerekend wordt door min voortgekomen te zijn. En wat had mijn bedrog anders voor, als om mij met u alleen te vereenigen? Zelf dat geen, waarin gij u over mij beklaagt, kan mij met u verzamen[3]. Ik ben zoo loos niet, noch van nature, noch door gewoonte; geloof mij, o maagd! gij spitst[4] mijn verstand. De vernuftige Min heeft u aan mij verbonden door woorden, hiertoe van mij bedacht, zoo er anders iet geestigs in steekt. De woorden van verloven heb ik geschreven, zoo als de Min mij die voor zeide, en ik ben listig geworden, door zulk een doortrapten rechtsgeleerde. Noem dit bestaan vrij bedrog, en laat mij gaan voor bedriegelijk. Zoo 't anders bedrog is, te verlangen naar de bevitting van 'tgene men bemint. Ziedaar, ik schrijf ten tweedemaal, en zend u weder een verzoekbrief. Dit is mijn tweede bedrog, en stof voor u, om weder over mij te klagen. Beschadig ik u, met u te beminnen; ik zal u, ik wil 't wel bekennen, zonder einde beschadigen, en u zien in mijn gewoud[5] te krijgen, hoe gij u ook voor mij wacht. Anderen hebben door zwaarden streelende maagden gerooft, daar hunne zinnen op gevallen waren; en zal een brief, met behendigheid geschreven, mij tot schuld strekken? Gaven de Goden, dat ik meerder strikken kon spannen, om u te behagen, opdat uw trouw in geenen deele vrij ware. Duizenden van treken heb ik nog overig; mijn bedrog is nog maar een begin; want mijn gloed zal niets onverzocht laten. Al staat het in twijfel, of gij wel te vangen zijt; gij zult evenwel in 't net raken. De uitkomst hangt van de Goden af: maar gij zult mij echter niet ontgaan. Al ontsnapte gij eenige der lagen, alle strikken zult gij niet ontkomen, die de liefde u in vrij grooter getal, dan gij u verbeeldt, gespannen heeft. Baten mijne streken niet, wij zullen[6] geweld plegen; en gij zult weggedragen worden op de armen van uwen minnaar. Ik ben niet, om[7] het bestaan van Paris te bestraffen, noch iemand te berispen, die, om tot zijn wit te komen, getoond heeft, dat hij een man was. Wij[8] ook; maar ik zwijg best. Al moest ik het schaken van u met de dood bekoopen, zoo zou de dood mij minder vreeselijk zijn, dan u te moeten missen. Waart gij minder schoon, ik zou met zedigheid naar u staan. Uw gelaat maakt mij stout. Gij zijt hier oorzaak van; ook uwe oogen, waar voor het gestarnte aan den hemel moet wijken; oogen, die oorzaak van mijnen gloed geweest zijn. Uw blonde haren ook, en blanke nek, en schoone hals, dien ik wenschte te omhelzen, werken hier onder; ook de gevoeglijkheid uwer leden, en uw eerbaar, nochtans niet boersch, wezen; en uw voetjes, die ik naauwlijks denken kan, dat Thetis zoo schoon heeft. Kon ik de rest prijzen, ik was gelukkiger; en ik twijfel niet, of het geheele werk is zich zelf in alle deelen gelijk. 't Is dan niet wonder, dat ik, bewogen door zulk een schoonheid, een pand van uwe stem begeerd heb. Eindelijk, als gij bekennen moet van mij verschalkt te zijn, zoo wees een buit door mijn lagen gevangen. Ik wil er den haat wel afhebben, als ik met dien uit te staan mijn loon mag genieten. Waarom heeft zoo groot een misdaad haar belooning niet? Telamon roofde Hesione, Achilles Briseïs. Zij beide verwonnen volgden hare verwinnaars. Beschuldig mij vrij, en wees verstoord; als ik u, zoo gram als gij zijt, maar genieten mag. Wij, die u deze gramschap veroorzaken, zullen ze ook minderen; zoo er maar het minste middel is, om u te verzoenen. Het sta mij vrij, schreyende voor uwe oogen te verschijnen, en mijne gebeden bij mijne tranen te voegen; en even als de slaven, als zij bang voor slagen zijn, mijne handen eerbiedig uit te strekken naar uwe knien. Gij kent uw recht niet. Roep mij voor 't gerecht. Waarom word ik in mijn afwezen beschuldigd? Gebie mij, hoe eer hoe liever, als mijn meestres, voor u te komen. Al rukte gij, als macht over mij hebbende, mij 't haar uit mijn hoofd, en sloegt mijn aanzicht bloed en blaauw[1], ik zal 't alles verdragen; alleen misschien zou ik vreezen, dat die schoone handen door mijn lichaam zich mochten bezeeren. Ook hoeft gij mij in ketens noch boeyen te slaan, ik ben genoeg bewaard door de liefde, die mij aan u vast bindt. Als dan uw gramschap zich wel gekweten, en haar bekomst heeft, zult gij in u zelve zeggen: „Hoe geduldig bemint hij!" En u zelve zult gij zeggen, als gij ziet, dat ik alles uitsta: „die zoo trouw kan dienen, verdient mij te mogen dienen." Nu word ik helaas! in mijn afwezen voor schuldig verklaard; en mijn zaak, hoe goed zij ook is, gaat te niet bij gebrek van voorspraak. Laat ook, hetgeen recht is, voor onrecht doorgaan; dus hebt gij iets, om over mij alleen te klagen. En doet men mij te kort, men kan zeker Diane niet te kort doen. Wilt gij uw belofte omtrent mij niet houden, houd ze ten minste omtrent de Godin. Zij was er tegenwoordig, en zag hoe men, bedrogen zijnde, rood wierd, en merkte hetgeen gij zeide wel op. U, hoop ik, zal geen kwaad wedervaren. Maar geen Godin zoo heftig als zij, wanneer zij, dat ik niet hopen wil, hare Godheid beleedigd vindt. Dit kan het zwijn van Kalydon[2] getuigen. Want wij weten, hoe de moeder daar door wreeder woedde tegen haren eigen zoon. Dit kan ook Akteon[3] getuigen, aangezien voor een wild dier van de honden, met welke hij te voren de wilde dieren had omgebracht Ook de trotsche moeder, die in steen veranderd nu nog, in 't land van Bithynie, jammerlijk ten toon staat! Och, Cydippe! ik ontzie mij, u de waarheid te zeggen, om niet te schijnen u leugens te verhalen tot voordeel mijner zake; en evenwel ik moet het zeggen, dat is (geloof mij) dat gij telkens ziek te bedde legt, als 't op een trouwen zal gaan. Zij zoekt zelf uw beste, zich bevlijtigende u af te houden van meineedigheid, en begeert dat gij gezond wordt, behoudens uw gegeven woord.[4] Hier uit gebeurt het, dat zij, zoo dikwijls gij trouwloos zoekt te zijn, uw misdaad telkens straft. Terg den boog niet der fiere maagd: zij kan, als gij 't er naar maakt, nog verzacht worden. Laat af, bid ik, uw tedere leden te bederven door koortsen. Bewaar het genot uwer schoonheid voor mij. Bewaar dat gelaat, geschapen om mij in vlammen te zetten, en dien vrolijken blos op uwe sneeuwwitte wangen. Indien iemand mijner vijanden u beletten wil, de mijne te worden, dien wensch ik, dat het ga als mij, wanneer gij

[1]bijzaak. — [2]Hij had haar namelijk bij het Dianafeest op Delos, een liefdesverklaring weten te ontfutselen, door haar een briefjen overluid te doen lezen, waarin zij die bij Diana bezwoer. Zie aan 't slot van dezen en voorts den volgenden brief. — [3]vereenigen. — [4]scherpt. — [5]macht. — [6]Lat. ik zal. — [7]Lat. ik zal niet, ik ben niet iemand, om. — [8]Voor ik.

[1]Zoo, en niet bont en blaauw, waarin het later ontaardde, luidt inderdaad de uitdrukking. — [2]Door Diana tot straffe van een offerverzuim gezonden. — [3]Door Diana in een hert veranderd. — [4]Versta: zoo gij uw g. w. slechts houdt.

ziek zijt. Mijn smart is even groot, hetzij gij staat om te trouwen of ziek zijt; en ik kan niet zeggen, wat ik nooder zag. Somtijds kwel ik mijzelven, dat ik u droefheid veroorzaak; en meen, dat het u kwalijk gaat om mijn list. Ik wensch, dat de meineedigheid mijner meestresse[1] op mijn hoofd mag vallen, en zij door mijn straf behouden blijve. Om evenwel te weten, hoe 't met u is, zwerf ik dikwijls bedektelijk uit benaauwdheid om uw huis. Ik volg bedektelijk een meid of knecht, en vraag, of gij wel geslapen hebt, en hoe u de spijs bekomt. Wee mij, dat ik voor geenen arts speel, en uw pols tast, en voor uw bed zit! En nog meer beklaag ik mij, dat in mijn afwezen misschien daar een ander zit, dien ik het minst gun. Hij zit daar voor uw ziekbed, en tast uw pols in weêrwil der Goden en van mij. En terwijl hij uw pols voelt, houdt hij onder dien dekmantel dikwijls uwe blanke armen in zijn hand. Hij voelt uw borsten, en kust u misschien, en geniet een loon, dat zijnen dienst te boven gaat. Wie heeft u toegestaan, mijnen oogst voor mij af te maayen? Wie heeft u toegang gegeven tot eens anders tuin? Die boezem hoort mij toe, gij neemt schandelijk mijn kusjes weg. Houd uwe handen van een lichaam, dat mij beloofd is. Houd uwe handen t'huis, onbeschaamde! Die gij raakt, zal de mijne worden. Doet gij dat na dezen, zult gij een overspeler zijn. Kies er eene, die vrij is, daar een ander geen recht op heeft. Weet gij 't niet? dat goed heeft zijnen heer. En gij behoeft mij niet te gelooven; laat u het geschrift der verbintenisse voorlezen. Of, opdat gij niet zeggen zoudt dat het valsch was, zoo laat het haar zelfs lezen. Ik zeg 't u nog eens: vertrek uit eens anders bruiloftkamer! Wat hebt gij hier te doen? Dat bruidsbed is voor u niet gespreid. Want schoon gij ook een ander schrift hebt van menschelijke verbintenisse; daarom kan uw zaak in goedheid bij de mijne niet halen. Zij heeft zich aan mij verloofd; de vader, na haar, heeft u zijn woord gegeven; maar zeker zij is zich zelve nader dan haar vader. Haar vader heeft u haar beloofd; zij heeft haren minnaar trouw gezworen. Hij heeft menschen, zij eene Godin tot getuige geroepen. Hij zou noode voor een leugenaar, zij noode voor eene meineedige gaan. Kunt gij wel twijfelen, welke vrees van beide de grootste is? En opdat gij 't gevaar van beide met elkander zoudt kunnen vergelijken, zoo zie eens op de uitkomst; zij is ziek, en hij gezond. Wij ook strijden met verschillende zinnen, en onze hoop en vrees zijn geen van beide gelijk. Gij kunt haar veilig aanzoeken; maar het weigeren is mij harder dan de dood, en ik bemin nu reeds, hetgeen gij misschien beminnen zult. Indien u deugd en recht bad ter harte gegaan, gij moest van zelf voor mijnen gloed gezwicht hebben. Dewijl nu deze woestaart voor zijn onrechtvaardige zaak strijdt, wat beteekent dan ons geschrift? Deze maakt, dat gij te bedde blijft, en verdacht zijt bij Diane. Wilt gij wijs zijn, verbiê hem uw huis. Door zijn toedoen ondergaat gij deze elende, en loopt gevaar van uw leven. En och! of hij, die er oorzaak van is, zelf sneuvelde! Indien gij hem dan uw huis ontzegt, mochte eenen man bemint, dien de Godin haat; zult gij aanstonds gezond, en ik zal ten minste behouden zijn. Leg uwe vrees af, o maagd! gij zult volkomen gezond worden. Pleeg uwen Godsdienst maar in den tempel, die kennis draagt van uwe belofte. Ook zijn de Hemelsche Goden niet gediend met slachting van ossen, maar met trouw, die men zelf zonder getuigen moet houden. Andere, om gezond te worden, staan het geweld van ijzer en vier uit; andere zoeken hulp bij bittere dranken. Al dit hebt gij niet van nooden; wacht u maar voor meineedigheid, en bewaar te gelijk u zelve, en mij en uw gegeven woord. De onkunde zal de voorlede schuld verschoonen; het verbond, met mij aangevangen, was u uit het hoofd gegaan. Mijn brief heeft het u nu eens indachtig gemaakt, en dan die lagen, waarin gij gemeenlijk valt, zoo dikwijls als gij ze ontgaan wilt; en als gij ze al ontgaan hebt, zult gij, als gij staat op 't baren van een kind, de Godin bidden, dat zij u in dien nood wil bijstaan. Zij zal uw gebed verhooren, en, bij zich zelven overwegende hetgeen zij gehoord heeft, zelf vragen, bij wat man gij deze vrucht zult ter wereld brengen. Gij zult een belofte doen, maar zij weten, dat die valsch is. Zweert gij, zij zal weten, dat gij bestaat de Goden te bedriegen. Het komt op mij niet aan; ik heb grooter zorg. Mijn hart is bekommerd voor uw leven. Waarom beweenden onlangs uw bekommerde ouders u, toen zij zagen, dat uw leven gevaar liep, daar gij hun geen kennisse geeft van uw misdaad? En waarom geeft gij 't hun niet te kennen? Gij moogt uw moeder vrij alles verhalen. Over uw daad, Cydippe! behoeft gij u niet te schamen. Vertel haar de zaak van den beginne af: hoe ik eerst kennis aan u kreeg, toen gij offerde in den tempel der Jachtgodin; hoe ik, u in 't oog gekregen hebbende, schielijk (zoo gij 't misschien gemerkt hebt) stil bleef staan, houdende mijn gezicht op uw gelaat; hoe, terwijl ik ten uiterste versteld sta over uwe schoonheid (dat een wis teeken van uitzinnigheid is), mijn mantel van mijn schouder viel; en hoe daarna, van ergens uit eenen hoek, een appel kwam rollen, waarop door list woorden geschreven waren, om u te verschalken. Welke, omdat gij ze laast in de tegenwoordigheid der Godin, oorzaak zijn geweest dat uwe trouw aan de mijne verbonden, en door de getuigenis der Godheid bekrachtigd is. En opdat zij wete wat de inhoud van dat schrift was, zoo lees er dezelve woorden, die gij voor dezen laast, nog eens voor. Straks zal ze zeggen: „ai! trouw dengenen, aan wien de goede Goden u zelf verbinden; ik begeer hem tot schoonzoon, die gij gezworen hebt dat het zijn zou. Wie hij ook zijn mag, hij zal mij behagen, dewijl hij te vore aan Diane behaagd heeft." Zoo zal uw moeder zich houden, zoo ze anders een moederlijk hart in 't lijf heeft. Maar beveel haar echter, naar mij te vernemen, en te onderstaan, wie en hoe groot ik ben; zij zal bevinden, dat de Godin uw beste gezocht heeft. Cea, een eiland, dat van de Egeesche zee bespoeld wordt, en eertijds vermaard is geweest door de Corycische Nimfen, is mijn vaderland; en zoo gij op adelijke namen gesteld zijt, men zal bevinden, dat ik uit geen geringe vooroudren gesproten ben. Ook heb ik middelen en zeden, daar niet op te zeggen valt; en al was er niets anders, de min vereent mij met u. Al hoeft gij niet gezworen, gij moest uw zinnen leggen op zulk een man, en hem ook zonder eed beminnen. Febe[1], de Jachtgodin, heeft mij in den droom bevolen, dit aan u te schrijven; ook de Min, toen ik ontwaakt was; van welke de een mij reeds met zijne pijlen gekwetst heeft, zie toe, dat de andere u ook niet treffe. Onze behoudenis is verknocht[2]; erbarm u over mij en u! Wat twijfelt gij langer, alleen twee menschen te redden? Hetwelk zoo[3] komt te gebeuren, als nu het teeken zich laat hooren, en Delos door offerbloed van ons zal geverfd zijn; zal ik daar stellen een goud beeld van den gelukkigen appel, en de reden in twee regelen daar op doen zetten: DOOR DE BEEITENIS VAN DEZEN APPEL GETUIGT ACONTIUS, DAT HETGEEN DAAR OPGESCHREVEN IS GEWEEST, VOLBRACHT IS. Ik wensch u, opdat mijn brief door langwijligheid uw ziek lichaam niet mag vermoeyen, naar het gewoonlijk besluit, waarmede men de brieven eindigt — wel te varen.

[1]in eigenlijken zin, als wie hij door zijne liefde verpand is.

XXIe BRIEF.

CYDIPPE AAN ACONTIUS.

Ik was bevreesd, en las uwen brief binnens monds, opdat mijn tong niet onverhoeds bij eenige Goden zweren mocht. En ik meen, gij zoudt mij ten tweeden male ver-

[1]Anders Diane. — [2]één. — [3]Lat. voor Zoo dit.

strikt hebben, ten ware gij, naar uw eigen bekentenisse, geweten hadt genoeg te zijn, dat ik eens aan u verloofd was. Ook zou ik hem niet gelezen hebben; maar zoo ik u hard gevallen had, zou misschien de gramschap der gestoorde Godinne nog grooter geweest zijn. Wat ik ook in 't werk stelle, wat wierook ik godsdienstig aan Diane offere, zij schijnt u meer dan te veel te begunstigen. En, gelijk gij geloofd wilt hebben, zij neemt met voordacht wraak over het ongelijk u aangedaan. Naauwlijks heeft zij zich zoo omtrent haren Hippolytus gedragen. Maar beter had zij, zelve een maagd, de jaren eener maagd begunstigd, die ik vrees, dat zij tot geen groot getal zal brengen. Want de ziekte blijft mij bij, zonder dat de oorzaken daarvan recht blijken, en vinde ik langer geen baat bij den arts, wiens wetenschap hier te kort schiet. Hoe meent gij dat ik dit nog kan schrijven, en hoe ik mijne bleeke leden naauwlijks kan met mijnen elleboog ondersteunen? Hierbij komt de vrees, dat niemand buiten de voêster, die kennis van 't werk heeft, mag te weten komen, dat wij door brieven met elkander spreken. Zij houdt de wacht voor de deur, en als er iemand komt vragen, hoe ik binnen al vaar: „zij slaapt," zegt ze, opdat ik veilig zou kunnen schrijven. Wanneer eindelijk de slaap, die voor schoonen dekmantel van 't geheim kon dienen, door het lang duren geen geloof meer vindt, en zij menschen ziet komen, die men met futsoen niet buiten de kamer kan houden, rochelt ze, en waarschuwt mij daardoor. In die gesteltenisse mij haastende, laat ik den brief onvoltooid, en verberg hem, vol van vrees, heimelijk onder de dekens. Daarna hervat ik het schrijven, zoodat gij zelf wel vatten kunt, wat moeite gij mij aandoet. Ik moet[1] sterven (als ik de waarheid zal zeggen) indien gij verdient, dat ik zoo veel lijde! maar ik ben goedaardiger dan recht is, en meer dan gij verdient. Heb ik dan zoo menigmaal, in gevaar van mijn leven, om listige streken straffe geleden, gelijk ik die nog lijde? Is dit het loon mijner schoonheid, trotsch op uwen lof? en moet ik lijden, omdat ik u behaagd heb? Indien ik u, dat ik liever gewild had, mismaakt was voorgekomen, zoo zou mijn onbevallig lichaam geen geneesmiddelen noodig gehad hebben. Nu moet ik lijden, omdat ik geprezen ben. Nu helpt uw[2] onderling strijden om mij, mij ten bederve, en ik word benadeeld door mijn eigen gaven. Terwijl gij voor hem, noch hij voor u wil wijken, zijt gij een hinderpaal voor zijn wenschen, en hij voor de uwe. Ik word geslingerd als een schip, dat de wind in zee, en de barning der baren terug sleept. En als de dag, door mijn lieve ouders bestemd, op handen is, wordt mijn koorts aanstonds heftiger; en op den juisten tijd, voor mijn huwelijk geschikt, klopt de bittere Persefone[3] aan onze deur. Nu schaam ik mij, en ben bedrucht, al ben ik mij geens kwaads bewust, dat ik de gramschap der Goden mag verdiend hebben. De een zegt, dat dit bij geval gebeurt; d' ander, dat de Goden een weêrzin in dezen man hebben. En opdat gij niet meenen zoudt, dat de tongen der menschen u verschoonen, eenigen meenen, dat deze dingen mij overkomen door uwe tooverstreken. De rede is verborgen; maar onze kwaal blijkt. Gij luiden strijdt heftig tegen elkander: ik moet er de straf van dragen. Ik moet het u nu zeggen, al zoudt gij mij weder, naar uw gewoonte, bedriegen. Wat zult gij doen, als gij mij haat, nu gij mij zoo veel leeds aanbrengt door uw liefde? Indien gij beleedigt hetgeen gij bemint, zult gij wijselijk doen met uwen vijand te beminnen. Om mij te behouden, wensch ik, dat gij mij zoekt te vernielen. Of gij zorgt niet meer voor de maagd, waarop gij gehoopt hadt, die gij wreedelijk zoo onwaardig laat omkomen; òf, zoo gij vergeefs de gestoorde Godin voor mij aanroept, wat hebt gij dan bij mij te roemen? Ik ben u niet verplicht. Stel een van beide: wilt gij Diane niet bevredigen, zoo denkt gij niet om mij; kunt gij 't niet doen, zoo denkt zij niet om u. Liever wenschte ik nooit, of niet op dien tijd, Delos, in de Ægeesche zee gelegen, gekend te hebben. Toen voer mijn schip ongelukkig door zee, en te kwader uur begaf ik mij op de reize. Met wat voet ging ik voort! Met wat voet ter deur uit! Met wat voet trad ik in 't geschilderd schip! Tweemaal nochtans keerde het door tegenwind. Och! wat mag ik zeggen, zinnelooze, als ik ben! die wind was voorspoedig. Voorspoedig was hij, die mij terug voerde, en de ongelukkige reis hinderde. En och! of hij standvastig tegen mijne zeilen geweest ware! Maar dwaas is het, te klagen over de lichtheid des winds. Geraakt[1] door de naamhaftigheid[2] der plaats, ijlde ik om Delos te zien; en mij docht, dat het schip te traag over weg spoeide. Hoe dikwijls heb ik de roeyers bestraft, dat ze geen vaart maakten, en geklaagd, dat men geen zeil genoeg bijzette, om den wind werk te geven! En nu was ik Myconos en Tenos en Andros voorbij gevaren, en kreeg het heldere Delos in 't gezicht. Hetwelk zoodra ik[3] van verre zag: „wat deist gij," zeide ik, „o eiland? Drijft gij nog als voorheen[4] in de wijde zee?" Ik had mijn voet op land gezet, wanneer de dag ten einde, en de zon gereed was, hare paarden uit den wagen te spannen; welke[5] des anderen daags, op het rijzen derzelve, weder ingespannen zijnde[5], worden mijne haren door last mijner moeder getooid. Zij stak zelf een ring aan mijn vinger, en tooide mijn haar met goud, en kleedde mij met haar eigen handen. Toen uitgegaan zijnde, offeren wij aan de Goden, dien het eiland gewijd is, blonden wierook en wijn. En terwijl mijn moeder de altaren verft met offerbloed, volgens haar belofte, en het ingewand plechtig in 't offervier smijt, geleidt mijn nijvere voêster mij ook in andere kerken, en wij wandelen hier en daar door de heilige plaatsen. En nu streef ik door de galerijen, en nu verwondere ik mij over de schenkagiën der koningen, en de beelden, die overal stonden. Ook zie ik met verwondering den altaar opgebouwd van ontelbare horens, en den boom, waartegen de Godin[6] leunende hare vruchten ter wereld bracht. En wat verder (want mij heugt noch lust niet op te halen, al wat ik daar gezien heb) in Delos te vinden is. Misschien werd ik, terwijl ik dit bezag, van u, o Acontius! gezien; en u docht, dat mijn eenvoudigheid de rechte was, om verschalkt te kunnen worden. De trappen opgetreden, keer ik weder in den hoogen tempel van Diane. Moest er een plaats in de wereld veiliger zijn dan deze? Voor mijn voeten komt rollen een appel met dit opschrift..... Helaas! hoe weinig scheelt het of ik zwere u op nieuw[7]! De voêster raapte hem op, en verwonderd: „Lees!" zegt ze; waarop ik, o groote dichter! uw listen las; op het noemen van 't woord huwelijk, voelde ik, dat ik ontstelde, en over al mijn aangezicht rood werd, en hield mijne oogen naar de aarde geslagen; mijne oogen, die u in uw voornemen gediend hadden. Ondeugende! hoe zijt gij zoo in uwen schik? Of wat roem hebt gij hierdoor verkregen? En wat lof kan u komen, dat gij, een man, een maagd bedrogen hebt? Ik stond niet gewapend met schild en heerbijl, als Penthesilea[8] op den Trojaanschen bodem. Van mij was geen Amazoonsche riem, met goud geboord, gelijk van Hippolyte[9], tot buit te halen. Wat zijt gij hier grootsch op, dat uw woorden mij bedrogen hebben, en ik, onnoozel meisken! door uw list verleid ben? Een appel heeft Cydippe, gelijk weleer Atalante[10], vermeesterd; gij wilt namelijk een

[1]Anders mag. — [2]van hem en haar bruidegom. — [3]Versta: de koorts.

[1]Getroffen, aangelokt. — [2]vermaardheid. — [3]Lat. voor: zoodra ik dat. — [4]Vóór namelijk Latona (Apollo en Diana's moeder) er landde, en 't door Neptuun werd vastgezet. — [5]Lat. voor toen deze — waren. — [6]Latona; zie aant. [4]. — [7]Door 't namelijk nogmaals te zeggen of te schrijven. — [8]De Amazonen-koningin; zie vroeger herhaaldelijk. — [9]De moeder van Hippolytus; zie boven, blz. 263b, aant. [5]. — [10]In den loopstrijd, door Hippomenes, die haar telkens gouden appelen toewierp.

tweede Hippomenes zijn. Maar beter ware geweest (indien gij in de macht waart van dat kind[1], hetwelk gij zegt, dat ik weet niet met wat toortsen verzien is) uw hoop, zoo als eerlijke luiden plegen, niet te bederven door bedrog. Gij moest mij verbeden, en niet verschalkt hebben. Waarom oordeelde gij niet, toen uw oog op mij gevallen was, dat gij moest blijk geven van zoodanige dingen, waarom ik zelve u begeerd mocht hebben? Waarom wilde gij mij liever dwingen, dan door redenen verwinnen, indien ik te verwinnen was, als ik het voorstellen uwer gaven gehoord had? Wat baat u nu het voorschrift van eenen eed? en dat ik, dien doende, de Godin tot getuige geroepen heb? 't gemoed is 't alleen, dat zweert; met dat hebben wij niets gezworen. Dat alleen moet de woorden eerst geloof doen vinden. Het overleg en voorbedachte stemming zweren, en geen banden binden, als[2] die van het oordeel. Indien ik u mijn huwelijk heb willen beloven, zoo sta op uw recht, dat gij tot dezen echt kunt vorderen; maar hebt gij niets van mij als woorden zonder meenen, zoo hebt gij niets dan krachteloze woorden. Ik heb niet gezworen, maar alleen zwerende woorden gelezen; op die wijs moest ik u tot geenen man nemen. Bedrieg dus anderen; voeg een brief bij den appel. Mag dit bestaan, zoo ga strijken met de groote middelen van rijke luiden. Maak, dat de koningen zweren, dat zij u hunne rijken zullen afstaan; en eigen[3] maar al hetgeen u in de gansche wereld aanstaat. Heeft uw brief zoo groote kracht, zoo zijt gij veel grooter (geloof me) dan Diane zelf. Als ik evenwel dit gezegd, en standvastig uw bede heb afgeslagen, en volstaan kan, met te toonen, hoe het gelegen is met die belofte, vrees ik evenwel (ik moet het bekennen) de gramschap der verstoorde Godinne; en vermoede, dat mij de zwakheid mijns lichaams daar van daan komt. Want hoe komt het anders, dat, zoo dikwijls gereedschap gemaakt wordt tot mijn bruiloft, ik aanstonds ziek word? Driemaal is reeds de Huwlijksgod, als hij aankwam tot de altaren voor hem opgerecht, weggevloden, en van den dorpel mijner kamer geweken. En naauwlijks kan hij de uitgegane toortsen weder ontsteken, naauwlijks weder, door ze te bewegen, aan 't branden krijgen. Menigmaal heeft hij zijn haren bekranst, die druipen van balsem; menigmaal streeft hij in zijn geelverwig stacykleed hier naar toe. Zoodra hij den voet op den drempel gezet heeft, wordt hij tranen en doodsangst gewaar, en veel dingen, die van zijn gewaad verschillen. Hij zelf fronst het voorhoofd, en werpt de kransen weg, en veegt de welriekende zalve uit zijn getooide haren. En hij schaamt zich, blijde te verschijnen bij een bedroefd volk; en de koleur van zijn stacykleed verft zijne wangen. Maar ik, helaas! word van de koortse bevangen, en mijn kleed valt mij te zwaar. En mijne ouders zie ik op mijn aangezicht tranen storten; en voor de huwlijkstoorts genaakt mij de fakkel der dood. O Jachtgodin! verschoon mij, die 't zoo kwaad hebbe, en verlicht mij nu door de hulp uws broeders[4]! Schandelijk is 't voor u, dat hij de oorzaken der dood afweert, en gij integendeel zult gaan voor de oorzaak van mijn dood. Heb ik[5], toen gij u gingt baden in een belommerde fontein, onverhoeds mijn gezicht op uw waschbad geslagen? Heb ik onder zoo veel Goden u vergeten te offeren[7]? of is uw moeder van de mijne veracht[8]? Ik heb niet misdaan, buiten dat ik eenen valschen eed gelezen, en mij niet genoeg verstaan heb op ongelukkige verzen[9]. Offer gij ook voor mij, zoo uw liefde oprecht is! laat uw hand, die mij beschadigd heeft, mij weêr voordeel doen! Waarom maakt zij, die verstoord is, dat een maagd, u toegezegd, de uwe nog niet geworden is; dat ze de uwe niet worden kan? van een levende kunt gij alles hopen. Waarom beneemt de gestoorde Godin mij het leven, u de hoop? Geloof ook niet, dat hij, wien ik tot een bruid geschikt word, mijn leven met zijn handen koestert. Hij zit wel voor mijn bed, als 't hem gebeuren mag; maar gedenkt, dat mijn bed het bed eener maagd is. Ook schijnt hij, ik weet niet wat gevoelen van mij opgevat te hebben. Want menigmaal rollen hem de tranen over de wangen, zonder kennelijke oorzaak. En hij vleit mij met minder vrijpostigheid, en kust mij zelden, en noemt mij met een bevende stem de zijne. Ook verwonder ik mij niet, dat hij 't gemerkt heeft, dewijl duidelijke blijken mij ontdekken; dewijl ik, als hij komt, mij in 't bedde omkeer, en op de rechte zijde ga leggen. Ik spreek hem ook niet toe, en hou mij of ik sliep; en werp zijn hand weg, als hij mij wil raken. Hij verzucht, zonder dat hij durf spreken, en draagt mijn gramschap, die hij niet heeft verdiend. Wee mij, dat u dit wel aanstaat, en gij er u mede ketelt. Wee mij, dat ik mijn hart open leg! Kon[1] ik het zeggen, gij, die mij verschalkte, verdiende mijn gramschap beter. Gij verzoekt in uwen brief, mij te mogen bezoeken. Gij zijt verre van mij, en echter van zoo verre doet gij mij kwaad. Ik was verwonderd, waarom uw naam Acontius[2] was; maar nu zie ik, dat gij een pijl hebt, die wonden kan van verre. Zeker van die wond ben ik nog niet genezen, en 't is, of ik door uwen brief van verre als door een pijl gewond was. Evenwel wat zoudt gij hier doen? of is 't om een elendig lichaam, twee zegeteekenen van uw vernuft, te zien? Ik ben vervallen door magerheid, en heb een bleeke koleur; hoedanig eene ik mij verbeelden kan, dat uw appel had. Noch[3] mijn blank aangezicht is[3] doormengd met rood, maar als het marmer, dat eerst nieuw doorsneden is. Zoo zien er op de gastmalen de zilvere vaten uit, die bleek worden door het koud water, dat men er ingiet. Kwaamt gij mij nu te zien, gij zoudt zeggen, dat gij mij nooit te voren gezien hadt, en ik niet verdiende door uwe listen bemachtigd te worden; en gij zoudt uw recht laten varen, dat gij meent op mijne beloften te hebben, en wenschen, dat er de Godin niet om dacht. Misschien ook te weeg brengen, dat ik weder het tegendeel zwoer, en mij andere woorden toezenden, om te lezen. Nog wenschte ik, dat gij mij zaagt volgens uw verzoek, en wist hoe kwalijk uw bruid er aan was; en dewijl uw hart, Acontius! harder is dan ijzer, zoo bid, uit mijn naam, de Godin zelf om vergiffenis. Opdat gij evenwel weten moogt, door wat middel ik zou kunnen gezond worden: wij zoeken raad bij 't orakel van Delfi. De Godspraak ook daar ter plaatse, gelijk het los gerucht loopt, klaagt, dat men, ik weet niet in wat belofte zijn woord niet gehouden heeft. Dit zegt de God en 't orakelkoor, en mijn voorspellingen zelf. Maar geen verzen laten u in uwen wensch verlegen. Hoe komt gij aan deze gunst? ten zij er misschien een nieuwe brief uitgevonden zij, die, gelezen zijnde, de groote Goden inneme. En hebt gij de Goden tot vrienden, zoo volg ik de Goden zelfs, en geef mij aan u gewillig in handen. Ik heb mijn moeder ook bekend, hoe mijn tong misleid dit huwlijksverbond heeft toegezegd; maar ik dorst van schaamte mijne oogen niet opslaan. De rest staat u te bezorgen. Meer ook heb ik gedaan, dan een maagd past, dat ik brieven met u heb durven wisselen. Nu ben ik reeds moede van schrijven, en mijn hand kan 't van zwakheid niet langer uithouden. Ook buiten dat ik nu begeer, met u mij te vereenigen, is er niet anders bij te voegen, dan dat ik u vaarwel zeg. –

[1]Versta Cupido. — [2]Thans dan. — [3]neem voor u. [4]Apollo, als God der geneeskunst. — [5]Gelijk Aktæon. – [6]Voor bron. — [7]Zie boven, bladz. 514b, aant. [2]. — [8]Gelijk van Niobe. — [9]versregels.

[1]Mocht. — [2]Van 't Grieksche akontizein, met een pijl of schicht werpen. — [3]Ook is — niet.

BRIEVEN DER HEILIGE MAAGDEN,

MARTELARESSEN.

Vicit Iter Durum Pietas[1].

Opdracht aan de Heilige Maagd.

Wie zal ik best mijn maagdepalmen wijden?
Wie beter dan de Hemelkoningin?
Wat geest blaast mij dit kerkorakel in?
O Feniksmaagd! o moeder van 't verblijden!
Al zit gij, op een wolk[2] van Serafinnen,
Zoo diep, in 't goud van 't albezielend licht
Der Godheid, met uw stralende aangezicht,
Dat Cherubijns belonken en beminnen;
Dat d' Engelen bewierooken en eeren,
Met Englezang en galm van 't zalig koor;
Nog dringt de straal van uw genade door
Dees duisternis, waarin wij ons verneêren
Voor uwen troon, verguld met rijker zonnen
Dan 't middaglicht, dat 's avonds onder gaat,
Uw oodmoed komt het nedrig hart te baat;
Door oodmoed hebt gij zelf Gods hart gewonnen.
Gij spant de kroon, o puikkroon aller vrouwen!
De loftrompet van uw beminde faam
Vult hemel, aarde, en zee, met uwen naam:
Een naam, waarin wij Kristus' kerken bouwen.
Uw titel blinkt, in 't voorhoofd zijner kerken
En kooren, als een zegen, voor ons oog.
Mijn note rolt te laag: gij rijst te hoog;
Wie kent de maat van al uw wonderwerken?
Zoo kleed, of been, ja schim, van lager Heilig,
In stroom, in lijk en krankbed, wondren werkt:
Wie zweeft zoo laag, dat hij de kracht niet merkt
Van uw gebeên, een toevlucht wis en veilig?
Gij, teelster van den eenigsten behoeder!
Hebt, daar gij heerscht, bekleed met majesteit,
Nog uw natuur en aard niet afgeleid,
Maar houdt uw recht, gelijk Gods rechte Moeder.
Gij kunt meer gunst, bij uwen Zoon, verwerven,
Dan Hester bij den Oosterschen Monarch.
Het Kruis-lam zag u, op den Doodshoofdberg[3],
Daar gij de zon, om uwen Zoon, zaagt sterven.
Gij vluchtte, voor den kindermoord des Vorsten,
Met Davids zoon[4], bewaarder van Gods Zoon
En Moeder, die haar mond leîde op de koon
Van 't heilig Kind, gezoogd met maagdeborsten.
't Orakel, naar wiens stem het al moet hooren,
Dronk, met die melk der kuische Moeder, in
Haar liefde, die, geworteld in zijn zin,
Zijn hart nog raakt, in 't hoogste koor der kooren.
Zoo ras de Maagd[5], of 't Hemelmaagde-teeken,
Het licht gevoelt, en gaat van 't licht bevrucht,
Dan matigt zij den straal, die flus de lucht
Verbrandde, en, uit den Leeuw, op 't hoofd kwam steken:
Maar gij, o Maagd van koninklijken zade!
In 't zwangergaan van 't goddelijke pand,
Verkoelde, door uw vrucht, allengs den brand
Van Gods gerecht. O, zetel der genade!
Het was wat groots, dat d' eer der luchtgezanten
Verkondigde, aan 't altaar, hoe d' oude vrouw[6]
En dorre struik dien Heilig[7] baren zou,
Gewijd van God, om boete en tucht te planten;
Nog grooter was 't, toen d' Engel kwam ontvouwen
De wonderbaarste en aangebeên geboort',
Van brein noch oor begrepen noch gehoord,
Eer God u gaf zijn hand en staf te trouwen.
Hoe wemelden de Geesten, die vast drongen,
Te Nazareth, om uwe bruiloftszeel!
Hoe bloô, hoe heusch ontvingt gij Gabriel!
Wat bruilofts-lied hebt gij hem aangezongen!
Een vlam ontstak terstond uw bruiloftskamer.
Gods Geest, een kracht, een duif van 't Hemelsch dak,
Omhelsde en kuste uw kuischheid zonder vlak;
Die dronk het woord. Geen dauw drupt aangenamer
Op 't lelieblad. Hoe wierd u toen te moede!
Schaamroode ziel, Gods wellust, Hemelbruid!
Uw Bruigom leîde u Gods geheimnis uit.
Gij kleedde God, het Woord, met uwen bloede,
Den schoonsten van 't ontelbre tal der menschen.
Zoo zag men hem, van Jesses struik en stam,
Te Bethlehem, daar hij te voorschijn kwam,
't Beloofde zaad, begroet met zoo veel wenschen.
Uw zwangre nicht vernam u naauw, van verre,
Of neeg, en groette u Moeder van de bron
Des heils, en van de nooit geschape zon.
Toen huppelde, in haar lijf, Gods Morgensterre;
Nu daalde een lucht, vol zangs, op Davids weyen,
Die hoorden straks, op 't blaten van hun vee:
„Den Hemel eer, den ganschen aardkloot vreê!"
Hoe schitterden, hoe tuimelden Gods reyen!
Drie koningen versmaadden d' aardsche hoven,
Op 't Starrelicht, dat d' arme kribbe wijst
En slechte[1] Maagd, waarvan de hoogmoed ijst.
Zij offren Gode, in eenen stal verschoven.
Wat leerde u 't kind niet, binnen Jozefs drempel!
Hoe zocht gij 't kind, zoo moederlijk bevreesd!
Het zwerft rondom, wekt lijken, en geneest,
Het stopt den mond der wijzen, in den tempel.
Gelukkig, die uw tijden mocht beleven,
Dien gulden tijd, dat God in 't vleesch verscheen;
Nog zaliger ziet gij zijn vleesch en been,
Uw eigen vleesch, gekroond in 't ander leven.
Met wat een stoet en majesteit en zegen
Onthaalden u de Vader, Zoon, en Geest,
Toen gij, van hier, ten Hemel voert te feest,
Langs hyaciuthe en langs turkooze wegen.
Jeruzalem scheen boven uitgelaten,
Het weêrlichtte al karbonkels en robijn.
Ai, starren! duikt, en zon en maneschijn!
Voor eeuwig licht, safier, en goude straten.
Daar juicht het al, wat, van geen vlek geschonnen,
Het aanschijn keert naar u en 't zuiver Lam.
Daar kent men God: drie glansen, één vlam;
Gelukkig, die Gods blijschap heeft gewonnen!
Terwijl wij dan nog, in dit dal der tranen,
Vast zuchten, om verkwikking voor de ziel;
Daar d' eerste slang ons naschiet op de hiel,
Daar 't zwaar valt, zich van zoet vergift te spanen:
Zoo kome uw gunst, daar boven, ons te vordel[2]!
Wij offren u (versma geen offerand,
Een ander brenge goud, en diamant),
Wij offren u een martelstarregordel:
Geen Diereriem, waar door de zon haar streken
Gedurig houdt, de twalef maanden lang,
Maar riem, waar langs uw Kruiszon gaat haar gang
Door 't jaar, omgord met zoo een twalefteeken[3]:
De borst, het lam, het orgel, zoet in d' ooren,
De tang, de leeuw, de dolk, van bloed nog nat,
't Albast, vol geurs, de helm, het zwaarderad,
De witte duif, de palmtak, en de toren.
't Beteekende is veel eer 't geen ik u wye,
Dat overtreft 't borduursel mijner schacht.

---

[1]D. i. De vroomheid kwam de barre reis te boven. — [2]drom. — [3]Golgotha. — [4]Jozef. — [5]in den Dierenriem. [6]Elizabeth, de moeder van [7]den Dooper.

---

[1]onaanzienlijke. — [2]voordeel. — [3]Versta: de twaalf zinnebeelden der bezongen maagden.

O zeestar! licht mij zoo, in 't werelds nacht,
Dat Jezus troost mij aanblikt in Marye!

De Lofzang[1].

Mijn ziel ontvouwt nu 's Hemels lof,
Mijn geest, aan 't huppelen, heeft stof,
Om God, mijn heil, op 't hoogst te loven;
Nadien mijn oodmoed hem behaagt,
En hij zoo laag op eene maagd,
Zijn minste dienstmaagd, zag van boven.

Want alle tongen zullen mij
Nu zalig noemen, even blij,
Nadien de Almachtige dit wonder,
Zijn grootste werk, in mij besloot;
Een lot, uit zijnen rijken schoot
Mij toegevallen in 't bijzonder.

Den naam van Jezus, aangebeên
Daar boven, hier, en hier beneên,
Is heilig, heilzaam, uitgelezen;
En zijn genade breidt zich uit
Van stam tot stam, van spruit tot spruit,
In zooveel zielen, als hem vreezen.

Gods krachtige arm heeft al 't geweld
Der trotsche koppen neêrgeveld,
Verstrooid, en uit den stoel gedreven;
't Oodmoedig hart, uit stof en slijk
Der aarde, in top van 't Hemelsch rijk,
Door zijn oodmoedigheid geheven.

God heeft, met volte en overmaat
Van gaven, 't hongrig volk verzaad;
De zatte rijken, stout en krachtig,
Liet hij nooddruftig heene gaan,
Nam Israel, zijn erfkind, aan,
En was aan zijn genâ gedachtig;

Gelijk de nooit bejuichte mond,
In 't zeegnen van dat erfverbond,
Zoo menige eeuwen van te voren,
Dien troost, den vader Abraham,
En alle telgen van dien stam,
Eeuw in eeuw uit, had toegezworen.

GLORIA PATRI, FILIO, ET SPIRITUI SANCTO[2].

St. AACHT.

Aacht, een edele, schoone en rijke dochter, te Panormus, in Sicilie geboren, werd beloerd en gevangen van Quintiaan, landvoogd in 't zelve eiland; die, op hare bevalligheid en rijkdommen vlammende, haar, te Katane, bij een lichtvaardige vrouw, Afrodisia, en hare dochters bestelde; op hope, dat deze de kuische maagd zouden tot lichtvaardigheid bekoren, en alzoo van den Kristenschen godsdienst tot het Heidendom bewegen; maar te vergeefs. Waarom zij in 't aanschijn geslagen, gekerkerd, met paardkoofd[3], roeden en tortsen gepijnigd, de borst afgescheurd, in gloeyende kolen gewenteld, en even standvastig in haar heilig opzet volhardende, eindelijk, in de gevangenisse, den bruidegom der maagdelijke zielen haren zuiveren geest gaf.

[1]der Maagd bij uitnemendheid, Maria. — [2]D. i. Eere den Vader, den Zoon, en den Heiligen Geeste. — [3]martelhout.

Aacht aan Makaria, hare speelgenoot.

Uw afgemartelde Aacht, niet machtig veel te schrijven,
Kon d' allerleste troost u kwalijk schuldig blijven;
Daar, van Panormus tot Katane toe, gesleurd,
Zij Ætna's hitte voelt, en hoort, hoe 't water scheurt
En ruischt, op 't rijzenhoofd en d' ingeheide palen[1];
Zoo dikwijls het Zuidoost een roof op strand gaat halen,
En al 't Ionisch schuim naar dezen toren jaagt,
Waaruit ik u begroet, o, Godverloofde maagd,
Getrouwe speelnoot! nu godvruchtig te vergâren
Ons wordt behinderd; raam en ra mijn wedervaren
Uit dit onleesbaar schrift. Zoo 't lezen u vermoeid
En kwelt, vergeef het mij: mijn vingers zijn geschroeid,
En doof en dood gerekt. Dees stamelende woorden
En letters melden u de holen, en de koorden,
Te werk gesteld zoo wreed, zoo razende, en verblind,
Om dat mij Kristus' vier en liefde blaakt, en bindt.
De landvoogd, vlammende op mijn have en jeugdige oude[2],
Aan Afrodisia zijn verschen buit betrouwde,
En aan haar dochters, wild van zeden. Elk bracht voort
Al wat een teêre ziel, in 's levens lent, bekoort
Te kiezen, niet 'tgeen voegt, maar 't eerste ons mag gebeu-
Geschilderd, op zijn schoonst, met levendige kleuren, (ren,
Naar uiterlijken schijn, maar, inderdaad, een verf
Die valsch is, en verbloemt dat doodelijk verderf,
Als 't Paradijsooft, 'twelk bekoorlijk in 't aanschouwen,
Zich plukken liet van haar, die 't eeuwig zal berouwen,
En wat van haar gebaard dien appelboet bezuurt,
En 's appels voorsmaak vloekt, zoo lang die nasmaak duurt.
De moeder sprak: „mijn kind! gij zijt noch jong van jaren.
Betrouwt uw jonkheid min dan deze grijze haren.
Bestemt niet reukeloos hetgeen gij niet verstaat,
En slechts tot schade strekt en onverzoenbren haat.
Zoudt gij zoo wulpsch, zoo wuft, om nieuw gedroomde al-
Om een gedroomden God en Godheid laten varen (taren,
Ons vaderlijke Goôn en Numa's[3] wijze zeên,
Met ijver ingevoerd, door alle Roomsche[4] steên;
Zoo verre Augustus' roem, op adelaars gedragen,
Durf houden 't heerlijk spoor van Fœbus' gouden wagen[5]?
Dat hoeden onze Goôn! dat hoop ik nimmermeer.
Beschaam uw adel niet, uw afkomst, en uw eer,
Noch spil uw schatten niet, uw schoonheid, en uw gaven,
Zoo ijdel en vergeefs; maar kies[6] de gunst der braven,
Van wien gij zijt geteeld. Ik weet, dat Quintiaan,
De landvoogd, met uw jeugd en doling zit belaân,
En tocleît, om u uit te huwen aan de stammen
Der eedlen, die om strijd op zoo een joffer vlammen,
Die Ceres' eenig pand[7] in geene gaven wijkt;
Ja, beter een Godin dan sterflijk mensch gelijkt.
Dit nieuw geloof zal al uw vrolijkheid verduffen.
Zoudt gij, in eenen hoek, zoo dof en eenzaam suffen,
Ontberen spijs en drank, verslenssen al het groen
En 't bloeisel van uw tijd? Zij doolt, die elk saizoen
Des levens hier versloft te plukken, als de Goden,
De Nymfen, en natuur ons tot haar feesten nooden."
Dat was het daaglijks lied der zoete Meeremin;
Maar ik bond t'elkemaal aldus hier tegens in:
„Och, Afrodisia, wat strooit gij schoone woorden!
Hoe zoekt gij, onder schijn van vriendschap, mij te moorden.
Door iet aantrekkelijks van lust en snood gewin!
Leg af, leg af die grijns! Ik ken d' erfvijandin,
De looze en slimme slang, die, onder 't gras gescholen,
Vergif neemt op de tong, en mikt (terwijl twee kolen

[1]Door den dichter uit zijn vaderland naar 't Zuiden verplaatst. — [2]leeftijd. — [3]Rome's tweede koning en wetgever. — [4]Romeinsche. — [5]De zon. — [6]Zoo lees ik voor kus, dat hier geen zin geeft. — [7]De door Pluto geschaakte Proserpina.

Vast gloeyen in haar kop) op dit onnoozel hart.
Maar neen, het kent heur aard. Een korte wellust smart
Oneindelijk, en leed volgt lief op zijne hielen.
O spin! ga, spin uw web voor reukeloozer zielen.
Doortrapte! gij hebt wel een simple duive voor,
Maar ook een schrande slang; die stopt voorzichtig 'toor
Voor zulke tooverij, en schalke tooverzangen.
Aan al des werelds vreugd is niet één' vreugd gevangen:
De rijkdom van de ziel weegt zwaarder dan al 't goed,
't Welk zichtbaar zich zoo schoon voor d' oogen open doet.
Ik min 't onzichtbre schoon. De hoop, op mijnen Heiland
En God, geldt meer bij mij dan dit gezegend eiland,
En alle staat, en pracht, der ijdelen krakeel.
Wij zijn een zelve stof. Geen bloed maakt iemand eêl,
Maar deugd en 't Kristenschap; dat leert die lusten schuwen;
Zoo erft men staat om hoog, zoo ken men eerlijkst huwen.
Een ander hebb' 't genot van zotte zinlijkheên,
En vull' zich op met wind; verlichte maagden treên
Des werelds poppespel, al lachende, met voeten,
En zweven boven 't stof, waaronder mollen wroeten,
Versteken van de zon die ons in 't harte straalt,
Met eenen klaarder glans dan dees, die daaglijks daalt."
Zoo kaatste ik rustig af al die bekoorlijkheden.
Wanneer haar dochters, om vermaak, uit spelen reden,
Dan lag men mij aan 't oor met al het geen, wat ooit
Het blinde bijgeloof heeft onder 't volk gestrooid:
„Hoe reuzen een geweld van bergen t' zamenbrachten,
Waar onder zij gekneusd, som[1] heel, som[1] half versmacht-
Hoe Tyfon vier en smook ter holle rotse uit blaast, (ten;
Waarin de wapensmid op 't ambeeld klinkt, en raast;
Hoe Proserpijn geschaakt[2] bij d' onbeschene vlocken[3],
Haar moeder[1] de geschaakte, al 't eiland door, liet zoeken;
Waarvan Sicilië, te voren wild en woest,
Bevrucht bleef, jaar op jaar, met zoo een vruchtbren oegst,
Dat het Italië en zijn andere geburen,
In tijd van hongersnood, kon voên met volle schuren,
Gezocht door wapenen van 't naaste en veerste strand;
Hoe eerst Triptolemus het kouter dreef door 't land,
Op 's voësters onderwijs; waarom het volk, met zangen,
Voor zijnen wagen juicht, en zijn gewiekte slangen;
En voort van Arethuse en Alfeus[5], en zijn vlam,
En hoe hij, onder zee gedoken, herwaart kwam,
Vermits het vier niet was te lesschen in zijn adren,
Als met zijn vrijster, die vast voorliep, te vergadren[6]."
Ik loech om dit verslag, van logenen beklad,
En gaf haar wisse stof, uit ons gewijde blad:
„Hoe stoffers, aan d' Eufraat[7], het heer der starren sarden,
En straks, gedeeld van tong, verstrooiden, en verwarden:
Hoe 't overschot van 't schier verdelgde Benjamin
De bloem van Silo schaakt; hoe, niet een Afgodin,
Maar moederlijke Maagd, drie etmaal lang, verlegen
Liep zoeken 't eenig pand, haar schat, en 's werelds zegen
Die, zonder dat hij zaait of os voor ploegtuig spant,
Het graan teelt uit de klei en voren zijner hand,
En spijst veel duizenden in woeste wildernissen;
Hoe noô die bruidegom zijn waarde bruid woû missen,
Haar zocht in 't nare graf, en afwiesch in zijn dood,
En 't onwaardeerbaar bloed, dat hij ter borst uit goot.
Mijn bruidegom! wat kan mijn zuivre trouw besmetten?
Noch Decius'[8] met bloed en gal geschreve wetten,
Noch gunst van Quintiaan, noch dreigement noch moord.
Hij koom met vier en zwaard, en duizend vlocken voort;
Noch vier noch zwaard noch vloek kan onze harten deelen,
Mijn hart versmelt in 't zijn, ik sta op zijn bevelen,
Zoo lang mijn aders slaan." Dit brengt het eerloos wijf
Den landvoogd aan, en scheldt mij wrevelig en stijf
Van zinnen· „denk niet eens, dat dees zich zal beraden.
Goud, perlen en gesteent, juweelen en gewaden,
En hof en heerlijkheên, en slaven, en wat breed
En weidsch staat, acht ze als stof, dat zij met voeten treedt."
Hij grimt mij grimmig toe, en buldert uit, vol tooren:
„Neen zeker; gij zijt niet van edel bloed geboren:
Dat tuigt uw snood gemoed, daar steekt niet edels in."
Ik antwoord: „gij spreekt recht; want ik ben Gods slavin,
Aan Kristus' dienst verknocht, hetwelk wij vrijheid noemen.
Maar gijliên, die zoo trotsch op heerschappij durft roemen,
Zijt slaven inderdaad, nadien gij d' Afgoôn eert,
En goud en marmersteen; en hem den rug toekeert,
Die zulke stoffen schiep." Na rede en wederreden
(Opdat ik 't schrijven krimp'), na dreigen en gebeden
En smaadreên, klinkt[1] men mij met vuisten in 't gezicht.
Het paardshoofd rekt mijn leên met koorden, en gewicht.
De tortsen braden 't lijf, gestreept van scherpe roeden
En angelen, waar van de rug en lendens bloeden;
Maar als de tederheid verduurt die harde straf,
Zoo rukt de wreede een borst van mijne ribben af.
Ik riep: „o dwingeland! wat ziet gij met uw oogen!
Gij hebt uw moeders borst, een vrouweborst, gezogen,
En schendt gij onbeschaamd de borsten van een maagd?
Maar dees heeft nog een borst, die zij van binnen draagt,
Haar Heiland toegewijd, die zult gij nimmer schenden!"
Terwijle viel de nacht, en dekte mijn ellenden
Met zwarte schaduwen, waaruit een hemelsch licht
Gedragen wierd, voor een eerwaardig aangezicht
En opzicht, als een arts, genegen elk te helpen.
Dat was Sint Peters geest, gestuurd mijn aâr[2] te stelpen.
Wie kan u melden, wat al troost mijn geest ontving!
Hoe mijne borst genas, mijn trooster strijken ging,
Met goddelijken glans, ten kerker uit, naar boven;
Waarop de wakers voor dien bliksemstraal verstoven,
Verbijsterd en verbaasd. Dat tergt des landvoogds haat,
Die mij in eenen gloed van kolen wentlen laat,
En al geroost, geschrookt, ter vangkenisse leiden;
Daar krimpen wij van pijne, en zingen, en verbeiden
Den jongsten oogenblik des levens, en het lot
Dat ons beschoren is van den alzienden God,
Die met zijn Engelen van verre schijnt te wenken.
God schutt', dat Quintiaan niet kome te verdrenken,
En t'effens in een stroom en zijn doodmisdaad smoor';
Indien zijn gierigheid mijn have zoekt op 't spoor
Van mijn onschuldig bloed, gelijk de vlugge poten
Der hazewinden 't wild, met eenen pijl doorschoten.
Mijn geest getuigt niet[3] goeds, en deze hand gemat,
Laat naauwlijks toe, mijn naam te merken onder 't blad.

[1]Thans sommigen. — [2]Voor: Toen Proserpijn geschaakt was. — [3]Wraakgodinnen der Onderwereld. — [4]De Graangodin — [5]In den Peloponnesus, en die (naar de legende) onder zee door naar Sicilie stroomde, uit liefde voor de nymf Arethuse. — [6]paren. — [7]bij den Babelschen torenbouw. – [8]Romeinsch keizer en Kristenvervolger.

St. BARBER.

Barber, dochter van den Heidenschen Dioskoros, een Grieksch edelman, te Nicomedië, ten tijde van Maximijn[4], werd, om niet gezien noch geschaakt te worden, van haren vader in eenen toren opgesloten, en daar, van God verlicht, om haar betrouwen op Kristus en het versmaden der Afgoden, geschopt, gestoten, geslagen, met den hare gesleept, met den zwaarde gedreigd, en aan Martiniaan, den Landvoogd, overgeleverd; die de maagd met beloften en dreigementen te vergeefs aanging; daarna, met fakkelen, ossepezen, potscherven, en ijzere haken, het lichaam gepijnigd en de borsten afgerukt hebbende, haar zoo, ten spiegel der jeugd, door de stad liet omvoeren; waarna de vader zijn eigen kind met zijn sabel onthoofde; dies hij, van den bliksem getroffen, dit lasterstuk boette.

[1]slaat. — [2]Versta: bloed. — [3]Thans niets. — [4]Romeinsch keizer.

Barber aan Dioskorus, haren vader.

De zelve Barber, die uw kind te wezen plag,
Draagt vader, zoo zij u nog vader noemen mag,
Haar groet op met haar hart, genegen u te volgen
Tot Kristus' outer toe. Gij wordt nog meer verbolgen,
Om dat mijn jongsten aâm volhardt bij d' oude spraak
Van 't heer der Kristenen. Men mag, in 's Hemels zaak,
Den eens gestaafden eed niet kreuken, nochte kreuken,
't En zij op zielverbeurte, en met onboetbre breuken
Den veldheer te voldoen, die stip staat op zijn eisch,
En d' overtreders doemde, en strafte, reis op reis,
Ten spiegel van de geen, die, nog in zijn slagorden,
Het sterven lichter valt, dan weifelaars te worden.
Dat houdt de dochter, die van vaders rechte hand
Den slag des doods verbeidt, in den verleden stand,
Gereed ten offer, gants standvastig en geduldig.
Heet dat hardnekkigheid, zij draagt dien naam onschuldig,
Als eene, die niet steunt op ongegronden raad
Van eigenzinnigheid, maar op haar toeverlaat,
Der sterfelijken troost, Augustus' rijk verschenen,
Gelijk een nieuwe zon, beloofd zoo lang voorhenen,
Eer zij te voorschijn kwam, met wonderbeên, en kracht
Van wijsheid en genade, en dreef den duistren nacht
Van 's werelds aangezicht, en 't Heidendom, door logen,
In zijnen eersten droom, te jammerlijk bedrogen.
Van kindsbeen af is mij dit licht geopenbaard,
En klaarder daar ik op den toren zat bewaard,
Door uw zorgvuldigheid; eer iemands minne blaakte,
Om 't opgaan mijner bloeme, en haar verrukte[1] of schaakte.
Want als ik eenzaam daar bedacht, hoe dit heelal,
Zoo schoon, zoo welgeschikt, niet, bij een wuft geval,
Te hoop geronnen[2] was, noch door noodzaklijkheden
Van eeuwigheid gebouwd, maar door een wijze reden
En macht, als oorzaak en begin van werk en stof;
Dan viel ik op mijn kuiên, en gaf den bouwheer lof,
Den goeden, machtigen, alwijzen, ongeschapen,
En spoog uw Mars, waar aan zich d' ijdelen vergapen,
In 't gruwelijk gezicht, zoo blind als steen en hout;
Een ijdlen troost voor elk, die op een Niet betrouwt.
Zoo vader hierom mij verstoot, gelijk een bastert,
Ik heb zijn Afgod wel, maar niet den God gelasterd,
Dien hij noch zijn geslacht gedient heeft, noch gekend,
En zal om vleyerij, noch vloek, noch dreigement,
Een voet uit mijn gelid (God sterke mij!) verzetten.
Laat vrij Martiniaan uw haat op 't scherpste wetten,
Ten dienst van Maximijn, zoo bitterlijk ontsteld,
Om 't groeyen van Gods zaad. Wij trotsen dit geweld,
Dat, door Bithynie en heel Azie uitgevaren,
Te Nicomedie 't schavot der martelaren
Gesticht heeft, ja, gedoopt in dit gedoopte bloed,
Het welk hem overtuigt, dat hij al t' ijdel woedt,
En poogt met lijken, meer dan iemands mond kan tellen,
Te stoppen eene wel, die t'elkens op komt wellen,
En persen tegens hem en zijnen wrevel aan.
Dat voelt gij, die tot nog met kerker, lemmer, slaan,
Noch sleuren met het haar, door struiken, haag en doren,
't Godvruchtig opzet stuitte, in 't heetste van uw tooren;
Dat voelt de landvoogd, die dit wecke en naakte vleesch,
Na 't vleyen, ging te keer met eene taaye pees;
De stramen met de scherf, en fakkelen, en klaauwen
Van ijzer, en al 'tgeen den ijver zou verflaauwen
In zoo een ziel, naauw vast aan eenen dunnen draad
Des lichaams, borsteloos ten toon gevoerd op straat,
Met Juliane, die, door mijnen moed gesteven,
Mijn lotgenoot verstrekt, en morgen hoopt te leven
Bij Jezus, aan mijn zij, 't en waar gij u te nacht,
Getroffen van om hoog, hoogtijdelijk[3] bedacht.

[1]wegrukte. — [2]zaamgevloeid. — [3]ter elfder ure.

Zoo schrijft uw Barber niet, als eene, die verlegen
Het hart in 't lichaam krimpt voor uwen blanken degen,
Gegrepen van de vuist, belust om toe te slaan.
Neen, vader! sla vrij. Eens zal slechts die sabel gaan
Door mijnen teêren hals, maar endeloos door uwen,
Nog feller door uw ziel; wiens dood ik wensch te schuwen,
Ook door mijn eigen dood, en wreeder nog dan dees;
Die toch niet langer duurt dan 't knakken van een pees,
Of 't springen van een snaar. 'k Heb lang de dood geleden,
Ja, duizendmaal zoo veel, en stort alleen gebeden
Voor mij, om uwentwil, van wien ik ben geteeld;
Die ziel en lichaam heb, met u en God, gedeeld;
De ziel alleen met God, den vader aller zielen,
Met u, 'tgeen van u kwam; het welk gij kunt vernielen,
Verdelgen, maar geensins den nimmer bluschbren geest,
Des Hemels eigendom. Ontvingen wij het meest
En edelste van God, zoo laat het u behagen,
Dat God zijn eigen[1] werd gehoorzaam opgedragen,
En scheldt eens kwijt al 'tgeen men ons te laste leît
Van wederspannigheid, en ongehoorzaamheid.
Wij dragen God in 't hart, en u op onze schouders;
Want Kristus' wet verbindt de kinders aan hun ouders,
Zoo veer zijn vaders eere, en zijn volmaakte wet
Behouden haren glans; maar eer de minste smet
Die zou bezoedelen, door 't luistren naar een Heiden
Of Heidensch onbescheid, zoo most de dochter scheiden
Van haren vader, en de moeder van den zoon.
Dat raakt den appel van Gods oogen, en zijn kroon,
Dan geldt er weifelen, noch mompelen, noch veinzen,
Door eenig werk of woord, of losheid van gepeinzen;
En wat herbore vrucht van God, haar stam, veraardt,
Verliest haar erf om hoog, en is dat heil niet waard; (deel,
In Jezus' vierschaar heeft geen band van maagschap voor-
Zij rekent niemands bloed, maar strijkt een effen oordeel.
Des werelds fakkel heeft dit heilig vier gestookt,
Den brand, daar menig land, en rijk bij rijk van rookt
Dat zwaard vaart immer voort, met stad op stad te winnen,
En deelt[2] de harten en geheele huisgezinnen,
En baart een vroom geschil, en toont het onderscheid
Van licht en duisternis, daar elk om 't ijvrigst pleit.
Zoo kent men eerst, die 't al om 't eenig, op durf zetten,
Om 't eenwig, 'tgeen vergaat; en wie, uit 's werelds netten,
Door alle hindernis, zich redt; en wie blijft staan,
Voor 't wisselbare licht, dat afneemt als de maan,
Of toeneemt, met een schijn, om luttel tijds te duren.
O vader! schat men zoo een blik van weinige uren
En smeltende eer, dat gij vervalt tot zulk een schand,
Van uw onnoozel kroost te slachten met uw hand?
Nog gruwelijker dan de veldheer van ons Grieken[3],
Aan wiens bekladde faam zijn nazaat schroomt te rieken;
Hoewel dat hoofd, uit dwang, ten beste van de vloot,
En nog door 's priesters mes, die jonkvrouw brocht ter dood.
Hoe kan de volgende eeuw dit gruwelstuk gelooven?
Dioskorus zal Agamemnons moord verdooven,
En Pelops' hof, geschend met d' onuitwischbre klad,
Zich wasschen door dit bloed, verwatener dan dat.
Zoo ras de zinnen, na het ongeluk, bedaren,
En voor uw voeten zien een bloem van zestien jaren,
Uw eenige erfgenaam en waardigste juweel,
Getrapt in 't rookend bloed, gemaaid van haren steel;
Wat wil er dan een licht in uw gemoed verrijzen!
Hoe zult gij, van u zelf en uw gedachten, ijzen!
Indien de Hemel u nog die genade doet,
Dat hij niet, op de daad, u treffe met den gloed
Des bliksems, uit de lucht, in dees bezoedelde oogen,
Die 't gruwzaamst, dat men hoorde, aanschouwden onbewo-
Hebt gij tot zulk een eind een wettig kind geteeld? (gen.
En schendt de vader zoo zijn handen aan zijn beeld?
Kan 't priesterdom van Mars hier eere en roem uit trekken,
Dat het zijn tempel gaat met kindermoord bevlekken,

[1]zich zelven. — [2]verdeelt. — [3]Agamemnon.

Ja, zelf natuur vermoordt; die d' ouders aan hun kind
Door zulk een naauwen band onfeilbaar t' zamenbindt?
De wildste dieren voên en bergen zelfs hun jongen,
En sparen 't uit den buik, indien ze, hard besprongen
Door koude en wintersneeuw en hagel, zien vergaan
Het uitgehongerd nest, op 't uiterste. Ik laat staan,
Dat zij, hoewel ze, na drie dagen jachts, verflaauwen,
Hun lief gebroed ontzien te kwetsen met de klaauwen.
Geen wolf verslindt den wolf, geen aard zijn eigen aard,
Geworpen in een hol en woudspelonk. Hoe vaart
Een vader dan voorbij 't onredelijkst van allen,
Dat hij 't Barbarisch staal op Barbers hals laat vallen;
Nadien hij, over 't vlak van Helle, herwaart kwam,
En rekent zijn geslacht en adel van een stam
Der wijze Grieken, niet van stroopende Barbaren,
Of Scythen, al van ouds in gruwelen ervaren.
Maar dempt gij alle reên, zoo doe ik 'tgeen ik mag:
'k Vergeef mijn vader, God vergeef hem dezen slag!

St. AGNES.

Agnes, een jonkvrouw te Rome en uit Roomschen[1] adel gesproten, werd, om hare dartien jaren, vieriglijk aangezocht van Sofroon, een zoon van den overste der stad; maar zij, rijp beraden, een Hemelsch huwelijk beoogende, sloeg alle bekoringen van staten, rijkdommen, en wellusten af. Waarom de vader des verliefden jongelings haar, ter vierschare gedaagd, keur gaf: òf, als non, in Vesta's tempel te waken; òf in 't oordeel hare kuischheid af te leggen; maar zij, naar geen van beide luisterende, wierd ter eerlooze plaatse gebracht, en daar beschut van den Engel, die den reukeloozen jongeling, voor haar voeten, dood ter aarde sloeg, en, op het gebed der maagd, weder opwekte; waaruit een groot oproer rees. Dies Aspaas, de stadhouder, haar ten brand verwees; maar het vier, door Gods gehengenis, aan het smetteloze lichaam geen vatten vindende, zoo stak men dit onnoozel lam met den degen den strot af, en offerde het gewijde bloed aan 't altaar des eenigen Verlossers.

Agnes aan Emerens, haren zuiggenoot[2].

Leergierige Emerens! gij zijt uit Agnes' oogen,
Maar geensins uit haar hart, met wie gij hebt gezogen
Een zelve voêsters melk, en meerbei éêner speen.
Och! hadt gij zoo met mij één waterbad[3] gemeen,
En zegening der drie aanbiddelijke namen
Van Vader, Zoon, en Geest, één God en Godheid t' zamen;
Hoe zuiver zou uw ziel, uit dees gewijde bron,
Die Adams ooftsmet wascht, gelijk een morgenzon
Verrijzen, en voor 't licht de schimmen zien verhuizen,
Met eene bange wolk van uilen, vledermuizen,
En huibens[4], kinders van des werelds naren nacht,
En stout bij duister: een gansch averechts geslacht,
't Welk schriklijk huilt en piept, om uwe speelnoots ooren,
Die, met haar kuische torts, hun onkuisch hol kwam storen.
Doch 'k hoop, dat gij, die stil aan Kristus' voeten zit,
Als leerkind van zijn school, waarin men vast en bidt,
Ook, met de naaste feest, zult opgaan d' eerste trappen,
En, onderdanig en oodmoedig, 's Meesters stappen
En heerbaan gadeslaan, die naar den heilberg leidt,
Door allerhande ramp en wederwaardigheid.
Daar toe help' Jezus u en mij, die heet geronnen
Mijn loopbaan ben ten einde en zie den strijd gewonnen;
En, grijpende verheugd den palm van 't Paradijs,
U toewensch eenen tak van geenen mindren prijs.
Mijn zuiggenoot! kon ik mijn hart in 't uwe gieten,
Hoe vrolijk zouden wij een zelven troost genieten,
En voorsmaak van 't banket der Engelen omhoog,
Die voor mijn komst alreede ontsluiten 's Hemels boog,
Nu 't mes gewet wordt, om in mijnen strot te stoten;
Opdat mijn ziel geen bloed gebrek hebbe, om te vloten[1]
En heen te zeilen naar het rechte vaderland.
Ik neem dan nog verlof[2] van u, en kus uw hand,
Door deze letters, versch met maagdebloed geschreven,
Opdat ze van mijn trouw getuigenisse geven,
Bij andre maagden, u en mijnen geest bewust;
En 't zal mij wel doen, zoo gij haar voor 't leste kust,
In mijnen naam, en raadt het beste pand der jaren,
Den hemel toegewijd, zorgvuldig te bewaren;
Indien 't gebeurde, dat haar eens gegeve trouw
Van 't dwaallicht wierd bekoord, dat mij verleiden woû,
Daar ik, een meisken, nog geen dartien jaar mag halen,
Een oude[3], die zoo licht door wulpschheid zou verdwalen,
't En waar ze aandachtig oogde op 't licht van 't helder Lam,
Dat aan de starren blinkt, van waar het nederkwam
Gewillig dragen al ons zwakheên en gebreken,
En kent, gelijk het proefde[4], in wat gevaar wij steken;
Terwijl men ons bestormt, op allerlei manier,
Door minnevleyerij, of schennissen, of vier.
Uw Agnes is voor geen van deze drie bezweken.
Sofroons verliefde zoon heeft duizend minnetreken
Vergeefs te werk gesteld, en stortte in 't kwijnend bed;
Dies mijn onnoozelheid verdaagd wierd voor de wet,
En 's vaders rechterstoel; die (rustig afgeslagen
Van 't maagdenhart, alreede een liever[5] opgedragen)
Het vonnis streek, dat zoo een onverzetbre ziel
(Nadien de reinigheid haar oog alleen beviel)
In Vesta's reine kerk, bij 't eeuwig vier, most waken,
En 't schendig lasterstuk des Kristendoms verzaken;
Of staan het geil gezicht, in 't schandelijk bordeel,
Ten spiegele, en ten doele, en als op stads tooneel.
't Viel hard, een afgodin of schennis te verkiezen,
De ziel en 't lichaam, of de kuischheid te verliezen
In 't lichaam; 't leste leed den allermiusten nood;
Hoewel dit harder viel dan d' allerhardste dood.
Ik sprak: „wat moogt gij toch al van uw Vesta droomen
't Zij die Saturnus baarde, of, van hem afgekomen,
Eer maagd dan moeder heet, een kroon van toornen voert,
't Gespan der leeuwen toomt, en eene trommel roert;
Wij oogen op een Maagd en zeestar, t' effens moeder
Van 't wonderbare Kind, den zekersten Behoeder
Der menschen, die zoo licht zijn maagden redden kan,
Terwijl uw Vesta slaapt, gelijk haar leeuwgespan;
Dat nooit zijn manen schudde, of heeft bestaan te brullen,
Daar nonnen, dag en nacht, de blinde lampen vullen
Met olie, die den nacht der doling niet verjaagt. (maagd
Wanneer men 't lichaam schendt, zoo blijft de ziel nog
Door d' onbevlekten wil. De vierschaar raast en dondert,
Men voert ten schimp mij om, van mijn gewaad geplonderd[6],
Maar niet van 's Hemels gunst, die, al te wonderbaar,
Met eene blonde wolk van mijn neêrvloeyend haar,
De bloode schaamte kleedt; terwijl alle oogen blaken
Op mij, een beeld gelijk, bespreid met gouden laken.
Zoo naak ik Venus' eel[7], daar mij een kleed, van licht
En glans geweven, dekt voor 't ongetoomd gezicht.
De boelen staan verbaasd, en vallen neêr, en bidden;
Maar 's rechters wulpsche zoon komt vliegen in het midden
Der overtuigde schare, en wil de handen slaan
Aan Agnes; maar een straal des bliksems tast hem aan,
En smakt het zielloos lijk voor mijne voeten neder.
Ik lever, door 't gebed, den zoon zijn vader weder;
Toen roemde een ieders tong den onversierden[8] God,
Al t' onverdragelijk voor 't priesterlijke rot

[1] Romeinschen. — [2] zoogzuster. — [3] den doop. — [4] katuilen.

[1] drijven. — [2] afscheid. — [3] leeftijd. — [4] zelf onderzocht en ervoer. — [5] dierbaarder, nam. Jezus. — [6] beroofd. — [7] het bordeel. — [8] onverdichten, warachtigen.

En offerwichelaars. Gansch Rome is uitgelaten;
Van Agnes waagt het al, de markten, en de straten;
De wichlaars schreeuwen: „helpt dit ondier aan d'een zij,
Het steurt den ijzren slaap des doods door tooverij
En Ongoôn, opgewekt door preevlen van gebeden!"
Aspaas, de voogd der stad, door 't oproer heen getreden,
En 's volleks dikken drang, en vreeselijk getier,
Veroordeelt mij ten brand, ten aze[1] van het vier.
Maar d' aangeblaze vlam, die eerst zoo breed ging weiden,
Door Gods onzichtbre kracht, op mijn gebed, gescheiden,
Verzengt noch vel noch vleesch, en zweeft rondom, en wordt
Gebluscht van koelen dauw[2], uit 's Hemels schoot gestort.
De Hemel zeker wel rechtvaardig niet gehengde,
Dat d' uiterlijke vlam beschadigde en verzengde
Het kuische lijf van mij, wiens minneschuw gemoed
Nooit blaakte van de toorts des wellusts en haar gloed.
D' onstuimige gemeent', verbitterd door dit wonder,
Aan 't hollen, heen en weêr, en smijt het bovenste onder,
En dreigt den heelen Staat; dies d' Overste al vervaard,
Besluit de maagdekeel te speten aan het zwaard,
Opdat het, door haar bloed, dit buldrende onweêr stille,
En velen te gevalle één ziel vergiete en spille;
Waarna mijn ziel verlangt, en wacht alle oogenblik
Den jongsten, om bij God te varen zonder schrik;
Ons Numentaansche hoef behoê mijn koud gebeente!
Maar, Emerens! ik ken den aard van dees gemeente,
En uwen ijver, naauw te houden van mijn lijk
En grafstede; och! voor u een zeer onwisse wijk,
Zoo 't woest gepeupel u daar zuchten hoore of weenen.
Ik hoor, of dunkt het mij? een bui van hagelsteenen
Vast[3] haaglen op uw hoofd! Och, zuster! blijf er af,
Eer u de razernij begrave bij mijn graf,
Daar gij, in bloed gedoopt en niet met waterdrupplen,
Den geest geeft, en al 't graauw om 't warme lijf komt hup-
(plen.

St. CÆCILIA.

Cæcilia, een dochter van ridderlijken geslachte te Rome, onder keizer Marcus Aurelius, was vroeg van God verlicht, heimelijk aan Zijnen eenigen Zoon getrouwd, en, door dwang der ouderen, ondertrouwd met Valeriaan. Waarom zij, verlegen tegens d' aanstaande bruiloft, in 't haren kleed, onder hare kostelijke gewaden, met vasten, waken, bidden, en inwendige lofzangen, onder orgelspel, vast bij haren Goddelijken Bruidegom om een blijde uitkomst aanhiel; totdat ze, ter bruiloftkamer ingetreden, de rechte gelegenheid den ridder openbarende, hem waarschouwet voor den Engel, haren wachter. Hij, haar woord en Gode betrouwende, liet zich van Urbaan, het hoofd der Kerke, doopen, zag den Engel zijner gewaande bruid, en, zijnen broeder Tiburcius Gode winnende, volhardde met hem in godvruchtige oefeningen; waarover zij beide van Almache, den bewindsman der stede, gevangen, gepijnigd, en gemarteld wierden. De maagd, na hun aangetast, weigerde d' Afgoden te vieren, ten spiegel van veel anderen, die Kristus kwamen belijden; weshalve men haar in een drooge en heete badstove[4] opsloot. Maar de hitte van[5] God wonderbaar verkoeld zijnde, zoo holp men haar, met drie slagen in den nek (waarna zij nog drie dagen zieltoogde), aan d' een zijde.

Cæcilia aan Valeriaan, haren Bruidegom.

Cæcilia, ten echte u onlangs toegestaan,
Door dwang der ouderen, begroet Valeriaan,
Haar bruidegom, die nu, voor d' Engelen, gaat trouwen
Gods aanschijn, 't schoonste 'twelk de Hemelen aanschou-
(wen,
Mijn Heer en Bruidegom! doch niet met dat beding,
Waarop ik bevend, met dees hand, uw trouw ontving,
Opdat gij slechts den dienst des lichaams zoudt genieten,
En vrolijkheid, gemengd met smerte en huisverdrieten,
Maar bruigom door den band van 't hemelsche gemoed; –
Hoe is uw hoop verkeerd, op eenen andren voet,
Dan toen gij plechtig met Cæcilia vergaârde,
Eer zij haar hartewit u heimlijk openbaarde;
Daar gij, ter vrolijke bruidskamer ingetreên,
Naar uw verstand, met haar vereenigd waart en één;
Eer zij uw heftigheid betemmen ging met koorden
Van hemelval, en bond met onverwachte woorden;
Daar 't kostelijke bed gespreid lag en bestrooid,
En 't morgenrood zoo na den Hymen zag voltooid,
Dat gij, opdat de bruid van maagd uw vrouw mocht worden,
Alreede op 't bruidsbed woudt haar bloden riem ontgorden:
„Valeriaan, mijn troost! genade, braafste heer!"
Zoo sprak ik al verbaasd, en zeeg bijkans ter neêr,
En hiel uw handen vast, en al mijn leden beefden
(Want zuiverheid en echt elkander wederstreefden):
De liefde, die ik aan uw minne schuldig ben,
Als eene, die uw deugd en dapperheid erken,
En d' eerste liefde, vroeg een andren opgedragen.
Uw aangezicht ontstak, als vier; en voort aan 't vragen,
Aan wien ik was verloofd? wat boel mij liever was
Dan echtgenoot? „Hoe heet die schelm, die schender? Ras,
Zeg op, wat booswicht is 't? dat ik mijn moed mag koelen!
Hij zal, dat vloek ik hem, hij zal eerlang gevoelen,
Dat wij van vromer bloed gesproten zijn dan hij!"
Maar toen die donkre wolk een luttel dreef voorbij,
En uwe heftigheid gehoor gaf, op mijn bede,
Zoo knoopte ik deze rede aan d' aangevange rede:
„De voorgemelde liefde en trouw gebieden mij,
Te zorgen voor uw ziele; en geen verraderij,
Ten intreê van deze echt, zoo trouweloos te plegen.
't Is anders, dan men waant, met deze Bruid gelegen.
Z' is reede aan een[1] gehuwd, die 't al, wat adem schept,
Geschapen heeft en voedt; dies, zoo gij roert of rept
Haar ongerepte leên, ik zie een gloênden degen
U druipen op het hoofd; hetwelk de Hemel zegen
Voor onheil! Wacht u dan voor 't nakende gevaar.
Ik ben mijn eigen niet. Bedaar wat! Wel is waar,
De feest heeft haar beslag, en, alle plechtigheden
Voltrokken, kan men naauw van hier te rugge treden.
De voorwaarde is gemaakt, de bruidschat toegeteld,
't Geluk gewenscht, banket en bruidsbed toegesteld;
De vlammesluyer dekte en schaduwde mijn kaken,
De torenkroon mijn haar. Men zag de fakkels blaken.
De trouw vlocht hand in hand. De pijpen zwijgen nu;
En ik, u t'huisgeleid, ben dier verknocht aan u.
Wat hier verbeurd is, met zoo verre voort te varen,
Wijt mij. Ik schrikte, dit mijne ouders t' openbaren.
De schroomte is eigen, doch hier straf baar, in een maagd,
Die, Kristensch, oogen moet op 'tgeen dien Heer behaagt,
Waaraan zij zich verbond. 'k Heb somtijds heele dagen
En nachten lang gebeên met tranen, en gedragen,
En draag nu nog, op 't bloote en afgevaste lijf,
Ja, onder bruidsgewaad en gordel, beide stijf
Van parlen en gesteente, een onderkleed, geweven
Van borstlig steeklig haar; op hoop of God woû geven
Een eerlijke uitkomste, in den maagdelijken strijd,
En kuischen staat, alleen de starren toegewijd.
'k Heb, onder galm van wind en loode en tinne tongen[2],
Mijn Jezus, in mijn hart, zijn Hymen[3] toegezongen.
Nu volg mijn raad, en laat mijn kuischheid ongeraakt;
Zoo zult gij zien, wat geest, wat Godheid om haar waakt."
Dit sprekende, zag ik, en kon het schaars gelooven,
Hoe gij, door eene kracht, op u gestort van boven,

[1]tot voedsel. — [2]regen. — [3]Reeds. — [4]badkamer; verg. 't Hoogd. Stube. — [5]door.

[1]iemand. — [2]Zinspeling op 't aan hare vinding toegeschreven orgel. — [3]Huwlijkslied.

Van eenen dollen leeuw in een zachtmoedig lam
Veranderde, en uw hart mijn raad ter harte nam,
En ijverde, om Urbaan, der priestren zon, te spreken;
Daar, tusschen grafgebeente en martel-asch, versteken,
Dit hoofd van Rome u goot het water op het hoofd,
En kleedde met een kleed, dat zelf de sneeuw verdooft;
Een teeken, dat uw ziel nog witter was gewasschen.
Zoo kwaamt gij vrolijk mij, in mijn salet, verrassen,
En zaagt, daar uwe Bruid ter neder lag gestrekt,
Den heldren wachter, die haar zuiverheid bedekt
Met goddelijken glans en schemerende wieken.
Hij kranste uw hoofd en 't mijn met rozen, die nog rieken,
En witte leliën. Toen kondt gij klaar verstaan,
Dat ik met geenderlei bedrog hadde omgegaan.
Tiburcius, uw broêr, en nu uw meêgevangen,
Bereid, een martelkroon aan uwe zij t' ontvangen,
Geraakte, langs den draad van uw en mijn bericht,
Uit 's afgronds Labyrinth, in 't nooit betrokken licht.
Toen rees er wierook van gebeên en milde gaven,
Toen lustte u 't martellijk, bij duister, te begraven;
Waarover Allemach u in den kerker smeet,
En sloeg met scharpe roên, 't welk gij geduldig leedt;
Dies 's kamerlings gezin en zelfs de lijfstrawanten
Aan 't botten zijn, als van uw bloed bedauwde planten,
Verwachtende de zon, die morgen op zal gaan,
En zien met wat gelaat gij voor dat zwaard zult staan,
't Welk hoofd en hals, en lijf en ziel gezwind zal scheiden.
Hoe kan ik minder, dan voor 't jongste, u nog geleiden,
En wenken, of ik 't hart van verre sterken kon,
Daar mijn bedrukt gezicht gekeerd staat van de zon,
Ten Noorden, op een rots, bedauwd met zilte droppen,
Langs 't aanschijn neêrgerold, voor 't rollen van twee kop- (pen,
Eerwaardiger gekroond met onverwelkend lof,
Dan, in hun bloed geverfd, te gapen naar het stof.
Maar neen, geen lauwerkrans kan u meer glorie geven,
Dan dus, voor Jezus' eer, door 't eerloos staal te sneven;
En geen triomf maakte ooit den triomfeerder waard,
Die, aangebeên van 't volk, ten Kapitole vaart,
Maar dees, die, door den rook en smook van lasteringen
En lasternevels, recht ten Hemel op komt dringen,
Daar 't heer der Engelen den triomfeerder wacht,
Bij schooner dag, getreên van geenen zwarten nacht.
Daar hoop ik u eerlang, die mijner gingt ontfarmen,
T' omhelzen met mijn ziel, en haar onzichtbare armen;
Want 't leit mij op de leên, dat, op uw spoor van bloed,
De bruid Cæcilia den bruigom natreên moet,
In 't drooge stoofbad, heet gestookt gelijk een oven,
Of door een zwaardkwetsuur, om God te hooren loven;
Die zijn geheiligd paar ontpaarde, hier beneên,
Opdat hij het, om hoog, zou smelten onder een.
Verwacht ons slechts een poos, in die behoude haven,
En lij, dat wij u met onze eige hand begraven,
En (schoon de grafdienst u vergolden wierd zoo straf)
Tot uw gedachtenis dit snijden op uw graf:
„Hier rust Valeriaan. Wat heeft die held bedreven?
Hij spaarde om God zijn bruid, maar niet zijn jonge leven."

St. EULALIA.

Eulalia, een welgebore spruit t' Emerite[1], in Luzitanie[2], ijverde omtrent haar twaalfste jaar, in de verdrukkinge der Heiligen[3] onder keizer Maximiaan, zoo vierig, dat de moeder, (beducht, of de dochter wel met geweld de handen aan d' Afgoden mocht slaan) haar ten platte lande verzond, en in een hofstede liet opsluiten en gadeslaan; maar het maagdeken, door een zonderlinge[4] drift des Heiligen Geest verrukt, brak bij nacht uit, en donderde[1] in hare geboortestad op, daar het, de rechters tartende, en op vijanden noch bloedvrienden passende, d' altaren verlasterde en wierook weigerde; waarom het kind, schrikkelijk gepijnigd, eindelijk ten viere veroordeeld wierd.

[1]Thans Merida. — [2]Portugal. — [3]vervolging der Kristenen. — [4]bijzondere, buitengewone.

Eulalia aan Julia, hare moeder.

Eulalia, uw lieve en Godgeboogzaamde[2] kind,
't Welk niemand, onder al den Hemel, meer bemint
Dan u, behoudens d' eer van Jezus, den behoeder,
Neemt met dit oorlofschrift nu afscheid van haar moeder;
Om wie zij, die het hoofd van vreugd ten Hemel beurt,
Wiens transen zij genaakt, alleen nog zucht en treurt;
En wenscht, dat gij haar lijk aanschouwen moogt met oogen
Van blijschap, veer van rouw en avrechtsch mededoogen;
Nadien gij nimmermeer (al hoort het moeder noô)
Uw dochter trotscher kunt uithuwlijken dan zoo.
Kon uw mis'eid vernuft[3] dit sterfwit recht beseffen,
Gij zoudt geen lijkklacht, maar een bruiloftslied aanheffen,
En zingen, uit der borst, een lof tot Gods genâ,
Waardoor ik naar mijn graf, als naar een staatsie, ga,
Die eeuwig duurt, en lacht, met onverdorde kransen
En onvermoeiden toon, waarop de zielen dansen,
Dat al de goude vloer en 't zaligste gewelf
Der starren dreune, al is het d' onbeweegdheid zelf;
Al drijft het endeloos om 't middelpunt der dingen,
Om d' alnatrekkende as, waarna de stoffen dringen,
Die, zonder dezen trek, niet langer houden stand,
Maar spatten liefdeloos, en springen uit den band.
Mijn lippen offeren een dankbare offerande
Aan uw meêdoogend hart, 'twelk mij ten platten lande,
Veel mijlen opwaart zond; daar ik gesloten zat
Op 't landhuis, uit het oog van mijn geboortestad,
Die d' eer des afgronds zocht door wreedheid te bewaren;
Waarom gij duchtte, of ik mocht komen uit te varen,
Tot smaad der Goôn, door wien men God zijn eere ontrooft,
En, 't schepsel eerend, ziet den schepper over 't hoofd;
Een lasterbrok[4], te hard en bitter om de kaauwen.
Mijn geest ontstak, wanneer mijn ijver scheen te flaauwen,
In 't eenzaam landvertrek, en sprak al heimlijk dus:
„Is 't billijk, dat men hier het vier des ijvers blusch'
En uitdoove, in een spruit bijkans van twaalf jaren?
Waar blijven knoppen? Waar de bloesem? Waar de blâren?
Als voorbeên van de vrucht, den hovenier beloofd,
Die, nat van bloedzweet, zich ter dood heeft afgesloofd,
En voer, recht toe recht aan, de wreedheid in de kaken,
Om zijnen wilden hof en wijnberg op te maken,
Uit liefde tot den oogst, zoo lang van hem verwacht,
Uit liefde tot het nut van 't menschelijk geslacht.
Zijn liefde was zoo groot; wij laten ons verbluffen,
Wij ijveren in 't veld, met sammelen en suffen.
Men moet kwansuis, alleen met voordeel, 't voorhoofd biên;
Men noemt voorzichtigheid, ontijdig kruis te vliên.
Men mag zijn handen aan geen godloos marmer schenden.
Zoo doende, hoopt men op den stapel der ellenden,
En levert voedsel aan dees schuwenswaarde pest.
En wie dit past of niet, het past bedaagden best. (tren.
't Onmondig kind moet scherp naar moeders huisles luis-
De waarheid houdt haar glans, wat nevels haar verduistren.
Wie God gehoorzaamt, die gehoorzaamt' moeder eerst.
Het jong gezicht ziet scherp, 't ervaren allerveerst. (wen.
Men mag de moeite, die 's lands rust versteurt, wel schu-
De stilte voegt een maagd, die reede staat op 't huwen;
Eulalia heeft vroeg de zedigheid bemind,
Men zag een oud verstand in d' oogen van een kind,
En wijsheids rimpelen, op 't voorhoofd zonder kreuken;
Nooit speelzieck, kaauwde zij het pit van wijze spreuken,

[1]Gelijk reeds meer bij Vondel, voor daagde, kwam onverwacht voor den dag. — [2]Godvreezend. — [3]geest, verstand. — [4]misdrijf, boevenstuk.

Verfoeide muskeljaat, en ambergeur, en roos,
En myrglas, en cieraad, en krans en poederdoos.
Hoe zal dees stemmige, die nu wat meer kan vatten,
Haar drempel overtreên, en komen uit te spatten!
Den Kruisbelijder wordt zelf 't vluchten toegestaan:
Dat 's wijd[1] van willens in een wisse dood te gaan.
'k Beken, 't valt makkelijk den drempel te bewaren,
Te zwijgen bij den haard, en nimmer uit te varen;
Maar ondertusschen vaart de dwaling immer voort.
D' afgoderij braveert, en dreigt met brand en moord,
En wint vast veld, terwijl de laffe ridders deinzen.
Behoudt men dan den strijd met loochenen en veinzen?
Zoo is 't gekruiste hoofd vergeefs vooruit getreên,
In 't bangste van 't gevecht. Bloôhartige! neen, neen,
Gij moet Gods vijand 't wit van beide uw oogen toonen,
En streven, door het dikst, naar d' opgehange kronen.
Dit geldt Maximiaan. Tyran! ik koom u bij."
Zoo sprekende, en genoopt van heilige razernij,
Schoot ik, ter middernacht, ten bedde uit, in mijn kleêren,
En daatlijk naar de poort. Geen grendel kon mij keeren,
Noch boom noch slotwerk, staal noch ijzer, hout noch steen;
Ik borst ten landhuize uit, en over graften heen, (gen.
En vloog recht toe, door braam en bosschen, struik en heg-
En voelde geen kwetsuur der voeten, noch kan zeggen
Wat geest, wat Godheid mij alle achterdocht benam,
En schemerde vooruit, en lichtte met een vlam
Mijn vlugge voeten toe; gelijk de vierpilaren
In woeste wildernis weleer de twalef scharen
Van Mozes; 'twelk ik voor onfaalbaar teeken hiel,
Dat mijne gloênde drift den Opperste geviel.
Zoo mat ik onvermoeid vast land, bij heele mijlen,
En wenschte, dat mij geen bewaarder na mocht ijlen,
Noch stuiten mijne vaart, door 't achterstuivend stof.
Terwijle kwam de zon vergulden 't schendig hof,
Daar Anas[2], eene grens van onze Lusitanen,
Ons Emerite bouwt. Toen borsten mij de tranen
Ten oogen uit. Ik hief, met eenen droeven zucht
En nare jammerklacht, mijn handen naar de lucht:
„O Vader, die den dag gezet hebt op den wagen,
Die om den aardkloot rolt, en ziet, met welke plagen
Maximiaan nu niet een ieders rust beroert,
Maar slechts wat Jezus' merk op 't natte voorhoofd voert;
Het staat u licht, dien reus, in wreedheid zoo wanschapen,
Door geenen Hercules, maar des Aartsengels wapen
Te kneuzen in het zand, indien het u behaagt;
Zoo niet, en houdt het kruis uw eere op, laat een maagd,
Uw dienstmaagd, heden eens, daar mannenharten gruwen,
Gerions[3] zielendwang en Goôn in 't aanzicht spuwen,
Dat al het Spaansch gewest verlicht zij van uw straal,
Ja, d' avondstar die aan de morgenstar verhaal':"
Zoo bidde ik, en ruk voort, daar, op den stoel geklommen,
Al 's afgronds spoken in des rechters oogen glommen,
En 't bijlen-bondelrecht[4], bestuwd met lijftrawant
En helbardier, zoo straks de Roomsche vierspaar spant.
Ik roep: „wie zijt gij, die den bliksem zelf doet trotsen?
De bekkenceelen schiet en kraakt op harde rotsen,
En dwingt den kuischen mond, te loochenen de bron
En spring-aâr van het licht, nog ouder dan de zon?
Wat zoekt gij 't volk, 'twelk schuwt Apollen aan te bidden,
Te rooken[5] voor hun beeld? Hier staat er een in 't midden,
Die 's afgronds offerande en rook en stank veracht,
Ik pas op[6] Isis niet, noch Venus' tempelpracht;
Ik eer den Schepper zelf, en geen geschape stoffen.
Geen vorm noch beitelkunst heeft coit den zwier getroffen
Van dien onzichtbren God. De beste meesters hand,
Die 't eenig Wezen uit wil beelden, haalt slechts schand.
Boet vier[7], en brand tot kalk die grove lasterstukken.
Gij drukt het Kruis, maar zult het nimmer onderdrukken.

[1]ver. — [2]De Guadiana. — [3]De keizerlijke Stedehouder. — [4]Zie boven, blz. 466a, aant. 6. — [5]doen wierooken. — [6]geef om. — [7]Steek vuur aan.

O scherreprechter! koom, koom herwaart. Brand, snij af
De leden eener maagd. Zet af, 'tgeen God haar gaf.
De Bronaâr van de ziel en 't menschelijke leven
Zal haar, te zijner tijd, een heerlijk lichaam geven.
Kom, pijnig vrij dit lijf met ijzer en met gloed[1],
Gij zult geen lasterwoord mij parsen van 't gemoed."
Door zulk een rede slaat de norsche schout aan 't razen,
En poogt mij, doch vergeefs, met dreigen te verbazen.
Men gaat mij, vóór de straf, met schoone woorden aan.
Al 't maagschap vleit, en gij, met uwe vrucht belaân,
Aan 't schreyen, aan uw hart en naakte speen te toogen[2];
Mijn lip te drukken aan de borsten, die ze zogen.
Och, moeder! ik beken 't, dat tranen noch geklag
Van u, noch iemand mij zoo roerde, als toen ik zag
Uw borsten, daar ik, nog een wicht, aan had gelegen.
Toen leed natuur geweld, die band hiel dapper tegen,
Maar eindlijk most natuur bezwijken voor 't geloof,
Dat aldoordringend punt. Dit sloot mijn ooren, doof
Voor 't moederlijk gekerm, en zoo veel vrienden t' zamen,
En schelden en 't gegraauw, gemengd met lieve namen,
En woorden, overbloemd en lieflijk geblanket.
„Een maagd, die, huwbaar, raakt de spond' van 't weelig
Een joffer schoon, en rijk, en eêl, en welgeboren, (bed,
De bloem van ons geslacht, gaat in een mist verloren.
Al 't huis aan 't waggelen, door 't missen van die hoop.
De bruidschat helpt alreede elks zinnen op de loop,
Voor uwe poort van 't puik der ridders overdrongen.
Wat geldt bedaagde raad bij 't wulpsche brein der jongen!
's Lands Godsdienst is van ouds door Goden ingesteld;
Die blijft gedurig, uw verzameling versmelt.
Een tijgerstand of haak zal uwe ribben rijten.
Met weinig wierooks in het wierookvat te smijten,
Met luttel korlen zouts te zegenen de vlam,
Kunt gij dien hoon ontgaan, ter eere van uw stam."
Ik knarsetandde, en wierp, van heeter gloed ontsteken,
Den dwinger, die het vat mij in de hand woû steken,
Het wierook in den baard, en trapte op 't stinkend zout,
't Bederf der ziele, als 't meel, hetwelk geen onderhoud
Noch voedsel, maar vergift voor 't lichaam zou verstrekken,
Daar 't rusten moet in God, die 't uit zijn asch zal wekken.
Ik stiet de beelden weg, en trapte ze op den vloer.
Toen wierd al 't hof geschud van een verbaasd rumoer;
Genâ had uitgediend. De vrienden voort aan 't scheiden,
Van daar de dienaars vast het hoogtijd toebereiden,
Voor Kristus' bruid, die straks zich zetten wil te prijk,
Op 't heerlijkste, in 't gezicht der hoofdstad van dit rijk.
Nu kiest ze een ijzre boei, in steê van arremketen,
En schakels rood van goud. De leden, opgereten
Met haken, glinstert met een kostelijker gloed
Van verf en levend rood, dan Tyrisch purper doet.
Ontelbre wonden, in die smertelijkste pijnen,
Beschamen pracht en praal van baggen en robijnen,
Gehecht op gouden grond. De torts, die d' oksels kookt,
Verdoov' de fakkel, die in Hymens handen rookt.
De roode vlam, zoodra zij stijgt, om 't haar te lekken,
Mag 't schaamrood aanschijn, als een vlammesluyer, dek-
Daar ik, al staande, drink den nektar van de druif (ken,
Der vlamme. Sla dan ga, die 't aanziet, hoe een duif,
Een hagelwitte duif, ten zoom uit van mijn lippen,
Gelijk een Fœnix, rook en vonken gaat ontglippen.
Dat is mijn zuivre ziel. Aanschouwers! slaat dit ga.
Dat is die door het vuur gepuurde[3] Eulalia;
Zij heeft geruit, en laat de ruiveêr u ten beste,
En zoekt haar oorsprong weêr, dat smetteloos geweste,
De gulde vrijheid, daar Pompejus nooit van wist,
Noch daar zijn dappre zoons eens hadden op gegist,
Eer zij, op dezen grond, in Cæzars degen vielen.
Daar zoekt die nette ziel den vrijdom aller zielen.
Doch eer ze steigre naar het klaarste deel der lucht,
Van geenen damp bezwalkt, en leêg van aardsch gerucht,

[1]Voor vuur. — [2]toonen. — [3]gelouterde.

Zal d' onbesmette, om zich ter nieuwe vlucht te wennen,
Eerst zweven om het vier, dan hangen op haar pennen;
Dan klappen zevenwerf de vleugels tegens een;
Dan snorren uit het oog, naar 's Hemels toppunt heen;
Van waar ik moeder hoop, al biddende, in te wachten.
Terwijle, bidde ik, sla mijn dood uit uw gedachten,
Om 't leven, mij om hoog beschoren, in Gods stad.
Nu, moeder! zijt getroost. Vertroost u met dit blad! –

St. APOLLONIA.

Apollonia, een bedaagde dochter t' Alexandrië, in Egypte, beleefde, ten tijde van keizer Filips, het onweder van 't moord- en plonder-oproer, verwekt door eenen tooveraar of wichelaar, die, den aanwas des Kristendoms benijdende, met zijn oproerige tonge, al de gemeente aan 't hollen brocht; waardoor de Kristenen geplonderd, vermoord, en verstrooid wierden, en deze standvastige Kruisheldin, alle hare tanden uitgeklopt wezende, onder schijn van zich te willen beraden, van zelf in den vier sprong, en zoo lijf en ziel haren liefsten Bruidegom, tot een aangenaam brandoffer, opdroeg.

Apollonia aan Dionijs, den Aartsvader.

Een poos voor Gods banket[1], en 't smaken van de spijs
Der Engelen, wenkt mijn hand den vader Dionijs
Van deze stad terug, om 't ongeval te weren
Van zijnen hals; nadien de voeten staan op 't keeren
Naar huis toe, van de vlek[2] daar hij zich wat vergeet
In opgetoge stilte, en naauwlijks droomt, of weet
Van 't onweêr, gisteren voormiddag, opgekomen[3]
De vlote van zoo veel met God gescheepte vromen: (voelt,
Hoewel hun geest geen schâ, bij 's lichaams schipbreuk,
Maar, rijk door Kristus, ziet waar 't lijk wordt aangespoeld,
Of op de wrakken drijft en ongenâ der baren
Van 't volk, nog naauwlijks, na een etmaal, aan 't bedaren.
Dit schichtige onweêr kwam ons op van Ision[4],
En Isis hoofdkerk[4] zelf, de voêster en de bron
Van zoo veel gruwelen en uitgelache Goden;
Schandalen, niet alleen voor Kristenen en Joden,
Maar ook voor den Romein, âie dier noch vogel acht,
Noch Godheên, met de grijns van vedren, huid of vacht
Vermomd, gelijk van ouds d' Ægypters hiermeê speelden,
Maar haar besluiten wil in menschelijke beelden,
Als nader aan Gods aard, door 't redelijk vernuft.
Hoewel het luttel scheelt, wie min of meerder suft,
Nadien ze beî begaan een evengroote schennis
Aan 't eenwig wezen, ons ontdekt met wisse kennis
Door Mozes, 's Hemels tolk, en Kristus, Davids zoon,
Bij Farao versmaad en Ptolomeus' troon;
Doch, dit voorbijgegaan, laat ons ter zake komen:
Sint Markus' kudde had geweldig toegenomen,
Dies komt u, die zijn stoel bekleedt, geen slechte prijs.
Dees schâ werd Isis' koor, op alle feesten, wijs,
Aan 't smelten van 't genot der heillooze offeranden,
Nooit magerder; waarom de tempels t' zamenspanden,
En sloten, op dit feest, een algemeenen roof
Door 't graauw te halen, op 't inkankerend geloof,
'tWelk, als een schorpioen, naar Isis' hart kwam steken.
Men zond geen ijvraars uit, om Flips, den Vorst, te spre- (ken
Te Rome, en wettig zoo te bezigen de bijl;
De Tiber was te veer gelegen van den Nijl,
Het loeyend[5] koor vond goed niet lang aan 't hof te temen,
Maar 't keizerlijk gezag eens aan zich zelfs te nemen;
En was er dan verbeurd, 't hiet[6] overloop van gal,
Gebraakt den Godsdienst en den rijke te geval,
De priesterlijke tong zou licht die kladde afwisschen,
En Cæzar, dus geleerd, zijn tij niet meer vergissen,
Maar, tijdig op de been, verpletten 't godloos zaad.
De tijd leed geen vertrek; de kerkknods most op straat.
Een tooveraar hierop, een priester, jong van jaren,
Bestaat, zoo stout als wulpsch, daar 't vollek, voor d' alta-
Malkander aandrong, op te dondren, uit een stoel, (ren,
Tien trappen hoog; en, 't heer eerst overziende, koel
En langzaam in 't begin, zijn adem uit te blazen,
Straks heeter, en in 't end met bulderen en razen:
„'t Gaat zeker, mannen! dat wat volk met Godsdienst praalt,
Dat heeft zijn Godsdienst eerst van Zonnestad gehaald,
De rechte moeder van ceremoniën[1] en zeden,
En schatbewaarster der vertrouwste heiligheden,
D' ondankbre vondeling[2], in Memfis hoog geëerd,
'tWelk van hem werd gehoond, heeft van den Nijl geleerd
Geheimenissen, die hij avrechts ging verplanten,
Om tegens 's konings kroon, door aanhang, zich te kanten
Waarom men noodig 't rijk most vegen van dit schuim,
't Welk weder inkruipt, en vast leît op zijne luim,
Om, onder deksel van een rot, nog eens verbasterd,
En dat niet weiniger[3] d' aloudste Goden lastert,
Ons grijze priesterdom te trapplen op den nek.
Dies eischt de nood luidskeels (de tijd lijdt geen vertrek[4])
Te smoren deze pest van heel Alexandrije,
Eer ze ongeneesbaar tot 's lands ondergang gedije.
Waar toe dan lang gesuft? Men vaar slechts vierig voort,
En toon den naakte, door ons zweet verrijkt, de poort
En steiger[5], daar hij zich, bij scheemringe, op liet zetten.
Die meuscheneters, bloedvermengers, schendewetten,
Bezitten, hier ter steê, niet[6] eigens, maar uw goed,
En zuigen u van 't hart de ziel af, met het bloed;
Men legge een wisseling van middelen en staten,
Men eisch' zijn nabuur weêr de langgeleende vaten
En huisraad. Wien 't bezwaar', die schenk' het Isis' kerk.
Zij heet[7] het u. Begint. Slaat hand aan 't heilig werk!"
D' Alexandrijners straks aan 't morren, aan het momplen,
Aan 't rotten hier en daar; in 't ende aan 't overromplen,
Aan 't plonderen en aan 't vermoorden, door de stad,
Daar 't weerloos Kristendom, als op een heide, zat,
Van onderlinge hulp en menschentroost verlaten.
Meêdoogenheid had uit. Geen kermen mocht er baten.
De plonderspringvloed ging breed weiden over 't Kruis.
Het bloed verried zijn bloed, de buurman 's buurmans huis.
Men haalde al 't kostelijkste uit winkles[8], hocken, holen.
Wat 's roovers oog misviel, verbraudde men aan kolen.
De razerij sloeg voort, gelijk een loopend vuur;
Niet anders, maar alleens[9], of Alexanders muur
Het leger van den Moor had willens ingelaten,
En 't oorloogsgedruisch vervulde markt en straten.
Dat bonzen op de deur, gedonderd op den vloer,
Dat dreunen, dat gekrak, dat stampen, dat rumoer,
Gemengeld met getier en vlocken, onder 't krijten,
Steeg hemelhoog; gelijk of 't aardrijk was aan 't splijten
En bersten, en de grond der toornen wierd verwrikt;
De kerken en de stad al t' evens[10] ingeslikt,
Bij schoonen lichten dag, die gevels, afgebroken
Ten grunde toe, en 't puin, als wolken, op zag rooken;
Een heerlijk stuk, dat zoo een heiligheid betaamt,
Die 't bleeke zonnelicht te water dreef, uit schaamt'
En gramschap, om 't vertoef[11] van een rechtvaardig wreker;
De starren kwamen op, doch doodscher en veel bleeker;

[1]feestdisch; nam. in den Hemel. — [2]Anders plek. [3]gekomen over. — [4]Isis-tempel. — [5]Verg. boven, bladz. 466b, aant. [1]. — [6]Thans tot heette verzwakt.

[1]Min gelukkig voor ceremoniën, plechtigheden. — [2]Versta: Mozes. — [3]Germ. voor minder. — [4]uitstel, vertraging. — [5]Meer Amsterdamsch zeker dan Alexandrijnsch; verg. boven, bladz. 519b, aant. [1]. — [6]niets. — [7]beveelt. — [8]hocken, naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord (verg. nog winkelhaak en plaatsnamen als winkel). – [9]Gelijk nog in de spreektaal, geheel als. — [10]teffens. — [11]uitblijven.

Ook d' eerstgebore maan, bewimpeld met een mist,
En om 't gerucht verbaasd; maar d' opgehitste twist
Aan 't gloeyen, even of de nacht zijn gal kwam tergen,
Hiel feller aan, en sl wat d' avond zocht te bergen,
Ontmoinde hij met vier van fakkelen, en licht
Van tafel, kist en kas, en brand, met lust gesticht
In huisraad, overhoop op kruisstraat[1], ledige erven,
En markten, daar men in den bouw was met bederven.
Tot nog toe noemde ik niet, wie in den storm vergaan:
Het plondertreurspel ving van Metras[2] moordspel aan,
(Gij kent den Simeon[3]) die in de kerk getrokken,
En schuw van koei-altaar[4], gezegend wierd met stokken;
Zoodat de witte baard, van 't roode zweet geverfd,
Langs zijnen boezem droop, en iemand riep: „hij sterft!"
Want d' ouderdom ontstak nog tijgers tot meêdoogen.
D' eerwaarde vader hief zijn natte en bloedige oogen,
En bevende armen naar den Hemel; maar 't gezicht,
Van ouderdom en bloed beneveld, kon het licht
Bezwaarlijk zien; en gaf te kennen 't vast betrouwen,
Gesteld op 't zalig licht, bij d' Engelen t' aanschouwen;
Dat was genoeg en een halsstarrig lasterpunt[5]:
Zoo luttel lichts wierd nog zijn blind gezicht misgund.
Zij rukken hem ter neêr, en, bruisende van tooren,
Bestaan d' oogappels nog met rieten uit te boren,
En spitten ieder oog op een bijzonder riet,
En offren 't aan 't altaar, waarop hun vaarze[6] ziet.
De Faam (indien men mag betrouwen op haar zeggen)
Verbreidt, dat iemand toen dien tooveraar zag leggen,
Met zijnen elleboog op eene galerij,
In 't kerkelijk gewelf van Apis; en hoe hij
Begrinnikte al dit spel, en endlijk most vertrekken,
Om schaterende niet zijn kitteling t' ontdekken.
Voort sleuren ze, helaas! den bloênden blindeman,
Van 't martelen gemat, en die niet langer kan,
Recht naar de voorstad toe, ontrent de nieuwe haven;
Daar zij hem, hallef dood, half levendig, begraven,
In eene hagelbui van kaayen, kalk en puin;
Een rijke grafspits op zijn kale martelkruin.
Bijkans het zelve lot is Quinta toegevallen,
Van lichaam, ziel, en geest de schoonste vrouw van allen;
Die, zonder weten van haar man, de brave held,
De wijsheid op 't stadhuis, de dapperheid in 't veld,
Uw lessen was gevolgd, 'twelk na kwam uit te bersten.
De luiperts, rood van moord, die op hun tanden knarsten
(Omdat zij deisde van Anubis' kerkkapel,
En 't hondsbeeld eere ontzeîde, en smaalde op 't guichelspel),
Aan 't rukken, met de koord, geslagen om haar beenen,
De stad om, over slik en rompelige steenen,
Gefeild[7] van 't blonde haar, twee ellebogen lank,
En nat van geurig bloed, gemengd met boozen stank.
Het hoofd sprong t'elkens op. De zedige oogen brandden.
Zij opende den mond, en sloot en vlocht haar handen,
En riep den lieven Naam van Jezus vrolijk aan,
Hetwelk men haar verbood, met schoppen, stooten, slaan;
Doch zij, der dood getroost, verslonden van Gods ijver,
Verstomde nooit, maar hief haar stem op, des te stijver,
Totdat het bekkeneel op molensteenen kraakt,
Eer zij, als Metras thans[8], aan dood en uitvaart raakt.
Gij kent den toren, die van ouds den stroom bewaakte,
En, als een nutte baak, bij storm en onweêr blaakte,
Serapion, gevat, gerâbraakt in zijn huis,
Wordt hier de trappen opgehaald, met woest gedruisch,
En, uit den tweeden trans, gebonst van boven neder:
Die vrome storf omlaag, en leeft daar boven weder.
Een ieder aan het vliên, op zulk een moordgerucht;
Maar steeg noch straat noch hoek was veilig voor de vlucht.

[1]Anders viersprong. — [2]Kristenpriester. — [3]Voor eerwaarden grijsaard. — [4]Zie aant. 6. — [5]blijk van volharding in 't kwaad. — [6]koe-godin. [7]geveegd. — [8]straks, daar aanstonds.

Ook viel er oorlog, om den plonderschat te deelen;
D' Alexandrijners zijn toch meesters in krakeelen
En oproer, zelden droog van 't burgerlijke bloed
En wonden, door den haat van kerkgeschil gevoed;
Maar gij, o vader! haakt en schrikt mijn lot te hooren.
't Was midnacht: het gerucht kroop nader aan mijn ooren,
Daar, binnen 's huis, ik in een ring van maagden zat,
En zong, of bad elk voor, die na mij zong of bad;
Wanneer, van achter, op mijn plaats, drie jongelingen,
Mijn buurmans zonen, fluks den zijmuur over springen,
En offren buurlijk dus te stuiten 't nachtgeweld:
„Gebuurmaagd, Apolloon! gij ziet, hoe 't is gesteld
Met al die uwen God en 't Kristgeloof aanhangen.
Dit huisgezin zal straks, gestroopt, geschend, gevangen,
Ook dragen zijn gedeelte in 't algemeen verdriet;
De wind waait herwaart aan. 't En zij m' er in verziet,
En schut[1] met loutre kracht den vloed der plonderstroomen,
't Is met dit huis en uw gezelschap omgekomen.
Nu, schoon ons nabuurschap niet nabuurt in 't geloof,
Nog wenscht het geene Goôn met der geburen roof
Te paayen; maar verstaat (indien gij 't toe wilt laten),
Te keeren van het dak de plondraars op de straten."
Op zulk een aanbod, op hun drift van weer te biên,
Ik aan 't bedanken, aan het smeeken, op mijn kniên:
„Zij willen niemand om iet tijdelijk verkorten.
't Onschuldig Kruis vermijdt ook schuldig bloed te storten,
Daar God met Kristensch bloed zijn lof beschrijven wil.
Getrouwe jeugd! vertrek; een ieder houd zich stil!"
Met bonst men op de poort. De maagden ondertusschen
Aan mij, en ik aan haar t' omhelzen en te kussen,
Te kruisen, naar dat elk bedroefd was of gesticht,
Met tranen op de kaak, of blijschap in 't gezicht;
De jongelingen ras ten zij-muur opgevlogen.
De deur raakt op de vloer, en ik, er uitgetogen,
Worde al den nacht gesleurd, en, dat mij 't meeste kwelt,
Nog weet ik niet, hoe 't met mijn maagden is gesteld,
Of zij standvastig zijn ten uiterste gebleven,
En eerlijk doorgestreên, dan of ze in schande leven.
Na dat[2] de boosheid mijn standvastigheid betrouwt,
Zoo trekt ze met een tang, en klopt met palmenhout
(Na zoo veel tergens, na al 't heen en weder rukken)
Mijn kakebeenders en het oud gebit in stukken;
Een onverdraagbre pijn voor een bedaagde maagd,
Ten waar zij 't droeg om Hem, die meer om haar verdraagt,
En tangre maagden sterkt. Mijn tanden dus gebroken,
Gaan d' ijveraars een vier van hout en takken stoken,
En stellen 't aan mijn keur òf in den brand te gaan,
Of God te lasteren, en Kristus af te staan.
Ik, onder schijn van mij een luttel te beraden,
Schrijf dezen brief, om u, en niet om mij, beladen,
En groet u voor het lest met eenen blijden zucht.
Uwe arme kudde is naakt naar buiten toe gevlucht,
En troost, met blijschap van geen Heidensch brein te vatten,
Zich 't plonderen der aardsche om zoo veel rijker schatten,
In wildernissen en woestijnen, dor en naar;
Terwijl ik mij bereide, om staande, voor 't altaar,
Dat reede kraakt en blaakt, daar zoo veel ijvraars dringen,
Van zelf in 't middenste der lichte vlam te springen.
Zij brande 't lijf; men strooi mijn asschen in den wind;
Wat nood is 't[3], als de ziel haar lichaam wedervindt?

[1]weert. — [2]Naardien, daar. — [3]Wat schaadt het.

St. LUCY.

Lucy, een dochter van Eutychia, te Syrakuze, in Sicilië, onder keizer Diocletiaan, trok, met hare moeder, van den bloedgang gekweld, naar Catane, ten grave van de zalige maagd en martelares, Sint Aecht; daar God de kranke genas, die sedert haar Godijverig kind ontsloeg van den

knoop der ondertrouwe, met eenen onverlichten jongman, uit moederlijk bedwang, geleid. De maagd, alle haar have en goed verkocht, en aan nooddruftigen uitgedeeld hebbende, verviel in 's jongelings wrake; waardoor zij bij den Landvoogd, Paschaas, verraden en den schoffeerderen ten roof gegeven, door Gods kracht onverwrikbaar tegengehouden wierd, en alle geweld van koorden en aangespannen ossen en stieren trotste; gelijk daarna allerhande vierwerk van pek, hars, en olie, totdat men haar eenen dolk in den hals duwde.

Lucy aan Eudoxia, hare Voêster.

Dit 's ook Godvruchtigheid, dat ik mijn trouwe Voêster,
Mijn andre moeder, nog voor 't alleruiterst koester
Met troost; nadien ze zit belaân om haar Lucy,
Haar voêsterkind, nog nooit zoo welgemoed en bly,
Als nu het zijne borst en boezem gaat ontblooten,
Voor 't spits des dolks, die straks de hartâar af zal stooten,
En helpen zoo de ziel aan vrije en ope lucht,
In 't zalig vaderland, waarna zij hijgt en zucht.
O Voêster! is uw melk in mij tot vleesch gedegen
En bloed, waardoor gij trilt voor 't schittren van den degen,
Als een die medelijdt, in al hetgene ik lij;
Zoo troost u, dat gij ook van 't zaad der martlerij
In mij, uw vleesch, de vrucht der martlerij zult maayen,
Een gouden oogst, beloofd aan die met tranen zaayen.
'k Zag dit doorluchtig end van verre te gemoet,
Al sedert dat ik trok met moeder naar den voet
Van Ætna, te Katane, op 't spoor der ijveraren,
Die, om Sint Aachts gebeent', van Syrakuze varen,
Veel mijlen Westwaarts aan, en vieren 't jaargetij,
Om dit befaamde graf, daar, zonder artsenij,
D' ellendige genezen van ongenezebre kwalen,
En Gods genade bliukt in d' eer der martelstralen.
Hier las men, hoe de zoom van Jezus' kleed genas,
En d' oude bloedwel stopte, aan wie[1] geen stoppen was
In twalef jaren tijds, door kruid noch schrandre vonden,
Die al het zure zweet der kwijnende verslonden.
„O moeder!" zeide ik, „bouw uw hoop op dezen grond.
De vrome maagd, die stip[2] op 's Heilands wetten stond,
Verdiende, door haar dood, dat hij gezwind komt zweven
Naar deze, die zijn eer veel waarder was dan 't leven;
Genaak het maagdegraf, en roep met hart en mond
Dien trooster aan, ik zie Eutychia gezond."
Zoo spreek ik tegens haar, terwijl de bruine schimmen,
Na 't ondergaan des lichts, verrijzen op de kimmen.
Wij knielen voor het graf, verlaten van den drang
Der biddenden, daar geen gebed ons valt te lang,
En zilte tranen vast afzijpen langs de kaken,
En wekken zelf den zerk der grafsteê, daar wij waken.
De druppels druppen door de tombe op 't kond gebeent',
En vaak[3] bevangt, en wiegt ons, moede en mât gesteend,
Allengs in slaap; toen scheen, voor mijn beschaduwde oogen,
De heilige Aacht, gedaald van d' onbesmette bogen,
Met eenen schat van goud en diamant om 't haar,
In eenen heldren ring van glansen, in een schaar
Van Engelen, mij dus blijgeestig op te wekken:
„Lucy! mijn zuster, rein van vuile minnevlekken,
Wat eischt ge, 'tgeen gij zelf uw moeder geven moogt?
Haar bloedbron is door 't vier van uw gebeên verdroogd.
Gij zult, begeerig naar den palm der martelbane,
Uw Syrakuze doen naarijvren[4] mijn Katane,
En moedigen 't, door d' eer van uw standvastig end
En kuisch gemoed, aan mij en 't alziende oog bekend."
'k Ontwaakte op dat gezicht, en riep: „gij zijt genezen!"
'k Viel moeder om den hals, en al mijn aders rezen.
Zij scheldt mij vrolijk kwijt de schuld en naam van bruid,
En 't Heidensch bedde[5], en deelt mijn erf en bruidschat uit
Aan den nooddruftigen, op mijn begeerte en bede.
Mijn bruigom, die dit rook[1], wist gij door uwe rede
Zoo loos te mompen[2], dat hij, zonder achterdocht,
De have zijner bruid gewilliglijk verkocht,
Op hoop, dat zij 't genot der mangelinge[3] trouwelijk
Besteden zou, ten steun van zijn beoogde houwelijk.
Maar, ziende zich in 't end van 't spoor gedwaald, zoo dwaas,
Zoo daagt hij mij terstond ter vierschaar, voor Paschaas;
Die dringt op 't wierooken, en stampt en raast, bij poozen.
Ik zeg: „de hand gereikt aan manne-en-ouderloozen,
Aan troostelooze weeuw en weezen, zonder schuld
Getreên van armoê, staande op 't punt van ongeduld,
Riekt aangenamer dan de reuk der wierookvaten,
Gezwaaid voor Goôn, waarop zich niemand mag verlaten.
Drie jaren rookte ik zoo naar 't starrerijk gewelf.
Nu, hebbende anders niet te offren dan mij zelf,
Zoo offer ik mij zelf." De vierschaar straks aan 't woelen:
Ik had mijn hyliksgoed slechts doorgejaagd met boelen,
Al t' eer-en-trouweloos verhit op dolle min,
Was[4] tienwerf schendens waard. Men riep schoffeerders in,
En dreigde mij, door schaamte en schennissen, te moorden.
Maar wat men rukte, in spijt van kennep en koorden,
En mannekracht, en vee, dat al zijn zeenen[5] spant,
'k Verwrikte niet één voet, en hiel standvastig stand.
Zoo werkt de Almogendheid in die aan hem gelooven,
En Archimedes gaan en zijn vernuft te boven,
Hoewel hij[6] zich vermat, te lichten uit zijn as
Den aardkloot, zoo er plaats voor hem daar buiten was.
De Heiden ziet dit spel met opgerechte[7] haren,
En wijt het kracht van kunst. Al 't rot der wichelaren
En toovergeesten stelt bezweringen te werk.
De priester staat verbaasd, voor zijn verbaasde kerk,
Nu hars noch olievier[8] iet op mijn vel kan winnen.
De raden zijn ten einde, en hun ontstelde zinnen
Besluiten eenen dolk te drijven door mijn borst.
'k Verwacht terstond den steek, ter eere van den Vorst,
Die 's krijgsmans spere gaf den borst, aan 't kruis, ten beste.
Doch eer ik sterf, om God, beveel ik u, voor 't leste,
Mijn moeder, de oude weeuw, opdat gij haar ter nood
Het hoofd nog onderstut met troost, indien mijn dood
Haar grieft; nadien natuur, ook tegen Gods gehengen,
Uit heuren aard, somwijl zich in zijn werk wil mengen.
Ik, reisreede, en gescheept naar 't welig Paradijs,
Zie Diocletiaan, den Roomschen Dionijs,
Ontscheptèrd, en Paschaas, den lastraar van mijn Heiland,
En plonderaar des oogsts van dit gezegend eiland,
Te Rome, voor den raad gedagvaard, in der ijl,
Zijn ongerechtigheid aan d' opgeheve bijl
Betalen, als een schuld en straf der schellemstukken.
Een betere eeuw genaakt, en, komt u leed te drukken,
Geen Kristen hart ontzie het juk van eenig kruis;
Sint Aacht bewaakt Katane, en ik mijn Syrakuis.

St. KATHARINA.

Katharine, uit koninklijke stamme, en vroeg in alle vrije kunsten en wetenschappen uitgeleerd, ziende t' Alexandrië, in Egypte, op het Heidensche feest, de t' zamenvloeyende menigten aan de valsche Goden offeren, op 't gebod van keizer Maxent, trad den Vorst onder oogen en weigerde zijn bevel te volgen; waarom hij haar verzekerde[9] en strijd leverde door vijftig redenaars, de spitsvondigsten uit het geheele rijk; die, tegens de wijsheid dezer Kruisheldinne niet op mogende, haren Godsdienst toe-, en in 's keizers ongenade vielen. D' overwinster, na

[1] welke. — [2] Thans stipt. — [3] slaperigheid, slaap. [4] na-ijveren. — [5] huwelijk.

[1] daar de reuk van kreeg. — [2] misleiden. — [3] ruilhandel. — [4] 'k Was. — [5] spieren. — [6] deze. — [7] te berg gerezen. — [8] kokende olie. — [9] in verzekerde bewaring nam.

veel schoone beloften, wreedelijk mishandeld, stichtte zelfs de keizerin, den veldheer Porfier en zijn hofsoldaten, dat deze ook in dezelfde belijdenisse overstapten. Men stelde dan, om d' onverzetbare maagd, een moordgevaart' van wielen toe, met zagen en zwaarden omringd, 'twelk d' Engel wendde tot bederve der bloeddorstigen. De vorst, van zijn gemalin hierover bestraft, onthoofdde haar met zijn eige hand. Hetzelve lot viel den veldheer en zijne krijgskoppen te beurt, en na hen Katharine, wiens lichaam d' Engelen onder den berg Sina begroeven.

Katharine aan Porfier, den Veldheer.

Nu volg de keizerin, met uw tweehonderd koppen,
En kniel op haar tapijt, besprenkeld met de droppen
Van 't keizerlijke hoofd, manhaftige Porfier!
De vijftig redenaars, gelouterd door het vier,
Verbeiden u, in 't licht der opperste vertrekken[1].
Al is de ziel nog niet van eige en errefvlekken
Gewasschen op de vont[2], dat moet u niet verslaan.
Uw martelwillig bloed verstrekt u een Jordaan,
Waarin het Syrisch hoofd[3] wel zevenwerf gesteken
Liet drijven 's lichaams smet en eeuwige erfgebreken;
Nog zuiverder zult gij, gekerstend in uw bloed,
Den allerzuiversten der menschen treên te moet,
De wil, in bloed geverfd, wordt voor de daad genomen.
God bindt den martelaar aan vonten noch aan stroomen:
Hij oogt op 't martelbloed, getuig' van 's martlers wil.
Ter nood staan kerkgebaar en waterbaden stil.
Dees gonde handvest is de martelzielen eigen,
En harten, die geraakt naar den magneetsteen neigen,
Den zeilsteen, die uw zwaard en zoo veel ijzers trekt,
Naar zoo een krachtige as, waarheen zich alles strekt,
Wat hemelsch is van aard, en rust te geene stonden,
Voor dat het zijn begin en oorsprong hebb' gevonden;
Terwijl al 't aardsch geslacht zich jammerlijk vergist,
En, vast aan d' ijdelheid, het heilzaamst oogmerk mist;
Gelijk gij deedt, zoo lang u d' ijdelheden porden,
Den degen op de zijde, in 's afgronds dienst, te gorden,
En stip te voeren uit de wetten van Maxent,
In vel en vleesch en been des Kristendoms geprent,
Met stale punten, en geijkt, met gloênde smarten,
In koper niet zoo diep, als in een gloed der harten,
Gewapend met geduld, onnoozelheid, en schrik
Van God te kwetsen, om een korten oogenblik
Van ampten, heerlijkheên, en blikkring van gerijven[4];
Aanzienlijkheên, die snel, als wolken, overdrijven,
Waar in een glimp van goud en purper zwiert en speelt,
Of barst tot water, eer men 't zich te deeg verbeeldt.
Nu droomt gij langer niet van sloten te bespringen,
En wijd bemuurde steên te knijpen in de ringen
Des legers, of de zon te dompen[5] met het stof
Van voet- en paardevolk, ten dienst van Cæzars hof,
Of bij het heiligdom des adelaars te zweren,
Of op het Kapitool in goud te triomfeeren; –
Een ander zegefeest, een ander ooreloog
Verrukt u, boven 't aardsch en dit geweld, omhoog,
Bij des Aartsengels macht, geschaard aan regementen;
Daar daauw noch regen valt op lekke legertenten,
En geen soldaat zijn vuist verziet met schacht of staal,
Maar dondert uit de lucht, of slingert, met een straal
Van bliksem, op metaal en reukelooze geesten
Des afgronds, eeuwiglijk verbannen van Gods feesten.
Schep moed, Porfier! schep moed, dat hoogtijd is nabij.
Ik volg u datelijk, en zweef, aan uwe zij,
Alreede naar 't gewest, daar nevels nochte dampen
Bezwalken 't eeuwig vier der rookelooze lampen;
Daar niemand veldgeschrei noch jammerklacht noch moord,
Trompet noch wapenklank te wapen kleppen hoort;
Daar zullen wij Maxent en al zijn standerts puffen[1].
't Vertrouwen moedigt ons, en laat zich niet verbluffen:
Gelijk veel duizenden, van allerhande staat
En oude[2], uit bleeke schrik voor 't grimmig moordplakaat,
Lest spoedden herwaart aan met wierook, rammen, koeyen,
En schapen, die zoo luid rondom de tempels loeyen
En blaten, voor het mes en 's priesters offerbijl,
Die door mijn boezem ging, en leerde mij den stijl
Der Pinxtertongen stout naarijvren, om te stuiten
Den tocloop van al 't volk, hetwelk zich ging te buiten
Door schendige offers hier t' Alexandrie, daar
Hij gansch Egypten daagt voor 't gruwzaam hoofdaltaar,
En, mijn vrijpostigheid[3], in 't middenperk der scharen,
Ontziende, mij terstond door wachters liet bewaren;
Tot dat hij voortkwam met zijn redenaars, ontboôn
Als schragen zijner losse en waggelende Goôn:
Waar tegens ik, getroost van God, in 't perk getreden,
En midden in den drang, hun bekkeneel[4] met reden
En wederrede sleet, en wreef zoo kleen als gruis.
Gelijk dan geen vernuft bestaan kan tegens 't Kruis,
Het welk, versmaad in 't oog der wereldlijke scharen,
Wanneer 't getreden wordt, geweld begint te baren,
En smijt de razernij der Godheên van Homeer
En Orfeus, met haar tuig en tempelen, om veer,
Hoe heerlijk zij, bekleed met glans van titels, pralen:
Jupijn staat bliksemloos, en Febus leit zijn stralen
Voor Kristus' voeten neêr, voor 't menschgeworden Woord,
Geboren in der tijd na d' eeuwige geboort',
Van 't nederige brein gelooft, maar nooit begrepen
Van schrandre harsenen, in wetenschap geslepen.
Wie kiest den duistren nacht voor 't hooggereze licht?
Zelf Sofokles heeft, in zijn trotsch tooneelgedicht,
De disschen van de Goôn, waar aan de priesters prachen,
En al den blinden dienst der Afgoôn uitgelachen;
Hetzij die, over zee, van hier gevaren zijn,
't Zij Rome die ontving van eenigen Sabijn,
Albaner, of Hetrusk. Men stook' dan offervieren
Voor menschelijke Goôn, of vogelen, en dieren,
En veêr, en vacht, waarin, om niet te zijn gezien,
Al 't rot der Goden school, toen 't herwaart aan kwam vliên,
Vervolgd van 't langgebeent'[5]; het zijn gedroomde grillen,
Maar onze stemmigheid bestemmen[6] uw Sybillen.
De gansche Kristus, zijn geboorte en ampt en dood
En wondren, lagen vroeg voor haar gedachten bloot;
Eer d' onversierde[7] Duif nog op dien zuivren daalde
(Wiens heilig aangezicht den vliet, zijn vont, bestraalde,
Daar hij zich domplen liet), kon uw veerziende maagd
Voorspellen van de maagd, die haren vader draagt,
Den God, die 't al met duim en vinger kan bespannen,
En 't kaf der Ongoôn haast zal van zijn dorschvloer wannen.
Apollo's oog, waar aan de Heiden zich betrouwt,
Zag 's Heilands handen lang aan 't bladelooze hout[8]
Geklonken, en door 't graf den weg ter glorie banen.
Het zag Gods blijschap zelf bedauwd van droeve tranen,
En luttel garst in 't veld al 't hongrig heer verzaân;
Het zag, in éénen glans, drie heldre glansen staan.
Wij eeren 'tzelve licht, uit onze profeeijen
Geschept, en lang bekend vóór onze Augustus' tijen;
Nog sleept men dagelijks Gods helden naar de dood,
Om Godsdienst, die niet leert 't geen tegens reden stoot,
En zich verneêrt voor 't geen de wiek van 's menschen reden
Nooit achterhaalde, en liefst wil worden aangebeden.
Wij klimmen van omlaag, tot aller dingen bron
En oorzaak, 't hoogste, daar ooit brein toe steigren kon.

---

[1] Versta: den Hemel. — [2] doopvont. — [3] Naäman, Oud-testamentischer gedachtenis. – [4] gerieflijkheden. [5] benevelen.

[1] staan (eig. als 't ware tegenblazen). — [2] leeftijd. — [3] 's rijmoedigheid. — [4] brein (eig. hersenkas; zie reeds vroeger). – [5] Versta: de Titans of Reuzen. [6] beamen voorspellend. — [7] onverdichte. – [8] kruis.

Dees eenige oorzaak der uit niet gevormde zaken
Had lust zich in den mensch, zijn werkstuk, te vermaken;
Maar ziende dien ter val zoo reukeloos gebracht,
Herstelde, in één, al 't gesneuvelde geslacht,
En opende door hem 't onsterfelijke leven;
Een betren hof, dan daar 't vergrijp wierd uitgedreven.
De triomfeerder, na 't verweldigen van 't graf,
En zijne hemelvaart, goot eenen regen af
Van tongen, rood als vier[1], op 't hoofd van zijn gezanten,
Om overal, door hen, te zaayen en te planten
Dit heilzaam zaad, dat, van onschuldig bloed besproeid,
Door alle distelen en dorens hene groeit,
En bloesem draagt en vrucht, op liefelijke struiken,
Waarna de starren zelfs en hare kreitsen ruiken.
De godsdienst van het Kruis, getrappeld in het stof,
Vervulde lang de steên, en legers, en het hof,
En d' ampten; ja, de kracht der Kristensche gebeden
Heeft, meer dan 't zwaard van Mars, voor 't Roomsche rijk gestreden;
Aureel[2] vernam dit, toen, bij German[3] en Sarmaat,
Zijn dorstige adelaars, vol schrik, geen toeverlaat
Vernamen dan bij hen, op wier gebed de regen
Versloeg den dorst van 't heir, tot stikkens toe verlegen;
En 't schitterende vier, geslingerd van de lucht,
Verdreef dien woesten hoop te velde uit, op de vlucht.
't Beliefde Gode, aldus de woesten t' overtuigen,
Door Jezus' naam, waarvoor de zalige Englen buigen;
Waarbij het heilloos spook, nog flus zoo barsch en norsch,
Bezworen en getemd, uitschuddende de schors
Van 't lang geplaagde lijf, een ander hol moet zoeken.
De zegen van dien naam mag tegens alle vlocken,
En allerhande kwaal; want dat men stijf durf staan
Op hand en oogen, hier van Vorst Vespasiaan
Geholpen, 't waren geene onheelbre of erfgebreken;
En licht woû Apolloon, door zijne guichelstreken
(Om dien gevleiden Vorst te heffen in 't gezag),
D' Alexandrijners dus beguichlen op dien dag; (ren,
Wien 't hengen mocht, indien zij niet gansch breinloos wa-
Hoe 's middags Zonnestad, voor min dan veertig jaren,
Den zonneschijn verloor, en juist toen 't manerond
Voltrokken, op die tijd, in niemands licht en stond;
Waarbij het bleek, wat zon, die blind geborene oogen
Door haren glans verlicht, de wereld was onttogen;
Daar elk, als in een nacht, van Mozes' oogmerk dwaalt,
Of zoekt een dwalend licht aan Ammons bron, aan naald,
En nesk[4] geheimenis, verbloemd met menig teeken,
Aan maten en getal, en kunde op hemelstreken,
En vaste en wufte star, aan rechte en slinke veêr,
En losse vogelvluchts gesnor en ommekeer;
Of aan wanschapenbeên en vezelen van dieren,
En reuk van ingewand, en rook van offervieren;
Aan openbaringen van Nymf, gordijn, en geit,
En drievoet, woud, en geest, en guichlers onbescheid;
Aan priesters, die de lucht met bloed van menschen paayen,
En, om de tafels heen, gebeente en doodshoofd zaayen.
Der zielen zon verrees in 't midden der Hebreên;
Dees dooft den Mithras uit van Perzen. De Chaldeên
Zien naar geen starren uit, nu d' ongewone starre
Hun toont d' oprechte bron der stralen van zoo verre.
De wijze Athener acht geen slot van reên-besluit,
En kent nu 't hoogste goed, waarop de reênstrijd sluit,
In 't barnen van 't krakeel der worstelende scholen,
Daar niemand zeker staat, zoo lang de meesters dolen,
En trekken elk hun streng om 't stijfst, tot dat de draad
Aan stukken breekt, door twist en onverzoenbren haat.
Nu gaat geen wijsheid voor 't gehoorzame betrouwen
Op God, dien niemand hier met oogen kan aanschouwen,
En op 't alscheppend Woord, daar Mozes van verhaalt,
Wiens bladen Filadelf[1] gelukkig heeft vertaald,
En zuiver Grieksch geleerd, door tienmaal zeven tolken;
Ontsluitende dien schacht voor d' Onhebreeuwsche volken,
Die rieken konden (zoo zij wilden) in der ijl,
Hoe veel versieringen de logentaal den stijl
Der waarheid had ontleend; en hoe men, voor de simplen[2],
De valschheid, met een schijn van 't onvalsch, ging bewim-
Gij hebt, ter goeder uur, nu eens 't bedrog gemerkt, (plen.
't Welk, van zijn grijns ontbloot, zich dus door wreedheid sterkt.
De Helsche wrevelgeest bezit dees trotsche machten,
En, angstig voor zijn stoel en 't sloopen zijner krachten,
Misbruikt haar, om zijn eer, die dagelijks versmelt,
En scheurt, en breekt, en berst, te stutten met geweld;
Zoo verre, dat Maxent, ook zorder zich t' erbarmen,
De kling jaagt door den nek, gekoesterd met zijn armen,
En zoekt zijn Afgoôn rein te wasschen door dat bloed,
Hetwelk zijn bed verwarmde. O, veldheer! schep dan moed,
En kniel, terwijl het rookt, op 't levend purper neder.
Men sterft om 't eenwig eens. Dit lijden keert niet weder.
'k Heb mij, om God, getroost de straam van d' ossepees,
Geslagen door mijn vel, zoo diep in 't zachte vleesch.
'k Verschrikte voor geen zaag, noch punten, nochte wielen,
Gewend van Gods gezant ten val der snoodste zielen.
Mijn bruîgom offerde ik mijn afgescheurde mam,
Mijn schoonheid, en mijn jeugd van koninklijken stam;
En wil ter stede, daar gij u, voor 't zwaard, gaat buigen,
Het zelve kruisgeloof, met dezen hals, betuigen.
Een rei van Englen voer' mijn lichaam in het graf,
Op Sina, van wiens kruin God Jacob wetten gaf;
Daar zal mijn grafdauw lang de kwijnenden genezen,
Terwijl ze eerbiedigtijk dit Engelsch[3] grafschrift lezen:
„Hier sluimert Katharijn, om vrolijk op te staan;
Zij kon, om 't Hemelsch hof, het aardsch paleis versmaân."

[1]Versta: gloeyend rood. — [2]Keizer Marcus Aurelius. — [3]Min gelukkig voor Germaan. — [4]laf, wrak.

St. THEODORE.

Theodore, schuw van d' oogen der mannen, uit zorge voor hare zuiverheid, geraakte in hechtenisse, en, het wierookvat verfoeyende, werd naar het bordeel geleid; daar zij ingesloten haar hart en handen ten Hemel ophief; terwijl men voor de deur vast krakeelde, om, elk voor ander, de maagdelijke bloem te plukken. Maar naauwlijks had ze haar gebed uitgestort, of een krijgsman trad er binnen, die de benaauwde maagd verdedigde, en een middel ter verlossinge aanwees. Hij trekt haar gewaad, zij zijne kleederen en wapens aan, en treedt aldus vermomd ter deure uit; waarover hij, in dochters kleederen gegrepen, ter straffe gevoerd wordt; daar zij, door het gerucht aangepord, op slag komt, en offert zich, als recht schuldige, voor hem, en hij voor haar te knielen; 'twelk bij de rechters overwogen, zoo helpt men hen beide voort met den zwaarde.

Theodore aan Basilia, hare zuster.

Nadien mijn geest alreê bij 's Hemels geesten t'huis leît,
Door wien twee kransen (een van ongerepte kuischheid
En een van martlerij) gelijk een dubble prijs,
Gevlochten zijn, voor mij, in 't bloeyend Paradijs;
Zoo lees dit afscheid nog van Theodore, uw zuster,
En draag u, in mijn dood, te stiller en geruster;
Dewijl ik hene reis, niet eenzaam, maar verzeld
Met Didymus, helaas! dien al te vromen held,
Voorvechter van mijn eêre, en mede van mijn leven;
Een held, wien Jezus gunne, al 'tgeen ik niet kan geven
Aan zijn oprechte trouw, gebleken in der nood,
Gelijk mijn pen uw hart dit inprent, vóór mijn dood,

[1]De Ptolomæus van dien naam, die de Grieksche vertaling van 't Oude Verbond, de zoogenaamde Zeventig, liet maken. — [2]eenvoudigen. — [3]Versta: van een Engel.

Opdat zijn deugden lang in uw gedachten hangen.
Ik, wierookweigerig, en God verloofd, gevangen,
En vreeslijk toegedoemd aan d' eerelooze eel,
Koos alles uit te staan, om 't Hemelsche bevel
Te volgen, daar men mij door schennis zocht te temmen.
Men schenn' dit lichaam vrij, de wil zal 't nimmer stemmen,
Maar waren ongeschend den maagddom van de ziel,
Zoo zuiver, als het sneeuw ooit van den Hemel viel.
Gelijk de lauwerblaân de vlammen wederstreven,
En kraken, reis op reis, en worstlen, eer zij 't geven
Gewonnen aan den gloed; zoo zal de stijve keel
Doorgalmen overal de winkels[1] van 't bordeel,
En tuigen, hoe Gods bruid die schande lijdt gedwongen;
Of blijf ik stom, van schaamt', zoo zal een lucht vol tongen
Getuigen van mijn eer, die bergen overkrijt,
En het schoffeerend hof zijn schenderij verwijt.
D'onnoozelheid heeft hier haar schenders en schoffeerders,
Maar 't schort haar nimmermeer aan voorspraak, noch verweerders.
De boosheid wint veel velds, wanneer zij hene rukt,
Maar komt zoo verre niet, dat zij geheel verdrukt
Het zaad van ware deugd, die kracht krijgt zelf door 't rot-
En, na dien winter, komt te bloeyen en te botten. (ten,
In d' onderdrukking leit de hoogheid van Gods maagd,
Niet oogende op 't geen haar, maar 't helderste oog, behaagt,
Om 'twelk zij zich vereiert met perlen noch gesmijde[2],
Noch purper nochte goud, maar met spierwitte zijde
Van zuiverheid en schaamte, en stilte[3], slecht[4] en recht,
Geloof en liefde en hoop, en 't hart aan God gehecht,
En goddelijken raad, de bagge van haar ooren[5].
„Mijn bruîgom, eens uit God, eens uit de maagd, geboren!
Bescherm uw maagd, uw bruid; of, zoo zij lijden zal,
Uw wil geschiê: zij lijde uw glorie te geval.
Geen water kan de gloed van onze liefde blusschen.
Terwijl men 't lichaam schendt, zal 't kuisch gemoed u kus-
De liefde van uw bruid is sterker dan de dood. (sen;
Zie van den Hemel neêr, vertroost ons in den nood!"
Zoo zucht ik naar de lucht en hemelsblaauwe bogen;
Een koû gaat door 't gebeent', het water stremt in d' oogen,
Al 't bloed vertrekt naar 't hart. Een afschrik, bleek en bang,
Ontschaakt mijn kaak de roos, en overstrooit de wang
Met rijp[6]; dan komt de roos en dan de rijp weêr boven.
O wonderbare strijd! wat durf ik mij beloven?
Wat vreezen? ôf den palm, ôf droeve nederlaag?
't Vertrouwen tart den strijd. De schaamte maakt mij traag.
Mijn kuischheid drijft, voor wind, door 't barnen van de klippen;
Al d' oevers zijn bezet. Zij kan het niet ontglippen.
De schender gunt haar nog een oogenblik beraads.
Hoe klopt het hart, terwijl de woestheid des soldaats
Vast aanklopt op de deur, gereed om aan te grijpen
Den wapenloozen roof, op zang en spel van pijpen;
Gelijk de vos een duif, in 't hol van eene rots.
Ten leste groeit mijn moed, en smijt de vreeze trotsch
Voor zijne voeten neêr. Ik blijf bij 't voorgenomen,
En wacht vol hoops 't geweld, mij dreigende op te komen.
Met kraakt de deur, en gaapt, en laat een ridder in.
Hoe wierd mij toen te moê! Wat schoot mij in de zin,
Zoo d' angst een teêre maagd haar zinnen had gelaten,
In 't goddeloos vertrek, bezet van hofsoldaten!
Een brave rustigheid ziet hem ten oogen uit.
Het haar bedekt den hals, om wien[7] de hellem sluit.
Een roode wapenrok, op 't pantser aangetogen,
Wel dicht van schubben, geeft een roodheid[8] in mijn oogen.
De degen hangt gegord aan zijne slinke hand:
„O Theodore, die de kroon der maagden spant!
Laat varen alle vrees voor 't heiligste uwer eere;
Hier staat een, die niet lijdt, dat iemand u scheffeere."
Zoo spreekt de jongeling, terwijl ik vast bedaar,
En overleg, wie mij verzekert[1] in 't gevaar.
Ik durf mij naauwlijks nog verlaten op dat smecken[2].
Vergif wordt menigmaal met honig overstreken.
Banketten dekken wel 't moorddadigste venijn.
Wat anders is het hart, wat anders is de schijn. (den,
In menig mensch wordt nog een avrechtsch mensch gevon-
Recht avrechtsch, en gewoon te spreken door twee monden.
Zoo mor[3] ik bij mij zelf, wanneer hij 't woord hervat:
„Nu zorg niet langer voor den Godverloofden schat!
Hier staat uw vijand niet, o neen, maar uw behoeder,
Uw lotgenoot, uw troost, uw arts, uw medebroeder.
Hier ziet gij Didymus, gezind, zijn jeugdig bloed
Te storten voor uw ziel. O dochter! schep dan moed.
Laat ons verwisselen van kleedinge en manieren,
U 't mannelijk gewaad, mij 't maagdelijk vercieren.
Dees uitkomst daalt van God. Ik strek u hier een borg.
Trek aan mijn krijgsmans tuig, en red u uit dees zorg."
Zoo sprak hij, daar een wolk, als zilver, nederdaalde,
En, trekkende in 't vertrek, rondom mij zweefde en dwaal-
Die, na 't opheldren der wolke, zag in 't licht (de,
Een schaar van Engelen, met blijschap in 't gezicht,
En vriendschap op de lip, en rapsheid in de leden,
Bereid, om Theodore in krijgsmans schijn te kleeden:
Dees schiet mij straks de laars aan 't een en 't ander been,
Die strikt de laars met goud, en bindt ze voor mijn scheen.
Een ander vlijt en rijgt het pantser om mijn lenden,
En stulpt den helm op 't haar, nu veilig tegens 't schenden.
De wapenrok bedekt mijn schouders met der vaart.
Een ander geeft mij moed, een ander schild en zwaard.
Zoo stapt de krijgsheldin, met haar geweer en wapen,
Terwijl mijn Didymus, door 't maagdekleed herschapen,
Een simple maagd geleek, die, om den hemelschat,
Alle ijdle pracht en praal met wil verwaarloosd had,
Om het wellustig oog der wulpschen te mishagen,
En door geen pronkerij hun zielen te belagen;
Doch, door mijn aangezicht en loochenend gewaad,
Scheen een gemengeldheid en tweederleye staat
Van jongeling en maagd, en zachte en fiere zeden.
Al veinst mijn tred, nog blijft iet zachters in mijn treden,
In voorhoofd en gebaar, hoe zeer ik 't zelf verwensch;
En d' ongelijke sex, die nabuurt grens aan grens,
Staat vergelijk. Men kan die somtijds onderkennen,
En somtijds niet; natuur leert langzaam zich verwennen.
De rei der Engelen, na dit voltooide werk,
Verlaat dees plaats, en vliegt omhoog, naar 's Hemels kerk;
Van waar zij, op den wiek des vaders, nederstegen,
Ten dienst van zijn vriendin, ten uiterste verlegen:
„Heldin!" sprak Didymus, „nu red u, het is tijd.
Dees mommerij kan u niet strekken tot verwijt,
Maar tot onsterflijke eere, in sterfelijke monden.
Bedrieg de wachters vrij, door loffelijke vonden,
En stap, gelijk ik kwam, door al den drommel[4] heen,
Eer d' Overste ons verrass', en grijpe, en boeye aan een.
Voort, voort, nu zie niet om! De Hemel leert u hopen.
Verlaat dit Sodoma. Vaar voort, de weg leît open."
Ik antwoord hem hierop: „Godijverigste held!
Beschutter van de maagd voor 't gruwelijk geweld,
Mijn bruîgom krone uw trouw in 't onbepaalde[5] leven;
Hoe zijn wij te gelijk van éêne lucht gedreven! (bloed!
Hoe wenscht mijn geest uw gunst t' erkennen met mijn
Leef lang!" Zoo dank ik hem, en zet den trotschen voet
Ter deure uit onbeschroomd, door 't woelen van de bende,
En red mij uit gevaar, eer iemands oog mij kende.
Na 't lange sammelen zoo valt de hofkornel,
Met zijn gewapenden, in d' uitgestreke[6] eel,

[1] hoeken; zie vroeger. — [2] Hoogd. (Geschmeide) voor kleinodiën. — [3] Thans kalmte. — [4] eenvoudig. — [5] oorring. — [6] bleekte. — [7] Thans waarom, om welken. — [8] Voor gloed.

[1] beveiligt. — [2] vleyen, vleyend spreken. — [3] murmel, fluister. — [4] drom, gewoel. — [5] Voor oneindige. — [6] opgesmukte, of anders voor verlaten.

Om d' aangevochte maagd te vinden, overwonnen
Door afschrik van die schande, of heel en ongeschonnen,
Naar 't onverzettre hart, dat tot[1] geen schande stemt,
En, onder zijn gebied, de woeste geilheid temt,
Die op de schoonheid vlaant, en haar afkeerige oogen.
De hofkornel ziet toe, en roept: „wij zijn bedrogen.
Dit 's Theodore niet. O booswicht, tooveraar,
Verrader van het recht, vermomde guichelaar!
Gij hebt uw snode boel gesteld op vrije voeten;
Maar 'tgeen haar daad verdient, zult gij viervoudig boeten.
Men lei hem naar 't gerecht, hij zal het niet ontvlîên!"
Zoo rukt men Didymus, door allerhande liên,
Door eenen dikken drang, gevloeid uit alle straten,
Naar 't hoog gerecht. De stad en 't volk zijn uitgelaten.
Ik sidder op 't gerucht. Ik ijvre derwaart aan.
Ik koom, daar de soldaat, bereid om toe te slaan,
De blanke sabel stroopt, en dreigt dat hoofd te vellen,
't Welk, om mijn veiligheid, zich in gevaar ging stellen.
Ik roep: „hou op, hou op! De schuldige staat hier."
Al 't vollek draait het hoofd naar mijn verbaasd[2] getier.
Een ieder maakt mij plaats. Zoo kom ik opgetreden,
Daar mijn verlosser knielt. Ik val hem, met gebeden
En vriendschap, om den hals, en bidde, dat hij toch
't Onschuldig bloed verschoone. Ik neem dat loos bedrog
En al de schuld op mij: „verschoon 't onnoozel leven!
Ik ben de rechte man. Ik heb 't bedrog geweven."
Hij weigert mij mijn bede, en bidt al even zeer,
Dat ik hem gunnen wil zijn lust, en d' opperste eer
Van zoo een braven vond, dat 's voor een maagd te storten
Door 't schitterende zwaard, nu reed haar tijd te korten.
Wij worden, na veel strijds, te zamen weggeleid,
En, op een nieuw verhoord, ontvangen dit bescheid:
„Het evenschuldig paar pass'[3] morgen vroeg te knielen
Voor 't zwaard, en vaar van hier, als met gepaarde zielen."
Mijn ziel verlangt naar d' uur, doch wenscht in dit geval
Te weten, wie van beide eerst nederknielen zal. (ken,
Voor mij, indien 't mij moeht, naar mijnen wensch, geluk-
'k Verzoek, en hou vast aan, om eerst te mogen bukken;
Maar mijn getrouwe stopt zijn oor voor mijn gebeên.
De voortocht komt hem toe. Hem past het voor te treên.
Zoo 't enkel[4] wezen moet[4], het zal mijn onwil sussen,
Dat zijn bebloede romp mij diene tot een kussen,
Waarop ik nederkniel, terwijl het hart nog steent,
En 't hoofd nog gaapt naar 't hoofd, dat zich bij 't zijn ver-
Een zelve tombe zoude ons beide best betamen. (eent.
Wij sterven te gelijk, begraaf de lijken t' zamen,
En leg mij zij aan zij, dat ik met hem verrijz',
Als d' Engelsche bazuin ons wekke, op deze wijs:
„Ontwaak, o Didymus! ontwaak, o Theodore!
Gij strekte elkander, ik u beide een hemelspore."

St. MARIA MAGDALENA.

Maria Magdalena, zuster van Martha en Lazarus[5], van de Joden gehaat, zworf, met haren broeder en zuster, over zee naar Massilie[6]; van waar zij, om den toeloop des volks te mijden, en voort[7] het overschot des levens, in gestrenger boetvaardigheid te slijten, zich begaf, in Provence, op zekeren berg, van de zee gekabbeld. Hier leed ze, in een spelonk, aanvechtingen van drakenspook en slangen, waarvoor d' Aartsengel haar beschutte. Hier werd ze gevoed en gelaafd met hemelschen dauw, en, van d' Engelen, elk etmaal zevenmaal, opgetrokken, beluisterde het maatgezang der zalige rijen, totdat ze, na dartig jaren levens in eenzaamheid, ontving het allerbeste deel, haar van 't orakel der waarheid beloofd.

[1]in. — [2]onverwacht. — [3]zorge, moet. — [4]dat alleen-kan. — [5]Naar de overlevering, volgens welke de Maria's van Bethanie en Magdalena zamensmolten; zie daarover desbelust mijne Tubingsche School, enz., blz. 70, aant. [1]. — [6]Marseille. — [7]voorts.

Maria Magdalene aan Joannes, den Apostel.

Bewaarder van de Maagd[1], die, onder 't heilig hout
Van haar gekruisten Zoon, uw liefde wierd vertrouwd,
Joannes, die nog 's nachts, vóór 's Paaschlams bittre smarte,
Het Paaschlam at, en leîde uw hoofd op Jezus' harte;
Ontvang den groet van uw bekende Magdaleen,
't Zij Azië u verlet[2], in zijn gedoopte steên,
Het zij gij ommezwerft de kusten van Europe;
Mijn brief zal eens uw hand genaken, zoo ik hope,
Van daar Provence mij op zijnen bodem nam;
Toen broeder Lazarus, met zuster Martha, kwam,
En mij, van over zee, de golven doorgevloden,
Voor 't grimmen van den haat der overtuigde Joden,
Gebeten op mijn broêr en 't Godgezind geslacht,
Omdat hij, als een star, in dolings blinde nacht,
Alle oogen wees tot God, wiens hand hem had geheven
Uit 's doods verrotten stank, om andermaal te leven,
Ten spiegel dezer stad, voor wiens gewijde poort,
Haar zegen hangt, gevloekt en gruwelijk vermoord.
Na d' afgeloope spil der nimmer stille jaren,
Het vel tot rimpelen, het hoofd vol grijze haren,
En 't schemerend gezicht, dat reede al onder gaat,
Betuigt dit bevend blad, in welk een schijn en staat
Ik nog den adem haal, en eere in mijn gedachten
Gods boden, die met mij op hun Verlosser wachten.
Provence draagt een berg, drie duizend treden hoog,
De berg een steenen kam: in 't Oosten slaat hij 't oog
Op Nicie; naar 't West verheffen zich de muren
Van 't Massiljaansche volk; ten Noorden gaat hij buren
Met d' Avinjonsche graft[3]. De zee in 't Zuiden weikt[4]
Den waterkant. De kam, van louter rotssteen, reikt
Vijf duizend ellen lang, vercierd met een paar horens,
De starren dreigende, gelijk twee spitsche torens.
Een doodsche bergspelonk gaapt, onder aan den voet
Der steenrotse, ovenswijze, en als gewelfd. Zij doet
Haar mond in 't Westen op, en laat wat ruimte buiten.
In 't hol rijst heuvelswijze een steen, waar achter spruiten
En springen aders van een zoete en koele bron,
Die dees spelonk bevloeit, en nooit verdrogen kon.
'k Zat dertig winters hier begraven en vergeten,
En met mijn haar bekleed, na dat mijn kleedren sleten,
Blootshoofds en barrevoets, en nu bijkans verdord;
Nog koom ik aan den tijd der boete veel te kort.
'k Beklom niet reukeloos dees ongemeene trappen
Des levens. 't Heeft wat in, dus na te treên de stappen
Van Zacharias' zoon[5], die, in Elias' schijn,
Bij 't brullende ongedierte, en binnen de woestijn,
Ging waren, zonder oog te slaan op ijdel vordel.
Hij kneep het kemelshaar, met eenen leedren gordel,
Om 't rammelend gebeent', bij wijlen half verzaad
Van magren sprinkhaan en van wilden honigraat;
De beek verslaat den dorst. Hij rust de moede leden
In d' uitgeholde rots; daar waken, noch gebeden,
Noch honger zijnen geest afmatten, noch de schrik
Het haar zet overend, dat, lang en breed en dik,
Den hals en schouder dekt. Zoo brocht hij 't leven over[6],
In schrale wildernisse, onbloot van gras en lover,
En bad, verkleumd van koude of van de zon gebraân,
Aldaar zijn grooten neef, den Bethlehemmer, aan.
Dies belg u niet, dat ik, elks schandvlek van te voren,
Gods voorbô tot een schets[7] des wandels heb verkoren.
't Is niet, opdat men mij bij zoo een star gelijk',
Die zonder weêrgâ blinkt, in 't nimmer duister rijk;

[1]Maria. — [2]ophoudt. — [3]Versta: de Rhône. — [4]Voor weekt. — [5]De Dooper. — [6]door. — [7]voorbeeld.

Zoo streng een heiligheid, zoo straf een opzicht voegde
Hem, die 't verwilderd hart des ruwen krijgsmans ploegde,
En zaaide oprecht berouw in 't omgeploegde hart.
Ik ijvere, om mijn schuld en achterstel, o smart!
Door druk en lichaams tucht, te zoenen en te boeten,
Als een getrapte worm, aan des Gezalfden voeten,
Die hier mijn ziel verkwikt met Hemelsche genâ,
Dan 's nachts, dan 's morgens vroeg, en dan des avonds spâ,
Door d' Englen, die voor mij dees bedekamer wijdden,
Toen ik den ommegang der menschen docht te mijden,
En toeloop van de stad en landschap hier omtrent,
Hetwelk gekristend mij te voet viel zonder end.

Wat spokerij kwam ons in 't eerste niet verschijnen!
Het Helsche spook bewoont ook bergen en woestijnen.
Het was in een woestijn, dat d' Afgrond, met een drift
Van geesten, 't hoofd des heils te keer ging met Gods schrift,
Dees duizendkunstenaar schooit net op alle leesten,
Gaat mommen in den schijn van trouw bevonde geesten,
Van vogel, mensch, en dier. Het geldt hem even veel,
Op wat manier hij vat zijn wildbraad bij de keel.
'k Was op mijn steenen stoel nog naauwlijks neêrgezeten,
In 't schemerdonker hol, of 't hol begon te zweeten,
Te baren eenen draak, met schubben op den rug
Geharnast, en verzien met vleugels snel en vlug.
Hij kon den langen rug in zeven bochten krommen.
En schermen met den staart. Zijn vierige oogen glommen
Als kolen. Hij blies smook en zwavel uit zijn bek.
Benaauwdheid ging mij aan in 't schaduwig vertrek.
Terwijl mijn zinnen vast van schrik in twijfel hangen,
Bestuwd hem een gepiep van grimmelende slangen.
Het dier, aan 't blazen, klopt de wieken tegens een,
En gaapt, dat d' ope keel een open afgrond scheen;
Ik zuchtte, want de schrik begon mijn tong te binden:
„Help, lieve Jezus! help. Hij dreigt mij te verslinden!"
D' Aartsengel, op dien zucht, schiet tusschen beide heen,
En trapt den draak op 't hoofd, die onder hem verdween.
Hij troost mij met zijn stem, en naar des Hemels deuren
Opstijgende, in een vlam, bestrooit de plaats met geuren,
In 't Paradijs geteeld, en zonder hand gepluikt:
Een lent, waarna al 't hol nog even geurig ruikt.

Gods Veldheer andermaal, zoo ras ik wierd bestreden,
Verstrooide 't heilloos spook, en daalde naar beneden,
Met 't Hemelsch ridderschap, in dit gebedehuis,
Wiens ingang hij beschut door 't zegenrijke Kruis,
Hier opgerecht tot troost der aangevochte ziele.
'k Omhels dien troost, en zuchte, en stene, en bid, en kniele,
En, proevende de spruit, die in den ingang bloeit,
En smakende de bron, die dees spelonk bevloeit,
Schijne, uit het aardsch gestalte, in 't Hemelsch te verkeeren, onder 't zalig hof, alreê te triomfeeren;
Of als verrukt te staan, daar een besmette schaar
Gezuiverd wordt door pijn, een oorzaak van 't misbaar.
Zij schreyen: „Magdalene! o help ons straf verzoeten;
Hoe struikelt men zoo licht, dat lastig valt te boeten!"

Een goddelijke dauw bevochtigt hier mijn mond,
Van 't Engelsche gewest[1], en houdt het hart gezond.
Elk etmaal zevenmaal, van geesten opgetogen,
Onthaalt mij 't maatgezang der altijd blijde bogen,
Waronder zon en maan en starren ommegaan,
En houden haren zwier, en weten van geen staan.
Bij wijlen komt de Zoon uit 's Vaders zetel dalen,
En troost mij met dezelve[2] onsterfelijke stralen,
Die boven Thabors kruin Hem straalden om het hoofd.
Dan worden zon en maan en al 't gestarnt gedoofd,
Dan zuig ik in dien glans mijn ziel en zinnen dronken;
Wat lekkernij is dat! Hoe smaken mij die vonken!

Mijn zinnen loopen hier aandachtig in een ring:
'k Herdenk, hoe ik weleer mijn heil ten dissche ontving,
In ons Bethanië, hetwelk, twee halleve uren
Van stad, verboden wordt de priesterlijke muren
T' aanschouwen, door den berg, die tusschen beide stijgt,
En vette olijven draagt, daar bij zijn naam af[1] krijgt.
Wat was 't een lust, nog meer dan Salomon te hooren,
En, voor Gods voeten zelf, te drinken met mijn ooren
Dat woord: „Maria koos het beste deel van al,
Den onwaardeerbren schat, dien niemand rooven zal.
Loop, Martha! loop, bezorgd om tafel, haard, en stoelen:
Een stille aandachtigheid spoeit[2] meer dan 't ijdel woelen.
Boetvaardigheid is veer het aangenaamste onthaal."
O troostelijkste Zon! wat schoot gij voor een straal
In 't binnenst van mijn hart, toen ik, als opgetrokken,
't Albast, vol balsem, brak op uw gezalfde lokken,
Uw voeten kuste, en wiesch in eenen zilten vloed
Van tranen, borrelende uit een beklemd gemoed;
Beklemd, doordien het zich zoo schendig ging te buiten.
O voeten! mocht ik u, met deze ontvlochte tuiten[3],
Nog droogen, als weleer, daar spansel, bag en snoer
En keten en kleinood gesmakt lag langs den vloer;
Daar God geen peerlen koos voor biggelende tranen.
Van 't nedrig hart, gezind van 't ijdel zich te spanen.
Dat nokken, dat gezucht (een spiegel voor de jeugd,
Verdwaald van 't rechte spoor) verkeerde in enkle vreugd.

Het mag u heugen, wat al jammers wij bedreven,
Om broeder Lazarus, gevaren uit dit leven,
En reê den vierden dag gezonken in het graf;
Toen Jezus aankwam, die den zustren hope gaf,
Dat d' eens verdorde spruit weêr bloeyen zoude en botten,
Hoewel 't begraven lijk alreede sloeg aan 't rotten,
En van zich gaf een bange en een benaauwde lucht.
Hij weende zelf op 't graf, en loosde zucht op zucht,
En riep hem, bij zijn naam, uit 's doods onzichtbre hoeken.
De doode ontwaakt, verrijst, bewonden met zijn doeken,
En sprietoogt[4] tegens 't klare en nu ontwende licht,
En, als herboren, keert tot zijnen ouden plicht.

Dit ging de kroon te na en eere der Levijten,
De wolven, bitsch van tand, die 't lam de keel afbijten,
En klinken 't aan den stam en bladeloozen paal[5].
Helaas! mijn geest bezwijkt, terwijl ik dit verhaal.
Ik stond er neffens u, en gij, ter dood getrouwe,
Stondt neffens deze maagd en hallef doode vrouwe,
Gods Moeder, stervende om de dood van 's levens Vorst.
Drie nagels in haar hart, in hare blanke borst
De speer, en zoo veel reên, gesleten op haar lenden.
Dat grimmen, dat gevloek, dat schimpen, schuiflen, schenden, de hamer en de koord, de spongie en de leer,
De doornekroon, de schup, de terling, en, o Heer!
De gal, gemengd met eêk, dat aanschijn, zonder luister,
Het zwijmen van de zon, de Hemel zwart en duister,
De doodsnik, en de kreet, in 't uiterste gehoord,
D' aardbevinge, en natuur en God op ons gestoord.
Joannes! help, ik sterf. Trouwhartigste behoeder!
Stut Magdaleen, ai stut! gij stutte Jezus' Moeder.
Wat schrijf ik? Och! dit blad ziet heel met bloed bedekt,
Gemengd met nat, 'twelk langs mijn bleeke wangen lekt.

Ten derden dage kon Gods troost dien druk opwegen,
Toen ik ten grave kwam, godvruchtiglijk verlegen,
Om 't Godbeminde lijk te balsemen, vóór zon[6],
Daar geene maagdekracht den grafzerk tillen kon;
Maar die was al vertild door meer dan menschenhanden.
Ik liep u straks te moet; al mijn gedachten brandden
Van ijver, en ik kreet: „helaas! Hij leît er niet.
Mijn toevlucht is geroofd. O deernis! O verdriet!"
Gij schoot met Kefas[7] toe, en zaagt[8] met ijver binnen,
En zaagt den zweetdoek daar, en 't opgerolde linnen,
En scheiddet heel verbaasd, en liet er Magdaleen,
De schreyende, bij 't hol. Daar vond ze, daar verscheen

[1]Engelenrijk. — [2]Thans dezelfde.

[1]van. — [2]brengt meer spoed aan, geeft meer baat. — [3]haarvlechten. — [4]Anders pink-oogt; vergelijk reeds vroeger. — [5]Versta: 't kruishout. — [6]vóór zonsopgang. — [7]Anders Petrus. — [8]keekt.

Haar d' opgereze Zon, en d' Englen vol erbarmen.
Zij vloog Hem toe, en wou Hem kussen en omarmen.
Zij brocht u d' eerste maar van dezen schoonsten dag,
En gaf getuigenis van 'tgeen zij hoorde en zag.
Aldus heb ik mijn hart voor 't jongste eens uitgegoten,
En dank u voor de gunst en 't goed, van ouds genoten;
Terwijl gij, met zoo veel godvruchtigen verstrooid,
Al 't aardrijk door, den opgelêiden plicht voltooit;
Totdat Gods boden ons vergâren, en geleiden
In 't nieuw Jeruzalem, van waar zij hen verbeiden,
Die 's werelds stormen zijn kloekhartig doorgestreên.
Gedenk Maria toch, in 't heetst van uw gebeên!

St. TEKLA.

Tekla, van keizerlijken geslachte, in keizer Nero's tijd, leide al hare juweelen en kleinodien te kost, om t' Ikonium, in den kerker, met Pauwels, Gods afgezant[1], in gesprek te komen; van wien zij onderwezen, treffelijke huwelijken afsloeg, en eeuwige reinigheid beloofde; waarom zij aangeklaagd, veroordeeld wierd ten viere, door den regen uitgebluscht. Hierna smeet men haar tweemaal in het diereperk, nog eens voor de slangen en stieren; maar wonderlijk door God verlost zijnde, en Tryfene, een hooggebore vrouw, met meer anderen, Kristus toebrengende, vertrok naar Seleucië, daar zij dit leven om een beter verwisselde.

Tekla aan Tryfene, hare halsvriendin.

Oprechte halsvriendin, gelouterd door de proef,
Tryfene! scheld mij kwijt, dat ik uw hart bedroef,
En van Seleucie u voor 't allerjongst bedanke
Tot in Ikonium; daar gij Gods teêre ranke
Verkwikte, meer dan eens, op 't heetste van den dag,
Die op 't geteekend hoofd zoo fel te steken plag,
En dikwijls zoog al 't sap uit eerstgeteelde loten.
Dat gij doorluchtig zijt, uit Cæzars stam gesproten,
Acht Tekla niet zoo veel als d' andere geboort',
Waardoor u, als een kind des Hemels, toebehoort
Een onuitputbre schat, door 't kruis ons aangestorven,
Die door den slangeboom en Eva's lust bedorven[2],
En strooiden[3] elk zijns weegs, gelijk 't gewande kaf,
Naar Goden zonder geest, van 's levens oorsprong af;
Tot dat de Vader zelf, de rijkste van genade,
Met zijn barmhartigheid en wijsheid ging te rade,
En door den herder zocht het afgedwaald geslacht;
Waaronder ik, de minste en simpelste geacht,
Mij zelve, lof zij God! met recht gelukkig reken,
Van oost t' Ikonium Gods licht wierd opgesteken;
Daar in des kerkers nacht de roem van Tharsus[4] zat,
Wiens troost mij waarder was, dan 't spillen van mijn schat
En pracht, waardoor ik drong door steen, door staal, door
En knarsende metaal, uit ijver tot een wijzer, (ijzer,
Dan Pallas en haar school; die, staande op spits vernuft,
Het wit der wijsheid mist, en buiten Kristus suft;
Wiens liefde mij, zoo dier van zijn gezant bevolen,
Deed tarten en versmaân de mutserden en kolen,
En vlammen, op een sprong[5] van boven uitgebluscht,
Door een geborste wolk. Zijn liefde kon mijn lust
Tot rijke bruidegoms en bruiloften verjagen,
En afslaan al 't gevlei der hardaanstaande magen[6]:
Ook toen ik in uw huis gedoemd zat en bewaard,
En gij, nog Afgodist, uit een meêdoogende aard,
Mij garen in uw schoot woudt bergen, voor de tanden
Des hongerigen leeuws, gesard om aan te randen
De Godverloofde maagd, gelijk een lekkre buit.
Gij schreide, om mijnentwil, des nachts uw oogen uit:
„Och, dochter! geef gehoor. Wat dolheid doet u razen?
Zal zoo een jonge bloem de wilde dieren azen?
Een bruid, eerwaardiger den bruîgom t' huis gebracht,
Wiens lachende geluk en adel gij veracht,
En tergt tot zulk een wraak; waarvan zijn geest gedreven,
Die aanhiel om uw echt, nu aanhoudt om uw leven.
Of zal Androkius[7] lot u waayen in den mond?
't Is waar, hij brocht het lijf geheel en ongewond
Uit dat benaauwste zand, waarin hij stond verwezen;
Maar gij hebt nooit den leeuw in zijn spelonk genezen,
Noch splinters uit den poot getrokken, als de Daak[8].
Helaas! de dag breekt aan, dat gij, tot elks vermaak,
In 't worstelperk, wiens galm uw doodkreet na zal baauwen,
Met zachte vingeren moet vechten tegens klaauwen,
Vervaarlijk voor[9] gebulk en horens van den stier.
Wat is een blatend schaap bij zoo een brullend dier!
Dit lichaam kan niet meer dan voor een brok verstrekken,
In d' opgesparde keel, wiens tong het bloed zal lekken,
Gelijk de versche wijn op lekkre tongen smaakt.
Och, dochter! 'k hoor het been, dat op zijn kiezen kraakt."
Zoo hiel gij schreyende aan, tot dat d' aartswichlaars kwa-
Gewapend met staffiers[4], die Tekla met zich namen, (men,
En leidden naar 't altaar, daar 't offer most geschiên,
Voor al 't nieuwsgierig volk, rekhalzende, om te zien, (den,
Hoe d' eerste maagd, die 't kruis op 't voorhoofd durf belij-
Door 't kruis getroost, den vorst der dieren durf bestrijden,
Ik kwam ter baane, en groette een ieder in het rond.
Gij keerde uw aanschijn[5] om, van droefheid, toen ik stond
Omringd van 't priesterdom, met zoo een jeugd verlegen.
Hun spraak kon 't aardsch gebouw, maar niet mijn hart be-
Hetwelk hun rede dus met tegenrede stuit: (wegen,
„Het waaide een fellen storm, en 't zag er bijster uit,
Toen Belus' priesterschap, en 't opgeruide Babel,
Niet passende op den Vorst, noch op zijn staf en sabel,
Ontweldigde het hof den wijzen Daniel,
Vergever van den draak, verdelger van God Bel;
En smakte hem in 't hol, dat daaglijks menschen braste.
Maar 't eeuwig wakende oog, 'twelk op dien jongling paste,
Betoomde zoo den muil van 't afgevast gedierte,
Dat het dien vromen held en zijne leden viert.
Dezelve God, die waakte, om d' eere der Hebreeuwen,
Kan licht zijn eige maagd behoên voor dulle leeuwen.
Zoo niet, zij staat getroost. Verslinders! vliegt vrij aan.
Komt, maalt met uw gebit Gods zuiver korengraan,
Opdat het Englen voede, en hun voor manna strekke.
Waar draalt de leeuw? Hij koom. Dat ieder vrij vertrekke!"
Zoo maak ik 't priesterdom met veel braveerens moê.
Zij gaan; ik worde ontkleed tot aan de middel toe.
De gansche schouwburg ziet dit spel met strijdige oogen,
Dees tot barmhertigheid en die tot straf bewogen;
D' een klachtig, om de maagd en maagdelijken staat;
Een ander lastert haar, die 't wierookvat versmaadt,
En d' oude heiligheid van 's lands gevierde Goden.
D' een bant haar buiten 't rijk, een ander wil haar dooden.
Terwijle slaakt het hok, op 's Oversten bevel,
Drie leeuwen, even groot van lichaam, even fel
Van opzicht[6] en gebit. Zij schuimbekken, en brullen.
De mane vliegt om 't hoofd. Men ziet de staarten krullen.
Ik lonk hun lieflijk aan, en staroog hemelwaart.
Daar mocht gij zien, hoe snel hun grimmigheid bedaart.
Gelijk 't verbolgen meer, op 's Heilands wensch en spreken,
En zoo veel wateren en winden t'effens streken,
Uit reehte eerbiedigheid tot aller watren Heer.
Zoo streek mijn lonkende oog die ruige lokken neêr;
Zij staan een poos verbaasd, en weten van geen grieven.
In 't einde, reeht als of ze op eene maagd verlieven,

[1] Apostel. – [2] bederven. – [3] ons verspreidden. [4] Paulus. — [5] eensklaps. — [6] ernstig dringende verwanten.

[1] De Romeinsche slaaf uit Dacië, die een leeuw een splinter uittrok, en daarvoor in 't strijdperk (hier zand) door hem gespaard werd. — [2] Dacië. — [3] meer dan. [4] krijgsdienaars. — [5] gezicht, gelaat. — [6] oogopslag, uitzicht.

Of haar eerbiedigheid toedragen in het hart,
Genaken ze van verre allengs. D' een kwispelstart,
Een ander neigt het hoofd. Een ander ondertusschen
Komt mij den zoom van 't kleed, of beî de handen kussen,
Of geeft den rossen hals te streelen aan mijn hand.
Zoo scheide ik onverleemd[1] tot tweemaal uit het zand.
Zoo bleef ik ongeschend van stieren, en van slangen,
En, ziende nu mijn dood voor oogen met verlangen,
Erinner u nog eens 't van ouds bekend geval,
Op hoop dat dit uw huis en maagschap sterken zal;
Wanneer de wreedheid stormt op 't aangevaard betrouwen,
Volhard in God, en leef gedurig in 't aanschouwen
Van hem, die 't al vervult met kracht en majesteit,
En blijft der vromen troost, als ziel en lichaam scheidt.

St. PELAGIA.

Pelagia, Luciaans leermaagd[2], van den Kornel weggeleid, om d' Afgoden te bewierooken, of geschoffeerd schrikkelijker dood te sterven, gelict zich van opzet te veranderen, en verzocht naar huis te keeren, om zich eerst op het statigste te vercieren en dan te gehoorzamen; waarop zij terug gevoerd, en cierlijk, op haar moeders schoot, van de zusteren uitgestreken[3], vrolijk ten dake afsprong, om hare kuischheid in den Hemel te bergen.

Pelagia aan Luciaan, haren Priester.

Pelagia, de minste uit alle uw leerelingen,
En reede, om, uit den top van 't steile dak, te springen,
Naar 't hemelhooge dak, met starren overguld,
Dankt Vader Luciaan, uit dochterlijke schuld,
Voor veel gedienstigheên, en uitgepikte spreuken,
En lessen, in haar ziele en geest gelcîd, als kreuken
Om nimmer te vergaan, maar op zijn juiste tijd
Te dienen, voor een maagd, den Hemel toegewijd;
Waarom haar d' aarde hast en blindeling veroordeelt.
'k Heb 't aanschijn van mijn ziel gespiegeld in uw voor-
Der priestren eer, den roem der heimelijke school (beeld,
Van Antiochien. Indien ik ergens dool,
Zoo dool ik buiten 't spoor der goddelijke lesse.
Gij beet mij hier in 't oor, hetgeen Makaar t' Edesse
U eerst in 't oor beet van Gods Kruisgeheimenis,
Waar in der zielen heil en hoop begrepen is,
Van aardschgezinden zwaar en lastig te begrijpen.
De wereldwijzen, die alleen de zinnen slijpen
Op aanzien en genot, gaan noode uit hunnen tred.
Het eb van staat en pracht en middelen, de smet
Van naam en faam, de schrik voor pijn en eerloos sterven,
Nakomeling en huis te gronde te bederven,
Zijn bergen in den weg. Wie stapt er over heen?
Wie dringt door 't naaldenoog met krenken van zijn leên?
't Is enkle razerij. Die harsens zijn krankzinnig.
Dees wereld lacht te zoet, te dertel en aanminnig.
Heft reyen aan. Brengt wijn en kransen voor den dag.
Gebruikt uw tijd. De zon schijnt schooner dan ze plag,
En gaande, t' avond spade, in 't Westen onderduiken,
Belacht die haren glans verzuimden te gebruiken.
Doch gij bereikte schaars het peil van twalef jaar,
Of wist die vleyerij, dat lachende gevaar,
T' ontzeilen, schoon zoo vroeg uw ouders overleden;
Van wien gij schatten erfde, en 't beste goed, de zeden,
Den Godsdienst, en de tucht, en wat, der ziel gezond,
Gij zoogt uit 's moeders borst, en leerde uit haren mond;
Als of natuur u scheen het pad naar God te banen.
Gestadige gebeên, gezouten in uw tranen,

[1]ongedeerd, ongekrenkt. – [2]kerkelijke kweekelinge. — [3]uitgedost.

't Onttrekken van de spijs, het spanen van den wijn,
Gesteurde slaap, om vroeg in aandachts oogst te zijn,
Stilzwijgendheid, om niet te slibberen in 't spreken;
't Hanteeren van de pen, om armoede en gebreken
Te stutten met die winst, nadat al 't erfgoed
Des naakte lijf gekleed, zijn honger had geboet,
En wat volmaaktheên meer aan ouder boomen groeyen,
Die zag men in een spruit van zes paar jaren bloeyen.
Aldus brocht ons geluk u herwaart van d' Eufraat,
Den stroom van uw geboorte; en 't priesterlijk gewaad
Aanschietende, als een licht, bestraald van outerzonnen,
Hebt gij mijn moeder en haar dochters God gewonnen;
Doch niet zoo stil, of 't gaf 's lands vierschare achterdocht,
Die door een tong, misschien met gaven omgekocht,
Bewust van mijn belofte, op moeders huis laat passen,
Met eenen drommel volks mij schichtig komt verrassen,
En hene-rukken, daar de schender staat gereed,
En 't maagdenharte dreigt met al wat gruwzaam heet.
Zoo wordt een jonge duif het warme nest ontnomen,
Om 't welk de moeder vliegt, die 't jong te hulp wil komen;
En wat is 't wonder[1]? Want geen oude[2] is heden vrij
Voor wreedheid, recht genoemd de kindertirannij:
Gelijk nog onlangs bleek aan dat paar kinderzielen,
D' onnoozle tweelingen, die op elkander vielen,
Te Nikomedië, daar 't kindergraf zal staan
Ter schande van het hof en Maximiniaan.
Ik, tredende in een ring van hopliên en soldaten,
En nu van menschenraad, doch niet van God, verlaten,
Grijp moed, en heldre 't oog, als hadde ik mij beraân.
'k Verzoek niet ongetooid, maar opgepronkt, te gaan
Ten offer, waar 't hun lust, en 't wierookvat te zwaayen,
Voor 't onverzoende altaar, en zoo 't gerecht te paayen.
Op zulk een aanbod wordt de hopman blij te moê,
En leît zijn roof terug naar moeders drempel toe;
Daar 't al in tranen zwom, en steende in zijn gebeden.
Ik stijg de trappen op. Het krijgsvolk wacht beneden.
Mijn moeder prijst mijn wit[3]; mijn zusters prijzen 't moê,
Een ieder om het zeerst. Haar ijver houdt geen steê[4].
Ik worde, op moeders schoot, gekleed in witte zijde.
Mijn eene zuster kemde, en d' andre krulde, en vlijde
En streelde 't hangend haar, en gaf 't een heldren glans.
De moeder kranst mijn hoofd met eenen lauwerkrans,
En geeft mij in de hand een groene pallemveder.
Zoo zwier ik vrolijk langs mijn kamer heen en weder,
En spreek, voor 't allerlest, haar elk een hart in 't lijf:
„Men oordeel zoo men wil: dit werk is Gods bedrijf.
Wat past[6] Pelagia op[5] roemen of verachten?
Pelagia, een maagd, zal sterken Samson slachten,
En haar erfvijanden beschamen, door een dood,
Vrijwillig aangegaan, in 't nijpen van den nood.
Als 't zuiver brein en bloed in 't geil gezicht zal spatten,
Zoo kan het tuigen, dat d' onzuiverheid geen vatten
Aan Kristus' maagden vindt, die, met een hemelsprongk,
Ontglippende dees jacht, genaken 't veilig honk.
Lukrees[6] storf veel te spa aan haar besproke[7] wonden.
Groothartig storf ze, maar laf hartig eerst geschonden
Van dien geweldenaar. Mijn kuischheid, dus belaagd,
En, als een blode hinde, in 't valsche net gejaagd,
Zal 't schandelijke net met blijdschap straks ontglippen."
Zoo spreek ik zelfs, of eer Gods ijver met mijn lippen,
De zusters nemen mij al weenende in den arm.
Mijn moeder kust mijn mond. Al 't huis is vol gekarm:
„Nu dochter!" zeit ze, „ga, daar u geen schenders dwingen.
Wij volgen op die streek, en kiezen eer te springen
In eenen killen stroom, dan in den gloênden brand
Van eenig woest soldaat, of Cæzars lijftrawant

[1]Wat wonder is het? Wie zou 't verwonderen? — [2]leeftijd. — [3]doel. — [4]Anders maat. — [5]geeft-om. – [6]De Romeinsche Lucretia, Tarquijnscher gedachtenis. — [7]gelasterde.

Te zengen, 'tgeen natuur de vrouwen leert bewaren."
Dit schrijf ik in der ijl, getroost om voort te varen.
Dees brief verdadig mij, of[1] iemand mij besprak[2].
Zoo stijg ik regelrecht ten Hemel, van ons dak.

Zacharias' Lofzang.

Looft den God van Gods verkoren;
Want hij heeft zijn volk bezocht,
Alle stammen vrijgekocht,
Hen verlost, verhief[3] den horen
Der behoudenis ten toon,
In het stamhuis van zijn zoon,
David, d' eer van Jesses kroon.

God heeft waarlijk niet vergeten
Wat hij, aller stammen hoofd,
Voor vele eeuwen hun beloofd'
Door zijn heilige Profeten,
Dat hij, van 's erfvijands macht
En dit hatelijk geslacht,
Ons verlossen zou met kracht;

Om te toonen zijn genade
Aan d' Aartsvaders, naar 't Verbond
Hun gezworen met zijn mond,
En beëedigd, dat hij spade[4]
Zich zou schenken, als hij kwam,
Aan de telgen en den stam
Van den vader Abraham:

Opdat wij, verlost en veilig
Voor der vijanden bedwang,
Hem, ons gansche leven lang,
Dienen mochten, vroom en heilig.
Zoon! men zal u, wijd en breed,
Alsins[5] noemen Gods Profeet,
Die Gods weg baant, waar hij treedt,

Om zijn volk met volle kennis
Voor te lichten, klaar en wis,
Ieder tot vergiffenis
Van zijn misdaad, zonde, en schennis;
Een vergifnis ons bereid,
Door de hoogste Majesteit,
Zwanger van bermhartigheid.

Deze zond, om ons te troosten,
Hem van boven, uit den trans
Van den Hemel, met een glans,
Als de zon van 't heldere Oosten,
Om te lichten wat in nood
Zit beschaduwd, naakt en bloot,
Van de nare en droeve dood.

Hij bestiert ons wankle trede
Die lang dwaalde heen en weêr,
Twijfelmoedig keer op keer,
Op den weg van rust en vrede!

Kerstlied.

I.

Emanuël is nu geboren,
Zoo lang geleên
Den vaderen beloofd te voren,
Eer hij verscheen.

Toen Gabriël de maagd ontvouwde
In haar gebedecel,
De boodschap, die hem God betrouwde,
Een Goddelijk bevel,
Aanhoorde deze bloem der Joodschap[1]
De maar, en stond
Verbaasd voor zulk een blijde boodschap
Uit 's Engels mond.

Emanuël is nu geboren,
Zoo lang geleên
Den vaderen beloofd te voren,
Eer hij verscheen.
Gods dienstmaagd, eene poos verslagen,
En voor dit wonder stil,
Bestemde[2] straks het hoog behagen
Oodmoedig met haar wil,
De kracht des Allerhoogsten daalde
Uit 's Hemels poort;
Hierop vernam deze overstraalde
Het eeuwig Woord.

Emanuël is nu geboren,
Zoo lang geleên
Den vaderen beloofd te voren,
Eer hij verscheen.
Het Woord viel, als de dauw bij droppen
Op een wit lelieblad
En ongerepte rozeknoppen,
In 't zuiver maagdevat.
De Godheid troost den heilverlanger;
Want Jozefs bruid,
Uit Jesses stam, ging sedert zwanger
Van Davids spruit.

Emanuël is nu geboren,
Zoo lang geleên
Den vaderen beloofd te voren,
Eer hij verscheen.
Maria, maagd en teffens moeder,
Baart haren lieven Zoon,
Der volken Heiland en behoeder,
Op koning Davids troon.
Zijn rijk, bepaald van grens noch muren,
Zal al de kracht
Der aardsche koningen verduren,
Door zijne macht.

Emanuël is nu geboren,
Zoo lang geleên
Den vaderen beloofd te voren,
Eer hij verscheen.
Het licht van 't licht ontbeert zijn luister.
Een Engels blijde stem
De herders wekt, en wijst, bij duister,
Naar 't arme Bethlehem.
Al d' Englen eer den Hoogsten wenschen,
Het aardrijk vreê,
Een goeden wil aan alle menschen
Van steê tot steê.

Emanuël is nu geboren,
Zoo lang geleên
Den vaderen beloofd te voren,
Eer hij verscheen.
Drie koningen den Heer der Heeren,
In Davids oude stad,
Aanbidden, en met wierook eeren
En myrrhe en gouden schat.

[1]zoo. — [2]lasteren. — [3]Min gelukkig voor heeft [4]verheven, gelijk de voorgaande zinsneden vereischten. Voor later, ter bestemder tijd. – [5]Overal, alom.

[1]van 't Jodendom. — [2]Beaamde, stemde in.

En Simeon, van God gedreven,
Omhelst Gods kroost.
Hij vaart hierop naar 't ander leven,
In God getroost.

II.

O, wat Zon is komen dalen
In den maagdelijken schoot!
Ziet, hoe schijnt ze met haar stralen
Alle glansen doof en dood!
Ai, hoe schijnt dit Hemelsch kind,
Aller zielen licht en hoeder,
Zon en maan en starren blind,
Uit den schoot der zuivre moeder!
Englen! daalt van 't Paradijs,
Zingt den Hemel eer en prijs,
En met vreê de harten kroont,
Daar een goede wil in woont.

Ziet, hoe staroogt daar een Oude[1],
Achter deze maagd, op 't pand,
Dat de Hemel hem betrouwde,
Dat de kroon van oodmoed spant.
Salomon, vol majesteit,
Rijk van diamante stralen,
Mag het in zijn heerlijkheid
Bij Gods nedrigheid niet halen.
Englen! daalt van 't Paradijs:
Zingt den Hemel eer en prijs,
En met vreê de harten kroont,
Daar een goede wil in woont.

Komt, gij Koningen en Heeren!
U hier spieglen in dit licht:
Jezus zal u oodmoed leeren,
Die zijn hof in stallen sticht.
Ziet de Moeder, ziet den Zoon;
Kust de windsels, kust de doeken;
Buigt uw hoofden, buigt uw kroon.
Zwijgt, vernuftigen en kloeken!
Englen! daalt van 't Paradijs:
Zingt den Hemel eer en prijs,
En met vreê de harten kroont,
Daar een goede wil in woont.

OP DEN
GEDENKPENNING VAN D' ENGELEGROET[2].

Gabriël, omlaag gedaald,
Met den tak Maria zegent,
Daar de Geest de Maagd bejegent,
En van boven haar bestraalt;
Toen ontving ze, uit 's Hemels troon,
Jezus, Gods en 's menschen Zoon.

OP DEN GEDENKPENNING VAN SINT JAN.

Sint Jan, uit priesterlijken stam,
Wijst met den vinger op Gods Lam,
Dat, aan 't altaar van 't kruis verheven,
De zondaars zuivert door zijn bloed.
Geloof, en val het Lam te voet:
Hier springt de bron van eeuwig leven.

[1]Jozef, naar de gewone voorstelling. — [2]Anders Mariën-boodschap.

Kruisklacht[1]

DER ZALIGE KRIST-MOEDER EN MAAGD

MARIA.

WIJZE: IET MOET IK U, LAURA, VRAGEN.

Jezus' nat bekrete Moeder
Stond bij 't kruis, daar ons Behoeder,
Haar beminde Zoon, aan hing;
En haar docht, terwijl ze steende,
Hem betreurde, en drukkig[2] weende,
Dat een zwaard door 't harte ging.

Och! hoe drukkig, hoe vol rouwe
Was die zegenrijkste vrouwe,
Moeder van Gods eenig Kind!
Die, met een weemoedig harte,
Levende aanzag al de smarte
Van haar vrucht, bij God bemind.

Och! wie zou 't in 't hart niet snijden,
Zoo hij, in dat deerlijk lijden,
Kristus' lieve Moeder zag?
Och! wie zou zich niet bedroeven,
Zag hij 't hart beklemd van schroeven,
Om den Zoon, die 'r onder lag[3]?

Zij zag Jezus pijn en stramen
Lijden, om ons al te zamen,
En Hem sterven met geschal[4];
Toen die waarde en uitverkozen,
Treurig, als een troosteloozen,
Zijnen Geest aan God beval.

Bron van moederlijke minne!
Stort me meê 't gevoelen inne
Van meêdoogen en geklag;
Doe mijn koude hart verlangen,
Om mijn Heiland aan te hangen,
Dat ik Hem behagen mag.

Heil'ge Moeder! allerkuischte!
Druk de wonden des Gekruiste
Krachtelijk in mijn gemoed;
Laat ik ook met u bezuren
Uw gewonden Zoons kwetsuren,
Die mij vrijkocht met zijn bloed.

Dat ik ijvrig u geleye,
En 't gekruiste Lam beschreye,
Al de dagen, die ik leef;
'k Wensch uw kruis te helpen dragen,
En bij 't kruis met u te klagen,
Schoon een ander u begeef.

Puik der maagdelijke loten,
Wil mijn bede niet verstooten
Laat mij aan uw zijde staan,
Kristus' dood mijn ziel genezen;
Laat ik die doorlachtig wezen,
Laat ze in 't hart geschilderd staan.

Laat zijn hartkwetsuur mij raken,
En zijn bloed mij dronken maken,
In de liefde van Gods Zoon.
Reine Maagd! gij doet me blaken;

[1]Het bekende Stabat Mater. — [2]bedrukt. — [3]Versta: dien zij er onder gedragen had. — [4]geluid, stem.

Uw gebed zal voor mij waken,
En mij vrijen voor Gods troon.

Laat het Kruis mijn ziel bedekken,
Kristus' dood mijn schild verstrekken,
En mij koestren met genâ.
Als dit lichaam komt te sterven,
Laat mijn ziel, met blijdschap, erven
't Hemelsch Paradijs hierna.

UITBREIDINGE DES LXXXVI PSALMS,

SPELLENDE DE GEDUURZAAMHEID EN WIJDSTREKKENDHEID DER ALGEMEENE KERKE.

Het nieuw Jeruzalem, Gods kerk
En stad, op Kristus vast gegrond
En zijn Apostels, is zoo sterk,
Als of ze op Davids rotsen stond;
De Hemel slaat haar ingangk ga,
Haar poorten, twalef in getal,
En, staande op schildwacht, vroeg en spâ,
Beschut zijn huis voor ongeval,
Nog vieriger dan hij zijn Tent[1]
Beschermde, in 't woeste en dorre veld,
Een rij van jaren ongeschend.
O Godsstad, Kristkerk! men vertelt
Van u veel wondren overal;
Het zij gij hier beneden strijdt
En worstelt, onder 't vroom getal,
Of boven, van kwetsuur bevrijd,
Bij God, met Englen triomfeert.
De Bouwheer, die uw grondsteen leî,
Met zulk een gloeyende begeert
En ijver, bij zich zelven zeî:
„Ik wil den Nijlstroom en Eufraat,
Den Palestijner en Tyriêr,
En Moor en allerhande staat
En uitheemsch bloed, ontvonkt door 't vier
Van Jezus' kennis, roepen, om
Te wonen binnen uwe poort."
Wie roemt bij u op 't burgerdom
Van Davids Zoon, en zijn geboort'?
Hoe God in 't vleesch zijn Hoofdstad sticht?
God zelf zal melden, hoe het Woord,
Gescheiden uit het eeuwig licht,
Het lichaam aanschoot, nooit gehoord,
En bouwde zijn Jeruzalem,
En schreef zijn trouwe burgers in,
Genoodigd, door zijn lieve stem,
Tot één gemeenschap, hart, en zin.
O, Heilstad! buiten uwen muur
Is enkel jammer en verdriet,
En hartewee, van uur op uur;
Doch binnen u verneemt men niet
Dan blijdschap, van haar staat gewis,
Die zuchten loost, noch tranen schreit,
En, God aanschouwende als Hij is,
Bezit de hoogste zaligheid.

DAVIDS TRANEN OF BOETPSALMEN.

I.

DE VIe PSALM.

1.

Och! straf mij niet, in uwen tooren,
Noch leg mij niet mijn schuld te voren[2],
In uwe gramschap, lieve Heer!
Ontfarm U mijns! ik leg ter neder,
Ter dood toe krank; genees mij weder!
Mijn beenen t' siddren meer en meer.

2.

Mijn ziel is vol ontsteltenissen.
Help, God! hoe lang zal zij u missen?
Och! keer uw aanschijn toch naar mij,
En ruk mijn ziel uit zoo veel strikken;
Maak mijnen geest van alle schrikken
Des doods, door uwe genade, vrij.

3.

Want niemand, daar de dooden leggen,
Weet prijs en eer van u zeggen;
Wie looft u in den Helschen kuil?
Ik ging in arbeid van al 't stenen;
'k Zal, nacht op nacht, in 't bedde weenen,
En wasschen het, terwijl ik huil.

4.

'k Zal 't bed met tranen overspreyen.
Mijn oog is blind en rood van schreven;
Van hartzeer wierd ik grijs en oud,
Bij zoo veel haters, die mij pramen.
Nu wijkt van mij eens af al t' zamen,
Gij, die van recht noch regel houdt!

5.

Want mijn gekerm kwam God ter ooren.
Gods goedheid woû mijn beê verhooren.
Mijn smeeken gingk hem aan het hart;
Dat nu zoo menige als mij haten,
Verbaasd en schaamrood 't veld verlaten,
En haastig vliên, van schrik benard.

II.

DE XXXIe PSALM.

1.

Welzalig mag men zulk een houden,
Wiens schulden God heeft kwijt geschouden,
Wiens misdaân zijn genâ bedekt;
Welzalig, wien 't betaling strekt,
Dat God hem geen verloop toereken,
En in wiens geest geen valschheên steken.

2.

Om 't zwijgen van mijn boos geweten,
Is mijn gebeent' veroud, versleten,
Terwijl ik kreet den dag ten end.
Ik voelde en kende mijn ellend,
Toen, dag en nacht, uw hand, uw tooren
Mij drukte en prikte, als met een doren.

3.

Ik heb mijn zwaar vergrijp beleden,
En U mijn ongerechtigheden
Niet meer verborgen; 'k sprak: „welaan!
Ik wil mij zelven melden gaan,
En Gode ontvouwen al mijn boosheid!" –
En Gij vergaaft mij mijn godloosheid.

4.

Hierom zal elk, geneigd te boeten,
Bij tijds zich werpen voor uw voeten,
Eer hem de springvloed heenerukk'.
Gij zijt mijn toevlucht, als mij druk
Omringt, mijn blijdschap; help mij dringen
Door al, die mij met macht omringen.

5.

'k Zal in uw brein verstand verwekken,
En, langs den weg, dien gij moet trekken,
U komen wijzen van omhoog,
Ik zal, met mijn zorgvuldig oog,
U naarstig gaslaan en regeeren,
En nimmer 't aanschijn van u keeren.

[1] Den Tabernakel. — [2] voor oogen.

6.

Slacht paard noch muil[1], van reên versteken.
Betoom en breidel de gebreken
Der woesten (die U tot geen wit
Verkiezen) met een mondgebit,
En muilprang. Zondaars moeten bloeden,
Als God hen geeselt met veel roeden;

7.

Maar Gods genâ, voor vromen open,
Omlegert hen, die op Hem hopen.
Verblij, verheug u in den Heer,
Rechtvaardig volk! en wien men meer
Vroomhartig en oprecht mag noemen;
Gij moogt op God met reden roemen.

III.

DE XXXVIIe PSALM.

1.

Och! straf mij niet, terwijl uw gramschap blaakt,
Noch haal niet over mijn gebreken;
Nadien uw pijlen in mij steken,
En uwe hand mij heeft zoo diep geraakt.

2.

Uw tooren liet niet heels aan al mijn lijf.
Mijn misdaad, die mij dus doet steunen,
Verjaagt de rust in mijne beenen;
'k Ben, over 't hoofd, gedompeld in misdrijf.

3.

Ik draag mijn schuld, gelijk een zwaren last,
Mijn wonden stinken en vervloeyen,
Om al mijn dwaasheên, die mij moeyen;
Ik blijf gekromd, en ben aan jammer vast.

4.

Ik ga bedrukt, geheele dagen lang,
Mijn lenden zijn vol zuchts, vol schimpens,
Mijn kranke leên vol pijns, vol krimpens;
Ik leg in lij, en schreeuw: „mijn hart is bang!"

5.

Gij kent, o God! al 'tgeen wat ik begeer,
Mijn zuchten is u niet verborgen.
Mijn hart, vol onrust, krielt van zorgen.
Mijn kracht is weg; mijn oogen zien niet meer.

6.

Bekende en vriend kwam op mij aan, en viel
Met al zijn macht mij dapper tegen.
De trouwste stond van veer verslegen.
'k Leed last van hun, die stonden naar mijn ziel;

7.

Die wenschen, dat mij niet ontmoeten mag
Dan ramp en smaad, om zich te wreken,
Slechts logentaal en laster spreken,
En leggen toe op valschheid, al den dag.

8.

Ik sta en zie, als doof, dien handel aan,
En als de stomme, en sprakeloozen;
En, als de doove, bij de boozen,
Schijn een[2], die hun niet weet te wederstaan.

9.

Omdat ik had mijn hoop gegrond op God,
Zult gij, mijn Heer, mijn God! mij hooren.
Ik zeî: „laat haters, heet van tooren,
Niet huppelen, om mijn rampzalig lot."

10.

Zij stoffen en braveeren Hemelhoog,
Terwijl mijn wankle beenen beven;
Ik ben de roên ten roof gegeven.
Mijn lijden staat geschreven voor mijn oog.

11.

'k Zal blijken doen, hoe groot een schuld ik droeg,
En leggen toe, om die te boeten.
Mijn vijand, die mij voor zijn voeten
Ziet leggen, juicht, en heeft nu kans genoeg.

12.

't Getal, dat mij met onrecht haat, wint aan.
Zij schenden mij, die goed beloonen
Met kwaad, en zich ondankbaar toonen,
Omdat ik volgde en hiel de beste baan.

13.

Mijn Heer, mijn God! verlaat mij nimmermeer,
Noch wijk van mij met uw genade.
Uw bijstand kome mij te stade,
O God mijns heils, mijn allerwaardste Heer!

IV.

DE Le PSALM.

1.

Ontfarm U mijns, o God! in mijne ellende,
Naar uw genade en goedheid, zonder maat;
Naar uw genade en goedheid, zonder ende,
Wisch t'effens uit al mijn bedreven kwaad!
Ja, wasch mijn hart, zoo schuldig aan uw tooren,
En zuiver mij, die zoo bezoedeld ben:
Nadien ik nu mijn misdaads schandvlek ken,
En mijn misdrijf mij t'elkens komt te voren.

2.

'k Heb tegens U, voor U alleen, misdreven,
Opdat Gij blijft, rechtvaardig in uw woord,
En heneegaande, in 't recht het vonnis geven,
Mij overtuigt, en stom maakt, zoo 't behoort.
Want ziet, ik ben in onrechts smette ontvangen.
Mijn moeder was 't, die mij in zonde ontving.
De waarheid was 't, die U ter harte ging,
En 't oprecht hart, uw opperste verlangen.

3.

Gij toonde mij zoo veel geheimenissen,
En raadsels van uw wijsheid, diep en rijk.
Met hysoop zult Gij al mijn smet afwisschen,
En wasschen mij van zondig slijm en slijk.
Dan zal ik 't sneeuw in zuiverheid verdooven,
Dan zal de vreugd doorschateren mijn oor;
Dan is 't al galm van blijschap, wat ik hoor,
En 't krank gebeente, aan 't hupplen, zal U loven.

4.

Och keer, och keer uw aanschijn van mijn zonden,
En wisch toch al mijn lastervlakken uit;
Herschep in mij (zoo werde ik rein bevonden)
Een zuiver hert, daar enkel lof uit spruit.
Vernieuw mijn geest, mijn wil, mijn lust, van binnen;
Verstoot mij, Heer! niet van uw aangezicht.
Onttrek mij niet uw geest, die mij verplicht
U, zonder end, van harte te beminnen.

5.

Geef mij dees vreugd, die uit uw heil komt bortlen
Gelijk een bron, en lijf en ziel verkwikt;
En laat uw wet in mijnen boezem wortlen,
Door uwen geest, een kracht, die 't al beschikt.
Dan zal ik zelf de trouweloozen leeren
De rechte baan, waarlangs men stijgt naar God;
En 't reukelooze en goddelooze rot
Zal, schuw van 't kwaad, zich naar zijn Schepper keeren.

6.

O God! dien ik, met recht, mijn heil mag noemen,
Ontsla mij van dees bloedschuld, lang beschreid;
Opdat mijn tong, al juichende, mag roemen,
Van uw genade en uw rechtvaardigheid!
Gij zult, o Heer! mijn lippen open breken,
Opdat mijn mond uw lof en eer trompett';

[1] muildier. — [2] iemand.

Want waart Gij meer gediend met offervet,
Gewis, ik had uw offer aangesteken.

7.

Maar Gij zijt min gediend met offerdieren;
't Brandoffer, dat uw Majesteit behaagt,
En dat gij kiest voor kalveren en stieren,
Is 't nedrig hart, gebroken en vertsaagd.
Dat uwe gunst, o Heer! tot Sions beste
Gedij, naar 't hart, hetwelk Gij tot haar hadt.
Zoo groei, zoo bloei Jeruzalem, uw stad,
Ten Hemel toe, met uitgelcide veste!

8.

Dan zal de smook der offeranden varen
Ten Hemel, die vermaakt wordt met dees vlam;
Dan zal men U opoffren koe en ram,
En kalf en stier, op Godgewijde altaren.

V.

DE CIe PSALM.

1.

O Heer! verhoor mijn smeeken!
Mijn schreyen klimt tot Dij!
Keer 't aanschijn niet van mij,
Zoo dikwijls 't hart, versteken
Van troost, is in de klem,
Neig d' ooren naar mijn stem!

2.

Zoo dik[1] Gij mij hoort stenen,
Verzacht terstond de pijn,
Nadien mijn dagen zijn,
Gelijk de rook, verdwenen;
En mijn gebeent verschrookt,
Als brandhout, zwart berookt.

3.

Ik ben, als 't hooi, geslagen,
Getroffen van omhoog,
En 't hart is dor en droog.
'k Vergat, door al het klagen
En kermen, in der nood,
Mijn nooddruft en mijn brood.

4.

Door 't zuchten, in die pijne,
Versmolt mijn vleesch; ik scheen
Een geest, en vel, en been;
Of als, in een woestijne,
De pelikaans natuur,
Of nachtrave in den muur.

5.

Ik waakte, en slachtte[2] musschen
Om hoog, op 't eenzaam dak,
Wat vijand was, versprak[3]
Mij daaglijks ondertusschen;
Wat flus mij eere gaf,
Zwoer mij zijn vriendschap af,

6

Omdat ik asch most eten,
In plaats van brood; omdat
Ik tranen mengde in 't nat
Mijns kelks; want gij, gebeten,
Mijn ongegrepe leên
Verpletterde op den steen.

7.

Verloopen zijn mijn jaren,
Gelijk een schim vergaat,
Die nimmer stille staat;
Verdord zijn al mijn âren,
Gelijk 't gemaaide gras
In hooi verkeert zoo ras.

8.

Maar Gij, o Heer! blijft leven,
Door eeuwen zonder tal,
En uw gedeugnis zal,
Door al de rij der neven[1]
Van 't oudst en jongst geslacht,
Gedurig zijn geacht.

9.

Gij zult, nog nauw aan 't rijzen,
Aan Uw berg Sion, daar
Men rookt op Uw altaar,
Barmhartigheid bewijzen;
Want die genadetijd
Genaakt, en dwaalt niet wijd;

10.

En uwe knechten dragen
Alreê, in hoop zoo trouw,
Vast steenen aan dien bouw,
Hun opperste behagen.
Zij zien Uw land, o Heer!
Meêdoogende aan van veer.

11.

Het Heidendom zal tsagen
Voor Uwen naam, ontzien,
Geeerd bij allen, wien
Gij schepters geeft te dragen;
Omdat God Sion bouwt,
Daar elk zijn glans aanschouwt.

12.

Hij zag met goedige oogen
Op 't nederig gemoed,
Hetwelk Hem viel te voet,
Eerbiedig en gebogen;
Hij keerde zich niet straf
Van zulke bidders af.

13.

Nu laat dit al met orden
(Opdat het blijf gedacht
Bij 't volgende geslacht)
En vlijt beschreven worden;
Opdat nakomeling,
En neef[1] Gods glorie zing.

14.

Want God zag uit de wolken,
En van Zijn Heiligdom,
Ter aarde neder, om
Alle afgezuchte volken
Te staken, uit 't gevaar
Der boeyen, overzwaar;

15.

Om, van zijn ijzre keten,
T' ontsluiten, door Zijn raad,
Der omgebrochten zaad;
Opdat het uit mocht meten,
In Sion, 's Heeren naam
En ongemete faam;

16.

En Zijnen lof verklaren
Door gansch Jeruzalem;
Daar landen volks, voor Hem,
Gelijk één ziel, vergaren;
En Vorsten van ontzag
Hem dienen, dag aan dag.

17.

'k Ging dus dees rede tegen,
In 't bloeyendst mijner jeugd:
Ontdek mij, die 't vermeugt,
Mijn levens korte wegen;
En ruk mij niet, zoo vlug,
Ter halve baan terug!

[1]vaak. — [2]geleek, was als. — [3]lasterde.

[1]kleinzoon, nazaat.

18.
Uw jaren doen hun ronden,
Geslachten uit en in;
Gij grondveste, in 't begin,
Den aardboôm zonder gronden;
Den boog des Hemels spant
Gij, met uw sterke hand.

19.
't Gewelf, met licht geladen,
En starren, zon, en maan,
Zal slijten, zal vergaan,
Verouden, als gewaden;
Gij, rijk van macht en eer,
Verandert nimmermeer.

20.
Wat kreitsen om ons drijven,
Gij wisselt, t' zijner tijd,
Hen, als een kleed verslijt;
Maar Uwe jaren blijven;
Uw Wezen blijft alleen,
Gelijk het was voorheen.

21.
Al Uwer knechten zonen
En hun onsterflijk zaad
Die zullen, eens van kwaad
Bevrijd, Gods stad bewonen,
Bestendig en altoos,
In 't eeuwig endeloos.

VI.

DE CXXIXe PSALM.

1.
O Heer! om noodhulp riep
Ik U, uit 's afgronds diep;
O Heer! aanhoor ons schreyen,
En luister toch, en let
Met aandacht naar 't gebed,
Waardoor wij hulp verbeyen.

2.
Wilt Gij ten oordeel gaan
Op 'tgeen hier werd misdaan,
Wie kan zijn zaak verweren?
Maar Gij verzoent de smet,
Door Uw genadewet;
Geen misdaad kan mij deeren.

3.
Mijn ziel betrouwde op 't Woord
Van God, die mij verhoort;
Mijn ziel beval haar zorgen
Aan God; al Gods geslacht
Betrouwt haar hoop Gods wacht,
Tot 's nachts toe van den morgen.

4.
Want bij zijn Majesteit
Vindt elk barmhertigheid,
En volheid van genade.
Hij strekt der stammen zoen;
Hij rekent geen misdoen,
En draagt hun schuld en schade.

VII.

DE CXLIe PSALM.

1.
Wil mijn gebed, o Heer! verhooren,
En vang mijn smeeken met Uw ooren;
Gelijk de waarheid van Uw mond
Zich aan vergiffenis verbond,
Verhoor mijn bede nu rechtvaardig,
Gelijk Gij toezeît zoo meêwaardig[1].

[1]Rijmshalve voor meêwarig, meêdoogend.

2.
Wil niet met Uwen dienaar rechten;
Want niemand leeft er van Uw knechten,
Die voor Uw aanzicht kan bestaan,
En gerechtvaardigd heengaan;
Nadien mijn vijand, zoo verbolgen,
Mijn ziel belaagde, en kwam vervolgen.

3.
Hij plofte in 't stof mijn zwakke leden,
Vervoerde mij in duisterheden,
Gelijk de dooden, schier vergaan;
Mijn geest ging angst en doodschrik aan,
En 't hart in 't lijf, van schrik gedreven,
Begon te tsidderen, te beven.

4.
Ik overdocht[1] al d' oude tijden
Der vaderen, gered in lijden;
Ik overleîde al 'tgeen Gij wrocht,
Wat schepping, wat genâ vermocht.
Mijn zinnen staarden op Uw werken;
Ik kon alsins Uw goedheid merken.

5.
Toen hief ik, met een vast betrouwen,
Mijn handen, dicht in een gevouwen,
Naar U, voor wien mijn ziel wel schijnt
Een land, dat regen hoeft[2], en kwijnt;
O Heer! verhoor terstond mijn smeeken:
Mijn geest is, als mijn hart, bezweken.

6.
Och! keer Uw aanschijn nergens hene
Van mij, of 't gaat mij als dengene,
Die t' zink gaat in den diepen grond.
Nadien op U mijn hope stond,
Laat, eer de Zon nog wordt herboren,
Mij d' uitspraak van genade hooren!

7.
Ai! wijs, wat weg ik op moet streven;
Dewijl ik heb mijn hart geheven
Naar U. Ontruk mij toch de laag
Des vijands, nu ik t' Uwaart jaag.
Leer mij Uw wil en wensch verrichten;
Want Gij, mijn God! kunt mij verlichten.

8.
Uw goede geest zal mij geleiden
In 't rechte land en versche weiden;
Om Uwen naam, vol Majesteit,
Zult Gij een lucht van billijkheid,
Een leven, dat de ziel kan azen[3],
Mij lieflijk in den boezem blazen.

9.
Gij zult mijn ziel ontslaan van plagen,
En mijn erfvijanden verjagen,
Door Uw genâ, mij toegezegd;
Vermits ik ben Uw eigen knecht,
Zult gij vernielen al de klaauwen
En haters, die mijn hart benaauwen.

UIT DEN CXVIIIen PSALM.

WIJZE: ESPRIT DONT LES CHARMES SI DOUX.

GIMEL.

Rijk God! blaas Uwen dienaar weêr
Een nieuwen adem in, en leven;
Opdat hij zich aan Uwe leer
En zuivre wet, hem voorgeschreven,

[1]overdacht. — [2]behoeft, noodig heeft. — [3]spijzen.

Mag houden. Schuif, door 't Hemelsch licht,
Den nacht, die mijne ziel
Zoo lang verduisterd hiel,
Toch af van mijn gezicht!

Dan zal ik zien de Majesteit
En wonderen van Uwe wetten,
In wijsheid, nut, en billijkheid
Uitmuntende, en zoo hoog te zetten.
Ik ben op d' aarde een uitheemsch gast,
Vreemd en aardsch gezind,
Van eige liefde blind,
Bezwaard van 's lichaams last.

Hierom, verberg mij niet het pad
Van Uw geboôn, zoo streng bevolen;
Waar langs ik ter behoude stad
Gerake, en nergens koom te dolen.
Mijn ziel heeft, dag op dag, geblaakt,
Zij wenscht om 't recht bescheid
Van Uw rechtvaardigheid,
Die haar rechtvaardig maakt.

Gij straft het stoute en trotsche hoofd,
Dat God zijn eere waant t' ontstelen.
Vervloekt is die, van brein beroofd,
Het heilig pad van Uw bevelen
Verlaten durf, uit hovaardij,
En slaat, verstokt van zin,
Verkeerde straten[1] in,
Onveilig en onvrij.

Ontlast mij van den bittren smaad,
En 't lasteren van 't boos gewissen[2]
Des trotschen, die mij schendt en haat;
Nadien ik Uw getuigenissen
En wet voor mijnen schat verkoos;
Terwijl hij mij belacht,
En schimpelijk veracht,
Te stout en reukeloos.

De vorsten, hoog op hunnen troon
Gezeten, trotsch op macht en zegen,
Vervolgden mij, met smaad en hoon,
En vielen straf Uw dienaar tegen;
Die hiel zich aan 't rechtvaardig recht
Van Uwe wet en wil,
En oefende zich stil,
Als Uw gehoorzaam knecht.

Want Uw getuigenissen zijn
Mijn overleg en troost, in rampen;
Uw hoofdgeboôn mijn zonneschijn
En raadsmans[3], in dees donkre dampen
Der twijfelingen, waar ik ga,
Die nimmer in der daad
Ontbeer noch troost noch raad
Van d' opperste genâ.

DALETH.

Mijn hart aan d' aarde hangt gehecht
En aan den klomp van klei en aarde,
O God! herschep het recht en slecht[4],
Opdat mijn geest bereik de waarde
Der eerste schepping, zoo volmaakt.
Herschep mij door Uw woord,
Door d' andere geboort',
Het wit, daar Gij naar haakt.

Mijn zijdegangen[1] meldde ik Dij,
En openbaarde mijn gebreken;
Maar Gij, o Heer, vergaaft ze mij,
En begenadigde mijn smeeken.
Nu ik met U in vrede sta,
Zoo onderwijs mij klaar
Uw wil, in dit gevaar,
En schut mijn schande en schâ.

De slaap beving, na lang verdriet
Des strijds, mijn ziel, vermoeid van strijden.
Al wat de lust van 't vleesch haar ried,
Dat volgde zij, en raakte in lijden;
Tot dat ik wakker riep: „o God!
Versterk op Uwen weg
Mijn ziel, door 't overleg
Van Uw volmaakt gebod!"

„Geleî mij van de slimme baan
Der lasterstukken, uit genade,
En van de wetten, die mij raân
Tot snoode lusten, en ten kwade.
Ontferm U mijns, in dezen staat
Der misdaad, zoo bedrukt,
Waarin ik leg verrukt;
Mijn God, mijn toeverlaat!"

Nu leef ik, van de logentaal
En duisternissen afgescheiden,
En volg alleen Uw waarheids straal,
En paân, die mij tot blijschap leiden.
Nu sla ik d' uitspraak Uwer wet
Niet meer uit mijnen zin;
Zij leidt mij uit en in.
Geen weêrspoed mij belet.

Ik, die te vore ging vermast
Van 't lastig pak der aardsche dingen,
Hang nu aan Uw getuignis vast;
Die, als een toom, het vleesch kan dwingen.
Bewaar mijn ziel in dezen stand.
Mijn ziel bezwijkt en zijgt,
Zoo 't hart geen bijstand krijgt,
Noch hulp van Uwe hand.

Wanneer U 't zeil van mijn gebeên
En ijver lust in top te zetten,
Dan vlieg ik als een zeejacht heen,
Den diepen afgrond Uwer wetten
Met blijschap over, zonder druk:
Dan draag ik met gemak
Het liefelijke pak
Van 't opgeleîde juk.

---

[1] w e g e n. — [2] Hoogd. voor g e w e t e n. — [3] Min welluidend voor r a a d s l i ê n. — [4] w a a r en e e n v o u d i g.

DE CXIXe PSALM.

WIJZE: WAAR WERD OPRECHTER TROUW.

1.

Als ik benepen was
Van droefheid, riep ik ras
Om hulp naar God gestadig;
Die mij, uit den gerusten schoot
Des Hemels, hoorde, en zoo genadig
Zijn noodhulp bood.

2.

Ik riep: bevrij mij toch
Van 't onrecht en bedrog
Der smettelijke monden!
Wat artsenij, wat heelzaam kruid
Geneest de tong, die ongebonden
Vaart in en uit?

---

[1] a f w e g e n, a f d o l i n g e n.

3.
Zij kwetst van verre, juist
Als pijlen, met de vuist
Van eenen reus geschoten;
Zij wondt het hart, waarop zij mikt,
Zoo snel als bliksem-steile sloten
Verbrand, verschrikt.
4.
Och! dat ik langer hier
Met wilden Arabier
En Ismaël moet wrijten
In Kedar, en in tenten, bang
En drukkig, al mijn leven slijten;
Wat valt dit lang!
5.
Ik, altijd vreêgezind,
Most omgaan onbemind
Met hun, die vrede vloeken;
Sprak ik van peis en eendracht, zij
Bestreden mij, uit alle hoeken,
Hun weêrpartij.

PSALM CXXII.

WIJZE: BEATA IMMACULATA.

1.
Alziende, die in de bogen
Des hoogen Hemels zit,
Ik heffe van hier mijn oogen
Naar U, mijn eenig wit.
Van U verwacht
Ik, dag en nacht,
Alleen mijn heil, en troost, en kracht.
2.
Want even, als dienaars plegen
Te zien naar 's Heeren hand,
De dienstmaagd ook wacht den zegen
Van harer vrouwen[1] hand;
Zoo oogen wij
Op God, dat Hij
Ons, uit genâ, genadig zij.
3.
Ontfarm U, ontfarm U over
Ons allen, ieders smaad;
Nog hoont ons de rijke grover
Door hovaardij, en overdaad,
En ijdelheid,
Die hem verleidt;
Zoo dat zijn tong de deugd miszeît.

PSALM CXXV.

WIJZE: NU STELT HET PUIK VAN ZOETE KEELEN.

1.
In 't ommezwaayen der ellende
Des kerkers (onder onbekende
En wreede en wrevele Chaldeën;
Daar wij een rij van jaren zaten,
En droegen 't juk van die ons haten),
Heel Sion uitgelaten scheen.
2.
Elk riep: „nu lacht vrij, dat het schater
Tot aan de Eufraat en over 't water,
Dat ons de ketens slepen zag."
Hoe ging de mond van oude en jongen!
Hoe danste blijschap op de tongen!
Wat was ons dit een blijden dag!
3.
De Heidens zelfs, aan andere oorden,
En alle volken, wie dit hoorden,
Die riepen vrolijk onderling:
„Gewis, de vader der Hebreeuwen
Heeft endelijk verhoord het schreeuwen
Zijns kinds, verdrukt van Babels kling!"
4.
Hij heeft verheerlijkt Zijn verkoren,
Zijn eenigen en eerstgeboren;
Zoo deed Hij zeker. Deze deugd
En weldaad heeft hem God geschonken,
Die lang in d' ijzers zat geklonken.
God zelf is oorzaak van onz' vreugd.
5.
God berge ook 't overschot der luiden,
Opdat, gelijk de wind van 't Zuiden
Den boezem aller beken vult,
En propt met water, dat ze stroomen,
En overloopen aan de zoomen,
Aldus ontboei hij 's volks geduld.
6.
Keert weêr, nu God u 't pad komt banen,
Naar Sion. Schroomt niet zaad van tranen
In d' oude kampen, lang verwoest,
Geduldig op een nieuw te zaayen:
Van 't zaad der tranen zult gij maayen
Een oogst van vreugde, een gouden oegst.
7.
't Valt hard, 't is waar, zoo lang te beyen;
Het veld te gaan met rouw bespreyen,
Op hoop van een gezegende uur;
Maar zijt getroost, wat lust te derven,
Gij zult in 't keeren uwe gerven
Met winst opleggen, in Gods schuur.

[1] meesteres.

Het Gebed des Heeren.

O, Vader! die mij naar uw beeld
Bootseerde, na den val herteelde
En heiligde, en mij mededeelde
Uit Uwen rijken schoot, vol weelde,
Wat ziel en lichaam onderhoudt,
En mij mijn lusten leert betoomen;
Mijn hoop, op Uw genâ gebouwd,
En liefde, o Vader aller vromen!
Ten Hemel stijgt, om, als een zoon,
Te knielen voor Uw hoogen troon.

Uw groote naam, o groote God!
Van valsche Godheên afgescheiden,
En wat, verroest en haast verrot,
Gediend wordt bij den blinden Heiden;
Uw Heiligheid, Uw Majesteit,
Voorzienigheid, en Almacht blijven
Zoo lang en wijder uitgebreid,
Als 't licht de schaduw zal verdrijven.
Uw heerlijkheid en eere straal',
Dat geen bepaaldheid haar bepaal'.

Uw Rijk, geen aardsch noch wereldsch rijk,
Verknocht aan plaats en grens en tijden,
Maar Uwe Majesteit gelijk,
In hun, die voor Uwe eere strijden,
Op hoop van eens, met Uwen Zoon,
In eeuwigheid te triomfeeren,
Daar duizenden, voor Uwen troon,
Uw heerlijkheid en Godheid eeren;
Dat Rijk moet groeyen, en volsta
In heerlijkheid als in genâ,

Uw wijze wil, en niet mijn wil,
Gekrenkt door daaglijks overtreden
En Adams heilloos erfgeschil,
Neem' zijnen voortgang hier beneden,

Als[1] boven, in het Hemelsch hof,
Alle Englen, op Uw wenk, Uw wetten
Bestemmen[2], en Uw rijken lof
Eenstemmig zingen en trompetten.
Mijn wille in Uwen wille smilt',
En wille, al wat de Hemel wilt!

Verleen ons, uit Uw vollen schoot,
Uw woord en 't voedsel der genade;
Vooral het manne en Hemelsch brood,
Opdat dit onze ziel verzade,
En voede, en sterke, eer zij verrijst.
Verleen ons door Uw zegen, heden
En daaglijks, wat de nooddruft eischt,
Tot onderhoud van lijf en leden;
Hoewel geensins voor mij alleen,
Maar alle menschen in 't gemeen.

Nadien we, door verzuim van deugd,
Of boosheid, menigmaal bedreven,
Ons schuldig vinden van der jeugd,
Zoo wil de schulden ons vergeven,
Gelijk wij 's naasten reckning net
In 't schuldboek van ons harte sluiten,
Met weêrwraak, haat noch wrok besmet,
Uit liefde om 's naasten leed te stuiten;
Zoo boeten wij, door kleen geduld,
Uw grooten eisch, ons zware schuld.

Wanneer de Hel ons klampt aan boord,
De lust der wereld hart en zinnen
Met eenen glimp van vreugd bekoort,
Hetzij van buiten of van binnen,
Zoo troost en moedig en versterk
Den zwakken geest door Uw genade,
Om onbezweken in dit perk,
En onverwonnen, zonder schade,
T' ontworstelen dit zielsgevaar.
Och, dát geschiede! dát zij waar!

HET GELOOFSTEEKEN[3] DER APOSTELEN.

Ik stut de hoop van mijn gemoed
Met mijn geloof in God den Vader,
Almachtig, en volkomen goed,
Die Hemel, aarde, en zee te gader
Hun wezen gaf. Ik rust met een
Op Jezus, boven zijn genooten
Gezalfd, des Vaders Zoon alleen,
Van eeuwigheid uit Hem gesproten,
Ons aller Priester, Vorst, en Heer,
En Leeraar, waardig prijs en eer;

Die, in der tijd ook, door de kracht
Des Geests, die Heilig is, ontvangen
Uit Davids koninklijk geslacht,
Na aller vaderen verlangen,
Geboren werd uit eene maagd,
Maria, zonder[4] schuld most lijden,
En, voor Pilatus' stoel gedaagd,
In 't eind, benaauwd van alle zijden,
Aan 't kruis den bittren doodsnik gaf,
Gesloten werd in 't nare graf;

Ter Helle daalde, wederom,
Ten derde dage, van 's doods keten
Ontbonden, naar den Hemel klom,
Daar hij in glorie is gezeten,

Aan 's Vaders rechte hand, wiens macht
Het al bestiert door zijn vermogen;
Van waar men hem ten oordeel wacht,
Als Rechter, in des Hemels bogen,
Om uit de wolken, zijnen troon,
Te scheiden levenden en doôn.

'k Geloof (waarin mij God versterk')
Ook in den Heilgen Geest, vol vrede,
De heilge en Katholieke kerk;
Der Heiligen gemeenschap mede;
Vergiffenis van alle kwaad;
Verrijzenis van vleesch en âren;
Het leven in volkomen staat,
En niet bepaald van tijd of jaren.
Dit is 't Apostelijk geloof;
Dat niemand ons hiervan beroof!

[1]Gelijk. – [2]beämen. — [3]Versta: geloofsbelijdenis; het zoogenaemde Credo. – [4]Versta: die zonder.

Onderscheid des uitwendigen en inwendigen Tempels.

De heiligheid hing nooit in kostelijke stof;
Al was de tempel gansch van louter goud gegoten,
Gesmeed van diamant; wie anders denkt, is grof.
Ook wordt de Godheid in kapel noch kerk besloten:
Zij straalt in 't heilig hart: waar dat is, daar is God.
Het Heidensch bijgeloof wil poppen met de zinnen,
En zoekt hem slechts in schijn, en acht Gods wijsheid zot.
Wie God sluit buiten 't hart, die sluit den Afgod binnen.

Hartebreker.

Geen scherper zwaard doorsnijdt zoo 's moeders hart
Dan daar ze hoort haar kind, het Kruislam, blaten:
„Mijn God, mijn God!" sterft God, van God verlaten?
Lijdt God van God? Gevoelt de Godheid smart?

Emanuël, God zelf, Gods eenig Zoon,
En God van God, van top tot teen vol wonden,
Verwacht den slag, van 's Vaders hand gebonden,
Verwacht den slag des doods, en zit hem schoon[1].

Een Engel daalt ten troost van Izaks ziel.
D' aartsvader slachtte een ram, op Gods behagen,
Gebrand op 't hout, van Izak zelf gedragen.
Een Engel kwam, die Abrams slagzwaard hiel;

Maar Jezus geeft den allerjongsten snik,
Gelaafd met galle en edik, toen hem dorstte,
Aan 't heilig hout, dat zijne schouder torschte.
Dit sterven geeft Nature een krak en schrik.

Hoe, waant ge, is nu de moeder zelf te moê,
Die dicht bij 't kruis nog stand houdt in Gods[2] lijden?
Zag Simeon dit zwaard haar hart doorsnijden,
Wat liefde dreef haar naar den doodsberg[3] toe?

Zoo bitter staat de Godheid[2] Adams beet,
En elks vergrijp; nog hoort men d' Englen wenschen:
„O God! verschijn ten troost, ten zoen der menschen;
Verschijn in 't vleesch, geverfd in bloed en zweet!"

Schoot God om ons het kranke lichaam aan,
Heeft God om ons in 't lichaam dit geleden,
Laat Gods natuur ons dekken en bekleeden;
Gods kruisgang wijst den mensch de rechte baan.

[1]Versta: is geheel bereid hem te ontvangen.
[2]Namelijk Jezus, als God. — [3]Golgotha.

Hanegekraai.

Daar kraait de haan. De dag genaakt.
Och, Peter! schrei. Waarom verzaakt
Gij God? Zoek God met rouw te paayen,
Zoo lang gij 's nachts de haan hoort kraayen.

Doodshoofd.

Arme mensch! wat zijt gij trotsch?
Ziet gij 't zwaard niet opgeheven
Van den strengen Engel Gods,
Dreigende u den slag te geven?
Schat noch rijkdom kan u niet
Van een snelle dood bevrijden,
Die gij voor uw oogen ziet,
In dees droeve en vege tijden.
Nu u God nog leven gunt,
Beter u, terwijl gij kunt.

OP HET PATER-NOSTER DES ZALIGEN VADERS EN APOSTELS VAN OOSTINDIËN,

FRANÇOIS XAVEER[1].

AAN HETZELVE HEILIGDOM[2].

O heilig kerkjuweel
Van zaligen Xaveer,
Die in het Oostersch deel
Der wereld, Jezus' eer
Verkondigende, u streek
Met zijn gewijde hand;
Als hij een Geest geleek
En Serafijn, van brand
En ijver opgetogen
Ten Hemel, voor Gods oogen.

Ter goeder ure kwam
Zoo kostelijk een schat,
Als gij, van Amsterdam
In mijn geboortestad;
Van onzen Amstelvliet
Aan d' eere van den Rijn;
Daar Medicis verliet
Des levens zonneschijn,
Op 's Hemels welbehagen,
Uit lust tot schooner dagen.

Ter goeder ure en tijd
Bespreekt haar Majesteit
Uw waarde, aan God gewijd,
(Eer zij van d' aarde scheidt)
Aan Jezus' Maatschappij[3],
Opdat dit overschot
Des Heiligs Keulen zij
Een prikkel, om met God
Omhoog, van hier beneden,
In een gesprek te treden.

Zoo trad d' apostel voor,
Die Indiën doorzworf,
En kruiste, op Thomas' spoor,
Eer hij ontijdig storf[4];
Daar Sina voor hem lag.
Hoe worstelde zijn hoop,
Om, zonder bloed en slag,
Te winnen 't nieuw Euroop[1].
Men hoort dien held nog spreken
Door dit gebedeteeken.

[1]De rozekrans van den beroemden Heidenbekeerder Fr. X., door Maria de Medicis, aan de Nederduitsche Jezuïten-Societeit te Keulen gemaakt. — [2]heilig overblijfsel, relikie. — [3]De Societas Jesu, 't Genootschap der Jezuïten. — [4]Hij was, 51 jaren oud, den 2en December 1562, op een eiland bij Sina overleden.

OP DEN EDELEN HEERE FRANÇOIS JUNIUS[2].

Dit 's Junius, des schilders rechtehand[3],
Zijn bloed is eêl, nog eêler zijn verstand.

AAN DEN EDELEN HEER FRANÇOIS JUNIUS, F. Z.

OP DEN WETSTEEN DER VERNUFTEN[4].

Zoo Junius te rugge ziet
Naar zijn geslacht, hij roemt zich niet
Op der vooroudren adel, fier
Verworven door 't bebloed rapier;
Maar op hun lettereer, behaald
Met een pen, die schooner straalt,
En beter schrijft[5] dan scherp geweer.
Hij trekt uit niemands schâ zijn eer.
Zijn ijver wint der braven gunst;
Het zij hij hun de Schilderkunst
Poogt in te scherpen, klaar en net[6];
Het zij hij zich te paarde zet,
En leert den Ridder[7], nimmer moê,
Gebruiken spore, en toom, en roê;
Terwijl de klepper briescht en zweet,
In 't gulle stof, van trapplen heet.
Dit geeft den Neef den vrijen toom,
Om naar te draven zulk een Oom,
Met zijne schacht, die niet veraardt
Van 't bloed, dat tijd noch arbeid spaart.
De Brune krijgt een heldren glans,
Nu zijn vernuft schakeert een krans
Van bloemen, keurig uitgezocht,
Als had een Pallas 't werk gewrocht.
Wie lust schept in een eenig ding,
Zijn leven is verandering;
Zoo leeft natuur, van schulp in schulp,
En toont haar kunst, van tulp in tulp.
De duivenhals, bij zonneschijn,
Gelijkt turkoos, safier, robijn,
En goud, en zilver, en van als[8].
Nog schooner dan de duivenhals
Verandert deze veêr haar stijl,
En kort op reis de lange mijl;
Of krimpt den deg, in huis en hof,
Verlustigd door haar mengelstof.
Het wufte voorhoofd krijgt een kreuk
Van wijsheid, daar de wijze spreuk
Zich mengelt in een boerterij;
Men heeft hier keur van lekkernij.
Het schakelen is ongemeen
Van losse dingen, vast aan een

[1]Versta: de Europeesche koloniën in Azië. — [2]De in Engeland gevestigde schoonbroeder van G. Vossius. — [3]Door zijn Latijnsch werk over de Schilderkunst der Ouden. — [4]Van zijn neef J. de Brune, in 1643 uitgegeven. — [5]Versta: met meer voordeel werkzaam is. — [6]Zie aant. [3]. [7]in zijn Latijnsch Vertoog over 't Krijgswezen, in 1644 uitgegeven. — [8]alles.

Verknoeht, en wonderbaar verrijkt,
Door 'tgeen malkander minst gelijkt.
De hoveling, in 't Haagsche woud
Of onder Linden, onderhoudt
Zijn Joffer nu, van dag tot dag,
Met meer genoegen dan hij plag.
Behaagt leergierigen dit stuk,
Zoo wacht ik, met den naasten druk,
Het tweede deel, en voorts de rest;
Wat spaart die Geest voor 't allerlest?

AAN DEN HEER

JOACHIM VAN WICKEVORT[1],

RIDDER, AGENT VAN HARE HOOGHEID VAN HESSEN.

Beleefdheids voorbeeld, Wickevort!
Uw ijver schiet aan tijd te kort;
Terwijl gij vordert het gewin
En d' eere van uw Landgravin,
Die edelmoedigste princes.
Nog spant gij uit, om eene les
En spreuk te plukken uit de blaân,
En wijze boeken op te slaan,
Hoe scherp gij luistert naar de klok;
Dies Brune u aanbiedt Ernst en Jok,
Beknopt in een; zijn wakkre vlijt
Mengt Demokrijt en Heraklijt
En Cato geestig ondereen.
De derde leert met statigheên
Van zijne wenkbraauw stuur en straf;
De tweede schreit en treurt zich af;
En d' eerste schudt zijn long, en lacht,
Om d' ijdelheid van 't aardsch geslacht,
In zijnen zin geen tranen waard.
Uit zulke drie gestalten spaart
U deze pen het edel puik
Van aardigheên, tot nut gebruik
Der menschen, rijp van overleg.
Hij leert al spelend langs den weg,
't Geen andren zweet en arbeid kost.
Leergierig brein raakt zoo, te post,
T' Athenen binnen, eer men 't weet,
En acht zijn uren wel besteed,
Die hij den vrekken tijd ontstal.
Laat dan dit mengsel het getal
Van uwen letterwijzen schat
Vermenigvuldigen, opdat
Zijn drift u danke, die beleefd
Hem plaats bij Pallas' helden geeft.

Op MARIA DE BRUNE[2].

Is elk uit mengelstof gebouwd,
Maria hing van wichtig goud
En vlug kwikzilver los aaneen;
Verstand en levendheid bestreên
Elkander fel. Het stemmig, zwaar,
En zedig licht, een oncensch paar,
Door dwangk in één persoon verknocht,
Moet scheiden door dien tegentocht;
Want 't een het ander overwoeg.
Dies sprong haar levensreep[1] te vroeg
In 't voorste van het Leuteperk;
Beklaag het lijk op dezen zerk.

Op de Vijf Zinnen.

't Misbruik der zinnen werkt in 't einde pijn en smart,
Doch 't redelijk gebruik vernoegt des menschen hart;
Dat 's aardsche zaligheid. Wie wenscht hier grooter goed,
Als, in 't gezonde lijf, een gansch vernoegd gemoed?

HET GEZICHT.

De blinde, die weleer aanschouwde 't lieve licht,
Kan tuigen, wat het zij te missen het gezicht,
Te wroeten, als de mol, in duisternisse en droomen.
De blinde is halfef dood; men leeft door 't oog volkomen.

HET GEHOOR.

Het redelijk begrijp, in ons het Godlijk deel,
Veroorzaakt tusschen mensch en dier een groot verscheel;
Maar och! wat zou het zijn, ontbeerden wij de spraak?
En nog waar beide niet[2], zoo ons 't gehoor ontbraak'.

DE REUK.

D' ontloke roode roos heeft niet dan blad en kleur,
Bij reukeloozen neus, niet snoffende den geur;
De reuk des geurs verkwikt het kwijnend hart des zieken,
En bindt aan 't lijf de ziel, die vlug was met haar wieken.

DE SMAAK.

De smakelooze tong wordt met geen lust gevoed,
Zij weet van wrang noch zout, noch bitterheid, noch zoet.
De beste saus is smaak, al schafte zelf Jupijn;
Want, waar de smaak ontbreekt, daar kan niet[2] lekkers zijn.

HET GEVOEL.

't Gevoelen is de min, waar naar het alles jankt.
Het kittelt zelf Japijn, zoodat hij 't zich bedankt.
Men neem 't gevoelen weg, zoo treurt het welig wicht,
Met fakkel zonder vlam, met koker zonder schicht.

Op den Jager van Eikhof[3].

Hindelopen loopt de hinden
En de hazen achteraan,
Al de joffers laat hij staan;
Hij bemint de hazewinden,
En zijn brakken, en het wild,
En het veldhoen, en de lijsters,
Meer dan al de jonge vrijsters;
Is dat niet zijn jeugd gespild?
Hij mag rennen, hij mag jagen,
Maar hij zal zijn jacht beklagen. –

Op FAËTON, uit Ovidius.

Alhier leît Faëton verslagen,
De voerman van zijn vaders wagen;
Die, schoon de toom hem zij ontgaan,
Heeft niettemin wat stouts bestaan.

OP HET TOONEEL DES AARDRIJKS, OF DEN NIEUWEN ATLAS,

UITGEGEVEN DOOR DE BLAEUWEN[4].

De wereld is wel schoon, en waardig om te aanschouwen,
Maar reizen heeft wat in; de kosten vallen zwaar.

---

[1] Verg. blz. 418 en 422. De Brune had hem zijn Ernst en Jok opgedragen; zie dit in de uitgaaf zijner Volgeestige werken. — [2] Zuster van den schrijver van den Toetssteen, en Ernst en Jok. Dit, gelijk de volgende verzen, is wellicht van wat vroeger dagteekening, maar zeker niet later, daar het in den Bundel van Maart 1644 voorkomt.

[1] dood. — [2] niets. — [3] Buitenverblijf der Hinlopens, bij Naarden. – [4] Willem's zonen, Joan, en Cornelis, in 1649. Daar echter ook dit vers reeds in den dichtbundel van 1644 voorkomt, zoo moet het uiterlijk van dezen tijd zijn.

Men mag den Oceaan niet al te veel betrouwen.
De bergen steigen steil, de bosschen zien te naar.
De stroomen gapen wijd, om overheen te stappen.
De mijlen rekken staag, de landen strekken veer.
De rijken tegens een, gedeeld door vijandschappen,
Die staan in 't harrenas, en trekken hun geweer.
De bittre koû verkleumt, de hitte braadt de leden.
De lucht die hangt vol damps, of moordt met felle pest;
Men vindt ongastvrij volk en onbewoonde steden,
Woestijnen, daar 't gediert, des nachts, verlaat zijn nest,
En brult, en huilt, om roof en aas van vee of menschen.
Het zand bezwaart den gang, de ganger[1] hijgt en rookt,
Op 't ongebaande pad; dan is 't vergeefs te wenschen,
Om den verlaten haard, daar moeder eten kookt.
O reisgezinde geest! gij kunt die moeite sparen,
En zien op dit Tooneel de wereld, groot en ruim,
Beschreven en gemaald in kleen begrijp van blâren.
Zoo draait de schrandre kunst den aardkloot op haar duim.

OP DEN HEERE

HUIG DE GROOT,

IN ZIJN BALLINGSCHAP

Hoe zou de duisternis dit Hollandsch bloed gedoogen,
Dat al te Hemelsch scheen in aller blinden oogen?
Het ging een wijle schuil, om klaarder op te gaan.
Wij haten 't groote licht, een ander bidt het aan.

OP DEN HEERE

HUIG DE GROOT.

De zon des lands werd dus van Mierevelts penseel
Geschilderd, toen ze gaf haar schijnsel op 't panneel;
Doch niet gelijk ze straalt, op 't heerlijkste, in onze oogen,
Maar met een dunne wolk van sterflijkheid betogen.
Om Duitsch[2] te spreken: dit 's de Fœnix, Huig de Groot,
Wiens wijze Majesteit bekoort den wereldkloot.
Wie vraagt nu, wat Cefis[3] of Delfis eertijds zeîde?
Een Delfsch orakel meldt meer wijsheids dan die beide.

VONDEL

(bij de uitgave zijner Verscheide Gedichten, Amsterdam bij Hartgers, 1644)

AAN ZIJNEN AFWEZENDEN VRIEND[4].

De kunst is langk, het leven kort, zeide Hippokraat. Niemand wordt met de kunst, wel met eenen trek tot de kunst, geboren. Men klimt, al hijgende en zweetende, van langer hand, de steilte van Parnas op. Oefeninge en wakkerheid wetten het vernuft, en struikelen leert opmerken; zoo dat men, na verloop des tijds, te rugge ziende, misstellingen en dolingen, in rijmen of andersins begaan, leert wraken; ook riekt, hoe alles niet met een even goede luim gedicht zij. De goede vader Homeer sluimert zelf bij wijlen. Een zelve seizoen is jaarlijks hetzelve niet; en vruchten en bloemen, uit eenen zelven spruit en steel gesproten, verschillen dikwijls niet luttel. Hierom wenschte ik liever een deel mijner groene en onrijpe verzen onherdrukt, en hebbe het herdrukken, sommige jaren, gestuit; doch nu uit u vernemende, hoe Hartgers op het sterk aanhouden eeniger Mæcenaten en beminderen[5] der Nederduitsche Poëzye, gezind is mijn verstrooide gedichten bijeen te zamelen, en op een nieuw in het licht te brengen; zoo zal ik, mijns ondanks, moeten gedoogen, dat men voor kunst mede opveile eenige rijmen en regels, nutter gescheurd en verworpen. Indien men bij die Verscheide Gedichten voegt het Verwoeste Jeruzalem, Gijsbrecht van Aemstel, voorts mijn andere treurspelen, als Elektra, de Maagden, de Gebroeders, drie Jozefs, Peter en Pauwels, en de Maagdebrieven, bij De Wees uitgegeven, zoo bindt men in éénen bondel al wat ik voor mijn eigen werk reken, behalven vier of vijf Saterdichten[1] (bestaande in regelen van twalef of dartien lettergrepen), en nog een Lierdicht, de deugd ter gedachtenisse gezongen, zonder nu van Palamedes' treurspel te reppen. Onderwint zich iemand voortaan nog iet anders van 't verleden, op mijnen naam, buiten mijn kennis en bestemminge, te drukken; men houde dat niet voor mijn, maar voor een anders werk, of in verscheide harsepannen gegoten, en hergoten, gelijk Hekuba, en sommige kleinigheden, bij mij alleen niet gerijmd. Ik verworp ook al wat, onder boven gemelde gedichten niet begrepen, ooit door mij ontijdig voortgebracht, en op papier gekrabbeld, van mijnen vriend Pers[2] of iemand anders uitgegeven, den dag onwaardig, en den nacht der vergetenisse toegedoemd zij. Bejegent den lezer nu, in dat ongelijke werk, van overal bijeen verzameld, nog iet wrangs en onsmakelijks, hij ontschuldige het naar het seizoen, waarin die vrucht gewassen is, of boete zijnen lust met het beste uit te pikken, totdat de tijd hem nog wat rijpers aanbiede en vergenoege: hoewel de Grieksche Theognis zeît, dat Jupijn zelf niet een iegelijk vergenoegt, hetzij het regene, hetzij (dat nog meer te verwonderen is) de zon schijne. Zoo veel most ik u antwoorden, op uwe verwittiginge. Thuis, 1644, den derden van Lentemaand.

Klachte over de Weêrspannelingen in Groot-Brittanje[3].

AAN DEZELVE.

O plaag van 't edelste eiland
Der eilanden, ten roem van 's werelds Heiland,
Gewasschen in de vont
Met bloed van 't kruis, daar God aan hing gewond;
En dat, zoo vroeg ontslagen
Van 't Heidensch juk, wel waardig was te dragen
Der Englen naam, zijn roem,
En met de kroon te dekken zijne bloem,
En midden in de baren,
Gelijk een baak, verlichtte al die bevaren
Den Noordschen Oceaan,
Beschaduwd van uw koninklijke vaan; –
Wie geeft u stof tot twisten?
Gij, halve Joôn, verstokte Sabbatisten[4]!
Die, met een dolle vuist,
Uw koningen en Gods gezalfden kruist?
Wat raaskalt gij, eilacy!
Van bed op bed[5] om nog een reformacy?
Vernoegt Elizabeth
Noch Eduard[6] uw woestheid, zonder wet?
Uw herder weidt geen lammers,
Maar 't wolvenest, het broeinest van veel jammers.
Uw zeestrand, wit van krijt,
Wordt rood van moord en burgerstrijd op strijd.

---

[1]Anders gewoonlijk slechts in zamenstellingen gebezigd. [2]Hollandsch. — [3]Even als Delfi, in Griekenland. — [4]Waarschijnlijk De Groot zelf. — [5]liefhebbers.

[1]Vondel bedoelt blijkbaar zijn Harpoen, Roskam, Decretum horr., enz. — [2]Zie boven, bladz. 35. — [3]De tegen Karel I in verzet gekomen Parlementspartij. — [4]Zondagvierders. — [5]Versta: van geslacht tot geslacht. — [6]De jonggestorven Eduard VI.

Was 't niet genoeg, dat Karel
Aan zijne kroon most missen zulk een parel
Als Strafford, Ierlands stijl[1],
Om veer gehakt met uw verwoede bijl?
De bijl, zijn deugds belooning,
Die Londen dreef in 't hart van zijnen koning,
Door Wentworths trouwen nek!
Noch zee noch Teems kan zuivren zulk een vlek.
Vertrapt gij 's Hemels zegen?
En mikt met bus en spies en dolk en degen
Naar uwen vaders[2] borst?
Naar 't oprecht hart van uw gekroonden Vorst?
En wroet gij, met uw handen,
In 's konings ziel en heiligste ingewanden?
Vervolgt nu Esaus haat
Het doode lijk van Jakob[3] in zijn zaad?
Die, als een vreedzaam vader,
Twee rijken bond met éénen naam[4] te gader?
Die 's moeders[5] ongelijk
Vergeten kon in 't moederslachtig[6] rijk?
En, als een oorlogstemmer,
Nooit slagzwaard trok, noch bloed zag aan zijn lemmer,
Der nageburen vriend;
Heeft zulk een held dien vloek aan u verdiend?
Zoo riekt geen geur van rozen,
In 't Engelsch rijk. Bezete zinneloozen!
Wat 's d' oorzaak van dit kwaad?
Of spruit uw roede uit een verborgen zaad?
Uit bloed, dat lang most rotten,
En droop van 't hoofd, gewijd bij Frank en Schotten,
't Godvruchtig hoofd van haar,
Die 't aardsche rijk versmaadde om 't Kristaltaar?
Vergeefs wilt gij verdelgen
Het bloeyend puik der zegenrijkste telgen,
Gesproten uit haar stam,
Die afgeknot tot zulk een wasdom kwam,
En spande twee paar kronen:
Zoo handhaaft God den staf van Stuarts zonen
Den haat en nijd ten trots.
Gij breekt vergeefs uw bulderen op een rots.
De Hemelsche Behoeder
(Die Jakob vrijdde, in 't lichaam zijner moeder,
Voor 't goddeloos geweld,
En 't zinkroer, op haar zwangre borst gesteld[7])
Belacht de dreigementen
Van 't slim gedrocht der vinnige serpenten,
Dat met zijn bitschen tand
Om aâmtocht bijt door 's moeders ingewand.
Dit Huis zal u verduren,
En Londen eer zien treuren, zonder muren,
Den stroom met puin gevuld,
Dan gij 't gezag van Karel kneuzen zult.

MORGENWEKKER DER SABBATISTEN.

O Sabbatisten, oproers rotten!
Gij haalt het Trooische paard der Schotten[8],
Met pijp en trommel, in het rijk;
Gij trekt die laag der Grieken binnen,
En zult dit stuk te spâ bezinnen.
Hoe trapt gij zelfs uw roos in 't slijk!
Gij offert Edinburg uw zegen,
Gij brengt het blij de sleutels tegen,
Onthaalt dien schralen nagebuur[9];
Gelijk de slang den scherpen egel[1],
Verstijfd van koude en ijs en kegel;
Maar dat onthaal bekwam haar zuur,
Want d' egel, zonder deugd te kennen,
Begon te prikklen met zijn pennen
Het slangevel, gemak gewend,
En wees zijn huiswaardin, met vlocken,
Naar buiten, om gemak te zocken.
O dwaze wijsheid van 't Serpent
Dit bulderen, dit parlementen
Verslindt de hoofdsom, met de renten
Van al uw erf en have en schat.
Hoe wordt uw goud in rook verblazen!
Hoe laat gij u met dampen azen!
Hoe draait gij, u ten val, dit rad!
Met Gravekoppen[2] af te houwen,
Een gruwelstuk u onberouwen[3],
Wordt meer getergd, en min gesmoord
Dees Hydre van 't inwendig woeden.
Dees diepe wonde is eerst aan 't bloeden.
Gij stookte 't vier; nu slaat het voort.
Uw ijver schrij in 't teind vrij verder,
Verworg de stem van uwen herder,
En stop die Engelsche trompet;
Akteon[4] zit toch binnen Londen,
Gebeten van zijn zwarte honden,
Gelijk een hert, in 't bosch bezet.
Gij, lang gewoon uw dertle dagen,
Vielt zwak, om weelde en rust te dragen;
Uw onervarendheid was blind
In krijg en vrede t' onderscheyen,
En hoe dit lachen gaat voor 't schreyen,
Dat uit uw vesten eerst begint.
Met 's konings oud gezag te knakken,
Geraakt uw welvaart aan het zakken,
En aan 't verdorren, als een boom,
Van zijnen wortel afgesneden.
Men ziet, van boven tot beneden,
Een treurigheid op uwen stroom.
Gij volgt Jeruzalem, in 't wrijten,
Daar die Zeloters[5] d' Edomijten
Met schreeuwen kruiden in de stad;
Beschoten hof, en huis, en drempel,
Ontheiligden den zuivren tempel,
Misbruikt gelijk een storremkat.
Uw predikstoelen zelfs gedijen
U tot zoo vele batterijen,
Waaruit men vier geeft op den Vorst,
En 't heilig recht der Majesteiten.
Helaas! dit valt een kostlijk pleiten:
Gij wondt hem door uw eige borst.
Uw schepterstormen, geen hervormen,
Volgt Lucifers banier in 't stormen,
Die naar zijn Scheppers schepter stond
En, flus nog goddelijk verengeld,
Zag zijn gestalt terstond gemengeld
Van eislijkheên, geploft te grond.
Gij waart gewijd tot 's konings zetel
En bloem; nu steekt gij, als een netel,
En krielt van onkruid, wild en woest.
Uw akkers, die eerst aren droegen,
Vergeten met gemak hun ploegen;
Uw deger blinkt, de ploeg verroest.
Apostolijke orakels leeren
God vreezen, en den Koning eeren;
Zoo klinkt dit nimmer faalbaar woord,

[1]Zie boven, bladz. 476a, aant. [2]. — [2]Versta: den koning. — [3]Koning Jacob I. — [4]Engeland en Schotland, als Groot-Brittanje. — [5]Maria Stuart. — [6]moedermoordend. — [7]Bij 't ombrengen van haar Italiaanschen gunsteling David Rizzio. — [8]De Schotsche krijgsbenden, die 't Engelsche Parlement bijstonden. — [9]Nam. den Schot.

[1]Zie boven, bladz. 65. — [2]Gelijk dien van Strafford; zie boven, bladz. 476. — [3]Min juist voor dat u niet berouwd heeft. — [4]Versta: den als Akteon benaauwden koning. — [5]ijveraars; verg. boven in 't Jeruzalem Verwoest.

Hetwelk u opeischt en gevangen;
Gij gaat nochtans zoo schelmsche gangen,
En opent uw bederf de poort,
Om rijksverraders te verrijken,
Die schatten uit uw schatting strijken;
Zoo rabraakt gij uw weistand dood.
Nu, broeders! ijvert stout, als leeuwen,
En erft die winst aan zoo veel weeûwen
En weezen, als gij laat in nood.
Gij handelt braaf geweer en wapen,
En scheert het zwijn, de Schot uw schapen;
Zoo zeilt de lakenhandel voort.
't Is fijn berokt, maar grof gesponnen,
En York en Nieuwkasteel miswonnen[1].
Gij legt den Amiraal aan boord:
Gij spaart geen kruit om hem te dwingen;
Maar wacht[2] uw kiel; zij dreigt te springen:
Gij geeft geen vonk, dan met gevaar
Van u, en alle uw uitgepuurden[3],
Die 't schip van 't rijk naar Scylle stuurden.
Viel 's konings vlag uw mast te zwaar?

EERT DEN KONING.

Het Rad van Avonturen.

Hoe lacht de Schotsche bedelbrok[4],
Die, met zijn knapzak en zijn stok,
In Londens beste kamer[5]
Gebergd wordt, uit zijn arremoê,
En krijgt noch ponden steerlinks toe,
Gemunt met Pymbroêrs[6] hamer.
Hoe valt nu, met een veldgeschrei,
Schotsch Isrel in de vette weî
Der milde Londenaren,
Met al die kale bedeltros,
Met kind en kalf en magren os,
Om reuzel te vergâren.
'k Geloof, d' Apostels-tijd verscheen,
Want 's werelds goed wordt weêr gemeen;
De spitsbroêrs staan als muren
Malkandren bij. Het arme land
Biedt om 't genot het rijke d' hand;
Kan slechts dit krouwen[7] duren!
Men schenkt hun York en Nieuwkasteel,
En slot en hof en lustprieel,
Ten buit tot een belooning;
Heel Engeland wordt Schotlands slaaf,
En elke Schot een Engelsch graaf.
Het lage huis speelt koning.
Al zijn de konings-jonkers boos,
De Schotsche Distel moet de Roos
Van Engeland behoeden,
Heel net en puur en klaar en rein;
Dies houdt het volk den adel klein
Met Schotsche distelroeden.
Trek aan, die mager zijt en hol.
Men dekt broêr-naaktebil met wol,
Men mest met schapebouten
Den hongerigen prachersbuik.
Het Londens bier valt goed en puik,
Men zuipt nu heele brouwten[8].
Ook wordt geen Schotsman ijvrens moê,
Hij stiert Zeloter kolen[9] toe,
Om 't vier zoo Helsch te stoken,
Waarbij zich Schotland warmen mag.
O heilig vier! brand nacht en dag,
Zoo mag hij braân en koken.
Al vangt broêr Zuiver[1] vloô of luis
Van Schotbroêr, wel zoo fijn als pluis,
't Zijn luizen van zijn broeder.
Wat schaadt een luisdrek of een vloô,
De zuivre broeders kijven noô,
Al zoons van éêne moeder.
Indien nu hier een schaapshoofd vraagt,
Wat reformeersel mij behaagt,
Uit twee zoo zuivre schreyers[2]?
'k Geloof, zij ijvren beî om 't best,
Want Londen broeit het ledig nest,
Maar Schotland zit op d' eyers.

[1]Gewonnen op den koning, maar door de Schotten. — [2]hoed, pas op. — [3]uitverkorenen. — [4]Zie hiervoren, regel en aant. 9. — [5]fraaiste huis. — [6]Het bekende Republikeinsche Parlementslid John Prym. — [7]krabbelen. — [8]brouwsels. — [9]ijveraars-vuur.

[Wij lasschen na deze drie verzen de drie volgende antwoorden der weêrpartij in:]

Weêrstuit van de Klachte over de Weêrspannelingen, in Groot-Brittanje.

AAN DEN KLAGER.

Hoe dus uw grillig hoofd vol ijver tot ontvonken
Voor Karel, schuldeloos[3] der slorde[4] heerschappij?
Ei, hoe dus walgelijk ter koninklijke zij[5]?
Of was u 't hart, gelijk uw pen, in gal verdronken,
Doe[6] 't waande dwaselijk dien koning op te pronken,
Met schijnend' heiligheid en bitsche snorkerij?
Alsof nu 't weiflend hoofd zich schorsten te verneuklen[7]
Van d' een in d' ander kas der Godsdienst? – Maar eilaas!
Uw zaad is niet dan kruid tot reformacy-aas[8].
Al schijnen 't hier maar vleks, het waren eertijds peuklen[9],
Die (tastlijk, ruim zoo wel als grove boeren-kneuklen)
Een ieder vatten kon, die uwe schenders laaz'[10],
Ter onbeschaamder kladd' (foei! schenkelijken ijver,
Die uwe vaders smaadt en opentlijken schendt;
Ja, naauwlijks lofdicht broeit, daarin 't haar niet en zend'
Vergifte pijl!); nog vond dit lasterdier zijn stijver
Of in zijn doen genâ; uw broeder[11] lijkt meer drijver
Dan herder; wijd verschil. Gij Broêr-Cornelist[12] jent[13],
Die knort: „Gij halve Joôn, verstokte Sabbatisten!"
En 't meer gekijf vol vloeks: „Ba, zoo niet[14]" schort er aan.
Hoe draaft gij uitter schreef[15]! Wie liet u open staan (ten
't Geheim, dat Karel dreef, daar Strafford 't hoofd om mis-
Deur rechtelijke doem[16]? Waar steunt'et, dat gij gisten,
Der kroon door zijnen val veel schats te zijn ontlaân?
Kan zee noch Teems dien vlek[17], fijn zuivert gij den koning;
Tuinsluiper[18] door 't gedrang van veel verdiende ramp,
Kan u ook klaarder licht vertoonen uwe lamp
Tot inzicht deś geschils, dat in die konings-woning
Aan 't smeulen is of rookt) daar elk met zijn verschooning
De uitlandsche vorsten praamt[19] tot bijleg[20], niet tot klamp

[1]Versta: de Zuiveren of Puriteinen. – [2]schreeuwers. — [3]Versta: als ware hij schuldeloos. — [4]Voor slordige. — [5]Versta: u aan de koninklijke zij gesteld. — [6]Toen. — [7]Anders verkneuteren, vermeyen. — [8]spijs. — [9]pokkels, booze zweeren. – [10]schimpdichten las. – [11]Karel. – [12]scheldt als Broêr Cornelis, Brugscher beruchtheid. – [13]netjens. — [14]Bekende stopwoorden van Broêr Corn.; verg. desbelust de Nederl. Geschiedzangen II, bl. 23. — [15]Thans uit de schreef, buiten spoor. — [16]Bij rechtsvonnis. — [17]Versta: zuiveren, afwisschen. [18]Thans heggekruiper, doorsluiper. — [19]prikkelt, spoort. — [20]Versta: om de zaak bij te leggen.

Aan d' een of d' anders boord) dan burenvorsten lichten
Gezanten in zijn rijk, haar meesters, die het smart,
En heilgen ijver eer[1] haar geest ten Hemel tart,
Om d' één Almogendheid ter her-tred[2] te verplichten
Naar zijn verlaten volk, 't bedorven weêr te richten
Ter glorie van zijn naam, met 't koninklijke hart
Te voegen, zoo het feilt, de wederspannelingen,
Die slingren buiten 't spoor, te dempen met een mist,
Dan dat haar haat verrukk'! Och! was 't geschil geslist,
Als vaders trouwheid bleek en onbebloede klingen!
Wat eindelijk gewijs[3] kan hij, die niet hoort dingen[4],
Met reden vellen doch? 't is grouwelijk gegist[5]
En zoo partij gedoemd[5]! De Hemelsche Behoeder
Die stelt het loon op fret[6] van die zijn naam misbruikt
Ter dreigement. Die held, die nooit in wanspoed duikt,
Nog min in voorspoed bromt[7], lacht zelf met zulk een woeder,
Die al zijn rijm deurnaait met zoo veel scherpe voeder[8];
En, onder ons, hij is ontneusd, die niet en ruikt,
Wat muizenestig[9] hoofd ons schaft' dees slimme vonden:
Een lompe boerenpen zal kneuzen uw gezag,
Eer dat serpentig dicht op 's konings bloed vermag
Te luistren na die klacht[10]. Wie niet zoo lief geschonden,
Dan opgepronkt, van zulk een Sotje vol van Sonden[11],
Als gij zijt klager hier, zoo helder als den dag? –

Aan den Luisterdekker der Papisten.

Papist gebroedsel! oproers rotten,
Die, door het edel bloed der Schotten,
Moet wijken uit het Engelsch rijk,
Bij Frank of Vlies[12], of t' Romen binnen,
En daar 't verlies te spa bezinnen;
Hoe treedt gij 't menschenbloed in 't slijk,
Om Romens vaders valschen zegen,
En draagt uw ziel den Afgrond tegen,
Der Vagevuren nagebuur.
Wat volgt gij den vervroren egel?
De slang, verstijfd van ijs en kegel,
Betaalt het vuur den landman zuur,
Wanneer hij, zonder deugd te kennen,
Met beks ontdooide scherpe pennen,
Den landman plaagt, die, ongewend
Dees prikkeling begint te vloeken,
En d' akse[13] uit een hoek te zoeken,
Daar met[14] hij doodt het boos serpent.
Dus krijgt de slang, na 't parlementen,
De hoofdsom met verdiende renten,
En wacht zijn zege uit Romens schat
Van d' heerscher, die, met zijn verblazen,
Veel rijken weet met damp te azen
En rollen doen naar 't Roomsche rad.
De sloor[15], die wond' haar hoen niet houwen,
Doch 't was haar haast[16] te spâ berouwen[17],
Toen zij het hoentje had gesmoord,
Omdat een ei des daags haar woeden
Niet stilde, maar het doodlijk bloeden
Haar bracht een schat van eyers voort.

O groote dwaasheid! kont gij verder,
Als moordenaar in plaats van herder,
Verstopt de Roomsche moord-trompet.
Actæon die, ver buiten Londen,
Gebeten wordt van Paapsche honden
En in zijn brein verward bezet;
Die al te lang, in dertle dagen,
Zijn vuil venijn heeft voortgedragen;
't Waar beter, dat hij, doof en blind,
Noch A noch B kost onderscheyen,
Dan dat hij oorzaak wordt van schreyen;
Doof 't vonkjen eer de vlam begint!
Het rijsjen is wel licht te knakken,
Zoo lang de wortels nog niet zakken,
En dat het wordt een grooten boom.
De dorre rank dient uitgesneden,
Eer dat het dort tot naar beneden,
En dempt der zoete druiven stroom.
Hij houdt wel nimmer op van wrijten,
En volgt den weg der Edomijten,
Die staâg bestormden d' heilge stad,
T' ontheiligen den zuivren drempel
Van Gode zelfs gewijden tempel,
Door der Jezuïten storremkat;
't Zal tot haar eigen val gedijen,
Al waar 't door eigen batterijen;
Den rechten goedertieren vorst
Hield dan in eer zijn Majesteiten,
Wanneer hij 't Paapsch vergiftig pleiten
Afstuitten op zijn vrome borst,
En trachtten 't giftig rijk t' hervormen
Van 't Roomsche zaad en 't listig stormen.
't Geen na der Britten schade stond,
En, in den schijn als waar 't verengeld,
Zich met den raad des Afgronds mengelt,
Te treden 't heilig zaad te grond.
Wat stoort gij dees gerusten zetel,
En steekt, veel arger als een netel,
Ja, maakt uw eigen hoven woest;
Die voormaals wel goê vruchten droegen,
Vergeten al geheel hun ploegen;
Ziet gij niet, dat uw ploeg verroest?
't Zijn apost'lijke orakels-leeren:
„God vreezen en den koning eeren;"
Waarom bespot gij dan dit woord,
't Geen 't Roomsch gezag grijpt gants gevangen,
Met al haar looze en schelmsche gangen,
En wijst het na der Hellen poort?
Gij, die door moord zoekt te verrijken,
En 't droevig volk haar schat te strijken,
En denkt niet op uw eigen dood;
Wat port u tot den aard der leeuwen,
Te schoonen[1] wees noch arme weeûwen?
Denkt, dat 't onnoozle bloed in nood
Ten Hemel roept, om hulp en wapen,
Die zijn verdrukte onnoozle schapen
Niet laat verdrukken voort en voort[2]!
Uw plagen zijn ter wraak gesponnen,
Wanneer ge uw ziel nu hebt miswonnen,
Geofferd binnen Charons boord;
Gij, die eerst andre placht te dwingen,
Zult dan uw plaag ook niet ontspringen,
Maar blijven in het droef gevaar,
Daar niemand van uw uitgepuurden,
Door mis of aflaat, ziel uitstuurden;
Want 't valt den Pausen al te zwaar.

1 Petr. 2.: DIENT GOD.

---

[1] Versta: veeleer dan ('tgeen zes regels later volgt). – [2] tusschenkomst. — [3] eindvonnis. — [4] pleiten. – [5] Versta: te gissen en te doemen. — [6] rente. — [7] snoeft, snorkt. — [8] voering. — [9] waanzick. — [10] „Na 't spreekwoord: wat keur is er in, of u een hoer laakt of een boef prijst?" Oude aant. — [11] „Dit is zeer aardig uitte letteren van zijn naam gespeld, en fijntjes op zijn handel en wandel gepast, door een groot Heer en vermaard dichter." Oude aant.; zie voorts boven, bl. 278b. – [12] Waarschijnlijk voor Spanjaart, tenzij men Fries lezen moet. — [13] bijl. — [14] Thans waarmede. – [15] slet. [16] weldra. — [17] Thans berouwd.

[1] verschoonen, ontzien. — [2] altoos door.

Aan 't Vat vol Wispelturen.

Wat spot gij, oude bedelbrok!
Ontkropen Agamemnons stok[1]
In 's drie-gekruisten kamer[2],
Doe u geen kleene arremoê
Dwongk, onder 't schut des Amstels toe
Te vlieden 's veldheers hamer.

Wat drijft u tot een stadgeschrei
Van d' Engelsche bedroefde weî,
En 't prang der Londenaren?
Hoe volgt gij dus den grooten tros,
En bindt vergifte geesten los,
Om onlust te vergâren?

Wat adel was 't, die u verscheen,
Die gij roemt meerder als gemeen,
Tot spot van nabuurs muren?
Wat laakt gij dus het Schotsche land?
Den Schot nog, door zijn trouwe band[3],
Zijn adel zal doen duren.

Wanneer hij York en Nieuwkasteel,
En 't bastaartsch edel lustpriëel,
Niet zocket, tot belooning
Van dat hij vrijt der Britten slaaf,
Of 't Iersche bloed van vorst of graaf,
Of een verleide koning.

Des konings jonkers, die dus boos
Vernielen 't bloed van Harp en Roos[4]
In plaatse van behoeden,
Die schoonen[5] niet, noch vuil noch rein,
Noch vrouw noch kind, noch groot noch klein,
't Geen niet ontvliedt haar woeden.

Dees adel nu, berooid en hol,
Wordt niet verzaad met vleesch of wol,
Maar snakt naar menschenbouten;
Hij paait niet zijn vervloekte buik
Met suikre sek[6], hoe schoon of puik,
Maar met beblocde brouwten[7].

Hij werd[8] wel nimmer moordens moê
Voor hij zijn ziel naar d' Afgrond toe
Moet zenden, om te stoken
Een vier, dat altijd branden mag[9]
(Versteken van den klaren dag),
Opdat het blijft aan 't koken.

Hoe dier valt hem dan, vloo en luis
Te vangen in het dierbaar pluis
Van zijn beminde broeder,
Die 't menschenbloed als van een vloo
Derf stellen, en bekent het noô
Al moordt hij zelf[10] zijn moeder.

Zoo gij weêr aan een schaapshoofd vraagt,
Wat reformeersel hem behaagt,
En spot met droeve schreyers;
Zoo antwoord ik nog, t' zijnen best',
Dat gij eens reint[11] uw eigen nest
Van vuil gebroede eyers. –

[1]Versta: de tuchtroê der overheid. — [2]Versta: de Amsterdamsche schepenkamer. — [3]Versta: den zoogenoemden Covenant. — [4]Ierland (de harp van Erin) en Engeland (de rozen van Tudor en Lancaster). – [5]verschoonen. — [6]zoete wijn. — [7]brouwsels. — [8]wordt. — [9]kan. — [10]Thans zelfs. – [11]Voor reinigt.

Mundus vult Decipi[1].

SCHEIKKELIEKE TAND-FIENE ONDER D' INGELSCHE NATIE, STAENDE VOETS GE'OLIENE[2] DEUR EEN SCHOTSCHE CURATIE.

Sir Thomas van Norwitse huulde van biestre groote evele.
Hie 'adde scheelen ooftsweere[3], of krampe, of krevele[4],
Of pipse, of conscientie, of boose colieke.
Wat 'em deerde of niete, hie was 'eel sieke:
Mogelieke van vliegende gichte, en vlage op vlage,
Of dulle tantpiene, wel een miserable plage.
Men liep om Meester[5] Schotte, die vraagde vast: „ware,
Waar schortet, Sir Thomas?" „och! dan 'iere, dan dare,
Ik weet niet; ai! 'elpt mie, wapene, wapene!"
De patiente gink sittene, en begost te gapene;
Meestere Schotte nam de nieptange met gien vies overleg,
En trok Sir het 'eele kakebeen eweg. (tele!"
„Ai!" kriet Thomas, „ghie trekt miene conscientie te mor-
„Ba! siet[6] geruste!" zegt de Meestere, „daar is de baktand
met de wortele;
En al 'angt 'et rechtere ooge op de slienke kake,
Dat sal van selve betere, 't es eene lichte sake.
Laat slichts uutbloede, legt u eene lettele nedere,
En bekomt u dit welle, soo 'aalt mie vrie wedere;
Want Meestere Schotte genest den armen uut gonste,
Maar den Ingelschen koopman betaalt siene konste."

Dese Meestere aut[7] in Nieuwkasteele[8] sien logement.
Sien konste es et 'eele Ingeland deure bekent.
Hie set alle Ingelsche leden siene uut malkandere:
Smiet alle de stikken d' eene by d' andere:
Weet raad tot roode oögen, klapooren, en 'asemonden:
Genest wulf en kankere deur dootlieke wonde,
En, 'eel experte in scheursuchte aan alle siedene,
Neemt de blase van Londen den steene af zonder sniedene.

Geprent te Norwitse.

Bachtent[9] de Duutsche kerke, in Leviatan,
Dat de 'Eere 'em sterke tegen prins Robbrecht[10] en Satan.

Afzetsel[11] der Koninklijke Printe[12].

DEAS SUPEREMINET OMNEIS[13].

O agent[14]! gij hebt, naar 't leven,
Mij d' opwassende heldin,
In uw brief volmaakt beschreven:
Maar wat is uw wit en zin?
Dat mijn rijm, met doove verve,
Zulk een print en kunstjuweel,
Zulk een teekening bederve?
Ai, verschoon mijn slecht penseel!
Mag mijn bloode hand niet vieren[15]?
'k Zal dan echter eens bestaan,
In die heerelijke zwieren
En uw schaduw[16], ga te slaan,
Hoe dees kroon der koninginnen,
Als in eenen ring, besluit
Wonderen van veel Godinnen,
Zulks, dat de afgunst op haar stuit.

[1]D. i. de wereld wil bedrogen zijn. — [2]geholpen. — [3]hoofdpijn. — [4]kriewel, jeuk. — [5]heelmeester. [6]zijt, weest. — [7]houdt. — [8]Zie boven, bladz. 549a. — [9]Vlaamsch voor achter; van acht of echt; verg. binnen en buiten van in en uit. — [10]Van de Palts, 's konings veldoverste. — [11]Afdruk. — [12]'t Portret der jonge koningin Kristina van Zweden. — [13]D. i. zij overtreft alle Godinnen. — [14]Der kroon van Zweden, Le Blon; zie bl. 307a. — [15]luyeren. – [16]beschrijving.

Juno kome omhoog vrij pralen
Met haar paauwen en gewaad,
Rijk van majesteit en stralen,
Trotsch van opzicht en gelaat;
Deze komt met Leeuwen brullen,
Die in 't wapen, trotsch en heet,
Manen schudden, staarten krullen.
Deze zaait haar kroon in 't kleed.
Zij vergeet het vrouwentimmer[1],
Daar de manlijke achtbaarheid
Haar naar d' oogen ziet, en nimmer
Dan verwonderd van haar scheidt.
Joffers zijn slechts aangenamer,
Daar ze 's avonds rusten gaat,
Of zich kleedt in hare kamer,
's Morgens vóór den dageraad.
Wanneer overste en kornellen,
Daar ze draaft, of zit, of staat,
Haar omringen of verzellen,
In het hof, op weg en straat,
Komt ze als een Minerve aanstooten,
Schijnt ze een Pallas, braaf[2] van aard,
Uit haar vaders brein gesproten,
Daar ze 's vaders roem bewaart.
Een kastoor[3] bedekt de vlechten,
Een pluimagie den kastoor,
Of[4] ze zonder helm woû vechten;
En zoo stuift ze alle andren voor.
Laat haar zon en muggen steken,
Zij ontziet noch zon noch lucht.
Zoo betoomt ze de gebreken
Van de traagheid, die ze vlucht.
Ziet Le Blon haar lokken zwieren,
Als zij moedig hene rijdt
Naar den gaarde van de dieren,
Hij belacht den bleeken nijd,
Daar ze bliksemt met pistolen,
Schermt, en springt, en loopt, en rent,
Als Achilles in de scholen
Van zijn Chiron[5] was gewend.
Thetis' zoon[6] in joffrecleêren,
Binnen Lykomedes' hof,
Vlamde op schild, op helm, en speren,
En rechtschape krijgsmans stof,
Als Kristijn op zwaard en wapen,
Op een bus of op een boog;
Laat vorstinnen bloemen rapen,
Wapens flikkren in haar oog.
Themis spreekt geleerde orakels
Door haar mond, waarmeê zij 't volk
Leidt, gelijk met goude schakels,
Als een Godheid uit een wolk,
Van een ieder aangebeden,
Toegejuicht, terwijl ze rijdt
Door haar rijken, rijk van steden,
Die ze voor geweld bevrijdt.
Maar indien ze schiep behagen,
In het krieken van den dag,
Door het woud het wild te jagen
En het vreeslijk boschzwijn, zag
Elk haar aan voor een Diane,
Die het spits biedt beer en zwijn,
Op het spoor, of van de bane,
In een heide, of een woestijn.
Zoo kwam Dido 's morgens stappen
Uit haar kamer, van 't paleis,
Daar een jachtpaard, bij de trappen
Van den hove, reis op reis
Stond en trappelde, en grootmoedig
Speelde op 't mondstuk, wit van schuim,
Brieschte, en haakte, snel en spoedig,
Haar te voeren op het ruim.
Laat ze zich met riemen roeyen
Naar haar lustpriëel, Zwart-zee;
Venus kan niet schooner bloeyen
In haar opgang, daar ze alreê
In het parlemoer komt varen
Naar het Cypersch eiland[1] heen,
En zich spiegelt in de baren,
Daar nooit zon zoo schoon op scheen;
Of z' is Thetis op het water,
Daar gansch Pelion[2] op wacht;
Ze is een kuische Kleopater,
Cydnus[3] voert geen schooner vracht,
Daar Antoon zijn bruid bejegent,
Haar galei van rijkdom blinkt,
Al de stroom haar groet en zegent,
En de riem van zilver klinkt.
Kleopatre dreigde Augusten[4]
Op te komen met een macht,
Diep verzopen in haar lusten,
Zonder nadruk, zonder kracht;
Maar Kristijn gewent haar leden,
Door een mannelijke vlijt,
Schuw van wulpsche dartelheden,
Tot een spiegel van haar tijd.
Zoo gewenden Hippolyten[5]
D' Amazonen, trotsch in 't veld,
Meer en stroomen op te bijten,
Af te stooten held op held,
Sneeuw en hagel te verduren,
Berg noch afgrond aan te zien,
Op te kloutren steile muren,
Daar de mannen weer uit bièn.
Daalt ze in een ontdekte mijne,
En een ader van metaal,
Z' is een andre Proserpijne[6],
Rijk van koper, ijzer, staal;
Rijk van onderaardsche schatten:
En die schoonheid loopt gevaar
Dat haar ook een God mag vatten.
Eer 't de lijfwacht wordt gewaar.
Zou de Graangodin van Pruisen[7],
Hare moeder, niet bestaan
Land en strand en zee te kruisen,
Langs een ongebaande baan,
Om deze eedle spruit te zoeken,
Die ze bij Gustavus[8] won,
En doorsnuffen alle hoeken,
Of men ze ergens vinden kon.
Och! zij zou met Zweden schreyen,
En gaan dolen overal,
Op het water met galeyen,
Of in bosch, en berg, en dal;
En alom „Kristijne!" roepen[9]:
„Och! wie heeft mijn kind beloerd?
Jaagt hem na met heele troepen.
Och! wie heeft ze weggevoerd?"
Blon! gelooft, de Rijksraân zouden
Staken al dat Duitsch gevecht,

[1]vrouwen-verblijf. — [2]kloek. — [3]kastoren hoed. — [4]Alsof. — [5]De Centuur, die hem opvoedde. – [6]Gemelde Achilles.

[1]Cyprus; zie vroeger. — [2]Versta: het Godenhof. – [3]De rivier, waarop Kleopatra haar minnaar Antonius te gemoet stevende. — [4]De latere Romeinsche keizer. – [5]De Amazonen-koningin, moeder van Hippolytus; zie vroeger. [6]Als koningin der Onderwereld. — [7]Versta: de vorstin van 't graanrijke Pruisen, Maria Eleonora van Pruisen (of liever Brandenburg). — [8]Gust. Adolf. – [9]Even als de werkelijke Graangodin, Ceres, in der tijd om Proserpina riep.

Kwam een Godheid[1] hun onthouden
Zulk een rijkspand tegens recht;
Zweden zou kortouwen planten
Voor de poort van 't nare[2] hof,
En dien muur van diamanten
Brijzelen tot gruis en stof.
'k Zag den Helhond bij de Gothen[3]
Door Stokholiem omgevoerd,
Door heel Zwedenrijk bespotten,
En dien dollen muil gesnoerd
Met een ijzren band van Zweden,
Om drie halzen stijf en vast,
Door die barsche wapensmeden,
Daar hij langer bijt noch kast.
Laat d' aloude faam onze ooren
Niet verbazen, met een smook
Van Volmaaktheên en Pandoren,
Kluchten, droomen, wind, en rook;
Vrouw Natuur smolt al haar gaven
In dit eenig schoon, wiens lof
Zonder schaamrood wel mag draven[4]
Tegens 't wijdberoemdste hof.
Want haar Mei draagt bloem noch blâren,
Maar een herrefst, rijp van ooft;
En haar jeugd, zoo jong van jaren,
't Geen geen ouderdom belooft.
Welk een lot wil hèm gebeuren,
Dien haar trouw wordt toegeleid,
En de minnelijke geuren
Van dees frissche Majesteit!
't Rijk verwacht uit haar zijn zonen,
En het koninklijke bloed,
Toegeheiligd aan drie kronen[5],
En den hoogen koningshoed
Met een wereldkloot geladen,
Daar 't gekroonde hoofd meê praalt,
Trotsch op zoo veel wapendaden,
En den palm, door 't sneeuw gehaald.
Mag dees Noordstar triomfeeren
Over Mars, in vollen vreê,
Al dat woeden hem ontleeren,
't Bloedig slagzwaard in zijn scheê
Zeeglen, en het stormen staken,
Moê van wraak en wapenroof;
Geen robijn zal schooner blaken
Aan haar kroon, als Pallas' loof.

DANKOFFER AAN KONINGIN KRISTINE,

TOEN HET HARE MAJESTEIT BELIEFDE, DE NEDERDUITSCHE POËZY MET DE GOUDE KETEN EN KONINKLIJKE MEDAILJE TE VEREEREN.

VIRGILIUS:

SEMPER HONOS, NOMENQUE TUUM, LAUDESQUE MANEBUNT[6].

Hoe rijst mijn dicht! De groote koningin,
Zoo hoog in 't goud, op 's vaders troon gezeten,
Vereert uit lust onz' Duitsche[7] Zanggodin
Haar eigen beeld, aan eene goude keten.
De woestheid heeft d' aloude Hengstebron
In 't Oost gestopt; die borst[8] weêr uit in 't Weste;
Maar nu verhuist de grijze Helikon,
Uit Latium[9], in 't Noorden op het leste.
Kristine voert de kunsten in haar rijk,
Zij bouwt den stoel der letteren in Zweden;
Het negental[1] vindt daar een vaste wijk,
Daar koestert zij de burgerlijke zeden.
Apollo stelt zijn lier in 't hofgewelf
Van dees Vorstin, en mengelt zijn laurieren
In haren palm. Men zwijg' van Filadelf[2],
En zijnen schat van boeken en papieren;
Zij zamelt zelf de Grieken en Hebreên,
Latijnen, en geburen der Latijnen,
En spreekt met elk in zijne spraak gemeen.
Wat Babylon, om uitgeleerd te schijnen,
Wat ooit Chaldeeuw aan Alexander schonk,
En hij den Prins der Letteren[3] bestelde,
Dat hooft ze hier, dat zet ze hier te pronk,
Ook vonden, daar geen oudheid van vermelde.
Dees zeilsteen der geleerdheid strijkt noch raakt
Geen edel hart, al schuilt het nog zoo verre,
Dat derwaart niet getrokken wordt, noch haakt
Naar 't licht der Noordsche en eerst opgaande sterre.
Toen Venus lest, zoo hoog in 't Noorden, haar
De boeken zag, als in slagorde, zetten:
„Och!" riep ze, „zoon, verwacht hier geen altaar:
't Is nu geen tijd uw pijlen scherp te wetten
Op deze borst, die al te spade ontdooit.
Dees Pallas, uit haar vaders brein gesproten,
Ontbreekt nog tijd, eer 't werkstuk is voltooid,
Hetwelk zij eens heeft in haar geest besloten,
Haar grooten geest, die werelden omvat,
Als d' oceaan onmetelijke stranden.
Hoe rijst, hoe wast haar vaderlijke stad!
Hoe vloeit hier 't volk naar toe, uit alle landen!
Amfion heeft zijn Theben dus gebouwd,
En duizenden aan zijne tong verbonden.
De schepter, aan een dochters hand vertrouwd,
Heeft mans verstand in jeugdig brein gevonden.
De voorgang zet den onderdaan de maat
En regel van zijn wandel en zijn leven.
Zij luistert naar de wijsheid; al de Staat
Naar 't voorschrift, dat haar andren lust te geven;
En hier uit groeit d' eenstemmige muzijk
Van groot en kleen, van meerder en van minder;
Zoo draaft het al, gelijk en ongelijk,
Op éénen trant; zoo lijdt de staat geen hinder;
Gelijk een geest al d' elementen knoopt,
En onderling de strijdigheid der dingen
Verbindt, terwijl de hemel ommeloopt,
En slaat een ring om zoo verscheide ringen;
Gelijk een geest, een eenige oppermacht,
Het al doordringt, en matigt de seizoenen,
Den dag verlengt, verkort den langen nacht,
Waardoor men 't jaar verjongen ziet en groenen;
Zoo dringt zij 't al, gelijk een Godheid, door:
Een ieder voelt de kracht van hare stralen,
Een zacht geweld; een ieder houdt het spoor
Van zijnen plicht; geen ampt verlaat zijn palen.
Wat strooit men, dat het eene Majesteit
Niet voegt, te staan in top der boekgeleerdheid?
Zij heeft dit met oraklen wederleid,
En stopte vroeg den mond van dees verkeerdheid.
De wetenschap ontvangt in haar de kroon,
Zoo dikwijls zij zich spiegelt in kronijken.
Hoe bloeit de kunst in koningen zoo schoon,
Die, hoog in eere, in ijver niemand wijken!
Een Plato mocht wel roemen op 't geluk
Der staten, daar de grooten wijsheid schaffen.
Het koningkdom strekt niemand tot een juk,
Daar Themis weet van loonen en van straffen.

---

[1]Gelijk Pluto gene. — [2]Versta: 't Helsche. — [3]Versta: de Zweden. — [4]wedijveren. — [5]Der Zweden, Gothen, en Wenden (naar den Zweedschen koningstitel). [6]D. i. uw eer, uw naam, uw lof zal altoos duren. — [7]Versta: Nederlandsche. — [8]Thans veelal tot barstte verzwakt. — [9]Met dichterlijke vrijheid voor Griekenland.

[1]De Muzen. — [2]De letterlievende koning van Egypte, Ptolemæus Filadelfus. — [3]Versta: Aristoteles, zijn leermeester.

Æneas zag Elize[1], door 't gewoel
Der menschen heen, aldus den troon bekleeden.
De balling hoorde een Godheid uit den stoel,
Die hem ontving en troostte op zijne beden.
Gustavus' telg elk ding op zijn waardij
Wil schatten, en gebruiken en ontberen.
Zij draagt om 't volk den last der heerschappij,
En leert zich zelve, om 't gansche rijk te leeren.
De Noordstar strekt aldus, bij nacht, op zee
Een heldre baak voor die de zee bevaren;
Zij wijst de streek, de haven en de reê,
En baant den weg in sporelooze baren.
Maar strijk, mijn pen! hier zit de wijze maagd,
Gewapend met haar schriften in den tempel,
Bekranst met loof, dat blonde olijven draagt,
Genaak ze, en eer Minerve op haren drempel:
Godin van Nieuw Athene! ontvang dees gaaf,
Het offerdicht, waarmede wij u danken
Voor uwe gunst; o, dochter van Gustaaf!
Uw hooge roem verdooft ons lage klanken.

Wierook

VOOR

KORNELIS LE BLON

EN ZIJNE ECHTGENOOT

ELIZABETH VAN DEN KERKHOVE,

TOEN ZE, DOOR LAST VAN HUNNEN HEERE VADER, DEN AGENT, MIJ DE KONINKLIJKE KETEN EN MEDALJE VAN KONINGIN KRISTINE OM DEN HALS HINGEN.

Wat wierookgeur van dankbaarheid
Vereert mijn overtuigd geweten,
Die met den glans en majesteit
Der koninklijke en goude keten,
En d' eere van dit schoonste beeld,
't Welk aller vorsten harten streelt,
Mijn hals vergulden, daar we zongen:
„Dat vrouw Kristine lange leef,
En hooger dan de wolken zweef,
Op 't blad van allerhande tongen!"
Wat gaf me toen dees weldaad stof,
Te wenschen, dat uw vaders lof
En gunst ten hove altijd vermeere!
De Rijnsche nektar en zijn deugd
Gaf sporen aan de tafelvreugd,
Tot dat de midnacht zelf, verschenen
Uit 's Hemels top en hoogsten trans,
Ons scheidde, en lichtte met zijn glans
Door alle schemeringen henen.
Ontvang dien geur, gezegend paar,
Uw afkomst bloeye jaar op jaar!

Op KONINGIN KRISTINE,

TERWIJL ZE DEN OLIJF[2] IN HARE KRONEN VLECHT.

Zoo leeft Gustavus in zijn eenige erfgenaam,
En levert stof op stof aan d' onverzâbre faam;
Zoo vlamde Achilles eer, in jofferlijke kleêren,
Op sabel en rondas, en boog en helm en speren,
Als koningin Kristine op Pallas' vreedzaam loof.
Bij zulk een hoofdcieraad staan goude kronen doof[3].

[1]Of Dido; verg. boven, bladz. 493. — [2]het vredegroen; zie het volgende vers. — [3]dof, zonder glans.

OP PALTSGRAAF KAREL GUSTAAF,

ERFVORST VAN ZWEDEN, GOTHEN EN WENDEN,
VELDHEER IN DUITSCHLAND,
GESCHILDERD DOOR JOACHIME SANDRART VAN STOCKAU[1].

Zoo vat een koningsringk een koninklijke parel,
Als kunstig Neurenberg der rijken Erfvorst Karel,
Nu, binnen haren muur, hij dien gewenschten peis
Helpt sluiten tusschen Praag en Zwedenrijks paleis.
Wat maalt men hem in 't veld, daar hij die kronen diene,
Geen schooner veld dan 't hart van koningin Kristine[2].

OLIJFTAK

VAN ZIJN HEILIGHEID

INNOCENT DE TIENDE[3].

RAMIS INSIGNIS OLIVÆ[4].

Pamfilius[5], die dertig ronde jaren
Bewaarde 't heilig recht,
En streek 't oneffen slecht[6],
En zette allengs, van zorge, grijze haren;
Die 's Roomschen herders mond[7]
Verstrekte, bij den schepter van Sicilje,
En in Madril den zetel van Kastilje
Aan 's Tybers stoel verbond;
En waardig was den rooden hoed[8] te dragen,
En 't purperen gewaad,
In 't midden van den raad
Der vaderen, die 't hoofd der wereld schragen;
Dezelve voert, in 't end,
Geheven op den opperste aller tronen,
En ingewijd met drie gewijde kronen,
Den naam van Innocent;
Het tiende licht op 't spoor van d' andre negen.
Hij daalt van 't Hemelsch dak,
Met den olijventak,
Gelijk een duif, en deelt ons Kristus' zegen.
Wij zien den koogen vloed
Des oorlogs haast, op zijnen wenk, gezonken,
En gansch Europe, in Kristensch bloed verdronken,
Beland uit zoo veel bloed.
Sint Peters schip, dat boven op de baren
Van tweedrachts springvloed hirg.
En schier te gronde ging,
Gevoelt den storm van 's Hemels wraak bedaren.
Aldus blijft, op de rots
Van Vaticaan, 't gevaar der kerke rusten,
Tot 's Tarters spijt, tot schrik der Turksche kusten,
En 's Afgronds haat ten trots.
Dan bloeit d' olijf en Pauselijke lelie,
Zoo ras het onweêr stilt,
In 't veld van 's vaders schild,
Tot eere en roem van God en 't Evangelie,
Nog meer dan Salomon,
Den Vredevorst, bepaald met enge palen;
Nadien de peis van Kristenrijk wil stralen
Zoo wijd gelijk de zon.

[1]Zie boven, bladz. 419 en 455. — [2]Die echter niet van hem weten woû, maar wie hij later opvolgde. — [3]15 Sept. 1644. — [4]D. i. door olijftakken kennelijk. — [5]'s Pausen geboortenaam, Jan Baptista Pamfilio. — [6]vlak, effen. — [7]Als 's Pausen boodschapper in Spanje. — [8]Den Kardinaalshoed.

Op Zijn Heiligheid Innocent den Tienden.

Nu 't eene Kristensch licht het andre bits beschadigt,
En Kristus sterft aan 't kruis des oorlogs, begenadigt
Ons God met Innocent, die 't Apostolisch dak,
Gelijk een duif, bestraalt met 's Hemels vredetak;
Onnoozelheid aanvaardt de sleutels in Gods stede.
Zij sluite d' oorlogspoort; z' ontsluite 't hof van vrede.

ANDERS.

Ter goeder ure strekt dit heilig kerkorakel
De zesmaal veertigste en Apostolijke schakel
Der keten, die vast groeit, en reikt naar 's werelds end,
En hecht Sint Peters hoofd aan 't hoofd van Innocent.
Gezegend zij zijn stoel, waarvan de vrede stroome
En straal', zoo wijd als d' eer van 't albeheerschend Rome!

ANDERS.

Zoo weidt nu Innocent, de tiende, Kristus' schapen;
Zijn naam verdadigt hem; hij heeft noch schild noch wapen.

ANDERS.

Nu leeft de Kerk van Rome, als in haar element.
Waarom? Sint Peter kroont haar zuigling Innocent.

ANDERS.

Nu leeft, in Innocent, Sint Pauwels en Sint Peter.
De Wijsheid en de Macht vereenigden nooit beter.

ANDERS.

Zoo Innocent op stoel onzijdig 't vonnis strijk',
Is 't Allerkristelijkst vernoegd en 't Katholijk. –

OP HET KRONEN VAN DEN VALSCHEN HEILIG

INNOCENT DEN TIENDEN.

[In Onroomschen weêrklank op Vondels Olijftak.]

Pamfilius, die, al voor lange jaren,
Bezorgde 't valsche recht,
En noemd' 't oneffen slecht
Door 't goud vergift van bruine en grijze haren,
Die 's Rooms-verwerders mond
Verstrekten, in het rijke van Sicilje,
En, in Madril, den zetel van Kastilje
Aan Babels stoel verbond,
En waardig was een rooden hoed te dragen
En een bebloed gewaad,
In dees trouwloozen raad
Der moorderen, die 't hoofd des Afgronds schragen;
Die voert nu ook in 't end,
Geheven op 't azure van haar trone,
Des beesten stoel, met zeven-hoornde krone,
Den naam van Innocent.
Dees volgt wellicht het spoor van d' andre negen,
Hij daalt weêr van het dak
En mist d' olijvetak;
De lasteraar geniet geen Kristenzegen.
Wij zien een hooge vloed
Van zware toorn op Kristenrijk gezonken,
Haast gansch Euroop in Babels wijn verdronken,
Gemengd met martels-bloed[1].
Wie ziet niet 't schuim dus driftig op de bare?
't Geen op 't vleesch-steunsel hing,
Weleer te gronde ging;
Ik zie, geen wraak des Hemels eer bedare;
Dees allersterkste rots
En acht gansch niet het Duivelsche uitruste
Des Roomsch gedrochts en zwarten Afgronds kuste,
Hoe spijtig noch hoe trotsch;
Hij acht olijf noch Pauselijke lelie,
Die nedrig zijn in stilt;
Hij wapent met den schild
Van het geloof en 't ware Evangelie,
Vrij meer dan Salomon,
Die niets gelijkt met dees ontpaalde palen,
Die zijne glans niet breidet, maar doet stralen
Veel wijder dan de zon.

[1]Versta: martelaarsbloed.

OP DEN HEER

JOOST BUICK,

BURGEMEESTER[1] EN RAAD VAN AMSTERDAM.

Hier ziet gij 't grijze hoofd van burgemeester Buick,
Den Solon dezer stede en Aemstels roem en puik,
Het nutste lid des Raads, dat zonder wedergade
Getrouw aan God en 't recht, den burgren kwam te stade.
Nog dreef 't oproerig graauw, al t' eerloos opgeruid,
Dien trouwen held des lands en vader eindlijk uit[2];
Opdat zijn deugd, door ramp ten Hemel toe gesteigerd,
Bij God ontving het loon, hetwelk hem de aarde weigert.

Uit het Latijn van J. Stem.

Over het verongelukken der kerke van Sinte Katharine[3], t' Amsterdam.

De koningin van Aemstels hoofdgebouwen
Is nu, helaas! haar blaauwe sluyer kwijt,
En moet bloots hoofds verklemmen en verkouwen,
In 't hartje van den guren wintertijd.
Zij klippertandt, en zit met naakte schenen,
Haar pijlers, paars geschrocid, gekwetst, gebrand.
Zij treurt in asch en puin van hout en steenen,
Gemengd met lood en staal en glas en zand,
En koper van haar moêgeluide klokken;
Belemmerd van haar eiken, zwart berookt.
De vlam heeft haar de pruik van 't hoofd getrokken,
Terwijl 't gebeent der dooden braadt en kookt,
En steurt den slaap der lijken, diep begraven.
Och, burgers! bouwt een achtste wonderwerk,
Verslijt een eeuw met zweeten, zwoegen, slaven,
En houwt een rots in stukken, om[4] een kerk;
Eén oogenblik verreukeloost de schatten,
Godvruchtiglijk gezameld, om Gods eer,
Als met een arm van steen en rots, te omvatten.
't Gewijde dak van Eggart[5] leit ter neêr,
Verrookt in asch, eer twee geslagene uren.
Hoe jaagt het vier den tijd zoo snel voorbij!
Dit schoon gespan, dat eeuwen zou verduren,
Verzinkt, gelijk een heerlijk schip in 't Y,
Met vlag en mast en kopere kortouwen;
Daar 't water bruist, gelijk een bare zee.
Men pompt vergeefs, om 't licht der scheepsgebouwen
Te redden; och! het water rukt het mee.
De middagzon, in 't hoofdpunt opgestegen,
Verneemt den rook, den reuk, en haast[6] dien gloed.
Zij zwijmt bijkans, gedoodverfd, en verlegen,
Als Faëton, en ziet den hoogen vloed
Der vlamme allengs de koele leyen dekken,
Daarna de lucht, en 't uitgedoofd gestarnt.

[1]Sedert 1549. — [2]In 1578, bij 't Geus worden der stad.
[3]Thans de Nieuwe kerk; den 11den Jan. 1645 door den brand vernield. — [4]voor, tot. — [5]Willem Eggert, die de kerk, in 1408, gesticht had. — [6]weldra.

Zij roept: „'t is tijd, hoog tijd mijn reis te rekken,
Eer Etna hier mijn ros en wagen barnt."
Zij rukt voorbij, alreê van schrik getroffen,
En hoort eerlang van achter krak op krak,
En balk op balk, en dak en toren ploffen,
Daar zerk bij zerk in stukken sprong, en brak.
De brand verschoont kapel, noch koor, noch heilig,
Dan bij geval, en slingert hier en daar;
D' Apostel zelf, ja, Kristus hangt niet veilig:
Hij roost aan 't kruis, en zengt aan zijn pilaar,
Daar hem de roê den boezem streept met stramen.
De keizer[1] klaagt, daar hij godsdienstig knielt,
Van hitte gloeit, en kommerlijk kan âmen,
En schuwt den brand, die Jezus' eer vernielt.
Het schijnt, hij smeekt Marie en Katharijne:
„Beschutters! ai, beschut uw oud gesticht,
Opdat de zon hier in geen puinhoop schijne;
Dewijl dees kerk u aan uw naam verplicht,
Uw titels voert, en God werd opgedragen,
In uwen naam, twee eeuwen lang geleên;
Zoo arm een stad was rijk in uw behagen,
En offerde u hier wierook en gebeên,
Ontvouwde uw kracht en deugd, door puik van tongen;
Het orgel nam vermaak in zulk een stof,
Zoo dik[2] zijn geest door pijpen kwam gedrongen,
En galmen blies in 't overengeld hof,
In 't oor en koor der Godheid hoog gezeten."
Doch 't is vergeefs, dat Cæzar bidt en kermt;
Men lescht vergeefs, het is om niet gekreten;
Men blusscht geen vier, zoo God ons niet beschermt.
De kerk gelijkt (gelijk verkracht, eilacy!)
Een konings bruid, na d' overrompeling
Van eenig rijk, beroofd, op hare staey,
Van sluyerpracht, gesteente, paarle, en ring,
En jammerlijk mishandeld en geschonden.
Men hangt vergeefs aan 't uiterlijk zijn hart.
Wat met tiras of koper wordt gebonden,
Dat spat in 't eind, hoewel het eeuwen tart.
Vergaapt u niet aan hout of steen uitwendig:
De ware Kerk staat vast, en duurt bestendig.

Klachte over het verongelijken van de ware leere der Nieuwe Kerke, aan den Papist en Poëet t' Amsterdam;

TEGEN

de Klachte van Sinte Katharijne.

Verwarde tolk van Babels hoofdgebouwen!
Zijt gij, helaas! het Evangelie kwijt?
Wat boosheid heeft uw harte doen verkouwen,
In 't hartje van uw guren wintertijd?
Wacht, stokebrand! het hout springt voor uw schenen,
Uw brandwerk heeft niet ons, maar u gebrand;
Uw kerk verviel eer dees verstrooide steenen,
Maar Pausen-rei was 't op een grond van zand.
Wij luistren nu niet meer naar boeveklokken[3]
Of fabeltjes, gelogen dat het rookt,
Wij hebben ons momaanzicht afgetrokken,
D' onzuiverheid in 't bloedbad afgekookt.
Hoor, hoe uw brein in slaap leît diep begraven:
Papist en mal te worden is één werk;
Dit slechte[4] volk gelooft en leeft als slaven,
't Bewijst de Schrift na 't vonnis van zijn Kerk;
Die heeft alleen des aards en Hemels schatten,
Te Rome draagt de Paus Gods macht en eer,
Wiens harderstaf den aardkloot moet omvatten;
De keizer zelf valt voor zijn voeten neêr.
Maar ziet eens aan, hoe 't rad van avonturen
Verdraait en jaagt dit oude juk voorbij,
Ons Kerk komt op en zal uw Kerk verduren,
Daarin Gods Woord gestadig vloeit als 't Y.
Strijkt af uw vlag en stopt uw moordkartouwen,
D' Oudvaders schriften[1] zijn een bare zee;
Gij tracht vergeefs uw Babel hier te bouwen,
Ons name zelf brengt doch 't Hervormen meê.
Ons waarheid, als een zonne, opgestegen,
Verneemt uw redenen vol rook en gloed;
Zij zwijmt bijkans, gedoodverfd en verlegen,
Als Faëton, en ziet een overvloed
Van dwalingen uit uwen boezem lekken,
In meerder tal dan 't ongedoofd gestarnt;
Zij roept: „'t is tijd, hoog tijd, mijn glans te rekken,
Eer 't Papelicht meer dan mijn fakkel barnt."
Zij mikt en heeft alreê het wit getroffen
En hoort eerlang, tot antwoord, krak op krak,
En balken, dat uw los gebouw moet ploffen
Daar 't hart, een zark, van spijt in stukken brak,
In 't Papenkoor verbrandt den schoonen Heilig,
Die bij geval gekocht was hier of daar;
D' Apostel zelf, ja, Kristus hangt niet veilig!
Hoe, zengt hij ergentlijk[2] aan zijn pilaar?
Neen, die 't gelooft, zijn boezem striemt met stramen,
Het is geen mensch, die hier godsdienstig knielt,
En levend bidt; een beeld dat kan niet âmen;
Schuwt dan 't gebed, dat Jezus' eer vernielt!
Wat smeekt gij doôn, Marie en Katharijne?
Ons schutsteen is God, die ons heeft gesticht,
En gunt zijn zon op goê en kwâ te schijnen,
En ons zoo dier aan Kristus heeft verplicht,
Wiens naam men voert; God zijn wij opgedragen
In zijnen naam, die voor ons heeft geleên.
Afgoderij geen Heilig kan behagen,
En offert gij haar wierook en gebeên?
Haar kracht en deugd verzachten zelfs haar tongen,
Juicht gij in dees, bij haar onwaarde, stof?
God noodigt ons, die zijn van nood gedrongen,
Met vast geloof te komen in zijn Hof,
Daar Kristus zelf, ons voorspraak, is gezeten;
Is 't niet vergeefs tot andren dan gekermd?
Is 't niet vergeefs om andrer hulp gekreten,
Zoo is 't vergeefs, als God ons niet beschermt.
Uw Kerk had onze Kerk verkracht, eilacy!
Wat klaagt gij dan van overrompeling
En roof, behaald op uw autaar en staey?
Wij achten die, als kinderspel, gering;
Tot noodweer is 't gebruikt en niet geschonden,
Gij hangt vergeefs aan 't uiterlijke uw hart;
Ons hart aan niets op aard wil zijn gebonden,
Maar aan Gods Woord, daarmeê[3] 't de wijste tart.
Al hoort gij, dat uw Kerk staat vast uitwendig,
Ons ware Kerk onzichtbaar duurt bestendig.

JACOBUS CONRADUS,
SS. Theol. Stud. Leidæ, A° 1645.

Uit uwen mond zal ik u oordeelen. Lucas XIX: 22.

Klachte van de verongelijkte Waarheid in de Nieuwe Kerke aan de Profeeten te Leiden[4].

Verwarde tolk van Babels hoofdgebouwen!
Gij zijt, helaas! den toom der reden kwijt;

[1]Maximiliaan I, op een der geschilderde ramen. — [2]dikwerf. — [3]Versta: stemmen; en verg. boven, blz. 338b. — [4]onnoozele, malle.

[1]De schriften der Kerkvaders. — [2]Voor ergens; tenzij men eigentlijk moet lezen. — [3]Thans waarmeê. — [4]In antwoord op 't voorgaande.

Uw kwaad begrijp uw liefde doet verkouwen,
En buldert, als den guren wintertijd.
Het Hemelsch licht heeft niet uw ziel beschenen,
Maar d' Afgrond[1] uw geweten afgebrand;
Wij zingen zelfs: „ons Kerk is hout noch steenen,
God bouwt ze op een Apostolijk gezant[2]".
Gij luistert nu alleen naar boeveklokken,
Uw waarheid rijst[3], gelijk een schoorsteen rookt,
Gij hebt een loos momaanzicht aangetrokken,
Om niet te zien, wie d' aarde in bloedbad kookt.
Hoor, hoe uw brein in slaap leît diep begraven,
Van Geus goed Paapsch te worden, is Gods werk.
Dit volk gelooft en leeft als vrije slaven,
De Schrift wijst haar naar 't vonnis van de Kerk;
Die geeft alleen op aard des Hemels schatten,
Gods dienaar[4] draagt met recht Gods macht en eer,
Wiens harderstaf de schaapskooi moet omvatten;
Uw trots blijft trots, onze oodmoed houdt ons neêr.
Ik zie den draai van 't rad van avonturen,
Wanneer ik ga uw Nieuwe Kerk voorbij;
Uw ketterij malkander mag verduren,
Als ebbe en vloed in 't ongestadig Y.
Gij voert de vlag en weert u met kartouwen,
En wekt veel kwaads te lande en ook ter zee;
Gij tracht vergeefs uw Babel op te bouwen,
Uw name zelfs brengt doch 't vervormen meê.
Uw waarheid, als een dwaallicht opgestegen,
Verneemt haar vuile mist, vol rook en gloed;
Zij zwijmt bijkans, gedoodverfd en verlegen,
Als Faeton, en ziet een overvloed
Van malingen uit uwen boezem lekken,
In meerder tal, als 's nachts het doof gestarnt;
Zij roept: „'t is tijd, mijn breeder weg te trekken,
Zoo ver mijn weg den oorlogsfakkel barnt."
Zij heeft haar wit, een vette wei, getroffen;
Men hoort van moord en scheuring, krak op krak,
Men spalkt en balkt, uw los gebouw moet ploffen;
't Was beter volk, dat Kristus' rok verbrak[5].
Het Papekoor verheft een waren Heilig,
Geen blaaskaak, die zich opwerpt hier en daar.
D' Apostelen noch Kristus zelf staat veilig,
Tot heugenis vereerd aan een pilaar;
Daar spiegelt men ons bloedschuld in zijn stramen,
En buigt voor God, als men godsdienstig knielt;
Men eischt geen hulp van 't beeld, dat niet kan âmen,
Maar schuwt al 'tgeen, dat Jezus' eer vernielt.
Men smeekt geen doôn; Marië en Katharijne
Zijn levendig in 't Hof, van haar gesticht,
Daar God ons gunt, 't gebed[6] voor haar verschijne,
Wiens voorbeeld Hem, om Kristus, ook verplicht,
En in wiens naam Hem dit wordt opgedragen,
Opdat Hij ons, door zijn verdienst, verleen'
(Mag dan 't gebed tot d' Heilgen mishagen),
Om t' offren God den reuk van ons gebeên;
Haar kracht en deugd verbeiden alle tongen,
Onwaardige, die vloekt dees waarde stof!
God noodigt ons, die zijn van nood gedrongen,
Vrijmoedelijk te komen in zijn Hof,
Daar Kristus zelf, ons voorspraak, is gezeten;
't Is niet vergeefs tot andren ook gekermd,
Zoo 't is vergeefs om andre hulp gekreten,
Vergeefs heeft God dan andren zoo beschermd.
Heeft uwe Kerk ons Kerk verkracht, eilacy!
Wij klagen niet van overrompeling;
Ons dicht beklaagt den brand, een droeve stacy,
Nu wroegt uw hart, al[7] achtte gij gering
Het snood gebruik, dat niet[8] laat ongeschonden;
Gij hangt, niet wel, aan 't uiterlijk uw hart.

[1]Versta: Hel. — [2]Versta: Petrus. — [3]Zoo lees ik voor reist. — [4]Versta: de Paus. — [5]Rijmshalve voor verscheurde. — [6]Versta: dat het gebed. — [7]als. — [8]niets.

Op aarde was nooit volk zoo ongebonden,
Dat, met Gods woord als wil, de wijsste tart.
Ons Kerk staat dan met eere vast uitwendig,
Uw ware Kerk afzichtig blijft bestendig.

FREDERIK LANDSMAN,
Vi coactus[1]; Lugd. Bat. Rechtsgeleerde.

Aan den Libertijnschen Poëet, op zijn gedwongen Paapsche spotterniê met de ware leere der Gereformeerden[2].

Verwarde tolk van Babels hoofdgebouwen!
Gij zijt, helaas! den toom der reden kwijt,
Nu 't Roomsche juk uw liefde doet verkouwen
Tot 't Vaderland, in uwen wintertijd.
Geen Hemelsch licht heeft ooit uw ziel beschenen,
Maar d' afgrond uw geweten heeft gebrand;
Uw zang vol gal doet barsten hout en steenen,
Geen ware Kerk steunt op het driftig zand
Des Roomschen stoels, hoewel de boeveklokken
Het arme volk voorliegen, dat het rookt,
En, als het hoofd der Kerk, heeft opgetrokken
Hem, die Europ in afgodrije kookt.
Hoor, hoe uw brein in slaap leît diep begraven!
Te worden Paapsch, dat is een Duivelswerk,
Die maakt u van dien valschen Godsdienst slaven,
En wijst de Schrift naar 't vonnis van uw Kerk.
God geeft alleen op aard des Hemels schatten,
Geen godloos mensch, hoe hoog in staat of eer;
Der Pauzen rij noch deugd noch eer omvatten,
Hoe rolt haar zaad in Janna[3]'s spruitjen neêr.
Gij ziet den draai van 't rad van avonturen,
Als d' een, door gift, den ander loopt voorbij,
Of door 't gespook zijn makker kan verduren[4]
Wat reekse vindt ge in dit verwarde Y?
Gij voert de vlag met uwe pluim-kartouwen,
En wekt veel kwaad te lande en ook te zee;
Gij tracht vergeefs hier Babel op te bouwen,
Gods tempelbouw brengt Paaps-uitroeying meê.
Uw valschheid, als een dwaallicht, opgestegen,
Verneemt haar mist, haar vuile rook en gloed,
En zwijmt bijkans, gedoodverfd en verlegen,
Als Faëton. Zij ziet een overvloed
Van gallig nat uit uwen boezem lekken;
Hoe tergt gij zoo het heldere gestarnt?
Hoe wijd durft gij 't vermeten brein nog trekken,
Dat in een stank van Paapschen ijver barnt?
Is dit uw wit? hebt gij het nu getroffen?
Eer 't Leeuwennest[5] door 't Pausdom krijgt een krak,
Zien ik nog eerst uw brein te morsel ploffen,
Met al uw rot, 'tgeen ooit[6] ons vrede brak.
Het Papekoor verheft geen waren Heilig,
Maar wel een beeld, gehouwen hier of daar;
Maakt dan een beeld u in den Godsdienst veilig,
Tot heugenis gesteld aan een pilaar?
Zoo spiegelt gij uw bloedschuld in de stramen
Van hout of steen, als gij godsdienstig knielt,
En eert het beeld, dat toch gants niet kan âmen.
Is dat geschuwd 'tgeen Jezus' eer vernielt?
Smeekt gij geen doôn? Marië en Katharijne
Zijn levendig in 't Hof voor haar gesticht?
Wat offert gij 'tgeen haar niet kan verschijne,
Veel min, dat gij ons God daarmeê verplicht?

[1]D. i. door dwang geperst. — [2]In antwoord op 't voorgaande. — [3]Waarschijnlijk de vermeende Pauzin Johanna. [4]overduren. — [5]Versta: Holland of de Vereenigde Gewesten. — [6]steeds.

Hij wil, dat Hem 't gebed werd' opgedragen
En zijnen Zoon, die ons genâ verleen'!
Hoe zou 't gebed tot d' Heilgen Hem behagen,
Die zegt, dat Hij alleen wil aangebeên?
Zijn lof en eer verbreiden alle tongen,
Onwaardige! die snoeit dees waarde stof;
God noodigt ons, die zijn van nood gedrongen,
Vrijmoedigliijk te komen in zijn Hof,
Daar Kristus zelf, ons voorspraak, is gezeten;
Het is vergeefs tot andren dan gekermd,
Het is vergeefs om andrer hulp gekreten;
Want 't is vergeefs, zoo God ons niet beschermt.
Uw Kerk scheen onze Kerk verkracht, eilacy!
Doch God helpt ons uit de overrompeling
Van 't wolvenheer, 'tgeen in een lamren-stacy
Tyrannisch moordt, en acht'et zeer gering.
Waarom laat gij Gods eer niet ongeschonden?
Gij hangt vergeefs aan 't uiterlijk uw hart,
Vergeefs zijt gij aan 't Paapsch gebod gebonden,
Terwijl Gods Woord uw valsche wijsheid tart.
Ons Kerk staat dan, met eeren, vast uitwendig;
Uw ware Kerk en blijft doch niet bestendig.

A. CONSTANTS. Med. Stud.

Gedrukt op Nikkersche[1] Vondelbrug, A° 1645.

Kenteeken des Afvals.

HEBR. VII.

HET PRIESTERDOM VERANDERD ZIJNDE, ZOO IS HET NOODIG, DAT DE VERANDERINGE DER WET GESCHIEDE.

IRENEUS, leerling van POLYKARP, 's Apostels leerling:
„Hij leerde een nieuwe offerande des Nieuwen Testaments."

Waar zag ooit zon geregeld rijk
Godsdiensteloos in 's werelds ronde?
En waar den Godsdienst zonder blijk
Van offerande voor de zonde?
Natuur, en Mozes' strenge wet,
En 't Evangely 't offer wijden,
Het zij bebloed of zonder smet
Van bloed, als in de leste tijden
De Aartspriester offerde, op Gods disch,
Zijn vleesch en bloed, in schijn van koren,
En druifs en wijns gestaltenis,
Ten zoen van Gods gerechten tooren;
Een zuiver offer, lang beduid
Door offers, en van Malachias
Ons klaar gespeld, zoo lang vooruit,
Voor 't bloedige offer van Messias;
Die na 't onbloedig offer kwam
Ter slachtbank, nedrig en geduldig,
En hing aan 't hout, gelijk een lam,
Geofferd bloedig en onschuldig.
De Heiland zelf verzag zijn Kerk
Van middelen, om dees genade
Haar toe te dienen, in dit perk
Des strijds; hetzij hij zielen baadde
Met water in de kracht van 't bloed,
Zijn zichtbaar bloed aan 't kruis vergoten,
Hetzij hij die verzoent, en voedt
Door offerande en spijs, genoten
En opgeofferd op 't altaar,
Door wettigheid van Stedehouders.
Dees grond staat vast, dit licht is klaar,
Dees grondleer storf[2] op 't kind van d' ouders.

Men vraag den martelaar Justijn,
Die schier d' Apostels had gesproken,
Eer naauwelijks de zonneschijn
Der eerste heileeuw was gedoken;
Men vraag het Irenæus, scharp
In 't luistren, om Gods wil te hooren,
Als een scholier van Polykarp,
Zijn meester, door Sint Jan herboren;
Men vraag de Vaders[1], op een rij,
Wat Malachias profeteerde
Van 't zuivere offer? kent hierbij
Den tuimelgeest die 't volk verkeerde,
En zoo vermetel vloekt en scheldt,
Voor een vervloekte afgoderije,
Den dienst, van Jezus ingesteld.
O tastelijke razernije!
Hoe sloegt gij voort, gelijk vergift,
En smette stroomen en landouwen,
Met uw vernuft, en schijn van Schrift,
Om d' offerloosheid op te bouwen!
Een laster, die zoo luide schreit
Tot God! O heillooze opperschennis,
Die God zijn wettig recht ontzeît,
En blind nog roemt van Kristus' kennis!
Die Kristus' eeuwig offer stuit,
Die blusscht de zon des Godsdiensts uit.

1 Kon. 2. WAAROM STOOT GIJ MIJN OFFERANDE MET VOETEN?

Tot de Nakrabbelaars der vermaarde Poëeten[2].

Malle dichters, woordentelders
Rijmelaars en letterspelders,
Kladders, plomperts, morsebellen,
Kun je wel een rijm na tellen?
Zeg doch eens, verwaanden hoop!
Wil je dichten, wil je schrijven,
Wil je knorren, wil je kijven,
Wil je razen, wil je tieren,
Jonge, domme Schriftscholieren!
Hang je prullen vrij te koop.

Wie heeft nog iet nieuws gevonden
Van dees jonge keffershonden?
Hoort ze bassen met die woorden,
Die een ander toebehoorden,
Opgepronkte kraai-gebroed!
Groote, wijze Schriftverwerders!
Leeren dit uw Leidsche herders,
Die Gods woord en de Schrifture
Keerer, wenden alle ure
Naar een opgespitste Voet[3].

Het Kalkoentje[4] hoog gezeten
Op zijn leerstoel, is gebeten
Op de eenigheid en vrede,
Op de rust van deze stede,
En zweert bij zijn breeden baard:
„Jonge dienaars van de kerken!
Toont een proefstuk door dees werken,
Grijpt nu Babel bij de lurven,
Babel heeft het toch verkurven,
Toont Calvini ijver-aard!"

---

[1]Klankspeling op Nieuwekerksche. — [2]erfde bij versterven over.

[1]De verdere Oud- of Kerkvaders. — [2]Door een voorstander van Vondel, maar ten onrechte aan hem zelf toegeschreven. — [3]Klankspeling op den beruchten Utrechtschen hoogleeraar en Ketterjager, G. Voetius. — [4]Hier voor Kerkijveraar in 't algemeen.

„Babel moet het weêr vergelden;
't Is gemakkelijk te schelden,
Als men niet en weet te prcêken;
Liever dan te blijven steken,
Zegt van 't Pausdom alle kwaad!
Roept en tiert en slaat de stoelen[1],
Dat uw vuist en kneukels 't voelen,
Lastert, scheldt van alle kanten;
't Zijn de beste predikanten,
Die dus volgen mijnen raad."

Dit doen nu dan deze wichten,
In hun kladden, in hun dichten,
In hun krabbelen en rijmen,
In hun babbelen en lijmen,
In hun malle Poëzij.
Jonge broêrtjens, die nog lispen!
Wil je een deftig dicht berispen,
Wil je hooge maanen raken,
Leert eerst rechte dichten maken,
Voegt wat van uw eigen bij.

Ne sutor ultra crepidam[2].

Toegift.

Ei, mannen! zie 't galmvinnigst Ketterrot
Met daaglijksch vuil 't papier en ons bekladden;
Is 't schroefloos[3] brein (lest in de koû versnot)
Aan 't lozen van zijn lang vergaârde tadden[4],
Die, schots gerijmeld tot veel lasterdichten,
In eendracht pogen burgerbrand te stichten?

Gort zegen je! zoo, nies al schoontjes uit,
Of anders mocht je ziel in 't slijm verzuipen;
Doch nu de snotpijp nog zoo wakker fluit,
Geraakt gij mooitjes vrij van kinderstuipen,
Die toonen, dat uw rijmaâr niet zoo goed is,
Als wel het hart vol vuur en rook en roet is.

'k Wed, dat[5] het nu nog in de slachttijd waar',
Apollo zou u 't hoofd niet met laurieren,
Maar, om dat knorgedicht en zwijnsgebaar,
Met krullekraus van varkensstarten cieren;
Nu mag 't de kuiper vast in hoepen buigen,
Of anders raakt de rammelbol in duigen.

Nakrabbelaars antwoord

AAN DEN ONVOORZIENIGEN, INDISCREETEN, VALSCH-GELEERDEN, ONGEACHTEN, WISPELTURIGEN, WAANWIJZEN POËET EN LASTERDICHTER.

Ouwe gek, verwaande schrijver,
Twist- en oproers-rotten stijver,
Die, al van voor lange jaren,
Speelden op die zelfde snaren;
Schandvlek van het Nederland!
Overgeven leugendichter,
Paapsche ketterijen-stichter,
Die, met uw vergalde schrijven,
Zocht het Roomsche zaad te stijven,
In vervloekten ijverbrand.

Rechte Sotje vol van Sonden[6]!
Hoe blijft gij dus ongebonden?
Meent gij, met uw spottig schrijven,
't Paapsch gebroedsel aan te drijven
Tot ontrusting van dees staat?
Stichter van verraadsche vonken!
Waar is uw verstand gezonken?
Waanwijs Sotje, vol gebreken,
Leeraar van de Paapsche lecken,
Slanggebroedsel, adderszaad!

Wispeltuurtje[1] vol onrusten!
Speelt gij nog den ongerusten?
Kunnen uw verwarde zinnen
Nimmer rust of vrede minnen?
Hoe kan 't spottig brein juist raân,
Wat er komt van jonge gasten?
Zoo zij in haar tasch eer tastten,
En ook Jan-ooms handen vulden
Met eens driemaal honderd gulden,
Zou haar 't rijmen beter staan[2].

't Leeuwtjen[3] is te goedertieren,
Dat hij deze wreede stieren
In zijn boezem lust te kweeken,
Die reeds als een adder steken;
's Drie gekruisten[4] zwaarste kruis
Is het schennen van dees honden,
Die, door haar Jezuïtsche vonden,
Trachten, in den schijn van vrede,
Ons van macht en eer t' ontkleede;
Fy! weg, weg met dat gespuis!

Schuwt dit schuimsel in het rijzen,
Dat het niet besmett' de spijzen,
Die uw achtbaarheid doet groeyen;
't Spruitjen is nog uit te roeyen,
Eer het vat een dieper grond.
Tijd gebreekt dees stoute fielen,
Om ons welvaart te vernielen.
Laat uw zorgend brein niet slapen,
Noch aan 't wereldsch' zich vergapen,
Delgt in tijds den Paapschen hond! –

PRUDENTER.

Gedrukt op Niekerks[5] Vondelbrug, A° 1645.

[1]Versta: den preêkstoel. — [2]D. i. schoenmaker, hou je bij je leest. — [3]ongesloten. — [4]todden, lorren. — [5]zoo, als. — [6]Zie boven, bladz. 548.

EEUWGETIJ DER HEILIGE STEDE[6], T' AMSTERDAM.

Aan d' oude Burgerij.

Nu 't eeuwgetij van 't vierenswaardig wonder
Zijn derden ring op heden toesluit, ronder
Dan goude pen of passer ronden sluit;
Zoo breek als bloesem uit
In Lentemaand, met haar verkwikte loten,
O burgerij! uit Gijsbrechts erf gesproten,
En nooit veraard van uwen ouden struik,
In 't wettig kerkgebruik.
Men vlechte, om strijd, nu lovers in laurieren,
En duurzaam loof, om 't wonderfeest te cieren;

[1]Vergelijk boven, bladz. 551a. — [2]Versta: zoo zij, even als gij (bij den Palamedes), de kans wilden beloopen den schout ƒ 300 te moeten betalen, zouden zij u wel anders kunnen toetakelen. — [3]Versta: de Leeuw van Holland. — [4]Versta: Amsterdam, als voerende drie kruisen in zijn wapen. — [5]Zie boven, bladz. 558a, aant. [1]. — [6]Het bekende Hostie-wonder van 1345, waarover verg. o. a. het door Leendertsz uitgegeven Gedicht Van den Sacramente van Aemsterdam; Sneek, 1845.

Men spann' tapijt, schakeere[1] zang met snaar,
Bewierook 't hooge altaar,
En eer alom de Heiligheid der Stede;
Daar d' ijver plag met barrevoetschen trede,
T' aanbidden, als de Godstolk[2] op het land,
Toen, midden uit den brand
Der doornehaag, de God der twalef stammen
Hem riep, en 't bosch niet zwichtte voor de vlammen.
Die zelve God verscheen uwe oudren hier,
In 't weêrlicht van hun vier,
Tot tweewerf toe versterkte Kristensche[3] eeuwen
Door wonderheên, en klopte zijn Hebreeuwen
Op hunnen mond, en trad voor Jezus' schaar
In dezen vierpilaar;
Waarvan dees kerk en achttien stomme tuigen,
Haar pijlers, die om gunst noch afgunst buigen
Noch weifelen, maar dragen 't Godsgebouw,
Als reuzen, sterk en trouw.
Uw jongste stad, die tweemaal[4] plofte in d' asschen,
Is tweewerf weêr uit rook in top gewassen;
Gelijk of God zijn gunst en macht door vlam
Ontvouwde t' Amsterdam;
Dat, uit moeras en water opgetogen,
Nu watren kroont met hooggewelfde bogen,
En 's Keizers kroon, van goud en diamant,
Op alle kusten spant.
Augustus[5], die u kroonde, heeft Gods zegen
Door bedevaart genadig hier verkregen;
De faam trompet, hoe Maximiliaan
Gezond is opgestaan;
Nadat hij hier, de Kristgeheimenissen
Aanbiddende, eer zijn staf en kroon woû missen,
Dan 's Heilands troost, gevoeld in lijf en ziel,
Daar hij ten outer viel,
En neêrgeknield dezelve kracht most loven,
Die, aan d' Eufraat, in 't onweêr van den oven,
Zijn drietal[6], niet gezengd aan kleed en haar,
Verloste uit doodsgevaar;
Die 't Heiligdom[7], de vrucht der Maagd, ook louter,
Bij uwen stroom, behoedde op 't glooyende outer[8],
En in den haard; twee tronen van Gods Zoon,
Herkruist door offerhoon
Van blinden, die 't alscheppend Woord mistrouwen,
En niet het licht der wonderen aanschouwen,
Dat, jaar op jaar, ja, eeuwen achter een,
Den Aemstel overscheen;
Hetzij dit straalde, uit koorgewelf en tenten,
Hem toegewijd, die over d' elementen
Den schepter voert, en spaart dien offerschat,
Ons manne, in 't gouden vat;
Hetzij 't geheim, op zijn gezette dagen
En jaargetij, werd stichtig omgedragen;
Gelijk van ouds 't orakel van Gods mond,
De Heilkist van 't Verbond.
Hoe zag men 't volk, gewond van Helsche slangen[9],
Dan vlooyen, als rivieren, uit verlangen
Naar geene slang van koper, die de dood
Haar kopre tanden bood;
Maar naar het Lam, des Talmuds vloek, gehangen
Aan 't heilzaam hout, en nu onthaald met zangen;
Als artsenij des lijfs en zielespijs
Van 't Hemelsch paradijs.
Wat kerkbelofte en gaaf en pelgrimagie
Doorgalmden niet dees nette timmeragie,
Met lof en dank, gestort van klein en groot,
Na 't nijpen van den nood;
Zoodra men frisch, behouden 's lijfs en sterker,
Verlost van kruk, en boei, en bangen kerker,
En blinden stok, en schipbreuk, en van 't bed,
Zich vond door God gered.
Nu zing ik niet, hoe 't eeuwig vier van Veste
Den brand ontsloop, daar Troje lag op 't leste;
Noch van de vlam, die, spokende om het kind[1],
Zijn haarlok niet verslindt;
Noch van den gloed, die 's konings dochter[2] raakte,
En hare kroon noch blonde vlechten blaakte;
Of wonderspook, en droom, en nachtgezicht,
Uit Heidensch brein gedicht;
Maar toom den nijd, door zegels, brieven, blijken
Van sticht en stad, en keuren, en kronijken.
Is 't valsch? Beticht de myters, uw steêhuis,
En brandmerk 't witte kruis;
Beticht gewaad en bladen van Messias,
's Apostels riem, den mantel van Elias,
Ook Arons roede, en Elizeüs' lijk,
Ja, schaduw min dan slijk.
Hier mangelt niets, dat redelijken[3] wenschen,
Getuigenis van God en vrome menschen;
Wij mommen[4] hier met geenen Antikrist,
Die grijns van statentwist[5].
Almogendheid, betuigd door d' offerlammers,
Van tijd tot tijd, geleî toch d' Amsterdammers
Uw heerbaan op, in 't eeuwig schijnend licht,
En kroon mijn Eeuwgedicht!

THRONUS EJUS FLAMMÆ IGNIS[6]. Dan. VII.

[1]wissele. — [2]Mozes. — [3]Gelijk reeds meer bij Vondel, voor Kristelijke. — [4]In 1421 en 1452. — [5]Keizer Maximiliaan I, in 1484. — [6]De drie jongelingen in den vurigen oven. — [7]De H. Hostie. — [8]Bij den brand van 1452. — [9]Voor kwalen in 't algemeen.

Antwoord

OP HET

FABELACHTIG EEUWGETIJ DER HEILIGE STEDE T' AMSTERDAM.

Nu 't reutlend brein het een verdichte wonder
Met lofzang viert, zoo blijkt zijn dwaasheid, ronder
Als ooit voorheen, terwijl hij niet en sluit
Zijn zotheid, maar die uit.
De Lentemaand voedt dees versierde loten
Uit 't logenbrein van Babels volk gesproten,
De rechte vrucht van die vervloekte struik,
't Vervalschte kerkgebruik.
Onnoodig hier de lovers en laurieren!
't Waar beter, dat ge uw rijmen kwaamt te cieren
Met waarheids glans, en stelde zang en snaar
Ten dienst van Gods altaar.
Ten dienst niet van de Heiligheid der Stede,
Daar 't blinde volk, met barevoetsche trede,
Koralen telt[7], maar[8] die zijn Heilig land
Vrijdt[9] midden in den brand;
Ten dienst van Hem, die eer de twalef stammen
Geleidde op 't spoor van 's nachts ontsteken vlammen;
Ten dienst van Hem, die, door zijn goedheid, hier
Plant 't waar Apostlijk vier.
Dat die ons gunt het heugelijk vereeuwen
Van zuivren dienst, ten trots van dees Hebreeuwen,
Vervolgers van de Kristelijke schaar,
't Oog van zijn vierpilaar.
Die niet behoeft de stommen tot getuigen
Van hout of steen; de menschen die hier buigen,
Die eeren God, in 't ware Gods gebouw,
Naar haar vermogen, trouw.

[1]Dat van Æenas, Ascanius. — [2]Lavinia; verg. over haar en Ascanius later Vondels vertaling der Æneïs, boek II en VII. — [3]wie redelijk zijn. — [4]spelen geen bullebak. — [5]Zoo lees ik voor: staat en twist. [6]D. i. zijn troon zijn vlammen des vuurs. — [7]Paternosters bidt. — [8]Versta: van Hem, die. — [9]Bevrijdt, beveiligt.

Gij zat met recht te treuren in der asschen[1],
Wanneer gij zaagt het Spaansch geweld gewassen,
In moord en roof en schenderij en vlam,
Ontrent ons Amsterdam.
Dankt dan diegeen, die ons heeft opgetogen
Uit slijk en drek, op hoog gewelfde bogen,
Die roem en vreugd, en goud en diamant
Om onze leden spant;
En acht dees gunst, als een verdiende zegen,
Niet door ons doen, maar uit genaad' verkregen,
Door Godes zoon; want Maximiliaan
Is zondig opgestaan[2].
Let vrij op deze Kristgeheimenissen;
't Is beter goud, ja, goed en al, te missen,
Dan 's Heilands troost, die voor mijn booze ziel
In booze handen viel,
En wierd versmaad van die hem zouden loven,
Die, door den stank van Pluto's heeten oven[3],
Met doornen kroonen[4] 't Godgezegend haar,
Met pijn en doods-gevaar.
Wat lijdt Gods Zoon, om ons te maken louter
Voor 't aanschijn Gods en zijn geheiligd outer!
Wat is den mensch, dat zelve Godes Zoon
Verdraagt dien offerhoon
Van 't boos gedrocht, 'tgeen Godes woord mistrouwet,
En met vermaak de duisternis aanschouwet,
Ja, damp en rook, 'tgeen eeuwen achtereen
Den Tiber overscheen.
Ontuchtig volk, die, in uw vuile tenten,
In zonde zwemt, ziet, hoe de elementen
Uw vonnis wijzen; uw valsche offerschat
Komt uit te boczen vat.
God wil geen menschgezette[5] Heil'ge dagen,
Noch geen ciboor[6], door Priesters omgedragen;
't Is zonder last en tegens Godes mond,
Ja, tegens 't Nieuw Verbond.
't Zijn woorden van de menschverleide[7] slangen,
Die, zonder rust, uw hopeloos verlangen
Nog voeden tusschen leven en de dood,
Op 't boord van Charons boot.
Waartoe uw ziel aan 't Jodendom gehangen?
Waartoe veracht de Kristelijke zangen?
Die zoete galm verwacht haar zielespijs
Uit 's Hemels paradijs.
Onnoodig is de boefsche pelgrimagië
Naar Sant, Santin, of oude timmeragië;
Want 't helpt voorwaar doch nimmer, kleen of groot,
Uit pijn, uit schaad', uit nood.
Of zegt gij: „'t maakt ons in de deugden sterker"?
Ik antwoord: „neen, want 't is de rechte kerker
Van 't zondig volk, te zijn uit 't zondig bed
Voor nimmermeer gered".
't Waar beter, zij haar ziel op 't manna vestten,
Dat 's Hemels brood haar voedde, tot het leste,
En baden aan[8] het eenige Godskind,
Dat hij ons niet verslind';
En banden zoo 'tgeen overtollig raakte,
Om zuiverlijk te minnen al wat blaakte,
Ja, zuivren dienst, verachtend 't Nachtgezicht,
Uit Papen-brein gedicht.
Wie beuzlen looft, behoeft papier noch blijken,
Gansch Rome is vol, ja, al de Roomsch' Kronijken;
Daar tuigen van kapel en ook steêhuis,
Gemerkt met 't witte kruis.

't Verdichten van een krachteloos Messias,
Verachten van dien vromen man Elias
En Arons roed', ja, Elizeus' lijk,
Zij achten 't min dan slijk.
Waarom wilt gij geen beter leven wenschen,
En haten 't vuil van Godvergeten menschen?
Waarom heft gij den waren Antikrist,
En baart moedwillig twist?
D' Almogendheid veracht dees Cfferlammers,
Die uit genâ nog zegent d' Amsterdammers
Met 't ware en klare Evangelielicht,
En spot met beuzeldicht.

Ineptas autem et seniles fabulas devita.
I Tim. IV: 6.

(Gedrukt in 't jaar ons Heeren 1645).

Schild des Geloofs,

TOT VERDADIGINGE VAN GODS WONDERWERK,
IN DE HEILIGE STEDE T' AMSTERDAM.

TIJDREKENINGE:

In 't SaCraMent Is ChristVs' VLeIIs en bLoed,
En tot beVVIIs heeft hII 't in 't VVVr behoed.
MCCCXLV.

BEVESTIGINGE
DOOR DEN MAGISTRAAT VAN AMSTERDAM.

Die Gods macht als onalmachtig,
Die 't Gerecht als onwarachtig,
En der vromen eed bestrijdt,
Kan die klaarder waarheid wenschen?
Neen; maar zulke blinde menschen
Zijn geloof en reden kwijt.

OVERTUIGINGE.

2 Cor. XIII.

Want wij vermogen niets tegen de Waarheid,
maar voor de Waarheid.

Schild des Waren Geloofs,

TEGEN HET

genaamde Schild des Geloofs

EN VERDEDIGINGE VAN HET

Gepractiseerd[1] Wonderwerk der Heilige Stede t' Amsterdam.

Geen brooD is GoD; VVant ChrIstI VLeIIs en bLoed
In 't VVaar geLooVe ons sIIeLen spIIst en Voedt.

BEWIJS.

Het Sacrament geen Sacrament is,
Wanneer 't beteekend' niet bekend is
Door 't teeken, dat men voelt en ziet.
Zoo 't brood Gods lichaam zal beteek'nen,
Hoe kont[2] gij 't voor Gods lichaam reek'nen?
't Beteekend' is het teeken niet.

OVERTUIGINGE.

Joh. VI: 63.

Het is de Geest, die levendig maakt. Het vleesch
en is niet nut. De woorden,
die ik tot u spreke, zijn geest en leven.

---

[1]Thans de asch. — [2]Versta: bleef zondig, gelijk te voren. — [3]Versta: door Helsche drift, op Duivels aanstoken. — [4]Zoo lees ik voor DoorneCroone, als zelfst. n.w., dat geen zin geeft. — [5]Voor van den mensch ingestelde. — [6]ciborium, heilige offerkelk. — [7]Voor den mensch verleidende. — [8]Versta: En dat zij aanbaden.

[1]verzonnen. — [2]kunt.

TIJDREKENINGE[1].

't VaLsch SakraMent heeft ChrIstI VoLCk VeraCht,
En tot ons troost het VVare In pLaats gebraCht.

TOEGIFT.

Die Gods macht kent voor almachtig,
't Blinde volk voor onwaarachtig,
In wat met de waarheid strijdt;
Wat behoeft die eed te wenschen
Van een hoop verleide menschen?
't Recht geloove zijt gij kwijt.

ALTAAR-GEHEIMENISSEN.

ONTVOUWEN IN DRIE BOEKEN.

Justus fide vivit[2].

Op de Titelprint van d' Altaargeheimenissen.

De schoone Titelprint doet geest vermaakt en sticht,
Daar 't Katholiek geloof, omstraald van Hemelsch licht,
Ten offer aanmaant vijf gezusters, de Vijf Zinnen,
Die, nog aan 't aardsch gehecht, zij Gode poogt te winnen.
't Geloof is kennelijk door 't oude en nieuwe Boek[3],
Bij 't Kruis, des Ketters haat, en der Rabbijnen vloek;
Haar blijde rustigheid schijnt, door een leerzaam wezen,
De Zusters met den mond der Waarheid te belezen,
Te wijzen met der hand d' Altaargeheimenis,
Van Engelen ontdekt. De Vijf staan ongewis,
Vertwijfeld en verbaasd, terwijl die Hemeldnaven,
Drie vliegers hoog in top, d' altaargordijn verschuiven;
Dies 't Goddelijke licht van 't Roomsche Heiligdom
Zijn stralen in 't gewelf der Kerke werpt rondom,
En flikkert door kristal in goud en diamanten
Des toonstuks[4], rijk gewrocht en schoon aan alle kanten.
Het heilig outer draagt het toonstuk, hoog van prijs,
En dier om kunst en stof, nog dierder om dees spijs,
Het rechte Manna, dat de schaduwen beloofden.
Het goude toonstuk rust op Cherubinnehoofden.
De gloênde Serafim aanbidt, bij 't eeuwig rond.
De Pellikaan, uit liefde, om hoog zijn boezem wondt,
Om met zijn hartebloed zijn eigen vleesch te laven.
Twee Hoofdapostels staan, ter eere van Gods gaven,
Met sleutelen en zwaard, en glinstren op den trans,
Verlicht van fakkelen, doch meer van Jezus' glans.
De wijngaard schijnt beneên te krunkelen, te groenen,
En siert het reine altaar met edele festoenen,
Gevlochten van zijn vrucht en hartverkwikkend loof,
Met kunst en geest gehuwd aan eene korenschoof,
Zoo levende, als een hand die kunstig weet te strenglen.
Men ziet, bij deze schoof, een drietal dienstbare Englen
Vast bezig, eer de vrucht en 't vrolijk loof verwelk';
Dit wichtje perst de druif, het tweede houdt den kelk,
Het derde draagt den tros, en andren planten wijnen[5],
Of binden ranken op, daar ze om 't altaar verdwijnen:
De vijf gezusters op zich zelven blijven staan.
Het grof Gevoelen[6], met haar stouten valk vooraan,
Begeert, als Thomas, dees geheimnis eerst te tasten.
De Smaak, met druif en aar, wil proeven, als de gasten
Van Kapernaüm, hoe de tong dit vonnis velt.
De Reuk wordt bij den mensch vast omgeleid, en stelt
De bloem en druif op prijs, naar waarde van de geuren;
't Gezicht betrouwt haar oog, dat vangt alleen de kleuren,
Gelijk haar spiegel doet; 't nieuwsgierige Gehoor
Verloochent Kristus hier, en luistert naar het oor.
Het ijverig Geloof, om 't vijftal vast verlegen,
Houdt aan, tot dat zich elk ten leste laat bewegen,
Zoo ras als Sint Aquijns[1] orakel door haar spreekt:
„'t Geloof alleen voltrekk', wat uw verstand ontbreekt."

[1]Op 't jaar 1578; dat van Amsterdams Hervorming. — [2]D. i. De rechtvaardige (of Joost) leeft door 't Geloof. — [3]Verbond. — [4]Zoogenaamde monstrans. — [5]Voor wijnstokken. — [6]Voor gevoel.

Koor-zang.

Verlichte ziel! het wonder Heiligdom
Verspreidt alsins zijn heldre stralen
En noodigt u: verzuim niet, stil en stom,
Uw heil eerbiedelijk t' onthalen
Aan 't hoog Altaar; daar God zijn waardste pand
U schenkt, tot een verzoenende offerand'
En offerspijs; het zalig tegengift
Van 't doodlijk ooft en errefzonde,
En prikkel van ongoddelijke drift.
Die artsenij genesst de wonde,
Die 't Helsch serpent u beet in dees woestijn,
Daar 't leven hangt aan zulk een medecijn.
De Hemel, die u hier met Manne voedt,
En uit de ware rots komt laven,
Verkwikt en sterkt 't gewillige gemoed,
Dat naar 't beloofde land, de haven
Der zaligheid, door strijd en kommer spoeit,
En bij die bron des levens groeit en bloeit.
Laat smaak van tarwebloem noch geur van wijn
Uw God, de Waarheid zelf, niet laken.
De rechte wijsheid acht geen slechte schijn.
't Geloof ziet op onzichtbre zaken,
En, boven d' elementen opgevoerd,
Onfeilbaar alle stoute tongen snoert.
Wel op, en gord uw lijf in 't witte kleed,
En doe den brand der liefde schijnen;
Braveer[2] nu Michol, daar gij speelt en treedt
In 't midden van de Cherubijnen,
Die 't Manne, in d' Ark bedekt, zijn eere biên,
En 't Lam op Godes troon verheven zien;
Alwaar zijn uitgestorte dierbaar bloed
Rantsoen is voor zijn ledematen,
Dat hun gebrek altijd vervullen moet,
En nog ten offer nagelaten,
Oodmoedig werd met lof en dank erkend,
Om 't lijden, dat u vrijt van alle elend.
Hier derft Melchisedech zijn offerspijs,
En Kristus komt zijn ampt bekleeden.
Jeruzalems altaar verleert zijn wijs;
't Heel aardrijk door wordt aangebeden
Dit zuiver offer, welks geheimenis
't Oprechte merk van waren Godsdienst is.
Waar berg ik u dan best in ballingschap?
Zit in de schaduw des beminden
Te Bethel, daar voor Israël de trap
Tot God, vol Englen, is te vinden,
En gij, vermoeid den zwaren weg te gaan,
Emanuël, uw troost en hulp, ziet staan.

Altaar-Geheimenissen.

HET EERSTE BOEK.

OFFERSPIJZE.

Ik zing van Gods Altaargeheimenissen,
Van d' offerspijs der heilige offerdisschen.
Van offerecre, en eeuwige offerand.
Wat Serafijn, wat Goddelijk trawant

[1]Thomas van Aquinum. — [2]Tarie, versmaad.

Zal daar, de kerk gevuld met zoom en slippen
Van Gods gewaad, nu mijn besmette lippen
Toch zuiveren met vier van 't hoog altaar?
Waarvoor ik mij, met nederig gebaar,
Ter aarde worp[1], al siddrende en verlegen
Om 't sterke licht; geen arend mag[2] hier tegen.
De troonwacht zelf bedekt haar aangezicht
En voeten, voor dit onverdraagzaam[3] licht;
En rollende den galm van driemaal heilig
Elkandren toe, staat naauwlijks vast en veilig.
De pijler beeft; de muren beven ook,
Gelijk verbaasd; 't gewelfsel hangt vol rook.
Hoe durf een worm dan 't offerweb beginnen?
Wat zeg ik? Kan een zijworm zijdraad spinnen?
Bestelt een visch ons purper? en bekleên
De worm en visch gekroonde Mogendheên?
Wat schroomte kan mij dienen tot verschooning,
Indien ik nu den Bethlehemschen Koning
En zijne kribbe ontzeg mijn offerplicht,
Het arm geschenk van een altaargedicht?
Borduursels, die van goud en zilver kraken,
En diamant en purper en scharlaken
Vercieren wel het offerheiligdom;
Maar gaven zijn, naar 't hart is, wellekom:
't Gewillig hart heeft eerst Gods wit getroffen.
De Hemel neem' mijn werk aan om de stoffen.
Want al wat hier ontbreke aan 's dichters macht
(Die niets vermag, en smeekende verwacht
De heldre vlaag van eenen Pinxterzegen),
Dat kan de stof, te zwaar in 't overwegen,
Voltrekken; en voltrekken niet alleen,
Maar hemelhoog verheffen, en van 't kleen,
Ja, van een Niet onendelijk vergrooten.
Zoo wordt het slot gekust om 't ingesloten,
Zoo vat metaal den edelsten robijn,
Zoo blinkt de zon in 't brosse kristalijn.
Mijn boezem gaat van eene Godheid zwanger,
Verheffende den toon van haren zanger.
O Jakob[4]! die, de nijdigheid ten doel,
Te Mechele, van uwen hoogen stoel,
Gansch Nederland met myter, staf, en wetten
Bestraalt en weidt; gewaardig mijn trompetten
Te hooren, is die klank aanhoorens waard;
Want uwe drift en gloeyende ijver paart
Godvruchtigheid en Godgeleerdheid t' zamen;
Twee perlen, die Aartsbisschoppen betamen.
Zoo zulk een licht mijn smetten merk' van veer,
Dat strekt mij niet tot schande, maar tot eer.
Geen wisser toets dan uw eerwaardigste oordeel.
Wie leerzaam is, trekke uit bestrafling voordeel.
Toen d' Engel sloot het welig Paradijs,
Kost[5] Adam, bij vergankelijke spijs,
Zijn leven wel een rij van eeuwen rekken,
Doch most in 't eind den dood ten aze strekken,
Naardien hij nooit mocht plukken 't Hemelsch ooft,
Dat lijf en ziele onsterflijkheid belooft.
Zoo kwam de dood al zijn geslacht braveeren:
Hij zag allengs 't natuurlijk vier verteren
Zijn merg en sap, niet langer onderstut
Van 's levens vrucht. Wat was 't dien balling nut
Te leven, en al etende te sterven?
Een appelbeet kost[5] lijf en ziel bederven;
Een dolle lust bekomt den mensch zoo zuur.
Helaas! wat raad? De stenende natuur,
Verzwakt, geknakt, gebiedt in alle hoeken
Naar artsenij, voor lijf en ziel, te zoeken:
Te vragen, van 't begin ten einde toe,
Naar tegenspijs, die eeuwig sterke en voê,
En ga te slaan, waar langs de handen wijzen
De rechte vrucht, die werelden kan spijzen.
Dus uit den staat der eerste onnoozelheid
Gedreven, en van vrouw natuur geleid
En hare wet, langs scherpe doornewegen,
Komt mij, na meer dan tien paar eeuwen, tegen
Melchisedech, gelijk gestierd van God
Den Held te moet. Hij zegent hem en Loth,
En offert wijn en weite aan zoo veel knechten,
En Abraham, den veldheer, na het vechten
En d' overhand tot dankbaarheid gereed,
Doch Abraham erkaauwt hetgeen hij eet,
Met rijp verstand, en ziet, ten troost der vromen,
Van verre een Vorst en hooger Priester komen;
Een heilig hoofd, dat hen met offer toeft.
Aartsvader, die met uwe tonge proeft,
Uit slechter korst, eene edler artsenije,
En suikerkruim: wat spreekt die schilderije,
't Gedoodverfd beeld van dien Melchisedech?
Hij belgt het ziek, en gaat misnoegend weg.
En weigert ons 't bediedsel van dit voorbeeld,
Tot op een tijd, van God bekwaam geoordeeld,
Voor zulk een les en overrijke stof;
De harsens zijn in d' eerste school te grof.
Laat Mozes, Gods vertolker, dan eerst slijpen
Het stom vernuft, te langzaam in 't begrijpen:
Hij toont mij 't feest, dat zeven dagen duurt,
En leeft bij brood, doch zoet en ongezuurd.
Hij draagt God op zijn aar, van 't veld gesneden,
En de eerste bloem van 't meel, dat zich liet kneden.
Wat zeggen brood en garf en bloem van graan?
Ik smaak[1] vergeefs, en kan nog niet verstaan,
Wat 's Hemels tolk den stammen in wil luistren;
Of heeft bij lust, zijn oogmerk te verduistren?
Hij wijst mij naar Gods Hut, daar Levi's hand
Tapijten voor Aärons zonen spant.
Hoe schittert hier de schacht der Cherubijnen!
Ik zie omhoog een Hemel nederschijnen;
Ik zie hier loof en bloemen geschakeerd,
Zoo kunstig, dat de kunst natuur braveert.
De kandelaar met zeven takken, louter
Van goud, beschijnt den gulden wierook-outer
En disch, met korst van terwebloem gelaân.
Gij, Priesters! zegt: „wie zet zijn mond hieraan?"
Zij roepen: „wacht, ai! wacht u t' overschrijden
Dien drempel, nooit betreên van ongewijden,
Maar van den zool des priesterdoms, gekleed
In zuiver sneeuw. De priester nut[2] en eet,
Op zijne beurt, van d' eene week tot d' ander,
Dees toonkorst, dus gestapeld op malkander;
Doch niemand durf aan dezen spijsdisch gaan,
Tenzij hij zich van wijn en vrouwen spaan'
En hefkruid[3]; ook de handen zuiver wassche,
Waarmee hij slacht en d' offers leît in d' assche.
Indien dees disch ons noodigt aan een disch,
Die verder reikt dan 't Oost van 't Westen is,
Wat zuiverheid, wat temlust[4] wil hem voegen,
Die, daar gebeên, zich zelven zal vernoegen?
Wanneer hij nut geen uitgeleze terw,
Maar voedsel, dun bestreken met haar verw[5];
En van wiens deugd en kracht wij zouden roemen,
Zoo Mozes, die nog stamelt, dit kost noemen."
Dus spreken zij, en duisternis bedekt
Het Huttapijt, dat Levi's aanzicht dekt.
'k Hoor zucht op zucht en nok op nok, in 't ende
Dit droef geluid van voorgespelde ellende:
„Och, toondisch! Och! wij zien den tempelschat
En 't Heiligdom der priesterlijke stad

[1]Thans werp. — [2]kan. — [3]onverdraanglijk. — [4]De Mechelsche Aartsbisschop, J. Boonen. — [5]Kon.

[1]proef. — [2]gebruikt. — [3]hef- of zuur-deeg; zoo lees ik voor heikruid, dat geen zin geeft. — [4]ingetogenheid. — [5]Versta: de heilige ouwel of hostie.

Met u vervoerd[1], door 't bloedig puin der vesten,
Van eene beek[2] naar eenen stroom[3] in 't Westen,
Daar 's werelds hof met zeven toppen rijst
Gelauwerierd, en met den vinger wijst
Den vorst, van witte eenhoornen voortgetogen,
Die, als een zon, bekoort veel duizend oogen,
Om gâ te slaan, hoe hij zijn staatsie houdt
Met Arons rok en 't Godgeheiligd goud.
Wij zien van veer nog toonkorst overbleven,
Na 't kindervleesch, waardoor de moeder 't leven
Moet bergen, voor het zwaard van hongersnood[4].
Misbruik dan vrij Gods disch en 't heilig brood,
Ja, trappel dol een hemelscher met voeten,
Te zijner tijd zult gij met honger boeten
Uw dertelheid, die 's Hemels deugd verfoeit.
Aanschouw nu, hoe, gebonden en geboeid,
Gevleugeld[5] en in ketenen geslagen,
Zij, hangends hoofds, voor dien ivoren wagen
Der dronke wraak, ter poorte in, door een straat
Met volk geboord, erkaauwen hunnen smaad
En naakte schande, en hooren vast de leeuwen,
In 't dierenperk, om Joodsche spieren[6] schreeuwen;
Te vet gemest met spieren van het lam,
Zoo lang misbruikt op 't Paaschfeest, dat hen kwam
Vermanen, hoe zij, na langdurig zuchten,
Den wreeden Nijl en 't ijzren juk ontvluchtten,
Toen d' Engel 's nachts alle eerstgeboornen sloeg,
En Israël om Memfis' doodbaar looch.
Mij zou alreê 't onnoozel blaten jammren
En jaarlijks bloên der uitgekeurde lammren,
Die huis bij huis bestrijken met hun bloed,
Waarvan ik voel een voorschrik in 't gemoed;
Had God niet zelf door zijnen tolk bevolen
Dit offerfeest, waaronder schijnt gescholen
Het diep geheim van malscher offerspijs,
En 't Paaschbanket, dat, op een nieuwe wijs,
Na 't lang verloop der offerbloedige eeuwen,
Verdooven zou het Paaschmaal der Hebreeuwen:
Wanneer al 't volk met kracht den hals ontrukt
Het juk, dat ruim zoo hard de nekken drukt,
Als Faro's boei haar overheerde vreemden.
Wat kudde is dat, die, om veel schooner beemden,
Geschoeid, gestaafd, het duister Rijk vergeet,
En reisreê, meer dan jaarlijks 't Paaschlam eet?
Men antwoordt: „spaar dees vraag voor rijper jaren:
Genoeg u nu met bloesemknop en blâren
Der wet, totdat gij, in gezonder lucht,
Op kleigrond plukt de waarheid en haar vrucht,
Gelaafd met dauw, gekookt door zonneschijnen
Van Gods genâ. De dorheid der woestijnen,
Het grazeloze en nooit geploegde Sin[7]
Belet den tocht, en roept den honger in;
Het dorre Sin, daar zes paar stammen lagen,
En hadden om d' Orakelhut geslagen
Hun leger, net en vierkant, in der haast,
Naar ieder oord, waaruit de hoofdwind blaast.
Zij zien de hei verdroogen en verdorren,
En vallen voort den leidsman aan met morren
En dreigen. God verdaagt[8], op dat gerucht
En Mozes' klacht, zijn geesten in de lucht;
Daar zamelt straks een heer, omhoog geboren,
Om 's Godheids wil uit Gabriel te hooren.
Hij spreekt aldus: „mijn broeders! die een lot
En zelve deel ontvangen hebt van God,
En waakt met mij, ten dienst van 't uitverkoren
Geslacht, aan 'twelk van boven wierd beschoren
D' erfzegening van 't melk- en honigland;
Ziet neder, wie zijn pauwelioenen spant,
Op zulk een grond, onmachtig 't lijf te voeden.
De honger noopt de razende gemoeden,
Nu graan en meel en voorraad zijn verteerd,
Tot wanhoop; gaat dan wakker toe, en keert
Dien storm, en voedt dees pelgrims, op Gods bane,
Totdat ze treên op d' oevers der Jordane.
Op dat gebod verdeelt zich 't vlugge heer
In twee: de helft, om aan 't Arabisch meer
Een dikke wolk van kwakklen op te jagen;
En eer de zon de westkim raakte, zagen
De pellegrims 't gewemel en gekriel
Der kwakkelschim[1], die op hun tenten viel.
Met-eenen streek de vlucht met moede vlogels;
Men vangt, men plukt, men braadt en stooft de vogels,
En eet dit vleesch; waardoor alreede straalt
Het vleesch van 't Woord, nog niet omlaag gedaald.
Maar d' andre helft, wien God dien last betrouwde,
Blaast door de lucht met winterkille koude;
Terwijl omhoog de tijm en rozeblaân
En lelien, van honigdauw gelaân,
En met de roê van Gabriel geslagen,
Besprenkelen met versche druppelvlagen
De lucht omlaag; daar zij, als hagelsteen,
Gestremd, van 't heer der Englen, naar beneên,
Het leger, dat gedeeld leît in zijn orden,
Als in den mond en toegehageld worden.
Allengskens brak de dag in 't Oosten aan,
De morgenstar was nog niet opgestaan,
De leidsman met zijn broeder[2] hiel, in 't midden
Der priesteren, vast aan met vierig bidden;
Toen, uit den schoot en hand en nuchtren mond
Der Engelen, een morgenlucht den grond
(Terwijl de dag verdoofde 's Hemels lampen)
Kwam zuiveren van ongezonde dampen,
En reinigen de landstreek hier ontrent.
Dat ruischen suisde al voort, van tent tot tent,
En scheen gelijk een troostboô voor hun allen.
Zij luisterden, totdat ze hoorden vallen
Dien hagel, als kristal, van dak tot dak.
Al 't leger vloog ter hutte uit; ieder sprak,
Of riep vast: „wat is dit?" Dan d' een, dan d' ander.
Zij zagen 't veld, gelijk met koriander
En rijp, bestrooid. Het lag er kleen en rond,
En tusschen rijp en dauwdrop, en gezond
En voedzaam, juist van smaak als bloem van terwe
En honig; nooit droeg winter witter verwe.
De leidsman dankt den Vader, die in nood
Zijn kinders spijst uit zijnen milden schoot;
Hij roept: „waar zijn d' oprocrigen gebleven?
De Hemel schaft ons voedsel om te leven."
Daar gaat terstond een dankbaar veldgeschrei
Al t'effens op; men huppelt, rei aan rei,
En zingt van vreugd; wie kan zijn vreugd bestieren?
Zij grimmelen op 't veld, zoo zwart als mieren,
En zamelen dien gragen morgenbuit
En Hemel-oogst. Al d' Englen kijken uit
Het helder blaauw, en zien, hoe alle staten
En sexe en oude, in 't honderd uitgelaten,
Vergaderen in schotel, korf en kruik,
't Geen 's Hemels gunst hun schonk tot noodgebruik.
O vraagbrood[3]! met wat verf zal ik u malen,
Die, met een maat van veertig eyerschalen,
Den gulzigaart en matigen verzaadt?
Wie gierig raapt, behoudt geen overmaat.
Wie luttel raapt, bevindt zijn maat gestreken.
Het smilt, als sneeuw, zoodra de zon komt steken,

[1] Versta: het omvoeren der toonbrooden, in Vespasianus triomf over Jeruzalem. — [2] De beke Kedron. — [3] Den Tiber. — [4] Zie boven, in 't Verwoest Jeruzalem. — [5] Gekneveld. — [6] Versta: Joodsche kampvechters. — [7] woestijn. — [8] roept.

[1] wolk, dichte vlucht van kwakkels. — [2] Mozes en Aäron. — [3] Versta: twijfelachtig.

En is voor 't gloên des ovens niet versaagd.
Wat overschoot van gistren, werd geknaagd
Van zijnen worm, en rotte eer 't iemand nutte.
Behalve 'tgeen, in 't Heiligste der Hutte
En 't gouden vat, eerbiedig lag bewaard;
Ook wat men voor des rustdags mond vergaârt.
Het lust de lucht hen daaglijks t' onderhouden
Met eenerlei, zoo rijkelijk vergouden[1]
Door allerhande en overlekkren smaak,
Naar ieders mond. O ongeloofbre zaak!
De zwangre vrouw, die naauw haar zin kan uiten,
Vernoegt zich nu, en kan haar lusten stuiten,
Die buiten spoor van reên, aan 't hollen slaan.
Een zelve disch schaft lammers en fazaan,
Viervoetig wild en edele patrijzen.
Zoo smaken zij den rijkdom veler spijzen
Uit ééne spijs, met-eenen 's Hemels gunst,
In een woestijn, daar d' Englen, naar de kunst,
Veel jaren lang, vóór zon, de tafels dekken.
Gewis, ik voel een lust mijn geest verwekken,
Om datelijk te smaken, uit dit man
Wat zoeters dan een Jode smaken kan,
Daar hij dien rijp, dat blanke rond, ziet leggen,
Dat hemelgraan. Wat wil dat Manna zeggen?
Zijn eigen naam beveelt mij, dat ik vraag.
Geen Joodsche tong was ooit zoo proevens graag,
Als mijn vernuft om 't broodgeheim te weten.
Terwijl zij 't vast met heele gomers[2] meten,
Aan hoofd voor hoofd, en ik om klaar bescheid
Dus ijver, komt een strenge statigheid,
Elias, mij nog prikkelen en nooden
Tot een geheim van olie, meel, en brooden.
Hij roept: „betrouw des Oppersten geboôn!
Ik was ter nood[3] 't Samarisch hof ontvloôn,
En zat te Krith, als levendig begraven,
Nog aasden[4] mij de roofgezinde raven,
Des morgens vroeg en in den avondstond;
Daarna de weeuw, die ik bij Sidon vond.
Zij schafte, al woû de nood haar deugd behindren,
Mij oliebrood, en voelde geen vermindren
In oliekruik noch meelvat, al dien tijd
Vol hongersnood, die steen in stukken bijt;
En toen ik flaauw mijn moede leden leîde
Op 't veld, daar mij geneverloof bespreidde
Met schaduwen, brocht d' Engel, mij ten troost,
Een waterkruik en wegge, rood geroost.
Ik sterkte 't lijf, en zag, het was een wonder,
Wel veertigmaal de dagtorts op en onder
De kimmen, eer mijn lichaam wierd gespijsd
Met kost en vaak[5], daar Horebs spitse rijst.
Geen koren kan zoo voeden, als Gods zegen,
Die niet behoeft den zonneschijn, noch regen,
Noch altijd volgt het veldspoor van natuur,
Maar d' aren kookt, ook zonder zon en vuur.
Eliza heeft na mij dit ondervonden,
Toen luttel garst verzaadde honderd monden.
D' Almogendheid, die was en blijft altoos,
Is, als haar aard, in werking endeloos.
Zij kan de kracht der spijs verdubbeleeren,
Verduizenden[6]; geen honger kan u deeren.
Doorzoek niet naauw, hoe God zijn dienaars voedt:
Betrouw, en zie wat grooters te gemoet."
Ik hoorde toe, en wenschte dit te ontkleeden[7];
Maar straks, te rugge, op Samsons feest gebeden,
Bekoorde mij zijn raadsel, diep van zin:
Al scheen het slecht[1], nog stak er wijsheid in.
Wat schrander brein zou lichtelijk bevroeyen[2],
Dat zoetigheid kan van den sterken vloeyen?
Dat d' eter spijst? 't En waar hij zijn vriendin
Dit raadselslot ontsloot; want vrouwemin
Kost[3] reis op reis 't verwijfde hart verheeren,
Ja, zoo dat hij zich eindlijk af liet scheren
In 's vleisters schoot, vol zorgelijk[4] gemak,
De ruige lok, waarin zijn sterkheid stak.
De bruîgom niet zoo ras zijn lief beliefde,
Als zij de glos[5] den gasten overbriefde,
Die schreeuwden: „wat is sterker dan de leeuw?
Wat zoeter kost dan honig?" Dat geschreeuw
Verzekert hem, wie 't raadsel openbaarde
Van zijnen leeuw; die, korts geveld ter aarde,
Den bijzwarm strekte een holle honigkorf,
Zijn zoete spijs. Dit vat ik wel, maar dorf
Niet vragen, wien dees honiglekkernijen
In 't leeuwenaas tot zoeter kost gedijen.
Al heeft dees bruid dien raadseldop gekraakt,
De schel moet af, eer men de kerne smaakt[6].
Geen Gedeon verstond den droom ten vollen;
Toen hij, bij 't brood, dat onder 't heer kwam rollen,
En 't paviljoen des vijands ommesloeg,
Zag afgebeeld den degen, dien hij droeg.
Wat grooters steekt in zulke garste kruimen,
Dan Madians kameelen te zien ruimen
't Vertrappeld veld. Ik vel en onderschep
Een wreeder hoofd, dan Oreb ofte Seb.
Wat grijs profeet vooruitspelt Gods weldaden
Door disch of spijs, het kan mij niet verzaden;
Al recht men schoon, op Davids offerberg,
Een maaltijd aan van spieren, vet en merg,
En vloeyende van puikwijn, zonder droesem;
Ik zoek 't genot der vruchten, niet den bloesem,
Die mijnen mond de vrucht te spâ belooft.
O offerberg! hoe heerlijk zult gij 't hoofd
Opheffen aan de starren, door de wolken,
Wanneer gij dreunt van allerhande volken,
Die hand aan hand op u ten reye gaan.
Dan zucht geen hart, dan schreit geen oog een traan;
Die heerlijkheid zal alle smaad verzoeten,
Daar wij den dood zien sterven voor ons voeten.
Mijn ziel verlangt, als in een donkren nacht
Van schaduwen, naar 't hoogtijd, lang verwacht. —
Zoo sprak ik, als de schaduwen verdwenen,
En onvoorziens mijn voorhoofd wierd beschenen
Van 't zilvren licht, dat als een mane hing
Recht boven 't hoofd van eenen jongeling,
Mij toegestierd, gelijk het scheen van verre.
Geen afgedwaalde ontvangt de morgenstarre
Met meerder vreugd, dan ik dien dageraad,
Behangen met een purperen gewaad.
Geen Engel zou zijn kleeding beter slingren.
Hij vatte een boek met slinke duim en vingren,
En had den rug eens adelaars beschreên,
Die zeeg met hem, recht voor mij, naar beneên.
'k Zag 't simpel hart voor mijn begeerten open.
Dat gaf mij moed, om meer en meer te hopen
Op helderheid, na d' eerste schemering,
Waardoor mijn geest gedurig peinzen ging.
Ik groette hem eerbiedig, en boog neder.
Hij gaf mijn mond te kussen zijne veder

---

[1] vergelden; verg. o. a. boven, bl. 518a, geschonden voor geschoîden. — [2] maten (van 44 eyerschalen). — [3] ter naauwer nood. — [4] spijzigden. — [5] slaap, gelijk nog steeds in de spreektaal; zie reeds vroeger. — [6] Anders verduizendvouden, duizendmaal vergrooten. — [7] verklaren.

[1] eenvoudig. — [2] bevroeden. — [3] Kon. — [4] gevaarlijk. — [5] Grieksch voor verklaring, sleutel. — [6] Inderdaad schijnt er die schil eerst thans geheel van weggenomen; verg. Steinthal over Simson als Zonnegod, in zijn en Lazarus' Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft. II. S. 130 f.

En rechte hand, die op Gods adem dreef,
En van Gods geest getrokken, ons beschreef
D' onfeilbre blaân der leste van vier pennen,
Die, elk om strijd, voor Kristus' wagen rennen.
Dees Heilig, mij in 't eerste niet bekend,
Gaf dus zijn naam te kennen, in het end:
„Ik, d' allerjongste Evangelist, koom zweven
Van boven, uit den schoot van 't ander leven,
Alleen om u, die schijn en schaduw moê,
De waarheid zoekt en 't lichaam zelf. Hoor toe,
En pas de les des leerlings t' overwegen,
Die aan de borst der Wijsheid[1] heeft gelegen:
De Godheid, om te boeten Adams schâ,
Besloot bij zich, met armen van genâ,
T' omhelzen hem en zijn nakomelingen,
Door 't eenig zaad; dat zou de slang bespringen,
Haar trotschen kop en kam te pletter treên,
En, zelf gewond ter dood toe, voor 't gemeen,
Als met zijn tong, al 's werelds wonden lekken;
Ja, tegenspijs en artsenij verstrekken,
Voor 't slangegift, dat zich door d' aders spreidt.
Wat spijs is dit, die d' eerste onsterflijkheid
De ziel belooft en sterfelijke leden,
In 's Hemels hof, nog lustiger dan Eden?
Aan welk een disch wordt hier de mensch gezet?
O groot geheim! o wonderbaar banket!
Gij eischt veel tijds, veel werks, in 't voorbereiden,
Men laat zich niet verdrieten, lang te beiden,
Te zweeten en te zwoegen, om hetgeen
Uitnemende is en dier en ongemeen.
Natuur om 't goud, 't volmaaktste der metalen,
Te baren, puurt het door de zonnestralen,
En hijgt, en gaat zoo lang in arrebeid.
Dat mengsel van volkome zuiverheid,
Dat evenwicht van zuivere elementen,
Aan een gegroeid, laat zich geen schrik inprenten
Van tijd noch eeuw, noch siddert voor den tand
Van roest noch zout noch cêk[2]; zijn taaye band
Bezwijkt noch smilt in d' allergloêndste hette:
't Behoudt zijn aard, het weet van vlek noch smette,
En draagt het beeld van d' Eeuwigheid en God;
Nu raast het al om goud en 't goudgenot:
En schoon het leît zoo Helldiep begraven,
Men acht het waard, om zijn waardij te slaven;
Te wroeten, nacht en dag, en zonder maat,
Van aâr tot aâr, daar menig 't leven laat:
Men laat om 't goud, min kostelijk dan 't leven,
Het lijf, van[3] 't goud nooit iemand weêrgegeven.
Laat God dan toe, dat Hij om, 't heilzaam goud
Des Hemels ('twelk de zielen onderhoudt,
En 't lichaam puurt[4] van doodelijke smetten)
Te vinden, zoo veel eeuwen langk, ga letten
Op middelen, waardoor dees artsenij
Wordt toebereid. Men zet den Keizer bij
Al wat er is, en moeite, tijd, en schatten,
Om t'effens eens, met éénen beet, te vatten
Den smaak van al het lekkerst, dat zich spreidt,
Van Oost tot West, in die verscheidenheid
Van vrucht en plant en bloem en kruiderijen;
Ontelbren gaan geboeid in slavernijen,
En alle sexe en slag, en oud en jong,
Verlegen, om te paayen eene tong,
Een oogenblik, en die misschien zal laken
Dat mengelpuik van allerhande smaken;
Of 't breekt hem op, zoo niet, hij walgt er van.
't Is meer dan aardsch, dat eeuwig smaken kan,
En eeuwig voên, en eeuwiglijk vernoegen.
De Hemel zelf ontzag zich niet te ploegen,
Te zaayen, van des werelds aanvang aan,
Om zulk een oogst van overheilig graan.

[1]Kristus. — [2]edik, azijn. — [3]door. — [4]zuivert.

Gods Wijsheid, om des menschen brein te scherpen,
Ging, in het eerst, haar Heilgeheim ontwerpen
En schilderen; gelijk het puikpenseel
De bruid vertoont, op doek of vlak panneel,
Dien bruidegom, wiens trouw haar zal verplichten.
Gods Wijsheid gaat met orde voort in 't stichten:
Wie 't hoofdgeheim des Hemels wil verstaan,
Moet, trap voor trap, naar God ten koore gaan.
Een heldenzwaard moet zulk een knoop ontwarren.
De tijd beschiet, door hulp, onzichtbre starren.
De bast en 't hout bewaren 't levend pit;
De dop de kern, voor 't krakende gebit.
Het raadsel, niet aan ieder te betrouwen,
Wordt overbloemd, en dubbel ingevouwen,
Met woorden van een twijfelbaren zin.
Men hoort den klank; wat anders schuilt er in.
De moeite leert verborgenheden schatten
Op haar waardij. Al wat men licht kan vatten
Wordt minst geacht, en lichtst verreukeloosd.
't Aartsheiligdom, der sterfelijken troost,
Most dan in 't loof der heilbeloften duiken.
Voorbeelden en godsdienstige gebruiken,
Voorspelling, droom en raadsel mosten voor
Met staatsie treên, zoo menige eeuwen door,
Om dus allengs het ruwe volk te wennen,
Dien wondren, onwaardeerbren schat te kennen;
En dan in 't leste eerbiedig achteraan
Te kruipen, langs die voorgebaande baan,
Ten offerdisch, en naar d' altaarbanketten;
Daar Gods genâ haar gasten aan zou zetten,
En toeven, op een zonderlinge wijs,
Met voorgebeelde en langbeloofde spijs
Aan ons natuur, waarmeê zich 't Woord most gorden;
Waarom het Woord van boven vleesch kwam worden,
In eene maagd, wie zulk een zalig lot
Beschoren was, van dien alzienden God.
Wat menigten voor 't Kind op 't aanzicht vielen,
Men wist nog niet, hoe dit het brood der zielen
Verstrekken zou, op Godes offerdisch;
Men zag nog niet in dees geheimenis.
Messias ving dan aan 't geheim te leeren[1],
T' ontsluiten; liet veel duizend magen teren,
Op luttel garst; en vulde, op 't dorre ruim,
Nog korven vol met overschot van kruim,
En porde, door dit wonder, hen te streven
Naar spijs, die duurt in 't eeuwigdurend leven;
Van waar Hij kwam, uit 's Vaders rijken schoot,
Gedaald in 't vleesch; een kostelijker brood
Dan Manne, dat, door Mozes' beê verworven,
De vaders, die ellendig henestorven,
Na 't sukkelen en trekken afgesloofd.
Van 't Manne klimt Hij hooger, en belooft
Zijn eigen vleesch hun gunstig voor te zetten.
Dat was 't gerecht, door 't voorspel der banketten
Zoo lang beduid, eer 't Woord te voorschijn kwam.
Dat zeiden u het Paaschbrood, offerlam,
En Salems kruim, en d' aar en toondischbrooden,
Elias' korst, en 't manne van de Joden,
Het raadsel van den honig, en de droom
Van 't rollend breed, des vijands schrik en schroom;
Het bergbanket[2], en alle die gerechten,
Ons opgedischt van Gods verziende knechten.
Och, blinde baak van 't Galileesche meer[3]!
Gij stondt te hoog, en vielt te laag ter neêr:
Wat baten uw schatten en gebouwen,
Zoo lang gij nog Gods lippen durft mistrouwen,
Ja, zelf dien eed van 't nimmerfalend Woord?
Hetwelk vergeefs kwam kloppen aan uw poort,

[1]leeraren, doen kennen. — [2]Het wonder der visschen en brooden. — [3]Versta: Kapernaüm.

Belovende zijn vleesch en bloed te schenken
Aan u, te zat om 't eeuwig te bedenken.
De zon omtrok nu ruim heur jarig rond
En omgangk, dat dees hoofdbelefte stond;
Als Jezus ons dat toegezwore wonder,
Zijn dierbaar bloed en lichaam toereikte, onder
Gestalt van druif en aar; een wonderspraak
Voor aardsch vernuft[1], 'twelk luistert naar den smaak,
Of zwak gezicht, of rieken, ofte tasten:
Maar neen, Gods disch bekleedden wijzer gasten,
Die zich met reuk noch oog noch mond en hand
Berieden; maar het spits van hun verstand
Gewilliglijk en heilig nederbogen
Voor lippen, die nooit simpel kind bedrogen.
Zij steunden op dat donderwoord van Hem,
Op wien de duif en 's Vaders donderstem
Van boven daalde, en donderde in hun ooren
Den last van naar dien lieven Zoon te hooren.
Zij hielden dien van God bevolen voet,
En nuttigden Gods lichaam en Gods bloed.
Stond Emaüs, men mocht dat vlek ook vragen,
Wie 't lichaam des Gekruisten, na drie dagen,
Genoten, toen, die eerst een pelgrim scheen,
Door korstbreuk zich ontdekte, en straks verdween.
Dien avond, toen de nacht begost te vallen,
Verscheen Hij weêr in 't midden van ons allen,
Gelijk een zon, en schiep bij nacht den dag,
Waarin men klaar al d' oude letters zag;
En 't aangezicht van Mozes streek zijn klaarheid,
Voor 't krachtig licht der opgereze Waarheid.
Nu kenden wij, in zijne volle kracht,
Den jongsten aâm des Heilands: 't is volbracht;
Nu staarden wij op koortapijt noch verven,
In twee gescheurd, toen 't Lam zich gaf tot sterven;
Maar 't oog drong door in 't Heiligdom der Joôn
En 't aartsgeheim, den priestren zelfs verboôn;
Ja, 't Wetboek sprak, de beelden kregen tongen,
De schaduw week, de dag kwam opgedrongen.
O Morgenzon! rijs op, en vaar om hoog.
Wat zag ik al, maar door een ander oog!
O, riep ik, dat nu ieder vrij aanmerke,
Hoe 't Paradijs den rozengaard der Kerke
Afbeeldde, en 't hout, dat recht in 't midden stond,
Ons wees op 't Kruis, daar God aan hing gewond;
Zoo kan hij zien, hoe Adam wierd gegeven
De voorsmaak van 't gerecht, waarbij wij leven
Met d' Engelen, om strijd, eeuw in eeuw uit;
Daar 't open Hof geen parlepoorten sluit.
Hoe lust het mij te plukken, en te passen
Op 't suikerooft, aan 's levens stam gewassen,
Waar op ik straks met al mijn krachten klim,
En Eva noode: „ai, grootmoêr! zet de schim[2],
Om 't wezen zelf, nu vrij uit uw gedachten,
En leer het aardsch om 't Hemelsch, eens verachten.
Geen Cherubin keert hier, met gloeyend staal,
U uit den hof van dit wellustig maal.
Hier nestelen geen slangen in de bladren,
Dees appel voedt het leven in onze adren,
En rekt den Mei der jonkheid, zonder end.
Zijn rijpe schel, van rijp noch mist geschend,
Vermomt[3] geen worm, die u in 't hart zal bijten,
En zulk een rij van kinderen[4] doen krijten."
Toen kende ik eerst volmaakt Melchisedech,
Die Kristus heet, en ons ontmoet, op weg,
Met spijze van zijn eigen lijf, gegeven
Tot onderhoud van 't nimmerstervend leven;
Terwijl het vleesch, de wereld, en 't geweld
Des Afgronds leît door 't Kruis ter neêr geveld.

Men breng' Hem vrij wat meer dan tienden tegen,
Dat 's lijf en ziel, die Hij met rijker zegen
Kan zalven, dan ooit hoofd van Salem[1] deê.
O Koning van rechtvaardigheid en vreê!
Uw offer sterk' de helden, die vast reizen
Naar 't vreêgezicht der eeuwige paleizen,
Gebouwd omhoog, op eenen vaster grond
Dan berg of rots, waarop de tempel stond.
Toen bleek het, hoe ons d' oude feesten noodden
Aan 's Heeren disch, op ongezuurde brooden
Van zuiverheid en waarheid; op het Lam,
Dat al den last der wereld op zich nam,
En bij het vier der liefde wierd gebraden,
Om met zijn vleesch de zielen te verzaden.
Wij streken toen ons harten, niet het huis,
Met Paaschbloed, dat, aan 't outer van het kruis,
Verzoende al die met God in onvreê zaten.
Aan d' offerspijs des Paaschlams, dat wij aten
Uit Kristus' hand, heeft niemand deel noch nut,
Die, slaaf der wet, nog dient in Levi's Hut;
Maar zij alleen, die, vrij van Arons banden,
Vast ijveren om vetter korenlanden
En beemden, dan den Vadren wierd beloofd.
Het flaauwe wordt van sterker licht gedoofd.
Voor 't lichaam, dat wij uit Gods hand ontvingen,
Week d' eerste garf, en wat van d' eerstelingen
Der akkervrucht ten offer wierd gebracht.
De toondischkorst verloor terstond haar kracht,
Toen 't nieuwe maal vereischte waarder gasten,
Dan 't Oud Verbond; ja, harten, die, door vasten
En ware boete en tranen en 't gebed
Geheiligd en gelouterd, zonder smet
En bevende, dit Heiligdom genaken;
Hetwelk begrijpt de wonderen der zaken,
Beduid door brood van priester en profeet;
Door 't legerbrood, dat tenten ommesmeet;
Door 't meel der weeûwe, in hongersnood verlegen.
Dees tafel schaft een onuitputbren zegen,
En spijs, die voedt, en nimmermeer verteert;
Die over 't hoofd des Afgronds triomfeert;
Die 't lichaam niet versterkt voor veertig dagen,
Maar langer dan de beenen 't lichaam dragen,
Ja, maakt het vlug; zoodat het, in de lucht,
Aan zijne ziel herknocht, den grave ontvlucht,
En rein gevaagd, bij God wordt ingelaten
En d' Engelen, die 's werelds vuilnis haten.
Nu lag het feest des bergs, die ieder noodt,
Van wijd en zijd, voor ons gelachten bloot;
Want Kristus, 't hoofd, ter tafel hier beneden,
Verstrekt banket voor al zijn medeleden,
En schenkt den wijn zijns bloeds, die Maagden baart.
Dees lekkernij had God op 't lest gespaard.
Wat weldaad kost de Vader meer bewijzen,
Dan zielen met zijn eenig Kind te spijzen,
Des Vaders hart? O, dierbaar dischgenot!
Ai! smaak, hoe zoet, hoe vriendelijk is God!
Dit was het feest, dat Davids geest verwekte
Tot zang en spel, toen God zijn tafel dekte,
En hem vereerde een boordevolle schaal,
In 't aanzicht van zijn haters altemaal.
God stelt, opdat geen profecye misse,
Zijn vrienden voor een feestgedachtenisse
Van wonderen, en spijst die Hem ontzien,
En Jezus' naam de schuldige[2] eere biên.
Dit 's Assers oogst, der vorsten lekkernijen[3].
Gij, adelaars! die vast, aan alle zijen,
Uw aas bespiedt, en met der zielen oog
Recht tegens 't licht kunt staren hemelhoog,

[1]verstand. — [2]schaduw. — [3]Verheelt, verbergt. — [4]reeks van nakomelingen.

[1]Versta: den Priester-koning Melchisedek. — [2]verschuldigde. — [3]Verg. met Van Lennep Gen. 49: 20.

Verzamelt hier, en valt, o Kristbeminden!
Op 't lekkerste aas, dat ergens was te vinden.
De Hemel geeft u, onder schijn van korst,
Zijn vleesch en bloed, en doorgesteke borst[1].
Nu kost de Leeuw van Juda andren azen;
De sterke Leeuw, die vonken plag te blazen
En schrik des doods, en brulde afgrijslijk luid;
Dees levert door zijn doodsnik honig uit,
En lieflijkheên, gezogen uit de velden
Van 't Paradijs der lichaamlooze helden.
Gij, bijen van der Kerken hoofd Urbaan[2],
Vliegt herwaart op deze outergeuren aan,
En plukt geen geur in al de Roomsche hoven,
Geen zoetigheid als deze, die van boven,
En dag op dag, u dauwen in den mond,
Uit Jezus' hart, gepijnigd en gewond.
Ai, zie toch eens die honigvliegers likken,
En drup en dauw al nuchtren inneslikken;
Den honigdauw, die nimmermeer verteert,
En altijd vloeit en altijd wordt begeerd,
En smaakt naar meer, op onbedorve tongen,
Waarvan 't gezang des Vaders wordt gezongen,
Die Vaticaan en al de stad bewaakt,
En voor 't altaar, gelijk een Godheid, blaakt
Van purper, goud, en gloeyende robijnen,
Die om zijn hoofd en feestgewaden schijnen.
De zelve hand, die 't lichaam ommedeelt,
Vereerde ons nu al 'tgeen wierd afgebeeld
Door 't Joodsche Mann'; hetwelk, op alle wijze,
De waarde en deugd en vrucht der offerspijze
Te kennen gaf; hoewel in schemering
Van eene wolk, die over d' ouden hing,
En nu verstoof; daar Kristus niet verbloemde
Zijn Testament, maar 't brood zijn lichaam noemde,
Dat Hij ons gaf, zoo ongeveinsd en vroom,
Om niemand meer te houden in den droom
Der schaduwen, die lang dees waarheid dekken;
Want anders kost Hij zelf geen zon verstrekken,
Noch 't ware licht der duisteren; en gij,
In eenen nacht vol duisternisse, als zij,
Die sukkelden in dorre wildernissen,
Zoudt troostloos nog de vrucht der beelden missen,
Ja, Mozes' dienst, gepast naar Gods bevel,
Waar ijdelheid en enkel guichelspel;
En wie verkoos een graan van 't akkerkoren
Voor smaakrijk Manne, uit lucht en dauw geboren?
Maar dat men manne en brood, 'twelk ons verscheen,
Eens levendig ga stellen tegens een;
Zoo zal men zien, van weêrzijde, in wat deelen
Zij onderling gelijken en verschelen,
Naar eisch des beelds en d' afgebeelde zaak,
Opdat men 't meest door 't minste heerlijk maak':
Het leste is meer dan 't eerste een brood van wonder:
Het eene spijst de stammen in 't byzonder,
Het ander Jode en Heiden te gelijk;
Het een den Jood, die, buiten Faro's Rijk,
Door 't roode meer, de banden is ontvloden,
Het ander beî de Heidenen en Joden,
Die in Gods bloed door 't water zijn gebaad.
Het eene gaf de blanke dageraad,
Gelijk de rijp; het ander kwam met zegen
(Gelijk een dauw of lang verwachte regen),
Als uit een wolk, den schoot van Jozefs bruid,
Die 's middernachts, op 't Hemelsche geluid
Des Englezangs, haar eerstgeboren baarde,
Des Hemels vreugd, den Vredevorst der aarde,
In 't broodhuis, 'twelk de zielen sterkt en voedt;
Doch niet als Mann', dat slechts den honger boet[3],
En 't lichaam spijst en voedt, voor veertig jaren;
Maar zelf de ziel, genoodigd te vergâren
In 't Paradijs, het rechte Kanaân,
Dat zwanger gaat van onbeneveld Mann',
Omhoog de spijs der Godgetrouwe geesten,
Gevuld met vreugd, op onvermoeide feesten.
Het manne viel ten beste voor 't gemeen,
En 't offerbrood genieten groot en kleen,
En arm en rijk, en koningen en slaven;
Gods outer biedt een iegelijk Gods gaven.
Het Manne gunde een iegelijk zijn deel,
En ieder nut van 't offer even veel.
Het Manne kost geen onvroom hart vernoegen,
En 't offer geeft den boozen stof tot wroegen[1].
Uit Manne smaakt d' oprechte zijnen wensch,
Het offerbrood verrukt den Kristen-mensch
Aan 's Hemels disch, bij al de Cherubinnen;
En 'tgeen hij eet, begrijpen geene zinnen,
Maar 't vast geloof; zoo dik de ziel geniet
Emanuël, den troost in aardsch verdriet;
Emanuël, wiens Geest, alle oogenblikken,
De flaauwe ziel kan stutten en verwikken.
Het Manne werd door d' Engelen bereid:
Maar Jezus schenkt, naar zijn Almogendheid,
U 't ware Mann' door zijner priestren handen,
Uitreikers der geheimspijs-offeranden[2].
De priesters zijn Gods Englen hier beneên,
Stadhouders, die 's Gezalfden ampt bekleên,
Zoo dik Zijn woord bestelt den mond der biddren,
Uit graan, Zijn lijf, u toegereikt met siddren
Van vingeren, den offer toegewijd.
Wat baat het Mann', genoten voor een tijd,
Indien men toch in ballingschap moet sterven?
Wat baat het Mann', dat riekt en kan bederven,
En wormen teelt, of in de zonne smilt?
Dees offerspijs, Gods lijf, wordt niet gespild.
Hoewel men 't nut, 't behoudt zijn aard en wezen.
Wie 't nuttigt, hoeft voor 't rotten niet te vreezen
Noch 't nare graf. Dit onbederfzaam zaad
Bewaart het lijk, hoewel het lijk vergaat,
Voor eene wijl. Door kracht der offerspijzen,
Een eeuwig zaad, zal 't lichaam weêr verrijzen;
Niet krank noch zwak, maar heerlijk, met den straal
Van licht omgord; gelouterd altemaal
Van sterflijkheid, van ziekte, ellende en smetten,
Die d' oogen, God in 't licht te zien, beletten.
Geen verwe zal der vromen oogen dan
Behinderen, de Godheid van dit Mann'
T' aanschouwen, die met toeval hier behangen,
Zich schuilt, om 't hart te prikklen met verlangen,
Naar 'tgeen men nooit met goud of kunst beneep,
Noch door vernuft, hoe spits het was, begreep."
Zoo sprak Sint Jan, en spijsde, niet mijn ooren,
Maar zelf mijn ziel, nog onverzaad van 't hooren
Dier wonderspraak, een rechte Hemelval,
Als ik vernam, van achter, een geschal
Van spokerij en spook, aan alle zijen
Aanruischende, als verwatene Harpijen,
Van wien men droomt en dicht, door bijgeloof,
Dat zij, verhit en zoet op tafelroof,
Den verschen kost met krommre klaauwen plukten,
En gulziglijk den blinden vorst ontrukten
Het dischgerecht, dat haar zoo ijdel aast;
Terwijl de maag, van honger, eeuwig raast,
De dunne buik vast vloeit en druipt, van weekheid,
En 't aanzicht zit vol magerheid en bleekheid.
Mijn hart verschrikte en beefde om dit gerucht,
Dat met dees stem[3] dus uitborst in de lucht:

---

[1]Versta: aan 't kruis doorboorde lijf. — [2]Nam. in 's Pausen wapen. — [3]voldoet.

[1]verwijten. — [2]Het geheimzinnige Misoffer; versta: den gekruisten Kristus. — [3]Versta: die der Onroomschen.

„Een lastergeest heeft eeuw aan eeuw betooverd,
En, voor de Hel, den Roomschen stoel veroverd,
Waaruit hij zoo hardnekkig blaast en leert,
Dat brood en wijn in vleesch en bloed verkeert,
Als 's priesters mond herhaalt het woord, gesproken
Met Waarheids mond, des daags daarna geloken.
O lastergraf! hoe, moet de zonneschijn
Der waarheid zelf des logens voedsel zijn?
Hoe, durf het rijk des Helschen nachts vertreden
't Gewijde blad, de Vaders, en de reden?
Zoo een van drie dit toestemm', hou die zij:
Nu wordt dit klaar geloochend van dees drij,
Die, elk om strijd, den Tiber tegenspreken;
Want niemand nut dat lichaam, maar zijn teeken,
En 't naakte beeld van dien gekruisten Heer,
Op 's Vaders troon gekroond met prijs en eer.
De Tiber, om dat beeld schoon uit te wisschen,
En met bedrog zijn Afgod te vernissen,
Misduidt Sint Jan[1], alsof 't gezalfde hoofd,
Daar 't, reis op reis, zijn vleesch en bloed belooft,
Van 't nachtfeest sprak en zijnen kelk, geschonken
Op Paaschnacht, eer het wierd aan 't kruis geklonken;
Maar hij misbruikt der lettren klare stem,
Ja, die trompet en klank beoorloogt hem,
Die zijnen buik met spier en aâr[2] wil mesten,
Zoo redenloos, als Kapernaüms vesten,
Niet vattende des Heilands vlakken zin;
Daar schuilt geen dood, maar geest en leven in.
D' insteller des geheimwerks volgt Hebreeuwen,
In hunne zede, en der profeeten eeuwen,
In hare spraak en wijze, die niet vreemd
Het blocte beeld voor 't afgebeelde neemt,
Het simpel merk voor d' afgemerkte zaken.
Wie eenmaal uit dien doolhof wil geraken,
Sla wakker hand aan dien onfaalbren draad
Der wijsheid, en volg 't kluwen van heur raad,
Ten beste voor die helder heillicht zoeken,
Dat elk verschijnt in nooit bekladde boeken.
Wien Kerkkroniek en Vaders zijn bewust[3],
Telt op een rij vijf eeuwen na August,
Waarin doorgaans zoo veel godvruchtige ouden,
Op dezen grond, 't gevaart der Kerke bouwden,
In Libyen en Azië en Euroop.
Latijn en Griek, getroost, gesterkt door hoop
Op dit kompas, gaan t' zeil naar 't langste leven,
En toonen 't spoor, waar langs u staat te streven,
Nu suf voor storm, noch voor gekorven mast;
Wat dwaalstar dwaal', hier staat mijn Hemel vast.
En geen Sofist kan reden overwinnen,
Die in dit hol gebruikt de torts der zinnen,
En voert allengs den twijfelenden mensch,
Daar d' ope lucht geschept wordt, en de grens
Van waarheids dag verschuift de twijfelingen,
Die voor zijn oog, als dikke vliezen, hingen.
De reden scheidt den mensch van 't domme vee:
Zij oordeelt niet, of heeft getuigen reê,
De zinnen, die haar zekerheid bestellen[4]
Van 't stuk, waarvan het vonnis staat te vellen.
De reden strekt de hoûvast van 't gesticht
Des Godsdienst, die voor geen gebulder zwicht.
Z' ontkent al 'tgeen ontkend wordt door zijn teeken;
Ook gronden, die zich zelven tegenspreken.
Zij geeft het lijf, op eenen zelven tijd,
Eén plaats alleen, en oordeelt, dat het strijdt
Met d' Almacht zelf, zoo harseloos te stijven
De razernij van plaatselooze lijven;
De razernij, die woest den toeval[5] scheidt
Van zijnen grond, de zellefstandigheid.

[1]In zijn Evangelie. — [2]bloed. — [3]bekend. — [4]bepalen, verschaffen. — [5]het bijkomende, afhankelijke.

Zij snoert den mond, die lasterlijk durf reppen,
Dat stof en stank zijn Schepper zelf kan scheppen;
Dat tand en keel en maag hem knage, zwelg',
En dan verteer'. Men zwijge, eer hij 't zich belg."
Zoo klonk de stem, die schier mijn ijver krenkte,
Wanneer Sint Jan met zijne hand eens wenkte,
Waarvan dit spook, met mist en stank, verdween
In zijn moeras, en liet ons beide alleen.
De Heilig sprak: „men moet zoo licht niet schrikken
Voor vogelen, die 't zaad des Hemels pikken
En slikken, waar 't gestrooid leît bij den weg."
Zoo kwam mijn ziel aan kracht en overleg
Van 'tgeen hij dus met zijne tong ging uiten,
Om 't logenschut op waarheids schild te stuiten:
Toen Simeon, die vege en bleeke ziel,
't Gezegend kind op beî zijn armen hiel,
En sidderde met al zijn grijze haren
(Vermits het bloed schier ijs was in zijn âren,
Het merg in 't hol der pijpen lang verteerd),
Sprak hij in 't end, met zijn gezicht gekeerd
Naar 't zedig oog der maagdelijke moeder:
„O maagd! dees wordt gesteld tot een Behoeder
En val des volks, het rake ook wien het raak',
Ja, tot een merk van bitsche wederspraak."
Die profecy, veel honderd jaar geleden,
Behoudt haar kracht nog op den dag van heden.
Wat weêrspraak heeft 't Geheimmerk niet gehoord,
Ook tegens 't klaarste en zonnelichte woord:
„Dit is mijn lijf, dit is mijn bloed"! Wat lastren
Bestonden niet Gods lippen te verbastren!
Gods lippen, die zijn leerling roeren zag,
Daar hij des nachts op 's Meesters boezem lag,
Die hem de wet, d' orakels der profeeten,
En 's Vaders wil op 't breedst' heeft uitgemeten;
Waarvan zijn Kerk de blaân bijeen vergaârt,
Die zij, gelijk een bruid haar ring, bewaart,
En eert en kust en kaauwt en proeft de spreuken,
En slaat ze gâ voor kladden en voor kreuken.
Dees huismoêr heeft dat zuiverste papier
Dus lang gebergd, in waters nood en vier,
Tot hartewee van Heiden, Jode, en Ketter,
Vervalscher of verstrooyer van Gods letter,
Wiens rechte zin haar nimmer mist noch faelt;
Daar, op haar hoofd, de duif van boven daalt,
En Pinxtertong, doorgloeid van 't vier des ijvers,
Waarmeê zij spreekt, gelijk d' onfeilbre schrijvers
En Kristus: „dit 's mijn lichaam, dit 's mijn bloed".
Een donder, die den Afgrond zwichten doet.
Gods woorden staan gespeld met letterstarren,
En klaar en vast. Wie kan Gods taal verwarren?
Wat Babel schaakt u 't wezenlijke pand,
En steekt, voor 't lijf, u teekens in de hand,
En 't looze merk, in steê van bloed en spieren,
Waarmede u 't Lam zijn Paaschfeest leerde vieren,
Na 't ommegaan van beeld en profecij
En toezeg, zoo veel eeuwen op een rij;
Altzamen betre en overmilder spijzers,
Zoo Kristus nog de zielen wijst aan wijzers[2],
Haar azende met lucht en wind en reok
Van schim en beeld en ijdel beeldespook.
Wat baat het toch, aan schijn te blijven hangen?
Wat baat belofte, en niet dan wind t' ontvangen?
Naar Sion toe! daar schaft men mild en ruim
De lammerspier en mann', nog meer dan kruim.
Men leer mij niet, hoe mijne letter luidde;
Ik ken de stad[1], die haar zoo blind misduidde,
Als eer de muur aan 't Galileesche meer[3],
Die, Hemelhoog, viel Hellediep ter neêr.
Men wensch', dat niet de vloekster overkome
Al 'tgeen zij vloekt de Moederkerk van Rome.

[1]Het Calvinistische Geneve. – [2]teekens. – [3]Kapernaum.

D' oprechtste tong, die nimmer veinzen kan,
Beloofde een gaaf, veel edeler dan Mann'
Of gerst; zoo stond 't verbetren niet te rekenen
Door brood, dat slechts Gods lichaam zou beteekenen,
En slechter viel dan manne of gerstenbrood,
Nu zegenrijk gedeeld in hongersnood;
Ja, Mann' had ook dien spijzer aangewezen,
Op wien zij vast betrouwen, die het lezen.
Nu eischt de schaar een merk en wonderdaad,
En stoft op mann', dat d' ouders had verzaad,
En uit den schoot der wolken kwam geregend;
Waarop Gods mond, in eeuwigheid gezegend,
Door 't ware brood des Hemels haar vertroost;
Geen teekenkruim, in 's ovens gloed geroost,
En slechts gekaauwd met hope en vast betrouwen;
Zoo kost de Jode ook Kristus' komste aanschouwen,
Wiens mond beloft 'tgeen Mozes zelf ontbrak.
Nu, 't Manne, dat door zijn afbeelding sprak
Van Kristus' vleesch, had Mozes lang gegeten.
Wie rept dan hier van een geschilderd[1] eten?
Wie scheidt dan hier belofte en daad van een,
Die niet, van schaamt', verkeert in marmersteen?
De Meester, vrij van dubbelheid en liegen,
Hing netten uit, om harten te bedriegen,
Indien Hij niet zoo dikmaal sprak recht-uit,
Gelijk zijn klank en mijne boekstaaf luidt;
Dewijl die school, zoo traag, zoo hard in 't hooren,
Zijn reden niet kost zwelgen door haar ooren,
En even stijf bleef hangen, op dat pas,
Aan zielloos vleesch, waarin geen leven was.
En waartoe toch den twijflende, in 't byzonder,
D' Almogendheid bevestigd door het wonder
Der Hemelvaart, waarna 't min mooglijk scheen,
Hem met zijn lijf te voeden hier beneên?
Zij stemmen zelfs met Synagoogsgezinden,
Die gruwelen in Gods belofte vinden,
In zoeten troost van levendige spijs,
Hun opgedischt, doch geestelijker wijs.
Laat varen dan de leêge schilderdisschen,
En ijdel aas van lijfgelijkenissen;
En hou u aan warachtig vleesch en bloed,
Hetwelk de ziel warachtig laaft en voedt.
D' insteller des Geheimmerks straalt van klaarheid,
Bij nacht, en spreekt een onverbloemde waarheid;
Gelijk dat voegt zijn Goddelijk Verbond
En jongsten wil, beschreven uit zijn mond,
En door zijn dood, aan 't kruis, met bloed bezegeld.
Waar spreekt profeet zoo wild, zoo ongeregeld,
Van droom, gezicht, of door gelijkenis,
Daar hij niet meldt, wat Gods geheimspraak is?
Daar hij niet meldt gelijkenis, gezichten,
En droomen, om den blinden toe te lichten?
Men drukt geen wet met duistre woorden uit:
De zaak wordt klaar en helder aangeduid.
Sla wetboek op, verbonden, leste willen
Der Vaderen, en toon mij, waar geschillen
Gerezen zijn uit dubbelzinnigheid;
Waar zaak of erf niet klaar voor oogen leît,
Door simpelheid van stijl en spraak en reden.
Waar noemt Hebreeuw zoo dwaas veelstrijdigheden
Een zelve zaak, 't en zij de zaak het meld',
Of hij zijn zin ontvouw'? Zoo dit niet geldt,
Zal 't bloed der Wet geen Testamentbloed strekken,
En 't Heilboek slechts verwarringen verwekken,
Waar Babylon verrijst met veel geschreeuws.
Geen leerkind leer nu Sint Jeroen[2] Hebreeuws,
Noch ouden stijl, noch ook Hebreeuwsche zeden;
Hij is te kort ons Heil-eeuw nagetreden,
Als een geraamt', en leî zijn wakende oor
Godvruchtiglijk op 't Apostolisch spoor.
't Vermeten brein, dat Gods gewijde bladers
Misduiden durf, misduidt ook d' eerste Vaders
En Kerkkroniek, naar zijn verkeerden aard;
Terwijl het zoo gevaarlijk henevaart,
En kiest, voor 't licht van 's Hemels goude lampen,
Zijn eigen zin en vuile ontsteke dampen,
Al razende genoemd zijn vaste star;
Waarop het los zich t' zee begeven dar[1],
Alsof het volgde in 't zeezog der alouden,
Die, wijd van hier, heel andre streken houden,
En, peilende al de gronden dezer zee,
U waarschuwen, van d' een aan d' ander reê.
Gelijk één wind door 't orgel komt gedrongen,
Zoo zweeft één geest op zoo verscheide tongen,
En stemt gelijk, en houdt een zelve maat;
Waarop de Kerk met God ten reye gaat,
En d' Engelen, van starrelichte transen
Zoo laag gedaald, om 's Heeren lichaam dansen,
En 't hoog altaar, waarop het offer rust,
En kerkbanket, der ouden aas en lust;
Die nooit zoo hoog met lof waar uitgebarsten,
Had God hen slechts genood op kruim en korsten;
Vergeefs een beeld door beelden afgebeeld,
Zijn lijf beloofd, en schaduwe omgedeeld.
Wie rept dan hier van Latium en Grieken?
Wie schrijft zoo valsch met pennen, uit hun wieken
Gerukt? Wat geest vermomt zich met hun pluim,
Om Hemelsch goud te mengen met dat schuim
Van aardsch vernuft? Wie dwingt die Fenixschachten,
Te spreken 'tgeen nooit schoot in haar gedachten?
Doch als de waan haar onmacht voelt in 't end,
Dan schopt ze 't Oude, en grijpt het parkement
Van Pauwels en de vier Evangelisten,
Om met een glimp dien laster te betwisten[2].
Een ieder woord zij, als een schroef, verdraait,
Dan hoog dan laag, totdat ze d' onrust paait.
Maar wacht u, als de waan, door schijn van reden,
Van top tot teen, zich laat in 't ijzer smeden
En 't harrenas van reêngebruik, om fier
En redlijk mensch te schijnen, en geen dier.
Nu sidderen van veer de zeven toppen[3],
En Engleburg, met al zijn roode koppen,
Wat raad, Urbaan? Dit gruwzaam stormgevaart
Geeft vier op u, en vreest noch kruis noch zwaard,
Noch sleutels, die de poort des Hemels sluiten
En openen; wie kan dien stormram stuiten?
Ai, dommekracht! laat glijden uwen roof.
't Is reden, dat de mensch God zelf geloof,
Bij zijnen eed, zoo menigmaal gezworen;
Die reden leeft en zweeft in Gods herboren,
En schrikt voor schimp van Heiden, Turk, noch Jood,
Die zich zoo blind aan dezen hoeksteen stoot.
Gods reden drukt der zinnen tretschheid onder,
Daar 't Hem belieft te werken zulk een wonder,
Waarvoor natuur verbaasd staat en bezwijkt,
En willig voor haar Vaders almacht wijkt.
Gods reden klimt veel steiler en veel radder,
Dan 's menschen reên, een al te korte ladder;
Want, schoon men riekt en smaakt, en tast en ziet,
Nog strijdt Gods reên met 's menschen reden niet.
Wie dit begrijpt, mistrouwt zijn stompe zinnen,
Daar 't God belieft een wonder te beginnen,
Op duizendmaal zoo groot niet, noch zoo vremd,
Als 'tgeen men licht in Gods geboort' bestemt;
Wanneer de Maagd baart God en mensch te gader,
Emanuël, der eeuwigheden Vader

[1]Versta: niet daadwerkelijk, maar in beeld. — [2]Sint Hieronymus, den Latijnschen Kerkvader en Bijbelvertaler.

[1]Rijmshalve weder de juiste vorm. — [2]Rijmshalve voor weêrspreken. — [3]Versta: Rome.

En Davids Zoon, een dubbele natuur,
Gezielde klei, verknocht met eeuwig vuur;
In 't Heidensch oog wanschepsels en gedrochten,
Veel eeuwen lang van spits vernuft bevochten,
Hoewel vergeefs. Gods reden staat te vast,
En steurt zich niet, hoe vreeslijk d' Afgrond bast.
Zij keert zich hier aan schijn, noch waalbaar[1] teeken.
Z' ontkent, dat dit zich zelf gaat wederspreken.
Zij zet Gods lijf, op eenen zelven tijd,
In Oost en West, en vindt niet, dat het strijdt
Met d' Almacht, zoo godvruchtiglijk te stijven
De mooglijkheid van plaatselooze lijven;
D' Almogendheid, die licht den toeval[2] scheidt
Van zijnen grond, de zellefstandigheid.
Zij overtuigt die 't krachtig Woord beletten,
Waar 't God belieft, zijn lijf en bloed te zetten,
Ter stede, daar men 't Hooggeloofde zwelg',
Doch niet verteer'; men spreke, eer 't God zich belg'.
Ai, belgziek brein! bedaar, hoû op van knagen
Met uw gebit; versterk uw zwakke magen
Door zielartsnij; gij belgt u 's Paaschnachts licht,
En 's Kersnachts traag[3], als 't ongeboren wicht,
Uw Heer, uw God, uw Schepper, zonder luister,
In 't ingewand der maagd, benaauwd en duister,
Veel maanden leît gekerkerd, daar de zon,
Zijn werkstuk, nooit haar stralen schieten kon;
Terwijl ze reed op haar robijnen wagen,
En zag een klomp van klei de Godheid dragen,
En endelijk God baren, rood van schaamt.
Nu vraag u zelf, wat God, wat mensch betaamt.
Een maagd gevoelt haar God, haar vrucht, in 't midden,
En 'tgeen vast groeit begint zij aan te bidden.
Zij knielt, en eert haar eigen vleesch en been,
In hare vrucht, eer die haar oog verscheen.
Met vel en vleesch en adren overtogen,
En zwak en arm, en met twee weenende oogen.
Ai, belgziek brein! gedoog, dat ik u verg
Met mij te gaan, om op den Doodshoofdberg
Uw God te zien, dien aardworm, dien gekruisten,
Geverfd in zweet van 't bloed, beschimpt, met vuisten
In 't aangezicht geslagen, en den glans
Van 't hoofd bedroefd met eenen doornekrans;
Dat gansche lijf met taaye roên geschonden,
En één kwetsuur van zijn ontelbre wonden;
Dien dooden mond verkwikt met gal en eêk,
Zijn hart, Gods hart, gepriemd met eenen steek,
De zenuwen gerekt en uitgespannen,
Ja, God gepijnd, ten wellust der tyrannen.
Ai, belgziek brein! 't wil tijd zijn, dat gij vliedt:
De Majesteit der Godheid lijdt dit niet;
Nu omgezien naar een onlijdre[4] Godheid!
Dees Godsdienst baart schandaal, en schijnt maar zotheid,
In 's wijzen oog. Waar bad ooit reedlijk man
Een Godheid aan of God, die sterven kan?
Gods reden dient het plomp vernuft te scherpen,
Dat schichtig is in kiezen en verwerpen
Van eene zaak, en naauwlijks zich verstaat,
En wraakt, eer 't reikt, hoe veer dat waken gaat.
Men zet een stuk, om andren voor te jagen,
En voelt zich door zijn eigen stuk geslagen.
Wie schaakt, en niet verstaat wat spel beduidt,
Verliest het veld, en raakt ten schaak-berd[5] uit.
Wie slechts met stunk zijn sterker wil verbazen,
Ontbeert bewijs, en stelt zijn kracht in 't blazen.
Een Goliath, om 't broodgenot vooraan,
Vermomt zijn zin, zoo wordt hij minst verstaan.
Hij scheidt doortrapt het lichaam van het teeken,
Zoo wijd als d' aarde en opperhemelstreken
Gescheiden zijn door 't schriklijk middenperk;
Dan hecht hij weêr het lichaam aan het merk;
Dan 't vleeschgenot beschermen, dan bevechten;
Dan vat hij niet, hoe 't merk aan 't lijf kan hechten;
Dan vloeit er, door den geest, als door een buis,
Een kracht des lijfs om laag, van 't starlicht huis;
Dan kan 't geloof de kracht des lichaams eten,
Dat aan de zij des vaders is gezeten;
Dan nut d' onvrome een teeken zonder bloed,
En dan betuigt het dischbereid gemoed,
Dat Kristus door 't geloof al zij genoten.
Wat aartsgeheim leît nu hierin gesloten,
Gelijk hij stoft met zulk een hol geluid?
Wat munt hier nu in deze Godsgave uit,
Terwijl hij roemt van dadelijk warachtig
Genot des lijfs, zoo levendig en krachtig,
Als, na dien roem, zijn broodgast anders niet
Dan 't bloote merk des lichaams overschiet?
En wie behoeft naar teekens te verlangen,
Zoo Kristus vóór d' uitreiking wordt ontvangen?
Zoo loochent men, met zulk een onbescheid,
't Veranderen der zellefstandigheid?
't Veranderen van d' eene stof in d' ander?
Dat weite[1] in vleesch, dat wijn in bloed verander',
Dat weite en wijn het bloed en lichaam voên,
Blijkt dagelijks. Natuur behoeft seizoen
En haar gewest, om vruchten op te zetten.
D' Almogendheid verbindt zich aan geen wetten
Van tijd of plaats, maar werkt alle oogenblik;
't Alwerkend Woord houdt alles in zijn schik[2].
De Hemel daalt op d' aarde, in eenen regen,
Wiens druppels fluks verkeeren in een zegen
Van vrucht of blad of bloem, die helder blinkt,
Zoo ras zij 't vocht door haren wortel drinkt.
Hoe zou Gods kracht dan hier haar kracht ontberen?
Die water eens in puikwijn kost verkeeren,
Verkeert zeer licht den wijn in dierbaar bloed;
Al derft het schijn van bloed, om 't zwak gemoed
Der menschen door geen verf van bloed t' ontstellen.
De zoogbre vrouw ziet haren boezem zwellen
Van welig zog, terwijl ze drinkt en eet,
Hetgeen zij aan zich zelve wel besteedt,
Daarna aan 't kind; 'twelk, hangende aan de tippen
Van moeders borst, zoo gratig met zijn lippen
Haar, onder 't hart, de melk van 't harte trekt,
Uit deze bron, die altijd springt en lekt;
En is het zog geen bloed, om 's menschen krankheid
Ontaard van verf? En met een zuivre blankheid
Vermomd? Aldus behaagt dit voedsel elk;
De vrucht drinkt bloed, dat voert den naam van melk.
En kan natuur, voor 't lijf, dit wonder werken,
Zou Gods gena dan niet de zielen sterken,
Door wonderdaân, waarvan zij overvloeit?
Heeft Arons roede op éénen nacht gebloeid,
En bloesem, en amandelen gedragen;
Zag Memfis eer genaken 's Hemels plagen;
Des leidsmans[3] staf zich krinklen, als een slang;
Den stroom en put in bloed verkeerd, door dwang
Des Woords; de beek de groene vorschen vormen;
Het stof gezield, en grimmelen van wormen[4];
Heeft God uit klei zijn schoonste beeld gebouwd,
Zag Loth zijn vrouw veranderen in zout;
Vergun mij dan, dat God zelfstandigheden
Verkeere, en dekk' met ongewone kleeden
Van toeval[5], die belommert 's Godheids licht;
Betrouw hier 't Woord, geensins uw zwak gezicht,
't Alwerkend Woord, dat zoo veel wondren baarde,
In zee en lucht, in Hemel en op aarde;

[1]wisselvallig, willekeurig. — [2]Lat. voor het bijkomende, ondergeschikte — [3]minder, niet zoo zeer. — [4]voor lijden onvatbaar. — [5]Thans bord.

[1]brood. — [2]eens beschikten staat. — [3]Mozes. [4]Rijmshalve voor wriemlend gedierte (hier luizen) in 't algemeen. — [5]Bijkomend uiterlijk, schijn.

Dat zelve Woord behoudt de zelve kracht,
Ter zaligheid van 't Kristensche geslacht.
Ook strijdt het niet met 's Hemels alvermogen,
Dat toeval, wien zijn grondslag wordt onttogen,
Door d' Almacht blijve in wezen; want, gelijk
D' Almogendheid, oneindig werrekrijk,
De werken der tweede oorzake uit kan voeren,
Ook zonder die tweede oorzaak eens te roeren,
Dewijl Gods kracht de dingen schiep uit niet;
Alzoo kan 't Woord, en onbepaald gebied,
De werken der tweede oorzake ondersteunen,
Ook zonder dat ze op die tweede oorzaak leunen.
Rust toeval op zelfstandigheid zoo vast,
Hij rust op God met minder nood en last.
Kan 's menschen reên die reden achterhalen,
Wat breinvat durf Gods almacht dan bepalen?
En Mozes zelf, ten eersten dage, sticht
Op zulk een grond het nieuwgeboren licht.
Drie dagen eer de zon, op haren wagen,
De fakkel kwam rondom den aardkloot dragen;
Drie dagen blonk die heldre vlam, en riep
Den dageraad, eer God de dagtorts schiep,
En door het Woord ontstak, om 't jaar te meten,
Ten dienst en nut van 's werelds ingezeten.
Alle Engelen aanschouwden dezen glans,
Die afscheen van den zonneloozen trans
Der Hemelen, nog zonder blakende oogen.
Dat schijnsel hing alleen aan 't alvermogen
Des Vaders der gehoorzame natuur.
Hij hoefde, om licht t' ontsteken, lamp noch vuur,
En onderhiel die klaarheid zonder zetel[1]:
Wie anders sluit, bepaalt zijn macht vermetel.
O, wondre kracht van 't Woord vol majesteit!
Dat nooit zoo ras de zelfstandigheid
Der druive en aar veranderde alle beide,
En van zijn steun den toeval[2] rukte en scheidde,
En onderhiel in wezen, of de mensch,
Een aardworm, kreeg al kruipende zijn wensch,
Het vleesch en bloed des Gods, die hem verloste.
Wie vond ooit schat, die zulk een bloedschat kostte?
't Geloof omhelst die wonderen, als stof
Van meer verdienste, en zingt den Herder lof,
Die, onder schijn van vruchten, zoo verscheiden,
Zijn lammers zelf komt met zich zelven weiden;
Geheel en al verborgen onder elk,
Zoo kruimgestalte als vochten[3] offerkelk.
Dat vleesch, dat bloed, hoewel ze in merken schelen,
Zijn 't zelve[4], en niet te scheiden noch te deelen.
Al breekt men 't merk, nog breekt het lichaam niet;
Gelijk de kelk gestort geen bloed vergiet.
Een eenig nut zoo veel als duizend monden,
Want Kristus wordt in drup en kruim gevonden
Geheel en al, en ook op elk altaar.
D' ontelbaarheid der plaatsen, hier en daar,
Vermeert geensins deze eenheid van Gods leden
En lijf, gesteld op honderdduizend steden[5],
In éénen blik. Zoo komt de gansche zon
Zich spiegelen in ieder beek en bron,
Die zelve weet haar aanschijn gansch te drukken
In 't heele glas, en gansch in alle stukken
Van 't zelve glas, indien 't gebroken wordt.
't Rechtvaardig licht noch groot noch kleen verkort.
Zoo gaat één ziel door al het lichaam waren,
Door merg en bloed, door zenuwen en âren,
Van top tot teen, en vult het al, en zit
Geheel in 't kleenste en allergrootste lid.
Ontleedt den mensch, gij kunt geen ziel ontleden,
Ze is enkel geest; geen geest wordt doorgesneden.

't Onsterflijk deel, waarin Gods aanschijn blinkt,
Werd nooit geknot, gereten, noch verminkt.
Zoo vindt het brein des konings, scherp geslepen,
Het Wezen zelf der Godheid onbegrepen
Van d' opperkreits der Hemelen, veel min
Daar 't ruim gespan bedekt de Cherubin,
En blanke wolk, vol Godheid en genade,
Waarmede 't hoofd der priestren ging te rade.
Één God en Geest bezielt dit groot heelal,
Zoo hoog, zoo diep, op wicht en maat en tal,
Om 't rijkst gewelfd en onderling gebonden,
Waarbuiten niet dan Godheid wordt gevonden,
D' Oneindigheid, die aan haar eind begint,
En aan 't begin haar uiterste einde bindt.
Haar middelpunt is overal, wiens stralen
En ommeloop geen brein kan achterhalen.
Zoo veer reikt God met d' een en d' ander hand:
Nog waart Hij heel in elke bloem en plant,
En 't minste zaad, en endelooze steden.
Dit overschrijdt het peil van 's menschen reden.
Zoo blijft één God, 't eenvoudigste eenig Één,
Het Drietal der Drievuldigheid gemeen;
Één Wezen, drie zelfstandige personen;
Geëerd in top van zoo veel Hemeltronen;
Aanschouwende, 't geen zich de waanwijs belgt,
Hoe één natuur en Eén de Drie verzwelgt:
Hoe Eén aan Drie zijn Wezen mededeelend,
Hoe Vader, Zoon, en Geest, van een verschelend,
Gelijken licht en zonnestraal en zon;
Gelijken beek en waterâr en bron,
En tak en stam en wortel; hier beneden
Afbeeldende Eén en Drie zelfstandigheden.
Uit zon en straal het licht te voorschijn koomt.
Uit bron en âar de beek langs d' oevers stroomt.
De tak uit stam en wortel wordt geboren.
Zoo wordt hier Drie in 't eenig Een verloren,
En Een in Drie gevonden; het bewijs,
Hoe 't zelve lijf veel zielen dient tot spijs,
Hoe 't zelve bloed, op tallooze offersteden
Al t' effens, wordt genut en aangebeden.
Zoo leert u d' aartsgeheimenis van 't Woord,
En zijn verbaasde en andere geboort',
Hoe één persoon, verknocht aan twee naturen,
Gansch ongelijk, als eenwigheid en uren,
Als God en mensch, gemeenschap houden kan
Met alle beide, o wonderlijk gespan!
En bij zich zelf bestaan, gelijk voorhenen,
Eer van den Geest de Maagd wierd overschenen;
Bestaan, gelijk Hij was met God verknocht,
Eer Gabriel de Maagd de boodschap brocht,
En mondeling bezegelde uit den hoogen,
Dat alle woord bestond in 't Alvermogen
Des Hemelvoogds, die zoo verscheiden aard,
Als element en ziel, met Godheid paart,
In één persoon; ook zonder te verwarren
Den aard omhoog, en dien beneên de starren,
En zonder eens te deelen den persoon,
Den tweede in drie, ook Gods en Davids Zoon.
Aldus bezielt één vier ontelbare âren,
Op éénen tijd, en koestert alle altaren.
Hier wordt Vernuft de dienstmaagd van 't Geloof.
Bij zulk een zon zijn alle starren doof.
Hier leer' de mond der hoogste scholen zwijgen;
Haar veder strijk': zij kan zoo hoog niet stijgen.
Men wijte (waar 't geloof zoo langzaam rijp')
Dees schuld het brein, dat met zijn trotsch begrijp[1],
Te kort een maat, d' oneindigheid wil meten,
En grof en plomp gevoelt van 't lichaam-eten;
Alsof men 't lijf hier kaauwde met den mond,
In zulk een schijn, als Kristus ging en stond,

[1] steun. — [2] 't bijkomende. — [3] Thans tot vochtigen verlengd. — [4] Thans zelfde. — [5] plaatsen.

[1] begrip, verstand.

Of hing aan 't kruis; dies steekt het op[1] met blaffen:
„Hoe kan ons dees zijn eige spieren schaffen?
Hoe kan ons dees verkwikken met zijn bloed?"
Dan deist het kort, en trekt verschrikt den voet
Van God terug, nog schichtiger en radder
Dan een, die treedt op een vergiftige adder,
Bij duister nacht; zoo stoof voor Jezus' stem
Het schuim der schole, onwetende van Hem,
En, schuddende haar grove onleerzame ooren,
Riep luide: „'t valt te hard dat woord te hooren".
Sint Peter stond, en hiel zich aan het hoofd,
't Welk zaligt elk wie slecht en recht gelooft.
Wie niet gelooft, kan 't wonderwoord niet vatten:
Wie anders bouwt, moet zijn gebouw zien spatten.
't Hoogwaardig lijf, den Zone toebereid,
Door 's Vaders wil, en menige eeuw verbeid,
Verandert zich, naar 's Heilands wil en wenschen,
Tot 's Hemels eere, en dienst en heil der menschen,
Zoo menigwerf de tijd verandring eischt.
Dit licht hem toe, die 't ernstig overpeist,
En, met den nacht van twijfelinge omtogen,
Dien nevel wenscht te schuiven van zijn oogen.
't Was geestgewijs, toen, eens met ziel en God,
Het straalde en drong door 't maagdelijke slot
Der kuischte Maagd, d' Ezechielsche poorte[2],
Die vast in slot, gewijd werd ter geboorte
Der Godheid zelf, genegen, in 't seizoen
Der zaligheid, haar intreê hier te doen.
't Was geestgewijs, toen, uit doods slaap geschoten,
Het schichtig borst door 't graf, zoo dicht gesloten,
En dreef de wacht, met heldren blik op blik,
De muren in, verbaasd en doodsch van schrik.
't Was geestgewijs, toen, door geslote deuren,
Ook zonder eik of ijzerwerk te scheuren,
Het in den ring der ellef jongren stond,
En nutte[3] spijs en drank met zijnen mond;
Opdat zij 't brein, zoo lijdig[4] zwaar te buigen,
Met oog en oor en handen overtuigen.
't Was luchtig, toen het op de baren trad,
Ook toen het voer, van wolken opgevat[5],
Door kreits op kreits, om d' eerste kroon te dragen.
't Was lijdelijk, toen, met de vuist geslagen
En taaye roên, beschimpt, bestuwd, gehoond,
Het hing aan 't hout, met doornen wreed gekroond;
Dat zelve lijf, nog niet ten toon gehangen,
Onlijdelijk, onzichtbaar werd ontvangen,
Doch onder schijn van koren, aan den disch,
Geheiligd door dit Paaschgeheimenis.
Onzichtbaar was 't, wanneer 't den berg ontglipte,
En in de kerk de steene bui ontslipte.
Het blonk, gelijk de zon op Tabor scheen;
Het toonde zijn litteekens[6], het verdween,
Gelijk een geest, eer 't opwaart was gevaren.
Het kwam zich, als een bliksem, openbaren
Den Ciliciêr[7], en sloeg hem d' oogen blind,
Opdat hij zaag' zijn ijdel moordbewind.
Dit leere u dan, verstandig en godvruchtig,
Hoe 'tzelve lijf was geestgewijs en luchtig,
En lijdelijk, en tastbaar, op zijn uur,
Onlijlijk en onzichtbaar van natuur,
Of heerlijk of verworpen, door het teeken
Der nagelen en spere, in 't hart gesteken;
Of sterflijk en onsterflijk vóór zijn dood,
Of zwak en krank en sidderende in nood;
Uitpersende zijn stem, zoo droef en klachtig,
Of schrikkelijk, vervaarlijk, en almachtig;

Ook t' effens in zijn Hemelsch vaderland,
En in de lucht en in 's Apostels hand;
In zijn gedaante, omhoog; op 't aardrijk, onder
Den schijn van graan, dat aangebaste[1] Wonder.
't Gevleeschte Woord verandert dus zijn lijf,
Om 's menschen wil; de mensch blijft even stijf,
Verandert noch zijn schubben noch zijn zinnen.
God zoekt den mensch, geen mensch zoekt God te winnen;
De Hemel biedt zich zelven tot een spijs,
Maar d' aarde steekt de walg van 't Paradijs,
Van 't heerlijk ooft der onbedorve luchten,
En 's levens boom, met altijd rijpe vruchten,
Van maand tot maand, door al het gansche jaar,
Ja, dag op dag te plukken op 't altaar.
O, heilgenot! verzuimt men u zoo schendig?
Wat werkt gij niet, wat werkt gij al inwendig!
Zoo menigmaal de mensch, in 't hart gewond
Van Jezus' straal, ontvangt in zijnen mond
Gods Lam (wel waard, dat men 't eerbiedig noeme;
Hoewel het hier, in toeval van de bloeme
Der akkervrucht, nog weidt geheimniswijs),
Zoo menigmaal vermaant hem d' offerspijs,
Uit dankbaarheid, aandachtig t' overwegen
Zoo groot een deugd en liefde en schat en zegen,
Te kost geleid aan 't reukeloos geslacht,
Terwijl het God noch zijn verzoener acht.
De Hemel wist, hoe 's aardrijks ingezeten
Voorbochtig[2] was in weldaân te vergeten;
Waarom van ouds hij, onder ander merk,
Ook 't Hemelsch Manna ten toon zette in de kerk
Van 't Oud Verbond; opdat de Jood bevroedde
Met welk een zorg de lucht zijn ouders voedde:
Gelijk hem ook 't gerecht van 't jaarlijksch lam
Getuigde, hoe het bloed van Abraham
Des Engels slag, door 't bloed der lammerkudde,
Ontweek, en 't juk der slavernije afschudde;
Doch ieder van dees weldaân was gering,
Dewijl er slechts een tijdlijk heil aan hing,
Afbeeldende wat hoogers dan dit leven;
Maar toen God zelf zijn eigen hart kwam geven,
Zijn eenig kind, ten aze van een dood,
Die zulk een vloek en smert in zich besloot,
Was 't billijk, dat de volheid der genade,
Het lichaam zelf des Heilands, u verzaadde,
En eeuwiglijk erinnerde, even versch,
Dat bloedig treên van zijn benaauwde pers,
Het drinken van dien kruiskelk, bang te zwelgen,
Zoo bang, dat zich zijn menschheid scheen te belgen
Der bitterheid, en wederstreefde 't lot,
Zoo menige eeuw hem toegeleid van God.
De voorsmaak van dien bittersten der koppen[3]
Verkeert zijn zweet in rooden daauw en droppen,
Van top tot teen. Hij keert zich West en Oost;
En, die met troost de gansche wereld troost,
Die Samson, zoo vermaard door wonderwerken,
Ziet uit om troost, ja d' Engel moet hem sterken,
Eer nog de strijd en worsteling begint:
Nog buigt hij zich gehoorzaam, als een kind,
Voor 's vaders wil, ten uiterste geduldig.
O mensch! O worm! Wat zijt gij Jezus schuldig,
Die, als een worm, voor u langs d' aarde kruipt,
Daar, in den hof, zijn bloed van 't aanschijn druipt,
En flaauw en traag de jongers met hem waken.
O ziel! gij nut zijn lichaam, om te smaken
Dien kelk des doods. Bezoek 's Aartspriesters hof
En 't Roomsch gerecht, en kruip in 't bloedig stof,
Tot aan den berg, en tel d' ontelbre wonden:
Bezie 't albast zijns lichaams wreed geschonden,

[1] schreeuwt het uit, schimpt het. — [2] „die des weegs naar 't Oosten zag" (Ezech. 44: 4), en die men van de Maagd verstond. — [3] gebruikte, orberde. — [4] moeilijk. — [5] Versta: bij de Hemelvaart. — [6] merken. — [7] Paulus, op weg naar Damaskus.

[1] aangeblafte, geschimpte. — [2] uit zijn aard geneigd (verg. buigen en neigen). — [3] bekers.

Bezie die roên, gesleten op zijn vel
En vleesch en been; aanhoor dat guichelspel,
Dat schuifelen, dat spuwen, dat beschimpen;
Bezie eens, hoe zijn ingewanden krimpen,
Van pijn op pijn; hoe 't lichaam, nagelvast
Aan 't hout, verwelke, en door zijn eigen last
De zenuw spanne, en leer' de wonden gapen,
Die beken bloeds, zoo schoon als 't is geschapen,
U leveren, tot zuivring van uw vlak.
Hij geeft den geest, de wereld geeft een krak;
De steenrots scheurt; alle elementen, zwanger
Van zulk een wee, verschieten, bleeker, banger
Dan ooit, hun verf; en huilen wijd en breed,
Op 't moordgeschrei der Godheid, en dien kreet,
Waarmeê de ziel drie dagen werd gescheyen
Van 't heilig lijk, om 't welk de starren schreyen.
Zoo menigmaal den Kristen offerspijs
Wordt toegereikt, geniet zijn ziel den prijs
Van zoo veel heils, als Kristus, uit den hoogen
Verschijnende, en van 't kruis om hoog getogen,
Om laag verdiende, en nog om hoog verbidt,
Daar Hij gekroond aan 's vaders zijde zit.
Laat hongeren, verijdelen[1], en wroegen[2]
Wien 't lust; dees disch kan lijf en ziel vernoegen.
Zoo menigmaal de Kristen, uit de vont
Herboren, krenkt het nieuwe Heilverbond,
En, missende de kracht der ziele en leden,
Aan struiklen rake, in spraak, gepeins, en zeden,
Te lichtelijk verijdeld en besmet;
Hetzij gewoont' haar plooyen hebb' gezet,
't Zij Adams aard, van langer hand t' ontwennen,
Hem aanhange, en door middel zich laat mennen; –
Zoo menigmaal vereischt het teêr gemoed
Een spijs en kracht, die daaglijks sterkt en voedt;
De bluts[3] en buil eischt daaglijksche artsenije,
Die wonden heele, of lijf en ziel bevrije,
Voor doodelijk vergif van overtred
Der nieuwgestelde en liefelijker Wet.
Wat hart nu kwijne, of voor het struiklen vreeze,
Hier vindt het hulp en raad, die 't kwaad geneze.
Zoo Eva zich vertaste aan d' eedle vrucht
Des eersten hofs, geplant in Edens lucht,
Het wordt geboet door kostelijker eten;
De spijs bedroeft, de spijs helpt leed vergeten;
De spijs bederft, de spijs herstelt het al.
Verbode spijs veroorzaakt 's werelds val,
Gebode spijs veroorzaakt 's werelds leven.
De mensch wordt daar vernederd, hier verheven.
Zoo menigmaal de Kristen 't offer nut,
Werd, door 's altaars gemeenschap, onderstut
Al wat er scheen bouwvallig aan den vrede
En eendracht, der oprechten wensch en bede.
Het graan tot meel gemalen, onder een
Beslagen, schraal en vet, en groot en kleen,
Gekneed tot deeg, en door het vier gesloten
In éêne korst, vermaant de spijsgenooten
Tot eenigheid, gelijkheid, liefde, en wat
Voor lessen meer dit spijsgeheim bevat,
En uitdrukt, recht als of de zaden spreken:
Wij velen zijn vereend door 't zelve teeken.
Zoo menige aâr verkeerde in 't zelve vleisch;
Één hoofd bestiert zoo menig lid, door peis
Aan een verknocht, gezind tot 's lichaams beste;
Al t' zamen nut, van 't eerste tot het leste.
Zoo was de kerk, die zich te Sion hiel,
En groeide in tal, één hart, één zin en ziel;
Zij hiel zich dicht gesloten aan malkander,
En d' een bezat geen have meer dan d' ander.
Zoo menigmaal de Kristen, ten altaar
Aanknielende, God nadert, wordt hem daar,
Tot onderpand der zaligheid, geschonken
Dat loutre lijf, dat vier, die Hemelvonken,
Verterende al wat, aardsch en zwaar en grof,
De ziel belet te steigeren naar 't hof
Der eeuwigheid, van wie zij afgestegen,
In 't lijf een smet van 't lichaam had gekregen;
Gelijk de roest zijn tand zet in metaal,
En dooft allengs zijn luister en zijn straal.
Nu leît de grove en logge klomp der aarde,
Veredeld en gezuiverd, zijn onwaarde
En aardschheid af; vermits hij Godgemeen,
Door 't nuttigen zijns lichaams, hier beneên,
Heeft, als de ziel, een zelven trek verworven;
Om, moede en mat en flaauw en afgezworven,
Onscheidbaar zich te paren met die vlam,
Waar van zijn gâ haar eersten oorsprong nam.
De geest verlangt naar zijn geboortestede;
Het lichaam roept eenstemmig: „ik wil mede."
De zon brengt zoo, na 's winters gure vlaag,
Geen groei en geest en levendige vaag
In al wat dor en dood lag en begraven,
Noch vult zoo 't jaar den boezem op, met gaven
Van bloem en oost en welig veldgewas
En heilzaam kruid, en wat men maaide of las,
In elk seizoen; – als d' Offerzon wil telen,
Door hare kracht, een oogst van bekkeneelen
En schenkelen en ribben, lang vergaan
In lucht en aarde en vier en Oceaan.
Zij zal 't geraamt met vel en vleesch herkleeden;
En, âmende de zielen in haar leden,
Dan klaar kristal, ontvouwen 't onderscheid
Der honigbij aan onbederflijkheid
Deelachtig, door den balsem, afgevloten
Van voedzaam vleesch, voor 't hoog altaar genoten,
En 't onderscheid der spin, die overtuigd
Door 't woord des Woords, vergift en moordsap zuigt
Uit eene bloeme, een roze, een ouderlelie;
Waaruit mijn bij, in 't bloeyende Evangelie,
Haar honig zoog en onversterfbren geur,
Die zich verspreidde al Kristus' eeuwen deur,
En om den kloot, gesneden aan vier deelen[1],
Die wijd in taal, in geen[2] gemeenschap schelen;
Gemeenschap aan één lichaam, aan 't genot
Der zielartsnije, uitpurende al wat rot.
Hij laat' zich dan, wie doodlijk kwijn', genezen!
Uit vleesch en bloed bestaat des menschen wezen.
D' Aartspriester recht zijn vleesch aan, hooggewijd,
En voedt u uit die stof, waaruit gij zijt.
Gelijkheid kan gelijkheid onderhouden.
Zoo wordt de sleet[3] des lichaams best vergouden[4].
Wie twijfelt aan den middel, aan den vond
Der Wijsheid zelf, die hier 't vernuft aan bond?
Zij, die den mensch, dat wonderwerk, kost baren,
Weet, hoe ze best haar werkstuk kan bewaren.
Gehoorzaamheid van 't Godbetrouwen neem'
Gevangen, wat naar 't eigenzinnig zweem'.
Wie Jezus' school leergierig wil hanteeren,
Laat zijn vernuft van 's Meesters lippen leeren.
Wie in dit rijk zich drage als onderdaan,
Moet onder 't woord der hoogste vierschaar staan.
De Vader eert den Zoon, uit Hem geboren;
De Zoon gebiedt u naar zijn Bruid te hooren;
Nu spreken Zoon en Bruid uit éénen mond.
Zij voert Zijn woord, en staat op Hem gegrond,
Belovende zijn geest en kracht en klaarheid
Aan zijne Kerk, den hoofdpilaar der waarheid.
Op dit geloof zijn d' outers omgedraaid;
Schoon d' eerste Kerk zoo Helsch wierd uitgekraaid

---

[1]miskennen. — [2]smaden. — [3]deuk.

[1]Versta: den wereldkloot. — [2]Voor niet in. – [3]het slijten. — [4]hersteld.

(Terwijl de last van 't kruis alom vermeerde),
Een gruwel, die op kindermoorden teerde,
At menschenvleesch, en slorpte bloed, als wijn,
In 't heimelijk, en schuw van zonneschijn.
Zij leed die schimp geduldig van den Heiden;
Een schimp, waarom zich som[1] van Kristus scheiden;
Doch zij hiel stand, betrouwende in haar nood,
Dat hier de mensch alleen niet leeft bij brood,
Maar bij dit woord met Jezus' mond gesproken,
Waardoor de ziel nooit voedsel heeft ontbroken.
O God! Uw woord is een volkomen werk;
Uw Heilwoord spijst uw hongerige Kerk,
Uw Woord is Geest en enkel ziel en leven;
Wat band bezwijk', dees zal haar niet begeven.
Dat Berengaar[2] en Kapernaum[3] dan
Vrij morre en knorre, en walg' van 't Hemelsch Mann',
En terg' de roede in 's dolings wildernisse:
Volhard gij slechts, en reinig uw gewisse,
Om waardiglijk t' ontvangen 't kostlijk pand
Der zaligheid, als uit 's Verlossers hand;
Dat schildere u voor oogen 't bitter sterven,
Gemaald op 't kruis, met levendige verven;
't Vereenige u met Gode en zijnen Zoon,
't Verknope u in gemeenschap met den troon
Der Engelen, en al de medeleden
Des lijfs, in strijd, of reede[4] doorgestreden;
't Beziel' uw ziel, opdat ze groeye en bloey',
In alle deugd, en haar geen last vermoey',
Geen zielgift smette, of geen bekoring tsage[5],
Maar 's afgronds heer in 't hart te velde uitjage;
Byzonder als 't u reiskost strekke op reis;
Terwijl gij zucht naar 't opperste paleis,
Om nog bij God 't verborgen mann' te smaken,
Daar zijn gezicht alle oogen zal vermaken."
Zoo sprak Sint Jan, en d' arend, snel en vlug
Van slagveêr, droeg zijn meester op den rug,
Vanwaar hij kwam; de zon verzonk en daalde;
Ik sleet den nacht met denken aan 't verhaalde.

HET TWEEDE BOEK.

OFFEREERE.

Zoo ras de zon, op 't vluchten van de schim
En schemering, haar hoofd uit 's aardrijks kim
Verhief, gehuld met puik van vier en stralen;
Plag Perzen[6], om dien zichtbren glans t' onthalen,
Gelijk verbaasd, te schieten uit den droom;
En brullende van ijver, zonder toom,
Te dringen in zijn kerken, naar d' altaren,
Om d' ijdele eer van Mithras te bewaren,
Met goud, albast, gesteenten, offerpracht
En wierookgeur, een ieder in zijn kracht.
Zij vatten 't recht, doch schonken 't onrechtvaardig:
Het allergrootste is d' opperste eere waardig.
Ging dit in zwang bij zulk een tempelsmet,
Wat offereer wil mijn Altaarbanket
Mijn Zonne der rechtvaardigheid dan voegen?
Wat glorie zal 't warachtig Licht vernoegen?
Geen staatsie is genoeg voor zoo een zaak.
Wie leert mij, hoe ik 't Heiligdom genaak'?
Die zon, omringd van zes geheimnismerken,
Wiens glans verguldt zoo menig duizend kerken,
Van ouds gesticht, zoo verre al 't woest gedruisch
Des Afgronds zwicht voor 't Kristgezegend Kruis.
Dus sprak ik vast, en zag den nacht verdwijnen,
Wanneer mij kwam met zijnen glans beschijnen
Een jongeling, die, statig 't lange kleed
Naslepende in het stof, langs d' aarde sleet[1],
En 't wierookvat den dag in 't aanschijn zwaaide;
Terwijl de haan het licht ten bedde uitkraaide.
'k Zag lieflijkheid en wijze majesteit
In zijn gezicht, en 't was Godvruchtigheid,
D' Aartsengel, die, genegen mij te leeren,
Zich kwam zoo laag, in 's werelds damp, verneêren.
'k Ontving hem heel eerbiedig, daar hij stond,
En stortte in 't eind dees reden uit zijn mond
(Hoe dronk ik die met mijne inwendige ooren,
Bekommerd, dat geen druppel ging verloren!):
„Mijn voêsterkind[2], dat op den boezem lag
Van God, het Woord, en in zijn Godheid zag,
Ontsloot u klaar de grootheid en de waarde
Van 't Kerkbanket, waarop de Hemel d' aarde
Genadig noodt. Wat toestel nu den gast,
Genood op 't feest ten heilbankette, past;
Hoe Gods geheim met recht wordt aangebeden,
Gediend met pracht; wat glans van wonderheden
't Hoofdheiligdom verheerlijkt en vereiert;
Hoe heilzaam 't wordt gespaard, gebruikt, gevierd,
Uit Godsdrift, door geen lasterbeer[3] te stuiten;
Dit zal mijn mond voor uw gehoor ontsluiten:
Athenen[4] dreef met reden, niet onwis,
Dat d' oorzaak werkt naar dees gesteltenis
En aard der stof, die zij gemoet in 't werken.
Dit blijkt door proef en dagelijksche merken,
Een zelve zon, zich nimmer ongelijk,
Smelt sneeuw en was, verhardt de klei en 't slijk;
Waar hof en poel den zonnestraal gevoelen,
Daar riekt de hof, daar stinken alle poelen.
Den gast bekomt genoten droog of nat,
Naar 't ongestelde of welgestelde vat
Der maag, waar uit de leveraders trekken
Haar zog, dat heil of kortsen zal verwekken.
Aldus gedijt het allerheilzaamst dij
Tot moordvergift, of heilzaam artsenij.
Wat baat het, dat een Godheid u bejegen'?
Aan 't recht gebruik of misbruik hangt de zegen
Of vloek. Wie in dees zuivre Godsbron kijkt,
Bejegent staâg den schijn, die hem gelijkt.
Joannes kome, of Judas koom' haar nader,
Zij onderscheidt de liefde en Godsverrader;
Zij oordeelt fluks, wie God bemint of haat,
En licht de grijns der ziel, die mommen gaat.
Geen toetssteen meldt zoo zeker en rechtvaardig
't Oprechte en valsch, het waardig en onwaardig,
Als 't eeuwig Woord, in 't rechte en valsch genot.
Wie God onteert, verliest zijn eer bij God.
Het Mann', een beeld van 't Manne, lest genoten[5],
Lag in het vat, van louter goud gegoten.
Des morgens, eer het Manne in 't leger viel,
Werd veld en lucht gevaagd, als met een ziel
En adem, van Gods Geesten uitgeblazen,
Om zonder smet het heer te komen azen,
Met hemelsch aas; hoe zal een Kristen dan
Dit lichaam zelf, verbeeld door Arons Mann',
Met minder zorge en zuiverheid genaken?
Dit lichaam, van geene Engelen te raken,
Dan sidderende, eerbiedig, en beducht!
Zal Godes Geest niet, door een hemellucht,
Des harten beemd van alle smetten klaren?
De lelie, net en kiesch op heure blâren,
Verdient het eêlst te drinken, dat er stort
Van boven, eer de zon haar steel verdort.
Is 't nutten van Gods lijf, den Bruïgom kussen
Met lip en mond? Om zoo den gloed te blusschen

[1]Thans sommigen. – [2]Berengarius van Angiers, die (in de 11e eeuw) de zinnebeeldige avondmaalsleer voorstond. – [3]Als tegen Kristus' Godheid gestemd. – [4]alreede, reeds. — [5]doe vertsagen. — [6]'t oude Perzië.

[1]Versta: slijtend, sleurde. — [2]Versta: Johannes. — [3]leugenwerk. — [4]Versta: de Griekscbe wijsgeeren. — [5]Nam. Kristus.

En ijver, die het hart van 's Konings Bruid
Te vierig blaakt; zij ziet te voren uit
Naar zuiveringe en cieraad, die haar passen;
Zij tooi zich op, en koom niet ongewassen,
Op 't hoogtijd van dien grooten Assueer!
Zij werp' zich net voor 's Konings voeten neêr.
Is zij belust 't gekruiste hart te winnen,
Zij cier' zich min van buiten, meest van binnen;
Van binnen was des Konings dochter schoon,
Door Davids snaar[1], bij des Gezalfden troon,
Ter rechte hand, te prijk gesteld, in 't midden
Der joffren, en bereid hem aan te bidden;
Haar schoone ziel, van 't alziende oog beschouwd,
Beschaamde rijk borduursel, parle, en goud:
't Vergeten van haar stam en vaders hoven,
Ging 's lichaams pracht en rijkdom wijd te boven,
En blaakte 't hart des Bruîgoms, onverzaad
Staroogende op dat binnenste cieraad.
Die 't Paaschlam zoude eerbiedlijk genaken,
Mocht in een week geensins het zuurdeeg raken.
Het lichaam, dat besmet was of melaatsch,
Vond, aan den disch des Paaschlams, nergens plaats.
De kopre zee, van runderen gedragen,
Most Aron zelf en al zijn zonen vagen[2],
Eer zij 't altaar genaakten, op hun beurt.
De toondisch hield zijn zuiverheid, besmeurd
Van 's priesters mond, die, ongespeend van vrouwen
En wijn, zich durfde in 't heiligdom betrouwen,
Of raken 't brood met ongewassen hand.
De Bondkist huwde en bond, als met een band,
De steene Wet en 't vat vol Manne t' zamen.
Zoo d' ouders zich, in schemering, dus schamen
Te handelen[3] onzuiver al hetgeen
Het hoog bevel afscheidde van 't gemeen
Gebruik, en paste alleen op een byzonder;
Zoo Mozes' Wet van steen bij 't brood van wonder,
Alleen een beeld van 't vleesch geworden brood,
Te wonder voegt; wat zuivringe is te groot,
Bij helder dag, voor 't Kristensche geweten,
Eer 't Kristus vindt ten Paaschdisch aangezeten?
Daar God altaar, en Jezus Paaschlam strekt;
Daar God den disch met hemelsch voedsel dekt;
Daar 't Manne, vol van Godheid en genade
En zegen, schuilt, gelijk in 's toevals lade[4].
Al 't sprenkelen met water en met bloed,
Al 't zuiveren der Wet, in brou en vloed,
D' afzondering, d' inwijding, 't voorbereiden,
Was 't voorspel, dat u langzaam zocht te leiden
Ten Offerdisch, in 't reinste pauweljoen,
Daar 't onrein hart besmet dien loutren zoen.
En Kristus zelf, afspoelende de vlekken
Der jongeren, voor 't nieuw geheim, in 't bekken,
En droogende, zoo dienstbaar en gereed,
Hun voeten, vuil van stof en klam van zweet,
Betoont, hoe klaar zijn hand de ziel moet wisschen,
Eer zij ontvang' zijn dischgeheimenissen.
Sint Pauwels zet Korinthen op de proef,
Eer 't volk, ten disch, door misbruik God bedroef,
Ja, lade, in steê van onuitspreekbaar voordeel,
Zich op den hals dat zwaar rechtvaardig oordeel,
En plaag op plaag; terwijl de gulzigheid
Dat dierbaar vleesch van brood niet onderscheidt.
Om dan te gaan naar God, langs outertrappen,
Zoo laat Geloof gerust voorhene[5] stappen,
Niet steunende op al 'tgeen vernuft[6] u zeît,
Maar op den stof van 's Woords Almogendheid;

[1]harpsnaar, Psalm 45. — [2]zuiveren. — [3]behandelen, hanteeren. — [4]in een bijkomend, op zich zelf onbeduidend bekleedsel. — [5]vooruit. — [6]verstand.

Breedweidender, in werken aan te grijpen,
Dan 't bekkeneel, dat eng is, kan benijpen[1].
Het vast Geloof dringt diamantsteen door,
De Reden staat verbaasd en zwicht er voor.
't Geloof versuft voor verf, noch schijn, noch teiken[2]:
Uw Reden kan dien Hemel niet bereiken:
Zij schiet te kort naar die bestarrende as,
En hoeft een leêr, als Jacobs ladder was;
Zoo kan ze zich met hemellieden mengelen,
En worstlen, om dien palmtak, tegens Engelen,
Te Bethel, daar de God van Abram woont
En rust, en zich, als in den droom, vertoont.
Dan volge straks het loutren van 't gewisse,
Door 't gloeyend vier der schuldbelijdenisse,
En boete, die zich in haar tranen wascht,
Het lichaam toomt, terwijl ze bidt en vast,
Door temlust[3], en besnoeit de dertelheden
Van 't welig vleesch, weêrbarstig tegens reden.
't Gewisse, dat aandachtig ziet omhoog,
Gedoogt geen vlek, ja, min dan 't kreeftenoog[4],
In 's menschen oog, daar 't bezig is met zoeken,
En rolt er uit, wanneer het alle hoeken
Hebb' rein gevaagd. Nooit stemden vuil en rein:
D' onreinigheid heeft niets met God gemein.
Oodmoedigheid, bekennende haar snoodheid
En onverdienste, en d' onbepaalde grootheid
Des grooten Gods, kruipt schaamrood ten altaar;
Men kent heur straks aan 't nederig gebaar,
En kloppen voor haar boezem, zoo boetvaardig;
Zij zucht en steent: „o Heer! ik ben niet waardig,
Uw aangezicht t' ontmoeten, en ik schroom
En schrik, uw kleed te raken bij den zoom,
Om uw genâ van achter t' achterhalen!
Die zielendauw bevochtigt lage dalen,
Gezonken vrij wat lager dan mijn ziel;
't Was onverdiend, wat druppel op haar viel!"
De liefde sluit het viertal, voor den drempel.
Hoe brandt haar hart! hoe haakt ze naar den tempel,
Daar God zijn liefde, op 't allerhoogst, bewijst,
Als hij de ziel met zijnen Zone spijst,
Het Lam, door 't vier der liefde, aan 't kruis gebraden.
Nu kan ze haar begeerte niet verzaden,
En roept: „o God! dat mij geen schepsel scheî'
Van uwe liefde, of 't zichtbre mij verleî'[5]
Van 't nooit geziene in glorie eens t' aanschouwen;
Daar gij uw gunst volkomen zult ontvouwen,
Voor d' oogen van uw uitverkoren volk,
Hetwelk gij hier slechts aanspreekt, door de wolk
Van rondigheid en leliezuivre blankheid,
Naardien uw glans te sterk is voor de krankheid
Van 't sterflijk oog. Wat menschelijk gezicht,
Wat oog kost ooit verdragen 't godlijk licht!"
Oodmoedigheid, Geloof, Belijdenisse,
En Liefde, u dus geleidende ten dissche,
Zoo werp u neêr, en bid de Godheid aan,
Die, onder vleesch en toeval van het graan[6],
Zich houdt bedekt, als onder dubble kleeden.
D' altaarspijs wordt, voor 't eten, aangebeden.
Wie 't offer eert en aanbidt, eert gewis
Den Heiland zelf, die hier verborgen is,
Ja, Vader, Zoon, en Geest, één Godheid t' zamen;
Eén eenig God, beteekend door drie namen.
Wel zalig, die dees Godheid eere biedt,
En meer betrouwt, dan 't oog bereikt en ziet!
'k Zal evenwel, om 't zwak gezicht te sterken,
Als met een bril, door droom en voorbeeld werken,

[1]bevatten. — [2]Rijmshalve voor teeken. — [3]zelfbedwang. — [4]tegen 't vuil in de oogen aangewend. — [5]afleide, belette. — [6]Versta: in 't sterfelijk lichaam, en 't uiterlijk van 't avondmaalsbrood.

En profecy en overoud gebruik.
't Is billijk, dat de nacht der doling duik'
Voor zulk een dag, die eeuwen aan kwam breken,
En knielde voor 't Altaargeheimnisteeken.
Voor d' offerspijze en maagdelijke vrucht,
Gelijk een dauw gevallen uit de lucht.
'k Zal Jozef eerst op Jacobs akker stellen;
Men hoor wat hij zijn broedren durf vertellen:
„Wat of mijn droom, mijn nachtgezicht, mij spelt?
Ik bond met u vast schoven op het veld,
Mijn schoof begost te rijzen voor mijn oogen,
Die zagen, hoe uw schoven nederbogen
Voor mijne schoof, die recht in 't midden stond."
De blinde nijd der broederen bevond
De kracht des drooms, toen zij, met doodsche zielen,
In Faro's hof, dien vorst te voete vielen,
Aanbaden voor een zienelijken God,
En Godheid, dien zij hoonden met veel spot,
In eenen put te Dothan nederlieten,
Verkochten aan Arabers, en verstieten
Hun aller bloed, der broedren guichelspel,
Voor eigen slaaf, ten dienst van Ismael.
Wat broeder droomde, in 't laagst van 's kinds verneêren,
Dat dit nog eens Egypten zou regeeren,
En spijzen zelf, in bittren hongersnood,
Zijn haters zelfs uit zijnen korenschoot?
Nu sprong het slot der oude droomen open,
Nu bleek al 'tgeen eerst dwaasheid scheen te hopen.
Nu zag men fluks die starren, zon, en maan
Om Jozefs troon, als om een Godheid, staan
En doover glans voor klaarder stralen strijken,
En 't glinstrend hoofd van heele koningkrijken:
De mensch bepaal', wat beuren kan of niet,
Wat God begeert en toestemt, dàt geschiedt.
Om nu het licht te scheppen uit de schimmen,
En dag uit nacht, zoo laat ons hooger klimmen
Naar Jezus zelf, in Jozef uitgebeeld,
Gelijk de zon in eenen spiegel speelt.
Messias ging zijn voorbeelds eige gangen:
Hij werd gehaat, verkocht, gesleurd, gevangen,
En onderdrukt, maar berstende uit het graf,
En stijgende bij God, verworf den staf,
Die wetten stelt den Hemel, Helle, en Aarde;
Nu reikt hij uit den voorraad, dien God spaarde
Van eeuwigheid, voor 't menschelijk geslacht;
Die flus geboeid, gevloekt zat, en veracht,
Wordt aangebeên van Heidenen en Joden,
En Cherubijn en Serafijn, zijn boden;
En wonder is 't, wie kost dit flus verstaan?
Men bidt een God, in schijn van koren, aan,
Men eert dees garf, die zielen kan verzaden;
Een droom wordt waar: men durf niet langer raden.
't Gezaaide graan lijdt onder d' aarde last
En boven d' aarde, en worstelt, daar het wast,
Met regen, zon, en vorst en schrale vlagen;
't Wordt dikwijls van een hagelbui geslagen,
Terwijl het bloeit, of in zijn aren schiet
En zwelt; het lijdt van mist en lucht verdriet,
En schoon de zein het maaide op 't veld ter neder,
Nog worstelt het met wisseling van weder
En winden, eer het op den dorschvloer raakt;
Daar gaat het op een beuken, dat het kraakt,
De vlegel spaart dan halm, noch kaf, noch koren:
De korenaar wordt tot verdriet geboren.
Vier tijden gaan in arbeid van dees vrucht:
De herfst ontvangt het zaad, de winterlucht
De teêre spruit, de lent de groene stelen,
De zomerzon begint den halm te gelen,
En kroont de vrucht, die 't leven onderhoudt,
Om 't blonde hoofd, met eene kroon van goud,
Met straal op straal; nog moet ze in 't einde lijden,
Dat 's maayers vuist haar koom' met zeisens snijden,
Dat d' akkerman haar binde en slepe en torsch',
De vlegel haar op 's huismans dorschvloer dorsch',
De wan haar wann', de molensteen haar breke,
De voet haar knede, en 's ovens gloed haar steke
Op 't hoofd, en sluit' de kruim in eene korst;
Zoo dekt ze op 't lest de tafel van den vorst,
En spijst en voedt de koninklijke monden.
Zij stond op 't veld, nu wordt ze op 't hof gevonden;
Flus dekte haar de schuur en grove zak,
Nu dekt haar 't hofgewelf en gouden dak.
O edele aâr! laat treffen, wat kan treffen,
Gij neigt uw hoofd, om 't hoofd omhoog te heffen;
Laat hagelen, laat maayen, dorschen, slaan,
Gij valt, om eens op 's Konings disch te staan;
't Vernederen schijnt vruchteloos en deerlijk,
Doch geeft in 't eind meer luisters aan het heerlijk.
D' onnoozelheid begost, in Edens lucht,
Zoo 't nieuwe zaad te werpen van Gods vrucht,
Door 't krachtig ooft, aan 't eerste paar gegeven,
Tot steunsel van geen eindbereikend leven;
Natuur holp voort haar groeizaamheid op weg,
In d' offergaaf van vorst Melchisedech;
De pen der Wet haar eigenschap afbeeldde,
En trok haar op, tot aan het peil van weelde;
Zoodra 't seizoen der puikgenade kwam,
En eene Maagd der zonnen Zon vernam,
Ontving de vrucht, van langer hand gezwollen,
Haar rijpheid, pit, en voedzaamheid, ten vollen;
En, neigende het hoofd ter aarde, ontzag
Noch staal, noch strik, noch vlegelslag op slag
Van haters en geharnaste soldaten,
Maar stond den wil des Scheppers gants gelaten;
Die haar, door smaad en ramp en smart en nood,
Bereidde tot een levende outerbrood.
Zoo groot een eer bestraalt de stralende aren,
Wanneer ze op 't vlak der zegenrijke altaren,
Door wil en kracht van 't aldoordringend Woord,
Veranderen (wie tsiddert niet, die 't hoort?)
In Kristus' lijf; waarvoor gekroonde zielen
Van keizeren in stof eerbiedig knielen;
Waarvoor de wolk, vol Engelen, bevreesd
Terugge drijft; en over 'twelk de Geest
Der Duive hangt met schitterende wieken,
Die uitgespreid naar Paradijsdauw rieken,
En sterken 't hart des flaauwen in 't geloof;
Dan breekt de glans der Godheid door de schoof,
En troost de deugd, en overtuigt de boozen.
Geen Konstantijns, geen purpre Theodozen
Ontzien zich hier, rijksappel, staf, en kroon,
En zwaard en schat, dien hoogen outertroon
Te heiligen; o, aller wondren wonder!
Zij zien de garf, en Jezus schuilt er onder,
Emanuel, wiens overstreepte borst
Met roeden wierd gegeesseld en gedorscht;
Die met de vuist, des nachts, geslage kaken,
Dat aanschijn, om wiens schoonheid Hemels blaken
En flikkeren; dat hoofd, gesteld ten toon,
Omvlochten met een scherpe doornekroon;
Dat bloedig lijf, geprikt, gekneed, gemalen;
Die borst, geweekt in hartewaterstralen
En bronnen, rood van onwaardeerbaar bloed;
Dat vleesch, ons brood, geroost voor zulk een gloed
Van liefde, uit liefde, om 't hongrig hart te spijzen;
Wie zou dien God geen godlijke eer bewijzen!
God zelf ontbeert zijn wellust en zijn wensch,
Verliest zich zelf, ten beste van den mensch;
Wordt vleesch, wordt niet, en, als het graan, begraven;
Verrijst, tot vrucht der ziele, in d' offergaven;
Verrijst, als uit Arimathyes graf[1],
Op 't outerplat, en leit al 't sterflijk af.

[1]De grafspelonk door Jozef van Arimathea gegeven.

De vijanden, die zulk een droom belachen,
Genaken nu, om zielbanket te prachen[1],
En sidderende, uit doodschrik, zonder toom,
Aanbidden zelf dien uitgelachen droom,
En roepen luid: „wij geven ons gevangen;
't Vernuft en God gaan ongelijke gangen."
Al 't stamhuis droeg een wonderlijk ontzag
De Bondkist toe, waarin het Manne lag,
Afbeelding van 't banket der Kriste monden.
Dees voetschabel, waarop Gods voeten stonden,
Werd sidderende in Sion aangebeên:
D' aartspriester trad, maar eenmaal 's jaars, alleen
In 't hoogste koor, en stortte zijn gebeden
Voor 's Godheids kist; haar eerverzuimers leden
Geen lichte straf; dat tuig' de Bethsamijt,
En Filistijn, en hij, die, ongewijd
Ten priesterdomme, om beters wil, durf raken
De Heilkist, slechts van verre te genaken:
D' Orakelkist van onbederfzaam hout,
Alsins[2] verguld, bekorst met louter goud;
D' Orakelkist, betrouwd aan 's burgers woning,
In 't eind de rotse en tempel van den koning.
Het bergen van dees Heilkist trouw en kuisch,
Zijn zegen giet in Obededoms huis;
Maar Michol, uit haar venster, Davids dansen
Voor 's heiligdoms aanbedelijke glansen,
Beschimpende, verdort, blijft kinderloos,
En voelt de kracht van 's Godheids gloriedoos[3],
Bewaarster van het beeld, waarvan u 't Wezen,
Zoo hemelhoog en nooit genoeg volprezen,
Gegund wordt tot een vrijburg, eer de dood
Zich openbare en zien laat', bleek en bloot,
Gelijk ze spookt met vleeschelooze kaken,
En aanstapt, dat haar dorre schenkels kraken.
Welzalig, die, in 't hijgende verdriet,
Naar dezen troost en vasten vrijburg vliedt:
Wanneer u macht van vijanden ontzeggen[4],
Is 't veilig in Gods schaduw stil te leggen;
Geen Cherubijn den vromen wisser dekt
Dan Kristus zelf, wiens vleugel wijder strekt;
De klokhen dekt haar ongepluimde kieken,
Maar God zijn kind met dees genadewieken.
O zielen, die belast zijt en belaân!
Hier rust uw heil, aanbidt dit hemelgraan.
Des konings harp[5] kan dees geheimnis raden,
Wanneer ze speelt: „Zij aten en aanbaden";
Iet vremds, gebeurd of namaals te geschiên,
Doch 't beurde nooit; zoo kon 't zijn snaar voorzien,
Voor eeuwen, eer d' aanbidding van dit koren,
In God en vleesch veranderd, wierd geboren;
Veel eeuwen, eer de Godheid, onder schijn
Van muskadel en uitgepersten wijn,
Wierd aangebeên, van hoogen en van lagen,
Die door 't kristal van wijn of wijndruif zagen
In 't aartsgeheim, ontsloten voor de Bruid
Des Bruidegoms, die hof noch kelder sluit
Voor haren lust en mond, zoo rijk in 't roemen;
Daar Hij haar laaft met appelen, met bloemen
Het hart verkwikt, en met zijn vrucht vermaakt,
Die door de keel haar, tot de ziel toe, smaakt.
Dan roept zij: „o mijn lief, o hoofd der vorsten!
Gij hangt, als myrrhe, in 't midden op mijn borsten.
Gij zijt mijn druif, en drenkt mij met een stroom
Van wellust, vreugd, en blijschap, zonder toom."
De wijndruif, aan de druifbeek afgesneden,
Beloofde 't heer een land, zoo schoon als Eden;
Dewijl die tros in grootheid overwoog,
En boog den stok en schouder, die hem droeg,

[1]vragen. — [2]Geheel. — [3]Voor Bondkist. — [4]den vrede opzeggen. — [5]Psalm 22, 30.

Tot een bewijs, wat welige landouwen
Den stammen staan te winnen en te bouwen.
Het toonbrood lag, in Mozes' hutte, op goud,
Voor 's priesters mond; het Manne werd betrouwd
Aan 't gouden vat, daar kunstige Englen glommen
In 't koor, om 't jaar van Aron eens beklommen;
Geen slechte roem, voor 't Joodsch woestijnbanket.
Het Paaschlam, vrij van ongepraak, vlek, en smet,
Werd wel de bron der gaven opgedragen,
Die 't heer verloste, en Memfis trof met plagen;
Zoenoffer werd van niemands hand geroerd,
Dan die het merk der Godgewijden voert;
Van niemand dan van Levi's mond gegeten,
In 't Heiligdom ter tafel aangezeten;
Maar toonkorst, mann', zoenoffer, druif, noch lam
Ontvingen ooit, van priesterlijken stam,
Eerbiedigheid, die van een Godheid tuigde,
Waarvoor men zich, als voor een Godheid, buigde;
Want drank of spijs, die slechts het lichaam sterkt,
En voor een tijd, in grove harsens, merkt
Een weldaad, eer gebeurd aan Gods geslachten,
En 't groot geheim, nog staande te verwachten,
Versmaân deze eere, als snoode afgoderij.
Geen offergast van Aron stond ooit vrij,
T' aanbidden spijs der Wet, of merkgerechten,
Als God; men moet aan God de Godseer hechten,
Geensins aan stof, nog nooit met God vereend:
Zong David dit, zoo had hij God verkleend,
Wiens eere en lof zijn schelle harp ontvouwde;
De Godspijs dan, die hij zoo vroeg aanschouwde
En aanbad, was 't beteekende Offerlam,
't Warachtig vleesch, waarin de Godheid kwam,
Ter goeder tijd, te voorschijn, om de zielen,
Die bevende voor haar op 't aanzicht vielen,
Te zegenen, op een verhole wijs,
Met zich, de rechte en aangebede spijs.
Nu zingt de Kerk met vreugd, uit 's Konings bladen,
Ter goeder uur: „zij aten en aanbaden."
Nog liet de harp[1] u na dit hoofdbevel
En erfgebod: „aanbidt zijn voetschabel,
Naardien zij heilig is;" en Esaïas
Riep overluid, vóór d' aankomst van Messias,
In 's Hemels naam: „de Hemel is mijn troon,
Mijn voetbank d' aarde." Indien gij nu den toon
En galm van beî dees vierige profeeten
Te gader huwt, hoe kwijt gij uw geweten?
Aanbidt en eert gij d' aarde, een element,
De donder dreigt, het vier des bliksems schendt
Vermetelen, die zich zoo dol vergapen,
En eeren niet den Schepper, maar 't geschapen:
Dien loggen klomp, zoo woest en ongevormd,
En om wiens korst het water bruischt en stormt.
Die Geest heeft nooit afgoderij geboden,
Noch zijnen roem vereerd aan valsche Goden.
Verwaarloos liefst 'tgeen u wordt opgeleid,
Te godloos. Neen, 't waar ongehoorzaamheid
Te stoppen 't oor voor aangebede lippen.
Hier drijft uw ziel, als midden door twee klippen,
Bij nacht. Wat raad? Zoek Kristus, 't ware licht;
Dat schijnt u toe, en opent uw gezicht,
Dat wijst u, hoe gij veilig, door het midden
Der barning heen, de kleiaarde aan kunt bidden,
Ook zonder schand voor Afgod te begaan.
Hoe dat? Hij nam van aarde kleiaarde aan;
Naardien zijn vleesch van aarde is voortgekomen,
En Jezus, God en mensch, heeft aangenomen
Zijn vleesch en bloed, van 't vleesch der Moedermaagd,
Maria zelf, wiens oodmoed God behaagt;
En mits Hij hier zijn dagen heeft gesleten
In 't vleesch, en gaf zijn dischgenooten t' eten

[1]Psalm 95. 5.

Zijn eigen vleesch, tot heil, zijn opperste eisch;
Zoo eten nu geen gasten van dit vleisch,
Voor dat zij 't eerst aanbidden, in hun zielen.
Nu blijkt, hoe gij voor Gods schabel kunt knielen,
En storten voor zijn voetbank uw gebeên;
Een dienst, die niet de Godheid tergt, o neen,
Maar eer verwerft haar zaïige genade.
Wie dit verzuimt, vervalt in schuld en schade.
Zoo leerden wij eer kraken Davids galm
En goude noot, om 't pit van zijnen psalm;
't Gemyterd hoofd des zetels, te Hippone,
Sint Augustijn, verdadiger der krone
Van Kristus; 'tzij zijn glorie wierd bestreên
Van Heidensch brein, of dolle Manicheên,
Of Donatist, in ijver ongebonden,
Of van den Draak[1], die bruischt, met zeven monden
Des Nijls, daar hij zijn adems gift ontdekt,
En met den staart den Hemel ommetrekt,
En na zich sleept een nacht van donkre starren,
Die elk haars weegs verstrooyen en verwarren; –
Sint Augustijn, mijn voêsterkind, mijn held,
Heeft zoo gevat 'tgeen 's Konings vinger spelt,
En aangebeên Gods bank[2] in d' outerspijzen,
Waarop doorgaans al d' oudste vingers wijzen.
't Milaansche licht[3] en d' overlichte eel
Van Sint Jeroen zien, door Gods voetschabel,
Des Heilands vleesch en lijf, van ouds, als heden,
In Latium en Grieken aangebeden.
Had Kristus' mond alleen zijn offergast
Het nuttigen van vleesch en bloed belast,
't Waar schijnbaar, dat hij d' offereer woû missen,
Bij 't nuttigen der dischgeheimenissen;
Maar nu zijn school op 't hoogtijd wordt genoot,
Om etende t' erkaauwen zulk een dood,
Waardoor de ziel verworf dat lachend leven,
Om drinkende rondom het kruis te zweven,
En aan te zien dien lijder, doodsch en bang;
Die voor elks oog gehange kopre slang,
Genezende d' aanbidders, onder 't eten,
Van 't moordvergift der helsche slangebeten;
Zoo blijkt het, hoe d' alwijze Majesteit,
U voedende, zich zelve voedt en weidt,
In zulk een dienst van Gods eer, haar geschonken:
Gelijk de twaalve in Jezus' lof ontvonken,
Met ope keel, na 't heilig nachtbanket,
Besluitende al de feesten van de Wet,
Als 't lekkerste, gespaard voor kiesche tongen,
Die Kristus' eere in zijn versmaadheid zongen.
Geniet de ziel hier 't vleeschgeworden Woord,
Wie twijfelt, dat den Zone toebehoort
Een eer, zoo groot als d' eere van den Vader?
Wie eenen eert, vereert ze beî te gader.
Wie een onteert, onteert ze te gelijk.
De Vader zalft den Zoon tot hoofd van 't Rijk,
En zet den Zoon tot rechter aller Heeren,
Opdat ze Hem, gelijk den Vader, eeren;
Want overmits des Vaders en des Zoons
Eénwezigheid een zelven glans des troons
Hem toeschiet, die het merk zoekt van Gods stappen,
Zoo rijst Hun eer met evenhooge trappen.
De Vader schept in d' eer des Zoons vermaak,
Al dekt de Zoon zich hier met verwe en smaak
En geur, voor 't licht van zijn aanbidders oogen;
Of anders had Sint Jan[4] zich zelf bedrogen;
Dees Morgenstar, die (eer ze boete riep,
En rees voor 't Licht der wereld, nog zoo diep
Beneên de kim van 's moeders lijf gedompeld)
Van Kristus wierd verrast en overrompeld;
Daar d' eene nicht[5] haar andre nicht[5] begroet,
En schichtig merkt, met haren zwangren voet,
Ter goeder uur, de priesterlijke drempels.
Dit hupplend wicht aanbad den God des tempels
Van 't kuische lijf, 't bezielde altaar van God.
Elizabeth, verblijd om 't zalig lot,
Haar lieve nicht, Gods moeder, toebeschoren,
Aanbidt de vrucht der Maagd, en 't ongeboren;
Z' aanbidt die vrucht door d' ongebore vrucht,
Die in haar lijf nu opspringt en verzucht,
En wenscht dien Heer zijn heerbaan te bereiden,
Waar langs hem 't volk naar Sion mag geleiden.
Elizabeth, nu zwanger van haar spruit
En 's Hemels Geest, berst blijde en vrolijk uit:
„O Heiland! o, der sterfelijken Hoeder!
Wat lot was dit, dat zich uw eigen moeder
Zoo laag verneêrde, en door mijn huisdeur drong?
Want op haar groete en heilzame intreê, sprong
En huppelde het kind in mijnen lijve.
O, simple duif, Marie! aan u beklijve
Die zegen, u van Gabriel beloofd.
O, welk een zon van heil bestraalt uw hoofd,
Beschijnt uw haar! 't believe u, hier te beiden
Drie maanden lang, te kort voor 't bitter scheiden!"
Maria zelf, met al haar ingewand,
Springt op, aanbidt en eert dit godlijk pand,
't Beloofde zaad, dat, in haar lijf besloten,
Nog naauwelijks zijn wortel heeft geschoten;
Z' aanbidt haar bloed, in 't bloed de majesteit
Van haren God, zoo menige eeuw voorzeid.
Drie koningen, die voor de kribbe lagen,
Aanbaden 't Kind, hoewel ze nergens zagen
Iet Goddelijks, in Davids armen stal,
Verkleumd van koû, verdrukt van ongeval.
O sterk geloof van 't Oosten! dat loopt zoeken,
Met eene star, de zon bekleed met doeken,
En offren myrrhe en wierookgeur en goud
De vrucht der maagd, dien ouden stok[1] betrouwd:
Het laat zich van 't vernuft niet ommezwindlen[2],
Noch ongeloof; maar staroogt door de windlen,
Door vel, door vleesch, op d' afgestege vlam
En zon, bewolkt met vleesch van Jesses stam.
De moorder, die den doodkreet ving van 't leven:
„Mijn God, mijn God! hoe, hebt gij mij begeven?"
En 's Hemels tong zag proeven gal en eêk,
Daar God geen mensch, maar eenen worm gelcek,
Zag door 't geloof, als door een verrekijker,
Gods Zoon, God zelf, gehangen aan den spijker,
En drijven op drie ijzers, naakt en bloot,
Die d' assen draait van 's hemels ronden kloot,
En 't Paradijs, zijn Noordstar, zijn verlangen.
Hij bad om in dien arm te zijn ontvangen,
Die aan het hout gerekt hing en gecheeht.
Dat heet aan God gelooven, slecht en recht,
Verzoeken[3] heil aan[3] een gekruisten Koning,
Die zelf gestraft, met d' opperste belooning
Zijn dienaar troost, in 't bitterste der pijn.
Het punt van scherp geloof dringt door den schijn.
De Hoofdman zelf, met zijne Kristverachters
En moordenaars, bij 't kruis gesteld tot wachters,
Aanschouwende 't bezwijmen van het licht
Der middagzonne, en 't breken van 't gezicht
Der alziende ooge, en hoorende de woorden
Van 't stervend hart, die hem zijn hart doorboorden,
En voelende het rijten van de rots,
En 't sidderen der aarde, riep: „'t is Gods,
Warachtiglijk dit is Gods uitverkoren,
De rechte spruit uit 's Godheids stam geboren;
Een zwaar betieht, doch gansch rechtvaardig mensch!"
Het jammert hun, dat zulk een bloem verslens':

[1]Arius. — [2]Versta: voetbank. — [3]Ambrosius.
[4]De Dooper. — [5]Maria en Elizabeth.

[1]Jozef. — [2]omdraayen. — [3]zoeken — bij.

Zij sidderen, de moed is hun ontzonken,
Die 't lam nog straks met stale vuisten klonken
Aan 't schendig hout; de dienaars van het Rijk
Der wereld staan en sterven onder 't lijk.
Z' aanbidden 't lijk, van ziel en geest versteken,
Maar niet van God, betuigd door menig teeken,
Wie weigert dan t' aanbidden 't levend vleesch
Des zelven Zoons, die opvoer en verrees?
De Krist-eer stond gehecht aan plaats noch tijden,
Zoowel voorhene als na zijn bloedig lijden;
Op straat en weg en veld, in stal en huis,
Bij kribbe en disch en graf, en onder 't kruis,
Aanbad men Hem (van sterflijkheid ontogen,
Of lijdenloos) met hart en hoofd gebogen;
Zijn Godheid straalde in der aanbiddren ziel,
Die, door dien glans verbaasd, ter aarde viel;
Zijn Godheid was de stof en rechte reden,
Waarom Hij wierd gedicnd en aangebeden;
Waar 't lichaam is, daar volgt de Godheid meê:
Zoo hangt die dienst verknocht aan tijd noch steê.
't Geheimmerk[1] dekt zijn lijf en Godheid t' zamen;
Zoo hoeft gij u dien Godsdienst niet te schamen,
Klaar uitgedrukt, door 't heerlijk hoofdgebod:
„Aanbidt en dient alleen uw Heer en God".
Al wordt die naam den Vader toegeschreven,
Sint Thomas noemde ook zoo 't verrezen leven[2];
Waarom de Kerk, die voor de Godheid vecht
Van 't Woord[2], het eert, uit kracht van Godlijk recht:
Gelijk de harp die schoone Bruid, in 't midden
Van 't hof, haar Heer en Koning aan leert bidden,
Den schoonsten mensch van 't menschelijk geslacht;
Dien mond bedaauwd met zegen in zijn kracht;
Dien Held, voor wiens geweer de haters storten;
Dien God, wiens troon den tijd zijn wiek zal korten;
Dien God, van God gezalfd op hoofd en kleed,
Als nooit geen vorst, noch priester, noch profeet:
De koninklijke en kuische maagden haken,
Zich in zijn geur van eere te vermaken;
En Hij, wiens staf d' onbillijkheid verdelgt,
Zich dezer eere, en billijk, geensins belgt.
Ontziet men zich dien nooit genoeg geprezen
T' aanbidden, in de schaduw van het wezen
Des toevals[3]; zoo veel onvolmaakter dan
Zelfstandigheid, zijn bron, naast God, waarvan
Zelfstandigheids en toevals wezen sproten;
Gewis m' ontziet 'tgeen God nooit heeft verdroten,
Toen Hij verscheen, in schijn van vier of vlam,
Of, als een duif, van boven dalen kwam,
Of, in geruisch des winds, dan hard dan zachter.
De Godheid schat den toeval voor noch achter
Zelfstandigheid, gelijk uw laag vernuft[4];
't Welk stamerende, in 's Hemels zaken suft
En twijfelt, niet, of 't moet de Godheid eeren,
Maar in wat verwe, en onder welke kleêren.
Dan braakt de Hel haar zwarte gal op 't wit,
Alsof dees rok den Kersten-God miszit,
Die zoo met schimp en smaad terug gezonden,
Herodes en Pilatus, die flus standen
In vijandschap, vereenigt met een glimp
Van blijden peis, geboren uit Gods schimp;
Waarna zij beî, verstooten van Gods erven,
En over zee, ten schimp der menschen, sterven,
In 't rouwgewaad, in 't zwart vol ongenoegt';
Want zwart de Hel, als wit den Hemel, voegt.
De Godheid kwam den stammen eer gemoeten,
Op klaar safier, dat onder bare voeten
Zoo zuiver blaauwde, en scheen in 't oog, van veer,
Als d' ope lucht, bij helder zomerweêr:

Of zij ontsloot haar heerlijkheid den volke,
In eene goude of in een zilvre wolke;
Of in een glans van licht of regenboog,
Gespannen van gemengeld kleur omhoog.
Mijn arends oog[1], dat in Gods[2] boezem boorde,
Mijn arend, die Gods Moeder onderschoorde,
In 't barnen van zoo veelderlei misbaars,
Zag haren Zoon, omringd van kandelaars,
In 't lang gewaad, bedekken al zijn leden;
Het goud zijn borst, het sneeuw zijn kruin bekleeden;
D' cogappels van zich branden met een straal;
Zijn voeten gloên, als brandende metaal:
Zijn schepter was een zevenstar; zijn rede
Een schittrend zwaard, van weêrzij scherp van snede:
Het aanschijn blonk, in Pathmos' bruinen nacht,
Gelijk de zon des middags, in haar kracht:
Zoo kwam Sint Jan de groote Heiland tegen,
Voor wien hij zweem en neêrviel, gansch verslegen.
Sint Pauwels zag en hoorde God in 't licht,
Dat hem verscheen en bliksemde in 't gezicht.
Geen wet verbindt de Godheid van den Zone,
Dat zij zich juist naar iemands zin vertoone.
De Hemel maakt Zijn heerlijkheid bekend,
In schijn van 't een of 't ander element,
Of in geruisch van wind of lucht of veder,
Of bij het schoon of bij onstuimig weder;
Dees Majesteit bedekt zich in den schoot
Van Hemelsch blaauw of van karbonkelrood;
Of zat ten toon voor tweemaal twalef zielen,
Op een smaragd, zijn stoel, waar voor zij vielen
Op 't aangezicht, en smeten elk haar kroon
Voor zijn gezicht, als sardis, en zoo schoon
Als puik van jasp; waarvan zich 't oog verwondert;
De zetel braakt vast vier en vlam, en dondert;
Vier dieren, rijk van oogen, zingen lof
En eere toe den Vorst van 't eeuwig Hof:
Hoe voegt dat wit die vierentwintig grijzen,
Terwijl zij 't Lam, den Zoon, den Schepper, prijzen!
De schaal vol reuks en harpen eeren Hem,
Die eeuwig leeft in 't nieuw Jeruzalem.
En waarom 't wit belachen, als een zotheid,
Dewijl het is de rechte dracht der Godheid,
En Gods livrei, waar geest of heilig zwiert,
En feest of dienst ter zaligheid verciert.
D' Orakelhut[3] verciert zich met tapijten,
Gestikt met wit. De wijding der Levijten
Noch Arons riem en rok en tullebant
Versmaân geen wit, gelijk een merk van schand;
Ja, Aron zelf versmaadt zijn opperkleeders,
Wanneer hij, voor de wolke en Englevéders
Van 's Godheids kist, eens 's jaars, in enkel wit
Verschijnende, voor twalef stammen bidt.
D' Olijfberg kan der Englen dracht getuigen,
Gelijk het graf, waar voor Aartsenglen buigen;
En Thabor zag weleer 't gezalfde hoofd,
Der Englen zon, in 't wit, dat sneeuw verdooft;
Sint Peters hart begost van lust te blaken,
Hij riep: „ai, laat ons hier drie tenten maken!"
De Vader borst ter wolke uit met dees stem:
„Dit is mijn Zoon, mijn hart, dies hoort naar hem,
Die op mijn berg verandert voor uw oogen,
En met dat sneeuw en krijt wordt overtogen."
Dat Jozef hier nog eens te voorschijn koom',
Die (spellende, uit den koninklijken droom
Van koeyen en van dorre en welige aren,
De zeven vette en zeven magre jaren)
Tot rijksvoogd en geheimraad wordt gewijd,
Met 's konings ring en keten ommerijd[4],

---

[1]Versta: het Sacrament. — [2]Kristus. — [3]beeld, uiterlijk. — [4]verstand.

[1]Zoo zal men wel met V. L. voor boog moeten lezen. [2]Kristus. — [3]Tabernakel. — [4]omkranst.

In witte zijde, op Faro's eigen wagen,
Die 't blanke beeld van Jezus heeft gedragen;
Van Jezus, die, onnoozelijk gehaat,
Wordt aangebeên in 't hagelwit gewaad
Der offerspijs, het voedsel aller scharen,
Aandringende in zijn kerken, voor d' altaren.
De koningin der Mooren[1], die haar zon
(Om 't aanschijn van den grooten Salomon
T' aanschouwen) met kameelen rijk geladen,
Den rugge bood, en gaf dien vorst te raden,
T' ontvouwen 'tgeen zoo diep gedompeld lag;
Verbaasde zich, toen zij den tempel zag,
En 't elpen hof, de pracht en stoet van knechten,
Brandofferande en spijs en dischgerechten;
En, staande eerst stom voor dien ontsloten mond,
Borst uit: „ik peil een wijsheid zonder grond,
'k Beschiet een top, van geenen reus te treffen;
De Faam, gewoon haar roemstof te verheffen
Tot walgens toe, verzweeg mij 't halve deel;
Al 'tgeen ik zie en hoor is eens zoo veel.
Gelukkig, ja, gelukkig zijn deze ooren,
Die, om uw troon en disch, uw wijsheid hooren!
Geloofd zij God, die 't hoofd van zoo veel raads
Dees kroon opzette, en zelfde in 's vaders plaats!
Aanvaard dit goud, dit wierook, dit gesteente,
En heersch met God, tot heil van zijn gemeente!"
Maar Salomon, met al zijn majesteit,
Verdoofde nooit, in zulk een heerlijkheid,
't Natuurlijk kleed van een verwelkbre lelie,
Veel min de bloem en kracht van 't Evangelie,
De blanke bloem van Kristus, op het veld
Van 't hoog altaar, zijn jongren voorgesteld,
Tot eenen geur der ziele voor de zieken,
Die deze lucht, ter goeder ure, rieken.
Helene komt, met al haar keizren[2], zien
Door 't lelieblad, op neêrgeboge kniên,
Den koning zelf, dien Davids zoon afbeeldde,
In 't kittelendste en bloeyendst zijner weelde.
Zij staat verbaasd, daar 't kerkorakel scheidt
Het wit van 't zwart, en Gods verholenheid
Niet langer wil verbloemen noch bewimplen,
Maar zulk een glans ontsluiten voor den simplen.
Wat koning, wat Profeet verlangde niet
T' aanschouwen en t' aanhooren, 'tgeen zij ziet
En hoort van God, bedekt van 't licht der kleuren;
Doch 't mocht hun, vóór hun sterfdag, nooit gebeuren.
Breng wierook, goud, gesteente, en strijk uw roem,
Ter eere van deze outerliebloem;
Wat eere kan te hoog ten Hemel steigren,
Zoo Englen zelfs 't altaar geen wierook weigren?
Wij Engelen aanbidden voor Gods troon,
En zingen lof den Vader in den Zoon,
't Onschuldig Lam, hetwelk uw schuld most boeten,
En nu om hoog de starren treedt met voeten.
D' aanbidding van dien heimelijken schat
Niet duister ook uit teekens wordt gevat,
Van stap tot stap der ijverigste tijden,
Outlast van kruis, of stenende onder 't lijden.
Sint Pauwels straft 's Korinthers onbescheid,
Vermits het niet Gods lichaam onderscheidt
Van andre spijze, en tergt zijn teaye roeden,
Die 't krankbed slaan en d' aders leeren bloeden.
Mijn Pius[3] straft, bij uitgedrukte wet,
Den reukelooz', die Jezus' disch besmet
Met heilig bloed, en leert den wrevlen schrikken,
Ja, met zijn tong dat diere altaarbloed likken.
Tertulliaan[3] draagt zorg voor kelk en kruim,
En beeft, indien men 't Heiligdom verzuim',
Of iet vertrede of plenge en storte op d' aarde:
Zijn ijver schat dit lijf op zulk een waarde,
Dat hij vervloekt, indien de kunstenaar,
Die Afgoôn snijdt, het offere op 't altaar
Met zijne hand, gelijk bij de vuisten
Der wreede Joôn, die God in 't lichaam kruisten:
Hij acht die hand eer waardig afgezet,
Dan dat ze zich aan 't Heiligdom besmett'.
Geen kerkscholier mocht met zijn ooge aanschouwen
Dit kerkgeheim, geen leerkind te betrouwen.
Een reuen, die het Kristendom ten spot
Gedijde, als of het zijn verborgen God
En Godheid eerde in 't heimlijk en gestolen[1].
De schat en pracht vereerende 't verholen
Geheim, en nooit volprezen zieljuweel,
Van overouds, betuigen u geheel
Wat anders, dan men schafte op Arons dissehen:
Waarom met recht d' Altaargeheimenissen
Zich legerden, en blonken overal
In zilver, goud, gesteente, en bergkristal.
Geen rijkdom kan 's geheimmerks eer bepalen,
Al schittert het in 't middelpunt der stralen
Van eene zon, of heldre halve maan,
Met kunst volwrocht; al bidt de kerk dit aan
In 't zilvren licht van eenen tilbren toren[2],
Al bergt een duif van goud dit Hemelkoren,
Dat zielen kracht en zalig voedsel geeft;
Of zoo een lam schier knikkebeent en beeft,
Terwijl het dekt, met dierbaar vlies en vlokken,
Het Kruislam, voor Pilatus' stoel getrokken;
Of zoo het schuilt, in d' opgepikte borst
Des pellikaans[3], die kunstrijk vast den dorst
En honger van zijn jongen poogt te stillen,
Met hartebloed en aderen, aan 't lillen
Van bittre pijn. Ik heb, door mijn beleid,
't Altaargeheim met kunst en kostlijkheid
Vereerd; geensins om onwaardeerbren zegen,
Met Ofir[4] en gansch Oosten op te wegen,
Als in een schaal; al goot men eenen klomp
Van al het goud des aardbooms; 't waar te plomp,
Zoo mijn Godwaarde en grijze Godverlichten,
Die d' oude Kerk door macht van schatten stichtten,
Door schatten slechts bevoogden hunnen zoen.
Zij zochten zoo den ijver aan te voên,
Opdat het hart, door zulk een glans bewogen,
Te zuiverder voor 's Hartekenners oogen
Verschijnen mocht, en nimmer onbereid
Genaken 't licht der Offermajesteit.
Wat wulpschheid durf 't geheimmerk dan onthouden
D' aanbiddinge, op den voorgangk der alouden,
Bestedende aan God hun wierook, purper, goud,
Kristal, gesteente, en marmer, trotsch gebouwd
Tot aan de lucht? Wat koorzang, welke altaren
Beval ik d' eer des Godsdiensts te bewaren,
Met reden, meer door dier metaal geëerd,
Dan Mozes' Wet, in steenen gegraveerd,
Of Arons staf en wonderlijke roede,
Of 't Manne, een beeld van 't brood, dat zielen voedde.
En Kristus zelf vermaakt zich met deze eer;
Hoewel hij d' eer van vorst en tijdlijk heer
En tittelen zich belgt en poogt te vlieden.
Sint Magdaleen, genegen eer te bieden
Haar Heer, haar God, aan Simons disch te gast
Gebeden, breekt dat kostelijke albast,
En giet dien geur op 't haar, van God begoten
Met meer genâ dan al zijn lotgenooten;

[1]De uit haar gesproten vorsten. — [2]van Aquileja. — [3]De bekende Latijnsche kerkvader, in zijn vertoog tegen den Afgodendienst.

[1]Voor steelsgewijs. — [2]Versta: een hostie-vaas, in den vorm eener duif. — [3]Als beeld van Kristus; verg. daarover Moll, Geschiedenis van het kerk. leven, II. bladz. 360. — [4]Het Californië der Oudheid.

Nog schaamt ze zich t' ontmoeten zijn gezicht
Van vore, en volgt van achter haren plicht,
Als kwaam ze 't lijk zijn leste staatsie manen.
Zij zalft, zij wascht zijn voeten met haar tranen,
Zij kust en droogt zijn voeten met heur haar.
Iskarioth en d' ander huichelaar
Bestaan dien dienst van eere te bedillen:
D' een schat dien geur te spreyen, schatten spillen,
Veel nutter aan 't nooddruftig hart besteed;
En d' ander acht dien heiligen Profeet
Besmet, naardien dees smet zijn lijf durf roeren.
Haar Voorspraak vangt dan aan het pleit te voeren,
Tot voorstand van 't vernecêrd gekneusde hart,
En looft haar daad, die beî dees wrijters smert:
„Gij, Simon! brusk[1] in 't goede te versmaden,
Verzuimde zelf met water mij te baden;
Zij wascht mijn voet met haar gesmolten oog[2],
En wischt mijn been met pracht van vlechten droog.
Gij, huisvoogd! zuimde uw tafelgast te groeten
Met eenen kus; zij kust en likt mijn voeten.
Gij goot noch zalf noch olie op mijn hoofd,
Zij zalft mijn voet met balsem, mij beloofd;
Zij toont aan mij haar liefde, waard vergouden;
Haar wordt een boek vol doodschuld kwijt geschouden,
Zij rijz' getroost, en schrikk' voor straf noch roê!"
Zoo keert hij 't hoofd dien Kristverrader[3] toe:
„Wat zorgt gij om den nooddruft te begaven?
Dees zalft mijn lijk, mijn lichaam, voor 't begraven.
De lieve geur van haar godvruchtig werk
Zal, Oost en West, zich spreyen door mijn Kerk
En 't blaauw gewelf, van mijnen duim gemeten,
Ja, tijd noch eeuw zal Magdaleen vergeten."
Iskarioth, die haren Godsdienst haat,
Staat op, en worgt zijn ziel door Godsverraad.
Dat geene ziel haar heil dan zoo vergisse,
Noch, onder kruims en druifs gestaltenisse,
Verwaarlooz' nu t' aanbidden 't zelve hoofd,
Den zelven voet, en 't lichaam, haar beloofd
Op 't Godsaltaar, in schijn van mondgerechten.
Aanbidt, onthaalt zijn Godheid met uw vlechten:
't Altaar verstrekke een voet, daar God op rust:
Brengt nardus, zalft, bewierookt, wascht en kust:
Verbezigt hier albast en geur en schatten:
't Geen Kristverraâr noch huichelaar kan vatten,
Dat bidt vrij aan, in huis, in kerk en hol:
Het Kristenraad zij prachtig en sta vol,
Tot roem des Gods, die Magdaleen verdadigt,
En hare boete en Kristplicht begenadigt.
En niemand schrikke, alsof dees Kristdienst zij
Een brooddienst, en gevloekte afgoderij;
Naardien het brood, door 't vier des woords verslonden,
Niet wordt gedienst, noch spijst godvruchte monden,
Daar 't loochenend zijn zellefstandigheid
Zijn toeval laat, die 't heilig Lam bespreidt:
Waarvan wij schier geen tuigen meer behoeven
Dan d' ouden, die d' afgoderij begroeven
En 't Heidendom verdelgden, door het pit
Van vast bewijs; of brochten tot hun wit
Door wonderdaân, gedonderd door de landen
En steden, daar ze als heldre fakkels brandden,
En schenen weg des Afgronds duistren nacht,
Ten spiegel van 't afgodische geslacht;
Waaronder hier, door menig wonderteeken,
Sint Willebrord de harten heeft ontsteken;
Die, daatlijk schuw van Wodan, Zon en Maan,
Dien regenboog der Kerke baden aan.
En twijfelt gij? Sla open 's lands kronijken,
Daar zal de trouw van deze waarheid blijken.

De wrevel schreeuwt, hoewel dit luttel stuit:
„D' een Afgod dreef den andren Afgod uit."
Is 't waar? zoo heeft de Hel de Hel bestreden,
En krijg gevoerd met hare medeleden;
Zoo moet het rijk des Afgronds onder gaan,
Dat in zijn kracht, tot Kristus' komst, zal staan,
En nimmer scheurt in hatelijke deelen;
Terwijl het stookt zoo bloedige krakeelen,
Door ketterij of zucht tot baat en staat,
Waarvan zijn stoel op d' aarde zwanger gaat.
Geen Afgod heeft dan Afgoôn uitgedreven,
Maar Jezus zij deze eere toegeschreven:
Waar Hij verschijnt, met zijn gezegend Kruis
En naam vol krachts, ruimt Belial het huis.
Hier lust het mij, door eene proef van wondren,
Beknopt in 't oor des lasteraars te dondren,
Ter eere van 't Geheimmerk, geschoffeerd
Door 't zaad, dat geen Afgodendom bekeert
En 't Kristendom verkeert, zoo eigenzinnig,
Zich kwetsende aan Gods prikkel, al te vinnig,
Door lasteren van 'tgeen het niet verstaat,
Of wil verstaan, uit schrik voor schade of haat
't Geheimmerk schuift het vlies van 't oog der jongren,
In Emaüs, daar zij naar Kristus hongren;
't Verkeert in steen in 's misbruiks valschen mond;
Het sart tot wraak den Libyaanschen hond[1],
Verscheurende den schender en verwaten;
't Heelt krankheên[2], lang van kunst en kruid verlaten;
't Vertoont een kind[2], terwijl 't geofferd wordt;
't Omgordt het lijf[2], van spokerij omgord;
Het vaagt het huis[2], van spokerij bezeten;
Het overtuigt[2] het wroegende geweten;
Het bloedt[2], indien 't de Joodsche pondaart prikt;
't Ontsteekt een vlam, die 's priesters haren licht[2];
Het wordt verlicht van Englen op d' altaren[2];
Wat element moet niet zijn Godheid sparen?
Hoe sidderen, voor 't Heiligdom beducht,
Het vier en d' aarde, en 't water en de lucht!
Het vratig vier trompette, o Amsterdammers[3]!
Den Aemstel toe, hoe God in d' Outerlammers
Wordt aangebeên, daar 't vinnigste element
't Aartsheiligdom der kerke zengt noch schent;
Hetzij men 't laat de kolk des haards bevolen;
Hetzij de vlam uw koopstad leît in kolen,
Met Gods kapel en 't heilig pauweljoen;
Daar zelf de gloed der zerken noch de schoen
Der burgren blaakt; waarom zij 't wonder groeten
Eerbiedlijk, met ongeschoeide voeten,
Als Amrams zoon de Heiligheid der steê,
Daar 't vier in 't bosch het loof geen hinder deê,
De bijen, die Urbaan zijn schild vercieren[4],
D' eerwaardigheid van dees Geheimnis vieren,
En vlechten door Gods aandrift, om Gods merk,
In haren korf, een kleine wasse kerk,
Met venstren, koor, altaar, en galerijen.
Het is dan reên, dat mijn vernufte bijen,
Vast zwarmende om den bijkorf van Urbaan,
Om 't Heiligdom geen wasse muren slaan;
Maar diamant, karbonkels, en metalen,
Waarop de zon zich blind ziet met haar stralen.
't Was billijk, dat zijn bijzwarm, spade en vroeg,
Ten kruisberg vloog, van waar hij met zich droeg
Het hemelsch puik van kruisdauw, sap, en geuren,
Geschept uit roze- en outerliekleuren;
Al stof tot was en honig, voor den korf
Der ziele, om wie Gods bloem verwelkte en storf.

---

[1] norsch. — [2] Min gelukkig voor tranen. — [3] Judas, die voor de armen was opgekomen.

[1] De honden in Noord-Africa, aan wie 't door de ketterssche Donatisten werd voorgeworpen. — [2] Verschillende wonderen, door de kerkelijke overlevering, aan de werking der hostie toegeschreven. — [3] Verg. boven, bladz. 559, v. 't Amsterdamsch mirakel. — [4] Zie boven, bladz. 568a.

Om, door een klaar, aloud, roemwaardig wonder,
U, in dien dienst en Gods eere in 't byzonder
Te stichten, lust mij nog terug te treên
Veel eeuwen, naar Gregoor Nazianzeen,
Dat Oostersch licht, 'twelk onder zijn scholieren
Telt Sint Jeroen en andren, waard te vieren.
Nu luistert toch, wat die doorluchte held
Der kerke u van Gorgonia vertelt,
Zijn zuster zelf, de spiegel aller vrouwen,
Die trouwende ook de hand des Heilands trouwen.
Zij rijgt een snoer van deugden om haar hals,
Haar godsdienst, rein en louter, wraakt het valsch,
Zij ijvert slechts den Opperste ten prijze;
De broeder roemt haar daad, op deze wijze:
„De felheid van haar krankheid, buiten 't spoor
Der koortsen, sloeg al 't lichaam door en door,
En kookte 't bloed, dat, stremmende in zijn âren,
De leên verstijfde, als of ze marmer waren,
En holp het brein aan 't hollen; niet een poos,
Maar deze kwaal hield aan, als endeloos,
En baarde een meer dan menschelijke ellende,
Die d' artsen tartte en kunst noch kruiden kende.
Der ouderen godvruchte tranen, eer
Omhoog verhoord, vermochten nu niet meer.
De kerkgebeên des ganschen volks in rouwe,
Als om zich zelf, gestort voor zoo een vrouwe,
Die al de stad te bedd' holp van verdriet;
Al wat men zocht of aangreep was om niet.
Wat doet dees ziel, nu ieder zit verlegen?
Aan welk een arts verzoekt ze troost en zegen?
Ai, luister toe, hier leit dit wonder t' huis:
Toen ieder een nu wanhoopte aan haar kruis,
En niet[1] vermocht met bidden, schreyen, wenschen,
Ging zij den arts, den toevlucht aller menschen,
Bij duister nacht opkloppen, op een stond,
Waar in zij juist een drop verkwikkings vond.
Zij werpt zich vlak, met een gerust betrouwen,
Voor 't outer neêr, met hand en knie gevouwen,
En roept luidkeels, oodmoedig en verneêrd,
Hem aan, die hier op 't outer wordt geëerd,
En van hun last de harten kan ontladen;
Zij maalt hem voor de rij der wonderdaden,
Ten troost zijns volks gebleken, van 't begin
Der wereld aan, alle eeuwen uit en in;
Naardien ze 't Schrift der oude en nieuwe schachten[2]
Des Heilbocks drukte, in 't blad van haar gedachten.
Dus ijverende, en meer en meer beroerd,
Wordt ze, uit de streek der schaamte, als weggevoerd;
Doch prijselijk en deugdzaam en godvruchtig,
Naarijvert ze de hand, die, zoo Kristzuchtig,
Aanroerende den zoom van 't Kristgewaad,
De bloedwel stopt, door zucht en toeverlaat.
Nu neigt uw oor naar zusters daad te stouter:
De kranke, met den hoofde tegens 't outer
Vast leunende, berst uit met luid gesteen,
En smelt in druk, als eertijds Magdaleen
In tranen, van Gods voeten opgegolpen.
Zij zucht, zij steent, en zweert niet ongeholpen,
Niet ongered te scheiden van 't altaar.
Zoo overstrijkt ze al 't lichaam, hier en daar,
Met artsenij van tranen, die ze sprengde
In hare hand; waaronder zij iet mengde[3]
Van 't Heiligdom des dierbren lijfs of bloeds,
In hare hand verborgen; zoo vol moeds,
Vol hoops, gevoelt ze, o wonder, nooit volprezen!
Zich, op een sprong, van alle wee genezen.
Zij springt van vreugd, en scheidt een[4] vrolijk mensch;
Die nu te loon ontving, naar heuren wensch,
Hetgeen zij werschte, en God hadde[1] afgebeden;
Haar sterk gemoed verworf die kracht der leden".
Zoo zet de broêr zijn zusters daad ten toon,
Nadat haar asch te rust ging bij de doôn;
Hij meldde 't nooit gedurende haar leven,
Maar sedert, sterk van zielschrik aangedreven,
Bazuint hij 't uit, opdat dit wonder klink'
In ieders oor, en Jezus' eere blink'.
Men mag 't geheim der Koningen niet mellen[2],
Maar onbeschroomd Gods werken elk vertellen.
En, of de nijd van spijt haar hart opeet',
't Gaat zeker, dat geraamt van een Profeet
't Gestorven lijk slechts rakende op kan wekken,
Ja, 's lichaams schim voor artsenij kan strekken;
't Gaat zekerder, dat levende outervleesch[3],
Of bloed van God 't wanhopend lijf geneez',
Met een de ziel, die worstelende in 't midden
Der jammeren, niet weigert aan te bidden
Den zelven God, dien Abram had te vriend,
En[4] in zijn zaad op 't outer wordt gediend.
Zoo Kristus' zoom ooit sloot de bloedende âren,
En schoof een schot voor 't leed van twalef jaren;
Indien Gods rok ooit runde[5] een rooden vloed
Des bloeds; wat kracht ontbeert Gods eigen bloed
En outervleesch, het kleed van Kristus' Godheid,
Wiens wijsheid schijnt in 't oog der wereld zotheid?
In zwakheid schuilt d' aanbiddelijke kracht,
Die, blijkende, te grooter wordt geacht.
Gelijk het Manna', der stammen hongertemmer,
Lag, door Gods last, in Arons gouden emmer
Bewaard, ten roem van God, bij den Hebreeuw;
Opdat men mocht erkennen, eeuw aan eeuw,
Van spruit tot spruit, dees weldaad, eer genoten;
Zoo heeft de Kerk, van oudsher, opgesloten
En naauw bewaard 's geheimmerks rijken schat,
Of in een slecht òf kostelijker[6] vat,
Naar 's tijd beloop, ten oorbaar van den Kristen,
Tot Kristus' roem, ten trots van zoo veel listen
En lagen en afgrijselijk geweld,
Van 's Afgronds heer alsins te werk gesteld,
Om dit juweel des outers te verplettren,
Door haat van Jode of Heiden, of Aartskettren.
't Niceensch besluit[7] bezorgt, op hare reis,
De veege ziel naar 't Hemelsche paleis.
't Geheimmerk 't oog van overouds bejegent,
En van 't altaar de zameningen[8] zegent,
En strekt, ter nood, een toevlucht onder 't kruis,
In bosch en hol, op zee en binnen 's huis,
Of langs den weg, ter sluik en zonder kennis,
Daar 't wordt gedreigd met misgebruik en schennis.
Toen Decius[9] bebloedde Kristus' bron,
Die zielen baadde, ontving Serapion
In 't uiterste, van stervens nood gedrongen,
Zijn kerkgerecht, bij nacht, door eenen jongen,
Gezonden van den Priester, nu te bed
Gestort van flaauwte en in zijn ampt belet.
Nog grijzer eeuw getuigt het plechtig zenden
Des zielgerechts aan 't krankbed, vol ellenden:
Toen Steven, d' eerste op Peters stoel gewijd,
Zijn sleutels droeg in dien benepen tijd,
Gemoette op weg een drom van hofsoldaten
Tharsijt, wiens trouw zij woest en uitgelaten
Afeischen, wat hij heimlijk bij zich draagt;
De jongeling, noch angstig noch versaagd,

[1]Thans niets. — [2]pennen. — [3]Naar Van Lenneps opmerking, komt dit mengseltjen voor rekening van Vondel, niet van den vromen kerkvader of zijne zuster. — [4]Versta: als een.

[1]Thans tot had verkort. — [2]melden. — [3]Versta: 't lichaam van Kristus in 't Sacrament. — [4]Versta: En die. — [5]deed stollen; verg. geronnen bloed. — [6]eenvoudig of kostbaarder. — [7]De geloofsleer te Nicea in 325 vastgesteld. — [8]bijeenkomsten. — [9]De Romeinsche keizer en Kristenvervolger.

Besloot, al zou 't hun gramschaps vinnen scherpen,
Dit heiligste geen honden voor te werpen;
Dit heiligste, dat in het linnen lag
Wel zuiverlijk gewonden, uit ontzag.
Hier over slaan en stooten die verwoeden
Den trouwen held met steenen en met roeden,
Totdat hij stort, en giet met bloed zijn geest
Ten adren uit, om op het Hemelsch feest,
Met eene kroon, van goude roên[1] en steenen[2]
Gewrocht, te treên, van schooner dag beschenen.
En Sater, Sint Ambroos[3] zijn volle broêr,
Nog kerkscholier (toen hij de zee bevoer
En schipbreuk leed, op berrenende klippen),
Niet schrikkende voor 't water op de lippen,
Noch 't schuimbekken der bulderende dood;
Nam rustig voor, in 't nijpen van den nood,
Niet onvoorzien van 't Kristgeheimenisse,
Te vliên naar God, ten troost van zijn gewisse.
Hij eischte dan het godlijk outermerk
Van andren, reê gekerstend in de kerk.
Hij eischte 't niet om zijn nieuwsgierige oogen
Hiermeê te voên; maar om zijn onvermogen
Te vestigen door dees verholenheid
Van zijn geloof. 't Gevaar dan overleid,
Liet hij 't geheim in eene beebus[4] binden;
Die, om zijn hals gehangen, alle winden
En watren tartte, als hij zich gaf op 't vlak,
En zocht, om 't lijf te bergen, mast noch wrak;
Naardien dees schild der Godheid hem bedekte,
En in den nood alleen een noodhulp strekte.
Zijn dapperheid, daar 't schip te gronde ging,
Aan mast noch wrak, maar 't vast betrouwen hing,
En deze hoop bezweek hem niet. In 't ende
Hij eerst van al geland, na deze ellende,
Behouden 's lijfs, begroette, mond aan mond,
Den Overste, tot wiens gebod hij stond,
En bergende zijn knapen uit de zorgen
Der zee, of ziende een deel alreê geborgen,
Vloog, zonder eens naar kist of schat te zien,
Ten tempel in, om God zijn eer te biên,
Voor zulk een heil te loven met gebeden
Zijn eeuwige geloofsverholentheden,
Te melden voor des Godsheids aangezicht,
Dat dankbaarheid zij d' aangenaamste plicht.
Ambroos beluidt aldus den kuischen Sater,
Die zich, getroost op 't Kristmerk, gaf te water.
Ambroos, die dus zijn broeders uitvaart houdt,
Wijst aan, wat kracht hij 't Heiligdom betrouwt,
Het zelve lijf, dat, tredende op de baren,
Zijn broeders lijf in 't zeeschuim kost bewaren;
Hij straft veel min, dat dees afgodisch ruikt,
Die 't Kristmerk eert, zoo meêvoert, zoo gebruikt.
Aan 't voedzaam lam, om Saters hals gehangen,
Was meer dan aan het gulden vlies gevangen.
Wat element een ander dreigt en plaagt,
Hij zwicht niet eens, die zulk een halsberg[5] draagt.
Nu staat ons nog 't hoogwaardig feest[6] te vieren,
Met plechtige en godvruchtige manieren,
Zoodra de zon den zomer open sluit;
Dies luister toe, waaruit dees hoogtijd spruit:
Het Godsmerk, om zijn Godheid aangebeden,
Werd overdwers of voor de vuist bestreden
En aangerand, na d' eerste honderd jaar:
Eerst overdwers, van een verwate schaar,
Die Davids Zoon, wiens glorie eeuwig dure,
Berooft van d' eene of d' andere nature;
Zoo dik de nacht[1] haar blinde pezen slaakt[2],
En bij gevolg alleen Gods lichaam raakt.
De zevenste eeuw, verhit op 't beeldestormen,
Durf voor de vuist dees outerzon hervormen,
En smilten in haar ijdel harsenvat,
Dat eeuw op eeuw zoo menig boek bekladt;
't Zij Schot[3], Bertraam[4] of Berengaar[5] of Bruizen[6]
Of Albigoos[7] 't aartsheiligdom verguizen,
Met rook en galm van woorden, zonder pit,
En stom, zoodra de Kerk te rechte zit,
En wet haar stijl en dondert naar beneden
Op 't Nimrods rot, verbijsterd van Gods reden.
Men rokkent wel, maar spint zoo ras geen werk;
Men stormt met kracht het kruisbeeld uit de kerk;
En, onverhoedigd aan 't plondren des Gekruisten,
Drijft Kristus zelf, met des kerkschenders vuisten,
In 't aangezicht, en randt zijn lichaam aan
In 't Heiligdom; daar 't lichaam heeft gestaan,
Bestaat men 't beeld zijns lichaams op te disschen.
Zoo blusscht men 't licht, uit lust tot duisternissen,
Zoo gaat de schim des Heeren vóór den Heer;
Men wraakt een beeld, en haalt een ander weêr,
Men wisselt[8] zijde en purperverf aan[8] sletten[9],
Men poogt fijn goud voor koper om te zetten.
Zoo grijpt de hond de vleeschschim[10] in het nat,
En mist den buit van 't vleesch, alreê gevat.
't Gelijken van de waarheid en de logen,
En zaak en schijn, heeft menig oog bedrogen.
Urbaan, de vierde, een voorzaat en genaan[11]
Van mijn Urbaan[12], die nu in 't wijd gespan
Van Vaticaan en zijn gewelfde bogen,
Al 't volk bestraalt en zaligt met zijn oogen;
De vierde Urbaan, begoten met Gods zalf,
En uit zijn stoel, vijf eeuwen en een half,
Te rugge ziende, en zoo veel hoofdgedrochten,
Waarvan doorgaans Gods lichaam wierd bevochten;
Vereerde het met eenen blijden dag,
Den droefsten, dien ooit d' Afgrond rijzen zag,
Met schooner vier, om 't hoofd der heiligdommen,
In zijn triomf, te zien met glorie brommen,
Op 't jaarlijksch feest, gevierd met dankbre vreugd,
Voor 't heilgenot der onvergeldbre deugd
En weldaad, elk zoo zegenrijk verworven,
Door Gods Gezalfde, aan 't heilzaam hout gestorven,
Om stervende eens te trappen onversaagd
Op 't hart des doods, in 't kruisperk uitgedaagd.
O feestdag, rijs met ongewone klaarheid!
Zoo paste het, dat d' onverwinbre waarheid
Aartsketterij en logen, doodsch en bang,
Eens ommevoerde in haren ommegang;
Om, met dien glans en Goddelijken luister,
De zwarte grijns te lichten van het duister
En donker oog, opdat het trane[13] en zwicht',
En schaamrood zich laat' dienen van dit licht.
Sta op, o God! en help den haat verstrooyen;
Gelijk het vier de fakkel kan ontdooyen
En smilten, zoo verga, vertere en kwijn'
Al wat de straal uws Heiligdoms beschijn'!
Dat heden ons geen lasteraars gemoeten;
Sint Peters kerk en kooren krijgen voeten.
Wanneer Urbaan met d' aartsgeheimenis
Der feestelijke in top gezonge Mis,
Op 't grafaltaar[14], het koor hebb'[15] begenadigd,

[1]Hier voor stralen, tenzij men raên (rayen, radiën d. i. stralen) lezen moet. — [2]edelgesteenten. — [3]De Milanesche Aartsbisschop, die dit zelf meêdeelt. — [4]bede-bus; 't Lat. Orarium. — [5]ijzeren halskraag. — [6]Dat van den H. Sacramentsdag.

[1]Versta: de Hel. — [2]haar pijlen snorren laat. — [3]Scotus Erigena. — [4]Ratramnus. — [5]Zie vroeger. — [6]Petrus Bruzius en zijne volgelingen. — [7]De Albigenzen. — [8]ruilt — voor. — [9]lorren. — [10]den weêrschijn, naar de bekende fabel. — [11]naamgenoot. — [12]Den achtsten; zie boven; bladz. 169b. — [13]Voor tranen storte. — [14]Versta: dat boven 't graf van Petrus en Paulus. — [15]Lat. voor heeft.

En al de kerk gezuiverd en verzadigd
Met offerspijs; dan stapt hij, op 't gebrom,
Het grof gebrom der domklokke, uit den Dom
Van 't om end' om befaamde en roemrijk Rome[1],
Wiens hoofd het past dat Oost en West betoome,
Door Kristdienst, nog veel verder dan 't geweld
Van Cæzars zwaard de wereld wetten stelt.
Het morgenrood verrees met schooner wangen,
En vrolijker, om zulk een eer t' ontvangen.
De burgerij en grooten treden voor
't Gewijde heer, gepaard op 't jaarlijksch spoor;
Eerst ordens, door banieren onderscheyen,
En dracht en kleur en eige livereyen;
Dan amptenaars der kerke, naar hun staat,
Bekend door staf en teeken en gewaad;
De minder houdt den voortred; andren stappen
Van minder op, en rijzen als bij trappen:
Gelijk het ampt dan meer of minder glimt,
En, ongelijk in tittel, rijst en klimt,
Al effent God de minsten en de meesten.
Na henliên wekt een puikrei alle geesten
Met zang en spel, om, tijdiger bereid,
De nakende en opgaande majesteit
Van 't Heiligdom, ja, 't hoofd der Heiligdommen
Eerbiedig en geknield te wellekommen.
In 't eind genaakt Zijn Heiligheid Urbaan,
En voert dees Zon; dan ziet men ondergaan
Al 't flikkeren van zoo veel wasse lichten,
Als 't hoogste feest ontstak, om 't oog te stichten;
Dan schijnt Gods licht gesteente en parlen doof,
En overtuigt het knagende ongeloof.
Een Hemel, rijk gewelfd en klaar van stralen,
En onderstut van d' eer der kardinalen,
Bedekt het hoofd der Kerke, wit en grijs,
Nu torschende het toonstuk, zwaar van prijs,
Waarvan de kunst en stof elkander wegen;
Doch wat 's aan stof en menschewerk gelegen?
'k Verfoei vernuft en goud en diamant,
En wat de kroon der kostlijkheden spant;
Een eedler schat bekoort hier arendsoogen,
En raakt het hart; hetwelk, alreê bewogen
En sidderende, ootmoedig en verbaasd,
Den gloed gevoelt, die zoo veel zielen aast,
En levens kweekt; gevoelt, o zalig teeken!
De Godheid zelf ter ronde wolke uitbreken,
Met zulk een kracht, die merkt[2] en veld en straat,
Verbloemt[3] met geur, zachtzinnig strijkt en slaat,
Van rei tot rei, zoo veer de huizen vieren,
En elk om strijd de dierbre staatsie cieren
Met schilderkunst, tapijtwerk, bloempriëel,
Altaar en boog en schichtig straattooneel.
De hofsleep volgt, en scharen en karossen
Aanbidden God, die Rome kwam verlossen.
Maar Sauls kroost[4], dat in de tralie leît[5],
Beschimpt terwijl Gods eere en heerlijkheid,
In 't heimelijk; doch kan zoo loos niet veinzen,
Of 't mompelen beschrijft ons zijn gepeinzen:
„Wat guichelspel, wat schouwspel ziet men hier?
Een Heidensche, geen Kristensche manier;
Een rei om 't kalf, van louter goud gegoten,
Onnutte pracht van Baals feestgenooten:
Gesteente en goud en zilver, zonder maat
Van hovaardije en ijdele overdaad;
Godvruchtiger, uit hartelijk ontfarmen,
Besteed ten steun der kranke en zijgende armen.
De priesters treên als mimeaars opgepronkt,
De jonkvrouw schijnt een boel, die 't hart ontvonkt;
'k Zie vanen, loof, en straattooneelen pralen,
'k Hoor snarespel en fluiten en cymbalen;
Ik zie noch hoor hier niet dan razernij,
En 't allerminst, dat Kristus waardig zij
Of zijne twaalve, eenvoudige Herouten,
En hunnen stijl, in nedrigheid gezouten.
Zoo d' oudste Kerk de jongste is voorgegaan,
Op zulk een spoor, men wijze ons 't voorbeeld aan;
Zoo niet, men schuw' dien Broodgod na te treden,
Met torts, geloei, en huichelaars gebeden!"
Dat wulpsche brein, in 't schimpen veel te rijp,
Velt vonnis, eer het recht de zaak begrijp':
Noemt afgodiste en lasterlijke vonden,
't Geen steunt op vaste en diamante gronden,
Zoo wel van 't een als 't ander Testament,
En 't grijs gebruik der Kerke, alom bekend:
Gelijk mij lust wat breeder u t' ontvouwen
Den grond, waarop dees staatsie plag te bouwen:
't Woord Ommegang begrijpt, in 't algemeen,
Naar 't Grieksch gebruik, lofzangen of gebeên,
In 't openbaar gestort van Kerkgenooten;
Die, stichtelijk en schikkelijk gesloten,
In orden treên, gelijk men is gewend,
Van plaats in plaats, tot een godvruchtig end;
Dat velerlei van aard, geen eenerleye
Manier vereischt; maar dat men ze onderscheye,
Ook schikk' naar eisch van tijd en plaats en wijk
En volk, in macht en middel ongelijk:
Ook passe op zekre of op onzekre tijden,
Bekwaam om iet te zeegnen, of te wijden,
Of in het brein te drukken eenig merk
Van dank, voor deugd, of zege, of wonderwerk,
Gewrocht van God en Kristus, of zijn Heil'gen,
Of om een stad of een landouw te veil'gen
Van springvloed, dierte, aardbevinge, ooreloog
En pest, en zoo den reê gespannen boog
Van 's Hemels wraak t' ontspannen, onder 't mikken
Des donderkloots, waarvoor de rotsen schrikken,
Of, om met glimp te zetten in zijn eer
Een hoffelijk of eenig kerklijk heer,
Hetzij hij leve, of d' oogen hebb' geloken;
Of om een stad of heerkracht te bestoken,
Of ketterij; wat wit men dan beschiet,
Naar dat de nood of oorbaar dit gebiedt,
't Gelaat gepast op 't luiden der gezangen,
De glans in 't oog, of water op de wangen;
Eenstemmigheid bestiert den leek en klerk,
En hun gebaar, 't zij in of uit de kerk.
Zoo baart één lucht, één geest in vele pijpen[1],
Iet Godlijks, van geen oren te begrijpen.
Dees staatsie treedt dan, in den naam van God,
Op menschelijk of goddelijk gebod:
Van ieder slag bestellen u Hebreeuwen
Afbeeldingen, gevolgd van Kristensche eeuwen.
Toen Mozes eer, aan d' overzij van 't meer,
Het flus zoo trotsch, nu versch verdronken heer
Van Memfis zag aanwentelen en stranden,
Hief hij en 't volk het hart met beî de handen
Omhoog, en stak een keel op overluid,
Wiens klank en zang en galm 't gestarrent stuit.
Maria, zelf de profetin, zijn zuster,
Door zulk een zege en 's broeders zang belust,
Aanvaardt de trom, en zingt, op 's Leidsmans spoor,
Den vrouwenrei en zoo veel trommels voor;
Hier houden beurt de mannen en de vrouwen,
Die keel en trom als aan melkander trouwen.
De Bondkist, een bewaarster van de spijs
Der Engelen en 't brood van 't Paradijs,
Werd omgevoerd met priesterlijk geleide,

[1] Drie versregels door Schrant en Van Lennep te recht als voorbeeld van klanknabootsing aangehaald. – [2] m a r k t. [3] B e b l o e m d, m e t b l o e m e n v e r c i e r t. — [4] Michol (zie boven, bladz. 578a); hier als zinnebeeld der Onroomschen. — [5] u i t h e t v e n s t e r k i j k t.

[1] o r g e l p i j p e n.

Door stroom en kil, langs veld, woestijn en heide,
Tot 's vijands vloek, tot zegen van Gods volk,
Aanbiddende Gods voeten, met een wolk
Bedekt; naardien der sterfelijken oogen
Geen Godheid noch haar glans verdragen mogen.
Op 't ommegaan van 't heer en 's priesters maat,
Zag d' eerste, na den zesten dageraad,
Dien koningsmuur, van Gods bazuin getroffen,
Op 't veldgeschrei ter aarde nederploffen.
Men voerde zelf, uit Silo's trouwe Hut,
Dit heiligdom in 't leger, tot een stut
Des wankelen volks. De reyen der profeeten,
Te Gebaä, daar d' Opperste is gezeten
Op zijnen troon, gemoeten 't heiligdom
Met snarespel, schalmeye, pijp, en bom,
Opwekkende d' erfhaters, die hier waken
En schromen zelf het heilige aan te raken;
En wonder is 't, wat Davids hart beroert,
Hetzij hij dit naar Obededom voert,
Hetzij hij dit, 'twelk Dagon kost verduren,
Beveelt den ring der koninklijke muren,
Met duizenden, die voor en achter gaan.
Hij zelf schiet ras den witten efod aan,
En dansende slaat voor de Cherubimmen
Zijn gulde harp, in 't aanzien en begrimmen
Van Michols oog[1]; hetwelk niet eens beseft,
Hoe 's konings dans zijn oorlog overtreft;
Want oorloog kan des vijands kracht beklemmen;
Die Godsdans zelf zijn eige trotschheid temmen.
Zoo vatte dit mijn wijze held Gregoor,
Met David lang ten reye in 't zalig koor.
Op 's vaders wensch, na 't leggen van Gods drempel,
Brocht Salomon 't orakel in den tempel,
Op 't heerelijkst, voor ieders ooge en oor.
De koning trad met zijne stammen voor
Het Heiligdom, gedragen van Levijten
En priesteren, die 't puik der kudden slijten[2],
Door vier en staal, in 't kronen van dien dag,
Die Liban eerst met cedren dekken zag
Gods kist, gewoon ten oorlog op te trekken,
En die de krone een reisgenoot kost strekken,
In 't bangst der vlucht, voor Absolon den zoon,
Te reukeloos in 't staan naar 's vaders kroon.
Jeruzalem, dat aan d' Eufraat most weenen
Zoo menig jaar, om zijn verstrooide steenen,
Had naauwelijks herbouwd den nieuwen muur,
Of Levi's hart, doorgloeid van dankbaar vuur,
Ving aan de vest, in 't oog van 't die benijdden,
Met ommegangk en offer in te wijden
En zegegalm, gemengd van oud en jonk,
Die over berg en heuvel heneklonk.
't Onzalig hol, nooit arm van booze listen,
Misbruikte dit, en droeg door Afgodisten
Zijn Goden om, van ouds, in 't West en Oost,
En zalfde een pest met zulk een valschen troost;
Het roofde d' eer, den Hemel toegemeten
Met volle maat, door d' uitspraak der profeeten
En koningen en vadren, of door Hem,
Die Horeb schudt met zijne donderstem.
Geen dienst ontvangt de rechte hand der vromen,
Of hij wordt slinks van boozen aangenomen.
Onaangezien wat misbruik brocht in zwang,
Ging Kristus nog zijn grooten ommegang,
Van David lang gespeld en Zacharias,
Inheiligen, als Koning en Messias,
Langs straten, groen bestrooid met loof en palm,
En kleed bij kleed; des feestdags zegegalm
Geleidde Hem, van achter en van voren:
„Gezegend zij de Koning, uitgekoren
In Davids plaats, en die, hem ongelijk
In mogendheid, nu optrekt in zijn rijk.
Hosanne, vrede, en onverganklijke eere
Den Opperste, wiens Rijk en macht vermeere,
Eeuw in eeuw uit!" Zoo reed hij Sion in,
Op zijn bespreide oodmoedige ezelin.
Zijn jongers, die ter zijde en om hem traden,
Bazuinden vast hun Konings wonderdaden.
Jeruzalem, gepropt, gepakt van liên,
Liep overend, om Gods triomf te zien.
Den Wetgeleerde en offraar, die dit hoorden
Met hartewee, verstomde hij met woorden
Des voorzaats, die op dees blijde inkomst slaan,
Waarmede God zijn Kerke is voorgegaan;
Die in een storm, drie eeuwen lang verbolgen,
Gerold, gesold, belet werd hem te volgen
In 't openbaar, met staatsie spel en feest,
Voor 't grimmig zwaard des Heidendoms bevreesd.
Maar naauwlijks had Maxent den stroom gezopen[1],
Of Konstantijn sloot God zijn poorten open,
En trekkende, wel zeven dagen langk,
Één daags rontom, zong zijn Verlosser dank,
In 't aangezicht der zeven morgenzonnen,
Voor zulk een zege, in 't heilig kruis gewonnen.
Al 't Kristendom, geslaakt van schrik en schroom,
Borst t'elfens uit van blijschap, zonder toom;
De graven zelfs en lang verfoeide zerken
Veranderden in outers, koor, en kerken,
Voor ieders oog geheiligd en gecierd,
En om 't gebeent der martelaars gevierd.
De zelve Vorst, in d' Ariaansche tijden,
Beval den raad der Vadren in te wijden
Byzantium, met grooter eere en faam
Vergroot, hernoemd naar haren bouwers[2] naam.
Zij wijdden daa de zuiverste Marije
De muren toe, opdat haar gunst bevrije
Het Nieuwe Rome en 's Kristen keizers troon.
Dees stichter bouwde op 't voorbeeld van Gods Zoon,
't Ontfaalbre licht der blindgebore blinden,
Dat vierig zich liet binnen Sion vinden,
Op 't jaargetij der kerke en steê, herbouwd
En rein gevaagd twee loopende eeuwen oud.
Des Godsdiensts zon, te water uitgeklommen,
Zag, in de rij en rei der Priesterdommen,
De Cezars treên op 't Konstantijnsche spoor,
Met licht en pracht, alle achterste[3] eeuwen door,
Het feest gepast naar zaak en plaats en stonden;
De kruisbanier had d' Adelaars verslonden,
En Rome draak en standerden, gezwicht
Voor Kristus' merk en naam, met helder licht
Van schittrend goud in 't purpren veld geschreven,
Gelijk het hing, van Engelen geweven,
In 't luchtig veld van d' overschene wolk.
De Priesterschap en macht van oorlogsvolk
Treên moediger, op 't kruis en zijnen zegen,
Den vijanden van God en Kristus tegen.
Het schandmerk, dat verfoeid wierd op Kalvaar,
Voert reyen van en aan het hoog altaar.
Wie schaamt zich 't kruis te zwaayen en t' ontvouwen,
't Geen zaligt al die op zijn kracht betrouwen,
En 't heilig bloed, dat duizenden verlost?
't Verdoemde heer staat stom voor dezen post,
En allerstomst voor 't voedzame outerteeken,
Begint den bek des lastraars op te breken,
En gilt op 't lest: „schaf af dees wulpsche wijs!
Dit werd u slechts geschonken tot een spijs,
En niet om langs de straten om te dragen;
Oubolligheid[4], die nooit aloudsten zagen."

[1]Zie boven, bladz. 585a, aant. 4. — [2]verslijten, verdoen, offeren.

[1]Versta: Was Maxentius, op zijn vlucht voor Constantijn, in den Tiber verdronken. — [2]Constantijn. — [3]volgende. — [4]dwaasheid; zie vroeger.

De martelaar Justijn (een Filozoof,
Die 't kermend kruis beschermde, en 't Kristgeloof
Der twaalve, hem bij monde schier gegeven,
Heeft met de penne en ink zijns bloeds beschreven)
Betuigt u, hoe men 't Godgeheiligd' zond
Den Kristen, die men niet ter stede vond,
Daar 't volk ontving, naar d' Apostolische orden,
Het vleesch en bloed der Godheid, mensch geworden:
Eusebius' en Nicefoors papier[1]
Verzekren u, uit Polykarps scholier[2],
Den nagebuur der heileeuw, dat de hoofden
Des Roomschen stoels (die met hun adren doofden
't Afgodisch vier van Numa's zwart altaar[3])
Den Bisschoppen van Azie (als zij daar
Te Rome, om iet gewichtigs kwamen varen)
Bejegenden, door kerklijke amptenaren,
Met heiligdom der dankspijze[4], als een merk
En pand van vrede en liefde, in d' eerste Kerk.
Zij zonden dit den Aziaanschen tegen,
Gelijk een groote en welkomen zegen.
Ik meldde u, hoe Serapion, bij nacht,
Het Godsmerk op zijn krankbed wierd gebracht;
Hoe 't bij Tharsijt in linnen lag gewonden;
Hoe 't Sater droeg door golven zonder gronden:
Hoe 't, als artsnij gebezigd, kwam te sta
De stenende heldin Gorgonia;
En schenk u tot een toemaat[5], eischt niet verder,
Hoe Exupeer, de Tolozaansche herder,
Het eigen bloed en lijf, dat heil verworf
Aan 't kruishout, droeg bij straat in glas en korf[6];
Dies Sint Jeroen hem noemt den overrijken,
Om zulk een schat, waarvoor al 't goud moet wijken.
Wie weigert dan dat dier geheimnismerk
Den overtred des drempels van de kerk?
Of 't nut gebruik, zoo heilzaam buiten 't nutten?
Naardien wij dit met wondren onderstutten
En ouderdom, die prijst, veel min bestraft
Deze erfgewoont, te spa nu aangeblaft
Met ongeverfde en onscharlake tronie.
„Doch d' oudheid viert met pracht noch ceremonie
Haar Godsdracht niet, als nu in 't openbaar,"
Zeît Michol[7], die vast grenikt; en 't is waar,
Indien men ooge[8] op d' aangevochte[9] tijden,
Waarin het kruis gedurig schimp most lijden,
En even pal in zeven stormen staan,
Drie eeuwen lang, zoo schuw van zon en maan
En starrelicht, in graven en spelonken,
In kerkeren en kluisteren geklonken,
Der Grieken en Hebreeuwen guichelspel
En aanstoot; maar de kerk op hare stel
Geraakt[10], hief aan met stemmige ommegangen
Van 't heilrijk kruis. De Godsdracht lang ontvangen
Met korter sleep, voor 't Godsfeest van Urbaan[11],
Kwam spader; 't viel ook spade eer Jesses vaan
Leviten voerde; als zij de Bondkist hieven,
Met zulk een pracht, op 't koninklijk believen,
In top van eere, om, heerlijk ingewijd,
Te schitteren in Davids bergtapijt,
Op 't hoogste koor, van Salomon getimmerd,
Daar zoo veel gouds der goudeeuw blaakt en schimmert[12].
Wie blijft zoo dom, die langkzaam onderscheidt,
De kerk in druk, of in haar majesteit?

De Jode zal zijn Bondkist zoo vereeren,
En 't Manne, een schim, een beeld van 't lijf des Heeren
En Nieuw Verbond; de Kristen, koel en koud,
Zal zijnen God ontzeggen geur en goud;
't Geen Kristus zelf, in Bethlehemsche stallen,
Ontving van 't Oost, zoo vroeg te voet gevallen
Zijn arme kribbe. O schrandre sufferij!
Hoe stoft gij nog, dat dit hervormen zij
En louteren, die, cierende uwen drempel,
Met goud en toets, de Godheid van den tempel
Haar eere ontzegt? Die zelf een stinkend lijk
Zijn staatsie gunt, en God van 't Hemelrijk
Zijn feest berooft, en plondert zijn gewelven,
Om dat te kost te hangen aan u zelven?
Met staatsie draagt men 't rottend lijf naar 't graf;
't Verrezen lijf, dat dooden leven gaf,
Het levend vleesch, ja, God en mensch te zamen,
Ontzeît men was; is 't recht? Zoo mag zich schamen
De Bosporus, die zijnen Guldemond[1],
Nu van de dood geloken, tegenzond
Dien klaren dag van fakkelen en stralen,
Om statiglijk den balling in te halen,
Door duizenden van zielen, oud en jong,
Nog hangende aan de keten zijner tong.
Ik ga voorbij den balsem van Marye,
En jongsten plicht van Heer Arimathye,
Met Nikodeem, zoo mild, om zielloos vleesch
Zijn eer te biên, in 't midden van de vrees.
Geen arend schuwt om 't Godrijk aas te weemlen,
Dat uit het graf zich zette in top der Heemlen.
Alle eere ontvonkt[2] den Heiland, 't zij die valt
Of in zijn eige òf onder broods gestalt';
Het zelve lijf behoudt de zelve waarde,
In 't Paradijs om hoog, om laag op d' aarde.
D' Onroomschheid zelf, nooit tegenwrijtens moê,
Staat overtuigd de Krist-eer willig toe,
Zoo 't vleesch des Lams zij tegenwoordig onder
En in het graan; doch of men schoon[3] dit wonder
Verloochende, en alleen gezegend brood,
Of Manne ontving; zoo kan noch Griek noch Jood
Hen lasteren, die 's Hemels gaven sparen,
En, op hun spoor, geleiden naar d' altaren.
En schoon men hier slechts 't moederlijk gebod
Der kerke hoorde en eerde, nog wordt God
Aldus gediend in d' eere van Messias;
Gelijk 't gevolg der lesse uit Jeremias
U derwaart voert van eenen lager trap;
Als Rechabs neef zijn vader Jonadab
Gehoorzaam blijft, en weigert wijn te proeven,
En wijngerden en akkerland en hoeven,
En huis en schuur te bouwen; en bewoont
Zijne arme hut, met zulk een troost gekroond,
Dat Jonadab zal bloeyen in zijn telgen,
Al kwam d' Eufraat de Cederbeek[4] verdelgen.
Hoe zou men nu afmalen dit geslacht,
Gelijk of 't wijn en arbeid onrein acht,
En ijdel zich betrouwde op menschenwetten?
Het is dan nut op kerkgeboôn te letten,
En 's moeders last; gelijk dit trouwe zaad
Zijn vaders les en wet ter harte gaat,
En schuwen leert dit gift der slangekelen,
Dat Godsdienst rust alleen op Schriftbevelen;
Dewijl Gods Schrift op 't ongeschreven wijst,
Gehoorzaamheid en kerkgewoonten prijst,
Geheugnis houdt van tempels in te wijden,
En Hester viert en Judiths jaargetijden.

---

[1]Versta: de kerkgeschiedboeken van Eusebius en Nicefoor. — [2]Den Lat. kerkvader Irenæus. — [3]Versta: Heidensch outer. — [4]Grieksch voor 't H. Avondmaal. — [5]toegift. — [6]Omdat hij alle versierselen aan de armen had weggeschonken. — [7]Hier weder voor de Onroomschen. — [8]Lat. voor oogt. — [9]benarde. — [10]Tot rust gekomen (verg. nog ons op stel zijn). [11]De door Urbaan IV ingestelde H. Sacramentsdag. — [12]blinkt, schittert.

[1]De beroemde Byzantijnsche kerkredenaar Johannes Chrysostomus. — [2]streelt, is welkom. — [3]al en ofschoon; zie vroeger. — [4]De beke Kedron; versta Babylonië, Juda of Jeruzalem.

Al draagt de kerk aldus haar Godheid om,
Nog smolt zij nooit Afgodisch Heidendom
Of Jodendom in Kristgewijde dagen.
Zij weet wel kiesch dat zuurdeeg uit te vagen;
Zij lijdt niet, dat de merkpaal wordt verzet,
Die Kristdienst scheidt van 't Heidensch en Gods Wet;
Van Isis en vrouw Ceres blinde bende,
Die vierende beoogde een Godloos ende;
Van Talmudist[1], die 't kermend kind besnijdt
En merkt, waarvan u 't eenig Kind bevrijdt.
Had Zonnestad, gewoonte en tempelzeden
Bestemmende, uit heur hart, nature en reden,
Die 't wit verworpt, dat God zijn eere ontzeît,
Men spaar' 't gezonde en snoeye 't onbescheid;
Had Sion ict van 't aanstaande afgeteekend,
Hetgeen men lang aan 't kruis voltrokken rekent,
En wordt vernieuwd op zielstraf en gevaar,
Men wraak' 't verboôn, en houde 't middelbaar.
De goudsmid scheidt zoo 't valsche van het louter.
De Heiden heeft zijn offerande en outer,
De Kristen ook zijn offer en altaar.
Zij vieren bei hun omdracht, jaar op jaar;
Doch in hun wit verschillen ze, in der waarheid,
Gelijk de nacht en middagheldre klaarheid,
Het Paaschfeest werd gevierd van stam tot stam,
Zoo rood geverfd door 't bloedig Offerlam;
De Kristen viert het Paaschfeest op zijn wijze,
Door 't bloedloos Lam, der zielen offerspijze:
Waarom? Gods lam, aan 't heilig kruis gehaakt,
Heeft eens voor al dien bloênden dienst gestaakt;
En nu een lam te keelen en te slachten,
Waar' Kristus' bloed vertreên en onrein achten;
Zoo bouwt de kerk op geenen weeken grond,
Hoe luid men kraai', van menschelijken vond,
Van droom en klucht en kinderspel en grollen,
Om simpel brein te helpen aan het hollen.
Wie dwaasheid noemt, wat eertijds zij geschied,
Die buig' geen knie, verheff' zijn handen niet,
Noch vier' geen feest. Waarom? het blijft verboden,
Dewijl het zweemt naar 't Kerkgebaar der Joden
En Heidenen. Waar loopt die kindsheid heen,
Vermits zij walgt van moeders borst en speen,
En schimpt op 't feest der Godsdracht, zoo vermeten!
Schoon menig kind Emanuël, gezeten
Op d' ezelin, met juichen tegenging;
Als David zong van Sions zuigeling,
Nog teêr van mond, zich mengende onder grover
Geluid, op 't feest, bestrooid met tak en lover,
Vijf dagen voor Gods bittren ommegang,
Beginnende met bloedzweet, rood en bang,
Van hof en beek, waarlangs d' olijven ruischen,
En eindigende aan 't middenkruis der kruisen,
Na zoo veel smaad en smerten, met een snik,
Die 't al outroerde, op éénen oogenblik.
Nu trekt de Kerk uit alle vier de hoeken
Der wereld aan, en zegent al dat vloeken,
En bidt dat lijf, dat bloed, die wonden aan,
En eert zijn kruis, met haar gekruiste vaan,
En bouwt met vreugd triomfen op zijn lijden,
Uit dankbaarheid, in deze ondankbre tijden.
Zij triomfeert met pracht van wit en rood,
De verf van schimp, voor des Gekruisten dood.
Al 't kruistuig, bits op knellen, kwetsen, steken,
En prikkelen, gedijt ten zegeteeken
Voor 't bloeyend heer, dat in zijn orden treedt;
Braveerende met klok en keel den kreet
Des lastermuils; met wierook, zulk een âsem
Der lasterkeele, een graf vol stank en wâsem.
De blijde Bruid vertoont 't heelheilig pand
Haars Bruidegoms, van goud en diamant
En 't flikkeren des Hemels, rijk van steenen,
Zoo heerlijk, als godvruchtiglijk, beschenen.
Zij looft Hem, die, met eere en majesteit
Opvarende, zijn tegenwoordigheid,
Hoewel bewolkt, haar liefde nooit beroofde;
Gelijk zijn mond op 't uiterste beloofde.
Z' ontgrendelt blij, voor d' opperste genâ,
De poort, opdat Hij uit en innega,
Wiens titel blinkt aldus op heup en kleêren:
„Der Vorsten Vorst, de Heer van alle Heeren."
Die Grootste schijnt hier kleen voor elks gezicht,
Die bron des lichts benevelt hier haar licht;
D' Almogendheid bedekt haar alvermogen.
't Geloof alleen aanschouwt met opene oogen
Zijn grootheid, glans en licht, en macht en kracht,
En d' Engelen, zijn ridderschap en wacht,
Hem bijgevoegd, om, onder Gods banieren
En priesterdom, Zijn lichaams feest te vieren.
D' Aartsengel sloot aldus zijn rede, en vloog
Nog sneller dan een bliksemstraal omhoog,
De zon verzonk en scheen allengskens doover;
Ik brocht den nacht met overpeinzen over.

[1]Voor Israëliet in 't algemeen.

HET DERDE BOEK.

OFFERANDE.

Als 't martelfeest van 't zalig paar[1] genaakt,
Dat over Rome en zijn paleizen waakt,
Verschijnt het beeld[2] der Arragonsche kronen
(Die 't eél bezit der Siciljaansche tronen
Ontleenen van Zijn Heiligheid Urbaan)
In 't rijk gewelf, gewijd op Vaticaan,
En biedt, bestuwd van koninklijk geleye,
Zijn leenheer een sneeuwwitte hakkeneye[3];
Het jaarlijksch merk der schuldbekentenis:
Gelijk met recht de leenman schuldig is,
Den eigenaar het eigen op te dragen,
Te kennen en te dienen al zijn dagen.
Zoo dier verbindt een tijdelijk genot
Hier mensch aan mensch, stadhouder van zijn God;
Met grooter recht moet zich de mensch verkleenen,
En voor 't bezit van kostelijker leenen
Zijn Schepper, dien geen tong voldanken mag,
Toeëigenen, uit oodmoed en ontzag,
Kenteekens der al t' onwaardeerbre panden
Van 's Hemels liefde en gunst, die eeuwig branden
En blaken, om te stieren al wat leeft
Naar 't heil, waarom het God geschapen heeft,
En na den val genadiglijk verloste;
't Welk zijn Gezalfde aan 't kruis den doodsnik kostte.
O rijkdom van genade! O, milde troon,
Die, wat Gij hebt, ons schonkt met uwen Zoon!
Wat kunnen wij aardwormen, in dit leven,
Den Vader, Zone, en Geest toch wedergeven?
Wat Heilig licht mij toe met zijnen straal,
En leert mij, hoe ik best mijn schuld betaal',
Ten minste naar het uiterste vermogen?
Ondankbaarheid mishaagt de zuiverste oogen.
Dit docht ik bij mij zelven, en vernam
Sint Pauwels, die van boven nederkwam,
Om, zoo het scheen, mijn leerzucht te gerieven.
Zijn handgebaar[4] was eene rol met brieven;
D' eerwaardigheid van aangezicht en baard
En opzicht, zoo diepzinnig als bedaard,
Bewogen mij, dat groote licht te groeten,
't Welk staan bleef, daar ik neêrboog voor zijn voeten

[1]Petrus en Paulus. — [2]Versta: de gezant der Spaansche kroon. — [3]klepper. — [4]Wat hij in zijn hand hield.

En 't lange kleed, dat op de hielen hing.
Hij sprak aldus: „de lust, die u beving,
Om eenmaal, van ondankbaarheid ontslagen,
Alleen aan God, den Schepper, op te dragen
Zijn eigendom en hoofdgerechtigheid,
Waardoor men paait zoo hoog een Majesteit,
Verrukt mij, uit den schoot der zaligheden,
Door zoo veel luchts en kreitsen, naar beneden;
Nu luister toe, en leer uit mijn bericht
Den dienst, waaraan de Kristen blijft verplicht:
Hoewel geen tijd 't bederf kost overgapen[1],
Nog bleef den mensch, van aanvang, ingeschapen,
Dat hij den hals most buigen onder God,
Wiens mildheid hem beleende met genot
En heerschappij en macht der zichtbre dingen,
Die 't wezen van d' Almogendheid ontvingen.
En zeker, wat kon 't redlijk schepsel min,
Dan wederom, met al zijn hart en zin,
Dien Schepper, zoo ten schepsele genegen,
Te schenken iet van dien ontvangen zegen;
't Zij vee of vrucht; getuigende onvermoeid
Van 't goed, dat uit dees bron der goedheid vloeit;
Die, eeuwig rijk, niet hoeft de veldgeschenken
Der menschen, maar gediend wordt, dat ze denken
Met dankbaarheid, hoe aller dingen Heer
Het alles schiep en voortbrocht tot zijn eer;
Gelijk gij wel bevroedde deze reden,
Den mensche, als van nature, in 't hart gesneden,
Of dus in 't oor geluisterd: „mensch! ga heen,
En breng, en bié den grooten God alleen,
Tot teeken van uwe armoede en uw snoodheid[2],
Te klaar bewijs van zijn onmeetbre grootheid,
Uw vee of vrucht; en heilig en verniel
Uw offergaaf, gezield, of zonder ziel.
God, d' oorsprong zelf van 't wezen en het leven,
Eischt heel end' al 'tgeen Hij u heeft gegeven.
Zoo gaf men vroeg het eerstgeworpen lam
En d' akkervrucht ten besten aan de vlam
En 't vier, gestookt om naar de lucht te varen,
Van twee gebroêrs[3], zoo ras er broeders waren;
Zoo ving dees dienst, die nimmer zal vergaan,
In 's werelds wieg, van d' offeranden aan:
Niet uitgebroed door bijgeloofs gezindheid,
Maar ingevoerd van wijze Godgezindheid,
Van Abel zelf, den eersten martelaar;
Wiens heilig bloed besprengde 't veldaltaar,
En van 't geweld des wreeden Kaïns klaagde,
Die hem versloeg, vermits hij God behaagde
Door 't offerlam, dat op het brandhout lag,
En, als een beeld, op 't afgebeelde zag.
Zoo d' oorsprong van een werk het werk leert prijzen
Of laken, kan geen hand u hooger wijzen.
De wereld, 't hoofd opstekende uit de zee,
Die haar begroef, rook 't outer weêr van vee
En vogelen, door Noach aangesteken,
Voor zulk een gunst des Hemels, hem gebleken.
Die reuk geviel zoo wèl der waren Heer,
Dat Hij besloot, den aardboôm nimmermeer
Te vloeken, noch d' inwoners te bederven.
Kon d' offerande een grooter lof verwerven,
Dan uit den mond van God, die zelf verklaart,
Dat Hij, om haar, de gansche wereld spaart!
D' Aartsvaders, die den zelven God beijden,
Nog niet vernoegd, dat zij hun zoons besnijden,
En voeren 't merk van 't opgerecht verbond,
Bezegeld door den nooit besmetten mond,
Gaan evenwel ten outer, met hun gaven;
Ook d' onbesneên, wier namen onbegraven

[1]Versta: doen veranderen, wegnemen. – [2]Hier in zijn oorspronkelijke beteekenis van berooidheid, onaanzienlijkheid. — [3]Kaïn en Abel.

Zich mengelen in 't heilige geslacht,
Om offerande en giften, God gebracht.
Doch 'tgeen natuur en d' oudste vromen zetten
Ten regel, door hun onbeschreve wetten,
Werd, door Gods wil, van Mozes, zijnen tolk,
Te boek gesteld, in 't wetboek, voor het volk,
Dat hij verkoos om zijnen naam te trouwen,
En aan de lucht Gods glorie op te bouwen,
Door zeden en gebruiken, rijk van tal;
Waar onder blonk het offer boven al,
Zoo dier belast aan Aron en de zijnen,
Die voor de Hutte en 't Heiligdom verschijnen,
Als priesters, om d' altaren ga te slaan
En 't offerampt; waarbij de wet moet staan,
Die, d' offereere ontzeggende allen Goden
Der Heidenen, naar 't licht van zijn geboden,
Den eenen God, bekend bij Abraham
Door gaven, dient en viert met offervlam.
Ten leste komt, na 't afgepijnd verlangen
Der vaderen, Gods Zoon zijn zegel hangen
Aan d' offerande, op tweederhande wijs:
Hij offert zich ten offerdrank en spijs,
In schijn van weite en wijnstok; eerst onbloedig,
Daarna bebloed, en lijdzaam, en lankmoedig,
En tastelijk en zichtbaar aan 't altaar
Van 't Heidensch kruis, met zuchten en misbaar.
Dit offer nam een einde met zijn leven;
Maar 't ander slag van offren is gebleven
Eeuw in eeuw uit, na zijn verrijzenis,
En duurt, zoo lang hij zelf Aartspriester is,
En offert, door stadhouders op der aarde,
Zijn lijf en bloed, van onwaardeerbre waarde.
Natuur en wet veranderden haar plicht
Van offeren, toen Kristus 't offerlicht
Des nachts ontstak, en dreef de duistre naarheid
Der schimmen voor zijn afgebeelde waarheid.
Het offren, Jede en Onjood eerst gemeen,
Verkeerde en week voor dezen dienst alleen.
Wanneer de zon, dat wondre Hemelwonder,
Haar glans ontvouwt, gaan alle starren onder,
En luiken straks haar oogen voor 't gezicht
Van 't weêrgalooze en alles doovend licht.
Maar eer men nog den Zoon der Maagd Marije
In 't eeuwig ampt ten Opperpriester wije;
Het eenig wit, waarnaar ik vast verlang;
Zoo troost u eerst te zien den ommegang
En grijze rij van beelden en profeeten,
Die hunnen tijd in zulk een voorspel sleten;
Opdat, zoodra de rechte Aartspriester kwam,
D' ontruste ziel Hem tot haar zoenheer nam,
En, plotseling aan 't outer zijner voeten,
Zich worpende, haar misdaad zocht te boeten.
Melchisedech, die vorstlijke offeraar,
Kwam Kristus, lang voor zijn geboortejaar,
Niet slechts in 't wild ontworpen[1] en verbloemen
(Want Aron zelf had stof zich des te roemen),
Maar beeldde ook uit, door zijn geheiligd beeld,
Hoe Kristus' dienst van Arons dienst verscheelt:
Hoe Kristus zich in 't offerampt zou kwijten,
Niet op de leest der smokende Levijten
En Aron; maar gelijk hij[2] was gewoon,
Die 't leger brood zijn offerwijn en broôn.
Melchisedech vertoonde wijze en orden
Van 't ampt, waarin Gods Zoon gewijd zou worden.
Wat heeft dit paar te gader niet gemeen?
Hoe stemmen beeld en waarheid overeen,
In eigenschap, persoon, en ampt en namen!
Wie eenen ziet, aanschouwt ze beî te zamen.
Wordt d' een genoemd de Koning van den vreê
En 't billijk recht; met reden d' ander meê.

[1]ontwerpen, schetsen. — [2]Melchisedech.

Komt d' een, als uit de lucht en Hemel, dalen,
Zoo daalde 't Woord met heimelijke stralen
In Jesses spruit. Wordt nergens eens gedacht
Melchisedechs voorvaderlijk geslacht;
Hij stemt geheel met aller zielen Hoeder,
Die, God en mensch, van vader noch van moeder
Iet weet; hoewel met billijk onderscheid:
Zijn Godheid, groot en rijk van majesteit,
Is moederloos; zijn menschheid nam d' ellende
Der menschen aan in haar, die niemand kende
Voor haren man, dan 's Hemels zuivren Geest;
Zoo is haar vrucht hier vaderloos geweest.
Melchisedechs geboortdag blijft verholen,
Zijn leven als aan d' eeuwigheid bevolen;
En niemand kent het eind van 't eindloos Woord,
Noch aanvang van zijn wondere geboort.
Melchisedech ontvangt het tiende, en zegent
Den vader, ook het heer van hem bejegend;
En Jezus breidt zijn zegen wijder uit
Dan 's Hemels kreits, dan 't licht de schaduw stuit;
En duizenden, die tot den Heiland neigen,
Vereeren lijf en ziel en schat, als eigen
Van zelf aan Hem, der Godvertrouwden Vriend;
Veel beter met den heelen mensch gediend,
Dan met een gaaf van tienden, in zijn leven,
Van Abraham aan 's priesters hand gegeven;
Die 't priesterdom bedienende, op dien tijd,
Zag in 't verschiet Gods Zoon, van God gewijd,
Om 't priesterampt, verknocht aan d' eeuwigheden,
Naar 's[1] voorbeelds stijl, oneindig te bekleeden:
Zoo luidde ook d' eed des monds, die nooit bedroog;
Dat bleef bestemd in 's Hemels raad, omhoog.
Dit priesterdom zal ruim zoo helder blijken,
Indien wij eerst Melchisedech gelijken
Bij Aron, en hen stellen tegens een:
Zij hebben beide een zelve wit gemeen,
En pogen 't Lam ter offerplaats te leiden;
Maar d' offers zijn door merken onderscheiden:
Melchisedech brengt druif en aren voort,
En schildert ons het lijf en bloed van 't Woord,
Doch bloedeloos, door brood en wijn voor oogen;
Maar Aron komt 's Gekruisten dood vertogen[1],
En voert vermomd den Heiland op Kalvaar,
Zoo lang vooruit, door 't verwen van altaar
En mes en bijl met reutelende dieren,
En bokkenbloed en neêrgeleide[2] stieren.
Houdt Kristus nu Melchisedechs manier
In 't offeren; hij stook' geen offervier,
Noch offre bloed en vleesch van ram of geite,
Maar van zich zelf, bedekt met druif en weite;
Gelijk de druif en weit was offerstof
Der priesterschap, verknocht aan Salems hof.
Zoo d' Offermans elkandere gelijken,
Moet Kristus niet van dezen regel wijken.
Het offer spreekt, al waar de letter stom:
Eén offerstof, één zelve Priesterdom,
Eén zelve stof, ten offer uitgelezen,
Voorhene 't beeld, en na[3] van 't ware Wezen.
Melchisedech laat niemand voor zich gaan,
Noch leidt, na zich, geen nazaat achteraan,
Om, in zijn plaats, te wijden wijn en kruimen;
Maar Aron sterft, om d' offerplaats te ruimen
En 't bloedende ampt voor zijnen erfgenaam;
Het bloedende ampt, te zwak en onbekwaam,
Om 's misdaads slijm van zielen af te vagen;
Waarom het dient te wisslen, naar 't behagen
Des wijzen Gods, in 't ampt, dat eenen past,
Die door zijn bloed de vlekken beter wascht;
Niet eens alleen, en niet alleen uitwendig,
Maar zelf de ziel, en eeuwig en oneindig.
Zoo wiesch Gods bloed de zielen, toen het riep:
„Het is voltooid", en gaf den geest, en sliep;
En liet het hoofd, der Engelen verlangen,
Op zijne borst, van bloed gepurperd, hangen.
Die lange scheur van 't koorkleed, voor het koor,
Zeide Aron aan, in 't wrevelmoedig oor,
Dat hij vergeefs nu vee en vogel brandde;
Naardien de geur der eenige offerande
Veel zoeter rook dan kissende[1] ossenbloed,
Of rundervet, en wat den outer voedt;
't Zij wierookreuk, of zout, of meel, of gerven.
Eén offer leert ontelbare offers derven.
Melchisedechs geduurzaamheid, in 't werk
Hem toebetrouwd, ontzeît dan 't offerperk
Den offeraar der Wet, die aan zijne erven
Den dienst beveelt, en 't ampt, dat straks moet sterven,
Of wordt gebluscht ten leste in Kristus' dood,
Waar op het wees. Staat Kristus' dienst nu bloot
En stil, naardien hij eens aan 't hout most kleven;
Waar is Gods eed, waar 't Priesterdom gebleven,
Dat nimmer slaapt, zoo lang de zon en maan
Haar ouden gang, rontom den hemel, gaan?
Met reden duur' dan Salems offerwijze,
In Kristus' Kerk, door offerdrank en spijze;
En Jezus, hoog verheven op een wolk,
Ga door zijn knechts ten offer, voor het volk;
En toef[2] zijn schaar nog beter, dan die beide,
Natuur en Wet bestellen schrale weide.
Want zoo men 't wikke, en ernstig overlegg';
Noch Arons plicht, noch ook Melchisedech,
Afbeeldingen, die op volmaaktheid oogen,
Vermochten nooit, vermits hun onvermogen,
De ziel en geest te heiligen, door brood
En wijn, of bloed van dieren, versch gedood;
Maar 't lichaam zelf, uit eene maagd geboren,
Verzoende alleen den goddelijken tooren.
Dat lichaam most voor elk geofferd zijn,
Doch ééns[3], aan 't kruis, en eeuwiglijk, in schijn
Van graan en druif[4]; waarom d' Aartspriester wijdde
Tot priesters hen, die, zittende aan zijn zijde
En om den disch, ontvingen dankbaar elk,
Uit 's Meesters hand, dien zegenrijken kelk,
En 't Hemelsch brood, veranderd alle beide
In bloed en vleesch, door 't Woord, 'twelk krachtig scheidde
Des broods en wijns zelfstandig wezen, van
Al 'tgeen men met vier zinnen vatten kan;
En liet alleen den blooten toeval strekken
Voor eene wolk, om 't heiligdom te dekken;
Te bergen voor de zwakheid van 't gemoed
Des menschen, die van menschevleesch en bloed
Een afkeer heeft; en zoo hier most ontbreken
Des toevals kleed, 't was geen geheimnisteeken.
Nu ziet gij nog, naar uiterlijken schijn,
Melchisedech opdragen brood en wijn
Voor 't strijdbre heer; en midlerwijl genieten
Zij 't afgebeelde, om niet te kort te schieten:
Want zonder dit, wat baat het? wat verscheelt
Het afgebeelde en 't wezenlooze beeld?
't Beloofde is vrij wat anders dan 't beloven.
Al hangt de wolk voor 't krank gezicht geschoven,
Al dekt het vlies den appel van het oog,
Nog blijft de zon in hare kracht omhoog.
Elk priester wordt gezet, in mijne Schriften,
Om t' offeren zijn offerande en giften;
Zal Kristus dan oneindig, in der daad,
Iet offren, waar zijn volk ten outer gaat,
Zoo hoeft Hij stof, die nimmer zij vergangbaar,
En door haar waarde in 't opperkoor ontvangbaar.

[1] vertoonen. — [2] gedoode; zoo lees ik voor neêrgelade. — [3] daarna.

[1] Anders sissende. — [2] onthale, verplege. — [3] een enkle maal. — [4] brood en wijn.

Nu kunnen wijn en brood, die flus vergaan,
En in waardij te slecht zijn, niet bestaan
Voor d' offerstof, die 't voorbeeld zal verdooven.
Dat krachtig woord des lieven Zoons, daar boven
Verheerlijkt, moet, verterende de vrucht
Des akkers (als de bliksem uit de lucht
Op d' outers plag het offer te verteren)
Den Vader nog vernoegen en vereeren
Met vleesch en bloed, zijn duurzame offerstof,
En aangenaam in 't onbesmette hof.
Dat Kristus en Melchisedech verschelen
In 's offers waarde, en 'tgeen zij ommedeelen,
Brengt juist het beeld en waarheid overeen;
En 't grootste steekt zoo beter af bij 't kleen:
De wijze is slechts in 't uiterlijk gelegen:
Die staat gelijk. De tienden zaad, noch zegen,
Noch erfampts recht, noch zalving, strekken hier
Geen priesters merk; maar simpel de manier
Van offeren blijft dezen Offraar eigen
En 't Offerhoofd, waarvoor alle Englen neigen.
Men zag voltooid 's Gezalfden bloedig ampt
Of priesterdom, zoodra Hij had gekampt
Voor Davids muur, en 's doods geweld verwonnen;
En, stijgende op in 't Godskoor, rijk van zonnen,
Daar 's Vaders hof Hem zegenrijk gemoet,
Verworf elks zoen, door 't overdierbaar bloed
Der aderen, van top tot teen ontsloten,
Ja, uit zijn hart met water uitgegoten.
Nu zat Hij, die de kroon der Heemlen spant,
Zoo diep in 't licht, aan 's Vaders rechtehand;
Gedijde een zoen en zetel der genade,
En kwam zijn Kerk door voorbeê nog te stade:
Doch voorbeê, noch vertooning van zijn kruis
En borstkwetsuur, in 't overengeld huis,
Vermochten niet zijn prie-terdom te rekken
In eeuwigheid, en 's volleks smet te dekken,
Met dat van vlam geweven koorgewaad,
't Welk Arons rok in glans te boven gaat;
Hij, 't heilig Hoofd van al zijn medeleden,
Most, door zijn leên en dienaars, hier beneden,
Nog offeren voor 't menschelijk geslacht,
Om 't priesterdom te houden in zijn kracht.
Geen voorbeê, daar alle Englen zich verblijden,
Hem eigentlijk tot eeuwig priester wijden,
Wel Hoeder en Behouder van zijn schaar,
Die hier omlaag nog worstelt met gevaar.
't Wordt tijd, dat wij Melchisedech verlaten,
Nu 't Paaschlam komt, met zijn onnoozel[1] blaten,
Bazuinen 't feest van 't eenig Offerlam;
Hetwelk, van zelf en mak, te slachtbank kwam,
Zoo onbesmet, gelijk het, in de plassen
En watren der Jordane, zich liet wasschen
En dompelen van Zacharias' zoon[2],
Zijn afgezant, nu d' eerste in 's Hemels troon,
Van allen die uit vrouwen zijn geboren.
Dees Engel had zijn boetscholier, te voren,
Met mond en hand gewezen, zoo getrouw,
Op 't Lam, dat al den aardkloot dragen zou,
En, met het sneeuw van zijne vlok, de vlekken
En sprenkelen der werelden bedekken.
Korinthen leerde uit mijne pen genoeg,
Hoe 't Paaschlam net op 't heilig Kruislam sloeg;
Het Paaschlam, lang verteerd met zoete brooden,
Mij porrende d' Achajers uit te nooden,
Op simpelheid en waarheid, vrij en leêg
Van erg en list, en boosheids oude deeg.
Het heugt ons nog, zoo versch alsof wij 't zagen,
Hoe, d' eersten dag des rustdaags, juist vijf dagen
Voor Paschen, 't volk ééns 's jaars te poorte uitviel;
Niet anders of[3] Jeruzalem één ziel

[1]onschuldig. — [2]Johannes de Dooper. — [3]dan of.

En blijschap wierd van boven ingeblazen;
Waardoor terstond de kwijnende genazen.
De vader van een ieder huisgezin
Teeg veldewaart, en haalde 't Paaschlam in,
Omcingeld van zijn kinderen, met palmen
En geele olijf; beluid met zegegalmen,
Vernieuwende elk, hoe Jakobs kudde 't hof
Des Nijls ontweek door eene wolk van stof.
De burgerij, gemengd van vreemdelingen,
Ter feest genoot, geleidde ze met zingen
En huppelen en juichen, naar de stad;
Daar, op den muur, het volk, als mieren, zat,
Krioelde, en wenkte een Oceaan van vachten,
Nu hagelwit gewasschen om te slachten,
En, een voor een, uit duizenden gepikt[1].
Onschuldig bloed! hoe haast gij zoo? Hij schrikt,
Die tienmaal vijf en twintig duizend rekent
Nog schrikt hij meer voor 't Lam, door u betcekend:
Zoo menig lam most sneuvelen, om een
Te teekenen, zoo menige eeuw voorheen.
Terwijl de Joôn de hoogtijd toebereyen,
Wordt al de stad doorgalmd van drukkig schreyen
Der lammeren; vijf dagen, jaar op jaar;
Om 't ware Lam te voeren op Kalvaar.
Wat baat het, zich van langer hand te wennen,
Om zekerlijk 't beloofde heil te kennen
Door offeren; indien men d' oogen sluit,
Voor 't Offerlam, door duizenden beduid?
Om nu met vrucht te kennen 't een door 't ander,
Aanschouw het beeld en wezen, bij malkander:
Zij spoên gelijk, op 's volleks schelle stem,
De poorten in van 't blij Jeruzalem;
Geen lam is toch onnoozler dan Messias,
Zoo stom ter dood geleid door Esaïas.
Geen Paaschlam is zoo zuiver, naar de Wet,
Als Kristus, vrij van laster, vrij van smet.
Een ieder lam verlicht die beide onvrije
Van 't juk der aardsche of helsche slavernije.
Het Joodsche lam strekt reiskost voor den mond
Des pelgrims, zoet op dien beloofden grond.
Het Kristensch Lam strekt kost voor alle vreemden,
Alreede op weg naar d' onverwelkbre beemden.
Het een is den besnêdeling beloofd;
Het ander lam aan 't ingedompeld hoofd.
Men hoort geen been van 't een en 't ander breken.
De kruispaal, rood met bloed van 't een bestreken,
Met 's anders bloed de posten van het huis;
Zoo vreezen post noch 't wapen van het kruis
Voor 's Engels vuist, noch vlammend zwaard des sterken,
Die zwichten moet, voor zulke lammermerken
En lammers, beî den Hemel toegewijd;
Geofferd beide, op eenen zelven tijd,
Doch 't rechte Lam wel tweewerf, God ten prijze
En zoen; des nachts geheimenisserwijze,
En bloedeloos; des daags, van top tot teen
Geverfd in bloed, dat afdroop langs zijn leên.
Het voorbeeld liep ten eind, na 't lange toeven,
Toen 't levend Lam zich liet van zielen proeven,
Na 't offeren en heilgen, aan Gods disch.
Wie 't offeren van 't eten scheidt, schiet mis,
En buiten 't wit der waarheid en haar bladen,
Met der Hebreên gewoonten nog geladen;
Daar wordt het lam geofferd en geslacht.
Ontbeert die zaak haar eisch, z' ontbeert haar kracht.
Achaje kent mijn spraak en mijn manieren,
En hoe ik daar dit offerfeest holp vieren.
't Warachtig Lam, gehoorzaam aan den eisch
Der Wet en God, gaf zijn geheiligd vleisch
De Twaalve tot een levende offereten,
Zoo ras 't gebruik des Paaschlams was versleten;

[1]uitverkoren.

Hij hechtte 't nieuw aan 't overoud gebruik,
Opdat het een voor 't ander wijke en duik'.
Al kan de disch slechts korst en wijndruif smaken,
Verscheide smaak bedekt de zelve zaken,
Het eigen vleesch en bloed van 't Hemelsch vlies[1].
Dit offer bood zijn gast dan geen verlies.
Zij nutten 't lam; wat schaadde 't, met wat vlokken
En verf de spier en aâr werd overtrokken.
Ook at geen Jood zijn Paaschlam zonder brood,
Hetwelk in zich dit aartsgeheim besloot,
Hoe brood en vleesch genut wordt, met malkander;
Doch schijn van 't een, en 't wezen van het ander.
En vraagt men nog, of dit een offer zij,
Naardien het lam geslacht wierd, op een rij
Van huis tot huis, door 't hoofd van ieder drempel,
En niet door 't mes des offraars, in den tempel?
Natuur had lang, van 's werelds aanbegin,
Den vader, 't hoofd van 't huis en huisgezin,
Met eenen ook den manlijke eerstgeboren,
Tot dit gezag der Priesterschap verkoren.
Ook offerden d' Aartsvaders, door een drift
Der Hemelen, den Hemel hunne gift.
Men offerde ook het Paaschlam al, ten tijde,
Eer nog de Wet den zoon van Amram wijdde
In 't offerampt, aan Levi's telgen vast;
Gelijk de tolk des Hoogsten had belast.
Elk huisheer dan, als Priester, 't Paaschfeest vierde;
Hetzij natuur hem door haar aâm bestierde,
't Zij zonderling bevel zijn ijver dreef;
Opdat geen lam Gode ongeofferd bleef,
Die geenen stam, daar Horebs spitse dondert,
Had van dit slag des offers afgezonderd.
Daar ossebloed besprengt het Joodsch verbond,
Beeldt Mozes uit den Kersten outergrond,
Geleid in kalk van vleesch, met bloed beslagen;
Waardoor wij meer het opperste oog behagen
Dan door het bloed van 't redelooze vee.
Men zet' maar eens de hoofden dezer twee
Wetgeveren te zamen, zoo zal blijken
Voor 't oog, of beeld en wezen niet gelijken;
Of Sina's top en Sion allebeî
Niet gaan gecierd met d' offerliverei.
Het wetaltaar heeft tweemaal zes pilaren,
En Kristus' disch telt ook drie dubble paren,
Als pijlers, aan 't altaar der betre wet,
Op Sion, niet op Sinaî, ingezet.
D' een offert dank, terwijl zijn ossen branden;
En d' ander dankt, en reikt, met zijne handen,
Het twaleftal zijn lichaam en zijn bloed,
Dat, eer dan bloed van vee, de misdaad boet[2].
't Hebreeuwsch verbond krijgt kracht door statig plengen,
En smook van 't bloed des offers, en door sprengen
Van 't bloed des kelks, 'twelk eedler bloed verbloemt,
Als Mozes mond het Testamentbloed noemt;
En Kristus, eer hem speer of spijker griefde,
Beschrijvende de nieuwe wet der liefde,
Zijn bloedkelk noemt het bloedig Testament,
En spreekt een spraak, als Mozes was gewend.
Zij stemmen beide, in woorden en in werken;
Want ieder poogt zijn Testament te sterken
Door offerbloed, voor 't volk, hun toebetrouwd.
De leste sterkt het Nieuw, en d' eerste 't Oud
Verbond. Het bloed bezegelt beî de bladers:
Daar bloedt Gods os[1]; hier bloeden Jezus' aders,
Doch zonder bloed te storten, in de zaal;
Gelijk daarna, aan dien gevloekten paal.
Hij zeît (laat u geen offerbloed berooven)
„Dit is mijn bloed"; zoo moet gij hem gelooven,
Die offeraar en offerande strekt,
Daar 't jongste maal zijn offertafel dekt,

[1]Voor schaap, lam. – [2]verzoent. – [3]offerstier.

Met vleesch en bloed, gewijd in hand en beker.
Hier bloedt geen bloed, dit offer ging onzeker;
Dit Testament der opperzaligheid
Lag zegelloos, en d' Afgrond won het pleit
Van al, wat dong naar 't erf van 't beste leven.
De misdaad wordt door offerbloed vergeven.
Geofferd 's nachts, toen God zijn scheîmaal hiel,
Des daags nog eens, zoo schoon en rood als 't viel.
Der beelden stof nu eenmaal afgesleten,
Zoo slaan wij op d' orakels der Profeeten,
Die voor[1] den dag des Heilands henegaan[1],
En juist op 't licht der offerande slaan.
Gamaliel! wat staat u niet te boeten,
Die dikwijls mij, gezeten aan uw voeten,
Hiet[2] lasteren den offerglans, op wien
D' onfeilbaarheên der profeeyen zien?
Gij wacht de zon, die neêrstraalt uit den hoogen,
Helaas! vergeefs, voor uw benevelde oogen.
Het Priesterdom van Eleazar ging
Bij Eli t'huis, die een nakomeling
Van Itamar, het brocht aan zijne zonen;
Maar dees bestaan het volk en God te hoonen,
Door gierigheid, en geilheid, en geweld;
Waar tegens zich de grijze vader stelt,
Hoewel te koel; dies dreigt de tolk van boven,
Dat God zijn huis den lijfrok zou berooven
En 't offerlot, dat op zijn vaders viel,
En wekken een, bezind van 's Godheids ziel,
Die reê besloot een vast gebouw te stichten,
Voor zijn gezalfde, om heiliglijk te lichten
In 't Priesterdom, alle eeuwen in en uit:
Daar ziet men klaar 't nieuw offerampt beduid.
De simpelheid der duive, in 't Evangelie,
Ontkent geensins, dat Samuël na Eli
Dit ampt bekleedde, en Sadok, als een star
Des offers, lichtte op 't spoor van Abjathar,
En deze beî ten deel dees profeeye
Bezegelden; maar, als in schilderye,
Heeft Sadok, met den ijvraar Samuël,
U voorgespeld, hoe 't opperste bevel
In Eli hadde al Arons smook verdreven,
In Samuel en Sadok 't ampt begeven
Aan Kristus' kerk; want 't Godsblad meldt, hoe reê,
Toen Mozes 't heer geleidde droog door zee,
God zelf den stam van Eli had verkoren:
Zoo was zijn ampt in Aron dan geboren;
Wiens dienst hij weêr verworpt, in Eli's bloed,
En kiest een hoofd, dat eeuwig offren moet.
Daar Davids harp u opschuift de vertooning
Van 's nazaats Rijk, en zet dien Zoon, als Koning,
Aan 's Vaders zijde, op 't vaderlijk bevel,
Totdat de haat verstrekke een voetschabel
Des Gods, voor 't licht der morgenstar geboren;
Daar wordt hem, van den Vader, toegezworen,
Met eenen eed, die onherroepbaar is,
Dit Priesterdom; niet naar gelijkenis
Van Aron, maar Melchisedech, voor dezen
U uitgebeeld, met een natuurlijk wezen
Der waarheid zelf, verdoovende den schijn.
Zoo lang de Kerk dan opdraagt brood en wijn,
En offert vleesch en bloed, voor Gods getrouwen,
Blijft d' eed in kracht, die nimmer mag berouwen:
Hetwelk gebeurt, indien men 't offren staak',
En schorte, en zoo Gods mond meineedig maak',
Die aan zijn eed nog hecht een staart van plagen
En jammeren, en droeve nederlagen.
Gij, koningen en volken! ziet wel toe:
Uit Sion dreigt de Vorst u, met zijn roê;
Wiens offerampt, dat duurt aan 't eind der eeuwen,

[1]vooruitgaan, vooruitloopen. — [2]Heette, beval te.

Ik met een blik vertoonde aan mijn Hebreeuwen,
Naar hun begrijp nog traag, en luttel sneêg;
Waarom mijn pen 't altaargeheim verzweeg,
Geheim te diep voor hun onleerzame ooren.
Het was genoeg, hen eerst te laten hooren,
Hoe Aron week voor Jezus' majesteit,
Des zegens bron, de straal der eeuwigheid.
Doch 'k gaf hun nog t' erkaauwen, onder andre,
Hoe Priesterdom en Wet dus aan elkandre
Verknecht zijn, dat, waar 't heilig Priesterdom
Veranderd wordt, daar keert de Wet ook om.
Dit huwelijk, dit paar mag niemand scheiden;
Des eenen hand moet d' andre medeleiden,
En ieders aard gelijkt zijn wedergâ.
Nu is de wet der strengheid in genâ
Verkeerd; gelijk 't altaarampt der Levijten
In 't Priesterdom, dat niet bestaat in slijten[1]
Van runderen, en stam noch afkomst kent,
Ook duren moet tot aan der eeuwen end.
Is Arons dienst vervallen met zijn muren,
Moet d' offerand, gelijk de Godsdienst, duren
En nieuwe Wet, wie schuift dan Kristus weg,
Die Aron niet, maar wel Melchisedech
In 't offren volgt, met zoo veel grooter klaarheid,
Gelijk het beeld gevolgd wordt van de Waarheid.
De nieuwe Wet houdt eeuwiglijk haar steê;
Zoo duurt de dienst des nieuwen Priesters meê,
Tot dat hij koom' den tijd zijn vleugels korten.
Wie 't offren schort moet Kristus wet ook schorten;
Maar 't schorten van zijn wet waar tegens recht,
Gelijk zijn dienst, aan Jezus' Wet gehecht,
Ja, zelf een Wet, van niemand t' overtreden,
Nog weiniger dan Arons offerzeden;
Dewijl het vier zijn offerlam verteert,
Ons Kristaltaar geen Offerlam ontbeert.
Een eenig Lam op endelooze altaren
Vernoegt de Kerk, en keert zich aan geen jaren.
Dit offer duurt, en d' offerdrank en spijs;
Dees Wet is nieuw, zoo is ook d' offerwijs.
't Verheugt mijn geest, die vast voor 's offers prijs pleit,
Nu Salomon, of zijn gekroonde wijsheid,
Gods wijsheid stelt zoo ijverig te werk
Aan haar gebouw en pijlers, vast en sterk.
Haar offerande en wijn en brood en disschen
En 't noôn te feest, zijn al geheimenissen
Van 't Heilwoord, mensch geworden in de Maagd,
Van 't priesterampt, daar Salem 't beeld af draagt;
Wiens Priester u naar 't puik der offren leidde,
Eer d' Almacht nog het lijf des Zoons bereidde,
Die vleesch en bloed op d' offermaaltijd bracht,
In steê van vee, door Levi versch geslacht;
Wiens offren streek voor aller offren krone,
Zoo hoog gewijd door 't kerklicht van Hippone,
Sint Augustijn; nooit vocht August zoo zeer
Voor Rome, als hij voor Jezus' offereer.
Dit offer blijkt in Esaïas' schriften,
Daar Faro's volk, met offerande en giften,
Den Heiland eert en aanbidt te gelijk,
Voor 't nieuwe altaar, in 't midden van het rijk
Des breeden Nijls en zijn bevloeide[2] randen;
Want overmits geen erf voor offeranden
Of outer wierd gevonden buiten 't slot
Van Davids muur; zoo twijfelt niet, of God
Voorspelt hier d' eer des offers, opgedragen
In Jezus' naam, waardoor wij Hem behagen.
Voor 't spellend blad staan lastermonden stom.
Zoo dik[3] het zalft 't verlichte Heidendom
En Heidensch bloed tot priesters en Levijten,
Die eeuwig zich in offerdiensten kwijten.

[1] verslijten, verbruiken, verdoen; verg. boven, bl. 584, en bl. 596a. — [2] overstroomde. — [3] vaak.

Leît Arons vier in offerasch gedooft,
Zoo rust die last op Kristus, 't Opperhoofd
Der priesteren, die, onder zachter wetten
Hem dienende, zich met geen bloed besmetten.
Zoo d' Antikrist 't gedurig offer staakt,
En al den dienst der vadren; wie verzaakt
Dan 't nieuwe altaar, dat d' eeuwen moet verduren,
Ook na den smook der omgeramde muren,
Door Titus en Antiochus geveld,
Daar Levi treurt en in zijn tranen smelt?
Het is nu tijd, mijn offer in te wijen,
Op 't hoog altaar, door 't puik der profecijen,
Hetwelk op 't puik der offeranden wijst;
Daar God den dienst van Levi's hand misprijst,
Zijn lamme, blinde en kwijnende offerdieren,
Beschimmeld brood en huichelaars manieren,
Op zoo een wijs: „gij, priesters! houdt u stil;
Gij offert vast, doch mij ten wederwil,
Die geene gift van uwe hand aanvaarde;
Want van het Oost, daar 't licht de lijst der aarde
Vergulden komt, tot daar het nederdaalt,
Zal 't Heidensch volk, met geenen stroom bepaald,
Mijn grooten naam vereeren met zijn bede,
En, onverplicht[1] aan Sions offerstede,
Mij overal een zuivere offerand
Toeheiligen en offren, zonder schand.
De glans mijns naams zal schijnen tot aan d' enden
Der werelden, die nooit mijn diensten kenden".
Toen 't koorkleed reet[2], sloot Arons dienst zijn mond,
En gaf den geest in Kristus' dood, en stond,
Gelijk een lijk, gebalsemd boven aarde:
Totdat de roê van Rome kwam, te paarde[3],
Al 't Heiligdom, dat reede ontheiligd was,
En kerk en koor begraven in zijn asch,
En puin en stof, en rook en smook en vonken.
Het overschot van Levi, nu geklonken
In ketens, en gevloekt, gehoond, gehaat,
Most jammerlijk, in zijn gescheurd gewaad
En hangends hoofds, geschupt uit Abrams erven
En drempelen, den aardboôm ommezwerven;
Zijn offerkleed lag in den brand vergaan,
Geen outervier stak vee of vogel aan,
En 't bleek, hoe God aldus, door Malachias,
Den dienst der wet verfoeide, en op Messias,
En zijnen dienst en eenig offer wees;
Niet op den berg, waaronder 't licht verrees;
Waarop het hing, ten schimp der lasteraren.
Een kruis, een hout, geen ongetelde altaren
Noch overal, behoefde 't bloedend Lam;
Dat zich maar eens most offren aan den stam,
In zijn gedaante onnoozel en zachtmoedig.
Zoo spelt dan hier Gods veder van geen bloedig
Kruisoffer, noch van Arons loeyend vee;
Maar van den dienst, geweigerd van geen steê,
Gewest, noch tijd, noch volken, die zich houden
Aan 't nieuw verbond, bediend van Gods vertrouwden;
Aan 't offerampt, dat, van 't Levietsch geslacht,
Op Juda storf, wiens offer God verzacht:
Want Jezus is uit Juda's stam geboren
En heeft voor zich een priesterdom verkoren,
Uit Jode en Griek, en Noorman en Barbaar;
En keert geen volk van zijn geheimaltaar,
En reinen disch, en zuivere offerspijze;
Daar Hij zich zelf, geheimenisserwijze,
Ten beste geeft, zoo rein, zoo onbesmet,
Gelijk Hij op Gods drempel wierd gezet.
Geen hagel valt zoo zuiver hier beneden;
Geen maan liet zich zoo rein en zuiver kneden
Van Engelen, als ons deze offervrucht
In 't maagdevat komt storten uit de lucht;

[1] niet gebonden. — [2] scheurde. — [3] ijlings.

Daar Gabriël der maagden bloem bejegent
En haar, met een de vrucht haars lichaams, zegent.
Natuur en Wet en 't maagdelijk juweel
Besteedden elk aan d' ouervrucht haar deel:
Natuur gaf d' aar, de Wet haar dorschte en maalde;
De Maagd, nadat de Geest haar lijf bestraalde,
Met 's Godheids gloed, bestelde ons uit haar schoot
't Altaarbanket, 't heelheilig offerbrood,
't Gezegend vleesch van mensch en God, met reden
Gevierd, geliend, bewierookt, aangebeden
Van arm en rijk, en om zijn zuiverheid
Van elk gewild, het zwijnsch gemoed ontzeîd[1];
Bewaard met angst, van Godgewijde duimen;
't Gelichaamd brood is t' edel om te kruimen.
Hij zie vrij om, die 't graan der zielen spilt.
God heeft noch gaaf noch offer zoo gewild,
Als 't lichaam zelf, hetwelk de Geest bereidde,
Toen Hij het Woord op 's werelds drempel leidde
Naar Arons plaats, uit eene Maagdeeel.
Strooi lelieblaân, nog blanker dan haar vel.
Breng zilver, zijde, en purper uit uw koffer,
En sprei ze voor de voeten van Gods offer;
Besprei den vloer, waar 't Lam zijn voeten zet:
Bewaar zijn wol; dit sneeuw gedoogt geen smet.
Daar Levi schenkt aan priesterlijke vlammen
Spierwitten os, of hagelwitte rammen,
Of blanke koe, of kalf, voor 't mes beducht,
Of wollig schaap; daar reutelt, steent, en zucht
De bloênde strot des offervees; wiens sprenkel
Altaar en wand bespat, en tot den enkel
Den priester zet in 't rookend bloed; hij verft
Zijn handen rood; het offer, dat er sterft,
Schijnt, door zijn bloed, den Hemel toe te klagen
Den moord, waardoor deze offerslachters vagen
En reinigen, geen vlakken van 't gemoed,
Maar slechts het lijf; 't gepleng van zoo veel bloed
Staat schrikkelijk voor 't stremmen, na het stremmen:
De tempel schijnt in 't roode meer te zwemmen.
Wat ziet hier niet bemorst, besprengd, bespat?
O morserij! wat reinigen is dat?
Dit schijnt bij God geen offereer, maar schande.
Gij, priesters! staakt deze onreine offerande;
De Hemel eischt een zuivere offerboet[2],
En vleesch en bloed, doch zonder plas van bloed;
Hij eischt het bloed, als in gesloteue aders.
Begrijpt gij 't niet, zoo vraag het d' eerste Vaders·
Vraag Abraham, dien trouwsten offeraar,
En zijnen zoon, gevorderd ten altaar:
Het grijs vernuft zag niet dien knoop t' ontwarren,
Hoe hier zijn zaad zou wemelen, als starren
Daar boven, schoon het lag geblascht, gesmoord
In 't eenig bloed. Dit schijnt een donderwoord,
Een donderslag; belofte en waarheid strijden.
God eischt een moord; natuur krijgt medelijden
Met hare vrucht, en 't kinderslachtig lot.
Vijf zinnen gaan te velde tegens God,
En worstelen, drie nachten en drie dagen,
Terwijl hij klimt, op 's Hemels streng behagen,
Ten offerberg; de zoon, gelaân met hout
Op zijnen rug; de vader, stram en oud,
Met vier en zwaard, tot opening van ader
En strot des kinds, zijn hart, dat zeît: „mijn vader!"
(O bitter woord! bezweek de vader niet,
Toen hem die naam van vader 't hart doorstiet?)
„Mijn vader! hier zijn vier en hout en banden;
Waar blijft het schaap, om op 't altaar te branden?"
De vader schiet als uit een bangen slaap,
En droom: „mijn zoon! God zal het outaarschaap
Bestellen"; en hij valt, vol strijds, aan 't bouwen
Van 't bergaltaar, en leît het hout, gehouwen
Ter offerande, op 't outerplat; en 't kind,
Hetwelk hij eerst de handen kruiswijs bindt,
Op 't offerhout; en grijpt, met zoo veel krachten
Als 't hart nog heeft, het mes, om 't kind te slachten;
En ziende omher geen uitkomst, troost zich dan,
Dat God zijn bloed uit assche wekken kan.
Natuur aldus verweldigd, moet het geven;
't Betrouwen had de vuist al opgeheven,
En afgeknipt den draad der liefste ziel,
't En waar de stem het slachtmes tegenhiel;
Waarop hij 't hoofd naar 't Engelsch aanschijn draaide,
En met een ram den eisch des Hemels paaide.
D' Aartsvader, dus gered op 't ongezienst,
Zag afgebeeld den dubblen outerdienst,
De bloedige en onbloedige offerande
Des Heilands, die in liefde t' onswaart brandde.
Zet Izak hier, daar Kristus, tegens een,
Zij hebben iet bijzonder, iet gemeen:
De boôn, gestierd uit 's Hemels hooge poorte,
Voorspellen elks naamhaftige geboorte;
Waarvoor natuur terug springt uit haar stand.
Een ieder is zijn vaders eenig pand,
En erfgenaam van zoo veel rijkdoms t' zamen.
Zij dragen beî geen ongewilde namen,
Belovende behoudenis, of vreugd.
Zij stemmen in gehoorzaamheid, een deugd,
Die offerande en gaven gaat te boven.
Zij klimmen beide om éénen God te loven,
En Zijnen naam t' aanbidden, zonder erg,
En torschen 't hout op eenen offerberg.
Zij laten beî zich knevlen en gezeggen,
En op het hout geofferd nederleggen.
Zij wachten beî den slag en steek van 't staal.
Zoo wegen zij elkander in een schaal,
Tot dat de ram de strot wordt afgesteken;
Het bloed beginn' ten outer af te leken,
Te schilderen den rooden offerzoen
Des Zoons, die zoo den Eischer most voldoen;
Maar Izak, die den dood zag onder oogen,
En lag gedoemd, en voor het zwaard gebogen,
Bekondt zijn bloed, en plengt niet éénen straal;
Opdat hij u den reinen dienst afmaal';
Die, eeuw op eeuw, gespeld van Malachias,
Des Paaschnachts[1] nam zijn oorsprong in Messias,
Den eenigen, die willig zich alreê
Geheiligd had aan 't hout, op d' offersteê.
Heeft Izaks hals geen druppel bloeds vergoten,
Ons leven lag in eedler bloed besloten,
Dat, zonder zaad gesproten, sprong voor elk,
Doch eens aan 't kruis, oneindig in den kelk
En overal. Nu kunt gij licht bevroeden,
Waarom de ram, niet Izaks hals, most bloeden.
Zoo beeldde God, door Abrams offer, uit
Den netten[2] dienst, die Arons diensten stuit,
En 't bloedgepleng van ossen, koeyen, stieren.
Één offerzon verdooft alle offervieren,
In netheid en in klaarheid; want Gods lam
Vermengt zich niet met smook, als Mozes' vlam,
Alleen gevoed van 't aardsche en stof der aarde;
't Ontleent ook geen waardij van 's Priesters waarde,
Maar is van zelf zoo rein uit zijn natuur:
Is d' offraar snoô, dees offerande is puur[3].
D' Aartsherder[4], nooit bezweken in zijn trouwe,
Trof d' ooren der Samaritaansche vrouwe,
Op Garizim, als met een donderslag;
Toen zij hem 't woord gelijk te monde uitzag,
Daar hij voorzeî de reê genakende uren
Des Godsdienst, die niet meer aan Davids muren,
Noch Sichems berg en rots gehouden stond,
Maar op den geest en waarheid vast gegrond.

[1]uitgezonderd. — [2]offerzoen, voldoening.

[1]In den P. — [2]volledigen. — [3]rein. — [4]Kristus.

Indien men bad tot God in alle landen,
Zoo slaat zijn rede op d' eer der offeranden,
Die Sion holp in twist met Garizim;
Zoo looft hij hier de waarheid meer dan schim,
En 't offer, dat de nieuwe kerk zou cieren,
Veel meer dan vleesch en bloed van ram of stieren,
Geringer dan den zoen van 't offerfeest,
Dat brood in vleesch verandert door Gods Geest
En kracht des Woords, u voêude met de spijze
Van 't zuiver Lam; nu geestelijker wijze,
Doch inderdaad, geofferd op 't altaar,
Al 't aardrijk door, voor Gods getrouwe schaar.
Om uit de zee der oudheid dan te landen,
Daar Jezus schuift een schot voor d' offeranden
Des ouden tijds, op Paaschnacht, in de zaal,
Des daags bereid voor 't heilig offermaal;
Zoo laat ons naar den Opperpriester luistren,
Die al 't gestarnte en maanlicht komt verduistren
Van Profecy, Nature, en Horebs Wet,
En 't beeldewerk, dus lang ten toon gezet[1],
Eer hij verscheen, om 't offer in te wijden,
Bij nacht, zoo dicht in 't aanzicht van zijn lijden,
En 't loos verraad, gestemd met overleg.
Eerst offert hij, meer dan Melchisedech,
Zich zelf, in schijn van brood en wijn, den Vader,
En draagt hem op zijn eige spier en ader.
Zoo veel vermag de zegening van 't Woord,
Dat alles schiep, en brocht de wereld voort,
Ja, zonder stof. Wat zou dan God beletten,
Hier akkervrucht en wijnrank om te zetten?
Wat zeît hij? „dit 's mijn lichaam, dit 's mijn bloed";
Een spraak, waaraan geen leerling twijflen moet,
Die zijn vernuft met Kristus' band laat gorden;
Hij zeît: „dat voor u zal geleverd worden;
Dit is de kelk, het Nieuwe Testament,
In mijnen bloede" (o goedheid zonder end!),
„De kelk voor u vergoten, tot der zonden
Vergiffenisse." O woorden, pijlen, wonden
In 't steenen harte! O mensch! dit lichaam, nu
Gebroken, laat zich leveren voor u.
Dit is de kelk, 't Verbond, op nieuw gesloten
In bloed, voor u, voor velen uitgegoten,
Tot 's misdaads boete, en tot vergiffenis
Bij God; geensins, opdat ze, hier ten disch,
Wat spijs en drank slechts nuttigden en dronken;
Maar God ten zoen en offer toegeschonken,
Voor dit getal der jongren, hier ontrent,
En duizenden, bij 't alziende oog bekend.
Dit vleesch, dit bloed wordt hier dan opgedragen
Der Godheid, om te zoenen haar mishagen,
Door zulk een zoen en offer, voor 't getal
Der jongeren, en wat God eeren zal.
God zeît (opdat geen eeuw zijn bloed uitwisse)
Tot hen: „dit doet tot mijn gedachtenisse!"
Zoo nut de disch der zielen offerspijs
En offerdrank, en zingt den Hemel prijs.
Most Kristus een Melchisedech verstrekken,
Het Paaschlam zelf voltooyen en voltrekken,
En zegelen, met heilig bloed, in 't end
Het Nieuw Verbond en beter Testament;
Zoo staat het vast gegrond in eeuwigheden,
Dat Kristus hier zijn eigen lijf en leden
Toeheiligde, met dankbaarheid aan God,
Die hem verzag met zulk een offerlot.
Dit leert u een van zeventig scholieren[2],
Mijn reisgenoot, mijn Lukas, wiens papieren
Getuigen van 't Apostelsche gebruik,
Den offerdienst, die eeuwig dure en ruik'[3].

Hij toont u, hoe d' Apostels, in die tijden,
Met vasten en opoffren innewijden,
In 't heilig ampt, zoo mij als Barnabas,
Door drift des Geests, die hun orakel was.
Schoon niemand mijn of Lukas' pen versnije;
Zij drukt u, door het Griecksche Liturgije,
Dien offerdienst zoo klaar en helder uit,
Dat al 't gewoel des Afgronds op haar stuit.
Zoo leverde ik den Godsdienst aan d' Achayers[1],
Uit Kristus mond, tot smaad des zielverleyers
En Afgods, en tot weering van 't misbruik,
Dat min de ziel bezorgde, dan den buik;
Den dooven buik, die graag en gulzig weidde,
Te traag het lijf des Heilands onderscheidde,
En, schuldig aan 't gekruiste bloed en vleesch,
Gods oordeel at en inzwolg, zonder vrees;
Behalve dat, bij 's Afgods schaar gezeten,
Hij reukloos dorst des Afgods offer eten,
En 't vleesch, gewijd aan zoo een Helsch altaar.
Korinthen liep alreê geen klein gevaar
Van, op de rots der Afgoôn, dus te stranden;
Want Belials en Kristus' offeranden
Verdragen zich, gelijk de nacht en dag,
Het was dan tijd, dat ik er in verzag,
En waarschuwde elk afgoderij te vlieden;
Gelijk het past zoo Godverlichte lieden.
Ik stelde fluks twee disschen tegens een;
Hier Kristus, daar de Heidens en Hebreên;
Hier 't lijf met dank geofferd, God ten prijze,
En daar 's Hebreeuws en Heidens offerspijze;
Hier d' eter in gemeenschap met Gods Zoon,
Door 't nuttigen zijns lichaams, hem geboôn;
Daar, 's Afgodists gemeenschap, door het brassen
Met valsche Goôn, op wien decs buiken passen[2].
Men zag dan hier 't gelijk en ongelijk
Des offerdiensts, in Gods en 's Afgronds rijk
Vereenigen, en tegens een verschelen;
God eeren, God zijn wettige eere ontstelen:
Gemeenschap met den Afgrond of het Licht;
Het spijsaltaar tot ieders eer gesticht;
Het offer elk zijn Godheid opgedragen,
En d' eters Gode of 's Ongods geest behagen,
Gelijk gij schept uit mijn Korinthers-brief;
Dies twijfel niet, God heeft den offer lief,
Zijn opperste eer. Hoe kan het hun gelukken,
Die Gods altaar door 't loochnen onderdrukken?
De Godsdienst rust, daar 't offren wordt gestaakt.
Wie 't offer kwetst, heeft God in 't oog geraakt.
Zoo iemand zich misgrijpe aan zijns gelijke,
Men zoent die schuld, daar 't recht het oordeel strijke:
Maar zoo een mensch de Godheid koom te na;
Wat offerand, wiens voorbeê boet die schâ?
De vruchtbre schoot der vaderlijke schriften
Gaat zwanger van altaren, offergiften,
En offerande en offerzoengebeên,
En offeraars en priesters, voor 't gemeen.
De breede raad der Kerke hangt zijn zegels
Aan Kristus' dienst, bevestigd door de regels
Der bisschoppen, godvruchtiglijk verzaamd,
Van daar de zon den bruinen nacht beschaamt,
Totdat ze zinkt, om andre toe te lichten.
D' altaren zelfs en kerken, hun gestichten,
Getuigen klaar van Jezus' priesterdom,
Dat eeuwig spreekt, en maakt den Afgrond stom;
Die, al te spade aan 't kladden en aan 't kreuken,
Verdonkren durf ontelbre gulde spreuken
Der vaderen, op 't voorhoofd van Gods Kerk
Gesneên, tot roem van dit godsdienstig werk.
Het Oud Verbond ontstak veel offervieren,
En geen vergeefs; doch vierderlei manieren

[1]Rijmshalve voor gesteld. – [2]Versta: een der twee en zeventig jongeren. — [3]geure.

[1]Versta: die van Korinthe. — [2]letten.

Van offeren vertoonen zich hierin,
Waaruit men schept des offraars wit en zin:
Hetzij hij poog' den Hoogste te behagen,
Met Hem zijn eer door brandwerk op te dragen,
Of, voor misdrijf te zoenen door het bloed,
Of voor genot van aardsch en tijdlijk goed,
Tot dankbaarheid zich zelven op te wekken;
Of, uit gebrek van heil, zijn gunst te trekken.
Het eerste voer geheel in rook naar God,
Het tweede gunde ook Levi zijn genot,
Van d' andre twee genoot hij 't offer mede,
Om wien men rookte en smookte op d' offerstede.
Het Nieuw Verbond begrijpt, in 't algemeen,
Zoo menig slag van offer kort in één
Onbloedig; 'twelk in prijs kan achterhalen
De dierbaarheid des offers, dat met stralen
Van bloed het kruis bevochtigde op Kalvaar:
't Onbloedig, vrij wat meer dan spier en aâr
En vlam en rook der bloedige Levijten,
Die zulk een macht van offerkudden slijten,
En weide en stal verarmen van hun vee.
Hoe steigert nu de kam[1] van mijn Hebreê,
Bij wien dees dienst, dit offer, wordt verschoven,
Daar 't vier der lucht geslingerd komt van boven,
En 't offervee van Salomon verslindt;
Terwijl de galm van zang en spel voorwindt
Ten Hemel vaart, en honderdduizend vachten
En 't vijfde deel hiertoe zich laten slachten,
Met duizenden van ossen, op één tijd
En zelve feest, dat zeven dagen wijdt
Die koningskerk, gevuld met heldre wolken,
Vol majesteits; voor wie een drang van volken
Aanbidden, met hun aanzicht in het stof.
De Godheid zelf, verschijnende uit haar Hof,
Belooft haar volksgebeden te verhooren,
Op deze plaats, ten offer uitgekoren.
Judea had, 'k beken het, zijn altaar,
Zijn priesterdom, zijn kerk en offeraar,
Doch aan geslacht, aan plaats en tijd gebonden;
Totdat de Zoon uit 's Vaders schoot gezonden,
Voltooyen kwam den Godsdienst, naar de Wet
Door Engelen besteld en ingezet.
Dees Salomon, gekroond in 't Evangelie
('t Welk al de pracht des voorbeelds bij geen lelie
Gelijken durft), verdooft, door majesteit
Van eenen dienst, den glans en heerlijkheid
Des tempels, rood van 't bloên der vette rammen
En runderen, en den reuk der wierookvlammen.
Een Offer, zoo onschatbaar van waardij,
Streeft al de pracht der offeren voorbij.
Geen een[2] geslacht bedient nu d' offeranden,
Maar Moor en Noor en aard van alle landen
Bewaren 't ampt, dat beter God behaagt
Dan Levi's dienst. Geen eene[2] steenrots draagt
Een cedren kerk en haar geslepe drempels,
Maar boog op boog, gewelfd tot rijke tempels,
Beschieten 't licht met gouden kruis en spits.
Veel outers staan in hunnen vollen krits[3],
In stee van een, uit rood metaal gegoten.
De Godsdienst, eer zoo naauw en eng besloten,
Gaat weiden, als de zeerijke Oceaan,
En kent geen kust, daar niet zijn outers staan.
Ook duurt nu 't feest niet eenmaal zeven dagen,
Maar 't gansche jaar, en volgt den zonnewagen
In Jezus' naam; die, galmende overal,
De lucht beweegt te zeegnen berg en dal,
En zee en stroom, van waar gebeden steigren
Naar God, te rijk, te mild, om nu te weigren
't Beloofde heil, op des aanbidders stem.
Al 't aardrijk door is nu Jeruzalem,
Wiens offer van geen Engel wordt volprezen.
Het bloote beeld gaat schuil voor 't ware Wezen,
De schaduw voor Gods eigen lijf en bloed;
Beloftenis voor 't lang beloofde goed;
Het naakte merk en teeken voor 't beteekend';
De nacht voor 't licht; het Hemelsch vier, ontstekend'
Verterende 't altaarvee, versch geslacht,
Voor 't werkend Woord, 'twelk, zegenrijk van kracht,
De weite en wijn verslindt, op 's Priesters bede,
Door 't woord des Woords, u leverende, in stede
Van akkervrucht en wijngaard, spier en aâr,
En God en mensch, Emanuël; voorwaar
Wat anders dan dat blaten, bulken, loeyen
En reutelen en bloên van schapen, koeyen
En kalveren, ten offer vet gemest
En uitgepikt, of musch, of tortelnest,
Of wierooklucht of olie, wijn en bloemen
Van meel, en al wat Mozes' pen kan noemen;
Wiens offeren dit één[1]ig wezen aan,
Hetwelk verduurt den tempel, lang vergaan
In puin en stof, gelijk zijn outerslaven.
Één offergift beschaamt alle offergaven;
Één offerlam al 't vee, dat loeit en blaat;
Één offerkelk al 't plengen, zonder maat,
Van wijn en bloed, een aâr zoo wel gewasschen.
Nu klaagt geen oog van rook en smook en asschen.
Stoffeert geen wolk, vol glans, het diep gewelf
Met Majesteit; gij hebt 't onmeetbre zelf
In 's toevals wolk, veel kleener, veel geringer,
Besloten van den Godgewijden vinger
En duim, of van kristal en louter goud,
Waaraan die schat der Godheid wordt betrouwd;
Dat lijf, gekroond in top van alle Heemlen;
Dat bloed, om 'twelk veel duizend Geesten weemlen;
Bedekkende met vleuglen aangezicht
En voeten, voor dat onverdraagzaam[2] licht.
Hier rolt een rei den galm der offervaarzen
Van boog tot boog: de maagdewasse kaarsen
Bewegen zich in hun onzichtbre vuist;
Daar wierookt een voor 't Paaschlam, eens gekruist;
Een ander wekt de tragen met cymbalen;
Een ander kroont Gods Heiligdom met stralen.
Te Bethlehem rees 's nachts geen schooner dag
Van Cherubijns, daar in de kribbe lag
Dat naakte Kind, bestort met zulk een zegen;
Maar 't zelve lijf, dat toenmaal heeft gelegen
In d' arme krib, strekt hier op 't rijk altaar
Een zoen, een troost en zegen, voor de schaar
Der levenden en reê verhuisde zielen.
Hetzelve Kind, waarvoor de Wijzen knielen
En offeren hun wierook, myrrhe, en goud,
Wordt aangebeên, op outers, rijk gebouwd
Van marmersteen en toets, of onder struiken,
In hol en rots; daar d' Offerzon moet duiken
Voor duisternisse en macht van ketterij,
Of Heidendom en Afgods heerschappij.
Mij dunkt, ik zie een duif dit offer kussen:
Onnoozle duif! wie kan uw liefde blusschen?
Hoe dekt ze met haar wieken 't heilig rond[3]
En nat des kelks; gelijk in 't Oud Verbond
De Cherubijn de gulde Bondkist dekte,
Waarin het mann', zoo vroeg, de schaduw strekte
Van 't offerbrood, voor lekkrer mond gespaard,
In 't zuiver vat der maagd voor u bewaard;
Van Gabriël Gods afgezant gezegend,
En toegejuicht van 't kind, dat God bejegent,

---

[1] verheft, verhoovaardigt zich. — [2] Niet een eenig. — [3] kreits, kring, tal.

[1] Versta: offer. — [2] onverdraagbaar; zie vroeger. — [3] Versta: het ronde brood.

In 's moeders lijf, en als een morgenstar,
Voor 't offerlicht de heerbaan baant van verr'.
Geen offer kan de wolken zoo doordringen,
Dan dit alleen; 'twelk alle zegeningen
Verdient, en zoo beknopt in zich bevat
Meer waardigheid en deugd en kracht en schat,
Dan Arons dienst en d' offers zijner zonen.
Één offer komt alle offeranden kronen.
De gansche Wet en Gods profeeten zien
Op éénen dienst, die Levi kwam verbiên
Zijn ampt, zoo lang in 't Heiligdom betreden.
't Volmaakte dekt al d' onvolkomenheden.
Het levend vleesch verfoeit het doode vee;
Gezielde wijn de druif, van d' eerste sneê,
In Kanaän, getreên met natte zolen.
Messias bindt nu ezelin en volen
Aan d' offerrank des outers, mild en zoet,
En wascht zijn kleed in wijngerdsap en bloed.
't Is tijd dat, voor deze offerlekkernije,
Belofte wijke en beeld en profecije.
Zoo goot allengs Gods uitverkoren vat
Dien balsêm uit en goddelijken schat
Des offergeurs, als Eli's zoons[1] verrezen,
Uit eenen damp en klove, hun gewezen,
Tot steurnis van Gods offer, en de schaar,
Die Kristus diende aan zijn geheimaltaar.
Zij scheelden wel in zin en spraak; doch stemden
Uit nijd, om elk van 't offren te vervremden,
En hieven aan, met zoo een schalk geluid:
„Verdriet u 't licht, steek beide uw oogen uit,
Voor 't helder Woord, Gods boek, voor elk ontsloten;
En val te voet dien God, in goud gegoten,
Dien Mahuzim[2]; het slot en aartsgeweld
Des Antikrists, die zijn betrouwen stelt
Op zulk een pest en tooverdrank, geschonken
Den koningen en vorsten, dol en dronken,
En tuimelende om 't sap der goude schaal,
Vol zoet vergift; waardoor zij altemaal
Het heilig en onheilig t' zamenroeren,
En, razend wreed, een heilloos oorloog voeren,
Ter liefde van der zielen snoodste boel;
Die, van haar bedde of elpenbeenen stoel,
Vast aanziet, hoe haar ridders zich verhitten,
En met den klauw van staal de waarheid zitten
Zoo bits in 't haar, als waar de Hemel doof
En blind. De mis is louter kerrekroof
En lastering en blinde afgoderije
En guichelspel en dolle razernije;
Een kakelbont gewaad, bij een geraapt
Van menig stuk, waar aan zich 't volk vergaapt;
Hetwelk, zoo dik men opheft' kelk en ouwel,
Zich buigt voor 't hoofd van aller grouwlen grouwel;
Dat stormgevaart, 'twelk, steigerende uit slijk
En stof, bestormt het eeuwigdurend Rijk
Van Kristus zelf, door 't schuim der domste reuzen,
Die 't bekkeneel op dezen hoeksteen kneuzen,
Terwijl het God verlastert door de Mis,
Zijn kruis begraaft, zijn doods-gedachtenis
Gants uitwischt; al de vrucht van 't bitter sterven
Schoon afknaagt aan den kruisboom, en de verven
Van 't heilig bloed verduistert; en Gods Kerk
Berooft den troost van haar geheimnismerk.
Schudt Baäl uit en 't juk van zijn geboden,
Dien offerdienst, van Heidendom en Joden
Door een gemengd. Vloek Judas, die zijn God
En Heiland zelf dus opveilt, om 't genot,

[1] „Aartslasteraars van den warachtigen godsdienst en d' eeuwige offerande bersten aldus uit tegens d' allerheiligste offerande der Kristenen." (Vondel). – [2] Of Maozzim; Syrische Godheid; verg. Dan. XI. 38.

En zet zijn lijf en ziel hierop te pande,
Dat Hij u schenke een zoenende offerande."
Mijn hart geleek een sidderende blad,
In 't ruischend bosch, van dwarrelwind gevat;
Sint Pauwels graauwt en dreigt de doodsche spoken,
Zoodat ze straks verbaasd ter klove indoken;
Die, sluitende haar opgesparden mond,
't Verwaten paar naar zijnen kerker zond.
Het Hemelsch licht verdrijft dien helschen wâsem,
Voor mijn gezicht; zoo schep ik weder âsem,
En luistre naar den klank der Kerktrompet,
Die Numa's stijl te Rome heeft verzet,
Zijn Afgoôn van altaar en dienst versteken,
En 't aardrijk door den Kristdienst zelf gaan kweeken;
Een offerand, die nimmer zal vergaan.
Gods afgezant hief op een nieuw dus aan:
„Beëlzebub, om 't volk van God te leiden,
Verdraait Gods dienst, en voert den simplen Heiden,
Die nog naar d' onbenevelde natuur
De Godheid eert, zoo Heldiep, dat hij 't vuur
Des offers stookt en toewijdt zijne Ongodheid,
Vermomd als God; o, tastelijke zotheid!
De blindheid geeft den Schepper zelf de schop,
En draagt voortaan den stommen Afgod op
Eerst vee, daarna ook menschen, ja de loten,
Uit 's vaders zade en bloede voortgesproten;
Zoo diep verdwaalt de ziel, die 't licht verlaat.
Maar na dien nacht verschijnt Gods dageraad
En heldre zon, die dooft deze offervonken,
Gestarnten, die aan 's Afgronds hemel blonken.
't Berookte hof[1] ziet toe, en met één veeg
Zijn tempels naakt van Afgoôn; d' outers leêg
Van wierook, myrrhe, en goud en rijke gaven,
En Lucifer met al zijn eer begraven.
Één offer van 't gezegend Kerstendom
Alle offers bluscht, en maakt d' orakels stom;
Ter tijd dat God tot straf getergd, uit tooren
De Hel ontboeide, om zijnen dienst te storen,
Door reedschap[2] tot haar gruwzaamheên bekwaam,
En reed[2] zijn proef te doen in 's Afgronds naam.
Men ving dan aan den offer te verbastren,
Te loochenen, te schenden, te verlastren;
Nooit sloeg de pest zoo voort, van huis tot huis,
Als d' offervloek der vijanden van 't kruis;
Niet opgehitst, gelijk ze zelfs vertellen,
Van 's Hemels Geest, maar van den Geest der Hellen;
Met reden, want die haat, met al zijn macht,
Dit offer, 'twelk Gods eer zet in haar kracht.
De Hemel smeet al 's Afgronds offers neder,
De Hel te spijt; nu speelt zij[1] 't Gode weder,
En brult en bruist met al haar ongediert,
Zoo verre haar de breidel wordt gevierd
Tot zulk een vloek, en wat ze voort te zamen
Van onder haalt en oplaadt, zonder schamen;
Terwijl ze 't brein door 't offerschelden scherpt,
Opdat ze 't volk slechts stof in d' oogen werpt,
Om niet ontdekt te worden tot haar navel,
Zoo menige eeuw gepijnd met vlam en zwavel.
Dit nachtspook schiet nog aan een kleed van licht,
En leît Gods boek kwansuis voor uw gezicht;
Om, onder schijn van elk d' afgoderijen
T' ontraân, u tot zijn dischgast in te wijen,
Op 't grof geluid der offerlasterklok;
Daar zich de buik vernoegt met teug en brok.
Wat zeît de buik, ten brooddisch aangezeten?
De Bijbel dekt een disch, waarvan wij eten,
En geen altaar. Hij zet geen offerwijs
Noch priesters, maar uitreikers van zijn spijs;
Dies laat 't gezag der kranke menschen varen,
En 't oud gebruik, geworteld door de jaren.

[1] Versta: de Hel. — [2] gereedschap en gereed.

Leg af, leg af die stoutheid van 't vernuft.
O ijdel brein! gij raaskalt reede of suft,
Maar nog te vroeg en vóór uw grijze haren.
Liet gij vernuft, uw stoute leidsvrouw, varen,
Nooit waagde zich uw ziel in 't worstel-perk,
Maar neigde 't hoofd den schoot toe van Gods Kerk,
En 't grijs gebruik, van hand tot hand ontvangen.
Uw spinneweb kan niet dan muggen vangen;
Geen vogel, die wat vaarts heeft in zijn vlucht,
Of schrijft zijn spoor wat hooger door de lucht.
Indien u lust om woordstrijd slechts te twisten,
Betoon, waar een der vier Evangelisten,
Breedweidender in 't lijden van hun God,
Eens reppe van zijn duurzaam priesters-lot
Of priesters-ampt, van boven hem beschoren;
Van d' offerand, ten zoen van 's Hemels tooren;
Of van 't altaar, besprengd met offerbloed.
Sla op die vier: bezie, waar u ontmoet
Van offerande of priester stip of letter.
Gaat Pauwels nu voor afgodist of ketter,
Die Arons ampt verdooft, van stap tot stap,
Door Kristus' bloed en bloedig priesterschap?
Opdat wij nu van 't bloedlooze ampt niet reppen;
Naardien gij durft Melchisedech misscheppen,
En 't eeuwig ampt des offerbroods en wijns,
Hem toegestaan door d' oudheid des Rabbijns;
Zoo straalt dit licht door 't vlies in 't oog der Joden,
Die Kristus, niet het eindloos offer, dooden.
Doch gij, die 't al naar uwen zin verbast[1],
Legt hier de Kerk de Joodschap ook te last.
Maar zij vermengt, door 't offeren, geen Joodschap
Noch Heidendom met d' allerblijste boodschap
En haren dienst, noch smet het leste boek
Geensins door 't eerste, en tergt zoo 's Hemels vloek.
Haar brein, te klaar van God verlicht, en schrander
In 't Hemelsch recht, schift snedig van elkander
Al 'tgeen God scheidt, en aan zijn Bruid betrouwt;
Die kiest het nieuw, en wraakt 't verboden oud,
Vooral den reuk van Mozes' offerande.
Bij 't middelbaar lijdt Kristus schâ noch schande,
Als schilderij, gewaad, gebaar, muzijk,
En licht en kruis van wederzij gelijk,
Ja, zelf bestemd van offerloosgezinden.
Nu tegens een[2] aan 't buldren, als vier winden,
En met een laag van schriftschut[3] zij aan zij,
Om 't voeren van de vlag der Ketterij,
Die, razende kwansuis op Babels boelen,
Licht geestelijk en waarlijk[4] uit hun stoelen.
Zij giet een God in hare harsenpan,
En eert dit kalf te Bethel en te Dan;
Doch niet om 't kalf, maar om Gods Rijk te rijten[5],
Door ongewijde oproerige Levijten.
Zij noemt de Mis, den Kristdienst, kerrekroof;
Haar kerkroof het gezuiverde geloof.
Zij jammert om den kelk, kwansuis verdonkerd,
En steelt Gods kelk, die in haar oogen flonkert;
Zij steelt al 'tgeen haar brein eischt afgeschaft,
En hangt dan op de wet, die 't stelen straft,
In 't leêg gewelf, een romp, schoon uitgeplonderd;
Dan luide op Bel en Antikrist gedonderd,
Den Antikrist, haar reedste stormgevaart,
Van waar zij kracht op 's werelds Hoofdstad baart.
Maar Rome spant een keten, rijk van schakels,
Een keten van der Vaderen orakels;
Zoo menigmaal men haar ten storm ontzegg'[6]:
Want d' oudheid roemt doorgaans Melchisedech
En 't offer, klaar gespeld bij Malachias,
Wegwijzer door alle eeuwen, naar Messias;
Dit ziet de nijd, tot schuldbeken[1] te grootsch,
En, overtuigd, noemt d' oudheid al te Joodsch;
Of, om met kracht den offer God t' ontwringen,
Versiert[2] een vond, om zijlings uit te springen,
En rekt den naam van offer wijder uit
Dan 't offer reikt; en grondt dit los besluit
Op zulk een zand, dat regenplas noch vlagen
Noch 't bulderen des stormwinds kan verdragen.
Men schreeuwt: „dit woord zet hier geen zeker merk;
Want offer heet òf Godsgift òf elk werk
Van deugd, gewrocht den Opperste ten prijze.
Zoo offren wij, slechts geestelijker wijze,
Als priesters in 't gemeen daartoe gezet,
Hem lijf en ziel, naar een voltooider[3] wet."
'k Beken, dat woord is bij d' alouden gangbaar,
In breeder zin; bij 't Godsblad ook ontvangbaar,
Voor Godsgift, of voor 't hart, naar God gerecht,
Of met een woord en bijnaam aangehecht,
Als offerand van lof of kalf der lippen.
Nog kan hij door deze uitvlucht niet ontglippen,
Nog worgt[4] hij, in zijn strikken achterhaald;
Want offer wordt ook eigentlijk[5] bepaald
En in zijn ring, als elke deugd, gesloten;
Of anders zou 't verstand gedurig vloten
En dobberen in twijfel, op en neêr;
't Gebroken hart, gehoorzaamheid, en meer
Godsdienstigheids most stip voor offer strekken,
Daar geen profeet die deugden zoo leert rekken;
Maar onderscheidt het offer onverwaard
En Godsgaaf stip van deugd en dienst in 't hart.
Bij alle volk is 't offer een byzonder
Godsdienstig werk; waardoor de mensch zich onder
De Godheid stelt, en d' oppermacht betuigt
Des Eigenaars, voor wien het alles buigt.
Dees lastergeest, die uit den nacht komt draven,
Om Jezus' kruis en titel te begraven
En met den Jode aan 't schelmstuk handgemeen,
Schuift nu zijn schuld te Mis toe; daar Heleen
Of d' offerziel van ijver wordt verslonden,
En juicht, als had ze in 't offren 't kruis gevonden,
Dat op 't altaar, als Arons roede, bloeit;
Naardien de kracht van 't bloêlooze offer vloeit
Uit Jezus' borst en eens geopende ader,
Die daaglijks nog de gramschap van den Vader
Verzoent, op 't reine en onbespatte altaar;
Toedienende Gods offerende schaar
Dien waardsten prijs van 't bloed des eens-gekruisten,
Met der Hebreên en der Latijne vuisten.
Het middel om u t' eigenen dien prijs
Van Kristus' bloed, door d' onbesmette wijs
Van offren, nooit door tijdsverloop verbasterd;
Is dat een dienst, die Kristus' ampt verlastert?
Zijn offerande ontheilige en verstoot'?
Of afknaag' vrucht en bloesem van zijn dood,
Schoon uitgewischt in elks gedachtenisse?
Is 't waar? Ga heen, vervloek, verdelg de Misse;
Ga, geesel, met een scorpioene-zweep,
Ten tempel uit dit hoofd, dat ooit begreep
Een gruwelstuk, te snood om aan te peinzen;
Maar kan dees plaag zich zelf een Engel veinzen,
Zoo zeer begaan voor Kristus' ampt en eer,
Terwijl ze 't merk des Godsdiensts rukke om veer;
Zoo licht de grijns van 't oog des offerschenners,
Gevloekt van God, en wordt oprechte kenners
Der valsche munte, in schemerlicht besteed
Bij 't slechte brein, dat nauwlijks beter weet;

---

[1] verschimpt, schimpend verwart. — [2] tegen elkander. — [3] Versta: Bijbeltexten. — [4] Verkort voor wereldlijk. — [5] scheuren. — [6] den oorlog verklare.

---

[1] schuldbekentenis. — [2] verdicht, verzint. — [3] volmaakter. — [4] smoort. — [5] in eigenlijken zin.

Of bij een valk, gedienst door 't lasterwapen,
Om uit de Kerk te grabbelen, te rapen
Een myter, staf, en bisschoplijk gewaad,
En tiende, en wat geen havikskiaauw verzaadt.
Dees Judas eischt geen dartig zilverlingen,
Maar dreigt een sprong, als Lucifer, te springen;
Verraadt Gods eer door zoo veel offersmaads,
Om zich met kracht te zetten in Gods plaats
Door Englen, die, belust om roof te maayen,
Hun onkruid 's nachts in 't offerkoren zaayen;
Dit onkruid, 'twelk u levert eenen oegst
Van zoo veel ramps en oorloogs, wild en woest.
Noch Gods Jordaan, noch geene vonteplassen[1],
Het middel om de zielen wit te wasschen,
In Fenix' bloed, ontluistren eensins 't bloed,
Gevloten uit zijn borst en hand en voet,
Tot zuivering der wereld, versch herboren
Uit bron en geest, en blanker dan te voren.
Het element des waters, op die wijs
Geheiligd, brengt geen afslag in den prijs
Des waters, dat, met bloed gemengd, Gods harte
Ontborrelde, na 's doods gelede smarte;
Neen zeker, maar het flaauwer waschbad haalt
Uit sterker bad zijn kracht, die eeuwig straalt
Van 't kruis, en mengt zijn rood met slechter beken;
't Beteekend bloed beklaagt zich van geen teeken,
Tot 's Heilands eer; die loopt nog min gevaar
Door tweederlei oneven zoenaltaar;
Door tweederlei zoenoffer (slechts oneven
In wijze, niet in waarde) aan God gegeven,
Door eenen en denzelven Offeraar,
Door eenen en denzelven Middelaar.
Een zelve lijf moet alle vlekken vagen,
Doch 't bloedeloos door 't bloedig God behagen:
Het middel zoent, maar zonder d' oorzaak niet.
De zoen van 't een altijd op 't ander ziet.
Op een altaar ontelbre outers oogen.
Alle offraars zijn het werktuig van dien hoogen
Aartspriester, die gestadig zoen verwerft
Door zijnen dienst op aarde, en nimmer sterft.
D' ontelbaarheid der priestren, op de trappen
Des outers, daar zij na elkandren stappen,
Vermeert geensins 't eenvouwig priesterdom,
Dat eenig blijft, gelijk deze Offerblom,
Gods lichaam, nooit van smette recht beschuldigd,
Een lichaam blijft en (onvermenigvuldigd
Door 't offren, dag op dag en overal
En eindeloos) niet aangroeit in 't getal.
Natuur noch Wet besprengden ooit met schande,
Door offerbeeld, d' eens aanstaande offerande
Van Kristus, na[2] geofferd op den berg;
Gelijk een lam, onnoozel, zonder erg,
Ja, 't voorspel gaf 't hoogwaardigste offer luister,
Als 't morgenrood vereerd, bij schemerduister;
Het rijzend licht, nog lager dan de kim,
Verschuivende de nevels en de schim,
Totdat al 't land, allengs door 't voorspel wakker,
In stede, op berg en stroom, op veld en akker,
Het allerschoonste onthale en vrolijk groet',
Gelijk het volk zijn koning vliegt te moet.
Wat priester scheldt men nu Gods zoenverachter,
Zoo dikwijls hij, op Kristus' spoor, van achter
In 't offren volgt dat uitgedrukt gebod
Van zijnen, door hem offerenden God?
In 't offren volgt den Driewerfhooggewijden?
In 't offren u vertoont zijn bitter lijden?
In 't offeren u toedient zelf de vrucht
Van Jezus' snik en allerjongsten zucht?
Vaart immer voort, gij offertoebetrouwden!
En past[3], dit vier op 't outer t' onderhouden.

[1]doopwateren. — [2]daarna. — [3]let, geeft acht.

Stond geen altaar der Wet het kruis in 't licht,
Nog min 't altaar, Gods kruis ten roem gesticht.
Is 't wetaltaar het kruis te moet getreden,
Dit outer wijst te rugge naar 't verleden.
Of wekt het woord altaar dien lasterkreet?
Wat is altaar? Een disch, rondom bekleed.
Men luistre naar d' orakels der profeeten,
Die in 't Hebreeuwsch 't altaar ook Godsdisch heeten;
Niet ongegrond, een ieder op zijn wijs:
Het outer zoent, de tafel schaft u spijs;
Één zelve lijf des zoons reikt hier te gader
Uw ziel haar aas, en offer God den Vader;
D' altaarspijs voedt en d' offerande paait,
Daar God zijn eer, de ziel haar nooddruft maait.
Wie steurt zich nu aan 't woord van disch of outer?
De Kristen draaft op 't onderzoek te stouter.
Wat outer steekt 't geheimmerk naar zijn kroon,
Indien het klaar 't geheimmerk stell' ten toon
Voor ieder? Schoon de blindheid, zoo vermeten,
Dien Godsdienst durf vervloeken, brood-dienst heeten!
Al zweeg de pen en 't voortgereikt bescheid[1],
Van Adams dag tot nu; voor 't offer pleit
't Natuurlijk licht, het recht van alle volken,
Wier offerwolk om hoog trekt naar de wolken.
Geen Heiden doolde in 't offren zelf, o neen,
Dan bij geval; wanneer, in plaats van één
Onzichtbren God, hij door die diensten eerde
Veel valsche Goôn en Godheên, en verkeerde
Gods heerlijkheid in vogel of in dier,
Of andersins, naar lands en tijds manier.
Waar streek ooit kiel haar vleugels moêgevaren,
Daar 't ledig stond van offers en altaren?
Dat dan de Zoon, die zijnen Vader eert
Op 't hoogst, Gods eer, het offer, hebb' geweerd
Uit zijne kerk, zal niemand nu gelooven,
Dan die met-een zich Kristus laat berooven.
Sint Andries zelf, ontsteken van Gods vlam,
Ging dagelijks ten outer met Gods Lam[2];
Wiens vleesch, van 't volk godvruchtiglijk gegeten,
Nog bleef geheel en levend, na het eten.
Sint Polikarps scholier[3], uit 's meesters mond,
Noemt d' offerand van 't Nieuw gestemd Verbond
Een nieuwen dienst en offer, om te planten
Al 't aardrijk door, uit last der Kristgezanten.
Sint Augustijn met d' oudheid wijdt alom
Een offer, een altaar in 't Kristendom,
Een offerdienst, waarvoor alle offers weken,
Toen d' offerdag van Sion aan kwam breken;
Een offerand, gewijd uit wijn en brood
Tot vleesch en bloed van 't Lam, voor elk gedood.
D' aartsvijanden des offers staan altaren
En offer toe een rij van duizend jaren;
Niet hier of daar, in een benaauwde[4] plaats,
Maar overal; van 't licht des dageraads
Tot 's avonds; van den middag, tot in 't Noorden
En 's middernachts altijd bevrozene oorden.
Betrouw nu vast, dat, volgens hun besluit,
De Bruidegom des Hemels zijne Bruid,
Aan hem verloofd, hebb' duizend jaar begeven,
En troosteloos gelaten in dit leven.
Betrouw nu, dat de Kerk, de hoofdpilaar
En vastigheid der Waarheid, duizend jaar
Lag omgerukt; en zulk een Afgodesse
Op 't outer heerschte en speelde meesteresse
En doofde 't licht, in spijt van 's Bruigoms zorg
Voor zijne Bruid; die van geen Helschen borg,

[1]overgeleverde oorkonde. — [2]Naar de Kerkelijke overlevering, die hem in Achaje zoo laat spreken; zie de bij Van Lennep aangehaalde Kerk. Oudheden van La Cave, blz. 276. — [3]Irenæus; zie vroeger. — [4]beperkte.

Noch zijn geweld verkracht zou kunnen worden.
Hoe schoon braveert nu Lucifers slagorden
Al 't Hemelsch heer en Rijk, zoo wijd bekend,
Van Gabriel gezet noch tijd noch end!
Hoe schaamrood staat de rij der profecijen,
Afschaffende de blinde afgoderijen,
Na Kristus' komste? ai! zie, hoe schaamrood staan
Dees heiligen, die, stadig af en aan,
Zoo menige eeuw, door kracht van wonderdaden,
Op 's Afgronds nek en 's Afgods nekken traden?
Hoe is de mond dier helden nu gesnoerd?
Zij hebben, slijm uitvagende, ingevoerd
Een snooder smet en slimmer offerande,
En lastering gesteld in plaats van schande.
Dit licht is nu den offerlooze ontdekt,
Die met veel rooks hun helderheid betrekt;
Maar zoo veel rooks moet ook, als rook, verdwijnen
Voor d' offerzon, te sterk voor hem in 't schijnen,
Die nederviel, gelijk een donkre mist,
Op 't Paradijs der Kerke, om Helschen twist,
Ook uit den klank van Misse alleen, te broeyen,
Daar 's Hemels oogst zoo heerlijk plag te bloeyen.
Wat hoort men, van dien naam, zoo veel geschreeuws!
Hetzij die nam zijn oorsprong uit Hebreeuws[1],
Of uit Latijn[2]; waartoe zich heesch gekreten?
Mag nieuwigheid haar broodmaal Nachtmaal heeten,
En mag de Kerk niet spreken zulk een spraak,
Als haar behaagt? De reden weegt de zaak,
Geensins den naam, en ijdelheid van klanken;
Wie dit verzuimt, zal 't zelden zich bedanken.
Zoo voert Calvijn het pleit voor zijn partij,
Om Arius te leggen in de lij;
Dewijl men met geen boekstaaf[3] kan betoonen
Drievuldigheid, Eenwezigheid, Personen.
Al wie hem dan te naauwe palen zet,
Die smeedt een zware en onverdraagbre wet:
Dan wil hij op geen Bijbelletter bouwen;
Maar klaarder 't Woord met zijne spraak ontvouwen,
Dan mangelt hem geen voorbeeld noch bescheid,
Dan eischt de nood die taal en nieuwigheid;
Dan stemt hij met aloude leeraarstongen,
Die met dien toon de lasteraars bedwongen,
En breidelden hun uitvlucht, al te wuft.
Dit is de held, die nimmer zwicht noch suft;
Zijn veder schermt ten Zuiden en ten Noorden,
Houdt Rome kort, en bindt zich aan geen woorden.
't Misverwen van de Misse neemt ook waar,
Wat slijm het vissche uit woorden en gebaar;
Om simpel volk een Moloch[4] voor te schildren,
Die machtig zij, onnoozlen te verwildren;
Doch wie zijn oog en eigen oor betrouwt,
Bevindt hier niet dan zilver en rood goud
En diamant; wel machtig te verdragen
Den gloed, die stroo en stoppel uit zal vagen.
Die gansche dienst, zoo gruwzaam uitgeschreid,
Hangt van de bloeme, en 't pit der heiligheid,
En loutere Godvruchtigheid te zamen:
Zoo luttel kan haar 't middaglicht beschamen.
'k Zie Kristus in zijn dienaar voor u staan,
In 't wit beschimpt en met zijn purper aan.
Ik zie in 't licht het ware licht u lichten,
Ik zie het Kruis u onder 't kruisen stichten,
Ik zie de kniên gebogen reis op reis,
En 't oog gestrekt naar 't hemelsche paleis.
Ik zie den mond des Offraars ondertusschen
Altaar en boek zoo godeerbiedig kussen.

Ik zie (ai! zie, hoe dit de harten treft,)
Hoe hij 't Hoogwaarde ook aanbidt en verheft.
Ik zie hier oog en wangen nat van droppen;
Ik zie de Boete op haren boezem kloppen,
Aanbiddende geen Afgod, maar den God,
Die, als een worm, getrapt wierd en bespot.
Dit tuigt uw oog; nu luister naar uw ooren,
Wat tooverzang, wat guichlerij zij hooren.
O laster! vliê, bedek uw boozen stank:
'k Hoor Gabriel u groeten; Englezangk
U, streelende, tot aan de starren trekken,
En cymbelgalm den sluimerigen wekken.
Ik hoor, ontvonkt door heimelijken brand,
Evangelist, Profeet, en Krisgezant.
Daar wordt verbeên, vertroost, gesterkt, gezegend:
't Is God en Geest, wat oogc en oor bejegent.
Dat Eli's kroost dan 't volk van 't outer rukk',
En terg' God zelf, door 't onverzoenbre stuk
Van zonder vier Gods haard te laten leggen,
Van 't hoog altaar, dat 's God, zijn Recht t' ontzeggen,
Zij u een les, te luisteren naar 't bevel
Van Kristus' mond, nog meer dan Samuël;
Van Kristus, meer dan zijne altaargenooten,
Aartspriesters en Profeeten, overgoten
Op 't hoofd, gemerkt met duif en donderstem.
Hij heeft zijn Kerk, zijn nieuw Jeruzalem,
Nog bloeyende, nu 't oude leît aan kolen,
Dit reine altaar, den reinen dienst bevolen,
Dees offerande en onbevlekten disch.
Hij zelf bedient dat koorgeheimenis,
Zoo zegenrijk, verzoenende en vol levens;
Als Offeraar en Offerande t' evens,
Van lieve geur voor 't hemelsblaauw gewelf.
Wie schaamt zich nu des diensts, van Kristus zelf
Zoo dier belast tot zijn gedachtenisse,
Die niet gevoelt een brandmerk in 't gewisse[1]?
Wie schaamt zich niet, den schender van 't altaar
Te kronen, als een heilig martelaar?
Wie schaamt zich niet, het heilloos outerstormen
Te doopen met den naam van kerkhervormen?
Wie schaamt zich niet, met zulk een dolle speer,
Te wonden 't hart van dien gekruisten Heer,
En offerwijn met lastergal te mengen,
Tot smaad van God, die al zijn bloed zag plengen?
Hier wordt de tol van eere God betaald,
Gezoend de straf op 's misdaads hals gehaald,
Gedankt voor 't goed, door 't Kruis ons aangestorven,
En al de Kerk genade en heil verworven.
Wij, Heiligen, verheugen in Gods hof,
Zoo menigmaal doorgalmd van onzen lof:
In offren u, des werelds ingezeten,
Wordt aan 't altaar Gods weldaad toegemeten;
's Gestorven ziel door d' outerbeê verkoeld,
Verkwikt, verbeên, geen kleinen troost gevoeld;
In 's hemels top, op d' aarde en onder d' aarde
Blijkt 's offerands onschatbre dierte en waarde.
O Kersten hart! wat traagheid let u dan
Des morgens vroeg te rennen, daar dit Mann',
Die zuivre daauw des offers, zoo gezegend
U in den mond en op de lippen regent,
Zoo blank als sneeuw van 't heilrijk Paradijs?
Wat hoop van staat, gebouwd op smeltende ijs,
Wat zucht tot goud, wat vleyerij van pluimen
Betoovren u dien zegen te verzuimen?
Dien outeroogst? Dat offerooft? Die vrucht,
Voor elk gekweekt in Serafijnsche lucht?
De Heiland, eens gehecht aan 't heilzaam teiken,
Begint van hier zijn vrucht u toe te reiken.
Hier bloeit de boom des levens dag aan dag,
Hier rust de ziel van 't ijdele bejag.

---

[1]Naar de averechtsche verklaring van Maozzim bij Daniel; zie boven, blz. 597a, aant [2]. — [2]Van 't oorlofswoord des geestelijken: ite, missa est (concio). — [3]Bijbelletter. — [4]Anders molik, bietebauw.

[1]Duitsch voor geweten.

Hier toomt de geest het vleesch zijn dartelheden;
Hier antwoordt God op zuchten en gebeden;
Hier wischt hij af de tranen in der nood;
Hier leeft het hart in troost, hier sterft de dood;
Hier geeft u God den voorsmaak van 't onsterflijk,
Ook van zich zelf, door 't offeren verwerflijk.
Zoo rook de geur van 't uitgelezen vat,
Sint Pauwels, die omhoog, op 't hemelsch pad,
Gevaren, mij, vermoeid van ijdel dolen,
Gerust den schoot der Kerke liet bevolen.

Dankoffer aan
JACOB,
Aartsbisschop van Mechelen,

TOEN HET ZIJN DOORLUCHTIGHEID BELIEFDE, MIJNE ALTAARGEHEIMENISSEN TE ERKENNEN.

Hand equidem tali me dignor honore[1].

Zoo wijd d' Aartsbisschoppelijk staat
Het Keizerdom te boven gaat,
Het koningspurper strijkt alom
Ter eere van 't Aartspriesterdom,
De hooge myter kan verdooven
Der kronen luister in de hoven;
Zoo wijd verdooft, met haren glans,
Dees doornekroon den eiloof[2]-krans
En 't loof, dat Flaccus' haar bedekt;
Nu Jacob mijn Maecenas strekt,
En neêrdaalt met penseel en pennen,
Om mijn Altaargedicht t' erkennen.
Hoogwaardste vader! wat verband
Verdient mijn zang van uwe hand
Nog meer t' ontvangen, naardemaal
Gij zelf mijn afkomst[3] met den straal
Der Godheid op het voorhoofd merkte,
Haar zalfde, en in den strijd versterkte?
Had uw godvruchtigheid mijn dicht
En lagen stijl op 't hoogst verplicht,
Hoe kon dan rijm en ruwe kunst
Verdienen dankbrief, gaaf, of gunst?
Doch grooten, die de Godheid eeren,
Aldus in oodmoed triomfeeren.
Alreede ontvonkt uw vier mijn merg
En bloed, om naar den Doodshoofdberg,
Den onversierden[4] Helikon,
En d' allerlevendigste bron,
Te rennen, en, met duizend klanken,
Den Vader in den Zoon te danken.
Daar gaan de Hemel, aarde, en zee
In arrebeid van wee op wee;
De zon bedekt haar aangezicht
Met rouw, om 't nooit geschapen licht,
Wiens stralen, die zoo heilig blonken,
Nu drijven, in hun bloed verdronken.
Al borst mijn ader, als een sluis,
Om 't heilig bitter van Gods kruis,
Des Alverzoeners liefde en trouw,
Zijn zuchten, doodzweet, bloed, en rouw,
Hun volle verf en zwier te geven;
Onmooglijk waar 't hier door te streven.
Hier schieten verf en inkt te kort.
Het bloeyend kruis, dat niet verdort,
En uw gehoor, zoo luisterscherp,
Vereischen David, en zijn harp;

[1]D. i. 'k Acht evenwel mij zulk een eer niet waardig. — [2]klimop. — [3]Zijn vóór hem Roomsch geworden dochter Anna. — [4]waren, onverdichten.

In zulke worstelperken zweeten
Zoo veel orakels en profeeten.
O licht der Nederlanden! laat
(Nu mijne Nederduitsche maat
Uw oor behaagt) mij dan volstaan
Met dezen wensch, dat ik, voortaan
Gerekend bij uw minste leden,
Geniet' de kracht van uw gebeden!

Kracht des Geloofs

VAN DEN VOORTREFFELIJKEN ENDE VERMAARDEN NEDERDUITSCHEN POEET,

JOOST VAN VONDELEN,

TE SPEUREN IN DE ALTAARGEHEIMENISSEN[1].

Van Vondelen, een parel der poëeten,
Van sterker geest als andere bezeten,
Des Aemstels roem, een hoofdman van het gilde,
Dat op Parnas zijn tijd met droomen spilde,
Die 't heilig nat der Hengstebronne-stroomen,
Met kroezen vol, heeft welig ingenomen;
De geeselaar der zuivre predikstoelen,
De roskam van de vaders op den Doelen[2],
Daar 't recht geloof van 't kiezen en 't verstooten,
Na wil en wensch, eenparig werd besloten,
Dewijl partij[3] de rechterstoel bekleedde
Naar oud gebruik en kerkelijke zede;
De bijter van Gods uitverkoren schapen,
De lasteraar van recht hervormde Papen,
Van 't kerkegraauw, van ijverige zielen,
Gekreten uit voor Gommers plonderfielen[4];
Den hekelaar der Leidsche school-doctoren,
Voor ezelen gescholden en voor doren[5],
Omdat zij 't volk ontsloegen van haar eeden,
Gezworen van haar wettige overheden;
De voorspraak van geschopte magistraten
Van Hollands roer[6], door Prins en vreemde Staten,
Van Palameed en van de groote-vader,
Die zeî: „ik sterf niet als een land-verrader",
(Dat[7] hij, den tijd van zes en veertig jaren,
In krijg en vreê, had zoeken te bewaren),
Hoewel gedoemd van vier en twintig heeren,
Omdat hij Staat en Godsdienst om woû keeren,
Waaruit, helaas! een bloedblad stond te vreezen,
Ja, dien men nog wel lichtlijk had bewezen,
Dat hij zijn oog had na des vijands zijde,
Indien zijn dood had uitstel kunnen lijden,
En zoo men 't feit, bij reden te vervlocken,
Wat scherper maar had willen onderzoeken,
En liever niet zijn ouderdom verschoonen,
Als met de plei[8] dat schelmstuk klaar betoonen,
En met zijn goed en bloed zich paayen laten,
Als door de pijn hem alles uit doen praten; —
Die, zeg ik, die zoo hoog beroemde Vondel,
Bij wien men vindt, gelijk in éénen bondel,
Wat schat van kunst bij velen is te zoeken,
Bevond zich eerst bij Menno's slechte[9] brocken,
Hetzij door keur of voorgang zijner oudren;
Maar naderhand zoo wierp hij van zijn schoudren
Het neuswijs juk der muggezifterijen,
En zoog 't vergif der vuile ketterijen
Uit borsten van verworpe Arminianen,
De bloedverwants der snoô Socinianen,

[1]Door Jac. Westerbaen. — [2]Te Dordrecht, in 1618 en 1619. — [3]Versta: een dier twistende partijen zelf. — [4]Zie boven, bladz. 279a. — [5]dwazen. — [6]Voor magistraten van 't roer geschopt. — [7]Nam. het land. — [8]pijnbank. — [9]arme, eenvoudige.

Die aan 't verstand wat ruimer vrijheid geven,
Als Doopers doen of 't Pausdom van Geneven,
In dagen, die geen zaligheid en raken,
Noch 't fondament doen waggelen of kraken;
Hier klapten hij met ongebonde vleugels,
Zijn ijver wist van halster, toom noch teugels,
Hij hielp haar Kerk meê aan den Aemstel stichten,
En wijdde 'm in met heilige gedichten[1].
Papieregeld sloeg hij met stale stempels
En kwam te keer de zuivre Geuzetempels
Met Bliksemen, met Roskams, met Harpoenen,
Om kerk en staat te schrobben en te boenen,
En 't Heiligdom in 't ingewand te raken,
En liet niet af van gal- en etter-braken,
En spouwen op Calvijns predestinacy,
Voor goed gekend op Dordsche Doelestacy,
Al maakt zij God van onze zonden oorzaak,
Bezegeld met het bloed van Hollands voorspraak[2]
En 't roode was, gestold uit halzen-aders;
O, zaal'g besluit des Synodale Vaders!
O troost, o grond van 't zuivere Geloove!
Jacob was 't kind, maar Esau wierd verschove,
Aleer den een of d' ander was geboren;
D' een wierd verschopt, den ander wierd verkoren,
D' een tot de dood, den ander tot het leven,
Aleer zij iet, of goed of kwaad, bedreven,
Naar 't vast besluit van Godes welbehagen;
Dit kon hij in zijn hersens niet verdragen,
Ofschoon dit stuk den heil'gen Pauwels toesting[3],
Ja, schold het voor een Grouwel der Verwoesting,
Dat God een kind, ter borst af van zijn moeder
Gerukt (hoewel onschuldig als zijn broeder,
Hoewel, als hij, in 't doopsel afgewasschen),
Werpt in den gloed der Helsche vlam en asschen;
Alsof de klei, gedolven uit den akker,
Te zeggen had: „o, meester pottebakker!
Wat hebt gij mij tot dit of dat te maken!"
En 't vat vermocht des makers wil te wraken;
Doch deze man kon 't daar niet eeuwig houwen,
Verliet de Kerk, die hij had helpen bouwen,
En liet zich van de Roomsche nu bekoren,
Voor Babels hoer gescholden van te voren[4],
Die hij weleer den Hemel schreef te tergen,
En dreigde met den val van Zevenbergen[5];
De waarheid schoof de breê gordijnen open:
Hier lag de bruid, niet achter dees[6] bekropen
Van Helschen boel, gelijk hij plag te karmen,
Maar dicht omhelsd van hares bruîgoms armen.
Nu kan hij, die het al na reden wikte,
En eertijds schier van magre muggen stikte,
Door het geloof een olifant verschrokken[7],
Hij vindt nu geen onetelijke brokken;
Nu kan zijn maag, gelijk een struis, verdouwen
Gezoôn, gebraân, gebakken, en gebrouwen,
Wanneer het maar koomt uit een Roomsche keuken;
Al is 't maar stauk, hij roept: „wat zoeter reuken!"
Nu vindt hij smaak in grollen en legenden,
Eertijds gedoemd na P'oortegaal[8] te zenden
Hij ziet nu uit als door gevorfde brillen,
Keurt 't geel voor groen, gelijk de glazen willen.
Die rappe geest geeft zich zoo slecht[9] gevangen
Aan Peters stoel, en blijft in 't spinrag hangen
Van 't oud gespan der Roomsche Moederkerke,
Gelijk een vlieg, met werelooze vlerken,
Volgt zoo m' em leidt, gelijk een makken buffel,
De neus geringd, en houdt van geen gesnuffel
Na waarheids spoor, om blindlings niet te missen,
En sterft geheel in de Geheimenissen,
Die hij meê weet in het Altaar te vinden,
Na 't diep vernuft der fijnste Pausgezinden,
Daar mannen, zelfs van Kristus uitgezonden,
In 't Heilig boek zoo weinig af vermonden[1]
Al waar van 't brood, bij Kristenen gebroken,
Op andre wijs zoo sober werd[2] gesproken.
Dies riep Apol, op Helikon gezeten[3],
In 't midden van veel heilige poëeten:
„Hoe komt het bij, dat Vondel, mijn verkoren,
Het recht gebruik van zinnen heeft verloren?
Hoe werd van hem, zoo rijk van rijm en reden,
Voor 't ongerijmdst zoo dapper nu gestreden,
Nadat hij was, vermoeid van ijdel dolen,
Gerust de schoot des Roomschen kerks bevolen?
Smaakt nu dien man, aan Pauselijke dissehen,
Den vuilen drek van 't pramen der gewissen?
Kan hij dien dwang aan Rome nu vergeven,
Die hij te voor verdoemde te Geneven?
Is 't kwaad te Dordt, en keurt hij 't goed te Trenten?
Dat hij daar wraakt, wil hij dat hier gaan venten
Voor fijne koek, voor zuiveren thriakel[4]!
Is hier 't besluit van menschen een orakel!
Wat maakt hij rooks van een Serveed'[5] te branden!
Wat most Calvijn, om 't zengen zijner handen
Aan een Michiel[5], en 't vlammen op zijn keten,
Een storm uitstaan van serpentijne beten;
En lekt hij nu het bloed uit Roomsche goten,
Noch vreest hij niet voor 't branden zijner poten
Aan zulk een vier, dat millioenen moordde?
Hoe of hem dees Tisifone bekoorde?
Dorst hij de Kerk der allerreinste Geuzen
Van zielekracht[6], van het gemoed te kneuzen
Door tyrannij op 't vrij ontaar te stichten,
Van kettermoord zoo mannelijk betichten?
En warmt hij nu zijn handen aan de kolen
Van duizenden, die naar zijn meening dolen!
Aan kolen, die nog in haar assche smeulen,
En roepen God tot wrake zulker beulen;
Vindt hij nu goed de mutsaart[7] voor de ketters,
Om misverstand omtrent de heilge letters,
En is het vier der Heilige[8] Inquisicy
Voor dwalingen een noodige Justicy?
Vindt hij nu smaak in branden en in blaken?
Verwurgt men nog de Kristenen aan staken!
En delft[9] men nog de ketters in der aarde,
En recht men den bekeerden met den zwaarde,
Om puur[10] verschil omtrent Godsdienstigheden,
En werd dat bij Van Vondelen geleden?
Of, heeft zijn ziel aan die Verwoesting Grouwel,
Hoe neemt hij dan met zulke luî den Ouwel?
Hoe laat hij niet voor 't altaar neêr te knielen,
Geverfd met bloed van menig duizend zielen?
Hoe noemt hij dan den schuldigen zijn broeder?
Hoe noemt hij dan die Kerk zijn eigen moeder,
Om in haar schoot met andere te schuilen,
Niet eens beschroomd voor 't spog der etterbuilen?
Ziet hij niet, door de vliezen op zijn oogen,
Dat zulken aard uit tijgers is gezogen,
Niet uit de speen van Kristi ware schapen?
Niet uit de leer van zijn oprechte knapen[11]?
Leît hij zoo diep in misverstand bedolven?
Zijn hem ontkend[12] de luimen zijner wolven?

[1]Zie boven, bladz. 283. — [2]Oldenbarneveld; zie boven. — [3]toestond; versta: goeddocht. — [4]In zijn Treurdicht op Hendrik IV; zie boven, bladz. 5 en 6. — [5]Versta Rome. — [6]deze gordijnen. — [7]verzwelgen. — [8]Versta: de achterpoort. — [9]onnoozel.

[1]spreken. — [2]wordt. — [3]Verg. boven, bladz. 278a. [4]geneesdrank. — [5]De Spanjaart Michaël Servede; zie boven, blz. 287b. — [6]geestverkrachting. — [7]houtmijt, brandstapel. — [8]Helsche, met klaukspeling op Heilige. — [9]begraaft. — [10]louter, enkel. — [11]dienaars, volgelingen. — [12]onkenbaar geworden.

Leê niet de Kerk vervolging in haar kleinte?
Was 't kruis geen merk der zuivere gemeinte?
Is niet het ampt der Kristenen, te strijden
Met 't zwaard des Woords, of met geduld te lijden?
Hoe kan dan daar de rechte schaapskooi wezen,
Daar zelfs de wolf de schapen heeft te vreezen?
Is niet het werk van zijn Geheimenissen
Bij hem gebouwd op gronden die wel missen?
Op letterzin, die, schoon hem toegegeven,
Nooit uit en bracht hetgeen daar werd gedreven?
Op letterzin, halsstarrig opgenomen,
Vol zwarigheên, bij niemand door te komen,
Vol misgestels van wangeschapen leden,
Hoe opgepronkt met kostelijke kleeden,
Hoe opgesmokt met sierelijke boorden,
Hoe aangeprêkt met praal van schoone woorden?
Hij roept: „daar staat dit is mijn lijf geschreven,
Dit is mijn bloed"; het werd[1] hem toegegeven;
Is hier op al dees Heiligdom gebouwen?
Is dit de grond van offereer, en 't vouwen
Van hand en knie voor 't Ouwel in de Missen,
Zoo uitgebreid in zijn Geheimenissen?
Maar ziet hij niet, dat alles valt daar heenen,
Zoo hem begeeft de sterkte dezer beenen?
Of meent hij, dat dit harnas buiten raak is,
En Kristi lijf en Kristus één zaak is?
Wie zal met mij hier tegen niet getuigen?
Met deze slag is 't heele vat in duigen.
Kan lijf en bloed een heelen Kristum geven,
Een mensch met lijf en ziel, en God daar neven,
Hoedanig hij in 't Misbrod werd[1] genoten,
Na 'tgeen weleer te Trenten is besloten?
Daar hij alleen dees woorden heeft gesproken:
Dit is mijn lijf, dat voor u werd gebroken?
Is Kristi lijf en Kristus dan gescheiden,
Hoe kan men dan op deze woorden weiden
Zoo ruim, zoo breed, in spijt van zware reden,
Om zulken stuk nog glad daaruit te smeden,
En stooten die[2] tot in des Afgronds poelen,
Die anders van dit Heiligdom gevoelen?
Doch, dit gestaakt, hoe zal hij maar beweren,
Dat hier het brood in 't lichaam moet verkeeren?
Daar staat, zeît hij: dit is mijn lijf te lezen;
Verlichaamt dit het een in 's anders wezen?
Geeft dit aan 't brood des lijfs zelfstandigheden,
Daar reuk noch smaak veranderinge leden?
Volgt zulk een zin uit zulke woorden zeker,
Hoe maakt men 't dan, als Kristus zeît: „dees beker,
Dees kelk is 't Nieuw Verbond in mijnen bloede?"
Voelt Vondel hier geen slag van eigen roede?
Bleef niet de kelk een drinkvat, als voor dezen,
Al zeî men hem een Nieuw Verbond te wezen?
Daar staat: „ik ben de weg, de ware wingerd";
Maar wie is zoo op Bijgeloof verslingerd,
Die daarop zou, naar letters inhoud, bouwen,
Dat Kristus voor geen mensch doe[3] was te houwen,
Maar in een weg en wingert heel verandert;
Op wat een grond plant men de zegestandert!
Heeft dan het woord van dit, van dat te wezen,
D' een zin in dit, en elders weêrom dezen?
Kan hier den een, daar d' ander zijn gegeven?
Waarom zoo pal op letters staan gebleven?
Gaat dit dan vast om iedereen te trotsen?
Is dit een rots om hersens stomp te botsen?
Moet men hierop Gods macht tot bijstand kloppen,
Om 't eeuwig' wel[4] van redenen te stoppen?
Waarom niet liefst een effen zin gekozen?
Geen distelen, maar al geplukte rozen!

[1]Thans wordt. — [2]hen, diegenen. — [3]toen. — [4]bronwel.

Die Godes woord ter rechter zin wil duiden,
Neem' die[1] niet staâg nadat de letters luiden;
Maar die[1], die vrij van tegenstrijdigheden,
Niet ongerijmds houdt staande tegen reden;
Wie zal de Schrift voor zot niet hooren schelden,
Zoo daar alleen de doode letters gelden?
En zoo men bant oneigene[2] manieren
Van spreken uit de heilige papieren?
Moet dan een mensch weêr in zijn moeder varen,
Als Kristus spreekt van wederom te baren,
En eer natuur haar wet en regels strijken,
Als dat men zal van lettergalmen wijken?
Moet nu één lijf zijn in verscheiden oorden,
Gelijk in 't Oost, in 't West, in 't Zuid, in 't Noorden?
Op éénen tijd in honderdduizend steden,
In Amsterdam, in Denemark, in Zweden?
Omhoog bij God, ter rechterhand gezeten,
En blijven daar, en werden[3] hier gegeten?
En na 't getal der plaatsen niet vermeeren,
En te gelijk na Rome gaan en keeren?
Doe[4] Kristus had zijn Paaschfeest doen bereiden,
Was niet het brood en 't lichaam onderscheiden,
En maakten die geen tal van twee te zamen,
En bleef 't niet zoo, doen 't brood de twalef namen?
En drijft men nu, met ongebloosde kaken,
Dat één en één niet meer dan één en maken?
Wat hope tot zoo slechte schoolgezellen,
Die nu, zoo oud, geen twee nog kunnen tellen?
Doe Kristus was ten Paaschdisch neêrgezeten,
En gaf zich zelfs zijn jongeren om t' eten,
Voer Hij gelijk[5] in 't lichaam van zijn gasten,
En liet Hij zich daar buiten zien en tasten?
Was Hij geheel, en tegelijk in stikken[6]?
Hoe kan met. dees Theologie verslikken?
En schrolt men nog op de Kapernaijten,
Om 't grof gevoel van in het vleesch te bijten?
En werd hier ook in 't ouwel niet gebeten?
Werd onder dat geen waarlijk vlesch gegeten?
Is 't vleesch geen vleesch (hoe is dit om te stooten?)
Als 't onder schijn van misbrood werd genoten,
Zoowel of[7] 't had zijn eigen trek en zwieren?
Zoowel of 't was geschaafd in eigen spieren?
Werd 't brood in 't lijf verkeerd door Kristi spreken,
Hoe zeî Hij dan van 'tgeen Hij kwam te breken:
Dit is mijn lijf, dat doe nog stond te worden?
Wie zal ons ook van dezen band ontgorden?
Wie zeît van iet, met welgegronde zinnen:
„Dit 's dit, dit 's dat", dat nog eerst zal beginnen?
Doch moet het al van ongerijmdheid kraken,
En moet de mensch zich zelven heel verzaken,
Niet in zijn wil en tocht tot kwade zeden,
Maar in 't verstand en de gezondste reden,
En mag hij na zijn zinnen niet te werk gaan,
Noch op 't gezicht van al de wereld sterk staan;
Hoe kunnen dan het wonderlijk verrijzen
Van haren Heer zijn jongeren bewijzen
Uit het gezicht, waarop zij zich beroepen?
Hangt dit zoo niet in ongedreven hoepen?
En wat was al de Godsdienst van den Kriste,
Zoo hem het punt van zijn opstanding miste?
Most Didymus zijn zinnen dan gelooven,
Doe Kristus zeî: „hier, Thomas! zie mijn kloven;
Kom, reik uw hand, steek vingers in mijn zijden";
Hij zeî: „mijn God, mijn Heere!" zonder strijden.
Wat hulp is dan[8], om Marcion[9] te buigen
In het gezicht der heilige getuigen,

[1]Namelijk dien zin. — [2]Anders oneigenlijke. — [3]Thans worden. — [4]Toen. — [5]te gelijk. — [6]stukken. — [7]als of. — [8]Welk middel dan. — [9]Kristenketter uit de 2e eeuw.

Waarop zij haar beroepen stout, en spreken:
„Die dit getuigt, die heeft het zelf gekeken?"
't Ging dan niet vast, dat Kristus was gevangen
In eigen lijf, gegeeseld en gehangen,
Aan 't kruis gehecht, gestorven, en begraven;
Zoo d' oogen zelfs geen klem en waarde gaven
Aan 't zeggen van getuigen, die het zagen,
Zoo stond dit stuk al meê op losse schragen.
Doe Kristus was bij Nikodeem gezeten,
Zeî Hij doe niet: „Wij spreken, dat Wij weten,
En 'tgeen Ik zag, dat is 't dat Wij getuigen?"
Moest niet voor 't oog de Schriftgeleerdheid buigen?
Dit dunkt mij vreemdst, dat, die haar zinnen doemen,
Op hun geloof op d' Alderhoogste roemen,
Daar 't ongeloof op niemand beter paste,
Als die verdoemt hetgeen hij zag en tastte.
Wie kon met vrucht denzulken onderrechten?
Wie tegen haar met hoop van winste vechten?
Wie kan met lust denzulken tegenwoelen,
Die niet gelooft hetgeen zijn zinnen voelen?
Wat reden zal op zulke koppen raken,
Die d' alderaaktst'[1] van alle reden wraken?
Kan waarheid zijn in 't ongerijmdst van allen?
En zoo geen stuk in Godsdienst hoeft te vallen
Voor reden, die iedereen kan tasten,
Bij wie is dan 't geloof het aldervaste?
Hoe zal een Jood voor Kristenen verflouwen,
Hoe zal 't een Turk voor d' Alkoran niet houwen?
Indien een mensch in Godsdienst moet gelooven,
Niet 'tgeen alleen de reden gaat te boven,
Maar 'tgeen hij ziet te strijden tegens reden,
Wie van haar al[2] zal werden overstreden?
Die dan met een in woorden komt te raken,
Die zeît: „ik zie 't, maar moet mijn oogen laken;
Ik proef 't, ik voel 't, maar moet het echter wraken";
Mag die 't gepleit niet wel met eeren staken?"
Hier brak Apol den draad van voorder zeggen;
Der dichtren een, na rijplijk overleggen,
Sprak uit de naam van zijne medgezellen:
„Heer Overste! wilt gij uw rijmers kwellen,
Met rekenschap te geven van haar schriften,
En 't heiligdom na wijze reden ziften,
Waarheen met ons? zijn 't niet de grootste bazen,
Die onder ons op 't alderdolste razen?
Die uit uw bron op 't aldervolste zopen,
En zwolgen 't nat met roemeren van stopen[3]?
Verkort ons niet in ons gerechtigheden,
't Stond altijd wel, wat dat poëeten deden.
Is Vondelen wat ongezet[4] van zinnen,
Het voegt ons wel, wat kuren wij beginnen;
Is hij Mennist, zoo zal hij ons niet smijten;
Is hij Armijnsch, zoo mag hij Gommer bijten;
Bijt hij te hard, hij mag om bijstand schreeuwen,
De Schout kort wel den bek van zulke spreeuwen;
Is hij Papist, en kruipt hij om den outer,
Daar is hij laag, en, bij der aarde stouter,
Loopt geen gevaar, om van het hoog te vallen;
Lust hem nog voorts[5] te malen of te mallen,
En werd hij Joots, dat 's in zijn naam te spellen,
Men hoeft alleen de T vóór d' S te stellen;
Dan mag men hem den Tibergod[6] vereeren,
Om voor een haan op 't Engleslot[7] te keeren,
En draayen daar voor Innocent den Tiende,
Want hij dan wel zoo hoogen plaats verdiende.

Septies justus cadet[8]. Prov. 24, 16.

[1]klaarblijkelijkste. — [2]hen allen. — [3]glazen van een kan. — [4]ongestadig. — [5]verder. — [6]Versta: den Paus. — [7]'s Pausen Engelenburg. — [8]D. i. De Rechtvaardige (of Joost) zal zevenmaal vallen.

Verontschuldinge aan den Lezer.

Bescheide lezer, die hoort spreken als een Kristen,
Hier op den Helikon, den Heidenschen Apol,
Alsof hij zich verstond op Evangelie-twisten,
En daarom dit gedicht mocht keuren voor een grol;
Weet, dat van alle tijd de schilders en poeeten
Bezitten volle macht, om alles te bestaan,
En dat Apol, voordees op Helikon gezeten,
Door Vondel diergelijk heeft overlang gedaan,
Doe de milddadigheid der Academie-heeren,
Wiens antwoord alderbest op hare vragen was,
Woû met een gifte van een Prince-roemer eeren,
Waarop de veldheer stond gesneden in het glas[1].
Die dan van achteren volgt, daar zulken meester voorgaat,
Wiens voorbeeld ieder dient voor eene stalen wet,
En die zijn voeten stelt al waar des anders spoor staat,
Dient die niet buiten reik van lastering gezet?

Bril voor den Arminiaanschen Geus[2].

Verblinde huichelaar! d' Altaargeheimenis
Eischt een verlichten geest, geen Esdras bij de gis;
Uw valsche bril verleidt, daar d' andre onfeilbaar gingen,
Die niet uw sobre kost, maar 't Heiligdom ontvingen.
Een ketter leeft bij draf en raast van hongersnood;
Hoe graag ontstal de hond den kindren 't Hemelsbrood!

A. B.

Voet in 't graf

VOOR A. B.

OF ARMINIAANSCHE GEUZE-BRILLEKRAMER[3].

Is dit een bril voor den Arminiaanschen Geus,
Zoo paste zij voor dees ook op Van Vondels neus,
Doe hij zoo heftig lag in 't zelve gasthuis ziek,
En met een scherpe pen (getrokken uit de wiek
Van 't vlugge paard, geteeld uit vuil Meduza's bloed)
Op zuivre Gommers leer zoo dapper heeft gewoed,
En dorst de Roomsche Kerk uitventen voor een hoer,
Die hij een tijd daarna erkende voor zijn moêr.
Is dit het recht kristal, waardoor men ziet en leest
In de gewijde blaân van een verlichten geest,
Gecischt tot het geheim van Vondelens altaar?
Neen, Arend Brilleman! dees glazen zijn niet klaar.
Hoe zijn zij zoo besmeerd met gal en drakebloed?
Pak op dees kramerij! weg met dit valsche goed!
Heeft u dan Vondels vriend de zinnen zoo ontsteld,
Dat gij hem veilt een bril, en hem met eenen scheldt?
Die zijne waren vent, speelt vriendelijk en zoet,
Wie scheldt, behoudt zijn tuig en krijgt nog licht een voet[4].
Een, die Van Vondels geest en zijnen arbeid acht,
En kent hem voor het puik van 't dichteren-geslacht;
Een, die hem heeft gezet op een verheven troon,
Met d' allereêlste van zijn paarlen aan zijn kroon,
Werpt men een Geus naar 't hoofd van 't alderslimste slag,
Zoo men een kwaden duit of paard te noemen plag,
Omdat hij, mogelijk onnoozel, had verbreid
't Geen van Apollo was op Helikon gezeîd.
Een „blinden huichelaar," een „ketter" krijgt hij toe,
En, of hij wil of niet, hij moet aan deze roê.
Hoe fiksch is dit geweer! hoe glad gaat deze vond!
Hoe zorglijk is 't, te zijn omtrent een dullen hond!
Hoe giftig is zijn beet, hoe doodelijk zijn wond!
Hoe kwaad is 't Hemelsch brood te stelen uit den mond

[1]Zie boven, bladz. 278a. — [2]D. i. Westerbaan. — [3]Weder door Westerbaan. — [4]den schop.

Der kinders, daar de moêr een put en galleg voert,
En hangt er wel een op, die maar het huis belooft!
Wat mensch bleef bij den draf in overvloed van brood,
En wierp om zijn gevoel zich willens in de dood,
Indien hij brood en draf kon scheiden met verstand?
O moêr! gij moorderes, die zulke kinders bant!

Op het Ontheiligen van het H. Sacrament des Altaars door den Arminiaanschen Sociniaan N. N.[1]

Martijn[2] acht, dat hij brood en vleesch zijn gasten deelt;
Calvijn breekt brood, waardoor het vleesch wordt uitgebeeld,
Socijn neemt brood, maar acht geen zoenverdienstig sterven
Des Paaschlams, door wiens bloed wij onzen zoen verwerven.
O ijveraar! waartoe vervoert u het bedrog? (ven.
Gij maakte eerst mann', en nu vervalt gij tot den trog!
Verlore zoon! ei, keer naar Vaders huis in 't ende!
In Rakou[3] eet men draf uit honger en ellende.

(J. VAN VONDEL).

Westerbaens Antwoord.

Beroemde Vondel, die des rijken Aemstels stroomen
Doet zwellen door het nat van uwen Hengstebron,
En heft het avrechtsch bosch der hooger masteboomen
Ver boven den Parnas en top van Helikon!

Hoe zorglijk is 't, een man te raken, die den[4] ijver
Kwansuis van Godes huis en zijne Kerk verteert!
Hoe dapper leê daarom die onverlichte schrijver
Des Krachts van het Geloof, dat men te Trenten leert!

Die blinden huichelaar, hoe slecht[5] most hij staan kijken,
Doe men hem zoo een bril kwam zetten op zijn neus,
En schold hem voorts ter loops, daar hij meê moest gaan strijken, (Geus!
Voor hond, voor ketter, voor Arminiaanschen

Maar als een voet in 't gat was voor den Brillekramer,
Is Geus te slechten vloek, 't werd een Sociniaan.
Ai mij, dat is een neep! een slag van grover hamer!
De man, die leît er toe; wat kan daar tegen staan?

De mutsert is gereed, het heilig is geschonden,
Niet op zijn Calvinists noch op zijn Lutheraans,
De linkert is ontdekt, men heeft het uitgevonden.
Het Outer is onteerd op zijn Sociniaans.

Maar, bitter ijveraar! is 't niet den ouden etter,
Wanneer men voor zijn zaak geen klem van reden vindt,
Zijn weêrpartij terstond te schelden voor een ketter?
Gij doopt uw pen almeê in dezen vuilen int.

't Verkettren is het eerst in Roomsche school te leeren,
Daar uwe vrijheid is verbuffeld en verslaafd,
En voorts na 't capeçon[6] te wenden en te keeren,
Gelijk het domme beest, dat onder sporen draaft.

Al strijdt het oordeel dan met redenen daartegen,
Al keurt dan uw gewiss' het tegendeel voor klaar,
Ziet, wat de Kerk gevoelt, dat moet het zwaarste wegen;
Men houdt het met zijn moêr, al vindt men 't ander waar.

O, Vondel! wat gemak is het, na ijdel dolen,
Op anders[7] trouwen tast te volgen 't blinde pad,

[1]D. i. Westerbaan. — [2]Luther. — [3]Hoofdzetel der Socinianen. — [4]Thans dien te. — [5]onnoozel. — [6]Spaansch (Cabezon) voor halster. — [7]eens anders.

Gerust van Sinte Pauls den schoot der Kerk bevolen!
Gij eet aan Hemelsch brood en manne u zelven zat.

Daar Maarten brood en vleesch deelt onder zijne gasten,
Calvijn breekt brood, waardoor het vleesch werd uitgeSocijn leît aan de trog, waaruit de varkens brasten, (prent[1],
En eet in Rakou draf, uit honger en ellend.

Gij slaapt nu ongewiegd, en laat violen zorgen,
Gij legt in Moêrtjes schoot gemakkelijk, en rust;
Maar, sluimeraar! ontwaak veel liever nu als morgen,
De slaapzucht is een ziekt' die 's levens vuur wel bluscht.

Keer liever weder bij de eenvoudige Mennisten,
Daar gij, door errefleer, u eertijds onder boogt;
Gij waart doe mogelijk een liefelijker Kristen,
Als sint gij zoo veel gals uit uwe manne zoogt.

Of zoo ge u naderhand aan andren hebt gebonden,
Wanneer men secte of leer met vollen oordeel kiest,
Eer gij door klaarder blijk de parel hadt gevonden,
Waarvoor men 't al met winst, ja, zijn verstand verliest.

Zoo keert weêr naar de schaar, die niemand af en zondert,
Als dien Gods Woord dat doet[2]; wijkt van dat wolfsgebroed,
Dat al verbant, vervloekt, verbliksemt en verdondert,
Wat, tot het minste toe, met haar niet meê en doet.

Dat, daar het meester is en 't na zijn aard mag maken,
Geen ander lijdt of duldt, die ergens in verschilt;
Maar goed en bloed verslindt aan galgen en aan staken,
En vangt en spant, en hangt en brandt, en blaakt en vilt.

Keer liever na 't gebouw van uwen Kristen Tempel[3];
Of waart gij nimmer van der Remonstranten Kerk?
Nochtans een deftig rijm, op dien gewijden drempel,
Bekent gij voor het uwe, in 't scherpe hekelwerk[3].

„Uw jonkheid," zegt gij, „bondt u maar aan eene sekte[4],
Door erfleer, tot gij vondt de parel na uw zin;"
Maar zeg mij, wat gij waart, doe uwen ijver strekte
Den Tempel voor Armijn zoo braaf te wijen in?

Heer Vondel! ga vrij rond, de strik is niet te breken,
Al hadt gij het gewricht en spieren van een reus;
Zoo daar niet onder liep van Mennoniste streken,
Gij waart ook doenmaals een Arminiaansche Geus.

Noli esse justus multum[5]. Eccles. cap. VII: 17.

VONDEL aan WESTERBAEN.

Heer! gij zeilt de Kerk niet mis;
Want gij laat die, daar zij is[6].

LAMBERT VAN DEN BOS[7]
AAN
VONDEL.

Die God alleen om loon bemint,
En God met hand en tand verslindt,
(Ik geef 't op uw geweten)
Mag die een Kristen heeten?

[1]uit-, af-gebeeld. — [2]Zie boven, bladz. 283a, in den Tempelbouw. — [3]Aldaar. — [4]Zie beneden, in den Toetssteen. — [5]D. i. Wilt niet al te rechtvaardig wezen. — [6]Versta: gij laat er u niet meê in; zijt er onverschillig voor. — [7]Rector te Dordrecht.

Vondels Antwoord.

Die God niet bij zijn Woord gelooft,
En van zijn almacht Hem berooft,
(Ik geef 't op uw geweten)
Mag die een Kristen heeten?

Een Derde

AAN DE BOVENGEMELDE TWEE.

Die God verheft en maakt Hem dwaas of wreed,
Of die Hem eert, en met de tanden eet,
Ik wilde wel van deze twee eens weten,
Wie buiten kijf de best' zou mogen heeten?

Van d' uiterlijke Kerk.

Gelijk hij God in 't werk bestormt,
Die 't welgeschapen lijf hervormt,
Zoo gaat het ook met elk vernuft,
Dat eigenwijs en waanwijs suft,
En, ziende door een valsche bril,
Het oud geloof hervormen wil,
Dat kenbaar is door merk bij merk;
Wie dit hervormt, misvormt de Kerk.

DE VIERBAAK VAN IGNATIUS LOYOLE[1].

AAN DE NEDERLANDSCHE SOCIETEIT VAN JEZUS.

Invidiæ Capax[2].

De witte Faros[3], groot van faam,
De heldre Vierbaak (aan geen Nijl
Maar Tiberstroom, in Jezus' naam,
Met stale beitel, zaag, noch bijl,
Noch moker, aan de lucht gesticht;
Maar met den hamer van Gods woord,
Die meer dan marmer, vast en dicht,
Verbrijzelt) staat en trotst de poort
Des Afgronds, en beschaamt den nacht
Der dolingen en ketterij,
En houdt getrouwelijk de wacht;
En licht in 't rond, van elke zij,
De wijdverzeilde zielen toe;
Geen mijlen verre in 's werelds zee,
Maar wijder dan 't gestarrent, moê
Van wenteleu, geen strand noch reê
Laat onbeschenen. Wie in nood
Van d' allerzwaarste schipbreuk drijft,
En schrikt voor d' eindelooze dood,
Wordt van dit heilig licht gerijfd[4],
Dat van vijf lettren nederstraalt,
Als van vijf roode stralen bloeds,
Ja, stralen uit Gods hart gedaald.
O Kriste Hoofdbaak! van veel gloeds
Ontsteken, dienstmaagd van 't gemeen!
Hoe roem ik best Ignatius,
Die, leggende den eersten steen
Aan 't Roomsche wonderwerk, nog flus
Zoo laag, alreê zoo hemelhoog
Gesteigerd, tuigt, dat Jezus hem
Gezegend heeft van 's hemels boog,
En 't Hemelsche Jeruzalem!

Godvruchte wakers! sluimert niet,
Maar voedt en stookt dit eeuwig vier;
Noch bloed, noch tranen, noch verdriet,
Noch pijn, noch arbeid staan te dier,
Indien gij ze opweegt tegens 't loon,
U van den Hemel toegezeîd.
Uw armoê erft haar rijke kroon;
Uw kuischheid en gehoorzaamheid
Ontberen niet haar zalig lot,
En Jezus blijft uw prijs bij God.

OP DEN HEILIGEN VADER

BRUIN VAN KEULEN,

STICHTER VAN DE KARTHUIZERS ORDEN.

Dees zerk bedekt den held, die als een fakkel lichtte,
En d' eerste in wildernis des Heilands schaapskooi stichtte;
Zijn naam was Bruin, een zoon van Keulen aan den Rijn.
De lust tot aandacht dreef hem voort naar een woestijn
Tot in Calabrie[1]. Hij leerde Kristus' wetten,
Zijn ijver rustte nooit, Gods waarheid te trompetten
Zoo luide, dat zijn naam door al de wereld klonk.
Genade en geen verdienste in 's mans gestrengheid blonk.
De zeste in Wijnmaand zag, hoe ziel van lichaam scheidde;
Het lichaam rust in 't graf, de ziel in Gods geleide.

Het Kristelijk Geduld.

't Gekruist Geduld vindt nergens steê
Als midden in een wilde zee,
Daar zit ze en klappertandt alleen,
Half naakt op eenen koulen steen,
Waar op 't verbolgen water barnt.
Het grimmig onweêr, al 't gestarnt
Bedekkend, gunt haar droef gezicht
Niet éêne vonk van troostlijk licht;
Of, zoo het haar wat klaarheid schenkt,
't Is licht van vier, dat d' oogen krenkt;
't Zijn wolken, die, van gloed geperst,
Den bliksem baren met een berst.
Een hoop gedrochten, wijd van mond,
Van uit den ongeroerden grond
Omringen de geschokte klip.
Zij ziet een aangevochten schip
Van ver genaken, en wordt blij,
Maar, och! vergeefs, het zeilt voorbij.
Zij heeft nochtans hier vrienden in,
Doch flaauwe harten, koud van min.
Of roept er een met ernst: „leg aan!"
Al d' andren vreezen te vergaan,
En schreeuwen om het stijfst: „houd af,
Vermij den zerk van 't zoute graf!"
Dies 't eenigst dat er overschiet,
Ten troost in afgepijnd verdriet,
Is 't goed geweten, 't eenig goed
Van 't afgemartelde gemoed,
Een schat der onderdrukte deugd,
Die somtijds tranen schreit van vreugd,
En, zonder hulp of troost te zien,
Nog spreekt: „Gods wille moet geschiên!"

[1]De bekende stichter der Jezuïten-orde. — [2]D. i. Nijdwekkend. — [3]vuurtoren bij Alexandrië in Egypte. — [4]geriefd.

[1]Waar hij, 6 Oct. 1101, overleed.

Geboortezang

(voor CATHARINE KERCKKRINCK[1]).

Ter goeder ure werd dees schoone gloed geboren,
Die 't ijs ontdooyen zou in een bevrozen borst;
Zij geeft met haar muziek de leeuwerik de sporen,
En schept een blijde lente, in 't scheiden van den vorst.
Wie prikkten oor en oog der vrijers met verlangen?
De klanken van haar keel, de bloemen op haar wangen.

DANKDICHT AAN BOREAS,

DIE ZIJNE EXCELLENTIE HUIG DE GROOT T' AMSTERDAM EEN POOS OPHIELD[2].

Noorden-wind, die, langs ons stroomen,
Knaagt den bloesem op de boomen,
D' opgeloke bloemen schent,
Wildzang steurt, en lieve Lent',
En den Mai, die met zijn zonnen
Kwam aanminnig aangeronnen;
Wintervogel, guur en schraal,
Steur den zoeten nachtegaal;
Schen de bloemen in de hoven,
Met een lucht van geur bestoven;
Knaag, en eet vrij ongetoomd
Zoo veel bloesems op 't geboomt,
Dat vast jammert om genade;
't Is geen nood; want al die schade
Moet nu uit voor d' overbaat,
Die de wijze Magistraat
Rekent bij uw schorre buyen,
Die den adem van het Zuyen,
En den blaasbalg van het West
Stuiten, keeren al hun best,
Zonder dat, gewis, wij zouden
Grooten Huigen hier niet houden,
Noch feesteeren in ons stad,
Nu verrijkt door zulk een schat,
Dien de verreziendste heeren
En gekroonden recht waardeeren.
Och! hij had zijn reis gerekt,
Derwaart hem zijn Noordstar trekt,
Vrouw Kristine, wiens betrouwen
Uitziet, om dit licht t' aanschouwen,
Dat, al zestig jaar geleên,
't Hart van Holland eerst bescheen,
En nu hijgt, om winterklippen
Te bestralen met zijn lippen,
Met zijn oogen, met zijn mond,
Die de ruwe tijgers wondt,
Woeste bosschen leert bedaren,
En betoomt de wilde baren,
Dat de zee haar aard vergeet.
Zweden! oorelogs magneet,
Die, te bloedig in het wrokken,
Zoo veel ijzers hebt getrokken
In uw boezem; gunt, dat wij,
Sommige uren, aan het IJ
Ons verkwikken met de gaven
Van den held, die aan uw staven
Hangt verbonden, hoog en dier:
Laat dien trouwsten Batavier
Hier zijn ongemak verzoeten,
Eer hij neêrvall' voor de voeten
Van de trotsch gekroonde Min,
Uw gehelmde koningin,
Die, gelukt mijn wensch en bede,
Ons den langgewenschten vrede
Voort zal brengen uit haar schoot.
Op dien zegen moet De Groot
Haar bejegenen en vinden.
Hemel! span gewenschte winden
Voor zijn jacht en vlugge kiel,
Als de stad die groote ziel,
Met Gustavus'[1] livereyen,
Ziet van Aemstels oever scheyen,
En te water onder gaan,
Om in 't Noorden op te staan.

[1]Zie boven, bladz. 418b. Daar deze zang bij de uitgave van dien Geboortekrans, in den bundel van 1644, nog niet voorkomt, werd hij zeker, op zijn vroegst, eerst een jaar later tot haar gericht. — [2]Bij zijn terugreis uit Frankrijk naar Zweden, in den zomer van 1645. Verg. Hoofts Brieven IV, bladz. 174 en 205.

Op het Vertrek Zijner Excellentie.

's Avonds daalt het Hemelsch wonder,
Met zijn stralende aangezicht;
Maar De Groot, ons Hollandsch licht,
Gaat helaas! hier 's morgens onder[2].
Hoe gelukkig is de nacht.
Die den dag uit hem verwacht!

Uitvaart van zijne Excellentie

DEN HEERE HUIG DE GROOT[3].

AAN DE WETHOUDERS VAN DELFT.

INCONTAMINATIS FULGET HONORIBUS[4].

Helaas! wie komt mijn hoop vermoorden?
Wat onweêr ruischt er uit den Noorden?
Verzekert fluks ons beste pand!
Verzekert, bergt het Hollandsch wonder!
Hoe haalt de zon haar aanschijn onder!
O Baltisch meer! o storm! o strand!
Helaas! waar is De Groot gebleven,
Die voor de schipbreuk van zijn leven,
Zelf onder opgeheven zwaard,
't Gezicht des doods braveerde, en sterker
Dan staal, voor eeuwigheid van kerker
Noch bittren laster was vervaard?
Dit was 't kristal, dat u verraste,
Toen gij naar uwe rijkskroon tastte,
En zocht den schoonsten diamant,
U tot cieraad en roem beschoren;
Maar zocht vergeefs; hij bleef verloren:
Een voorspook van uw Rijksgezant!
Hoe luisterden nog straks uw ooren,
Die onverzaad 't orakel hooren,
Dat, in uw koninklijk paleis,
U zijn geheimenissen meldde:
U in den dag der wijsheid stelde,
En toonde d' eere van zijn peis:
Dan zag men peis uw hart bewegen;
Zoodat gij den geschaarden degen
Scheent op te steken, op zijn woord,
En met uw heeren af te trekken,
Die nu de Kriste wereld dekken,
En openen den krijg de poort!

[1]Gustaaf Adolf, Kristina's vader. — [2]„Ik nam nog 's morgens afscheid van zijne Ed., aan Stads-herberg, daar men wat naar pakkagie wachtte". Vondel aan Hooft; zie Hoofts Brieven IV, bladz. 205. — [3]Den 28en Aug. te Rostock overleden. — [4]D. i. Hij blinkt met onbezoedelde eere.

Flus hoopte Munster[1] hem t' ontvangen;
Nu delft heel Delft met lijkgezangen
Zijn ingeboren in het graf!
Daar d' afgunst, eindlijk afgeronnen,
Zijn dood gebeente rust moet gonnen,
Die zij den levenden nooit gaf.
Och, krauke troost in zulk een jammer!
Men stel, gelijk den Rotterdammer,
Een beeld den wijzen Delvenaar!
Men paar' die groote nageburen,
Wier faam alle eeuwen zal verduren.
Zoo sta de wijsheid op 't altaar!

Op den Heer HUGO DE GROOT.

Twee kisten bergden Huig De Groot:
D' een levendig, maar d' ander dood.

(INLEIDING OP)

GROTIUS' TESTAMENT,

OF HOOFDPUNTEN, GETROKKEN UIT ZIJN

jongste antwoord[2] aan Ds. Rivet[3].

In Vredestad; bij Gerusthart De Wit. 1645.

Allen goedwilligen en verstrooiden buiten de H. Katholieke Kerk zij vrede!

Ons vooroordeel is dikwijls zoo krachtig als schadelijk in menschelijke, en allerkrachtigst en allerschadelijkst in Goddelijke zaken; want het benevelt zulks[4] het verstand, ook van andersins overkloeke en geleerde harsenen, dat het licht van de reden, hoe klaar dit ook opga, kwalijk kan doorschijnen; inzonderheid als er (ik zeg nu niet voordeel van aanzien of genot) een averechtsche opvoedinge en langdurige en kwade gewoonte, gelijk een tweede natuur, bijkome, en het licht van d' oogen des harten geheel uitblussche. Waardoor zulke verblinde menschen, niet als lichaamlijke blinden, die zich nog van zienden laten leiden, maar als reukeloozen, die zwaarlijk te raden zijn, den onweg inslaan. Wanneer d' een blinde den anderen leidt, vallen ze beide in de gracht. Wat raad, wat middel, om die ellendigen te helpen? Hier wordt wat groots vereischt; hier staat een blindgeboren te genezen. Wie kan dien mol, belust om in duisternisse d' aarde om te woeten, aan oogen des verstands helpen, zoo niet Gods en Kristi voorkomende genade hier toevloeye? Door dit vooroordeel geburt het, dat godvruchtige en geleerde Katholieken, lichten der Heilige Kerke, honderd jaren lang, voor menigten van menschen, in den wind schrijven, en met Kristus hun tochoorderen ooren om te hooren toewenschen. 't Is al verloren reden gebruikt, de Heilige Schrift ontvouwen, en die met Concilien, Oudvaderen, Kerkelijke Historien, gewoonten en overleveringen, van hand tot hand ontvangen, ook met mirakelen bevestigd; het vooroordeel luistert na recht, noch reden, noch H. Schrift, noch Kerk, noch Concilien, noch Oudvaders, noch Historien, overleveringen noch mirakelen; het houdt zijnen tred, volgt verkeerden of eigen raad, en roept zonder ophouden: „Babel, Fabel, Antikrist, Papist," gelijk een wagen op hollen, buiten de heerbaan in vliegt, en na toom noch teugel luistert.

Heilgeerige zielen! verstrooide harten, die van het Hemelsche Jeruzalem, de Heilige, onfeilbare Katholieke Kerk, door secterijen afgedwaald, bij den weg doodelijk gewond legt en zieltoogt; slaat ter goeder ure uw oogen op! hier komt, lof zij Gode! een Samaritaan, om u te genezen; met recht een Samaritaan; want hij, buiten Jeruzalem, den wettigen Godsdienst, onder Jeroboams kalvers, te Dan en te Bethel, dat 's onder de secten, grijs geworden zijnde, stijgt eindelijk (nadat hij Jeruzalem, de Katholieke Kerk, en haren onfeilbaren Godsdienst, door en weder door bezichtigd heeft) van zijn paard, zijn aanzien en eere bij de menschen; giet zuivere en verzachtende medicine, wijn en olie, van d' eerwaardigste oudheid ontleend, in uwe geestelijke wonden; verklaart u, in verscheide hoofdpunten, den zin der Heilige Schrifture en ongeschreve tradities, na het verstand der H. Kerke, Oudvaderen en Concilien, en het getuigenis der Kerk. Historien, en neemt u, zonder iemand dan God te ontzien, zooveel arbeid en moeite, in het ende en uiterste van zijn leven, gewillig af, met zulk eenen loffelijken ijver, dat hij zelf schrijft: „kost Grotius, gelijk hij in deze zaak" (hij meent de wettige autoriteit der E. Heeren Staten van Holland) „hun de schellen van d' oogen trok, ook hetzelve in het stuk van de Religie te wege brengen; hij zou er een groote vrucht van zijnen arbeid en leven uit trekken." Dezelve bekent ook oodmoedig zijne dolinge, meldt d' oorzaken deszelfs, en hoe hij, door Gods barmhartigheid en het lezen der Oudvaderen, verlicht werd; met deze woorden, om redenen, op den naam van een derden persoon geschreven: „Ds. Rivet doet hier en in de volgende dingen onrecht, dat hij Grotius te gemoet voert de dingen, die hij eerst schreef; nadien de al te groote liefde tot zijn Vaderland hem het gezicht van alle dingen benaam. Doen hij een kind was, sprak hij als een kind. God heeft hem, door zijn barmhartigheid, als van zijn moeders melk gedreven, opdat hij ten leste met sterker spijze, d. i. met de Schriften der Ouden, zou beginnen gevoed te worden."

Wanneer gij dan nu voortaan de trompetters van Babel, d. i. (niet, gelijk men blaat en bulkt, de Roomsche Kerk) een verwarringe en dolhuis van tegen malkander roepende secten, hoort blazen en razen: „Geds woord, het zuivere woord"; zoo denkt eens na, of zij u niet, onder dien heerlijken titel van Gods woord, hun eigen woord, hunnen eigen zin, vermeten uit Gods woord gevat, opveilen. Wanneer ze roepen: „Oudheid en Oudvaders en Oudste Concilien zijn voor ons!" zoo denkt, dat Grotius ook conscientie, oordeel, en geleerdheid hadde, Oudheid, Oudvaders, Concilien, en Kerk, Historien en de H. Schriftuur gelezen had, en de oorspronkelijke talen verstond; denkt, dat het niet genoeg is te roemen: „wij lezen, wij verstaan alleen de H. Schrift en den rechten text zuiver en ongevalscht." Joden en Kristenen lezen beide de Profeeten; maar d' een vindt hier een uitwendig, d' ander een inwendig rijk beloofd; d' een verwacht eenen heerlijken, d' ander belijdt eenen eertijds verworpen en gekruisten Messias en Verlosser. Waarom toch? D' een leest de Profeeten met een deksel op het hart; d' ander leest dezelve Profeeten met een leerzaam gemoed, en luistert na zijnen wettigen Philippus of uitlegger. Zoo gaat het ook met het lezen van Evangelische, Apostolische, en Oudvaderlijke schriften; bij den eenen met het deksel van vooroordeel, bij den anderen in waarachtige oodmoedigheid, na den zin der H. Kerke en eendrachtigheid der Oudvaderen gelezen. Zonder dit drijft het gemoed des menschen in een grondelooze zee van ongestuimige baren, van allerhande winden der menschelijke en nog erger leeringen omgedreven; want, is elks verscheide en strijdige uitleggingе H. Schriftuur en Gods zuiver Woord; staat het besluit van een geschil, waaraan zaligheid of verdoemenis hangt, aan alle mans oordeel; zoo is Gods Woord wankelbaar en strijdig, de grond van ons Geloof onvast, en het gansche gebouw der Kerke bouwvallig, tegen het hooge woord: „Hemel en

[1] Bij de Vredesonderhandelingen. — [2] In 't Latijn gesteld, en eerst na zijn dood in 't licht gekomen. — [3] Andreas Rivet, Hoogleeraar te Leiden, die De Groot over zijn vermeend Roomsch-Katholicisme had aangevallen. — [4] zoodanig.

aarde zullen vergaan, maar mijne woorden zullen niet vergaan;" tegen d' uitgedrukte belofte: „de poorten der Helle zullen u niet overweldigen," en: „Ik zal u den Geest der Waarheid zenden, die zal u in alle waarheid leiden;" tegen dien heerlijken titel: „de Kerk is de kolom en vastigheid der waarheid"; tegen de uitspraak der Waarheid zelf: „wie de Kerk niet hoort, die zij u als een Heiden en Publicaan[1]." Dit lezen, dit zwetsen deze dienaars van hun eigen woord, deze ongezonde profeeten honderdmaal, duizendmaal, zonder verstand, zonder hersens; en hierom zweeten ze met deformeeren, misvormeeren, puriteinizeeren, haarkloven, en nog eens, zonder einde, tot schade en schipbreuk van ontallijke zielen, door zulke razernijen verstrikt.

Twijfelt gij nog langer, of de Paus d' Antikrist zij? Grotius heeft u getoond, dat dit een molik[2] van staat is. Twijfelt gij, of te Rome de leeringe der Duivelen geleerd worde, en de Roomsche Kerk onfeilbaar zij! Hoort, wat Grotius zeît: „God liet wel toe, dat te Rome en elders de zeden bedorven wierden, maar door Gods bestieringe werd daar nooit de leere bedorven, die tegen de goede zeden strijdig is". Wenscht gij om vrede in geloofszaken? Grotius wijst u den eenigen middel aan, en zeît: „De Protestanten kunnen onderling niet vereenigen, tenzij ze zich te gelijk vereenigen met hun, die den Roomschen Stoel aanhangen." Zoekt gij getuigenissen buiten de Katholieke Kerk? Grotius zeît: „die zich van het Katholieke lichaam afsneden, verliezen daardoor hun recht van in zulke zaken te getuigen." Vraagt gij, wie verworpelijk is? wien men volgen moet? Grotius antwoordt: „hij wordt verworpen van de Katholieke Kerk, wiens oordeel wij volgen, met de byzondere opiniën van elk bijzonder." Wilt gij weten, wie buiten orde gaat? waar het gebrek van scheuringe is? Grotius looft[3] de wettige ordineeringe der Katholieke bisschoppen, en zeît: „waar deze orde gebroken wierd, hoewel in de leerstukken des geloofs geen smet was, daar was openbaar gebrek van scheuringe." Wilt gij de nuttigheid van het Primaatschap des Roomschen Stoels kennen? Grotius ontdekt ze u, en zeît: „zonder zulk een Primaatschap kost[4] men niet uit den twist geraken; gelijk heden onder de Protestanten geen middel is, waardoor men aan een end der geschillen, onder hen gerezen, geraken kan." Wist gij gaarne, hoe hoog die Primaatschap en het gezag der Pausen ging? Grotius meet die af, en zeît: „onder die uitstekende Stoelen had de Roomsche Stoel d' eerste plaats, gelijk ook het gezag." Onderzoekt gij, wat Schrift, welke manieren van d' Apostelen zijn? Grotius wijst ze u en zeît: „deze blijken ons door een gelijke autoriteit der Kerke, zonder wie Augustijn de Schrift niet geloofde." Mishaagt u, dat generale Concilièn van kerkelijke geschillen oordeelen? Grotius voldoet u, zeggende: „de presidenten der Kerke hielden deze baan, toen Arius, Macedonius, Nestorius, Eutyches den vrede der Kerken steurden." Wij stellen u hier beknoptelijk eenige staaltjes voor; het overige kunt gij zelfs lezen. Dit zijn geen Roomsche Bijkorven[5], geen versierde glossen op de hoer van Babel, en den Apocalypsis. Het zijn bijkans de leste woorden, de doodsnikken van wijlen onsterfelijker gedachtenisse, den vromen Heer Hugo De Groot, den Fœnix der geleerdheid onzer eeuwe, genegen zijne landsluiden den weg der onsterfelijkheid te wijzen; niet uit staatzucht of genotshalve, gelijk partij roept, en sommigen mompelen, die hem beter behoorden te kennen; maar uit oprechte genegenheid, en liefde, en conscièntie, om Gode nu eens goede rekenschap van zijne overvloedige gaven te geven, gelijk hij zelf aan zijnen waarden vriend schreef. Dat zijne E. dit op den naam van een derden persoon schreef, was overmids hij hadde voorgenomen zijnen strijd tegens D. Rivet te eindigen, die, hierdoor moediger geworden, triomfe scheen te zingen; waarom D. Grotius, tot voorstand der waarheid, dit, de kroon van alle zijnen arbeid, bij der hand nam, en scheen zijn Testament te maken, met deze leste „Discussie" of oplossinge, waaruit wij d' aanmerkelijke hoofdpunten bijeen verzamelden, en 'tgeen hier en daar verstrooid was, elk onder zijnen titel brochten, tot gerief des heilgeerigen lezers, wien wij wenschen, dat dit ten beste gedije. —

[1]Lat. voor tollenaar. — [2]schrikbeeld. — [3]prijst. [4]kon. — [5]Versta: Marnix' bekende Hekelschrift.

Narede.

Wat dunkt u, lezer! is dat niet de tapijten der gepretendeerde Reformatie oplichten, en het geheele Protestantsche tooneel omkeeren, ook door d' eigen handen der Protestanten? Want gij hoort ondertusschen Luther, Melanchton, d' Augsburgsche Confessie, Zwingli, Calvijn, Beza, Œcolampadius, Kemnitius, Bucerus, en anderen van dezelve bende. Ziet gij nu de Katholieke Kerk, Conciliën, en Oudvaderen in hun rechte en ware gedaanten, die men u zoo verminkt, zoo vermomd, zoo verdraaid voorstelde, dat ze kwalijk kenbaar waren? Gij hoorde dikwijls schimpswijs zeggen: „hij verstaat het secreet van de Misse niet." Zoo plag ook het Heidendom te schimpen, overmids men van ouds den Catechuménen het gezicht van het eerwaardigste mysterie weigerde. Maar verstaat gij nu het secreet der pretense Reformatie, die, onder dien fijnen dekmantel van Gods woord, u haar eigen woord aanprees, en door het woord Afgod en Afgoderij u, als met een momaanzicht, onnoozelijk voorjoeg[1], zonder eens om te dorven zien? Grotius verzekert u, dat brood en wijn waarachtig in Kristi lichaam en bloed veranderen; dat Kristus, Gods Zoon, in dit H. Sacrament mag aangebeden worden. Hij gelooft, met de H. Kerke en alle Oudvaderen, dat de Misse een verzoenende offerande is. Hij schouwt d' aanroepinge der H. Maagd Maria en alle Gods Heiligen, en hun beelden en relikiën in de Kerke, vrij van de smette der Afgoderije, en bevestigt zijn zeggen met d' autoriteit der Schrifture en Kerke en kerkelijke Decreeten, en dikwijls met het Concilie van Trenten, zoo schandelijk bij partijen uitgerookt. Hij verantwoordt de zeven Sacramenten, als Schriftmatig; het bidden en offeren voor de dooden, en zielmissen en zuiveringe na dit leven; stelt d' onbeschreven traditie of overleveringe en kerkelijke gewoonte neffens het beschreven woord, als even geloofwaardig en bondig; en rekent de boeken der Makkabeen, voor logenboeken bij sommige Protestanten gelasterd, onder de kanonieke Schriften. Hij zet de Katholieke, ook Roomsche, Kerk en Conciliën in haar volle kracht, en den Paus van Rome, Petri nazaat, als Primaat en hoofd der Kerke, op den Apostolijken stoel. Hij toont, aan wat kant de schuld van scheuringe is, namelijk daar successie, wettige ordineeringe en zendinge ontbreekt. Maar in wat vat zal men dit nu gieten, dat Grotius aldus voor het Hof van Rome en dien gruwelijken Antikrist pleiten durft? Dit moet, bij D. Rivet en anderen, zucht tot staat en eere en vermaardheid en genot heeten. Luistert dan, hoe Grotius zich zelven hierop verantwoordt: „hetgeen D. Rivet uit Du Vairs brief bijbrengt, begrijpt niet waarachtigs noch waarschijnlijks, maar, mag men bij D. Rivet zelf zijn taal gebruiken, een onbeschaamde boosheid. Want indien Grotius, op het noodigen van zoo groot een man, dit wou beloven, hetgeen D. Rivet versiert[2], dat hij beloofd hebbe; zoo kost hij, die, van booze Calvinisten uit zijn vaderland gejaagd, uit zijn goed gejaagd werd, die treffelijke beloofde eere en voordeelen genieten, die hij van den koning van Frankrijk nooit hadde noch hoopte; noch het waar hem niet van noode, buiten Frankrijk te gaan, en den staat van een ander rijk zijnen dienst toe te zeggen. En nu ook, dewijl hij alles bijbrengt, om den vrede der Kerke, na zijn vermogen, te herstellen, geeft Frankrijk hem niets;

[1]voortjaagde. — [2]verdicht, verzint.

en al woû het iets geven, hij zou het niet aannemen. Maar snoode huurlingsgemoeden[1] waardeeren anderen na zich zelfs, noch hebben oogen om de schoonheid van zoo edel een voornemen, als dat van eigenbaat, te kennen." Item: „Grotius heeft naams genoeg, en zooveel middelen, waarmede hij tevrede is, en kan ook deze dingen met een gerust hart ontberen; waarom hij geen reden heeft, in zaken van religie anders te spreken, dan hij zelf gevoelt, en acht dat d' Ouden gevoelden." Laat ons dan geene wangunstigen, maar liever Grotius zelf gelooven, daar hij meldt de motieven en het oogmerk van zijnen arbeid, die hem den haat der onwetenden op den hals haalt. Hij zeît aldus: „maar wat belangt den arbeid, om de Kerk door vrede aaneen te hechten, hij twijfelt niet, of die is Gode aangenaam: zalig zijn de vredemakers." Item: „indien ze, die deze ware en groote ziekten willen genezen, zich den haat der menschen op den hals halen, God zal hunnen arbeid genadig aanzien." Dit is d' oorzaak, waarom Grotius, door Gods barmhartigheid en de schriften der Ouden verlicht, na den vrede in het wereldlijk en kerkelijk ijverde, en, in[2] het einde van zijn leven, u uit conscientie wees na de H. Katholieke Kerk, onzer aller geestelijke moeder, die, door hare lichten en leeraars, onze voorouders uit het Heidendom tot Kristenen wederbaarde, tot Kristus, den eenigen Zaligmaker, brocht, en nog haren schoot open houdt, om alle hun afgedwaalde, goedwillige, en deerlijk misleide nakomelingen t' ontvangen in hare Godvruchtige gemeenschap, waarin Grotius bekent, „dat zijn voorouders zalig gestorven zijn."

In Santen, den 10 Augusti 1645. – R. C.

Aan den Lasteraar[3] van wijlen den Koninklijken Gezant Huig De Groot.

O, Farizeeuwsche grijns, met schijngeloof vernist,
Die 't groote lijk vervolgt ook in zijn tweede kist;
Gij, Helhond! past het u, dien Herkles na te bassen,
Te steuren op 't altaar den Fœnix in zijn asschen,
Den mond van 't Hollandsch recht, bij Themis zelf beweend?
Zoo knaag uw tanden stomp aan 't heilige gebeent!

Aan JACOB HEIBLOK[4].

Justus fide vivit[5].

Jacob! prijst gij eeuwig werk,
Bouw geen huis, veel min een kerk
Op den veengrond van elks zin,
Want die gronden zakken in;
Schoon men hout noch h e i b l o k spaar',
Veengrond dreigt u met gevaar.
Bouw dan liever op een rots,
Hel en Afgrond zelf ten trots.
Bouw gerust op grond van steen,
Tijdgemeen en plaatsgemeen;
't A l t i j d en het O v e r a l
Vreezen storm noch zwaren val.

T' Amsterdam, 1645, den derden van Oogstmaand.

Toets-steen[6].

Indien hier Roomsch of Onroomsch dicht
Den lezer sticht, of hem ontsticht,
Men schell'[1] mijn pen die vlakken kwijt,
En toets' de stof naar heuren tijd.
Sint Pauwels volgt der Vadren zeên,
Sint Augustijn de Manicheên,
Eer hun het heldre licht verschijnt,
Waarvoor de donkre mist verdwijnt.
Mijn jonkheid bond, door errefleer[2],
Zich aan één sekte, en geene meer,
Totdat me, door een klaarder blijk
Van 't Wereldlijk en Kerkelijk,
Ontdekt wierd, in een schooner dag,
De perle, die verborgen lag,
Waarvoor men 't al met winst verliest.
Gelukkig, die het beste kiest!

Lijkzang

OVER

HERMAN VAN DER POL,

RAAD EN OUD SCHEPEN T' AMSTERDAM.

Integer vitæ scelerisque purus[3].

Nu stort een van ons zes en dartig
Pilaren[4], die trouwhartig,
En Amstels burgerij zoo nut,
Het oude raadhuis stut,
En 't vaderland, wel vijftig jaren,
In lief en leed ervaren,
Ten burgerlijken spiegel van
Elk een, die oogen kan
Op zulk een onbesproken voorbeeld;
Van Maurits waard geoordeeld,
Te staan bij d' uitgezifte Wet[5];
Van ontrouw nooit besmet;
Bij Graven, Vlamingen, en Bennen[6],
En andren, die hem kennen,
In eere en deugd, die staten stijft,
En eindlijk boven drijft.
Dees held durf wraak haar eisch ontzeggen,
Schoon zijn vervolgers leggen
Voor zijne voeten; 's mans geduld
Verschoont nog 's vijands schuld.
De mensch hoor' wind en water ruischen
Tot dat hij vier paar kruisen
En noch zes jaar in 't voorhoofd ploeg',
Eer 't leven hem vernoeg';
Men maait geen roem van 't lange leven,
Dat, vruchtloos heengedreven,
Gelijk een waterlooze wolk,
Onnut is voor het volk.
Laat andren ruim hun voordeel meten
Bij 't krenken van 't geweten;
Het grootste voordeel spruit uit deugd,
De bron van lof en vreugd.
Wie volgt dees baar onopgelezen[7]?
In rouw gekleede weezen,
En weduwen, en arm en rijk,
Uit liefde tot dit lijk,
Dat elk oneindelijk verplichtte,
En zijn genooten stichtte.
Zoo sta dees leste staatsie vol,
Ten roem van vader Pol!

[1]Thans g e m o e d e r e n. — [2]Lat. voor op. — [3]De Leidsche Hoogl. Salmasius; vergelijk Vondels schrijven aan Hooft, in dezes B r i e v e n IV, bladz. 205. — [4]Rector der Lat. School te Amsterdam; verg. de V r i e n d e n d i c h t e n in zijn M e n g e l m o e s (Amst. 1662). — [5]D. i. De Rechtvaardige leeft door 't Geloof. — [6]Verg. boven, bl. 605b, aant. [4].

[1]Thans s c h e l d'. — [2]Versta: van zijn vader. — [3]D. i. Van leven rein en vrij van schelmerij. — [4]De 36 regeeringsleden. — [5]Versta: de door Maurits in 1618 gezuiverde Vroedschap. — [6]De laatste rijmshalve voor meer bekende regeeringsleden. – [7]Versta: zonder ter begrafenis genoodigd te zijn, en dus van de ceêl afgelezen te worden.

Grafschrift.

Hier sluit de zerk den mond,
Die voor de vrijheid dong,
En veilde nooit zijn tong,
Toen 't weiflen veilig stond[1].
De Raad, het Weesboek, 't Recht,
Elk tuigt, hoe Pol zich droeg
Gemeenzaam en oprecht,
Hij storf dus[2] oud te vroeg.

OP DEN BURGERKRIJG DER ROMEREN[3],

(DOOR DEN FISCAAL STORM UIT LUCAANS' LATIJN VERTAALD)

Wat vordert[4] Brutus' deugd, dat zij de dwingelanden
Uit hunnen zetel rukt, en breekt de tronen af,
En sticht een vrijen staat, nadat zij nu den staf
Tarquijn geweldig heeft ontwrongen uit zijn handen; –
Als 't forsche Roomsche volk zijn eigene ingewanden
Gaat rijten, met het staal, dat eertijds wonden gaf
Uitheemsche vijanden, en draagt naar 't duister graf
Verkregen vrijdom, met gemengde en bloênde handen.
De staatzucht eens soldaats was veler helden dood,
En Rome een hard gelag, als 't aanzag en most lijen,
Dat Cæsar, met laurier omvochten, op zijn koets
Keerde uit de slachting van zoo brave burgerijen,
Als ooit Italie gekweekt hadde in zijn schoot.
Hij won 't gebied, maar met verlies van zooveel bloeds.

GELUK

AAN

LOUIZE MARIË DE GONZAGA,

KONINGIN VAN POLEN EN ZWEDEN, HERTOGIN VAN MANTUA EN NEVERS[5].

Hoe kan mijn veder stille staan,
Nu mij Augustus' trotsche Zwaan[6],
In Duitsch vertollekt, leert de wijze[7],
Waarmede ik koningin Louyze,
Die 's Mantuaners[6] wieg bewaart,
En nu naar Vladislaus[8] vaart,
Geleide door een straat van zielen,
Die om haar bruiloftswagen krielen.
Geluk, o koninklijke bruid!
Geluk, daar zoo veel nijds op stuit.

Een lente volg ze, nimmer moê,
Van haar Nevers tot Warsou toe!
In 't hartje van de winterdagen,
Bestrooi geen sneeuw, maar rozevlagen
Het rijk gezegend bruiloftspad;
En elke roze bloze, als 't blad,
Dat op haar minnelijke wangen
Nu opluikt, om den kus t' ontvangen
Des dappren zoons van Zegemond[9],
Wiens assche juicht om dit verbond.

De bruîgom, met de borst vol gloed,
Vol ijver blaakt ze te gemoet,
En wenscht, dat hem dees zon beschijne;
Gelijk de leeuw in een woestijne,
Naar zijn afwezende leeuwin,
Zoo prikkelt hem gekroonde min,
Die zijne pijlen wet op borsten
Van helden en doorluchte vorsten
En koningen, hem onderdaan,
Waar zij zijn boog ten doele staan.

Zij nadert dien befaamden staf[1];
Hij wischt, hij droogt haar tranen af,
Verzacht de prikkels van haar smarte,
En spreekt ze moed en troost in 't harte;
Hij kroont ze met een dubble kroon,
En wijdt haar in op 's vaders troon,
Daar 't puik der riddren haar, in 't midden
Van 't hof vol adeldoms, aanbidden,
En dus bejegenen, gelijk
Haar deugd verdient aan 't Poolsche rijk:

„O koningin! ontvang den kus
Van hem, die Tarter, Turk, en Rus
Door wetten toomt, en drijft te rugge,
Langs veld, door stroom, en over brugge,
Bezoedeld van hun eigen bloed,
Waar zijn geverfde sabel woedt;
Waar hij vertrappelt, met zijn paarden
En hoeven, helmen, veldstandaarden,
En vaandelen, en strekt een wijk
Voor 't aangestormde Kristenrijk."

„Dat tuige u Osman[2], die het zag
Van 's torens toptrans, op dien dag
Toen ons Karakas[3] kwam bestrijen,
Die, op den grond van Walachijen,
Den witten adelaar zoo fier
Zag zwaayen in ons rijksbanier,
Nog hooger dan zijn halve manen,
Waarmeê zich Mahometh woû banen,
Door 't edel bloed van 't Kristensch heer
Een heerbaan, tot aan 't Baltisch meer."

„Dat tuig' de nazaat Amurath,
Die Polen op de hielen zat,
Door zijn geharrenaste Bassen[4];
Terwijl de Poolsche benden passen
Smolensko van beleg t' ontslaan;
Daar Fedrowitz[5] moet schaamrood staan,
En zijn beleggers ziet belegen
Zoo vast, dat zelf Schin[6] den degen
Uit dwang voor 's konings voeten leit,
't Welk Moskou zulk een brand voorzeit[7]".

„Zoodra Smolensko adem schept,
Het heer zich naar Ruslemburg[8] repte,
Daar hem de Thracische gezanten
Bevredigen, van alle kanten,
Uit schrik voor 's helds zeeghaftigheid.
Podolië, zoo heesch geschreid[9],
Verrijst met ingetrede nekken,
En ziet Murthazi[10] angstig trekken
Den Nester[11] over, ruim zoo ras[12]
Zijn wraakzucht aangetrokken was."

„Dees Mars versmaadt nu zijn helmet,
En wacht de schoonste in 't zachte bed,
Dat pas[13] dien zegen kan verzwelgen,
En bloeyen zal van Roomsche telgen,
Niet ongelijk dien grijzen stam,

[1]was. — [2]zoo. — [3]De Pharsalia van den Romeinschen dichter Lucanus. – [4]baat, geeft het. – [5]Bij hare reis van Parijs naar Polen, op Kerstdag 1645 te Amsterdam gekomen. — [6]De dichter Virgilius; verg. Vondels proza-vertaling hierna. — [7]Spreek uit wize. — [8]Den Poolschen koning, haar gemaal; zie het Bijschrift hierna. [9]koning Sigismond van Polen.

[1]schepter, vorst. — [2]Sultan Osman. – [3]zijn veldheer. – [4]Bassa's, krijgsoversten. — [5]De Russische Grootvorst Michaël. — [6]Gezant van Amurath. — [7]Bij de verovering door Sigismond. — [8]of Luwow in Klein-Rusland. — [9]Bij den inval der Turken in 1634. — [10]Kozakkenhoofd. — [11]Dniester. — [12]Versta: zoo ras als. — [13]naauwlijks.

Waar onder 't rijk tot ruste kwam,
En alle starren ons beloofden
Een zegen van bekranste hoofden,
Zoo groen als Cæzars lauwerier,
Ten trots van al dat oorlogsvier."

„Uw bloem[1] in onze korenschoof
Verciert het Katholiek geloof,
Verbindt Fransozen en Sarmaten,
De zuilen van de Kriste Staten.
O glorie van Gonzaga's huis!
Wij ridders, trouw aan God en 't kruis,
Beloven u, tot 's adems ende,
Getrouwigheid, zoo lang dees bende
De wapens voer', tot heil en eer
Van uwen nooit verwonnen Heer!"

Zoo groet haar, op den hoogsten trap,
De bloem der oude ridderschap;
Terwijl de Weissel, rijk van granen,
Voortaan den Aemstel voller kanen
Belooft en toegiet, op dees trouw;
Waar d' akkerlieden in den bouw,
De leliën[2] in 't koren pluiken;
De leliën, die geurig reuken
Door hagel, wintersneeuw en ijs,
Nu Dantzik feest houdt met Parijs.

Aan de Heeren Gezanten van Polen[3].

De groote Kansler Ossolijn[4]
Verscheen in zulk een pracht en schijn
Te Rome, voor den Achtste Urbaan[5];
Toen Mars van Polen onderdaan
Zich boog voor 't Heilig kerkgebied,
Gelijk men u verschijnen ziet
Lescinski[6]! eer van Vrouwenborg,
En Opalenski[7], die uw zorg
Voor Pozen voegt bij d' eer van Bnin,
Geleiders van uw koningin
Naar 's konings stoel, haar toegewijd,
Waarin Europe zich verblijdt.
Zij heeft een veilig toeverlaat,
Die tusschen twee orakels staat.

OP DE KONINKLIJKE BRUID VAN POLEN.

TE PARIJS GESCHILDERD,
ALS EEN NIMF IN BOSSCHAGIE, IN GOUDEN LAKEN[8],
MET DIAMANTEN EN PAARLEN GEBOORD.

Geen diamantkool gloeit zoo schoon op gouden laken,
Als d' oogen in het hoofd van vrouw Louize blaken;
Noch Vladislaus' hof droeg ooit zoo lekkre een[9] kers,
Gelijk dees roode mond, vol nektars van Nevers.
Aldus zag Venus zelf haar zoon in 't bosch verdolen;
Zij spant in 't Cypersch rijk, maar dees de kroon in Polen.

ANDERS.

Zoo kan Louize 't oog der koningen behagen,
En heffen 't bloed van Kleef[10], Neversen, en Gonzagen
Tot aan de Noorder as, met haar gewijde kroon.
Het goud en purper blinkt aan zulk een schoonheid schoon;
Nog schooner bij haar deugd, wel waard dien prijs te win-
Één koningin bezit zooveel als drie Godinnen. (nen.

ANDERS.

Zag Maro[1] vrouw Natuur haar schoonsten schat besteden,
Om d' eere van Nevers en Mantua te kleeden,
Gelijk ze aan schepters trouwt, op 't koninklijke feest;
Hij wischte Venus uit, herschiep ze naar de leest
Van deze koningin Louize, waard te banen
De heerbaan van 't geluk der oude Mantuanen,
Verheerlijkt door zijn wieg, en nu door haar e kroon.
Men leî de bruid te koore, op 's Mantuaners toon!

ANDERS.

Een schoonheid, tegens kroon en schepters opgewassen,
Is zeldzaam; zulk een leest, die 's konings voet zal passen[2],
Wordt eens in honderd jaar gesneden, in een woud
Aan God Jupijn gewijd, en één uit al dat hout.
Schep moed, o Kristenrijk! dees is de band der Staten:
Louize huwt aaneen de Gallen en Sarmaten.

Op VLADISLAUS,

KONING VAN POLEN EN ZWEDEN.

Apelles! wilt gij meer dan Alexander malen,
Zie Vladislaus dan aan, maar wacht u voor zijn stralen,
Die zeven heeren, elk van honderd duizend man,
Al 't effens, op zijn zwaard vol schaarden, keeren kan.
Wie verf en olie zoekt tot zulk een schilderije,
Die menge stof met bloed, op 't veld van Walachije.

Vertalingen.

Martiaals Bijschrift voor M. CICERO,

TEGENS MARK ANTONI.

Antoni, zwijg! wat wilt gij toch Fotijn[3] verwijten?
De banrol[4] roept geen wraak als 't bloed van Cicero.
Hoe durft ge dien Romein zoo dol het hoofd afsmijten[5]?
Geen Catilijn[6] verliep zich dus vervloekt en snoô.
Een schelm, door goud bekoord, is tot dat stuk gekomen,
Benam, uw wraak ten dienst, den raad dees eene stem;
Maar schoon het goud dien mond hebb' tong en spraak benomen,
Wat spreken kan, berst uit, en spreekt en pleit voor hem.

Uit MARTIAAL.

OP EEN ROOMSCHE[7] LAMP.

Hoewel ik al de gasterij en 't maal
Verplichtte door mijn lemmet en zijn straal,
Nog ben ik niets, in dezen duistren damp,
Dan slechts een licht en rookerige lamp.

Uit Denzelven.

OP EEN MIER IN AMBERSTEEN GESLOTEN.

De drop des barnsteens vangt, terwijl die nederdruipt,
De mier, dat kleine dier, hetwelk in schaduw kruipt;
Zoo wordt ze, door 't verlies des levens, waard en rijk:
Die levend werd veracht, is nu een dierbaar lijk.

---

[1]De l e l i e; zie de volgende aanteekening — [2]Zinspeling op 't Fransche wapen. — [3]Die de koningin vergezelden. — [4]De Grootkanselier van Polen, Georgius Ossolinski. — [5]Zie boven, bladz. 168. — [6]Wenceslaus, bisschop van Wermeland. — [7]Kristoffel, Waiwode van Pozen. [8]Anders g o u d l a k e n. — [9]Voor l e k k e r e e n, l e k k e r e n. — [10]Waaruit de eerste Hertog van Nevers (Engelbrecht) stamde.

[1]Virgilius, als geboren Mantuaan. — [2]Min gelukkige verwarring van een schoenmakers- en vrouwen-leest. — [3]Op wiens raad Pompejus in Egypte was omgebracht. — [4]Lijst der veroordeelden. — [5]Thans a f s l a a n. — [6]Cicero's beruchte vijand. — [7]R o m e i n s c h e.

Uit CLAUDIAAN.

Nooit zwichtte Rome in tegenspoed;
Om geen kwetsuur bezweek haar moed;
Wat ramp haar Trebia en Cannæ had beschoren,
Nog stak ze 't hoofd omhoog, en gaf het niet verloren.

Uit JUVENAAL.

Het vollek, vol bekommeringen,
Begeert slechts tweederhande dingen,
Dat 's: Brood[1], tot voedsel van het lijf,
En Schouwspel[1], als zijn tijdverdrijf.

Op FLACCUS MARO,

P. VIRGILIUS MARO'S BROEDER.

Gij, die op Dafnis' naam hier Flaccus' lijk beschreit,
Verheft uw broeder zelf tot aan de onsterflijkheid.

PUBLIUS VIRGILIUS MARO'S WERKEN,

VERTAALD DOOR

J. VAN VONDEL.

MDCXLVI.

Op de Titelprint van Maro's werken.

't Gebouw der Titelprint wijst aan,
Door beelden, die gehouwen staan
Uit marmersteen, al Maro's werken,
Beknopt en kunstig aan te merken:
  Het Vrouwebeeld, ter rechter zij,
Beeldt land- en akkerbouwerij
Natuurlijk uit; dewijl de jaren,
Als vrouwen, vruchtbaar zijn door 't baren,
  Ook mild in 't opvoên van haar vrucht.
Gij ziet, hoe arbeidzaam haar zucht[2]
Den ploeg en 't kouter aan durf vatten,
Belust op Ceres' korenschatten;
  En hoe de flinken arm zoo stijf
Den horen houdt, met vette olijf
En druif en welig ooft geladen,
Om 's menschen nooddruft te verzaden.
  De krans van goudgeele aren sluit
Om 't hoofd. Zij ent of plant de spruit.
Het snoeimes, hangende aan den gordel,
Besnoeit den tak en rank om 't vordel[3].
  De Biekorf[4], aan haar voeten, geeft
Haar was, dat aan de vingers kleeft,
En honigdauw, uit tijm en bloemen,
Waarop Hymet en Pindus roemen.
  Zij fokt ook vee aan, kloek van aard,
De koe voi melks en 't moedig paard.
De geit en 't zoglam scheert de heide
Geruster, onder haar geleide.
  Dan wekt de veldfluit, om den hals,
Arkadië[5] met veel geschals,
Dat huppelt, op haar Herders-lieden[1],
Van Saters, daar de wolven vlieden.
  Het strijdbre beeld ter slinker hand,
Een Heldenzanggodin in stand[2]
Gelijk, voorzien met helm en degen
En krijgstrompet, ten krijg genegen,
  Begint alreê geluid te slaan,
En noopt Æneas' fiere Zwaan[3],
Wiens borst, van ijver voortgedreven,
Al bruisende door zee gaat streven,
  Van Xanthus' oever, in gevaar,
Terwijl de Grieksche vlam zijn haar
Verzengt, en droogt zijn waterplassen,
Daar Ilium nog rookt in d' asschen.
  De Heldenzwaan, van dwalen moê,
Begeeft zich naar den Tiber toe,
Om, zoo[4] d' Orakels haar ontvouwen,
't Gevallen Pergamum te bouwen,
  Ter stede, daar een wolvespeen
Zal zogen twee, nog teêr en kleen,
Twee brave zoons, uit Mars' geboren,
Wiens afkomst 't aardrijk is beschoren;
  Wiens afkomst zelf ten outertroon
Zal voeren, met haar stedekroon
Vrouw Cybele[5], en haar tamme dieren,
Daar Rome leert haar Godheid vieren;
  Daar 's werelds hoofdstad eindlijk rust,
En afgeoorloogd God August[6]
Begroet, met d' onderbrochte scharen,
Die hem ten hemel op zien varen.
  O, Maro! 'k zie hier uwen schijn[7]
In dezen schild, en dank Ursijn[8],
Den kardinaal, die ons[9] naar 't leven
Ook nog uw tronie heeft gegeven.

DEN EDELEN GESTRENGEN HEERE

CONSTANTIJN HUYGENS[10],

RIDDER, HEERE VAN ZUILICHEM,
MONNIKKELAND EN ZEELHEM, RAAD EN SECRETARIS
VAN ZIJN HOOGHEID[11].

Ik neem de vrijmoedigheid, om den Ridder, en in hem de rechte hand van Zijn Hoogheid, wat ouds en wat nieuws teffens aan te bieden, dat is: den Poëet in het Nederduitsche kleed. Het spreekwoord zegt, dat het kleed den man maakt, maar hier zal de man het kleed maken, door zijn volkomenheid d' onvolkomenheid des kleeds te baat komen, en het een zekere aangenaamheid bijzetten; want hoewel gewaad en cieraad ook een volschapen mensch vrij veel luister en gunst verleenen, nochtans schijnt de schoonheid, bestaande in gelijkmatigheid der leden en hun verwen, en bevalligheid en vouken, en zwieren en voegelijke bewegingen, door het slechte kleed hene; men merkt heimelijk, dat onder die ruwe schorse een edele natuur verholen leît, en de schoone Apollo zelf, onder een herders pij, naauwlijks de stralen van zijn Godheid verbergen kan. Tot nog toe heb ik des dichters naam gezwegen; doch 't is onnoodig, hem met name te noemen, aangezien dit allergelukkigste vernuft de naam van Poëet, door een zekere

[1]De bekende Romeinsche volksleus: Panem et Circenses. — [2]Voor lust, werklust. — [3]Gelijk reeds meer voor voordeel. — [4]Thans bijkorf. — [5]Als herdersland in 't algemeen.

[1]Thans liederen. — [2]houding, gestalte. — [3]Virgilius, als dichter der Æneïs. — [4]gelijk. — [5]Voor Cybelé, Rome's Beschermgodin. — [6]Keizer Augustus. — [7]afbeeldsel. — [8]Orsini, in wiens verzameling dit laatste berustte; ongelukkig echter, dat er de echtheid zoo weinig waarschijnlijk van is. — [9]Later: „kunstbeminner, die". — [10]Den bekenden dichter; zie vroeger. — [11]Prins Frederik Hendrik.

uitnemendheid en handvest, toekomt en alleen eigen is; gelijk men bij de Stad genoegzaam Rome, de hoofdstad der wereld, bij den Vorst, het hoofd des rijks, Augustus, plag te verstaan. De nood heeft eigen namen ingevoerd, om verwarringe te mijden, en gelijke gedaanten, ook gemeene van enkele dingen t' onderscheiden; maar wat alleen en eenig boven alle anderen uitsteekt, dat behoeft geenen eigen naam, en blijft altijd het doorluchtigste, gelijk de eenige vogel[1], die, eeuwen overlevende, als de zon, aller lichten bron en oorsprong, nooit weêrgâ zag. D' overeenstemminge der treffelijksten heeft, door een gedurig gevolg der tijden, dezen held den naam van Poëet, als eenen titel en titelrecht, onder alle Latijnen (ik durf met sommigen niet zeggen ook boven alle Grieken, ja, Homeer zelf) opgedragen; zoodat hij hemelhoog en verre boven den nijd gesteegen, achter dezen scheutvrijen en diamanten schild veilig zit, en van boven, als uit zijnen troon, aanziet, hoe menige Latijnsche veder naar dit wit der volkomenheid mikt, terwijl het van niemand tot nog toe recht getroffen werd. Den Latijnen zal deze vertalinge min dan den Nederduitschen behagen, wanneer ze zien, hoe de fenix hier vrij wat van zijne blinkende vederen gelaten hebbe; want indien, gelijk sommigen drijven[2], onder elk woord, lettergreep, en letter eenige geheimenis van zin of klank schuilt; wat moet er noodzakelijk, door d' ongelijkheid der beide talen, en heuren ongelijken aard en eigenschappen, en het verschil van namen en woorden, die teekens der beteekende zaken zijn, gespild worden en verloren gaan, ook zelf aan bloemen en geuren van welsprekendheid; behalve dat dicht en ondicht, of vers en onvers, onderling verschillen, gelijk trompetklank en bloote stem, en het vers een stem, door een driebochtige trompet krachtig uitgewrongen, gelijk is. Hierom mocht de vertolker liever Augustus' hofzwaan in rijm en op maat leeren opzingen; maar hoeveel meer had er de Mantuaan van zijn vederen moeten laten, indien men zijnen geest, door benauwdheid van voeten en rijm, bestond te prangen en te knijpen, en uit verlegenheid te rukken, te plukken, en ter nood doorgaans met geleende pluimen van rijm- en noodige stop-woorden te dekken. Het vertaalde te rijmen, zonder afdoen of toedoen, is kwalijk mogelijk, ja, onmogelijk, en dwaalt meestal min of meer af van het vertaalde. Ik zag hem dan niet nader nocht[3] eigentlijker dan door onverzen en onrijm uit te beelden, om den Nederlander te levendiger Maro's ziel in te boezemen, hem te beter te dienen, en met een den Latinist, wien het Latijn nu misschien smakelijker wil vallen, wanneer hij d' eigenschappen der Roomsche[4] met onze moederlijke sprake zoo na overeen gebrocht, en den stijl en reden zoo vlak en effen gevlijd ziet, als mij mogelijk was. Terwijl men bezig is met onze taal te bouwen, het spoor derzelve na te sporen, en op papier te leggen, vond ik altijd baat, met overleg van taalkondigen, iet te vertolken. Verscheide oordeelen schieten verscheide stralen uit, en zien de dingen van alle kanten door en weder door; terwijl een eenig oordeel maar een eenigen straal uitschiet, en arm bij den rijkdom van velen is; doch naardien sommige Mecenaten[5] der Poëzye overleden, anderen elders bezig zijn, most men zich aldus behelpen, en met zijn eige riemen wat te langzamer voortroeyen, tot dat dit werk bij schrandere hersenen met der tijd rijper opgenomen (indien het die eer gebeure) allengs meer geslepen en gladder gebruineerd werde. Dat is d' oorzaak, waarom het eerst verlangt en wenscht, in Heer Huygens' handen te vallen, en gekeurd te worden van een tong, die, zoo keurig op verscheide talen, de Zanggodinnen zoo toegedaan is, dat ze hem ook gewillig tot in de schaduwe van zijn legertente[1], onder trommels en trompetten en donders van kortouwen volgen, de pijnelijkheid en geestwonden des verbolgen oorlogs, met haar hemelsche muzieke helpen verzachten en genezen, en verlangen allen Nederlanderen den gezegenden vredezang toe te zingen[2]. Schept zijn Ed. eenig vermaak uit deze vertalinge, zij zal op dat bezadigde oordeel t' aangenamer zijn bij hooge en lage staten van menschen, ook fraaye vernuften en spitsvondige geesten, wien ze dienen kan, inzonderheid Dichteren, Redenaren, Latijnsche scholen, en voort allen, die de Schilder- en Teekenkunst hanteeren. Hierop dan dit werk het licht, onder het loof van Zuilichems doorluchtigen naam, betrouwende, wensch ik altijd te blijven,

Edele gestrenge Heer,

Uwe Ed. dienstschuldige en oodmoedige
J. VAN VONDEL.

[1]Fenix. — [2]Bij de zoogenoemde Renaissance, de eerste herleving der Oudheid Letteren. — [3]Thans noch. [4]Romeinsche. — [5]Vergelijk Vondels schrijven aan Hooft (Brieven IV, bl. 205): „Onze Mæcenaten smelten vast: Reael leît in de Westerkerk, Plemp, Baeck, Victorijn, en Mostaert, leggen in de Nieuwe kerk, onder de zerken gekropen; een teeken, dat wij volgen zullen: God geve, ter zalige ure!"

KEIZER AUGUSTUS OP MARO'S ÆNEIS[3].

Kost d' onbescheidenheid in 't end die woorden uiten,
En zulk een gruwelstuk belasten en besluiten?
Zal Maro's Zanggodin, zoo kunstgeleerd, zoo groot,
Zoo schoon en mild van taal, te vier gaan, en ter dood[4]?
O schendig schellemstuk! zal 't vier, met gloênde tanden,
Die rijke boekstaaf dan verbrijzlen en verbranden?
Kan iemand goedes moeds dit aanzien, zonder leed?
En zal de vlam zijn eer niet sparen, maar zoo wreed
Verslinden 't werk des helds, die elk zijn verf kon geven,
En alles voegelijk afschilderen naar 't leven?
Latijnsche Helikon! Apollo, wijze God!
Behindert zulk een schâ; o Bacchus! schiet een schot
Voor zulk een zwarigheid, en gij, o Ceres! mede:
Hij was toch uw soldaat in oorloge, en in vrede
Op d' akkers en het veld uw schrandere akkerman.
Hij leerde[5], wat de lent opluiken dede, en dan
De vruchtbre zomer teelde, en wat de herfstdagen
En wintertijd, het lest der vier seizoenen, dragen;
Hij bouwde d' akkers, huwde ook olm en rank te gaâr,
Bezorgde 't vee, en brocht de honigbijen, daar
Zij onder hunnen vorst[6] het wassen leger bouwden;
Vereerde hij ons dit, dat wij 't verdelgen zouden?
Indien het vrij stø zoo te spreken; maar de wet
Moet onderhouden zijn, en wat ons sterrefbed
En leste wil gebiên, mag niemand wederspreken.
Laat eerwaardij[7] van wet en lesten wil eer breken,
Dan zoo veel arrebeids, van zoo veel dagen langk
En zoo veel nachten, zie dien snellen ondergangk;
De vader van dit werk hebbe eer dees jongste woorden
Gesproken in een droom voor d' ooren, die dit hoorden;
Hij heeft misschien van pijn al stervende gedwaald
Uit ongeduld; misschien heeft hem 't verstand gefaald,
Terwijl de tong dit sprak, niet willig, maar benepen
Van weedom en kwellagie, en het langdurig slepen
Van 't kwijnende verdriet; misschien ontbrak het hem
Aan oordeel en begrijp. Zal Troje zijne stem
Herheffen met misbaar, en weêr zijn val gevoelen?
De gloed des viers nog eens Eliza's[8] minne koelen,

[1]In 't gevolg des Prinsen. — [2]Zinspeling op de aangevangen vredesonderhandelingen te Munster. — [3]Naar 't Latijn van een ongenoemd oud dichter. — [4]Virgilius had namelijk bepaald, dat men zijn nog onuitgegeven Heldendicht na zijn dood verbranden zou. — [5]In zijne Georgica of Landgedichten. — [6]Versta: koningin. — [7]eerbied, ontzag. — [8]Anders Dido; zie vroeger en later.

En haar gewonde borst verteren gants tot asch?
Zal zulk een eeuwig werk verloren gaan, zoo ras?
Zal dan een oogenblik, een misverstand ontrouwelijk[1]
Begraven zoo veel krijgs in kolen, al te grouwelijk?
O Zanggodinnen! komt, brengt water bij der hand,
Put stroomen, rept u, blusscht dien jammerlijken brand,
Eer deze vlam verniel' 't gedicht van onzen dichrer!
Dat Maro leve, en straal', hoe langer, hoe verlichter,
De wijde wereld door, ook tegens zijnen dank.
'k Verbie 'tgeen hij gebood met onrecht: zijn gezangk
Zij heilig na zijn dood, en eeuwig; en het klinke
En leve, zonder dat men eenig lid verminke,
Door 't heilig Roomsche rijk, en glinstere onverdoofd,
En groeye, en bloei', bemind, herlezen, en geloofd!

AAN DEN LEZER.

Toen Octaviaan August, Julius Cæzars nazaat en erfgenaam, den burgerlijken oorlog gelukkig had beslecht, Janus' tempel gesloten[2], en over Rome, het Roomsche volk, en zulk een wereld gerust en vreedzaam den toom der heerschappije mende, was het dienstig, dat 's vorsten eer en gezag, ook het aanzien van 't nieuwe rijk en deszelfs voortreffelijkste en oudste geslachten vermeerderd en bevestigd werden, door eenig heerlijk en uitstekende werk van Latijnsche Poëzy, niet min dan eenig werkstuk van de Grieken, der Latijnen voorgangers en aanleiders, die, met zoo groot eenen lof en naamhaftigheid, de doorluchtige daden der aloude helden, hunne voorvaderen en landslieden, over de wijde wereld uitbreidden en in top haalden; gelijk inzonderheid bleek bij de gedichten van den eersten zeetocht naar Kolchos, om het gulden Vlies, en die bloedige oorlogen, voor Thebe en Troje gevoerd, welker gedachtenis de wereld en alle eeuwen beloofde t' overleven. Tot zulk een meesterstuk dan werd een vernuft geeischt naar mate van de grootheid en 't gewicht der zake; en hiertoe besloeg wonder wel, dat (gelijk Fortuin Augustus bijkans in alle dingen toelocch, en zijn zijde hield) ten dien tijde Publius Virgilius Maro bloeide, en bekend en gewild was door eenige kostelijke proefstukken, met verwonderinge ten hove opgenomen. Deez dichter, ter goeder ure, in het dorp Andes, bij Mantua, geboren, en in het Grieksch namaals, om zijn oprechtigheid en bloede[3] eerbaarheid, Parthenius[4] genoemd, was te Cremone, Milaan, en Napels, in Latijnsche en Griekse taalkunde, en alle edele wetenschappen en kunsten, inzonderheid in artsenije en wiskunst, opgetrokken[5]; en te Rome komende, om zijn akkers te hereischen, die Augustus, neffens andere gebuurlanden, na den burgerkrijg, onder zijn getrouwe soldaten uitdeelde, geraakte alleen weder aan zijn erfgoed, door voorspraak van Pollio, Varus, en Gallus, om welker wil hij, uit een dankbaar harte, zijne Herderszangen, in drie jaren tijds, volzong; gelijk ook sedert zijn Landgedichten, in zeven jaren te Napels, Mæcenas, zijnen beschutter, ter eere; van welke beide werken het eerste Theokriet[6] niet toegaf; het ander Hesiodus[7], en te gelijk de faam van den grooten Julius[8], hier onder de Goden ingewijd, voorbijstreefde; en zijn gedichten werden, in 't openbaar door tooneelzangers, op het tooneel, menigmaal loffelijk opgezongen; want men zegt, dat hij 's morgens vroeg vele verzen dichtende, en die, den geheelen dag over, vijlende en likkende, gelijk de beerin haar jong, menigte van regels op een klein getal, en tot zulk een volkomenheid brocht, dat al de Schouwburg hem hier op toejuichte, met handgeklap en vrolijken galm, en de zelve eerbiedigheid, die de raad en het volk van Rome den keizer toedroegen; en burgemeester[1] Cicero, vader der welsprekendheid, riep dezen jongen held uit voor d' anderde[2] of tweede hoop van Rome; gelijk de dichter dezen titel sedert onder de bloemen van zijnen Æneas vlocht en borduurde, en, Ascaan ter eere, te passe brocht; ook had Maro zelf Augustus (zegenrijk wederkeerende van den zeestrijd, tusschen Mark Antoni, Kleopatra, en hem geslagen, en zich, in Campanje, t' Atelle wat verkwikkende) vier dagen achtereen de Landgedichten voorgelezen, daar, zoo dikwijl zijn stem stuitte, Mæcenas hem verpoosde. De poëet, die zich dikwijls te Campanje en in Sicilië onthield, woonde naast de hoven van dezen Mæcenas, een man van koninklijken stamme en Ridder, die de raadsheerlijke achtbaarheid weigerde, en de treflijkste amptenaar, te Rome en Italië, zeer gezien was bij Augustus, die zulks[3] op Maro verslingerde, dat hij hem nooit zijn verzoek afsloeg, rijkelijk beschonk, gemeenzame brieven toeschreef[4], onder zijn gemeenzaamste vrienden rekende, en zich van zijnen raad, niet alleen in kunst en wetenschappen, maar ook in gewichtige rijkszaken niet zonder vrucht diende; gelijk de Ridder en Drost Hooft zijnen Parnasheilig[5] ter eere zingt:

Was Maro niet gelijk
Een zuil van koper aan de pui van 't machtig rijk?
Geen raadsheer, daar August wel rustig op mocht slapen?
Wiens wijsheid hem te sta kwam meer dan menigs wapen?

Maro, zich wonder wel op het heelen der paardegebreken voorstaande, kreeg door 's Vorsten stalmeester eerst kennis aan het hof, schoot, om zijn zeventien jaren, den mannelijken tabbert aan; ten zelven dage, dat Lucretius de poëet, wiens verzen hem mede geest en oordeel bijzetten, dezer wereld overleed. De Mantuaan dan, die zijnen mond zoo lieflijk aan het dunne riet zette, en den nachtegaal door weligheid en rijkdom van klanken overtreffende, in zijne Herderszangen den lagen, in zijn Landgedichten den middelbaren toon hield, werd allerbekwaamst geoordeeld, en uitgekozen en geheiligd, om den hoogen toon, gelijk Homeer, te blazen, de keizerlijke trompet te steken, en zich, van den Tiber tot aan den Eufraat, en in Thule[6], of nog verder te laten hooren; en Augustus leide hem op, den arbeid van Æneas den Trojaan, uit wiens bloed en stamme de Romeinen, volgens d' overeenstemminge van bijkans alle schrijvers, gesproten, en de muren van 's werelds hoofdstad, Rome, het grootste van alle dingen, gebouwd zijn. Aldus begost de zon der Latijnsche Poëzy, op Augustus' wenk, nog hooger te rijzen, en door twalef boeken, gelijk door een starlichte heerbaan van twalef hemelteekenen, haren glans en heerlijkheid nog breeder t' ontvouwen, leide in Sicilie en Campanje hare twalefjarige moeite af, en liet de gansche wereld stof, haar eeuwig te bedanken, voor het telen der vier gezegende seizoenen van geleerdheid, welsprekendheid, wijsheid, en allerhande kunst en geestigheid, zoo verre het meer dan menschelijk verstand reiken kon. Nu zag men, dat de droom zijner moeder Maja niet ijdel was, toen ze, van dit vernuft zwanger, droomde, hoe ze eenen lauwertak voortbrengende, en in d' aarde plantende, dien schichtig[7] zag opgroeyen tot eenen volwassen boom, met allerleyen geurigen bloesem en schoone appelen gecierd en geladen. Nu docht men om den tak, die, volgens 's lands gewoonte,

[1]onvertrouwbaar, dubbelzinning. — [2]Als vredeblijk. — [3]schuchtere. — [4]Dat is: Maagdelijke. — [5]opgeleid. — [6]De Grieksche herdersdichter. [7]De Grieksche leerdichter; zie de meesterlijke overzetting zijner Werken en Dagen, door Mr. D. J. Van Lennep. [8]Julius Cæsar.

[1]Versta Consul. — [2]Lat. (altera) voortweede. — [3]zoozeer. — [4]tot hem richtte. — [5]Versta: bij uitstek gevierden dichter. — [6]Het uiterste land. — [7]schielijk.

door de kraamvrouw op de geboorteplaats van hare vrucht gepoot, 's daags daarna zoo hoog stond, als oude populieren, en voor heilig gehouden, naar het kind, Virgilius genoemd werd. Propertius[1] had, zoo ras hij slechts eenige beginsels van dit werk zag, alle Grieksche en Latijnsche schrijvers heeten ruimen, en met luider keele geroepen: „ik weet niet, wat hier, grooter en treffijker dan d' Ilias, voor den dag komt." Augustus, op den tocht naar Spanje belet, storf schier van verlangen naar dit wonderwerk, en stoffeerde zijn brieven aan Maro, uit genoegte, met gebeden en dreigementen, om des dichters eerste ontwerp, of eenig stuk van d' Æneïs te zien, hetwelk Virgilius, in zijn antwoord, beleefdelijk en eerbiedigijk weigerde, tot dat hij, langen tijd hierna, toen het werk voltooid was, hem drie boeken, te weten het tweede, vierde, en zeste, voorlas, inzonderheid dit zeste, 's keizers zuster Octavie ten gevalle, die hoorende deze woorden van[2] haren zone: „gij zult Marcel wezen," van moederlijke bewegenisse bezweem, en naauwlijks, wat verkwikt, den poëet voor elk vers rijkelijk beschonk. Hij plag ook velen anderen zijne verzen, en meest zulke, waarop eenig bedenken viel, voor te lezen, om, gelijk Apelles zijn schilderijen uit leerzucht ten toon stelde, het verstand der menigte te hooren, de misslagen te beteren, zijn kunst van alle vlekken te zuiveren, en te brengen tot zulk een volkomenheid, waarmede het den nakomelingen, ter goeder tijd, overgereikt wierd. Terwijl de Mantuaan met slijpen en bruineeren[3] bezig was, ging het tweeënvijftigste jaar zijner oude[4] in, en hij nam voor naar Grieken en Azie te vertrekken, om daar zijn levens overschot alleen aan de wijsheid te hangen, gedurig drie jaren achtereen al zijn werk te maken van d' Æneïs te cieren en op te tooyen, en niet eer hier af te scheiden, voor dat dees zijn volle beslag hadde, en de leste hand daar aan gehouden ware; maar op weg t' Athene gemoette hem Augustus Cæzar, die uit den Oosten weder naar Rome kwam; dies besloot hij, met den Keizer weder te keeren, en gezind Megare, een stad bij Athene, te bezichtigen, sloeg in een teringe, die op de reis, alzoo men zonder ophouden voortzeilde, zoo aangroeide, dat de kwijnende dagelijks zwakker wordende, te Brundusium, anderen zeggen te Tarentum, belandde; en begeerig om Metapontum te bezoeken, door het heete weder, binnen weinige dagen, gedurende het burgermeesterschap[5] van Plautius en Lukretius overleed. Het gebeente werd, op 's overledens begeerte en 's Keizers last, te Napels, daar hij lang genoegelijk den tijd overbracht, gevoerd, bij den weg van Puteole[6] begraven, en met zijn eigen grafdicht gekroond. Virgilius te vore vast smiltende en zijnen sterfdag te gemoet ziende, eischte menigmaal en ernstig zijne schriften, om d' Æneïs, als nog niet genoeg naar zijnen zin overzien, te verbranden; hetwelk hem geweigerd[7], zoo beval hij 't zelfde bij uitersten wille; doch Augustus door Tucca en Varius hiervan afgemaand zijnde, belette die onwaardeerbare schade, gelijk de keizerlijke verzen[8] nog getuigen; en de nakomelingen hebben het Octaviaans voorzichtigheid te danken, dat ze dien onschatbaren schat, hun door zijne handen zorgvuldig overgeleverd, nog bezitten.

De faam dezes onsterflijken mans begost, na zijn overlijden, gelijk het gebeurt, eerst dapper aan te wassen; en tegens die van Homeer aanworstelende, en de geleerde wereld in twee deelen scheurende, liet sedert gedurig, en alle eeuwen door, geenen kleinen strijd onder d' uitstekendste oordeelen[9], die, gelijk de Goden om Troje, elk hun zijde kozen, en vast zwoegden en zweetten, d' een om d' eere van Homeer, die zeker overtreflijk is, het hoofd op te houden; d' ander om Maro, die niemand wijken wil, in top te halen. De gansche wereld was van overoudsher ingenomen en dronken van Homeer, wiens gedichten, ontrent zoo oud als koning Davids lofzangen gerekend, elk in den mond hadde, en gelijk orakels der Goden eerde. Die grijze ouderdom zijner verzen, zoo heilig en eerwaardig geacht, als eertijds oude eiken, door Heidensche priesters Jupijn toegewijd, en het getuigenis der uitstekendste verstanden brochten hem geen kleine eerwaardigheid toe, ja zulks, dat de Homeristen[1], vóór Maro's tijd, op het spoor van het ingewortelde gevoelen, gestadig dreven en vast stelden, dezen man[2] tot nog toe niet alleen geenen voorgaanden te wijken[2], maar ook nimmermeer in volgende tijden zijne wedergâ te zullen gemoeten[2]. De begunstelingen van Homeer, na Maro's tijd, steunden even vast op d' uitspraak der eerste allerheroemdste en volgende wijzen. Sokrates, der wijzen vader, en het voorbeeld van deugd en wijsheid, had geheel en al, gelijk een scholier zijnen meester, Homeer aangehangen; de Goddelijke Plato hem met verscheide en heerlijke titelen beschonken en begroet, als den eersten leidsman van alle schoone en treurspelige[3] dingen; zijnenthalve de dichters geschat zonen, kinders, en profeeten der Goden; vaders en aanleiders tot de wijsheid; hem genoemd den allerbesten en goddelijksten der poëten, wiens verzen niet betaamde gezongen te worden van zulken, die zich niet de wijsheid toeheiligden[4]. Aristoteles hield staande, dat Homeer, bij hem overzien en verbeterd, in treffelijke zaken, d' allerbeste en d' eenige poëet was, en d' eenige van alle poëeten, die wist wat hem te doen stond, en met woorden en gedachten alle anderen overtrof; en die groote Filozoof, Alexanders leermeester, rekende het zich ten roem, in zes boeken, des zelven dichters dubbelzinnige geheimenissen t' ontvouwen; gelijk bijkans alle oude Filozofen, waarvan men wel zeventig zou kunnen oprekenen, en onder dit getal Krates, hierom Homerist geheeten, en Zeno, Heraklides van Pontus, Aratus de Sikyoner, Maximus de Tyriër, Porfier, Panætius, en Syriaan, ja, zelfs beide de Ptolemæusen, doorluchtige koningen van Ægypten, waarvan d' een, Aristons zoon, vijftig boeken beschreef. Aristarchus, die befaamde en kiesche letterkunstenaar, was zoo zinnelijk[5] op Homeer, dat hij alle regels wraakte, daar zijn adem niet over ging. Demokriet, de bekende naaryveraar der wijsheid[6], gaf te kennen dat Homeer, met een Goddelijke nature begaafd, een cieraad van allerhande woorden bouwde, en zonder eenen Goddelijken en Hemelschen aard onmachtig was, zulke verzen te uiten. Athene, Pallas toegewijd, en het heiligdom der wijsheid toebetrouwd, stelde een wet, uit wiens kracht Homeers verzen alle vijf jaren in 't openbaar opgezongen werden, en dat uit dankbaarheid, dewijl de poëet, in zijn Ilias, haren lof ophaalde, en haar burgers voor Troje monsterde; ja, die stad was gewoon, zich te beroepen op het getuigenis van hem, die van Apollo's geest zonderling gedreven werd; en geheel Grieken hield hem voor den uitnemendsten aller poëten, en alleen waardig de Grieksche spraak en letters en namen te verbeteren. Dion Guldemond[7] had kennis, dat deszelven gedichten bij d' Indianen, in hun eige tale vertaald, opgezongen werden, en zij, die vele van onze starren, gelijk de Beren, nimmer zagen opgaan, bescheid wisten van Priaams jammer, het geklag en geschrei van Andromache en Hekuba, en Achilles en Hektors moed en manhaftigheid, en riep overluid: „zoo veel vermag een eenigen mans gezang." Dionijs Halikarnasser[8] noemt dien poëet den oppersten van allen, bron van alle

---

[1]De bekende Latijnsche dichter. — [2]omtrent, over. [3]polijsten. — [4]leeftijd, ouderdom. — [5]Consulaat. — [6]bij Napels. — [7]Lat. voor: toen dit hem gewcigerd werd. — [8]Zie hiervoor. – [9]verstanden.

[1]Verklaarders van Homerus. – [2]Latinisme voor: daar die man (Homerus) week, en zou vinden. – [3]verheven-aandoenlijke. — [4]wijdden. — [5]gesteld. [6]Voor wijsgeer. — [7]De Grieksche schrijver Dion (niet Johannes) Chrysostomus. — [8]De Grieksche geschiedschrijver.

wetenschap en welsprekendheid, en oordeelt zijn gezang, tot in top toe, met een scherpe en gladde welsprekendheid geschakeerd te zijn. Plinius kroont hem met den titel van bron der vernuften. Plutarchus, keizer Trajaans onderwijzer, wiens geleerdheid zoo groot een gezag heeft bij de geleerde wereld, dat ze zich sterk maakt, indien d' aloude wijsheid en geleerdheid verzonk, die weder uit zijn papieren op te visschen; dees, het niet de pijne[1] waard achtende van Virgilius een woord te reppen, vergult en bezaait zijne Zedeschriften en Doorluchtige Mannen met Homeers verzen en fabelen; houdt het onmogelijk, zonder Goddelijke gunst en Apollo's ingeven, zulk een hooge en voegelijke poëzy te kunnen voortbrengen; dat zijn fabelen, die meest berispt worden, een nutte bespiegelinge en onverbloemde deftigheid omvatten; zijn Ilias de kracht des lichaams, gelijk Ulysses' dolinge de kracht der ziele aanwijst; en hij, die de beginsels en het zaad der wijsheid zaait, boven allen verwonderenswaardig zij: „want" zegt de zelve, op een andere plaats, „onder de byzonderheden, die van den Prins der poëeten gezegd worden, is deze overwarachtig, dat Homeer d' eenige is, die nooit iemand verzaadde, van wien de menschen nooit walgden, en hij vertoont zich bij de lezers altijd anders, en altijd bloeyende door een nieuwe bevalligheid. De reden waarom, haalt de zelve filozoof uit des zelven dichters gedicht aldus: „want hetgeen men alreede klaar gezegd heeft, valt hatelijk, zoo men 't herhaalt; weshalve hij zijne toehoorders van d' eene vertellinge in d' andere voert, en door deze nieuwigheid d' ooren behindert, mat en zat van toeluisteren te worden." Plutarchus schrijft[2] het Alcibiades toe, tot[3] een voorteeken van zijn toekomende verstand, dat hij, uit zijn kindsheid gaande, een corband[4] gaf aan den meester, die, van hem naar Homeer gevraagd, zeide, dat boek niet te hebben; en hij getuigt, hoe Alcibiades een ander, die bezig was met Homeer te verbeteren, overhaalde[5] met deze woorden: „verbetert gij Homeer, en blijft gij een schoolmeester?" ja, bij Plutarchus krijgt Homeer den naam van Goddelijken geest en Hemelschen Homeer, in de kunst der Zanggodinnen, en vergulder van den Trojaanschen oorlog; en die filozoof meldt, hoe de rechters (gesteld om vonnis te vellen, en een van beide de dichtkampioenen, namelijk Homeer of Hesiodus, den prijs toe te leggen) zeer verlegen zaten, naardien ze zich schaamden over twee zulke groote personagien te oordeelen. Ook zwijgt de gemelde niet, hoe Alexander de Groote d' Ilias, als zijn allerkostelijkste juweel, in Darius' juweelkoffer opsloot, en onder zijn hoofdkussen leide, op Achilles' graf des dichters lof bazuinde, en zoo vele steden krakeelden, om zich zijn geboortereeht toe te eigenen; gelijk Cicero, Archias den poëet verdadigende, hier mede zijn zegel aan stak, met Ennius de poëten heilig achtte, en gedacht, hoe de Grieken Homeer een kerk toewijdden; als aan eenen, die zoo veel grooter eere verdiende dan de treurdichters Æschylus, Euripides, en Sofokles, wien men, door last van den namaals vergoden Lykurgus, metale pronkbeelden toekeurde; behalve dat het hem in Gricken aan geen graf nochte kopere beelden ontbrak; en het eiland Chios muntte Homeer op zijn penningen, tot een bewijs, dat hij deszelven inboorling was. De lierdichter Horatius[6] speelt hem ter eere: „wat oorbaar wat onoorbaar is, zegt hij 't niet beter, dan Chrysip en Krantor[7]?" op een andere plaats: „Homeer toonde, op wat mate gij der koningen en vorsten daden en bloedige oorlogen beschrijven kunt." De rederijke Quintiliaan zelf zeide: „gelijk Aratus acht, dat men van Jupijn moet beginnen, zoo schijnen wij recht[8] van Homeer te beginnen; want dees (gelijk hij zelf zegt, dat vlieten en bronnen uit den Oceaan beginnen te vloeyen) was voorbeeld en oorsprong van allerhande slag van welsprekendheid, en niemand overtrof dezen, in groote zaken door hoogdravendheid, in kleene door eigentlijkheid[1]; hij ging, in woorden en spreuken en schikkinge van zijn geheele werk, de maat des menschelijken vernufts te boven; en gelijk Homeer bij de Grieken, zoo leide Virgilius bij ons den gezegenden grond, en is ongetwijfeld onder alle Grieksche en onze poëeten de naaste aan hem." Dit bevestigt Quintiliaan uit den mond des Africaans Domitius, die, toen hij hem vraagde, wie Homeer naast kwam, ontwoordde: „Virgilius is de tweede, nochtans nader aan den eersten dan aan den derden." Om nu Xenofon, Strabo, Athenæus[2], en anderen over te slaan, zoo laat ons hieraan hechten sommige heilige Oudvaders, die, met hunne schriften, d' onwederleggelijke waarheid tegens de lasteraars des Kristendoms ondersteunen; gelijk Justijn de Martelaar, en Clemens Alexandrijner niet schromen aan te teekenen, hoe Homeer veel dingen, uit der Profeeten schriften gezameld, in zijne kunstige versierselen gevlochten hebbe[3], namelijk de Scheppinge, in Achilles' schild geschilderd; het Paradijs, door Alcinous' hof afgebeeld; en Lucifers val, door Ate beteekend. Sint Ambroos toont, hoe Ezajas en Jeremias, van de Sireenen sprekende, door d' oude fabelen des Grieksehen poëets, elk waarschouwden voor de bekoringen der wereld en haar liefelijk gezang, hetwelk de zielen der jongelingen, tusschen de klippen en het strand dezes levens, poogt te verschalken. De groote Basilius roept: „al Homeers poëzy is een lof van de deugd, waarin hij elk ding op zijn rechte tijd te pas gebracht heeft:" en hoewel de zalige Gregoor Nazianzener, gelijk vele andere Oudvaders, d' ijdelheid der fabelen aanwijst, nochtans noemt hij hem den vermaarden Homeer, en zijne poëzy wonderbaar. Dat men nu d' Æneïs, een onvoltooid werk, van den eigenaar zelf ten viere verwezen, boven dat van Homeer, en den zoon boven den vader, den scholier boven den meester zette, was al t' onverdraagzaam; en de gansche Æneïs op den vorm van Ulysses' dolinge en d' Ilias gegoten, en van Homeers draden geweven, ja, dien Apollo dikwijl van woorde te woorde nagezongen; het waren al geleende fenixpluimen waarmede deze zwaan zich oppronkte. Wat vond men niet in Maro, dat niet alleen Aratus, Hesiodus, Theokritus, Pindaar, Partheen, Pisander, Apolloon[4], en inzonderheid Homeer, maar ook Ennius, Livius, Andronicus, Lucretius[4] en velen anderen toebehoorde, zoo dat de Roomsche[5] Zanggodin zich schaamde in het licht bezien te worden! Hoe menigmaal kan hij zijn voorgangers luister nog niet bereiken, en op het gebaande pad met gelijke schreden involgen[6]! Hoe menigwerf zoekt hij zijn sluikerij, kunstrooverij, en gestole vonden, door herstelling van zaken, wisseling van namen en woorden, of andersins te verbergen, die evenwel niet nalaten overal door te schijnen! Maan en starren en zulke nachtlichten mosten zich wachten, het geleende licht zich zelve toe te eigenen, en de zon, waaruit zij glans schepten, met haren glans uit te dagen. Het was nog niet vergeten, hoe Carbijl[7], de letterkunstenaar, met zijnen Æneïs-vlegel[8], een boek zoo geheeten, Maro bestond te beuken, te dorschen, met dolingen en lasteren te bekladden, en hem zijn kunststrooperij uit te drijven; keizer Caligula, hem van geest en geleerdheid te plonderen, en te vervolgen; zoodat het, gelijk Suetoon[9] meldt, luttel scheelde, of zijn

[1] moeite ('t Fransch peine en 't Lat. pœna). — [2] kent. — [3] als. — [4] oorveeg. — [5] Thans doorhaalde, berispte. — [6] in zijn Brief over de Dichtkunst. [7] Grieksche wijsgeer. — [8] Thans juist, te recht.

[1] werkelijkheid, eigenaardigheid. — [2] Grieksche schrijvers. — [3] Door hun kerkvaderlijke bekrompen zienswijze, die alles op 't Oude Verbond terugbracht. — [4] Grieksche en Latijnsche dichters en schrijvers. — [5] Romeinsche — [6] Lat. voor volgen, naschrijden. — [7] Zekere anders onbekende Carvilius Pictor. — [8] Anders geesel (Æneidomastix). — [9] De Levensbeschrijver.

gedichten werden uit alle boekkameren gevaagd, zijne pronkbeelden gemorseld[1]. Aldus sloot men eindelijk, dat er van ouds nochte vermaard Griek, nochte Latinist gevonden werd, die Homeer niet schatte voor den grootsten filozoof, doorluchtigsten poëet, vader der welsprekendheid, vinder der dingen, natuur- en zede-kenner, bron der vernuften en geesten, leermeester des eerlijken wandels, en Goddelijk gezaghebber over heiligdom en ceremoniën, ja, zonder wedergâ.

De Maronisten, voor geen klein gerucht vervaard, bejegenden de Homeristen doorgaans met geene mindere vierigheid[2], en verdadigden Virgilius op deze wijze. Zij stelden voor vast, dat vroeger of spader in het licht te komen, niemand eigentlijk tot roem of schande gedijt, en deshalve Homeer en Maro hierin gelijk stonden; hoe hoog men ook hierom den eenen boven den anderen poogde te verheffen. En bestond d' eerwaardigheid juist hierin, zoo ging Hesiodus, bij sommigen ouder van jaren geschat, boven Homeer. Ook loochende Rome nooit, dat Athene ouder was, en Latium, in Grieken ter schole leggende[3], daar de borsten der wijsheid zoog; gelijk Grieken, en met name Homeer, in Ægypten d' eerste lessen leerde; indien Homeer zelf geen Ægyptenaar was, een geschil van overouds bepleit, en nog ongewezen[4]. De voorgaande wijzen vóór Maro's tijd, Homeer zonder omzien lovende, konden niet oordeelen, wat de nakomende tijd aan den dag zoude brengen. Dat Homeer den naam van vinder en vader der Heldenpoëzy droeg, sproot hieruit, dewijl men geen grijzer heldendichters van zoo groot een werk met name wist te noemen; doch twijfelde Aristoteles zelf niet, dat ze er geweest waren; gelijk ook de fabelen, in zijne werken geweven, niet alle bij hem versierd[5], maar ten deele gerimpelden wijven en boeren in Chios en elders[6], ten deele den Ægyptenaren ontleend werden, die niet luttel van starrekunst en andere natuurkennis eerst uit Chaldeën en Oosterlingen schepten. Alle wijsgierige volken zochten licht bij uitheemsche vernuften, en voegden er het hunne bij, zonder eenig verwijt te schromen. Al wat van Grieken en Latijnen, vóór Maro's tijd, de pen voerde, schatte Homeer op zulk eenen dieren prijs, naardien tot hunnen tijd toe niemand zich openbaarde, die in de renbaan der heldenpoëzy hem niet, verre achter aan, in zijne schaduwe volgde; en Maro al geboren zijnde[7], zoo was er nog tijd van noode, om recht en rijp zijn werken t' overwegen, waarin zijn prijzers zeiden, dat niet alleen geen boek, geene fabel nochte vers, maar ook geen woord, geen lettergreep nochte letter vergeefs gevonden werd. Gelijk dan Homeers majesteit en grootheid niet terstond bleek, zoo ras zijn gedicht uitkwam, en zijn kunst en vernuft allengs, van tijd tot tijd en eeuw tot eeuw, getoetst, bekend, en voor uitnemende gekend werden; zoo eischte Virgilius ook tijd en jaren, zou men, gelijkerhand en uit éénen mond, van zijn waardije oordeelen. Homeers gezag en aanzien, uit d' algemeene overeenstemminge gesproten, verbluften, in den beginne en een goede wijl, vele schrandere oordeelen, zulks, dat ze in 't eerste naauwlijks dorsten denken, Maro neffens Homeers zijde te stellen, vóór dat achtbare stemmen, rijper geworden, en meer en meer aanwassende, moed schepten, om den Latinist niet alleen neffens, maar ook boven den Griek te stellen, uit geenen ijdelen waan, maar ondervindinge van hetgeen er in stak. Grieken[8], stoffende van aard, en opgeblazen om zijne oudheid en grijze haren, achtte, dat er geen verbeuren aan was, met Homeer hemelhoog en zonder mate te prijzen; en dit veld des roems te winnen, viel gemakkelijk en licht, zoo lang daar niemand verscheen, die het hooghartige Athene het hoofd dorst bieden; doch de volkomenheid der Latijnsche zwane aanstrevende[1], zoo bleek het, wat de Latijnen, die zich zoo dapper en loflijk van hun nageburen en voorgangeren dienden, vermochten, en met hoe doorzichtig een oordeel zij de kunstige vonden, den Grieken ontleend, verbeterden, ja, zelfs den stijl van Musæus[2], bij sommigen netter en cierlijker dan die van Homeer geoordeeld: waarom Maro niet Homeer, maar Musæus, in d' Elyzische velden, met den sneeuwwitten offerband om het hoofd, tot zangmeester, onder den rei van Febus' priesteren, inwijdde. Indien Plato, Aristoteles, en alle voorgaanden nu opzagen, en Virgilius in zijn eige spraak verstonden, zij zouden, zonder twijfel, zich meer over hem dan Homeer verwonderen, en hun ontijdig oordeel verwerpen. Wat Quintiliaan belangde, die was eer het gevoelen van Domitius den Africaan dan zijn eigen gevolgd, en had zoo vroeg het hart niet, om, tegens het aanzien der oudheid, alreede te diep ingeworteld, aan te gaan, gelijk Propertius, die rustiger zijn hart over Maro's proefstuk uitsprak. Plutarchus' stilzwijgendheid, uit al te groot een zucht tot zijnen landsman, om hem in zijnen staat te laten, verdoofde Maro's luister niet, die toen nog jong was; en dees filozoof, zelf geen geboren Latinist, woû liever voorzichtig zwijgen, dan onvoorzichtig van 't Latijn oordeelen. Hij wist wel, hoe hatelijk de gelijkenis van twee zulke overvliegende verstanden was, en kon veiliger Homeer verheffen, dan van Maro reppen. De Latijnen zelfs hadden het Latijn best verstaan, en het ontbrak hier aan geen aanzienelijke oordeelaars en handhavers van Maro's grootheid; en hoe vele doorluchtige pennen zweven zelfs haar eige doorluchtige landsluiden voorbij, zonder de namen eens te gedenken. Augustus' majesteit streek de vlag voor die van Alexander de Groote niet, en zoude het werk van den Æneis, dat hij heilig noemt, noode tegens d' Ilias verwisselen. Keizer Alexander Severe vergaapte zich aan Maro's beeld, dat, gelijk een Godheid, in zijne hofkapelle, onder andere heiligdommen mede ten toon stond. Cicero's uitspraak week voor geenen Demosthenes of eenige redenaars. Ovidius, de geestigste aller Poëten, noemde Maro bij Augustus „den gelukkigen dichter van uwen Æneas," en d' Æneis het doorluchtigste werk, dat ooit in Latium uitging. Statius[3] durft dien Goddelijken Æneis niet bestaan na te stappen, en aanbidt die voetstappen slechts van verre. Silius[3] begroet Mantua, Maro's geboortestad, als het huis der Zanggoddinnen, dat, door het gezang des Andijners[4] ten Hemel gevoerd, het geluid van Smyrne[5] naarijvert. Juvenaal[6] roept: „men zal den dichter van d' Ilias loven, en de verzen van den luidklinkenden Maro, die Homeer naar zijn kroon steken;" hij meldt, hoe Maro en Homeer, tegens elkandere geleken, en in de schale opgewogen worden. Maro, zoo wij Martiaal[7] geloven, bemoeide zich met geene lierdichten, gelijk Flaccus, naardien hij de maat van Pindaar overtrof; en stond niet naar den roem der tooneelbrozen, dewijl zijn stem den toon des treurspelers verdoofde. Hij noemt Virgilius, wiens trompet den oorlog scheller dan iemand uitblaast, heilig en eeuwig. Plinius zegt: „dat Augustus Maro's verzen verbood te verbranden, was een treflijker getuigenis voor den dichter, dan of de Keizer die met zijn eige verzen vereerde." Hij getuigt, dat Silius, de Poëet, Virgilius' beeld boven alle anderen plag aan te bidden, zijnen geboortedag eerbiediger dan zijnen eigen dag te vieren, en te Napels, naar Maro's graf, als te kerke, te gaan; en nog heden viert de stad Mantua hem, haren inboorling, gelijk heilig, en eert zijne wieg en

---

[1] verbrijzeld. — [2] heftigheid. — [3] Versta de Romeinsche beschaving, die op de Gricksche geschoeid was. [4] Thans wel niet meer. — [5] verdicht. — [6] Versta: als volksoverleveringen en legenden. — [7] Voor: en ook na Maro's geboorte. — [8] Griekenland; zie vroeger.

[1] Versta: toen de Latijnsche dichter kwam. — [2] Oude Grieksche dichter. — [3] Latijnsche dichters. — [4] Virgilius. [5] Versta dat van Quintus van Smirna, die, op Homerus' voetspoor, zijn Ilias vervolgde. — [6] De Lat. hekeldichter. [7] De Lat. puntdichter.

geboorteplaats, gelijk Parthenope zijn graf en rustplaats; en de zelve stad Mantua munt nog heden Maro in hare penningen, met geenen minderen roem, dan Chios Homeer in zijne munte uitbeeldde. De Hartog van Mantua stoffeert de zalen van zijn hof met schilderijen uit Maro's Herderszangen, Landgedichten, en Æneïs' boeken, door Julius Romein[1], des grooten Rafels grootsten leerling, geschilderd. Bij Paterculus[2] wordt Maro de vorst der gedichten, bij Lampridius, de Plato der dichteren geheeten. Onder de heilige Oudvaders zal uit den naam van alle anderen, ons Sint Augustijn alleen vernoegen, die noemt hem den grootsten, besten en uitnemendsten van allen; en belijdt, dat hij Dido's klacht niet zonder tranen kan lezen. Dit licht der godvruchtigheid, en zoo vele godgeleerden en wereldwijzen, stoffeeren en vergulden hun godvruchtige en geleerde bladen met Virgilius' verzen en vonden, en de gansche wereld gaat zwanger van zijnen lof. Virgilius heeft, in zijnen eenigen Æneïs, de wetenschap des burgerlijken wandels en krijgshandels, ja, den geheelen Ulysses[3] en d' Ilias, beknopter en volkomener dan Homeer, begrepen, en wat hij van hem ontving, natuurlijker en rijker opgezet, de misslagen ontweken, 't ontleende gebeterd, d' overtolligheid besnoeid, en 't onëffen geslepen. Zijn stijl verandert en schikt zich naar de zaak, en valt nu rijp en statig, dan kocler en langzamer, dan weliger, den vieriger, wakker en heftig, dan eenvouwiger, en bloeyende, en allerbande; zoodat tien Atheensche redenaars, bloeyende tijdgenooten, in éénen Maro te zamen gevonden worden; en hij is teffens redenaar en poëet, en alles; en gelijk hij in alle deugden overwonderbaar is, zoo straalt in zijn werk bovenal de Hemelsche hoofddeugd eenes gewijden dichters, de voegelijkheid, uit, die nergens bezwijkt, wat persoon of gewaad hij aantrekt. Maro verwees zijn gedicht niet ten viere, alsof Homeer hem voorbijstreefde, en hij zelf achtte, dat men Hercules eer zijne knods, dan Homeer (die, zoo Horatius zegt, somtijds sluimert) een vers ontwringen zoude; maar om d' ontijdige dood, behinderende dien arbeid te volstippen[4], en de leste hand daar aan te zetten. Wat van nabootsen, ontleenen, sluiken, en stroopen, of andersins te zeggen viel, dit was nu boven al beantwoord, met den voorgang van Homeer en zijne landslieden, die ook elders hun stof bijeen zamelden en lessen haalden; zoo stond het niet te misprijzen, dat Maro zijne wijsheid en aardigheid, en 't alleredelste uit alle dichteren en wijzen zoog, gelijk de honigbij haren nektar uit allerleye beemden, bloemen en kruiden trekt. Het strekte ook Homeer tot geene kleine eere, dat zulk een geest, gelijk dees, hem boven alle anderen naarijverde; aangezien hij niemand in Heldenpoëzye waardiger kende, waartegens zijn ijver om den palmtak mocht worstelen. Eigen behagen, en niemands deugden te willen bekennen, hadden menig vernuft onder gehouden, terwijl Virgilius, van dit gebrek vrij, dapper zijn voordeel dede, met elk op zijn waarde te schatten, en zoo wakker in te volgen, dat hij hen te boven geraakte, en koning en meester van de renbaan bleef. Wou de nijd Virgilius over de hekel halen; met grooter schijn van reden was Homeer gehekeld, dat hij het, bij den Goddelijken Maro, niet meer dan een wijfke van gemeenen slag bij een joffer mag halen: dat hij de straatdeuntjes, die om mostert liepen[5], slechts op andere voeten zette, aaneenschakelde, en eenen anderen zwier gaf; dat vele gezonde harsens menigte van ongerijmde, beuzelachtige, en kinderachtige dingen in hem aanteekenden, en ons rieden te schuwen; dat zijn bijvoeglijke namen dikwijls kinderachtig luiden, laf smaken, en ter plaatse niet dienen. Dat Virgilius nimmermeer, Homeer menigmaal de voegelijkheid te buiten gaat, en wat voort zonder einde bij Macrobius[1] en anderen op hem te zeggen valt; hetwelk men liever woû zwijgen, kon Virgilius ongelasterd blijven, die om geen visschers raadsel sufte, noch van ongeduld storf. Carbijl dorst Maro, Zoïlus Homeer aanbassen, en hiërom vermaard, behield den toenaam van Homeers-vlegel; en op dien koop kon iemand lichtelijk aan den titel van Maro's-vlegel geraken. Virgilius' lof bestond meest hierin, dat hij door niemands laster verminderde, door niemands lof vermeerde; goud bleef goud, men hiet[2] het hoe men woude; groote verstanden ontwijken die lasterpijlen met zich slechts eens te buigen en te verzetten. Maro's geduurzaamste, heerlijkste en levendigste pronkbeeld was geen ceder, metaal, nochte marmer, maar zijn heerlijk werk, dat voor worm nochte roest nochte rottinge zwichtte, en de tanden van den nijd en tijd gemakkelijk verduren zou. Wie dit aanrandde, schond zijn eige handen, of toonde zijn krankzinnigheid gelijk krankzinnige Kaï[3] Caligula[4], nutter geketend dan gelaurierd; en sommige eeuwen na hem Karel Krankhoofd[5], die, bij Mantua oorlogende en de vijanden in het zand leggende, zijner voorouderen gedachtenis en zijn eige daden zoo schendig brandmerkte, toen hij des Mantuaans stokbeeld[6], lang voorhene in die stede opgerecht, nedersmeet, om des onsterflijken mans naam te verdelgen. Wat zaad van lasterlijke leerstukken vond men toch in d' Æneïs, doorgaans bezaaid met Stoïsche, Akademische, en Peripatetische grondregelen van d' onsterflijkheid der ziele; van Godsdienst en Godheid; van Godvruchtigheid neffens de Goden, het vaderland, ouders, gemalin, en voëster; van oorloge, vrede en verbonden, straffe der schelmerijen, beloonninge der vromen, en andere heilige en gezonde leeringen, die, gelijk de H. Augustijn zegt, de kinders van kindsbeen op in Maro lezen, om dit niet licht te vergeten. 't Is waar, dat hem, die een wijl Chilo's leerling was, en zijn gedichten naar den leest der personagien paste, in zijne Herderszangen wel eenige afschrapsels van Epicuurs lessen en regelen ontvielen; doch wat halfgeleerde weet niet, dat het den dichteren geoorloofd is, hunne verzen met de zetredenen[7] der onderling gedeelde twistscholen en verwarde gezindheden op te flikken? Eindelijk behield dan dit vernuft, met bestemminge der kloekste vernuften, de titels van onnavolgbaar, onbestrafbaar, meester der Zanggodinnen, onverbeterlijk, Goddelijk, zuil der Latijnsche sprake, trompet en faam van de stad, het geslacht der Julien en Roomsche volk, den Mantuaanschen Homeer, het eenige voorbeeld om na te volgen, en alleen waardig, den naam van Poëet te dragen, koning en vorst der Poëeten, den eenigen, den rechten Poëet, zonder wiens hulp men vergeefs aan de deur der Muzen klopte; en de Latijnen stonden, met de Grieken, Homeer d' eerste plaats onder de Poëeten toe, indien ze Maro uitzonderden, en boven aan zetten.

Wij hebben aldus d' onderling strijdende ijveraars, voor Homeer en Maro, tegens elkandere gekant en opgezet, opdat, door tegenstellinge en vergelijkinge van beide, deze beide helden te heerlijker uitmunten. Homeer behoude zijn verdiende eer, en Virgilius de zijne. Het bepleiten van iegelijks overtreflijkheid blijve den overvliegenden

---

[1]Zie boven, bladz. 455, aant. [1]. — [2]De Lat. Geschiedschrijver Vellejus Paterculus. — [3]Versta: Odyssea of gevallen van Ulysses. — [4]met de pen – of schrijfschrift – in de hand, te doorloopen. — [5]Versta: naar de mutsert rickten, er niet doorkonden.

[1]middeneeuwsch geleerde. — [2]heette. — [3]Dwaas, met klankspeling op 's keizers voornaam Cajus. — [4]„Le génie de Virgile", zegt Ste. Beuve, „a naturellement contre lui les monstres. Caligula ordonna un jour que toutes les images ou statues de Virgile, comme celles de Tite Live, seraient enlevées des bibliothèques publiques, et les exemplaires de leurs ouvrages détruits. Le caractère d'un talent se juge d'après ceux qui le haïssent non moins surement, que d'après ceux qui l'admirent". — [5]Karel van Anjou. — [6]standbeeld. — [7]leerstellingen.

wijzen en geleerden bevolen[1]. Jupijn zelf, zich ontziende ter vierschare te treden, om over onsterflijke schoonheden vonnis te strijken, en de schoonste van drie den gouden appel toe te wijzen, beval dien bedenkelijken last den sterflijken rechter[2], die zich hier mede dien vloek op den hals haalde. Veel min durven wij ons aanmeten[3] over de grootste mannen der wereld te zitten, maar, ons liever over hun uitnemendheid verwonderende[4], wijzen den lezer tot de werken zelfs, en naar den Parnas, daar Apollo met de Zanggodinnen, de rechtbank spannende, dit geschil rechtvaardiglijk beslecht, terwijl Maro voor eerst, buiten alle twijfel, onder alle Latijnsche poeten, d' eenige Fenix blijft, en eeuwig blijven zal.

P. VIRGILIUS MARO'S HERDERSZANGEN.

TITYR.

EERSTE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Virgilius, hier met de gedaante van den herder Tityr bekleed, zijn land, aan[5] Cremone gelegen, kwijt zijnde, kwam te Rome, daar hij, naardien zijn dichten hem bij Mæcenas, en door Mæcenas bij August, gunst verworven[6], zijn land weder kreeg. Melibœus, een herder (waaronder ook d' andere Mantuaansche herders begrepen worden) acht dan Tityr den herder gelukkig, terwijl Melibœus, van het oude krijgsvolk uit zijn landschap gejaagd, zijn ellende beschreit; maar Tityr zegt, dat hij den schenker van zoo groot een weldaad altijd zal eeren en dienen.

Daar Tityr, onder 't loof, van Amaryllis speelt,
En veiliglijk gebruikt zijn have en vaders erven,
Klaagt Melibœus vast, die, van 't geluk misdeeld,
Zijn weiden missen moet, en balling 's lands gaan zwerven.

MELIBŒUS, TITYR.

ME. Tityr, gij legt en duikt vast onder den breeden beukeboom, en speelt een veldlied op een dun riet; wij moeten de grenzen onzes vaderlands en onze lieve akkers verlaten; wij moeten van ons vaderland scheiden; Tityr mag op zijn gemak, in de schaduwe, van zijn schoone Amaryl zingen, dat er het bosch naar luistre, en op wedergalme.

TI. O Melibœus! een God holp ons aan deze gerustheid; ik zal hem ook eeuwig voor mijnen God houden, en menigmaal met een jong lam uit onze schaapskooyen zijn altaar besprenkelen; want hij laat mij aldus, gelijk gij ziet, mijn ossen weiden, en op de herderspijp spelen al wat mij lust.

ME. Warachtig, dat benij ik u niet; maar verwonder mij eer hier over, naardien al het land dus in rep en roer is. O Tityr! zie eens, hoe kommerlijk ik mijne geiten, zoo verre van hier, voortdrijve, en dit dier ter naauwer nood voortkrijge; want het worp[7] onlangs hier, onder de dichte hazelaars, een paar jongen, den zegen mijner kudde, en liet het, ocharm! daar op de bloote steenrots leggen. Mij gedenkt (hadden mijn zinnen niet averechts gestaan), dat d' eiken, van den donder geslagen, ons dikwijls deze rampen spelden; een kraai, ter slinker zijde van den hollen eekelboom, dikwijls dit spelde. Evenwel, Tityr! zeg ons: van wat God spreekt gij?

TI. O Melibœus! ik, slecht[1] mensch, meende, dat de stad Rome ons Mantua gelijk was, daar wij herders dikwijls onze zoglammers naar toe plachten te drijven. Zoo geleek ik wulpen bij volwasse honden, bokken bij de moeders, groote bij kleene zaken. Maar deze stad steekt het hoofd zoo hoog uit boven andere steden, als de cypresseboomen boven het lage lijnenkruid[2] uitkijken.

ME. En wat beweegde u zoo zeer, om Rome te zien?

TI. Mijn vrijheid, hoewel ik ze traag en lankzaam verworf, toen mijn grijze baard geschoren wierd; ik verworf ze nochtans ten lange leste, nadat Galatea ons afsloeg, Amaryl de kroon in 't hart spande; want, recht uit gezeid, zoo lang Galatea in 't harte lag, was er geen hoop om vrijheid te verwerven, nochte ik bekommerde mij met geene have; hoewel mijn kooyen menig offerlam uitleverden, en ik vette kaas voor de vrekke stad perste, nochtans kwam ik nooit met de hand vol gelds t'huis.

ME. Ik verwonderde mij, waarom gij, o bedrukte Amaryl! de Goden aanriept, voor wien gij uwe appels op den boom spaarde? Tityr was van huis; deze pijnboomen, deze boomgaarden, deze bronnen riepen al om Tityr.

TI. Wat zoude ik doen? Het juk der slavernije kost ik niet afschudden, noch elders zulke genadige Goden vinden. O Melibœus! hier vond ik eerst dien jongeling, wien ter eere onze altaren jaarlijks twalef dagen smoken. Hier willigde hij eerst mijn bede met deze woorden in: „knapen; gaat hene; weidt uwe ossen; spant uwe stieren voor den ploeg, gelijk gij gewoon zijt."

ME. O, hoe gelukkig zijt gij in uw oude dagen, die uw land moogt behouden, dat u wel voeden kan, hoewel de weide tusschen barre steenrots en slijmig moeras, vol biezen, in legt. Het vee, dat jongen draagt, zal geen ongezond gras eten, nochte van 's nagebuurs kudde besmet werden. O, hoe gelukkig zijt gij in uw oude dagen, die u hier, aan uwe eige beeken en gewijde bronnen, in koele schaduwe, moogt verkwikken! Hier zal uw nagebuurs willegeboome-heininge, wiens bloesem de bijen van Hybla[3] gedurig uitzogen, u dikwijls al brommende zacht in slaap sussen; hier zal de boomsnoeyer, onder een steile steenrots, zingen, dat het klinke; en evenwel zullen de tortels op den luchtigen olm, en de heesche ringelduiven, uw tijdverdrijf, ondertusschen niet ophouden van korren.

TI. Het snelle hart zal eer in de lucht vliegen, de visch op het droge land weiden; de Perziaan en Duitsch[4], beide uitheemsch en balling 's lands, d' een den Arar[5], d' ander den Tiger[6] drinken, dan ik zijn minneelijke bejegeninge uit mijnen zin zal stellen.

ME. En wij mogen een deel van hier naar Libye trekken, daar men van dorst versmacht; een deel in 't Noorden; sommigen naar den gezwinden Oaxes[7], die het klei afspoelt; sommigen naar Brittanje, dat zoo verre van al de wereld af legt. Och! zal ik wel immermeer, na zoo lang eenen tijd, de grenzen van mijn vaderland, en na eenige jaren, het zodendak en mijn arme hut, daar ik als een heer leefde, met verwonderinge weder zien? Zal de godlooze soldaat zulke welgebouwde en nieuw aangewonnen landen bezitten? de baldadige vreemdeling dien schoonen oogst maayen? Ai, bezie eens, waar brengt tweedracht de schamele burgers toe! Ai, bezie eens, voor wien wij onze akkers bezaaiden! O Melibœus! ga, ent nu peeren, plant wingert. Voort, voort! mijn geitjes, die eertijds zoo wel tierde! Ik, in het groen, onder eenen boektigen heuvel uitgestrekt, zal u hierna niet meer, van verre, aan de heggen van een steenklip zien hangen; ik zal geene verzen meer zingen; en gij, geitjes! zult van mij niet meer in groene klaver en bittere willegen gedreven werden.

---

[1] Wij mogen den hedendaagschen lezer op Sainte Beuves keurige Etude sur Virgile (Paris, 1857) verwijzen; zie vooral p. 71, 99–102, en 209 ss. — [2] Paris. — [3] Thans aanmatigen. — [4] Thans bewonderende. — [5] bij. — [6] Thans verwierven. — [7] wierp.

[1] eenvoudig, onbeduidend. — [2] Anders clematis. — [3] Op Sicilië. — [4] Duitscher, voor Germaan. — [5] In Gallië. — [6] In Azië. — [7] Op Kreta.

TI. Gij moogt dezen nacht wel bij mij in het groen rusten; wij hebben rijke appels, kastanièn, en stremsel[1] genoeg. Ook rooken ginder omhoog de boerehuizen alreê, en d' avond valt met grooter schaduwe van de hooge bergen.

ALEXIS.

TWEEDE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Corydon, een herder, op Alexis verslingerd, verzuimt geene middelen, die dienstig zijn, om een teder hart tot onderlinge minne te bewegen; maar ziende met klagen nochte smeken nochte giften niets te winnen, komt eindelijk bij zinnen, bekent zijn dwaasheid, en neemt voor, zijn verwaarloosde huiszaken waar te nemen, om, door gestadigen arbeid, zich van de moeyelijkheid zijner ongelukkige minne, die meest uit ledigheid plag te spruiten, t' ontslaan. Maar bij Corydon (mag men Donaat[2] gelooven) wordt Virgilius, bij Alexis Alexander, Pollio's[3] knaap, verstaan, die hem naderhand geschonken wordt.

De harder Corydon, verblind door blinde min,
Verhoopt met zijne klachte Alexis om te zetten;
Doch al vergeefs, helaas! – dies slaat hij 't uit den zin,
Verandert van beraad, om op zijn werk te letten.

Corydon, een herder, was op schoonen Alexis, zijn meesters wellust, verslingerd, en zag er niet op te doen. Hij kwam slechts gedurig, in eenzame schaduwe van dichte en hooge beukeboomen, dit onbeslepen gezang te vergeefs voor bergen en bosschen strooyen: „o Alexis! gij wreedaart, acht mijne klachten niet; gij ontfarmt u niet, en zult mij nog om hals brengen. Nu verkwikt zich het vee in koele schaduwe; nu beschaduwen doornehagen de groene hagedissen, en Thestylis stampt knoflook en wilden tijm, welriekende kruiden, voor de maayers, die, afgeslaafd, van hitte versmachten; maar terwijl ik uwe voetstappen, in het steken van de zon, naspore, zingen heesche sprinkhanen uit heggen en struiken mij na. Viel het mij niet lichter, Amaryls bitsheid en ongenade en haar hovaardij en spijt te verdragen? of Menalkas? hoewel hij bruin was, gij blank zijt. O, schoone knaap! betrouw niet te zeer op uwe blankheid; de witte windbloem valt af; men plukt de bruine violen. O, Alexis! gij keert mij den nek toe, zonder eens naar mijn gelegentheid te vragen, hoeveel witte schapen ik weide en melke. Ik heb duizend lammeren op de Siciliaansche bergen loopen, winter en zomer altijd versche melk, en zing, gelijk de Thebaansche Amfion, aan zee, op den Aracynth[4] plag te zingen, wanneer hij zijn kudden lokte. Ook ben ik zoo leelijk niet; ik spiegelde mij korts op den oever, toen er niet één windeke ruischte, en de zee heel stil lag. Bedroog mij mijn schijn nooit, ik zwichtte voor Dafnis niet, al stond het aan uw oordeel. Och! lustte het u slechts met mij, op het kladdige[5] land, in een boere stulp te wonen, harten te schieten, en een kudde bokken in groene maluwe te drijven: gij zoudt met mij in het bosch, gelijk Pan, zingen; Pan, die eerst[6] vele rieten met was aan een leerde kleven; Pan, die voor schapen en schaapherders zorgt. En laat het u niet berouwen, uw mondeken op een riet te slijten; wat deed Amyntas niet om dit te leeren? Ik hebbe een scherlei-fluit, zeven rieten van ongelijke lengde[7] aaneen gekleefd, mij weleer van Dametas geschonken, toen hij, op zijn sterven leggende, zeide: „gij zijt nu de tweede eigenaar hiervan." Zoo sprak Dametas; de zotte Amyntas benijdde mij dat. Behalve dit, spaar ik nog voor u twee witgespikkelde geitjes, niet zonder mijn gevaar in een dal gegrepen; zij zuigen tweemaal 's daags het schaap zijn uyers leêg. Thestylis meende al over een wijl mij die af te prachen; en zal er nog mede deurgaan, dewijl gij mijn gaven niet en acht. O schoone knaap! koom herwaart; zie, hoe de Nymfen u korven vol lelièn vereeren: de blanke Naïs plukt bleeke violen, mankop, en vlecht tijloozen en welriekende dille; ook lavender met andere liefelijke kruiden mengende, schakeert zachte riddersporen met goudsbloemen. Ik zal u graauwe en ruige kweeappels plukken, en kastanjen, daar mijn Amaryl op belust was; ook pruimen zoo geel als was; een ooft, dat van u geplukt wil zijn; ook zal ik, o, lauwer en myrtetelg, die naast den lauwer geëerd wordt! u mede plukken· dewijl gij, zoo bijeen gevoegd, uwen liefelijken reuk ondereen mengt. Corydon, gij zijt een boer: Alexis past op[1] uwe gaven niet; en Iolas wijkt u niet, zoo het op gaven aankomt. Wee mij, ellendige! wat bestond ik? Ik, rampzalig knecht! zond den Zuidewind in de bloemen, het zwijn in de bronnen. Och, zinnelooze! voor wien vlucht gij? De Goden en Paris van Troje woonden wel in bosschen. Laat Pallas haar sloten bewonen, die ze zelf stichtte; laat het ons met de bosschen houden. De norsche leeuwin volgt den wolf, de wolf de geit, de dartele geit de groene klaver, en Corydon zijnen Alexis. Elk wordt van zijn eige zinnelijkheid bekoord. Let eens, hoe d' ossen, met den ploeg op de schraag, t' huis komen, en de zon, aan het ondergaan, de wassende schaduwen verdubbelt; nochtans blaakt mij de minne, want hoe kan de minne zich matigen? Och, Corydon, Corydon! wat dolheid komt u over? uw wijngaard hangt half gesnoeid aan den bladerrijken olm; vlecht liever wat anders, van teenen en zachte biezen, dat u te stade kome; gij vindt wel eenen anderen Alexis, zoo dees u den nek toekeert."

PALEMON.

DERDE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Menalcas en Dametas, beide herders, schimpen en krakeelen eerst onderling; Palemon ondertusschen op slag komende, draagt zich als scheidsman, terwijl ze bij beurte om prijs zingen, daar het geen van beide wint, en Palemon elk even hoog zet.

Terwijl Menalcas en Dametas in geschil,
Elkandre met de fluit verbluffen in de weide,
Gemoet Palemon hun, die, met der buren wil,
Dit pijpgeschil beslecht, en looft hen alle beide.

MENALCAS. DAMETAS. PALEMON.

ME. Zeg mij, Dametas! wiens vee is dit? behoort het Melibœus toe?

DA. Neen, 't is Egons kudde; Egon beval ze mij korts.

ME. Och, altijd ongelukkige kudde! zoo lang hij Neêre vrijt, en ducht, dat ze mij boven hem stelle; want dees huurling melkt de schapen tweemaal in een uur, en tapt het vee zijn melk af, en onttrekt den lammeren het zog.

DA. Gij most dat een rechtschapen man evenwel zoo niet toeduwen; want wij weten wel, wie u.... toen de bokken zoo leelijk grimbekten, en in wat kapelle; doch de Nymfen leechen, en belgden zich des niet.

ME. Zoo meen ik, toen ze mij, met een krom snoeimes, Mycons boomgaard en nieuwe wijngertranken zagen snoeyen.

DA. Of toen gij hier, bij d' oude beukeboomen, Dafnis' boog en pijlen in stukken braakt, omdat u, o wrevelige Menalcas! zoo moeide, toen gij zaagt, dat ze den knaap

[1] dikke melk. — [2] Verklaarder van Virgilius. — [3] De Romeinsche veldoverste. — [4] van Griekenland. — [5] glibberige. — [6] het eerste. — [7] Thans lengte.

[1] geeft om.

gegeven waren; en waar hem dit leed niet wedervaren, gij hadt van spijt geborsten.

ME. Wat zullen heerschappen niet aanrechten, naardien dieven dit durven bestaan? gij schalk! zag ik u niet Damons bok heimelijk wegslepen, terwijl Hondwolf zoo vreeselijk baste? En toen ik riep: „waar versteekt hij zich nu? Tityr, pas op uw kudde!" zoo dookt gij achter de liezen.

DA. Behoorde hij, die den zangstrijd verloor, mij niet de geit te leveren, die ik met mijne fluit won? Weet gij het niet? het was mijn geit; en Damon zelf bekende het tegens mij, doch dorst ze niet leveren.

ME. Hebt gij het hem met zingen afgewonnen? of uw leven wel een pijp, gesteld? Placht gij, onbedreven mensch! met uwe valsche pijp, niet menigen deun op de driesprongen jammerlijk den hals te breken?

DA. Lust het u dan, dat wij een proef nemen, en eens tegens elkander aangaan? Ik zal dees jonge koe (opdat gij ze niet te kleen acht) die tweemaal 's daags gemolken wordt, en twee jongen zoogt, tegens u opzetten; nu zeg op: wat zet gij hier tegen?

ME. Ik zou niet één schaap van de kudde tegens u durven opzetten; want mijn vader en stiefmoeder, die boos genoeg is, tellen beide, wanneer ik t'huis kome, tweemaal 's daags het vee, d' een de schapen, d' andre de bokken. Doch naardien gij uw koe kwijt wilt zijn, zoo zal ik een paar beuke-kroezen (die gij zelf bekennen moet meer waardig te wezen) daar tegens zetten; kunstige Alcimedon sneed er een taayen wijngerd op, daar bleek veil en bezien van eikloof zich met eenen luchtigen zwier om krullen; in het midden staan twee beelden, 't een is Konon; en wie is d' ander, die de gansche wereld, ten dienst der menschen, met den graadboog afmat? en in wat seizoen men zaayen en maayen moet? Ik hebb' er nog nooit mijnen mond aangezet, maar bewaar ze in mijn kevi[1].

DA. Ik heb ook een paar kroezen, van dien zelven Alcimedon gesneden, met zacht bereklauw om d' ooren, en daar hij Orfeus, die bosschen na zich sleepte, in het midden zette. Ik hebb' er nog nooit mijnen mond aan gezet, en bewaar ze in mijn kevi; maar wat mogen kroezen bij een koe halen?

ME. Gij moogt deze reis niet af; wed waarom gij wilt; ik sta u vast. Laat het zeggen, wie slechts kome. Zie, daar is Palemon; ik wil maken, dat gij voortaan niemand met zingen verguizen zult.

DA. Begin slechts, kunt gij wat; ik zal mij niet t' zoek maken, nochte van iemand laten verbluffen. Palemonbuur! luister slechts met al uw vijf zinnen toe; dit is bylo[2] geen slecht wedspel.

PA. Zingt op; dewijl wij hier gemakkelijk in 't gras zitten, en alle beemden en boomen en bosschen nu groeyen en bloeyen, en het jaar te prijk[3] zit. Demetas beginne; Menalcas volge. Zingt bij beurte; Zanggoddinnen zijn met beurtzangen beholpen[4].

DA. O Zanggoddinnen! laat ons van Jupijn beginnen; Jupijn vervult het al; hij onderhoudt de wereld, en vermaakt zich met mijnen zang.

ME. Maar Febus bemint mij; ik heb altijd gaven voor Febus, laurier en geurige Meibloemen.

DA. Galatea, dat dertele meiske, worpt my eenen appel naar het hoofd, loopt in de willegen schuilen, en woû wel, dat ik haar eerst zage.

ME. Maar Amyntas, mijn stokebrand, komt mij van zelf in den mond geloopen, eer dan de brak een lucht van Diane weg hebbe.

DA. Ik weet nu, wat ik mijn liefste schenken zal; want ik heb het nest gevonden, daar de ringelduiven zoo hoog nestelen.

ME. Ik plukte tien goudappels in 't bosch; dat 's al wat ik heb, om mijnen knaap te sturen; morgen zal ik hem meer appels sturen.

DA. Och, hoe menigmaal sprak mij Galatea zoo minnelijk toe! o winden! luistert hier den Goden iet van in.

ME. Amyntas! wat baat het, dat gij mij in uw hart wel moogt lijden, indien ik, terwijl gij wilde zwijnen jaagt, de netten moet bewaren?

DA. Iölas, 't is heden mijn geboortedag; zend Fyllis bij mij; koom zelf, wanneer ik een vaarze voor de vruchten offere.

ME. Fyllis bemin ik boven al; want toen ik van haar scheidde, schreide ze en sprak: „Iölas! leef lang, leef lang, mijn schoone!"

DA. De stal verschrikt voor den wolf, d' oogst voor regen, de boomgaard voor wind, ik voor Amaryls ongenade.

ME. Het gewas verlangt naar regen, de gespeende bok naar haagappels; het drachtbare vee naar taaye willegeblaân, ik alleen naar Amyntas.

DA. Pollio bemint onzen zang, al luidt die boersch. O Zanggodinnen! weidt een vaarze voor uwen lezer.

ME. Pollio dicht zelf nieuwe verzen; weidt eenen stier, die alreê stootsch is, en met zijne klaauwen het zand in den wind schrapt.

DA. O Pollio! dat hij, die u bemint, zich ook met u verblijde, van honig overvloeye, en de Syrische roos op zijn doornhage bloeye.

ME. Wie Bavius vermag[1], die bemint Mævius' dichten, en mag wel vossen onder het juk spannen, en bokken melken.

DA. O knapen, die bloemen en aardbeziën leest, vlucht van hier; want de waterslang schuilt in het groene gras.

ME. Keert de schapen, dat ze niet verder gaan: d' oevers zijn gevaarlijk; nu droogt ook zelf de ram zijn vel.

DA. Tityr! drijft al de geitjes, die langs den oever weiden, te rugge; ik zal ze in de bron afspoelen, wanneer het tijd zij[2].

ME. Gij knapen! drijft de schapen te kooi; want de melk droogt op van hitte, zoodat wij, gelijk lest, te vergeefs zullen melken.

DA. Och, hoe mager is mijn stier in zulk een vette weide! vee en herder kwijnen van een zelve[3] minne.

ME. Zeker, dit spruit niet uit minne; hij valt schier van de beenen; ik weet niet, wie met zijn nijdige oogen mijn teêre lammers betoovert.

DA. Zeg mij, in wat gewest (en ik zal u voor eenen grooten waarzegger houden), de Hemel pas drie ellen lang zij.

ME. Zeg mij, in wat gewest de koningsbloemen wassen; en behoû Fyllis alleen.

DA. Ik ben niet wijs genoeg, om over dat zware geschil te zitten; gij verdient de koe zoo wel als hij, en al wie voor zoete minne vreest, of wien ze bitter valle. Gij, knapen! stopt nu de beken toe; de beemden zijn nat genoeg.

POLLIO.

VIERDE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Asinius Pollio, veldheer van het Duitsche[4] leger, na het veroveren van Salone, een stad in Dalmatië, eerst den laurier, daarna ook het burgermeesterschap[5] verdienende, won in het zelve[3] jaar eenen zoon, Salonius, naar de veroverde stad, genoemd, wien Virgilius hier dit geboortelied toezingt. Hierop draait hij[6] hetgeen de Sibylle van de toekomende goude eeuw gespeld hadde, en mengt er nochtans middelerwijl ook den lof van vader Pollio en Augustus zelf onder; want dat hij zeît: „en de wereld, door zijn

[1]kooi. – [2]voorwaar. – [3]Anders pronk. — [4]schepen behagen in beurtzangen.

[1]mag, duldt. — [2]Lat. voor is. — [3]Thans zelfde. [4]Germaansche. — [5]Consulaat. — [6]zinspeelt, doelt hij met.

vaders deugden bevredigd, regeeren," duiden sommigen op Augustus, die voor Julius Cæsars zoon was aangenomen. Sommigen duiden dit op Salonius, en verstaan, dat het begin van het groote jaar, door de Sibylle gespeld, met Pollio's burgermeesterschap zijnen intreê doet, waarouder dit kind geboren wordt, zoodat de groote maanden de maanden van dit groote jaar beteekenen.

De Dichter groet den zoon van Roomsche Pollio
Met dit geboortelied, voorzegt de goude tijden
Uit der Sibyllen mond, en hoort van sterven noô,
Om nog met veldgezang die heil-eeuw te verblijden.

Laat ons, o Siciliaansche Zanggodinnen! eenen toon hooger gaan; want elk is niet met elst en lage tamarinden gediend. Indien wij van bosschen zingen, het opzicht over bosschagie passe ook den Burgemeester[1]. Nu is de leste eeuw, die ons de Cumaansche Sybille spelde, voorhanden; nu komt er een lange rij van eeuwen weder op; nu komt de maagd Astræa en de gulde tijd[2] ons weder bij; nu wordt ons een nieuwe afkomst uit den hoogen Hemel toegezonden. O kuische Lucijn! begunstig slechts de geboorte des kinds, waardoor eerst d' ijzere eeuw zal ondergaan, en een goude eeuw over al de wereld opstaan; uw Apollo regeert alreede. O Pollio! deze doorluchtige tijden en heerlijke jaren zullen onder uw burgemeesterschap beginnen en ingaan. Indien er nog eenige voetstappen van onze boosheid staan, die zullen door uw beleid uitgewischt, en het aardrijk van langdurige vreeze ontslagen worden. Hij[3] zal vergodet[4] worden, de helden onder de Goden zien verkeeren, zelf onder hen verschijnen, en de wereld, door zijn vaders deugden bevredigd, regeeren. Maar, o kind! d' aarde zal u slecht en recht d' eerste geschenkjes opofferen, klimop, hazelwortel, en kallefskruid met lachende bereklauw, onder-een gemengd. De geitjes zullen met volle uyers t'huis komen, de kudden voor geene groote leeuwen verschrikken, liefelijke bloemen uit uwe wieg opluiken; de slang zal kwijnen, vergiftig kruid verdwijnen, en d' Assyrische roos op alle velden wassen. Maar zoo ras gij den lof der helden en uw vaders daden komt te lezen, en de deugd begint te kennen, dan zullen de korenaren het veld allengs beginnen te vergulden, blaauwe druiven aan d' ongesnoeide hagedorens hangen, en harde eiken honigdauw zweeten; niettemin zullen er nog sommige voetstappen van d' oude bedorvenheid onder loopen, die den gierigaard aanporren, het zeegevaar te wagen, steden te bemuren, akkers te beploegen; dan wil[5] er een tweede Tifys opstaan, om met een tweede Argo de bloem der helden aan te voeren; dan wil[5] er nog een tweede Trojaansche oorlog oprijzen, en een groote Achilles weder voor Troje gezonden worden. Wanneer gij hierna uw mannelijke jaren bereikt, dan zal de zeeman het varen staken, geene kiel heur waren vermangelen[6], d' aarde overal alles telen; men behoeft dan geen land te eggen, geen wijngerd te snoeyen; d' arbeidzame akkerman zal de stieren uit den ploeg spannen, geene wol allerhande verf[7] behoeven aan te nemen; maar de ram in den beemd zijnen rug met een vacht van geurig en gloeyende purper en oranjeverf dekken, en bergrood den lammeren, onder het grazen, van zelf zijn verwe geven. De Schikgodinnen, die eenstemmig de bestendigheid van het Goddelijke noodlot bestemden, zeiden: „o spillen! spint ons zulke eeuwen." O lieve spruit der Goden, door wie Jupijns afkomst zoo machtig zal aanwassen, aanvaard, het wordt nu tijd, uw hooge titels. Zie eens, hoe de wijde wereld, het gewelf des Hemels, en zee en lucht en aarde onder hunnen last bezwijken. Zie eens, hoe alle dingen zich tegens d' aanstaande eeuw verheugen. Och! had ik nog zoo lang te leven, en geest genoeg, om uwe daden te melden; de Thracische Orfeus, nochte Linus zouden mij met geene lofzangen verdooven; al nam Orfeus zijne moeder Kallioop, Linus zijnen vader, den schoonen Apollo, te baat; al speelde ook Pan tegens mij voor de vierschaar van Arkadië; Pan most het mij ook gewonnen geven voor de vierschaar van Arkadië. O kleene knaap! begin uwe moeder met kennisse toe te lachen; uw moeder droeg u pijnelijk tien maanden onder haar hart. O kleene knaap! begin; – wien d' ouders nooit toeloechen, dien achtten Natuurgod en Bedgodin hun tafel en bedde onwaardig.

[1] consul. — [2] De gouden eeuw. — [3] Pollio's zoon. — [4] Thans vergood. — [5] zal; verg. 't Eng. to will. — [6] verruilen. — [7] kleur.

DAFNIS.

VIJFDE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Menalcas en Mopsus, beide herders, beklagen den dood van Dafnis, den Siciliaanschen herder, bij Mercuur geteeld, door Pan in zangkunst onderwezen; en d' een zingt zijn grafschrift, d' aader zijn vergodinge. Men vindt er die bij Dafnis Cæsar, d' oppergezagsman, meenen verslaan te worden, die onlangs eer de poëet dit dichtte, op het hof, met dricëntwintig wonden geteisterd lag. Sommigen duiden hem op Quintilius Varus, die in Duitschland met drie keurbenden neêrgeleid[1] werd. Sommigen nemen het liever op Flaccus Maro, Virgilius' broeder, van[2] wien nog dit paar wijd bekende verzen, hoewel onzeker wie ze dichtte, voorhanden zijn:

Gij, die op Dafnis' naam hier Flaccus' lijk beschreit,
Verheft uw broeder zelf tot aan d' onsterflijkheid.

Sommigen leggen het op Salonijn uit, wiens geboortelied hij in den voorgaanden Herderskout zong; doch nu zingt hij de vergodinge van dien zelven overleden:

Menalk met Mopsus hier op Dafnis' doodbaar weent;
Zij voeren hem omhoog in 't midden van de Goden,
En bidden, dat hij 't volk van daar zijn gunst verleent,
Voor offerwijn en melk, zijn Godheid aangeboden.

MENALCAS. MOPSUS.

ME. Mopsus! dewijl wij, beide even kunstig, gij meester op de fluit, ik in 't zingen, wel op elkander passen: waarom gaan wij hier niet nederzitten onder deze olmen en hazelaars, dooreen geplant?

MO. Menalcas! gij zijt ouder; het is billijk, dat ik u volge; hetzij wij ons nederzetten in de schaduwe van het bevende loof, waarin de Westewind speelt, of liever in een hol; zie eens, hoe de wilde wijngerd dat hol hier en daar met druiven belommert.

ME. Amyntas mag alleen u op ons bergen tarten.

MO. En of hij Febus zelf met zingen woû verdooven?

ME. Nu, Mopsus! hef eerst aan, hetzij gij zingen wilt van Fillis' vrijagie, of van schutter Alkons lof, met schieten ingeleid, of van Codrus krakeel; hef aan: Tityr zal ondertusschen de grazende bokken hoeden.

MO. Ik wil u liever deze verzen laten hooren, die ik korts op de groene schors van beukeboomen schreef, en bij beurte zong en tureluurde; zeg dan, dat Amyntas tegens mij zinge.

ME. Gelijk de taaye willegeboom voor den blonden olijf; gelijk de lage lavendelbloem voor den rooden rozelaar moet wijken; zoo verre moet, mijns oordeels, Amyntas voor u wijken.

MO. Genoeg, mijn zoon[3]! hoû op; wij zijn alreê bij 't

[1] verslagen. — [2] over. — [3] Voor knaap, borst.

hol. De Veldgodinnen beweenden Dafnis, die zoo deerlijk om hals geraakte; gij, hazelaars en vlieten, kost dit van de Veldgodinnen getuigen, toen de moeder, op haar zoons droevig lijk vallende, over d' ongenade der Goden en starren kermde. Och Dafnis! geene herders drenkten, toen gij boven d' aarde stondt, hun zatte ossen in den koelen stroom: het vee proefde niet éénen druppel nats, noch zette zijnen mond eens aan het gras. O Dafnis! woeste bergen en bosschen weten te zeggen, hoe ook de Libyaansche leeuwen om uwe dood steenden. Dafnis leerde ons Armeniaansche tijgers voor den wagen spannen. Dafnis leerde ons de reyen, Bacchus ter eere, aanvoeren, en taaye wijngerdstokken met zachte wijngerdbladen bevlechten. Gelijk wijngerd de boomen, en druiven den wijngerd; gelijk stieren de kudden, en het gewas de vette akkers vercieren; zoo verciert gij alleen uwe landslieden. Sedert de dood ons van u beroofde, verliet zelf Pales, zelf Apollo de weiden. Daar wij dikwijl goed koren in de vore zaaiden, kwam niet dan onkruid en stroo en stoppel op; en daar zachte violen en roode tijloozen stonden, wiessen niet dan scherpe distels en dorens. O herders! bestrooit den weg met loof; beschaduwt de bronnen met meyen: Dafnis' is wel zulk een staatsie waardig. Gaat, stelt hem een graf met dit grafschrift toe: „Ik, Dafnis, hier in de bosschen, en ten Hemel toe vermaard, was een herder van het schoone vee, en zelf noch schooner."

ME. O Goddelijke dichter! uw dicht bekomt ons zoo wel, gelijk de slaap in het gras het afgeslaafde hart; gelijk een zoete en springende waterbeek, bij heeten zonneschijn, het dorstige hart verkwikt, en gij fluit niet alleen, maar zingt zoo wel als uw meester. Gelukkige knaap! gij zult nu neffens hem zitten. Evenwel willen wij u wederom loven, na ons beste vermogen, en uwen Dafnis tot aan den Hemel verheffen; wij willen Dafnis tot aan den Hemel toe loven; Dafnis beminde ons mede.

MO. Kunnen wij wel iet grooters, dan zulk een gave verwerven? Ook was dees knaap al prijzenswaardig, en Stimichon prees ons al overlang die dichten aan.

ME. De blanke Dafnis ziet (hetgeen hij ongewoon was) de poort des Hemels met verwonderinge aan, en wolken en starren onder zijn voeten drijven; weshalve bosschen en beemden, Herdersgoden en herders en Boschgodinnen lustig en vrolijk zijn. De wolf beloert geen schaap; men spant geene netten om harten te vangen; d' oprechte Dafnis is met vrede gediend. D' ongeschore kruinen der bergen juichen zelfs van blijschap, dat het aan den Hemel klinkt; klippen en boomgaarden zelfs wedergalmen nu op dit gezang; o Menalcas! hij is een God, ja, een God. O Dafnis! begenadig en zegen uw volk. Zie, daar staan vier altaren, twee voor u, en twee voor Febus. Ik zal u jaarlijks twee kannen opdragen, die van versche melk schuimen, en twee bekers met vetten olijfolie, en eerst de gasten met eenen rustigen dronk wijns bij den haard verheugen, zoo het winter is; des zomers onder het groen. Ik zal Ariusischen[1] wijn, als nieuwen nektar, in schalen schenken. Dametas en de Lyktische[2] Egon zullen voor mij opzingen; Alfesibeüs zal, gelijk de Saters, dansen. Aldus zullen wij u eeuwig vieren, wanneer wij de Veldgodinnen onze beloften, naar de gewoonte, betalen, en d' akkers door offeranden zuiveren. Zoo lang het wilde zwijn op het gebergte, de visch in 't water zal leven, de honigbij den tijm, de krekel den dauw uitzuigen; zoo lang zal men van uwen naam en faam en lof gewagen. D' akkerman zal u jaarlijks, gelijk aan Bacchus en Ceres, zijn beloften betalen; gij hem ook aan zijn belofte verplichten.

MO. Wat, ai! wat zal ik u voor dat gezang schenken? Want geen koelte uit den Zuiden, geen strand, waartegens de baren aan slaan, nochte geene beek, die door dalen en steenrotsen heneruischt, verkwikken mijn hart zoo zeer.

[1]Anders van Chios. — [2]Kretenser.

ME. Eerst zal ik u deze brosse pijp schenken, die ons leerde: Korydon was op den schoonen Alexis verslingerd[1]; die zelve pijp leerde ons: wiens vee is dit? behoort het Meliboeus toe[2]?

MO. En gij, Menalcas! aanvaard dezen herdersstaf, dien ik nooit Antigenes overliet, hoe dikwijl hij mij bad, en al verdiende hij elks gunst; de staf is schoon van koperen beslag, en eenparig van kwasten.

SILENUS.

ZESTE HERDERSKOUT.

INHOUD.

In dezen Herderskout voert hij Silenus in, heel verzopen, gelijk Bacchus' opvoeder betaamt, doch geleerdelijk, naar het gevoelen der Epikureën, van der dingen oorsprong zingende, en dat Quintilius Varus ten gevalle. Voort, dewijl dit met den lagen stijl des Herderszangs niet wel overeenkomt, zoo ontschuldigt hij zich terstond in den beginne, en hier niet lang op malende, vaart terstond met zijn vertellinge voort.

Sileen, des Wijngods knaap, in zijne dronkenschap
En ronkende verrast, en aangeperst tot zingen,
Verheft zijn schelle stem, en zet zijn zinnen schrap, (gen.
Ontvouwt hun 's werelds wieg, gemengd met vremde din-

Onze Thalië gewaardigde zich d' eerste den toon des Syrakuzers[3] na te spelen, en schaamde zich niet in bosschen te wonen. Toen ik van krijg en koningen wou zingen, trok Apollo mij bij het oor, en sprak: „Tityr! een rechtschapen herder moet zijn schapen hoeden, en een velddeuntje tureluren." Dewijl het u, o Varus! nu niet wil ontbreken aan andere dichters, die lustig zijn, om uwen lof op te halen, en bloedige oorlogen te trompetten; zoo zal ik nu op een dun riet een veldlied spelen, en Apollo's last volgen; zoo iemand nochtans, zoo iemand ook belust zij, dit te lezen, die zal hooren, hoe onze tamarinden en alle wouden van Varus' lof gewagen; Febus ziet ook geen blad liever, dan daar hij Varus' naam op geschreven vindt. Vaart dan voort, o Zanggodinnen!

Chromis en Mnasylus, twee jongers[4], vonden Silenus in een hol leggen slapen, met zijn aderen nog vol wijns, dien hij 's daags te vore gepepen[5] had, gelijk hij altijd vol[6] is; ontrent zijn hoofd lagen slechts eenige kransen gevallen, en daar hing een groote wijnkan aan haar gesleten oor. Deze knapen (vermits de grijzert hen alle beide dikwijls met belofte van zingen te leur stelde) treden toe, en knevelen hem wel vast met banden van kransen. Egle kwam op slag, en de verlege maats te hulp; Egle, de schoonste van alle Veldgodinnen; en juist, toen hij zijn oogen opsloeg, beschilderde ze zijn tronie en voorhoofd met roode moerbezien. Hij, om dit bedrog lachende, zeide: „mijn kinders! waarom knevelt ge mij? Laat mij los; 't is genoeg, dat gij mij dus betrapt ziet; eischt maar, wat lied gij hooren wilt; u zal ik met een lied, haar met wat anders payen"; met hief hij aan. Daar hadt gij de Saters en het wild op maat mogen zien trippelen; daar begosten dikke eiken hun toppen te schudden; zoodat Parnas niet meer met Febus, Rhodope en Ismarus niet meer met Orfeus verzien zijn; want hij zong, hoe, in dit groote en ledige begrijp, alle dingen uit den zade van water en vier en aarde en lucht te zamen runden; hoe alle dingen uit deze hoofdstoffen sproten, en de wereldkloot eerst in zijnen vorm gegoten wierd. Toen begost zich de grond te zetten, het water te scheiden, en alles allengs zijn wezen te krijgen. Nu zag het aardrijk met verwonderinge eerst de zon

[1]Zie boven, bladz. 621. — [2]Aldaar, bladz. 620. — [3]Theocritus. — [4]Thans jongens. — [5]geslurpt. — [6]zat.

schijnen, en den regen uit d' ontslote wolken vallen. De bosschen begonnen eerst te wassen, en het gedierte liep hier en daar dolen op het gebergte, dat nog nieuw was. Hierna verhaalde hij, hoe Pyrrha steenen zaaide, van Saturnus' rijk, Prometheus' dieverije, en zijnen arend op Kaukaas; ook van Hylas, en in welk een bron de matrozen hem verloren, roepende: „Hylas! Hylas!", dat er al het strand van gewaagde; en hij vertroostte Pasifaë, op den sneeuwwitten stier verliefd[1]; gelukkig waar ze, hadde 'r nooit vee geweest. Och, rampzalige maagd! wat dolheid gingk u over? Pretus' kraukhoofdige dochters loeiden over al het veld; nochtans verliep geen van deze zich zoo schendig met vee; hoewel elk op het effen voorhoofd dikwijls naar de horens voelde, en vreesde het ploegjuk aan den hals te krijgen. Och, rampzalige maagd! gij zwerft nu op de bergen; en hij legt met zijnen spierwitten rug op een zachte meibloem, en erkaauwt vast het ingezwolgen gras, onder eenen bruinen eekelboom, of zoekt een vrijster onder al den hoop. Veldgodinnen! ai, Kretenzer Veldgodinnen! sluit bosschen en beemden; misschien of wij bij geval ergens het spoor van den dwalenden stier vonden; misschien of sommige koeyen hem, die zich in het groene gras vergeet, of een drift ossen volgde, weder te Gortyne in den stal te recht brochten. Daarna zong hij van het maagdeke, dat zich aan Hesperus' appels vergaapte; ook, hoe Faetons zusters met mos en een bittere schorse overtrokken wierden, en rijzig als elzen aan d' aarde geworteld bleven; ook, hoe Gallus, aan Permessus' oever omzwervende, van eene der negen zusteren[2] op den berg Helikon geleid wierd, en Apollo's geheele rei hem daar eerbiedig toeneeg; hoe Linus, een herder, met den krans van bittere eppe[3] en bloemen om het hoofd, hem met een Goddelijk dicht dit toezong: „de Zanggodinnen vereeren u (aanvaard ze toch) deze pijpen, te vore den ouden Hesiodus van Askra eigen, en waarmede hij harde esschen ten berg af plag te lokken; gij zult hier op den oorsprong van het Gryneesche bosch verhalen; zoodat Apollo geen woud hooger dan dit zal roemen. Wat wil ik meer vertellen? van Nisus'[4] dochter, Scille[5]? die men zegt, dat beneden haren blanken navel met bassende honden omgord, Ulysses' schepen plaagde, en de verbaasde matrozen, helaas! door hare zeehonden in den diepen afgrond verslond? Of hoe hij verhaalde Tereus' gestaltwisseling? Wat gerecht, wat banket Filomele hem opdischte? Hoe ze de wildernisse in vluchtte, en met welke vlerken die rampzalige eerst over haar hof vloog? Hij zong al wat Febus eertijds bij den gelukkigen Eurotas zong, die zijn laurieren dit voortleerde; de dalen galmden hemelhoog van zijnen zang: totdat d' avond, dien dag te spijt vallende, den herderen beval hunne schapen te tellen, en te kooi te drijven.

MELIBŒUS.

ZEVENDE HERDERSKOUT.

INHOUD.

De stof van dezen Herderskout is geschept uit Theokriets Herderszangen. De Poëet voert hier Melibœus den herder in, die het wedspel tusschen Corydon en Thyrsis verhaalt, waarover hij, zijnen verdwaalden geitebok zoekende, bij geval op slag kwam, en van Dafnis tot zegsman over het wedspel geroepen werd, dat hij Corydon toewees, gelijk in 't einde des Herderskouts gezeit wordt: „Ik heb er opgelet, en hoe Thyrsis, die 't verloor, vergeefs hier tegens aanzong". Want men wil gelooven, dat bij Corydon Virgilius, bij Thyrsis Theokriet, of iemand anders beteekend wordt.

Toen Melibœus vast den bok der kudde zocht,
Riep Dafnis hem in 't groen, daar m' om den zangprijs twist-
Hij sloot, dat Corydon ruim Thyrsis over mocht, (te;
Welk vonnis het geschil van 't zangers wedspel sliste.

MELIBŒUS. CORYDON. THYRSIS.

Dafnis zat, bij geval, onder eenen ruischenden eekelboom, en Corydon en Thyrsis hadden hun vee bijeen gedreven; Thyrsis zijn schapen, Corydon zijn geitjes, van melk overladen; beide Arkaders, beide in hun bloeyende jeugd, even veel meesters in 't zingen, en bereid hun beurt te houden. Terwijl ik hier de jonge myrten voor koude beschutte, verdwaalde mijn geit, het manneke van de kudde; en ik zie Dafnis, die mij ook zag, en terstond toeriep: „hou Melibœus, kom herwaart! uw geit en bokken zijn geborgen, en mag het u beuren, rust wat in deze lommer. Hier komen de runders door de beemden aanstreven, om te drinken; hier boort Mincius[1] den groenen oever met dunne rieboorden, en de bijzwarm bromt op den gewijden eik. Wat zou ik doen? Ik had geenen Alcip, nochte Fyllis, die mijne gespeende lammers in de kooi sloot, en tusschen Corydon en Thyrsis was een groot krakeel; niettemin liet ik om hun spel mijn werk drijven; dies hieven ze beide om strijd hun gedicht aan, en wouden beide bij beurte zingen hetgeen zij kosten. Corydon zong dit, Thyrsis dat, op zijne beurt:

CO. O Libetronsche[2] Veldgodinnen, mijn vermaak! laat mij een lied zingen, zoo schoon als mijn Kodrus, de beste naast Febus[3], dichtte: of zijn wij alle zoo veel meesters niet, laat ons de schelle fluit hier aan den gewijden pijnboom ophangen.

TY. Gij, Arkadische herders! bekranst uwen aankomenden Poëet met veil, dat Kodrus' hart van spijt berste; of zet hij mij te hoog, zoo bevlecht mijn hoofd met hazelwortel, opdat zijn bitsche tong den aankomenden dichter niet hindere.

CO. O Diane! kleene Mykon offert u dien geborstelden zwijnskop, en deze getakte horens van een lanklevende hart. Verwerf ik mijn bede, zoo zal men u een schoon marmerbeeld oprechten, met purpere laarzen aan de beenen.

TY. O Priaap! gij moet u jaarlijks met een schotel melk en dezen koek vrolijk maken; want gij zijt slechts een arm Tuinheilig. Wij wijden u naar den tijd een marmerbeeld toe; maar zoo ras de kudde drachtbaar wordt, zal men u een beeld van louter goud gieten.

CO. O Galatea, Nereus' dochter! mij aangenamer dan Siciliaansche tijm, blanker dan een zwaan, schooner dan wit veil; draagt gij nog een luttel zorg voor uwen Corydon, zoo koom hem bij, zoodra de zatte stieren te stal zijn.

TY. Ja, ik moet u bitterder schijnen dan Sardinisch kruid, scherper dan muisdoren[1], ongeachter dan wier, aan strand gesmeten, zoo mij dees dag niet langer dan een geheel jaar valle. Gij, runders! is er schaamte, gaat hene, gaat hene, zat naar huis.

CO. Bemoste bronnen, kruiden, zachter dan de slaap, en gij, groene haagappelboomen, die u met luttel schaduwe bedekt! beschut het vee voor den braudenden Kreeft; de zomerzon begint al te steken; de groene wijngaard al te botten.

TY. Hier is een warmen haard, en grenen-hout genoeg; hier wordt altijd aangestookt, en de posten zien altijd zwart van roet; hier passen wij zoo veel op den Noordewind, als de wolf op de menigte, of stroomende vlieten op d' oevers.

CO. Hier wassen ook geneverbeziën, en ruige kastanjen; overal leggen d' appels onder de boomen; alles lacht ons nu toe; maar verlaat schoone Alexis deze bergen, zoo zult gij de beken zien uitdroogen.

---

[1]Zie bladz. 497b, aant. [11] en vroeger. — [2]Muzen. — [3]maagdekruid. — [4]Eig. Tifons. — [5]De Scylla, bij Sicilië.

[1]Thans de welbekende Mincio. — [2]Bœotische. — [3]De Dichtgod. — [4]Anders steekpalm.

TY. Het veld verdort; het kwijnende gras versmacht, naardien de lucht bedorven is; Bacchus benijdt den heuvelen de schaduwe der wijnranken; maar komt onze Fyllis eens weder, zoo zullen alle bosschen bloeyen, en Jupijn t'elkens in eenen gewenschten regen nederdalen.

CO. De populier behaagt Hercules boven al, de wijnstok Bacchus, de myrth de schoone Venus, de laurier Febus; maar Fyllis bemint den hazelaar; zoo lang Fyllis den hazelaar bemint, zal myrth nochte Febus' laurier den hazelaar verdooven.

TY. D' esscheboom spant de kroon in het bosch, de pijnboom in den tuin, de populier aan den stroom, de denneboom op hooge bergen; maar zoo gij, o schoone Lycidas! mij dikwijls begroet, zoo moet d' esscheboom in het bosch, de pijnboom in den hof voor u wijken. —

ME. Ik heb er op gelet, en hoe Thyrsis, die 't verloor, vergeefs hier tegens aan zong; Corydon zal voortaan onder ons wel Corydon blijven.

TOOVERES.

ACHTSTE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Dees Herderskout begrijpt twee deelen. De herder Damon, op Nyse, een meisken, verslingerd, berst in het eerste deel, door ongeduldige minne, met velerleye klachten uit, aangezien Mopsus haar in 't harte lag. Het ander deel is bijkans altemaal geschept uit Theokriets Zangwijs, op den zelven titel gesteld; waarin een zekere tooveres de zinnen des mans, die haar afsloeg, door tooverkruiden en bezweringen poogt tot haar minne te bewegen.

De droeve Damon klaagt, hoe Mopsus strijken gaat
Met Nyse, zijn vriendin en oorzaak van zijn sterven;
Alfesibeüs zoekt aan tooverkunsten baat,
Om eindlijk heul en troost bij Dafnis te verwerven.

DAMON. ALFESIBEÜS.

Ik zal Damons en Alfesibeüs' herderslied verhalen, en hoe de vaarze, daar ze in de wed[1] zongen, haar grazen vergat, en de bosschen over dien toon verbaasd, de loopende beken stil stonden. Ik zal Damons en Alfesibeus' herderslied verhalen. O, begunstig mij, hetzij gij nu boven den befaamden Timavus[2] en zijne rotsen henetrekt; of langs d' Illyrische kusten zeilt; och! zal ik wel dien dag beleven, dat mij gebeure, uwe oorlogsdaden te trompetten? Zal ik nog beleven, dat mij gebeure, uwen naam door gedichten, die alleen waardig zijn in Sofokles' laarzen te treên, over de gansche wereld uit te breiden? Ik begin van u, en eindige met u: ontvang mijne verzen, die ik op uw bevel aanhef, en gedoog, dat dit veil zich om uw hoofd en zeeghaftigen lauwer krinkele.

Naauwelijks verdween de koele schaduwe aan de lucht, wanneer de dauw op het veld het vee meest verkwikt, of Damon, tegens eenen rijzigen olijfboom leunende, hief aldus aan:

„O morgenstar! verrijs vóór het krieken van den blijden dag, terwijl ik, in het vrijen van Nyse, mijn toekomende bruid, zoo schandelijk uitgestreken[3], vast kerme, en, op mijn uiterste leggende, de Goden (hoewel het mij niet bate, dat ik ze tot getuigen mijner trouwe nam) nog voor het leste aanroepe."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. Menalus[4] is altijd met een ruischende woud en galmende pijnboomen verzien; die berg hoort de herders altijd van vrijagie zingen, en van Pan, die eerst fluiten van riet sneed."

[1]wedstrijd. — [2]bij Padua. — [3]afgescheept. — [4]berg in Arkadië.

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. Mopsus trouwt Nyse. Hoe willen nu de vrijers opslaan! Nu paren griffoens met paarden, en na onzen tijd zullen bloode dassen en honden te gader drinken. O Mopsus! snij nieuwe tortsen; de bruid komt u t'huis. O Bruidegom! strooi noten; d' avondstar gaat, u ten gevalle, in het Westen onder."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. O, gij zijt nu fraai aan den man geraakt, dewijl gij alle vrijers verachtte, en op mijn fluit en geitjes, en borstelige wimbrauwen, en langen baard schimpte; en niet eens geloofde, dat God zich met wereldsche zaken bekommert."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. Ik zag u (toen gij nog een klein meiske waart, met uwe moeder, op onze hoeve, daar ik u omleidde) blozende appels plukken, en kost toen, in mijn dertiende jaar gaande, aan de jonge takken reiken. Zoo ras ik u zag, sloeg ik aan 't kwijnen, en liet mij vervoeren."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. Nu weet ik eerst, wat de Minnegod is: Ismarus of Rhodope of de verregelege Garamanten[1] baarden uit harde steenen dit kind, wiens aard en natuur ons geensins gelijkt."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. De wreede Minnegod leerde de moeder haar handen met kindermoord bevlekken. Gij waart ook een wreede moeder. Wie van beide was wreeder, de moeder of dat snoode kind? dat kind is snood, en deze moeder ook wreed."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. Laat nu den wolf voor het schaap vlieden, harde eiken blozende appels dragen, tijloozen op den els wassen, de schors van tamarissen[2] vet amber zweeten, uilen tegens zwanen zingen, Tityr een Orfeus zijn, Orfeus in de bosschen, Arion onder Dolfijns."

„Mijn fluit! nu hef met mij 't Arkadisch veldlied aan. Laat al het land vrij bare zee worden; o, bosschagiën, het ga u wel! Ik zal van den oppersten top eenes bergs los in zee springen; ontvang dit tot een leste gave vóór mijne dood. Mijn fluit! nu staak, nu staak 't Arkadisch veldlied vrij."

Zoo zong Damon. Nu zeg ons, o Zanggodinnen! wat Alfesibeüs antwoordde; wij alle zijn niet op alles afgerecht:

„Breng belezen water, en bewind dit altaar met zachte offerbanden; brand vet ijzerkruid en mannekens wierook[3], opdat ik door tooveroffer bezocke des mans minne om te zetten; hier mangelen slechts tooververzen."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van steê! Tooververzen zijn machtig, de maan van den Hemel te lokken. Circe veranderde Ulysses' makkers door hare tooververzen, de koude slang in 't veld berst door bezweringen."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van steê! Voor 't eerste binde ik u met deze drie drommen[4] van driederlei koleur, en draag uw beeld driemaal om dit outer: oneven brengt geluk meê."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van steê! O Amaryl! knoop drie kleuren met drie knoopen; o Amaryl! knoop slechts, en zeg: ik knoop Venusbanden."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van steê! Gelijk een zelve vier dit leemen beeld verhardt, dit wassen beeld versmilt; zoo moet Dafnis door minne te mijwaart verharden en smilten. Strooi gezouten meel, en brand krakenden lauwer en zwavelveen. D' ongenadige Dafnis brandt mij, en ik dez n lauwer in Dafnis' naam."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van steê! Zoo groot een liefde bevange Dafnis, gelijk een jonge tochtige koe, den stier door bosschen en hooge wouden zoekende, bij een waterbeek, in het groene gras, van vermoeidheid nederstort, en spade in der nacht vergeet weder

[1]In Africa. — [2]Beter Tamarinden. — [3]Anders kamperfoelie. — [4]afgesneden garen.

te keeren; zulk een liefde bevange Dafnis, opdat ik hem dan late najanken."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van steê! Die trouwelooze liet mij lest deze kleeders te pand, die ik nu onder dien drempel begraaf; dit minnepand is mij gehouden, Dafnis te leveren."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van stee! Meris zelf gaf mij deze kruiden, dit toovergift, dat zel, mij ten gevalle, in Pontus las, in het vergiftrijke Pontus. Dikwijls zag ik Meris, door kracht van dit kruid, in eenen wolf veranderen, en zich in het woud verbergen; dikwijls geesten onder uit de graven wekken, en het betooverde koren elders vervoeren."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van stee! Amaryl! draag d' assche buiten, en smak ze, zonder omzien, over uw hoofd in eenen waterstroom; hiermede wil ik Dafnis aanranden[2]; want hij past op Goden, nochte bezweringen."

„Mijn tooververzen! brengt, brengt Dafnis t'huis van stee! Zie daar, terwijl ik d' assche niet ras genoeg wegbreng, zoo begint het outer van zelf lichter lage[3] te branden; het gaat wel: ik weet warachtig niet, hoe het is, en Blaffer bast in de deur. Gelooven wij 't ook? of achten gelieven al hun droomen waar? Houdt op, houdt op met bezweren! daar komt Dafnis al van steê". –

MERIS.

NEGENDE HERDERSKOUT.

INHOUD.

Meris, Maro's landknecht, reist, op zijn heerschaps gebod, naar Mantua, om hopman Arrius, in Virgilius' landgoed gezeten, en op Maro gebeten, eenige bokken te vereeren en te paayen. Lycidas, een herder, volgt Meris, en vraagt naar d' oorzaak van zijne reis; dies Meris, bij deze gelegenheid, over d' elende van dien tijd klaagt. Daarna gelijkerhand naar Mantua trekkende, korten ze de moeilijkheid des wegs met hunnen zang.

Men hoort, hoe Meris zich, op weg, bij Lycidas
Beklaagt om 't krijgsgeweld, waarvoor het Recht moet vlie-
Zij reizen niettemin, en (of 't hun druk genas) (den;
Verkorten tijd en reis met aangename lieden[4].

LYCIDAS. MERIS.

LY. Waar legt de gang, Meris? of volgt gij den weg recht naar de stad toe?

ME. Och, Lycidas! moeten wij dit beleven, dat een vreemdeling[5] (wie hoedde zich hiervoor?) in ons armoedje vallende, zegt: „gij, oude huisluiden! vertrekt; dit 's mijn." Wij, zoo deerlijk verdrukt (want fortuin alles verandert), brengen hem (de plaag haal' den soldaat) deze bokken.

LY. Zeker, ik had al gehoord, dat uw Menalcas[6] met zijn gezang al zijn land loste, van daar die heuvels beginnen te rijzen, en weder allengs afloopen, tot daar die oude beukeboom staat, van zijn takken geknot.

ME. Gij hebt recht gehoord, en dat gerucht liep er al; maar, mijn goede Lycidas! soldaten luisteren zoo veel naar verzen, als een arend naar het stenen van een Chaonische duif, in zijne klaauwen bekneld; en had een kraai, ter slinke hand, op den vermolsemden eckelboom, mij niet bij tijds geraden, dit pleiten te staken, Meris en Menalcas waren al lang om hals.

LY. Och! vindt men nog zulke baldadige menschen? Menalcas! zouden wij u en uw vermaak zoo teffens kwijt zijn? Wie zou ons van Veldgodinnen zingen? wie het veld met groen bestrooyen? wie de bronnen met groene meyen besteken? of deuntjes zingen, die ik korteling u stilzwijgens ontnam toen gij naar Amaryl, onze vriendin, waart? O Tityr! wei mijn geitjes, totdat ik wederkome, de weg is kort; ga, dronk het zatte vee, en wacht[1] het, onder het drijven, voor den bok, die stootsch is.

ME. Of die ons liever het onvolwrochte lied zong, dat van Menalcas, Varus ter eere, gezongen wierd. O Varus! mag Mantua (Mantua, dat helaas! het verdrukte Cremone al te na legt) onbeschadigd blijven, de zwanen zullen met haren zang uwen naam ten Hemel toe verheffen.

LY. Daarop moeten uw bijen d' iepen van Corsica schuwen; daarop moeten uw koeiuyers, in klaverweide, van melk gespannen staan. Hef aan, kunt gij wat: de Zanggodinnen wijdden mij ook in tot haren dichter; ik kan ook dichten, en de herders houden mij ook voor hunnen poëet; doch ik laat dit niet aan mij leunen[2]; want mij dunkt niet, dat ik met dichten bij Varus en Cinne[3] te pas kome, maar als een gans onder schelle zwanen kwake.

ME. Daar ben ik, o Lycidas! vast over uit, en overdenk eerst bij mij zelven, of ik er op kan komen; 't is ook geen onaardig lied. O Galatea! kom herwaart; want wat vermaak is er onder het water? Hier bloeit de lente; hier strooit het aardrijk allerleye bloemen langs het water; hier hangt de witte populier over het hol, en de taaye wijngaard vlecht er schaduwen voor. Kom herwaart; laat de razende baren aan strand ruischen.

LY. Hoe? waarom zingt gij niet hetgeen ik u, in uwe eenigheid, bij maneschijn hoorde zingen? Ik kan de wijze wel, kost[4] ik het lied.

ME. Dafnis! waarom slaat gij den loop der oude starren gade? zie, daar komt de star van Cezar, Venus' afkomst, op; een star, die gewas en vruchten zegent, en de druif op de luchtige heuvels verft en rijp maakt. Dafnis ent peren; uwe nakomelingen zullen d' appels plukken. De tijd beneemt ons alle dingen, ook den lust; mij gedenkt, dat ik, nog een kind zijnde, dikwijls de zon te bedde zong; nu zijn mij al die deuntjes vergeten, en ook is Meris het zingen al vergaan; Meris zag den wolf eerst van achter[5]. Maar dat 's genoeg; Menalcas zal ze u nog dikwijls voor zingen.

LY. Gij laat met dit weigeren ons vast naar uwen zang verlangen; daar de zee, zoo gij ziet, u te geval, stil en effen legt, en niet één windeken ruischt. Hier zijn wij ten halven wege; want men begint Bianors graf te zien. Meris! laat ons hier zingen, daar de huislieden de dikke takken afsnijden; laat hier uw bokken gaan; wij zullen nog wel binnen geraken; of vreezen wij, dat het tegens den avond regenen mocht, laat ons al zingende henegaan, de weg zal te korter vallen; om zingende hene te gaan, zal ik u van dit pak ontlasten.

ME. Lycidas! hou op van bidden, en doen we hetgeen voor de hand is; wanneer Menalcas komt, zal het zingen beter aard hebben.

GALLUS.

TIENDE HERDERSHOUT.

INHOUD.

Cornelis Gallus was een uitnemende dichter, en d' eerste landvoogd over Ægypten, die op Cythereïs, zijne boel, Volumnius' vrijgelate slavin, hier van den dichter Lycoris

[1]Verbeter hij. — [2]aantasten. — [3]Anders laaye, d. i. gloed. — [4]Thans liederen. — [5]Versta, de Romeinsche soldaten, aan wie hunne landen waren toegewezen en rondgedeeld. — [6]Versta: Virgilius zelf.

[1]hoed, bewaar. – [2]Thans mij aanleunen. – [3]Twee thans vergeten dichters van dezen tijd. — [4]Versta: kan en kon zingen. — [5]Min juist voor: de wolven zagen Meris 't eerst..

genoemd, jammerlijk verslingerde; en dewijl zij hem geen wederliefde droeg, maar verachtte, en Antonius in Gallië volgde, kost Gallus dit te leur zetten[1], zoo men gelooft, kwalijk verduwen. Hierom vertroost Virgilius hem in dezen Herderskout; doch zulks, dat hij van den herderlijken staat en boersche gelijkenissen niet afwijkt; want bijkans al deze stof is geschept uit Theokriets Thyrsis, daar hij de zelve liefde van Dafnis uitwerkt.

De magre Gallus kwijnt en raast om zijn vriendin,
Lycoris, die heeft lust op liever hart te passen;
Hij slaat, van ongeduld, de wilde wouden in
En weder uit, en roept: „wie is de Minne ontwassen?"

O Arethuse[2]! begunstig mijn leste werk. Ik zal, mijnen Gallus ter eere, een kort lied zingen; doch zulks, dat Lycoris het vrij lezen mag; wie kan Gallus een lied weigeren? Daarop moet de zoute zee, terwijl gij onder de Siciliaansche baren henevloeit, uw water niet bederven. Hef op; laat ons van Gallus' minne en kwellagie zingen, terwijl de kamuize[3] geitjes de struiken afscheren. Wij zingen voor geen dooven· want de weêrgalm der bosschen beantwoordt onzen zang. In welke bosschen, in welke wildernissen staakt ge toch, gij Vlietgodinnen! gij, meiskens! toen Gallus zoo onnoozel van minne kwijnde? Want de berg Parnas, nochte Pindus, nochte Aganippe, d' Aonische bron, hielden u niet bezig. De laurieren, de tamarissen weenden ook om hem; Menalus, met pijnbosch begroeid, en de steenrotsen van den kouden Lieeüs[4] weenden ook om hem, die eenzaam onder de steenklip lag. De schapen staan ook rondom hem, en het rouwt hun niet. „O, Goddelijke poëet! laat het u niet rouwen, dat gij een vechoeder zijt; de schoone Adonis weidde wel zijn schapen langs den stroom. De schaapherder kwam er ook bij: ten leste kwamen d' ossedrijvers; Menalcas kwam er, nog vet van wintereikelen. Zij vraagden al te zamen: „waaruit spruit deze minne?" Apollo kwam bij u, en zeide: „Gallus! wat helpt u 't hoofd op hollen? Lycoris, uw liefste, loopt een ander, door hagel en sneeuw, door het gevaarlijke leger, na." De Boschgod kwam er, met ruigte en loof bekranst, en droeg groene meyen en groote lelien in zijn hand. Pan, de God van Arkadië, kwam er; wij zagen hem, rood van menie en vlierbezien, glimmen. Hij zeide: „wat zal het einde hiervan wezen? De minne bekreunt zich des niet. Geen tranen kunnen d' ongenadige minne, geen beken beemden, geen klaver bijen, geen bladers de geiten verzadigen." Maar de droeve minnaar sprak nog: „gij, Arkadische herders! gij, herders, alleen op de zang afgerecht! zult dit uwe bergen toezingen. Och! hoe zacht wil mijn gebeente rusten, zoo uwe fluit namaals mijne vrijagien verhale. Och, of ik een van uw gezellen wäre geweest, hetzij een vechoeder of wijngaardenier! Zeker had ik op Fyllis, of Amyntas, of wie het mocht zijn, verslingerd geweest (wat schaadt het toch, of Amyntas bruin is? Violen zijn bruin, blaauwe bessen zijn bruin), hij zou bij mij, onder de willegen, in den wijngerd, slapen; Fyllis kransen voor mij plukken, Amyntas voor mij zingen. O Lycoris! hier zijn koele bronnen; hier zijn groene beemden; hier zijn bosschen; hier zou ik met u mijn leven verslijten. Nu houdt mij de dolle minne midden onder geweer en wapens en vijanden; en gij, wreede! gaat, helaas! verre van uw vaderland (naauwlijks kan ik het gelooven) alleen, en zonder mij, slechts den sneeuw in d' Alpes en den bevrozen Rijn bezoeken. Och! dat gij niet van koude verkleumt; och, dat het scherpe ijs uw teêre voetjes niet snijde! Nu wil ik henegaan, en Euforions[5] vertaalde verzen op het riet des Siciliaanschen herders spelen. Ik heb opgezet, liever in bosschen, onder spelonken der dieren, kommer te lijden, en mijn minne op jonge boomen te snijden; die zullen opwassen; mijn minne zal met hun opwassen. Ondertusschen zal ik, midden onder de Berggodinnen, Menalus bewandelen, of wilde zwijnen jagen; geen koude zal mij behinderen, de Parthenische wildernissen[1] met honden te bezetten. Mij dunkt alreê, dat ik over klippen en door ruischende wouden hene stap; het lust mij, met eenen Perziaanschen boge Kretenzer pijlen te schieten; gelijk of dit d' artsenij onzer razende minne ware, of dat die God zich door d' elende der menschen liet vermorwen. Nu vermaken ons weder geen Boomgodinnen, nochte verzen zelfs; zelfs gij, bosschen! hebt weder bij ons uit; uwe jacht kan mijn zinnen niet verzetten; al dronken wij, in 't hartje van den winter, uit den Hebrus, en liepen 's winters in Thracië door regen en sneeuw; al weidden wij de schapen der Mooren, onder den Kreeft, daar de bast van den hoogen olm verdort en uitdroogt. De minne temt al wat er is, en wij moeten voor de minne zwichten. O Godinnen! het zal genoeg zijn, dat uw poëet dit zong, daar hij zat en vlocht van dunne maluwe eenen kaaskorf. O Zanggodinnen! gij zult uwen Gallus dit lied aanprijzen, Gallus, wiens liefde alle oogenblik zoo geweldig in mijn hart groeit, gelijk de groene els in de lente. Laat ons opstaan; dees schaduw plagt den zanger te bezwaren; genever-schaduwe bezwaart den geest, en schaduwen beschadigen de vruchten. Gaat t'huis, gaat hene, gij, zatte geitjes! d' avond begint te vallen.

[1]Anders stellen. — [2]Zie vroeger. — [3]Eig. platneusde. — [4]berg in Arcadië. — [5]Grieksche velddichter.

[1]in Arkadië. — [2]Versta: van hier af; 't Lat. hinc.

P. VIRGILIUS MARO'S LANDGEDICHTEN.

Het Eerste Boek.

INHOUD.

Voorstellinge van het werk. Aanroepinge der Godheden. Akkerbouw. Kennis deszelfs, die voor moet gaan; tijd van ploegen; aard en onderscheid van gronden; voordeel van braaklanden. Zaaitijd. Akkerplagen. Oorsprong des akkerbouws. Akkergereedschap. Tijd van het boerewerk, aan de kennis van den loop der starren vast. Weêrwijsheid uit de zon en maan. Voorteekens, van Julius Cezars moord gevolgd, spelden den burgerlijken oorlog tusschen Augustus en Brutus en Cassius.

Wat d' akkers welig maakt; wanneer de huisman best
Den akker bouwt en ploegt, en hoe hij zaad moet zaayen,
Dat leert hem Maro hier, opdat hij mag, op 't lest,
De vrucht en vruchtbren oogst des zuren arbeids maayen.

Nu[2] zal ik, o Mæcenas! voortaan[2] beginnen te zingen, wat de landen welig en vet maakt; in wat seizoen men den ploeg door den akker moet drijven, en den wijnstok aan den olm huwen; hoe men op ossen moet passen; hoe men de kudde moet gadeslaan, en welk een ervarentheid men onder de zuinige bijen vindt. O Bacchus en voedzame Ceres, die door uwe klaarheid de wereld verlicht, en, aan den Hemel de ronde doende, ons de seizoenen afmeet, indien d' aarde de Chaonische eekels, door uwen zegen, in vette aren veranderde, en water eerst met wijn leerde mengen; en gij, Boschgoden! beschutters der huislieden, en gij, Woudgoden en Boomgodinnen! komt te zamen herwaart mijn gedicht zegenen; ik loof uwe gaven en weldaden; en gij, o Neptuun! wien d' aarde, van uwen grooten drietand getroffen, eerst een brieschende paard opdroeg; en gij, Aristeus! boschhoeder in Cea, daar driehonderd sneeuwwitte runders uw vruchtbare hagen snoeyen; en gij, Pan! beschutter der schapen, verlaat uw vaderlijk bosch, en de

wildernissen van Lyceüs, en gaat Menalus u nog ter harte, zoo komt ons, o Tegeesche Godheid! begunstigen; en gij, Minerve, die eerst den olijf plantte! en gij, jongeling, die eerst den krommen ploeg opbrocht! en gij, Sylvaan! met uwen dunnen cipressetak, uit den grond gerukt; en voort alle gij, Goden en Godinnen! die d' akkers beschermt, met nieuwe vruchten bezaait, en het gewas met dauw en regen uit den Hemel overvloedig zegent; en gij, o Cezar[1], die, met uw moeders myrth bekranst, in bedenken neemt, waar gij u namaals in den raad der Goden zetten wilt; of u de zorgen der stede en der aarde sta t' aanvaarden, dat de wijde wereld u kenne voor eenen regeerder over seizoenen en vruchten; of over den wijdstrekkenden Oceaan, daar de zeeman uwe Godheid alleen eert, het vergelege Thule u dient, en Tethys met alle hare wateren u ten schoonzoon aanzoekt; en die overlegt, of gij u, gelijk een nieuw gestarnte, zetten wilt, daar de dag op zijn langste is, en u een plaats tusschen de Maagd en het Schorpioen wordt ingeruimd: het brandende Schorpioen trekt alreede zijn scheren in, en laat u meer dan zijn halve streek over. Wat gewest gij kiest (want d' Afgrond[2] ziet uw voogdij niet te gemoet, en zulk een heillooze schepterzucht zij verre van u; schoon Grieken d' Elyziaansche lustbeemden boven aan zette, en de verbede Proserpijn geenen trek tot haar moeder[3] hebbe) verleen ons spoed, en begunstig dit stoute bestaan; ontfarm u, met mij, over de huislieden, die deze baan niet kennen, en begin en gewen alreê, bij uw leven, naar onze kerkbeloften te luisteren.

Zoo ras de koude sneeuw op het gebergte met d' aankomende lente begint te smilten, en de murwe klei door den Westewind ontdooit en ontlaat, dan den stier voor den ploeg door het land gedreven, dat hij hijge, en het gesleten ploegijzer in de vore glimme. Het koren, dat tweemaal de hitte, tweemaal de koude gevoelde, zal eindelijk den wensch des begeerigen akkermans vergenoegen, en de schuren, tot berstens toe, overladen.

Doch eer wij het veld, wiens aard ons nog onbekend is, met ijzer doorsnijden, zoo staat ons eerst op de verscheidenheid van wind en weder, en der ouderen gewoonte, en den aard en eisch der plaatsen te letten, en wat elk landschap dragen en niet dragen wil. Hier wil het koren, daar de druif liever wasschen; elders ooft en gras van zelf groeyen. Ziet gij niet, hoe de saffraan ons van Tmolus[4] toeriekt? Oostindiën[5] ons ivoor, welig Arabië ons wierook toezendt? de naakte Chalybes ons ijzer leveren, Pontus heilzame beverijnen[6], Epirus puik van merriën, ten renstrijd opgewassen? Natuur gaf terstond elke plaats in 't byzonder hare wetten, waaraan zij zich eeuwig verbond, sedert Deukalion[7] eerst steenen in d' onbewoonde wereld zaaide, waaruit menschen, zoo hard als steenen, sproten. Weshalve wakker in het voorjaar, met sterke stieren, den vetten grond omgekeerd, opdat het steken der zomerzonne de klei koke en opdrooge; doch indien d' akker schraal en mager valle, zoo zal 't genoeg zijn, het land in herfstmaand effen op te halen; opdat de distel het welige gewas in 't vette land niet verstikke, opdat de dorre en zandige grond geen vochtigheid ontbere.

Laat ook nieuwe bouwlanden vrij om 't andere jaar braak en ledig leggen, en met een harde korst begroeyen; of zaai, wanneer het jaar om is, goudgeel koren, ter stede daar gij eerst vruchtbare en rammelende bonen en onvruchtbare vitsen[8] en bittere hop, met hare dunne en ruischende halmen, plukte en afsneed; want vlas, haver, en mankop, dat slaap verwekt, verdroogen den akker. Evenwel telen braaklanden gewillig, zoo gij u slechts niet ontziet, magere gronden met slib te mesten, of uitgearbeide akkers met assche en vuilnis te bestrooyen.

Aldus verpoost men het land ook door veranderinge van gewas, en ondertusschen komt d' aarde, zonder ploegen, tot zich zelve. Menigmaal doet het dorre akkers deugd, zoo men ze in brand steke, en stroo en stoppels in vlam zette, dat ze kraken; het zij, dat dit den grond heimelijk een kracht en vettigheid bijzette; het zij, dat door het vier al het gebrek uitbrande, en d' onnutte vochtigheid uitzweete, of die hitte veel verstoppingen en verholе zweetgaten opene, waardoor de jonge wortels het sap inzwelgen; of die gloed 's aardrijks gapende aders meer verharde en toeschroeye tegens het natte weder, krachtige hitte der zonne, en doordringende koude des Noordenwinds.

Hij verbetert den akker niet luttel, die, eggen en teene horden over het veld slepende, onnutte kluiten breekt; en de blonde Ceres bestraalt, van den hoogen Olymp, dien bouwheer niet vruchteloos; ook die den rug des velds, in de lengde[1] geploegd, weder in de breede[1] doorsnijdt, menigmaal den grond bouwt, en zich er meester van maakt. Gij, akkermans! bidt ook om natte zomers, en drooge winters; een drooge winter verheugt gewas en akker. Myzie stofte nooit geweldiger dan op zulk eene teelt, en Frygië verwonderde zich dan over zijnen oogst. Wat wil ik van hem vermanen[2], die, straks na het zaayen, zijn land geene ruste gunt, en met zandige klonten bestrooit; dan met bronnen en beken het gewas bevochtigt; en wanneer het zaad op den verbranden akker van hitte kwijne, het water van den top eenes heuvels laat springen, dat, over de gladde klippen heneruischende, het dorstige veld met zijne sprongen laaft? Wat wil ik van hem vermanen, die, opdat de halm niet, onder de zwangere aar, door geilheid van 't gewas, bezwijke, de groeze[3] door de kudden laat afweiden, wanneer het koren effen zoo hoog als de vore is? Wat vermaan ik, hoe nut het zij, een staande water over het drooge zand te leiden? inzonderheid zoo, in de lente of heristtijd, een watervloed het warme slib over al het veld spoele, dat greppels en sloten overal overlooпen.

Hoewel een ervaren akkerman alle deze dingen weet, en wat arbeid aan den akkerbouw, voor menschen en ossen, vast zij; nog wordt er (schut[4] men 't niet) schade geleden van gulzige ganzen, Strymonsche[5] kranen, schaduwe, en eikorei, met hare bittere wortelen. Het beliefde den allerhoogsten Vader niet, den akkerbouw lichter in te stellen, toen hij eerst den ploeg, als een kunst, in zwang brocht, om 's menschen hersens door moeyelijkheên te wetten, en tot geen domme en logge slaapzucht te laten vervallen. Vóór Jupijns tijd wisten de huislieden van zaayen noch maayen, en het stond niemand vrij, het land te merken of te deelen; het goed was gemeen, en d' aarde brocht van zelfs alle dingen zonder arbeid voort. Hij wapende de slangen met boos vergift; schon den wolf op roof aan; liet de zee bezeilen; sloeg den honig van de takken; verborg het vier; en veranderde de beken, die overal van wijn vloeiden, in water; opdat de nood allengs velerhande kunsten door oefening in zwang brocht, het korengewas in de vore zocht, en het vier, in d' aderen der rotsen verborgen, uit keyen klonk. Toen begosten de vlieten den uitgeholden boom te voeren; toen teekende de zeeman de gestarnten, en gaf ze elk hunnen naam: Zeilstarren, Regenstarren, en den kleinen Beer. Toen kwamen strikken en lijmstangen op, om wild te vangen en vogels te bedriegen, en men ging de bosschen met jachthonden bezetten; een ander worpt het net breed over den vliet; een ander steekt in zee, en smijt er het want uit. Toen kwam het harde ijzer en de krassende zaag (want dus lang kloofde

---

[1]Keizer Augustus, Maro's groote begunstiger. — [2]Onderwereld, Hel. — [3]De haar te vergeefs van Pluto terug biddende Ceres; zie vroeger. — [4]in Klein-Azië. — [5]Versta: het Oude Indië. — [6]Anders bevergeil. — [7]en Phyrra; verg. o. a. boven, bladz 625a. — [8]wikken.

[1]Thans lengte en breedte. — [2]spreken. — [3]onrijp, groen. — [4]weert, belet. — [5]water in Thracië.

men het hout nog met de beitel) op de baan; toen geraakten velerhande kunsten in zwang. Gestadige arbeid, nood, en nijpende armoede redden zich overal door.

Ceres leerde de menschen eerst het land met den ijzeren ploeg omkeeren, toen het Godgewijde woud langer geen eekels nochte haagappels gaf, en Dodone hun voedsel weigerde. Korts daarna sloeg er meer zwarigheids tot het korengewas; zoodat een felle korenplaag den halm verteerde, het veld onvruchtbaar en ruig van distelen stond, die het gewas verdrukten; een bosch van scherpe klissen en netelen en boos onkruid begost op te komen, en onder het schoone veldgewas te groeyen, en ijdel stroo en stoppel d' overhand te nemen; weshalve, indien gij niet gedurig egt, de vogels met moliken en ratelende windmolens verjaagt, takken en schaduwen weghouwt, en de Goden om regen bidt; zoo zult gij, helaas! te vergeefs een ander zijn garven rijkelijk zien opladen, en moogt wel in het woud gaan eekels afschudden, om uwen honger te boeten.

Nu staat ons ook af te malen des hardvochtigen landmans akkergereedschap, zonder hetwelk hij zaayen nochte maayen kan: vooreerst het kouter, den gebogen en zwaren ploeg, moeder Eleusijns[1] krakende mestwagen, den dorschwagen, sleden, en groote en kleene eggen; behalve dit nog Celeus'[2] slecht gereedschap, van teenen en takken gevlochten, korven, horden en wannen, Bacchus toegewijd; en voort al wat, te vore bedacht, bij der hand dient te zijn, zoo gij voor een rechtschapen akkerman wilt gaan, die den Goddelijken akkerbouw in eere houdt. Men moet bij tijds den olm in het bosch met kracht buigen, opdat er de kromme ploegstaart en ploeg afgehouwen kunnen worden. De disselboom zij, van het juk tot het einde toe, acht voeten lang. Verzie het getande ploeghout met twee oogen, om het kouter hieraan vast te hechten. Houw ook eerst het juk uit licht linden-, en het handvatsel uit beuken-hout, om den râploeg van achter te sturen, en laat het hout eerst wel hard in den rook, over den haard, droogen.

Ik zoude u wel vele dingen, ons van den vooronderen aangeërfd, leeren, zoo het u niet tegens 't hart stiet en verdrietig viel, op slechte[3] zaken acht te slaan. Eerst moet gij den dorschvloer omspitten, wel vast in taaye klei leggen, en met den zwaren rolsteen effen strijken, en zoo dicht, dat er geen gras door benewasse.

Het land heeft ook velerhande plagen: dikwijls nestelt de muis onder d' aarde, en bouwt er haar schuren; of de blinde mol wroet er holen, en de padde legt er in haren kuil gekropen, en ander ongedierte, waarvan 't aardrijk zwanger gaat; de kalander[4] plondert eenen grooten hoop korens; ook de mier, voor armoede en den ouden dag bekommerd.

Sla ook gade, dat u (indien d' amandelboom heerlijk bloeye, meer bloesems dan bladers drage, de geurige takken krom hangen, en het ooft wel besla) eenen vruchtbaren oogst te verwachten sta, en een vrolijke dorschtijd met groote hitte hierop volgen wil; maar zoo de geilheid van het loof veel schaduwe geve, zult gij meer stroo dan koren dorschen.

Ik zag ook menig landman, eer hij zaaide, zijn zaad helpen, en met bergzout en zwarte oliemoer begieten, opdat het plukgraan te beter gedijen mocht, en hem geen schel voor pit in de hand steken; en hoewel het met een klein vier tot krimpens toe gekookt wierd, om te spoediger op te wassen, nochtans zag men uitgelezen zaad, en waaraan geen moeite gespaard was, zijnen aard verliezen, indien d' akkerman niet jaarlijks, naar zijn uiterste vermogen, het beste zaad uitpikte. Zoo verslimt en verergert alles uit zijnen aard; min nochte meer dan een schuit, naauwlijks tegens stroom opgeroeid, recht voor stroom afdrijft, zoo ras de veerman het roeyen stake.

[1]Versta: de Eleusinische Ceres. — [2]Koning van Eleusis, 't eerst door Ceres in den akkerbouw onderricht. — [3]eenvoudige. — [4]meelworm.

Daarenboven staat ons ook op het gestarrente, den Boer[1], de Bokjes, en glimmende Slang, te letten, zoowel als de zeeman, die, door den ongestuimigen plas naar zijn vaderland varende, zich in d' Euxijnsche[2] zee en de straat van 't oesterrijke Abydos waagt.

Wanneer de Weegschaal dag en nacht even lang make[3], en den aardkloot even veel licht en schaduwe geve[3], dan wakker, als mannen, de stieren ingespannen; dan het veld met gerst bezaaid, totdat het u de koude winter verbiede; zaai terwijl vlas en Ceres' mankop, en drijf uwen ploeg, zoo lang het droog weder is, en nog niet en regent.

In de lente, wanneer de witte Stier met zijn vergulde hoornen het hek van zijn seizoen opstoot, totdat de Hond vertrekke, en voor het gestarrente, dat hem voorjaagt, onderga; dan moet men boonen zaayen, en kamerkruid[4] en geers[5] jaarlijks de murwe vore bevelen; doch wilt gij tarwe en zware spelte in d' aarde worpen, en alleen arbeiden om koren te maayen, laat d' Oostersche Zevenstar eerst ondergaan, en koningin Ariadnes glinsterende kroon[6] beneden de kim dalen, eer gij uw zaad de vore bevecht, en u verhaast de hoop van uwen oogst t' ontijde den akker te betrouwen; want menig zaaide vóór het ondergaan der Oostersche Zevenstarre; maar het gewas, dat men te gemoet zag, stelde zijne hoop met doove aren te leur. Neemt gij voor, vitsen[7], of slechte Roomsche bonen te zaayen, en zijn Egyptische linzen u die moeite waard; let op het zinken van den Boer; begin dan vrij, en volhard in 't zaayen tot den midwinter toe.

Hierom regeert de goude zon door twalef Hemelteekens de wereld, in zekere gewesten afgedeeld. De hemel wordt van vijf riemen omgord; de middelste gloeit en brandt altijd in het steken der zonne; de twee uiterste, ter rechte en ter slinke hand, zien altijd blaauw van koude of nat beregend; beide de riemen, tusschen d' uiterste en den middenste, zijn den sterflijken menschen van de Goden om te bewonen gegeven; de middenste tusschen deze twee wordt gekruist van den dwersriem, met teekenen geborduurd, waardoor de zon hare ronde doet; en gelijk de wereld hoog en steil naar de Scythen en het Rifeesche gebergte oprijst; zoo laag loopt ze neder, en daalt ten Zuiden naar Libye. Hier staat de Noord-as altijd steil boven ons hoofd; gelijk de Zuid-as, beneden onze voeten, naar den zwarten Helle-vliet en de geesten des Helschen afgronds zinkt. Hier glijdt de groote Slang in lange krullen rondom hene, en schiet, gelijk een stroom, tusschen beide de Beren door; de Beren, die noode in den Oceaan zouden verdrinken. Men zegt, dat het daar gedurig nacht en stil, en met dikke duisternisse behangen is, of de dag opgaat, wanneer die bij ons ondergaat; en als het licht uit den Oosten ons met zijn hijgende paarden aanwasemt, dan steekt de roode avond daar zijn kaarsen op.

Hieruit leert men weder en onweder aan den ongestadigen Hemel te gemoet zien; kennen, wanneer het zaayens en maayens tijd, en geraden zij, over het zorgelijke marmer[8] te roeyen, en met uitgereede schepen zee te nemen, of tijdigst hout in de bossehen te houwen.

Men neemt ook niet vruchteloos het rijzen en dalen der gestarnten waar, en het ronde jaar, dat net door vier seizoenen voortrolt D' akkerman kan, terwijl het koud en regenachtig weder hem binnen's huis belet, vele dingen op zijn gemak bestellen[9], waarmede hij thuis, bij schoon weder, zich zou moeten verhaasten. De landman klopt en wet dan den stompen tand van het kouter, boolt schuiten uit boomen, merkt zijn vee, of teekent zijn korenhoopen; sommigen snijden vorken met twee tanden, of houwen scherpe tuinstaken, of bereiden Amerijnsche[10] teenen, om

[1]Boötes. — [2]Thans zwarte. — [3]Lat. voor maakt en geeft. — [4]Spurrie. — [5]gierst. — [6]Zie boven, bladz. 327b, aant. [1]. — [7]witte. — [8]Versta: het zeevlak. — [9]ordenen. — [10]van Amerinum in Umbrië.

den taayen wijngerd op te binden. Nu vlecht vrij lichte korven van Rubische wissen[1]; droogt uwe vruchten bij het vier; nu breekt ze met den steen.

Het staat ook vrij, zonder het recht t' overtreden, sommig werk op feestdagen te benaarstigen. De Godsdienst verbiedt niemand het water te verleiden; een heining om zijn land te vlechten; vogelen lagen te leggen; hagedorens af te branden; blatende kudden in eenen verschen stroom haar evel af te spoelen. Dikwijl laadt hij den tragen ezel met olie of eenen hoop appelen, en keert weder van de stad met den gebilden[2] molensteen, of eenen klomp zwart pek.

De Maan zette ook, naar heuren loop, sommige gelukkige werkdagen in: hoû uw rust den vijfden dag, wanneer de maan uit haar huis, den Kreeft, dat ze vier dagen bewoonde, in den Leeuw vare[3]; want die dag is de geboortedag van den doodschen Orkus[4] en de Razernijen; toen baarde d' aarde dat heillooze gebroedsel: Ceüs[5], Iapetus[5], en den wreeden Tyfeus[5], en d' andere gebroeders, die te zamen zwoeren, den Hemel te verdelgen; te weten: zij bestonden driewerf den Ossa op den Pelion, en den boschrijken Olymp op den Ossa te wentelen; driewerf klonk[6] vader Jupiter d' opgestapelde bergen met zijnen bliksem van elkanderen. Ten zevenden dage, na den tienden, mag men ter goeder ure wijngerd planten, ossen inspannen, en het webbe opzetten; de negende dag is den vluchtelingen gunstig, den dieven ongunstig.

Sommige dingen willen liever in den koelen nacht beschikt zijn, of in den morgenstond, wanneer de zon het bedauwde land komt bestralen; bij nacht mag men best lichte stoppels en dorre beemden afmaayen; bij nacht ontbeert het land geenen dauw nochte vochtigheid. 's Winters kan men spade bij de kaars arbeiden, en tortsen met het mes snijden; terwijl het wijf met zang den langdurigen arbeid verzacht, en haar ruischende schietspoel door de schering schiet, of zoeten most bij het vier opziedt, en den heeten ketel met eenen tak schuimt.

Maar men moet bij daag, in den zonneschijn, het goudgele koren snijden; bij daag, in den zonneschijn, het gedroogde koren dorschen. Ploeg naakt; zaai naakt. De winter maakt den landman traag; d' akkerluiden varen in den kouden winter wel, bij hetgeen de zomer vergaarde, en vergasten malkanderen dan rustig. De blijhartige winter noodigt de menschen tot vermaak, en zet alle bekommeringen uit den zin; gelijk de zeeluiden, wanneer de gelade schepen in de haven geland, en van blijschap achter met kransen behangen zijn. Evenwel eischt de tijd dan, dat men eikels, en lauwerbezien, en olijven, en roode myrthen afschudde; dan zet men strikken, om kranen, spant netten om harten te vangen; dan jaagt men langoorige hazen; men treft dassen met de Balearische slinger; terwijl het veld diep onder sneeuw legt, terwijl het ijs voor stroom afdrijft.

Wat wil ik het onweder van den herfst en zijn gestarrente verhalen, en waarop den huisman te letten sta, wanneer de dag korter, de zomer koeler werdt[7]? of de regenachtige lente ten einde loopt, wanneer het winterkoren begint op te komen, en de zuigende aar op den groenen halm te zwellen?

Ik zag dikwijls, wanneer d' akkerman den maayer met de sikkel in het goudgele koren zond, en het graan van zijnen wankelbaren[8] halm streek, hoe de vier winden tegens elkanderen aanbulderden, en met het zwangere gewas, zoo verre men oogen[9] kost, ten wortel toe uitgerukt, strijken gingen, en stroo en stoppels daar henevlogen, zulk een donkere winterbui en dwarrelwind stak er op! Dikwijls viel er een vreeselijke stortregen uit de lucht, en de wolken, omhoog op een gepakt, borsten met bijster onweder en slagregen afgrijselijk uit, gelijk of de Hemel viel; zoodat het welig gewas en d' arbeid des akkermans van al het water wegspoelde, alle graften vol lagen, de diepe en ruischende stroomen wiessen, en het meer barrende en bruischte. Vader Jupijn zelf schoot met zijne schitterende vuist, midden in den nacht des donkeren plasregens, den bliksemstraal naar beneden, dat er de gansche aardbodem af dreunde en daverde, het gedierte vluchtte, en allen volken het hart in den lijve van versaagdheid en oodmoedigheid kromp; terwijl hij Athos, of Rhodope, of het hoog gebergte van Epirus, met den donder de kruin insmeet, en stormwind en slagregen verdubbelde, dat bosschen en stranden van 't gebulder der buyen huilden.

Dewijl dan dit te vreezen sta, zoo neem de tijden en den loop des Hemels waar: in wat huis de koude Saturnus stand houdt; in wat geweste des Hemels Mercuur, een dwaalstar, zijnen keer neemt. Boven al zult gij de Goden eeren, en aan Ceres, die groote Godin, wanneer uw werk op den weligen akker beschikt zij, jaarlijks offeren, in 't afgaan van den winter, wanneer de vrolijke lente opluikt; dan vallen de lammers allervetst, de wijnen mollig[1]; dan valt de slaap allerzoetst, de schaduw op het gebergte allerdichtst. Laat dan al de boerejeugd Ceres aanbidden; draag haar melk en honig en zoeten wijn op; en leî uw drachtbare offerzeuge driewerf rondom den akker, met den geheelen rei en uwe juichende makkeren achteraan; en laat ze den korenoogst met gezang in de schure wenschen; en dat niemand eer de sikkel in de rijpe aren sla, dan hij, met den eikenkrans om het hoofd gevlochten, Ceres, op zijn boers, toegedanst en toegezongen hebbe.

Opdat wij uit zekere voorteekenen deze dingen, en hitte en koude en regen en wind mochten te gemoet zien, zoo woû vader Jupijn, dat men waarnaame, wat de maan, die om de maand haren kreits voltrekt, ons spellen wil; bij wat op- of onder-gaande gestarnte het waayen zal; wat weêrwijze akkerluiden dikwijls raadt, hun vee dichtontrent de stal te weiden. Zoo ras de wind opsteekt, beginnen de geroerde wateren der afgronden te zwellen, hooge bergen te ruischen, en een schor geluid te slaan, stranden van verre te klotsen, en bosschen reis op reis te kraken. Men kan het schip naauwlijks besturen, wanneer de meeuwen haastig, midden uit der zee, weder naar strand toevliegen, en piepen; de koeten[2] in het zand dobberen, en de reiger, zijn lieve poelen verlatende, omhoog in de wolken vliegt.

Wanneer de wind zich verheffen wil, zult gij dikwijls starren aan den Hemel zien verschieten, en het vier, bij duister nacht, een lange en witte streek achter zich laten; dikwijls het lichte kaf en dorre bladers herwaart en derwaart vliegen, of zeepluimen boven op het water drijven.

Maar zoo het uit den guren Noorden bliksemt, en uit den Oosten en Westen dondert, dan zullen alle landen vol waters staan, alle sloten overloopen, en de schippers op zee hun natte zeilen strijken. Nooit was iemand zoo dom, die schade bij den regen leed; of de hoogvliegende kranen zagen uit haar lage dalen de buyen opkomen, en wisten ze bij tijds t' ontwijken; of de jonge koe stak het hoofd in den wind, en had den snof al weg; of de snaterende zwaluw vloog rondom het meer, en de kikvorschen in de sloot zongen al borrekikkende den ouden zang; de mier, menigmaal langs haar smal pad hene en weder loopende, brocht d' eyers uit haar holen en nesten; de regenboog slorpte geweldig veel waters; de raven, bij heele vluchten uit de weiden wederkeerende, sloegen de vleugels tegens een. Alreê besprenkelen allerhande zeevogels, en die ontrent d' Aziaansche weiden, in de liefelijke meren van Kaïster[3], hun aas zoeken, het lijf om strijd heel nat met water; nu dompelen ze het hoofd in 't water; nu loopen ze naar het

[1]twijgen. — [2]gehouwen (van bille, d. i. steenhouwersbeitel. — [3]Voorvaart. — [4]Versta: als God der Onderwereld. — [5]De zoogenoemde Titans of Reuzen. [6]sloeg. – [7]Thans wordt. – [8]wiegelenden. – [9]zien.

[1]Versta: zachtste, zoetste. – [2]Eig. merkoeten, waterhoenders. — [3]in Klein-Azië.

water, en zijn vergeefs vermaakt[1] met zich te wassen; dan schreeuwt de kraai luidskeels ongedurig om regen, en huppelt alleen op het drooge zand; ook kosten de maagden, die bij nacht haar rokken sponnen, de regenbui zien komen, als zij d' olie in de brandende lamp zagen sperken[2], en hoe het vier aan het lemmet[3] hangen bleef.

Gij kunt niet onzekerder, bij regenachtig, het schoone weder, en zonneschijn uit zekere teekenen voorzien; want dan zijn de starren niet bedompt; de maan, die het licht haren broeder ontleent, komt met geen stompe hoornen op; geen dunne nevelvlokken zweven door de lucht; geene zeelieve[4] ijsvogels bakeren zich met hun uitgespreide vleugelen op het strand, in den warmen zonneschijn; geen vuile zwijnen wroeten dan met den muil het stroo in hun kot om; maar de mist valt neder, en zweeft langs het veld; de nachtuil, die op het ondergaan der zonne past, zingt dan, boven het dak, spade in den nacht niet. Nisus laat zich dan heel hoog in de lucht zien, en wreekt zich aan Scylle, om den diefstal van zijn purperen haar[5], waar ze, met hare pennen de dunne lucht klovende, voor hem henevlucht. Zie, hoe Nisus, haar doodvijand, al snorrende achter haar her zit, en waar Nisus haar navliegt, vlucht ze snel voor uit, en klooft de dunne lucht met hare pennen. Dan roepen de raven drie of viermaal met een benaauwde keele „kras, kras", en dikwijls ruischen ze, ik weet niet met wat voor een genoegte onderling vermaakt, en boven haar gewoonte, omhoog op het nest, in de bladeren; en het lust haar, zoo ras de regen over is, het kleene gebroed en lief broeinest weder te bezoeken.

Doch ik geloof niet, dat haar van boven een weêrwijsheid gegeven is, die het noodlot der zaken begrijpen kan. Maar wanneer het donker en regenachtig weder aan den Hemel over is, en de lucht, die flus van den Zuidewind nat was, het dunne vergrove[6], en het grove verdunne[6]; dan begint de geest van alle gedierten te veranderen, en hun wordt eenen anderen moed ingeboezemd, dan toen de lucht betrokken was, en vol regens hing. Hier uit wordt de wildzang op het veld geboren, het vee verkwikt, en de krassende raven laten zich hooren.

Maar indien gij op den snellen loop der zonne en mane, die geschiktelijk elk haar beurt waarnemen, acht slaat; nimmermeer zult gij u 's anderen daags bedrogen, nochte door de helderheid des starlichten nachts misleid vinden. Komt de nieuwe maan in 't eerste donker op, en bedekt ze haar horens met eenen zwarten nevel; zoo hangt den zee- en akkerman een dichte slagregen boven het hoofd; maar bloost haar maagdelijk aanschijn, zoo wil er wind opsteken; een blozende maan beteekent altijd windig weder; gaat ze ten vierdenmale (want dit geeft het zekerste bewijs) klaar en helder, en zonder stompe horens, aan den Hemel op; zoo zal het dien ganschen volgenden dag, en die gansche maand nochte regenen, nochte waayen, en de zeeman, behouden geland zijnde, zijn kerkbelofte aan Glaukus, Panopea[7], en Melikert[8], Ino's zoon, betalen.

Ook zal de zon, in 't op- en ondergaan, u teekens geven: de zonneteekens gaan zeker en vast, zoo wel 's morgens vroeg, als 's avonds, wanneer de starren opkomen. Ziet gij haar 's morgens rijzen met vlakken in 't aanzicht, en den zonnekloot half in een wolk verborgen, en half uitkijken; wacht u dan voor regen; want de Zuidewind, zeer schadelijk voor boomen, vee, en veldgewas, dreigt uit zijnen hoek te blazen. Indien ze in den morgenstond betrokken, haar stralen hier en daar tusschen de wolken uitschiet; of rijst Aurore bleek en bestorven uit de saffraangele ledekant van haren Tithon; zoo zal de wijngerdrank, helaas! haar tedere druiven zeer zwaarlijk voor het slaan van hagel en krakende hagelbuyen beschermen.

Het is ook nog dienstiger op de zon te letten, hoe ze, haren weg aan den Hemel afgelegd hebbende, onderga; want dan ziet men dikwijls veel sproeten in haar aanzicht. Een blaauwe zon spelt u regen; een roode den Oostenwind; en indien de vlakken zich met een vierige roodheid beginnen te mengen, dan wil het t'effens regenen en waayen, gelijk of het weder uitgelaten waar; niemand porre mij dan, met dien avond het schip t' ontmeeren[1], en in zee te loopen; maar voert ze den dag met blinkende raden aan, en met blinkende raden weder onder; zoo hoeft gij voor geenen regen te duchten; want een heldere Noordoostewind wil[2] in de bosschen ruischen; en, in 't kort gezegd, de zon zal u de merken zetten, en melden wat d' avond meêbrenge; van waar de wind het heldere weder aanvoere; wat de vochtige Zuidewind in den zin hebbe. Wie durf dan nog staande houden, dat men uit de zon niet[3] zekers spellen kan?

De zon waarschuwt ons menigmaal, dat er heimelijk oproer en lagen voorhanden zijn, en inheemsche oorlogen smeulen. Zij ontfarmde zich ook over Rome, toen Cæsar vermoord lag; en bedekte haar blinkende aanschijn met eenen roestigen rouwsluyer, toen men, om de bedurvenheid des tijds, voor eenen eeuwigen nacht vreesde; hoewel ook in dat jaar land en zee en huilende honden en rampzalige vogels ons voorteekens gaven. Hoe dikwijls zag men den berg Etna, en de geborste schoorsteenen van den smidswinkel der Reuzen oprooken en smoken, en vierkloten en gesmolte steenen in de lucht wentelen, en over d' akkers van Sicilië hene branden! Germanje hoorde harnassen en wapens over al de lucht knarsen; een ongewone aardbevinge schudde d' Alpes; men hoorde overal in de stomme wouden een bijster naar geschrei; men vernam, bij duister nacht, een schrikkelijk doodsch gespook; dieren begosten te spreken, een ongehoorde zaak; stroomen stonden stil; het aardrijk borst van een; ivore en metale beelden schreiden bedrukt, en zweetten in de kerken; d' Eridaan, der stroomen koning, verwoed en uitgelaten, bosschen, stallen, en vee voortrukkende, ging er over al het vlakke veld mede strijken; toen dreigde ons 't ingewand des offervees met vele zwarigheden; putten liepen zonder ophouden over van bloed; wolven liepen bij midnacht door groote steden huilen; nooit weêrlichtte het zoo dikwijls bij helder weder, nochte men zag nooit meer heillooze staartstarren blaken.

Hierop zag Filippen[4] nog eens de Roomsche[5] heerspitsen in 't veld, met een gelijke mogendheid elkandere gewapend aanranden; en de Goden ontzagen zich niet Emathie en Hemus' ruimen bodem tweewerf met ons bloed te mesten; te weten: de tijd zal komen, dat d' akkerman, den akker in die gewesten omploegende, schichten vinde, die ruw en van roest opgegeten zijn, of het zware egge op holle helmen stoote, en zich verwondere over het grof gebeente, uit de graven opgegraven.

O, vaderlijke vergode Goden, en Romulus, en Moeder Vesta, die over de Roomsche[5] sloten en den Tuskaanschen Tiber waakt, behindert ten minste niet dat dees jongeling[6] onzen omgewroeten staat te recht brenge: wij boetten al over lang de meineedigheid van Laomedons Troje met onzen bloede; het hof des Hemels benijdde, o Cezar! ons u al overlang; en beklaagt zich, dat gij u met der menschen triomfen bekommert; te weten: ter stede, daar recht en onrecht overhoop leggen; zoo vele oorlogen, zoo menigerlei slag van schelmerijen, al de wereld door, in zwang gaan; de ploeg ongeacht, de landen woest en ongebouwd leggen, en scherpe zwaarden van kromme zeisens

[1]Lat. voor scheppen vergeefs behagen. — [2]spatten. — [3]pit. — [4]Aan de zee (ot liever de Zeegodin Thetis) behagelijke. — [5]waaraan het behoud zijns rijks hing, en dat zij hem ontroofd had, om 't aan haar minnaar Minos te zenden. — [6]Lat.; zie vroeger. — [7]Zeenymf. — [8]in den Zeegod Palemon veranderd.

[1]los te maken. — [2]zal. — [3]niets. — [4]In Macedonië, in 't jaar 42 voor Kristus. — [5]Romeinsche. — [6]Keizer Augustus.

gesmeed worden. Hier trekt d' Eufraat, daar de Rijn tegens ons op. De naburige steden, onderling het verbond brekende, schieten het harnas aan; de Godlooze krijg raast al de wereld door; gelijk vier paarden, die, buiten spoor geronnen, het ruime veld invliegen; terwijl de wagenaar voortgerukt, te vergeefs den teugel aantrekt, en de wagen aan 't hollen naar toom nochte teugel luistert.

Het Tweede Boek.

INHOUD.

Manier om boomen aan te kweeken, en die natuurlijk is: van zelf, door kerne, wortel; of kunstig: door afsnijden van telgen, planten van stammen, inleggen, verplanten uit eenen stronk, enten, en inzetten. Boomen zijn onvruchtbaar of vruchtbaar. Welke gronden elk slag vereischt. Italië boven andere landen geprezen. Hoe men den aard der gronden onderkenne. Wat moeite aan wijngaard en olijven vast zij. De lof van het huismans leven, bij andere staten geleken.

Hier wijst hij wakker, hoe men plant en ook verplant,
En inleît, ent, en poot zijn ranken, enten, boomen;
Ook op het naauwste kent den aard van ieder land,
En wijngaard en olijf regeert en voort laat komen.

Dus lang zong ik van den akkerbouw, en het rechte seizoen van een ieder werk; nu wil ik, o Bacchus! van uwen wingerd en boomen en planten, en de vrucht des langzaam wassenden olijfs met u zingen. O vader Liber[1]! kom nu herwaart; want hier bloeit de herfst van wijn, uwe edele gave; hier bloeit de wijnberg, die u ter eere, van lekkere druiven zwanger is; de wijnkuip loopt van gepersten wijn over, dat het schuimt; o, vader Liber! kom nu herwaart, trek uwe brozen uit, en verf met mij de naakte beenen in nieuwen most.

Voorecrst teelt Natuur verscheide slag van boomen; sommige wassen van zelf, zonder iemands hulp, op ruime velden, en langs hochtige vlieten hene; gelijk zacht geil[2], taaye brem, populier en blaauwe en witachtige willegen; sommigen worden gesteken, gelijk de hooge kastanjelaar[3] en eekelaar, die, de grootste van alle boomen, Jupijn ter eere opgroeit; en d' eik, bij de Grieken voor een orakel[4] gehouden. Sommige spruiten dicht en loofrijk uit hunnen wortel; gelijk kriekelaar[5], en olm; en de lauwer, Apollo toegewijd, wast op in de breede schaduwe van eenen grooten lauwerboom, zijne moeder.

Deze verscheide wijze van boomen aan te kweeken nam eerst uit de natuur zelf haren oorsprong, en allerhande slag van groene struiken en bosschen en heilige wonden bestaan uit deze verscheidenheid. Ervarenheid en gebruik kweekten allengs nog ander slag van geboomte aan; d' een sneed telgen van haren stam, en pootte ze in d' aarde; d' ander plantte stammen, ook palen, in vieren gesplitst, en staken, onder scherp gehouwen. D' olmen staan en verlangen, om de jonge ranken en festoenen des ingeleîden wijnstoks te dragen, en loten, die best groeyen in aarde, waarna hun natuur trekt; andere boomen poot men zonder wortel, en de hovenier ontziet zich niet de bovenste scheuten in d' aarde te zetten; ja, dat wonder is, d' olijf spruit uit eenen afgehouwen, en als uit eenen dorren stronk; en dikwijls zien wij den tak van den eenen boom, zonder zijnen aard te verslimmen, in eenen anderen veranderen, en eenen pereboom ingeënte appels, de steenachtige kornoeljen blaauwe pruimen dragen. Leert hierom, gij, akkerlieden! een ieders aard in 't byzonder kennen, en den wilden aard temmen, opdat geene landen onvruchtbaar leggen. Het lust mij, Ismarus[1] met wijngerd te beplanten, en den hoogen Taburnus[1] met olijven te belommeren.

En gij, o Mæcenas! dien ik met recht de voornaamste oorzaak van mijn eere en naamhaftigheid mag noemen, kom bij der hand, help mij dit aangevangen werk uitvoeren, en verleen mij wind en spoed, terwijl ik in deze bare zee loop; niet met eenen wensch, van alles in mijn gedicht t' omvademen, dat onmogelijk waar, al had men honderd tongen, honderd monden, en een ijzere stem; kom bij der hand, en vaar met mij dicht het strand langs, en houd onder land; ik wil u hier met geen lange voorrede, wijdluchtigheid, en versieringen ophouden.

Al wat van zelf in het wild opwast, is wel onvruchtbaar, doch het komt geil en vroom[2] voor den dag; want het trekt zijn natuur uit d' aarde; indien men nochtans vruchtbare enten en scheuten op wilde stammen ent, of die stammen in eenen bearbeiden grond plant, zoo zullen ze hunnen wilden aard afleggen, en, wordt er geen moeite aan gespaard, gewillig zulke vruchten voortbrengen, als men zoekt en wenscht; ook zal d' onvruchtbare tak, van zijnen wortel afgesneden, vruchten voortbrengen, indien men dien verplantte, daar hij de ruimte van aarde en lucht geniet; want eerst van al te veel moederloof en takken beschaduwd, zoo werd zijn wasdom verhinderd, en zijne dracht verstikt; doch een gesteke kerne wil langzaam opwassen, spade den nakomeling beschaduwen, en, het vorige sap vergetende, haar appels verbasteren; en een slimme[3] wijnstok geeft zijn druiven den vogelen ten beste; want men moet aan allerhande slag arbeid te kost hangen, en de boomen op een rij in de vore planten, en kost nochte moeite sparen, om hunnen aard te temmen. Maar d' olijf, op eenen stam geënt, zal best groeyen; wijngerd wil gaarne ingeleîd zijn; Venus' myrth wast gewillig op een dicht eiken hout; de harde hazelaar, de hooge esch, de populier, waarvan men kransen Hercules ter eere vlecht, moet men planten; ook den eikelboom des Chaonischen Vaders[4], en den rijzigen dadelboom, en den denneboom, die tegens het gevaar der zee opwast; doch men ent de noot op den ruigen haagappelaar; d' onvruchtbare andorenboom[5] draagt kloeke appels, de beukeboom kastanjen; de wilde esch hangt wit van peerbloeisel, en het zwijn knapt eikels onder den olm.

Ook is de wijze van botten inzetten niet eenerlei; want daar de knoppen midden in de schorse uitbreken, en uit den dunnen bast botten, daar snijdt men den bast effen open; hier steekt men de schel en knop van eenen anderen boom in, en lijft ze in de vochtige schorse; of men zaagt ook geknotte stammen boven af, om een vruchtbare ente in de kloof te zetten; en de boom schiet eerlang gelukkig zijn takken hemelhoog in de lucht, en verwondert zich over het nieuwe loof en vreemde oost.

Daarenboven is elk slag van boomen niet van eenerlei aard; gelijk de sterke olm, de willegeboom, de loot, en Kretenzer cypres; ook vallen de vette olijfboomen verscheiden van natuur, als ronde, en lange, en die bittere kernen hebben; desgelijks zijn d' appelaars en Alcinoüs[6] oostboomen verscheiden; ook verschillen Krustumijnsche en Syrische peren, en die de hand vullen; en aan onze boomen hangt verscheiden aard van druiven. Lesbos plukt niet eenerhande smaak van torsen[7], aan Methymnasche ranken gewassen; men vindt Thasusche en witte Mareotische druiven; d' eerste tieren best in vetten, deze in schralen grond. De Psythische druif is dienstiger om bastert uit te persen; de Lagische wijn bevangt u straks[8], doet de voe-

[1]Bacchus; zie vroeger reeds. – [2]waterwilg. – [3]Thans alleen in hazelaar nog in gebruik, is laar niet anders dan de uitgang er of aar met ingelaschte l. — [4]Nam. die van Dodone. — [5]krieken- of kersenboom.

[1]bergen in Thracië en Italië. – [2]overdadig en krachtig. — [3]slechte, wilde. — [4]Jupiter. — [5]platanen. [6]Koning van Thracië en voorstander van den wijnbouw. [7]trossen. — [8]weldra, terstond.

ten struikelen, en de tong stameren; zoo doet ook de purpere en Preciasche druif; maar met welke verzen zal ik, o Rethische wijn! u loven? doch hierom moet gij den Falernischen kelder niet braveeren. Amineesche wijn valt sterker, en spant de kroon boven dien van Tmolus en Chios, koning Faneus' eiland. De wijnbezie van Argos valt kleener, doch wast overvloediger, en houdt zich beter dan alle andere wijnen. O Rhodische wijn! ik zal u, die op den offerdisch der Goden welkom zijt, niet vergeten, nochte de muskadellen, zoo groot als koe-uyers; maar de verscheidenheid van wijnen en hun namen is ontelbaar, en het getal van geen belang; die ze al wil noemen, mag ons tellen al het zand, dat van de Westewind, op het Libyaansche strand, verwaaid wordt; of hoe vele baren op d' Ionische kusten breken, wanneer d' Oostewind opstekende in de zeilen valle.

Ook zijn alle gronden niet even bekwaam om alles te dragen: willegen wassen gaarne bij vlieten; elzen in drabbige poelen; onvruchtbare esscheboomen op steenklippen: myrthen tieren best langs het strand; Bacchus' wijnrank bemint luchtige heuvels; iepen zoeken koude en Noordsche buyen. Bezie de gewesten, die, van uitheemsche huislieden gebouwd, onder ons juk gebracht zijn; en d' Arabiers in het Oosten, en de Gelonen, met brandteekenen gecierd; elk land brengt zijn boomen voort. Oostindiën[1] draagt alleen zwart ebbenhout: de wierooktak groeit alleen bij de Sabbeën. Wat wil ik u vertellen van de welriekende boomen, die balsem zweeten, en beziën van den altijd bloeyenden akant[2]? of van Moorenlandsche bosschen, wit van zachte boomwol? en hoe de Seres[2] het fijne katoen van de takken kemmen? of welke bosschen het uiterste gewest van Indiën draagt, daar het aan den Oceaan paalt? bosschen, wier toppen zoo hoog in de lucht rijzen, dat ze met geene pijlen kunnen beschoten worden, van een volk, dat zoo wakker den boog weet te handelen. Meden brengt heilzame appels, bitter en wrang van smaak, voort; een gereede artsenij tegens doodlijke kruiden, vergift en bezweringe van booze stiefmoederen. Dees boom wast geweldig hoog, en gelijkt den lauwer; verspreidde hij zijnen geur zoo hoog en verre niet in de lucht, men zou hem voor een lauwer aanzien; geene winden schudden zijn bladers noch bloesem af; de Meden verdrijven hiermede den stinkenden adem, en d' oude mannen genezen hun aâmborstigheid[3] met dit ooft.

Maar de bosschagiën van Meden, dat rijke land, nochte de schoone Ganges, nochte' Hermus, die goud opwerpt, nochte de Baktren, nochte Indiën, nochte geheel Arabië, dat vet en vruchtbaar van wierook is, mogen[4] met al hunnen roem Italië niet opwegen. De stieren, die vier en vlam ten neuze uitsnorkten, ploegden hier d' akkers niet, om ze met vreeselijke draketanden te bezaayen; nochte hier kwam geen scherp gewas van krijgslieden met helmen en speren op; maar deze landouw brocht eenen vruchtbaren oogst van olijven, koren, en Campanischen wijn voort, en leverde puik van vee uit. Hier draaft het strijdbare paard moedig in 't veld; hier werden, o Clitumnus! dikwijls sneeuwwitte offerossen en groote stieren met uwen stroom gewijd, om de Roomsche zegestaatsie naar de kerken der Goden te geleiden; hier is het altijd lente, en 's winters schier altijd zomer; het vee teelt tweemaal jongen; de boom draagt tweemaal vruchten; men vindt er geen verslindende tijgers, nochte brullende leeuwen; men plukt er geen venijnige kruiden; geen geschubde slang kruipt er met lange krullen[5] en bochten een stuk weegs langs d' aarde; zet[6] hier zoo veel heerlijke steden bij, en kunstige werken, en hooge vesten, van menschenhanden uit steenrots gehouwen en gebouwd; en stroomen, die onder d' oude muren henevloeyen: of zal ik verhalen, hoe de zee hier van wederzijde aansla en aanbruise? hoe groote meren hier leggen? en van u, o Larius! het grootste van allen? en van u, o Benacus! die ongestuimig, gelijk een zee, komt aan-schuimen? of zal ik verhalen de haven, daar de zeesluis de Tyrrheensche zee van Lucrijn scheidt, het verbolgen zeewater zijn geweldige kracht gebroken wordt; daar de baren in de haven van Julius zoo luide bruisen, en de Tyrrheensche golven in den poel van Avernus gelaten worden? Hier loopen koperaders en zilverbeken door het land, en het vloeit er van goud. Dit land leverde rechtschape krijgsmans uit, de Marsen, de Sabellische jeugd, en de Ligur, wel gewoon armoede te lijden, en volken, op stekaden[1] afgerecht. Dit land won ons Deciën, de Mariussen, de dappere Camillen, de Scipio's, rechte oorlogsgasten, en u, o grootmachtigste Cæzar! die nu, in d' uiterste palen van Azië triomfeerende, den weerloozen[2] Indiaan van de Roomsche vesten keert. Ik groete u, o Saturnus' landouw! groote en vruchtbare moeder der vruchten, en niet min van krijgshelden; u ten dienst vang ik den akkerbouw aan, die bij d' alouden in zwang en eere was; ik besta de heilige bronnen t' ontsluiten, en zing een Grieksch[3] gedicht in Latijnsche steden.

Nu is het tijd, den aard der landen t' ontdekken: wat elk vermag, wat slag van gronden men vindt, en wat elk telen kan. Voor eerst wil d' olijf, Pallas' vrucht, die zich lang houden kan, best tieren in barre gronden en op dorre heuvels, daar de klei mager valle, en keiachtig met heggen begroeid legge. Dit betuigt u de wilde olijf, die overvloedig in die streken wast; ook zijn beyen[4], die in het wild langs het veld groeyen. Maar waar de grond vet en geil van gedurige vochtigheid is, en het land vruchtbaar en dicht met kruiden bewassen staat; gelijk wij dat menigmaal, onder aan eenen berg, in een gezonken dal zagen; en waar beken, boven van de rotsen afvloeyende, een slib en vettigheid over het land sleepten, en het veld, steil tegens het Zuiden aanleggende, varenkruid, van geenen ploeg te verdelgen, voortbrocht; daar zal u de vruchtbare wijnstok en zijne druif namaals overvloed van sterken wijn bestellen; hoedanig wij met offerschalen en goude kelken plengen, wanneer de vette Hetrusk, voor den outer, op zijn ivore pijp[5] speelt, en wij het rookende ingewand met groote schotelen opofferen.

Doch hebt gij meer lust, om groot vee en kalvers, of schapen, of geiten, die 't gewas bederven, te weiden; zoo moet gij bosschen zoeken, en de volle weiden van Tarentum, het uiterste van onzen bodem; en zulke kampen[6], als het ongelukkige Mantua verloor, daar het sneeuwwitte zwanen langs den begraafden waterkant opkweekt; hier ontbreekt het uwe kudden aan gras nochte klare bronnen, en de koele dauw wint, in de korte nachten, zoo veel gras aan, als het vee in de lange zomersche dagen kan afweiden.

Wij bevinden onder het bouwen, dat meest alle zwartachtige aarde, en die vet valt in het ploegen, en murwe gronden best granen dragen; en gij zult arbeidzame ossen uit geene akkeren meer gelade wagens zien naar de schuur voeren; ook uit land, dat eerst verwilderd stond, en daar d' akkerman de boomen ijverig afhieuw, en het bosch, 'twelk in menig jaar geen vruchten gevende, en van ouds een vogelnest was, tot den grond toe zoo kaal uitrooide, dat het gevogelte verhuizen most; maar aarde, die wit in het ploegen valt, is niet vruchtbaar; want schrale en steenachtige heuvels bestellen de bijen naauwlijks kanneelkruid en rozemarijn; en ruwe puimsteen en krijtgronden, van zwarte waterslangen uitgeknaagd, loochenen, dat

---

[1]Versta Indië; zie reeds vroeger. — [2]Sineezen. — [3]kortademigheid; eig. geborsten of gebroken ademtocht. — [4]kunnen. — [5]kringen. — [6]reken.

[1]s teenachtig. — [2]Versta: onkrijgszuchtigen. [3]Versta: Hesiodaansch. — [4]Anders bessen, beziën. [5]fluit. — [6]velden, akkers (gelijk nog in Gelderland en Overijsel).

andere akkers den serpenten zulk een lieflijk voedsel en kromme holen verschaffen, als zij.

Een aarde, die dunnen wasem en vlugge dampen van zich geeft, het nat verzwelgt, en als 't haar lust weder uitasemt; en zich zelve altijd in het groen kleedt, zonder het kouter met schorft en zout[1] roest te knagen; die zal uwe olmen met geile wijnranken bevlechten, die zal u veel olijven dragen; gij zult in het bouwen bevinden, dat ze gaarne geploegd, gaarne beweid wil zijn. Zulke gronden bouwt het rijke Capua, en het volk, dat aan Vesevus[2] paalt, en Clanius[3], die Acerren dikwijl van zijnen oogst berooft.

Nu zal ik u alle gronden leeren kennen. Vraagt gij, of d' aarde boven maten grof of fijn is; naardien d' een het graan, d' ander de druive begunstigt; de grove aarde Ceres, alle fijne Bacchus dient; zoo staat u eerst op den grond te letten, en daar die vast en dicht is, eenen kuil te doen graven, weder met aarde toe te delven, en dan met de voeten vast en effen te treden. Indien er dan nog aarde gebrek is, zoo valt ze fijn, en is dienstig voor weide en vrolijken wijngerd; maar schiet er aarde over, en kan ze in den kuil niet, zoo valt ze grof, klontig, vet en zwaar, en hier moogt gij uwe sterke ossen voor den ploeg drijven.

Maar is d' aarde brak of bitter (gelijk men zegt) van smaak, die is niet goed voor vruchten; want de ploeg verandert haar brakheid niet, nochte zij laat de druif en appelen hunnen aard en wezen behouden, en kan aldus gekend worden. Neem dichtgevlochte teene korven en teemsen[4], waarin men wijn perst, die onder het dak berookt leggen; vul ze met brakke aarde, giet ze vol zoet water, en treê d' aarde stijf met voeten, totdat al het water uitgeperst door de korven heenzijpe; zoo zal de bittere smaak u op de tong walgen, en melden wat slag van aarde het zij.

Vette aarde kan men aldus leeren kennen: wilt gij ze wegworpen[5], zij blijft u aan de vingers hangen, zoo taai als pek; vochtige aarde teelt kruiden van ongemeene grootte, en derteler[6] dan het behoort; och, dat ze mij niet al te dertel zij, en al te vroeg d' aren doe zwellen! Zware aarde kent men lichtelijk aan haar eige zwaarwichtigheid, de lichte aan hare lichtigheid; zwartachtige aarde gemakkelijk bij het oog, en elk slag uit zijn verwe; maar kommerlijk kan men koude aarde, die kwaadaardig is, onderscheiden; ondertusschen melden slechts roode dennen, schadelijke iepen, en bruin veil wat koude gronden zijn.

Dit gâgeslagen, zoo pas d' aarde eerst lang te vore te koken, greppels en graften door het bergachtige land te graven, de kluiten tegens het Noorden bloot te laten leggen, eer gij de vrolijke wijnrank in d' aarde legt. Waar de grond murw is, daar valt het beste land; en dit verrichten winden, koude rijp, en de sterke delver, die het land omwerpt. Maar huisluiden, die geenen arbeid ontzien, zoeken eerst eenen grond, die de plaats gelijk is, daar de jonge spruit eerst stond, om ze daar straks te verplanten, opdat de loten niet terstond haar moeders aard afleggen; en zij merken ook in de schors, in wat wind zij eerst stonden, het hoofd in 't Zuiden en de warmte opstaken, en den rug tegens het Noorden keerden; zooveel legt er aan, hoe men zich van jongs op gewenne.

Onderzoek eerst, of het beter zij den wijnstok op heuvels, of op vlakke landen te planten. Wilt gij op vlakke en vette akkers maayen, zoo zaai en plant dicht bijeen; de wijnstok dicht bijeen geplant zal niet trager wassen; hebt gij heuvelachtig land en heuvels, plant de ranken wijder van een; zet uwe stammen net op een rij, achter elkanderen; gelijk de keurbende in den oorlog somtijds hare geleden ontsluit, en op het vlakke veld zich in slagorden zet, en al het land overwijd grimmelt en flikkert van 't geweer; eer de vreeselijke slag nog aangaat, daar d' oorlogskans, midden onder de wapens, in twijfel hangt; plant zoo uwe rijen op een gelijke maat; niet, om uwe ijdele zinnen door dit gezicht te vermeyen, maar omdat d' aarde anders de ranken niet even veel voedsel kan meêdeelen, nochte de wijngerd zijn armen wijd genoeg uitbreiden.

Misschien zult gij ook vragen, hoe diep men de putten graven moet. Ik zou den wijnstok wel in ondiepe voren durven betrouwen; maar boomen, en inzonderheid den eekelaar moet men dieper planten, die zijn kruin zoo hoog in de lucht opsteekt, als hij zijn wortels in den afgrond schiet; dies wordt hij van winterbui nochte regenvlaag nedergesmakt; hij staat vast, en verduurt een menigte van jaren, menige eeuw en menig mans leven; dan strekt hij zijn sterke armen, de takken, wijd en verre, herwaart en derwaart uit, en staat midden in zijn breede schaduwe. Plant ook uwen wijnstok niet tegens 't Westen, nochte onder den hazelaar; nochte neem de toppen der hoogste ranken, of breek de bovenste wijngerdscheuten niet af (zooveel vermag de liefde des gronds), nochte snij de loten met geen stomp mes af; zaai ook geen wilde olijven onder wijngerd; want dikwijls verzuimt de roekelooze[1] herder zijn vier, dat eerst heimelijk onder de vette schorse verborgen legt, den stam ontvonkt, en omhoog in de takken vliegt, dat het kraakt, en, den boom vermeesterende, boven in de kroon weiden gaat, het gansche bosch in brand zet, en spreidt een zwarte en dikke wolk van rook en smook in de lucht; inzonderheid zoo een Noordsche bui het geheele bosch aantast, en de wind onder het vier speelt. Zoo dit gebeurt, kan de wijnstok niet weder groeyen, en al houwt men hem tot beneden toe af, de wortel schiet niet meer zulke ranken; en d' ongelukkige wilde olijf, die niet dan bitter loof geeft, schiet er slechts over.

Laat u ook van niemand, hoe wijs hij schijne, raden, den akker 's winters om te delven; want het snippen[2] van den vorst sluit dan het aardrijk, en gedoogt niet, dat het gezaaide zaad zijnen wortel in geslote aarde schiete. Wijngerd wil liefst geplant zijn, wanneer de witten ooyevaar, die de slange verpikt[3], met de blozende lente wederkomt; of wanneer, de zomer alreê voorbij, de koude herfst begint te ruischen, eer de zon met haar paarden, korter omrijdende, den winter aanvoert. Zoo dienstig is de lente voor boschloof, voor boomen; in de lente zwilt de landouw, en verlangt naar het vruchtbare zaad; dan daalt d' almachtige Vader vrolijk, met eenen gezegenden regen, uit de lucht, in den schoot der aarde, zijn vrolijke gemalin, en d' Alleropperste, zich met dat groote lichaam vermengende, teelt allerhande vruchten; dan kwinkeleert d' eenzame bosschagie van schelle vogelen, en het groote vee groet Venus weder op zijn gezette tijden; de voedzame akker teelt vast, en het veld opent zijnen boezem voor den laauwen adem des Westewinds; het versche vocht dringt dan in alle dingen door; het groen durf zich in den nieuwen zonneschijn veilig betrouwen; de jonge wijnrank vreest niet, dat er buyen uit den Zuiden zullen opkomen, nochte voor regenvlagen aan de lucht, of stormen uit den Noorden; maar zij bot en bloeit, en wint bladers aan.

Ook geloof ik niet, dat de wereld in eenig ander seizoen geboren werd, of in den aanvang eenen anderen toon hield; het was toen lente: de groote wereld kwam met de lente te voorschijn, en d' Oostewind hield zijnen koulen adem in, toen de dieren eerst het licht zagen, en een ijzeren slag van menschen uit steenachtige aarde voor den dag kwam, en 't gedierte het woud, en 't gestarnte de Hemel ingegeven werd; nochte[4] de teêre oude[5] der wereld zou dezen arbeid kunnen verdragen, kwam er niet zoo groot een rust tusschen koude en hitte, en verpoosde 's Hemels goedaardigheid het aardrijk niet.

---

[1]Versta: bijtend. — [2]De Vesuvius. — [3]Rivier in Campanië. — [4]zeven (Verg. 't Fr. tamis). — [5]Thans werpen. — [6]weliger.

[1]onvoorzichtige, roekelooze. — [2]nijpen. — [3]weg-, op-pikt. — [4]ook niet. — [5]leeftijd.

Voort, wat gij op den akker planten wilt, plant uwe plantsoenen diep in d' aarde; pas[1], vet slib op het land te brengen, en delf er dorstig zand of vuile schelpen in; want het water zal er in trekken, de dunne dampen er onder spelen, en 't gewas doen opluiken; en men vindt er, die d' aarde met steenen en groote scherven dekken, om den wijnstok voor geweldigen plasregen, en de hitte der Hondsdagen, waarvan het dorstige land splijt, te beschutten.

Boomen en wijngerd op een rij geplant zijnde, zoo staat ons nog dikwijls aarde aan den wortel te brengen, en de kluiten met een spade om te worpen, of de zwoegende ossen tusschen den wijngaard door te drijven, en den grond met het scherpe kouter te breken. Hierna zal men de wijnranken opbinden en stutten met riet, geschelde[2] teenen, essche stokken, en geklove vorken, om, hierop steunende, te leeren op[3] geene winden te passen[3], en langs den hoogen olm, bij de rijen der latten op te klauteren. Terwijl de jonge wijnstok vast opwast en nieuwe bladers krijgt, moet men de teêre ranken sparen: en de wijnrank, terwijl ze geil in de lucht opsteigert, en met vrijen toom opgroeit, nog niet besnoeyen, maar somtijds haar bladers met de hand afplukken en aftrekken. Wanneer nu de wijnstok dikker gewassen den olm omhelst, en in top gestegen is; dan stroop vrij zijn bladers af, en scheer zijn armen; te vore vreesde hij voor het snoeimes; handel[4] hem eindelijk vrij straffer, en besnoei de weligheid der ranken.

Ook moet gij hagen vlechten, om den wijngerd voor het vee te beschutten; byzonder terwijl het loof nog teder en geen wederspoed gewoon is: en niet alleen van fellen vorst en het steken der zonne, maar ook gestadig van woudossen en geiten gezocht en gekweld, en van schapen en hongerige runders geknabbeld wordt: geen koude, nochte vorst, nochte rijp, of machtige hitte, die op drooge klippen gloeit, beschadigen den wijngerd zoo zeer, als de kudden met haar venijnige tanden, en het litteeken van haar gebit, in den stam gezet. Men slacht, om geen andere misdaad, de geit op alle altaren, Bacchus ter eere; en hierom gaan d' oude spelen ten tooneele, en d' Atheners zetten, rondom groote dorpen en op viersprongen, hun prijzen op, en, vrolijk bij den wijn, huppelden in groene beemden over bestreke geiteflesschen[5] heen; en de Latijnsche huisluiden, een volk van Troje overgekomen, zingen onbeslepe lieden[6], lachen dat ze schateren, met grijnzen[7] van holle schorsen vermomd, en roepen Bacchus met vrolijke gezangen, en hangen, hem ten roem, wasse poppen omhoog in den pijnboom. Hierom groeit en bloeit de wijnberg, en draagt overvloediger vruchten; en waar de Wijngod zijn rustig hoofd opsteekt, daar worden diepe dalen en hooge heuvels met wijn gezegend. Weshalve wij, Bacchus ter eere, Godsplichtig[8], als onze vaders, lofzangen zullen toezingen, schotels en koeken opdragen, den gewijden bok met den horen mak ten outer brengen, en vette offerharsten aan hazelare speten braden.

Men moet ook nog eenen anderen arbeid, die oneindig is, aan den wijngerd te kost hangen; want alle jaar dient de grond drie of viermaal omgespit, de kluit gestadig met de spade gebroken, en de wijnrank van alle haar bladeren ontlast. Het akkerwerk staat nimmer stil, en het jaar gaat altijd den zelven gang.

Wanneer nu de herfst de wijngerdbladers afschudt, en de koude Noordewind het bosch van zijn loof berooft, dan zorgt de wakkere boer weder tegens het volgende jaar, besnoeit met zijn krom snoeimes den wijnstok, en snijdt d' onnutte ranken af; hij delft eerst den grond om, voert het rijs weg, verbrandt het, en brengt de latten onder het dak; eindelijk snijdt hij de druif. De wijnstok duikt tweemaal in zijn schaduwe; tweemaal begroeit hij met groene hagen; het valt lastig, die beide af te plukken en te scheren; hierom, prijs groote, maar bouw kleene akkers. Hij snijdt ook ruige wissen[1] van muisdoren[1] in het bosch, en rietboorden langs den oever, en willege takken, die hem werk bereiden. Wanneer nu de wijngerd opgebonden, de hagedoren besnoeid is, dan zingt d' afgearbeide wijngaardenier, naardien zijn werk op het einde loopt; evenwel moet men d' aarde opdelven, en alreê toezien, dat kwade lucht nochte onweder de rijpe druif bederve.

Daarentegen is aan d' olijfboomen geen werk vast, nochte men hoeft er krom snoeimes of getande eggen aan te bezigen, nadat ze eens hunnen wortel in d' aarde schoten, de kruin in de lucht staken. De grond, met het scherpe kouter gebroken, bestelt hun vochtigheid en vruchtbaarheid en ooft genoeg. Aldus moet gij den vetten en vreedzamen olijf aankweeken. Zoo ras d' appelaar ook macht in zijn takken gevoelt en kracht krijgt, wast hij terstond van zelf en zonder moeite op.

Ondertusschen hangen alle wouden niet weiniger met vruchten geladen, en d' eenzame wildernissen, vol wildzangs, zien bloedrood van knoppen en bezien; men weidt er de klaver af; het hooge bosch beschaft harstortsen, en verziet ons van nachtkaarsen en lampen. Wat mogen de menschen dan nog zorgen, zaayen, en planten! Wat zal ik u meer leeren? willegen en lage bramen bestellen het vee loof, den herder schaduwe, het gewas heining, de honigbij aas; en het lust mij te zien, hoe de wind op den Cytorus in de boschboomen, en bij Narycium in de pekboomen spele? het lust mij, wilde heiden te zien leggen, daar niemand egt nochte ploegt. D' onvruchtbare bosschagien op Kaukaas, die eeuwig van den sterken Oostewind kraken en knakken, geven verscheide vruchten; zij geven pijnhout, dienstig om schepen, en ceders en cypressen, dienstig om huizen te bouwen. D' akkerman draait er spaken, maakt er wagenhuiven, en houwt er lange kielen af. De willegen leveren ons teenen, d' olmen loof, de myrthen sterke stangen, de kornoeljen krijgsgeweer, d' iepen Itureesche bogen; van lichte linden en boschboomen mag men met een scherp draai-ijzer allerhande fatsoenen draayen. De lichte els komt voor stroom den Pauw[2] afdrijven, en de bijen brommen in de holle schorse en den buik des vermolsemden[3] eekelbooms. Wat wil ik verhalen, hoe veel nuts Bacchus ons schonk? Bacchus veroorzaakte ook veel onheils; hij versloeg de dolle Centauren, Rhetus, Folus, en Hyleus, die de Lapithen met den grooten berkemeyer[4] dreigde[5].

O, al te gelukkige huislieden (kenden ze slechts hun geluk!), die, buiten oorloogskrakeel, in den schoot het voedsel ontvangen, dat de milde aarde hun rechtvaardiglijk verleent. Hoewel geene aanhangelingen 's morgens vroeg eenen stroom van groetenissen, door de trotsche poorte van 't hoog gebouw, over de wijde zalen braken, en zich vergapen aan stijlen met schoone schildpadden ingelegd, en geborduurde kleeders, die van goud kraken, en Korinthischen erts, en witte wol, in Assyrisch purper geverfd, en Kassia, met klaren olijfolie gemengd; nochtans genieten ze een veilige rust, en, rijk door velerhande middelen, weten hun leven langk van log[6] nochte bedrog; zitten gerust op hun ruime hofstede; vermeyen zich in spelonken, en aan stroomende beken, in koele dalen, daar men d' ossen hoort loeyen, daar hen de zachte slaap onder eenen boom bevangt; daar bosschen en weranden groenen, en de jonkheid tegens arbeid opmag, en gewoon is zich kleen te behelpen; daar men den Goden offert, en de heilige vaders wonen, en de rechtvaardigheid, die de wereld verliet, haar leste voetstappen zette. Doch mij behagen boven al de zoete Zanggodinnen, welker heiligdommen ik,

[1] zorg. — [2] geschilde. — [3] om — geven. — [4] hanteer. — [5] wijnzakken van geitevel. — [6] Thans liederen. — [7] masker. — [8] Godsdienstig.

[1] steekpalm-twijgen. — [2] Po. — [3] Anders vermolmde, d. i. tot stof vergane. — [4] Voor wijnschaal, beker, bokaal. — [5] op de bruiloft van Pirithoüs, waar zij toen door de Lapithen werden omgebracht. [6] logen.

van een geweldige liefde getroffen, verbreide. Ik wensch, dat ze mij haar onderwijs gewaardigen, starreschieten leeren, en den loop des Hemels, het verduisteren der zonne, het verduisteren der mane, en wat aardbevingen veroorzaakt; hoe de springvloed bijkomt; waarom de zee dijken en dammen omspoelt, en weder afloopt; hoe 's winters de dagen zoo kort, des zomers zoo lang vallen; doch is mijn bloed te grof, mijn vernuft te stomp, om dat gedeelte van de natuur te vatten, zoo scheppe ik mijn vermaak in akkeren en bewaterde dalen; zoo bemin ik onvermaard stroomen en bosschagiën. O wie zet mij, daar de beemden leggen, en Sperchius vloeye, en Taigeta dreune van het rinkinken der Lakonische wijnpriesterinnen! o, wie zet mij in de koele dalen van Hemus, en bedekt mijn hoofd met een breede schaduwe van takken!

Gelukkig is hij, die der dingen oorzaken kent, en alle vrees, en het onverbiddelijke noodlot, en geruisch des gierigen jammerpoels te boven geraakte; ook is hij gelukkig, die d' Akkergoden, Pan, en den ouden Boschgod, en de Veldgodinnen, zijn zusters, eert; zulk een staat niet naar staat of koninklijk purper, en weet van geene tweedracht, die trouwelooze broeders ophitst; of van den Daak[1], die langs den weêrspannigen Ister[2] nederzakt; of van 't Romeinsche gezag, en instortende rijken; nochte bekommert zich uit meêdoogen met den nooddruftigen, of benijdt den rijken. Hij plukt de vruchten, die van zelf in zijnen boomgaard, van zelf op zijnen akker wassen, en zag nooit strenge wetten, of dolle vierschaar, of 's volks pleitschriften. Anderen roeyen over de wilde zee, loopen op het spits van 't geweer aan, en dringen in der koningen hoven; dees zoekt een stad en arme burgers te bederven, om uit eenen gouden kop te drinken, en op Tyrisch purper te slapen; een ander begraaft zijn geld en schat, en is er niet af te krijgen; dees wordt op de pui van het steêhuis aangebeden; die zit statig gedient met het handgeklap, dat, den Raad en het Roomsche[3] volk ter eere, in het gestoelte des schouwburgs wedergalmt; zij vermaken zich, hoewel ze de handen in hunner broederen bloed verfden; verlaten huis en hof, en zoeken een land, daar andere starren schijnen. D' akkerman drijft slechts zijnen ploeg door het land, en onderhoudt zoo, met zijnen arbeid, het gansche jaar door, zijn huisgezin en kleene kinders, zijn ossen en afgearbeide runders, en rust niet of het jaar beschaft hem overvloed van appelen, of jong vee, of korengerven, en akkers vol graan, en volle schuren. De winter komt, dan perst men de Sikyonische olijf; het zwijn komt zat van eekelen[4] thuis: het bosch bestelt hem wilde appels, de herfst velerhande vruchten, en de wijn wordt, omhoog in de klippen, van de zon gaar gekookt. Ondertusschen hangen de lieve kinders al kussende om hun moeders hals; de kuische huisvrouw bewaart het huis; de koeyen geven melk, en de vette bokken stooten, in 't groene gras, met hun hoornen op elkandere toe. Hij viert de feestdagen, en, op het hooi om den haard leggende, brengt zijnen makkeren den vollen kroes toe, roept Bacchus aan, offert hem wijn, en langt prijzen aan den olm voor de herders, die om prijs willen schieten, en naakt in het boeren worstelperk treden. Zoo leefden eertijds d' oude Sabijnen, en Remus en Romulus, de gebroeders; zoo is het machtige Hetrurië opgewassen, en Rome, in 't byzonder, de heerlijkste en het hoofd van alle steden geworden, en heeft alleen zijn zeven bergen met eenen muur omtrokken. De goude Saturnus bewoonde dit land, eer Jupijn in Kreten regeerde, en de godlooze menschen ossenvleesch aten; men hoorde nog geen trompetten steken, nochte lemmers op harde aanbeelden smeden. Maar wij hebben eenen endeloozen weg afgeleid, en het wordt nu tijd, de reukende[5] fossen van hun juk t' ontlasten.

[1]Daciër. — [2]Donau. — [3]Romeinsche. — [4]Anders eikels, akers. — [5]Versta: zweetende.

Het Derde Boek.

INHOUD.

Hij wijdt Augustus eenen tempel van eere, en een onsterflijke gedachtenis toe. Wat paarden en koeyen vereischen. Het gevecht der stieren. Hoe men merriën moet paren. Van schapen en geiten. Onderwijs van wolle en melk. Van honden aan te fokken, en slangen te verjagen. Van veeziekte. Bij deze gelegenheid valt hij op de sterfte, die d' Alpes en het gewest van Venetië plaagde.

De dichter teelt nu paard en koei en kalvers aan,
En drijft, om wol en melk, zijn schaap en geit te weide;
Hij fokt ook honden op, en, om zijn vee belaân,
Zoekt raad voor slang en smet, eer 't evel zich verspreide.

O, groote Pales[1]! en gij, vermaarde herder van Admetus[2]! en gij, Arkadische bosschen en beken! wij zullen ook van u zingen; want alle andere dichten, ijdele zinnepoppen, leven nu op allemans tong. Wie weet van den straffen Eurysteus, of dien heilloozen Busiris en zijne altaren niet te spreken? Wie hoorde niet zingen van Hylas, Hercules' knaap[3]? van Delos, Latona's eiland? van Hippodamië, en Pelops, meester in den renstrijd, en doorluchtig om zijn ivore schouder? Ik wil een baan opstreven, waarlangs ik ook uit de laagte opstijge, en zeeghaftig op de tong der menschen leve en zweve. Mag ik lang leven, zoo zal ik d' eerste zijn, die de Zanggodinnen, van den berg Helikon, met mij in mijn vaderland brenge; d' eerste, die u, o Mantua! den Idumeeschen palmtak vereere, en in het groene veld een marmeren kerk[4] stichte, bij het water, daar de breede Mincius, om lange bochten dwalende, d' oevers met dunne rietboorden boort. Ik wil Cæzar midden in de kerk zetten, en tot mijn wit gekomen, in Tyrisch purper wel prachtig voor hem verschijnen; en drijven honderd wagens, met vier paarden daarvoor gespannen, naar den stroom. Geheel Grieken, van den Alfeus en het Nemeesche woud afgestegen, zal hier, mij ter eere, om prijs rennen, en met harde, osseleere wanten vechten. Ik wil, met den geschoren olijfkrans om het hoofd, u mijne gaven opofferen; nu lust het mij, uw gewone staatsie ter kerke te geleiden, en de runders te zien slachten; of hoe het tooneel omkeere, van aanzicht verandere, en de Britten, in tapijt geweven, de purpere tapijten oplichten. Op de kerkdeuren zal ik in goud en louter ivoor den oorloog, tegens het volk aan den Ganges, en de wapens van den zeeghaftigen Augustus, Quirijns nazaat, uitbeelden; en hoe hier de groote Nijl van den zeestrijd ruischt en bruist, en de kolommen, van het koper der overweldigde vlote gegoten, ten Hemel rijzen. Ik wil er de steden, in Azië verovert, bijzetten, en den voorgejaagden Nifates, en den Parth, die zijn zege in het wijken en in achteruitgeschote pijlen stelt; en beide de zegeteekens, twee verscheide vijanden met de vuist ontweldigd, en het volk van beide de kusten, waarover men tweewerf triomfeerde. Daar zal Assaracus' afkomst, en 't geslacht, uit Jupijn gesproten, en Tros, de vader, en Apollo, bouwmeester van Troje, in Parischen[5] marmer, naar het leven uitgehouwen staan; de rampzalige Nijdigheid zal er zwichten voor de Razernijen, en den wreeden jammerpoel[6], en Ixions gekrulde slangen, en het geweldige rad, en den onopwentelbaren steen.

Ondertusschen laat ons, o Mæcenas! op uwen last, die mij zwaar wil vallen, d' ongebaande bosschen en wonden der Boomgodinnen volgen; zonder u vangt mijn geest niet gewichtigs aan; welaan dan, toef nochte slof niet langer! Citheron roept mij met luider keele, en de Lakonische

[1]De vergode. — [2]Apollo. — [3]Versta: lieveling. — [4]tempel. — [5]in verbogen zoogenoemden derden naamval. — [6]der Onderwereld.

hond, en Epidaurus, te paarde afgerecht, en de weêrgalm der bosschen bestemt[1] het al loeyende. Evenwel zal ik thans bestaan Cæsars bloedige oorlogen te zingen, en zijnen naam, op de vleugels der Fame, door zulk een rij van jaren henevoeren, als Cæsars oude[2] van Tithons jaren verschilt.

Zoo iemand, te Pise naar den prijs des renstrijds staande, paarden wil aanfokken, of sterke ossen voor den ploeg spannen, die kieze vooral de beste moeders uit. Een sture koe is de beste slag, die een groot hoofd en langen nek heeft, en de kossem van de kin op de schenen hangt, wiens lanken[3] bijster lang vallen, ook al haar leden en voeten; en die de ruige ooren onder de kromme horens opsteekt. Ook mishaagt mij geen gegremelde[4], of die noode onder het juk wil, somtijds met hoornen stoot, eenen stier gelijkt, en, hoog en groot van stal, al ploegende den staart langs de vore nasleept. Laat ze na heur vierde jaar rijden en kalven, vóór het tiende jaar rusten; daarna is zij onbekwaam om te telen, en onmachtig om te ploegen. Ondertusschen, terwijl haar bloeyende jeugd drachtbaar en tochtig is, laat den stier los, en den bul onder den hoop springen, en pas vee te winnen en aan te telen. D' eerste jaren der elendige schepselen[5] zijn de beste, en loopen snel voorbij; dan volgen ziekten, en zwakke ouderdom, en moeyelijkheên, en d' ongenâ der felle dood rukt ze weg. Altijd zult gij mangel[6] onder eenige koeyen zien; zoek deshalve altijd nieuwe aan te fokken, en verzie u (opdat gij u niet beklaagt, indien ze u afsterven) bij tijds, en pas dat uw vee jaarlijks aantele.

Om paarden aan te fokken, moet men ook de beste merriën uitkiezen, en voornamelijk al vroeg op de veulens beginnen te letten, wil men zich van brave springhengsten voorzien. Een veulen, van moedigen aard afgekomen, steekt terstond den kop in de lucht, en is wakker te been; het loopt voor zijn moeder hene, en durf het eerste in het stroomende water loopen, en zich over een brug begeven, daar het voorhene nooit over liep; het is niet schichtig, heeft eenen scherpen nek, kleenen kop, valt kort in 't lijf, plat van schoft, breed van borst, glad en wel gehouwen; kastanjebruin en blaauw schimmel is het beste, wit en vaal het slimste haar. Een rechtschapen hengst, die van verre trompet en wapens hoort, houdt zich vaardig, steekt zijn ooren op, leeft over al zijn lijf, briescht, snorkt vier en vlam ten neusgaten uit, en schudt zijn dikke mane over de rechte zijde. Het ruggebeen loopt dubbel over den rug; hij krabt het zand op, en schrapt met den hoef tegens den grond aan, dat het klinkt. Zoo schrapte Cyllarus[7], toen Kastor het in Lakonië temde en bereed; en Mavors' gespan, waarvan de Grieksche Homeer zong; en het paar, dat den wagen van den grooten Achilles voorttrok. Zoo liet de snelle Saturnus zelf, in een paard veranderd, zijn mane over den nek waayen, en briesehte onder het rennen zoo luide, dat het over den ganschen Pelion klonk, toen zijn gemalin hem betrappen woû. Wanneer zulk een paard door ziekte traag wordt, of met de jaren afneemt, dan zult gij het opzetten, en, ouderdomshalve, die[8] traag is, verschooneu. Een oud hengst kan niet springen of arbeiden, en, wanneer het op vechten aankomt, raast te vergeefs, gelijk een groot en krachteloos stoppelvier. Gij moet deshalve inzonderheid op zijn oude[2] en moedigheid letten; daarna op andere deugden en afkomst; ook hoe die[9] zijn ooren laat hangen, wanneer hij onder legt; hoe hij den kop opsteekt, wanneer hij den prijs wint. Ziet gij niet, wanneer de raden, buiten de lijn schietende, om strijd de renbaan inrennen; wanneer de hoop der jongelingen aangeprikkeld werdt, en hun het hart in den lijve van vreeze popelt; hoe ze 'r met de zweep achter geven, en den toom op den nek leggen? hoe de heete raders met kracht voortvliegen, en de wagenaars[1], dan neêrgezeten dan over-end, omhoog door de lucht, voor den wind, in de ruimte schijnen heen te zweven; zij jagen, zij drijven voort, dat het stof hun om d' ooren stuift; zij worden nat van schuim en den wasem der vlugge paarden. Zoo groot is de lust, om eere in te leggen; zoo gaat hun de prijs ter harte.

Erichthonius bestond eerst vier paarden voor den wagen te spannen, en te wagen om prijs te rennen. De Lapithen, in Thessalië opgezeten, betoomden en bereden eerst de paarden, en leerden ze met den gewapenden ruiter opsteigeren, en moedig in het veld henedraven. Beide brochten ze een nutten vond op de baan. Een roskammer zoekt te gelijk een jeugdig en moedig en gezwind paard; en 't vernoegt hem niet, dat het menigmaal den vijand voorjoeg, in Epirus en het strijdbare Peloponesus geworpen wierd, en voortkwam van den hengst zelf, die Neptuun met zijnen drietand uit der aarde te voorschijn brocht.

Hierop dan lettende, zoo past tegens den springtijd den springhengst, voor de merriën uitgekozen, wel vet te mesten, met groene klaver en haver te voederen, en met versch water te drenken, opdat hij in het springen niet bezwijke, en de vlakke veulens niet uitwijzen, dat het den vader aan voeder mangelde. Maar laat de merriën, wanneer ze eerst beginnen hengstig te worden, met voordacht afgaan van magerheid, en gebrek van voeder en water lijden; ook dikwijls afrennen, wanneer de middagzon steekt, het koren op den dorschvloer onder den vlegel kraakt, en het lichte kaf in den wind vliegt. Dit doet men, op dat haar vet dien vruchtbaren akker zijn weligheid niet beneme, en de vore verslappe en verslijme, maar de grond te gratiger het zaad vatte, opsluite, en beware.

Daarentegen draagt men langer geen zorg voor hengsten, maar voor merriën, wanneer ze dragen, en haast werpen zullen; men spant ze dan onder geen juk voor den geladen wagen, nochte laat ze steigeren bij den weg, nochte zich in het veld afjagen, of in eenen snellen stroom zwemmen; maar in ruime velden, langs volle vlieten, gaan grazen, daar d'oevers groen van mos hangen, en spelonken en schaduwen van overhellende klippen haar bedekken en overlommeren.

Om de wonden van Silarus, en den eekelrijken Alburnus, vliegt en grimmelt de horsel, in Latijn Asilus, in Grieksch Oistros genoemt; zij steekt scherp, en bromt zoo luidruchtig, dat al het vee van verbaasdheid door het bosch verstrooit, lucht en bosch en oever van den droogen Tanager, op dat gebrom, wedergalmen. Toen Juno toelelde om Inachus' dochter in een vaarze veranderd, te plagen, stelde ze eertijds haar schrikkelijke wraakgierigheid door dit ondier te werk. Gij zult uw drachtbaar vee hier voor (want op den middag steekt het allerfelst) beschutten, en de merriën, als de zon 's morgens op- of tegen den avond onder-ga, te weide drijven.

Wanneer de koe gekalfd hebbe[2], zoo besteedt al uw zorg aan de kalvers; brandt ze met een teeken van hun geslacht[3], en merkt ze, die gij wilt laten springen, of ten heiligen outer bewaren, of in den ploeg spannen, om den kleigrond te breken, en het woeste land te bouwen. Andere koeyen laat men in het groene gras weiden.

Nu staan u de kalvers, waarvan gij u op den akker dienen wilt, te gewennen en te betemmen, terwijl ze nog jongk en teêr, leerzaam en geboogzaam zijn. Vlecht eerst kransen van dunne teenen om hunnen hals; daarna, wanneer de vrije nek de dienstbaarheid gewoon is, dan koppel het paar met de kransen aan elkandere voort, en laat ze dikwijls de ledige raden over het land trekken, en een spoor over den akker slepen; daarna krake de beuken asse onder den zwaren last, en de koperen disselboom trekke

[1]beaamt. — [2]leeftijd. — [3]Anders flanken, zijden. — [4]begimmelde, gesprikkelde. — [5]Versta: deerniswaardige. — [6]gebrek. — [7]het ros van Kastor en Pollux. — [8]Nam. de ouderdom. — [9]hoe hij.

[1]wagenmenners. — [2]heeft. — [3]afkomst.

de gepaarde raders voort. Ondertusschen ete uw ongetemd en aankomende vee niet alleen geen gras, nochte willegebladers of liezen, maar voeder het met koren; laat ook de koeyen, die eerst kalfden, niet melken, gelijk men weleer plag, maar al haar uyers den kalveren gewillig ten beste geven.

Doch strekt uw lust meer ten oorlooge, en tot forsche oorlogsbenden, of om met raderen te Pise den Alfeus voorbij te rennen, en den vliegenden wagen in Jupijns woud te drijven; zoo laat het paard eerst de forschheid der gewapenden zien, de trompet hooren steken, het krakende red gewennen, en op stal naar het gerammel des tooms luisteren; daarna, hoe langer hoe meer, zich vermaken, om het streelen van zijnen meester, die het op den nek klopt. Laat het dit hooren, zoo ras het van de melk gestooten[1] is. Steek het, terwijl het nog zwak en vervaard is, en siddert, en zich zelven niet kent, somtijds den bek in den halster. Maar wanneer drie jaren verloopen, het in zijn vierde wandele[2], begin het dan af te rechten, leer het draven, keeren en wenden, en gewen het te leeren harden; dan laat het met zijne vlucht de winden tarten; en gelijk met vollen toom over het vlakke[1] henevliegen, zonder met zijn voeten aarde te raken. Hoedanig Boreas, reis op reis uit den Noorden opstekende, het sneeuw van Scythië en waterlooze wolken opeet[3]; dan gruwt het hooge koren en de golvende akker van het ongestuimig gebulder, de toppen der bosschagiën ruischen, en geweldige baren wentelen tegens het strand. Zoo vliege het ros voort, en vege t'effens over veld, over vlakte here. Dit zal best zweeten en schuimbekken in de renbaan van Elis, of, wel ter hand, de Belgische sleden trekken. Endelijk, pas het zwaarlijvige en getemde paard met vette rogge te voederen; want eer gij het betemt, is het bijster forsch, en vat gij het aan, het zwicht voor geen slagen, noch luistert naar den toom.

Maar hetzij men gezind zij koeyen of paarden te bezigen, geen ding zet het vee meer krachten bij, dan het spenen van Venus en haar heimelijke minneprikkelen; en hierom verzendt men best de stieren verre van der hand, in eenzame weiden, achter eenen berg, en over eenen breeden stroom; of bewaart ze op stal, daar vol op van voeder is; want hun gade tapt allengs de krachten af, en betoovert ze met haar gezicht, zoodat ze om beemd nochte weide denken; ook hitst ze dikwijls, door haar minnelijke bekoringen, de forsche vrijers met de hoornen onderling tegens elkandere aan. De schoone vaarze gaat in het bosch weiden, terwijl ze bij beurten, met al hun geweld, reis op reis toestooten, en in 't vleesch boren, dat het zwarte bloed bij de huid nederloopt; zij zitten malkander met de hoornen in de huid, en loeyen zoo vreeselijk, dat bosschen en bergen wedergalmen; deze hoornstootigen dienen ook niet in ééne weide; maar d' ander, die het veld ruimde, gaat in een onbekend geweste omzwerven, besteent luide den hoon, en de wonden, hem zoo trots in 't lijf gestooten, en het missen zijner gade, waarover hij zich niet wreken kost; en de weide eens over dwers aanziende, verlaat zijn voorvaders erf. Hij oefent dan met alle vlijt zijn krachten, legt al den nacht op harde steenen en den grond zonder stroo, en leeft bij stekelige bladeren en scherp rietgras, beproeft zijne kracht, en, verbolgen het hoofd tegens eenen stam aanzettende, tergt met de hoornen zijn gramschap, slaat met de voeten achteruit in den wind, en, het zand opkrabbende, dat het stuive, vangt het voorspel van 't gevecht aan. Wanneer hij zich nu weder sterk en machtig genoeg kent, dan opgetrokken, en haastig den zorgeloozen vijand opgekomen; gelijk wanneer het water midden in zee begint te schuimen, en zijnen boezem van verre uit den grond op te halen; en gelijk het, tegens het strand aanwentelende, eiselijk op de steenrotsen bruist, en als een berg voorover stort, van den grond met wielingen opborrelt, en het zwarte zand reis op reis omhoog uitbraakt; zoo bijster blaakt en brandt allerhande slag van menschen en dieren, vee en visschen en vogelen, door razende minne: de liefde is in alle schepselen even krachtig. De leeuwin, haar jongen vergetende, brulde nooit feller langs het veld, dan wanneer ze loopsch was: geen wanschapen beer, geen wreed everzwijn, geen booze tijger rechten in wildernissen meer moords, meer bederfs aan, dan bij die gelegenheid. Och! dan is het gevaarlijk langs den eenzamen akker in Lybië te reizen. Ziet gij niet, hoe de minnekoorts de hengsten door het lijf rijdt, zoodra zij slechts de merrie bruiken? dan is niemand machtig hen met toom of zweep te temmen; nochte rots of holle klip of vliet, die, tusschen beide gelegen, stukken van bergen met zijnen stroom voortsleept, kunnen ze schutten. Zelf de Sabellische zeuge wet dan haar tanden; zij woedt en wroet en krabt met de voeten d' aarde op, wrijft haar zijde tegens eenen boom, en maakt haar schoften van wederzijde eelt tegens de wonden.

Wat recht de jongeling niet aan, die van felle minne tot in het merg van 't gebeente zoo vierig blaakt? Hij zwemt spade, bij duister nacht, door een ongestuimige zee, vol razende buyen, terwijl het uit de lucht schrikkelijk boven hem dondert, de baren op de steenrotsen breken, dat ze bruisen; daar zijn droeve ouders, nochte de maagd, die op het verdronken lijk sterven zal, hem niet konnen terug roepen.

Wat rechten Bacchus' gespikkelde losschen en de wreede wolven en honden niet aan? Hoe vechten de weerlooze harten niet? Nog gaat de dolle merrie het al te boven, en Venus zelf gaf ze dit in, toen ze te Potnië[1] Glaukus met haar tanden verscheurden. De min doet ze los over den top van Ida, in den bruisenden Askaan vallen; zij steigeren het gebergte op, en zwemmen de vlieten over. Zoodra dit vier het geile merg ontvonkt (meest in de lente, want in de lente komt de hitte in het gebeente), staan ze op de hooge rotsen, en guwen[2] met den bek naar den Westewind, en slokken die lucht in; en menigmaal, zonder hengst, van den wind drachtbaar geworden (ik verhaal wat wonders), rennen ze over rotsen en klippen en door lage dalen, niet, o Oostewind! naar uw gewest, nochte der zonnen opgang, maar naar Boreas en Caurus, of derwaart, daar de donkere[3] Zuidewind opsteekt, en den Hemel met regenachtige koude betrekt. Hieruit groeit het geen de huismans, met zijnen rechten naam, paardskrevel noemen, een lijmachtig vergift, dat van d'eechenisse[4] druipt; paardskrevel, dat geile stiefmoeders dikwijls afplukken, heilloos bezweren, en onder tooverkruiden mengen. Maar terwijl wij, van minne bevangen, stuk voor stuk doorloopen, zoo loopt ondertusschen de tijd, d' onherhaalbare tijd, voorbij.

Dit zij nu genoeg van het groote vee; nu schort ons nog het andere deel van dit werk, woldragende schapen en ruige geiten te hoeden. O kloeke huisluiden! dat 's uw werk; hiermede kunt gij eer inleggen, en ik twijfel niet, dat het wat treflijks zij, dit met woorden uit te beelden, en zulk een geringe stof te verheffen. Doch een zoete lust verrukt mij door de steile woestijnen van den Parnas; het lust mij, deze heuvels op te klimmen, en langs eenen ongebaanden weg ongemakkelijk naar de Kastalische bron op te stijgen.

Nu, o eerwaardigste Pales! nu wil ik mijnen toon verheffen. Vooreerst ordineer ik, dat men de schapen in bestrooide kooyen voedere, totdat de groene zomer aankome; en d' aarde met stroo en varenkruid bestrooye, opdat dit weeke vee niet van koude verkleume, nochte van schurft of voet-evel gekweld werde. Voorts gebiede ik, dat men de geiten bladers van haagappelboomen beschaffe[5], en met versch water drenke, en de kooyen 's winters

[1]Lat. voor gespeend en vlakte. — [2]komt. — [3]verdrijft.,

[1]in Bœotië. — [2]gijpen, gapen. — [3]Als uit de streek der Mooren. — [4]lies. — [5]verschaffe.

van de winden af, naar het Zuiden en de middagzon keere; wanneer de Watergieter[1] onderga, en het najaar begiete. Men moet zoowel op geiten, als op schapen, passen; ook is hier geen minder voordeel aan vast, al verkoopt men Milesische vachten, in Tyrisch purper geverfd, tot hoogen prijs. Hier komen meer jongen, hier komt meer melk af. Hoe gij de geit meer melkt, dat de melkemmer schuimt, hoe d' uyer meer melks geeft. Ondertusschen scheert men ook baard en grijze kin en ruige lok des Cinyfischen[2] boks, tot gerief des krijgsmans, en deksel des armen zeemans. Zij weiden bosschen en bergen af, en ruige bramen en heggen, die gaarne[3] op de hoogten wassen; zij komen van zelf te kooi, en brengen haar jongen mede, en kunnen met het volle jadder[4] kwalijk over den drempel. Hierom zult gij ze, hoe ze min haar nooddruftigheid kennen, des te meer met alle naarstigheid voor vorst en sneeuw beschutten, gewillig voeder en bladers bestellen, en 's winters somtijds met hooi voederen.

Maar wanneer de Westewind den genoegelijken zomer inlokke[5], drijf dan bokken en schapen in woud en weide; laat ze met het kricken van den dag, in de koelte, in het veld grazen, terwijl het nog vroeg is; terwijl de rijp op het gras leit, en de dauw, op het jonge gras, het vee verlekkere. Daarna, wanneer de vierde uur, van hitte, dorst krijge, en de krekels zich in het veld laten hooren; laat dan de kudden in putten drenken of met water, hetwelk door eike buizen loopt; doch dat men 's middags, als de zon steekt, een beschaduwd dal zoeke; indien er Jupijns hooge eik en oude stam ergens zijn geweldige takken uitspreidt; of zoo er ergens een bruin en dicht eekelbosch met zijn gewijde schaduwe overhangt. Wanneer de zon begint te dalen, de koele avond de hitte matigt, de dauwende maan alreê de bosschen verkwikt, d' ijsvogel zich aan strand, de distelvink zich in de hage laat hooren: dan drijf ze weder in de weide, en drenk ze met klaar water. O gij, Libyaansche herders! wat zal ik u meer van het veehoeden zingen? wat zal ik u dichten van uwe hutten en woningen, die dus gezaaid zijn? Het vee gaat er menigmaal, nacht en dag, en een geheele maand lang, in wilde woestijnen weiden, zonder eens onder dak te rusten; zoo luttel stallen vindt men hier; d' Africaansche veehoeder voert al zijnen schat met zich, zijn huis, zijnen haard, zijn geweer, den Lakonischen hond, en zijnen Kretenzer pijlkoker; eveneens gelijk wanneer de strijdbare Romein, in zijn vaders harnas, met een pak overladen, henetrekt, en, onverhoeds den vijand in slagorden opkomende[6], zijn leger plant.

Doch zoo gaat het niet bij de Scythen en aan het Mœotische meer, en daar de snelle Isterstroom het roode zand omroert, en Rhodope midden onder de Noorder asse toereikende[7], wederkeert; daar houden ze het vee in den stal gesloten; alle velden staan er grazeloos, alle boomen bladeloos; het land leit er woest, met bergen van sneeuwjacht bedekt, en het ijs wijd en zijd zeven vadem dik gevrozen; het wintert er eeuwig; het ruischt er eeuwig uit den Noordwesten; de zon verdrijft er nimmermeer de bleeke schaduwen; het zij ze met hare paarden ten hemel vare, of met den steilen wagen zich in de Roode zee afspoele. De stroomende vliet bevriest er haastig met een korst, dat er een wagen met beslage wielen straks over rijden mag; eerst voerde het water groote schepen, nu wagens; koperen kannen springen in stukken, en de kleeders staan stijf aan het lijf bevrozen; zij houwen den bevrozen wijn met bijlen in stukken; gansche poelen veranderen in louter ijs; kille ijskegels hangen aan d' ongekemde baarden gevrozen. Ondertusschen sneeuwt het wel dicht uit de lucht; het vee vriest er dood; de groote ossen staan met rijp overgoten; de harten staan, bij groote menigten, verstijfd tot den hals toe diep in het sneeuw, dat de horens effen uitkijken; geene losgelate honden, geene netten nochte roode pennen jagen ze schrik op het lijf; vergeefs duwen ze met hun borst tegens den sneeuwberg aan; men duwt ze, van dicht bij, het ijzer in de huid, dat ze al brullende neêrstorten, en met een vrolijk geroep t' huis gebrocht worden. De Russen[1] leven gerust en ledig, in diepe holen, onder d' aarde, en leggen eenen hoop eikenhout en gansche olmen aan den haard. Hier brengen ze den nacht met tuischen[2] over, en spoelen met bier en appeldrank, in stede van wijn, de zwarigheid van het hart. Dit woeste slag van menschen houdt zich onder de koude Noordstar, daar d' Oostewind uit het Rifeesche gebergte buldert, en het bekleedt zich met rosse vellen.

Hebt gij lust in wolwerk, wacht u voor bramen, klissen, en distelen; schuw weeldige weiden; kies witte en zachte schapen; wraak den ram, die, hoewel hij wit is, een zwarte ader onder de tong heeft, opdat hij de jongen niet met zwarte vlakken spikkele, en kies eenen anderen belhamel uit de kudde. Zoo bekoorde (mag men 't gelooven) Pan, God van Arkadië, met zijn sneeuwwitte vacht de Maan, die hij in de hooge bosschen aanriep, en zij sloeg zijn bede niet af.

Maar die melk begeert, smijte hun klaver, zeefgetijkruid[3], en zilte kruiden in de kribben voor; dan drinken ze te meer, het jadder spant te stijver, en de melk behoudt hiervan, buiten ons verstand[4], eenen zouten smaak. Menig herder om de bokken, als zij wat groot worden, van de moeder te stooten, muilbandde hun den bek met eenen band vol ijzeren pennen. De huislieden persen 's nachts kaas van de melk, die ze 's morgens vroeg of op den dag melken; wat ze 's avonds en in 't ondergaan van de zon molken, dat brengen ze 's morgens met den dag in korven naar de stad, of zouten het een luttel, en bewaren het tegens den winter.

Verzuim ook niet honden, snelle Spartanen en bitsche Molossen met vette huid, aan te fokken. Zoo lang deze uwe kooi bewaken, zult gij 's nachts voor geen dieven nochte aanloop van wolven vreezen, of schrikken, dat stroopende Spanjerts[5] u heimelijk opkomen. Gij zult ook dikwijls achter bloode woudezels herzitten, en hazen met hazewinden, en dassen met windhonden jagen. Gij zult dikwijls met hun gebas het wilde boschzwijn door den modder jagen, en het hart, met zijn getakte hoornen, op hooge bergen al roepende narennen, en in het net drijven.

Leer ook den stal met cederenhout berooken, en schadelijke waterslangen met stank van galbaan verdrijven. Dikwijls schuilde een booze adder uit schrik in stallen, in langen tijd niet gevaagd, en zocht zich hier te verzekeren; of een huisslang, een zware veeplaag, en die de kudde vergiftigt, nestelde op het veld, in d' aarde. O, huismans! neemt steenen, neemt stokken; verplet ze, die, haren gezwollen hals opstekende, vast piept, vast dreigt. Zij verbergt alreede uit bloôheid haar hoofd, wel diep onder d' aarde, terwijl ze het middellijf en de krullen van haren staart ontknoopt, en de krinkels van het achterlijf langzaam na zich sleept. Ook is de Calabrische boschslang een vinnig dier, dat, de borst opstekende, den geschubden rug intrekt, en, langs den buik hene, met groote vlakken gespikkeld is; dat, terwijl beken uit bronnen springen, en de natte lente de landouw met regen uit den Zuiden bevochtigt, zich in poelen houdt, en hier zijn verblijf op den oever nemende, zijnen zwarten en verslindenden balg met visschen en borrekikkende vorschen opvult. Wanneer de poel uitdroogt, en de grond van hitte splijt, dan springt

---

[1] Waterman. – [2] Africaanschen. – [3] Lat. voor veel al, bij voorkeur. — [4] uyer. — [5] voor inlokt en krijgt. [6] wanneer opkomt. — [7] zich uitstrekkende tot.

[1] In Vondels tijd namelijk; Virgilius noemt hier geen naam. – [2] spelen. – [3] zeven-getijde kruid (lotus). [4] zonder dat wij 't verklaren kunnen. – [5] Bij Virgilius Ibeeren.

de waterslang op het drooge veld, en haar roode blikken opslaande, glipt, verwoed van dorst en razende van hitte, vervaarlijk over den akker heen; dan zou mij niet lusten onder den blaauwen Hemel te slapen, nochte onder 't geboomte in den schoot van het gras te leggen; wanneer ze, d' oude huid afgestroopt hebbende, weder glimt en jeugdig wordt; of haar jongen en eyers in het nest latende, met hare driepuntige tonge tegens de zon aan legt en flikkert.

Ik wil u ook d' oorzaken en teekens der ziekten leeren kennen. De schapen worden met een leelijke schorftheid geplaagd, wanneer ze, doornat en koud beregend, of 's winters wit en stijf van rijp, of na het scheren niet van hun zweet afgewischt, en van scherpe doornen gesteken zijn; weshalve de herders al hun vee in zoet water wasschen, en den ram met zijn ruige vlokken in den vliet plompen, dat hij voor stroom henedrijft; of zij strijken het geschoren schaap met dikke oliemoer, en mengen er zeeschuim in, levende zwavel, teer van Ida, lijmachtig was, zeenjuin, zwart lijm, en nieskruid, dat een zware lucht heeft. Evenwel is de gereedste raad, in die zwarigheid, de puisten boven met het scheermes op te snijden. Zoo lang de herder ontziet zijn handen aan het gebrek te slaan, en, ledig zittende, vast de Goden bidt, dat ze alles ten beste keeren, ergert[1] het gebrek, en groeit al heimelijk aan. Wanneer een drooge koorts het bloed ontsteekt, het kwijnende lichaam pijnelijk uitteert, ja, den schapen tot in het merg van 't gebeente zit, dan is het dienstig, haar hitte te breken, en een ader onder in den klaauw te slaan, gelijk de Bisalten[2] plachten en forsche Gelonen, die, naar Rhodope en de Getische woestijnen optrekkende, paardebloed drinken, met melk ondereen gemengd. Ziet gij het schaap dikwijls verre in koele schaduwe gaan, of, al kieskaauwende, het gras boven af eten, en achteraan komen, of, al leggende op de heide, het groen kaauwen, en spade bij nacht alleen dwalen; straks met aderlaten de zwarigheid voorgekomen, eer die booze smet onder al de kudde onverhoeds voortkruipe. De stormwinden bulderen niet zoo dikwijls op zee, als de plaag het vee, en de krankheid in den zomer, hier en daar niet een schaap, maar al teffens lammers en schapen, en geheele kudden en de gansche kooi haastig aantast. Dat zou hij gelooven[3], die de hemelhooge Alpes en Norische bergkasteelen en de landen van den Iapischen Timavus zage, daar nu, van over langen tijd, zoo veel schapeweiden en bosschen wijd en zijd woest en ledig leggen.

Hier kwam eertijds, uit een bedorve lucht, een deerlijk onweder op, en een ziekte ontstak in het heetste van den herfsttijd, en doodde allerhande slag van vee en dieren, bedorf het water, en vergiftigde de weide; ook storven ze niet natuurlijk, maar, nadat de versmachte dorst, al d' aders uitdroogende, de leden deerlijk dede krimpen, groeide d' overtolligheid van bedorven bloed aan, en brocht al het gebeente allengs door de ziekte aan 't kwijnen. Het veege offerlam, terwijl het met den sneeuwwitten en wollen offerband voor het altaar bewonden stond, kwam menigmaal, midden onder het offeren, onder de handen der offermannen, te sneuvelen; of zoo de priester het te vore met zijn mes keelde, het ingewand woû op het altaar niet branden, en den offervinder, om raad gevraagd, wist niet te antwoorden; het mes, waarmede men het keelde, was naauwlijks van bloed besmet, en het zand werd boven op slechts zwart van een weinig vuil bloed. Hieraf[4] storven de kalvers overal in de groene weiden, en scheidden aan de volle kribben van het lieve leven. Hieraf slaan de streelende[5] honden in een dolheid, en de zeugen kuchen met een benaauwde en gezwolle keel, van eenen aamborstigen hoest. Het ongelukkige paard vergeet den renstrijd en zijn grazen, wil niet drinken, trappelt reis op reis op de aarde, laat zijn oören hangen; zijn koud zweet, een veeg teeken, baart achterdocht, en de huid is zoor[1] en hard in het aantasten. Dit zijn d' eerste teekens van de dood. Indien de ziekte zich daarna verheffe[2], dan branden d' oogen, het haalt zijnen adem uit het diepste van zijn borst, zucht bij wijlen zwaarlijk, bijgt door het spannen van zijn darmen; het zwarte bloed loopt ten neus uit, en de drooge tong benaauwt zijn enge kuwen[3]. Het plag te helpen, zoo men 't, met eenen horen, wijn in de keel goot; dit scheen 't eenige middel voor de dood, en nu was het schadelijk; doch hierdoor wat verkwikt zijnde, sloegen ze aan het razen, en nu, tot stervens toe krank, zoo scheurden ze (de Goden gunnen den vromen wat beters, en zenden den vijand die plaag over den hals!) met bitsche tanden hun eige leden in stukken.

De stier komt, daar hij al rookende den zwaren ploeg trekt, neder te storten, braakt schuim en bloed ten mond uit, en geeft den lesten snik. De droeve akkerman spant de weêrga uit, die om des broeders dood treurt; en dees laat, midden in 't werk, den ploeg steken. Geen boschschaduwe, geen vrolijke beemd, geen stroom, doorluchtiger dan barnsteen, van de rotsen ten dale schietende, kunnen den geest verkwikken; maar de lendens worden slap, d' oogen stijf, en de hals hangt, zoo zwaar als lood, naar d' aarde toe. Wat komt hun nu arbeid en gedienstigheid te stade? Wat baat het, dat ze den harden grond met het kouter braken? Geen Massische wijn, nochte overdaad van spijze bedorven hen. Zij hielden slechts het lijf bij gras en bladeren, dronken slechts klare bronnen, en loopende beken, en geen bekommeringe brak hunnen gezonden slaap. Men zegt, dat men nooit dan toen, in die landouwen, ossen voor Juno's offerfeest liep zoeken, en ongelijk gepaarde woudossen den wagen naar den hoogen tempel trokken. Hierom bouwt men het land met eggen, poot de vruchten met de handen, en trekt, met uitgerekten halze, zelf den krakenden wagen over het hoog gebergte. Geen wolf beloert de schaapskooi, nochte bespiedt bij nacht de kudden; een heftiger bekommering betemt hem. Nu zwerven bloode dassen en schuwe harten onder de honden, en om de huizen. Nu worpt de wilde zee haar gebroedsel en allerhande slag van visschen, gelijk drenkelingen, die schipbreuk leden, aan strand op; de zeekalvers vlieden, tegens hun gewoonte, naar de vlieten toe. D' adder zoekt te vergeefs zich in haar kromme holen te bergen, en sterft er, en de waterslangen steken vreeselijk haar schubben op. De lucht zelf vergiftigt de vogels, die omhoog, uit de wolken nederstortende, den geest geven. Ondertusschen baat het niet, dat men het vee verweidt: alle artsenij is krachteloos. De artsen, Chiron, Fyllira's afkomst[4], Melampus, Amythaons zoon, moeten het opgeven. De doodsche Tisifone, uit den duisteren jammerpoel in de wereld opdonderende, loopt razen, brengt ziekte en angst met zich, en steekt den verslinden[5]den kop dagelijks trotscher in de lucht. Vlieten, dorstige oevers, en vlakke heuvels wedergalmen reis op reis, op 't geblaat der schapen en 't geloei der runderen. Alreê tijt ze aan het nederhouwen, en hoopt zelf in den stal het doode vee op elkander, dat in zijn etterachtig bloed gestikt legt; totdat de nood leert, dit in d' aarde te begraven en in kuilen te delven; want de huid tot geen leder nut was; en niemand kost het ingewand met water zuiveren, of door het vier vagen; of de vachten, van etter en vuiligheid opgegeten, scheren; nochte de stinkende wol ten oorbaar brengen. Indien ook iemand deze besmettende kleeders aanroerde, die kreeg vierige puisten aan zijn lichaam, het vuile en bange zweet brak hem uit, en het leed niet lang, of de wolf at de bevlekte leden op.

---

[1]verergert. — [2]Scythen. — [3]Dat kan hij weten. [4]Daardoor. — [5]vriendelijke, aanhalige.

[1]stug. — [2]Voor verheft. — [3]Voor kaken. — [4]zoon.

Het Vierde Boek.

INHOUD.

Van den bijhof, en zijn toestel. De stof en gestalte der bijkorven. Der bijen oproer en oorlog. In het kort van het hovenieren, en de loflijke gaauwigheid[1] van eenen ouden Tarenter. Der bijen gemeenebeste, haar aanwas, voedsel, vaderland, wetten, oorlogs- en vredeverbond, arbeid en rust. Haar voorzichtigheid, weêrwijsheid, geslacht, oude, eerbiedigheid neffens hare koningen, vernuftigheid, spitsvondigheid, en eenerhande vonken van reden. Het honigwerk, en zijn twee seizoenen, lente en herfst. Haar ziekten, en raad hier tegens. Hertelinge der gestorve bijen, uit eenen verrotten os; een vond, dien men Aristæus toeschrijft, aan wiens wedervaren hier de fabel van Orfeus gehecht wordt. Slotrede van dit werk.

Hij stelt den bijhof toe, ontvouwt der bijen aard,
En 't recht van vorst en volk, die naauwlijks reden derven;
Hij toont ons 't honigwerk, en hoe men nektar gaart,
Ook nieuwe bijen wint, indien ze ontijdig sterven.

Ik zal voort achtereen mijn werk met den hemelschen honig voltooyen, die ons met den dauw toevloeit; o Mæcenas! begunstig ook dit deel. Ik zal u van die kleene dieren wat wonders vertoonen, en de manhaftige vorsten en volken, ook de manieren, oefeningen, en oorlogen van al het geslacht der bijen vervolgens ontvouwen. Ik neem wel een gering werk voor, doch er is geen geringe eere aan vast, indien de Goden mij niet ongunstig zijn, en Apollo naar mijn gebed luistert.

Voor eerst moet men voor de bijen een verblijf en legerplaats zoeken, die voor den wind beschut is (want de wind belet ze, het aas t'huis te brengen), en daar schapen noch dertele bokken op de bloemen huppelen, of de vaarze den dauw des velds afstrijke, en het piepende gras vertrede. Leî omtrent de volle korven geene gespikkelde en glibberige hagedissen, spechten, en andere vogels, of Prokne, die nog de litteekens van haar moorddadige handen in de borst draagt[2]; want zij bederven het alles wijd en zijd; vangen de bijen met den bek in de vlucht, om er hun wreede jongen lekkerlijk mede te azen. Maar zet de korven omtrent klare bronnen en meren, met groen mos geboord; en daar een smalle beek door de weiden vloeit, en de dadel of breede en wilde olijfboom den toegangk overschaduwt; opdat de nieuwe koningen[3], wanneer ze in hun lente eerst met de zwarmen te velde trekken, en de jongen ten korf uitgelaten, zich gaan vermeiden, de naburige oever hen uit de hitte noodige, en de boom gereed sta, om hen onder zijn loof t' ontvangen. Hetzij hier een staande of loopende water ontrent is, smak er willegetakken en groote steenen in, opdat, zoo ze bij geval, daar ze nederzaten, door een schichtige bui verstrooid, of in het water gedompeld wierden, zij hier, gelijk op bruggen, mogen rusten, en met uitgespreide wieken zich in den zomerschen zonneschijn bakeren. Plant hier rontom groene kassie, welriekenden tijm, en menigte van yzop, sterk van reuk, en laat er een frissche bron over de violen vloeyen.

Hetzij gij holle bijkorven van schorsen naait, of van taaye teenen vlecht, maak enge deuren; want de koude stremt, de hitte smilt den honig; en dewijl de bijen van deze beide last lijden, zoo kleven ze en stoppen niet te vergeefs d' enge spleten en naden van haar huizen vlijtig met was toe, en meergras, en bloemen; en vergaderen hierom lijmachtig slijm, dat vaster kleeft dan lijm en Frygiaansch pek, dat op Ida vait.

Ook groeven ze menigmaal (is anders het zeggen waarachtig) putten onder d' aarde, om daar te schuilen, en werden diep in uitgehoolde puimsteen, en vermolsemde boomen gevonden. Gij zult niettemin haar hutten dun met slijm bestrijken, en rondom dicht houden, en dunne bladers daar op leggen. Laat hier geen iepen bij staan, nochte brâ hier geen roode kreeften; schuw diepe poelen, en vuilen stank van mesthoopen, of holle steenrotsen, daar de weêrgalm der stemme op afstuit.

Voort, wanneer de goude zon den winter onder d' aarde gejaagd, en met haar zomerlicht den Hemel ontsloten hebbe, dan gaan ze zich terstond in bosschen en beemden vermeyen, maayen purpere bloemen, en likken luchtig de lippen der beken; hierna koesteren ze blijdelijk (ik weet naauwlijks met hoe groot een lieflijkheid) haar gebroedsel, in het nest; hierna bouwen ze kunstig de raten van nieuw was, en storten klevenden honig uit. Hierna, wanneer gij, in den helderen zomer, den zwarm ten korf uit, naar den gestarrenden Hemel ziet vliegen, en u verwondert, hoe de wind deze duistere wolk voortdrijft; sla ze dan gade: zij zoeken altijd zoet water, en dicht loof. Strooi hier sap van gestooten melissenkruid en cerinthe, dat in het wild opwast, en klink op een bekken; sla hier ontrent geluid met vrouw Cybele's cymbalen. Zij zullen op die heilzame rustplaats strijken, en zich, naar heure wijze, in het binnenste van de kribben verbergen.

Maar indien ze oorloog in 't hoofd hebben (want menigmaal steekt er een bijster onweder van tweedracht om twee koningen[1] op) zoo kan men terstond de gemoeden en harten der gemeente, die van wraaklust sidderen, lang te vore ontsteld zien; dan hitst de schorre krijgsklaroen de trage aan, en men hoort een geklank, gelijk of men de trompet stak; dan zetten ze zich met een ontstelteniss in 't gelid, schitteren met de vleugelen, wetten den angel met den bek, stellen zich schrap, vergaderen dicht bij een, rondom den koning en zijne tent, en braveeren den vijand met luider keele. Wanneer de lente helder opluikt, en de lucht klaar is, dan bersten ze ter poorte uit, en horten tegens een, dat er al de lucht af bromt; zij mengen zich in eenen dikken drom ondereen, en tuimelen haastig van boven neder, zoo dicht, gelijk een hagelbui uit de lucht valt, of d' eekels uit den geschudden eikelboom. Deze soldaten, met hunne vleugelen, midden onder de slagordens uitmuntende, toonen hoe groot een hart in dat kleine lichaam steekt; en, op elkanderen aandringende, weten van geen wijken, totdat d' overwinner, te machtig, een van beide perse den rug te bieden. Deze felle heroerte en dit vervaarlijke gevecht kan men stillen, met een hand vol zands onder den hoop te werpen.

Maar wanneer gij beide de veldheeren uit den slag hebt gerukt, zoo sla den slimsten[2] dood, opdat zijn kwistige aard u niet hindere, en laat den besten het verdadigde hof regeeren. D' een glinstert met zijn goude spikkelen, want men vindt tweederhande slag; dees is de beste, en munt met zijn hoofd en roode en blinkende schubben uit; d' ander is schrikkelijk lui, en sleept slaphartig het breede achterlijf na. Beide d' onderdanen zijn zoo van leest[3] gelijk hun koningen[1]; want d' eene troep ziet vreeselijk morsig; gelijk een reizend gast, die, droog en dik bestoven aankomende, met zijnen droogen mond op d' aarde spuwt; d' ander glinstert en flikkert met eenen gouden glans, en het lijf is eenparig gespikkeld. Dees aard is de beste; hieruit zult gij, in het rechte seizoen, zoeten honig persen; en niet zoo zeer zoeten als zuiveren honig, bekwaam om zuren wijn te verzoeten.

Doch wanneer ze te wild vliegen, en de zwarmen zich in de lucht vermeyen, de raten versloffen, en in de cellen hun werk verzuimen; dan zult gij hun ijdele, wufte, en speelzieke zinnen intoomen, en het kost kleene moeite dit te beletten: trek den koningen de vleugels uit; als deze

---

[1] schranderheid. — [2] Zie vroeger. — [3] Thans koninginnen.

[1] koninginnen; zie boven. — [2] minsten. — [3] In later uitgave: zien er even eens uit.

inblijven, zal niemand hoog durven vliegen, of met den standert uit den leger trekken. Laat bedden met geurige goudbloemen hen aanlokken, en de Bithynische Priaap, een molik voor dieven en vogelen, haar met zijn willege[1] snoeimes beschutten. Ook moet een bijhouder tijm en pijnboomen op hooge bergen halen, en rondom de korven planten, dat hij van arbeidzaamheid eeltige handen krijge; hij moet vruchtbare meyen in d' aarde zetten, en die lieflijk begieten.

En nu zoude ik, mijn reis ten einde, het zeil strijken, en den steven naar land toe wenden, ten waar mij te zingen stond, hoe men vruchtbare hoven bouwen, en Lukanische rozengaarden, die tweemaal 's jaars dragen, vercieren moet; hoe d' endivie liefst aan vochtige beken, groene peterceelie langs den oever wast, en de kromme komkommer zoo dik onder het gras groeit; ook wil ik de tijdeloozen, die spade bij komen, niet verzwijgen, nochte gekrinkeld bereklauuw, groen veil en myrthen, die den waterkant zoeken; want mij gedenkt, dat ik, onder de hooge torens van Tarentum, daar de zwarte Galezus het goudgeele gewas bewatert, eenen Cilicischen ouden man zag, die een weinig lands erfde, dat men niet beploegen, nochte beweiden, nochte met wijn beplanten mocht. Dees evenwel hier, onder distels en dorens, een luttel warmoes, witte leliën, ijzerkruid en eetbaar mankop plukkende, was in zijnen zin zoo rijk, als een koning, en, 's avonds spade t' huis komende, dekte zijn tafel met ongekochte spijze. Hij plukte rozen vroeg in de lente, en appels in den herfst. Wanneer 's winters de rotsen van koude borsten, en het water in den stroom bevroos, dan sneed hij zacht bereklauw, en bestrafte den zomer en Westewind, die te traag en lankzaam aankwam. Hierom had dees vroeg overvloed van jonge bijen en zwarmen, en perste den eersten honig uit de raten, dat het schuimde. Hij had veel lindeboomen en pijnboomen; en zoo menig boom, als er in de lente bloesem droeg, zoo menig stond er in den herfst met oost geladen. Hij stelde de grootste olmen op een rij, en den harden perelaar[2], en den doren, die nu de pruimen voortbrengt, en den andorenboom, die het gelag beschaduwt[3]; doch ik, binnen enger palen besloten, ga dit voorbij, en laat anderen na mij hiervan zingen.

Nu welaan, ik wil u bekropt verhalen welk eenen aard Jupijn de bijen tot een vergeldinge gaf, naardien ze het schel geluid der Kureeten[4] en hun klinkende cimbalen volgende, den koning des Hemels[5] in het Kreetsche hol opvoedden. Zij alleen hebben gemeenschap van kinderen, en een gemeene stad, brengen haar leven onder bestendige wetten over, en kennen alleen haar vaderland en eigen huis; en, ziende den winter te gemoet, arbeiden in den zomer, en leggen vooraad op, tot het gemeene beste; want sommigen passen kost te halen, en vliegen om aas uit; sommigen leggen, binnen den korf, den eersten grond van de raten, met Narcissetranen en taai boomlijm; daarna hangen ze 'r het klevende was aan; sommigen voeden d' aankomende jongen, de hoop van haar geslacht, op; sommigen stuwen den klaren honig, en vullen de kamers met louteren nektar; sommigen viel de schildwacht aan de poorte bij lotinge toe, en[6] letten bij beurte op wind en weder; of nemen anderen, in het inkomen, den last af; of keeren, in eenen troep, de hommels, dat vuig gedierte, van de korven af; men is er vierig in 't werk, en de geurige honig riekt naar tijm; en gelijk, wanneer de Reuzen zich haasten, om van gesmijdige klufte[7] den bliksem te smeden, sommigen dan het vier opblazen, sommigen het kissende koper in den koelbak koelen; d' aambeelden in Etna vastklinken en rammelen; de smeden onderling uit alle hun kracht slag houden, en het ijzer met de tang om en wederom keeren; niet anders drijft d' aangebore gewinzucht (mag men kleene bij groote zaken gelijken) d' Attische bijen elk in haar werk voort. D' oudsten bewaren de muren, vestigen de raten, en bouwen kunstige huizen; maar de zwakke jongen keeren 's avonds spade weder, met veel tijms aan de beenen; zoeken gestadig haar aas op haagappelboomen, graauwe willegen, kassie, rood saffraan, vette linden en bruine meiboomen. Zij rusten te gelijk; zij vallen te gelijk aan het werk; 's morgens vroeg tijen ze de poort uit; nergens zitten ze ledig. Wanneer d' avond haar eindelijk weder vermaant, uit veld en weide te scheiden, dan keeren ze naar huis; dan sterken ze 't lijf. Men hoort ze dan rontom de korven brommen en morren. Wanneer ze zich in hare slaapkamer vlijen, dan zwijgen ze al den nacht, en de slaap streelt de vermoeide leden. Zij zullen, indien het regenen wil, niet verre uit haar hol vliegen, nochte, zoo er wind opsteekt, zich in de lucht begeven; maar dicht onder haar stêvesten veilig haar water zoeken, en niet verre van honk vliegen; ook dikwijls, gelijk hobbelende schuiten, bij onstuimig weder, ballast innemen, keikens[1] aanvatten, en zich hiermede in d' ijdele lucht ophouden..

Gij zult u verwonderen over de manier der bijen, die geen vermaak scheppen in het paren, nochte zich, door traagheid, tot geilheid overgeven of jongen baren, maar die met den mond uit loof en geurige kruiden telen. Zij bestellen zelfs eenen koning en kleene burgers, en stichten hoven en een wassen rijk. In het omvliegen kwetsen ze dikwijls de vleugels in[2] scherpe rotsen, en geven den geest onder haren last; zoo bijster zijn ze op bloemen verlekkerd, en zulk eenen roem stellen ze in honig voort te brengen. Hoewel haar leven eng bepaald is (want het duurt niet langer dan zeven zomers), nochtans sterft het geslacht niet uit; 't geluk des stams houdt veel jaren stand, en berekent het vijfde gelid. Daarenboven dragen Egypten, nochte het groote Lydië, nochte Perzen en Meden hunnen koning zulk een eerbiedigheid toe. Zoo lang de koning behouden is, blijven ze eensgezind; hem missende[3], zoo legt het verbond in stukken; dan rooven ze den vergaderden honig, en vernielen de raten. Hij heeft het beleid over haren arbeid; al te zamen aanbidden ze, omringen ze en bestuwen hem dicht, al brommende; dragen hem dikwijls op de schouders; stellen haar lijf in nood en oorlogsgevaar, en staan naar kwetsuren en een heerlijke dood. Sommigen op den aard der bijen staroogende, die tot eenen leerzamen spiegel strekt, zeiden: dat ze met een Goddelijk vernuft en Hemelschen geest begaafd zijn; want de Godheid gaat overal waren door hemel, aarde en zee; hieruit scheppen menschen en vee en allerhande dieren, elk voor zich, hun levensoorsprong; en de band des lichaams bezwijkende, zoo keeren ze en gaan al te zamen weder derwaarts; want het deel, dat hemelsch is, sterft niet, maar vliegt levendig weder naar de starren, en neemt omhoog den Hemel in.

Wanneer gij het heerlijke hof en den opgeleiden honig met zijne schatten opent, zoo besproei eerst de lucht met eenen mond vol waters, en berook ze met een test. Tweemaal geven ze honig; tweemaal is het honigoogst; zoodra Taygete, een Zeilstar[4], de wereld haar schoon aanschijn toont, en de golven des Oceaans verachtelijk met den voet stoot; of dezelve star, voor het waterzuchtig gestarrente der Visschen wijkende, 's winters treuriger van den Hemel in de baren zinkt.

Zij zijn boven mate de gramschap onderhevig; gekwetst zijnde, vergiftigen ze u met haren prikkel, steken heimelijk zoo fel, dat d' angel vast in d' aderen blijft zitten, en sterven in hare wraakgierigheid.

Doch vreest gij voor een harden winter; wilt gij tegens

[1]Van wilgenhout. — [2]pereboom. — [3]onder wiens lommer men aanzit. — [4]Of Korybanten. — [5]Jupiter. — [6]Versta: en zij. — [7]brokken.

[1]kei- of kiezelsteentjes. — [2]Lat. voor op. — [3]Lat. voor missen ze hem. — [4]Een der Pleiaden.

den toekomenden tijd sparen, en u over hare elenden en jammerlijken staat ontfermen; zoo ontziet ze niet met tijm te berooken, en het onnutte was af te snijden; want dikwijls at, eer men het merkte, een gestarrende hagedis de raten; een mot kwam bij donker in de cellen snoepen; de vuige hommel zat en verteerde een anders kost; of de felle horsel mengde zich met eenen scherpen angel hier onder; of een vervloekte honigworm kwam er in; of Arachne[1], van Minerve gehaat, spon haar breed spinneweb in de deur. Hoe de korven meer van onnut was gezuiverd zijn, hoe ze naarstiger zullen aanhouden, om d' afbreuk van haar jongen te boeten, schuren van bloemen te vlechten, en de vakken te beleggen.

Maar indien de bijen (dewijl ze met ons de gebreken dezes levens onderworpen zijn) van ziekte kwijnen, hetwelk gij aan zekere teekens kunt merken; terstond zien ze 'r anders uit: het hoofd wordt mismaakt en eiselijk mager; zij brengen de dooden, die d' oogen loken, buiten 's huis, en volgen in rouw het lijk achter aan; of hangen aan den ingang, met de voeten aaneen gevlochten; of houden zich al te zamen binnen 's huis, met geslote deuren, verslapt van honger, verstijfd van koude; dan laten ze zich luider hooren, en brommen eenparig: gelijk de koude Zuidewind somtijds in het bosch ruischt; gelijk de zee ruischt, wanneer de baren hol gaan; gelijk het verslindende vier in den gesloten oven barrent. Dan zoude ik u raden, haar met galbaan te berooken, en door riete pijpen met honig te bedruipen, om haar graag te maken, en de druiloorigen op den gewonen kost te noodigen. Ook is het dienstig, hier gestoote galnoten onder te mengen, gedroogde rozen, wijn, wel sterk opgezoden, of Psythische rozijnen, Cekropischen thijm, en centaurien[2], sterk van reuk; ook een bloem, die in de beemden wassende, licht te vinden is, en bij de huislieden starrekruid genoemd wordt; want uit den wortel spruiten vele stelen: z' is geelachtig van kleur, doch glinstert midden in haar dichte bladen, gelijk purper van een bruine viool. Men verciert menigmaal d' altaren der Goden met deze kransen; z' is wrang van smaak; de huislieden plukken ze in gemaaide dalen, en bij den oever van den krommen Mella. Kook den wortel van dit kruid in geurigen wijn, en zet dit voedsel met volle manden voor de bijkorven.

Maar tegens dat iemand haastig al zijn bijen mocht verliezen, en geen middel wist om nieuwe jongen te winnen; zoo is het nu tijd den gedenkwaardigen vond des Arkadischen meesters Aristæus t' ontvouwen, en hoe dikwijls het verrotte bloed van geslage ossen bijen voortbrocht. Ik zal die gansche naamhaftige historie hooger ophalen, en beknopt van haren eersten oorsprong beginnen.

Want daar de gelukkige burgerij te Kanopus[3], van Alexander vergroot, aan den Nijl woont, die met zijnen watervloed het land bewatert, waarover men met beschilderde schuiten vaart; en daar Perzen[4], met den pijlkoker gewapend, aangrenst, en het groene Egypten met een zwart slib gemest wordt door den vliet, die, van den zwarten Moorjaan nederstroomende, door zeven monden uitbruist; al dit gewest stelt zijn welvaart in deze onfeilbare kunst. Eerst kiest men tot dit werk een klein erf, dekt dit met luttel pannedaks, en sluit het met naauwe wanden, waarin vier vensters naar de vier winden uitzien, en die overdwers van de zon beschenen worden. Dan zoekt men eenen tweejarigen stier, wiens horens alreede krommen. Men stopt met geweld beide zijn neusgaten, benecmt den muil den ademtocht, slaat hem met stokken dood, en spreidt het geplette ingewand over de ongevild' huid. Aldus laten ze dit dier op gebroke takken, tijm, en versche kassie in de beslote plaatse leggen. Dit beschikt men, wanneer de Westewind eerst op het water begint te blazen; eer de beemden op een nieuw beginnen te bloeyen; eer de snaterachtige zwaluwe haar nest onder dak welft. Ondertusschen begint het gekneusd gebeente en warme bloed te broeyen, en daar schijnt een wonderlijk gedierte te grimmelen; eerst stompe beenen, voort snorrende veders, onder een gemengd; en allengs stijgen ze in de dunne lucht, totdat ze, gelijk een zomervlaag, die uit de wolken stort, uitbersten; of gelijk een lichte pijl uit den boog des Perziaans vliegt, wanneer hij slag levert.

O, Zanggodinnen! wat God holp ons aan deze kunst? wie brocht dezen nieuwen vond eerst op de baan? Men zegt, dat Aristæus, een herder, Peneus en Tempe verlatende (vermits zijn bijen van honger en ziekte storven), heel treurig en klachtig aan den oorsprong des gewijden vliets stond, en aldus zijn moeder aansprak: „moeder Cyrene! die u op den grond van dit loopende water houdt; o moeder! waarom brocht ge mij, die bij het noodlot niet gezien ben, uit den doorluchtigen stamme der Goden (trouwens, zoo de Thymbreesche Apollo, naar uw zeggen, mijn vader is) ter wereld? Of waar is uw liefde te mijwaart gebleven? Waarom zeît ge mij den Hemel toe? naardien ik, schoon gij mijn moeder zijt, ook d' eere in dit sterfelijke leven moet missen, die ik door vee en vruchten, met zulk een wakkerheid en opmerkinge, zonder iets onbezocht te laten, verdiende? Welaan dan, neemt gij zulk een verdriet in mijnen roem, ruk met uw eige hand de welige bossehen uit; steek de stallen in lichten brand, verdelg den oogst: verbrand het gewas, en houw met de bijl den wijnstok in stukken."

Maar de moeder hoorde zijn klacht, onder in de kamer des diepen strooms, daar de Stroomgodinnen, rondom haar, Milesische vellen, waaraan geen zeegroen gespaard was, kemmen; namelijk Drymo, Xantho, Ligea, en Fyllodoce, die het glimmende haar over den blanken nek lieten zwaayen; Nesee, Spio, Thalië, Cymodoce, Cydippe, en de blonde Lycorias (d' een nog maagd, d' andere toen d' eerste reis van kind bevallen), Klio en haar zuster Beroë; beide dochters van den Oceaan; beide met goud, beide met gespikkelde ree'svellen omgord; Efyre, Opis, Asië, Deïopeië, en de snelle Arethuse, die eindelijk haar pijlen nederlelde. Klymene vertelde, onder dit gezelschap, Vulkaans ijdele bekommeringe, de schalkheid van Mars en zijn zoete sluikerij, en overrekende alle der Goden vrijagiën, sedert het begin der wereld. Terwijl ze vast naar dit gezang luisterende, haar spinrokken sponnen, kwam Aristæus' jammerklacht weder de moeder ter ooren, en al wat er in het glazen vertrek was, zat stom; doch Arethuse, eer dan d' andere gezusters opziende, en met haar blonde hoofd, boven uit het water, opborrelende riep van verre: „o Cyrene, zuster! gij zijt niet vergeefs om dit bijster gekerm verschrikt; hier staat Aristæus zelf, voor wien gij meest bekommerd zijt, en schreit deerlijk aan het water van zijnen vader Peneus, en noemt u onbarmhartig." De moeder, hierom op een nieuw in haar hart ontsteld, zegt: „welaan, breng hem, breng hem bij ons; hij mag onbeschroomd zijnen voet binnen den Goddelijken drempel zetten." Met een bevecht ze, dat de stroom zich wijd genoeg ontsluite, opdat de jongeling dat langs afstijge; en het water ging bergswijs rondom hem overend staan, en ontving den zoon in den ruimen boezem, binnen den stroom; en nu ging hij zich verwonderen over zijn moeders hof, en het vochtige rijk, en de meren, van spelonken besloten, en de ruischende wonden; en om den geweldigen stroom der wateren verbaasd, bezag er alle de vlieten, die onder den grooten aardkloot, op verscheide plaatsen, verborgen leggen; Fasis, en Lykus, en de bron, waaruit de diepe Enipeus eerst komt springen; waaruit vader Tyberijn opborrelt, en Anio, en Hypanis, die van keyen klatert, en de Mysische Kaïkus, en d' Eridaan, met een paar vergulde stiershorens op het hoofd, boven[1] wien geen stroom

[1]Versta: de spinnekop. – [2]Soort van korenbloemen. — [3]In Egypte. — [4]Perzië.

[1]dan.

geweldiger, over het welige gewas, in de purperen zee nederbruist.

Nadat hij in d' overwelfde puimsteenekamer kwam, en Cyrene d' oorzaak van haar zoons droefheid verstond, die licht te troosten was; zoo gaven de gezusters hem geschiktelijk het handwater, en den ruigen handdoek; sommigen dekten de tafel met banket, zetten er volle bekers op, en berookten d' altaren met Arabisch wierook; en de moeder zeide: „neem dien kop met Mæonischen wijn; laat ons den Oceaan toedrinken"; en met een aanbad ze den Oceaan, aller dingen vader, de Nymfen, haar zusters, voogdessen over honderd bosschagiën, over honderd vlieten. Driemaal begoot ze het brandende vier met klaren nektar: driemaal vloog de heldere vlam boven in het dak; een voorteeken, waarmede zij hem moedigde, en toen aldus aanhief:

„In de Karpatische zee onthoudt zich de blaauwe Proteus, een waarzegger, die, met zijn zeepaarden voor den wagen gespannen, over de groote vlakte henevaart. Dees bezoekt nu de havens van Emathië[1], en Pallene, zijn vaderlijke stad. De Nymfen en zelf de stokoude Nereus eeren hem; want die waarzegger weet al wat er is, wat was, en namaals gebeuren zal; dit beliefde Neptuun zoo, wiens onbeschoft watervee en wanschape zeekalvers hij onder zee te weide drijft. Gij moet dezen, o mijn zoon! eerst met strikken zien te vangen, opdat hij u al d' oorzaak der bijenziekte ontvouwe, en hier tegens raad geve; want ongedwongen zal hij u niet leeren, nochte gij kunt met bidden iet verwerven. Vang en verstrik hem met geweld; zoo zult gij eindelijk hem zijn ijdel bedrog verleeren. Ik zelf wil u, wanneer de zon op den middag steekt, het gras dorst lijdt, en de schaduwe het vee aldermeest verkwikt, in de geheimkamer des ouden grijzerts leiden, daar hij, vermoeid van het water, zich versteekt en nederlegt, opdat gij hem al slapende met gemak daar betrappen moogt. Maar wanneer gij hem vast en in uwe strikken hebt, dan zal hij u in verscheide gedaanten en schijn van dieren beguichelen: zich gezwind in een schrikkelijk zwijn, gevlakten tijger, geschubden draak, en rosse leeuwin veranderen: of zoo luide kraken als een vlam, en zoo uwe strikken ontglippen: of, in dun water gesmolten, u door de vingers druppen. Maar, mijn kind! hoe hij zich meer in allerhande gedaanten herscheppe, zoo veel te stijver hoû hem vast in uwe strikken, totdat zijn lichaam die zelve gedaante aantrekke, waarin gij hem eerst zaagt in slaap vallen." Zoo sprak ze, en goot eenen helderen geur van ambrozië uit, waarmede zij al haar zoons lichaam overstreek, wiens lokken hierdoor een zoete lucht van zich gaven, en wiens leden een levendige kracht gevoelden.

Ter zijde, in eenen uitgekabbelden berg, staat een geweldige spelonk, daar de wind doorgaans buldert, en de zee eenen krommen boezem maakt; daar de zeeman eertijds voor onweder, dat haastig opkwam, veilig mocht leggen. Proteus weet zich in dit hol met een vreeselijke steenrots op te sluiten. De Vlietgodin verborg haren zoon bij dezen donkeren schuilhoek, en verdween zelf al stil in eenen nevel.

De hitte der Hondsdagen, die de lucht nu ontstak, bried den dorstigen Indiaan, en de zon, nu ten middewege aan den Hemel, stak op het hoofd, dat de kruiden verdorden, en kookte met haar stralen de kil der holle vlieten, dat ze tot op het warme slijm[1] toe verzoden; wanneer Proteus, volgens zijn gewoonte, uit het water naar zijn hol toe ging, het natte gebroedsel der wilde zee, rondom hem hene huppelende, zout zeewater overal spuitte, en veler-hande zeerunders op het strand in slaap vielen. Hij ging (gelijk weleer een stalwachter op het gebergte, wanneer hij de kalvers uit de weide naar huis drijft, en de lammers met blaten de wolven tergen) midden op een steenklip zitten, en overtelde zijn kudde. Aristæus, deze gelegenheid voorkomende, leed naauwlijks, dat de grijze zijn vermoeide leden nedervlijde, viel hem met luider kele op het lijf, daar hij lag, en knevelde den Zeegod zijn handen. D' ander daarentegen, die zijn kunst niet vergeten had, veranderde zich wonderlijk in allerleye gedaanten, in een vier, in een afgrijselijk dier en vloeyende vliet; maar ziende door geen bedrog t' ontglippen, gaf het op, kwam tot zich zelven, en sprak ten leste met een menschelijke stemme: „o allerstoutste jongeling! wie ried u naar ons huis te gaan? Wat zoekt gij hier?" Maar d' ander antwoordde: „o, Proteus! gij weet het wel; ook kan u niemand bedriegen; misleî mij slechts niet. Wij komen op der Goden bevel herwaart, om het orakel, in onze verlegenheid, raad te vragen." Aldus sprak hij; waarop de waarzegger ten leste zeer pijnelijk zijn gloeyende blikken en zeegroen gezicht naar hem toe sloeg, en, stijf op de tanden knarsende, aldus den mond opende, om den vrager geluk te zeggen: „een Godheid straft u in hare verbolgenheid; gij bedreeft een groot lasterstuk; d' elendige[1] Orfeus berokkent u een zwaarder straf ('t en ware het noodlot dit schutte) als gij verdiende, en klaagt bijster over het schaken zijner gemalinne[2]. Toen dat veege maagdeken snel voor u door den vliet henevlood, zag het die schrikkelijke waterslang niet op den oever, onder het gras, voor haar voeten leggen. Maar de Boomgodinnen huilden eenstemmig, dat het over de hooge bergen hene klonk; de steenrotsen van Rhodope weenden, en het trotsche Pangeesche gebergte[3], en Rhesus' strijdbare landouwen[3], en Geten, en Hebrus, en d' Attische Orithye. Orfeus, zoekende, met zijn galmende vedel, zijn bedrukte liefde te sussen, zong: „o, lieve beddegenoot!" 's morgens en 's avonds, bij zich zelven van u, op den eenzamen oever. Ook ging hij naar den mond des Afgronds, en de poort der Helle, en het nare en duistere bosch, en de geesten, en den vervaarlijken koning toe, daar niemands hart door menschengebeden vermurwd wordt; doch de dunne schimmen en zon-ontberende zielen, door dat gezang bewogen, verhuisden uit d' onderste huizingen, bij zoo menig duizend, als er vogels in de bosschen schuilen, wanneer d' avond of een slagregen van 't gebergte valt; levenlooze lichamen van grootmoedige helden, mannen en vrouwen, vrijers en ongehuwde vrijsters, en jongelingen, voor hunner ouderen oogen, op het lijkvier gelegd; en die hier, van het zwarte slib en vuile riet des jammerpoels omringd, en van 't onbevaarbare meer met zijn drabbig water, en den Hellevliet, daar negenwerf omgeleid, gekeerd en geschut werden; ja, zelf de huizingen, en de bodem des Vergetelstrooms[4], en de Razernijen, die heur haar met blaauwe adderen opsnoeren, stonden stom; de Helhond stond en gaapte met drie muilen, zonder eens te bassen, en het gezang hield Ixions rad stil. Orfeus terug gekeerd was nu alle gevaar te boven, en kwam weder boven in de lucht met zijn Eurydice, die hem, op voorwaarde[5], van Proserpijn toegestaan, van achter volgde; wanneer de reukelooze minnaar haastig een dolheid (trouwen verschoonens-waard, wisten de Helsche Goden van verschoonen!) overkwam; dies hij stil bleef staan, en alreê het licht genakende, zag helaas! zonder er om te denken, van liefde verwonnen, naar zijn Eurydice om; toen liep al zijn moeite verloren, het verdrag des ongenadigen konings lag in stukken, en men hoorde driemaal een naar geschrei uit den poel van Avernus. Zij riep: „o, Orfeus! wie heeft mij, elendige! en u bedorven? Wat dolheid ging u over? Zie, het wreede noodlot rukt mij weder terug, en de slaap luikt mijn beschotene oogen; nu vaarwel. Ik, met eenen geweldigen nacht omringeld, word weggevoerd, en helaas! niet langer uw eige, steek mijn machtelooze handen

[1]slijk, slik.

[1]ongelukkige. — [2]Eurydice. — [3]in Thracië. — [4]Lethe. — [5]van niet achter om te zien.

naar u toe." Dit sprak ze, en verdween haastig uit zijne oogen, gelijk een rook in de dunne lucht, en zag hem sedert nooit meer, die vergeefs naar heur schaduwe greep, en nog veel te zeggen had; nochte de Helsche veerman leed ooit, dat hij het droeve moeras weder overvoer. Wat zou hij doen? waarhene zich begeven, nu zijn egâ tweemaal geschaakt was? Met welke tranen zou hij de Geesten, met wat een gekerm de Goden vermorwen? Zij voer nu koud met den Stygischen boot hene; men zegt, dat hij, geheele zeven maanden lang, onder een rots, in de lucht, bij den vliet Strymon, zat en schreide, en in een kille spelonk dit besteende, zoo dat zijn jammerklacht tijgers beroerde, eiken beweegde. Hoedanig de treurige Filomele in populiere lommer kermt om het verlies van haar jongen, bij een ruwen huisman beloerd, en nog kaal uit het nest gelicht; dies de moeder, bedrukt op eenen tak gezeten, bij nacht weent, haar deerlijk klaaglied herhaalt, en over al dat gewest[1] haar bedrukt gekerm laat hooren. Geene minne, geen huwelijk kunnen zijnen rouw verzetten. Eenzaam gaat hij zwerven over het Noordsche ijs, den besneeuwden Tanais, en de Rifeesche akkers, die nimmer vrij van rijp zijn; en klaagt om het schaken van Eurydice, Pluto's vruchtelooze gifte. De Cikonische vrouwen, van hem afgeslagen, slingerden, onder het offeren aan de Goden en het wijnfeest des Wijngods, den verscheurden jongeling wijd en breed over den akker hene; zijn marmeren hoofd, van den hals afgerukt, dreef toen, midden in den Eagrischen Hebrus, voor stroom hene; zijn stem en koude tong riepen al stervende: „och, elendige Eurydice!" al d' oevers van den stroom galmden: „Eurydice!"

Dit sprak Proteus, en sprong van boven neder in zee, en plompte in het water, dat de wieling boven zijn hoofd schuimde; doch Cyrene hield stand; want zij sprak eerst den saag-achtigen[2] aan: „o mijn zoon! laat varen uw droevig hartewee! Dit is d' eenige oorzaak uwer kwellagie; hierom zonden de nymfen, waarmede zij in de hooge wouden plag ten reye te gaan, uwe bijen die jammerlijke plaag over den hals. Biê haar oodmoedig uwe gaven; smeek om genade, en eer de verzoenbare Boschgodinnen; want om uwe kerkbelotten zullen ze u dit kwijtschelden, en haar gramschap varen laten. Maar ik zal u eerst geschiktelijk uw gebed leeren instellen. Kies vier van uw grootste en beste stieren uit, die nu op den berg Lycæus weiden, en (even) zoo veel jonge koeyen, die nooit juk droegen. Bouw voor hun vier altaren, bij de hooge kerken[3] der Godinnen; laat den gewijden strot uitbloeden, en het doode vee in een boomrijk woud leggen. Wanneer het negenmaal uit den Oosten daagde, zult gij Orfeus een lijkoffer van vergetenisbarende mankop opdragen, een zwart schaap slachten, het woud bezoeken, en de verzoende Eurydice met een gekeelde vaarze eeren."

Hij toeft niet, verricht terstond zijn moeders bevel, komt bij de kerken, stelt d' altaren op haar gebod toe, en brengt er vier van de grootste en beste stieren, en (even) zoo veel jonge koeyen, die nooit juk droegen. Nadat het negenmaal uit den Oosten daagt, draagt hij Orfeus een lijkoffer op, en bezoekt het woud. Hier zien ze haast een wonderlijk stuk: bijen brommen in het gespreide ingewand der runderen, bersten ten buik en ribben uit, met eenen drang en dikken zwarm, die omhoog aan eenen boom dicht bijeen blijft hangen, gelijk een tors[4] druiven aan een taaye rank. –

Dit zong ik van den akkerbouw, geboomte en vee, terwijl de groote Cæzar, gelijk een bliksem, omhoog aan den Eufraat oorloogde, zeeghaftig de gehoorzame volken wetten voorschreef, en zich een heerbaan naar den Hemel baande. Ten dien tijde voedde het aangename Parthenope[5] mij, Virgilius, die in d' oefeninge van een onvermaarde ledigheid groeide, mijn Herdersverzen speelde, en, moedig op mijn jeugd, o Tityr! van u onder den breeden beukeboom zong[1].

[1]streek. — [2]schroomvollen, vertsaagd. — [3]tempels. — [4]tros. — [5]Napels.

[1]Zie boven, het eerste Herdersdicht. — [2]kleinzoons. [3]Dido's. — [4]De voorafgaande regels worden (gelijk bekend is) vrij algemeen, als Virgilius' onwaardig, voor onecht gehouden. Verg. desbelust Peerlkamps scherpzinnige en afdoende bespiegeling. — [5]Zie aldaar.

P. VIRGILIUS MARO'S ÆNEÏS.

Het Eerste Boek.

INHOUD.

Terwijl Æneas, Anchises' en Venus' zoon, een man uitmuntende godvruchtig en manhaftig, na zeven jaren omzwervens, in de Tyrrheensche zee, van Sicilië naar Italië toe zeilde, zoo werd hij van Æool, den Windgod, op Juno's verzoek, door schrikkelijk onweder, aan de kusten van Libye gejaagd; en hier op land tredende, schoot zeven groote harten, en deelde ze uit, onder juist zoo vele schepen, die na het onweder eerst met hem belandden; vertroostte zijn afgematte reisgenooten met de hoop der aanstaande ruste, en vermaande hen tot standvastigheid, om voort d' overige moeite uit te harden. Ondertusschen handelt Venus met Jupiter, over de zaak van haren Æneas en de Trojanen, en wijt Juno alle hun geleden ellenden. Jupiter, in het tegendeel, de lange rij des noodlots ontvouwende, verkwikt zijn dochters druk, door de hoop der gelukkige nakomelingen, en Roomsche mogendheid. Venus, hierdoor gesterkt, bejegent haren Æneas, die, onkundig van 's lands gelegenheid, vast herwaart en derwaart doolde, om dit gewest te bezichtigen; zij verkundschapt den Vorst, hoe zijne verstrooide schepen behouden zijn, en toont hem Carthago, 'twelk, niet verre van hier leggende, vast van Dido gebouwd wierd. Æneas dan, door zijn moeders gunst van een wolk bewimpeld, gaat te gelijk met Achates naar Carthago toe, daar hij zijne makkers behouden ziet aankomen, en van Dido minnelijk gewelkomd wordt. Venus evenwel, overmits zij Juno's onthaal nochte de lichtvaardigheid eener vrouwe niet te veel toebetrouwde, wiegde Ascaan, in het woud van Idalië, in slaap, en vermomde met haar neefs[2] gedaante Cupido, die, onder het omhelzen en kussen, de koningin heimelijk met Æneas' minne vergiftigde.

Æneas, de godvruchte en strijdbare oorlogsheld,
Vervolgd van Juno's wrok, en dolende om te landen
In 't oude Italië, vervalt, door 't woest geweld
Der Siciljaansche zee, in 't ende aan Dido's stranden.
Zijn moeder Venus wijst hem 't onbekende pad,
Dat naar Carthago loopt; zij dekt met eene wolke
Achates, en haar zoon; die vindt de nieuwe stad,
En wint Elize's[3] gunst, ten troost van zijnen volke,
Gebergd en wel onthaald ter tafel in 't paleis,
Belust om Troje's val te hooren, en hun reis.

Ik [speelde weleer een herderslied, op een dun riet, en, ten bossche uitgetreden, brocht de gebuurlanden zoo verre, dat ze, door hunne vruchtbaarheid, den akkerman, hoe begeerig hij ook ware, vernoegden; een gewenscht werk voor den huisman; maar nu trompet ik den schrikkelijken oorlog, en][4] zing van den oorlogsman, die, eerst door noodlot van de Trojaansche kusten gevlucht, te Lavinië aan den oever belandde; die [door het geweld der Goden en Juno's onverzetbaren wrok gedreven[5]] zoo lang te water

en te lande omzworf, en zoo veel in den oorlog overbrocht, terwijl hij bezig was met een stad te stichten, en zijne Goden in Latium te voeren; waaruit de Latijnen en vaders van Alba gesproten, en daar de hooge muren van Rome gebouwd zijn. O, Zanggodin! herinner mij d' oorzaken: wat Godheid men te na kwam, of waarom de vergramde koningin der Goden dien overgodvruchtigen man aan zooveel zwarigheden hielp. Zijn de Goden in den Hemel ook aan zulk een toornigheid onderhevig?

De Tyriërs hebben gesticht en bewoond het overoude Carthago, van verre recht over Italië en den mond des Tibers gelegen: een machtige, rijke, en over strijdbare stad. Men zegt, dat Juno geene landen zoo beminde dan deze stad alleen, ook zulks, dat ze min werks van Samos, haar geboortestad, maakte. Hier hingen haar wapens; hier stond haar wagen. De Godin begenadigde deze, en had alreê voorgenomen, haar (zoo het noodlot dit eenigsins gehengde) tot een voogdes over alle volken te zetten. Maar zij had gehoord, dat een afkomst, uit Trojaanschen bloede gesproten, namaals de sloten van Tyrus zou verdelgen; dat hieruit een wijdheerschende, trotsch, en manhaftig volk zou opstaan, ten val van Lybie. Zoo lag het bij de Schikgodinnen geschoren. Saturnus' dochter was hiervoor beducht, en nog indachtig aan den oorlog, die zij, de voornaamste eertijds, ten dienst van haar getrouwe stad Argos, tegens Troje voerde. Ook waren haar d' oorzaken van heure verbolgenheid en gramschap nog niet vergeten. Paris' oordeel, en 't ongelijk door 't versmeden van haar schoonheid geleden, staken haar nog diep in den krop. Zij docht[1] nog aan 't gehate bastertbloed Ganymedes[2], geschaakt om zoo hoog[3] te zitten. Over deze dingen verbitterd, zoo keerde ze de Trojanen, van het zwaard der Grieken en den ongenadigen Achilles nog overgeschoten, en over al de zee gesold, verre van Latium; zulks dat ze, van het noodlot gedreven, menig jaar op zee, langs alle kusten omzworven. Zoo groot een zwarigheid was er aan vast, eer men het Roomsche[4] volk kost planten.

Naauwlijks gingen ze vrolijk, uit het gezicht van Sicilië, t' zeil, en bruisden met de kopere voorstevens door de schuimende zee, of Juno, van eenen eeuwigen haat in haar harte gewond, mompelde bij zich zelve; „zal ik dan uit mijn opzet scheiden, en het opgeven? nochte den koning van Troje uit Italië kunnen keeren? trouwen[5] het noodlot belet het ons. Kost Pallas de vloot der Argiven in brand steken, en hen in zee verdrenken, alleen om de misdaad van eenen dollen Ajax, Oileus' zoon; toen ze den bliksem zoo snel uit de wolken smeet, de vloot verstrooide, en de zee door stormwind overend zette; en hem, die vier en vlam ter doorschote borst uitâsemde, met eenen dwarrelwind opgrijpende, tegens de scherpe steenrots aanklitste; – en zal ik, gekend voor koningin der Goden, en Jupijns gemalin en zuster, tegens een eenig volk zoo menig jaar oorlog voeren? Wie zal langer Juno's Godheid aanbidden, of oodmoedig haar altaren met offerande vereeren?"

De Godin, heet van verbolgenheid, hier over wrokkende, komt in Æolië, het vaderland der stormwinden, en een gewest, dat van razende buyen zwanger gaat. Koning Æool breidelt hier, door zijn gezag, in een woeste spelonk, worstelende winden en bulderende buyen, en tuchtigt ze met boei en kerker. De bulderaars, hier over gestoord, stormen op het slotwerk aan, dat er al de berg van loeit en davert. Æool, op den hoogen burg gezeten, voert hier den schepter, streelt hunne hevigheid, en zet hunne oploopendheid neder; want zonder dat, zij gingen strijken met hemel, aarde, en zee, en veegden ze door de lucht hene; maar d' almachtige Vader, hier over bekommerd, sloot ze in duistere spelonken, en leîde 'r een gevaart van hooge bergen op, en stelde ze onder eenen koning, die, volgens zijnen last, den toom zou weten te vieren en aan te halen. Juno ging hem oodmoediglijk aldus aan: „Æool, wien de vader der Goden en koning der menschen macht gaf de golven te streelen, en met winden op te blazen! een volk, bij mij gehaat, bevaart de Tyrrhenische zee; voert Ilium met zijne gevluchte Huisgoden in Italië. Ga hene, sart de stormwinden met kracht aan, jaag de schepen in den grond, of verstrooi ze van elkanderen, en slinger de lichamen over de zee hene. Ik heb gebod over zeven paar overschoone Nymfen, en zal Deiopeië, de goêlijkste[1] van allen, u ten huwelijk geven en opdragen, om, ten loon uwer verdiensten, al hare dagen met u over te brengen, en u vader van een lieve vrucht te maken." Hierop antwoordde de Windvoogd: „o, koningin! gij hebt slechts te gebieden, wat u belieft; ik, uw gebod te gehoorzamen. Gij zet mij in dit gebied, zoo groot en klein het is; gij helpt mij aan den schepter en Jupiters gunst; gij doet mij ten bankette bij de Goden aanzitten, en schenkt mij de voogdij over wind en weder." Zoo sprekende neemt hij zijnen staf, drijft den hollen berg op de zijde, en de stormwinden bersten, als in slagorde, door d' ope poorte uit, en blazen door het aardrijk met een schrikkelijk gedruisch. Zij storten op zee. De buyen van Oosten en Westen, Zuiden en Noorden roeren te gelijk al het water om, van den grond op, en jagen de bruisende baren strandewaart aan. Hierop volgt het geschrei der mannen, het gonzen der touwen. De wolken rukken terstond den hemel en den dag uit der Trojanen oogen. Een zwarte nacht stort op zee. De hemel kraakt van donderslag op donderslag, en staat, reis op reis, in lichten brand van weêrlicht en bliksem; en de mannen worden overal met de dood gedreigd, en zien niet dan de dood voor hun oogen. Terstond wordt Æneas koud over al zijn lijf, heft beide zijn handen ten hemel op, en zegt: „o duizendmaal gelukkiger dan wij, waren deze, wien het mocht gebeuren, onder de hooge muren van Troje, in 't gezicht hunner ouderen, te sterven. O Diomedes! gij, braafste van alle Grieken, mocht het mij niet gebeuren, voor Ilium, in het veld om te komen, en van uwe handen te sterven, daar de forsche Hektor door Achilles' geweer, daar de groote Sarpedon sneuvelden? daar Simoïs zoo vele schilden, helmen, en lichamen van dappere mannen onder het water vat, en met zijnen stroom wegsleept?" Terwijl hij dit spreekt, zoo vat een vliegende Noordsche bui recht in het zeil, en jaagt de golven op tot aan den Hemel toe. De riemen springen in stukken, de steven wendt, en het schip wordt over stag gesmeten; hierop verheft zich het water, gelijk een steile berg. Sommigen hangen boven op de golven; anderen zien het water gapen, tot op den grond. Het barst op de platen, dat het bruist. De Zuidewind rukt drie schepen op de blinde klippen. [D' Italianen noemen de klippen, midden in zee gelegen, zee-outers][2]. De zee steekt haren rug afgrijselijk op. D' Oostewind drijft er drie uit de zee naar het strand toe, op welzand en platen, en sloopt ze op de wadden, en bewelt ze met eenen hoop zands op de droogten, dat er bijster zuur uitzag. Een geweldige zee waters slaat voor zijne oogen het schip, dat Lycius en den trouwhartigen Orontes voerde, over den boeg tot in het achterschip, zoodat er de stuurman, over hals over hoofd, in het water uit tuimelt. De golf slingert het schip driewerf rondom, en de draaistroom slokt het in zijnen balg. Hier en daar ziet men eenige menschen op het diepe water zwemmen, en scheepstuig, luiken, en Trojaansche schatten drijven. Het onweêr had alreê het sterke schip van Ilioneus verslonden, en dat van den dapperen Achates, en de schepen, die Abas en den stokouden Alethes voerden; alle de naden ter zijde onttornd, en de voegen gapende, loopen ze vol waters.

[1]Voor dacht. — [2]Zoon van Tros, den stamvader der Trojanen. — [3]Als Jupiters schenker. — [4]Romeinsche. [5]Thans trouwens.

[1]schoonste; naar de aloude beteekenis van 't woord. [2]Men behoeft nog geen Peerlkamp te zijn, om beide voorgaande regels als hinderlijke inlassching te verwerpen.

Ondertusschen vernam Neptuun, door het groot gedruisch, d' ontsteltenis der zee, en d' uitgelatenheid des onweders, en hoe het water tot op den bodem toe omgeroerd wierd. Hierover zeer ontsteld, stak hij zijn hoofd, om het onweder te paayen[1], uit de diepte omhoog, en zag Æneas' vloot over de gansche zee verstrooid, de Trojanen door water en wind en onweder in den uitersten nood gebrocht, en rook, dat dit door zijn zuster Juno's bedrog en gramschap bijkwam; dies riep hij den Oosten- en Westewind voor zich, en bestrafte ze aldus: „zijt gij zoo stout en vermeten op uw geslacht? gij, winden! durft gij zee en lucht, zonder mijnen last, ondereen mengelen, en zulk een geweld aanstellen? Ik zwere, men zal u..... maar het is best, eerst dit bijstere onweder neêr te zetten; hierna zult gij mij dit gruwelijk ontgelden. Fluks vertrekt, en zegt dit uwen koning: het gezag over zee en fellen drietand[2] zijn niet hèm, maar mij, bij lotinge toegekend. Hij heeft, o, Oostewind! over d' afgrijselijke steenrotsen, uwe behuizingen, te gebieden. Laat den Windgod in dat hof braveeren, en in den gesloten kerker der winden regeeren". Zoo grauwt hij, en stilt de holle baren, eer het woord uit den mond is, verdrijft de wolken aan de lucht, en brengt de zon weder te voorschijn. Cimothoë en Triton, te gelijk aanduwende, zetten de schepen af van de scherpe rotsen. De Zeevoogd zelf licht ze met zijnen drietand op, ontdekt de groote zandplaten, stilt de zee, en glipt, met zijn gladde wielen, over het water hene; en gelijk, wanneer een ontelbare gemeente, in rep en roer, het onbeschofte graauw aan 't hollen is, en steenen en brandhout over straat vliegen, daar een dolligheid haar aanvoert; – indien ze dan bij geval een man van eere en aanzien vernemen, zoo zwijgen ze, en geven gehoor. Hij regeert hun ongestuimigheid met beleefde woorden, en streelt hunne hevigheid. Aldus ging al dat zeegedruisch leggen, zoo ras de Vader de paarden mende, hun den teugel vierde, en op zijnen wagen, door de heldere lucht, varende en voortvliegende, over de baren henezag.

De vermoeide gasten van Æneas geven zich in aller ijl naar het land toe, dat hun naast legt, en zetten het op de kust van Libye aan. In eenen diepen inham legt een plaats, daar een eiland, dwers voorleggende, al het water, dat uit der zee komt, op zijn zijden schut[3], en van binnen een haven en krommen boezem maakt; van weêrzijde staan geweldige steenrotsen, en een dubbele rij van klippen steigert met hare kruin zoo hoog in de lucht, dat men daar, voor storm en onweder veilig en stil, ook ruim genoeg, achter leggen mag; van boven schemert het boschloof, en een zwart woud helt, met zijne nare schaduwe, over het water; van vore duikt een spelonk onder d' overhellende klippen, daar van binnen zoet water en zitplaatsen, van natuur uit steen gewrocht, in gevonden worden; een verblijf voor de Nymfen. Hier hoeven geen moêgevare schepen aan gemaard[4], of voor anker te leggen. Hier kwam Æneas aan met zeven zeilen, uit al de vloot bij een vergaderd; en de Trojanen sprongen graag op het gewenschte land, om verversching te zoeken, en gingen, doornat en ziek van ongemak, ter zee gelêden, op het strand nederleggen. Achates was d' eerste, die vier uit keyen in dorre bladeren klinkende[5], daar drooge takken en rijs rontom leîde, en het tonder ontvonkte. Toen haalden de vermoeiden het koren, van zeewater bedorven, en 't gereedschap haastig voor den dag, om het veldgewas bij het vier te droogen, en met steenen te breken en te malen. Æneas klimt ondertusschen op een steenrots, en ziet eens de geheele zee over, zoo verre als hij zien kan; om te vernemen, waar Antheus ergens van het onweder gesold wordt, of de Frygiaansche galeassen[6], met dubbelde rijen riemen, of Kapys, of waar Kaïkus' wapens achter omhoog hangen. Maar hij verneemt nochte schip, nochte schips gelijk; en ziet op den oever drie verdwaalde harten, van heele kudden gevolgd, en een lange troep gaat in de dalen weiden. Toen bleef hij staan, nam zijnen boog en de pijlen, die de getrouwe Achates droeg, en schoot eerst de voorsten, die het hoofd en getakte horens in de lucht staken; daarna anderen, en verstrooide, met zijn schieten, al den hoop, in het ruige woud; en rustte niet, eer, zeven van de grootsten ter aarde geschoten, het getal met de schepen overeenkwam. Toen ging hij naar de haven toe, en deelde ze onder de gasten om; ook den wijn, van den goeden held Acestes op den oever van Sicilië gevaat, en hun op hun vertrek geschonken. Toen verzachtte hij het hartewee zijner makkeren met dusdanige woorden: „o reisbroeders[1], die (want ons is nog niet vergeten, wat wij vóór dezen overbrochten) grooter zwarigheden uitstondt! God zal ons ook hierin een blijde uitkomst verleenen. Gij voert dicht langs de bassende Scylle en vreeselijk huilende steenrotsen hene; gij bezocht de klippen van Polyfeem, den Reus. Grijpt weder eenen moed[2], zet angst en droefheid aan d' een zijde; het zal u misschien namaals vermaken, hieraan te gedenken. Door zoo veelerleye gevallen, door zoo groote zwarigheden streven wij naar Latium, daar ons een geruste woonplaats bij noodlot beschoren is; daar het ons vrij staat, een nieuw rijk en Troje te stichten; volhardt slechts, en wacht op een beter!" Zoo spreekt hij, en, ontsteld van geweldige bekommeringen, toont een blij gelaat, en kropt zijne droefheid in. Zij gaan het wildbraad en de maaltijd bereiden, stroopen het vel van de ribben, en halen er het gewei[3] uit. Sommigen houwen het vleesch in stukken, en steken het nog lillende aan het spit. Anderen zetten ketels op strand, en stoken er vier onder. Daarna sterken ze het lijf, en in 't gras leggende, banketteeren van het vette wildbraad, en zetten er eenen kroes vernen[4] wijn op. De honger aldus gebeet, en de tafels opgenomen, spreken ze in 't lang en breed van hun verdoolde makkers; en twijfelen, tusschen hoop en vrees, of ze levendig of dood zijn, en of ze hooren, hoe men om hen roept. Inzonderheid steunt de godvruchtige Æneas om het ongeval van den dapperen Orontes; nu om Amykus, dan om het schrikkelijk ongeluk van Lykus; nu om den sterken Gyas, dan om den sterken Cloanthus.

En nu liep dit ten einde, wanneer Jupiter op de tinne des Hemels stond, en omhoog uit de lucht de scheeprijke zee, den vlakken aardbodem, stranden en breedstrekkende volken overziende, op het rijk van Libyë bleef staroogen; en Venus, bedrukt en met tranen in hare blinkende oogen, hem, die vast over Æneas in zijn harte bekommerd was, aldus aansprak: „o gij, die eeuwiglijk over Goden en menschen heerscht, en hen met uwen bliksem in ontzag houdt; waarin heeft zich mijn Æneas, waarin hebben zich mijne Trojanen zoo zeer tegens u kunnen vergrijpen, dat men, om hen buiten Italië te houden, hun, die zulk een afbreuk leden, de geheele wereld te naauw maakt? Zeker, gij beloofde, dat, na verloop van jaren, de Roomsche vorsten weder van Teucers stam gesproten, uit hun zouden herkomen, om alleen over zee en aardrijk te regeeren. O vader! waarom veraudert gij in uw voornemen? Ik troostte vast[5] mij zelve hiermede, over den ondergang en droeven val van Troje, en zette hun toekomende geluk tegens dit ongeluk. Nu treedt de zelve wederspoed nog deze mannen op de hielen, die door zoo menigerleye zwarigheden gedreven komen. O, grootmachtigste koning! wat zal het einde van hunne zwarigheden wezen? Antenor, midden door Grieken ontsloopen, kost wel tot in den boezem van Illyricum deur boren, en veilig in het rijk der Liburnen, en boven den oorsprong van Timavus[6] trekken; daar het meer, door negen mon-

[1] stilen. — [2] Den staf des Zeegods. — [3] spleet. — [4] vast. — [5] slaande. — [6] Spaansch voor schepen; zie vroeger.

[1] makkers. — [2] hart. – [3] ingewand; verg. 't Hoogd. Eingeweide. — [4] ouden. — [5] reeds. — [6] Rivier in N. Italië.

den schrikkelijk steil uit den berg gebórsten, over akkers en velden henebruisende, al het land rondom in eene bare zee zet. Hier stichtte hij evenwel de stad Patavië, sloeg zich daar met zijne Trojanen neder, noemde het volk naar zijnen naam, plantte daar de Trojaansche wapens, en, gerust neêrgezeten, leeft er in vrede; wij, uw eige afkomst, wie gij den Hemel, uw Hof, beloofde, worden, na zware schipbreuk, door den wrok van een eenige zoo schendig verraden, en verre van d' Italiaansche kusten vervoerd. Kroont gij de Godvruchtigheid zoo? Zet gij ons bloed zoo op den troon?" De Vader der Goden en menschen, haar aanlachende met zijne oogen, waarmede hij lucht en weder opklaart, kustte zijn dochter, en sprak: „o koningin van Cyprus! vrees niet: al wat den uwen bij noodlot beschoren is, staat vast. Gij zult Lavinië, de beloofde stad, met uw eigene oogen zien, en den grootmoedigen Æneas hemelhoog tot aan de starren verheffen. Ik blijf nog bij mijn voorgaande opzet, en wil wel (naardien gij dit zoo ter harte trekt) rond tegens u gaan[1], en u in 't breede ontvouwen, hoe het in mijnen geheimen raad geschoren legt. Hij zal in Italië een vreeselijk oorlog voeren, forsche volken verpletten, en, de Rutulen overwonnen en Latium drie jaren bezeten hebbende, steden en muren stichten, en zijnen onderzaten goede wetten voorschrijven. Maar het kind Ascaan, nu slechts met eenen bijnaam Iulus genoemd (want hee hiet[2] Ilus, zoo lang de staat en het rijk van Ilium nog duurden) zal dertig jaren lang regeeren, den stoel[3] van Lavinië verzetten, en het lange Alba dapper sterken. Daar zal Hektors afkomst drie honderd volle jaren den schepter voeren, tot dat Ilia, de koninklijke non[4], bij Mars zwanger, twee kinders t' eener dracht voortbrenge. Romulus, van een rosse wolvinne gezoogd en opgekoesterd, zal naderhand de heerschappij over het volk rustig aanvaarden, de strijdbare stad bouwen, en de burgers, naar zijnen naam, Romeinen noemen; wien ik toelegge[5] een eeuwigdurende gebied, van plaatse nochte tijd bepaald: ja, de verbitterde Juno zelf, die nu, uit angst voor hare stad Carthago, Hemel, aarde, en zee tegens den Trojaan oprokkent, zal, beter beraden, het Roomsche volk, tot den tabbert en de heerschappij der wereld geboren, met mij helpen opkweeken; dat is mijn wil. Na verloop des tijds zal het gebeuren, dat het huis van Assaracus Fthië en het doorluchtig hof van Mycene onder slavernije brenge, en over 't verwonnen Argos regeere. Julius Cesar, een Trojaan[6], naar den grooten Iulus genoemd, en uit dien braven stam gesproten, zal zijn gezag met den Oceaan, zijne faam met de starren bepalen; en gij zult, gerust van harte, hem, met den roof van Oosten geladen, namaals in den Hemel, onder de halve Goden, verwellekomen. Ook zal men hem dan met kerkbeloften paayen, en, na het opschorten der bloedige oorlogen, zachter tijden beleven. Vesta, de grijze Trouw, en de gebroeders, Quirijn[7] en Remus, zullen de vierschaar spannen; de heillooze poorten des oorlogs met ijzer en staal wel dicht toegesloten worden; de godlooze Razernij, van binnen op wreede wapens gezeten, en met honderd kopere knopen d' armen op den rug gevleugeld[8], zal schrikkelijk schuimbekken met haren bloedigen muil." Zoo sprekende, zendt hij Mercuur, Maja's zoon, van boven, opdat het land en nieuwgebouwde Carthago den Trojanen verblijf en huisvestinge gunnen; en Dido, des Hemelraads onkundig, hem niet buiten haar grenzen houde. Hij vliegt door de ruime lucht, op de riemen zijner vleugelen, strijkt terstond op den bodem van Libye, en verricht zijnen last. De Punische ingezeten legt, God woud's[9], zijn onbeschoftheid af, en de koningin inzonderheid wor lt meêwarig, en den Trojanen toegedaan.

[1]openhartig met u spreken. — [2]Thans heette. [3]troon. — [4]gewijde maagd. — [5]beschikt. — [6]Versta: van afstamming — [7]Romulus. — [8]gekneveld. — [9]door den wille Gods.

Maar de godvruchtige Æneas, 's nachts met velerleye bekommeringen beladen, neemt voor, met de zon, het verkwikkende licht, op te zijn, om 't onbekende land te gaan bezichtigen, en te bezien aan welke kusten het onweder hen vervoerde; of hier menschen of wilde dieren huishouden, naardien d' akkers ongeploegd leggen, en dan zijne makkers van alles te verwittigen. Hij verbergt zijne vloot rondom in overhellende bosschagie en nare schaduwe, onder een uitgehoolde steenrotse, en gaat zelf, met Achates alleen vergezelschapt, hene, hebbende tot zijn geweer en handgebaar een paar schichten, elk met een breed ijzer beslagen; als zijne moeder hem midden in het bosch tegenkomt, in de gedaante van een Spartaansche dochter, en zoo gekleed en gewapend; of gelijk de Thracische Harpalice[1], haar paard met sporen noopende, den snellen Hebrus voorbijrent; want gelijk een jagerin, wapperde de handige boog op hare schouders, het haar vloog om het hoofd in den wind, het lange kleed hing om haar lijf opgeknoopt, tot boven de bloote knieën. Zij riep eerst: „houdt, jongelingen! hebt gij hier niet bij geval een mijner zusteren zien dolen, met eenen pijlkoker en gespikkeld losschevel op den rug? of een schuimbekkende everzwijn al roepende najagen? zoo wijst me, wat weg zij opsloeg!" Aldus sprak Venus, en Venus' zoon antwoordde: „Ik zag nochte hoorde geen van uwe zusteren, o maagd! hoe zal ik u noemen? want uw aanschijn en spraak melden, dat gij geen sterflijk mensch, maar zeker een Godin, of Febus' zuster, of een bloedvriendin der Nymfen moet zijn. Gij zijt dan wie gij zijt, ter goeder ure bejegent gij ons; verlicht onze zwarigheid, en onderrecht ons toch, in wat gewest, aan welke kust wij verzeild zijn, die, door storm en onweêr dus verre gedreven, hier God nochte goed mensch kennen. Wij zullen uw altaar rijkelijk met offerande vereeren." Venus antwoordde: „zeker, ik ken mij zulk een eere niet waardig. De Tyrische maagden zijn gewoon, pijlkokers te dragen, en purpere laarzen[2] om de kuiten te strikken. Gij zijt hier in 't Punische gebied, bij de Tyriërs, en Agenors stad; doch het land heet Libye, en het volk is met geene wapenen te dwingen. Dido, uit de stad Tyrus herwaart getogen, om haren broeder t' ontvluchten, heeft er het gebied over. Het zoude te lang vallen, al haar ongelijk, al haar wedervaren te vertellen; doch ik zal er licht over henecloopen[3]. Sichæus, de rijkste van alle ingelanden onder die van Fenicië, was haar man, en d' ongelukkige vrouw had hem dapper bezind[4]. De vader besteedde haar vroeg aan hem, en nam het geluk aan, toen ze nog een jonge maagd was; maar Pygmalion, haar broeder, zoo groot een schelm, als er uit mocht komen, bezat het rijk van Tyrus. Een wrok en krakeel rees tusschen de gezwagers; de broeder, een Godvergeten mensch, en verblind van geldgierigheid, de liefde tot zijn zuster aan d' een zijde zettende, neemt onvoorziens zijnen slag waar, doorstoot Sichæus heimelijk met zijnen dolk voor het altaar; en de boswicht, door zijne geveinsdheid de bedroefde weduwe met ijdele hope paayende, bedekte het stuk langen tijd voor haar; maar de geest hares onbegraven beddegenoots verscheen haar in den droom, en zag er bijster bleek en doodsch uit om zijn hoofd. Hij wees haar het altaar met moord beklad, en de wonde des moordpriems in zijne borst, en al de heimelijke schelmerij van het hof aan den dag brengende, ried haar straks te vluchten, en het vaderland te verlaten, en wees haar eenen heimelijken schat van goud en zilver, van ouds in d' aarde begraven, om zich op de reis daarvan te dienen. Dido aldus gewaarschuwd, maakt zich vaardig om met haar gezelschap door te gaan. Zij spannen te zamen, uit schrikkelijken haat of schrik voor den wreeden tyran, randen de schepen aan, die ze bij geval vaardig vinden, bevrachten ze met den schat, en gaan t' zeil met den rijkdom van den gierigen

[1]De krijgshafte koningsdochter — [2]Versta: schoeisel. — [3]kortelijk doorloopen. — [4]zeer lief.

Pygmalion, onder het beleid van een vrouwe. Zij belandden ter stede, daar gij nu die geweldige muren en het hof van 't nieuwe Carthago zult zien rijzen; [en kochten land, dat nu Byrsa heet, naar den naam van 't werk, en zoo groot is, als men met een ossenhuid kon omleggen.[1]] Maar nu zegt mij eens: wat zijt gij voor volk? van waar komt gij? waar wilt gij hene?" Hij verzuchtte eens op die vraag, uit het binnenste van zijn harte, en antwoordde: „o Godin! zoude ik het u al verhalen, van den beginne aan, en mocht het u beuren, de kroniek van onze zwarigheid aan te hooren; ik had wel meer dan al den dag werk, en de zon zou eer aan den Hemel ondergaan. Het onweder heeft ons, die van het overoude Troje (zoo gij ooit Troje hoorde noemen), langs zoo vele kusten omvoerende, bij ongeval hier in Libye aan land gejaagd. Ik ben de godvruchtige Æneas, die mijn Huisgoden en Heiligdom, uit den brand geborgen, bij mij in de vloot meêvoer. Ik, ten Hemel toe vermaard, en van Jupijns afkomst, zoek Italië, mijn vaderland, en ging hierom uit Frygie met twintig schepen t' zeil, en verzocht[2] mijn avontuur, op het goed geleide der Godinne, mijn moeder. Naauwlijks zijn er van dat bijstere onweder zeven schepen reddeloos afgekomen; en ik, uit Europe en Azië gedreven, en hier onbedreven en verlegen, zwerf aldus door de woestijnen van Libye." Venus kost dit niet langer hooren, en viel aldus in zijn beklag: „wie gij zijt of niet, ik vertrouw, dat de Goden u, die aan de Tyrische stad belandde, het leven niet misgunnen. Ga slechts voort recht naar de koningin en het hof toe; want ik verzeker u (indien de kunst van waarzeggen en teekenbedieden niet los gaat), dat de wind op zee gekeerd, en uw vloot met de maats geborgen is. Let op deze twalef zwanen, die, nadat Jupijns vogel haar, bij klaren zonneschijn, uit den Hemel op het lijf viel en verstrooide, zich in ééne vlucht vermeyen; nu schijnen ze op een rij achter elkanderen te strijken, nu weder van der aarde op te stijgen. Gelijk zij, den vogel ontslipt zijnde, op haar snorrende peunen drijven, en in ééne vlucht aan den Hemel omtrekken, en rustig uit de borst opzingen; zoo loopen uw schepen en jonge gasten, voor wind voor stroom af, den mond van de haven in, of leggen alreê aan de wal. Ga slechts voort, en volg het pad, dat voor u leît." Zoo sprekende, ging ze hene, blonk over haren roosverwigen nek, het haar gaf een goddelijke lucht, als ambrozië, van zich, het kleed sleepte heur na, en haar tred wees wel uit, dat ze warachtig een Godin was. Æneas kende zijn moeder, en riep haar, terwijl ze verdween, aldus aan: „o, gij wreede! waarom vermomt gij u voor uwen zoon zoo menigmaal met eenen valschen schijn? Waarom mag men u de hand niet geven, en met kennis in mondgemeenschap met u treden?" Zoo beschuldigt hij haar, en gaat steêwaart aan. Maar Godin Venus bedekte ze, onder het henegaan, met eenen donkeren mist, en bewimpelde ze met dikken nevel, opdat niemand hen zage, nochte aanraakte, nochte ophield, of reden van hun aankomste eischte. Zij vaart omhoog naar Pasos, en keert vrolijk in haar hof en den tempel, daar honderd altaren van Sabeeschen wierook branden, en van versche rozekransen rieken.

Ondertusschen spoedden ze weg, daar hen het pad leidde, en klommen alreede den heuvel op, die een groot stuk over de stad hangt, en zijn gezicht heeft op het slot, recht daar tegens over gebouwd. Æneas verwondert zich over het gevaarte, daar eertijds hutten stonden. Hij verwondert zich over de poorten, en het gewoel, en de gekassijde straten[3]. De Tyriërs beijveren hun werk. Sommigen trekken de muren op, en arbeiden aan het slot, en wentelen steenen opwaart. Sommigen rooyen erven, om huizen te bouwen, en steken ze af. [Men kiest er wethouders, en vroedschap, en stelt wetten in[4].] Anderen delven hier de haven. Anderen leggen den grond, om den schouwburg daarop te zetten, en houwen uit de rotsen heele pilaren, om de tooneelen treflijk te vercieren; gelijk de bijen, in de lente en zonneschijn, op het veld en de bloemen arbeiden; wanneer ze hare aankomende jongen opvoeden, of den klaren honig stuwen, en de raten met zoeten nektar opvullen, of d' aankomenden haren last afnemen, of in eenen troep de hommels, dat vurig gedierte, van de korven afkeeren. Men is er vierig in 't werk, en de geurige honig riekt naar tijm. Æneas ziende, hoe hoog de stad was, zeide: „o, hoe gelukkig zijt gij, die uwe muren alreê ziet oprijzen." Toen begaf hij zich, met eenen nevel bedekt, midden onder den drang des volks; en werd, dat wonder was, van niemand gezien. Midden in de stad stond een woud, dat een aangename schaduwe gaf; daar de Punischen door storm op zee geland, eerst een teeken uitgroeven, hun van koningin Juno aangewezen, namelijk een paardshoofd, beduidende, dat dit een strijdbaar volk zou zijn, en getroost om het eeuwen lang te harden. Hier stichtte de Sidonische Dido, Juno ter eere, eenen grooten tempel, rijk en machtig om zijn schenkagien en het Heiligdom der Godinne. Men klom hier langs kopere drempels de trappen op. De balken waren met koper gebonden. De kopere kerkdeuren draaiden en gierden op metale pannen. Hier in dit woud bejegende hem een vremdigheid, die eerst zijn vrees verzachtte. Hier begost Æneas eerst een gewenschte uitkomst in zijne zwarigheid te zien, en wat moeds te scheppen; want terwijl hij de koningin in den grooten tempel verwacht, elk ding in 't byzonder bezichtigt; terwijl hij zich verwondert over stads welvaart, en de kunst der kunstenaren tegens elkandre beziet, en den arbeid hier aan te kost gehangen; zoo ziet hij het gevecht voor Troje, 't een na het ander, en den oorlog, waarvan de gansche wereld alreê gewaagt, [en de zoons van Atreus, en Priaam, en Achilles, op hun beide verbitterd[2].] Hij bleef staan, begost te weenen, en sprak: „o Achates! wat plaats, wat land in de wijde wereld heeft den mond alreê niet vol van onze elende? Zie Priaam daar! hier wordt de dapperheid nog lof en loon toegeleîd; men beschreit hier ons jammer, en is met ons ongeval begaan. Laat uwe vrees varen; het zal u nog ten beste dienen, dat men hier van onze gelegenheid zoo groot een kennis hebbe." Zoo spreekt hij, verkwikt zijn hart met ijdele schilderije, steent reis op reis, en de tranen biggelen langs zijne wangen; want hij zag, hoe de Trojaansche jeugd, aan deze zijde, de Grieken voor Troje vechtende, over den hals kwam en voorjoeg[3]; aan d' andere zijde, hoe Achilles, met de pluimagië op den helm, te[4] wagen de Frygianen najoeg. Niet wijd van hier verneemt hij al schreyende de sneeuwwitte tenten van Rhesus, die, in zijnen eersten slaap overrompeld, geplonderd en vermoord wierd van Diomedes, Tydeus' zoon, die de verhitte paarden naar het leger wendde, eer ze het voeder van Troje geproefd, en uit Xanthus gedronken hadden. Aan den anderen kant vluchtte Troïlus, en gaf zijne wapens ten beste; d' ongelukkige knaap, zich tegens Achilles, een ongelijke partij, verzettende, wordt van de paarden nagesleept, en hangende achterover op den ledigen wagen, houdt den teugel nog, vaagt d' aarde met zijn hoofd en lokken, en sleept zijn omgekeerde speer door het zand. Ondertusschen gingen de Trojaansche vrouwen oodmoedigliik, met hangenden hare, en sluyeren om het hoofd, naar den tempel der ongenadige Pallas haar gebed uitstorten, en sloegen bedrukt voor hare borst. De Godin keerde haar den nek toe, en sloeg d' oogen neder. Achilles had Hektor driewerf om de muren van Troje gesleept, en liet het doode lichaam met goud lossen. Maar zwaarlijk verzuchtte de held, uit

[1]ingelascht. — [2]beproefde. — [3]bestrate wegen, bekeide straten; in Brabant en Vlaanderen zegt men nog steeds kassaai voor straatweg.

[1]Terecht, als blijkbaar ingelascht, verworpen. — [2]Als voren. — [3]voordreef, wegjaagde. — [4]op een.

het binnenste van zijn harte, zoo ras hij den buit, den wagen, het lichaam van zijnen vriend, en Priaam zag, die zijne weerlooze handen uitstrekte. Ook werd hij zich zelf onder de Griekscbe vorsten gewaar, en d' Oostersche slagordens, en de wapens van Memnon, den Moorjaan. De dolle Penthesilea voert de troepen der Amazonen, met half ronde schilden gewapend, aan, en weert zich midden onder zoo veel duizend gewapenden. De heldin gespt den gouden gordel onder haar bloote borst, en een maagd durf tegens mannen uittreden.

Terwijl Æneas, Dardans nakomeling, zich hierover verwondert; terwijl hij verbaasd staat en staroogt, zonder zijn oogen daar eens af te slaan; zoo komt Dido, d' overschoone koningin, naar den tempel getreden, met eenen grooten stoet jonkheeren en jofferen rontom haar; gelijk Diane, op den oever van Eurotas of over de heuvels van Cynthus, ten reye gaat, en aan alle zijden gevolgd wordt van duizend Berggodinnen. De pijlkoker hangt over de schouder, en over het veld henentredende, munt ze boven alle Godinnen uit; waarom Latone heimelijk in haar schik is; zoo had[1] zich Dido, zoo kwam ze hier onder hen allen rustig aangestreken, en dreef het werk en den bouw des rijks voort. Daarna de deuren ingaande, ging ze zitten midden in den gewelfden tempel, op eenen hoogen troon, omringeld met hare lijfwacht. Zij schreef den volke wetten en rechten voor, en gaf elk zijn gezet werk, of liet er om loten; wanneer Æneas onvoorziens Anteus, met eenen grooten toeloop, zag aankomen, en Sergestus, en den sterken Cloanthus, en al d' andere Trojanen, bij verwaaid weder op zee van een geraakt, en heel verre buiten hun streek gedreven. Hij stond stom van verbaasdheid, en Achates met hem, en, teffens blijde en verslagen, verlangden om hen te verwelkomen; doch kosten niet vatten, hoe het met hunne zaken stond; daarom hielden ze zich nog binnen, en, bewimpeld met de holle wolk, letten hoe het met de gasten gelegen was; waar ze de vloot gelaten hadden; waarom zij hier kwamen; want alle de schepen kozen hen uit tot deze boodschap; en zij gingen luidruchtig naar den tempel, om heul te verzoeken. Zoo ras zij ingetreden, bij de koningin gehoor kregen, hief Ilioneus, de voorbarigste, met een bedaardheid aldus aan: „o koningin, wie Jupiter inwilligt een nieuwe stad te stichten en trotsche volken door billijkheid te toomen; wij, elendige Trojanen, langs alle kusten door onweder omgevoerd, bidden u: verbiê toch het schendig verbranden onzer schepen; verschoon toch het Godvruchtige geslacht, en let wat nader op onze zaken. Wij komen hier niet, om de Huisgoden van Libye met den zwaarde te rooven, en met den buit weder in zee te loopen; zeker, wij verdrevelingen hebben zoo veel harts nochte machts niet. Een gewest legt er, dat de Grieken Hesperië noemen, een overoud, strijdbaar, en vet en vruchtbaar land; d' Œnotrianen hebben het wel eer bewoond; nu zegt men, dat de nakomelingen dit Italië, en het volk Italianen, naar den naam van hunnen Overste[2], noemden: derwaart was het gemunt; wanneer de bulderende Orion, schielijk in zee opstekende, ons op de blinde zandplaten joeg; en de storm in zee, te geweldig aanwassende, de vloot, door de golven en tusschen de steenklippen door, wijd en zijd verstrooide. Wij, een klein getal, komen hier aan uwe kust gedreven. Wat slag van volk is dit? Wat land is dit, daar men den vreemdeling zoo onbeleefd handelt? Men verbiedt ons op strand te vernachten; men rokkent de lieden op, en lijdt niet, dat wij den voet effen op het land zetten. Ontziet gij geene menschen, nochte iemands macht; ontziet de Goden, die geen goed, onbeloond, geen kwaad ongestraft laten. Wij hadden Æneas tot eenen koning, een man zonder weêrga, in rechtvaardigheid, godvruchtigheid, en dapperheid ten oorlog. Indien het noodlot hem geborgen, hij er 't lijf afgebrocht hebbe, en nog niet ter zielen gevaren zij; zijt verzekerd, het zal u niet berouwen, dat gij d' eerste hem door uwe beleefdheid verplicht. In Sicilië worden ook steden en wapens gevonden; en daar regeert de doorluchtige Acestes, gesproten uit Trojaanschen bloede. Gun ons de gerampeneerde vloot op strand te halen, hout in de bossehen te houwen, en riemen te schaven; opdat wij, onzen koning en makkers weder bekomen hebbende, mogen, met God, vrolijk naar Italië en Latium toe trekken. Maar is de hoop met ons uit, en zijt gij, o allerwaardste vader der Trojanen! in de Libyaansche zee vergaan, en is het met Iülus omgekomen; zoo laat ons toch ten minsten naar Sikanië, en de stad, daar alreê gebouwd, en koning Acestes, vanwaar wij herwaart kwamen, wederom trekken. Zoo sprak Ilioneus, en Dardans nakomelingen bestemden[1] te zamen mondeling zijn verzoek. Dido sloeg hare oogen neder, en antwoordde kort aldus: „o, Trojanen! zet alle vrees en bekommeringe aan d' een zijde. De benaauwdheid van mijnen staat, en de grond mijns rijks, nog nieuw en onbestorven, persen mij overal de grenzen met wacht zoo naauw te bezetten. Wie kent Æneas' geslacht, wie de stad Troje, en zulke dappere mannen niet? of weet van dien oorlog en brand niet te spreken? Wij Punischen zijn zoo onbeschoft en plomp niet; en het nieuwe Tyrus legt zoo verre uit de bekende wereld niet. Hetzij gijlieden wenscht in het groot Italie, en aan Saturnus' akkers, of Eryx' grenzen, en bij koning Acestes te belanden; ik zal u veilig geleiden, en met raad en daad bijstaan; of wilt gij u hier te zamen op onzen bodem nederslaan, de stad, die ik bouwe, is voor u ten beste; haalt de schepen op land. Trojaan en Tyrier zullen ons even lief zijn; en och! of uw koning Æneas, met den zelven wind overgewaaid, hier zelf ook tegenwoordig ware. Evenwel ik zal eenig volk langs het strand afvaardigen, en bevelen de kusten van Libye te doorsnuffelen, of hij ergens aan eenige bosschen opgeworpen, of in de steden omdwale.

Vader Æneas en de klocke Achates, door deze rede moed grijpende, verlangden nu al een poos, om uit de wolk voor den dag te komen, en Achates sprak eerst Æneas aan: „o, Venus' zoon! wat dunkt u hier van? Alle dingen zijn buiten gevaar, en vloot en makkers behouden; één alleen wordt er gemist, dien wij zelf midden in zee zagen te grond gaan; al het ander komt met uw moeders zeggen overeen." Naauwlijks sprak hij zoo, of de wolk, die hen bewimpelde, borst, en verdween haastig in de heldere lucht. Daar stond Æneas en blonk in den klaren dag, zoo braaf[2] van leest, en statig van opzicht, gelijk een God; want de moeder zelf verzierde haren jeugdigen zoon met blond haar, een blozende en gloeyende verf, en glinsterende oogen; gelijk des kunstenaars hand het ivoor een bevalligheid geeft; of als zilver en Parische marmer met een goude lijst verheerlijkt wordt. Onvoorziens aldus voor hun aller oogen verschijnende, spreekt hij de koningin aan: „hier staat de man, dien gij zoekt, Æneas van Troje, uit de Libyaansche zee geborgen. O, die alleen u ontfermt over de Trojanen, en hunne onuitspreekbare zwarigheden, en ons (het overschot des volks, uit der Grieken handen ontslopen, te water en te lande door allerhande rampen uitgemergeld, en van alles behoeftig) in uwe stad, in uw hof opneemt; o, Dido! wijlieden, nochte al wat er van onze landslieden, verstrooid door de wijde wereld, nog ergens overschiet, zijn niet machtig, u dit naar den eisch te vergelden. De Goden (indien ze nog werk van Godvruchtigen maken; indien rechtvaardigheid en een oprecht geweten nog ergens plaats hebben) beloonen u dat naar uwe verdiensten! Ter goeder ure zijt gij geboren; gelukkig waren uw ouders met zulk een gezegende vrucht! [Zoo lang de stroomen in zee loopen; zoo

[1]hield, vertoonde. — [2]Italus, naar de aloude volksmeening, die op één bepaalden stamvader voor ieder volk uit is.

[1]beaamden. — [2]kloek.

lang de schaduwen rondom de bergen wandelen; zoo lang de starren aan den Hemel gaan weiden[1];] altijd zal men van uwen naam en faam en eer weten te spreken, hetzij ook waar wij belanden mogen." Zoo sprekende geeft hij zijnen vriend Ilioneus zijn rechte, Sergestus zijn slinke hand, en voort den sterken Gyas en sterken Cloanthus, en daarna alle anderen.

De Sidonische Dido zat in 't eerste stom van verwondering om zulk een man, daarna om zijn avontuur, en sprak aldus: „o Godin-Venus' zoon! wat ongeval drijft u herwaart, na het uitstaan van zoo veel gevaars? wat geweld vervoert u in dezen onbeschoften[2] hoek? Zijt gij die Æneas, dien de zegenrijke Venus, bij Anchises, Dardans zoon, zwanger, op den kant van Simois in Frygië, ter wereld brocht? Zeker, mij gedenkt, dat Teucer[3], uit zijn vaderland gedreven, en met Belus' hulpe een nieuw koninkrijk zoekende, te Sidon kwam. Mijn vader Belus verwoestte toen het vette[4] Cyprus, en regeerde over het eiland, dat hij met den zwaarde won. Sedert wist ik al van den ondergang van Troje, en uwen naam, en de Grieksche koningen te spreken. De vijand zelf gaf den Trojanen grooten lof na, en rekende dat hij uit den overouden stam der Trojanen gesproten was; weshalve, o jongelingen! neemt onbeschroomd uw verblijf in ons hof. Een gelijk avontuur heeft mij ook, na veel omzwervens, ten leste hier op dezen bodem nedergezet. Ik, die weet hoe het omsukkelen smaakt, ben genegen den elendigen de hand te bieden." Zoo spreekt ze, en leidt Æneas voort[5] in het koninklijke hof; voort[5] beveelt ze in alle kerken den Goden dankoffer te slachten; zendt ook ondertusschen den gasten op het strand twintig stieren, honderd groote zwijnen, honderd vette schapen en lammers, en wijn, om het hart te verheugen. Maar het heerlijke hof wordt van binnen overdadig en koninklijk opgepronkt: in het midden recht men de maaltijd aan, en behangt de plaats wel prachtig met purper en kostelijk tapijtwerk; de tafels glimmen van al het zilverwerk en goud, waarop der vooroudere vrome daden (uitgevoerd door zooveel brave mannen, uit dien ouden stam gesproten), op een lange rij, gedreven staan.

Æneas, wiens vaderlijk hart niet rusten kon, zond Achates haastig vooruit naar de schepen, om Ascaan van al hun wedervaren verslag te doen, en hem mede in stad te brengen. Het vaderlijk hart hangt geheel over den lieven Ascaan. Voort[5] beveelt hij hem te halen de geschenken, uit den brand van Troje geborgen: eenen sluyer, stijf van goud geborduurd, en een behangsel, geboord met oranje bereklauw, waarmede Heleen van Argos plag te pronken; want Leda, de[6] moeder, haar deze kostelijkheden schonk voor wat byzonders, en die ze, van Mycene naar Troje en de besproke boelagie[7] varende, medenam; behalve dit nog eenen schepter, dien Ilione, Priaams oudste dochter, plag te dragen, en een karkant[8] van perlen, en een dubbele kroon van goud en gesteente. Achates teeg al zijn best naar de schepen, om dit te bestellen.

Maar de Godin van Cyprus lag op haar luimen, om wat nieuws, wat vreemds aan te rechten, en Cupido, in den schijn van den lieven Ascaan, herwaart te brengen, om de koningin, terwijl de giften haar tot razens toe bekoren zouden, met den brand van minne t' ontvonken, tot in het merg van 't gebeente; want Venus vreest voor het weifelachtig hof, en de dubbelhartige Tyriërs. Zij heeft angst voor Juno, en 's nachts om die zaak bekommerd, spreekt den vluggen Minnegod aldus aan: „mijn zoon, op wiens macht en vermogen alleen ik mij verlaten mag; o zoon! die op het geweer des oppersten Vaders, waarmede hij de Reuzen verplette, niet past; tot u neem ik mijn toevlucht, en verzoek oodmoedig uw goddelijke hulp. U is bekend, hoe uw broeder Æneas, door Juno's ongerechtigen haat, over zee, langs alle kusten omzwerft; en gij waart dikwijls met onze droefheid begaan. De Punische Dido heeft hem nu vast, en houdt den man met vleyen en smeeken op; en ik ben beducht, waar Juno's onthaal op uitdraayen wil: zij zal op dees gewenschte gelegentheid niet slapen; weshalve ik toeleg, om de koningin bij tijds listig met minne t' ontvonken, en op mijn hand te krijgen, opdat ze door geene Godheid van opzet verandere, maar Æneas zoo gunstig een hart toedrage, gelijk wij; vat nu onze meeninge, hoe gij dit te wege kunt brengen. Het koninklijke kind, mijn eenige bekommeringe, maakt zich vaardig, om, op het gebod zijns lieven vaders, naar de Sidonische stad te gaan, en de geschenken, na den brand van Troje overgebleven, mede te brengen. Dat kind zal ik, terwijl het slaapt, op Cythera, den hoogen berg, of Idalië, in de heilige plaatse, wegschuilen; opdat het dit bedrog geensins rieke, of ons in den weg loope. Ga, vermom u met zijn aanzicht niet langer dan éénen nacht; ga, mijn kind! dek uw aanschijn met de tronie en het opzicht[1] van het kind; opdat gij (wanneer Dido onder het koninklijk banket, wel in haar schik en verheugd van den wijn, u op haren schoot neme, omhelze, en minnelijk kusse) haar het verborgen vier en bedrieglijk vergift inblaast." De Minnegod gehoorzaamt den bevele zijner lieve moeder, schudt de vleugels uit, en treedt vrolijk hene, niet anders of het Iulus zelf waar; maar Godin Venus schenkt Ascaan eenen liefelijken slaapdrank, en, hem in haren schoot koesterende, voert het kind omhoog, in het bosch van Idalië, en legt het op zachte marjolein, die met zijne bloemen en koele schaduwe dit wicht toeademt. Cupido, zijne moeder gehoorzamende, ging nu hene, wel gediend met Achates, zijnen leidsman, om de Tyriërs koninklijke geschenken te brengen; en daar aankomende, zoo was de koningin al op het heerlijk tapijt en de goude sponde, recht in het midden, aangezeten.

De vader Æneas en Trojaansche jongelingen vergaderen vast, en men gaat op de purpere bankpeuluwen, voor hun gespreid, aanleggen. De dienaars geven het handwater, leggen de weite uit de korven op den disch, en brengen ruige handdoeken, om de handen te droogen. Binnen zijn vijftig dienstmaagden bezig, op een lange rij, met spijze aan te rechten, en de zalen te bewierooken. Honderd andere dienstmaagden, en honderd dienaars, alle even jeugdig, zetten de gerechten op tafel, en schenken den wijn. De Tyriërs komen ook bij menigten ter poorte ingedrongen, en worden mede op de tapijten aangezet. Zij verwonderen zich over Æneas' geschenken; zij verwonderen zich over Iulus, en het aanschijn des blakenden Gods, en zijn nagebootste spraak, en den sluyer, en het behangsel, met oranje bereklauw geborduurd. Boven alle anderen kan d' ongelukkige Dido van Fenicië, de toekomende minnesmette overgegeven[2], haren lust niet verzaden, en wordt verhit, terwijl ze hem belonkt, en te gelijk door het kind en de giften ontroerd. Nadat de knaap, in Æneas' armen, hem om den hals hing, en de geweldige groote liefde zijnes gewaanden vaders verzaad hadde, zoo vloog hij naar de koningin toe; die drukte het kind aan heur hart, en kost haar oogen niet zat zien, en d' elendige[3] koestert het somtijds op haren schoot, niet eens denkende, hoe groot en machtig een God zij op hare knien houdt. Maar hij, gedachtig aan zijn Acidalische moeder[4], begint Sichæus allengs uit haar gedachtenisse te vegen; en poogt het gemoed, nu al een poos verkoeld, en het hart van minne gespaand, door herbore minne t' overrompelen. Nadat het lijf gesterkt, en het eerste gerecht opge-

---

[1]Als voren. — [2]Voor ruwen, onbeschaafden. — [3]De Grieksche, niet de Trojaansche, held. — [4]rijke. — [5]Thans voorts. — [6]Voor haar. — [7]met Paris. — [8]halsketen.

[1]oogopslag, uitzicht. — [2]gewijd, bestemd. — [3]ongelukkige. — [4]Venus.

nomen was, zette men groote bekers op, en schonk den wijn, dat het schuimde. Het begost in 't hof te krioelen, en de gasten lieten zich hooren, dat de galm door de ruime zalen heneklonk. De lampen hangen aan de gulde balken, en de turken[1] geven een groot licht door al de zaal. Toen eischte de koningin eenen wijnkop, zwaar van goud en gesteente, waaruit Belus en al zijn nakomelingen gewoon waren te drinken, en liet dien vol wijn schenken; waarna het al zweeg, wat er was: „o Jupiter!" sprak ze, geef toch (naardien men u houdt voor het hoofd der gasterijen, en die haar wetten voorschrijft), dat dees dag den Tyriërs en Trojaanschen vluchtelingen een dag van blijschap zij, en onze nakomelingen hieraan mogen gedenken; dat Bacchus, schenker van de vreugd, ook de goede Juno zich hier tegenwoordig, onder het gezelschap, vinden laten; en gij, o Tyriërs! begunstigt en onthaalt dit vrolijk gezelschap." Zoo sprak ze, en plengde d' eerste een luttel wijns, ten drankoffer op de tafel, en proefde slechts den kop, en gaf het voort aan Bitias, hem aanmanende tot drinken. Hij neep met éénen veeg den schuimenden kop uit, zoo boordvol als die was; na hem dronken d' andere hoofden. Iopas, met zijn gekrold haar, speelde op de gulde cyther de lessen van[2] den grooten Atlas. Hij zong den loop der mane, en het verduisteren der zonne; ook waaruit menschen en vee hunnen oorsprong namen; wat d' oorzaak zij van bliksem, donder, en regen; van den Boer, en de natte Regenstarren, en beide de Beren; waarom 's winters de dag zoo haast onderga, en de nacht zoo lang valle. De Tyriërs verdubbelen het handgeklap, en de Trojanen volgen hen. D' ongelukkige Dido brocht mede den nacht over met allerhande kout, en dronk de liefde vast in, en hadde het bijster drok met vragen: dan naar Priaam, dan naar Hektor; dan, met wat wapenen de zoon van Auroor[3] te velde kwam; dan naar Diomedes' paarden; dan, wat Achilles voor een held was geweest. Ten leste sprak ze: „nu, mijn wellekome gast! laat mij eens hooren, van den beginne af, het verraad der Grieken, en uw ongeval en omsukkelingen; want het is nu de zevende zomer, dat gij overal te water en te lande omgezworven hebt."

Het Tweede Boek.

INHOUD.

Æneas, Dido believende, verhaalt haar, op een rij, den ondergang van Troje, die zich op deze wijze toedroeg. De Grieken, in het tiende jaar des oorlogs voor Troje, afgemat en hun vermogen mistrouwende, zoeken door lagen een gewenschte uitkomst des krijgs, en veinzende, 's nachts vóór stads verwoestinge, af te trekken, verbergen zich onder Tenedos; terwijl ze, op het veld voor Troje, achterlaten het houten paard, zoo afgrijselijk hoog gebouwd, dat men het niet binnen de poorten kost halen, en de bloem der Griekscbe vorsten zich in den buik verbergen mocht. De Trojanen, ten deele door Sinons bedrog aangevoerd[4], ten deele door Laocoöns straf verschrikt, breken een vak uit de vesten, en planten het paard op het slot. De Grieken, vóór middernacht van Tenedos afzakkende, vallen in stad, langs den gesloopten muur, waardoor men het paard binnen trok. Sinon, hier op den paardebuik opsluitende, laat de gewapenden uit, die alles te vier en te zwaarde ontzeggen[5]. Middelerwijl waarschuwt Hektor Æneas in den slaap, raadt hem te vluchten, en de vaderlijke Huisgoden uit den brand te bergen. Æneas niettemin, meer werks makende van een eerlijke dood, dan een schandelijke vlucht, biedt den vijand weêrstand, doch vergeefs. D' eerste aanval gelukte den Trojanen wel, dat ze, volgens Chorebus' raad, der Grieken wapens gebruikende, onder dien schijn, hun vijanden op den hals komen, totdat ze ontdekt wijken moeten. Ondertusschen wordt Priaams hof bestormd, en Priaam zelf van Pyrrhus, Achilles' zoon, om den hals gebrocht. Æneas, aldus vergeefs zich in alles kwijtende, en nu geen uitkomst ziende, beveelt zijnen vader Anchises het Heiligdom, en hem op de schouders heffende, en Ascaan, zijnen zoon, en Kreüze, zijne gemalin, medenemende, kiest de vlucht, daar de Grieken hem op de hielen volgen. In dien last stekende, mist hij Kreüze zijn beddegenoot, om wie te vinden de held al de stad omdwaalt, daar[1] heur geest hem bejegent, van hare dood verwittigt, en zijn geluk spelt; dies hij naar zijne meêgezellen keert, en hier een groot getal van mannen en vrouwen bij een verzameld vindt, hetwelk bereid is, onder zijn geleide, te volgen, waar het hem believen zal.

Elk zwijgt, en luistert scherp. De Vorst verhaalt in 't
Dien gloênden ondergang, gebrouwen door de lagen (breê
Van dat schijnheilig paard: hoe Sinon, tuk en reê
Te dekken 't loos bedrog, en zulk een sprong te wagen,
Het paard aan 't baren holp; hoe Hektor Venus' zoon[2]
Den vaak uit d' oogen dreef, en waarschuwde op te waken;
Hoe die zich redde op straat door levenden en doôn,
Het hof ontzetten woû, en d' afgestormde daken;
Tot dat hij op zijn hals den grijzen vader nam,
Zijn gâ verloor, en met zijn kind dien moord ontkwam.

Elk zweeg, luisterde scherp toe, en had het oog op hem. Toen hief vader Æneas, van het hooge bankkussen, aldus aan: „o koningin! gij gebiedt me, mijn droefheid, die met geenen mond uit te spreken is, te vernieuwen: hoe de Grieken de Trojaansche mogendheid en het rijk zoo deerlijk uitrooiden; en voort al de jammeren, die ik met mijn eigene oogen aanzag, en mij zelven wel dapper[2] troffen. Wat Myrmidoner, wat Doloper, of soldaat van den wreeden Ulysses zou dat zonder tranen kunnen vertellen? Ook is het nu al over midnacht, en de starren, aan 't nederdalen, raden ons te slapen; doch zijt gij zoo belust, om onze ongevallen te weten, en in 't kort d' uiterste elende van Troje te hooren; zoo zal ik (hoewel mijn hart eist en van droefheid sluit, als ik er aan gedenk) echter aanvangen:"

„De Griekscbe Vorsten, door den oorlog afgeslaafd, en van het noodlot gestuit, bouwen, na 't verloop zoo veler jaren, door ingeven der Godinne Pallas, een paard, zoo hoog als een berg; bekleeden de ribben met een huid van dennenhout, en geven voor, dat dit een Godsgifte zij, om behouden t'huis te geraken; zoo loopt het gerucht. Hier laten ze eenige van de braafste mannen, waarop het lot viel, ter sluik en heimelijk ter zijde inklimmen, en stuwen het geweldige hol en den buik vol gewapend krijgsvolk."

„In 't gezicht van Troje legt Tenedos, een zeer vermaard en bekend eiland, dat machtig rijk was, zoo lang Priaam regeerde, en nu slechts een inham en onveilige reê voor de schepen is. Hier gaan ze leggen, en verbergen zich onder land, daar niemand woont; wij meenen, dat ze weg en naar Mycenen gezeild zijn. Hierop staakt geheel Troje zijn langdurige droefheid. Men zet de poorten open; elk is graag om buiten te gaan, en het Dorische leger te bezichtigen, en de geruimde plaatsen en het strand, daar ze gelegen hadden. „Hier," zeiden ze, „lagen de Dolopers; daar stond de tent van den wreeden Achilles; ginder lag de vloot; daar plag men te vechten." Sommigen staan verbaasd om de gifte, hun ten bederve, de kuische Minerve toegewijd; en verwonderen zich om de grootte

[1]toortsen. — [2]Versta: wat hij gelezen had. — [3]Memnon. — [4]Germ. voor verschalkt. — [5]den krijg aandoen, bestormen.

[1]Thans waar. — [2]Æneas zelf. — [3]in groote mate.

des paards. Thymœtes is d' eerste, die het raadt binnen de muren te halen, en op den burg te planten; hetzij door bedrog, of omdat dit Troje nu most overkomen. Maar Kapys, en die verder zien, willen dat men deze schenkagie, waarop zij kwaad vermoeden, en de Grieken verraad mede voor hadden, in zee smakke, en in brand steke; of den hollen buik doorbore, en zie, wat er in steke. De gemeente staat in twijfel tegens elkandere gekant. Toen komt Laocoön, gevolgd van eene grooten hoop, met ijver van den hoogen burg af, d' eerste vooruit geloopen, en roept van verre: „o, elendige burgers! wat dolheid komt u over? waant gij, dat de vijand weggevaren zij? of onder deze geschenken der Grieken geen bedrog schuile? kent gij Ulysses niet beter? In dit hout zijn heimelijk Gricken verborgen; of dit gevaarte is gebouwd, om onze muren te bestormen, de huizen t' ontdekken, en de stad daar uit t' overvallen, of daar zit wat anders achter. Mannen, wacht u voor dit paard! hetzij wat het wil, ik ben vervaard voor Grieken, al brengen ze geschenken." Dit zeggende, schoot hij, met al zijne macht, een spies ter zijde in den ronden buik en de ribben van het paard, dat ze al drillende daarin bleef steken, de holte daarvan bomde, en door den weêrstuit een naar geklank gaf; en waar het zoo niet beschoren, nochte ons verstand verbijsterd geweest, wij hadden, door zijn aandrift[1], met het ijzer de schuilhoeken der Grieken te schande gemaakt, en Troje en Priaams hooge burg stonden nog heden overend."

„Maar zie eens, ondertusschen sleepten de Dardaansche huislieden eenen jongeling, met de handen op den rug gevleugeld, naar den koning toe, met een groot gedruisch. Hij, onversaagd en van beids[2] getroost, òf zijn bedrog uit te werken, òf in zijn gewisse dood te gaan, kwam onbekend hun al willens in den mond geloopen, om dit stuk te beleggen, en de Grieken binnen Troje te helpen. De jeugd der stede schiet van alle kanten toe, uit nieuwsgierigheid om hem te zien, en den gevangen om strijd te beschimpen. Luister nu eens, hoe doortrapt de Grieken zijn, en uit één schelmstuk maak rekeninge van al dien hoop; want toen dees nu, verbaasd en weerloos, midden in den drang stond, en met zijne oogen het heer der Frygianen over zag, zeide hij: „och! waar zal ik mij nu te water of te lande bergen? of wat uitkomst is er nu voor mij, arme mensch! die nergens bij de Grieken vrij, en bij de Trojanen, mijne vijanden, toch om hals ben?" door dit kermen worden de harten omgezet, en al de hevigheid gaat over. Wij porren hem te zeggen, van wat geslacht hij zij, en te vertellen, wat hij nieuws brenge, en waarom hij zich laat vangen. Hij, de vrees ter zijde zettende, spreekt eindelijk aldus: „o koning! mij kom er af wat het wil, ik zal zeker niet anders dan waarheid spreken, en voor eerst niet loochenen, dat ik een geboren Griek ben; en of de weifelende Fortuin Sinon in dit verdriet brocht, nog zal ze mij niet tot lichtvaardigheid en logens brengen. Misschien is u wel iet ter ooren gekomen van Palamedes, Belus' nakomeling, den eerlijken en wijdvermaarden man, dien de Grieken, vermits hij den oorlog afried, van verraad betichtten, schelmachtig overtuigden[3], en onnoozel ter dood brochten, en nu na zijne dood betreuren. Mijn arme vader zond mij, zijnen bloedvriend, in mijn jonge jaren, herwaart in den krijg, om hem te vergezelschappen. Zoo lang hij nog voorspoedig regeerde, en het rijk door zijnen goeden raad bloeide, was ik er ook van goeden naam en aanzien. Nadat hij, door nijd van den schalken Ulysses (hetgeen ik zeg is kenbaar[4]), om hals geraakte, brocht ik mijn leven elendig in eenzaamheid en droefheid over, en wrokte, in mijn hart, over den onschuldigen dood van mijnen vriend; doch kost dit zoo niet inkroppen, of mij ontviel onbedachtelijk, dat ik (zoo mij gelegenheid daartoe voorkwame, en men met zegen weder t' Argos, in het vaderland, keerde) dit weder zou wreken, en haalde door die woorden bitteren haat op mijnen hals. Hieruit sproot mijn eerste bederf; hierom zocht Ulysses gedurig mij eenen nieuwen lak op den hals te worpen, en angst aan te jagen; hierom strooide hij dubbelzinnige geruchten onder het volk, en, in zijn harte overtuigd, wapende zich met treken, en, rustte niet tot dat hij door Kalchas' hulp... maar wat mag ik toch vergeefs deze onaangename dingen ophalen? of waarom houde ik u op? zoo gij toch alle Grieken even vuil schouwt[1], en het u genoeg zij te hooren, dat ik een Griek ben, helpt mij vrij voort van kant; dat zoekt Ulysses, en Atreus' zonen zouden daar veel om geven." Maar toen haakten wij, die van zoo groote schelmerijen en Grieksche treken niet wisten, om enkel den rechten grond te weten; daarop vaart hij al bevende voort, en spreekt uit een geveinsd harte aldus: „de Grieken zochten dikwijls voor Troje op te breken, en, door langdurigheid des krijgs afgemat, te vertrekken; en och, of ze het gedaan hadden! Dikwijls hielden storm en onweder hen op, en zij schroomden met den Zuidewind uit te loopen; inzonderheid stormde en bulderde het schrikkelijk, toen dit paard, van ahorne balken gebouwd, nu vaardig stond. Wij, hierom beducht, zenden Eurypylus naar Febus' orakel, om raad te vragen, en hij brengt dees droeve antwoord uit het koor: „toen gij Grieken eerst naar Troje zoudt varen, most men de winden met bloedoffer en het slachten der maagd[2] paayen: zoo moet men nu ook, door bloedoffer en het slachten van eenen Griek, weder zoeken t' huis te geraken." Het volk, dit hoorende, stond verbaasd; elk ging een grilling over de leden, en was beducht wiens beurt het worden zou, op wien het Apollo gemunt had. Toen rukte d' Ithakaan[3] Kalchas, den waarzegger, met groot getier onder het volk, en woû enkel weten, wien de Goden daarmede meenden; en vele spelden mij wel, dat de moorddadige en schelmsche bedrieger het mij nu betaald zou zetten, en zagen, zonder een woord te durven reppen, wat er op handen was. Hij zweeg tien dagen stil, hiel zich achter, en weigerde iemand te melden, of ter dood te brengen. Ten leste, door bulderen van Ulysses voortgedreven, kwam 't er naauwlijks uit, gelijk het opgezet was, en hij verwees mij ten outer. Elk bestemde 't, en hetgeen ieder vreesde, schoof hij van zijnen op mijnen hals, helaas! alleen; en alreede was de rampzalige dag voorhanden; men maakte gereedschap[4] om mij te offeren; men mengde gerst met zout, en bond den offerband om mijn hoofd. Ik beken, ik ontsloop den dood, rukte de koorden in stukken, en lag over nacht in liezen, moeras, en slijm verborgen, totdat ze t' zeil gingen; zijn ze anders t' zeil gegaan! Nu heb ik geene hoop van immermeer weder mijn vaderland te zien, nochte ook mijn zoete kinders, en lieven vader; op wien ze het mogelijk, dewijl ik het ontkomen ben, zullen verhalen, en met den dood der onnoozelen mijn misdaad boeten; weshalve ik u bidde, om der Goden wil, wien de waarheid bekend is; ter liefde van onbevlekte trouw; indien er nog ergens eenige onder menschen gevonden wordt; ontfarm u over mijn groot ongeval! ontfarm u over mij, die tot mijn onschuld[5] lijde!" Wij, door zijne tranen bewogen, schenken hem het leven, en zijn nog met den man begaan. Priaam zelf was d' eerste, die zijn knijpende banden gebood te slaken, en sprak hem vriendelijk aldus aan: „gij zijt wie gij zijt, gedenk nu niet langer om de Grajen[6], die al weg zijn; houd het voortaan met ons, en zeg ons de waarheid op hetgeen u gevraagd wordt: waartoe zetten ze hier dit groote geweldige paard? wiens werk is het? wat hebben ze 'r mede voor? dient het tot Gods-

[1] op zijn aandrang. – [2] Verkort en met s verscherpt, voor beiden; zie reeds vroeger. — [3] Versta: met valsche getuigenissen overstelpten. — [4] bekend.

[1] acht, oordeelt. – [2] Agamemnons dochter, Ifigenia. [3] Ulysses, als vorst van Ithaka. — [4] toebereidselen. – [5] Versta: in mijn onschuld, onschuldig. – [6] Grieken.

dienst? of is het een stormgevaart?" Zoo sprak hij; d' ander, op bedrog en Grieksche treken afgerecht, hief zijn losse handen ten Hemel, roepende: „gij, eeuwigdurende starren en onuitbluschbaar vier! u neem ik tot getuigen; en gij, altaren en heillooze messen[1], welke ik ontvloden ben; en gij, offerbanden, waarmede ik gebonden was, toen men mij offeren zou; het sta mij vrij den eed, den Grieken gezworen, te breken; het sta mij vrij, hen voortaan voor vijanden te houden, en al wat er schuilen mag aan den dag te brengen; want ik ben niet langer aan eenige van mijn landswetten verbonden; en gij, Trojanen! nu van gevaar verlost, houdt slechts uw belofte en woord; zoo ik tot vergeldinge waarheid spreke, en hetgeen waar aan u dapper[2] gelegen is. De Grieken stelden altijd al hunne hoop, van[3] den aangevangen krijg ten einde te brengen, op Pallas' hulp; maar sedert de godlooze Diomedes en Ulysses, aller schelmerijen meester, bestonden Pallas' heiligdom, Trojes behoudenis, uit den heiligen tempel te rukken, en nadat ze de slotwacht ombrochten, het heilige beeld aanvatten, en durfden de bloedige handen aan de maagdelijke haarbanden der Godinne slaan; van dien tijd af ontzonk den Grieken de moed, alles liep hun tegen, hun macht was gebroken, en de Godin kreeg eenen weêrzin in hen; daar Minerve geene donkere teekens van gaf; want naauwlijks brocht men het beeld in 't leger, of zij sloeg een paar blikken op, gelijk barnende kolen; het zilte zweet brak haar uit, en zij sprong driewerf met haren schild en drillende speer op van d' aarde, dat het wonder was. Terstond riep Kalchas, dat men t' zeil most gaan, en het den Grieken onmogelijk viel Pergamum te verdelgen, 't en ware zij t' Argos de Goden op een nieuw om raad vraagden, en het goddelijk beeld, hetwelk zij over zee te schepe met zich voerden, wederom brochten. En dat ze nu naar Mycenen, hun vaderland, gevaren zijn, is om den oorlog met der Goden hulpe te hervatten, en onvoorziens ons van over zee weder op den hals te komen. Zoo legt Kalchas het voorspook uit; en door zijnen raad hebben ze dit paard, tot boete van Pallas' beeld en ontheiligde Godheid, hier gezet, om het gruwzame stuk te zoenen; opdat nochtans dit eiken gevaart niet door de poort zou kunnen gehaald en binnen de muren getrokken werden, nochte de burgerij door den ouden godsdienst beschutten; zoo beval Kalchas, het zoo geweldig groot te bouwen, en hemelhoog op te trekken; want kwaamt gij uwe handen aan Minerves geschenk te schenden; dat zou Priaams rijk en den Frygianen tot eenen zwaren val (hetwelk de Goden liever den vijand laten overkomen!) gedijen; maar haalde gij het in uwe stad, zoo zou Azië in het tegendeel Pelops' vesten komen bestormen, dat ongeluk ons en onzen nakomelingen te beurt vallen." Die valsche treken en doortraptheid des meineedigen Sinons deden ons dit gelooven; en wij, nochte door Diomedes, nochte Achilles van Larisse, nochte door het tienjarig beleg, nochte de macht van duizend schepen te dwingen, geven dit geloof, en worden, door zijn bedrog en gemaakte tranen, in 't net geleid."

„Toen bejegende ons hier wat schrikkelijks, waarover wij, arme menschen! ons nog meer ontstelden, en dat de slechte[4] gemeente dapper ontroerde. Laokoön, bij lotinge tot Neptuuns priester gekoren, slachtte, gelijk men gewoon is, eenen grooten stier voor d' altaren. Maar zie, een paar slangen (mij eist dit te verhalen) begeeft zich van Tenedos met geweldige krullen[5] op zee, over slecht[6] water, en streeft te gelijk naar strand toe; borst en bloedige mane steken boven de golven en te water uit; het lijf sleept door zee achterna, en de rug krinkelt zich in geweldige bochten; de zee bruist van schuim; straks zijn ze aan land; bloed en vier brandt haar ten besmette oogen uit; zij likken den sissenden bek met hare tongen. Wij, haar ziende, nemen al bestorven de vlucht. Zij streven regelrecht naar Laokoön toe, krullen zich beide eerst om het lijf zijner twee kleine kinderen, en knagen d' onnoozele wichters het vleesch van de beenen; daarna randen ze hem aan, die hun met geweer te hulpe komt en bijstaat; en slingeren zich wel vast om end' om hem hene; en nadat ze zich tweemaal om zijn middel slaan, tweemaal den geschubden rug om zijnen hals vlechten, steken ze hoofd en hals boven hem uit. Terstond zoekt hij zich met zijne handen t' ontwarren, en steekt, als hij zijnen offerband van etter en zwart vergift besmet vindt, terstond zulk een afgrijselijke keel op, dat het aan den hemel klinkt; gelijk de stier bulkt, als hij, voor het altaar eenen slag weg hebbende, en de bijl op het hoofd afschampte, op de loop geraakt. Maar beide de draken schieten snellijk boven naar de kerk toe, tijen naar den burg van de gestoorde Minerve, en verbergen zich onder de voeten en rondas der Godinne. Dat gaf allen verbaasden harten eenen nieuwen schrik, en men zeide, dat Laokoön zijnen rechten loon kreeg, die het heilige paard met scherp schon, en schelmachtig de speer in de ribben schoot. Zij riepen alle te zamen, dat men het beeld naar de kerk most voeren, en de Godin om genade bidden. Hierop vallen wij aan, een vak uit de muren te breken, en zetten de steêvest open; elk slaat hand aan werk, zet het paard op rollen, en knoopt het een kabel van kennep om den hals. Het gevaart, ons ten bederve gebouwd, en zwanger van gewapenden, steigert de vesten op; jongers en ongehuwde meiskens zingen lofzangen, en verheugen zich, dat ze de hand aan het zeel mogen slaan. Het gaat voort, en glijdt al knikkende midden in stad; o, Vader! o Ilium, gij woonplaats der Goden! en gij, Dardaansche vesten, zoo vermaard door oorlog! Vierwerf bleef het op den drempel der poorte stil staan; vierwerf klikklakten de harnassen in den buik. Wij, onbedochte en blinde ijveraars, varen er evenwel mede voort, en zetten dat heillooze gedrocht op het heilige slot. Kassandre[1], door Gods schikkinge nooit bij de Trojanen geloofd, borst uit, en openbaarde ons toen het genakende ongeval. Wij, rampzaligen! verciërden op dezen dag, onzen jongsten dag, de kerken der Goden, al de stad door, met loof, als of het feestdag waar.

Middelerwijl ging de zon aan den hemel onder, de nacht viel op zee, en bedekte met groote duisternisse hemel en aarde, en den aanslag der Grieken. De Trojanen, langs de vesten gespreid, lagen stil, en de slaap beving hen van vermoeidheid. Toen nu d' Amiraal[2] zijn vier uitstak, ging het Grieksche heer, eer de stille maan, die ons begunstigde, nog op was, van Tenedos met de vloot, die gereed lag, t' zeil naar het strand toe, daar ze gelegen had; en Sinon ontsloot, onder de beschuttinge van het noodlot en de Goden, op ons gebeten, al heimelijk het houten paard; waardoor de Grieken, hier binnen geschoten, lucht schepten, en vrolijk uit het holle hout te voorschijn kwamen, namelijk, d' oversten Tissander en Sthenelus, en de vervloekte Ulysses, bij een uitgeschote koorde nederglijdende; en Athamas, en Thoas, en Neoptolemus[3], Peleus' nakomeling[4], en vorst Machaon, en Menelaüs, en Epeüs zelf, die het bedriegelijke paard bouwde. Zij overrompelen de stad, in haren slaap en dronkenschap versmoord, brengen de wacht om hals, zetten de poorten open, laten hun spitsbroeders in, en rukken bijeen alle die van den aanslag wisten.

Het was juist te dier ure, als de Goden den sterflijken menschen, afgeslaafd van bekommeringen, rust verleenen, en zij lieflijk van den eersten slaap bevangen leggen; wanneer mij docht, in mijnen droom, dat Hektor heel bedrukt voor mijn oogen stond, en bitterlijk schreide;

---

[1]offermessen. — [2]veel. — [3]om. — [4]eenvoudige. — [5]bochten. — [6]effen, vlak.

[1]Priams dochter, en profetes. — [2]Voor Vlootvoogd in 't algemeen; eigenlijk het Koningsschip. — [3]Anders Pyrrhus, Achilles' zoon. — [4]kleinzoon.

gelijk hij eertijds, van bloedig stof bekrozen[1], en met een koorde om en tusschen de gezwolle beenen door geslagen, achter den wagen gesleept en gesleurd werd. O mij, hoe zag hij er uit! hoe weinig gelcek hij dien Hektor, die met Achilles' wapenen aan 't lijf wederkeerde, of de Grieksche schepen in brand stak? zijn baard hing morsig, het haar was geklist van bloed, en 't lichaam vol wonden, die hij onder zijn vaders vesten[2] kreeg. Mij docht, dat ik hem met schreyende oogen eerst aansprak, en bedrukt aldus uitborst: „o, licht van Dardanië! o vaste toeverlaat der Trojanen! waar zijt gij zoo lang geweest? o Hektor! van waar komt gij ons, die naar u verlangen, zoo spade bij? Hoe komen wij u te zien, nu er zoo veel van den uwen gebleven, zoo vele zwarigheden bij stad en burgerije geleden, en wij afgemat zijn? Waarom is uw helder aanschijn zoo leelijk geschonden? of waarom moet ik u dus gewond zien?" Hij zweeg daarop, en keerde zich niet eens aan mijn ijdele vraag; maar zwaarlijk zuchtende, uit het diepste van zijn harte, sprak: „och, zoon van Venus! maak u deur[3]; pak u weg uit dezen brand; de vijand heeft de vesten in; het trotsche Troje gaat te grond; gij hebt u voor Priaam en 't vaderland genoeg gekweten; waar' Pergamum met menschenhanden te beschermen geweest, deze hand had het beschermd. Troje beveelt u zijn Heiligdom en Huisgoden; neem hen mede tot gezelschap van uwe fortuin; zoek hiermede een land, daar gij, na veel omsukkelens op zee, ten leste een heerlijke stad zult stichten." Zoo sprak hij, en haalde met zijn eige handen d' offerbanden, en de machtige Vesta, en het eeuwige vier uit het binnenste des tempels.

Ondertusschen bedrijft men op de vesten allerlei misbaar; en hoewel vader Anchises' huis achteraf in de boomen stond, nochtans hoorde men het geluid hoe langer hoe luider, en het schrikkelijk gerammel der wapenen kwam nader en nader. Ik schiet uit mijnen slaap, klim boven op het dak, en luister wakker[4] toe: gelijk een herder, op den top van eenen berg staande, verbaasd wordt, zoo hij onverhoeds het gedruisch der vlamme hoort, van eenen bulderenden wind in het koren gedreven; of het geschal van eenen waterval, die over akkers en velden hene bruist, het welig gewas en den arbeid des akkermans omverre smijt, en snellijk heele bosschen met zich rukt. Toen zag men, hoe trouw de Grieken waren, en wat lagen zij ons gelegd hadden. Deïfobus' groot huis, in vier gezet, lag al onder den voet; dat van Ukalegon, daar naast, stond al in lichten brand, en de vlam scheen overal in de Sigeesche zee; daar gaat een geschreeuw van mannen en geklank van trompetten op. Ik grijp zinneloos naar wapens, bijkans zonder kennis van wapens. Maar mijn hart brandde van ijver, om met mijne spitsbroeders eenen hoop krijgsvolks te verzamelen, en gelijkerhand naar den burg te loopen: razernij en gramschap holpen mijn hoofd aan 't hollen: mij viel in, hoe braaf het zij, in 't harnas te sterven."

„Maar zie, Panthus, der Grieken handen ontslipt, Panthus, Othreus' zoon, en priester op Febus' slot, met Heiligdom en gevluchte Goden geladen, sleept zelf zijn neefken[5] aan de hand, en, buiten zinnen, neemt de vlucht naar strand toe. „Panthus! hoe staat het met den staat? Wat slot verdadigen wij best?" Naauwlijks sprak ik dit, of hij antwoordde mij dus al zuchtende: „de jongste dag van Dardanië, en de tijd, van niemand t' ontworstelen, is gekomen; 't is uit met de Trojanen; 't is met Ilium gedaan, en de groote eere der Teukren legt er toe. De wreede Jupiter heeft alles aan Argos overgegeven; de Grieken zijn meester van de stad, die in brand staat; het groote paard, midden op den burg staande, levert soldaten uit, en Sinon, wien het gelukte, stookt er al braveerende den brand onder; anderen houden aan d' opengezette poorten wacht, met zoo vele duizenden, als er nooit van Mycene kwamen; anderen staan schrap, bezetten de naauwe straten met hun geweer[1]; men biedt het spits met bloote degens, gereed om toe te stooten; de voorste wacht aan de poorten biedt naauwlijks wederstand, en houwt blindeling toe." Op deze antwoord van Othreus' zoon, en door het ingeven der Goden, vlieg ik naar den brand, naar den vijand toe, waar de wreede Erynnis[2], waar het getier, en het geschrei, dat aan den Hemel klinkt, mij henevoert. Rifeus, en de stokoude Ifitus, Hypanis, en Dymas, ons bij maneschijn gemoetende[3], voegen zich bij ons, ook Chorebus, Mygdons zoon, een jongeling, die, op Kassandre tot razens toe verslingerd, eerst onlangs, als Priaams toekomende schoonzoon, te Troje, hem en den Frygianen bij geval te hulpe kwam; wel ter kwader ure, dewijl hij de waarschuwinge zijner razende[4] bruid in den wind sloeg. Toen ik deze al te zamen getroost zag om te vechten, zeide ik: „o, jongelingen en vrome borsten! zijt gij nog lustig en rustig, om mij, die het uiterste wil wagen, te volgen; gij ziet, hoe de kans en staat gekeerd is. Alle Goden, waarop dit rijk steunde, hebben kerken en altaren verlaten; te vergeefs komt gij de stad, die al in brand staat, te hulp; laat ons evenwel, recht toe recht aan, onder den vijand rukken, en sterven; wanhoop is d' eenige troost der wanhopenden." Dat maakt de jonge borsten gaande. Wij (gelijk verscheurende wolven, die, bij donker nacht, van dollen honger uit hun leger gejaagd, verwacht worden van hun hongerige jongen) loopen hierop, dwers door vijand, door zwaarden, midden door de stad hene, in een gewisse dood, onder de schaduwe der vleugelen van den helduisteren nacht. Wie zou den moord en neêrlaag van dien nacht met woorden kunnen uitdrukken, of de zwarigheid naar den eisch beschreven? D' aloude stad, die zoo vele jaren heerschte, gaat te grond. Menigte van machtelooze menschen worden overal nedergehouwen, op straat, in huizen, en Godgewijde kerken; en de Teukren boeten het alleen niet met den hals; maar de Grieken (want d' oude vromigheid ontvonkt somtijds den moed der overwonnelingen) komen ook te sneuvelen, hoewel ze boven staan. Overal is groote rouw, overal schrik; en zij geraken alle niet op eenerhande wijze aan hunne dood. Androgeos was d' eerste, die ons met eenen grooten hoop Grieken gemoette, meenende, dat we van zijn volk waren, en sprak, eer hij iemand kende ons eerst vriendelijk aan: „haast u, mannen! waar staakt gij zoo lang? anderen plonderen vast het brandende Pergamum, en gaan met den buit deur; komt gij nu nog eerst uit de groote schepen?" Dit zeggende, merkte hij fluks (want men hem niet rond genoeg antwoordde), dat hij midden onder den vijand geraakt was; hij versloeg hiervan, zweeg kort stil, en trad te rugge; gelijk iemand schielijk, al sidderende, de vlucht neemt, die onvoorziens, onder scherpe dorens, op een slange treedt, wiens blaauwe hals van boosheid zwilt; zoo teeg Androgeos, ontsteld door deze bejegeninge, ook deur. Wij vallen er op in, en worden van alle kanten omeingeld van gewapende vijanden, die wij overal nederhouwen, dewijl zij geen wegen kenden, en vol vreeze waren; zoo gunstig was fortuin ons in 't eerste. Chorebus, hierop moed scheppende en braveerende, zeide: „o, spitsbroeders! laat ons dien weg, dien ons 't geluk baande, inslaan; laat ons van schilden veranderen, en der Grieken wapens aanschieten. Wat legt er aan, of men zich tegens den vijand met list of dapperheid behelpe? Hun wapens zijn toch t'onzen beste." Zoo sprekende, zet hij Androgeos' helm met de pluimagië op, vat zijnen braven schild, en bindt het Griecksche lemmer op de zijde. Zoo doet Rifeus, zoo doet Dymas, en al de rustige maats; elk

[1] bevuild. — [2] Troje. — [3] door, weg. — [4] scherp, aandachtig. — [5] kleinzoontjen.

[1] wapentuig. — [2] Wraakgodin. — [3] Thans ontmoetende. — [4] bezetene, in geestdrift of profetisch vervoerd.

wapent zich met den gereedsten buit. Wij rukken onder de Gricken tegens het noodlot aan; worden dikwijls bij donker handgemeen, en sturen menigen Mycener ter Helle. Sommigen vlieden naar de schepen en strandewaart, om zich te bergen. Sommigen klimmen schandelijk, uit bloôhartigheid, in het groote paard, en verschuilen zich weder in den buik. Och! het is verloren gevochten, als de Goden u tegen zijn."

„Maar zie, Kassandre, Priaams dochter, werd bij heur hangende haar uit Minerves kerke en kapelle getrokken, terwijl ze te vergeefs haar blakende oogen naar den Hemel sloeg; haar oogen, want de tangere handen waren gebonden. Chorebus, dit ziende, wierd dol, en, den dood getroost, vloog midden onder den vijand. Wij sluiten ons wel dicht in een, en volgen hem al gelijk. Toen werd eerst, boven van de kerk, bij ons volk op ons geschoten, en menig geraakte deerlijk om hals, dewijl ze ons, om de Grieksche wapens en paardsmane[1] pluimen, voor Gricken aanzagen. De Gricken, toen van alle kanten te zamen rukkende, op het misbaar der maagd, en uit spijt, dat ze hun ontweldigd is, vallen er op in; de gestrenge Ajax, beide de zoons van Atreus[2], en al de macht der Dolopen; gelijk somtijds de vier winden tegens elkanderen aanbulderen, dat de bossehen knakken en kraken; terwijl Nereus, met zijnen beschuimden drietand, de zee ophitst en het onderste boven keert. De vijanden, die wij, bij donker nacht, bedriegelijk op de vlucht en door al de stad dreven, komen ons het hoofd bieden, en te kennen aan schilden, valsche wapens, en onze spraak. Wij worden straks door de menigte overrompeld. Chorebus kwam d' eerste door Penelæus' hand te sneuvelen, voor het altaar der strijdbare Godinne. Rifeus, de rechtvaardigste en oprechtste van alle Teukren, bleef er mede; want het den Goden zoo beliefde. Hypanis en Dymas, van hun eigen volk doorschoten, moeten er het leven laten; en, o Panthus! uwe groote Godvruchtigheid en priesterlijke huive konden u voor de dood niet beschutten. Gij, assche van Troje en leste brand van mijne stad! kunt getuigen, dat ik in uwen ondergang nochte wapens nochte eenig gevaar van vijanden schroomde; en waar mijn tijd daar geweest, ik had het hun met bloedstorten zuur genoeg gemaakt. Ik geraak van daar met Ifitus en Pelias, die, overmits d' een oud, d' ander van Ulysses gewond was, niet voort kosten.

Dadelijk begeven wij ons, op het gekrijt, naar Priaams hof toe. Hier ging het zoo afgrijselijk op een moorden en doodsmijten[3], als of er in dezen hoek alleen gevochten wierd, nochte elders menschen bleven; zoo was Mars uitgelaten; en wij zagen de Grieken op het hof aanvallen, en voor de poort met de schilden ineengesloten, gereed om te stormen. De ladders hangen aan den muur, en zij klimmen vast bij de posten op, en beschutten zich voor de pijlen, met hunne schilden in de slinke, en slaan de rechte hand aan het dak. De Dardaners van hun zijde stooten torens en tinnen van boven neder, en zoeken zich, in den uitersten nood, met dit geweer voor de dood te beschermen, rollen vergulde balken, en al wat van oudsher tot pracht en praal diende, van boven neder. Anderen, weder moed grijpende, gaan den koning in het hof bijstaan, en de vermeesterde burgers helpen en stijven, en houden, met bloote degens en macht van volk, de deuren beneden bezet. Daar was een deur, om van achter heimelijk in Priaams hof te kunnen gaan, en waardoor d' ongelukkige Andromache, zoo lang het rijk stond, dikwijls alleen haren schoonvader plag te bezoeken, en haar zoontje Astyanax bij zijnen grootvader te brengen. Ik geraak boven op de tin van het hof, waarvan d' elendige Trojanen te vergeefs vast met schichten schoten. Hier stond een toren, hemelhoog boven het dak opgehaald, waaruit men over gansch Troje, de Grieksche vloot, en het leger plag te kunnen zien; dezen tasten wij van alle kanten aan, en houwen de binten, onder bij den oppersten zolder, in stukken; en stooten en storten de kap van boven neder; hetwelk terstond een slag en vreeselijke ruimte onder de Gricken maakte, dat anderen stoppen, onaangezien wij steenen en blokken, en al wat er voor de hand was, van boven neder smakten. Pyrrhus, met zijnen blooten degen en blank harnas, staat en brageert vóór het poortaal, aan de poort: gelijk een slang voor den dag komt, die, van venijnig kruid gevoed en opgezwollen, al den kouden winter onder d' aarde legt, en nu eerst verveld en jeugdig geworden, glimt, den gladden rug intrekt, fier de borst in den zonneschijn uitsteekt, en met haar driepuntige tonge drilt. De groote Perifas is bij hem, en Automedon, Achilles' koetsier en schildknaap, met al de jeugd van Seyros, die te gelijk zich naar het dak begeven en vierwerk omhoog smijten. Hij vooraan grijpt een heerbijl in de vuist, valt aan het breken der poorte en rukken der kopere deuren uit de metale pannen. Toen nu de dikke eike balken doorgehouwen waren, met een groote en wijde openinge daarin, kost men tot in het binnenste van 't hof, in de ruime zalen en vertrekken van Priaam en d' oude koningin zien, en dat er krijgsvolk voor de deur stond. Maar binnen in het hof ging het jammerlijk op een huilen en woelen; de gewelfde kamers galmden van het misbaar der vrouwen, dat het aan den hoogen Hemel klonk. De joffers loopen al bevende hene en weder, het gansche hof deur, omhelzen de posten en kussen ze. Pyrrhus dringt er, gelijk zijn vader plag, met geweld op aan, en sloten nochte wachters kunnen hem stuiten. Door het gestadig rammeyen geraakt de deur onder den voet, en stort, met kopere stijlen, met al, op den vloer. Men maakt met geweld ruimbaan, en de Gricken, binnen geraakt, smijten om verre al wat hun in den weg staat, matsen[1] wat hun eerst bejegent, en bezetten het overal met soldaten. Wanneer een stroom, al schuimende, door dijken en dammen breekt, en al 't gevaar, dat hem schutte, overweldigd, dan stroomt hij zoo verbolgen over alle akkers en velden niet, nochte rukt stal en vee zoo geweldig met zich. Ik zelf zag Pyrrhus woeden en moorden, en Atreus' zonen beide voor aan de poort. Ik zag Hekuba met hare honderd schoondochteren, en Priaam met zijn eigen bloed het vier besmetten, dat hij zelf uit godvruchtigheid op het altaar ontsteken had. De vijftig kamers zijner kinderen (waarvan hij zoo vele nakomelingen verwachtte), daar de posten prachtig van roof en uitheemsch goud blonken, lagen al onder den voet; waar de brand ophield, daar hadden 't de Gricken in. – Mogelijk wist gij ook gaarne, hoe Priaam aan zijn end geraakte. Toen d' oude man den ondergang der overweldigde stad, de poorten van zijn paleis ter neder geveld, den vijand binnen in zijn hof zag, schoot hij, bevende van ouderdom, het harnas, in langen tijd niet gedragen, aan 't lijf, gordde het zwaard te vergeefs op de zijde, en begaf zich midden in den drang der vijanden, om zich dood te vechten. Midden in het hof, onder den blaauwen hemel, stond een groot altaar waarover een oude laurier hing, die met de schaduwe van zijn loof de Huisgoden bedekte. Hier zocht zich Hekuba met hare dochteren, dicht bij elkanderen (gelijk duiven, bij bijster onweder schielijk neêrgevallen), rondom het altaar te bergen, en zij omhelsden vast de beelden der Goden. Maar toen zij nu Priaam zelf in 't harnas zag, dat hij eertijds in zijne jeugd droeg, sprak ze: „mijn elendige[2] man! wat dolheid drijft u, dat gij deze wapens aanschiet? of waar wilt gij hene? wij, die van mijnen Hektor niet kunnen beschut worden, zijn nu met zulk een hulpe en beschermer niet verkuischt. Kom toch hier bij ons; dit altaar zal ons al te zamen beschutten, of wij zullen met elkanderen sterven." Zoo sprekende, trok ze hem naar

[1]paardeharen. — [2]Agamemnon en Menelaus. [3]doodslaan.

[1]slaan, doodslaan. — [2]deerniswaarde.

zich toe, en zette den stokouden man op de heilige plaats, daar ze zat. Maar zie, Polytes, een van Priaams zonen, die Pyrrhus' moorddadige handen ontkomen was, vliedt al gewond dwers door degens, door vijand, kamer in, kamer uit, en door de ruime zalen. Pyrrhus is er heftig achter her, om hem af te maken, vat toe, doorstoot hem met de spies, die[1] ten leste nog onder zijner ouderen oogen gerakende, neder stort in zijn bloed, en den geest geeft. Toen kost Priaam, hoewel hij de dood voor zijn oogen zag, zich van schelden niet onthouden, nochte zijn gramschap bedwingen, maar riep overluid: „dat u de Goden (zoo er nog eenig meêdoogen in den Hemel is, of zij zich des bekreunen) dit schelmstuk, dit stout bestaan, betaald zetten, en naar uwe verdiensten loonen, die mijnen zoon in mijne tegenwoordigheid om hals brengt, en zoo schandelijk vermoordt, onder zijn vaders oogen; maar die Achilles, van wien gij logenachtig stoft gesproten te zijn, droeg zich zoo tegens Priaam, zijnen vijand, niet, en schaamde zich voor mij, die hem te voet viel, woord en trouw te breken, leverde mij Hektors dood lichaam weder, om te begraven, en liet mij vrij terug naar mijn hof gaan." Zoo sprak d' oude man, en smeet machteloos hem eenen schicht naar het lijf, die niet door ging, terstond op het knarsende koper afstuitte, en slechts effen aan de vlam des schilds bleef hangen. Waarop Pyrrhus zeide: „weest gij dan de bode aan Achilles, mijnen vader; vertel hem dit, en vergeet niet mijn schendige stukken te verhalen, en hoe Neoptolemus van hem ontaardt: sterf nu hene!" Zoo sprekende sleepte hij den bevenden grijzen man tot aan 't altaar toe, daar die vader kwam te slibberen in eenen grooten plas van zijn zoons bloed; en Pyrrhus sloeg de slinke hand in 't haar, en trok met de rechte het bloote zwaard uit, en duwde 't hem in de zijde, tot aan 't gevest toe. Zoo kwam Priaam aan zijn dood; dat lot viel hem te beurt, nadat hij Troje verbrand, en Pergamum in d' asch zag leggen; dees trotsche koning van Azie, die te vore over zoo veel landen en lieden regeerde. De romp van dien grooten man legt op strand, met het hoofd van den buik, zoodat men 't lichaam niet kende. Maar toen beving mij eerst een groote schrik: ik werd verbaasd, en begost om mijnen lieven vader te denken, toen ik den koning, die zoo oud, gelijk hij was, aan die doodwonde zag den geest geven. Ik begost te denken, hoe Kreüze verlaten, mijn huis geplonderd, en de kleene Iulus in nood was. Ik zie om, en let wat volk nog ontreut mij is. Alle te zamen hadden ze mij van vermoeidheid verlaten, en waren moedeloos, van boven neder, te berste of in het vier gesprongen.

[En nu schoot ik er alleen over, en zag Tyndaars dochter, in Vesta's kerk[2], stil in een hoek verborgen zitten. De brand lichtte mij helder toe, waar ik doolde, en overal mijn oogen sloeg. Zij (het gemeene bederf, zoo van Troje, als van haar vaderland, en bijster bang voor de Trojanen, op haar verbitterd, om de verwoesting van Pergamum; en voor de straf van de Grieken, en de gramschap van haren man, dien ze verliet) verstak zich, en zat, van elk gehaat, bij d' altaren. Mijn bloed begost te zieden; ik werd heftig[3], om mij over den val mijnes vaderlands te wreken, dat schelmsche wijf te straffen. Trouwen, zal zij behouden naar Sparte reizen, en Mycenen, haar vaderland, zien? en als een koningin over ons triomfeeren? Zal zij weder haren man t' huis komen, en, gevolgd van eenen sleep Trojaansche maagden en Frygiaansche knechten, haar ouders en kinders zien? daar Priaam, door het zwaard gesneuveld, Troje verbrand legt, en het Dardaansche strand zoo menigmaal bloed zweette? nog zoo niet; want hoewel met het straffen van een vrouwe geen eer in te leggen, nochte met haar van kant te helpen lof te behalen zij; nochtans zal men mij prijzen, dat ik deze heillooze verdelge, en naar heur verdienste straffe; en het zal mij lusten mijnen moed aan haar te koelen, en de zielen van de mijnen te paayen. Zoo tuimelden mijn gedachten, en ik werd van dolheid vervoerd; als mijn goedertiere moeder, nooit te vore zoo bescheidelijk[1] van mij gezien, zich voor mijne oogen openbaarde, en bij nacht in een helder licht verscheen; gelijk een Godin, en hoedanig en zoo groot, als zij zich in den Hemel vertoont; en, mij bij de hand houdende, met een minnelijk en helder aanschijn, aldus sprak: „wat onmatig een droefheid, zoon! maakt u zoo bijster verbolgen? Hoe raast gij dus? Of waar is de zorge vervaren, die gij voor ons droegt? wilt gij niet liever eerst gaan zien, waar gij Anchises, uwen afgeleefden vader, gelaten hebt? Of uw gemalin Kreüze nog in het leven zij, en uw kind Ascaan? die al te zamen van Griecksche troepen rontom becingeld, en had er mijn zorgvuldigheid niet voor geweest, nu al van het vier en zwaard der vijanden verslonden waren. Leg de schuld niet op de schoonheid van de Spartaansche Helene, die gij haat, nochte wijt het Paris, maar d' ongenade der Goden, die deze mogendheid uitrooyen, en Troje, dat zoo hoog stond, ter neder storten. Zie toe, want ik zal al de vochtige wolken (die nu voor uw gezicht geschoven, uwe sterflijke oogen rontom belemmeren en benevelen) verdrijven. Vrees nochte weiger uw moeders bevel en geboden te gehoorzamen. Hier, daar gij al dit gevaarte om verre geworpen, en de steenen van elkanderen gerukt, en wolken van rook met stof gemengd ziet opdrijven; daar schudt Neptuun met zijnen grooten drietand de muren, doet ze uit hunne grondvesten spatten, en keert de gansche stad het onderste boven. Daar staat de felle Juno vooraan, houdt de Sceesche poort in, en roept al razende, met den degen op zij, de troepen, waarmede zij het houdt, uit de schepen. Zie eens om, daar zit de Tritonische Pallas boven op den burg, en blinkt in eenen nevel, met het wreede hoofd van Meduze voor haar. Jupijn zelf moedigt de Grieken, steekt ze een hart onder den riem, en ruit zelf de Goden tegens de Dardaansche soldaten op. Pak u ras weg, zoon! en geef het op. Ik zal u nimmermeer begeven, maar u veilig in uw vaders huis leveren". Zoo sprak ze, en verdween in de dikke schaduwe van den nacht[2]]. Toen verschenen mij vervloekte gedaanten, en de groote Goden, die Troje te vijand had. Toen zag ik eerst geheel Ilium aan kolen leggen, en Neptuuns Troje in den grond vergaan; gelijk wanneer d' akkermans, boven op 't gebergte, bezig zijn, om eenen ouden boom, daar ze met bijlen slag op slag in hieuwen, om verre te rukken, die daardoor staat en waggelt[3] met zijnen kroon, en dreigt en helt, of hij vallen wil, tot dat hij, allengs doorgehouwen, ten leste kraakt, en, van zijnen stam afgescheurd, in 't vallen eenen grooten slag maakt. Ik stijg naar beneden, en redde mij onder Gods geleide door vier, door vijand; het krijgsvolk maakt ruim baan, en de vlam wijkt voor mij."

„Maar toen ik nu aan vaders huis en het oude hof kwam, woû vader (om wien ik meest begaan was, en dien ik gaarne eerst boven op het gebergte woû brengen) na Trojes ondergang niet langer leven, nochte in ballingschap gaan omsukkelen: „Gijlieden," zegt hij, „die nog in het beste van uw leven en in uw volle kracht zijt, stelt gij 't op een vluchten. Zoo het den Goden beliefde, mij langer in 't leven te sparen, zij hadden ook deze woonplaats om mijnentwil beschermd. Wij hebben meer dan genoeg aan één verwoestinge gezien, en het innemen der stede overleefd. Laat mij hier voor dood en berecht[4] leggen, en gaat weg. Ik zal mij zelven met mijn eige hand ombrengen; de vijand mij plonderende, nog eens over mijn lijk zuchten. Het graf te derven is van kleen belang. Ik heb al over

[1]Lat. voor: zoodat hij. – [2]tempel. – [3]begeerig.

[1]kennelijk, duidelijk. – [2]Al 't voorafgaande wordt door Peerlkamp te recht als onecht verworpen. — [3]Thans: staat te waggelen. — [4]Vondel vertaalt hier wat al te Roomsch en vrij. 't Latijn spreekt eenvoudig van vaarwel zeggen en verlaten zijns lijfs.

lang in weêrwil der Goden geleefd, en ieder in den weg geweest; sedert de Vader der Goden en Koning der menschen[1] mij met den donder sloeg, en met den bliksem trof. Bij dit opzet bleef hij stip, en was niet te verzetten. Wij daarentegens, en mijn gemalin Kreüze, en Ascaan, en al het huisgezin, met tranen op de wangen, baden vader, hij zou toch ons al te zamen niet met zich ten val brengen, nochte tegens het persende noodlot aandringen. Hij slaat het echter plat af, en blijft bij zijn voornemen, en zit daar hij zit. Ik loop weder naar de wapens, en wensch in mijn elende om de dood; want wat raad, of wat uitkomste was er nu voorhanden? „Meent gij, vader! dat ik zonder u eenen voet over den drempel zou kunnen zetten? en laat gij zulk een gruwelwoord uit uwen mond gaan? Belieft het den Goden, dat er van deze groote stad niets overblijve; en hebt gij dat vastelijk besloten; en lust het u dan, u zelven en d' uwen in den ondergang van Troje te brokken? door dien weg kunt gij lichtelijk aan uwe dood geraken. Pyrrhus, die den zoon in 's vaders gezicht, den vader voor het altaar nederhieuw, zal, nog warm en doornat van Priaams bloed, terstond hier zijn. Hebt gij, lieve moeder[2]! mij daarom door vier en zwaard gered, opdat ik den vijand binnen in 't hof, opdat ik Ascaan en mijnen vader met Kreüze, den eenen in 's anders bloed verslagen zou zien? Wapen[3], mannen, wapen[3]! ons jongste tijd is gekomen, nu wij verwonnen zijn. Voert mij weder onder de Grieken! laat zien, of ik den strijd kan hervatten; wij zullen heden al te zamen niet ongewroken sterven." Daarop gordde ik weder het zwaard op zij, hing den schild aan den slinken arm, en vloog ten huize uit. Maar zie, mijn gemalin Kreüze viel mij in de deur om de beenen, en bleef er aan hangen, en hield den kleenen Iulus voor mijn aanzicht. Gaat gij om te sterven, zoo neem ons mede, overal waar gij henegaat; of indien gij, die u des[4] best verstaat, nog eenige uitkomst door de wapens verwacht, zoo bescherm vooral dit huis; voor wien wilt gij den kleenen Iulus, voor wien uwen vader, en mij, die dus lang uw gemalin was, hier laten?" Zoo schreeuwende, vervulde ze het geheele huis met heur misbaar; en daarop gebeurde straks een zeldzame zaak, die wonderlijk luidt; want zie, tusschen ons, en voor d' oogen van zijn bedrukte ouders, scheen er, boven van Iulus' kruin af, een licht te stralen, en een vlam, die zijn haar effen aanraakte, onbeschadigd lekte, en om zijn hoofd weiden ging. Wij verschrikten, en sidderden van vreeze, en zochten den brand uit het haar te slaan, en 't heilig vier met water te lesschen[5]. Maar vader Anchises sloeg zijn oogen vrolijk ten Hemel, hief zijne handen omhoog, en sprak: „Almachtige Jupiter! zoo gij door eenige gebeden te bewegen zijt, sla uwe oogen op ons neder! meer bid ik niet; en zoo onze godvruchtigheid des waardig zij, zoo help ons, o Vader! en bevestig dit voorspook." Naauwlijks sprak d' oude man dit, of de donder gaf terstond eenen slag ter slinke zijde, en daar verschoot, bij duister aan den hemel, een star, die, als een fakkel, met eenen langen klaren staart voortliep. Wij zagen ze helder, over het dak van 't huis hene, nederdalen, zich in het bosch van Ide verbergen, en een spoor achter laten, hetwelk een lange streek licht van zich gaf, en overal een lucht van zwavel en rook. Vader dan, hier door overtuigd, recht zich overend, roept de Goden, en bidt het heilige gestarnte aan. „Nu, nu niet langer gesammeld! ik ben bereid u te volgen, waar gij mij leiden zult. O, Goden van mijn vaderland! behoedt mijn huis; behoedt mijnen neef[6]; van u komt ons dit voorspook, en Troje staat in uw gewoud[7]. Ik geef het gewonnen, zoon! en weiger geensins u te volgen." Zoo sprak hij, en men vernam den brand nu bescheidelijker[1] langs de vesten, en de viervloed kwam al dichter naar ons toe weutelen. „Wel aan dan, lieve vader! laat ik u op mijnen hals nemen. Ik zal u op mijn schouders zetten, en die last wil mij niet zwaar vallen. Het ga zoo 't wil; wij zullen één en hetzelve gevaar loopen, en beide eenerleye uitkomst verwachten. De kleine Iulus mag aan mijn zijde gaan, en mijn gemalin van verre op ons spoor volgen. Gij, dienaar! let op hetgeen ik u zeggen zal. Daar legt, wanneer men uit der stad komt, een heuvel en oude vervalle kerk van Ceres, waarbij een oude cypresseboom staat, dien onze voorouders lange jaren uit Godvruchtigheid eerden; op die plaats zullen wij langs verscheide wegen bijeen komen. Vader! neem het Heiligdom en de vaderlijke Huisgoden in uwen arm; het waar een gruwel, dat ik, nu versch uit zoo zwaar een gevecht en moord gekomen, die zoude aanroeren, eer ik in bronwater afgewasschen ben. Aldus sprekende, sla ik een rosse leeuwenhuid om hals en schouders, en vlij mij onder mijnen last. De kleine Iulus vat mij bij de hand, en volgt zijnen vader met ongelijke schreden; mijn gemalin komt achter aan. Wij spoeden door dicht beplante wegen, en ik, te vore geen snorrende schichten nochte dikke drommen van Grieken, die mij gemoetten, schromende, ontstel mij nu voor een klein windeken; en het ritselen van elk blad baart achterdocht en vrees voor mijn gezelschap, en voor mijnen last. Nu was ik al aan de poort, en meende door al het gevaar te zijn, wanneer mij docht, dat ik schielijk getrappel van voeten hoorde; en vader in het donker vooruitziende, riep: „zoon! vlie, zoon! daar zijn ze; ik zie beukelaars flikkeren en harnassen schitteren. Ik weet niet, wat wangunstige Godheid mij, die sidderde, toen van mijn zinnen beroofde; want terwijl ik buiten 's weegs ga, en van het gewone pad afsla, weet ik, helaas! niet, of mijn gemalin Kreüze, mij door een ontijdige dood ontrukt, achterbleef, dan of ze van het pad afdwaalde, of van vermoeidheid ergens ging nederzitten; naardien ik ze naderhand nooit meer met mijn oogen zag, en niet eens docht om naar heur, die ik nu eerst mistte, eens om te zien, of om te denken, voor dat wij kwamen bij den heuvel en de plaats, van oudsher Ceres toegewijd. Toen wij endelijk hier al te zamen elkanderen bijeen vonden, ontbrak zij er alleen, en bedroefde het gezelschap, en haren zoon en man. Wat God of mensch liet ik, zinneloozе, ongelasterd? wat zag ik in 't ondergaan der stede, dat mij zoo hard viel? Ik beveel Ascaan, mijnen vader Anchises, en de Trojaansche Huisgoden aan mijne spitsbroeders, en verberg ze in een bochtig dal. Ik schiet het blanke harnas aan, tij weder naar stad toe, en ben getroost, mij op een nieuw in de zelve zwarigheid te steken, gansch Troje op en neêr te loopen, en mijn leven weder in gevaar te stellen. Voorcerst ga ik naar de vesten, en bij donker naar de poort toe, daar ik uitging; en volg bij nacht hetzelve spoor, waar langs ik kwam; en zie rondom. Mijn hart eisde, dewijl het overal zoo doodsch en naar was. Daarna begeef ik mij wederom naar huis toe; of ze misschien, of ze derwaart gegaan mocht wezen. De Grieken waren er in gevallen, en hielden het geheele huis in; de wind joeg het verslindende vier naar boven in top; de vlam sloeg ten dake uit; de vonken vlogen in de lucht. Ik ga voort tot aan Priaams hof, en bezichtige den burg. Fenix en de vervloekte Ulysses, tot wachters gekoren, bewaarden alreê den buit, in de ruime galerijen en Juno's vrijburg. Van alle kanten werden hier de Trojaansche schatten uit de verbrande kerken geroofd, en de tafels der Goden, en kelken van louter goud, en geplonderde gewaden bij een gesleept. Vrouwen en kinders staan er, op een lange rij, al bevreesd rondom; ja, ik verstout mij, ook bij donker geluid te slaan, en luidskeels langs de straat te krijten, en vergeefs t'elkens bedruktelijk: „Kreüze,

[1]Jupiter. — [2]Venus; zie vroeger. — [3]Versta: Te wapen! Vondel verwart hier echter den ouden uitroep wapen, die niets met wapenen gemeen heeft, met dit laatste. — [4]daarop. — [5]blusschen. — [6]kleinzoon. [7]macht (verg. 't Hoogd. Gewalt).

[1]kennelijker.

Kreüze!" te roepen. Terwijl ik haar aldus zocht, en al razende, zonder ophouden, huis in, huis uit, door de stad liep, verscheen mij Kreüzes ongelukkige geest en gedaante zelf, grooter van gestaltenisse, dan ik ze gekend hadde. Ik stond verbaasd, mijn haar te berg, en kon geen geluid slaan. Toen sprak ze mij dus aan, en verzachtte mijn zorg met deze woorden: „mijn lieve man! wat moogt ge u te vergeefs aldus afslaven? Dit gebeurt niet zonder wil en beleid der Goden. Gij moogt Kreüze niet van hier met u nemen; d' opperste Hemelvoogd laat u dat niet toe. Gij moet lang in ballingschap omzwerven, en een wilde woeste zee overvaren. Gij zult in Hesperië[1] belanden, daar de Lydische[2] Tiber lankzaam afvloeit, door het vette land[3], dat mannen uitlevert. Daar zal u weelde, een koninkrijk, en koninklijke dochter ten deel vallen. Schrei niet meer, om uwe beminde Kreüze; want ik, Dardans afkomst en Venus' schoondochter, zal de trotsche gebouwen der Myrmidonen en Dolopen niet zien, nochte Grieksche jofferen gaan dienen; naardien de groote moeder der Goden mij hier in dit geweste met der woon houdt; nu, vaarwel! en volhard in de liefde van ons beider zoon." Toen ze dit zeide, verliet ze mij, die vast weende, en nog veel zeggen woû, en zij verdween in de dunne lucht. Driewerf poogde ik toen haar t' omhelzen; driewerf greep ik vergeefs naar heuren geest, die mij, gelijk een lichte wind en vlugge slaap, ontglipte".

„De nacht aldus doorgebrocht, zoo koom ik endelijk weder bij mijn volk, en bevinde met verwonderinge, dat hier zoo groot een menigte en nieuw gezelschap van mannen en vrouwen en jonge jeugd bijeen gekomen is, een deerlijke[4] hoop, vergaderd om in ballingschap te gaan. Zij waren van alle kanten verzameld, bereid, goed en bloed bij mij op te zetten, en over zee te volgen, in wat land ik hen voeren woû. En nu rees de morgenstar op den hoogen top van Ide, en voerde den dag aan. De Grieken hielden de poorten bezet; en daar was geen hulp te verwachten; dies nam ik de wijk, en ging, met mijnen vader op den hals, naar het gebergte toe."

Het Derde Boek.

INHOUD.

Æneas, na Trojes val, alle zijne landslieden, van vier en zwaard nog overgeschoten, bijeen verzameld, en, onder Antander, een vloot van twintig schepen gebouwd hebbende, steekt eerst over in Thracië, daar hij den grond eener stede leggende, voor Polydoor, die, van Polymnestor vermoord, hier nog spookte, bijster verschrikte; dies de held naar Delos voer, en zich daar met Apollo's orakel beradende, en verstaande, dat hem d' oude moeder van zijn geslacht, dat is, 't eerste land van deszelfs oorsprong, te zoeken stond; zoo streefde hij, door vader Anchises' averechtsche uitleggінge misleid, naar Krete: maar hier, na het stichten eener stede, ook met een zware pest geplaagd zijnde, zoo verliet de vorst, door openbaringe zijner Huisgoden in den droom, dit eiland, en zeilde naar Italie. Eerlang stak een storm op, en de vloot dreef aan de Strofades, daar de Harpijen het volk kwelden; dies gaf hij zich naar Actium, en vierde daar met zoenspelen zijn vaders jaargetijde, Jupijn ter eere. Van hier reisden zij langs Corcyre, en kwamen in Epirus, staande toen onder 't gebied van Helenus, Priams zoon, na Pyrrhus' dood aan Andromache getrouwd. Helenus onthaalde Æneas met alle beleefdheid, en spelde d' aanstaande zwarigheden, die hem, te water en te lande, over 't hoofd hingen. De held, uit Epirus gescheiden, en langs Tarentum, het voorste van d' Italiaansche kusten, gevaren, komt in dat geweste[1] van Sicilië, daar de berg Etna rijst, aandrijven. Hier neemt hij Achemenides, van Ulysses in 't reuzenhol vergeten, op zijn bede, binnens boords, nadat men uit deszelfs mond van der reuzen wreedheid kennis kreeg; weshalve zij hun anker lichtten, en, nog gedachtig aan Helenus' waarschuwingen, het gevaar van Charybdis en Scylle schuwende, en de kusten van Sicilië verre omvarende, endelijk te Drepanum belandden; daar Anchises, zoo van hoogen ouderdom als van langdurig omsukkelen ter zee, afgemat, endelijk zijnen geest gaf. Toen Æneas van hier na Italië zou varen, smeet Æool, de Windgod, hem met onweder in Africa, gelijk 't eerste boek uitwijst.

Toen Troje lag in d' asch, begaf hij zich op zee,
Belandde in Thracië, daar Polydoor nog waarde;
Æneas zoent zijn geest[2], niet zonder hartewee,
En zwerft van kust tot kust, en vindt de lang bezwaarde
Andromache, al een poos aan Helenus hertrouwd;
Die spelt hem zijn fortuin; zoo vaart men langs Tarenten,
En wint Sicilië, daar Polyfeem zich houdt,
En volgt, vol wraaks, de vloot, met dolle dreigementen;
Men mijdt Charybde en Scylle, en wat men gaarne derft,
Totdat te Drepanum, zijn troost, zijn vader sterft.

„Nadat het den Goden beliefde, het rijk van Azië en Priaams onderzaten zoo onnoozel[3] uit te rooyen, en Ilium, dat trotsche hof, nederplofte, en de gansche stad Troje, door Neptuun opgebouwd, ter aarde lag en smookte; zoo worden wij door de goddelijke wichelarijen aangedreven, om, langdurig in ballingschap omzwervende, ongebouwde landen te zoeken. Wij bouwen een vloot in Frygië, bij de stad Antander, en den berg Ide, en vergaderen het volk bijeen, om op genade van 't noodlot uit te loopen, zonder te weten waar men zich zou nederslaan. Naauwlijks was de lent en het voorjaar geboren, of Anchises, mijn vader, belastte op Gods geleide t' zeil te gaan. Toen verliet ik, al schreyende, den oever en de haven van mijn vaderland, en het veld, daar Troje stond; en voer, als balling 's lands, zeewaart in, vergezelschapt met mijne reisgenooten, zoon, Huisgoden en groote Goden."

„Verre van hier bewoont en bouwt de Thrax een heel groot land, dat Mars toegeheiligd en eertijds bij den gestrengen Lycurgus[4] geregeerd werd. Van ouds her stond dit landschap en zijn gastvrije huizen voor de Trojanen altijd open, zoo lang het hun nog wel ging. Ik vaar derwaart, en ter kwader ure geland, bouw hier d' allereerste stad, in de bocht aan zee, en noem de burgers Æneadynen, naar mijnen eigen naam. Ik offerde aan mijn moeder, Diones dochter, en de Goden, in welker naam men dit werk begost; en slachtte op het strand eenen witten stier, voor den oppersten koning des Hemels. Hier neffens rees bij gevalle en heuvel, op wiens kruin een kornoelje- en myrtheboom stonden, dicht van takken, en naar[5] van loof. Ik trad derwaart, en poogde de groene struiken uit d' aarde te rukken, om d' altaren met bladen en ruig te vercieren, en zie (mij eist dit te verhalen) een wonderlijk voorspook; want langs den boom, dien ik eerst uit den grond van zijnen wortel scheurde, droop zwart bloed, en d' aarde werd met etter besprenkeld. Al mijn leden sidderden van schrik, en mijn bloed werd koud van angst. Ik vaar voort, om een taaye teen van nog eenen anderen struik te rukken, en d' oorzaak dezer diepe geheimenisse naar te sporen, en uit de schorse des anderen booms liep ook zwart bloed. Ik, hierover vast malende met mijne zinnen, eerde de Boomgodinnen, en vader Gradivus, beschermer der Thracische landouwen, opdat ze dit gezicht en voorteeken ten beste wilden keeren; maar toen ik nog stijver trok

[1] Voor 't Westen in 't algemeen. — [2] Als door luî van Lydische, d. i. Klein Aziatische, afkomst bewoond. — [3] Van daar „het vette land van Pruisen" uit den Gijsbrecht. — [4] deerniswaarde.

[1] deel. — [2] schim. — [3] jammerlijk. — [4] Niet die van Sparta, maar van Thracië. — [5] donker, somber.

aan den derden tak, en mijne kniën met kracht tegens den zandgrond aanzette (durf ik het zeggen of niet?), zoo wordt er een jammerlijk gezucht uit het onderste van het graf gehoord, en mij komt een stem ter ooren: „Æneas! waarom verscheurt gij mij, elendige? Laat toch de dooden rusten. Zie toe, schen uwe godvruchtige handen niet! Ik ben u zoo vreemd niet, maar een geboren Trojaan; dit bloed lekt niet uit dezen struik. Och! vlucht uit dit moorddadig land; vlucht van dit goudgierig strand; want ik ben Polydoor; het ijzeren gewas van schichten, waarmede ik doorschoten ben, bedekt mij hier, en is met scherpe bouten opgegroeid". Toen rees mijn haar te berg; ik verstomde, kost geen geluid slaan, en van angst om het hart beklemd, wist niet wat mij te doen stond. Toen d' ongelukkige Priaam eertijds begost aan 't[1] geluk des oorlogs van Dardanië te mistrouwen, en 't beleg zijner stede te gemoed zag, zond hij dezen Polydoor, met eenen grooten schat van goud, bij den koning van Thracië, om daar heimelijk opgevoed te worden. De Thrax, zoo ras de kans van Troje gekeerd, en hun middelen gespild waren, Agamemnons zijde (wiens wapens boven stonden) kiezende, pastte op verbond nochte gastrecht, brocht Polydoor om hals, en maakte zich, met kracht en geweld, meester van zoo veel gouds. O, vervloekte goudzucht! waar brengt gij den mensch niet toe, wiens leven zoo kort is! Toen mijn schrik over was, verhaalde ik deze goddelijke openbaringe eerst aan vader, daarna aan de hoofden des volks, en verzocht hunne meeninge hierover te verstaan. Zij stemden uit éénen mond, dat men van dien verwaten bodem most wijken, de plaats door breuk van 't heilig gastrecht geschonden, en met de vloot voor wind afloopen. Wij stellen dan Polydoor een lijkstaatsie toe; kruyen geweldig veel aarde bijeen op zijn grafsteê; stellen altaren met blaauwe offerbanden en bruin cypresseloof toe, om des overledens geest te zoenen. De Trojaansche vrouwen staan daar rontom met hangenden hare, gelijk men gewoon is. Wij zetten drankvaten op, die van laauwe melk schuimen; brengen schalen met heilig offerbloed; houden aldus d' uitvaart des overleden, en nemen ons leste afscheid met luider stemme.

Hierna, zoo ras wind en weder dienen, storm en onweder over zijn, en een Zuider koelte ons te schepe roept, begint het op strand te woelen; de maats winden de schepen af, en brengen ze in het vlot. Wij varen de haven uit, en strand en steden deizen achterwaart. Midden in d' Egeesche zee wordt een heilig eiland bewoond, dat uit der mate Neptuun, den Zeevoogd, en Doris, de moeder der Zeegodinnen, behaagt; en, weleer driftig[2] rondom de kusten en stranden, van God Apollo, dien godvruchtigen schutter, vast gehecht wierd aan Gyarus, en het hooge Mykone; opdat het eens mocht vast zitten, bewoond worden, en op geen buyen passen. Ik zeil derwaart, en dees overlustige landouw verwellekomt de moêgevare gasten in haar veilige haven, daar wij, geland zijnde, Apollo's geboortestad eeren. Koning Anius, teffens k ning des lands en Febus' priester, met offerbanden en den heiligen laurier om het hoofd bevlochten, bejegent[3] ons voort, en kent straks Anchises, zijnen ouden vriend. Hij geeft ons de hand, noodigt ons bij hem in te gaan, en wij volgen hem op zijn huis. Ik eerde Apollo's tempel, van oude steenen opgebouwd, en bad vast: „gij, die eertijds in Thymbre wierdt aangebeden, verleen ons, vermoeid van omsukkelen, eens eenen eigen haard, en stad, en kinders, en bestendige vesten. Behoê het anderde[4] Pergamum en overschot van Troje, der Grieken handen en den zwaarde van den ongenadigen Achilles ontvloden. Wien volgen we best? waar gebiedt gij ons hene te gaan? waar neder te slaan? O, vader! geef ons een teeken, en stort ons uwen geest in, om uwen wil te vatten". Naauwlijks bad ik dit, of het sidderde en beefde straks al wat hier omtrent was, de deuren en de laurier des Gods, de gansche berg rontom begost te daveren, en de drievoet te loeyen, zoo ras de kapel opensprong. Wij vielen op onze aanzichten plat ter neder, en deze stem kwam ons ter ooren: „O, Dardans afkomst, die het zoo hard hebt! hetzelve land, waaruit de stam uwer voorouders eerst gesproten is, zal u, op uwe wederkomste, in zijnen vruchtbaren schoot ontvangen: vraag naarstig naar uw overoude moeder: daar zullen Æneas' huis, en kinds kinders, en hun nakomelingen over de gansche wereld regeeren". Dit sprak Febus, en toen hoorde men een geweldige blijschap zich onder het getier mengen; al te zamen vragen ze, wat dit toch voor muren mogen zijn, waar Febus de dolende gasten heneroept, en beveelt neder te slaan. Mijn vader, de historiën der oude schrijvers opslaande, zeide toen: „gij, hoofden des volks! hoort naar mijne rede, en luistert naar hetgeen, waarop gij uwe hoop moogt vestigen. Midden in zee legt Kreten, het geboorte-eiland van den grooten Jupiter; en in Kreten de berg Ida, en de plaats, daar ons geslacht opgewiegd werd; daar leggen honderd groote gebouwde steden, vruchtbare landen; van waar mijn voorvader Teucer (zoo ik recht gedenk aan 'tgeen mij gezegd is) eerst kwam naar de Rheteesche kusten gevaren, en koos die plaats uit, om daar zijn rijk te stichten. Ilium en de muren van Pergamum waren nog niet gebouwd, en zij bewoonden de lage dalen. Teucer voerde hier den Godsdienst van der Goden Moeder in, op den berg Cybelus, brocht de Korybanten met hunne cymbalen in het woud van Ide, en de geheime offeranden op de baan; en sloeg de leeuwen in 't gareel voor den wagen der Godinne. Zijt gij deshalve[1] wel getroost, en laat ons volgen de bevelen der Goden, onze aanleiders. Laat ons offeren, opdat ons de wind diene, en recht naar de Gnossische rijken toevoere; zij leggen niet wijd van hier. De derde dag (Jupijn de voorste[2]) zal de vloot voor Kreten op de reede leggen. Aldus gesproken hebbende, zoo slachtte hij het offervee, dat men den altaren schuldig is: eenen stier voor Neptuun, eenen stier voor den schoonen Apollo, zwart vee voor het onweder, wit vee voor den Westewind, die hem dienen kon. Het gerucht loopt, dat Idomeneus, d' Overste, met geweld uit zijns vaders rijk gedreven zij, de vijand de Kretensche kusten verlaten hebbe, en huizen en woningen ledig staan. Wij verlaten de haven van Ortygië, en vliegen over zee voorbij Naxos, daar de Bacchanten op de bergen rinkinken; voorbij het grasrijke Donyse, Oliaros, en Paros, sneeuwwit van marmersteen; langs de Cyklades op zee gestrooid, en d' eilanden, op het water dicht bij een gezaaid. De varende gasten roepen om strijd, en de maats porren elkanderen aan: „lustig, mannen! dat loopt recht op Kreten, naar onze voorouders toe". De wind, van achter inblazende, jaagt ons voort, en zoo geraken wij ten leste aan de kust der oude Kurecten, eerste bouwers van dit eiland. Daar behartigde ik den bouw der stede, waarna men zoo zeer gewenscht hadde; en noemde het volk, met dien bijnaam wel gediend, de Pergamasche burgerij. Ik vermaan hen te offeren, en slot en huizen te bouwen. De schepen waren nu bijkans op droog gezet, en de arbeidende jeugd begost te hyliken, het nieuwe land te ploegen, en te bezaayen; ik was bezig haar wetten voor te schrijven, en de huizen om te deelen; wanneer schielijk de lucht bedorf, en veldgewas en oooft bedorven[3], en ons een uitdroogende en deerlijke smet en sterfte dat jaar over den hals kwam. De menschen, wien het leven nu lustte, storven haastig weg, of sloegen aan het kwijnen, dat hun de beenen nasleepten. In de Hondsdagen verbrandde al wat op het veld stond, het gewas verdorde, en de doove aar le-

[1]Lat. voor het. — [2]Zie boven, bladz. 516b, aant. 4. — [3]Hoogd. voor ontmoet. — [4]Lat. voor tweede.

[1]Anders derhalve. — [2]Lat. voor: onder leiding van Jupijn. — [3]bederven, sterven.

verde geen koren uit. Hierom raadt ons vader, weder over zee naar het orakel van Ortygië te reizen, en Febus om hulp te bidden; te vragen, wat uitkomste hij ons, die niet langer voort kunnen, weet aan te wijzen; waar wij troost in onze elende mogen vinden; waar wij best onzen koers naar toe zullen zetten. Het was nacht, en alle dieren lagen van den slaap bevangen; wanneer mij docht, dat de heilige beelden der Goden en de Frygiaansche Huisgoden, midden uit den brand van Troje met mij gesleept, voor mijn oogen stonden, daar ik lag en sliep; en zij blonken heel helder, daar de volle maan ter venster in scheen. Toen begosten ze mij aldus aan te spreken, en mijn hart met dusdanige woorden te verlichten: „hetgeen Apollo u t' Ortygië, daar gij heene wilt, zeggen zou, zie, dat spelt hij ongevraagd, en zendt ons naar uwen drempel. Wij volgden, na den brand van Dardanië, u en uwe wapens; wij hebben, onder uw geleide, de bruisende zee met de vloot overgevaren; wij, dezelve, zullen uwe nakomelingen ten hemel toe verheffen, en hunne stad aan de heerschappij der wereld helpen; sticht slechts de groote muren voor uwe groote erfgenamen, en zwicht niet voor de langdurigheid der ballingschappe. Gij moet van woonplaats veranderen. Apollo van Delos ried u, niet naar deze kusten te trekken, of op den bodem der Kretenzen neder te slaan. Een plaats is er, de Grieken noemen ze Hesperie, een overoud strijd- en vrucht-baar land; die van Œnotrië hebben het eerst bewoond; nu zegt men, dat hunne nakomelingen dit Italië, en het volk Italianen noemden naar den naam van hunnen vorst; dat is ons eigen erfgoed, en de rechte rustplaats; hier behoorde Dardaan t' huis, en vader Iasius, uit welke vorst en stam wij gesproten zijn. Nu, wel aan, rijs op, en draag dit ontwijfelbaar bericht blijdelijk uwen afgeleefden vader over. Ga hene, zoekt Korithum[1] en Ausonie[2]. Jupijn weigert u den Dikteeschen bodem[3]". Ik verschrikte van dat gezicht, en de stem der Goden; want het was geen droom; maar mij docht, dat ik hun aanzichten oogenschijnlijk kende, en de tronien en de hoofden met tulbanden bevlochten, dicht voor mijn oogen tegenwoordig zag; toen brak mij het koude zweet over al mijn lichaam uit. Ik vlieg ten bedde uit, hef mijn beide handen en hart al biddende ten Hemel, en offere onbesmette gaven op d' altaren. Na het offeren verwittig ik vrolijk Anchises al mijn wedervaren, en vertel hem dit van stuk tot stuk. Hij kent straks de dubbele afkomst, en beide de ouders, en hoe hij door een nieuw misverstand der oude plaatsen bedrogen is; en zegt: „O, mijn zoon, die in 't rampzalig beleg van Troje geoefend zijt, Kassandre alleen spelde mij zoodanige ongevallen; nu herdenk ik, hoe zij ons spelde, dat deze landen onzen geslachte beloofd waren, en hoe menigmaal zij het Italiaansche rijk in den mond hadde. Maar wie kost toen gelooven, dat de Trojanen nog in Hesperie zouden belanden? of wie zoude zich toen aan het waarzeggen van Kassandre gekeerd hebben? Laat ons dan naar Febus luisteren, en, van hem geraden, het beste volgen!" Zoo spreekt hij, en wij gehoorzamen blijgeestig zijn bevel. Wij scheiden ook van deze stad, laten weinigen van den onzen achter, gaan t' zeil, en loopen met den hollen balk over den woesten waterplas. Nadat de schepen zoo diep in zee gesteken waren, dat men langer geen land, en niet dan water en wolken zag, hing mij een blaauwe[4] regenbui en donker onweder recht boven 't hoofd, en 't water begost er schrikkelijk duister uit te zien. Terstond stak de wind op, de baren gingen hol, en wij geraakten door het ongestuimig weder van een. De lucht werd donker, en het regende zoo dicht, dat het nacht scheen, en men geenen hemel bekennen kost; het weêrlichtte, bliksemde, donderde uit de wolken, slag op slag. Wij werden uit onze streek gesmeten, en wisten niet, waar wij henedreven. Palinuur[5] zelf kon aan den hemel niet ramen, of het dag of nacht, nochte waar hij verzeild was. Aldus hobbelden wij bij de gis, drie dagen en drie nachten, blindeling op zee, zonder zon of maan of starren te zien. Ten vierden dage docht ons eerst, dat het land begost op te hoogen, de bergen van verre zich opdeden, en eenen rook van zich gaven. Men strijkt de zeilen, en valt aan de riemen. De bootsgezellen sloffen niet, en roeyen dat het kraakt en het water schuimt, en vegen den blaauwen plas. Ik belandde eerst behouden in de Strofades, eilanden, die, in de groote Ionische zee gelegen, in het Grieksch zoo geheeten worden. De vervloekte Celeno en andere Harpijen[1] nestelen hier, sedert Fineus' hof voor haar toegesloten wierd, en zij vol schriks daar van de tafels gejaagd werden. Wie zag ooit boozer gedrochten, of moorddadiger pest, of de goddelijke wraak zich uit den afgrond der Helle schrikkelijker openbaren? Die vogels hebben maagdetronien, eenen stinkenden buikloop, kromme klaauwen, en haar aangezicht ziet altijd bleek van honger. Toen wij, herwaart gevoerd, de haven ingeloopen waren, ging een hoop ossen en bokken en geiten, bij drifte, langs het veld welig grazen, zonder dat ze iemand gadesloeg. Wij vielen er met ons geweer op aan, en beloofden den Goden en Jupijn zelf hun genot van dien buit. Daarna dekten wij den disch in de bocht van het strand, en brasten van dien lekkeren kost. Maar deze Harpijen[1] schoten er terstond van de bergen vreeselijk op aan, en sloegen de vleugels tegens een, dat het klapte. Zij gingen met den kost strijken, besmetten met haar vuile krauwels al wat ze aanraakten, en gaven eenen boozen stank en eiselijk geschal van zich. Wij gingen nog eens de maaltijd bereiden, diep binnenwaarts in een spelonke, rontom met geboomte en nare schaduwen bedekt, en staken het vier op d' altaren aan. De snorrende vlucht kwam nog eens, uit verscheide hoeken en heimelijke holen, met haar scherpe pooten om buit aangevlogen, en bezoedelde de spijs met den mond. Toen belastte ik mijnen reisbroederen, dat ze hun geweer zouden gereed houden, om onder dien bezeten hoop te smijten[2]. De maats zijn gereed, en verbergen degens en rondassen heimelijk onder het gras. Zoo ras men, in de bocht van het strand, aan het gerucht vernam, dat ze weder kwamen aansnorren, stak Miseen om hoog, daar hij de wacht hield, de trompet. De maats vallen er op in, voeren hier eenen nieuwen krijg, en willen de snoode zeevogels met de sabel te schande maken; maar het scherp van 't geweer stuit op pennen en pluimen af, zonder den rug te kwetsen; zij gaan dekken in de lucht; slaken den halfgegeten roof, en laten al de tafels van hare krauwels leelijk bemorst. Celeno, die altijd onweêr kraait, ging alleen op een hooge rots zitten, en schudde aldus haren krop uit: „O, gij nakomelingen van Laomedon! komt gij ons ook beoorlogen en bevechten? en wilt gij d' onnoozele Harpijen uit haar vaderland jagen, om uw ossen en koeyen, hier geslacht? Luistert nu hier na, en let op mijne woorden. Ik, d' oudste der Razernijen, openbare u hetgeen d' almachtige Vader aan Apollo, en Apollo mij, voorspelde. Gij vaart naar Italië, en zult er, als wind en spoed u dienen, ook belanden, en wel de haven bezeilen, doch niet eer de muren der beloofde stede voltrekken, voor dat d' afgrijselijke honger en 't ongelijk, ons met den degen aangedaan, u persen in de tafelen te bijten, en die te verslinden". Zoo sprak ze, en vloog boschwaart in. Mijnen reisbroederen werd het bloed terstond koud van schrik: het hart ontzonk hun, en zij bevelen, niet meer met wapenen, maar met gebeden en kerkbeloften, om vergiffenis aan te houden, hetzij dit Godinnen of vervloekte en vuile vogels zijn. Maar vader Anchises bidt op het strand de groote Goden met opgestrekte handen, en beveelt het volk naar den eisch der zaken te offeren: „O, Goden! belet die dreigementen; keert zulk

[1]In Etrurië. — [2]Zie vroeger. — [3]D. i. Creta. — [4]Lat. voor graauwe. — [5]de stuurman.

[1]Roofmonsters, half mensch, half gevogelte. – [2]slaan.

een ongeval van onzen hals af; laat u verzoenen, en verschoont de godvruchtigen!" Daarop beveelt hij de schepen t' ontmaren[1], touw en takel klaar te maken, en den schoot te vieren. De wind zet de zeilen uit; wij bruisen door de schuimende baren, en zetten onzen koers derwaart aan, daar wind en stuurman ons voeren willen. Alreede deed het boschrijke Zacynthus zich midden in zee op, en Dulichium, en Samos, en Neritos met zijn steile rotsen. Wij vermijden de klippen van Ithaka, het rijk van Laërtes, en vervloeken het vaderland van den wreeden Ulysses; en eerlang ziet men de toppen des bergs Leukas door de wolken uitsteken, en Apollo's kerk, gebouwd op de steenrotsen, waarvoor de bootsgezellen eizen, doet zich op. Wij, moêgevaren, loopen hier naar toe, en bezoeken de kleene stad. De schepen leggen aan strand voor anker. Ten langeleste, buiten hoop aldus geland zijnde, verzoenen wij Jupijn met offeranden, ontsteken d' altaren, verplichten ons door kerkbeloften, en vieren, bij de kaap van Actium, het Trojaansche feest met zoenspelen. De reisgenooten, naakt met olie bestreken, worstelen naar der voorouderen[2] wijs om strijd. Zij zijn verheugd, dat ze zoo vele steden, onder het gebied van Argos staande, ontkomen, en midden door hun vijanden hene geraakt zijn. Ondertusschen was het jaar verloopen, de zon hadde haar ronde gedaan, en met den Noorden wind bevroos het water in den kouden winter. Ik hang aan den pilaar eenen koperen schild op, dien de groote Abas plag te voeren, en zet er dit vers bij, om de zaak kenbaar te maken: „Æneas wijdt dien schild, de Grieksche zege[3] ontrukt." Daarna beveel ik hun, uit de haven te zeilen, en op de dolten[4] neder te zitten. De maats roeyen, en vegen door zee om strijd. Wij verliezen de hooge sloten der Phaecenzeren uit ons gezicht, varen langs Epirus, zeilen de haven van Chaonië in, en gaan den berg op, in de stad Buthrotum.

Hier hooren wij ongelooflijke dingen, namelijk, dat Helenus, Priaams zoon, gehuwd aan de gemalin van Pyrrhus[5], Æakus' afkomst, met deszelfs scepter over de Grieksche steden regeert, en Andromache aan eenen Trojaan hertrouwd zij. Ik stond stom van verwonderinge, en mijn gemoed blaakte van groot verlangen, om dien man te spreken, en kennis van zoo groot een avontuur te nemen. Ik ga van de haven, en laat de vloot aan strand. Juist bij geval was Andromache toen bezig, om voor Hektors gebeente, op zijn jaargetijde, offerspijs en lijkgaven te offeren, buiten de stad, in het woud, bij den vliet, naar Simoïs genoemd; en zij riep Hektors geest naar het looze graf van groene zoden toe, waarop zij een paar altaren wijdde, om het lijk te beschreyen. Zoo ras zij mij zag aankomen, met Trojaansche lijfwacht bestuwd, ging het haar aan de zinnen, en zij versloeg, door die onverwachte bejegening, zoo bijster, dat ze stokstijf stond en keek, en over al haar lichaam zoo koud als ijs werd; zij zeeg ter aarde neder, en sprak na een lange poos naauwlijks aldus: „o, Godin-Venus' zoon! zie ik uwen schijn, of zijt gij zelf de bode? Leeft gij in der daad, of zijt gij uit der tijd? waar is mijn Hektor dan?" Zoo sprak ze, en weende en huilde zoo bitterlijk, dat het door al het woud klonk. Naauwlijks kan ik haar, die de droefheid aan de zinnen gaat, antwoorden, en, zelf ontroerd, sta en stamer nu en dan een woord: „ik leef wel degelijk, doch dit leven valt mij zuur genoeg. Twijfel daar niet eens aan; want hetgeen gij ziet, is geen spokerij of bedrog. Ai! wat geval heeft u, van zoo groot eenen man beroofd, hier opgeholpen? of wat fortuin zet u weder in uwen ouden staat? Verwarmt Andromache, Hektors weduwe, Pyrrhus' bedde?" Zij sloeg beschaamdelijk haar oogen neder, en sprak flaauwhartig[6]: „och, Polyxena, Priaams dochter[7]! gij alleen waart gelukkig boven alle anderen, die[1] verwezen wierdt, om op uw vijands graf, onder de hooge muren van Troje, te sterven, en niet om bij lotinge met eenen vreemdeling te paren, nochte als slavin eenen triomfeerenden heer t' omhelzen. Wij, na het verbranden onzes vaderlands, door zoo vele baren omgesleept, mosten, in slavernije een vrucht ter wereld brengende, nog den hoon van Achilles' bloed inkroppen, en den hovaardigen jongeling[2] naar de oogen zien; die sedert te Lacedemon, met Hermione, Leda's dochter[3], getrouwd, mij, zijn dienstmaagd, aan zijnen dienaar Helenus overliet; maar Orestes, blakende van vierige liefde tot zijne geschaakte bruid, en aangeprikkeld van de Razernijen, wreeksters zijner moederslacht[4], beloert hem op zijn onverhoedste, en vermoordt den zoon voor het altaar, gelijk zijn vader Achilles ook voor het altaar sneuvelen most. Door het sterven van Neoptolemus verviel een deel zijns gebieds aan Helenus, die Chaonië en 't geheele land naar Chaon den Trojaan noemde, en de Pergama en den burg Ilium op deze heuvels bouwde. Maar zeg mij toch eens, wat avontuur, wat wind voerde u herwaart? of wat God zette u onverhoeds hier aan onzen oever?" [Hoe vaart Ascaan? Leeft het kind nog? Is het nog wel te pas? dat kleentje, waarvan Kreüze gelag[5], toen Troje belegerd was? Denkt de knaap nog wel om zijn verloren vaderland? Hoe vaart het[6]? Aart het ook naar de vromigheid van Æneas, zijnen vader, en de manhaftigheid van Hektor, zijnen oom?][7]. Dit verhaalde ze al schreyende, en weende bijster, doch te vergeefs; als de held Helenus, een zoon van Priaam, met eenen grooten stoet vergezelschapt, daar van de muren aankwam, zijne landsluiden kende, vrolijk naar de stad leidde, en onder het kouten t'elkens most schreyen. Ik ga voort naar het kleene Troje toe, en Pergamum, gesticht naar het groote, zoodat men den droogen Xanthus, den hernoemden[8] vliet, kennen kost. Ik omhels den drempel der Sceesche poorte, en den Trojanen wordt mede huisvesting in de stad hunner landsluiden gegund. De koning verwelkomde ze in de lange galerijen. Midden in het hof wordt hun de wijn geschonken, de spijs in goude schotelen aangerecht; en zij lieten de schalen rontom gaan. Men brocht hier eenen dag of twee over, als de wind begost te waayen, en uit den Zuiden in het zeil te blazen. Toen ging ik Helenus, den waarzegger, aldus aan, en ondervraagde hem op deze wijs: „o, inboorling van Troje, en Godstolk, die Febus' wil en zin, en u op den wichelstoel, de laurieren van Klarus, gestarrenten, vogelezang en voorteekens der snelle vogelvlucht verstaat; nu zeg mij toch eens (want Apollo spelde mij doorgaans[9] een gelukkige reis; en alle Goden rieden ons, naar Italië te trekken, en verregelege landen aan te doen; alleen Celeno, de Harpij, spelde ons een zeldzaam voorspook, dat gruwelijk waar te verhalen, en voorzeide een zware plaag, een afgrijselijken hongersnood); wat gevaar staat ons eerst te vermijden? of wat koers houdt men best om zoo groot een ongemak t' ontgaan?" Helenus, gelijk men gewoon is, eerst runders geslagen en geofferd hebbende, bidt de Goden om vergiffenis, ontsnoert d' offerbanden, en laat ze om zijn gewijd hoofd nederhangen, en leidt mij, met een heel godvruchtige bekommeringe beladen, voort met zijn eigen hand naar Febus' tempel, en de priester spelt mij daarna, met zijne godgeleerde lippen, deze dingen: „O Godin-Venus' zoon! dewijl het openbaar is, dat gij met 's Hemels oversterk geleide over zee trekt (aldus lot[10] de koning der Goden uw noodlot en wedervaren, en hierop draait de zaak),

[1]los te maken. — [2]Versta: naar de Grieksche. — [3]Versta: den zegevierenden Grieken. — [4]roeibanken. — [5]Andromache, Hectors weduwe. — [6]met onderdrukte stem, neêrslachtig. — [7]Zie boven, bladz. 183.

[1]Versta: gij die. — [2]Pyrrhus of Neoptolemus. [3]Eig. kleindochter; verg. boven, in de Heldinnebrieven, bladz. 505. — [4]moedermoord; vergelijk boven, in de Elektra, bladz. 378. — [5]in de kraam lag. — [6]Versta: kind. — [7]Bovenstaande regels mag men met Peerlkamp zeker als onecht verwerpen. — [8]herdoopten, vernoemden. — [9]zonder ophouden. [10]beschikt door het lot.

zoo zal ik, om lankheid te vermijden, u kort afvaardigen, en berichten, hoe gij met min gevaars d' uitheemsche wateren moogt bevaren, en in de haven van Ausonië nederslaan; want de Schikgodinnen beletten Helenus verder kennis te nemen, en Juno, Saturnus' dochter, verbiedt dit te melden. Vooreerst legt een lange ongebaande weg en wijdstrekkende landen tusschen dit land en Italië, hetwelk gij u inbeeldt zoo dicht hierbij te leggen: weshalve gij uit onkunde ook poogt, de naaste havens in te loopen. Gij moet nog eerst met riemen in de Siciliaansche golven plonsen[1], en met de schepen de zoute zee van Ausonie, en den jammerpoel, en het eiland van d' Eeesche Circe bezoeken, eer gij veilig een stad in uw land moogt stichten. Ik wil u merkteekens aanwijzen; prent ze slechts wel vast in uwe gedachten. Wanneer gij, vast met bekommeringen beladen, een geweldige groote witte zeuge op d' aarde zult vinden leggen, met dertig witte biggen om haar spenen, daar zij die geworpen heeft, onder de willegen, op den oever des onbekenden vliets; – op die plaats zult gij de stad stichten, daar zult gij na zoo veel omsukkelens gerust leven. Zijt niet eens verschrikt voor de tafelen, waarin gij van hongersnood bijten zult; het noodlot zal u den weg banen, en Apollo, nu van mij aangebeden, zich daar tegenwoordig laten vinden. Maar wacht u voor de landen en stranden van Italië, die, hier naast aangelegen, van onze golven gekabbeld worden; alle die steden worden van boosaardige Grieken bewoond. De Lokren[2], van Naryx overgekomen, hebben hier steden gebouwd; en Idomeneus van Lyktus houdt den Salentijnschen bodem met soldaten bezet. Hier staat het kleene stedeken Petilië, gesterkt met zijnen muur, van Filoktetes, den Melibeeschen vorst, opgetrokken. Wanneer uwe vloot de zee over geraakt is, en gij vaardig staat om u voor d' altaren, op het strand toegesteld, van uwe kerkbeloften te kwijten; zoo bedek uw haar met eenen purperen sluyer, opdat, onder de heilige brandofferande, den Goden ter eere ontsteken, u geen heillooze gedaante bejegene, en den Godsdienst steure. Deze manier zult gij zelf met uwe reisgenooten in 't offeren onderhouden. Laat uwe nakomelingen bij dezen zuiveren Godsdienst blijven. Maar wanneer de wind u, na uw vertrek, aan de kust van Sicilie gevoerd heeft, en d' inham van 't enge Pelorus begint te sluiten; hoû dan aan uw slinke hand naar land toe; vaar dan liever verre om, en hoû in zee naar de slinke hand toe: wacht u voor het water en strand aan de rechte zijde. Men zegt, dat hier eertijds beide de landen, aan malkandere vast (zoo kan de tijd van langer hand de dingen veranderen), door het gedruisch en woest geweld des waters van een gesprongen zijn, en de zee, met kracht tusschen beide inschietende, de Hesperische zijde van Sicilië afscheurde, en landen en steden door een smal strand scheidende, midden door die twee met een eng water kwam aanbruisen. Scylle bezet de rechte, d' ontembare Charybdis de slinke zijde, en slorpt de woeste baren schichtig driewerf in den diepen maalstroom des Afgronds, en braakt ze desgelijks weder naar de lucht, en geeselt de starren met schuim; maar Scylle, die haar hoofd te water uitsteekt, en de kielen op de klippen rukt, zit in hare spelonk en heimelijke schuilhoeken vast. Zij heeft een menschenaanzicht, en is tot onder den navel toe een maagd met blanke borsten; het onderlijf is een geweldig zeegedrocht, een wolfsbuik, waaraan een dolfijns staart hangt. Het is beter te verletten, en, verre buiten Sicilië omloopende, den waterkant van Pachijn, en driehoek van Sicilië, langs te varen, dan eens de wanschape Scylle in haar woest hol te zien, en de steenrotsen, die met hare blaauwe waterhonden bassen. Behalve dat, indien er eenige voorzienigheid bij Helenus den waarzegger is, en men op hem staan[3] mag; indien Apollo door zijnen mond waarheid spreekt; zoo moet ik, o zoon van Venus! u een eenige zaak, een eenig ding bovenal te vore zeggen, en noch eens wel te dege en meer dan eens vermanen. Voor eerst, aanbidt en stort uwe gebeden uit voor Juno, die groote Godin. Draag Juno gewilliglijk uwe beloften op, en smijt die machtige vrouw met oodmoedige offergaven over stag; zoo zult gij, Sicilië achter u latende, ten leste behouden aan de grenzen van Italie belanden. Wanneer gij, daar gevoerd, de stad Kuma genaakt, en de meeren aan Apollo toegewijd, en de bosschen, die rondom den jammerpoel[1] ruischen; dan zult gij de zinnelooze waarzegster zien, die, diep onder de klip, elk zijn avontuur spelt, en letters en namen op bladers schrijft. De maagd weet al de verzen, die ze op bladers schrijft, op een zekere maat te schikken, en laat ze in het hol opgesloten leggen. De bladers blijven stil op hunne plaats, en wijken niet uit hun orde; maar zoodra de deur ontsloten, een luchtje daar onder blaze, en de tocht de lichte bladers verstrooye; zoo wil de Sibyl dat vervlogen loof nimmermeer weder in hare spelonk nemen, nochte, op zijne plaats schikkende, tot een vers passen; dan gaan de lieden radeloos weg, en vervloeken den tempel der Sibylle. Schat geen tijdverlies hier zoo kostelijk, hoewel de maats u stijf aanporren, om t' zeil te gaan, en het recht voor wind is, of ga eerst naar de waarzegster toe, en bid haar, dat zij u geluk zegge, en gewillig hooren late, wat u beschoren zij. De priesterin zal u kort afvaardigen, d' Italiaansche volken leeren kennen, den toekomenden oorlog spellen, en melden, op welke wijze gij alle voorvallende zwarigheid kunt vermijden of uitharden; en om d' eerbiedigheid, haar toegedragen, u een spoedige reis verleenen. Zoo veel stond me vrij, u mondeling te vermanen. Nu ga hene, en verhef het wijdvermaarde Troje, door uwe vromigheid, ten hemel toe!" De waarzegger, mij dit minnelijk aangediend hebbende, beval gaven van goud en ingelegd ivoor gewrocht, te schepe te brengen: en bevrachtte de vloot met geweldig veel zilverwerks, en Dodoneesch koper, en een pantser, driedik[2] van goude maliën, en eenen braven helm met een pluimagie verciert; wapens van Neoptolemus nagelaten. Ook beschonk hij vader, en zette hem paarden en hoplieden bij. Hij verzag en bezorgde ons, en het bootsvolk ook, met roeituig en scheepstuig. Ondertusschen beval Anchises de zeilen klaar te maken, om niet te verletten, zoodra de wind dienen woû; en de Godstolk sprak vader zeer eerbiedigljk aldus aan: „o, Anchises, die, gezien bij de Goden, waardig waart met Venus zoo gelukkig te paren, en tweemaal in den ondergang van Troje geborgen wierdt; zie, daar legt Ausonië voor u open! zeil vrij derwaart, en al legt het dicht voor u, nochtans is het noodig om te varen[3]; dat gedeelte van Ausonië, daar Apollo u naar toe wijst, legt verre. Ga hene," zegt hij, „o, gezegende door uwe zoons godvruchtigheid! wat houde ik u langer met woorden op, en belet de vloot, nu de wind dienen wil?" Andromache, niet weiniger bedrukt, toen het op een scheiden ging, brocht geborduurde kleeders, welker inslag van goud was, en eenen Frygiaanschen rok voor Ascaan; en gaf Helenus, in milddadigheid van heerlijke giften, niet toe, en bestopte het kind met kostelijk borduurwerk, en sprak: „o knaap! aanvaard tot een gedachtenis hetgeen ik met mijn eige hand wrocht, en gedenk mooi Andromache, Hektors gemalin, hierbij, en het goede hart, dat zij u toedraagt; aanvaard de leste gaven van uw maagschap; o, eenige van 't maagschap, die mijnen Astyanax gelijkt! zoo was hij van oogen, zoo van opzicht en wezen; en nu zoude die bloem, even oud als gij, te gelijk met u opluiken." Ik, op mijn vertrek staande, sprak hen nog voor het leste aan, terwijl de tranen over mijn wangen liepen: „vaart wel! gij hebt uwen nood verwonnen; wij moeten nog van 't eene gevaar in 't ander

[1]Anders plassen, ploeteren. — [2]Anders Lokriërs, in Hellas. — [3]vertrouwen, zich verlaten.

[1]Avernus, den vermeenden mond der Hel. — [2]driedubbel. – [3]noodzakelijk er omheen te varen.

omsukkelen; uw rust is al geboren; gij behoeft geene zee te ploegen, nochte het eeuwig deizende[1] land van Ausonië te zoeken. Gij ziet hier Xanthus, en het nieuwe Troje met uwe eige handen gebouwd, doch ik wensch, met eenen bestendiger zegen, en den Grieken min in den weg, dan d' oude stad. Wanneer ik, den Tiber ingevaren, de landen aan den Tiber gelegen, en de muren aan mijne landsluiden geschonken, kome te zien; dan zullen wij namaals de steden en volken van Epirus en Hesperië (die elkanderen in maagschap en bloed bestaan, en eertijds uit Dardaan en eenen zelven stam gesproten, ook een zelve avontuur uitstonden) door den band van vriendschap vereenigen, en beide de Trojes in een smelten; doch dat blijve onzen nakomelingen bevolen!"

Wij worden over zee gevoerd langs Ceraunië, en de kaap naast hier aan gelegen, en waar langs men naar Italië vaart, en de weg te water ruim zoo kort valt. Middelerwijl daalt de zon, en de duistere schaduwe bedekt de bergen; wij loten om het roeyen, en spoeyen en vallen in den schoot der gewenschte landouwe, langs het water; en ververschen ons op het droogе zand, daar de vermoeiden uitrusten. De nacht, van de Uren[2] aangevoerd, was noch niet aan de Noordlijn gestegen, als Palinuur, die nimmer slofte, van den bultzak oprees, zag hoe de wind woei[3], en het hoofd eens in de lucht stak om te luisteren, en te letten, hoe de starren aan den stillen hemel stonden. Hij zag den Boer, de natte Regenstar, beide de Beren, en Orion in zijn gouden harnas. Nadat hij den hemel klaar en helder bevond, stak men de trompet van de kampanje, dat het klonk. Wij lichten onze ankers, en breiden de vleugels onzer zeilen uit, en spoeden voort. Nu begost de Morgenstond te blozen, het gestarrente onder te gaan, als wij van verre donkere heuvels, en Italië nog laag voor ons leggen zagen. Achates riep eerst: „Italië, Italie!" al het bootsvolk groette Italie blijdelijk, en met luider keele. Toen liet vader Anchises eenen grooten berkemeyer[4] vol wijn schenken, dat het schuimde, en omhoog achter op staande, riep aldus de Goden aan: „o, Goden! die, te water en te lande, over wind en weder gebod hebt, verleent ons spoedige reis; geeft ons voorwind!" De wind wakkert aan; het koelt naar wensch; de haven legt dicht voor ons open, en wij krijgen den burg van Minerve en hare kerk in 't gezicht. Het bootsvolk haalt de zeilen in, en wendt den boeg naar strand toe. De haven loopt van het Oosten met een bocht binnewaart; de steenklippen, daar dwers voor leggende, keeren de zoute baren, die hier op breken, dat het schuimt; de haven schuilt er achter; de rotsen, zoo hoog als torens, reiken van wederzijde hare armen uit, gelijk dubbele muren, en de kerk[5] wijkt een weinig van den waterkant af. Hier zag ik het eerste voorteeken, vier sneeuwwitte paarden, verre van elkanderen, in 't veld het gras afsnoeyen; en vader Anchises riep terstond: „o, uitheemsche landouw! gij zegt ons oorlog aan: paarden worden ten oorlog toegerust: paarden dreigen ons met oorloge; evenwel die zelve dieren gewenden naderhand den wager te trekken, en onder het juk gespannen, naar den breidel te luisteren. Daar is nog hoop van vrede. Wij aanbidden de heilige Godheid van de strijdbare Pallas, die d' eerste ons, van blijschap juichende, verwellekomt. Wij behangen onze hoofden voor d' altaren met eenen Frygiaanschen sluyer, volgens Helenus' ernstige bevelen, en dragen de Griecksche Juno haar brandoffer kerkplichtig op. Zoodra wij onze kerkbeloften geschiktelijk hebben volbrocht, zetten wij den boegspriet zeewaart in, en verlaten de huizen der Grieken, en de verdachte landen. Hierna ziet men den inham (mag men den roep gelooven) van Hercules te Tarentum. Lacinië aan Juno toegewijd, hoogt recht hier tegen over, en de sloten van Caulonië, en Scylaceum, de kaap, waarop zoo menig schip vergaat. Daarna ziet men van verre den Siciliaanschen Etna uit der zee opstijgen, en wij hooren een geweldig zeegedruisch van verre, en klinkende steenrotsen en geluiden van stemmen op strand gebroken: de wadden[1] barnen, en de barningen worden met zand gemengd. Toen zeide vader Anchises: „gewisselijk, dit is die Charybdis, dit zijn die klippen, die gruwelijke steenrotsen, waarvan Helenus mij al wist te zeggen. Lustig, mannen! rept u, redt ons, en tegelijk aan de riemen!" Zij volgen zijnen last, en Palinuur, de voorste van allen, wendt het schip over bakboord tegens de bruisende baren aan, en al de maats desgelijks kiezen met roeyen en zeilen de zelve zijde. De schepen rijzen hemelhoog met de golven, en dalen, zoodra het water valt, tot in den diepen afgrond. Driewerf hoorde men het geluid uit de holle rotsen opklinken; driewerf zag men het schuim bersten, en de starren besprenkelen. Wij middelerwijl vermoeid verliezen den wind, tegens den avond, en twijfelende, waar wij henevaren, belanden aan de kust der Reuzen[2]. Een geweldige zeehaven legt er, vrij van storm en onweêr; maar Etna, dicht hierbij gelegen, dondert en bliksemt er gruwelijk, en bederft al wat er omtrent legt. Bij wijlen berst de berg naar de lucht uit met een zwarte wolk, en pekkigen omdwarlenden smook, en gloeyende vonken; en worpt brandende kloten omhoog, en likt de starren met tongen van vlam. Bij wijlen braakt hij rotsen en ingewaad, van den berg afgescheurd, uit zijne keel, en haspelt, krak op krak, gesmolte steenen in de lucht, en barnt van den ondersten grond op. Men zegt, dat Enceladus' lichaam, half gebrand van den bliksem, onder dit gevaart beklemd legt, en de geweldige Etna, boven op hem gepakt, zijne vlam ten geborste schoorsteenen uitsnorkt; en zoo menigmaal de Reus zijn vermoeide zijde rept, davert en loeit er geheel Sicilië af, en de hemel wordt met rook bevlochten. Wij, dien ganschen nacht in de bosschen gescholen, moeten een onmenschelijke spokerij uitstaan, en kunnen niet zien, waar dat geluid herkomt; want daar scheen geen licht, nochte niet één heldere star aan den hemel, maar de lucht hing vol donkere nevelen, en de duistere midnacht bewimpelde de maan met een wolke.

Des anderen daags begost het uit den Oosten te dagen, en de dageraad schoof de vochtige schaduwe van den hemel; wanneer haastig een zeldzaam en misselijk slag van een mensch, en heel dor en mager, en deerlijk gekleed, uit het bosch voor den dag komende, zijne handen oodmoedig naar het strand toe uitstrekt. Wij zien om, en vernemen een gruwelijke morsigheid, een langen baard, en een deken vol klissen en doornen om 't lijf: voort scheen hij een Griek. Dees, weleer gewapend met zijnen vader naar Troje gezonden, de Dardaansche dracht en Trojaansche wapens van verre ziende, bleef, verbaasd door dat gezicht, een luttel stil staan; straks daarna vloog hij al weenende naar strand toe, en bad aldus: „Ik bidde u, om Gods wil! om 't hemelsche licht der zonne, waarbij wij leven, o Trojanen! neemt mij t' schoep, en vervoert mij waar het u believe; dat zal mij genoeg zijn. Ik beken, dat ik een van de Griecksche vloot ben, en, als een soldaat, naar Trojes bederf stond; maar heb ik hier mede den hals verbeurd, zoo smijt mij in 't water, en verdrinkt mij in de wilde zee; moet ik sterven, het zal mij nog een troost zijn van menschenhanden te sterven!" Zoo sprak hij, viel ons te voet, en bleef aan onze kniën hangen. Wij porren hem te melden, wie hij zij, uit wat stam gesproten, wat avontuur hem hier jage. Vader Anchises geeft zelf den versaagden jongeling straks de hand tot zijn verzekeringe. Hij ten leste, wat bedaard van zijnen angst, spreekt aldus: „Ik ben Achemenides, en spitsbroeder van den ongelukkigen Ulys-

[1]wijkende. — [2]De zoogenaamde Horae. — [3]Zie boven, bladz. 492a, aant. [4], over joeg en vroeg. — [4]beker. — [5]tempel.

[1]Anders Cyclopen of Eénoogen.

ses, en uit Ithaka, van mijnen armen vader (och, waar' hij arm gebleven!) Adamastus gesproten, met wien ik naar Troje trok. Mijn makkers deze bloedgierige spelonk ontvliedende, en van verbaasdheid[1] hunnen makker vergetende, lieten mij hier in dit woeste reuzenhol; een huis, van binnen geweldig groot en donker, en morsig van vuil bloed en bloedige spijs. De Reus zelf is bijster lang, en stoot zijn hoofd aan de starren, en (o Goden, helpt die pest uit de wereld!) men durf hem naauwlijks aanzien, naauwlijks aanspreken. Hij leeft bij ingewand en zwart bloed der elendige menschen. Ik zelf zag, hoe hij een paar van onze maats, met zijne vuist uit al den hoop opgegrepen, en midden in het groote hol op zijnen rug leggende, tegens de steenrots aanklitste, dat het spatte, en al de vloer van bloed en etter dreef. Ik zag ook, toen hij de zwart bebloede beenders en scheukels tusschen zijn tanden kraakte, hoe de laauwe leden nog lilden in zijnen mond. Dat kost Ulysses niet ongewroken aanzien, nochte[2] d' Ithakaan vergat uit wraakgierigheid, in zoo groot een lijfsgevaar, zich zelven met loosheid te behelpen; want zoodra de Reus, zat van brassen en in wijn verzopen, zijn hoofd nederleggende, en zich in het hol uitstrekkende om te slapen, geweldig veel etter en brokken, met bloedigen wijn gemengd, ter keele uitbraakte; zoo riepen wij met gebeden de groote Goden te hulp, trokken het lot, waar elk hem aantasten zou; sloegen gelijkerhand eenen ring rondom zijn lijf heue, en boorden met eenen scherpen tuinstaak hem uit den norschen kop zijn eenig oog, zoo groot als de volle maan of een Grieksche rondas. Zulk een zoete wraak namen wij, ten leste, van den moord onzer makkeren. Maar, o rampzalige menschen! pakt u voort, pakt u voort; kapt het touw van strand af; want zoo afgrijselijk en zoo groot als deze Polyfemus is, die zijn ruige schapen in de holle spelonk sluit, en hunne uyers melkt; zulke honderd andere onnatuurlijke Reuzen onthouden zich gemeenlijk in deze bocht, en doorsnuffelen het hoog gebergte. Driemaal boog de maan haar horens te zamen, sedert ik mijn leven hier in bosschen most overbrengen, onder eenzame schuilhoeken, nesten van wilde dieren en onbeschofte Reuzen, die ik van de klippen zag nederstijgen, dat mijn hart voor hunne stem en het getrappel der voeten beefde. Ik pluk van de struiken bezien, en steenachtige kornoeljen, eenen armen kost; en houde het lijf bij kruiden, met wortel met al uit der aarde gerukt. Overal om troost uitziende, zag ik eerst deze vloot naar strand toe komen, en kwam er op aan, het mocht dan wezen, wie het woude. Het is mij genoeg, dat ik dien schendigen hoop ontsluipe. Helpt gijlieden mij liever van kant; het is mij eveneens, hoe ik om hals kome." Naauwlijks sprak hij dit, of wij zagen den grotlijvigen herder Polyfemus, boven op den berg, onder het vee aantreden, en naar het strand, daar hij dagelijks komt, toe stappen; een afgrijselijk geweldig groot wanschapen gedrocht, van zijn eenig oog berooid. Een geknotte pijnboom is zijn staf, en onderstut hem in het gaan. Ruige schapen, zijn eenig vermaak, vergezelschappen hem; aan den hals hangt de fluit, die zijn kwellagie verzacht. Het strand af in bare zee komende, wiesch hij het bloed van zijn loopende oog af, dat hem uitgeboord was; en al zuchtende op zijn tanden knarsende, ging midden door de golven, zonder d' oksels eens nat te maken. Toen zetten wij al verbaasd het van verre op de loop, en namen den verlegen man, die het wel verdiende, binnen boord, kapten al stil het touw af, en wakker aan de riemen vallende, gingen over het water strijken. Hij rook het, en kwam op dat gedruisch aanstappen; doch hem onmogelijk (zijnde) ons met zijne hand te bereiken, en in d' Ionische golven met naloopen t' achterhalen, zoo stak hij zulk een afgrijselijke klok[3] op, dat er al de zee en het water af beefden, d' Italiaansche bodem dreunde en daverde, de bochtige spelonken van Etna loeiden. Maar de Reuzen in de bosschen en op de hooge bergen, door dien kreet opgewekt, vallen plotseling naar de zeehavens toe, en bedekken het strand. Daar zien wij de spitsbroeders van Etna bijeen staan, het hoofd in de lucht steken, en te vergeefs ons overdwers aangrimmen; een afgrijselijk gezelschap; gelijk hemelhooge eiken en cypressen, met hun bezien geladen, de kruin omhoog steken, in het steile bosch, aan Jupijn, en het woud, aan Diane toegeheiligd. Een groote schrik jaagt ons om voort te spoeden, de touwen overal los te rukken, de zeilen bij te zetten, en recht voor wind af te loopen. Helenus' raad en waarschuwinge strijdt hier tegen, 't en zij men recht midden tusschen Scylle en Charybdis doorvare, en het bijstere gevaar des doods vermijde; weshalve men goed vond liever onzen koers te veranderen, en besloot weder terug te zeilen. Maar zie, Boreas begost uit het enge Pelorus te blazen; dies voer men voorbij den mond van Pantagie, uit natuurlijke rotsen gegroeid, en langs den inham van Megare, en het lage Thapsus. De reisgenoot van den ongelukkigen Ulysses, Achemenides, denzelven weg weder terugge varende, teonde mij alle die plaatsen. Een eiland legt voor den boezem van Sikanie, tegens over het waterrijke Plemmyrium; de voorouders noemden het Ortygie: men zegt, dat d' Alfeus, een vliet van Elis, onder de zee heimelijk doorborende, eenen weg vond, die, o, Arethuse! nu door uwen mond vloeyende, zich met de Siciliaansche baren mengt. Wij eeren, niet zonder last, de groote Godheid der zelve plaatse; en geraken hierna boven den vetten kleigrond van Helorus, dat nu blank legt. Daarna gaan wij strijken, dicht langs de hooge klippen en de knap van Pachijn; en van verre doet zich Kamarine op, dat men, volgens Apollo's orakel, niet reppen mocht; en de Gelasche akkers, en geweldige stad Gela, naar heuren stroom genoemd. Hierna vertoont het steile Agragas, eertijds een aanteelster van brave[1] paarden, zijne heerlijke muren van verre; en, o palmrijk Selinus! ik streef u met een wakkere koelte voorbij, en vaar langs de Lilybeesche wadden, al harde klippen, die onder water leggen. Daarna krijg ik de haven en onlustige reê van Drepanum. Hier, na zoo vele stormen in zee uitgestaan, verlies ik vader, helaas! den eenigen troost en verkwikkinge in alle voorvallende zwarigheden en bekommeringen. O allerliefste vader! hier begeeft gij mij, van langwijlig omsukkelen afgemat; te vergeefs, helaas! bergde ik u uit zoo groote gevaarlijkheden; en Helenus, de waarzegger, die mij zoo vele rampen voorzeîde, nochte de vervloekte Celeno spelden mij deze droefheid. Hier was d' uiterste paal van alle mijn omsukkelinge. Dit was het honk van de langdurige reize; en van daar scheidende, dreef een God mij aan uwe kusten."

Aldus verhaalde vader Æneas, terwijl ze alle te zamen toe luisterden, den ondergang van Troje, en zijne ballingschap, hem van boven opgelegd, en hier mede volendende, zweeg ten leste stil, en ging rusten.

[1]verbijstering. — [2]Lat. voor ook niet. — [3]geluid, stem; zie vroeger.

Het Vierde Boek.

INHOUD.

Koningin Dido, op koning Æneas, tot razens toe, van minne geslingerd, openbaart deze inwendige kwellagie haar zuster Anne, die haar tot huwen aanport. Juno, om Æneas gemakkelijker buiten Italie te houden, handelt met Venus, opdat ze, met hare gunst, hem aan Elize[2] mag uitbesteden, en toont, bij wat middel dit allervoegelijkst kan te werk gesteld worden. 's Anderendaags rijden Æneas en Dido ter jacht, daar Juno, terwijl elk op wild vlamt, on-

[1]fraaye. — [2]Dido.

voorziens een onweder verwekt; dies loopt elk zijns weegs, om te schuilen, en Dido en Æneas treffen elkandere in een zelve spelonk aan, en paren hier ter kwader ure. Jupijn ondertusschen over stag gesmeten, door de gebeden van Iarbas, koning van Getulië, (gestoord, overmits zij, hem weigerende, eenen vreemdeling aansloeg) zendt Mercuur aan Æneas, hem belastende den bodem van Afrika te ruimen, en naar Italië te zeilen; weshalve hij, Jupiters gebod gehoorzamende, de maats beveelt heimelijk vaardig te maken al, wat tot de reis vereischt wordt. Dido rickende, hoe men de vloot toerustte, en wat zijn wit was, haalt hem schendig over[1], en poogt vergeefs met gebeden en tranen, zoo door zich zelve, als door hare zuster, den Trojaan van zijn opzet af te trekken. Æneas, wederom in den slaap van Mercuur gewaarschuwd, licht te midnacht zijn anker; dies de koningin, door wanhoop verrukt, binnen in 't hof eenen houtstapel toestellende, en Barce, Sichæus' voêster van der hand sturende, de borst in 't zwaard stoot.

Dat koninklijk verhaal, en 's mans doorluchtigheid,
Ontvonkt de koningin, die raad leeft met haar zuster
En offeringewand, en, van de Min verleid,
Haar hart zoekt op de jacht, in een spelonk; ja, blusscht er
Dien onverzaden brand, en past op eer noch faam,
En tergt den nagebuur, tot dat Mercuur gezonden
Den vorst de vlucht belast, in 's grooten Vaders naam;
Dies acht hij raad noch klacht, maar kiest de weeke gronden[2].
Zij ziet hem, van haar tinne, ontvlieden met de vloot,
En fluks, de borst in 't zwaard, getroost zich zulk een dood.

Maar de koningin, nu al een poos zwaarlijk van minne gewond, voedde vast die wonde in haar harte, en kwijnde heimelijk aan een brandende minnekoorts: t'elkemale schoten haar des mans groote deugden en groote eer, bij zijn volk ingelegd, in den zin; zijn wezen en verhaal staan in haar harte geplant, en zij kan van bekommeringe niet slapen. 's Anderen daags, toen de dag aanbrak, het bedauwde kleed des duisteren nachts van den hemel schoof, en de lamp der zonne het aardrijk toelichtte, sprak ze, kwalijk beraden, haar zuster, waarmede zij wel overeen droeg[3], aldus aan: „Anne-zuster! wat bediedt dit, dat ik leg en maal[4], en van ontsteltenisse niet rusten kan? Wat een treffelijk man heeft nu zijn verblijf in ons hof genomen! Hoe braaf is hij van opzicht[5]! hoe onversaagd en dapper in den oorlog! Zeker, ik geloof vastelijk, en niet zonder reden, dat hij van Goden gesproten is; want bloôhartigheid is een kenteeken van een onedel gemoed. Och, door wat al gevaarlijkheden is hij gerold en gesold! Wat verhaalde de man al oorlogen, die hij uitvoerde! Had ik niet vast in mijn gemoed besloten en opgezet, voortaan mij aan niemands echt te verbinden; sedert het in 't eerste huwelijk mij, door mijn mans dood, buiten mijn gissing ging; en beronwde mij niet dien dag, dat ik ooit trouwde; misschien zou ik mij dees eene reis nog kunnen te buiten gaan; want om de waarheid te zeggen, Anne-zuster! sedert de dood van Sichæus, mijnen ongelukkigen man, en dat het hofheiligdom van dien broedermoord besprenkeld, het huis verstrooid wierd; heeft dees alleen mijn hart en zinnen bewogen, en mijn opzet, aan 't slibberen, den voet gezet. Ik gevoel, dat ik weder van liefde blaak, als eertijds; maar liever verzonk ik levendig in d' aarde; liever had ik, dat God Jupiter mij met den donder sloeg, en naar den duisteren helschen afgrond ter zielen, bij die bleeke zielen, zond, eer ik mijnen eerlijken naam zou schenden, of den band der belofte zoo schaamteloos breken. Hij, die eerst mijn hart won, heeft mijn hart en liefde weg; hij behoû ze en bewaar ze bij zich in zijn graf!" Zoo sprekende, schreide ze haren boezem nat van tranen, die langs hare wangen afbiggelden. Anne antwoordde hierop: „o, zuster! mij liever dan het licht, dat aan den Hemel schijnt! zult gij alleen uwe jonge jaren treurig en ongehuwd verslijten, zonder immermeer lieve kinders, vruchten des huwelijks, te zien? Meent gij, dat uw gemaal in het graf, of zijn geest zich dit belge? En schoon het waar zoo; geene maus kosten u, die vast treurde, eertijds bewegen; geene van Libye, nochte Iarbas, nochte andere zeeghaftige en machtige vorsten in het rijke Africa, te vore van uwe Tyriers afgeslagen; zoudt gij daarom ook eenen vorst afslaan, daar uw zin op valt? Bedenkt gij niet eens, op wat bodem gij gezeten zijt? Aan d' een zijde leggen de Getulische steden, een volk, met geene wapenen te dwingen; en het breidelooze Numidie, en zorgelijke zandplaten; aan d' andere zijde de droege en dorre zandzee, daar men van dorst versmacht; en de Barceën, die wijd en zijd stroopen. Wat wil ik uw broeders dreigementen ophalen, en d' oorlogen, die Tyrus over den hals kunnen komen? Gewisselijk het schijnt, dat de Goden uit den Hemel, en Juno, die ons begenadigt, de Trojaansche schepen herwaart aan stuurden. Zuster! wat wil dit, bij uw leven, nog een geweldige stad worden! Hoe wil dit rijk toenemen, door zulk een huwelijk! Hoe heerlijk wil de naamhaftigheid van Fenicië het hoofd opsteken, door den nadruk onzer wapenen, met die van Troje gesterkt! Hoû slechts bij de Goden aan met offeren en bidden; en onthaal den gast zoo wel ten hove, dat hij zich hier vergete: terwijl de winter op zee uitbuldert, Orion het hoofd vol buyen heeft, de vloot beschadigd, en het geen vaarbaar weder is. Met dusdanig een aanspraak holp ze voort den brand in het harte, 'twelk alreê van liefde ontvonkt was; en zij gaf haar beduchte zuster voort goede hoop, zoodat ze, haar belofte brekende, die schaamte uittrok. Eerst gaan ze ter kerke, en verzoeken, dat de Goden het voornemen zegenen. Zij slachten kerkplichtig uitgeleze schapen voor Ceres, instelster der burgerlijke wetten, voor Febus en vader Bacchus; boven al voor Juno, bewindsvrouwe van huwelijkszaken. D' overschoone Dido, met den offerkelk in de hand, giet den wijn uit op de star[1] van een witte koe; of komt in 't gezicht der Goden naar de vette altaren aantreden; zet eenen feestdag in, om t' offeren; en gapende naar de opgesnede borst van het offervee, leeft met lillende ingewand raad. Och, blinde en onwetende offerwichelaars! wat kunnen kerkbeloften of kerken en offeranden een krankzinnige minnaresse baten? Ondertusschen verteert de minnevlam het weeke merg, en zij draagt heimelijk een wonde in hare borst. D' ongelukkige Dido blaakt, en loopt al razende door de gansche stad zwieren; gelijk een hinde, onverhoeds met eenen pijl van den jager, in de Kretenser bosschen, van verre geschoten, dat het vlugge ijzer, buiten zijn weten, in haar lijf bleef steken; dies zij vast door Dikteesche wouden en wildernissen vlucht, terwijl het doodlijk riet haar in de zijde steekt. Nu leidt Dido Æneas langs de vesten met zich om, en toont hem de Sidonische rijkdommen, en de stad, die ze bouwde. Zij begint te spreken, en blijft midden in haar rede steken. Nu verlangt ze, met het vallen van den avond, wederom aan den disch te gaan; en de krankhoofdige verzoekt nog eens den ondergang van Troje te hooren, en ziet hem nog eens de woorden uit den mond. Na het scheiden van de maaltijd, wanneer de maan nog niet op is, de starren, over de Noordlijn weder aan 't nederdalen, haar raden zich te rust te begeven; dan mijmert ze alleen en eenzaam in heur kamer; gaat nederleggen op het tafelbedde, daar ze hem nu mist, en hoort en ziet nog den held in zijn afwezen; of houdt, door 's vaders verbeeldinge bekoord, Ascaan, zijn zoontje, op den schoot, of ze zoo haar onuitsprekelijke liefde paayen kon. De begonne torens rijzen niet; de jeugd oefent zich niet in de wape-

[1] leelijk door. — [2] Versta: zee. — [3] eensgezind was. — [4] Thans lig te malen. — [5] uitzicht.

[1] kop; zie vroeger.

nen; nochte men bouwt er havens of borstweringen tegens geweld; alle die geweldige werken van muren en toornen en gevaarten, ten Hemel toe opgehaald, blijven ten halve steken.

Zoo ras Jupijns waarde gemalin, Saturnus' dochter, wist dat Dido met zulk een pest besmet was, en, van minne razende, op haren naam en faam niet langer paste, ging ze Venus met dusdanige woorden aan: „gewisselijk, gij en uw zoon zult dapper eer inleggen, heerlijk triomfeeren; en eenen grooten en gedenkwaardigen naam behalen, zoo een eenige vrouw door het bedrog van twee Goden in 't net geleid wordt; want mij is niet heel onbekend, hoe gij voor onze vesten vreest, en de huizen van het hooge Carthago bij u verdacht zijn. Maar wat zal het einde hier van wezen? of waartoe is nu zulk een strijd van noode? wat, laat ons liever een eeuwig vredeverbond en huwelijk sluiten: gij hebt nu al hetgeen, waarna gij uit al uw hart verlangde: Dido blaakt alreê van minne, en de razende liefde zit haar tot in het merg van 't gebeente. Laat ons dan deze volken, door onderlinge gemeenschap, onder een smiltende, gelijkerhand door één hoofd regeeren. Bewillig, dat de Frygiaan over hen heerschappij voere, en, aan de koningin van Tyrus uitbesteed, zich hier vergete". Venus haar geveinsdheid riekende, en dat ze dit slechts voorstelde, om het rijk van Italië onder het gebied van Libye te brengen, diende haar hier aldus op: „wie is zoo van zinnen beroofd, die dit zou afslaan, of met u hier over willen strijd voeren? wou er slechts het geluk toe slaan! maar het noodlot houdt mij in bedenken, of Jupiter ook gezind zij, de ballingen van Tyrus en Troje tot één stad te smilten, en bestemme die volken onder een te mengen, en door een zelve verbond te vereenigen. Gij zijt zijn gemalin: u voegt het, hem te smeeken en zijnen zin t' ondertasten; ga slechts voor, ik zal u volgen". Toen heeft de koninklijke Juno haar alzoo bejegend: „laat dat werk op mij aankomen. Nu zal ik u in 't kort, let er op, berichten, op wat manier men, hetgeen voor de hand is, kan uitwerken. Æneas en Dido, op hem zoo jammerlijk verslingerd, maken zich vaardig, om morgen vroeg, zoo ras de zon opgerezen, haar stralen over het aardrijk schiet, t' zamen in 't bosch ter jacht te gaan. Terwijl dan de vleugels der jageren te paarde het woud met netten bespannen, en angstig herwaart en derwaart op het wild aanvliegen, zal ik dit paar eenen slagregen en hagelbui op het lijf gieten, en donderen, dat er Hemel en aarde af davere. De hovelingen, het donkere onweder te gemoet ziende, zullen het op loopen aanzetten; Dido en de Trojaansche vorst elkandere in een zelve spelonk aantreffen; ik bij der hand zijn, en, bestemt[1] gij dit met mij, hen beide getrouwelijk paren en hun harten verbinden. Hier zal men bruiloft houden. De Godin van Cyprus, niet vreemd van dit verzoek, bewilligde het, en loech om dien loozen vond.

Ondertusschen kwam de dageraad uit den Oceaan in het Oosten oprijzen, en de frissche jeugd teeg, zoo ras de zon opkwam, de poort uit naar buiten toe, geladen met gebocte[2] netten, koorden, en zwijnsprieten, met een breed ijzer beslagen. Massilische ruiters, en windhonden, en brakken, scherp van reuk, komen daar aangesprongen. De Punische heeren staan voor de poorte van 't hof, en wachten vast de koningin, die nog in hare slaapkamer blijft dralen. Daar staat de klepper, kostelijk met eenen gouden toom en scharlaken behangsel uitgestreken[3], en speelt, al brieschende van moedigheid, op het mondstuk, dat het schuimt. Ten langeleste komt ze met al haren stoet en sleep voor den dag, en heeft eenen Sidonischen jachtrok met een geborduurde lijst aan, eenen gouden pijlkoker op den rug, het haar met goud opgesnoerd, en haar purperen kleed met een goude gespe opgehaakt. De Frygianen en de vrolijke Iulus vergezelschappen haar; en Æneas zelf, in schoonheid boven alle anderen uitstekende, geleidt ze, en schikt zijn volk in orde; gelijk Apollo, wanneer hij Lycie, daar hij overwinterde, en de vlieten van Xanthus verlaat, om in de lente Delos, zijn moeders eiland, te gaan bezoeken, en zijn offerreyen aan te voeren. De Kretenzers, Dryopen, en geblankette Agathyrsen mengelen zich dan rondom d' altaren luidruchtig onder een. Apollo tooit zijn lange lokken, die om het hoofd zwaayen, vlecht ze met groen loof, en strikt ze met goude snoeren op; en treedt rustig met den pijlkoker, die op zijnen rug rammelt, over de heuvels van Cynthus hene. Zoo weidsch kwam er Æneas ook aan; zulk een brave rustigheid blonk hem ten aanschijn en oogen uit. Endelijk omhoog op de bergen, en buiten 's weegs, omtrent de schuilhoeken gekomen, begosten de wilde geiten van de steenrotsen af te springen, en over de heuvels hene te rennen. Aan den anderen kant vliegen de harten, bij heele troepen, van 't gebergte, en stuiven over vlakke dalen en zandige duinen hene. Maar de knaap Ascaan vermaakt zich met een moedig paard, midden in de dalen, en rent nu 't eene nu 't andere wild voorbij, en wenscht en belooft Diane haar deel van den buit, indien hem, onder dit weerloos wild, een schuimbekkende everzwijn of rossen leeuw van het gebergte in den mond komc loopen. Middelerwijl betrekt de lucht, en begint het afgrijselijk te donderen; daarop volgen slagregens en hagelbuyen. De Tyrische en Trojaansche jeugd, en de Dardaner, Venus' neef[1], loopen beangst overal elk hunnes weegs over het veld, om ergens onder dak te schuilen; heele stroomen storten ten berg af. Dido en de Trojaansche vorst geraken in een zelve spelonk bij elkandere, en eerst gaf d' aarde, daarna Juno, de Bruiloftsgodin, een voorteeken; het weêrlichtte; de lucht nam kennis van hunne bruiloft, en de Bergnymfen huilden boven op de steile steenklip. Die dag was eerst een[2] oorzaak van hare dood, en eerst een[2] oorzaak van haren val; want Dido pastte voortaan op goed nochte kwaad gerucht, nochte hield haar minne langer voor sluikerij, maar gat uit, aan dien held verloofd en getrouwd te zijn; met dezen dekmantel zocht ze haren misgreep te bewimpelen.

Terstond loopt de Faam, de snelste plaag van allen, door al de groote steden van Libye: zij leeft, wanneer ze ergens meê mag omloopen, en loopt hoe langer hoe sneller. In 't eerste houdt de vrees haar onder; straks daarna schiet ze op tot aan de lucht, zoodat ze met de voeten d' aarde, met het hoofd de wolken raakt. Men zegt, dat d' Aarde, haar moeder, door der Goden gramschap tot wraak getergd, deze, de jongste en slimste van alle haar gebroedsel, na Cœus en Enceladus baarde; een gruwelijk geweldig groot gedrocht, ras te voet en snel in 't vliegen; hetwelk ('t luidt zeldzaam) zoo veel wakkere oogen, zoo veel tongen, zoo veel snaterende monden, zoo veel opene ooren, als veders over zijn lijf heeft; het vliegt en snort, bij donker nacht, midden tusschen hemel en aarde, en de zoete slaap luikt nimmermeer zijn oogen; bij dage staat het op schildwacht boven op de huizen of hooge torens, zet menigmaal groote steden overend, en strooit zoo wel logen en laster als waarheid. Deze, hierin groeyende, blies toen alle volken d' ooren vol, en zette met stijve kaken t'effens uit, wat er gebeurd en niet gebeurd, en hoe Æneas, van Trojaanschen bloede gesproten, hier geland was, dien de schoone Dido zich gewaardigde aan te slaan; hoe ze nu, in schandelijke wellusten verzopen, en hun rijken verachteloozende, al den winter in overdaad en liefkozerij overbrochten. De snoode Godin geeft dit elk in den mond, en, eensgangs[3] naar koning Iarbas zwierende, verbittert en rokkent hem op met deze mare. Hij, uit Ammon en Garamantis, een geschaakte Nymf, gesproten, had in zijn breedstrekkende rijk honderd altaren, honderd geweldige

[1]beaamt. — [2]gestopte. — [3]uitgedost.

[1]kleinzoon. — [2]Lat. voor de eerste. — [3]in eens door.

groote kerken, Jupijn ter eere gesticht, en hem altijd bernende lampen, een gedurig[1] kerklicht, toegeheiligd, daar de zerken van den bloede des offervees dreven, en festoenen en geschakeerde rozenhoeden[2] de pilaren vercierden. Men zegt, dat hij, dol van spijt, en verbolgen om zoo verdrietig een tijding, midden onder de beelden der Goden en voor d' altaren, zijn handen ten Hemel opheffende, Jupiter oodmoedigliik en vierig aldus gebeden hebbe: „O, almachtige Jupiter! wien het Maurusische[3] volk, op de banktapijten banketteerende, nu den offerwijn ter eere toeplengt; ziet gij dit zoo koel en met goede oogen aan? Of vervaart gij, o Vader! wanneer het dondert en bliksemt, ons slechts met een looze grijns? en flikkert het weêrlicht, en dreunt en verschrikt ons de donder in de wolken, zonder te raken? Een vreemde vrouw, aan onze steigers[4] opgezet, en die voor geringen prijs een stad bouwde; en wie wij het strand en eenen behandvesten grond gunden, om te beploegen; zulk eene heeft ons huwelijk afgeslagen, en Æneas ten Heere des rijks aangenomen; en die Paris, met zijn laf en ontmand gezelschap; een[5], die zijn haar balsemt, en den Mæonischen myter onder de kin knoopt; zulk een houdt nu hof met zijn geschaakte vriendin; wij trouwen offeren gaven in uwe kerken, en zoeken slechts eenen ijdelen naam."

D' almachtige Vader verhoorde zijn gebed, die de handen aan het altaar uitstrekte, en keerde hierop het gezicht naar de koninklijke muren en de gelieven toe, die hunnen eerlijken naam en faam in den wind sloegen. Toen sprak hij Mercuur aldus aan, en belaste hem dit: „voort, mijn zoon! ga hene; roep den Westewind bij der hand, en glij op uwe slagveders door de lucht naar beneden toe, om den Dardaanschen vorst (die nu te Carthago, bij de Tyriers, blijft sammelen, zonder eens om te zien naar de steden, hem bij noodlot toegelegd) aan te spreken, en hem mijnen last op het spoedigste over te dragen. Zijn overschoone moeder beloofde ons dit niet van hem, en bergde daarom zijn leven tweemaal uit der Grieken handen; maar verzekerde, dat hij de man zou wezen, die Italië, zwanger van heerschappije en brieschende van oorlogsmoed, nog zou regeeren, d' afkomste, uit Teucers hoogen stam gesproten, wijd uitbreiden, en den geheelen aardbodem wetten voorschrijven. Indien d' eer van zoo gewichtige zaken zijn hart niet eens ontvonkt, en de vader het niet de pijn waardig acht, eigen lofshalve, aan dat zware stuk te heffen, zal hij dan zijnen zoon Ascaan den burg van Rome benijden? Wat bouwt hij daar? Of wat voordeel staat hem te verwachten van stil te blijven leggen, bij een volk, dat hij te vijand heeft? Waarom ziet hij niet eens om naar zijn Ausonische spruiten, en de landen van Lavinië? Dat hij t' zeil ga; dit is het slot van mijn bevel; gij zult mijn gezant hierin wezen." Zoo sprak Jupijn, en de zoon maakte zich gereed, om den last van zijnen grooten vader in 't werk te stellen; en bond eerst aan zijne hielen de gulde vleugels, die hem snel, op den wind, door de lucht, te gelijk over water en land henevoeren. Daarna nam hij zijn roede, waarmede hij de bleeke zielen uit den Afgrond verdagvaart, en naar de duistere Hel henedrijft; zij verwekt en verjaagt den slaap, en luikt den doode zijn oogen open. Hierop zich verlatende, breekt hij de winden met zijne borst, en zwemt door de nevels, die voor hem wijken; en voortvliegende ziet terstond den steilen top en rug van den harden Atlas, die den hemel met zijne kruin onderstut; Atlas, altijd met donkere wolken behangen. Zijn hoofd, ruig van pijnbosch begroeid, wordt van stormen en slagregens gebeukt; sneeuw bedekt zijne schouders; geheele stroomen storten langs des ouden grijzerts kin af, en zijn borstelige baard hangt stijf van ijskegelen bevrozen. De Cylleener, stil op zijn wieken hangende, streek hier eerst; van hier gaf hij zich, met al het lijf voorover, naar zee toe; gelijk een vogel, die langs het strand, langs de vischrijke zeeklippen, laag bij het water henevliegt; eveneens vloog de Cylleensche spruit, die van moeders zijde Atlas voor zijnen grootvader rekent, tusschen hemel en aarde, en kloofde de winden, en het zandige strand van Libye. Zoo ras zijn vlugge zolen de hutten raakten, zag hij Æneas hier sloten en nieuwe huizen bouwen; hebbende een zwaard, wiens hecht van gelen jaspis starwijs gewrocht was, op de zijde, en eenen langen rok aan, die hem van Dido geschonken, rijkelijk van haar met fijn goud was geborduurd, en van Tyrisch purper gloeide. Terstond ging hij hem aldus aan: „legt gij nu den grond van het hooge Carthago, en sticht een schoone stad, een vrouwe te geval? och, hoe verzuimt gij uw rijk en gelegentheid! De koning der Goden, naar wiens stem hemel en aarde luisteren, zendt zelf mij van den klaren Olymp aan u. Jupijn zelf vaardigt mij haastig door de lucht af, met dezen last aan u. Wat bouwt gij hier? op wat voet verslijt gij uwen tijd zoo ledig in Libye? Indien d' eer van zoo gewichtige zaken u niet meer ter harte ga, en gij het niet de moeite waardig acht, eigen lofshalve, dat zware stuk aan te vatten; zoo zie toch te rugge naar Ascaan, die vast opschiet, en denk om Iulus, uwen erfgenaam van zoo groot een hope, en wien het rijk van Italië en gebied van Rome boven 't hoofd staat." De Cylleener, zoo gesproken hebbende, liet midden in zijne rede de sterflijke gedaante varen, en verdween omhoog in de dunne lucht, uit zijn oogen. Maar Æneas stond stom en verbijsterd om dat gezicht, al zijn haar van schrik te berg; zijn tong kost geen geluid slaan; en hij baakte, verbaasd door zulk een aanspraak en gebod der Goden, om in aller ijl door te gaan, en dees genoegelijke landouw te verlaten. Och! hoe zal hij het maken? Met welke woorden de koningin, van minne razende, nu best ondergaan? hoe zijn rede beginnen? Hij legt het vast bij zich zelven over, dan dus dan zoo, en maalt en hermaalt al wat hem voor komt, dat hem het hoofd omzwindelt. Eindelijk, het stuk van wederzijde wel overwogen, zoo vond hij dit raadzaamst: hij roept Mnestheus, Sergestus, en den sterken Cloanthus, gebiedt hun stilzwijgens de vloot klaar te maken, de maats naar strand te porren, geweer bij der hand te hebben, en d' oorzaak dezer nieuwe toerustinge t' ontveinzen; opdat hij ondertusschen (wanneer d' onnoozele Dido hier minst om denke, en niet eens vermoede, dat zulk een krachtige minneband gebroken kan worden) haar ondertaste, haar zachtste luimen waarneme, wanneer ze best aan te spreken zij, en lette, wat wijze van aanspraak in deze gelegenheid best vallen wil. Zijlieden, hierom verblijd, gehoorzamen spoedig zijn bevel, en verrechten hunnen last.

Maar de koningin (wie kan een verliefde bedriegen?) merkte dit ras, en kreeg allereerst lucht van zijn vertrek, dat nu op handen was; en vreesde ook, daar niet te vreezen stond. De zelve onrustige Faam brocht de krankhoofdige vrouw over, hoe men de vloot wapende en uitreedde om door te gaan. Radeloos en verbitterd, loopt ze razen en rinkinken de gansche stad door; gelijk een Thyas of Wijnpriesterin, aan 't hollen van al 't geraas der cymbalen en geluiden; wanneer ze op het driejarige wijnfeest, van Bacchus bezeten, aangeprikkeld wordt, daar Cytheron haar 's nachts al schreeuwende verdagvaardde. Ten leste spreekt ze Æneas aldus aan: „O trouwelooze! liet gij u ook voorstaan zulk een stuk voor mij te kunnen ontveinzen, en zoo stilzwijgens door te gaan uit mijn land? en is onze liefde, en uwe hand en voorgaande trouwbelofte, en Dido, wie een deerlijke dood over 't hoofd hangt, zoo luttel machtig u hier te houden, of gij moet ook bij winterdag de vloot toerusten, en u spoeden om met den ongestuimigen Noorden-wind zee te nemen? O wreedaart! voert gij nog naar geene vremde en onbekende landen toe;

---

[1]voortdurend. — [2]kransen. — [3]Mauritaansche. — [4]Amsterdamsch voor boorden, kusten; zie boven, bladz. 526b, aant. [5]. — [5]iemand.

stond het oude Troje nog; zoo mocht gij Troje met uwe vloot door de wilde zee gaan zoeken. Verlaat ge mij? Ik bidde u (naardien het met mij, elendige, nu zoo verre verloopen is) om deze tranen; om uwe trouwbelofte, aan mijne hand bezworen; om ons huwelijk; om onze bruiloft, die nu alreê aangevangen is; zoo ik iet aan u verdiende, of zoo ik u eenige vriendschap bewees, erbarm u over dit bouwvallige huis; en mag ik u bidden, zet dit uit uwen zin. Uwenthalve heb ik het volk van Libye, de koningen van Numidië, en mijn eige Tyriërs te vijand; ja, uwenthalve alleen gaf ik mijn zuiverheid, en voorgaande naam en faam, het eenige waardoor mijn kroon de starren raakte, ten beste. O gast (want men kan u niet langer gemaal noemen)! wien geeft ge mij, die nu veeg ben, ten roof over? wat heb ik te verwachten? dat mijn broeder Pygmalion mijn vesten verniele? of de Getulische Iarbas mij gevangen voere? Had ik ten minste, vóór uwe vlucht, eerst een vrucht bij u gewonnen, en speelde in 't hof voor mijn oogen een kleine Æneas, in wiens aanschijn men des vaders kroost[1] zage; zoo zou ik nog niet geheel gevangen of van u verlaten schijnen." Dus kermt ze; hij, van Jupijn aangemaand, toonde gansch geen veranderinge aan zijn gelaat, en kropte, zonder eens te zwichten, zijn bekommeringe in, en antwoordde haar eindelijk in 't kort: „o, koningin! nimmermeer zal ik loochenen, hoe menigvuldig uwe gunst mij aan u verplichtte; gelijk gij met waarheid verhaalt; en zoo lang ik geheugenis van mij zelven heb; zoo lang er adem in mijn lijf is, zal Elize de kroon in mijn hart spannen. Ik zal ter zake een luttel zeggen. Nooit was de meening (leg mij dat niet te last) zoo ter sluik door te gaan; nooit minde ik u, onder schijn van te willen trouwen, of verloofde mij aan u. Indien het noodlot der Goden mij naar mijn goeddunken liet begaan, en mocht ik mijn zaken naar mijn eige zinnelijkheid[2] schikken, voor eerst zou ik de stad Troje en het lieve overschot van de mijnen in den voorgaanden staat zetten; Priaams koninklijk hof stond al lang over end, en ik had het ingestorte Pergamum, ten troost mijner overwonne landslieden, al met mijn eige handen weder opgeholpen. Maar de Gryneesche Apollo, het Lycische Orakel, belasten mij nu, de kusten van het machtige Italië aan te doen. Daar is ons hart, daar ons vaderland. Kan het hof van Carthago, en de Lybische stad u, een inboorling van Fenicië, hier houden; waarom misgunt men den Trojanen, dat ze zich op den Ausonischen bodem nederslaan? het staat ons ook vrij, uitheemsche landen te zoeken. Zoo menigmaal de nacht het veld met schaduwe en dauw bespreidt; zoo menigmaal de heldere starren opkomen, vermaant en vervaart mij vader Anchises' ontruste geest, daar ik leg en slaap; desgelijks vermaant mij mijn kind Ascaan, en het verongelijken des lieven zoons, mijnenthalve van het Hesperische rijk, en de beloofde landen, dus lang versteken. Boven al dit komt (ik zweer het u, bij mijn en mijn zoons hoofd!) de tolk der Goden zelf, met zijnen last in aller ijl van Jupiter uit den Hemel afgevaardigd. Ik zelf zag dien God in een klaar licht de muren inkomen, en hoorde zijn stem met mijne eigen ooren. Val mij noch u zelve met uwe klachten niet moeyelijk; want ik reis niet uit mij zelven naar Italië toe." Terwijl hij dit sprak, zag ze hem al een poos stilzwijgens overdwers aan, van het hoofd tot de voeten toe; gelijk of ze hem door en weêr door woû zien, en borst van verbolgenheid aldus uit: „o, gij trouwelooze! nochte[3] Godin Venus is uw moeder, nochte Dardaan uw vader, en oorsprong van uw geslacht; maar de gruwzame Kaukaas en zijn harde steenrotsen hebben u gebaard; Hyrkanische tijgers met hare spenen u gezoogd; want waarom wil ik veinzen, of mijnen moed langer inhouden, zonder uit te varen? Heeft hij om mijn tranen wel eens gezucht? Is zijn gelaat wel eens veranderd? Heeft hij uit meêdoogen wel een traan gestort, of zich over zijn lief erbarmd? Waarover zal ik eerst klagen? Nu kan d' overmachtige Juno, nochte vader Jupiter, Saturnus' zoon, dit stuk niet langer met goede oogen aanzien. Nergens wordt oprechte trouw gevonden. Ik nam hem, zoo bar en berooid als hij aan strand kwam drijven, in mijn hof, en zette zinneloos hem op den troon aan mijn zijde. Ik redde zijn gestrande vloot, en bergde zijn makkers hun leven. Och! ik word razende: het gaat mij aan de zinnen. Nu komt hij met Apollo en zijn wichelerije voor den dag; nu jaagt hem het Orakel van Lycië; nu wordt der Goden tolk van Jupiter zelf, met dien vervloekten last uit den Hemel afgevaardigd. Trouwen daar bemoeyen zich de Goden mede; daar is de geruste Hemel mede bekommerd. Ga vrij hene, ik houde u niet; ik wil hierover geenen strijd voeren; loop naar Italië in den wind; zoek uw rijk over zee; maar ik vertrouw, indien er nog meêdoogen in den Hemel is, gij zult het tusschen steenrotsen en barningen boeten, en nog menigmaal Dido bij haren naam roepen; en al ontloopt ge mij, echter wil ik met een zwarte fakkel achter u her zitten; en zoodra mijn ziel van mijn lichaam gescheiden zij, u overal met mijnen geest bijkomen, en uwe boosheid zal er om lijden. Ik zal het vernemen, en dit gerucht wil mij, onder de schimmen, aan den jammerpoel nog ter ooren komen." Zoo sprekende, brak ze haar rede ten halven af; haar hart bezweek van ontstelteniss; zij ging strijken, verstak zich uit der menschen oogen, en verliet hem, die van vreeze niet spreken dorst, en nog veel te zeggen had. De staatjoffers vatten haar, die flaauw en slap was, onder d' oksels, brengen ze in de marmere slaapkamer, en leggen ze op de ledekant.

Maar hoewel de godvruchtige Æneas zeer begaan is, om de bedrukte te vertroosten, haar droefheid te verzachten, en die kwellagie uit den hoofde te slaan, en zijn hart niet doet dan steunen, en van groote liefde bezwijkt; nochtens verrecht hij der Goden bevel, en bezichtigt zijne vloot. Terstond vallen er de Trojanen op aan, winden de groote schepen nog versch geteerd, met hoog water af, en brengen ze in het vlot; zij slepen riemen en eike balken, nog ruig van loof en onbehouwen, ten bosch uit, door ijver om door te gaan. Daar had men ze mogen zien overal ter stede uitvallen en vertrekken; gelijk de mieren, wanneer ze, den winter te gemoet ziende, eenen geweldigen hoop korens plonderen, en in hare holen opleggen. De zwarte bende gaat te velde, en vervoert den roof, langs een smal pad door het gras. Sommigen duwen met hare schoften het graan voort, dat haar te lastig valt te dragen; sommigen voeren de troepen aan, en drijven de tragen voort; al het pad rookt van drokheid. O Dido! hoe waart ge te moede, toen gij dit most aanzien? Hoe luide kermde gij wel, toen gij, ter hooge tinne van uw slot af, het strand overal voor uwe oogen zaagt rooken, en hoorde langs het water al dat geraas en getier van 't bootsvolk onder een? O onbeschaamde liefde! waar brengt ge de sterflijke menschen niet toe? Zij wordt genoodzaakt, weder met tranen in d' oogen, weder met oodmoedig bidden en smeeken, om troost aan te houden, en zich zelve te breken, de liefde te geval, opdat zij, die toch sterven moet, geen middel, hoewel te vergeefs, onbezocht late. Anne! gij ziet, hoe drok en bezig men overal op strand ijlt; van alle kanten zijn ze bijeen gekomen, leggen alreê zeilreê om af te loopen, en matroos heeft van blijschap het schip achter met kransen behangen. Kost ik, zuster! zoo groot een droefheid te gemoet zien, ik zou ze ook kunnen overzetten. Evenwel zuster! doe mij, in mijn verdriet, zooveel slechts te geval; want die trouwelooze gast is gewoon u alleen te vriend te houden, en u heimelijk t' openbaren al wat hem op het hart legt. Gij alleen kent zijne luimen, en weet hem op zijn weekste te nemen. Ga hene, zuster! en smeek dien hovaardigen vijand. Ik heb met de Grieken in Aulis niet gezworen, al de Trojanen te verdelgen, nochte de vloot van daar Troje op den hals geschonden; nochte zijn vader An-

[1]trekken. — [2]zin, begeerte. — [3]Lat. voor niet.

chises' asschen en gebeente opgegraven. Waarom weigert hij zoo stijfzinnig naar mijn bede te luisteren? waar jaagt hij zoo naar toe? Hij sta mijne ongelukkige liefde dit uiterste verzoek toe, en wachte totdat wind en weder hem diene, om veilig zee te nemen. Nu mane ik hem niet meer om zijn voorgaande trouw, die hij brak; of smeeke, dat hij het schoone Latium drijven late, en zijn rijk uit den zin zette. Ik bidde slechts om een luttel tijds, en wat uitstels, totdat mijn dolle liefde wat bedare, en mijn dwersche fortuin, die mij overmag, mij mijn pak met geduld leere dragen. Om dezen jongsten dienst (heb toch meêlijden met uwe zuster!) bidde ik u; en als gij mij dien nog bewezen hebt, zoo zal ik het u al mijn leven dank weten." Zoo bad ze haar vast, en de bedroefde zuster brengt zoodanige jammerklachten t'elkens over en wederover; doch hij, even ongezeggelijk, keert zich aan geen kermen, nochte luistert naar eenige vermaningen; het noodlot schiet er een schot voor, en God Jupiter stopt hem zijne ooren, die andersins licht te vermurwen waar'; en gelijk de Noordewinden in d' Alpes, om strijd, van allen kanten onderling toestreven, om met bulderen en blazen eenen ouden eikenboom en zijnen dikken stam uit der aarde te rukken, terwijl hij vast kraakt, en, heen en weder geschud, den grond wel dicht met bladeren bestrooit; doch te hecht en taai aan de steenrots vast, zijn wortels zoo diep in den afgrond schiet, als zijn kruin omhoog in de wolken steekt; – eveneens wordt de held, dan van d' eene dan van d' andere zijde, gedurig met kermen en smeeken aangevochten, en zijn kloekmoedigheid beseft wel wat zwarigheid hieruit kan geboren worden; maar het hart blijft onvermurwd, en 't is verloren gekreten. D' ongelukkige Dido, nu met schrik haar noodlot beseffende, wenscht om de dood, en kan het licht van den dag niet verdragen. Toen ze nu d' offergaven ten wierookenden outer brocht, zag ze (het valt eiselijk te verhalen) den heiligen drank zwart worden, en den wijn, onder het uitgieten, in heilloos bloed veranderen, waardoor ze te stijver verhardde in haar opzet van deze wereld te verlaten. Dat gezicht gaf ze niemand, ja, haar-eige zuster zelfs niet eens te kennen. Boven dit stond in haar hof, ter gedachtenisse hares vorigen gemaals, een marmere kapel, bij haar in groote waarde gehouden, en rondom met sneeuwwitte vellen, festoenen, en loof behangen; hieruit scheen men, bij duister nacht, het geluid en de stem hares warenden en roependen mans te hooren, en menigmaal het langwijlig huilen en stenen des eenzamen nachtuils, die op het dak eene lijkklacht zong. Behalve dit, vervaren haar vele schrikkelijke waarschuwingen en voorspellingen der waarzeggeren, te vore hierop gehoord. De wreede Æneas zelf steurt de razende vrouw in haren slaap; en altijd dunkt haar, dat ze alleen, altijd dat ze eenzaam eenen langen weg bewandelt, en hare Tyriërs in een woestijne loopt zoeken; gelijk krankhoofdige Pentheus de bende der Razernijen, en twee zonnen, en twee Thebens ziet; of gelijk Orestes, Agamemnons zoon, wanneer hij, reis op reis ten tooneele gedreven, voor zijne moeder, met fakkelen en zwarte slangen gewapend, henevlucht, daar de wraakgierige Vloeken de deure stoppen.

Nadat ze dan, van droefheid overwonnen, van Razernijen bezeten, opgezet had te sterven, zoo beraamde ze bij zich zelve tijd en wijze; en haar opzet met haar gelaat ontveinzende, en het aanzicht opheldrende, sprak de bedrukte zuster aldus aan: „zuster! verblij u met mij: ik heb een middel beraamd, om hem mij eigen, of mij en mijne liefde van hem los te maken. Daar d' Oceaan stuit, de zon in zee zinkt, en de Hemel, vol blakende starren, van den hemelhoogen Atlas gestut, op zijne schouders draait, legt het uiterste gewest der Mooren; hier is mij gewezen de priesterin des volks van Massyle, een bewaakster der kerke van Hesperus' dochteren, die met vochtigen honig en slaapverwekkenden mankop den draak voedde, en den boomgaard, met goude appelen geladen en Venus toegewijd, bewaarde. Deze vermeet zich, alle harsens, wie ze wil, door hare tooververzen van minne te genezen; anderen in het tegendeel met minne te plagen, driftige stroomen te stuiten, starren terug te drijven. Zij wekt nachtgeesten op. Gij zoudt d' aarde onder hare voeten zien loeyen, en esscheboomen ten berg afstijgen. De Goden en gij, mijn waarde zuster! en uw hoofd, waarbij ik zweer, kunnen getuigen, dat ik, mijns ondanks, mij met tooverije en hare treken behelpe. Ga, en stel heimelijk, binnen in het hof, onder den blaauwen Hemel eenen houtstapel toe, en leg de wapens, die de trouwelooze in zijn kamer liet hangen, en alle zijn kleeders, en het bruidsbedde, mijn bederf, daar boven op; want deze priesterin raadt en beveelt mij, al de gedachtenis van dien eerloozen al t'effens te vernietigen." Zoo spreekt ze, zwijgt en besterft haastig in haar aanzicht. Evenwel vertrouwt Anne niet, dat de zuster haar eigen dood met den schijn van nieuwe offeranden ontveinst; en zulk een dolligheid kan in haar niet komen, nochte zij vreest, dat haar eenige droefheid kan bejegenen, die haar zwaarder valle dan de moord van Sichæus; weshalve zij haren last te werk stelt.

Maar toen men in de hofkapelle, onder den blaauwen hemel, eenen geweldigen hoop houts opgestapeld had, en hershout en eike takken afgehouwen; zoo spande de koningin eisenkransen[1] en cypresseloof[1] hierover, en leîde zijn kleeders, en achtergelaten zwaard, en wassenbeeld op het bedde daar boven op, wel wetende wat haar wit was. D' altaren staan hier rondom, en de priesterin, met hangenden hare, verdagvaardt drie honderd[2] Goden, den Hellevoogd, den Mengelklomp, en de driekoppige Hekate, de drie tronien der maagd Diane; zij giet er bekers met bronwater, in stede van Helsch water in; men zocht jonge kruiden in den maneschijn met kopere zeisens gemaaid; men zocht ook melk van zwart vergift[3], en een stuk vleesch, van een veulenshoofd afgescheurd, eer de moeder gereed was. Dido zelf bij d' altaren, met een been barvoets en in ongegorden kleede, neemt, met gezouten offergraan en zuivere handen, Goden en starren, bewust van haar einde, tot getuigen over hare dood; en zoo ergens nog eenige Godheid kennis drage van gelieven, zoo ongelijk gepaard, die bidt ze, op haar rechtvaardige zaak te willen letten.

Het was midnacht; de starren over de Noordlijn aan den hemel gestegen, begosten weder te dalen; de vermoeiden sliepen gerust de geheele wereld door; bosschen nochte baren ruischten; al het land zweeg, en vee en vogel, en wat zich in plassen en meeren houdt, of in scherpe heggen en ruigte nestelt, lagen zorgeloos en stil, bij nacht op hun gemak en sliepen, en hadden alle bekommeringe en zwarigheid vergeten; behalve d' ongelukkige Dido alleen, die niet eenen oogenblik kon sluimeren, geen vaak in hare oogen, geen rust in haar gemoed vernam; de bekommeringen verdubbelden; de minne weder beven komende, begost te hollen, en in haar hart ging een geweldige stroom van verbolgenheid; zij bleef even stijf bij haar opzet, en wrokte aldus bij zich zelve: „Wat ga ik aan? Zal ik, aldus uitgestreken, nu mijn oude minnaars aanzoeken? Zal ik, oodmoedig, met gevouwe handen, ten huwelijk verzoeken de Numidianen, bij mij zoo dikwijls afgeslagen? of met de vloot van Ilium, en de Trojanen, op Jupiters jongsten last, t' scheep gaan; trouwen, dewijl het mij zoo wel bekwam, dat ik hun in nood de behulpzame hand bood, en zij d' oude deugd zoo fraai gedenken? En, genomen ik woude al, wie zal het mij toestaan? Zal die hovaardige binnen boords nemen een vrouw, die hij zoo schandelijk om den tuin leidde? Och, geschoffeerde koningin! weet nochte merkt gij nog niet, dat gij met Laomedons meineedigen hoop te doen hebt? Hoe dan toe?

[1]Beide van Vondels vinding; Virgilius spreekt eenvoudig van kransen en loof. — [2]Versta: de Goden driehonderd maal. — [3]Versta: sap van vergiftigde planten.

zal ik alleen gaan vergezelschappen en achteraan loopen een hoop bootsgezellen, die nu wonderlijk in hun schik zijn? Of wil ik, met mijne Tyriers en al mijne macht bestuwd, hen navolgen, en de mannen, die ik naauwlijks uit Sidon kon meêslepen, weder te water brengen? en bevelen ze nog eens t' zeil te gaan? Wat! sterf liever, gelijk gij wel verdiende, en kort uw droefheid met den degen. O zuster! gij waart d' eerste, die, verlegen met mijne tranen, mij, razende van liefde, aan deze rampen en dezen gast holpt. Stond het mij niet vrij ongetrouwd, zonder laster, mijn leven, als een wild dier, over te brengen, en mij zelve buiten zulk eenen last te houden? Ik heb mijn trouw, den lijke van Sichæus beloofd, niet gehouden!" Met zoo groote jammerklachten borst ze uit.

Æneas, nu alle dingen klaar waren, en hij vastelijk had opgezet te vertrekken, lag en sliep op de kampanje, wanneer God Mercuur, in den zelven schijn wederkeerende, hem in den slaap verscheen, en wederom aldus scheen te waarschuwen; de stem, de kleur, het blonde haar, de frissche jonge leden, alles zweemde naar Mercuur: „o, Godin-Venus' zoon! kunt gij bij deze gelegenheid nog slapen? en ziet gij, zinneloze! niet, in welk een gevaar gij steekt? en hoort gij niet, hoe de wind naar wensch uit den Westen blaast? Dido, het leven moede, brouwt verraad en vervloekte schelmstukken in haren geest, en in haar gemoed gaat een geweldig getij van verbolgenheid. Vlucht gij niet in aller ijl van hier, terwijl het vluchtens tijd is? Gij zult de zee vol schepen in rep en roer, en van tortsen en brandtuig zien blaken, en al de kust in lichten brand staan, zoodra de dag u hier op strand betrappe. Op, op! pak u voort: een wijf is altoos wuft en wispelturig." Aldus sprekende, verdween hij in den duisteren nacht. Maar Æneas, verschrikt door die schichtige openbaringe[1], springt uit den slaap, en drijft de maats voort. Wakker, mannen! wakker, haast u; valt aan 't roeyen; laat de zeilen vallen. Een God, van den Hemel afgevaardigd, port ons weder t' zeil te gaan, en de touwen af te kappen. O, heilige Godheid! wie gij ook zijt, wij volgen u, en gehoorzamen al weder blijdelijk uw gebod. O, sta ons bij, weest ons behulpzaam, en verleen ons spoed en wind en weder!" Zoo sprak hij, en, het blikkerende zwaard uit zijn schede rukkende, kapte de touwen los. Al d' anderen ijveren even vierig, rukken en reppen zich, steken van land af; de vloot gemaakt in zee; zij roeyen, dat het kraakt en het water bruist.

En Auroor, de dageraad, nu oprijzende uit d' oranjeledekant van Tithon, haren gemaal, bespreidde de velden met verschen glans; als de koningin, ter tinne af van haar slot, den blanken dag eerst zag komen opdringen, en de schepen, onder zeil, gelijkerhand hunnen gang gaan, en vernam, hoe haar havens ledig lagen; toen sloeg ze drie of vierwerf voor hare schoone borst; en trekkende het blonde haar uit heur hoofd, sprak: „bij God! gaat hij zoo door, en beschimpt een vreemdeling onze kroon? Is hier geen geweer bij de hand? Valt hem al de stad niet op het lijf? brengen ze geen schepen van de werf in aller ijl te water? Voort, voort! brengt fakkels, brengt brandtuig; zet alle zeilen bij; valt aan de riemen! Wat spreek ik? Waar ben ik? Wat dolheid komt mij over? Rampzalige Dido! ziet gij nu, wat onheil u beschoren is? Dat hadt gij al eer behooren te gemoet te zien, toen gij hem uwen schepter in de hand gaaft. Ai! bezie toch eens, dit zijn die schoone woorden en trouwbeloften van den zoon, die, zoo men zegt, Heiligdom en Huisgoden zijnes vaderlands met zich omvoert; die zijnen stokouden afgeleefden vader op de schouders uit den brand droeg. Was ik niet machtig, hem bij den hals te grijpen, in flarden te scheuren, en de stukken in zee te smakken, en al zijn makkers met hem? Kon ik Ascaan zelf niet met den degen van kant helpen? en zijnen vader dat banket opdisschen? Maar de kans van dien strijd waar' hachelijk geweest! dat mocht dan wezen; wat was daar aan gelegen? Wien had ik, den dood getroost, behoeven t' ontzien? Ik had het vier in de vloot gesteken, de schepen in lichten brand gezet, vader en zoon met het gansche geslacht uitgeroeid, en, midden in het vier springende, mij zelve daar in gebrokt. O, zon! die met uwe stralen aanschouwt al wat ter wereld gebeurt; en gij, o Juno! scheidsvrouw over huwelijksgeschillen, en die kennis draagt van dit stuk; en gij, o, Hekate! in de steden, op de driesprongen, bij nacht met een geschrei verdagvaard; en gij, o, wraakgierige Vloeken en Goden van Elize, nu tot sterven bereid! aanhoort toch deze klachten: luistert naar onze gebeden, en keert uwe Goddelijke wraak tegens dien meineedigen, om hem naar zijn verdienste te straffen. Is het zoo geschoren, dat die gruwelijke booswicht veilig moet havenen en belanden; en brengt het noodlot van Jupijn dit mede; en staat die paal vast: zoo laat hem in den oorlog, door de wapens van een onverzaagd volk aangerand, gelijk een verschoveling, buiten zijne palen, en daar het hem niet gebeure zijnen Iulus t' omhelzen, om hulp roepen, en de schandelijke neêrlaag der zijnen aanschouwen; en (schoon hij zich de voorwaarden van een schandelijk verbond hebbe onderworpen) zijn rijk niet bezitten, nochte dien gewenschten dag beleven; maar, ontijdig gesneuveld, naakt en onbegraven op het veld leggen blijven. Dit bidde ik; dit 's mijn uiterste wil, dien ik met mijn bloed en dood bezegel. Boven dit, o, mijn Tyriers! wet uwen haat en erfvijandschap op dezen stam, en al het toekomende geslacht; en vereert onze asschen met deze schenkagien; verbond nochte trouw zij onder deze volken! Een wreker verrijze uit onzen gebeente, die nu en namaals den Dardaanschen vreemdelingen, ten viere en ten zwaarde, ontzegge, zoo menigmaal zij kans zien. Ik bidde, dat strand tegens strand, zee tegens zee, wapens tegens wapens, ook zelfs de nakomelingen tegens elkandere strijden."

Zoo spreekt ze, en verlangende om, hoe eer hoe liever, het leven, dat haar verdrietig viel, te verkorten, laat haar zinnen van allerhande gedachten omzwindelen. Daarna sprak ze Barce, Sichæus' voêster (want haar eige voêster lag in het oud vaderland begraven), met luttel woorden aan: „waarde voêster! ga en haal mij mijn zuster Anne hier; zeg haar, dat ze haaste, om zich met water te besprenkelen, en offervee en het gemelde zoenoffer mede te brengen; dat ze zoo herwaart kome; en bewind zelf ook uw hoofd met heilige offerbanden; want mijn voornemen is, den Helschen Jupijn zijn offerande, die ik hem kerkplichtig bereidde, op te dragen, een einde van deze bekommeringen te maken, en des Dardaans wassen beeld op den houtstapel te verbranden." Zoo sprak ze, en het oude wijf haastte zich met haar stramme beenen. Maar Dido, bevende, en gruwzaam van gelaat, om 't onmenschelijk stuk, dat ze bestond, en een paar blikken, zoo rood als bloed, opslaande, en over de bevende kaken met vlakken besprenkeld, en met haar aanzicht alreê naar de dood gezet, die op handen was, liep binnen in het hof de deur op, en vloog, gelijk dol, omhoog op den houtstapel, en haalde voor den dag het Trojaansche zwaard, haar tot zulk een einde niet geschonken. Nadat ze hier het kleed des Trojaans, en de heilooze ledekant zag, en een luttel tijds met schreyen en overpeinzen toebracht, zoo ging ze op het bedde nederleggen, en sprak de leste rede: „O gewaad! mij zoo lief en waard, zoo lang God en 't geluk mij begenadigden; ontvang mijne ziel, en ontsla mij van dit hartewee! Ik heb mijn leven en mijnen tijd, mij van de fortuin toegelegd, ten einde gebracht; nu zal mijne schim in grooter schijn ten afgrond varen. Ik heb een vermaarde stad gesticht, mijne vesten volbouwd gezien, mijn mans dood gewroken, en mijnen moorddadigen broeder dat stuk betaald gezet. Gelukkig, och! al te gelukkig waar Dido, waren slechts de Dardaansche kielen nooit aan onze kus-

[1] verschijning.

ten geland." Zoo sprak ze, en met haar aanzicht tegens het bedde aanleggende: „zullen wij ongewroken sterven? maar laat ons sterven," zeît ze; „zoo, alzoo lust het mij ter zielen te varen. De wreede Trojaan verzadige op zee zijne oogen met dit vier, en voere die gedachtenis onzes doods, gelijk een rampzalig voorspook, met zich." Zoo sprak ze, en ondertusschen vindt haar het hofgezin in het zwaard gevallen, dat van bloed schuimt, en d' armen van een gespreid. Al het hof waagt van 't geschrei; het gerucht vliegt door alle straten, dat de stad davert. Alle huizen dreunen van 't jammeren, kermen, en huilen der vrouwen, en de lucht galmt van groot misbaar; niet anders dan of, de vijand ingeborsten, geheel Carthago of het oude Tyrus te grond ging, en huizen en kerken in een zee van lichten brand stonden. De zuster buiten zich zelve, en van schrik voor hare borst slaande, en met de nagels in het aanzicht, komt al sidderende midden door den drang des volks haastig toegeschoten, en roept de zieltogende nog bij haren naam: „zuster, zocht gij dat? zocht gij mij dus te bedriegen? stond mij dit van dien houtstapel, van dat vier, van deze altaren te verwachten? Waarover zal ik, nu van u versteken, mij eerst beklagen? Mocht uw zuster u in het sterven geen gezelschap houden? Gij hadt mij ook op den zelven uitgang behooren te noodigen. Een zelve droefheid, een zelve oogenblik had ons beide met den degen voortgeholpen. Heb ik, wreed mensch, dit lijkhout met mijn eige handen opgestapeld, en d' Goden des vaderlands verdagvaard, om u, daar het zoo met u gesteld ware, alleen te laten? O, zuster! gij hebt u zelve en mij, en het volk, en den raad van Sidon, en uwe stad omgebrocht en verdelgd. Brengt toch water, dat ik de wonden afwassche, en haren lesten adem (zoo er nog adem en leven in is) met mijnen mond mag zuigen en inzwelgen!" Aldus kermende, was zij boven op den houtstapel geklommen, en omhelsde en koesterde, al stenende, de half doode zuster in haren schoot, en droogde het zwarte bloed met haar kleed af. Dido poogde haar geloke oogen op te slaan, doch bezweek weder. De wonde in hare borst piepte. Driewerf het hoofd opheffende, leunde ze op haren elleboog; driewerf zeeg ze weder in het bedde neder, en met hare oogen overal, omhoog aan den Hemel, licht zoekende, verzuchtte ze, toen ze het zag. D' almachtige Juno, zich over haar langwijlig zieltogen en harde dood ontfermende, zond Iris uit den Hemel, om de worstelende ziel van de strikken des lichaams t' ontbinden; want Proserpijn had heur het blonde haar nog niet afgeschoren, en het hoofd den jammerpoel toegedoemd; dewijl ze zoo onnoozel voor haren tijd storf, en, deerlijk van oploopende en dolle liefde aangeprikkeld, ontijdig om hals geraakte. De dauwende Iris dan, met haar oranje-pennen duizenderleye verwen, recht tegens over de zon, in de lucht malende, kwam omlaag gevlogen; en staande boven Dido's hoofd, zeide: „deze haarvlecht wijde ik, volgens mijnen last, Pluto toe, en ontsla u van den last des lichaams." Toen sneed ze heur haarlok af: terstond werd ze koud over al haar lijf, en de geest verdween in de lucht.

Het Vijfde Boek.

INHOUD.

Æneas van Carthago gescheiden, en naar Italië varende, vervalt door storm in Sicilië, daar hij, beleefdelijk van Acestes gewellekomd, de lijk-staatsie van zijnen vader Anchises ('s jaars te vore hier te Drepanum begraven) en zijn jaargetijde viert met zoenspelen, door opgezette prijzen verheerlijkt. Cloanthus wint den scheepsstrijd; Euryalus, door Nisus' loosheid voortgeholpen, den loopstrijd. De grijze Entellus bonst den wulpschen en stoffenden Dares met d' osseleere wanten in 't zand. Eurytion schiet den papegaai af; evenwel staat men Acestes, wiens pijl in de lucht blaakte, ouderdoms- en hoogheidshalve den eersten prijs toe. Ascaan voert, zijnen grootvader Anchises ter eere, het ridderspel en spiegelgevecht der edelen in. Ondertusschen steken de Trojaansche vrouwen, verdrietig van omsukkelen, en van Iris opgeruid, den brand in de vloot, waarvan vier schepen door 't vier vergaan, d' overigen door eenen geweldigen plasregen, van Jupijn uit den Hemel gegoten, gelescht en geborgen worden. Anchises' geest, zijnen zoon Æneas den navolgenden nacht verschijnende, vermaant hem, door Jupiters gebod, weerlooze grijzen en wijven in Sicilië te laten, zelf met het puik der jongelingen en mannen, die gezond en in 't beste van hun leven zijn, naar Italië te zeilen, en in 't hol van de Sibylle te gaan, opdat ze hem in d' Elysische velden leide, daar hij zijne nakomelingen op een rij zal monsteren, en d' uitkomst van alle d' aanstaande oorlogen hooren spellen. Æneas, zijn vaders raad dan gehoorzamende, stichtte in Sicilië de stad Aceste, plantte daar den bouwtroep van onweerbare grijzen en wijven, en voer zelf met de bloem des legers naar Italië. Neptuun ondertusschen, door Venus verbeden, begunstigt Æneas, op zijn henevaart, met gewenscht weder, waardoor Palinuur, in slaap gewiegd, met zijn roer in 't water plompt, dies de Vorst zich in zijne plaats zet.

Æneas zeilt vast voort aan 't Siciljaansche strand;
Daar hij Acestes groet, en viert het jaargetijde
Zijns vaders met triomf, tot dat de vloot in brand
Geraakt door Iris' list, die zijn geluk benijdde;
Nog lescht Jupijn het vier. Anchises' geest voorspelt,
Wat oorlog hem genaakt, en raadt den zoon te dalen
Ter Helle. Æneas zift 't gezelschap, dat hem kwelt;
Dit bouwt een nieuwe stad, terwijl de Vorst gaat dwalen.
Zijn moeder smeekt Neptuun om beter avontuur
Voor haren zoon, die mist eerlang zijn Palinuur.

Ondertusschen ging Æneas vast met de vloot zijnen gang door zee, zonder eens te zwichten; en, klovende de bruine baren met een koelte uit den Noorden, zag achter zich de vesten leggen, vanwaar nu het lijkvier van d' ongelukkige Elize in zee henescheen. D' oorzaak van zulk eenen brand is hem onbekend; maar de Trojanen, wel beseffende, waartoe die razende minne een vrouw vervoeren kan, nemen dit in, als een kwaad voorspook van de koninginne, vol hartewee gelaten; dewijl men deze, tot vergeldinge van haar groote liefde en getrouwigheid, zoo geschandvlekt zitten liet. De schepen, diep in zee gesteken, daar men langer geen land, en niet dan water en lucht zag; zoo hing hem een blaauwe wolk, en donker onweder recht boven 't hoofd, en het water begost er bijster naar en duister uit te zien; waarom Palinuur, de stuurman, zelf van de stuurplecht zijn volk toeriep: „och! hoe hangt de lucht zoo vol buyen? Vader Neptuun! wat hebt gij voor?" Zoo spreekt hij, beveelt zeil te minderen, met alle macht aan de riemen te vallen, zet de schoten aan, knijpt bij den wind hene, en zegt: „o Æneas, klockmoedige held! al bleef Jupijn borg, nog had ik geenen moed, u met zulk een weder in Italië aan land te brengen. De wind scherpt, loopt om, en blaast uit den Westen ons dwers op het lijf; de lucht betrekt hoe langer hoe meer; en al doet men zijn uiterste beste, wij zijn niet machtig hier tegens op te geraken. Naardien fortuin ons overmag, laat ons volgen, en varen, waar het haar believe; want gaat het mij niet uit mijn gissing, naar de rekening, die ik flus uit de starren maakte, zoo moeten de havens van Sikanië, en de kusten van Eryx, uwen getrouwen broeder, niet wijd van hier leggen." Hierop antwoordde de godvruchtige Æneas: „ik merkte al een poos, dat er de wind naar geschapen was, en gij te vergeefs poogde hier tegens op te streven. Verander vrij van koers, is er wel eenige plaats, die mij aangenaamer zij, en ik, van varen afgeslaafd, liever zou bezeilen dan dit land, hetwelk Acestes, den Dardaner, in zijnen schoot

voedt, daar mijn vaders gebeente rust?" Aldus sprekende zetten ze het recht, met eenen vlakken westelijken voorwind en voor-stroom, de haven van Sicilië in, en landden endelijk vrolijk aan het strand bij hun bekenden. Maar Acestes, een zoon van Stroomgod Krinisus, en bij een Trojaansche vrouwe gewonnen, zich van verre, boven op de kruin der kape, over hun aankomst en bijhebbende schepen verwonderende, komt, zoo eiselijk als hij er uit zag, met schichten in de vuist, en de Libyaansche berehuid om het lijf, hun te gemoet loopen; en nog gedachtig aan het oud geslacht zijner voorouderen, wellekomt ze op de weêrkomst, en onthaalt de vermoeide gasten openhartig met veldgewas, en vertroost ze vriendelijk met alle behulpzaamheid. Des anderen daags, toen de klare zon uit den Oosten de starren verdreven had, riep Æneas van alle kanten zijn makkers op het strand te zamen, en op een hoogte staande, sprak aldus: „o, groothartige mannen, uit Dardaan en het doorluchtige bloed der Goden gesproten! het jaar heeft door al zijne maanden de ronde gedaan, sedert wij het overschot en gebeente mijnes heiligen vaders ter aarde brochten, en hem zijne lijkaltaren toewijdden; en nu (mist het mij niet) is de dag voorhanden, die, mijnen rouw vernieuwende, van mij (God woud 's!) altijd gevierd zal worden. Al waar ik balling tusschen de zandplaten van Getulië, of op de zee van Argos en in de stad Mycene verlet; nog zou ik niet verzuimen dezen dag te vieren, en het jaarget jde en mijn beloften met de gewone staatsie naar behooren te houden, en d' altaren met hare offergaven te vereeren. Nu zijn wij, buiten onze gissing (doch acht ik niet zonder wil, zonder schikking der Goden), bij mijn vaders assche en gebeente zelf gevoerd, en de haven onzer vrienden ingeloopen; weshalve laat ons al te zamen zijn gedachtenis met blijdschap vieren. Laat ons om voorspoedigen wind bidden, opdat wij, een stad stichtende, jaarlijksche offeranden, hem te dank, in zijn gewijde kerken mogen opdragen. Acestes, d' inboorling van Troje, schenkt u voor ieder schip een koppel ossen. Brengt de Huisgoden mede ter maaltijd, en zoowel die wij uit het vaderland overbrochten, als die van onzen huiswaard Acestes geëerd worden."

„Boven dit zal ik, wanneer de negende morgenstond den sterflijken mensch den voedzamen dag hebbe toegevoerd, en de wereld met zijne stralen beschenen, tot oefeninge der Trojanen, eerst den roeistrijd instellen. Wie het snelste loopt, en stout op zijne krachten is; hetzij hij zich toebetrouwe met de harde osseleere want te vechten, of beter den schicht of vlugge pijlen te handelen; – dat ze alle voor den dag komen, en schikken eer in te leggen. Hoort al te zamen toe, en bekranst uwe hoofden met loof." Aldus sprekende, bevlecht hij zijn hoofd met myrthen, zijn moeder toegewijd; zoo doet Helymus; zoo doet de bedaagde Acestes; zoo doet de jonge Ascaan, en voort alle de jonkheid. Æneas ging met al zijnen stoet en menig duizend mannen uit de vergaderinge naar het graf toe; daar hij een paar kannen met kostelijken wijn godsplichtig opofferde, en op d' aarde uitgoot; nog een paar kannen met versche melk, nog een paar met heilig bloed, en het graf met roode rozen bestrooyende, sprak aldus: „heilige vader, zijt gegroet! zijt anderwerf gegroet, o assche, ziel en geest van mijnen vergeefs gebergden vader! het mocht mij niet gebeuren, met u de grenzen van Italië, de beloofde landen, en den Ausonischen Tyber, hoedanig die ook zij, aan te doen." Zoo sprak hij, wanneer een groote glibberige slang, binnen uit de kapelle, zeven krollen zeven rollen nasleepte, zich al stil om het graf wond, en over d' altaren heenegleê; en schitterde met blaauwe vlakken en goude schubben op haren rug; gelijk de zon, recht op ons gericht, door de wolken heneschijnende, den regenboog met duizenderleye kleuren schakeert. Æneas dit aanziende, stond stom van verbaasdheid. De slang ten leste voortkruipende, tusschen schalen en bekers, zoo lang en glibberig als zij was, proefde effen de spijs, en week, zonder meer te beleedigen, weder binnen in het graf, toen de vlam al den offer op d' altaren hadde afgeweid; weshalve Æneas te meer den aangevangen dienst, zijnen vader ter gedachtenisse, op een nieuw hervatte; en twijfelde, of dit de geest dezer plaatse, of zijn vaders lijkpagie[1] ware. Hij slachtte, naar gewoonte, vijf schapen en vijf zwijnen, en zwarte runders; goot schalen met wijn over het offervee, en dagvaardde de ziel van den grooten Anchises, en zijnen geest, uit den jammerpoel verlost; ook brengen zijn reisgenooten, elk naar vermogen, hunne offergifte vrolijk en rijkelijk ten outer, en slachten runders; anderen zetten kopere ketels neffens elkanderen in 't veld, en bakken neder, om vier onder de speten te boeten[2], en den afval te braden.

De gewenschte dag verscheen, en de zonnepaarden voerden alreê den negenden morgenstond klaar en helder aan, als de naam en faam van den vermaarden Acestes d' aangrenzende geburen opwekte, en het strand van menschen grimmelde; sommigen uit nieuwsgierigheid, om d' Æneadijnen te zien; sommigen, gereed om mede naar prijs te staan. Eerst zette men, midden in het perk, de prijzen ten toon, namelijk heilige veldtafels met drievoeten, wapens, purpere gewaden, zilver en goud, groene kransen en palmtakken, om den overwinnaren te vereeren; en men blies, van een hoogte, met de trompet d' ingestelde spelen in. Vier schepen, even riemrijk, uit al de vloot gekozen, vangen eerst den roeistrijd met zware riemen aan. Mnestheus (hierna d' Italiaansche Mnestheus genoemd, en naar hem al 't geslacht der Memmiën) voerde den gezwinden Walvisch, die wel beroeid was; Gyas de Chimeer, een geweldig groot gevaart, als een stad, en van Dardaansche jongelingen voortgerukt, met drie rijen roeyers, en drie rijen riemen; Sergestus, van wien het huis van de Sergien zijnen naam ontleent, vaart met den Centaurus, een groot schip; en Cloanthus, uit wien de Roomsche Cluëntius gesproten is, met de blaauwe Scylle. Een goed stuk in zee leit, recht tegens over het schuimende strand, een steenrots, die van oudsher 's winters, bij hol water en ongestuimig weder, wanneer de starren betrokken zijn, van de baren gebeukt wordt, en het hoofd onder haalt; en daar, bij stil en effen water, een veld uitkijkt, waarop de duikers zich gaarne verluchten en vermeyen. Hier plantte vader Æneas eenen groenen eekelboom, tot eenen merkpaal voor de bootsgezellen, opdat ze, daar rondom varende, zouden weten van daar wederom te keeren. Hierna loten ze om de plaats. D' Oversten zelfs staan op de kampanje, en brageeren van verre met goude en purpere rokken; en de jonge borsten, met populierkransen om het hoofd, glimmen over hun naakte schouders, met olie bestreken. Zij zetten zich op de doften[3] neder, en hun handen wakker aan den riem slaande, luisteren gaauw naar het steken der trompette; hun hart huppelt en klopt van vreeze, en de lust, om eer in te leggen sluimert niet. Daarna, zoodra men de trompet stak, dat het klonk, schoten ze, zonder te dralen, alle t'effens buiten de lijn, met een bootsmans geraas, dat er de lucht van waagde, en het water schuimde en ruischte van 't roeyen. Gelijkerhand klieven ze de baren, en de zee gaapt van den slag der riemen, en voor den boeg, die door het water heenebruist. Geene wagens schieten zoo snel binnen hun bestek voort, nochte rennen zoo fel buiten de lijn, in den renstrijd; geene wagenaars drijven, overend staande, zoo hunne uitgelaten paarden met teugel, prikkel, en zweep aan. Al het bosch weêrgalmt op handgeklap en gebaar der mannen, en de ijver der gunstelingen; de stem stuit op het strand, en wordt te rugge gekaatst, en de heuvels dreunen en daveren van dit getier. Gyas was d' eerste, die, gedurende dit geraas en gekrioel des volks, al d' anderen

[1] lijfknecht, schildknaap ('t Lat. famulus). — [2] aan te steken. — [3] roeibanken; zie vroeger.

te water voorbij glipte. Cloanthus beter beroeid, maar trager om de zwaarte van het schip, 'twelk de vaart verachterde, zette hem na. Na hun roeiden de Walvisch en Centaurus beide even snel, om voorbij den voorsten te geraken; en nu is de Walvisch, nu de geweldige Centaurus vooruit; nu varen ze weder gelijk, en ploegen, met gelijke snuiten[1] gepaard, de zoute wadden. Zij genaakten alreê de steenrots, en waren de roeibaan ten einde gevaren, als Gyas, de voorste, en hun aller meester in den roeistrijd, midden in zee Menetes, zijnen stuurman, toeriep: „hoe loopt gij mij zoo rechts aan? Hou hier na toe; vaar dicht langs de klip, en raak effen de klip te bakboord met de riemen. Laat het anderen vrij hooger nemen." Zoo sprak hij; maar Menetes, bang voor de blinde klippen, stevent naar zee toe. Gyas riep anderwerf: „Menetes! hoe loopt gij dus uit de streek? nog eens, hou naar de klip toe:" en mit[2] ziet hij om, en Cloanthus hem in zijn zog volgen, en het korter om nemen. Cloanthus vaart beneden tusschen Gyas en de barnende klippen door, en geraakt veilig om de steenrots in zee den voorsten snel voorbij. Dit speet den jongeling zoo schrikkelijk, tot in 't binnenste van zijn harte, dat de tranen over zijn wangen liepen, en hij (zonder om zijn eer, of de behoudenis zijner makkeren te denken) den tragen Menetes achter af, daar hij te roer stond, van boven neder in zee plompte, en zelf in zijn stuurmans plaats ging te roer zitten, den mannen moed gaf, en naar strand toehield. Maar Menetes, de grijze man, kwam ten leste ter naauwernood van den grond weder opborlen, en, de klip opklouterende, ging zich boven op, zoo nat als hij was, zitten droogen. De Trojanen loechen hem uit, die in 't water plompte, en zwemmen most, en met het lijf vol zout water op de steenrots vast zat en braakte. Nu ontvonkte de moed van de twee achtersten, Sergestus en Mnestheus, om Gyas, die veranderd was, voorbij te roeyen. Sergestus geraakte vooruit, en genaakte de steenrots; nochtans is hij den anderen niet met het geheele schip, maar met een deel van zijn schip voorbij; de naijverige Walvisch vat met zijnen snuit nog een stuk van 't schip. Maar Mnestheus treedt vast hene en weder over het schip, en spreekt de maats zelfs een hart in 't lijf: „o strijdgenooten van Hektor! bij mij in Trojes jongste bederf tot meêgezellen uitgekoren, valt nu lustig en rustig aan de riemen; laat nu dien zelven moed, die zelve dapperheid blijken, waarmede gij mij, tusschen de welzanden en banken van Getulië, en in de zee van Ionië, langs de diep in zee strekkende kaap van Malea, ten dienst stond; Mnestheus staat naar den hoogsten prijs niet, nochte zoekt nu in den roeistrijd boven te leggen; hoewel!.... maar laat ze het, o Neptuun! vrij winnen, wien gij dit gunt, en zich schamen, die de leste van allen wederkeeren. Gij burgers, ziet anderen die kans af, en schut uwe schande." Zij zetten er met kracht op aan; de kopere achtersteven lilt slag op slag van 't vreeselijk roeyen, en het water wordt hun onder 't lijf weggerukt. Zij beginnen te hijgen, te zwoegen, te zweeten, over al hun lijf, of ze in 't water zaten, en dorst te krijgen. Het geval zelf holp de mannen aan de gewenschte eer; want terwijl Sergestus, dol van ijver, met den boeg te laag naar de klip toezet, om korter dan Gyas om te zwaayen, zoo geraakt hij, tot zijn ongeluk, op d' uitstekende klippen vast, en stoot op de rotsen; de riemen slaan tegens het scherpe rotspunt aan, dat het kraakt, en de steven geborsten op de rots zitten blijft. Al het bootsvolk springt op, en geeft eenen kreet om dit haperen. Zij reppen zich met bootshaken, en boomen, en visschen de gebroke riemen in 't water, Maar Mnestheus, hierom verblijd, en moed scheppende uit zijnen eigen vaart en voortgang, roeide met alle zijn riemen, zoo snel als hij mocht, kreeg wind naar wensch, en kwam uit zee naar strand toezetten,

[1]snebben, voorstevens. — [2]met, tegelijk.

Gelijk een duif die, terwijl ze in de schuilhoeken des puimsteens nestelt, en lieve jongen broedt, schielijk in hare spelonk gesteurd, uitvliegt, en van verbaesdheid over het veld hare wieken stijf tegens een klapt, dat er het hol van weêrgalmt; en thans[1] gerust en stil, in de lucht omzweeft, en op hare vlugge pennen hangt, zonder die te roeren: eveneens snijdt Mnestheus met den Walvisch d' allerleste de zee; eveneens vliegt hij snel over het water hene, en laat Sergestus, den eersten van allen, op de hooge klip, en het wadde, en in d' ondiepte vast zitten martelen, te vergeefs om hulp roepen, en leeren zich met gebroken riemen behelpen. Nu zit Mnestheus achter Gyas her, en achter de Chimeer, dat groote gevaart. Gyas geraakt achter, overmits hij zijn stuurman kwijt is; en nu was Cloanthus alleen nog vooruit, dien peurt[2] hij van achter met al zijn macht na, en met al wat men bijzetten kan. Maar toen verdubbelde het geroep; en al d' ijverige toekijkers porren Mnestheus aan, die vast volgde. De lucht waagde van al het getier. Sommigen zou het spijten, den verdienden prijs en eer te derven, en willen bij dien roem liever den hals opzetten; anderen scheppen moed uit hunnen voorspoed, en houden het gewonnen, dewijl ze kans zien; en misschien hadden beide de snuiten[3] te gelijk aan honk geweest, en den prijs gewonnen; indien Cloanthus niet, met beide zijn handen over zee uitgestrekt, de Goden had gebeden, en door kerkbeloften te hulpe geroepen: „o, Goden, die gebod hebt over de zee en het water, dat ik bevaar; ik, aan mijn kerkbelofte verbonden, zal u blijdelijk, op dit strand voor uwe altaren, eenen witten stier slachten, en het ingewand in de zoute baren worpen, en u bekers met wijn opofferen." Zoo sprak hij, en al de rei van Nereus' dochteren, en Forkus[4], en de maagd Panopea verhoorden, diep in den grond, zijn gebed; en vader Portuun[5] zelf duwde met zijn sterke hand het schip voort, dat het sneller dan de Noordewind en een vlugge pijl, naar land vloog, en behouden de diepe haven inliep. De zoon van Anchises toen, gelijk de wijze is, hen alle te zamen bijeen roepende, verklaarde Cloanthus overluid door den roeper overwinner, bekranste zijn hoofd met den groenen laurier, beval drie runders, en den wijn, en eenen grooten schat zilvers tot schenkagien naar de drie schepen te brengen; en leide den hoofden zelfs de hoogste prijzen toe: den overwinner eenen ruitersrok van goudelaken, tweemaal rondom met eenen Meanderstroom van Melibeesch purper geboord, en waarin Ganymedes, het koninklijk kind, geborduurd staat, hetwelk op den berg Ida, in het bosch, de snelle harten met zijne pijlen zoo heftig najaagt, en afmat, dat het naar zijnen adem hijgt; elders wordt het met de kromme klaauwen van Jupijns vluggen schildknaap opgepakt, en omhoog gevoerd; terwijl de grijze lijfwacht te vergeefs omhoog naar den jongen grijpt, en de galm in de lucht de bassende hazewinden nabast. Maar hij vereert hem, die door zijn dapperheid den tweeden prijs verdiende, een kostelijk en steekvrij pantser, drie dik van goude maliën; hetwelk hij zelf, onder de hooge vesten van Ilium, bij den snellen vliet Simoïs, Demoleus, dien hij in 't zand leî, van het lijf rukte. Naauwlijks waren beide zijne kamerlingen, Fegeus en Sagaris, machtig en sterk genoeg, om dit dikke en zwaarwichtige pantser op hunne schouders te torschen; maar Demoleus, hiermede gewapend, joeg eertijds de Trojanen op de vlucht De derde schenkagië, die hij omdeelt, is een paar kopere ketels, en drinkschuiten van zilver gewrocht, en met groot werk verheven. Zij alle te zamen, met purpere snoeren en kransen om het hoofd gebonden, en rijkelijk begiftigd, gingen moedig[6] op hun prijzen hene, wanneêr Sergestus, naauwlijks met groote behendigheid van de scherpe klip afgeraakt, en een ge-

[1]straks. — [2]ijvert. — [3]voorstevens. — [4]Zeegod. [5]Of Portumnus, Havengod. — [6]trotsch.

heele rij riemen verzwakt en beschadigd, met zijn schip, van elk beschimpt, moedeloos kwam aandruipen. Gelijk dikwijls een slang op den dijk, langs den weg (dwers van een beslagen rad geplet en overreden, of van den reizenden man met eenen steen zwaarlijk gewond, en half dood achtergelaten), te vergeefs vluchtende, met haar lichaam lange krullen maakt, en, ten deele nog forsch, haren kop steil opsteekt, een paar gloeyende blikken opslaat, en met den bek schuifelt; ten deele nog mank van de wonde, het achterlijf poogt met knopen aan een te knopen, en zich in elkander wikkelt; eveneens kwam het trage schip aanroeyen; niettemin, het zeilt voort en loopt met volle zeilen den mond van de haven in. Æneas vereert Sergestus evenwel den beloofden prijs, en is blijde, omdat het schip behouden, en de maats er afgekomen zijn. Hem wordt Foloë, een Kretenzer slavin, geschonken, die een paar tweelingen aan hare borsten zoogt, en niet onbedreven is in wolspinnen en borduren, Minerves handwerk.

Dees strijd nu ten einde gebracht, zoo streeft de godvruchtige Æneas naar eenen groenen beemd toe, van alle kanten met heuvelen en bosschagiën omeingeld, die midden in het dal eenen schouwburg laten. De held met vele duizenden hier gekomen, zet zich, midden in den ring der vergaderinge, op een hooge plaats, en noodigt met prijzen alle die lustig en rustig zijn, om den loopstrijd aan te gaan, en stelt belooningen ten toon. Trojanen en Sicilianen verzamelen ondereen. Nisus en Euryalus treden eerst voor den dag. Euryalus is schoon van gedaante, en in het bloeyendste zijner jeugd; Nisus steekt uit in oprechte liefde tot dien knaap. Diores, een brave telg uit Priaams koninklijken stamme, volgt hen. Diores wordt te gelijk gevolgd van Salius en Patron; d' een uit Akarnanie, d' ander uit Arkadië, en Tegeeschen stamme gesproten. Na hen treden een paar Sicilianasche jongelingen in het perk, Helymus en Panopes, op jagen en rennen door de bosschen afgerecht, en meêgezellen van den ouden Acestes. Behalve deze komen er nog vele anderen, welker namen onvermaard zijn. Æneas heft, in 't midden van hun allen, aldus aan: „neemt mijn rede ter harte, en hoort rustig toe. Niemand van u allen wil ik onbegiftigd laten henegaan; ik zal u schenken een paar Gnossische schichten, elk met een geslepen ijzeren punt beslagen, en een tweesnijdige heerbijl met een zilveren hecht, kunstig uitgesneden. Hier zullen ze alle even groote eer genieten; d' eerste drie de prijzen strijken, en den blonden olijfkrans om het hoofd vlechten. D' eerste overwinner in den loopstrijd zal een paard met kostelijk behangsel genieten; de tweede eenen Amazoonschen pijlkoker, zwanger van Thracische pijlen, hangende aan eenen breeden gouden gordel, in een langworpig gesteente gehaakt. De derde vernoege zich met dezen Myceenschen helm." Zoo sprak hij, elk nam zijn stede[1]; en zoo ras zij de leus hoorden, schoten ze buiten de lijn, en rukten met kracht de baan in, gelijk een stormwind; en hadden te gelijk het uiterste van 't renperk in 't oog. Nisus, sneller dan de wind, en de vleugels des bliksems, schiet d' eerste voorhene[2], en munt door de schoonheid van lijf en leden verre boven alle anderen uit. Na hem is Salius in 't navolgen de voorste, doch zoo, dat een groote ruimte nog tusschen hen beide blijft; daarna laat Euryalus, de derde, de balie achter zich. Helymus volgt Euryalus; Diores vliegt Helymus na, en zoo dicht, dat hij hem alreê op de hielen treedt, en voorover hellende zijne schouders raakt; en waar de loopbaan langer en breeder, hij had Helymus voorbij gesnord, en hem schier de kans afgekeken. Nu waren ze bijkans hunnen adem en de baan ten einde, wanneer Nisus, tot zijn ongeluk, kwam te slibberen in glibberig bloed van runderen, die, bij geval hier geslacht, den grond verfden, en het groene gras besprenkelden. De jongeling, alreê van blijschap ophuppelende om de zege, begost hier ter stede[1] te struikelen, en kost zich niet tegenhouden, maar kwam voorover te sneuvelen[2] in dit vuile slijm en geronnen ossenbloed; evenwel sloeg hij zijn liefde tot Euryalus niet in den wind; want uit het glibberige slijm oprijzende, zoo keerde hij Salius met den voet, die hierom in het drabbige zand kwam te tuimelen. Aldus rukte Euryalus voort, en won den eersten prijs door zijn vriends hulp, en scheen te vliegen op het handgeklap en geroep zijner begunstelingen. Na hem kwam Helymus aan, en Diores won den derden prijs. Toen begost hier Salius, in den ring der groote vergaderinge, voor alle de treffelijkste heeren, luidruchtig op te stuiven; hij verzocht, dat men den prijs hem toestond, wien ze door list ontweldigd was; maar de gunst der rechteren tot Euryalus, en de bevalligheid zijner tranen en deugden, aangenaamer in een schoon lichaam, dragen hem den prijs op. Ook staat Diores Euryalus bij, en roept luidkeels, dat, indien Salius met den eersten prijs ga strijken, hij zelf t' onrecht met den lesten begiftigd zij. Toen sprak vader Æneas: „o knapen! uwe prijzen zullen u wel geworden, en niemand u den verdienden loon onthouden; laat mij meêdoogen hebben met mijn vriends onnoozel[3] ongeluk." Aldus sprekende, vereert hij Salius een pantser van een groot Getulisch leeuwsvel, ruig van haar, en met vergulde klauwen. Toen sprak Nisus: „beloont men den verwonneling zoo treflijk, en hebt gij deernis met den gesneuvelden[4]; wat behoort gij Nisus dan te schenken, die zoo loflijk den eersten kranz verdiende; indien dezelve fortuin, die het Salius kuischte[5], mij ook den voet niet dwers had gezet?" zoo sprekende toonde hij, hoe leelijk zijn aanzicht en lichaam van slijm en bloed beklad zagen. De goede vader most lachen, en beval den beukelaar, Didymaons kunstig werkstuk, te brengen, dien de Gricken, in het plonderen van Neptuuns kerk, van den heiligen pilaar afrukten, en met die heerlijke schenkagie vereerde hij den jongeling.

Toen de loopstrijd ten einde, en de prijzen begeven waren, sprak hij: „nu laat ze voor den dag komen al die het hart hebben, om met gevoederde en loodzware osseleere wanten elkandere te keer te gaan"; en zette een paar prijzen op, te weten: eenen os met goude schilden en snoeren, om 't hoofd gebonden, voor den verwinner, en eenen degen en fraayen helm, ten troost des verwonnelings. Terstond rees de groflijvige en sterke Dares overend, en al het volk stak van verwondering een keel op. Hij, gewoon alleen tegens Paris te vechten, was dezelve man, die uit Bebrycië en Amycus' stam (zoo hij roemde) gesproten, den zeeghaftigen en zwaarlijvigen Butes, bij Hektors doorluchtig graf, ter aarde smeet, en half dood in het zand leggen liet, zoo lang als hij was. Zulk een Dares stak eerst het hoofd in de lucht om te vechten, toonde zijn breede schouders, zwaaide zijn lange armen om en wederom, en schermde met de vuisten in de lucht. Men vraagde vast om[6] naar zijn partij; maar niemand uit zoo groot eenen hoop durf tegens dien man aangaan, en de wanten aanschieten; weshalve hij moedig voor Æneas' voeten stond, en achtende, dat hem niemand dorst aan boord komen, toefde niet langer, maar vatte met de slinke hand den stier bij de horens, en sprak: „Godin-Venus' zoon! durf het niemand tegens mij wagen, waartoe staan we dan langer hier? Hoe lang moet ik nog wachten? sta mij den prijs toe." Alle Dardaners riepen te gelijk uit éénen mond, dat men hem den beloofden prijs zou leveren. Toen bestrafte Acestes Entellus met ernstige woorden, daar hij allernaast op het kussen van groene zoden bij hem zat: „O, Entellus! te vergeefs zag men u eertijds voor den dappersten onder alle helden aan: indien gij nu zoo koel gedoogt, dat men, zonder eens te vechten, met zulke geschenken strij-

[1] plaats. — [2] vooruit, zie vroeger.

[1] op deze plaats. — [2] vallen. — [3] onverdiend. [4] gevallene. — [5] Anders lapte, bakte. — [6] rond.

ken ga. Waar is nu Eryx, de meester van 't vechten, gebleven, dien wij te vergeefs eenen God achtten? Waar is hij, die door geheel Sicilië vermaard was? die zijnen buit overal zoo zegerijk in hoven en kerken ten toon hing?" Hij antwoordde hierop: „mijn lust en liefde, om prijs en eer in te leggen, laten zich niet uit vreeze verbluffen; maar de hooge ouderdom maakt mij traag; het bloed is koud, en de kracht in 't lichaam verstorven. Had ik nu mijn vorige sterkheid; waar ik nu in mijn bloeyende jeugd, gelijk dees, die zoo onheusch en verwaand hierop stoft en bragcert; prijs nochte schoone os zouden mij herwaart jagen, nochte geen geschenk mijn gemoed bekoren." Aldus sprekende, smeet hij, midden in het perk, een paar overzware wanten en het harde osseleere tuig, 'twelk de gestrenge Eryx gewoon was in den strijd aan te trekken, en om zijne armen vast te binden. Alle toezienders ontzetten zich van verwondering over zulke osseleere wanten, zeven-dik en stijf met lood en ijzer gevoederd[1]. Dares zelf stond stom boven alle andren, en weigerde sterk hiermede te vechten. Anchises' groothartige zoon greep het overzware vechttuig, met zijn ouratige windelen en banden, en bezag het van alle kanten. Toen sprak de grijze Entellus: „hoe zou hij zich verwonderen, die eertijds d' eige wanten en wapens van Hercules zelfs, en zijnen fellen strijd op dit strand gezien had. Uw broeder Eryx vocht eertijds met dit geweer, hetwelk gij nog van bloed en brein bespat en besprenkeld ziet; met deze wapenen bood hij Alcides het hoofd; en ik, eertijds bloed in 't oor hebbende, en nog niet grijs en traag van ouderdom, was gewoon dit geweer te bezigen; doch indien Dares, de Trojaan, ons geweer wraken mag, den godvruchtigen Æneas dat recht dunke, en Acestes, d' insteller des kamps, dit bestemme; zoo laat ons met gelijk geweer tegens elkandere aangaan. Zijt onbekommerd; u te geval leg ik de wanten van Eryx af, en schudt gij ook de Trojaansche wanten uit." Aldus sprekende, schoot hij zijnen dubbelen kolder uit, en ontdekte zijn grove leden, zijn grof gebeente, en sterke armen; en zette zich midden in het perk, zoo groot als hij was. Toen brocht Anchises' zoon een paar gelijke wanten voor den dag, en bewond hun handen met gelijk geweer. Daar stonden ze beide even onversaagd op de tenen, en schermden met hunne armen in de lucht. Zij worden handgemeen, weten, met hun hoofd achterover buigende, de slagen t' ontduiken, en verhitten in het vechten. D' een, radder te voet, verlaat zich op zijn frissche jonge leden; d' ander op zijn groflijvigheid; maar de beenen bezwijken van traagheid onder het lijf, en sidderen, en hij hijgt van zwaarlijvigheid naar zijnen adem. Zij slaan onderling menigen slag te vergeefs om elkander te treffen; menigen slag op ribben en borst, dat het ploft, en drijven elkandere reis op reis met de vuist zoo stijf om d' ooren, en op den kop, dat het harsebekken kraakt. De groflijvige Entellus staat daar hij staat, zonder eenen voet te wijken, ziet de slag komen, en weet ze wakker te verzetten. Zijn partij, hem nu van dezen, nu van dien kant beloerende, en op alle kansen lettende, bespringt zijnen vijand dikwijls te vergeefs; gelijk een, die een stad, op een hoogte gebouwd, met stormgevaarte bestormt, of een slot, op eenen berg gesticht, met zijn krijgsvolk belegerd houdt. Entellus, de vuist omhoog opheffende, brengt hem van boven af eenen slag toe; maar de gezwinde ziet bij tijds den slag op zijnen kop aankomen, en ontwijkt de vuist, met eenen luchtigen sprong; waarover[2] Entellus missende, en in den wind slaande, ook om zijn zwaarlijvigheid plotseling van zelf met dat zware lichaam ter aarde ploft; gelijk weleer een vermolsemde pijnboom, op Erymanth of Ida, den hoogen berg, met wortel met al uitgerukt, ter nederstortte. Trojanen en Sicilianen krioelen en woelen van ijver, en steken een klok[3] op, dat het aan den Hemel klinkt; en Acestes komt uit meêdoogen over zijnen vriend, even oud als hij, vooruit geloopen, en heft hem van d' aarde op; doch de held, niet verleemd nochte verschrikt van dien val, hervat het gevecht nog heftiger; de gramschap zet hem kracht bij. Toen ontvonkten schaamte en de kennis zijner sterkte zijn hart en zijn bloed; en van verbolgenheid, nu met de slinke, nu met de rechte hand, reis op reis toeslaande, dreef Dares over het vlakke veld voor zich hene; en de held wist van geen rusten, van geen ophouden, maar sloeg van boven neêr toe op Dares, en duwde en stiet hem, dat hij rondom draaide, en het kraakte, gelijk een hagelbui op het dak. Vader Æneas kost toen niet verdragen, dat Entellus langer in zijne bitterheid en verbolgenheid voortvoer, maar scheidde de kampvechters, en ontweldigde hem den afgestreden Dares, dien hij troostelijk aldus toesprak: „ongelukkige mensch! wat dolheid komt u over? Ziet gij niet, dat hij u overmag, en de kans gekeerd is? zwicht voor een sterker!" Zoo sprekende, scheidde hij de kampvechters. Maar zijn trouwhartige spitsbroeders leidden hem (die de beenen, van vermoeidheid en flaauwte, nasleepte, het hoofd over beide zijden liet hangen, geronnen bloed, te neus en mond, met stukken van tanden uitspoog) naar de schepen toe; en ontvingen, toen men hem riep, helm en degen, en lieten Entellus den stier en prijs strijken. D' overwinner Entellus, nu trotsch en moedig op den stier, zeide: „o Godin-Venus' zoon! en gij Trojanen! oordeelt hieruit, hoe sterk ik in mijne jeugd was, en hoe gij Dares, die anders koud waar, verloste." Zoo sprak hij, en staande recht voor den os, die ten prijs des overwinners stond, hief zijne vuist met de harde osseleere want twee of driewerf omhoog, en mikkende recht op de star van den os, klonk hem de hersens in, dat het harsebekken kraakte, het dier lillebeende, en dood ter aarde plofte; weshalve de held aldus zeide: „o Eryx! ik offere u, in Dares' stede, dit bloed, dat u beter behaagt; en nu eer genoeg behaald, leg de wanten af, en staak de vechtkunst!"

Terstond hierna noodigt Æneas alle schutters, die lustig en rüstig zijn, om naar prijs te schieten; en men is bezig, om den mast van Serestus' schip op te zetten, en een duif, met een koorde om en door de beenen geslagen, omhoog aan den mast te binden, als een wit om naar te schieten. De mannen komen te hoop; men worpt de loten in den koperen helm, en Hippokoön, Hyrtacuszoon, trekt het eerste lot, met een vrolijk geroep der omstanderen. Na hem komt Mnestheus, die flus den roeistrijd won, en nog den groenen olijfkrans draagt. Het derde lot viel op Eurytion, broeder van den doorluchtigen Pandarus, die eertijds, op Minerves bevel, den eersten pijl midden onder de Grieken schoot, om het onderling verdrag des lijfgevechts te sleuren. De leste naam onder in den helm was Acestes, die nog het hart had, tegens jongelingen om prijs te schieten. Toen spanden ze hun bogen, elk om het stijfste, en trokken pijlen uit den koker; en Hippokoöns pees eerst los snorrende, zoo vloog zijn pijl gezwind naar den hemel, door de lucht hene, en bleef recht in den mastboom steken, dat de mast daverde, de duif van schrik haar vleugels tegens een klapte, en al het gewest van 't handgeklap weêrgalmde. Na Hippokoön zette Mnestheus zich schrap met zijnen gespannen boog, en mikte gelijk met oog en pijl naar het wit; doch de schutter kon, dat spijtig was, met zijn punt den vogel zelf niet raken; maar schoot het linnen snoer in stukken, waar aan de duif bij haren voet boven aan de mast gebonden hing; en zij vluchtte door de lucht in de donkere wolken. De gezwinde Eurytion, die al lang zijnen boog en pijl gereed had, om te schieten, riep zijnen broeder te hulp, en dede hem een belofte; en ziende nu de duif in d' ijdele lucht de vleugels vrolijk tegens een klappen, schoot haar in de vlucht, onder een donkere wolk, zoodat ze, den geest in het luchtige gestarnte gevende, dood voor zijn voeten nederviel, met den pijl in 't lijf. Nu schoot er Acestes alleen over, die, geenen

[1]Thans gevoerd. — [2]waardoor. — [3]slaan een geluid, zetten een keel op.

prijs kunnende behalen, evenwel eenen pijl verloren in de lucht schoot, om t'effens zijn kunst in 't schieten te toonen, en hoe hij den boog wist te hanteeren. Toen verscheen ons onvoorziens een wonderspook, dat wat zeldzaams aanwees; gelijk bij d' uitkomst na[1] wel degelijk bleek, toen de dreigende waarzeggers ons te spade het voorspook beduidden: want Acestes' riet, in de dunne wolken vliegende, begost te branden, liet een spoor van vlam achter zich, en, van den gloed verslonden, verdween voor wind in de lucht; gelijk de starren dikwijls aan den Hemel verschieten, of, omzwevende, een vlecht haars of eenen staart na zich slepen. Al wat er was, stond verbaasd; Trojanen en Sicilianen aanbaden de Goden; doch de groote Æneas zag dit voor geen ongunstig voorteeken aan, en den blijden Acestes om den hals vallende, begiftigde hem rijkelijk, en sprak: „o vader! aanvaard (want het beliefde den grooten Hemelvoogd u, bij lotinge misdeeld, door dusdanige voorteekens deze eer toe te leggen) dit geschenk, dat van den stokouden Anchises zelf kwam, eenen kop met groot werk gedreven, eertijds, van Cysseus, den Thrax, vader Anchises geschonken, tot een pand en gedachtenis zijner vriendschap." Zoo spreekt hij, legt Acestes den hoogsten prijs toe, en zet hem den groenen lauwerkrans op het hoofd; de goede Eurytion benijdt niet, dat men dezen in eere boven hem stelt, die alleen den vogel afschoot. Na Eurytion ging Muestheus, die de koorde brak, met zijn giften strijken. De leste van allen was Hippokoön, die den mast trof.

Maar vader Æneas roept, eer nog de schutters scheidden, Epytides, den leermeester en aanleider van den jongen Iulus, bij zich, en luistert den getrouwen in het oor: „ga hene, zeg Ascaan, dat hij, indien de jonge ridderschap vaardig, en de paarden getoomd zijn, de benden herwaart aanvoere, en zich in de wapenen vertoone, zijnen grootvader ter eere. Hij belast al den toeloop des volks ruimbaan te maken, en een vrije plaats midden op het vlakke veld te laten. De jongers komen gelijkerhand aangereden, en schitteren in 't gezicht hunner vaderen zoo braaf te paarde, dat al de jeugd van Troje en Sicilië zich des verwondert. Zij dragen elk, gelijk men gewoon is, eenen geschoren krans op den helm; elk een paar kornoelje-schichten met een ijzeren punt beslagen; sommigen gladde pijlkokers op den rug, en goude ketens, die om den hals op de borst hangen. Drie benden ruiters brageeren onder drie ritmeesters, die elk in 't byzonder hun bende, zes paar jongers sterk, aanvoeren. Een kornet van deze jongelingen volgt rustig den kleenen Priaam, naar zijnen grootvader genoemd, en die een doorluchtige telg, van Polites gesproten, in Italie edele spruiten zal aantelen. Hij rijdt op een groot bont Thracisch ros, dat voor[2] twee witte voeten en een kol voor den kop heeft. D' ander is de kleene Atys, de rechte stam, waaruit de Latijnsche Atisen sproten; Atys het jongske, zoo bezind[3] van het jongske Iulus. Iulus, de schoonste van allen, komt lest aandraven op een Sidonisch paard, hem van d' openhartige Dido geschonken, tot een gedachtenis en pand van hare liefde. Al d' andere jonkheid zat op Sicilianasche paarden, uit den stal van den ouden Acestes gekomen. De Dardanen bewelkomen met handgeklap deze ridders, wien het hart van ijver popelt, en zien ze met lust, en kennen hun voorouders aan het kroost. Nadat ze vrolijk te paarde gezeten, zich voor d' oogen van alle die hier zaten vertoonden; zoo gaf Epytides van verre, met geroep en klateren van zijn zweep, hun een teeken, daar ze nu gereed stonden, om het ridderspel te beginnen. Eerst reden ze bij paren, in eenen troep, hene en weder; daarna in drie benden gedeeld, drie in 't gelid neffens elkanderen. Toen wederom geroepen, stelden ze zich tegens elkandere schrap, en drilden met hun schichten tegens een. Daarna zwenken ze om en wederom, elk zijns weegs, en doen bij beurte keer in keer, en vertoonen een spiegelgevecht in de wapenen; nu nemen ze de wijk, en laten hun hielen zien; nu hervatten ze, nu staken ze 't gevecht van wederzijde. Gelijk men zegt, dat eertijds, op Krete, het hooge eiland, in den Doolhof een verborgen weg liep, van wederzijde bevlochten, en met duizenderleye bedriegelijke en twijfelachtige bijpaden onder een gestrengeld; waardoor de dolende uitgestreken en te leur gesteld, nergens op eenig merkteeken oog kon houden, om uit te geraken. Eveneens verwarren de zoons van Troje hun spoor door een; terwijl ze onder het spiegelgevecht af en aan trekken, en vechten en vluchten: gelijk Dolfijns, die, in de Karpaatsche en Libysche zee, om strijd zwemmende, de natte baren met hunne borst breken, en in het water spelen. Toen Ascaan namaals het lange Alba met muren zou sterken, brocht hij eerst deze gewoonte, dit ridderspel en spiegelgevecht op de baan, en leerde d' oude Latijnen dit feest vieren, op die zelve wijze, gelijk hij, en de Trojaansche jonkheid met hem, en d' Albanen dit hunne landslieden voortleerden. Sedert voerde de grootmachtigste stad Rome deze oefeninge in, en onderhield ze, hare vooronderen ter eere; en het spiegelgevecht van het jongske wordt nog heden 's daags het ridderspel van Troje, en de kornet de Trojaansche kornet geheeten.

De lijkspelen, zijnen heiligen vader dus lange ter gedachtenisse, gevierd[1], zoo begost de Fortuin eerst te weifelen, en hun den voet dwers te zetten; want terwijl men bezig was, om Anchises' graf, op zijn jaargetijde, met verscheide spelen te vereeren, zond Juno, Saturnus' dochter (al haar voorleden ongelijk en leed kaauwende, en haren moed nog niet gekoeld hebbende) Iris[2] uit den Hemel, naar de Trojaansche vloot, en blies haar met den adem der winden voort. De maagd, hare reis spoedende, langs eenen boog met duizenderhande verwen geschakeerd, vloog onzichtbaar en snel hares weegs. Zij ziet den grooten toeloop des volks, bespiedt het strand, vindt de haven ledig, en de vloot zonder volk. Maar de Trojaansche vrouwen verre van hun, op het eenzame strand, beschreiden den overleden Anchises, en zagen al te zamen de grondelooze zee met weenende oogen aan. „Och!" riepen ze alle uit éénen mond, „wat zijn wij vermoeid van zoo lang op zee om te zwerven, en wat is er nog al varens aan vast!" Zij roepen om een stad; het verdriet haar langer op het water om te sukkelen. Weshalve Iris, niet onbedreven op booze nukken, zich midden onder den hoop worpt, legt de gedaante en dracht van een Godinne af, en trekt den schijn van Beroë aan, gemalin van Doriclus, den Thrax, en een stokoude vrouw, van goeden huize en naam, en eertijds kinderzalig[3]. Iris, aldus vermomd, begaf zich midden onder de Dardaansche, vrouwen met deze rede: „o ellendigen! die niet van der Grieken handen, in den oorlog, onder de vesten der vaderlijke stede, ter dood wierdt gesleept; o, rampzalige menschen! tot welk een einde spaart u Fortuin zoo lang? Wij beleven nu den zevenden zomer, na den ondergang van Troje, sedert men ons, over zee en zand, door zoo vele zorgelijke rotsen, en in zoo menigerhande gewesten omvoerde, om over den ongestuimigen waterplas, en op de golven omgesold, het deizende Italië te volgen. Hier regeert de gastvrije Acestes, in 't gebied van Eryx, Æneas' broeder. Wie behindert ons hier muren te stichten, en de burgeren aan een stad te helpen? o, Vaderland! o, Huisgoden, te vergeefs uit den brand gered! zullen wij nu geene vesten stichten, om Troje te vernoemen[4]? Zal ik nimmermeer Xanthus en Simoïs, de vlieten van Troje, aanschouwen? Wat, spant liever met mij aan, en steekt deze rampzalige schepen in

[1]later, daarna. — [2]van voren. — [3]geliefd.

[1]Lat. voor toen — gevierd waren. — [2]de Hemelbodin. — [3]kinderrijk. — [4]benoemen, den naam er voor te ontleenen.

brand; want de geest van Kassandre, de waarzeggerin, scheen mij in den droom de brandende fakkels toe te reiken: „zoekt hier Troje," zegt ze, „hier is uwe woonplaats. Nu is het tijd, de zaak bij der hand te nemen, en op zulk een treffelijk voorspook niet te sammelen. Ziet, daar staan vier altaren, Neptuun toegewijd; God zelf reikt u de fakkels toe, en moedigt u aan." Dit zeggende, vat ze allereerst met geweld een brandhout, en zwaait het toornig al flakkerende om haar hoofd, en smijt het in de vloot. De Trojaansche vrouwen zien vremd toe, en staan verbaasd. Pyrgo alleen, die wel d'oudste was, en een koninklijke voêster zoo veler kinderen van Priaam, riep toen uit al den hoop: „o, joffrouwen! geen Reteesche Beroë, geen Doriclus' gemalin raadt u dit; let slechts op het kroost[1] en haar goddelijke bevalligheid, en die flonkerende oogen; welk een levendheid[2] van geest is er in! wat een aanschijn, spraak en fiere tred! Ik zelf, over[3] een wijl van Beroë scheidende, liet haar krank en moeyelijk, overmits zij alleen van deze feest most blijven, en Anchises niet naar zijn waardij mocht vereeren." Zoo sprak ze. Maar de vrouwen, in 't eerste niet wetende, hoe zij 't hadden, beginnen de schepen met norsche oogen aan te zien, en staan twijfelmoedig, tusschen den deerlijken trek tot dit tegenwoordige land, en het rijk, waartoe het noodlot haar roept; terwijl de Godin, ten Hemel vliegende, eenen geweldigen boog onder de wolken snijdt. Daarna verbaasd door dit gezicht der Godinne, en van dolheid vervoerd, beginnen ze te schreeuwen, en rukken het vier van den offerhaard. Sommigen plonderen d'altaren, en worpen met festoenen en loof en fakkelen; het vier daarop met vrijen toom aan 't voortslaan, over doften en riemen en beschilderde schepen, van dennen hout getimmerd. Eumelus, de bode, brengt de tijding aan Anchises' graf, en de gestoelten des schouwburgs, dat de vloot in lichten brand staat; en de Trojanen zelfs zien terstond de gloeyende vonken in de zwarte smookwolk opvliegen; en Asсaan, die vrolijk vast de ridders aanvoerde, vloog met zijn paard heftig, recht toe recht aan, naar de vloot, die nood leed; en geene ritmeesters, om hem tot stervens toe verlegen, kunnen zijnen ijver schutten. Het jongske daar aankomende, roept: „wat dolheid komt u aan? Hoe nu? Waar wilt gij hene? Och, elendige burgerinnen! gij verbrandt uwen vijand nochte het Grieksche leger, maar de schepen, uwe hoop en toeverlaat; ziet, ik ben uw Ascaan!" – en fluks nam het zijnen helm, waarmede het noch flus het spiegelgevecht beleidde, van het hoofd, en smeet dien voor haar voeten neder; en voort daarop kwam Æneas met de Trojaansche troepen aanstooten. Maar de vrouwen vloden van vreeze het strand langs, elk hares weegs, en verstaken zich ergens in bosschen, en holen van steenrotsen. Juno, van wie zij bezeten waren, is uit haren boezem gevaren, en zij, bij zinnen komende, beginnen haar volk te kennen; het stuk berouwt en 't leven verdriet haar; doch de brand liet daarom niet zijnen gang te gaan, en even fel voort te slaan; het werk, waarmede de naden gedreven waren, smookte allengs, en ging vast aan, onder het beteerde hout; de rookende hitte verteerde de kielen langzaam, en de vlam vermeesterde den geheelen romp; het gedurig gieten, en geheele stroomen waters kunnen het vier niet lesschen. Toen scheurde de godvruchtige Æneas zijne kleeders van 't lijf, en riep, met opgestrekte handen, alle Goden te hulpe: „Almachtige Jupiter! indien gij alle Trojanen nog niet tot den lesten man toe haat; indien gij naar uw oude liefde de zwarigheid der menschen nog eenigsins ter harte trekt; zoo berg, o vader! de vloot nu uit dezen brand, en bescherm de Trojanen voor den uitersten nood, in dezen deerlijken staat; of, ben ik des waardig, schiet mij (daarmede is 't uit) met uwen bliksem dood; en tref mij met uwe gewapende vuist." Naauwlijks spreekt hij zoo, of een donkere wolk berst met onweder en stortregen uit, niet anders dan of het water van boven gegoten werd; bergen en dalen daveren van donderslag op donderslag; het stormt en buldert; al de lucht ziet zwart en ontsteld van regenbuyen en vlagen; de schepen loopen over van het water, en de halfverbrande vloot wordt doornat van den regen, tot dat al de smook gelescht is, en alle schepen, behalve vier, in den brand geborgen blijven.

Maar vader Æneas, van dit harde ongeval in zijn hart getroffen, liep het hoofd om van geweldige bekommeringen, en leide het dan dus dan zoo over: of men, het noodlot ter zijde zettende, zich op den bodem van Sicilië zou neêrslaan, of de kust van Italië aandoen. Nautes, een oud ervaren man, van Pallas onderwezen, en afgerecht op wichlerij, hetwelk hem, boven anderen, in groot aanzien brocht, diende den vader hier over, op hetgeen òf van de vreeselijke gramschap der Goden, door dit voorspook hun gespeld, òf van de zij des noodlots vereischt wierd. Dees ving aan, Æneas aldus te troosten: „o Godin-Venus' zoon! laat ons volgen, zonder omzien, derwaart wij van het noodlot gerold en gesold worden. Men moet, het ga zoo 't wil, uitharden al wat Fortuin ons overzendt. Gij hebt hier den Dardaanschen Acestes, een man van goddelijken stamme, op uwe hand; neem hem, die overbodig[1] is, tot uwen raadsman; lever hem al het volk, dat van de verbrande schepen nog overschiet, en hen allen, wien uw groothartig bestaan en ongelegentheid tegens het hart stoot, stokoude mannen en zeezieke wijven; schiet uit al wat onder u, lam en stram, tegens geen gevaar mag, en laat de kleenhartigen muren op dezen bodem stichten. Zij zullen die stad, met Acestes' oorlof, Aceste naar zijnen naam noemen." Æneas verkwikte om[2] die rede[3] van zijnen ouden vriend. Maar sedert werden zijn zinnen van allerhande gedachten herwaart en derwaart gerukt; en toen de nacht op hare slede, van twee paarden voortgetrokken, door den duisteren Hemel gleê, scheen zijn vader Anchises' geest, haastig van boven nederdalende, hem aldus aan te spreken: „mijn zoon, die mij bij mijn leven liever dan het leven waart; mijn zoon, die de rampen, den Trojanen beschoren, smaakte; ik koom afgestegen op Jupijns bevel, die den brand der vlote uitleschte, en zich in den hoogen Hemel ten leste uwes[4] ontfarmde. Volg dien overtreffelijken raad van den ouden ervaren Nautes; scheep, met d'uitgelezenste jongelingen, de kloekhartigste borsten in Italie over. Een hardvochtig, wild en woest volk staat u in Latium te beoorlogen. Evenwel, mijn zoon! moet gij eerst den Helschen afgrond bezoeken, en bij den diepen jammerpoel mij aanspreken; want ik ga niet waren in den godloozen Tarter, onder de droeve schimmen, maar verkeere in d'Elysische beemden, met het genoegelijk gezelschap der godvruchtigen. De kuische Sibylle zal u, na het slachten en opofferen van zwart vee, derwaart geleiden. Dan zult gij al uw geslacht leeren kennen, en weten wat vesten u beschoren zijn. Nu vaar wel; de dauwende midnacht is al verloopen, en de hatelijke dag snuift mij uit den Oosten den wasem zijner hijgende paarden toe." Zoo sprak hij, en verstoof, gelijk rook, in de dunne lucht. Æneas riep: „waar streeft gij hene? waar blijft gij? wien vlucht gij? of wie belet u ons t'omhelzen?" Toen rekende hij het vier op, dat onder d'assche gedoofd lag, en eerde oodmoedigljk den Trooischen Haardgod, en de koorgeheimenis der grijze moeder Vesta, met gezouten offermeel en het volle wierookvat. Terstond ontbiedt hij zijne reisbroeders, en inzonderheid Acestes, en ontdekt hun Jupijns gebod en zijn lieven vaders bevel, en hoe hij nu beraden is. Men stelt dien raad niet uit, en Acestes weigert niet, dat bevel te volgen. De vrouwen, die gezind zijn hier een stad te bewonen, worden aangeteekend, en het volk, dat hiertoe

[1]gelaatstrekken. — [2]levendigheid. – [3]Thans vóór.

[1]bereidwillig. – [2]Versta: werd verkwikt door. [3]toespraak. — [4]over u.

willig is, en al die luttel met eere en vermaardheid gediend zijn, schiet men uit. De Trojanen, kleen in getal, doch heet en wakker om aan den man te gaan, vernieuwen de dolten, verbeteren de halfgebrande schepen, met nieuwe ribben en eike planten, schaven riemen en balken, en maken touw en takel klaar. Middelerwijl rooit[1] Æneas de vesten met den ploeg, en deelt erven bij lotingen uit; geeft deze plaats den naam van den burg Ilium, en heet die plaats naar de stad Troje. De Trojaansche Acestes is met het rijk wel in zijnen schik, en wijst hun, waar merktveld en raadhuis zullen staan, kiest wethouders, en schrijft hun keuren en wetten voor. Daarna sticht hij, op de kruin des bergs Eryx, een hemelhooge kerk, Venus van Idalië ter eere: en wijdt Anchises' graf een breedstrekkende wond en priester toe. Toen nu al het volk negen dagen lang gebanketteerd had, en gaven op het altaar geofferd had, begost de gewenschte wind op zee uit den Zuiden te waayen, en ons wederom met slecht water te scheep te drijven. Daar stak men in de bocht een keel op met huilen en kermen, en brocht een geheel etmaal over, met elkanderen om den hals te vatten, en oorlof[2] te nemen. Nu wonden vrouwen en mans (wien te voren de zee zoo leelijk toegreen[3], en het onmogelijk viel op het water te harden) mede t' zeil gaan, en lijden al wat er op de reis te lijden stond. De goede Æneas vertroostte ze met vriendelijke woorden, en beval ze al schreyende in Acestes', zijn bloedvriends, beschuttinge. Hierna beval hij drie kalvers voor Eryx, en een lam voor het onweder te slachten, en maakte de touwen, langs het strand, 't een na 't ander los. Hij zelf, staande voor op het schip, met den geschoren[4] olijfkrans om het hoofd, en den offerkop in de hand, worpt het ingewand en giet den wijn in de zoute baren. De wind, van achter recht in het zeil blazende, geeft de schepen vaart en spoed, en de maats roeyen om strijd, en vegen door zee.

Maar Venus, met zorgen beladen, spreekt ondertusschen Neptuun aan, en klaagt hem aldus haren nood: „o, Neptuun! Juno's wrok en onverzaadzame wraakgierigheid persen Venus, zich tot biddens toe te vernederen; nochte de langdurigheid des tijds, nochte geene offeranden der godvruchtigen kunnen haar vermurwen; ja, d' onvermurwde Godin, nog even stijf, wil, nochte om Jupijns gebod, nochte om noodlot, zich gerust houden. Het vernoegt haar niet, dat ze de stad, midden in Frygie gelegen, door onmenschelijke vijandschap en veete verslonden, het overschot van Troje door allerhande rampen ter straffe gesleept en gesleurd hebbe; zij vervolgt nog d' asschen en gebeenten der uitgerooide vesten; wat oorzaken haar tot zulk een dolheid verrukken[5], dat mag zij zelf weten. Gij zelf zijt mijn getuige, wat een geweld zij mij onlangs, op de Lybische zee, haastig berokkende; en hoe ze, op Æools buyen steunende, de gansche zee en den Hemel te vergeefs ondereen roerde; dat durf ze op uwen bodem bestaan! O schelmstuk! bezie eens, zij heeft ook door Trojaansche vrouwen, van dolheid bezeten, schandelijk de schepen verbrand, en, de vloot ten deele vernield zijnde, ons gedwongen, zeker getal onzer reisgenooten in een vreemd land achter te laten. Weshalve ik u bidde, dat het u gelieve 't overschot der vlote veilig door zee te voeren, veilig aan den Laurentijnschen Tiber te brengen; eische ik anders iet billijks, bescheren anders de noodlotspinsters hun deze vesten!" Saturnus' zoon, de Zeevoogd, antwoordde haar: „o, Cytheresche Godheid! het is gansch recht en billijk, dat gij uw betrouwen op mijne rijken vestigt, waaruit gij geboren zijt; ik verdiende dat ook: dikwijls en menigmaal breidelde ik zoo groot een dolheid van water en wind, en droeg te lande (des getuigen mij Xanthus en Simoïs) geen minder zorg voor uwen Æneas, wanneer Achilles, achter de moedelooze Trojaansche benden her zittende, haar tegens de muren aanjoeg, menig duizend man in het zand leïde, de toegestopte stroomen steenden, en Xanthus zijn kil niet vinden kost om in zee te loopen. Van dien tijd af ontweldigde ik, met een holle wolk, uwen Æneas uit Achilles' sterke handen; toen hij tegens zijnen vijand, hem ongelijk in krachten en hulp van Goden, in lijfgevecht uitgetreden, en ik genegen was de muren der meineedige stad Troje, met mijn eige handen opgebouwd, in den grond te verwoesten. Ik blijf nog bestendig bij hetzelve voornemen; ontsla u der vreeze! Hij zal, naar uwen wensch, veilig in de haven van Avernus belanden, en slechts éénen man op zee verliezen, waaraan hem gelegen is: één zal voor velen sterven." Nadat de Vader het gemoed der Godinne met dusdanige woorden hadde gestreeld en verheugd, zoo spande hij zijne paarden voor den wagen, breidelde de zeegedrochten met het schuimende mondstuk, vierde hun den vollen toom, en glipte luchtig met zijn blaauwe raden over het water hene. De baren gaan leggen; de holle zee slecht hare deiningen onder de krakende assen gelijk en effen; de wolken verdwijnen aan de ruime lucht. Toen vergezelschapten hem velerhande gedaanten, geweldige groote walvisschen, d' oude rei van Glaukus, Palemon, Inoïs' zoon, de snelle Tritons en al het heer van Forkus, ter rechte hand; ter slinke, Thetis, Melite, de maagd Panope, Nisëë, Spio, Thalye, en Cymodoce.

Vader Æneas, wiens gemoed dus lang in twijfel hing, begost nu het hart in 't lijf van blijschap te springen; hij beveelt hun allen haastig de masten op te zetten, en de zeilen aan de râ te slaan. Zij maken gelijkerhand hun touwwerk klaar, en vieren t'effens nu de slinke, nu de rechte schoten. De vloot zeilt voor wind hene. Palinuur vaart, als Amiraal[1], voor uit, voor alle de zeilen, gelast hem te volgen; en alreê was de dauwende nacht bijkans aan het toppunt des Hemels ten halven wege gestegen; en het bootsvolk onder de riemen, op de harde dolten, de leden gemakkelijk uitstrekkende, lag gerust en sliep; wanneer de vlugge Slaapgod, uit de hemelsche starren nederdalende, de duistere lucht deelde, en de schaduwen verdreef, om u, o Palinuur! te zocken, en tot uw ongeluk onmoozel in slaap te brengen. De Slaapgod zette zich, in Forkus' gedaante, op de kampanje, en koutte hem aldus toe: „o Palinuur! nakomeling van Iasius, de deining zet de vloot van zelf voort; het is een zachte en effen wind; men gunt u een uur tijds, om te rusten. Leg het hoofd wat neder, en verpoos uwe afgewaakte oogen een luttel; ik zal zelf een poos voor u te roer gaan." Palinuur, naauwlijks zijn oogen opheffende, zegt: „waant gij, dat ik de zachte luimen der zee, en haar bedriegelijk gelaat niet ken? Zou ik dit woeste gedrocht vertrouwen? hoe zoude ik, zoo menigmaal bij het schoonste weder van den Hemel bedrogen, Æneas den lichten wind betrouwen?" Zoo sprak hij, en aan het roer vast klevende, woû er niet af scheiden, en sloeg de starren aan den Hemel gade. De Slaapgod besprenkelde Palinuur, over den slaap van het hoofd, met eenen tak, die van vergetelnat druppelt, en, in het krachtige water van Styx gedoopt, slaap verwekt; en hij look hem, die nog den vaak zocht te verdrijven, zijn halfbeschotene oogen. De Slaapgod, zoodra Palinuur onverhoeds bevangen was, en het hoofd hangen liet, kreeg hem heel onder, en een stuk van 't achterschip afrukkende, plompte den slaper, met roer met al, in het water, daar hij te vergeefs zijne makkers lang om hulp riep. De vlugge Slaapgod vliegt in de dunne lucht. De vloot gaat niettemin op zee veilig haren gang, en zeilt onbeschroomd op vader Neptuuns beloften voort; en aldus voortvarende, geraakt bij de klippen der Sirenen, eertijds zoo zorgelijk, en nog wit van de gebeenten veler drenkelingen; toen ruischte het zoute water op de heesche steenrotsen gedurig van verre; wanneer vader Æneas gewaar wierd, hoe

[1]effent. – [2]afscheid. – [3]toehuilde. – [4]Versta: netjens gevlochten. — [5]Voor vervoeren.

[1]Versta: leidsman.

het schip, zijnen stuurman missende, hene en weder slingerde; dies hij zelf bij nacht te roer ging zitten, en, menigmaal zuchtende, heel weemoedig om zijn vriends ongeval aldus klaagde: „o, Palinuur, die te reukeloos op schoon weder en slecht water betrouwde, naakt en onbegraven zult gij ergens onbekend op strand leggen blijven.

Het Zeste Boek.

INHOUD.

Æneas, te Cume geland, gaat naar het hol van de Sibylle[1], en geofferd hebbende, leeft raad met Febus' orakel, dat hem d' aanstaande gevaren en uitkomst der toekomende oorlogen voorspelt. Hij verbrandt het lijk van Miseen, den drenkeling, op strand gevonden, en begraaft des mans overschot onder den naasten berg, sedert naar hem genoemd. Hierna wijzen de duiven hem den gouden tak, dien hij afplukt, en eert d' onderaardsche Goden met offeranden, daalt met de Sibylle, zijne leidsvrouw, door den mond van Avernus, Hellewaart, vindt Palinuur (overmits die d' eer der begrafenisse ontbeerde) bij den jammerpoel nog omzwerven; en, pogende hem naar den anderen oever over te voeren, wordt in dit voornemen van de waarzegster belet, en de geest met een loos graf, en de hope der uitvaart getroost. Æneas, hierna den jammerpoel overstekende, smijt den Hellewachter[2] eenen slaapbrok voor; en, reizende door de kinderzielen en de valschbetichte en omgebrochte schimmen hene, geraakt bij 't verblijf der gelieven, die uit wanhopende minne zich zelve het leven benamen. Daar bejegent hij Elize, die toen hij zich zocht t' ontschuldigen, toornig uit zijn oogen week. Van hier voortstappende, ziet hij, in de wijk der vermaarde krijgshelden, Deifobus, met vele kwetsuren geschonden, en verneemt uit hem dien deerlijken moord. Hij verlaat den Tarter, slaat de slinke hand op, hoort uit de Sibylle de straf des misdadigen, spoeit naar Pluto's stad[3] zelf, en steekt den gouden tak op de poort van 't hof. Daar monstert Anchises voor Æneas, zijnen zoon, d' Albaansche en Roomsche[4] koningen op een rij, en loopt sommige Romeinsche edelen met name ten lichtsten over; en komende aan Cæsars en Augustus' lof, verheft Marcel, Octavia's zoon, ontijdig weggerukt, ten Hemel toe; eindelijk, door d' ivore poort weder opdonderende, bezichtigt zijne makkers, en, Cume verlatende, zeilt naar Cajete.

Hij treedt te Cume op land, en hoort de priesterin,
Begraaft Miseen, en plukt den tak met goude bladen,
En slaat, met zijn Sibyl, den weg des Afgronds in,
Vindt Palinuur, en staat met Dido's schim beladen,
De leidsvrouw leert den held der zielen straf en loon;
Anchises wellekomt zijn afkomst, daar beneden,
En monstert op een rij de neven[5] van dien zoon,
En al 't Romeinsche bloed, dat op zijn spoor zal treden,
Om 't eeuwige aardsgebied te leevren aan August,
Door zoo veel zweet en bloed, en oorlog, zonder rust.

Zoo spreekt hij al schreyende, viert den schoot, en belandt ten leste aan den wal te Cume, van d' Eubeërs gesticht. Hier zetten ze het voor anker, keeren den boeg de zee, het roer het strand toe, en boorden[6] de kust met schepen. Een hoop jongelingen springt vierig op den Hesperischen bodem. Sommigen klinken vier[7] uit keyen, dat in d' aderen der steenen, gelijk zaad, verborgen legt; sommigen komen met eenen hoop ruigte en takken, waar in het wild nestelt, aanslepen, en wijzen hunne maats, wat bosschen en vlieten zij vonden. Maar de godvruchtige Æneas gaat naar de slotkerk, waarover de groote Apollo het gezag heeft, en bezoekt de vreeselijke spelonk der ontzaggelijke Sibylle, hier dicht bij, om hare geheimenissen te verstaan. Het orakel van Delos blaast haar zijnen goddelijken geest en wijsheid in, ontsluit haar het slot der toekomende zaken. Nu gaan ze, door het woud van Diane, in Apollo's gulden tempel. Men zegt, dat de stoute Dædaal, uit Minos' gebied vluchtende, en zich op zijn snelle vleugels verlatende, door de lucht, een nieuwe baan, in het koude Noorden den kerker ontroerde, en ten leste luchtig op den burg van het Italiaansche Chalcis streek. Zoo ras hij hier belandde, heiligde hij Febus het roeituig zijner vleugelen, en stichtte geweldige kerken hem ter eere. Op de kerkdeuren zag men de dood van Androgeüs uitgebeeld; ook, hoe deerlijk d' Atheners jaarlijks, met zeven lijken hunner zonen, den opgelêden tol mosten betalen. De lotbus staat er, met de rampzalige jongelingen. Recht hier tegens over, doet zich het eiland Krete uit der zee op. Hier ziet men Pasifaë op den wreeden stier verlieven, en zich ter sluik onder hem vlijen; en de gemengelde afkomst, en vrucht van tweederhande aard, het mensch- en stiersgedrocht is er bij; een gedenkteeken van die lasterlijke geilheid Hier is die Doolhof, waaruit men zich niet redden kan. Dædaal zich over de vierige liefde der koninginne Ariadne ontfermende, bestelde Theseus het kluwen, om blindeling den geschoren draad te volgen, en zoo de bedriegerijen en dubbelheid des hofs t' ontdekken. Och, Ikarus[1]! liet uw vaders hartewee het toe, gij hadt mede ruim uw deel in dit treffelijke werk. Tweewerf poogde hij uwen val in goud uit te beelden; tweewerf bezweken zijn vaderlijke handen. De Trojanen hadden vervolgens achtereen alles, van stuk tot stuk, wel naauw doorkeken; 't en ware Achates, vooruitgezonden, juist op slag kwam, met Glaukus' dochter, waarzeggerin van Febus en Diane, Deifobe, die den koning aldus aansprak: „de tijd laat nu niet toe, hier langer op te staan kijken; het past nu beter zeven puikrunders, die nooit juk droegen, en zeven puikschapen, gelijk de manier is, te slachten. Terstond offeren ze, gelijk hun belast wordt, en de priesterin roept de Trojanen in de groote kerk. De lenden der Eubeesche steenrotse is spelonkswijze geheel diep uitgehouwen; men gaat er in door honderd breede ingangen, door honderd ope deuren, waaruit de Sibylle met honderd galmende stemmen antwoordt. Toen men aan den drempel kwam, zeide de maagd: „het is tijd, bescheid van uw noodlot te verzoeken; zie, daar is God, daar is Hij!" Terwijl ze zoo voor den ingang sprak, kreeg ze haastig 't eene kleur op 't ander in haar aangezicht; heur haar stond te berg; zij hijgde naar heuren adem, werd fel van razernije bereden, zwol om het hoofd, scheen grooter, en hare spraak luidde niet menschelijk, wanneer ze, nu van de Godheid des Gods gepropt[2] zijnde, riep: „Æneas! houdt gij op? Trojaan! houdt gij op van beloven en bidden? de groote deuren van het verbaasde huis zullen toch niet eer opgaan! en hiermede zweeg ze. De Trojanen schrikten, dat hun het hart in 't lijf en de beenen trilden, en de koning bad uit al zijn harte: „o, Febus! die u eltijd over de zware aanvechtingen van Troje ontfarmde, en Achilles door het geweer van Paris, Dardans nakomeling, nederleîde; onder uw geleide begaf ik mij te water, zeilde de wijde wereld om, en bezocht de verregelegene Massilische volken, en landen, waarvoor de zandplaten leggen; nu doen wij ten leste de kusten van het deizende Italië aan; dus lang hebben ons de rampen van Troje achteraan gesleept; het waar nu wel billijk, het volk van Pergamum te sparen! – en desgelijks, alle gij Goden en Godinnen! wien Ilium en d' overgroote eer van Dardanië tegens het hart stak; en gij, o allerheiligste waarzeggerin, van toeko-

[1]waarzegster, profetes. — [2]Cerberus, den Helhond. – [3]Versta: de Helsche hofplaats. – [4]Romeinsche. [5]nazaten. — [6]Versta: bezetten. — [7]slaan vuur.

[1]Zijn in zee getuimelden zoon. — [2]vol, bevangen.

mende zaken bewust! verleent den Trojanen (ik verzoek geen rijk, dan mij bij noodlot beloofd), dat ze zich, met hunne omzwervende Goden en omsukkelende Huisgoden, van Troje in Latium mogen nederslaan. Dan zal ik, Febus en Diane ter eere, kerken van louter marmer stichten, en feestdagen in Febus' naam instellen. Men zal, o gunstige Sibylle! u ook heerlijke kapellen in ons rijk bouwen; want daar zal ik, o goedertiere! ook uwe orakelloten[1] (schriften, die de geheimenissen der zaken, onzen geslachte beschoren, bevatten) bewaren, en uitgeleze mannen heiligen. Ik bidde alleen, schrijft voortaan uwe verzen niet meer op palmbladers, opdat de snelle wind die niet verstrooye, en onze hope te leur stelle; maar, ik bidde, spel zelf mondeling, wat ons beschoren zij." Hiermede sloot hij zijn gebed. Maar de waarzeggerin, schrikkelijk van Apollo bezeten, en hare voorspellinge nog niet kunnende uitbrengen, loopt razende in de spelonk om en wederom, en gaat vast in arbeid, om haren krop uit te schudden; terwijl betemt Febus haar wreed gemoed en razenden mond des te meer, en betoomt hare tong met zijnen breidel; en nu gingen de honderd geweldige deuren van haar huis van zelf open, en het antwoord der waarzeggerinne klonk aldus in de lucht: „o, Æneas! gij zijt ten leste van de groote zwarigheden, ter zee geleden, ontslagen, maar hebt grooter zwarigheden te lande te verwachten. De Dardaners zullen (bekommer uw zinnen hier niet mede) in het rijk van Lavinië komen, doch wenschen dat ze'r nooit gekomen waren; oorlogen, afgrijselijke oorlogen zie ik te gemoet, en den Tiber van veel bloeds schuimen; hier zal het u aan geenen Simois, geenen Xanthus, nochte Grieksche legers ontbreken: een ander Achilles, ook uit een Godinne geboren, is alreê in Latium tegens u opgewassen: en het wil den Trojanen aan geen Juno ontbreken, die achter hen her zitte; welke volken, welke steden van Italië zult gij dan in uwen nood niet om hulp aanzoeken? Een vrouw, die weder de Trojanen onthaalt, een uitheemsch huwelijk is weder oorzaak van zoo groot een jammer. Zwicht evenwel voor geene rampen, maar hoe ze u zwaarder drukken, zoo veel te kloekhartiger bië haar het hoofd. 't Eerste middel uwer behoudenisse zal u opgedaan worden van een Grieksche stad, daar gij het minst op vermoedt." De Cumaansche Sibylle spelt hem deze schrikkelijke dubbelzinnigheden uit haar kapelle, en, loeyende uit de spelonk, mengelt klare en duistere waarheid onder een. Apollo noopt aldus haar gemoed met sporen, en breidelt hare razernij. Zoodra de dolheid over is, en haar schuimbekkende mond ophoudt van razen, begint de held Æneas: „o maagd! geenerleye zwarigheden konnen mij vremd en onverwacht overkomen; altemaal is het mij te vore gespeld, en ik heb het al lang bij mij zelven erkaauwd[2]; doch een eenige zaak wordt op u verzocht, namelijk dat ik (naardien men zegt, hier de deur des onderaardschen Konings te wezen, en het duistere moeras, om hetwelk Acheron zwalpt en stroomt) mijnen lieven vader mag zien en spreken; en het u believe, mij den weg te wijzen, en den heilloozen ingang t' ontsluiten. Ik bergde hem met deze schouderen uit den brand, en midden onder de vijanden, die ons menig duizend pijlen naar het lijf schoten. Hij vergezelschapte mij op de reis, en stond overal met mij te water alle stormen en dreigementen van wind en weder uit, met dat zwakke lichaam, boven zijn vermogen, en in dien hoogen ouderdom, hem van God toegeleid; hij zelf beval, ja, bad mij dit oodmoedigljk op u te verzoeken, en naar uwe woonplaats te gaan. O, goedertiere maagd! ik bidde u, ontfarm u des vaders en des zoons; want alle deze dingen staan in uwe macht, en Hekate stelde u niet te vergeefs over de wouden des jammerpoels. Vermocht Orfeus, de Thrax, zich op cyther en liefelijke snaren verlatende, den geest zijner gemalinne te halen; kocht Pollux' zijn broeders leven door zijn eigen dood, en gaat hij dien zelven weg zoo dikwijls hene en weder; wat wil ik Theseus, wat den grooten Alcides bijbrengen? ik ben ook uit den grooten Jupiter gesproten." Aldus bad hij met de handen aan het altaar, wanneer de waarzeggerin aanhief: „o Trojaan! afkomst der Goden, zoon van Anchises, gemakkelijk daalt men ter Helle: Pluto's deur staat nacht en dag open; maar te rugge deizen, en weder veilig boven komen, dat heeft wat in; daar is arbeid aan vast. Weinigen, en nog uit Goden geteeld, bij den rechtvaardigen Jupiter bemind, of door hunnen ijver en vromigheid hemelhoog verheven, vermochten dit. In het midden leggen hare bosschagiën, en de zwarte Kocyt loopt en vloeit er rondom. Doch is uw gemoed zoo bijster graag, zoo bijster begeerig, om tweewerf over den jammerpoel te varen; om tweewerf den bruinen Tarter te zien; en zijt gij enkel belust u tot dien reukeloozen arbeid te beledigen; zoo behartig, wat u eerst te doen staat. In de schaduwe van eenen boom en zijn loof, bloeit een gouden tak met zijn taaye teigen, en is de Helsche Juno toegewijd. Het gansche woud bedekt dezen tak, omringd van duistere en schaduwachtige dalen; en het is niet eer geoorloofd d' onderaardsche gewesten te bezoeken, 't en zij men dien gouden tak en zijne vrucht plukke. De schoone Proserpijn heeft ingesteld, dat men haar deze gifte, haar eigen, opdrage. D' eerste tak afgebroken zijnde, zoo zal terstond een ander, die van 't zelve metaal blikkert, in de plaats groeyen. Hierom sla gade, hef uwe oogen omhoog, en den tak ziende, pluk hem naar behooren; want zijt gij hier toe beroepen, zoo zal de taak gewillig en van zelf volgen; anders kunt gij dien met geen geweld afrukken, nochte met geen stalen lemmer afhouwen. Boven dit legt daar het doode lichaam van uwen vriend, en wacht naar u, en (och! weet gij het niet?) bevlekt de gansche vloot, terwijl gij, om raad uit, voor mijn deure bekommerd staat. Bestel het eerste ter aarde, daar het behoort, en begraaf het. Breng zwart vee ten outer, en laat dat eerst uw zuiveroffer verstrekken, zoo moogt gij eindelijk de wouden van Styx, en het rijk, nooit van levenden bezocht, bezichtigen." Zoo sprak ze, en sloot haren mond, of ze stom was.

Æneas, zijne oogen en aanzicht bedrukt nederslaande, gaat uit de spelonk hene, en overlegt bij zich zelven dit duistere afscheid; de getrouwe Achates, niet min bekommerd, geleidt hem. Zij hadden het drok met elkandere: van wat dooden makker de waarzeggerin sprak, wat lichaam men begraven most; maar zoo ras zij weder bij de vloot kwamen, vonden ze Miseen op het drooge strand leggen, en onnoozeler omgekomen dan zijn uitstekendheid en deugd verdiende; Miseen, Æools zoon, de braafste trompetter, om het volk moed en hart in 't lijf te blazen. Dees plag den grooten Hektor te volgen, en, afgerecht op trompet en speer, hield zich in den oorlog stip omtrent Hektor. Nadat Achilles Hektor overwon en om 't leven brocht, voegde zich dees dappere held bij Æneas, Dardaans nakomeling, om geenen geringer meester te volgen. Maar bij geval op zijn hollen kinkhoren blazende, dat het over de zee heneklonk, en reukeloos de Goden met de trompet uittartende, verraste hem Triton uit naarijver, en dompelde den man (mag men 't gelooven) tusschen barningen en schuimende steenrotsen in zee; weshalve zij al te zamen, voornamelijk de godvruchtige Æneas, rondom hem luidskeels huilden. Daarna verrichten ze vlijtig, zonder vertrek, al weenende het bevel der Sibylle, en woelen om strijd, om een grafaltaar van takken bij een te stuwen, en tot aan de lucht toe op te stapelen. Men gaat naar een oude bosschagie toe, daar dieren in diepe holen nestelen, houwt met de bijl eekelboomen en harsboomen neder, klooft met beitelen essche balken, en splijt eike stammen, en rolt groote wilde esscheboomen van de bergen. Æneas, d' eerste in dien arbeid, port de maats aan, neemt zelf de bijl in de hand; en het eiselijk groote bosch aanziende, overlegt dit bij zich zelven, en bidt overluid aldus: „och,

[1] voorspellingen. — [2] overlegd.

Miseen! of ik nu (naardien de waarzeggerin, niet dan al te warachtig, ons van u alle bescheid wist te geven), in dat groote bosch, dien gouden tak op den boom vond." Naauwlijks had hij zoo, wanneer bij geval een paar duiven van den Hemel onder zijn oogen kwamen aangevlogen, die op het groene gras streken. De voortreffelijke held kende zijn moeders vogels, en had vrolijk: „o, weest gij mijne wegwijzers, zoo er ergens een weg is, en wijst mij in het woud, waar die gouden tak in de lucht den vetten grond beschaduwt; en, o mijn goedertiere moeder! begeef mij niet in deze twijfelmoedigheid!" Zoo sprekende bleef hij staan, en sloeg gade, wat teekens zij meêbrochten, waar ze voort henestreefden. Zij vlogen al pikkende voort, zoo dat men haar met het oog kon volgen. Toen ze daarna aan den mond kwamen, waaruit die bange lucht van Avernus komt, vlogen ze beide haastig op, door de dunne lucht, en zetten zich, ter gewenschte plaatse, op den boom neder, waaruit die geschakeerde glans van het goud in de takken blonk en blikkerde: gelijk het vogellijm, gesproten uit snippemest, dat aan de schors kleeft, in het snippen van den kouden winter, in de bosschen op een nieuw plag te bloeyen, en zich om lange stammen met zijn oranjen gewas te krinkelen; zoo glinsterde ook het goud, dat aan den schaduwrijken eekelboom groeide; zoo kraakte dit blad van den zachten wind. Æneas schiet vierig toe, breekt het met kracht af, hoe noode het volge, en brengt het in 't hof der Sibylle en waarzeggerinne.

Ondertusschen lieten de Trojanen niet na, Miseen op het strand te beweenen, en zijn droeve assche in het uiterste te berechten[1]. Eerst stapelden ze eenen grooten hoop houts ten lijkviere, van vette harsboomen en geklove eiken; bevlochten het lijkhout rondom met bruin loof; plantten nare cypressen hier voor; en leiden er schitterende wapens tot eieraad boven op. Sommigen zetten kopere ketels met water op het vier, stoken dat ze zieden, en wasschen en zalven het koude lichaam. Zoodra het beschreide lijk met zijn doodbedde hier boven op gelegd wordt, steken ze een keel op, en worpen er purpere kleeders en zijn eige gewaden overhene. Sommigen nemen de zware doodbaar op de schouders, een droeve dienst; en steken met afgekeerden aangezichte, naar het gebruik der voorouderen, de fakkel onder het lijk. Men verbrandt den wierook met andere gaven gemengd, en de spijs, en giet er bekers met olijfolie in. Nadat de doode verbrand, en het vier uit is, zoo wasschen ze de gloeyende en dorstige assche van het lijk, een deerlijk overschot, met wijn; en Corinæus giet het bijeen geraapt gebeente in een koperen doodvat[2]; besprenkelt zijn makkers driemaal met den gezegenden olijftak in zuiver water gedoopt; en hen aldus zuiverende, neemt zijn afscheid met het leste scheîwoord. Maar de godvruchtige Æneas bouwt den man een groot geweldig graf, en hangt zijn wapens, trompet, en riem aan den luchtigen berg, die nog heden naar zijnen naam Miseen heet, en in der eeuwigheid heeten zal.

Deze dingen verrecht zijnde, zoo voert hij haastig den last der Sibylle uit. Een diepe spelonk, vol keikens, en vervaarlijk wijd gapende, wordt omringd van eenen zwarten poel, en donkere bosschen, waarover nooit vogel vloog, die hier levendig afkwam; zulk een wasem komt er uit de zwarte keel omhoog in de lucht opstijgen; [weshalve de Gricken die plaats Aonus, dat is Vogelloos, noemden[3]]. Hier brocht de priesterin eerst vier zwarte runders, plengde den wijn op hare star, en, het bovenste haar tusschen de horens uitplukkende, goot den offerdrank in 't heilig vier en verdagvaardde luidskeels Hekate, voogdin over Hemel en Hel. Anderen steken het vee de keel af, en ontvangen het laauwe bloed in de kelken. Æneas keelt zelf, ten dienst van den Nacht, moeder der Razernijen, en d' Aarde, hare groote zuster, een zwart lam, en, o Proserpijn! u ten prijze, een gegelte[1] koe. Daarna vangt hij de nachtoffers aan, de koning en Hellevoegd ter eere, legt gansche stieren ten brandoffer op het vier, en giet vetten olie over het brandende ingewand. Maar zie, d' aarde begost, met den opgang der zonne en het rijzen van 't licht, onder hun voeten te loeyen, en heuvels en bosschen te beven; en het scheen of de honden in de schaduwe, op het genaken der Godinne, huilden. De waarzeggerin roept: „vertrekt, vertrekt: geen ongewijde vervordere zich, zijnen voet in dit woud te zetten. Æneas! volg mij, ruk het zwaard uit de schede, en laat nu blijken, dat gij hart en moed in 't lijf hebt." Aldus sprekende, stapt ze al razende d' ope spelonke in, en hij volgde zijn vooruitgetrede leidsvrouw onvervaard met verwijde schreden.

O Goden, die gebod over de zielen hebt! en o stomme schimmen, en Afgrond, en Flegeton! woeste plaatsen, daar het altijd nacht en overal stil is, laat mij melden hetgeen ik hoorde; laat mij met uwe goddelijke gunst zaken ontvouwen, die zoo diep onder d' aarde, en in dikke duisternisse verholen leggen! Zij gingen, in den eenzamen nacht, door Pluto's duistere schaduwen, ledige huizingen, en ijdele rijken, gelijk langs een baan, die bij donkere maan en schemeringe door een bosch loopt; wanneer Jupiter den Hemel met schaduwe bedekt, en de bruine nacht alle dingen even zwart verft. Voor in het poortaal, en aan den mond des Afgronds hebben Rouw en knagende Zorgen hunne verblijfplaats; en hier wonen bleeke Ziekten, droevige Ouderdom, Vrees, Honger, een boos raadsman, schandelijke Armoede, de Dood, en Arbeid, alle schrikkekelijk aan te zien; ook de Slaap, Doods bloedverwant; de Blijschap, spruitende uit een boos geweten; en de moorddadige Krijg, op den drempel, recht tegens hen over; ook leggen hier d' ijzere bulsters[2] der Razernijen; en men ziet er de zinnelooze Tweedracht, die heur slangenhaar met bloedig haarsnoer opknoopt. Een oude olm, dicht van loof en takken, strekt zijn lange armen midden in deze plaatse wijd van een; men zegt, dat d' ijdele Droomen zich gemeenelijk hierin onthouden, en overal in de bladeren hangen. Daarenboven hebben hier vele gedrochten en allerhande ondieren hun verblijf in de poorte, namelijk Centauren, Scyllen, van tweederleye gedaante, Briareus, met honderd handen, de poelslang van Lerne, die eiselijk piept, de vierbrakende Chimeer, Gorgons, Harpijen, en Gerion, met de schaduwe van zijn drie lichamen. Æneas, schichtig van vreeze sidderende, rukte hier den degen uit, en bood het bloote spits allen die hem gemoeten; en 't en ware zijn wijze gezellin hem berichtte, hoe deze dunne schimmen, zonder lichaam, alleen in een holle gedaante, hene en weder vlogen, hij was er op in gevallen, en had de schaduwen te vergeefs met zijn lemmer vaneen gesmeten[3]. Van hier leidt u de weg naar het water des helschen Acherons; hier is de slijmige maalstroom, en groote kolk, die, altijd opwellende, al het zand van Kocyt uitbraakt. Charon, d' eiselijke veerman, afgrijselijk morsig, slaat hier het veer gade; de lange, grijze baard hangt ongehavend aan de kin; d' opgespalkte oogen barnen als vier; hij draagt een slordige pij, om de middel toegeknoopt, steekt de schuit met den boom af, slaat de handen aan het zeil, en voert de lichamen met het vuile boot over; de God is wel oud, niettemin groen[4] en spijkerhard. Al de schaar kwam teffens naar dezen oever toegeschoten, levenlooze lichamen van grootmoedige helden, mannen en vrouwen, vrijers en ongehuwde vrijsters en jongelingen, in 't aanzien hunner ouderen op het lijkvier gelegd. Hier komt zulk een menigte, als de bosschen, in 't begin van den kouden herfst, bladers van de boomen schudden; of als er

[1] Later: „zich neffens zijn droeve assche voor het uiterste te kwijten." — [2] urn. — [3] Ook vóór Peerlkamp reeds, door Heine en anderen, als onecht verworpen.

[1] onvruchtbare, guste. — [2] Voor legersteden. [3] geslagen, gekliefd. — [4] frisch, wakker.

vogels, van over den grondeloozen plas aangevlogen, op het strand krielen, wanneer de koude winter hen over zee naar warme landen jaagt. Zij staan en bidden vast om eerst overgezet te worden, en strekken, uit verlangen naar d' overzijde, hun handen derwaart; maar de norsche veerman neemt nu den eenen, dan den anderen hoop in, en drijft sommigen, hooger op den zandigen oever, van zich af. Æneas zegt (want hij verwondert en ontzet zich over dit geraas): „zeg mij, o maagd! wat wil die toeloop naar den stroom? Wat verzoeken die zielen? of hoe komt het bij, dat hij dezen van den oever jaagt, anderen over het blaauwe water roeit?" De stokoude priesterin antwoordde hem in 't kort aldus: „Anchises' zoon, rechte afkomst der Goden! gij ziet hier het staande water van den diepen Kocyt, en het Stygische moeras, waarbij de Goden zich ontzien te zweren, en zijn heiligheid te misbruiken. Alle deze schaar, die gij hier ziet, heeft aarde gebrek, en is nog onbegraven; de veerman heet Charon; deze, die hij over het water voert, zijn al begraven: en het staat hem niet vrij iemand over de schrikkelijke oevers en ruischende stroomen te roeyen, eer het gebeente in zijne rustplaats besteld zij. Honderd jaren dolen ze, en zweven rondom deze waterkanten hene en weder; dan mogen ze eindelijk het gewenschte meer bezoeken." Anchises' zoon bleef staan, en, vele dingen overpeinzende, erbarmde zich in zijn hart over hun ongelijk lot. Hij ziet er Leukaspis, en Orontes, die het Lycische schip voerde, beide bedrukt d' eer des grafs ontberen; overmits de Zuidewind hen, van Troje over d' ongestuimige baren gevoerd, te gelijk verraste, en schip en volk in den grond sloeg.

Maar zie, Palinuur, zijn stuurman, ging hier vast waren; die onlangs, op de reis uit Libye, de starren gaslaande, achter uit den schepe midden in zee kwam te storten. De held, dien bedrukten in dikke duisternisse naauwlijks kennende, sprak hem aldus aan: „o, Palinuur! nu zeg mij, wat God heeft u ons ontrukt, en midden in zee geplompt? want Apollo, nooit te vore op onwaarheid bevonden, heeft mij, in mijn meeninge, met dit eene antwoord bedrogen, toen hij mij spelde, dat gij behouden over zee, en aan de kusten van Ausonie zoudt geraken; ai! zie, is het dit, dat mij beloofd wierd?" maar hij antwoordde: „o, vorst, zoon van Anchises! Febus' gordijn bedroog u niet, nochte geen God plompte mij in zee; want toen ik het schip stuurde, en op het roer, volgens mijnen plicht, leunde, werd het bij geval met groot geweld afgesmeten[1], en sleepte mij in het vallen mede. Ik zwere u, bij de wilde zee, dat ik min voor mij zelven bevreesd was, dan voor uw schip, dat het, van stuur en stuurman beroofd, toen er zulk een storm opstak toch niet[2] mocht komen te verongelukken. [De bulderende Zuidewind sleepte mij, drie ongestuimige nachten, drie etmaal lang, door endelooze plassen waters om. Naauwlijks zag ik den vierden dag, boven van de golven, Italie voor mij leggen. Allengs zwom ik naar land toe, en was alreede geborgen, had dat wreede volk uit onkunde niet gewaand, eenen buit aan mij te hebben, die, vermast van 't natte kleed, met mijne handen langs de scherpe kanten des bergs opklauterende, van hun geweer wierd overrompeld[3]]. Nu drijft mijn lichaam voor wind in zee, en dobbert langs het strand; weshalve ik, o, onverwonnen held! u bidde, om 't genoegelijke licht des Hemels, om de lucht, om uw vaders halve, en den aankomenden Iulus, uwe hoop! – verlos mij uit deze elende, of worp[4] mij wat aarde op het lijf; want dat staat[5] u licht te doen; en zoek mij in de haven van Velia; of, indien de voorttelende Godin[6] u ergens middel of weg aanwijze (want ik geloof niet, dat gij zonder gunst der Goden bestaat, zulke groote vlieten en het Stygische meer over te varen), biê mij, elendige, de hand, en voer mij met u over het water; opdat ik, ten minste na mijn dood, in een geruste plaats mag rusten!" Zoo sprak hij, wanneer de waarzeggerin aldus begost: „o, Palinuur! waaruit spruit deze, uwe vervloekte begeerte? Wilt gij onbegraven het Stygische water, en den droeven stroom der Razernijen, gaan bezien? of zonder oorlof overvaren? Staak vrij uwe hoop van het noodlot der Goden met bidden te kunnen verzetten; maar wanneer gij aan uw hard ongeval gedenkt, zoo vertroost u met het geen ik u zeggen zal; want d' aangrenzende volken, die wijd en zijd de stede daar omtrent bewonen, zullen, door Hemelsche wonderteekens aangemaand, uw gebeente zuiveren, u een graf bouwen, en uw jaargetijde vieren; en de plaats zal in der eeuwigheid den naam van Palinuur behouden." Dit zeggen stelde hem gerust, streek de zwarigheid een luttel van zijn bedroefd harte, en d' overleden vermaakte zich nog, dat het land naar hem genoemd wordt.

Zij gaan dan voort huunes weegs, en genaken den vliet. De veerman, zoo hij van het Stygische water opzag, had ze al van daar, door het eenzame bosch, naar zijnen oever toe zien komen, en graauwde en sprak ze eerst aldus aan: „hou! zeg op, wie gij ook zijt, die gewapend naar onzen stroom toestapt: wat maakt gij hier? wijkt van ons, sta; dit is de plaats der schimmen, des slaaps, en des slaperigen nachts; het staat ons niet vrij, levende lichamen met den Stygischen boot over te voeren; nochte het bekwam mij zoo wel niet, dat ik Hercules, toen hij herwaart kwam, over het meer holp; nochte Theseus en Pirithoüs, al waren ze uit Goden gesproten, en sterk en onoverwinbaar; want d' een sloot den helschen Wachthond aan een keten, en sleepte den bevenden wachter voor den troon des konings zelf weg; d' anderen randden Pluto's gemalin in hare kamer aan, en poogden ze te schaken." D' Amfrisische waarzeggerin antwoordde hem kort aldus: „versteur u niet; wij leggen u geene lagen, als zij; nochte komen gewapend, om geweld te bedrijven; onzenthalve mag de groote en altijdbassende deurwachter wel in zijn hol de doodsche schimmen bewaken, de kuische Proserpijn wel eeuwig haar ooms drempel bewaren. De Trojaansche Æneas, uitmuntende in godvruchtigigheid en dapperheid, komt hier zijnen vader, emlaag bij de schimmen, bezoeken. Kan de spiegel der godvruchtigheid u niet bewegen, zoo draag dezen tak (met toonde hij den tak, onder zijn kleed verborgen) ontzag toe." Dat zette hem, die van gramschap om zijn hoofd zwol, neder; zoodat hij, stom van verwonderinge, over d' ontzaggelijke roede, bij noodlot verworven, en in langen tijd nooit gezien, zijn blaauwe schuit naar den oever wendde, om aan te leggen; daarna dreef hij andere zielen van daar, die langs de banken zaten, maakte ruimte, en nam met een den zwaarlijvigen Æneas over; toen kraakte de kranke en lekke schuit van die vracht, en kreeg veel waters in. Eindelijk zette hij den held en de waarzeggerin behouden over het meer, in het vuile slib en blaauwe vlotgras op. Cerber, de vervaarlijke Helhond, hier recht tegens over, in zijn hol achterover leggende, zoo groot als hij is, bast met zijn drie muilen al dit gewest over, dat het raast. De waarzeggerin, ziende alreê de slangen over zijne halzen afgrijselijk te berg rijzen, smeet hem eenen slaapbrok van honig en kruiden in den muil; het ondier, zijne drie keelen opsperrende en razende van honger, greep en slokte den voorgeworpen brok, ging met zijnen rugge, zoo lang uitgestrekt als het was, op d' aarde leggen, en besloeg het gansche hol. Toen de wachter in den slaap verzopen lag, trad Æneas de poort in, en ontslipte haastig den oever van het water, dat niemand te rugge voert.

Terstond hoorden ze voor op den drempel huilen, en een jammerlijk gekerm en geschrei van kleene kinderen, die van het zoete lot des levens versteken, en van hun moeders borsten afgerukt wierden, toen d' ongelukkige dag hun meêsleepte, en d' ontijdige lijken begroef. Neffens

[1] afgeslagen. — [2] Latinisme. — [3] 't Vorenstaande schijnt weder ingelascht. — [4] Thans werp; zie vroeger. [5] Anders valt. — [6] Venus.

hun onthouden zich die, valschelijk beticht, ter dood veroordeeld zijn; en deze kerkers zijn hun, niet zonder lotinge, niet zonder rechter, toegeleid. Schout[1] Minos hutselt[2] de lotbus om; hij verdagvaardt den breeden raad der stomme schimmen, en neemt kennis van handel en wandel. Naast hieraan hebben hunne plaats de bedrukten, die zich zelve met hun eige hand onnoozel om hals holpen, en, het leven moede, hun zielen verreukeloosden. Och! hoe wenschen ze nu hierboven armoede en zuren arbeid uit te staan! Het noodlot is er tegen, en het droeve water en onbevaarbare meer, en Styx, hier negenwerf rondom loopende, keert en schudt ze. Niet verre van hier worden u getoond de treurende beemden (zoo noemt men ze), die zich aan alle kanten breed uitstrekken. Hier onthouden zich, langs afgescheide wegen, rondom met myrtebosch beplant, die wreedelijk van minne gepijnigd, in een teringe sloegen; de minnezorgen hangen hun na de dood nog aan. In deze plaatsen ziet hij Fedre, Prokris, en de bedrukte Erifyle, van haren zoon schrikkelijk gewond; ook Evadne en Pasifae; Laodamie vergezelschapt haar; ook Ceneus, eertijds een jongeling, nu een vrouw, en door noodlot weder in haar oude gedaante herrold[3]. Onder deze schaar doolde, in een groot bosch, de Fenicische Dido, nog versch aan een wonde gesneuveld[4]. Zoo ras de Trojaansche held neffens haar stond, en haar in de donkere schaduwe kende (zoodanig als iemand, met den intreê der maand, de nieuwe maan in eenen nevel ziet of meent gezien te hebben) liepen zijn oogen over, en hij sprak haar uit liefde minnelijk aan: „rampzalige Dido! mij was dan met waarheid aangebrocht, dat gij verongelukt, en met den zwaarde aan uw end geraakt waart. Och! ik was oorzaak van uwe doed. O koningin! ik zwere u, bij de starren, bij de Goden, en zoo er onder d' aarde nog ergens eenige Godheid op eeden acht sla, dat ik tegens mijnen dank uwe kusten verliet; maar der Goden bevelen, die mij nu persen door deze schimmen, door deze slordige plaatsen en duisteren nacht te gaan, hebben mij voortgedreven; ook kon ik niet gelooven, dat mijn vertrek u tot zulk een ongeluk brengen zou. Blijf toch staan; vertrek niet uit onze oogen! Wien vliedt gij? Het is, God woud's! voor 't leste, dat ik u nog eens aanspreek." Met diergelijke woorden poogde Æneas haar verbolgen gemoed te verzachten, terwijl ze hem overdwars aanzag, en hij most zijn tranen laten. Zij, afkeerig, sloeg haar gezicht ter aarde, en ontstelde zich in haar aanzicht, om zijn aangevange rede, niet meer dan of er een harde klip en Marpesische steenrots stond. Eindelijk verstak ze zich, en vluchtte toornig in een schaduwachtig woud, daar Sichæus, de[5] voorgaande echtgenoot, haar met een gelijke genegenheid bejegend, en met even groote liefde onthaalt. Æneas niettemin, in zijn hart getroffen van haar onnoozel[6] ongeval, volgde haar al schreyende van verre na, en werd weemoedig om haar vertrek.

Van hier vervolgt hij zijn voorgenome reis, en nu kwamen ze in de leste velden, die, van anderen afgescheiden, van doorluchtige krijgshelden krielen. Hier bejegent hem Tydeus; hier is de bleeke Adrastus, en Parthenopæus, vermaard door zijne wapens. Hier ziet hij op eene rij de Dardaners, die d' een na den anderen, gedurende het beleg sneuvelende, t'elkens zoo jammerlijk beklaagd werden, dat zich de Goden des ontfermden, en hij zelf most ze nog beweenen, namelijk Glaukus, Medon, Thersilochus, drie zonen van Antenor, Polybetes, Ceres toegewijd, en Idæus, die hier, den wagen mennende, nog zijne wapens aan heeft. Een menigte van zielen dringt rondom hen, aan zijn rechte en slinke zijde; en het vernoegt hem niet, dat hij haar eens ziet; het lust hem een wijl te vertoeven, haar mondeling te spreken, en d' oorzaken harer herwaartkomste te verstaan. Maar zoo ras de Griekesche krijgsoversten, en Agamemnons keurbenden dien held, en zijne schitterende wapens onder de schimmen zagen, begosten ze van geweldigen schrik te beven; sommigen hem den rug toe te keeren, gelijk ze voortijds naar de schepen liepen; sommigen wat geluids te slaan; zij staan vergeefs en gapen, en de stem wil er niet uit.

Hier ziet hij Deifobus, Priaams zoon, over al zijn lichaam gehouwen, en de tronie wreedelijk opgescheurd, beide zijn handen, en d' ooren ter wederzijde van 't hoofd, en den neus van 't aanzicht afgesneden, en leelijk geschonden. Naauwlijks kende hij hem, die zoo bijster beefde, en d' afgrijselijke schennis zocht te bedekken; en Æneas sprak hem vriendelijk aan: „O, strijdbare Deifobus! afkomst uit Teucers doorluchtig bloed, wie koelde zijnen moed, met u zoo wreed te mishandelen? Wie had u zoo onder? Mij kwam ter ooren, dat gij, in den jongsten nacht, afgemat van al 't nederhouwen der Grieken, gevallen waart op eenen hoop dooden van allerhande slag onder een. Ik stelde u toen op het Reteesche strand een loos graf toe, en verdagvaardde uwen geest driewerf overluid; uw naam en wapens eeren de grafstede; o, mijn vriend! ik kost uw lichaam niet vinden, nochte, op mijn vertrek staande[1], in 't vaderland begraven." Priaams zoon antwoordde hem toen: „o mijn vriend! gij hebt niets nagelaten, en Deifobus en zijn schijnlijk[2] in alles voldaan; maar mijn eigen noodlot, en de heillooze boosheid van 't Lacedemonische wijf dompelden mij in deze ellenden; deze litteekens liet ze mij tot een gedachtenisse; want gij weet, en 't gedenkt ons maar al te wel, hoe wij dien jongsten nacht overbrochten, met een blijschap, die ons zuur opbrak; wanneer het paard, t' onzen bederve, over het booge Pergamum kwam steigeren, en met zijnen zwangeren buik den gewapenden voetknecht binnen holp. Zij, veinzende Bacchus' feest te vieren, leidde de Frygiaansche vrouwen om ten reye, en zelve midden onder dien razenden hoop, met een dikke fakkel in de hand, riep de Grieken uit den hoogen burg. Ik ongelukkige, afgemat van bekommeringen, toen van eenen diepen slaap bevangen, lag in mijn slaapkamer en sliep, zoo gerust en vast of ik dood was. Ondertusschen past die fraaye bruid al 't geweer in den huize aan d' een zijde te krijgen, en had het zwaard, mijn toeverlaat, boven mijn hoofd al weggenomen; zij roept Menelaus binnen, en sluit de deur op; trouwen[3] hopende, dat haar lief dit wonderlijk zoude behagen, en zij aldus d' opspraak van haar voorgaande misdrijf kunnen uitwisschen. Ten korsten gezegd, zij bersten ter kamer in, vergezelschapt met Ulysses, Æools nakomeling, berokkenaar van al het kwaad; o, Goden! mag ik met recht wraak eischen, zoo zet dat den Grieken betaald. Maar welaan, zeg mij desgelijks, wat geval voerde u levendig herwaart? komt gij hier door storm verzeild, of door het aanraden der Goden? of wat ongeval jaagt u, om deze droeve zonneclooze huizen en ongeruste plaatsen te bezoeken?" Gedurende dit gesprek had de dageraad zijn roosverwige paarden alreê aan den Hemel voorbij den middelweg gedreven; en zij zouden misschien al den tijd, die hun gegund was, met diergelijk gesprek overgebracht hebben; maar de Sibylle, zijn gezellin, vermaande hem, en zeide in 't kort: „Æneas! de nacht verloopt; wij verslijten onzen kostelijken tijd slechts met weenen. Hier is de plaats, daar de weg zich in twee deelen deelt; en die aan de rechte hand naar de muren van den grooten Pluto loopt, wijst ons naar de Elysische beemden; maar die aan de slinke hand leît, loopt naar den heilloozen Tarter, daar de misdadigen gestraft worden." Deifobus antwoordde

[1]Als hoofd van 't gerecht. — [2]schudt (verg. ons hutspot). — [3]Lat. voor verkeerd, omgezet. — [4]gesneefd. — [5]Lat. voor haar. — [6]Voor onverdiend, onbillijk.

[1]Lat. voor daar ik op mijn vertrek stond. — [2]schim. — [3]Thans tot trouwens verscherpt.

laar: „o, groote priesterin! versteur u niet; ik zal vertrekken, en mijnen tijd in duisternisse voldoen[1]. Ga hene, ga hene, o eer van ons geslacht! het gelukke u beter dan ons!" Zoo sprekende, verdween hij.

Æneas ziet haastig om, en ter slinke hand onder de steenrots, en binnen den ommekreits van drie muren, de wijdstrekkende vesten leggen, daar de Tartarsche Flegeton, met zijn wallende vlammen, snel rondom stroomt, en klinkende keyen voortrolt. De geweldige poort en pilaren van louter diamant staan er tegens over, zoo sterk, dat geen mannekracht, zelfs geene Goden machtig zijn, deze met ijzer en staal te verdelgen. Hier rijst een ijzeren toren tot aan de lucht toe, en Tisifoon, met haren bloedigen nachtmantel omgord, bewaakt en bewaart er, nacht en dag, het poortaal. Uit dezen hoek hoort men stenen, en naar geklater van zwepen, ook ijzerklank en nagesleepte ketens rammelen. Æneas bleef staan, van verbaasdheid, en luisterde naar dat gerucht: „O maagd! zeg me toch, wat slag van schelmen legt daar? Wat straf lijden ze? Wat gruwelijk gekerm hoort men daar?" Toen hief de waarzeggerin aldus aan: „o, vermaarde vorst van Troje! geen godvruchtige mag zijnen voet op dien vervloekten drempel zetten; maar toen Hekate mij de voogdij over de wonden van Avernus gaf, leerde ze mij zelf, wat straf de Goden over elke misdaad zetten, en leidde mij door al het zielrecht. De Gnossische Radamanth bezit hier de strafste rijken, verhoort de misdadigen, straft bedrog, en pijnigt den booswicht (die, op de wereld, in ijdele dieverije groeyende, zijn zuiveroffer te lang en tot zijn dood toe daar boven uitstelde), om hier zijn boosheid te bekennen. De Wraakgodin Tisifone gaat den misdadigen met hare geesel fluks te keer, en hun dreigende, met bitse slangen in de slinke vuist, roept haar wreede zusters, die van adderen krielen. Daarna worden de vervloekte poorten, die afgrijselijk op hare pannen gieren, ontsloten; ziet gij wel, wat schildwacht in het poortaal zit? wat voor een tronie den drempel bewaart? Een nog feller dan Hydra, en die u afgrijselijk met vijftig zwarte adderen aangnapt, heeft hier binnen haar verblijf: en de Tarter zelf, zijnen mond opspalkende, is tweemaal zoo diep, en schiet zoo laag beneden naar de schimmen toe, als d' Olymp hemelhoog door de wolken steekt. De jonge reuzen, een oud gebroedsel der aarde, en met den bliksem nedergeveld, kwamen diep hier onder op den grond afrollen. Hier zag ik ook Aloëus' tweelingen, onbeschofte lichamen, die met hunne klaauwen bestonden den wijdstrekkenden Hemel aan te randen, om Jupijn uit zijnen oppersten troon te bonzen; ook zag ik er Salmoneus wreedelijk pijnigen, dewijl hij Jupijns bliksem en donder nabootste. Dees liet zich, door Gricken[2] en midden door de stad Elis, van vier paarden omvoeren, en zwaayende een barnende fakkel, braveerde de Goden, en stak hun naar de kroon; die zinnelooze durf, over zijn kopere brug met paarden henerennende, donder en bliksem, dat niemand vermag, nakuischen; maar d' almachtige vader, om fakkel nochte rookerig tortslicht verlegen, schoot uit de dikke wolken, en dreef hem met eenen vreeslijken dwarrelwind, dat hij tuimelde; ook mocht men hier Tityus, het voêsterkind der albarende Aarde, zien, hetwelk met zijn lichaam negen geheele bunderen lands besloeg; de vervaarlijke gier doorpikt met zijnen krommen bek d' onsterflijke lever, en het ter straffe aangroeyende ingewand, dat opgepikt hangt. De vogel nestelt diep in de borst, en de herboren[3] vezelen wordt geene rust gegund. Wat wil ik hier van Lapithen, Ixion, en Pirithoüs verhalen? over wien een duistere klip hangt, die, gelijk of ze neêrstorten wil, hun, van oogenblik tot oogenblik, dreigt te bevallen[4]. Daar glimmen gulde banken, met hooge bankpeuluwen; en overdaad van koninklijke banketten staan gereed voor hunnen mond. D' oudste der Razernijen zit er neffens aan, verbiedt ze de tafels met eenen vinger aan te raken, en met hare fakkel toevarende, graauwt en buldert. Hier zijn ze, die, gedurende hun leven, hun broeders haatten, vaderslacht[1] begingen, en hunnen leenman uitstreken, of groote rijkdommen bezaten, daar voor niemand iet af mocht; deze maken den meesten hoop. Hier zitten ze ook opgesloten, en verwachten hun vonnis, die om overspel om hals geraakten, en, godlooze wapens volgende, zich niet ontzagen, hunne heeren trouweloos uit te strijken. Vraag niet, hoe en waarom deze gevangens gestraft zullen worden. Sommigen wentelen eenen geweldigen steen opwaart, of hangen aan spaken van raden uitgespannen. D' ongelukkige Theseus zit er, en zal er eeuwig zitten, en de overelendige Flegias vermaant een ieder, en roept onder de schimmen luidskeels: weest gewaarschuwd, dat gij rechtvaardigheid oefent, en geene Goden verzacht! Dees verkocht zijn vaderland om goud, en bedroog zijnen heer, onder wien hij stond; stelde wetten om giften en gaven in, en brak ze weder. Dees bloedschender schoffeerde zijn dochter in haar slaapkamer, tegens de wetten; alle te zamen bestonden ze afgrijselijke stukken, en dienden er zich af. Al had ik honderd monden, honderd tongen, en een ijzere keel, ik zou zoo menigerlei slag van schelmerijen en straffe niet kunnen begrijpen nochte noemen."

Toen Febus' overoude priesterin dit verhaald had, sprak ze: „nu welaan, ga voort, en verricht uwen aangevaarden last; laat ons spoeden; ik zie de vesten, van de reuzen in hunne smidse gesmeed, en zoo hoog opgetrokken; en de gewelfde poorten daar tegens over, alwaar ons bevolen wierd de gave te offeren." Zoo sprak ze, en zij hielden te zamen de middelbaan, langs beschaduwde wegen, en genaakten de poort. Æneas ging de poort in, en, zijn lichaam met versch water besprenkelende, stak den tak recht voor op de poort.

Deze dingen en het bevel der Godinne verricht zijnde, zoo kwamen ze eindelijk in de lustige plaatsen, en genoegelijke beemden en bosschazien der gelukzaligen, en in de gezaligde rustplaatsen. Een milder lucht bekleedt hier, met eenen purperen glans, de velden, van een andere zon en andere starren beschenen. Sommigen oefenen het lichaam in het begraasde worstelperk, worstelen en spelen om strijd in het roode zand. Sommigen huppelen en dansen, en zingen gedichten aan den rei. De Thracische priester, in 't lange kleed, zingt muziek onder de lier, en slaat, nu met zijne vingeren, nu met zijn ivore pen, zeven snaren, ongelijk van toon. Hier houdt zich Teucers overoud geslacht, een zeer brave afkomst, grootmoedige helden, in gelukkiger tijden geboren, Ilus en Assaracus, en Dardaan, stichter van Troje. Van verre ziet hij wapens en ledige wagens, speren in d' aarde steken, en paarden overal los in de velden weiden. De zelve lust, dien ze in hun leven hadden tot wapens en wagens; de zelve trek tot brave paarden aan te fokken, hangt hun onder d' aarde nog aan. Hij ziet anderen, ter rechte en slinke hand, in het gras banketteeren, en vrolijk ten reye, Pæan zingen, in een welriekende lauwerbosch, daar d' Eridaan, die groote vliet, van boven door het bosch komt stroomen. Hier zijn de troepen, die, voor het vaderland vechtende, aan eerlijke wonden sneuvelden, en priesters, die hun leven in kuischheid overbrochten, en godvruchtige waarzeggers, die door Febus' geest goddelijke orakels spelden, ook die landnutte kunsten vonden, en die door hunne verdiensten bij de nakomelingen in gedachtenisse bleven; deze dragen al te zamen sneeuwwitte tulbanden; en de Sibylle sprak ze, daar de scharen om hen drongen, aldus aan, vooral Museüs; want zij zag hem midden onder den drang staan, en, hals en hoofd langer[2], boven hen allen uitsteken: „o gelukkige

[1] voleinden. — [2] Gelijk steeds voor Griekenland. [3] Later: „herwasse." — [4] op hen te vallen.

[1] vadermoord. — [2] met hals en hoofd, gelijk in 't 9e boek Turnus, en Klaas van Kijten in den Gijsbrecht.

zielen! en gij, heilige Poëet! zegt mij, waar en in wat oord onthoudt zich Anchises? zijnenthalve kwamen wij herwaart de breede stroomen van Erebus over gevaren." De held antwoordde haar in het kort aldus: „niemand heeft hier zijn huis bezonder[1]; wij wonen in deze lommerrijke bosschen, en bezitten beemden, van versche beken bewaterd; doch klimt (verlangt gij zoo hartelijk naar hem), klimt op dezen heuvel, en ik zal u op een gemakkelijk voetpad brengen." Zoo sprak hij, en trad voorhene[2], en toonde hun van boven de bloeyende velden, van waar ze den top af naar beneden stegen.

Maar Anchises, zijn vader, overzag bij geval ernstig de zielen, die, in een groen dal afgescheiden, naar de wereld zouden gaan; en monsterde alle zijn lieve nakomelingen, en de zijnen, en het noodlot en de fortuin en deugden en daden der zelve; en ziende Æneas recht voor hem door den beemd treden, zoo strekte hij vrolijk beide zijn handen naar hem toe, en borst uit met deze rede, terwijl de tranen over zijn kaken biggelden: „zijt gij ten leste eens gekomen? en hebt gij, uit liefde tot uwen vader, die u zoo lang te gemoet zag, dees zware reis afgeleid? o mijn zoon! mag mij gebeuren uw aanschijn te zien, en u met kennisse aan te spreken en te hooren? Ik, de dagen vast tellende, maakte rekening op uwe komst, en achtte, dat gij voorhanden waart; en mijn hoop heeft mij niet bedrogen. O zoon! hoe viade ik u hier zoo verre, te water en te lande, omgevoerd, door zoo groote gevaren omgesukkeld! Hoe vreesde ik, dat het rijk van Libye u iets mocht beleedigen!" Maar d' ander antwoordde: „o vader! uw nare geest, mij zoo menigmaal bejegenende, dreef mij naar dit hof toe. Mijn vloot legt in de Tyrrheensche zee; geef mij toch de hand, vader! geef ze mij, en laat mij u toch omhelzen." Zoo sprak hij, en weende bitterlijk; driewerf poogde hij d' armen om zijnen hals te slaan; driewerf greep hij te vergeefs met zijne handen naar den geest, die hem ontglipte, gelijk de lichte wind, gelijk de vlugge slaap. Ondertusschen ziet Æneas, in een ter zijde afleggende dellinge[3], een afgeheind bosch, en ruischende woud, en den vergetelvliet[4], die langs de geruste huizen vloeit; ontelbare volken en lieden vlogen hier rontom; gelijk de bijen, wanneer ze des zomers, in den zonneschijn en de beemden, op verscheide bloemen zitten, en op blanke lelien komen nedervallen, en brommen over al het veld. Æneas verschrikt haastig van dat gezicht, en onkundig, vraagt naar d' oorzaak; wat dit voor vlieten zijn, en wat mannen d' oevers met zulk eenen grooten zwarm beslaan. Toen zeide Anchises, zijn vader: „de zielen, wie bij noodlot andere lichamen beschoren zijn, drinken uit den vergetelvliet langdurige vergetenheid, en spoelen de zorgen af. Ik wenschte al overlang, u deze bekend te maken en te toonen; en d' afkomst mijner nakomelingen in uwe tegenwoordigheid te monsteren, opdat gij eindelijk, Italië vindende, u des te meer mocht verblijden. O vader! gelooft men, dat eenige zielen van hier omhoog ten Hemel gaan, en wederom in haar traag lichaam keeren? Hoe hebben d' elendigen zoo vervloekt een begeerte naar het leven?" Anchises heft hierop aan: „o, zoon! ik zal het zeggen, en u niet in twijfel houden"; en hij ontvouwt hem stuk voor stuk achter een: „Voor eerst voedt een invloeyende Geest hemel, aarde, en zee, en zon en maan en starren; en een eenige Geest, den leden ingestort, beweegt het geheele gevaart der wereld, en mengt zich in dat groote lichaam; hieruit spruiten menschen, vee, en vogels, en wat gedrochten de zee onder het vlakke marmer teelt. Deze zielen hebben een vierige groeizaamheid in zich, en nemen haren oorsprong uit Hemelschen zade, en zijn Hemelsch van aard, zoo lang de lompe lichamen haar niet vertragen, en aardsche leden en sterflijke ledematen haar niet verstompen; want door deze vermenginge met den lichame blijven haar vrees en begeerte, droefheid en blijdschap aanhangen; en in den duisteren en blinden kerker des lichaams opgesloten, zien ze naar den Hemel, haren oorsprong, niet terug; ja, wanneer haar het leven in den lesten oogenblik hier begeeft, dan leggen d' elendige zielen nog al hare vuiluis niet af, nochte trekken alle besmettingen des lichaams ganschelijk uit; want het volgt heel noodzakelijk, dat vele dingen, lang aan een verknocht, wonderlijker wijze aaneen wassen; weshalve zij door straf moeten gelouterd worden, en haar voorleden misdrijf boeten; sommigen hangen in wind en lucht te verluchten; sommigen spoelen de vlakken harer schelmerije in de grondelooze zee af, of zij worden haar met vier uitgebrand; elke ziel boet hare schuld. Hierna worden wij in het ruime veld van Elysium gezonden, en een klein getal gaat in de vrolijke beemden waren, totdat de tijd omgekomen[1], d' aangegroeide smet door de langdurigheid des tijds verwonnen, en het Hemelsch wezen en vier der simpele nature gelouterd zij. Wanneer alle deze zielen duizend jaren lang gezuiverd zijn, dan verdagvaardt God Mercuur een groote menigte naar den vergetelvliet toe, opdat ze, nergens geheugenis af hebbende, de wereld bezoeken, en lust krijgen om weder in den lichame te keeren."

Zoo sprak Anchises, en trok zijnen zoon en de Sibylle midden onder de vergaderinge, en het gewoel der schare, en zette zich op eenen heuvel, van waar hij haar allen recht voor hem, op een lange rij, kost overzien, en d' aangezichten der genakende leeren kennen. Nu welaan, ik zal u uw noodlot ontvouwen, en melden, wat eer de Dardaansche afkomst hierna zal gebeuren; welke nakomelingen en doorluchtige zielen, onzen naam voerende, u uit den Italiaanschen geslachte staan te verwachten. Dees jongeling (ziet gij hem?) die daar op een stange leunt, en bij lotinge de naaste plaats van den glans der eere in heeft, dat is Sylvius, uwe afkomste, die uit Italiaanschen bloede, gemengd met uwen stamme, d' eerste na uw overlijden voor den dag zal komen, en de vorsten van Alba met zijnen naam vereeren. De gemalin Lavinië zal dien koning en vader der koningen, zijnen vergoden vader ter eere, in de bosschen optrekken, en ons geslacht van hem aanvangen, over het lange Alba te heerschen. De naasten aan hem zijn Prokas, d' eer des Trojaanschen volks, en Kapys, en Numitor, en Sylvius Æneas, die, uwen naam dragende, braaf te gelijk in godvruchtigheid en dapperheid zal uitmunten, zoo hij eens het gezag over Alba krijge. Zie eens, hoe die jongelingen hun dapperheid zoo heerlijk ten toon stellen. Maar die met eike burgerkransen hun hoofd beschaduwen, zullen u Nomentum, de Gabiën, en Fidenen, en Collatijnsche muren op de bergen stichten; en Pometië, en de sterkte Inuüs, en Bole, en Kore. Alle deze landen, nu zonder naam, zullen dan naamhaftig zijn. Ja, de strijdbare Romulus, uit Ilia zijne moeder, Assaracus' bloed gesproten, zal zijn grootvaders rijksgenoot zijn. Zie eens, hoe die dubbele kam op zijne kruin overend staat, en de vader der Goden zelf hem alreê onder de Goden rekent. O zoon! onder het beleid dezes maus wil de naamhaftige stad Rome haar heerschappij met den aardbodem, hare groothartigheid met den Hemel bepalen. Deze stad zal alleen haar zeven sloten met eenen muur omtrekken, en gelukkig zijn door haar mannelijke afkomst; gelijk vrouw Berecynthie, met torens gekroond, op haren wagen door de Frygiaansche steden varende, moed[2] draagt op de Goden, haar zonen, en honderd neven[3] berekent, die al te zamen in den Hemel, al te zamen boven de starren wonen. Nu keer uwe oogen herwaart, en bezie uw volk, uwe Romeinen eens. Dit is Cæsar, en Iulus' geheele afkomst, die de wijde poorte des Hemels in zal varen. Dit is de man, dit is hij, die, gelijk gij hoort, u zoo menigmaal be-

---

[1] afzonderlijk. — [2] vooruit; zie reeds vroeger. — [3] dal, holte. — [4] Lethe.

[1] voorbijgegaan. — [2] trots, roem. — [3] nazaten.

loofd wordt; Augustus Cæsar, uit der Goden geslacht, die weder goude eeuwen in Latium, het land eertijds bij Saturnus geregeerd, zal invoeren. Hij zal het rijk uitbreiden over Garamanten en Indianen. Een land legt er buiten de twalef gesterrenten, buiten den Diereriem, de baan, waardoor de zon al het jaar hare ronde sluit, en daar de Hemel vol blakende starren, van Atlas gestut, op zijne schouders draait; dit land, en de Kaspische rijken, en het Mæotische gewest schrikken nu alreede door der Goden orakels tegens dezes mans toekomste; en de zeven sidderende monden des Nijls zijn ontroerd. Gewisselijk Alcides[1] heeft nooit zoo veel lands overtrokken[2]; al schoot hij de hinde met hare kopere voeten; of veiligde Erymanthus' bosschen, en joeg de slang te Lerne, met zijnen boog, eenen schrik op het lijf; nochte Bacchus, die, na zijn overwinninge, de tijgers onder het juk gespannen, van Nysa's hooge kruin afdrijvende, met zijnen teugel van wijngerdbladeren voortment; en twijfelen wij nog onzen naam uit te breiden door heerlijke daden? of belet de vrees, ons op den bodem van Ausonie neder te slaan? Maar wie is het, die van verre met olijftakken uitmuntende, offeranden instelt? Ik ken het haar en den grijzen baard des Roomschen konings, die uit zijn laag Curien en arm land in een groot rijk beroepen, d' eerste de stad door zijne wetten bevestigen zal; wiens nazaat Tullus de rust des vaderlands zal steuren, en in 't harnas helpen de mannen, die den oorlog verleerden, en de krijgsliên, die alreê de triomfen ontwenden. Ancus, trotscher van aard, volgt hem, en is alreê te zeer met de gunst der gemeente beholpen. Wilt gij hier ook de koninklijke Tarquijnen zien, en de groothartige ziel van Brutus, wreker des ongelijks en hersteller der vrijheid? Het burgemeesterlijk gezag[3] en de gestrenge bijlen zullen eerst dezen man opgedragen worden; en d' ongelukkige vader zal zijne zonen, berokkenaars van nieuwe oorlogen, ter straffe vorderen, uit liefde tot de goude vrijheid; zonder aan te zien, hoe de nakomelingen dit stuk mogen duiden; de liefde tot het vaderland, en onuitsprekelijke begeerte tot lof zullen boven staan; ja, zie ginder de Decien, en Drusen, en Torquaat met zijn wreede bijl, en Camil, die met d' ontweldigde standerden weder t'huis komt. Maar deze eendrachtige zielen, die gij nu (terwijl ze nog in duisternisse gedompeld worden) in eenerhande harnassen ziet blinken; och! wat al oorlogs, welk eenen strijd en neêrlaag zullen ze onderling berokkenen, indien ze eens voor den dag komen; de schoonvader, afstijgende van de hooge Alpes, en het slot van Monckus; de schoonzoon, met Oosterlingen toegerust, en tegens hem gekant. Ai, mijn kinders! steekt u niet in zulke oorlogen, nochte wendt het spits uwer geweldige heerkrachten niet tegens de borst en het hart des vaderlands, en gij, en voornamelijk gij, mijn bloed! uit Hemelschen stamme gesproten, spaar den uwen; worp[4] het geweer uit de hand. Dees, door de neêrlaag des Achajers vermaard, zal, als overwinner van het verdelgde Korinthe, het hooge Capitool met den triomfwagen oprijden. Dees zal Agamemnons Argos en Mycene, zelf Æakus' nakomeling, en 't geslacht van den strijdbaren Achilles uitrooyen, tot wraak zijner Trojaansche voorvaderen, en het schenden van Minerves kerken. Wie kan, o groote Cato! u, of o, Cossus! u, stilzwijgende voorbij gaan? Wie Gracchus' geslacht? of beide de Scipio's, twee oorloogsbliksems, het bederf van Libye[5]; en Fabricius, machtig met kleene middelen? of u, o Serraan! die den akker bezaait? o Fabiën, waar rukt ge mij hene, die moede ben? Gij, allergrootste! zijt d' eenige man, die, door den vijand op te houden, onzen staat redde. Anderen, geloof ik, zullen met het graafijzer[6] in koper de natuur en 't leven zelf nabootsen; beelden naar het leven uit marmer houwen; cierlijker hunne zaak bepleiten, en, met den graadboge starren schietende, den loop des Hemels meten, en den loop der starren gadeslaan; gij, Romein! zult passen[1] over de volken van uw gebied te regeeren (dit zal uw werk zijn), en een wijze op den vrede te zetten, oodmoedigen te sparen, hovaardigen te verdelgen." Zoo sprak Anchises, zijn vader, en voegde dit nog hierbij, terwijl ze met verwondering luisterden: „bezie eens, hoe Marcel, met zijnen rijken buit uitmuntende, daar henetreedt, en, als een overwinner, boven alle helden uitsteekt. Dees ridder zal den staat van Rome in een groote onrust en beroerte vast zetten, de Pœnen[2] en weêrspannigen Gal ter neder houwen, en de derdemaal zijnen wapenroof, vader Quirijn ter eere, ophangen. En toen zeîde Æneas (want hij zag voorbij gaan eenen jongeling, schoon van gedaante, en in 't blanke harnas; doch niet te blij van aanzicht, en die het hoofd hangen liet): „vader! wat zoon is dat, die Marcel op weg vergezelschapt? Is het een van den hoogen stamme der nakomelingen? Welk een gewoel der meêgezellen is er omtrent hem! hoe is hij Marcel zoo gelijk? maar een droef onweder, een donkere wolk, hangt hem over het hoofd." Toen sprak vader Anchises met tranen in d' oogen: „o, zoon! onderzoek de geweldige droefheid uwer nakomelingen niet; het noodlot zal de wereld deze telg slechts laten zien, en niet gedoogen, dat ze langer bloeye. O Goden! gij duchtte, dat de Romeinsche stam al te machtig zou worden, indien zulke gezegende telgen haren wasdom bereikten. Met hoe groot een geschrei van mannen, zal hij naar de groote stad van Mars, in het veld van Mars, gevoerd worden! of wat al lijken zult gij, o Tibergod! zien, wanneer gij langs het nieuwe graf stroomt! Geen kind van Trojaanschen stamme geeft zijnen Latijnschen voorouderen zulk eenen moed, nochte Romulus' landouw zal namaals op eenig voêsterkind zoo stoffen. Och, beminner des vaderlands! och! overoude trouw en onverwonne oorlogsvuisten! Als hij gewapend op zijnen vijand aankwam; hetzij te voet, hetzij hij een schuimbekkend paard met sporen in de zijde noopte[3], dan zoude niemand zich beroemen, dat hij hem in het veld bejegende. Och kind, wel beklagenswaardig! zoo gij eenigerwijze uw vinnig noodlot kunt kneuzen, gij zult Marcel wezen. Brengt handen vol lelien; ik zal purpere bloemen strooyen, en ten minste met deze gaven mijn nakomelings geest vernoegen, en met een ijdele lijk-schenkazie vereeren." Aldus dolen ze door al die streek, in ruime en luchtige beemden, en bezichtigen alles. Nadat Anchises zijnen zoon overal heeft omgeleid, en zijn hart ontvonkt in liefde tot de toekomende naamhaftigheid; verhaalt hij voort, wat oorlogen nog te voeren staan, en bericht hem van de Laurentijnsche volken, en Latinus' stad, en op wat wijze hij alle zwarigheid zal schuwen en uitharden. De Slaapgod heeft twee poorten: eene, daar de warachtige geesten licht uitglippen, is de hoornenpoort, d' andere, waardoor de zielen valsche droomen naar de wereld zenden, is van wit en glad ivoor gebouwd. Anchises toen, zijnen zoon en de Sibylle, al koutende, zoo verre geleidende, liet ze door d' ivore poort uit. Æneas neemt zijnen weg naar de schepen en bezoekt zijne makkers; daarna vaart hij, recht uit, het strand langs, naar de haven van Kajete toe; daar men 't anker voor den boeg laat vallen, en met de vloot aan den oever blijft leggen.

[1]Hercules. — [2]doorreisd. — [3]Consulaat. — [4]Thans werp. — [5]Africa. — [6]Anders graveerstift.

[1]zorgen. — [2]Anders Puniërs. — [3]prikte, porde.

Het Zevende Boek.

INHOUD.

Æneas begraaft Kajete, zijn voêster, en noemt de plaats naar heuren naam. Hierna vaart men langs Circes hof, en roeit voorspoedig den mond des Tibers in, en voort dien stroom op, tot aan den Laurentijnschen bodem. Hier, uit

Ascaans woorden vernemende, hoe dit land hem bij noodlot beloofd was, zond hij gezanten aan Latinus, koning over dit rijk, om hem in zijnen naam geschenken aan te bieden, en plaats te verzoeken, om een stad te mogen stichten. Latinus, de gezanten gehoor gunnende, biedt Æneas, boven het toestaan van dit verzoek, nog van zelf ten echte zijn eige dochter, die, volgens zijn vader Faunus' orakels en d' antwoorden der waarzeggeren, hem belast werd aan eenen uitheemschen te besteden. Juno ondertusschen, der Trojanen voorspoed benijdende, dagvaardt om den peis te steuren, uit den afgrond der Helle, Alekto, die eerst Amate, Latinus' gemalin, daarna Turnus zelf aan 't hollen helpt, en voort, zich wendende naar de Trojaansche jeugd (toen bij geval met jagen bezig), haar in den mond jaagt een mak en getemd hart, waar op de kinders van Tyrrheus, konings veeherder, bijster verslingerd waren; hetwelk, van Ascaan met eenen pijl geschoten, al 't landvolk op de been en in wapenen tegens de Trojanen aan holp: dies Alekto, uit een hooge plaatse, den landhoren blies, waarover Almon, Tyrrheus' oudste zoon, en Galesus, de rijkste akkerman des lands, in dat oproer gesneuveld, dood in stad gebrocht wierden; dies Turnus en Amate koning Latinus aanprikkelden, om in oorloge te treden, en dit ongelijk gewapenderhand te wreken; maar overmits hij, des noodlots en verbonds, onlangs met de Trojanen ingegaan, gedachtig wezende, niet kon verstaan hun vijandelijk t' ontzeggen, zoo bonsde Juno zelf d' oorloogspoort open. Mezentius volgt, met zijnen zone Lausus, den krijg, onder Turnus' beleid; ook Aventijn, Hercules' zoon, bij Rhea gewonnen; Catillus en Coras, beide Tiburtijnschen, en gebroeders; Camille uit der Volscen afkomste, een dappere vrouw; en nog meer anderen, welker monsteringe met dit boek eindigt.

Nadat Hesperische aarde Æneas' voêster dekt,
Vermijdt hij Circe, komt den Tiber ingeloopen,
Aan 't langgewenschte land, en slaat zich neêr, en wekt
Latinus uit den droom, die zet zijn grenzen open,
Ja, biedt zijn dochter hem ten echt; dies Juno raast,
En noopt de Razernij om dit verdrag te storen;
Amate schreit en tiert, neef Turnus zit verbaasd,
Het volk wordt handgemeen, en loopt den vorst om d' ooren.
Men smijt[1] de krijgspoort op, in weêrwil van 't paleis,
En monstert volk bij volk, tot steurnis van dien peis.

O, Cajete! Æneas' voêster, die hier uw leven endigde, gij beschonkt ook onze kusten met een eenwige vermaardheid, en uw graf (zoo eenige eere den overleden navolgt) blijft nog in eere, en uw gebeente naamhaftig door geheel Hesperië. Maar nadat de godvruchtige Æneas zijn vaders jaargetijde kerkplichtig gevierd, de grafstaatsie gehouden had, en het ouweder op zee bedaarde, ging hij t' zeil, en verliet de haven; tegens den nacht kregen ze een koelte; de klare maan kwam op, en hun den weg wijzen; en de maneschijn flikkerde op het water. Zij gingen strijken, recht langs den wal hene en de kaap van Circe, hier naast aan gelegen, en daar de zorgelijke wonden gedurig wedergalmen, op 't gezang van de rijke dochter der zonne, die, binnen het prachtige gewelf, haar ruischende spoel bij nacht door de fijne stof schietende, tortsen van welriekende ceder brandt. Van hier hoort men grimmige leeuwen razen, die, noode aan band, nog spade in den nacht brullen, en hoe geborstelde zwijnen en beren in het hok knorren en brommen, en groote wolven huilen. Circe, de wreede Godin, schudde door krachtige kruiden hun de menschelijke gestaltenis uit, en schoot ze muilen[2] en huiden van dieren aan. Neptuun (om de godvruchtige Trojanen voor zoodanige ondieren te bevrijden, en opdat ze, in die haven gevoerd, niet zouden dat vervloekte strand betreden) verleende de vloot goeden wind en spoed, en voerde ze voorbij die barnende wadden.

[1]slaat. — [2]gaf ze 't uitzicht (Lat. voltus).

En alreê bloosde de zee van morgenstralen; d' oranje dageraad blonk aan den hoogen hemel op den roosverwigen wagen; de winden gingen haastig leggen, het werd overal stil op 't water, en de riemen hielden slag in het weeke marmer; wanneer Æneas uit der zee een geweldig groot bosch voor zich zag leggen, van waar de blonde Tibergod eenen genoegelijken vliet en snellen maalstroom uitstortte, die met veel zands in zee kwam bruisen. Allerhande vogels, gewoon zich om en omtrent oevers en vlieten te houden, streelden hier de lucht met wildzang, en vlogen door het bosch. Hij beval de maats te wenden, den boeg naar land toe te zetten, en voer vrolijk den belommerden stroom op.

Nu welaan, o Erato! ik zal ontvouwen, wat koningen van ouds Latium regeerden, en hoe het hier stond, en wat er gebeurde, toen eerst het uitheemsche leger met de vlote aan d' Ausonische kust belandde, en wil den eersten oorsprong des oorlogs ophalen. O, Godin! onderwijs en help zelf uwen poëet. Ik zal gruwelijke oorlogen en veldslagen verhalen, en hoe bitter en bloedig de koningen elkander te keer gingen; wat een heerkracht Tyrrheuië opbrocht, en hoe gansch Hesperië tegens elkanderen in 't harnas stond; ik vang een rij van gewichtiger geschiedenissen, een gewichtiger werk aan. Koning Latinus, nu bejaard, regeerde zijn landen en steden langen tijd vreedzaam en gerust. Men zegt, dat Faunus hem bij Marica, de Laurentijnsche Nimfe, won. Faunus' vader was Picus, en Picus, een zoon van Saturnus, stam en oorsprong van dit geslacht. Dezen Latinus was van den Goden geen zoon of manneljk oor beschoren; want hij werd in 't opluiken zijner jeugd hem ontrukt. Die kroon en erfenis hing een eenige dochter alleen, en alreê volwassen en huwbaar, boven 't hoofd. De braafsten van geheel Ausonie en Latium stonden naar heur, boven al stond er d' overschoone Turnus naar, een verst van machtigen huize en voorouderen gesproten, en zeer gezien bij 's konings gemalin, die het huwelijk zocht door te drijven; maar de schrik voor verscheide voorteekenen der Goden hield het slepende. Midden in het hof en de hofkapelle stond een heilige lauwerboom, menig jaar uit godvruchtigheid in eere gehouden. Men zegt, dat Latinus, haar vader, zelf, toen hij eerst het slot bouwde, dezen boom vond, Febus toewijdde, en de bouwtreepen Laurentijners naar dien lauwer noemde, op wiens top een dikke zwarm bijen (ik verhaal wat wonders) onvoorziens uit de lucht al brommende kwam nederzitten, en bleef, met de beenen onderling aan elkanderen gevlochten, aan den groenen tak vasthangen. Terstond riep de waarzegger: „wij zien eenen uitheemschen man aankomen, en een menigte uit het zelve geweste dit zelve gewest zoeken, en op den hoogen burg heerschen". Behalve dit, terwijl Lavinië, de maagd, neffens heuren vader staande, het altaar met heur kuische tortsen ontstak, zoo scheen ze de vlam ('t is schrikkelijk) in 't hangende haar te vatten; al het hoofdcieraad in 't vier te branden, dat het kraakte; de koninklijke vlechten te blaken; de kroon, die van gesteente glinsterde, te blaken, en, in rook en gloed gesteld, ook het gansche hof in lichten brand te zetten. Dit werd voor wat groots en een schrikkelijk wonder aangezien; want men spelde, dat haar een doorluchtige naam en groot geluk beschoren was, doch dit den volke eenen grooten krijg aankondigde. Maar de koning, over dit gezicht bekommerd, gaat naar het orakel van Faunus, zijnen vader, uitlegger van 't noodlot, toe, en leeft raad met de wonden in het hooge Albunea, daar in het grootste bosch van allen, een gewijde bron springt, die van loof overschaduwd, eenen zwaren zwaveldamp uitasemt. D' inwoonders van Italië, en het geheele Œnotrische land komen hier in twijfelachtige zaken bescheid halen. Wanneer de priester zijn offergaven herwaart brengt, en bij nacht, in de stilte, op de gespreide vachten der geslage schapen uitgestrekt legt, om te slapen; dan ziet hij, wonderlijker wijze, allerlei spook hene en weder zwieren, hoort me-

nigerhande stemmen, houdt gesprek met Goden, en spreekt door het hol van Avernus Acheron aan. Haar vader Latinus zelf, hier toen antwoord verzoekende, slachtte kerkplichtig honderd schapen; en ter aarde leggende op hun gespreide vellen en vachten, zoo kwam er straks een stem diep uit het woud: „o, mijn zoon! zoek uwe dochter niet aan Latijnen te besteden, nochte bewillig in 't huwelijk, hetwelk men poogt door te drijven. Uitheemsche schoonzoons zijn er voorhanden, die door hun nakomelingen onzen naam hemelhoog zullen verheffen; en uit welker struik uwe afkomst onder haar voeten zal zien buigen en geregeerd worden al, wat van d' op- en ondergaande zon beschenen wordt, van d' eene zee tot aan d' ander. Latinus zelf houdt dit antwoord, deze waarschuwinge van zijnen vader Faunus, bij nacht in de stilte ontvangen, niet bij zich; dies had de Faam, wijd en zijd door de steden omvliegende, dit alreê over Ausonie verbreid, toen Laomedons jeugdige manschap de vloot aan den grazigen oever maarde[1]. Æneas, de voorbarigste[2] Oversten, en de schoone Iulus gaan onder de takken van eenen hoogen boom leggen, brengen spijs in de weide, leggen den kost op garste-teljoren[3] (Jupijn zelf ried hen dit), en rechtten wilde appels met deze teljoren aan. Toen al de kost verteerd was, en hongersnood hen perste in de teljoren te bijten, die met hun handen t' ontwijden, en onversaagd met hunne tanden deze vlakke korsten (gelijk hun gespeld was) te kaauwen, die ze billijk behoorden te verschoonen; riep Iulus, zonder meer te reppen, dat hier op sloeg: „och, wij eten ook onze teljoren!" Zoodra zij dit woord hoorden, verstonden ze eerst, dat hun zwarigheid ten einde was; en de vader vatte dit allereerst uit zijnen mond, werd verbaasd om het orakel, en zat stom. Terstond daarop riep hij: „weest gegroet, o land! mij bij noodlot beschoren; o, getrouwe Huisgoden van Troje, weest gegroet! Hier is ons huis; dit is ons vaderland; want vader Anchises (nu valt het mij in) spelde mij, door dusdanige geheimenissen, mijn fortuin: zoon! wanneer de honger u, moede van omsukkelen, aan onbekende kusten perse, nadat al de kost verteerd zij, de teljoren te eten, dan is het tijd, daar huizen en wallen te bouwen. Dit is die honger, die men ons spelde; dit is onze leste zwarigheid, die een einde van 't omzwerven zou maken; welaan dan, laat ons vrolijk, zoodra de zon beginne te schijnen, uit de haven, en een ieder zijns weegs, gaan vernemen naar 's lands gelegenheid, wat voor lieden hier wonen, en nasporen wat steden hier leggen. Nu drinkt Jupiter met offerkelken toe, en roept Anchises mijnen vader met gebeden aan; schaft ons wijn op den disch"! Zoo spreekt hij, bekranst zijn hoofd met eenen groenen tak, bidt den Plantsgod aan, en d' Aarde, d' eerste der Godheên, en de Nymfen, en nog onbekende vlieten; daarna roept hij den Nacht aan, en de Starren, die bij nacht schijnen, en Jupijn van Ide, en Cybele, der Goden moeder, alle na elkanderen, en beide zijn ouders, Venus in den hemel, en Anchises in de zalige beemden. Toen donderde d' almachtige Vader driemaal uit den hoogen hemel, bij helder weder, en zwaaide zelf met zijne vuist in de lucht den bliksem, en een schitterende wolk van goud en heldere stralen viers. Terstond verspreidde zich hier een gerucht onder alle de Trojanen, dat de dag gekomen is, om de beloofde muren te bouwen. Zij stellen om strijd maaltijden toe, en zetten, om elkanderen veel geluks te wenschen, vrolijk de bekers op de hand, en schenken den wijn, dat het schuimt.

Zoodra de zon, 's anderen daags oprijzende, de wereld met hare lamp bescheen, gingen sommigen de stad, sommigen de grenzen, sommigen de stranden dezer lieden bezichtigen: hier is het meer van Numicius' bron; ginder ziet gij den Tiberstroom; daar wonen de strijdbare Latijnen. Anchises' zoon beval daarna honderd gezanten, uit allerhande staat gekoren, alle met Pallas' loof[1] bekranst, naar de heerlijke vesten des konings te gaan, om hem schenkagiën te brengen, en om peis voor de Trojanen aan te houden. Men sloft niet; zij spoeden op dat gebod vaardig derwaart heen. Æneas zelf rooit terwijl de vesten met den ploeg, steekt graft en erven af, en trekt langs het strand, om d' eerste hutten, eenen wal, legerwijze met palissaden gesterkt. De jongelingen, hun heenreis afgelegd hebbende, zien alreê de torens en hooge daken der Latijnen, en gaan steêwaart aan. Buiten de muren oefenen zich de jongers, en de bloem der opluikende jeugd te paarde, gewennen de rossen voor den wagen, in het stof, naar hunne hand, of spannen den gestrengen boog, of worpen met tanye schichten, en braveeren elkanderen met renuen en schieten; wanneer een bode, hen te paarde voorbij gestoven, den stokouden koning aandient, dat er brave mannen in uitheemsche dracht aangekomen zijn. Hij beveelt, dat men ze ten hove roepe, en zet zich in het midden op zijn grootvaders stoel. Daar de stad op haar hoogste legt, staat een heerlijk geweldig groot gebouw, op honderd pilaren, het hof van den Laurentijnschen Picus, ontzaggelijk om zijn bosch en den godsdienst der vooronderen. Men plag hier de koningen kerkplichtig te begroeten, wanneer ze de schepters aanvaarden, en bijlen en bondels[2] hun eerst werden opgedragen. Dees kerk verstrekte hun een hof; hier hield men de heilige offerbanketten; hier plachten de vaders, na het slachten van rammen, aan lange tafels aan te zitten; jo, in het poortaal stonden ook de stambeelden[3] der oude voorvaderen op een rij, uit oud cederenhout gesneden: Italus, vader Sabijn, de grijze Saturnus, de wijngaardplanter, met zijn krom snoeimes uitgebeeld, en het beeld van Janus, met zijn dubbele tronie, en andere koningen, van den beginne des rijks af, die, eerlijk vechtende, hun bloed voor het vaderland storten. Daarenboven hingen vele wapens aan de heilige pilaren, geroofde wagens, krommne bijlen, gekamde helmen, vervaarlijke poortsloten, schichten, beukelaars, en snuiten van schepen afgerukt. Picus zelf, zoo braaf te paarde afgerecht, zat hier met den korten purperen wichelstok van Quirijn in de rechte, den kleinen gebogen schild in de slinke hand. Circe, eertijds van minne blakende, sloeg den koning met haar goude roede, veranderde hem door vergift in eenen vogel, en spikkelde zijne wieken met verscheide kleuren. Latinus, in die kerke der Goden, op den vaderlijken troon gezeten, liet de Trojanen binnen roepen, en hief minnelijk aldus aan: „zegt mij, gij Dardaners (want uwe stad en geslacht zijn ons niet onbekend, en men heeft al gehoord, hoe gij over zee herwaart aan kwaamt)! wat zoekt gij? wat oorzaak of wat nooddruftigheid drijft u, door zooveel blaauwe baren, naar de kusten van Ausonie? Hetzij gij dezen stroom ingeloopen zijt, en in de haven legt, uit onkunde van den weg, of door onweder hier aangesmeten wierdt, gelijk den zeeman, in het razende water, veel avontuurs over het hoofd waait: schroomt niet hier te havenen, aangezien wij, Latijnen, Saturnus' volk zijn, dat, zonder dwang en wetten, van zelf de billijkheid en gewoonte der oude eeuwe volgt; en mij gedenkt (het mag weinigen heugen), dat d' oude Aurunken ons wisten te zeggen, hoe Dardaan in dit land geboren, optrok naar Ide en de steden van Frygië, en naar Samos, dat, tegens over Thracië gelegen, nu Samothracië genoemd wordt. Hierna van Korithus in Tyrrhenië voortgereisd, werd hij van daar in 't gouden hof des starlichten Hemels op den troon gewelkomd, en nu, op 't altaar gezet, onder de Goden gerekend. Zoo sprak hij, en Ilioneus volgde hem aldus: „o, koning, brave afkomst van Faunus! storm nochte onweder zette ons uit der zee hier op uwen bodem; nochte wij komen, door verbijstering van gestarnte

[1] vastleî. — [2] voornaamste. — [3] Versta: platte garstebrooden als tafelborden (teljoren).

[1] olijftakken. – [2] Versta: bijlbondels ('t Lat. fasces). – [3] Door werking der b, voor standbeelden; verg. desbelust mijne Spraakwording, enz. bladz. 68.

of strand, uit onze streek hier verzeild. Wij, gedreven uit een rijk, zoo treffelijk, als ooit van de zon uit den Oosten beschenen werd, komen al te zamen, met voorbedachten raad en vrijen wille, naar deze stad toe getrokken. Wij rekenen den oorsprong onzes geslachts van Jupijn; de Dardaansche jeugd beroemt zich op Jupijn, haren voorvader. Æneas, de Trojaan, ons koning, uit het bloed van den oppersten Jupijn gesproten, zendt zelf ons naar uw hof toe. Hoe groot een storm, uit het wreede Mycene opkomende, over de velden van Ide ging; daar beide de werelden van Europe en Azië, door het noodlot gedreven, op elkandere toestieten; dat kwam ook hun ter ooren, die misschien, ergens achteraf geschoven, het allerveerste land bewonen, om hetwelk d' Oceaan ebt en vloeit; en die misschien, op den gespannen riem des brandenden Kreefts, in het midden der vier riemen, van anderen zitten afgescheiden. Wij uit dien watervloed, door zoo veel wilde woeste golven omgesleept, smeeken u om een kleene verblijfplaats voor onze vaderlijke Goden; en om 't onnoozele strand, en lucht en zee, die toch een iegelijk even na zijn. Wij zullen ons in het rijk niet wanschikkelijk dragen; gij niet luttel eer inleggen, en de gunst van zoo groot eene weldaad wil niet licht haren geur verliezen; nochte het zal Ausonië nimmermeer berouwen, dat het Troje in zijnen schoot opnam. Ik zwere u, bij Æneas' noodlot en machtigen arm, hetzij iemand, in vrede of in oorlog en 't harnas, zijne trouw ervaren hebbe; dat vele volken, vele lieden (versmâ ons niet, schoon wij u eerst komen bidden en aanzoeken, en den bondel olijftakken aanbieden) met ons in bondgenootschap zochten te treden; maar het noodlot der Goden en hunne geboden dreven ons voort, om uw land te zoeken. Dardaan, uit dit land gesproten, vordert ons weder hier, en Apollo dringt en drijft ons heftig, door zijne bevelen, weder herwaarts naar den Tyrrheenschen Tiber, en den stroom, die uit Numicius' heilige bron vloeit. Æneas vereert u daarenboven deze geringe gaven, uit den brand van Troje geborgen, kentcekens van zijnen voorleden staat. Zijn vader Anchises offerde met dezen gouden kelk op 't altaar; wanneer Priaam gedagvaarde volken, naar de gewoonte, wetten voorschreef, dan was dit zijne dracht, zijn heilige tulband, zijn schepter en gewaden, van Trojaansche jofferen gewrocht. Op deze rede zag Latinus Ilioneus sterk aan, en, zijn gezicht rondom slaande, bleef stijf zitten staroogen naar beneden. Geen geborduurd purper, nochte Priaams schepter gaan den koning zoo ter harte, als hij om het besteden en begeven zijner dochter zich bekommert; terwijl zijn gemoed het antwoord van den ouden Faunus overlegt: hoe dees, van een uitheemsche plaatse gereisd, hem bij noodlot tot eenen schoonzoon door wonderteekens toegelegd, en door een zelve macht tot het rijk beroepen wordt; hoe hier uit een afkomst te verwachten sta, die, braaf en dapper in 't harnas, de geheele wereld met hare wapenen zal bemachtigen. Eindelijk zegt hij, met een helder gelaat: „de Goden zegenen onzen aanvang, en hunne orakels; o Trojaan! uw verzoek wordt u toegestaan; ik versmade uwe schenkagien niet; zoo lang Latinus koning is, zal het u aan geenen vruchtbaren akker nochte rijkdom van Troje ontbreken. Laat Æneas slechts zelf (trekt zijn hart zoo naar ons; haakt hij zoo, om hier te lande zijn verblijf te nemen, en ons bondgenoot te worden) voor den dag, en onbeschroomd onder zijner vrienden oogen komen: ik zal het een pand van vriendschap achten, zoo ik uwen koning mag de hand geven. Draagt ondertusschen den koning mijn bevel over; ik heb een dochter, die mij, nochte door d' antwoorden der vaderlijke orakelkapelle, noch door menige Hemelsche openbaringe, wordt toegelaten, aan iemand onzer landsluiden te besteden. Zij spellen, dat er schoonzoons van buitenlandsche kusten voorhanden zijn (Latium moet hier op wachten), die, door hun nakomelingen, onzen naam tot aan de starren toe zullen verheffen; en mij dunkt al, dat het noodlot dezen vorst beroepen hebbe, en ik hoop het ook, zoo mijn geest mij eenigsins de waarheid getuigt. Zoo sprak de vader, en koos eenige paarden uit al den hoop. Drie honderd gladde rossen stonden er in de groote stallen. Terstond gebiedt hij deze snelriemen[1], met purpere en tapijte dekkleeden voor de borst met goud gegespt, allen Trojanen, elk naar zijnen staat, te brengen. Zij zijn met goud getoomd, en spelen op het gouden mondstuk. Hij zendt Æneas eenen wagen, met een paar wagenpaarden daar voor gespannen, die vier ten neus uitsnorken, en, uit Hemelschen zade gesproten, van dat slag zijn, hetwelk door de spitsvondige Circe den vader Pieus ontgunchelt, de moeder dekte, en deze basterden teelde. D' Æneadijnen, heerlijk opgezeten, keeren, met dusdanige geschenken en deze antwoord van Latinus, wederom, en brengen den peis mede.

Maar zie, Jupijns verbitterde gemalin liet zich van Argos, Inachus' stad, wederom voeren, hield boven in de lucht stand, en zag van verre uit den Hemel, van Pachijn en Sicilië, de Dardaansche vloot voor hare oogen; hoe Æneas, wel in zijn schik, en het volk uit de schepen alreê huizen bouwden, alreê het vaste land onder de zolen hadden. Dat ging haar aan de zinnen; zij begost het hoofd te schudden, en schudde aldus haren krop uit: „och, vervloekt gebroedsel, en Frygiaansch noodlot tegens ons noodlot ingespannen! konden ze in 't Sigeesche veld niet sneuvelen? kon ik dien overwonnen hoop niet overwinnen? kon het brandende Troje dit volk niet verbranden? kon het, midden door de zwaarden, midden door het vier, ontsluipen? Trouwen, ik geloof, dat mijn goddelijke macht ten leste zwichten, of, verzaad van wraakgierigheid, eens rusten zal. Ja, ik bestond hen, ten vaderlande uitgedreven, ook grimmig te water aan te tasten, en klampte de vluchtelingen nog met de heele zee aan boord. Vergeefs spilde men al het geweld van onweêr en water tegens de Trojanen. Wat baatten mij zandplaat, Scylle, en woeste Charybdis, nu zij, bevrijd voor de zee en mij, binnen den gewenschten boord des Tibers geborgen zijn? Mars vermocht wel, dat vreesselijk volk der Lapithen te bederven; de Vader der Goden zelf gaf 't overoude Kalidonië wel de wraak van Diane ten beste. Wat boosheid der Lapithen of van Kalidonië verdiende zoo groot een plaag? Maar ik, Jupijns groote gemalin, die mijn uiterste macht te werk stelde, wat rechte ik toch uit? Ik, die het op alle boegen wendde, worde van Æneas gebraveerd; doch indien mijn goddelijke macht niet genoeg toereikt, warachtig ik ontzie niet te hulp te nemen al wat helpen kan. Kan men den Hemel niet vermorwen, ik zal de Hel oprokkenen. Maar men kan ze uit het Latijnsche rijk niet houden, en dat hij Lavinie trouwe, staat bij noodlot vast en pal; het zij zoo; nog mag men zoo groot een zaak wel slepende en in 't war houden, en de landen der beide koningen verwoesten. Laat schoonvader en schoonzoon op dien koop, en ten bederve der onderzaten, vrij paren. O maagd! gij zult besteed worden met Trojaanschen en Rutulischen bloede; Bellone wil uwe speelnoot zijn; Cisseus' dochter, van een fakkel bevrucht, baarde alleen geen bruiloftstortsen; maar Venus baart hier ook dezelve vrucht, en weder eenen anderen Paris, en andere lijktortsen voor het wederinstortende Pergamum."

Zoo schudde ze haren krop uit, daalde verbolgen op het aardrijk, en verdagvaardde, uit het hol der vervloekte gezusteren en de Helsche duisternissen, de heillooze Alekto, die bloedige oorlogen, en wraak, en lagen, en schendige lasterstukken beijvert. Vader Pluto zelf, en de Tartarische gezusters gruwen voor dit gedrocht; in zoo veelerleye tronien verandert het zich, zoo fel grimt het, zoo veel zwarte slangen broedt het uit. Juno wette haar boosheid met deze woorden, en sprak aldus: „o maagd, dochter van de nacht! neem deze moeite aan, en doe mij dit ten gevalle, opdat

[1]Versta: harddravers (eig. snel- of vleugelvoeten, 't Lat. alipedes.)

mijn naam en faam ongekreukt en in hun geheel blijven; en d' Æneadijnen Latinus om zijn dochters huwelijk niet aan d' ooren loopen, of zich op den bodem van Italië legeren. Gij kunt vreedzame gebroeders in 't harnas tegens elkanderen ophitsen, en heele geslachten door vijandschap het onderste boven smijten; gij kunt de huizen plagen, in brand zetten, en bederven; gij hebt duizenderleye middelen, duizenderleye plagen bij der hand. Schudt uwen krop eens uit, en haal voor den dag al wat er in steke; stoot den reê gesloten peis om; zaai het zaad des lasterlijken oorloogs; opdat de jeugd oorlogensgezind wapen roepe, en 't harnas aanschicte. Alekto, van slangegift besmet, rukt straks naar Latium, en het hooge hof des Laurentijnschen konings toe, en zet zich al stil op den drempel van Amate, wiens bloed, van gramschap en bekommeringe, over d' aankomst der Trojanen en Turnus' huwelijk, op zijn wijfsch begost te schuimen en te zieden. De Godin smeet haar een slang uit hare blaauwe vlechten toe, en stak ze in den boezem, tot in het diepste van 't hart; waardoor zij, aan 't razen, het gansche huis mocht overhoop helpen. De slang, tusschen kleeders en gladden boezem heneglijende, kruipt al voort, zonder gevoeld te worden; en, haar eenen adderachtigen aard inblazende, verschalkt de razende vrouw. Het geweldige serpent krinkelt zich om haren hals, gelijk een goude keten; strikt zich om het haar, gelijk een lang haarspansel, en kruipt glibberig langs de leden. Toen nu de smet van het klamme vergift, voortglippende, eerst de zinnen beving, en het vier 't gebeente blaakte (eer de brand nog, over den heelen boezem, tot aan het hart voortsloeg), sprak Amate, naar der wijven aard, zeer weenende, om hare dochter en het huwelijk met den Frygiaan, weemoedig aldus: „o vader! zullen Trojaansche ballingen Lavinië trouwen? hebt gij geen medoogen met de moeder, die hier verlaten zal zitten, wanneer de trouwelooze, met den eersten Noordenwind in zee stekende, de maagd, gelijk een vrijbuiter, wegvoere? Kwam de Frygiaansche herder zoo niet te Lacedemon, en vervoerde Helene, Leda's dochter, naar de Trojaansche kusten? waar is uw oprechte trouw? waar de voorgaande zorgvuldigheid voor den uwen, en uw woord en hand, zoo menigmaal neef Turnus gegeven? Indien men voor de Latijnen eenen schoonzoon onder uitheemsch volk uitzoekt, en dat zoo bij u leît, en vader Faunus' geboden u hiertoe persen; voorwaar, ik reken elk land, dat vrij op zich zelf van ons gebied afgezonderd is, uitheemsch, en dat willen de Goden zeggen; en rekent men den eersten oorsprong van Turnus' geslacht, Inachus en Akrisius zijn de voorvaders, uit den schoot van Argos gesproten." Als zij op deze wijs bij Latinus te vergeefs aanhoudt, en ziet hoe hij haar tegenstaat, en de vinnige razernij des serpents heel diep in 't ingewand sluipt, en door alle de leden rijdt, zoo begint de rampzalige, van dit vervaarlijk gedrocht gesteken, wangelatig en schuimbekkende, door de groote stad te hollen; gelijk gemeenelijk de tol, van speelzieke jongers met de klitsende zweep voortgedreven, over de ruime zaal, wijd rontom, hene en weder zwiert, slag op slag hem vaart geeft, daar d' onnoozele kinders verstomd staan, en jonge knapen zich vast over het omloopen van 't boschboomen hout verwonderen. Eveneens zwiert ze midden door steden en baloorige volken hene, ja, durf nog een grooter gruwelstuk aanrechten, een grooter dolheid bestaan; en, zich veinzende van Bacchus' Godheid bezeten, ten bosch invliegen, en hare dochter in ruigte en gebergte versteken; opdat ze den Trojanen de bruid ontweldige, en de bruiloft schutte. Zij gilt: „Evoë, Bacchus!" zij schreeuwt: „gij alleen zijt de maagd waardig; want u ter eere, droeg ze den zachten thyrs; voerde de reyen om uw outer aan; liet het heilig haar u ter eere wassen." Dat gerucht vliegt overal, en een zelve dolheid brengt al d' andere razende wijven op de been, om gelijkerhand elders haar verblijf te nemen. Zij verlaten haar huizen, steken het hoofd in de lucht, en laten het haar om 't hoofd vliegen. Maar andere huilen met bevende keelen, dat er de lucht van waagt, gorden vellen om 't lijf, en zwaayen wingerdstokken in de lucht. D' ijverige Amate zelf, midden onder den hoop, draagt een barnende pijnboomentorts, zingt het bruilofslied van Turnus en hare dochter; en haar roode oogen verdraayende, begint schichtig over dwers te zien, en te schreeuwen: „o, gij Latijnsche vrouwen! waar gij zijt, rustig op! hoort na mij: indien gij d' ongelukkige Amate uit medoogen nog eenige gunst toedraagt; indien gij begaan zijt met het ongelijk, dat een moeder in hare dochter lijdt; ontsnoert uwe haarvlechten, helpt mij het wijnfeest vieren!" Aldus bereed Alekto de koningin met Bacchus' sporen, door wouden en wildernissen. Toen haar nu docht, dat ze, vooreerst de dolheid scherp genoeg gewet, en den raad en het gansche hof van Latinus overhoop gesmeten had; zoo wordt de felle Godin terstond snel door den wind, op haar vale wieken, van hier naar de muren des stouten Rutulers henegevoerd; een stad, zoo men zegt, gesticht door bouwtroepen, naar Akrisius, haren vader, genoemd. De plaats hiet eertijds Ardea bij de voorvaders; en nu is Ardea een naamhaftige stad. Maar bij geval lag Turnus nu hier in het hooge hof, bij duister nacht, in het beste van zijnen slaap. Alekto legt haar vervaarlijk opzicht en bijster gelaat af, schiet een oud wijfs gedaante aan, ploegt het voorhoofd met leelijke rimpelen, snoert haar grijze vlechten op, vlecht er olijftakken in, verandert in Kalybe, een oude best en priesterin van Juno's kerk, en verschijnt voor 's jongelings oogen, met deze rede: „o Turnus! staat u te lijden, dat gij zoovele moeite te vergeefs spilde, en men uwe schepters den Dardaanschen bouwtroepen opdrage? De koning weigert u huwelijk en huwelijksgoed, dat u zweet en bloed kostte, en men zoekt eenen vreemdeling ten erfgenaam des rijks. O, beschimpte! ga nu hene, en geef u zelven, zonder hoop van vergeldinge, in gevaar; ga hene, vel Tyrrheensche heerspitsen; help Latium aan veiligen peis! Saturnus' almachtige dochter zelf beveelt mij, u dit in den slaap t' openbaren. Welaan dan, schiet rustig het harnas aan; wapen uw volk; laat de havens krioelen, en verbrand de schoone schepen, met de Frygiaansche vorsten, die veilig binnen den stroom leggen. De Goden belasten u dit wel scherpelijk. Laat koning Latinus zelf, zoo hij u het huwelijk niet toesta en zijn woord nakome, endelijk eens gevoelen en gewaar werden, wat voor een man Turnus in 't harnas is." De jongeling beloech de waarzeggerin, en bejegent deze aldus: „mij is al ter ooren gekomen, hoe de vloot den Tiber inkwam; dicht mij zulk een vrees niet op; de koninklijke Juno vergeet ons niet; maar gij, o moeder! suft van hoogen ouderdom, en zijt, dewijl het waarzeggen met de jaren verstorven is, met ijdele bekommeringe beladen, en door onnutte vrees voor der koningen wapenen, in uwe profecyë bedrogen. Bemoei u met kerken en beelden der Goden gade te slaan; laat mannen, en dien het oorlogen past, oorlog voeren, en vrede sluiten." Alekto ontstak van verbolgenheid, om deze woorden. Toen begost de jongeling haar te smeeken, over al de leden te sidderen, en zijn gezicht bleef stijf staan; zoo gruwelijk piepte de Razernij hem met alle haar slangen aan, en zulk een paar blikken spalkte ze op; daarna verdraaide ze de gloeyende oogen, en keerde den jongeling, die nog haperde, en veel te zeggen had, den nek toe, rechtte een paar slangen uit heure vlechten overend, klaterde met de zweep, en knoopte al schuimbekkende deze rede hier aan: „ben ik eene, die van hoogen ouderdom suffe, en dewijl het waarzeggen met de jaren verstorven is, door onnutte vrees voor der koningen wapenen bedrogen werde? Keer uw gezicht herwaart; hier ben ik uit het hol der vervloekte gezusteren tegenwoordig; ik heb oorlog en dood in mijne hand." Aldus sprekende smeet ze den jongeling een fakkel toe, en stak hem een rookende en donker brandende torts in den boezem. Hij springt, van geweldigen schrik, al bevende uit zijnen slaap, en het zweet breekt hem uit over alle zijn leden. Hij schreeuwt

al razende om wapens, zoekt wapens op het bedde en in de kamer, haakt naar geweer, wordt van schelmschen oorlogslust bereden; en zijn gramschap gelijkt de vlam, die vervaarlijk kraakt, wanneer men den rijsbosch onder den koperen ketel stookt, dat die van hitte walt[1] en ziedt, en het water schuimt en spartelt tot overloopens toe; zoo dat de ketel te kleen valt, en de zwarte wasem naar boven vliegt. De peis aldus eenen krak krijgende, zendt hij de treflijkste jongelingen naar koning Latinus toe, om hem aan te zeggen, dat men de wapens gereed houde, Italië verdadige, den vijand buiten zijn palen drijve; en kent zich alleen sterk genoeg, om tegens beide, zoo Trojanen als Latijnen, aan te gaan. Dit belast hij, en belooft den Goden vele offeranden, en de Rutulers rokkenen[2] om strijd elkanderen op, om Turnus te dienen; d' een om zijn schoonheid en jonkheid, d' ander om zijn koninklijk geslacht, de derde om zijn doorluchtige daden.

Terwijl Turnus den Rutulers hart en moed geeft, zoo rukt Alekto met hare helsche vleugelen naar de Trojanen toe, en bespiedt erglistig op een nieuw, waar de schoone Iulus op strand het wild belaagt en najaagt. Hier joeg de Kocytische maagd den windhonden haastig een razernij aan, en gaf hun lucht van een hart, opdat ze 'r te vieriger achter her zaten; hetwelk d' onbeschofte huislieden ten oorlog ophitste, en d' eerste oorzaak der elende was. Een overschoon hart was er met geweldige horgens, hetwelk, van de moeder gestooten[3], opgevoed werd bij de zonen van Tyrrhus, hoeder van 's konings vee en wijdstrekkende landerijen. Sylvië, de[4] zuster, had dit naar heure hand gewend, en was gewoon de horens zinnelijk[5] met versche kransen te bevlechten, te versieren, het te kemmen, en in de klare bron af te wasschen. Het hart, gewoon zich met de hand te laten streelen, en aan zijns heeren tafel te gaan, weidde in het bosch, en wist bij nacht, hoe spade het viel, weder van zelf zijn huis en bok te vinden. Iulus' dolle honden hadden op de jacht hier dapper achter her geweest, en het verjaagd; toen het bij geval naar de beek afsteeg, om, op den groenen oever, zijnen versmachten dorst te verslaan. Ascaan, ook zelf belust om prijs te behalen, schoot het, met zijnen gespannen boog, eenen pijl naar 't lijf; Alekto holp hem mikken, en dreef het snorrende riet door den buik in de darmen, dat het kraakte; maar 't gewonde dier vluchtte naar zijn meesters huis toe, kwam al stenende in den stal, bloedde, kermde, en jammerde over al het huis, gelijk een die zijnen nood klaagt. De[4] zuster Sylvië, d' eerste van allen, slaat met hare handen voor de borst, krijt om hulp, en roept al de ruwe huislieden te hoop. Zij komen (want de felle Razernij leît in 't stille woud op hare luimen) onvoorziens aangesprongen: dees met een brandhout, die met een kwastige knods gewapend, en wat elk gereedst bij der hand vindt, om zich in zijne gramschap hier mede te behelpen. Zoo[6] Tyrrhus bij geval eenen eiken boom, waarin de beitels klemden, in vier stukken kliefde, greep hij de bijl, vloekte afgrijselijk, en riep de troepen te hoop[7]. Maar de wreede Godin, uit haren wachttoren, bekwamen tijd om te beleedigen aantreffende, stijgt boven op het dak, en geeft, uit den oppersten top van eenen stal, den harderen de leus, en blaast den krommen landhoren, uit al hare macht, dat straks alle wildernissen en diepe wonden van dit helsch getoet dreunden en daverden. Het meer van Diane hoorde dit van verre; Nar, de witte zwavelstroom, en de Velijnsche bronnen hoorden dit, en de vrouwen drukten al bevende de kinders aan hare borsten. D' akkermans uitgelaten grijpen naar hun geweer, loopen gezwind op dat geluid te zamen derwaart, daar de vervloekte toethoren onraad blaast; en de Trojaansche jeugd, het leger openende, stuurt Ascaan krijgsvolk te hulp. Zij zetten zich in slagorden; men vecht nu niet, op zijn huismans, met harde stokken, of gebrande tuinstaken; maar beslecht het krakeel met tweesnedige lemmers; men ziet wijd en breed een gruwzamen oogst van bloote zwaarden; de zon schittert in het ijzeren harnas, dat haar weêrglans tegens de lucht aanflikkert; gelijk wanneer de wind het water eerst wit verft, de zee dan alleugs begint te rijzen, en heur baren hooger te verheffen, daarna van den ondersten bodem naar den Hemel op te steigeren. Hier wordt Almon, een jongeling, Tyrrhus' oudste zoon, vooraan in d' eerste slagorden, van eenen snorrenden pijl geveld; want de pijl bleef onder in zijne keel steken, en het bloed benam hem spraak en ademtocht. Menig man kwam bij hem te sneuvelen, ook d' oude Galesus, terwijl hij vreedzaam van aard hen zocht te scheiden; een oprecht man, en in dien tijd de landrijkste van Ausonië: hij weidde vijf blatende kudden schapen, vijf kudden horenvee, en bouwde honderd ploegen lands. Terwijl men aldus in het veld voor de vuist vocht, en de Godin haar belofte volbrocht; toen ze den krijg door bloedstortinge ingewijd, en den oorlog met deze dooden ontgost[1] had; zoo verliet ze Hesperië, en, varende door het gewelf des Hemels, sprak trotsch en opgeblazen Juno aan: „zie, daar heb ik ze, u ten gevalle, aan elkandere gehitst. Dat ze nu vrij huwen, en in bondgenootschap treden, dewijl de Trojanen van Ausonisch bloed besprengd zijn; ja, mag men op uw besluit staan, ik wil er dit nog op klampen; d' aangrenzende steden door oorlogsgeruchten ophitsen, de harten in dollen krijgslust ontvonken, en het veld met wapenen bezaayen, opdat er elk zich in steke." Toen antwoordde haar Juno: „Al schriks en bedrogs genoeg; het zaad des oorlogs is nu gezaaid; men is al handgemeen; het geweer, dat men gereedst bij der hand vond, is voor eerst met bloed beklad. Laat Venus' brave afkomst en koning Latinus zoo trouwen, zoo ter bruiloft gaan. De Vader en Regeerder des hoogen Olymps wil niet, dat gij langer zoo uitgelaten door de lucht rondom zweeft: vertrek; mangelt er nog iet aan, dat zal ik zelf wel beschikken." Zoo spreekt Saturnus' dochter, en Alekto rept hare snorrende slagwieken, verlaat de wereld, en vliegt naar Kocytus, hare woonplaats. Midden in Italië legt, onder hooge bergen, een plaats, die vermaard en in vele gewesten befaamd, de Heelheilige dalen genoemd wordt; van wederzijde omheint haar een zwarte bosschagië, wel dicht gewassen, daar een beek midden door stroomende, met kromme wielingen, tegens de rotsen aan ruischt. Hier toont men de nare spelonk, waardoor de wreede Pluto lucht en adem schept; en een vervaarlijke poel spalkt hier, door den geborsten Acheron, zijn stinkende keel op, waarin de Razernij, een gehate Godheid, verzinkende, Hemel en aarde van dien last verlichtte.

Niettemin houdt Saturnus' koninklijke dochter ondertusschen de hand aan den krijg, om dit stuk te voltrekken. Al de herders komen uit den slag in de stad aangeronnen, en brengen de dooden mede [den jongen Almon en Galesus, met zijn bebloed aangezicht]; roepen klaaglijk de Goden aan, en willen dat er Latinus in verzie. Turnus, bij der hand, verdubbelt, onder 't verlasteren[2] des moords en hun hitte, nog den schrik: dat men Trojanen in het rijk haalt, zich met Frygiaanschen stamme vermengt, hem uit het hof jaagt. De mans, welker dolle vrouwen, ter zijde af in de bosschen ten reye gaande, Bacchus ter eere rinkinken (want de naam van Amate vermag niet luttel bij haar), komen van alle kanten te hoop, en roepen zonder ophouden: „wapen, wapen!" Alle te zamen, van eenen averechtsen geest gedreven, willen ze, dat hij tegens de voorteekens, tegens der Goden antwoorden, op staanden voet, den gruwelijken oorlog bewillige; en zij dringen elk om strijd op Latinus' hof. Hij wederstaat hun, gelijk een onverzetbare steenrots de zee; gelijk de steenrots in zee op haar eige zwaarte steunt, wanneer het geweldig gedruisch

[1]kookt. — [2]stoken, porren. — [3]gespeend. — [4]Voor zijn. — [5]netjens. — [6]Daar. — [7]bijeen.

[1]ontgonnen, begonnen. — [2]beschimpen.

van rondom bruisende baren op haar aanperst, de schuimende klippen en steenen vergeefs rondom haar ruischen, en het wier op hare borst breekt en afstuit. Maar nadat hij niet machtig is, dien verbijsterden raadslag te breken, en de zaak van de wreede Juno naar heuren wensch gaat; zoo neemt de vader vruchteloos t' elkens de Goden en den Hemel tot getuigen. „Och!" zegt hij, „het noodlot overweldigt ons, en de storm sleept ons mede; o, elendigen! gij zult dit zelfs met uw godloos bloed ontgelden; o, Turnus! u is wat schrikkelijks en een droeve dood beschoren; te spade zult gij de Goden met kerkbeloften willen paayen: mijn rust is geboren[1]; ik ga met éénen voet in 't graf, en kan er slechts eene eerlijke lijkstaatsie bij verliezen." Meer zegt hij niet, sluit zich binnen 't hof, en laat den teugel der regeeringe glijden. Van overouds was, in Hesperië en Latium, een wijs, die gedurig[2] bij d' Albaansche steden, gelijk heilig, onderhouden werd; nu wordt ze te Rome, het treffelijkste van al wat er is, nog onderhouden, wanneer de Romeinen eerst te velde trekken; hetzij dat ze den beschreyelijken oorlog tegens de Geten willen voeren, of zich toerusten tegens Hyrkaners of Arabiers; of, naar Indiën strevende, den dageraad volgen, en de Parthen hunne standaarden weder afeischen. Een paar oorlogspoorten is er (zoo noemt men ze) die, den wreeden Mars toegeheiligd, groot ontzag toegedragen wordt. Men sluit ze met honderd kopere boomen en ijzere staven, een eeuwig werk. Janus, de wachter, zet niet éénen voet over den drempel. Wanneer de raadsheeren den oorlog vast besloten hebben, dan ontsluit d' eerste burgemeester[3] zelf (op zijn Quirijns met den purperen tabbert aan, en op zijn Gabijns heel braaf omgegord) deze poorten en gierende deuren, en roept zelf den oorlog uit; al de jeugd volgt zijne stem, en de kopere trompet blaast op met een heesch getoet. Toen belastte men Latinus ook, op die wijze den Æneadijnen t' ontzeggen, en de droeve poorten 't ontsluiten. De vader ontzag deze poorten aan te raken, schuwde afkeerig dat schendige werk, en verstak zich heimelijk in 't hof. Saturnus' dochter, koningin der Goden, toen van den hemel afstijgende, bonsde zelf met hare vuist op de geslote poorten, sloeg d' ijzere boomen in stukken, en zette de krijgsdeur open. Ausonië, te vore zoo gerust en stil, geraakt overend; sommigen maken zich gereed om te voet te dienen; sommigen razen om, trotsch te paard gezeten, in het stof te draven; al te zamen eischen ze wapens; sommigen vegen lichte schilden en spietsen, smeren ze met vet, en wetten de bijlen met den wetsteen; het vermaakt hen, dat men de standaarden voor den dag brengt, en de trompet steekt. Het machtige Atine, het trotsche Tibur, Ardea, Crustumerium, en het torenrijke Antemne, vijf hoofdsteden, hersmeden wapens en stale helmen op het aambeeld en vlechten willege schildhorden; anderen trekken smijdig koper- en zilverdraad tot pantsers en gladde laarzen[4]. Al de voorgaande lust tot kouter, ploeg, en eer der sikkel is omgeslagen; het vaderlijke lemmer gloeit in de smidse om hersmeed te worden; alreede blazen de trompetten, en de wacht ontvangt het woord. Dees rukt al verbaasd den helm van den wand; die spant zijn brieschende paarden onder het juk, schiet zijn pantser, drie dik van goude maliën, en zijn rondas aan, en gordt den degen op de zijde.

O, Godinnen! zet nu uwen Helikon open, en zingt ons, wat koningen ten oorloge opgerokkend wierden; wat standaarden elk te velde brocht; wat brave mannen het vruchtbare en bloeyende Italië toen alreede uitleverde, en hoe het in 't harnas blonk; want, o Godinnen! het gedenkt u, en gij kunt het verhalen; wij hebben naauwlijks een lucht hiervan geroken.

Eerst trekt de felle Mesentius, een godslasteraar, van de Tyrrheensche kusten ten oorlog, en wapent zijn troepen; zijn zoon Lausus, de schoonste van allen, uitgezegd[1] de Laurentijnsche Turnus, trekt neffens hem op; Lausus, zoo braaf te paarde, en op de zwijnejacht afgerecht, brengt uit de stad Agylline duizend mannen op, die hem op zijnen ongelukkigen tocht volgen; hij is waardig op zijn vaders troon te zitten, en mocht wenschen, dat Mesentius zijn vader niet waar'.

Na hen brageert de brave Aventijn, van den braven Hercules geteeld, over het veld, met zijne zeeghaftige paarden, op den wagen met den palmtak vercierd; en hij voert zijn vaders wapen in den schild, honderd slangen, en een Hydre, die van adderen krielt. Priesterin Rhea, een maagd, van eenen God beslapen, brocht hem gesloken[2], in het bosch des Aventijnschen heuvels, ter wereld; toen de zegenrijke Tirynther, na het ombrengen van Geryon, op den Laurentijnschen bodem kwam, en d' Iberiaansche ossen in den Tiberstroom afwiesch. Zij voeren schichten, en felle palsters[3] in de vuist, en steken van zich met Sabijnsche spiesen, met een rond langworpig ijzer beslagen. Hij zelf te voet schiet een vreeselijk leeuwsvel, met eiselijke ongekemde lokken en witte tanden, over zijn hoofd aan; zoo afgrijselijk, met Hercules' dracht om 't lijf, treedt hij het koningshof in.

Daarna komen Catillus en de trotsche Coras, twee gebroeders, jongelingen van Argos, en stichters van Tibur, met het volk naar den broeder Tiburtus genoemd, van Tibur herwaart; zij voeren, onder de dichte heerspitsen, den voortocht aan; gelijk twee Centauren uit wolken geteeld, wanneer ze van Omole, en den besneeuwden Othrys, en de hooge kruin des bergs, met vollen ren nederstijgen; het geweldige bosch maakt ruimbaan voor hunnen snellen tred, en de teenen[4] wijken al krakende voor hunnen gang.

Koning Ceculus, stichter der stede Prænestе, ontbrak er niet; van ouds geloofde men, dat hij, die op het veld, onder het domme vee, bij de smidse gevonden wierd, Vulcaans zoon was. Een keurbende van huisluiden volgt hem breed over het veld, en mannen, die het hooge Prænestе, de landen van Juno's Gabië, den koelen Anio, en de Hernische steenrotsen, van vlieten bevochtigd, bewonen; die van het rijke Anagnië, en die van vader Amasenus gevoed worden. Zij zijn niet al te zamen gewapend, nochte rammelen met schilden, of rijden te wagen; het grootste deel hagelt met blaauwe eikelen van lood; een deel voert een paar schichten, en bedekt het hoofd met een rosse wolfsmuts; met den slinken voet gaan ze barvoets, d' ander is met een ongetouwde huid geschoeid.

Maar Neptuuns afkomst, Messapus, te paarde afgerecht, en van vier nochte ijzer te wonden, brengt nu haastig zijn al overlang vertraagde en den krijg ontwende onderzaten op de been, en grijpt weder het zwaard in de vuist. Deze gebieden over Fescinijnsche troepen, en oprechte Falisken; deze, over de sloten van Soracte, en het Flaviniaansche land, en Cimijn, den berg, met zijn meer, en de Capenensche wouden. Zij trekken in hun gelid, en zingen hunnen koning ter eere; gelijk sneeuwwitte zwanen, wanneer ze, door de drijvende wolken uit de weide wederkomende, ten langen halze een lieflijk geluid uitslaan, zoodat er de stroom en 't Aziaansche meer in het rond van weêrgalmt; men zou niet zeggen, dat het troepen gewapende mannen zijn, maar een vlucht van schelle vogelen, die door de lucht over zee naar strand komt aanzweven.

Ziet Clausus (van wien de wijk en het volk, genoemd de Claudische, zich door Latium verspreidde, sedert Rome den Sabijnen, voor hun gedeelte, werd ingeruimd) eenen grooten troep van 't overoude bloed der Sabijnen aanvoeren; en hij zelf is zoo sterk, als een groote troep; d' Amiternsche rotten en oude Quirijners, al de hoop van Eretum en Mutusce, met olijven bekranst, trekken met hem op; en die de stad Nementum, de rozendalen van Veline,

[1]Mijn rusttijd is daar. — [2]op den duur, bij voortduring. — [3]Consul. — [4]beenharnas.

[1]behalve. – [2]heimelijk. – [3]stokken. – [4]twijgen.

de schrikkelijke Tetrische rotsen, den berg Severus, en Casperië, en Forule bewonen; en die Himelle, Tiber, en Fabaris drinken; die van 't koude Nursië, van de Hortijnsche ridderschap en 't Latijnsche volk gezonden; en de lieden, die gescheiden worden van Allië, eenen ongelukkigen vliet, die midden door het land loopt. Hier knarsen zoo vele schilden, en de grond dreunt en davert onder 't getrappel zoo veler voeten, als er baren in 't Libyaansche marmer omtuimelen, wanneer de wreede Orion in de holle golven duikt; of als er, des zomers in den zonneschijn, gezwolle aren, op het veld van Hermus, of op de goudgele akkers van Lycie, geroost worden.

Hierna spant Agamemnons Halesus, een vijand des Trojaanschen naams, de paarden voor den wagen, en sleept, Turnus ten dienst, duizend forsche volken met zich, die gelukkig de Massische landouw met hun egge omkeeren, om wijngaard te planten; ook die hem door d' Auruncische raadsheeren van de hooge heuvels meêgezonden werden; en die aan de Sidicinische zee leggen; en die van Cales komen, en die aan Vulturnus, den doorwaadbaren vliet, woont; en de straffe Saticuler desgelijks; en een hoop Oscen; hun geweer is een lange stok met weêrhaken, waaraan zij een taai snoer op hunne wijze vastknopen; zij bedekken de slinke hand met een licht schildeke, en loopen er met kromme sabels op in.

Gij, o Ebalus! zult onze verzen niet ongenoemd voorbijgaan, dien Telo, zoo men zegt, toen hij, alreê bejaard, Caprea, het rijk der Teleboôn, bezittende, bij de Vlietnymf Sebete won; maar de zoon, met zijn vaders erflanden niet tevrede, verdrukte nu, door zijn gezag, wijd en zijd de Sarasten, en de vlakke velden, van den Sarnus bewaterd, en die de Rufen, en Batilum, en het land van Celenne inhouden, en die de muren van Abelle, vruchtbaar van appelen, boven zich zien leggen, en gewoon zijn, op der Duitschen wijze, met schichten te schieten, met schorsen van kork het hoofd bedekken, met kopere schilden flikkeren, en met stale lemmers blikkeren.

En gij, o Ufens! doorluchtig van naam, en gelukkig in den oorlog, wordt van Nurse, op den berg gelegen, naar den krijg gestierd; uw landzaten, die den Platberg bouwen, zijn bijster wild, en gewoon, gedurig in bosschen en op het harde klei te jagen. Zij bouwen het land al gewapend, en zijn vermaakt, altijd verschen roof t'huis te slepen, en op vrijbuit te leven.

Ook komt er de priester van 't Marubische volk, die zijnen helm met bladeren en den gelukkigen olijf verciert; d' oversterke Umbro, van koning Archippus afgezonden; een die met zang en handgebaar adders en Hydren, een stinkende gebroedsel, plag in slaap te guichelen, hare gramschap wist te streelen, en hare beten door zijne kunst te heelen; maar kost de wonde van het Dardaansche spits niet genezen, nochte het in slaap guichelende gezang, nochte de kruiden, op Marsische bergen gelezen, stelpten zijne wonden niet. Het woud van Angitië, Fucijn, met zijnen glazen stroom, de vochte meren beweenden hem.

Virbius, Hippolytus' overschoone afkomst, trok ook ten oorlog: zijn moeder Aricië zond dien braven jongeling, opgevoed in de wouden van Egerië, bij d' oevers van Hymet, daar het vette altaar van de verzoenbare Diane staat; want men zegt van Hippolytus, hoe hij door zijn stiefmoêrs treken sneuvelde, 's vaders toorne met zijn bloed boette, en, door zijn hollende rossen van een gescheurd, wederom in onze lucht, hier omhoog, in onze wereld kwam oplonderen, nadat Diana's gunst en heelzame kruiden hem van de dood verwekten. D' almachtige Vader toen toornig, dewijl een sterflijk mensch, uit de Hel verrezen, weder levendig voor den dag kwam, smeet Febus' zoon, vinder van zulk een artsenije en wetenschap, met zijnen bliksem in den jammerpoel. Maar de gunstige Diane verbergt Hippolytus in heimelijke plaatsen, en verzendt hem in het bosch van de Nymfe Egerie; daar hij in Italiaansche wonden zijnen tijd eenzaam overbrengt, en, van naam veranderd, Virbius heet; daar ook de paarden, met hun harde hoeven, buiten de kerk en heilige wonden van Diane gekeerd worden, dewijl zij, verschrikt voor zeegedrochten, den jongeling op het bochtige strand uit den wagen smeten. De zoon niettemin mende de moedige paarden over het vlakke veld, en rende ten wagen naar den krijg.

Turnus, een trotsch en braaf jongeling, komt daar onder de treflijksten aangereden, met de wapenen in de vuist, en is het heele hoofd langer dan anderen; zijn hooge helm voert op den driedubbelen kam een Chimeer, die eenen brandenden Etna ter kele uitbraakt; hoe de vuisten in den strijd gruwelijker bloed storten, hoe ze wilder en woester vier en vlam spuwt; maar Ió, alreê een koe, alreê met haar overtrokken en de horens opstekende, vercierde, als een overtreffelijk blijk van zijnen stam, den beukelaar, die van goud blonk, en daar Argus, de wachter der maagd, en Inachus, haar vader, die de stroom uit zijne kruik giet, op gedreven staan. Hem volgt een wolk van voetknechten, en al het veld grimmelt van schildvoerende troepen; en de jeugd van Argos, en Auruncische scharen, en Rutulers, en oude Sicilianen, en Sacraansche heerkracht, en de Labiscen, met hun beschilderde rondassen, die de bosschen des Tibers, en den heiligen oever van Numicus ploegen, en de Rutulische heuvels met hun kouter bouwen; en die van Circes kaap, en die uit het landschap, waarover Jupiter, Anxur gebijnaamd, gezag heeft; en die van Feronië, met hun groen wond vermaakt; en die van het zwarte meer, dat bij Sature leît; en die van Ufens, den koudsten vliet, die zijnen weg door lage dalen zoekt, en in zee loopt.

Behalve deze komt er Camille, de krijgsheldin, van Volsceen afkomstig, en voert haar ridderlijke benden en ruiterij in 't blanke harnas aan; z' is niet gewoon, gelijk vrouwen, hare hand aan Minerves spinrok en naaikorf te slaan; maar, nog maagd zijnde, in den krijg te leeren harden, en te voet de winden voorbij te rennen; zij zou wel over de korenaren henevliegen, zonder die te raken, en in hare vlucht niet een tedere aar kwetsen; of midden door zee, aan de gezwolle baren hangende, heneglippen, zonder de vlugge zolen eens nat te maken; al d' uitgelate jeugd verwondert zich, van de daken en op het veld, over haar, en alle vrouwen zien uit, terwijl ze henerijdt, en staan verbaasd en gapen, hoe ze haar frissche leden heerlijk met koninklijk purper bekleedt; hoe ze de vlechten met eenen gouden gesp ophaakt; hoe ze eenen Lycischen pijlkoker draagt, en, naar der herderen wijze, eenen myrtetak op de spies voert.

Het Achtste Boek.

INHOUD.

Turnus steekt de bloedvlag ten Laurentijnschen burg uit, en sterkt zich met de hulptroepen der aangrenzende steden van Latium. Venulus wordt ook naar Argos, bij Diomedes, gezonden, om hem, door de gelijkheid van 't zelve gevaar, als een bondgenoot, in dien oorlog mede in te wikkelen. Æneas, hierdoor opgewekt, en zijn kleene macht mistrouwende, roeit, op Stroomgod Tiberijns waarschuwinge, den Tiber op, naar de plaats, daar Rome namaals gebouwd werd; en verzoekt hulp bij koning Evander, die, uit Arkadië gevloden, hier op den Palatijnschen berg, de stad Pallanteüm, naar deszelven naam geheeten, bouwde. Evander, van Æneas' aankomst en d' oorzaak derzelve verkundschapt, onthaalde hem minnelijk, noodigde den Trojaan op Hercules' offerfeest, hetwelk men vast vierde; en, ontvouwende zijnen gast d' oorzaak dezer instellinge, toonde hem ter loop alle de vermaardste plaatsen dezer landstreken. Æneas, 's anderen daags, met vierhonderd ruiteren (waarover Evanders eenig zoon gebood) gesterkt

zijnde, stierde een deel van zijne macht, voor stroom af, den zijnen te hulp; en trok zelf met het overschot naar Agylle, de bloeyende hoofdstad der Tyrrhenen, op Mesentius, om zijne onverdraagzame wreedheid, doodelijk verbitterd. Vulcaan ondertusschen, door zijn gemalins liefkozerij aangeprikkeld, smeedt voor zijnen stiefzoon wapens, van de moeder haren zoon terstond overgeleverd, die, met dit braaf geweer vermaakt, zich ten hoogste verwondert over den beukelaar, waarop de heerlijke daden zijner toekomende nakomelingen gedreven staan.

Prins Turnus steekt ten burg den oorlogsstandert uit,
En zendt gezanten heen naar Diomedes' muren,
Opdat men den Trojaan en zijne bruiloft stuit;
De Tiber stiert den held bij andre nageburen.
Hij wint Evanders gunst en Pallas op zijn hand,
En scheidt getroost van hier; de moeder vaart hem tegen,
En offert haren zoon, tot 's vijands wederstand,
De wapens van Vulcaan, het harnas, schild, en degen.
Hij eert de gifte, en wordt, in dezen beukelaar, (waar.
D' aanstaande mogendheid van 't Roomsch geslacht ge-

Toen Turnus den standert, het oorloogstecken, ten Laurentijnschen burg uit, en de schorre trompet stak, en het paard met sporen, en de wapens in de vuist nam; geraakte straks al het volk in rep en roer; het gansche Latium begaf zich terstond verbaasd onder den eed, en de jeugd, aan 't hollen, borst met dreigementen uit. De voorbarigste Oversten, Messapus, en Ufens, en Mesentius, de Godslasteraar, rukken van alle kanten de hulptroepen bijeen, en ontblooten het land wijd en zijd van huislieden; en Venulus wordt naar de stad van den grooten Diomedes gezonden, om bijstand te verzoeken, en te verkundschappen, dat de Teukren in Latium vast leggen, Æneas met zijne vloot geland zij, d' overwonne Huisgoden invoere, en zich late verluiden, hoe het rijk hem bij noodlot beschoren zij; dat ook vele volken den Dardaner toevallen, en geheel Latium van hem gewage; dat Diomedes zelf, beter dan koning Turnus of koning Latinus, kan afzien, waar Æneas alreê op toeleît, en wat uitkomst hij, zoo 't geluk hem dienen wil, door dezen krijg verwacht. Dit ging er in Latium om. De held, Laomedons nakomeling, dit altemaal ziende, zoo liep hem het hoofd om van groote bekommeringen; zijn zinnen zwierden dan herwaart, dan derwaart; hij had velerhande bedenkingen, en overwoog al wat hem voorkwam: gelijk zonneschijn of maneschijn in een koperen watervat flikkert, van daar overal weêrschijnt, in de lucht heen en weder speelt, en omhoog tegens de balken van 't huis aanschittert.

Het was nacht, en vee en vogel lag, over al het veld, uit vermoeidheid, van eenen diepen slaap bevangen; wanneer vader Æneas, in zijn gemoed om den droevigen oorlog ontrust, zich op den kouden oever, onder den blaauwen hemel, had uitgestrekt, en ten langeleste in slaap geraakte. Tiberijn, d' oude Stroomgod, scheen uit het genoegelijke water, tusschen de populieren, voor hem op te borlen, en was bekleed met dun waterblaauw linnen, en beschaduwde zijn haar met riet. Daarna begost hij hem aan te spreken, en aldus van zorgen t' ontlasten: „o, Goddelijke afkomst, die ons de stad Troje uit den vijand weder toevoert, en Pergamum in der eeuwigheid bewaart; o gij, naar wien het Laurentijnsche geweste en de Latijnsche landouwen zoo lang verlangden, bezwijk niet! hier is een veilige woonplaats, een veilige stad voor u ten beste; verschrik voor geene oorlogsdreigementen; al de verbolgenheid en gramschap der Goden is over. Nu zult gij (op dat u dit geen ijdele droom schijne) een geweldige zeuge, die dertig witte jongen in de willigen op den oever geworpen heeft, op d' aarde voor u vinden leggen, met de witte biggen om hare spenen. Hier zult gij uwe stad stichten, en na de gelede zwarigheden veilig rusten. Hier zal Ascaan, na verloop van dertig jaren, de wijdbefaamde stad Alba bouwen. Ik spel u geene onzekere dingen; nu zal ik u, merk op! in het kort berichten, op wat wijze gij, hetgeen op handen is, kunt te boven komen. D' Arkaders, een geslacht van Pallas gesproten, die, als medegezellen, koning Evander en zijne standaarden volgden, kozen in dit geweste een plaats uit, en stichtten op het gebergte een stad, naar Pallas' oudgrootvader, Pallanteüm genoemd. Deze lieden voeren gedurig oorlog tegens de Latijnen; sluit met hunlieden een vast verbond, en versterk uw leger met deze bondgenooten. Ik zelf zal u, langs mijne oevers, te water voeren, opdat gij met uwe riemen recht tegens stroom op moogt geraken. Wakker op dan, o spruit van Venus! draag Juno, zoodra de starren ondergaan, kerkplichtig uwe gebeden op, en vermorw hare gramschap en dreigementen door oodmoedige beloften; en offer, na d' overwinninge, mij ter eere. Ik ben de blaauwe en Godlieve Tibervliet, dien gij ziet overloopen, d' oevers strijken, en over de vette akkers vloeyen. Hier houde ik mijn hof, het hoofd van groote steden." Zoo sprak de stroom, en dook daarna onder het water, diep in zijne kil. Toen de nacht over, de slaap uit was, rees Æneas op, en ziende de zon aan den hemel uit den Oosten opgaan, schepte met zijne handen het water godsdienstig uit den stroom, en verhief aldus zijne stem naar de lucht: „o Nymfen! Laurentijnsche Nymfen, uit wie de stroomen gesproten zijn; en gij, o vader Tiber met uwen heiligen vliet! ontvangt uwen Æneas, en rukt hem ten leste eens uit het gevaar; hetzij in wat bron gij die u over onzen wederspoed erbarmt, u verschuilt; hetzij wat grond gij allerliefelijkst bevloeit; ik zal u altijd met mijne offeranden, altijd met mijne offergaven eeren; o Horenstroom, voogd over de Hesperische vlieten, sta ons bij, en verzeker ons toch klaarder van uwe goddelijke gunst!"

Zoo spreekt hij, en kiest uit de vlote een paar roei-jachten, verziet ze met roeituig, en wapent met-een zijne makkers; maar zie, schielijk openbaarde zich, op den groenen oever, in het bosch, een eenharige en witte zeuge, met hare biggen, een wonderlijk voorspook; weshalve de godvruchtige Æneas deze met hare jongen slacht, en op het altaar offert, de groote Juno ter eere. Aldus stilde de Tibergod, in dien langen nacht, den hoogen vloed, waardoor de vliet viel, en stil stond, als een staande water, en zoo vlak lag, gelijk een meer, daar geen stroom gaat, opdat men zonder arbeid mocht oproeyen. Zij spoeyen dan al kriegelende hun aangevangе reis. De geteerde denneboom stuift er door; het water verwondert zich, het bosch verwondert zich, ongewoon, dat wijdflikkerende rondassen en mannen en beschilderde schepen op den vliet drijven. Zij slijten nacht en dag met roeyen, geraken boven de lange bochten, varen, onder velerhande boomen, tusschen groene bosschen door, over het stille water. De gloeyende zon was midden aan den hemelkloot gestegen, toen ze van verre de muren zagen, en het slot en hier en daar eenige huizen, nu door de Roomsche mogendheid hemelhoog opgetrokken; Evander was toen van kleen vermogen. Zij zetten er haastig met den boeg naar toe, en genaken de stad.

Bij geval droeg d' Arkadische koning te dien dage, buiten de stad in een woud, Amfitryo's grooten zoon en den Goden de plechtige offereer op. Pallas, zijn zoon, en al de treffelijkste jongelingen, en d' arme Raad wierookten met hem, en het laauwe bloed smookte op d' altaren. Toen ze de groote schepen zagen, en hen ten schaduwachtigen bossche invaren en al stil komen aanroeyen, stonden ze schielijk verbaasd, vêrlieten alle te zamen de tafels, en rezen overend. Pallas verbiedt de zijnen wel ernstig 't offerfeest te staken, grijpt eenen schicht in de hand, vliegt zelf schichtig den vreemdelingen te gemoet, en roept ze van eenen heuvel van verre toe: „o, jongelingen! wat oorzaak port u, onbekende wegen na te sporen? Waar streeft gij hene? wat volk zijt gij? Waar hoort gij t' huis? Brengt gij ons peis of oorlog?" Toen sprak vader Æneas van de

kampanje aldus, en stak hun met zijne hand den vreedzamen olijftak toe: „gij ziet hier d' inboorlingen van Troje, die wapens tegens de Latijnen, hunne vijanden, voeren, van wien ze, als ballingen, uit hovaardije bevochten en verdreven wierden. Wij zoeken Evander; draagt hem dit over, en zegt, dat er uitgeleze vorsten van Dardanië gekomen zijn, om bijstand aan zijne wapens te verzoeken". Pallas, om dien grooten naam verslagen, stond verbaasd: „O, wie zijt gij?" zegt hij, „treê op, spreek mijnen vader mondeling aan, neem uw verblijf in ons hof"; en hij gaf hem de hand, en drukte zijne hand wel hartelijk. Zij leggen aan, en gaan voort het woud in. Toen sprak Æneas den koning vriendelijk aan: „o, overbrave Griek! het beliefde de fortuin, mij herwaart te stieren, om u te bidden met den olijftak, van wolle snoeren bewonden, in de hand. Ik was niet eens beducht voor u, die een Arkader en vorst der Grajen zijt, en beide de zonen van Atreus in bloed en maagschap bestaat; maar mijne vromigheid en de heilige orakels der Goden, en de bloedvriendschap onzer ouderen, en uwe faam door de landen uitgebreid, dreven mij, God woud 's, gewillig herwaart, en verknochten mij aan u. Dardaan, zoo de Grajen zeggen, uit Elektre, Atlas' dochter, gesproten, en d' eerste vader en stichter der stede Ilium, kwam naar Frygië gevaren. De groote Atlas, die den hemelkloot op zijne schouder draagt, won Elektre Merkuur uit de blanke Maje, op de kille kruin van Cyllene, geboren, is uw vader. Maar Atlas (zoo wij eenigsins gelooven hetgeen ons ter ooren kwam), dezelve Atlas, die de starren en den hemel onderstut, teelde Maje. Aldus spruiten de takken dezer beide uit eenen zelven stamme. Hierop dan steunende, zoo besloot ik niet, u, met gezanten, eerst van verre listig t' ondertasten, maar kwam oodmoedig zelf in uw hof. Indien het zelve Daunische volk, dat u hard beoorlogt, ons den voet lichtte, zoo gelooven ze het kan hun niet missen, of zij zullen het gansche Hesperië onder het juk brengen, en de zee, die van wederzijde tegens hun strand aadspoelt, beheerschen. Laat ons dan elkandere getrouwheid zweeren. Wij hebben dappere krijgslieden en oorlogsborsten, en jonge gasten die bedreven zijn". Zoo sprak Æneas; d' ander zag hem vast de woorden uit den mond, en door en weder door. Daarna antwoordde hij in het kort: „o, manhaftige Trojanen! hoe lief is mij, dat ik u hier zie en verwellekomen mag. Nu dunkt mij, dat ik uwen dapperen vader Anchises voor mij zie, en spreken hoore; want mij gedenkt, hoe Priamn, Laomedons zoon, naar Salamin trekkende, en het rijk zijner zuster Hesione bezoekende, in 't voorbijreizen de grenzen van het koude Arkadië ter loop kwam bezichtigen. De baard begost toen in mijne bloeyende jeugd eerst uit te breken; en ik zag de Trojaansche vorsten met verwondering aan, en verwonderde mij over Laomedons zoon; doch Anchises was de langste van hun allen; mijn gemoed blaakte door een vierige begeerte, om den man aan te spreken, en hem de hand te geven; ik trad met verlangen naar hem toe, en leidde den heer om Feneus' vesten. Hij schonk mij, op zijn vertrek, een braven pijlkoker met Lycische pijlen, eenen rok met goude strepen doorwrocht, en een paar goude breidels, die mijn zoon Pallas nog heeft: waarom het bondgenootschap, dat gij verzoekt, al voorhene met handtastinge bevestigd is; en ik zal, zoo ras morgen de zon het veld beschijne, u welgemoed met bijstand afvaardigen, en met soldaten de hand bieden. Ondertusschen, mijn vrienden! viert, dewijl gij hier gekomen zijt, gewillig met ons dit heilig jaargetijde, hetwelk men niet mag uitstellen, en zet u ter tafel bij ons, uwe meêgenooten." Zoo sprekende, beval hij spijs en opgenome kelken weder op te zetten, zette de mannen op de grazige zoden neder, en vlijdde Æneas, den voornaamste, op het ruige leeuwsvel, zijn bankkussen, en noodigde hem van zijnen ahornen stoel. Daarna rechten d' altaarpriester en uitgelezе jongelingen om strijd gebraden ingewand van stieren aan, vullen de korven met beschuit, en schenken den wijn. Æneas en de Trojaansche jeugd banketteeren van ossenharsten, en den gewijden afval. Nadat de honger geboet, en de grage maagd verzaad is, zegt koning Evander: „geene ijdele nochte onwetende overgeloovigheid van oude Goden stelde bij ons, uit gewoonte, deze plechtigheid, deze maaltijd, en dit altaar van zulk een treffelijke Godheid in. O Trojaan, o vriend! wij onderhouden, wij vernieuwen met recht deze offerеer, aangezien dit gewest van schrikkelijk gevaar verlost wierd. Bezie eens deze klip van ouds over de rotsen hene hangen; hoe dat gevaarte, wijd van een gesmeten[1], de bergspelonk woest leît, en de rotsbreuk een eiselijke kloof veroorzaakte. Hier verre af, in deze woestijne, had Kakus, half mensch, zijn spelonk, die, afgrijselijk wild en woest begroeid, van geene zonnestralen beschenen, en altijd laauw van verschen moord lag. De menschenhoofden, uit trotschheid op de deuren genageld, hingen bleek en vuil van bloed en etter. Vulcaan teelde dit gedrocht, dat, zwaarlijvig henetredende, zijn vaders dompig vier ten monde uitbraakte. De tijd bood ons, die vast verlangden, hulp, met de komste van dezen God; want Alcides, die sterke verlosser, moedig op den roof en neêrslachtig des drielijvigen Geryons, kwam herwaart, en dreef, als een triomfeerder, zijn geweldige stieren en ossen hier langs, bij den stroom, in dit dal naar de weide. Maar Kakus, door zijne dolligheid van zinnen verwilderd, om geen bedriegerij nochte schelmerij[2] onbezocht te laten, dreef vier van de vetste stieren, en vier van de beste koeyen uit de weide, en verstak in zijn beschaduwde steenrots dit vee, met den staart achterwaart in zijn spelonk getrokken, opdat men geen spoor nochte rechte voetstappen zou vinden. Geene merkteekens melden de spelonk, hoe men ook zocht. Toen nu Amfitryo's zoon middelerwijl zijn zachte drift[3] uit de weide zou drijven, en reede stond om te vertrekken, begosten d' ossen in het weggaan te loeyen en te bulken, dat het door al het bosch klonk, en al klagende van de heuvels te scheiden. Een van d' ossen sloeg geluid, en loeide hier tegens aan, uit het woeste hol, daar het vee opgesloten Kakus buiten zijn gissinge melde[4]. Maar toen begost Alcides' bloed van gramschap te zieden, en de zwarte gal van dolligheid over te loopen. Hij grijpt het geweer en zijn kwastige knods in de vuist, en tijt, al zijn best, den steilen top des hoogen bergs op. Toen zag men Kakus eerst schrikken, en de verbaasdheid in zijne oogen. Terstond vlucht de booswicht van angst, sneller dan de wind, de spelonk in, of hij vloog. Nadat hij zich in het hol sloot, en den vreeselijken steen, die kunstig door zijnen vader aan een ijzere keten vastgeklonken hing, liet nederschieten; zoo ras de keten in stukken sprong, en hij de posten met eenen boom vast en pal zette; zie, zoo kwam er de verbolgen Tirynther, die, alle toegangen doorsnuffelende, zijne oogen vast herwaart en derwaart sloeg, en op de tanden knerste. Hij, verhit van toorne, bespiede driewerf den geheelen berg Aventijn; driewerf verwrikte hij de steene poort te vergeefs; driewerf ging hij van vermoeidheid in het dal nederzitten. Op den rug der spelonke, rondom met afgebroke steenrotsen omheind, stond een scherpe klip, die heel hoog uitstak, een recht broeinest voor heillooze vogelen. Hercules, deze klip, die aan de slinke zijde des heuvels over den stroom helde, met zijn rechte hand aangrijpende, verwrikte en scheurde ze los van haren wortel; stiet ze daarna haastig van boven neder, zoodat de lucht overwijd[5] van den slag wedergalmde, d' oevers daverden, en de stroom van verbaasdheid te rugge sprong. Toen kwam Kakus' moordhol en diep roofnest naakt aan den dag, en de beschaduwde moordkelders lagen geheel open; niet anders gelijk of het aardrijk ergens, van onder opgereten, den Helschen poel ontdekte, en het rijk des

[1]geslagen. — [2]onbeproefd. — [3]kudde. — [4]aan den dag bracht, verklapte. — [5]ver.

doods, zoo gehaat bij de Goden, opsloot[1], zoodat men, van boven, in den afgrijselijken Afgrond, de zielen voor 't inschijnende licht zag sidderen. Weshalve Alcides van boven af met pijlen schoot, al zijn geweer te baat nam, en met vreeselijke steenen, en dikke takken van boomen, zonder ophouden hem te keer ging, die straks, tegens zijne hoop, in het licht betrapt, in de holle steenrots besloten was, en nu afgrijselijk tierde en brulde. Maar Kakus braakte (want daar was geen vluchten aan) zulk eenen geweldigen damp ter kele uit, dat het wonder was, en blies in het hol zulk eenen duisteren nacht en nevel, en benevelde de spelonk zoo bijster, met zwarten rook en duisternisse, met vier gemengeld, dat men uit zijn oogen niet zien kon. Dit stond den moedigen Alcides niet te lijden; hij sprong gezwind van boven neder in het vier, daar de rook allerdikst opdreef, en de zwarte damp allermeest uit het woeste hol op kwam smoken. De held greep Kakus toen, die vast vergeefs uit de duisternisse vier en vlam spoog, en hij knoopte hem de voeten met de handen aan een, duwde d' oogen uit den kop, en worgde zijne keel toe, zonder dat er een druppel bloeds uit kwam. Terstond rukte hij de deuren op, zette den gruwzamen moordkuil open, brocht de weggedreve ossen en den verzworen roof voor den dag, en sleepte het wanschapen doode lichaam met de voeten buiten het roofnest. De menschen kunnen zich niet zat zien aan afgrijselijke oogen en aanzicht, en borstelige en ruige borst van het halve dier, en het vier, dat in zijne keel smoorde. Sedert vierde[2] men hierover, Alcides ter eere, en de nakomelingen onderhielden vrolijk dezen feestdag. Potitius is d' eerste insteller, en d' afkomste van Pinarius d' onderhoudster van Hercules' offerfeest. Hij stichtte in het woud dit altaar, hetwelk bij ons altijd het Allerhoogste zal genoemd worden, en altijd het Allerhoogste blijven. Weshalve, o jongelingen! bekranst, uit dankbaarheid voor zoo groot eene weldaad, uw haar met loof; laat den kelk roudom gaan; roept den God, een beschermer des lands aan, en schenkt rustig den wijn." Zoo sprak Evander, en beschaduwde zijn haar met tweeverwigen populier, Hercules' loof, bekranste zijn hoofd met bladeren, en nam den heiligen offerkelk in de hand. Terstond plengden ze al te zamen den wijn vrolijk op tafel, en riepen de Goden aan. De zon middelerwijl aan den hemel dalende, begost d' avond te vallen; en nu gingen de priesters, en inzonderheid Potitius, volgens de gewoonte, met vellen om hun lijf gegord, en ontstaken het vier. Zij schaffen spijs en het tweede offergerecht, en overladen d' altaren met volle schotelen. Daarop komen de huppelende priesters van Mars bij der hand, met takken om den slaap van hun hoofd gevlochten, om rondom de brandende altaren te zingen. D' een rei bestaat uit jongelingen, d' ander uit oude mannen, die op maatgedicht Hercules' lof zingen, en zijn daden prijzen; hoe hij eerst met zijne vuisten de stiefmoeders gedrochten worgde, een paar slangen te berste duwde; hoe hij Troje en Œchalië, die brave steden, in den oorlog verdelgde; hoe hij duizenderleye zwarigheden en rampen, onder koning Euristheus, door Juno's ongerechtigen wrok most uitstaan. „O, zeeghaftige held! gij slacht met uwe vuist Hylæus en Folus, met hun dubbele leden uit eene wolke geboren: gij velt het Kretenzer wanschepsel, en den afgrijselijken leeuw, onder de steenrots van Nemea. Voor u schrikte de jammerpoel; voor u schrikte de Hellewachter, die in het bebloede hol, op het halfgegeten gebeente, achterover lag en knaagde; geenerlei ondier, nochte zelf de groote Tyfœus verschrikte u met zijn geweer; nochte de Lerneesche slang, die van hoofden krielde, verbaasde of benaauwde u. Zijt gegroet, o, Jupijns rechte afkomste, die bij de Goden in eere leeft! begunstig en zegen ons, en uwen offer." Deze daden verheffen ze met lofzangen; inzonderheid melden ze mede van Kakus' spelonk, en hoe hij vier en vlam spoog. Al het woud wedergalmde, en de heuvels dreunden van dit geluid. De Godsdienst geëindigd, zoo begeven ze zich daarna alle te zamen stedewaart. De koning, hoog op zijn dagen, ging neffens Æneas, zijnen meêgenoot, leunde onder het henegaan op zijnen zoon, en verkortte den weg met kouten. Æneas slaat zijne oogen met verwonderinge wakker rondom, schept vermaak in die plaatsen, en ondervraagt, en hoort met lust naar de gedenkwaardigste stukken der oude helden, elk in 't byzonder. Toen zeide koning Evander, grondlegger des Roomschen burgs: „d' ingezete Boschgoden en Veldgodinnen, en een slag van menschen, uit struiken en harde eiken geboren, bewoonden deze bosschen, liepen zonder zeden, zonder tucht hene, en wisten van geen stieren onder het juk te spannen, of van middelen te vergaren, of die te besparen; maar leefden bij boomvruchten en opgejaagd wild, eenen harden kost. Saturnus, vluchtig voor Jupijns wapenen, en uit zijn rijk in ballingschap gedreven, kwam eerst van den hemelhoogen Olymp herwaart. Dees tuchtigde dien onleerzamen aard, op steile bergen verstrooid, gaf hun wetten, en woû, dat men het land Latium, of schuilhoek[1], zou heeten, naardien hij in dien hoek veilig gescholen had. De goude eeuw, zoo men zeît, bloeide onder dezen koning; zoo stil en vreedzaam regeerde hij het volk; totdat allengs een slimmer en misverfde tijd en dolle oorlogslust en goudzucht opkwamen; toen kwamen die van Ausonië en Sicilie herwaart, en Saturnus' landouw veranderde somtijds[2] van naam; daarna kwamen de koningen, en de straffe Tyber, onbeschoft van lichaam, naar wien wij Italianen sedert dezen vliet den Tiber noemden; en d' oude Albula verloor zijnen rechten naam. D' almogende Fortuin, en het onontworstelbare noodlot zetten mij op dezen bodem neder, sedert ik uit mijn vaderland gedreven wierd, en ter zee het uiterste gevaar uitstond. God Apollo, mijn raadgever, en d' ontzaggelijke vermaningen der Nymfe Carmente, mijne moeder, dreven mij herwaart." Naauwlijks verhaalde hij dit, of, van hier voortgaande, toonde hem het altaar, en de Carmentische poort, op zijn Roomsch van ouds alzoo genoemd, ter gedachtenisse en ter eere der Nymfe Carmente, de waarzeggerin, die eerst spelde d' opkomst van de groote Æneadijnen en d' edele stad Pallanteum. Daarna toonde hij hem het geweldige woud, van den gestrengen Romulus namaals tot eenen vrijburg gemaakt, en Lupercal, onder de koude steenrots gelegen, en, volgens het Arkadische gebruik, den Lyceeschen Pan toegewijd. Hij toonde ook het bosch aan Argus toegewijd; en verhaalde de dood van Argus, zijnen gast, waarvan de plaats nog getuigt. Van hier leidt hij hem naar het slot, op den Tarpeeschen heuvel gesticht, en het Capitool, dat nu heerlijk verguld, eertijds van kreupelbosch bedekt en verwilderd lag. Toen droegen de saagachtige[3] akkerlieden alreede de wilde godsdienstigheid der plaatse ontzag toe; toen schroomden ze alreede voor bosch en steenrotse. „Een God, het is onzeker wie, zeît hij, bewoont dit bosch, deze boomrijke kruin des heuvels; d' Arkaders gelooven, dat ze 'r Jupijn zelf gezien hebben, zoo menigmaal hij, bij donker weder, den geitenschild zwenkte[4], en regen uit de wolken goot. Behalve dit ziet gij hier deze twee steden, met hare omgeworpe muren; een overschot en de gedenkteekens der oude voorvaderen. Vader Janus stichtte d' eene, Saturnus d' andere stad; d' een hiet Janiculum, d' ander Saturnië." Aldus onderling koutende, gingen ze in het hof van den armen koning Evander, en zagen overal vee, en hoorden het loeyen, daar namaals het merktveld van Rome was, en de heerlijke gebouwen en spitse gevels gebouwd werden. Toen ze aan zijn hof kwamen, zeîde hij:

[1]opdeed, opende. – [2]hield feest, ('t Lat. feriari).

[1]Naar 't Lat. latére d. i. verbergen. — [2]Versta: dikwijls. — [3]schroomvallige (verg. versaagd). [4]Versta: het zwarte, graauwe zwerk sloeg.

„de zeeghaftige Hercules zette zijnen voet wel over dezen drempel, en vernoegde zich met dit hof. Mijn vriend! leer van hem pracht en praal versmaden; draag u gelijk die God, en stoot u niet aan mijn kleenigheid." Zoo sprak hij, en leîde den grooten Æneas in zijn hof, laag en bekrompen gebouwd, en zette hem op een bankkussen van bladeren, en een Libyaansche berenhuid. De nacht kwam aan, en beschaduwde de landouw met vale wieken.

Maar Venus, zijn moeder, niet te vergeefs verschrikt en ontsteld, om het vreeselijk oproer en de dreigementen der Laurentijnen, spreekt Vulcaan, haren gemaal, aldus in de goude slaapkamer aan, en ademt, met hare woorden, hem een goddelijke liefde in het harte: „terwijl de koningen van Argos vast het verwezen Pergamum, en de sloten, die van 's vijands handen mosten in brand gesteken worden, verdelgden; verzocht ik bij u voor de verlege Trojanen geene hulp, nochte geene wapens, met uw eige handen kunstig gewrocht; nochte[1] ik woude, o mijn liefste beddegenoot! u niet te vergeefs om uwen arbeid vergen; hoewel ik zeer in Priaams kinderen gehouden was, en menigmaal Æneas' groote zwarigheid beschreide. Nu sloeg hij zich door Jupijns gebod op den bodem der Rutulen neder; weshalve ik, zijne moeder, oodmoedig uw heilige Godheid om wapens voor mijnen zoon koom bidden. Nereus' dochter, Tithons echtgenoot, kon u wel door hare tranen vermorwen. Let eens, hoe vele volken aanspannen, hoe vele steden met geslote poorten den degen, ten bederve van mij en de mijnen, wetten." Zoo sprak de Godin, en streelde en ombelsde met hare sneeuwwitte en zachte armen hem, die vast waukelde, en terstond naar zijn gewoonte begost te blaken, en d' oude hitte door zijn merg en vermoeid gebeente voelde glijen en gloeyen; eveneens gelijk de gloeyende bliksem, in de wolken met donder uitberstende, door de schitterende lucht voortslaat en weêrlicht. Zijn beddegenoot, vermaakt met dit bedrog, en wel wetende dat ze schoon was, merkte dit. De vader, door een eeuwige minne aan haar verbonden, sprak toen: „waarom dit zoo verre gehaald? o Godin! waar is uw betrouwen op mij gebleven? Hadt gij eertijds zulk een zorge voor uw Trojanen gedragen, ik had ze toen al van wapenen konnen voorzien; nochte d' almachtige Vader, nochte het noodlot verboden, dat Troje langer staan, en Priaam nog tien jaren zou leven. En zoo gij nu ten oorlog toerust, en dàt uw meening is; al wat ik met mijne kunst en zorgvuldigheid kan te wege brengen, al wat van ijzer en gesmolten elektrum[2] kan gewrocht worden, wat vier en hamer vermag, dat is voor u ten beste; smeek niet, gelijk of uwe schoonheid mij zoo veel niet waard ware." Zoo sprekende, ombelsde hij haar met al zijn harte, en, in den schoot zijner egade smiltende, viel allengs zacht en zoet in slaap.

Daarna, toen de nacht nu zijn halve ronde gedaan had, en d' eerste slaap over was, rees de Viergod[3] om te gaan smeden, ten zachten bedde uit; zoo wakker, en eveneens gelijk een vrouw, die slechts bij den spinrok en Minerves handwerk levende, eerst vier en doove kolen uit d' assche oprekent, bij nacht aan het werk valt, en hare dienstmaagden, bij de lamp, met de lange take bezig houdt, om haar huis eerlijk[4] voor te staan, en haar kleene kinders op te trekken[5]. Ter zijde aan Sicilië, en het Æolische Lipare rijst een eiland, met zijn rookende rotsen steil omhoog, waaronder de reuzespelonk en holen van Etna door hun uitgebarrende[6] schoorsteenen donderen: men hoort er zoo vreeselijk op aambeelden smeden, dat al de spelonk op den klank wedergalmt; de stale vonken vliegen door het hol, dat het snort, en het vier hijgt in de smidsen. Dit is Vulcaans winkel, en het land heet Vulcaans land. De Viergod daalde toen uit den hoogen Hemel derwaart neder. De reuzen, Brontes, Steropes, en Pyrakmon smeedden met hun naakte armen vast het ijzer, in het ruime hol. Zij hadden alreede den bliksem, waarmede de vader dikwijls over al de lucht op d 'aarde bliksemt, met hunne vuisten gesmeed, en ten deele gebruineerd; een deel was nog onvolwrocht. Zij hadden er aan gesmeed drie gedraaide hagelstralen, drie natte waterstralen, drie roode vierstralen en vliegende windstralen; nu mengden ze schrikkelijk weêrlicht en gedreun, en schrik, en gramschap, die met vier en vlam uitberst, in hun werk. Elders hadden ze het druk met den wagen en vlugge wielen van Mars, waarmede hij landen en steden in rep en roer zet; en zij bruineerden om strijd het wapen van de verbolge Pallas, de schrikkelijke rondas, gezoomd met geschubde slangen en goude adderen, aaneen gevlochten; en Meduze verdraaide nog, op de borst der Godinne, haar oogen en afgesneden hals. „Gij reuzen van Etna!" zeît hij, „weg met al dit werk; staakt den begonnen arbeid, en luistert naar mij. Gij moet voor eenen dapperen man wapens smeden; stelt nu al uwe krachten te werk; rept nu uwe handen; toont nu al wat de kunst vermag; haast u, zonder vertrek[1]." Meer sprak hij niet; maar zijluiden, het werk gelijkerhand bij lotinge verdeelende, vallen er alle te zamen straks op aan; het gesmolten goud en koper vloeit bij beken, en het bloeddorstige metaal wordt in den grooten oven gesmolten. Zij gieten eenen geweldigen beukelaar, die alleen tegens al het geweer der Latijnen scheutvrij, en zeven ronde platen dik is. Anderen snuiven de lucht uit en in, met windachtige blaasbalgen; anderen steken het kissende metaal in den koelbak. Het hol klinkt en rammelt van aambeelden, die hier staan. Zij houden onderling slag, uit alle hun kracht, en keeren de staaf met de tange om en wederom.

Terwijl de vader van Lemnos dit werk vast op de kust van Æolië aandreef, wekten het voedzame licht en de vogelezang, 's morgens binnen het dak, koning Evander in het laaggebouwde hof op. D' oude man rijst, trekt zijnen lijfrok aan, bindt de Tyrrheensche zolen aan zijne voeten, hangt daarna den Tegeeschen degen, met den draagband over zijn schouder, op de zijde; het panthersvel hangt van de sluike schouder, over zijn rechte zijde. Een paar lijfschutten[2] treden vooruit den hoogen drempel af, en de honden volgen hun meesters voetstappen. De held, nog gedachtig aan zijn gesprek en beloofde schenkagie, teeg alzoo naar de kamer en het vertrek van Æneas, zijn gast, die zoo vroeg op was als hij. Pallas, de zoon, vergezelschapte zijnen vader gelijk Achates Æneas. Te zamen gekomen, geven ze elkandere de hand, zetten zich midden in het hof neder, en geraken eindelijk openhartig in gesprek. De koning begint aldus: „overtreffelijke vorst der Teukren, die mij hoop geeft, dat het met den staat en het rijk van Troje nog niet gansch omgekomen is, zoo lang gij behouden zijt; luttel krachten schieten ons over, om zoo groot een naamhaftigheid in den oorlog de hand te bieden: van dezen kant worden wij van den Tuscaanschen stroom belegerd; van dien kant benaauwt ons de Rutuler, en rammelt met zijne wapenen om onze vesten. Maar ik ben uit, om u een leger, bestaande uit geweldige volken van machtige landen, toe te stieren; een onverwachte slagboeg[3], waarvan gij u dienen kunt. Gij komt, als van het noodlot geroepen, te rechte tijd hier. Niet verre van hier wordt de stad Agylle bewoond, van oude steenen opgebouwd, daar eertijds het strijdbare volk van Lydië zich op het Hetrurische gebergte nedersloeg. Daarna heeft koning Mesentius haar, die vele jaren bloeide, trotsch en wreedelijk met zijne wapenen onder zijn heerschappij gedwongen. Wat wil ik d' onmenschelijke moorderijen en gruwelijke stukken des dwingelands ophalen! De Goden zetten 't hem en zijnen nakomelingen betaald! Ja, hij knevelde ook dooden en levenden lijf aan lijf op een, en bond ze handen op handen,

[1]Lat. voor ook niet. — [2]metaal. — [3]Vulcaan. — [4]met eere — [5]op te voeden. — [6]uitgebrande.

[1]uitstel. — [2]lijfwachten. — [3]wending van 't lot.

en aanzicht tegens aanzicht (een zeker slag van pijnigen), en moordde ze alzoo deerlijk, met een langzame dood, en arm in arm, zoodat ze van etter en vuil bloed vloeiden en verstonken. Maar de burgers, eindelijk verdrietig om zijn dolle schelmerijen, omsingelen al gewapend hem en zijn hof, brengen zijne makkers om hals, en bestormen het paleis met brandtuig. Hij, onder de dooden ontglippende, vluchtte naar 't gebied der Rutulen, en beschutte zich door de wapens van Turnus, die hem het hoofd ophield. Weshalve het gansche Hetrurië, uit rechtvaardige verbolgenheid op de been geraakt, gewapender hand den koning ter straffe vorderde. Ik zal, o Æneas! u ten veldoverste over dit machtige leger zetten; want alreê grimmelt het, al den oever langs, van schepen, en zij bevelen met de standaarden voort te trekken. De bedaagde offervinder, spellende hetgene hij te gemoet ziet, houdt ze door deze rede nog op: „o uitgeleze jeugd van Mæonie! bloem en puik der oude geslachten, die door een rechtvaardige wraak en gramschap, bij Mesentius berokkend, dien dwingeland te keer wilt; geen Italiaan, is machtig zulk een dapper volk onder het juk te brengen; zoekt uitheemsche oversten!" Het Hetrurische heer, door der Goden waarschuwingen afgeschrikt, legerde zich toen daar op het veld. Tarchon zelf zendt zijne gezanten aan mij, en rijkskroon en schepter, en stuurt mij de koninklijke cieraden, opdat ik in het leger zou komen, en het Tyrrheensche rijk aanvaarden; maar nu ik van ouderdom machteloos en traag ben, en het bloed koud is, ontraden mij de jaren deze heerschappij, en mijn zwakheid komt te spade, om iet dappers uit te voeren. Ik zou mijnen zoon wel hiertoe opmanen, indien hij niet, uit een Sabijnsche vrouwe geboren, dat land een deel van zijn vaderland rekende. Gij, wien het noodlot, van wege uwe oude[1] en afkomst, dit toelaat, en[2] van Goden wordt aangezocht; ga hene, o kloekmoedige vorst der Trojanen en Italianen! Ik zal mijnen Pallas, den toeverlaat en troost mijnes ouderdoms, met u zenden; onder uwe meesterschap zal hij den lastigen oorlogshandel, en in den oorlog harden leeren; hij spiegele zich aan uwe dapperheid, en leere u van jongs op eeren. Ik zal hem twee honderd Arkadische ruiters, het uitgelezen puik der jeugd, bijzetten, en Pallas zal er ook zoo vele op zijnen naam voor u werven."

Naauwlijks sprak hij dit, of Æneas, Anchises' zoon, en de getrouwe Achates lieten hun hoofd hangen van droefheid; dewijl ze in hun gemoed overwoegen vele zwarigheden, die te hard vielen, had Venus uit den helderen Hemel niet een teeken gegeven; maar onvoorziens kwam er een weêrlicht, met eenen donderslag, uit de lucht flikkeren; en alle dingen schenen haastig overhoop te tuimelen, en de Tyrrheensche klaroen in de lucht te kliuken. Zij zien opwaart, en het donderde weder vreeselijk slag op slag. Zij zien in eene wolk, in het heldere geweste des Hemels, bij klaar weder, wapens schitteren, en tegens elkanderen klikklakken. Anderen stonden verbijsterd van zinnen; doch de Trojaansche held kende dien klank, en docht aan de beloften der Godinne, zijne moeder. Toen sprak hij: „beleefde koning! zeker, onderzoek niet eens, wat deze voorspoken beduiden. Ik worde van den Hemel verdagvaard; de Teelgodin, mijne moeder, beloofde, dat ze, zoo de krijg begost aan te gaan, mij door dit teeken zou waarschuwen, en met de wapenen, van Vulcaan gesmeed, uit de lucht verzien. Och, hoe groot een neêrlaag zien d' elendige Laurentijnen te gemoet! o, Turnus, hoe dier zult gij het mij boeten! o, vader Tiber, hoe vele schilden en helmen en lichamen van kloeke mannen zult gij met uwen stroom omwentelen! Laat ze slag leveren, en het verbond breken!" Aldus sprekende, rijst hij uit den hoogen troon, en ontvonkt eerst het vier, dat op Hercules' altaren gedoofd lag, en genaakt vrolijk de kleene Huisgoden, en den Haardgod, 's daags te vore ingewijd. Evander en de Trojaansche jeugd slachten beide, volgens het gebruik, uitgeleze schapen. Daarna gaat hij naar de schepen, en bezoekt de maats weder; waaruit hij de braafste en beste soldaten kiest, om met hem te trekken; en stuurt d' anderen te water af, die met den stroom zachtelijk nederdrijven, om Ascaan zijn vaders wedervaren en gelegenheid te boodschappen. Men geeft den Teukren paarden, om naar het Tyrrheensche land te reizen; aan Æneas een uitmuntende ros, behangen met een dekkleed van een rosse leeuwshuid en zijn vergulde klaauwen.

Terstond vliegt het gerucht over de kleene stad, dat de ruiters haastig naar de grenzen des Tyrrheenschen konings draven. De vrouwen verdubbelen uit angst hare kerkbeloften, en de vrees benaauwt ze, hoewel 't gevaar nog verre is, en alreede beelden ze zich den oorlog schrikkelijker in, dan die in der daad is. De vader Evander, den reisvaardigen zoon toen bij de hand vattende, kan er niet af scheiden, nochte zich zat schreyen, en spreekt aldus: „och, of Jupiter mij mijne vorige jaren wedergave, gelijk ik was, toen deze hand d' eerste slagorden onder de muren van Preneste velde, zeeghaftig den brand in eenen hoop schilden stak, en naar den afgrond stuurde koning Herilus, uit zijne moeder Feronie, met drie zielen (het luidt eiselijk) geboren, en dien men driemaal most bevechten, en driemaal nederhouwen; wien ik evenwel toen, met deze vuist, van alle zijn zielen beroofde, en driemaal het harnas uitschudde; waar' mij die vorige sterkte bijgebleven, ik gedoogde nu niet, dat men u, o mijn zoon! immermeer uit mijn lieve armen rukte; nochte Mesentius, mijn naaste nagebuur, zou nimmermeer, mij in mijn gezicht braveerende, zoo menig mensch wreedelijk met den zwaarde van kant helpen, en de stad van zoo vele burgeren ontblooten. Maar, o Oppergodheên! en Jupiter, oppervoogd der Goden! ik bidde u, ontfermt u des Arkadischen konings, en verhoort mijn vaderlijk gebed. Indien uwe goddelijke macht en het noodlot mijnen Pallas veilig beschutten; mag ik hem levendig weder zien, en mogen wij te zamen komen; zoo bidde ik om een lang leven, wel getroost, allerhande zwarigheid uit te harden. Maar, o Fortuin! indien mij eenig zwaar ongeluk over het hoofd hange, zoo laat, zoo laat mij nu dit pijnelijk leven eindigen; terwijl mijn bekommeringe nog twijfelachtig, terwijl de hoop van het toekomende nog onzeker is; terwijl ik u, mijn lief kind, mijn eenig vermaak in mijnen hoogen ouderdom, nog in mijn armen hebbe, en eer een droeviger mare mij het hart af stoote." Het jongste afscheid perste den vader deze woorden uit het binnenste van zijn harte. De dienaars droegen hem, van flaauwte bezweken, in het hof. De ruiterij was alreede door d' ontslote poorten uitgereden, en Æneas en de getrouwe Achates reden onder de voornaamsten; daarna volgden d' andere Trojaansche oversten. Pallas reed midden in den troep, en muntte met zijnen veldrok en beschilderde wapenen uit; gelijk de Morgenstar, van Venus boven alle andere flonkerstarren bezind, wanneer ze, met de baren des Oceaans besprenkeld, haar heilig aanschijn ten Hemel opheft, en de duisternis verdrijft. De vrouwen staan op de vesten, en sidderen, en volgen de stofwolk en scharen, die in het blanke harnas flikkeren, nog met hare oogen na. De gewapende streven voort tusschen de heggen, daar de wegen allerkortst vallen. Het geroep verspreidt zich, en het hoefijzer van den viervoetigen draver vertrappelt in zijne gelederen den grond, dat het stuift en dávert. Bij den kouden stroom van Cere legt een groot woud, wijd en zijd door der voorouderen godsdienstigheid heilig geacht, en van alle kanten met oneffe heuvelen en donkere denneboomen omsingeld. Men zelt, dat d' oude Grieken, die den Latijnschen bodem eerst bezaten, Sylvaan, den Bosch- en Veegod, dit woud en eenen feestdag toewijdden. Niet wijd van hier hadden Tarchon en de Tyrrheensche veilig hun leger geslagen, en men kost alreede van den hoogen heuvel al de

[1] leeftijd. — [2] Versta: en die.

keurbende zien, die wijd en breed over het veld uitgespreid lag. Vader Æneas en de jeugd, ten oorlog uitgelezen, begeven zich derwaart aan, en, vermoeid zijnde, verkwikken zich hier, en voederen hunne paarden.

Maar toen Venus, de blanke Godin, met geschenken uit de wolken, haren zoon genaakte, en heimelijk van verre, bij den koelen stroom, in een bochtig dal vernam, bejegende ze hem minnelijk, en sprak: „mijn zoon! zie, hier breng ik u de beloofde wapens, die mijn man zoo kunstrijk heeft volvoerd, opdat gij nu niet zoudt schromen, verwaande Laurentijnen of den strengen Turnus in den strijd uit te dagen". Zoo sprak de Cythereesche Godin, omhelsde haren zoon, en leide de flikkerende wapens onder een eike, tegens hem over. Hij, vermaakt met die gave en treflijke vereeringe der Godinne, kan zich niet zat zien, slaat zijne oogen over elk stuk in het bijzonder, verwondert zich, en keert om en wederom den vierbrakenden helm, met zijnen vervaarlijken kam, het bloedige zwaard, en koperen harnas, een blaauwe wolke gelijk, waar in de zon met hare gloeyende stralen van verre speelt en flikkert. Daarna bezichtigt hij de laarzen, luchtig met goud en zilver overtrokken, en speer en beukelaar, met onuitsprekelijke kunst doorvlochten. De Viergod, schrander op het voorspellen, en niet onkundig van toekomende zaken, wrocht daar in d' Italiaansche geschiedenissen en Roomsche zegestaatsiën; men zag daar al het geslacht des toekomenden stams, van Ascaan af, en d' oorlogen, d' een na d' ander gevoerd. Hij wrocht er, hoe een wolvin, zwanger bij Mars, in het groene hol geworpen hadde; de tweelingen hingen en speelden aan hare borsten, en zogen de moeder, zonder schroomte; zij, haren hals rekkende en ombuigende, streelde nu het een, dan het ander, en likte en bootseerde de leden met de tonge; niet verre van hier teekende hij Rome, en de Sabijnsche maagden, onbeschoftelijk in het gestoelte des schouwburgs geschaakt, terwijl men de groote schouwspelen speelde; en den nieuwen krijg, gesproten tusschen de Romeinen, den ouden Tatius, en het gestrenge Curiën; daarna, hoe dezelve gewapende koningen onderling het gevecht staakten, en voor Jupijns altaar, met offerkelken in den hand, het verbond door het slachten van een zeuge bevestigden; niet verre van hier werd Metius met vier paarden van een getrokken; (maar gij, Albaner[1]! zoudt[2] uw woord gestaan hebben.) Tullus sleepte het ingewand des logenachtigen mans door het bosch; en de hagedorens dropen van bloed, dat hem ontliep. Porsenna beval den uitgedreven Tarquijn wederom in te halen, en benaauwde de stad met een machtig beleg. D' Æneadijnen streefden voor den vrijdom[3], tegens ijzere spitsen en zwaarden aan; gij ziet hem van gramschap tieren en dreigen, om Cocles, die de burg durf afbreken, en om Clolië, die, hare handen los rukkende, over den stroom zwemt. Boven in den schild stond Manlius, wachter van den Tarpeeschen burg, beschermde de kerk, en hield het hooge Capitool in; en het nieuwe hof van Romulus was slechts met riet en stroo gedekt. De zilvere gans, hier in de vergulde galerijen hene en weder vliegende, kwaakte vast, dat de Gallen voor de poort waren. De Gallen, door duisternis en gunst des donkeren nachts beschermd, en door heggen en struiken heengeslopen, hielden den burg in. Hun haar was zoo geel als goud, en de goudgele baard begost uit te breken; hun gestreepte wapenrokken glinsterden; de goude keten hing om den sneeuwwitten hals; elk drilde met zijne vuist een paar Alpische schichten; zij beschutten de borst met lange schilden. Hierna had hij er de huppelende Salien, en naakte Lupercalen op gedreven, en offerbonetten[4] van fijne schapewol, en rondassen, uit den Hemel gevallen. De kuische joffers, in zachte rosbaren, geleidden het heiligdom door de stad. Verre van hier stelde hij ook Pluto's Helsch rijk en hooge poorten, en de straf der schelmerijen, en u, o Catilyne[1]! die nog aan d' overhellende klip hangt, en voor de grimmassen der Razernijen schrikt; ook d' afgezonderde godvruchtigen, en Cato, die hun wetten voorschrijft. Onder deze afbeeldingen ging het gouden beeld der wijdstrekkende en verbolge zee voort; de blaauwe golven zagen wit van schuim, en dolfijns van klaar zilver veegden met hunne staarten door het water hene, en sneden de baren in eenen kring. Midden in zag men de vloten met koper beslagen, en den Actiaschen zeestrijd; gij zoudt den ganschen Leukates van een volslagen gevecht zien barnen, en goud in de deiningen schitteren. Aan deze kant staat Augustus Cæsar (wiens vrolijk hoofd ter wederzijde van vier en vlam straalt, en op de kruin het vaderlijk gesterrente voert) op het hooge achterkasteel, met zijne Huisgoden en groote Goden, en de vaderen, en het volk, en voert d' Italianen in den zeestrijd aan. Aan gene zijde staat de trotsche Agrippe, wiens haar met een krone van galioenen, een trotsche oorlogsprijs, glinstert, terwijl winden en Goden hem begunstigen. Aan den anderen kant, met zijne onroomsche macht en velerhande wapenen, komt Antoni[2], de triomfeerder, van d' Oostersche volken en het Roode meer[3] aanzetten, en sleept met zich Egypten, de macht van Oosten, de Baktren, het uiterste van zijn gebied; en d' Egyptische beddegenoot[4], zijne schandvlek, volgt hem achter aan. Zij streven gelijkerhand toe, en de gansche vlakte, tusschen het aanpersen der riemen benepen, schuimt voor de aanbruisende snuiten. Zij steken diep in zee; gij zoudt meenen, dat afgespoelde Cycladen in zee zwemmen, of steile bergen tegens bergen aanrennen; met zoo groot een gevaart zetten ze de schepen, met galerijen en wachttorens opgebouwd, op elkanderen aan. Men worpt er vierwerk van hennep, en het hagelt er vlugge ijzere punten; de zeeakkers worden rood van verschen moord. De koningin, midden onder de vloot, schent de troepen met haar Egyptisch rinkeltuig aan, en ziet nog het paar slangen achter haren rug niet. Allerhande slag van gedrochten, hare Goden, en Anubis, de wachthond, voeren het geweer tegens Neptuun, Venus, en Minerve. Mars, hierin gewrocht, raast met zijn zwaard midden in het gevecht, met de wreede Vloeken in de lucht; en de Tweedracht, met den gescheurden sluyer vermaakt, gaat haren gang; Bellone volgt haar met de bloedige geesel. D' Actische Apollo, dit van boven aanschouwende, spant zijnen boog; geheel Egypten en Indiën, alle d' Arabiers, alle de Sabeeschen, hierom verschrikt, keerden terugge. De koningin zelf scheen recht voor wind door te gaan, vierde de schoten, en liet alle zeilen vol staan. De Viergod had haar onder de dooden uitgebeeld met een bleek aangezicht, alreê naar de dood gezet; en hoe de wind, uit Apulië waayende, haar over het water voortholp. Maar tegens haar over verscheen het groote lichaam van den Nijl, die treurig al zijn gewaad ontvouwde, den boezem opende, en d' overwonne vloot in zijnen schoot en stroom riep, om heur daar te bergen. Maar Cæsar, met een driedubbele zegestaatsie de vesten van Rome inrijdende, offerde aan d' Italiaansche Goden een onsterflijke kerkbelofte, in drie honderd overtreflijke kerken, de gansche stad door; de straten krioelden van blijschap, en spel, en handgeklap; in alle kerken, om alle altaren gingen de joffers ten reye; d' offerrunders werden voor d' altaren ter aarde geveld. Augustus, in de sneeuwwitte kerke van den blanken Febus gezeten, nam kennis van der volken schenkagiën, en hing ze aan de prachtige pilaren. D' overwonne volken, zoo door spraak als dracht en wapens onderscheiden, gaan

[1]Namelijk Metius (of Metus) zelf, de Albaansche veldoverste, die de Romeinen in den steek gelaten had. — [2]moest. — [3]vrijheid. — [4]lichte mutsjens, bij 't offeren.

[1]Catilina, Cicero's beruchte vijand. — [2]Antonius, Augustus' tegenstander en Cleopatra's minnaar. — [3]dichterlijk voor zee. — [4]Cleopatra. — [5]Voor zeevlak.

voort op een lange rij. Hier maalde Mulciber[1] de Nomaden, en d' ongegorde Africanen; hier de Lelegen, en Karen, en Geloonsche schutters; d' Eufraat ging er nu met eenen zachter stroom, en de Morijnen, de veergelegenste aller volken, en de Rijn met beide zijne hoornen[2], en d' ongetemde Daak en Araxes, t' orgestuimig om zijn brug te dragen. Æneas verwondert zich over den inhoud van Vulcaans schild, hem van zijne moeder geschonken; en blijde met d' afbeeldinge der zaken, hem nog onbewust, schiet de naamhaftigheid en het noodlot zijner nakomelingen aan.

Het Negende Boek.

INHOUD.

Terwijl Æneas van der hand, en in Tuscanen met hulptroepen te werven bezig is, voert Turnus, van Juno door Iris opgewekt, om zoo schoon een gelegentheid niet te verzuimen, zijn volk naar de vijanden, en poogt, om hun alle hoop van ontvlieden te benemen, de vloot te verbranden, dewijl ze zich binnen de wallen hielden, en weigerden, op 't vlakke veld voor den dag te komen. Het hout, waarvan deze vloot gebouwd werd, was op Ide, in 't woud van vrouw Cybele, gehouwen; dies Jupiter, door de gebeden dezer Godinne bewogen, alle de schepen uit den brand bergde, en in Zeejoffers[3] veranderde. Tegens het vallen van den avond zet Turnus, om door 's vijands uitval geen schade te lijden, voor elke poort, wacht uit, waarover Messapus gebod heeft. De Trooische oversten, ondertusschen te rade, en verlegen, wien ze best naar Æneas zouden zenden, om hem 't gevaar der zijnen te verwittigen, zoo aanvaarden Nisus en Euryalus, getrouwe makkers, juist van pas dien last van zelf, en, buiten komende, vinden 's vijands wacht in baren slaap en dronkenschap versmoord, matsen[4] Ramnetes en eenen hoop Rutulen, en gaan met den roof strijken; doch vermits de dag aanbrak, wordt Volscens met zijn ruiterije hun gewaar, waarom zij boschwaart vlieden, daar Euryalus, van den buit overladen en op zijn pad verdwaald, in 's vijands handen vervalt, en van Volscens, schoon Nisus hem poogde te verbidden, doorsteken wordt. Nisus, zich aan Volscens en zijne vijanden, over Euryalus' dood, strengelijk wrekende, ploft, met zijn lichaam vol wonden, op zijnen verslagen vriend neder, en geeft den geest. Hunne hoofden, op spiesen gesteken, worden in 't leger gebrocht, en van de Trojanen, die den wal manden[5], gekend, dat geweldigen rouw baart. Middelerwijl bestormt Turnus, met alle macht, zijnen vijand, en van weêrzijde komt er menig te sneuvelen. Daar doorschiet Ascaan Numaan, dien baldadigen stoffer[6], met eenen pijl. Pandarus en Bitias, door 't geluk aangemoedigd, zetten de poort open, en keeren den inval der vijanden met afgrijselijken moord. Turnus, hiervan verkundschapt, berst ter geopende poorte in, en drijft de Trojanen op de vlucht, totdat hij eindelijk, van vijanden omcingeld, alleens naar den waterkant wijkt, en, al gewapend in den stroom springende, bij zijn volk over zwemt.

Terwijl een ieder vast dus woelt in zijnen oord,
Ruit Iris Turnus op, die der Trojanen kielen
In brand zet; Cybele, die overlang haar woord
Daar boven hield, bevrijdt de schepen voor 't vernielen,
Verandert ieder schip in eene Zeegodin;
Euryalus geraakt met Nisus om zijn leven;
De Rutuler bespringt den Teuker binnen in
Zijn vesting; maar, vermoeid en mat van tegenstreven,
Begeeft zich, over wal en diepe waterkolk,
Na zoo veel moords terug, gewelkomd bij zijn volk.

[1] Vulcaan. — [2] takken. — [3] zeenymfen. — [4] dooden. — [5] bemanden, bezetten. — [6] pocher.

En terwijl deze dingen, verre van der hand, zich aldus toedroegen, werd Iris van Juno, Saturnus' dochter, uit den Hemel aan den stouten Turnus gezonden. Turnus zat toen bij geval in het gewijde dal en woud van Pilumnus, zijnen voorvader; en Thaumas' dochter sprak hem met haren roosverwigen mond aldus aan: „o Turnus! zie, de gelegenheid des tijds biedt u van zelf aan, hetgeen niemand van de Goden u zou durven beloven, al wenschte gij het schoon[1]. Æneas is, verre van zijne stad en makkers en vloot, naar den Palatijnschen berg en koning Evanders hof toegereisd; dat 's hem nog niet genoeg; hij is doorgeboord tot in d' uiterste steden van Korytus, en wapent het volk van Lydie, en de geworve huislieden. Wat twijfelt gij? nu is het tijd, paarden en wagens op t' ontbieden. Sammel niet langer! rand het leger aan, terwijl het in roer is." Zoo sprak ze, voer snel ten Hemel, en sneed, in hare vlucht, eenen geweldigen regenboog in de lucht. De jongeling kende haar, hief beide zijn handen naar den Hemel, en riep de Godin in het henenvliegen aldus toe: „o Iris, eer des Hemels! wie dreef u uit de wolken op d' aarde neder? Hoe komt dit klare weder zoo haastig op? Ik zie den Hemel in het midden opgaan[2], en starren aan de lucht schijnen. Wie gij zijt, die mij in het harnas verdagvaardt, ik zal zoo groot en gelukkig een voorteeken volgen"; en dit zeggende, ging hij naar den vliet toe, schepte water uit den stroom, riep vierig de Goden aan, en zocht den Hemel met vele belotten te bewegen; en nu trok het gansche heer, heerlijk te paarde gezeten, heerlijk met goud en geborduurde kleederen uitgestreken, over het vlakke veld. Messapus voerde den voortocht, de Tyrrheensche jongelingen den hindertocht[3] aan; de veldheer Turnus reed gewapend in den middeltocht, en stak met hals en hoofd boven alle anderen uit; gelijk de diepe Ganges met zeven bedaarde vlieten, zonder geruisch nog hooger wast; of de Nijl, met zijnen vetten stroom, weder uit het land afloopt, om in zijne kil te duiken. De Teukren zien een zwarte stofwolk haastig voor hen opstuiven, en duisternis uit het veld opstijgen. Caïcus roept eerst uit den wachttoren, die recht daar tegens over stond: „o burgers! wat rolt daar voor eenen kloot, zoo zwart en donker, herwaart aan? op, mannen! op; haast u; brengt zwaarden, brengt schichten, maut de muren; de vijand komt." Op dit vreeselijk geroep bezetten de Trojanen alle poorten, en mannen[4] de vesten; want Æneas, een ervaren krijgsman, had voor zijn vertrek hun dit zoo geboden; dat ze (indien men gedurende zijn vertrek ergens onraad vernam) niet zouden bestaan uit te vallen, nochte zich in het veld wagen, maar slechts veilig van binnen hun wallen en vesten beschermen. Weshalve zijlieden, of wel schaamte en spijt hen aanporren om handgemeen te worden, evenwel den vijand de poorten voor het hoofd sluiten, hunnen last nakomen, en uit de wachttorens in 't harnas den vijand vast verwachten. Turnus, met den gulden helm op het hoofd, daar een roode pluimagië op stak, op een bont Thracisch paard gezeten, vloog snel vooruit de voetknechten voorbij, en kwam, met twintig uitgeleze ruiteren vergezelschapt, onvoorziens de stad op, en sprak: „o jongelingen! wie zal eerst met mij op den vijand toezetten?" en schiet eenen schicht in de lucht, tot eenen aanvang des strijds, en geeft zich trotsch veldewaart in. Zijne spitsbroeders volgen hem op dat woord, met afgrijselijk veldgeschrei achter aan. Zij verwonderen zich over de sufferij der Frygianen, die in hun beschansinge blijven nestelen, en zich niet eens in 't vlakke veld zien laten, om hun gewapend het hoofd te bieden. Hij te paarde, bezichtigt verdrietig de muren herwaart en derwaart, en zoekt langs omwegen vast naar eenigen toegang; en gelijk de wolf een volle schaapskooi beloerende, om den stal in wind en regen, 's midnachts

[1] ook. — [2] opengaan. — [3] achtertocht, achterhoede; verg. 't Hoogd. hinter. — [4] bemannen.

huilt, terwijl de lammers veilig onder de ooyen[1] blaten, en hij buiten gesloten, en fel en boos van ongeduld vast raast; naardien de dolle hongersnood, door lang vasten gescherpt, en zijn drooge keel naar bloed snakkende, hem afmatten; – niet anders ontvonkt de gramschap des Rutulers; en de spijt grizelt hem, onder het bespieden van wal en bezetting, door het lijf. Hij legt het vast over, om eenigen toegang te vinden, en door wat middel men de bezette Frygianen best zal buiten hun beschansinge op het vlakke veld uitlokken. Hij randt de vloot aan, die ter zijde aan de beschansinge vast, met den wal beschut, en van den stroom omheind leît; en hij eischt zijn brageerende makkers vierwerk en brandtuig, en grijpt al verhit eenen brandenden pijnstok in de vuist. Toen vielen z' er op aan; de tegenwoordigheid van Turnus moedigt ze; en al de jonge borsten verzien zich van barnende fakkelen; zij rukken ze van den haard; de rookende torts geeft een pikkige vlam, en vier en vonken vliegen, onder een gemengd, naar de starren toe.

O Zanggodinnen! zegt mij, wat God de Teukren voor dien schrikkelijken brand beschermde? wie hunne schepen voor zulk een vlam beschutte? want men hield van ouds voor de waarheid, gelijk nog, dat Cybele zelf, der Goden moeder, Jupijn aldus aansprak, toen Æneas eerst zijne vloot in Frygie, op den berg Ida, bouwde en toerustte, om zee te nemen: „o zoon! vergun uw moeders bede hetgeen zij, die u bergde[2] en op den troon zette, op u verzoekt. Boven op het slot stond een pijnbosch, een woud, wel zwart en donker van harsboomen en ahornen, dat mij lange jaren waard was, en daar men offerde; dit schonk ik rustig den Dardaanschen jongeling, toen hij een vloot behoefde. Nu steek ik vol vrees en bekommeringe. Bevrij mij van die vreeze, en laat uw moeders gebed dit hout behoeden, opdat het door geen varen bederve, nochte door wind of water verga; laat het dit voordeel genieten, dewijl het op ons gebergte gewassen is." De zoon, die den loop der starren aan den hemel bestiert, antwoordde haar: „o moeder! waar wilt gij het noodlot toe brengen? wat verzoek is dit? dat kielen, van sterflijke handen gebouwd, een onsterflijk recht hebben? en Æneas veilig 't onveilige water bevare? Wat God vermag dit? doch ik wil liever, wanneer ze hare reis afgeleid hebben, en in de havens van Ausonie leggen, al die te vore de golven ontkwamen, en den Dardaanschen vorst aan het Laurentijnsche land voerden, hare vergangbaarheit[3] benemen, en haar in Zeegodinnen veranderen; hoedanig Dotho, Nereus' dochter, en Galathea het zeeschuim met hare borst doorsnijden." Zoo sprak hij, en bezwoer dit bij de stroomen zijnes Helschen broeders[4], en bij d' oevers en zwarte poelen, die van pek en zwavel branden; en de gansche Olymp daverde, toen hij haar met zijn hoofd toeknikte. De beloofde dag en tijd, van de Schikgodinnen bestemd, was nu voorhanden, wanneer Turnus' geweld der Goden moeder aandreef, om zijn tortsen van de geheiligde schepen af te keeren. Toen flikkerde eerst een nieuw licht in hunne oogen; een groote wolk scheen uit den Oosten door de lucht te drijven; men hoorde de reyen van Ida, en uit de lucht borst een eiselijke stem, van Rutulische en Trojaansche scharen gehoord: „o Trojanen! bekommert u zoo bijster niet, om mijne schepen te beschermen, nochte stelt u te weêr; want Turnus zal eer de zee dan dit gewijde pijnhout verbranden. Gij, Zeegodinnen! gaat los hene, de moeder gebiedt het;" en alle schepen rukken terstond elk hun touwen los van den oever, en varen en dompelen hunne snuiten diep in zee, gelijk dolfijns. Hier veranderen ze (een wonderwerk) in zoo vele maagden, en worden door zee gevoerd, zoo sterk in getale, als er eerst kielen aan de kust lagen. De Rutulers staan verbaasd van zinnen, Messapus zelf verschrikt, en zijne paarden verbijsterd. De Stroomgod des Tibers slaat een heesch geluid, en trekt zijnen voet naar de diepte te rugge. Maar de stoute Turnus zwicht niet; hij toont zijn moedigheid nog met forsche woorden, en stoft aldus: „deze zeegedrochten dreigen de Trojanen; Jupiter zelf berooft hun van zijn gewone hulp; de Trojanen hoeven niet naar het geweer, nochte het vier der Rutulen te wachten. De zee is nu voor de Trojanen onbevaarbaar, en geene hoop van t' ontvluchten schiet voor hun over; het water, 't ander deel der wereld, is hun benomen; wij zijn meester te lande; zoo menig duizend Italianen wapenen zich tegens hen. Ik schrik voor geen noodlot, al stoffen de Frygen, dat d' antwoorden der Goden hun mede zijn. Hun noodlot en Venus werd genoeg toegestaan, dewijl de Trojanen hunnen voet op den bodem van het vruchtbare Ausonie zetten. Ik heb er ook mijn noodlot tegen, namelijk het schelmachtige volk die bruid weder t' ontweldigen, en hen te verdelgen; want dit smart Atreus' zonen niet alleen, nochte het staat Mycene alleen niet vrij de wapens t' aanvaarden. Doch iemand mocht zeggen: „het behoorde genoeg te zijn, dat ze eens vergingen; was het dan niet genoeg, dat ze te vore eens een schelmstuk begingen? en waar het dan niet beter geweest, zich van alle vrouwen ganschelijk af te houden? Zagen zij (die zoo moedig zulk een zekerheid op deze wallen en graften, een kort uitstel en kleiu onderscheid des doods, stellen) niet de vesten van Troje, door Neptuuns handen gesticht, in den brand vergaan?" Maar, o mijn uitgeleze gasten! wie rust zich toe, om met houweelen en schuppen dien wal te vernielen, en met mij op het verbaasde leger aan te vallen? Ik behoef nochte Vulcaans wapens, nochte duizend schepen om de Teukren te vermeesteren; laat ze vrij geheel Hetrurie te hulp nemen; zij behoeven voor geenen duisteren nacht te vreezen, nochte dat wij uit bloôheid bij nacht, na het ombrengen der schildwacht op het hooge slot, hun het Palladium zullen ontstelen, of ons heimelijk in den paardebuik verschuilen. Men heeft besloten, den muur bij lichten dage met vierwerk aan te tasten. Ik zal hun toonen, dat ze met geene Grieken of jonge Pelasgianen te schaffen hebben, die Hektor tien jaren buiten hield. Dewijl, o mannen! het beste deel van den dag al verloopen is, zoo laat het werk hierbij berusten, en past voort het lijf wel te bezorgen, om hun morgen met den dag moedig op te komen. Ondertusschen beveelt men Messapus de zorg van schildwacht tegens de poorten uit te zetten, en rondom de vesten licht op te steken. Men kiest zeven paar Rutulers uit, om met soldaten tegens het uitvallen van de stad te waken; elk worden honderd jongelingen bij gezet, die van goud schitteren, purpere pluimagien voeren, ronde doen, schildwacht bij beurt veranderen, en, in het gras leggende, elkanderen den wijn toeschenken, en kopere kroezen uitvegen. Men boet[1] wakker vier, en de wacht brengt den nacht zonder slapen met tuischen[2] over. De Trojanen zien dit van de wal vast aan, houden de hooge torens met hun geweer bezet, slaan van vreeze de poorten wakker gade, maken bruggen en torens vaardig, en brengen geweer bij der hand. Mnestheus en de gestrenge Serestus drijven het werk aan; want vader Æneas stelde hen, indien de nood het vereischte, tot hoofden over de jongelingen, en tot bewindsmannen in voorvallende zaken. De geheele keurbende, om de gevaarlijkheid der plaatse lotende, waakt, en een ieder past op zijn beurt, die hem staat te bewaren.

Nisus, Hyrtacus' zoon (een dapper krijgsman, afgerecht op schichten en vlugge pijlen, omtrent en op den jachtrijken Ida, die hem Æneas ten medegezelle toezond) hield de wacht aan de poort, met Euryalus, zijnen makker, de schoonste onder alle Æneadijnen en Trojanen, die het

[1]moederschapen (van daar ooilam). — [2]Voor zijn vader Saturnus. — [3]vergankelijkheid. — [4]Pluto.

[1]ontsteekt. — [2]spelen.

harnas aanschoten; een aankomende knaap, wiens baard, nog nooit geschoren, effen aan de kin begost uit te loopen. Deze beide droegen evengroote liefde tot elkanderе, en trokken te zamen ten oorlog. Toen stonden ze ook te zamen op schildwacht aan de poort. Nisus zeide: „o Euryalus! zouden de Goden wel mijn hart met zulk eenen ijver ontvonken, of is een ieders eige onverzaadzame begeerlijkheid zijn God? Mijn geest werd al over een poos gedreven om te vechten, of wat treflijks aan te rechten, en kan niet duren dus stil te leggen. Gij ziet, met wat een zorgeloosheid de Rutulen ingenomen zijn; hier en daar ziet men slechts licht branden; zij leggen in hunnen slaap en dronkenschap versmoord; men hoort nergens gewag; weshalve vat mijn overleg, en hetgeen mij in den zin schiet. Het volk en de raad al te zamen willen, dat men Æneas herwaarts ontbiede, en mannen uitzende, om hem iet zekers te verkundschappen. Indien ze u willen beloven hetgene ik eisch (want d' eer van de daad is mij genoeg), zoo dunkt mij, dat men onder dien heuvel een pad naar Pallas' stad en vesten zou kunnen vinden." Euryalus, van groote liefde tot lof getroffen, stond stom, en sprak zijnen blakenden vriend met-een aldus aan: „o Nisus! schroomt gij mij tot eenen makker van zulk een treflijk stuk mede te nemen? Zou ik u alleen in zulk een gevaar sturen? mijn vader Ofeltes, een ervaren soldaat, heeft mij, in 't beleg en gevaar en de zwarigheden van Troje, zoo niet opgetogen en onderwezen; nochte ik, den groothartigen Æneas en zijne fortuin ten uiterste toe navolgende, heb mij neffens u zoodanig gedragen. Hier is ook een hart, dat op geen leven past, en ik houde, dat die eer, waarna gij streeft, niet te dier met den hals betaald wordt." Nisus antwoordde hier op: „warachtig, ik hadde dat bedenken op u niet, nochte het waar niet redelijk, neen. Zoo waarlijk laat de groote Jupiter, of wie dezen aanslag met genadige oogen aanschouwt, mij u nimmermeer behouden weder zien; doch indien eenig ongeval (gelijk gij weet, dat zulke aanslagen vol gevaars steken) mij bij geval door Gods gehengenis overkwame, zoo woude ik wel, dat gij, die om uwe bevalligheid waardiger zijt te leven, na mij nog overbleeft, opdat er iemand ware, die mijn lichaam onder de dooden zocht, voor geld loste, en naar de gewoonte ter aarde bestelde; of, indien eenige fortuin dit belette, mijn uitvaart in mijn afwezen hieldt, en mij met eene grafstede vereerde. Ik zou, o jonge knaap! geene stof van zoo groot eenen rouwe willen geven aan uwe bedroefde moeder, die alleen onder zoo vele moeders het hart heeft u te volgen, en zich met de muren van den grooten Acestes niet eens bekreunt." Maar d' ander zeît: „te vergeefs zoekt gij ijdele uitvluchten; ik blijf onveranderlijk bij mijn opzet; laat ons spoeden"; met-een wekt hij de wacht op, die treedt in hunne plaats, en bewaart hunne beurt. Hij gaat hene, vergezelschapt met Nisus, en zij vragen naar den koning.

Alle dieren, ontslagen van hunnen arbeid, lagen onbekommerd, en sliepen op het veld; d' opperhoofden der Trojanen en d' uitgeleze jeugd sloegen raad over de hoofdzaken des rijks: wat hun te doen stond, of wie nu Æneas het gevaar zou verkundschappen. Zij stonden midden in het veldleger, en leunden vast op hunne spiesen, met den schild aan den arm; toen hielden Nisus en Euryalus beide rustig aan, om straks ingelaten te worden: dat hunne zaak van groot belang, en de tijd hier aan wel besteed zoude zijn. Iulus liet terstond de haastigen binnen staan, beval Nisus te spreken. Toen begon Hyrtacus' zoon: „o Æneadijnen! geeft ons naar uwe redelijkheid gehoor, en oordeelt de zaak, die wij u aandienen, niet naar onze jonkheid. De Rutulen, in hunnen slaap en dronkenschap versmoord, leggen zonder spraak; wij zagen zelfs op den tweesprong van den weg, die naar de poort de naaste aan den zeekant, open leît, een bekwame plaats, om hen te belagen. Hun vier begint hier en daar uit te gaan, en leît vast en smookt naar de lucht. Indien gij ons toelaat, onze fortuin te verzoeken, wel haast zult gij Æneas, die naar Pallas' muren opontboden is, met buit uit de vreeselijke neêrlage hier zien aankomen; en zoo wij henegaan, het pad zal ons niet missen, die sommige dagen achter een op de jacht, uit een donker dal, de toppen der stad zagen rijzen, en weten, waarheen de stroom loopt." Toen sprak de bedaagde Alethes, rijp van oordeel: „o vaderlijke Goden, onder welker Goddelijke beschuttinge Troje staat! gij hebt nog niet voor, de Trojanen ganschelijk te verdelgen, dewijl gij ons zulke moedige jongelingen, en zoo rustige harten bijzet." Zoo sprekende, viel hij hun beide om den hals, en drukte hunne hand, en de tranen borsten hem ten oogen uit, en biggelden langs zijne kaken. Mannen! hoe kan ik u naar uwe waardij betalen, voor zoo stout een stuk? Eerst zullen de Goden en uwe daden u zeer treffelijk beloonen; de godvruchtige Æneas zal het niet onvergolden laten, en Ascaan, nu in de bloem van zijne jaren, nimmermeer uw groote verdienste vergeten." „Ja, ik" (zoo vervaugt Ascaan dit), „wiens eenige behoudenis aan vaders wederkomste hangt, bezwere u, o Nisus! bij de groote Huisgoden, en Assaracus' Haardgod, en het heiligdom van de grijze Vesta; want ik stelle mijn geluk en raadslagen in uwe handen; vordert vader terug; levert hem voor mijne oogen: komt hij weder, zoo zijn wij buiten zwarigheid. Ik zal u schenken een paar zilvere bekers, met groot werk gedreven, die vader in 't veroveren van Arisba kreeg; een paar drievoeten, en twee groote baren gouds; nog een overoude schaal, van de Sidonische Dido gekomen. Maar winnen wij eens Italië, krijgen den schepter in de vuist, en loten om den buit; – zaagt gij, hoe Turnus te paarde en gewapend opgezeten, van goud flikkerde? ik zal, o Nisus! dien eigen zelven beukelaar en roode pluimagie van het lot voor u uitzonderen, gelijk gij alreede verdient. Behalve dit, zal mijn vader u zes paar uitgeleze joffers, schoon van leest, vereeren, en zijne gevangens, met alle hun uitrustinge, en boven dit al koning Latinus' landerijen. Maar, o eerwaarde knaap, wiens jaren de mijne niet veel ontloopen, ik omhelze u nu met al mijn hart, en houde u voor mijnen meêgenoot in alle mijn fortuin. Ik zal, in oorloge of in vrede, geenen staat nochte eer zoeken, zonder u; ik zal in raad en daad mij meest op u verlaten." Hierop antwoordde Euryalus aldus: „of de kans ons mede of tegen loope, te geenen tijde zal ik hem in zulke vrome stukken bezwijken; doch boven al uw belofte bidde ik nog om eene. Ik heb een moeder, van Priaams oud geslacht, die, mij in elende natrekkende, nochte van Iliums landouwe, nochte Acestes' koninklijke vesten te rugge kon gehouden worden; deze verlaat ik nu zonder afscheid te nemen, zonder dat ze beseft, wat gevaar hieraan vast zij of niet; de nacht en gij kunnen getuigen, dat ik mijn moeders tranen niet zou mogen zien; maar ik bidde u, troost d' arme vrouw, en kom de verlate te hulp! Mag ik mij hierin op u verlaten, zoo veel te stouter zal ik tegens allerlei gevaî aangaan." De Dardanen, in hun gemoed getroffen, mosten hun tranen laten; boven al de schoone Iulus, wien het hart van genegenheid tot zijnen vader overliep. Toen sprak hij aldus: „ik beloof u al wat uwe treflijke aanslagen wel verdienen: want ik zal ze voor mijn eige moeder houden, en hier zal niet aan ontbreken dan de naam van Kreüze; en zij, die zulk eenen zoon ter wereld brocht, zal geen geringe gunst genieten, hoe dit stuk ook uitvalle. Ik zwere u, bij dit hoofd, waarbij mijn vader plag te zweren: hetgeen ik u beloof, zoo d' aanslag komt te gelukken, dat zelve zal uwe moeder en uwen geslachte evenwel geworden." Zoo sprеekt hij al schreyende, neemt veort van zijne zijde den gulden degen, met een ivore schede, zeer kunstig van den Gnossischen Lykaon gewrocht, en hij vereert hem dit geweer. Mnestheus schenkt Nisus een ruig leeuwsvel; de getrouwe Alethes verwisselt zijnen helm met hem. Terstond treden ze gewapend hene, nagevolgd tot aan de poort toe, met gelukwenschen van alle voorba-

rigste[1] ouden en jongelingen; en de schoone Iulus, hebbende voor zijne jaren een mannelijke achterdocht[2], en een hart in 't lijf, belastte hun vele dingen zijnen vader over te dragen; maar hij sprak slechts in den wind en vruchteloos. Zij gingen uit, geraakten over de graften, en trokken, bij donker nacht, naar 's vijands leger toe, om, vóór hunne dood, menig man van kant te helpen. Zij zien overal vele soldaten dronken in het gras leggen slapen, en wagens op den waterkant staan, en te gelijk wapens, en wijnvaten, en mannen tusschen gareelen en raders leggen. Hyrtacus' zoon spreekt eerst aldus: „Euryalus! de gelegenheid zelf noodigt ons nu, om wat stouts te bestaan. Derwaart op leît de weg; sla ga, en zie van verre toe, dat niemand ons van achter opkome. Ik zal hier onder houwen, en u genoeg ruimbaan maken." Zoo spreekt hij, zwijgt kort stil, en randt voort met zijnen degen den trotschen Ramnetes aan; die bij geval, op tapijt en zijn hooge veldkoets leggende, zoo vast sliep, dat hij ronkte, en, koning en wichelaar, bij koning Turnus zeer gezien was; doch kon door zijn wichelarij dien slag niet van zijnen hals afkeeren. Hij versloeg drie dienaars, die bij geval onder de wapens neffens hem lagen, en Remus' schildknaap, en den wagenaar zelf, onder de paarden betrapt, en hieuw hun met den degen den hals af, terwijl ze, vol vaaks, het hoofd lieten hangen; toen streek hij den meester zelf der kop af, en liet den romp achter hem bloed uitrispen; grond en matras dreven in het zwarte en laauwe bloed; ook sneuvelden Tamyrus, en Lamus, en Serraan, een jongeling, die, schoon van aangezicht en smoordronken van wijn, daar lag zoo lang als hij was, en spade in den nacht bleef zitten spelen; gelukkig waar de jongeling geweest, had hij al den nacht blijven spelen, en het tot den dag toe uitgehard. Gelijk een nuchtere leeuw, van razenden honger aangeprikkeld, den vollen schaapsstal overend zet, en het tangere vee, dat stom van schrik is, vast bijt en sleept en sleurt, en met zijnen bloeddorstigen muil brult; zoo paste Euryalus te raken, die, verhit en razende, midden onder den hoop, veel volks van geen aanzien op den hals kwam, en Fadus, en Hebesus, en Rhetus, en Abarus, nergens van wetende; Rhetus, die, wakker zijnde, al dien handel aanzag, maar uit vreeze achter eenen grooten berkemeyer schuilende, in 't oprijzen, van dicht bij, het gansche lemmer, en den doodsteek recht in de borst kreeg, zoo dat hij stervende zijn purpere ziel uitbraakte, en wijn en bloed onder een gemengeld overgaf. Hij voer ter sluik in zijn hitte voort, en kwam nu Messapus' spitsbroeders bij, daar het vier endelijk begost uit te gaan, en hij de paarden, naar de manier vast gebonden, gras zag eten; wanneer Nisus in het kort (want hij merkte, dat zijn bloeddorstigheid en wraakgierigheid te hoog liepen) aldus sprak: „laat ons ophouden, want de dag komt op, en ons verraden; men heeft zich genoeg gewroken, en door den vijand hene den weg gebaand. Zij laten menig krijgsmans geweer en wapen van louter zilver leggen, en te gelijk bekers en schoone tapijten. Euryalus nam Ramnetes' paardebehangsel, en den riem met goude doppen beslagen, eertijds den Tiburtijnschen Remulus tot een schenkagië toegezonden, van den overrijken Cedicus, om t' zijnen huize te noodigen den afwezenden gast, die stervende dit zijnen neve besprak; na wiens overlijden de Rutulers in den oorlog dien buit streken. Euryalus nam dit, en laadde het, niet tot zijn voordeel, op zijn sterke schouders; daarna zette hij Messapus' helm met de brave[3] pluimagië op zijn hoofd; aldus, ten veldleger uitstrijkende, zagen ze naar een goed henekomen.

Terwijl d' overige keurbende uitgerust te velde lag en toefde, ging de vooruitgestuurde ruiterij, onder Volscens, haren ritmeester, drie honderd sterk, alle met schilden voorzien, uit Latinus' stad, om aan koning Turnus antwoord te brengen. Zij genaakten het leger, en waren alreede dicht onder de wal, wanneer ze van verre deze twee ter slinke hand zagen inslaan, en de helm Euryalus, in de schemeringe van de nacht, onvoorziens verried, overmits de stralen recht in hunne oogen flikkerden. „Dat is niet mis gekeken," riep Volscens uit den hoop: „staat vast, mannen! wat jaagt u hier? wat zijt gij voor soldaten? of waar leît de weg?" Zij antwoorden niet, maar vluchten boschwaart in, en zoeken zich in de duisternisse te versteken. De ruiters bezetten de bekende toepaden, en omcingelen alle toegangen van wederzijde met wacht. Daar stond een groot bosch, ruig van doornheggen, en dicht van bruine eekelboomen; hier en daar liep een spoor langs verborge voetpaden. De donkerheid der takken en last des roofs belemmeren Euryalus, en de vrees verbijstert hem in het nasporen der wegen. Nisus gaat zijnen gang, en was alreê, zonder omzien, 's vijands handen ontglipt, en bij 't Albaansche meer, sedert naar Alba genoemd, gekomen, daar nu koning Latinus' hooge stallingen stonden. Toen hij staan bleef, en te spade naar zijnen achtergebleven vriend omzag, kermde hij: „ongelukkige Euryalus! waar liet ik u? of waar langs volg ik u?" Hij loopt weder al de verbijsterde baan van het bedriegelijke bosch langs, slaat terugge al zijn voorgaande voetstappen gade, en dwaalt door eenzame heggen. Hij hoort paarden, hij hoort gerucht, en teekens, dat hij gevolgd wordt, en het verwijlt ondertusschen niet lang, of hem komt een geroep ter ooren; en hij ziet Euryalus, door de verbijsterdheid der plaatse en 't gerucht, dat schielijk bij nacht opstak, in 's vijands handen vervallen en, voortgesleurd, te vergeefs pogen hun t' ontworstelen. Wat zal Nisus doen? met wat geweld, met welk geweer durf hij den jongeling ontzetten? zal hij zich midden onder den vijand begeven, en hun in den mond loopen, om eerlijk[1] in 't veld te sterven? Hij zet zich haastig met den schicht schrap, om toe te worpen, en, omhoog de maan aanziende, bidt aldus: „o, Godin, dochter van Latone, eer der starren, en schutsvrouw der bosschen! kom ons in onze zwarigheid genadig te hulpe. Indien mijn vader Hyrtacus ooit mijnenthalve uwe altaren begiftigde; indien ik ze met eenig wildvang vereerde, of het wild aan de roos van uw kerkgewelf ophing, of boven aan 't gewijde dak haakte; gedoog, dat ik dezen troep mag verstrooyen, en bestier mijnen schicht door de lucht." Zoo sprak hij, en schoot het ijzeren punt met al zijne macht; dies de speer bij nacht door de donkere lucht vloog, dat ze snorde, leder en hout van Sulmo's schild kliefde, daar ze in stukken brak, hem voort in het ingewand trof, dat hij koud wierd, een warme beek ter borst uitbraakte, en hikte en snikte, dat de darmen schudden. Zij zien rondom; maar ziet, dezelve schutter schiet nog feller eenen anderen schicht van zijn oortip af. Terwijl ze vast sidderen, vliegt de speer Tagus van wederzijde door den slaap van 't hoofd, dat het kraakt, en het punt al laauw in zijn doorschoten brein hangen blijft. De forsche Volscens raast, en ziet den schutter nergens, nochte weet niet, tegen wien hij in zijn hitte zal aangaan. „Gij zult ze evenwel," zegt hij, „mij beide met uwen bloede op heeter daad boeten"; met-een trad Euryalus met zijn uitgerukte kling toe; doch Nisus, verschrikt en zinneloos, riep toen, en kon zich niet langer in het donker verbergen, nochte zoo groot een droefheid verdragen: „raak mij, raak mij; hier is de man, die het u dede; o Rutulers! past mij met uwen degen te raken; altemaal is 't mijn bedrog; dees heeft niet misdaan, nochte had het hart, nochte kon zoo veel; ik neem Hemel en starren, hiervan bewust, tot getuigen!" – zoozeer beminde hij zijnen al t' ongelukkigen vriend. Aldus sprak Nisus; maar het zwaard, Euryalus met kracht toegedreven, ging hem door de ribben en zijn blanke borst. Euryalus tuimelt dood neder, het bloed loopt

[1]voornaamste. – [2]nadenken. – [3]schitterende.

[1]met eere.

over dat schoone lichaam, en het hoofd blijft slap op de schouders hangen; gelijk een purpere bloem, met den ploeg afgesneden, al kwijnende vergaat, of mankop, doornat beregend, hals en hoofd laat hangen. Maar Nisus vliegt er midden onder, en zoekt alleen Volscens onder al den hoop; op Volscens alleen heeft hij 't geladen. De vijanden omcingelen, keeren en houden hem tegen ter wederzijde; hij dringt daarom niet flaauwer tegens hen in, en schermt om en wederom met den schitterenden degen, totdat hij den roependen Rutuler recht in zijn tronie hieuw, en al stervende zijnen vijand het leven nam. Toen smeet hij zich, met zijn doorsteken lichaam, op zijnen dooden vriend, en storf eindelijk daar een geruste dood.

O, gelukkig paar! indien mijne verzen iet vermogen, geen tijd zal de volgende eeuwe van uw gedachtenisse berooven, zoo lang Æneas' afkomst d' onbewegelijke steenrots van het Capitool bewoont, en de Roomsche[1] Vader het rijk bezit. De zeeghaftige Rutulers streken dien roof en buit, en droegen den dooden Volscens al schreyende in het leger; daar geen minder rouw was, toen men Ramnetes dood vond leggen, en met een zoo vele van de braafsten, en Serraan, en Numa, met éénen torn[2] om hals gebrocht. Hier vernam men den geweldigen toeloop naar de dooden en gekwetsten, ter stede, daar de moord nog versch gebeurd, en het nog laauw was van 't bloed, dat gelijk volle beken schuimde. Zij kennen straks dien roof, en Messapus' blinkenden helm, en het paardebehangsel, met den hals gehaald.

En Aurore, uit Tithons oranje ledekant opgerezen, bespreidde alreê het aardrijk met verschen glans; de zon bescheen en verlichtte alreê het veld, en gaf alle dingen hun verwe, wanneer Turnus zelf al[3] gewapend de mannen en gewapenden ten strijd aanmaande, elk de zijnen ten storm aanporde, en zij hunne gramschap door allerhande gerichten wetten, ook Euryalus' en Nisus' hoofden, een jammerlijk schouwspel! omhoog op spiesen staken, en met een groot veldgeschrei volgden. De strijdbare Æneadijnen hadden ter sluike zijde der muren (want de rechte zijde wordt van den stroom omcingeld) hun krijgsvolk gesteld, en de breede graften bezet, en stonden bedrukt op de hooge torens; en zagen straks d' opgesteke hoofden der jongelingen, hun elendigen al te kenbaar, afgrijselijk van zwart bloed vloeyen. De Faam, een vliegende bodin, snort voort door de verbaasde stad, om dit te boodschappen, en glipt door, tot aan d' ooren van Euryalus' moeder. D' elendige vrouw wordt terstond koud over al haar lijf, worpt spoel en garen uit der hand, vliegt uit, en huilt deerlijk, gelijk vrouwen plachten; zij trekt heur haar uit, en voort zinneloos den wal op, onder de bezetting; zij ziet geen soldaten, nochte gevaar, nochte schichten aan; zij klaagt en jammert, dat er de lucht van waagt: „o Euryalus! zie ik u dus? zijt gij dat, de rust van mijnen hoogen ouderdom? o wreedaart! kost gij mij alleen laten? mocht het uw elendige moeder niet gebeuren, u, in zoo groot een gevaar uitgezonden, voor 't allerjongste nog eens aan te spreken? Och! gij leît daar, in een onbekend land, den vogelen en Latijnsche honden ten aze; en ik, uwe moeder, droeg u nochte uw lijk niet uit, of look uwe oogen, of wiesch uwe wonden, en trok u het doodkleed aan, dat ik nacht en dag zoo naarstig uwenthalve beijverde, en troostte mijn oude dagen met dit werk. Waar bekoom ik uw lijk? of op wat plaats zijn nu uwe leden, en gescheurde ledematen, en gereten lichaam te vinden? O zoon! komt gij mij zoo thuis? volgde ik u hierom, te water en te lande? Hebt gij nog eenig meêdoogen, doorschiet mij; verschiet alle uw schichten op mij; o Rutulers! verdelgt mij eerst met den zwaarde; of, o groote vader der Goden! ontfarm u, en drijf mij, rampzalig dier! met uwen bliksemstraal ter Helle; naardien ik op geene andere wijze van mijn pijnelijk leven kan scheiden." Dit gekerm treft de harten, en overal gaat een bedrukt gesteen op; hun krachten, zoo ongekneusd ten oorloge, verslappen. Idæus en Actor nemen, op het aanmanen van Ilioneus en den bitterweenenden Iulus, haar, die het volk weemoedig maakte, en brengen ze tusschen hun armen in huis.

Maar de kopere krijgs-trompet klonk schrikkelijk van verre; daarop volgt een gekrijt, dat er de lucht van weêrgalmt. De Volscen schieten te gelijk met de schildpad toe, en maken reedschap om de graften te dempen, en den wal om te rukken. Sommigen zoeken toegang, om de vesten te beladderen, daar ze minst bezet, en de ring des volks gapende, niet zoo dicht van mannen gepropt is. De Teukren daar tegens, gewoon in den langdurigen krijg de muren te beschermen, worpen met allerhande slag van schichten, en stooten met scherpe morgenstarren van zich; ook rollen ze zwaarwichtige steenen gevaarlijk van boven neder, of ze ergens de bedekte slagorden kosten sloopen; en hoewel d' anderen zich niet ontzien onder de dikke schildpad alles uit te staan, nochtans zijn ze het alreede niet machtig; want waar de geweldige stormdrom ergens hun allermeest dreigt, daar wentelen en rollen de Teukren het onmenschelijk gevaarte van boven af, hetwelk de Rutulers wijd en breed verplet, en de schildpad, hun beschutsel, scheurt. De stoute Rutulers pogen niet meer bedektelijk te stormen, maar pogen ze met schieten van de wal te drijven. Aan den anderen kant zwaaide Mesentius, afgrijselijk van opzicht, een fakkel, van Hetrurisch pijnboomenhout, en ging toe met rookende vierwerk. Maar Messapus, Neptuuns afkomste, te paarde afgerecht, hieuw de wal in stukken, en eischte ladders, om de vesten te beklimmen.

O Kalliope! ik bidde u, geef uwen zanger in, wat een neêrlaag, welk eenen moord Turnus met zijn zwaard hier toen baarde, wat voor mannen elk ter Helle stuurde; en ontvouw mij dien geweldigen krijg, van vore tot achter toe; want, o Godinnen! het heugt u, en gij kunt het verhahalen. Ter bekwame plaatse stond een toren, boven met bruggen voorzien, en eiselijk om er tegens op te zien, dien alle Italianen met hun uiterste geweld en uiterste vermogen poogden t' overweldigen en neêr te smijten; de Trojanen, in het tegendeel, dicht op een gepakt, uit ope vensteren, met steenen en schieten van schichten te beschermen. Prins Turnus nam een barnende torts, en klitste ze in de zijde des torens, dat de vlam, door den wind opflakkerende, planken en posten vatte, en de zolderinge aanging. Die van binnen ontsteld beginnen te beven, en willen vergeefs het onheil ontvlieden; en terwijl ze rondom loopen, en achterwaart wijken naar de zijde, die van deze vierpest vrij is, zoo stort de toren, om zijne zwaarte, snel voorover, dat al de Hemel van het gedruisch dreunt. Zij komen met het onmenschelijk gevaarte, dat hen volgt (de borst van hun eigen geweer en stijve stangen doorsteken en doorregen) half dood ter aarde gevallen; naauwlijks ontglipte het d' eenige Helenor, en Lycus; waarvan Helenor d' oudste voor den Mæonischen koning ter sluik opgevoed was, door een slavin van Licymnie, die hem tegens de wet in den oorlog voor Troje zond, licht gewapend alleen met den degen, en een onbeschilderde rondas, van geen aanzien. Toen dees jongeling zich midden onder zoo vele duizenden van Turnus' volk vond, en de Latijnsche troepen aan d' eene en aan d' andere zijde zag; zoo streefde hij midden onder den vijand, zonder op den dood te passen, en vloog derwaart, daar hij het allerdichtst met geweer bezet zag; niet anders dan een wild dier, hetwelk, in den ring der jageren dicht omringd, tegens het geweer aanraast, en zonder eens op de dood te passen, zich er onder worpt, en over de zwijnsprieten heenespringt. Doch Lycus, ongelijk beter te voet, kreeg met der vlucht, door vijand, door wapens hene, de muren, en repte zich, om zijne hand boven aan het dak te slaan, en zijne makkers de hand toe te reiken; wanneer de zeeghaftige Turnus, met zijn snel geweer, hem achterhaalde, en aldus begraauwde: „o zinne-

[1]Romeinsche. — [2]veeg. — [3]geheel.

looze! waande gij onze handen t' ontglippen?" met greep hij hem, die daar vast hing, en rukte hem met een groot stuk muurs omlaag; gelijk Jupijns schildknaap, in de hoogte opvarende, eenen haas of blanke zwaan met zijn kromme klaauwen oppakt; of een vervaarlijke wolf een lam, waarna de moeder al blatende loopt zoeken, uit den stal wegrukt. Men steekt van overal een keel op, valt er op aan, en dempt de graften met den wal. Anderen slingeren barnende tortsen omhoog. Ilioneus velt met een groot stuk van een steenrots Lucetius, die de poort op kwam, en brandtuig aandroeg; Liger velt Emathion; Asilas velt Coriæus, d' een fiksch op den schicht, d' ander op den boog afgerecht; Ceneus velt Ortigius; Turnus den overwinner Ceneus; Turnus velt Itys, Clonius, Dioxippus, Promulus, en Sagaris, en Ide, die den hoogen toren verdadigde; Capys velt Privernus. De lichte speer van Themille had hem eerst effen geschrapt; hij, dwaselijk zijnen schild wegworpende, tastte naar de kwetsuur met zijne hand; weshalve een vlugge pijl toesnorde, hem de hand aan de slinke zijde vast hechtte, en de long, den waayer[1] van het hart, doodelijk kwetste. Arcens' zoon stond er braaf in zijne rusting en geborduurden krijgsrok, helder van Iberisch ijzerkleur. Hij was schoon van aanzicht, en herwaart gezonden van zijnen vader Arcens, die hem opvoedde in het woud van Mars, bij de Symeetsche vlieten, daar het vette altaar van den verzoenbaren Palicus staat. Mesentius, zijn geweer neêrleggende, slingerde de snorrende slinger driewerf met het snoer om zijn hoofd, en kloofde hem met het hecte lood den slaap van 't hoofd, recht in 't midden, dat hij in het zand uitgestrekt neêrplofte, zoo lang als hij was.

Men zeît, dat Ascaan, te vore slechts gewoon het vluchtige wild te jagen, toen d' eerstemaal eenen snellen pijl in den oorlog schoot, en nedervelde den sterken Numaan, ook Remulus genoemd, en die onlangs Turnus' jongste zuster trouwde. Dees voor in d' eerste slagorden staande, braveerde de Trojanen met veel hoon en schimpwoorden; en opgeblazen van geest op zijn nieuw rijk, vermat zich groote dingen, roepende en bulderende: „o, tweewerf gevange Frygianen! schaamt gij u niet binnen de wallen belegerd te blijven, en achter de muren voor de dood te schuilen? Beziet eens, wat volk met wapenen naar onze vorstin staat. Wat Godheid, of welke ontzinnigheid dreef u naar Italië toe? Hier hebt gij geene zonen van Atreus, geen geveinsde tong van Ulysses voor. Wij zijn uit eenen harden stam gesproten, brengen ons kinders vroeg aan den stroom, en gewennen ze ijs en sneeuw te verdragen. De jonge knapen beijveren de jacht, rennen in de bosschen, en achten het spel, een paard te berijden, en den boog te handelen. Maar onze volwasse jeugd, arbeidzaam en gewoon zich armelijk te helpen, egt en bouwt den akker, of bestormt en rammeit de steden. Wij verslijten al ons leven met den stalen degen, en drijven de ploegossen met een spiesijzer voort. De trage ouderdom beneemt ons het hart en den moed niet. Wij voeren den helm op den grijzen kop, en het lust ons altijd op vrijbuit te loopen, en van den roof te leven. Uwe kleeders gloeyen van saffraan en purper; uw wellust is ledigheid, dansen uw opperste vermaak, en gij draagt rokken met mouwen, en myters met keelbanden. O rechtschape Frygische wijven (want gij zijt geen Frygianen)! loopt hene naar de hooge Dindyma toe, daar men gewoon is, hooge en lage fluiten te hooren. De Berecynthische boschboomefluit en bommen der Ideesche moeder lokken u vast; laat mannen den wapenhandel over, en legt het stalen lemmer neder." Ascaan leed niet, dat hij met diergelijke woorden brageerde, en hen zoo gruwelijk schold; en, zich naar hem toekeerende, trok den pijl met de paardspees aan; en, de armen van een halende, bad oodmoedig Jupijn met deze belofte: „almachtige Jupiter! begunstig mijn stout opzet. Ik zal uwe kerke plechtige offergaven schenken, en zetten voor uwe altaren een witte vaars met een vergulde star, en zoo hoog gewassen als hare moeder, en die, alreê stootsch, met hare klaauwen het zand achter uitsmijt, dat het stuift." De Vader en Hemelvoogd verhoorde hem, en donderde ter slinke hand uit het heldere geweste; terstond rammelde de boog, die Numaan den dood dreigde. D' afgeschote pijl snorde afgrijselijk in zijne vlucht, en het stalen punt ging Remulus door den slaap van 't hoofd. „Ga nu hene, gij hovaardige stoffer! en beschimp de vromigheid[1]; zoo antwoorden de tweewerf gevange Frygianen den Rutulers." Zoo sprak Ascaan; hierop krioelen de Trojanen en tieren van blijschap, en schijnen van moedigheid de wolken te raken. Bij geval zag toen Apollo, met zijn gekrold hoofd op een wolk gezeten, uit het gewest der lucht, d' Ausonische heerspitsen en de stad eens over, en sprak den zeeghaftigen Iulus aldus aan: „o, jonge knaap! vaar zoo voort in dapperheid; zoo gaat men naar de starren toe; o goddelijke afkomst, en die Goden zult telen! met recht willen[2] alle oorlogen, bij noodlot oprijzende, onder het volk van Assaracus uit hebben[3]; een rijk van Troje valt u te kleen." Zoo spreekt hij, daalt straks uit den hoogen Hemel, verdrijft den adem der winden, en zoekt Ascaan. Toen veranderde hij van aanzicht in de gedaante van den ouden Butes, weleer schildknaap van den Dardaanschen Anchises, en een getrouw kerkmeester; de vader had hem toen Ascaan tot eenen meêgezel bijgezet. Apollo trad er hene, den overouden in alles gelijk, van spraak, verwe, grijs haar en eiselijken wapenklank, en sprak den vierigen Iulus aldus aan: „Æneas' zoon! het zij u genoeg, dat het gelukte Numaan met uwe pijlen om hals te brengen; de groote Apollo staat u voor eerst dezen lof toe, en benijdt het geweer niet, dat het zijne gelijk is; o knaap! hou nu vrij op van vechten." Zoo sprak Apollo, leîde het menschelijk aanschijn midden in zijne rede af, en verdween verre uit zijne oogen in de dunne lucht. De Dardaansche oversten kenden den God, en het goddelijk geweer, en hoorden den pijlkoker in de vlucht rammelen; weshalve zij, op Febus' vermaninge en goddelijk bevel, Ascaan, heet op vechten, het vechten verboden, zich weder in den strijd begaven, en hun leven in merkelijk gevaar stelden. Het geschreeuw loopt over al de muren, door de wachttorens. Zij spannen hun strenge bogen, en draayen den vijand schichten naar het lijf, dat er de grond van bedekt wordt; toen klonken schilden en helmen van den slag; het gevecht werd feller: zoo geweldig als de regen, uit den Westen en de regenachtige Bokken[4] opkomende, tegens d' aarde aanslaat; zoo fel als de hagelbuyen in zee storten, wanneer Jupiter, met vreeselijke Zuiderstormen, het onweêr op het water slingert, en met buyen in de lucht uitberst.

Pandarus en Bitias (van den Ideeschen Alcanor geteeld, en bij de wilde Hiera, in Jupijns woud, opgevoed; jongelingen, hun vaders bergen en dennen gelijk, en die de poort, hun door 's vaders bevel bevolen, ontsluiten) verlaten zich op hun geweer, en tronen den vijand binnen de vesten. Zij staan gewapend binnen de poort, ter rechte en slinke hand, voor de torens; en schitteren met den kam boven op den kop: gelijk een paar hooge eikeboomen, die langs de Liquentische vlieten of Padus' oevers, of bij den genoegelijken Athesis, hun ongeschore kruinen ten hemel opheffen, en met het opperste van de toppen knikken. De Rutulers, den toegang open ziende, bersten er in. Quercens, en Aquicolus, braaf in 't harnas, Tmarus, oploopende van zinnen, en de strijdbare Hemon zetten het met geheele troepen op de loop, of lieten hun leven in de poorte. Aldus groeit de grimmigheid in de tweedrachtige harten nog sterker aan; en nu verzamelen de Troja-

[1]ververscher.

[1]dapperheid. — [2]Versta: zullen. — [3]een einde nemen. — [4]Versta: den Steenbok.

nen in eenen drommel weder bij een, en durven hand tegens hand vechten, en een goed stuk weegs uitvallen. Den veldheere Turnus, die vast aan verscheide oorden toestreeft, en op den vijand aanbikt, komt een tijdinge ter ooren, hoe de vijand op een nieuw in het moorden verhit, en de poorten open zet. Hij staakt den aangevangen storm, en van toorne schrikkelijk aangedreven, tijt naar de Dardaansche poort en zijne moedige spitsbroeders toe, en schiet en velt met zijnen schicht eerst Antifates (want dees kwam hem eerst op), bastert van den grooten Sarpedon, en bij een Thebaansche vrouw gewonnen; d' Italiaansche kornoeljestang vliegt door de dunne lucht, en dringt door de maag diep in de borst; het gapen der zwarte wonde levert eenen schuimenden plas uit, en het stalen punt blijft laauw in de longe steken. Daarna velt hij Merops en Erymanth; daarna Afidnus; daarna Bitias, wiens oogen brandden, en die van gramschap brulde; geen schicht trof hem (want geen worpschicht hadde hem den dood gedaan), maar een snorrende en barnende boom (waar tegens geen paar stiershuiden, nochte pantser, met dubbele schubben van goud, op trouw gewrocht, bestaan kosten) kwam, gelijk een bliksem, uit een blijde gevlogen; dat onbeschofte lichaam plofte neder; d' aarde dreunde, en de beukelaar kraakte van den slag; gelijk te Bajen, op 't Eubeesche strand, een steenen hoofd, met louter geweld tegens de zee opgeworpen, instortende, omrukt en met zich sleept al wat er aan vast hangt, tot dat het, ganschelijk gesloopt, zich in het wadde zet, en met de baren mengt, daar het zwarte zand van den grond komt opwellen; zoo dat het hooge Prochyte en Inarime, een hard dekbedde, door Jupijns gebod, Tyfeus op het lijf geleid, van 't gedruisch daveren. Mars, de wapenvoogd, zette toen den Latijnen hart en krachten bij, prikkelde hun gemoeden heftig, en joeg den Teukren schroomte en bleeke vrees aan. Zij komen van alle kanten te hoop, dewijl hun gelegentheid om te vechten gegeven wordt, en d' Oorlogsgod hun in het harte voer. Toen Pandarus zijnen broeder in het zand zag leggen, en hoe de kans verloopen, en de fortuin hun tegen was, drong hij met al zijne macht de poort toe, zette zijn breede schouders tegens haar aan, en, menigten van zijn volk buiten de vesten sluitende, liet ze in het harde gevecht steken. Maar hij sloot er zich zelven en anderen binnen, en ontving ze die mede instreefden. De zinnelooze zag den Rutulischen koning niet midden onder den hoop inbreken, en sloot hem zelf in de stad; gelijk eenen onmenschelijken tijger onder het bloode vee. Terstond begosten Turnus' oogen te gloeyen, zijn bloedige pluimagie op den helm te trillen, zijn wapens afgrijselijk te knarsen, en de beukelaar te flikkeren en te bliksemen, waar aan d' ontstelde Æneadijnen straks hunnen vijand, dien groflijvigen, kennen. De geweldige Pandarus komt nu te voorschijn, en nog verhit van toorne, om zijn broeders dood, zeît: „hier is het hof niet, hetwelk van Amate met hare dochter ten bruidschat zal gegeven worden; nochte Turnus is hier binnen Ardea, en zijn vaderlijke muren niet, maar in zijn vijands leger, daar hij blijven moet. Turnus, hem met koelen moede aangrenikende, sprak: „begin slechts, hebt gij zoo veel harts; en rep uwe handen tegens mij; gij zult Priaam overdragen, dat gij hier ook eenen Achilles gevonden hebt." Zoo sprak hij. Pandarus dreef hem met al zijne macht een spies, nog ruw van kwasten en ruig van basten, toe, die niet raakte; want Juno, Saturnus' dochter, bij der hand komende, keerde ze af, en de spies bleef in de poorte steken. Maar gij zult dezen schicht, dien ik u met mijn sterke vuist toeschiet, niet ontvluchten; want dees schutter past anders te raken, als gij. Zoo sprak Turnus, hief den degen omhoog, en kloofde hem met zijne kling het voorhoofd, tusschen beide de slapen van 't hoofd, recht midden door, en wondde d' ongebaarde kaken vreeselijk, dat het kraakte, en de grond dreunde van zijnen zwaren val. Hij stort dood ter aarde, en bekladt zijn lichaam en harnas met brein en bloed; en het hoofd, net in twee deelen gekloven, hangt van wederzijde over elke schouder. De Trojanen bieden hem den rug, vluchten weg, en beven van angst; had d' overwinner gepast, terstond de sloten te breken, en de makkers ter poorte in te laten, op dien dag waar het met den Trojaan en den oorlog uit geweest; maar dolheid en uitzinnige bloeddorstigheid hitsten zijnen moed tegens de vijanden aan. Voor eerst onthaalde hij Falaris, en Gyges, dien de beenen afgemaaid wierden; hierna dreef hij den vluchtelingen opgeraapte speren naar 't lijf. Juno verzag hem van moed en krachten, zette hem Halys tot eenen makker bij, en Fegeus, die door zijn rondas getroffen was. Daarna de wal onder de zolen krijgende, trof hij, met den zwaayenden degen, gelukkelijk die op de muren, hiervan onbewust zijnde, het gevecht aandreven; Aikander, Halius, Noëmon, Prytanis, en Lynceus, die op hem toezette, en zijne makkers te hulp riep: dezen klonk hij, van nabij, met eenen slag, dat hoofd en helm daar hene tuimelden; daarna Amycus, den wildschut, die behendig zijn pijlen wist te bestrijken, en het stalen punt met vergift te wapenen; ook Klytius uit Æolië, en Kreteus, der Zanggodinnen vriend; Kreteus der Zanggodinnen meêgezel, altijd belust op verzen, en om cithers en snaren te stellen; altijd zong hij van paarden, en wapens, en oorlogen. De Trojaansche oversten, Mnestheus en de gestrenge Serestus, hoorende het nederhouwen van hun volk, komen eindelijk te zamen, en zien hunne makkers heen en weêr loopen, en den vijand binnen gelaten. Mnestheus zeît: „waar vlucht gij nu hene? waar hene? wat voor andere muren, welke vesten zijn er nog voor u over? o burgers! zal een eenig man, rondom van uwe wallen becingeld, zulk een neêrlaag in de stad heelshuids aanrechten? zoo vele voornaamste jongelingen ter Helle sturen? Gij suffers! erbarmt u des volks; schaamt gij u niet voor den grooten Æneas, het ongelukkige vaderland, en d' oude Goden?" Zij, door deze woorden verhit, worden gesterkt, en houden stand met eenen dikken troep. Turnus[1] allengs aan 't wijken, en zich naar den stroom te begeven, en dien oord, die van den vliet omringd wordt. De Frygianen vallen met een groot geroep des te heftiger op hem aan, en verzamelen te hoop. Gelijk een wreede leeuw, van verwoede jagers en hun geweer benaauwd, door verbaasdheid fel en leelijk grimt, te rugge deist, en van gramschap en moedigheid niet wijken kan, nochte machtig is, al wil hij schoon[2], door den drang en het spits hene te streven; niet anders zette Turnus, al twijfelende, zijn voetstappen achterwaart, zonder zich te verhaasten, en zijn gemoed walt[3] op van toorne. Ja, hij had toen tweewerf midden onder zijn vijanden toegezet; ook tweewerf hun deizende troepen langs de muren op de vlucht gebrocht; maar het gansche leger drong haastig te zamen, en Juno, Saturnus' dochter, durf hem geene krachten meer bijzetten; want Jupiter zond Iris uit den Hemel door de lucht met eenen verdrietigen last aan zijne zuster, ten zij Turnus de hooge vesten der Trojanen ruime. Weshalve de jongeling alleen niet machtig is, met zijnen beukelaar en vuist tegens hen allen te bestaan, zoo wordt hij aller wegen beschoten en overvallen; de helm klinkt gedurig om den slaap van zijn hoofd; het vaste koper zwicht voor de keyen; de kam wordt van 't hoofd geklonken, en de schild kan het slaan en schieten niet verduren. De Trojanen, en bliksemende Mnestheus zelf, drijven zonder ophouden hem speren toe. Toen brak hem, die geenen adem kost scheppen, over al zijn lichaam het zweet uit, dat gelijk modderig water afliep, en hij, flaauw van vermoeidheid, naar zijnen adem hijgende, eindelijk met zijn volle geweer steil in den stroom sprong, die hem in zijn blonde wielinge ontving, door den zachten vloed henedroeg, het bloed afspoelde, en vrolijk zijnen spitsbroederen wederleverde.

[1]Versta: T. gaat. — [2]ook. — [3]ziedt, bruist.

Het Tiende Boek.

INHOUD.

Jupiter, den raad der Goden verdagvaardende, vermaant ze tot eendracht en vrede. Venus beklaagt zich daar over der Trojanen gevaar en Juno's onblusschbaren haat, en verzoekt eindelijk eenige rust, na zoo vele jammeren; Juno, in het tegendeel, leît al de schuld der rampen op de Trojanen, als eerste berokkenaars des krijgs, ja, wijt dit Venus zelve; weshalve men vruchteloos 't geschil zoekt te beslechten. Jupiter ziende geen einde van 't krakeel, verzekert haar (om gemalin nochte dochter te kwetsen) dat hij geene zijde zal kiezen, maar naar zijne rechtvaardigheid alles aan 't noodlot opdragen. Ondertusschen hervatten de Rutulen met alle macht den storm, die met geen mindere kloekhartigheid van den belegerden afgeslagen wordt. Terwijl dit in Latium gebeurt, en Æneas zijne zaken in Hetrurie naar zijnen wensch beschikt, en veler volken bijstand op zijn zijde gewonnen heeft, keert de zelve met een vloot van dertig schepen weder, daar hem de Zeejoffers, onlangs uit schepen in die gedaante veranderd, bejegenen, die hem 't verlies zijner schepen en zijn volks gevaar verkundschappen. Hierna voortreizende, zoo zet hij, in 's vijands gezicht, zijn heerkracht op land, dies de Rutulen den storm staken, en zich naar den oever gevende, den vijand het landen pogen te beletten. Men vecht met overgroot verlies van wederzijde; en Pallas, vele vijanden nederhouwende, wordt eindelijk van Turnus geveld. Æneas, van zijne dood verkundschapt, vereert zijnen vriend met een lijkofferande van eenen geweldigen hoop Rutulen; en Ascaan, ten leger uitvallende, stiert zijnen vader een deel volks te hulp; dies Juno ontsteld, en om haren Turnus bekommerd, hem, met Jupijns verlof, uit het tegenwoordige gevaar rukt, door een schijnbeeld van Æneas, hetwelk hij tot in een schip toe vervolgde, dat, van Juno ontmaard[1], door onweder naar het naaste strand van Ardea toedreef. Mesentius ondertusschen zich, op Jupijns raad, in den slag gevende, verslaat Trojanen en Hetrusceu bij menigte, tot dat Æneas hem met eenen schicht treft, en hij, van zijnen zoon Lausus beschut, ongaarne uit den strijd wijkt, om zijn wonde te verbinden. Lausus, middelerwijl pogende zijn vaders leed te wreken, wordt van Æneas nedergeleîd; 'twelk Mesentius met droefheid vernemende, weder te paarde in den slag jaagt, daar hij, zijn zoons dood willende wreken, door de zelve hand omkomt.

De Hemelraad vergaârt: Jupijn beslecht den twist;
De Rutuler bestormt de Frygiaansche wallen,
Doch door Æneas' komst wordt fluks die storm geslist,
En 't veld met doôn gedekt; daar Pallas komt te vallen
Voor Turnus, uit den strijd door Juno weggerukt.
De dood van Pallas wordt aan Lausus straks gewroken,
Die het bebloede zand met zijn dood lichaam drukt;
Dat treft Mesentius, zoodra het wordt geroken,
En, hoe gewond hij is, ontmoet Æneas' hand;
Die leît den vader fluks bij zijnen zoon in 't zand.

Ondertusschen wordt het almachtige hof des Hemels opengezet, en de Vader der Goden en koning der menschen verdagvaardt den raad in het starlichte gestoelte omhoog, van waar hij het Dardaansche heerleger en Latijnsche volk aanschouwt. Zij zetten zich te zamen neder in 't gewelf, van wederzijde ontsloten; Jupiter heft aan: „Grootmachtige Hemelheeren! waarom verandert gij van opzet, en twist onderlinge zoo wrevelmoedig? Ik had Italië verboden, de Teukren te beoorlogen. Waarom twist gij tegens mijn verbod? Wat vrees port elk de wapens van zijn partij te stijven, en zich met den degen af te matten? Namaals zal er (verhaast u niet) een tijd komen, om rechtvaardig den oorlog te voeren; wanneer het forsche Carthago door d' Alpes inborende, den Roomschen sloten tot een geweldige afbreuk zal opkomen; dan wil het vrij staan om strijd elkandere vijandschap te dragen, t' ontzeggen, te plonderen; nu, houdt gemak, weest vrolijk, en verdraagt u onderling!" Zoo sprak Jupiter in het kort; maar de schoone Venus had er niet weinig tegen: „o vader! o eeuwige gezaghebber over Goden en menschen (want wien kunnen wij anders nu om hulp aanroepen?), ziet gij niet, hoe de Rutulers brageeren, en Turnus, heerlijk te paarde gezeten, midden onder het heer rijdt, en, op zijn zeeghaftigheid opgeblazen, daar henenstreeft? Men laat nu de Teukren binnen beslote wallen niet met vrede; ja, zelf binnen de poorten, vesten, en muren worden ze bevochten, en de graften loopen over van bloed; Æneas, des onbewust, is van der hand. Zult gij nimmermeer gedoogen, dat ze eens van beleg verlicht worden? De vijand met nog een ander heerleger dreigt wederom het herboren Troje; en Tydeus' zoon[1] uit Ætolië staat weder van Arpen tegens de Frygianen op. Ik geloof voorwaar, zij zullen mij ook te keer gaan; en ik, uwe dochter, moet met de wapenen der sterflijke menschen noch geplaagd worden. Indien de Trojanen, zonder uw benoegen, en uwe Godheid ten wederwille, naar Italië trokken, zij boeten[2] 't, zij voeren[2] 't zonder u uit; maar volgden ze den last en d' antwoorden, hun van zoo vele Goden en Geesten gegeven; hoe kan dan iemand uw gebod veranderen? of ons een nieuw noodlot smeden? wat wil ik ophalen het verbranden der vlote op Eryx' kusten? of de bulderende buyen, door den koning der winden, in Æolië opgewekt? of het afvaardigen van Iris uit de wolken? Nu ruit ze[3] ook de geesten uit de Hel (dit erfdeel der gedeelde wereld was nog ongemoeid gebleven) tegens hen op; en Alekto, schichtig naar boven toegestierd, loopt midden door d' Italiaansche steden spoken. Ik ben nu om de heerschappij niet langer begaan; wij hoopten hierop, toen er kans was: laat het vrij winnen, wien gij het gunt. Is er geen landschap, hetwelk den Trojanen van uwe straffe gemalinne gegund wordt; zoo bidde ik u, o vader! om den smokenden ondergang van 't omgekeerde Troje, laat het mij geoorloofd zijn Ascaan, behouden 's lijfs, uit den oorlog elders te verzenden; laat het mij geoorloofd zijn mijnen neef te bergen, Æneas werde[4] vrij langs onbekende zeekusten omgesold, en drijve hene op genade van de Fortuin, waar het haar believe, als ik slechts zijnen zoon beschutte, en uit dien vervloekten strijd rukke. Ik bezit Amathus, het hooge Pafos, Cythere, en het hof van Idalië; laat Ascaan de wapens nederleggen, en hier zijn leven onvermaard overbrengen; laat vrij Carthago's geweldige heerschappij Ausonië op den hals blijven leggen; zoo zullen de Tyrische steden van dien kant geenen last lijden. Wat baat het de krijgspest t' ontglippen, en midden door den brand, van Argos gesticht, t' ontvluchten, en zoo veel gevaar en bitterheid, te water en te lande, te verzwelgen, terwijl de Teukren Latium en het herbouwde Pergamum zoeken? zaten ze niet nutter in de jongste assche hunnes vaderlands, en op den grond, daar Troje gestaan heeft? O vader! ik bidde u, lever den elendigen Teukren Xanthus en Simoïs weder, en gun hun, dat ze nog eens door 't ongeval van Ilium mogen rollen en sollen!" Toen borst de koninklijke Juno aldus heftig en razende uit: „waarom dwingt ge mij, zoo geneigd tot zwijgen, uit te varen, en mijn heimelijk hartewee t' openbaren? Heeft iemand van de Goden of menschen Æneas geperst, in oorloge te vervallen, of zich neffens koning Latinus als vijand te dragen? Hij zocht Italië door ingeven van het noodlot, en door

[1]losgemaakt.

[1]Diomedes. — [2]Versta: dat ze 't boeten, en zonder u uitvoeren. — [3]Nam. Juno. — [4]worde.

aandrift en voorspellinge der razende maagd Cassandre; hetzij zoo; maanden wij hem aan, om buiten het leger te reizen? of zijn leven den wind te betrouwen? of een kind d' oorlogskans en wallen te bevelen? of geruste volken, of Turnus' bondgenootschap met de Tyrrhenen te steuren? Wat God, wat straffe Juno brochten hem in dit gevaar? Waar was Juno toen? of Iris, uit de wolken gezonden? Past het niet, dat d' Italianen het opwassende Troje in brand zetten, en Turnus, die Pilumnus voor zijnen grootvader, en Godin Venilië voor zijne moeder rekent, zijn vaderland verdadig? Waarom steken Trojaansche geweldenaars Latium in brand? Waarom bezwaren ze uitheemsche landen met hun juk, en gaan met den roof strijken? Waarom dwingen ze de schoonvaders, en rukken d' ondertrouwde uit haar liefs schoot? Waarom bidden ze met den olijftak in de hand om peis, en verzien hun schepen van wapenen? Gij vermoogt Æneas uit der Grajen handen te rukken, hem met nevel en ijdele lucht te bedekken, en zijn schepen in Zeenymfen te veranderen; ons in het tegendeel zal 't ongeoorloofd zijn, den Rutulen wat te helpen? Æneas, des onbewust, is van der hand; hij blijve, des onbewust, van der hand. Gij bezit Pafos, Idalië, en het hooge Cythere; waarom tergt ge kitteloorigen, en een stad, die van oorlogen zwanger gaat? Pogen wij u, den vlotten staat van Frygië in den grond te duwen? Doen wij dat, of zij, die d' elendige Trojanen den Achiven op het lijf schon? Wat was d' oorzaak, dat Europe en Azië tot de wapens kwamen, en om het schaken van een vrouwe het verbond braken? Overweldigde de Dardaansche overspeelder[1] Sparte onder mijn beleid? of bestelde ik hem wapens, of stookte dien krijg door den Minnegod? Toen hadt gij behooren voor den uwen te vreezen; nu zijt ge te spade met onbillijke klachten op, en krakeelt reis op reis te vergeefs." Aldus doug Juno, en alle Hemelheeren gedeeld morden en mompelden onderling; gelijk men de koelte eerst in de bosschen hoort ruischen, en al morrende heimelijk komen aanwentelen; een teeken voor den zeeman, dat er storm en onweêr op handen is. Toen begost d' almachtige Vader, bij wien 't opperste gezag bestaat, aldus, en het hooge hof der Goden zweeg stil, zoo ras hij sprak; d' aardbodem sidderde, en de ruime Hemel gaf gehoor; toen gingen de winden leggen, en de zee hield hare golven in stilte: „Luistert toe, en neemt mijne rede wel in. Naardien het onmogelijk is d' Ausonischen met de Teukren te vereenigen, en uwe tweedracht geen einde neemt; zoo zal ik, zonder zijde te dragen[2], aanzien wat fortuin, wat kans een ieder heden hebbe, hij zij dan Trojaan, of Rutuler; hetzij, dat het veldleger van Troje door het noodlot der Italianen belegerd blijve; hetzij, dat de Trojanen, door misverstand en averechtsche beduidingen, in Italië belanden; ik spreek de Rutulen niet vrij; een iegelijk wil het geluk of ongeluk van zijn aangevangen werk wel thuis komen. Koning Jupiter is elk even na; d' uitkomst staat aan 't Noodlot." Dit bezwoer hij bij de stroomen en oevers en zwarte kolken zijnes Stygischen broeders, die van pek barnen, en de gansche Olymp daverde door het knikken van zijn hoofd. Hiermede sloot Jupiter zijn rede; daarna rees hij uit zijnen gouden stoel overend; de Hemelheeren geleidden hem, die in het midden trad, tot aan zijnen drempel.

De Rutulen middelerwijl gaan, rondom alle poorten, hunnen gang, met nederhouwen en vierwerk[3] naar de vesten te worpen; en de keurbende der Æneadijnen blijft binnen de wallen belegerd, zonder eenige hoop van uitvlucht. D' elendigen staan te vergeefs op de hooge wachttorens, en houden hier en daar in 't rond de muren bezet. Vooraan in het spits stonden Imbrasus' zoon, Iasius, Iketaons zoon Thymethes, twee Assaracussen, Tybris, d' oude man, en Castor. Sarpedons gebroeders alle beide, Clarus en Hemon, vergezelschappen hen, uit het edele Lycië. Akmon van Lyrnes, niet korter dan zijn vader Clytius noch zijn broeder Mnestheus, komt geladen met eenen geweldigen steen, geen klein gedeelte van eenen berg, en zoo zwaar, als hij met al zijn macht torschen kan; d' Italianen vechten met schichten; de Trojanen verdadigen zich met steenen; d' een slingert vierwerk; d' ander zet den pijl op den pees. Het Dardaansche kind, waarvoor Venus met recht zorg draagt, stond midden onder hen, met zijn hoofd bloot, en zonder helm; en blonk zoo schoon, gelijk een gesteente in rood goud gezet, dat men om den hals of op het haar draagt; of gelijk ivoor, kunstig in boschboomen hout, of Oricisch terebynth ingelegd, plag te glimmen; de lokken, met gouden lint opgestrikt, zwieren over zijnen nek, zoo wit als melk. Ook zagen de manhaftige volken Ismarus (een edelmoedige spruit uit Mæonischen huize gesproten, daar men vette akkers bouwt, en Pactool het veldgewas verguldt) met pijlen schieten, en het riet met venijn wapenen. Ook was er Mnestheus, zoo hoog in zijn wapen, dewijl hij Turnus, 's daags te vore, ten leger uitdreef, en Capys, naar wien de stad Capua genoemd is.

Terwijl ze aldus vervaarlijk streden, en hunne krachten tegens elkandere opzetten, doorsneed Æneas bij midnacht het water; want, van Evander scheidende, ging hij in 't Hetrurische leger bij den koning, en meldde den koning zijnen naam en geslacht; wat hij zocht, en meêbrocht; wat krijgsvolk Mesentius op zijne hand kreeg; hij berichtte hem van Turnus' wrevelmoedigen aard; vermaande hem in te zien, hoe luttel men op wereldsche zaken betrouwen mag; en hield met-een om bijstand aan. Tarchon vereenigde, zonder uitstel, zijne macht met die van Æneas, en sloot een verbond. Het Lydische volk gaat, nu de voorspellinge en belofte uitgediend heeft, op het bevel der Goden, te schepe met de vloot, die den uitheemschen vorst bevolen is. Æneas' schip vaart vooruit, met de Frygiaansche leeuwen onder het galjoen gepaard. Ida, overaangenaam in 't oog der Trojaansche ballingen, staat achter aan. Hier zit de groote Æneas, en overlegt bij zich zelven de hachelijke uitkomst der oorloge; en Pallas, dicht aan zijn slinke zijde, vraagt hem nu, bij wat starren hij bij donker nacht voortzeilt; nu, wat hij te water en te lande al overbrocht?

O Godinnen! zet nu uwen Helikon open, en helpt mij opzingen, wat benden Æneas ondertusschen van de Tuscaansche grenzen vergezelschappen, zijn schepen mannen, en te water gevoerd worden. Vorst Massicus doorsnijdt de vlakte met zijnen koperen Tiger; een overste over duizend jongelingen van Clusium en Cosen, en met pijlen en lichte pijlkokers en moordbogen gewapend. De forsche Abas, van braaf gewapend volk voorzien, vaart met den gulden Apollo, die heerlijk achter aan straalt. Zijn moeder Populonie gaf hem zeshonderd jongelingen mede, alle bedreve oorlogsgasten; 't eiland Ilva, moedig op zijn onuitputtelijke ijzermijnen, bestelde hem nog driehonderd koppen. Asilas, de derde, der Goden en menschen tolk (wien levervezels van 't offervee, wien 't gestarrente des Hemels, en vogelezang, en voorspook des bliksems grondig bekend zijn) rukt duizend gasten, een slagorden, dik en spits van speren, mede, en gebiedt over hen, die van den Hetrurischen bodem komen, uit de stad, daar gesticht van dit volk, uit Pisa bij den Alfeus gesproten. D' overschoone Astur, Astur, die zich op zijn ros en geschakeerd harnas verlaat, volgt hen met driehonderd mannen, alle getroost, het leven bij dien heer op te zetten; en die te Cere, en in Minions landen, en in 't oude Pyrgum en ongezonde Gravisca thuis zijn. O Cygnus! gij, vrome krijgsoverste der Ligurianen, ik ga u niet voorbij, nochte u, o Cupavo! met weinigen vergezelschapt; uwe zwaneveders brageeren op de kruin; uw geslacht is van minne besproken, en gij voert de liverei van uwen veranderden vader; want men zeît, dat Cygnus' zachte pluimen (terwijl hij, onder de populieren en schaduwe zijner zusteren, uit rouwe over den

[1]Paris. — [2]partij te kiezen. — [3]brandstof.

beminden Faëton zong, en met zingen zijn bedrukte liefde vertroostte) grijs wierden, hij d' aarde verliet, en, vrolijk zingende, in de starren voer. Zijn zoon, vergezelschapt met scharen van zijns gelijken, trekt onder de vloot den geweldigen Centaurus met riemen voort; die bruist door het water hene, en, het hoofd steil in de lucht opheffende, helt over den vliet, gelijk een vreeselijke steenrots, en ploegt met zijn lange kiel de diepe zee. Ook voert Ocnus een troep van zijn vaderlijk gewest; Ocnus, een zoon van den Tuscaanschen vliet, en Mantus, de waarzegster, en die u, o Mantua! aan muren en zijn moeders naam holp; Mantua, rijk van voorouderen, maar niet alle uit eenerhande geslacht. Het bestaat uit volk in driederleye wijken gedeeld; onder elke wijk staan vierderhande volken. Het is 't hoofd der volken, en het Tuscaansche bloed heeft er 't gezag. Mesentius wapent er van dezen kant ook tegens zich zelven vijfhonderd, die door Mincius (uit Benacus, zijnen vader, gesproten, en van groen riet bedekt) met een pijnhout te water voor den vijand gestierd worden. Daar vaart de sterke Auletes hene, en houdt slag met honderd riemen, dat het wadde van 't omgekeerde marmer schuimt. De vervaarlijke Triton voert hem, en verschrikt het meer met zijnen blaauwen kinkhoren; zijn borstelig voorhoofd, daar hij zwemt, gelijkt een mensch tot den middel toe; de buik eindigt in eenen walvisch; de baren schuimen en ruischen tegens de borst van het halve dier. Zoo vele uitgeleze oorlogshoofden gingen in driemaal tien schepen, tot onderstand van Troje, en kloofden met den koperen boeg de zoute velden.

De dag was nu geheel en al aan den Hemel vertrokken, en de voedzame Febe, bij nacht op haren wagen omrijdende, ten halven wege gekomen, en Æneas zelf (want de zorg liet hem niet rusten) te roer gezeten, stierde, en sloeg de hand aan het zeil, als hem ten halven wege de rei zijner meêgenooten bejegende; alle Nymfen, door de goedertierenheid van Cybele, uit schepen in Zeegodinnen en Nymfen veranderd. Zoo vele kopere boegen, als er te vore aan den waterkant lagen, bezwommen en doorsneden gelijkerhand het water. Zij kennen den koning van verre, en omringen hem al dansende. Cymodocee, de welsprekendste onder haar allen, hem van achter volgende, slaat de rechte hand achter aan het schip, steekt met den rug te water uit, en roeit met de sluike hand in den stillen stroom. Daarna spreekt ze hem, die nergens van weet, alzoo aan: „Æneas, afkomst der Goden! waakt gij niet? Waak op, en vier den schoot! Wij zijn Zeenymfen, thus uwe schepen, gebouwd van pijnboomen, op Ida's heilige kruin gewassen. Toen de trouwelooze Rutuler met vier en zwaard ons haastig aan boord kwam, rukten wij door dwang de touwen in stukken, en zoeken u te water. De moeder, zich onzer ontfermende, herschiep ons in Godinnen, die onder water leven. Maar de knaap Ascaan, midden onder de wapens en het schrikkelijk gevecht der Latijnen, wordt binnen wallen en graften gehouden. D' Arkadische ruiter, bondgenoot van den sterken Hetrusk, genaakt alreede ter bestemde plaatse. Turnus heeft vastelijk voorgenomen, zijn ruiterij tusschen beide in te legeren, en hun die voor de borst te werpen, opdat ze zich niet met het leger vereenigen. Op op! beveel dat uwe makkers, zoodra de dag aanbreke, in 't harnas op ontboden werden, en tast den scheutvrijen beukelaar aan, u van den Viergod vereerd, die den rand vergulddc. Morgen zal de zon (indien gij mijne woorden niet in den wind slaat) geweldig veel Rutulen, hoop bij hoop, verslagen zien." Zoo sprak ze, en duwde, in 't scheiden, met hare rechte hand, niet onervaren in 't varen, het groote schip voort, dat het, sneller dan een schicht en pijl, zoo snel als de wind, door het water voortstoof. Daarna geven d' andere Nymfen den schepen vaart en spoed. Zelf Anchises' zoon, de Trojaan, des onbewust, zit verstomd, nochtans schept hij moed uit dit voorspook. Toen het hemelsche gewelf aanschouwende, bad hij met weinige woorden: „o goedertiere moeder der Goden, die ter harte trekt uwen berg Ida, en uw torenrijke stedekroon, en het paar gebreidelde leeuwen; o, Godin! nu trek ik ten oorloge onder uw geleide; laat deze wichelarij ons ten beste gedijen, en begenadig den Frygiaan met uwe hulpe!" Zoo sprak hij, en ondertusschen kwam de dag met een rijp licht weder oprollen, en had den nacht alreede verjaagd. Vooreerst kundigt hij zijnen gezellen aan, dat ze elk hunne standaarden volgen, zich wapenen, en ten strijd bereiden. En nu op het hooge achterkasteel staande, krijgt hij de Trojanen en zijn leger in 't gezicht; daarna stak hij hun met zijnen slinken arm den blakenden beukelaar toe; waarop de Dardanen van de muren een geschrei tot aan de starren opheffen, en hoop en moed scheppen om te vechten. Zij worpen met schichten, die vliegen, gelijk Strymonsche kranen, die omhoog uit de wolken een teeken geven, eer ze met een geschal en vrolijk geluid, door de lucht zwemmende, uit den Zuiden vluchten. Maar dit scheen den Rutulischen koning en Ausonischen Oversten een groot wonder, totdat ze terugge de schepen naar den oever zagen wederkeeren, en de geheele vlakte met vloten naar hen toezakken. De top des helms flikkert op het hoofd, en de kruin op den kam geeft eenen glans van zich, en de gul len vlam des beukelaars braakt vervaarlijk vier; gelijk bij helder nacht de staartsterren, of brandende Hondstar, zoo rood zien als bloed, dat wel schrikkelijk staat; de Hondstar opkomende plaagt de kranke en sterflijke menschen, met hitte en koortsen, en bedroeft het aanzicht des Hemels met haar rampzalig licht. De stoute Turnus liet den moed niet zinken, om hun, die vast aankwamen, den oever t' onderscheppen, en hen van land af te drijven; ook geeft hij den zijnen moed door zijne aanmaningen, prikkelt ze aan: „O, mannen! nu hebt gij uwen vijand in uwe handen, en kunt hem vernielen, gelijk gij dikwijls wenschte. Nu denke elk om zijn huisvrouw en huisgezin; nu stelt u voor oogen den lof en de groote daden uwer vaderen; laat ons eerst hun aan het water te gemoet loopen, terwijl ze sidderen, en de voeten in het uittreden nog slibberen. Fortuin helpt de stouten." Zoo spreekt hij, en leit bij zich over, wie hij met zich tegens hen aan wil voeren; ook wien men de belegerde muren mag betrouwen. Middelerwijl zet Æneas zijn makkers uit de groote schepen, langs de valrepen, op land. Vele namen den weêrloop van een slechte[1] zee waters waar, en gaven zich met eenen sprong op de platen; anderen liepen langs de riemen over. Tarchon (lettende, waar d' oever schoon was, geene platen lagen, en geen water ruischte nochte barrende[2], en waar de zee onbehinderd met den wassenden vloed aanspoelde) keerde haastig den boeg derwaart, en bad de makkers aldus: „nu, o mijn fluksche[3] gasten! valt met macht aan de riemen; zet aan, leit aan met de schepen; loopt met de snuiten een stuk in 's vijands wal, dat het steke. Ik schroom niet, in zulk een haven schipbreuk te lijden, als men slechts eens mag belanden." Zoo sprak Tarchon, en de maats, aan de riemen vallende, zetten met den boeg op den Latijnschen bodem aan, dat het schuimde, de snuiten de droogte vatten, en alle kielen onbeschadigd vast zaten, behalve Tarchons schip; want terwijl het op den uitstekenden bult[4] van een bank hangen bleef, tegens het zand aanstiet, lang in twijfel verlet wierd, en den stroom stuitte, zoo sloopte[5] het, en zette de mannen midden in 't water, daar gebroke riemen en driftige[6] dolten hen belemmerden, en het ebbe des strooms te gelijk de voeten aan het slibberen holp. Turnus slofte noch sammelde niet langer, maar rukte fel met al zijn heerkracht tegens de Teukren aan, en hield stand op den oever, recht tegens hen over. Zij blazen den aantocht. Æneas randt eerst d' akkerbenden aan, tot een gelukkig voorteeken des strijds, en velde de Latijnen, toen Theron

[1]effen. — [2]brandde. — [3]vlugge, flinke. — [4]hoogte, punt. — [5]spleet, scheurde. — [6]drijvende.

verslagen lag, die, de treflijkste van allen, Æneas eerst zocht; dezen hieuw hij met zijn zwaard, door koperen rondas en gouden wapenrok, in zijn zijde. Hierna treft hij Lykas, die, uit zijn moeders dood lichaam gesneden en Febus toegeheiligd, zoo jong van het mes onbeschadigd bleef. Het verwijlde niet lang, of hij brocht den sterken Cysseus om hals en den groflijvigen Gyas, die met hun knodsen geheele troepen matsten[1]. Hercules' geweer nochte de sterke vuisten baatten hun niet; nochte zijn vader Melampus, die Alcides' reisgenoot was, zoo lang d' aarde hem werk genoeg berokkende. Zie, terwijl Faro met bulderen niet dede dan windbreken, dreef hij hem eenen schicht toe, die in den mond des bulderaars steken bleef. Gij ook, o ongelukkige Cydon! terwijl gij Clytius, uw eerste[2] vermaak, volgt, op wiens kaken de blonde baard eerst uitloopt, waart door de hand des Dardaners neêrgehouwen; en zoudt er (zonder meer om de minne der jongelingen, die u altijd beving, te peinzen) deerlijk toe leggen, 't en ware de bende der gebroederen u, te gemoet komende, had bestuwd[3]. Deze, d' afkomst van Forkus, zeven in getale, worpen zeven schichten, die ten deele vergeefs op helm en beukelaar afstuiten; de goedertiere Venus keert er een deel af, die slechts zijn lichaam schrabben, en Æneas spreekt den getrouwen Achates aan: „breng slechts schichten aan (mijn hand schoot er op de Rutulen niet eenen te vergeefs), die op de velden van Ilium de Grajen in 't lijf staken." Toen greep hij een groote speer, en smeet; zij vloog, en sloeg door Mæons koperen beukelaar en pantser hem met-een de borst in stukken. Alkanor, de broeder, kwam hem te hulp, en onderstutte zijnen broeder in 't vallen met de rechte hand. Straks komt er een speer door Alkanors arm gevlogen, die al bebloed haren gang gaat, en zijne hand blijft gelijk versturven, bij zijn lijf aan de zenuwe neêrhangen. Numitor schoot naar Æneas met den schicht, uit zijn broeders lichaam gerukt, doch kost hem niet wonden, en schrabde met de speer slechts de heup van den grooten Achates. Lausus, nog jong en frisch van leden, en moedig op zijn Curiën, komt er bij, en treft[4] Dryope zwaarlijk[4] van verre met zijn stijve speer, onder de kin, door de keel, en benecmt hem, die nog sprak, leven en spraak al teffens, zoodat hij, op zijn voorhoofd tegens d' aarde aanploffende, het dikke bloed ten monde uitbraakte. Lausus velde nog, door verscheide toevallen, drie Thracianen, van het volk, dat heel hoog Noordwaart woont; en drie zoons van hunnen vader Idas, van den berg Ismarus, hun vaderland, herwaart gezonden. Hierop kwamen Halesus, en d' Auruncaansche troepen aangeronnen; Messapus, Neptuuns afkomst, met zijn brave ruiterij, kwam ook herwaart aanstooten. Nu pogen deze, nu die elkandere te verdrijven; men vecht zelf op de grens van Ausonië. Gelijk stormwinden, aan de ruime locht in krakeel gerakende, den strijd met een gelijke macht en gramschap aanheffen, en zij zelfs[5] nochte wolken nochte zeebaren elkandere onderling wijken willen, en de slag lang in twijfel hangt, terwijl ze alle tegens een gekant staan; niet anders rennen Trojaansche heerspitsen en Latijnsche heerspitsen tegens een, zetten voet bij voet, man tegens man op. Maar toen Pallas, aan eenen anderen oord, d' Arkadische benden, niet gewoon te voet te vechten, den Latijnen, die achter hen her waren (daar eertijds een vliet den grond wijd en breed met ronde keyen bespreidde, en 't geboomte langs d' oevers uitrukte), zag den rug bieden; naardien de verwilderde aard der plaatse hen ried, van de paarden af te zitten; zoo ontvonkte hij (hetwelk in nood en verlegenheid nog d' eenige middel is) hun strijdbaar hart, nu door smeeken, dan door bittere woorden: „mijn spitsbroeders! waar vliedt gij hene? Ik bidde u, om u zelfs en uwe vrome daden, om den naam van vorst Evander, en zijn uitgevoerde tochten, en mijne hoop, die nu op den roem des vaderlands vlamt; houdt toch stand! Men moet met den stalen degen, door den vijand henebrekende, zich den weg banen, daar die drang allerdichtst op ons aanperst; het hooghartige vaderland eischt u en Pallas, den overste, weder herwaart op. Geene Goden bestoken ons; zij hebben zoowel een lijf te verliezen als wij; wij hebben zoowel hart en handen als zij. Ziet, wij worden van den grooten hinderbeer[1] der zee besloten; de vlucht te lande is ons al benomen; of willen wij door zee naar Troje toe tijen?" Zoo spreekt hij, en borst midden onder den vijand in. Hier bejegent hem Lagus eerst, door aandrift van zijn dwersch noodlot. Terwijl dees eenen zwaarwichtigen steen van den grond afrukte, dreef Pallas hem eenen snorrenden schicht midden in het ruggebeen, daar de ribben vast zijn, dat de speer hecht in het been steken bleef. Hisbon raakte Pallas, die nederbukte, om den schicht uit te trekken, niet van boven, gelijk zijne hoop was; want terwijl Hisbon, om zijn dischgenoots wreede dood razende, en niet op zijn hoede, toeschoot, zoo trof Pallas hem te vore, en duwde het lemmer in d' opgeblaze long. Hierna randde hij Helenus aan, en Anchemolus, die, uit Rhetus' ouden stam gesproten, zijn stiefmoeders bedde durf schoffeeren. Gij, tweelingen, Daucias en Thymber, Larus' afkomst! elkandere zoo gelijk van aanzicht, dat uwe ouders u (een aangename dolinge voor hen) niet konden onderscheiden, kwaamt ook op den Rutulischen akker te sneuvelen. Maar nu teekende Pallas u al te hard; want Evanders kling nam, o Thymber! u het hoofd weg, en, o Daucias, Larus' zoon! uw afgehouwe rechte hand zoekt naar u, en de half doode vingers lillen, en tasten nog naar het zwaard. Droefheid en schaamte, onder een gemengd, wapenden d' Arkaders, op het aanmanen dezes mans, tegens den vijand, toen ze zijne doorluchtige daden zagen. Daarna doorstak Pallas Rheteus, die hem met den wagen en twee paarden voorbijreed, en zooveel uitstels kreeg Ilus nog; want hij had Ilus van verre met macht een speer toegeschoten, die van Rheteus, midden in hare vlucht, onderschept wierd, terwijl hij, o beste Teuthras! voor u en uwen broeder wegvlood; en van den wagen half dood aftuimelende, op den Rutulischen bodem, met zijne hielen spartelde. En gelijk de huisman in den gewenschten zomertijd, als de wind opsteekt, het bosch in lichten brand zet, en de geweldige vlam het hout in het midden haastig aangrijpende, zich te gelijk wijd en zijd uitbreidt; terwijl d' akkerman, hiervan meester geworden en neêrgezeten, het vier vast lustig ziet voortslaan; niet anders sluit al de macht der makkeren zich dicht in een, om u, o Pallas! te helpen. Maar Halesus, forsch in den oorlog, streelt, onder de beschuttinge van zijnen beukelaar en zwaard, tegens den vijand aan. Hij verslaat Ladon, Feres, en Demodocus, en berooft, met zijnen schitterenden degen, Strymonius de rechte hand, toen hij naar zijnen strot tastte. Hij klinkt Thoas met eenen steen voor den kop, dat het bekkeneel, met bloedig brein gemengd, daar hene spat. Halesus' vader, zijn zoons noodlot spellende, verstak hem in de bosschen; toen nu d' oude man zijn oogen onder de grijze wimbrauwen look, sloegen de Schikgodinnen haar handen aan den zoon, en heiligden aan Evanders geweer hem op[2], die van Pallas, met dit gebed, gezocht werd: „o vader Tiber! verleen nu dit stalen punt, waarmede ik mik, geluk en vaart, om den onversaagden Halesus recht door de borst te varen; ik zal zijne wapens en plonderagië aan uwe eik ophangen." De God verhoorde die woorden, terwijl Halesus Imaön beschutte, en ongelukkig zijn wapenlooze borst voor den Arkadischen schicht bloot gaf. Maar Lausus, het treflijkste lid van het heer, niet lijdende dat zijne troepen om de neêrlaag van zoo groot een man suften, holp eerst

[1]doodsloegen. — [2]jongste. — [3]gedekt. — [4]wond — zwaar. — [5]Thans zelf.

[1]struikelblok, hinderpaal. — [2]toe, offerden op.

Abas, die alleen den vijand staande hield en tegenhield, om hals, toen hij hem bejegende. Hier blijven Arkaders en Hetrusken en Teukren der Grieken handen ontworsteld. De benden horten tegens een, even sterk, en van brave oversten verzien. D' achtersten verdikken de heerspitsen, en de drang verbiedt geweer en handen te reppen. Aan dezen kant dringt en drijft er Pallas op in; Lausus in het tegendeel aan den anderen kant, en zij verschillen luttel in jaren, en zijn schoon van leest; doch Fortuin weigerde hun den wedertocht naar het vaderland; nochtans leed de groote Hemelvoogd niet, dat ze zelfs elkandere aanrandden. De dood is hun flus onder eenen grooter vijand beschoren. Ondertusschen vermaande de zorgvuldige zuster[1] Turnus, die op zijnen snellen wagen midden onder de benden reed, Lausus t' ontzetten. Zoodra hij zijne makkers zag: „het is tijd, den strijd te staken; ik wil alleen tegens Pallas aangaan; Pallas moet tegens mij alleen kampen. Ik wenschte, dat het zijn vader zelf aanzage." Zoo spreekt hij, en op dien last ruimen zijn makkers het vlakke veld. Maar Pallas zich, over het opruimen der Rutulen en den nadruk van dat gebod, verwonderende, staat stom om Turnus, beziet en doorziet den groflijvige wel stijf van verre, en treedt, met dusdanig een rede, des konings rede tegen: „ik zal nu, om het strijken van dien rijken buit, of om een vermaarde dood geprezen worden; mijn vader getroost zich ieder lot van deze beide; laat dreigementen varen!" Zoo sprekende treedt hij midden op het vlakke veld. D' Arkaders worden koud, en hun bloed trekt naar het hart. Turnus sprong van den wagen, en rustte zich toe, om hem te voet bij te komen; en gelijk de leeuw, die van een groote hoogte in het veld van verre eenen kitteloorigen stier ziet staan, toevliegt; met zulk een gelaat kwam Turnus hem op. Toen Pallas docht, dat Turnus binnen scheuts was, en men hem met eenen speerscheut bereiken kon, begost hij toe te treden, en sprak aldus den hoogen Hemel aan, of het lot hem, die zich tegens een ongelijke partij verzetten durf, helpen woû: „o Alcides! ik bidde u, om mijn vaders onthaal, en de tafels, daar gij, een vreemdeling, gingt aanzitten, begenadig mijn hooghartig bestaan! laat Turnus half dood mij zijn bloedige wapens zien wegslepen, en met gebrokene oogen mij voor zijnen meester bekennen." Alcides hoorde den jongeling, smoorde den zwaren zucht in het binnenste van zijn harte, en stortte tranen te vergeefs. Toen sprak vader Jupiter zijnen zoon Hercules aldus vriendelijk aan: „Elk heeft zijnen gezetten dag; de tijd van een iegelijks leven is kort, en onherhaalbaar; maar zijne faam door daden uit te breiden, dat is een werk van de deugd. Onder de muren van Troje sneuvelden zoo vele kinders van Goden; ja, mijn eige afkomst Sarpedon bleef er ook: Turnus wordt mede van zijn noodlot geroepen, en is al gekomen aan den paalsteen[2] van zijnen gezetten tijd." Zoo spreekt hij, en keert zijne oogen van de Rutulische landen af. Maar Pallas worpt, uit al zijne macht, met eene speer, en rukt het blinkende lemmer uit de schede. De speer vliegt voort, en treft het uiterste, dat de schouders bedekt, en, door den rand des beukelaars zich eenen weg banende, schrabde eindelijk Turnus' groot lichaam. Turnus toen met eenen eiken schicht, met een spits ijzer beslagen, een poos mikkende, smeet op Pallas toe, en sprak aldus: „bezie, of onze schicht beter raken kan." Zoo sprak hij, en het toegedreven spits sloeg midden door den beukelaar, zoo dik met ossenleder gevoederd, als met ijzere en kopere platen verzien, en priemde hem door de dikte van het pantser in zijne manhaftige borst. Te vergeefs rukt hij den warmen schicht uit de wonde; bloed en ziel borlen door eenen zelven gang uit. Pallas plofte op zijn wonde neder, dat de wapens krasten, en hij, al stervende, met zijnen bloedigen mond het gras op 's vijands bodem beet. Turnus zet den voet op zijne borst, en spreekt: „o Arkaders! vergeet niet dit aan Evander te boodschappen; ik zende hem Pallas weder thuis, gelijk hij verdiende. Wat eer aan het graf, wat troost aan de begrafenis vast zij, dat schenk ik hem; het staat hem dier genoeg, dat hij Æneas huisde en hoofde;" en zoo sprekende trapte hij den doode met zijnen slinken voet, en rukte hem van 't lijf dien wapengordel, zwaar van beslag, uitbeeldende het schelmstuk, hoe een hoop jongelingen, op eenen zelven bruilofsnacht, zoo schendig in hun bloedige bruilofskamer vermoord wierden[3]; hetwelk van Eurytion, een goed meester, rijkelijk in goud uitgehouwen was, en Turnus nu ten buit gevallen, van blijschap deed opspringen; de mensch weet luttel, wat hem bij noodlot beschoren is, en kan uit hovaardije zich in voorspoed niet matigen. Een tijd wil er komen, wanneer Turnus, om al zijnen schat, zal wenschen Pallas nooit aangetast te hebben, en dien buit en dag vervloeken. Maar de meêgenooten dragen Pallas op eenen schild, al zuchtende en weenende, weg. O jongeling, die uwen vader tot droefheid en groote eere thuis komt! dees dag was d' eerste, die u in den oorlog zond en u wegrukte, doch niet zonder eenen geweldigen hoop Rutulen mede te slepen.

En nu komt geen los gerucht, maar een gewisser bode van zulk een ongeval naar Æneas toegevlogen: dat naauwlijks een schrede tusschen zijn volk en de dood, en het tijd is, den deizenden Teukren te hulpe te komen. Hij, verhit van toorne, maait met den zwaarde neder al wat hem eerst bejegent, en baant, met den stalen degen, zich eenen ruimen weg door den drang, om, al rokende van bloed, u, o hovaardige Turnus! bij te komen. Pallas, Evander, en wat des meer zij, zweven voor zijn oogen; de tafels, daar hij, een vreemdeling, eerst aanzat, en hoe zij hem de hand gaven. Daarna grijpt hij vier jongelingen, van Sulmon geteeld, en nog zoo vele van Ufens opgevoed, levendig bij den hals, om hen, tot een lijkofferande voor de schim des overledens, op te offeren, en het lijkvier met den bloede der gevangenen te besprenkelen. Toen hij daarna Magus een vinnige spies van verre zou tocklinken, ontweek dees behendig den scheut, zoodat de spies al drillende over hem henevloog, en hij, Æneas' knie omhelzende, oodmoedig aldus sprak: „ik bidde u, om uw vaders geest, en de hoop van den aankomenden Iulus, verschoon mijn leven, mijnen zoon en vader ten gevalle! ik heb een groot huis staan, daar een machtig zilverwerk, kunstig gedreven, en een schat van gewrocht en ongewrocht goud heel diep begraven leggen; der Teukren zege hangt toch aan mij alleen niet, nochte aan een mans leven is u zoo veel gelegen." Zoo sprak hij, waarop Æneas aldus antwoordde: „bespaar alle die schatten van goud en zilver, waarvan gij spreekt, vrij voor uwe kinderen. Turnus heeft die oorlogskoopmanschap eerst afgeschaft, al toen hij Pallas versloeg. Hier heeft mijn vader Anchises' geest, hier heeft Iulus gevoelen af[2]." Zoo sprekende vat hij met de slinke hand zijnen helm, en den hals des genâ-biddenden omrukkende, duwde daar het lemmer tot het gevest toe in. Niet verre van hier was Emons zoon, Febus' en Dianes priester, die zijn offerbonet met gewijde keelbanden onder kin toestrikte, en in 't harnas, om zijn wit gewaad, van boven tot beneden toe uitmuntte[3]. Æneas trad toe, en dreef hem op het veld neder, en, op den gesneuvelden tredende, offert dien op, en bedekt de plaats met een eerwaardige schim. Serestus, de wapens verzamelende, brengt ze op zijne schouders, u, o koning Mars! tot een zegeteeken. Ceculus, uit Vulcaans struik[4] gesproten, en Umbro, van 't gebergte der Marsen afgestegen, hervatten den strijd. Dardaans zoon zet er zich tegen; hij had met zijne kling Auxur de slinke hand, en den geheelen rand des beukelaars afgesneden[5]. Dees sprak wat vermeten; geloofde, dat zijn belezen geweldigen nadruk had; en, zich eenen hoogen ouder-

[1]Door de Danaïden; verg. boven, bladz. 502. — [2]van. [3]uitblonk. — [4]stam. — [5]afgeslagen.

[1]Die van den Hemelvoogd namelijk, Juno. — [2]grens.

dom en vele jaren levens belovende, verhief misschien zijn hart ten hemel toe. Tarquitus, van Boschgod Faunus, bij de Nymf Driope, gewonnen, brageert in het tegendeel met zijn blinkende wapenen tegens hem aan, en ontmoet den verhitten Æneas, die met d' opgeheve spies hem door zijn pantser en zwaarwichtigen beukelaar klinkt[1]; daarna houwt hij den te vergeefsbiddenden, die nog veel te zeggen had, het hoofd af, en, den romp haastig voortstootende, spreekt in erren moede aldus: „leg nu daar, gij ontzaggelijke! uw lieve moeder zal u niet ter aarde brengen, nochte uwe leden in uw vaders graf bedelven; gij wordt den verslindenden vogelen ten beste gegeven, of zult, in 't water gesmeten, voor stroom henedrijven, daar de grage visschen uw wonden lekken. Æneas vervolgt fluks Antheus en Lykas, van Turnus' eerste benden, en den sterken Numa, en den blonden Camertes, die, van den groothartigen Volscens geteeld, de landrijkste in Ausonië was, en regeerde over Amyclen, daar niemand zich reppen durf. Gelijk Egeon, die (zoo men zeît), honderd armen en honderd handen hebbende, het vier uit vijftig monden en kelen blies, toen hij tegens Jupijns bliksems met vijftig schilden aanrammelde, en vijftig zwaarden uitrukte; alzoo brult de zeeghaftige Æneas over al het vlakke veld, nadat zijn punt eens laauw geworden is; ja, hij streeft tegens de borst van Nyfeus en zijne vier paarden aan, die op hem toezetten; maar zoodra zij hem van verre zien aanstappen, en afgrijselijk brullen, keeren ze van vreeze; en, terug aan 't hollen, smijten hunnen wagenaar ten wagen uit, en rukken naar strand toe. Ondertusschen geven Lucagus en zijn broeder Liger zich met een paar witte paarden midden onder den hoop; maar de broeder ment de paarden, de bitse Lucagus zwaait den blanken degen. Æneas verdroeg het niet, dat ze zoo verhit voortvoeren; hij viel er op in, en het stond vreeselijk, toen hij hun met zijne speer opkwam. Liger sprak tegens hem: „gij ziet hier Diomedes' paarden, nochte Achilles' wagen, of de Frygiaansche velden niet; dit land zal nu een einde van den krijg en uw leven zien." Zulke woorden smijt[1] d' uitzinnige Liger uit. De Trojaansche held zoekt hem niet met woorden te bejegenen; maar worpt zijnen vijand eenen schicht naar het lijf. Terwijl Lucagus, vooroverhellende, de rossen met slaan en prikkelen voortjoeg, en, het slinke been vooruitstekende, zich schrap zette om te vechten, zoo snort de speer door den ondersten rand des blinkenden beukelaars; daarna doorboort ze hem zijn slinke eechenis[2], en hij tuimelt, voor dood ten wagen uitgeschokt, over het veld heue. De godvruchtige Æneas spreekt hem bits en bitter toe: „o Lucagus! de traagheid uwer paarden in 't vluchten verried uwen wagen niet, nochte ijdele schimmen der vijanden holpen uwe rossen aan 't hollen; gij hebt zelf, over de wielen springende, den wagen verlaten." Dit sprekende, zoo randde hij de paarden aan; d' ongelukkige Liger, van den zelven wagen gevallen, strekte hem zijn weerlooze handen toe: „O, Trojaansche held! om u zelfs, om uwer onderen wil, die u, ter goeder ure, ter wereld brochten; laat mij leven, en erbarm u over mijn smeeken." Æneas antwoordde hem, die nog bad: „flus spraakt gij zoo niet; sterf heue, en de broeder verzelschappe zijnen broeder!" Toen duwde hij hem het punt in 't harte, den schuilhoek der ziele. De Dardaansche vorst bespreidde het veld aldus met lijken, en bruiste, als een stroomende waterbeek of bijster onweêr. Eindelijk vallen de knaap Ascaan en de vergeefs belegerde jeugd ter poorte uit.

Ondertusschen spreekt Jupiter eerst Juno aldus aan: „o zuster, mijn lieve bedgenoot! Venus (gelijk gij meende, en in uwe meeninge niet bedrogen zijt) handhaaft de Trojaansche mogendheid; de Rutulen zijn niet gesteld om rustig de handen te reppen, moedig te vechten, en lijfsgevaar uit te staan." Juno antwoordde hem oodmoedelijk: „o, mijn overschoone echtgenoot! waarom mocit gij mij, die vol hartewee ben, en uw straffe woorden ontzie? Lag ik u zoo diep in 't harte, gelijk eertijds en het wel betaamde; gij, die almachtig zijt, zoudt mij niet weigeren, dat ik Turnus uit den strijd bergde, en behouden aan zijnen vader Daunus leverde; nu gaat hij verloren, en moet het, om der Teukren wil, met zijn godvruchtig bloed ontgelden. Evenwel is hij een telg uit onzen stamme: Pilumnus is zijn oudovergrootvader, en menigmaal beschonk hij uwe kerken mildelijk en rijkelijk met offergaven." De koning des hemelschen Olymps sprak in het kort tegens haar aldus: „bidt gij om uitstel en tijd voor den vegen jongeling, en acht gij, dat ik u hierin volgen kan, zoo berg Turnus door de vlucht, en ontweldig hem den aanstaanden dood; dus veel mag men u inwilligen; maar schuilt er onder dat verzoek iet, dat verder ga, en meent gij dien geheelen krijg te beslechten, of te veranderen, zoo aast gij een ijdele hoop." Hierop zegt Juno al weenende: „wat, of gij bij oogluikinge inwilligde, hetgeen gij mondeling niet kunt toestaan, en ik mij van Turnus' leven mocht verzekeren? Nu hangt den onschuldigen een droevig einde boven het hoofd, of ik versta mij des niet, en wenschte eer door een ijdele vrees bedrogen te wezen, en dat gij, die dit vermoogt, liever uw begonnen werk ten beste keert." Zoo spreekt ze, daalt haastig uit den hoogen Hemel, en, met een wolke omgord, voert met zich een onweder door de lucht, en komt naar het Trojaansche heer en Laurentijnsche leger toe. Toen schiep de Godin, uit een bolle wolke, een dunne en krachtelooze schim (een wonderbaar gedrocht in d' oogen), die, den goddelijken Æneas gelijk, en met Dardaansch geweer en beukelaar en kam, gelijk de Trojaan, gewapend is; zij begaaft haar met een ijdele spraak, met een stem zonder verstand, en bootst zijnen tred na; gelijk men zeît, dat de geesten der overledenen hene en weder vliegen, of droomen slaperige zinnen beguichelen. Deze schim huppelt vrolijk voor d' eerste geleden[1], en tergt Turnus met zijn geweer, en tart hem uit met schimpwoorden. Turnus, hier tegens aan, smijt van verre een speer, dat ze snort; de schim, zich omkeerende, biedt hem den rug. Maar Turnus toen hierom ontsteld, geloofde, dat Æneas zich omkeerde en week; en hij schepte hier een ijdele hoop uit: „Æneas! waer vliedt gij hene? schei niet uit het huwelijk, dat al gesloten is; deze hand zal u aan het land helpen, hetwelk gij door zee gingt zoeken." Aldus roepende volgt hij, schermt met den schitterenden degen, en ziet niet eens, hoe zijn blijschap enkel wind is. Bij geval lag er aan een steile en hooge oeverrets een schip vast gemaard, waarvan een valreep uithing; koning Osinius werd hiermede van de Clusinische kusten herwaart gevoerd. De schim van den verbaasdvluchtenden Æneas valt hier in, om te schuilen; Turnus zit er niet te trager achter her, en keert zich aan geene hindernis, en vliegt den valreep op; naauwlijks zet hij zijnen voet binnen 's boords, of Saturnus' dochter rukt het touw in stukken, en het losgerukte schip in de tuimelende golven. Maar Æneas mist en zoekt Turnus, om tegens hem te kampen, en brengt menigen krijgsman, die hem bejegent, om zijn leven. Toen zag de lichte schim niet meer naar schuilhoeken om, maar vloog omhoog, en mengde zich in een donkere wolke; terwijl Turnus vast van eenen dwarrelwind midden in zee omgevoerd wierd. Onkundig van zijn wedervaren, en ondankbaar voor zijne behoudenis, ziet hij vast te rugge, en heft beide de handen met zijne stem naar den hemel: „almachtige Vader! acht ge mij zulk een lasterstuk waardig, en woudt ge mij zoo hard straffen? waar worde ik vervoerd? wat verliep ik? Op wat wijze, of hoedanig zal ik wederkeeren na deze vlucht? Zal ik wel weder de Laurentijnsche muren of legers zien? Wat gaan die benden en soldaten nu aan, die mij en mijne standaarden

[1]slaat. — [2]lies.

[1]Thans gelederen.

zwoeren? die ik alle, o schennis! zoo schandelijk in den uitersten nood liet steken, en nu herwaart en derwaart zie loopen, en hoor, hoe ze onder het sneuvelen zuchten? Wat zal ik doen? of wat aarde gaapt nu wijd genoeg, om mij te verzwelgen? O winden! ontfarmt u liever mijnes; ik, Turnus, bidde u, voert vrij het schip tegens klip, tegens rots aan; drijft het op wreede banken en zandplaten, daar mij geene Rutulen nochte verdiende laster volgen." Aldus sprekende hollen zijn gedachten, nu herwaart, dan derwaart: of hij, om zulk een schande uitzinnig, zich met het spits van den degen wil doorrijgen, en het raauwe lemmer door de ribben jagen; of zich midden in de baren worpen, om aan het boehtige strand te zwemmen, en weder tegens het geweer der Trojanen aan te gaan. Driewerf poogde hij van beids te bezoeken[1]; driewerf hield de groote Juno hem tegen, en zette den jongeling uit bermhartigheid neder. Hij drijft voort, en, de diepte doorsnijdende, wordt, voor wind voor stroom, naar zijn vader Daunus' overoude stad weggevoerd.

Maar ondertusschen begeeft zich Mesentius, op Jupiters aanmanen, al verhit naar den slag, en randt de brageerende Teukren aan. De Tyrrheensche heerspitsen rennen gelijkerhand toe, en houden aan met algemeenen wrok, en schieten op eenen eenigen man, of het hagelde. Hij staat, gelijk een steenrots, die, tegens de razernij der stormwinden gekant, tegens de baren aangezet, en in de wilde woeste vlakte uitstekende, al 't geweld en de dreigementen der lucht en zee, zonder zich eens te verreppen[2], uithardt. Hij velt Hebrus, Dolikaons afkomst, ter aarde, en Latagus, en Palmus, die vast voorliep; doch Latagus dreef hij met eenen steen, en geweldig stuk eener rotse, voor den kop recht in 't aanzicht; den tragen Palmus liet hij met zijn afgehouwe wade[3] benetuimelen, en Lausus liet hornas op de schouder leggen, en de paardepluim op den helm steken. Ook versloeg hij Evas, den Frygiaan, en Mimas, Paris' tijdgelijke[4] en meêgezel, van Theano ter wereld gebrocht, en aan zijnen vader Amycus geleverd, op dien zelven nacht, toen de koningin, Cisseus' dochter, van een fakkel bevrucht, Paris baarde; Paris sneuvelde in zijn vaderlijke stad; Mimas, wiens aanzicht onbekend bleef, rust in het Laurentijnsche land; en gelijk een wild zwijn, door het gebit der honden afgedreven van de hooge bergen (daar de pijnboomrijke Vesulus en het Laurentijnsche broekmoeras het lange jaren beschermden, en met riet en ruigte voedden), nadat het in 't net geraakt is, wel forsch staan blijft, en de borstels opsteekt, zonder dat iemand het hart hebbe dit dier te genaken, of daar tegens in te varen; maar elk veilig van verre met schieten en roepen vast tiert; eveneens is er niemand van allen, die op Mesentius met recht verbitterd zijn, zoo koen, om met den blanken degen toe te treden; zij tergen hem van verre met schichten en vreeselijk getier. Maar hij verwacht ze onversaagd van alle kanten, knerst op zijne tanden, en schut[5] de speren op den rug af. Akron, een Griek, was van Coritus' oude grenzen komen vluchten, en liet zijn huwelijk onvoltrokken. Zoodra Mesentius hem van verre zich midden onder de troepen zag mengen, met zijn scharlakenroode pluimagie, en het purperen veldteeken zijner verloofde bruid, scheen de wreedaart een afgevaste leeuw, die van dollen honger aangedreven, menigmaal door de ruime stallen loopt snuffelen, en bij geval een vluchtige geit of hart met groote hoornen opdoet, vervaarlijk gaapt, het haar overend zet, graag naar zijnen roof grijpt, boven op 't ingewand leggen gaat, en zijnen grimmenden muil met het vuile bloed afspoelt; zoo rukt Mesentius tot den drang der vijanden in. D' ongelukkige Akron wordt nedergehouwen, en, den geest gevende, smijt met zijne hielen tegens den zwarten grond aan, en verft de gebroke schichten met zijn bloed. Dezelve wreedaart acht het niet de moeite waard den voortvluchtigen Orodes te vellen, of van achter met een spies te wonden. Toen Orodes hem bejegende, liep hij er op in, en vocht voor de vuist. Orodes was loozer, doch niet zoo bedreven om met geweer te spelen. Toen Mesentius hem onder zijn voeten en het punt der spere had, zeide hij: „daar leît Orodes, die zoo hoog in zijn wapen, en een ontzaggelijk lid van 't heer was." De makkers, hierop volgende, roepen vrolijk: „Io Paean!" maar Orodes zeît al stervende: „wie gij zijt, ik zal niet ongewroken blijven, nochte gij u niet lang over deze zege verheugen; gij hebt hetzelve einde te verwachten, en zult er haast mede toe leggen." Mesentius, hem niet zonder verbitteringe toegrenkende, antwoordde: „sterf nu heene; der Goden Vader en Koning der menschen make het met mij, zoo 't hem gevalle." Dit zeggende, trok hij den schicht uit het lijf. Een harde dood en ijzeren vaak luiken zijn oogen, en hij sluit zijn gezicht, om eenen eeuwigen nacht te rusten. Cedicus verslaat Alkathoüs; Sacrator Hydaspes; Rapo Parthenius, en den oversterken Orses; Messapus Clonius, en den Lykaonischen Erikrates; gene komt met zijn onbetoombaar ros op d' aarde te sneuvelen; deze als een voetknecht, te voet vechtende. De Lycische Agis trad tegens Valeer aan, die, niet vremd van zijner voorvaderen vromigheid, hem evenwel onder kreeg; Salius holp Atronius, en Nealkes, op worpschicht en boog afgerecht, Salius van kant. Alreê vereffende het zwaar gevecht den rouw, en de dooden van wederzijde; overwinners en verwonneliagen vielen te gelijk aan, en weken te gelijk; en geen van beide wist van vluchten. De Goden, in Jupijns hof, erbarmen zich over d' ijdele wraak van beide de partijen, en dat sterflijke menschen in zulk een zwarigheid steken. Venus zit aan d' eene, Juno, Saturnus' dochter, aan d' andere zijde, elk voor de zijne bekommerd. De bleeke Tisifone raast midden onder zoo vele duizenden. Maar d' ontheiligde Mesentius drilt vervaarlijk zijne spies, stapt over het veld heene, zoo groot als Orion, die te voet, midden in het diepste water van Nereus[1], den weg doorsnijdende, met zijne schouderen boven de golven uitsteekt; of eenen bejaarden esscheboom van het hoog gebergte meêbrengende, langs d' aarde voortstapt, en zijn hoofd in de wolken steekt. Zoo vreeselijk kwam Mesentius hier gewapend aanstappen. Æneas in het tegendeel, hem in eenen grooten troep vernemende, zet zich schrap om dezen te bejegenen; d' ander zwicht niet, en zijnen groothartigen vijand inwachtende, houdt stand, zoo zwaarlijvig als hij is; en bij het oog afmetende, hoe verre een speer kan toereiken, zeît: „mijn hand verstrekke mij een God, en deze stang begunstige nu mijnen toeleg, dat ik hem wis mag nemen; o Lausus! ik beloof u den roof, dien ik den roover van 't lijf zal rukken, en de zegeteekens van Æneas zelf aan te trekken." Zoo sprak hij, en smeet van verre de speer, dat ze snorde; maar heure vaart stuitte op den beukelaar af, en zij priemde van verre den braven Anthor tusschen de zijde en het gedarmte; Anthor, Hercules' meêgezel, die, van Argos gezonden, Evander aanhing, en zich in een Italiaansche stad nedersloeg. D' ongelukkige stortte van den scheut, op eenen anderen gemunt, sloeg zijn gezicht ten Hemel, en docht in het sterven nog aan zijn lieve stad Argos. De godvruchtige Æneas smeet toen een speer, die ging door den bollen schild, driedik van koper, door het linnen voeder, een werk driedik met stiersleder bezet, diep in zijn eechenisse zitten; doch zij kon niet verder. Æneas verheugd, overmits hij het bloed des Tyrrheners ziet, rukt haastig het zwaard uit de schede, en verhit van gramschap, vaart hem toe, die vast schudt en beeft. Lausus, dit ziende, verzuchtte zwaarlijk uit liefde tot zijnen waarden vader, en de tranen biggelen langs zijne kaken. O gedenkwaardige jongeling! gewisselijk ik zal (zoo de volgende eeuwen zulk een treffelijk stuk geloofwaardig

[1]beproeven. — [2]verwrikken. — [3]knieschijf. [4]evenouder. — [5]keert.

[1]Versta: de zee.

achten) hier d' oorzaak van uwe harde dood, nochte u, nochte uwe heerlijke daden verzwijgen. Mesentius, aldus vast zijnde, trok vruchteloos zijnen voet terugge, en week, en sleepte zijn vijands schicht met den beukelaar na. Lausus schoot toe, en mengde zich onder het geweer van hun beide; en was alreê onder Æneas' zwaard gekomen, opgeheven om toe te slaan, hetwelk hij verzette en belette; waarop zijn makkers luide begosten te roepen, naardien de vader, van zijn zoons schild beschut, den slag ontging; en zij smeten vast met schichten en beledigden hunnen vijand van verre met schichten. Æneas vaart voort, onder beschuttinge van schild en degen. En gelijk, wanneer het regent en hagelt, dat het klatert, alle akkermans en huislieden ten velde uitvlieden, en de reizende man de regenvlaag veilig op een slot, aan d' oevers van eenen vliet, of onder 't gewelf eener hooge steenrotse ontschuilt, om, zoo ras de zon weder doorbreke, elk zijnen gang te gaan; Æneas alzoo, aan alle kanten van schichten overstulpt, terwijl hij d' oorlogsbui afschut[1], houdt ze allen staan, en begraauwt Lausus en dreigt Lausus: „wat bestaat gij boven uw vermogen? waarom loopt gij in uwe dood? uw godvruchtigheid bedriegt uw reukeloosheid." D' uitzinnige Lausus brageert even stout, en de Dardaansche vorst wordt nu oploopender en feller en de Schikgodinnen spinnen Lausus' draad voort af; want Æneas drijft het zwaard met macht den jongeling midden in 't lijf, tot het gevest toe; het punt des dreigenden helds ging door rondas en lichte wapens hene, en den lijfrok, van zijne moeder met gouddraad geborduurd; zijn boezem liep over van al het bloed; de geest verliet het lichaam, en voer bedrukt in de lucht naar de schimmen. Maar toen Anchises' zoon de tronie en 't aanzicht des zieltogenden jongelings zag, en het aanzicht, dat zoo bleek en doodsch besturf; zoo verzuchtte hij zwaarlijk uit meêdoogen, strekte zijn handen van een, en hem schoot in den zin, welk een hart en genegenheid de zoon zijnen vader toedraagt: „O knaap, wel ontfermens waardig, waar zal de godvruchtige Æneas u nu voor uwe trouwhartigheid, wat voor uwen deugdzamen aard, met zijn verdienste, toeleggen? Behoû uwe wapens, waarin gij uw vermaak schepte, en ik verzende u met geweer ter zielen, en naar uwer ouderen asschе, indien gij er nog wezen[2] van hebt. Evenwel, o ongelukkige! vertroost u in uwe deerlijke dood hier mede, dat gij van des grooten Æneas' handen sterft." Hij port de versufte meêgezellen aan, en heft den dooden op, wiens cierlijk opgetooide lokken vast van bloed beklad hingen. De vader ondertusschen wiesch, bij den Tiberstroom, zijne wonden met water af, en leunde met zijn zwak lichaam tegens eenen boom; de koperen helm hangt hier bij aan de takken, en de zware schild leît in 't gras; een hoop brave jongelingen staat rondom hem, die krank en hijgende zijnen hals strijkt, den baard over zijne borst kemt, en reis op reis naar Lausus vraagt, velen zendt om hem terug te roepen, en den zoon des bedroefden vaders last over te brengen. Maar de makkers droegen den dooden Lausus op zijn wapen, en beweenden den eerlijken[3] jongeling, aan een eerlijke[3] wonde gestorven. De vader, wien dit ongeluk op het hart lag, kende dat zuchten van verre, begruisde zijn grijs haar met stof, strekte beide de handen ten Hemel, en bleef aan het lichaam hangen: „O zoon! was ik zoo bijster op het leven verslingerd, dat ik u, mijn eigen bloed, in mijne plaats, tegens het geweer des vijands opzette? en worde ik, uw vader, door uwe wonden gered, om door uwe dood te leven? Och! nu valt endelijk mijn ballingschap ongelukkig uit voor mij elendige; nu zit die wonde diep in mijn harte. O zoon! ik, de zelve, door nijd ten stoele en vaderlijken rijke uitgedreven, schandvlekke uwen naam met een lasterstuk. Ik had aan het vaderland en de verbitterde onderdanen wel een straf verdiend; ik, de rechtschuldige, behoorde zelf een harde en pijnelijke dood te sterven. Nu blijf ik nog leven, en scheide nog van de menschen en uit de wereld niet; maar ik zal er uit scheiden." Dit zeggende, zoo rechtte hij zich op, en kwam op zijn gewonde heup te staan; en hoewel de diepe wonde hem machteloos en traag maakt, nochtans beveelt hij niet flaauwhartig, dat men hem zijn paard brenge; dit was zijn roem, zijn troost; hiermede keerde hij zeeghaftig van alle tochten weder. Hij sprak het bedrukte dier aan, en begost aldus: „o Rhœbus! wij hebben lang (indien bij sterfelijke menschen iet lange duurt) genoeg geleefd; heden zult gij zeeghaftig met Æneas' hoofd en dien bloedigen buit gaan strijken, en mij 't verlies van Lausus helpen wreken; of, ontbreekt het ons aan macht, zoo zult gij te gelijk met mij sterven; want ik geloof niet, o kloekmoedig dier! dat gij u zoudt gewaardigen, onder dwang van vreemdelingen en Trojaansche meesters te staan." Zoo gesproken hebbende, nam het ros hem op den rug, en hij, weder opgezeten, vatte de scherpe schichten in beide zijn handen, en rende, met den blinkenden en koperen helm en ruige paardepluim op het hoofd, gezwind midden onder den vijand; [in zijn harte ging een machtig getij van schaamte en uitzinnigheid, met rouw gemengd en liefde, van razernijen en bewuste vromigheid[1] aangeprikkeld[2]]. Toen riep hij luidskeels driemaal Æneas. Æneas kende hem fluks, en bad vrolijk aldus: „dat gunne ons de vader der Goden! dat gunne ons de groote Apollo, dat gij eens begint met ons handgemeen te worden!" Zoo sprekende treedt hij, met een felle speer, tegens hem in. Maar d' ander roept; „o wreedaardige! waarom dreigt ge mij, die van mijnen zoon beroofd ben? dit was d' eenige weg, waardoor gij mij kost van kant helpen; wij ontzien nochte dood, nochte God zelf. Hou vrij op van dreigen; want ik koom hier om te sterven, en breng u eerst deze schenkagien." Zoo sprak hij, en schoot zijnen vijand eenen schicht naar het lijf; daarna smeet hij den eenen op den anderen, en vloog om en wederom met eenen geweldigen zwaai; doch Æneas' vergulde schild schutte[3] het. Driewerf rende hij slinks om en rontom, en smeet met schichten; de Trojaansche held bood hem in 't ronde driewerf zijnen koperen beukelaar, daar een bosch schichten in stak. Daarna, toen het hem verdroot den strijd zoo lang slepende te houden, zoo vele pijlen uit te trekken, en[4] gedrongen werd, zich met ongelijke kanse te verzetten tegens eenen, die te paarde zat, had hij veel overlegs; endelijk uitberstende, smeet het paard met een speer voor zijne starre[5], tusschen d' ooren in. Het viervoetige dier steigerde recht op, en schermde met de beenen in de lucht, en, ploffende zelf den afgeworpen ridder op het lijf, hield hem onder, en bleef er met den rugge op leggen. Trojanen en Latijnen schreeuwen, dat er de Hemel van waagt. Æneas vliegt toe, rukt het zwaard uit de schede, en zeît: „waar is nu de gestrenge Mesentius, en zijn gruwzame grootschhartigheid?" Maar de Tyrrhener, lucht scheppende, sloeg zijn gezicht ten Hemel, en kwam bij zich zelven: „bittere vijand!" zeide hij, „waarom scheldt, waarom dreigt gij mij den dood? aan het sterven is niet[6] schandelijks vast; nochte op die voorwaarde kwam ik naar den strijd toe; nochte mijn Lausus bedong, dat gij mijn leven sparen zoudt. Om ééne zaak bidde ik u (indien men den verwonnen vijand eenige bede inwillige): gun den lichame d' aarde; ik weet, dat mijn bittere vijanden hier rontom mij staan; ik bidde u, beschut mij voor hunne dolheid, en sta mij, die mijn zoons lijkgenoot ben, het graf toe!" Dit sprekende, geeft hij vrijmoedig zijnen strot het lemmer ten beste, en giet zijne ziel, met eenen plas bloeds, over het pantser uit.

[1] afkeert. — [2] bewustzijn; 't is Vondels schuld niet, dat de zin hier niet duidelijker is. — [3] eervolle.

[1] kloekheid. — [2] Blijkbaar uit het volgende boek ingelascht; verg. Peerlkamp. — [3] keerde, wendde af. — [4] Verstø: en hij. — [5] kop; zie vroeger. — [6] Thans niets.

Het Elfde Boek.

INHOUD.

Toen Mesentius verslagen lag, wijdde de zeeghaftige Æneas Mars een zegeteeken toe, en verzond Pallas' dood lichaam, met een heerlijke lijkstaatsie en pracht, naar Evanders hof, daar het met grooten rouwe van den vader en alle de zijnen ingehaald werd. Ondertusschen verwerven Latinus' gezanten bij de Trojanen twaalf dagen bestands, om elk zijne dooden te zamelen, en eerlijk te begraven. Omtrent dien tijd keert Venulus, in 't begin des oorlogs naar Diomedes gezonden, van zijn gezantschap weder, met tijdinge van ontzeide hulp. Latinus, van dien troost versteken, verdagvaardt den rijksraad, handelt over het stuk des krijgs, en is van meeninge, dat men door gezanten bij Æneas behoort aan te houden, om vredepunten te beramen; waarover Drances en Turnus, uit onderlingen en ouden haat, elkandere bitterlijk doorstrijken. Æneas middelerwijl zijne macht in tweën verdeelende, zendt eenige lichtgewapende ruiters langs het vlakke veld vooruit naar de stad; hij zelf trekt met het overige leger, door plaatsen van bosschen en bergen belemmerd, naar den oord, daar de stad op haar hoogst leît. Zoodra een afgezonden bode deze mare te Laurentum brengt, scheidt de Raad, en men zet zich schrap, om de stad te verdadigen. Turnus, door zijne bespieders, van Æneas' oogmerk verkundschapt, scheidt ook zijne heerkracht in twee deelen, geeft Messapus en Camille het gezag over de ruiterij, om 's vijands paardevolk het hoofd te bieden, en trekt zelf met zijn voetvolk naar een engte, waardoor Æneas noodzakelijk naar de stad most rukken, en hij houdt een korter weg, en leît zich daar in de lage. Ondertusschen geraken de ruiters tegens een, en men vecht lang van wederzijde, met even groot voordeel, daar Camille van Aruns, uit zijne lage, met een speer doorschoten wordt; terwijl ze Cloreus, Cybeles priester, wiens schoone wapens haar bekoorden, te reukeloos vervolgde en geweldigen moord bedreef. Aruns bleef, om den dood der heilige maagd, niet lang ongestraft; want hij zelf, terstond van Opis, Dianes jachtgezellin, met eenen pijl getroffen, paaide de gekwetste Godin met zijne doodkwetsure. De Rutulen, moedeloos om Camilles dood, geven zich op de vlucht. De Trojanen zetten zich schrap om de stad te bestormen, 'twelk Acca, Camilles gezellin, aan Turnus overdraagt, die, zijn engte verlatende en uit de lage scheidende, de muren te hulpe komt. Æneas volgt hem dat langs, en overmits het vallen van den avond het vechten verbiedt, zoo slaan ze beide hun leger voor de stad.

Men wijdt den vader Mars een zeegeteeken toe
Van 's vijands roof; het rijk van Pallas wordt verzonden
Naar 's vaders hof, dat kermt en klaagt, en steent zich moê;
Het zand bedekt de doôn, van 't lijkvier eerst verslonden.
Latinus krijgt geen troost, uit der gezanten mond,
Van Diomedes' stad; dies Drances valt aan 't wrijten
Met Turnus in den Raad; Latinus poogt terstond,
Gelijk een middelaar, het krijgskrakeel te slijten;
Terwijl genaakt de vorst van Troje met zijn macht.
Men vecht; Camille blijft; in 't vechten valt de nacht.

Ondertusschen rees de dageraad uit den Oceaan, en de zeeghaftige Æneas (hoewel de zorgen hem joegen, om zich tot het begraven zijner mêgenooten te beledigen[1], en Pallas' lijk zijn gemoed ontroerde) betaalde den Goden zijne beloften, met het krieken van den dag, plantte op den heuvel een hooge eike, geknot van alle haar takken, en trok den stam de blinkende wapens, den uitgeschudden roof van Mesentius (u, o groote Oorlogsgod! tot een zegeteeken) aan; verzag hem met den helm, wiens kam nog van bloed druppelde, en met het gebroken geweer des dooden, en het pantser, op twalef plaatsen getroffen en doorschoten; bond den metalen beukelaar aan den slinken arm, en hing het lemmer in d' ivore schede op de zijde. Daarna vermaande hij zijn juichende makkers (want d' Oversten al te hoop stonden dicht rondom hem) aldus: „mannen! nu is het zwaarste stuk uitgevoerd; laat alle vrees, voor hetgeen nog te verrichten sta, vrij varen. Dit zijn d' eerstelingen en de buit des hovaardigen konings, en hier is Mesentius in onze handen. Nu is de weg naar den koning en de Latijnsche muren voor ons gebaand; zet uwe zinnen schrap om te vechten, en rekent de kans alreê gewonnen; opdat gij (zoodra de Goden ons belasten, ter goeder ure, de standaarden uit den wal te rukken, en de jeugd uit het leger aan te voeren) niet ongewaarschuwd sammelt of suft, uit vreeze en achterdocht. Laat ons ondertusschen de makkers en onbegrave lichamen d' aarde bevelen; hetwelk beneden in den Acheron d' eenige eer des overleden is. Gaat hene (zeît hij) vereert de brave zielen, die door haar bloed ons dit vaderland verworven, met de leste gaven; en stuurt eerst naar Evanders bedrukte stad Pallas, niet zonder blijk van vromigheid[1], ons op dien droevigen dag ontrukt, en in een ontijdig lijk veranderd." Zoo spreekt hij al schreyende, en zet zijnen gang naar het huis toe, daar het doode lichaam stond, en bewaard werd van den ouden man Acetes, te vore des Parrhasischen Evanders schildknaap; doch die zijnen waarden voêsterling tot eenen mêgezel bijgezet, met zoo gelukkig een voorspook niet volgde. Al de stoet zijner dienaren, en de Trojaansche schaar en Frygiaansche vrouwen, met hangenden hare, zitten, gelijk de wijs is, bedrukt rondom het lijk. Maar zoo ras Æneas de hooge poorte intreedt, slaan ze voor hare borsten, kermen zoo luide, dat het aan den hemel klinkt, en het hof van dat bedrukte gehuil wedergalmt. Hij, ziende Pallas leggen, zoo blank als sneeuw in zijn aanzicht, en het hoofd van het kruidkussen onderstut, en de doodwonde van 't Ausonische punt in zijn slinke borst gapen, sprak aldus met schreyende oogen: „o erbarmelijke knaap! benijdde mij de Fortuin, die ons toeloech, uw leven, opdat gij ons rijk niet zoudt aanschouwen, nochte zeeghaftig naar uw vaders hof gevoerd worden? Ik heb in het scheiden, Evander! uwen vader dit van u niet beloofd; toen hij mij, omhelzende, tegens een machtig heir aanzond, en al beducht waarschuwde, dat wij forsche mannen voor hadden, en een hard volk gingen bestoken; en misschien paait hij, met vruchtelooze hope ingenomen, nu de Goden met beloften, en stoffeert d' altaren met zijne offergaven; wij bedrukten geleiden den jongeling, die overleden, en nu in geene Hemelsche Goden langer gehouden is, met een ijdele staatsie. O ongelukkige vader! gij zult uw zoons lijk, een hard gelag, zien. Komen wij u zoo weder thuis, en is dit die zegestaatsie, waarna gij verlangde? is dit hetgeen ik u zoo getrouwelijk beloofde? Maar, o Evander! gij zult uwen zoon aldus eerlijker dood zien thuis komen, dan of hij, met oneere gevloden, zijn leven bergde, en zich uwen vloek op den hals haalde, Och, Ausonie! och Iulus! wat verliest gij al hoofd en troost!" Aldus jammerende, beveelt hij het jammerlijke lichaam op te heffen, en zendt duizend mannen, de bloem uit alle troepen, die hem voor het leste eerlijk[2] geleiden, en den vader in zijn droefheid onderstutten; in grooten rouwe een kleine troost, die men evenwel den bedroefden man schuldig is. Anderen, niet onledig[3], vlechten horden, en een zachte doodbaar, van teenen, roeden, en eike takken, en overschaduwen en overspannen de doodbulster[4] boven met loof. Hier leggen ze den jongeling boven op het stroo;

[1]Anders verledigen (evenzoo vroeger gewaardigen voor ons verwaardigen).

[1]dapperheid. — [2]eervol. — [3]Min gelukkig voor onbedrijvig, traag. — [4]lijkpeluw.

gelijk een verslenste viool of kwijnende meibloem, die een maagd van haren steel plukte, en wiens luister, wiens verwe nog onbezweken, van d' aarde, haar moeder, niet langer verkwikt of gelaafd wordt. Daarna brocht Æneas voor den dag een paar kleeden, van de Sidonische Dido, heel zinnelijk op dat werk, eertijds voor hem, met haar eige handen, op purper met goude bloemen, zoo rijkelijk gewrocht, dat ze stijf stonden van goud. Het eene kleed trok hij bedrukt den jongeling, als zijn jongste eer, aan, en bewond het haar, dat verbranden zou, met eenen sluyer; behalve dit verrijkt hij hem met vele prijzen uit den Laurentijnschen slag, en beveelt den roof op een lange rij vooraan ten toon te dragen; voegt er paarden bij, en wapens, den vijand ontweldigd; ook bond hij hun de handen op den rug, die hij de schimmen ten lijkoffer woû toezenden, en met welker bloed men het lijkvier most besprenkelen; en beveelt d' oversten, de geknotte stammen, met der vijanden wapenen bekleed, ten toon te dragen, en de titels der verslagenen daar aan te hechten. Men leidt er den ongelukkigen Acetes, gebroken van ouderdom, die nu zijnen boezem met vuisten slaat, nu zijn aanzicht met nagelen krabt; hij zijgt neder, en leît op d' aarde, zoo lang als hij is. Zij leidden er ook wagens, met Rutulisch bloed bestort. Daarna komt Ethon, zijn lijfpaard, zonder behangsel aanstappen, al schreyende, en het huilt tranen, die langs zijne scheeren[1] afdruppelen. Anderen dragen speer en helm; want Turnus ging zeeghaftig met de rest strijken. Daarna volgen de bedrukte keurbende, en Trojanen, en Tyrrheensche oversten en Arkaders, met slepende geweer. Nadat al de staatsie der meêgezellen een stuk vooruit trad, stond Æneas stil, en sprak hartelijk zuchtende nog over den doode; wij moeten nog anderen, ons in den bloedigen slag ontrukt, gaan beweenen en betreuren; o manhaftige Pallas! zijt in der eeuwigheid van mij gegroet, en vaar eeuwig wel!" Meer sprak hij niet, ging naar de hooge muren, en zette zijnen tred naar het leger toe.

En nu kwamen er gezanten uit Latinus' stad aan, met olijftakken in de hand, om hunne dooden: dat hij de lichamen, die in het veld door het zwaard gesneuveld lagen, toch woude wederleveren, en hun de begrafenis en aarde vergunnen; want men tegens geene verwonnelingen en ademlooze dooden vecht; dat hem toch beliefde hen, die hem korts zoo wel onthaalden, en naar welker dochter hij stond, te verschoonen." De goedertiere Æneas bewilligt hun deze billijke bede, en voegt er dit nog bij: „o Latijnen! wat snoode Fortuin heeft u zoo verre ingewikkeld in den krijg, dat gij ons, uwe vrienden, schuwt? Verzoekt gij peis voor de dooden, en die door oorlogslot omkwamen? Voorwaar ik zou dat ook den levenden wel vergunnen, en waar nooit hier gekomen, was mij niet deze plaats en dit rijk bij noodlot beschoren; ook voer ik geen oorlog tegens het volk van 't land. De koning weigerde ons den rijksbodem, en betrouwde zich liever op Turnus' wapens. Billijker had Turnus zijn leven in de weegschaal gesteld. Is zijn oogmerk, den krijg met den degen te beslechten, de Teukren te verdrijven, hij behoorde tegens mij met zijn geweer aan te gaan; zoo had hij mogen leven, die zijn leven Gode of zijne vuist mocht danken. Nu gaat hene, en steekt het lijkhout uwer elendige burgeren in brand." Zoo sprak Æneas. Zij zwegen, en stonden stom, en, zich omkeerende, zagen elkanderen vast aan. Toen antwoord le hem d' oude Drances, die, op Turnus gebeten, den jongeling altijd haatte en lasterde: „o Trojaansche held, die, groot van naam en faam, nog grooter in 't harnas zijt! met welk eenen lof zal ik u hemelhoog verheffen? zal ik mij meer over uwe rechtvaardigheid, of over uwe manhaftigheid verwonderen? Wij willen dankbaarlijk deze bejegeninge onze vaderlijke stede overdragen, en, zoo eenige gelegenheid den weg bane, u met koning Latinus verbinden; Turnus mag elders een bruid zoeken; ja, het zal ons lusten, het gevaart der vesten, u toebeschoren, op te halen, en steenen ten bouw van het nieuwe Troje aan te brengen. Dit sprak hij, en al te zamen bestemden ze dit uit éénen mond. Zij sloten twalef dagen stilstand, en gedurende den bemiddelden peis liepen Trojanen en Latijnen, onder een gemengd, onbeledigd[1] op de bergen, in de bosschen; d' ijzere bijl klinkt op den hoogen esch; men houwt hemelhooge pijnboomen om; men klooft gedurig met beitelen[2] eiken en welriekende ceders, en voert esscheboomen te wagen, dat het kraakt.

De vliegende Faam, trompetster van zoo groot eenen rouwe, en die nog flus in Latium uitbromde, hoe Pallas het veld behield, kwam alreede Evander en Evanders huis en vesten ter ooren; d' Arkaders streven naar de poorten toe, en grijpen lijkfakkels, naar het oude gebruik, al de weg langs, en al het veld is licht van tortsen. De schaar der Frygianen, hun bejegenende, schikt zich bij de kermende troepen, die zoo ras de vrouwen ten hove intreden, een keel opsteken, dat er de bedroefde stad van waagt. Maar niemand is machtig, Evander tegen te houden; hij komt midden onder den hoop op de doodbaar vallen, daar Pallas leît, en blijft er van droefheid aan hangen, en weent en steent; en naauwlijks berst er endelijk de stem uit: „o Pallas! dit hadt gij vader niet beloofd, maar dat gij u omzichtiger in den gevaarlijken krijg zoudt dragen. Mij was niet onbewust, hoe machtig veel de nieuwsgierigheid en zoete eerzucht in 't harnas en den eersten optocht vermochten. Elendig proefstuk des jongelings! harde lessen des naburigen oorlogs, en belofte en gebeden, van niet eenen der Goden verhoord! en gij, o mijn getrouwe beddegenoot! zijt gelukkig door uw overlijden, en niet in deze droefheid overgebleven. Ik, de vader, in het tegendeel overleefde mijnen tijd, om na mijn zoons dood nog over te blijven! De Rutulen zouden billijker mij, die de wapens der Trojaansche bondgenooten volgde, met hun geweer overvallen; billijker waar ik zelf gestorven, en ik, niet Pallas, met deze lijkstaatsie thuis gebrocht. Maar ik wijte het, o Teukren! u niet, nochte het bondgenootschap, nochte het gastgenootschap, hand aan hand gesloten; dat lot most mijnen ouderdom te beurt vallen. Doch was mijnen zoon een ontijdige dood beschoren, zoo zal het mij nog wel doen, naardien hij over 't invoeren der Teukren in Latium kwam te sneuvelen; nadat de Volsken te vore, bij duizenden, om hals kwamen. Ja, ik zal u, o Pallas! geen andere lijkstaatsie waardig achten, als deze, u van den godvruchtigen Æneas, en groothartige Frygianen, en Tyrrheensche oversten, en het gansche heer der Tyrrheenschen toegeleid. Zij, die van uwe handen storven, rechten u heerlijke zegeteekens op; en waar hij, o Turnus! u in oude en jaren en krachten gelijk; gij stond nu al mede, als een geweldige staak[3], in 't harnas ten toon. Maar waarom houde ik, ongelukkige man, de Teukren langer van hunne wapenen? Gaat hene, en gedenkt uwen koning dezen last over te brengen: dat ik, nu Pallas omgekomen is, nog tegens mijn hart in de wereld blijf, spruit uit de hoop, geschept uit Æneas' vromigheid[4], gehouden, de wraak van zoon en vader met Turnus bloed te paayen. Dit eenige verwacht ik nog van hem, en zijne fortuin en verdiensten. De lust van dit leven zoek ik niet, nochte 't is billijk; maar wensche dit, beneden onder de schimmen, mijnen zoon te boodschappen.

Ondertusschen voerde de dageraad den elendigen en sterflijken menschen het verkwikkende licht toe, hetwelk moeite en zwarigheden met zich brengt. Alreê stelde vader Æneas, alreê stelde Tarchon lijkhoutstapels op den bochtigen oever toe. Hier brocht een iegelijk, naar der

[1] wangen, kaken.

[1] werkzaam. — [2] Eig. wiggen. — [3] Versta: pijler. [4] kloekheid; de vertaling is hier ter plaats zeer vrij en geheel omschrijvend.

vaderen wijze, zijne dooden, waar onder men den smokenden brand stookte, die den hemel omhoog met eenen nevel van rook verduisterde. Driewerf trokken ze, met hun blinkende harnas om 't lijf gegespt, rondom het aangesteken lijkhout; driewerf reden ze te paarde rondom het bedrukte lijkvier, en huilden overluid. Men besprengt ook d' aarde, men besprengt ook de wapens met tranen. Het geschrei der mannen en geklank der trompetten klinkt hemelhoog. Daarna worpen anderen helmen en brave lemmers, roof, den neêrgehouwe Latijnen ontweldigd, in den viere; ook breidels, en barnende raders; sommigen beukelaars en heillooze schichten, nu lijkschenkagien, te vore het wapentuig dezer overledenen. Men slacht voor de dooden een menigte van ossen, en keelt geborstelde zwijnen, en vee, al het land door geroosd om te verbranden. Daarna zien ze over al het strand hun makkers verbranden, en bewaken halfgebrande lijkgebeenten; daar zij niet af te trekken zijn, voor dat de bedauwde nacht, den hemel omdraayende, de heldere starren te voorschijn brengt.

Middelerwijl stapelen d' ongelukkige Latijnen elders, niet min dan zijlieden, ontelbaar lijkhout, en begraven ten deele vele dooden, en voeren ze ten deele weg naar de naastgelege akkers, of zenden ze weder naar de stad. Al d' overigen, eenen geweldigen hoop ondereen verslagen, verbranden ze, zonder tellen, zonder pracht. Toen blaakten de woeste landen aan alle kanten van vier bij vier om strijd. De derde dag schoof de koude schaduwe van den Hemel, wanneer de bedrukten de hooge aschhoopen en heete beenders, onder een gemengd, uit den doodbaard opschepten, en, in kuilen stoppende, eenen hoop aarde daar boven op smeten. Maar nu was het voornaamste gedruisch en verre de meeste rouw binnen het hof en de stad van den grootmachtigen Latinus; daar moeders en schoondochters, zusters en ouderlooze kinders, deerlijk en bedrukt, den heillooze krijg en Turnus' huwelijk vervloeken; enkele willen dat hij, die naar d' opperste eer en het rijk van Italië steekt, zelf met wapenen, zelf met den stalen degen het krakeel beslechte. De bitsche Drances verzwaart dit nog, en betuigt, dat Turnus alleen uitgedaagd, alleen in het perk uitgeeischt wordt. Hier kanten zich velen tegens, sterken hun gevoelen met verscheide bewijsredenen, die Turnus begunstigen; want de koningin beschut hem, onder de schaduwe van hare grootachtbaarheid, en de naam en faam zijner verdiende triomfen houden den jongeling het hoofd op.

Midden in den brand dezer beroerte, brengen nog de gezanten, uit de stad van den grooten Diomedes, deze bedroefde tijdinge thuis: dat er, met alle de kosten van zoo treflijk eene bezendinge, niets uitgerecht is; dat geen goud nochte giften nochte ernstshaftige gebeden iets vermochten; dat de Latijnen elders hulp mogen verzoeken, of met den Trojaanschen koning verdragen. Koning Latinus zelf bezwijkt van geweldigen rouwe. De gramschap der Goden, en graven, nog versch voor zijne oogen, waarschuwen hem, dat Æneas openbaarlijk door een goddelijke macht ingevoerd, en met landbederf gestuit wordt. Weshalve hij den hoogen raad en de treflijksten ten hove verdaagt. Zij komen te zamen, en de wegen grimmelen van de menigten, die naar het koninklijke hof spoeden; en koning Latinus, d' oudste van allen, en eerste onder hen, die den schepter voeren, zit zwaarmoedig in het midden; en gebiedt hier de gezanten, uit d' Ætolische stad wedergekeerd, te melden wat ze meêbrengen, en eischt hun geheele antwoord, van vore tot achter toe, te hooren. Toen gaven ze alle gehoor, en Venulus, zijnen gebode gehoorzaam, ving aldus aan: „o burgers! wij zagen Diomedes, en het leger der Argiven, en leiden den weg af, zonder ongeval; en hij gaf ons zijne hand, waardoor de stad Ilium ter aarde plofte. Hij, die den Gargaan veroverde, stichtte nu op den bodem van Iapygië de stad Argyripe, naar zijne landslieden genoemd. Nadat wij binnen stonden, en ons gegund wierd in hunne tegenwoordigheid te spreken, zoo boden wij hun onze geschenken aan, en meldden onzen naam en vaderland; wie ons beoorloogden: wat oorzaak ons naar Argos joeg. Hij, dit hoorende, antwoordde zachtzinnig: „o gelukkige lieden! overoude Ausonianen, uit Saturnus' rijk gesproten! wat ongeval bekommert uwen gerusten staat, en raadt u den vreemdelingen oorlog aan te zeggen? Zoo menig als er van ons den bodem van Ilium met den zwaarde schon (ik sla over[1], wat men in 't beleg onder de hooge vesten bezuurde; en de dooden, waarover Simoïs henestroomt), al te zamen mosten wij, door de wereld omzwervende, onze schelmstukken zoo onuitsprekelijk dier ontgelden en boeten, dat zelf Priaam zich over zulk een armen hoop erbarmen zoû. Dat weet het droeve onweêr, van Minerve berokkend, en d' Eubeesche steenrots, en de wraakgierige Cafareus[2]. Sedert dien krijg dreven wij hene, elk naar een verscheide kust: Menelaüs, Atreus' zoon, dwaalt in ballingschap, tot aan Proteus' pilaren[3] toe; Ulysses zag de reuzen van Etna. Zal ik van Neoptolemus' rijk verhalen, en Idomeneus' overhoop gesmeten hof? of van de Lokren, die het Libyaansche strand bewonen? De Mycener, veldheer der dappere Argiven, kwam zelf, zoo ras hij den voet binnen den drempel van zijn hof zette, om hals, door de hand zijner eerlooze gemalinne; een overspeelster bezit de plaats van hem, die Azië overwon. Of zal ik verhalen, hoe de Goden mij benijdden, dat ik in mijn vaderland zou belanden, om mijn gewenschte echtgenoot en het schoone Kalydon te zien? Nu volgen ons nog afgrijselijke wonderspoken na, en mijn verlore makkers stegen met hunne pennen naar de lucht, en, in vogelen veranderd, zweven omtrent de stroomen (och, eiselijke straf mijnes volks!) en huilen zoo jammerlijk, dat er de rotsen op wedergalmen. Mij stonden alreede zulke zwarigheden te duchten, sedert ik zinneloze de hemelsche lichamen trof, en Venus' hand met een wonde teisterde. Neen zeker, wikkelt mij niet in zulk eenen krijg. Ook heb ik, na het verdelgen van Pergamum, met de Teukren geenen strijd meer; nochte wil aan hunne voorlede ellenden gedenken, of mij daar over verblijden. De geschenken ons uit uw vaderland meêgebracht, brengt die Æneas; wij hebben met blank geweer tegens hem schrap gestaan, en hand tegens hand gevochten. Gelooft mij, die het beproefde, hoe trotsch hij met den beukelaar toeschiet; met welk een dwarlinge hij de spies toedrijft. Had het land van Ida nog een paar zulke mannen gedragen, de Dardaner waar van zelf Inachus' steden opgekomen, en Grieken zou het keeren van de kans betreuren. Hektor en Æneas hielden het beleg voor de sterke muren van Troje dragende, en stuitten de zege der Grieken tien jaren lang; beide even moedig; beide uitmuntende in 't harnas, doch Æneas de godvruchtigste. Laat ze, op wat wijze het best geschieden kan, in bondgenootschap treden; maar wapens tegens wapens op te zetten, wacht u daar voor; – en nu hebt gij, allergrootmachtigste koning der koningen! met een zijn antwoord gehoord, en wat hij van dezen zwaren oorlog gevoelt."

Naauwlijks verhaalden de gezanten dit, of d' Ausonische rijksraad begost allerleis te morren, te mompelen; gelijk snelle vlieten, van steenen, die den stroom zijnen vaart beletten, toegestopt, de kanten schuren, en langs d' oevers bruisen en ruischen. Zoodra d' ontroerde zinnen wat bedaren, en niemand meer zijne lippen rept, heft de koning (nadat hij de Goden eerst aanriep) uit zijnen hoogen troon aldus aan:

„O Latijnen! voorwaar, ik woû wel, en het waar beter geweest, dat men te vore overleg van den staat hadde gemaakt, en niet op zulk eenen tijd, wanneer de vijand de muren belegert, den rijksraad bij een verdagvaardde. O burgers! wij voeren eenen ontijdigen krijg tegens een

[1]Laat daar. — [2]De vuurbaak, op Eubea, door Palamedes' vader daar verraderlijk gesteld, om den Grieken 't spoor bijster te maken. — [3]Versta: Egypte.

volk van het geslacht der Goden, en onoverwinbare mannen, die met geene oorlogen af te matten zijn, en, overwonnen wezende, nog den degen niet nederleggen. Zoo gij eenige hoop op de wapens van Ætolië bouwt; zet die vrij uit uwen zin, en elk zie voor zich zelven toe; maar in welk een verlegenheid wij steken, en hoe al hetgeen waarop men zich verliet, ons begeeft, en waartoe de staat vervallen is, dat ziet gij voor uwe oogen, en kunt het met handen tasten; doch ik beschuldige niemand; men heeft te werk gesteld al wat mogelijk is, en al de macht en kracht des rijks aan den slag gehangen. Nu zal ik u berichten, wat gevoelen bij mij in bedenken genomen wordt, en dat, let er wel op, beknopt voorstellen. Ik hebbe, dicht bij den Tuscaanschen stroom, een overoud landschap leggen, dat zich in de lengde Westwaart tot aan de Siciliaansche grenzen uitstrekt; Aurunken en Rutulen ploegen en bezaayen de barre heuvels, en beweiden de schrale toppen. Dat men alle dit landschap, en 't hoog gebergte, met pijnbosch bewassen, den Teukren vriendschapshalve toesta, en met hun een verbond sluite op billijke voorwaarden, en hen, als rijksgenooten, inroepe. Laat ze zich daar (is hun begeerte zoo groot) nederslaan, en steden stichten. Doch is de meeninge, naar andere palen en andere volken te trekken, en kunnen ze van onzen bodem scheiden; zoo laat ons voor hun twintig schepen van Italiaansch hout bouwen, of meer, indien ze meer mannen kunnen; al het hout leît aan het water; zij vorderen slechts zoo veel en zulk vaartuig als hun dienstig is; laat ons hun geld, werkvolk, en scheepstimmerwerven bestellen. Behalve dit, belieft het ons nog, dat er honderd gezanten, de treflijksten uit de Latijnen, henegaan, die, met vredetakken in de hand, ons inzicht aandienende, met hun verdragen, en hun schenkagien van goud en elpenbeen brengen, en eenen wagenstoel, en koningsrok, onze rijkscieraden. Beraadslaagt u in 't gemeen, en komt den verlegen staat te hulpe."

Toen stond dezelve Drances al gestoord op, die, van bittere nijdigheid aangeprikkeld, zich met slimme treken tegens Turnus' eere kantte. Hij was rijk van middelen, en wel ter tale; doch een koel krijgsman, geen onnut raadsman geacht; machtig om oproer te stoken; trotsch op zijn moeders adelijk geslacht; onzeker, uit wat stam van vaders zijde. Dees stond op, en vermeerderde en verzwaarde den haat, tegens Turnus opgenomen, aldus: „o genadigste koning! gij vraagt raad over een zaak, die niet duister is of onze uitlegging behoeft. Zij bekennen al te zamen wel te weten, wat de behoudenis des volks vereischt, doch durven niet uit de borst te spreken. Hij geve ons vrijheid om te spreken, en late zijne opgeblazenheid varen, door wiens ongelukkig beleid en averechtsche gangen (ik zal 't rechtuit zeggen, al dreigt hij mij met den degen en de dood), wij zoo vele lichten van oversten zien sneuvelen, en de gansche stad in rouw zitten; terwijl hij, op zijne vlucht zich betrouwende, het Trojaansche leger tergt, en den Hemel met zijne wapenen braveert. O allerbraafste koning! voeg liever nog een eenig geschenk bij alle de geschenken, die gij beveelt den Dardanen te brengen, en geef, o vader! uwe dochter (zonder voor iemands geweldenarij te zwichten) aan dien braven schoonzoon ten huwelijk, gelijk hij des waardig is; en bevestig dezen peis door een eeuwig verband; of, zijn de harten en gemoeden met zulk eenen schrik voor Turnus ingenomen, zoo laat ons hem den nood des lands vertoonen en met bidden hiertoe vermurwen; hij geve zijn eigen recht den koning over, en schelde het den vaderlande kwijt. O gij, die het hoofd en d' oorzaak van alle dit jammer in Latium zijt, waarom jaagt ge d' elendige burgers zoo dikwijls in merkelijk gevaar? O Turnus! in oorlog is geen heil; wij bidden u om vreê, met een om 't eenige en onschendbare pand des vreeds. Ik die, zoo gij u laat voorstaan, u benijde (des ik mij luttel bekreune), ben d' eerste, die u oodmoedig bidde: ontfarm u over uwe onderzaten; leg uwen hoogmoed af, en dewijl gij voorgejaagd wierdt, zoo ga vrij hene. Al dooden, al neêrlaags genoeg; al lands genoeg verwoest; of zijt gij om d' eer begaan, steekt er zulk een hart in u, en gaat u de bruidschat van het hof zoo ter harte; waag het, en bejegen uwen vijand rustig voor de vuist. Wij, trouwen[1] een ongeachte hoop, een volk niet begravens nochte beklagens waard, zullen op het veld neêrgehouwen worden; opdat Turnus toch aan zijn koninklijke gemalin gerake. Hebt gij zoo veel harts, hebt gij eenen druppel van uwe vaderlijke vromigheid in 't lijf, zoo zie hem, die u uitdaagt, onder d' oogen." Zulk een rede tergde den oploopenden Turnus; hij zuchtte, en borst uit met deze woorden: „Drances! wanneer het tijd is, om de handen te reppen, dan weet gij het altijd breed genoeg met woorden uit te meten, en zijt d' eerste, daar de vaders te rade geroepen zijn; maar men moet het hof met geene woorden stoffeeren, die u stofachtig[2] genoeg afgaan, daar gij veilig zit, terwijl de muren den vijand uitkeeren, en de graften nog niet van bloed overloopen. Weshalve, o Drances! donder met uwe welsprekendheid, gelijk gij wel gewoon zijt, en haal mijne bloôhartigheid over[3], wanneer gij met uwe vuist zoo vele hoopen Teukren neêrgehouwen, en het veld overal met uwe zegeteekenen gemerkt hebt. Het staat u vrij te proeven[4], wat een held in 't veld vermag; wij hoeven de vijanden niet verre te zoeken; zij staan aan alle kanten rondom de vesten. Willen we tegens hen aangaan? wat sammelt ge? Of zult gij altijd met den mond vechten, en uw hielen laten zien? Ik voorgejaagd[5]? wie kan met recht mij verwijten, dat ik schandelijk voorgejaagd[5] ben, die den gezwollen Tiber zal zien wassen van het Trojaansche bloed; Evanders gansche huis met zijnen stam instorten, en d' Arkaders van hunne wapenen berooven? Bitias en de vreeselijke Pandarus bevonden mij zoodanig niet, nochte duizend anderen, die ik, zeeghaftige, binnen 's vijands muren en wallen besloten, op éénen dag naar den afgrond stierde. Is er geen heil in den oorlog? Uitzinnige mensch! zing dat den Dardaner en uws gelijken voor. Vaar derhalve vrij voort, om het gansche land te verbazen en in roer te zetten; de macht van een tweewerf overwonnen volk te verheffen, en in het tegendeel Latinus' wapens laag te zetten. Nu sidderen ook de Myrmidonsche oversten voor de Frygiaansche wapenen; nu sidderen Diomedes en Achilles van Larisse; en Ausidus vlucht, met zijnen stroom, naar d' Adriatische zee terugge. Ook wanneer die doortrapte schelm zich veinst te blode te zijn, om tegens mij te krakeelen, dan blijkt zijne boosheid niet dan te klaarder; maar zijt niet eens bekommerd; ik zal mijne handen aan u niet schenden, nochte u dat blode hart uit den boezem rukken; leef vrij lang genoeg. Nu keer ik mij, o groote vader des rijks! tot u en uwe raadslagen. Indien gij langer geene hoop in onze wapenen stelt; indien wij zoo van hulp ontbloot zijn, en met eens den rug te bieden in den grond leggen, zonder dat de kans keeren kan; zoo laat ons de wapens nederleggen, en hem met gevouwe handen om peis bidden. Hoewel (och! of er nog iet van die vorige vromigheid overschoot) ik hem braaf boven anderen, en gelukkig gestorven achte, die, om het minste hier van niet te beleven, kwam te sneuvelen, en eens het gras beet. Maar schieten ons nog middelen en jonge gasten, nog nooit in 't veld geweest, en hulp van Italiaansche steden en volk over; en staat den Trojanen hunne eer ook dier genoeg, en op veel bloeds (want zij hebben ook hunne dooden, en dezelve storm waaide hun allen over 't hoofd), waarom bezwijken wij zoo schandelijk in den intreê des oorlogs? waarom schrikt ons hart in het lijf, eer de trompet klinkt? De langdurigheid en ongestadigheid des wisselbaren tijds keerde vele zaken ten beste. De weifelende Fortuin bedroog vele gelukkigen, en holp d' ongelukkigen weder op. Weigeren Ætolië en Arpen ons de

[1]Thans trouwens. — [2]pochend. — [3]door. — [4]bewijzen. — [5]Thans voort-, weggejaagd. — [6]verschrikken, verbijsteren.

hand te b eden? Messapus weigert het niet, nochte de machtige Tolumnius, en zoo vele volken en oversten, ons van hun toegezonden; en die in Latium en het Laurentijnsche land geworven worden, zullen geene kleine eer bevechten. Ook is er Camille, die uit het brave geslacht der Volscen gesproten, eenen hoop ruiters aanvoert, benden, die in de wapenen groeyen. Indien de Teukren mij alleen ten strijd uiteischen, en u dat behaagt, en ik het gemeene best zoo grootelijks in den weg sta; de zege is mij nog zoo vreemd niet, dat mijn handen op zulk een groote hoop ietwes weigeren te proeven. Ik zal er met moed tegens aangaan, al waar hij schoon de groote Achilles, en schoot de wapens aan, die Vulcaan met zijn vuisten smeedde. Ik Turnus, die in vromigheid[1] voor niemand der oude helden zwichte, geef voor u en Latinus, mijnen schoonvader, mijn lijf en leven ten beste. Eischt Æneas mij alleen uit? dat zoek ik; spruit dit uit der Goden gramschap, Drances zal het met den hals niet boeten; is hier roem en eer aan vast, hij zal er geen eere mede inleggen."

Terwijl zijlieden, strijdig over twijfelachtige zaken, dit onderling verhandelden, trok Æneas met zijn heerleger vast op hen aan. Ziet, een bode komt, met een geweldig gerucht[2], ten koninklijken hove instreven, en zet al de stad van schrik overend: dat de Teukren, en Tyrrheensche macht, in hunne volle slagorden, van den Tiberstroom, al het veld over komen afzakken. Terstond worden alle gemoeden ontrust, en de harten der gemeente geschokt, dapper tot gramschap aangeprikkeld. Zij vatten verbaasd de wapens aan; de jeugd raast om wapens; de bedrukten aan 't schreyen, de heeren aan 't mompelen. Dit gaf van alle kanten een groot geroep en luidruchtig geschil over de gansche stad; niet anders dan wanneer bij geval, in een hoog woud, menigten van vogelen bij een zitten; of schelle zwanen, bij den vischrijken vliet Paduse, in de kwaakachtige[3] meeren geluid slaan. „O burgers!" zeît Turnus (die gelegentheid waarnemende) „al recht, vergadert den raad bij een, en daar neêrgezeten, prijst hun den vrede aan; zij rukken vast gewapend ten rijke in;" en zonder meer woorden rukt hij voort, en geeft zich haastig ten hove uit. „Gij Volusus!" zeît hij, „laat de Volscen zich wapenen, en voer de Rutulers aan; gij, Messapus en Koras! met uwen broeder, wapent de ruiters, en voort naar buiten toe. Een deel bezette de toegangen naar stad toe, en manne de wachttorens; al het ander volk trekke in zijn volle geweer met mij derwaart, daar ik het belast. „Terstond loopt al de stad naar de muren toe. Vader Latinus verlaat zelf den raad en begonnen raadslag van zoo groot een belang, stelt beroerd van zinnen dat werk uit, en beschuldigt zich zelven dikwijls, vermits hij, zonder iemand aan te zien, den Dardaner niet ten schoonzoon aannam, en Æneas in stad ontving. Anderen graven vast voor de poorten, of voeren steenen en staken aan; de schorre klaroen blaast den bloedigen oorlog in; joffers en jongers, door een geschakeerd, omringen den wal; d' uiterste nood roept het al te hoop. Ook wordt de koningin met een groote schaar van vrouwen naar de kerk en het hooge slot van Pallas gevoerd, om haar offergaven te brengen, en de maagd Lavinië, oorzaak van zoo groot een jammer, gaat neffens haar moeders zijde, en slaat haar schoone oogen neder. De vrouwen volgen, bewierooken de kerk, en storten een bedrukt gebed in het hooge koor: „o strijdbare maagd, Tritonië! gij oorlogsvoogdes, verbrijzel met uwe hand het geweer des Frygiaanschen straatschenders; vel hem ter aarde, en leg hem voor de hooge poorten neder. De dolle Turnus rust zich rustig ten oorlog toe, en had alreede het Rutulische pantser, ruw van kopere schubben, en goude laarzen aangeschoten, het hoofd nog ongewapend, en het zwaard op de zijde gegord, en van goud schitterende, kwam het hooge slot afgeronnen, en randde alreede vol moed en hoop den vijand aan; gelijk een paard na lang trekken van den halster losbrekende, uit den stal vrij en vrank veldewaart in slaat, of in de weide naar eenen hoop merriën toestreeft; of, naar zijn gewoonte, te wed gaande om zich te baden, luide briescht, den kop in de lucht steekt, en opsteigert, dat de mane over nek en schoft hene zwiert. Camille, met eenen troep Volscen vergezelschapt, bejegent hem; en de koningin springt in de poorte van haar paard, en al de bende gaat, gelijk zij, van de paarden afzitten. Daarna sprak de koningin aldus: „o Turnus! indien een heldin zich met recht eenigsins op haar eige vromigheid mag betrouwen, zoo heb ik moed, en beloof Æneas' ruiterij het hoofd te bieden, en alleen tegens de Tyrrheensche ruiters aan te gaan; gun mij d' eer, dat ik den eersten torn[1] mag uitstaan; hoû gij u met het voetvolk onder de steêvesten." Turnus hierop, de manhaftige maagd eens stijf aanziende, zeide: „o maagd, eer van Italië! hoe zal ik u bedanken of vergelden? Maar laat ons (naardien uwe kloekmoedigheid voor geenerlei gevaar zwicht) dit stuk gemeenerhand[2] aangaan. De voortvarende Æneas heeft (zoo het gerucht en d' uitgezonde bespieders ons verkundschappen) lichtgewapende ruiters vooruit gezonden, om het land af te loopen; hij komt zelf over den hoogen en woesten berg naar de stad toe trekken. Ik heb voorgenomen, hem een laag te leggen op het pad, dat door het bosch loopt, en den tweesprong met gewapend krijgsvolk te bezetten. Neem daar, met alle uwe benden bijeen, den Tyrrheenschen ruiter gewis. De dappere Messapus, en Latijnsche ruiterij, en de troep des Tiburtijnschen Oversten zullen met u trekken; het beleid zal aan u staan." Zoo spreekt hij, en vermaant Messapus en d' Oversten, zijne makkers, ook tot den strijd, met diergelijke rede, en spoedt zich naar den vijand toe. Op eenen bochtigen omweg leît een donker dal, bekwaam voor het krijgsvolk om looze lagen te leggen, en het is van wederzijde dicht met ruigte bezet; een smal pad, een enge weg, en booze toegangen loopen derwaart. Omhoog, boven op de kruin des bergs, daar men uitziet, leît een onbekende vlakte, en veilig om te schuilen; hetzij gij van hier iemand, ter rechte of ter slinke hand, wilt aantornen[3], of van den berg bestoken en groote steenen afwentelen. De jongeling begeeft zich door onbekende wegen derwaart, neemt de plaats in, en legert zich in het gevaarlijke bosch.

Ondertusschen sprak Diane, Latona's dochter, uit haar hooge woonstede, de vlugge Opis, een van haar maagdelijk gezelschap en heiligen stoet, weemoedig aldus aan: „o maagd! Camille, die ons zoo bijster lief is, wapent zich ter kwader ure met ons geweer, en tijt naar den bloedigen slag, daar het haar gelden zal. Deze hartelijke genegenheid tot haar is ons niet korts nochte haastig aangekomen. Toen Metabus, door nijdigheid en een trotscher macht ten rijke uitgestooten, uit Privernus, zijn overoude stad, wijken most, nam hij, midden door het gevecht henevluchtende, het kind tot gezelschap in zijne ballingschap mede, en, den naam zijner moeder Casmille wat verminkende, noemde het naar heur Camille. Hij teeg, met het wicht in zijnen schoot, naar eenzame bosschen en verregelegene bergen toe. De Volscen vlogen met hunne soldaten hene en weder rondom, en schoten hem van alle kanten fel met pijlen naar 't lijf. Zie, midden in zijne vlucht, liep d' Amazeen over, dat zijn hooge oevers schuimden; zulk een stortregen was uit de wolken gebarsten. Hij, bereid om over te zwemmen, wordt door liefde tot het kind te rugge gehouden, en is met het lieve pak beladen en bekommerd. Alles bij zich zelven overleggende, zoo schoot hem naauwlijks dit ter vlucht in den zin: de krijgsman droeg bij geval in zijne sterke vuist eenen geweldigen schicht, van dicht en kwastig eiken hout, wel hard gedroogd; en knoopte en bond de dochter, in ruig kork met basten gewonden, mid-

[1]kloekheid. — [2]gedruisch. — [3]Versta: doorkwaakte, waarin gekwaakt wordt.

[1]ruk, aanval. — [2]gezamenlijk. — [3]aanvallen.

den aan deze speer vast, en zich met zijnen arm schrap zettende, om haar met kracht over te zwaayen, sprak aldus den Hemel aan: „o goedertiere maagd! dochter van Latone, en beminster der bosschen, de vader zelf geeft u tot een dienstmaagd deze over, die eerst aan uwen schicht vast gehecht en u aanschreyende, door de lucht den vijand ontvliedt. O Godin! ik neem u tot een getuige, dat ze u alleen eigen is; neem haar aan, die nu gevaarlijk door de lucht geschoten wordt." Zoo spreekt hij, en zwenkt met zijnen arm de spies over. D' ongelukkige Camille vliegt met den snorrenden schicht over den snellen stroom hene, dat het water ruischt. Maar dewijl een groote troep Metabus alreê dicht op de hielen zat, zoo gaf hij zich te water, en gered zijnde trok de speer, met de maagd aan Diane geschonken, uit den grazigen oever. Hij kwam nooit onder dak, nochte binnen steden of vesten, was te wild van aard om te bedaren, en brocht op eenzame bergen den tijd, gelijk een herder, over. Hier voedde hij zijn dochter op, onder heggen, in afgrijselijke holen, aan de speen eener wilde merrie met paardemelk, en molk den uyer in den tederen mond. Zoodra het kind effen op zijn voeten gaan en staan kon, gaf hij het eenen scherpen schicht in de hand, hing het kleentje den pijlkoker en boog op den rug, en een tijgersvel op het hoofd, over den nek, in steê van gouden haarsnoer en langen sluyer. Toen het nog een kind was, kost het met de tedere hand eenen schicht schieten, de lange slinger om het hoofd zwaayen, en een Strymonische kraan of witte zwaan treffen. Menige vrouw in de Tyrrheensche steden wenschte ze te vergeefs tot een schoondochter te hebben; zij, met Diane alleen te vrede, houdt zich eeuwig onbevlekt, door eenen trek tot pijlen en maagdelijke kuischheid; ik wenschte wel, dat zij, die de Teukren dorst uiteischen, zich in dien krijg niet gesteken had, en zij zou mij waard en nu een myner gezellinnen zijn. Nu welaan, mijn Nymf! naardien het bittere noodlot haar perst, zoo stijg van den Hemel neder naar de Latijnsche palen, daar men zich, ter kwader ure, tot eenen bloedigen slag toerust. Neem dit geweer; trek eenen wraakgierigen pijl uit den koker, en schiet hiermede dood al wie dit gewijde lichaam wondt, hetzij Trojaan of Italiaan, zonder iemand aan te zien. Daarna zal ik, uit een holle wolke, het lichaam der elendige ongeplonderd in haar vaderland ten grave bestellen." Zoo sprak de Godin, en de Nymf overtrok haar lichaam met een zwarte wolke, en daalde luchtig door de ruischende lucht naar beneden.

Het Trojaansche heer, en de Hetrurische oversten, en de gansche ruiterij, in benden verdeeld, genaken ondertusschen de muren. De weeldige rossen briesschen over het vlakke veld hene, laten zich naauwlijks intoomen, en keeren zich dan slinks dan rechts. D' akkers staan ciselijk van ijzere speren, en de spiesen flikkeren over het veld. Messapus daarentegen, en de snelle Latijnen, en Coras met zijnen broeder, en de vleugel der maagd Camille verschijnen tegens hen te velde, drillen van verre met hunne spiesen, zwaayen met hunne schichten; en aantrekkende ruiters, en briesschende paarden, worden hoe langer hoe heeter. Binnen scheuts gekomen, houden ze stand, bersten haastig uit met een veldgeschrei, hitsen hun dolle rossen aan, en schieten gelijkerhand van alle kanten, gelijk of het schichten hagelde, zoodat er de lucht van beschaduwd wordt. Terstond rennen Tyrrhenus en de gestrenge Akonteus met hunne speren elkandere fel op het lijf, en maken d' eerste inbreuk, met eenen geweldigen slag; en de paarden knakken borst tegens borst in stukken. Akonteus, uitgeschokt, tuimelt een stuk weegs hene, gelijk een bliksem of looden pijl uit een blijde geschoten, en spreidt zijn leven in de lucht. Terstond is het heer verbijsterd, en de Latijnen, zich omkeerende, worpen hun rondassen op den rug, en wenden de rossen naar de vesten toe. De Trojanen achter hen her, en vorst Asylas valt op de benden in. Nu genaken ze de poorten, en de Latijnen steken weder een keel op, en wenden kort met hunne afgerechte paarden; hierop vlieden de Trojanen eensloefs met vollen ren te rugge; gelijk de vloed en de diepe zee, t'elkens oploopende, nu tegens het land aanzwalpt, de baren over de rotsen wentelt, dat het schuimt, en de golven over haar hoogste peil en de zandige duinen vloeyen; nu het zeewater weder haastig afloopt, al barnende de keyen omwentelt en inslorpt, en met een vallende ebbe het strand ontzijgt. De Tuscanen dreven de Rutulen tweemaal naar de vesten te rugge; tweemaal te rugge geslagen, beschutten ze al vluchtende hunnen rug met den schild. Maar ten derdemale elkandere aantastende, geraakten de gansche heerlegers onderlinge vast aan een, en vochten man tegens man. Toen ging eerst het kermen der stervenden aan; toen ging de strijd eerst dapper aan, en half doode paarden, gemengd onder het nederhouwen der mannen, en wapens en lichamen, wentelen diep in het bloed. Dewijl Orsilochus gruwde tegens Remulus aan te gaan, zoo schoot hij zijn ros met een spies, dat het ijzer onder het oor steken bleef. Het ros steigerde van dien slag, en baloorig van die wonde, stak beenen en borst in de lucht, dat hij uitgeschokt ter aarde tuimelde. Catillus smeet Iolas neder, en Hermijn, die groflijvig, en groothartig in de wapenen was, en met zijn blond haar, blootshoofds, en met zijn bloote borst aankwam, zonder voor wonden te schrikken; zoo durf hij zich bloot geven. De speer ging hem door zijn breed schouderblad, dat ze trilde, en des mans weedom verdubbelde; het zwarte bloed sprong er overal uit. De vechters baren lijken met het stalen punt, en schroomen geene wonden om eerlijk te sterven. Maar d' Amazoon Camille, met den pijlkoker op de schouders en d' eene borst bloot, schrap om te vechten, juicht vast, midden onder het nederhouwen, en worpt nu met hare hand een dichte hagelbui van taaye schichten; nu grijpt ze onvermoeid een sterke heerbijl in de vuist. De gouden boog en 't geweer van Diane rammelt op den rug. Wanneer ze gejaagd zijnde den rug biedt, dan schiet ze ook met omgekeerden boog de flitsen achteruit. Haar uitgeleze gezellinnen zwermen rondom haar, de maagd Larine, en Tulle, en Tarpeie, die de stale bijl voert; alle Italiaansche dochters, van de goddelijke Camille uitgekoren tot haren stoet, en bedienarinnen in oorloge en vrede. Hoedanig d' Amazonen, wanneer ze over den Thracischen Thermodoön loopen, en met hare beschilderde wapenen oorlogen, of rondom Hippolyte vechten, of wanneer de strijdbare Penthesilea met haren wagen wederkeert, en de vrouwelijke troepen op het luidruchtig geschrei met hare halve maanronde schilden brageeren. O straffe maagd! wien velt gij eerst, wien lest met uwen schicht ter neder? Of hoe vele mannen smijt gij dood ter aarde? Eerst klinkt ze Clytius' zoon, Eumeen, recht van vore, een lange denne stang door de bloote borst. Hij valt, braakt beken bloeds, bijt het bloedig gras, en wentelt al stervende zich in zijn bloed. Daarna leît zij er Liris en Pegasus boven op; terwijl d' een, van zijn doorsteken paard tuimelende, den teugel grijpt; terwijl d' ander, zich oprechtende, den gesneuvelden zijn machteloze hand toereikt; en zij storten schichtig te gelijk neder. Zij leît er Amaster, Hippotas' zoon, nog bij, en van verre invallende, volgt met hare speer Tereus, en Harpalycus, en Demofoön, en Chromis; en zoo menigen schicht de maagd worpt, zoo menig Frygiaan moet er sneuvelen. De jager Orïtus rijdt met uitheemsche wapenen van verre op een Apulisch paard, is op zijn krijgsmans met een kalfsvel om 't lijf gedost, en voert op het hoofd eenen wijdopgesperden wolfsmuil, die vreeselijk zijne tanden laat zien; hij rept zich midden onder de scharen, met een ruwe kolf in de vuist, en steekt met hals en hoofd boven anderen uit. Zij, dezen uitpikkende (want toen de troep gekeerd was, kostte dit geen moeite), doorschiet hem, en bijt hem dit toe: „o Tyrrhener! docht u, dat gij het wild in de bosschen voorjoegt? De dag is gekomen, die met vrouwewapenen u den stouten mond zal snoeren; evenwel legt gij hiermede bij de

schimmen uwer vaderen geen kleine eer in, dat Camille u met haren schicht ter aarde velt." Straks hierna treft zij Orsilochus, en Butes, de grootlijvigste Teukren; doch Butes priemde ze recht van vore met het punt, tusschen helm en pantser, daar de hals des ridders bloot was, en de rondas aan den slinken arm hing. Zij drijft Orsilochus om en wederom in eenen grooten ring, en, korter omzwaayende, bedriegt hem, en volgt den volger. Daarna houwt ze van boven den smeekenden en deerlijk bidderden man, met de zware bijl, tweemaal door helm en bekkeneel, dat de warme harsens in zijn aanzicht sprongen. Aunus' zoon, die op den Appenijn woont, een krijgsman, niet de minste onder de Ligurianen, zoo lang het noodlot zijn bedriegerij door de vingers zag, geraakte onder haar handen, en stond verschrikt, zoodra hij onder haar oogen kwam; en merkende, dat men nu met loopen den strijd niet ontgaan, nochte de koningin, die op hem toerced, afzetten kon, zoo ging hij toe, om met kloekheid en schalkheid haar te bedriegen, en hief aldus aan: „staat dit zoo braaf, dat zulk een heldin zich op een sterk paard verlaat? Staak dat rennen, en stijg af om tegens mij voor 's hands te voet te vechten; nu zult ge vernemen, wien dat windbreken tot roem gedijen zal." Zoo sprak hij; maar zij, van vinnige spijt tot razens toe ontsteken, gaf het paard haar gezellinne over, en zette zich te voet tegens hem onversaagdelijk schrap, met gelijk geweer, den blooten degen, en nog onbeschilderde rondas. Maar de jongeling, meenende, dat het door bedrog ontslopen is, wendt den teugel, noopt het snelle paard met sporen, en vlucht en vliegt hene zonder omzien. „Lichtvaardige, hovaardige Liguriaan! te vergeefs stoft gij; te vergeefs zoekt gij, door uwe vaderlijke treken, t' ontglippen; het bedrog zal u niet behouden bij Aunus, den bedrieger, brengen." Zoo spreekt de maagd, en rent vierig met haar vlugge zolen het ros voorbij, grijpt het van vore bij den toom, treedt toe, en wreekt zich aan haar vijands bloed; zoo gemakkelijk, als een havik, een vervloekte vogel, uit een hooge steenrotse, boven in de lucht, met zijne pennen een duif vervolgt, achterhaalt, oppakt, en met zijn komme klauwen ontweidt, dat bloed en uitgeplukte pluimen uit de lucht komen nedervallen.

Maar de vader en oorsprong der menschen en Goden, omhoog in top van den Olymp gezeten, ziet alle deze dingen vast aan, en hitst Tarchon, den Tyrrhener, op, om wakker aan den man te gaan, en noopt zijne gramschap met scherpe sporen; weshalve Tarchon, te paarde, onder het nederhouwen en de deizende benden rijdt, de vleugels met vele woorden aanhitst, elk bij zijnen naam noemt, en de verjaagden moedigt om den strijd te hervatten. „O nimmer rechtschape, o altijd suffende Tyrrheners! wat vrees, wat sufferij gaat u over? Breekt een wijf deze slagordens, en jaagt ze deze heerspitsen op de vlucht? Waartoe draagt gij het zwaard? waartoe voert gij dit geweer in de vuist? doch gij zijt niet traag, om Venus in haar nachtgevecht bij te komen; of wanneer de kromhoren u ontbiedt ten reye van Bacchus, om op banketten en volle bekers aan den disch te passen. Hiertoe strekt uwe liefde, uw ijver, terwijl de gezegende offervinder u d' offerfeesten aandient, de vette offerande u in de hooge wouden noodigt." Dit zeggende, rukt hij met zijn ros midden onder de drommen, zonder op zijn leven te passen, en vaart ontsteld tegens Venulus in; en zijnen vijand van den paarde rukkende, schort en schudt en drukt hem zijnen rechten arm tegens zijn heup, en gaat er zoo meê deur. Daar verheft zich een hemelhoog geschrei, en alle Latijnen wenden hun oogen derwaart. De vierige Tarchon vliegt over het vlakke veld, en sleept man en wapens met zich; toen brak hij het scherp van zijne speer af, en zocht, waar Venulus ongewapend en bloot was, om hem den doodsteek te geven; d' ander, hiertegens worstelende, keert zijn vijands hand van den strot af, om geweld met geweld te stuiten: en gelijk de rosse arend zijn krauwels en klaauwen in de huid van eenen draak slaat, hem oppakt, en omhoog voerende zich in de lucht met zijne vleugelen ophoudt, en te gelijk met zijnen krommen bek tegens de gewonde slang aanpikt, die vast wringt en worstelt, zich in vele krullen omkrult, en kop en schubben vreeselijk en steil opstekende, vast sist en schuifelt; eveneens voert Tarchon den Tyburtijner, zijnen roof, lustig buiten den drang der benden. De Mæonische Tyrrheners, het voorbeeld en de gelukkige uitkomste van hunnen veldoverste navolgende, loopen hierop toe. Daarna volgt Aruns, die veeg was, de snelle Camille met zijnen schicht, en let eerst erglistig, waar hij best zijn geluk aan haar mag verzoeken. Overal waar de dolle maagd midden onder den troep zwierde, daar kwam Aruns, een jongeling, voor den dag, en heimelijk bespiedende, waar ze heneging, waar ze zeeghaftig wederkeerde, en den voet buiten 's vijands troepen zette, wendde gezwind en ter sluik den teugel derwaart. Hij vliegt van alle kanten rondom den heelen kring, dan herwaart dan derwaart, zonder ophouden, en past met zijne spies te raken. Chloreus, eertijds een uitmuntend priester, en Cybele toegeheiligd, flikkerde bij geval van verre, met zijn Frygiaansche wapenen, en bereed een schuimbekkende paard, gewapend met schubben van koper en goud, pluimsgewijze gewrocht. Dees waarzegger, uitnemende braaf[1] in uitheemsche ijzerverwe en purper gekleed, schoot Gortijnsche pijlen, van Lycisch kornoeliënhout. De gulde boog rammelt op zijnen rug; hij heeft eenen gulden helm op, en eenen oranjen lijfrok aan; en de linne slippen, die van borduursel kraken, zija met een gouden snoer opgestrikt; het onderkleed is met de naalde gestikt, en hij draagt Oostersche laarzen aan de beenen. De maagdelijke jagerin, volgens den aard der vrouwen, begeerig naar buit, en verblind van roofgierigheid, volgde reukeloos dezen eenigen, onder al het gewoel des strijds, en door al de bende; hetzij om de Trojaansche wapens in de kerken op te hangen, of om zich met de plonderagie van het gouden gewaad te vercieren; wanneer Aruns, zijnen slag waarnemende, naar heur, die vast sammelde, heimelijk met eenen schicht schiet, en aldus de Goden aanroept: „o, Opperste der Goden, schutsheer over den heiligen Soractis! Apollo, dien wij inzonderheid eeren, en om wiens wil wij de vlammen des pijnboomen houtstapels ontsteken, en, als offeraars, op onze godvruchtigheid steunende, midden door het vier, over gloeyende kolen loopen; almachtige Vader! gun ons, dat wij dit schandaal met ons geweer vernietigen. Ik eisch zegeteeken, nochte buit, nochte eenigen roof der verslage maagd; laat mijn andere daden mij ten roem gedijen; indien slechts deze heillooze pest, doodlijk van mij getroffen, sneuvele, zoo zal ik, zonder hier roem van te dragen, in mijne vaderlijke stad wederkeeren." Febus hoorde dit gebed, en stond hem een deel zijner bede toe, en liet een deel in den wind heenvliegen. Hij willigde den bidder in, de verbaasde Camille terstond in den slag neder te vellen; dat het beroemde vaderland hem weder zou zien t'huis komen, bewilligde hij niet, en sloeg het in den wind; weshalve alle Volsceu hun gezicht en oogen naar de koningin toewendden, zoodra de speer, ter hand uitgeschoten, door de lucht snorde. Zij zelf was niet verdocht[2] op den pijl, die uit de lucht kwam snorren, totdat die, toedragende, onder den uitpuilenden tepel heel diep steken bleef, en het maagdelijke bloed dronk. Haar gezellinnen schieten haastig toe, en onderstutten haar vallende vrouw[3]. Aruns, al zijn best aan 't loopen, en te offens verblijd en beangst, durf zich nu niet langer op zijne speer betrouwen, nochte de schichten der maagd verwachten; en gelijk een wolf, die den herder of eenen jongen stier verbeten heeft, van zijn stout stuk bewust, eer de huislieden hem met hun geweer involgen, zich terstond, bezijde 's weegs, op hooge bergen verschuilt, en zijnen bevenden staart likkende, dien van

[1] fraai. — [2] verdacht (verg. gebrocht voor gebracht, enz.). — [3] meesteres.

angst tusschen de beenen in trekt, en boschwaart in vlucht; eveneens ging Aruns verbaasdelijk uit haar oogen strijken, en, blijde dat hij ontkomen was, verstak zich midden onder de gewapenden. Zij trekt al stervende den pijl uit, doch het stalen punt steekt tusschen het been in, en wondt haar diep in de ribben. Zij zijgt van al het bloeden neder, wordt koud, het gezicht breekt, en haar aanschijn, straks nog zoo blozende, verliest zijn kleur. Toen sprak ze, op haar verscheiden leggende, Acca, een van hare meêgenooten, aan, die, boven alle anderen, Camille alleen getrouw was, en wist, wat haar op het hart lag; en zij zeide: „Acca, zuster! dus lang kost ik nog; nu verzwakt mij een doodlijke wonde, en het wordt zwart en donker voor mijn oogen. Ras hene, en draag Turnus dit mijn uiterste bevel over: dat hij zich in den slag begeve, en de Trojanen buiten de stad keere; nu vaarwel!" Zij liet te gelijk met deze woorden den toom glijden, en zeeg machteloos ter aarde. Toen allengs koud en slap over al het lichaam, en uit den oorlog scheidende en verscheidende, liet hals en hoofd achterover in den nek hangen, en haar geest voer gestoord en zuchtende ter zielen. Toen ging er een ommatig geschrei naar de goude starren op; de veldslag ging om 't verlies van Camille nog feller aan. Al de macht der Teukren, en de Tyrrheensche oversten, en de vleugels van den Arkadischen Evander rennen te gelijk, dik en dicht, op elkanderen in.

Maar Opis, kamenier van Diane, zat al een poos boven op het hoog gebergte, en keek vast onversaagd den veldslag aan; en toen ze van verre Camille, midden onder het veldgeschrei der verwoede maagden, met een droevige dood gestraft zag, verzuchtte ze, en sprak uit het binnenste van haar harte aldus: „och, maagd! gij, die u onderwondt, de Trojanen ten oorlog uit te dagen, most het al te wreed, al te wreed boeten; en het baatte u niet, dat gij Diane tusschen de heggen der wildernisse met uw eenzaam leven eerde, of onze pijlkokers op den rug droegt; evenwel zal uwe koningin u, nu in het uiterste van uw overlijden, niet ongeëerd laten, en dees dood zal niet onvermaard onder de volken, noch uwe naamhaftigheid ongewroken blijven; want die u den dood dede en uw lichaam aanrandde, zal het met den hals naar zijn verdienste boeten." Onder eenen hoogen berg stond het graf van Dercennus, koning der overoude Laurentijnsche stede, en met aarde opgehoopt, wordt van eike lommer bedekt. Hier zette zich d' overschoone Godin eerst in der ijl neder, en bespiede Aruns van den hoogen heuvel. Zoo ras zij hem in de wapenen blinken en lichtvaardig steffen zag, sprak ze: „waarom loopt gij van mij weg? zet uwen tred herwaart aan; kom herwaart, vege mensch! om Camilles halve loon naar uw werk t' ontvangen, zult gij ook van Dianes geweer sterven." Zoo sprak de Thracische Nymf, en trok gestoord eenen vluggen pijl uit den gulden pijlkoker, en spande den boog wel stijf, tot dat de horens aan elkandere bogen, en te gelijk de slinke het stalen punt, en de rechte hand met de pees den tepel raakte. Aruns hoorde zoodra niet den pijl door de lucht snorren en suisen, of het ijzer bleef in zijn lijf steken. Hij geeft zijnen geest en den lesten snik, en wordt van zijne makkers vergeten, die hem, op het veld en onbekend, in het stof laten leggen. Opis vaart met hare vederen naar den Hemelschen Olymp.

Zoo ras Mevrouw gemist wordt, geeft zich de lichte vleugel van Camille allereerst op de vlucht; de verbaasde Rutulen vluchten; de gestrenge Atinas vlucht; de verstrooide oversten en verlate rotten bergen zich, en wenden hunne paarden naar de vesten toe; en niemand is machtig de Teukren, die hun op de hielen zitten, en vast toehouwen en moorden, met geweer te stuiten of tegens hen stand te houden; maar zij komen weder met afgeschote bogen, die over hun slappe lendens hangen. De vluchtige hoef van den viervoetigen snelriem trappelt over het morwe veld, dat het davert. De donkere nevel van 't omgewroete stof drijft naar de muren toe, en de vrouwen voor haar borsten slaande, heffen van de tinnen een vrouwelijk geschrei aan, dat het aan den hemel en de starren klinkt. De troep des vijands is overhoop achter hen her, die de voorsten op de vlucht, door d' opgezette poorten inbrekende, d' elendige dood niet ontvluchten, maar in de poorte zelf, binnen de vaderlijke vesten en hun eige huizen, doorsteken worden, en den geest geven. Sommigen sluiten de poorten, en durven ze voor hunne makkeren niet open houden, nochte hun, hoe deerlijk zij ook kermen, binnen de vesten inlaten. Het gaat er deerlijk op een vermoorden der genen, die met hun geweer de poort beschermen, en in het spits van 't geweer rennen. Die voor d' oogen en het aanschijn hunner schreyende ouderen door den hoogdringenden nood uitgesloten blijven, tuimelen ten deele in de diepe graften, rammeyen ten deele blindeling en met vollen ren de poorten, en harde posten en boomen. Zelfs de vrouwen volgen, in 't benaauwdste van den strijd, door liefde des vaderlands aangepord, haastig Camilles dapperheid na, gelijk ze haar nog flus zagen vechten; en, bij gebrek van zwaard en speer, verweeren zich met schichten, eike stangen, en hardgebrande spiesen, en durven d' eerste voor de behoudenisse der stede het leven opzetten.

Ondertusschen komt Turnus in het bosch een zeer harde tijdinge ter ooren, en Acca boodschapt den jongeling de geweldige beroerte: dat de slagordens der Volsceu neêrgeleîd, Camille gesneuveld zij, de verbolge vijanden machtig aandringen, alles aanranden, en de vesten alreede schrik aangejaagd wordt. Hij scheidt al razende (want het wreede noodlot van Jupijn brocht dit mede) van de bezette heuvels, en trekt uit het wilde bosch. Naauwlijks was hij uit het gezicht dezer plaatse getrokken, en op het veld gekomen, wanneer vader Æneas ten ontsloten bossche ingetrokken, den heuvel beklom, en buiten het schaduwachtig bosch geraakte. Aldus trekken ze schichtig alle beide, en met alle hunne troepen naar de muren toe, en zijn weinige schreden van elkandere; en zoodra Æneas van verre het stof op het veld zag oprooken, en de Laurentijnsche benden vernam, en Turnus, Æneas, zijnen vijand, in de wapenen kende, en het getrappel der voeten en het pruisen[1] der paarden hoorde; zoo zouden ze straks den strijd aangegaan en slag gewaagd hebben, 't en ware de roosverwige Febus alreê zijn vermoeide rossen in de Spaansche zee te wed dreef, en met het vallen van den avond den nacht weder aanvoerde; waarom zij elk hun leger voor de stad nederslaan, en zich voor de vesten begraven[2].

Het Twaalfde Boek.

INHOUD.

De macht der Latijnen, door 't verlies van twee veldslagen gekneusd, en de moed hun ontzonken, zoo vindt Turnus (ziende, hoe ze al te zamen, al hun hoop op hem stelden) tegen wil en raad des konings en den weêrstand der koninginne, die te vergeefs vast schreide, het lijfgevecht tegens Æneas geraden; 'twelk Idmon, in zijnen naam, den Trojaan aanzeît. Æneas aanvaardt de voorwaarde, en men bevestigt in 't openbaar, met dieren eede, het verdrag van wederzijde; 'twelk van de Nymf Iuturne, Turnus' zuster (door Juno hier toe opgerokkend, en in Camertus' schijn[3] veranderd) gesteurd wordt; waarop Tolumnius, de vogelwichelaar, door zijn valsche wichelarij, d' eerste van hun allen, zijnen volke een valsche zege belovende, een van Gylippus' zonen met een spere doorschiet. Æneas, ook bewust van d' oorzaak dezer schichtige beroerte, poogt de zijnen te rugge te roepen, en, van een onzekere hand met eenen pijl getroffen, is gedwongen uit den slag te vertrekken; hetwelk Turnus vernemende, zoo verzuimt hij die

[1]Anders snuiven. — [2]verschansen. — [3]beeld, vorm.

schoone gelegenheid niet, en recht onder de vijanden eenen gruwelijken moord aan. Venus ondertusschen, op Ida, in Crete, wilde poleye plukkende, geneest haren zoon. Æneas, hierdoor verkwikt, vermaant Ascaan, in 't kort, door zijn voorbeeld tot vromigheid[1], komt den zijnen te hulpe, en eischt Turnus alleen voor de vuist uit. Doch dewijl Turnus niet voor den dag kwam (want Iuturne, zijnen wagen, waaruit zij Metiscus, den wagenaar[2], ter aarde plofte, herwaart en derwaart, uit Æneas gezicht drijvende, gedoogde niet, dat dit paar handgemeen wierd), zoo besloot de held de stad aan te randen, en, met zijn heer naar de muren afzakkende, worpt den brand in de wachttorens en naaste huizen. Amate, toen wanende, dat Turnus gebleven was, eindigde uit wanhope haar leven aan eenen strop. Zoo ras Sages Turnus deze mare brengt, en hij de zaak zoo verre verloopen ziet, dat hij noodzakelijk most kampen, of voor zijne oogen de stad zijner bondgenooten in 's vijands geweld zien vallen, zoo verdagvaardt zijn ijver Æneas van zelf, op de bedonge voorwaarden, om tegens hem alleen te kampen. Æneas staat in dit lijfgevecht boven, en door 's vijands gebed bijkans tot genade bewogen, ziet Turnus' wapenriem, onlangs den verslagen Pallas van 't lijf gerukt; 'twelk den held zoo verbittert, dat hij, zijnen vijand het zwaard in de borst stootende, hem van 't leven berooft.

Latinus' macht geknakt, door zulk een bloênden slag,
Perst Turnus, om, vol moeds, in lijfgevecht te treden,
Tot vordering van peis; dies sluiten ze een verdrag,
Gesteurd van Iuturne, in 't midden der geleden.
Men strijdt met volle kracht; Æneas wordt gewond,
En wonderlijk geheeld: de stad bijkans gewonnen;
Dies worgt Amate zich, en sluit haar bleeken mond.
De helden komen forsch elkander aangeronnen,
En kampen voor de vuist, in 't aanzien van elk heer;
Daar Turnus sneeft, en laat Æneas zijn geweer.

Turnus, ziende d' afbreuk der Latijnen, en hoe door het verlies van den slag hun de moed ontzonk, hij nu om zijn belofte gemaand wierd, en alle oogen op hem zagen; vergramde zich en ontstak hierom zoo onverzetbaar en heftig, gelijk een Punische leeuw, die van den jager zwaarlijk in de borst gewond, ten leste zijne kracht te werk stelt, de ruige mane over zijnen dikken nek schuddende, moed grijpt, onvervaard den moordpijl uit zijn lijf rukt, in stukken bijt, en brult met zijnen bloedigen muil; eveneens loopt Turnus de gal van grimmigheid over. Daarna spreekt hij ontsteld aldus den koning aan: „aan Turnus schort het niet; geen reden is er, waarom de suffende Æneadijnen hun woord zouden in den hals halen, en weigeren het verdrag gestand te doen. O vader! laat d' offeranden toestellen, en beraam de voorwaarden. Ik zal met deze hand den Dardaner, die Azië verliep[3] (laat de Latijnen slechts stil zitten, en het aanzien) te keer gaan, ter Helle zenden, en alleen d' algemeene schande met den zwaarde van hun afkeeren; of hij d' overwonne Latijnen beheerschen, en met Lavinië, zijne gemalinne, gaan strijken." Latinus antwoordde hem met bedaarde zinnen: „o kloekhartige jongeling! 't is billijk, dat ik, hoe gij onversaagder zijt, en meer in vromigheid[1] uitmunt, mij hier over zoo veel t' ernstiger berade, en zorgvuldig overwege al wat hier kan toeslaan. Gij bezit het rijk van Daunus, uwen vader, en zoo vele steden, met den zwaarde veroverd; en het ontbreekt Latinus aan middelen nochte goede genegenheid t'uwaart. In Latium en de Laurentijnsche landen zijn nog meer ongehuwde dochters, en niet van slechten stamme. Laat mij toe, dat ik u ongeveinsd melde hetgeen gij noode hoort, en neem deze woorden in. Het stond mij niet vrij mijne dochter aan iemand van d' oude vrijers te besteden; en dit spelden alle Goden en menschen. Ik, beweegd door liefde t'uwaart, beweegd door de bloedvriendschap en tranen mijner bedrukte gemalinne, heb alle verbintenissen gebroken, de verloofde dochter den schoonzoon ontweldigd, en de wapens tegens recht aangenomen. O Turnus! gij ziet wat al ongevallen, welke oorlogen mij sedert zijn overgekomen, en hoe groote zwarigheden meest op u aankomen. Wij, tweemaal in het veld met groot verlies de neêrlaag krijgende, houden naauwlijks, binnen de stad, de hoop van Italië het hoofd op. De Tiberstroom is nog laauw van onzen bloede, en heele velden leggen wit van doodsbeenderen. Waar laat ik mij zoo dikwijls toe vervoeren? Wat dolligheid brengt mij van mijn opzet? Ben ik overbodig[1] hen, als bondgenooten, in te roepen, wanneer Turnus om hals is, waarom beslecht ik niet liever dit geschil, terwijl hij nog leeft? Wat zullen de Rutulen, mijne bloedvrienden, wat zal geheel Italië hier toe zeggen, indien ik u (Fortuin behoede ons!) die naar mijn dochter en heur huwelijk staat, om het leven helpe? Let eens, hoe veranderlijk de kans des oorlogs is. Heb meêdoogen met uwen bejaarden vader, die nu in uwe vaderlijke stad Ardea zoo jammerlijk treurt." D' oploopendheid van Turnus laat zich met geene woorden nederzetten; zij loopt nog hooger, en hij wordt kranker door artsenij. Zooras de jongeling spreken kost, begost hij aldus: „ik bidde u, o goede koning! laat deze uwe zorgvuldigheid voor mij, om mijnentwil, toch varen, en sta toe, dat ik, om eer in te leggen, mijn leven wage. Wij weten, o vader! ook met den degen om te gaan, en passen te raken, dat er het bloed na volgt. De Godin, zijne moeder, zal verre te zoeken zijn, om hem en zich zelve op de vlucht met hare wolke te bedekken, en in ijdele schaduwen te verbergen." Maar de koningin, dood van benaauwdheid, en voor het hoofd geslagen van schrik voor dit lijfgevecht, schreide en hield haren vierigen schoonzoon tegen: „o Turnus! ik bidde u, om deze tranen, om d' eer van Amate, zoo u die nog eenigsins ter harte ga (gij zijt nu d' eenige hoop en troost van mijnen bedroefden ouderdom; aan u hangt de roem en het rijk van Latinus; al het huis leunt en steunt op u), ik bidde u slechts om eene zaak: staak uw opzet; wordt niet handgemeen met den Trojaan. O Turnus! wat ongeval u in dat lijfgevecht overkome, dat komt mij over; ik zal te gelijk met u uit dit verdrietige licht des levens scheiden, en niet, gevangen gevoerd, Æneas mijnen schoonzoon, zien." Lavinië hoorde haar moeder kermen, en de tranen biggelden langs hare blakende wangen; z' ontstak van schaamte, zoo rood als vier, en al haar aanschijn gloeide; gelijk of iemand Indiaansch ivoor met bloedrood purper overstreek; of gelijk weêrschijn van roode rozen onder witte leliën speelt; zoo bloosde de maagd in haar aanschijn. Turnus lonkt haar aan, wordt van minne ontsteld, en nog te meer op het vechten verhit, en spreekt Amate in het kort aldus aan: „ai, moeder! mag ik u bidden, ai, schrei mij, nu ik naar het felle lijfgevecht ga, zoo niet na; want dat kan niet goeds bedieden, en Turnus zijnen tijd verkorten nochte verlengen. Idmon, mijn bode, ga hene, zeg den koning van Frygië mijnenthalve dit aan, dat hem vreemd in zijn oor wil klinken: Æneas late de wapens der Trojanen en Rutulen vrij rusten; 't is noodeloos Trojanen tegens Rutulen aan te voeren; want morgen vroeg, zoodra de dageraad met oranje-wielen den Hemel oprijdende, beginne te blozen, zullen wij dien krijg door ons bloed beslechten, en op die wijze, om de bruid Lavinië, een kans in het veld wagen."

Zoo sprekende, treedt hij haastig in het hof, eischt zijne paarden, die komen al brieschende aandraven, dat het een lust is. Orithye had zelf deze rossen, witter dan sneeuw, sneller dan de wind, tot een pronk en praal aan Pilumnus vereerd. De wakkere stalknechts staan er rondom, en havenen[2] ze, en kemmen de mane. Hij schiet daarna een

[1] dapperheid. — [2] menner. — [3] ontliep.

[1] bereid. — [2] In zijn oorspronkelijk goeden zin.

pantser, blinkende van goud en latoen, aan 't lijf, hangt met een het zwaard op de zij, den schild aan den arm, en zet den gekamden helm met een roode pluimagie op zijn hoofd. De Viergod had zelf dit zwaard voor Daunus, den vader, gesmeed, en al gloeyende in den Jammerpoel gekoeld. Daarna grijpt hij met kracht een sterke speer, Actor Auruncus' schenkagie, die midden in de zaal tegens een vreeselijke kolom leunde, en hier mede drillende, roept: „nu, mijne speer! die nooit mijn bede te leur stelde, nu is de tijd gekomen; te vore waart gij grooten Actors, nu zijt gij Turnus' gewcer; help mij dien halven man, dien Frygiaan nedervellen, en met deze sterke vuist hem zijn pantser van het lijf rukken en scheuren, en zijn haar, dat met een gloeyende ijzer gekruld wordt, en van myrrhe riekt, in het stof begruizen." Van zulke razernijen wordt hij gedreven; het ontheisterd aanzicht is vol gloeds, en van gramschap springt het vier uit zijne oogen; gelijk de stier, die stooten wil, vervaarlijk bulkt, of uit verbolgenheid zijne horens op den stam van eenen boom beproeft, en in den wind achteruit slaat, of, met zand op te krabben, dat het stuift, een voorspel van 't gevecht maakt.

De moedige Æneas, zeer vermaakt, dat de krijg door dit aangeboden verdrag beslecht wordt, wet ondertusschen niet koeler zijne moedigheid met de wapenen, hem van zijne moeder besteld, en zoekt zijne eige gramschap te tergen, vertroost daarna zijne medegenooten, en den bedrukten Iulus, die in last is, en bericht hunlieden, hoe het noodlot hierop loopt; en beveelt eenige mannen, koning Latinus dit aan te dienen, en de voorwaarden van den vrede te beramen.

Naauwlijks kwam de volgende dag opdringen, en bescheen de toppen der bergen, wanneer de zonnepaarden, eerst uit de diepe zee opsteigerende, ten wijden neusgaten den glans uitsnoven; of Rutulen en Trojanen staken onder de vesten der groote stede een veld af, en bereidden het om daar te vechten; in het midden stelden ze offerhaarden, en altaren van zoden voor Goden, hun beide gemeen; anderen, in linnen gekleed, en met ijzerkruid om het hoofd bevlochten, brochten bronwater en vier aan. De keurbende van Ausonië komt aantrekken, en de schichteniers[1] geven zich ter poorte uit; aan den anderen kant rukt al het Trojaansche en Tyrrheensche heer voort, met verscheide slag van wapenen, en niet anders van geweer voorzien, dan of ze opontboden wierden, om tegens het spits aan te gaan; d' oversten zelfs, met goud en purper uitgestreken, vlogen midden onder de krijgslieden hene en weder; Mnestheus, van Assaracus' geslacht, en de sterke Asylas, en Neptuuns afkomst, Messapus, te paarde afgerecht. Zoodra men het teeken gaf, nam elk zijne plaats, stak de speer in d' aarde, en leî den schild neder. Toen grimmelden stokoude mannen, en vrouwen, en kinders, en wat onweerbaar was, uit nieuwsgierigheid, op torens, daken, en huizen; de gewapenden hielden wacht aan de hooge poorten.

Maar Godin Juno, van den top des heuvels, die nu d' Albaansche genoemd wordt (de berg had toen nog geenen naam, of vermaardheid), haar oogen nederslaande, zag het veld, en beide de slagordens der Laurentijnen en Trojanen, en Latinus' stad over, en sprak terstond Turnus' zuster aldus aan, een Godin over meren en ruischende stroomen, aan wie d' alleropperste koning Jupiter, ten loon van haren geschaakten maagdom, deze eer toeheiligde: „o mijn overaangename Nymf, eere der vlieten! gij weet, hoe ik u alleen stelde boven zoo menige Latijnsche dochter, als ooit het goddelijk bedde van den ondankbaren Jupijn beklom, en ruimde u gewillig een plaats in den Hemel in; Iuturne! let wat zwarigheid u genaakt, en wijt het mij niet. Ik beschutte Turnus en uwe vesten, voor zoo veel Fortuin het scheen te lijden, en de Schikgodinnen gedoogden den staat van Latium toe te staan. Nu zie ik den jongeling ter kwader ure naar den strijd gaan, en de gezette dag der Schikgodinnen, en de felle vijand genaakt vast. Ik kan dit gevecht, dit verdrag niet met mijn oogen aanzien. Vaar voort, het past u, zoo gij iet ten beste van uwen broeder durft aanrechten; misschien zal het met deze benaauwde harten beter afloopen." Naauwlijks sprak ze dit, of de tranen sprongen Iuturne ten oogen uit, en zij sloeg drie of viermaal voor hare schoone borst. Juno, Saturnus' dochter, zeide: „het is nu geen schreyens tijd; haast u, en is er eenig middel, ruk uwen broeder uit den muil des doods; of berokken hun een krakeel, en breek het beraamd verdrag. Ik steek u een hart onder den riem." Aldus porde ze haar aan, en liet ze twijfelmoedig, ontsteld van zinnen, en vol hartewee.

Middelerwijl genaken de koningen. Latinus wordt met eenen geweldigen stoet op eenen wagen van vier paarden voortgetrokken, en om zijn hoofd blinken zes paar goude stralen, die de zon, zijnen grootvader, uitbeelden. Turnus komt met twee witte paarden aan, en drilt een paar schichten, met een breed ijzer beslagen. Aan den anderen kant stappen naar het leger d' Oorsprong des Romeinschen stams, vader Æneas, die met zijnen starlichten beukelaar en hemelsche wapenen flikkert, en Ascaan, d' anderde[1] Hoop van het groote Rome, neffens hem. De priester in het zuivere offergewaad, brengt een bigge van een borstelige zeuge, en een tweejarig ongeschoren schaap mede, en leît het vee op de brandende altaren. Zij, hunne aangezichten naar de rijzende zon keerende, brengen het zoute veldgewas, merken met het stalen mes de star[2] van het vee, en begieten het altaar met offerkelken. Daarna zweert de godvruchtige Æneas, met den blooten degen in de vuist, aldus: „o zon! o landouw! om wiens wil ik zoo groote zwarigheden uithardde, gijlieden zult nu getuigen staan over mijnen eed; en gij, o almachtige Vader! en gij Saturnus' dochter, nu beter gezind! o Goden, nu bidde ik u, en gij, o wijdbefaamde vader Mars, die door uwe goddelijke macht alle oorlogen bestiert; en gij, bronnen en beken, en wat ontzaggelijke godheden in den hoogen Hemel en de blaauwe zee meer zijn: indien Fortuin Turnus, den Ausonisan, d' overhand toesta, zoo zullen de verwonnelingen gehouden zijn, naar Evanders stad te vertrekken; zoo ruime Iulus het veld, en geene Æneadijnen voeren hierna weêrspannig eenige wapens in, of ontzeggen dit rijk ten zwaarde; doch indien Mars ons d' overhand verleene (gelijk ik hoop en wensch, dat de Goden dit liever met hunnen goddelijken wille bevestigen), zoo begeer ik niet, dat d' Italianen onder de Teukren staan, nochte eisch het rijk voor mij; maar dat beide d' onverwonne volken zich onder eenerhande wetten in een eeuwig verbond begeven. Ik zal hun leeren offeren, en wijzen wat Goden men dienen moet; Latinus, mijn schoonvader, behoude het gezag over de wapens; mijn schoonvader blijve regeeren, gelijk hij gewoon is. De Trojanen zullen een stad voor mij stichten, en die, naar Latinus' dochter, Lavinië noemen." Zoo gaat Æneas voor; zoo volgt Latinus na, en heft zijne oogen en handen naar den gestarrenden hemel: „o Æneas! dat zelve zweer ik ook, bij Hemel, aarde, en zee, en Latona's tweelingen, en den dubbelhoofdigen Janus, en de macht der Helsche Goden, en des heilloozen Pluto's Heiligdommen. De Vader, die het verbond met den bliksem sterkt, hoore dit. Ik rake het altaar, en neem het vier, dat er midden op leît, en de Goden tot getuigen, dat geen tijd dezen peis, nochte het verbond, met de Italianen aangegaan, zal breken, hoe de zaak ook uitvalle; nochte geen geweld zal mij persen, mijnen eed te schenden, al mengde het, door eenen watervloed, land en zee ondereen; of al stortte het den Hemel in de Hel; gelijk

[1]Minder gelukkig voor 't Lat. agmina pilata (dichte drommen).

[1]tweede. — [2]kop; zie vroeger.

dees schepter (want hij had bij geval den schepter in de hand) nimmermeer loof noch te telgen schiet, noch te schaduwe baart, wanneer hij eens in het bosch onder van den struik, zijne moeder, afgesneden is, en die te vore een boom was, van loof en takken met de stale bijl geknot, nu van de hand des kunstenaars in kostelijk metaal gesleten werd, en den Latijnschen vaderen te dragen gegeven." Met dusdanige woorden sterken[1] ze onderling, midden in den ring[2] en de tegenwoordigheid der oversten, het verbond. Daarna keelden ze het vee, kerkplichtig gewijd om in het vier te verbranden, en rukten het zijn ingewand levendig uit den lijve, en vereerden d' altaren met volle schotelen.

Maar het docht den Rutulen, al over[3] een poos, dat deze kampvechters elkandere ongelijk waren, en elk had zijn inzicht, en sprak er het zijne toe. Terwijl ze daarna nog nader inzien, hoe ze elkandere in sterkte ongelijk zijn, zoo helpt hier nog toe, dat Turnus al stilzwijgens toetreedt, en met neêrgeslagene oogen oodmoedig d' altaren eert; ook helpen hiertoe zijn bleeke kaken, en de doodschheid in de jeugdige tronie. Zoo ras de zuster Iuturne dat mompelen ziet voortgaan, en de flaauwe harten der gemeente veranderen, bootst ze midden onder het heer Camertes' gedaante na, die, van overtreflijke vooronderen gesproten, doorluchtig om zijn vaders befaamde vromigheid en zelf dapper in de wapenen was. Zij geeft zich, niet onkundig hoe net hier stond, midden onder het heer, strooit verscheide geruchten, en spreekt aldus: „schaamt gij u niet, o Rutulen! den ganschen staat aan een eenige ziel te hangen? Zijn wij niet gelijk in getal en in macht? Ziet hier alle Arkaders en Trojanen, een volk bij noodlot hier gevoerd, en Hetrurie op Turnus gebeten. Zoo men vecht, wij zijn twee tegens een. Turnus sneuvelende zal wel naar de Goden gaan, aan welker altaren hij zich overgaf, en wel op een ieders tonge leven; wij nu, koel op het veld bijeen gezeten, zullen, van ons vaderland versteken, gedwongen zijn, hovaardige heeren te gehoorzamen." Dusdanige woorden holpen de zinnen der jongelingen aan 't hollen, en het mompelen kroop alreede hoe langer hoe meer voort, van troep tot troep. De Laurentijnen en de Latijnen veranderen van zinnen, en die eerst een einde van den strijd, en heil voor den staat te gemoet zagen, willen nu vechten; bidden, dat het verbond onvoltrokken blijve, en erbarmen zich over Turnus, die aan de kwaadste kans is. Iuturne voegt hier nog iet grooters bij dan dit, en geeft een teeken aan den hoogen hemel, boven 'twelk nooit geen krachtiger d' Italianen beroerde en misleidde; want Jupijns rossen vogel, door de gloeyende lucht vliegende, verjoeg een luidruchtige vlucht van zeevogelen, die omhoog zweefden; en de verslinder, haastig op het water neêrschietende, pakte een uitmuntende zwaan met zijn kromme klaauwen op. D' Italianen zien wakker toe, en alle vogels wenden met een geschrei (dat een wonder schijnt), verdonkeren den Hemel met huune pennen, en dringen, gelijk een wolk in de lucht, op dien vijand aan, tot dat de vogel, van hun geweld benaauwd, door den last bezwijkt, den roof uit zijne klaauwen in eenen stroom smijt, en heel hoog in de wolken vlucht. Daarop begroeten de Rutulen dit voorspook met een veldgeschrei, en stellen zich schrap; en Tolumnius d' Aartswichelaar zeît: „dat was het, dat was het, 'twelk ik menigmaal door mijne kerkbeloften zocht; ik neem het aan, en kenne die Goden; rukt onder mijn beleid den degen uit, o Rutulen! die u, als een hoop weerlooze vogels, van eenen oproerigen vreemdeling laat voorjagen en uwe kusten afloopen en stroopen. Flus zal hij doorgaan, en zijn anker lichten. Zet u gelijkerhand in slagorden, en verdadigt uwen koning, waarvan men u door het lijfgevecht berooven wil." Zoo sprak hij, trad vooruit, en schoot eenen schicht recht onder den vijand. De kornoeljeschacht giert en snort door de lucht hene, en gaat recht uit haren gang. Terstond steekt er een geweldig geschrei op; alle het voetvolk in zijn geleden staat verbaasd, en het bloed wordt heet van dit gerucht. De speer vliegt voort, daar bij geval zeven gebroeders, zeer schoon van leest, recht tegens hen over stonden (alle van Gilips, den Arkader, bij zijn getrouwe Tyrrheensche gemalin alleen gewonnen), en treft eenen van deze zeven, eenen braven jongeling, door het blanke harnas, in de ribben, daar de geborduurde wapengordel, op de middel en den buik gesloten, en de gesp om de lenden vast gehaakt wordt; en hij steekt op het roode zand armen en beenen van een. Maar sommigen van deze gebroederen, een moedige bende, van droefheid verhit, rukken met hunne handen den degen uit; sommigen grijpen den worpschicht, en streven blindeling toe. De Laurentijnsche troepen loopen tegens hen aan; van den anderen kant komen Trojanen, en Agyllijners, sterk in getale, met hun beschilderde wapenen tegens hen aanbruisen. Aldus zijn ze al te zamen eensgezind, dit met den zwaarde te rechten. Daar komt een afgrijselijk onweêr van schichten aan de lucht op, en d' ijzeren slagregen valt dikker en dichter. Men rukt d' altaren om verre, en gaat met kelken en offerhaarden deur. Latinus zelf, nu 't verbond onvoltrokken blijft, neemt de wijk, en rukt zijn geschende Goden mede. Anderen spannen wagens in, of springen te paarde, en komen met bloote zwaarden bij der hand. Messapus, ijverig om het verbond te steuren, bejegent te paarde koning Aulestes, den Tyrrhener, die de slayerkroon draagt, en zoo verschrikt, dat hij achterwaart wijkt, en deerlijk ruggeling, over hals en hoofd, over d' altaren, die in den weg staan, henetuimelt; maar Messapus vliegt al verhit met een spere toe, en, op een groot paard gezeten, slaat hem, die vast om genade bidt, wel stijf met zijne dikke spies van boven neder, en spreekt aldus: „dat heeft hij weg! zoo offert men best aan de groote Goden." D' Italianen loopen toe, en stroopen den dooden al warm. Corinæus grijpt een barnhout[1] van den outer, en bejegenende Ebusus, die aankwam om toe te houwen, dreef hem de vlam in zijne tronie; de lange baard, hierdoor gezengd, brandde en blaakte, dat het stonk; hij, daarop involgende[2], vatte met de slinke hand zijnen verduizelden vijand bij de lokken, stiet en duwde hem met zijne knie tegens d' aarde aan, en doorreeg zijn zijde met een koud lemmer. Podalirius met zijnen blanken degen, Alsum, den harder, die in de voorste slagorden door de schichten henestreefde, involgende, dreigt hem van boven; d' ander houwt hem met opgeheve bijl, recht van vore, het voorhoofd en de kin midden door, en besprenkelt al het harnas met bloed. Een harde slaap en ijzeren vaak luikt zijne oogen, en sluit het gezicht, om eenen eeuwigen nacht te rusten. Maar de godvruchtige Æneas, zich nog aan het verbond houdende, wenkte met zijne ongewapende hand, en riep bloots hoofds zijn volk toe: „waar streeft gij hene? wat tweedracht rijst hier zoo schichtig op? o, betemt uwe gramschap! Het verbond is al gesloten, en alle voorwaarden bestemd; het komt mij alleen toe te kampen; laat mij betijen, en uw vrees varen; ik zal met mijne vuist het verbond bevestigen; de diere eed, voor het altaar bezworen, verplicht Turnus tegens mij in het perk te treden." Ziet, midden onder dusdanige woorden en reden, komt een geveerde pijl den held al snorrende in het lijf gevlogen; het is onzeker van wiens hand, van wat dwarrelwind hij gesmeten en voortgedreven wordt; of wat geval of God den Rutulen met zoo groot eenen lof vereerde; de roem van die treflijke daad blijft verduisterd, en niemand stofte ooit, dat hij Æneas wondde. Turnus, ziende Æneas uit den slag vertrekken, en d' oversten verbaasd staan, wordt terstond verhit, blaakt van moedigheid, eischt voort paarden en geweer, springt hovaardig op den wagen, zet zich daar, en ment den teugel.

[1]bevestigen. — [2]kring. — [3]voor.

[1]brandhout. — [2]Lat. voor toeloopende.

Hij vliegt over en weder, en brengt menig sterk man om hals, leît er menig half dood in het zand, of overrent de geleden met zijnen wagen, of drijft den voorvluchtigen opgegrepe speren naar het lijf. Gelijk Mavors, bij den killen Hebrus aangevoerd, met zijnen bloedigen beukelaar rammelt, en om dolle oorlogen te berokkenen zijn rossen aanjaagt; die over het vlakke veld den Zuiden en Westen wind voorbij vliegen, dat het uiterste van den Thracischen bodem van 't getrappel hunner voeten davert; rondom hem zwieren Vrees, Gramschap, en Lagen, schrikkelijke troniën, de stoet des Krijgsgods; zoo jaagt de rustige Turnus, die over zijn verslage vijanden ('t is deerlijk) brageert, zijn rookende en bezwete paarden midden in den slag; waar ze hun snelle hoeven zetten, daar spat het van bloed, en zij vertreden en kneden het zand met bloed. Alreede heeft hij Sthenelus en Thamyris en Folus afgemaakt; den eersten en tweeden voor de vuist, den derden van verre; van verre Glaucus en Lades, beide zoons van Imbrasus; Imbrasus had ze in Lycie opgevoed, en met eenerleye wapenen uitgerust, om hand tegens hand te vechten, of te paarde den wind voorbij te rennen. Van d' andere zijde wordt Eumedes in het barnen van den slag gevoerd. Hij is van den ouden Dolon gesproten, en, vermaard door den oorlog, voert zijn grootvaders naam, en heeft moed en handen, gelijk zijn vader, die eertijds reizende, om het Grieksche leger te bespieden, wel Achilles' wagen tot zijne vergeldinge dorst eischen; maar Diomedes zette hem dat stoute stuk zoo rijkelijk betaald, dat hij sedert niet meer naar Achilles' paarden stond. Toen Turnus dezen jongeling van verre op het vlakke veld zag, trof hij hem, zoo wijd men oogen kost, eerst met eenen lichten schicht, hield zijne paarden op, sprong van den wagen, kwam den halfdooden en gesneuvelden op, zette den voet op zijnen nek, wrong hem het bloote zwaard uit der vuist, verfde het diep in zijnen strot, en voegde 'r dit bij: „leg nu daar, gij Trojaan! en erf nu in Hesperië, om hetwelk gij oorloogde, zoo veel lands, als uw lichaam beslaat; zulk eenen loon strijken ze, die mij met den degen durven aanranden; zoo bouwen ze hunne vesten." Hij zet hem Butes, van zijne spies getroffen, tot gezelschap bij, en Chloreus, Sybaris, Dares, Thersilochus, en Thymetes, die over den hals van zijn kitteloorig paard viel. Gelijk de Noordewind, uit den berg Edon, over d' Egeesche zee blazende en bulderende, de golven naar strand toe wentelt, en de nevels, waar de buyen opkomen, aan den hemel verdrijft; zoo verjaagt Turnus ook de benden, en worpt de geleden, die hem den rug bieden, overhoop, waar hij het spoor verleît; zijn heviglieid voert hem aan; zijn pluimagië waait den eenen, de wagen vliegt den anderen weg op. Fegeus leed het niet, dat hij zoo voortvoer, zoo grimmig uitvoer; en, zich dwers voor den wagen worpende, greep de schuimbekkende paarden in hunnen vollen ren met zijne hand bij den toom, om hun te doen wenden. Terwijl hij voortgesleept aan het juk hangt, achterhaalt een toegedreve spies den geharnasten, doorslaat zijn dubbel pantser, en kwetst hem alleen in de huid. Evenwel bood hij, met zijnen beukelaar vooruit, den vijand het hoofd, en nam zijnen blanken degen te hulp; doch het snelle rad en d' aangedreve as smeten hem onder, dat hij in het zand armen en beenen uitstak; Turnus schoot toe, hieuw hem met zijn zwaard, tusschen helm en harnas in, het hoofd af, en liet den romp in het zand leggen.

Terwijl de zeeghaftige Turnus het veld aldus met lijken bespreidt, zoo hebben Mnestheus, en de getrouwe Achates, en Ascaan, hun meêgenoot, Æneas, die vast bloedde, op een speer leunde, en voet voor voet voortzette, in het leger gebrocht. Hij bijt op zijne tanden, verpijnt zich, om den pijl, zonder het riet te breken, uit te trekken, en zoekt den naasten weg om geholpen te worden. Æneas wil, dat ze de wonde met de breede vlijm openen en opsnijden, om het punt uit te krijgen, opdat hij zich weder in den slag begeve. Nu was hier Iapis, Iasius' zoon, van Febus boven alle anderen bezind. Apollo, eertijds heftig met zijn minne bevangen, vereerde hem rustig zijn gaven en kunsten, zijn wichelarij, cyther, en snelle pijlen. Iapis, om zijnen vader, nu in doodsgevaar, te helpen, woû liever onvermaard de kracht der kruiden, en het gebruik derzelve, de geneeskunst en noodigste kunsten kennen. Æneas, van spijt op zijn tanden knarsende, stond en leunde op een lange speer, en ontzette zich niet eens om den grooten toeloop der jongelingen, en de tranen van den bedrukten Iulus. D' oude man, met zijnen opgeslagen tabbert, Pæonizer wijze[1] opgeschort, stelt bekommerd en te vergeefs zijn heelzame hand en Febus' krachtige kruiden in 't werk, leutert[2] te vergeefs om het punt met zijne hand uit te trekken, en vat t'elkens het ijzer met de tang. Wat men doet, het gelukt niet, nochte Apollo, vinder der artsenije, helpt niet, en de schrik groeit op het veld hoe langer hoe feller aan, en de zwarigheid is voor de hand. Nu ziet men de lucht tot den Hemel met stof betrokken; de ruiters komen aandraven, en de pijlen vallen dik en dicht midden in het leger. Het droevig gekerm der vechtende jongelingen, die in den fellen slag sneuvelen, stijgt tot aan de starren toe. Venus, zijn moeder, over haar zoons onverdiende pijn ontsteld, plukte in Krete, op den berg Ida, wilde polcye, wiens steel jeugdige bladers en purpere bloem en draagt. De wilde geiten weten dit kruid te vinden, wanneer haar een vlugge pijl in het lijf steekt. Venus haar aangezicht met een donkere wolk bewimpelende, brengt dit mede van den berg, mengt dit heimelijk, om hem te heelen, met water, dat men in een zuiver bekken goot, en stort er heelzaam sap van ambrozie en geurig Panacea[3] in. De bedaagde Iapis stooft, buiten zijn weten, de wonde met dit water; terstond stilt al de pijn des lichaams, al het bloed stolt; nu volgde de pijl de hand zonder moeite, en Æneas kreeg zijn voorgaande krachten weder. Iapis roept: „ras, haast u, brengt den man zijn geweer! wat sammelt gij?" en hij hitst d' eerste de gemoeden tegens den vijand op. „Deze dingen, o Æneas! gebeuren niet door middel van menschen, niet door geneeskunst, nochte[4] mijne hand genest u; een grooter Godheid werkt hier, en heeft wat grooters met u voor." Æneas had alreê, graag om te vechten, zijn goude laarzen aangeschoten, nam verdriet in dit sammelen, en drilde met zijne speer. Nadat hij het pantser aan 't lijf, en den handigen beukelaar aan den arm heeft, omhelst hij al gewapend Ascaan, kust hem voor het jongste[5] door den helm, en zeît: „mijn zoon, spiegel u aan vaders vromigheid en rechtschape dapperheid, en aan een anders fortuin. Nu zal mijne hand u in den oorlog verdadigen, en den weg van eere banen; wanneer gij tot uwe jaren komt, zoo behartig het voorbeeld uwer voorouderen, en laat vader Æneas en oom Hektor uwen geest opwekken." Zoo sprekende, drilde hij vreeselijk met zijnen schicht, en teeg ter poorte uit; Apteus en Mnestheus stooten teffens met eenen dikken troep toe, en al de stoet ten leger uit, hen nagevlogen. Toen stoof al het veld, dat men niet zien kon, en de grond dreunde en daverde van al het getrappel der voeten. Turnus en d' Ausonianen zagen ze recht op hen van de wallen aankomen, en alle hun leden beefden, en werden koud van schrik. Iuturne was d' eerste onder alle de Latijnen, die hen vernam, dat gerucht kende, en bevende van angst de vlucht nam. Æneas vliegt en rukt met zijnen stoet voort, over het vlakke veld, dat een zwarte stofwolk hun om d' ooren stuift. Gelijk een storm, die op het land waayen wil, de weêrwijze akkermans bij tijds waarschuwt; wanneer de starren betrekken, een regenbui uit der zee opsteekt, de winden vooruit vliegende tegens het strand aan beginnen te bulderen, om flus boomen uit der aarde te rukken, het gewas neder te smijten, en alles wat er ontrent staat overhoop te storten; zoo voert de Rhetecsche veldoverste zijnen troep recht tegens den

[1]Versta: als een arts. — [2]morrelt. — [3]al-genezend middel. — [4]Lat. voor ook — niet. — [5]laatst.

vijand aan. De driekante heerspitsen verdubbelen zich, en sluiten hun geleden wel dicht in een. Thymbræus verslaat met zijnen stalen degen den zwaargewapenden Osiris; Mnestheus treft Archetius; Achates houwt Epulo, en Gyas Ufens neder. Tolumnius, de wichelaar, die den eersten schicht onder de vijanden schoot, komt zelf te vallen. Het geschrei kliukt hemelhoog, en nu nemen de Rutulen de wijk, laten hun hielen zien, en vluchten over het veld, dat het stuift. Æneas gewaardigt zich niet eens de vluchtelingen dood te smijten, nochte vervolgt ruiters of voetknechten, of schichteniers, die hem zoeken. Hij speurt niemand na, nochte heeft het oog, in dien dikken nevel, op niemand dan alleen op Turnus; tegens Turnus alleen wil hij vechten. De heldin Iuturne, in haar harte van die vreeze getroffen, stoot Metiscus, Turnus' wagenaar, tusschen de garceelen in, dat hij een stuks weegs in het veld henetuimelt. Zij zet zich in zijne plaatse, neemt den lossen teugel in de hand, en bootseert Metiscus' spraak en gedaante en wapens en alles na. Gelijk de zwarte zwaluwe, met hare slagpennen, door het groote huis van een rijk heerschap vliegt, en, om wat aas voor het piepende nest op te pikken, de ruime zalen doorsnuffelt; nu in de lange galerijen, nu om den verschen vijver snatert; eveneens tijt Iuturne midden onder den vijand, en, op den snellen wagen voortvliegende, doorsnuffelt al wat haar voorkomt. Nu komt ze hier, nu daar, met haren braveerenden broeder te voorschijn, en gedoogt niet dat hij handgemeen wordt. Zij vliegt verre buiten 's weegs. Æneas niettemin zwaait om en wederom, en spoort zijnen man na, om hem te bejegenen, en roept hem vast met luider kele onder de gesloopte geleden. Zoo menigmaal hij zijnen vijand in 't gezicht kreeg, en met zijne vlugge en vliegende paarden naar hem toezette; zoo menigmaal wendde Iuturne haren wagen van Æneas af. Och! wat zal hij doen? Te vergeefs bestormen allerhande gedachten zijn zinnen, en verrukken velerleye zorgen zijn strijdig gemoed. Messapus, die, luchtig voortglippende, bij geval een paar taaye schichten, met een ijzere punt beslagen, in de slinke hand droeg, mikte en paste met den eenen schicht Æneas wis te nemen. Æneas hield stand, en op d' eene knie vallende, bedekte zich met zijnen beukelaar; evenwel trof de toegedreve spies den top des helms, en sloeg hem den kam van zijn hoofd. Maar toen Æneas merkte, hoe listig hij uitgestreken, en Turnus hem ontvoerd wierd, begost de gramschap in 't hoofd te stijgen, en hij riep Jupijn dikwijls tot getuige, over het schenden des verbonds voor 't altaar bezworen, viel ten leste midden in den hoop, en zijnen toren den vrijen toom gevende, vocht schrikkelijk en gelukkig, en versloeg zonder onderscheid al wat hem voorkwam.

Wat God of Zanggodin vermeldt mij nu zoo vele bitterheden, zoo velerleye moorden, en het omkomen der oversten, nu van Turnus, dan van den Trojaanschen held, over al het vlakke veld gejaagd? O Jupiter! behaagde het u, dat de volken, die namaals eeuwig in peis zouden leven, zoo heftig elkandere aenrandden? Æneas past, zonder lang sammelen, Sucro, den Rutuler, die eerst de toestrevende Trojanen staan hield, op zijn zijde te raken, en drijft hem het raauwe lemmer op zijn doodlijkste door de ribben, tot op het borstbeen. Turnus, te voet vechtende, doorstoot Amycus, die van zijn paard stortte, en zijnen broeder Diores; den eenen met zijn lange spies, zoo hij aankwam, den anderen met den degen; en hij hangt beide d' afgehouwe hoofden, die nog bloeden en druppelen, aan zijnen wagen, en slaat voort Æneas brengt Talos om, en Tanaïs, en den sterken Cethegus, alle drie in eenen torn; en leît den zwaarmoedigen Onytes, eenen Thebaan, en, zoon van Peridie, neder. Turnus brengt de gebroeders om, die uit Lycië en Apollo's landouwen kwamen, en Menetes, den Arkadischen jongeling, die te vergeefs den krijg haatte. Hij vischte, omtrent de vlieten van het vischrijke Lerne, en, arm van afkomste, wist van geenen hofdienst; zijn vader bouwde gehuurd land.

En gelijk de brand, aan verscheide hoeken, in eene dorre bosschagie en krakende lauwertakken, gesticht; of een schuimende waterval, al bruisende van het hoog gebergte afschietende, in zee loopt, en elk van dien vernielt al wat hij bereikt; zoo streven Æneas en Turnus beide toe in den slag. Nu begint het bloed van gramschap te zieden; de stoutste harten moeten er kleven. Nu houwt men slechts, van boven neêr, met al zijn macht toe. Æneas smijt Murraan, die op d' oude titels zijner voorvaderen en grootvaderen, en op al 't geslacht en de rij der Latijnsche koningen stoft, met eenen geweldigen steen, van een rots afgebroken, van boven neder, dat hij in het zand ploft, en, onder juk en garceelen bekneld, van de wielen voortgesleept, en van den hoef der hollende paarden, die geenen meester kennen, te berste getrappeld wordt. Turnus bejegent den toestrevenden Ilus, die vervaarlijk brult, en treft hem met eenen schicht door den gulden helm, dat die in de hersenen steken blijft; en o, Kreteus! allersterkste der Grieken, uwe hand kon u van Turnus niet bevrijden; nochte geen Goden beschermden hunnen Cupencus, toen Æneas aankwam; hij liep moedig tegens het spits aan, doch de dikte des koperen beukelaars baatte den elendigen niet. Ook zagen, o Æolus! de Laurentijnsche velden u sterven, en plat op uwen rug ter aarde vallen; gij, die van geene Griekse keurbenden, nochte van Achilles, verdelger van Priaams rijk, kost geveld worden, legt nu hier neder. Hier bepaalde de dood uw leven; gij hebt bij Ida een hoog huis, te Lyrnesse een hoog huis, maar uw graf op den Laurentijnschen bodem. De gansche legers geraken dapper aan elkandere, alle de Latijnen, en alle de Dardanen; Mnestheus en de dappere Serestus, en Messapus, te paarde afgereeht, en sterke Asylas; de Thuscaansche keurbende, en de vleugels van den Arkadischen Evander; elk man kwijt zich zelven, hoofd voor hoofd, naar zijn uiterste vermogen; elk roert, elk rept zich; de slag gaat gruwelijk aan.

D' overschoone moeder gaf toen Æneas in den zin, dat hij naar de vesten zou trekken, het heer in aller ijl steêwaart aan wenden, en de Latijnen onvoorziens overrompelen. Terwijl Æneas Turnus onder verscheide troepen naspoort, en zijn gezicht herwaart en derwaart slaat, ziet hij de stad, gedurende dit harde gevecht, onbestormd en gerust voor zich leggen. Terstond neemt hij voor, den vijand op een andere wijze aan te tasten, roept d' Oversten, Mnestheus, Sergestus, en den sterken Serestus op eenen heuvel, daar d' overige keurbende der Teukren, met eenen dikken drang, zonder schilden of schichten neder te leggen, naar toeschiet. Hier op een hoogte midden onder den hoop staande, spreekt hij aldus: „dat niemand verzuime, mijnen last uit te voeren. Jupijn houdt onze zijde; niemand ga langzamer te werk, omdat ik dit schichtig beveel. Heden zal ik Latinus' rijk, en zijne stad, een oorzaak van dezen krijg, verdelgen, en hare rookende daken tot den grond toe slechten, indien ze weigeren mij te gehoorzamen, en zich onder mijn juk te begeven. Trouwen, ik zou wachten totdat het Turnus lustte met ons te vechten, en hij, die een overwonneling is, weder tegen ons aanging? O burgers! dit is het punt, dit is d' as, waarop dees heillooze oorlog draait. Haast u, brengt fakkels en brandtuig, om het verdrag te hereischen." Zoo sprak hij, en zij zetten zich om strijd gelijkerhand alle te zamen driekant in slagorden, en trekken in slagorden sterk naar de muren toe. Onvoorziens en schichtig wordt men ladders en vier gewaar. Sommigen loopen naar de poorten, en houwen de voorste wacht neder. Sommigen schieten met ijzere punten en schichten, dat de lucht duister wordt. Æneas, in 't voorste, wijst met zijne hand de vesten, en beschuldigt Latinus luidskeels, en neemt de Goden tot getuigen, dat hij tot den strijd geperst wordt, en d' Italianen, hun vijanden, nu de tweede maal dit tweede verbond breken. Onder de verbaasde burgerij begint tweedracht te broeden; sommigen gebieden stads grendels t' ontgrer-

delen, de poorten voor de Dardanen open te zetten, en slepen den koning zelf naar de vesten; sommigen brengen wapens bij der hand, en varen voort om de muren te beschermen; gelijk bijen, in uitgehoolden puimsteen besloten (daar de huisman haar met stinkenden smook naspoort, en in het hol rookt, om haar uit te bijten), uit verlegenheid in de rots en haar wassen leger hene en weder loopen; en terwijl de bittere rook vast in d' ijdele lucht optrekt, met luidruchtig brommen haar gramschap wetten.

Nog komt den afgematten Latijnen dit droevig ongeluk over, daar de gansche stad van waagt. De koningin, ziende uit haar hof den vijand genaken, de muren beklimmen, het vierwerk naar de daken vliegen, daarentegen nergens geene Rutulische benden, geene troepen van Turnus voorhanden; zoo gelooft de rampzalige, dat de jongeling in den slag omgekomen is, en hierover in haar gemoed haastig van droefheid ontsteld, wijt de schuld zich zelve, een hoofdoorzaak dezer jammeren, en, zinneloos en krankhoofdig, smijt vele woorden uit, verscheurt heur purperen gewaad, en, vol wanhoops, knoopt eenen strik omhoog aan den balk, waaraan zij schandelijk zich zelve verworgt. Zoo ras d' elendige Latijnen dit ongeluk vernemen, trekt de dochter Lavinië d' eerste het blonde haar uit heur hoofd, en krabt hare blozende kaken op; alle anderen rondom haar voort aan 't razen; al het hof galmt van dit misbaar. De rampzalige mare loopt van hier over al de stad, die geeft den moed verloren. Latinus, verbaasd om de dood zijner gemalinne, en het bederf der stede, gaat met gescheurde kleederen, begruist en bezoedelt zijn grijs haar met stof en vuiligheid, beschuldigt zich zelven menigmaal, dat hij den Dardaan Æneas niet ontving, en willig tot zijnen schoonzoon aannam.

Ondertusschen volgt Turnus, de held (nu trager, en hoe langer hoe moedeloozer, en omgesleept van zijn paarden), in het achterste van den troep, nog weinigen, die hier en daar gaan zwerven. De mare van dit geschrei, met vertwijfelinge en schrik gemengd, en 't gedruisch en onlustig morren der overhoopleggende stede klonk hem, als een donderslag, in zijne ooren. „Wee mij! wat zoo groot een droefheid zet de vesten in roer? Wat vervaarlijk geroep komt er overal van de stad herwaart aan?" zoo spreekt hij, en, zinneloos den teugel aantrekkende, houdt den wagen stil. De zuster, die, in de gedaante van Metiscus den wagenaar veranderd, wagen en paarden en teugel mende, bejegende hem met dusdanige woorden: „Turnus! volgen we de Trojanen dit langs, daar de kans ons allerschoonst is; ginder is volks genoeg, om de stad te beschermen. Æneas bespringt d' Italianen, en vecht vast midden onder den hoop; laat ons ook wat passen te raken, en den Teukren een deel gewonden en dooden thuis sturen; gij zult geen kleener getal vijanden ter Helle zenden, nochte met minder eere uit den slag wederkeeren." Hierop antwoordde Turnus: „o Godin, mijn zuster! ik vernam u al over[1] een poos, toen gij door uwe treken eerst het verbond steurde, en u in dit gevecht staakt; en nu wilt gij mij te vergeefs bedriegen; maar wie zond u van den Hemelschen Olymp neder, om zulk eenen moeyelijken last t' aanvaarden? of was het, opdat gij uwen ongelukkigen broeder schrikkelijk zoudt zien omkomen? want wat recht ik toch uit? of wat kans is er, om stad en burgerij te redden? Ik zag den dapperen Murraan (boven wien niemand leeft, die mij waarder is), zwaarlijk gewond, voor mijn oogen sterven, en hoorde hem nog om mij roepen. D' ongelukkige Ufens leît er ook toe, om onze schande niet te zien, en de Trojanen pronken met zijn lichaam en wapenen. Zal ik gedoogen, dat men (dit alleen ontbrak ons nog) de huizen uitrooye? Zal ik Drances' woorden met mijne daden beschamen? Zal ik hun den rug bieden? en dit land Turnus zien voorloopen? Is sterven dan zulk een deerlijke zaak? O Geesten! weest mij genadig, dewijl de Goden tegens mij ingespannen zijn. Mijn ziel zal, heilig en vrij van de smet der bloôhartigheid, en zonder immermeer haar groote voorouders t' onteeren, bij u nederdalen."

Naauwlijks sprak hij dit, of Sages, op een schuimbekkende paard gezeten, komt, voor in zijn aanzicht met eenen pijl gewond, midden door den vijand hene gevlogen, en roept weemoedig in het rennen om Turnus: „o Turnus! al onze behoudenis hangt aan u; ontfarm u over uw volk. Æneas bliksemt met zijn wapenen, dreigt de hooge sloten van Italië neder te worpen en te verdelgen; alreê vliegen de fakkels naar de daken. De Latijnen zien op u, slaan hunne oogen op u; koning Latinus zelf mompelt vast, wien hij voor zijnen schoonzoon kennen wil, en met zijn dochter paren. Behalve dit is de koningin zelf, die u zoo droeg[1], door haar eige hand gesneuveld, en van schrik uit het licht des levens gevloden. Messapus en de gestrenge Atinas houden alleen voor de poorten de heerspits des vijands staan. Keurbenden omcingelen hen dicht van wederzijde; d' ijzeren oogst van bloote zwaarden staat eiselijk; en ment gij den wagen om en wederom over het veld, daar geen vijand is?" Turnus, door de verbeeldinge[2] des verbijsterden staats verbaasd, ziet hem stilzwijgens aan; in zijn gemoed gaat een geweldig getij van schaamte en dolheid met droefheid gemengd, en minne van razernije aangedreven, en kennis van zijn eige vromigheid. Zoo ras de nevels der hartstochten verdwijnen, het licht des verstands weder te voorschijn komt, keert hij de stralen zijner gloeyende oogen naar de vesten toe, en ziet van den wagen, met een bijstere ontstelteuisse, de groote stad achter zich leggen. Maar zie, de vlam in de houte timmeragie geslagen, welde vast opwaart ten Hemel en vond vatten aan den wachttoren; den toren, dien hij zelf met balken gebonden en opgetrokken had, op raders gezet, en met bruggen omhoog verzien. „Nu, zuster! hoû uwe rust; behinder mij niet; nu is het noodlot meester; laat ons God en het harde geval volgen, daar zij ons naar toe roepen. Ik heb opgezet[3] tegens Æneas te vechten; ik heb opgezet, de bittere dood, hoe bitter die ook zij, te sterven, en gij, zuster! zult mij niet langer in schande zien; ik bidde u, laat mij nu razen, eer ik hem razende te keer ga." Zoo sprak hij, en sprong haastig van den wagen op het veld, en, door vijand, door schichten henestrevende, verliet zijn droeve zuster, en rukte gezwind midden door de troepen hene. En gelijk een steen, of stuk eener steenrotse, van de kruin des bergs door den wind afgescheurd (hetzij dat de felle slagregen dien afspoele, of d' oudheid allengskens dien met der tijd los make), steil naar beneden rolt, en met eenen geweldigen vaart recht neder storte, totdat hij, bosschen, vee en menschen met zich slepende, tegens den grond aanstuit; alzoo rukt Turnus, door de gesloopte troepen, naar stads vesten toe; daar het veld van al het vergoten bloed dreef, en de lucht van snorrende schichten ruischte; hij wenkt met de hand, en begint met-een aldus deftig te spreken: „gij, Rutulen! houdt op; gij, Latijnen! houdt op van schieten; dit besla zoo 't wil, het zal op mij alleen aankomen: 't is billijk, dat ik de schennis des verbonds voor u allen boete, en met den zwaarde beslechte." Hierop weken ze al te zamen, en lieten een ruimte in het midden.

Maar vader Æneas hoort Turnus zoodra niet noemen, of hij verlaat de hooge torens, zet al het sammelen aan d' een zijde, staakt al den begonnen arbeid, springt op van blijdschap, en rammelt afgrijselijk met zijn geweer, zoo luide als Eryx, zoo luide als de vader Appenijn, wanneer hij met zijne schemerende eiken ruischt, en vrolijk zijn besneeuwde kruin in de lucht opsteekt. Nu keerden Rutulen en Trojanen en alle Italianen, en alle die omhoog de

[1]voor.

[1]lief had. — [2]voorstelling. — [3]voorgenomen.

vesten inhadden, en die omlaag de muren rammeiden, hunne oogen om strijd om, en schoten het harnas uit. Vader Latinus stond versuft, omdat hij twee mannen, elk in een byzonder gedeelte der wijde wereld geboren, elkandere met den stalen degen zag te keer gaan. Zoodra het veld vlak voor hen open leît, loopen ze gezwind toe, en ontginnen het lijfgevecht van verre, met worpen van schichten, met beukelaar, en klinkende metaal. D' aarde dreunt er af[1]; daarna houwen ze met den degen slag op slag toe; fortuin en dapperheid mengen zich onder een. Gelijk een paar stieren op Sila, den geweldigen berg, of op den hoogen Taburnus, schrap tegens een staande om te stooten, met hunne hoornen vijandelijk tegens elkandere inloopen; terwijl de herders op een zijde geweken, vast beven van vervaardheid, al het vee van angst stom staat, en de vaarzen morren en toezien, wie over het vee zal heerschen, wien gehcele driften zullen achteraan volgen; en zij, onderling vast met kracht toestootende, elkandere wonden, de horens tegens een zetten, en in het vleesch boren, dat plassen bloeds van hals en schoft afspoelen, en al het woud oploeit van dit gesteen; – niet anders rennen Æneas, de Trojaan, en de held, een neef van Daunus, met hunne beukelaren tegens een, dat de lucht van al het gedruisch waagt. Jupiter houdt zijn evenwichtige schaal in de hand, en weegt het noodlot dezer beide tegens elkandere, om te zien wiens leven boven drijft, en wie het hoofd onder haalt. Turnus, wanende boven te staan, hief met al zijn macht het schitterende zwaard zoo hoog op als hij mocht, en sloeg toe. Trojanen en Latijnen schreeuwden van vervaardheid, dat beide de heeren opzagen; maar het meineedige zwaard sprong in stukken, en begaf hem in het heetste van zijnen moed; hij nam de vlucht te baat, en vlood sneller dan de wind, zoodra hij het vreemde gevest en zijne hand weerloos zag. Men zeît, dat Turnus, toen hij zijn paarden inspande, op den snellen wagen klom, om d' eerstemaal de Trojanen te bestrijden, zijn vaders zwaard uit haastigheid achterlatende, den degen van Metiscus, zijnen wagenaar, medenam, en hier een lange wijl genoeg aan had, zoo lang de Trojanen, hier en daar omzwierende, hem den rug boden; maar nu hij tegens de wapens, van God Vulcaan gewrocht, aanging, zoo sprong het lemmer met een sterflijke hand gesmeed, van den slag, gelijk bros ijs, in het roode zand aan glinsterende stukken; dies Turnus zinneloos langs het vlakke veld henevlood, en onzeker, nu herwaart dan derwaart om en wederom zwierde; want de Trojanen sloegen van alle kanten eenen dikken ring rondom hem; en aan d' eene zijde werd hij van een groot moeras, aan d' andere van de hooge vesten omcingeld. Æneas niettemin (hoewel de wonde des pijls zijnen tred middelerwijl vertraagt, de beenen behindert, en het loopen verbiedt) vervolgt in zijne hitte den verbaasden, en zet voet bij voet: gelijk wanneer een jachthond een hart, van eenen stroom, of uit angst voor roode pennen[2], bezet zijnde, achterhaalt in 't loopen, en aanboudt met bassen; terwijl het verschrikt voor lagen, of den hoogen oever, langs duizend paden herwaart en derwaart vlucht; en de snelle Umbriaan vast naar het wild bijt, en heeft het, en vat het alreê, en knarst op zijne tanden, gelijk of hij 't al vast hadde, en wordt onder het ijdel toebijten bedrogen; weshalve op het veld een kreet opgaat, dat meer en oever rondom wedergalmen, en al de hemel van het gerucht dreunt; – eveneens begraauwt Turnus, terwijl hij vast voorloopt, alle de Rutulen, noemt elk bij zijnen naam, en eischt het rechte zwaard. Æneas in het tegendeel dreigt hem den dood, en straks den hals te breken, wie Turnus durf genaken; en vervaart en versaagt ze, dreigt de stad te verdelgen, en valt, zoo gewond als hij is, op hem in. Zij loopen vijfwerf om en wederom, en zoo menigmaal herwaart en derwaart; want zij staan naar geene slechte prijzen, of vechten uit spel, maar om Turnus' bloed en leven. Bij geval stond hier een wilde olijfboom, bitter van loof, aan Faunus toegewijd, en van ouds in eere gehouden, bij zeeluiden, die, behouden uit der zee komende, hieraan hunne gaven en belofde kleeders, den Laurentijnschen Heilig ter eere, plachten op te hangen; doch de Trojanen hadden, zonder dit aan te zien, dien heiligen stam omgehouwen, om onbelemmerd in het veld te kampen. Hier stak Æneas' speer; dus verre vloog ze, en bleef wel vast in den taayen wortel steken. De Dardanier viel er op aan, en woû het punt uitrukken, om met de spies hem in te volgen, dien hij met rennen niet achterhalen ken. Maar toen zeîde Turnus, zinneloos van angst: „Faunus! ik bidde u, ontfarm u mijns; en gij, o gunstige Aarde! indien ik u, van d' Æneadijnen in den oorlog ontheiligd, ooit in eere hield, hoû de speer toch vast." Zoo sprak hij, en verzocht de hulp des Gods met geene vruchtelooze belofte; want Æneas, die zich lang verpijnde, kost de beklemde stang met geen geweld uit den taayen stam rukken. Terwijl hij hier zoo heftig op wrong en aandrong, liep de Godin, Daunus' dochter, weder in Metiscus' zijn wagenaars gedaante veranderd, toe, en leverde haren broeder zijn kling weder. Venus zich belgende, dat dit een stoute Nymfe vrij stond, trad toe, en rukte den schicht diep uit den wortel. Zijlieden trotsch op deze wapens, en nieuwen moed scheppende, d' een op zijn zwaard betrouwende, d' ander moedig en grootsch op zijne speer, stellen zich in, met meeninge om tot den lesten adem toe te vechten.

Ondertusschen spreekt d' almachtige Koning des Hemels Juno aan, die uit een gouden wolke den strijd vast aanziet: „mijn gemalin! wat zal nu het einde wezen? wat faalt er wijders aan? Gij weet wel en wilt het wel weten, hoe men bij noodlot schuldig is, den vergoden Æneas ten Hemel in te halen, en tot aan de starren toe te verheffen. Wat hebt gij voor? Of waarop zit gij hier en wacht in de wolken? Past het wel, eenen Heilig, gelijk een sterflijk mensch, te wonden, of Turnus zijn ontrukt lemmer (want wat vermocht Iuturne zonder u?) weder te leveren, en den moed der verwonnelingen te stijven? Hoû dan eindelijk eens op, en laat u door onze gebeden bewegen, en u van zulk een hartewee niet stilzwijgende knagen. Gij klaagde mij menigmaal deerlijk, met uwen minnelijken mond, uw hartewee; nu is men tot het uiterste getreden. Gij vermocht de Trojanen, te water en te lande, om te slepen, den gruwzamen krijg te berokkenen, het hof te schenden, en het bruiloftskleed in een treurgewaad te veranderen; ik verbiede u iet wijders tegens ons voor te nemen." Zoo begost Jupiter. Zoo sprak in het tegendeel de Godin, dochter van Saturnus, met neêrgeslage oogen: „o groote Jupiter! dewijl mij bekend is, dat u dit aldus behaagt, zoo verlaat ik Turnus, en het aardrijk tegens mijnen dank; anders zoudt gij mij nu niet in de lucht alleen zien zitten lief en leed verdragen; maar ik had, met vlammen gewapend, al in de slagorden gestaan, en de Trojanen op het spits voor hunnen vijand gesleept. Ik ried Iuturne (ik beken het), haren elendigen broeder bij te staan, en vond goed, dat ze, om zijn leven te bergen, nog wat grooters zou bestaan; evenwel niet met schichten, niet met den boge te schieten. Dit zwere ik, bij het onverzoenbare hoofd der Stygische bronne, den eenigen eed, die Goden verplicht; en nu geef ik het op, en laat den krijg, die mij tegen is, drijven. Dit bidde ik u hartelijk (hetwelk met geene noodwet strijdt) ter liefde van Latium, en uwen volke ter eere, dat, wanneer ze nu door een gelukkig huwelijk (laat dit vrij voortgaan) zich vereenigen en verdragen; wanneer ze nu een verbond sluiten en wetten stellen: dat de Latijnsche inboorlingen hunnen vorigen naam niet verwisselen, nochte gij hun oplegt, dat ze Trojanen en Teukren genoemd werden, nochte hunne spraak en dracht veranderen. Het blijve Latium, en men noem ze d' Albaansche koningen in der eeuwigheid; de Roomsche stam groeye door d' Italiaansche vromigheid in mogendheid op. Troje leît in d' assche

[1] van. — [2] Thans pinnen.

begraven; laat zijnen naam en gedachtenis ook begraven blijven!" D' Oorsprong der menschen en aller dingen, haar aanlachende, zeîde: „gij zijt Jupijns volle zuster, en Saturnus' tweede kind; hoe gaat er zulk een getij van verbolgenheid in uw gemoed? Maar welaan, leg af den haat, waarmede gij te vergeefs ingenomen zijt. Ik bestem uwen eisch, en geef het gaarne gewonnen. D' Ausoniaan zal zijne vaderlijke taal en zeden behouden, en de naam blijven, gelijk hij is; de Trojaan zal aan zijn bloed huwen, en slechts onder hem schuilen. Ik wil hier den Godsdienst der Frygianen en hun kerkzeden invoeren, en maken er alle Latijnen af, van eenerhande tale. Gij zult dit geslacht, hetwelk met Ausonischen bloede gemengd, hieruit voortkomt, zien, door zijn godvruchtigheid, boven menschen en Goden steigeren; en geen volk ter wereld zal u zoo godsdienstig eeren." Juno bestemde dit vrolijk met geneigden hoofde, en veranderde haar opzet. Ondertusschen scheidde ze uit de wolken, en verliet dit gewest.

Dit beschikt zijnde, zoo leît de vader wat anders bij zich zelven over, en neemt voor, Iuturne uit haar broeders leger te verzenden. Twee pesten zijn er, Vloekgodinnen geheeten, t'eener dracht met de Helsche Megeere uit de Midnacht geboren, met gelijke slangekrullen gehuld, en met windvangende vlerken voorzien. Deze verschijnen ten hove, voor Jupijns troon, en jagen de zwakke menschen schrik op het lijf, wanneer de koning der Goden toornig toeleît, om afgrijselijke sterfte en ziekten te baren, of de steden naar heure verdiensten met oorloge te straffen. Jupiter stiert een van die beide uit den hoogen Hemel, en belast haar Iuturne tot een voorspook te bejegenen. Zij vliegt hene, en wordt van eenen snellen dwarrelwind naar het aardrijk gevoerd; niet anders dan de pijl des Parths, met venijnige en bittere gal gewapend, van de pees door de wolken gedreven wordt; of een doodlijken schicht, van Parth of Kretenzer geschoten, komt aansnorren, en, eer men het merkt, zijn snelle schaduwe voorbij springt; zoo snel vloog het nachtgebroedsel hene, en steeg neder naar het aardrijk. Toen ze het Trojaansche heer en Turnus' benden zag, nam ze haastig de gestaltenis van eenen kleinen vogel aan, die, op de graven of eenzame toppen gezeten, spade bij nacht, in het duister, dikwijls ontijdige dingen spelt. Deze pest, zich in die gedaante veranderende, vliegt ruischende af en aan, Turnus in het aangezicht, en klapt en slaat met hare vleugelen tegens den beukelaar aan. Een nieuwe vadsigheid verslapt van angst zijne leden; het haar rijst van schrik te berg, en de stem smoort in zijne keel. Maar toen Iuturne, de rampzalige zuster, van verre het snorren en de vleugels der Vloekgodinne kende, zoo trok ze het haar uit heur hoofd, krabde met de nagelen het aanzicht op, en sloeg haren boezem met vuisten: „O Turnus! wat kan uwe zuster u nu helpen? of wat schiet er nu voor mij, elendige, over? door welke treken houde ik u nog in het licht des levens? kan ik mij tegens zulk een gedrocht zetten? Nu, nu verlaat ik het leger; snoode vogels! verschrikt mij niet in mijn benaauwdheid; ik ken dat klappen der vleugelen, en dat veeg geruisch wel: en de strenge last des grootmoedigen Jupijns is mij niet onbekend. Vergeldt hij zoo mijnen maagdom? Waartoe schonk hij mij het eeuwige leven? Waarom is mij de sterflijkheid benomen? Zeker, nu kost ik een einde van zoo groot een droefheid maken, en mijnen elendigen broeder onder de schimmen gezelschap houden. Maar ik kan niet sterven, o mijn broeder! zonder u zal mij voortaan niets aangenaam zijn. Och! wat afgrond gaapt diep genoeg voor mij, en zendt mij, een Godin, beneden bij d' onderste zielen?" Aldus sprekende, dekt de Godin met eenen blaauwen sluyer, zwaarlijk zuchtende, haar hoofd, en duikt heel diep in den stroom.

De kloekhartige Æneas vaart ondertusschen vast voort, drilt vreeselijk met zijn lange speer, en spreekt met gesteurde zinnen aldus: „Turnus! wat draalt gij nu toch langer? of waarom deist gij nu? Dit is geen loopstrijd, maar een bloedig lijf-gevecht. Verander u vrij in alle gedaanten, en ruk bijeen al wat gij door dapperheid of treken vermoogt; vlieg door de lucht in de starren; verberg u in d' aarde." Hij schudde zijn hoofd, en sprak: „o, gij forsche! uwe trotsche woorden vervaren mij niet; de Goden en Jupiter, op mij gebeten, vervaren mij." Meer spreekt hij niet, en ziet eenen geweldigen steen, eenen geweldigen ouden steen, die hier bij geval op het veld leît, tot eenen merkpaal der landscheidinge gesteld, om den akkertwist te beslechten, en waaraan hedendaags twalef sterke mans genoeg te torschen zouden vinden. De held, dien opheffende, zoo hoog als hij kost, en stijf toeloopende, smeet al bevende den steen naar zijnen vijand toe, zonder van verbaasdheid te weten of hij liep of ging, en den geweldigen steen ophief, en toesmeet. Zijn knieen bezwijken; zijn bloed runt[1] van kille koude; en de steen van dien verflaauwden, draayende door d' ijdele lucht, komt te kort en treft niet; en gelijk wij 's nachts, in den slaap, daar de vaak de moede oogen luikt, te vergeefs pogen te loopen, en in het midden van ons voornemen uit flaauwhartigheid ter aarde vallen, en de krachten des lichaams niet[2] vermogen, de tong geen geluid kan slaan of woorden uitbrengen; alzoo wordt Turnus, hoe hij zijn uiterste beste dede, om door 't een of 't ander middel zijn ongeval t' ontgaan, van de Vloekgodin tegengehouden. Nu vallen hem velerhande gedachten in; hij ziet de Rutulen en de stad aan, draalt van angst, vreest, dat er een schicht op hem aankomt, en weet niet waar langs hij ontsluipen, nochte met wat vermogen hij zijnen vijand zal te keer gaan; ziet nergens wagens, nochte zijn zuster, die hem voerde. Æneas, nu kans ziende, drilt met de spies Turnus ten bederve geschapen, tegens den dralenden aan, en schiet met al zijne macht van verre op hem toe. Nimmermeer snort een steen uit een blijde geschoten, zoo luide, nochte geen bliksem berst zoo krachtig uit. De doodlijke schicht vliegt al snorrende voort, gelijk een norsche dwarrelwind, klieft den zoom van het pantser, en dringt, door den rand des zevenvouwigen beukelaars, recht in zijne heupe. Turnus, die groote man, aldus getroffen, valt op zijne knieën ter aarde neder. De Rutulen rijzen al kermende op; al de berg in het ronde loeit, en de hooge bosschen wedergalmen wijd en zijd. Hij ziet bedrukt en verslegen, en zijne hand uitstrekkende, zeît: „ik heb dit wel verdiend en wil het niet af bidden; neem uwe kans waar. Indien ge nog eenigen trek tot eenen bedroefden vader kunt hebben, zoo bidde ik: ontferm u over Daunus, die, gelijk uw vader Anchises eertijds, eenen hoogen ouderdom bereikt, en lever mij levendig, of (wilt gij liever) dood den mijnen over. Gij hebt het gewonnen, en d' Ausonianen zagen mij, overwonnen, u met gevouwe handen om genâ bidden. Lavinië, de bruid, behoort u toe. Laat uwe vijandschap niet verder gaan." Æneas, d' oogen vast om her draayende, stond er trotsch en hoog in zijn wapen, en bedwong zijnen arm; en alreê begost deze rede hem, die nog in twijfel stond, hoe langer hoe meer te vermorwen; wanneer hij Pallas' rampzaligen wapengordel vernam, en zag flikkeren de doppen van dien eigen riem des jongelings, verslagen door Turnus, die met dat cieraad om zijne schouders, in den oorlog, praalde. Nadat Æneas voor zijne oogen deze gedenkteekens zijner bittere droefheid zag, en dien afgestroopten buit zag, zoo ontstak hij schrikkelijk van dolligheid en grimmigheid: „Meent gij, met dien roof van den mijnen aan het lijf, mij hier nog t' ontglippen? Pallas, Pallas offert u met deze wonde op, en eischt wraak van uw eerloos[3] bloed." Zoo sprekende, duwt hij, al verhit, hem het lemmer recht van vore in de borst. Turnus' leden worden slap van koude, en zijn geest vaart gestoord[4] en zuchtende ter zielen.

---

[1] stolt; verg. vroeger. — [2] Thans niets. — [3] Min gelukkig voor misdadig. — [4] Thans verstoord, verontwaardigd.

TOEZENDINGSBRIEF AAN HUYGENS[1].

Cito, cito, met een boek.

EDELE, GESTRENGE HEERE, MIJN HEERE CONSTANTIJN HUYGENS, RIDDER, ENZ.

EDELE GESTR. HEERE, MIJN HEERE HUYGENS.

Ik zend Uwe Ed. den Virgilius, u toegeëigend. Ik nam de vrijmoedigheid, dit boek met UEd. naam en titel te vercieren, overmits mij docht, dat het niet beter kon vercierd worden, dan met den naam van hem, wien de Zanggodinnen altijd zoo aangenaam waren. Ik hope, het zal mij niet kwalijk afgenomen worden, nochte UEd. in zijn staat of ampt kwetsen, alzoo hier geen zaken verhandeld worden, waarover men tegenwoordig strijd voert, en een Maro een iegelijk even na is. Ik hope, mijn werk zal ten minsten nog behaaglijk vallen, om den naam van den man zelf, die aan elk behaagt. Mishaagt UEd. iet van het mijne, mij zou eere geschieden met der tijd iet aangeteekend te zien, om het in den naasten druk te verbeteren. Hoe naauw men toeziet, men begaat hier en daar lichtelijk nog al eenige misslagen. Sommige Mæcenaten zijn mij afgestorven[2], en de Drost heeft het nu te drok met zijne Historiën; anders kon men verscheide oordeel gebruiken, dat veel aanwint. Mijn Heer! zie mijn goede genegenheid en niet mijn onvermogen aan. Ik vinde mij aan UEd. beleefdheid verbonden, en wensche daarin te sterven, en te blijven, Ed. Gestr. Heere,

UEd. dienstschuldige
J. VAN VONDEL.

T' Amsterdam, 1646, den 21en van Hooimaand.

MARIA STUART
OF
GEMARTELDE MAJESTEIT.
1646.

DEN DOORLUCHTIGSTEN VORST EN HEERE

EDUARD,

DOOR GODS GENADE PALTSGRAVE BIJ DEN RIJN, HERTOGE VAN BEYERE[3].

Ik brenge, o doorluchtigste Vorst! uwe grootmoeder[4], waarlijk een groote moeder, dochter, gemalin, moeder en weduwe der koningen, en, dat het allergrootste is, een koninklijke Kruisheldin en gekroonde martelares, op ons Nederduitsch Tooneel; niet gelijk ze in Schotland gezalfd, nochte te Parijs getrouwd, gekroond, en op den troon gezet, maar in Engeland, haar grootvaders en, naar rechte, haar eigen erfrijk, op een schavot, na een langdurige gevangenis, van de naaste bloedvriendinne gemarteld werd, alleen om hare erfwettigheid tot dezelve kroon, en standvastigheid in het Katholiek Geloof, heur waardiger dan vier schepters en kronen, ja, haar eigen leven. Weinigen streken hier de kroon, van, Gode en zijn eere ten dienst, een zichtbare kroon en dit leven te versmaden. In de heilige boeken wordt Mozes en Kristus alleen die lof toegeschreven. Mozes weigerde, geloofshalve, een zoon van Faro's dochter genoemd te worden en, zoo Josephus getuigt, de kroon zoo vroeg van zijn hoofd rukkende, trad ze met voeten, en schatte Kristus' rijkdom en zijn volks versmaadheid hooger dan de schatten van Ægypten. Kristus, het eenige voorbeeld der volkomenheid, versmaadde beide de kroon en dit leven, om God, zijnen vader, met de doornekrone te eeren. In d' oude Martelschriften[1] vindt men de koningen en koninginnen, om den Godsdienst gemarteld, dun gezaaid, gelijk trouwen gekroonde hoofden zelfs dun gezaaid zijn. In deze leste, zoo veel koeler in ijver dan d' eerste, tijden komt een eenige Maria Stuart op, als een nieuwe star. Zij versmaadt haren grijzen stam, het edelste geslacht van geheel Kristenrijk. Zij vergeet over de honderd voorzaten en voorvaders, alle monarchen van haren bloede, wiens oorsprong het einde van Alexander de Groote's tijd bereikt. Zij buigt haar vrije schouders gewillig, geduldig onder het kruis, ten spiegel van alle Kriste vorsten. Hierom blinkt ze nu met recht onder de zalige martelstarren in Gods Hemelsche klaarheid, aan de voeten van Maria, wier naam zij zoo waardig gedragen heeft, als zij haar, onder het twintigjarige kruis, en met zoo vele zwaarden van wederwaardigheid doorregen, nader dan zoo vele koninginnen stond. De tooneelwetten lijden bij Aristoteles naauwlijks, dat men een personagie, in alle deelen zoo onnoozel[2], zoo volmaakt, de treurrol laat spelen; maar liever zulk eene, die tusschen deugdelijk en gebrekkelijk den middelweg houde, en met eenige schuld en gebreken behangen, of door een hevigen hartstocht of misverstand, tot iet gruwzaams vervoerd werd; waarom wij, om dit mangel te boeten[3], Stuarts onnoozelheid, en de rechtvaardigheid van hare zaak, met den mist der opsprake en lasteringe en boosheid van dien tijd benevelden, opdat haar Kristelijke en Koninklijke deugden, hier en daar wat verdonkerd, te schooner mochten uitschijnen. Zoo steekt gouden en purperen glans op nevels en wolken, en licht op bruine schaduwen af. Het docht mij al t' onbillijk, dat de Nederduitschen hierin andere volken en tongen, die haar tooneelen met dit kostelijke bloed purperden, iet zouden toegeven; en het lag al eenige jaren geleden bij mij, als een belofte, hare Majesteits godvruchtige faam, die zoo hoog gestegen, mijne nochte iemands pen behoeft, van verre in haar schaduwe naar te streven; en nog vieriger, dewijl ik, des onwaardig, mijn geboortejaar bij Maria's moordjaar (marteljaar most men zeggen) of liever geboortejaar gedenke[4]. De Heilige Kerk is van ouds gewoon, de geboorte der martelaren naar de geboorte der ziele, en niet naar de lichamelijke, te vieren; aangezien de ziel ten marteldage, van den lichame ontbonden, in den Hemel en het licht der onsterflijkheid, ten eeuwigen leven geboren wordt. Ik nam de vrijmoedigheid dit Treurspel Uwe Vorstelijke Doorluchtigheid op te dragen, die d' eerste van uwe grootmoeders nakomelingen haar heilige asschen en geest verkwikt, met den Katholieken Roomschen dienst t' omhelzen, en haar godvruchtige voetstappen na te volgen; een zaak, die zij in het uiterste haren eenigen zoon Jacob, uwen Grootvader, namaals monarch van Groot-Britanje, zoo hartelijk beval, als zij die groothartig met haar Kristelijk bloed bezegelde; en zeker boven uw grootmoeders voorbeeld vermaant u daartoe uw eigen naam, zoo loflijk bij de Katholieke koningen van Engeland, uwe voorvaders, gedragen, en waaronder men twee Eduarden telt, eenen met den titel van martelaar[5], den anderen met dien van Heilig gekroond. Ook ontbrak het van ouds den hertogen van Beyere, waaruit uw keizerlijk en keurvorstelijk stamhuis zijnen oorsprong nam, nooit aan voorbeelden van Heiligheid en Godvruchtigheid, die u nu op deze Hemelsche heerbaan

[1]Dien aan Hooft, zie in dezes Brieven IV, bl. 204. [2]Zie boven, blz. 614a. — [3]De zoon van den zoogenoemden Winterkoning, uit Maria's kleindochter, Elizabeth van Groot-Brittanje. — [4]Eig. over-grootmoeder, als moeder van zijn grootvader koning, Jakob I.

[1]Martelaarsboeken. — [2]onschuldig. — [3]dit gebrek te vergoeden. — [4]Maria werd 15 Febr. 1587 onthoofd. — [5]Anders de Belijder (Confessor).

welkomen[1], zegenen, en met hun voorbede sterken, terwijl ik het gewijde tooneel openzet, daar uwe grootmoeder, weder te voorschijn komende, den aanschouweren te gelijk schrik aanjaagt, en tranen van meêdoogen ten oogen uitperst.

INHOUD.

Koningin Maria Stuart, eenige erfdochter van Jacob den Vijfden, koning van Schotland, en nicht[2] van Henrik den Zevenden, koning van Engeland, werd om hare standvastigheid in den Katholieken Godsdienst, na het uitstaan van valsche lasteringen, geweld, lagen en gevangenis, genoodzaakt ten rijke uit te vluchten, voor de wreedheid van den staatzuchtigen tyran Mouray[3], haren bastertbroeder, en de godvergetenheid en meineedigheid der Puriteinsche Schotten, aangeschonden door hare nicht Elizabeth, die deze onnoozele en oprechte ziel onverzoenelijk haatte, dewijl ze, nog jong, in Frankrijk aan den Dolfijn getrouwd, niet uit eige staatzucht, maar ontijdige drift van Guise en Lothringen, hare oomen, en koning Henrik den Tweeden, haren schoonvader, en François den Tweeden, haren gemaal, voor koninginne van Engeland en Ierland uitgeroepen wierd; waarvan men, hoewel ze in der daad wettiger dan Elizabeth was, nochtans vredeshalve, eerlang afstond, behoudende evenwel het erfrecht van de naaste na Elizabeth, indien deze zonder oir overleed, tot de kroon gewettigd te zijn. De vervolgde koningin nam dan in nood haren toevlucht in Engeland, listig derwaart getroond van Elizabeth, die, op woord nochte beloften passende, en het heilig gastrecht schendende, de vervolgde en in haar recht verdrukte bloedvriendin, in plaatse van Kristelijk en koninklijk onthaal, en beloofde noodhulp, over de achttien jaren zoo vast gekerkerd hield, dat vriendelijke bede nochte verzoek, nochte tusschenspraak, nochte aangewende middelen of aanslagen, de gevange niet alleen aan geenen vrijdom holpen, maar haar elende t'elkenmale meer bezwaarden, totdat men eindelijk (aangezien zij nooit om eenige beloften den Roomschen Godsdienst woû verloochenen) haar, op een daartoe met voordacht gesmede wet, en onder schijn, dat ze Elizabeth naar het hart en de kroon gesteken had, valschelijk en gruwelijk, tegens alle Goddelijk en menschelijk recht, ter bijle verwees. Het tooneel vertoont het kasteel van Fodringaye. De Rei bestaat uit Staatjofferen der koninginne.

PERSONAGIËN.

BIECHTVADER.
MELVIN, Hofmeester.
BURGON, Lijfarts.
REI VAN STAATJOFFEREN.
MARIA STUART, Monarche van Groot-Britanje[4].
KENEDE [eig. KENNEDY], Kamenier.
DE GRAVEN, Halsrechters[5].
PAULET, Slotvoogd.

Incomparabilis Heroïnæ Anagramma[6]:

MARIA STUARTA erat[7] MATURA ARISTA[8].

[1]Thans verwelkomen. — [2]kleindochter. — [3]den Schotschen Graaf van Murray, Maria's natuurlijke halfbroêr. — [4]Naar de voorstelling harer partij; anders alleen van Schotland. — [5]Versta: ten-uitvoer-leggers van 't vonnis. — [6]D. i. Letterkeer der onvergelijkelijke heldin. — [7]D. i. was. — [8]D. i. een rijpe korenaar.

Epitaphium[1].

Vivificante Fide MATURA resurget ARISTA.
Secta odio, JESU lecta, STUARTA, manu[2].

Maria Stuart.

EERSTE BEDRIJF.

BIECHTVADER, MELVIN.

BIECHTVADER.

Hofmeester, die mijn hart door uw beproefde trouwe
Verknocht, en voor de deur van ons gevange vrouwe
Vast wandelt hene en weêr, in 't oog der kamerwacht; –
Heer Melvin! zeg mij toch, wat onraad heeft te nacht
Drurei, Paulet, en al die dit kasteel bezetten,
Gewekt met trommelen en steken[3] van trompetten,
Nog schichtiger dan ooit in leger werd gehoord;
Ja, anders niet dan of de Spanjaart brug en poort,
Door kracht van buspoêr en petarden opgesprongen,
Bemachtigd had, en kwam gewapend ingedrongen?
Was 't vijand, die u joeg, of ingebeelde schroom?
Ik lag in mijn gebed, en schoot als uit den droom.

MELVIN.

O vader! was het vreemd, dat zoo veel harten krompen?
Paulet hoorde in zijn slaap een steen in 't water plompen,
Aan d' Oostzij van de graft, en, angstig of men hier
Den muur al stil beklom, stak op, gelijk een vier,
En fluks ten bedde uit, riep in 't hemde: „wapen, wapen!"
En schoon men niets vernam, nog kost zijn geest niet slapen),
Voor dat men om 't kasteel en Fodringaye zag,
Of ergens volk of laag in 't veld verborgen lag.
Men mompelt overal door vlekken, steên, en dorpen,
Van op de brug, bij dage, een wagen om te worpen,
Of 's nachts een lossen steen te lichten uit den muur,
Of, door verstand op 't slot, een geestig avontuur
Te wagen, en Mevrouw in mans gewaad te redden.
Zoo menig aanslag steurt de Heeren op hun bedden,
Bezwaard met dit juweel, den kerker toebetrouwd;
Want nood zoekt troost aan list, en acht geen stuk te stout.

BIECHTVADER.

Zoo houdt de vrees de wacht, de wacht Mevrouw gevangen;
Zoo prangt de mensch zijn hart, om 's anders hart te pranEen achterdocht, uit angst voor staat gesproten, acht (gen.
Zich nimmermeer genoeg verzekerd op haar wacht;
Die hofplaag raamt geen maat, noch kent geen zekre palen,
Maar jaagt haar schim, en 'tgeen zij niet kan achterhalen;
Mistrouwen blijft haar borg en trouwste toeverlaat;
Dit boeit Marië hier, ten steun van 's nabuurs staat.

MELVIN.

De Faam, die nimmer rust, verbiedt dit land te rusten.
Men wacht een Spaansche vloot, te Milfort op de kusten;
Men ducht of 't Schotsche heer bestookte 't Engelsch rijk,
Of Essex Guises macht mocht dienen tot een wijk.
Marië is 't reede ontslipt, en vindt al heul aan 't Noorden;
Men dreigt Elizabeth met lagen en met moorden,
En Londen met een brand te delven in zijn asch.

BIECHTVADER.

Hier loopt de schrik mede om en list, of wat het was
Dat dees geruchten voedde, en breeder uit ging rekken,
Waaruit de grooten dienst en nut en voordeel trekken.
Hoe vele treken hoeft het wereldlijk bezit,
Opdat het eindlijk treff' het langbeoogde wit!

[1]D. i. Grafschrift. — [2]D. i. Door 't levenwekkend geloof zal zij als rijpe korenaar herrijzen, door den haat afgesneden, door Jezus' hand uitgelezen. — [3]blazen.

MELVIN.

't Verraad van Babington[1] en zijn aanhangelingen,
Verbonden naar den hals der koningin te dingen,
(Ten minste zoo men roept), en, meester van haar kroon,
Den rechten erfgenaam te zalven op den troon,
En over 't bloedig lijk der bloedvriendin[2] te stappen,
Om met geweld de nicht te heffen langs die trappen
In 't wettig erfgebied, zoo gruwelijk belaagd;
Dit is een stuk, waarvan al 't eiland dreunt en waagt:
Dit schouwspel bloedt nog versch, en brug en poorten hangen
Vercierd met zulk een wild, op zulk een jacht gevangen.

BIECHTVADER.

O lasternacht! vertrek voor 't licht der Schotsche zon.
Geen pen van Kurle of Nau[3], geen brief van Babington,
Of iet, hun uit den hals door pijn of schrik getogen,
Vond vatten[4] aan haar eer, tot voorstand van de logen:
Ja, niet de minste stip der koninklijke hand
Gaf schijn van deze schuld. O rechters! is 't geen schand,
Dat gij den lastermond, die Stuart durf betijgen,
Niet hoorde in haar gezicht, ja, toesloot en hiet[5] zwijgen
Voor eeuwig, om met glimp d' onnoosle Majesteit
Te smetten, door een vlak, haar valsch te last gelcîd?
Gij durf den levenden door pijn den mond opbreken,
Dan sluiten, om uw wil door 's dooden mond te spreken.

MELVIN.

Wat zachter! matig u; de schildwacht staat niet wijd;
Zij let op ons gebaar; bedenk eens, waar gij zijt!

BIECHTVADER.

Men vaardigt hierop af gemachtigden van Londen,
Die vallen plotseling, als losgelate honden,
Dien afgejaagden roof, bij vijftigen, op 't lijf.
Men rukt, en plukt, en bijt, een ieder even stijf;
De minste omstandigheid heet blijk van schepterschennis;
Geen onschuld grijpt hier plaats; erfvijandschap draagt kennis
Van 'tgeen zij liefst gelooft, bij 't haar trekt[6], en misduidt.
Zoo velt men vonnis, op een ongegrond besluit.
Z' ontving dien boô des doods al over zes paar weken;
't Is God bekend, waarom dit hapert en blijft steken.

MELVIN.

De bulle en aanhang van den Pauselijken stoel
Verbitterden den wrok. De Pausen, nimmer koel
In ijver, Portugaal, de Franschman, Ier en Spanje
Verzochten[7] reis op reis in d' onrust van Britanje
Te visschen, door verbond en heimelijk verstand,
Met ingezetenen, ontslagen van den band
Des eeds, Elizabeth, het hoofd des rijks, gezworen;
Een aanslag Norfolk[8] zelf ten zwaren val beschoren,
Die, vlammende op de kroon en bruid, hem vast beloofd,
Opofferde aan de bijl zijn wederspannig hoofd.

BIECHTVADER.

Gansch Kristenrijk gevoelt de ketens van dees vrome.
De Pausen ijverden voor 't recht des stoels van Rome,
Den Tiber van den Teems eenstemmig toegestaan;
Naardien Elizabeth zich nooit als onderdaan
Woû dragen onder hem, en 't leen verheergewaden,
Maar volgde 's vaders voet en averechtsche paden,
Onthield de Kerk haar recht, verdrukte 't Roomsch altaar,
En steef het Ketterdom, zoo stout als openbaar.
Men vond geraân, den arm der Vorsten te gebruiken,
Om dit hardnekkig zaad de vleugels kort te fnuiken,
Te blusschen zulk een pest, eer 't een en eenig bed
Al 't huis, en 't eene lid al 't lichaam voort besmett'.

[1]Die, in 't voordeel van Maria, tegen Elizabeth zamenspande. — [2]Koningin Elizabeth. — [3]Maria's Secretarissen. — [4]Anders vat. — [5]heette, beval te. — [6]Met de haren er bij sleept. — [7]Beproefden. — [8]De Hertog van Norfolk, die in 1573 onthoofd was.

MELVIN.

Dat oogmerk bleek wel klaar, toen d' opgehitste Graven
Met dien verliefden vorst[1] zich vlak in 't veld begaven,
En kap en kelk en kruis stond om soudij verzet;
Had Alba's afgunst zelf dien zeetocht niet belet,
Het scheelde een etmaal tijds, Vitel[2] waar ingevallen,
En met een Vlaamsche vloot al meester van stads wallen,
Elizabeth geschupt, Marie alreê gekroond;
Nog heeft ze veertien jaar haar sedert 't lijf verschoond.

BIECHTVADER.

Marië droeg geen schuld, noch waagde ooit zulke kansen.

MELVIN.

Zij was nochtans de bruid, om wie de Roomschen dansen.

BIECHTVADER.

Een ieder heeft zijn wit; verlossing was haar wit.

MELVIN.

Die gun ik haar, en d' andre een ongesteurd bezit.

BIECHTVADER.

Wie steurnis haat, vermijde een anders rust te steuren.

MELVIN.

Wat rust mocht Engeland of Schotland ooit gebeuren?

BIECHTVADER.

In Schotlands onrust heeft gansch Engeland gevischt,
En door den bastertbroêr Mouray[3] dien burgertwist
Gekoesterd; hieruit sproot het steurnis van het huwelijk
Der vrome koningin, besproken al te gruwelijk
Van ongebondenheid, toen Riccio[4] zijn ziel,
Daar hij voor 't reine altaar van hare voeten viel,
Opofferde in zijn bloed, dat zelf 't gewaad besmette
Der zwangere, op wier borst de moord het zinkroer zette,
Om teffens, met één schrik en snik en zelven zucht,
Te smoren op het hof de moeder met haar vrucht.

MELVIN.

De koning gaf te licht geloof aan 's basterts treken.

BIECHTVADER.

Zoo werd het bussekruit moorddadig aangesteken,
Het kouinklijke bed geslingerd in de lucht,
D' onnoozle gemalin van manslacht valsch berucht,
En echter schalk in 't net van Botwels[5] echt getrokken;
Waarop d' aartsketterij, nooit afgemat van wrokken,
Als op een lekker aas vast aanbeet te gelijk,
En stak banieren op, waar in het oir[6] van 't rijk,
Voor 's vaders dooden romp en uitgestrekte beenen,
Den Hemel wekte om wraak, met jammeren en stenen.
De moeder, na veel smaads, gekerkerd in een poel[7],
En midden in 't meeras getrapt van 's vaders boel[8],
Moet scheiden van den staf, en goddeloos verlasterd,
Haar eenig kind, haar troost, betrouwen aan dien bastert!

MELVIN.

Men zoek' niet aan den Teems de springaâr van al 't kwaad,
Maar aan de Seine, als zij, door Guises blinden raad
Voor koningin verklaard, bestond naar 't rijk te gapen,
En mengde Schotsch en Iersch en Fransch en Engelsch wa-
In 't veld van haren schild; braveerde met dit merk, (pen
Gewrocht in hoftapijt, gebootst in zilverwerk,
De wapenrokken zelfs der Stuartsche herouten,
Haar gevelpraal, waarop de Franschen zich verstoutten,
Onaangezien 't beklag des Londenschen gezants,
Bestelden d' eerste stof tot zooveel misverstands,
Hier eindloos uitgebroeid, en lijdig[9] zwaar te smoren.
Zou 't bloed van Hendrik d' Achtste[10], een vrouw, ten troon geboren,

[1]Don Jan van Oostenrijk, die in 1576 Engeland had willen veroveren. — [2]De Spaansche Veldoverste. — [3]Zie boven, bladz. 734a, aant. 3. — [4]David Riccio, Maria's Italiaansche gunsteling. — [5]Maria's derde man, de Graaf van Bothwel, de moordenaar van zijn voorganger Darnley. [6]erfgenaam. — [7]Versta: meer; nam. Loch-leven. [8]De moeder van Murray, Margaretha Douglas. — [9]vrij, tamelijk. — [10]Koningin Elizabeth.

Verduwen, zich te zien gehoond, bij groot en klein,
Voor[1] een onwettig zaad, een bloedschand van Bolein[2];
Terwijl uw Myters[3] zelfs naar haren val verlangen,
En aan dit lasterstuk gewijde zegels hangen?

BIECHTVADER.

Berooft de vader[4] zelf het kind zijn wettigheid,
Waartoe Sint Peters stoel dit stuk te last geleid?
Zoo zelf de staat des rijks haar dorst van 't rijk versteken,
Wat heeft Elizabeth op Paus of bul te spreken?
Zoo Guise, zoo Valois ooit holden zonder toom,
Wat wijt men dees de schuld van schoonvaâr, man, en oom?
Die, schoon men haar met recht dien titel wel mocht geven,
Nochtans dit titelrecht afstonden bij hun leven;
Gelijk des konings weêuw, nog treurende op het lijk,
Den kus van vrede bood aan dit gekwetste rijk;
Behoudens dat ze nooit zich 't erfrecht liet ontrukken,
Hoe fel men sedert zocht haar erfrecht t' onderdrukken;
Want al d' Onroomschheid zag, niet ongedoodverfd[5], in,
Hoe, na de kinderlooze Onroomsche Koningin[6],
Een Roomsche volgen mocht, en Romes hope alreede
Te kerke en kore ging, naar d' oude en d' eerste zede.

MELVIN.

Het heugde een ieder, hoe de Godsdienst nam zijn keer,
En t' elkens ommesloeg bij wisseling van Heer;
Wie heden boven drijft is morgen de verachtste,
Dat leerde ons 't wankel rad, 'twelk, onder Hendrik d'Acht-
Zoo haastig ommedraaide, en weêr in twijfel hing, (ste,
Eer Eduard[7] den groet des onderdaans ontving;
Het weifelde nog eens op 't wenken van Marije[8],
Nog eens op 's nazaats staf, haar zusters[9] heerschappije;
Zoo menigmaal het hof Sint Pauwels windveêr draait,
De weêrhaan van de Kerk dan Roomsch dan Onroomsch

BIECHTVADER. (kraait.

O Henrik! wat al leeds hebt gij de Kerk gebrouwen!

MELVIN.

Dat kleed is uit zijn plooi; wie kan het weder vouwen?

BIECHTVADER.

De hand, die 't al vermag, en 't onrecht effen vlijt.

MELVIN.

Vrouw Stuart wordt gesold van een verwerden tijd.

BIECHTVADER.

In zulk een barning zat de moeder ook benepen.

MELVIN.

Ik ducht, de rechtbijl wordt voor 's dochters hals gesleepen.

BIECHTVADER.

Indien gij moordbijl zeidt[10], dat was de rechte naam.

MELVIN.

Zij draagt den naam van Recht.

BIECHTVADER.

Een recht, dat ik mij schaam.

MELVIN.

Men zag weleer Bolein ten blok en bijl verdoemen.

BIECHTVADER.

Die wil ik met Mevrouw op eenen dag niet noemen.

MELVIN.

Ik ga; de deure kraakt.

BIECHTVADER.

Gewis, hier komt Burgon,
De lijfarts van Mevrouw, een ondergaande zon.

BIECHTVADER, BURGON.

BIECHTVADER.

Hoe vaart de koningin, van mijnen dienst versteken?

BURGON.

Vrij beter dan het scheen geschapen voor vijf weken,
Toen al dit hartewee, hetwelk oneindig is,
Eens uit te bersten kwam op een missteltenis
Van 't gansche lijf; en, zoo wij 't onheil noemen zouden
Met zijnen naam, het wordt gemeenelijk gehouden
Den wissen voorbode van een bolle waterzucht,
Uit eene trage koorts gesproten, als haar vrucht;
Een koorts, die haar een maand in 't bedde heeft bereden,
En blies dees bolligheid door al haar zieke leden.
Dat onweêr is bedaard, en eindlijk neêrgeleid,
Doch zij behoudt, helaas! die bleeke bolligheid,
Waaruit men anders niet dan waterzucht kan spellen,
En dat het lichaam mocht allengs van water zwellen;
Want milt en lever (dees de winkel[1] van het bloed,
En die het vuilnisvat des lijfs, te lang misvoed)
Zijn beiden schier verslenst, bedorven, overstreden
Door overvloed van raauwe en koude vochtigheden,
Die, oorsprong van dit kwaad, met vuilen damp op damp
Bezwalken 't edel brein, benevelen de lamp
Van 't kloek vernuft, en zelf door 't bekkeneel geslagen,
't Gezalfde haar met sneeuw bedekken vóór zijn dagen:
En wie verwondert zich, die op haar jammer ziet?
Des kerkers eeuwigheid, en 't nijpende verdriet,
Verdrukten de natuur, die, al te noode aan 't wijken,
Ten leste eens onder 't pak der rampen most bezwijken.
Zij houdt nochtans den moed, en, in verwezen staat,
Schijnt kloeker dan ik 't hart gesteld vinde in der daad.

BIECHTVADER.

Een edelmoedige aard kan kwalijk zich verbergen;
Hij schiet zijn stralen uit, en breekt door al dat tergen,
Door zoo veel onrecht, hoon, en wederwaardigheid,
Aan alle kanten door met grooter majesteit.
Doch 't aardsche deel lijdt last, door stadig tegenwoelen
Der geesten, die wel scherp hun ongelijk gevoelen;
Want schoon de mensch van mensch te wonderlijk verscheelt,
Men schudt den mensch niet uit; ook schiet het vrouwebeeld[2]
Door tederheid te kort; en of 't zijn leed wil schuwen,
Het kan al d' ingekropte elende niet verduwen.
Zoo sleepte een stroom van ramp haar wijze moeder meê.
Kon Calis[3], het verlies van zulk een kleine steê,
Marië, hare nicht, door waterzucht verslijten;
Hoe zou Mevrouw bestaan, die uitstond al dit wrijten
Van twintig jaren wroks en staatzuchts, hoog in top?
Het ijzer wijkt de vijl, de steen den waterdrop.
Wat raad? Hoe zoekt men best 't gevreesde voor te komen?

BURGON.

't Gebrek zit diep, en heeft alreede toegenomen,
Zoodat men langzaam baat verwacht van artsenij;
Doch aangeperst van zorge en eere, zullen wij
Met puik van heilzaam kruid, geplukt in winterweiden,
Het zwakke lichaam eerst een luttel toebereiden,
Totdat de zomerzon ons beter hope geef,
En keur van welig groen in beemd en heide leef.
Wij gaan in 't veld, om kruid met krijgsvolk uitgezonden.

BIECHTVADER.

Ik bidde u, luister scherp naar tijdingen van Londen,
En, kunt gij, troost Mevrouw, tot lichting van haar smart;
Een blijde nieuwmaar zet de zwarigheid van 't hart.

REI.

ZANG.

Marië, uit Jesses stam geboren,
En tot een rijker kroon gekoren
Dan David droeg in 't Joodsche rijk;

---

[1] Als. — [2] Anna Boleyn, Elizabeths moeder, om wie Hendrik zijn gemalin Catharina van Arragon verstooten had. — [3] De Roomsche geestelijkheid. — [4] Hendrik, die Anna Boleyn op hare beurt weder verstooten had en laten onthoofden. — [5] Versta: doodsbleek van angst. — [6] Elizabeth. — [7] Eduard VI, Hendriks jong gestorven troonopvolger. — [8] De ijverige dochter der Kerk, Maria Tudor. [9] Haar halfzuster Elizabeth. — [10] zeidet.

[1] Versta: bergplaats. — [2] Versta: de vrouw. — [3] Calais, in 1558 door de Franschen veroverd, en door de Engelsche koningin Maria Tudor bitter beschreid.

Marië, in oodmoed hoog verheven,
Van vreugd en blijschap aangedreven,
Bezoekt haar nicht in Arons wijk[1].
Elizabeth, tot God genegen,
Schiet op, en vliegt Marie tegen,
Omhelst en kust die groote nicht.
Aanschouw dit hartelijk verlangen,
Hoe ze in elkanders armen hangen,
Hoe liefde bloed aan bloed verplicht!

TEGENZANG.

Marië, uit Stuarts stam geboren,
En tot een rijker kroon gekoren
Dan Henrik droeg in 't Engelsch rijk;
Marië, in ramspoed hoog verheven,
In druk en ballingschap gedreven,
Neemt tot haar nicht in nood de wijk;
Elizabeth, tot wraak genegen,
Blijft pratten[2], zendt haar wachters tegen,
En vangt en spant die groote nicht.
Zij laat ze twintig jaar verlangen,
En tusschen hoop en doodschrik hangen;
Want staatzucht past op bloed noch plicht.

TOEZANG.

Hoe stemden dees twee leste t' zamen,
Indien de daden met de namen
Te gader stemden, juist en net,
Als 't eerste paar! maar nu beschamen
De wreedheên van Elizabeth
Haar naam, vol geurs, en 't heilig voorbeeld;
Naardien ze, op haar gesmede wet,
Marië tegens recht veroordeelt.

TWEEDE BEDRIJF.

MARIA STUART, REI VAN STAATJOFFEREN.

MARIA.

Aartsbisschop Hamilton, hoe dik, hoe menigwerf
Berouwde 't mij, dat ik (nog op mijn vaders erf,
Gelijk een simple duif ontslipt, en onbenepen
Van 's oproers klaauw, en reede om over zee te schepen)
Niet hoorde uw grijze les[3], uw vaderlijken raad;
En, schuwende den muil van ingekropten haat,
Het aanzette op de Vlaamsche of Fransche koningskusten;
Daar ik, schier afgesold, mocht zacht en veilig rusten,
In dien gerusten schoot; daar mijn gemaal François[4],
Mijn eerste bruidegom, die telge van Valois,
Zoo lieflijk slaapt en rust bij 't vaderlijk gebeente,
Beklaagd van mij, zijn weeuw, en alle zijn gemeente.
O, had mij toen 't verstand niet averechts gestaan,
Tot straffe van hetgene ik geensins heb misdaan
Mijn lieve bloedvriendin, maar zelf den Heer van allen,
Ik waar aan deze kust nooit blindeling vervallen,
Tot schipbreuk van mijn staat, gezondheid, goed en bloed;
Een dwaasheid, die ik hier zoo dier bezuren moet,
Dat alles zakt, om zich tot mijn bederf te neigen,
En zusters bijl begint alle oogenblik te dreigen
Mijn afgematten hals, gesleten onder 't juk
Des kerkers, zonder eind, en nimmer zonder druk;
Doch ik verdiende aan God, helaas! nog harder slagen:
Hij sterke mij, om 't kruis geduldiger te dragen!

REI.

Mevrouw! ik bidde u, breek dit treurig stenen af:
Gij steent u weder krank, en vóór den tijd in 't graf.
Gij stortte korts van rouw en hartewee te bedde,
En elk, met u begaan, eer d' artsenij u redde,
Niet zonder hulp en gunst van 's Hemels medecijn,
Was krank, terwijl gij laagt in dien bedroefden schijn[1],
Op d' oevers van de dood. Wat denkt gij aan 't voorleden?
't Zij weelde, 'tzij verdriet, dat is voorbijgegleden:
Het tegenwoordig geeft ons zwarigheids genoeg;
Wij zetten 't grijze haar en rimpels nog te vroeg.

MARIA.

Hoe kan ik aan dien dag gedenken zonder weenen,
Die mij te scheep zag gaan, aan 't water te Dundrenen?
Toen Hamilton zich voor mijn voeten nederboog,
Zijn beide handen vouwde, en, met de traan in 't oog,
Mij toonde baak op baak in ons historieboeken,
Afradende de kust der Engelschen te zoeken;
Daar grootvaâr Jacob d' Eerste[2] eilaas! zoo deerlijk voer!
Malkolm, der Schotten vorst, en Willem-heer, zijn broêr,
Van Henrik[3] bleef geprest in dienst op Fransche tochten;
Daar ook 't Albaansche hoofd[4] en anderen bezochten[5]
Hun wreedheid en verraad; een eigenschap, die dit
Geslacht tot in het been en merg gekropen zit.
D' aartsbisschop rustte niet van bidden en bezweren,
Toen hij den zeeman 't schip aan 't water zag ontmeren;
Hij woude onschuldig zijn, en eischte schrift en blad,
Tot tuigen, hoe hij zich aan mij ge kweten had.
O vader! 'k houde u vrij, en zooveel trouwe vrienden:
Mijn schulden hadden schuld, die zulk een straf verdienden.
Men waarschuwt al vergeefs; wien God zijn hoede ontzeît,
Bemerkt den valstrik niet, die voor zijn voeten leît;
Men wordt door rampen wijs, en ondervindt te spade,
Hoe los men henedrijve op 's nagebuurs genade.

REI.

Gij meet een anders hart naar 't uwe, nimmer valsch,
En voelde eerst met den slag dien slag op uwen hals.
De schepters gaan te traag met billijkheid te rade;
Zij achten deugd en eere, indien ze koom' te stade.
Het wrokken tusschen Schot en Engelander staat
Van weêrzijde op veel bloeds, en oorlogs zonder maat.
Mevrouw, als op een rots geketend tusschen beide,
Verstrekt hun borregtocht, tot dat de tijd dit scheide.

MARIA.

Wij staken af in zee, en zagen vast de schaar,
Die op den oever kermde en bad met groot misbaar,
Beschreyen deze vlucht, te treurig en verlaten,
En voor haar boezem slaan. Zoo hoort men lammers blaten,
Wanneer de herderin, geperst van waters nood
Of strooper, zonder naam, ook door haar eigen dood
Geen kudde bergen kan; terwijl hij aan komt streven,
En, hongerig naar buit, te woest en overgeven
Den herder jaagt voor heen, die deerlijk ommekijkt,
Bekommerd met zijn kooi, die op den zeekant wijkt.
Aldus belandden wij te Wirkinton in 't ende,
En wisselden van grond, maar geensins van elende.
Ik zende aan zuster 't hart, haar diamanten pand,
Maar och! haar eigen hart verkeert in diamant,
Vermorwd door beê noch klacht. Zij houdt me zitten kwijnen;
Zij boeit me in eenzaamheid en duistere woestijnen, (nen;
Vervoerd van slot op slot. Men geeft partij geloof,
En och! voor mij alleen zijn ieders ooren doof.

REI.

Zoo vlucht de nachtegaal het vogelvangers garen,
En valt in 's arends klaauw, op vrijbuit lang ervaren;
Zoo schuwt het weerloos lam den wreeden wollefstand,
En wordt van een leeuwin of luipert aangerand.
De rozen gloeyen schoon, maar wacht u voor haar doren;
Het rozeblad bedekt een adder bits van toren;
Het diamanten hart, u toegezonden, spelt

[1]Versta: de Joodsche priesterdochter Elizabeth. — [2]trotsch, norsch zijn. — [3]Versta: de les uwer grijze ervaring. — [4]Haar eerste man, Frans II van Frankrijk, 4 December 1560, overleden.

[1]s t a a t. — [2]op weg naar Frankrijk in Engeland gevangen gehouden. — [3]Hendrik II van Engeland, naar wien gene gevankelijk vervoerd werd. — [4]De Hertog van Albany. — [5]b e p r o e f d e n, e r v o e r e n.

Te vore, hoe haar hart van binnen is gesteld;
Nog kan het bokkenbloed op diamantsteen winnen,
Maar koninginnebloed verzacht geen koninginnen.

MARIA.

Mijn broeder[1] speelt terwijl den koning op mijn troon,
Misbruikt d' onmondigheid en kindsheid van mijn zoon,
Een onderdrukte wees, van 's moeders raad verstooten;
Hij plondert en verwoest kasteelen, huizen, sloten,
En laauw, maar niet verzaad van 't koninklijke bloed,
Vindt smaak en slaat zijn klaauw in 't onverbeurde goed,
Ziet God noch menschen aan, om 't ketterdom te sterken,
Te stichten op het puin van kloosteren en kerken,
Beroofd van tiende en schat en offer en altaar,
En geestelijken staat, gedoken in gevaar.
Zoo veel baldadigheids, gelcên door t' zamenrotten
Der wederspannigen, verdriet mijn vroomste Schotten,
Die duizenden in 't veld het harnas schieten aan,
Getroost het recht van God en koning voor te staan.
Ik laat me niet te min op toezeg nog gezeggen,
En, hopende op verdrag, de wapens nederleggen.
Mijn klacht en onschuld[2] wordt in 't parlement gehoord,
Ik vrij gekend; maar och! men houdt me trouw noch woord;
Geen voorslag baat, ik vind mij reis op reis bedrogen;
Wat zich beweegt of niet, mijn ramp staat onbewogen.

KENEDE, MARIA STUART.

KENEDE.

Geluk, Mevrouw! geluk en zegen sla hier toe.

MARIA.

Getrouwe kamenier! wat wil dit zeggen? Hoe?

KENEDE.

Nu wensch uw Kenede, dat haar geluk bejegen'.

MARIA.

Dat kwam in twintig jaar uw koningin nooit tegen.

KENEDE.

Ik zie ons morgen vroeg ter goeder tijd verlost.

MARIA.

Gij stuurt, naar uw gewoonte, uw hoop vooruit te post.

KENEDE.

Ik hoop u morgen vroeg, als eertijds, na te springen.

MARIA.

Gelijk te Lochlevijn[3]? Belachelijke dingen!

KENEDE.

Waarom belachelijk? 't Is ernst, en geen spel.

MARIA.

Hier leît geen Douglas thuis, geen jonge Daniël.

KENEDE.

En of mijn aanslag eens in 't eind met God gelukte!

MARIA.

Uw brein versiert[4] wat nieuws; zoo troost men de bedrukte.

KENEDE.

Mevrouw ontslipte toen in mannelijk gewaad.

MARIA.

Vergeefs. Nu rep mij niet van oproer of verraad.

KENEDE.

Hetgeen natuur ons raadt, ons staat een kans te wagen.

MARIA.

Dat wagen stond voorhene op bloed en nederlagen.

KENEDE.

Men heeft, hoe dik en sterk dit slot ook schijn' bemuurd,
Van langer hand een hol van onder uitgeschuurd,
Waardoor men aan de graft gemakkelijk kan kruipen,
En langs een biesbrug stil bij donkre mane ontsluipen,
Daar een gezadeld paard u, zonder landgerucht,
In luttele uren tijds, zal bergen met der vlucht,
En voeren strandewaart, bestuwd met brave riddren,
Om in een visschers pink.....

[1]Murray. — [2]verantwoording. — [3]Waar Maria door hulp van den jongen Douglas ontvlucht was. — [4]verdicht, verziet.

MARIA.

Och, zwijg! mijn leden siddren.
Wat heeft het edel huis van Houwaart[1] niet gelcên!
Wat heeft het niet bezuurd! Hoe is het plat getreên!
Mijn vrijdom kan, hoe kloek een aanslag zij begrepen[2],
Niet anders dan 't bederf van velen met zich slepen.
'k Ontslipte Lochlevijn gelukkiglijk, en won
Het veld, met zulk een hoop, van haast[3], te Dombreton[4],
De klaauwen van Mouray en zijn griffoens te schuwen;
Maar zoo veel Heeren, als hun koningin bestuwen,
Vervielen jammerlijk te Langside in zijn laag;
Een jammer, daar ik nog in 't harte rouw om draag.
Men waagde een schoone kans, van weêrzijde afgeronnen.
Wat werd er bloeds gestort! Getrouwe Hamiltonnen,
Dat God uw trouw bekrone in 't eenwigduurzaam rijk!
O koninklijk geslacht! Gij hoopte lijk op lijk
Wel zestig in getal. Wie ons had aangehangen,
Geraakte hier ten val, verslagen of gevangen,
En ik, verlost van 't Schotsche, in 't Engelsche geweld.

KENEDE.

Daar klopt Burgon; hij brengt u kruiden uit het veld.

BURGON, MARIA STUART, KENEDE.

BURGON.

Of kruiden òf wat nieuws, gezonder dan mijn kruiden.

MARIA.

Wat brengt gij nieuws, Burgon? Dit moet wat vreemds

BURGON. (beduiden.

Ik hoop wat goeds, Mevrouw! en beter dan gij waant.

MARIA.

Zeg op, gij hebt alreê genoeg den weg gebaand.
Ontveins mij niet 'tgeen strekt tot korting van mijn lijden.
Behaag het God, hij geve ons moedig door te strijden.

BURGON.

Wij lazen hier en daar het heilzaam kruid bijeen,
Wanneer een ridder kwam van Petersburg[5] getreên,
Gevollegd in 't verschiet van paarden en karrossen.

KENEDE.

Ter goeder ure; ik hoor zij komen u verlossen.

BURGON.

Ik spreek hem aan, en vraag naar tijding uit het hof;
Hij kende mij, en sprak: „mijn heer! nu hebt gij stof,
Om uitkomst van verdriet voor uw princes te hopen:
Misleidt de roep mij niet, ik zie den kerker open;
Zoodra het vonnis was door Londen getrompet,
Heeft ieder, die haar droeg[6], dien zwaren slag belet.
Men dreigt Elizabeth met wraak aan alle kanten,
Men houdt door brieven aan, vertogen en gezanten,
En al wat achterdocht en omzicht baart en zorg;
Hier dreigt en smeekt Parijs, daar 't hoofd van Edenborg,
Haar zoon, Bourbon, en d' ooms, zoo Lotheringe als Guisen,
En al wie bij haar bloed aan Majesteit verliezen.
Bellievre[7] boven al verbloemt Vrouw[8] Stuarts schuld,
En stuit ons koningin, gedwongen, met geduld,
Ter liefde van Valois het recht zoo lang te schorten,
Ook met gevaar van kroon en leven te verkorten.
Het keizerlijke hof, gansch Duitschland, ja, Euroop,
Gaan zwanger van dit pleit. De Roomschen scheppen hoop,
Dat onze koningin uw koningin zal sparen.
Ik hoop dit onweêr zal ten leste nu bedaren.
Het rijk is vol geruchts, dat alle dagen wast.
Dees Heeren komen nu ontvouwen hunnen last.
Verkwik uw koningin het hart met deze maren.

MARIA.

De zee leît op haar luim, om, met nog feller baren,

[1]Eig. Howard. — [2]bedacht. — [3]om weldra. — [4]Eig. Dumbarton. — [5]In 't Engelsche Northampton. [6]geneegen was; verg. boven, bladz. 730b, aant. [2]. — [7]De buitengewone Fransche gezant Pomponne de Bellievre. — [8]In zijn oorspronkelijke beteekenis, gelijk nog in me- (d. i. mijn) vrouw.

't In slaap gewiegde roer te wekken met een slag,
Daar 't reddelooze schip niet langer tegen mag.
Betrouw een zeegedrocht: betrouw uw lijf de winden
En wateren des volks, genegen tot verslinden!
Men peilt geen grond van 't hof; zijn afgrond leît te diep.

KENEDE.

't Is nog geen hallef jaar, dat zij haar woord herriep,
En onder 't lezen zelf den mond des rechters snoerde,
Eer Amias[1], door last, u op dit huis vervoerde;
Ja, menig jaar geleên verwees u 't Parlement,
Doch zonder nadruk: al dat dreigen kwam in 't end
Op dezen kerker uit; dit zijn de zelve vlagen.

MARIA.

Het ga zoo 't God belief; zijn wil zij mijn behagen.
Daar kloppen ze; mij dunkt, dat ik de Graven hoor.
Burgon, doe op! vertrek: de Heeren zijn daar voor.

DE GRAVEN, MARIA STUART.

DE GRAVEN.

Mevrouw! vergeef het ons, zoo wij uw geest beroeren,
En komen met den last van 't vonnis uit te voeren,
Door wil der koninginne en 't volle Parlement,
Gestreken tegens u; opdat men eens in 't end,
Bijkans aan lager wal, tot schipbreuk toe gedreven,
Den staat des rijks zijn rust, de koningin haar leven
Verzekere, eer de storm van zoo veel ongevals,
Door reukeloos verzuim, hun t'effens op den hals
Koom' storten, en met een den Godsdienst te verpletten,
Waar aan ons God verbindt, geweten, eed, en wetten.
Getroost dan morgen vroeg u zelve hier bereid,
Te buigen onder 't recht, u wettig opgeleîd;
En wijt ons niet, dat wij 't gevelde vonnis uiten,
Als dienaars van 't gerecht, door gunst noch haat te stuiten.

MARIA.

Zoo lag het niet bij mij, dat uwe koningin,
Mijn zuster, die ik meer dan zusterlijk bemin,
Mijn dood bezeeglen zou, en dus dien twist beslechten,
Dewijl ik geensins ben gehouden aan uw rechten;
Edoch behaagt het haar, te zoenen dit geschil
Met storten van mijn bloed, ik stem in haren wil,
En ga die schoone dood gemoeten met verlangen;
Ook is de ziel niet waard, omhoog de kroon t' ontvangen,
Indien hier 't lichaam schroom' voor d' opgeheve bijl,
En schrikk' voor éénen slag. Ik heb mij al een wijl
Bereid, en wissel blij den kerker van dit leven,
Om mijnen bruidegom en Heer de hand te geven,
In 't onbeneveld licht, daar haat noch afgunst bast;
Daar God de tranen zelf van oog en aanschijn wascht.

DE GRAVEN.

Verschoon onz' koningin, en reinig uw geweten
Van 't lasterlijk vergrijp en bloedige vermeten,
Te kenbaar aan het volk, dat haar om d' ooren loopt.
Men heeft verraderij en list op list gehoopt,
Gedongen naar ons kroon, en Roomschen, die u noemen
Hun rechte koningin, baldadig hooren roemen
Op Stuarts wettigheid, en stoffen, woest en wild,
Op uwe luiperden[2] en aangenomen schild.
De kroon(dit weet Mevrouw)verdraagt geen stoelgenooten[3].
De Londensche gemeent, de kleenen en de grooten,
Een ieder roept om 't luidst: „verzeker uwen Staat!"
Maar 't gene dees gekroonde op 't hoogst ter harte gaat,
Is d' eere des geloofs, gezuiverd door 't hervormen,
Hetwelk, in dezen nacht van dagelijksche stormen,
Geen veiligheid kan zien (wij tuigen 't zonder erg),
Ten zij het door uw dood ter nood zijn leven berg'.
De dood van 't een geloof is 't leven van het ander;
Zoo scheidt men Belial en Kristus van malkander,

[1]Paulet. — [2]De Luiperts van 't Engelsche wapen, door Maria aangenomen. — [3]gelijken in 't bewind.

Zoo puurt[1] men ons geloof van schuim en valschen schijn;
Dies neem geduld; het mag, het kan niet anders zijn.

MARIA.

Geloofd zij God, nu zelfs de vijanden betrouwen,
Dat mijn gezag alleen waar machtig op te bouwen
Den overouden dienst van 't omgewroete altaar;
Een roem zoo goddelijk, dat ik ze, met gevaar
Van Stuarts kroon en bloed, den Oppersten ter eere,
Ter eere zijner kerke, op 't vierigste begeere.

DE GRAVEN.

Volhard vrij even stijf, en houd den zelven toon;
Maar och! zij staat vergeefs naar d' eer der martelkroon
En naam van heilig, die naar 's anders hart durf steken,
Met eenen naar haar kroon; een stuk te klaar gebleken!

MARIA.

Dat waar vermetenheid, en anders dan mij voegt.
Zij heeft geen dubbele eer, wie d' eenige eer vernoegt.
Gij hebt aan 't lichaam macht door Gods gehengenisse,
Geensins door recht; dat vraagt uw overtuigd gewisse,
Zoo wel bewust, dat ik, die een gezalfde ben,
Een vrije Koningin, naast God geen hooger ken;
Nog[2] stelt gij mijne ziel door dreigement geen wetten,
En kunt ze niet de hoop op die genâ beletten,
Waardoor ik Hem mijn bloed opoffer, die mij sterk',
Dat mijn vermindring strekk' tot wasdom van zijn Kerk;
Waarbuiten mij niet lust de wereld te regeeren,
En om 't vergankelijk 't bestendig rijk t' ontberen,
Veel min tot zusterslag[3] te geven raad of daad.

DE GRAVEN.

Hoe, loochent gij 'tgeen blijkt bij Babingtons verraad?

MARIA.

Ik leg mijn hand op 't boek, gelijk een vrouw van eere,
Ja, Kriste koningin, ten troon gezalfd, en zwere
Op 't nooit vervalschte Woord, dit heilig perkement,
Dat mij noch zustermoord noch opzet is bekend,
Die naar[4] haar ondergang of nadeel hebb' gereken[4].
De voorspoed van haar Staat (hoe snood ik zit besproken[5])
Was t' allen tijde mij ten hoogste waard en lief.

DE GRAVEN.

Gij zweert bij Roomschen text, maar kunt den cijferbrief
En Naus getuigenis en Kurle niet verstommen.

MARIA.

Hoe, zit d' onbillijkheid zoo hoog in top geklommen?
En bezigt men nu knecht en huurling, luttel trouw,
En vlammende op genot, ten laste van hun Vrouw[6]!
De waarheid schijnt te sterk in 't aanzicht van de logen.
Men breng ze eens (heeft men 't hart) ons levende onder d' oogen!
Wij kennen Walsingham[7], en wat hij broedt in 't hart:
Zijn schalkheid weet, hoe zij zich diende van Balart[8],
Meineedigheid gebruikte, en spreken kost door monden
En pennen, aan geen plicht of eere en eed gebonden.
Ik zie de Majesteit der krone in slijk getreên,
Indien ze, in zulk een zaak, moet hangen aan hetgeen
Geheimeschrijvers, dier verplicht voor haar te buigen,
Gevalle om iemands zucht lichtvaardig te getuigen.
Gij weet, wie hen misschept[9]; ik heb hun trouw beproefd
In billijkheid, die geen getuigenis behoeft.
Het blijkt, hoe Saul nog, dus tegens zijn geweten,
Al t' onrecht David poogt aan muur en wand te speten:
Hij sprong te venster uit, en ik, die anders niet
Dan mijn verlossing zoek, hetgeen natuur gebiedt
Den vogel in zijn kouw, 'tgeen zelf de wetten raden,
Zit hierom met een moord en zuster-slag[10] beladen.
Een kranke weduw, die gekerkerd zucht, en smeekt,
Misdoet, terwijl ze bidt, dat God haar boeyen breekt;

[1]schift, zuivert. — [2]Daarenboven, ook. — [3]zustermoord. — [4]op—geaasd. — [5]gelasterd (verg. nog ons on-besproken). — [6]meesteres. — [7]Elizabeths Secretaris van Staat. — [8]een der zaamgezworenen. — [9]averechtsch voorstelt. — [10]doodslag.

Misdoet, terwijl ze schreit, dat hier of daar een sterker
Op hare klachte ontwake, en opene dien kerker
Der eindlooze eeuwigheid, alle oogenblik bespied;
Terwijl ze smilt als sneeuw, en moordt in dit verdriet.
Nog zocht ze Flippes[1] nooit haar erfrecht op te dragen,
Om niet (al belgt hij 't zich) de zuster te mishagen,
En diende zich veel eer van Hesters zoeten[2] aard
En lieflijk smecken, dan van Judiths bloedig zwaard.

DE GRAVEN.

Mevrouw! gij hoort den last, betrouwd aan onze zorgen,
Die u geen uitstel geeft dan tot den dag van morgen.

MARIA.

Welaan, ik heb voorhene uw aanklacht wederleid,
En wil, als een wie recht en reden wordt ontzeid,
Mij zelve op 't hoog gerecht der opperheerschappije[3],
Waarvoor Elizabeth gelijk staat met Marije[3],
Beroepen. Gij verstaat, u allen is bewust
(Want geen bewimpeling 't geweten dempt of blusscht),
Dat mijn geboorte alleen en Godsdienst mij bezwaren:
Doch 't is in niemands macht zich zelf te wederbaren,
Te loochenen zijn bloed, t' ontkennen 't heilig merk
Der vonte[4], die de ziel dit indrukte in de kerk.
Men noem het zoo men wil, dit zijn de lasterstukken,
Waarop ik mij getroost, voor uw geweld te bukken.

DE GRAVEN.

Wij hebben ons gemoed gezuiverd, zoo 't behoort;
Beroep u vrij op God: wij varen echter voort.

MARIA.

Dewijl men in dit rijk mij naauwelijks zal kunnen
Een uitvaart, naar den eisch van mijn geloof, vergunnen
En koninklijken staat; gelijk 't aloud geslacht
Der koningen van ouds ter aarde werd gebracht;
En aangezien de wrok der nu veraarde Schotten
Ons vaderlijk gebeent verbood in 't graf te rotten,
En strooide d' asch en stof der vorsten in den wind;
Zoo bidde ik, als de haat der menschen, dol en blind,
Verzaad zij met mijn bloed onnoozelijk te plengen,
Dat dan mijn hofgezin en dienaars 't lichaam brengen
In eenig heilig land, of naar de Fransche kust,
Daar mijn Vrouw Moeders lijk, begraven, lieflijk rust;
Zoo mag dit zwakke lijf, waarin de ziel ging treuren,
Gescheiden van de ziel, in 't einde eens rust gebeuren;
Terwijl 't onsterflijk deel, door offers en gebeên
Gediend, met meer cieraads zijn hoop te moet ga treên.

DE GRAVEN.

Dat staat uw dienaars eerst de koningin te vragen;
Behaagt haar dit verzoek, wij laten 't ons behagen.

MARIA.

'k Verzoek mijn biechtvaârs dienst, om, volgens ons ma-
Het hart te zuiveren, en, voor mijn afscheid, hier (nier,
Te nuttigen ons Manne en Kristgeheimenisse[5].

DE GRAVEN.

Vervloekte afgoderij! Het strijdt met ons gewisse.

MARIA.

Mag nu mijn zielzorg, mij geheele jaren langk
Geweigerd, al te straf, niet stuiten een, die krank
Naar geest en lichaam, zich godvruchtig zoekt te troosten?
Men weigert zulk een bede ook niet den allerboosten
En godvergetensten, in 's levens uiterste uur.
Hoe wrijft men deze loog nog in mijn hartkwetsuur?

DE GRAVEN.

Men heeft u toegeschikt een Bisschop met den Deken[6].

MARIA.

Geen Onroomsch ijveraar verstout' zich mij te spreken!
Geloofd zij God, dat ik al onderwezen ben,
En zonder hun zijn Kerk, en mijne misdaad ken,
Gelijk het kromme spoor en dwaallicht der verkeerden.

[1]Filips II van Spanje. — [2]z a c h t e n. — [3]Eig. moest men met Vondel hier h e e r s c h a p p i ë en M a r i ë lezen. [4]d o o p v o n t, d o o p. — [5]Versta: het heilig Avondmaal. [6]Nam. der Engelsche, of Episcopaalsche, S t a a t s k e r k.

DE GRAVEN.

Naardien gij dan den raad der wijze godgeleerden
Verlastert en verworpt, bekennende veel min
Hoe gij u tegens onz' gekroonde koningin,
Uw wettig overhoofd, zoo schendig hebt vergrepen;
Zoo voel haar gramschap nu rechtvaardiglijk geslepen
Door uw hardnekkigheid, gewapend tegens God.
Paulet! vaar voort; gij weet haar Majesteits gebod:
Men handel ze voortaan gelijk een statelooze,
Beroofd van waardigheid, ten spiegel voor de booze.

PAULET, MARIA STUART, REI VAN STAATJOFFEREN.

PAULET.

Mevrouw! nu regel u naar 's tijds gelegentheid,
Ontzeggende dat een, wie 't leven wordt ontzeid,
En buiten staat en eer en ampteloos gerekend,
Nog eenig teeken voer', 'twelk Majesteit beteekent;
Beveel dan, dat men voort dit pauweljoen omhoog
Van zwart fluweel, en voort al wat hier hange in 't oog
Gewillig wegneme, en het zeil der hoogheid mindre,
In 't onweêr des gerechts, en dus alle opspraak hindre;
Doch wijt het mij zoo zeer noch deze heeren niet,
Als onze koningin alleen, die dit gebiedt.

MARIA.

Ik lij het met geduld, dat zij haar haat verzade.
De Hemel zalfde mij, en riep, door Zijn genade,
Marië tot dien troon, als met Zijn eige stem.
'k Bezit rechtvaardiglijk, en houde alleen van hem
Mijn troon en kroon te leen, en wil ze, met mijn leven
En bloed ook hem, alleen gehoorzaam wedergeven.
Hij heeft Elizabeth niet boven mij gesteld.
Laat Parlement en Raad en Ketterdom geweld
Te werke stellen, als geweldenaars en stroopers,
Die in een moordspelonk, gesterkt met overloopers,
Den allervroomsten vorst vast knevelen met kracht;
'k Gedoog het tegens recht; 't is buiten hunne macht,
Dat ik geen[1] koningin (zij doen hun beste) sterve,
Hoewel mijn Staat wat glimps in 't oog der menschen derve.

PAULET.

De bloem der Majesteit gaat open, en vergaat;
Gij zijt niet, die gij placht, maar in verwezen staat.

MARIA.

Nog houdt het Koningsdom zijn luister onbedorven.
De koningen des Rijks zijn meer dan eens gestorven
Een dood, zoo eerelijk voor 't Koninklijk geslacht
Als schandelijk voor 't volk, dat in die boosheid lacht;
Wat wonder is het dan, zoo weder een verwoede
't Getal der Koningen van Engelandschen bloede
Vermeere met mijn lijk? 't Is Engelands manier:
Dat schatte nooit het bloed der Koningen zoo dier,
Of plengde 't mild, en maaide, als met een dolle zeisen,
De telgen van den stam, die recht hadde iet te eischen,
Te vorderen, uit kracht van titel, op dees kroon.
De koning Rijkaart[2] werd met zulk een haat en hoon
Bejegend en getrapt, om hem zijn recht t' ontwringen.

PAULET.

Gij spreekt, als hadt gij macht om anderen te dwingen.
Regeert de Moeder nu in Schotland of de Zoon?
Ontwijde Koningin! beroofd van rijk en troon,
Wat moedigt u? Wat staat u echter[3] meer te hopen?
Bedenk, 't is tijd, hoe verre uw zaken zijn verloopen!

MARIA.

Nog zoo niet, dat mijn moed bezwijke voor dien last,
En ik bestemme 'tgeen mijn grootheid nimmer past.
Men poogt vergeefs het merk der zalvinge uit te wissen,
Ook kan de wettigheid onze afkomst geensins missen;
Beneem ze al wat u lust, gij neemt ze nimmer af
Het voorrecht van haar stam, geheiligd tot den staf.

[1]Versta: n i e t a l s. — [2]Richard II, door Hendrik VII verjaagd. — [3]n o g, l a n g e r.

PAULET.

Gij moogt dan zonder schâ dees ijdle pracht ontberen,
Die u geen voordeel geeft, en onze zaak kan deeren.

MARIA.

Ontheiligt men in ons der Vorsten Majesteit?

PAULET.

Gij hebt door hoog verraad die stralen afgeleid.
En zijt van stam en bloed veraard door snoode werken.

MARIA.

Beroof ons 't overschot der Heerelijke merken[1],
Wanneer 't genoemde Recht zich paaye met ons hoofd.

PAULET.

Zoo zult gij levend zien uw glansen uitgedoofd;
Gij, Joffers, helpt dien troon zoo daatlijk uit onze oogen!

REI.

Is alle ontzag zoo schoon en t' effens uitgetogen,
Dat gij de Majesteit, die altijd stip op 't punt
Van eere stond, voor 't lest zoo luttel luisters gunt?
Een schijn van eere plag de Grooten in het sterven
Te volgen, en mag dees zoo weinig niet verwerven?

PAULET.

't Gebeurt wel, dat men straf en schijn van eere paart;
Maar zulk eene acht men ook geen schijn van eere waard.
Zij zie nog levend dus haar lijk ter aarde dragen,
En hoore u, eer ze sterf, haar dooden romp beklagen.

REI.

Helaas! verdient Mevrouw geen deernis in dien staat
Van sterven? Hoopt men nog, met vruchteloozen smaad,
Zoo fel en dertel, op den stapel der elende
En jammeren, één nacht voor haar rampzalig ende?
Dees kamer huilt u toe, terwijl ze in tranen smelt.
Het schenden van dien troon door openbaar geweld
Kan 't halsrecht wettigheid, noch schijn van 't wettig geven.
Zij scheidt van alle hoop op 't wereldsche uit dit leven,
En slaat haar oogen reede op een geruster Rijk.

PAULET.

Het is dan tijd, dat zij beneên de vlagge strijk',
En eenmaal leer' versmaân al 's werelds ijdelheden.
Zij heersche vrij omhoog, een ander hier beneden!
Wie hier zijn oogen sluit, en naar den hemel ziet,
Bekreunt zich met dit aardsch en aardsche hofpraal niet.

REI.

Men plag 't verwezen hart door heuschheid te verkwikken,
Beleefd te handelen[2], te sterken voor de schrikken
En 't grimmen van de dood; maar niemand luistert hier
Naar reden of bescheid. Barbarische manier!
Waar zijn wij? in een woud? wie nestelen hier binnen?

PAULET.

Dewijl ik met gemak noch heuschheid niet kan winnen,
Zoo staat mij bovenal te passen op mijn eer.
Trawanten! haast u, rukt en smijt die pracht om veer.

REI.

Heer Melvin! kunt gij ons niet helpen noch beschermen?

PAULET.

Trawanten! rept u, voort, en keert u aan geen kermen!

REI.

O God! verdraagt gij dit? O wee! O wraak! O smart!
Tyrannen! stoot haar eerst de moordpriem in het hart,
Opdat ze niet, haar eere en titels overlevende,
Gevoele, hoe de nicht van Hendrik den Zevende
(Dewijl ze in errefrecht en godsdienst niemand zwicht),
Tyrannig wordt tot stof gemalen van haar nicht.

MARIA.

Mijn dochters, houdt gemak! beveelt de wraak een sterker,
Die, in de duisternisse en damp van dezen kerker,
Ons ongelijk aanschouwt van zijnen hoogsten stoel;
Hij strekt zijn armen uit, om ons uit dezen poel,
Een rechten jammerpoel, door zoo veel smaad en lijden
En wederwaardigheid, op zijnen troon te wijden.
Ik zie al wat hier blinkt voor stof en vuilnis aan,
Ik zie een rijker troon daar boven open gaan.

REI.

ZANG.

O eerstelingen van dit eiland!
Donalt en Lucius[1], die eerst
Uw kronen neêrboogt voor den Heiland,
Van wien de wereld wordt beheerscht,
En loochende uw besmette altaren
Voor 't zuiver outer van het Kruis,
Dat, als een baak, ons Noordsche baren
Verlichtte, en brocht den zeeman thuis,
Die, nat van 't ongestuimig weder,
Geen Glaukus[2] dankte, na dien druk,
Maar, stortende voor 't kruisbeeld neder,
Messias toeschreef zijn geluk,
Bewees zich dankbaar dien Behoeder,
Betemmer van de wilde zee,
En zong den lof der Maagd en Moeder,
Die, als een Noordstar, hem de reê
En haven met haar vinger toonde; –
O koningen, gelijk van zin!
Ziet neder, hoe uw erfgekroonde
Ontwijd zit van uw nazatin[3],
Die, afgevallen, zoo verbolgen
Den ouden godsdienst durf vervolgen.

TEGENZANG.

In 't schuim der Kaledonsche baren,
Om Orcades noch Ierland vond
De visscher, grijs en afgevaren,
Geen zeegedrocht, zoo wreed van mond,
Dan dit, zoo spits en scherp van vinnen,
Zeo schalk, zoo loos en boos van aard.
Laat schepe-sloopen en verslinnen[4]
Wat wil, met balg en slingerstaart;
Een staart, die 't water om kan roeren
Van onder op, en met een klink
De kielen, die zoo veilig voeren,
Zoo treffen, dat de vloot verzink'; –
Dit landgedrocht beschaamt ze altzamen
In wreedheid, onrust, en geweld,
Die ooit gestrand te voorschijn kwamen,
Wanneer hun voorspook plagen spelt.
Het laat geen nageburen slapen,
Het rooft op 's buurmans kust en grens,
Het wil den aardkloot overgapen,
't Vermomt zich met de grijns van mensch.
Het Engelsch hof, hiervan bezeten,
Mag dit met recht Naijver[5] heeten.

TOEZANG.

Helaas! wat baat het, dat natuur
Britanje van de wereld scheidde?
Wat baat het, dat Severe dien muur
In 't midden van twee volken leide,
Om Albion voor Kaledon
En zijnen intocht te bevrijen?
Nu dit gedrocht niet rusten kon,
En over muur en graft kwam glijen,
En voedde, in 't Kaledonsche rijk,
Die booze lucht van burgertwisten,

[1]Kenteekenen der Heerschappij. — [2]Thans behandelen.

[1]Koningen van Schot- en Engeland, die, volgens de overlevering, er 't eerst het Kristendom zouden hebben ingevoerd. — [2]Zeegod der oudheid; zie vroeger. – [3]Rijmshalve voor nazaat, dat geen geslacht heeft (verg. echter gemalin). — [4]verslinden. — [5]wangunst, nijd.

Om hier ons koninginne-lijk
Op 't hart te trappen, en te kisten
Al levendig, na zoo veel smaads.
Wat baart een dor gedrocht al kwaads!

DERDE BEDRIJF.

PAULET, DE GRAVEN.

PAULET.

Belieft den Heeren, mij iet anders te bevelen?
Ik heb den hoogen last gevolgd in alle deelen,
Beval twee edelliên de kamer van Mevrouw,
Verzekerde het huis, zorgvuldig en getrouw,
Met sterker wacht dan ooit, om onraad uit te sluiten.
Nu vreest men met den dag alreê den drang van buiten,
Eer ons 't nieuwsgierig volk, en meer dan 't enge perk
Der zale bergen kan, met dringen vall' te sterk.

DE GRAVEN.

Men houde het kasteel en zijne poort gesloten,
En opene ons klinket bij tijds voor luttel grooten
Van adelijk geslacht of ridderlijken staat,
Doch met eerbiedigheid, bescheidenheid, en maat;
Het sta den ridder vrij twee dienaars in te brengen,
Den edelman slechts één. Dat zich geen andre mengen
In dien benaauwden drang, dan wacht en slotgezin.
Men neem' van buiten slechts tweehonderd koppen in.

PAULET.

Al wat gij meer beveelt, dat laat ik mij behagen.

DE GRAVEN.

Hoe heeft die droeve zich na uw vertrek gedragen?

PAULET.

Bedaard, en min noch meer dan een die ergens reist,
En eerst bezorgd hetgeen de herevaart vereischt.
Zij laat het avondmaal wat tijdiger bereiden,
Om voort het noodig werk te spoeden, vóór het scheiden,
En neemt met matigheid haar nooddruft, zoo gerust,
Gelijk ze plag, en als van geen verdriet bewust.
De tafel luistert vast naar haar gezoute woorden,
Een troost en hemelval voor d' ooren, die dit hoorden.
Zij vraagt Burgon, of hij, als zij, ook nam in acht,
Hoe sterk de waarheid is, en met hoe groot een kracht
De Waarheid Logentaal den mond weet op te breken,
Om door die vijandin 't gelooehende uit te spreken.
Het vonnis, zegt ze, 'twelk mij scherp ter straffe daagt,
Verwijst me, als eene die Elizabeth belaagt,
En niettemin wil Kent, dat ik het licht zal derven,
En sterven, eer door mij zijn Godsdienst koom' te sterven;
Getuigenis, die, dus gehouwen op mijn graf,
Mij eer ten roem gedijt dan tot schandaal en straf.

DE GRAVEN.

Zij ga hierop getroost den slag des doods verbeiden.

PAULET.

Zij drinkt, na 't avondmaal, en vóór het jongste scheiden,
Zoo rustig als bedaard, haar stoet den scheîdrank toe,
En wil dat hoofd voor hoofd haar hier bescheid op doe;
Die wachten 't op hun kniên, nu God het wil gehengen.
Daar ziet men elk den wijn met zoo veel tranen mengen,
En nokken en misbaar, dat zelf een edelman,
Die 't mij verhaalt, zich niet van tranen spenen kan.
Een ieder bidt genâ voor 'tgeen er zij misdreven.
Zij zelve smeekt, men wil haar misslag ook vergeven,
Vertroost ze, als eene die den kerker vol verdriet
Geopend, en in 't licht van 's Hemels blijschap ziet:
Zij wil een iegelijk in haar gebed gedenken,
Bij God en d' Engelen, die haar van boven wenken.
Aldus geneest ze 't hart, ter dood bedroefd en krank.

DE GRAVEN.

Het hofgezin verliest bij haren ondergangk.

PAULET.

Zij neemt de pen, en schrijft op 't spoedigste drie brieven,
Te leveren (hoewel alleen op uw believen)
Den koning te Parijs, en Guise, en éénen hier,
Bevelende haar ziel den biechtvaâr, hoog en dier.
Zij leest haar jongsten wil en staat van lijfeieraden
Juweelen en gesteente, en giften en gewaden,
En deelt den reedsten schat aan haar getrouwen uit;
Waarna zij zich terstond in haar gebeêcel sluit,
En d' uren nu besteedt tot bidden en tot waken.

DE GRAVEN.

't Gaat wel; 't gestarrent daalt. Wie durf ons hier genaken?

MELVIN, DE GRAVEN.

MELVIN.

Dat Uw Genade zich mijn aanspraak toch niet belg'!
Een druk te groot, en dien ik levend' naauw verzwelg,
Verrukt mij, om bij nacht de Heeren nog te spreken;
Hoewel ik ducht vergeefs; het strekk' ten minste een teeken
Van 't eerlijk hart, verknocht aan zijne koningin.

DE GRAVEN.

Hofmeester! hoû uw rust: wat komt u in den zin?

MELVIN.

Is 't vruchteloos, 't gedij tot rust van mijn geweten,
Indien ik eenigsins mij zelven hebb' gekweten.

DE GRAVEN.

Indien gij met uw tong dit schellemstuk verguldt?

MELVIN.

Ik onderwind mij niets te weten van haar schuld
Of onschuld aan dit stuk, waarvan de menschen spreken:
De rechters weten best, wat hiervan zij gebleken
Of niet; 'k geloof alleen (indien ik ze anders ken
Uit haren ommegang, als die haar dienaar ben,
En, gansch onzijdig, best getuigenis kan geven),
Dat zij de zuster nooit gedongen hebb' naar 't leven,
En, hier op is getroost t' ontvangen dezen slag,
Waarop het hoog gerecht en d' allerjongste dag
Zal volgen, t' zijner tijd, om al, die vonnis vellen
Voor 't al doordringende oog van God te recht te stellen.

DE GRAVEN.

Zij hoû zich dan getroost, en klaag' niet over 't lot
Van 't recht, hetwelk ons staat te wettigen voor God.

MELVIN.

Zij kende schuld noch recht in dit geschil, en echter
Beveelt men tegens recht haar Majesteit den Rechter.

DE GRAVEN.

Het heilig Recht is blind, en kent geen Majesteit.

MELVIN.

De Majesteit geen mensch, maar Gods Almogendheid.

DE GRAVEN.

Geen Hoogheid was het recht der wetten ooit ontwassen.

MELVIN.

De Hemel straft ze zelf, die op geen wetten passen.

DE GRAVEN.

Zoo most het recht te lang op d' aarde stille staan.

MELVIN.

Men onderscheide hier den Vorst van onderdaan.

DE GRAVEN.

Zoo doen ze, die hier op rechtvaardig vonnis strijken.

MELVIN.

De mindre vonnist hier dan over 't hoofd der Rijken?

DE GRAVEN.

Marië buige 't hoofd voor Vrouw Elizabeth!

MELVIN.

Zij staan gelijk van God op 's werelds troon gezet.

DE GRAVEN.

Hier heerscht Elizabeth alleen, en geen Marije.

MELVIN.

Dat hare heerschappij tot heil des volks gedije!

DE GRAVEN.

Het heil des volks eischt straf van zijne vijandin.

MELVIN.

Een heilige, een gezalfde, een vrije koningin?

DE GRAVEN.

Een titelkoningin, een koningins gevangen.

MELVIN.
Gevloden in haar schoot, doch luttel heusch ontvangen.
DE GRAVEN.
Verstooten van haar volk en rijk, en aangeklaagd.
MELVIN.
Onwettig, tegens recht en reden, uitgejaagd!
DE GRAVEN.
Wij willen dat geschil hier slechten noch bepleiten.
MELVIN.
Ten minste, draagt ontzag den glans der Majesteiten!
DE GRAVEN.
Aan die geen Majesteit ooit kwetsten door verraad.
MELVIN.
Wat strooit men niet al uit, door vijandschap en haat!
DE GRAVEN.
Wij laten ons door haat noch vijandschap vervoeren.
MELVIN.
Het godlijk Recht verbiedt Gezalfden aan te roeren.
DE GRAVEN.
Dit recht gebiedt, dat zij den moord ten spiegel dien'.
MELVIN.
De koning David zelf heeft Saul wel ontzien.
DE GRAVEN,
En Davids zoon ontzag niet eens zijn oudsten broeder.
MELVIN.
Die stak hem naar de kroon, door voorbeê van de moeder.
DE GRAVEN.
En deze heeft zich lang aan 's anders kroon vertast.
MELVIN.
Onschuldig wordt ze met haar schoonvaârs schuld belast.
DE GRAVEN.
Zij heeft het meê bestemd, dies wordt het haar geweten.
MELVIN.
Die wonde is lang gezalfd.
DE GRAVEN.
De nasmert niet vergeten.
MELVIN.
Men zie hier stam en bloed en eigen maagschap aan.
DE GRAVEN.
Hier geldt geen bloed, al zou die gansche stam vergaan,
MELVIN.
Zult gij uw handen dan zoo woest aan 't gastrecht schenden?
DE GRAVEN.
Aan een, die voêster was van eindelooze elenden.
MELVIN.
Gevoed door 't ongelijk, dus lang haar aangedaan.
DE GRAVEN.
Men heeft gewapend trotsch naar 's Rijks bederf gestaan.
MELVIN.
Naar vrijheid, om dees duif uit 's kerkers klaauw te slaken.
DE GRAVEN.
Zich meester van den Staat en 't Koninkrijk te maken.
MELVIN.
Zoo jagen achterdocht en vrees haar eige schim.
DE GRAVEN.
Men denkt zoo erreg niet, of 't valt nog ruim zoo slim.
MELVIN.
Een krijgsgevangen zelf verschoont men naar de wetten.
DE GRAVEN.
Gevangens, die zich niet door landverraad besmetten.
MELVIN.
Gevangens, die met kracht zich redden uit dien nood.
DE GRAVEN.
Gevange koningen zijn menigmaal gedood.
MELVIN.
Men breng' geen voorbeeld bij dan met gelijke reden.
DE GRAVEN.
Aldus heeft Konradijn[1] verdiende straf geleden.

MELVIN.
Een onverdiende straf, van duizenden vervloekt.
DE GRAVEN.
Zijn misdaad blijkt te klaar, indien men ze onderzoekt.
MELVIN.
Hij dong in 't harrenas naar Karels[1] kroon en leven.
DE GRAVEN.
Hoe kan 't Elizabeth Marië dan vergeven?
MELVIN.
Die kwam hier wapenloos en smeekende in haar hof.
DE GRAVEN.
En, sedert hier gehoofd, verliep ze zich zoo grof.
MELVIN.
De koning Konradijn versteurt de rust der kerke.
DE GRAVEN.
En deze niet zoo stil, dat ieder het niet merke.
MELVIN.
Onschuldig draagt ze al 'tgeen men aanschrijft op haar
DE GRAVEN. (naam.
Zoo schendig, dat men zich der blijken billijk schaam.
MELVIN.
Ontslaat ze, en al het rijk met eenen van die zorgen.
DE GRAVEN.
Ontsla ons rijk van zorg.
MELVIN.
Verzekert het door borgen.
DE GRAVEN.
Wat borgen hielden ooit een koningin in toom?
MELVIN.
Verbindt den zoon bij eede, en Guise haren oom.
DE GRAVEN.
Geen borge kan den staat des Rijks gerustheid geven.
MELVIN.
Haar leven strekt een schild, en bergt heur nabuurs leven.
DE GRAVEN.
Nog beter door haar dood; die velle al 't oproer neêr!
MELVIN.
Dat slaat dan licht zijn oog op een uitheemschen heer.
DE GRAVEN.
Op Spanje? die is wijd van 't Britsche strand gezeten.
MELVIN.
Kan Frankrijk zijn gekroonde[2] en zuster wel vergeten?
DE GRAVEN.
Wij zijn de wraak getroost, indien ze ons oorlog vergt.
MELVIN.
Genade baarde ooit[3] gunst, daar straf den wrevel tergt.
DE GRAVEN.
Genade stijft, de straf verschrikt den landverrader.
MELVIN.
Het maagschap grenst te na.
DE GRAVEN.
Het vaderland nog nader.
MELVIN.
Bewaart uw koningins kroniek voor zulk een vlek.
DE GRAVEN.
Indien rechtvaardig recht tot schande of laster strekk'.
MELVIN.
Zie toe, gij zult het recht der volken overtreden.
DE GRAVEN.
Geensins 't byzonder recht, het heil van volk en steden.
MELVIN.
't Vergaat hem zelden wel, die 't recht der volken schendt.
DE GRAVEN.
Wie recht doet naar den eisch, ontziet geen dreigement.
MELVIN.
't Natuurrecht lijdt dit niet, en spreekt het vonnis tegen.
DE GRAVEN.
Dat lijdt geen zusterslag[4], noch houdt die kromme wegen.

[1]De zestienjarige Konradijn van Zwaben, de laatste der Hohen-Stauffen, in 1266 te Napels onthoofd.

[1]Karel van Anjou. — [2]koningin, als gemalin van Frans II. — [3]steeds, altijd. — [4]zustermoord.

MELVIN.

Men kan de vangenis verzwaren tegens list.

DE GRAVEN.

Zoo doet men, met een zerk te rollen op de kist.

MELVIN.

Het gansche Kristenrijk zal 't vonnis overwegen.

DE GRAVEN.

Wij overwoegen 't eerst; nu staat ons recht te plegen.

MELVIN.

Te vellen zulk een hoofd met een verwate bijl?

DE GRAVEN.

De rechtbijl houw' slechts toe; 't is Engelanders stijl.

MELVIN.

Een Engelsch oir[1] gedoemd van Engelsche onderzaten?

DE GRAVEN.

Van 't volle Parlement, en driederhande staten.

MELVIN.

O Henderiken! voelt gij dit niet in uw graf?

DE GRAVEN.

Zij voelen dat er heersche een nazaat van hun staf.

MELVIN.

Besprenkeld met dit bloed, uit hunnen stam gesproten?

DE GRAVEN.

Geen bloed uit dertelheid, maar hoogen nood vergoten.

MELVIN.

Gevolgd van naberouw en tranen, doch te spâ.

DE GRAVEN.

Van juichen en triomf en blijschap, zonder gâ[2].

MELVIN.

Triomfen op het lijk van zulk een hooggeboren?

DE GRAVEN.

Nog liever haar, dan Vrouw Elizabeth verloren.

MELVIN.

Nog liever geen van beide, en bloed met bloed vereend.

DE GRAVEN.

Zoo paai men bloed met bloed!

MELVIN.

Daar gansch Europe om weent?

DE GRAVEN.

Een korte wijl, totdat het lichaam legg' begraven.

MELVIN.

Een koningin, van God verrijkt met zoo veel gaven?

DE GRAVEN.

Met gaven, lang misbruikt, ten val van menig heer.

MELVIN.

Bekommerd met haar kruis en leven, staat en eer.

DE GRAVEN.

Wat is er bloeds gestort, om haar in staat te houden!

MELVIN.

Dat treffe op 't hoofd van hun, die haar die moeite brouw-

DE GRAVEN. (den.

De rust van Engeland en Schotland hangt aan haar.

MELVIN.

Die t'elkens vrede zocht en kocht, op haar gevaar?

DE GRAVEN.

Die nooit zich naar des tijds gelegenheid wou vlijen.

MELVIN.

Gewillig, en zoo veel haar errefrecht kon lijen.

DE GRAVEN.

Wie 't heerschen luste, leer' zich zelf te buiten gaan[3].

MELVIN.

Zoo verre dit met haar geweten kan bestaan.

DE GRAVEN.

Zoo verre zullen wij haar misdaad ook verschoonen.

MELVIN

Gij zult dien grooten zoon in zijne moeder honen.
Hoe wil die jonge vorst, hoe wil dat ziedend bloed
Opbobbelen van toorne, en met verbolgen moed
Te paarde in 't harrenas, met zijn gehoonde Schotten,
Gesterkt van over zee, op dit barbarisch knotten
Des overouden stams van zulk een brave spruit,
Het moederslachtig volk bestoken, niet om buit
Of roof en snood gewin, maar, door het eerlijk vechten,
Zijn moeders ongelijk met bus en degen rechten!
Geen kans stond ooit zoo schoon of[1] keerde op 't ongezienst;
Ik bid, verschoon Mevrouw, uw eigen kroon ten dienst!

DE GRAVEN.

Dat staat geensins aan ons, aan last en tijd gebonden.

MELVIN.

Door uitstel wordt het recht, zoo 't recht zij, niet geschon-

DE GRAVEN. (den.

Wij kunnen niet één uur verlengen haren tijd.

MELVIN.

Men scheld' haar niet den hals, maar luttel dagen kwijt.

DE GRAVEN.

Wat nut kan uitstel haar, die lang gedoemd zat, geven?

MELVIN.

'k Verzeker u, men pleit tot berging van haar leven.

DE GRAVEN.

't Is al vergeefs gezweet, geronnen[2], en gepleit.
Dit schrift is d' eige hand van hare Majesteit.

MELVIN.

De wraaklust heeft misschien de pen dit afgedrongen.

DE GRAVEN.

Monarchen teekenen door niemands macht gedwongen.

MELVIN.

Zij kan veranderen van opzet en beraad.

DE GRAVEN.

En trof er midlerwijl een onheil onzen staat?

MELVIN.

Men komt nog tijds genoeg om zulk een bloed te storten.

DE GRAVEN.

Wij willen onzen last verlengen noch verkorten.

MELVIN.

Hij eert den zoon op 't hoogst, wie zijne moeder eert.

DE GRAVEN.

Den zoon, die t' Edenburg, te Londen niet[3] regeert?

MELVIN.

Hij moet Elizabeth door 't Recht der krone volgen.

DE GRAVEN.

Die hope paait zijn wraak, hoe grimmig, hoe verbolgen.

MELVIN.

Een vorst ontveinst zijn leed, en wreekt dan d' euveldaad
Der ouderen in 't eind met woeker aan hun zaad.

DE GRAVEN.

Rechtschapen Engelschman liet nooit zich zoo verbluffen,
Dat hij in zijnen plicht, hem opgelegd, zou suffen
Om iemands dreigement. Wie Stuarden ontziet,
Verdient geene eere, daar Elizabeth gebiedt.

MELVIN.

Men leest van rechters, die gevangens 't lijf verschoonden,
Hetwelk de meesters hun, gelijk een weldaad, loonden;
Dewijl het vonnis lag uit hevigheid geveld.

DE GRAVEN.

Dit is met rijpen raad te langzaam ingesteld,
Om nu zoo reukeloos en schichtig in te trekken,
Dat onder 't morrend volk slechts oproer zou verwekken;
Dewijl 't verkondigd werd bij stekende trompet.

MELVIN.

D' oploopende gemeent wordt lichtlijk neêrgezet,
Indien de predikstoel zich wacht dien haat te voeden.

DE GRAVEN.

Het is der herdren ampt, hun kudden zoo te hoeden.

MELVIN.

Zij hebben naar dit bloed zoo menig jaar gedorst.

DE GRAVEN.

Uit ijver voor de Kerk, gesproten uit de borst.

---

[1]spruit, erfgenaam. — [2]weêrgâ. — [3]Versta: zich zelf te vergeten.

[1]Zoo lees ik voor of 't dat waarschijnlijk uit het oude oft' bedorven is. — [2]geloopen, gedraafd. — [3]Versta: wel t' Edimburg, maar niet te Londen.

MELVIN.

Hoe ijverde Mevrouw om d' eendracht van Brittanje!

DE GRAVEN.

Om 't eiland onderdaan te leveren aan Spanje.

MELVIN. (Schot;

„Nooit kwetste ik", zegt ze, „'t recht van Engelschman of
't Geweten wroegt[1] mij niet; 'k beroep mij zelf op God,
Die weet hoe vreedzaam ik de tweedracht zocht te schuwen,
Hoe ik mijn zuster kende, ook zelfs in 't herhuwen,
Veel lager dan mijn staat; nadat men 't huwelijk
Met Zweden, met de kroon van Spanje en Oostenrijk
Erglistig had gestuit. Hoe heeft men mij gedolven
In eenen poel van bloed, gedompeld in de golven
Van wederspannigheid en laster en verdriet!
Hoe heeft men mij gelokt, getroond in dit gebied,
Met zulk een schoonen schijn van trouweloos beloven,
En van haar staat ontzet, van vrijdom gaan berooven
Een vrouw, ter heerschappij geschapen al te fier,
Gedwongen ter genâ van schildwacht en cipier,
En reis op reis gesleurd van d' eene op d' andre sloten.
Hoe zuiver schouwden[2] mij de besten en de Grooten,
Gesteld tot onderzoek, ook zelf in Norfolks zaak!
Hoe stond ik ooit mijn woord, en nooit naar wederwraak!
En eindlijk, nu men hier dit lichaam, aan de keten
Van twintig jaren wroks en kerkers, ziet gesleten,
Verwijst men 't hoofd ter bijle, op een gesmede wet!
Indien Marie dus haar nicht Elizabeth
(Wiens stoel de Hemel nog op Stuarts wensch wil zegenen)
Met reden en bescheid in 't aanschijn mocht bejegenen,
Hoe waar het mogelijk, dat zij zou treden tot
Dit schouwspel, en dit hoofd zien gapen op 't schavot;
Gij Heeren, kan het zijn, verstrekt nu middelaren,
En eigent u dien roem van 't oir des Rijks te sparen,
Ten minste naar uw macht; voor zulk een weldaad zij
En blijf de Hoogste uw loon. Helaas! vergeef het mij,
Indien ik wat te brusk[3] een weduwe verwere,
Gedreigd met zulk een val, dien d' Allerhoogste keere!

DE GRAVEN.

Vertrek terstond van hier, en breek dees woorden af;
Dat is maar tijd verkwist; geen voorspraak schut[4] dees straf.

BURGON, MELVIN.

BURGON.

Gij hebt u zelven dan voor 't uiterste[5] gekweten?

MELVIN.

Gekweten, en vergeefs wat moeite en tijd versleten.

BURGON.

Zij luisterden ten minste een weinig naar uw beê?

MELVIN.

Gelijk een harde rots naar 't ruischen van de zee.

BURGON.

Wat raad dan, om dit hoofd die blinde bijl t' onttrukken?

MELVIN.

Geen raad, geen hoop altoos; Mevrouw zal moeten bukken.

BURGON.

Men draagt dan koningsbloed nu langer geen ontzag?

MELVIN.

Nog min dan ander bloed, en van gemeenen slag.

BURGON.

Zoo reukeloos 't geheim des Koningdoms ontdekken?

MELVIN.

Men ziet op geen gevolg, hoe breed men dit kan rekken.

BURGON.

De nazaat zal dit stuk vervloeken als een pest.

MELVIN.

Men dient zich nu hiervan; de nazaat vloek' zijn best[6].

[1]beschuldigt. — [2]beschouwden, verklaarden. — [3]vrij, stout. — [4]keert, voorkomt. — [5]laatste. — [6]mag vloeken, zooveel hij wil.

BURGON.

Rechtschapen voorzaat plag op 's nazaats heil te letten.

MELVIN.

Men zoekt, om 's nazaats heil, den godsdienst vast te zetten[1].

BURGON.

In 't moederlijke bloed, het tergsel van de wraak?

MELVIN.

Beneem verâarden Schot en Engelschman dien smaak!

BURGON.

Ja, wel verâard van deugd, en woester dan Barbaren.

MELVIN.

Zij hopen, door dit bloed zal 't onweêr straks bedaren.

BURGON.

Zoo worpt men 't oir des Rijks dien afgrond in den mond?

MELVIN.

Uit vreeze, dat de Staat niet strande, en ga te grond.

BURGON.

En wat verzekert hen, na Stuarts[2] dood, voor stranden?

MELVIN.

't Verpletten van dit hoofd der Roomschheid[3] onzer landen.

BURGON.

Na 's moeders dood versterft dit recht op haren zoon.

MELVIN.

Met zuiver zog gevoed, en beter zog gewoon.

BURGON.

Maar bijster ongewoon te zwelgen zulk een beker.

MELVIN.

Hij kieze, uit hope op 't erf, het zeker voor 't onzeker.

BURGON.

En koos hij 't hachelijke, en zong zijn moeders zang?

MELVIN.

Zoo gingen zij met hem zijn moeders eigen gang.

BURGON.

Hij breidele bij tijds de Puriteinsche listen.

MELVIN.

Dat volk stelt eere in trotsch met koningen te twisten[4].

BURGON.

De schepter is te slecht met dit gebroed bewaard.

MELVIN.

De koning zwaai den staf, zij loeren op zijn zwaard.

BURGON.

De staf heeft zonder 't zwaard geen kracht, noch iet te zeg- (gen.

MELVIN.

En hierom zoeken zij hun Heeren 't zwaard t' ontleggen.

BURGON.

Waar is een Heer, beroofd van 't opperste gezag?

MELVIN.

Een slaaf des Puriteins, verrijkt door dit bejag.

BURGON.

Zoo drijft de heerschappij op 's volks geschrei en vuisten.

MELVIN.

Dat waren ze, die stout den grootsten Koning kruisten.

BURGON.

Nu kruisen ze Mevrouw, en schreeuwen hemelhoog.

MELVIN.

Haar Katholiekheid schijnt te sterk in ieders oog.

BURGON.

Zij schijne vrij, en krone in 't eind haar heilig leven.

MELVIN.

Men poogt haar dood een verf van zustermoord te geven.

BURGON.

En tusschen moordenaars hing Kristus aan het hout.

MELVIN.

Haar leste dag komt op; ik schrik; mijn hart wordt koud.

BURGON.

O schandvlek, van geen tijd noch eeuwen uit te wisschen!
Wat zal de kroon hierdoor aan glans en luister missen!
Ik zie Britanje nog in 't uiterste gevaar,
De stale vuist des Schots verward in 't Engelsch haar[4];

[1]stellen. — [2]Maria's. — [3]van 't Katholicisme. — [4]Zinspeling op de Engelsche onlusten van den dag.

De rechtbijl scherp gewet op 's konings stedehouders[1],
En 's Kantelbergers[2] hals; het graauw op zijne schouders
Des ouderlings gezag verheffen op de straat;
En Londen hoofdeloos verscheuren zijn gewaad.
O schandvlek, van geen tijd noch eeuwen uit te vagen!

MELVIN.

Met wat gelaat zal ik den zoon de tijding dragen?
Hoe durf ik zijnen troon genaken met dees maar?
Mij jammert zulk een spruit van vierentwintig jaar.
Wat reden zet hem neêr? Wie zal die bloedwel stoppen?
Hoe kan die held zijn leed verteren of verkroppen?
Mij dunkt, ik zie, hoe hij ontzind zijn purper scheurt,
De kroon ter aarde smijt, en raast, en kwijnt, en treurt,
En vloekt Elizabeth, en Engelschen, en Schotten;
Terwijl het schuim des volks, deze uitgepuurde[3] rotten,
Vast lachen in hun vuist, op kruisweg en op straat;
Als of men eere trok uit zulk een euveldaad,
Waarover duizenden van vromen zich bedroeven.
Maar gaan we; 't is geen tijd, hier langer te vertoeven.

REI.

ZANG.

Gelukkig Engeland!
Bekende gij 't geluk,
U toegelegd van boven,
Die trotsch de zeekroon spant,
En hebt het uitheemsch juk
Der slavernij geschoven
Van uwen blanken nek;
't Zij Cæsar, 't zij de Noor
U eischte vee en vruchten;
Gij sluit noch kooi, noch hek,
Uit angst voor wolvespoor,
Noch hoeft geen slang te duchten;
Uw heining geeft een geur
Van roosmarijn; geen klip
Verbiedt uw strand te naken;
Geen banken schieten veur
Uw havens; dies geen schip
Zijn vaart behoeft te staken.
O eiland, waard benijd!
Gij weet niet, wat gij zijt.

TEGENZANG.

Elendig Engeland!
Misbruikt gij zoo 't geluk,
U toegelegd van boven,
Dat gij de bloedkroon spant,
En hebt dat schendig juk
Op Stuarts hals geschoven?
Ja, durft, zoo wreed en valsch,
Nog woester dan de Noor,
Die bijlen schaart op dennen,
Doorhouwen zulk een hals.
Helaas! wie schiet er voor?
Nu moet gij zelf bekennen,
Dat hier ook slangen zijn,
En wolven, wreed van tand,
Daar d' Eilandin gezeten,
Betoovert met venijn
Geen lichaam, maar 't verstand,
En leît het aan de keten
Van Staat, gelijk een dier.
Och, och! wie troonde ons hier?

[1]Zinspeling op de onthalsing van Strafford, en — [2]den Kantelbergschen aartsbisschop Laud, even als Strafford, onthalsd. — [3]uitgelezen, uitverkoren; met klankspeling op den naam der Puriteinen.

TOEZANG.

O alleropperste Behoeder!
O allerzegenrijkste Moeder!
Wij gaan ons lieve moeder kwijt;
Wat staat de weezen dan te hopen?
Wat haven houdt zijn boezem open,
Om ons te bergen, daar de tijd
Het rouwkleed, niet den rouw verslijt?

VIERDE BEDRIJF.

MARIA STUART, REI VAN STAATJOFFEREN.

MARIA.

Mijn ziel, eens afgesold op d' ongestuime baren
Der wereld, na verloop van vijfmaal negen jaren,
Verlangt, als 't moede schip, naar een gewenschte kust
Van veiligheid, en loopt de haven van de rust
Met volle zeilen in, op 't rijzen van de stralen
Der zonne, vroeger op, om mijn geluk t' onthalen
Met levendiger vier en glansen, dan ze plag.
'k Begin, door 's werelds damp en nevels, nu den dag
Der zaligen te zien, en vrijdom te genieten
In 't onbenijde licht, na kerkers en verdrieten
En ketens, zonder eind. Het juichende gemoed
Begeert naar zulk een prijs te rennen, door het bloed
Der adren, en omhoog t' aanschouwen, vol genoegen,
Hoe hier de vijanden, geknaagd en bleek van 't woegen,
En onverzaad van wraak, geen vatten vinden aan
't Onsterflijk deel, de ziel, nu 't lichaam moet vergaan.

REI.

Och, och! gij, koningen van Engelschen en Schotten!
Hoe stappen nu, helaas! uw dochters de schavotten
In steê van tronen op. Wat is ons bang te moê!
Men vloekt uw afkomst zelf den scherreprechter toe.
Waartoe vervalt de stam der koningen, eilacy!

MARIA.

Gelooft me, dat de dag van mijne bruiloftstaatsy,
Die mij, door zulk een drang van 't juichende Parijs,
Te kerke en kore leide, in 't bruilofts paradijs,
Daar 't eenig oor des rijks, François, op 't heerlijkst praalde,
En in de bloem der jeugd zijn lieve bruid onthaalde,
Nooit blijder scheen dan nu in mijn ontloken hart.
Schept moed, ik zie het bonk van mijn gelede smart.
De wereld is maar rook met al haar ijdelheden,
Een oogenblik, een niet. De mensch, die hier beneden
Iet zekers zoekt, is blind. Wat baat een handvol tijd?
Terwijl men grijpt naar 't aardsch, zoo wordt men 't he-

REI. (melsch kwijt.

Waar vinden wij een schild om dezen slag te schutten?
Wie zal ons nu met troost en voorspraak onderstutten?
Och, och! wij gaan Mevrouw, ons aller noodhulp, kwijt!
O zware nederlaag, na zulk een zwaren strijd!

MARIA.

Betrouwt op God, die kan uw schade licht vergoeden;
Die groote Koning zal zijn kinders wel behoeden.
'k Beval u aan de kroon van Frankrijk door mijn pen;
Indien ik het gemoed van koning Henrik ken,
Hij zal om mijnent wil u alle gunst betoonen,
Met zoo veel gunstigen als aan de Seine wonen;
Daar ik, zoo veel mijn woord bij mijnen heer vermocht,
Een ieder heb verplicht, en aan mijn trouw verknocht.
Genoegt[1] u met hetgeen ik ieder heb gesproken;
Het heeft mij niet aan wil, maar aan de macht ontbroken.
De tijd verloopt; men wacht ons komste daar beneên;
Dies knielt, en onderstut mijn uiterste gebeên·
Mijn Hartekenner, die daar boven
Uw stoel met Cherubijnen schraagt,

[1]Stelt u tevreden.

En aller scheptren schepter draagt,
Daar d' Engelen u eeuwig loven,
En eendracht en rechtvaardigheid
En liefde en trouw met blijschap kronen,
Op nimmer wankelende tronen; –
Aanbiddelijke Majesteit!
Ontfarm u mijner; sla uw oogen,
Uw alziende oogen, uit genâ
Op mij, uw dienstmaagd, die nu ga
Veroordeeld, zonder mededoogen,
Gelijk een offerande, daar
Ik, na veel smaads, mijn bloed ten leste
En al mijn aders geef ten beste,
Ter eere van het Roomsche altaar,
En uwen grooten naam ter eere.
Ontfarm u mijner, die mijn rijk
En staf en purper acht als slijk,
En voor uw kroon mijn kroon verneêre.
Versterk me tegens dezen slag,
Den slag, die lijf en ziel zal scheiden;
Dat mij uwe Engelen geleiden,
Daar ik uw naam betuigen mag;
Gelijk ik, vroom en zonder smette,
Betuigde uw waarheid, in den nacht
Der ketterijen, schoon haar macht
Mij hierom uit den erftroon zette.
Alwetende, aldoorstralend Licht!
Gij kent al wie, van 't licht verbasterd,
Verblind door staatzucht, brult en lastert,
En mijn onnoozel bloed beticht.
Indien ik uwen naam belije,
En eere Vader, Zoon, en Geest;
Is immermeer mij waard geweest
De naam van Jezus en Marije;
Zoo reken niemands ziel tot schuld
Haar onrechtvaardigheid en boosheid!
Vergeef, vergeef het 's menschen broosheid,
Versterk mijn zwakheid met geduld;
En, mag ik mijnen wensch verwerven,
De Godsdienst leve door mijn sterven!

REI.

Zij kloppen voor de deur; een voorbode van de dood!
Waar bergen wij Mevrouw, in 't nijpen van den nood?
Men komt ons onzen troost en toeverlaat ontrukken.
Wat raad? Wat gaat ons aan? Mevrouw zal moeten bukken.
Marië! bid voor ons; Marie, berg Mevrouw!
Och! berg de koningin! waar blijven wij van rouw!

MARIA.

Mijn dochters! zijt getroost; gij kunt, met al dit kermen
En jammeren, ons niet beschutten, noch beschermen;
De tranen baten niet, en zijn een krank geweer.
Vergeefs omhelst gij ons; uw armen zijn te teêr,
De vijanden te sterk, en zonder mededoogen.
Genoegt u aan Gods wil! Hij roept mij uit den hoogen;
Mij dunkt, ik hoor zijn stem. Nu sus, mijn kinders! sus;
Ontvangt den lesten groet, Maries lesten kus!
Mijn kinders! matigt u; gij zult in droefheid stikken:
't Is wijsheid, zich naar tijds gelegenheid te schikken,
Te kunnen sterven, als men immers sterven moet.
Volhardt in 't oud geloof, hetwelk ik met mijn bloed
Bezegel, en zoo wijd gehoorzaamt d' Overheden.
Schept moed; gedenkt mijn ziel voor God in uw gebeden!

DE GRAVEN, MARIA STUART, MELVIN.

DE GRAVEN.

Mevrouw! op hope, dat gij heden zijt bereid,
Den last der koninginne, u gistren aangezeid,
Te volgen, komen wij ('t behage u) dien vertoogen[1];
Daar ziet gij d' eige hand, bezegeld voor uwe oogen.

Ontschuldig ons: het is de wil der Majesteit.
De Hemel, zoo het schijnt, heeft u dit opgeleid.

MARIA.

Ik heb mij onder God en Zijnen wil gegeven,
En vind meer zoetigheids in sterven dan in leven.
Ik ben gereed, de dood, ook zonder ongeduld,
T' ontmoeten op het spoor, daar gij mij leiden zult.

MELVIN.

Bedrukte koningin! o, steun der vrome zielen!
Gij ziet op 't uiterst hier onwaardig voor u knielen
Een dienaar, wien het drukt, u heden in dien schijn
T' aanschouwen, en verplicht door uw genâ te zijn,
De tijding van uw eind naar Edinburg te brengen.
Helaas! wat moeten wij, nu God dit lijdt, gehengen!
Hoe durven wij, helaas! bewust van uwen nood,
Ververschen bij den zoon zijn moeders droeve dood?

MARIA.

Mijn waarde Melvin! o, mijn willige en getrouwe!
Wat weent gij te vergeefs, en mat u af van rouwe?
't Is ijdel, dat gij om Marie tranen schreit:
Gij zult haar heden zien, van alle zwarigheid
En jammeren geslaakt, van hartewee ontslagen.
'k Bezweer u heen te gaan mijn zoon de tijding dragen,
Dat ik standvastig leefde en sterve wel gerust
In 't Katholiek Geloof, van geen verraad bewust.
'k Vermaan hem, over wien mij 't hart zoo heeft gehangen,
Het zelve Roomsch Geloof, van hand tot hand ontvangen,
Uit zijner vadren mond, t' omhelzen, voor te staan,
En in gerechtigheid en peis den onderdaan
Te stieren, zonder zich in 't minst te stellen tegen
Elizabeth, waarop hem d' Alderhoogste zegen'.
Ik heb ons errefrecht bewaard in zijnen glans, (Fransch.
En, trouw aan 't Schotsche Rijk, getrouw volhard bij 't
O God! vergeef het hun, die mij het licht misgonnen,
En hijgen naar mijn bloed, als 't hart naar versche bronnen.
Mijn Hartekenner, die de zon der waarheid zijt,
En ziet mij door en door, en meet een ieders tijd,
Gij weet het, kan het niet bij al mijn daden blijken,
Hoezeer ik d' eendracht zocht der beide Koninkrijken;
Hoe garen ik het vier van tweedracht zag gedoofd,
En 't lichaam van dit land verknocht aan 't eenig hoofd.
Mijn moed[1] loopt over; kan ik, zonder traan te laten,
Verkroppen al 't verdriet, bij d' oprechtste onderzaten
Voor Gods altaar en eere en Kristus' zaak geleên,
En mijn onnoozelheid door rampen afgestreên!

MELVIN.

Doorluchtigste Princes! Hij hale uw geest in vrede,
Die alle harten kent. Ik wil uw afscheidrede
En uiterste oorlof trouw verhalen uwen zoon.
De Hemel roept uw ziel tot een volmaakter kroon
Dan deze, kort van duur, en zorgelijkst te heffen[2],
Daar 's werelds buyen eerst gekroonde hoofden treffen.
Ik kus eerbiedigliik (als 't wezen moet) dees hand,
Den schepter toegewijd, en neem door zulk een pand
Van onverdiende gunst verlof, ter droevige ure,
En wensch, dat d' Allersterkste uw gangen sterke en sture!

MARIA.

Gij, Heeren! mag het zijn, bezorgt, dat mijnen stoet
En arrem hofgezin niet anders werde[3] ontmoet
Dan eerlijk en beleefd; en zij, voor veel verdrieten,
Geprocfd in mijnen dienst, de slechte vrucht genieten,
Uit Stuarts armoê nog hun noddruft toegeleid.
Vergunt mij, daar ik sterf, hun tegenwoordigheid,
En mijnen Biechtvaâr mede, om mij ten steun te strekken.
Vergunt ze, na mijn dood, in vrijheid te vertrekken,
Ter plaatse, daar de nood hen voere, op Gods geleî!

DE GRAVEN.

Men staat u 't eerste toe; maar 't leste mocht geschrei
En kermen en misbaar en bijgeloof verwekken.

[1]Thans vertoonen; zie vroeger.

[1]gemoed. – [2]hachelijkst te dragen. – [3]worde.

Onnutte sleep kan slechts d' elende langer rekken,
Ontstichten al de zaal, en storen het gerecht.

MARIA.

Ontzegt men ons, helaas! een beê zoo kleen en slecht[1]?
Dat zou Elizabeth de Zuster niet ontzeggen.
Wat hoeft men veel bewijs, om dit te wederleggen?
Dees droeve joffers, dit rampzalig hofgezin
Verzoeken slechts, verlof van hare koningin
Te nemen; ook vereischt de staat en eer der vrouwen,
Dat kamenieren nog haar Vrouw gezelschap houwen.
'k Verbinde mij, beloof, en stel mij in voor haar,
Dat geen van allen u zal storen door misbaar
In 't uiterste. Ik bezweer u bij dien eeuwig levenden,
Ontzegt toch nu de nicht[2] van Henderik den Zevenden,
Elizabeths verwante en maagschap voor altoos,
Een boedelhoudster[3] van gansch Frankrijk en Valois,
En dit gezalfde hoofd der Schotten, niet een bede,
Een noodbeê, van geen Turk, noch Tarter, woest van zede,
Ooit Kristensch mensch ontzeid; of, geldt hier stam noch (bloed,
Zoo laat de tederheid van 't vrouwelijk gemoed,
Van een verweze weeuw zoo veel bij u vermogen:
Geen steenrots is zoo hard, of wordt nog wel bewogen.

DE GRAVEN.

Mevrouw! verkies dan zelf hier zes of zeven uit.
Belieft het u, wij gaan u voor, op dit besluit.

REI.

ZANG.

Ontvang dees bron der marteladren[4],
Gij Engelen! nu treedt
Haar tegen; zij vergeet
Haar volk en vaders huis,
Gesproten uit Ferguis[5],
Dien ouden stam, en honderd vadren;
Al koningen, van God geschapen
Ten schepter, ingewijd
In 't aanzicht van den Nijd,
Gezalfd van eeuw tot eeuw.
O roode Koningseeuw,
In 't gouden veld van 't Schotsche wapen!
Hoe durven ze uw Leeuwin benaauwen!
Hoe ziet men haar zoo tam
Verandren in een lam,
Sneeuwwit van vacht en vlok,
Verscheuren door den wrok
Der Luipaardinne, scherp van klaauwen!

TEGENZANG.

Men kon den grond der Ketterdommen
Niet leggen, dan verwoed
In dier tieras[6] van 't bloed
En vleesch der Stuardin,
Die Fenixkoningin,
In top van glorie opgeklommen;
Gesteigerd, na twee duizend jaren,
Door d' ongesteurde rij[7]
Van d' opperheerschappij,
Wiens ongedwongen staf
Nooit Cæsars schatting gaf,
En eeuwig flikkerde op de baren.
Waartoe vervallen de geslachten,
Die, d' eerste van[8] Euroop,
Hun hoofden in den Doop
Begaven onder dit,
Dat Kristus' plaats bezit,
En Rome goud en wierook brachten!

TOEZANG.

Wat baat het, dat Palladius[1],
Van Celestijn gezonden,
Pelagiaansche vonken blusch',
En zalve Kristus' wonden?
Indien, na duizend jaren rust,
Dit uitgepuurd gebroedsel,
Een pest van boosheid langs dees kust,
Een Hydra helpe aan voedsel,
Dat Stuart, twintig jaar bemuurd[2],
Te deerlijk met den hals bezuurt.

Dit treurspel aan te zien mocht geen van ons gebeuren;
Ten minste laat ons gaan het warme lijk betreuren.

VIJFDE BEDRIJF.

BURGON, BIECHTVADER.

BURGON.

O vader! neem geduld; waartoe vergeefs geschreid?
Marië, nu ontlast van 't pak der sterflijkheid,
Is t'effens met een sprong twee kerkers hier ontsprongen,
En leeft bij God, omhoog, omlaag, op alle tongen.

BIECHTVADER.

Ik voel in 't harte een strijd van vrolijkheid en druk,
Gemengeld onder een. Verhaal mij, stuk voor stuk,
Dien uitgang, aangezien de wreedheid, zoo verbolgen
En bits, verbood haar jongste en bloedig pad te volgen,
Toen zij, gelijk een lam, van nooit verzade Wraak
Ter vleeschbank werd geleid, om Gods gerechte zaak.

BURGON.

Nadat ze eens afscheid had van 't hofgezin genomen,
En reede[3] stond om braaf in 't martelperk te komen,
Zoo traden d' Edelen en beî de Graven voor,
De Burggraaf desgelijks. Zij werd op 't leste spoor
Gevolgd van luttel stoets, ten hoogste zes of zeven,
Getuigen van haar dood en afgepijnigd leven,
Heer Melvin droeg haar na het slepende gewaad.
Zoo kwam ze, in zulk een schijn, als 't licht, dat ondergaat,
Niet zonder goud en glans, waarvoor de nevels breken,
Vol majesteits, gerust ter doodzale ingestreken,
Verwonderd en bedroefd om zulk een avondstond
Der schoonheid, die de wreedste en wildste tijgers wondt.
Het zwart fluweele kleed bedekt de kuische leden,
Een doek 't gezal de hoofd, van waar een doek beneden,
Ja, tot op d' aarde toe heel statig nederhangt.
Zij draagt den Bruidegom, naar wien de ziel verlangt,
Van goud om haren hals, zoo schoon van God geschapen.
Zij draagt den Bruidegom, aan 't heilig kruis ontslapen,
En Onze Lieve Vrouws getijboek in de hand.
Men ziet aan haren riem, van goud en diamant,
Den Rozenhoed[4] gehecht, tot een gebedeteeken,
Van hare zachte hand gesleten en gestreken.
Dus volgt Marië vast den Heiland op Kalvaar,
En torscht met hem zijn kruis, haar opgeleîd zoo zwaar.
Zoo drijft de bleeke maan den nacht voor, zonder hoornen,
Zoo bloeit de lelie blankst in distelen en doornen.
Zij trouwde in andren schijn den schepter te Parijs;
Nu trapt ze op d' aardsche kroon, om die van 't Paradijs.

BIECHTVADER.

Hoe klopt mijn hart! Ik ben om 't uiterste verlegen.
Getrouwe Kristheldin, dat u de Hemel zegen!

---

[1]eenvoudig, onbeduidend. – [2]kleindochter. [3]erfgename. — [4]Versta: dit hart der martelares; de uitdrukking is echter meer gezocht dan juist of schoon. — [5]De eerste Schotsche koning, naar de overlevering. — [6]kostelijk cement. — [7]reeks. — [8]Versta: het eerst in.

[1]Een diaken der Roomsche kerk, door paus Celestius, ter handhaving van 't onbesmet geloof, naar Schotland gezonden. — [2]gevangen. — [3]gereed. — [4]rozekrans.

BURGON.

Aan 't hoog eind van de zaal, rondom in rouw gekleed
En laken, stond alreê het moordschavot gereed,
Twee voeten hoog, en juist in 't vierkant zes paar voeten,
Bespreid met zwart; het schrikt d' onnoosle te gemoeten.
Men ziet er eenen stoel, een kussen, en een blok;
Het outer van den haat en onverzoenbren wrok,
Gewapend met de bijl, om koninklijke struiken
Te vellen, zoo ze niet naar Puriteinschheid ruiken.
Zij nadert onbeschroomd dit nare treurtooneel,
Van waar ze steigren zal in 't Hemelsch lustpriëel;
Gelijk een nachtegaal, die, in de kouw besloten,
Zoo menig jaar geen lucht noch vrijdom heeft genoten,
En, hakende vergeefs naar zon en ademtocht,
Nu eerst een open ziet, en vindt hetgeen hij zocht.
Hier komt ze, en tart de dood en nijd, die leelijk grimmen.
Zij maant Paulet, dat hij voor 't lest haar helpe klimmen,
En, opgeklommen, zet bedaard en even koel,
Niet zonder Majesteit, zich neder in den stoel,
En hoort aandachtiger dan ooit, als onverwezen,
Beal den wreeden last der bloedvriendinne lezen.
De Joden leerden zoo zich spieglen aan 't geduld
Van Kristus, stil en stom verwezen, zonder schuld,
Geprikkeld met een kroon van stekelige doornen,
Omringd van menig stier, gedreigd van ossehoornen.
O Engelander! preêkt gij den gekruisten God,
En steekt gij met uw tong een Engel naar den strot?
Voor voort met Henriks bloed en Stuarts te verneêren:
Zij zal van dezen troon beginnen te regeeren,
In 't zalig Engelsch rijk, daar haat noch oproer woont,
En d' onderdrukte deugd met eere wordt gekroond.

BIECHTVADER.

Och, of ik in dien staat haar hart verkwikken konde!

BURGON.

Haar oogen weidden vast, door al de zaal, in 't ronde,
Begeerig in 't gezicht van allerhande liên,
Vergiffenis bij God, op haar geboge kniên,
Te vorderen van u, gelijk ze u had geschreven;
Dan och! zij zocht vergeefs, en Kristus wil 't vergeven
De boosheid, die te Helsch u uit de bloedzaal hield,
En naar haar macht de ziel en t'effens 't lijf vernielt.
Een kamenier, met kracht door 't volk gedrongen binnen
Het perk, stak op en kreet, als ging 't haar aan de zinnen,
Dat zij Mevrouw, helaas! op dien benaauwden dag,
In 't midden tusschen twee schavottrawanten zag.
De koningin vernam ze in 't midden van de koppen,
En wees vast, het was tijd om op den mond te kloppen,
Te zwijgen, naar den eisch des tijds haar opgelêid,
Ten waar ze derven woû haar tegenwoordigheid.

BIECHTVADER.

Ik luister en verlang, wat Fletcher[1] wilde preevlen.

BURGON.

Die Deken teeg terstond aan 't ratelen en reevlen,
En scheen met errenst nog verlegen om de ziel;
Doch zij verstiet dien troost des huichelaars, en viel
Hem t'elkens in zijn woord, dat hij met Schrift verbloemde,
Naar 's Afgronds stijl, die valsch op zijnen Bijbel roemde.
Die rechte schijndeugd dorst wel eischen, dat Mevrouw
Haar jongste zegel nog aan 't bloedrecht steken zou,
Opdat hij, die het lijf[2] slechts ophoudt[2] bij verdraayen,
Zijn glossen op dien text ten preêkstoel uit mocht kraayen,
En azen[3] Petersburg, zoo zuiver, zoo gezond,
Gelijk hij 't had herkaauwd uit Stuarts eigen mond.
Zij zegt: „men mag dien troost, een kranken troost, wel
Ik leefde Katholiek, en ben getroost te sterven (derven;
In 't Katholiek geloof; zoo werd ik opgevoed,
Zoo offre ik 't Roomsche altaar mijn kronen en mijn bloed."
De graven bieden haar te stutten met gebeden.
Zij dankt ze voor die gunst; maar in gebed te treden
Met Onroomsch ijveraar, versmaadt ze met bescheid[1].
De Kentenaar beschimpt, als bijgeloovigheid,
Het kruisbeeld in haar hand, den Afgod, die hem smartte,
En wenscht haar Kristus zelf te dragen in het harte.
Zij antwoordt: „het betaamt den Kristen, 't liefste pand
Te dragen in het harte, en t'effens in de hand,
Om d' oogen door het beeld te slaan, met vast betrouwen,
Op 't afgebeelde heil, bij d' Engelen t' aanschouwen.

BIECHTVADER.

Standvastige! sta vast, gelijk een kerkpilaar.

BURGON.

Zoo keert ze 't aangezicht naar d' opgetoge schaar,
Driehonderd vijanden, verlegen met haar lijden:
„Dit schouwspel," zegt ze, „is nieuw, in deze ondankbre (tijden,
Te zien, op een schavot, een vrije koningin
Haar koninklijk cieraad, voor zulk een hofgezin,
Voor scherreprechter, en gemeente, nederleggen;
Doch Godes wil geschiede, ook zonder tegenzeggen!
Hij blijf mijn tuige; ik zweer u voor zijn aangezicht,
Dat ik mijn leven nooit het leven van mijn nicht
Noch haren staat belaagde, of boosheid hebb' bedreven,
Die waardig zij, om dus onwaardiglijk te sneven;
Ten waar men 't oud Geloof mij oplcîde[2] als een vlek;
Waarvoor ik gaarne sterf, en offre dezen nek
En lesten druppel bloeds. Mijn eenig welbehagen
Omhelst in 't beeld mijn Heer, mijn God aan 't kruis gesla-
Hij sterk' mijn hoop! ik hoop, door deze korte dood, (gen;
Bezuurd te zijner eere, in dien gerusten schoot
Der eindlooze eeuwigheid, onsterfelijk te leven,
Bij zoo veel Engelen en zielen, als er zweven
En wachten, om mijn bloed, hetwelk mijn vlekken spoel',
Gelijk een offerand, te brengen voor Gods stoel."

BIECHTVADER.

Ik zie, hoe d' Engelen haar plaats omhoog bereyen.

BURGON.

Men zag hierop terstond zeshonderd oogen schreyen,
En onder al dien hoop, die Stuart vloekt en haat,
Is naauwlijks een zoo boos, die niet zijn tranen laat.
Nu knielen ze, en men stort gebeên van wederzijden.
Zij, met de haren, leest ons Lieve Vrouws getijden
Godvruchtig in Latijn, roept God en Kristus aan,
Zijn Moeder, d' Engelen, en al die om Hem staan,
Gezaligd en gereed, de ziele te bejeegnen.
Zij bidt, dat God de Kerk, haar rijk en zoon wil zeegnen,
De Seine, en ook den Teems, en zelf de koningin
Elizabeth, haar bloed- en errefvijandin.
Zij bidt voor schijngerecht en scherreprechter mede,
En wenscht haar vijanden en vloeken rust en vrede.
Aldus beveelt ze Gode en Kristus haren geest,
Herkust het kruisbeeld vast, om Hem, die 't hart geneest,
En spreekt: „O Jezus! wil u mijner toch ontfarmen,
En, eveneens gelijk Gij hingt, met opene armen,
Aan 't bloedig kruis gehecht, zoo neem mij, nu ik ga
Ten offer, in den schoot en arm van uw genâ!"

BIECHTVADER.

Gekruiste, eilaas! verhoor haar zuchten en gebeden!

BURGON.

Hierop begint ze zich voor 't allerlest t' ontkleeden.
De scherreprechter knielt en bidt vergiffenis,
Hem gaarne toegestaan, die al te vaardig is,
Om heilloos met zijn hand haar feestgewaad t' ontwijden;
Een snoodheid, die, te snood, haar geensins staat te lijden.
Z' ontzeît dien snooden dienst uit edelmoedigheid.
De Joffers helpen dan vol druks de Majesteit
En bruid, gereed, om God in 't zalig licht te kussen.
Zij kust ze, en kruist ze in 't eindc, en zeît, om haar te sussen:
„Misgunt mijn ziel geen rust van al 't geleên verdriet."
Zij zegent blijdelijk haar dienaars, en gebiedt
En wijst de schreyenden te scheiden, te vertrekken,
Die met 't gewijde doek haar vrolijke oogen dekken,

[1]Bisschop (der Staatskerk) van Kent. — [2]het leven houdt, leeft. — [3]spijzen.

[1]verstand. — [2]aanwreef, verweet.

Ook zonder dat ze in 't minst, voor 't grimmen van de dood,
Haar levendige verf in 't aanschijn eens verschoot.
Zoo knielt ze voor het blok, en roept uit deze ellende:
„O Heer! ik hoopte op u; bezwijk[1] mij niet in 't ende;
Ontvang, ontvang mijn geest!" Zoo buigt ze haren hals,
Nog trotscher dan een zwaan, na zoo veel ongevals,
Op 't Puriteinsch altaar. Hoe kan het God verdragen?
Zoo scheidt de moordbijl hoofd en lichaam met drie slagen.
Elizabeth! nu drink, uit deze oprechte borst,
Maria's bloed, en lesch dien ongeleschten dorst!

BIECHTVADER.

Dat God haar vijandin dit tot geen bloedschuld reken'.
Triomfe! lof zij God, zij heeft den palm gestreken!
Ik kniel uit dankbaarheid; zij heeft dien strijd volstreên.
Marie, eilaas! gedenk uw dienaars hier beneên!

BURGON.

De scherpreehter grijnt het hoofd op bij de vlechten,
Dat hoofd, door geen berouw aan 't levend lijf te hechten,
Dat bloedig hoofd der reê gekroonde Kristheldin,
En, roepende overluid: „God hoede ons Koningin!"
Wordt vrolijk toegejuicht van Graaf en Dukt'zamen:
„Zoo moeten ze vergaan!" de Kantenaar spreekt: „Amen",
Terwijl een ieder weent van rouw en hartewee,
Dat, scherper dan de bijl, zoo menig hart doorsneê.
Nog speelt en leeft de ziel in beî de diamanten
Der oogen met haar vier, en blinkt aan alle kanten.
Het laauwe en rookend bloed in zilvre bekkens stremt.
Ik weet naauw, wat ik zeg, zoo wordt mijn hart beklemd.

BIECHTVADER.

Dit martelbloed roept wraak, en houdt niet op van tergen.
Dat zich Herodias uit schaamte ga verbergen,
Versteken in het hof; zij heeft dien wrok gebluscht,
Al veinst ze zich bedroefd, gesteurd, en onbewust.
Zij koelde haren moed; maar 's overledens asschen
En geest zal haar op 't bed des midnachts nog verrassen,
Des middags aan den disch vervolgen, doodsch en bleek;
Veranderen haar banket en wijn in gal en eêk;
Den slaap en zachte rust in gruwelijke spoken.
Het knagend hart wil haar ten brein, ten hoofde uitrooken,
Bezwalken al het haar met bang en bloedig zweet.
Zij zal, bij nare nacht verbaasd, met kreet op kreet
Verschrikken hofgezin en hof en kamenieren,
En, als een Razernij, door zaal en kamer zwieren,
Totdat haar struik verdorre, en elk Maries zoon,
Geheel Britanje door, geluk wensche op den troon.

BURGON.

Wat zien wij? och! het lijk, door d' opene gordijnen,
En joffers daar rondom, die bij de lijktorts kwijnen.

REI VAN STAATJOFFEREN, BIECHTVADER.

REI.

Ontvang ons klachte en lijkgebeden,
O Roomsche roos! nog versch gesneden
Van uwen steel; hoe knap[2]
Verliest gij geur en sap!
Hoe ras verwelken en verslensen
Uw bladers! sterfelijke menschen!
Het schoonste, dat gij ziet,
Wat is het schoonste? Niet[3].
Een oogenblik, een blik gaat strijken
Met d' eere en 't licht der koninkrijken.
Een bui ontkleedt die bloem
Van al haar pracht en roem.
Een nevel, och! voor ons te duister,
Berooft die zon van al haar luister,
Benijdt ons droef gezicht
Dat hartverkwikkend licht.

Die flonkrende oogen zijn geloken,
't Aanminnige gezicht gebroken,
Die scherpe stralen stomp,
Het lichaam slechts een romp;
Dat lichaam, 'twelk Valois[1] verwarmde,
Dat den Dolfijn François[1] omarmde,
Met zulk een gloed en zwier,
Is koud, en zonder vier.
Zoo veel opeengehoopte gaven
Zijn t'effens onder 't kleed begraven.
Schenkagiën van natuur,
Wat zijt gij kort van duur!
Het purper ziet zijn glans versterven:
Hier moet de kroon haar luister derven.
O gaven van 't geluk,
Hoe smelt gij weg in druk!
't Is al vergeefs, wat wij vermanen,
Vergeefs gestort een dauw van tranen;
De lentetijd komt weêr,
Dees telge nimmermeer.

BIECHTVADER.

Geduld, o klachtgenooten!
De kleenen en de grooten!
Zijn onderworpen 't lot
Der sterflijkheid, van God
Hun opgeleîd op d' aarde;
Toen d' eerste misdaad baarde
De bleeke en bange dood,
Daar Eve, uw moeder, vlood
(Van d' oude slang bedrogen)
Voor d' aldoordringende oogen.
Of treurt gij om de wijs
Van sterven? Dees heeft prijs
En eer bij God hier boven;
Daar d' Engelen haar loven,
Die bij Marie zit,
In 't onbesmette wit,
Gekroond met martelstralen;
Daar Hemelsche koralen
Verheffen Stuarts deugd,
In 't licht van 's Hemels vreugd,
Door dikke droeve dampen
Van tranen, bloed, en rampen,
Gestegen bij Sint Jan,
Den ongeveinsden man,
Wiens heilig hoofd verzaadde
De dertele ongenade
Der booze tyrannin,
Die, als een looze spin,
Hem ving in 's kerkers netten,
Om namaals haar banketten
Te kronen met dien kop,
Gestoofd in 't bloedig sop
Van zijn godvruchtige adren.
De martelaars vergadren,
Na veel verstrooidheids, daar,
Bij deze ontelbre schaar.
Triomfe volgt het lijden
Van hun, die wettig strijden;
Men wisselt wijselijk
Het aardsche om 't eeuwig rijk.

REI.

Gelukkig zijn ze, die de schatten
Des rijken Hemels hier omvatten
Met d' overleên, die trotsch,
Gelijk een vaste rots,
Van 't Puriteinsche schuim bedolven,
Ontzag noch storm noch watergolven
Van Babels razernij,
En dolle ketterij,

[1] begeef. — [2] plotseling. — [3] Thans niets.

[1] Frans II, van Valois, den Franschen koning.

Uit Wyklifs[1] Helsche borst ontsprongen;
Ontzag geen zee vol lastertongen
En adderen vergift,
Gezogen uit de Schrift;
Maar stak het hoofd uit gloênde baren
Van kerken en verwoeste altaren,
Beschimpt door 't nieuw geloof,
Verhit op oudheids roof.
Volstandige! verhoor ons smeeken.
Vertroost uw weezen, die noch steken
In dezen paddepoel;
En offer voor Gods stoel
Ons tranen, die uw lijk besprengen,
Waar onder wij het zuchten mengen,
In ons benaauwde lucht.
Het schreyen, het gezucht
Verlicht het knijpen van de smarte;
Het schreyen zet den druk van 't harte;
Het doet Marien wel,
Daar zij Emanuel
Met tranen op zijn graf beschreyen,
Met liefdeteekenen geleyen,
Als wij, een klein getal,
Maries lijk. Waar zal
D' onzatte[2] wraak het rust vergunnen?
Wij doen, helaas! al, wat wij kunnen.
Al wat ons overschiet
Zijn tranen, anders niet.

BIECHTVADER.

Verbijt uw droefheid wat; ik zie de Graven komen,
En tronien van schrik en boosheid ingenomen;
Zij sidderen uit angst, en schijnen onvertsaagd.
Mij dunkt, ik voel wat worm hun boos geweten knaagt.

DE GRAVEN, BIECHTVADER.

DE GRAVEN.

Die last is uitgevoerd, al 't rijk aan ons verbonden[3].
Heer Talbot! voort te post, te paarde hene, om Londen,
Van hope en vrees bekneld, te zeegnen met dees maar,
Waarop het heeft met smart gevlamd zoo menig jaar.
Wat opspraak hier op vall' bij koningen en heeren,
Dat staat niet ons, die slechts bedienaars zijn, te keeren,
Maar zelf de koningin en 't gansche parlement.
Ook is het hoog verraad de wereld door bekend.
Laat vrij de Roomsche draak met zeven hoofden lastren,
En die, van God verâârd[4], den puren[5] text verbastren;
Rechtschapen Engelschman weet beter, en beseft
Den nood en 't rijksgevaar, eer 't ongeval hem treft.
Hij weet, hoe noode wij ons dierverplichte nekken
Begaven onder 't juk van 't noodrecht te voltrekken.
Ook zelf tot belgens toe der wijste Majesteit,
Die met haar eige hand ons dit heeft opgeleîd.
Hij ziet op perkement, getuigen, blijken, zegels,
Op noodwet, erfgewoonte, en welgegronde regels,
Bij oude ervarenheid beslepen, vast gesteld,
Tot noodweer tegens moord, en lagen, en geweld,
En wat men wijders brouwe, om listig in te sluipen,
Het recht van Gods gemeente en staten t' onderkruipen.
Heer Amias! bezorg, dat al het overschot
Van toestel, pijl en blok, en kussen en schavot,
Behangsels, bekkens, bloed, en wat de scherpsprechter
Van kleedren of cieraad genoten hebbe, of echter[6]
Verwacht, gezuiverd werde en gansch tot asch verbrand,
Opdat de afgoderij en haat en misverstand
Geen stof tot kerkschandaal of weêrwraak hieruit vissche,
En dit begraven blijf met haar gedachtenisse.

[1]De bekende Engelsche voorlooper der Hervorming Johan Wicklef. — [2]onverzadigde. — [3]verplicht. — [4]ontaard. — [5]zuivren. — [6]nog.

Hoe nu, wie breekt ons 't hoofd met huilen en gezucht?
Dit janken is onnut, dit ijdele gerucht;
Men stake al dit gesteen! Mevrouw, verlost van pijne,
Is doof voor uw gekerm. Men schuive de gordijne,
En drijf ze van het lijk. De ziel vooruitgetreên
Geniet geen baat of troost bij Babels lijkgebeên.

BIECHTVADER.

Gij, Heeren! matigt toch en toomt wat uwen tooren;
Wij zijn in dat geloof gewonnen en geboren,
En dronken 't met de melk van moeders borsten in.
De Joffers, dood van rouw, om hare Koningin,
Ontlasten het gemoed, en zijn ze[1] 't zielrecht[2] schuldig.

DE GRAVEN.

Zij heeft haar schuld betaald; wat raast gij ongeduldig
En steurt de rust van 't huis! Dit kermen komt te spâ.

BIECHTVADER.

Ons bloode hope drijft voortaan op die genâ,
Dat ons 't gebalsemd lijf, wiens ziel met Gode ruste,
Naar 's overleêns verzoek, mag vrijstaan, van dees kuste
Te voeren in den schoot der moeder of het graf,
Daar haar gemaal François zijn kronen met den staf
Zoo vroeg heeft afgeleîd, en wacht zijn wedergade.
't Verzoek is kleen; gedenkt[3], of hij en zij 't u bade!

DE GRAVEN.

Wat grafstede, of wat graf, wat staatsie 't lijk verbeidt,
Dat staat het minste aan ons, maar aan haar Majesteit,
En eischt beraad en tijd; men mag u eer niet slaken:
Terwijle blijf de kist, van niemand te genaken,
Besloten in de zaal, bewaakt met wacht en slot,
En wachte t' zijner tijd het hoffelijk gebod[4];
Doch mag ons gissing nu een wijl voorhene draven,
Wij zien de doode haast te Petersburg begraven
Met overdaad van pracht, bij Koningin Katrijn[5],
En dezen sleep, in rouw en jammerlijken schijn,
Haar volgen achteraan, daar drang van menschen leere,
Hoe licht het wankel rad der Hoven ommekeere.

BIECHTVADER.

O, zalige Katrijn! o, bloem van Arragon,
Die nu zoo lieflijk slaapt, men zag u, als een zon,
In tranen ondergaan, terwijl uw deugden blonken;
En zal uw wedergâ, Marie, neêrgezonken
Beneffens uwe kist, en onder éêuen zerk,
Verzellen uw gebeente, in Gods ontwijde kerk,
Zoo troost malkandre nog. Hoe past gij twee te gader,
In leven en in dood! De Moeder en de Vader[6]
Verdrukten U[7] te hard, en buiten schijn van schuld;
De dochter leerde dees de lessen van geduld;
Het strekke u beide omhoog tot rijker martelzegen;
Terwijl wij hier benaauwd, gekerkerd, en verlegen,
Ons spieglen aan uw kruis, der vromen eigen lot.
Zoo groeye en bloei de Kerk, zoo ga men recht naar God!

[1]haar. — [2]de aan de ziel verplichte gebeden. — [3]denkt. [4]Versta: de bevelen van 't Hof. — [5]De verstooten gemalin van Hendrik VIII. — [6]van Elizabeth, Hendrik VIII en Anna Boleyn. — [7]Nam. Catharina. — [8]kleindochter.

Getuigschrift uit Camden,

ELIZABETHS HISTORIESCHRIJVER,

EEN PROTESTANT.

„Dit was het jammerlijk einde van Maria, Koninginne der Schotten, dochter van Jacob den Vijfde, Koning van Schotland, Nichte[8] van Hendrik den Zevenden, Koning van Engeland, uit deszelven oudste dochter geboren, en oud zesenveertig jaren, het achttiende jaar van haar gevangenisse; d' allerstandvastigste Vrouwe in haren Godsdienst, uitnemende Godsvrucht, bovenmate kloekmoedig, voorzichtig boven den aard der Vrouwen, en overschoon

en bevallig, en te stellen onder het getal der Vorstinnen, die uit haren gelukkigen staat in elende vervielen. Nog een kind zijnde, werd ze van Hendrik den Achtsten, koning van Engeland, voor zijnen zone Eduard; van Hendrik den Tweeden, koning van Frankrijk, voor zijnen zone François, om strijd tot een schoondochter aangezocht; in haar vijfde jaar naar Frankrijk gevoerd, in haar vijftiende aan den Dolfijn getrouwd. Zij bloeide, als koningin van Frankrijk, een jaar en vier maanden. Na haar gemaals overlijden in Schotland wedergekeerd, en met Hendrik Stuart Darnlei herhuwd, baarde ze Jacob, den eersten Monarch van Groot-Brittanje. Zij werd van haren bastertbroeder Moury, en andere ondankbare en staatzuchtige onderdanen, vervolgd, van het Rijk afgezet, en in Engeland gejaagd; van sommige Engelschen (naar het gevoelen der degelijksten en vroomsten) genegen hunnen Godsdienst te behouden, verschalkt; van anderen, ijverig om den Roomschen Godsdienst te herstellen, tot heel gevaarlijke raadslagen aangepord; en onderdrukt door de getuigenissen van haar afwezende Secretarissen, die door loon omgekocht schenen. Neffens haar graf werd dit grafschrift geplakt, en terstond afgerukt:

Voorbijganger,

Maria, koningin van Schotland,
Dochter des konings van Schotland,
Weduwe des konings van Frankrijk,
Bloedvriendin en naaste erfgename
Der koninginne van Engeland;
Begaafd met koninklijke deugden
En koninklijke groothartigheid;
Een rechtschapen koninklijke Licht;
Het cieraad onzer eeuwe;
Leît hier, door een barbaarsche wreedheid
En tyrannie uitgebluscht:
Nadat ze dikwijls, doch vergeefs,
Zich op het recht der koningen beriep.
En door het zelve eerlooze vonnis
Is Marie, koningin van Schotland,
En alle koningen, haar nazaten,
Door het berooven van haren Staat, en gelede halsstraf,
Onder het gemeene en geringe volk gerekend.
Een nieuw en ongehoord slag van begraven,
Daar de levenden bij de dooden gelegd worden;
Want gij moet weten, dat, met de heilige assche
Van deze Heldinne Maria,
Hier de Majesteit van alle koningen en vorsten
Geschend en ter aarde legt:
Doch dewijl de majesteitgeheimenis
Den kouingen genoeg hunnen plicht aanwijst,
Zoo zal ik stilzwijgen.

VAAR WEL.

Bijschrift op d' Afbeeldinge van Koningin Maria Stuart.

Zoo bloeide Stuarts jeugd, eer haat heur hoofd zag rollen,
Eer ze, op 't verwoed schavot, van hartewee gezwollen,
Onnoozel[1] storf, onthalsd naar die gesmede wet;
Zoo werd Marie onthalsd van nicht Elizabeth!
Twee punten hebben haar de bijl door 't vleesch gedreven:
Haar Erfrecht tot de kroon en haar Katholisch leven.

[1]Onschuldig.

Grafschrift
OP
MARIA STUART,
KONINGIN VAN SCHOTLAND[1].

Maria Stuart kroont dit graf.
Zij gaf, gevangen op dien grond
Des Rijks, daar heur met recht een staf
En gonde kroon te halen stond,
Dat schoone hoofd, gekroond van Schot,
Gehuwd aan 't Fransche schepterlot,
Geduldig over aan 't schavot.
Getroost u, dat hier 't lijf verrot;
De ziel ontkerkerd voer naar God,
Om daar te heerschen op den troon.
Standvastigheid ontbeert geen kroon.

Triomf van Maria Stuart.

ZIJ SPREEKT:

Ik roemde op geen doorluchte tronen,
Noch grijzen stam, noch schoone jeugd,
Maar stelde mijn gewijde kronen,
Uit liefde tot de hoogste deugd,
Godvruchtigheid, in Godes handen,
Van wien ik ze al te leen bezat,
En hierom, in benaauwde banden,
Beoogde en koos een wisser schat.
Hoe schielijk vloeiden d' andre henen!
Mijn koninklijke bruidegoom
Gelijk een lelie is verdwenen;
Toen most ik, tegens wind en stroom,
In mijn verwilderd[2] eiland zwerven,
En zien onmenschelijken haat
(Boosaardig woedende in 't bederven
Van Kristus' rijk en mijnen Staat)
Naar mijn godvruchtig harte steken,
Dat, al te oprecht, die valsche nicht
En bastertbroër zoo snoode treken
Min toebetrouwde, dan hun plicht
En 't Vreêverbond, gesterkt met eeden;
Maar Helsche staatzucht stak den brand
Des oorlogs aan in alle steden,
En joeg den zegen uit mijn land.
In 't barnen van die moordkrakeelen
Verdubbelde ik mijn eedlen moed,
Op Gods geleide, wiens bevelen
Ik waarder schatte als staat en bloed.
Laat de onbeschaamde lasterlogen
Uitbraken haar vergift en gal,
Het schijnrecht vrij zijn wet vertoogen[3],
Vervloekt gesmeed tot mijnen val;
Het is vergeefs mijn faam te smoren,
Die op der wijzen tongen leeft,
En hare loftrompet laat hooren,
Zoo ver de zon haar loopbaan heeft.
Gelijk besnoeide loten bloeyen,
Het groen versterft eer 't rijker wast,
De lelien in doornen groeyen,
De palmen steigren tegens last; –
Zoo triomfeert de deugd na rampen,
Die, hemelhoog door druk gevoerd,
Haar glorie ziet gevaagd van dampen
Des lastermonds, uit spijt gesnoerd.

[1]Van vroeger, hoewel onzekere dagteekening, daar het in de uitgave van 1644 voorkomt. – [2]verbijsterd (door ketterij en twist verward). — [3]vertoonen.

Heldinnezielen voegt, na 't strijden,
Alleen dees uitgeleze kroon;
Hoe feller weên het hart doorsnijden,
Hoe grooter, hoe volmaakter loon.
Wie zich getroost voor God te sterven,
Zal 't eeuwig rijk en leven erven.

PRUDENTER[1].

VERVLOEKING VAN JOOST VAN VONDELEN[2]

OVER ZIJN

Stuarts gemartelde Majesteit;

GESTELD DOOR JUFFR. G(ONDINA) V(AN) W(ERT),
VEREERD AAN D(IRK) P(IETERSZ.) B(OETERMAN).

Roeit uit, o Amstelland! roeit uit het hoofd der guiten,
Niet weerdig zulken drog in ons gewest te sluiten,
Die d' herders van Gods volk, in Goddelijke leer,
Derf tasten in hun ampt en schelden in haar eer.
Haar Gommaristen noemt van 't Duivelsche Synode[3],
Die doch niet anders zijn als Gods getrouwe bode,
En Staten van ons land tot moordenaars gemaakt,
En hen op 't hoogste punt van hare eer geraakt;
Dies is het vreemd, dat zij u, lasterbrok! nog dulden, (den[4];
Schoon dat gij wierdt gestraft met driemaal honderd gul-
Gij dreeft uw spot daarmeê, en stelt ons weêr ten toon
Gemartelde Marië, als perel aan haar kroon.
Dan uw verkeerden aard kan ieder licht bevinden,
Doen[5] gij Armijns-, doen[5] Doopsch-, en nu de Pausgezinden
Derft voorstaan; daarom gij haar nu noemt martelaar
Van uw gewijde Kerk, en stelt haar op 't autaar,
Daar ze aangebeden wordt; wat wilt gij Stuart prijzen!
Gij kunt in geenen deel haar onschuld gaan bewijzen,
Al stelt gij haar ten toon en roemt haar voor een Sant,
Die doch geweest is een verraderes van 't land,
Ja, van haar bedgenoot[6], door minnelust gedreven
Tot Bodwel, heeft haar man doen met vergif vergeven;
Schoon hij daar niet van sterf, zoo most hij doch van kant,
Door toedoen van zijn vrouw en uw verheven Sant.
Hoe kost Marië doen[5] in alle wellust zwemmen
Van onverzade min, daar niemand haar kost temmen
Als Bodwel, die om haar zijn echte vrouw verstiet,
Dan doch verkreeg zijn loon, en most nog met verdriet
Gaan vluchten uit het land, omdat hij zijne trouwe
Aan haar gegeven had; doch klaagt daarna met rouwe
't Verlies van naam en faam; dies hij, door wanhoop groot,
Niet heeft getracht als naar den alverslinbren dood.
En gij zoekt nog de geest Elizabeth te roeren!
O Vondel! laat u niet van 't pad der rede voeren,
Laat 't koninklijk gebeent doch rusten in het graf,
Die schepter heeft gezwaaid en koninklijke staf
Alleen tot Godes eer; laat haar in stilheid rusten,
Die haar[7] steeds heeft gevoed in Goddelijke lusten,
In 't planten van Gods Kerk; o, Koninklijke vrouw!
Waarvoor gij staat en praalt aan 't Hemelsche gebouw,
Alwaar uw star ons licht tot aller eeuwen luister;
Uw glans zal nooit vergaan schoon een[8] uw eer verduis-
Die zulks onweerdig is, te noemen uwen naam, (ter',
Veel min betichten iets; dan doch de vlugge Faam,
Die ieders daden meldt, die komt ons naakt vertoonen,
Wat voor lichtvaardigheên nu in Van Vondel wonen,
Die recht voor onrecht keurt en valsche daden prijst,
Als gij, o lasteraar! in al uw werk bewijst;
Die landverraârs bemint en schelmen gaat verschoonen,
Als gij in Palameed ons klaarlijk gaat vertoonen;
Wat zocht gij anders als het princelijk gemoed[1]
Te delgen, en te baân in 't uitgestorte bloed!
Dan, U zij eeuwig lof, o alder Heer der Heeren[2]!
Dat Gij door macht de moord gingt van den prins afweren,
Dies Barnevelt met reên, als goddeloos misdaân[3],
Most buigen voor het recht, om loon naar werk t' ontvaân,
Dies werd tot zoen geëischt, om 't heilloos hoofd te laten
Afhouwen van de romp; en derft gij nog de Staten
Betichten met onrecht, o valsche lasterpop!
Gij, die, tot tweemaal, hebt verdiend een rechte strop;
Dat is uw halscieraad, daar gij nog meê zult pronken,
Als gij al uw venijn zult hebben uitgeschonken,
Als gij uw bittre gal zult hebben uitgebraakt;
Zoo wordt uw oordeel nog bij d' hooge God gemaakt,
Daar gij het met geen geld noch goed meer af zult koopen;
Al zijt gij 't hier ontvlucht, gij zult God niet ontloopen!

[1]Een leus, waaronder zich, bij deze gelegenheid, moeilijk iemand anders dan Vondel verschuilen kan. Geen tweede ware in staat geweest, hem zulke verzen na te dichten. — [2]Ook, met het opschrift: „Vage vier voor J. v. V." opgenomen in den Bloemkrans van verscheide Gedichten, 1659, bladz. 200. – [3]„Dit zijn zijn woorden in zijn Duivelsch Smaaddicht". – [4]Voor den Palamedes; zie vroeger. Ook voor de Maria Stuart werd Vondel in eene boete van honderdtachtig gulden geslagen. [5]Toen. — [6]Darnley. — [7]Thans zich. — [8]iemand.

D. P. B.

Dankzegginge aan Mejuffr. G. v. W.

OVER 'T AARDIG EN WAARDIG GEDICHT,
BIJ HAAR E. GESTELD TEGEN DE SCHANDVLEK EN GROUWEL
ALLER KRISTELIJKE HERTEN, JOOST VAN VONDELEN.

't Eerzuchtig schorpioen, dat Duivelsche gebreken
Zoekt, onder het blanket van Godsdienst, te versteken,
Komt weder op de baan; de schamelooze guit
Braakt weder op een nieuw zijn bitsche galle uit.
O, was die vuile feeks van Stuart nog in 't leven,
Zij zoude u[4] de kroon van haar hoereerders geven;
Want Bodwel heeft alleen met menschen geboeleerd,
Gij daarenboven hebt èn God èn mensch onteerd,
Gij noemt ons Gommarist, mijn ** was zijn zuster,
En waart gij Gommarist, uw ziel was veel geruster,
Die gij ten prooi nu stelt van de gevreesde Hel;
Gij zijt en waart een guit, en speelt het oude spel.
Uw Palamedes deê weleer aan Holland peilen,
Wat haven dat er was met fielten te bezeilen;
Nu brengt gij Stuart voort, die Godvergeten hoer,
De Satan was haar vaâr, de Helle uwe moêr;
Gij prijst haar dan te recht; maar hoe, vervloekten rekel!
Wilt gij dan Nederland met zonteloozen pekel
Zoo jagen na haar koets[5], gelijk men kinders doet?
Gij zijt te slecht[6], te slecht, mijn goddelooze bloed!
Wij hebben ook verstand, en weten, dat de Staten
U, eervergeten fun[7]! zoo bitter haar doen haten,
Omdat de waarheid uw betooverd dul gezicht
Doet schrikken voor de glans van 't heerelijke licht.
Nu zijt gij Armiaansch, nu met de Wederdoopers,
Nu met de Papen en de Vagevierverkoopers;
Nu dit, nu dat, nu — wat? wat zal 't ten lesten zijn?
Een Helhond in der daad, een teuterkwaad[8] in schijn[9].
Het hart, wanneer het vliedt, geschoten in de bosschen,
Zoekt zijn vergifte pijl door zijne vlucht te lossen,
Doch 't brengt zijn moorder[10] meê; zoo doet gij even ook:
Alsins zoekt gij de rust, en blijft uw eigen spook,
Niet waardig, dat gij leeft; gij wilt uw ijver toonen,
Om tot den Roomschen draak onnoozle lui te tronen,

[1]Maurits; zie boven bladz. 211a. — [2]Versta: aller Heeren Heer. – [3]Versta: misdaan hebbende. – [4]Nam. Vondel. — [5]bed ('t Fransche couche). — [6]onbeduidend. – [7]dwaas. – [8]kwaadstoker, Duivel. [9]beeld, vorm. — [10]nam. de vergiftige pijl, waardoor 't getroffen is, zelf.

O, moedelooze leeuw! kloekhertig als een schaap,
Geëerd, gelijk de naakte billen van een aap;
„Het walgt u na de keel, al wat gij voert in boezem"[1];
Wel, overgeven zot! wie vraagt u naar den droesem?
Ik walg er van, o ja, en duizenden met mij.
Waar waart gij ooit geacht als[2] een verfoeide fij! –
Den dwerg, wanneer hij viel van zijne mier, dorst klagen,
Dat hij gevallen was van Faëtonschen wagen;
Zoo meent gij even ook, dat gij wat fraais begint,
En maakt dat iedereen u acht gelijk de wind.
Doch 'k stelle u te hoog: de wind volgt Gods geboden,
Gij zijt een volger van de Godvergete Goden,
Een beul van uw gemoed, een schelm in uw gewiss',
En wat er boozer is, indiender boozer is
Als gij, der zonden goot. Ik hoor u Strafford[3] prijzen,
En van het Parlement, gelijk van 't kruise, ijzen;
Zoo doet de Duivel ook. Het Parlement doet wel,
Daarom zoo vreest gij haar[4], gelijk de bare Hel;
Maar waarom vreest gij haar? de Hel is uwe woning,
Die met uw Godendienst omspringt als een vertooning,
Aan wie, opdat uw vel zoo zwart zij als uw ziel,
Den zwartgetaanden spek[5] ten lesten nog beviel.
O, zot vol zonden! druk van alle vrome zielen!
God zal door zijnen brand uw ijver ras vernielen,
En dooden door Zijn Woord 't Godslasterlijke woord.
'k Verwonder, dat u nog den donder niet versmoort,
Melaatsheid niet en sla, de aarde komt verdelgen,
Tenzij zij zij verschrikt[6] dien vuilen brok te zwelgen,
Die God en menschen tergt. Maar gij verdient het niet,
Dat mijne penne u een guit en booswicht hiet;
Zij is te goed daartoe; want hoe zal ik u noemen?
Zijt gij een mensch, hoe kont gij menschen zoo verdoemen?
Zijt gij een beest, een beest en brult niet tegen God.
Wat zijt gij dan? het puik van 't Onderaardsche rot.
Blijft dan in uwen vloek! – Gij, Juffer! onderwijlen,
Die uw begaafde pen op zoo een schelm gaat vijlen[7],
Dank hebt gij, dubbel dank. Gij toont, dat uw gemoed
Is in de ware school van Godsdienst opgevoed.
Indien dien Vondeling waard was, uw naam te weten,
Ik zoude hem ten pronk verheffen van poëeten;
Maar hij en is 't niet waard, uw verzen zijn te zoet,
Als dat een verken haar zou treden met de voet,
Als dat een vuile zeug die perel zou bemorsen,
En ja, tot berstens toe, zijn lasterzucht uitporsen[8];
Gij evenwel, gaat voort, en toont hem wie hij is!
Brandmerk dien hangebast, dat 't door de wereld kiss'[9]!
De fielt verdient het wel, gij kont aan hem geen kwaad doen,
Die niet en leeft dan als hij Staten mag een smaad doen,
Die zijnen Godendienst zoo menigmaal vermomt,
Als Jan Pottagie[10] zijne graauwe klapmuts kromt.
Wat droes heeft doch de man zoo schandelijk bezeten,
Dat hij, in zijnen herfst, Pamfilio's drek-eten[11]
Gaat volgen, en verheft zijn laffen Melis-god[12]!
Op, Jezuïten! jaagt den rekel uit uw kot;
Want komt hij eens te zien, wat Romen voor een dier is,
Hij zweert wel kras en kruis, dat 't Vagevier geen vier is,
Dat Geusneef wel te recht u hoererij verwijt,
En met uw hokebooks[13] hem een Vervloeking zijt.
Mejuffer! 't is genoeg, ik zal u God bevelen,
En bidden, dat Hij u veel dichten nog doet kweëlen;
Want g' hebt mij eeuwiglijk tot uwen dienst verknocht,
Door 't Goddelijk gedicht van 't Goddeloos gedrocht.

Jaag uit de guit, jaag uit!

[1]Zinspeling op den Roskam; zie boven, blz. 280a. — [2]Versta: anders dan. — [3]Zie boven, bladz. 476a. — [4]Nam. het Parlement. — [5]Spanjaart. — [6]beangst, bevreesd. — [7]Voor scherpen. — [8]Voor persen. — [9]siss', suiz'. — [10]De Brabantsche Hansworst. — [11]Zie boven, bl. 554b. – [12]Geuzenschimpnaam, in klankspeling op meel, van den H. ouwel. — [13]hocus-pocus.

Aan Mej. G. v. W.,

OP HAAR

Vagevier, gestookt voor Joost van Vondelen.

Zacht, redenrijke maagd! gij gaat geweldig weyen
In voor- en tegenspraak van koninklijke reyen;
Wie moedigt u zoo fluks, dat gij ten strijd durft gaan
Met een, die uit de bron, ten krop toe, is verlaân?
Ik late zijn persoon van onschuld te bevrije,
En ook zijn mart'lares, zijn heilige Marije,
Die Katholieke pop! — Maar dat gij Palameed,
Na overleden tijd, nog op zijn tenen treedt! —
Mejoffer! wie ge zijt, 't en staat mij niet te dulden,
Ik wil d' onnoozelheid van landverraâr ontschulden[1];
Gij scheldt en lastert hem met opgezwollen moed,
Of u de bitsche nijd van jongs aan had gevoed.
Bedaar, en houd gemak; verleen 't gehoor de waarheid,
Die immers nu zoo blinkt als d' alderklaarste klaarheid
Tot zijn ontschuldiging, ten euvel van diegeen,
Om wien hij zonder schuld het nooûlot heeft geleên;
En eischt gij blijk daarvan, gij hoeft niet lang te zoeken:
Doorsnuffelt Huig de Groot en Uytenbogaerts boeken,
Die nu zijn in het licht; waaruit gij speuren zult,
Hoe vroom en ongeveinsd hij droeg, met groot geduld,
Zijn toegedrukte jok[2], als een der martelaren,
Die om het Kristgeloof ten Godshuis zijn gevaren.
Ik hoor, gij luistert mij[3]; wat wilt ge mij gebiên?
Dat ik Baudartius[4] hierover zou doorzien,
Die, met een trotsche pen en opgetoge vlerken,
Hem aansmeert, ongegrond, veel schandelijke werken?
Den man is ongeloofd[5], en waarom? – omdat hij
Voor waarheid logens veilt en steekt ze aan een zij.
Dit blijkt als 't morgenrood, bij[6] treffelijker schrijvers,
Voor 't toprecht Neêrlandsch volk veel nutter tijdverdrijvers.
Dies keert, beroemde maagd! en, wilt ge zijn geraân,
Tot lof uws braven geests, doorneuzelt eerst meer blaân,
En keurt een andre stof, als Kerk- en Landgeschillen,
Zoo zal m' uw zoete toon tot aan de starren tillen.
Dit wouê mijn Zangheldin, tot ledige uurs verdrijf,
Dat ik u tegenschreef, die staâgs uw dienaar blijf.

G. K(ONING).

BEWERING VAN 'T VAGEVIER, ENZ.

MET EEN TEGENSCHRIFT
AAN DEN HOOGDRAVENDEN EN ZOETVLOEYENDEN AMSTERDAMSCHEN DICHTER G. KONING;
TOT BEWIJS VAN PALAMEDES' SCHULD.

't Zij, dat gij bij de Goden dwaalt,
Alwaar voor u de helden strijken;
't Zij, dat gij in het Noorden straalt,
En ziet uw trotsche koninkrijken
Door droeve burgerkrijg gesplitst,
De wreede Ier den Britten tegen,
En onderdanen opgehitst,
En bitsche dolk geschaard op degen,
En pieken tegen piek gezet,
O, groote schim, Elizabeth!
Uw daden zijn voor kwaad gekeurd,
Het Rijk is weêr van eed ontbonden;

[1]Versta: de onschuld van Oldenbarnevelt betoogen. — [2]Zijn drukkend juk. — [3]fluistert mij toe. — [4]De bekende Contra-remonstrantsche predikant en Geschiedschrijver. — [5]verdient geen geloof. — [6]door, volgens.

Uw zalige assche wordt versteurd,
En 't heilig recht der doôn geschonden;
Hier vloekt de wraak van Flippus[1] niet,
Die nog somwijl de Thetis zwemmen
Omtrent de krijte rotsen[2] ziet,
En van die tijd af 't bloed uitkemmen,
Doen 't zaamgerotte wind en weêr
Den trots van Spanje stortte neêr[3];
Haar keel is nog met moord gepropt,
Dat hitst tot schelden op den Iber[4];
De troon van Babel omgeschopt,
En 't sleutelrecht ontrukt den Tiber,
Deed[5], dat de drie-gekroonde Hoer
Het felle mes van Joab wette,
En met haar bliksem tegenvoer,
Om alle voortgang te beletten,
Die 't ware licht van Godes leer
In 't Noorden kreeg nu meer en meer.
Getuig vrij, Teems! hoe in uw vloed
(Ik grouwel 't schelmstuk op te halen)
Eer Spaanschen ijver heeft gewoed,
Gestookt door 't hoofd der Kardinalen[6],
Wanneer de tromp was aangeleid,
Om uit haar loop een lood te spouwen,
Dat in der Britten Majesteit
Een moordtooneel zou doen aanschouwen;
De vluchteling wist van 't verraad,
En was meê schuldig aan de daad;
Maar ziet, den Hemel had 't bepaald,
De kogel mist haar wit te raken,
En mits zoo grooten uitkomst faalt,
Komt uit d' omstandigheid der zaken[7].
Die weduwlijke koningin
Ontslaat het maagschap van haar rechten,
Hoewel een ongehoorde min
Haar bedgenoot vergif berechtten,
En Bodwel stelde tot een hoofd,
Dat zij den Schotten had ontroofd.
De Roos[8], die haar eerst herrebergt,
En schenkt met jacht een Hof en slaven,
Begint nu, lang genoeg getergd,
't Rechtvaardig vonnis hand te haven[9].
Mits liet Astreê den Kreeftenpoot,
En trad weêr op haar rechterstoelen,
Zoo haast Marië voor de dood
Den slag der Britsche bijl kon voelen.
Doen sprak zij: „dat 's den rechten aard!"
En voer zoo weder Hemelwaart.
Dit schrijft een Baäls troetelzoon,
Een, toegewijd het beest van Romen,
En vlecht een heilge martelkroon
Van logens en gerijmde droomen;
Doch 't is voor Astaroth niet zwaar,
Aan Jezabel een dag te geven,
En van den moorder Balthazaar
Te maken een gedooden Steven,
En een soldaat, verminkt aan 't been[10],
Te schrijven toe veel godlijkheên.
Franciscus acht het voor geen roof,
In hem[11] te toonen Kristus' wonden,
Die 't goddelooze bijgeloof
Als middelaar stelt voor de zonden.
Alleen zijn graauwe monnikskap,
Den stervenden eens aangetogen

[1]Filips II van Spanje. — [2]Engeland. — [3]Versta: sedert zijn Vloot van 1588. — [4]Spanjaart. — [5]Maakte. — [6]Versta: den Paus. — [7]Versta: lekt de zaak omstandig uit. — [8]Van Tudor (Elizabeth). — [9]Men ziet, dat Beets' haaf hand toch niet geheel alleen staat. — [10]Loyola. — [11]zich.

Van 't bedelende Broederschap[1],
Onttrekt haar uit des Duivels oogen;
Want hij zoozeer niet voor een geest,
Als wel voor papekappen vreest.
Marië! Moeder van uw Heer,
Bij Stuarts dochter vergeleken!
Wanneer gij in het winterweêr
Zijt naar Egypten afgeweken,
Gij vloodt Herodes' wreeden zin,
En 't zwaard, gewet op Bethlems akker;
Zij vliedt om Bodwels geile min
En zorg der Staten, altijd wakker
Om d' opzicht van de Schotsche Staat
Voor d' aanslag van het Spaansch verraad.
Hier wordt verdicht, Elisabeth!
Uw lauwertakken menigvuldig,
En kroon, van Britten opgezet,
Aan dwinglandij te wezen schuldig;
Terwijl uw nicht Marij betreedt
't Tooneel met hooggeschoeide laarzen,
En klaagt den Batavier haar leed,
Op droeven trant van Duitsche vaarzen,
En liegt, nog na haar dood, aan 't IJ,
Dat zij niets weet van muiterij. –
Wat leverden uw hersenpan,
Doen Palameed in 't Hellandsch steende,
En dat gij van den blinden man[2]
Zijn trotsche Grieksche dichten leende,
En Barnevelt voor Troje bracht,
En 't Staten-vonnis godloos noemde,
En Themis, van u uitgelacht,
In haar gewijde zaal verdoemde;
O, logenachtig Ammons kind!
O, nachtuil, op den middag blind!
Was 't niet genoeg, een woedend volk
In droeve borgertwist te stijven,
En, door 't gedicht, een blooten dolk
Tot Princemoorden aan te drijven?
Moest ook die koninklijke ziel
De angels voelen van uw veder,
Omdat het rijk van Babel viel
Door zulk een groote vrouw ter neder,
En 't Schotsche hoofd, verschoond genoeg,
Haar langverdiende straffe droeg?
Was 't wonder, dat gij 't purperrood
Derft raken zonder hand te wasschen,
En zoo een Juno, na haar dood,
Met schampre verzen na te bassen!
De geestlijkheên hierin bestaan
Van Loyoliet en Franciscanen,
Die, door haar schelden, hitsen aan
Tot moord der vorsten d' onderdanen;
Doch doe zoo veel als al te maal,
Gij werdt doch nooit een Kardinaal.
't Verdienden zelfs geen bisschopsstaf,
De wonderen van Hal[3] te liegen;
De Vrouw van Scherpenheuvel[4] gaf
Haar boek niet als[5] een handvol vliegen.
Om sunst zoo schrijft en wrijft gij dan,
De Beyer[6] zal niet voor u spreken;
Hij heeft te doen, zooveel hij kan,
Zal hij zijn nederlagen wreken,
En steden, heel tot asch verbrand,
En van den Zweed bedurven land.
Maar dit 's een troost: een zij de eer,
Die hier zijn trotsche Zanggeldinnen[7]

[1]De Franciscanen — [2]Versta: Homerus. — [3]Het wonderdadige Mariabeeld van Hal in Zuidbrabant. — [4]Onze Lieve Vrouw van Sch. — [5]dan. — [6]Eduard, aan wien de Maria Stuart werd opgedragen. — [7]Met wansmakelijke klankspeling op 't geld der boete, voor Zanggodinnen.

Brengt van den hoogen Pindus neêr,
Om met haar vrijgeslepen zinnen
Te pleiten voor uw Palameed,
En 't Vagevier weêr uit te pissen;
Zoo hij slechts zulke kunsten weet,
Dat weinig pis die vlam kan slissen;
Doch als hij Palamedes spelt,
Ik weet, gij denkt dan om uw geld.

VAN DEN BERG.

Distel-roê,
aan den Poëet, op zijn Maria Stuart.

O, lastertong, die brandmerkt Staten-tronen,
En lastert God en zijn gezalfde kronen!
O, etterbuil vol stank! uw slijm besmet
De vrijheid, geur, de roem Elizabeth;
Gij steekt (o vloek!) na Gods gezalfde kroning,
En waagt uw ziel in uw tooneelvertooning;
Uw martelpop, die Stuarts treurrol speelt,
Is valsch hervormd; natuur en waarheid scheelt
Bij haar, als glas bij klare diamanten,
Of hout en steen bij levendige Santen,
Godsdiensteloos gerecht op uw Altaar[1]
Te pronk, te roof, aan kerk en kerkpilaar.
't Was Stuarts laag, de drie gekroonde Staten[2]
Staatzuchtig zelfs, met hulp van moordsoldaten,
T' hervormen 't rijk, van Godsdienst, wet, en kroon
Elizabeth te schoppen van den troon;
Wie blijken zoekt, proeft d' oordeels menigvuldig
Der schrandren, diep doorzult in staat; ontschuldig'
Hun een van alle? of geven tuig en blijk
Van orschuld? waar? wat kerk? wat landkronijk,
Die waarheid prent, of 't merg van uw altaren,
Die koon'gen moordt, en moorders martelaren
Gemarteld noemt? en onderdaan bekoort
Met kerklijk goud, en schelmen wijdt tot moord,
Terwijl hij vreet op 't vloek-altaar zijn vader,
En 't broodkruim zwelgt, hervormt een landverrader
Tot heilgen dienst voor God en Zijn altaar,
Treedt van dien disch uit d' ijverlooze schaar,
Vermand met hoop, met kelk en kruis en kralen
Steurt koon'gen disch, houdt vorsten avondmalen,
En mengt den wijn met fijn vergift, de zaal
Vol fielen staan vermomd, gereed met 't staal,
Om, op 't banket, haar moordbanket te houden,
Verschoonen vorst noch kroon noch zwangre vrouwen.
Den Duivel roept uit zijne kap: „vaar voort!
't Gewijde kruis ontsla u al van moord!
Gezegend volk! zoo moet Gods altaar bloeyen
Door 't warme bloed en ketters uit te roeyen!"
Zoo zalft hij ze alle en sterkt elk moordenaar,
't Zij hoe gij sneeft, elk sterft een martelaar.
O, dier belofte! o, zoon der duisternisse!
Belooft gij 'tgeen gij zelver wel moogt misse.
Zoo lag de laag vermomd naar kroon en wet,
Zoo stak Mary haar nicht Elizabeth
Na kroon en hals, om 't merg der heerschappije,
En 't schijngerecht tot 't erfrecht van Marije.
Men dreigde kroon en Godsdienst bei ten val,
Maar baatzucht bukt, gerechtigheid houdt stal[3],
Die slecht den twist der beide Majesteiten;
Laat blok en bijl om Stuarts kronen pleiten,
Die dempt met één vermaarde slag dien poel
Vol landgedrocht en Kristenmoord; de stoel
Van Peter schudd', God, Alba's God zijn lagen
Zijn dier mislukt en Guise staat verslagen
En Edinburg spreekt bleek voor nazaats kroon,
Maar veil'ger is hij zelf als Stuarts zoon.
Zoo sneuvelde de schijndeugd in 'er rampen
En steeg te hoog, na kronenprijs te kampen,
Nu werd ze in 't boek aan uwe martlerij
Vast heilig, op een dag in 't jaargetij
Gevierd, gesmeekt, en heilig aangebeden,
Gevolgd, geroemd, gekroond met martelreden,
Die in den poel het avondmaal verrast,
Daar Alba noodd' zijn martelaars te gast,
Op 't heet gebraân van moordenaars en fielen,
Van landverraârs en weêrhaans zonder zielen,
Wel regelwijs, maar licht, als 't buye waait
Die, in een eeuw, wel viermaal ommedraait
En brandmerkt land en glorie onzer Staten,
En tergt het bloed in 't oor der onderzaten.
't Herdenken van 't voorlede geeft u schaamt',
Noch achterdocht, noch vrees, hoe vuil befaamd
Gij Staten trof en Godsdienst, wet, en vaders
Der vrijheid schoon, en sterkte landverraders
In onschuld, met een glimp van schijngeloof,
Ontbrak gij zelf, voor vorst en Staat ten hoof
Te pleiten, om dien nood'gen slag te stuiten
Door d' ouden huid, verklaard voor 't hoofd der guiten.
Vaar zoo vrij voort, boosaardige! gij zult,
Met burgerrecht noch vrijheid, zulk een schuld
Geen God ontgaan, schoon 't in voorlede tijden
U kwam te sta, toen 't u van 't halsrecht vrijdden.
Ga heen, en volg uw Martelstar, die blinkt,
Al barvoets na, tot daar ze rust en zinkt.

(Gedrukt in 't jaar 1647.) A.

[1]Versta: zijn Altaargeheimenissen. — [2]Engeland, Schotland, en Ierland. — [3]stand.

Geest van de koningin Elizabeth,

UIT DEN GRAVE OPGEWEKT DOOR

TOOVERVERZEN VAN HAREN LASTERDICHTER

(IN 'T JAAR ONS HEEREN 1647.)

Elizabeth spreekt:

Hier kom ik, in mijn Geest, gestegen naar omhoog,
Om 't schadelijke licht te voelen in het oog,
En 's werelds vloer op nieuw te wandlen en te treden,
Daar 't lichaam eertijds zooveel kwelling heeft geleden.
Verschrikt niet, aardsch geslacht, te tenger van gemoê!
U komt geen vijandin noch straffe wreekster toe,
Maar een, die zich altoos gematigd heeft gedragen,
Om God te dienen en den menschen te behagen.
De oorzaak van mijn komst is lasterlijke smaad,
Die mij de ooren zelfs, de open ooren slaat
In 't diepst der duisternis, 't gezelschap aller helden,
In 't midden van de vreugd der Eliseesche velden.
Ten antwoord koom ik des mijn lasteraar te staan,
En waar toch komt mij dees onrustige van daan?
Die, omdat vreê en stilt' verjaagd is en verbannen
Uit de woestijne der ontroerde harsepannen,
En Kerken halen twist, bekwaam om in de groud
De Staat te boren, daar van over lang gejond
Bekwame huisvest, niet kan mijden te verstoren
De rust der zielen. Die, omdat hij heeft gezworen,
Onend'ge vijandschap te dragen voor en naar,
Als ooit Amilcars zoon op 't vaderlijk autaar,
Het Raadhuis alzoowel als kerken zijn pilaren,
Niet af kan laten zoo verwoedlijk uit te varen,
Niet af wil leeren zijn eens opgenomen haat,
Om Grieken weêr op nieuw te mengen in den Staat
Des vaderlands, en uit den kerker op te halen
Van 't duister graf, hetgeen al lange voor de stralen
Des zons verborgen lag (och, of het niet en was,
En dat een Fenix eens mocht weder uit haar asch

Verrijzen!), maar treê voor en staat mij onder d' oogen,
Gij, wie gij zijt, en die, tenzij gij hebt gelogen,
Uw schendige opkomst nam, als Stuart wierd geslacht,
En nu weêr daalt, misschien terwijl gij wordt gebracht
Op nieuw in 't leven, om aan anderen te leeren,
Hoe dat men oproer straft en wetteloos begeeren.
Gij, zeg ik, wiens geboort wierd in haar dood gewijd,
Om, door haar sterven, hoe verbitterd dat gij zijt,
In rust te leven, vrij van barning en van klippen,
Al komt ondankbaarheid nu roeren uwe lippen,
Nog schoon uw doen aan mij te overdadig smart,
Verwijs ik niet geheel het stemmen van uw hart
Met haar bedrijf, omdat gij beide waart geboren,
Uw vaderland vooreerst met oproer te verstoren,
En dan eens anders, daar u gansch niet vrij en staat
T' ontzuiveren met snood, hoewel te vruchtbaar zaad;
Maar zegt mij, eer ik ga met u in woorden treden,
Wie is zij, die de kroon der Engelschen met reden
De schedel drukken zou, en wiens beproefde deugd
Mijn waarde stoot terug? – geeft antwoord, zoo gij meugt,
En nichte-kinderen van erfenis verstooten,
En treên te voren de naturelijke loten,
Welke ijver zoo verkeerd, als vijand van een staat,
Zoo dier het leven van dat lieve schepsel staat,
't Geen tegen dank zich zelf ten trone zag verheffen,
Opdat haar 't onweêr des te eerder zoude treffen.
Wie is ze? zeg ik (het verdriet mij, dat ik moet
De schandvlek halen op en d' oneer van mijn bloed!)
Maria? die te veel van hoogheid had genoten
Alreeds. Om eeuwiglijk een spiegel voor de grooten
Te strekken, wat een vrouw bedenkt voor overdaad,
Als onbetemde brand tot in de harsens slaat,
En door verdwaalde koorts de zinnen helpt aan 't razen;
Maria? – die niet bloosd' haar woeste lust te azen
Met donkre koppeling, en adelloos gestreel
Van hem, die buiten waard haar tafel werd ten deel,
Ja, meer als dat, tot smaad en spijt van alle grooten,
En koning zelver, van haar dertle koets gesloten
Door deur en grendel, al te overdadig trouw
De heimelijke min en wellust van haar Vrouw.
Ja, hij, die slechtelijk zich liet met wraak genoegen,
En d' overspeelster en zich zelf weêr ging vervoegen
Naardat den stoutert had met schellemsch bloed besmet
De waarde tafel en 't wellustige banket
Bekwaam, in nieuwe lust de leden te ontsteken,
En, al te rijp van mond en vrouwezot, in 't spreken
Zich liet vervoeren, meer als vorsten zijn gewoon,
En stelde redeloos zijn vrienden als ten toon,
En sneed haar af den weg, haar hulp hem aan te bieden,
En kost ook endelijk haar handen niet ontvlieden,
Door 't vrouwelijk bedrijf en haar vervloekte zucht,
Veracht, verwurgd, en 't huis geblazen in de lucht.
Maar, dat ik niet en schijn uw slagen te ontduiken,
En anders boosheid tot mijn onschuld te gebruiken,
Kom, oordeel van mijn zelf en stelt uw zinnen schrap,
Was mij de macht niet, noch was mij de eigenschap,
Het oordeel over haar gezalfde kruin te spreken?
Heb ik, met hare dood, de wetten gaan verbreken
Van gastvrijheid? nog meer van maagschap en van bloed?
Heeft zij te recht op mij gelaagd[1], en dus gewoed?
Geensins, en roep u zelf ten oordeel om te vellen,
Zoo doet gij ook, door uw onmachtig tegenstellen.
Wij zeggen beide, doch met merklijk onderscheid:
In macht van anderen verliest de Majesteit
Van 't koninklijke goud zijn stralen en zijn luister,
En wordt in staat gelijk de nedrigheid, en 't duister
Der onderdanen, en wordt straf baar, en gesteld
In d' oogen van het recht en 't uiterste geweld
Der rechters; ook heeft zij de wetten eerst verbroken,
Niet ik, der gasten en der volken, onbesproken
Laat vrij Elizabeth bestraffen d' overdaad
Van snoode ondankbaarheid en Goddeloos verraad,
En dus de rust des volks, haar dier bevolen panden,
Dat reukwerk wijen toe en deze offeranden.
Ja, zelfs den godsdienst, die zoo dier is, als gij weet,
Aldus vernoegen en haar hoog gestaafden eed;
Noch wil den ijver, van haar zelfs van hare banden
Te ontslaan, vermengen met zulk overdaad'ge schanden
En zonden. Maar gij roept den jongen vorst te wraak;
O, legt hem niet te last de last van zulk een zaak!
Want zoud' hij gaan daartoe, naar oordeel en naar reden,
Hij wrocht onmenschelijk verboden hevigheden
En zou, genoegzaam al zooveel als gij versteend,
Zijn vader eischen van 't moorddadige gebeent',
En zou geen grafschrift[1] zoo meêwaardelijk toerichten;
Doch dit zij toegestaan zijn kinderlijke plichten,
Die, met het helen van zoo zwaren schuld en last,
Twee smetten te gelijk van zijne kaken wascht·
Doch beter wraak zou hem en zijnen nazaat passen
Op Gori, over 't meer, als eereloos verrassen,
Doen, naauw benepen en den vijand in de hand,
En te vergeefs begaan om hulp en onderstand,
Hij, wroetende om met macht te ontworstelen zijn armen,
Stak met zijn eigen zwaard zijn moorder in de darmen,
En zich besprenkelde met heilloos menschenbloed,
Of op het Roomsche, dat, onzuiver van gemoed,
Zoo zware lagen brouwt dien vorst en al zijn heeren,
Geschapen, om het al ten gronden om te keeren,
En zulken slag te doen, als slaan zou het gehoor
Van alle Vorsten, gansch de Kristenwereld door,
Zoo 't zaamgezworen rot, te jammerlijk bedrogen,
Eens menschen leven niet veel meer had overwogen,
Als zooveel vorsten, tot het heilig recht gewijd,
En haar en haar geslacht gedood op éénen tijd.
Gij loochent, zonder grond, haar misdaad en haar schulden;
En poogt met deugd alsnog haar boosheid te vergulden,
Dat loochnen staat aan u en uwen hals zoo dier,
Als Palamedes en 't beleedigd outaar-vier;
Gij loochent en, uit waan, ontziet u niet, te laden
Vervloekte schuld, en recht verstooten van genaden,
Zoo grooten lichaam, 'k zwijg vorstinne, op den hals,
En, valschaart zelven, haar beschelden gaat voor valsch!
En haat onnoozel[2] haar, die, afgerecht op 't wreken,
Niet deed als vinden en bedenken vuile treken;
Van zulke meesters en al zulk een woest geslacht
Gekweekt, gekoesterd, en genoegzaam opgebracht,
Als die, door tucht noch eer noch door ontzag bewogen,
Wel garen hadde zelfs haar bedgenoot zijn oogen
Verstopt met vorstenbloed, op 't prinslijk ingewand
Doorwroet en goddeloos doorstoken met haar hand,
Zoo 's konings teêr gemoed niet eerder was bezweken,
Het stuk te schouwen aan en zulk verbitterd wreken,
Als zij de boosheid zelfs te stellen in het werk,
En zulk een slag te doen aan God en zijne Kerk;
Ja, 's konings tengerheid was 't leven van de Vorsten.
Wat nood was 't? was het niet te straffer uitgebarsten,
Doen[3] zooveel duizenden van menschen, binnen wals,
Verblinden ijver brocht te zamen om den hals.
O, dat het Roomsche volk niet meer en was genegen
Als wij, tot zulk een doen en diergelijke wegen,
Hoe menig duizenden van zielen was de aard
Te rijker! die nu zijn door vier, door galg, door zwaard,
Door water en door vuile en snoode rechtershanden,
Gereisd ten Hemel, daar ze als gulde sterren branden.
Wie hebben een doch ooit die last te last geleid?
(Ik spreek van Godsdienst en van Kerken-naarstigheid)
Opdat men in haar bloed met meerder vrijheid plaste
En met bebloede vuist haar in haar goedren tastte,

---

[1] mij lagen gelegd.

[1] Zie boven, bladz. 75. — [2] onschuldig. — [3] Toen.

En teedre wichten, naar haar jaren veel te vroeg,
In droeve ballingschap, naar vreemde kusten joeg!
Wie heeft ons immer zien een lijkvier gaan bereiden
Voor d'leden van haar kracht en plicht nog niet verscheiden?
Of juichen zoo, wanneer een hoofd daar henen viel,
Uit schuld van Godsdienst? of een levendige ziel,
Omdat ze was verzien met goddelijke gaven,
Niet als een schat, maar als een vloek in de aarde graven?
Wie maken tot een bad van bloed, tooneel van schand,
Geheele steden? en ten moordkuil 't gansche land?
Geen mensch, die leeft, heeft ons dieshalven te benijden,
Maar waar men twistte, was 't ons deel de smaad te lijden;
Dat tuigt Elizabeth, die nog hier voor u staat,
Die eigen zusters wrok en nooit verzoenden haat
Nooit afliet, even staâg, van storm op storm te geven,
Noch immer eigendom woud' gunnen van haar leven.
Des zij dan verre, dat Maria dij ten last
Haar Godsdienst, en dat haar den blok wierd toegepast,
Om van haar erfdeel haar eigen recht t' ontblooten;
Nog verder, dat ik, die genoegzaam door de grooten
Ten uiterste geperst van dit zoo bloedig werk,
Ook door 't geweten, dat mij kende[1] aan Godeskerk,
Genoeg verbonden, om het recht zijn eisch te geven,
Uit baat- en wraak-lust zou de Zuster staan naar 't leven,
Maar hoe ik 't uiterst recht met krachten tegenhiel,
Tuigt Engeland en uw reeds overtuigde ziel.
Maar dat ge u kende nog zooveel aan mij verbonden,
En aan de deugd, die gij ooit hebt aan mij bevonden,
O Holland! dat gij eens woudt treên voor mij te baan,
En lastertongen en haar boosheid gadeslaan;
Die, t' wijl ze Elizabeth als adder af gaan malen,
Uw land vergiften met vergiftig ademhalen,
En diepe wonden u zelf steken in het hart
Aan wie 't geensins en ligt, of staat en volk verwart
Wraakgierig onderling te vast verbonden handen,
En scheurt zich zelven de verbitterde ingewanden;
Die, zeg ik, t' wijl gij zocht gewenschte rust en vreê,
Voedt zware onrust in uw boezem, in de steê
Van rust, en die, met eed aan 't Roomsche Hof verbonden,
Hoopt schuld op schuld, en maakt een Sotje vol van Sonden[2],
En als de weêrhaan, die haar in 't gezichte draait,
Nu Leidsch, nu Munstersch, en dan weêr als Romen kraait.

L. I.

Poëets Martelwagen.

HANS, de scherprechter, spreekt:

Wakker, Keesje! laat z' me gaan,
Lustig, sla wat harder aan;
As je er bint, zoo slaat me munt,
't Schijnt je Joost nog tijd vergunt,
't Schijnt, omdat hij droevig zucht,
Dat je met 'em bent beducht;
Maar dit 's niet met al, mijn vriend!
Hij heeft lang de school verdiend;
Hij dong jong al, om dees straf
Weg te dragen in zijn graf.

KEES, de voerman, spreekt:

Hou, wat zachter, meester Hans!
Niet te bijster, o bij Gans!
Wil je 'r, om een woord en leur[3]
Mit 'em niet te hard meê deur?
Wel hoe, zal men ook een man,
Die zoo geestig dichten kan,
Om een zegswoord ginds en hier,
Smoren gaan in vuil papier?
Straft 'em met een voet in 't gat,
Of verbant 'em uit je stad!

HANS.

Kees-oom! je verstaat het niet,
Hoor ik wel, wat dat bediedt,
Dat 't een man zoo goed als spek was,
Dat hij niet zoo boos als gek was;
Was de man zoo goed als grijs,
Was hij, voor[1] uitzinnig, wijs,
En zoo vast, als hij wel los is,
En in 't kwaad niet, als een vos is,
Beter zou het met hem gaan,
't Zou met hem zoo kwaad niet staan.
Maar wat baat het? 't is een man,
Daar men niet op zeilgaan kan;
't Is een weiflaar twist gewend,
Die de rust, als Eris[2], schendt.
't Is, het is, het is een vriend,
Die 't wel dubbel heeft verdiend;
Schoon hij meent te wezen waar,
Dat hij sterft een martelaar,
Schoon hij vast hoopt, dat nog hij
Zal gevierd zijn bij de rij,
Ja, zoo even[3], valt 't niet mis,
Als 't Maria Stuarts is;
Ja, gevierd, gelijk die 't lood
Godloos door Prins Wilhelm schoot[4];
Ja, gevierd of vierendeeld,
Als hij, die eens Godes beeld
In den Franschen koning brak[5],
Als hij 'r 't moordig mes in stak.
Maar ik zie, dat, met de praat,
Nu je paard weêr zachter gaat.
Lustig, weer an! 't vonnis luidt,
Dat hij sterven zal als guit,
Dat m' er spoedig vaar meê voort,
En in prullen werd versmoord.

Klachten des Poëets.

Wat ramp, wat ongeluk plaagt nog mijn grijze haren!
Wat schande moet mijn nog, eilaey! wedervaren!
Wat droefheid, wat verdriet, wat leed komt mij nog aan,
Is dees mijn wintertijd, die haast zou[6] zijn gedaan!
Wanneer ik overdenk èn 't tgeen ik was voor dezen,
En wat ik, tot mijn smaad, moet tegenwoordig wezen;
Wanneer ik mijn bezie in dees mijn hoogste nood,
Mijn lijden is te zwaar, mijn ongeluk te groot.
Maar doch, indien mijn 't leed, indien de hooge stroomen
Van zoo veel lijdens mij zal moeten overkomen,
Ik lijd ze, zoo ik kan, ik wacht ze met geduld,
Ik voeg mij na de tijd, hoe 't ongeval ook brult.
Maar gij, Mary! en gij, o rei der Heil'ge Maagden!
Die 't al, èn lijf èn goed, ook voor de Godsdienst waagden,
Ai, ziet mij gunstig aan, hebt achting[7] op mijn druk
Hebt meêlij met mijn lot, en dit mijn ongeluk!
U heb ik toevertrouwd, U heb ik, al mijn dagen,
Nadat ik ben verlicht, mijn liefde toegedragen;
'k Heb U mijn toegewijd, en U ik mijn nog geef
Ai, maakt weêr (want gij kunt), dat 'k eeuwig met U leef!

[1] toekende, verbond. — [2] Zie boven, bladz. 550a, aant. 11. — [3] Anders lor.

[1] in plaats van. — [2] De Grieksche Twistgodin. — [3] evenzoo. — [4] Balth. Gerards. — [5] Ravaillac; zie boven, bl. 4b, aant. 1. — [6] moest. — [7] Germ. geeft acht, let.

Rei van kloppen[1].

GEZANG.

Ai! ziet, hoe Justus wel bereid
Wordt, als een lam, ter dood geleid,
Let op zijn groot vertrouwen:
Dit leven acht hij min als wind,
Want ieder Sant is Joosjes vrind,
En kan hem licht behouwen.

Hij, die in ijver niemand week,
En hier op aard al Sant geleek,
Zal bij zijn martelaren
Uitmunten, als een pruimesteen
In kinderst...., o neen, ik meen
Gelijk een knoop in 't garen.

Geroep der Straatjongens.

TEGENZANG.

Toon: zeer mooi.

Lustig, jongens! roep het uit:
Joosje speelt de vuile bruid,
Joosje, in zijn oude dagen
Moet bij vuilnis op de wagen;
Lustig, jongens! lacht hem uit,
Aschbeer in de vuilnisschuit.

Lustig, maakt een rondedans
Om de wagen! Meester Hans
Wil 't wel hebben, dat we 'm steuren;
Aan hem is toch geen verbeuren.
Jou, jou, jou, jou! jou, jou, jou!
Hoe bedrukt ziet Joosje nou!

Joost moet buiten stad en poort
In zijn vuil papier versmoord;
Joosje heeft me bij de lurven,
Want hij heeft het heel verkurven;
Ha, ha, ha, ha! ha, ha, ha!
Hoe bidt Joosje nu genâ! –

Kindergeroep.

TOEZANG.

Joosje moest dood, dood, dood, dood, dood!
Van de wal of[2] in de sloot,
Omdat hij, tegens waarheid,
Met opzet altijd klaar zeit.
Dood is hij; hij mag op een ander tijd zijn rust houwen.

OP D'AFBEELDINGE VAN JOHANNA GRAY,

KONINGIN VAN ENGELAND[3].

D' onnoozle Gray, door dwang gekroond,
Werd, om haar Godsdienst, niet verschoond.
De tong van vleyers vinnig treft,
Die zich te vrij op gunst verheft.
Maria's erfrecht dringt het deur:
In Engeland geldt kracht noch keur.

[1]geestelijke zusters. — [2]af. — [3]In 1556, op last der Roomschgezinde Maria Tudor, ter dood gebracht.

GULDENJAAR

VAN DEN HEER

JOHAN DE WITTE,

RECHTSGELEERDE.

Der Rechtsgeleerden roem, de Witt',
Sluit vijftigmaal de groote zonneringen[1],
Nadat de wijsten aan het pit
Van zijn vernuft hun deftig zegel hingen,
En wijdden 't wetorakel in,
Dat met een vrij en onbevlekt geweten
Zich sedert, vreemd van vuil gewin,
In 't heilig Recht op 't loflijkst heeft gekweten.
Dies dank, o bloeyende Aemsterland!
Den vader der bedrukte burgerije,
Die tonnen schats, door kloek verstand,
Ontzet heeft uit den klaauw der Geldharpije;
Den klaauw, die boedels rijt en slijt.
Zijn tong en pen staan godloos onrecht tegen,
En blijven Themis toegewijd.
Zijn wijsheid strekt de vromen tot een zegen.
De vrede bloeit door zijn beleid;
Hij drijft en sluit den vos en wollef buiten;
Hij paait[2] den wrok en 't onbescheid[3];
Erglistigheid kan hij voorzichtig stuiten.
Hij troost het ouderlooze huis,
De droeve weeuw, en al wie, tegens reden
Gedagvaard, onder 't lastig kruis,
Ter pleitrol zucht, en schendig wordt vertreden.
De Raad, op zijn grootachtbre stem
En oordeel, mag rechtvaardig vonnis vellen,
En beî de Rechten[5] geeft hij klem.
Den evenaar laat hij niet overhellen.
Dus blinkt De Witte in witte deugd,
Godvruchtig bij oprechte Batavieren;
Die, na een halleve eeuw, verheugd
Met dezen lof hun oudsten Voorspraak cieren:
Rechtvaardigheid verplicht zich zelf
Den momber der Onnoozelheid[4] te loonen;
Zij daalt van 't hemelsche gewelf,
Om met olijf en met laurier te kronen
Zijn eerlijk zilverhaar,
Op 't feest van 't Guldenjaar.
1646.

OP
DE OUDE HOLLANDSCHE GESCHIEDENISSEN,

BESCHREVEN DOOR DEN HEER

PETER SCHRIJVER.

Hier wandelt men in 't veld van Schrijvers schrijfpapieren,
En ziet 's volks oorsprong, aan den uitgang van den Rijn,
De Katten nederslaan, vereend met Batavieren,
Besprongen van Romein, en vast aan hunne lijn;
Tot dat held Burgerhart[6] het juk der slavernije
Durf schuiven van den hals, langs d'oevers aan den vliet
Van Rijn en Waal en Maas, uit haat van dwinglandije,
En sluit het vreêverbond, na lang geleên verdriet.
Men ziet hierna het paard van Holland henedraven,
Dan zacht, dan harder, uit ontzag voor toom en roê
Der Staten, meesters van hunne ingetoomde[7] Graven,
Van eersten Diedrik tot den derden Flippus toe.
Bedank Heer Schrijver, door veel onderzoeks ervaren;
Eén Schrijvers pen onthoudt zoo menig honderd jaren.

[1]jaarkringen. — [2]stilt. — [3]onverstand. — [4]voogd, beschutter der onschuld. — [5]'t wereldlijk en geestelijk. — [6]Claudius Civilis. — [7]Naar de voorstelling van het in 1581 onafhankelijk geworden land.

P. C. HOOFT.

Onnavolglijk.

UIT HORATIUS GEVOLGD[1].

Wie Hooft, der dichtren staal[2],
Wil volgen, slacht Dædaal,
En poogt met wassen vleugel
Te zweven als een vogel.
Hij stort in 't glazen meer,
Elk roept: „hier kwam hij neêr."

Op 't Schrijven
VAN
Mr. LIEVEN KOPPENOL.

De paauwen trekken Juno's wagen,
De duiven Venus', God Jupijn
Wordt op den arendsrug gedragen,
Veel hooger als de zonneschijn;
Als Koppenol wil triomfeeren,
Dan zweeft hij op zijn ganzeveêren.

OP DE VIJF ZINNEN.

(TER LIEFDE VAN MEESTER KOPPENOL, DEN FENIX DER VEDERVECHTEREN.)

De zinnen dienen het verstand
Gelijk vijf zusters in dit leven;
Des menschen brein wordt ingeplant
Al wat zij ons te kennen geven,
Hetzij door één van vijf alleen,
Of meer, of door de vijf te gader,
Die haren dienst in ons bekleên,
En flaauw verschijnen, of wat nader.
Indien men haar den mensch onttrok,
Wat waar de mensch? Een stomme blok.

HET GEZICHT.

Het oog is 't allereêlste lid,
En schoon en krachtig van vermogen,
't Gezicht beschiet hieruit zijn wit,
Ook 's hemels boog, als met twee bogen,
In éénen blik en oogenblik,
Ziet kleuren en gestaltenissen,
Vat schoon met lust, en met een schrik
Het leelijk; wie kan d' oogen missen?
't Gezicht ziet alle dingen bloot;
De blindheid is een halve dood.

HET GEHOOR.

Als d' oogen voor op schildwacht staan,
Zoo luistren d' ooren van ter zijden;
Zij brengen alle klanken aan,
Als boôn van droefheid en verblijden.
Hoe ketelt de muzick het oor,
Door 't oor den geest, als opgetogen.
De spraak is zonder het gehoor
Een vogel zonder galm vervlogen.
De doove hoort trompet noch trom;
De doofgeboren mensch is stom.

DE REUK.

De neus verneemt den vuilen stank
Met tegenheid[3], en vat de luchten
Van bloem en kruiden aan met dank;
De reuk betrapt den haas in 't vluchten,
En riekt en snoffelt op het spoor
De harten na, door hazewinden
En brakken, alle hagen door;
De jager kan den schuilhoek vinden.
De stank heeft menig hart verstikt;
De geur heeft menig lijk[1] verkwikt.

DE SMAAK.

De tong velt oordeel op den smaak
Van 't walgende of van lekkernijen,
Als of de spijs met tongen spraak':
„Dit staat te nutten, dat te mijden."
Wanneer de tong den smaak verliest,
Verliest men 't onderscheid der smaken,
In 't geen elk weigert of verkiest,
En weet te prijzen of te laken.
Dit wist de lekkertand al meê,
Die droeg zijn tong in eenen scheê.

HET GEVOELEN[2].

't Gevoelen dient zich niet van een
Der leden, maar van al de leden;
Het waart alom, van top tot teen,
In 't lichaam, boven en beneden.
Indien 't gevoelen wordt versmacht,
En 't lichaam smert noch lust kan voelen,
Zoo sterft het menschelijk geslacht,
Gedierte en vogel rust van 't woelen.
Aan deze zin is kennis vast:
Men kent veel dingen bij den tast.

Op DANIËL DE LANGE,

UITNEMEND SCHRIJVER.

Dit is de Lange, indien ik 't aanzicht ken;
Wie schreef zijn naam ooit schooner met zijn pen?

OP D' EDELE SCHRIJFKUNST VAN DANIEL DE LANGE.

De Lange schrijft de beste in 't land;
Is 't vreemd? Minerve trekt zijn hand.

Op den dooden Leander in de armen der Zeegodinnen;

DOOR RUBENS GESCHILDERD.

(Uit Marino[3].)

Wat draagt gij, uit verkeerd ontfarmen,
O Nimfen, Godheên van de zeen!
Op deze doodbaar van uwe armen,
Den drenkling van Abydos[4] heen[5],
Die met de stormen omgedreven
Werd in uw schuimende element,
Hetwelk zijn minnevier en leven
Al teffens bluschte; – o Nimfen, wendt!
Wat voert ge, met zijn natte haren,
Den dooden Sestos te gemoet?

---

[1]In 't bekende Pindarum quisquis, enz. – [2]toonbeeld, puik. — [3]weêrzin.

[1]lichaam. — [2]Thans gevoelen; zie reeds vroeger. [3]Den bekenden Italiaanschen dichter. — [4]Zie boven, bladz. 510–512. — [5]weg.

Ziet hem zijn joffer in de baren,
Aan 't zeestrand, dobbren op den vloed,
Dat wil tot grooter ramp uitspatten,
Dan of ze 't lijk al kost omvatten.

OP EEN ITALIAANSCHE SCHILDERIJ VAN SUZANNE.

De zuivere Suzan, schier naakt en badgereed,
Bewaart nog d' eerbaarheid van vore met haar kleed,
Zoo zuiver als het vleesch, en ziet eerst om, beladen[1]
Of iemands oog zich zoekt in 't eenzaam te verzaden
Met aan te zien hetgeen den man alleen betaamt.
Zij verft zorgvuldiglijk met schaamrood en beschaamd
De wang, uit achterdocht voor onbeschaamde schalken.
Haar flonkrende oogen zien, nog wakkerer dan valken
Door lommer en door loof; dat voelt alreê het vuur
Den gloed der schoone kole, en tergsel van natuur,
Met Salomons vernuft noch geene bron te blusschen.
Gelukkig is de mond, die zulk een mond mag kussen,
Dat kopken van robijn voor één alleen gespaard.
Maar let aandachtiglijk, met welk een schuwen aard
Zij u den rugge biedt, om 't voorste te beschermen;
Bezie de schouders eens, den nek, den rug, en d' armen,
Dat levendige albast, die hoogsels, en dat diep,
Dat ronden op zijn maat. Tuscaansch vernuft! hoe sliep
De schilderkunst zoo lang, om eindlijk dus t' ontwaken?
Kan doove verf ons borst, vol sneeuw en ijsgang, blaken?
Hier leeft geen schildergeest met verwen en penseel,
Hier hangt geen kunstig beeld zoo los uit zijn panneel,
Het schijnt door Angelo[2] uit marmersteen gehouwen.
't Gezicht van zulk een deugd en kuische zon der vrouwen
Verrukt ons t' overtreên de steenigende wet,
Die met een hagelbui den grijzen 't hoofd verplet.
Hier voelt Sint Pauwels zelfs den zelfstrijd door zijn leden,
En sneuvelt[3], zoo hij niet, gewapend met gebeden,
Van boven wordt gesterkt met Hemelsche genâ.
De schildergeest heeft schuld; men wijte hem de schâ
Der zielen, die in 't net van deze vlechten dwalen;
Naardien hij zijn penseel ontvonkte aan zonnestralen
Van oogen, daar de min hem levende uit verscheen.
Had Jozef deze vrouw haar schoonheid zien ontkleên,
Zij hoefde hem met kracht den mantel niet t' ontrukken;
Hij had ze zelf gesmeekt, en onder 't nederbukken
Aanminnig aangezocht, 't en waar een Engel zelf,
Zijn hoeder, afgedaald van 't starrelicht gewelf,
Zijn hart in steen verkeerde, en uitdoofde al de vieren,
Die door 't ontvonkbre bloed en zeen[4] en aders zwieren.
O schoonheid al te kuisch, en waard een konings gunst!
Zoo strijkt natuur de vlag, ter eere van de kunst.

De Kleefsche Hofzwaan;

AAN DE DOORLUCHTIGSTE PRINCES

LOUIZE VAN ORANJE[5],

KEURVORSTIN

DES H. ROOMSCHEN RIJKS, PRINCES VAN ORANJE.

Nu zal het Zwaneslot een Helikon verstrekken,
Louize een Pallas. Haar geboomte en bosschen dekken
De dichters met hun versch en nieuw gewonnen loof.
Bij zulk een edel groen staan Tempe en Pindus doof.
Haar Rijnstroom geeft meer nat dan duizend Hengstebron-
Hier rijst een nieuwe dag, en schooner morgenzonnen (nen.

Bekoren het gemoed, om adem in het veld
Te scheppen, daar verraad, en lagen, en geweld
Niet langer duren, en alle oorelogsgeruchten
Voor onze hertogin[1] verbaasd te velde uit vluchten.
Hier valt de schaduw koel; hier spreidt de beemd een bed
Van kruiden, onbeschroomd voor trommel en trompet,
En zwaard en donderbus. De vogels kwinkeleeren,
En voeren 's menschen geest ten Hemel op hun veêren.
Op, op! gij, Klevenaars! vermaakt u in dien glans:
D' Oranje keurzon rijst; vereert ze krans op krans!
De Kleefsche Hofzwaan zag, ten trans uit van den toren,
Zoo verre door al 't land, het landkrakeel geboren,
Drie vorstendommen schrap om 't kiezen van een heer;
Toen hertog Jan[2], helaas! dien grijzen stam ter neêr
Zag storten op zijn lijk, en al zijn onderzaten
Rondom zijn tombe in rouw, verlegen en verlaten,
Gelijk een kudde, die haar trouwen herder mist.
Zij zag den rok des staats verscheuren door den twist,
En al haar eerste weelde in jammeren veranderd;
Terwijl Bellone plant den standert tegens standert,
Ja, voert ze tegens een, met zulk een hitte en kracht,
Dat al de bodem dreunt, een schrikkelijke nacht
Van stof en pulversmook de lucht en 't licht verduistert,
Daar woestheid naar geen toom van recht of wetten luistert.
Hoe worpt de twist om verre al wat de vrede plant!
Hoe raakt dit hertogdom in zijnen eersten stand?
Op 't eindeloos gekerm van adel en gemeente,
Nu zonder bloed en merg in adren en gebeente,
Gaat Themis eindelijk in 't billijke gerecht:
Daar wordt voor haren troon het landgeschil beslecht,
De rijke vredeschat tot rust des volks gevonden,
En Kleef ter goeder ure aan Brandenburg verbonden,
Aan d' onverwelkelijke eere en glorie van de Keur,
Die 't sleutelrecht bewaart van Cæsars hooge deur[3].
Zoo wordt gemeene schâ met overwinst gedragen;
Zoo durf de voorzaat zich des nazaats niet beklagen.
Want let men op den burg van dees doorluchtste spruit,
Hij munt in 't kerkelijke en in het weerlijke[4] uit:
Befaamd door menig vorst, verwant aan koningskronen:
Gehuwd aan adelaars en 's keizers oppertronen,
Aanzienelijk door d' eer der burreggraaflijkheid,
Vereerd door 't sleutelampt van Cæsars majesteit,
Verheven door de Keur, verheerlijkt door de stralen
Van 't purper en den hoed der grijze kardinalen,
's Aartsbisschops herderstaf, en myters zonder vlek;
Vermaard in 't Duitsche huis, ontzaglijk om den nek
Des Kristens van het juk der Turken te verlichten,
Door d' orde van Sint Jan, wiens helden nimmer zwichten.
Een tweede Cicero[5], en andre Achilles[5] trok
Den Roomschen tabbert, en den Griekschen wapenrok
Den ouden van het lijf, hoezeer 't hun mocht verdrieten,
Opdat dees brave stam die glorie zou genieten.
Hoe klimt het hof van Kleef door zulk een erfgenaam!
De starren maken plaats, en wijken voor de faam
Van dezen adelaar, dat groote werelds wonder.
O hertogdom! nu schrik voor bliksem noch voor donder.
Het antwoord: „och, ik word geknaagd van nieuwe zorg,
Zoo lang als Frederik, ons spruit van Brandenborg,
Zich niet door huwelijk op eenen stam late enten,
En loten winne, en schutt' bij tijds de dreigementen
Der onverzoenbre dood, die geene vorsten spaart.
Wat onbekende bruid, hem toegewijd, bewaart

[1]bezorgd, beangst. – [2]Michel, de Ital. schilder en beeldhouwer. — [3]valt. — [4]zenuwen. — [5]Oudste dochter van Prins Frederik Hendrik, den 7en Dec. 1646 met den Brandenb. Keurvorst Frederik Willem gehuwd.

[1]Het hertogdom van Gulik, Kleef, en Berg was den Keurvorst bij een verdrag van April 1646 toegekend, en had hij zelf daar toen zijn zetel opgeslagen. — [2]De laatste hertog Jan Willem van Gulik, in 1609, zonder afstammelingen overleden. — [3]Als Rijkskamerheer. — [4]Gewone zamentrekking uit wereldlijke. — [5]De Brandenburgsche Keurvorsten, Johan († 1499), om zijn welbespraaktheid, en zijn voorganger Albrecht († 1486), om zijn krijgshaftigheid, zoo gebijnaamd.

Voor ons de hoop des lands, nog naauwelijks ontsprongen
Den muil des oorlogszwijns, na zooveel strijds gedwongen?
Ons hope steunt alleen op zulk een wedergâ;
Wij drijven zonder haar in zee, op Gods genâ."
Zoo klaagde 't vorstendom. De Keurvorst, aan 't ontvon-
Begon in 's Gravenhaag zijn schoone te belonken, (ken,
Te kwijnen in den gloed van 't schoone minnevier.
Haar wezen, haar gelaat, haar opzicht, spraak en zwier,
Gaan waren door zijn ziel. Nu denkt hij om geen heeren,
Noch wildezwijnejacht, noch renstrijd, noch regeeren;
Hij acht op land noch lièn, al zijn gemoed en zin
Blijft staren op Louize, om hare wedermin
T' ontvonken, en haar pruik[1] met zijne Keur te kronen,
Tot heil van zoo veel volks, en al zijn erreftronen.
De vader ondergaat[2] zijn dochter, die, beschreid
En bang voor 't juk des echts, te noô van Holland scheidt,
En wisselt 's vaders hof om al 't gewas der zomren[3]
Van 't graanrijk Pruisen, en den korenoogst van Pomren.
Een tedere princes verlaat haar ouders noô,
De tederheid en schaamte en jonkheid maakt ze bloô.
Haar bruigom troost ze: „ik zal uw vaders plaats ver-
Wanneer hij u ontvalle. Ik wil u laten hullen[4] (vullen
Te Kleef op mijnen stoel, uw vaders nagebuur,
En schenk dien bruidschat u, zoo lang uw leven duur'.
Daar wachten op uw komst veel duizend onderdanen,
Dien gij een ruimen weg kunt tot genade banen,
En winnen ieders hart door uwen heuschen aard.
Indien gij eenen zoon, der landen zegen, baart,
Die zal uw vaders naam en mijnen Keurmuts dragen.
Op zulk een hope laat dien trouwring u behagen!"
Zoo spreekt hij; zij aanvaardt dat vorstelijke pand,
En trouwt de Keur des rijks met 's vorsten rechtehand.
Leef lang, o Keurvorstin! en kweek zijn minnevlammen,
Om haast, van wederzijde, uw keizerlijke stammen
Te kronen met een vrucht, de glorie van haar tijd.
Zoo vreeze uw erfgebied noch ongeval noch strijd.
Zoo scheppe 't heilig rijk, de bodem van Germanje,
Veel heils uit Brandenburg en 't heldenrijke Oranje,
Waar gij uw treden zet, en zegent ieder een,
Verdadig en beschut den vrijdom van 't gemeen,
Verschoon des landzaats hals van al t' ondraagbre jukken;
Laat niemand, die u eert, verdelgen of verdrukken,
Dat goedertierenheid in al uw daden blijk'.
De goedheid maakt vorstin en vorst een God gelijk.

OP DEN HEER

THEODOOR VELIUS[5],

SCHRIJVER,

RAAD, MEDICIJN[6], HISTORIESCHRIJVER EN POËET.

O Hooren! gij verheft uw kostelijken horen,
Op uwen Velius en grooten ingeboren,
Den trouwen Cicero in uwen klocken Raad,
Den schranderen Claudiaan[7], den wijzen Hippokraat[8],
Wiens artsenij de Dood beroofde van haar lijken;
Gij kent hem door dit beeld, maar best uit zijn kronijken.

---

[1]lokken. — [2]peilt, polst. — [3]Rijmshalve voor zomeren of zomers. — [4]Voor huldigen. – [5]Schrijver der bekende Kroniek van Hoorn, voor welker derde druk Vondel dit bijschrift stelde. — [6]Thans dokter. — [7]als dichter. — [8]als arts.

Op BARTHOLOMÆUS ABBA,

POËET EN RECHTSGELEERDE[1].

ea sola voluptas[2]. Virg.

Dus maalt men Abba, die zijn lust schept in de blaân
En Rechtsgeleerdheid van den vorst Justiniaan[3],
Die wapens handelt en de boog van Febus' vedel,
Gehuwd aan poëzy en zanglust, braaf en edel.
Zoo steekt een eedle geest alle andre geesten aan.

Op den Wachttoren binnen Utrecht,

NU BIJ DE STARREKIJKERS GEBRUIKT.

(uit het Latijn van den Ed. Heere Filips Cezeen van Vorstenau.)

Dat Zwarts, de vinder van het oorlogs-donderkruid,
Nu, met den oorlog, vare in rook ten toren uit,
En Tycho[4], die bewaakt den loop van 's hemels vieren,
Hieruit de starren merk' met alle zijn scholieren;
De starrekijker nu in 's krijgsmans wachttrans waakt,
Een voorspook, dat de vrede ons Nederland genaakt.

OP DE AFBEELDINGE

VAN

MAS ANIËLLO[5].

Zie Mas Anjello hier in print voor elk ten toon,
Die van de vischbank klom op 's konings hoogen troon,
Het kitteloorig paard van Napels hielp aan 't hollen,
En, op zijn Faëtons, geraakt aan 't snisebollen,
In éénen oogenblik ging plotseling te grond,
Gehoorzaamd als een vorst, doorschoten als een hond.

Op DIEDRIK SWELINGH[6],

ORGANIST VAN AMSTERDAM.

Aldus heeft Livius[7] ons Swelingh afgebeeld,
Maar niet zijn Fenix-galm, uit 's vaders asch geteeld,
De neef[8], de grootvaâr[9], en de Fenix-vader[10] zongen
Een eeuw den Aemstel toe, met Hemelsche orgeltongen.
Zoo Thebe door een lier[11] tot zulk een wasdom kwam,
Wat zou men dichten van het orgel t' Amsterdam,
Daar David[12] en Orlande[13] om strijd zich laten hooren,
Als Diedrik zielen vangt, en ophangt bij heur ooren?

Gesprek op den Leeuw,

DOOR LIVIUS VAN LEIDEN[7] GESCHILDERD.

POËET.

Wie voert me om in een woestijn?
Hier leît een leeuw, en niet de schijn;
Hij vlamt op roof en menschespieren.

---

[1]Die echter, blijkens een bijschrift van Jeremias de Dekker, de poëzy, als broodelooze kunst, voor de rechtspraktijk schijnt te hebben laten loopen. — [2]D. i. dit alles is genot. – [3]Het zoogenoemde Corpus Juris of Wetboek van Just. — [4]De Deensche Sterrekundige Tycho Brahe. — [5]Thomas Aniello, de befaamde Napolitaansche visscher en Dictator. — [6]Zoon van Jan Pietersz., zie boven, bladz. 154. — [7]Eig. Jan Lievens, van Leiden, de bekende portretschilder. — [8]kleinzoon. [9]Pieter. — [10]Jan. — [11]Die van Amfion. — [12]De Psalmeerende koning. – [13]De toonkunstenaar Orlandus Lassus.

SCHILDER.

Hij heeft zijn wilden aard verleend;
Zoo temt de kunst den vorst der dieren,
Die over alles triomfeert. –

Bijschrift

VOOR

DANIËL SEGHERS,

FENIX DER BLOEMSCHILDEREN[1].

De geest van Seghers is een bij,
Waarop de Nederlanders roemen;
Zij zuigt haar honiglekkernij
En geur uit allerhande bloemen.
Eén bij kwam op zijn schilderij
En geur en kleuren aangevlogen,
En riep: „Natuur! vergeef het mij,
Dat bloempenseel heeft mij bedrogen."

De Zerk

VAN

HENRIK GOLTZIUS[2],

AAN

DIEDRIK MATHAM.

Wie helpt me nu een grafsteê bouwen,
En kunstig op het marmer houwen
Uw grootvaârs heerlijkheid en kunst,
Die naar zich trekt een ieders gunst,
Ja, teffens oog en hart der grooten
Uit hun doorluchte en hooge sloten.
Het doet van verre d' afgunst wee,
Dat Beyervorst[3] en Borromeê[4],
Ten roem van Heuriks duim en vingren
Medalje en goude ketens slingren
Om zijnen hals. Zij knaagt uit spijt
Des helds graafijzer[5], pen, en krijt,
En ziet, vol druks (hoe kan het erger?)
In eene schaal den Neurenberger[6]
En Guliker[7] voor haar gezicht,
Gelijk staan, en in evenwicht,
Zij moet gedwongen hier bekennen,
Hoe twee in 't kunstperk t' zamen rennen
Naar éénen palm, al even stout.
Zij leest er elders: eer voor goud,
En ziet, om print op print verbolgen,
Hem d' Italjaansche geesten[8] volgen,
En Lukas[9] steken naar de kroon;
Hetzij men 't vrouwen-leven toon',
Of haar den bittren kruisgang wijze,
Tot daar 't begraven licht verrijze,
En zij, verbijsterd van gelaat,
Verbaasder dan de grafwacht staat,
Vermits geen zerk de Fenixstukken
Van Goltzius kan onderdrukken.
O opperteekenaar! o licht
Van uwen tijd! gij heelt en sticht
Het scheemrende oog der Kriste leeken
Met levendige verwe en streken.
Uw heilig ijzer en uw hand
Breekt harten, hard als diamant.
Wij voelen hoe Gods dorens pramen,
Ook d' ope wonde en diepe stramen
Van spere en spijker, en de roên,
Gesleten op der menschen Zoen[1],
En zijn onnoozle borst en ribbe.
Geen mensch vergold u kruis en kribbe,
Zoo rijkelijk en net gesneên,
Gezield in koper, hier beneên,
Maar d' Allerhoogste zelf, daar boven.
Nu ziet ge God niet meer verschoven
In eenen stal, maar in een glans.
Zijn moeder eert u met een krans.
De zelve, die haar nicht gemoctte,
En hoorde des Aartsengels groete
In uwe plaat, ontvangt geen eer
Of hare vrucht beloont ze weêr
Tien duizendvoud in 't ander leven.
Zoo wordt uw kunst in 't eind verheven.

Op de zeven Keurvorsten, de Dood en eenige honderd Doodshoofden,

KUNSTIG VAN EEN BEYERSCHE NON OP EEN KERSESTEENTJE GESNEDEN.

Hier ziet zich d' arend blind; hoe kon
De Beyersche gewijde non
Haar groot vernuft zoo rijk ontvouwen,
En zoo godvruchtig, in het kleen
Begrijp van dezen kriekesteen,
Ons leeren alles te mistrouwen,
Om 'twelk de kloot der mane draait?
De kloeke kloosterkonst bezaait
Het veld des steens met bekkeneelen,
Met uurglas, doodshoofd, bleeke dood
En 't zeven-Keurtal, uit wiens schoot
De Duitschen zien hun Keizers telen[2].
Hoe slaat der vorsten glorie af,
Naardien de heerschappij op graf
En kerkhof bouwt haar hooge tronen;
De dood beschimpt hier, onvervaard,
Rijksappel, myter, schepter, zwaard,
En armelijne voêr en kronen.
O kersesteentje, kleen en kloek!
Gij leert me meer dan menig boek.

Op den koperen Aardkloot, door de Bewindhebberen der Oostindische Maatschappije, Pantagoele, Prince van Makassar, toegezonden.

Tot eer van Hollands Waterleeuw,
Herschept de kunst de kopere eeuw,
Een ronde[3], daar een kloeke vrouw,
Een Pallas, wel in spinnen zou.
Dien Aardkloot zendt 't Oostindisch Huis
Den grooten Pantagoele thuis,
Wiens aldoorsnuffelende brein
Een gansche wereld valt te klein.
Men wensche, dat zijn schepter wass',
Bereike d' eene en d' andere as,
En eer het slijten van den tijd
Dit koper, dan ons vriendschap slijt'.

[1]Verg. over dezen kunstvaardigen pater o. a. het aangeteekende in de Dietsche Warande, IV. — [2]De beroemde plaatsnijder, in 1617 te Haarlem overleden. — [3]De Beyersche Keurvorst, Willem V. – [4]De kunstlievende Kardinaal. — [5]graveerstift. — [6]Albert Duver. — [7]Goltzius was in 1558 te Mulbracht in Gulikerland geboren. — [8]schilders. — [9]Lucas van Leiden, de beroemde Nederlandsche schilder.

[1]verzoeningspand, Kristus. – [2]Versta: die den keizer ter wereld brengen, d.i. kiezen. – [3]tijdkring, tijdvak.

Lijkbedde

VAN WIJLEN HEER

JOAN BANNING WUITIERS,

PRIESTER.

Joan. 5. Brandende en lichtende.

Wie legt hier dood te bed, gelijk ontschapen[1]?
Heer Banning heeft zijn doodschuld afgeleîd,
Doch is niet dood, maar rust, en schijnt te slapen,
Tot dat Gods dag het licht en duister scheidt,
De lichamen vereenigt met hun zielen,
Hem opwekt met d' Aartsengelsche trompet[2].
De worm kan 't lijf, geensins den geest vernielen;
Geen Kristen sterft, maar gaat gerust te bed,
Om vrolijk op te staan in 't ander leven;
Daar volgen hem zijn werken voor Gods troon,
En tuigen van wat Geest hij was gedreven,
Die Kristus' raad, en hoofdwet, en geboôn
Waardeerde meer dan tijdelijke goeden,
En armoê koos voor wellust, eere, en staat,
Den armen zocht te troosten en te voeden,
Zich zelf besneed van pracht en overdaad,
Om milder Gods nooddruftigen t' onthalen.
Gods outer was zijn vrijburg, dag op dag,
Het kruis zijn stut in 's lichaams smerte en kwalen;
't Getijdeboek, dat voor hem open lag,
Zijn uurwerk, om godvruchtig op te merken.
Een ander leert met woorden, stemme en spraak,
Dees priester leert met wandel en met werken,
En licht vooruit, gelijk een heldre baak.
Al 't maagschap, dat verstrooid gedurig verder
Van waarheid dwaalde, en nergens weide vond,
Brocht hij te kooi[3], gelijk een oprecht herder;
Dies looft het hem, op zijn gesloten mond.
Nu rust, Wuitiers! gij hebt uw strijd volstreden;
Gedenk ons nog bij God in uw gebeden!

Geboortezang

AAN

GREGORIUS THAUMATURGUS,

MIJNEN GEBOORTEHEILIG.

Geboortcheilig, wonderwerker[4]!
Gregorius, die door 't Geloof
Des Afgods onverlichten kerker
Zijn vastgeboeiden zielenroof
Ontrukte, bergen kost verzetten,
En stroomen stuiten; Oostersch Licht!
Die Cæsars stad[5] aan Jezus' wetten
Verknocht; ontvang mijn Boortedicht
In uwe goude schaal, vol reuken,
En offer het voor 's Lams gestoelt,
Nu zestig jaar het voorhoofd kreuken,
Het bloed in d' aderen verkoelt,
Het haar besneeuwt, mijn tijdgenooten
Mij vast bezwijken[1], voor en na[2],
Rondom en aan mijn zij geschoten,
Terwijl ik hier nog strijde, en sta
Op schildwacht, reede, alle oogenblikken
T' ontworstelen het zielgevaar
Van 's werelds zorgelijke strikken.
Verstrek me een schild en beukelaar,
Waaronder ik Gods naam mag eeren,
Vrijmoedig zingen 's Hemels lof,
Omhoog gevoerd op Engleveêren,
En vlechten uitgeleze stof
Tot kransen en altaarfestoenen,
Op uwe feest[3], mijn jaargetij,
Hetwelk mij leert de Godheid zoenen[4],
Als Slachtmaand, meer dan half voorbij,
Den zonring sluit op mijn verjaren.
Hoe slijt het leven als een kleed!
Waar is de vlugge tijd gevaren,
Dat dierste kleinood, waard besteed
In aandacht[5], en bespiegelingen
Van God en 't allerhoogste goed,
En wat wij van den Zoon ontvingen,
Die, door de stralen van zijn bloed,
Ons zuiver wiesch, en openbaarde
De beste paarle[6], die zoo diep
Begraven lag, bestulpt met aarde,
Eer Hij ons tot zijn Waarheid riep,
Uit geen verdienste, maar genade.
Gelukkig zijn ze, die vóór 't end
Met vleesch noch bloed niet gaan te rade,
Noch dit vergankljk element.
De melk der voêster, slimme wennis,
En d' eerste plooi van erref-leer[7]
Wordt spâ verleerd door beetre kennis,
Zoo lang men d' oodmoed[8] nog ontbeer';
Die schiet te traag haar eedle wortlen
In steen van 't eigenzinnig hart,
Hetwelk verhardt in tegensportlen,
En bij zijn opzet blijft verward.
Geboorteheilig, die in 't midden
Der Zaligen uw zetel hebt,
Volhard, voor mij en elk te bidden
Bij Hem, die licht uit duister schept!

---

[1]tot levenloos stof teruggebracht. — [2]Voor de trompet van den Aartsengel. — [3]Gelijk hij zelf van het Protestantisme tot de Moederkerk was overgegaan, wist hij ook al zijn verwanten daartoe te brengen. [4]Holl. voor 't Grieksche Thaumaturgus. — [5]Nieuw-Cæsarea in Klein-Azië, waar hij geboren en later Bisschop, en met den vruchtdragendsten ijver werkzaam was.

IN ZEKER STAMBOEK.

De kerke, die gij blinken ziet
Van toets- en marmersteen en goud,
Dat is de rechte Kerke niet;
O neen, Gods Kerk is steen noch hout.
Het is al vrij een schooner werk,
't Welk niemand met den vinger toont:
't Geloovig hart is Jezus' Kerk,
Daar God, door zijnen Geest, in woont.

---

[1]ontvallen. — [2]Behalve de boven, bladz. 614, opgesomden, en Wuitiers, waren in dit jaar o. a. ook Hooft en Prins Frederik Hendrik nog gestorven. — [3]Gregorius' sterfdag, 17 November,. — [4]Versta: met God vrede maken, de rekening vereffenen. – [5]Godsdienstoefening. – [6]Verg. boven, bladz. 610, in den Toetsteen. [7]Zinspeling op zijn eigen geloofsverandering. — [8]kerkelijke overlevering.

NALEZING EN BIJLAGEN.

Ik heb, in de eerste helft van dit deel herhaaldelijk op Van Leenneps uitgave verwezen, waar er van later gewijzigde drukken van een of ander gedicht, of van enkele, naar aanleiding van Vondels verzen, in 't licht gegeven rijmen of „lorren" van anderen sprake was. Later, bemerkende, dat ik er ook hier ruimte genoeg voor houden zou, heb ik die rijmen zelf opgenomen, en die gewijzigde lezingen aangegeven; en ik oordeel daarom best, ook de vroeger vermelde, hier, ten slotte, zelf nog op te nemen, opdat ook de bezitters dezer uitgave alles zoo volledig mogelijk bijeen vinden.

Op de Aankomste van de Koninginne van 't Zuiden.

(Zie bladz. 95a.)

Aanschouw, wat schooner zon verlaat de morgenstralen,
En heft haar hoofd omhoog, dat tegens zonnen straalt,
Met steenen, daar Natuur zoo Goddelijk meê praalt!
Wat ijver prikkelt haar, zoo wijd te loopen dwalen?
Of is het, om een parle aan hare kroon te halen?
Och neen, de liefde heeft haar edel hart gewond,
Met lust tot dauw, die uit des wijzen konings mond,
Nog liefelijker vloeit dan honig in de dalen.
Een vrouw, een koningin, een Heidensche afkomst komt[1]
Beschamen onzen roem, hoe schoon men die verblomt;
Dees blikkerende lamp verdrijft, door hare klaarheid,
Den luister onzes naams, naardien wij, zwaar gejukt
Van 't aardsch, door ijver nooit ten bedde uit zijn gerukt;
Dies derven wij de vrucht der aangeboden waarheid.

[1]Deze wanluidende verandering is zeker alles behalve een verbetering te noemen.

Klinkert.

(Zie bladz. 103b.)

reg. 6 later: „schelle stem" voor „heldre stem."

reg. 9—14 later:

Maar overmits wij hier, nog ballingen beneên,
Vast zuchten, eer men mag het Heiligdom betreên,
Dat ons Aartspriester heeft geopend voor ons allen,

Zoo offren wij u eer der vromen wandel, dien
Wij in 't gewijd papier uws geests uitmunten zien;
Laat u den lager toon uws dichters toch gevallen.

Op de Verwoesting van Jeruzalem, aan de Joodsche Rabbijnen.

(Zie bladz. 122b.)

Uw gansche Priesterschap was als van blijdschap dronken,
Toen Kristus hing aan 't hout met armen uitgestrekt,
Gekruist, gegeeseld, en van dierbaar bloed bevlekt,
Daar hem dien bittren kelk des doods was toegeschonken;
Zij dochten luttel, dat Rechtvaardigheid, die boven
In 's Hemels hoogen troon de fiksche weegschaal houdt,
Onschuldig bloed waardeert nog meer dan 't fijnste goud,
En telt al 't zuchten van de waarheid, hier verschoven.
Maar toen de dag eens kwam, dien God beschoren had
Tot wraak van 't schellemstuk der godvergeten stad,
Die veilig docht te staan op haar gewijde drempels,
Bleek klaar, wat zulk een stuk al plagen met zich brocht,
En dat den wreevlen tot geen borstweer strekken mocht
Geweld van muren, noch schijnheiligheid des tempels.

Lijfgevecht tusschen Kuischheid en Minne; aan Katharine en Dianiere Baeck.

(Zie bladz. 165.)

Joffers! op wier kaken blozen,
Niet naturelijke rozen,
Maar van zedigheid en schaamt
Schoon geschilderd, zoo 't betaamt;
Rozen, die op uwe kaken
Zullen strekken Kuischheids Baken;
Neemt voor lief aan Kuischheids kamp.
Als de rookerige lamp
Van mijn brein meer lichts wil gunnen,
Zal ik meer vernoegen kunnen.

Aan het beekje, dat zoo dwers,
Door het bosch lekt, even versch,
En in 't vijvertje terstond
Zinkt de visschen in den mond;
Aan de beek, die eeuwig ebt,
En in duin haar leven schept;
Op wiens oever, goedes moeds,
Nymfen lobbren barrevoets;
In wiens kil Natuur verleent
Keitjes, die men met gesteent
Van een welgebore vrouw
Al te noode wisslen zou;
Op dit beekje, klaar en kuisch,
Bouwde Kuischheid zelf haar huis;
En zij leîde, uit angst en zorg,
't Water driemaal om dien borg.
Al de muur is wit albast.
Als de dag in 't Oosten wast,
Blinkt het slot, met kunst gebouwd,
Uit den top van 't lauwerwoud.
Op dit slot omringt de palm
Een kapel, waarin de galm
Antwoordt op het maagdekoor,
En vermaakt het kuisch gehoor.
't Licht, dat door geschilderd glas
Flikkert, wordt van maagdewas
Door de nonnen aangevoed.
't Wierook riekt er wonder zoet.
Kan er kunst op d' aarde zijn,
Zoekt ze hier, in 't kristalijn,
In tapijt, en tafereel,
Kunst van naald en puikpenseel.
Bij een kristalijne bron
Schijnt Suzanne, Kuischheids zon,
Te beweenen 's levens licht:
Te vervloecken het gezicht
Van twee grijzen, die, vol brand,
Dingen naar het heilig pand,
Hare weêrgâ toegewijd.
Zie eens, hoe de schaamte strijdt!
Hoe ze worstelt met de dood,
Om zoo dierbaar een kleinood
Te bewaren onbesmet,
Voor haar eerlijk hyliksbed.
Elders, als een morgenstar,
Blinkt de vrouw van Potifar,
En d' aantrekkelijke pop
Rukt verliefd, voor Jozef, op
Haren boezem, daar het beeld
Van iet weeligs inne speelt;
Boezem, die de harten blaakt,
En de vingers, die hij raakt;
Boezem, daar een Afgods vriend,
Die op Isis' feesten dient,
Zijnen plicht om zou versmaân,
En zijn ampt te buiten gaan.
Ginder ziet men den Hebreeuw
Vliên van 't lichaam, blank als sneeuw,
En zijn mantel, zonder smet,
Laat hij 't overspelig bed.
Elders ziet men, hoe Lucrees,
Als een doodshoofd, doodsch van vrees,
Nu het anders niet mag zijn,
Wordt geschonden van Tarquijn;
Wederom, hoe zij terstond
Met het staal zich zelve wondt,
En betuigt haar rein gemoed,
Door de sprenkels van haar bloed.
Elders Dafne, een lauwerboom,
Dekt met schaduw Peneus' stroom,
En haar voeten allebeî
Wortelen in 't vette klei.
Meer van diergelijke stof
Ziet men hier, de deugd tot lof;
Wie voor Kuischheid heeft gestreên,
Leeft door 's werelds eeuwen heen.
Venus, die te Pafos heerscht,
Was het zelf, die allereerst
Dempen woû Vrouw Kuischheids stam;
Dies zij 't slot berennen kwam,
En bestoken, over 't meer,
Met een groot geweldig heer.
Haren dwerg, doortrapt en loos,
Zij tot 's legers veldheer koos;
Die gewapend met zijn boog
En zijn pijlen, medetoog,
Als het opperhoofd, vooraan,
Trotsch en moedig om te slaan.
Jok en lach, en zotternij,
Lusjes, kusjes, boeverij,
Steekjes, treekjes, en gevlei,
Bromden met zijn liverei.
Kuischheid van haar tinne zag,
Met het krieken van den dag,
Hoe ze van dit bastertwicht
Werd becingeld al te dicht.
Daatlijk sprak ze, prat en fier:
„Op, Katrijn en Dianier!
Op, trouwanten! haast u, gaat,
En de valbrug vallen laat;
Boodschapt Venus, in mijn naam,
Dat zij, stoute, zich niet schaam',
Rustig, tegens mij alleen,
Met haar zoon in 't perk te treên."
Hierop traden ze uit de poort,
En Katrijne voerde 't woord;
Als zij Venus, op den troon
Zitten vond, bij haren zoon:
„Pafos' groote koningin,
En gij, stokebrand van min!
Zijt gegroet van deze maagd,
Die u beî ten strijde daagt;
Zij aanbiedt, om oorloogsramp
Te vermijden, in den kamp,
U dees handschoen welgemoed,
En verwacht u, met uw bloed."
Venus' moed ontzonk de ziel,
Als de handschoen voor haar viel;
Maar haar zoon aanvaardt het bod.
D' andren keeren naar het slot.
't Was een lust t' aanschouwen, hoe
Men van weêrzij rustte toe,
Om te leveren den slag,
Met het opgaan van den dag.

Alle vensters lagen vol
Reine nonnen, blank en bol,
Als Mevrouw ten wapenspel
Uitreed, op een witte tel,
Met een rijrok, net en wit.
't Kleed dat voegt haar, daar ze zit
En de speer voert; van haar rug
Ramlen pijlen, scherp en vlug.
Cypris, met haar zoontjen, prat
Op den hoogen wagen zat;
Min, de voerman, dreef de zwaan,
Die haar voorttrok, wakker aan.
Venus, in het rennen heet,
Scheurde Kuischheids opperkleed;
Maar de Kuischheid op haar stak,
Dat de speer in 't harte brak.
„Wend! och, wend!" kreet Cypris toen;
Min zag moeders boezem bloên,
En woû wenden al verbaasd;
Kuischheid greep hem met der haast,
Greep, en smeet hem met haar hand,
Schier een steenworp verre, in 't zand,
Dat hij van dien zwaren val
Hinkt, en eeuwig hinken zal.
Daarmeê was de strijd volstreên;
Al het heer raakt op de been,
Ieder vlucht, een ieder vliedt;
Waar zij bleven, weet ik niet.
Maar de Kuischheid, die heldin,
Reed gezegend slotwaart in;
Daar Katrijn en Dianier
Haar bekransten met laurier.

Wijkzang.

Katrijn, die met Diaan ten reye gaat,
Die schrander, snel, en even jeugdig ziet,
De lucht met galm van uw schalmeye slaat,
Of huwt uw dans aan eenig vreugdig lied,
Of bloemen leest, ontrent den waterkant,
En Faunus, Pan, en menig Sater brandt;

Of, uw Godin ten dienste, verskens smeedt,
Of jageres der honden koppels leidt,
En luchtig in gestikte laarskens treedt,
Daar 't uchtend zilvren dauw en droppels spreidt,
Wanneer de nacht wijkt, door verborgen nood,
De schemering van 't lieflijk morgenrood;

Zeg, wakkre Nymf, die kruid en rooskens plet,
Wat lust uw jeugd aan Fœbus' zuster bindt,
Wiens spoor gij volgt, waar zij haar brooskens zet:
Is 't, om dat gij u dus geruster vindt,
En schept geneuchte, als gij uit jagen rijdt,
Te steuren 't wild, dat uwe lagen mijdt?

Wat lust kan 't zijn, te volgen winden slim
Ter jacht, en voor den tand van 't wilde zwijn
Te schrikken? of in elze- en lindeschim,
Schier ademloos, te wenschen stil te zijn?
Wat lust is 't, als uw schaar te gader dringt,
En hijgt naar 't nat, dat uit zijn ader springt?

't Is gruwelijk, 't onnoozel dierenbol
T' ontrusten, en het groen te sprengen rood
Van heilig bloed, en dus te zwieren dol
Door 't bosch, en voor uw Vrouw te brengen dood
Een hinde of hart, dat in zijn nooden vaak
Nog tranen schreit, en wekt der Goden wraak.

Ai, schuwe maagd! kom na dit samlen voort;
Leg af, 't geen meer een krijgsheldinne past,
Den boog, en pijlen, die men ramlen hoort;
Volg wijzen raad, aanvaard den minnelast,
En dool met al wat burgers zeden houdt,
Daar Venus' zorg de groote steden bouwt.

Eer Cynthia scheppe uit haar broeders schijn,
Tot negenmaal, een rond geweve vlam,
Zult gij geteld met andre moeders zijn,
Als 't zieltje, dat uit u zijn leven nam,
Van uwe borst afhangend, dartel steent,
Of in uw schoot, van weelde, spartelbeent.

Kristelijk Vrijagië-lied.

(Bladz. 167b.)

r. 1 Teêr; later: Een.
r. 5 later: De spiegel van haar schoon en levend beeld.
r. 13 tweeden, later: derden.
r. 15 Hoe sprak zij; later: En zij riep.
r. 21 spoor; later: schim.

r. 25—27 later:

Ik erf geen zegen
Van moeders wegen,
Noch haaf noch tijdlijk goed.

r. 31, 32 later:

Zoo lang de maan
Verlicht den bruinen nacht,

r, 33, 34 later:

Maar ik, gekoren
Gods uitgeboren.

r. 44—46 later:

Om 't lichaam leliewit,
Eerlang in 't graf, van worm of slang geknaagd,
Gun, enz.

r. 48 Schoone; later: waarde.

r. 49—64

Ik zal, o spruitje!
O koningsbruidje!
U zetten hoog te prijk,
In 't onvergauklijk rijk,
Daar 't Hemelsch heer het bedde voor u spreidt;
Daar gij, met lust,
Geniet de rust,
Het loon der zaligheid.

Die honigwoorden
Haar geest bekoorden,
Ontvonkt, door deze stem,
Gaf zij gehoor aan hem,
Die met een glans voor haar gezicht verdween,
Op haar gezucht,
Door wolk en lucht,
Van waar hij flus verscheen.

Op Hecuba.

(Zie bladz. 170.)

Der Grieken achterdocht, na 't slopen van 't oud Troje,
Beducht voor 't overschot van 't koninklijke zaad,
Ontziet, dat zij het gansch met koelen moede uitrooye,
Dies, onder Godsdiensts schijn, dit gruwelstuk bestaat;

Achilles' tombe 't bloed van Polyxeen moet slorpen,
En Hektors afkomst wordt ten toren uitgeworpen;
Zoo wordt dat vier gesmoord.
Een glimp verguldt dien moord.

Den Gereformeerden Momus aan J. V. Vondelen, op zijnen Palamedes.

Men zinget[1] op de Voyse[2] van:
BEREIDT UW HUIS TERSTOND,
oft: IK WEET EEN REIN CASTEEL, ETC.

Gedrukt voor den Auteur,
Anno 1625, den 6 December. Nieuwe stijl.

Vond'len! uw Vondel-kind
Van een moorder gewonnen,
Van d' Afgoden bemind,
Hebt gij bij lichter zonnen[3]
Een pronk-beeld opgerecht;
Maar, Menno's Armer[4] knecht!
Wat hebt gij doch begonnen?

Wilt gij de Kristen schaar
Weêr op een nieuw beroeren,
Door Palameed uw kaar[5]
Die streed voor d' eer der hoeren[6]?
Hij, met zijn Grieken snood,
Was oorzaak van zijn dood,
Door zijns priesters vervoeren.

Eers[7]-aardige poëet!
Hoe trefflijk kont gij spelen,
Met uwen Palameed
Steken na hert en kelen,
Beschimpen Kristi leer,
Bekladden ons lands eer;
Dit kont gij niet verhelen.

Uws Palamedes' zoon[8],
Wien wilde hij vermoorden?
Wie gaf hem zijnen loon?
Men schrikte, dat men 't hoorden:
D' oproerders met zijn vaâr,
De knechts van zijn outaar
Wiens nood-lot die versmoorden.

Als Duivelszaad zeer kwaad,
Gods akker zij bedorven,
Om moords wil, boos verraad,
Van beuls handen zij storven[9];
Die vloden, den vijand
Nu dienen tegen 't land[10];
Wat hebben zij verworven?

Ons vorst[11], die, door Gods kracht,
Met vaderlijke zorgen,
Voor 's lands welvaart de wacht
Hield, avond ende morgen,

Noemden zij dwingeland,
Tot zijn blaam, hoon, en schand;
Dit is ons niet verborgen.

Godes dienaars getrouw,
In de Kerk onzes Heeren,
Schoffier'ge namen rouw
Zij gaven met oneeren;
Die eerst streed voor Gods volk
Noemden zij Godes tolk[1],
Die 't al wilde braveeren.

Kapoens poëet! men ruikt,
Men ziet, hoe gij die namen
In Palameed gebruikt
En misbruikt, zonder schamen;
's Biddens druk voor gesteld[2]
Genoeg uw zin vermeldt,
En dat gij zijt vol blamen.

Momus, der Hellen mom,
Werdt gij al om bevonden,
Gij spreekt, en wilt zijn stom[3];
Dat kan men wel doorgronden.
Griek! uw aanzicht ik weet
Met wageschot bekleed,
Dat heeft Sion geschonden.

O vaders goedertier,
Zachtmoedige regenten!
Wilt gij 's Heidens laurier
Van Vond'len in uw tenten
Gebracht hebben met lof,
Zoo schaadt hem niet een stof,
Laat God hem slaan of enten.

Moêr Amsterdam vermaard!
Ik wensch al uw poëeten
Te zijn van Davids aard,
Op Sion hoog gezeten,
En dat d' Heidensche wijs,
Die strekt tot 's werelds prijs,
Geheel werde vergeten.

Prins van de spokerij[4]!
J. v. Vondlen geheeten,
Gaat heen en pronkt nu vrij,
Met 't beeld bij u bekreten;
Betreurt voort, met uw kleed,
Uws Palamedes' leed!
Dit laat u Momus weten.

Door Momus de schoorsteenveger.
I nunc et verbis virtutem illude superbis[5].
Tis beter wel gezwegen,
Als van kwalijk spreken hinder gekregen.

[1] zingt het. — [2] stem, wijs ('t Fransche voix). — [3] Thans tot lichte zon afgesleten. — [4] Met klankspeling op zijn Arminianisme. — [5] lieveling. — [6] Versta: Helena. — [7] Klankspeling met aarts- en aars-. — [8] Versta: Stoutenburg en zijn zamenzwering tegen Maurits. — [9] Nam. Groenevelt, toen Stoutenburg gevlucht was. — [10] Stoutenburg; verg. o. a. het Fransche verslag van Graaf Jans neêrlaag op 't Slaak, in mijn Revius bladz. 113. — [11] Maurits.

Vondels Grafschrift op Jan Gijsbrechtsz. de Vries[6].

Hier leît Jan Gijsbrechtszoon. Treê zacht, je zoudt hem zeer doen;
Mocht hij met 't recht begaan, Van Vondel zou 't niet weêr doen.

[1] Bogerman, voor zoo verre door Calchas voorgesteld. — [2] Op de titelplaat. — [3] Versta: gij spreekt in bedekten schijn. — [4] Versta: de te voorschijn geroepen schimmen. — [5] D. i.: Ga nu, en hoon de deugd met trotsche woorden. — [6] De Schepen, die gezegd had, hem voor goed en altoos te willen straffen.

(AAN VONDEL TOEGESCHREVEN)

T' samenspraak.

FOCION[1].

Ik, waarde weêrga! die in oorloog en in vrede
Mijn goed, mijn bloed, ten dienst van 't Vaderland be-
  Heb op mij onverdiend geladen al den haat, (steedde,
  Gelijk als gij nu doet, van 't volk en van den Raad,
Die mij verdoemden, als verrader, en het leven
Benamen; – belgt u, dat u mede wordt gegeven
  Hetzelfde loon voor onbeloonelijke deugd?

VADER DES VADERLANDS.

  't Is aller vromen tal, o Focion! een vreugd,
Te weten, dat ik mij heb eenwig zoo gekweten,
Dat mijn benijders zelfs niet te bewijzen weten,
  Dat na verraderij of diergelijke lucht[2],
  Al strooit de leugen bij een ieder dat gerucht.
Door nijd ben ik gedood, in 't uit-eind van mijn jaren,
Van luî die speet, dat zij dat ik was niet en waren,
  Dat 's vroom; des eerloost[3] mij geen eerelooze dood.

SENECA[4].

  Hij doodden u, dien gij gekweekt hadt in uw schoot;
Des onzer zielen twee men kwalijk onderscheiden
Zoud' kunnen, het en deê 't verschil dat tusschen beiden
  De Nero's is, 't waar dat ik twijfelde bij mij,
  Of gij mocht wezen ik, of ik mocht wezen gij,
Zoo lijk zijn wij elkaâr, aan daden veel en woorden;
Dan 't onderscheid is dit, dat mijnen Nero moordden
  De moeder van zijn vleesch, uw Nero deê veel meer:
  Want hij vermoordden u, de vader van zijn eer.

Tityrus aan den Rijn.

Dat ik, door Godes gunst,
Bestort was met de kunst
  Der zoete Poëzy,
  M u z a! denk vrij,
Dat ik van geen gemeene stof
Een proefstuk doen zou van uw lof.

Neptunus! al uw pronk
Der trotsche golven zonk,
  Door penne-rooverij,
  Ten dienst van mij;
Ja, tot behoef van meerder veêr,
Dreigd' ik wel al dat vliegt, ter neêr.

De grijns van 's werelds rond,
Ik met mijn dicht ontbond,
  En al de mommerij,
  Most aan d' een zij;
Het Recht, door hullep van Jupijn,
Zou blinken als een zonneschijn.

Gij, kweeksels van Megeer!
Betradt den stoel nooit meer,
  Die, voor de ware Schrift,
  Braakt gal, en gift.
Hoe woû ik, met een aardigheid,
Besnoeyen uw hovaardigheid!

Die rompen, vol van zucht
Des Staats, en niet van tucht,
  Die zetten ik tot spot,
  Voor mensch en God.
Gij, papen! voeders van het kwaad,
Zoudt dansen op een ander maat.

[1]De bekende, onschuldig gevonnisde Atheensche veldheer. — [2]r i e k t. — [3]o n t e e r t. — [4]Nero's leermeester en slachtoffer.

'k Gaf, door mijn kloek verstand,
Den schepter in hun hand,
  Die door een valschen schijn,
  Verbannen zijn:
En zou dan met mijn veêr dit stof
Weêr vegen van de kussens of.

Alecto! niet één ziel
U meer tot lot geviel;
  De mensch gij niet meer zoudt,
  Door gift of goud,
Al kwaamt gij kollen met u driên,
Tot bloed verstorten weêr gebiên.

Dan zou de gulde tijd,
Vergiftigd door de nijd,
  Der vromen aller kop[1]
  Doen beuren op;
Die nu door dienst, gedaan aan 't land,
Haar hoofd gesmeten leît in 't zand.

Maar laas! mijn trotsche pen
Maar enkel pochen ken[2];
  Mijn roem, oh, hartenleed!
  Is waan van weet:
Voor Poëzy, o zware smart!
Vindt niet in mij als 't goede hart.

Dus wil ik niet een pluim
Tot schâ van 't zoute schuim.
  Gedreigde vogels, kom
  Al om en om;
Vlieg veilig weêr, met zoet gewemel,
Tusschen 't aardrijk en den Hemel.

[1]Voor d e n k o p v a n a l l e v r o m e n. — [2]Plat-Hollandsch voor k a n. — [3]De bekende Contra-Remonstrant Festus Hommius.

(Reaels Vlaamsch Spotdicht).

Een Vlaems gebraey perken Jent, Gezonden honzen broedere tot een present.

Ol es den meynsche elacie
Gevollen in temtatie,
Nochtaas des Eeren gracie
Staet open ollen nacie,
Die em vreest t'oller spacie,
Ols Petrus sprack in sijn Predicacie;
Dies zegge ick, met goede illacie,
Gomarus' praedestinacie
Es een snode harguacie:
Ze maekt erreur en desperacie:
Z' es een schrickelijke apostumacie,
Die van doen heeft een goey purgacie,
Om te komen tot curatie,
En te hontgaen de 'elsche inflamatie.
't Es gebleeken in de 'aechsche Collacie,
Daer Broeder Festhuys[3], met ol zijn stacie,
Wt vreze van blamacie,
Of schandelijke revocacie,
Niet disputeren wilde van de reprobacie,
Om der Remonstranten replicacie,
En wel-gegrondeerde censuracie;
Maer gebruyckte groote hopstinacie
Tsegens der Eeren declaracie,
Die begeerden informacie
Tot 's Lants pacificacie.
Synodus haprobacie,
Door druck en proclamacie,
Es maer ydele bravacie,

G'eel sonder fondatie;
Se 'iel 'aer reputacie
Om 'aere deputacie
Door Classicale legacie
En der Remonstranten citacie:
Sy maekte interrogacie
Als school examinacie;
Maer hantwoorts limitacie,
Somtijts een sotte horacie,
Tsegens 'aer heygen ombracie,
Quansuys een refutacie,
Tot suyverheyts conformacie,
Maer wilden niet ooren van desputacie
Uppe der Remonstranten presentacie,
Wont sy 'n zochten maer separacie,
En der Remonstranten condemnacie,
Tot wreede extirpacie,
Daer toe de accusacie
Met loose attestacie,
Die zelfs had judicacie
Tsegens der Remonstranten protestacie,
Maer schuwden confrontacie
Door foute van probacie.
Dies segh iek noch, sonder dissimulacie:
Ol 'aer Canonisacie,
Sonder goeye allegacie
Van Schriftures revelacie,
Es een verkeerde imaginacie,
Waerdich olle detestacie
Ol 'eeft zy dominacie
Door moort en plonderacie,
Met vrouwen schoffiracie,
'Out zy 'aer contumacie,
Sy sal voelen desgracie,
Ja, de 'elsche tribulacie
In des Eeren visitacie.

Op de boete betaald door Schrijver.

(Zie bladz. 219a.)

r. 2 onze; later: Hollands.
r. 4 later: sneven en 't meineedig.
r. 6 later: edel voor heilig.
r. 8 later: de vierschaar beet in 't aangezicht.
r. 11 en 12, later: wie vond ooit man van grooter
Dit woord ontstelde 't gansche hof. (lof?
r. 14 Naardien voor vermits.
r. 15 Ons Schrijvers pen nog waarheid sprak.

Aan Amelia, Princes van Oranje, op haar zoons geboorte.

(Zie bladz. 220a.)

De Hemel had in u dat heilig pand besloten, (teit,
Dat naar zijn Moeders zweemt en Vaders majes-
Dat zegenrijke pand, 'twelk in borduursel leît,
Op 's voêsters zachten schoot, met schoonheid overgoten;

Oranje tot een troost en Hollands bondgenooten,
En met veel wenschen van veel duizenden verbeid,
Van mijne Callioop veel zegens toegezeîd,
En aangebeên alreê van Kriste werelds-grooten.

Hier springt de Hengstebron; hier bruischt een diepe zee,
Hier weide ik ruim; hier is de hoorn van Amaltheê;
Mevrouw! vergeef me toch deze openhartigheden;
Zoo zal mijn Zanggodin zich rekenen te zijn
Gelukkiger, dan ooit hofschenker van Jupijn,
Die Nektar inschenkt, daar de Goden zijn gebeden.

't Geuze Liere-pijpjen. Op den Amsterdamschen Rommelpot[1].

Hoort, gij nieuwe Jacobijnen!
Die dus hard op hollen zijt,
Of veel eer op kollen rijdt,
Die gaat hangen ende kwijnen,
Die gaat pratten ende grijnen,
Die zoo rommelt en zoo krijt,
Ja, bijkans van toorne splijt;

Om dat uw verborgentheden
Van uw nieuw verholen licht,
En uw Serafijnsch gezicht,
Niet meer worden aan-gebeden,
Daar zoo veel zoo veel om deden,
Dat ze mochten op 't autaar
Zijn dien gulden kandelaar;

En dat uwen Jacob Hermens[2],
Uwen doctor, uwen held,
Als een Goliath in 't veld,
Die ons heeft gemaakt veel zwermens,
Veel gevechts en veel geschermens,
Niet zoo veel bekommen mag,
Dat hij krijgt een heilgen dag;

Zegt, hoe hebt gij 't dus geladen
Op de maats van Amsterland,
Dat gij haar dus fel aanrandt?
Wilt haar villen ende braden,
Dat ze uw verholen paden
Melden, daar gij meest in sluipt,
En met list het volk bekruipt?

't Haantjen, 'twelk zoo zoet kan kraayen
En zoo wakker, als gij zegt,
Stuurt kwansuis de wagen recht;
Hij kan zwieren, hij kan zwaayen,
Hij kan rechten, hij kan draayen,
Hij kan 't al, en niemand meer,
't Is bijna onz' Lieve Heer.

Is 't alzoo? Breda! wilt spreken,
Gij, die kent dit Haantjens kop
Met zijn hooggezwollen krop;
Hebt gezien meest al zijn streken
In zijn wandel, in zijn preêken,
Is dit Haantjen zoo veel mans,
Dat hij weerd is zulken glans?

'k Heb een vogel hooren kweelen,
Maar hij zong mij in het oor
Van dit Haantjens scherpe spoor,
Daar hij zeldzaam meê kost spelen,
En had dezen naam bij velen,
Die niet al zijn doen en leed,
Dat hij die de kam afbeet.

Hij most altijd 't vaantjen voeren,
Hij most hebben 't meeste woord,
Anders was mijnheer verstoord;
Hij woud' elk het mondwerk snoeren,
't Waren kinkels ende boeren,

[1]Zie boven, bladz. 232 vv. — [2]Arminius.

Als hij maar eens hoesten zoû,
Die niet met hem proesten woû.

Veelmaals hoord' men 't volkjen praten
Van dat vreemd Bredasch' akkoord,
Welks gelijk naauw was gehoord;
Daar ze bij malkander zaten,
Konden 't heffen nochte vaten,
Dat Boxhorn en Muizenhol
Stonden bij dees Wervel-bol.

't Haantjen kwam daarna gevlogen
Van Breda tot Amsteldam,
Daar hij op de preêkstoel kwam
Met zijn hoofd als neêr-gebogen,
Met zijn geest als opgetogen,
Liet hem hooren voor het volk,
Of hij was een goede tolk.

Doch die meer van 't Haantjen wisten,
Dachten, dat hij weder stond
Daar men hem te voren vond!
En om mijden nieuwe twisten,
Die zij vreesden door zijn listen,
Wenschten, dat men dezen Haan
In haar kerke mocht ontgaan.

Maar vergeefs, de nieuwe lusten
Kwamen boven meer als ooit:
Elk end' een van hoofd berooid
Hanekop zijn voeten kusten,
Draafden, kuipten zonder rusten,
Tot zoo lang men kreeg de stem
Van den meesten hoop op hem.

Haantjen-kraai die liet hem hooren,
Kraaiden met een sterke galm,
Zetten 't keeltjen in de schalm,
Letten op de jeukend' ooren,
Dien hij niet en woû verstoren,
Vierden ende gaf al toe,
Daar hij nooit van werde moê.

't Scheen gelijk de hokken hingen
Daarna riep hij koekerloek;
Hierin was hij erg en kloek:
't Was een lust hem hooren zingen,
Dat men 't verken niet most ringen,
Want het gaf te luiden kreet,
Dat daarvan de aarde spleet.

Dit gekweel, als van een lijster,
Trok veel grooten ende kleen,
Zoo bijzonder als gemeen;
't Most zoo zijn of 't luiden bijster,
Elk was maar een asschevijster[1]
Bij dees wijdbezochten Haan,
Die zoo op de tromp kost slaan.

Wat hij sprak, 't kwam van den Hemel;
't Blinde Pausdom kreeg de hand,
Jacobs broêrs brocht hij te land;
't Was al tarw, al was 't maar zemel;
't Kopjen werd een grooten kemel,
Lang gehalsd en hoog gebult,
Maar van wind meest opgevuld.

Als de stoutheid opgeklommen
Zoo hoog in de toppe was,
Dat de Scheurders t' elker pas
Dorsten als bij dage trommen,
t' Zamen loopen als de dommen
Met veel troepen over hoop,
Daar een ieder meê toe sloop;

Daar haar vonden de Bandijten
Stokebranden van ons land,
Dooders van ons ingewand,
Die zoo gansch onschamel krijten,
En de machten al verwijten,
Wat haar vuils komt in de zin,
En voorts steken als een spin;

Wierd dit zelfde dus gemeyerd,
Dat hier niemand op en zag,
Damheer bood hier stoot noch slag;
't Welk zoo veel is als gekeyerd[1]
Met d' Edicten, en gebeyerd[2]
Om te komen op de been,
En te loopen ginds en heen.

Als het graauw, hier deur verbitterd
En getergd, iet nam ter hand,
Kostten 't twee haar 's levens pand;
Maar al wordt het volk gesplitterd[3],
En verdeeld, men speelt den sittert[4],
En blijft thuis, of fluit daarop:
„Wat doet hier onz' Hanekop?"

Zoekt hij hier het graauw te stillen,
Dat hij d' heeren ook bestraft?
Neen, hij des niet eens en blaft,
Maar bestaat het graauw te billen,
Haar te strepen en te villen,
D' heeren hij liefkoost en vleit,
En niet één kwaad woord en zeît.

D' ander, die met 't Haantjen waakten,
Hoorden dit meest deurgaans aan,
Maar zij gingen 't tegen staan,
Wezen wie 't het bonste maakten,
Dien ze met haar roeiken raakten,
Zonder vleyen of verschoon,
Stelden 't meeste kwaad ten toon.

Zij begonnen van het eerste,
Daar het most begonnen zijn;
Toonden daar het kwaad Venijn,
Dat de Scheurders om het zeerste
(Onverschoond het alderteêrste)
Hadden looslijk uitgezift,
En daarmeê veel volks vergift.

Dat daar tegen waren wetten
En plakkaten wel beraamd,
Die onz' machten hoog befaamd
Lasten in het werk te zetten,
Om dit groot vergift te pletten,
Die de Amsteldamsche stad
Meê gepubliceeret had;

Welkers flaauwe toezicht dede,
Dat de Scheurders wierden stout,
Spraken, schelden stijf en bout,
Daardoor wierd verstoord de vrede,
't Volk verdeeld wijd ende breede;
't Welk de borgerije speet,
Die met recht dat niet en leed.

Doch zoo z' hierin haar vergrepen,
Dat ze schreden buiten 't perk,

[1] Anders poester; van vijzen of poestend. i. blazen.

[1] gespeeld. — [2] geluid. — [3] verbrokkeld. — [4] bangen.

't Was nochtans een ijver-werk;
't Welk, zoo 't weerd is harde nepen,
Of misschien ook rugge-strepen,
Wat zal 't zijn, te schieten dood,
Die daar raad noch hulp toe bood?

Dat 's onschuldig bloed vergieten,
't Welk voor God een grouwel is;
Doet daarbij, 'twelk staat gewis,
Die wel eer een blinde stieten,
Of een kuil hem graven lieten
Daar hij blindeling in viel,
Waren schuldig aan zijn ziel.

't Welk zoo wie wel zou toepassen,
Most de heeren spreken aan,
En haar met Gods geesel slaan,
Dat ze 't kwaad zoo lieten wassen,
En de Scheurders, snood' eegdassen,
Met haar kwaad en boos bedrijf,
Lieten voortgaan even stijf;

Daardeur 't volksken komt op hollen,
Die dees egels noode zien,
Die zoo tot malkander vliên,
En als katten t' zamen lollen,
T' zamen dansen, t' zamen pollen,
En op d' achtbre Monkelbaan
Zoetjens t' zaam te kore gaan.

Daar ze haar gestolen beetjens,
Zoeter als fijn' peperkoek,
T' zamen kaauwen achter hoek[1];
Daar ze likken hare speetjens,
Daar ze lonken deur de reetjens,
Daar ze verwen blaauw en groen,
En ik weet niet wat al doen.

't Welk onz' lieve Hanekopje
Blindlijk ziet en dooſjens hoort,
En in 't potjen dichtjens smoort;
Hier meê strijkt hij 't vette sopje,
En bekomt wat in zijn kropje;
En als d' aâr dat tegen staan,
Ei! dat is groot kwaad gedaan.

't Haantjen kan dit geensins velen,
Dat men hem hier tegen kraait,
Want 't zoo geern zijn nade naait;
't Wil zijn oude parten spelen,
't Volkjen steken, d' heeren streelen;
Is er iemand die dit keer,
't Haantjen leît zijn dienste neêr.

't Zeît, het kan niet langer roepen,
't Valt hem lastig ende zwaar,
't Heeft gebrek, ik weet niet waar;
't Volk dat loopt met groote troepen
Om zijn peperkoek te snoepen,
Hij 't niet al gerieven kan,
Ziet, zoo klaagt die lieve man.

D' ander die dit stenen hoorden,
Hadden meêlij met dit wicht;
Gaven 't daarom goed bericht,
Maakten t' zamen goei akkoorden.
Kort bescheid, en luttik[2] woorden;
't Was: wat baat hier langer pijn?
Gaat, als 't emmers zoo moet zijn.

Wat is hier nu meê bedreven,
Dat dit mensch zijn paspoort heeft,
Die men hem ter bede geeft?
Laat hem zonder moeiten leven,
Laat de heeren hem veel geven,
Laat hem rusten, houdt hem stil;
Ziet, of 't haantjen slapen wil.

Zal men hiermeê dus gaan rellen?
Dus gaan neuriën op de fluit?
Spelen zulken zotten kluit[1]?
Dus de Narre-noten stellen?
Loopen, als de gek met bellen?
Gaan, als Vastel-avonds zot,
Met een vunsche Rommel-pot?

'k Zag en las uw lijmig grillen
Kamerijker[2] van Schiedam,
'k Dacht, die hier de moeite nam,
En die lieve Knuit ging brillen,
Of zijn Rommel-pijp ging stillen,
Zou 't niet komen zoet en mooi,
Ja, niet wezen hooi om hooi?

't Liere-pijpjen liet hem hooren,
Dat al achter kiste lag,
Daar het zon noch maan en zag;
't Wild' een beetjen vreugds orboren,
Trølle-mallen als te voren,
Wat ik deed, het woûder aan,
't Liertjen kon niet stille staan.

Maakt u vrolijk, malle Kamer!
Met dit huppel-lieren dicht,
Of 't wat deê tot uw gezicht;
Komt uw Rommel-pot bekwamer,
Denkt, ik hier maar wat en stamer:
't Beter ei leît nog in 't nest,
Dat ik houw tot op het lest.

Heb ik hier gemist, goê lezer!
't Is mijn eerst, dat ik dit deê;
Daarom is hier mijne beê:
Neemt dit van een ziek genezer,
Slecht en recht, geen rijmen-tezer[3];
Is 't u nog niet wellekom,
Zendt hem 't zootjen wederom.

EENTJEN TOE.

Eerdicht, op het vertrek van Jan Willemsen Bogaert, Oud-schepen der Stede Amsterdam, den 2en February, 1629[4].

Schrijft spot-rijm, wie dat wil; nooit rijmer van zijn leven
Heeft zulken vreemden daad of wonderwerk beschreven:
Een poorter wordt in 't boek der poorters uitgedaan,
Daar poorters gunst hem let de poorten uit te gaan.
Twee duizend gulden moet hij geven, om te boeten
Hetgeen, waarom hem veel meer duizend menschen groe-
De stad, die wordt hem ook geweigerd en ontzeîd, (ten.
Daar hem meer dan een stad, ver uit de stad, geleidt.
In d' uur zijns uittochts kan hij meer eerbiedings speuren,
Dan in 't geheele jaar zijn rechters mag gebeuren.
De mans, die men niet licht de tranen af en parst,
Verkinderen[5] om hem, en schreyen op het hardst.

---

[1]achterbanks, achteraf. — [2]weinig.

[1]dwaas spel. — [2]Rederijker, kamerlid. — [3]pluizer. — [4]Zie boven bladz. 268, v. — [5]worden kinderen.

Hij trekt, bij 't zonnen-licht, een mijle van stads-wallen,
Bij nacht hem nog aldaar de scharen overvallen.
De dag van zijn vertrek, te weten Vrouwen-dag,
De Heeren bij de wijn, en 't Volk in rouw men zag.

Druk-Fout in 't Papiere Geld aldus te beteren[1]:

Het kant-schrift, bij de h gesteld
Van 't oude Leidsch Papiere Geld,
Is bij dien geen, die 't heeft gezet,
Verzuimd; want hij niet heeft gelet,
Door al te groote vaardigheid[2],
Op 't speelwoord, dichters aardigheid.
Doe[3] koning Flips, dat 's recht gezeid.
Nu koning, Fy! dat 's slecht bescheid,
't Moet keutel zijn. Want 's konings beeld
Veel meer als drek van hem verscheelt.
Broekhoven[4] is zijn naam, niet waar?
En, in den Broek, wat Hof is daar
Toch anders als het keutels-gat,
Daarmeê hij op de sleutels zat
Van 't vrome Leiden, van dien tijd,
Dat hij 's Lands Vader[5] door de nijd
Heeft helpen doemen, dat om reên,
Zijn maats en hem bekend alleen.

S. K.

Uitroep des verloren Vrijheids tot Leiden[6].

Leidsche roeper met uw bekken!
Wilt haast door de stad eens trekken,
Roept en klinkt doch over al,
Voor een ieder, groot en smal[7];
Roept: „hoort, luiden vrij-geboren!
Vrij gevochten, vrij verkoren!
Brengt te voorschijn, brengt ter hand
't Waardste goed van 't Vaderland!
Laat de gulde vrijheid blinken,
En zoo luid als 't bekken klinken,
Laat aan 't kostlijkst land-juweel[8]
Ieder hebben part en deel."
'k Zal u heerelijk beloonen,
En mijn dankbaarheid betoonen;
Maakt maar, dat er nu ter tijd
Niemand om de vrijheid krijt;
Wil ze naarstelijk opzoeken,
Achter d' Akademie-boeken,
Achter preêkstoel, achter bank,
Of daar zij is tegen dank;
Vat ze, roeper! bij de lurven,
(Immers is ze niet gesturven?)
Vat en brengt ze rechtevoort
Aan de burgers, daar ze hoort:
Aan de burgers, die besloten
Goed en bloed voor 't vrij vergoten;
Die, getravaljeerd[9] met pest
En met honger, hielden 't nest;
Die den val des Spanjaarts zochten,
En de zaak daartoe ook brochten,
Dat zij, wonderlijk ontzet,
Leefden na haar eigen wet.
Waartoe dees hardnekkigheden?
Waartoe 't Spaansch pardon vertreden?
Waarom niet aan d' hand gegaan
Na Jan Janses[1] zoet vermaan?
Wat beduidden al 't beschermen?
Waarom zoo langdurig kermen?
Waarom tweemaal in den nood,
Als 'er nu nog naakt de dood?
Tweemaal zag men haar omringen,
Tweemaal in de wapen springen;
't Lijf en alles is versmaad,
Waarom? om Jan Janses haat
Op ons vrijen hals te laden?
Om al 't grouwelijk versmaden,
Om den laster, hoon, en spot,
Met vervolging tot in 't kot?
Neen, 't en is niet redenmatig,
Dat men alzoo wangelatig
Worden over stuur gezet,
En in vrijdoms rijk belet.
Zal ons eigen volk ons plagen,
En de vrijheid dus verjagen,
Dus verplettren, dus vertreên,
Anders niet of 't Spanjaards deên?
Roeper! let wel op de gangen,
Of de vrijheid is te vangen,
Roeper! let, of 't heel gewis
Binnen 't slot te houden is?
'k Hoor (mij dunkt) haar zelve spreken,
En 't verdrukte hoofd opsteken:
„Zal een vrijgevochte maagd
Dus ellendig zijn geplaagd?
't Roomsche rijk plag mij te vieren,
En ontzag de Batavieren,
En daartoe de vrije Fries
Meer en meer in vrijheid wies.
Och! hoe heeft mijn volk gestreden,
Och! wat heeft het niet geleden,
Om t' ontgaan den naam van slaaf,
Bij verdrukking van den Graaf[2]
Nog ontbreekt het niet aan handen,
Om te weren alle schanden,
Al 't geweld en overlast,
Dat een Batavier niet past;
Heb ik 't Spaansche jok verbroken,
En 't Toledsche zwaard[3] ontdoken,
Moet ik, 't dier gekochte pand,
Nu nog zwerven achter 't land?
Leiden! is uw munt geslagen,
Om een nieuw vreemd jok te dragen?

---

[1]Van Dr. Samuel Koster, gelijk de onderstaande hoofdletters uitwijzen. — [2]ijver, drift. — [3]Toen. — [4]Zie boven, bladz. 285b, aant. [7] en 286a, aant. [1]. — [5]Oldenbarnevelt. — [6]Ten onrechte aan Vondel toegeschreven. — [7]Verouderd voor klein (verg. nog 't Engelsch small). — [8]Versta: de vrijheid. — [9]gekweld.

[1]„Deze Jan Janse, is dan zekere Jan Janse Baarsdorp, met den bijnaam van Half-Leiden. Hij was Burgemeester te Leiden in de jaren 1573 en 1574, nevens Pieter Adr. van der Werf, Cornelis van Noorden, en Kornelis Klaasz. Brouwer. Hij zette met zijnen ambtgenoot van Noorden de kwaadmeenenden in den Raad, gedurende het tweede beleg aan, om de stad aan de Spaanschen over te geven, en het aangeboden Pardon aan te nemen. Douza, de Vader, spreekt eens en andermaal van hem en zijne twee kwaadgezinde ambtgenooten Korn. Klaasz. Brouwer, dien hij Clusius, en van Noorden, dien hij Circius (eigentlijk de Noordwestenwind), noemt in zijne Carmina Leidensia, en onder anderen, Lib. II. Od. 2." (Oude aant.) Verg. ten overvloede Leidens Beleg en Ontzet. Leiden, Noothoven van Goor, 1854, bladz. 150–160 en Nederlands Opstand tegen Spanje, 1572—1575, bladz. 181 v. [2]Filips III (of, als koning van Spanje, II). — [3]dat van Alva.

'k Meen het „om de vrijheid" was,
Dat men op uw penning[1] las,
Niet om iemand te verdrukken
In 't gewis[2] of zulke stukken;
Want neemt gij de bruid alleen,
't Is met anderen gemeen.
Al die schot en lot betalen,
Mogen deze bruid in halen,
Luiter, Menno, Remonstrant
Burgers van het vaderland.
Alle, die het met Oranjen
Houden, tegen 't huis van Spanjen,
Hebben zij een „vrije zee,"
Waarom ook het land niet meê?
Aan een schip zoo ziet men reeden
't Hoofd, en al de trouwe leden;
D' equipagië gaat ons aan,
Laat ons meê ter schepe gaan.
Roeper! helpt ons aan 't verloren,
Om een dikken duit t' orboren,
T' waar[3] gij met papieren geld
Woudt tevreden zijn gesteld?

Voorreden[4] voor het, buiten Vondels weten, te Rotterdam uitgegeven, „Tweede deel van Vondels Poëzy."

Hier geven wij u het tweede deel der Poëzy. De Poëet te noemen is, mijns oordeels, onnoodig. Evenwel doet het de drukker, gelijk of elk vers, ja, elk woord niet volmondig genoeg sprak, en te kennen gaf, dat dees pijlen uit Vondels koker kwamen. Ik zeg pijlen, omdat ze scherp zijn, en menigmaal door 't Hof, door de Kerk, door de Rechtbank der vierentwintigen, door 't Concilie van Trenten, van Dordt, door d' oude en nieuwe Bloedraad henenvliegen. Deze Martiaal ontziet niemand, maar ieder beeft voor hem; omdat zij vreezen, dat hij nog de vijand van al zijn vrienden zal worden; zoo standvastig is hij in zijn voornemen.

Quod petiit, spernit; repetit quod nuper omisit
Æstuat et vitae disconvenit ordine toto (Horat.)[5].

Demosthenes plag te zeggen, dat het begin van alle deugd beraadslaging en overlegging, het end volharding is. Deze beginselen heeft onze Poëet wel doorkropen. Men vraag dat zooveel Kerken, als hij uit- en in-ging; maar het end zal men zien ten ende van zijn leven, en zijn laatste adem zal het begin en ende van zijn volstandigheid wezen. Ik weet niet, waarover ik mij 't meeste zal verwonderen: òf over den dichter òf over de dichten? d' een zou men zonder d' anderen niet konnen kennen. Wat of men over honderd jaren van zijne verzen zal zeggen? zal men niet oordeelen, dat er meer als één Vondel moet zijn geweest? of, indien het verdeelde Kristenrijk altijd zal moeten onderscheiden worden door de namen van Rome, van Geneve, van Armiaius, Menno, en andren; zullen de nakomelingen dan ook niet altijd, wanneer zij zijn beroemde dichten onderzoeken, onder malkander overhoop leggen, en ieder tegens den ander staande houden, dat hij hun Geloof omhelsd heeft? zal 't een ieder uit zijn schriften ook niet konnen bewijzen? ja, zullen sommigen ook niet gelooven, dat hij, een voorvechter van zooveel gelooven, zelf niet geloofd heeft? Of dit ook al zoo waar, niettemin zullen allen zijn verzen willen lezen, en verbaasd staan over d' aardige slagen, de pracht der tale, de schranderheden, en d' overvloedige rijkdom der vonden van dat vernuft. Wie zal niet lachen, als hem dat boertende ernst in d' ooren kittelt? Wie zal ook zoo hard van hart zijn, die niet bewogen zal worden, als zijn troostelooze Zanggodin, met hangende haren en met opgekrabde borsten, het Jaargetijde van d' oude Vader des Vaderlands houdt[1], en met schreyende oogen, al hijgende den Vijverberg opstijgt en de plaats bezichtigt, daar 't Hofschavot stond, 'twelk het bloed der Vermoorde Onnoozelheid had zien verstorten? Dees Zanggodin verandert menigmaal van gewaad. Leiden, vermaard door d' eerste standvastigheid[2], ziet haar in 't wit, als een priesterin, het oud Papieregeld op het autaar der Hollandscher vrijheid offeren, en staat en siddert, als haar opgebroke mond Het gruwelijk Besluit vervloekt. Daarna komt zij, als een hoveling, de zeeghaftige handen zijner Hoogheid kussen, en verwellekomt den Veldheer, die, na der vijanden nederlagen, t' Amsteldam kwam. Terwijl die stad het oog op haar heeft, wordt 'er[3] pen door de geestelijke getergd; hierover vaart zij hevig uit, tegen de Godgeleerden, die haar vingers te diep in stof van Staat steken. Zij vertoont den Bliksem van 't Noordhollandsche Synode; haar Roskam bestraft

die vast op Godsdienst roemen,
En onrecht en geweld met dezen naam verbloemen,

en haar scherpe Harpoen wordt tot in 't ingewand van 't Geneefsche Heiligdom gedreven. Ten leste verzacht zij van toon, en zingt d' Inwijding van den Kristentempel aan 't Y. Ondertusschen wordt dees Kerkijveraarster, in haar gebeden door de wapenklank gesteurd, en ontsteekt de Triomftoorts over de neêrlaag der Koninklijke Vlote. Zij verwellekomt het Wonder van Holland na zijne langdurige Ballingschap. Hoe schichtig verkeert vreugd in rouw! die flus den Noordewind bedankte, waardoor Z. Ex. t' Amsteldam een poos wierd opgehouden, vervloekt nu 't Noorden, daar 't onweêr uit ontstond, dat den geleerden De Groot schipbreuk deed lijden. Zij is van den hoofde tot de voeten in rouwe op d' Uitvaart van den wijzen Delvenaar. Wij hooren ook den Lijkzang over d' oprechte Vader Pol. Zij, die, toen Holland in rep en roer was, niet zwijgen kon, scheept hier in 't twistende Engeland over, en stort haar Klachte over de Weêrspannelingen, en over den bijl,

die Londen dreef in 't hart van zijnen koning,

door de nek des Graven van Strafford, die zijn koning liever had, als zijn eigen leven. Men hoort den Morgenwekker der Sabbatisten, die heel Brittanjen in den boezem klonk. De koningin van Amstels hoofdgebouwen, door een felle brand geschend, wordt bewend. Die door de Drukkunst d' onsterfelijkheid verkrijgt voor haar verzen, zingt den Drukzang, tot erkentenis van zoo een weldaad. Die van haat en twist plag zwanger te gaan, brengt ten laatste d' Olijftak van Zijne Heiligheid in Holland. Wij hooren hier Bruiloftszangen, en de min der koninklijke Bruid, die naar

[1] Libertatis ergo; zie boven, bl. 285b. – [2] Hoogd. voor geweten. — [3] Voor Ten ware. – [4] Waarschijnlijk (naar Van Lenneps gissing) van G. Brandt, als die later, in Vondels Leven getuigde, dat de steller „een jongeling van 20 jaren (was), dien V. kort te voren, op verkeerd aanbrengen, t' onrecht en scherp had bekeven, en die dat mogelijk, door een ander voort gaande gemaakt, met zulk een Voorrede had willen wreken. Maar ik weet, dat hij, tot meer jaren gekomen en de zaak van achteren inziende, aan verscheide vrienden, ook aan Vondel zelf, heeft betuigt, hoe leed hem was, dat hij zulk een vermaarden man zoo schendig had doorgestreken". – [5] D. i. Hij veracht wat hij bejaagde, en wil terug wat hij nog pas liet loopen; hij woelt, en is zich in zijn gansche leven ongelijk.

[1] Zie boven, bladz. 288. — [2] in 1573. — [3] haar.

Wladislaus voer. De Roomschgezinde Kristenen mogen hier het hart ophalen in 't Eeuwgetij van 't wonder, daar de Heilige Steê t' Amsteldam haren naam af leent, en ons het Kenteeken des Afvals voorwerpen, en wapenen zich met het Schild des Geloofs tegen 't ander Geloof, dat hem in den schild dorst varen. Hier hebt gij keur van lekkernij, zooveelderhande slag van gezangen, als de natuur verwen op haar kaken draagt. Zijn maat is uitgeleerd:

Hij mengelt onverdrietig hoog en laag,
En maakt de doffe en suffe geesten graag,
Door zonneschijntjes of een gure vlaag,
Gewekt van 't Noorden.

Deze Gezangen hebben wij u niet durven onthouden. Ontvangt ze dan zooals ze zijn, en bespeurt gij eenige onordre in dees verzameling, zoo denk, dat het leven van den dichter ook vol onordre, en billijk is, dat er geen verschil tusschen den poëet en zijne werken zij. Ik vertrouw, dat mijn arbeid u wel behagen zal, en wensch, dat het den dichter slechts zoo aangenaam waar, indien het hem t' eeniger tijd onder d' oogen koom; want dat zoo een mensch, die niet als „Rome, Rome!" roept; die, uit Godsdienstigheid, niet naar 't outaar gaat, maar kruipt, zijn oogen op een deel van dees wereldlijke verzen zal slaan, kan in mij niet komen. Zijn bezigheid zal hem hier wel aftrekken. Hij ijvert nu te zeer, om d' afgedwaalde leden der Roomsche Kerk in de schoot van haar lieve Moeder te leiden. Nu schrijft, en wrijft, en zweet, en draaft hij dag en nacht, om al zijn vrienden te bekeeren, die meêdoogen met hem hebben. Daardoor was het, dat een der wereldwijsste en geleerdste mannen van Holland[1] zich deze woorden liet ontvallen: „mij deert des mans, die geenes dings eerder moede schijnt te worden, dan der ruste." Waar wil 't nog met hem henen? Waar zal zijn onrustige razernij endigen? Wat dwaalweg zal hij nu al weêr inslaan? of hij wel weet, wat ter rechter of ter slinker hand is? eenige vreezen, dat hij nog wel Joodsch mocht worden. Ik vrees wat anders. Montaigne verhaalt, in het twalefste hoofdstuk van zijn tweede boek, het rampzalig ende van Tasso. Ik zal u zijn eigen woorden uitschrijven: Infinis esprits se treuvent ruinez par leur propre force et soupplesse. Quel saut vient de prendre de sa propre agitatiou et allegresse, l'un des plus judicieux, ingénieux et plus formez à l'air de cette antique et pure Poësie, qu'autre poëte Italien aye jamais esté? N'a-t-il pas de quoy sçavoir gré à ceste sienne vivacité meurtrière? à ceste clarté qui l'a aveuglé? à ceste exacte et tendue appréhension de la raison, qui l'a mis sans raison? à la curieuse et laborieuse queste des Sciences, qui l'a conduict à la bestise? à cette rare aptitude aux exercices de l'âme, qui l'a rendu sans exercise et sans âme? J'eus plus de despit encore que de compassion, de le voir à Ferrare en sipiteux estat, survivant à soymesme, mescognoissant et soy et ses ouvrages: les quels sans son sceu, et toutesfois à sa veue, on a mis en lumière incorrigez et informes. – Ik zorge, dat het met onzen poëet niet beter zal afloopen, indien hem slechts nog niet erger beschoren is. Hij begaat alreede misslagen, die men van niemand als van een zinnelooze behoorden te dulden. 't En blijft nog bij geen misslagen. Zijn moedwillig bedrog begint haar rol te spelen. De toomeloosheid van zijn ongebonden pen misbruikt de goude vrijheid, die Holland voor vrienden en vijanden bevochten heeft. Dit is de pen, die het schrift, dat de naam van Grotius' Testament voert, ter wereld bracht. Het lust mij nu, zijn onbeschaamdheid in 't licht te brengen, en aan te wijzen, door wat valschheid hij de Hollanders heeft getracht in te scherpen, dat den Heere De Groot zoo Papist was, als hij is. Men kan mij te gemoet voeren, dat dit hier niet voegt voor zijn Poëzy, maar men hoore hem zelf hierop, daar hij zeît:

Mijn ijver dwaalt van 't spoor, hij slacht den Predikstoel.

Mijn ijver slacht zijn ijver; het moet er nu meê door. Hij heeft het zich zelf op den hals gehaald, met dingen te schrijven op den naam van een ander, die nooit zulks dacht. Voorecrst gaat het niet vast, dat het jongste antwoord aan den Heer Rivet, daar hij Grotius' Testament uit getrokken heeft, Grotius is uit de pen gevallen; o neen, dit werk leît heel twijfelachtig. Ten andren, of het al waar was, zoo heeft hij niettegenstaande uit een ander gehaald, 'tgeen hem meê, en achtergelaten of verdraaid al 'tgeen hem tegens was. 't Is hem nog niet genoeg, dat hij de tegenstellingen verduisterd. Hij heeft verder willen gaan. Men zie, hoe valsch hij dat valsche Testament bezegelt, als hij in den titel deze woorden schrijft: „God liet wel toe, dat te Rome en elders de zeden bedorven wierden; maar, door Gods bestieringen werd daar nooit de leere bedorven, die tegens de kwade zeden zelfs strijdig is." Indien 't Grotius is, die dees woorden schreef, wie zal dan derven ontkennen, dat die zen der geleerdheid Papist was? Want hier werdt[1] gezeid, dat de zeden wel bedorven wierden, maar dat daar nooit de leer bedorven werdt[1]. Volgens dees bekentenis is dan de Roomsche d' onbedorven leer, en De Groot Roomschgezind; o, dichter, wat verdicht gij al! Dit zeît dien schrijver, die gij niet verzekerd zijt, dat Grotius is, niet. Hoort hem in zijn eigen taal; dus spreekt hij, in 't acht en twintigste blad: corrumpi quidem mores, Romae etalibi, passus est Deus; at doctrina, illis ipis malis moribus contraria, Deo ita res dirigente, corrupta non est. D. i.: „God heeft wel toegelaten, dat de zeden te Romen en elders bedorven wierden; maar de leer, strijdende zelf tegen deze kwade zeden, is, door Gods bestiering, niet bedorven." Staat hier, dat de leer te Rome niet bedorven is? Op dees woorden vindt d' Onroomsche kerk zelf niet te zeggen. Wie ziet niet, dat den schrijver het oog gehad heeft op het zeggen van Erasmus: „oefent u in Kristus' leere, (quae adhuc intacta est) die nog ongeschend is?" Dus betoont onzen poëet, dat hij een hand heeft van een anders welgesproken woorden schendig te verdraayen, met er het woord daar tusschen in te voegen. Dit tusschenvoegen strijdt tegens de voeglijkheid. Het viel ook nooit in een oprecht gemoed. 't En blijft hier nog niet bij. Zijn blinden ijver springt in 't eind in een Narede, daar hij dat Testament door wil bevestigen. Hier in gaat hij geweldig aan, en zeît, dat den schrijver oft Grotius, zoo als hij 't neemt, de Roomsche kerk en Pausen in haar volle kracht zet. Men luister, wat er den schrijver zelf van zeît; in de zelve jongste antwoord van den geleerden Rivet, staat, in 't achttienste blad: „zulk een kerkenvrede, die den Paus oppermacht geeft, zoo in kerkelijke als in rijks-zaken, staat Grotius al zoo weinig toe als Casaubonus." En nog verder in 't twee honderd en vijf en twintigste blad zeît hij: „dit is niet, de kerk onder den Paus te werpen, opdat hij daar met omspring' na 't hem lust en gelieft, maar herstellen de orde die wijslijk ingesteld was." Zie het vijftienste blad, daar staat: „Grotius noemt dat Papisten, die alle woorden en werken van den Paus aannemen." Gaat voort, en ziet in de twee honderd en zeven en vijftigste zijde, daar staat: „hadden zij daarop gelet, die, voor de misbruiken der zaken, de zaken zelf hebben weggenomen, zij zouden deze scheuring niet heb-

[1]Hooft; zie zijne Brieven, IV, bl. 182.

[1]Thans wordt.

ben." Bekent den schrijver hier niet, dat er misbruiken zijn? Hebben wij straks niet gehoord, dat hij de Kerk den Paus niet wil onderwerpen, maar herstellen d' ordre wijslijk, die ingesteld was? Ik roer hier maar eenige dingen aan. Dit 's niet, als een kleen gedeelte van de's poëets geheele valschheid. Zoo ik verder gedrongen werd[1], zal ik niet laten, verder te gaan, om al zijn bedrog aan den dag te brengen. Dat Vondel nu met mij terug treê en overlees de Schriften, daar hij zijn eigen schrift uit trok, en zie, of dien schrijver zoo Roomsch is, als men hem afschildert. Grotius heeft al overlang geklaagd, dat er eenige zijn, die de kerken doen zeggen en gevoelen, al wat hun in den zin komt; en zal Vondel nu komen, en De Groot doen zeggen en gevoelen, na zijn dood, al wat hem in 't hoofd schiet? In de heilige wetten van den Wetgever Mozes' staat: „gij zult geen valsche getuigenis geven." En mag men valsche Testamenten uitschrijven, en daar dingen uit betuigen, die daar nooit in gevonden kunnen worden? Waartoe vervalt den mensch! deze duistere waarheid heb ik willen het momaanzicht aftrekken, ten gevalle der Hollanders, die de Latijnsche tale onkundig zijn, opdat niemand zich voortaan vergape aan den doorluchten naam van Grotius, en geloof al 'tgeen men versiert, dat Grotius geloofd heeft. 't Is onbillijk, dat de Roomschen zullen zeggen, dat hij Roomsch was, omdat hij eenige van hun leerpunten niet wraakte; maar nog onbillijker is 't, dat de Onroomschen zouden zeggen, dat hij 't was, omdat hij al de leerpunten der Roomschen niet heeft willen verwerpen. Men doet hem ongelijk, als men derft denken, 'tgeen men wel derft schrijven. Hij heeft een Kristelijk oogmerk gehad; dat was het heelen der wonden van het deerlijk gescheurde en krijtende Kristendom. Dees last tot der kerken vrede was hem van heden noch gistren niet aangewaaid. Zijn jeugd heeft die Goddelijke natuur vroeg ingezogen van den vreedzamen Franciscus Junius en den Godvruchtigen Uytenbogaert, bij wien hij opgevoed is. Men lees hierop de Godsdienstigheid der Heeren Staten van Holland, die hij in den jare 1613 al geschreven heeft. Hierin klaagt hij, op verscheide plaatsen, over onze bitterheid. In de drie en twintigste zijde zeît hij: „van de Roomschen wil ik niet zeggen, hoewel nochtans eenige huidendaags niet willen lijden, dat zij met ons één'en God en één'en Kristus hebben." Dit stak hem toen al tegens de borst. In de zestigste zijde staan deze woorden: „hij moeste voorwaar wel ongevoelijk, ja, van ijzer en staal zijn, die niet en zoude wenschen, dat alle Kristenen mosten eensgezind zijn." En in de honderd en twintigste zijde bekent hij, dat de Roomsche kerk wel iets goeds kan overgehouden hebben. Leest zijn eigen woorden. Hij zeît: „dat wij ons laten over[1]staan, dat, hoe wij verder van 't gebruik der Roomsche kerken, in alle zoodanige dingen, zonder eenig onderscheid te maken, afwijken, hoe wij zuiverder zijn, zonder ook eens te willen aanmerken, dat dezelve kerke, niettegenstaande hare menigvuldige krankheden, ten minste wel iet van haren eersten ouden gezonden stand kan overgehouden hebben.

Excedit medicina modum nimiumque secuta est
Quo morbi duxere manus[2] . . . . .

Die dit zeggen, en haar daarover bedroeven, en mogen niet meêr gezeîd worden, naar 't Pausdom te hellen, dan men zoodanige schande de geheele Engelsche kerke opleggen kan, welker Hervorming, aangevangen zijnde, niet door byzondere ongestuimigheid, maar met openbare raad en gezag deze mate gehouden heeft, dat zij weg nam 't geen weggenomen behoort te zijn, latende blijven, 'tgeen zonder ongodlijkheid en overgeloof[3] gelaten kon werden." Oordeel mij, o Hollanders! en overweeg, of Grotius over[1] vierendertig jaren, toen hij dit schreef, niet alzoo Roomsch gezind was, als toen hij gestorven is. Evenwel heeft de Geneefsche kerke, ten dien tijde, zijn gevoelen in geloofszaken niet tegen gesproken, nocht hem met de Pauselijke leere derven betichten. Oft iemand hier nu wilde vragen, wiens godsdienst hij dan behertigd heeft? Ik zal 't zeggen: „hij was noch Pausgezind, noch Calvinist, noch dwalende Sociniaan, enz., maar een Kristen, die, ziende veel van 't oud voor overgeloof[3], veel van 't nieuw voor neuswijs aan, en scheuring uit scheuring spruiten, zoude geerne, tusschen beide heen, met grondpunten alleenlijk den weg der waarheid gebaakt[4] hebben." Dit was zijn Godsdienst, en dit is 't gevoelen, 'twelk het Hoofd der Poëeten en Historieschrijvers schrijft, dat Cassander en ook Balduin gehad heeft, en dat ieder gematigd Kristen, mijns oordeels, behoort te hebben; maar dit 's al te ver gegaan.

Bescheide lezer! ik misbruik uw geduld. Vergeef Vondel, dat hij u bedrogen heeft, en mij, dat ik u zoo lang ophield, om 't bedrog t' ontdekken. Vermaak u, na 't hooren van dus lang een voorreden, in zijn onnavolglijke Saterdichten[5], en geloof, dat hij beter Poëet als Theologant is. Vaarwel.

Uit mijn boekvertrek, de eerste dag van den jare 1647. — P.

---

[1]word.

[1]voor. — [2]Dat is: „het heelmiddel heeft de maat overschreden, en de hand te veel den weg gevolgd, door de ziekte gebaand." — [3]Lat. (superstitio) voor bijgeloof. — [4]afgebakend. — [5]Hekeldichten (Satyren).

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

INHOUD.

	Bladz.
Inleiding	I
Schriftuurlijk Bruilofsreferein (1605)	1
Nieuwjaarslied (1607)	2
De jacht van Cupido (1607)	2
Aan de jonkvrouwen van Friesl. en Overijsel (1607)	3
Oorloflied (1607)	3
Op het Twaalfjarig Bestand (1609)	4
Uitvaart en Treurdicht van Henr. de Groote (1610)	4
Het Pascha (1612)	6
Vergelijkinge van Israël en Nederland (1612)	29
Lofzang, toegeëigend aan Mr. W. Bartjens (1612?)	29
Op Mr. W. Bartjens (1612?)	30
Hymnus over de wijdberoemde Scheepvaart der Nederlanden (1612)	30
Klinkert op de reize van W. Cz. Schouten (1618)	33
De Gulden Winkel der konstlievende Nederl. (1613)	34
De dichter wenscht zijnen Zwager A. De Wolf geluk	34
Vorstelijke Warande der Dieren (1617)	52
De Vaderen (1616)	77
Klinkert	77
Zacharias Heins (1621 of 1625)	77
De Heerlijkheid van Salomon (1620)	82
Op de aankomst van de Koninginne van 't Zuiden te Hierusalem (1620)	95

	Bladz.
Vier uitersten	95
Uiterste oordeel	95
Jaarzang	95
Hemelvaartzang	96
Pinxterzang I en II	96
Aandachtige betrachtinge over Kristus' lijden	97
Zedig gedicht over de ijdelheid der menschen	99
Houwelijkszang tusschen God en de ziele	100
De Helden Godes des Ouden Verbonds (1620)	101
Hymnus van de Kristelijke Ridder (1620)	116
Jeruzalem Verwoest (1620)	118
Davids Lofzang van Jeruzalem (1620)	144
Grafschrift op Bredero (1618)	145
Aan den bruidegom Lambrecht Jacobsz. (1620)	146
Gebed tot God (1621)	146
Gebed (1621)	146
Opdracht der afb. van Prins Willems Graf (1621)	146
Op Henrik de Keyzer (1621)	146
Op het metalen Pronkbeeld van Erasmus (1622)	146
Gedachtenis van Desideer Erasmus. – Op Erasmus	147
Davids Lijkklacht over Saul en zijn zonen (1689?)	147
Mozes' gezang (1622?)	148
Babylonische Gevangenis (1622?)	149
Op de Geboorte(-dag) van Anna Roemers (1622)	150

(1616—1620)

	Bladz.
Klinkert op D. Willebrordus Snellius (1622) . .	150
Tot lof van St. Agnes (1622)	150
Uitbreiding over den 19en Psalm (1622?) . . .	152
Lijkdicht op D. Coenr. Vorstius (1622)	153
Op Arminius. – Op Uytenbogaert (??)	153
Op S. Episcopius. – Misbruik des Kerk. Bans (??) .	154
Op een moordpasquil (1623)	154
Op de Zangkunst van Ban. – Op Swelingh (1623?)	154
Het lof der Zeevaart (1623)	154
Vechtzang voor Tesselschade (1623)	158
De Tortsen van Alart Krombalk en Tesselscha (1623)	159
Bruiloftlied. – Op Tesselschades Huwelijk (1623) .	162
Op een Trouwpenning 1, 2, 3, 4 (??)	162
Op de dood van Machteld van Kampen (1624?) .	163
Op 't vertolken van Bartas (1621?)	163
Op den Burgerkrijg der Romeren	163
Nereus' voorspelling, uit Horatius (?)	163
Lijkklacht over Ovidius (?)	164
Gezang op het Lat. Trahit, etc. (1623?) . . .	164
Gekken te hoop (1623?).	165
Op het verongelukken van A. Roscius (1624) . .	165
Strijd of kamp tusschen Kuischheid en Geilh. (1624)	165
Wijkzang. – Kristelijk Vrijagiëlied (1624?). . .	167
Zang. – Beekzang (1624)	168
Op het trouwen van Magdalena van Erp. — Op J. Baeck (?).	169
Op Mevrouw de Drostin van Muiden (1624). . .	169
Op de afbeelding van De Ries en Gerritsz. (Eer vóór dan na 1624)	169
Op Urbaan den Achtsten (1625)	169
Op „de Ledige Uren" van Huygens (1625) . . .	169
De Amsteldamsche Hecuba (1625)	170
De Drukkunst, aan B. Moerentorf (1625?) . . .	186
Op Cassandra's Treurspel (1625)	186
Op het Treurspel van Jefta (1625)	186
Op een Medalje van Cornelis Tacitus (1625?) . .	187
Op de Zinnebeelden van Z. Heyns (1625) . . .	187
Princelied (1625).	187
Begroetenis aan Fred. Hendrik (1625)	187
Op de Beeltenis van Fred. Hendrik (1625?). . .	189
Op de Beeltenis van Mevrouw Amelia (1625?). .	190
Klinkdicht op Fred. Hendrik (1625?)	190
Palamedes of Vermoorde Onnoozelheid (1625) . .	191
Het Stokske, Op de afbeelding, en Op het Graf van Oldenbarnevelt (??)	218
Geuzevesper of zieketroost (??).	218
Krachtelooze Papenbliksem (??)	219

	Bladz.
Op de boeten, betaald door Schrijver op zijn rijmen op R. Hoogerbeets (1626)	219
Op 't overlijden van C. Pz. Hooft (1626) . . .	219
Uitvaart van mijn dochterken (1626?)	219
Geboortklok van Willem van Nassau (1626). . .	220
Oranje meilied, en Aan den Heer L. Reael (1626) .	229
Tegen het vergift der Geestdrijvers (1626) . . .	230
Op de waagschaal van Holland, en de verzen van Morandt (1626)	231
Bede aan d' Oppervijanden, enz. tot Leiden (1626).	231
Waterbel of versierd gerucht (1626)	231
Rommelpot van 't Hanekot (1626)	232
Sprookje van Reintje de Vos (1627)	234
Verovering van Grol (1627)	235
Bruiloftbed van P. Cz. Hooft (1627)	242
Aan de Bruid, enz. (1627)	247
Op D. Pz. Pers (1627)	247
Amsteldams Wellekomst aan Z. H. (1628) . . .	247
Op het overlijden van W. van Vondel Jr. (?) . .	249
C. G. Plemp en D. D. B. op W. v. Vondel Sr. (1628).	249
W. van Vondels afscheid op de Alpen (1627?) . .	249
Op L. Reael en Tot verlossinge van L. Reael (1628).	250
Brief aan den Drost van Muiden (1628). . . .	250
Nog een aan denz. (1628)	251
Tot tol van Z. M. van Zweden (1628)	252
Hippolytus, Treurspel (1628).	252
Op P. Pz. Heyn (1628)	267
Op het ontzet van Piet Heyns Buit (1629) . . .	267
Aan en Op den Ed. Heere Jacob Witz (1628?) . .	268
De Boeren Catechismus (1628)	268
Op de Haagloopers. Op J. Wz. Bogaert (1629) . .	269
Nieuwjaar voor S. (1629)	269
Eerdicht aan K. Lenertsz en J. Wz. Bogaert (1629).	269
De Poëten tegens de Consistorie (1619)	269
Over 't verongelukken van den jongen Keurvorst (1629)	270
Zegezang ter eere van Frederik Hendrik (1629) .	270
De triomfeerende Æmilia (1629)	275
Vraag (1629?).	275
Aan mijnheer den Drost van Muiden (1619?) . .	275
Uit Hugo de Groot aan Thuanus (?)	276
De Rijnstroom (1629?)	276
Op den „Weghwijser ter Zalicheit" (1629) . . .	277
D' Amsterdamsche Akademie (1630).	278
Tesselschades antwoord (1630)	278
D' Amsterdamsche Kakademie en Anagramma (van J. Cats) (1630)	278

	Bladz.
Amsterdamsche Kakastorie en Anagramma (1630).	279
Roskam (1630)	279
Harpoen (1630)	281
Medalië voor den Gommaristen Kettermeester (1630)	282
Inwijding van 't gelaurierde Princebeeld (1630)	283
Op den bouw, op d' afbeelding, en inwijding van den Kristentempel (1630).	283
Hæc Libertatis Ergo (1630)	285
Een Otter in 't bolwerk (1630)	286
Op Haan Kalkoen I. II. (1630?)	286
Bliksem van 't Noord-Hollandsche Synode (1631)	287
Decretum horribile (1631)	287
Op Amstelredam I. II. (1631?)	289
De Waardigheid van den Broek. Op Joost (1631?)	289
Op Peter Serwouters (1640?) en Op Trajaan Bokkalijn (1631?)	289
Jaargetijde van Olden-barnevelt (1631?).	289
Klinkdicht over de verlossing der Loevensteinsche gevangenen (1631)	290
Triomftorts en Klinkdicht over 't Slaak (1631).	290
Lijkoffer van Maagdeburg (1631).	291
Aan en Op de afbeelding van Gustaaf Adolf (1631).	292
Inwijding der Doorl. Schole (1631)	292
De Doorluchtige Schole in 't kerksken van H. Agnes (1631)	293
Wellekomst van H. de Groot (1631)	294
Huig de Groots verlossing en In het stamboek van Kr. Kas (1631?)	294
Olijftak aan Gustaaf Adolf (1632)	294
Lijkklacht aan Ernst Kazimir (1632).	295
Stedekroon van Frederik Henrik (1632)	296
Aan de hofsteê en Aan de beek van L. Baeck (1632?)	296
Bruilofts-lied voor G. Bartelotti (1632)	297
Trouwring van P. Wz. Hooft (?)	297
De haven aan J. Nikolaasz. (?)	298
Op Corn. Claesz. Anslo (1632?)	298
Op de Schrijfkunst van H. Meurs (1632?)	298
Op H. Meurs en Op J. Kokermans (1632?)	299
Antwoord van H. Meurs (1632?)	299
Grafschrift voor Pappenheim (1632)	299
Dankoffer aan D. de Wilhem (1633)	299
Aan Apollonia van Veen (1633?)	299
Vredewensch aan Huygens (1633)	300
Deuntje aan Padbrué (1633)	300
Kinder-lijk (1633?)	300
Vertroosting en Lijkzang over D. Vossius (1633)	301
Gedachtenis aan Geurt Dz. van Beuningen (1633)	301
Op 't overlijden van Isabella (1633)	302
Aan alle hondenslagers, enz. (1634)	302
Bede voor 't Waleweeshuis (1634) en Op ons Weeshuis (1634?)	303
Op het Dolhuis (1634?).	304
Spore aan den Heer Hooft (1634?)	304
Op de Puntdichten van Donne (1634)	304
Dankdicht aan J. Baeck (1634?)	305
Lijkklacht aan het Vrouwekoor (1635)	305
Op den Heer Nic. Hasselaer (1635)	306
Onverwacht Gerucht, enz. (1635).	306
Op den Zendbriefschrijver van D. Mostert (1635).	306
Op Michaël le Blon (1635?)	306
Op de bruiloft van C. le Blon (1635)	307
Bestand tusschen Polen en Zweden (1635)	307
Sofompaneas of Jozef in 't Hof, Treurspel (1635)	308
Op de gelukkige regeeringe van Leiden (?)	321
Fakkel van Dr. Joan Blaeu (1636?)	321
Blaauwe Scheentje, Deuntje, Op den schoorsteen, enz. (?)	322
Kasper van Baerles aanspraak aan J. Baeck (1636).	322
Grafdicht op Isabelle le Blon (1636)	323
Vertroosting aan de ouders en Op I. le Blon (1636)	323
De musch van Suzanne Bartelot (1636)	323
Waarschouwing voor het muschken (1636)	325
De bruiloft van den Hr. J. Jz. Hinlopen (1636?)	325
Behoude reis aan W. Pizo (1636).	326
Rei van Bachanten (1636?).	327
Geluk aan G. Schaep (1637)	327
Spiegel van M. Spiegel en Aan Corn. Spiegel (1637?)	328
Aan Const. Huygens, en Op Mevr. van Zuilichem (1637)	328
Op M. Blaeu (?)	329
Uitvaart van J. Baeck (1637)	329
De bruiloft van J. van de Pol (1637?)	329
Geluk aan Michiel Pompe (1637).	330
De feest van Hillebrand Bentes (1637)	331
Zegezang voor G. van Vinckenroy (1637)	332
Schouwburg-Rijmen (1637).	333
Ter eeuwiger gedachtenis van Nik. van Kampen (?).	333
Op den nieuwen Schouwburg (1637)	333
Gijsbrecht van Aemstel, Treurspel (1637)	334
Klachte over Cornelia Vossius (1638).	354
Aan Ant. Iulus (?)	354
De Roomsche lier (?)	355
De Koninklijke Harp (1638?)	356

NABEDE.

Toen ik het op mij nam eene *Voorrede* tot Vondels »complete werken" te schrijven, kondigde ik tevens eene *Narede* aan. Ik deed het met het vast bepaalde doel, om er eenige aan- en opmerkingen te verzamelen, die deze uitgave — wil zij het beoogde en gewenschte nut stichten — volstrekt behoeft.

En vooreerst moet ik hier nogmaals verwijzen naar de waarschuwende noot, die op de eerste bladzijde der Voorrede te lezen staat: — ik hoop en vertrouw dat men ze niet over 't hoofd heeft gezien.

Vervolgens vereenig ik mij geheel en al met de nuttige wenken van *het Huisgezin*. Daar leest men (26 Juni 1870): »'t Is zeker een verblijdend verschijnsel dat de naam van Neêrlands grootsten dichter tegenwoordig op aller lippen zweeft, dat de Katholieke dichter bij uitnemendheid als een feniks uit zijne asch verrezen is, na eene verongelijking, eene miskenning van bijna twee honderd jaren.

»Daarom hebben wij dan ook met ingenomenheid de volkseditie aangekondigd, die bij onzen uitgever het licht ziet. De prijs van den completen Vondel was tot heden nog te hoog, zoodat velen van het bezit verstoken moesten blijven.

»Dit neemt echter niet weg dat wij den completen Vondel niet onvoorwaardelijk aanbevelen aan lezers van elken leeftijd. Wij mogen er met fierheid op wijzen dat Vondel onberispelijk was, wat zuiverheid van zeden betreft; doch men moet wel in aanmerking nemen, dat hij in een verpesten dampkring leefde. Zoo komt het dan ook, dat hij zich aan enkele onkiesche uitdrukkingen schuldig maakte, zijn tijd eigen, ofschoon hij zich in zedigheid onderscheidt boven al zijn tijdgenooten. Ook vindt men in zijne werken vertalingen, die hij zeker nooit [althans niet alle] door den druk algemeen gemaakt zou hebben, doch die na zijn dood in het licht zijn verschenen".

Hoe argeloos Vondel daarin te werk ging, kan men b. v. opmaken uit het voorbericht zijner vertolking van Ovidius' Herscheppingen. Hij is daar geheel en al verslonden in de loffelijke gedachte om aan de Deïsten de sporen der goddelijke Openbaring eens recht duidelijk aan te toonen, zelfs uit de fabelen van 't Heidendom; en de zoo na liggende gedachte rijst niet eens in hem op, dat het verhaal zelf dier vaak onzedelijke fabelen aan sommigen aanstoot kan geven.

»Is het dus onze hartelijke wensch — zoo vervolgt *het Huisgezin* — dat Vondel voortaan de plaats zal innemen, die hem toekomt, te midden der Katholieken, wier innige geestverwant hij is, wij hopen *dat de huisvaders met oordeel te werk zullen gaan tegenover hunne zonen en dochters:* doen zij dit, dan zal Vondel met veel vrucht gelezen kunnen worden. Wij hebben de heerlijkste uren van ons leven in Vondel doorgebracht; want de schatten, die hij aanbiedt zijn onuitputtelijk; wij wenschen dat duizenden, die hem tot dus verre slechts oppervlakkig kenden, hetzelfde genot zullen smaken, doch *dat men daarbij met enkele dichtstukken voorzichtig zij tegenover jongelieden, wier ontvankelijk gemoed indrukken zou kunnen krijgen, vreemd aan de ware bedoelingen van den grooten dichter*, die, zooals een bevoegd beoordeelaar heeft gezegd, de dichtkunst niet anders dan als een middel beschouwde tot stichting en verbetering zijner medemenschen" — Tot dus verre *het Huisgezin*.

Eindelijk, de niet-katholieke aanteekenaar heeft hier en daar eene terechtwijzing verdiend: wij laten dus hier eenige losse aanmerkingen volgen, die eene nalezing op zijne noten zullen uitmaken.

En wel vooreerst: de uitdrukking *bijbellegende* op blz. 13 (noot 5, a) en *evangelische legende* op blz. 41 (noot 5, b) in stede van *bijbelsch en evangelisch verhaal* kan er volgens het tegenwoordig spraakgebruik niet door; men bezigt dit woord thans niet meer in de lang verouderde beteekenis van die durchans zu lesende Geschichte, *legenda (historia)*. Op blz. 382 (noot 1, b) daarentegen is het woord *legende* zeer juist volgens de tegenwoordige opvatting gebezigd.

Verder zij aangemerkt, dat de opvatting eener zinspeling op geestelijke dingen (blz. 93 noot 17, a) thans, evenmin als vroeger, verouderd en vermeend is.

Niet zonder vermetelheid wordt Mozes op blz 422 (noot 3, b) slechts »de vermeende schrijver der vijf eerste bijbel-boeken" genoemd: eveneens gewaagt »de latere Bijbelstudie" der moderne godgeleerden ten onrechte van verdichte bijbelverhalen (blz. 441, noot 3, a)

In de noot 5 van blz. 563 is de uitdrukking »de heilige ouwel of hostie" thans stootend voor Katholieken, ofschoon corspronkelijk het woord *ouwel*, als afgeleid van 't Latijnsche *oblata*, hetzelfde beteekent als *hostie*. Vergelijk blz. 754 (noot 12). — De noot 6 van blz. 565 is bare onzin.

Wat Vondel op blz. 569 (noot 5) den »toeval" noemt, wordt niet juist verklaard door »het bijkomende, afhankelijke": de Dichter bedoelt de *accidentia* of toevalligheden van 't heilig Altaarsakrament.

Eindelijk, ware de aanteekenaar zelf minder bekrompen van zienswijze door eigen vooroordeelen, hij zou op blz. 617 (noot 3. b.) den Kerkvaders geen »bekrompen zienswijze" toeschrijven.

Ten slotte dient nog opgemerkt, dat menig vers, in deze editie opgenomen, niet aan Vondel behoort maar eene bestrijding is zijner katholieke gevoelens. Die tegenschriften, schier allen machteloze aanvallen op den ontzaggelijken reus, kunnen zonder gevaar gelezen worden, waar Vondel zelf ons ter zijde staat. De antwoorden van Vondels wederpartij op blz. 549 — 561 worden duidelijk als zoodanig in den tekst aangegeven. Verder behoort tot de voornaamste niet-Vondeliaansche producten de aanval van Jacob Westerbaan op Vondels Altaargeheimen blz. 601 — 606: zulk een aanval doet de deugdelijkheid van Vondels meesterstuk des te beter uitkomen.

De lastervaerzen, bij 't verschijnen der *Maria Stuart* tegen den onversaagden Dichter in 't licht gegeven, staan op blz. 753 — 759; een gedicht tegen den *Palamedes* op blz. 768, eene parodie van den *Rommelpot van 't hanckot* op blz. 770 en eindelijk de onwaardige Voorrede van Vondels gedichten, ten jare 1647 buiten zijn weten te Rotterdam uitgegeven, is te vinden op blz. 774.

H. J. Allard R. K. Pr.

Seminarie Kuilenburg, 1sten *October* 1870.

OPGEMERKTE DRUKFEILEN EN MISSTELLINGEN.

Bladz. 1 in 't Opschrift staat: 1660, lees: 1605.
„ 2a r. 17 v. o. staat: durfd', lees: dorst.
„ 2b r. 6 v. b. staat: bemint, lees: bemind.
„ 2b aant. [2] staat: kruis, lees: bruid (de Kerk).
„ 2b aant. [18] staat: sprong op, lees: ontwaakte.
„ 4a r. 2 v. b. staat: mij, lees: vrij.
„ 4b r. 16 v. b. staat afpunt, lees: aspunt.
„ 7b aant. [5] neem de woorden: (d. i. van der) weg.
„ 8b r. 26 v. o. staat: zwagers, lees: zweers.
„ 35b aant. [4] staat: wachtte, lees: wachte.
„ 36b aant. [7] staat: Germanisme, lees: verouderd.
„ 44a aant. [8] lees: d u t; hier, rijmshalve, in gunstigen zin voor n a d e n k t.
„ 49a aant. [7] lees: v e r g a a t; tenzij men 't met, enz. verstaan wil.
„ 80a aant. [9] staat: Germanisme, lees: verouderd.
„ 89a r. 35 v. b. lees: De schoonheid legt[10], lust broeit d' hertstochten;
„ 89a aant. [10] staat: toont, lees: komt uit.
„ 99a aant. r. 2 v. o. staat: coeplet, lees: coplet.
„ 111a aant. r. 1 v. b. staat: vezels, lees: deksels.
„ 114a aant. r. 4 v. o. staat: veranderd, lees: verouderd.
„ 122b en 136b aant. r. 4 v. o. staat: Germ., lees: verouderd.
„ 141b aant. r. 4 v. o. staat: geschal, lees: geschah.
„ 164a aant. r. 10 v. o. staat: Tonia, lees: Toma.
„ 165b aant. r. 5 v. o. staat: Colom, lees: Calom.
„ 173b aant. r. 1 v. o. staat: Germ., lees: dichterlijk.
„ 209b aant. r. 1 v. b. staat: Van, lees: van.
„ 220a aant. [4] staat: zie desbelust, enz., lees: zie hierachter in de Nalezing en Bijlagen.
„ 249a r. 20 v. o. staat: teêre, lees: jonge.
„ 250a aant. r. 5 v. o. staat: zelfs, lees: zelf.
„ 279a r. 10 v. b. staat: plonderzielen, lees: plonderfielen.
„ 291b aant. r. 5 v. o. staat: vuil, lees: vuig.
Bladz. 301a aant. r. 3 v. o. staat: 1618, lees: 1628.
„ 314b r. 21 v. o. staat: ziekte[7], lees: steekte[7].
„ 314b aant. [7] lees: verouderd voor s t e e k.
„ 316b aant. [1] staat: baatachtige, lees: baasachtige.

Tusschen bladz. 336b v. o. en 337a v. b. zijn de twaalf volgende versregels uitgevallen:

En sloeg dien voorslag af, ten beste van 't gemeen,
En ried de Ridderschap en al de groote steên[1]
Te roepen, om den vorst zijn moedwil te besnoeyen,
En geen uitheemsche macht noch koningen te moeyen,
Noch overzeesch geweld te halen in het land,
Veel min het hoofd des lands te helpen aan een kant;
Waaruit een springvloed is van zwarigheên gesproten,
Die over steden ging en vastgebouwde sloten
En dorpen zonder end, en menschen zonder tal
Van allerhande staat, die 't eeuwig smarten zal.
Nog hiel de wraak geen stand en gaf zich nooit te vrede,
Al had zij uitgerooid, ten negenden gelede,

Bladz. 358a r. 2 v. o. staat: noch, lees: nog.
„ 359b aant. [1] staat: vlotte, drijvende, lees: holle.
„ 366b r. 15 v. o. staat: troosteresse laat, lees: troostersen verlaat.
„ 378b aant. [3] staat: hem hier afwachten, lees liever: hier toezien.
„ 395a aant. [3] staat: ontvlamd, lees: omvlamd.
„ 399a aant. [1] staat: onbehagelijken, enz., lees: ongelukkigen.
„ 413b r. 7 v. b. staat: stieren-eigenaar[1], lees: stier en eigenaar[1].
„ 413b aant. [1] verbeter als volgt: Naar het bekende voorschrift der Joodsche wet, Exod. XXI: 29.
„ 483b aant. [1] staat: thans tot weegde verzwakt, lees: thans woog.
„ 486b aant. [6] staat: Ulyssus, lees: Ulysses.

[1] Verplaatsing van later Staatsinrichting in vroeger tijd.

Belangstellende lezers, die er meerdere mochten aantreffen, zullen mij met de aanwijzing verplichten.